„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **204** ● 10-16 ianuarie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note Bucureşti-Berlin“
pagina **3**

Andrei Manolescu
„Ciorba de pe întîi“
pagina **6**

Alex. Leo Şerban
„Drumul spre Salonic“
pagina **20**

UN AN ÎN UE

„Oamenii nu acceptă schimbarea decît la nevoie, iar nevoia li se arată numai în situații de criză.“

Jean MONNET

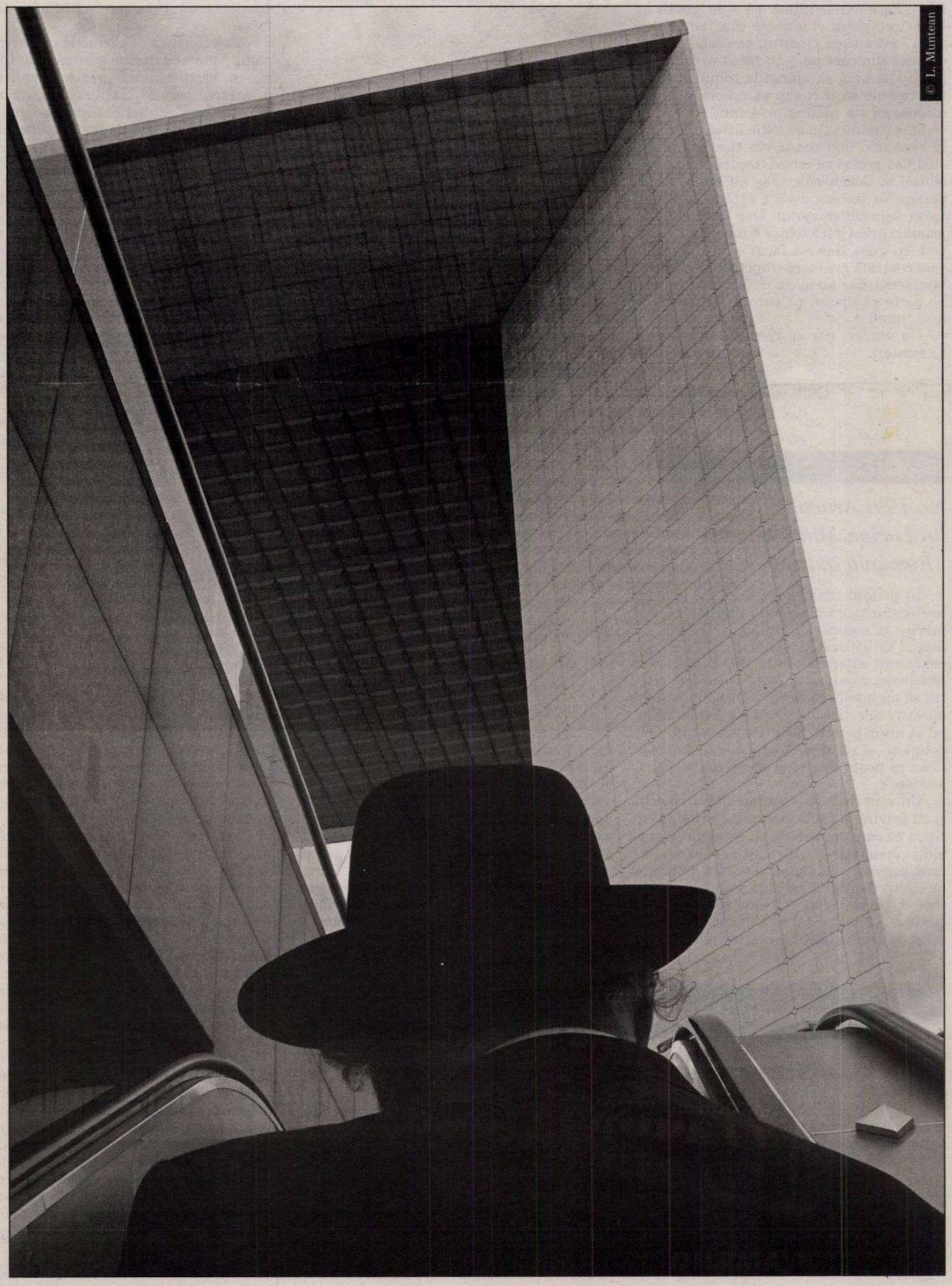

© L. Munteanu

5 948467 000186 01

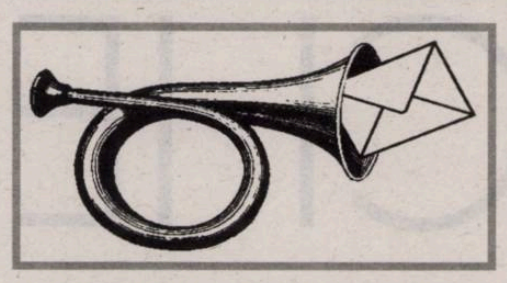

Actualităţi

Gara Cernavodă

Nu contează dacă/cît/cum sînt de dilematică. Dar gara de aici merită un *comment*. Sau intră la „fără comentarii" din prima. Deci, prin 2002, posesoare a unui abonament VSD, trăiam emoţiile achitării diferenţei de preţ pentru loc şi viteză (rapid, accelerat etc!!), deoarece mi se răspundea „nu pot să vă iau banii pentru că nu ştiu cum se calculează". Am depăşit însă momentul şi, cîţiva ani mai tîrziu, în plin avînt de europenizare, se fac noi peroane la gara din Cernavodă (pentru amatori, Cernavodă Pod). Este extraordinar că s-au gîndit să coborîm/urcăm omeneşte din tren. S-au oprit însă aici cu gînditul, pesemne au luat o pauză din care nu s-au trezit (? dumirit), pentru că pînă să ajungi la minunatul peron trebuie să urci sau să cobori (diavolul totdeauna s-a ascuns în detalii!). Deci, îţi trebuie o minunată condiţie fizică (şi picioare ceva mai mărişoare, elastice, antrenate etc.!!) să urci şi să cobori (tocurile interzise, sînteţi la Cernavodă, oraş nuclear!!) de pe peron. Nu trebuia decît o cărămidă (pfui!!) ca să uşureze tranzitul! Dar în fine, avem primar, avem gară (chiar frumoasă!), avem pod (cu greu, dar s-a făcut şi este bun), avem centrală nucleară (funcţionează, este o bijuterie!), dar nu avem o cărămidă care să ne ajute să urcăm pe peron cînd avem de luat trenul.

Cu uimire, dar cu recunoştinţă pentru că existaţi,

Camelia-Violeta MARCU
c_v_marcu@yahoo.com

Replici

Nr. 199: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „România autistă"

În primul rînd, trebuie să-mi exprim nedumerirea, dacă nu chiar îngrijorarea, cu privire la invectivele utilizate. Dincolo de faptul că utilizarea abuzivă a cuvintelor englezeşti alterează iremediabil discursul românesc, e posibil ca „boii" la care vă referiţi să nu înţeleagă exact ce înseamnă acest apelativ colectiv *„loseri"*, căci e puţin probabil să avem printre noi nişte adevăraţi „boi" poligloţi, şi să creadă cumva că-i lăudaţi. Ceea ce poate deveni şi periculos, şi îngrijorător.

Cu voia dvs., aş exprima cîteva obiecţii şi cu privire la replicile-scuze oferite de cei cîţiva cu care spuneţi că aţi încercat să stabiliţi comunicarea. Afirmaţi deci că sînteţi ferm convins şi indignat totodată de faptul că electorii-ascultători sînt realmente nişte „boi". Că replicile lor – „N-am votat că n-am cu cine."; „N-am votat că sînt sătul."; „N-am votat că mi-e scîrbă." – v-au revoltat în aşa măsură încît v-aţi hotărît să nu mai zăboviţi nici o clipă, să puneţi mîna pe condei şi să le daţi o replică inteligentă: „Sînteţi nişte boi". Nimic de comentat. Trebuie însă să vă reamintesc un amănunt: de prin anii '30 femeile au drept de vot. Aşadar, pe cele care n-au profitat de această favoare la importantele alegeri europarlamentare din anul de graţie 2007, în ce categorie le încadrăm?

Dincolo de faptul că împărtăşesc întru totul lehamitea şi frustrarea electorilor neparticipanţi la vot, mi-aş permite să recunosc că găsesc mai indignant discursul unui privilegiat care proferează injurii la adresa mulţimii ce îi asigură, probabil, audienţa, seară de seară.

Şi revenind la drepturile cetăţenilor-boi, mă gîndesc că şi-au cam cîştigat dreptul de a opta pentru o variantă sau alta, fără a risca să fie calomniaţi în reviste elitiste.

În speranţa că mesajul a fost îndeajuns de acid încît să scoată pîrleala „boilor", vă doresc toate cele bune şi sper să regăsesc curînd plăcerea de a vă lectura articolele.

Monalisa FORMAGIU
formagiu.monalisa@gmail.com

Răspunsul lui Lucian Mîndruţă

Stimată corespondentă,

chiar că aveţi dreptate: cel mai mare bou sînt eu, că-mi închipui că libertatea de a vorbi e mai atrăgătoare decît aceea de a tăcea. Nu lehamitea m-a deranjat în acea seară de alegeri, la oamenii cu care am stat de vorbă la radio, cît lipsa de relaţionare cu societatea. Nu erau oameni scîrbiţi, erau oameni surziţi. Acum c-om fi noi de vină sau alţii, nu pot să spun. Dar am dreptul măcar să mă enervez, nu?

Pe de altă parte, cred că sînteţi nedreaptă cînd spuneţi că sînt un „privilegiat care proferează injurii la adresa mulţimii ce îi asigură, probabil, audienţă, seară de seară". N-am nici un privilegiu, în afară de acela de a aparţine clasei medii din România, iar pentru asta am muncit, şi nu doar în televiziune. Cît priveşte audienţa ştirilor, toate statisticile spun că ea e mai degrabă înclinată să voteze. Eu am ce am cu cei cărora nu le mai pasă, cu cei care nu mai vor să ştie nimic.

Şi un sfat de la un om păţit: dacă vă e lehamite, luaţi o lămîie în buzunar cînd mergeţi la vot. Aşa e în democraţiile mature.

Nr. 192: Articolul lui Sever Voinescu, „Pentru o cale conservatoare"

Liberalismul încă mai supără. Diversele critici au încercat dintotdeauna să demobilizeze ideea liberală. Condiţiei de „liberal" îi sînt supuse mai multe valori. În principal este vorba de idei născute fie în domeniul filozofiei politice, fie în cel al ştiinţei economice. În secolul al XIX-lea, liberalismul apare ca adversar intelectual pentru mişcările şi curentele ideologice ale vremii. Bunăoară, liberalismului i se vor opune conservatorismul, mişcarea democratică, naţionalismul şi, nu în cele din urmă, socialismul. O parte a acestei dispute ideologice se prelungeşte şi în secolul XX.

Originat în filozofia luminilor, de la care împrumută probabil încrederea în raţiune!, liberalismul se remarcă în primul rînd prin opoziţia la autoritarism. Astfel, limitarea puterii este una dintre principalele idei fondatoare ale acestui curent intelectual. Liberalismul mai promovează încrederea în respectarea angajamentului. Ideea contractului şi păstrarea cuvîntului dat sînt de amintit aici. Liberalismul se încrede în capacitatea ideilor de a schimba lumea. La toate acestea se mai adaugă principiul toleranţei, precum şi cel al libertăţii. În domeniul economic, liberalismul se situează critic faţă de orice principiu etatist. Este împotriva intervenţionismului şi a paternalismului de orice fel.

Astfel, critica de extracţie conservatoare a dlui Voinescu devine interesantă. Dle Voinescu, ce înseamnă „proiecte politice de orientare liberală", „raţiunea, apanajul unei elite infime", „liberalismul de dreapta"?! Oare crezul conservator se identifică neapărat cu libertatea, minimalizarea intervenţiei statului, libera iniţiativă, aşa cum susţineţi dvs.?! Confuzia provine poate din faptul că gînditori precum Burke „conservă liberalismul", în timp ce libertarienii îl radicalizează. Hoppe, într-un articol recent numit „Incoerenţa intelectuală a conservatorismului" (www.misesroma nia.org), remarca faptul că „adevăraţii conservatori trebuie să fie liberali de linie dură" (antietatişti). Confuzie. Hoppe însuşi se revendică de la liberalismul misesian. El critică indulgenţa cu care conservatorismul american contemporan şi-a însuşit discursul socialist. Mai rău decît atît, în opinia lui Hoppe noul conservatorism gîndeşte, oferă soluţii şi acţionează în termeni socialişti.

Or, conservatorismul are ca program idealul politicii limitate. Modelul conservator de a gestiona crizele politice nu are ca rezolvare calea revoluţionară (fanatismul, raţionalismul, optimismul, încrederea în suveranitatea populară – ideile fondatoare ale Revoluţiei franceze). El se regăseşte însă în cîteva concepte fundamentale precum supremaţia legii, guvernarea reprezentativă, independenţa justiţiei şi, nu în ultimul rînd, proprietatea privată. Poate acest ultim aspect îl face pe dl Voinescu să susţină că „nimeni nu crede în libertate, în minimalizarea statului şi în libera iniţiativă, mai mult decît un conservator". Tocmai acest lucru nu mai apare atît de evident, dacă ideii conservatoare îi opunem un alt ideal de politică limitată, cel liberal. Burke, conservatorul, respinge anumite principii importante, reţinute de liberalism. Între acestea sînt de menţionat noţiunea de individ, drepturile omului, contractul social, precum şi utilitarismul.

Dacă într-adevăr conservatorismul s-a pronunţat pentru antietatism, tema proprietăţii private şi a neintervenţiei statului aparţine mai degrabă liberalismului. Trebuie amintită politica *laissez-faire*. Liberalismul enunţă aceste valori pe care le opune statului-providenţă. În aceeaşi logică trebuie invocat idealul statului minimal. Acesta este fundamental liberal, în măsura în care propune limitarea intervenţiei statului la două domenii importante, precum apărarea naţională şi păstrarea ordinii interne.

Liberalismul nu poate fi decît de dreapta, deşi în Europa revoluţionară a începutului de secol XIX, liberalii erau situaţi mai degrabă la stînga. După succesul miracolului economic al lui Keynes, socialismului i s-au făcut prea multe concesii. Statul asistenţial, al cărui fundament economic este redistribuţia (reîmpărţirea sărăciei prin tot felul de programe care să asigure prosperitatea), este încă admirat. Dle Voinescu, nu există program autentic liberal în România. Nu pretindeţi de la liberalism ceea ce el nu poate oferi, ceea ce el nu este în ţara noastră... Nu ar fi corect faţă de cei care gîndesc şi care se comportă liberal... Atîţia cîţi sînt!!!

Rareş GEORGESCU
rares_georgescu@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Sibiu – ex-capitală culturală**
- **15 ani – antologie *Dilema***
- **Exerciţii de admiraţie**
- ***Coaching* sau terapie ?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note Bucureşti-Berlin

Zăpada la români

În ţările normale, prima ninsoare e mai curînd o bucurie. Există, e adevărat, şi situaţii speciale, cînd zăpada supraabundentă e născătoare de criză. Sau cînd ninge în locuri unde nu ninge decît rar sau niciodată. La noi însă, deşi ninsoarea ar trebui să fie, două-trei luni pe an, la ea acasă, e destul să fulguiască o zi ca să intrăm în derivă. Ştim că o să ningă, ştim şi că, în fiecare an, iarna ne găseşte nepregătiţi, şi totuşi sîntem, în fiecare an, nepregătiţi: perplecşi şi paralizaţi. Sîntem victimele unui soi de Alzheimer administrativ: uităm candid ce s-a întîmplat cu un an în urmă. Pentru toată lumea din partea neromânească a planetei, ninsoarea e, la începutul iernii, orizontul unei aşteptări nerăbdătoare. Pentru români, ea e o aiuritoare surpriză, o descoperire absolută, o experienţă fără precedent. Cu alte cuvinte, românii par să se creadă la tropice sau măcar în California. Contemplă zăpada cu ochiul proaspăt şi inocent. Ca pe ceva exotic. Misterios. Explicaţiile „forurilor responsabile“ nu sînt lipsite de un anumit farmec: „N-am început deszăpezirea pentru că, fiind viscol, am fi lucrat degeaba. Viscolul pune totul la loc“. Pe baza unei logici triviale, ai spune că, totuşi, e mai uşor să înlături zăpada reaşezată de viscol, decît *toată* zăpada, de dinainte, din timpul şi de după viscol. Dar experţii autohtoni sînt de altă părere: momentul optim pentru deszăpezire este o frumoasă zi de vară, cu cer senin, fără vînt şi cu mare vizibilitate. Orice pretenţii care nu iau în seamă această axiomă sînt deplasate, nerezonabile, neînţelegătoare. Popor necivilizat. Incapabil să înţeleagă că iarna nu-i ca vara. Şi pornit, în plus, să umble mereu încoace şi-ncolo, să meargă la slujbă, să plece sau să vină din vacanţă. N-are decît să evite gările, aeroporturile şi staţiile de autobuz. Şi să nu mai locuiască pe străzi secundare. Şi să nu tot ceară informaţii. Şi, în general, să se descurce. Prea ne-am învăţat să aşteptăm totul de la stat. În fond, zăpada e de la Dumnezeu.

Epictet și Occidentul

În biblioteca Institutului de Studii Avansate din Berlin, caut volumele Epictet din Colecţia „Loeb“. Fiecare volum are ataşată o fişă de carton, pe care sînt înscrise numele celor care au împrumutat cartea de-a lungul vremii. Cînd iei volumul din raft, laşi în locul lui fişa cu pricina, adăugîndu-ţi numele pe lista deja existentă. Constat că, în ultimii zece ani, nimeni n-a mai simţit nevoia să citească Epictet. Au trecut prin această bibliotecă sute de cercetători de toate vîrstele, din toată lumea, din toate domeniile. Crema intelectualităţii planetare. Nici unul din ei nu l-a împrumutat pe Epictet. Ultimul care a făcut-o, în 1998, e Alexander Gavrilov, directorul fondator al unui centru de studii clasice din Sankt Petersburg.

O problemă de antropologie?

La etajul Vilei Jaffé, unde locuiesc în timpul stagiului meu berlinez, împart aceeaşi bucătărie cu trei colegi: o elveţiancă, un libanez şi un israelit arabizant. Bucătăria e, aproape tot timpul, goală. Singurul care o foloseşte cu adevărat, laborios, la intervale fixe, umplînd coridorul de aburi şi miresme, este profesorul libanez. În calitate de cercetător, se ocupă de puterea economică şi politică din ţara lui. După cum găteşte, pare un monument de aplicaţiune... Doamna din Elveţia studiază iconografia lecturii în ambianţa colonială, iar profesorul de la Haifa citeşte Ibn Tufayl şi Ibn Arabi, pentru a stabili raportul dintre naturalism şi tradiţionalism în filozofia arabă. Cel mai puţin găteşte israelitul. În afară de mine, care nu gătesc deloc.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Bani şi valori

Pînă în 2007, subiectul-vedetă în materie de integrare europeană a fost „raportul de ţară“. An de an, acest document scris în limbajul de lemn european era aşteptat ca un măr copt, apoi întors de presă pe toate părţile, interpretat în toate felurile şi folosit, pînă la urmă, ca „armă“ în luptele politico-mediatice interne. De fiecare dată, concluzia era cam aceeaşi: „stăm prost, se duce dracului rapiţa“. Analizele riguroase au fost foarte puţine, în schimb, stările emoţionale şi adjectivele au dat buzna în comentarii şi editoriale. Cam acelaşi tip de reacţii s-a înregistrat, în 2007, pe tema „banilor europeni“. A plouat cu indignări că se pierd fonduri europene în diverse domenii, dar analizele sistematice şi periodice ale „situaţiunii“ au fost puţine şi au trecut cam nebăgate în seamă. N-avem ce face: sîntem o cultură latino-balcanică, exprimarea emoţiilor (eventual într-o formă cît mai „plastică“) este o trăsătură definitorie, n-o să avem probabil niciodată, în editoriale sau în dezbateri, argumentaţie anglo-saxonă. Asta dacă nu cumva vom fi siliţi de realitatea concretă să mai învăţăm – totuşi – şi argumentaţia, şi analiza...

Între timp – *şi* datorită iureşului de stări emoţionale pe care le declanşează – tema „banilor europeni“ a devenit noua obsesie cotidiană a presei, a politicii şi, implicit, a publicului. Desigur, în acest prim an de apartenenţă la Uniunea Europeană, subiectele europene despre care se discută sînt mult mai multe decît înainte, mai ales cele de ordin „utilitar“ (despre norme şi reguli care privesc viaţa cetăţeanului, dreptul la muncă, alimentele, medicamentele, protecţia consumatorului etc.). Dar facem ochii mari cu adevărat doar cînd ni se vîntură pe ecran sau prin ziare sume cu multe zerouri care ar urma să binecuvînteze sărmana noastră ţărişoară. Primarii, consilierii locali, micii comercianţi, pensionarii şi foştii „disponibilizaţi“ au, cred, acelaşi sentiment că bunăstarea devine posibilă la gîndul că „Vestul“ ne dă o grămadă de bani pentru a ne dezvolta fermele, firmele, canalizarea, drumurile ş. cl. Chiar şi pe un site de calitate precum EurActiv.ro, adresat unui public deja informat şi educat, cele mai citite articole sînt „Din 2007, fonduri UE pentru tot ce-ţi trece prin cap“ şi „Totul despre fondurile structurale“. Tema „banilor europeni“ a reuşit să focalizeze atenţia unor categorii importante de public în acest prim an de apartenenţă la UE. În acest fel, s-a creat un fel de presiune asupra instituţiilor şi administraţiei publice: oamenii vor să afle ce e cu aceste fonduri, cine şi cum poate beneficia de ele, ce se întîmplă concret cu banii etc. Spiritul civic – căci, în ultimă instanţă, despre aşa ceva este vorba – capătă, indirect, un nou impuls. Dincolo de efectele economice şi sociale concrete ale acestor fonduri, am putea include şi acest tip de preocupare cetăţenească tot la „cîştiguri“.

Există însă şi o parte rea a „succesului“ acestei teme de pe agenda publică, dacă o punem în contextul celorlalte teme. În publicul larg se creează impresia că „ni se dă“ ceva, că un Dumnezeu cu mînecuţe de contabil de la Bruxelles ne pune mîna în cap; pentru un popor care ani la rînd întreba la cozile din faţa Alimentarei „ce se dă?“, e periculos. Pentru că riscăm să reducem integrarea în Uniunea Europeană la un proces eminamente economic: n-avem decît să-i „prindem din urmă“ în materie de dezvoltare şi nivel de trai şi gata, „sîntem ca ei“. Dacă începem să gîndim astfel – şi părerea mea este că deja am început – ratăm modernizarea adevărată a ţării, care nu înseamnă numai (sau în primul rînd) construcţia de poduri şi şosele, tehnologizarea fermelor de porci ori renovarea pieţelor agroalimentare. Aderarea la Uniunea Europeană şi adoptarea setului de valori europene ar trebui să ne ajute să construim o societate coerentă, mai bine educată, mai bine condusă, mai uşor de administrat. Or, mi s-a părut, în acest prim an de aparteneţă la UE, că spiritul public a fost foarte puţin preocupat de asemenea lucruri; în orice caz, mult mai puţin decît a fost preocupat de aspectele „băneşti“ ale europenizării. Nu avem, faţă de ţările dezvoltate ale UE, un simplu decalaj economic; avem un decalaj de civilizaţie, de educaţie, de performanţă. Avem un mare decalaj în materie de construcţie instituţională. Avem un mare decalaj în materie de spirit civic. Pentru a face sau reface toate acestea e nevoie, desigur, de fonduri. Dar nu e suficient să ai bani; mai e nevoie de idei, de imaginaţie, de capacitatea de a deprinde şi de a respecta noi reguli, de un alt *mod de a face politică* şi de multe altele. Or, dacă ni se scurg ochii de poftă după miliardele care urmează „să ne vină“ de la UE în următorii ani, nu mai reuşim să percepem, la adevărata lor semnificaţie, relele care ne înconjoară. De exemplu, în 2007 am avut parte din plin de explozia mediatică a acestor rele: veşnicele conflicte preşedinte-premier nu arată decît că politicienii noştri nu ştiu să se comporte instituţional, ci „o iau personal“, cele două referendumuri inutile (pentru că nu au rezolvat, practic, nimic) arată că în politica noastră multe se fac doar pentru imagine (sau pentru ceea ce cred politicienii că ar fi „imaginea publică“), starea mediocră a universităţilor şi noile măsuri care pretind că „reformează“ sistemul de învăţămînt arată că am ratat investiţia (materială şi umană) în calitatea generaţiei de mîine ş.a.m.d.

Cîteva ONG-uri şi cîteva voci cu notorietate avertizează asupra tuturor acestor rele, dar nu sînt luate în seamă cît ar trebui nici de guvernanţi, nici de public. Toată lumea pare ocupată cu banii, cu „absorbţia fondurilor“, cu creşterea economică etc. Ceea ce nu e rău în sine, desigur. Dar e puţin, e prea puţin pentru a putea spera că, în anii următori, România va deveni nu doar o ţară cu o creştere economică notabilă, dar şi o *societate* coerentă şi aşezată, în care valorile europene nu sînt simple cuvinte puse pe hîrtie. După primul an de UE, încă tîrîm după noi „spiritul vechi“, chiar dacă – indiscutabil – lumea românească se schimbă într-un ritm rapid. Societatea în ansamblu va deveni mai bună şi mai stabilă atunci cînd nu ne va mai interesa *cîţi* bani „ne dă UE“, ci *cum* ştim să-i folosim mai eficient în favoarea binelui public. Iar asta se va întîmpla pe măsură ce membrii societăţii vor fi mai bine educaţi şi vor asimila mai profund acele valori despre care, deocamdată, ştim doar să vorbim frumos la ocazii festive.

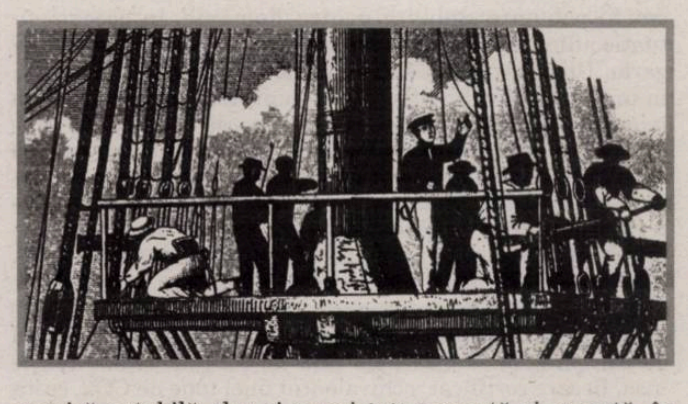

ținerea de minte

„M-am trezit cu senzaţia neplăcută a unei probleme care trebuia rezolvată urgent. Pentru că ceea ce-mi propunea Luc era un joc, un joc seducător, dar care distrugea un sentiment destul de trainic pentru Bertrand şi, în plus, ceva confuz în mine, confuz dar aprig, care se împotrivea lucrurilor provizorii. Cel puţin acestui provizorat deliberat pe care mi-l propunea Luc. Adevărul e că nu concepeam o pasiune, chiar o legătură, decît de scurtă durată, dar nu o puteam admite din capul locului ca o necesitate. Ca orice persoană care trăieşte un fel de teatru, nu puteam să-l suport decît pe cel scris de mine şi numai de mine.

În plus, ştiam foarte bine, acest joc – dacă joc era, dacă joc poate să fie între două persoane care se plac cu adevărat şi pot să întrevadă unul prin celălalt o rezolvare, chiar provizorie, a singurătăţii lor –, acest joc era periculos. Nu trebuia să mă fac în mod prosteşte mai tare decît eram. Din ziua în care voi fi «îmblînzită», cum spunea Françoise, admisă şi suportată în întregime de Luc, n-aş mai fi putut să-l părăsesc fără să sufăr. Bertrand nu era în stare de altceva decît să mă iubească, dar mă gîndeam la Luc fără reticenţă. Pentru că, cel puţin cînd eşti tînăr, în această lungă minciună care e viaţa, nimic nu pare mai îngrozitor de atractiv decît imprudenţa.“

(Françoise Sagan, *Dulcea Plictiseală*, traducere din limba franceză de Nicolae Constantinescu, Editura Pro Editură şi Tipografie, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Proces pentru aer poluat

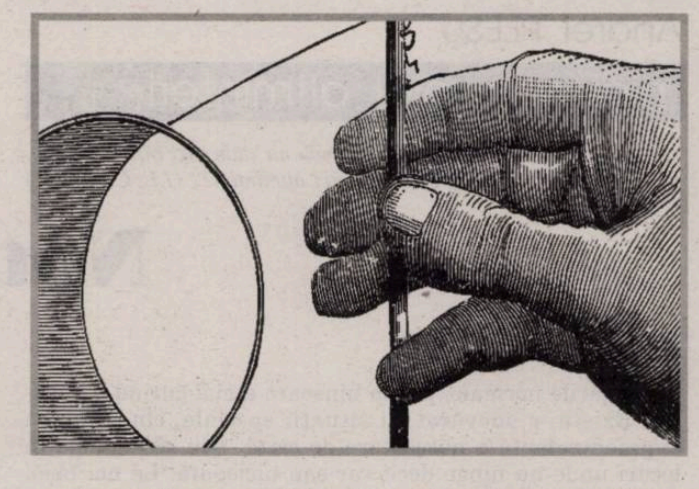

Săptămîna trecută, înecaţi în noianul de ştiri despre „apocalipsa albă“, „iarna de coşmar“, „furtunile de zăpadă“ (expresie nouă care a înlocuit mai românescul „vijelie“), despre deszăpezirea mai mult sau mai puţin ratată, trenurile cu sute de minute întîrziere, cursele aviatice anulate sau ambulanţele blocate de „condiţiile meteo defavorabile“ – după cum suna limba de lemn a jurnaliştilor sau a meteorologilor „de serviciu“ – se prea poate să fi trecut cu vederea o informaţie dintr-un alt registru: România a dat în judecată Comisia Europeană. Ştirea a venit vineri şi a fost difuzată de televiziunile de ştiri în ultima parte a jurnalelor, după zeci de minute de informaţii despre iarna abătută „năprasnic“ asupra României. Dacă situaţia meteorologică nu ar fi fost cea care a fost, probabil că am fi zăbovit mai mult asupra acestei informaţii, mai ales că este vorba despre o premieră: e primul proces pe care România îl intentează Comisiei Europene, după ce anul trecut am auzit de mai multe ori că executivul de la Bruxelles a demarat mai multe proceduri împotriva Bucureştiului, pentru posibile încălcări ale tratatului de aderare.

Ştirea merită însă ceva mai mult decît o simplă consemnare într-un final de jurnal, înainte de meteo (iar meteo!) şi sport, din cîteva motive: la mijloc sînt bani mulţi şi, în funcţie de hotărîrea Tribunalului Comunităţilor Europene, s-ar putea crea un precedent.

Despre ce este vorba? În luna octombrie a anului trecut, Comisia Europeană lua decizia de a reduce cu 20% cota de emisii poluante stabilită pentru România, în aceeaşi situaţie aflîndu-se mai multe ţări europene, printre care Bulgaria, Ungaria, Cehia sau Polonia. Decizia Comisiei venea în urma obiectivului afişat al Uniunii Europene de a lupta împotriva încălzirii globale prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. Altfel spus, România nu mai are voie să emită 95 de milioane de tone de gaze pe an, aşa cum se angajase, ci numai 75 de milioane de tone. Pierd astfel întreprinderile care poluează – deci o mare parte a întreprinderilor – şi care au două soluţii: fie reduc producţia, pentru a scădea astfel cantitatea de CO_2 pe care o emit, fie pot cumpăra un fel de vouchere, de „certificate de emisii“, de la agenţia europeană în domeniu pentru tonele de dioxid de carbon aruncate în plus faţă de cota alocată. Atenţie însă, fiecare certificat, echivalentul unei tone de CO_2, costă 100 de euro! Consecinţele reducerii emisiei de gaz impuse de Comisia Europeană s-ar putea traduce, potrivit unor estimări, prin pierderi pentru economia românească de 9 miliarde de euro în următorii 5 ani, prin falimentul unor societăţi şi, nu în ultimul rînd, ar însemna un nou motiv pentru creşterea preţului energiei electrice, ştiindu-se că unele dintre societăţile care produc energie se numără printre cei mai mari poluatori.

Dincolo de costuri (în fond aerul curat trebuie plătit, nu?), România se simte dublu nedreptăţită: în primul rînd pentru că decizia Comisiei Europene impune Bucureştiului o reducere a emisiei de gaze poluante cu mult sub cea a protocolului de la Kyoto; în al doilea, pentru că alte state europene nu au fost confruntate cu o diminuare atît de drastică a cotei. Ţări care au ştiut să negocieze sau să anticipeze mai bine decizia Comisiei au ieşit aproape fără pierderi.

Ca urmare, Bucureştiul a dat Comisia în judecată pentru două motive: pe de-o parte, consideră că instituţia europeană şi-a depăşit competenţele deoarece nu avea dreptul de a lua o astfel de hotărîre. Potrivit interpretării pe care autorităţile de la Bucureşti o dau Tratatului de aderare, Comisia poate să respingă sau să admită cota de emisii pe care şi-o asumă România, dar nu să reducă din ea. Pe de altă parte, România reproşează Bruxelles-ului şi faptul că, în ceea ce priveşte Bucureştiul şi Sofia, modelul de calcul folosit pentru stabilirea cotelor a fost diferit faţă de cel utilizat pentru alte state. Ar fi vorba deci de discriminare.

Anunţată la începutul lui ianuarie, acţiunea românească împotriva Comisiei Europene fusese de fapt lansată pe 21 decembrie 2007, la Tribunalul de Primă Instanţă al Comunităţilor Europene. România nu este singura care protestează, alte ţări europene făcînd acelaşi lucru, simţindu-se nedreptăţite de hotărîrea Comisiei. Potrivit unor surse apropiate de executivul de la Bruxelles, procesul ar putea dura un an. Dincolo de rezultatul acţiunii, e interesant de remarcat că, după o serie de ezitări şi gafe care vor costa guvernul de la Bucureşti (taxa auto, privatizarea Daewoo, apelul de urgenţă 112 etc.), executivul român are o replică argumentată şi coerentă într-un dosar european important.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Avantaje locative.** Jean-Paul Bolufer, fostul şef de cabinet al ministrului francez al locuinţelor, Christine Boutin, a demisionat după ce revista *Canard Enchaîné* a publicat un articol arătînd că el ocupă, începînd din 1981, un apartament de 190 de metri pătraţi, plătind o chirie mult inferioară (1200 de euro) celei care se practică pe piaţă (4700 de euro). Trecut prin diverse funcţii, toate permiţîndu-i să stea într-o locuinţă de serviciu, dl Bolufer şi-a provocat singur „demascarea“: printr-un telefon dat Regiei imobiliare a oraşului Paris, el a solicitat să i se deconteze banii cheltuiţi cu zugrăvirea apartamentului. Nici după demisie, mai mult impusă decît semnată de bunăvoie, chiriaşul nu e dispus să părăsească apartamentul: „afacerea e în mîinile avocatului meu“. Înainte de a demisiona, dl Bolufer tocmai terminase redactarea unei legi prin care se cerea ca ocupanţii unor locuinţe aparţinînd fondurilor publice să plătească o chirie în raport cu veniturile.

● **Alte zugrăveli şi telefoane.** În Anglia, la începutul lunii decembrie, în urma unei campanii de presă, a demisionat ofiţerul de poliţie răspunzător de acţiunile antiteroriste, Andy Hayman. Mai demult s-a tot scris despre decontul cheltuielilor din călătoriile lui, unde mergea însoţit de o persoană de sex feminin, cu grad superior în poliţie. Apoi, a fost întrebat, în direct, la o emisiune TV, care a fost conţinutul celor 400 de apeluri telefonice şi mesaje, adresate tot unei persoane de sex feminin, din Comisia de examinare a plîngerilor împotriva poliţiei, în timp ce el însuşi era anchetat în dosarul împuşcării brazilianului Jean Charles de Menzeles într-o staţie de metrou. Alte întrebări sînt iscate de suma de un milion de lire, plătită pentru zugrăvirea cartierului general al poliţiei metropolitane. „Nici una dintre aceste acuzaţii luată în sine nu poate determina sancţiuni disciplinare, dar se pune problema calităţii puterii sale de a judeca“ – a afirmat o sursă anonimă, în cunoştinţă de cauză. „Aceste acuzaţii au exercitat o anume influenţă şi cred că acum e momentul corect să mă dau la o parte“ – şi-a motivat Hayman demisia. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Apăs, deci exist!

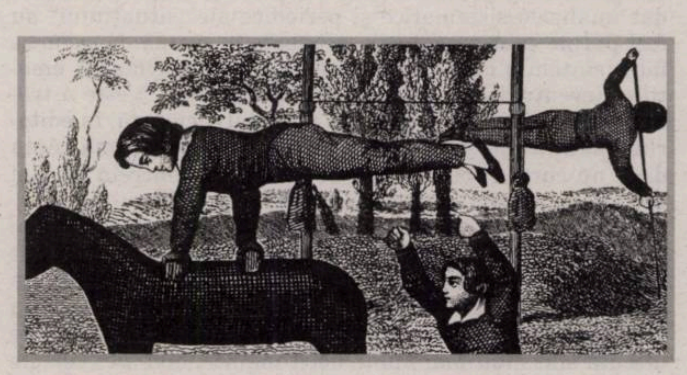

Îmi doresc o carte de Lucian Boia despre butoane. Numai el ar putea să ne spună care a fost momentul ăla în care, în peşteră, strămoşul nostru a desenat pe perete o creangă de copac legată cu două liane de alta – prototipul primei maşinării pe care apeşi şi se întîmplă ceva.

La început, timp de multe mii de ani, butonul a îndeplinit o nevoie. A tras apa în băile romanilor şi scaunul de sub picioarele spînzuraţilor Europei civilizate. A deschis cutiuţele muzicale cu „Marseilleza“ şi a dat drumul la locomotiva lui Stephenson, spre primul accident celebru de dinainte de tabloide. Apăsat cu naivitate (pe care acum o plătim cu viaţa), butonul a pornit primul televizor. Cine are curajul să-l mai închidă, hai, să vă văd?

Butonul roşu, cel mai mare buton, a stat apoi neatins timp de 50 de ani în timpul războiului rece, în vreme ce fraţii şi surorile lui au cucerit lumea. Calculatoare sau aparate de tăiat părul din nas, excavatoare şi cîini cu baterie: toate astea au pe undeva un buton, în multe cazuri atît de inteligent încît omul, demiurgul, mîndria creaţiei, are nevoie de manual de întrebuinţare pentru a şti cum să-l apese.

„Demiurg eşti tu şi cu sor'ta!“ Nu înjură nimeni aşa, deşi ar avea ceva motive. Demiurgia e ocupaţie de mase acum. S-a democratizat. Fiecare om care apasă pe buton e un mic zeu care schimbă cursul lucrurilor. Ăsta e un punct de vedere; altul zice că de fapt butonul e la putere acum: sclavii sîntem noi, născuţi să-l apăsăm şi să-l multiplicam. Scrie în Biblie, dacă nu credeţi. N-aveţi în casă? E pe net, la cîteva taste distanţă.

Eu nu ştiu ce tabără să aleg: stăpîn sau sclav? Soţia mea spune că sînt dependent de obiecte din astea, cu sistem de operare. Prietenii ar vrea să-mi dezgroape faţa din ecranul de la telefon. Dacă Nichita închipuia o spălare cu pietre, cred că generaţia mea a ajuns să facă duş cu taste, rotiţe şi ecrane tactile. Sîntem curaţi şi proaspeţi şi legaţi în reţea: în capul nostru nu e nici o idee mai veche de cinci minute. Auto-*update:* ăsta e noul nume al arderii Bibliotecii din Alexandria.

Vă scriu cu cîteva zile înainte să plec la un congres mondial al butoanelor, undeva în America. E şi ăsta un hagialîc: să iei lumina de la Gates şi să te îmbăiezi în Wi-Max (wi-fi, dar un pic mai faraonic), să apeşi, să apeşi, să apeşi şi să vezi ce se întîmplă, la toate standurile, pe toate aparatele. Raiul musulmanilor cu cele 40 de fecioare mi se pare o plictiseală cumplită în comparaţie cu asta. Şi nici nu trebuie să mori în prealabil!

De la începutul iernii face furori în State o carte cu titlul *Dragostea şi sexul cu roboţi,* scrisă de un britanic pe nume David Levy. El argumentează că roboţii umanoizi vor ajunge atît de inteligenţi încît nu vor mai putea fi deosebiţi de oameni. Cu marele avantaj că ei îi vor iubi şi pe proprietarii urîţi... Iar ei îşi vor găsi fericirea într-o relaţie pe care societatea le-o refuză acum.

Ba nu le-o refuză deloc, nu ştiu ce descoperire mai e asta! Cine nu-şi iubeşte computerul mai mult ca maşina? Cine mai poate pleca în vacanţă fără telefon? Şi nu, nu pentru că ne cere serviciul sau ne obligă grija pentru cei de acasă. E mai mult de atît: aceste maşinării ne ţin companie. Sînt, ele însele, lîngă noi. Ne dau sentimentul (îngrozitor pentru unii) că singurătatea a fost eradicată, la fel ca malaria. Stau în buzunar ca un fetus pe care mintea noastră l-a conceput, aşa, de una singură. Sfînta Fecioară e fiecare fată cu telefon roz în etui de piele neagră. Cu cine se poartă mai frumos decît cu el? Cui îi mai face toate poftele, abonament, încărcător, şters de fard cu pielea de căprioară?

Aşa că eu zic că sexul cu butoanele există deja, doar că nu e consumat în formă fizică... Şi poate şi de aceea relaţia, aşa platonică cum e, e mai frumoasă decît una cu un om.

Vedeţi dumneavoastră, marea atracţie a unei taste vine din lipsa ei de nuanţe. Apeşi şi se întîmplă ceva. Ceva în întregime (OK, cu excepţia unei erori de sistem) predictibil. Cunoscut. Aşteptat.

Off/On: aşa ar trebui să fie viaţa. Fără *escape.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Alegeri şi opţiuni

În numărul din 22 decembrie 2007, revista *The Economist* declara Kenya „un paradis de stabilitate şi prosperitate în Africa răsăriteană“, „o oază de calm“. Pe 27 decembrie s-au desfăşurat alegerile prezidenţiale şi cîştigător la o diferenţă de 200.000 de voturi a fost declarat deţinătorul puterii, Mwai Kibaki. Misiunea de observatori a Uniunii Europene a examinat cu severitate rezultatul şi a vorbit despre cifre deturnate în favoarea preşedintelui în exerciţiu, în peste 200 de circumscripţii: „persistă dubii asupra corectitudinii rezultatului alegerilor prezidenţiale aşa cum a fost anunţat duminică“ – a declarat Otto Graf Lambsdorf, şeful misiunii. Candidatul opoziţiei, Raila Odinga, a contestat şi el rezultatul, a lansat o chemare la o manifestaţie prin care să fie respins scorul oficial, mitingul a fost interzis şi s-a dezlănţuit haosul: bande înarmate împotriva armatei, civili refugiaţi în tabere improvizate, morţii – femei şi copii – dintr-o biserică incendiată, convoaiele cu ajutoare umanitare ajungînd cu greu la destinatari. „Paradisul“ şi „oaza“ au devenit teritorii ale haosului, întru totul asemănătoare celor mai sinistre locuri din Africa. În cîteva zile, ceea ce părea a fi cîştigul de decenii al unei evoluţii economice şi politice a dispărut. Eforturile de a crea naţiunea kenyană au fost anulate de oamenii politici antrenaţi în cursa prezidenţială, a căror propagandă a stimulat instinctele tribale. „Nici dl Odinga, nici preşedintele Kibaki nu sînt lideri etnici, dar în zilele care au urmat disputatului rezultat, ei au mizat pe paranoia tribală şi au folosit-o pentru a cimenta loialitatea electorală“ – scrie, din capitala Nairobi, Binyana Wainaina în *The New York Times* din 6 ianuarie 2008.

După asasinarea lui Benazir Bhutto, autorităţile din Pakistan amînă alegerile, în timp ce fiul de 19 ani al doamnei Bhutto este ales preşedinte în locul ei. Cît timp va fi student, conducerea va fi asigurată de tatăl lui; un aranjament mai curînd dinastic decît democratic.

La mii de kilometri distanţă, la Tbilisi, Georgia, alegerile prezidenţiale nasc emoţii asemănătoare, e adevărat fără declanşare (deocamdată) de violenţă. Ajuns la putere în urma unor masive manifestaţii de stradă, preşedintele Saakashvili şi-a îndeplinit în mare promisiunile de atunci: a asigurat creşterea economică, a consolidat principiile unei politici care să-l scoată din sfera de influenţă a Moscovei. Acum a fost declarat cîştigător în primul tur al prezidenţialelor, cu un procentaj suficient pentru a elimina al doilea tur, dar este ameninţat, la rîndul lui, cu manifestaţii de stradă. Monitorii organizaţiilor internaţionale şi-au însuşit rezultatul oficial (după ce au remarcat destule disfuncţionalităţi), dar liderii – deloc uniţi – ai opoziţiei susţin că violenţele din toamna trecută, soldate şi cu suspendarea unui post TV antiguvernamental, dovedesc tentaţiile dictatoriale ale unui preşedinte, riscînd să fie mai susţinut de Occident decît de propriii compatrioţi. Principalul candidat al opoziţiei, omul de afaceri Badri Patarkatsichvili, a fost nevoit să se retragă, după ce o înregistrare audio l-a surprins oferind 100 de milioane de dolari unui înalt responsabil din Ministerul de Interne, dacă va declara că alegerile au fost furate. Recompensa promisă: un post mai bun în minister după vot. Succesele economice, contabilizate în procentul de creştere, nu s-au materializat decît parţial în nivelul de trai al oamenilor: „viaţa e încă grea“, „tribunalele sînt corupte, puşcăriile sînt pline“, „Saakashvili vinde ţara“, „a promis democraţie şi ne-a dat o dictatură“ – cîteva propoziţii culese de reporterul BBC printre manifestanţii contra puterii. Asemenea nemulţumiri pot fi auzite în toate ţările, fie ele democraţii sau dictaturi, sărace sau bogate, dar există un prag critic care transformă bombănelile în contestaţie stradală.

Procesul electoral, considerat garanţia sistemului democratic, nu este decît o componentă a acestui sistem şi este relevant doar cînd celelalte drepturi democratice – echilibrul puterilor, libertatea presei şi cea de asociere – sînt o realitate. În nesiguranţa creată de o democraţie *„à la carte“*, utilă doar în măsura în care face jocul celor de la putere, alegerile pot fi cîştigate de persoane mai mult sau mai puţin fermecătoare, promiţînd stabilitatea politică şi economică, pedepsirea corupţilor şi propăşirea naţiunii.

globul cubic

Bunul simţ şi circulaţia

La o stranie soluţie de reglementare a traficului au recurs autorităţile oraşului german Bohmte (13.000 de locuitori, Saxonia Inferioară). Ca în toate oraşele lumii, automobilele au sufocat strada: „În fiecare zi, mii de automobile şi camioane se înşirau de-a lungul străzii principale, cu două benzi, obligîndu-i pe pietoni şi pe biciclişti să lupte pentru viaţă“ *(Washington Post,* 24 decembrie 2007).

După ce au încercat felurite remedii, de la amenzi pînă la reorganizarea marcajelor, aleşii cetăţenilor din Bohmte au decis să adopte o măsură cu un grad ridicat de risc: bunul simţ ca regulator de circulaţie. Astfel, au desfiinţat toate reglementările şi interdicţiile, stopurile şi sensurile unice, semnalele luminoase, obligîndu-i pe şoferi să apeleze şi ei la instinctul de supravieţuire şi, eventual, la politeţe.

S-a pornit de la presupunerea că şoferii, considerîndu-se stăpînii şoselelor, oricum nu respectă limitele de viteză şi nu acordă nici un fel de atenţie semnalelor care îi îndeamnă sau îi obligă la prudenţă. Prin aplicarea măsurii luate, ei se vor zăpăci şi vor merge mai încet. „Dorim să-i zăpăcim pe oameni, ca să încetinească“ – a spus Willi Ladner, adjunctul primarului. „Autorităţile centrale cărora li s-a dat această iniţiativă spre aprobare au scrîşnit din dinţi şi au acceptat.“ Acum, oamenii pot să-şi parcheze automobilele unde vor, numai să nu le lase în mijlocul drumului, şi să meargă cum vor. Rămîne valabilă doar regula care stabileşte viteza maximă şi prioritatea de dreapta, obligatoriu de acordat, fie că e vorba despre un automobil, o bicicletă sau un cărucior de copii.

Iniţiativa a stîrnit interes: au venit reprezentanţi ai municipalităţilor din Australia şi Canada să vadă ce se întîmplă la faţa locului. Mulţi se îndoiesc că ideea va funcţiona în Germania, locuită de un popor obsedat de reguli. Inginerii de trafic susţin că bunul simţ nu poate fi chemat să funcţioneze decît în acele intersecţii pe unde circulă doar 15.000 de vehicule pe zi; cu cît oraşul e mai mare, cu atît e mai ineficient bunul simţ. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Marile speranţe, marile limite

Într-un excelent şi, tocmai de aceea, frustrant de scurt interviu pe care dl Emil Hurezeanu l-a luat recent dlui Henry Kissinger, legendarul american a vorbit despre România ca despre un loc al speranţei, dar şi despre limite. E drept, răspunzînd unor întrebări diferite. Mai precis, fostul secretar de stat a spus că lupta cu limitele ţine, în fond, de arta omului de stat. Mai întîi, trebuie să le cunoască. E vorba, deopotrivă, de limitele sale personale, politice şi intelectuale, dar şi de limitele puterii ţării sale, dacă ne referim la politica externă. Adecvarea la limite nu înseamnă că omul de stat trebuie să opereze, cuminte, în interiorul lor. Ar fi un om de stat mediocru. Evident, nici o atitudine extravagantă, mult dincolo de ceea ce poţi, nu e recomandabilă. Ar fi un om de stat lipsit de credibilitate în plan internaţional şi nesăbuit în plan intern. Aşadar, omul de stat trebuie să provoace limitele, să joace subtil un pic dincolo de ele. Îndrăzneala – condiţie esenţială pentru succesul unui om de stat – trebuie să se consume la doar doi paşi dincolo de limite. Nu există o reţetă pentru asta, nu există şcoli în care să învеţi subtila artă de a juca util şi prudent dincolo de limite. În fond, e o artă. Şi cine sîntem noi să ne îndoim că artă este, dacă o spune chiar zeul realismului american?

Este evident că România de astăzi este o ţară plină de speranţe. Pot fi, desigur, speranţe deşarte. Pot fi speranţe împlinite. Istoria noastră abundă în primele şi notează doar cîteva din a doua categorie. Dar nimic din ceea ce ni se întîmplă astăzi nu are precedent istoric. Apartenenţa la o Uniune Europeană care, cel puţin în privinţa politicii externe şi de securitate, se construieşte nu doar sub ochii noştri, ci împreună cu noi, marchează o diferenţă enormă faţă de tot ceea ce ştim. Vremea speranţelor este şi vremea îndrăznelii. Adică, vremea luptei cu limitele. Pe de altă parte, este evident că liderii noştri politici nu se pot ridica la nivelul provocării excepţionale cu care se confruntă România acum. Avem o „clasă politică“ mediocră intelectual, mai degrabă iresponsabilă şi, cred, meschină ca aspiraţii. Politicienii noştri, inclusiv cei care decid politica externă – sînt cam 30 la număr, preşedintele, ministrul de Externe şi premierul sînt doar trei dintre ei – nu au curajul de a asuma un proiect conform valorilor în care cred. Ei posedă, în cel mai bun caz, o dexteritate în reacţii şi o capacitate de a combina pe spaţii înguste, ca să vorbim ca în sport. Am avut un preşedinte dominat de propriul trecut, ceea ce l-a făcut cu totul inadecvat. Am avut, apoi, un alt preşedinte dominat de iluziile sale, ceea ce l-a făcut cu totul ineficient. Avem acum un preşedinte care e dezinhibat în relaţia cu propriul trecut – oricare va fi fost acesta – şi care nu este deloc genul lesne de iluzionat. Are însă limitele sale. Care-i enervează pe unii şi nu se văd deloc pentru alţii. Cu acea capacitate excepţională de percepţie a realităţii social-politice de care e capabil un mare scriitor, dl Mircea Cărtărescu spunea într-un editorial recent că mai crede că dl Băsescu nu va rata şansa de a fi un mare preşedinte, aşa cum o spusese cu ceva vreme în urmă, dar cu inima tot mai mică, „cît un purice“. M-am regăsit cu totul în afirmaţia dlui Cărtărescu. Şi în cea făcută cu inima întreagă acum multe luni, şi în cea de acum.

În fond, miza mandatului oricărui preşedinte depăşeşte cu mult destinul său politic. Este o miză care ne priveşte pe toţi şi, de aceea, trebuie să ne comportăm ca parte a ei, ceea ce ne îndreptăţeşte să fim liberi să ne manifestăm cînd credem că e pierdută. În ultimă instanţă, un preşedinte al României este administratorul speranţelor noastre. Uneori, dacă e abil, chiar el le generează. Ca în cazul actualului preşedinte. Atunci, responsabilitatea sa este de două ori mai mare.

În plan extern, România a dobîndit un dinamism în plus de cînd dl Băsescu se află la Cotroceni. Există eşecuri – politica la Marea Neagră este, cred, cel mai vizibil. Există reuşite – legătura tot mai profundă cu structurile euro-atlantice şi, de aici, încrederea crescîndă pe care aliaţii vestici o au în noi este, iarăşi, de necontestat. Şi nu a fost uşor, de vreme ce Rusia şi micul ei vasal, Moldova dlui Voronin, sînt tot mai agresive, iar pe la noi se găsesc mulţi care practică, pervers, discursul de autoînvinovăţire pentru asta. Evident, „autoînvinovăţire“ înseamnă, în cazul politicii externe, blamarea preşedintelui.

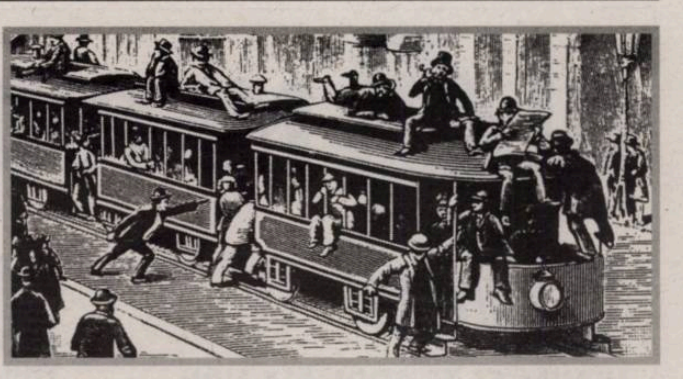

Speranţa se mai menţine în viaţă şi pentru că evaluăm acum, la începutul lui 2008, un parcurs în derulare. Doctrina Băsescu – sau, în fine, numiţi cum vreţi băsescianismul politicii noastre externe – mai are cel puţin doi ani de dezvoltare pînă să intre în cărţile de istorie. Dar, e bine de spus, şi speranţa are limitele ei. Sau, mai precis, şi noi avem limite în puterea de a spera. Mulţi – foarte mulţi – le-au atins deja. Este un prim şi mare semnal de alarmă pentru preşedinte. Sau, cel puţin, aşa ar trebui să fie. Dacă omului de stat trebuie să-i cerem să joace dincolo de limitele sale, nimeni nu are dreptul să ceară cetăţenilor să spere dincolo de limitele puterii lor de a produce speranţă.

ready made

„Orce tîrîire a tonului se-ntemeiază însă o dată pentru totdeuna pe aceea că acele elemente ale vorbirei cari însemnează numai relaţiuni ideale, prin care aşadar nu esprimă decît modificaţiuni a noţiunei fundamentale, precum silabele de flexiune, silabele ce se antepun sau se postpun, – capătă prin această trăgănare o întindere asupra valoarei lor; va să zică nu sînt puse în referinţele corecte şi adevărate cu lungimele prototipe, cari lungimi sunt propriile purtătoare a noţiunei cuvîntului.“

(Profesorul dr. Enric Theodor Rötscher,
„Arta reprezentărei dramatice dezvoltată ştiinţific şi în legătura ei organică“,
în M. Eminescu, *Articole şi traduceri,*
vol. I, Editura Minerva, 1974)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

75°

Ce mai roman, iubirea mea,
cîn te iubea dom' Niţă,
dar tu ereai femeea mea,
care-ţi ziceam *domniţă*

şi-ţi mai ziceam că-s moorîţi,
dar n-am încòtro şi că
tre' să mă ierţi că,-n public, îţi
zic doar *tovărăşică,* –

la mesele care, cu zor,
vreo trei bucătărese
le pregăteau, ce, pormă, s-or
făcut buticărese,

c-aşa e veaţa, scumpa mea
care-ţi ziceam *domniţă,*
chit că,-nspre ziuă, la cişmea,
maieu' lu' tov Niţă

îl izîneai, – nu cu-*Ariel*
ce intră-n găurele,
anume ca să ia cu el
tot ce e jeg în ele.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ciorba de pe întîi

Deşi au trecut şi Bobotеaza, şi Sfîntul Ion, mie mi-a rămas gîndul tot la ziua de întîi ianuarie. Prima şi poate cea mai ciudată zi din an, cînd toate sînt pe dos pentru mai toată lumea. O zi amorţită de somn în prima parte, mahmură şi fără poftă de mîncare pe la prînz şi care se umple treptat de chef către seară, după noaptea în care, vrei, nu vrei, trebuie să petreci, să mănînci, să bei şi să te bucuri văzînd cum pocnesc artificiile pe cer. Că vrei sau nu, trebuie să-ţi aminteşti şi că a mai trecut un an din viaţa ta şi a celor dragi. De aceea, probabil, e bine ca petrecerea să fie cît mai zgomotoasă, pentru a învinge prin scandal depresia provocată de conştientizarea trecerii timpului. Şi cică trebuie alungate şi duhurile rele ale anului depăşit (cu şampanie şi tiribombe). Îmi vine în minte imaginea lui moş Gheorghe care ducea în după-amiaza de întîi turiştii prin sat, cu sania lui trasă de vijelioasa Isabela, învîrtind biciul în mînă şi salutîndu-i de la distanţă pe toţi cei pe care-i vedea îmbrăcaţi în haine de oraş: *Anu Nou, Anu Nou, p.... mea în c... tăăău!* Lumea nu prea înţelegea ce spune şi se simţea obligată să-i răspundă prin fluturări de mînă şi urări de *la mulţi ani* strigate peste dealuri şi văi, spre amuzamentul copios al pasagerilor din sania moşului, care treceau de la unul la altul o sticlă de ţuică. Fiindcă la ţară, de Sărbători, toată lumea e de acord: gustul ţuicii îl bate pe cel de coniac sau de whisky. Şi chiar ne-am bătut în ţuici, care-i mai bună: de Bordeni sau de Văleni. La ele se adăuga cu mare succes un rachiu de gutui de culoare uşor oliv, vechi de 20 de ani, care luneca rotund pe gît.

Dar după ce ne-am trezit, pe întîi la prînz, ne-am dus pe jos în satul vecin, acolo unde aveam maşinile, să mai luăm nişte CD-uri din torpedo, să mai împrospătăm muzica de peste noapte. Vreo opt kilometri cu tot cu întorsul, prin zăpadă mare, pentru un Astor Piazzola, Nicolae Mărgineanu sau Jean Moscopol. Printre ei avea loc şi o Madonna. Peste dealuri şi văi, sania lui moş Gheorghe trecea ca o nălucă, o vedeai cînd ici, cînd colo, cu urările *de bine* ale vizitiului. În mica parcare devenită cu forţa mai mare, am avut surpriza să constatăm că nu eram singurii care ne îndeletniceam cu scoaterea CD-urilor de prin torpedo. Alţi petrecăreţi bucureşteni, cantonaţi prin împrejurimile muntoase, descinseseră în parcare la aceeaşi oră şi se întrebau unii pe alţii de Ada Milea sau Gică Petrescu. Am mai ajutat un şofer să-şi scoată maşina din zăpadă, l-am salutat pe cîrciumar şi am pornit îndărăt spre căsuţa noastră, cuibuşor de nebunii. Am ajuns încălziţi şi transpiraţi din cauza urcuşului, deşi era un ger de crăpau pietrele. Pentru prima dată am băut bere, în timp ce ne puneam hainele pe sobă. Apoi, am revenit la ţuica noastră strămoşească, în vreme ce pe plită se punea la încălzit o ciorbă magică de perişoare. Adusă cu jeepul pe coclauri, purtată în sanie între picioare, răsturnată şi recuperată de vreo două ori, uitată afară la nasul cîinilor (noroc cu capacul bine fixat al bidonului). Nu chiar de potroace, ca la carte, dar pregătită în aceeaşi idee. Ciorba la care de cîteva zile tot

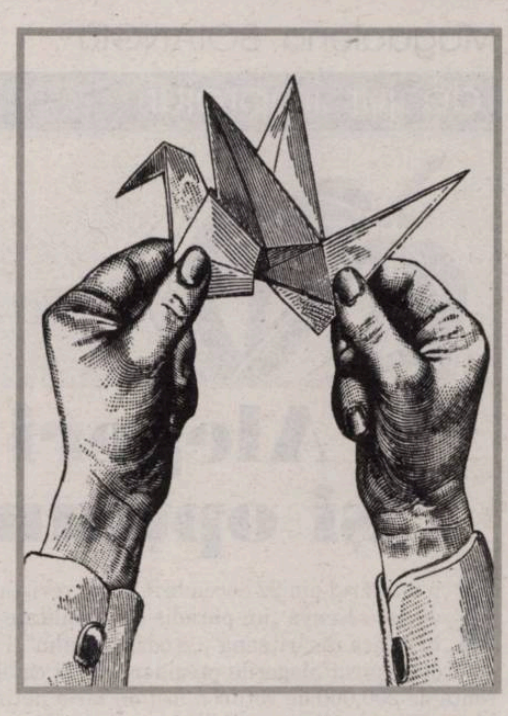

rîvneam şi de care tot vorbeam: acrişoară, gălbioară, călduţă, consistentă şi gustoasă. Afară se aşternea un întuneric lăptos şi parcă te aşteptai să auzi lupii. În sobă duduiau lemnele. Înserarea ne predispunea din nou la chef, dar ne amintea în acelaşi timp că se încheie şi ziua de întîi. Începea un an pe care toţi ni-l uram ca fiind mai bun, dar în care ne aşteptau grijile zilnice şi stresul de la serviciu, de care ştiam că n-au cum fi mai bune decît acele momente de petrecere. Muzica era oprită şi, în acel interval în care contururile vechiului grajd din poiană – care se zărea pe geam – începeau să se piardă în întuneric, ne-am golit fiecare bolul de ciorbă în tăcere, cu o plăcere de-a dreptul colosală. De aşa o ciorbă, ai parte la mulţi ani o dată.

PUBLICITATE

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Piua

– Dumneavoastră, ca specialist, spuneţi-ne ce trebuie să facem de Sărbători?

Specialist în ce, Doamne, iartă-mă? Dar mai ales ce poate să însemne acest „trebuie“ colectiv, cînd lumea a trecut atît de mult în ultima vreme de la un ritual al tuturor, la o sărbătoare a fiecăruia?

– Habar n-am! – am răspuns deci, spontan, prea spontan pentru sărmanul moderator care nu a ştiut cum să treacă mai rapid peste această gafă mediatică.

Mai tîrziu (prea tîrziu...), mi-am dat seama însă că întrebarea a fost şi ea cît se poate de spontană, exprimînd sincer o anumită stare de derută, de confuzie: în toată această zăpăceală de sfîrşit de an, ce trebuie să mai facă omu' ca să nu rateze, de fapt, sărbătorile, ca să reuşească să se bucure cu adevărat, pe bune, „ca lumea“? Ca lumea?... Care lume?

Căci „lumea“, cel puţin această lume românească, s-a dovedit a fi din nou, în imaginarul său sărbătoresc, cel puţin de două feluri:

– Moş Crăciun a fost de la început o invenţie de marketing, un „brand“. Iar acum a devenit cel mai mare agent de vînzări din toate timpurile! – explica, entuziast, un *„creative“* de la o mare agenţie de publicitate.

– Cum puteţi să spuneţi aşa ceva!? – s-a revoltat o doamnă inimoasă. Cum puteţi să distrugeţi magia sărbătorilor, la ora asta mai sînt şi copii în faţa televizoarelor! Sărbătorile nu sînt doar comerţ, aşa cum spuneţi dvs., la sate mai sînt oameni care ştiu să se bucure. Aţi fost în Maramureş să vedeţi, în Maramureşul istoric?

În Maramureş, care este cel mai marketizat colţ din ţară! – zîmbesc eu în sinea mea, dar păstrez pentru mine acest gînd, ca să nu-i enervez pe păstrătorii tradiţiilor.

De-a lungul freneziei sărbătorilor, m-am întîlnit în repetate rînduri cu aceste două viziuni (şi atitudini) opuse, implicîndu-se partizan în „spiritul sărbătorilor“, explicîndu-l şi practicîndu-l ca pe un adevăr ultim ce trebuie apărat de o tabără adversă şi periculoasă de infideli. Pe de o parte, magia „sărbătorilor“ de Crăciun şi apărătorii ei neînduplecaţi, pe de altă parte, miracolul „lunii cadourilor“ şi adepţii săi entuziaşti. Pe de o parte, fidelii unui Dumnezeu-general-manager peste un proiect de România eternă şi vrăjită, pe de altă parte, o România dezvrăjită a managerilor care se cred Dumnezeu. Pe de o parte, cei care vor să-i apere pe copii – şi copilăria din noi – de mercantilismul unor adulţi fără nici un Dumnezeu, pe de altă parte, cei care se visează maturii stăpînitori ai acestei lumi de cadouri ce au fost inventate doar pentru bucuria lor; pe de o parte, tabăra celor pentru care „nu trebuie să pierdem“, pe de altă parte, aceea a celor pentru care „totul e de cîştigat“; pe de o parte, nevoia compulsivă de a capitaliza bucuriile trecutului, pe de altă parte, pornirile maniacale de a-ţi asigura satisfacţiile viitorului; pe de o parte, valori şi tradiţii întemeiate direct într-un proiect divin, pe de altă parte, o piaţă care îşi dictează propriile valori şi tradiţii. Pentru primii, a spune că sărbătorile de iarnă nu mai sînt – şi nu au cum să mai fie – ceea ce au fost înseamnă defetism, dacă nu chiar blasfemie – în orice caz, înseamnă să distrugi „magia sărbătorilor“; pentru ceilalţi, această „magie“ nu este decît îngrădire patriarhală şi provincială a libertăţii lor de expresie. Între *magie* şi *marketing,* deruta seamănă a criză de creştere...

Sărbătorile de iarnă, aglomerate în jurul solstiţiului şi înnoirii timpului, au fost totdeauna un rit de trecere. Acum au devenit un spectacol al tranziţiei. Al adevăratei, marii tranziţii, aceea care însoţeşte permanent modernizarea României şi eşuează în permanenţă pe parcursul acestui proces, aceea a marii treceri de la copilăria naţiunilor de acum un secol la visul recent de maturitate al unei naţiuni europene. Pe scurt, sărbătorile de iarnă, marile sărbători ale românilor, par a pune în scenă, cu o maximă intensitate şi frenezie, chipul de Janus al unei societăţi adolescentine, prinsă în ambivalenţa œdipiană a pietăţii şi revoltei filiale, între frica de a pierde copilăria şi protecţia patriarhală a divinităţii, pe de o parte, şi teama de a rata afirmarea apartenenţei la lumea iniţiativei şi a independenţei adulte, pe de alta. O societate fascinată în egală măsură de *magia* rurală a copilăriei şi de *miracolul* urban al maturităţii şi oscilînd ne-dilematic între ele. O societate care însă, de sărbători, intră cu toată fiinţa sa în panică, de teamă ca nu care cumva, anul acesta, să nu-şi mai primească jucăria preferată. O societate care, de sărbători, mai cere o dată piua, cu încăpăţînare şi energie infantile, oferindu-şi astfel încă un răgaz pe drumul maturităţii.

Parafrazîndu-l pe un amic, aş putea încheia, deci, şi eu, patetic: *O, ţară, plină de copii!*

efectul de ecou

Spectrele lui Lenin sau Lenin *reloaded?*

Stimate domnule Alexandru Călinescu,

Am citit cu atenţie textul dvs. „Welcome back, Lenin!“ *(Dilema veche,* nr. 203) care face trimitere la un interviu pe care îl acord lui Cezar Paul-Bădescu în *Adevărul literar şi artistic* (12 decembrie 2007). În acest text mă învinuiţi că aduc un „elogiu lui Lenin“. Nu-mi aduc aminte să fi scris vreodată elogii, omagii sau ode dedicate vreunei personalităţi politice sau culturale. Am scris o singura odă la viaţa mea care se cheamă *Odă tualetului sovietic* şi este unul dintre cele mai subversive texte ale mele la adresa regimului comunist de tip sovietic. Ce să-i faci, am avut ghinionul să mă nasc într-un tualet sovietic care mirosea urît şi nu într-un buduar capitalist cu iz de iasomie. Însă indiferent ce miros are locul în care te naşti cred că trebuie să ţi-l asumi.

În ce priveşte discuţia despre Lenin, purtată cu domnul Paul-Bădescu, e scoasă puţin din context. Vorba zicalei hermeneutice: un text scos din context este un pretext. În acel interviu fac referinţă la Lenin, în contextul în care vorbesc despre o anumită formă de memorie faţă de obiecte şi eroi care se construieşte în cadrul unui sistem politic închis, represiv şi deficitar. E una din temele centrale ale cărţii mele: modul de arhivare, de memorare a vieţii cotidiene din comunism. Eu încerc să arăt cauzele şi modalitatea prin care maşinăria de propagandă şi o anumită realitate socială au reuşit să transforme obiecte banale în obiecte-eroi, obiecte fetiş. Iar în această scriitură utopică, numită URSS, *iconul* Lenin a jucat un rol semnificativ. Eu susţin că el a rămas în mentalul colectiv sovietic un erou pozitiv. În cel mai consistent text teoretic al cărţii mele, „Aventura sovietică a obiectelor“, încerc să arat cauzele şi mecanismul de producere a acestor obiecte şi eroi fetiş. Ştiu foarte bine cine e Lenin şi ce hram poartă, însă eu nu mă ocup în aceste texte de Lenin „criminalul“. La acest capitol îl putem citi pe Stéphane Courtois, la care faceţi referinţă, şi chiar dacă nu sîntem întru totul de acord cu dumnealui, e bine să-i ştim poziţia.

De asemenea, ştiu bine că în România autori precum Marx şi Lenin sînt autori trecuţi la index şi aud tot mai des de la intelectuali de primă mînă că aceştia sînt autori care au „idei care omoară“. Iar schema de interpretare a comunismului care a devenit aproape canonică e foarte simplistă: Marx l-a produs pe Lenin care l-a produs pe Stalin care a produs Gulag-ul: comunism = Gulag. Eu cred că supoziţia: *comunismul este răul fundamental, iar opusul lui este binele absolut* este greşită. Cred că această abordare nu face decît să ne menţină în logica stalinistă din anii '50, „cine nu-i cu noi e împotriva noastră“ şi nu ne ajută prea mult să înţelegem trecutul şi prezentul. Pe lîngă Gulag, în comunism s-au mai întîmplat lucruri. E straniu, dar a existat viaţă şi în comunism.

Opinia mea faţă de acest gen de abordare e destul de clară şi am spus-o de nenumărate ori. Chiar dacă discursul anticomunist actual deţine multe adevăruri, trebuie să ţinem cont că declararea publică a acestor adevăruri este bazată pe impostură, fiindcă sînt rostite şi asumate într-o vreme care nu mai poate îndeplini o funcţie critică, ba mai mult, el deturnează scopul, rolul şi problematica discursului critic însuşi. Astăzi, în loc să interogăm, noi condamnăm şi denunţăm, în loc să cercetăm şi să vedem efectele vechii ideologii asupra societăţii actuale, noi construim o contra-ideologie. Ideologiei comuniste dispărute i se opune o nouă ideologie: anticomunismul. E o ideologie ce nu presupune risc, ci doar profit. E un discurs care nu mai are rol critic, ci e doar o marfă care se vinde bine. Marea tragedie a inteligenţiei române este faptul că prin astfel de gesturi ea se delegitimează, iar odată cu discuţiile în jurul comunismului, totul se reduce de fapt la o singură problemă esenţială: incapacitatea inteligenţiei de a lua poziţie critică faţă de puterea şi ideologia dominante ale momentului, oricare ar fi acel moment.

Ştiu foarte bine că afirmaţia „Ceauşescu este un produs al nostru“ deranjează. În tradiţia culturală şi politică a României, vina şi duşmanul sînt externalizaţi: *ei* sînt vinovaţii şi *noi* victimele. Pentru a vedea gravitatea problemei mie îmi place să plusez şi să zic că Ceauşescu e cel mai consistent produs al industriei cultural-politice româneşti din a doua jumătate a secolului XX. Ceauşescu nu este un produs de import, iar regimul său a fost un regim la care am pus umărul cu mic, cu mare. Acest rău monstruos a fost posibil prin coparticiparea fiecăruia dintre noi, unii mai mult, alţii mai puţin. Aceste lucruri trebuie conştientizate şi asumate. Iar actualul regim nu cred că are nevoie de aplaudaci, ci de critici, fiindcă dacă Lenin şi Ceauşescu ne-au părăsit, demonii lor îi avem mereu cu noi.

Cu acelaşi respect,

Vasile ERNU

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Istorie şi peisaj

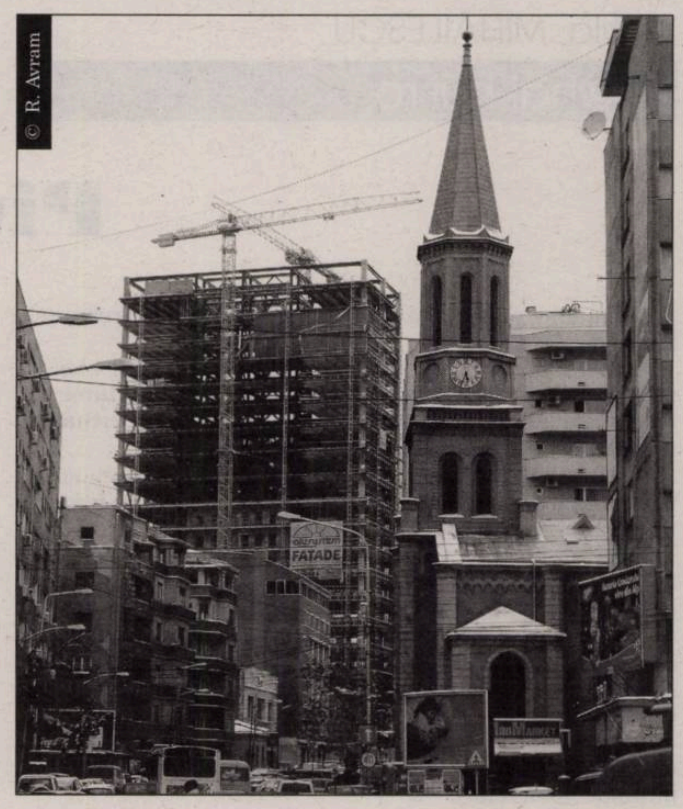

Numărul din 14 decembrie 2007 al ziarului *Corriere della Sera* aduce informaţii care ar trebui cunoscute şi la noi, despre cum se înţelege în ţările mai civilizate decît a noastră gestiunea bunurilor culturale şi relaţia ei cu construcţia imobiliară.

În bugetul statului italian pentru anii 2008-2010 a apărut „Fondul pentru refacerea peisajului", în valoare de 45 de milioane de euro. El este destinat să acopere cheltuielile impuse de „demolarea unor imobile şi infrastructuri a căror realizare a produs daune peisajului în zone de o deosebită importanţă culturală, peisagistică şi naturală incluse în perimetrul siturilor italiene protejate de UNESCO". Cu alte cuvinte, aceşti bani vor servi statului pentru a cumpăra clădiri „incompatibile" cu caracteristicile unui sit UNESCO, pe care urmează să le dărîme, în vederea remodelării peisajului.

Cazul care a atras atenţia asupra acestei situaţii s-a ivit în Toscana, unde, la est de Siena, în Val d'Orcia, zonă înscrisă pe lista UNESCO din 2004, e prevăzută construcţia a 11 vile multifamiliare, cu un total de 90 de apartamente, în valoare, fiecare, de 159.000 de euro. Această lotizare se întinde pe 7 km^2 la poalele dealului pe care se înalţă orăşelul medieval Montichiello. Intervenţia edilitară, deşi la distanţă de vîrful colinei istorice, riscă să altereze perspectiva. Cu toate că lucrările ar fi fost gata în mai, anul viitor, Ministerul Bunurilor şi Activităţilor Culturale a blocat, chiar din vara trecută, construcţia a trei vile (în total, 20 de apartamente), iar cînd se va ajunge la un acord cu proprietarii, va începe demolarea. Norma adoptată de Parlament ar putea fi aplicată şi în zona arheologică Agrigento, în Sicilia, unde, în apropierea templelor din secolele VI-V, au fost realizate ilegal 600 de locuinţe, şi în parcul naţional Cinque Terre de lîngă Genova, pe coasta ligură. O strategie defensivă contra atentatelor suferite de siturile patrimoniale în Italia va fi în curînd organizată în colaborare cu Ministerul Mediului şi cu regiunile care pot contribui cu resurse financiare proprii.

Acest exemplu merită avut în vedere, dat fiind că la Mogoşoaia, pe malul lacului din faţa palatului brâncovenesc, s-au ridicat, cu complicitatea primăriei locale, o serie de vile. Mie mi se pare că dărîmarea lor, fără nici o despăgubire, ar fi pe deplin justificată, dar, pentru a intra în legalitate, ar fi necesară cumpărarea de către stat a imobilelor prin a căror demolare se va reface peisajul. S-ar plăti astfel imprudenţa de a fi lăsat terenul expus aventurierilor speculaţiei.

Prin alte părţi, măsurile s-au luat de mult pentru a ocroti un decor natural care aparţine istoriei. În Statele Unite există un „loc al memoriei" esenţial pentru istoria americană: Mount Vernon, în Virginia, unde se vizitează casa lui Washington. Acolo, de pe terasa de lemn pe care preşedintele îşi fuma pipa, se vede malul celălalt al Potomacului, acoperit de pădurile prin care, pe atunci, se strecurau indienii. Peisajul s-a păstrat acelaşi, nu s-a construit nimic, fiindcă o asociaţie de doamne numită „Fiicele Revoluţiei" a cumpărat malul stîng al fluviului pe întinderea domeniului Mount Vernon.

În Anglia, aproape de Windsor, la Runnymede, acolo unde regele John a semnat Magna Carta în 1215, se păstrează pajiştea intactă de-a lungul Tamisei, un spaţiu privilegiat în care nu se construieşte.

Memoria locurilor nu poate fi despărţită de amintirea oamenilor.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

Un dandy

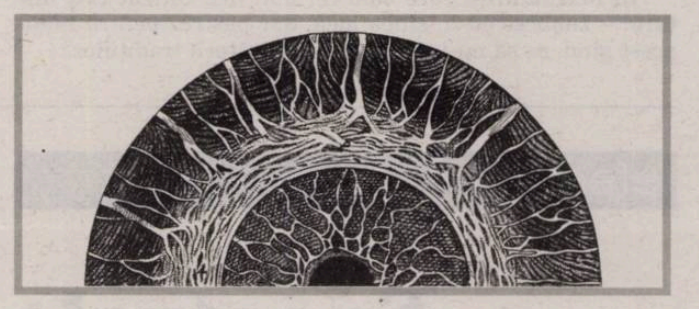

Promiteam, în urmă cu cîteva săptămîni, să revin asupra cărţii semnate de Bernard Frank, *5, rue des Italiens. Chroniques du Monde* (Grasset, 2007). Cartea reuneşte cronicile săptămînale pe care Frank le-a publicat în *Le Monde* între 1985 şi 1989; *5, rue des Italiens* este adresa „istorică" a ziarului care, între timp, a schimbat – dacă nu mă înşel – trei sedii. Bernard Frank (1929-2006) a fost un personaj inconfundabil al vieţii literare pariziene din ultima jumătate de secol. A debutat editorial foarte tînăr (la 24 de ani) şi a fost considerat o mare speranţă. S-a dedicat jurnalismului, avînd rubrici permanente în *Le Matin de Paris, Le monde* şi – din 1989 pînă la moarte – *Le Nouvel Observateur*. Avea, în mod curios, o reputaţie de leneş, cu toate că, după calcule sumare, cronicile sale ar însuma peste 4000 de pagini (volumul cu articolele din *Le Monde* are nu mai puţin de 720 de pagini). *5, rue des Italiens* este deschis de trei prefeţe semnate de doi scriitori prieteni, Jean-Paul Kauffmann şi Eric Nenhoff, şi de fosta soţie, Claudine Vernier-Palliez. Portretul, ataşant, pe care îl schiţează cei trei este al unui dandy în jurul căruia se crease un adevărat mit. Despre aşa-zisa lui „lene" am pomenit, Frank însuşi declara că scrie „ca să nu lucreze". Scria – probabil – uşor, dar vorbea cu dificultate, discursul îi era întrerupt de tăceri şi mormăituri ininteligibile (l-am văzut şi eu la o emisiune a lui Pivot, prin 1994; dacă am înţeles un sfert din ce spunea). Semăna, aici, cu un prieten al lui Françoise Sagan, la care a şi locuit o bucată de vreme. Era un obişnuit al restaurantelor, un *gourmet*, mare amator de vinuri (şi de whisky). Cînd pleca în vacanţă, lua cu sine – inutil, firește – o garderobă întreagă. În oraş se deplasa numai cu taxiul; taxiurile au fost, scrie Nenhoff, reşedinţele sale secundare). Avea succes la femei (o spune, mărturie cu greutate, chiar fosta lui soţie) şi păstra cu ele, după despărţire, relaţiile cele mai amicale. A murit într-un restaurant, din strada Faubourg Saint-Honoré, în timpul unei discuţii privind şansele posibililor candidaţi socialişti la prezidenţiale, Ségolène Royal şi Dominique Strauss-Kahn (*„Il n'est pas mal, Strauss-Kahn"* au fost ultimele sale cuvinte).

Cronicilor sale li se potriveşte perfect titlul unei cărţi de Julien Gracq: *„En lisant, en écrivant"*. Se înconjura cu grămezi de cărţi, noutăţi, dar şi – mai ales – ediţii din clasici. Chateaubriand, Proust, Stendhal, Flaubert erau referinţe permanente. O imensă curiozitate îl făcea să vorbească despre cărţile cele mai diverse şi – uneori – cele mai ciudate. Stăpînea suveran arta digresiunii, trecea pe nesimţite de la literatură la gastronomie, la politică sau la locurile de vacanţă. Cum bine spune Jean-Paul Kauffmann, a fost memorialistul sfîrşitului de secol. A trăit din gazetărie (o rubrică săptămînală îi asigura, după toate aparenţele, un venit confortabil), socotind actualitatea cotidiană „un minunat izvor de tinereţe".

Şi, desigur, sînt frazele memorabile, risipite prin cronici cu generozitate de nabab: „Scriitorii se încăpăţînează să nu scrie cărţile pentru care au vocaţie"; (despre Jean-Edern Hallier) „A făcut să se vorbească atît de mult de el încît nimeni nu se mai osteneşte să-l citească"; „Ghinionul lui Sartre este că Stalin a murit prea tîrziu"; „În faţa dezastrelor – iar victoriile seamănă leit cu dezastrele pentru cei care n-au curajul nici să participe la ele, nici să le prevină – naţiunile devin de bunăvoie tribale"; „În literatură, talentul este necesar, dar nu serveşte la nimic. E un fel de carie dentară, de durere surdă care te împiedică să profiţi cu simplitate de clipa care trece. Şi singurul mijloc de a îngriji caria este să scrii sau să scoţi dintele"; „Ne lipseşte francheţea în raporturile noastre cu cărţile. Ar fi interesant să spunem de ce le abandonăm. În ce moment? În ce împrejurări? Un jurnal al infidelităţii noastre literare n-ar fi lipsit de savoare..."; „De ce proximitatea brutală, subtilă a morţii ar stimula oare verbul? Rareori s-a văzut că literatura înfloreşte atunci cînd i se pune un pistol în ceafă".

PUBLICITATE

adevărul Literar & Artistic

O nouă formulă grafică și editorială

Actualitatea culturală din țară și din lume

Garanția informației selectate valoric

Încurajarea competiției pe piața ideilor

În fiecare miercuri, împreună cu ziarul

Texte şi opinii de: ● *Gabriel GIURGIU (jurnalist)* ● *Alexandru LĂZESCU (jurnalist)* ● *Alina MUNGIU-PIPPIDI (profesoară, Hertie School of Governance, Berlin)* ● *Ovidiu NAHOI (jurnalist)* ● *Ionuţ POPESCU (jurnalist)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

Europeni mediocri

*„Sîntem o ţară mediocră", a spus preşedintele Traian Băsescu în 2006 şi a stîrnit indignarea multora. Dar, după un an în Uniunea Europeană, afirmaţia sa merită reluată. Căci aşa se prezintă România după un an de apartenenţă la „clubul" pe care l-am visat cu toţii de-a lungul tranziţiei. Au fost „bifate", în 2007, şi lucruri bune, şi lucruri rele (aşa cum rezultă din articolele publicate în paginile următoare). Dar nu numai despre chestiunile concrete este vorba, ci şi despre starea de spirit, despre dezbaterile publice, despre temele considerate prioritare în agenda publică, despre calitatea actului de guvernare. Or, la aceste capitole, constatăm că sîntem în continuare cufundaţi în veşnicele scandaluri dîmboviţene, că acordăm o atenţie excesivă contrelor între palate, că interesul cetăţenilor pentru politică scade – pe scurt, că nu părem să fi asumat „valorile europene" despre care ne place să vorbim. E adevărat, nici nu se putea ca, într-un an, să devenim o ţară modernizată şi să căpătăm un spirit civic ca în Danemarca sau Suedia. Dar problema este că nici nu ne interesează prea mult să pornim cu adevărat în direcţia cea bună. Aderarea la UE ne-a luat tuturor o piatră de pe inimă, aşa încît politicienii s-au apucat de unele zbenguieli pe care pînă în 2007 nu şi le permiteau (de teama Bruxelles-ului), iar noi, cetăţenii, ne-am relaxat şi „ne vedem de ale noastre". Ocupaţi cu creşterea economică şi cu creditele de uz personal, riscăm să nu ne mai dăm seama cît de „ale noastre" sînt guvernarea de proastă calitate, somnolenţa civică, administraţia bleagă, justiţia obosită şi coruptă. Totul e să nu ne dăm seama prea tîrziu. Sau e deja tîrziu?... (**M. V.**)*

N. red.: Materialele apărute în acest grupaj tematic ne-au fost puse la dispoziţie de Freedom House România, care a realizat o sinteză despre primul an de apartenenţă a României la Uniunea Europeană, în urma unui proiect finanţat de Reprezentanţa Comisiei Europene la Bucureşti. Alte informaţii şi opinii puteţi găsi pe http://fh.eurolobby.ro/freedom/index.ph.

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Regresează Europa Centrală şi de Est?

– aderarea la UE nu este „sfîrşitul istoriei" –

De la căderea regimurilor comuniste, ţările Europei Centrale şi de Est au progresat indiscutabil, sub aspect economic şi social, şi au devenit membre ale NATO şi Uniunii Europene. În ultima vreme însă, la Bruxelles creşte îngrijorarea faţă de evoluţia politică a acestor state. E nevoie de o explicaţie de ce există astfel de temeri în privinţa unor ţări care altminteri par să treacă prin transformări pozitive din multe puncte de vedere.

Cinci caracteristici se evidenţiază în ceea ce priveşte tulburările politice ale acestei regiuni: 1) creşterea electorală a grupurilor populiste, fie că sînt extremiste sau relativ democratice, în detrimentul partidelor „ideologice"; 2) radicalizarea politică a ambelor părţi ale clivajului politic – în general separaţia stînga-dreapta, deşi graniţele ideologice sînt uneori vagi –, avînd drept rezultat lipsa cooperării şi instabilitatea politică; 3) electoratul se împarte simetric între cele două coaliţii politice, consecinţele fiind majorităţi fragile şi guverne minoritare instabile; 4) comportament facţional care duce la o cooperare slabă în interiorul coaliţiilor politice, rezultatul fiind o instabilitate guvernamentală şi mai mare; 5) acte care încalcă standardele democratice sau se află la limita lor – cum ar fi încercările de a influenţa justiţia, de a manipula alegerile sau de a restrînge drepturile oponenţilor politici – care sînt în general limitate ca timp şi impact şi sfîrşesc printr-un scandal public.

Aceste cinci caracteristici ale actualelor crize politice din Europa Centrală şi de Est adesea se întrepătrund, totuşi pot fi deosebite una de cealaltă destul de clar.

Aplicînd caracteristicile la ţările din regiune, avem următoarea situaţie: Bulgaria prezintă patru dintre acestea (1, 3, 4, 5), cîte trei Cehia (2, 3, 4), Ungaria (2, 4, 5) şi Slovacia (1, 2, 4), iar Polonia şi România – pe toate cinci.

Această trecere în revistă ridică trei întrebări; prima: putem considera asocierea simptomelor menţionate de disfuncţie politică drept un *singur* sindrom politic pe care îl putem folosi ca o variabilă dependentă, sau vorbim despre maladii fără legătură între ele, fiecare avînd explicaţii diferite şi locale? A doua: dacă există un astfel de sindrom, este el o *boală a democraţiei* în aceste ţări, mai degrabă decît un defect al sistemelor lor politice, de felul celui care s-a manifestat în Italia după 1989? A treia: care este rolul variabilei noastre independente a interesului, aderarea la UE, printre ceilalţi factori care cauzează aceste simptome?

Pentru a răspunde la prima întrebare am arătat ce simptome prezintă aceste ţări, cu simplificările inerente şi regretabile pe care le presupune o astfel de sinteză. Nici unul dintre aceste state nu manifestă mai puţin de trei simptome, iar unele le au pe toate. Astfel că trebuie să fie vorba de un sindrom, deşi e nevoie să cercetăm mai mult care sînt legăturile dintre simptome. Formaţiunile populiste au avansat în toate acele ţări cu sisteme electorale de reprezentare proporţională, iar două partide populiste chiar au cîştigat alegerile (pentru Parlamentul slovac şi la alegerile pentru Parlamentul European din Bulgaria). Totuşi, cu excepţia demonstraţiilor de stradă din Ungaria din 2006, nu am fost martorii vreunei alte manifestări de masă care să ameninţe democraţia însăşi – în ciuda unor nenumărate exemple privind comportamentul lipsit de civism al elitelor politice şi a încercărilor răspîndite (deşi fără succes) ale politicienilor de a se situa deasupra legilor sau de a promova o legislaţie pentru propriile avantaje.

Este ciudat să vezi existenţa unor simptome similare în ţări care prezintă variaţii considerabile în termenii evoluţiei în tranziţie (şi la cele din frunte, şi la codaşe), ai instituţiilor (sisteme parlamentare sau semiprezidenţiale, reprezentare proporţională sau sisteme de vot mixte), ai performanţelor democratice sau ai venitului mediu al cetăţenilor. Dar sînt acestea simptome de regres democratic mai degrabă decît o instabilitate trecătoare generată de nevoia de adaptare la noul mediu european?

Pentru a răspunde, putem să privim spre „vechea Europă" – cele 15 ţări care au fost membre UE, înainte de extinderile din 2004 şi 2007. Avansul populiştilor pe seama partidelor tradiţionale nu caracterizează doar Europa Centrală şi de Est. În Austria, Belgia, Danemarca, Italia, Olanda şi Spania, am asistat în ultimii ani la o creştere a naţionalismului de extremă dreaptă şi a populismului. Pare să fie o problemă paneuropeană ca astfel de partide să devină partenere în coaliţii de guvernare. Europei poate să-i displacă o asemenea tendinţă, dar UE, după ce a învăţat lecţia încercării eşuate de a boicota prezenţa la guvernare a partidului condus de politicianul austriac de extremă dreaptă Jörg Haider, nu mai intervine. Aşa încît cum ar putea justifica intervenţia în statele central şi est-europene, din moment ce au devenit membre cu drepturi depline ale UE?

Sosirea în Parlamentul European, în 2007, a radicalilor populişti din România şi Bulgaria a oferit grupului populist suficienţi membri pentru a organiza un nou club politic, inaugurînd o eră a comunicării între astfel de formaţiuni din cele două jumătăţi ale Europei. Populiştii radicali din Est pot fi mai violenţi în limbaj sau mai explicit antisemiţi decît cei din Vest, dar nici unul dintre programele lor nu se caracterizează prin politici într-adevăr antidemocratice, cum ar fi abolirea drepturilor minorităţilor. Valorile pe care le întîlnim în exprimarea lor publică nu sînt nici liberale, nici democratice, dar pînă acum nimeni n-ar putea să le învinovăţească de a fi luat vreo măsură într-adevăr antidemocratică. Mai mult, aceşti populişti radicali aduc la suprafaţă subiecte care preocupă opinia publică, ceea ce explică popularitatea lor.

Unele partide tradiţionale au învăţat din eşecurile lor anterioare să abordeze şi acest gen de teme, şi astfel contagiunea populistă s-a extins dincolo de limitele partinice. La alegerile prezidenţiale din Franţa din 2007, chiar şi principalele formaţiuni politice au adoptat bună parte din limbajul populist, pentru a face faţă competiţiei – şi au fost semne de radicalizare considerabilă. În Italia, este un fapt comun să vezi cum coaliţiile se rup după ce se formează un guvern, iar comportamentul facţional este răspîndit. (Astfel de acţiuni şi conduită sînt mai puţin obişnuite printre democraţiile „consociaţionale" din Europa de Vest.) O examinare a acestor simptome politice arată o diferenţă, mai degrabă în cantitate decît în calitate, între democraţiile din Europa Centrală şi de Est şi cele din „vechea Europă". În „noua Europă", problema pare să rezide mai curînd în comportamentul partidelor democratice – în lipsa capacităţii acestora de a-şi mulţumi electoratul şi de a organiza şi păstra coaliţii solide – decît în comportamentul votanţilor. Prezenţa la vot la alegerile naţionale din noile ţări membre UE continuă să fie în jur de 60%, cu mult sub procentajul ridicat de la începutul anilor '90 şi mai scăzută decît în Vestul Europei, dar încă destul de rezonabilă după standardele globale.

Sondajele la nivel regional confirmă că problemele pentru democraţie vin de la elite, nu de la votanţi. Barometrul Noilor Democraţii (NDB) din 2005, ultimul dintr-o excelentă serie de anchete regionale, aduce probe consistente în acest sens. Cetăţenii Europei Centrale şi de Est sînt critici faţă de instituţiile lor, cu o majoritate care nu are încredere în Parlament şi în partidele politice, dar sînt democraţi convinşi, respingînd soluţiile nedemocratice, cum ar fi liderul „de fier", eliminarea Parlamentului sau dictatura militară. Cei mai mulţi respondenţi situează sistemul politic actual deasupra celui comunist, de asemenea, deasupra unui regim autoritar. Reiese limpede că nu democraţia este pusă în discuţie, ci mai curînd guvernarea: două treimi dintre votanţi se plîng de corupţie şi de slăbiciunea aplicării legii şi îşi percep guvernele ca necinstite.

Tendinţele relevate în NDB şi în Eurobarometru nu arată o deteriorare bruscă după intrarea în UE. De exemplu, încrederea în partidele politice şi în politicieni prezintă mari variaţii de-a lungul Europei, dar este în general stabilă în timp şi în fiecare ţară în parte. În cazurile problematice despre care vorbim acum, capitalul social este scăzut, dar e constant scăzut şi nu variază din cauza aderării la Uniune. Deşi cetăţenii Europei Centrale şi de Est se simt pro-democraţi şi pro-europeni, ei rămîn săraci. Cei mai mulţi declară că situaţia economică a gospodăriei lor este „rea sau foarte rea" (90% în Bulgaria, 75% în Ungaria). Veniturile reale sînt în urma celor din 1990, pentru majoritatea anilor de tranziţie şi după aderare. Chiar dacă economia se dezvoltă la nivel macroeconomic, e dificil să fii mulţumit la nivel de gospodărie, cînd puterea de cumpărare în 2006 o atinge cu greu pe cea din 1990, ca în România. Mai mult, diferenţa de dezvoltare între „vechea" şi „noua" Europă rămîne în linii mari aceeaşi. Majoritatea economiilor din ţările care au aderat în 2004 şi 2007 nu au atins punctul de convergenţă cu cele din „vechea" Europă, în ciuda unor rezultate excelente. Chiar şi optimiştii admit că această convergenţă ar putea fi realizată peste încă o jumătate de secol. Pe scurt, est-europenii nu au întors spatele democraţiei. Mai curînd, aceşti cetăţeni educaţi şi cu spirit democratic (cel puţin în comparaţie cu cei din alte părţi ale lumii) au avut aşteptări ridicate, pe măsură ce ţările lor parcurgeau tranziţia spre democraţie după comunism, iar acum se trezesc la realitate. Ei par să se fi săturat de comportamentul clasei politice improvizate care guvernează regiunea din 1990, o clasă care în unele state a demonstrat o capacitate neobişnuit de scăzută pentru instruirea politică. Fie această clasă politică se va reforma pentru a deveni mai responsabilă, fie votanţii vor fi nevoiţi să se îndrepte spre o alternativă. Iar aceasta va consta frecvent în populiştii de un fel sau altul, care profită exact de pe urma acestui deficit de încredere şi care susţin că pot oferi un alt gen de politică şi de politicieni.

Fragment dintr-un articol apărut
în *Journal of Democracy*,
vol. 18, nr. 4, octombrie 2007

traducere de Mădalina ŞCHIOPU

Starea naţiunii în Uniunea Europeană

Raport despre (bună)starea naţiunii...

România a intrat în 2007 în Uniunea Europeană cu perspective bune din punct de vedere economic, anunţate de creşterea PIB-ului, a producţiei industriale, a veniturilor la buget. Am încheiat 2006 cu un PIB de 121,9 miliarde de dolari, previziunile Economist Intelligence Unit şi Columbia Program of International Investment fiind că România îşi va dubla PIB-ul pînă în 2011. După mijlocul anului, veştile proaste s-au ţinut lanţ. Ratăm ţinta de inflaţie. Ratingul de ţară scade. Leul se depreciază. Nu avem capacitate de absorbţie a fondurilor structurale. Creşte deficitul extern. BNR măreşte dobînda de referinţă. Investitorii sînt în expectativă...

România nu este competitivă. România a coborît o poziţie, pe locul 74 din 131, într-un top global al competitivităţii economice pentru perioada 2007-2008, realizat de Forumul Economic Mondial, partener al Grupului de Economie Aplicată (GEA). Dintre ţările UE, România ocupă locul 26 din 27, urmată doar de Bulgaria. Anul acesta, prima poziţie în ierarhia celor mai competitive state o ocupă SUA, urmate de Elveţia, în urcare cu 4 poziţii faţă de anul trecut, şi Danemarca. Principalele dezavantaje competitive ale României sînt lipsa de transparenţă a deciziilor guvernamentale şi proasta calitate a infrastructurii rutiere. De asemenea, între dezavantajele competitive se mai numără şi slaba protecţie a drepturilor acţionarilor minoritari, risipa cheltuielilor publice, rata mică de economisire a populaţiei sau intensitatea scăzută a competiţiei locale. Avantajele competitive ale României se referă mai ales la datoria publică, calitatea educaţiei tehnice sau durata procedurilor necesare pentru lansarea unei afaceri. GEA arată că România se plasează în categoria economiilor bazate pe investiţii, unde factorii determinanţi ai competitivităţii ţin de educaţie, de nivelul competiţiei interne, de piaţa muncii, piaţa financiară, de pregătirea tehnologică şi dimensiunile pieţei. *(România liberă,* 1 noiembrie 2007)

Mai puţin şomaj, dar tot prea mult. Integrarea în Uniunea Europeană a adus cea mai redusă rată a şomajului din ultimii 15 ani, însă România nu a pierdut statutul de ţară cu şomaj ridicat, în rîndul celor 27 de state ale UE. Ţara noastră s-a situat în luna iulie 2007 pe locul 9 în rîndul ţărilor cu cel mai mare şomaj din UE, cu o rată de 6,9%, potrivit biroului european de statistică Eurostat. Anul 2007 a adus o scădere a ratei şomajului, comparativ cu luna iulie a anului 2006, cînd rata şomajului a fost de 7,5%. *(Business Standard,* 3 septembrie 2007)

Companiile plătesc taxa unică... plus altę 95 de taxe. România se află pe primul loc în Uniunea Europeană şi pe poziţia a patra în lume în funcţie de numărul taxelor pe care o companie trebuie să le plătească într-un an. Plătim 96 de impozite şi taxe, nivel de peste două ori mai mare decît cel din alte state europene, precum Polonia şi Slovacia, se arată în raportul „Paying Taxes 2008", realizat în 178 de ţări de compania de consultanţă şi audit PricewaterhouseCoopers şi de Banca Mondială. *(Cotidianul,* 21 noiembrie 2007)

298 km de autostradă în 17 ani, 1800 – în următorii 6. România este, cu 298 de kilometri de autostradă, codaşa Uniunii Europene la capitolul infrastructură rutieră. Chiar dacă în ultimii 16 ani s-au construit doar 100 km de autostradă, actualul guvern promite că, pînă în 2013, românii îşi vor putea testa maşinile pe alţi 1800 km de autostradă. *(Săptămîna Financiară,* 10 iulie 2007)

România în Top 10 la construcţia de mall-uri. România ocupă locul 9 în clasamentul ţărilor europene în privinţa numărului de metri pătraţi de centre comerciale noi care au fost inaugurate în semestrul al doilea din 2007 sau vor fi inaugurate în anul 2008, se arată în European Shopping Centers Report publicat de consultantul imobiliar Cushman & Wakefield. România ocupă locul 9, cu peste 850.000 de metri pătraţi de centre comerciale noi, într-un top în care Rusia deţine prima poziţie, cu mai mult de 4,6 milioane de metri pătraţi. (The Money Channel, 23 octombrie 2007)

Construim clădiri de birouri pe rupte. România ocupă locul 3 într-un top al ţărilor recent intrate în Uniunea Europeană privind ritmul de creştere a construcţiilor de birouri, potrivit reprezentanţilor companiei Willbrook Management International, lider în dezvoltarea de proiecte imobiliare de lux. Cererea de spaţii de birouri din România este în continuă creştere, iar acest lucru este reflectat şi în piaţă. În România, chiriile în imobilele de birouri de clasa A se situează între 16 şi 19 euro/metru pătrat/lună, iar media suprafeţelor închiriate anual se situează între 100.000 şi 120.000 de metri pătraţi. *(Wall Street Journal,* 9 martie 2007)

România ocupă locul 40 în topul mondial al competitivităţii IT. România este cotată în clasamentul competitivităţii realizat de Economist Intelligence Unit (EIU), cu un scor de 32,1 puncte, depăşind India, clasată pe locul 46, Rusia (poziţia 48), China (locul 49) şi Bulgaria (locul 42), fiind însă în urma unor ţări ca Turcia, care ocupă locul 39, Polonia, poziţia 30 şi Ungaria, 28. Clasamentul este întocmit de EIU pe baza a 25 de indicatori, împărţiţi în şase categorii calitative şi cantitative distincte. În top sînt 64 de ţări, provenind din şapte regiuni ale lumii. *(Wall Street Journal,* 12 iulie 2007)

Comunicăm prost cu investitorii. România ocupă locul 22 din 32 de state la calitatea comunicării cu investitorii – spune un clasament realizat de Institute of International Finance (IIF). Realizarea unei comunicări eficiente reduce vulnerabilitatea faţă de zvonurile apărute în piaţă, facilitează dialogul cu autorităţile şi contribuie la reducerea costurilor prin încrederea care se creează, menţionează studiul. *(România liberă,* 23 iunie 2007)

Ce se întîmplă, doctore?

13 februarie 2006: *Guvernul îşi asumă răspunderea în faţa Camerelor reunite ale Parlamentului pentru cele 17 legi privind reforma în sănătate. Opoziţia ameninţă cu sesizarea Curţii Constituţionale. În cele din urmă, sînt acceptate 80 de amendamente aduse de parlamentari pachetului legislativ.*

2007: *Lung şir de scandaluri şi acuze la nivel politic, care ajunge la apogeu odată cu depunerea unei moţiuni simple privind sănătatea. Presa relatează constant despre cazuri de malpraxis, licitaţii trucate în sistemul sanitar, dispute între ministru şi directorii de spitale, între ministru şi jurnalişti. Studiile arată că reforma în sănătate este percepută, chiar în interiorul sistemului, drept un eşec: aproximativ 50% dintre medici consideră că situaţia s-a înrăutăţit faţă de anul precedent, în timp ce 64% dintre ei declară că ar pleca în străinătate să-şi facă meseria.*

Primul loc în Europa la infecţia cu virusul hepatitei C. România ocupă primul loc în Europa ca număr total de cazuri de infecţie cu virusul hepatitei C şi locul 4 ca rată a mortalităţii cauzate de afecţiunile hepatice. Din cele 12 milioane de europeni infectaţi cu acest virus, 10% sînt în România. Organizaţia Mondială a Sănătăţii prezintă un tablou sumbru: România numără 44,5 decese cauzate de afecţiuni hepatice la 100.000 de locuitori, în condiţiile în care media europeană este de 15 decese la 100.000 de locuitori. *(Cotidianul,* 19 aprilie 2007)

România în topul mortalităţii infantile. România continuă să se menţină printre ţările cu cele mai ridicate valori din Europa la numărul de cazuri de moarte infantilă, conform raportului periodic privind implementarea prevederilor Convenţiei ONU cu privire la drepturile copilului. Mortalitatea infantilă a avut în perioada 1990-2006 o evoluţie oscilantă, dar cu o tendinţă constantă de scădere (de la 26,9%, în anul 1990, la 13,9 decese la 1000 de născuţi vii, valoare înregistrată la sfîrşitul lui 2006), se arată în raport. (www.postmedicala.ro, 8 noiembrie 2007)

Maternităţile şi spitalele pe post de morgă pentru copii. Decesele în spitale şi maternităţi deţin supremaţia în cazurile de mortalitate infantilă (de la 68,9% în 1990, la 73,6% în 2006) cu menţiunea că decesele în maternitate şi spital sînt în creştere faţă de procentele atinse în 2005, conform unui raport ONU. (www.postmedicala.ro, 8 noiembrie 2007)

Adolescenţii şi tinerii, primii la fumat. Conform Centrului pentru Politici de Sănătate, peste 30% din români sînt fumători. Mai mult de o treime dintre aceştia o reprezintă tinerii între 15 şi 24 de ani (34,8%). O persoană din 10 consumă circa 20 de ţigări pe zi, în timp ce 2 din 5 fumători, adică 37%, dau lunar pe ţigări o sumă cuprinsă între 100 şi 200 de lei. 48% dintre fumători au încercat cel puţin o dată să renunţe la acest viciu, fără succes însă, în timp ce peste 55% dintre persoanele intervievate au declarat că doresc să se lase de fumat. *(Adevărul,* 10 octombrie 2007)

Românii stau prost cu inima. În condiţiile în care bolile cardiovasculare reprezintă principala cauză de mortalitate şi morbiditate în România, 2 din 3 români suferă de boli cardiovasculare, în timp ce în Europa de Vest, doar 1 din 3. În România există zece centre de cardiologie, în şase oraşe, dar care nu funcţionează 24 din 24 de ore, pentru că nu au materialele necesare. (Rompres, 7 iulie 2007)

România, mai puţin poluată decît în trecut. România şi-a redus emisiile de gaze cu efect de seră de la 250 de milioane de tone, la începutul anilor '90, la 125 de milioane de tone în prezent, consemnîndu-se astfel o reducere de aproximativ 50%. Totuşi, România se situează pe locul 40 într-un top al celor mai poluante 50 de state la nivel mondial, informează o analiză realizată de Reuters. *(HotNews,* 30 aprilie 2007)

Învăţămînt neperformant...

Iulie 2007: *Comisia Prezidenţială pentru analiza şi elaborarea politicilor din domeniile educaţiei şi cercetării, numită prin decizie a preşedintelui României, face public un raport extrem de critic cu privire la starea învăţămîntului din România. Sistemul de educaţie este prezentat drept ineficient şi irelevant pentru cerinţele actuale ale pieţei muncii. Sînt promovate mai degrabă mediocritatea şi plagiatul, decît excelenţa şi inovaţia, relevă raportul. Consecinţa? Replici dure ale ministrului Educaţiei şi ale unor sindicalişti din învăţămînt, nemulţumiţi de generalizări şi de faptul că nu au fost reprezentaţi în Comisia care a elaborat raportul. Discuţiile din presă şi de pe scena politică referitoare la problemele din învăţămînt au însă un efect pozitiv: creşterea bugetului pe 2008 alocat educaţiei şi cercetării. Acesta a fost stabilit la 6% din PIB, cu 27% mai mare faţă de anul precedent.*

Olimpiada de Matematică: locul 11 în lume. Olimpicii români au obţinut la Olimpiada Internaţională de Matematică, desfăşurată la Hanoi, Vietnam, şase medalii: una de aur, patru de argint şi una de bronz, obţinînd locul 11 la Olimpiada Internaţională de Matematică. (HotNews, 31 iulie 2007)

Universităţile din România – caracterizate prin lipsa de performanţă. Nu găsim nici o universitate din România printre cele mai bune 500 de instituţii de învăţămînt superior din lume sau cele mai bune 100 din Europa, conform clasamentului elaborat de Institutul pentru Învăţămînt Superior al Universităţii Jiao Tong din Shanghai. Absenţa universităţilor autohtone din cel mai prestigios top de acest gen reflectă lipsa de performanţe a învăţămîntului superior românesc în domeniul cercetării ştiinţifice şi nivelul scăzut al performanţelor profesorilor universitari din România. (HotNews, 2 octombrie 2006)

Studenţii, iubitori de engleză. Potrivit datelor furnizate în cadrul unui studiu comandat de compania Continental AG, 99,6% dintre studenţi afirmă că engleza se predă în orice universitate românească. Urmează franceza (78,2 procente) şi germana (55,2 procente), iar la mare distanţă spaniola (17,5%). Cînd este vorba de evaluarea propriilor cunoştinţe de limbă străină, numai 5,4% declară cu nu ştiu deloc engleză, 30% spun că vorbesc engleza fluent, 33% consideră că ştiu bine, iar 26% consideră că ştiu „aşa şi aşa". (http://www.conti-online.com)

În universităţi, manualul de dat şpagă este obligatoriu. Pentru a trece un examen, studenţii ajung să plătească sume importante. Informaţia vine de la reprezentanţii Uniunii Naţionale a Studenţilor din România care au realizat, în urma unor consultări cu liderii studenţilor din ţară, un top al mitei în universităţi. Studenţii spun că, în toate universităţile din ţară, profesorii primesc bani pentru a-i promova pe studenţi la examen. Cele mai mari pretenţii sînt la Medicină unde, în funcţie de centrul universitar, studenţii plătesc între 200 şi 1500 de euro pentru un examen. Pentru a promova un examen la Drept, costurile ajung pînă la 300 de euro, iar la facultăţile cu profil economic, pînă la 200 de euro. (Realitatea TV, 6 martie 2007)

Tot mai puţini studenţi români vor să emigreze. Conform unui studiu comparativ propus de firma Continental AG şi efectuat pe un public format din studenţi români şi germani, numărul studenţilor români care ar opta pentru un loc de muncă în străinătate a scăzut la 55,5%, faţă de 67,4% acum doi ani. Acelaşi studiu a relevat că 46,5% dintre studenţii români sînt în prezent dispuşi să accepte un loc de muncă în Germania, faţă de 50,6% în 2005. Printre ţările în care studenţii români ar accepta cu greu un job se numără Rusia, Ucraina, China sau ţările Americii de Sud. Astfel, doar 10,5% ar accepta un loc de muncă în Rusia sau Ucraina şi alţi 8,9% în China. Brazilia, Argentina sau Chile sînt acceptate de 21,5% din absolvenţii universităţilor româneşti – precizează acelaşi sondaj. Nici SUA nu mai reprezintă o ţintă atractivă pentru studenţii români. Opţiunile au scăzut de la 61,1%, în 2005, la 50,1%, în 2007. (http://www.conti-online.com)

Învăţămîntul românesc nu are prea multe de oferit. Potrivt statisticilor naţionale, doar 36% dintre şcolile româneşti sînt conectate la Internet, 82% din clădirile şcolare au peste 50 de ani vechime, din mii de şcoli lipsesc facilităţile de bază – apă curentă şi grupuri sanitare. Resursa umană, din cauza neatractivităţii salarizării, este îmbătrînită, programele şcolare sînt supraîncărcate cu informaţii reziduale, iar managementul unităţilor şcolare este politizat excesiv. (www.scoalaromaneasca.ro)

Năravuri, apucături şi bune maniere...

Un studiu internaţional realizat la începutul anului 2007 de compania de cercetare GfK arată că românii sînt printre cei mai exigenţi europeni, cu ei înşişi, în ceea ce priveşte modul de comportament în societate. Deşi studiul GfK ne situează pe prima poziţie la capitolul punctualitate (sic!) (58%) şi la mijlocul clasamentului general mondial referitor la bunele maniere, din alte studii rezultă alte trăsături caracteristice: proasta organizare, lipsa de respect faţă de reguli şi invidia.

Românii mint la interviurile de angajare. Aproximativ 46% dintre românii aflaţi în căutarea unui loc de muncă mint în cadrul interviurilor pentru angajare. La întrebarea „Despre care aspect aţi minţi în cadrul unui interviu?", în jur de 24% dintre subiecţi au răspuns că ar omite motivele pentru care pleacă de la actualul loc de muncă. Cei care ar minţi în legătură cu salariul actual sînt în proporţie de aproximativ 17%. Cel mai mic procent, 5%, îl ocupă persoanele care ar spune un neadevăr în legătură cu aspectul calificărilor şi al aptitudinilor. *(Gardianul,* 14 noiembrie 2007)

Igienă precară la români. Într-un an, românul mediu consumă două tuburi de pastă de dinţi, două sticle de şampon şi vreo 12 deodorante. În medie, românii îşi schimbă periuţa de dinţi o dată la 3-4 ani. Aceste obiceiuri ne poziţionează pe ultimul loc în Europa la consumul de săpun, detergent şi pastă de dinţi. Acest nivel de consum este la jumătatea celui din ţările vecine şi reprezintă un sfert din cel înregistrat în vestul Europei sau în Statele Unite. Circa 40% dintre români îşi spală părul o dată pe săptămînă sau mai rar, şi circa 15% nu au folosit niciodată un deodorant. *(Jurnalul naţional,* 2005)

Extrem de exigenţi cu semnele unei bune creşteri. Doar un român din 16 consideră că este bine-crescut, este concluzia unui studiu internaţional efectuat de către GfK Custom Research Worldwide în 20 de ţări europene şi SUA. Exigenţa pe care o au românii cu bunele lor maniere nu este percepută însă de ceilalţi europeni, care nu-i încadrează pe aceştia nici la cei mai manieraţi, nici la cei lipsiţi de maniere. Cei mai siguri pe bunele lor maniere s-au dovedit belgienii, cu un procentaj de 39%. Britanicii sînt consideraţi cei mai manieraţi dintre europeni, de către 16% dintre respondenţi. La extrema cealaltă, americanii au fost desemnaţi drept persoanele cu cele mai proaste maniere, de către cei mai mulţi respondenţi, cu o medie generală de 20%. (www.gfk-ro.com, 25 ianuarie 2007)

Românii sînt duşi la biserică, dar nu prea se distrează. 58% dintre români se duc la biserică cel puţin o dată pe lună (1% dintre români se duc aproape zilnic la biserică, 6% – de cîteva ori pe săptămînă, 31% – de cîteva ori pe lună, iar 20% – o dată pe lună), în timp ce 33% se duc la biserică o dată sau de două ori pe an, iar 7% deloc. Un alt loc preferat pentru petrecerea timpului liber este mall-ul/hipermarket-ul. 59% dintre români se duc la mall/hypermarket cel puţin o dată pe lună (4% aproape zilnic, 12% de cîteva ori pe săptămînă, 26% de cîteva ori pe lună, 17% o dată pe lună). 39% se duc o dată – de două ori pe an sau deloc. În acelaşi timp, majoritatea românilor nu gustă ieşirile în oraş, la cinematograf, teatru sau în cluburi. Astfel, 87% dintre români nu se duc deloc la cinematograf, 86% dintre români nu se duc niciodată la teatru, iar 82% dintre români nu calcă în club/discotecă. (www.cna.ro, noiembrie 2007)

Românii nu sînt interesaţi de politică. 77% dintre români sînt interesaţi de politică în mică şi foarte mică măsură, în timp ce 18% sînt interesaţi în mare măsură, iar 4% în foarte mare măsură. Cea mai importantă sursă de informare politică este televiziunea (80%). 6% dintre români declară că se informează ascultînd radio, 5% citind ziarele, iar 6% discutînd cu prietenii şi familia, şi numai 1 procent foloseşte Internetul pentru a afla ştiri politice. (www.cna.ro, noiembrie 2007)

Pe ce (nu) dăm banii...

Piaţa bunurilor de larg consum din România are în acest an una dintre cele mai mari rate de creştere din estul Europei, fără a ajunge însă la consumurile medii de pe piaţa europeană (potrivit Euromonitor). În termeni populari, avansul de 15%, ca valoare, şi de 6%, în volum, pe care l-a înregistrat piaţa înseamnă că mîncăm, bem şi ne spălăm mai „scump", dar nu neapărat mai mult sau mai bine. Această creştere a consumului de produse alimentare, de îngrijire personală şi curăţenie reprezintă un prim semnal al creşterii nivelului de trai, însă Euromonitor ne mai dă circa 12 ani, în condiţiile unor creşteri anuale susţinute, pînă să ajungem la ratele medii de consum de pe piaţa europeană.

Nu cumpărăm prea mult detergent. Un studiu efectuat de Euromonitor relatează că piaţa românească a detergenţilor este insuficient dezvoltată, vînzările fiind modice, românii cheltuind circa 200 de milioane de euro anual pe detergenţi. Din punctul de vedere al consumului mediu de detergent pe cap de locuitor, România este încă departe de media europeană şi chiar faţă de media din ţările Europei Centrale şi de Est. Spre exemplu, în 2005, piaţa detergenţilor a avut o valoare de 385 de milioane de dolari în Suedia, de 545,3 de milioane de dolari în Elveţia, de 1,7 de miliarde de dolari în Spania şi de 6,24 de miliarde de dolari în Franţa. *(Săptămîna financiară,* 11 noiembrie 2007)

Cheltuim foarte puţin pe îmbrăcăminte. Un studiul realizat de institutul internaţional de statistică Euromonitor şi preluat de *Ziarul financiar* relevă faptul că românii au plătit pentru articolele vestimentare 76 de euro pe cap de locuitor în anul 2006. Această sumă clasează ţara noastră pe locul 52 dintre cele 70 de ţări ale lumii luate în calcul. Cu toate că media este mică, românii au cheltuit mai mulţi bani pe haine decît în 2005, cînd au cumpărat haine în valoare de 71 de euro pe cap de locuitor. (www.acasa.ro, 30 martie 2007)

Bem din ce în ce mai mult vin. Românii beau peste 27 de litri de vin pe an. Ne întrec francezii, care beau 50 l/an şi luxemburghezii, care beau 56 l/an. Reprezentanţii Patronatului Naţional al Viei şi Vinului declară că scade consumul de băuturi tari, în timp ce consumul de vin este în creştere. *(Gardianul,* 17 noiembrie 2007)

Românii migrează către hipermarketuri. Marile centre comerciale „fură" clienţii chioşcurilor de cartier. Dacă în 2006, 13% dintre consumatori îşi făceau aprovizionarea la chioşcul de la colţ, în 2007 numărul cumpărătorilor a scăzut la 9,8%. Volumul vînzărilor din hipermarketuri a crescut de la 12,3% în 2006, la 16,5% în 2007. Creşterea este şi mai accentuată în cazul aprovizionării cu alimente. Cota de piaţă a hipermarketurilor a crescut de la 24% la 31%, în timp ce cota deţinută de chioşcuri s-a redus de la 6,4% la 4,5%. *(Jurnalul naţional,* 10 septembrie 2007)

Cheltuim tot mai mult pe băutură şi mîncare. Valoarea pieţei de bunuri de larg consum a crescut cu aproape 17% în perioada ianuarie 2006 – iunie 2007, conform unui studiu întocmit de compania MEMRB, care analizează piaţa bunurilor de larg consum din perspectiva consumului casnic. Valoric, în lei, cea mai mare creştere a înregistrat-o industria băuturilor (20%), industria non-alimentară (15,7%), urmată de industria mîncării (13,4%). *(Jurnalul naţional,* 10 septembrie 2007)

Pe locul 10 în topul consumului zilnic de calorii. Statisticile arată că un român consumă, în medie, 3620 de calorii în fiecare zi, cam tot cît un canadian, un francez sau un belgian. Cel mai mare consum mediu zilnic de calorii se înregistrează în Statele Unite, respectiv 3760 de calorii pe zi, cu numai 140 de calorii mai mult decît în România. *(Ziarul,* 6 aprilie 2007)

Duşi de acasă...

1 ianuarie 2007: *Conform unui studiu de la sfîrşitul lui 2006, „Locuirea temporară în străinătate. Migraţia economică a românilor", 12% dintre români se gîndeau să plece din ţară. Dintre aceştia însă, mai mult de un sfert nu aveau nici un plan concret în acest sens. Cu toate acestea, doar Finlanda, Suedia, Slovacia, Polonia, Estonia, Letonia, Franţa şi Cehia s-au declarat în favoarea liberei circulaţii a forţei de muncă pentru români.*

Octombrie 2007: *Nicolae Romulus Mailat, cetăţean român emigrat în Italia, este acuzat de uciderea unei femei la Roma. Presa din Italia şi politicienii din această ţară reacţionează vehement şi declanşează o campanie antiromânească care duce la adoptarea unui decret privind expulzarea cetăţenilor comunitari. Imaginea României în Europa suferă.*

Noiembrie 2007: *Andrei Ciurea, un copil de 12 ani din judeţul Argeş, se spînzură pentru că n-a suportat gîndul că mama lui urma să plece din nou la muncă în Italia. Este al 12-lea copil din România care îşi ia viaţa pentru că se simte abandonat de părinţi.*

Totuşi, românii de afară contribuie la bunăstarea noastră. În 2007, aceştia trimit 6,8 miliarde de dolari în România, conform estimărilor Băncii Mondiale. Suma situează România pe locul al X-lea în lume în ceea ce priveşte banii trimişi în ţara de origine de cetăţenii care muncesc în străinătate.

Părinţii pleacă, copiii rămîn. 16-18% dintre elevii de gimnaziu au cel puţin un părinte plecat la muncă în străinătate, arată un sondaj realizat la nivelul a 200 de şcoli. La sfîrşitul anului şcolar 2006-2007, estimările realizate pe baza declaraţiilor copiilor şi a directorilor arătau că circa 170.000 de elevi din cei aproape 1 milion înscrişi în clasele V-VIII, au părinţi plecaţi la muncă în străinătate. Dintre aceştia, aproximativ 35.000 au ambii părinţi plecaţi, 55.000 au doar mama plecată, iar 80.000 au doar tatăl plecat în străinătate. *(Cotidianul,* 3 octombrie 2007)

Două milioane şi jumătate de români pe piaţa de muncă europeană. Peste o treime dintre gospodăriile ţării, adică aproximativ două milioane şi jumătate, au avut cel puţin unul dintre membri plecat în străinătate după 1989, arată un studiu realizat de Fundaţia pentru o Societate Deschisă. La nivel de individ, ponderea persoanelor de 18-59 ani care au lucrat în străinătate după 1989 este de 12%. Intensitatea fenomenului s-a accentuat în special după anul 2002, odată cu liberalizarea circulaţiei pentru români. În prezent, fenomenul plecării temporare la lucru în străinătate este de aproximativ trei ori mai intens decît în 2002. (Fundaţia pentru o Societate Deschisă, 14 decembrie 2006)

Nu sîntem căpşunari, ci constructori. Principalele domenii de activitate ale românilor plecaţi la muncă în străinătate sînt construcţiile, munca menajeră şi doar apoi vine agricultura. Astfel, 98% dintre bărbaţi au muncit cel puţin o dată în domeniul construcţiilor, 88% dintre femei au deţinut cel puţin o dată posturi de menajere, iar agricultori au fost 72% dintre bărbaţi şi 28% dintre femei. (Fundaţia pentru o Societate Deschisă, 14 decembrie 2006)

Italia e ţara preferată de români. Italia şi Spania sînt principalele destinaţii ale românilor care muncesc în străinătate. În ultimii cinci ani, 50% dintre plecările la lucru în străinătate au fost în Italia, iar 25% în Spania, statisticile neoficiale arătînd că în Italia muncesc aproximativ 1 milion de români. Liderii asociaţiilor românilor spun că sînt peste un milion şi jumătate. Dintre aceştia doar aproximativ 300.000 au acte oficiale. (Fundaţia pentru o Societate Deschisă, 14 decembrie 2006)

Românii pleacă constructori şi se întorc investitori. La nivel naţional, circa 10% din volumul fiecărui tip de investiţie din ultimii cinci ani este realizat cu ajutorul veniturilor din migraţia internaţională. Activităţile productive finanţate cu bani din migraţie sînt diferite în funcţie de mediul rezidenţial – în mediul rural banii sînt investiţi în principal în activităţi de tip agricol, pe cînd în mediul urban banii sînt investiţi în alte tipuri de afaceri. În prezent, una din zece gospodării româneşti beneficiază de venituri din migraţia internaţională. (Fundaţia pentru o Societate Deschisă, 14 decembrie 2006)

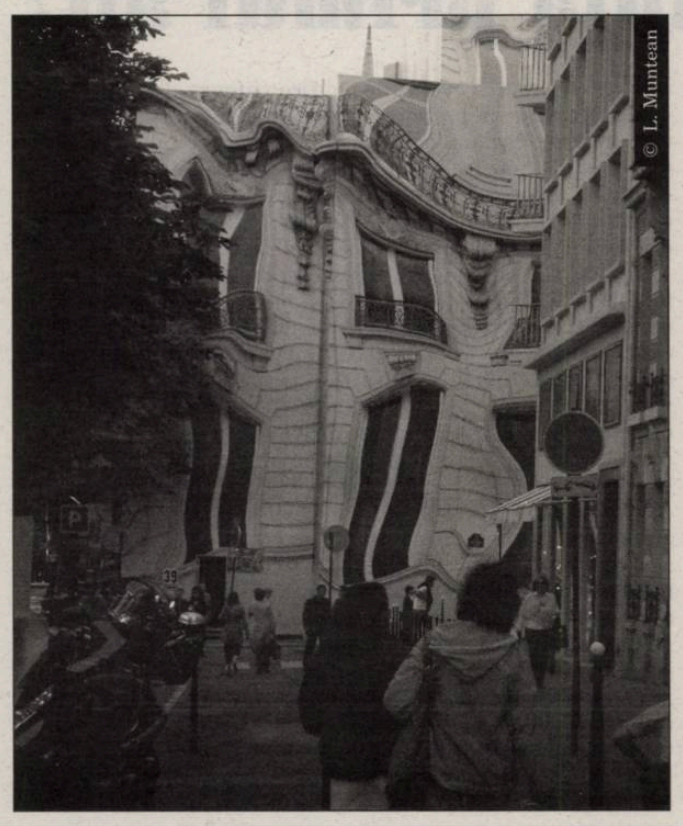

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 ianuarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Gabriel GIURGIU

România a avut vărsat de vînt în copilărie!

Sfîrşitul anului 2004. Bruxelles. Hotel „Le Meridien". 5 stele. Hol. Afară plouă. Înăuntru, nu. Afară, trafic. Înăuntru, o muzică de pian. În surdină. Berea, bună. Personalul, distant, cu mişcări elegante, similare majordomilor englezi. Ca în toate hotelurile de 5 stele. Linişte tihnită. Decoraţiuni elegante. Se vorbeşte semişoptit. Pe la patru după-amiază, uşile de la intrare se deschid în forţă. Un domn strigă puternic, în româneşte, stricînd tihna locală: „Da, măi, da, l-am eliberat". Altul îi răspunde: „Cum, mă, cum? Cum naiba l-am eliberat?". „Uite-aşa, ne-a făcut moşu', pe lista de ieri nu era, azi l-a băgat pe la mijloc." „Şi tu n-ai verificat?" „Erau mulţi, mă, mi-a scăpat."

Prima voce era a lui Alin Teodorescu, şeful Cancelariei prim-ministrului. Al doilea era chiar el, prim-ministrul. Adrian Năstase. Veneau de la aeroport. Pe drum, cînd şi-au deschis telefoanele, tocmai au aflat că semnaseră decretul de graţiere a lui Miron Cozma. Amîndoi erau livizi. Ceilalţi membri ai delegaţiei vorbeau deja nonstop la mobile cu presa din ţară. Delegaţia venise la Bruxelles, la Consiliul European, pentru că tocmai se terminaseră negocierile de aderare a României la UE.

Septembrie 2007. Bucureşti, clădirea TVR, intrarea Pangratti, sala de la etajul II din „carfur" (asta e clădirea albastră de lîngă intrare, unde stau şefii). Are loc o şedinţă. Participă reprezentanţii partidelor politice parlamentare şi cei ai televiziunii publice. Încearcă să negocieze temele campaniei electorale pentru Parlamentul European. Punctul de vedere al TVR: ce e *acquis* comunitar este temă de campanie. Ce este pe lîngă se socoteşte populism, inducere în eroare a electoratului şi nu constituie temă de dezbatere. „Da, dar temele astea europene sînt plicticoase, abstracte, nu o să se uite nimeni, noi vrem să discutăm subiectele de zi cu zi, pensiile, sănătatea, educaţia." „Or fi, dar astea nu se reglementează la nivel comunitar, veţi da din gură, veţi face promisiuni fără acoperire." Şi am tot negociat. La un moment dat, una dintre reprezentante izbucneşte: „Voi, de la TVR, veţi face cum zicem noi". „Dar de ce, mă rog frumos?" „Uite-aşa, pentru că sînteţi la mîna noastră."

3 decembrie 2007. La televizor, la un canal de ştiri, ecranul e împărţit în două: una dintre jumătăţi arată, de ore în şir, intrarea într-o casă din Voluntari. Nu se întîmplă nimic acolo. E doar o casă. Asta, la prima vedere. La a doua vedere, afli că acolo doarme Miron Cozma. Fusese eliberat cu o zi înainte. Camera transmite în direct, de ore întregi, imaginea unei case. Acolo doarme Miron Cozma.

2004, la două ore după scena „intrării". E din nou linişte. Delegaţia s-a împărţit. Unii au plecat la reuniunea Partidului Socialist European. Alţii, la cumpărături. Restul delegaţiei este în plină diversiune. Suferă cu toţii. Alexandra Alexandrescu, fata lui Horia, membră a delegaţiei, nu are cameră la „Le Meridien", ci la un hotel din apropiere. De aceea, Miron Cozma, cel-prea-devreme-graţiat, trece în planul doi. Cum rezolvăm problema puştoaicei ofuscate? Se lămureşte şi asta, în final. Pleacă toţi. Rămîne un domn între două vîrste. Pare stingher, în holul hotelului. E îmbrăcat cu un pardesiu bleumarin. Dă să iasă. „Unde mergeţi, dom' profesor?" „Ies şi eu la o bere." „Sărbătoriţi încheierea negocierilor? Unde e şampania?" „Şampania mă-sii, mă băieţi, şampania mă-sii". „Hai, că venim cu dumneavoastră." „Hai, măi, să bem ceva." Şi am băut. Cîte trei sau patru beri (nu mai ţin bine minte cîte), la o cîrciumă micuţă, îi zice „Le Théâtre". Aşa a sărbătorit Vasile Puşcaş finalul a patru ani de muncă.

Octombrie 2007. Reuşim să încheiem a cincea rundă de negocieri pentru stabilirea temelor. Într-un mod european, am mai dat şi noi, au mai dat şi ei. Au „scăpat" doar două teme extracomunitare: educaţia şi sănătatea. Îi amenint pe „stafii de campanie" că le pregătim „faza cu Norvegia" cît de des putem. Unii îmi spun la finalul discuţiei că e nasol, că trebuie să îi pregătească pe candidaţi. Da, *life sucks,* trebuie să munceşti dacă vrei să te dai rotund. Asta gîndesc. Nu le spun, pentru că, să nu uităm, „sînt la mîna lor".

3 decembrie. Chávez a pierdut referendumul. România a bătut China la handbal feminin şi a picat în grupă cu Italia, Franţa şi Olanda, la fotbal. Jumătate de ecran este, în continuare, ocupată de imaginea casei în care doarme Miron Cozma.

Din nou 2004. Plouă nasol, mocăneşte. E a doua zi după „marea intrare". Adio linişte la Le Meridien. Au venit şi celelalte două delegaţii româneşti. Una e a lui Ion Iliescu, cealaltă e a lui Traian Băsescu. Preşedintele (încă) în funcţie şi preşedintele ales. Au venit cu avioane separate, au coloane oficiale separate. Un coşmar logistic şi organizatoric, mai ales în traficul imposibil din Bruxelles. Au făcut tot posibilul să nu se întîlnească, să nu fie nevoiţi să se suporte reciproc. În hol, atmosferă megatensionată. Delegaţia „Băsescu" e mică, dar vioaie: Săftoiu, Pleşu, Stolojan. Cea a lui Iliescu e mai discretă. Partea Năstase discută nonstop la mobile şi explică povestea cu graţierea. După toate eforturile de separare a delegaţiilor, se petrece inevitabilul. Băsescu dă nas în nas cu Iliescu la lift. Ora de plecare era aceeaşi, iar „Le Meridien" nu are decît un lift. Băsescu: „Ha, ha, ha, tataie, cu Cozma ai intrat în istorie, cu Cozma ieşi, ha, ha, ha". Mai devreme, Năstase fusese în apartamentul lui Iliescu. După aia, a apărut contra-decretul decretului de graţiere. La Bucureşti, în acelaşi timp, se glosează pe toate televiziunile. Analiştii explică doct cum „marile puteri occidentale, precum şi organizaţiile civice europene" au făcut presiuni pentru rearestarea lui Cozma.

2004, Place Schumann. Locul este ticsit de care de televiziune turceşti. Sînt înnebuniţi turcii. Se discută şansele aderării lor. Zic mersi că noi am trecut de mult de momentul ăsta. Noi nu mai avem nici o emoţie. Vom fi acolo, în UE. La centrul de presă există două subiecte de discuţie. În limba română se vorbeşte de Miron Cozma. În toate celelalte limbi europene se vorbeşte de Turcia şi de decizia istorică de a-i primi sau nu la negocieri. Ergo: ziariştii români aleargă după cîte un oficial european şi îi pun întrebarea standard: „Ce părere aveţi de eliberarea lui Miron Cozma?". *„Excusez-moi, Miron qui?"* „Cozma" *„C'est qui, ce Cozma?"* „Liderul minerilor care..." *„Aaaaaaa, ça, c'est une affaire interne, ehhhh, oui, nous saluons les efforts de la Roumanie, bla, bla."* La Bucureşti, televiziunile de ştiri titrează: „Oficialii europeni refuză să comenteze cazul Cozma".

23 noiembrie 2007. S-au terminat alegerile pentru PE. Prezenţa a fost de 30%. Cam cît media europeană, nici mai mulţi, nici mai puţini. Campanie electorală liniştită. De aceea a părut plicticoasă. Adică, s-a discutat mai mult despre chestiunile europene decît despre ale noastre. Jalnic! România nu a trimis nici un parlamentar naţionalist sau extremist la Bruxelles. PRM şi PNG au rămas pe dinafară. O singură excepţie: László Tökés, care a candidat independent. Este o diferenţă uriaşă faţă de Bulgaria sau ţările din valul 2004.

3 decembrie 2007. Continuă reacţiile la declaraţiile comisarului Kovács. Dacă pierde acţiunea, Guvernul român trebuie să dea banii înapoi în cazul taxei de primă înmatriculare. Pe cealaltă jumătate de ecran, casa în care doarme Miron Cozma arată neschimbată. E deja 10 dimineaţa. Cred că omul îşi bea deja cafeaua.

În cazul că nu am reuşit să fiu clar, dacă reacţia ta, românule din UE, este ceva de genul: „ce a vrut ăsta cu istorioarele lui?", să mă fac mai bine înţeles. România lui decembrie 2007, la un an de UE, seamănă al naibii de tare cu aia a lui 2004, la doi ani înainte. Autorităţile îşi văd de meciurile interne. Aderarea a trecut la „pasive", „chestii cu care ne mîndrim cînd avem timp". Modernizarea ţării este pe planul doi sau trei şi se face cînd avem pauză în meciul cu „palatul ălălalt". Presa îşi vede de „ce vrea publicul". Faptul că România nu e o ţară singură pe lume ne deranjează. Ne interesează ce se întîmplă la Bruxelles doar dacă vreun oficial al Comisiei sau vreun parlamentar european „combate" cu vreunul de-al nostru. Altfel, să fie la ei acolo.

Evident, elementul de continuitate se dovedeşte a fi şi Miron Cozma. Nu scăpăm de obsesiile copilăriei. E ca şi cum am făcut vărsat de vînt la doi ani şi acum, la adolescenţă, credem că ne-au rămas semne pe faţă. Şi nu putem să ne uităm şi noi la o fată, să ne vedem de viaţă. Ne obsedează vărsatul de vînt din copilărie.

Să nu uit, Doamne, iartă-mă: încă nu au găsit-o pe Elodia! Şi sîntem deja de un an în UE.

Ionuţ POPESCU

A pierdut România primul an?

În copilăria mea, petrecută într-un cartier brăilean, speranţa mamelor ai căror băieţi erau bătăuşi, hoţi, derbedei era să se însoare. Cînd se aşezau la casa lor, cum se spunea, ca prin farmec, foştii barbugii sau beţivi se linişteau, deveneau responsabili, părea chiar să le placă rolul de supuşi nevestei, ei, şefii de gaşcă, cei care luau iniţiative mereu în afara legii. Alţii, dimpotrivă, îşi revărsau energia rămasă neconsumată după însurătoare asupra proaspetelor neveste, pe care le stîlceau în bătaie. Nu divorţau, dar însurătoarea era doar un accesoriu care îi stînjenea puţin în a-şi continua stilul de viaţă de dinainte, spre disperarea mamelor lor.

Cam aşa era România înainte de aderare: cu o viaţă destul de dezordonată şi cu speranţe că după integrare totul se va schimba şi fiecare îşi va reface viaţa. Multe speranţe nerealiste, multe aşteptări zadarnice. Confruntarea politică acerbă a început din primele zile ale lui 2007. Atunci, conflictele latente dintre preşedintele Băsescu şi premierul Tăriceanu au izbucnit cu putere şi ele au marcat întregul an. Tăriceanu a alunecat încet în braţele grupului care îl susţinea/era susţinut de Dinu Patriciu. Scena politică s-a scindat în grupări pro şi anti-Băsescu într-un fel asemănător cu cel de la începutul anilor '90. S-a ajuns pînă la un referendum pentru demiterea preşedintelui, mare eşec pentru iniţiatorii lui, care a arătat susţinerea mare de care dispune preşedintele în rîndul electoratului. Alegerile pentru Parlamentul European au confirmat această tendinţă şi, pentru prima oară după 1990, partidul din care face parte Ion Iliescu nu mai este principala forţă politică. O schimbare radicală care va marca evoluţiile politice viitoare. Tot o premieră sau poate doar un paradox a fost şi faptul că, deşi Guvernul dispunea în Parlament doar de o susţinere de 22%, nici o moţiune de cenzură nu a trecut. Un amalgam de interese ciudate a menţinut Guvernul în funcţiune. La PSD, aparent, dispărea disciplina cazonă, PRM vota alături de UDMR, PC era consecvent doar în propria inconsecvenţă.

Paradoxal sau nu, creşterea economică nu a fost dramatic afectată; ritmul de creştere s-a menţinut undeva în jurul a 6%. Mai mic decît în 2006, dar cauza a fost mai degrabă seceta extremă, creşterea puternică a preţului petrolului şi un context internaţional nefavorabil pe pieţele financiare. Guvernului i se poate pune în spinare o politică salarială extrem de relaxată, creşteri populiste de salarii şi pensii, care vor fi un bolovan de gîtul economiei şi în anii următori. Investitorii străini au continuat să vină în România, românii care lucrează în străinătate au trimis mai mulţi bani în ţară, consumul şi creditarea au continuat să crească spectaculos. Dar şi deficitul de cont curent, adică diferenţa negativă dintre intrările şi ieşirile de valută din ţară. Altfel spus, românii au consumat mai mult, dar mai ales din import. Acest deficit a accentuat îngrijorările privind o depreciere a leului, care s-a şi produs în toamnă, arătînd totuşi vulnerabilităţile economiei româneşti. Dar devalorizarea leului a reliefat şi temerile investitorilor că, într-un an electoral, 2008, slăbiciunea Guvernului şi tentaţiile populiste ar scoate şi mai mult în relief punctele nevralgice ale unei economii aflate doar pe cale de întremare.

A fost 2007, în aceste condiţii, un an pierdut pentru România? Eu zic că răspunsul este „nici vorbă". România şi-a trăit şi în această perioadă bolile copilăriei. Pentru prima oară s-a experimentat coabitarea între un preşedinte şi un guvern care se confruntă pe faţă. Pe acest fond de confruntare au apărut acuzaţii greu de imaginat: Băsescu-dictator şi dictatura prezidenţială. Şi asta, într-o ţară în care fostul preşedinte, Ion Iliescu, putea înfrîna iniţiative ale Guvernului care nu aveau nici o tangenţă cu prerogativele preşedintelui (vezi iniţiativa fostului ministru de Finanţe Mihai Tănăsescu pentru introducerea cotei unice de impozitare sau acţiunea altui fost preşedinte, Emil Constantinescu, de demitere a premierului Radu Vasile). Actualul preşedinte nu reuşeşte nici măcar să împiedice numirea unui ministru de a cărui competenţă se îndoieşte şi totuşi e acuzat de dictatură prezidenţială.

Dincolo de frecuşurile care vor fi uitate în timp, anul 2007 este o bornă istorică. Este anul de apogeu al istoriei noastre. Niciodată România nu a fost mai clar în rezonanţă cu partea bună a istoriei. Sîntem membri NATO, parte din Uniunea Europeană, puţine derapaje enorme mai pot avea loc. Creşterea economică actuală, pusă în contextul din care facem parte, e cea mai sănătoasă din istorie şi cel mai puţin supusă conjuncturii. Nicicînd nu au fost mai mulţi români care să trăiască mai bine, niciodată economia românească nu a fost mai deschisă şi cu perspective mai clare de dezvoltare. Sîntem pe hartă, sîntem pe monitoarele investitorilor. Chiuariu? Adomniţei? Hărdău? Cine-şi va mai aminti de ei? Cei 20 de ani de după 1989, despre care vorbea Brucan, sînt cei mai fabuloşi ani ai istoriei noastre. Ridicaţi puţin privirea din ecranele televizoarelor şi-mi veţi da dreptate!

Ovidiu NAHOI

2007 – anul aterizării într-o nouă „zonă gri“

Un om politic de vîrf din România spunea odată că tot ceea ce i se întîmplă bun acestei ţări vine tîrziu şi la presiune externă. Aşa şi cu aderarea la Uniunea Europeană. România s-a văzut intrată în familie la doi ani şi jumătate după aderarea fostelor ţări comuniste din Europa Centrală şi a republicilor baltice, cu o fracţiune de secundă înainte de ferecarea uşilor, nu se ştie pentru cît timp. Şi a reuşit să-şi atingă obiectivul în urma presiunilor adesea infernale pe care autorităţile de la Bruxelles le-au făcut asupra clasei politice de la Bucureşti. Cîţiva dintre tehnicienii care au dus greul negocierilor de aderare spun şi azi poveşti de-a dreptul incredibile despre rezistenţa acerbă la reforme din interiorul zonei politice. Tot ei ştiu şi cum au fost convinşi baronii centrali şi locali să accepte totuşi introducerea măsurilor de transparenţă, concurenţă şi reformare a justiţiei: adesea prin bătut cu pumnul în masă, de prea multe ori cu promisiunea unor compensaţii ulterioare, sub diferite forme. Aceiaşi tehnicieni povestesc şi despre felul în care Bruxelles-ul înţelegea să ţină mereu România în priză. „Cînd bulgarii erau chemaţi la evaluări şi raportau atingerea unor obiective erau felicitaţi, după care li se cerea să treacă urgent la măsurile următoare. Cînd noi explicam ce am realizat, ni se răspundea: «Foarte bine, trimitem o echipă să verificăm»“ – afirmă un diplomat român.

Adevărul este că, de 17 ani, România s-a aflat în situaţia de a urmări o „foaie de parcurs“ fabricată în Ocident. Şi tocmai pentru că provenea de acolo, populaţia i-a acordat încredere, iar politicienii nu au avut prea mult spaţiu de manevră. Dorinţa românilor de a se vedea ieşiţi din „zona gri“ şi racordaţi la spaţiul occidental al bunăstării a fost atît de mare, încît nici o politică în contra acestui curent nu putea avea sorţi de izbîndă, decît cel mult parţial şi pe termen scurt. România şi-a întărit instituţiile democratice şi a legiferat noi şi noi libertăţi, pentru a putea fi admisă mai întîi în Consiliul Europei şi mai apoi în rîndul ţărilor candidate la NATO şi Uniunea Europeană. A trebuit să-şi reformeze structurile de apărare şi siguranţă naţională pentru a îndeplini standardele Alianţei Nord-Atlantice. A fost obligată să-şi deschidă economia, să introducă regulile concurenţei şi transparenţei şi să reformeze justiţia, pentru a putea adera la Uniunea Europeană. Cît de profunde au fost aceste reforme este greu de spus acum.

„Conflictele îngheţate“ din sfera politică au izbucnit la suprafaţă cu o energie impresionantă şi debordînd de populism. Populismului moral de la Cotroceni (preşedintele îi acuză pe toţi cei care nu sînt de partea sa de corupţie şi ticăloşie) i se opune populismul economico-financiar de la Palatul Victoria. Creşterile de pensii şi de salarii, nesusţinute de realităţi economice, şi încurajarea nesăbuită a consumului intern pun deja în pericol stabilitatea economică din anii ce vin – apreciază analiştii de specialitate. Oarecum împotriva celor două mari populisme se ridică populismul fotbalistico-religios al lui Gigi Becali. Şi toate acestea la un loc pun în umbră populismul unei stîngi care încă nu se regăseşte, dar care aruncă tot mai multe ocheade spre populismul de rangă, tip Vanghelie. Pe acest teren s-au consumat, din păcate, marile confruntări politice ale anului 2007. România a fost lăsată să se descurce cu banii trimişi acasă de emigranţi, cu afacerile imobiliare şi cu locurile de muncă dezvoltate de investitorii străini, care au simţit atracţia terenului gol.

Fără presiune externă, clasa politică din România nu s-a dovedit capabilă să producă un nou set de priorităţi naţionale, un proiect menit să descătuşeze energii şi să stimuleze dezbateri. Un proiect care, spre deosebire de tot ce s-a întîmplat în ultimii 17 ani, trebuia să vină din interior, şi nu din afară.

Obiectivele şi interesele României în Uniunea Europeană nu au fost formulate cu claritate. România vădeşte deocamdată mentalitate de asistat – speră să primească ceva din fondurile europene, aşteaptă investiţii străine – care vin în mod oarecum natural –, dar este departe de marile dezbateri europene. Practic, din cauza lipsei lor de viziune, liderii politici care se laudă azi că au scos ţara din „zona gri“, dintre spaţiul euroatlantic şi cel ex-sovietic, n-au făcut decît să o plaseze într-o nouă „zonă gri“. Aceea a participării marginale la dezbaterea marilor teme europene şi de participare slabă în marea competiţie a globalizării.

Într-un clasament al contribuţiei naţiunilor la globalizare, realizat de revista *Foreign Policy,* România ocupă locul 36 din 72 de ţări luate în calcul. O poziţie de mijloc, favorizată însă de transferurile financiare ale românilor care lucrează în afara graniţelor şi de deschiderea economiei, ca urmare a aderării la Uniunea Europeană. România este însă trasă în jos de calitatea şi gradul de securizare a serviciilor de Internet, precum şi de capitolul transferuri guvernamentale. Să recunoaştem, indicatorii oferă o bună imagine asupra realităţilor româneşti. O jumătate din ţară – cea din mediul rural – este slab cuplată la Internet sau pur şi simplu se află în afara reţelei. Implicarea guvernamentală în modernizarea infrastructurii este şi ea mult redusă, cel puţin în comparaţie cu statele europene. Notele slabe de la acest capitol nu fac decît să reflecte discrepanţele uriaşe dintre mediul urban şi cel rural, ineficienţa administraţiei, capacitatea scăzută de absorbţie a fondurilor comunitare şi angajamentul neconvingător pentru descentralizare. Cu o jumătate din populaţie neintrată încă în secolul XXI şi cu o infrastructură învechită, România nu are cum să-şi sporească participarea la fenomenul globalizării.

Şi încă un amănunt semnificativ: circa 70% dintre schimburile comerciale ale României se efectuează cu Uniunea Europeană. Pînă la aderare, acesta era, desigur, un avantaj – sau măcar un argument de ordin statistic pentru compatibilitatea economiilor. După 1 ianuarie 2007, lucrurile încep să se schimbe. Important devine restul de 30 de procente, cu care România iese în lumea largă – o cifră care arată contribuţia modestă la participarea Europei în competiţia globală. De aici ar putea să pornească un proiect al României de după atingerea marelui obiectiv euroatlantic al tranziţiei. Întrebarea este însă cine poate începe un asemenea proiect.

Alexandru LĂZESCU

Românii şi proiectul european

Cum arată România la un de la aderarea la Uniunea Europeană? Cum era de aşteptat, în mare, cam la fel ca în decembrie 2006. Ba chiar ceva mai rău, în destule privinţe. Creşterea economică s-a încetinit, inflaţia a depăşit prognozele BNR, iar deficitul de cont curent, care măsoară diferenţa dintre sumele în valută intrate şi ieşite din ţară, a atins un nivel îngrijorător, în jur de 20 de miliarde de euro. Derapajele populiste, mai ales programul de mărire consistentă a pensiilor, au depăşit de mult limita de avarie şi riscă să dea peste cap în anii următori stabilitatea macroeconomică a ţării. Şi în plan politic lucrurile stau mai rău. După eliminarea Monicăi Macovei din Guvern, Ministerul Justiţiei a devenit un adevărat etalon de obedienţă politică, partidele şi Parlamentul bat toate recordurile în materie de lipsă de credibilitate şi, în opinia multora, actualul Guvern este cel mai slab din 1990 încoace.

Doar cu cîteva luni înainte de sfîrşitul anului 2006, încă se mai făceau pronosticuri la Bucureşti: intrăm sau nu în Uniunea Europeană în 2007? Semnalele neoficiale de la Bruxelles dădeau varianta optimistă drept cea mai probabilă, dar nimeni nu putea garanta sută la sută că aşa se va şi întîmpla, pînă la urmă. Realitatea e că, de fapt, au prevalat consideraţiile politice în faţa celor de ordin tehnic. La momentul respectiv, Uniunea nu era deloc în cea mai bună „stare de funcţionare“. Cu Tratatul constituţional blocat şi cu procesul de extindere îngheţat, Bruxelles-ul nu avea în nici un caz nevoie de complicaţiile suplimentare pe care amînarea aderării României şi Bulgariei le-ar fi introdus cu siguranţă. Nu era însă un secret pentru nimeni faptul că, dacă ar fi fost întrebaţi doar experţii de la Comisia Europeană, ei ar fi recomandat ca aderarea celor două ţări să fie amînată cel puţin pentru încă 5 ani.

Aceste lucruri s-au uitat însă repede. Majoritatea politicienilor, în frunte cu liderii liberali, se poartă astăzi de parcă pe 1 ianuarie 2007 s-ar fi născut, ca Afrodita, din spuma mării, o altă ţară, o altă administraţie publică, un alt sistem de justiţie, o altă clasă politică. Toate perfect funcţionale. Cînd sînt confruntaţi cu observaţii privind situaţia internă, mai ales atunci cînd e vorba de corupţia la nivel înalt sau de promovarea unor iniţiative legislative de genul celor care au atras recent criticile ambasadorului Nicholas Taubman, în actualii noştri guvernanţi se trezeşte brusc un soi de semeţie naţională agresivă. Cei care pînă în 2005 salutau public cu entuziasm şi se raliau criticilor formulate la adresa guvernării Adrian Năstase de fostul ambasador american Michael Guest, de către cel al Marii Britanii sau de fostul şef al Delegaţiei Comisiei Europene la Bucureşti, Jonathan Scheele, resping acum indignaţi astfel de intervenţii ca un amestec nejustificat în chestiunile interne ale ţării.

La un an de la intrarea în UE, România arată ca un sportiv care, după ce a reuşit, ajutat cu bunăvoinţă de arbitri, să treacă cu chiu, cu vai linia de sosire, a rămas încremenit într-o stare de autoadmiraţie debusolată. Odată obiectivul îndeplinit, toată lumea s-a relaxat brusc. Fără a realiza că simpla aderare la UE nu e un scop în sine, ci doar un instrument redutabil, dar oricum doar un instrument, în stare să asigure modernizarea accelerată a ţării. Că statutul de membru UE e important, dar nu ţine loc de politică externă, nu ne face mai competitivi în plan economic şi nu rezolvă decît parţial chestiunile de securitate, inclusiv cele de securitate energetică a ţării. Motive suficiente pentru ca România să vadă în apartenenţa la UE o cale de acces către oportunităţi suplimentare, mai degrabă decît un panaceu.

Deşi liderii europeni au reuşit pînă la urmă să se pună de acord asupra unui Tratat de reformă a Uniunii, document semnat recent la Lisabona, aproape întotdeauna în chestiunile cu adevărat importante prevalează interesul naţional. Germanii, italienii, ungurii au perfectat deja acorduri separate cu Moscova, pentru a construi în comun noi reţele de transport al gazului rusesc, iar compania OMV, controlată de statul austriac, plănuieşte să cedeze Gazprom-ului jumătate din centrul de stocare şi distribuţie a gazului metan de la Baumgartner, lîngă Viena, al treilea ca mărime din Europa. Şi asta, deşi ultima iniţiativă nu face decît să torpileze proiectul Nabucco, sprijinit oficial de Uniunea Europeană.

Felul în care România – în ansamblu, nu doar guvernanţii, clasa politică, ci societatea românească în general – se raportează la Uniunea Europeană e adesea dezarmant de schematic şi simplist. Se vorbeşte lemnos şi idilic despre Europa, despre poziţii europene comune, despre standarde europene. Dogma europeană ca argument suprem e folosită obsesiv de un gen de pseudoelită „europenistă“ în curs de coagulare, constituită din politicieni, experţi şi oameni din administraţie. Discuţiile tehnice despre lucruri altfel deloc lipsite de importanţă, precum taxa de primă înmatriculare, standardele de mediu sau sistemul informaţional pentru subvenţiile comunitare din agricultură, dau senzaţia că în România se discută mult despre Europa.

Ceea ce e doar parţial adevărat. La fel cum nu există o viziune naţională coerentă privind direcţiile strategice de dezvoltare a României, nu există nici un punct de vedere românesc asupra proiectului european. Nu e vorba de puzderia de directive şi reglementări emise la Bruxelles şi de discuţiile privind absorbţia fondurilor structurale, ci de chestiunile cu adevărat fundamentale: vrem o adîncire a integrării politice a Uniunii, cu un transfer important de autoritate către Bruxelles, sau doar un spaţiu comunitar în care statele naţionale să rămînă actorii principali; e bine ca UE să se extindă sau nu în continuare şi cum trebuie să-şi definească în viitor strategia de securitate, separat sau în strînsă relaţie cu America, şi, din această perspectivă, cum ar urma să se raporteze la Rusia, China, la India chiar, în economia jocului influenţelor globale aflat în rapidă schimbare?

Astfel de dezbateri lipsesc cu desăvîrşire, iar vina nu e doar a clasei politice, ci şi a elitelor intelectuale şi academice care, cel puţin deocamdată, se complac într-o stare de pasivitate provincială, aşteptînd soluţii livrate de-a gata din exterior. Mulţi vor respinge probabil acest gen de argumente, spunînd că, oricum, capacitatea României de a influenţa astfel de decizii fundamentale e extrem de scăzută. Deloc adevărat. Putem să ne construim, de exemplu, un sistem de alianţe în interiorul Uniunii Europene, pentru a ne promova punctele de vedere. Evident, cu condiţia să le fi formulat mai întîi. Altfel, vom regreta cu siguranţă mai tîrziu, cînd jocurile vor fi deja de mult făcute, absenţa noastră de la o dezbatere esenţială pentru societatea românească.

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Sorcova explicată

La început de an (au trecut de-atunci peste două săptămîni, dar... ce contează două săptămîni în fața eternității?), obiceiul și superstițiile ne impun să-i copleșim cu urări de prosperitate pe toți cei apropiați, ba chiar și pe necunoscuți. M-am conformat și eu; anul acesta cu mai multă rîvnă, parcă, decît oricînd, fiindcă viteza cu care se degradează planeta (am văzut niște fotografii teribile ale piscurilor din Kilimandjaro, pleșuvite de topirea veșnicelor zăpezi de altădată) mă face să cad la practici oculte: nu știu dacă voirile de bine de pe tot Pămîntul se pot aduna într-un curent energetic capabil să mențină globul pe axa lui dintotdeauna, dar orice poate fi încercat în acest scop trebuie încercat – nu mai e de glumă, domnilor! După ce am firitisit, așadar, prin viu grai, prin telefon, prin SMS, prin e-mail etc., atîta lume cîtă am putut (chiar: vă doresc tuturor un an minunat, liniștit și plin de bucurii!), mi-am spus că nu se poate ca tocmai fatidicul meu obiect de activitate – teatrul românesc – să rămînă, vorba ceea, necolindat. Mai ales că, la fel ca și Terra, are mare nevoie, în acest moment, de concentrarea gîndurilor tandre și/sau constructive ale iubitorilor săi mari și mici, pentru că nici el nu o duce bine deloc. M-am gîndit, prin urmare, să-l sorcovesc – dacă nu cu flori de hîrtie pe băț de lemn, măcar cu flori de stil pe hîrtie obținută din lemnul arborilor seculari. Așa că, îmbinînd metrul eminescian cu recomandările Văcărescului celui iubit(or) de muze, încep în versuri:

Ce-ți doresc eu ție,
Teatru românesc,
Dragă ca să-mi fie
Scena-ți, cînd privesc?

...Și continui în proză, dar după modelul urăturii tradiționale:

Să-ți trăiască intens și să-ți îmbătrînească frumos actorii! Nu ca merii, ca perii din livezile autohtone, doborîți cu dușmănie sau lăsați să moară spre a elibera terenul necesar vilelor de beton păzite de pitici de plastic, ci așa cum trăiau și îmbătrîneau, pe vremuri, marii tăi artiști: cu demnitate, cu seriozitate, cu veselie, cu un pic-pic-pic de boemă și un strop-strop-strop de nebunie, adunînd în jur învățăcei respectuoși, mereu puși pe șotii, dar mereu dornici să fure meseria și care-și cunosc înaintașii din lecțiile de la școală, dar și din memoria vie a scîndurii. Ca firele de trandafir.

Tari ca piatra, iuți ca săgeata! Așa să-ți fie regizorii la mîna cărora te afli, de vreo zece ani încoace, fără putința de a mișca în front sub privirea lor despotică. Tari nu în negocierea contractelor (la asta, oricum, nu-i întrece nimeni), ci în urmărirea programului estetic personal și în concretizarea viziunilor interioare personale, dincolo de mode și de modele, în bună-înțelegere cu autorul și-al lui text, cu onestitate, cu umilință bine ascunsă, cu permanentă frăgezime sufletească, și iuți nu în deplasarea de la un teatru la altul cu același spectacol sub braț, indiferent de piesă, de autor, de trupă, de public, ci în mișcarea minții, în ordonarea ideilor, în curiozitatea față de nou și considerația față de vechi.

Tari ca fierul, iuți ca oțelul să-ți fie, în fine, criticii! Tari în opiniune, iuți în rațiune și nu, ca prea adesea pînă acum, invers. Să nu se lase influențați de conjuncții cosmice și conjuncturi cosmetice, de notorietate și de ebrietate, dar nici să nu-și facă statuie din propria, prea-mărginita cunoaștere a scenei și să refuze, în numele acestei imaginare autorități „teoretice", surpriza, emoția, înfiorarea. Să fie inflexibili și reverențioși, perfect obiectivi și profund subiectivi, duioși și nemiloși.

La anul și la mulți ani!

Dar, pentru că litania sorcovească se termină, mi s-a părut mie întotdeauna, prea repede și cam abrupt, amănunțesc un pic urările.

Teatrul românesc nu trăiește acum una dintre clipele sale astrale. Dezordinea și nesiguranța legislativă au urmări neașteptate în plan artistic, adaptarea la tiparul organizatoric-administrativ european s-a produs aleatoriu și accidentat, dacă nu accidental, consecințele dezastrelor culturale de dinainte de 1989 s-au combinat fatal cu dezastrele interminabilei tranziții. Învățămîntul teatral a regresat, nevoia cvasigenerală de bani i-a împins pe oamenii scenei la compromisuri penibile (deși...), lipsa de siguranță, de așezare a vieții sociale nu stimulează deloc apetitul pentru cultură, agresivitatea și primitivismul relațiilor din traiul cotidian și-au trimis ecourile pînă în sala de spectacol, deopotrivă pe scenă și printre fotolii. Și apoi, ca orice organism viu, teatrul are ani mai buni și ani mai răi. Situația nu este, în principiu, ireversibilă – slavă Domnului! Nici remediabilă, însă, de la o zi la alta. Dacă vrea să se redreseze și să redevină ceea ce a fost – nu, refac formularea: dacă vrea să devină o artă cu șanse de viețuire normală în secolul XXI –, teatrul românesc trebuie să-și cerceteze și să-și asume slăbiciunile, ca să le poată lecui. Pentru asta, urările și exortațiile nu vor fi niciodată prea multe, nici prea (melo)dramatice, nici prea persuasive, ci, doar, necesare. Și nu numai la început de an.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Peter Carey, *Furtul. O poveste de iubire*, traducere din engleză și note de Dana Crăciun, Colecția „Raftul Denisei", Editura Humanitas, 2007**

Pînă acum, scrierile australianului Peter Carey au fost „luate în seamă" sub forma a mai bine de 25 de premii și distincții literare. Asta face din el, cu siguranță, un scriitor „de seamă", iar în opinia unora – chiar cel mai important prozator contemporan al țării sale de origine. *Furtul...*, romanul lui din 2006, a fost luat, la rîndul său, foarte în serios, fiind deja publicat în peste 20 de țări și socotit cînd fascinant, cînd de-a dreptul o capodoperă.

Povestea propriu-zisă – urzită pe un suspans comercial, erotico-polițist – nu e tocmai un capăt de țară. Michael – un pictor de 36 de ani – își trăiește propria decădere. Divorțat, sărăcit, proaspăt ieșit din închisoare, are de luptat cu „demodarea" artei sale și de îngrijit un frate retardat (mătăhălosul Hugh, „savantul idiot"). Apariția frumoasei Marlene – soția descendentului unui celebru pictor de la începutul secolului XX – agită apele (și așa tulburi) ale vieții celor doi. Urmează un periplu nebulos pe ruta Sydney-Tokio-New York și prin lumea obscurelor manevre ale colecționarilor de artă (cu originale false și autentificări mincinoase), plus o poveste de dragoste pe muchie de cuțit, între Michael și Marlene, avînd la un capăt furtul unui tablou, iar la celălalt, o crimă.

Ce hollywoodiană ar fi rămas istoria aceasta, de n-j24ar fi avut ca suport o scriitură pur și simplu fabuloasă, care să exploreze cu șiretenii de prestidigitator latura abracadabrantă a „realului". Peter Carey alternează capitolele din perspectiva lui Michael (om de har și de pahar) cu cele din perspectiva abulicului Hugh, construiește în marginea comicului straniu, picură în fiecare frază un strop de mister și dementă, dă gravității aerul unei farse, iar cititorului, „sentimentul că viața întreagă e o glumă complicată, cu subînțelesuri". Un scriitor-vrăjitor!

Matei FLORIAN

audio și n-am cuvinte

Albumul de pe urmă

● **Urma, *Trend Off*, Catapulta, 2007.**

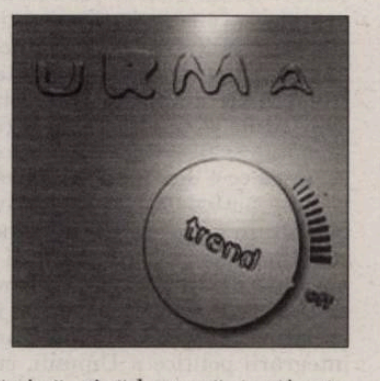

În general, cînd se cîntă prohodul nu e tocmai un motiv de veselie. E foarte bine că unii ciobani văd treaba asta ca pe o nuntă și e de-a dreptul splendid că manualul de română ne învață cu acest prilej sensul ascuns și definițiile subtile ale alegoriei. Chestia e că eu unul aș băga mîna-n foc că cea mioriță cu lîna plăviță n-a reușit s-o îmbrobodească pe măicuța bătrînă cu brîul de lînă și că, pînă la urmă, tanti asta s-a prins și ea că ceva nu e în regulă și că nu degeaba cad atîtea stele la nunta lui fi-su. Nu zic, poate explicațiile de felul alegoriei or fi ținut la pașoptiști, dar în secolul nostru XXI o minciună mult mai nimerită ar fi fost să se spună că mîndrul ciobănel a plecat în Italia să taie lemne pe bani mai mulți. În fine. Ideea e că, dacă tot se lasă cu înmormîntare, iar moartea nu e întotdeauna o nuntă, măcar prohodul să fie cîntat cum trebuie. În consecință, propun să ne întoarcem la oile noastre și să ne concentrăm atenția pe cea mai profesionistă interpretare de adio pe care o avem de ascultat la începutul acestui an, cel de-al treilea album Urma, *Trend Off*.

Din capul locului trebuie specificat că avem de-a face cu o jelanie involuntară. La ora cînd ultimele detalii ale acestui disc erau puse la punct, Mani Gutău și Dan Byron (vocile grupului și principalii compozitori) se gîndeau, probabil, cum să defrișeze mai bine jungla pieței muzicale pentru ca Urma lor să devină pregnantă. Între timp, de la acele înregistrări a trecut un an, timp suficient pentru Dan Byron nu doar pentru a-și face bagajele și de a părăsi cu flaut cu tot formația, ci și pentru a lansa un prim disc solo intitulat *Forbidden Drama*. Prin plecarea lui, *Trend Off* a rămas un album suspendat, sedus și abandonat de unul dintre părinți, o mărturie a unui amor nebun pentru muzică, o bijuterie lipsită de ecou scenic, o lecție subtilă, eficace și, din păcate, fără urmări imediate despre cum pot fraterniza două voci distincte. Secretul Urma nu a ținut neapărat de simplitatea elegantă a partiturii acustice. Drept dovadă, deși rădăcinile *unplugged* sînt lăsate la vedere, *Trend Off* este departe de armonia melodică exclusiv acustică de pe *Nomad Rhymes*. Construit atent, lucrat cu migală, presărat cu clape și ritmuri progresive, sacrificînd de multe ori improvizația magică pentru sofisticații mature și emoția spontană pentru armonii complexe, *Trend Off* se sprijină pe aportul a unsprezece muzicieni invitați pentru a suna elegant, temeinic, al naibii de serios și de grav, într-un periplu cinematografic plin de nostalgie printre jaloanele clasice de jazz, blues, folk, progresiv sau art-rock. În bună parte, este aceeași călătorie pe care Urma o propune de ani buni încoace, numai că, de data asta, spațiul atemporal este mult mai bine definit și mai încărcat cu podoabe îndrăznețe, iar refuzul oricărei postmodernități jucăușe devine literă de lege. Nici măcar mîndria și orgoliul de a evita orice branșare la curentele vremii (susținute deștept și pertinent de trupe precum Firma, Travka sau Omul cu șobolani) nu au fost suficiente pentru a certifica magia a trei albume de excepție. (În fond și din nefericire, nu am ajuns niciodată să ne plîngem că am fi prea influențați de alternativul britanic occidental.) Nici sloganul „fără compromisuri", afișat inclusiv în prezentarea grafică a acestui album, nu este în măsură să țină, de unul singur, locul unei explicații. Dacă există ceva care să deconspire secretul alchimic legat de această formație – dincolo de profesionism, talent, rafinament și inventivitate – atunci detaliul acesta trebuie căutat în relația specială, inconfundabilă și aproape vrăjitorească dintre vocile lui Mani Gutău și Dan Byron. Aici, în dialogul fertil creat între timbrul senzual și profund al lui Mani și explozia de vibrație înaltă a lui Byron, s-a jucat o bună parte din istoria celor trei albume Urma. Începînd din 2008, această legătură fantastică și prea puțin întîlnită în muzicile noastre a luat sfîrșit. Nu ne rămîne, așadar, decît să-i ascultăm prohodul și să ne gîndim, dacă nu la „Mioriță", atunci la o grabnică înviere. Istoria a dovedit că se poate.

PUBLICITATE

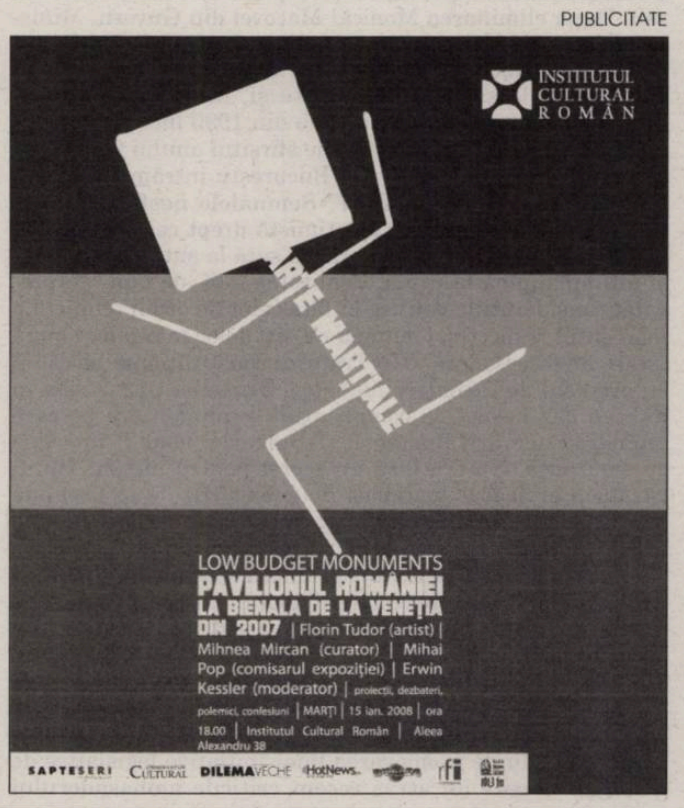

Simona SORA

puzzlecturi

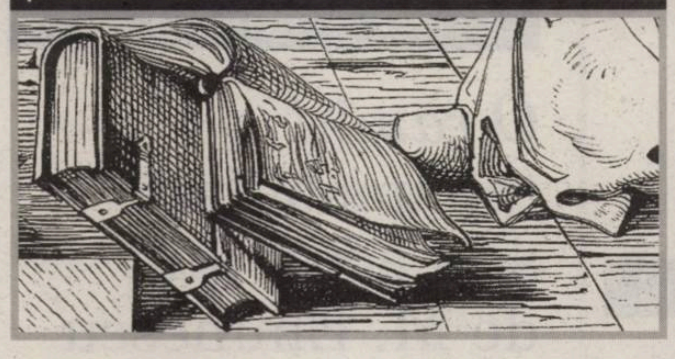

Apocalipsa cititorilor

Astă toamnă, la Paris, am asistat la o manifestaţie fără echivoc în favoarea lecturii. Urcam dinspre St. Michel, pe Rue Huchette, cînd, în dreptul intrării principale a Centrului Pompidou, am văzut o mare de oameni ieşind, ordonaţi şi preocupaţi, din clădire şi aşezîndu-se la o coadă groasă de cîteva rînduri, ca să intre din nou. Era o simulare de incendiu care evacuase imensa bibliotecă pentru o oră. Aşteptau cu sutele să intre la loc în această bibliotecă pentru toţi, moştenire a regimului Mitterrand, în care literaturii îi sînt dedicate două etaje. Scăzînd cinefilii împătimiţi şi internauţii pe gratis, tot rămîneau enorm de mulţi cititori de toate vîrstele, genurile, culorile şi extracţiile care-şi lăsaseră cărţile pe masă şi voiau să revină. Cei mai mulţi nu aveau echipamentul (laptop, stick USB) celor de la Biblioteca Naţională, unde se „cercetează" şi se lucrează pe texte, mai degrabă decît se citeşte pur şi simplu.

Dar nu numai la Paris lucrurile stau aşa. Dacă v-aţi făcut timp să intraţi în ultima vreme în orice (mare) bibliotecă sau librărie din Bucureşti, aţi văzut că nu numai se scrie/traduce enorm, dar se şi citeşte monstruos. Dacă v-aţi ostenit să deschideţi vreun blog de lectură, aţi avut ocazia să daţi peste nenumăraţi cititori care schimbă bibliografii franţuzeşti şi americăneşti (aproape) canonice şi care comentează-scriu-discută despre ultimele cărţi apărute în româneşte. Nu par deloc oameni care citesc din obligaţie. Dimpotrivă.

Cu toate acestea, cele două principale discursuri publice despre literatură, la noi, sînt deopotrivă catastrofice. După unul, nimeni nu mai citeşte, nici măcar profesorii de literatură sau studenţii de la Litere. După celălalt, trăim într-un sistem cultural generalist, dominat de literatură şi de fatalele ei aporii. După ambele, traversăm o epocă de crasă incultură, de decadenţă voioasă, inconştientă şi relativizantă. Şi primul, şi cel de-al doilea discurs – fiecare cu bibliografia, ethosul şi îndreptăţirea lui – trec cu vederea *armada* cititorilor, invincibila armadă de cititori mulţi şi mărunţi care-şi găsesc – numai ei ştiu cum – timp de citit, de cumpărat cărţi sau de stat în bibliotecă. Căci, dacă rămîne mereu ceva uimitor, neaşteptat şi imprevizibil în

cititul cărţilor, acest lucru ţine mai degrabă de întîlnirea unui anumit cititor cu o anumită carte, în afara agendelor, programelor, „comunităţilor de gust" şi interese.

În fond însă, de ce citesc aceşti oameni? E destul de clar de ce citeşte – mult, direcţionat, obsesiv – un scriitor. Nu trebuie să te opinteşti prea tare ca să-ţi dai seama de ce citeşte – sistematic, axiologic, canonic, interpretînd – un critic de profesie sau un teoretician literar. Dar de ce citeşte Cititorul? – iată o tautologie la care s-a răspuns deja în vreo mie de feluri şi care rămîne, în continuare, mai misterioasă decît cea simetrică: De ce scrie Scriitorul? Poate că citim ca să ne instruim, să ne facem o cultură solidă sau pur şi simplu de plăcere, cum credea un moralist francez; poate că citim ca să trăim nenumărate vieţi imposibile altfel sau ca să întîlnim oameni mai interesanţi decît am cunoaşte vreodată, cum spunea un filozof spaniol; sau poate citim doar ca să schimbăm cunoaşterea în emoţie, cum scria un scriitor englez. Poate că ne punem copiii să citească literatură de mici ca să înveţe, cu riscuri minime, ce e bine şi ce nu, ca să-i formăm *umaniceşte,* să-i obişnuim cu frumosul şi cu „monumentul literaturii" în care „toate ştiinţele sînt prezente", cum zicea Barthes într-o lecţie de literatură. Sau poate că am ajuns să citim şi să recitim pentru că – dincolo de funcţiile literaturii şi de scopul ei în sine – cititul a devenit o dependenţă definitiv instalată, o a doua piele, un cod – mereu modificat – de intrare în alte lumi.

Şi totuşi, dacă e să-i credem pe marii vicioşi ai literaturii, cei nevoiţi, în final, să se „lase" de literatură (într-un fel Don Quijote, Madame Bovary, Pierre Menard, în alt fel Rimbaud, Kafka, Virginia Woolf sau Paul Celan), suprema fascinaţie a literaturii vine din continua, multicolora, multisonora semnalare a nimicului. Literatura nu e nici mai mult, nici mai puţin decît imaginare, fantazarea, punerea în scenă a acestui nimic spre care ne îndreptăm, mai lent sau mai alert, cu toţii. Iar literatura vie, cea care se citeşte – nu cea instituţionalizată, a criticii şi teoriei „ştiinţifice" – ne pregăteşte mai bine chiar decît filozofia pentru „finalul poveştii". E drept, unii preferă – din prea multele variante – melodrama, novela, apa de roze. Alţii – teza, butaforia sau ideologia. Unii citesc pe sărite, iar alţii uită ce-au citit, de cum închid cartea. Unii înghit cartea, iar alţii o înlocuiesc după zece pagini. Cu toţii însă îşi pot imagina, la o adică, o fastuoasă Judecată de Apoi a cititorilor la care toate aceste (şi multe alte) păcate li se vor şterge numai pentru că, vorba Virginiei Woolf, „le-a fost drag să citească".

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

rfi romania

Bucureşti 93.5fm
Iaşi 97.9fm
Craiova 94fm
Cluj 91.7fm

toată diversitatea lumii

Dilema veche vă recomandă

● Jacques Carelman, *Catalogul obiectelor de negăsit,* Editura Humanitas, 2007. Un şir de minuni mentale (solubile în HAZ_2O), de la *ciocanul de plută* şi *scara cu papuci* la *cîntarul pentru baloane* şi *smulgătorul de petale de margarete,* trecînd prin *cărţile de joc transparente, bicicleta-plug* şi *nicovala de voiaj*. Recomandat mai ales celor care călătoresc în stranietate. (Dan Stanciu)

● Cea mai bună băutură răcoritoare de pe piaţă vine din Coreea de Sud, conţine apă minerală plată, miere şi pulpă de *aloe vera* zdrobită. Se găseşte în Mega Image la sticlă verde de 1,5 l pe care scrie doar Aloe Vera Drink. Costă 9 lei, dar n-aţi băut ceva mai bun! (Marius Chivu)

● Andrew Keen (autorul cărţii *The Cult of the Amateur: How Today's Internet Is Killing Our Culture)* vorbind despre cum blogurile ş.cl. ucid jurnalismul serios, pe CNN: http://edition.cnn.com/video/#/video/international/2008/01/04/int.correspondents.internet.bkc.cnn?iref=videosearch. (Alex. Leo Şerban)

● Mică mare sărbătoare pentru noi, fanii lui Robert De Niro: *Jackie Brown* (vineri, 11 ianuarie, pe Pro Cinema, ora 22), *Poveste din Bronx* (sîmbătă, 12, pe Naţional, ora 20,15) şi *Doi cuscri de coşmar* (duminică, pe PRO TV, ora 20,45). Şi un nou prilej de a polemiza, aprig şi naiv, acasă şi la birou: cine-i mai mare actor? El sau Al Pacino? (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Demitizat

● ***Asasinarea lui Jesse James de către laşul Robert Ford / The Assassination of Jesse James by the Coward Robert Ford* (SUA, 2007), de Andrew Dominik.**

Asasinarea lui Jesse James de către laşul Robert Ford e, de fapt, demitizarea lui Jesse James de către regizorul Andrew Dominik. Timp de două ore şi jumătate, Dominik îţi arată cît de plicticoasă era viaţa în banda lui James (Brad Pitt). După cum rezultă din film, acesta îşi petrecea o bună parte din timp tăcînd cu trabucul în gură şi uitîndu-se insinuant la tine – complăcîndu-se cabotin în postura psihopatului imprevizibil care poate să te omoare pe loc, dacă nu-i place vreo glumă de-a ta. După ce, cu chiu, cu vai, terminai de spus gluma respectivă, el te mai stresa cu tăcerea lui, preţ de cîteva pufăituri de trabuc, şi abia apoi dădea liber la rîsete; după care spunea el o glumă şi rînjea mulţumit în timp ce tu rîdeai prea tare. Şi terorismul ăsta al lui – cu nimic mai interesant, în esenţă, decît al şcolarului care-şi pune toţi colegii să-i aducă sandvişuri – era *singurul* lucru interesant din viaţa ta, pentru că, la vremea aceea (anii 1880), banda lui James nu mai ataca nici diligenţe, nici bănci, nici trenuri. Se ascundea. Ocazional, James mai executa un trădător sau mai tortura un suspect – pe care, în mod derutant, îl bătea şi dacă tăcea, şi dacă vorbea; după care plîngea cu fruntea în coasta calului său. Sau îl puteai găsi jucîndu-se cu un şarpe – o priveliştе care pe unii spectatori i-a înfiorat, dar care, dacă e adevărat ce spun ziarele, e ceva banal acasă la Brad Pitt şi la Angelina Jolie. Te puteai pomeni că vrea să vorbească – aşa, din senin – despre stele sau despre sinucidere. Pe scurt, un *mare* plicticos.

Se prea poate ca legendarul pistolar să fi fost şi în realitate un psihopat banal, dar asta nu justifică abordarea lui Dominik. În primul rînd, spectatorul n-are nici o vină. În al doilea rînd, adevărul istoric nu ţine loc de adevăr artistic, iar adevărul artistic e mai degrabă subţirel în acest film. O fi fost James un psihopat banal, dar portretul lui de-aici e banal *ca portret,* deci nu din vina subiectului, ci din vina autorului; analiza *lui* psihologică e banală, rezultatul fiind că spectatorul etichetează toate personajele din cîteva întîlniri şi apoi nu mai are nici o surpriză cu ele. De exemplu, îl ginesti din prima pe Robert Ford (Casey Affleck), tînărul care vrea neapărat să fie primit în banda lui James şi care sfîrşeşte prin a-l asasina: e *prototipul* fanului nesănătos de palid, nefiresc de încordat şi neliniştitor de zîmbăreţ, de care se fereşte orice celebritate. Pînă şi James îl ginesţe: „Tu vrei să fii ca mine sau vrei de fapt să fii în locul meu?" Aceeaşi întrebare îi putea fi pusă şi personajului titular din *Talentatul domn Ripley* – un alt aspirant periculos – de către obiectul idolatriei *sale;* numai că acesta din urmă *nu* punea întrebarea (şi bine făcea: nu e treaba personajelor să-i explice spectatorului despre ce e vorba în opera de artă); şi dacă mintea lui Ripley era atît de activă şi de alunecoasă încît spectatorul dădea în palpitaţii chinuindu-se s-o devanseze, mintea lui Ford nu mai are aproape nici un secret pentru spectator, de pe la minutul 15. În al treilea rînd, nu sînt sigur că Dominik l-a vrut pe James chiar atît de banal cum i-a ieşit. E clar că intenţiile lui sînt demitizante: e genul de western în care personajele se duelează în izmene şi se ratează de la doi paşi. Pe de altă parte, după lentoarea lui studiată, după cromatica desaturată, de „western de artă", după numărul de cadre blurate la margini sau filmate prin geamuri deformante, după tăcerile grele ale lui James, după privirile cu înţeles pe care i le aruncă viitorului său asasin şi după faptul că personajul pe care-l chestionează despre sinucidere chiar se sinucide, e clar că filmul pretinde că prezintă Mistere Profunde. Dar nu vă lăsaţi păcăliţi. Filmul nu prezintă decît nimicnicie frumos filmată. Pînă în ultimele 20 de minute, cînd devine brusc interesant. James a murit (petrecut de public cu un imens oftat de uşurare), iar Ford are parte de mult rîvnita lui porţie de glorie, care seamănă mai mult cu o osîndă din infern: seară de seară, în faţa unui public îmbrăcat la patru ace, el reconstituie asasinarea lui James (interpretat pe scenă de fratele asasinului). Dintr-odată, *look*-ul simandicos şi proaspăt vampirizat al filmului încetează să mai pară o afectare, devenind cu adevărat evocativ şi poetic, şi spectatorul care a rezistat pînă aici începe să fie intrigat de sufletul pierdut al lui Ford, care pare să se apropie, mai mult tîrîş, de un început de autocunoaştere, de o geană de mîntuire. Acest epilog e adevăratul film: o povestire scurtă, tristă, curat spusă, despre un caz de bîntuire.

trecerea prin reviste

No, care-i viaţa pe la Cluj?

CLUJEANUL

Editat de trustul MEDIAPRO, săptămînalul *Clujeanul* apare din anul 2000. E din aceeaşi familie cu *Bihoreanul, Ieşeanul, Bănăţeanul, Sibianul, Hunedoreanul*. Se vinde împreună cu *ProTV magazin,* la preţul de 1,69 lei. Este revista pe care mi-a recomandat-o vînzătorul de la un chioşc din Cluj. Cerusem *Apostrof*. Mi-a spus că n-a mai primit-o de o bucată de vreme.

Există încă prejudecăţi legate de presa „de provincie". În marea lor majoritate sînt justificate. *Clujeanul,* de pildă, are toate datele unui tabloid. Îţi oferă *infotainment,* bîrfe, mondenităţi. Totuşi, tonul nu este unul agresiv. Nu sînt articole care băltesc în sînge, se pare că în Cluj nu se petrec crime oribile, n-am găsit-o nici pe fata de la pagina 5. Tot ce se întîmplă în *Clujeanul* se întîmplă la un mod decent. La fel, şi atmosfera oraşului este una liniştită, reconfortantă.

Prima pagina îţi „vinde" un trup de femeie, în desuuri. Fără cap. Este vorba despre unul dintre reportajele din secţiunea „Viaţa comunităţii": *Clujeanul* a încercat să angajeze o „escortă" de Revelion, o damă de companie „serioasă", aşa cum se poartă prin Occident, dar n-a dat decît peste prostituate. Trist!

Totuşi, ce am aflat din revista *Clujeanul* despre clujeni şi problemele lor? Două articole mi-au reţinut atenţia. Primul m-a informat care au fost cele mai importante evenimente care s-au petrecut în Cluj, în anul 2007. Iată cîteva: începerea lucrărilor de refacere a părţii pietonale a Bulevardului Eroilor, inaugurarea centrelor comerciale Polus Center şi Iulius Mall (unde am şi fost, de altfel – un loc care arată bine şi nu e de fiţe), promovarea Universităţii Cluj în prima divizie la fotbal, concertul lui Beyoncé la Cluj. Apoi, previziunile pentru 2008: preţurile locuinţelor vor scădea, dar se vor construi zgîrie-nori, Emil Boc nu are adversar la alegerile din primăvară, dar dacă PD-L va cîştiga la generale, iar Boc va fi implicat în formarea noului Guvern, un posibil primar ar putea fi fostul prefect de Cluj, Alin Tişe (succesul său va depinde însă de „îndeplinirea obiectivului Universităţii, de salvare de la retrogradare"), în noiembrie va fi şi un „super-festival de teatru", adică Festivalul Uniunii Teatrelor Europene, toţi clujenii speră că CFR Cluj va juca în Liga Campionilor şi cam atît. Al doilea articol ne explică de ce spun ardelenii „no", dar şi cum să deosebeşti românii de unguri pe stradă (se pare că românii arată a „ţărani"). Este vorba de fapt despre un studiu mult mai complex (superficial tratat, în articol) care a fost publicat în SUA şi la care a participat şi o fostă profesoară din Cluj. „Politici naţionaliste şi etnicul cotidian într-un oraş din Transilvania" analizează bizara perioadă în care băncile oraşului erau vopsite în roşu, galben, albastru, deşi se pare că la Cluj atît românii, cît şi maghiarii nu-şi poartă tricolorul în piept decît cu ocazia sărbătorilor naţionale.

În rest, zvonuri ridicate la rangul de ştiri, deoarece *Clujeanul* are un departament care se numeşte „Cică". Un colţ „de pîră" unde sînt arătaţi cu degetul două casierite de la Banca Transilvania, un taximetrist şi un paznic (pe bune!). Teste de cultură generală, bancuri, pamflete şi bule de tipul *Academia Caţavencu* şi jocuri Sudoku. Impresia generală rămîne una de presă făcută „pe genunchi", cu acele naivităţi jurnalistice care abundau la un moment dat, pe la mijlocul anilor '90. Totuşi cred în continuare că Clujul este un oraş în care ai despre ce scrie. **(A. P.)**

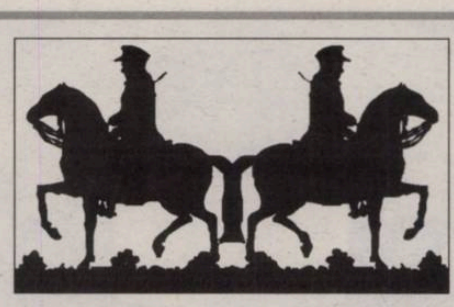

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

De la un prieten al fiului inexistent

Stimate domnule Cosaşu – vă scrie un prieten, poate cel mai bun, al fiului dvs. din Groenlanda; într-o scrisoare, fosta lui logodnică vă amintea de prezenţa mea lîngă el – pe timpul Pieţei Universităţii, noi doi vindeam cărţi vechi pe bulevardul Bălcescu*; ne ştiam din liceu, el neorealist, cu ştiinţe exacte la bază, eu ceva mai ficţionar, după o expresie care nu vă este străină. Vă citesc de mult, nu-mi permit nici o părere, nu sînt critic literar, doar un anticar, ceea ce înseamnă că ştiu oricum să vă preţuiesc. De altfel, m-am hotărît să vă scriu – după ce am şovăit mult timp – tocmai fiindcă ieri i-am vîndut dlui Agopian o cărticică de-a dvs., aceea de debut, sub pseudonimul Radu Costin, *Servim Republica Populară Română!* (Editura Tineretului 1952) cu un preţ bunicel şi mai mult decît atît: dl Agopian, fiind clientul meu cel mai fidel, de o pricepere pe măsura oralităţii sale fermecătoare, mi-a furnizat pe larg date noi despre autorul acelei broşuri, la urma urmei scrisă într-un mare contrast stilistic – ca să spun aşa – cu tot ce citisem semnat de dvs. După o oră în care nici eu nu am tăcut, dl Agopian mi-a spus pe şleau: „Scrie-i, îţi garantez că nu se va supăra!".

Deci: eu am decupat şi am strîns într-un dosar toate scrisorile dvs. din *Dilema veche* către „fiul inexistent din Groenlanda"; le am încă de pe vremea cînd, la început, îi povesteaţi filme, îi citaţi din Graham Greene sau o evocaţi pe mama dvs., pe Chaplin, pe Fred Astaire sau pe scriitorul israelian căruia i s-a prăpădit un fiu în Liban; mi-aş permite să le numesc „perioada lirică" a corespondenţei. Totul s-a schimbat de cînd i-aţi trimis cele trei cărţi: *1984, Zero şi infinitul, Armata de cavalerie,* cu dedicaţii covîrşitoare, „că v-ar fi schimbat viaţa" (mie nu, dar nici nu le-aş vinde orişicui...). Ele s-au întîlnit nefericit cu xeroxurile trimise de domnişoara aceea, trase după articolele dvs. din *Scînteia tineretului* pe care – şi mai nefericit! – îi propuneaţi să le îngroape între gheţari.** Peste toate, culmea!, i-aţi trimis şi scrisoarea acelei domnişoare în care vă explica de ce şi cum s-au despărţit. Îl cunosc prea bine ca să nu vă spun – după o expresie a tatălui meu cînd renunţa să mă pălmuiască – că aţi fost excesiv. De ce?

Mă simt dator să vă fac o precizare la scrisoarea domnişoarei: despărţirea lor nu s-a produs doar din cauza unor discuţii despre caracterul decent sau indecent al Revoluţiei, cum încerca ea să vă explice. El ar fi trecut peste adjectivele spuse la mînie, peste politica la zi, peste anticomunismul unei feţe de securist. El o iubea. Momentul de ruptură pe care ea îl ascunde s-a petrecut în ziua cînd el şi eu am auzit la taraba noastră din faţa restaurantului Pescarul un strigăt enorm din Piaţă: „Iliescu, du-te acasă, la nevasta canceroasă!". Noi, acolo, auzisem toate discursurile de la Universitate şi nici unul nu ne făcuse să renunţăm la negoţul nostru, întru totul compatibil cu ideile lor; eram perfect de acord să cadă comunismul, nu ne enervau decît două chestiuni: de ce făceau din şeful lor un Cristos şi de ce ziceau că sînt cel mai curat parlament al ţării, cînd nu admiteau vreo opoziţie. Nu aştept de la nimeni, după 17 ani, să-mi spună dacă aveam sau nu dreptate; nu ţineam cu Iliescu nici cu Coposu, reinventaseră lupta de clasă; dar nici nu ne-am pus insigna de „golani" fiindcă înainte ca Iliescu să fi spus tîmpenia, văzusem pe tot bulevardul „fluturaşi" care-l făceau „jigodie". (Mai am şi acum etichetele alea şi încă nu le vînd, deşi ni s-au dat bani buni, în valută, pentru ele; preţul lor va creşte, sînt sigur.) Dar în ziua cînd am auzit urletul acela, minute în şir, ne-am speriat amîndoi şi dintr-o privire ne-am strîns cărţile şi am plecat acasă. A doua zi mi-a spus că nu mai vinde nimic, era negru – noaptea, ea îi recunoscuse că a scandat lozinca aceea, că era o idee dreaptă şi venea dintr-o ură justă. El nu mai voia s-o vadă, s-o audă, mi-a repetat de cîteva ori, parcă abulic: „o ură justă"... Nu-l mai văzusem niciodată în halul acela, nu-şi revenea, nu ştiam ce să fac cu el; m-a lăsat singur, nu a ieşit din casă pînă pe 15 iunie, cînd minerii ne-au făcut praf taraba şi ne-au fugărit pe Academiei, convinşi că eram de-ai „Pieţei"; ne-am tras sufletul, cît eram de atei, în biserica Enei, şi acolo l-am întrebat dacă ştie ceva de ea; mi-a spus că da, se ascunsese la tatăl ei, o găsise la telefon, s-au certat mai rău ca niciodată, îl făcuse „iliescian împuţit"... Atunci mi-a zis pentru prima oară că pleacă – nu mai putea să trăiască într-o ţară în care fiecare cruzime justifică o altă cruzime. Noi nu obişnuiam să ne vorbim patetic.

V-am povestit toate astea ca să vă fac să înţelegeţi că el nu vă mai suportă patetismele. Dvs. nu vreţi să renunţaţi la ele. El, ca şi mine, le-a epuizat. Nouă nu ne-au trebuit cărţi şi fraze ca să ne schimbe viaţa, ne-au fost suficiente „evenimentele", altele decît Budapesta şi Praga dvs. Nu-i mai scrieţi ca un obsedat textual. Recent am văzut într-o bancă următorul anunţ: „Vă rugăm să păstraţi limita de decenţă". Îndrăznesc să v-o propun. Cu multă stimă, D.M.T.

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* din 14.08.07
** pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* din 23.02.07

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

O rămîi! (pe imobiliare şi-n acest an) de M. Eminescu

Se termină: e grav! Ne-am întors la muncă, unde muncim pentru patroni, noi, nişte comisionari din zona imobiliare-asigurări. E *horror* munca la patron! Pe partea afacerilor, pădurea lui Eminescu este de vînzare. 24 de versuri, vedere la trecut-viitor, vînturi prielnice, dinspre nord spre sud, deci fiind la nord, pădurea nu se va îmbîcsi de smogurile oraşului.

Dificultate: face parte din patrimoniul naţional, dar dacă pui cete-cete de ţigani şi săraci, cincizeci de lei vechi de om, s-o distrugă, s-o rupă, să-i dea faimă rea, statul renunţă şi o scoate la licitaţie. Cu o şpagă nu foarte mare se poate cheli locul pe un drept de administrare de 99 de ani.

Durata lecturii: e scurtă, dar mişto şi fără durată e banul care intră în buzunar, aşa că învechirea şi darardraculînea pot să dureze la doi ani, deci exact pe val cînd se prăbuşeşte piaţa imobiliară.

Remixuri: Pădurea Băneasa, Parcul Bordei, Catedrala greco-catolică, ce voluptăţi vă dau încă aceste realizări de răsunet ale muncii neostoite a imobiliariştilor!

Utilitate: sînteţi proşti? Timpul care trece, marfa pe care ne-o vinde de sugari Eminescu e haioasă, dar, aici e marele dar, cîştigul pe imobiliare merge pînă la 100%, pe cînd cel pe filozofia timpului nu ţine decît la un comision de 1% şi asta numai dacă ai chef să te schimbi. Şi, pardon, nea Eminescule, am chef să mă schimb, dar ce fac, tot mor, atunci de ce să-mi bat capul cu nenorocirea asta nesărată a inocenţei pierdute, cînd pot trăi prosper cu îmbogăţirea subită şi cu un Armani în fund?

Ciudăţenii:
„Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe
Clipe dulci se par ca veacuri."
Deci, ai şi lac la pădure. Cîştig 200%, Eminescule, dă-mi şi mie numărul tău de mobil, jur să nu te bipuiesc!

Personaje: frecţia, pădurea, nostalgia şi omul.

Povestea: deci, un om are o avere: pădure cu lac. El, în loc să vîndă, o ţine la clocit ca să o tot vadă ca dusănmăsadeviaţăfrumoasă. Acest om, poet, de asta e şi poet, că nu înţelege că şacalim şacalim nu poezim poezim. Vuietul de valuri cere un p+8, mişcarea naltei ierbi nu se învîrte decît după un turn de office-uri, mersul cîrdului de cerbi se face deştept că cere numai şi numai o saună şi o parcare.

Mişto:
„«O rămîi, rămîi la mine,
Te iubesc atît de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult...»
Astfel zise lin pădurea,
Bolţi asupră-mi clătinînd;
Şuieram l'a ei chemare
Şi-am ieşit în cîmp rîzînd.
Astăzi chiar de m'aş întoarce
A 'nţelege n'o mai pot...
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Gînduri despre trafic

Ştiu că dacă nu înjuri primarul pari trădător şi defetist. El este de vină pentru că e aglomeraţie în oraş şi apar blocaje de trafic, mai ales înainte de Crăciun, cînd e moda cumpărăturilor. Cu toate acestea, risc şi spun că oricine ar fi condus Bucureştiul în acest moment, tot am fi asistat la blocaje, din simplul motiv că numărul maşinilor din oraş s-a mărit de mai mult de zece ori faţă de 1989. Iar străzile au rămas aceleaşi, pentru că nu avem de unde cumpăra altele. Acestea fiind spuse, cred că soluţia nu poate fi decît una radicală. Pur şi simplu trebuie să renunţăm la ideea că a merge cu maşina în centrul oraşului este un drept natural şi gratuit. Nu se poate. Nu avem pe unde.

Trăind acum în centrul Londrei, la douăzeci de minute de mers pe jos de Parlament şi la zece minute de City, adică pe acolo pe unde ar trebui să se circule infernal, constat că, dacă mă iau după trafic, Londra pare un orăşel liniştit şi provincial faţă de Bucureşti. Traficul este lejer, rar am văzut maşini care să se contreze la intersecţii, iar claxoanele parcă au fost scoase din uz. Explicaţia e simplă: cei care vor să intre cu maşina în centrul Londrei plătesc o taxă. Destul de mare, cît să te descurajeze să mergi cu maşina la job. Astfel încît dimineaţa vezi oameni, foarte bine îmbrăcaţi, pe bicicletă sau în metrou. O singură dată mi s-a întîmplat să fiu prins într-o intersecţie pentru mai mult de cinci minute.

Dacă ar fi să reproşez ceva primarilor din Bucureşti este faptul că au gîndit greşit soluţiile. Au băgat bani mulţi doar în reamenajarea de străzi, ignorînd faptul că oricît le-ar reabilita, tot sînt prea puţine pentru cîte maşini circulă acum în Bucureşti. Blocajul era inevitabil şi nu este Bucureştiul cel mai rău exemplu în Europa.

Bugetele trebuie îndreptate spre transportul public şi spre mijloace neconvenţionale (biciclete, scutere). Asta înseamnă benzi speciale pentru autobuze, locuri de parcare pentru biciclete, protejarea tuturor liniilor de tramvai cu garduri, pentru a nu mai fi abuzate de şoferi, dezvoltarea metroului ca alternativă acceptabilă şi metode de descurajare a folosirii maşinii personale în anumite zone. S-a făcut prea puţin în această direcţie. Cele cîteva benzi de bicicletă sînt în continuare blocate de maşini parcate. Nici măcar bicicliştii pasionaţi nu le pot folosi cum trebuie, darămite amatorii care ar trebui să se îmbrace la cravată, să îşi pună elastice la şosete şi să meargă la firmă cu bicicleta. Metroul a rămas în continuare subdezvoltat. Colac peste pupăză, am citit în ziare că Parlamentul a tăiat din bugetul Ministerului Transporturilor banii pentru finalizarea în 2008 a magistralelor Gara de Nord-Laromet şi Nicolae Grigorescu-Linia de Centură şi pentru începerea lucrărilor la Universitate-Drumul Taberei. Astfel se revine la termenul iniţial: 2012. Am găsit această ştire undeva într-un colţ de ziar şi nu ştiu să fi făcut ceva vîlvă. Mi se pare scandalos că parlamentarii au tăiat 200 de milioane de lei pentru finalizarea rapidă a celor două linii, în schimb Bogdan Olteanu a negociat cu Marian Oprişan un supliment de 500 de milioane pentru drumurile din Vrancea. Aici se vede şi un defect al presei. Este sexy pentru televiziuni să filmeze maşini blocate în trafic. Dar faptul că un buget foarte generos în alte puncte, pînă la limita iresponsabilităţii fiscale, a tăiat tocmai banii pentru extinderea urgentă a metroului a trecut practic neobservat. Aş fi vrut să văd în presă numele celor care au tăiat fondurile, să îi văd întrebaţi la televiziuni cum de se suportă şi cînd au stat ultima oară în trafic. Dar bugetul e plicticos, nu se scot imagini spectaculoase. Şi nici nu pare că are legătură cu traficul din Bucureşti. Asta e o problemă misterioasă şi bună doar de înjurat.

Bucureşti – Londra

Cristian GHINEA

Radu GOLOGAN

Moralitatea universitară, bun şi rău

– teaching in the USA –

Ea nu ştiu cîta oară cînd mă gîndesc la America cu mari dileme: admiraţie? teamă? ciudăţenie naivă? Este remarcabilă corectitudinea cu care profesorii îşi respectă obligaţiile, chiar se arată pasionaţi de asta şi de multe ori fac muncă înrobitoare în relaţia cu studenţii, dacă de exemplu au parte de clase de sute. Studenţii se comportă şi ei, cu foarte mici excepţii, corect chiar şi la examenele pentru care sînt mai puţin sau deloc pregătiţi, iar vecinul de bancă este as. Există în ultima vreme şi voci care afirmă că lucrurile s-au înrăutăţit în ultimii ani şi au apărut cazuri de copiat. Mi s-a părut totuşi un fenomen nesemnificativ, iar comparaţia cu România sau Italia nu se poate face. Şi e normal. Educaţia anglo-saxonă se asociază dreptului de aceeaşi specie: o dată numai dacă greşeşti, porţi piatra toată viaţa. Asta e dilema ce îmi provoacă admiraţie şi invidie poate.

Din păcate, în ultimii ani a apărut o altă faţetă a termenului de „ethics“ aplicat, cel puţin în statul Illinois şi în alte cîteva despre care ştiu. Ajung să mă gîndesc la monstruoasa asociere „etică şi echitate...“ pe tărîmul ţării democraţiei. Iată de ce.

La angajare mi s-a spus ceva, dar nu am luat în seamă. Primesc însă ieri un mesaj automat pe e-mail, trimis de o instituţie anume a universităţii cu structură masivă, prin care mi se reaminteşte că, în acest stat, angajaţii statului, deci şi ai universităţii, trebuie anual să urmărească „online“ un curs de „ethics“ şi să dovedească printr-un test că au studiat. Poate nu luam în serios acest anunţ, dar tocmai citisem în ziarul universităţii un material despre un profesor de matematică, pedepsit că a răspuns prea repede la test, deci nu i-a înţeles importanţa, şi care a dat statul în judecată pentru asta. Iată care-i problema în opinia mea şi cred că şi a multora dintre cei ce gîndesc corect. Din păcate, acea instituţie a început să fie serios luată în seamă şi a devenit, cred, de temut.

Cu mare uşurinţă sînt adoptate în statele uniunii, uneori, legi cu conţinut moral, neatacabile din bun-simţ şi din cauze electorale, de către membrii congreselor statelor respective, legi care, din naivitate, la început, creează organisme, cu angajaţi ce devin dependenţi de puterea pe care le-o dezvoltă legile, fără ca de obicei să aibă capacitatea intelectuală sau pregătirea pentru a controla aşa ceva. Semidocţi în general, intuiţia îi face să ştie că numai exacerbîndu-şi rolul pot rezista, şi iată cum apare pericolul de

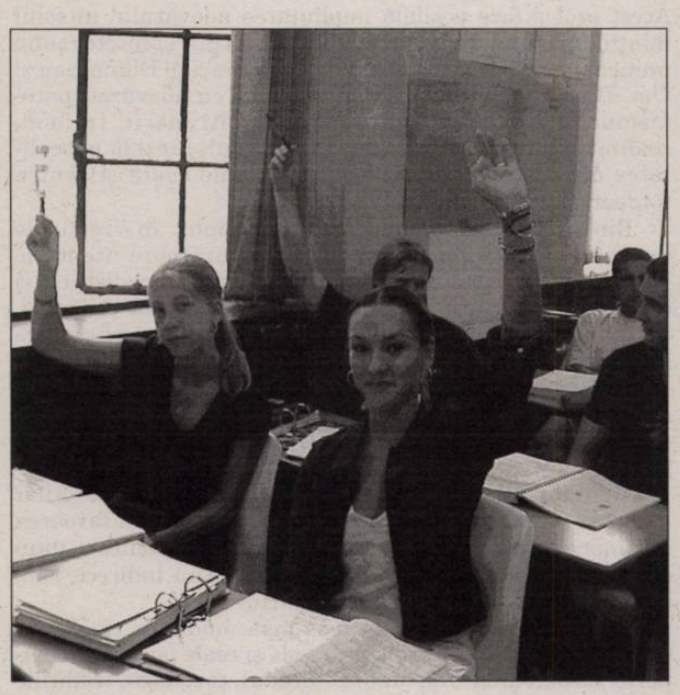

a se crea monştri.

Am trecut în revistă cursul „online“ respectiv. Ideea nu e rea: fapte din legislaţia statului sau a universităţii sînt discutate. De exemplu, faptul neetic de a te angaja la o companie privată cu care ai colaborat cît ai fost angajat la stat, mai devreme de un an de la fostul angajator. Ce e supărător pentru mine e, pe de o parte, modul naiv în care e alcătuit cursul, dovadă a semidoctismului angajaţilor din unitatea respectivă, iar pe de alta, faptul că, mult mai apăsător, reluarea anuală a „training-ului“ şi a testării e justificată prin: nevoia de a nu uita ceva, de a şti cui să adresezi întrebări şi, mai ales, de a şti cui te adresezi dacă vezi ceva ce din punct de vedere „ethics“ ţi se pare nelalocul lui. Adică delaţiune.

Sper să fie doar un alt făgaş mic şi greşit ce apare în minunata Americă şi că va fi uitat curînd.

Iaromira POPOVICI

bazar

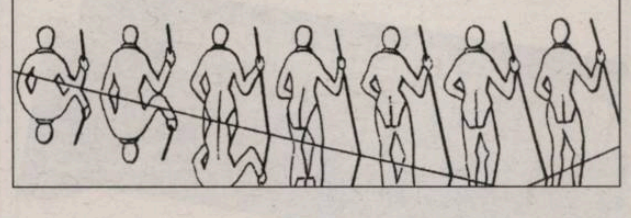

Gulaş, ceardaş şi bună organizare

Nu mi-am mai petrecut de mult un revelion într-un grup organizat. Era să se întîmple aşa o dată, pe cînd mă aflam într-o tabără studenţească socialistă la Slănic Moldova. Noroc că ne-au luat la bătaie cei care păzeau intrarea la discoteca ce se ţinea în cantină, ceva în legătură cu nişte bonuri de masă, şi drept urmare ne-am întors la Bucureşti. Într-un alt an am fost la petrecerea unor prieteni unde, cam imediat după 12, cineva s-a îmbătat şi a spart gaşca. De un alt revelion am fost la Sighişoara, cu familia mea, şi fiindcă erau numai mese mari, a trebuit să stăm cu o grămadă de necunoscuţi.

Anul acesta am fost, cu un grup mai mare, în comuna Cernat, undeva pe lîngă Tîrgu Secuiesc, la o pensiune, şi am avut ocazia, pentru prima dată în viaţă, să intru în rîndul lumii organizate, care se distrează ca la carte şi nu haotic, cum dă Dumnezeu. Am tot scris despre pensiunile şi programele ANTREC: de cîte ori auzeam de circuite şi *entertainment*-uri colective diverse mă simţeam ca publicul de telenovelă, care aciră de pe margine şi comentează strugurii la care nu poate ajunge. Excursii la cetăţile locale, explorări de podgorii, jocuri de societate, chefuri fabuloase, toate aveau pentru mine aura unei lumi în care cultura organizaţională se îmbină fericit cu carnavalescul într-un tot perfect, la care novicii ca mine nu au acces. La pensiunea *Enikö,* din Cernat, am avut norocul să trăiesc pe viu varianta optimă a combinaţiei de mai sus: am fost alături de prieteni, deci partea seacă, organizaţională, a picat din start; iar gazdele, Enikö şi Béla, soţ şi soţie, s-a întîmplat să aparţină tocmai categoriei rare de oameni ce fac lucrurile foarte bine pentru că le place meseria pe care şi-au ales-o.

Béla şi Enikö nu-şi primeau musafirii *à contre coeur,* din obligaţie, ca să mai scoată nişte bani. Erau oameni avuţi, cu 45 ha de teren, fermieri în toată puterea cuvîntului (aşa cum tot căutam şi nu găseam prin reportajele mele din sate...). Aveau nevoie de veniturile din pensiune, dar nu disperată. Şi aveau standarde ridicate în toate: de pildă, în băi (care evident că nu se aflau în curte) erau printre puţinii care puneau la dispoziţie turiştilor *WC Peaker* şi *Glade,* cu miros de pin... Fiţe de gospodină, veţi spune, dar nu e chiar aşa: pasul de la strictul utilitar la plăcut e o nuanţă capabilă să ducă registrul rural puţin mai aproape de cel urban...

Oameni inteligenţi, Enikö şi Béla înţelegeau exact ce înseamnă exploatarea constructivă a tradiţiilor şi a brandurilor locale: turiştii, fie ei din Bucureşti sau Budapesta (căci existau din ambele părţi), veneau acolo pentru ce li se părea lor tipic unei zone rurale cu populaţie majoritar maghiară. Ce înseamnă asta în accepţia neiniţiatului obişnuit de la oraş? Gulaş, ceardaş, lăutari, sanie cu cai, cetatea locală, muzeul din sat... Dacă asta îşi doreşte omul, asta să-i dăm... Şi gazdele noastre ne-au oferit din plin toate, de mai sus, foarte bine făcute şi cu zîmbetul pe buze (unul real, nu *office like...):* am văzut, pe minus 17 grade, cum se face gulaşul într-un ceaun mare, afară, la foc... Dl Béla ne-a dansat ceardaş pe muzica celor doi lăutari mustăcioşi, cu aşteptatul aer autentic, ce au venit în noaptea de Revelion, insistenţi, fără a fi totuşi supărători. Un flăcău falnic şi mustăcios pe nume Zoltan, ne-a făcut un tur al satului cam de o oră într-o sanie cu doi cai. Cetatea locală se cheamă Ika, datează din secolele XII-XIV, şi se vede frumos, în zare şi în ruine, de pe unul dintre dealurile locale. Iar muzeul din Cernat, „Haszmann Pal“, este imens şi conţine, printre altele, o expoziţie uluitoare de sobe, şi o alta de radiouri, pick-up-uri şi gramofoane. Dar despre asta, în numărul viitor.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

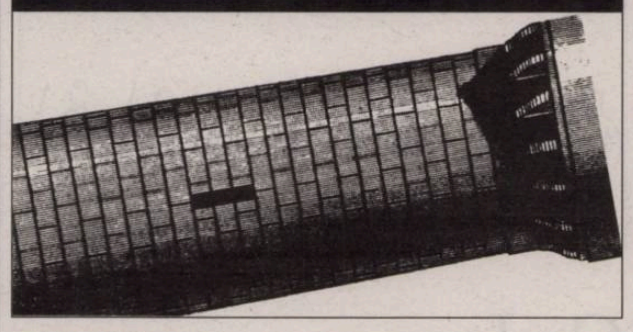

Ortodoxia în 2008

2008 începe cu viscole româneşti şi telejurnale care transmit obişnuita doză de violenţă din zonele fierbinţi, cărora li se adaugă acum Pakistanul. Că 2007 nu a înlesnit ameliorarea coabitării dintre români e clar, din păcate, pentru oricine. Demoralizarea colectivă e certă şi, pentru moment, intratabilă. Trăim încă disparat, departe de binele comun. Autismul şi solitudinea par să fi contaminat elitele noastre, aşa risipite cum sînt. Speranţa se leagă încă de noul Patriarh, Prea Fericitul Daniel, care ar putea însănătoşi, odată cu Biserica, bolnava majoritate naţională. Ce poate face însă un singur om? Nu prea multe, mai cu seamă în actuala „lume ortodoxă", ale cărei date recente descurajează orice triumfalism.

Ştim cu toţii că Ortodoxia ocupă locul de naştere al religiei creştine, Orientul Apropiat. „Dreapta credinţă" şi-a extras din proximitatea sursei atît forţa spirituală, cît şi strălucirea sacră, cel puţin pînă la 1453. De atunci, expansiunea islamică şi turcocraţia au sufocat gloria Bizanţului, transferîndu-i moştenirea spre Rusia şi Balcani. La începutul secolului XXI, situaţia minorităţilor creştine rămase totuşi în perimetrul originar al Evangheliei se degradează dramatic. Harta puterii simbolice a creştinismului răsăritean şi-a păstrat formal configuraţia din primul mileniu (Constantinopol, Alexandria, Antiohia şi Ierusalim), însă realitatea de pe teren e jalnică. Pericolul dispariţiei ameninţă deopotrivă comunităţile de origine greco-bizantină şi pe acelea de rit armean, copt, sirian etc. La Ierusalim – centru iradiant – trăiesc doar cîteva mii de ortodocşi, în timp ce scaunul de Antiohia (deplasat la Damasc) numără mai mulţi credincioşi în diaspora americană decît „acasă". Dacă în anii 1920 existau încă vreo 300.000 de greci ortodocşi în Turcia, azi ei sînt de o sută de ori mai puţini. Patriarhia Ecumenică nu mai are dreptul de a-şi forma viitorii preoţi, iar cei deja hirotoniţi n-au voie să meargă pe stradă în sutană (cu excepţia lui Bartolomeu I). Asemenea precare împrejurări sînt oricum agravate sub tensiunea dintre Constantinopol (care controlează canonic teritorii greceşti precum Creta, Patmos sau Muntele Athos) şi Atena. Nici diaspora ortodoxă din Europa Occidentală, formată din cauza comunismului, nu e prea bine organizată, iar membrii ei îşi părăsesc treptat limba maternă, cum se întîmplă cu cei 200.000 de ortodocşi din Franţa sau cu fraţii lor din SUA, mai numeroşi.

La o privire realistă, Moscova deţine poziţia obiectivă de lider al spaţiului ortodox. Aici rezidă toată problema. Pentru că nici ucranenii, românii, bulgarii sau sîrbii, ca să nu mai vorbim de greci sau de comunităţile de peste Atlantic, nu se acomodează cu ideea că „lumina" vine (tot) de la Răsărit, dintr-o CSI nereformată, incapabilă să-şi asume, pentru a depăşi, crimele totalitarismului roşu şi tot mai separată, prin tradiţie şi opţiune politică, de aria creştinismului euro-american. Chiar dacă statisticile situează Patriarhia rusă pe primul loc, ele nu reflectă interesul celorlalte naţiuni ortodoxe de a se integra în UE, pentru a surmonta marasmul postcomunist. În plus, Alexei al II-lea şade pe tron ca un papă pravoslavnic, aşteptînd ca toţi ceilalţi să i se închine. Nici o iniţiativă majoră, nici o deschidere ecumenică şi nici un dialog interortodox serios nu au pornit dinspre Moscova în ultimele două decenii. Cum să se reajusteze, pentru a se salva, o lume ortodoxă acefală, divizată pe naţionalisme ireductibile şi încremenită în fantasmele unui trecut revolut?

Dacă adăugăm acestui peisaj fenomenul secularizării galopante, ne dăm seama că tînărul nostru Patriarh se confruntă cu un context istoric dintre cele mai puţin confortabile. Luaţi cazul societăţii româneşti. În 1990, „renaşterea ortodoxă" părea garantată. După 18 ani, ea se reduce la contraofensivă tactică, adaptare tehnologică şi nădejdea creştinească potrivit căreia omul poate fi mîntuit. Ne va aduce 2008 noi accente capabile să modifice tabloul mai curînd pesimist pe care vi l-am înfăţişat? Să dea Dumnezeu.

Ilie TRIF

În căutarea duhului pierdut al Crăciunului

Naşterea lui Hristos este, prin excelenţă, un eveniment teologic împrejmuit de taină şi paradox. Taina întotdeauna inaugurează paradoxul, ambele fiind prinse în copcia uimirii şi a minunării. Taina şi paradoxul capătă viaţă doar în uimire şi minunare. Întruparea cuprinde în sine această uimire şi această minunare.

E o taină cum Fiul lui Dumnezeu se înomeneşte, „sfîşie" Cerurile şi vine să-şi asume condiţia precară şi efemeră de om. Mintea greu poate accede la un asemenea mister, care poate deveni sondabil – în măsura capacităţilor şi limitărilor umane – doar prin credinţă.

De obicei, sîntem familiarizaţi cu un Dumnezeu învăluit, înfăşurat doar în ceea ce generic numim spirit. Coborîrea Lui în materialitate ne descumpăneşte. Răstoarnă schemele noastre mentale, culturale şi, de ce nu, religioase. Impulsul logicii umane ar spune: materia este materie şi spiritul este spirit. Odată cu evenimentul Naşterii lui Dumnezeu existenţa capătă o altă direcţie. Spiritul e pătruns de materie şi materia de spirit. E ceea ce frumos se numeşte, în limbaj teologic, taina divino-umanităţii, taina cerului şi a pămîntului.

Dumnezeu se face om, adică materie, ca acesta (omul) să se smulgă din carcera strîmtă a materialismului, pentru a ajunge materie spiritualizată, materialitate. Materia este, realmente, spiritualizată. Naşterea lui Hristos imprimă la modul ontologic în materie mai mult spirit, mai multă dragoste şi mai multă lumină. Ce taină uimitoare! Materia devine spirit şi spiritul materie, fără ca spiritul să-şi piardă caracterul de spirit şi materia, de materie. Minunat paradox!

Faptul că Necreatul devine creat se supune sensibilului; că Ipostasul Fiului se face om (nu ia doar formă de om – antropomorfism), adică intră în lumea relativului; că se instaurează, cel puţin din punct de vedere obiectiv, împărăţia dragostei şi a părtăşiei comunionale cu Treimea şi cu oamenii într-o „împărăţie" a atomizării persoanei umane şi a urii capabile să carbonizeze tot ceea ce prinde în cale; că Veşnicia (Dumnezeu) pătrunde în timp şi se supune forţei presante a clipei constituie tot atîtea prilejuri de cumplită/frumoasă răstignire a minţii şi a raţiunii pe crucea misterului-paradox al Întrupării.

Naşterea lui Hristos e prologul teologic al cărţii în care este scrisă întreaga istorie a mîntuirii neamului omenesc. Acest prolog face posibilă împlîntarea adevărului în solul minţii umane că divinul trebuie gîndit, trăit şi întotdeauna unit cu umanul şi viceversa. Iisus Hristos este Dumnezeu şi Om. Divino-umanitatea Lui constituie, cu adevărat, paroxismul răstignirii minţii pe crucea Întrupării. În fond, realitatea întregului univers al Crăciunului rezidă în realitatea divino-umană, care a păşit în lume odată şi pentru totdeauna cu Întruparea.

Binomul „divino-umanitate" este supus, în vremurile prezente, la cele mai grave şi cutremurătoare atentate, venite atît din zona mentalului umanist-materialist, cît şi din sfera socio-cultural ateistă. Conform acestor orientări, mariajul binomului nostru trebuie, neapărat, să sfîrşească în divorţ.

Societatea în care trăim se zbate cu încăpăţînare pentru constatarea divorţului – dacă e cu putinţă cît mai repede – dintre divin şi uman şi invers. Dumnezeiescul să plece de unde a venit, iar umanul să devină şi „mai" uman.

Mentalul colectiv al românului din preajma Sărbătorilor de iarnă ne livrează cel mai „eficient" exemplu în favoarea susţinerii tezei că ne adecvăm foarte uşor unei culturi, unui soi de comportament care neagă, direct sau indirect, sau, mai degrabă, ignoră faptul Întrupării.

Omul consumist nu se mai lasă modelat, cizelat şi împodobit de semnificaţiile profunde şi reale pe care le comportă sărbătoarea Crăciunului. Bradul, cozonacii, tradiţiile populare (nu că n-ar fi importante) au avut „grijă" să-L scoată pe Hristos de pe scena acestei sărbători. E o formă de izgonire „elegantă", de secularizare dinspre interior înspre exterior, care mi se pare a fi cea mai catastrofală.

În aceste vremuri dominate numai de legea consumismului, „icoana" evenimentului Întrupării e amplu căptuşită de materialism (nu de materialitate, care este bună). E mult mai simplu să te zbaţi pentru achiziţionarea unui brad sau a unei reţete culinare specifice acestor sărbători, decît să te laşi pătruns de nevinovăţia Pruncului născut în ieslea Betleemului. Dorinţele oamenilor, în aceste zile, sînt îndreptate (aproape) numai înspre comercial şi gastronomic. Bucuria e mai mult un efect al desfătării trupeşti, decît o realitate spirituală. Crăciunul a devenit un brand al comercialului şi al bucuriei strict efemere. În acest fel, *ajungem să sărbătorim „crăciunuri" fără de Hristos. Ăsta da, paradox!* Numai că acesta nu e în stare să „frîngă" mintea omului. Cel mult o îndobitoceşte, întorcînd-o cu voiciune înspre grosier şi materialism.

Nu am auzit încă pe nimeni (şi dacă vor fi fiind, sînt mult prea puţini) să se plîngă de faptul că Hristos încă nu S-a întrupat în inima şi viaţa lui. În schimb, dacă nu vine „moşu" şi nu se „descinde" vreun brad din pădurea seculară, totul pare sumbru şi fără sens.

Sufletul omului consumist nu mai pare mişcat de tainele şi paradoxurile Întrupării, pe care, cred că în parte nici nu le ştie. În acest fel, taina identităţii lui Hristos, adică divino-umanitatea, ajunge să fie aspru ştirbită şi, de ce nu, asasinată. Divorţul între divin şi uman se instalează din plin. Aşa se face că Hristos a fost, în cel mai fericit şi telenovelistic caz, un om printre oameni, un om care şi-a permis luxul de a avea pe deasupra şi o amantă, pe Maria Magdalena. Observăm cît de uşor e „sustrasă" divinitatea din umanitate. Bradul, Moşul, cozonacii şi sarmalele sînt de vină. Să nu fim răstălmăciţi. Sînt importante şi acestea, dar nu atît de importante încît să aibă efectul unui paralizant, al unei pastile care produce amnezie faţă de ceea ce e cu adevărat esenţial şi dătător de bucurie în sărbătoarea Crăciunului: adevărul nestrămutat că Fiul lui Dumnezeu S-a născut printre oameni, a devenit Om pentru noi oamenii, instaurînd şi fundamentînd, în chip umitor, taina unirii neamestecate dintre divin şi uman.

Crăciunul e taina Bucuriei, a Iubirii şi a Smereniei coborîte printre noi, în ciuda faptului că trăim într-o lume profund stigmatizată de tristeţe, ură şi, mai ales, mîndrie.

Desprinderea dumnezeiescului de umanitate nu e atît de bine conştientizată la nivelul oamenilor de rînd, al celor simpli, fără pregătire intelectuală. E detectabilă doar din practică, din modul cum se raportează la Crăciun. Evident, nu ne permitem luxul de a generaliza. Mai sînt oameni care înţeleg şi interiorizează taina Întrupării. Trist e că sînt din ce în ce mai puţini. Nu propun o imagine pesimistă, ci, cred, una extrem de realistă.

La cei „mobilaţi la etaj" lupta împotriva Întrupării îmbracă haina materialismului practic *şi* dialectic (asta nu înseamnă că statutul de intelectual conferă în chip automat şi necesar „statutul" de atei şi materialişti). Vocile unora ar propovădui de pe toate gardurile: nu avem nevoie de Spirit care să spiritualizeze materia, ci de mai mult uman care să ne umanizeze; avem nevoie de un Hristos mai uman, şi nu aşa de dumnezeiesc precum ni-l predică Biserica. În acest caz, asistăm la ceea ce, paradoxal şi tautologic, aş numi infuzie de mai multă materie în materie, de mai mult uman în persoana lui Iisus Hristos, uman care să-i asigure pierderea în anonimat.

Dacă Hristos, Persoana divino-umană, vine să spiritualizeze materia, să o facă mai transparentă, transformînd-o în materialitate diafană, în virtutea dumnezeiescului prezent în uman, omul consumist, prin viaţa lui, propune solidificarea spiritului, congelarea lui, dacă e cu putinţă, transformîndu-l în materialism, în virtutea eliminării dumnezeiescului din uman, în virtutea „umanizării" umanului. Aceasta e drama Crăciunului fără Hristos.

E îndeobşte cunoscut faptul că de Crăciun se colindă. Aceste imne izvorîte din înţelepciunea omului cuminte, care a ştiut să trăiască taina Întrupării, aveau menirea sfîntă de a vesti, de a face cunoscut, de a reaşeza în conştiinţele noastre covîrşitorul eveniment al naşterii lui Dumnezeu printre noi.

Colindele, Crăciunul stîrnesc în noi setea după nevinovat – ce-i altceva copilăria decît nevinovăţie „curată"? –, fiindcă se naşte Nevinovăţia însăşi, Pruncul Iisus Hristos. Sîntem aruncaţi undeva în zona baptismalului, acolo unde am fost îmbrăcaţi în haina curăţiei prin harul Botezului, primit în Biserică. De aici şi nevoia aproape firească de a participa la slujba din ziua Crăciunului. Şi asta pentru că Biserica este locul în care am primit darul nevinovăţiei, al purificării de păcate. Acesta e sensul profund al colindatului.

Cît de mult contrastează colindatul de azi faţă de cel de ieri. Colindul de azi e o simplă incantaţie specifică unui anotimp, populat cu „moşi crăciuni" şi „crăciuniţe" (ce aberaţie frumoasă!!!), cu materialism şi ghiftuială trupească. În seara de Ajun asistăm la cele mai oribile ospeţe bahice. Colindul a devenit un mijloc de gîdilare a poftei după bani şi mîncare. E descărnat de aura lui suavă şi spirituală. E mai mult prilej de benchetuială şi adorare a pruncului gastronomic din noi, decît a Pruncului născut în ieslea săracă a Betleemului.

În acest fel, praznicul Crăciunului e (aproape) un praznic al celor trecuţi de vîrsta a doua şi a treia. Cei tineri nu-şi mai găsesc resursele necesare – ce resurse, dacă ele au fost epuizate în colindatul „bahic" din Ajun? – pentru a participa la festinul credinţei din ziua de Crăciun, la Sfînta Liturghie.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Şoc şi groază sub nămeţi

„Este iarnă. Sîntem un popor de distruşi. Toţi românii fac sute de kilometri pe jos prin nămeţi, jumătate din populaţie naşte şi cealaltă populaţie face dializă, singurul elicopter din Europa abia face faţă, pîine nu a mai mîncat nimeni de la Paştele trecut, cine nu a îngheţat încă se va îneca cît de curînd, eu n-aş mai avea curaj să trăiesc, cam asta este concluzia." Am citat dintr-un post recent de pe un blog (nenea.wordpress.com).

Într-adevăr, ştiriştii de la televiziunile noastre bîţîie din picior nerăbdători în aşteptarea Apocalipsei. Visează cu ochii deschişi la catastrofe grandioase, în care mînia lui Dumnezeu să se abată asupra Pămîntului, soarele să se acopere de un nor gros de fum, apele să se reverse din matca lor şi să invadeze uscatul, pămîntul să se cutremure şi să crape în falii adînci, oraşele să fie înghiţite, iar oamenii să moară pe capete. Toate acestea pentru ca, desigur, cei rămaşi în viaţă să se uite cu nesaţ la ştirile de la televizor şi astfel să le facă rating.

Pînă la marele moment care să-i facă fericiţi, ştiriştii încearcă să-şi fabrice mici tranşe de fericire cotidiană.

Pentru asta, o bună soluţie este să-ţi faci abonament la Poliţie. Şi la departamentul criminalistică, dar mai ales la circulaţie. Cum se întîmplă ceva, dai imediat pe post – şi se întîmplă zilnic destule evenimente care să intre în vizorul Poliţiei; din 20 de milioane cîţi sîntem, s-or găsi cîţiva care să dea în cap sau să înjunghie şi alţi cîţiva care, „pe fondul neadaptării vitezei, să piardă controlul volanului". Ştirile cu mortăciuni – cum sînt numite cu voluptate prin televiziuni – îi energizează pe ştirişti şi fac să le crească pofta de viaţă. Asta cu atît mai mult cu cît induc în rîndul telespectatorilor, prin acumulare, sentimente care prefigurează Apocalipsa: mor oamenii ca muştele pe străzile patriei (în cazul accidentelor) şi s-a înrăit lumea, oamenii nu mai au nimic sfînt (în cazul crimelor) – deci vine sfîrşitul. Dacă, din cînd în cînd, mai sare în aer şi cîte-o butelie, treaba e de-a dreptul minunată.

O altă metodă prin care cei din televiziuni îşi alimentează foamea de Apocalipsă este folosirea în titlurile ştirilor a cuvintelor „şoc", „groază" sau a derivatelor acestora. Soluţia perfectă este, desigur, utilizarea celor două cuvinte simultan: „şoc şi groază".

Dacă, însă, la toate nenorocirile zilnice făcute de mîna omului se adaugă şi contribuţia naturii, ştiriştii sînt de-a dreptul în al nouălea cer. Încep să-şi frece mîinile încă de la anunţarea codului galben – şi trîmbiţează euforici că va veni prăpădul. Cînd, în fine, se abate şi prăpădul (în cazul nostru nu un tsunami devastator, nu un cutremur care să radă oraşele, nu un asteroid care să devieze Terra de pe orbită, ci o ninsoare ceva mai consistentă) intră cu toţii în frenezia pe care le-o dă dezastrul. Transmisiuni alarmiste dintre troiene, disecarea cazurilor tuturor maşinilor înzăpezite, enumerarea de mai multe ori – ca steagurile lui Pristanda – a drumurilor blocate şi, desigur, găsirea gravidei necesare, în drum spre maternitate. Întrebarea care e pusă obsesiv este de ce stau autorităţile cu mîinile în sîn şi nu opresc ninsoarea. Drumurile trebuie să fie „la negru", sărmanii care se aventurează prin nămeţi cu maşini fără lanţuri şi chiar fără cauciucuri de iarnă trebuie imediat salvaţi din ghearele zăpezii ucigaşe, jandarmii trebuie să vină să cureţe trotuarul din faţa casei cetăţeanului care încă nu s-a trezit după petrecerile de Sărbători.

Chiar şi la cîteva zile după ce ninsoarea s-a oprit, televiziunile continuă să-şi savureze momentele de glorie şi storc cît pot ultimele picături ale marii tragedii.

Rezultatul este pe măsura freneziei: „Realitatea TV a fost lider de audienţă joi, 3 ianuarie, la nivel urban, în intervalul orar 9,00 – 11,00, în care au fost difuzate programe de ştiri, şi a devansat postul PRO TV, potrivit datelor GfK România, furnizate vineri de Realitatea TV." – sîntem anunţaţi cu satisfacţie în ziarele trustului Realitatea-Caţavencu.

Cristina FOARFĂ

Provocările mediului online la NetCamp

În decembrie a avut loc, la Howard Johnson, NetCamp, „primul eveniment dedicat tendinţelor şi strategiilor în mediul online", cum spunea prezentarea. Organizată de Dragoş Novac şi Cristian Manafu, conferinţa a beneficiat de prezenţa unor invitaţi internaţionali, cunoscuţi pentru succesul lor în mediul online, dar şi de vorbitori din România, care au prezentat experienţele lor pe piaţa locală. Conferinţa a fost împărţită în patru panel-uri: „Noile provocări şi oportunităţi ale Internetului", „Web 2.0 – mituri, oportunităţi şi dificultăţi", „Noua realitate economică" şi „Net Start-up" (un concurs de proiecte pentru tinerii antreprenori).

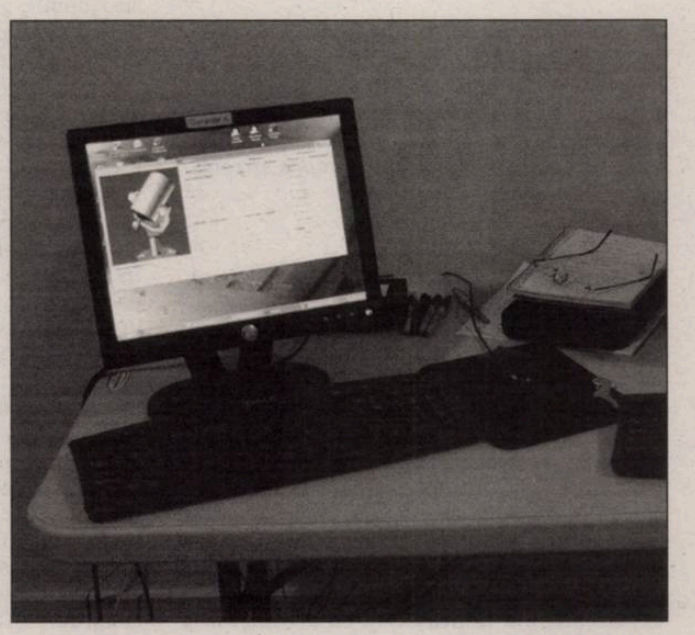

Obiectele sociale şi povestea din jurul lor

„Mîna întinsă care nu spune o poveste nu primeşte nimic" – se spunea în *Filantropica*. Aşa e şi pe Internet. Hugh MacLeod şi-a construit discursul în jurul produsului ca „obiect social", adică ceva despre care se vorbeşte, care are în spate o poveste şi o „mitologie" proprie. Cel mai bun exemplu este – spune MacLeod – iPhone-ul, telefonul de la Apple care a creat atîta isterie. Nimeni nu se poate baza pe faptul că produsul său va fi folosit şi iubit de la început, din contră. Prima regulă a marketingului? Nimănui nu-i pasă. Şi Mihai Crăsneanu, un antreprenor român plecat de foarte mult timp în străinătate, spunea că cel mai greu lucru de obţinut este atenţia oamenilor. Regula de bază este să ştii foarte bine ce le place şi să le oferi acel lucru, în mod corect, să creezi valoare pentru utilizator.

Obiectele sociale sînt lucrurile despre care se vorbeşte mult, care creează comunităţi în jurul lor. Cel mai important lucru în Internet nu mai este *search,* cum poate ne-a obişnuit Google, ci *share.* Împărtăşim experienţe, produse, scriem pe bloguri, le arătăm celorlalţi fotografiile noastre, schimbăm impresii despre filme.

Etica şi conţinutul legitim în mediul online

Internetul nu mai este un *no man's land* unde oricine îşi permite orice. Industria online creşte ca Făt Frumos, „cît alţii în zece", utilizatorii cresc şi ei şi au o grămadă de produse la dispoziţie, aşa că nu mai este atît de simplu să impui orice.

Despre respectul pentru utilizator şi pentru parteneri a vorbit foarte mult Miel van Opstal, care a demonstrat în primul rînd, cîtă energie consumă prezenţa online. Ne facem conturi pe zeci de site-uri, ţinem minte zeci de parole, ne completăm zeci de profiluri, ni se cer prea multe date personale. Ca marketer, ţi-ai supune din nou utilizatorul unui asemenea efort? Trebuie să faci totul foarte uşor pentru el. În plus, a pus mult accentul pe sinceritate şi corectitudine, pe respectarea feedback-ului negativ şi pe produse online reale, care au ce oferi. Nu poţi să vinzi aer – spunea Miel van Opstal. Dacă ai un blog de corporaţie sau de produs, de exemplu, criticile te ajută să-l îmbunătăţeşti, comentariile negative creează discuţii. Respectă-ţi angajamentele, nu trimite mail-uri nesolicitate, nu-i pune pe alţii să trimită spam. Van Opstal dă exemplul spam-ului trimis automat sau nu de prieteni, care îşi invită lista de contacte într-o reţea socială, numind acest lucru FRAM – *friends' spam.*

În forma actuală, site-urile trebuie curăţate – spunea Rodrigo Sepulveda – CEO la vpod.tv, o platformă online pentru conţinut video, asemănătoare cu YouTube. E nevoie de conţinut legitim online, fără probleme de copyright sau de conţinut ilegal.

Cum fac faţă mediile tradiţionale provocărilor Internetului

Noile media permit oricăruia dintre noi să-şi facă propriul canal de comunicare online, fie el televiziune, radio sau ziar. Rodrigo Sepulveda crede că aceasta e tendinţa şi că mediile tradiţionale trebuie să se adapteze. El dă exemplul televiziunilor care au început să integreze online-ul sau conţinutul generat de utilizatori (şi televiziunile noastre ne invită să trimitem filme sau poze, oricît de slabă ar fi calitatea, pe o anumită temă sau care ar putea deveni o ştire). De asemenea, oameni importanţi din diverse domenii îşi fac simţită prezenţa în online, prin bloguri, show-uri video sau audio, alegînd Internetul în defavoarea mediilor de comunicare consacrate. În era web 2.0 – spunea şi Hugh MacLeod – Internetul este un mediu ieftin, facil şi global, pentru oricine.

Se merge spre convergenţa mediilor – spunea Rodrigo Sepulveda –, experienţa de consum trebuie să fie asemănătoare indiferent dacă te uiţi pe monitor, la televizor sau chiar pe ecranul telefonului. În video-ul online, deja se merge spre *full-screen,* pentru a se apropia de experienţa televiziunii.

Televiziunile trebuie să ştie ce fac oamenii acasă, spunea Eirik Solheim, manager la trustul media naţional din Norvegia. Şi el a vorbit despre media ca experienţă socială, unde este foarte important conceptul de *share.* Televiziunea vine spre tine, îţi intră în casă, este unidirecţionată. Spre site-urile web merge consumatorul, alege, filtrează şi tocmai de aceea el trebuie atras.

Utilizatorul nu mai este pasiv, ca în cazul anilor în care televiziunea avea monopol, ci activ, vrea să se implice. De aceea, tendinţa este spre media participativă, unde consumatorul nu doar primeşte, ci şi oferă. În era web 2.0, utilizatorul este activ, îşi face propriile canale media sau contribuie la cele deja existente, îşi împărtăşeşte public experienţele. Nu degeaba Omul Anului 2006 a fost declarat de revista *Time* utilizatorul de Internet. Omul anului eşti tu, pentru că, în epoca informaţiei care circulă rapid, oamenii sînt cei care creează media, iar ştirile au o forţă imensă. Este vorba – spun redactorii *Time* – de comunitate şi colaborare la o scară neîntîlnită pînă acum.

Televiziunea trebuie să se adapteze, să-şi democratizeze atît producţia, cît şi distribuţia. De ce? Eirik Solheim dă exemplul cuiva care e pasionat de serialul *Lost,* dar căruia televiziunea i-a tăiat continuarea. Dacă nu reuşeşte să cumpere episoadele următoare, dacă televiziunea are monopol, pînă la urmă le va pirata de pe Internet – o metodă simplă de a obţine ce vrei. Media trebuie să ofere libertate utilizatorului, pentru că, altfel, oricum şi-o va obţine singur.

Concurs de proiecte sau cum începi cu dreptul

La „Net Start-up", investitorii şi antreprenorii cu experienţă considerabilă în online s-au întîlnit cu „lupii tineri", antreprenori aflaţi la început, care şi-au prezentat proiectele în faţa juriului şi au primit feedback de la acesta. Între cele cinci proiecte selectate pentru finală, a fost *NoPrimeTime,* un serviciu de pus publicitate în conţinutul video online, *Captain Go,* un site pentru rezervări la hoteluri, *Vertimo,* un motor de căutare pe verticală pentru imobiliare, un site de *review*-uri şi *rating*-uri de restaurante şi *eRepublik,* o lume virtuală politică, unde utilizatorii îşi fac partide şi au loc alegeri. Experienţa a fost utilă atît pentru cei care au participat, dar şi pentru privitori, care au văzut ce înseamnă să construieşti un proiect online, care sînt hibele observate de ochiul critic al juriului, la ce trebuie să te gîndeşti şi care sînt riscurile.

Internetul din România se schimbă rapid, proiectele devin din ce în ce mai interesante şi banii, din ce în ce mai mulţi. Încep să apară investiţii substanţiale şi cîştiguri reale, piaţa fiind într-o continuă maturizare. De asemenea, companiile îşi fac tot mai simţită prezenţa în online, înţelegînd că este un mediu de comunicare puternic şi dinamic.

În România – spunea Nir Manor, un antreprenor cu experienţă în marketing – nu sînt bariere majore de intrare pe piaţă şi este relativ uşor să construieşti branduri, în ciuda slabei răspîndiri a Internetului pe teritoriul ţării. E interesant de văzut cum se vor aplica toate acestea în online-ul românesc, care vor fi *tool*-urile alese şi care vor fi cele nou create, cît de etic şi corect va fi Internetul şi care vor fi brandurile consacrate.

Alex. Leo ŞERBAN

Drumul spre Salonic

Mariei Dinulescu

Cresc odată cu TIFF-ul de Salonic: a ajuns la a 48-a ediţie, exact vîrsta mea. Şi cred că merg deja de vreo 10 ani, trecînd de la t-shirt la impermeabil şi, mai nou, la palton gros: datele festivalului s-au tot mutat, dinspre începutul lui noiembrie spre sfîrşitul lui...

Oraşul

Din fericire, oraşul nu s-a mutat: e-n acelaşi golf, cu aceeaşi faleză plină-ciorchine cu cafenele de fitze (între timp s-a deschis una nouă, „Pollock", cu firma „drippuită" ca-n pînzele expresionistului-abstract...), cu acelaşi cartier vechi sus pe colină (unde, ţii minte, te-am dus...), cu aceeaşi panoramă care-ţi taie răsuflarea tot acolo, lîngă zidurile cetăţii (unde ne-am fotografiat...), cu acelaşi restaurant ştiut *de cine trebuie* din scuarul Aristotel nr. 8 (unde, firește, am mîncat...) şi cu aceleaşi zeci de *uzerii* în care, de asemenea, se mănîncă bine (şi, deocamdată, ieftin...).

De anul trecut, „fac" Salonicul de două ori pe an: o dată pentru TIFF, altă dată pentru „Premio Europa per il teatro". Văd, deci, oraşul şi primăvara, şi toamna; e mişto în ambele anotimpuri! Dar a fost prima oară, în 2007, că am sosit la Salonic nu dinspre Bucureşti (sau Atena, ca acum doi ani cînd a fost un coşmar!), ci dinspre Londra – după *Romanian Cinema: A Journey,* festivalul de film românesc organizat de ICR Londra, care a fost un triumf (şi unde, de asemenea, ne-am văzut...). Asta a făcut să am *şi mai puţine* zile la dispoziţie (trei!) să-mi fac o idee despre selecţie. „O idee", cu asta am şi rămas; voi reveni...

Să mă-ntorc la oraş, de care nu mă mai satur.

Întîmplarea face că, pe cursa Bucureşti-Viena-retur (cu care m-am deplasat pentru *celălalt* festival de film românesc – despre care a scris cu atîta empatie Horia Marinescu în ultimul nr. din 2007), am găsit – în revista oferită de Austrian Airlines – un material despre Salonic: „*24 Stunden in Thessaloniki*". L-am rupt, frumos, din revistă şi l-am luat cu mine. În şapou zicea: „24 de ore e cam strîns. Uite cum puteţi profita din plin de scurta călătorie"...

Ce-i drept, am stat ceva mai mult, dar aveam şi avantajul – cum spuneam – de a fi familiarizat cu Salonicul şi cu miile sale de mîţe. (În articol nu se pomeneşte nimic despre această comoară a oraşului, ruşine!) „Programul" făcut, nemţeşte, de austrieci, suna aşa: „8,33 – *Dincolo de perdele e marea*. Iar înainte de mare, Piaţa Aristotel..." (mda; bifată deja!); „10,01 – *Cumpăraţi-vă boabele colorate de aici* – şi presăraţi-le în urma voastră pentru a regăsi drumul înapoi prin labirintul oriental care este piaţa centrală din Salonic..." (bifată şi asta – şi, hai să fim serioşi, nu e chiar atît de încîlcită!); „12,49 – *Ar fi nedrept să traducem «uzerie» prin «cîrciumă unde se bea uzo»*, deşi, cu siguranţă, uzo curge în valuri pe-aici..." (şi este, împreună cu muzica grecească, singurul lucru care *nu*-mi place defel!); „15,11 – *Faceţi o plimbare, după masă, printre ruinele istoriei*. Pierdeţi-vă prin cartierul Kamara, plin de vestigii bizantine..." (vestigiile ca vestigiile, dar *pisicile* tolănite printre ele fac toţi banii!); „16,49 – *Cer albastru peste Turnul Alb*" (blabla; turnul cu pricina nu e mare scofală, dar drumul pînă la el – pe bulevardul Nikis, cel cu zeci de cafenele pe stînga şi cu marea în dreapta – chiar merită!); „18,04 – *Luaţi un taxi pînă la ruine*. Drumul pînă la vechiul oraş este destul de abrupt..." (asta, ce-i drept, aşa e! Mai ales cînd dai peste un şofer de taxi care *nu* era din Salonic, care era în *prima* zi de taximetrie, care *nu* avea GPS şi care, pînă în vîrf, a sunat de nenumărate ori la un coleg să-i zică exact cum să ajungă... Dar a fost haios omu', ne-a făcut să rîdem!); „19,31 – *Vechiul oraş Odiseu cu oaza sa de taverne*. Labirintul de ulicioare din partea de jos a oraşului se numeşte Ano Poli..." (îmi aduc aminte că traducătorul serialului *Sex and the City* a „echivalat", o dată, o *trattoria* italienească prin... „taverna"! Somnul culturii naşte rîsete...).

Asta ar fi, deci, varianta scurtă a Salonicului, c/o Austrian Airlines; varianta lungă e-n capul meu – şi se deschide necontenit în zeci, sute de „ulicioare" labirintice, dînd ba înspre un mic scuar cu fîntîni în mijloc – unde te poţi opri să mănînci sardele, creveţi şi *suvlaki* date pe gît cu berea „Mythos", – ba înspre mici mănăstiri îngropate-n pămînt, nu încă ruine – cu crescătorii de păuni ce-şi înfoaie cozile la apus, în clinchetul stins al clopotelor –, ba înspre marea cu cafenelele sale ca nişte valuri înspumate – rămase în chip de cristale nemişcate pe ţărm –, ba înspre piaţa Modiano (pe care nu ştiu dacă Patrick o va fi vizitat-o...) –, cu vîrtejul ameţitor al mirosurilor de peşte, crustacei şi legume, al culorilor pestriţe forfotind non-stop ca-ntr-un caleidoscop şi al ţipetelor ca de păuni ale zecilor de vînzători care cheamă, cîntăresc şi împachetează la repezeală toate fructele pămîntului şi recolta alunecoasă a mării... Salonicul se *înfoaie*, de-adevăratelea, ca un evantai, oriunde-ţi întorci privirea, este un oraş-păun cu pene pe care scrie „Trapeza" (adică bancă), „Atoma" (adică individ) sau „Exodos" (adică ieşire)...

Cu excepţia Romei şi-a Lisabonei, nu ştiu vreo altă urbe – pe lumea asta, din care n-am văzut nici un sfert – care să mă îmbete-ntr-atît cu parfumul locurilor sale, amestec de iod, peşte, tămîie şi scorţişoară. Oraş-himeră: labe de lut şi aripi lungi de pasăre.

Festivalul

Mi-am făcut, ziceam, „o idee" despre selecţia acestei ediţii (a 48-a), deşi am ocolit competiţia propriu-zisă (e mai frustrant să vezi *cîteva* titluri şi-apoi să-ţi dai seama că *nici unul* n-a fost premiat, decît să nu vezi nimic!). Din fericire pentru mine, văzusem şi filmul de închidere – adorabilul *The Darjeeling Limited* al lui Wes Anderson, pe care-l bifasem la Venezia şi care o să intre şi pe ecranele noastre –, şi cîteva din „*highlights*"-urile ediţiei *(My Blueberry Nights* al lui Wong Kar-wai şi *Irina Palm* al lui Sam Garbarski – care, de asemenea, va fi lansat în România). Nae Caranfil (membru al juriului) era omagiat printr-o retrospectivă – în secţiunea „Balkan Survey" –, aşa încît, cu tot dragul de Nae, am sărit-o şi pe aceasta (contribuisem însă cu o cronică despre *Filantropica* în catalogul scos cu acest prilej – în care versiunea în engleză a fost măcelărită copios de un „traducător" pus pe stilizare...). Aşa că nu mi-a mai rămas de făcut decît să-mi *compun,* cu selecţia în faţă, propria mea selecţie.

Am ales bine, zic eu. *Snow Angels,* ultimul film al independentului american David Gordon Green (era să scriu „Gordon *Brown"!)* – care cîştigase deja, la Salonic, trofeul „Alexandru cel Mare" pentru filmul de debut, *George Washington* –, era proiectat în secţiunea „Independent Days". În el joacă Sam Rockwell – prezent la TIFF, cu cîte-o nouă frizură în fiecare zi – şi Kate Beckinsale – care face aici *cel mai bun rol al său!* Este o poveste cam neagră – o dramă familială în care Rockwell interpretează (e OK, dar nu m-a dat pe spate) rolul unui individ cam slab de minte, fundamentalist religios, despărţit de Kate Beckinsale cu care are o fetiţă (fetiţa se îneacă). Personajul lui Rockwell face o fixaţie pentru fosta sa soţie şi, în punctul culminant al filmului, o duce în pădure şi o omoară, după care se sinucide. Tot el citează, la un moment dat, o frază foarte frumoasă – habar n-am a cui, că a lui nu poate fi: *„Yesterday's history, tomorrow's a mystery, today is a gift – that's why it's called present"*. (Greu de tradus, pentru că se bazează pe un joc de cuvinte: „Ieri e deja istorie, mîine e un mister, azi e un dar – de aceea se numeşte prezent"; în engleză, „present" are şi sensul de „dar"/„cadou", şi acela de „prezent"...). Ăsta e şi sensul filmului lui Gordon Green: acela că nu poţi întoarce timpul înapoi, nu ştii ce va fi mîine, aşa că mai bine să profiţi de prezent. Pare banal, dar în film e mai mişto.

Alt film american pe care nu-mi pare rău că l-am văzut este mult-comentatul (de atunci) *The Savages,* al Tamarei Jenkins. Era prezentat în altă secţiune – „Special Screenings". Tot o dramă de familie (familia pare să fi fost, din cele cîteva filme văzute la Salonic, tema principală a acestei ediţii), dar cu mai mult umor decît în *Îngerii de zăpadă* al lui Gordon Green – şi, cumva, cu mai multă graţie: Philip Seymour Hoffman (fabulos!) şi Laura Linney (fantastică!) joacă rolurile unor fraţi care nu se văd cu anii şi care trebuie să se „reconecteze" atunci cînd tatăl lor – care nu fusese tocmai un model de părinte! – se apucă să scrie pe pereţii băii cu propriile excremente. Hoffman (un profesor universitar cu o personalitate taciturnă, dar fermă) hotărăşte să-l plaseze într-un azil, deşi Linney (sora mai mică, funcţionară bovarică şi neajutorată, care se uită la fratele mai mare cu teamă şi respect) nu e tocmai convinsă că e cea mai bună soluţie... Jenkins (care a mai făcut *The Slums of Beverly Hills,* un filmuleţ destul de apreciat la vremea lui) se descurcă excelent surprinzînd toată această lume tristă, cu orizonturi de azi-pe mîine, prinsă fără scăpare în menghina cotidiană şi incapabilă să găsească echilibrul just între pragmatism şi afecţiune. Reuşeşte, în special – faţă de filmul lui Gordon Green – să-şi „vîndă" mesajul cu mai multă subtilitate: Savage este chiar numele fraţilor, dar articolul hotărît şi pluralul te pot face să te gîndeşti şi la „sălbaticii" sau barbarii care au devenit urbanii sofisticaţi din marile oraşe – mai ales atunci cînd se confruntă cu misterul morţii.

Stîrnit de Iulia Blaga (care-l văzuse în Polonia), am recuperat şi deliciosul *Sztuczki*, un filmuleţ polonez prezentat şi la Venezia, care e ca o combinaţie de *Amélie* şi *Aleargă, Lola, aleargă:* o poveste (tot despre familie!) cu capcane şi trape, contratimpi şi contracronometre, suceli şi potriveli, răsturnări de situaţie şi întorsături ale destinului, cu doi fraţi (o soră mai mare şi un puşti poznaş), o mamă singură şi un străin care-ar putea fi Tatăl – totul plasat într-un orăşel în care ţi-ai dori să trăieşti, scăldat în lumina cea mai mierie pe care vor fi găsit-o în Polonia...

Dar – de departe – surpriza cea mai plăcută pe care am avut-o la Salonic 48 (care a avut, *în fine,* şi un logo inspirat pe afiş: „48"-ul vizualizat ca o cameră de filmat!) a fost filmul (din 1977!) al celebrului fotograf William Klein, *Le couple témoin*... Klein (care va împlini 80 de ani anul acesta) avea parte de o retrospectivă – din care mai văzusem doar *Mr. Freedom* (1969), cu Delphine Seyrig. *Le couple témoin* (cu André Dussolier şi Anémone, ambii geniali) este de departe mai bun – o farsă neverosimil de actuală şi devastator de hilară despre tot ce înseamnă „reality show", manipulare media, sex, politică şi celebritate. Cum sper să-l pot aduce la Institutul Francez, nu spun mai mult!

PUBLICITATE

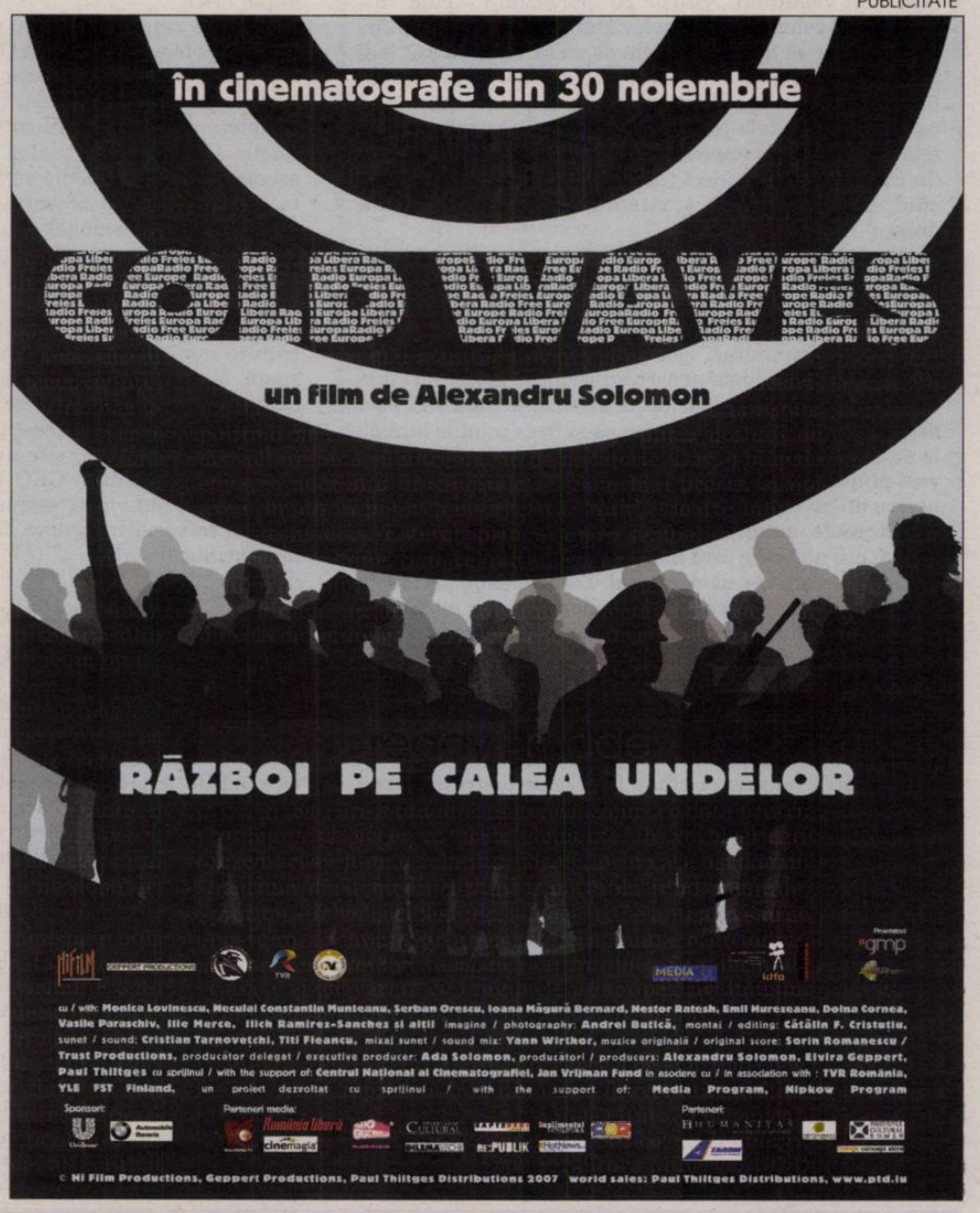

colecția adevărul

În magazinele diverta îmi place!
în exclusivitate pentru
perioada 1 decembrie 2007
- 29 februarie 2008

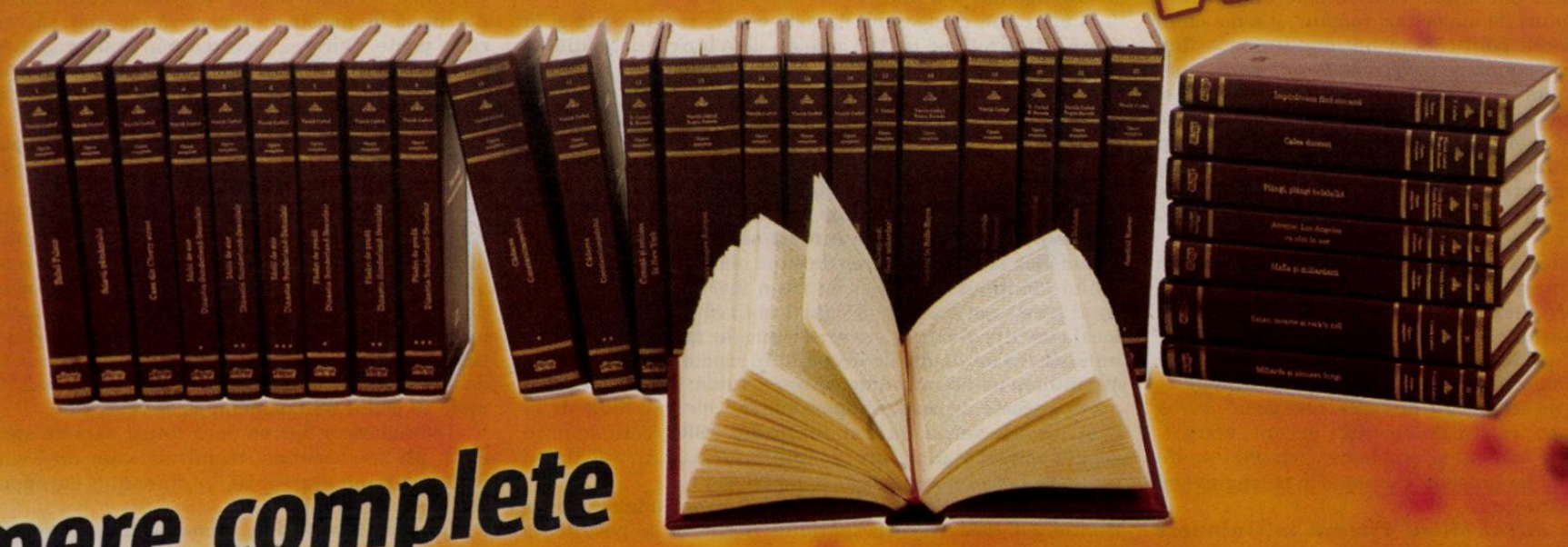

Opere complete

Vintilă Corbul
Eugen Burada

Premiul - despre petrol, bani și putere

Daniel Yergin

25 de titluri în 33 de volume

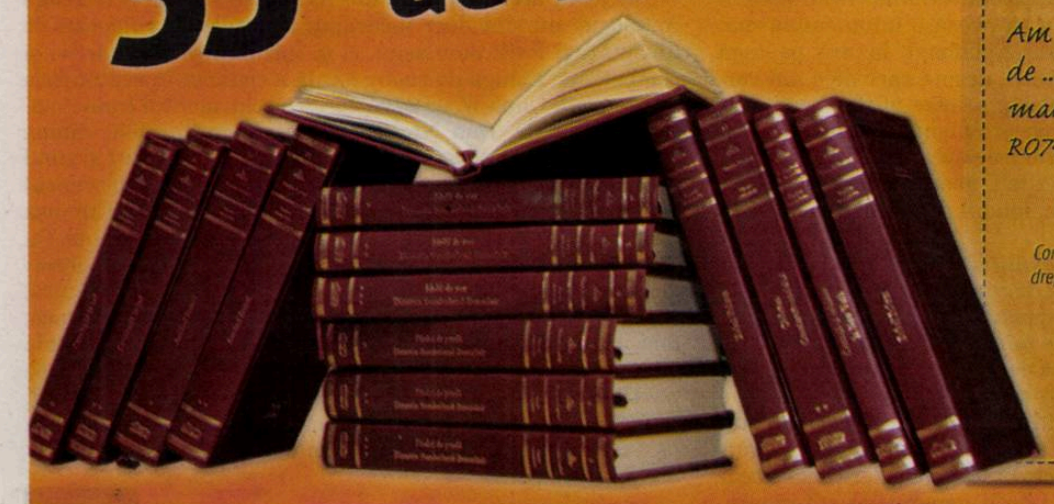

Talon de comandă

		Preț	Număr exemplare
☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	____

Nume ..... *Prenume* .....
Vârsta ..... *Str.* ..... *Nr.* ..... *Bl.* ..... *Sc.* ..... *Et.* ..... *Ap.* .....
Localitate ..... *Județ/Sector* ..... *Cod poștal* .....
Telefon ..... *E-mail* .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Prin semnarea prezentului talon îmi dau consimțământul ca editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

MIHAI VITEAZU EUROPEANU'

Înainte de '89 localitatea a fost un loc de depozitare a molozului şi a gunoaielor din oraşul Turda. Primarul ***Ioan Zeng*** *a interzis depozitarea, obţinînd fonduri pentru a reecologiza terenurile degradate, transformate acum în păşune pentru animale. „Am luat titlul de sat european în 2004, pe acest proiect de mediu... Jonathan Scheele în persoană a venit şi ne-a înmînat «rangul»", începe dl Zeng povestea titlului european. Acesta a fost însă doar primul pas. Pentru că în prezent infrastructura, curentul, gazul nu mai sînt necunoscute pentru locuitorii din Mihai Viteazu. Dimpotrivă. Drumurile, în marea lor majoritate, sînt asfaltate. Casele – renovate şi impecabile, cu termopane, antene de satelit şi maşini străine parcate în curţi. Îl întreb pe primar dacă tot belşugul şi europenizarea reală a satului se datorează patalamalei? „Nu în totalitate. Titlul de sat european nu aduce neapărat foloase materiale, dar contează destul de mult în obţinerea unor fonduri, atît guvernamentale, cît şi externe." Iar cu fondurile, dacă ai cap şi vrei, poţi să faci foarte multe. (**S. G.**)*

Stela GIURGEANU

Ceapă, rugby şi *via* Europa

Despre cum nişte români au ajuns să petreacă ungureşte. Primarul din Mihai Viteazu este ungur. Ales cu majoritate de voturi de majoritari români. „La noi omul contează, nu culoarea politică sau naţionalitatea" – îmi spune o localnică, o doamnă pe la vreo 50 de ani, care „ţine" un magazin universal cu tot ce-i trebuie. Cu salamuri şi păpuşi. Îmi povesteşte doamna – doar aşa, ca să-mi fac o părere – cum a fost la ei în sat o sărbătoare ungurească şi cum primarul a invitat pentru prima dată toţi românii să se alăture (că, deşi conflicte n-au existat, o oarecare depărtare se simţea). De atunci, cînd e sărbătoare la unguri, sărbătoare e pentru toţi.

Îşi mai aminteşte cineva, tocmai intrat în magazin: din cauză de rivalităţi în sînul Primăriei, consiliul local n-a mai vrut să plătească drumul trupei de dans pînă în Serbia, la un festival internaţional. „Ca să nu-i dezamăgească pe prichindei, domnu' primar a scos atunci din buzunarul lui aproape 60 de milioane şi le-a plătit copiilor tot drumul."

Şi dau cu ochii de cel descris de fapte. Om jovial, vorbă molcomă, presărată ici şi colo cu niţel accent, ocupat, asaltat tot timpul de oameni şi probleme. Cele mai multe legate de intabularea terenurilor. Cu ungurii, pe ungureşte; cu românii, pe româneşte.

***Despre cum a intrat Mihai Viteazu în* Guinness Book.** Locuitorii? Harnici. Destul de bogaţi. „La noi nu e lipsă de lucru, nu se poate muri de foame." Chiar dacă au existat şomeri, imediat după Revoluţie, cînd fabricile din Turda s-au închis, mulţi s-au întors la munca pămîntului. Un pămînt despre care aflu că este „cel mai roditor pămînt al judeţului".

Şi aşa ajungem la mîndria locală. E vorba de ceapa roşie de Mihai Viteazu, o ceapă „care nu se poate produce decît în zona aceasta, din cauza terenului. S-a încercat sădirea ei în Oltenia, dar n-a ţinut".

Ce are atît de deosebit această ceapă, recunoscută şi în afară? Răsfirată pe porţile caselor, de-a lungul drumului, e dulce, mai dulce decît o ceapă roşie obişnuită. O dulceaţă numai puţin iute şi foi teribil de suculente. Şi ce să povestesc, pînă nu o gustaţi cu niţică brînză şi palincă, tot degeaba.

Şi mai are ceva această ceapă. Ne-a adus un loc în *Cartea Recordurilor,* localnicii împletind din mustăţile ei prelungi „cea mai lungă funie de ceapă din lume."

Despre cum se poate investi şi în învăţămînt. Revenim însă la europenizarea de după plăcuţă. „Aici acordăm multă atenţie educaţiei şi investim foarte mult în şcoală. Anul acesta am acordat aproape 1 miliard de lei din bugetul local, iar din fonduri guvernamentale am mai primit 4 miliarde, toate fondurile investite în modernizarea şcolilor şi calitatea învăţămîntului. La ora actuală, putem spune că avem o şcoală de oraş, comparabilă cu cele mai bune de la Cluj. Şcoala veche, care datează din 1905, este acum o şcoală modernizată, are geamuri termopan, încălzire centrală, calculatoare, acces la Internet."

Şi că tot veni vorba de Internet, deocamdată ultima frontieră a modernizării spaţiului rural, mi se povesteşte de un proiect cu fundaţia Civitas, un centru comunitar sponsorizat de Microsoft. „Am pus pe picioare acest centru unde vine oricine vrea, indiferent de vîrstă, şi e instruit gratuit, atît într-ale informaticii, cît şi într-ale limbii engleze." Cînd întreb cam cine vine, mi se răspunde... „păi cam toată lumea".

Cum majoritatea locuitorilor din Mihai Viteazu au calculator în casă, pe uliţe circulă şi un banc, de altfel real. Cînd a venit mai demult o delegaţie de la Bucureşti, cineva a întrebat unde sînt formatorii de opinie. Învăţătorii, medicii... i s-a răspuns că la muncă, pe cîmp. Dar atunci, a întrebat persoana, unde mai sînt ţăranii? La fel de prompt i s-a răspuns: la calculator.

Despre ofuri şi speranţe. Singura tristeţe a primarului e lipsa de deschidere a localnicilor către agroturism. „Aş fi vrut să fie măcar unul care să înceapă, să vadă oamenii că se poate. Durerea mea cea mai mare e că turiştii vin la Cheile Turzii, vizitează, dar se duc în altă parte să se cazeze şi să îşi cheltuie banii. Pentru că la noi, deocamdată, nu prea au unde sta."

Deşi există pensiuni, locuri de cazare sînt puţine, „doar adăposturi de o noapte pentru trecători sau pentru muncitorii care lucrează la autostradă".

În rest, Mihai Viteazu depăşeşte cu mult imaginea satului încremenit în tradiţional. Aici totul palpită de nerăbdarea începutului. Două benzinării, 180 de agenţi economici, investiţii noi, un abator de pui, carmangerie (făcută prin finanţare Sapard), staţii de beton, balastiere, bancomate... „Dar mai e de făcut" – îmi spune primarul, amintindu-mi de un proiect deja demarat. „Vreau să termin sala de sport." Şi-mi vorbeşte de o sală mare, cu 150 de locuri, unde să poată veni oamenii să se relaxeze.

Îndrăznesc şi întreb dacă totuşi sala de sport nu e un moft. Mi se răspunde: traiul mai bun nu e niciodată un moft. „*Aici* ne-am simţit întotdeauna europeni, chiar şi înainte de Revoluţie."

Şi mai îndrăznesc, încurajată de dezinvoltura primarului.

„Totuşi, primar ungur la un sat de români?"

„*Aici* n-avem asemenea gînduri. Avem însă aceleaşi necazuri şi unii, şi alţii. Şi aceeaşi viaţă. Cred că eu am fost ales la valorile acestea."

Iaromira POPOVICI

Între rural şi urban

„Mihai Viteazu este un loc deosebit, cu oameni deosebiţi" – îşi începe discursul preotul ortodox din comună, **Traian Nica.** „Credincioşii sînt românii din 62 de sate, dintre care 40 din Munţii Apuseni: moţii – care s-au opus trecerii de la Biserica romano-catolică la cea ortodoxă şi au fost deportaţi în Bărăgan – la întoarcere nu au mai mers acasă, că nu aveau la ce, ci au venit aici, cu copiii lor, şi majoritatea au trecut la credinţa ortodoxă." Dovada cea mai serioasă că e vorba de o comunitate ortodoxă închegată este biserica însăşi: aceasta a fost construită, din fondurile comunităţii, în 1996, fără listă de sponsori şi fără ca părintele să fi cerut bani explicit cuiva. Asta pentru că locuitorii comunei au un nivel de trai peste medie: bunăstarea lor se datorează, pe de-o parte, agriculturii, şi, pe de alta, locurilor de muncă pe care le-au avut la marile întreprinderi din Turda. Apropierea de oraş are însă, în viziunea părintelui, şi dezavantaje: credincioşii practicanţi nu sînt chiar la înălţimea dorită de el. Totuşi, biserica rămîne, pentru majoritatea acestora, unul dintre cei trei piloni centrali în mentalitatea lor: ceilalţi doi sînt familia şi şcoala. În Mihai Viteazu, procentul de divorţuri este foarte mic, de aproximativ două pe an. Iar şcoala se face serios, fără probleme legate de abandon. Preotul ortodox se implică activ în viaţa comunităţii, participînd, de cîte ori are ocazia, la manifestările culturale şi nu numai din comună: de pildă, el a ajutat echipa de dansuri să ajungă la un festival din Italia. Cu preotul unitarian şi cu pastorul reformat are relaţii de „toleranţă pozitivă".

La bibliotecă: o „Dăscăliţă" a zilelor noastre. Şcoala din comună se dovedeşte chiar o ilustrare a preceptelor părintelui. Arată bine, pare să aibă tot ce trebuie, ba chiar mai mult decît o şcoală de la oraş. Directoarea **Maria Corcheş** ne vorbeşte profesionist, nuanţat, nicidecum rural, în lumina prejudecăţilor noastre urbane, care ne îndreptăţesc să presupunem că, la ţară, lucrurile nu stau prea roz... În şcoala „Mihai Vodă", căci aşa se numeşte, întîlnim proiecte peste care nu am dat în şcoli de prestigiu din Capitală: de pildă, există un opţional, „Prietenii lecturii", iniţiat de bibliotecara **Olga Toader,** care îşi propune, pur şi simplu, să-i înveţe pe copii să citească. Bibliotecara este conştientă că anumite deprinderi se formează cînd sînt mici, şi că, dacă-i încurajezi şi-i stimulezi pe elevi, aceştia nu au cum să nu îndrăgească lectura. Pentru a-i îndrepta pe calea literei scrise, există o serie de strategii sau „şmecherii" pozitive, pe care Olga le aplică cu plăcere şi talent: mai întîi, biblioteca nu mai e locul acela oficial şi sever, cu care ne-am obişnuit cu toţii şi care ne intimidează: au apărut, ca urmare a donaţiilor fundaţiei Emaus, o canapea şi perne, care fac locul confortabil şi prietenos. Evident că un astfel de decor încurajează cititul la faţa locului, în comunitate. Pentru a-i atrage pe copii în acest joc, contează şi conţinutul cărţilor alese: au fost achiziţionate o serie de volume de aventuri, frumos ilustrate, mai scumpe, dar atrăgătoare... De asemenea, pentru a-i motiva în plus pe micii lectori şi a le arăta că ceea ce au citit contează nu numai pentru ei, ci poate deveni subiect de discuţie şi posibilitate de socializare, bibliotecara le dă fişe, organizate ca nişte chestionare, care trebuie completate la sfîrşitul fiecărei cărţi. Printre preferatele copiilor se înscriu *Recreaţia mare, Cişmigiu & Co.*, dar şi *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia, Marile poveşti ale Europei, Legendele Olimpului... Cişmigiu & Co.* se află, de altfel, şi printre favoritele bibliotecarei, care aduce cu *„dăscăliţa"* lui Goga, dar lăsînd deoparte componenta tragică. După ce a terminat facultatea, a ales să rămînă acasă, „pentru că acasă e întotdeauna mai bine". Ceea ce nu înseamnă că „s-a plafonat" la ţară: pe lîngă programul de stimulare a lecturii, despre care deja am vorbit, a mai organizat, la bibliotecă, printre altele, Festivalul şanselor egale pentru toţi, care-i obişnuieşte pe copii cu noţiunea de discriminare şi urmările acesteia. Dovedindu-se o dăscăliţă bine ancorată în zilele noastre, aceeaşi bibliotecară îmbogăţeşte, sistematic, fondul deja bogat de carte al şcolii, de 10.000 de volume.

Psihologul şcolar: o normalitate.... Şcoala „Mihai Vodă" găzduieşte în jur de 400 de copii, din care aproximativ 90% au luat examenul de capacitate. Nu se confruntă cu diminuarea populaţiei şcolare (sînt, în general, cam 27 de copii într-o clasă) şi beneficiază de o dotare de invidiat: au un cabinet multimedia, în care copiii pot naviga zilnic pe Internet, completat de Centrul multimedia, la care aceştia pot apela în restul zilei. Copiii au nevoie de Internet, desigur, pentru a se informa, iar directoarea îi consideră mai documentaţi şi mai puţin inhibaţi decît generaţiile anterioare, fără să se sfiască să pună întrebări – dar şi pentru a vorbi cu părinţii lor plecaţi în străinătate. Măcar în Mihai Viteazu problema e conştientizată, directoarea ştie că elevii în această postură suferă. Şi de aceea (deşi nu numai...) există un psiholog în şcoală, capabil să-i ajute să facă faţă situaţiei. **Felicia Tuşa,** fostă învăţătoare, şi-a asumat acum acest rol: există aproape 60 de copii cu ambii părinţi la muncă afară. Cu aceştia a organizat întîlniri, ajutîndu-i să-şi identifice problemele. Cele mai multe le-a avut o fetiţă care locuieşte practic singură, pentru că bunica, cu care, teoretic, a rămas, e în altă comună. Modalitatea prin care psihologul şi şcoala s-au gîndit să-i ajute pe aceşti copii este angrenarea lor în diverse activităţi, de pildă în cele ale ONG-ului local, Pro Mihai Viteazu; sau, pur şi simplu – la cumpărături alături de psiholog şi dirigintă...

Un poliţist sensibil şi o doamnă forte. Şeful postului local de poliţie, **Vasile Capătă,** e mulţumit de „clienţii" săi: nu se semnalează infracţiuni majore în zonă, nici măcar violenţe, probleme etnice nu sînt, alcoolismul a cam fost eradicat... Grijile dumnealui se leagă tot de copii, de astă dată în postura de pietoni: pentru că satul este străbătut de două drumuri naţionale, începînd cu ora 7,20 dimineaţa poliţiştii comunitari harnici asigură traversarea acestora, în condiţii de maximă siguranţă. De altfel, şeful de post este un om sensibil, care îndrăgeşte copiii: le oferă dulciuri, le-a pus brazi în şcoli şi grădiniţe.

În jurul acelorași copii din localitate se ţese o întreagă mitologie: nu sînt doar încurajaţi să citească, vindecaţi de anxietăţi şi feriţi de maşini, ci şi sprijiniţi să fie sportivi şi competitivi. Echipa de rugby locală a cîştigat, în septembrie anul trecut, Cupa *Wind 94 Bucureşti*, echivalentul campionatelor naţionale. Dna **Nicoleta Pintea,** iniţial doar mama unuia dintre jucători, a devenit preşedinta clubului şi unul dintre sponsorii principali ai acestuia. Dacă antrenorul **Sorin Rus** este mîna de fier la antrenamente, dna Eta (aşa e alintată) este cea care le oferă micilor sportivi afecţiune. Cu atît mai mult cu cît majoritatea lor provin din familii dezorganizate, cu condiţii precare acasă. În această conjunctură, copiii au învăţat de toate, de la cum se salută şi se mănîncă, folosind furculiţa, pînă la socializarea în Anglia, cu ocazia unui schimb de experienţă. Iar anul acesta se pregătesc să participe la Campionatul Naţional de Juniori, ducînd, probabil, mai departe, gloria comunei Mihai Viteazu, deja destul de aproape de înălţimea unui atare nume.

Cu ochii-n 3,14

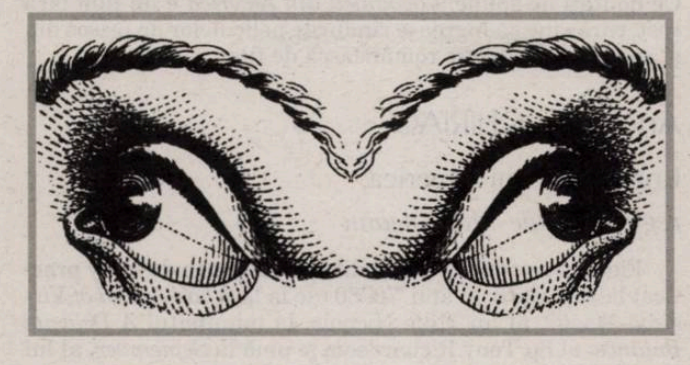

CUPRINS DE NOSTALGIA BULEVARDELOR, M-AM SCULAT DE PE UN SCAUN *ONLINE* ŞI MI-A CĂZUT REALITATEA BEJ PE JOS. VĂ RECOMAND S-O MÎNCAŢI, CU UN SURÎS DELICAT

● Într-una din serile trecute, cuprins de nostalgia pubertăţii, m-am uitat din nou la serialul *Emmanuelle*. Noua serie este SF, cu nişte tipi care, atunci cînd fac sex, se conectează la nişte căşti. Unde e Sylvia Kristel *d'antan?* (**M. C.**)

● Venind în dimineaţa zilei de 3 ianuarie spre casă, ca Ana lu' Manole, înfruntînd nămeţi virgini dispuşi să-ţi strice viaţa de-a lungul bulevardelor, am zărit mai mulţi oameni de bine la lopată, decît lucrători angajaţi ai Primăriei şi ai ADP-ului. Iar acasă, la ştiri, Corina Drăgotescu pe Realitatea TV îndeamnă la civism, la împărţirea responsabilităţilor, adică să nu aşteptăm să vină totul de la autorităţi, să mai punem şi noi mîna pe o lopată. Curată împărţire de responsabilităţi: una o iau eu, una mi-o dă autoritatea. (**S. G.**)

● M-am sculat de pe un scaun dintr-o staţie de metrou şi mi-a căzut o mănuşă pe jos. Un *cetăţean* (aşa cum se spunea odată) de vreo 60 de ani mi-a atras prompt atenţia: „Vezi, mă, că ţi-a căzut mănuşa!". Am ridicat-o încet, în timp ce mă frămînta dilema dacă să-i mulţumesc pentru serviciu sau să-i răspund la obrăznicia exprimării. Am ales varianta de a nu-l băga în seamă. Un prieten mi-a descifrat scena prin aceea că pe individ nu l-ar fi interesat cîtuşi de puţin mănuşa mea, ci doar propriul lui sentiment de superioritate. (**A. M.**)

● De prin ziare sau *O, tempora...*: de ziua lui onomastică, proaspătul blogger Ion Iliescu a adus laude acelor lideri PSD care sînt activi în spaţiul virtual şi se ocupă frecvent de propriile jurnale *online*. S-a lansat ideea unei consolidări a stîngii româneşti printr-un dialog fructuos de la blog la blog. Întrebarea este ce se va întîmpla dacă vreun recalcitrant se abate de la linia oficială şi îl contrazice în cyberspaţiu pe El Jefe: năvălesc virusi cu lămpaşe? Începe spam-ul cu mesaje de ameninţare? Şi, în final, o să le mulţumească hackerilor pentru spiritul lor civic? (**M. Ş.**)

● „Ne-am simţit pustiiţi. Daţi la o parte din realitatea Fierbinţiului." – spune o profesoară din localitatea Fierbinţi, în faţa camerei de luat vederi. Problema era că profesorilor nu le fuseseră date tichetele cadou de Sărbători. (**C. P.-B.**)

● Am tot declarat că îmi plac îngerii, din diverse materiale. Ca atare, cred că am fost răsplătită: gazda noastră, Eniko, din pensiunea cu acelaşi nume, croşeta, cît avea puţin timp liber... îngeri, din aţă bej, simpli şi demni. La plecare mi-a dat şi mie unul, pentru colecţie. (**I. P.**)

● Întrebat dacă sîntem condamnaţi ca pînă la primăvară să stăm cu troienele sub nas din cauză că „strategiile" bine puse la punct înainte să ne înghită nămeţii s-au dovedit inexistente cînd zăpada a acoperit oraşul (e iarnă, ce naiba! – iarna mai şi ninge, şi cîteodată ninge rău!), dl Videanu a răspuns cît se poate de senin: „Da!". Replică la care Corina Drăgotescu a concluzionat: „Pentru că nu există altă variantă, vă recomand, stimaţi telespectatori, ca pînă mîine dimineaţă s-o mîncaţi". Propun să înceapă dl primar general, eventual, dacă este atît de amabil, cu troienele nesfîrşite de pe strada Bozieni din Drumul Taberei. Dacă se poate... De cîteva zile, noi, riveranii, ne chinuim cu ce se poate, mai cu lopeţi, mai cu lopeţele, mai cu făraşe de gunoi, mai cu mături, dar tot sub zăpadă sîntem. Să stăm aşa pînă la primăvară? (**R. T.**)

● Prima senzaţie a unui bucureştean care ajunge la Cluj poate fi că toţi locuitorii oraşului iau Prozac. Ţi se zîmbeşte pe stradă. Maşinile nu te claxonează, chiar dacă traversezi prin locuri nepermise – doar aşteaptă ca să ajungi cu bine pe trotuarul celălalt. Farmacista te serveşte chicotind şi explică cu lux de amănunte cum să-ţi pui picături în nas. Femeia de la garderobă te conduce pînă la ieşirea din restaurant. Poliţiştii îţi refuză cu un surîs delicat şpaga. Cerşetorii îţi urează un An Nou fericit, uitînd să mai întindă mîna. Ţi se mulţumeşte la fiecare pas. De fapt, este vorba doar despre ceva care a dispărut de multă vreme de prin părţile noastre, de mai la sud. Iar acel ceva se numeşte, simplu, politeţe. (**A. P.**)

CA ÎN FIECARE AN, DUPĂ CÎTEVA ÎNCERCĂRI DE TRECERE, A VENIT VREMEA SĂ FACEM LUMEA PERFECTĂ, MAI DRĂGUŢĂ DECÎT ORIGINALUL

● Din cauza lucrărilor de reparaţie, extindere, modernizare etc. ale căilor ferate (cunoaştem refrenul), trenul rapid Constanţa-Bucureşti a făcut aproape şase ore în loc de trei, cît era normal (asta se întîmpla înainte de căderea marilor zăpezi care, ca în fiecare an, „au paralizat ţara"). De plictiseală, călătorii au intrat într-o stare de semi-catalepsie. La sosirea în Gara de Nord, un domn mucalit i s-a adresat „naşului": „Cum, am ajuns? De-abia mă aşezasem...". (**M. Ş.**)

● Pînă zilele trecute, credeam că sînt coleg de revistă numai cu un singur purtător de nume de stradă din Bucureşti – Vintilă Mihăilescu. Alaltăieri am auzit, cît eram într-un taxi, o comandă în strada Mircea Vasilescu. „*Căpitan* Mircea Vasilescu" – a specificat dispecera, după cîteva încercări, numele integral al străzii. De unde şi vorba, devenită celebră, „Fii Căpitanul nostru!". (**C. P.-B.**)

● Săptămîna trecută am văzut la ştiri cum cadavrul unui pieton lovit mortal de o maşină pe bulevardul Magheru era acoperit de către poliţişti cu ziare. Nu m-am prins dacă poliţiştii voiau să-l protejeze de muşte, corbi sau vulturi ori dacă nu cumva era vorba de un rit de trecere din noul cod rutier. (**M. C.**)

● Cică dinozaurii nu ar fi dispărut din cauza meteoritului ăluia care a căzut pe Terra în urmă cu 65 de milioane de ani, ci muşcaţi şi îmbolnăviţi de o groază de insecte, respectiv ţînţari, gîze şi căpuşe. Aceasta e ipoteza – bună şi ea, de ce nu? – a doi cercetători de la Universitatea din Oregon. Alta e povestea: dacă au răpus ditamai dinozaurii, n-a venit vremea să facem din ţînţari mai mult decît nişte armăsari? (**R. C.**)

● Nu sînt deloc mulţumit de cum merge lumea! *(rîsete, vă rog)* Parcă fiece zi e un test care să-mi pună răbdarea la încercare... Contrariat sînt, Doamne, contrariat! Păi, nu mai departe de Franţa şi SUA – două ţări „vecine şi prietene" inimii mele: e clar că poporul (ăla care e, să fie la ei) nu merge în direcţia cea bună – deci ar trebui schimbat. Franţujii strîmbă din nas la Sarko (şi, mai ales, la Carla Bruni, al cărei fan nr. 1 sînt), în loc să zică *merci* de ce pleaşcă a picat pe capul lor cu o viitoare primă doamnă atît de sexy-cool şi cu un preşedinte-bărbat, nu eunuc ca-n perete, pîn' la el... E clar că sînt defectuoşi, sau invidioşi, sau fitzoşi – sau toate la un loc. Americanii, pe de altă parte, pun botul la acest Barack Obama, care mie mi se pare că seamănă cu o scrumbie afumată – tipologic, este fix genul fanaticului sumbru-ascetic, un fel de Robespierre religios. Săraca Hillary! Ar fi fost atît de nostim să intre, şi *ea*, cu treburi, în Biroul Oval cel cu atîtea amintiri... Popoarele astea pur şi simplu n-au imaginaţie – că de simţ ludic nici n-are rost să vorbim. (**a. l. ş.**)

● Dintr-o vacanţă începută în ajun de Crăciun, la RFI, cu încîntătoarea *Simfonie a Jucăriilor* compusă de Leopold Mozart – tatăl – şi încheiată, pe Mezzo, cu un lamentabil *Trubadur* al lui Verdi, instalat modern pe pasarelele unei rafinării petroliere, mi-a rămas ca frază nemuzicală o replică din exhaustivul western *Rîul roşu* al lui Hawks: „Mai bune decît o puşcă perfectă sînt doar un ceas elveţian şi orice femeie". (**R. C.**)

● Am văzut în Carrefour păpuşa Oana Zăvoranu. Are cam un metru, costă 180 de lei şi e mult mai drăguţă decît originalul. Oare păpuşi Pepe cînd apar? (**M. C.**)

TOTUL E SĂ AI HAOSUL MOBIL ÎN TIMP CE ACEST POPOR SE CONFRUNTĂ CU O CEAPĂ FALNICĂ

● Colindatul rămîne un foarte frumos obicei comunitar. Totul e să ai o comunitate la care să te raportezi: copilul meu s-a hotărît să plece cu steaua, în bloc, după lungi parlamentări cu părinţii grijulii. Cînd, în sfîrşit, l-am lăsat şi a pornit în aventură, împreună cu un coleg... nu a găsit pe nimeni acasă, la nici o uşă... (**I. P.**)

● Dintr-un hiperdezvoltat sentiment matern pe care, deocamdată, nu am asupra cui să-l manifest, am simţit nevoia, cu vreo două seri înainte de Crăciun, să mă aventurez în haosul din hipermarket-uri pentru a cumpăra tot felul de bunătăţi pentru eventualii colindători. Zis şi făcut – am ignorat nebunia, am dat din coate pentru o cauză nobilă, am cumpărat diverse, am făcut pachetele şi am aşteptat... Şi a trecut Ajunul, a trecut şi Crăciunul, a venit şi Anul Nou şi „tot felul de bunătăţile" mele îşi aşteaptă şi acum micii muşterii. Hotărît lucru – ori colindatul nu mai este la modă, ori încă se mai găsesc părinţi „grijulii" care să le interzică copiilor „frumosul obicei comunitar", ori... nu am eu o comunitate la care să mă raportez? (**R. T.**)

● Britanicii au inventat un sistem prin satelit, asemănător GPS-ului, care îl conduce, la nevoie, pe utilizatorul telefonului mobil către cel mai apropiat WC public. Un astfel de sms costă 25 pence, astfel că, pentru a fi ghidat spre WC, trebuie neapărat să ai abonament sau suficient credit pe cartelă. (**M. C.**)

● Un sondaj realizat pe un eşantion alcătuit doar din femei arată că 40% dintre alegătoare consideră că doamna Judith Giuliani (soţia candidatului republican Rudy Giuliani) nu e potrivită pentru rolul de primă doamnă a ţării deoarece a avut relaţii cu actualul ei soţ în timp ce acesta era căsătorit cu altă femeie. Doar o treime consideră că adulterul lui Bill Clinton îl face pe acesta nepotrivit pentru rolul de „primă doamnă". (**M. B.**)

● După ce a nins, ministrul de Interne a convocat Comitetul Naţional pentru Situaţii de Urgenţă. Ce-i drept, de mii de ani, acest popor se confruntă, an de an, cu o situaţie de urgenţă: ninge. (**M. V.**)

● La restaurantul „Hanul dacilor" din Cluj, într-o ambianţă de altfel destul de simpatică, poţi mînca pîine cu unsoare şi cu ceapă şi poţi alege dintre două cocktail-uri strămoşeşti: „Deliciul lui Decebal" şi „Deliciul lui Traian". Se pare că ambii se dădeau în vînt după vodcă, iar în timp ce Traian o amesteca cu banalul suc de portocale, mai rafinatul Decebal prefera o combinaţie cu suc de grapefruit. Efectul licorilor era probabil acelaşi. (**A. P.**)

● Seria animalelor sălbatice pe care le-am văzut în această închistată existenţă citadină s-a mărit cu încă unul: pe lîngă veveriţe, căprioare, chipmunkşi, arici, iepuri şi un urs, pot adăuga o vulpe: aceasta îşi mişca, în ajunul Anului Nou, coada falnică prin zăpezile din Covasna. (**I. P.**)

NOI, LA NOI ÎN CASĂ, AM PUTEA SPUNE CĂ A VENIT SEZONUL ÎN CARE SE POARTĂ CEVA CE TRECU

● Nu ştiu dacă l-aţi văzut la ştiri pe piteşteanul plecat pe jos spre Bucureşti în căutarea unui loc de muncă. Un echipaj de poliţie l-a oprit şi i-a spus că e interzis să meargă pe autostradă. „Şi pe unde să mă duc pe jos pînă la Bucureşti?", i-a întrebat omul. Rămaşi fără replică, poliţiştii l-au avertizat că mai sînt totuşi 100 km de parcurs. „Eh, noi să fim sănătoşi!", le-a răspuns el. Pînă la urmă l-au luat cu maşina. Eu cred că patronul care îl va angaja se va alege cu un muncitor destoinic. (**M. C.**)

● După ce ani la rînd presa română a murit de grija porcului (că „UE nu ne mai lasă să tăiem porcul după tradiţie"), dl Dacian Cioloş, un ministru al Agriculturii care chiar ştie despre ce e vorba în „normele UE", a lămurit chestiunea: „Este o problemă pe care am ridicat-o: de ce spaniolul poate să sacrifice taurul în arenă şi nu e considerat, eu ştiu, ca o nerespectare a regulilor de bunăstare a animalelor, şi la noi, de Paşti şi de Crăciun, să nu putem să sacrificăm animalele într-un fel tradiţional?". Şi a obţinut de la Bruxelles prelungirea derogării. Miniştrii de dinaintea dumisale (care ziceau că „nu ne lasă UE") şi acea parte a presei care tot varsă lacrimi de dragul „tradiţiei" ar trebui să-şi mai – pardon – asomeze un pic glasurile. (**M. V.**)

● Într-un troleibuz, o rătăcire a minţii ieşind pe gura unui ins tulburat: „Ofiţeri de poliţie şi SRI care mă urmăriţi, să ştiţi că, dacă intraţi la mine în casă, vă bag cuţitul în gît, ca François Villon". (**D. S.**)

● Am văzut prin oraş nenumărate doamne cochete, cu blănuri şi cizme, care purtau în braţe, peste zăpezile necurăţate, unul sau chiar doi căţei mici. Îi scoteau la pipi şi doar nu era să-i lase să se înece prin nămeţii de jumătate de metru. Am putea spune deci că a venit sezonul în care se poartă căţeii mici. (**A. M.**)

● Ce nu vreau să mai văd la televizor în 2008: români supăraţi pe meteo (zăpezi, inundaţii etc.) şi care dau vina pe „Stat"; ziarişti supăraţi care dau apă la moară românilor supăraţi; politicieni supăraţi care dau vina pe ziariştii supăraţi care dau apă la moară cetăţenilor supăraţi care dau vina pe stat; „vedete" supărate care se prefac că au ceva de spus; „stilişti" supăraţi care se prefac că au gust; „showmani" supăraţi care se prefac că au haz (cel mai rău caz!). Sînt convins, însă, că voi da peste aceiaşi & aceleaşi becali, boureni, buruiene, eleneudre, oanazăvorance, mirceabazi, botezaţi, ciachiri, purici, ronci, briannecarage & mamezina... (**a. l. ş.**)

● În ultima zi a anului ce trecu, am citit această declaraţie de amor, scrisă cu degetul pe zăpada care acoperise un parbriz: *Te iubesc, maimutzo.* (**D. S.**)

Cel mai prost film românesc din 2007

Dacă la începutul anului trecut am provocat criticii de film să aleagă cel mai bun film românesc din 2006 („bătălia" s-a dat între Hîrtia va fi albastră, A fost sau n-a fost, Legături bolnăvicioase *şi* Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii), *de data aceasta ni s-a părut nedrept şi, pînă la urmă, irelevant să-i punem să aleagă între* 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile *(Palme d'Or) şi* California Dreamin' (nesfîrşit) *(Un Certain Regard). În schimb, dat fiind numărul de filme româneşti proaste turnate anul trecut cu ajutorul neprecupeţit al CNC-ului, ne-am întrebat care este, de fapt, cel mai prost dintre ele. (**M. C.**)*

Iulia BLAGA

Ticăloşii, *regia Şerban Marinescu, şi* După ea, *regia Cristina Ionescu*

Nu pot alege categoric şi definitiv între *Ticăloşii* de Şerban Marinescu şi *După ea* de Cristina Ionescu, poate pentru că cele două filme se completează cumva şi sînt de aceeaşi parte a baricadei, pretinzînd că sînt altceva decît ce par (şi sînt). *Ticăloşii* se vrea un thriller politic mustind de realitate şi expunînd personaje emblematice pentru bestiarul politic contemporan, dar de fapt oferă ecouri la a şaptea mînă, clişee şi personaje spînzurate de-o aripă într-un insectar uscat, populat cu cadavre desfigurate. În ciuda galeriei impresionante de mari actori, *Ticăloşii* nu are nici un fel de voce, gust, stil etc. Nu e memorabil în nici un fel, decît poate prin faptul că personajele mănîncă des. Iar realitatea din el e la fel de vie şi de aprofundată, de parcă autorii ar fi fost nişte străini care au petrecut exact o oră în România, după care s-ar fi apucat să scrie o carte *(Ciocoii noi cu bodyguard* de Dinu Săraru) şi să tragă după ea un film. Totul e după ureche.

După ea, debutul în lungmetraj al Cristinei Ionescu, te impresionează mai ales prin faptul că e extrem de plat pe aproape toate planurile. Pretenţia lui e că aduce pentru prima oară lumea publicitarilor pe marele ecran şi că e o noutate ca subiect, dar şi în cazul lui, imaginea e una falsă, incompletă. Filmul ezită între asepticul serialelor de pe Acasă TV şi un thriller cu vagi accente erotice, dar scenariul şubred te îndeamnă mai mult să rîzi de drama eroului care repetă acelaşi *pattern:* ajunge în cîrciumă şi bea pînă uită, din cauza „la o femeie".

Laurenţiu BRĂTAN

Logodnicii din America, *regia Nicolae Mărgineanu*

Logodnicii din America e un foarte bun exemplu de film românesc care se înscrie perfect în tiparul cinematografului de proastă calitate. Prost, de la scenariu (replici care se vor grave, dar care sînt atît de preţios folosite, încît stîrnesc rîsul); la jocul actorilor (printre ei Marcel Iureş, Horaţiu Mălăele) pe care Nicolae Mărgineanu nu ştie să-i mînuiască; şi pînă la partea tehnică – montaj, sunet, totul e lamentabil. Filmul vrea să bifeze teme „la zi", cum ar fi homosexualitatea, dar replicile legate de subiect sînt ridicole. Apoi, subiectul se vrea şi el neapărat la ordinea zilei, dar a devenit inflaţionar, iar filmul nu reuşeşte să aducă ceva interesant pe tema respectivă: revenirea în ţară, din America, a unei femei fugite în anii comunismului, pentru a-şi descoperi turnătorii şi a le cere socoteală. Evident că femeia e dezamăgită de ceea ce găseşte în România, de foştii anchetatori care astăzi sînt în posturi de conducere... Ce noutăţi ne spune! *Logodnicii din America* e un film fără rost, care vine să îngroaşe rîndurile peliculelor de prisos din şi aşa mica producţie românească de film.

Andreea CHIRIAC

Logodnicii din America, *regia Nicolae Mărgineanu*

Fie că s-a vrut sau nu reeditarea unui gen de story practicat la superlativ în anii '70-'80 (de la la *Who's Afraid of Virginia Woolf?,* al lui Mike Nichols, la minunatul *A Delicate Balance*, al lui Tony Richardson, şi pînă la *September,* al lui Woody Allen), în care cîţiva prieteni se adună la o petrecere inofensivă şi sfîrşesc prin a scoate la suprafaţă toate nevrozele şi secretele familiale insuportabile, *Logodnicii din America,* regizat de Nicolae Mărgineanu pornind de la scenariul Evei Sîrbu (un foarte respectabil critic de film, de altfel), reuşeşte să fie un eşec la toate capitolele. Gîndit ca o dramă de familie care pune degetul pe rana amestecului perfid al securităţii în viaţa românilor, filmul derapează însă – chiar de la început – de la tonul profund ori măcar discret pe care asemenea subiect l-ar fi reclamat. Weekend-ul expiator al protagoniştilor se transformă într-o melodramă urîtă la vedere şi stridentă sonor, în care predomină fandoselile şi ţipetele. Cel mai grav şi iritant defect este însă preţiozitatea ridicolă a dialogurilor, pe care realizatorii (şi o destul de mare parte a publicului, căruia filmul românesc i-a administrat, de-a lungul vremii, doze masive de artificialitate) o confundă cu eleganţa şi naturaleţea. *Logodnicii din America* înşală aşteptările create de prestigiul regizorului, umileşte, prin falsitatea situaţiilor, o distribuţie excelentă şi reuşeşte să mimeze consistenţa doar în faţa celor obişnuiţi cu opusul ei, rămînînd o producţie jenantă, care ţine să epateze constant. Noroc că alternativele există.

Andrei GORZO

Ticăloşii, *regia Şerban Marinescu*

Hai să vedem care ar fi concurenţa. *După ea? Logodnicii din America?* Da, şi acestea sînt nişte dezastre; nu le găsesc nici o scuză pentru că sînt aşa cum sînt, dar măcar nu am nimic împotriva a ceea ce *au încercat* să facă realizatorii lor. Realizatorii celui dintîi au încercat să ţeasă un mister ademenitor şi rafinat pe fundalul unui Bucureşti contemporan, dar mai apropiat de-al lui Eliade, decît de-al lui Cristi Puiu. Realizatorii celui de-al doilea au încercat să creeze o dramă intensă despre o reuniune de familie în cursul căreia ies la iveală demoni care nu sînt doar ai personajelor, ci şi ai întregii societăţi româneşti. Şi unii, şi alţii au ratat. Nu pot să spun că au ratat onorabil, dar, iarăşi, nu pot nici să am mare lucru împotriva lor. După cum nu pot să am mare lucru împotriva unui alt film slab, *Îngerul necesar,* semnat de un demiurg care confundă creaţia cu sterilitatea frumos decorată; confuzia lui e o dramă, nu un lucru demn de dispreţ. În schimb, este demn de dispreţ demersul celor care au făcut *Ticăloşii*. Filmul pretinde că denunţă corupţia clasei politice româneşti, dar denunţul nu e decît un talmeş-balmeş toxic, întunecător la minte, de înjurături generalizatoare, atotştiutorisme de bodegă, vechi bîrfe reactivate, vechi dezvăluiri reîncălzite, vulgare portrete cu cheie, scîrboase ocheade populiste şi cabotine gesturi de disperare. Totul prezentat într-un stil ce sugerează că regizorul a învăţat arta mizanscenei lucrînd ca om de serviciu într-un muzeu al figurilor de ceară.

Laura POPESCU

Ticăloşii, *regia Şerban Marinescu*

Oare cum se simte regizorul Şerban Marinescu într-o lume în care singurul admirator sincer şi disperat al propriei opere este el însuşi? Îl citez din *Cronica Română:* „Aceia care vor fi deranjaţi de film, ori sînt proşti, ori sînt ticăloşi". În fapt, filmul său e la fel de complicat ca o reţetă de hamburger. E un fel bizar de *blockbuster* cu mult caviar, taraf, elicopter, vînătoare (MDV Film nu s-a dat niciodată în lături să arunce cu banii pe „ştaif") şi toţi marii actorii români invitaţi să umple golurile pe care mîncărurile, elicopterul şi Dan Diaconescu le lasă neacoperite. Un film care nu spune nimic, dar are nevoie disperată de bani (producătorul) şi laude (regizorul) şi atunci cîntă despre politicieni şi hoţi cam ca o manea despre gagici şi bani – într-o cheie la fel de profundă ca „femeile e rele şi te-nşală şi îţi mănîncă zilele şi banii" – aşteptînd să-ţi lipească euroii pe frunte. Singurul lucru pe care reuşeşte să-l dezvăluie, involuntar, prin lăcomia şi cabotinismul lui, e publicul-ţintă: o Românie mizeră, moartă după scandaluri, îngropăciuni, mascaţi şi „dezvăluiri", pe care le confundă cu adevărul. Indicaţiile de regie par să fie una singură: actorii se avîntă în film încruntaţi din primul cadru, părînd să-şi repete obsesiv în minte „sînt rău, sînt foarte rău". Ceea ce se potriveşte de minune cu cadrele moarte, montajul lugubru şi cele două gesturi finale, la fel de credibile, ale personajului lui Ştefan Iordache: de a se întoarce cu spatele cînd face pipi la cadru în timp ce se plimbă complet singur prin pădure – adică pornoşagurile scabroase nu mai vînd în România un *blockbuster* chit că gestul devine caraghios – şi pomana „în viu" a Revoluţiei române de către revoluţionarul cu păr alb şi pistol la brîu Dan Sfiosu. Ticăloşii de jucărie ai domnului Marinescu au fost finanţaţi de CNC, unde lucrurile stau mult mai de-adevăratelea.

Valerian SAVA

CNC, *scenariul şi regia Adrian Iorgulescu şi Eugen Şerbănescu*

Cel mai prost film al anului este *CNC* de Adrian Iorgulescu şi Eugen Şerbănescu (scenariul şi regia); co-scenariste şi producătoare executive Delia Mucică şi Cornelia Paloş. În rolurile principale: Nicolae Cabel (regizorimea română) şi Eugen Atanasiu (critica de film) în Consiliul de Administraţie. *Casting*-ul: Mihnea Gheorghiu (preşedinte viager la UCIN) şi Sergiu Nicolaescu *(idem* la UARF). Primele secvenţe anunţă un film cu gangsteri, prin cea mai mare deturnare de fonduri din istoria de resort (la concursul de proiecte care a provocat scandalul deceniului, în ianuarie-martie 2007), dar definiţia de gen evoluează spre filmul catastrofă, cu prăbuşirea la jumătate a numărului anual de premiere: 6 (şase) lungmetraje de ficţiune, faţă de cîte 12 în anii precedenţi, şi cu cea mai adîncă prăpastie dintre cele două vîrfuri *(432* şi *California Dreamin')* şi tot restul producţiei: *Îngerul necesar, Logodnicii din America, Ticăloşii, După ea.*

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **205** ● 17-23 ianuarie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„De veghe printre drepturile omului“
pagina **3**

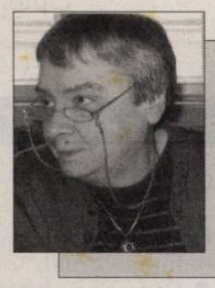

Magdalena Boiangiu
„Cine şi cum cîntă“
pagina **5**

Cristian Ghinea
„Staţia Titan, cu peron pe partea bizară“
pagina **17**

SIBIU
EX-CAPITALĂ CULTURALĂ

© L. Rădulescu

„Europa este un stat format din mai multe provincii.“

MONTESQUIEU

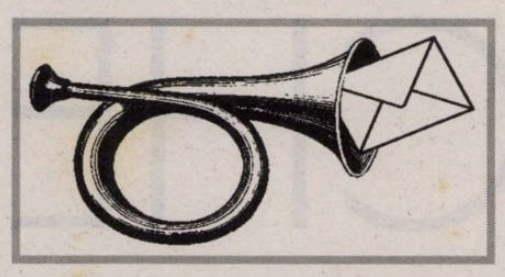

Actualităţi

Visăm şi calculăm

Unul dintre evenimentele mult aşteptate ale anului îl reprezintă publicarea topului celor mai bogaţi români. (Bogaţi în numerar, nu în duh, se înţelege!) La vederea listei, un tic căpătat de-a lungul unei vieţi frustrante şi puţin îndestulate ne activează automatismul îndreptării mîinii spre buzunar (cel din stînga, de la piept, întrucît pe cel aplicat în dosul pantalonilor l-au lărgit mîinile profesioniştilor de pe linia 102.) Ca să vezi! În locul fişicurilor ce ar fi trebuit să se deşarte în săculeţul intimităţii noastre financiare, dăm peste un calculator în miniatură, al cărui ecran afişează dovada inechităţii cu care ne-am ales de pe urma „egalităţii şanselor“ proslăvite de liberalismul veacului al XVIII-lea. Zerourile din coada cifrei de sub linia de împărţire traduc restul neîmplinirilor noastre.

Cîte apartamente am putea cumpăra cu aceşti bani / cîte terenuri / cîte beri / cîţi kilometri de salam de Sibiu / în cîte concedii de 5 stele am putea huzuri / ce dobînzi uriaşe! (variantă convenabilă, pentru că ne-ar menţine poziţia în top).

Ocupă şi imaginarul un loc important în viaţa noastră. Cîteva zile, din cele 365 ale anului, în care alergăm după bunuri materiale, ni le alocăm visării. *Romanian dream!* Visăm şi calculăm. Calculăm şi visăm la norocul acelor oameni. Au tot ce vor. Au pînă şi ceea ce nu vor.

Din nefericire, tabelului în care îşi află locul magnaţii capitalismului autohton îi lipseşte coloana în care ar trebui consemnat numărul de clase primare (chiar gimnaziale, uimitor!) prin care au trecut. Deh, foile matricole sînt mai greu de obţinut decît declaraţiile de avere arhivate de către Registrul Comerţului! De aceea ne abţinem să furnizăm o concluzie pripită, întrucît numărul claselor nu e obligatoriu proporţional cu numărul care indică poziţia din top.

Să nu avem nici stupiditatea de a cere un clasament al celor mai săraci români, pentru că în acest caz nu ne-ar ajuta nici calculatoarele performante, nici termenul de *top!* Din punct de vedere social, nu sîntem dispuşi asemeni formelor de relief cîntate de idilica literatură română. Colinele unduitoare de pe harta fizică a ţării nu sînt încapsulate în reprezentarea grafică a veniturilor cetăţenilor, poate doar în cea a contribuţiilor. Sîntem un Everest înconjurat de o Sahară. Sîntem despărţiţi de o linie verticală.

Poate că rînduiala acestei lumi ar fi acceptabilă, dacă nu am fi nevoiţi să ingurgităm şi discursul moralizator al „averoşilor“ noştri. Clasamentul nu ar avea nici o valoare dacă nu ar fi analizat / despicat / statisticizat şi eticizat. Specialiştii caută beneficiile / pierderile / cauzele / efectele; protagoniştii îşi expun pe ecrane conduita în afaceri, punctualitatea şi seriozitatea cu care îşi tratează clienţii şi partenerii, viaţa plină de privaţiuni, economiile dure pe care le fac, fixarea scopurilor şi parcurgerea neocolitoare a drumului preconizat şi alte grămezi de principii familiare cetăţeanului de bunsimţ. (De parcă punctualitatea cu care ne onorăm întîlnirile ne poate aduce un miliard de dolari pe an!) Vor să ne convingă de faptul că sînt cămile virgine, ce pot intra prin Acul de Triumf al eticii comerciale.

Tabelul are multe coloane în suspensie, pe lîngă cea vertebrală: coloana cu impozitele aferente către bugetul de stat, cu sumele reinvestite sau cu numărul de angajaţi. Poate că nici nu au relevanţă. Dă-l încolo! E un tabel cifotic.

Ceea ce e important e că, din cele 365 de zile ale anului, în care alergăm după bunuri materiale, sînt cîteva în care visăm. Visăm visul românesc: *să ni se dubleze!*

Uf, ce coşmar am avut!

Gelu HOSSU
gelu.hossu@gmail.com

Crîmpeie de realitate

Spitalul de copii. Secţia urgenţe. Aşteptăm. Reperez detaliile spaţiale (pereţii îmbrăcaţi în faianţă glacială, alb, şi la mijloc, pe două-trei rînduri, un maro spălăcit, scaune, corpuri de iluminat care trimit o lumină difuză, neprietenoasă), apoi oamenii de lîngă mine (copii speriaţi, părinţi îngrijoraţi, asistente care vin, iau pulsul urgenţelor, te trec pe o listă de aşteptare sau te redirecţionează în policlinică).

Aşteptăm, deci. În faţa noastră, o adolescentă zîmbitoare şi un tînăr. Ea e comunicativă, intră în dialog cu băiatul meu. El pare preocupat. Ţine un carneţel în mîini şi citeşte din el. E absent. Se îngrijeşte de paginile acelei cărţulii, formă liliputană misterioasă. Prin faţa lui trec părinţi şi copii. Se aud voci, se pun întrebări şi se dau răspunsuri. El e absent. Să fie surd? Nu. I-a sunat mobilul. A reacţionat, s-a uitat la ecran şi l-a închis. S-a reîntors la carneţel. Ce să fie cu el? Citeşte o mantră? Execută un exerciţiu de supunere? S-a retras din cotidian şi a luat calea norilor albi, precum călugării tibetani? Dacă ne vine rîndul înainte să aflu taina? Nevoia de explicaţii, de a decela necunoscutul... E posibil să nu am răspuns la curiozitatea mea. În sala de aşteptare, chiar în faţa tînărului misterios apare o adolescentă. „Am apendicită. Mă va opera. Mă internez“ – i se adresează tînărului care o priveşte tandru, afectuos, luînd-o protector în braţe, nu înainte de a închide carneţelul. Am ocazia astfel să observ despre ce carneţel preţios e vorba. „Cărticică de rugăciuni“. Iubire şi rugăciune.

Acest tînăr a intrat în „odaia lui de meditaţie“ şi a stabilit un culoar de comunicare cu Divinitatea în plin cotidian. Nu s-a izolat de lume precum sihaştrii din mănăstirile tibetane (care sînt zidiţi în chiliile lor de la minimum trei luni pînă la nouă ani) şi nici nu a luat drumul munţilor practicînd Lunggom-ul („concentrarea asupra principiului dinamic vital“). Aşezat pe un scaun dintr-o sală de aşteptare, îngrijorat de starea de sănătate a iubitei sale, tînărul învîrtea bobiţele unui rozariu imaginar şi practica rugăciunea inimii.

Cine spune că toţi tinerii ascultă manele şi că se extaziază în faţa puterilor trecătoare? Sînt mulţi alţii conectaţi la ritmuri asemănătoare celor de pe Muntele Athos şi care se înclină la valorile autentice.

prof. Georgeta PRADA
getaprada@yahoo.fr

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Am zîmbit la...

Risipeli

● Ştiţi ce este un „mămic“? Un tătic în concediu maternal.

● Gara Cluj. Întreb unde-i chioşcul de ziare. Un bărbat de la foarte ţară, devenit gardian: „Săru' mîna! O fo'! Nu-i mai! Cum ieşiţi, în dreapta-i unu', în colţu' străzii“.

● Decît să ne dea restul în caramele, chibrituri, gumă de mestecat, vînzătorii mai bine ne-ar zîmbi de banii ăia.

● „...el deţine o armă teribilă: lipsa concretului“ – Ismail Kadare.

● Viaţa? Drumul de la nerăbdare la răbdare.

● Los Angeles. Pe o plăcuţă de înmatriculare: *I'd rather be a mountainbiker*. Şi atelierul „DAD and Me Autorepair“.

● Două prenume: Melexina, Epsică. Şi o semnătură: Cleopatra Crăcuţ.

● „Ar fi groaznic să ne întîlnim în împrejurări perfecte, nu crezi?“ – Michael Ondaatje.

● Clujisme: Las' că-i bine şi-aşa rău! Să nu fac un greş. M-o zogonit (alungat).

● Santa Fe. „Mozart's Garage“. Încă se dansează în hambare. Un SCHOOL Bus devenit COOL Bus.

● „Uimirea de a trăi“ – Curzio Malaparte.

● Jocul *românesc* de-a Mama Gaia: Du-te-ncolo, vino-ncoace / Lasă-mă şi nu-mi da pace!“.

● „Ce mai faceţi?“ „Bine. Dumneavoastră?“ „Nu aşa bine ca dumneavoastră. À propos, condoleanţe.“

● Cine, dacă nu francezii, cu „intro-niser“?!

● Cu suta guvernamentală de euro şi cu maţele chiorăindu-le de foame, doi tineri colegi aleg cărţi. Borges, Llosa, Eco, Sábato...

● Cluj, Strada Republicii. Curtea Palatului Copiilor, fost al pionierilor. Lîngă termopanata gheretă a portarului, o statuie, neagră, a Sfintei Fecioare.

● „..se uita cam cu dor la mine. Ca la ceva rămas de la micul dejun“ – H. Miller.

● România, de la care aşteptările sînt atît de mari, n-are încă 100 de ani. Pînă şi pentru un gazon bun e nevoie de mai mult.

● Ştiaţi vorba „Ce le pasă măgarilor cînd beau apă oile“?

● New York. Pe Broadway, la propriu, îţi poţi bea cafeaua. În scuarul dintre cele 6 benzi. Şi Metropolitan Museum poate fi vizitat în şlapi.

● Cuvinte periculos de rostit în clasă, de către profesor: a băga, a suge, a scoate, a trage, regulat...

● La ubicuul „Made in China“, găsesc şi o carte, americană, „Printed in China“.

● După o şumeneală (beţie), cum ai putea fi altfel decît şumen (cherchelit) şi ififliu (lefter)? Te ia cu moloşag!

● Paradoxul (brandul?!) România: Vremea zboară, Timpul stă pe loc.

Alina IORDACHE
str. Mihai Viteazu 6
Rîşnov

P.S. Pentru că unii (încă) n-au ieşit din mitul cu ani mai lungi, ani mai scurţi, deşi ei sînt la fel, vă urez de-un an humoresc!

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **15 ani – antologie *Dileme***
- **Exerciţii de admiraţie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Andrei PIPPIDI
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

De veghe printre drepturile omului

Îl admir de mult, cu o nuanță amoroasă, pe Helmut Schmidt, fostul cancelar al Germaniei Federale. Arată (încă) bine la aproape nouăzeci de ani, vorbește frumos englezește, are umor și a rămas de stînga fără nici o sechelă șaizecioptistă, epigonic marxistă, propagandist ateistă, populist egalitaristă. Continuă să fie, fără ostentație, o prezență publică respectată, un domn impozant. De la o vreme însă, a început să țină conferințe cochete, într-o neliniștitoare (și dezamăgitoare) conformitate cu spiritul vremii. Tema predilectă: religiile, politica și drepturile omului. Înțelepciunea lui finală pare rezumabilă în cîteva propoziții simple: marii reformatori, marile repere ale umanității (categoria Confucius, Socrate, Aristotel etc.) au fost oameni fără angajare religioasă. Textele sacre (mai ales cele creștine) nu sînt o sursă pentru problematica drepturilor omului și pentru salvgardarea democrației (!?), colonialismul a fost o crimă de coloratură misionară, singurul instrument onorabil pentru menținerea statului de drept și, în general, pentru activitatea politică, este rațiunea. Această rapidă colecție de platitudini, simplificări și falsuri nu șade bine unui bătrîn atît de distins, de cultivat și de inteligent, cum este Helmut Schmidt. Mi-ar fi jenă să-l dăscălesc, amintindu-i lucruri elementare. Să-i spun, de pildă, invocînd Vechiul și Noul Testament, că nu există o mai intensă glorificare a demnității omului, decît doctrina creației sale „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu“. Sau că tematica libertății, a egalității și a fraternității, a „dreptului la viață“, a judecății echitabile sau aceea a nediscriminării ar fi de negîndit în afara puzderiei de elaborări creștine, născute din litera însăși a Scripturii. Nu sînt cuprinse, în fond, toate imperativele drepturilor omului în porunca esențială a iubirii aproapelui (care merge cu „echitatea“ pînă la a recomanda și iubirea vrăjmașului, un fel de arvună a „prezumției de nevinovăție“!)? Aș mai invoca și rafinamentele legalismului rabbinic, și numeroase pasaje coranice, ca să nu mai vorbesc de hinduism și buddhism. Mai departe: nu se poate admite clasificarea lui Confucius, a lui Socrate și a lui Aristotel la rubrica „ateism luminat“. Iar a socoti referințele lor religioase drept *Lippendienst*, adică drept vorbe goale, rostite din considerente de oportunitate, e a atribui lumii vechi psihologia „iluminismului“ francez. Nici cu colonialismul lucrurile nu stau chiar atît de geometric. Există, astăzi, destule analize care, inventariind mai nuanțat abuzurile, dar și efectele civilizatoare al expansiunii coloniale, observă, între altele, că mișcările de independență n-au prea adus, pentru cei eliberați, beneficiile scontate. Să mai vorbesc despre degringolada drepturilor omului în dictaturile *atee* ale estului european? Sau despre revoluția franceză, al cărei rol fondator în definirea modernă a drepturilor omului e dublat de un apogeu al arbitrarului și al terorii? Am putea ajunge și la detalii oarecum banale, dar semnificative. *Amnesty International*, una din cele mai importante și mai eficiente organizații pentru protejarea celor ale căror drepturi sînt grav încălcate, s-a născut din inițiativa unui avocat catolic, Peter Beneson, devenit, în anii optzeci, și președintele ACAT (Asociația Creștină pentru Abolirea Torturii). Nu pot decît să regret că, dintr-odată, politicianul Schmidt își ia revanșa asupra intelectualului, punînd între paranteze atîta informație istorică.

Tocmai reflectam la toate astea, cînd, la seminarul săptămînal de la *Wissenschaftskolleg zu Berlin*, o profesoară din Zürich a spus povestea faimoasei Sarah Baartman, zisă și „Venus hottentotă“. E vorba despre o sud-africană de la începutul secolului XIX, cu un posterior supradimensionat, amintind *steatopygia* Venus-urilor preistorice de la Willendorff și Lespugue. Disecată, după moarte, de Cuvier, expusă, ca un fenomen, la Musée de l'Homme, revendicată, apoi, de autoritățile Africii de Sud cu titlu de „patrimoniu național“, biata Sarah a ajuns, într-un tîrziu, o emblemă-manifest a feminismului, anticolonialismului, antirasismului etc. A trata un om din unghiul istoriei naturale, a-i expune scheletul alături de dinozauri și cimpanzei e a-i leza demnitatea și drepturile. Nu mi-am putut reține un zîmbet rău. Aștept, nerăbdător, condamnarea darwinismului ca fiind politic incorect. Cum să pui omul la rînd cu maimuțele? Cum să lezezi demnitatea aproapelui alăturîndu-l urangutanului și cum să lezezi demnitatea urangutanului, tratîndu-l drept expresia *primitivă* a unei ființe *superioare*? Anticipez că veghea (legitimă) privind drepturile omului va deveni, curînd, o infinită sursă de insomnie...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

În așteptarea imigranților

Ocupată cu „dezbaterile“ despre înzăpezire și dezăpezire, presa noastră a trecut cu vederea o opinie a comisarului european Leonard Orban, rostită în primele zile ale anului: peste zece ani sau chiar mai curînd, spunea domnia sa, România se va confrunta cu aceleași probleme privind integrarea imigranților cu care se confruntă acum Italia. Nu am nici o îndoială că așa va fi. Iar dacă iarna „ne ia prin surprindere“ an de an, problema imigranților ne va găsi cu totul nepregătiți – politic, administrativ, cultural și uman. În plin conflict între președinte și premier pe tema ministrului Justiției, pare de pe pereți să te gîndești la imigranții care vor veni în România peste cîțiva ani. Există totuși o legătură între mediocritatea politicii de la noi (căci, pe scurt, asta dovedește noul conflict între „Palate“) și ceea ce ni se va întîmpla mîine, dacă nu ne pregătim de azi. Stă mărturie chiar cazul Italiei.

La jumătatea lunii decembrie, două ziare prestigioase – *The Times* și *The New York Times* – au publicat, fiecare, cîte un amplu articol despre Italia, ajungînd la aceeași concluzie: în loc de *la dolce vita*, în Peninsulă s-a instalat o solidă depresie colectivă. Semnele ei nu rezultă doar dintr-un studiu recent care îi arată drept cei mai nefericiți dintre vest-europeni, dar și din realitățile concrete: dacă acum 20 de ani Italia se mîndrea că a ajuns din urmă Marea Britanie la performanțele economice, acum se vede depășită de Spania; creșterea demografică este zero; datoria publică este de 106% din PIB (mai mare decît în Zimbabwe); între 2001 și 2005, s-au pierdut în medie 120 de zile pe an la mia de angajați din cauza grevelor (față de numai 26 de zile în Marea Britanie); 70% dintre tinerii între 20 și 30 de ani locuiesc împreună cu părinții, „ceea ce îi condamnă la o adolescență prelungită“, notează *The New York Times;* SUA au investit în Italia anul trecut doar 17 miliarde de dolari (în Spania – 50). Populația e îmbătrînită (1 italian din 5 are peste 65 de ani), dar și clasa politică la fel; pînă și la concursul Miss Italia, media de vîrstă a membrilor juriului era de 70 de ani. Dar nu vîrsta în sine e problema, ci „stilul“ și teama de nou: clasa politică italiană este dominată de decenii cam de aceleași figuri specializate mai ales în „trasul sforilor“ pe coridoare, în lungi negocieri și pertractări, în elaborarea unor legi complicate (care au creat un sistem birocratic enorm). Cartea cea mai vîndută în 2007 în Italia a fost *La Casta. Così i politici italiani sono diventati intoccabili* („Casta. Cum au devenit politicienii italieni de neatins“), cu peste un milion de exemplare; autorii – doi jurnaliși de la *Corriere della Sera,* Sergio Rizzo și Gian Antonio Stella – fac o adevărată disecție a sistemului politic italian, retrograd și ineficient. *The Times* preia, din carte, două exemple semnificative: Italia este țara europeană cu cei mai mulți șoferi de demnitari ori funcționari publici, iar întreținerea anuală a personalului și a Palatului Quirinale (sediul președinției Italiei) costă de patru ori mai mult decît aparatul administrativ și întreținerea Palatului Buckingham. Umberto Eco îi declară jurnalisului de la *The Times* că se simte profund deprimat: „Cînd o țară întreagă merge cu criza pînă dincolo de dezbaterea despre «cine sîntem și încotro ne îndreptăm» înseamnă că atingem noi praguri ale isteriei“.

Această depresie colectivă (exploatată electoral de unii politicieni) a stat și la baza recentelor reacții împotriva românilor (sau, acum cîțiva ani, împotriva marocanilor sau albanezilor), echivalați cu infractorii. Discursul public italian e dominat de lamentări fără sfîrșit ori de încercarea de a găsi țapi ispășitori, dar nu observă că între timp lumea s-a schimbat. „Această explozie de provincialism e demnă de milă“ – mai spune Umberto Eco.

Cîteva reacții la cele două articole îl confirmă pe deplin pe Umberto Eco: premierul Prodi s-a apucat să spună că nu-i adevărat că Spania a depășit Italia (doar la cîțiva indicatori...), un ziar a comandat repede un sondaj din care a rezultat că italienii nu sînt chiar așa de nefericiți, un editorialist a scris ceva de genul „să nu ne mai dea nouă lecții anglo-americanii ăștia, noi sîntem altfel, ei nu ne înțeleg“.

Tocmai. În numele acestui „altfel“, Italia s-a bucurat de viață și acum e luată prin surprindere. „Problema e că între 1950 și 1990, cînd țara avea creștere economică, italienii au tolerat comportamentele incorecte ale conducătorilor lor“ – spune Alexander Stille, profesor la Universitatea Columbia. Și, tot pentru că se simțeau „altfel“ și vedeau, an de an, cum milioane de străini vin în Italia să cunoască *il piacere di vivere,* timp de decenii italienii au trăit liniștiți în „provincia“ lor, cam nepăsători la ce se întîmplă în lume. Cei care nu-și găseau rostul în Italia au emigrat (circa 25 de milioane pînă în 1970), accentuînd astfel mica mitologie a italianului care „se descurcă oriunde“. Acum, procesul s-a inversat: în Italia au venit aproape 4 milioane de imigranți. Și ei, desigur, „altfel“.

În tot acest timp care a trecut de la „miracolul economic italian“ din anii '60-'70 pînă la depresia de astăzi, clasa politică italiană (cu puține excepții) s-a pierdut în dispute sterile, în manevre de facere și desfacere a coalițiilor, în provocarea de alegeri anticipate și, nu în ultimul rînd, a construit o rețea de interese politico-economice care a dus la

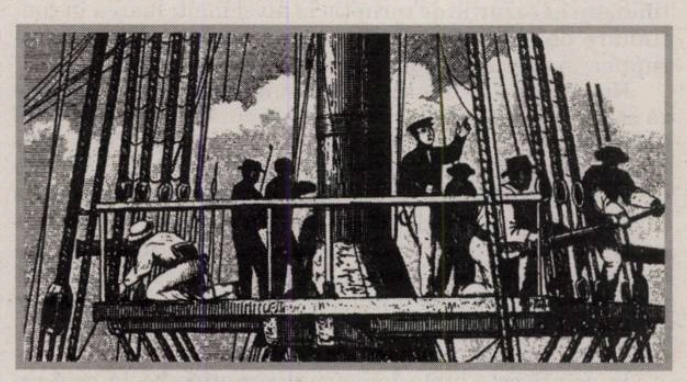

cîteva procese răsunătoare. Cîtă vreme economia a crescut, a mers. Acum, italienii constată (sau nu mai pot trece cu vederea) că sînt prost conduși. Nematurizați politic (pentru că prea multă vreme participarea politică s-a redus la a fi „de stînga“ sau „de dreapta“), foarte mulți cetățeni capătă o anume lehamite față de „clasa conducătoare“ (pe care au tolerat-o atîta timp) și cred că de vină pentru ce li se întîmplă sînt străinii.

Cam astea ar putea fi unele dintre problemele noastre peste zece ani. Dar e plicticos să te gîndești la ele. Acum avem creștere economică, se construiesc noi supermarketuri și e foarte pasionant să urmărești la televizor meciul Băsescu-Tăriceanu pe tema ministrului Justiției...

tinerea de minte

„Se ocupă cu introspecțiunea.
De fapt speculează mai mult ideile furajere.
Face și pe distratul: ți se uită în ochi și
gîndește aiurea.
Din timiditate rumegă mereu un răspuns întîrziat.
Mai rumegă și un plan pentru recolta viitoare.
Totuși destul de resemnat: suportă cu tărie
propriul său nume.
E tăiat din cauza pericolului pe care-l prezintă
coarnele.
În societate servește ca exemplu și ca talpă.
Întreține relații foarte întinse; a avut o
chestiune personală cu broasca umflată.
A primit să stea în intimitatea oului de furat.
Mecena național: pozează pentru Grigorești.
Agricultor în orele libere, îngrașă pămîntul.
În raport cu taurul, e pur și simplu o vacă.
Iar după mamă e supus elvețian.“

(Jacques Costin, „Boul“,
în antologia lui Iordan Chimet
Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari...,
Editura Universal Dalsi, 1999)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Cum va arăta raportul pe Justiţie?

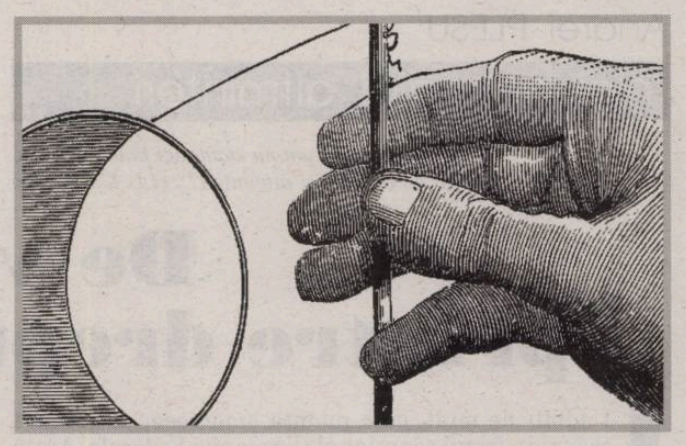

Peste două săptămîni, Comisia Europeană va publica un raport despre evoluţia reformei în Justiţia din România. Va fi un raport intermediar, cel definitiv urmînd să fie publicat în iunie. De-abia atunci Comisia va decide dacă va aplica celebra „clauză de salvgardare", un mecanism de sancţiuni împotriva României. Raportul de la sfîrşitul acestei luni va indica doar tendinţa, va spune dacă drumul este bun sau nu. Raportul este făcut pe baza unor informări venite de la Guvernul României, care sînt comparate apoi cu o serie de evaluări făcute pe teren de experţi trimişi de Comisia Europeană.

Informaţiile de pînă acum arată că documentul va fi destul de sever. „Limbajul va fi destul de dur în raportul din ianuarie, din moment ce nu au fost îmbunătăţiri în lupta împotriva corupţiei" – au declarat pentru site-ul Euexpands.com surse din Comisia Europeană. Şi, într-adevăr, de ce ar fi bun? De la ultimul raport, cel din iunie anul trecut, mai multe elemente arată că reforma din Justiţie trenează. Pentru ca raportul să fie favorabil, România ar fi trebuit să înregistreze progrese la 4 capitole, aşa-numitele *benchmarks* sau puncte de reper, stabilite la momentul aderării. E vorba – şi aici citez din angajamente – de asigurarea funcţionării sistemului judiciar într-o manieră transparentă şi eficientă, în special prin întărirea capacităţii şi responsabilităţii Consiliului Superior al Magistraturii; înfiinţarea unei Agenţii de Integritate cu responsabilităţi în verificarea averilor şi potenţialelor conflicte de interese; continuarea efectuării de investigaţii profesioniste şi nepărtinitoare în cazurile de corupţie la nivel înalt; luarea în continuare de măsuri pentru prevenirea şi combaterea corupţiei, în special în administraţia publică locală.

Nu e nevoie să fii un fin analist al reformei din Justiţie ca să îţi dai seama că lucrurile stau rău. Fostul ministru al Justiţiei, Tudor Chiuariu, reuşise să treacă prin Parlament legea de funcţionare a Agenţiei de Integritate, chiar înainte de raportul din iunie anul trecut. Adoptarea legii nu a servit la mare lucru, deoarece Agenţia încă nu funcţionează. Unii spun că nici nu e nevoie de ea, deoarece există destule mecanisme prin care pot fi verificate averile demnitarilor: chiar dacă e aşa, înfiinţarea Agenţiei este un angajament pe care România l-a luat în momentul aderării, ar fi cel puţin neserios dacă nu l-ar îndeplini.

În ce priveşte lupta împotriva corupţiei, boala este veche: lipsesc în continuare condamnările definitive ale „peştilor mari", după cum se exprimase un fost comisar european. În plus, dosare care vizau importanţi oameni politici sau de afaceri s-au întors, sub diferite pretexte, de la judecători la procurori, alt semnal prost. Mai mult, prin modificările pe care Parlamentul le-a adus Codului Penal şi celui de Procedură Penală, percheziţiile devin aproape imposibile, iar procurorilor li se limitează posibilitatea de a ancheta cazurile de corupţie (mă întreb dacă unii oficiali români vor reacţiona la fel de epidermic în cazul în care raportul Comisiei va fi critic, precum au făcut-o cînd ambasadorul american Nicholas Taubman s-a arătat îngrijorat de hotărîrea Parlamentului). Ce să mai spunem de ştirea halucinantă de la începutul lui decembrie: magistraţi care urmau să ocupe funcţii de conducere – anchetaţi pentru că ar fi dat mită ca să obţină posturile respective. Printre cei anchetaţi se numără şi un magistrat care urma să conducă Parchetul Bucureşti!

Ca şi cum toate acestea nu erau de ajuns, tergiversările privind numirea unui nou ministru al Justiţiei reprezintă încă o bilă neagră. Mai mult, în cazul în care documentul va fi critic, principalii oameni în stat vor avea ocazia – pe care nu o vor rata – de a se acuza de eşecul reformei în Justiţie. Preşedintele Traian Băsescu îl va acuza pe premier că nu a fost capabil să îşi ţină promisiunile, Călin Popescu Tăriceanu îi va da replica, reproşîndu-i că a provocat indirect demisia lui Tudor Chiuariu şi că a întîrziat nepermis numirea succesorului său.

În faţa imaginii dezolante pe care o oferă justiţia română, ce va face Comisia Europeană? În mod normal, raportul ar trebui să fie unul foarte critic, în care toate neîmplinirile să fie subliniate cu tuşe groase. Probabil că aşa se va şi întîmpla, mai ales că documentul de la sfîrşitul lui ianuarie nu prevede sancţiuni. Cu alte cuvinte, în ianuarie, Comisia îşi poate permite un exerciţiu retoric sever, în încercarea de a evita aplicarea clauzei în iunie. Nici la Bruxelles nu se doreşte această premieră nefericită, dar România pare că îşi dă toată silinţa să primească sancţiunea.

Ştiri nebăgate în seamă

● *Bîte la second-hand.* La Hamburg, cîteva zeci de arme albe confiscate de autorităţi au ajuns din nou în stradă după ce au fost vîndute, prin licitaţie publică, pe Internet. Şişurile, cuţitele, lanţurile şi rîngile au fost recuperate, la preţuri de *second-hand,* de cei care fuseseră deposedaţi de ele. Scandalos e că nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru că tranzacţiile sînt perfect legale. Ziarul *Die Welt* a prezentat chiar o serie de imagini cu obiectele respective. Armele confiscate au fost inventariate şi fotografiate cu acribie sadică, de funcţionarii germani. Cea mai „tare" imagine e cu o bîtă de baseball ciobită: aşa cum se prezintă zgîrietura, e evident că nu a fost produsă prin lovirea unei mingi. Acea bîtă şi suratele ei sînt acum motiv de dispută în Landtag. Din fericire, disputele de acolo nu se lasă cu capete sparte. Din nefericire, pînă la închiderea ediţiei politicienii nu au găsit nici o soluţie.

● *Apeluri.* În timp ce de la Ryad, din Arabia Saudită, preşedintele Sarkozy transmitea că „Franţa vrea să fie prietena lumii arabe, o prietenă care nu dă lecţii, dar care spune adevărul", pentru că „cele două state împărtăşesc aceleaşi obiective în ceea ce priveşte «politica de civilizare» făcînd totul pentru a evita ciocnirea civilizaţiilor şi războiul religiilor", scriitorul Jean D'Ormesson lansa, de la Paris, un apel care a trecut aproape neobservat chiar şi în mediile europene creştin-democrate: „Irak este o ţară devastată de dictatură, de război, de terorism, de mizerie. Toţi cei care trăiesc în această regiune atît de încercată sînt nefericiţi. Există însă cîţiva irakieni care sînt încă şi mai nefericiţi, mai izolaţi, mai ameninţaţi decît ceilalţi: creştinii. (...) Descendenţi ai contemporanilor lui Abraham, urmaşii uneia dintre primele comunităţi care ne-au transmis mesajul lui Hrisos, creştinii din Irak vorbesc o limbă derivată din arameică, limba lui Iisus. (...) Condiţiile lor de viaţă sînt îngrozitoare. Situaţia lor de acum e chiar mai rea decît pe vremea regimului lui Saddam Hussein. (...) Pentru ca ei să-şi poată mărturisi în continuare credinţa, singura speranţă este solidaritatea celorlalţi creştini din lume". **(Matei Martin)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Imigrant de duminică

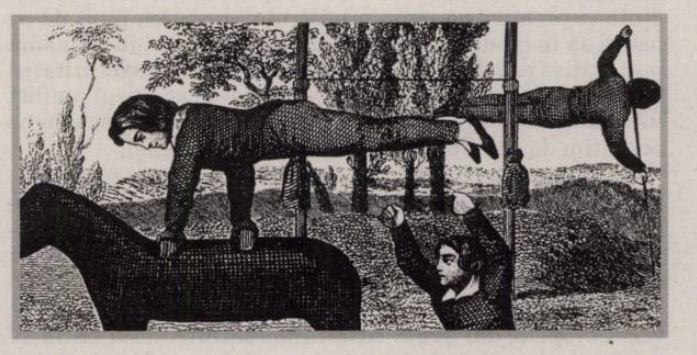

Cînd ieşi din aerport în ţara pe care ai cunoscut-o din filme, e greu să nu te crezi acasă. Ai în minte deja fiecare colţ de stradă, fiecare semafor, fiecare vitrină, mulţimea de pe trotuare, graşii şi slabele, reclamele şi zgomotul avioanelor. Toate, mult mai bine luminate şi încadrate decît reuşeşte biata cameră de amator a ochiului omenesc, care mai şi clipeşte des, din cauza emoţiei.

Cînd ajungi în ţara pe care crezi c-o ştii mai bine decît pe a ta, nu te mai poţi rătăci, chiar şi cînd nu ştii unde eşti. Nu m-am simţit niciodată pierdut în America, tocmai pentru că America era peste tot. Ca un palton larg şi comod, în care ştii că nu ţi se poate întîmpla nimic rău, oricît de frig ar fi. Palton cu GPS acum, că nici românul, cît de aventuros, nu mai suportă să trăiască fără să ştie că se află pe Sunset, colţ cu Hollywood.

Nu că asta ar ajuta cu ceva: America îmi rupe sufletul de fiecare dată. De 16 ani, de cînd am ajuns acolo prima oară, e ţara pe care aş vrea s-o numesc „acasă" şi nu mă lasă o mulţime de detalii cu care m-am ales din construcţie. Legile federale, tradiţiile româneşti, casa de aici şi limba maternă, în mod nefericit aleasă de noroc dintre limbile romanice, care e cunoscut că dau dependenţă. America e ţara care atrage, în mod bizar, chiar şi pe cei mai stupizi duşmani ai ei: în fond, chiar şi teroriştii de la 11 septembrie trăiau acolo de ceva vreme, ba chiar părea să le placă. Nu mai vorbim de noi, europenii ăştia care am crescut în anii '70 şi '80 cu *Mannix, Pierduţi în spaţiu, Războiul Stelelor* şi-un pic de *Dallas,* aşa, pentru interioare. Pentru noi, America e ţara care a reuşit cumva să ia în posesie şi întreg spaţiul extraterestru, cu ale cărui imagini a umplut locul dintre urechile a milioane de adolescenţi. Vă puteţi imagina o navă spaţială franţuzească, nemţească sau coreeană, luptîndu-se cu zeci de altele, invadatoare extraterestre? Aia e, că nu puteţi! În mintea noastră, decorul pentru întreg viitorul (paşnic sau cu arme laser) e deja aşezat, şi pe el scrie *Made in USA.* Se ştie, navele lor din filme sînt cele mai bune, nu intră vidul în ele, chiar şi cînd deschizi uşa!

Cîţi nu şi-ar dori să trăiască în aşa o ţară, cu şosele largi, restaurante bune, librării mai mari ca-n Europa şi biciclete de poliţie pe care scrie, ca să fie clar, că te vor sluji şi proteja? Cîţi dintre noi rezistă la promisiunea implicită a unei maşini mai lungi decît un remorcher de pe Dunăre, la speranţa unei case în curtea căreia vin noaptea ratonii din pădurea învecinată, la certitudinea unui loc în care vecinul nu dă niciodată muzica tare, iar copiii născuţi acolo au dreptul şi şansa să ajungă chiar preşedinţi, chiar dacă îi cheamă Johnny Popescu sau Barrack Mohammed Obama?

Rezistă destui la tentaţia stabilirii în America, însă cei mai mulţi, de frică şi lene, nu pentru că nu le place locul. Eu sînt la categoria fricoşi: mi-e teamă de dorul de casă şi de depresia dezrădăcinatului. Însă asta nu mă apără de o altă afecţiune, poate la fel de gravă: tristeţea celui care n-a reuşit să emigreze, deşi ştia o ţară perfectă pentru aşa ceva. Poate mă repet: o cheamă America.

De fapt, poate n-ar trebui să ne temem de lipsa rădăcinilor. În fond, cei mai mulţi ne-am născut şi am copilărit în mijlocul lucrurilor create acolo. Frigiderul, cola din el, salvarea lumii sau libertatea: astea sînt toate invenţii americane. Ştiu, ştiu că libertatea e un concept european, însă drumul de la concept la aplicaţiile practice se face totuşi pe *freeway*-ul cu patru benzi de pe coasta Pacificului, nu pe *Autobahn*-ul nemţesc, fie el şi cu viteză nelimitată... Între Europa şi America rămîne diferenţa între a crede şi a face. Noi credem c-ar fi bine să ne purtăm frumos unii cu alţii, la ei asta e chiar legea. Noi bănuim c-ar mai exista şi alţi oameni în afară de noi, în vreme ce în America parcarea de la plajă e limitată la două ore, ca să mai poată veni şi alţii să stea la soare. Şi chiar şi noi, ăştia din patria mitocanilor, le vom da locul. Se îngrijeşte de asta poliţia care însemnează cu cretă galbenă roţile maşinilor, ca să le poată ţine socoteala minutelor...

Pe scurt, m-am întors acasă şi încă mai caut motive plauzibile pentru care m-am urcat în avion. Ce naiba, unde am greşit? Îmi spuneţi voi?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Cine şi cum cîntă

În ultimul an al mandatului său, preşedintele SUA, George Bush jr., a decis să dea un impuls procesului cu care predecesorul său, Bill Clinton, îşi încheia cei opt ani petrecuţi la Casa Albă, fără să-şi atingă scopul: încheierea unui acord de pace între statul Israel şi palestinieni. S-au risipit de mult speranţele unei victorii militare a alianţei statelor democratice împotriva regimului Saddam din Irak: proiectul Marelui Orient prevedea schimbarea atmosferei din regiune, transformarea contradicţiilor ireductibile în subiecte de negocieri. Prelungirea ostilităţilor din Irak a radicalizat poziţiile militante din lumea arabă şi musulmană, mai mult parcă decît altă dată, zona este supusă aleatoriului din relaţiile între guverne ostile, dominate de neîncredere în cuvintele şi intenţiile adversarului şi grupuri care cred doar în realitatea victoriilor dobîndite cu arma în mînă. Statele Unite sînt percepute ca un aliat necondiţionat al Israelului, rolul său de arbitru al conflictului este contestat. Pentru a restabili reputaţia de neutralitate, preşedintele Bush şi-a început vizita oficială în Orientul Mijlociu printr-o declaraţie făcută la Ierusalim, declaraţie şocantă prin precizia ei: „trebuie să înceteze ocupaţia începută în 1967, iar acordul trebuie să înfiinţeze Palestina, cămin al poporului palestinian, la fel cum Israelul este căminul poporului evreu“ (BBC, 11 ianuarie). Israelienii au observat imediat că pentru prima oară americanii folosesc cuvîntul „ocupaţie“.

În continuarea vizitei, preşedintele american a vrut să zboare cu elicopterul la Ramallah, pe malul occidental al Iordanului. Vremea era proastă, zborul era periculos şi convoiul oficial însoţit de motociclete a trecut prin şirul de puncte de control, garduri şi bariere. Ele n-au funcţionat cît timp Bush s-a deplasat, dar au fost imediat restabilite după trecerea lui. Banca Mondială consideră că aceste restricţii joacă un rol esenţial în situaţia economică precară din teritoriile palestiniene. Iar prosperitatea economică este un factor esenţial în desfăşurarea unui proces de pace credibil. Proces considerat posibil de Mahmoud Abbas, lider Fatah, preşedintele Autorităţii palestiniene şi contestat prin continue atentate împotriva Israelului de liderii Hamas, organizaţie palestiniană susţinută de Siria şi Iran. Hamas contestă pretenţia Organizaţiei de Eliberare a Palestinei de a fi unicul şi legitimul reprezentant al tuturor palestinienilor. Şi în timp ce începeau convorbirile oficiale între israelieni şi palestinieni, Hamas convoca pentru 23 ianuarie, în capitala Siriei, un congres pentru formarea unei adevărate organizaţii reprezentative al cărei scop ar urma să fie contracararea „schemelor americane şi sioniste“. Abbas susţine că Khaled Mashaal „este un mincinos“, iar Khaled Mashaal îi răspunde calificînd-l drept un „mincinos periculos“. Nici Guvernul israelian nu se poate sprijini pe o opinie publică gata să-i legitimeze concesiile. Acesta este, probabil, şi motivul pentru care convorbirile se ţin departe de lumina reflectoarelor, detaliile urmînd să fie anunţate după ce va exista un acord principial. Luni seară, după prima zi a negocierilor, ambele părţi au declarat că atmosfera a fost pozitivă, dar chiar dacă liderii ajung la o înţelegere, rămîne problema transpunerii deciziilor lor pe teren: Israelul ar urma să treacă la îngheţarea construcţiei de colonii şi să le desfiinţeze pe cele construite ilegal. Palestinienii ar trebui să desfiinţeze infrastructura grupurilor militante. Toate aceste obiective au fost obiectul nenumăratelor tratative de pînă acum, dar ele n-au fost puse niciodată în practică, pentru că nici una dintre părţi nu este dispusă să modifice situaţia existentă, din teama că partenerul din faţa sa îl va trage pe sfoară şi nu-şi va respecta semnătura.

Acesta este climatul în care pianistul şi dirijorul Daniel Barenboim a solicitat şi a primit cetăţenia palestiniană, fiind probabil, în lume, singurul posesor al celor două cetăţenii. Eforturile lui de a-i uni pe muzicienii din ambele tabere în aceeaşi orchestră sînt privite cu suspiciune în Israel, unde şi faptul că a dirijat opere ale compozitorului german Wagner, profund şi convins antisemit, nu i-au asigurat nici măcar simpatia melomanilor. În această zonă, cine plăteşte nu comandă şi muzica.

globul cubic

Un proiect controversat

Proiectul Bibliotecii Naţionale din Praga, elaborat de Jan Kaplicky, arhitect care după ce a fugit de la Praga în 1968 a dobîndit o reputaţie internaţională, a fost premiat în cadrul unui concurs cu 350 de participanţi. O piramidă colorată în verde cu violet, cu unghiurile rotunjite, ar urma să se înalţe pe esplanada Letna.

Proiectul nu le place tuturor: mulţi îl asemuiesc unei caracatiţe, alţii – unui cort de circ, iar preşedintele ţării, Vaclav Klaus, şi-a exprimat dezgustul în termeni categorici, spunînd că e gata să se lege cu lanţuri de şantier, pentru a împiedica realizarea proiectului. În cotidianul *Lidové Noviny,* Vaclav Havel, fostul preşedinte, s-a dovedit un apărător fervent (şi pe vremea cînd el era preşedinte şi Klaus prim-ministru, polemicile nu au lipsit din peisajul politic): „sînt fericit că Praga, lipsită pînă azi de frumoase edificii moderne, va putea, în sfîrşit, să aibă o creaţie interesantă“.

Problema e departe de a fi doar estetică. Viitorul amplasament al Bibliotecii e rîvnit de multă lume. E ameninţată esplanada Letna, proprietate a municipalităţii, situată la 500 de metri de Castelul din Praga, un spaţiu întins în centrul capitalei, acum loc de odihnă, de plimbare şi de jocuri improvizate. Mai mulţi promotori imobiliari, unii dintre ei membri în Consiliul Municipal, sînt cu ochii pe acest teren.

Tot Vaclav Havel, tot în *Lidové Noviny:* „M-am bucurat prea devreme. Banalitatea şi mediocritatea pot iarăşi învinge. În Praga, ca şi în alte oraşe ceheşti, proliferează ca un cancer hipermarket-urile, parking-urile gigantice, clădiri administrative şi antrepozite uriaşe poluează peisajul. (...) Afacerea cu esplanada Letna dovedeşte ce se întîmplă cînd mîna invizibilă a pieţei dirijează totul“.

Adversarii lui Kaplicky vor să scape de complicaţii, oferind un teren la periferie. Deocamdată lipsesc investitorii, nu prea se înghesuie nimeni la finanţarea noii clădiri. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Pentru că există...

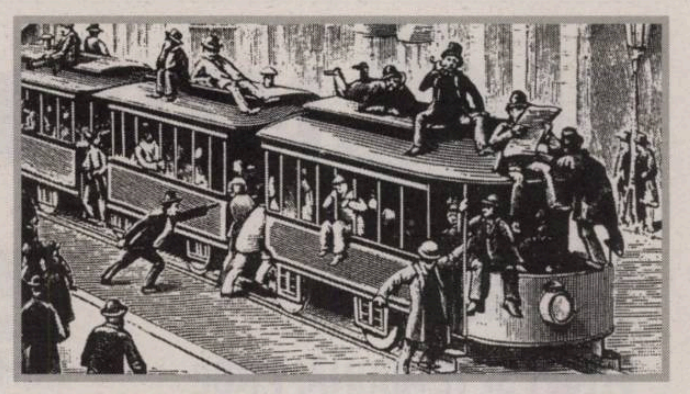

De felul meu, nu urc pe munte. Mă las dus de telecabină sau de automobil spre vîrfuri prietenoase şi mă încîntă priveliştea lor, înfăşurată în văzduh tare. Am, deci, sensibilitatea estetică necesară percepţiei sublimului montan, dar nu şi voinţa căţărării, nu şi plăcerea efortului fizic al urcuşului susţinut. Îmi place la nebunie să privesc munţii pînă la pierderea de sine, dar nu-mi place să transpir pentru asta. Poate mai mult decît munţii înşişi, mă fascinează poveştile relaţiei lor cu oamenii.

Copil fiind, am fost şi eu impresionat de povestea cuceririi Everestului. Sir Edmund Hillary din Noua Zeelandă şi Tenzing Norgay din Nepal au fost eroi pentru mine şi, sînt sigur, pentru toţi cei din generaţia mea. Hillary a pornit cu 362 de cărăuşi, 20 de şerpaşi şi aproape 5 tone de bagaje spre vîrful cel mai înalt, încă neatins de om. Isprava lor, de a fi primii muritori care au ajuns pe „acoperişul lumii“, mi se părea măreaţă, din specia acelor performanţe care au dus exemplare ale rasei mele pe lună, la poli, în adîncuri insondabile sau la recorduri atletice uimitoare. Am crescut însă şi aproape am uitat de cei doi montaniarzi. Cînd, la începutul anului acesta, am citit depeşele agenţiilor de presă care anunţau decesul lui Edmund Hillary, mi-am adus aminte de acea admiraţie totală pe care o aveam pentru el, cu mulţi ani în urmă. Ştirea aceasta a fost o madlenă care mi-a dat, pentru cîteva minute, o reverie...

Acum, am aflat că performanţa sa, cu totul extraordinară în 1953 şi în anii care au urmat, nu mai este nici măcar ieşită din comun în 2007. De pildă, în 1993, nu mai puţin de 40 de alpinişti au ajuns pe vîrful suprem într-o singură zi. O fotografie din 1996, arată un şir lung de alpinişti care aşteaptă, la coadă, să urce pe Everest, aşa cum aşteaptă la coadă turiştii să atingă un monument, să se fotografieze acolo şi să plece. În ultimul deceniu, s-au înregistrat zeci de expediţii pe Everest care aveau ca misiune nu să atingă vîrful, ci să cureţe traseul de acces de tuburi goale de oxigen, deşeuri, corturi părăsite sau unelte aplinistice abandonate de multele expediţii care au asaltat tot mai accesibilul acoperiş al lumii. Cu aceste ocazii au fost găsite cam 100 de trupuri neînsufleţite ale curajoşilor care au murit pe traseu, dar nu au fost culese, fiind prea greu de transportat la vale. Printre acestea, şi trupul unui faimos alpinist britanic, dispărut în 1925 în tentativa de a atinge piscul pe atunci neatins, George Leigh Mallory. Omul a rămas celebru nu pentru sfîrşitul tragic al expediţiei sale, ci pentru un răspuns impozant cît muntele. Întrebat fiind de ce vrea să urce Everestul, a răspuns „Pentru că există“. Am regăsit în ani replica lui drept motto al multor cărţi. Everestul a devenit, în zilele noastre, ţinta unor performanţe tot mai excentrice, care, toate, sugerează că ceea ce era eroic în anii '50, e banal în era postmodernă. În 2000, un sloven a coborît faţa sudică a muntelui, de la vîrf pînă la poale, slalomînd pe schiuri. În 2001, un francez a coborît faţa nordică a muntelui, legendară pentru dificultate, cu snowboard-ul. Tot în 2001, un american nevăzător a ajuns pe vîrf, iar în 2003, şerpaşul Laka Gelu a stabilit recordul de viteză: a ajuns în 10 ore şi 56 de minute de la tabăra de bază pe vîrf. Aşadar, ce mai înseamnă, astăzi, performanţa din 1953, cînd Hillary şi şerpaşul Norgay au atins vîrful cel mai înalt al planetei? S-ar zice că nu mare lucru. Sigur, trebuie să dăm respectul nostru acelora dintre noi care au fost primii. Societăţile civilizate cultivă respectul pentru cei care au fost, la un moment dat în viaţa lor, primii în orice. Chiar dacă, după ei, alte zeci de mii au repetat performanţa.

Şi totuşi, povestea escaladării Everestului din 1953 înseamnă şi altceva. De vreme ce toate agenţiile de presă au ţinut să transmită ştirea morţii lui Hillary. De vreme ce premierul neo-zeelandez a dat o declaraţie solemnă în ziua decesului. De vreme ce isprava celor doi, spre deosebire de sutele de repetări ale performanţei de după anii '60, are pentru contemporani miez filozofic. *The New York Times* vorbeşte despre un anume fel de explorator pe care Hillary l-a încarnat perfect: „exploratorul imperial“. Succesul său a fost posibil doar în urma unui efort de decenii al Comitetului „Mount Everest“, constituit în cadrul Societăţii Regale de Geografie de la Londra. Acest Comitet, de la constituirea sa în 1920 şi pînă la victoria din 1953, a pregătit şi lansat nouă expediţii spre vîrf. Imperiul ţinea să atingă fizic toate punctele sale, căci luarea în stăpînire nu a fost niciodată un ucaz de birou. Precizez că „exploratorul imperial“ nu trebuie înţeles, cum ar putea să o facă unii în grabă, drept „exploratorul imperialist“. Relaţia de parteneriat frăţesc dintre Hillary şi Norgay, celebră în epocă şi evidenţiată în toate istorisirile expediţiei, dă un cu totul alt sens noţiunii de „imperiu“ decît cel impregnat de leninism. Iar mustul filozofic al poveştii este şi mai aromat, dacă reamintim această mărturisire a lui Hillary, făcută în 2003, cu ocazia aniversării a 50 de ani de la cucerirea Everestului: „În anii care au urmat ascensiunii, eu şi Tenzing Norgay (care a decedat în 1983 – *n.m.)* am discutat de foarte multe ori despre familiile noastre, despre problemele lumii, despre aproape orice, dar nu am mai vorbit niciodată despre Everest“. Performerii cei dintîi au păstrat misterul marii lor reuşite pentru totdeauna, chiar şi în discuţiile lor private. Asta în timp ce vîrful devenea tot mai accesibil. Asta în timp ce performanţa lor devenea tot mai accesibilă şi tot mai puţin performanţă. Pînă la urmă, de ce onorăm oameni precum Sir Edmund Hillary? Pentru că, aidoma Everestului, pur şi simplu există...

ready made

„Vrem ca societatea socialistă şi comunistă să aibă păduri şi mai bune, ca oamenii să poată trăi cel puţin aşa cum au trăit în trecut – într-un aer bun, într-o climă sănătoasă.“

(Nicolae Ceauşescu, în *Almanahul pădurii,* 1985)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

76°

Nu-i, de la Omul Nou, uşor
s-ajungi la *Noul Omo*,
după cum nu-i deloc uşor
să te tot uiţi la *promo*,

după ce doar de promovări
în muncă şi pe linie
politică, fără-ntrebări,
nici şchimburi de opinie,

avut-ai parte,-atunci cînd nu
te-ar fi spălat de pete,
oricît ai fi tot dres-o tu,
nici patru-cinci pachete

de ceea ce, cu *sh* şi *a*,
scris, se ceteşte *veniş*...
Un' s-a dus vremea, scumpa mea,
cînd ne dădeam pe tenişi

cu, dacă să găsea, ţincvàis
şi,-n rest, cu praf de cretă...
Mai ai vreo şliboviţă,-n şpais,
comoara mea secretă?

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Wartburgul lui Iulică

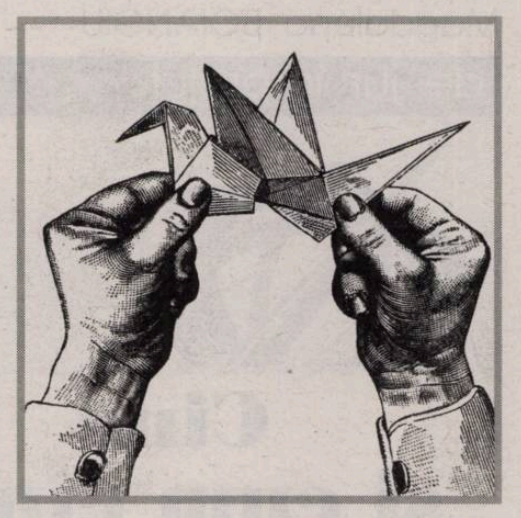

Am avut un unchi, Iulică, primul cunoscut cu maşină din viaţa mea. Pe cînd eu aveam vreo trei-patru-cinci ani, el avea un Wartburg şi venea din cînd în cînd pe la noi să ne scoată la cîte o plimbare. Pe atunci, şoselele erau o poezie: cu maşini rare şi cu plopi plantaţi des pe margini. Iar plimbările nu erau deloc scurte.

Wartburgul era crem, mare şi rotund ca o lebădă. Avea un volan elegant cu claxon de forma unui inel metalic concentric. Apăsai pe el în orice loc şi maşina claxona. Dar cea mai fascinantă comandă pentru un copil, maneta schimbătorului de viteze, era lîngă volan şi mă obişnuisem aşa de mult să o ştiu acolo, încît atunci cînd m-am urcat pentru prima oară într-o altă maşină, cu schimbătorul pe jos, între scaune (era un Renault Gordini) am avut o senzaţie de extremă curiozitate şi în acelaşi timp de teamă. Noua manetă era neagră, şi nu albă, de piele, şi şedea pe un fel de burduf cam sinistru. Mai ţin minte că Wartburgul avea canapele cu arcuri, bombate în exterior şi foarte moi. Odată am primit un autocar mare de jucărie pe care scria ONT (iniţialele de la Oficiul Naţional de Turism, agenţia de turism de stat, unica din vremea lui Ceauşescu). Mă jucam cu el pe covor şi îi tot săreau capacele de la roţi. Trebuia să le montez mereu la loc, ceea ce mă cam enerva. Într-o zi am profitat de ocazie că Iulică era la noi în vizită (el la masă şi eu pe sub masă cu autocarul) şi l-am întrebat dacă lui nu i se întîmplă să-i sară capacele de la Wartburg din mers. S-a distrat grozav şi după ce ai mei au încercat să-mi spună că aşa se întîmplă, numai ca să mă liniştească, a venit explicaţia lui de inginer care m-a satisfăcut pe deplin: „Ar sări ele şi la Wartburg, ca la toate maşinile, numai că eu le-am fixat cu un şurub ca să stea locului". Mi-am imaginat cum aş putea să pun nişte şuruburi micuţe şi la autocarul meu, mi se pare însă că am fost repede descurajat. Mi s-a spus ceva de genul că un autocar poate merge şi fără capace la roţi. Cu următoarea ocazie eu am studiat însă cu mare atenţie capacele albe şi bombate spre exterior de la maşina lui şi l-am întrebat unde sînt şuruburile. El uitase şi m-a întrebat nedumerit: „care şuruburi?". Am intuit că e ceva în neregulă, dar, cum pierdusem deja vreo două capace de la autocar, problema nu mai era aşa de importantă. Iulică era foarte priceput, repara orice şi nimic nu se mai strica după ce punea el mîna. Lucrase un timp în Germania şi, după modelul pe care-l văzuse acolo, se distrase calculînd costul unei frîne puse în România (fiecare picior pus pe frînă aduce o uzură a plăcuţelor şi a altor sisteme ale maşinii, care costă). Din cîte îmi aduc aminte, rezultatul lui era 50 de bani pe frînă. Iulică era un şofer desăvîrşit şi cred că foarte pasionat. Îşi aducea aminte după mulţi ani de drumurile pe care le făcuse cu noi şi ştia şi ce probleme a avut la un moment dat, la nu ştiu ce curbă de pe Valea Prahovei în care intrase cu viteză prea mare. Se mîndrea că reuşise să redreseze maşina aşa încît noi, pasagerii, nici să nu ne dăm seama că a fost vreo problemă. Îşi aducea aminte şi cum ezitase să frîneze prea brusc cînd un cîine îi ieşise în faţă. Îl călcase pe coadă, dar evitase să ne dea pe noi cu capul de toţi pereţii. A condus pînă după 80 de ani, cînd avea o Dacie galbenă şi regreta profund că vînduse Wartburgul lui cu tabla de un milimetru grosime, de care îşi amintea că-i putea schimba vitezele fără să apese pe ambreiaj şi la care ani de zile nu făcuse nici cea mai mică reparaţie.

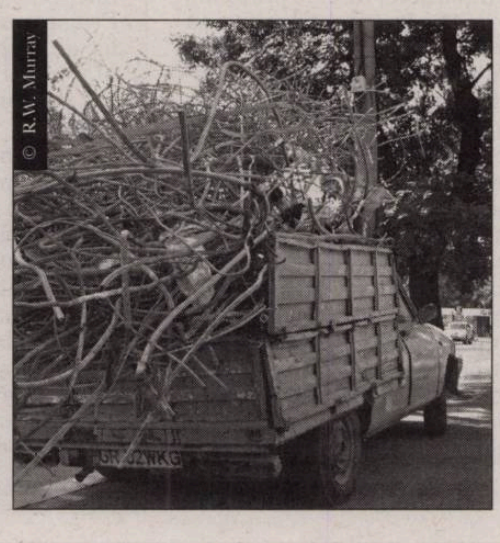

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:

Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C. Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Conflict între generaţii?

Edimineaţa prelungă a sfîrşitului de sărbători. Răsfoiesc *Dilema veche* dedicată noilor tehnologii, sorb din cafea şi trag din narghilea. Spaime şi îngrijorări faţă de butoane, plăceri tehnice mărturisite ca un *pêché mignon,* un repertoriu care se reduce – ce interesant! – la cîteva *device*-uri care nu fac decît să prelungească vechile îndeletniciri intelectuale ale scrisului şi vorbitului, plus vreo două, trei alte activităţi elementare. „Nu-mi plac telefoanele mobile de «fitze» – declară, de pildă, Cristian Crisbăşan. Pentru mine, mobilul trebuie să fie ergonomic, simplu de operat...“ – explică acesta. *Evident!* – îi fac eu cu ochiul printr-un vălătuc de fum. „Noile tehnologii“ par a se înscrie astfel, pentru aceşti „dilematici“ care sîntem, pe traiectoria revoluţiei tehnice din secolul al XIX-lea, oferindu-ne mai repede, mai mult, mai bine ceea ce putem să facem – sau măcar să ne imaginăm – şi singuri. Nu, categoric nu – mă gîndesc eu – Mona n-ar fi înţeles despre ce vorbesc bătrîneii ăştia! Sau ar fi rîs. Sau, mai probabil, s-ar fi plictisit.

Mona este fata (era să zic fetiţa...) unor prieteni cu care am petrecut revelionul. Are 15 ani. A fost singura, se pare, din grupul ei, care a ajuns să-şi petreacă Anul Nou cu părinţii şi să fie supusă astfel la acele ritualuri de comensalitate şi comunicare din jurul mesei patriarhale a sărbătorilor. S-a plictisit cu stoicism şi bună-creştere. Mai grav a fost cînd, către miezul nopţii, mobilul s-a blocat din cauza reţelelor suprasolicitate. A cerut voie să meargă la Internet, dar şi acesta dădea rateuri, din aceleaşi motive. S-a trezit brusc debranşată, într-o lume care vorbea altă limbă. A intrat într-un soi de panică placidă, care mi-a adus aminte de disconfortul periodic al studenţilor mei, pe care îi rog de fiecare dată să-şi închidă mobilele timp de cîteva ore. Nu a durat însă mult, căci următoarea serie de bip-uri şi-a atins ţinta şi Mona s-a putut întoarce printre oameni. Printre oamenii ei.

– Îmi dai şi mie lista ta de contacte? – a întrebat-o ea, dimineaţa, pe soţia mea, care i s-a părut, probabil, singura fiinţă abordabilă. Dar soţia mea nu a priceput despre ce era vorba. Contactele de e-mail – a explicat atunci Mona. Eu am 370, dar e puţin. Ilinca, prietena mea, are aproape o mie!

După un scurt schimb de replici dezlînate, dialogul s-a oprit. S-ar fi zis că cineva a trecut, brusc, la folosirea altei limbi, iar în casă nu se afla nici un translator.

Pe alt colţ de pagină din *Dilema veche* descopăr vorbele vizionare ale unui pionier în ale computerelor: „Tehnologia este tot ceea ce s-a inventat după ce te-ai născut“. Cu gîndul la Mona, îmi vine să rîd: tehnologia este, acum, tot ceea ce s-a inventat de cînd ţi-au crescut copiii mari! Şi nu mai înseamnă doar uluitor de mai mult/repede/bine etc., ci pur şi simplu altceva. Nu mai înseamnă mijloace noi pentru scopuri şi plăceri vechi, ci alt mod de a fi. În timp ce noi deveneam „sclavii noilor tehnologii“, în dormitorul de alături s-a născut, din această tehnologie, o altă lume.

Altă lume în timp, nu în spaţiu, a cărei distanţă faţă de mine se măsoară în ani, şi nu în kilometri. Altă lume care este însă, paradoxal, lumea în care trăiesc şi eu, o lume care mă cuprinde şi pe mine, ba chiar cu care trăiesc în aceeaşi casă. Adică o lume care este şi a mea. Lumea mea? Atunci de ce nu înţeleg mai nimic, deşi fac parte din ea? De ce de-abia reuşesc să învăţ cîteva elemente de vocabular al acestei noi limbi (sau or fi mai multe?), fără a găsi accesul la gramatica sa? De ce experienţa lor de viaţă îmi rămîne stranie, ca să nu spun străină, în timp ce întreaga mea experienţă de viaţă lor nu le spune nimic?

Şi iată, aici apare problema! Eu sînt părinte şi, mai grav, profesor. Adică trebuie să transmit ceva din cunoştinţele mele, dar mai ales din experienţa mea, copiilor mei şi altor copii, mai mici sau mai mari. De mii şi mii de ani omenirea a făcut pretutindeni acest lucru, bazîndu-se, în ultimă instanţă, pe *evidenţa* faptului că această experienţă este nu numai relevantă, ci şi indispensabilă vieţii urmaşilor – chiar dacă aceştia o vor lua pe alte căi sau vor descoperi şi alte variante. Tot pe această relevanţă a experienţei transmise şi acumulate s-a bazat, la alt nivel, şi ideea generală de model, de maestru, guru etc. Dar cum mai poate cineva să fie părinte – şi cu atît mai mult „maestru“ – din momentul în care experienţa sa, oricare ar fi aceasta, devine tot mai puţin relevantă pentru urmaşii săi? Din momentul în care schimbarea este mult mai rapidă decît schimbul de generaţii. Unii colegi, dascăli ce se vor de modă nouă, se amăgesc cu ideea că pot rezolva totul transferîndu-şi experienţa în *PowerPoint*. Sărmanii!...

Am descoperit în articolul Ralucăi un text din anii '70 al lui Margaret Mead, în care antropoloaga americană punea deja această problemă, dîndu-i şi un nume: *cultură prefigurativă*. Aceasta apare – considera Mead – cînd schimbarea este mai rapidă decît experienţa relevantă ce poate fi transmisă inter-generaţional. Într-o astfel de cultură, „e mai bine să fii un tînăr fără bagaje decît un adult cu memoria încărcată“ – constată Mead. Şi conchide, în final: „În trecut, existau mereu adulţi care ştiau mai mult decît orice copil, deoarece crescuseră în interiorul unui sistem cultural postfigurativ. Astăzi ei nu mai există, nu numai pentru că părinţii nu mai sînt nişte ghizi, dar şi pentru că nu mai există ghizi, fie că îi căutăm în propria ţară, fie în străinătate. Nici un adult de astăzi nu ştie despre lumea noastră ce ştiu copiii născuţi în ultimii douăzeci de ani“.

Era în anii '70...

Conflictul între generaţii? Ehei, ce vremuri bune!...

PUBLICITATE

NOU LA EDITURA TREI
PEDRO JUAN GUTIERREZ
Trilogie murdară la Havana
O carte interzisă în Cuba
Confesiunea șocantă a unui scriitor boem care gustă din plin farmecul și mizeria Havanei
Un succes internațional, tradus în 20 de țări

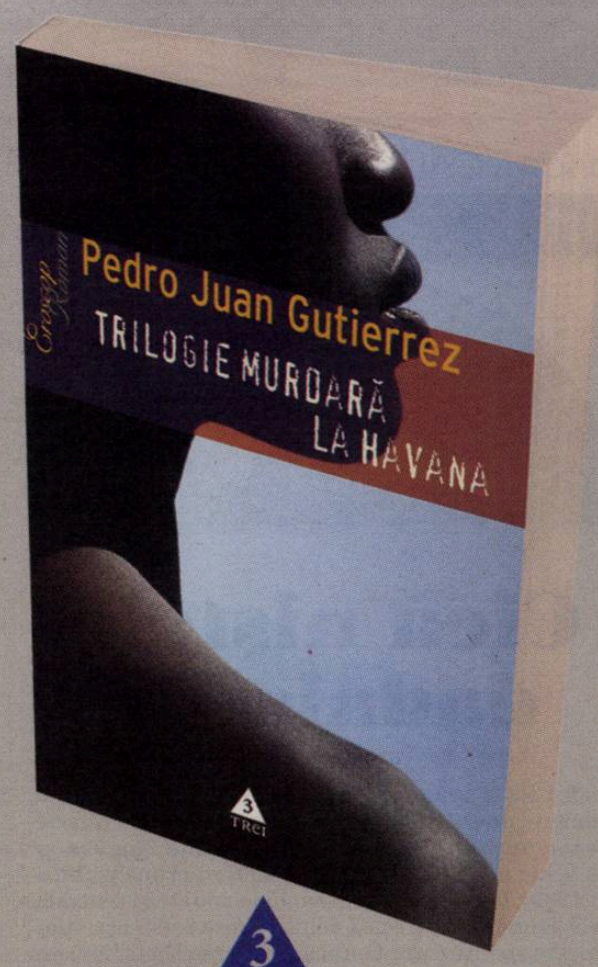

Radio Guerrilla Eliberadio
PLAYBOY
3 TREI
www.edituratrei.ro

Andrei PIPPIDI

SOS București

Vin sălbaticii!

Fiecare breşă făcută într-una din zonele protejate atrage după sine altele. Rana se lărgeşte. Imobilele noi, de o înălţime afară din scara împrejurimilor, se înşiră unul lîngă altul, aşa încît coerenţa ansamblului este distrusă. Am văzut cum, alături de catedrala catolică Sf. Iosif, au apărut întîi un zgîrie-nori, pe urmă blocul de şase etaje înfipt în colţul străzii Luterane. Vînzarea de către moştenitorii Palatului Ştirbei a terenului din spate, mărginit de străzile General Budişteanu şi Banului, a încurajat proiecte ambiţioase.

Conducerea Universităţii de Arte a fost informată că, pentru a lega viitoarea clădire înaltă care s-ar ridica pe acel loc (fosta grădină din dosul palatului, devenită un maidan pe care sînt parcate cîteva camioane, după ce servise ca depozit al butoaielor de vin de Drăgăşani vîndute de prinţul Barbu), ar trebui să dispară actualul imobil din str. G-ral Budişteanu, nr. 19. La această adresă, Universitatea de Arte, cunoscută pînă de curînd ca „Institutul de Arte Plastice «N. Grigorescu»“, cuprinde patru corpuri de clădiri, cu diverse destinaţii în legătură cu activităţile de învăţămînt şi creaţie care au fost adăpostite acolo după 1948, cînd, peste drum, se instala Centrala Viţei şi a Vinurilor (Vinalcool).

Una dintre clădiri, în care se găsea altădată Liceul „N. Tonitza“ şi care este ocupată astăzi de atelierele unor artişti, este formată din parter şi etaj, plus pivniţă. Construcţia, în stil neoclasic, se poate data în preajma anului 1857. Înconjurată de anexele care s-au adăugat cu vremea, vechea casă boierească este, în prezent, aproape ascunsă şi, ca înfăţişare, foarte deteriorată. De la intrare, printr-o terasă la care duc trepte de piatră în evantai, se suie scara monumentală, de marmură, ale cărei două rampe se întîlnesc pe o platformă la jumătatea spaţiului central, înainte de a ajunge în holul etajului, care dădea spre o loggia cu un balcon de fier forjat.

Pînă în 1901, aici au locuit magistratul Alexandru Scarlat Ghica (1837-1918) şi soţia sa Eufrosina, născută Săvescu. Casa fusese a părinţilor lui, beizadea Scarlat (1812-1875) şi Zoe (1821-1917), fiind, se pare, închiriată, în ajunul Unirii, unuia dintre comisarii Puterilor apusene veniţi în vizită la Bucureşti. Beizadea Scarlat, unul dintre fiii fostului domn Grigore Dimitrie Ghica, n-avea prieteni printre unionişti şi ar fi vrut ca tronul Ţării Româneşti să-i revină unchiului său Alexandru ori vecinului Ştirbei. Cel care, la început de secol, a cumpărat casa a fost A.F. Robescu, profesor de matematică la Liceul „Matei Basarab“, frate cu Constantin, primarul Capitalei din anii 1895-1899 şi 1902-1904. Chiar în 1902, A.F. Robescu a dăruit casa, îndată după ce a intrat în posesia ei. Donaţia către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, prin care în clădire s-a instalat Şcoala profesională de fete nr. 1, a fost primită de către Spiru Haret, acceptînd condiţia ca aceasta să poarte „în veci“ numele profesorului Robescu. S-a întîmplat ce se întîmplă de obicei cînd un român de modă veche face o danie statului: firma a fost dată jos în 1948, cînd au desfiinţat şcoala, şi acest episod, nelipsit de interes pentru istoria educaţiei feminine, a fost dat uitării. Acum a venit şi ameninţarea demolării.

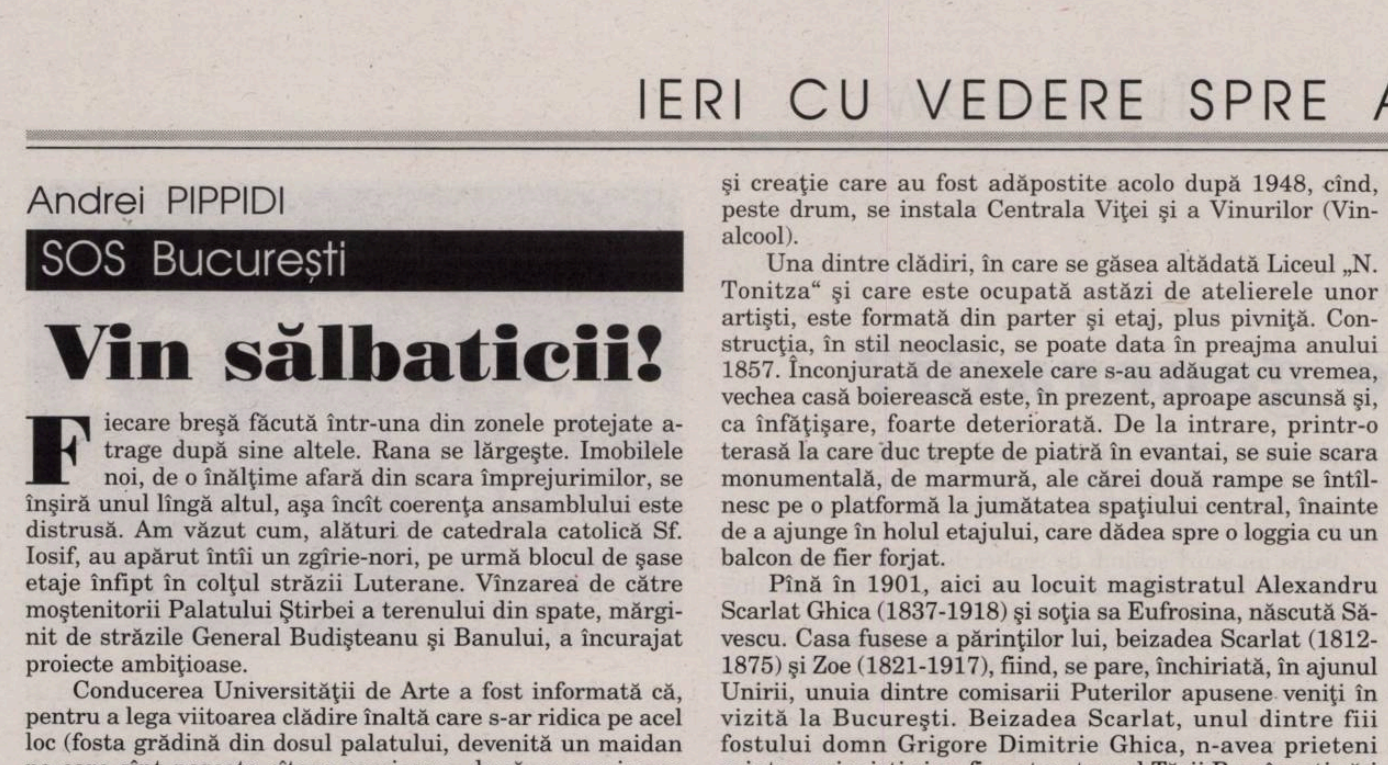

Oamenii ăştia au un bolovan în loc de cap. Degeaba li se spune că oraşul are nevoie să-şi păstreze reperele şi ce a mai rămas dintr-o fizionomie sfîrtecată. Ei îţi răspund că eşti din alt secol şi că ei construiesc cetatea viitorului. Lăcomia şi insolenţa acestor campioni ai modernităţii n-au limite. Asistăm pasivi la triumful lor. Sînt nişte sălbatici pe care avem slăbiciunea de a-i trata cum o cere buna-creştere, nu cum merită ei. Ei ştiu foarte bine că, în altă ţară, n-ar putea să aibă asemenea pretenţii, dar nu le pasă. Au ieşit la drumul mare şi nu se vor lăsa.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

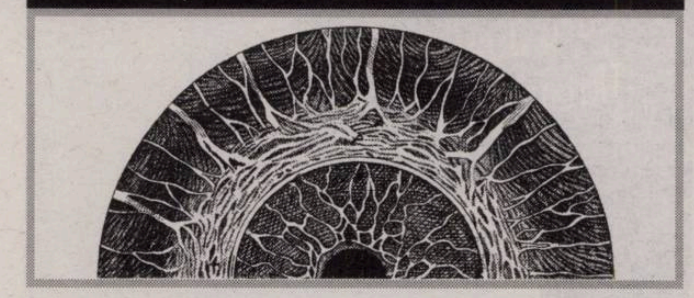

Cică nişte dadaişti

Fiindcă tot a venit vorba de Lenin în ultimele două numere ale *Dilemei vechi*, voi comenta astăzi o carte neobişnuită, semnată de Dominique Noguez şi intitulată *Lenin dada* (Le Dilettante, 2007; o primă ediţie a apărut în 1989). Ca să rezum din capul locului teza centrală a cărţii, voi spune că ea vrea să demonstreze existenţa unor legături foarte strînse între Lenin şi gruparea Dada. Nu, nu avem a face cu o farsă intelectuală (deşi...), ci cu o cercetare foarte temeinică, bazată pe o documentaţie riguroasă. Noguez pleacă de la descoperirea faptului că, la un moment dat, Lenin a locuit, la Zürich, la cîţiva paşi de cabaretul Voltaire, acolo unde – ştim bine – a luat naştere mişcarea Dada. Mărturiile pe care le citează autorul – cum ar fi cea a lui Marcel Ianco – sînt incontestabile. Mai mult, Lenin era, după toate aparenţele, mare amator de distracţii, îi plăceau cabaretele şi participa activ la seri bine stropite cu băutură, împreună cu un grup de cheflii. De aici – prima ipoteză: numele Dada vine de la *da*-ul slav. Dar şi mai tulburătoare este descoperirea faptului că poemul „Arc“, atribuit lui Tzara (şi inclus de acesta în volumul *De nos oiseaux* – 1992), îl are drept autor pe Lenin: examinarea manuscrisului aflat la Biblioteca Doucet nu lasă nici un dubiu – scrisul este al lui Lenin. Din aproape în aproape, Noguez ajunge la concluzia că dadaismul şi comunismul au comunicat graţie unei singure persoane – Lenin, firește. De altfel, scrierile teoretice ale lui Tzara includ anumite idei comuniste – colectivismul, spre exemplu („Să lucrăm în comun, anonimi, la marea catedrală a vieţii pe care o pregătim“ – scrie Tzara în 1917). Mai notez excelenta analiză a tabloului lui Salvador Dali, *Halucinaţie parţială, şase apariţii ale lui Lenin pe un pian,* care ar simboliza, o dată în plus, legăturile dintre Lenin şi grupul dadaist.

Dar – aici vine partea cea mai interesantă a demonstraţiei – Lenin era înainte de orice dadaist în politică. În poetica dadaistă, un principiu esenţial era acela al contradicţiei. Or, Lenin a excelat în acest sens: el preconiza, înainte de 1917, un program total diferit faţă de acela care l-a adus la putere. A respins mai întîi pedeapsa cu moartea pentru ca ulterior s-o reintroducă, aplicarea ei făcîndu-se cu ardoare revoluţionară. Se declara adept al pacifismului, iar după aceea a ordonat represiune şi masacre. Tot dadaist este şi faptul că, la început, victimele terorii sînt oameni din popor şi militanţi de stînga, adică tocmai aceia în numele cărora se făcea revoluţia. Nu altceva arată respingerea valorilor umaniste („Să scuipăm pe umanitate“ – zicea Tzara) şi exaltarea nihilistă a haosului şi a distrugerii. Cert este că Lenin nu agrea pictura clasică, nu mergea la Luvru, prefera cabaretele şi... Muzeul Grévin; aceeaşi respingere a valorilor culturale tradiţionale, ca la dadaişti. Ultima parte a cărţii apropie leninismul de patafizică prin intermediul personajului lui Jarry Le Père Ubu. Dadaiştii îl cultivau pe Jarry, citeau din opera lui la cabaret. Masacrele ordonate de Lenin sînt, implicit, un omagiu adus lui Jarry. Liderul rus excela în umor negru, cum ar fi episodul în care proclamă o amnistie, dar dispune ca aceia vizaţi de ea să fie executaţi cu o zi înainte. Acesta a fost şi sensul revoluţiei ruse: o farsă imensă, macabră, o maşină infernală cu efect întîrziat. Şi tot lui Lenin îi aparţine cea mai mare farsă dadaistă a secolului XX, aceea prin care a făcut din Stalin succesorul său.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Dumitru BUDRALA (director, Astra Film, Sibiu)* ● *Constantin CHIRIAC (directorul Teatrului Naţional din Sibiu)* ● *Liviana DAN (curator, Muzeul Brukenthal)* ● *Vasile ERNU (scriitor)* ● *Radu MĂLUREANU (sociolog, director-adjunct al Centrului de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii)* ● *Cristina MODREANU (jurnalistă,* Gândul*)* ● *Veronica D. NICULESCU (jurnalistă, Sibiu)* ● *George ONOFREI (redactor-şef,* Suplimentul de cultură*)* ● *Gabriel ROŞCA (arhitect, Sibiu)* ● *Mircea STĂNESCU (grafician, revista* Euphorion*, Sibiu)* ● *Dan TOMOZEI (jurnalist, Sibiu)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Înapoi în „provincie“?

Sibiul este unul dintre cele două-trei oraşe româneşi pe care totdeauna mi s-a părut că nu poţi pune eticheta de „provincie“, pentru că au viaţă, stil şi personalitate. Am mai trăit această senzaţie şi în alte oraşe europene. „Oraşe de provincie“ sînt şi Bologna, Köln sau Bruges, de pildă. Dar istoria şi cultura lor, care respiră pe fiecare stradă şi în fiecare zid vechi, fac cu totul lipsit de importanţă detaliul administrativ că, în ţările respective, capitala e în altă parte. Mai contează, cînd te afli la Bologna, care are cea mai veche universitate din lume (fondată în 1184) că astăzi capitala Italiei e la Roma? Are vreo importanţă pentru un oraş ca Bruges, printre ale cărui clădiri medievale nu te mai saturi să umbli, că Bruxelles este nu doar capitala Belgiei, dar şi a Europei? Îţi mai trece prin cap, cînd te afli în faţa Domului din Köln, că germanii şi-au stabilit capitala la Berlin? O să-mi spuneţi că Sibiul nu e nici Bologna, nici Bruges, nici Köln, deci nu se compară. Tocmai. E Sibiu. Deci se compară.

Turişti străini şi comunitate locală

Am fost de mai multe ori la Sibiu anul acesta. Bineînţeles, cea dintîi „manifestare culturală“ care mi-a atras atenţia a fost spectacolul zonei centrale a oraşului: pieţele şi clădirile renovate exprimă acum, în sfîrşit, ceea ce trebuie să fie o urbe veche care şi-a păstrat viaţa comunitară. Şi nu e vorba doar de aspectul „pur“ decorativ, de faţade şi ornamente, ci şi de funcţionalitatea spaţiilor şi a străzilor, care îţi lasă plăcerea de a descoperi, în ungherul vreunei curţi interioare, cîte o firmă, un atelier, o galerie, o cafenea nouă. Aşa am descoperit, de pildă, lîngă Biserica Evanghelică, librăria-cafenea „Erasmus“ (www.buechercaffe. com) ori, intrînd printr-o poartă din aceea „încărcată de trecut“, clubul Imperium, unde am ascultat în septembrie o bună trupă de jazz, în care s-a integrat pentru vreo două piese şi Walter Famler, scriitor şi jurnalist cultural vienez, pasionat de Iuri Gagarin şi... baterist de jazz.

În septembrie, cînd am participat la o reuniune a revistelor culturale din Europa, manifestările prilejuite de capitala culturală erau încă în plină desfăşurare, oraşul era plin de străini perfect „integraţi în peisaj“, spaţiile de cazare erau rezervate pe mult timp înainte, erau aşteptate alte cîteva evenimente şi nume mari. În noiembrie, ceva din freamătul acela se potolise. Trecuse, ce-i drept, şi sezonul turistic, iar programul cultural părea să-şi tragă un pic răsuflarea în aşteptarea finalului glorios. N-am „prins“, în zilele acelea de toamnă tîrzie, nimic „major“ – nici vreun concert în Piaţa Mare, nici expoziţia vreunui artist cu renume, nici spectacole de artificii. Erau doar programele culturale „obişnuite“; dar tocmai asta mi s-a părut interesant: ce oferă capitala culturală europeană „în mod normal“, cînd în program nu apar nici nume răsunătoare, nici vreun show spectaculos. Erau „Zilele filmului israelian“, expoziţiile permanente de la Brukenthal şi de la Muzeul „Astra“, o expoziţie a artiştilor locali în holul mare al Primăriei, Cinemateca „Astra Film“, un colocviu despre „experienţa Eului în literatura europeană“ şi altele. Mergînd acolo pentru a mă documenta în vederea realizării acestui număr de revistă, şi nu pentru vreun eveniment anume, am descoperit ceea ce poate oferi Sibiul „în mod curent“. Nu e deloc puţin şi, mai ales, e ceva cu stil şi cu pregnanţă. Căci una dintre expoziţii era despre „Modelul Brukenthal“ (adică „tiparul“ cultural al Sibiului), altele (de fotografii) arătau ceva din spiritul transilvan, instituţiile culturale îşi ţineau spectacolele curente ş.a.m.d. Cred că aici se află unul din cîştigurile anului 2007: dincolo de marile festivaluri, concerte şi spectacole, a ieşit în evidenţă capacitatea unui oraş de a-şi valorifica toate resursele, toate spaţiile culturale (de la marile muzee precum „Brukenthal“ sau „Astra“ pînă la cele mai mici săli de expoziţie), de a revigora entităţi locale (precum Academia Evanghelică ori diverse asociaţii culturale), de a *imagina* proiecte. Eu nu aş evidenţia în primul rînd – cum a făcut ministrul Culturii – creşterea numărului de turişti străini şi impactul economic pozitiv asupra localităţii, ci faptul că evenimentele culturale „au scos oamenii din case“, că artiştii şi operatorii culturali au dat viaţă comunităţii.

Oameni cu „antecedente internaţionale“

Renovarea Centrului istoric a fost primul succes vizibil al capitalei culturale europene. „În doi ani şi jumătate chiar s-a făcut foarte mult faţă de deceniile trecute, cînd nu s-a mişcat nimic în oraş înspre bine. Nu ştiu dacă se putea face mai mult... Asta nu înseamnă că a fost şi suficient ce s-a făcut, de unde şi destule neplăceri: gara neterminată, locuri de cazare insuficiente, lipsa clădirilor pentru evenimente culturale cu un număr mare de spectatori: cinema, teatru, operă“ – spune **Dumitru Budrala,** directorul Astra Film. Iar arhitectul **Gabriel Roşca** atrage atenţia asupra unei „caracteristici“ naţionale – lucrul în mare viteză, pe ultima sută de metri: „Sigur că statutul de capitală culturală a accelerat procesul şi a transferat importanţa spre amenajarea părţii «vizibile» a Centrului istoric – faţadele Pieţei Mari, Pieţei Mici şi pietonalului N. Bălcescu, lucrări finanţate de către Ministerul Culturii şi executate în mare viteză la finele anului 2006 şi în prima jumătate a anului 2007“. Dar atît s-a putut face. Şi, dacă Sibiul nu era desemnat capitală culturală europeană, probabil că în gară – a cărei „nedesăvîrşire“ nemulţumeşte pe mulţi – renovarea nici n-ar fi început... Oricum, oraşul era mai degrabă nepregătit, la nivelul infrastructurii, pentru astfel de manifestări; şi **Constantin Chiriac,** directorul Teatrului Naţional „Radu Stanca“, remarcă lipsa unei „clădiri de teatru care să răspundă cerinţelor secolului XXI şi valorii Teatrului Naţional «Radu Stanca»; nu există o sală pentru spectacole de operă, o sală pentru congrese internaţionale“. Probabil că şi din acest motiv au fost valorificate spaţii neconvenţionale – au fost organizate expoziţii şi spectacole în curtea interioară a Primăriei, s-au redeschis mici săli ale comunităţii saşilor ori ale Bisericii Evanghelice, au fost dinamizate diverse „colţuri de oraş“ în aer liber etc.

Şi totuşi, oraşul avea o anume anvergură internaţională şi înainte de 2007. Constantin Chiriac organizează de ani buni un Festival Internaţional de Teatru şi a iniţiat o bursă de spectacole (singura din Europa de Est); calitatea spectacolelor de teatru prezentate anul trecut şi a companiilor străine prezente la Sibiu (sînt multe şi spaţiul e restrîns, se găsesc pe www. sibiu2007.ro, cu fotografii cu tot) se datorează în primul rînd „polului“ de prestigiu creat de festival. Cu siguranţă, deschiderea internaţională mai veche a teatrului a asigurat un bun punct de plecare pentru manifestările anului 2007. Care, între altele, au concentrat energiile cîtorva prestigioşi oameni de teatru (regizori, scenografi, muzicieni, actori) – Sibiul a fost singurul loc din lume unde, pe parcursul unui an, spectatorii au putut întîlni „semnăturile“ lui Andrei Şerban, Silviu Purcărete, Helmuth Sturmer, Vasile Şirli, Lia Manţoc, Alexandru Dabija, Mihai Măniuţiu, Maria Miu, Marian Râlea (asta ca să nu pomenim decît cîţiva protagonişti). Ce stagiune permanentă poate aduna la un loc atîta lume bună?

Astra Film Fest, care şi-a cîştigat un meritat prestigiu, a reprezentat un alt punct tare al capitalei culturale: „Dimensiunea internaţională a festivalului exista, într-adevăr, încă din 2000. Să ne amintim că Astra Film a fost primul eveniment de acest tip care atrăgea încă de atunci public din afara României“ – spune Dumitru Budrala. Iar programele speciale care au dat culoare ediţiilor trecute („Balcanii“, „Romii“, „Rusia postcomunistă“) au avut de fiecare dată o deschidere pe deplin conectată la temele de dezbatere europeană.

Cîte evenimente, atîtea păreri?

Într-o astfel de suită de manifestări, cu mii de evenimente, se pune problema proporţiilor. Dumitru Budrala e nemulţumit de extinderea prea mare a termenului „cultură“: „M-a surprins de multe ori cum cultura, în sensul european al termenului, alunecă în cultura de masă. Multă zarvă, multă muzică rock şi chiar şi raliuri de motociclete s-au desfăşurat la Sibiu în numele culturii... Au fost foarte puţine evenimente cinematografice. În rest se poate vedea din programul capitalei culturale care domeniu a fost cel mai bine reprezentat (şi favorizat, şi ca suport financiar)“. Constantin Chiriac exprimă o certitudine: „Teatrul, spectacolele de stradă şi muzica au fost majoritare şi au avut cel mai mare impact“. Gabriel Roşca observă, de asemenea, o predominanţă a „evenimentelor care au «ieşit în stradă»: Festivalul de Teatru, manifestările din Piaţa Mare“. **Mircea Stănescu,** artist grafic şi secretar general de redacţie al revistei *Euphorion,* propune o „ordine a reprezentativităţii, cantitativă şi subiectivă desigur: artificii, spectacole pirotehnice, *performing arts,* muzică, film, foto/multimedia, arte plastice, literatură, arhitectură/*city planning,* patrimoniu, interdisciplinaritate, altele... (verificabil în numărul de pagini alocat fiecărui domeniu în calendarul bianual SCCE 2007)“. **Dan Tomozei,** jurnalist sibian, crede că au fost prea multe programe axate pe cultura saşilor, ceea ce n-ar mai corespunde stării demografice şi culturale actuale a oraşului şi a zonei. Gabriel Roşca, în schimb, nu vede o problemă în asta: „Caracterul multicultural a existat, este firesc ca legăturile istorice cu spaţiul german să aibă o pondere importantă în manifestări“. Iar Constantin Chiriac consideră că spaţiul germanic a fost prea puţin reprezentat: „În opinia mea au fost prea puţine evenimente din spaţiul germanic în raport cu parteneriatele şi legăturile existente în aceste ţări, dar programul multicultural a fost unul echilibrat“.

Ce rămîne

Asupra beneficiilor însă mai toată lumea e de acord: „Prezentarea concretă a unor posibilităţi este cred cel mai mare avantaj al capitalei culturale“ (Gabriel Roşca); „În mod cert Sibiul se constituie astăzi într-un studiu de caz pentru România şi Europa, prin felul în care o comunitate poate fi reabilitată din toate punctele de vedere printr-un dat cultural“ (Constantin Chiriac); „imagine, infrastructură renovată, intrarea într-un circuit cultural şi turistic internaţional; să vedem însă ce va rămîne în anii următori“ (Dumitru Budrala).

Deocamdată, prin ceea ce a demonstrat anul trecut, Sibiul pare hotărît să nu fie, în nici un caz, nici în viitor, o „provincie culturală românească“. **(Mircea Vasilescu)**

Mircea STĂNESCU

Normal. „Since 2007“

● Nu ştiu cum arată un oraş pregătit pentru a deveni capitală culturală. Istoriceşte vorbind, cred că Sibiul o merita; *„Normal. Sibiu tînăr din 1191“.* În acest cadru *tinereţea* rămîne de discutat. Infrastructura, infrastructura spirituală & demografică erau în *„stand-by“.* Schimbarea era în prag. S-a întîmplat să vină momentul în care oraşul să facă faţă *noii cetăţenii, „workshop“*-ului contemporan al UE. *Normal,* gospodăreşte, ardeleneşte, fără stridenţe. Într-un fel, venise timpul să fie împlinite aspiraţiile „von Brukenthal“.

Logistica acestei împliniri, relativ secretoasă la început, s-a învigorat, a devenit transparentă şi a ieşit din birouri pe parcurs. „Barocul de Cibinio“, flamboiant, restaurat, aflat la *„crossroads“* şi supus mobilităţii asumate, a trebuit să-şi prezinte noile valenţe în agora.

● Într-o comunitate heteroclită, multiculturală, în care etniile sînt într-un permanent balans numeric şi valoric, echilibrul rămîne un deziderat. Regula reprezentativităţii etnice se aplică mai uşor în politică şi mai greu în cultură. „Casting-ul“ cultural ţine de nivelul de performanţă. În epoca marketingului, a management-ului, echilibrul e stabilit de calitatea actului cultural, de ofertă, de oportunitatea proiectelor, de capacitatea de implicare şi contribuţia în cadrul comunităţii. Mai mult chiar, ţine de concepţia, de măiestria completării formularistice, de elocvenţa implementării, şi mai puţin de structura demografică sau de selecţia partizană.

Proiectele care nu şi-ar fi pus amprenta culturală distinctă, nu cred că ar fi trebuit realizate. Au existat şi propuneri mai puţin inspirate. Important este că s-au deschis porţile, beciurile şi cerul „oraşului de sus“, timp în care curiozitatea a călcat în picioare letargia, reticenţa, obişnuinţa. *„Choice“*-ul, registrul ofertei culturale, a fost o premieră, o realizare, şi a avut calibru de capitală europeană.

● Principalele beneficii? Infrastructura, infrastructura în desfăşurare (gară, aeroport, capacităţi de cazare în lucru), infrastructura afectivă, un pas mai departe în planul culturii vizuale, al percepţiei, al mentalităţii. *„This place has the heart of a poet“*...

Desigur, beneficiile se evaluează în timp, urmînd îndeaproape principiile telefoniei mobile.

În plan exterior, de la „turismul de crizantemă“, la Ramada, oraşul a cîştigat imaginea unui „pitoresc fără melancolie“ şi şi-a exersat potenţialul cu porţile deschise. Pe plan interior, experienţa capitalei culturale l-a apropiat pe spectator de natura lui. L-a implicat, l-a îndemnat să reacţioneze, să aleagă, să devină responsabil. A scos public din *durchgang*-uri, de dincolo de porţi şi l-a îmbăiat în contemporaneitatea alternativă, multimediatică şi stridentă, cum se află. Capitala a mai beneficiat de şansa parteneriatului cu Luxemburgul, lucru amintit de altfel destul de firav pe parcursul anului. Oraşul şi-a fortificat încrederea de sine. S-a putut descurca şi cu mai puţină centralizare şi fără o politizare excesivă. Capitala culturală a trecut cu bine proba de lucru. A adunat capital uman şi-a creat o imagine, a cîştigat o adresă UE, interes, aură. Şi a privit ochi în ochi, de la egal la egal, continentul, lumea în mişcare. A repurtat o victorie de „patrimoniu.ro“, muncită, cîştigată la puncte.

Normal. *„Since* 2007.“

Radu MĂLUREANU

Un program benefic pentru oraş

În comparaţie cu alte capitale culturale europene, Sibiul a avut un succes pe care puţini îl aşteptau: nu a rămas cu găuri în bugetul alocat de către Comisia Europeană (o premieră în administrarea programului în cele 31 de oraşe participante din 1985 pînă în 2006). Iată şi un alt lucru inedit: a avut o singură echipă de management al programului pe tot parcursul acestuia (Patras, de pildă, a avut parte de 4 schimbări ale echipei pe tot anul, un şef de proiect de acolo chiar „a fugit cu banii"). Programul a răspuns în cazul Sibiului unor nevoi definite de organizatori încă de la început. Ceea ce s-a întîmplat şi în alte cazuri. Organizatorii din Luxembourg (în 1995) au dorit încurajarea artei locale. În desfăşurarea programului (1995, nu 2007) au fost incluse în agendă multe festivaluri de creaţie, tabere de pictură, sculptură, film independent. Stockholm (1998), de exemplu, a dorit creşterea participării locale, şi mai puţin a turiştilor străini, şi astfel au colaborat cu operatorii de transport (trenuri, autocare) pentru reduceri la costurile biletelor curselor locale, creşterea frecvenţei acestora etc. Dat fiind un interes ridicat pentru cultura pentru copii, suedezii au organizat „orăşele ale copiilor", ba chiar şi o replică mai mică a Eurodisney-ului. Copenhaga, în 1999, a dorit creşterea turismului extern către oraş. Din cele raportate, numărul de turişti a crescut cu aproape 1 milion.

În 2004, Comisia Europeană l-a desemnat pe Robert Palmer, director al „Palmer-Rae Associates", să evalueze desfăşurarea programului capitalelor culturale europene în perioada 1994-2004. Acest studiu are mai multe perspective: culturale, economice, turistice (vizitatori) şi sociale.

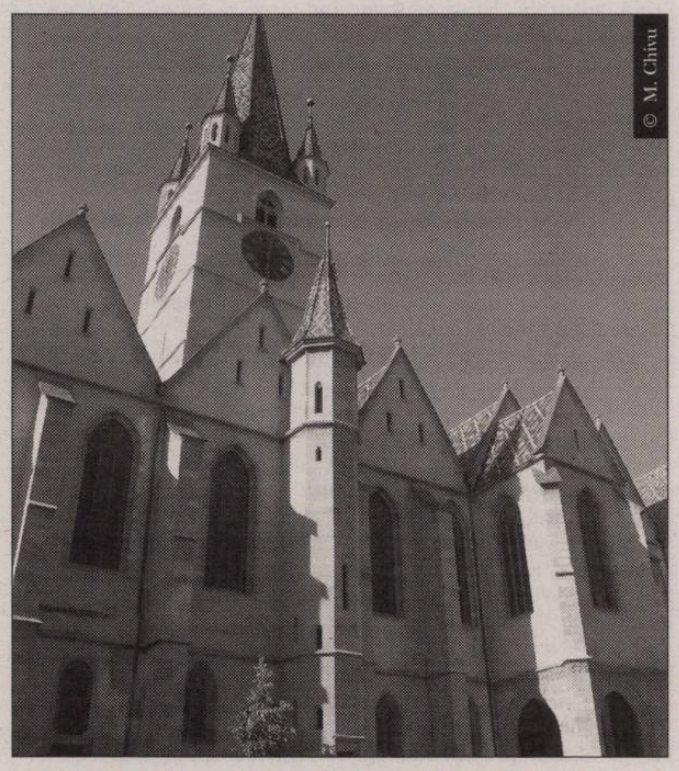

Cercetarea a arătat multe puncte de vedere ale celor direct implicaţi în programul „Capitală culturală europeană", cît şi ale celor care au participat sau au fost doar martori. Atitudinile sau opiniile uneori se întăreau reciproc, alteori chiar se contraziceau. Unii – spune Robert Palmer – au perceput acest program ca fiind unul extrem de satisfăcător şi fără probleme, iar alţi actori intervievaţi au arătat dezamăgire şi s-au referit la lipsuri majore ale programului.

Deoarece sînt singurele date publice la dispoziţia oricăror comparaţii ale desfăşurării programului, îmi exprim rezerve în privinţa compatibilităţii acestora, ba chiar a veridicităţii unora dintre ele. Cracovia a fost unul dintre cele 20 de oraşe selectate în 2000, iar în rapoartele pe care le-au furnizat celor din echipa Palmer au menţionat, pur şi simplu, „o creştere de 20% a numărului de turişti în respectiva perioadă". E greu de estimat ce înseamnă acest lucru şi cum a fost el stabilit.

Revenind la Sibiu, organizatorii şi-au propus mai multe obiective. La un nivel general, programul are ca obiective dezvoltarea sectorului educaţional şi a celui turistic, creşterea incluziunii sociale, precum şi regenerarea urbană a Sibiului prin industriile culturale şi creative. La nivel mai specific, acestea sînt legate de: creşterea notorietăţii oraşului; creşterea atractivităţii turistice; îmbunătăţirea capacităţii artistice, a managementului cultural performant şi a infrastructurii pentru cultură; creşterea atractivităţii economice.

În acest context, între Comisariatul pentru Programul „Sibiu – capitală culturală europeană 2007" şi Centrul de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii s-a încheiat o colaborare în care CSCDC a efectuat o analiză de impact a programului. La CSCDC s-au elaborat şi proiectat metodologiile pentru studiu şi s-au stabilit populaţiile studiate, adică: populaţia Sibiului; publicul general din România; agenţii economici din zona Sibiului; operatorii culturali participanţi la program. Menţionăm mai jos şi cîteva concluzii.

Analiza opiniei publice

Programul este cunoscut de mai mult de două treimi din populaţia României. Majoritatea celor care ştiu de program (95%) au auzit de el la TV, însă nu este de ignorat faptul că este o temă de discuţie pentru grupuri sociale diverse (41% dintre cei care au auzit au discutat despre program cu prieteni, cunoştinţe etc.).

Subiectiv, reclamele şi sloganul au plăcut mult sau foarte mult şi au fost considerate persuasive (sub 10% s-au situat pe jumătatea inferioară a scalei „Cît de mult v-au plăcut reclamele...?"). Pe o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă „nu m-au convins deloc" şi 10 înseamnă „m-au convins să merg la evenimentele de la Sibiu", media acordată de public este 6,41. Cei interesaţi au căutat la TV informaţii despre programul evenimentului. Există un procent destul de mare de utilizatori de Internet (8% din totalul populaţiei) care doreau să primească informaţii şi pe această cale. Acesta este un indicator bun (25% din populaţia României are acces la Internet, conform datelor din alte sondaje CSCDC, v. „Barometrul de consum cultural"). Media cheltuielilor *pentru cultură* ale celor care au fost la Sibiu pînă la data desfăşurării sondajului este de 57,2 lei de persoană. Peste 14% dintre cei care au auzit de acest program (şi 6,1% din totalul populaţiei României) intenţionează să viziteze (sau să reviziteze) Sibiul în acest an. Suma totală pe care o vor cheltui, pe familie, *pentru cultură exclusiv* este, în medie, de 102,7 lei. Vizitatorii potenţiali intenţionează să cheltuiască 923,2 lei/individ pe deplasare.

62,4% dintre cei care au participat au considerat calitatea programelor ca „bună" şi 22,8% ca „foarte bună". 86% dintre sibienii care cred că vor fi efecte, le apreciază ca fiind pozitive. Principalul beneficiu perceput este creşterea notorietăţii internaţionale a oraşului Sibiu. Pe locul 2, foarte important, este menţionată „atragerea investiţiilor". Creşterea preţurilor, în general, este principalul efect negativ al programului asupra oraşului, aşa cum este el perceput de către respondenţii din Sibiu. Pe locurile 2 şi 3 apar aglomerarea traficului rutier şi cea de turişti în oraş. 55% dintre sibieni doresc foarte mult ca un program asemănător să mai aibă loc, iar 26% îl doresc mult.

Analiza operatorilor economici

Pentru acest studiu au fost alese firmele din Sibiu şi 9 localităţi înconjurătoare. La nivel de personal, impactul economic şi social este foarte mare, un număr de 121 de firme (43,2%) au răspuns că au făcut sau vor face noi angajări în acest an. Perspectiva este favorabilă, societăţile comerciale estimînd un număr total de 599 de noi angajări, aceasta însemnînd (în medie) 2,1 noi angajaţi/firmă din eşantion. Aceasta înseamnă o creştere medie a personalului de 12,7% în 2007, faţă de 2006. Aceste date sugerează un optimism al firmelor în anul în care are loc „Programul Sibiu 2007" şi faptul că performanţa lor economică este legată în mod pozitiv de aceste evenimente culturale.

Cel puţin pentru oraşul Sibiu şi pentru sibieni, Programul Sibiu – capitală culturală europeană 2007 este unul benefic, fiind perceput ca un imbold în dezvoltarea şi creşterea importanţei oraşului. Programul, măcar din cîte arată opiniile celor intervievaţi, a răspuns destul de bine obiectivelor propuse de organizatori.

SIBIU 2007 în cifre

- „Sibiu, capitală culturală europeană 2007" – 337 de proiecte, însumînd 2062 de evenimente.
- Numărul operatorilor culturali care au propus proiecte – 301.
- Pentru proiectele culturale, finanţările s-au ridicat la 13,4 milioane de euro: 8,2 milioane de euro de la Primăria Sibiu, 3,4 milioane de euro de la Ministerul Culturii şi 1,4 milioane de euro de la Comisia Europeană.
- Numărul turiştilor pînă la începutul lunii decembrie – 700.000, dublu faţă de 2006 şi triplu faţă de 2005. Turiştii străini reprezintă 40% din total.

Vasile ERNU

Şi totuşi o reuşită

Opinia mea legată de evenimentul Sibiu 2007 – capitala culturală europeană porneşte de la cîteva observaţii banale pe care le-am făcut încă din 2006. Prima observaţie este legată de cîteva reclame stradale apărute în Bucureşti în acel an. Treceam pe lîngă ele şi mă tot întrebam: oare ce vor să zică? Aşteptam zi de zi ca ele să mă surprindă şi să-mi dezvăluie misterul. Acest lucru nu s-a întîmplat. A fost nevoie de intermedierea altor informaţii şi a altor persoane ca să mă ajute să descifrez mesajul bine criptat. Iar la Berlin şi Viena aceste afişe arătau foarte *Fabulospirit*, sau mai bine spus erau indescifrabile. A doua remarcă porneşte de la cîteva telefoane primite în ajunul Anului Nou 2007, în care mai mulţi amici ce se aflau în capitala culturală a Europei pentru Revelion m-au sunat şi primul lucru pe care mi l-au spus a fost faptul că nu au unde bea o cafea şi lua o banală de chiflă, ca să nu zic de restaurant. M-a mirat că cele 4 telefoane primite au transmis la unison acelaşi mesaj. Şi nu în ultimul rînd, am primit de la amicul Gorzo (pictorul) o poză prin telefon în care am văzut cum bradul capitalei culturale europene este montat de o manieră aberantă: tulpina bradului a fost introdusă într-una din gurile canalului din mijlocul pieţei. Incredibil, dar adevărat. Pornind de la aceste observaţii, am dedus cîteva lucruri pe care le cunoşteam de oarecare vreme. Mai întîi, cred că *brand*-uirea şi tot pachetul promoţional au fost făcute de o echipă de profesionişti, fiindcă cel puţin a arătat altfel decît arată produsele de prezentare ale instituţiilor culturale de stat. Însă în acelaşi timp am o vagă impresie, şi nu e prima dată cînd mi se întîmplă, că ceva nu e dus pînă la capăt. Deseori observ că instituţiile private din România lucrează la un anumit nivel profesional cu cele private şi mult mai neglijent cu instituţiile de stat. Statul, din păcate, este privit la noi cu dispreţ şi ca o vacă de muls care nu presupune un raport de obligaţie şi responsabilitate. Pe de altă parte, e clar că instituţiile statului nu au fost capabile să comande o anumită calitate, precum şi să gestioneze aşa cum trebuie materialul comandat. În ce priveşte bradul şi lipsa cafenelelor, ne spun un lucru pe care-l ştim de mult prea mult timp: infrastructura şi capitalul uman sînt deficitare în România la mai toate nivelurile. Pe lîngă lipsa de infrastructură – de la drumuri, localuri şi pînă la instituţii care să gestioneze proiecte de anvergură, se mai adaugă şi întîrzierea cu care a pornit pregătirea unui astfel de eveniment.

Însă asta este partea nevăzută a aisbergului, dar care afectează, vrem, nu vrem, buna derulare a evenimentelor. Pornind de la aceste date, cred că oricîte cîrcoteli am auzi, evenimentul a fost totuşi o reuşită. Adică s-a reuşit într-un timp foarte scurt, cu o infrastructură destul de rudimentară şi cu instituţii imprevizibile şi neexperimentate cu astfel de acţiuni, să se producă un eveniment cît de cît coerent, destul de vizibil şi divers.

În ce priveşte evenimentele propriu-zise, cred că a fost o diversitate care să-i mulţumească pe toţi şi destul de bine dozată. Accentele s-au pus destul de bine, adică pe evenimente cu impact la publicul larg şi care sînt preluate mai uşor de televiziuni. Exista, fireşte, şi riscul să se cadă într-un divertisment ieftin. Au fost totuşi şi evenimente pentru un public mai pretenţios şi cu un standard mai ridicat, aşa că nu ne putem plînge, timp să fi avut. Rămîn la concluzia pe care am mai zis-o: am avut un eveniment mult peste infrastructura şi instituţiile de care dispunem, iar pentru standardele româneşti el a fost o reuşită, adică căldicel.

Liviana DAN

Proiectul cultural nu a fost niciodată doar un mijloc

Sintagma „Sibiu – capitală culturală europeană“ a fost mult timp şi pe bună dreptate confundată cu primarul Klaus Johannis. Şi, de fapt, el a fost pregătit pentru acest proiect şi proiectul lui a reuşit. Klaus Johannis a făcut din organizarea administrativă un stil şi a funcţionat la fel de bine pe o scenă cu rockeri, într-o instalaţie video raportată la putere, într-un juriu de artă contemporană, în infrastructura unor străzi ori în plin soare la o cafenea *cosy*. În faţa unor consilieri, adeseori stupefiaţi, Klaus Johannis a reuşit să impună cultura prin decret administrativ. Iar solicitudinea lui pentru cultură a vindecat multe divergenţe politice şi a impus solidaritatea disciplinei. Dialectica lui Klaus Johannis a fost clară – păstrarea, prin îngrijire şi protecţie, şi modernizarea, prin creativitate şi calitate. Sibiu – capitală culturală a început să semene cu o staţie experimentală undeva la apusul lumii.

Instituţiile nu au fost însă sută la sută pregătite. Dar, oricum, în astfel de situaţii este mult mai interesantă puterea proiectelor culturale. Şi au existat mulţi oameni care s-au implicat fie prin poziţie radicală, fie prin suport structurat, în filozofia acestor proiecte. Două lucruri au funcţionat modern în Sibiu – analiza vieţii şi fuga de viaţă. Farmecul acestui recurs la interioritate, de la suflet la nonsolvabilul, dar analizabilul eu, a adus în structurile culturale inducţia, fantezia conceptuală, design-ul inovativ. Această topică poate şi mai ales trebuie să fie corelată cu sofisticatul baron Brukenthal, care în urmă cu 200 de ani a adus la Sibiu primul model cultural european modern – ordine, lux, armonie. Categoric, fără acest model, Sibiu – capitală culturală europeană nu ar fi existat. Nu întîmplător, Klaus Johannis a înţeles acest lucru şi a recunoscut deschis că oraşul a reuşit astfel să-şi păstreze identitatea.

S-a tins de la început spre o dimensiune internaţională şi spre formarea unor nuclee culturale: saloanele de etică, cabinetele de lectură, concertele de casă, balurile cu temă, lucruri care au rămas necunoscute poate turiştilor, dar au livrat o bucurie nouă oraşului. Sibiu – capitală culturală europeană se poate compara cu alte cîteva capitale culturale europene: cu Ljubljana, ca structură etică, cu Graz, ca dimensiune experimentală şi excentrică, iar ca demers teoretic, cu Weimar.

A existat însă o reţinere, o temere pe care încă nu mi-o pot explica. Proiectul de remodelare a oraşului nu a fost chiar fabulos, dar s-au deschis spaţii alternative în centrale termice dezafectate şi cafenele cu identitate. Clişeele locului au fost luate prea în serios, dacă mă gîndesc cum au fost parodiate clişeele din Weimar – ceapa ca metaforă, cîrnatul ca simbol. Miturilor locului li s-a rezervat tot o interpretare tradiţională. Nimic nu a fost prezentat multimedial – vezi cazul Frankenstein la Weimar. În Sibiu nu au existat camere de linişte de tip Goethe.

Au existat însă cîteva teme vulnerabile. Cît de departe poate merge politicul în instituţiile de cultură? Este cenzura doar o problemă de familie locală? Există încă o presiune a Vestului? A revenit în forţă paradigma centru-periferie? S-a recurs adeseori la discursul postmodern de tipul „totul merge“. Au existat cîteva crize legitime şi foarte multe crize contrafăcute... Şi uneori comentariul ascundea probleme de bani, de putere, de interes...

Apoi, multe instituţii culturale nu au vrut să accepte nici un factor de risc. Agenda lor publică a rămas demodată. Nu au vrut să accepte regula conform căreia marketing-ul este esenţial, PR-ul sofisticat, iar justeţea, corectitudinea şi integritatea formează conţinutul programului. Şi aceasta indiferent de situaţia demografică a locului.

Cred că din interior nu se poate aprecia echilibrul dintre diversele domenii ale culturii, pentru că fiecare a lucrat doar în domeniul său şi într-un mod aproape epuizant. Confruntarea s-a făcut în registru grav. Mulţi s-au apropiat iarăşi foarte tare de ideile lui Max Weber. Le-a rămas doar modalitatea de a-şi găsi stilul de acţiune. A trebuit să menţinem fiabilă intenţia, diferenţele, autonomia segmentelor. A trebuit să ne separăm de hermeneutica comunicării cotidiene. Şi mai ales a trebuit să facem sisteme.

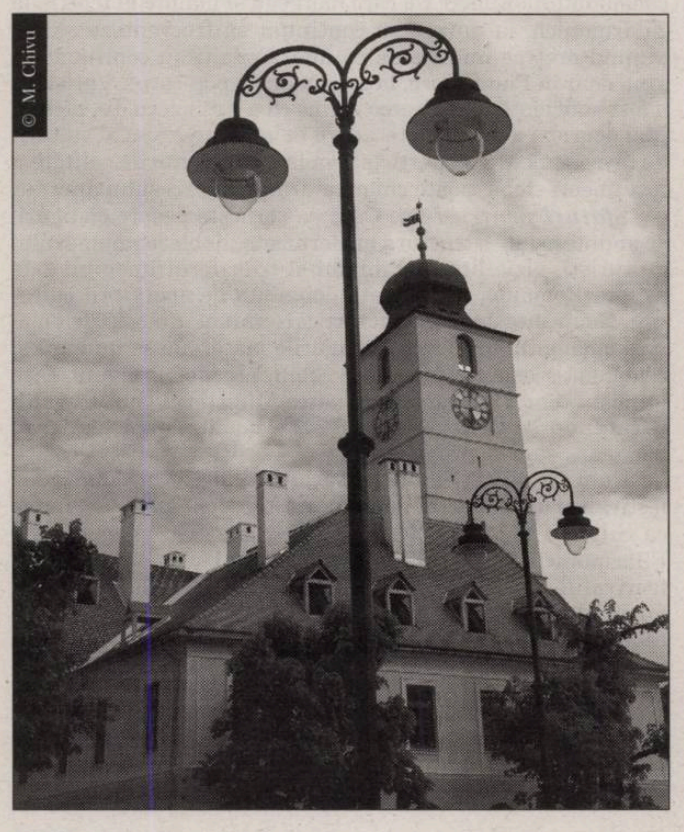

Un moment important în reţeaua de informaţie + atenţie economică + distribuţie multiplă au reuşit să creeze criticul de artă Anca Mihuleţ şi economista Mihaela Cotor, avînd mereu mobilitate în faptul crizei, avînd mereu puterea de a fi restrictive. Kilian Doerr a acceptat în Biserica Evanghelică din Sibiu momente de acută modernitate, iar Dan Bartha, care a gestionat, întreg anul, logistica, a fost cel mai căutat om din Sibiu. Maşinile cu logo-ul capitalei culturale europene erau întotdeauna unde trebuiau să fie.

În anul 2007, trei proiecte gîndite pentru Sibiu – capitală culturală europeană au fost la fel de importante pentru mine, pentru că în viaţă putem să primim cele mai profunde lecţii despre noi şi despre instituţiile noastre, de la artişti. Expoziţia „Salve Fiat Romuli Nepos < gorzo's new paintings“ a refăcut discursul reîntoarcerii picturii într-o pinacotecă, Palatul Brukenthal, redimensionînd pentru arta contemporană românească problema gravă, dar certă a vizualului. Gorzo a spus o poveste despre reducţia radicală, dar şi despre splendida izolare / în această splendidă izolare, eu mi-am pierdut funcţia.....

Proiectele „Contemporary Exhibiting“ şi „Catching Passages“, desfăşurate în Galeria de Artă Contemporană a Muzeului Naţional Brukenthal, au demonstrat forţa şi utilitatea unei galerii anexate muzeului şi disponibilitatea galeriei de a lucra cu muzee similare (Casino de Luxembourg), spaţii de artă consacrate (Kunstraum Noe, Galeria Michael Janssen, Kultur Fabrik, Arhiva Demarco), cu artişti faimoşi ai momentului (Dan Perjovschi, Jonathan Meese, Gert şi Uwe Tobias, Markus Lüpertz). Iar *workshop*-ul despre desen desfăşurat în Luxemburg şi Sibiu cu 12 artişti tineri din întreaga Europă (Adrien Tirtiaux, Raffaella Crispino, Paula Müller, Caspar Pauli, Polly Read, Karol Radziszewski, Sebastian Moldovan, Karo Szmit, Marco Colombaioni, elffriede, Stina Fisch, Mike Lamy) a anticipat ceea ce societăţile artistice din cele două capitale culturale vor descoperi cu timpul – importanţa imixtiunii demersului artistic în viaţa unui oraş.

În mai, orchestra „ensemble 20. Jh.“ a prezentat în premieră mondială la Avrig, la reşedinţa de vară a baronului Brukenthal, rescrierea simfoniei în sol major a lui J. Haydn, cunoscută sub numele de „Simfonia Sibiului“ sau „Simfonia Brukenthal“. Compozitorul este Franz Koglmann, iar mixajul între jazz, Cioran şi Haydn, caracterizat prin sinceritate şi permeabilitate, a fost destinat să exprime atît contradicţiile, cît şi experienţa muzicală a unui oraş care chiar a fost capitală culturală europeană.

Dan TOMOZEI

Povestea unei aventuri româneşti la nivel înalt

Bun prilej pentru tot ceea ce poate să însemne român, românesc a fost anul 2007, anul în care Sibiul a fost capitală culturală europeană! Un bun prilej pentru a demonstra că România poate să depăşească umila condiţie de furnizor de *„horror“* pe Bătrînul Continent.

Pregătirile demarate febril încă din 2004, an în care Marele Ducat de Luxemburg a acceptat să ia Sibiul ca partener în proiectul european, au fost finalizate, în mare parte, în mijlocul evenimentelor culturale din 2007. Iar dacă este să privim ambiţiile edililor locali, abia din 2008 va începe concertul şantierelor la Sibiu. Fără îndoială, nimic din ceea ce se face în România nu poate scăpa misterelor, curiozităţilor, complicităţilor în afaceri revendicate politic şi economic. Unde sînt bani, sînt şi interese. Cele peste 40 de milioane de euro investiţi în infrastructură şi evenimente culturale vor fi recuperate în viitor, însă cei care au beneficiat de clauze favorabile au reuşit să-şi numere mai devreme cîştigurile, să recupereze deja o parte din investiţii.

În linii mari, afacerile în Sibiul – capitală culturală au fost împărţite pe orizontală, pe verticală şi în cultură. Pe orizontală au fost amenajaţi mii de de metri pătraţi de piatră cubică, pe verticală au fost renovate zeci de imobile, iar de cultură s-au ocupat mulţi. Pentru fiecare dintre cele trei axe întrebările nu au întîrziat să apară. De exemplu, pentru ce să propui să aduci piatră cubică din China? În final, a fost piatră din România, însă cu două milioane de euro în plus peste suma iniţială. După ce reguli neştiute precis şi clar să te apuci să renovezi faţade de case lipsite de importanţă, în defavoarea altora cu certă valoare? Cît despre cultură, nimic nu este interzis cît timp cripte de sute de ani sînt evacuate pentru a face loc unor crîşme, transformate la cererea publică în ceainărie şi săli de spectacole...

Complicitatea „actorilor“ care au dirijat, în capitala culturală europeană Sibiu 2007, sumele imense aflate la dispoziţia organizatorilor au făcut ca imaginea proiectului să fie una, dacă nu superlativă, măcar de excepţie. Numai la Sibiu s-au publicat peste 1400 de articole despre capitala culturală, fără ca tonul critic să ajungă la 2%. Dar onoarea celor care au sprijinit evenimentul de la Sibiu poate fi „reperată“ cu o condiţie: să ocupi cel puţin două poziţii în teren – pasator şi marcator. Aşa au stat lucrurile cu multe dintre personajele mult mediatizate ale Sibiului şi ale ţării. Şi de aceea a fost simplu să „palmezi“ cu măiestrie, în capitala artelor, bugete uriaşe. Pentru că cine îşi dă de la bugetul local şi naţional şi se prevalează de clauze de confidenţialitate (!?!) rămîne neprihănit şi, în final, recompensat cu titluri de cetăţean de onoare sau cavaler.

Dar, fără îndoială, capitala culturală europeană nu a însemnat doar afacere. A fost, mai vizibil decît orice, locul în care cultura de mai bună sau mai slabă factură şi-a făcut simţită prezenţa. Evenimentele cu dedicaţie de masă sau exclusivă au produs infuzia de cultură specifică unei astfel de întreprinderi. O întreprindere pentru care ar trebui abia de acum deschisă rubrica „ce a fost, ce va să fie“. O rubrică din care, fără sentimentalisme şi atitudini patriotarde gratuite, să învăţăm că Sibiul a fost cîndva potecă pentru legiunile romane, şi asta cu exact 1000 de ani înainte de promovatul slogan despre „normal din 1191“, cînd cruciaţii au luat Europa la creştinat cu sabia. Un colţ de pagină din care să se înţeleagă că fiecare dintre oraşele României are nevoie să fie capitală culturală europeană măcar pentru o jumătate de an, pentru a se înregistra schimbarea necesară, firească unei ţări cu pretenţii europene.

Dacă Sibiul a fost 365 de zile pe buzele tuturor, iar deja de un an este invidiat de o ţară întreagă, trebuie spus că principalul merit îi aparţine nu unui om, ci unui guvern care a deschis în 1998, la Sibiu, colaborarea cu Ducatul de Luxemburg, care nu avea în România, la acea dată, nici măcar reprezentant diplomatic. Tot ce a urmat de atunci, la fel ca aderarea la NATO ori la Uniunea Europeană, a fost o preluare de ştafetă. O preluare din care fiecare alergător şi-a tăiat porţia de fericire şi locul în istoria acestor zile.

Sibiul va trebui să confirme în 2008 şi în viitor că investiţiile amanetate pe zeci de ani la bugetul naţional şi băncile europene nu au fost doar pentru 2007. Altfel, zonele gri nu vor rămîne acoperite definitiv de suprafeţele strălucitoare specifice marilor evenimente.

Veronica D. NICULESCU

Privind înapoi cu un zîmbet

Licurici, milioane de pixeli strălucitori. Noaptea de Revelion, mii de ecrane luminoase îndreptate spre Turnul Sfatului. De sus, de lîngă scena din Piaţa Mare, se vede o mare de luminiţe plutitoare, mîini ridicate spre cer înarmate cu telefoane, aparate de fotografiat sau camere video. În zori, în computere se vor descărca ultimele zîmbete ale Sibiului din 2007. Unii vor fotografia doar cerul înceţoşat, alţii vor prinde prim-planuri ale turnului în flăcări, alţii chiar şi chipurile artiştilor care cîntă în bulele transparente. Unii vor spune că n-a fost mare lucru, alţii vor picta în aceste culori fantastice întreaga istorie a unui an. În tuşele acestui ultim tablou desfăşurat în inima oraşului putem regăsi cu uşurinţă trăsăturile întregului program „Sibiu – capitală culturală europeană 2007": totul depinde de privitor, de unghiul în care a fost acesta plasat, de aşteptările lui şi, pînă la urmă, de pura plăcere ce i-a fost sau nu provocată.

Corpul. Am putea privi programul Sibiu 2007 ca pe un corp, şi am putea încerca să-i cîntărim frumuseţea – dar şi funcţionalitatea – după înfăţişarea şi sănătatea anumitor părţi componente. Teatru, film, muzică, arte vizuale... Începutul lui 2008 mă găseşte mult mai îngăduitoare decît eram cu un an în urmă. Programul odată încheiat, conştientă că nu mă voi mai întîlni probabil niciodată – nici ca jurnalist, nici ca spectator – cu o asemenea densitate a evenimentelor, sînt dispusă să privesc în urmă zîmbind şi să fiu darnică în calificative. Dacă la începutul anului cu toţii credeam puternic în pilonii de bază ai programului – festivalurile de teatru, jazz şi film documentar – şi priveam cu scepticism capacitatea fizică a oraşului de a găzdui evenimente de amploare, spre finalul lui 2007 părerile s-au mai schimbat. Trebuie să recunoaştem prezenţa unor evenimente excepţionale, care nu se vor repeta prea curînd.

Festivalurile de tradiţie au fost, într-adevăr, componente importante. În 2007, teatrul nu numai că a confirmat, dar a depăşit aşteptările. Cel mai bun lucru care se putea întîmpla a fost ramificarea ofertei în două mari festivaluri. Mai exact, apariţia, pe lîngă Festivalul Internaţional de Teatru, a Festivalului Teatrelor Europene, din toamnă. Dincolo de bogăţia evenimentelor, importantă este separarea lor, pentru categorii diferite de public. Pentru iubitorii divertismentului, festivalul de toamnă a trecut aproape neobservat; pentru consumatorul de evenimente de calitate însă, a fost un deliciu. Astra Film Fest a făcut şi el un salt remarcabil. Şi cel de jazz a adus nume mari.

Dar dincolo de festivaluri au existat evenimente punctuale cu care Sibiul nu s-ar fi întîlnit altfel. Amintesc doar *„Don't Look Back"*, teatru în clădirea Primăriei, adus de British Council.

A existat şi o cantitate de mărunte concerte sau expoziţii fără mare însemnătate, însă un corp este format şi din celule neutru colorate.

Public de import. Festivaluri recent intrate pe scena sibiană – TIFF, importat de la Cluj, sau AniMotion – ne amintesc de categoria evenimentelor de calitate cu public sub aşteptări. Spre final de an, s-a produs un fel de suprasaturare. Acolo unde a lipsit publicul importat din Bucureşti sau de peste hotare, sălile au fost goale. Un al doilea festival de jazz s-a desfăşurat cu cîteva zeci de spectatori, la fel au rulat filme foarte bune la cinematograf, în timp ce proiecţiile gratuite din aer liber strîngeau sute de oameni. Nu poţi să nu remarci prezenţa în program a unor delicatese de care puţini s-au bucurat. Este însă normal ca la o expoziţie de artă publicul să fie mai puţin numeros ca la un concert rock. Aşa încît mi-ar fi greu să fiu de acord cu afirmaţia că artele vizuale au fost Cenuşăreasa programului. Aş spune doar că fiecare parte a „trupului" şi-a avut cuveniţii admiratori.

A crescut apetenţa pentru evenimente – s-a spus – s-ar fi produs o rafinare... Alţii au zis că lumea vrea de-acum cultură doar pe gratis. Eu cred că, treptat, s-a retras curiosul, spectatorul de ocazie, şi s-a reconstituit nucleul de bază al consumatorilor fideli: cei care mergeau şi înainte la teatru, la Filarmonică, la muzee au continuat să frecventeze sălile, punînd preţ pe numele de pe afiş. Ceilalţi au continuat să vină doar în Piaţa Mare, la evenimente „pop-corn". Varietate a fost suficientă. N-aş putea spune că a lipsit ceva din meniu. Mai degrabă a fost, cu precădere în vară, un exces al culturii de divertisment, iar participarea la evenimente de calitate a fost uneori slabă, poate chiar ca urmare a excesului amintit.

Sfaturi pentru Iaşi. Cînd se vorbeşte despre cîştiguri, se amintesc infrastructura modernizată, dublarea numărului de turişti, vizibilitatea Sibiului şi transferul imaginii sale asupra României, experienţa dobîndită de operatorii culturali. Sigur, acestea sînt lucruri care rămîn, dincolo de emoţiile momentului. Printre cîştigurile materiale se numără şi cele două scene care rămîn la Sibiu, precum şi pianul, care i-a fost cedat Filarmonicii de către Ministerul Culturii. Din păcate, nu se va construi o clădire nouă pentru teatru în 2008, aşa cum se promisese.

Cum va arăta Sibiul cultural în 2008? Cu două mari festivaluri de teatru, în mai şi octombrie-noiembrie, cu nume ca Silviu Purcărete şi Andriy Zholdak. Cu concerte ale Filarmonicii în aer liber, după modelul „Trei tenori". Cu festivalul rock Artmania şi mai mare. Acestea sînt promisiunile. Iar dacă Iaşiul va fi să fie viitoarea capitală culturală europeană din România – aşa cum se spune – Sibiul va fi prietenul care îl va ajuta să îşi croiască mai uşor drumul. Se va învăţa nu atît din succesele, cît din bîlbîielile primului urcat pe scenă. Chiar şi greşelile se vor ridica, de atunci, la rang de cîştig. Sfaturi se pot da de pe acum: construiţi hoteluri, renovaţi sălile de spectacol şi nu uitaţi gara!

Cristina MODREANU

M-aş muta la Sibiu

Anul trecut aproape că m-am mutat la Sibiu. Exagerez puţin, dar nu foarte mult: am învăţat drumul pe dinafară, cu părţile lui plicticoase, de la început: adică autostrada, Piteştiul (din fericire, i-au făcut şosea de centură şi scapi mai repede de aglomeraţie) şi cu părţile lui frumoase – mai ales Valea Oltului, pe care am văzut-o în toate anotimpurile şi la toate orele din zi şi din noapte (cel mai mult mi-a plăcut într-o după-amiază de toamnă, cînd lumina soarelui cădea într-un fel de nedescris în cuvinte, dar foarte greu de uitat). E foarte greu să ajungi la Sibiu, mi-am dat eu seama pe parcursul acestor 12 luni, deşi mergeam acolo şi înainte, la Festivalul Internaţional de Teatru. Cu trenul durează o mie de ani, iar cînd ajungi, păşeşti gata deprimat în oraş, din cauza renovării care nu se mai termină, cu maşina trebuie să ai noroc să ajungi la o oră potrivită, ca să nu stai o oră în aglomeraţia din zona comercială de la intrare, iar cu avionul nu se poate (cel mai mult mi-a plăcut cum a pus problema asta Lev Dodin, care a declarat la întîlnirea lui cu presa că mai repede a ajuns în Australia decît la Sibiu). Dar după ce intri, lucrurile stau destul de bine. Oraşul e o frumuseţe acum, seamănă cel mai bine din toată ţara cu un oraş european – chiar dacă mai sînt destule de aranjat prin colţurile care se văd mai puţin – aşa încît nu mă miră că a crescut numărul de turişti. Chiar ţi se pare că mergi „în străinătate" cînd te plimbi pe străduţe şi prin pieţele complet refăcute sau cînd te opreşti într-o cafenea de pe promenada oraşului.

Partea cu adevărat bună este că impresia asta durează şi cînd e vorba despre evenimentele culturale – ceea ce justifică în mare măsură titlul pe care l-a purtat Sibiul în 2007, „capitală culturală europeană". Acolo am văzut unul dintre cele mai bune spectacole produse în România anul trecut, *Viaţa cu un idiot,* în regia lui Andry Zholdak – figură a regiei europene cultivate vreme îndelungată de Naţionalul sibian. Tot acolo am trăit cu plăcere bucuriile teatrului de stradă, de care noi, românii, n-am prea avut parte pînă acum, deşi obiceiul de a asista la demonstraţii vizuale ce decurg după scenarii de o teatralitate impresionantă este unul deja înrădăcinat în multe oraşe europene, sporindu-le gradul de atractivitate turistică. Acolo l-am reîntîlnit în 2007 pe Lev Dodin, una dintre cele mai importante figuri regizorale ale lumii de azi, omul care a marcat teatrul contemporan prin spectacolele sale grandioase în profunzimea lor, portdrapelul „teatrului de artă" în cea mai complexă formă a sa. Legendă vie a teatrului, Dodin e o adevărată enciclopedie, un om de o vitalitate molipsitoare, cu un temperament cuceritor, un *bon-viveur* inteligent şi puternic care a cucerit toate continentele cu spectacolele sale, dînd drumul în lume unei noi generaţii de creatori avînd în bagaje mai mult decît un baston de mareşal: şcoala Dodin. La Sibiu, Malîi Teatr din Sankt-Petersburg a prezentat *Unchiul Vanea* – spectacol-şcoală ce spune ceva despre esenţa teatrului rus cu tot ce are mai solid şi mai patetic în ea.

Dar nu numai teatru am văzut eu anul trecut la Sibiu, ci şi expoziţia de la Muzeul Brukenthal, admirabil completată cu tablourile „sechestrate" ani de zile la Bucureşti. Locul lor era aici, unde se potrivesc perfect, în decorul baroc al Palatului Bruckenthal, unul dintre locurile cele mai vizitate anul trecut de turişti. Am fost şi la Gala UNITER organizată în uriaşul cort din centrul oraşului şi cred că evenimentului i-a prins bine să respire ceva aer proaspăt, de munte. În acelaşi cort, s-a dansat, s-au făcut muzică şi teatru, aşa încît cred că el o să lipsească oraşului dacă va fi mutat altundeva. Sper, totuşi, să nu lipsească nici cortul şi nici evenimentele culturale din oraşul Sibiu, chiar dacă anul capitalei culturale europene s-a încheiat pentru el. Dacă lucrurile continuă aşa, ţinînd cont cîte motive am avut în 2007 să merg la Sibiu, în 2008 m-aş muta cu totul acolo!

George ONOFREI

O reuşită românească. În sfîrşit...

Ca orice proiect gîndit afară, dar pus în practică de români, „Sibiu – capitală culturală europeană" în 2007 putea fi un bluf. Publicam în urmă cu un an din cînd în cînd interviuri cu Sergiu Nistor, comisarul Ministerului Culturii şi Cultelor pentru Sibiu, şi de fiecare dată răspundea *Suplimentului de cultură* că „sîntem în urmă cu pregătirile". Era vorba de cîteva luni bune.

Încetineala cu care s-au alocat banii pentru consolidarea şi reconstrucţia patrimoniului sibian a fost vizibilă, la fel şi încetineala cu care s-au realizat lucrările propriu-zise. Gara poate fi categorisită şi astăzi drept o colecţie de linii ferate strivite de grămezi de moloz, campingul trebuia „dat în folosinţă" prin octombrie, şampania inaugurală a fost băută mai tîrziu decît se aştepta lumea, la un hotel care acceptase rezervări chiar înainte de a fi construit... Cu toate eforturile depuse, dacă manifestările capitalei culturale ar fi fost programate după 1 ianuarie 2008, iar nu 2007, infrastructura ar fi fost gata la timp.

Dincolo de neajunsurile de ordin administrativ, notăm, în sfîrşit, o reuşită românească. Am avut parte de evenimente culturale mult peste media românească, iar festivalurile sibiene deja cotate internaţional au cunoscut bugete mai mari şi, prin urmare, organizatorii au putut face din bogăţie lucrurile pentru care s-au antrenat de ani de zile. Pentru jurnaliştii culturali, căzuţi în manierismul textelor compuse din declaraţii adunate pe o temă stabilită la birou, Sibiul a reprezentat o sursă nemaipomenită de subiecte.

Mărimea succesului o vom stabili abia în anii viitori – pentru că, mai importantă decît ce s-a întîmplat anul trecut, este tocmai urmarea. În 2007 s-a întărit, de fapt, un spaţiu cultural în care mulţi (cel puţin aşa sperăm) vor dori să revină – fie că este vorba despre Festivalul de Teatru, de Astra Film Fest sau de „filiala" TIFF-ului clujean.

Primarul ieşean, Gheorghe Nichita, a oferit într-o emisiune de la Radio Iaşi o explicaţie în plus pentru succes: lucrurile au ieşit bine, sigur, dar să nu uităm că „primarul Johannis e de altă etnie". Cu alte cuvinte, tocmai din acest motiv Iaşiul nu mai prinde o dată rîndul la capitale culturale – primarul e român verde de-al nostru! De curînd, politicienii bahluieni se dau de ceasul morţii să impună ideea că Iaşiul trebuie neapărat să devină în jurul lui 2019 capitală culturală europeană. Mai mult decît atît, există şi o Hotărîre de Consiliu Local care consfinţeşte acest „deziderat". Dacă în prinvinţa infrastructurii ar fi ceva timp pentru reabilitări – 2019! –, în cea a vieţii culturale nu mă încearcă nici un fel de optimism. Vestita „capitală culturală a României" nu figurează în agendele reporterilor „de la centru" cu nici un eveniment de marcă anual, ci doar cu pelerinajul de Sfînta Parascheva. În acest context, ar trebui să îngrijoreze (moderat) intenţia primarului Klaus Johannis ca Sibiul să îşi depună din nou candidatura pentru 2019.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 ianuarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Expoziţiile de arte vizuale ale anului 2007

În aşteptarea demontării bradului de fier din Piaţa Unirii şi a dinamitării „Ţepei Eroilor" din Piaţa Revoluţiei, am invitat cîţiva critici, curatori şi galerişti, din Bucureşti şi din ţară, pentru o minimă retrospectivă a celor mai interesante expoziţii de artă plastică / arte vizuale de anul trecut. ***(M. C.)***

Alin ARGEŞEANU

Suzana Fântânariu – „Re(în)semnare 60". La 60 de ani, Suzana Fântânariu a reuşit să evite expoziţia retrospectivă, propusă clasic în spaţii generoase, printr-o structură temporală de evenimente. Imaginată ca un proiect plastic şi literar în unsprezece paşi, retrospectiva ei s-a regăsit într-o succesiune de cinci evenimente plastice petrecute în Timişoara şi în Budapesta. La final, artista a reuşit nu doar să fixeze esenţa opţiunilor sale plastice, dar a transmis două lecţii fundamentale. Cînd ne plîngem de lipsa de vizibilitate publică a fenomenului plastic, nu avem altă soluţie decît insistenţa de a propune valori, acumulînd răbdători fracţiuni de procente ce încă nu se pot sesiza în analize de piaţă. Apoi, că artista poate fi înţeleasă ca „om al Renaşterii" ce se exprimă prin tehnici postmoderne. Aceasta înseamnă că, indiferent de abordarea plastică, viziunea ultimă este că divinul ori demonul ajung în lume prin om. Obiectele folosite în instalaţii ori tehnici mixte sînt definitiv marcate de istoria domestică, sînt îmblînzite prin folosire, impregnate de viaţa ce trece, misterios, din noi către ele.

Matei BEJENARU

Ion Grigorescu la „Documenta 12" (Kassel, Germania). Ion Grigorescu este singurul artist român care trăieşte şi lucrează în România şi care a fost invitat la un eveniment artistic de un asemenea prestigiu. Şi-a început activitatea artistică la începutul anilor '70 prin participarea în diferite expoziţii cu program novator şi, după o perioadă de tăcere în întunecaţii ani '80, a reînceput să producă lucrări şi să expună în anii '90, cînd a cîştigat şi o recunoaştere internaţională. Este poate singurul artist care în anii '70 a dezvoltat o artă intimistă, experimentală, critic-subversivă faţă de sistemul comunist, prin folosirea propriului corp ca obiect al căutărilor sale singulare. Fotografiile, desenele şi filmele sale din acea perioadă au fost realizate fie în spaţiul intim al atelierului său, fie în natură, singurul său „interlocutor" fiind aparatul de fotografiat sau de filmat. Înzestrat cu un rafinat simţ al nuanţelor şi cu o solidă cultură clasică, a creat acţiuni în care explora „corpul oprit", subiect greu de acceptat în societatea românească de atunci. Mirările lui Ion Grigorescu au rămas aceleaşi, chiar dacă timpurile s-au schimbat. El este prototipul artistului cu un proiect de viaţă, al cărui discurs artistic coerent nu este influenţat de aparenţele lumii exterioare.

Daria GHIU

„Spaţiul Public Bucureşti" – curatori Marius Babias şi Sabine Hentzsch. Să foloseşti spaţiul public ca spaţiu expoziţional, să-i provoci pe trecători să devină participanţi activi, să le ispiteşti gîndirea critică, să le arăţi că arta nu trăieşte izolat, muzeificată, nu e ornament, ci e vie şi se împlineşte abia prin noi. O rezoluţie asemenea unei deschideri largi a privirii, timp de şase luni, proiectul a fost demarat pe 20 aprilie, cu o conferinţă în jurul conceptului de artă în spaţiul public, a continuat apoi cu intervenţia media a Anettei Mona Chişa, cu două zile intense de proiecte artistice, 15-16 septembrie, ale artiştilor Dan şi Lia Perjovschi, Nicoleta Esinencu (care a reconstituit timp de o săptămînă traseul zilnic de colectare a fierului vechi de către romi), Daniel Knorr (ale cărui tramvaie „îmbrăcate" în cele patru instituţii de încredere au circulat timp de o lună pe liniile bucureştene), Mircea Cantor ş.a. Pe lîngă acestea, site-ul www.spatiul-public.ro şi inedita colecţie de cărţi de artist a Editurii Idea.

Aurelia MOCANU

Cristian Paraschiv la Galeria Etaj -3. Aş acorda emblema anului unui efort expoziţional cu totul dramatic, atît ca punere în operă, cît şi ca mesaj şi impact stilistic. Este vorba de a treia expoziţie de reinserare în spaţiul cultural românesc a acestui artist complex, trăitor la Paris din 1986. Pictor, plecat din ambianţa grupului „Prolog", Cristian Paraschiv a evoluat prolific, în mijloace, şi autoscopic pînă la disecarea propriului trup, în raport cu durata şi memoria fiinţării. Artist cu exemplare demersuri multimediale (fotografie, film, instalaţionism, carte-obiect, sculptură etc.), Paraschiv a adus, cu minim sprijin logistic instituţional, sute de lucrări de o uimitoare complexitate plastică (dacă e să amintim doar seriile de cercetări în bioartă, însemnînd culturile de ţesuturi, mulajele fragile etc.). A fost o pilduitoare retrospectivă de trei decenii de cercetare şi frămîntare conceptuală în care se întrevede, în filigran, şi proba exilului în conservarea cu dramatism a autenticităţii creatoare. Fără afişe în spaţii publice, deocamdată fără catalog, fără o publicitate binemeritată, expoziţia a fost văzută, după MNAC, la Iaşi şi la Bistriţa.

Dan POPESCU

Gorzo – „Salve fiat romuli nepos" (Muzeul Brukenthal); Mircea Suciu – „89" (Galeria H'art) şi Ion Dumitriu – „Diapozitive 1975-1978" (Galeria Posibilă). Expoziţia lui Gorzo a fost o recontextualizare a expoziţiei de la MNAC din 2006, numai că această instalare a fost mult mai în acord cu spaţiul Muzeului Brukenthal, curatorul Liviana Dan producînd minuni. Profit de ocazie să semnalez faptul că echipa curatorială a consolidat un program excelent de artă contemporană. Totul se petrece sub patronajul muzeului, însă, din cîte aud, directorul muzeului, un funcţionar inept numit „de la centru", nu pare să aprecieze comoara pe care o are în propria curte. „89" de Mircea Suciu a fost un eveniment simplu şi şocant. În spaţiul galeriei se află o singură lucrare: cuplul Ceauşescu în postura devenită iconică: împuşcaţi în acel Crăciun apocaliptic. Ceauşeştii erau recreaţi în mărime naturală, figurile lor erau atent făcute din ceară. Imaginea cu cei doi morţi este mai mult decît un alt moment jenant în istoria noastră, este momentul mediatic de neegalat, care ne-a formatat expectaţiile legate de media şi imaginile mediatice. Atunci ne identificam cu tot ce vedeam la televizor şi, de altfel, audienţa era maximă – visul oricărui *media planner*. Şi totul s-a terminat cu un *snuff-movie* prin care ne-am cîştigat libertatea. Ura! „Diapozitive 1975-1978" îl recuperează pe Ion Dumitriu în postura inedită de fotograf. E vorba despre documentarea excelentă a vieţii romilor la limita societăţii „multilateral dezvoltate" din anii '70. E o expoziţie de recuperare, caldă şi surprinzătoare, cu un catalog bine alcătuit. În altă ordine de idei, sînt în continuare de părere că „Ţeapa" din Piaţa Revoluţiei trebuie dărîmată de avari-gepizi-cumani-tătari, dacă românii tot ezită s-o culce la pămînt.

Adina ROSETTI

Eugenio Percossi – „Christmas 07" (Galeria Nouă). În timp ce se „vernisa" cu surle şi trîmbiţe cel mai mare schelet de brad din Europa, am putut vedea, la o galerie micuţă, dar îndrăzneaţă, un soi de manifest „anti". Cei mai tradiţionalişti şi-ar face cruce scuipînd în sîn, iar copiii probabil ar plînge privind o proiecţie în care decorul perfect idilic al „casei bunicii" pregătite de sărbătoare este deodată cuprins de o vîlvătaie de foc care mistuie totul. „Desigur, este o expoziţie pentru cinici, făcută de un nene cu grave traume din copilărie" – am auzit şoptindu-se. Artistul, un italian care trăieşte şi lucrează la Praga, mi-a povestit, cu cel mai nevinovat şi strengăresc zîmbet, că este doar un copil îndărătnic, obsedat de memorie şi de pierderea iluziilor. Iar atît de des pomenitul „spirit al Crăciunului" a devenit, pentru cei mai mulţi dintre noi, un fel de iluzie bine alimentată de reclame, promoţii şi SMS-uri. Expoziţia lui Percossi (cîteva fotografii cu Crăciunul în flăcări, plus două instalaţii video) a rămas cuminte la Galeria Nouă pînă în ianuarie, fără să nască prea mari controverse.

Ştefan TIRON

Dan Perjovschi – „Rezistenţă Culturală" (Studio Protokoll). Ca spaţiu non-profit, funcţionînd în trei etape şi locuri diferite, Studio Protokoll din Cluj a chestionat logica şi mecanismul pieţei de artă. Attila Tordai – sprijinit de editurile Koinonia şi IDEA, şi de punkistul american Chase – a demonstrat că nu trebuie să fii tributarul unor fonduri sau al unor interese enorme. Proiectul lui Perjovschi închide cumva acest spaţiu precizînd şi specificînd însă modalităţile prin care poate fi susţinută cultura aflată sub asediu. Decît să te retragi în pustie, mai bine rămîi în miezul problemei. Artistul este unul dintre cei care pot şi trebuie să re-direcţioneze fondurile şi resursele distribuite altfel inegal şi preferenţial. Două exemple sînt afişate pe perete: achitarea notei de plată la telefon a muzeului din Arad de către Dan Perjovschi în 1996 şi donarea unor fonduri pentru un catalog Studio Protokoll care să documenteze continuitatea unei practici culturale. Desenele lui Perjovschi din acest spaţiu au trecut deja printr-o etapă timpurie de ştergere, declanşînd un efort de concentrare din partea privitorului. Rezistenţa este poate şi lupta cu *blurring*-ul, efectul profitului financiar care atenuează critica socială, economică şi politică, provocînd eroziunea *statement*-urilor puternice. Ştergerea nu are loc în totalitate niciodată şi rolul artistului acum este să nu permită această eliminare progresivă.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

Despre emoţii

● **Sébastien Bohler, *La chimie de nos émotions*, Aubanel, Genève, 2007.**

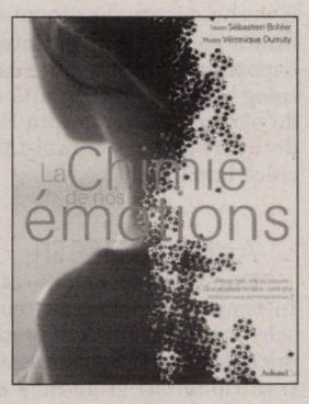

Deşi nu este o carte de răsfoit în voiaj, am citit-o în tren. Într-un tren înzăpezit, în drum spre Bucureşti. Ca în fiecare vacanţă de iarnă, car după mine cărţi, pe care le aduc înapoi neatinse. De data aceasta, cartea plimbată a ajuns sa fie citită înainte de sosire. Oarecum pe ultima sută, în joia petrecută în tren. Pînă la Ploieşti am venit bine, cu ochii pe geam, cărţile în geamantan şi gîndurile aiurea. În următoarele cinci ore am citit...

Ilustrată cu cîteva sute de fotografii, cartea prezintă sintetic descoperiri recente în domeniul neuroştiinţelor, referitoare la mecanismul emoţiilor. Subtitlul lucrării – *Que se passe-t-il dans notre tête lorsque nous sommes émus?* – face referire la date foarte concrete, culese cu tehnica actuală a imageriei cerebrale, şi anume punerea în evidenţă a ariilor corticale şi a altor zone din sistemul nervos central, ce sînt stimulate în momentul experimentării diverselor emoţii, precum şi acţiunea mediatorilor chimici eliberaţi în momentul trăirilor sufleteşti. Astfel, s-a observat că emoţiile pozitive presupun activarea emisferei stîngi, iar cele negative, a emisferei drepte. S-a constatat că depresivii prezintă o diminuare globală a emisferei stîngi, în timp ce aceeaşi zonă este accentuată în cazul celor care practică meditaţia sau diverse alte tehnici de ameliorare a confortului spiritual şi a stării de bine *(bien-être)*.

Rolul plăcerii este reconsiderat şi revalorizat. Departe de a fi doar cireaşa de pe tortul existenţei, plăcerea, în calitatea ei de nucleu al emoţiilor pozitive, îndeplineşte rolul de suport al vieţii, asigurînd într-o primă instanţă motivaţia actelor fundamentale care asigură supravieţuirea. Circuitul neuronal specializat în perceperea plăcerii este numit şi sistem de recompensă, pentru că este activat ori de cîte ori sîntem angajaţi într-un act vital, cum ar fi de exemplu hrănirea şi sexul. Plăcerea resimţită predispune la repetarea acestor experienţe care întreţin viaţa.

Un val de dopamină euforizantă ne inundă creierul, nu doar cînd mîncăm sau cînd avem îndeletniciri amoroase. Şi cunoaşterea are acelaşi efect stimulativ asupra circuitului gratifiant care generează senzaţia de plăcere. Curiozitatea, aviditatea faţă de noutăţi, dorinţa de a învăţa şi de a descoperi presupun intrarea în acţiune a ariilor asociative şi eliberarea simultană a „moleculelor plăcerii".

Nimic mai fragil decît aceste circuite. Toate senzaţiile de plăcere sînt trecătoare. Drogurile acţionează la acest nivel, producînd modificări în ritmul transmiterii impulsurilor nervoase. De exemplu, cocaina blochează neutralizarea normală a dopaminei, provocînd astfel acumularea acestei substanţe la nivelul sinapselor. Consecinţa este o prelungire şi o intensificare extraordinară a senzaţiilor. Reversul îl reprezintă desensibilizarea şi pierderea interesului pentru plăcerile obţinute spontan. În absenţa drogului, cel care a dezvoltat dependenţa trăieşte într-un insuportabil deşert senzorial, pustiit, incapabil să mai reacţioneze la spectacolul lumii.

La rîndul lor, jocurile de noroc, prin tensiunea presupusă de situaţiile de mare incertitudine, produc eliberarea unei cantităţi importante de dopamină. Cei care prezintă în viaţa lor obişnuită un nivel slab al activării circuitului de recompensă, abia în încordarea jocului au parte de o torenţială descărcare biochimică, ce reuşeşte să îi facă să se simtă şi ei vii. În aceste condiţii, devin victimele predilecte ale jocului compulsiv, dependenţi de plăcerea doar astfel obţinută.

O secţiune substanţială a cărţii e consacrată mecanismelor care, chiar dacă nu explică, cel puţin însoţesc ansamblul fenomenelor ce ţin de seducţie, dorinţă, atracţie, ataşament. Experienţele au pus în evidenţă faptul că centrii dorinţei localizaţi în hipotalamus devin activi automat cînd sînt percepute anumite gesturi. Se pare că bărbaţii sînt foarte sensibili la ticul femeilor de a-şi aranja părul sau de a se juca cu cîte o şuviţă. Nimic nu se compară însă cu efectul cefei descoperite. Nu e întîmplător machiajul savant al acestei zone în cazul gheişelor, şi nici faptul că elegantele noastre coafuri de seară presupun părul strîns, dezvăluirea gîtului, a umerilor, un decolteu subtil la spate.

Hormonul responsabil de declanşarea dorinţei (testosteronul) este secretat în mod constant şi face ca bărbaţii să fie permanent disponibili sexual, desigur în prezenţa stimulilor adecvaţi. Totuşi, spre sfîrşitul iernii, libidoul masculin cunoaşte un declin trecător, pentru a cunoaşte un vîrf la sfîrşit de vară, cînd nivelul de testosteron este cel mai ridicat. În cazul femeilor, o dorinţă crescută de apropiere fizică se manifestă doar în preajma ovulaţiei, sub influenţa estradiolului. Pentru a-şi creşte receptivitatea sexuală, în Roma antică, femeile cu dare de mînă recurgeau la un remediu surprinzător. Ele îşi ungeau corpul cu uleiuri în care adăugau ca principiu activ sudoare de gladiator. Astăzi se ştie că transpiraţia de efort conţine urme de testosteron, iar dacă mai adăugăm şi descoperirea feromonilor eliminaţi prin piele înţelegem presupusa eficacitate a anticei poţiuni.

Tot pe seama feromonilor este pusă atracţia instantanee, irezistibilă, inexplicabilă ce caracterizează îndrăgostirile fulgerătoare. Cu adevărat interesant este faptul că acest dialog al feromonilor are loc doar dacă cei doi au sisteme imunitare compatibile, dar cît mai diferite între ele. Parcă sîntem dezamăgiţi să aflăm că toată comedia unui *coup de foudre* se joacă în primul rînd în interesul eventualei progenituri, care ar moşteni astfel un sistem imunitar mai complex, capabil să facă faţă permanentei evoluţii a atît de inventivilor germeni patogeni.

Vestea cea bună este pentru cuplurile de cursă lungă, stabilite între parteneri care dispun de acest gen de compatibilitate imunitară: mult amor şi ceva mai puţine escapade extraconjugale...

Alexandru MATEI

O zi din viaţa unui cercetător

– reflecţii despre timp după un colocviu despre prezenţă –

Cred că am mai scris, dar repet pentru că senzaţia asta nu dispare niciodată. Şi e mai mult decît atît, e o experienţă. Experienţa timpului, aşa cum se desfăşoară ea în spaţiul urban din zilele noastre – pe stradă, la serviciu, în faţa televizorului şi în faţa oricărei interfeţe mediatice – este una în care numărul secvenţelor creşte invers proporţional cu profunzimea lor. Această experienţă a timpului este una înscrisă deja în inconştientul nostru: studentul care face trei facultăţi, omul cu cinci joburi, miliardarul, individul care vorbeşte la două telefoane dintr-odată, mîna care zapează, şi nu numai: jurnalistul care scrie cel puţin un articol pe zi, criticul care citeşte enşpe cărţi pe săptămînă sau ambii într-unul singur fac parte dintre cei pentru care – acum pe bune – timpul nu mai are răbdare.

Or, cînd ai ocazia să participi la un colocviu internaţional cum a fost cel organizat de catedra de Teoria Literaturii de la Literele bucureştene – a patra ediţie a Conferinţei Internaţionale a Centrului Interdisciplinar de Studii Culturale Europene şi Româneşti „Tudor Vianu" – pare că heterotopiile, dar mai ales heterocroniile funcţionează. Alături de invitaţii de onoare – Hillis Miller, profesor de literatură la Universitatea Irvine din California, căruia i s-a tradus recent la Editura Art *Etica lecturii*, şi poetul Michel Deguy – lucrările colocviului au adunat cam tot ce se putea mai bun din domeniul teoriei literare în România, plus cîţiva cercetători de calităţi variabile, de la bun la foarte bun, din lume. Tema a fost foarte bine aleasă: ideea de prezenţă. Ceva adică foarte concret şi abstract în acelaşi timp, dublu pentru că nu funcţionează prezenţa fără absenţă, şi foarte filozofic pentru că tocmai cu prezenţa se ocupă fenomenologia, pe de o parte, iar pe de alta, deconstrucţionismul lui Derrida este printre altele şi o critică a prezenţei, în text, a „vocii" care impune sensul. Acum să nu credeţi că, dacă n-aţi făcut sau nu faceţi Literele, n-o să înţelegeţi nimic din textul meu. Pentru că nu vreau să vă povestesc, nici n-aş putea, despre ce au citit sau au vorbit participanţii la colocviu. Eu vorbesc despre timp. Aşadar, imaginaţi-vă:

...că, în loc să ajungeţi acasă şi să aveţi de ales între 50 de programe TV, între 10 amici online pe *messenger*, între 5 cărţi de citit dintre care pe două trebuie să le recenzaţi rapid pentru o revistă care vă plăteşte pentru asta, în loc să vă fi întors acasă de la birou unde aţi lucrat din greu ca să puteţi vinde mai mult, să atrageţi mai mulţi oameni în jurul realizării dvs. – slogan, desen, fotografie, text, obiect –, în loc de toate astea, spun, acasă vă aşteaptă frumos, azi, mîine şi peste doi ani textele aceluiaşi autor care fac parte dintr-o operă atît de vastă şi strict structurată încît ai nevoie de un ghid de întrebuinţare a ei; toate textele sînt indexate, astfel încît, orice ediţie ai avea în faţă, ştii exact ce paragraf citeşti şi-l poţi compara în diverse versiuni de traducere, eventual cu ediţia originală. Sînt texte care te solicită aşa cum îţi cere grija bolnavul şi, în acelaşi timp, aşa cum îţi cere atenţia o operaţie. Programul pe care mintea ta îl derulează este atît de dens, ocupă atît de mult încît numai cu multă stăpînire de sine apuci să-ţi mai vezi şi de viaţă, de o viaţă al cărei sens lumesc stă aici, în ceea ce pare la prima vedere un labirint, dar poate foarte bine să nu fie decît o traducere a unui text aflat la a şaptea ediţie, din care paginaţia primelor două este oferită în marginea celei de faţă. Mai mult: cuvintele textului au majoritatea o încărcătură conceptuală care traversează o anumită tradiţie de gîndire în aşa fel încît, dacă n-ai trecut niciodată pe acolo sau prin preajmă, nu reuşeşti să înţelegi din respectivul text mai mult decît înţelege un informatician indian dintr-o fugă de Bach. În cazul de faţă vorbesc despre *Cercetările logice* ale lui Husserl, pentru că cel mai strălucitor vorbitor de la secţia franceză, la care am participat, a fost Nicolas Monseu de la Universitatea Catolică din Louvain, husserlian – doar acolo se află arhivele Husserl.

Oamenii aceştia, unii dintre cei pe care i-am întîlnit acolo şi dintre care eu nu fac parte – cum aş face, cînd acum citiţi unul dintre multele texte pe care le scrii seara înainte de culcare, fără bibliografie şi fără alt criteriu de evaluare decît gramatica limbii române şi o anume modulaţie care intră sau nu în acord cu dispoziţia cititorului? –, oamenii aceştia, spun, care socializează la colocvii şi care au, de bună seamă, o viaţă a lor, sînt, după călugări, probabil mult după, poate chiar altfel, nu numai după, cei care rezistă cel mai bine presiunii apocalipsei temporale pe care o trăim. Din păcate pentru noi, urgenţa atingerii ubicuităţii, a accesului într-un regim de spaţiu-timp care altădată caracteriza divinul (ataraxia?), nevoia asta de a cuprinde tot este atît de puternică încît răgazul pe care trebuie să ţi-l iei pentru a putea supravieţui este văzut ca somn, beţie, sex, ceva care îţi evacuează restul de vitalitate pentru a te arunca într-o pauză epileptică. Or, răgazul de a înţelege ajunge astăzi chinul cel mai mare, proba cea mai grea pe care o ai de trecut, de ce? Pentru că ei nu-i urmează nici o răsplată imediată şi, în orice caz, ar fi vorba de una foarte mică în ordinea vizibilului. Răsplata se constituie astăzi în două feluri de cantităţi: bani şi oameni. Cît mai mulţi bani şi cît mai mulţi oameni sau ambele – ăsta este starul.

Cercetătorul care studiază vreme de cîţiva ani aceleaşi texte are parte de o recompensă, în ordinul vizibilului, foarte mică: o comunitate academică îi recunoaşte şi apreciază munca. Asta-i tot. Felul lui de a trăi incomodează vizibil funcţionarea societăţii de piaţă; omul n-are nevoie de prea multe lucruri noi: citeşte cam aceleaşi cărţi cumpărate la început; trăind în orizontul unei realizări de drum lung, rămîne insensibil la „ce apare". În consecinţă, e probabil că, pe timpul unui proiect de cercetare, nu-şi face împrumuturi la bancă, rămîne deconectat – nu mai este la curent – adică tot ceea ce societatea profitului încearcă să împiedice. Nu rulează bani. Toată lumea ştie că e foarte bine să rulezi bani: investeşti, cîştigi, investeşti şi tot aşa. Viaţa devine un ritm, iar din cîştig îţi poţi permite să cheltuieşti ceva în plus ca să te simţi bine: sport, natură, turism, analize sau cursuri de dezvoltare personală, adrenalină, iată cinci alte noi afaceri la prosperitatea cărora poţi contribui. Cercetătorul nu prea are vreme de pierdut, pentru că munca lui îi mobilizează fiinţa în acelaşi timp obiectiv – ca la „birou", cît şi subiectiv – ca la „yoga". Acum, desigur, cercetătorul este om, trăieşte în anul 2007, se uită probabil la ştiri, mănîncă, bea etc. Nu e un *alien*. Dar tot mi se pare foarte greu să citeşti şi să scrii vreme de cîţiva ani (despre) aceeaşi operă. E ca şi cum îţi construieşti o alveolă temporală şi intri în lume în ea, rezistînd atacurilor. Dacă poţi, eşti cercetător. Vii la colocviul despre prezenţă şi ţii un discurs în care cuvintele intră în nişte enunţuri al căror ritm de percepţie pare, pentru un neofit, atît de neobişnuit încît un prim impuls poate fi să se ridice şi să plece. Pentru că, şopteşte Beliard, la ce bun? Ei bine, dacă scapi de întrebarea asta şi te laşi un pic înspre reflecţie, dacă admiţi un efort care se consumă în sine şi se premiază prin puterea de a-l duce la capăt, atunci poţi spune că o zi petrecută în amfiteatrul „Tudor Vianu" al facultăţii de Litere, indiferent la poleiala sonoră dată peste ziua de 1 Decembrie, este una pe care, deşi n-ai cîştigat nici un ban (ba dimpotrivă), n-ai primit nici o senzaţie şi n-ai cumpărat nici un obiect, a meritat s-o trăieşti.

Marius CHIVU

feedbook

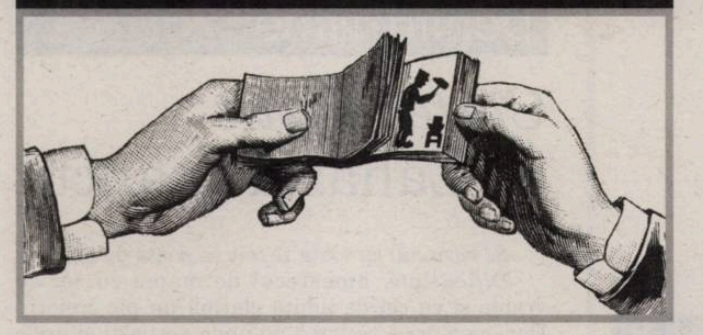

Eresuri & fantezii

● **Bogdan Suceavă, *Miruna, o poveste*, Editura Curtea Veche, 2007.**

● **Cosmin Perţa, *Întîmplări la marginea lumii*, Editura Cartea Românească, 2007.**

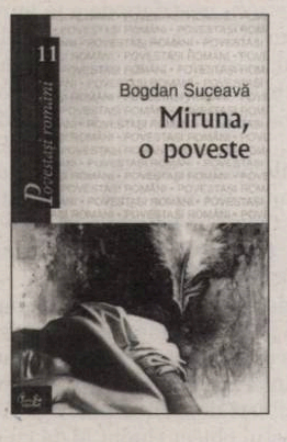

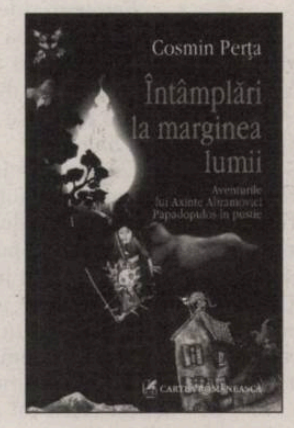

Este îmbucurător să descoperi tineri scriitori pentru care literatura înseamnă, dincolo de egocentrismul plictisitor şi superficial, şi jocul provocator, mult mai dificil al imaginaţiei, adică povestirea, ficţiunea. Iată două astfel de microromane, nu grozave, dar care, printre atîtea cărţi mediocre scoase în ultimele luni, merită atenţie.

Din tot ce a scris Bogdan Suceavă pînă acum, reţin cel puţin două cărţi: volumul de povestiri *Imperiul generalilor tîrzii* (2002), unde fiecare proză are registrul şi stilul ei propriu, mergînd de la istorii scrise în limba letopiseţelor pînă la proze *pulp* din mediul universitar american, şi romanul *Venea din timpul lui diez* (2004), o metanaraţiune istorică cvasiburlescă situată în Bucureştiul postdecembrist. E de apreciat la perfecţionistul Bogdan Suceavă varietatea stilistică şi ingeniozitatea tematică a prozei sale, a cărei amprentă personală stă mai degrabă în grija pentru construcţia narativă şi pentru sintaxa frazei, scriitorul fiind printre foarte puţinii stilişti ai noului val de prozatori. Este şi cazul acestei noi nuvele, chiar dacă nu cea mai bună scriere a lui.

Miruna şi fratele ei, Traian, merg în vacanţă la bunicul lor Niculae Berca în satul Valea Rea, situat undeva în munţii Făgăraş. Bunicul le spune o samă de legende de familie în centrul cărora se află fabulosul Constantin Berca, străbunicul lor, care a luptat la Rahova şi pe care, la întoarcerea în sat, Regele l-a împroprietărit cu pămînt. Traian este naratorul acestor povestiri în ramă, deopotrivă poveşti de legitimare a familiei şi secvenţe monografice apocrife ale satului Valea Rea. Cei doi nepoţi sînt fascinaţi de acel sat izolat de sfîrşit de secol XIX, pe ale cărui dealuri se aflau portaluri către „ţara subpămînturilor nesfîrşite", populat de tot felul de personaje cu puteri magice (Baba Fira este o vrăjitoare pocăită, Oarţă Aman este fantoma unui tîlhar) peste care domină străbunicul lor, văzut de cei din sat ca un „vînător de visuri", ca „ultimul vrăjitor din munţi".

Totul se petrece în anii comunismului, fapt care aruncă şi mai mult aura magică peste acele timpuri în care vrăjitoarele, cu „prestigiul la fel de mare ca al jandarmeriei", concurau deopotrivă credinţa şi realitatea, oamenii nu erau doar oameni „ci mai purtau alături de ei şi altceva", iar administraţia oricum îi uitase la recensămînt, sătenii folosind hrisoave de pe vremea lui Matei Basarab. Scrisă bine, cu multe secvenţe şi pasaje memorabile, unele de un subtil lirism, nuvela are totuşi un cusur, şi anume excesul de eresuri. Ca şi în romanul lui Sorin Stoica, *Dincolo de frontiere* (2002), nuvela lui Bogdan Suceavă se vrea, dar este prea puţin o meditaţie despre dezvrăjirea lumii. Aşa cum ţăranii lui Sorin Stoica puneau dispariţia ielelor pe seama cablurilor electrice, străbunicul Constantin priveşte nostalgic calea ferată unde odată se afla codrul haiducului Aman, iar Baba Fira nu mai poate ghici în cărţi: „Viitorul s-a înnodat!". Bunicul însuşi, după ce termină de istorisit „lumea întreagă ca într-un descîntec", moare, nu înainte însă de a le fi insuflat copiilor credinţa în existenţa „marginii mirabile a lumii". Dar toate acestea sînt înghesuite în cîteva pagini, iar cartea se termină destul de brusc. N-ar fi stricat ca cele două lumi să contrasteze mai mult, cu un efect dramatic mai bun. După întregul spectacol al eresurilor pus în scenă de istoriile bunicului, dispariţia lor trece aproape neobservată, iar meditaţia rămîne mai mult la nivelul sugestiei. O iau însă ca pe o concesie făcută cititorului căruia prozatorul nu se încumetă, dintr-un soi de compasiune narativă, să-i administreze o doză prea mare de nostalgie.

Tot despre „marginea lumii" şi despre dezvrăjirea timpurilor scrie şi Cosmin Perţa – poet aflat la debutul în proză –, numai că la el eresurile populare sînt înlocuite de peripeţiile *fantasy*. Cunoaşte genul, ştie convenţiile, are şi umor, fraza are stil, ce mai, scrie proză ca un prozator, deşi, ca să fiu sincer, mi-ar fi plăcut mai mult un roman *fantasy* scris de un poet, tocmai pentru că genul însuşi este, în esenţă, destul de convenţional, originalitatea ţinînd, mai degrabă, de stil, decît de conţinut. Poate şi de aceea Cosmin Perţa încearcă un *fantasy* în două „cărţi" cu destule elemente impure şi moderne.

În prima carte, cunoaştem regatul populat de oameni, pitici, elfi şi vrăjitori, cu toţii guvernaţi de „gaşca de despoţi" a Marelui Cler de pe Munte. Personajele principale sînt Fatima, o vrăjitoare „pasivă", Axinte, un (semi)vrăjitor proscris, fiul său, Băiatul cu cămaşa de păr, şi Ruruk, vrăjitor de gradul al doilea. Peripeţiile şi vrăjile celor patru se petrec într-un ritm alert şi la limita hazardului: într-un capitol Fatima merge pe sub apă, pentru ca în următorul Axinte şi Ruruk să umple o cîmpie cu un evantai de iepuri, să teoretizeze programul unei „noi literaturi" („în primul rînd trebuie să eliminăm concurenţa, pentru asta facem o revistă") şi să cumpere de la un grec un robot de bucătărie. Capitolele în care cei patru trec cu succes probele magice la care sînt supuşi de către Marele Cler, probe în urma cărora Muntele vrăjit este ars, lumea intrînd, astfel, pe „făgaşul normal" – acestea sînt şi favoritele mele. Probele sînt mai mult nişte farse, au mult umor şi naraţiunea e mai închegată.

În a doua carte, lumea apare aproape dezvrăjită. Rur Khan şi Axinte Abramovici sînt avatarii vrăjitorilor de dinainte, acum scriitori de mîna a doua ce încearcă cu mari eforturi să redea ţinutului Pind magia de altădată. Cei doi eşuează – poveştile lor „în limba română" sînt splendide, dar nu mai fac priză cu lumea –, iar în final îi vedem rătăcind noaptea prin pustiu şi întîlnind un înger care se scufundă în pămînt şi fuge departe „spre nord". Ca şi moartea bunicului din nuvela lui Bogdan Suceavă, îngerul scufundat în pămînt este ultimul martor al miracolului din lume.

Cosmin Perţa scrie cu o economie de mijloace care nu-i afectează nici creionarea personajelor, nici traseul naraţiunii, are inclusiv o dimensiune parodică la adresa „noii literaturi" (excesiv de biografistă în detrimentul fanteziei), fraza lui este elegantă, iar unele scene îţi iau prin surprindere imaginaţia, vorba lui Borges. Din păcate, romanul este mai degrabă un crochiu. Ritmul este prea alert şi episoadele prea grăbite pentru ca lectura să-ţi ofere acea tihnă plăcută a intimităţii cu cartea, cu personajele şi cu întîmplările ei mai ales într-un roman *fantasy*. Deocamdată iau acest roman ca pe o mare promisiune.

P.S. Grafic, ambele cărţi arată prost. Prima este tipărită cu un corp de literă înghesuit, iar din ilustraţiile alb-negru ale celei de-a doua nu se înţelege nimic. Jenant pentru două edituri cu pretenţii!

Dilema veche vă recomandă

● Un excelent şi extrem de binevenit instrument de lucru pentru cei interesaţi de filmul românesc (de la Nae Caranfil încoace) este catalogul, editat de ICR, *The Young / The New / The Daring*. Întocmit de Ariadna Grădinaru şi Dragoş Tudor, volumul cu titlu sergioleonesc cuprinde 13 CV-uri de tineri regizori care au debutat după 1990, aprecieri critice (de la Orhan Pamuk la Marilena Ilieşiu) şi un CD însoţitor. În limba engleză, cu un *layout* meseriaş. Bravo! (Alex. Leo Şerban)

● Numărul dublu 72-73 al celei mai şic reviste de arhitectură de la noi: *Igloo*. Veţi găsi articole despre cîţiva dintre cei mai tari arhitecţi contemporani (Oscar Niemeyer, Jean Nouvel), un foarte interesant eseu despre relaţia dintre cutie şi om, un fotoreportaj cu templul din Angkor-Cambodgia, cea mai mare construcţie religioasă din lume, plus un substanţial profil al irakienei Zaha Hadid, cea care a avut nebunia de a prelua în arhitectură compoziţiile abstracte ale lui Malevici, devenind cea mai în vogă arhitectă a momentului, profil însoţit şi de un film-interviu pe CD: „Arhitectura este o chestiune de calitate a vieţii", spune Hadid. (Marius Chivu)

● Miercuri, 23 ianuarie, pe Mezzo, o seară intensă: la 19,40, *Ritualul primăverii* de Stravinski; la 20,40, introducere în opera lui Bethooven; la 21,30, opera *Clemenţa lui Titus* de W.A. Mozart şi, la miezul nopţii, *Serenada nr. 3* a aceluiaşi. Nu trebuie să aşteptăm încă un festival „George Enescu" pentru a trăi melodios. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

De firmă

● ***Şeful şefilor / Direktøren for det hele* (Danemarca, 2006), de Lars von Trier.**

Noul film al lui Lars von Trier, *Şeful şefilor,* se prezintă ca un sitcom inofensiv despre viaţa de firmă. Firma respectivă este una daneză şi urmează să fie cumpărată de o firmă islandeză. Cum „marele şef" nu e disponibil pentru a semna documentele, unul dintre amploaiaţi, Ravn (Peter Gantzler), angajează un prieten actor, Kristoffer (Jens Albinus), ca să le semneze în locul lui. În realitate, „marele şef" nici nu există. Firma a fost condusă dintotdeauna de Ravn, dar acesta şi-a lăsat subalternii să creadă că e şi el tot un simplu angajat care, la fel ca ei, execută ordinele unui şef absent, stabilit în America. Dînd mereu vina pe acest şef absent, Ravn şi-a bătut joc de angajaţi în fel şi chip: pe unul l-a împins la sinucidere (concediindu-l în mod arbitrar), pe altul, cetăţean străin şi nevorbitor de daneză, l-a împiedicat să înveţe limba, pe toţi i-a muncit pînă la epuizare. Şi acum se pregăteşte să-i lase pe drumuri. Cu alte cuvinte, sub masca sitcomului inofensiv despre viaţa de firmă se ascunde o comedie alegorică despre putere. Principala preocupare a lui von Trier, aici, ca şi-n *Dogville,* pare a fi aceea de a demonstra o teoremă-şoc despre natura umană. Teorema din *Dogville* era ceva de genul ăsta: dacă o comunitate va avea la mîna ei o persoană perfect victimizabilă – întru totul neajutorată, întru totul neştiută, întru totul dependentă de mila străinilor –, comunitatea respectivă o va victimiza negreşit. Teorema de-aici ar suna cam aşa: dacă-i faci pe nişte oameni să creadă că toate porcăriile pe care le suportă sînt dictate de la distanţă de o autoritate invizibilă, îi poţi face să-ţi suporte *orice* porcărie. Diferenţa e, desigur, că demonstraţia de-aici e ţinută într-un registru comic, pe cînd cea din *Dogville* era ţinută într-un registru dramatic.

Asemănarea e că nici una, nici alta nu sînt convingătoare din punct de vedere dramatic. Personajele ambelor filme au ceva din platitudinea tablei pe care cineva scrie cu creta o ecuaţie; sînt mai mult nişte cifre pe care von Trier le mînăreşte aşa cum vrea el. *Dogville* te fascinează prin martirizarea metodică a lui Nicole Kidman şi printr-o epurare scenografică ostentativă (un oraş evocat cu ajutorul cîtorva obiecte împrăştiate într-un studio), care îţi poate induce senzaţia că ceea ce vezi e un adevăr esenţializat. Dar ceea ce iei drept adevăr esenţializat poate fi şi un neadevăr contemplat într-o stare de hipnoză; dacă ieşi puţin din starea asta, rişti să realizezi că martirizarea metodică a unei femei e un spectacol de un gust îndoielnic, pe care von Trier îl pune în scenă cam des şi pe care de data asta îl justifică mobilizînd nişte noţiuni, la rîndul lor dubioase, de psihologia grupului. Psihologia din *Şeful şefilor* mi se pare la fel de dubioasă, dar măcar lipsesc femeile martirizate şi, fiind o comedie, filmul ăsta se acoperă mai bine: e cam aiurea ca angajaţii să-l ierte pe „marele şef" pentru toate păcatele lui în secunda în care acesta le spune că, de fapt, şi el e la ordinele unui şef mai mare, dar nu-i nimic, se poate spune că filmul e o comedie absurdă; e cu atît mai aiurea ca angajaţii să-l ierte la fel de uşor şi pe colegul lor cel diabolic, dar probabil că momentul e o parodie la finalurile fericite ale sitcomurilor americane. Întrebarea e cît de comice sînt toate acestea. Răspunsul e: nu foarte. Trăsnelile de sitcom ale diferiţilor angajaţi (unul vrea mereu să fie luat în braţe, altul sare tot timpul la bătaie) sînt destul de amuzante, ca şi situaţiile clasice de farsă (momentul în care „marele şef" o găseşte pe nevastă-sa la el în birou, unde se aştepta să-şi găsească amanta), dar, în cea mai mare parte a timpului, filmul e mai curînd excentric. Deci nu e nici foarte comic, nici foarte adevărat. Nu cred că von Trier iubeşte comedia şi n-am crezut niciodată că-l interesează să spună adevărul despre natura umană. Ce-l interesează pe el este să-şi facă reclamă; geniul lui a fost întotdeauna acela de a vinde ideea că e un geniu. Scamatoria lui publicitară din *Şeful şefilor* a fost să filmeze totul cu o cameră operată nu de un om, ci de un computer (care modifică la întîmplare cadrajul). Tehnica asta de filmare se potriveşte, desigur, cu povestea: o poveste despre nişte oameni de firmă de care nimeni n-are grijă, creată pe un platou de care nimeni n-are grijă – deşi bineînţeles că von Trier a avut grijă ca lumea să afle de interesantul lui experiment. Dar experimentul nu e atît de interesant; e doar „interesant". Multiplică posibilele chei de lectură („marele şef" poate fi nu numai Dumnezeu, ci şi Regizorul) şi, implicit, numărul de ore pe care le poţi petrece discutînd filmul, dar asta nu înseamnă că-ţi dă mai mult de citit.

trecerea prin reviste

La (F)rance?

„Repede, spuneţi numele unui artist sau scriitor francez contemporan care are o semnificaţie globală. Exact. Despre aste e vorba“ – scrie săptămînalul (american & global) *Time* încă de pe copertă – alături de poza unui mim *à la* Marceau, îmbrăcat în uniforma internaţională a *franchouillard*-izei: tricou în dungi, bretele şi basc. Dacă m-ar fi întrebat pe mine, aş fi răspuns – pe loc – Luc Besson şi Michel Houellebecq; dar eu nu eram la faţa locului, aşa că americanii au răsuflat satisfăcuţi şi au comis ancheta intitulată – prematur şi pompos – „Moartea culturii franceze“. *Hold your horses,* le zic eu de-aici!

Mai întîi că primii care să fi vorbit/scris despre un declin al Franţei, economic mai ales, au fost chiar ei, francezii: Nicolas Baverez (cu *La France qui tombe* – amintit şi de *Time),* dar şi alţi „deprimişti“ au tras de ceva timp semnalul de alarmă că lucrurile nu merg deloc bine în Hexagon, iar politicile publice se fac că plouă: atitudinea exmarii puteri (coloniale) a fost – pînă de curînd – una de tip „struţ“, cu capul în pămînt şi coada în sus; *„Tout va très bien, Madame la marquise“* (vechiul şlagăr franţuzesc), dar şi bancul antologic din filmul *La Haine* (un tip se aruncă de la ultimul etaj, repetîndu-şi întruna *„Jusqu'ici, tout va bien...“*) ar putea fi invocate aici drept ilustrări ironice ale bunei păreri împărtăşite de milioane de francezi despre ţara lor... Evident, lucrurile nu stau aşa; dosarul *Time* (şase pagini) pune degetul pe rănile culturii franceze, lăsînd totuşi – din fericire – întrebarea suspendată: *„În căutarea timpului pierdut.* Ţara lui Proust, Monet, Piaf şi Truffaut şi-a pierdut statutul de superputere culturală. Mai poate ea să-şi redobîndească gloria de altădată?“. Aflăm – din reportajul lui Donald Morrison – că, numai în 2007, au fost publicate 727 de romane noi (faţă de 683 în anul 2006), au fost lansate sute de albume muzicale şi cîteva duzini de filme. Doar că acestea au *„du mal“* să o plesnească şi în afara Hexagonului. Or, pentru o ţară atît de preocupată de Cultură, care o subvenţionează substanţial, faptul că se produce mult, dar se exportă puţin nu poate să nu provoace migrene. Gloria trecută nu mai „trece“, după toate evidenţele, în contemporaneitate: cel mai bine vîndut artist francez (Robert Combas) vinde un tablou cu maximum 7500 de dolari; Damien Hirst (britanic) vinde cu 180.000!

Morrison îl citează pe vechiul nostru amic Frédéric Martel (fost ataşat al Ambasadei Franţei la Bucureşti în '90-'91, apoi în SUA), a cărui carte *Despre cultură în America* (2006) a fost ca o cărămidă aruncată în balta culturală de acasă: „hexagonalii“ au aflat, cu stupoare, că *unul de-al lor* are tupeul să susţină că modelul american (lipsa unui Minister al Culturii în SUA) este superior celui francez! Din fericire, nu este singurul – şi Sarkozy face paşi importanţi în direcţia unei „debirocratizări“ a domeniului cultural.

Pînă la urmă, contează mai puţin exemplele de artişti de succes invocaţi de Morrison pentru a-şi contrazice (totuşi...) teza (Houellebecq – chiar el – în literatură, Audiard, Besson şi Klapisch în film, Camille, Benjamin Biolay şi Vincent Delerm în muzică; aş putea adăuga: Amélie Nothomb, Jean-Pierre Jeunet şi, hehehe, Carla Bruni...), cît ideea avansată de american pentru o „relansare“ a culturii franceze pe mapamond: „Întoarcerea la glorie a Franţei stă poate printre minorităţile furioase şi ambiţioase, care transformă naţiunea într-un bazar multietnic“ (nota bene: *nici unul* dintre artiştii invocaţi nu aparţine acestor minorităţi!). **(a. l. ş.)**

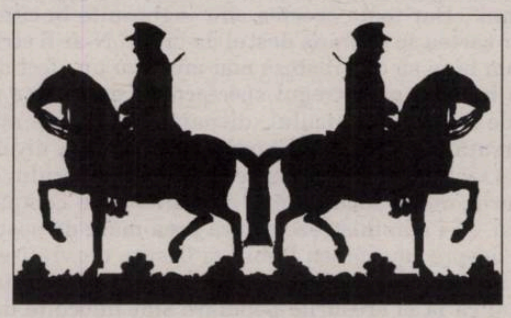

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Pentru cei care nu s-au săturat de Chaplin şi Caragiale

Se dedică prietenului A.P. care a revăzut, entuziasmat, după 30 de ani, un Rege la New York

Prezărit, de Anul Nou, pe nu mai ştiu ce post, un sketch al lui Chaplin – dintr-acelea care-ţi dau impresia, precum „Vizita“ şi „Domnul Goe“, că le-ai văzut de cînd ai venit pe lume – m-a aruncat febril spre *Istoria* călinesciană, de leagăn şi de căpătîi, pe care am deschis-o la cît o fi de neînţelegătorul ei articol despre Caragiale, dar unde am găsit, cu intensă vibraţie, ce căutam: „Caragiale este un sentimental irascibil, atîta tot, trecînd fără nuanţă de la gingăşie la brutalitate, fiinţă inumană în nici un chip. Cine plînge cu sughiţuri la teatru are nervii slabi. Aşa se explică umoarea neagră pentru Goe şi Ionel, copii nesuferiţi care trag de semnalul de alarmă în tren sau pun dulceaţa în şoşonii musafirilor“. Mă excită acest „atîta tot“ din prima frază. Ce vrea el să spună?

În „trecerea fără nuanţă de la gingăşie la brutalitate“ a unei fiinţe cu nici un chip inumane, stă mecanismul genialelor filmuleţe ale lui Chaplin cel Mut. Gagul dulceţii puse în şoşoni de un copil prost-crescut şi răsfăţat este scris la 1901. După nici 20 de ani, Chaplin filmează într-un salon burghez un Ionel venit în vizită cu părinţii, care-şi face de cap tot aşa: aruncă apa dintr-un acvariu peste maturi, se joacă terorizant cu igliţele, şantajează cu vîrsta-i inocentă pentru a institui o dictatură a obrăznicilor. Charlot îl ia o clipă în braţe, dar, cînd vede cît de ticălos e micuţul, nu pregetă să-i tragă un fulgerător picior în fund, într-o trecere fără nuanţă de la tandru la violent.

La Chaplin ca şi la Caragiale, dar şi la Caragiale ca la Chaplin, obsedante în asemenea situaţie de „umoare neagră“ sînt obiectele stîrnite rău de agresivitatea naturală şi neînfrînată: mingea, sabia „maiorului“, ceşcuţa cu cafea, întregul se enervează grozav, naratorul tratînd totul cu un calm de groază:

„Ridic pe maiorul, îi deschei mondirul la gît şi la piept.

«Nu-i nimic» zic eu. Apă rece! Îl stropesc bine...“.

La Chaplin, umoarea lucrează cu o fandacsie şi mai mare: el îl integrează pe copilaş printre obiectele rele, mai totdeauna duşmance omului, fireşte dacă nu-s şireturi care se mănîncă sau furculiţe cu care se dansează. El îl trece pe „animal“ (vorbă de la Rostogan...) în rînd cu făcăleţele care cad pe capul omului în bucătărie, ca şi piuliţele de pisat cu pisălogul lor. Psihologic, Ionelul lui Chaplin este un pisălog asimilat cu calamităţile naturale şi oribile. Cum poate fi Chaplin atît de rău, nu? El care ne-a dat *The Kid!*

Tocmai bunătatea divină a *Kid*-ului ne explică detestarea mititelului care ne pune dulceaţă în şoşoni, ca şi a puberului care vorbeşte numai în clişee, acolo, în faţa ultimului Rege la New York: Kid-ul e viu, e vulnerabil, e fragil, e hăituit odată cu omul mare, vagabondul, tatăl, sentimental irascibil pe care-l ştim cum plîngea la Beethoven, om, ce mai, cu „nervii slabi“. Tot ce este viu şi periclitat ţi se strînge la piept. Tot ce are nervii slabi trebuie ocrotit. Tot ce pisălogeşte agresează, loveşte şi chinuie – de la bulanul unui sergent, pînă la igliţele cu care un copilaş împunge – totul e lucru, adică fără suflet, fără nervi slabi „iară mie duşman mi-este“, ca mecanica uzinei chapliniene din *Timpuri noi.*

Trei rînduri mai jos, Călinescu va descrie fricile lui Caragiale – din care îi va extrage, discutabil, proza... – şi mai insistent: „Scriitorul era un fricos care se lamenta de spaima holerei. Pe copii îi obliga să poarte mănuşi, să nu se molipsească, se speria cînd cădeau bolnavi, trezea doctorul în toiul nopţii“.

Caragiale-Tatăl ar fi lăcrămat la *The Kid,* acolo unde se găseşte un detaliu de dus pe lumea cealaltă: tatăl şi *Kid*-ul dorm unul lîngă altul, într-un pat mizer, la azil, după ce s-au bătut cu doi monştri descinşi din Dickens cel bun; vreo zece secunde, amîndoi tremură din picior, exact ca un căţel care, în scurte mişcări zvîcnite, doarme pe un preş, lîngă uşă. Nimeni nu ştie de ce Chaplin va filma acest detaliu, al tatălui şi fiului care vibrează într-un acelaş gest dezarticulat, infinit de mic, misterios, al ultimei fibre. Iar cînd Piciul îi va fi smuls – omul va alerga după el direct pe acoperiş, ca pisica mamă!

Ar mai trebui spus că atunci cînd i-a arătat lui Eisenstein *The Kid*, Chaplin i-a mărturisit că nu-i plac deloc copiii pe ecran. Dar ce-i plăcea? „Lupul!“ – şi Eisenstein însuşi a rămas siderat.

În sfîrşit, ca să fiu şi eu cît de cît obraznic, nu înţeleg de ce dintre toţi cei care îmi spun că s-au săturat de Chaplin şi Caragiale, nici unul nu-şi prezintă scuze.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Cîntec şoptit de Zaharia Stancu

Se termină: ca viaţa ta, cît se poate de absurd.

Dificultate: amestecul de mamă cu cel de vrabie şi cu cel de iubită clatină un pic creierii. Dar, ca-n orice reclamă de unde porneşti şi unde ajungi e dovada unui *ad* bun. Acum chestia se aplică şi pe audit. Unde auditezi seara tîrziu o firmă de morcovi şi descoperi căăia sînt dezvoltatori imobiliari. Pe scurt, vrabia-mamă şi iubita au un ce comun: sexul femeiesc. Or, evident aici e cheia poveştii lui nea Zaharia. Că moartea e şi ea de sex femeiesc. Ca şi auditorii duri, advertaizării ingenioşi şi dezvoltatorii plini de respect pentru natură.

Durata lecturii: clasa economic, treisferturideminut, cu repetiţie cu tot.

Remixuri: ideea asta cu neştiinţa de a te purta în societate... ba dai cu bîta în baltă, ba sare balta pe tine cînd tu nu ai atins-o decît cu privirea – sînt teme atît de vechi şi-naintea şi înapoia poeziei de faţă. Ce ne facem? E timpul de Activia, fiind balonaţi!

Utilitate: în jocurile pe computer, alea cu pacpac, mor şi idioţi blajini care ies în calea puştii, nu-i aşa? Fiindcă tu tragi, nu te uiţi cine iese la vedeală, deci, poezia trebuie citită astfel, în aşa fel încît să dea justificare gamblingilor.

Ciudăţenii: praştia este un obiect ce trebuie făcut de mîna ta. Am găsit io o dată într-o revistă de copil un asemenea obiect, doar-doar cică bonus la citit. Asocierea dintre praştie şi citit era evidentă. Dacă tot nu citeşti de-a fir a păr, agaţă-ţi mintea în scrotul acestui obiect ciudat şi dă cu ea mai departe decît te duc imaginaţia şi benzile desenate, ambele serbede.

Personaje: unul invizibil, una cu aripi, una cu crăcan-elastic şi căuş din piele sau pînză, una cu naşterea şi cearta şi una cu amorul neîmplinit.

Povestea: un bărbat, o vrabie, o fată nu-i posibil să aibă loc în acelaşi timp pe lume.

Mişto: „Odată am ucis o *vrabie* / Am tras cu praştia-n ea şi am lovit-o / Pe urmă o zi / Şi-o noapte întreagă / Am tot plîns-o şi am tot jelit-o / Nu m-a bătut *mama,* nu m-a certat / În mînă ţineam o bucată de pîine / Degeaba mi-a spus / Degeaba mai plîngi / Ce-ai omorît omorît rămîne / Mai tîrziu am crescut flăcăiandru / Şi m-am îndrăgostit nebuneşte de-o fată / Dar nu ştiu de ce / Într-o zi a murit / Şi-n altă zi a fost îngropată / Demult nu mai trag cu praştia-n vrăbii / Demult nu mai merg la nici o-ngropare / Cînd soarele-apune / După nişte măguri / Şi răsare în flăcări din mare“.

Bătălia s-a sfîrşit de Zaharia Stancu

Se termină: foarte mişto, adică previzibil pentru sfîrşitul de război şi cel de lume.

Dificultate: trebuie recunoscut că în game-urile de wae nu poţi prinde un astfel de eşec al minţii.

Durata lecturii: ca şi la cealaltă, spre a nu vă obosi, voi pune 49,999 de secunde. Promoţional.

Remixuri: ghinionul are atîtea remixuri că vă scutesc de listă, o puteţi găsi în singurul vostru moment de intimitate în firmă... cînd staţi în WC şi colegii vor şi ei să se izoleze şi apasă pe clanţă, ciocănesc.

Utilitate: bă, cînd vă plictisiţi într-o întîmplare, daţi-vă o floare. Meritaţi!

Ciudăţenii: astăzi nu se mai aşteaptă la poarta raiului-iadului. Trierea se face computerizat.

Personaje: masca-casca, floarea-împuşcarea, soldatul-glonţul.

Povestea: un bou se pune pe poezie în loc să stea dracului culcat o zi şi o noapte. Se expune astfel prin firea lui umană şi şi-o ia în ţăcălie.

Mişto: „Bătălia s-a sfîrşit, soldatul / rămas pitulat într-o mască / Undeva departe pămîntul geme / Gata să urle, gata să nască. / Deasupra cerul gol şi soarele / În jur cîmpul gol şi morţii / Sufletele lor stau drepţi şi aşteaptă / Să intre-n rai în faţa porţii“.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Staţia Titan, cu peron pe partea bizară

Cînd eram pionier am fost pus să alcătuiesc un album cu realizările „Epocii de Aur". Tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne construise metroul şi eram atît de mîndru, încît am decis să încep albumul cu vederi despre staţiile de metrou. Se găseau de vînzare la Poştă. Cel mai mîndru am fost de staţia Titan, lîngă care şi locuiam. Dirigintele ne spusese că este considerată cea mai frumoasă dintre toate staţiile, de pe toate liniile. Eram norocos că dintre toate cartierele, Titan o avea pe cea mai cea. Fără stîlpi de susţinere, toată staţia e un arc imens, parcă pluteşte. Pe coperta albastră de plastic scria: „Cristian Ghinea, pionier, comandant de grupă". Dădeai coperta şi chiar din prima pagină te izbea ea: staţia Titan. Aşa lungă şi fără stîlpi, părea un vierme uriaş, un tunel de lumină despre care mi-am imaginat că te poate duce în altă galaxie. Am fost puţin dezamăgit cînd m-a dus doar la staţia Leontin Sălăjean. Cu o deschidere atît de spectaculoasă, albumul meu nu putea să ia decît nota zece.

Mai tîrziu, cînd epoca nu mai era de aur şi nici eu pionier, am ajuns să merg cu metroul la Viena, Paris, Washington şi Londra. Dacă pionierul de atunci ar fi văzut staţiile ăstora le-ar fi luat drept dovadă de cît de depăşiţi şi decrepiţi sînt capitaliştii. Fac o divagaţie scurtă: mereu sînt uimit cînd vorbesc cu foşti pionieri şi descopăr că numai eu l-am iubit cu adevărat pe Tovarăşul Nicolae Ceauşescu. În rest, toţi ştiau de acasă sau de la radio cum era de fapt. Numai eu mă uitam la *Din lumea capitalului* şi mă bucuram că nu trăiesc în Germania sau Anglia? Numai eu eram indignat de cum poluează capitaliştii Marea Nordului? Numai mie îmi dădeau lacrimile cînd vedeam peştii morţi plutind în petrol? Numai eu am crezut chestia cu „copii, trebuie să facem eforturi, că Tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne-a plătit datoria externă"? Numai eu am stat la coadă la brînză convins că e ceva normal, că tocmai ne făcuserăm 23 de milioane şi de unde să dea Tovarăşu' de mîncare la atîta lume? Numai eu am dat peste o combinaţie de diriginte zelos şi părinţi fără chef de politică? Dacă mai există foşti pionieri care chiar au crezut în Ceauşescu, îi rog să scrie pe e-mail-ul redacţiei. Poate facem o temă cu întrebarea: „De ce l-am iubit pe Tovarăşu' Nicolae Ceauşescu?". Dacă nu o să primesc nici o scrisoare, o să cred că Revoluţia s-a făcut împotriva mea.

Revin la metrouri. Cu toate imperiile lor, francezii, englezii şi austriecii sînt nişte ageamii în ce priveşte staţiile de metrou. Or fi făcut ei catedrale cînd ne luptam noi cu turcii, dar apoi s-au lenevit şi au dat-o în bară. Staţiile lor sînt mici, meschine, toate la fel, fără nimic spectaculos. Metrourile lor au un aer de trenuleţ de copii faţă de măreţia metroului din Bucureşti. Staţiile Piccadilly Circus, Westminster, Victoria par mici furnicare fără personalitate, insignifiante labirinturi de faianţă şi beton faţă de arcurile fabuloase ale staţiei Titan. Dacă stai în staţia Titan, te uiţi în sus şi ignori scurgerile de apă de pe pereţi, ai senzaţia că voinţa a triumfat, că Omul s-a ridicat. Cînd ieşi din tren la Baker Street ai doar senzaţia că nu ştii pe unde să o iei.

Pionierul din mine s-ar întreba la ce bun că au avut imperii dacă nu şi-au construit un metrou cu care să-ţi ia faţa. Dar post-pionierul zice că, de fapt, metroul nu este făcut să ridice Omul. Metroul este făcut să ducă omul de colo-colo. Cu banii băgaţi în staţia Titan se construiau cinci staţii mici şi meschine ca Piccadilly Circus. Astfel încît bucureştenii, ca şi londonezii, nu s-ar fi aflat niciodată la mai departe de 500 de metri de o staţie de metrou. Oi fi fost eu singurul pionier care credea în Ceauşescu, dar nu e vina mea că societatea m-a pus să slăvesc o staţie de metrou. Eu doar am luat-o în serios.

Londra, 14 ianuarie 2008

Cristian GHINEA

Rupert WOLFE MURRAY

Un vizitator străin la Bucureşti

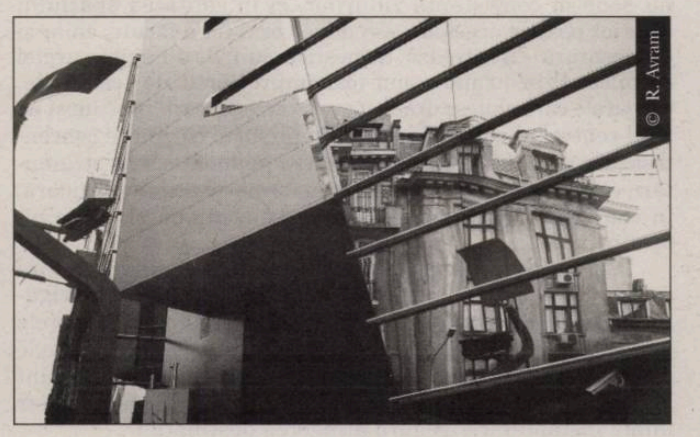

Unui vizitator străin la Bucureşti i se va ierta prezumţia că a aterizat în Orientul Mijlociu, mai degrabă decît într-o capitală europeană. Bucureştiul are mai multe lucruri în comun cu Cairo decît cu Bruxelles, Roma sau Londra. Primul lucru pe care îl va băga de seamă vizitatorul este ambuteiajul de la aeroport, precum şi cantitatea covîrşitoare de postere publicitare din Otopeni – o formă de publicitate strict controlată (şi nu foarte vizibilă) în cele mai multe oraşe europene. De va întreba despre rute de tren sau metrou înspre centrul oraşului, îi va fi dat să audă replici cinice, bădărăneşti sau, în cel mai bun caz, superior amuzate.

Vizitatorul nostru ar putea fi impresionat de faptul că şoferul de taxi vorbeşte limbi străine – într-adevăr, mulţi se pricep şi la asta –, dar de va întreba despre infrastructura Bucureştiului, va afla curînd că nu există planuri reale, doar proiecte *ad-hoc* precum podul Băneasa, ce costă averi, dar nu rezolvă mai nimic. Dacă prietenul nostru a fost la Cairo, va observa desigur că situaţia traficului de acolo este similară cu cea a Bucureştiului. Va putea să presupună liniştit că politicienii României sînt incapabili să lase de-o parte interesele personale şi de clan, neputînd să priceapă principiile de bază ale „interesului public" (un concept foarte european). O conversaţie mai adîncită va dezvălui atitudinea oarecum schizofrenică a românilor faţă de conducătorii lor. Pe de o parte îi dispreţuiesc şi nu au încredere în ei, o atitudine destul de răspîndită şi în Vest. Însă există încă şi o practică mai degrabă orientală în vigoare în România, potrivit căreia cuvîntul unui superior este lege – şeful este de neatins, uns de Dumnezeu însuşi –, practică sprijinită de fatalismul, cinismul şi delăsarea atît de româneşti.

Vizitatorul nostru ar putea să se cazeze într-unul din hotelurile de 5 stele ale oraşului. Ar putea alege să-şi petreacă tot timpul în hotel – climat controlat, personal politicos, servicii bune, atmosfera calmă – cu alte cuvinte, exact opusul a ceea ce îi va fi dat să cunoască afară. Unul dintre primele lucruri pe care le va remarca dacă va ieşi din hotel este acela că spaţiile publice generoase ale oraşului au fost invadate de maşini şi chioşcuri şi că însăşi ideea de spaţiu public, adică rezervat cetăţenilor, lipseşte cu desăvîrşire. Dacă stă la „Hilton", va băga de seamă că imensul spaţiu public din faţa hotelului este cucerit de reclame groteşti (maşini cocoţate pe diverse standuri) şi de o parcare; o plimbare se va dovedi de-a dreptul periculoasă: trotuarele sînt ocupate de maşini şi bieţii pietoni sînt nevoiţi să păşească pe carosabil.

Dacă se va aventura înspre Piaţa Romană, va fi surprins să constate că trotuarele sînt invadate de micii comercianţi şi că spaţiul destinat pietonilor este extrem de redus, ceea ce duce la înghesuială de tip oriental. Se va întreba probabil de ce românii simt nevoia unei constante presiuni a trupurilor în locurile publice.

Dacă stă la „Intercontinental", amicul nostru ar putea să se îndrepte spre staţia de metrou Universitate. Va detecta negreşit izul apăsător de prăjeală şi va vedea uimit cum restaurantul McDonald's a năpădit aproape întreg spaţiul public din ceea ce ar trebui să fie staţia de metrou model a Bucureştiului.

Majoritatea vizitatorilor sînt sfătuiţi să viziteze Parcul Herăstrău. În cazul în care prietenul nostru va hotărî să urmeze acest sfat, sperăm că nu va nimeri într-una din perioadele în care parcul a fost transformat într-o zonă comercială sau într-un loc pentru concerte. De cîteva ori pe an, parcul devine spaţiu pentru expoziţii de maşini, de echipamente inginereşti, de grădinărit şi cîte şi mai cîte. Asta fără a pune la socoteală hoardele de comercianţi ilegali care profită de pe urma mulţimii la fiecare sfîrşit de săptămînă.

Vizitatorul nostru va fi poate tentat să învinuiască McDonald's sau pe amărîţii proprietari ai chioşcurilor pentru acest abuz al spaţiului public, ceea ce ar fi total greşit. Aceste iniţiative nu fac decît ceea ce întreprinderile comerciale au făcut dintotdeauna, oriunde – împing limitele la maximum. Este responsabilitatea autorităţilor locale să definească şi să apere spaţiile publice – şi a cetăţenilor să vegheze ca acestea să îşi facă datoria.

traducere de Maria FARCAŞ

Iaromira POPOVICI

bazar

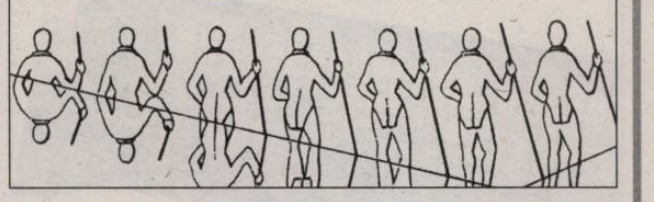

Joc periculos

Jocurile de societate au reprezentat unul dintre multele lucruri plăcute pe care le-am învăţat în vacanţele mele la Cumpătu. Acolo (lucru, pentru unii, de altfel, arhicunoscut...) era o Casă de creaţie: mai pe înţelesul celor care nu au prins vremurile acelea, un loc unde „creatorii" (scriitori, actori, regizori, compozitori, plasticieni...) îşi puteau petrece vacanţele în condiţii bune şi ieftine. Pentru copiii acestora, Cumpătu era (cel puţin din punctul meu de vedere) o „şcoală a vieţii", dar şi a socializării: acolo am învăţat ce înseamnă să fii tot timpul într-un grup şi să-i faci faţă, să cîştigi o poziţie în cadrul acelui amestec de oameni, să-ţi afirmi punctul de vedere (chiar cu riscul de a bate cu pumnul în masă), dar şi să te retragi cînd nu-ţi mai convine...

De atunci încoace, evident că timpul a trecut, la fel şi perioada Cumpătu, ba chiar cea a găştilor în general. De curînd însă, am fost din nou pusă în faţa unui grup prietenos, dar organizat, alcătuit din oameni parţial cunoscuţi. Am fost „prinşi" împreună vreo cinci zile. După ce ne-am „adulmecat" unii pe alţii (cei necunoscuţi), într-un mod civilizat, şi am luat notă, fiecare, de simpatiile şi antipatiile inevitabile, am recurs la soluţia iminentă (şi salvatoare) în astfel de situaţii: jocurile de societate. Existau table, rummy, scrabble... Dar cel mai interesant a fost un joc fără tablă sau piese, pur şi simplu oral, cu ajutorul imaginaţiei şi stăpînirii de sine a participanţilor.

Jocul în cauză se numeşte *Killer* şi decurge în felul următor: celor cel puţin 10 participanţi li se împarte cîte o carte de joc; unuia dintre ei îi pică, pare-mi-se, un popă, şi acela este poliţistul; altor doi li se nimereşte cîte un as, şi aceia sînt *killerii*, sau criminalii; ceilalţi, care au avut parte de cărţi obişnuite, sînt generic numiţi „cetăţeni cinstiţi"; un alt participant împarte cărţile şi îi coordonează pe ceilalţi: acesta este judecătorul. Jocul este, precum se vede, un simulacru al unui act de justiţie, evident redus la o schemă şi nişte componente facile. Scopul său este ca cei doi criminali să fie prinşi, în două moduri: unul, cel la nimereală (poliţistul îl întreabă pe judecător dacă unul sau altul dintre ceilalţi jucători este *killer*, iar dacă acesta îi răspune afrmativ, îl poate elimina; sau, şi mai dur, îi poate scoate direct din joc prin ceea ce, în limbajul acestuia, se numeşte „a-i omorî"); celălalt, mult mai interesant, este prin dezbatere publică. Mai aproape de soluţiile normale, democratice, aceste dezbateri reprezintă, pentru mine, hazul întregului joc, pe de o parte; şi înţelegerea, pe de alta, a modului în care funcţionează opinia publică şi pot fi influenţate sentimentele oamenilor.

Pînă acum am pus problema unilateral: de fapt, nu doar poliţistul are dreptul să acuze şi să elimine. Aceleaşi drepturi le au şi *killerii:* cu menţiunea că aceştia nu pot întreba dacă cineva e poliţist, ci doar omoară direct. Şi ei pot iniţia dezbateri şi lansa acuzaţii: acestea sînt cu atît mai interesante cu cît pornesc de la o premisă falsă. Rostul lor moral este să încurce auditoriul, să-l aburească cu argumente false care să ducă, în final, la eliminarea cît mai multor cetăţeni cinstiţi şi a poliţistului. În această situaţie, jocul se va declara cîştigat de cetăţenii – să le spunem – corupţi...

Combinaţie între justiţie şi morală, între stăpînirea sentimentelor, arta de a vorbi în public şi cea, mai perfidă, a disimulării, jocul în cauză nu m-a ajutat doar să socializez şi să mă integrez grupului, ci a avut darul să-mi stîrnească emoţii reale şi puternice: aveam sentimente de vinovăţie, frica de a nu rata, nesiguranţe în formularea opiniilor. M-am simţit cu ţotul în joc. Dar şi ca un cetăţean responsabil ce încearcă un exerciţiu democratic...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

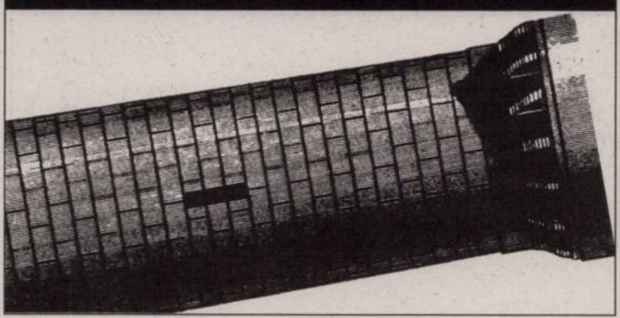

Nostalgii

Graţie lui Eliade şi Culianu, cultura noastră s-a familiarizat cu istoria religiilor pe aproape toată durata secolului XX. S-ar fi putut şi altfel: există naţiuni onorabile care nu au produs asemenea figuri, cu urmarea că domeniul respectiv le-a rămas oarecum străin. Nu mă refer la produsele de nişă academică. Evoc mai curînd faptul că, prin anii '80, publicul făcea coadă în faţa librăriilor pentru a-şi adjudeca scrierile fostului „adolescent miop"... Într-o ordine similară se manifestă şi interesul postcomunist al cititorilor pentru seria „Culianu" de la Polirom. Să fi fost aici doar complexul neaoş faţă de personalităţile realizate în afara graniţelor? Poate că nu doar snobismul provincial şi nici măcar influenţa marilor şcoli apusene asupra celor doi explică apetitul românesc pentru studiul sacralităţii. Sîntem aşezaţi la răscrucea complexă a unor influenţe heteroclite. Am preluat creştinismul în forme difuz apostolice, apoi catolice, bizantin-ortodoxe (varianta slavă) şi, spre modernitate, chiar sub haina uniatismului. Am suportat un islam politiceşte dominant, care şi-a săpat urmele în mentalul colectiv (chiar dacă faptul nu convine). Am operat o sincronizare europeană tîrzie, dar entuziastă, care ne-a educat, în urma unor Milescu Spătarul, Udrişte Năsturel sau Cantemir, reflexe cosmopolite. Că e vorba despre curenţi elitişti, separaţi de societatea românească multă vreme rurală, nimeni nu poate contesta. Romantismul, orientalismul francez şi (indirect) romanul gotic anglo-saxon au rafinat însă gustul autohton pentru „mister"...

Aş spune că Mateiu I. Caragiale rămîne prinţul „alchimic" al acestui filon imaginar de remarcabilă productivitate, mai ales dacă îi rînduim la Curtea sa şi pe ghenonizanţii interbelici. Fenomene de vibraţia Rugului Aprins, de la Antim, erau de neconceput aiurea, cel puţin în Europa anilor '50. România veche, distrusă de comunism, fusese un spaţiu unde marile experienţe spirituale se puteau încă petrece fără ghilimele metadiscursive. Cei din generaţia mea, formaţi la sursa anilor '30 şi a umanismului occidental nealterat de pseudomodernitatea marxismelor, au prins ceva din ambianţa la care mă refer. Bucureştiul *acela,* de la Mavrogheni pînă la mitologica stradă Mîntuleasa, ni se livra pe curat şi pe ascuns, dincolo de interdicţii, dacă nu datorită lor. Resimţeam atracţia centrului simbolic, beneficiam de suprapunerea dintre „viaţă" şi sensul ei mereu ascuns, dar mereu căutat. Ştiam că oraşul e punctat cu grupuscule de „iniţiaţi", care au citit pe cine şi cînd trebuie, pentru a scăpa de sub teroarea istoriei, mai ceva ca eroii povestirilor eliadeşti. În cotloane neştiute se strîngeau biblioteci luminate de cunoaşterea unor posesori avizaţi. Evident că această stare de spirit apocaliptică, hrănită din orizonturi atît de pestriţe, putea provoca la o adică false iluminări, aşa cum a fost cazul mult discutatei Meditaţii Transcendentale... Lecturile noastre alternau rigoarea ştiinţifică („dacă vrei să nu fii trist, să-l citeşti pe Benveniste"...) şi diletantismul esoteric. Nu că n-am fi ştiut să facem diferenţa dintre Dumézil şi Madame Blavatsky sau Eliphas Levi... Era însă loc pentru toată lumea în acea lume redusă în răstimp la stadiul acestor simple notaţii de arheologie afectivă.

Habar n-am dacă mai există tineri care se apucă de sanscrită, care cîştigă bătălia cu aoristele greceşti sau care umblă tainic, în amonte, spre Marile Texte ale umanităţii credincioase. Poate că în programa anumitor facultăţi persistă cursuri menite să definească o atare competenţă. Însă contactul inefabil cu oraşul secret, simţul necunoscutului, fascinaţia unui Orient peren, din depărtarea căruia cei abili pot desprinde reflexe salvatoare, se vor fi risipit. Azi, ele au lăsat locul unui pozitivism de catedră, încadrat epistemic, străin de vestigiile duhului. De la alexandrinismul palpitant în care ne-am fi putut instala (dacă ruptura din '89 ar fi rămas imposibilă), am ajuns să trăim mai nou printre sticle gonflabile şi alte orori de publicitate stradală, în vreme ce bătrînele cartiere tainice au fost rase, pentru a lăsa locul altora, aşa cum le ştim. Păcat.

Augustin IOAN

În pustiu

Am văzut, în Mauritania, cum nisipul întregii Sahare se varsă direct în ocean. Două deşerturi diferite, aflate în coliziune. Vizitînd pustia – cu precauţia impusă de asasinarea turiştilor francezi şi a unor militari localnici în chiar preziua sosirii la Nouakchott –, poţi înţelege în ce fel aceasta poate naşte religii şi, mai apoi, le poate hrăni expansiunea. Pentru că există, în mişcarea pulsatilă a acestei vietăţi, cîteva înţelesuri pe care aceste religii şi chiar cîteva filozofii recente (spre pildă, aceea a lui Deleuze şi Guattari) le-au formulat mai bine decît o pot face eu aici. Şi totuşi, iată cîteva umile observaţii de la faţa locului.

Geografia deşertului este extrem de pregnantă, dar ea nu serveşte orientării, de vreme ce nu este stabilă. Dunele şerpuiesc în timp real, le vezi deplasîndu-şi conturele reale sau morganatice. Există vînturile mari, cele care turbură peisajul cu totul, strămutînd peisajele şi zburătăcind conturile molare. Prin ele am trecut pentru a ateriza şi, apoi, decola de pe aeroportul din capitala mauritană. O volbură de nisip, cu amploare urieşească, care se abate asupra de sine, ştergînd tot ce se va fi scris mai înainte pe nisip – urme, contururi, edificări. Dar există şi curentul de dună, meşteşugarul în cheie minoră, a cărui preocupare este aceea de a o ascuţi pe aceasta la vîrf, pînă la o nouă prăbuşire în sine a „tăişului" astfel creat.

Dincolo de efortul de a zidi în deşert, m-a impresionat mai mult prăbuşirea cu care deşertul anihilează orice astfel de trudă. Nisipul este abraziv, este dinamic şi este continuu în opoziţia sa. El nu dărîmă de-a dreptul, ci surpă, înclină, macină, descompune. Iată de ce, în cele din urmă, cea mai înţeleaptă decizie este aceea de a-i utiliza atributele: starea temporară şi fluxul. „Arhitectura" corturilor berbere este, în acest sens, mai interesantă decît cea definitivă, din meschinii blocheţi (un soi de cărămizi de beton) din care la noi se fac cel mult anexe gospodăreşti sau de producţie, necum locuinţele şi chiar vilele „somptuoase" de acolo. Ipostază minoră şi trecătoare a adăpostului, cortul aminteşte celor tentaţi să uite acest fapt elementar că misiunea ocrotitoare a arhitecturii nu şade în consistenţa zidurilor, ci în calitatea spaţiului interior pe care acestea – din orice vor fi fiind făcute, chiar şi din ţesătură – îl salvează, domesticindu-l, de dinaintea urgiei cosmice. Prin urmare, am fost impresionat de ţesăturile, covoarele care slujesc drept „pereţi" acestui cort, precum şi de axul central al cortului berber, împrejurul căruia se concentrează şi decoraţia. În instabilitatea imanentei sale strămutări, cortul asigură dăinuirea unei forme de acasă interioară, în condiţiile în care orice altceva se schimbă şi nimic nu rămîne la fel.

Decît, poate, magnitudinea deşertului, în raport cu care caravanele vor fi avut sentimente asemănătoare navigatorilor pe apă. Molar şi molecular, orientare nu prin reperele geografice obişnuite, ci prin apelul la extremităţi: semnele de pe teren, invizibile pentru ceilalţi, şi stelele de sus sînt pentru nomad „busolele" prin care deplasarea sa în chiar inima instabilităţii asigură atingerea destinaţiei.

În ceea ce priveşte arhitecturile cele noi din Nouakchott, am putut vedea în acţiune explozivă aceleaşi greşeli pe care le-au făcut şi românii cei recent îmbogăţiţi după 1989. Toate! Construcţia de edificii mari, dar niciodată majestuoase, fără infrastructura şi serviciile comunitare care dau, de fapt, calitate vieţii urbane, este dominanta *boom*-ului imobiliar local. Fructul interzis – locuinţa individuală amplă – proliferează în forme acromegalice. Fireşte, în cîţiva ani (sigur mai puţini decît îşi imaginează proprietarii), toate aceste năzdrăvănii vor fi înghiţite de nisip sau dizolvate de avansarea oceanului. Pînă atunci însă, observi cum eforturile monumentalizante patinează, de vreme ce ele sînt imediat anihilate de omniprezentele garduri din aceiaşi blocheţi. Opace, ele au rostul de a marca şi prezerva limita proprietăţii. Dar ele, ca şi la noi, dau seama despre o absenţă a culturii păstrării limitei. Cu alte cuvinte, gardurile sînt menite să ţină fizic afară străinul, cîtă vreme străinul nu este împiedicat de limitele sale interioare de a respecta proprietatea altuia, aşa cum se întîmplă, spre pildă, în Statele Unite, unde, dimpotrivă, prezenţa cîte unui gard jos şochează, de vreme ce restul locuinţelor nu au aşa ceva. Prin urmare, în Mauritania, ca şi în Senegal, ca şi în România anilor '90, casele îşi etalează masa, dar, mai apoi, o blochează vizual prin opacitatea gardurilor.

Şi, mai mult chiar decît la noi, şochează lepădarea de tradiţia vernaculară. Casa arabă premodernă aducea cu sine adaptarea la mediul ostil: curtea interioară, umbroasă, fenestrarea minimă, ventilarea naturală prin mişcarea aerului în interior. Din acestea toate, nu au mai rămas decît, poate, preeminenţa porţilor de intrare în gospodărie, care sînt de amploarea unor camere acoperite, dar deschise către stradă, îmbrăcate odinioară în ceramică decorată cu caligrafiile şi geometriile sofisticate ale artei islamice (iar acum – doar în gresie de baie...); şi o distribuţie a spaţiilor interioare de natură să segrege strict între spaţiul public, eminamente masculin, al camerei de primire şi restul casei, gineceul. Casa funcţionează în doi timpi, complet separaţi unul de celălalt; primul asociază deschiderii masculinitatea; al doilea asociază izolării feminitatea (şi, implicit, maternitatea).

În camera mare, de oaspeţi, fotoliile dau ocol pentru cîteva zeci de persoane, dar de mîncat se mănîncă pe jos, din mîncarea împărtăşită de toţi, prin graţia şi gesturile stăpînului casei. Ceaiul cu mentă, turnat de sus de către servitorii negri ai casei (aflaţi la primele generaţii de abolire legală a sclaviei) funcţionează drept digestiv pentru mesele somptuoase, de vreme ce nici o picătură de alcool nu este îngăduită. Glucidele în exces şi tutunul pe care îl beau din narghilele îi ţin, pare-se, locul la fel de eficient. Citate din Coran brodate şi covoarele, celebrele covoare de cămilă maure, decorează pereţii. După-masă, convivii se destind întinşi într-o rînă pe perne, precum odinioară romanii, captivi în dezbateri vive, totdeauna cu voce ridicată şi gestică amplă, de parcă de ele soarta patriei, putem zice, depandă. Cum e cu Ioropa? Dar cu China cea omniprezentă şi care fagocitează toate resursele, în inexorabila ei înaintare? Şi pentru ce este aceasta din urmă atît de atractivă, încît s-a bătut cărare între Mauritania şi China şi tot ce e de vînzare e, parcă, de acolo, de vreme ce şi gazdele noastre recunosc apucăturile de mare putere în devenire? E, aici, o politică de basculă între foste şi viitoare puteri colonizatoare? Iese madam Clinton prezidentă? Dar România de ce a deşertat Africa – locul de bătălie pentru resurse şi pieţe – de tot, fără nici o politică pentru aceasta, după ce fusese omniprezentă şi simpatizată? Printre vălătucii de tutun dulce, întrebările cele grele plutesc în aer o vreme, după care dispar într-acolo unde se duc toate întrebările grele atunci cînd se duc...

PUBLICITATE

Vineri, 18 ianuarie, ora 19

BASH.
O trilogie contemporană
de Neil LaBute
cu:
MIHAI CĂLIN
IRINA VELCESCU
VLAD ZAMFIRESCU
MIHAELA SÎRBU
regia: Vlad MASSACI
scenografia: AndU DUMITRESCU

Dacă ai lua viaţa cuiva, ai povesti despre asta?
Şi dacă DA, cât de departe ai merge cu detaliile?
Patru oameni obişnuiţi povestesc foarte personal despre trei crime comise, ca şi cum ar povesti un film văzut la cinema.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Sambata, 19 ianuarie, ora 19
Duminica, 20 ianuarie, ora 19

Marcel Iureş în **Ultima Bandă a lui Krapp** de S. Beckett
în româneşte de Bogdan Budeş
Regia: Alexandru Dabija

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998
ABB
DILEMAVECHE
Cotidianul.
revista 22
21
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

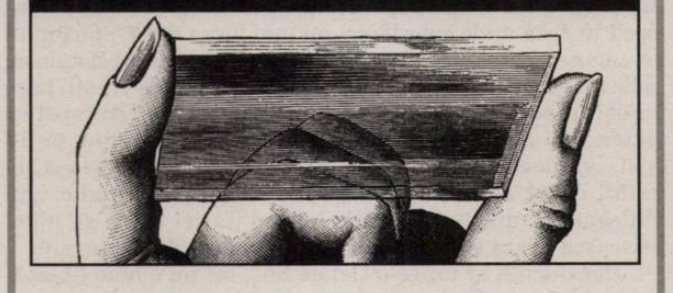

O seară cu Traian Băsescu

Este duminică seara, iar eu butonez conştiincios telecomanda, în speranţa că voi găsi ceva demn de interes pentru această rubrică.

Mai întîi nimeresc pe Antena 2, unde perorează Vadim Tudor, iar în baza ecranului scrie „Starea naţiunii – Corneliu Vadim Tudor SPUNE TOT“. „SPUNE TOT“ scris cu majuscule, ca să înţeleagă tot prostul că omul chiar spune tot, nu ca altă dată, cînd acelaşi lucru era scris doar cu litere mici. Oricum, tribunul pare decis să dea totul din el – şi poţi realiza asta şi din felul cum se ambalează, după cît de năvalnic vorbeşte şi după cît de cumplit asudă. Din cînd în cînd, îşi şterge faţa congestionată cu o batistă albă. Despre ce ne *spune tot* C.V. Tudor? Desigur, despre Băsescu: „Traian Băsescu va intra în puşcărie în două săptămîni! Să vedeţi dacă nu se va întîmpla aşa! Bineînţeles, dacă nu va cădea la pat între timp – că e foarte bolnav...“ A mai spus acest *tot* de nenumărate ori, dar nu mai contează. Moderatorul – un nene pe nume Condurăţeanu – este în platou doar ca să-i facă ochi dulci invitatului. O idilă curată se consumă chiar sub ochii noştri.

Trec pe Realitatea TV, unde este una din multele emisiuni pe care le are Adrian Ursu la acest post (cred că la fel de multe ca Stelian Tănase). În baza ecranului scrie „Oamenii realităţii – Justiţia, dezlegată la ochi“. Cine sînt invitaţi să dezbată un asemenea subiect important? Cum cine? Fostul ministru al Justiţiei Tudor Chiuariu, deputata PRM Daniela Buruiană şi directorul ziarului *Ziua,* Sorin Roşca Stănescu. De ce tocmai aceştia vorbesc despre dezlegarea la ochi a Justiţiei? Nu ştim şi se pare că nici Adrian Ursu nu ştie. Oricum, Tudor Chiuariu vorbeşte cu dezinvoltură despre – cine altcineva? – Traian Băsescu: „Noi am ştiut de cînd l-am propus pentru preşedinţie că e scandalagiu, că are dosare penale, că nu se pricepe la politică externă...“

Nu-l mai ascult pe Chiuariu şi astfel nu mai aflu de ce l-au mai propus pentru preşedinţie, dacă tot ştiau că are atîtea defecte. Trec, în continuare, pe B1, unde bineînţeles e *Best of M by Monica Columbeanu*. Tînăra doamnă este filmată din spate, cum urcă mai multe trepte din somptuoasa vilă a soţului ei şi astfel îi vedem pentru mai mult timp posteriorul. Cu ocazia aceasta, îmi amintesc de o replică a ei, pe care am cules-o acum ceva vreme tot în timpul unei şedinţe de *zapping*. La Euforia TV, Dana Săvuică o întreabă pe tînăra Columbeanu: „Unde ai făcut ultima dată sex?“ (aşteptîndu-se, desigur, să i se răspundă „în dormitor“, „în bucătărie“, „în piscină“ etc.). Ei bine, răspunsul *doamnei* Monica a fost de o candoare inimaginabilă: „În funduleţ“. Aşa că i-am lăsat funduleţul să urce în continuare scările şi am trecut pe Antena 3.

Acolo despre cine credeţi că se vorbea? Aţi ghicit: despre Băsescu. De data aceasta, la aparat era Mircea Badea: „Mie mi se pare că în Băsescu s-a defectat ceva. Adică le pune detractorilor săi pistolul în mînă, iar el se pune cu spatele la zid. Eu cred că se întîmplă ceva grav cu Traian Băsescu. Şi o spun foarte serios!... Dacă nu vorbeam serios, îi spuneam «Băselu»“. Mircea Badea e un băiat interesant şi e de admirat la el că are resurse pentru o emisiune de vorbărie în fiecare seară; uneori are şi umor – de autobază, sau ceva mai spălăţel, dar are. Partea proastă la el e că masca de justiţiar şi de om care spune lucrurilor pe nume nu se potriveşte deloc cu serviciile pe care e nevoit să i le aducă patronului Voiculescu, atacîndu-i cu program adversarii.

Mă întorc pe Realitatea TV, să mai văd cum este dezlegată la ochi Justiţia, şi-l aud pe Sorin Roşca Stănescu spunînd: „Dacă aducem în Procuratură numai ofiţeri acoperiţi, cum e domnul Ciprian Nastasiu, vom avea numai dosare curate“. Mi s-a părut cam prea mult ca tocmai Roşca Stănescu să-mi vorbească despre ofiţeri acoperiţi, aşa că am închis, fără nici o remuşcare, televizorul.

Alexandra BĂDICIOIU

Divertismentul american, fără scenarişti

Reality-show-urile şi reluările au devenit, peste noapte, cele mai importante perle de pe coroană, comicii prezentatori se descurcă cu greu să-şi ţină telespectatorii amuzaţi, prin glume modeste, ceremoniile de premiere au primit shut down, *una cîte una, producţiile de amploare au început în mijlocul cel mai interesant al sezonului. În lipsa scenariştilor, producătorul mondial de divertisment pare lipsit de vlagă. Dar nu se predă.*

Sub asediu de mai bine de două luni, de cînd cei 10.000 de scenarişti membri ai Writers Guild of America au intrat în grevă, cerînd mai multe privilegii, marile reţele de televiziune din SUA o iau care încotro. Unele ameninţă deja cu concedierea a peste 1000 de „revoluţionari“. Altele trag puternic aer în piept şi se pregătesc să ia loc încă o dată la masa negocierilor, deşi discuţiile de pînă acum au fost inutile. Cei mai îndrăzneţi au trecut deja la sabotaj: o înţelegere cu sindicatul regizorilor, pentru a diminua măcar impactul pe care îl are rezistenţa scriitorilor în opinia publică. Industria e paralizată, umblă o undă de panică prin cîteva ziare americane. Va supravieţui, aşa cum a reuşit mereu – scriu ceilalţi. „Costumele“ de la Hollywood găsesc mereu o ieşire de urgenţă şi un plan de a-şi scoate banii.

Reapariţia recentă a lui Jay Leno & Co, fără plasa de siguranţă a glumelor fabricate pînă acum de scenarişti, a format iar tabere, între jurnaliştii care au apreciat că vedetele de televiziune pot ceva şi singure şi cei care i-au desfiinţat fără urmă de simpatie. În primele emisiuni fără prompter, Jon Stewart şi Stephen Colbert au luat în vizor chiar greva scenariştilor şi gestionarea ei precară de companiile de televiziune. „Indivizii de la etajul patru, dotaţi cu bonguri cu opiu, care joacă Guitar Hero toată ziulica“ – şi-a descris Colbert foştii colegi. Pînă în ultima seară înainte de show însă, managerii lui au sperat că îi poată convinge pe „amatorii de opiu şi jocuri pe calculator“ să vină să le scrie textele, petiţionînd de cîteva ori Asociaţia Scenariştilor, în căutarea unui acord provizoriu, ca acela care i-a permis lui David Letterman să se întoarcă pe sticlă alături de întreaga echipă de scriitori.

Povestea, mai importantă ca vedetele

Vedetele, de altfel, i-au susţinut energic pe cei care le imaginează replicile. Privită într-un context mai istoric, susţinerea starurilor a avut şi o parte ironică. Pentru că scenariştii le-au dat inspiraţia executivilor de la Hollywood să renunţe la numele mari, care începuseră deja să pună prea multe condiţii, şi să se bazeze cu totul pe personaje şi poveste. După zeci de ani în care au crescut starurile, îngrijindu-le ca pe figurinele de porţelan, pentru că reprezentau principala metodă de a-şi scoate milioanele, şefii din Cetatea Filmului şi-au dat seama că banii şi faima pot fi obţinute fără ele, mai ieftin şi cu mai puţin deranj. Aşa că, prin 2000 şi ceva, au renunţat la numele strălucitoare, au mizat pe scenariile antrenante şi s-au relaxat. Hotărîrea a constituit una dintre cele mai mari schimbări în filozofia reţelelor de televiziune.

După doar primele sezoane ale noului tip de seriale, cronicarii TV din toată lumea aplaudau, la fel ca milioanele de telespectatori – deveniţi fani, după primul episod. Scenariile ramificate, dozate excelent cu suspans şi replici inteligente, chiar dacă nu aveau feţe cunoscute, deveneau instantaneu hituri. *Heroes, Prison Break, Lost*, dar şi *Neveste Disperate, The Office, Studio 60* au format, astfel, noul curent în divertismentul TV. Executivii de la Hollywood s-au bucurat pentru un timp, felicitîndu-se că au găsit, în final, soluţia cea mai bună de a face bani. Anul trecut a demonstrat însă că a fost una la fel de costisitoare ca şi pepiniera de vedete. Pe 5 noiembrie, greva scenariştilor i-a luat pe nepregătite. Iar starurile au mărşăluit şi ele, vărsîndu-şi, disimulat, ofurile pe Hollywood şi empatizînd cu noii oropsiţi.

Reality-show-ul, colac de salvare

În cele două luni aride fără text, *American Idol* şi *Survivor* au făcut legea în topurile de audienţă. Ceea ce a atras atenţia managerilor asupra unei alte soluţii, şi mai ieftine, cu o materie primă şi mai lipsită de capricii. Bineînţeles, *entertainment*-ul american nu se poate sprijini doar în reality-show-uri, oricît de diverse ar fi acestea (Pro Cinema difuza recent *Un amish la oraş,* în aceeaşi perioadă în care Romantica importase o emisiune în care copiii alegeau o soţie pentru tatăl lor singur, frumos şi bogat). Dar constituie o soluţie bună de avarie, pînă la rezolvarea grevei.

În România, povestea scenariştilor de peste Ocean ne este oarecum indiferentă şi asta nu ţine doar de miile de kilometri la care se situează subiectul. Interesul pe care ni-l suscită epopeea de la Hollywood este asemănător cu cel pentru ştirea crocodilului care a căzut de la etajul 12 al unui bloc din Rusia şi a supravieţuit. Iar curiozitatea ar atinge niveluri egale, doar pentru că presa insistă, de prin noiembrie, să scrie despre scenariştii americani.

Impact mediatic

Cei 10.000 de scenarişti care au intrat în grevă sînt responsabili cu majoritatea lucrurilor pe care le vedem la TV: de la drame şi sitcomuri, la monologurile prezentatorilor de talk-show sau introducerile la ceremoniile de premiere. Cauza a ceea ce se întîmplă acum în SUA este solicitarea acestora de a primi o parte din vînzările online şi pe DVD ale show-urilor pe care le concep. Jurnaliştii americani au comparat greva cu cea din 1988, cînd daunele s-au ridicat la 500 de milioane de dolari. Chiar dacă, financiar, nu s-a ajuns încă pînă acolo, impactul mediatic a fost surprinzător. Pînă şi candidaţii la preşedinţie au amintit de greva textierilor în dezbaterile lor, folosind-o ca argument în atragerea voturilor.

Posturile autohtone ne arată în fiecare zi că nu contează calitatea.

Nu avem motive de îngrijorare sau de entuziasm, în această privinţă. Televiziunile noastre au demonstrat că pot trăi ani lumină numai din reluări. Româneşti, străine, telenovele, seriale, talk-show-uri, orice. E suficient doar să se satureze un post de o emisiune, că imediat o va difuza un altul, cu aceeaşi pasiune. Mai nou, sînt la modă redifuzările unor show-uri româneşti din 2004. Cele din '95, '96 însă cred că ar face şi mai multă audienţă. (Dar poate sînt păstrate pentru zilele negre care, vreodată, or să vină şi pe la noi.) Şi apoi, posturile autohtone ne arată în fiecare zi că nu contează calitatea. Orice ar scoate americanii în lipsa scenariştilor, românii tot ar cumpăra, şi cineva tot s-ar uita.

Dacă s-ar găsi şi la noi vedete care să facă mofturi sau producători care să intre în grevă, nu cred că s-ar schimba nimic la nivelul industriei de divertisment româneşti. Oricine ar putea să le ia locul şi să iasă treaba la fel. Mai mult am avea de suferit dacă fotbaliştii ar intra în grevă sau nu ar mai vrea să se certe cu soţiile.

Poate că este o generalizare răutăcioasă. Tocmai de aceea vă propun un exerciţiu. Gîndiţi-vă la un produs TV autohton care vă place cu adevărat. Nu pentru că sînteţi obosiţi, nu aveţi chef să vă apucaţi de spălat vase sau de o carte bună etc. Atît de mult, încît să îl căutaţi în programul TV. Să staţi treaz pînă la 12 noaptea, aşteptînd să fie difuzat. Să opriţi filmul în DVD player, din cauza lui. Eu m-am concentrat să îl găsesc, înainte de a scrie ironia tendenţioasă, şi tocmai aşa am ajuns la ea.

PUBLICITATE

Rodica BINDER

Meteorologicale

– „Ce va să zică influenţa mediului!“ –

Care ar fi versiunea actuală a Judecăţii de apoi? Catastrofa climatică. Aceasta, desigur, numai dacă ar fi să se dea crezare unui foarte proaspăt dicţionar „politic incorect“ (realizat de patru prestigioşi publicişti germani – Josef Joffe, Dirk Maxeiner, Michael Miersch, Henryk M. Broder, *Schöner denken. Wie man politisch unkorrekt ist*, München-Zürich, Piper Verlag, 2007), însumînd noţiuni care azi ne împiedică „să gîndim curajos pe cont propriu“.

Pînă una alta, ca în fiecare an, Societatea pentru Limba Germană cu sediul la Wiesbaden a comunicat care a fost cuvîntul anului 2007: *Klimakatastrophe*.

Această vocabulă a reuşit să se impună în faţa altor 3000 de candidate la titlu şi fiindcă a fost intens, dacă nu cumva excesiv, „mediatizată“. Pe bună dreptate – sînt gata să riposteze unii militanţi ecologişti fanatizaţi cărora li s-ar putea alătura şi simplii observatori politici ai summit-urilor consacrate în anul 2007 protecţiei mediului.

Dacă însă, aşa cum afirma ironic un comentator în paginile presei germane, cantitatea de emanaţii de bioxid de carbon în atmosferă a ajuns să fie „măsura tuturor lucrurilor“, nu-i de mirare că spectrul apocalipsei climatice ar suplini într-o societate aproape complet secularizată, temuta „Judecată de apoi“.

Pentru a înţelege mai bine sensul acestei „pervertiri“ biblico-lexicografice operate în pomenitul dicţionar de „incorectitudini politice“, trebuie precizat că lucrarea publicişti-lor germani poate fi pusă în raft alături de romanul *Bouvard şi Pécuchet* (Enciclopedie a prostiei umane). Neterminata scriere a lui Flaubert începe cu întîlnirea într-o „caniculară“ zi de vară a celor doi vajnici „copişti“.

Aparent neînsemnatul detaliu meteorologic din textul marelui scriitor francez i-ar putea încuraja pe prorocii apocalipsei climatice să avanseze ideea că încălzirea atmosferei terestre începuse deja din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ea putînd fi pusă şi pe seama rapidei industrializări a Europei. Aşa să fie oare?

Citind scrisorile pe care, de la Berlin, Caragiale le adresa prietenilor rămaşi în ţară sau celor aflaţi doar în trecere prin „ţara nemţească“, apologeţii măsurilor drastice de reducere a emanaţiilor de bioxid de carbon în atmosferă, foarte numeroşi şi vociferanţi azi în Germania, ar intra în posesia unor probe derutante despre fluctuaţiile climei terestre şi fără să fi citit scrierile cronicarilor din vechime, care relatau despre inundaţii, secetă, grindină, arşiţă, zăpezi şi tornade...

„Cine trăieşte deranjează“ – titra *Süddeutsche Zeitung* recent un articol cu vădite intenţii parodice, propunînd un drastic „program“ de reducere a emanaţiilor de bioxid de carbon şi metan, rezultate... din respiraţia oamenilor şi a animalelor, ca şi de pe urma unor fireşti acte fiziologice.

În cîteva epistole trimise unor prieteni, Caragiale redactează în stilul său inconfundabil adevărate „buletine meteorologice“ din care se poate deduce cît de capricioasă era vremea în Germania deja la început de secol XX. (Citatele sînt din I.L. Caragiale, *Opere*, vol. 14, Editura Naţional, 2000.)

În scrisoarea adresată lui Alceu Urechia, datată 8/21 iulie 1905, Caragiale nu are „a se plînge de călduri ba chiar din contra“. Primăvara a fost tîrzie, la finele lunii iunie şi început de iulie „căldurile au fost bunicele (mai ales în oraş)“. E ca şi cum maestrul ar fi citit articolul publicat în *Die Welt* pe 19 noiembrie 2007 în care ni se reaminteşte că în aceeaşi perioadă, în marile oraşe ale lumii temperatura este cu 5,5 grade mai ridicată decît la ţară. Articolul propune un foarte complicat program de investiţii pentru protecţia climei, pornind de la principiul că „spre deosebire de strămoşii noştri“, noi „putem schimba situaţia“.

Şi ce face „strămoşul“ Caragiale? Îi aminteşte prietenului său Alceu că la Berlin „casele nu se încing peste zi ca să te frigă noaptea, ceea ce e bine“. Mai puţin bine este că aşa-zisa caniculă (32 de grade ziua, 25 noaptea) nu a ţinut „decît vreo opt zile“, după care a început să bată „vîntul de la Marea Nordului şi ploaie rece mai în toate zilele“. Caragiale întocmeşte o statistică din care rezultă cît de dramatică era situaţia: „este dimineaţă, ora 9, termometrul arată la fereastră 13 grade“, iar el, autorul, stă înfăşurat în „Şlafrocul“ de iarnă. Pe scurt: „toamnă în toată puterea cuvîntului“ în plină lună a lui cuptor. Drept care îi cere amicului său din ţară să-i trimită „cîteva grade în plus care nu vă fac trebuinţă“.

Peste doi ani, în 1907, iarna trebuie să fi fost cumplită la Berlin: „de pe vremea lui Luther nu s-a mai pomenit, dragă Alceule, aşa iarnă“. Autorul consemnează presiunea atmosferică şi temperaturile ultimelor zile, faptul că „de aseară a început să ningă“, iar „acu cînd îţi scriu, joi la amiazi“ zăpada e „pînă la brîu“, „tramvaiele nu mai circulă“, „trăsurile pe roate şi automobilele nici n-au ieşit la piaţă“, nu „mai e chip să umbli decît cu sănii şi sănii sînt aici foarte puţine, fiind aduse de la ţară din împrejurimi.“ Efectul cumplitei ierni berlineze este unul sentimental: „Vremea asta mă face să-mi fie şi mai dor de voi“, drept care epistola este semnată „cu dor tropical“...

„...avem un ger sclipitor, zăpadă scîrţîitoare pe pămînt, iar pe cer lună strălucitoare dacă mă pot pronunţa astfel.“

La sfîrşitul lui iunie 1907, maestrul trăieşte „împărăteşte“, după „prea multă răcoare s-a încălzit bine, e foarte frumos şi plăcut“...

Ce se întîmplă între 29 decembrie 1907 şi 1 ianuarie 1908? La Berlin „avem un ger sclipitor, zăpadă scîrţîitoare pe pămînt, iar pe cer lună strălucitoare dacă mă pot pronunţa astfel“. Efectul splendorii hibernale este însă unul paradoxal asupra maestrului indiferent din „tinereţe la sublimul cosmic extensiv“. Seria de zile senine şi nopţi „şi mai senine“, cu aproape 10 grade sub zero, este pentru el „un scandal ruşinos din toate punctele de vedere“.

Urmează o dulce reverie văratecă, ritmată de consemnarea temperaturilor şi presiunii atmosferice ideale, în care să se simtă doar „suflarea dulcelui Zefir“. Trezit la realitate de frigul care-l obligă să poarte „mai multe flanele şi blana în spinare“, Caragiale face şi cîteva reflecţii ecologiste *avant la lettre*: dacă ar fi tot timpul cald, ar rămîne „oile netunse şi fiarele nejupuite de podoabele lor preţioase!“.

Ce se întîmplă în 4 mai 1906 la Berlin? Din scrisoarea adresată lui Paul Zarifopol aflăm despre „o apreţiabilă schimbare în bine a temperaturii“, peste zi „e mai cald afară decît în casă unde caloriferul nu mai lucra deloc“, făcîndu-l pe semnatarul epistolei să se „convingă că vechiul sistem cu sobe nu era de lepădat, ba din contra“. Evoluţia vremii pare totuşi favorabilă, aşa încît peste o săptămînă Zarifopol ar putea veni „cu copiii la Berlin“. Zece zile mai tîrziu, pe 14 mai, „vremea e tot uscată: geme împărăţia toată de aşa secetă“, drept care autorul lansează un apel parodic: „Să ridicăm glasuri umilite spre Înaltul Tăriei ca să se milostivească odată cu ploaie asupra prea dogorîtelor ţarini“.

Dar oricum ar drege-o Cel de Sus, tot nu e bine fiindcă, iată, pe 3 iunie, Caragiale scrie: „Aici de alaltăieri e o vreme îngrozitoare: grindină, tempestă; frig şi întuneric. Brr!“. La 1 iulie, tot la Berlin, „de două săptămîni secetă de bărăgan moldo-valach. De vreo cinci zile, foarte cald, seara plăcut. Ce trebuie să fie la Lipsca! închipuie-ţi! Acu cînd scriu parcă s-ar apropia un *Gewitter*. Să poftească! Va fi primit cu aplauze furtunoase“.

„Dacă mai ţine aşa încă o săptămînă, arde toată iarba din parcuri şi nu mai avem ce fuma. Se-nchid fabricile de ţigarete turceşti.“

La 2 martie 1909, la Berlin „este ceva care nu pot pentru ca să mai spun“, de „ 24 de ceasuri ninge-ntruna – ninsoare deasă, ninsoare repede, ninsoare grea, ninsoare bogată, stăruitoare, neîntreruptă, din plin, din dăstul! Iar barometrul s-a-ntors pe dos, aproape să nu mai aibă unde merge d-a-ndărătele: dacă mai coboară două milimetre, plesneşte, se rupe aţa!“ Dar înainte de acest accident care „ustură“, Caragiale visează din nou şugubăţ la vremuri mai bune, parodiind descrierile romanţioase ale unui Berlin feminin „nobilă şi inoţentă mireasă din poveşti, adormită în vraja baghetei unei vrăjitoare dacă putem să ne exprimăm astfel“. Conştient de sonoritatea masculină a numelui capitalei germane, autorul vede oraşul dormind „învălit într-un linţoliu alb, dar rece, visînd cu dor un Făt-Frumos Aprilie sau pe frate-său Mai şi mai june etc...“

Şi cum e vremea în mai, mai exact pe data de 25 mai? „Oribil de frumoasă. Senin! Uscat! Praf!!! Soare!!!! Ţipenie de nor nu se vede! Ne uscăm de tot! Dacă mai ţine aşa încă o săptămînă, arde toată iarba din parcuri şi nu mai avem ce fuma. Se-nchid fabricile de ţigarete turceşti.“

În 1910, între 15 şi 28 iulie, aflat la Travemünde, Caragiale îi scrie lui Paul Zarifopol: „Aici la Baltica, după cîteva zile de ploi straşnice, avem în sfîrşit vreme strălucitoare.“

Caragiale nu-şi punea problema cine va cîştiga competiţia restabilirii echilibrului climei terestre: *homo oecologicus* sau *homo oeconomicus*. Capriciile vremii intrau în categoria firescului, deşi stîrneau mirare şi asociaţii de idei dintre cele mai neaşteptate. Şi oricît de imaginativ ar fi fost „vecinic doritor de alte orizonturi“, este puţin probabil ca maestrul să-şi fi putut închipui că strănepoţii săi de la Berlin vor transforma conştiinţa ecologică într-o ideologie morală, riscînd să devină fanatici... *„Ce va să zică influenţa mediului!“*

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

PUBLICITATE

adevărul Literar & Artistic

O nouă formulă grafică și editorială

R *Carnavalul de la Veneția*
România, invitată de onoare

A *rtă antică, lăsată în paragină în Dobrogea*

S *Graficianul Dan Perjovschi*
Succesul filmului românesc l-a ajutat enorm

colecția adevărul

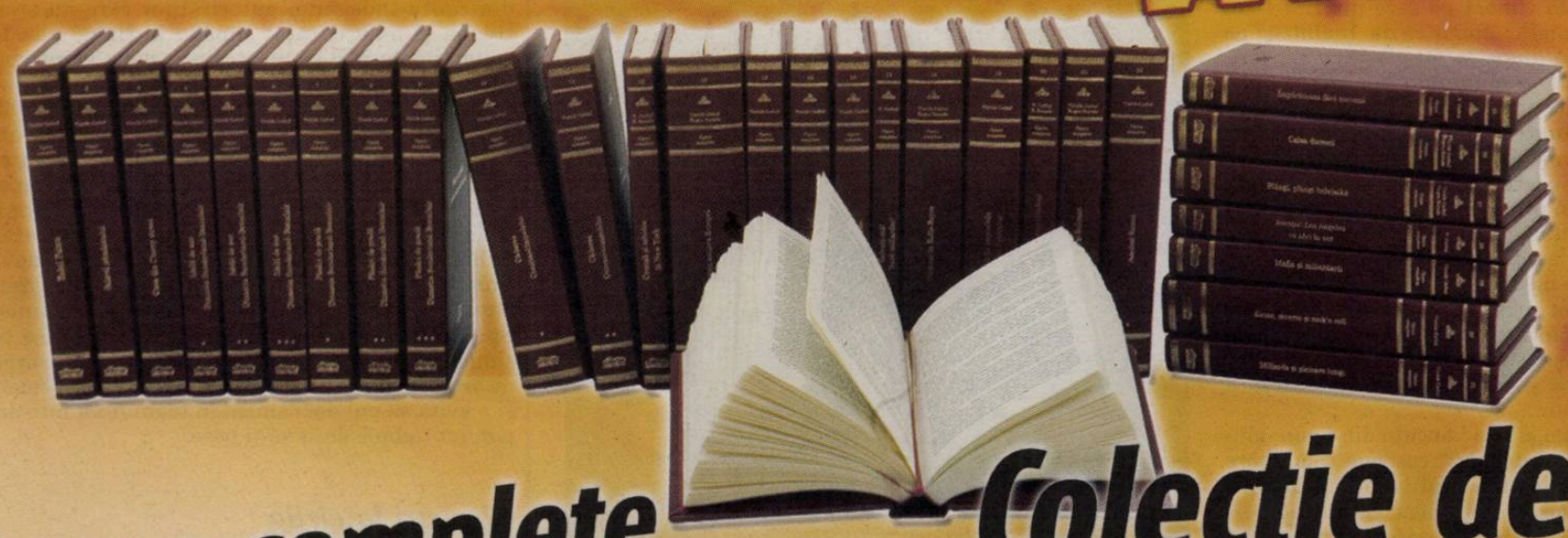

În magazinele diverta îmi place!
în exclusivitate pentru
perioada 1 decembrie 2007
- 29 februarie 2008

Colecție de lux!

Opere complete
Vintilă Corbul
Eugen Burada

Premiul - despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

25 de titluri în 33 de volume

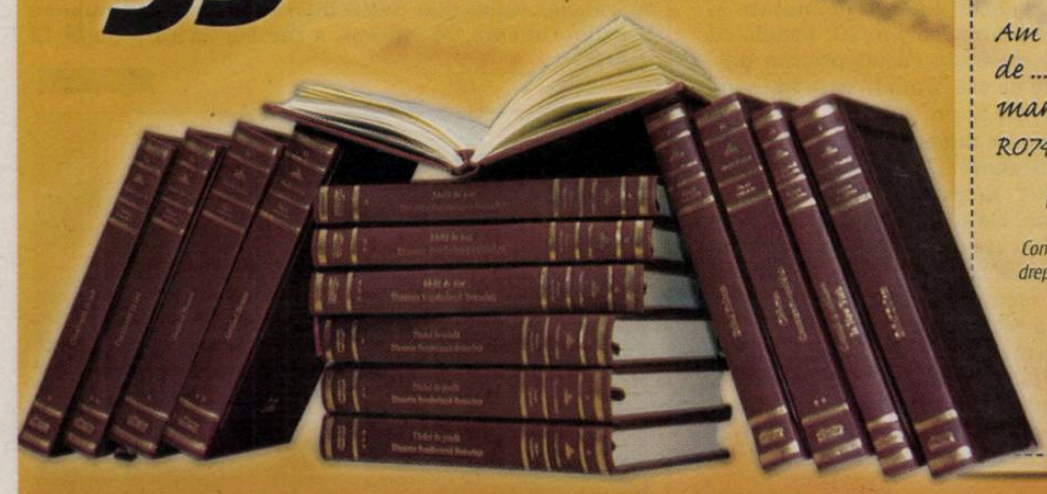

Talon de comandă

			Preț	Număr exemplare
☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	____

Nume ..... Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate ..... Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Prin semnarea prezentului talon îmi dau consimțământul ca editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

Adina POPESCU

Un sistem în cîrje

Pe 26 decembrie, în a doua zi de Crăciun, m-am nimerit la camera de gardă a Spitalului de Ortopedie Foişorul de Foc. În urmă cu cîteva zile alunecasem pe gheaţă şi mă împiedicasem de tradiţionalul stîlpişor care iese din asfalt acolo unde te aştepţi mai puţin. Rezultatul: un deget vînăt, un pic strîmb, şi o talpă umflată pe care puteam însă să calc cu ceva eforturi de voinţă. Totuşi, mi-am zis că n-ar strica o privire de specialist şi, eventual, chiar şi o radiografie ca să mă asigur că nu e nimic rupt.

Zis şi făcut! La intrarea în spital, portarul, un ins cu mustaţă, stătea în chicineta lui de tablă şi fuma plictisit. Dinăuntru venea un vag iz de cafea făcută la fierbător sau cumpărată, la pahar, de la buticul din colţ. „Aveţi cameră de gardă?“ Amabil, însă cu un zîmbet pe care ulterior l-am descifrat drept un pic enigmatic: „Sigur că da. Înainte şi pe stînga...“. Şontîc-şontîc am ajuns în faţa uşii cu senzori, probabil o mai nouă achiziţie a spitalului. Aici, doi indivizi stăteau pe trepte şi împărţeau o sticlă cu vin, un Riesling de Jidvei, cu dopul vîrît înăuntru. Dincolo de uşă era linişte şi pace. Nu se auzea nici un urlet de pacient căruia i se îndreaptă oasele ca să se sudeze cum trebuie. N-am văzut nici bandajaţi sau oblojiţi în pripă care să aştepte cu priviri îndurerate să le vină rîndul la ghips. Nici un accident care să te impresioneze, ca acelea din filmele cu spitale de urgenţă. O zi perfectă pentru medicul de gardă! De fapt, cred că erau mai mulţi şi se tot fîţîiau de colo-colo, fluturînd radiografii. Un tinerel în blugi, probabil un rezident, care făcea nişte piruete graţioase. Un altul, îmbrăcat în verde, cu o alură de doctor serios şi respectabil. Şi o asistentă grasă, cu o privire iscoditoare.

În sala de aşteptare erau cîteva băncuţe din lemn, ghişeul deasupra căruia scria „Internări“ cu două computere *shut down* unde nu era nimeni şi vrafuri de radiografii aşezate pe rafturi sau pe jos. În faţa mea, încă două persoane. O femeie cu o mînă umflată, inertă, însoţită de un puşti care se juca cu brăţara ei din argint. Şi un nene negricios, un pic buhăit, cu mustaţa pe oală, care mergea cu un cadru, din cauza piciorului bandajat. Acestuia din urmă îi ţineau companie nevasta şi o rudă mai mult sau mai puţin apropiată. M-am aşezat la coadă, plină de încredere şi convinsă că va merge repede.

După aproape trei sferturi de oră, femeia cu copilul a intrat în cabinet. Există şi o explicaţie: înăuntru mai era cineva care nu avea chef să iasă prea curînd. Între timp, negriciosul despre care am aflat că îl chema Titi vorbea la două telefoane mobile, pe rînd. Încerca să „aranjeze“ ceva pentru a doua zi, ca să nu meargă la muncă. „Alo, Edi? Uite, am vorbit cu boss-ul ca să te duci tu mîine în locul meu la staţie. Nu-i mare lucru de făcut... e de livrat vreo zece navete de whisky şi vezi tu ce mai e p-acolo!“ Se pare că Edi s-a arătat dispus să-şi ajute colegul la nevoie sau pur şi simplu cuvîntul „boss“ a avut un efect imediat asupra lui. După vreo cinci minute: „Alo, şefu'? Vezi că io şi acuma îs la spital... da, la ortopedie. Să vedem ce mai zic şi ăştia. Am vorbit cu Edi. S-a oferit să vină el mîine în locul meu. Da, eu vin pe 31... vin şi cu piciorul în ghips, ce să fac? Stai liniştit că vin...“. Mai trec vreo douăzeci de minute, timp în care nu se întîmplă nimic. Doctorii intră şi ies din cabinet. Rezidentul se învîrte ca un titirez. Privirile lor trec prin tine şi nu se opresc nicăieri. Ai senzaţia că sînt foarte ocupaţi, însă nu înţelegi care e ocupaţia lor. Iese asistenta şi mă ridică de pe scaunul din faţa unui computer de la „Internări“. Tocmai mă pregăteam să-l deschid şi să joc un Solitaire.

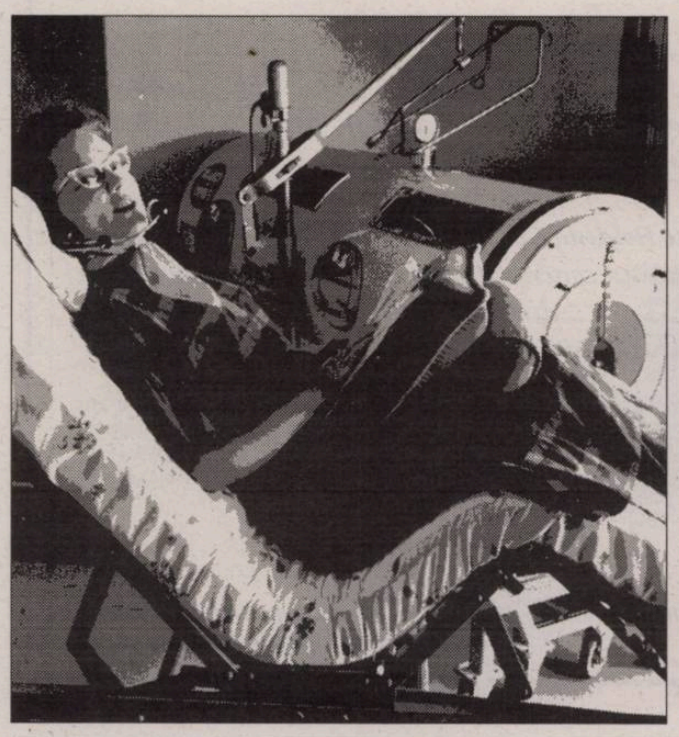

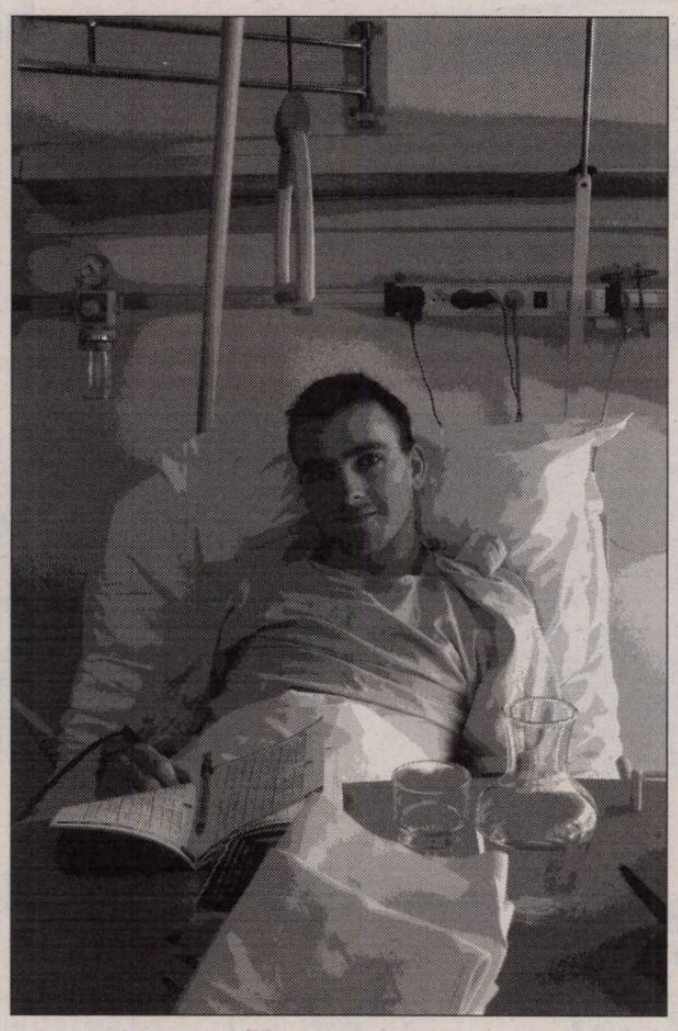

Nevasta îl boscorodeşte pe Titi. Înţeleg că se bucură că „a păţit-o“. Ea a stat trei luni cu piciorul în ghips şi n-a ajutat-o nimeni la treburile casnice. „Te bucuri de răul altuia?“ – mîrîie Titi şi iese, cu cadru cu tot, ca să fumeze o ţigară.

Între timp mai apar două cupluri care par sănătoase tun. O fată brunetă se lungeşte pe banchetă, cu o privire pierdută. O doare. Prietenul ei, unul mic şi crăcănat, n-are răbdare. Măsoară cu paşi egali încăperea, după care dispare brusc pe unul dintre holurile spitalului. O altă fată blondă, ireproşabil machiată, butonează 3G-ul care îi cîntă la răstimpuri *„Merry Christmas!“*. La asta se reduce toată atmosfera de Crăciun din sala de aşteptare. Iubitul ei, un tip cu o geacă roşie, e cel cu problema. Priveşte fix ceasul de pe perete şi mestecă gumă. Cei doi nu-şi vorbesc.

Uşa cu senzori se deschide. Intră tatăl, 50 de ani, păr uşor grizonant, haine de firmă. „Un cărucior, am nevoie de un cărucior!“ De niciunde se iveşte un infirmier cu cărucior. Cei doi ies împreună. „Vezi Peugeot-ul ăla argintiu? Acolo!“ Se întorc aproape imediat. În cărucior e fata, palidă, suferindă. Tatăl şi fata intră cu cărucior direct în cabinet. Femeia cu mîna ruptă n-a ieşit încă. Să înţeleg că eu şi cu Titi nu reprezentăm urgenţe? Dar nu ne-a întrebat nimeni... Trebuia oare să venim la spital în Peugeot-uri argintii şi să solicităm cărucioare?

Titi şi familia lui spun poveşti cu beţivi şi rîd. „Cred că într-o oră scăpăm!“ – îşi dă Titi cu părerea. Mă uit la ceas. Au trecut două ore şi un sfert de cînd m-am lansat în această aventură.

„Las' că mergem acasă, pun grătarul electric, facem un grătar...“ – promite nevasta lui Titi. „Îţi dau o ţuică... sau mai bine un whisky mic!“ – îi zice Titi vărului sau ce-o fi fost el. Se întoarce prietenul brunetei însoţit de graţiosul rezident. Acesta îi face un semn cu capul domnişoarei de pe banchetă. „Haideţi!“ Fata se ridică plină de demnitate şi dispare în cabinet. Se pare că acum acolo e *full:* femeia cu mîna ruptă, fata în cărucior, bruneta cu un prieten descurcăreţ. Mai trece o jumătate de oră, timp în care îmi vine să mă apuc şi să sar şotronul. De nervi.

Iese asistenta. Ne studiază. Pe mine, pe Titi, pe tipul în geaca roşie, ultimul venit. Întrebare: „E cineva pe care nu l-a văzut domn' doctor?“ „Eu!“ Băiatul în geacă roşie se repede cu pas sportiv spre uşă. Dă năvală şi Titi, mînuind sprinten cadrul. „Din partea mea, puteţi să intraţi toţi, da' nu-s decît două paturi în cabinet!“

Au trecut trei ore. Criza mea de nervi din sala de aşteptare e justificată. Vreau să reclam. Pe cine?

Plec, cu coada între picioare, şontîc-şontîc, aşa cum am venit. La ieşire, portarul îmi face cu ochiul: „Nu trebuia să vă enervaţi! Dacă îmi spuneaţi de la început care-i problema, vorbeam io cu domn' doctor să vă primească... Dar acuma, după ce aţi făcut scandal, mi-e imposibil!“.

Andrei MANOLESCU

Secvenţe

Doi în pat

După ce a nins, secţiile de ortopedie ale spitalelor au început, ca de fiecare dată în asemenea împrejurări, să se umple de bolnavi. S-au înregistrat multe fracturi de şold, iar la Vaslui, de exemplu, în cele 20 de paturi libere ale respectivei secţii a Spitalului de urgenţă, trebuiau să conviеţuiască 30 de persoane cu picioare rupte pe gheaţă. Era vorba de oameni care suferiseră intervenţii chirurgicale şi era neapărat nevoie să stea în spital. Pe scurt, au avut ghinionul să-şi rupă piciorul pe gheaţă, eventual din cauza indolenţei autorităţilor care nu şi-au făcut treaba şi n-au curăţat zăpada la timp, s-au trezit la spital, în ghips şi cu un străin în pat... O întrebare ar fi şi pe ce criterii unii au stat singuri în pat şi alţii cîte doi, căci nici măcar numărul pacienţilor n-a fost dublu faţă de cel al paturilor, aşa încît să se poată vorbi de o împărţire echitabilă. Doi oameni în ghips într-un pat poate fi o bună scenă de desene animate, dar în realitate te duce cu gîndul la situaţiile de război sau din lumea a treia. Şi cu toate astea, aproape în fiecare an avem parte în România de această ştire cu mai mulţi bolnavi în pat. Cum de nu poate un manager de spital să găsească 10 paturi în plus? În Bîrladul învecinat, administratorii Spitalului de urgenţă au găsit soluţia cît se poate de simplă a mutării de paturi de la secţia de chirurgie la cea de ortopedie. Probabil că pentru a avea o asemenea idee şi a evita să pui doi oameni în toată firea într-un singur pat, nu trebuie decît să-ţi pese.

11 metri la cîrlig

Am dus odată pe cineva într-un Spital de ortopedie de la Foişor. Îşi rupsese meniscul la schi. Doctorul de gardă i-a spus că e neapărată nevoie de operaţie şi a repartizat-o la el în salon, în vederea unei intervenţii care avea să aibă loc peste mai multe zile, nu se ştia exact cîte. Salonul era deprimant, cu femei cu picioare suspendate de tavan, cu bolnave care gemeau noaptea, cu discuţii prăpăstioase şi cazuri la care n-aveai decît să te cutremuri şi să taci. Cele care aşteptau operaţia erau îngrozite, cele deja operate erau terminate. Se pare că aşteptarea a fost binevenită, căci, într-una din zile, un tînăr medic rezident a consultat-o pe pacientă şi apoi a întrebat-o brusc: „Chiar vrei să te opereze Cîrlig?“. Aşa îl chema pe doctor. Rezidentul i-a explicat riscurile la care se expune pe mîna acelui chirurg care, după cum sugera el, mai mult strică decît repară. Şi i-a dat şi cîteva exemple de operaţii nereuşite ale căror victime se aflau chiar în acel salon. Femei despre care nu se ştia dacă vor mai putea merge. Nu se poate şti exact cît de bun sau de rău era doctorul Cîrlig, cert e că o oră mai tîrziu pacienta părăsea spitalul după un mare scandal în care fusese pusă să semneze un document în care îşi asuma răspunderea plecării. A doua zi, fata se interna din nou la acelaşi spital, dar la alt medic, de data asta cu toate recomandările şi asigurările necesare. Operaţia a reuşit şi (spre deosebire de celebra vorbă) pacienta a supravieţuit. Cînd era gata să se externeze, spre ghinionul ei, a fost zărită de doctorul Cîrlig, care a făcut pur şi simplu o criză de nervi. Se pare că nu era primul caz de pacient care-l şunta astfel. Fata a mai şchiopătat cîteva săptămîni, dar genunchiul s-a refăcut bine şi după un an putea chiar să schieze din nou. Mi-a venit atunci în minte cazul Ilie Balaci, care a trebuit să-şi abandoneze cariera sportivă în urma unor operaţii la genunchi. Apoi am asistat la campionatul mondial din Statele Unite din 1994, în care veteranul fundaş italian Franco Baresi şi-a rupt meniscul în primul meci (cu Irlanda, cred) şi a fost operat, iar după mai puţin de o lună juca în finala cu Brazilia (în care, ce e drept, a ratat o lovitură de la 11 metri).

Cu ochii-n 3,14

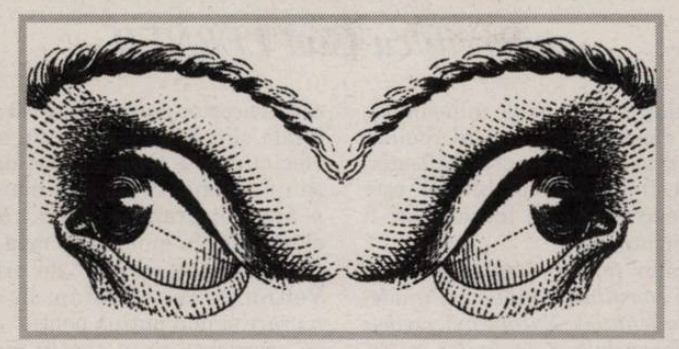

A NU ŞTIU CÎTA OARĂ, PRINTRE FIGURI DE NU-ŞTIU-CE, AR TREBUI REGÎNDITĂ REÎNTEMEIEREA REALITĂŢII, PE PICIOR DE EGALITATE CU O TĂVĂLEALĂ PRIN ALT ASPECT

● Inspectoratele au interzis învăţătorilor să le dea copiilor vreo temă pentru vacanţa de iarnă. Ca urmare, televiziunile au trecut la atac şi au umblat înainte de finalul cursurilor prin şcoli întrebînd copiii dacă au sau n-au teme: cei care răspundeau că au păreau persecutaţi, ceilalţi – mincinoşi. Iar învăţătorii, din ce în ce mai puţini care-şi fac treaba şi nu migrează spre domenii mai lucrative, păreau, a nu ştiu cîta oară, umiliţi. (**S. S.**)

● Pe nişte afişe cu „Miss Piranda 2008“ care au împînzit oraşul, printre figuri de manelişti şi maneliste, apare şi un bărbat care se maimuţăreşte în haine de pirandă. Aflăm că acesta poartă numele de scenă „Sulamita“. Pesemne că ăsta e numărul comic al spectacolului şi nu-mi e greu să-mi imaginez cam despre ce e vorba. Iată, aşadar, mărite Solomon, cum se prezintă situaţia după atîta vreme: deşi ne-am tot înmulţit şi am progresat în multe, proporţia de imbecili a rămas constantă. Dar sînt convinsă – o, cel mai înţelept dintre regi! – că asta nu te surprinde. (**M. Ş.**)

● Un promo la emisiunea *Happy hour* a lui Cătălin Măruţă de pe PRO TV. Vor veni Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Andreea Marin şi... Elena Ceauşescu ca să ne dezvăluie nu-ştiu-ce. După 18 ani, am reuşit să o transformăm pe Elena C. în star. Nu mi-e foarte clar ce face. Cîntă? Prezintă emisiuni? Candidează la preşedinţie? E o surpriză, surpriză... (**A. P.**)

● În toată această febră cu mapele profesionale ale foştilor şi viitorilor miniştri ai Justiţiei, ar trebui regîndită şi vechea zicală: cinci cu mapa, nici unul cu sapa. (**C. P.-B.**)

● Un consilier local dintr-o periferie a Romei, membru al partidului „Rifondazione Comunista“ (care s-ar traduce aşa, mai literar, prin „Reîntemeierea Comunistă“...), a propus ca elevii romi să fie duşi la şcoală separat, cu alte autobuze decît ceilalţi copii. Solicitarea sa a fost votată de toţi consilierii de centru-dreapta, dar şi de cei din partidul său (care, am uitat să spun, e de-a dreptul marxist-leninist). La aşa o segregare, îmi vine să spun că „nici comuniştii nu mai sînt ce-au fost“. Dar se potriveşte mai bine „abia acum arată ce le poate pielea“. (**M. V.**)

● Editorii de la majoritatea televiziunilor au reîncălzit, de Sărbători, lexicul minimal de anii trecuţi: petreceri „pe cinste“, un ger „de crapă pietrele“, „bucate tradiţionale“, tot tacîmul. Nu m-aş mira să fie şi imaginile „tradiţionale“ tot din anii trecuţi, brazii tot brazi, sarmalele tot sarmale, editórii tot éditori, cum zicea Cosmin Prelipceanu la răspicata sa emisiune *Éditorii Realităţii*... (**S. S.**)

● M-am săturat de ideea asta – măturată leneş prin toate televiziunile – cu „viaţa bate filmul“...! Stimaţi tovarăşi, păi, dacă e aşa înseamnă că filmul a stat – logic, şi la un moment dat – pe picior de egalitate cu viaţa (pardon: Viaţa); vezi, recent, cazu' cu gemenii din Anglia, care s-au căsătorit. Viaţa bate telenovela, da' şi telenovela s-a pupat cu viaţa pîn-a lăsat-o grea! (**a. l. ş.**)

● Sîmbăta trecută, eu, dînd tîrcoale bulversată maşinii îngropate sub un maldăr imens de... nea. Tot sîmbăta trecută, doi tipi, trecînd pe lîngă mine. Ei, voioşi nevoie mare, eu, gata de lupta cu nămeţii. Ei, zîmbind: „Da' ştim că ai ceva de muncă, scumpa... O tăvăleală prin zăpadă, ceva?“. Eu, printre dinţi: „Ai naibii miştocari, mai bine aţi pune mîna pe lopată să mă ajutaţi!“. Ei, binedispuşi: „Aaaa, sîntem nărăvaşă! Şi mai bine... hai, scumpa, să refuzi tu o joacă...“. Descurajată de ce avea să urmeze – şi mă refer la tonele de zăpadă pe care trebuia să le iau de pe (şi de) lîngă maşină şi să le car în grădina blocului, da?! –, le-am dat un răspuns atît de acru încît le-a pierit orice chef de hîrjoneală şi s-au cărat subit, cu un: „Hai, mă, dă-o-ncolo, nu vezi că are draci pe ea?“. (**R. T.**)

● Uneori, haosul din trafic se datorează şi unui alt aspect, deloc discutat. Din cauza proastei dotări (dintre cele opt echipaje care se ocupă de autostrăzi, doar două sînt echipate cu radar), a incompetenţei, a lipsei de respect şi a corupţiei (majoritatea poliţiştilor sînt nişte mitocani şi iau şpagă în continuare), poliţiştii nu au nici un fel de autoritate în trafic. Iar şoferii sînt tot mai tupeişti. Propun nişte centre de reeducare a poliţiştilor de la circulaţie. (**M. C.**)

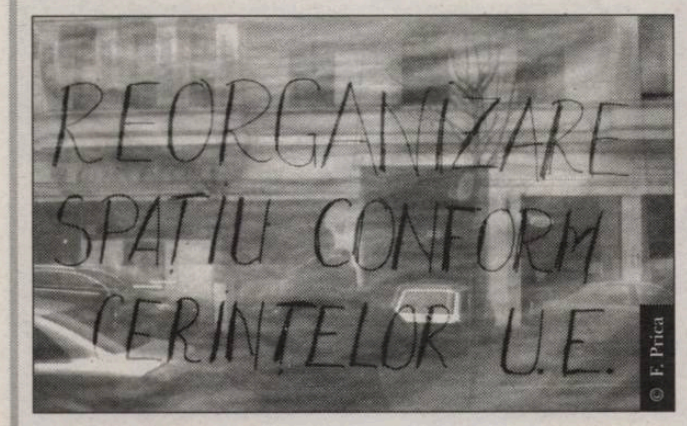

© F. Prica

AFLAŢI DE LA MINE: UN TIP, AFLAT PE LOCUL 2 LA CATEGORIA „MENTOR CU ETAJ“, A FOST PUS PE UNICUL DRUM SUPREM

● Dacă întîmplarea face să fiţi călător obosit pe şoseaua Arad-Deva, dacă întîlniţi motelul West, situat la 3 km de Arad şi adăstaţi în camera 156, pentru o noapte, că mai mult s-ar putea să dăuneze grav nervilor, să nu vă speriaţi de chiţăitul care vine din calorifere: e doar ţeava. Sau cel puţin aşa o să vă liniştească cei de la recepţie. Să nu vă supăraţi dacă e rabatabil capacul de la WC: cel puţin e dezinfectat (aflaţi tot de la recepţie) şi, ca precauţiune suplimentară, dacă sînteţi pudic să nu daţi drumul la televizor. Primul program este un post XXX (aflaţi de la mine). (**S. G.**)

● Socialistul Tony Blair a fost vedeta entuziasmantă a unei adunări organizate de partidul preşedintelui Sarkozy; nu-i multă vreme de cînd – într-o caricatură din *Le Monde* – un tip, aflat în faţa televizorului, îi spunea celui de lîngă el: „Vezi, un om de dreapta ca Tony Blair ne-ar trebui în Franţa!“. Trist sau nu, caricaturiştii nu mai exagerează. (**R. C.**)

● Cel mai mare edificiu din lume, după un proiect al lui Norman Foster, se va construi la Moscova. Tocmai a primit aprobarea preliminară din partea autorităţilor. Va avea 450 de metri înălţime, va cuprinde 3000 de camere de hotel, 900 de apartamente, o parcare subterană cu 14.000 de locuri, teatre, săli de cinema etc. Cică va fi gata în 2014. Vreau să spun că Pentagonul va trece pe locul 2 la categoria „cea mai mare clădire“; şi pun pariu că ruşii cărora le-a trecut prin minte să facă hărăbaia asta s-au gîndit (şi) la surclasarea Pentagonului. E ca-n războiul rece. (**M. V.**)

● Aţi observat ce scrie pe frontispiciul ziarului *Ziua?* În stînga sus: „Director: Sorin Roşca Stănescu“. În mijloc: „Mentor: Constantin Bălăceanu Stolnici“. (**A. M.**)

● Două dintre cele mai comice întîmplări ale acestui început de an au drept personaje principale un şef de pe la Primăria Braşovului şi o fetiţă dintr-o grădiniţă. Şeful respectiv (Aristotel Căncescu pe numele lui – care „a făcut şi lucruri bune la Braşov“, îmi spune o prietenă) a comandat un autobuz cu etaj pentru turişti, 300.000 de euro bucata, care să-i plimbe pe străduţele înguste de sub Tîmpa. Autobuzul respectiv abia începe pe străduţele cu pricina, dar problema principală este că – se pare – nu va obţine în veci autorizaţie pentru asta: un alt domn, tot de prin conducere, intervievat pe Realitatea TV, a tot scăldat-o, băgînd texte gen „În contextul strategiei derulate...“, bla-bla, dar, în faţa insistenţei ziaristei de a înţelege dacă autobuzul va putea circula sau nu prin centrul pietonal, a răspuns (scurt şi monosilabic) „NU“ – aşa că dl Aristotel e bun de plată... A doua întîmplare putea să se sfîrşească prost, dar s-a lăsat doar cu un cucui, o sperietură – şi un hohot de rîs (al cinicilor ca noi, care apreciază cum se cuvine un gag grotesc): aşadar, o fetiţă de la o grădiniţă a sărit pe salteaua din dotare, proaspăt cumpărată, şi s-a trezit proiectată în tavan! Propun ca autobuzul braşovean să fie donat grădiniţei, pentru tumbe şi sărituri fără acoperiş – sau ca tavanul să fie *cap*itonat! (**a. l. ş.**)

● Am observat un tic de limbaj nostim la Sergiu Andon, atunci cînd vorbeşte despre conflictul Norica-Traian: zice „l-a băgat în *clinci*“, „a fost pus în *clinci*“ etc. Pînă să devină Nicolai, pe Norica o chema Clinci. Lapsus freudian sau manipulare subliminală? De la un avocat, aş înclina (vorba aia: *honni soit qui mal y* penche...) mai curînd spre a doua variantă. (**a. l. ş.**)

● Lîngă o pîrtie austriacă de schi (în Bad Gastein), la vreo cinci metri în faţa mea, văd, contrastînd puternic pe fondul curăţeniei impecabile din jur, un pachet de ţigări, aruncat în necunoştinţă de cauză. Mă apropii, rugîndu-mă să citesc pe el ori „Il fuomo ucide“, ori „Rauchen ist tödlich“. Din păcate şi absolut previzibil, fumatul ucidea pe româneşte pe unicul pachet de ţigări aruncat pe pîrtia austriacă. (**S. G.**)

● Încurajat de noua campanie de imagine a Poştei Române, am trimis şi eu cîteva felicitări de Crăciun. Cea trimisă în Anglia a făcut pe drum 24 de zile, iar una trimisă în Bucureşti n-a ajuns deloc (continui să mă întreb: ce se întîmplă, efectiv, cu scrisorile care nu ajung?). De Paşte voi trimite felicitările din Bulgaria. (**M. C.**)

● Asistînd la şedinţa de alegeri a Consiliului Suprem al Magistraturii, preşedintele Băsescu povestea ce discută el acasă, cu soţia lui, în materie de Justiţie, amintindu-mi de locotenentul Colombo care îşi cita nevasta, cu aceeaşi privire multidirecţionată, de cîte ori ancheta lui intra într-un impas legal. (**M. B.**)

ABSORBITĂ ACUM DE FRUMUSEŢEA *ONLINE* ÎN LANŢ, AM AFLAT ADEVĂRUL DESPRE CUM SE FACE VIITORUL GRĂMADĂ

● Cu o zi înainte de Anul Nou, aflîndu-mă la Sinaia, am pornit într-o plimbare romantică spre Castelul Peleş. În poarta parcului însă, ce să vezi? Doi paznici plictisiţi şi puşi pe chiverniseală: „Aa, păi este 5, ie-nchis“. „Nu vrem să-l vizităm, vrem doar să ne plimbăm prin curte şi să facem cîteva poze.“ „Păi, nu ştiu, mă mai gîndesc... Hai, aşa, pentru dvs., văd că veniţi de departe (...?!?), da' bem şi noi un ceai, ceva, cînd terminaţi.“ Absorbită de frumuseţea locului, nu mi-am dat seama pe moment ce vrea omul, de fapt, să spună... O persoană mult mai înţeleaptă decît mine, însă, mi-a explicat scurt: „Şpagă, de plictiseală şi că nu-l mai verifică nimeni la ora asta“. Intrăm noi în parc şi, cînd colo, lume şi blîţuri cît vedeam cu ochii. Plin... Păi, parcă se încheiase programul. Am vrut atunci să mă întorc la individ şi să-i spun că-i bun, la ger, un ceai, te mai încălzeşte, dar cu *atîtea* ceaiuri îţi deschizi o ceainărie de-a dreptul. Am dat şpagă, dar a meritat – Castelul Peleş este fabulos iarna! (**R. T.**)

● M-a sunat bunicu' să mă roage să spun la ziarul unde lucrez eu că anul acesta a fost prima dată în ultimii 80 de ani cînd n-a venit nimeni cu „Pluguşorul“ la el în curte. Noroc că acum are cablu şi s-a uitat la colindătorii Marioarei Murărescu. (**M. C.**)

● Deşi nu ştiu ce cuprinde, aş semnala totuşi existenţa unei publicaţii franceze *online,* cu un titlu interesant: *Şine. Revista imaginarului feroviar.* (**D. S.**)

● A plouat doar un sfert de oră şi pe autostrada Bucureşti-Piteşti s-a format polei. Maşinile s-au ciocnit în lanţ. Reprezentantul Ministerului Transporturilor spune că au intervenit prompt. La ora 4 dimineaţa, două răspînditoare au ieşit pe teren. Mă întreb: oare ce au răspîndit? Probabil vreo sămînţă de scandal, căci şoferii implicaţi în accidente erau cît pe-aci să se păruiască, ceva mai tîrziu. (**A. P.**)

● (Tot) de la un şofer de taxi am aflat adevărul despre cum se face o revistă: auzind că eu lucrez la una, acesta mi-a spus că şi visul lui este să producă o asemenea creaţie. Cum? Simplu: ia articole din alte publicaţii deja existente (de pildă, *Vocea Evangheliei...*), le copiază, schimbînd pe ici, pe colo, şi... gata revista. Din viaţă, adaugă el. (**I. P.**)

● Dacă Norica Nicolai ajunge ministru al Justiţiei, îl previn încă de pe acum pe Nicolae Manolescu că la viitorul examen din programul doctoral îl voi trimite în locul meu pe Paul Cernat. (**M. C.**)

● Din experienţa unui telespectator călit şi înrăit: nu e scandalos cînd oameni inteligenţi scapă cîte o prostie; e foarte grav cînd idei inteligente ajung să fie mestecate în gura unor proşti făcuţi grămadă. (**R. C.**)

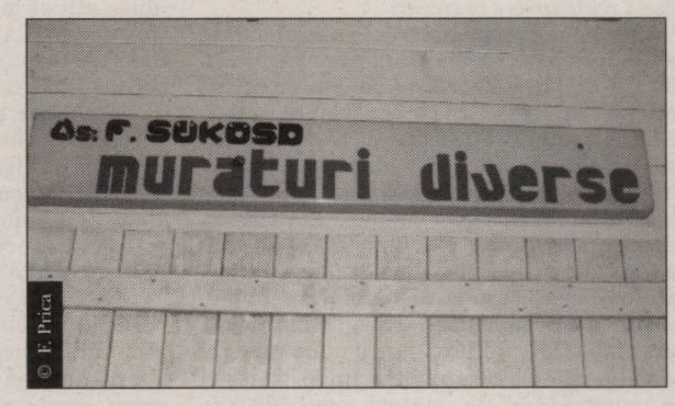

© F. Prica

„Țiganii – întruchiparea nomadismului nostru interior“

– interviu cu Gad LERNER –

Strălucit jurnalist şi scriitor italian, Gad Lerner a fost unul dintre cei mai fervenţi susţinători ai cauzei romilor şi românilor în plină furie italiană. Născut la Beirut, pînă la treizeci de ani evreu apatrid, jurnalistul refuză cu fermitate orice retorică naţionalistă sau şovină şi elogiază în schimb „trădarea“ obîrşiilor naţionale, convins fiind că fiinţa umană este şi rămîne în esenţă hibridă, metisă. „Într-o Europă asaltată – în politică, fotbal sau religie – de periculoşi traficanţi de identitate, este minunat să-ţi poţi permite să fii şi să rămîi bastard, corcitură“. Căci – crede Gad Lerner – orice abuz al identităţii este nu numai infecund, dar naşte monştri.

Aş dori să abordăm tema „problemei“ româneşti în Peninsulă. Credeţi că Italia riscă să devină o ţară xenofobă? Care este explicaţia tendinţei din ce în ce mai evidente în mass-media italiană de a judeca o întreagă etnie sau o religie în blocuri uniformizante?

Din punct de vedere istoric, Italia nu este o ţară pregătită pentru o confruntare cu o dimensiune cosmopolită. De cînd există ca naţiune, nu a avut niciodată o experienţă colonială care să implice venirea multor imigranţi (precum Anglia cu *commonwealth*-ul sau Franţa cu Algeria) şi nici nu s-a confruntat cu un flux imigraţional important precum Germania sau Elveţia anilor '60. Deci, din acest punct de vedere, Italia este o ţară provincială, aflată în mod ciclic la dispoziţia unor crize, unor valuri de nelinişte care caută în mod perpetuu noi vrăjmaşi, absolutizîndu-i. În timpul războaielor balcanice, cei care inspirau teroare erau slavii; aceştia au fost înlocuiţi ulterior de albanezi, apoi de către musulmani, iar acum este rîndul romilor.

Romi care sînt asociaţi adesea românilor.

Într-adevăr, şi asta din cauza unei confuzii care a luat naştere la voi acasă. Emblematice în acest sens au fost intervenţiile dintr-o emisiune TV pe care am realizat-o – a unui preot care păstoreşte Biserica Ortodoxă Română de la Milano şi a unei menajere române. Amîndoi invitaţii au ţinut să sublinieze faptul că ei sînt români şi nu romi. „Romii sînt cu totul diferiţi – au precizat –, noi românii avem culoarea pielii diferită; nu avem nimic în comun unii cu ceilalţi.“ Deci, prejudecata împotriva cetăţenilor de etnie romă, înainte de a fi italiană sau europeană, este românească. Mulţi români care trăiesc în Italia sînt primii care doresc să sublinieze această distincţie, aducînd astfel un mare prejudiciu culturii şi civilizaţiei noastre. Întrucît situaţia romilor transcende dimensiunea unei pure ignoranţe sau neîncrederi privind fluxul imigraţional, fiind determinată de prejudecăţi stupide care riscă să ne sălbăticească, să reînnoiască în rîndul majorităţii cetăţenilor italieni – dar nu numai italieni – ideea că există popoare suportabile şi popoare nesuferite. Şi, odată ce ai stabilit că un popor este insuportabil, pasul următor este în mod ineluctabil eliminarea sa.

Credeţi că Europa regresează, cu alte cuvinte, riscăm să traversăm, după Shoah şi Kosovo, o nouă epocă a intoleranţei? Mai este oare posibilă în zorii mileniului al treilea această reîntoarcere la trecut?

Da, din nefericire. Istoria Peninsulei Balcanice a dovedit că Shoah-ul nu a imunizat Europa de ideea de curăţenie etnică. Acum zece ani, au fost ucise cu nonşalanţă, într-o regiune centrală din Europa, peste 300 de mii de persoane, din motive de natură etnică. Cred că facem impresionanţi paşi înapoi. Din fericire, faptul că există Uniunea Europeană reprezintă un antidot – insuficient, însă – la această stare de lucruri. Iar cazul romilor reprezintă, în acest sens, un barometru. Romii nu sînt atît de numeroşi – cîteva milloane de persoane – într-o Europă care numără sute de milionane de cetăţeni. În Italia trăieşte un număr ridicol de cetăţeni romi, 160.000 (mai mult de jumătate avînd cetăţenia italiană) la o populaţie de 57-58 de milioane de locuitori. Dacă raportul numeric al romilor la populaţia europeană este nesemnificativ, în schimb, forţa simbolică a „problemei“ este enormă, căci reactualizează ideea că ar fi cineva în plus printre noi.

Avînd în vedere faptul că integrarea cetăţenilor romi a constituit o problemă a aderării României la Uniunea Europeană, credeţi că imaginea nefavorabilă a românilor în Occident ar putea constitui o lecţie? *Un îndemn adresat românilor de a fi mai atenţi în a face apel la prejudecăţi?*

„Problema“ romă a luat naştere la voi, unde este încă obsesivă această nevoie de distincţie între cetăţenia română şi etnia romă. Am apreciat refuzul premierului Tăriceanu, oaspete într-una din emisiunile mele, nu a vrut să facă deosebire între romi şi români. La întrebarea mea dacă acceptă necesitatea distincţiei, răspunsul sau a fost net: „Nu accept această diferenţă. Sînt toţi cetăţeni români“. Am apreciat această poziţie, însă mă tem că este în minoritate în ţara dvs. nu numai în rîndul forţelor politice, dar şi al opiniei publice. Mă bucur, de asemenea, că în rîndul multor politicieni români a existat un tabu, o rezervă în a încuraja o anumită stare de spirit, un instinct de separare care este, însă, foarte puternic în rîndul cetăţenilor români obişnuiţi. Mi s-a părut şocant în acest sens un manifest al unui partid de dreapta românesc în care era fotografia asasinului de la Tor Quinto, Mailat, cu textul: „El nu este român, este ţigan“, aspect extrem de elocvent în ceea ce priveşte problemele de mentalitate şi prejudecăţile care există încă în România. Revenind la observaţia dvs., consider că este salutar şi benefic ca, din cînd în cînd, să fiţi voi victime ale unor valuri de ostilitate, ca să nu spun de-a dreptul de rasism, cum s-a întîmplat în ultimele săptămîni în Italia (lucru pe care, evident, îl deplîng). Şi asta numai ca să vă servească drept învăţătură. Astfel veţi învăţa şi voi, românii, să vă puneţi în situaţia celor discriminaţi, a romilor.

Cum judecaţi contradicţia şi şovăiala politicii europene în ceea ce priveşte o chestiune atît de ardentă în zilele noastre precum imigrarea?

Impresia mea este că Uniunea Europeană funcţionează mai bine din acest punct de vedere întrucît este instituţia cea mai îndepărtată de opinia publică. Şi asta, în pofida faptului că o instituţie departe de opinia publică este birocratică, ineficientă; paradox explicabil întrucît politicienii noştri, supuşi la testul votului, al alegerilor, trebuie să trateze cu multă atenţie teme precum imigranţii şi romii. Căci odată ce un politician şi-a creat imaginea unui apărător al romilor, cariera sa este ruinată, devine un perdant sigur.

Aceeaşi soartă îl aşteaptă şi pe un jurnalist care pledează pentru cei discriminaţi?

Da, acelaşi destin. Primesc zilnic o avalanşă de scrisori de la persoane care mă apostrofează: „Chiar nu-ţi dai seama că a lua apărarea romilor înseamnă a susţine infractorii?“. „Rom = criminal“: iată un automatism matematic. Sau îmi scriu: „Dacă ai inima atît de bună, de ce nu iei toţi ţiganii la tine acasă? Că pe deasupra eşti şi bogat?“. Sau: „Aşteaptă să-ţi violeze într-o bună zi soţia sau fiica şi-ţi vei schimba cu totul ideile“. Aceste persoane, dintre care unele – culmea! – chiar de bună credinţă, sînt convinse că ţiganii constituie excepţia. Ştiu că lucruri asemănătoare se spuneau acum 70 de ani despre poporul meu, despre evrei. Şi, la vremea respectivă – cu la fel de multă „bună credinţă“ – numeroşi indivizi afirmau: „Nu vedeţi că evreii sînt neintegrabili? Sînt periculoşi căci reprezintă un spaţiu extern comunităţii noastre“. În calitate de evreu, simt analogia puternică a temelor rom-evreu, similitudine pe care însă majoritatea persoanelor refuză să o perceapă. Tocmai din cauza acestor *parti-pris*-uri stupide, politicile locale sînt fie represive, fie sortite eşecului electoral. Cu alte cuvinte, dacă un primar sau un ministru solicită mai multe fonduri pentru integrarea romilor, riscă înfrîngerea electorală. În emisiunea mea, Tăriceanu s-a declarat „decepţionat“ de primarul Walter Veltroni. „Mă aşteptam la mai multă integrare şi mai puţină poliţie“ – a afirmat. Însă acordarea unui spaţiu mai amplu integrării sau solicitarea mai multor fonduri pentru spaţii decente de locuit pentru persoanele care trăiesc în barăci ar fi echivalat pentru Veltroni cu a sfida impopularitatea, dacă nu chiar cu pierderea alegerilor; iată o ecuaţie letală care face extrem de anevoioasă implicarea în favoarea integrării. Tocmai de aceea, cred că problema integrării poate fi rezolvată numai de la Bruxelles sau de la Strasbourg. După mine, este binevenită orice persoană care, la adăpost de emoţii, poate realiza cu luciditate proiecte de integrare socială. Conştienţi fiind, desigur, că intervenţiile necesită timp, nu pot da rezultate imediate.

Însă retoricile xenofobe recente vor lăsa semne adînci în imaginarul multor italieni simpli: vor persista resentimente, eticheta „românului criminal“, a poporului român „antipatic“, „nesuferit“ – cum era definit de peste 80% dintre intervievaţi cu ocazia unui sondaj efectuat de cotidianul Corriere della Sera...

Într-adevăr. Rămîne, din nefericire, o societate plină de ranchiună, de furie, de violenţă subterană care poate izbucni neaşteptat în forme sălbatice, necontrolate. Însă, în general, furia împotriva românilor a trecut. Guvernul italian şi-a dat seama că exagera, a făcut paşi înapoi, limitînd cazurile de expulzare. După cîteva demolări demonstrative ale taberelor de nomazi s-au oprit, căci au realizat că aceste persoane ar fi construit altele asemănătoare în alte locuri. Primarul Veltroni ştie foarte bine că aceste persoane vin să îngrijească bătrînii noştri, să lucreze pe şantierele italiene şi, deci, trebuie să doarmă undeva. Din nefericire, această situaţie de calm aparent va dura pînă la o viitoare explozie a mîniei.

Cum apreciaţi modul în care mass-media italiană a abordat scandalul recent privind românii din Italia?

Cred că avem de ce să ne fie ruşine în acest sens. Cum cred, de asemenea, că merită osteneala să sfidezi impopularitatea, să-ţi asumi riscul de a te găsi în minoritate, cum mi s-a întîmplat, de altfel. Însă cred că peste 20 de ani îmi voi putea privi fiii în faţă, în timp ce multe persoane nu vor îndrăzni acest lucru. Noi, cei care am trăit experienţe de xenofobie şi discriminare asemănătoare celor împotriva românilor şi romilor din aceste zile, avem datoria de a reacţiona cînd se repetă episoade similare. Indiferent de faptul că sînt victime alte popoare sau etnii. De a combate ideea conform căreia există popoare „în plus“.

a consemnat
Claudia STĂNILĂ

PUBLICITATE

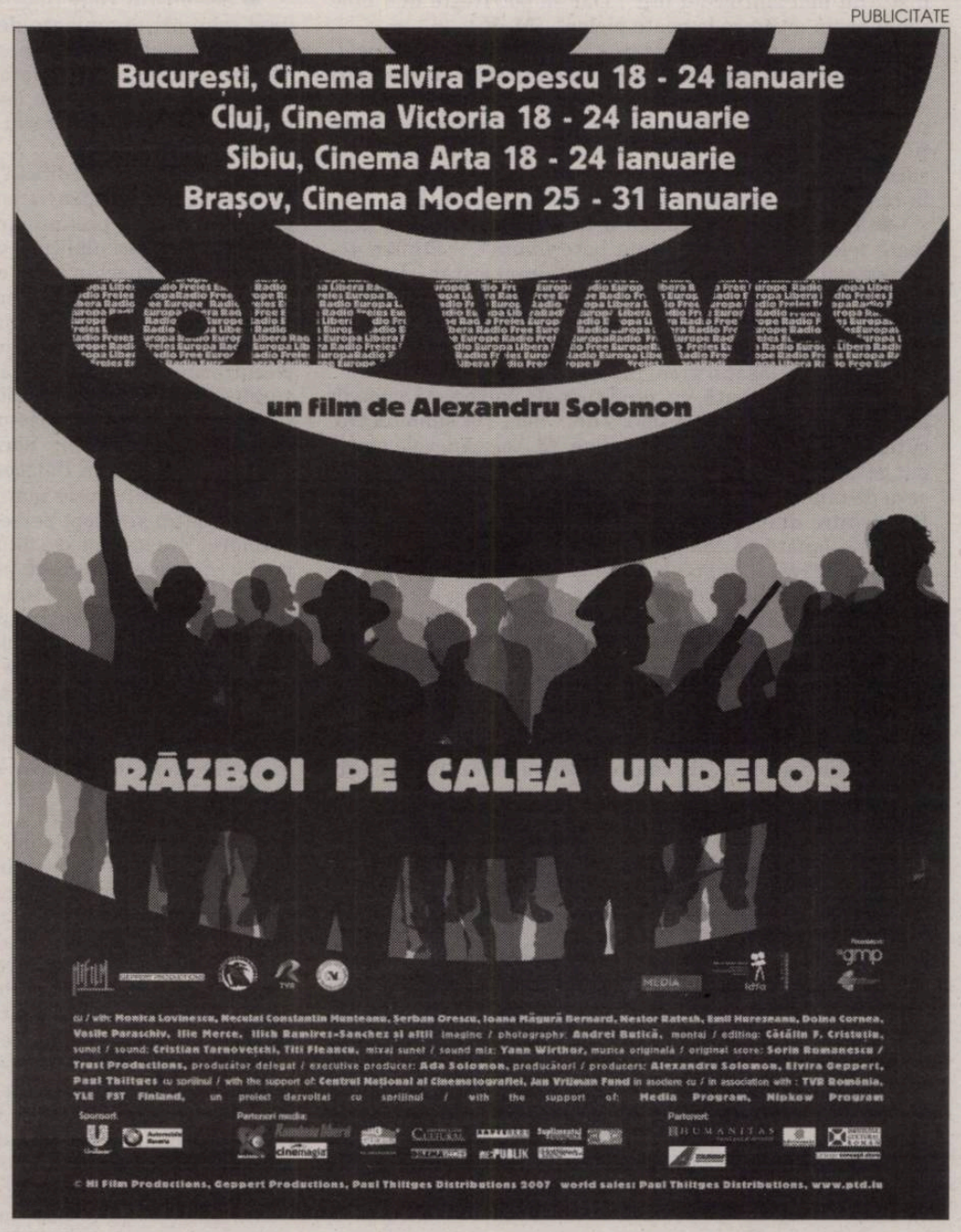

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 206 ● 24-30 ianuarie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Despre mînie“

pagina **3**

Antologie
Dilema
& Dilema veche

paginile **9-16** şi **23**

Radu Cosaşu
„Exerciţiu
de autoperfecţionare“

pagina **17**

15 ANI

„Există un chip tragic
al dilemei
(orice am face, iese rău!)
și unul tonic
(orice am face,
nu mai poate
să iasă decît bine!).“

ANDREI PLEȘU

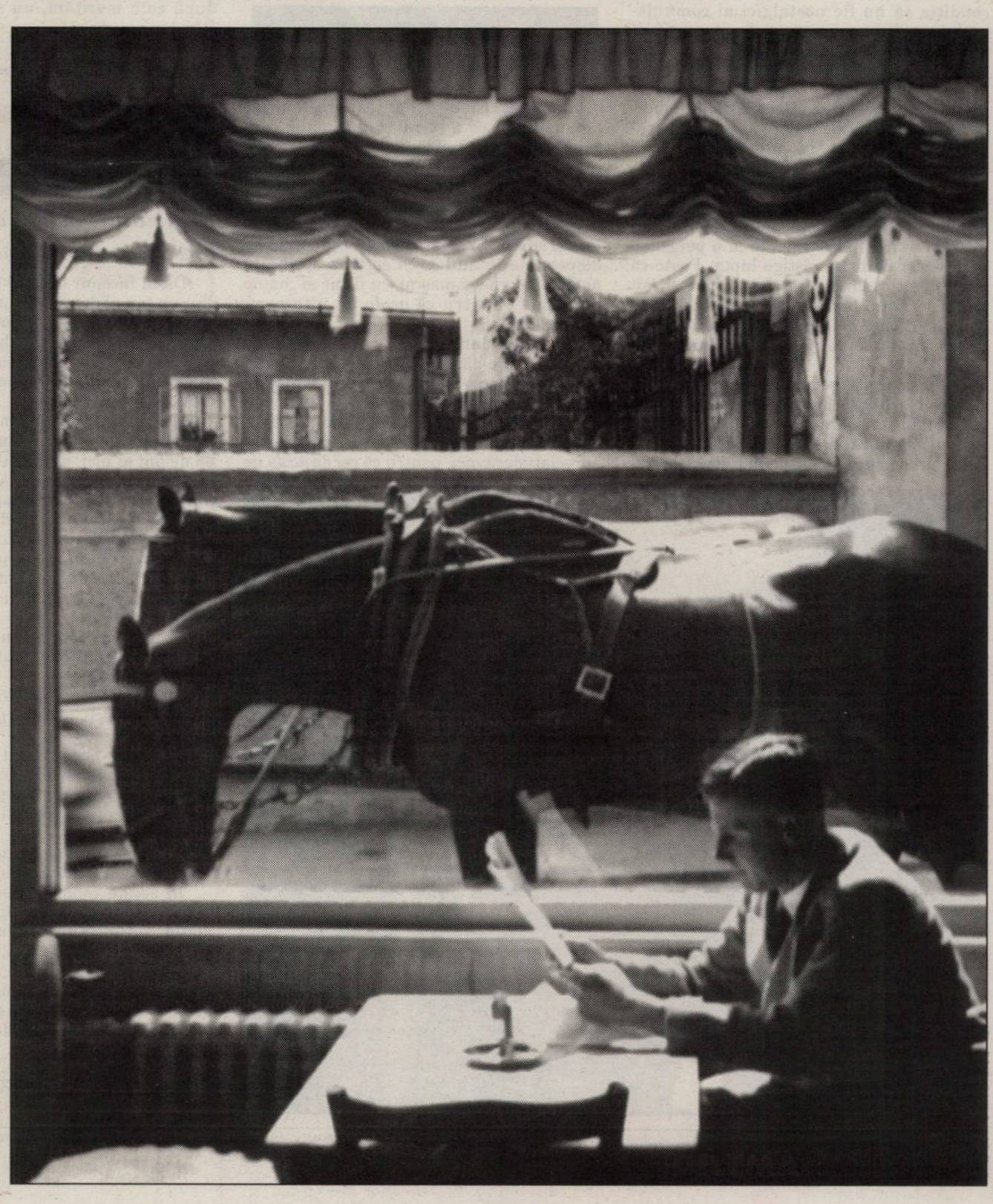

5 948467 000186 03

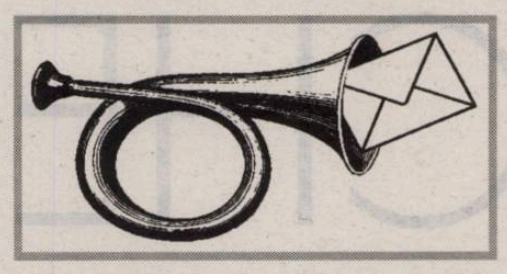

Nr. 202: *„Victimizarea la români“*

Un nou tip de victimizare: pasarea responsabilităţii

Nu ştiu dacă e victimizare sau blazare. Sau dorinţa de a lăsa o moştenire celor care vin din urmă. Haideţi s-o luăm altfel: vă mai aduceţi aminte nemuritorul slogan al comunismului românesc: „tineret, mîndria ţării“? Nu ştiu de ce, dar cînd mă gîndesc la acest slogan, văd imaginile copiilor (părinţii noştri) de la defilările din 23 august, cei care duceau flori conducătorului preaiubit şi soţiei lui, copii puşi să înveţe poezii pe care să le recite cu astfel de prilejuri, uneori puşi să scrie ei înşişi poezii în cinstea familiei conducătoare. Tineretul era acea şansă sau speranţă pentru dăinuirea comunismului.

S-au schimbat lucrurile acum? Da şi nu. Da, pentru că nu mai avem la conducere un regim comunist. Nu, pentru că tineretul a rămas salvarea ţării. Şi asta pare a fi normal. Acum privim problema dintr-o altă perspectivă. Tinerii nu mai duc mai departe comunismul, ci sînt garanţia faptului că societatea românească va scăpa de orice urmă de comunism.

Indiferent pe cine ascultăm acum, cu condiţia să nu fie nostalgici ai comunismului, auzim aceeaşi replică, ce nu diferă prea mult, deşi generaţiile care o spun sînt destul de diferite. În rezumat, ideea e cam aceeaşi: tinerii sînt cei care vor face ceea ce noi nu am putut face. Dacă bătălia e pierdută din punctul de vedere al unei generaţii, există totuşi şanse ca generaţiile care vin din urmă s-o cîştige. Şi cred că, din perspectiva generaţiilor care vin din urmă, e dezarmant s-auzi acei oameni care au 30-40 de ani, declarînd lupta pierdută. E dezamăgitor cînd replica vine de la o persoană care s-a străduit să cîştige lupta. Poate că n-a cîştigat-o, dar are bătălii din care a ieşit victorios. Oare lupta e pierdută sau abandonată? E oare o pasare a responsabilităţii sau lăsarea unei moşteniri de-a lungul deceniilor?

E normal să credem că tinerii sînt cei care vor schimba lucrurile. Dar puterea exemplului mai funcţionează? Sînt tinerii învăţaţi să ducă mai departe lupta sau să paseze responsabilitatea unei alte generaţii, sub pretextul că poate va face ceva mai mult decît precedenta?

Mi-e greu să cred că după 45 de ani de comunism, 20 de ani (aşa cum spunea Silviu Brucan, la începutul anilor '90) sînt suficienţi pentru a schimba ceea ce comunismul a reuşit să îndepărteze din societatea românească. Dar sînt generaţii care au luptat şi luptă pentru schimbare. E atît de dramatică situaţia sau uită să mai privească şi jumătatea ceva mai plină a paharului, preferînd să ofteze şi să spună: *tinerii!* Poate că problema stă în faptul că uităm să privim partea bună a lucrurilor, preferînd dramatizarea celei proaste.

Deci, stau şi mă întreb, din postura unui om de 20 de ani, de ce noi sîntem salvarea ţării, şi nu doar cei care vom duce lupta mai departe, vom prelua ştafeta de la generaţiile anterioare şi nu ni se va pasa responsabilitatea.

Şi, în mod oarecum paradoxal, în timp ce unii spun că tinerii ne vor salva, alţii critică generaţiile care vin din urmă, uitînd că nici propria lor generaţie n-a fost perfectă. Şi-atunci, stau şi mă întreb, ce mai sînt tinerii? Sînt acei oameni care caută exemple, chiar printre acele generaţii ce se declară înfrînte. Sînt oamenii care vor să-i vadă în faţa lor pe cei care au luptat pentru un ideal, pentru o idee, au avut un scop pe care l-au urmărit, chiar cu riscul de a eşua, generaţii care nu au pasat responsabilitatea, ci au încercat să demonstreze că lupta abia a început.

Simona DELEANU
Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti
deleanusimonadana@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

De ce plecăm...

România. Cînd pronunţăm acest cuvînt ne gîndim la ceva banal, la un nume care supravieţuieşte şi doar atît... Ne-am obişnuit cu ironii, cu persiflări din partea străinilor, ne-am obişnuit cu tineri care pleacă peste hotare în căutarea fericirii... şi lasă în urma lor părinţi şi fraţi, copii şi soţi, prieteni şi surori. Şi aleargă spre necunoscut cu disperarea în suflet. Şi se trezesc „peste noapte“ cu vile şi maşini, cu firme şi „haine de firmă“. Pentru că *acolo* au alte posibilităţi.

Şi sîntem întrebaţi noi, adolescenţii, de ce vrem să ne părăsim ţara sau refuzăm să mai urmăm vreo facultate sau de ce plecăm *acolo* după terminarea ei?

Păi, plecăm pentru că *acolo* avem cîţiva „parai“ în plus, pentru că *acolo* sîntem mai apreciaţi decît *aici*, pentru că cei de *acolo* ne plătesc pentru ceea ce facem, înzecit poate. Pentru că *aici* primim un salariu de mizerie, cu care *acolo* nu am plăti nici chiria, iar *acolo* primim bani cu care *aici* ne cumpărăm un computer pe lună.

La *noi* găsim în buzunare „hîrtii cu 3 de 0“ (cunoaşteţi replica?) şi nici acelea destule, la *ei* putem trăi decent.

Plecăm să ne facem un viitor *acolo* pentru că la *noi* se moare pe capete, pentru că fetele noastre sînt cele mai bune „în arta amorului“, pentru că ai noştri „concetăţeni“ nu ştiu să trăiască decît pentru ei, nu şi pentru societate.

În România ţi-e ruşine să munceşti „cu ziua“, *acolo* mergi la cules de căpşuni. Dar ştii tu pentru ce: pentru că 3,5 milioane *aici* nu echivalează cu 500 de euro *acolo*.

De asta plecăm, domnilor, pentru că *acolo* muncim ca sclavii pentru a ne întoarce la *noi* patroni. Dacă muncim *aici* şi plecăm *acolo*, nu ne ajung banii să trăim o lună. Plecăm pentru că ne convine mai mult să fim nimicuri „cu ziua“ *acolo*, decît nimicuri cu facultăţi la *noi*.

Fugim din disperare, nu pentru că nu ne iubim ţara! Creaţi-ne condiţii şi vom rămîne să ne mîndrim că sîntem români! De ce vreţi să pierdeţi, cînd aţi putea să vă mîndriţi cu *noi*? Vrem doar să fim răsplătiţi după cum meritäm, nu să fim trataţi ca *sclavi la noi acasă!*

Monica BERCEANU
monica baby
carina_happy2008@yahoo.com

Replici

Replică la replica doamnei Monalisa Formagiu (nr. 204)

De la început trebuie să vă spun că nu sînt un fan al domnului Lucian Mîndruţă şi numai pentru faptul că domnia sa este ştirist la o televiziune a lui Voiculescu. Totuşi, am citit fără indignarea dvs. articolul din nr. 199, ba mai mult, cu un deplin acord faţă de cele scrise.

Nu ştiu cît din perioada comunistă aţi trăit dvs. ca persoană adultă, dar eu, la cei 65 de ani ai mei, am trăit-o din plin. Pot să vă spun, cu convingere, că această perioadă a avut efecte nefaste asupra cetăţenilor acestei ţări. Unul dintre ele este lipsa de logică în gîndirea şi acţiunile acestora. Să analizăm cazul în speţă, prezentarea în număr insuficient la vot pentru „uninominalul lui Băsescu“. Urmăriţi cum se rupe firul logic:

1. Poporul român, în toate sondajele, este nemulţumit de politicieni, de Parlament, de Guvern.

2. Poporul român are încredere în preşedintele Băsescu. Este un fapt bine-cunoscut şi nu voi comenta.

3. Pentru schimbarea clasei politice, adică a actualilor politicieni, parlamentari, guvernanţi, preşedintele propune votul uninominal şi cere poporului să vină la vot.

Şi acum:

4. Poporul nu se prezintă la vot în număr suficient pentru validare.

În aceste condiţii, lăsaţi-mă să fiu mefient în judecata „boborului“ nostru şi să mă alătur considerentelor dlui L.M.

În altă ordine de idei, stimată doamnă, boul a fost de veacuri un slujitor devotat al omului, aşa că să nu dăm un sens peiorativ acestui cuvînt. Am putea doar spune că este un animal care şi-a pierdut bărbăţia şi trage resemnat la jug.

Nicolae Gelu EGRY
gelu_egry@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Exerciţii de admiraţie**
- **Spiritul critic şi mania contestării**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Andrei PIPPIDI
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 11.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre mînie

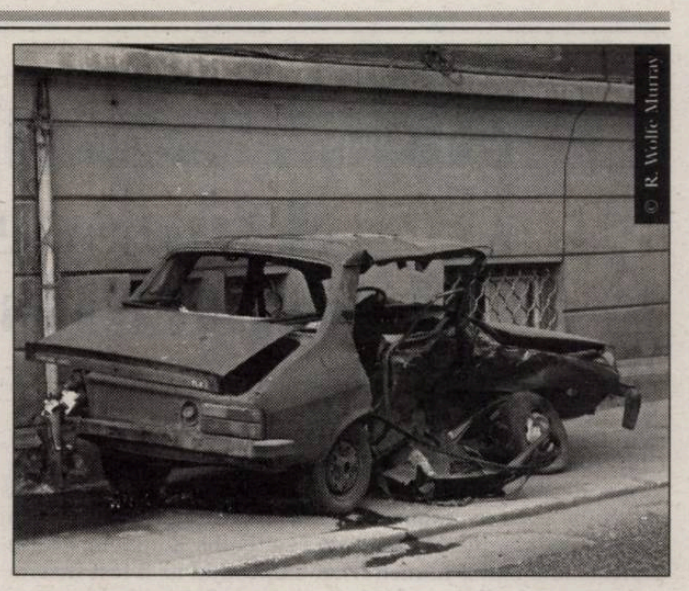

Diferența esențială dintre Est și Vest este – cred – diferența dintre mînie și calm, dintre tensiune și destindere. E vorba de atmosfera în care respirăm, de climatul sufletesc al vieții zilnice. Există și în Occident enervări, insatisfacții, răsteli și chiar atacuri de furie. Uneori, cînd riscul unei generale placidități este iminent, oamenii par să-și *inventeze* motive de iritare sau să le îngroașe artificial pe cele deja existente. În genere însă, strada, magazinele, instituțiile, mijloacele de transport, scena politică, ziarele nu sînt locuri ale conflictului. Nu se vociferează, nu se schimbă injurii și îmbrînceli, nu se caută harțagul cu orice preț. În Răsărit, dimpotrivă, aerul e apăsător, ca deasupra unui cîmp de luptă. S-ar zice că toată lumea urăște pe toată lumea. Cearta este un mod de viață. Zgomotul de fond al conviețuirii noastre este bombăneala, recriminarea, scandalul. Trăim din resentiment. Lupta politică vizează exterminarea adversarului, gazetăria e un apogeu al nervozități ofensive. Intelectualii se ceartă între ei, societatea civilă e o simplă manufactură a protestului, guvernul, președinția și parlamentul se epuizează în purulente manevre de gherilă. Clienții îi detestă pe comersanți și comersanții, pe clienți, poporul s-a săturat de politicieni și politicienii de popor, cultele religioase se excomunică reciproc. Psihologia de gașcă, partizanatul, combativitatea de stadion infectează tonul oricărei conversații, al oricărei dispute. La volan te înfurii, în stația de autobuz, la gară și la aeroport te înfurii, la slujbă te înfurii, la televizor te înfurii. Românul de azi e, prin definiție, mînios. Euforia anihilării celuilalt, lovitura în moalele capului, discreditarea, calomnia, machiaverlîcul sînt gimnastica noastră cotidiană. Știu ce spun. Eu însumi am, frecvent, răbufniri isterice, precipitări spre răcnet, salturi spre stacojiu.

Se vor găsi destui care să caute acestei epidemii de bilă galbenă justificări contextuale. Cum să nu fii mînios? Țărișoara e enervantă la maximum. Totul – de la politică la presă, de la birocrație la prețuri, de la maniere la moravuri – te poate scoate din minți. Dacă ești cît de cît normal, îți ieși din fire. Vorba lui Teofrast: „E cu neputință ca un om bun să nu fie cuprins de mînie cînd are de a face cu oameni răi“. Un comentariu al lui Seneca pune însă această frază într-o altă perspectivă: s-ar zice că, după Teofrast, cu cît cineva e mai bun, cu atît e mai irascibil. La limită, omul perfect e un soi de nebun furios, lovit, clipă de clipă, de mizantropie și mizocosmie.

Unul din efectele mîniei – oricît de „legitimă“ ar fi – e, într-adevăr, *nefericirea* crescîndă a „pacientului“. Mînia e „încremenire“ în negativitate. Iar o asemenea înclinație nu depinde de provocările lumii exterioare. Relele din afară sînt doar pretextul declanșator al unui rău lăuntric. Mînia e o reacție mecanică, monotonă și inadecvată la disfuncțiile curente al comunității și ale semenilor. E, în ciuda cheltuielii de energie pe care o presupune, un afect paralizant, steril. Românii nu schimbă nimic în bine, pentru că se enervează prea ușor și se defulează în înjurătură. Mînia evacuează reflexia și înlocuiește corectura prin anatemă. Mîniosul reacționează rapid („iuțime“ i se mai spunea mîniei în textele vechi), dar inarticulat: se lasă otrăvit de propria reacție și se prăbușește, extenuat, în ineficiență și dezgust.

Pentru mulți, mînia abruptă e o marcă a virilității. Bărbatul e „iute la mînie“, femeia e blîndă și iertătoare. În realitate, jerba impulsivității e asexuată. În orice caz, nu e semn de masculinitate reală. Antichitatea știa că mînia e, adesea, opusul curajului, chiar dacă (și tocmai pentru că) împinge spre temeritate. Mînia e nebărbătească. Sintagma „popor vegetal“ nu exclude (ba dimpotrivă!) nervozitatea și gîlceava.

Tranziția e, prin excelență, o perioadă nevrotică, născătoare de nevricale și de nevricoși. Vom fi scăpat de ea, cînd străzile noastre vor fi mai puțin zgomotoase, cînd oamenii vor vorbi mai puțin și mai așezat, cînd politicienii vor reuși prin inteligență ceea ce azi reușesc (iluzoriu) prin stricta valorificare a bojocilor. Ca să fiu cinstit, ideea că o astfel de perspectivă e încă foarte îndepărtată mă irită...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Provincia unică și capitalele culturale

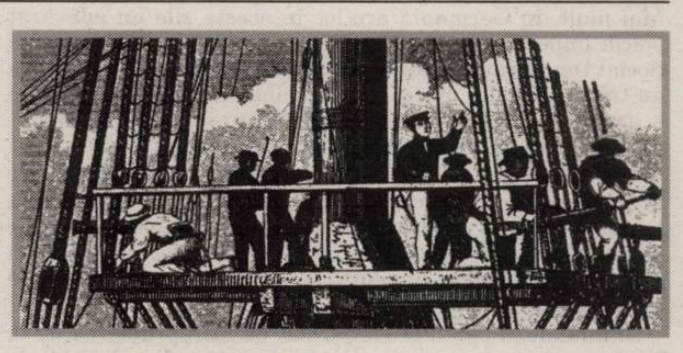

La 15 ani, *Dilema veche* s-a hotărît să aplice sistematic vechea deviză (pentru tineri: „deviză“ e un fel de slogan în versiune comunistă) „Tinere, cunoaște-ți țara!“. Cu alte cuvinte, ne-am hotărît să avem întîlniri periodice cu cititorii dilematici din diverse orașe. Să „luăm pulsul dilemelor“ de pe cuprinsul patriei și – de acord – să ne facem și ceva promovare. Toate aceste întîlniri poartă denumirea „DilemAgora 2008“ și sînt planificate pe tot anul. Prima a avut loc la Sibiu, pe 17 ianuarie, la Biblioteca „Astra“, și a dezbătut tema „capitalei culturale europene“ – ce a fost, ce a rămas. Adică tema numărului trecut al revistei.

Pot să spun de la început că „a rămas“ un oraș cu față europeană, care are toate șansele să-și păstreze statutul dobîndit (și datorită evenimentelor din 2007) de centru cultural important al României. Cele cîteva manifestări de anvergură din Sibiu (Astra Film Fest, Festivalul Internațional de Teatru, cel de jazz) puseseră de mult orașul pe harta punctelor unde se întîmplă ceva semnificativ, an de an. Dar statutul de capitală culturală europeană i-a conferit în plus un prestigiu greu de negat ori de combătut. În plus – așa cum au observat și participanții la discuție – evenimentele culturale din 2007 au „scos oamenii din case“, i-au făcut pe sibieni să redescopere nu doar cultura, dar și viața comunitară. Cineva spunea că anul 2007 a reînviat „patriotismul local“ al sibienilor. Am citit și eu, pe forumurile unor ziare, reacții indignate ale sibienilor atunci cînd, în vreun articol, era criticat vreun eveniment organizat de „capitala culturală“. Explicabil, aș spune. Dar mi se pare că a generaliza expresia „patriotism local“ este neadecvat. Cred că mai degrabă locuitorii Sibiului și-au redescoperit, la adevăratul lui potențial, orașul, cu tot ce implică acest lucru: nu doar „monumente istorice“, nu doar muzee și clădiri renovate, ci *viață comunitară*, cu toate ale sale. De aici provine – cred – și una dintre „dilemele“ de viitor ale administrației și ale cetățenilor din Sibiu: ceea ce s-a redescoperit în 2007 trebuie păstrat și de acum înainte – fără festivisme, fără dorința de neapărată mediatizare, ci în modul cel mai firesc cu putință, așa cum se cuvine unei comunități umane care știe pe ce poate conta. Primarul Klaus Johannis – care ne-a făcut onoarea de a pariticipa la dezbaterea de la Biblioteca „Astra“ – spunea că a încercat, pentru ducerea la capăt a „aventurii“ anului 2007, să susțină cultura „prin act administrativ“. A fost, fără îndoială, un mod eficient de a provoca ieșirea din letargie, a fost impulsul inițial care a pus lucrurile în mișcare, dar nu va mai fi suficient de acum înainte. Fără susținerea și participarea comunității, a societății civile, nu se poate păstra o efervescență culturală reală. Cred că ceea ce s-a întîmplat în 2007 a demonstrat suficient de clar acest lucru: cultura (sau, dacă preferați, Cultura) poate fi și ceva bun de pus pe soclu întru revigorarea patriotismului local, poate fi și un bun pretext pentru beneficiile de imagine ale unui oraș sau ale unei țări, dar este – mai ales – o expresie vie a participării oamenilor la ceea ce li se pare că „are sens“ pentru viața lor.

Dezbaterea de la Sibiu extinde, astfel, problema „capitalei“ și „periferiei“ culturale la nivelul întregii țări. În fapt, pe plan cultural funcționează o descentralizare efectivă și benefică. „Se întîmplă“ tot felul de lucruri interesante la Cluj, Timișoara, Iași și în alte locuri. Există instituții culturale de bună calitate, creatori de toate felurile (scriitori, actori, plasticieni, muzicieni etc.) *și* în provincie. Și există, mai ales, un *public* consistent și activ care vrea să citească, să vadă spectacole, să asculte muzică. Cu toate acestea, avem în continuare năravul de a privi excesiv spre București, de a ne ridica privirile și indignările în primul rînd către Ministerul Culturii. Greșit. Greșit și, mai cu seamă, *provincial* ca atitudine. Cultura „se face“ oriunde există oameni capabili să o pună în valoare și un public dispus să o recepteze. Nu mă pot opri să nu dau un exemplu pe care îl cunosc bine: Italia. Care este „capitala culturală a Italiei“? Nu există așa ceva și nu se pune problema. În foarte multe orașe italiene se organizează manifestări culturale de mare anvergură și există un anume stil decomplexat al autorităților și al comunităților locale în a aborda aceste evenimente. „Maggio musicale fiorentino“ (un festival de muzică clasică desfășurat la Florența), Festivalul de jazz din Umbria, Festivalul benzilor desenate de la Bologna și cîte altele aduc publicul de peste tot, despre ele se scrie în toată presa. Alt exemplu: Salzburg – un oraș austriac de provincie, nu mai mare decît Sibiul. Dar Festivalul care se desfășoară acolo are o anvergură internațională greu de egalat. Da, știu reacția: „ei“ sînt mai bogați ca noi, au manageri eficienți și n-au cunoscut comunismul. De acord. Dar „ei“ au și bunul obicei de a se pune pe treabă și de a nu cîrcoti prea mult și fără rost. „Noi“, în schimb, avem prea multe hachițe balcanice: ne urnim greu din loc, convinși că „oricum n-o să iasă nimic“, iar după ce „iese“, comentăm interminabil și bănuitor că „primarul a furat“, că „banii s-au cheltuit aiurea“. Să zicem că am avea motive de bănuială, căci sîntem pățiți. Dar nu mergem niciodată pînă la capăt: nu reușim să dovedim că X ar fi furat, nu socotim riguros cum s-au cheltuit banii; ne mulțumim cu comentariile și tragem concluzia „păi, nu e clar?“. Nu e.

Una peste alta, „DilemAgora“ la Sibiu a fost interesantă pentru noi. Ne-a dat de gîndit. Apoi ne-am întors în Capitală și am dat drumul la televizor să vedem ce mai zice Băsescu și cum îi stă lui Becali cu mustață. Între timp, cultura își creează propriile capitale peste tot unde există oameni care știu ce și cum să facă.

ținerea de minte

„Acest om demn, unsuros și de formă aproape eliptică, din cauza nervozității excesive la care a ajuns de pe urma ocupațiilor ce le avea în consiliul comunal, este silit să mestece, mai toată ziua, celuloid brut, pe care apoi îl dă afară, fărîmițat și insalivat, asupra unicului său copil, gras, blazat și în etate de patru luni, numit Bufty... Micul băiat, din prea multă pietate filială, prefăcîndu-se însă că nu observă nimic, tîrăște o mică targă, pe uscat, în vreme ce mama sa, soția tunsă și legitimă a lui Stamate, ia parte la bucuria comună, compunînd madrigale, semnate prin punere de deget.

Aceste ocupațiuni îndeajuns de obositoare îi fac, cu drept cuvînt, să se amuzeze, și atunci, ajungînd uneori cu îndrăzneala pînă la inconștiență, se uită tustrei cu benoclul, printr-o spărtură a canalului, în Nirvana (care se află situată în aceeași circumscripție cu dînșii, începînd lîngă băcănia din colț), și aruncă în ea cu cocoloașe făcute din miez de pîine sau cu coceni de porumb.

Alteori, pătrund în sala de recepție și dau drumul unor robinete expres construite acolo, pînă ce apa, revărsîndu-se, le-a ajuns în dreptul ochilor, cînd cu toți trag atunci, de bucurie, focuri de pistol în aer.“

(Urmuz, „Pîlnia și Stamate“,
în *Pagini bizare*, Casa de editură Panteon, 1995)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Afacerea Nokia şi capitalismul nomad

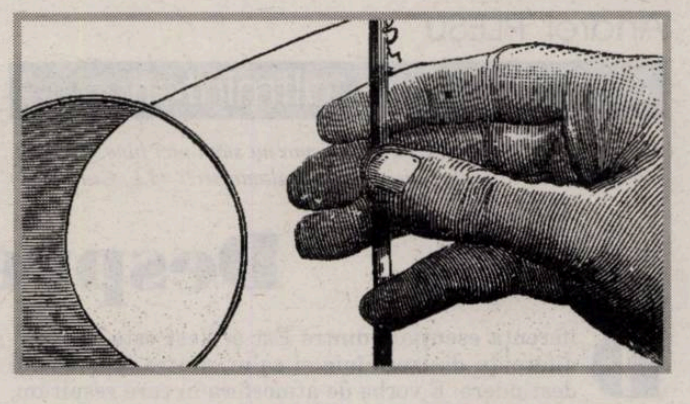

În urmă cu un an, ziarele româneşti publicau – cu o mîndrie nedisimulată – ştirea că fabricantul de telefoane mobile Nokia urma să îşi deschidă o uzină la Cluj. S-a vorbit despre impactul pozitiv pentru economia locală, despre investiţiile de milioane de euro şi cele 15 mii de slujbe care vor apărea şi, nu în ultimul rînd, despre cîştigul de imagine pe care urma să îl aibă România: graţie profesionalismului muncitorilor săi, Clujul ar fi fost înscris pe harta uneia dintre cele mai cunoscute întreprinderi mondiale.

Săptămîna trecută am văzut reversul medaliei. Ca să deschidă uzina de la Cluj, finlandezii de la Nokia vor închide o uzină în Germania, la Bochum. 2300 de oameni îşi vor pierde locurile de muncă pînă la mijlocul acestui an şi alţi 1500, care lucrau în întreprinderi ce aveau legătură cu Nokia, ar putea păţi acelaşi lucru în curînd.

Vestea a provocat iritare în Germania şi a dat naştere unui schimb de replici tăios în Parlamentul European. Europarlamentarii germani au întrebat Comisia Europeană dacă Nokia a beneficiat de subvenţii pentru a se instala la Cluj (ceea ce ar putea fi ilegal), românii le-au răspuns pe diferite tonuri, mergînd de la evocarea excelentelor competenţe profesionale ale muncitorilor clujeni (patriotism economic!) pînă la acuzaţii directe la adresa socialiştilor germani că ar gîndi ca nişte comunişti (lipsă de tact).

Scandalul a luat apoi amploare în Germania, ministrul Finanţelor (social democrat) reproşînd finlandezilor de la Nokia faptul că practică un „capitalism nomad", adică se duc să pască acolo unde e iarba mai verde şi mai ieftină. Mai mult, în Germania are loc în aceste zile un adevărat boicot împotriva produselor Nokia: preşedintele Partidului Social Democrat sau ministrul Agriculturii spunînd deja că au trecut la o altă marcă de telefoane mobile. „Să nu uităm – ameninţa un politician de la Berlin – Germania reprezintă o piaţă de 82 de milioane de consumatori."

În concluzie, pentru germani, fabrica finlandeză este acum un exponent al capitalismului pur şi dur, indiferentă la aşteptările şi suferinţele angajaţilor, ghidată doar de profit, care exploatează resurse la limita legalităţii (vezi cazul presupuselor subvenţii, o anchetă europeană este acum în curs).

Finlandezii spun, la rîndul lor, că întreprinderea de la Bochum nu mai era competitivă, costul mediu al forţei de muncă ajungînd la peste 30 de euro pe oră, de 10 ori mai mari decît România. Strategia sa este similară cu a multor companii care produc electronice şi care s-au îndreptat spre Estul Europei sau chiar în afara continentului.

Românii sînt miraţi de reacţiile venite de la Berlin, amintind că la construcţia fabricii de la Cluj participă şi o importantă întreprindere germană, care va încasa peste 40 de milioane de euro pentru lucrări. Economia germană va ieşi deci în profit.

Pe termen scurt, fabricantul finlandez şi Clujul vor avea de cîştigat. Pe termen mai lung însă, asistăm la unul dintre episoadele-tip care subminează încrederea în Europa.

Scandalul Nokia va deveni un excelent cal de bătaie pentru cei care denunţă o Europă prea liberală, care nu vrea cetăţeni, ci consumatori. Extremele de stînga şi de dreapta se vor putea folosi de acest exemplu, aşa cum au făcut-o cu închiderea unei uzine Renault în Belgia, în 1997, sau cu teama de „instalatorul polonez" la referendumurile din Franţa şi Olanda în 2005.

Ce e de făcut? Dacă vrem ca Europa să meargă înainte, astfel de episoade trebuie evitate. Politicienii, atît germani cît şi români, trebuie să elimine din discurs accentele prea acute: muncitorii de la Cluj nu sînt vinovaţi de hotărîrea celor de la Nokia, tot aşa cum nu sînt nici muncitorii de la Bochum. Pe de altă parte, să spui că „economia germană are de cîştigat din investiţiile de la Cluj" e o dovadă de cinism: „economia germană" e un concept, în timp ce pierderea locurilor de muncă de către muncitorii germani e ceva cît se poate de real. Mai mult, românii trebuie să fie conştienţi că, dacă azi sînt favorizaţi, mîine ar putea fi ei victimele. Uzinele pot fi mutate („delocalizate" sau „relocate", după cum am văzut că se spune mai nou) în ţări mai ieftine, odată ce mîna de lucru de aici va deveni prea scumpă. În sfîrşit, va veni poate şi timpul pentru o reflecţie serioasă asupra ideii de „Europa socială", în care fiscalitatea şi condiţiile de lucru să fie armonizate. Pentru asta e nevoie însă ca ţările nou intrate în Europa să recupereze decalajele economice care le separă de cele din vestul continentului. Cu toate supărările pe care le generează, episoade de genul Nokia ajută la recuperarea acestor decalaje.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Tocai şi Tokai.** La începutul lunii ianuarie, oficialii de la Bruxelles s-au ocupat „de o situaţie ridicolă, dacă n-ar fi serioasă": i-au avertizat pe producătorii de vin din regiunea Triest (nord-estul Italiei) că nu-şi mai pot înregistra unul dintre produsele lor celebre sub denumirea Tocai, cunoscut din 1771, pentru că 500 de mile mai încolo, în Ungaria, în regiunea Tokaj-Hegyalja, există un vin denumit Tokaj, cunoscut în Anglia sub denumirea de Tokay. Cînd a negociat accesul în Uniunea Europeană, Ungaria a cerut ca producătorii din Italia şi Franţa (Tokay de Alsacia) să renunţe la denumirea considerată a fi un brand maghiar. A cerut şi a obţinut. *(The Guardian,* 5 ianuarie 2008)

● **Viagra pe gratis.** Se presupune că oamenii bogaţi sînt mai puţin sensibili la tentaţiile corupţiei. Fals. Procesul şefilor companiei Volkswagen (cunoscutul producător de automobile), desfăşurat la Braunschweig, Saxonia Inferioară, pare a dovedi contrariul. Klaus Volkert, fostul şef al Consiliului de conducere, a fost acuzat că ar fi primit 2 milioane de euro în prime ilegale şi concedii plătite pentru amanta sa din Brazilia, Adriana Barros. Piech, nepotul lui Ferdinard Porsche, fondatorul companiei, nu e dispus să facă prea mare caz de „iregularităţile" constatate: e vorba de abuzurile cu o largă desfăşurare geografică, de la Barcelona la Seul, de la Praga la Delhi. „Directorii îşi însuşeau fondurile de protocol ale companiei pentru a plăti prostituatele de lux şi pentru a le sponsoriza pe amantele şefilor de sindicat, pentru vizite regulate la bordeluri, cadouri pentru soţii şi chiar pentru reţete gratuite de Viagra... Unul dintre şefi a fost atît de impresionat de performanţele unei tinere din Brazilia, cu piele închisă la culoare, încît a ordonat să i se cumpere un bilet de avion clasa I şi să fie adusă la hotelul Georges V din Paris, unde el asista la o importantă şedinţă." *(The Observer,* 13 ianuarie, 2008)

● **Critică şi autocritică.** Serviciul de supraveghere şi de înregistrare al FBI a fost suspendat pentru că nu şi-a achitat nota telefonică, conform unui raport guvernamental, critic la adresa agenţiei şi a modului cum îşi cheltuieşte fondurile. Ancheta a fost declanşată de condamnarea unui agent FBI pentru furtul a peste 25.000 de dolari, alocaţi, de fapt, serviciilor telefonice sub acoperire. FBI a declarat că îşi însuşeşte concluziile raportului şi că se va strădui să-şi îmbunătăţească activitatea. Păcat, în filme şi în seriale părea destul de bună. (Reuters, 10 ianuarie, 2008) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cercul fără centru

Buricul tîrgului: nu se poate un nume mai bun. Acolo a fost, odată, un cordon ombilical. Prin el, satul de păstori al lui Bucur primea de undeva, nu se ştie de unde, proteine şi glucide şi caş, pe care înaintaşii le-au irosit pe cai focoşi, femei elegante şi clădiri frumoase. Cumva, tradiţia s-a păstrat: trăim din energia asta telurică a locului, pe credit şi cu credinţa balcanicului că ziua de mîine nu vine decît, hăt, peste abia 24 de ore...

Trăim aşa, însă la nord de Kiseleff, în centru, acolo de unde a început totul, nu se mai întîmplă nimic. Cordonul omblical s-a rupt şi nu ne mai vine nimic de sus: nici măcar maşina de gunoi. Am abandonat tîrgul, cu urmele lui vagi de trecut medieval, cu casele negustorilor îmbogăţiţi din bragă şi postavuri, cu locantele mereu mai mari decît şcolile vremii, ajunse toate la ora închiderii, nu din lipsă de beţivi, ci de cîrciumari... Centrul oraşului în care m-am născut s-a stins liniştit, ca un bătrîn fără rude, în azilul de noapte al Primăriei. Noapte adîncă: nu ştii ce anume l-a omorît, bătrîneţea sau vreo asistentă hotărîtă să-i pună mîna pe casă?

Nici nu mai contează, şi oricum întrebările astea nu sînt în spiritul locului. Ce vine repede se duce repede, asta a fost dintotdeauna shozul nostru. Nu-i nimic, facem un alt centru! – ăsta e răspunsul bucureşteanului, incomodat de trecutul lui, d'apoi de-al oraşului!

Buricul tîrgului meu era odată cel mai frumos loc de la sud de Carpaţi şi nord de Dunare: un loc în care, cu toată sărăcia anilor '80, te mai putea surprinde ceva. Un casetofon de pe strada Covaci, o cafea la Cina, un trenuleţ electric la magazinul de jucării de pe lîngă ceea ce acum se numeşte BNR, un ghicit în palmă sau un pachet de BT întins „pe sub mînă" în vreun gang de pe Lipscani.

Am iubit centrul Bucureştiului cum n-am să pot iubi niciodată Parisul sau Braşovul, Roma sau Sighişoara. Pentru că îl pot înţelege: e făcut de oameni ca mine, care se răzgîndesc, care n-au răbdare, care pun casa în mijlocul drumului altuia şi decoraţiunile bleu de ghips peste marmura roză. La vremea marilor schimbări de-acum un veac şi ceva, nu putea fi loc mai bun în care să-ţi dai jos şalvarii şi să pui pe tine, mîndru şi deja europenizat, pantalonii nemţeşti, la croitoria din spatele magazinului Cocor. Aici, în centru, s-a trezit din pat, în cămaşă de noapte lungă şi scufie, primul român modern. În centru ne-am amestecat cu neamurile care ne-au prezentat Evropei, ca pe nişte rude sărace, dar de oarecare perspectivă. Centrul nostru a fost făcut de oameni care s-au grăbit să agonisească înainte să agonizeze, dar nu mult, că şi risipa are plăcerile ei. Acolo se întîmplă încă toate poeziile învăţate în liceu, jumate din nuvele şi vreo cîteva romane bune. Nu-s eu primul: aici e scena mai potrivită pentru primele nevroze europene ale străstrăbunicii: „Auzi dragă, să se ţie cu servitoarea!". Aici s-au dat primele tunuri la bănci, rămase şi azi nepedepsite, cum cere tradiţia. Aici, în casele astea mici s-au pus la cale mari trădări şi, o sută de ani mai tîrziu, s-au schimbat şi mai mari sume în valută, în ultimii ani în care mai era mişto să te plimbi de la galeriile Victoria la magazinul Bucureşti.

Şi azi, centrul rămîne locul în care lenea orientală se întîlneşte cu drăcovenia de la Lipsca. Astăzi, asta se traduce în mitocani plictisiţi în maşini nemţeşti vorbind la telefoane din Finlanda. Muzica dinăuntru te convinge că şalvarii s-ar putea întoarce şi că sufletul naţional nu şi-a ales încă identitatea, aşa cum a făcut-o mintea. Iar în jurul acestor noi cotropitori orientali, buricul tîrgului se prăbuşeşte încet, ca într-un film SF în care un virus intră în clădiri şi le face să devină sfărîmicioase şi lipsite de consistenţă.

Dacă avem vreo istorie de spus în Bucureşti, apoi asta e cea mai importantă: aici nu poţi să construieşti piramide. Bătălia cu timpul e deja pierdută, în fiecare dintre noi. Dîmboviţa trece şi ia şi pietrele cu ea.

Centrul? Ca şi patria, e acolo unde e bine.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Primul tur

La o zi după primul tur al alegerilor prezidenţiale în Serbia, presa internaţională era neliniştită de evoluţia pieţelor europene şi asiatice care preluaseră în mod dramatic tendinţa recesionistă din Statele Unite. Pieţele americane erau închise: zi liberă consacrată omagiului lui Martin Luther King jr., prilej pentru candidaţii democraţi la prezidenţiale să demonstreze că visul lui King e moştenirea lor comună. În Orientul Mijlociu, guvernul israelian a slăbit presiunea pe regiunea Gaza, permiţînd aprovizionarea cu cantităţi modeste de combustibil şi hrană. În Italia, coaliţia prim-ministrului riscă să rămînă fără susţinere parlamentară, după demisia de onoare a ministrului de Justiţie. Autorităţile mexicane îşi continuă lupta împotriva cartelurilor vinovate de răspîndirea drogurilor, iar în Irak un atac cu bombă s-a încheiat cu 14 morţi. Rutină. Lumea îşi vede de problemele ei, cum se vor descurca alegătorii sîrbi cu opţiunile exprimate duminică nu îi preocupa decît pe cei direct interesaţi.

Titlurile articolelor care au precedat alegerile – „Serbia alege dacă va păşi pe cărarea spre Uniunea Europeană sau pe cea spre Rusia" *(Washington Post)*, „Trebuie ales între Washington şi Moscova" *(Politika)* – îşi pierduseră actualitatea. Învingătorul primului tur, Tomislav Nikolici, şeful Partidului Radical, ultranaţionalist (întemeietorul acestui partid, Vojislav Seselj, e acuzat de crime de război, de către Tribunalul de la Haga), nu exclude folosirea forţei, dacă regiunea Kosovo îşi va proclama independenţa, în timp ce principalul său adversar, Boris Tadici, susţine că nu va accepta nici el proclamarea independenţei, dar nu va întrebuinţa forţa pentru ca leagănul Serbiei medievale, locuit acum de albanezi, să rămînă între hotarele ţării sale. Statele Unite şi majoritatea ţărilor europene ar fi de acord cu proclamarea independenţei, dacă se vor pune în practică mijloace eficiente de apărare a drepturilor minorităţii sîrbe din regiune (aproximativ 100.000 de oameni).

Desigur, există statistici care arată că, în Serbia, salariul mediu este de 400 de euro pe lună, că prima cauză a mortalităţii sînt bolile cardiovasculare, că tot mai mulţi sîrbi au probleme cu bolile de nervi şi o treime din populaţie se consideră „perdantă a tranziţiei". Priorităţile acestor oameni sînt altele decît independenţa Kosovo, dar politicienii au reuşit să reducă dezbaterea electorală la această temă patriotică şi să o declare prioritară.

În pregătirea celui de-al doilea tur, candidatul învins prevesteşte zile negre pentru Serbia, în timp ce învingătorul a cîştigat marja de manevră necesară pentru a nega acuzaţiile: el nu este izolaţionist, „Serbia a votat azi pentru amîndouă, pentru Europa şi pentru Rusia, drumul spre Rusia este astăzi mai deschis, dar eu voi ridica barierele şi de pe drumul spre Europa". Diplomaţii ruşi au spus tot timpul că oriunde se va pune problema independenţei regiunii Kosovo ei vor vota împotrivă; într-un discurs de campanie, Nikolici a afirmat că nu i se pare imposibilă plasarea unei baze militare ruseşti în Serbia. Recenta ofertă a Rusiei, de petrol şi combustibil, arată că actuala conducere de la Moscova e dispusă să pună şi bani acolo unde-i stau principiile. Dacă Nicolici va cîştiga cel de-al doilea tur (avansul nu e de natură să-i dea certitudini, Tadici a ieşit al doilea şi la alegerile trecute şi a recuperat, scoţînd alţi alegători din casă, în finală) nu va putea să ţină doi pepeni într-o mînă. Şi cum Uniunea Europeană are mari dificultăţi în formularea unei politici comune şi dificultăţi şi mai mari cînd ar trebui să-şi mobilizeze mijloacele de a o aplica, e probabil că Rusia va cîştiga încă o poziţie în această partidă de reconstrucţie a marii puteri care a fost. Primul război rece a fost un conflict ideologic, cel de-al doilea se va duce folosind arme economice: accesul la materii prime, privilegii pentru investiţii etc. Şi dacă atunci, în '46, Occidentul a sesizat ameninţarea, blocînd extinderea europeană a comunismului dincolo de ceea ce s-a stabilit la Yalta, cooperarea cu Putin le pare acceptabilă conducătorilor din ţările cu o democraţie stabilă, apărate prin instituţii de afilieri nocive. Mai puţin sigură e evoluţia ţărilor unde principiile democraţiei sînt doar un deziderat parţial realizat, acolo unde capriciile şi interesele conducătorilor sînt mai presus decît instituţiile. Nu se ştie ce vor alege oamenii între o politică haotică şi combustibil ieftin.

globul cubic

Lege şi ordine

Întreaga maşinărie de propagandă a statului a lucrat duminică: chemări la „votul unit", la „votul patriotic", imaginile cubanezilor ieşind din secţiile electorale, susţinînd în continuare „revoluţia". De 18 luni, simbolul revoluţiei e bolnav: Fidel Castro i-a predat puterea fratelui său Raul, dar formal a rămas şeful Consiliului de Stat, iar prin alegerile parlamentare de duminică devine iarăşi eligibil. Cei 8,4 milioane de alegători au fost chemaţi să voteze pentru 614 candidaţi, cîte unul în fiecare secţie, comunişti, politicieni de carieră, muzicieni şi atleţi şi, cu o oră înainte de încheierea scrutinului, 95% din electorat se prezentase la urne. Lege şi ordine. Responsabilii cubanezi consideră că alegerile de la ei din ţară sînt mai democratice decît multe altele pentru că în Cuba candidaţii sînt propuşi de liderii municipali, după ce au discutat cu alegătorii în şedinţe locale. „Dacă e să le comparăm cu cele din Statele Unite, unde pare că se desfăşoară un concurs de popularitate, şi nu alegeri, la noi procesul se desfăşoară fără politică, fără fraude, fără bani, fără campanii de propagandă, sînt alegeri bazate pe merit" – afirmă vicepreşedintele Carlos Lage, 56 de ani, unul dintre cei mai tineri lideri din Cuba, considerat ca al treilea succesor la preşedinţia ţării, după fraţii Castro, Fidel şi Raul *(Washington Post,* 20 ianuarie). Fidel, după ce a spus că nu vrea să se agaţe de putere şi să stea în calea noilor generaţii de conducători, a evocat exemplul unui arhitect brazilian în activitate încă, deşi a împlinit 100 de ani: „Fizic, nu sînt capabil să vorbesc în faţa cetăţenilor din oraşul care m-a nominalizat. Acum, fac ceea ce pot: scriu. Să scrii e una, să vorbeşti e altceva". Ploua duminică pe insulă şi „cubanezii şi-au deschis umbrelele şi s-au dus la vot" *(The Guardian,* 21 ianuarie). Un alegător anonim, cam de vreo 40 de ani, i-a declarat reporterului de la *Le Figaro*: „Am venit ca să mă lase în pace, nu vreau să mă fac remarcat. Oricum, nu se va schimba nimic". Într-o lume plină de surprize, Cuba a ales să-i fie fidelă lui Fidel. Dar a ales într-adevăr? **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Am înnebunit cu toţii!

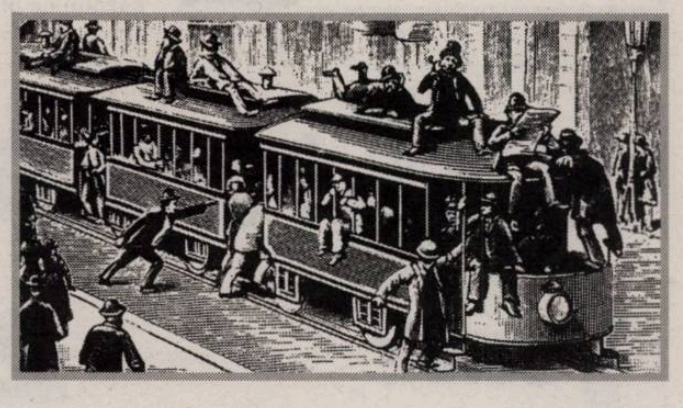

Două cărţi apărute în America în 2007 vorbesc despre un fenomen îngrijorător*. Stări sau trăsături precum tristeţea, melancolia, timiditatea, ruşinea, uşoara anxietate, enervarea trecătoare şi obişnuită au devenit, în ultimii 25-30 de ani, patologii şi se tratează cu medicamente. Totul a pornit, pare-se, de la modificarea, în 1980, a bibliei psihiatrilor occidentali, *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. În spatele uşilor închise, cei mai importanţi medici psihiatri ai Americii s-au reunit în a doua jumătate a anilor '70 şi au decis modificarea acestui manual, care a devenit, peste noapte, dintr-o broşură, un tom de peste 500 de pagini. Mulţi cunoscători consideră că manualul însuşi a luat-o razna. Din cîte văd, există o critică tot mai consistentă din partea experţilor la adresa multor patologii cuprinse în acest manual, care creşte fără oprire. Există descripţii foarte vagi ale simptomelor unor boli mai degrabă inventate în ton cu *Zeitgeist*-ul şi tot mai puţine argumente pentru care o anumită condiţie psihică trebuie considerată patologică. Cu alte cuvinte, tot mai multe etichetări şi tot mai puţine explicaţii. Cauzele acestei inflaţii necontrolate de psihopatologii merită investigate. Ce s-a întîmplat cu noi? Cum de ceea ce era doar un temperament introvert acum 50 de ani a ajuns, astăzi, să fie o afecţiune denumită *avoidant personality disorder?* Conspiraţioniştii vor vedea, cred, semne clare ale acţiunii concertate a marilor concerne de medicamente, dacă nu chiar vreo ocultă mondială care domină întreaga planetă prin abila manipulare a transformării civilizaţiei într-un uriaş ospiciu.

Dincolo de problemele din stricta specialitate şi pe care nu le abordez din motive evidente – nu am nici o pregătire în domeniul psihiatriei – apare o chestiune cu detentă mai amplă la care, cred, trebuie să reflectăm cu toţii. Există un model social al fericirii şi al pozitivităţii radicale care se impune tot mai tare, cu vigoare de normă. Orice nu mărturiseşte fericirea şi buna dispoziţie este nu numai eşec, ci, iată, şi patologie. Merită să reflectăm, chiar şi pe scurt, la sursele acestei fericiri impuse. De unde vine? Mai exact, de unde ne vine?

Schiţez, rapid, două explicaţii posibile. Prima ar fi că sporirea în ritm uluitor a confortului vieţii de zi cu zi a occidentalului induce sentimentul că utopia se realizează. Mai exact, trăind din ce în ce mai bine şi din ce în ce mai mult – situaţia aceasta e evidentă în Occidentul postbelic – oamenilor li se pare natural să fie şi din ce în ce mai fericiţi. Tot ceea ce este, în general, perceput ca fiind antinomic fericirii, bucuriei perpetue, este ostracizat. Astfel, într-o lume în care nimic din condiţiile materiale ale fericirii nu lipseşte, apare ca fiind anormal individul care nu reacţionează prin a fi fericit.

A doua explicaţie, legată de prima, vine din îndrăgostirea (adică anihilarea oricărei tresăriri critice) generaţiilor intelectuale postmarxiste de teoria alienării. La Marx şi la urmaşii săi, tot mai mulţi pe măsură ce realitatea desemnată de capitalism, democraţie pluripartidă şi stat de drept devine tot mai victorioasă (ce paradox!), alienarea este efectul devastator al capitalismului asupra omului. Nu voi detalia sensurile şi mecanismele alienării la Marx, mai ales din motive de spaţiu. Dar trebuie subliniat că teoria alienării, înstrăinarea omului de propria esenţă, imposibilitatea autorealizării pentru că, în capitalism, orice acţiune încetează să mai fie „pentru sine" ceea ce este „în sine" (de aici, ruptura care alienează), este una dintre cele mai preţioase şi mai voluptuos asumate moşteniri ale marxismului. Ei bine, lupta împotriva alienării a devenit o luptă cu capitalismul, căci sfîrşitul alienării înseamnă trezirea proletariatului la acea conştiinţă de sine care îl va pune, imediat, în stare revoluţionară pentru a aduce paradisul comunist pe lume. Sigur, lupta cu alienarea este o luptă împotriva efectului, şi nu a cauzei. Dar o asemenea gîndire este inacceptabilă pentru marxiştii de toate epocile, căci capitalismul, duşmanul de moarte, este atît de rău, încît esenţa sa se regăseşte în toate efectele sale. Aşadar, luptînd cu unul dintre efectele sale, lupţi cu capitalismul. Dacă orice în afara fericirii este alienare, atunci orice în afara fericirii este capitalism.

În fond, diferenţa dintre capitalism şi comunism este aceea că primul promite condiţiile ca fiecare să-şi poată căuta şi, eventual, găsi fericirea, în vreme ce al doilea promite fericirea însăşi. În capitalism, e perfect normal să ratezi fericirea. În comunism, e imposibil. De aceea, revolta reparatorilor de suflete contemporane împotriva nefericirii în orice formă de manifestare a ei este transpunerea revoltei intelectualilor de stînga împotriva capitalismului care are marea problemă de a face fericirea imposibilă pentru că alienează.

Mi se pare că invazia de medicamente şi lungirea pînă la absurd a listei de boli/anomalii ale minţii sau sufletului nu este nicidecum o victorie a capitalismului ci, mai curînd, o victorie împotriva sa. Este parte a victoriei culturale a stîngii, căci, aşa după cum spunea cineva acum mai bine de un deceniu, sfîrşitul războiului rece a consacrat victoria dreptei, din punct de vedere economic, a stîngii, din punct de vedere cultural şi a centrului, din punct de vedere politic.

* *Shyness: How Normal Behavior Became a Sickness* de Christopher Lane, apărută la Yale University Press, şi *The Loss of Sadness: How Psychiatry Transformed Normal Sorrow into Depressive Disorder* de Allan Horwitz şi Jerome Wakefield, apărută la Oxford University Press. În această lună, va apărea şi o a treia carte care atinge subiectul: *Against Happiness: In Praise of Melancholy* de Eric Wilson, la Farrar, Straus & Giroux.

ready made

„Barca Lungă pentru Vama de Oao zice:
«Soseaşte un caravan de nasuri de turci, sărate...»."

(Ioan Românul, „Foletul novel", în Al. Piru, *Istoria literaturii române,* vol. I, *Perioada veche,* Editura Didactică şi Pedagogică, 1970)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

77°

Scriem noi *ti-de*, însă *taid*
cetim, c-aşa vor nişte
domni ce ne dau cîte-un scurt raiţ, –
mai lung, nevrînd să rişte;

şi Bonux ne aduc, şi Fax,
ca-n orice lume care
supraconsumă, – asta-i *Pax*
americano,-mi pare,

cum am aflat de la un tov
din vremurile bune,
căci, iată, s'tem toţi de istov,
nici nu mai dăm cărbune,

şi-nchis-am cepu' la ţiţei
că nu mai avem iureş,
ca eri, cînd esportam viţei
pe filme *Azomureş*,

aşa curaţi c-ar fi putut
să stea la clasa III-a, –
pen' că, murdari, ne-ar fi (pardon!)
TV-ul şi „Scînteia".

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La vulcanizare

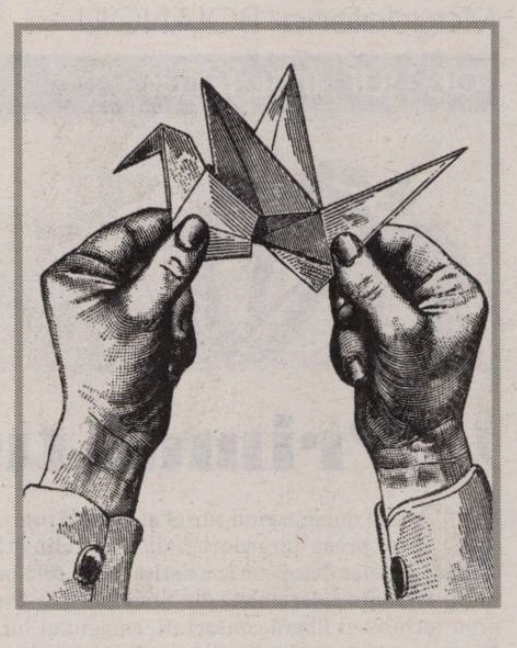

E foarte frig şi stau în faţa unei barăci de metal cu geamuri multe. Trebuie să înlocuiesc cauciucurile de vară cu cele de iarnă, să-mi încalţ maşina, cum zice un amic. Alături se lucrează la un Opel Frontera. Şoferul bate piroane pe loc ca şi mine, iar nevastă-sa, încotoşmănată ca o pupăză, zace pe bancheta din spate a maşinii. Băieţii se mişcă repede. Se aşază în fund pe mîzga de pe jos, unul pe o parte, altul pe cealaltă, potrivesc coarba, desfac prezoanele, bagă cricul, scot prezoanele de tot, dau jos roţile. „Dă şi mie levierul" – zice unul la un moment dat. „Ce vrei, mă?" „Mi-l dai astăzi sau stau cu curu-n apă pînă mîine?" „Stai cît vrei că nu-i la mine. Nu ştii că l-a luat Marin?" „Marineee, handicapatule, adă levierul!" Marin e unul mare şi gras care-şi roteşte umerii în timp ce merge. Se apropie şi le aruncă levierul pe jos: „Na-vă levierul în bot la amîndoi. Nu v-a dat prin cap să luaţi coarbele alea mari şi acu' vă trebuie levier... dacă sînteţi proşti". „Bine că eşti tu dăştept. Sînt alea mari, da' nu vezi cum sînt strînse roţile la maşina asta? Şi cu levierul le şi batem de zăpadă." „Înseamnă că n-aveţi voi putere destulă, n-aţi supt destul cînd eraţi mici." Mă simt ca-n reclamele cu Dorel. Mai că aş bea şi un coniac „Unirea" ca să nu-mi mai fie frig. Alături e un chioşc de termopan în care se serveşte ceai cald. Mai durează, aşa că intru şi comand unul. Vînzătorul îmi spune că din cauza ninsorii, oamenii sînt obligaţi să-şi schimbe cauciucurile şi vulcanizarea are mereu clienţi care, de frig, intră şi la el în prăvălie să bea ceai... Vegetez în faţa paharului de plastic, cu ochii pe geam. Opelul stă în continuare suspendat, cu femeia înfofolită pe bancheta din spate, iar băieţii par să fi dispărut. După cîteva minute de încremenire, Marin dă buzna în prăvălie şi cere un ceai. „Proştii au stricat compresorul" – zice răsuflînd din greu. Mă gîndesc să plec, dar între timp observ că unul din băieţi a început să-mi scoată roţile de la maşină. Sînt deja prizonierul lor. Unul pleacă în trombă cu o Dacie papuc cu tablele îndoite. „Se duce la Vasile să ia compresorul lui" – explică Marin. Durează aproape o jumătate de oră pînă se întoarce, timp în care, şoferul Opelului îşi comandă şi el vreo două ceaiuri. Vînzătorul şi Marin îl tot îndeamnă să-şi scoată femeia din maşină sau să-i pornească motorul şi căldura înăuntru. Lui pare însă că îi e pur şi simplu lene. Se instalează compresorul cel nou. Un Cielo argintiu parchează în faţa vulcanizării, iar dinăutru iese un tip înalt şi slab, cu haină de piele neagră şi şapcă asortată, eşarfă la gît, ochelari fumurii şi favoriţi stil Elvis. Pare dintr-un film al anilor '60. I se spune că mai trebuie să aştepte, dar pare că nu înţelege situaţia. Deschide portbagajul de unde scoate, cu oarecare scîrbă, roata de rezervă. O pune la uşa vulcanizării, apoi îşi bagă mîinile în buzunare şi aşteaptă. Băieţii care plimbă roţile umflate pe lîngă maşini îi aruncă cîte o privire curioasă. Robotesc prin încăperea de cîţiva metri pătraţi: scot cauciucurile de pe genţi, fac echilibrări, mai cufundă cîte o roată în cada cu apă neagră şi rece să vadă pe unde răsuflă. Ies apoi afară şi le montează, fără să mai vorbească între ei. Tînărul cu favoriţi pare un fel de greiere între furnici forfotitoare. Tremură pe loc fără să zică nimic. Abia după minute bune un băiat îl întreabă ce problemă are. „Mi se pare că roata asta s-a spart" – zice el cu glas subţire, arătînd cu degetul crispat spre unul din cauciucuri. „Nu s-a spart nimic, aşa trebuie să fie" – zice muncitorul. „Nu vreţi totuşi să verificaţi?" „Să luăm banii degeaba? Credeţi-mă, n-are nimic. Uite, la fel e şi dincolo." „Puteţi să-mi garantaţi?" – insistă tînărul. Muncitorul îi aruncă o privire lungă, după care zice brusc: „Daţi-mi o hîrtie şi vă dau scris". Tînărul se suie în maşină şi începe să moşmondească ceva prin torpedou, în timp ce vulcanizatorii îşi dau coate. Iese cu un stilou şi un pătrăţel de hîrtie galbenă. Muncitorul o aşază pe capotă, deschide cu grijă capacul stiloului şi începe să scrie ceva. Între timp, roţile mele sînt gata montate, plătesc şi pornesc maşina fără să mai aştept sfîrşitul scenei. După două ore de stat sînt deja bocnă.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Postmodernitatea narghilelei

Mai stau şi eu preţ de o ţigară şi mă duc – zice amicul. *Ehei, timpul ţigărilor!* – zîmbesc eu şi mai trag un fum din narghilea. Alte vremuri, altă lume. Alt mod de a-ţi petrece timpul. Clienţii din cafeneaua în care ne aflăm mă privesc fără mirare – narghileaua a intrat deja, se pare, în cotidianul bucureştean.

Timpul ţigării, *timpul* narghilelei... Două temporalităţi diferite, două arii culturale, două modalităţi de a „pierde timpul" trăindu-l diferit. Un timp democritic, atomizat, alcătuit din mici unităţi *(preţ de o ţigară)* la dispoziţia fumătorului, cel care, prin gestul magic al unui chibrit, poate pune oricînd stăpînire pe acel atom de timp pentru a face ce vrea cu el, simţindu-se astfel stăpînul timpului, al *timpului său*. Un timp individualist şi alert, care ritmează munca şi repaosul, precum şi trecerile de la o activitate la alta, de la o dispoziţie sau idee la alta, care se poate înşira apoi ca mărgelele pe o aţă pentru a însoţi o succesiune de acţiuni, dar mereu la dispoziţia subiectului, care se poate juca cu aceşti atomi de timp pentru a-i ordona şi (re)combina astfel *ad libitum*. Un timp al modernităţii industriale, pe care doar angoasa postmodernă a corpului sănătos l-a alungat în zona proscrisului. Pe de altă parte, un timp ciclic şi pre-modern, al curgerii, al duratelor îndelungate, revenind într-un fel la origine cu fiecare ritual de pregătire a narghilelei. Un timp în care intri şi i te supui un răstimp, pe toată durata unui ciclu rînduit al fumatului. Un timp a cărui utilizare îţi este dictată de narghileaua bine temperată, după un ritual şi un spirit mereu reiterate, pe care nu îl poţi convoca instantaneu, cu o scăpărare de brichetă, şi nu îl poţi curma oricînd, cu o strivire de chiştoc.

Narghile, shisha, hookah... Originea practicii este revendicată în cele patru colţuri ale lumii, din India pînă în America şi din Persia şi Etiopia pînă în sudul Africii. Este foarte posibil ca iniţial să fi avut semnificaţii magico-religioase, constînd în inhalarea de plante halucinogene. Cert pare a fi însă faptul că răspîndirea utilizării sociale a narghilelei este legată de răspîndirea cafelei şi apariţia stabilimentelor de consum al acesteia. „Fumatul social" al narghilelei este astfel cantonat în lumea arabă, unde a fost descoperit, se pare, efectul revigorant al boabelor de cafea şi unde a început consumul unei băuturi făcute din acestea.

Legenda spune că invenţia acestei băuturi aparţine lui Muhammad al-Dhabhani, membru de seamă al comunităţii sufite, care a început să folosească această „fiertură" în a doua jumătate a secolului al XV-lea, pentru a putea rămîne treaz mai uşor pe timpul ceremoniilor religioase nocturne. Virtuţile cafelei încep să fie însă controversate pe măsură ce aceasta începe să se răspîndească în lumea arabă, cucerind Mecca şi Cairo. Ceea ce îi îngrijora, de fapt, pe guvernanţi nu era atît natura „vicioasă" sau nu a cafelei, cît utilizarea ei, care devenise rapid una socială, cafenelele înflorind pe tot teritoriul marilor oraşe arabe. Or, aceste cafenele erau spaţii ale libertăţii de gîndire şi expresie, ca să spunem aşa, spaţii de întîlniri şi bîrfe, de comentarii şi uneltiri. Acelaşi lucru se va întîmpla în Europa, cucerită şi ea, de pe la începutul secolului al XVII-lea, de febra cafelei. Pe de o parte (după cum ne aminteşte Tom Standage în fermecătoarea sa „istorie a lumii în şase pahare"), ea va fi salutată ca o băutură a raţiunii şi „bună pentru afaceri", care stimulează gîndirea şi o menţine trează, care, spre deosebire de vinul şi berea tavernelor populare, „luminează lucrurile realităţii cu strălucirea bruscă a adevărului" – cum se va entuziasma Jules Michelet peste secole. Iar Bach îi va închina o cantată. Cafenelele, aceste localuri „decente", unde se putea întîlni lumea bună, se vor răspîndi astfel rapid şi în Europa. Pe de altă parte, cafenelele vor fi tot mai temute şi în Europa, de către guvernanţi, care vedeau în aceste spaţii publice o ameninţare directă la autoritatea şi controlul lor strict. „Raţiunea" cafelei combinată cu „libertatea" cafenelelor devenea un amestec exploziv.

Provenite din orientul arab, cafeaua şi cafenelele se vor desprinde însă de această origine şi de practicile sale aferente. Un stil european îşi va face apariţia şi se va impune, cu variaţiuni, pe tot continentul. După cum ne atrage atenţia Marianne Mesnil într-un articol dedicat ariilor culturale ale cafelei, „principiul" însuşi al preparării cafelei va despărţi din nou lumile: de o parte *cafeaua filtrată,* europeană, pe de altă parte, *cafeaua fiartă,* turcească. Temporalităţile se despart şi ele corespunzător: pe de o parte, o cafea clară, eficientă, rapidă pînă a deveni espresso, pe de altă parte, o cafea întunecată, care cere timp, care trebuie să zăbovească îndelung în nisipul fierbinte pentru a face caimacul bun şi care se bea pe îndelete şi cu gesturi aşezate, pentru a lăsa timp zaţului să se aşeze şi a nu-l tulbura în timpul băutului. *Această* cafea va însoţi în continuare narghileaua din cafenelele orientale.

Dar iată că narghileaua s-a mondializat şi ea, magazinele dedicate ei înmulţindu-se precum ciupercile după ploaie, iar Internetul furnizînd oricărui amator cele mai diverse informaţii pe această temă. Mai toate oraşele mari au cafenele „orientale" unde se poate fuma o narghilea şi oricine poate avea o narghilea la el acasă şi fuma după pofta inimii. Ce mai rămîne atunci din cele „două temporalităţi"?

În lumea noastră de la „porţile Orientului", timpul ţigării s-a pliat de la început la ritmul cafelei orientale. Timpul cafelei, al cafelei de dimineaţă sau între prieteni, a contaminat timpul ţigării, transformîndu-l într-un ritual al suspendării timpului, o piua impusă succesiunii (prea) alerte de timpi productivi. În acest timp al cafelei, ţigările curg una după alta.

Acum, pe măsură ce ţigara este alungată din practicile noastre cotidiene, această zăbavă vag orientală este amenţată şi ea. În acest context, narghileaua s-ar putea să fie o soluţie nesperată: o oră de narghilea echivalează cu o singură ţigară slabă, studiile de specialitate sugerează un risc mult mai scăzut, narghileaua nu creează dependenţă, iar tehnica sa de filtrare a fumului prin apă linişteşte şi spiritele cele mai preocupate de sănătate, cu imaginea unei „purităţi" binefăcătoare.

În orice caz, pînă una alta, arabii mei de pe Moşilor îmi oferă oricînd doresc plăcerea unui „timp al narghilelei", petrecut legal şi individual în fotoliul meu de la mansardă, ca o piua în ritmul (prea) alert al vieţii mele cotidiene.

Mircea BĂDUŢ

Vre@u *Messenger!*

De cîteva luni bune, fetiţa mea mă bate la cap să punem Internet acasă. Mă ţin cu greu la presiunea asta, cu atît mai dificilă cu cît şi mie mi-ar prinde bine deseori conexiunea la Internet. Am eu cîteva argumente împotrivă, dar ea are atît de multe „pro", încît îţi cer ţie, cititorule, ajutorul în lupta aceasta.

Deci! Argumente pro...

Mai toţi colegii de clasă au *(Yahoo) Messenger* instalat acasă şi comunică frenetic între ei (deseori dispreţuindu-i pe cei care nu au). Fetiţa mea ar vrea să dialogheze aşa (şmechereşte, în limbajul acela pe care copiii/tinerii îl consideră formidabil) chiar şi cu prietena care locuieşte în blocul de vizavi, deşi ar putea la nevoie să se strige de pe balcon.

Profesorii agreează mult referatele tipărite, în ciuda originii *copy-and-paste* evidente. Deseori se plînge revoltată aceeaşi fetiţă a mea că referatul ei – la care a lucrat ore întregi pentru a aduna date din enciclopedii tipărite şi pentru a-l ilustra cu desene făcute de mînă, cu migală şi dăruire – nu a fost apreciat la fel de mult ca al colegilor care l-au luat de undeva de pe Internet. Pe mine m-a lăsat mut nu atît injusteţea situaţiei, cît faptul că ea nu simţea că nu aşa ar trebui să meargă lucrurile. Sau poate sînt eu demodat şi de fapt profesorii îi pregătesc conştient pentru un viitor hiperdigital.

Nici nu ştiu prea bine ce mă sperie. Faptul că folosirea intensă a documentelor „de-a gata", a informaţiilor „deja rumegate" de pe Internet poate substitui în mintea tinerilor abilitatea de a aduna informaţii şi de a sintetiza idei? Mă revoltă victoria superficialităţii? (Deşi ea s-a cam instaurat în toată societatea?) Sau poate procentul de 99% de informaţii nefolositoare de pe Internetul acesta mare, în care doar un spirit critic îşi poate păstra busola? Mi-e teamă de poarta deschisă astfel virusilor şi de orele pierdute cu „deparazitarea"? Sau să fie sărăcirea limbajului prin înlocuirea lui cu jargonul acela *cool* al celor ce corespondează prin mesagerie instantanee înlocuind ostentativ regulile de limba română cu mnemonici de efect? Să fie subcultura care deja rînjeşte printre noi? Să fie înlocuirea comunicării directe cu una mai artificioasă, prin mijlocitori ce ne ascund adevărata faţă? Sau poate fenomenul de reducere a preocupărilor extraşcolare la doar jocuri şi Internet?

Rămînînd eu cam mut în faţa mulţimii de motive „pro Internet" şi de îndoieli, m-am gîndit să-i translatez cumva înapoi răspunderea. I-am zis deci fetiţei mele: „Imaginează-ţi că nu vei avea mereu vîrsta de acum, că peste cîţiva ani buni vei avea familia ta, problemele şi răspunderile tale, copilul tău. Care copil îţi va spune la un moment dat: «Mami! Te rog să mă laşi să-mi fac şi eu un implant de comunicare telepatică, aşa cum au unii dintre colegii mei! Să pot cogîndi şi eu cu ei: să ne facem planuri, să colaborăm pentru şcoală, să ne distrăm!» Tu ce-i vei răspunde atunci? Cum vei ţine balanţa dintre pornirile moderniste şi stabilitatea vieţii cotidiene? Şi – cîntărind toate cele în mintea ta de atunci (evenual aducîndu-ţi aminte o discuţie avută odinioară cu propriul părinte pe o temă similară) – s-ar putea să nu găseşti decît ceva de genul: «Nu te gîndeşti că, făcîndu-ţi acel orificiu în craniu pentru instalarea implantului, nu vei mai putea păstra tunsoarea zero care-i acum la modă?!»"

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Se strînge laţul

Nu e nici o plăcere, vă asigur, a scrie despre expansiunea neîngrădită a vandalismului care-şi întinde spaţiul vital peste puţinele colţuri din vechiul Bucureşti rămase pînă acum intacte. Se caută casele dinainte de primul război mondial care nu figurează pe lista monumentelor istorice şi a căror demolare nu poate fi împiedicată de lege, avînd în vedere că zonele „protejate" sînt mereu nesocotite. Exemplele unor asemenea planuri criminale s-au înmulţit. Nu ştiu de ce alţii se emoţionează de uciderea puilor de focă, dar clădirile care mai păstrează amintirea trecutului sînt sacrificate una după alta. Chiar informaţiile despre ce se pune la cale se strecoară confidenţial, fiindcă totuşi există o dezaprobare morală a unor asemenea iniţiative, singurii de altă părere fiind cei care urmăresc să beneficieze de noua construcţie ce se va ridica pe locul cu zestre istorică.

Aşa se face că denunţarea faptei, înainte ca ea să fie săvîrşită, poate fi contestată, dar, după aceea, ea va veni prea tîrziu. Prin urmare, îmi fac datoria de a denunţa proiectul unui hotel de cinci stele care s-ar ridica între străzile Dorobanţi şi Mihai Eminescu. În intenţia investitorului, aceasta înseamnă dărîmarea caselor cu nr. 16 din Dorobanţi şi nr. 27 din Eminescu, cu o extindere pe terenul învecinat de la nr. 29. Să nu se creadă cumva că aceste clădiri sînt dărăpănate, gata să se prăbuşească de la sine. Prima, într-un elegant stil neoclasic, a fost locuinţa lui Dinu Brătianu şi era încă, pînă de curînd, ambasada Ucrainei. Cine a fost Constantin I.C. Brătianu (1866-1950), ultimul preşedinte, între 1934 şi 1947, al Partidului Naţional Liberal (cel adevărat), nu s-a putut uita atît de repede. Spre deosebire de Maniu, care, cînd venea la Bucureşti, locuia pe la prieteni, Brătianu avea această reşedinţă. De altfel, casa, aflată alături de cea pe care British Council a refăcut-o pentru sediul său, este fermecătoare. Terenul ei se prelungeşte în spate, pînă la nivelul curţilor care se deschid pe strada Eminescu. Acolo, nr. 27 a fost construit în jurul anului 1908, cînd se muta Nicolae Filitti, mare proprietar în judeţele Ialomiţa şi Buzău, care, pînă atunci, locuise în Calea Dorobanţi 98 (azi 34). Fiul colonelului Teodor Filitti, fost prefect de Ialomiţa, el se născuse în 1868, studiase

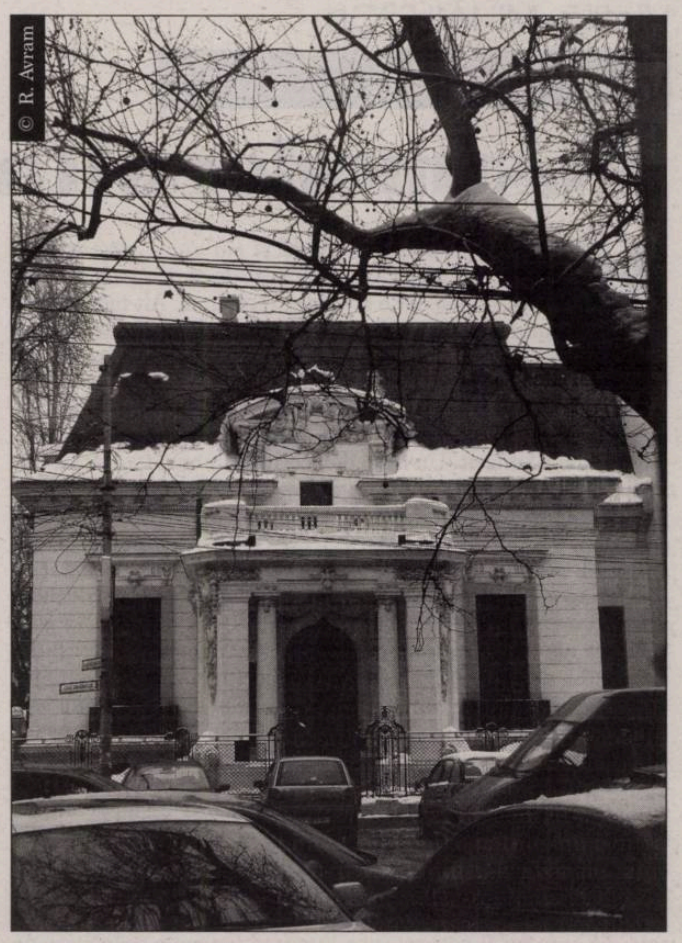

Dintr-o eroare, această imagine a apărut în numărul precedent. Ne cerem scuze autorului şi cititorilor. (Redacţia)

dreptul la Paris şi, la întoarcerea în ţară, fusese magistrat între 1891 şi 1900, intrînd apoi în Camera din 1911 ca deputat conservator. Pe poarta de fier forjat, iniţialele „N. F." sînt încă ale sale, dar casa a trecut mai tîrziu în posesia familiei Golescu (probabil, cumpărată de Constantin Radu Golescu, senator de Teleorman ca reprezentant al conservatorilor la aceleaşi alegeri), iar în ultimii ani a fost perfect restaurată. Dărîmarea ei, la respectabila vîrstă de o sută de ani, ar fi deci un act de barbarie.

Ameninţată este şi casa de la nr. 29, datînd tot de la începutul secolului trecut şi care atestă talentul arhitectului Th. Kantzler. Ea a aparţinut tot unui om politic conservator, Alexandru Costescu. Descendentul acestuia, domnul dr. Şerban Ţovaru, s-a ocupat cu nesfîrşită grijă de restaurarea clădirii pînă în cele mai mici amănunte. Numai opoziţia sa fermă stăvileşte proiectul care, altfel, mizează pe ignoranţa şi aviditatea partenerilor de afaceri. Un colţ păstrat aproape miraculos dintr-o textură urbană destul de compromisă va dispărea dacă acest exemplu nu serveşte pentru a trezi oamenii la datoria de a rezista.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

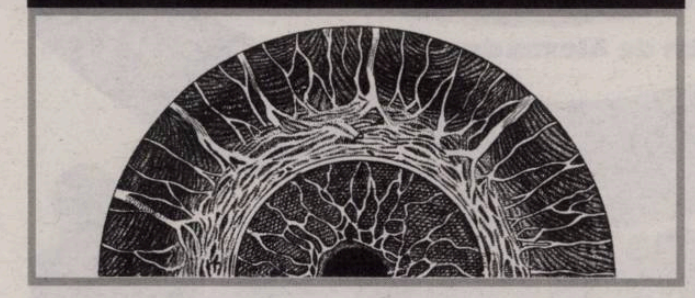

Note disparate

Regăsesc, printre note şi *coupures* din ziare şi reviste, un interviu luat anul trecut lui Richard Millet, romancier (fecund, dar discret) şi editor la Gallimard. Interviul era prilejuit de apariţia unei cărţulii a lui Millet intitulată *Le Désenchantement de la littérature (Dezvrăjirea literaturii)*. Rar poziţie mai radicală: Millet crede, pur şi simplu, că asistăm la sfîrşitul literaturii. Cauzele sînt de căutat şi în prăbuşirea ideii de autoritate şi în înlocuirea sistemului de transmisie tradiţional. Banalizarea figurii scriitorului a dus la ştergerea diferenţelor dintre scriitorii buni şi scriitorii proşti: oricine poate, astăzi, să fie scriitor. Exact ceea ce îşi propun atelierele de scris din Statele Unite. Romanul a devenit un instrument de promovare socială: „Soţiile scriitorilor au început să scrie, amanţii soţiilor de scriitori de asemenea, amantele s-au pus şi ele pe scris. Toată lumea scrie". Studenţii de la Litere nu mai citesc (pot depune mărturie în acest sens), limba franceză e în agonie, am intrat deja într-o epocă a inculturii. Millet îl citează pe Orwell pentru care distrugerea sintaxei este concomitentă distrugerii unui sistem politic. Literatura nu mai produce mituri, ultimul mit literar francez a fost – crede Millet – Françoise Sagan. Romanul de mîine va fi larg majoritar de limbă engleză, un hibrid între *Harry Potter* şi cărţile poliţiste ale lui Michael Connelly.

Pe cît de sumbru este Millet pe atît de euforici sînt Gilles Lipovestky şi Jean Serroy în *L'écran global,* Seuil, 2007. Dar aici e vorba despre ceea ce autorii numesc *ecranosferă,* incluzînd atît ecranul de cinema, cît şi ecranele televizoarelor, calculatoarelor şi telefoanelor mobile. Modelul absolut şi fertil rămîne în continuare – opinează autorii –, cinematograful; el este cel care a menţinut prioritatea povestirii, chiar şi atunci cînd romanul s-a aflat în criză: „Dintre toate maşinăriile de visuri pe care le-a inventat geniul uman, cinematograful nu este numai cea mai ingenioasă, ci probabil şi cea mai performantă. Oamenii secolului XX au deschis, graţie lui, teritoriile imaginarului într-un chip total inedit, prin intermediul unui dispozitiv ce dă iluzia vieţii în însăşi mişcarea ei. Visurile lor au fost proiectate, vizualizate, ca printr-o vrajă, pe ecran". Multe zone ale vieţii sociale au ajuns să imite universul-cinema. Cît priveşte ecranul informaţional, el ar favoriza, în ciuda aparenţelor, senzualitatea şi sensibilitatea: „Ironie a epocii noastre. Cu cît lumea devine mai imaterială şi virtuală, cu atît asistăm la ascensiunea unei culturi ce valorizează senzualitatea, erotizarea, hedonizarea existenţei". O parte a vieţii noastre se desfăşoară în faţa ecranelor, dar alta, nu mai puţin importantă, se investeşte în plăcere, gust pentru călătorii, pasiune pentru muzică etc. Cu alte cuvinte, *Homo aestheticus* a fost reinventat graţie lui *Homo ecranis*.

Acest optimism euforic este întreţinut, bineînţeles, şi de mass-media. În decembrie 2006, *Time* desemna drept „personalitate a anului" pe utilizatorul anonim al ordinatorului. Revista înţelegea astfel să celebreze trecerea la noua democraţie numerică. Iniţiativa a provocat reacţia vehementă a filosofului Slavoj Žižek (într-un articol din *Le Monde)* pentru care egalitatea cyberspaţiului este înşelătoare: el propune o realitate fără substanţă. Aşa cum, de altfel, se întîmplă curent în societatea noastră: avem cafea fără cofeină, bere fără alcool etc. Abundenţa haotică a mesajelor şi a circuitelor este reversul acestei pretinse democraţii directe.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

trecerea prin reviste

Lenin în Vest

Poprad-Seattle-Montpellier

Preşedintele Consiliului Regional Languedoc-Roussillon, Georges Frêche, vrea un nou reper urban şi artistic pentru capitala provinciei. El vrea să ridice în centrul oraşului Montpellier (al cărui primar a fost timp de 27 de ani) o statuie a lui Lenin, anunţă într-un articol ironic, cotidianul conservator *Le Figaro*.

Politician cu viziuni de extremă stîngă, Frêche a declarat pentru ziarul local *Le Midi Libre* că regretă „lipsa de repere istorice şi politice a tinerilor francezi". El le-a transmis deja eventualilor adversari ai proiectului că „fără Revoluţia din Octombrie, nici decolonizarea nu ar fi avut loc". Uite cum, printr-o singură frază, a împăcat şi stînga, şi varza! Numai că statuia pe care şi-o doreşte în centrul oraşului are rădăcini putrede – şi asta e mult mai greu de explicat decît nevoia de a-i dedica tăticului Revoluţiei din 1918 un monument, acum, în 2008.

Leninul pe care îl vrea Frêche la Montpellier e american! L-a întîlnit la Seattle, într-o vizită de lucru. Iată povestea lui:

Statuia de bronz are 5 metri înălţime, cîntăreşte 6 tone, şi a fost ridicată în 1988 la Poprad, în Slovacia, de un sculptor de origine bulgară. Statuile cu Lenin au fost trecute în rezervă – după cum se ştie – în 1989, odată cu prăbuşirea Uniunii Sovietice. Această statuie a zăcut o vreme în noroi, undeva la marginea oraşului, pînă cînd un turist american s-a hotărît să o salveze.

Lewis Carpenter – aşa se numeşte americanul salvator – era un mic întreprinzător care a trebuit să-şi ipotecheze casa pentru a putea plăti cheltuielile exorbitante de transport. Nu a avut prea mult timp ca să se bucure de achiziţia sa: a murit într-un accident de maşină, prin 1994. Familia sa a moştenit şi statuia, şi datoriile; iar capitalismul are regulile sale; care funcţionează la fel de bine chiar şi în cazul lui Lenin. Aşa că bancherii au început să viziteze familia Carpenter, pentru a-şi recupera banii.

S-a ajuns repede la o înţelegere: Lenin a fost încredinţat în *loan* municipalităţii, care s-a angajat să-i poarte de grijă pînă la apariţia unui cumpărător. Prea mare cerere nu a fost, mai ales că şi preţul e cam piperat: cel puţin 150.000 de dolari. Edilii au pus statuia într-o piaţetă, fix în faţa unui restaurant cu specific mexican. Atunci cînd pe acolo a trecut Georges Frêche, Lenin privea probabil spre urmaşii mexicanilor care l-au ajutat să se descotorosească de Trotsky.

N-o să insist acum pe aspectul politic al chestiunii (da, România a ratat, din nou, o şansă bună de a atrage investitori. Da, avem şi noi leninii noştri, care nu sînt cu nimic mai prejos decît leninii americani.). Asta e! În schimb, scotocind pe Internet, am găsit încă trei oraşe americane care se mîndresc cu monumente dedicate părintelui Revoluţiei.

În Las Vegas există un bar care se cheamă Red Square; în faţa barului e o statuie decapitată; capul lui Lenin e pus la păstrare într-un imens bloc de gheaţă, în interiorul locantei.

În Parcul Libertăţii din Arlington (Virginia) se află un alt Lenin decapitat. Statuia a fost cumpărată de la Filiala din Sankt Petersburg a Uniunii Artiştilor Plastici ai Federaţiei Ruse.

În fine, la Dallas, în centrul unui mall, chiar în faţa unui taverne în care se vînd hamburgeri, se află un Lenin în mărime naturală, construit în manieră realistă. La baza statuii, pe o placă, stă scris: „America Won". **(Matei Martin)**

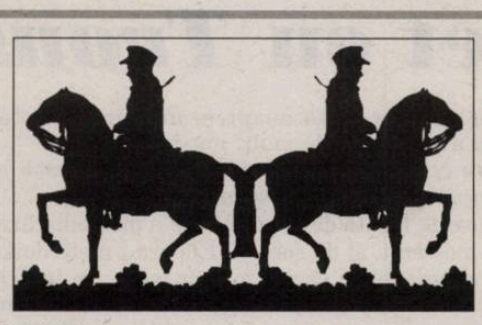

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Exerciţiu de autoperfecţionare

Trezindu-se de dimineaţă,
un cioban constată îngrozit că turma sa de oi
dispăruse.
Disperările matinale sînt cum nu se poate mai rele.
Să anunţe oamenilor din sat că le-a pierdut oile
era de neînchipuit.
Învîrtindu-se nebuneşte şi bocind pe coclauri,
dădu peste un cetăţean care spuse că „da",
că văzuse oile trecînd peste dealul din stînga.
Ciobanul trecu şi el dealul acela
şi găsi, într-adevăr, turma păscînd liniştită,
în lumina soarelui.
De fericire, ciobanul luă o mioară
şi alergă înapoi, s-o dăruiască de drag
binefăcătorului său.
Dar acesta se uită foarte mirat:
„De ce mi-o dai? Nu am de ce s-o iau!"
„Păi, mi-ai salvat viaţa", răspunse, pe bună dreptate, ciobanul.
„Vorbeşti prostii, nu ţi-am salvat nimic",
se dovedi dîrz cetăţeanul.
„Ia mioara!" – strigă ciobanul.
„Nu iau nimic. Nu am nici un drept!" – fu răspunsul.
„Păi, nu-i un drept, e un dar ca pentru un binefăcător..."
„Eşti nebun?" – se răsti cetăţeanul.
„Păi, n-ai spus că turma este pe deal?"
(a insista e aproape fatal în momentele de euforie)
„Ei şi? Ţi-am spus aşa –
explică tot mai oţărît omul normal şi logic –
ca să scap de tine, să nu mă baţi la cap,
mă sperie şi mă dezgustă toţi cei care bocesc."
Ciobanul luă mioara, încercă să i-o pună în braţe
ca măcar să-şi încheie datoria faţă de
salvatorul său. Acela refuză.
Ciobanul se enervă cumplit:
„Eşti nebun? Vrei să mă înnebuneşti şi pe mine?
Mi-ai spus că turma este pe dealul din stînga, da sau ba?"
Cetăţeanul nu clinti:
„Puteam să spun la fel de bine că e după dealul din dreapta.
A fost o întîmplare.
Nu am să trag cîştig dintr-o întîmplare."
„Dar nu-i cîştig, măi, omule! E un dar, îl meriţi..."
„Nu-l merit!" – şi omul dădu să plece.
Ciobanul se repezi la el, să-l strîngă de gît, nu alta.
În clipa aceea, apăru pe drumul însorit
un călăreţ care îşi grăbea din pinteni calul.
El se opri cînd îi văzu pe cei doi gata
să se ia de păr, dar şi cei doi, la vederea lui,
se descleştară şi veniră la el, ca spre un arbitru.
Ciobanul începu imediat să-i explice:
„Domnule, ăsta-i un nebun, m-a ajutat să găsesc turma,
am găsit-o tocmai unde mi-a spus că e,
am vrut să-i mulţumesc cum se cuvine,
ca între oameni,
i-am dat mioara asta în dar, nebunul
nu vrea s-o primească, zice că n-o merită..."
„Aha!" – exclamă călăreţul, cu un ochi tot mai închis,
bănuitor, atent foarte –
„Aha! Am înţeles! Voi vreţi să-mi furaţi calul!"
Şi dădu tare din pinteni în burta calului,
săltîndu-l din loc, pierind repede
după cotul dealului.

De cîte ori îmi fac exerciţiile de autoperfecţionare în relaţiile cu mine însumi şi cu lumea, îmi pun în faţa ochilor asemenea scene, deloc teoretice, deloc metafizice, dar precise în epica lor morală; ştiu că alţii îşi pun Led Zeppelin sau Wagner, romane de la 500 de pagini în sus sau albume de familie; nu ştiu dacă au mai mult succes decît mine. Eu nu prea am, dar insist. Autoperfecţionarea cea mai eficace – mi-a dezvăluit-o un psihiatru parizian – este aceea în care găseşti, zilnic, un minut („pot fi şi cinci...") pentru a te vorbi de bine, lăsînd deoparte regretele, remuşcările, justificările. Tind spre acest minut, dar nu-l „prind" şi atunci, ca aseară, mă gîndesc la Ahab căutînd-o pe Moby Dick; m-am învinovăţit imediat de bombasticism şi m-am întors la modestul meu cioban şi complicaţiile lui spre mai bine. De nenumărate ori, autoperfecţionarea e o derută.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane! de Radu Gyr

Se termină: „Ridică-te, Gheorghe, pe lanţuri, pe funii! / Ridică-te, Ioane, pe sfinte ciolane! / Şi sus, spre lumina din urmă-a furtunii, / ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!".

Dificultate: „Pentru sîngele neamului tău curs prin şanţuri, / pentru cîntecul tău ţintuit în piroane, / pentru lacrima soarelui tău pus în lanţuri, / ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!"

Durata lecturii: cît istoria Romîniei.

Remixuri: „Nu pentru-o lopată de rumenă pîine, / nu pentru pătule, nu pentru pogoane, / ci pentru văzduhul tău liber de mîine, / ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!".

Utilitate: „Aşa, ca să bei libertatea din ciuturi / şi-n ea să te-afunzi ca un cer în bulboane / şi zărzării ei peste tine să-i scuturi, / ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!".

Ciudăţenii: „Şi ca să pui tot sărutul fierbinte / pe praguri, pe prispe, pe uşi, pe icoane".

Personaje: locuitorii de la blocuri, mîncavarmamaderomanpuidedac.

Povestea: să te trezeşti dimineaţa la şapte. După aia nu ai presiune la apa caldă şi traficul rutier se împute.

Mişto: „Nu pentru mînia scrîşnită-n măsele, / ci ca să aduni chiuind pe tăpşane / o claie de zări şi-o căciulă de stele, / ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!".

Poveste de Radu Gyr

Se termină: cu spînzurare, ca-n versurile: „De-aş zări măcar o frîntură de stea! / Ce fiară-i veşnicia, ce fiară! / I-aş cere să-mi dea un capăt de sfoară / şi de milenii să mă spînzur cu ea".

Dificultate: Gyr a făcut pîrnaie, tu pîrnăieşti la patron.

Durata lecturii: „Au trecut o sută cinci sute de ani, / s-au rupt munţii şi-au crescut bozii. / Rareori ca dinamita fac explozii, / amintirile ascunse prin bolovani".

Remixuri: „Şi în tăcerea lor scurt detunata / un chip îmi zîmbeşte şi coase. / Din pat, două mîini mici, somnoroase, / întinse, parcă mă fulgeră: – Tata! / Aicea nu-mi spune nimeni pe nume, / Trec sutele de ani la-ntîmplare. / Aicea sînt: mă ăla, un oarecare, / apoi cad iaraşi în bezne postume".

Utilitate: să vezi că este oameni şi în pîrnaie nu doar în *Prison Break*.

Ciudăţenii: vorbeşte cu şobolanii despre familie, tu vorbeşti pe mobil şi te scobeşti în nas.

Personaje: tu în puşcărie. Cînd tu eşti în puşcăria patronului tău, la ce te gîndeşti: cum să i-o tragi lui aia, cum să tragi sforile pentru un salariu mai bun, cum să-ţi foloseşti mai bine maşina de serviciu în interes personal, cum să beleşti de grăsime pachetul de instalare în funcţie.

Povestea: „Am avut un copil şi-o nevastă, / Acum o sută, o mie de ani. / Auziţi păianjeni? Auziţi şobolani? / Am avut un copil şi-o nevastă. / Cînd a fost fericirea aceea / cu chipuri pămînteşti diafane? / Înecuri, sfîrşituri de lumi, uragane, / mi-au smuls din viaţă odrasla, femeia".

Mişto: „Dar ce-i? S-a rupt cerul? E mort Dumnezeu? / Şi sîntem numai trei din toate? / Viaţa-i de scrum şi am rămas în cetate / doar noi: veşnicia, celula şi eu!..."

Autoportret cu *Trousse beauté*

*Am cunoscut-o pe Olivia Mihălţianu toamna trecută la Paris, unde amîndouă beneficiam de primele două rezidenţe de creaţie ale ICR Paris. Obsesia comună pentru cutii, cufere, casete – spaţiu secret, al intimităţii, secretelor de familie, manuscriselor ascunse – a fost cea care ne-a apropiat şi a declanşat discuţia de mai jos. (**S. S.**)*

Anul acesta ai făcut şi un master în arte vizuale. Ai aflat noutăţi?

A fost un master de foto-video. De obicei nu înveţi la un master prea multe lucruri noi; am vrut să-l fac şi l-am făcut. Ştiam că va preda Silvan Ionescu şi m-am gîndit că va fi foarte simpatic, că voi afla lucruri noi din zone conexe şi chiar aşa a fost. În acelaşi an însă, am petrecut o perioadă în America, am umblat foarte mult, am încercat să nu stau doar în zone academice, să înţeleg mai mult. Mi-am luat tot felul de joburi, ca să trăiesc. La un moment dat am lucrat la un lanţ de magazine nonstop, *7-Eleven,* făceam doar tura de noapte: era o atmosferă extrem de bizară, un magazin luminat în plină beznă, mai intra unul, altul. Cu timpul, mi-am dat seama că veneau cam aceiaşi oameni, poate ocupaţi ziua, poate noctambuli. Asta m-a ajutat mult, am aflat o mulţime de lucruri pe care n-ai cum să le ştii altfel şi pe care le-am folosit în cîteva proiecte. De pildă, anul acesta, la „Noaptea Galeriilor", am făcut, la galeria HT003, care s-a închis, din păcate, de curînd, un *7-Eleven* botezat *7-Olivia.* Am ţinut deschis toată noaptea, am vîndut hot-dogs şi cafea, am avut enorm de mulţi muşterii...

Despre ce e vorba în proiectul tău, Trousse beauté, *pregătit pentru rezidenţa pariziană?*

E o poveste legată de o străbunică a mea, ale cărei obiecte le-am moştenit, şi de sora ei. Ele erau nişte doamne extrem de cosmopolite care umblau mult, se îmbrăcau la Paris. Am plecat de la nişte fotografii în care vedeam tot felul de obiecte din alte vremuri (rochii, o jachetă Lanvin, ochelari de soare, un ruj, o sticluţă de parfum) şi apoi am găsit şi obiectele pe care le-am grupat cumva temporal-tematic: anii '50, '60, '70. Casa Lanvin, o veche casă pariziană, deschisă de Jeanne Lanvin, care a început desenînd haine pentru propria fiică, m-a interesat în mod deosebit. Caseta pe care la Paris am numit-o *Trousse beauté* (dar care în alte locuri se numea *Set Dama, Beauty Case, Schönheitskoffen* sau *Caso bellezza),* în care obiectele sînt aşezate în compartimente temporale, este însoţită de o fotografie autoportret în care mă îmbrac cu hainele de acolo, folosesc accesoriile. De asemenea, vreau să fac un filmuleţ despre branduri, marketing, surogate şi istoria modei la Paris, pornind de la secretele de familie, şi despre actualitatea lor în felul în care le folosesc. Sper să-mi iasă!

Ce înseamnă pentru tine cutiile: spaţii închise-intime-secrete în care închizi trecutul?

Nu ştiu exact ce înseamnă pentru mine cutiile, poate ţin de trecut şi de secret, unii asta spun. Eu încerc să mă organizez, să mă centrez, închizînd anumite obiecte într-un spaţiu adeseori transparent, cum e şi cazul despre care am vorbit şi care e o cutie de lemn 50 cm x 50 cm x 8 cm, cu un capac de plexiglas. Am observat că mă descurc mai uşor avînd totul în cutii botezate, iar pentru *Trousse beauté* mi-am dat seama că era cea mai bună metodă de grupare. Azi există în artă această tendinţă, dar toată lumea face de toate, totul s-a făcut şi totul se ia de la capăt.

Mi-a plăcut la nebunie cartea ta autoficţională intitulată Olivia-search. *Se pare că pe unde te duci dai de o nouă Olivia. Pe ultima am găsit-o împreună, pe rue Bosquet...*

Se zice că numele are o oarecare influenţă karmică asupra omului. Sau de la început, sau, cu timpul, ajungi să semeni cu propriul nume. Eu am adunat în cartea asta o

mulţime de fiinţe-obiecte-spaţii numite „Olivia" pe care mi le-am asumat cumva. Am început să caut, am făcut numerologie, am scos la lumină tot ce-mi ieşea în cale întîmplător sau nu, legat de acest nume. E un nume rar, nu-l întîlneşti la tot pasul, dar, crede-mă, am dat de mii de chestii care se numesc aşa, de la magazine (ultimul, aproape, pe rue Bosquet), oraşe, reviste, copii, mîncăruri. Într-un fel şi cartea asta ţine de proiectul meu *Persona,* care reuneşte o serie de autoportrete făcute în diferite locuri, situaţii, împrejurări care-mi spun mie ceva. Pozele mi le fac singură cu ajutorul unui monopod, iar situaţiile sînt destul de normale, chiar dacă uneori mai port vreo uniformă, ca la Balul Arhitecţilor, cînd am fost Regina Maria, îmbrăcată în înaltă ţinută de gală, cu fustă neagră şi cu tunică de roşiori. Era un costum obositor, ca un corset care te ţinea, n-aveai cum să stai jos.

Tocmai lucrezi, împreună cu Alina Popa, la un film despre moda anilor '60-'70...

Am găsit o arhivă personală de mici filme făcute în România în anii '60 pe peliculă. Ne-am gîndit să alăturăm imaginile acestea care sînt foarte expresive şi foarte bine filmate unor scene din filme celebre de Godard, de Antonioni, din aceeaşi perioadă. Ele mergeau uneori bine împreună, parcă oamenii ăştia care-şi făceau filme de vilegiatură acasă erau cumva influenţaţi de filmele pe care le vedeau, femeile aveau unduiri languroase din cutare film, culegeau flori prin pădure, cu gesturi asemănătoare. Vrem să facem o serie cu momente „la munte", „la mare".

Ai avut deja o expoziţie personală? Cînd şi unde îţi vedem cutiile?

Poate va fi în 2008, la *Rozalb de Mura Store,* un spaţiu pentru *fashion,* design deschis la „Curtea Sticlarilor". Eu aşa aş vrea, dar nu ţine numai de mine.

a consemnat Simona SORA

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Faţea ascunselea

● **Grinderman, *Grinderman,* Anti-, 2007.**

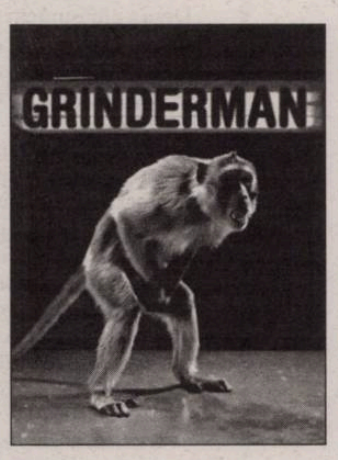

Există jocuri, de pildă „De-a v-aţi ascunselea" (sau, pentru iniţiaţi, „Faţea"), în care poţi să te pitieşti atît de bine încît să nu te mai intereseze defel toată zarva şi frenezia celorlalţi. Locul e al naibii de confortabil, tihna e la ea acasă, iar tot ce contează e să ai cu tine cîţiva prieteni cu care să-ţi ţii de urît. În cotloane de felul ăsta, ferite de indiscreţii, jocul devine doar un pretext pentru a sta deoparte şi a-ţi vedea liniştit de treabă. Contează prea puţin dacă la sfîrşitul zilei nu va exista nimeni care să-şi aducă aminte că ai fost acolo şi contează şi mai puţin că restul lumii va pleca într-un tîrziu acasă. În definitiv, atîta timp cît nu ai fost găsit, poţi să pretinzi oricînd că, de fapt, ai cîştigat. Iar dacă ai cîştigat cu adevărat sau nu are deja prea puţină importanţă.

Se pare că la o astfel de diversiune s-a dedat în 2007 şi venerabilul Nick Cave. Altfel îmi vine greu să explic nonşalanţa cu care a renunţat la regulile jocului şi la marca sa înregistrată, ca să se camufleze împreună cu nelipsiţii Warren Ellis, Martyn Casey şi Jim Sclavunos sub titulatura de Grinderman. Veţi spune, poate, că de vreme ce nu pianul, ci chitara a stat drept pilon de rezistenţă la construcţia albumului, era inevitabil ca acest proiect să sune altfel – mai puţin şlefuit, mai aspru, mai dur –, de unde şi opţiunea pentru un alt nume. Pe de altă parte, după mai bine de 20 de ani de carieră solo şi 15 albume în care a jonglat cu registrele stilistice după cum i-a dictat conştiinţa, temperamentul şi dispoziţia de moment, este, dacă nu de neînţeles, atunci cel puţin bizar să simţi nevoia unui nou debut. Mai ales că dincolo de asperităţile sale, de tonul recalcitrant dezmembrat de umor negru, Grinderman dislocă o explozie feroce de energie, buimăcitoare, vicioasă şi fără cusur. Dacă n-aţi priceput încă despre ce e vorba, am să vă lămuresc imediat: Grinderman este un Nick Cave de zile mari. Partea cu adevărat bună este că, odată ce i-ai găsit pe băieţii din Bad Seeds puşi pe şotii laolaltă cu maestrul lor, îţi vine tare greu să le rezişti, să le strici distracţia şi să ţipi în gura mare „l-am găsit pe Nick Cave!". Ar fi şi păcat, de altfel, să-ţi reaminteşti că joci „Faţea" şi că regulile cer ca orice persoană deconspirată să fie scoasă la lumină pentru a vedea, eventual, cine se pune, cine merită scuipat, cine scapă turma. Lucrul cel mai înţelept cu putinţă şi, în fapt, esenţa proiectului Grinderman, ar fi să laşi deoparte ideile preconcepute, clasificările găunoase sau băţoşeniile publice şi să te alături acestor băieţi care se distrează de minune. În cotlonul lor jovial, la adăpost de toate acele pretenţii care spun că Nick Cave n-ar trebui să cînte la chitară pentru că rezultatul nu e tocmai cel al unui virtuoz, plini de adrenalină, de testosteron şi de adolescenţă regăsită, cu un haz nebun care le permite să intoneze adorabilul „No Pussy Blues", Cave & co. redescoperă toate părţile autentice ale unei găşti de băieţi. E drept că, între timp, a intervenit suficientă maturitate încît ansamblul sonor să se îndepărteze binişor de cacofoniile care explodau odinioară în Birthday Party. Şi, Slavă Domnului, e foarte bine că se întîmplă aşa ceva pentru că, deşi post-punk-ul apocaliptic pe care îl interpreta Cave la începutul anilor '80 îşi avea savoarea lui incontestabilă, este mult mai bine să păstrezi din vremurile acelea doar ce e de păstrat: energia, umorul, spontaneitatea şi nesupunerea. Dacă îmblînzeşti însă toate asperităţile de odinioară şi adaugi vioiciune, eficienţă, tonus vital, ceva blues de bun-gust şi rock exemplar cît cuprinde, s-ar putea ca rememorarea anilor tembeli în care Birthday Party era cea mai zgomotoasă, mai turbulentă şi mai ireverenţioasă formaţie cu putinţă să devină doar un pretext pentru ca patru bărbaţi trecuţi de prima tinereţe să cînte nestingheriţi despre ce îi taie capul. Că de cele mai multe ori nu veţi descoperi doar seriozitate lucie, metafore întunecate şi parabole triste, ci şi poante, sex şi voie bună e doar un semn că Nick Cave a şters-o, pentru o vreme, din ochii publici pentru a-şi aminti cu băieţii de vremurile de altădată.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Juan Manuel de Prada, *Păsărici,* traducere din limba spaniolă de Mihai Iacob, Editura RAO, 2007.**

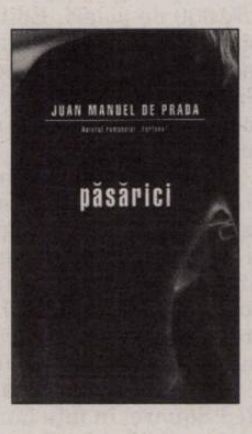

Păsăricile spaniolului Juan Manuel de Prada sînt exact cele la care vă gîndiţi: sexuri femeieşti. Fiecare beneficiază de două-trei pagini de povestire, aşa încît alăturarea lor dă acestui volum de proze scurtisime aerul unui catalog. Un catalog profund impudic, evident, dar de o impudoare ludică şi fantasmatică, fără nici o legătură cu obscenitatea. Ba chiar un catalog vesel, comic, ironic, în care tiparele prescrise ale prozei erotice devin locul de joacă literară al unui „scenarist" incredibil de imaginativ.

De Prada are o exuberanţă aproape onirică a viziunilor, fie că povesteşte despre sexul somnambulelor sau al croitoreselor, al înecatelor sau al personajelor de circ (contorsionista, echilibrista, siamezele, îmblînzitoarea de lei), al violoncelistei, siberienei, comanşei, călugăriţei budiste ori al cubanezelor, păpuşilor, mumiilor sau îngerilor. Vă amintiţi legendarul banc cu sirena? Ei bine, aici chiar şi ea are un sex – ba încă unul dublu.

Textele tînărului scriitor spaniol – declarat filo-Ramón Gómez de la Serna şi anti-Henry Miller – sînt, pînă la urmă, nişte vioaie poeme în proză, avînd ca imagine emblematică un larg „surîs vertical", iar ca sunet de fond – o chicoteală de suprarealist nostalgic. Nimic – şi cu atît mai puţin traducerea lui Mihai Iacob, meticuloasă şi plastică – nu v-ar putea bromura plăcerea lecturii lor.

DILEMA DILEMAVECHE

Faptele. *Pe 14 ianuarie 1993 a apărut primul număr al revistei* Dilema, *editată de Fundaţia Culturală Română. Pe 16 ianuarie 2004 a apărut primul număr al revistei* Dilema veche, *editată de Dilema veche srl, după ce întreaga echipă redacţională a plecat de la fostul editor. După 15 ani de* dileme & dileme vechi, *revista este editată de Adevărul Holding. 559 apariţii* Dilema + *206 (deocamdată) apariţii* Dilema veche = 765.

Ideea. *La o aşa vîrstă, ne-a venit cheful de-o antologie: ne-am gîndit să parcurgem colecţia revistei şi să vedem „ce ne spune". Nostalgie? Posibil. Fiecare redactor din echipa actuală a primit colecţia unui an de apariţie şi a trebuit să aleagă de acolo* un singur *articol. Care i-a plăcut. Care „spune ceva" despre spiritul revistei. Care, deşi e vechi, are semnificaţie şi pentru cititorii de azi. Singura restricţie pe care ne-am impus-o, pînă la urmă, a fost să nu selectăm articole scrise de membrii redacţiei (foşti şi actuali), ci doar de colaboratori. Am făcut excepţie doar pentru cei doi colegi care nu mai sînt printre noi – Tita Chiper şi Z. Ornea.*

Rezultatul. *„Subiectivităţile noastre reunite" au condus la grupajul pe care îl puteţi citi în paginile 9-16. Nu este o antologie de tip* „best of", *nu sînt „cele mai bune" sau „cele mai dilematice" articole apărute. Sînt, pur şi simplu, 15 articole (alese din cîteva zeci de mii) care credem că îi pot comunica dilematicului de astăzi ce a încercat revista noastră să facă timp de 15 ani. Bineînţeles, am pus în deschiderea antologiei articolul „Omul fără dileme" scris de dl Andrei Pleşu în urma reacţiilor (foarte amestecate, ca să nu spun mai mult) prilejuite de apariţia revistei, în 1993.*

Making off. *Nu ne-a fost uşor să alegem. Dar ne-a plăcut să parcurgem colecţia revistei. Zile la rînd, cînd fiecare foşnea (ei, da!) „paginile îngălbenite de vreme" ale colecţiei sau (ce credeaţi?) butona pe www.dilemaveche.ro în căutare de texte antologabile, din cînd în cînd se auzea cîte o exclamaţie („uite de ce ne ocupam noi în 1995!"...; „aaa, şi Cutare scria la* Dilema?..." *etc.) ori ne citeam unii altora pasaje, ca la cenaclu...*

Mod de întrebuinţare. *Dilematicii sînt rugaţi să citească aceste texte cum doresc. Iar dacă au opinii (şi, după 15 ani, putem pentru ca să spunem că au!), să ni le comunice, ca de obicei, în scris.* ***(M. V.)***

1993

Dilema *n-a avut, cum se obişnuieşte, un „articol-program" în primul număr, în care să-şi anunţe „obiectivele". La două luni de la apariţia revistei, în urma reacţiilor foarte amestecate faţă de această publicaţie cam „neclară" (nici cu Puterea, nici cu Opoziţia, nici cu tradiţionaliştii, nici cu postmoderniştii...), dl Andrei Pleşu a scris acest articol despre „duşmanul" nostru, al dilematicilor. Este textul care exprimă cel mai bine spiritul şi intenţiile* Dilemei. ***(Mircea Vasilescu)***

Andrei PLEŞU

Omul fără dileme

Uneori regret că gazeta de faţă se numeşte *Dilema*. Constat aproape în fiecare zi că duhul dîmboviţean nu poate trece pe lîngă acest cuvînt fără să alunece în poantă facilă, ironie minoră şi *malentendu* cras. Din punctul meu de vedere, cel mai supărător e *malentendu*-ul. Un demon simplificator a lăsat unora impresia că filosofia acestei publicaţii e bîlbîiala, inexistenţa criteriilor, absenţa opiniei. „O revistă fără un punct de vedere?" suna unul dintre reproşurile curente. Pe de altă parte, cînd afirmăm un punct de vedere, se găsesc repede destui care să ne reproşeze că ne-am depăşit programul, că nu sîntem destul de „dilematici". *Malentendu*-ul constă în faptul că ceea ce noi propunem drept manevră intelectuală de conjunctură, drept stil de a gîndi, e luat drept doctrină. Noi nu spunem, cotropiţi de palori metafizice, că totul e dilemă, că nimeni nu poate judeca pe nimeni şi că nimic nu se poate afirma, în chip limpede, despre nimic. Noi nu plimbăm peste lucruri o privire ceţoasă, fără discernămînt, şi nu trăim într-o cronică inhibiţie mentală. Avem şi noi nervi, avem şi noi idiosincrasii. Ştim că viciul e rău şi virtutea e bună, că cei care conservă vechile structuri sînt răi şi cei care vor să le anihileze sînt buni, că Ştefan Augustin Doinaş e bun şi Corneliu Vadim Tudor e rău, mă rog, ştim şi noi ceea ce ştie toată lumea. Şi n-avem de gînd să introducem ezitări hamletiene acolo unde lucrurile sînt clare. Socotim însă că nu toate lucrurile sînt clare şi că boala societăţii româneşti de azi e excesul tonului categoric (avînd drept efect secundar suspensia dialogului şi a dorinţei sincere de conciliere). Sîntem excedaţi de suficienţa intelectuală şi morală a celor care s-au dezvăţat să mai spună „cred că", „poate că", „mă întreb dacă", „nu mi-e foarte clar", „nu ştiu ce să spun", „trebuie să mai reflectez" şi alte asemenea formule cuviincioase, care constituie igiena însăşi a spiritului. Nu vrem să extindem dilema asupra a ceea ce, în jurul nostru, e nedilematic. Dar o recomandăm, acolo unde e cazul, ca pe un început de înţelepciune. În definitiv, nici buna creştere nu e operantă în orice împrejurare. Este însă acesta un argument să o declarăm futilă?

Ar fi, poate, folositor să ne amintim puţin de moravurile noastre prerevoluţionare. Cît de „dilematici" ştiam să fim în lumea aceea în care totuşi binele şi răul se deosebeau cu uşurinţă! Cît de firesc ni se părea, atunci, să spunem că „orice am face, nu se schimbă nimic" şi că deci e preferabil să stăm cuminţi, într-o toropeală plină de argumente!

Am trăit decenii întregi sub blestemul dilemei „din care nu se poate ieşi". Şi am plătit scump, în decembrie 1989, capacitatea noastră de a amîna. Nu cumva ne expunem, astăzi, riscului opus? Căci sîntem înconjuraţi de confuzii, ambiguităţi şi aproximaţii, iar noi ne comportăm băţos, apodictic, ca nişte activişti decerebraţi, intransigenţi, fără „complicaţii" interioare. Aşa stînd lucrurile, ne putem întreba cum şi cînd vom plăti deriva geometrică în care ne complacem deocamdată?

Dilema nu vrea altceva decît să tempereze această derivă. Ea nu vrea să relativizeze valorile sau să surdineze adevărul. Vrea însă scoaterea din joc a omului fără dileme, cu certitudinile lui (mitocăneşti sau fanatice), cu mărginirea lui inamovibilă. Există omul fără dileme proguvernamental, mereu înarmat împotriva trădătorilor din Opoziţie, şi omul fără dileme antiguvernamental, care are în buzunar reţeta mîntuirii naţionale, dar nu înţelege s-o pună la dispoziţia derbedeilor... Omul fără dileme e, în România, un personaj cu tradiţii: de la Conul Leonida care explica tot, la eroii lui Pintilie care ştiau că „americanii sînt tîmpiţi" şi femeia română „a opta minune a lumii". Un caz special e omul fără dileme cultivat, cel care se percepe pe sine drept „conştiinţa mai bună a neamului": îngrijorat şi sentenţios, el ne îngroapă în dihotomii: alege binele de rău cu o precizie oraculară, stabileşte baritonal cine va fi iertat şi cine nu, sfătuieşte, amendează, tranşează. Omul fără dileme e creatorul tuturor dictatorilor, de dreapta sau de stînga. E marele organizator, marele pedagog, marele vindecător. Pus în fruntea unei instituţii (a Televiziunii, de pildă), el îşi asumă prompt prerogative supreme: e un fel de guvern, un fel de parlament, un fel de tribunal public. Ştie ce ne trebuie, mai bine decît o ştim noi înşine. Decide, în numele nostru, ce vom gîndi, cum ne vom distra, cine binemerită admiraţia, cine, dispreţul nostru. Ne dă o glumă pe săptămînă şi o poezie pe săptămînă, alese, evident, de specialişti (aleşi de el), aşa încît să nu ne pierdem timpul amuzîndu-ne fără folos. La limită, omul fără dileme e „Big Brother", Şeful, Conducătorul. Cel căruia nu-i trece niciodată prin cap că poate greşi, că poate fi monstruos, că e nedorit şi vătămător. Cel care ştie întotdeauna ce face şi nu face decît ceea ce ştiinţa lui cubică, de beton, îi dictează să facă. Cu omul acesta, cu pericolul acesta se răfuieşte *Dilema*. Atît cît îi stă în Putere. Şi atîta vreme cît omul fără dileme nu o va anula scurt, cu un dos de palmă.

(*Dilema* nr. 8, 4 martie 1993)

1994

Ni s-a spus adesea, în primii ani, de către persoane care nu concep că despre cultură se poate vorbi şi altfel decît solemn şi cu degetul la tîmplă, că sîntem frivoli, pentru că ne ocupăm de teme neserioase precum „înjurătura la români", „plictiseala", „lenea" şi altele. Articolul următor este extras din numărul cu tema „Mit, Mitică, mititei" şi este o mostră de „frivolitate" bazată pe rafinata erudiţie a autorului. ***(Mircea Vasilescu)***

Ştefan AGOPIAN

Mititeii sau îndemnul la petrecere

„Valahia a fost destul timp robită, ca să-i fie îngăduit să răsufle înainte de a intra în acea grea carieră a popoarelor ce voiesc să se cîrmuiască singure: mai ales acestei naţiuni care se deşteaptă din somn îi este îngăduit să i se zică din cînd în cînd: Pe mîine treburile serioase". Astfel scria în 1937 principele de San-Donato, Anatol de Demidov, după o călătorie prin Principate. Însemnările lui au apărut la Paris între anii 1839-1849, în 4 volume, cu titlul *O călătorie în Rusia de miazăzi şi în Crimeea, prin Ungaria, Valahia şi Moldova*. Indiferent ce credea acest rus bogat şi celebru despre ei, românii erau pregătiţi să nu piardă vremea, Cilibi Moise lansase deja aforismul: „Întîi să te iubeşti pe tine, apoi nevasta...", iar Anton Pann versificase încă din 1834 un cod al manierelor elegante (*Hristoitie au şcoala moralului,* care învaţă obiceiurile şi năravurile bune). Aşa că orice mahalagiu ştia că trebuie să se spele, dar nu prea mult: „Ca în toată dimineaţa / să-ţi speli mîinile şi faţa / Dar nu cu multă silinţă / Şi cu vreo socotinţă..." Tot de la Anton Pann, bucureşteanul învăţase şi altele: „Sare dacă-ţi trebuieşte / Nu lua din ea cu deşte..." sau „Să nu rozi vreodată oase / că sunt lucruri mojicioase / or să le spargi în măsele, / să sugi măduva din ele". Foarte urîcios lucru, consideră autorul, este acela de a prinde şi a „sfărîma" pureci cînd eşti la vreo petrecere. Moravurile erau libere, multă vreme băile publice au fost mixte, fiind un bun prilej de preacurvie, iar casele de toleranţă de abia sub conservatorul Pache Protopopescu (primar al Capitalei între 1888 şi 1891) primesc un felinar roşu la intrare, care sînt retrase după plecarea lui Pache, fiind considerate indecente. Oraşul e plin de cîrciumi, grădini de vară, cafenele, săli de bal. Multe şi pentru toate pungile. La balul de la „Pomul verde" se venea cu picioarele goale, cu slujnica după tine care căra un urcior cu apă. La intrare era o piatră pentru spălatul picioarelor. Se bea vin cu oala, se mîncau cîrnaţi, pîrjoale şi piftie. Doritorii de dans se recrutau dintre: „Slugi din prăvălii / De pe Lipscani / Cizmari, vizitii / Bărbieri şi băcani / Şi fete sărace / Ce n-au de mîncare / Care vor să joace / Cît e noaptea mare..." (N.T. Orăşanu, *Misterele mahalalelor sau cronica scandaloasă a oraşului,* 1857).

Cişmigiul, „o boltă mocirloasă, cu izvoare subterane care nu secau niciodată", raiul raţelor sălbatice, devenise în 1852, sub mîna lui Wilhelm Mayer, un grădinar-peisagist neamţ, o grădină foarte frecventată, loc „vesel de adunare al tuturor plimbătorilor, singurul loc unde se uită că te găseşti în Muntenia" (cf. W. Derblich, ofiţer austriac). În oraşul sacalelor şi al salepului fierbinte (o băutură făcută din tuberculă de *Orchis morio, poroinic* sau *coaiele popii),* principalul personaj devenise *stîlpul de cafenea,* numit de Orăşanu *Lionil* sau de Caragiale, *filfizon.* Iată-l pe filfizonul lui Caragiale: „Gherac negru la doi butoni, jiletcă de pichet în faţa oului de raţă, cu bumbi de sticlă cît o alună turcească, imitaţie foarte reuşită de mărgăritar; sau altă jiletcă de plisă vişinie cu bumbi roşii de mărgean fals; pantaloni de postav subţire *gris-perle;* pantofi de piele de mănuşe cu funde mari şi cu cataramă şi capelă-naltă. În toiul verii, o hăinuţă scurtă, fără talie, de dril alb, 'ncheiată într-un bumb; jiletca, pantalonii, pălăria şi ghetele de aceeaşi materie" („Broaşte... destule", *Moftul român,* 1893, 24 ianuarie).

Lumea se distra cu poeziile „celebrului" State Prodănescu (?-1995) „Cernanitză apă rece / Pe pod cocoanele trece / Şi se plimbă prin saloane / Şi mînîncă macaroane / Cine are bani / mănîncă biftec..." (C.D. Severeanu, *Din amintirile mele,* 1929). Prodănescu era bulgar, proprietar de casă cu etaj în suburbia Popa Herea, unde avea chiriaş pe un anume căpităn Căpităneanu, rău platnic al chiriei: „...Aşa se petrec lucrurile în Europa / Şi chiar în Austria / Iar nu ca căpitan Căpităneanu / Care nu mi-a plătit chiria!" cu varianta: „Eu cînt a armatei noastre gloria, / iar nu ca căpitan Căpităneanu care nu mi-a plătit chiria!" (pentru alte amănunte vezi Constantin Bacalbaşa, *Bucureştii de altădată,* vol. II., 1993). Se petrecea în draci: „Ştiu c-am petrecut!... Cinci ore fără-ntrerupere, pe nerăsuflate... Cam pe la deşteptatul rîndunicilor-ţal!... Aperitive, 18; baterii, 8; şampanii, 12 şi 22 pachete de Regale... şi cinci rînduri de marghilomane. (...) Ajungem la lăptărie. Cîte un pahar de şampanie la botul calului! – etc.!! Etc.!!! Se face ziuă... Reintrăm în Capitală, în căutarea unui jvarţ cu *cognac* fin... Am găsit... Unde găsim noi acum ciorbă de burtă? Şi cu toţii ne-am dus prin urmare să ne dregem lîngă

hală. Adevărul e că schembeaua (ciorba de burtă, *n.n.)* dreasă bine, cu puţin ardei roşu, este, la ocazie, superioară cafelei cu *cognac* fin – drege... Lucru mare! (...) Apoi am dejunat – mai devreme – la Lăptărie – pînă seara." (I.L. Caragiale, „Repausul dominical", *Universul,* 25 mai, 1909).

La o astfel de petrecere trebuie că a inventat umanistul Nae Orăşanu o listă de bucate şi băuturi care a devenit repede celebră în tot oraşul. Întîmplarea a avut loc în cîrciuma (altfel modestă) ţinută de un anume Iordache Ionescu, pe Covaci. O oca de vin cu borviz la gheaţă s-a numit: *o baterie,* cîrnatul mic: *mititel,* iar cel mare: *patrician,* nota de plată: *protocolul* (C. Bacalbaşa, *op. cit.,* vol. I, 1987).

Una peste alta, cu sau fără îndemnul lui Demidov, românii au petrecut zdravăn.

Primul război mondial le-a dat alte îndemnuri, iar după 1918 au ştiut să arate Europei că sînt în stare şi de lucruri serioase. În numai 20 de ani, România a devenit o ţară europeană. În 1945, un „rus" georgian ne-a adus rapid înapoi de unde plecasem. Acum iar ne distrăm.

(Dilema nr. 57, 11 februarie, 1994)

1995

Articolul lui Teodor Baconsky „O teologie a vîrstelor" are meritul de a fi contribuit la demontarea prejudecăţilor legate de vîrsta a treia cu care ne confruntam în 1995 şi continuăm să o facem şi astăzi: nu doar că reprezentanţii acesteia nu mai sînt destul de utili (!) social, ci sînt şi responsabili, prin votul lor, pentru prelungirea postcomunismului şi tranziţiei... Abordarea documentată, serioasă, solid argumentată cultural şi fără părtinire a unei probleme sociale constituie, de altfel, o „marcă" a Dilemei (vechi). ***(Iaromira Popovici)***

Teodor BACONSKY

O teologie a vîrstelor

Virtuţi relative. În contrast cu maturitatea – etapă a presupusului echilibru –, tinereţea şi bătrîneţea sînt vîrste asimetrice, excesive, paradoxale. Asimetrice, pentru că forţa şi înţelepciunea sînt distribuite inegal, departe de ideea şi mereu conjurata lor alianţă. Excesive, pentru că radicalismul pîndeşte deopotrivă junimea căutătoare de forme şi senectutea incapabilă să le abandoneze. Paradoxale, în fine, pentru că atît tinerii, cît şi vîrstnicii fac obiectul unor percepţii sociale alternative: cînd admiraţi, cînd detestaţi, ei au obligaţia permanentă de a-şi consolida statutul, la limita dintre privilegiu şi osîndă.

Insul adult e comparabil cu o maşinărie bine unsă, cu un obiect a cărui mişcare purcede dintr-o inerţie perfect mascată. El seamănă mai mult cu un satelit fixat pe orbită decît cu un avion care înfruntă gravitaţia în perioada critică a decolării sau a revenirii la sol. Uitînd cel mai adesea de unde a plecat şi încotro merge, maturul pare cuprins de euforia propriei funcţionalităţi. În ochii lui, importantă e buna gestionare a derapajelor, pe scurt, arta de a fi mediocru. Sănătatea, „medie"; situaţia profesională, „stabilă"; viaţa familială, „rodată"; poziţia în comunitate, „dobîndită" (şi mai ales apărută prin repetarea aceloraşi lecţii) – iată invariabila partitură a personajului „copt"! Din acest unghi, vîrsta mijlocie este o binecuvîntare echivocă, dacă nu cumva un dezastru care se ignoră. Atîta timp cît rămînem anchilozaţi în hotarele ei, totul – de la rîvnita capodoperă, pînă la eventuala moarte – suportă rigorile jumătăţii de măsură şi confortul precar al jumătăţilor de adevăr... Aşa ne-am putea explica faptul că „maturii" monopolizează tendenţial normalitatea, purtîndu-se represiv cu tinerii şi neglijîndu-i pe cei aflaţi la capătul cursei...

Nu putem, desigur, generaliza şi nici pune la stîlpul infamiei o clasă de vîrstă sociologic labilă şi psihologic permeabilă. E clar, de pildă, că într-o mulţime de „maturi" coexistă rodnic indeterminările tinereţii şi intuiţiile crepusculare ale seniorilor. În purtarea multor adulţi persistă o anumită, mozartiană, uşurătate, şi nu puţini tineri fac, dimpotrivă, dovada deplinei lor amplitudini intelectuale. Ne întîlnim frecvent cu bătrîni a căror intactă curiozitate sfidează regula decrepitudinii, tot aşa cum ne încrucişăm cu feluriţi adolescenţi tenebroşi, plictisiţi de viaţă, înainte de a o fi gustat realmente... Unul, precoce la epoca pantalonilor scurţi, devine iremediabil plat în preajma bacalaureatului... Altul, handicapat iniţial de cele mai slabe rezultate şcolare, se dovedeşte a fi scînteietor odată ajuns la mai consistenta libertate a studenţiei... Acesta, deşi dărăpănat fiziceşte, se vrea cu orice preţ seducător şi verde. Acela, inexpresiv la ora robusteţilor cuadragenare, se transformă cu anii într-o prezenţă plină de farmec... După cum observăm, diversitatea tipurilor şi a comportamentelor umane copleşeşte reducţiile la care apelăm atunci cînd idealizăm o vîrstă, în detrimentul alteia.

Mărturisim pînă la capăt. Continui totuşi să mă tem mai mult de vîrsta a doua decît de prima şi ultima dintre cele ce ne sînt date aici. E adevărat, după cum sugeram adineaori, că nimeni nu are o singură vîrstă. Purtăm în noi – precum un palimpsest straturile de cerneală – mozaicul unor condiţionări decalate sau, dacă vrem, realitatea unei identităţi plurale, în interiorul căreia „natura" şi „cultura" se suprapun parţial. Petrecem dimineţi juvenile şi după-amieze bătrînicioase. Migraţia fantasmelor noastre acoperă, printr-un soi de imaginară ubicuitate, ansamblul ipostazelor temporale de care se învredniceşte individul comun...

Esenţială rămîne, în tot acest joc de oglinzi, capacitatea fiecăruia de a nu pierde din vedere ţinta divină a oricărui *cursus* pămîntesc. Or, fapt este că amintita capacitate se exercită cu mai mult firesc la începutul şi la sfîrşitul parcursului nostru, adică atunci cînd francheţea visului şi amărăciunea lucidităţii salvează în noi acea parte de smerenie pe care „maturitatea", cu obtuza ei siguranţă de sine, reuşeşte să o estompeze. Pentru a ne micşora salutar, pentru a ne lepăda de noi înşine, aşa cum ne cere Hristos, trebuie să acuzăm vertijul propriului viitor (existenţial sau eshatologic). E nevoie de teroarea spaţiilor oarbe, de infinitatea presantă a unui timp virtual, pentru a resimţi urgenţa lui Dumnezeu. Şi cine poate mai bine experimenta o atare anxietate decît tinerii şi bătrînii? Cu excepţia cazurilor lăturalnice, ei sînt cu toţii exponenţii unui *egoism jertfelnic:* tînărul, pentru că, în plin narcisism, e gata să moară pentru o cauză înaltă, de îndată ce a înţeles-o; vîrstnicul, pentru că, otrăvit de îndelunga coabitare cu el însuşi, îşi aşteaptă decesul ca pe o izbăvire. Ambii sînt pregătiţi să-şi iasă din fire, sau, cu o vorbă mai tehnică, să cunoască starea de extaz. Şi în ambele posturi, sufletul îşi hrăneşte nobleţea din propriile insuficienţe: pe de o parte, *frăgezimea* unui psihic neîncercat şi vulnerabil; pe de altă parte, *frăgezirea* unui ego maltratat de împrejurări, traumatizat de eşecuri, jupuit de viu...

Dintr-o atare perspectivă, bătrînul pare a fi avantajat în raport cu tînărul situat la începutul ciclului vital. Căci, dacă tînărul generic se poate fără îndoială sacrifica, prea puţini dintre tinerii în carne şi oase consimt vreo jertfă cît de mică. În absenţa unei credinţe împărtăşite, ispita celui tînăr este aceea de a-l imita pe maturul „realizat" şi nu există, spuneam, un alt drum mai scurt către împotmolirea într-o călduţă resemnare lucrativă. Spre deosebire de comoditatea junilor care vor să-şi precipite, servil, maturizarea, vîrstnicul nu mai are, din fericire, pe cine copia: el este prin urmare obligat să-şi rămînă fidel, să-şi studieze paragina cu răceala unui entomolog, să accepte – uşurat – proximitatea declinului şi iminenţa saltului final. Neputinţa trupească fiind cel mai eficient succedaneu al ascezei, nimic nu-l mai opreşte pe bătrîn să se dedice celor veşnice, precum Iov, care, tolănit pe grămada sa de gunoi, convorbea cu Dumnezeu... Cînd *nu mai avem ce face,* cînd ne prefacem într-un ghem de dureri şi scîrbe, cînd orice revoltă este mai obositoare decît improbabila ei satisfacţie, cînd efortul de a supravieţui implică banalitatea suferinţei, atunci abia ajungem, în chip natural, la despuierea interioară pe care misticii au obţinut-o dintotdeauna în chip spiritual. Dincolo de orice aplecare doloristă, această coincidenţă are darul de a ne demonstra că *ieşirea din sine pentru a-L întîlni pe Dumnezeu* nu este (doar) un construct socio-cultural – aşa cum crede ştiinţa religiilor –, ci mai degrabă o vocaţie a speciei, după cum ne învaţă teologia. Evident că relaţia cu absolutul dumnezeiesc este îndeobşte socializată şi codificată în contextul unor tradiţii specifice. Dar valoarea obiectiv iniţiatică a senectuţii ne indică la fel de clar faptul că religiozitatea se actualizează semnificativ spre capătul destinului personal, chiar dacă subiectul acelui destin a fost de bunăvoie ireligios. Că mai există cîte un scelerat care, protagonist al unei farse demonice, moare articulînd blasfemii, nu se poate contesta. În regulă generală însă, curba entropică pe care alunecăm face din oricine un mărturisitor poate întîrziat, dar totdeauna sincer, al dorului de Celălalt.

Epilogul indispus. Se ştie că, în societăţile tradiţionale, bătrînii erau veneraţi mai ceva ca statuile zeităţilor hittite. Vremea noastră a creat şi impus cu totul alte atitudini: Occidentul îi „răsfaţă", condamnîndu-i la o singurătate aseptică şi la un sfîrşit de o maximă, cică organizată, „discreţie". Li se cere să fie veseli, să se implice în tot soiul de „pasiuni" utile, dar mai ales să dispară fără zgomot, într-o cameră de spital echipată pînă la dezumanizare. La noi, situaţia lor e notoriu-deplorabilă: pensii ridicole, surogatul de asistenţă medicală, pacostea unor infrastructuri vetuste – toate aceste tare sistematice fac din viaţa vîrstnicilor un soi de carnaval mizerabil, pe care mass-media îl dezvăluie zadarnic. Cred că această desconsiderare (care îi afectează, simetric, şi pe cei tineri) este degradantă pentru toată suflarea românească, de la vlădică la opincă. Şi sînt obligat să văd aici semnul cel mai trist al faptului că mitocanul adus în faţă de comunism a reuşit să-şi impună „filozofia": un hedonism de birt, o amoralitate sentimentală, un dizgraţios solipsism fiziologic... O mitocănie boită balcanic, jovial-necredincioasă, bonom-suficientă, vorbăreaţă şi laşă... O ticăloşie mijlocaşă, lipsită deopotrivă de inocenţă şi de riduri!

(Dilema nr. 142, 29 septembrie 1995)

1996

Eu cred că Irina Nicolau trăia pe stradă. Aproape ca un aurolac, amuşina locurile şi oamenii. Intra în curţi, ca la ţară, dar nu ca să cumpere lapte, ouă, oale de lut, laviţe şi ii, ci ca să afle poveşti. Apoi le ţesea cu mîna ei, ieşeau poveştile ei.

Aş fi putut alege oricare dintre aceste poveşti ale ei, *publicate în* Dilema, *dar am ales-o pe asta, în care Irina vorbeşte despre* tatuajele *Bucureştiului. Nu ştiu pe nimeni să o fi făcut mai bine ca ea...* ***(Alex. Leo Şerban)***

Irina NICOLAU

Raţia de graffiti

Vo-taţi soa-re-le... Ce înseamnă asta, mamă? Lasă prostiile, mai bine citeşte frumos acolo, tu-tun-ge-rie... A trecut mult timp pînă am înţeles sensul cuvintelor pe care le silabiseam în copilărie şi, mai mult timp, pînă cînd m-am lămurit de ce „votaţi soarele" fusese un text atît de durabil, singurul care supravieţuise după alegerile din '46.

Această amintire a fost, cred, sîmburele gustului meu pentru scrierile neconvenţionale. Dar zidurile unui oraş bolşevic oferă puţine satisfacţii amatorului de astfel de scrieri. Un adevărat comunist scrie „spontan" cu şablon *Trăiască Partidul Comunist Român* şi alte lozinci mobilizatoare. Am fost silită astfel să mă limitez la literatura de closete, la chicotelile unor hipioţi întîrziaţi care recomandau „faceţi dragoste, nu război" pe englezeşte şi la dezvăluirile scandaloase de tipul „Gigel plus Viorica egal inimioară". În decembrie '89, românii şi-au luat odată cu raţia de libertate şi pe cea de graffiti.

Îmi amintesc cum pe 22, cînd toţi au ieşit în stradă, am ieşit şi eu. În faţa magazinului Gioconda, un miliţian m-a îmbrăţişat şi mi-a dat un pumn de seminţe. Acum, cînd scriu, mă întreb de unde o fi avut seminţele? Oricum, nu le-am mîncat, le păstrez şi azi. Am trecut prin Piaţa Romană şi pe la Palat. N-am văzut nimic scris pe ziduri. N-aveam ochi de văzut. Aveam, în schimb, urechi. Cum am intrat în casă am deschis televizorul. Vorbea Dinescu. Am pus casetofonul pe înregistrare. Peste noapte n-am dormit deloc.

În 23 şi 24 am stat nemişcată în casă. Pe strada mea se trăgea ca la balamucul nou. Am continuat să înregistrez. Una cîte una, am renunţat la casetele cu muzica tinereţii noastre.

În 25 am zis, gata, eu mă duc! Am oprit o maşină care mergea spre Universitate şi am rugat pe tipii din ea să mă ia. În Piaţa Kogălniceanu, un cordon de miliţieni şi voluntari ne-au oprit spunînd că se trage pe 6 Martie şi că ar fi mult mai bine pentru noi să ne întoarcem. Jurnaliştii, pentru că tipii erau jurnalişti, mi-au zis: noi mergem, ţie dacă ţi-e frică, coboară. Mi-era mai frică să cobor, aşa că am zis nu, adică nu mi-e frică, şi am ajuns la Universitate. Acolo am coborît. Se auzeau împuşcături. Ei şi-au văzut de ale lor şi eu am plecat, pe jos, spre Romană. Mergeam la serviciu cu sentimentul că sînt nevasta Meşterului Manole, orice s-ar întîmpla, trebuie să ajung. Cu coada ochiului am zărit ceva scris pe Universitate. Scris, şters, şi iar scris. Era ceva şi pe Intercontinental. Şters în grabă. Nu reţineam nimic, muream de frică. Cînd am ajuns în dreptul cinematografului Patria – a fost Aro şi iar Aro – am văzut un tip notînd de zor într-un carnet cuvinte scrise pe pereţi. În elanul de comunicare cu care rămăsesem din dimineaţa lui 22, l-am întrebat de ce le copiază. Mi-a răspuns că este scriitor şi că intenţionează să facă o carte despre ce se întîmplă sub ochii noştri. Domnule dragă, i-am spus, voi copia şi eu, doar sînt folcloristă, uite telefonul meu, dă-mi-l pe al dumitale, cînd se termină toate astea facem un fond comun. În relaxarea care m-a cuprins n-am observat hoţul care mi-a furat portofelul şi s-a dus pe apa sîmbetei telefonul omului, nu l-am mai văzut de atunci. Am ajuns la serviciu. Vînzoleală mare. Aproape imediat am primit un telefon. Mama mă anunţa plîngînd că, la Constanţa, a fost împuşcat nepotul nostru Cosmin. Era un copil, avea patrusprezece ani, m-a apucat turbarea. Turbare şi ură, loc pentru durere în sufletul meu n-am avut. Am simţit că trebuie să fac ceva. Nu ştiam ce. O colivă durabilă. Noroc cu omul de pe stradă, am decis să fac o carte din vorbe scrise şi rostite cu sufletul la gură. Am continuat să înregistrez şi am copiat de pe ziduri, între Universitate şi Piaţa Romană, fiecare cuvînt. Mă simt ispitită să vorbesc despre oamenii care au lucrat împreună cu mine la carte, să spun toată povestea, dar n-o s-o fac. Mă voi mulţumi să precizez că pe ultima pagină a cărţii există fotografia unui graffiti care spune *Nu ne temem.* Şi eu chiar nu mă mai tem.

(Dilema nr. 184, 19-25 iulie 1996)

1997

Aş vrea ca acest articol să fie văzut ca un omagiu adus lui Z. Ornea, istoricul care ştia totul despre oricine scrisese vreodată vreo pagină de literatură. Articolul de faţă, dedicat primilor mari „rebeli" din literatura noastră, iconoclaştii, nonconformiştii... Creangă, Eminescu şi Maiorescu, arată cît de proaspătă şi de lipsită de prejudecăţi era privirea lui Z. Ornea, cel mai strălucit şi, din păcate, ultimul istoric literar adevărat pe care l-am avut. ***(Marius Chivu)***

Z. ORNEA

Nonconformisme celebre

Dicţionarele precizează că, de fapt, conformismul este supunerea docilă, oportunistă faţă de opiniile altora, copiindu-le slugarnic, chiar dacă nu se potrivesc cu propriile convingeri. Aceasta, aş adăuga, dacă acceptăm ideea că un conformist poate avea, în forul său interior, convingeri. Dar ştie de minune să le ascundă, adaptîndu-se cameleonic realului, chiar dacă nu-l agreează. Sînt însă destule firi, să le numim necanonice. De obicei, din stirpea acestora fac parte scriitori adevăraţi, al căror rost este, tocmai – după o vestită apreciere a lui Camus – să se împotrivească atmosferei timpului. Şi au fost destui, la noi, care s-au comportat împotriva canoanelor, fiind adesea, de nu insurgenţi în sensul clasic al termenului, oricum nişte certaţi cu normele, altfel zicînd, inconformişti. Creangă, de pildă, ieşit cu atestat de diacon în decembrie 1858, căsătorit şi hirotonisit, la 24 de ani, diacon la biserica unde slujea socrul său. Dar era nestatornic la femei şi nu-şi putea iubi prea tînăra soţie, luată numai pentru că spera să moştenească parohia socrului său Ioan Grigoriu. În 1860 devine student la nou înfiinţata Facultate de Teologie din Iaşi care însă, după un an, îşi închide porţile, încît diaconul se înscrie la Şcoala preparandală, neurmînd-o însă, acum, din lipsă de mijloace. Se certase rău cu socrul şi se angajase diacon la alt preot, apoi revine la socrul său în 1863, încercînd să-l suporte. În octombrie al aceluiaşi an 1863 redevine elev la Şcoala preparandală, acum condusă de Titu Maiorescu, unde se distinge ca un elev eminent. Dar era şcolar în toate zilele săptămînii, iar duminica, slujitor al bisericii. Iese întîiul la examenul final al întîiului an şi în al doilea an, la recomandarea lui Maiorescu, căpătase şi slujba de institutor. Certat cu socrul său, era în căutare de casă, împovărat cu familie (avea, acum, şi un fiu de patru ani). Dar a fost clasificat tot primul şi la sfîrşitul studiilor. Tot peregrinînd, devine diacon la Biserica Golia, avînd asigurată şi o catedră de institutor. Aici, la Biserica Golia (vecină cu Spitalul de boli nervoase), într-o căsuţă din curte, se instală, în 1866, Creangă. Dar în 1867 îl părăseşte soţia, ceea ce era grav pentru un diacon ce năzuia să ajungă preot. Ascunzînd, cîţiva ani buni, defecţiunea intervenită în familie, diaconul îşi luă o ţiitoare, renunţînd, de fapt, la preoţie. Nici cu slujbele de diacon nu se împăca deloc şi avea opinii critice despre formalismul Bisericii. În pofida îndatoririlor cinului de faţă, totuşi, bisericească, s-a dus la un spectacol de teatru la Naţionalul ieşean. S-au găsit denunţători şi cazul a ajuns la mitropolit. Creangă, mustrat rău, se adresează cu o ţanţoşă replică, în martie 1868, către mitropolit, în care recunoaşte că a fost la cîteva spectacole la Naţional „unde n-am văzut nimic scandalos şi demoralisatoru, ci din contră combaterea tuturoru viciuriloru şi susţinerea de totu ce este justu şi ceea ce priveşte datoria omului către Dumnezeu şi societate". Era mai mult decît un act de inconformism. Era unul de efectivă răzvrătire. A fost, în consecinţă, suspendat din diaconie. Nu a înţeles să se concilieze cu forurile bisericeşti. Dimpotrivă, s-a dus din nou la teatru. Ba chiar, deşi iertat o vreme şi reîncadrat diacon, cu firea lui de insurgent îşi scandaliza superiorii. Pornit împotriva stareţului Mănăstirii Golia, într-o zi mohorîtă de primăvară, ciorile înnegrind copacii largii curţi, diaconul puse mîna pe o puşcă şi trase, cu sete, în ciori. Protopopul, din întîmplare la faţa locului, îl chestionă cum de o faţă bisericească umblă cu puşca. Evenimentul ajunse, sub forma unei ştiri de senzaţie, în *Curierul de Iaşi*. Aşa a aflat de caz mitropolitul Calinic, care, repede, a dat dispoziţii de anchetă. Chestionat, Creangă a recunoscut mîndru că, într-adevăr, a tras cu puşca, întrebîndu-l, cu prefăcută naivitate, pe superior cum altfel se poate scăpa de necuviinţa ciorilor pe turla bisericii. Negăsind „vina" în codurile canoanelor, mitropolitul îl iertă, din nou, pe inconformist. Dar, prevenit, deşi a mai stat la Golia vreo trei ani, institutorul Creangă, găsindu-şi o şcoală mai bună, şi-a cumpărat, pe numele ţiitoarei, o căsuţă de mahala (probabil bojdeuca din Ţicău). Mutarea de la Golia a fost, negreşit, o despărţire de diaconie. Ca un act sfidător de răzvrătit şi-a tuns pletele. Dar, hîtru, făcea apel la un articol de canon reformator al cinului preoţesc, cu care întîmpina mustrările superiorilor. Mitropolia se arăta consternată, întrebîndu-se alarmată dacă diaconul „poate liturgisi într-o asemenea stare". În septembrie 1875 a fost suspendat din diaconie pentru o vreme. Chemat la Consistoriu pentru anchetă, diaconul răspunse cu un protest în care afirmă că „retezarea părului nu este o abatere disciplinară". Mitropolia îi răspunse printr-o decizie clară, fiind anunţat că este „oprit de lucrarea diaconiei pentru totdeauna pînă cînd veţi da probe de îndreptare". Nici vorbă de îndreptare. Creangă îşi cumpără haine de tîrgoveţ, lepădă potcapul şi anteriul, umblînd aşa pe străzile Iaşiului, în vara lui 1872. Era o înfruntare nonconformistă şi un scandal fără precedent. Mitropolia se adresă Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice reclamînd comportarea scandaloasă a „profesorului din Iaşi, Ion Creangă", cerîndu-i definitiva sa suspendare din diaconie. Cristian Tell, ministrul în funcţiune, scandalizat şi el că un răspopit educă tinerele vlăstare, îl destitui şi din profesorat în iulie 1872. Era un abuz pentru că Ion Creangă ultragiase numai comportamentul de cleric, nu şi de institutor. A trimis o întîmpinare Ministerului, în care se plîngea de „nedreaptă lovitură". Fără succes. Deveni, în toamnă, proprietarul unui debit de tutun. Acum, eliberat total de diaconie, ceru şi obţinu – în septembrie 1873 – divorţul de fosta soţie. Nonconformistul răzvrătit înţelegea să-şi asume responsabilitatea opţiunilor sale. În 1874, T. Maiorescu, devenit ministru în locul lui Tell, îl reintegră pe fostul său elev în învăţămînt. Dar inconformismul s-a păstrat.

Un nonconformist – prin convingeri – a fost şi Eminescu. Trec peste incidentul şcolarităţii sale, în care Călinescu identificase o neorînduială a geniului. Oricum, mereu în răspăr cu şcoala, viitorul poet nu a trecut de trei clase gimnaziale şi, cu tot efortul, n-a putut merge mai departe. La Universitatea din Viena a fost student privat, neînscris după regulamentele în vigoare. La universitatea berlineză situaţia sa se legalizase pentru că a depus un certificat proforma de absolvire a liceului, eliberat la Botoşani, de prietenul Al. Lambrior, ajuns director al liceului din acea localitate. Ar fi putut, cu aceste acte în regulă, să-şi ia repede un doctorat la o universitate periferică, după cum l-a îndemnat Maiorescu în 1874, să-şi termine rapid studiile pentru a căpăta, în ţară, catedra de filosofie a universităţii ieşene. Acest proiect Maiorescu i l-a comunicat de îndată ce a ajuns (în aprilie 1874) ministru al Instrucţiunii Publice. Nu era poetul omul făcut să se aranjeze convenabil. Curînd s-a reîntors în ţară fără doctorat şi fără studiile universitare încheiate. Promitea, moale, că o va face. Deocamdată, n-a putut căpăta decît postul de director al Bibliotecii universitare din Iaşi şi, apoi, de revizor şcolar. La plecarea conservatorilor din guvernare şi venirea la putere a liberalilor, a rămas fără slujbă. După episodul *Curierului de Iaşi,* în octombrie 1877, la recomandarea lui Maiorescu, ajunge redactor la bucureşteanul conservator *Timpul,* unde mai lucrau Slavici, apoi şi Caragiale. Condeiul poetului străluceşte de îndată. În februarie 1880 ajunge chiar redactor-şef, şi în ianuarie 1882, numai prim-redactor pentru partea politică. Gazeta *Timpul* era finanţată, prin stipendii, de fruntaşii conservatori. Voiau o gazetă care să le exprime o mijlocie a vederilor lor politice. Care erau, desigur, antiliberale, dar mereu predispuse spre compromis. Nu era însă Eminescu omul compromisurilor. El era antiliberal convins şi neîmpăcat, înţelegînd să exprime, de nimic mlădiat, crezurile sale politice. Nonconformismul său era sprijinit pe o ideologie paseistă, antiliberală în totalitate, refuzînd înnoirea structurilor româneşti. Articolele sale erau atît de învăpăiate încît au sfîrşit prin a-i supăra chiar şi pe liderii politici junimişti. În octombrie 1878, I.A. Cantacuzino (Zizin) i se plîngea lui Maiorescu că Eminescu transformase *Timpul* în ziarul său personal. Iritaţi de nesupunerea nonconformistă – incontrolabilă – a poetului devenit gazetar de principii, mai-marii conservatorilor, deşi îl stimau mult, au sfîrşit prin a-l coborî din demnitatea de redactor-şef în cea de prim-redactor, aducînd redactori-şefi (Grigore G. Păucescu, Zizin Cantacuzino) care să-l supravegheze pe poet. Inutil. Poetul continua să toarne, în articolele sale nesemnate (obicei al epocii), convingerile politice inconformiste, toate aproape declaraţii de război împotriva liberalilor. Şi asta pînă în iunie 1883, cînd boala l-a împresurat nemiloasă. Supuşenia conformistă era dispreţuită profund de poet.

Nonconformismul şi chiar insurgenţa sfidătoare au guvernat şi atitudinile Junimii, în primii ani de la fondare. Junimea a început prin a irita mediul stătut al dăscălimii ieşene. Ciclul prelecţiunilor populare atrăgea tot ceea ce era mai distins în lumea cultivată a Iaşilor. S-a auzit apoi de jovialitatea aproape boemă, nesupunerea la poncife, zeflemeaua acidă care domneau la reuniunile săptămînale ale societăţii. Reexaminarea critică a tot ceea ce era moştenire spirituală şi articolele – iconoclaste – ale lui Maiorescu au sfîrşit prin a scandaliza nu numai lumea intelectuală a Iaşilor, dar şi pe cea a Bucureştiului. A devenit cunoscut, destul de repede, că unii junimişti – şi în primul rînd Maiorescu – erau liber-cugetători, ceea ce a adăugat o notă în plus „scandalului" reprezentat de Junimea. „Oamenii ăştia – se tot spunea – n-au nimic sfînt." Într-adevăr, junimiştii (din epoca de început) refuzau să accepte convenienţele de orice fel, persiflîndu-le fără milă, atent, prompt şi în detalii, cu sadism. Literatura, gazetăria, comportamentul politicienilor, manualele didactice, religia, falsele tradiţii, oratoria tremolată, ortografia, artele, organizarea şcolară, morala şi moravurile, totul era trecut prin ciurul ironiei. O ironie rece, neiertătoare care utiliza toate mijloacele gamei. Ce-i drept, mai tîrziu, după 1871, cînd junimiştii – cei notorii – au început „să facă" politică, utilizînd recuzita de rigoare, puteau fi surprinşi – uşor – în flagrant delict. Unele – ce-i drept numai unele – dintre obiectivele zeflemelelor atît de acidulate se adunaseră şi în propria ogradă. Dar asta se va petrece mai tîrziu. Deocamdată, acum, la începuturi, erau invulnerabili – şi fără menajamente – blasfematorii. Într-un cuvînt, iconoclaşti fiind, erau profund nonconformişti.

(Dilema nr. 228, 6-12 iunie 1997)

1998

Cronicar al actualităţii, în timp ce scria cărţi fundamentale pentru înţelegerea trecutului comunist al României, Pavel Câmpeanu nu era niciodată mînios sau dispreţuitor: consemna, preciza, era sensibil la amploarea unor fenomene aparent marginale, explica în ce fel patimile momentului angajează istoria. Românii sînt nemulţumiţi de Parlament, iar parlamentarii sînt nemulţumiţi de români. Acum, la fel ca în 1998. ***(Magdalena Boiangiu)***

Pavel CÂMPEANU

O instituţie în suferinţă: Parlamentul

Sindromul. Spre deosebire de Antichitatea greacă, în lumea modernă democraţia şi Parlamentul sînt inseparabile. Nu însă şi pentru cetăţenii României tranziţionale, mult mai dispuşi să admire democraţia decît Parlamentul menit să o întruchipeze. Şi totuşi: o democraţie poate avea o instituţie prezidenţială, după cum, la fel de bine, se poate lipsi de ea. În schimb, nu există democraţie fără Parlament, dar există Parlament fără democraţie. Un regim nu devine democratic prin simpla prezenţă a Parlamentului, ci prin măsura în care acesta îşi îndeplineşte funcţia specifică: elaborarea legilor pe care societatea, în ansamblul ei, le acceptă pentru că sînt compatibile cu nevoile sale. Rezultă că un regim democratic este implicit un regim parlamentar, consolidarea celui dintîi fiind inseparabilă de a celui din urmă. Cît de efectivă poate fi în acest caz înaintarea spre democraţie a unei societăţi prea puţin încrezătoare în Parlamentul cu care s-a dotat?

Dintre toate instituţiile puterii cristalizate după 1989, cele mai răspîndite şi mai persistente aprehensiuni le stîrneşte Parlamentul. Sondajele de opinie plasează cu aceeaşi regularitate Armata şi Biserica la cotele cele mai ridicate de credibilitate, şi Parlamentul, la cele mai coborîte, o distribuţie care se repetă cu un soi de monotonie sub toate legislaturile. Atît de puţin măgulitoarea reprezentare a corpurilor reprezentative creează unul dintre enigmaticele paradoxuri ale tranziţiei: prin participarea constant masivă la vot, societatea recunoaşte Parlamentului o importanţă pe care i-o contestă după ce l-a ales. Incongruenţa dintre comportamentul electoral şi opiniile postelectorale este vădită. Presupunerea cea mai la îndemînă ar fi aceea că opiniile critice nu vizează Parlamentul ca instituţie, ci performanţele lui. Aparent de la sine înţeleasă, presupunerea rezistă însă anevoie confruntării cu unele fapte evidente. Un astfel de fapt ne aminteşte, de pildă, că performanţele Parlamentului nu depind de natura sa generală, ci de compoziţia lui concretă: ce fracţiune îl domină, cine sînt actorii care îl formează şi cei care îi dirijează activitatea etc. Or, viziunea critică asupra Parlamentului este o constantă a celor trei legislaturi. Ne găsim în faţa unei flagrante desincronizări: ocupanţii fotoliilor parlamentare se schimbă în proporţii considerabile, raporturile dintre principalele fracţiuni politice se răstoarnă, dar încrederea populaţiei în Parlament continuă să fie precară.

De unde vine răul? Căci, întemeiate ori nu, imputările pe care opinia publică le adresează Parlamentului aduc procesului de democratizare mai curînd prejudicii decît foloase. Întrebarea cere să se treacă de la răspunsuri improvizate la răspunsuri elaborate. Am prezentat, prin urmare, în 1994, preşedintelui de atunci al Senatului, un proiect de cercetare pe această temă. Reacţia dlui Oliviu Gherman a fost pe cît de instantanee, pe atît de favorabilă. Ei i-au urmat cîteva bune luni de linişte totală, încheiată prin sosirea unui plic somptuos, purtînd adnotările „Urgent" şi „Personal", înmînat de un curier special contra semnătură. În plic, o scrisoare semnată fireşte de dl Constantin Ionescu, la vremea aceea secretar al Senatului, care nu discuta proiectul prezentat de CIS, ci trasa liniile directoare ale unui contra-proiect. Textul respectiv degaja convingerea nestrămutată că impopularitatea Parlamentului nu se datorează activităţii lui reale, ci imaginii lui deformate, difuzată de mass-media. Acum, după patru ani, s-a modificat substanţial atît structura sistemului na-

ţional al comunicării de masă, cît şi compoziţia Parlamentului, nu însă şi viziunea opiniei publice despre acesta din urmă. Am revenit deci la vechiul proiect prezentîndu-i-l actualului secretar al Camerei Deputaţilor, distinsul meu coleg din Comitetul Fulbright, C. Lucian Mihai, dar răspunsul continuă să se lase aşteptat.

Nemulţumirile actuale faţă de Parlament au cîteva laitmotive: calitatea unora dintre membrii săi de rînd ori dintre cei incluşi în cele două birouri a unor preşedinţi de comisii etc.; priorităţi legislative prea puţin sincronizate cu cele ale societăţii; folosirea imunităţii într-un mod care îi situează practic pe legiuitori deasupra legilor; asigurarea unor privilegii şi oportunităţi speciale în temeiul unei solidarităţi de castă în faţa căreia amuţesc chiar şi cele mai înverşunate rivalităţi politice; absenteismul de la lucrări, lentoarea procedurală, pălăvrăgeala, migraţia de la un partid la altul, înclinaţia spre fast, opulenţă şi turism internaţional care sfidează sărăcia cvasigenerală, insuficienta implicare în problemele circumscripţiilor pe care le reprezintă şi aşa mai departe.

Oricît ar fi de îndreptăţite, aceste învinuiri au o lacună comună: uitarea contextului.

Contextul. Dacă statul de drept înseamnă respectul legilor; dacă funcţia Parlamentului este aceea de a adopta legi în stare să-şi atragă respectul cetăţenilor, independent de poziţia lor socială, rezultă că Parlamentului îi revine un rol hotărîtor în instituirea statului de drept şi aceasta pare a fi principala modalitate a articulării lui active cu societatea. Parlamentul este scena care aduce sub privirile opiniei publice partidele politice într-o ipostază cu totul distinctă de cea pe care o afişaseră în campania electorală. Ele îşi modifică înfăţişarea pentru că îşi modifică obiectivele. Scopul lor nu mai este să pătrundă pe această scenă, ci să extragă maximum de foloase din împrejurarea că se află pe ea. Cu diferenţe de la unul la altul, ele apar, toate laolaltă, ca purtătoare ale unui pluralism politic mai curînd străin de societatea reală decît articulat organic la dinamica stratificării ei. Cu o rază de acţiune depăşind arareori limita imediatului, mai învrăjbite cu aderenţii aceloraşi doctrine decît cu oponenţii lor, ele oferă spectacolul unui pluralism nesubstanţial, căci nesubstanţială rămîne identitatea politică a unităţilor care îl compun. Iar identitatea Parlamentului este dată tocmai de acest spectacol şi de identitatea politică atît de nesigură a protagoniştilor lui.

Parlamentul deţine o poziţie dezavantajoasă atît în ierarhia prestigiului public, cît şi în cea a prerogativelor efective, menită să asigure separarea puterilor. Fostul preşedinte al ţării nu s-a mulţumit să ocolească Parlamentul numai cu ocazia numirii unor noi miniştri, dar chiar şi cu prilejul demiterii Guvernului Roman, considerînd că acordul lui Miron Cozma îl dispensează de cel al Camerei şi Senatului. Înlăturarea acelei puteri în 1996 nu a dus şi la înlăturarea acestor metehne, şi astfel ţara a intrat în era guvernării prin ordonanţe de urgenţă. Opinia publică nu are de ce să-i acorde puterii legislative mai mult respect decît îi arată puterea executivă.

În sfîrşit, referitor la relaţiile corpurilor legiuitoare cu corpul social, două remarci, una privind personificarea, cealaltă, atitudinea faţă de legi. Sub primul aspect: pentru motive care ţin atît de prezent, cît şi de trecutul apropiat, opinia publică judecă instituţiile mai ales după persoanele care le reprezintă. Iar personificarea Parlamentului este mai mult decît anevoioasă nu doar pentru că avem un sistem bicameral şi pentru că membrii lui sînt atît de numeroşi, dar şi pentru că ei se află într-o gîlceavă permanentă unii cu alţii. Judecata nefavorabilă asupra Parlamentului este judecarea unui mare număr de necunoscuţi, părînd mai dibaci în ameliorarea propriei lor situaţii, decît în cea a ţării. Sub al doilea aspect: ipoteza avansată anterior, conform căreia autoritatea şubredă a Parlamentului se repercutează asupra legilor întocmite de el, poate fi, şi chiar trebuie să fie, completată de ipoteza contrarie. De la pretinsa proprietate a producătorilor asupra mijloacelor de producţie pînă la interzicerea petrecerilor familiale ori matrimoniale după orele 21, societatea românească a trăit zeci de ani într-un regim sub care nesocotirea legilor reprezenta punctul de convergenţă între putere şi populaţie. Strategiile existenţiale individuale aveau ca obiectiv eludarea legilor sub aparenţa respectării lor. Efectele acestui îndelungat exerciţiu persistă şi azi. Înainte de a viza anumite legi, rezervele populaţiei vizează însăşi ideea de lege. În acest caz, nu numai lipsa de respect faţă de Parlament se răsfrînge asupra legilor emise de el, ci şi lipsa de respect a populaţiei faţă de lege se răsfrînge asupra Parlamentului.

Actualele suferinţe ale Parlamentului nu pot fi depăşite fără o îmbunătăţire generală a activităţii lui, dar nici fără o schimbare corespunzătoare a contextului în care el lucrează.

(Dilema nr. 277, 22 mai 1998)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 24 ianuarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

1999

Nu ştiu ce cred ceilalţi cititori bănăţeni ai Dilemei, *dar după mine, bănăţean bucureştenizat (după tată şi bunici, totuşi, bănăţean), Daniel Vighi-i fruncea! O demonstrează şi în acest text, în care stabileşte relaţii nebănuite între Rod Stewart şi „Tezele din iulie". **(Matei Martin)***

Daniel VIGHI

Cu akaemul contra minijupei

A fost să fie pe la începutul veacului trecut preschimbarea antereului, a turbanului, a işlicului, a mătăsurilor de arnăut, a pantalonilor strîmţi, denumiţi ceacşiri, şi a ilicului albastru, a şalvarilor largi şi a papucilor galbeni cu jobenul bonjurist. Nu putem, la vederea acestor grabnice şi adînci prefaceri, să ne reprimăm acea stare care l-a îndemnat pe poetul antic să-i aducă aminte lui Postumus, printr-o iscusită interjecţie plină de o melancolie bărbătească, de trecerea anilor. Aşa şi noi, ne minunăm cum se pun în mişcare rotiţele veacului, cum se schimbă lumea şi toate ale ei prin războiul generaţiilor, cînd mut, cînd gălăgios ca o fanfară nemţească din Banat la vreme de kirwai. Şi cum spun, pe la mijlocul veacului trecut, în prima lui jumătate, iacătă venind pe dumnealui pictorul ungur Barabas în capitala valahilor, preumblîndu-se pe malurile Dîmboviţei binecuvîntate cu gunoaie, dar şi cu umbra, poeticeşte lăţită, a sălciilor peste fojgăiala lumească. Şi pictorul ungur Barabas, protejatul agăi Nicolae Filipescu, notează ceea ce i se arată ochilor. Şi ceea ce îi este dat să vadă e taman conflictul dintre generaţii: protipendada e în schimbare, tineretul şi doamnele se poartă cu haine franţuzeşti, boierii se lasă mai greu de portul turcesc, nu le vine la îndemînă să se lipsească de bărbi. Bietul boierul Obedeanu se scrutează în oglindă ca să vadă cum i se stă cu fracul şi cu cilindrul comandat la Sibiu, din luxosul magazin Bayer, şi pe dată, simţindu-se dumnealui – aşa cum căuta în apa oglinzii – străin şi înstrăinat de propria-i viaţă, pe dată a apucat hop-ţilindărul de pe preacinstitul dumisale creştet „şi l-a trîntit la pămînt" (pentru mai multe detalii citeşte opul lui Al. Alexianu intitulat *Mode şi veşminte din trecut,* Editura Minerva, 1987). Un alt baş boier stă bine proptit în sofa şi alăturea propteşte între degete muştiucul unei narghilele de un metru şi mai bine; cui vrea îi zice următoarele vorbe consemnate pentru posteritate de scrierile vremii: „Niciodată nu m-oi dizgruma cu craveturi, nu mi-oi plesni pielea în mănuşe de Brandmaier, nu mi-oi înfăşura trupul în paltoane sac, curat sac cu făină, şi nu mi-oi stropşi picioarele în pantaloni de golan".

Bune vorbe spune baş boierul şi vrednice de ţinut minte. E aşa cam cum eram noi adunaţi pe la mijloc de liceu, mintenaş după ce tovarăşul Ceauşescu s-a întors din vizita istorică din China maoistă, şi cînd lansase în istoria ţării „Tezele din iulie". După acestea a urmat conflictul de generaţie: organele de miliţie prindeau junii bonjurişti şi mi ţi-i umflau ca să-i tundă regulamentar, şi pe fete le arestau ca să le strice cu foarfecele minijupele cu care ruşinau idealurile comunismului. Şi cum spun, eram noi adunaţi în sala festivă şi vine baş boierul de la judeţeana de partid şi ne spune cum stăm şi că ar fi vremea să ne împotrivim influenţelor Occidentului reacţionar care corupe bunele moravuri ale junei generaţii cu muzică decadentă şi cu prostii lipsite de valoare patriotică, şi aici preacinstitul obraz, ajuns la momentul hotărîtor al exemplificării, nu-şi găseşte vorba ca să incrimineze obiectul cu pricina şi caută din priviri ca să-l găsească în mijlocul cinstitei adunări. Şi-l vede pe unul în primul rînd care purta pe lîngă işlicul albastru al uniformei o pereche de nădragi decadenţi şi-l pofteşte pe bină (adică pe scena sălii festive) şi cu un deget arătător, bărbăteşte împodobit cu păr negru între carpiene şi metacarpiene, indică pedagogic şalvarii aceia şi-i incriminează ca exemplu concret de cum anume se poate face propagandă împotriva orînduirii. La observaţia unuia din sală cum că şalvarii nu erau marca americană Levi Strauss, ci una produsă la Fabrica de confecţii „Turda", cu atît mai indignat se arată şi ne demască, pe viu şi la faţa locului, cum anume se strecoară modul de viaţă decadent al Occidentului în fabricile ţării.

Conflictul dintre generaţii în timpul Vechiului Regim s-a transformat treptat într-un război; să ne reamintim faptele! În anii aceia societatea întreagă era supusă unui proces de anonimizare – un soi de mediocritate istorică, socială, economică, un fel de vacanţă a istoriei într-o viaţă de o desăvîrşită banalitate molcomă, derulată la umbra cartierelor de locuit, identice de la Ciulniţa pînă în ţinuturile nord-coreene. Aşadar, în timpurile de atunci, comunismul a creat pentru posteritate Marea şi Plicticoasa Provincie a unei lumi care se ruşina să se uite la minijupa fetişcanelor.

Aspectul dramatic, secretat zilnic, al acestui război al generaţiilor l-am trăit pe viu ca june soldat cu termen redus pe frontiera de Vest a României, acolo se petrecea asaltul cotidian al sîrmelor ghimpate, al patrulelor de control al fişiei – porţiunea mereu-proaspăt-arată dintre noi şi Iugoslavia –, acolo, în apropierea ei, în curtea pichetului de grăniceri, erau maltrataţi, băgaţi în puşcării, dacă nu fuseseră deja împuşcaţi pe fişie, cei care nu-şi iubeau patria: adică elevi de liceu, studenţi, muncitori, tineri îndrăgostiţi. Instrucţia militară din Timişoara, de la sediul brigăzii de grăniceri, sau de la Arad, se învrednicea să-l convingă pe soldat că toţi aceşti duşmani ai României trebuie trataţi după faimosul adagio: „decît să plîngă mama, mai bine plîngă mumă-sa". De altfel, soldatul însuşi era legat de frontierist printr-un destin comun: dacă era nepriceput sau îngăduitor cu infractorul, urma să intre la pîrnaie în locul lui. De aici înverşunarea, bătăile, hărnicia patrulelor.

Care ar putea fi morala tuturor acestor fabule: una singură, pantalonii aceia de golan erau de vină, pachetul gol de Marlboro şi Kent, tubul colorat de spray Rexona, domniţa cu dantura şi sînii policromi de pe ambalajul săpunului Fa: la astea toate se uita tînăra generaţie şi uita deodată de Mircea cel Bătrîn, de Mihai Viteazul, de minunatele lor înfăptuiri în stereofonie cu cele ale epocii de aur şi se năpustea orbeşte spre frontieră în barajele de sîrmă ghimpată, peste lansatoarele ascunse în iarbă, se învrednicea de colţii cîinilor lupi, de bocancii militarilor, de arsura glonţului. Şi toate astea, repet, pentru pachetul gol de ţigări şi iluzoria cîntare a duşmanului aceluia pe nume Rod Stewart, care le susura la ureche despre dorul de ducă al unui navigator bezmetic care îşi ia lumea în cap.

(Dilema nr. 340, 13 august 1999)

2000

*Am ales textul lui Răvan Rădulescu (unul dintre cei mai valoroşi scriitori şi scenarişti pe care-i avem la ora actuală), pentru că m-a impresionat drama care transpare din el. În plus, l-am pus în legătură şi cu povestea lui Răzvan de acum: în urmă cu doi ani, Răzvan Rădulescu a fost invitat să predea la Universitatea din Karlsruhe şi i s-au oferit toate condiţiile să se stabilească acolo. A refuzat să plece definitiv din România şi, de atunci, e un perpetuu navetist pe linia Bucureşti-Karlsruhe. (**Cezar Paul-Bădescu**)*

Răzvan RĂDULESCU

De ce-aş pleca?
De ce aş mai rămîne?

Ce sens ar avea să mă apuc acum să ţin o mică teorie despre ce e patriotismul? Nefiindu-mi foarte limpede ce este patria, nu pot glosa nimic pe marginea derivatelor ei. Şi ca să ridic orice suspiciune în privinţa articolului de faţă, să adaug că n-am de gînd să mă pun de-a curmezişul temei, veştejind ideea de patriotism sau susţinînd că aşa ceva nu există. Este o afacere prea personală ca să apelez la un aşa truc subţire. De o bună bucată de vreme, mi se învîrte prin cap ideea plecării în străinătate. Am fost de cîteva ori în Franţa şi în Germania şi mi-au plăcut

locurile, oamenii, mîncărurile, felul de viaţă de acolo. E posibil să nu fi văzut decît partea agreabilă a lucrurilor. Aşa că dezavantajele unei vieţi în exil (ah, cît de mult îmi place acest cuvînt, cum îmi împrumută el instantaneu o condiţie superioară, uşor îndurerată, uşor melancolică, aproape poetică), dezavantajele, aşadar, n-am putut decît să mi le imaginez. Probabil că, la puţin timp după ce m-aş instala acolo, dorul de prieteni, de părinţi şi rude m-ar copleşi. Zic şi eu. În măsura în care se spune că patria este o geografie palpabilă a memoriei şi afectelor, voi tînji după patrie. Adolescenţa mi se va părea intangibilă, iar copilăria mea fericită, de a cărei amintire mă agăţ de cîte ori sînt mîhnit sau deprimat, se va fi sfîşiat ca o stofă putredă. Voi rămîne condamnat să trăiesc între oameni care nu gîndesc ca mine decît în linii grosiere, voi fi obligat să mă exprim într-o limbă care îmi va fi străină şi insuficientă – cît despre scris în altă limbă decît limba asta de acuma nici vorbă nu poate să fie. Pe de altă parte, se spune nu fără dreptate că lucrurile pe care nu le vezi – ci doar le imaginezi – au mai puţină forţă decît cele cu care dai nas în nas. Din acest motiv, nu trebuie să crezi foarte tare în ele. Căci nu ai cum să ştii cu adevărat dacă acolo e rău. Poate m-aş adapta. Poate aş reuşi chiar să scriu, transformînd sărăcia vetustă a francezei mele de Universitate, de exemplu, în virtute literară. Între a pleca şi a nu pleca, sufletul meu pendulează. Iar dacă mă bizui pe cele care se văd cu ochiul liber, mai degrabă ar fi să plec. Am sentimentul că trăiesc într-un spaţiu populat cu oameni necivilizaţi. Faptul că sînt îmbrăcaţi cu geci, şepci sau parpalace mi se pare ilicit, în raport cu esenţa lor de oameni ai grotelor. Nu cred că poţi face o ierarhie a oamenilor cu valoare culturală, dar poţi deosebi un om valoros de o mediocritate. De aceea mi-e inconfortabil să trăiesc într-o ţară în care Eugen Simion este preşedintele Academiei, iar Răzvan Theodorescu, Tudor Gheorghe sau Marin Traian *(Un zîmbet pe 16 milimetri)* hotărăsc ce vedem şi ce nu vedem la televizor. Mă mai întorc pe dos următoarele: coteriile literare şi felul în care scriitorii se premiază între ei (eu însumi am luat un premiu al Uniunii şi tare mi-e teamă că n-a fost pe bune); semnalele vitale tot mai slabe pe care le dă viaţa culturală din provincie; semnalele vitale tot mai slabe pe care le dă viaţa culturală din Bucureşti; incapacitatea oamenilor de a discuta onest; gîndul că trebuie să aleg între Oprescu şi Băsescu şi chiar acela că ar fi trebuit să aleg între Oprescu şi Chiriţă; faptul că aici toată lumea se pricepe la orice, inclusiv la conţinutul manualelor alternative, şi că reala competenţă a cuiva poate fi aneantizată de astfel de atoateştiutori; uşurinţa stupefiantă cu care oamenii, dacă se strîng în grupuri mai mari de trei, devin masă de manevră; uşurinţa cu care se folosesc de cuvinte pentru care nu au reprezentare (patrie, patriotism, naţiune etc.). Aşa că, poate ar fi mai bine să plec. Mai ales cînd mă gîndesc la următorii patru ani şi la cine va veni la guvernare, simt cum orizontul meu aici se îngustează.

Părinţii mei, de exemplu, nu înţeleg de ce se îngustează. Dimpotrivă, se bucură la gîndul că PDSR, printre alte binefaceri pe care le pregăteşte, va reintroduce practica recursului în anulare (adevărul e că ai mei se află în proces cu casa şi, evident, nu vor să o piardă). Le spun că asta e o samavolnicie şi că în momentul în care o hotărîre definitivă a Curţii Supreme poate fi anulată printr-un act semnat de un procuror, puterile în Stat se numără cu una mai puţin. Paranteză. Nu mă preocupă politica în mod special. Citesc ziarele rar, mă uit la ştiri dacă mă nimeresc pe lîngă un televizor deschis. Mi se întîmplă doar cînd şi cînd să am discuţii cu prietenii pe acest subiect. Urmăresc fără pasiune campaniile electorale, iar la sfîrşitul lor mă duc la vot, chiar dacă nici unul din candidaţi nu mă reprezintă. Introduc, în acest caz, în urnă un buletin invalidabil, astfel încît numărarea votului meu să reducă procentul eventualului cîştigător, oricum nedorit. Bănuiesc că nu e nimic de condamnat în relativul meu dezinteres pentru politică. În teorie, sistemul pe care îl susţin, prezentîndu-mă fără greş la vot, ar trebui să tolereze indivizi de soiul meu, iar atitudinea mea înţeleaptă, de un înalt civism, ar trebui aplaudată. Dar nu o aplaudă nimeni, iar acesta este un motiv în plus să nu mai pierd vremea pe aici. Închid paranteza. Sigur că discuţia cu părinţii mei s-a încheiat prost. Ne-am certat şi, înainte de a pleca, la supărare, le-am spus: să ştiţi că dacă iese PDSR-ul, mă gîndesc fără glumă să plec în străinătate şi să mă întorc doar în momentul în care majoritatea cu drept de vot a acestei ţări se va fi deşteptat sau va fi murit pur şi simplu. Tatăl meu, care a luat în serios cele spuse de mine, a comentat amar: dacă pleci înseamnă că nu eşti patriot. De aceea am scris, la începutul acestui articol, că problema patriotismului este, pentru mine, una personală. Neştiind ce este patriotismul, am luat ca măsură a lui poziţia mea (fizică) faţă de graniţele acestui teritoriu: să mă aflu în afara sau înăuntrul lor. Mi-aş dori foarte tare să fiu patriot. În definitiv, dacă de rămînerea mea în ţară depinde, nici nu mi-ar fi prea greu: toate lucrurile de care sînt legat, toţi oamenii care îmi sînt dragi, toate locurile la care visez cîteodată noaptea sînt aici. Limba în care scriu este româna şi mă ia cu rău din stomac numai la gîndul că aş putea să-mi petrec restul vieţii încercînd să scriu în franceză şi făcînd din frustrarea de a nu scrie în română subiectul ficţiunilor mele franţuzeşti. Nu-mi place deloc lingoarea pe care o văd pe chipurile multora din diasporă (par loviţi de o nefericire fundamentală) şi nici faptul că îşi ocupă o mare parte din timpul lor liber cu exerciţii de românitate (cum altfel să-i zic?). Însă toate acestea le ştiu de mult, şi le puteam spune fără să trebuiască să-mi fac vreun examen de conştiinţă. Ca să rămîn, mi-ar trebui un motiv serios, de exemplu demiterea lui Tudor Gheorghe din CNA, sau dezintegrarea instantanee într-un turneu, la focul de tabără, a cenaclului „Totuşi iubirea", sau închiderea pe timp de o lună pentru renovare a Televiziunii Române, sau transformarea liderului PRM în nouăzeci şi două de kilograme de Chappy sau orice altă minune care să-mi dea, fie şi infinitezimal, satisfacţie. Altminteri, voi fi sfîşiat mereu între dorinţa de a divorţa de ţara aceasta şi neputinţa de a o face, prins într-o relaţie bolnăvicioasă cu ea – ca acele iubiri ale adolescenţilor, în care cuvintele şi gesturile tulbură alchimic umorile din organism. Pentru că mi-e limpede că n-am să plec.

(Dilema nr. 384, 23 iunie 2000)

2001

E vorba de o alegere sentimentală? Poate, dacă e să o luăm în primul rînd, Tita Chiper fiind printre cei doi mentori dilematici pe care îi am. Dacă e să-l luăm însă pe al doilea rînd, acela al alegerii acestui *articol şi nu al altuia, aş putea motiva prin setea de „fapt divers" care devenea în anul 2001 aproape o sete de normalitate şi de banalitate stabilă într-o societate debusolată de atacurile teroriste din Statele Unite. Iar acest fapt divers scris de Tita Chiper, ca de nimeni altcineva, într-un articol – un panaceu la pesimism.* ***(Stela Giurgeanu)***

Tita CHIPER

Paharul pe jumătate gol

Exerciţii de adaptare. Faptul divers ne ţine în alertă ca gheaţa nespartă de pe drum. Atenţi să nu ne scrîntim gleznele sau să nu ne spargem capul, depăşirea fiecărei porţiuni de lunecuş reprezintă o victorie. A protesta atunci, în mijlocul străzii, faţă de lipsa de grijă a municipalităţii pentru curăţirea „căilor de acces" ar fi o probă de discurs ridicol, trecută cu succes. Mai bine grijă mare unde punem următorul pas: slavă Domnului că, deocamdată, am evitat încă o primejdie. Alţii n-au avut acest noroc: pline ziarele şi ecranul televizorului de accidente, tamponări de vehicule, victime. De „fapte diverse": multe, mărunte, comune. Numai că *divers* mai înseamnă şi „deosebit de altceva, diferit". Cînd ni se întîmplă nouă, faptul divers devine întîmplare extraordinară: un accident rutier, explozia aragazului care ne-a distrus locuinţa, maşina furată din faţa blocului ş.a.m.d. Adusă însă la cunoştinţa publicului, ea se înseriază şi ajunge banală: cîte întîmplări asemănătoare n-au avut loc într-o singură zi, ba chiar în ziua care nouă ni s-a părut un capăt de lume? S-ar putea crede că faptul divers intens mediatizat încearcă să ne vindece de proeminenţă: necazul nostru nu ne conferă originalitate, şi alţii au avut păţanii comparabile. Mod de a ne îndemna să contemplăm paharul pe jumătate gol, cu optimism, totuşi. Să ne amintim doar cîteva din faptele ce ni s-ar fi părut senzaţionale înainte, iar după '90 au ajuns la „diverse". Prima a fost greva foamei – soluţie limită, după epuizarea tuturor celorlalte. Ea a fost declarată în faţa Intercontinentalului, plin de reporteri străini în primele zile din '90, de către nişte ciobani spătoşi şi rumeni care contestau o hotărîre judecătorească justă, după cum s-a aflat cercetînd lucrurile. Acţiunea lor a fost imitată apoi de nişte candidaţi respinşi la admiterea în facultate şi de către părinţii acestora, gata să uite că un examen este totuşi o competiţie cu cîştigători şi perdanţi. Cînd greva foamei a început să se facă pentru casă, serviciu, avansare în grad etc., ea a ajuns fapt divers, departe de pagina întîi a ziarelor. De aceeaşi trecere în banal au avut parte şi încercările unor oameni exasperaţi de a-şi da foc fiindcă nu li s-au rezolvat cererile pe care ei le credeau îndreptăţite. Doar prima imagine, cea a unei femei cuprinse de flăcări, a constituit un şoc: apoi, asemenea gesturi n-au mai avut impactul scontat. Privit cu oarecare detaşare – faptul divers capătă şi o implicită latură pedagogică: el vrea să ne arate că lumea e mai variată decît credem şi să ne imunizeze faţă de mirări de tot felul. Ştiam şi înainte de '90 că în România se fură masiv, dar imaginaţia noastră nu trecea de reprezentări modeste: complicii hoţilor credeam că sînt, în cele mai multe cazuri, nişte marginali, iar spaţiile unde se depozita prada infractorilor semănau cu nişte magherniţe. A venit faptul divers şi a corectat lucrurile: încet-încet, în anii din urmă, nu ne-am mai mirat că ţigările de contrabandă se ascund în cazărmile armatei, iar ofiţeri de rang înalt dirijează la ceas de noapte „tunuri" pe Aeroportul Otopeni. Există şi momente – rare, ce-i drept – în care întîmplările mărunte, de toată ziua, nu mai atrag interesul ziariştilor. Furtul şinelor de cale ferată şi al cablurilor electrice, care punea în pericol circulaţia trenurilor, pare să fi ieşit din modă. Cineva cu putere de decizie s-a apucat, nu de mult, să controleze activitatea centrelor de primire a materialelor refolosibile şi a mai potolit, cît de cît, zelul unor producători de fapte diverse de pe traseele feroviare. Acum au devenit întîmplări cotidiene găurirea conductelor de petrol şi agresarea organelor de ordine care surprind hoţii la faţa locului. Bineînţeles, nu numai ele.

Început de săptămînă în titluri. În ziua de 10 decembrie am ales cîteva ziare urmărind faptul divers. Nu l-am mai găsit la o rubrică anume, dacă exceptăm „cronica neagră", prezentă încă în unele publicaţii. De ce m-am oprit la acea zi, şi nu la alta? Din trei motive: visul românilor de a călători fără vize în spaţiul Schengen se apropia de realitate, la Teatrul Naţional din Bucureşti se desfăşurase spectacolul *Vîrsta de aur,* iar în ţară se instalase iarna cu troiene şi ger. În pagina 14 din *Adevărul* citim o ştire scurtă: „Anul şi milionul pentru marii artişti români" din cuprinsul căreia aflăm că „stelele noastre" care au împlinit o anumită vîrstă au primit premii în sumă totală de 3,5 miliarde lei. Alături, pe aceeaşi pagină, un titlu ne informează că „doi comisari (de la Garda Financiară, *n.n.)* sînt acuzaţi că au muşamalizat o evaziune de 4 miliarde de lei". Divers, în sens de fapt ieşit din comun, ar putea fi primul, gest de recunoştinţă fără precedent faţă de personalităţi ale culturii române; dar, din păcate, banal, repetabil, în sens de fapt cu care sîntem deja obişnuiţi este al doilea – evaziune fiscală. Între ele – o diferenţă de o jumătate de miliard de lei, în favoarea corupţiei. Dar care sînt faptele diverse ale zilei? Greu să le deosebim de ştiri, fiindcă mai toate au titluri de senzaţie şi sînt redactate cam în acelaşi limbaj.

Libertatea ● 8 incendii într-o singură zi ● Nişte bucureşteni au murit gazaţi (adică intoxicaţi cu dioxid de carbon, nu cu Cyklon B, ca la Auschwitz – *n.n.)* ● Atentat cu 25 de răniţi în Israel ● Bulgari morţi în Grecia ● 37 de arşi de vii într-un camion (Uganda) ● Indienii tunşi de frizeri orbi ● Femeia modernă va urina din picioare – ultima tendinţă în materie: W.C. şi chiuvete din sticlă. N. Titulescu, primul român care şi-a montat WC în casă.

Dimineaţa ● RO-mania a trecut la costumele flauşate (din cauza frigului, componenţii trupei se îmbracă gros – *n.n.)* ● Premianţii Nobel se ciondănesc la Oslo cu privire la terorism ● Sondaj despre moarte în Polonia

România liberă ● Populaţia României într-o scădere continuă: pînă în 2020 va ajunge sub 20 de milioane de locuitori ● Se opreşte apa în cartierul Titan ● Drogurile „cuceresc" liceele băcăuane ● Opt imigranţi clandestini morţi într-un container ● 2 morţi şi 15 răniţi într-un accident în Bulgaria ● Spărgători arestaţi la Constanţa ● Infractorii gălăţeni nu se sperie nici de focurile de armă ● A vrut să-şi pună capăt zilelor cu un ac înfipt în inimă ● La Braşov, inflaţie de pietoni în ghips – peste 80 de persoane în 24 de ore

Curierul naţional ● Corneliu Alma, carbonizat de propriul reşou ● Decapitat de un cablu lăsat aiurea (un cetăţean din jud. Caraş-Severin) ● Marinarul indian Roque tăiat în două de tren (Constanţa) ● Opt incendii din cauza coşurilor de fum

Evenimentul zilei ● Jaf la Sidex Galaţi ● Trei braşoveni au murit de frig ● Înjunghiat în discotecă ● Patiserie într-un WC public (Deva) ● Locatarii blocului Q3 topesc zăpada ca s-o bea (Iaşi) ● A dat Dacia pentru „oltence fierbinţi" (un locuitor din com. Gîrbova)

Azi ● Românii ar arde gazul, dacă ar putea ● Incendiile au făcut prăpăd în week-end – 20 de familii din Constanţa au rămas fără case ● Minorul Antonescu a fost lovit de şoferul Antonescu (în Bucureşti) ● „Peşte" de Dunăre acuzat de proxenetism (Craiova) ● Bebeluş abandonat în lift (Arad) ● Hoţi împuşcaţi în picior şi în fese (Galaţi) ● O căruţă a provocat un accident în lanţ (jud. Covasna) ● Omorîtă cu ciomagul (o femeie din jud. Olt) ● Şase spărgători de locuinţe au fost prinşi (Constanţa) ● 120 de brazi furaţi din Vrancea ● Monica Seles a suferit un accident rutier ● Un fost judoka a fost împuşcat mortal (Spania)

Naţional ● Gazprom livrează gaze la jumătate din presiunea stabilită prin contract ● Doi judecători de la Tribunalul Prahova şi-au primit salariile în bani falşi ● Zece incendii în Bucureşti ● La Tg. Mureş doi bărbaţi au murit arşi ● Un surd din Focşani a fost omorît din bătaie pe o scară de bloc ● Un maramureşean plecat să culeagă ciuperci în toiul iernii a ajuns la spital degerat şi cu un picior rupt ● Azuga, oraşul fără frizerie ● În centrul oraşului Szczecin (Polonia) 15 brutari au construit cea mai mare casă de pîine din lume – în care au intrat 4000 de cărămizi cimentate cu glazură de ouă ● Imobilizată de 56 de ani într-un cărucior, urmaşa unui principe al Transilvaniei, contesa Anikos Bethlen, ajută handicapaţii din Tg. Mureş ● Un veteran de război a fost jefuit într-un autobuz din Ploieşti de scrisorile primite de la prima nevastă; a doua soţie nu ştia de ele ● Exasperate de mirosul de urină, nemţoaicele din Köln solicită o lege care să interzică bărbaţilor urinatul pe stradă.

Răsfoind numai cîteva ziare, n-am găsit în acea zi nici un viol pe drumul de la discoteca sătească spre casă, nici o tîlhărie la intrarea în bloc, nici o bătaie intervenită, cum se spune, „pe fondul consumului excesiv de alcool". Nu garantăm că nu le-am fi găsit în alte publicaţii. Toate acestea compun o lume cît să-ţi iei lumea în cap.

Cît de reale sînt faptele noastre diverse? Întrebarea se poate pune, mai ales cînd am aflat că două dintre publicaţiile *Infractoarea* şi *Infractoarea mov* – între timp, dispărute – în care abundau poveştile lubrice cu pretenţie de fapt concret şi verificabil erau pe de-a-ntregul inventate şi scrise de oameni de condei, încîntaţi să se joace sub pseudonim. Dintr-un asemenea gust de experiment – imitat cu grabă – ne-am ales, în primii ani de după '90, cu povestea violului de la morgă, în urma căruia moarta s-a trezit. Dată ca autentică, întîmplarea – publicată cu vreo sută de ani înainte – a făcut ocolul cîtorva publicaţii. Povestea găinii care a născut pui vii a fost fabricată după aceeaşi reţetă a neverosimilului prezentat ca firesc, întîmplat într-un loc anume şi la o dată precisă. Faptul divers este, în felul lui, şi un test de suportabilitate. Cîte din întîmplările citite le crezi, cum le acumulezi fără a le pune la îndoială, ce imagine a lumii înconjurătoare realizezi cu această ocazie? Ce devine într-atît de banal încît să capete astăzi înfăţişarea firescului cotidian? Se pot da, bineînţeles, sentinţe, şi una la îndemînă ar suna: fiecare popor are faptele diverse pe care le merită. Seamănă a verdict suficient şi nu ne atrage. Mai degrabă ne-am putea întreba dacă nu cumva oferta faptului divers a stimulat cererea, nu invers, şi nu ne-a creat un fel de sentiment de resemnare în faţa vulgarităţii, a deriziunii şi lipsei de bun-simţ aducătoare de bani buni. Să ne gîndim numai la cea mai recentă propunere a „căsătoriei în direct" la televizor. Ea vine pe un teren pregătit cu minuţie: întîi cîteva emisiuni fără prejudecăţi, de la mare, apoi un potop de cîntece fără perdea, pe urmă „vara ispitelor": era aproape necesar să se ajungă la *Căsătorie în direct* şi contra cost, în regim de fapt divers aproape. Aparenta mare originalitate a punerii în scenă e de mult consumată, ca proiect. În *Utopia* Thomas Morus (1478-1535) propunea tinerilor care urmau să se căsătorească să vină goi unul în faţa celuilalt şi să-şi observe cu atenţie corpurile şi eventualele defecte, fiindcă şi atunci cînd cumpără un cal sau o oaie, omul trebuie să se uite la dinţii animalului, la copite, la crupă. Acelaşi învăţat englez – considerat de o propagandă interesată ca unul dintre întemeietorii socialismului utopic – recomanda însă, ca semn de dispreţ faţă de bogăţie, confecţionarea lanţurilor şi cătuşelor pentru ocnaşi din aur, ca să dezguste poporul de acest simbol impur. *Căsătoria în direct* de la televiziune aduce argumentul *rating*-ului ca suprem criteriu, probabil şi financiar vorbind: cînd moda va trece, aşteptăm urmarea previzibilă: „naşterea cu public" şi „moartea-*live*". În fond, înseriaţi de faptul divers, ar trebui poate să vedem în el o prefigurare a destinului nostru fragil şi trecător, la care facem eforturi să ne adaptăm.

(*Dilema* nr. 460, 21 decembrie 2001)

2002

Verva şi plăcerea cu care Dan Goanţă descrie atmosfera de la o cîrciumă pe cît de periferică, pe atît de populară, mi s-au părut cuceritoare. Politica la cîrciumă e deja un specific naţional şi, după cum ştim, la cîrciumă s-au făcut şi desfăcut guverne. Dan Goanţă avea multe asemenea poveşti, pe unele le scria, pe altele doar le spunea şi multe aveau un tîlc al lor inefabil. ***(Andrei Manolescu)***

Dan GOANŢĂ

Umbra lui Mircea. La „Cocoşatul"

Plouă din greu. E bine pentru agricultură. N-a mai plouat de mult. De la prînz. Printre mesele acestui restaurant de cartier s-au format băltoace. Printre băltoace se preumblă ostentativ o re-creatură. Are un *deux-pièces* lucitor şi sobru – oferă privirii doar braţele, umerii, pieptul, coapsele şi buricul. Ornat cu un mic inel metalic. Pesemne preţios, precis lucitor. Singurii care nu o urmăresc din priviri sînt cei 12 cetăţeni (de ambe sexe) instalaţi la cea mai mare masă din local. Fac parte, fără dubiu, dintr-o rasă indiferentă la bucuriile cărnii (indiferent de modul ei de utilizare). Seniori ai spiritului? Artizani ai verbului rostit? Ai cuvîntului scris? Vrăjitori ai bursei? Greu de spus. Discută politică şi au început să chelească, să albească. Sau să-şi ascundă defectele. În schimb, la mesele din jur se discută despre jeep-uri şi despre cele mai bune plaje din Grecia şi Croaţia. Jeep-urile-s colea, plajele, ceva mai departe. Purtătoarea *deux-pièces*-ului încearcă să-l depisteze pe şoferul care n-a venit însoţit. Altminteri, cum să ajungă pe splendidele plaje?

Peste întreaga adunare pluteşte ceaţa spiritului tutelar al acestui restaurant de cartier. „Cocoşatul". Care face cei mai buni mici din lume. Îmi închipui un Lagardère modern (*Cocoşatul* de Paul Féval, vol. I şi II, Colecţia „Aventura", anii '60), care, sub masca handicapului, îl aşteaptă pe vreunul din puternicii zilei, ca să-l străpungă cu spada sa fierbinte şi mînjită de muştar şi carne de mici. Pînă una-alta şi-a făcut restaurant. La masa cea mare, acesta este subiectul care însoţeşte antreurile. Iată că se poate obţine ceva din muncă! Omul şi-a depăşit handicapul, s-a pîrlit în faţa grătarului, dar acum are firma lui. Un vlăstar al capitalismului înmugureşte sub ochii noştri. În curînd, Cocoşatul va stăpîni întreaga stradă sau va avea o reţea naţională de restaurante. Aşa cum se întîmplă în toată lumea civilizată. Din Cornul Africii pînă în Cornu.

Odată cu ciorbele se ajunge însă la Ciorbea, liberali şi Constantinescu. Opoziţia e moartă. Stolojan e confuz. A apărut URR-ul, dar a răsărit şi un Partid al Tinerilor.

Ce să mai zici de social-democraţi – întîi i-a înghiţit PCR-ul, acum PSD-ul, adu-ne şi lista de vinuri. Între o ceafă de porc cu legume şi un chateaubriand cu ciuperci, sună mobilele. Vedeţi că vi le ascultă MI-ul, Năstase îşi face serviciu secret, noi am scris deja. Prea tîrziu, Adiţă a pierdut cursa, s-a lipit de el comparaţia asta cu Ceauşescu, nu-l mai alege nimeni. Ce vorbeşti? Acum, cînd toată lumea zice că înainte era mai bine? Da, da, n-a fost la Făcăeni, nici la inundaţii, nu-i ca nea Nelu, n-are contact cu lumea, nu se pupă cu babele, nu-i plac mulţimile. Ce dacă, Iliescu e terminat, nu mai poate candida, a pierdut loja centrală, se face filatelist. Eu vreau separat, nu se face şpriţ cu demisecul ăsta dubios, pe el scrie Jidvei, da-l faceţi în pivniţă, nu? Aiurea, va rămîne în culisele partidului, unde se învîrt banii grei, şi-l împinge pe Geoană în faţă. Care partid, o să rupă PSD-ul în două, Brucan a zis douăj'de ani, trebuia să zică patruzeci. Pun pariu pe o ladă de vin că PSD-ul rămîne în istorie ca partidul care ne-a băgat în NATO. Cine-o să mai ştie de Temeşan şi Oprişan, de Cozmîncă şi Mischie? N-avea grijă, o să ştie. Da, da, din dosarele lui Onişoru, ha, ha!

Papanaşi, îngheţată, clătite, salată de fructe? Eu mai vreau un Premiat. Adevărul e că ori munceşti pentru altul, ori altul munceşte pentru tine. Asta-i tot? Ştii cum a dispărut Grecia clasică? Crucea şi semiluna nu înseamnă profit şi proprietate. Dar protestanţii? Max Weber a zis. Freud, Truman, Putin. Dar Geoană? A mizat pe americani, o să se facă puţină gură la Bruxelles şi basta. Dar el, ori ajunge premier, ori îl bagă americanii în vreo organizaţie internaţională. S-a scos! Băieţi, una tare! Am întrebat-o pe chelneriţă, Cocoşatul e doar angajat, restaurantul nu-i al lui, el doar face micii. Şi a dat numele cîrciumii. Precis! Cumplita revelaţie a pus punct reuniunii. Sau, cum ar veni, am plecat.

(*Dilema* nr. 493, 23 august 2002)

2003

De ceva vreme încoace, trăim într-o societate lipsită de repere şi de un sistem de valori. Nu-mi dau seama dacă această stare de fapt a început să devină mai pregnantă în anul 2003, atunci cînd Mircea Cărtărescu a surprins-o în articolul de mai jos. Nici dacă conţine într-adevăr vreo dilemă. Ceea ce mi se pare îngrijorător este că facem parte deja dintr-o lume fără nuanţe, în care noi, cîţiva, încă ne dorim să comparăm, să ne raportăm sau, pur şi simplu, să descoperim „idoli" care seamănă cu prietenii noştri, într-un apartament străin din New York.

Şi încă ceva: cei 15 ani de dileme înseamnă, printre altele, scriitură de înaltă ţinută şi stil. ***(Adina Popescu)***

Mircea CĂRTĂRESCU

„Too much monkey business"

Cum pur şi simplu habar n-am cine mai sînt astăzi idolii, am întrebat-o pe fiică-mea, care, avînd cincisprezece ani, ar fi putut să fie mai în temă. „Păi, nimeni", mi-a răspuns ea, lăţită pe fotoliu şi gîfîind, fiindcă dansaserăm vreo jumătate de oră pe Chuck Berry ca nebunii. „S-a terminat cu idolii. Acum e-nghesuială mare în topuri, unii intră, alţii ies, colegîştele mele fredonează azi din A.S.I.A., mîine din Ca$$a Loco, dar nimeni nu mai are un cult pentru careva. De fapt, aproape toţi ăştia de pe Atomic sînt nişte *loseri*." „Dar nu mai sînt inşi, totuşi, care să aibă fani? Uite, Eminem scoate tot timpul..." „Derbedeul ăla?" „Cum, mie mi se pare drăguţ..." „Ăla drăguţ!!!?" Grimase de dispreţ şi blazare au însoţit şi celelalte nume pe care le-am aruncat, în disperare de cauză (ce-o să scriu în *Dilema?*). *Loseri* par a fi şi B.U.G. Mafia („Ce-mi vii, tati, cu cadavre ambulante? Ăştia sînt duşi de mult..."), şi Ştefan Bănică junior (deşi pe la patru ani fusese amorezată lulea de el. „Cum îl cheamă pe iubitul tău, Ionuţa?", o întrebam în glumă, iar ea, cu cea mai mare seriozitate, răspundea dintr-o suflare: „ştefanbănicăjunior!"), şi o mulţime de fotbalişti, actori, comici, prezentatori, toţi gratulaţi de vocile îngroşate, din *off*, de la televizor, cu titulatura de VIP-uri. „O sută cincizeci de VIP-uri vor sta la dispoziţia dumneavoastră în această emisiune!" – se spunea într-o reclamă. Slavă Domnului, mi-am zis, tînăra generaţie mai are, în ciuda aparenţelor, un strop de bun-simţ.

Într-adevăr (lăsînd-o acum pe Ioana să se odihnească după scurta ei apariţie *special guest star),* se pare că ne înşelăm cînd ne închipuim că, astăzi, televiziunea – pe care-am crezut-o mereu un fel de religie – mai poate genera adulaţie. Pe cînd zeităţile propovăduite de ea erau puţine şi hieratice – Elvis, Jean Marais, Pele, Fernandel, Pîslăriţa –, mulţimi de credincioşi dădeau roată televizorului ca unei Kaaba sacre. Populaţii întregi venerau, de-a lungul şi de-a latul lumii locuite, aceiaşi, foarte puţini, idoli. Ei durau mult – uneori mult după moartea lor –, păreau neschimbători şi de neînlocuit, asemenea marilor divinităţi, creatoare ale cerurilor şi pămîntului. Generaţia mea a văzut doar cîte un film şi un serial TV pe săptămînă. Şi doar o emisiune de varietăţi *(Cu mască, fără mască).* Filmele, în oraş, se schimbau la o lună o dată. Cine n-a văzut *Comoara din lacul de argint,* în care Pierre Brice făcea pe apaşul? Toată naţiunea vedea şi comenta a doua zi aceleaşi spectacole. Cum să-ţi închipui lumea fără Anthony Quinn? Ce-ar fi fost fotbalul fără Mopsul (Florea Dumitrache) sau fără Gerd Müller? Muzica, fără Aurelian Andreescu? Idolii erau pe atunci idoli, nu VIP-uri. Era ca în bancul cu Nea Nicu, care coboară cu elicopterul în creierii munţilor, unde un cioban îşi păştea oile. Ciobanul se uită o clipă prin el şi trece mai departe. „Nu mă cunoşti?" „De unde să te cunosc, domnule?" „Cum, păi pe mine mă cunoaşte o lume întreagă, eu sînt ăla care e toată ziua la televizor, la radio, în ziare..." Baciul se uită la el mai bine: „Aoleu, Dobrine, ce-ai mai îmbătrînit...". Vechea televiziune naţională, albnegru, te zeifica.

Astăzi, televiziunea prin cablu (printre alte dezvoltări mediatice cu efecte secundare perverse) s-a-ntors, paradoxal, împotriva vocaţiei acestei instituţii de a genera idoli. Marilor religii (aproape) monoteiste le-a luat locul puzderia de secte mărunte, fiecare cu teogoniile lor, cu sistemele complicate şi caduce de *very important persons* ce se aglomerează ca divinităţile pe faţadele templelor din Indochina. Perspectivele dispar, figurile par încălecate arbitrar şi grotesc, istoria se rescrie permanent, figuri care par emblematice sînt împinse rapid şi programatic spre margine, pentru că altele şi altele trebuie să eclozeze. Într-un sezon sînt fumate vedete care ar fi ţinut altădată două decenii. Nimeni nu mai pare azi de neînlocuit. E foarte ciudat: pare că sistemul de VIP-uri (adică acele persoane care apar des la televizor) al lumii de azi a devenit contraproductiv prin supralicitare şi lipsă de credibilitate. Pentru că toţi sînt vedete, pentru că într-o singură emisiune pot fi aduse „o sută cincizeci de vedete", pentru că tu însuţi poţi fi vedetă (la *Big Brother,* poate cea mai monstruoasă idee de show apărută vreodată, căci e un experiment de control asupra persoanei umane care i-o distra pe occidentali, dar pe care noi o ştim bine: am avut emisiunea asta, zilnic, timp de patruzeci de ani), nu mai există, de fapt, vedete. VIP-ul este un demon mărunt emanat de medii, din disperarea de a nu mai putea produce zei.

OK, dacă aşa stau lucrurile în *entertainment*, sînt ele oare altfel în lumea „serioasă", culturală, ştiinţifică etc.? Cine sînt, azi, idolii culturii româneşti? Ei, aici legătura cu televiziunea e niţel mai slabă. Şi tocmai din cauza asta, la o primă aproximare, am putea zice că, aproape prin definiţie, această zonă se află într-o mare umbră. Pentru oamenii tineri, scriitorii, filosofii sau oamenii de ştiinţă nu sînt vedete. Cel puţin pînă nu ajung să aibă plete cărunte zbîrlite, să scrie pe tablă $E=mc^2$ şi să scoată limba din răsputeri. Am întîlnit foarte rar inşi care să-şi fi făcut un idol dintr-un scriitor. Cînd eram adolescent şi mergeam la cenaclul Liceului „Cantemir" am cunoscut acolo o faună ciudată şi interesantă: genialoizi de toate felurile care n-au mai făcut, apoi, niciodată literatură. Între ei era un oarecare Paul, care de-atunci mi-a mai ieşit în cale, din timp în timp, pînă azi. E mereu ceva pe undeva în zone culturale atipice, *underground*. Pe atunci era marxist înfocat (aţi fi crezut că existau marxişti sinceri în anii '70 la noi? Uite că existau, chiar printre puşti) şi avea o mare pasiune, un fel de monomanie, de fapt. Era un *fan* Matei Călinescu. Dar un fan cu năbădăi, cum numai Beatles-ii trebuie să fi avut. Ştia *Zacharias Lichter* pe de rost, şi nu numai atît: pentru el, *Zacharias Lichter* era o scriptură, se identificase cu personajul, mergea ca el, perora ca el... Ştia şi volumele de versuri ale lui Matei Călinescu, îşi bătuse capul şi cu critica lui. Cred că, dacă l-ar fi întîlnit cu adevărat pe criticul nostru din State, s-ar fi prosternat, pe trotuar, în faţa lui. Niciodată n-am întîlnit atîta devoţiune însoţită (să fie o marcă a idolatriei?) de atît de puţină înţelegere pentru textele reale. Dincolo de *Zacharias Lichter* nu prea-l interesa literatura. Nu-nţeleg cum Dumnezeu îi căzuse romanul lui Matei Călinescu în mîini. Poate ca-n faimoasa scriere SF unde urmaşii decăzuţi ai unei civilizaţii dispărute se-nchinau la o „scriptură" ce nu era de fapt decît un cont de bancă al unuia, Leibowicz, dacă mai ţin bine minte... De cele mai multe ori, cred, idolatria în cultură se bazează pe o asemenea neînţelegere. Eu însumi, mi-e ruşine s-o recunosc, am fost în adolescenţă absorbit cu totul de o carte (de ce ea şi nu alta, habar n-am), şi anume de

Doctor Faustus a lui Thomas Mann, pe care o înţelesesem ca pe o apologie a „genialului“ compozitor Adrian Leverkühn, devenit, pentru vreo doi ani, idolul meu absolut. Abia aşteptam (vai, am aşteptat în zadar...) să vină Diavolul şi la mine pentru cunoscutul pact. N-am fost atunci sensibil nici la avertismentele bătrînului şi bunului Serenus Zeitblom, nici la ironia lui Thomas Mann. Cred că acelaşi lucru se-ntîmplă azi şi cu adularea lui Cioran de către adolescenţi, de exemplu. Nu vreau să zic că oricare dintre aceşti autori nu merită admirat, ci doar că, spre deosebire de admiraţie, idolatrizarea în cultură are ceva specios şi imatur. Este motivul pentru care îmi repugnă ceremoniile misticoide în jurul vreunui autor, grupurile de adulatori, miturile găunoase, casele memoriale, volumele omagiale, statuile, oricîtă importanţă „socială“ ar avea ele. Iubirea pentru un scriitor e pentru mine ceva intim, şi nu public. Gestul de odinioară al lui Geo Bogza de a pune o floare, de ziua naşterii lui Eminescu, în faţa statuii de la Ateneu poate fi frumos, nobil etc. Dar cred că Eminescu ar dori mai degrabă, ca singură floare, înfiorarea *reală* la lectura, singur în camera ta, a unui vers din poemele lui. Cîţi îi mai aduc azi acest singur omagiu adevărat? Pînă la urmă, ca să duc mai departe metafora religioasă, distanţa dintre admiraţie şi adulaţie mi se pare cea dintre credinţă şi idolatrie.

După ce ne-am revenit puţin din ţopăiala – cu figuri – pe Chuck Berry *(„Too much monkey business...“)*, i-am povestit Ionuţei, ca s-o distrez, cum am văzut eu idoli adevăraţi, supăraţi, nu de-ăştia de-acum, de doi lei bucata. Uite cum s-a petrecut tărăşenia. Împreună cu un prieten, am locuit acum cîţiva ani timp de o săptămînă într-un apartament din New York, lăsat nouă de o faimoasă familie de gînditori, prieteni ai prietenului meu. Era, cred, în Lower East Side. Clădirea avea liftier, un tip sinistru care te privea cu ochi de asasin în serie. Dar nu din cauza lui nu mi-a priit şederea acolo. Apartamentul era spaţios, bine mobilat, dar mai ales şocant mai presus de imaginaţie. Te puteai crede la Muzeul Omului. Proprietarii locuiseră nouă ani în Australia şi-şi ticsiseră, la întoarcere, casa cu arcuri, scuturi, vînturătoare magice, plase de prins visele, lănci ceremoniale ale băştinaşilor, dar mai ales cu idoli primitivi. În fiecare colţ era cel puţin cîte unul, mare cît noi, vechi ca lumea, mumificat, ai fi spus, într-un fel de coji de praf roşu. Nu-ţi puteai întoarce privirile fără să dai de facies-uri decrepite şi bestiale sculptate-ntr-un lemn mîncat de carii. Nu te puteai mişca fără să fii şters pe obraz de părul lor de cînepă putredă, plin de un fel de clopoţei cocliţi. În prima noapte n-am dormit deloc, şi totuşi a fost cea mai plăcută dintre nopţile petrecute acolo. Chiar lîngă noptieră, nas în nas cu mine, era un flăcău de lemn cu mîini scurte şi ceva foarte lung atîrnîndu-i între picioare. Cum întorceam capul spre dreapta, îmi zîmbea încurajator, cum doar un craniu ar fi putut-o face. Abia am aşteptat să răsară soarele ca să mă scol şi să-mi fac o cafea. La bucătărie – nici o ceaşcă. Am deschis uşile marelui bufet sculptat şi am cotrobăit în adîncul lui, dincolo de primul strat de pahare grele de cristal. Am apucat ceva dintr-un şir de lucruşoare rotunde şi, cînd l-am tras afară... m-am trezit în mîini cu capul smochinit, „şrincuit“, cum am zice noi, cu un moţ de păr şi nişte măsele lipsă, al cine ştie cărui războinic maori ghinionist. L-am scăpat pe jos, unde i-a rămas şi un dinţişor, rostogolit sub masă. Mi-am trezit prietenul, care dormea dincolo, cu soţia lui, şi am procedat cu toţii la o investigare prudentă a bufetului, care s-a dovedit a mai conţine încă vreo opt capete de acelaşi fel, cusute grosolan, cu smocurile din creştet vopsite-n culori diferite. Drace, şi mai aveam de dormit încă şase nopţi în apartamentul pus nouă la dispoziţie cu generozitate. Cum însă idolii nu păreau să aibă vreo problemă cu capetele din bufet, ne-am zis că trebuie să luăm şi noi situaţia cu umor... Pînă la urmă a ieşit bine. În ultimele zile, idolii ne deveniseră buni amici, căpătaseră şi nume, după cum ni se păruse că seamănă cu anumiţi prieteni comuni...

Ionuţa n-a rîs la povestea mea. „Nici ăia nu erau idoli adevăraţi“, mi-a spus blazată. „Dac-ar fi fost, nu mai erai tu aici!“ şi după un moment, întinzîndu-se cît putea: „Mai bine mai pune nişte Chuck Berry“.

(Dilema nr. 512, 17 ianuarie 2003)

2004

Probabil unul dintre cele mai dure articole ale lui Paul Cernat, fără modulaţii sau prudenţe, dar şi fără mari dileme, „Prostituţii culturale ieri şi azi“ are o concluzie care ar trebui să ne pună periodic pe gînduri: „întregul edificiu cultural (comunist – s.m.) *îşi datora într-un fel sau altul funcţionarea «prostituţiei» intelectuale“. Un coşmar discutabil...* ***(Simona Sora)***

Paul CERNAT

Prostituţii culturale ieri şi azi

În „obsedantul deceniu“ de după interzicerea stabilimentelor din Crucea de Piatră, intelectualii români au avut la dispoziţie puţine alternative de adaptare la mediu: cei care nu erau sincer pasionaţi de idealul comunist puteau „opta“ fie pentru rentabila prostituţie cultural-politică (recte: pentru înregimentarea propagandistică pură şi dură), fie pentru asceza radicală a tăcerii şi/sau pentru practicarea de activităţi „subterane“ care, odată aduse la lumină, riscau să fie plătite cu ani grei de închisoare. Mai tîrziu, în anii epocii Ceauşescu, prostituţia intelectuală s-a diversificat, devenind – din brutală, obligatorie şi coercitivă, cum fusese pînă atunci – oarecum opţională şi mai „competiţională“, impusă prin metode ceva mai *soft*. Aşa cum, în capitalismul putred, candidatele la angajare într-o firmă privată sînt uneori nevoite să treacă şi prin patul patronului (ca „probă de foc“), intelectualii autohtoni îşi plăteau obolul propagandistic, acceptau regulile de joc ale cenzurii... Ca să nu mai vorbim de alte perversiuni politice, aflate „sub pecetea tainei“. Primeau în schimb, pe model (neo)feudal, o marjă de „libertate“ controlată, vizibilitate publică, avantaje materiale şi privilegii sociale interzise muritorilor de rînd... Chiar şi multora dintre victimele „violurilor“ politice din epoca Dej noua Putere începuse să le placă, drept pentru care au început să-şi găsească alibiuri morale de tot felul („o viaţă are omul“, „trebuie să te descurci“, „salvarea culturii“, „comunismul e etern, să profităm de pe urma destinderii“, „patriotism şi imaginea României în lume“, „reformarea din interior a comunismului“ etc. etc.), (re)construindu-şi identitatea publică în jurul tacitei solidarităţi a prostituaţilor. Exista o aşa-numită „prostituţie fondatoare“, în urma căreia prostituaţii (de obicei tineri aspiranţi la gloria literaturii) primeau, de bine, de rău, un tichet pentru paradisul culturii naţionale, păstorite de bătrînii prostituaţi. Un alt tip de prostituţie era cea ocazională, din care mulţi îşi cîştigau o existenţă prosperă, „salvîndu-şi“, totodată, „opera viabilă“. Totul era foarte simplu: urmînd înţeleptul îndemn al dnei Pristanda („Ghiţă, Ghiţă, pupă-l în bot şi papă-i tot“), individul îşi delega o parte a identităţii sale publice Puterii de partid şi de stat, colabora la volume omagiale, accepta diverse aranjamente şi angajamente, servea drept faţadă şi agent de influenţă – evident, în numele unor ţeluri „nobile“, menite să aline crampele conştiinţei morale... apoi totul mergea ca pe roate, dacă mecanismul nu se gripa pe parcurs. Instituţiile culturale erau dublate de bordeluri ideologice; aici, novicii erau inseminaţi şi însemnaţi cu semnul roşu al partidului. Existau şi partuze propagandistice pentru întreg poporul, precum, de pildă, Cenaclul „Flacăra“ şi Festivalul Naţional „Cîntarea României“. Masificat, integrat în colectiv, cetăţeanul patriei socialiste căpăta astfel sentimentul stenic al apartenenţei, al creşterii puterii, al co-participării la armonia naţiunii comunizate: se şi distra, asimilînd „la pachet“ mesajul Puterii... Maeştrii prostituţiei propagandistice la vîrf – Adrian Păunescu, Eugen Barbu, Sergiu Nicolaescu, Titus Popovici, D.R. Popescu, Mihai Beniuc ş.a. – colonizau de zor mentalul colectiv – însă, dincolo de serviciile lor mitografice, întregul edificiu cultural îşi datora într-un fel sau altul funcţionarea „prostituţiei“ intelectuale. „Artiştii emeriţi“, „cîntăreţii îndrăgiţi“, „ansamblurile corale“ se prostituau zilnic pe micile ecrane, în recitative sau spectacole muzical-coregrafice, onorau copios toate manifestările puterii, dobîndind în schimb bilete de voie pentru spectacole de valoare, turnee în străinătate, discuri cu colinde religioase sau, după caz, cu cîntece de petrecere deocheate. Existau şi „prostituaţi de sacrificiu“ (care „ţineau spatele“ celor necompromişi), şi prostituaţi „anonimi“... Bref – de la prostituţia ordinară pînă la cea „de lux“, „cu ştaif“, toată gama era acoperită. Iar cei care nu marşau şi nu profitau deloc de pe urma acestei activităţi socializante („fraierii“ sau „ereticii“) erau, fireşte, condamnaţi la marginalitate socială. Pînă la urmă, totul devenea o chestiune de gestionare publică a surplusului de *libido habendi* (citeşte: de vanitate, de lăcomie...).

În condiţiile de pluralism consumist binişor mafiotizat ale României de azi, prostituţia intelectuală s-a transformat, în ton cu vremurile, în clientelism mercenar. Prostituatul cultural este vanitosul suficient, girueta care face „totul“ pentru obţinerea de avantaje materiale, de funcţii şi onoruri calpe. Amănunt important – cel mai adesea (deşi nu obligatoriu), el este un profitor politic al Statului paternalist. Vezi în acest sens cazul „artiştilor îndrăgiţi“ trataţi „regeşte“ de marshall-ul Ion Antonescu şi plimbaţi prin ţară „ca-n vremurile bune“ ale erei Ceauşescu, sub auspiciile Puterii pesediste... Dar sîntem în an electoral şi vom vedea multe. Lipsit de vertebrare interioară (ceea ce ar presupune o oarecare asceză), acest tip de artist/intelectual (care, în general, are o părere foarte bună despre sine şi un suspect complex al autorităţii) îşi dă întreaga silinţă pentru *a părea* şi *a apărea,* făcîndu-se remarcat, pentru a *mima* valoarea şi pentru a-i *aburi* pe ceilalţi, profitînd la maximum de pe urma lor. Este, prin excelenţă, un *instrument* care se lasă instrumentat şi, la rîndul lui, instrumentează. Cinic, lucrativ şi combinagiu, pupincurist şi ipocrit, fără personalitate şi, de aceea, parazitînd avid personalitatea altora, el poate fi, la o adică, inteligent, talentat, chiar cult etc. Nu e întotdeauna uşor să recunoşti „simptomul“, să distingi unde se termină acea „minima moralia“ acceptabilă şi unde începe prostituţia... Există totuşi o limită dincolo de care prostituţia culturală devine stridentă. Cînd un intelectual atinge un asemenea prag (sau cînd nu-l poate depăşi) *simţi* că – indiferent dacă îţi e sau nu adversar – nu poţi avea încredere în autenticitatea ideilor/opiniilor lui (bune sau rele, bine sau rău exprimate), ci doar – cel mult – în autenticitatea oportunismului care-l pune în mişcare. Orice s-ar spune, în cultură prostituţia se plăteşte mai scump decît în alte părţi...

(Dilema veche nr. 2, 23 ianuarie 2004)

2005

Un an în permanentă „criză“, ca de obicei. Cînd trei ziarişti români au fost răpiţi în Irak, s-a spus că dl Caragiale a pătruns în terorismul internaţional. Variaţie pe aceeaşi temă. Odinioară, se prezisese că, în România, comunismul se va face sub semnul lui I.V. Stalin şi I.L. Caragiale.

Sever Voinescu a propus: nenea Iancu, lider al celulei de criză care să ne gestioneze eternitatea. Am subscris cu seriozitate şi am ales articolul de mai jos ca reprezentativ pentru al treisprezecelea an dilematic. Iar în 2008, personajele seamănă, trama e aceeaşi. „Sînt vechi, domnule!“ ***(Mădălina Şchiopu)***

Sever VOINESCU

Nevoia de celulă

„Criză“ – de cîte ori aud acest cuvînt îmi vine în minte replica generalului Quesnot, şeful statului major francez de la începutul anilor '90. Rugat să definească starea de criză, generalul a răspuns: „Există o criză atunci cînd la Quai d'Orsay se reuneşte celula cu acest nume“. Şi la noi există obiceiul de a răspunde oricărei crize cu o celulă. Şi la noi există mereu suspiciunea că, în efortul ei de gestionare, celula mai degrabă amplifică criza. Iar dacă ne uităm des la OTV, ajungem la concluzia că celula însăşi a provocat deliberat criza, în scopul unei diversiuni abile care ni se explică imediat, stai să vezi...

Inundaţii, secete, răpiri, atacuri teroriste într-o ţară în care se află ceva turişti români, orice eveniment cu titluri în prima pagină a ziarelor, cuprinzînd cuvîntul „criză“, produce, automat, şi în trupul de moluscă absurdă şi imprecisă al administraţiei noastre, o celulă. De criză,

bineînţeles. Şi e de înţeles, pentru că celula prezintă cîteva mari avantaje.

Întîi, celula este ceva suficient de enigmatic ca să dea cetăţeanului, alegător din cînd în cînd, impresia că „statul se ocupă“. N-are importanţă cum e celula de fapt, important e să se spună, din prima secundă, că s-a constituit undeva – în prima fază, oriunde – o celulă. Ştiu un minister care face celule de criză cam o dată la două luni. Acolo, celula de criză este un om la un telefon; omul acela stătea oricum la telefonul acela, în virtutea regulamentelor interioare ale ministerului. Atîta doar, omul care se cheamă, să zicem, „o permanenţă“ la vremuri calme, devine, la un caz furtunos, „o celulă“. Dar asta nu are nici o importanţă. Important este că poporul ştie că acolo, la minister, e o celulă.

Apoi, celula mai are avantajul că e flexibilă – fiind mică, faci ce vrei cu ea. În cazul răpirii jurnaliştilor în Irak, după lege, CSAT era structura nu doar competentă, ci obligată să gestioneze criza şi să ia deciziile. Totuşi, dl Băsescu a constituit o celulă de criză la Cotroceni. Instituţional, celula era diferită de CSAT, deşi aproape toţi cei care compuneau celula erau şi membri ai CSAT. În plus, celula e atît de uşurică, încît se poate muta repede. Dacă vă mai amintiţi, această celulă s-a plimbat: în primele ore după răpire am fost anunţaţi că e la MAE, apoi, în zorii zilei următoare, celula s-a mutat la Guvern şi, în fine, spre prînz, celula s-a instalat, definitiv, la Cotroceni.

Celula mai are avantajul că dă impresia unei competenţe concentrate. Asta e foarte util într-o ţară în care toată lumea se pricepe la orice şi neaveniţii îşi dau mîna cu politicienii aerieni ca să bată cîmpii. Aţi văzut acea emisiune a dlui Tabără din timpul inundaţiilor, în care vorbea cu dl Roman şi cu dl Maior despre „starea de necesitate“ şi alte stări? Dacă da, înţelegeţi exact ce vreau să spun...

Dar, poate cel mai benefic efect al unei celule de criză este cel terapeutic. Orice criză zgîndăre glanda noastră apocaliptică şi ni se face rău de la stomac de lumea asta. Atunci, celula-i ca pilula. Aflînd că celula e constituită şi lucrează, ne mai echilibrăm un pic, într-o inerţie greu controlabilă, ca omul care se agaţă de bare cînd frînează brusc autobuzul. Asta, desigur, pînă cînd citim ziarele de a doua zi, în care apar primele mari semne de întrebare cu privire la competenţa şi buna-credinţă a celulei. Dacă aş fi pus să definesc o criză, aş spune că, la noi, criza este acea întîmplare pe care presa o numeşte ca atare pe prima pagină. Se ceartă două precupeţe pe scările Guvernului, e criză la Palatul Victoria. Comunică dl Năstase suprarenal, e criză la PSD (sau e criză cînd nu mai comunică, nu mai ştiu exact). Trînteşte unul uşa într-un minister, e criză. Pierdem calificarea la un campionat mondial, e criză. Dar toate astea îmi par manifestări ale unei crize mari şi cuprinzătoare, „de sistem“, care se întinde leneşă peste toată istoria noastră, diagnosticată cît se poate de clar acum un veac şi ceva. Ia să-l ascultăm pe Nae. Cum, care Nae? Amicul. „Este o criză, care, ascultă-mă pe mine, că dvs. nu ştiţi, care, mă-nţelegi, statul cum a devenit acuma, eu după cum văz ce se petrece, că nu sînt prost, înţeleg şi eu atîta lucru, fiindcă nu mai merge cu sistema asta, care, cînd te gîndeşti, te-apucă groaza monşer, groaza!...“

Cred că avem nevoie de o celulă de criză care să gestioneze eternitatea noastră. Propun să o conducă dl Caragiale.

(Dilema veche nr. 81, 5 august 2005)

2006

Am rîs ca prostu' singur în metrou cînd l-am citit prima oară. Ştiţi genul ăla de rîs, cînd te abţii ce te abţii şi apoi pufneşti şi se uită lumea la tine. Ţin minte exact şi momentul, la această frază: „Toţi vorbesc frumos despre drepturile minorităţilor şi despre tratamentele umane datorate animalelor, dar cînd îi strîngi cu uşa, recunosc că o fac doar ca să intre în Uniunea Europeană“. Ţin minte şi figura mirată a băiatului de lîngă mine care citea Libertatea *şi a tras cu ochiul să vadă de ce rîd. La cît scris e în* Dilema veche *nu a înţeles nimic peste umăr, chestie de care m-am simţit un pic jenat, pentru că eu putusem să admir nişte sîni peste umărul lui ceva mai devreme. Cînd am recitit colecţia din 2006 şi am ajuns la acest articol, mi-au venit în cap toate acestea. Cînd ţii minte unde ai citit un articol peste doi ani de cînd s-a întîmplat, ori este foarte bun, ori e despre o tragedie de proporţii. Nu era nici o tragedie.* ***(Cristian Ghinea)***

Andrei CODRESCU

Ţara în care m-am născut

Paradoxul nu este pentru cei slabi de înger, aşa că se poate spune că românii, care trăiesc zi de zi printre paradoxuri, sînt nişte oameni curajoşi. Sînt şi eu unul – un paradox, vreau să spun. Iată cîteva din paradoxurile românilor:

– toţi iubesc România, dar vor să plece din ţară cît mai repede;

– toţi au o grămadă de idei, dar nici o leţcaie;

– toţi spun că oamenii sînt de treabă, dar că Guvernul e de cacao;

– scriitorii şi intelectualii se tot perie reciproc, dar aţîţă războiul între generaţii; tinerii vor ca bătrînii să-şi mărturisească păcatele trecutului, iar bătrînii cred că tinerii nu ştiu nimic despre istorie şi, în plus, sînt impertinenţi;

– (aproape) toţi ridică în slăvi democraţia, dar găsesc dezgustătoare lucrarea ei;

– toţi sînt de acord că toată lumea este coruptă, mai puţin cei de faţă;

– toţi ştiu că oficialii sînt corupţi, dar tot le dau şpagă, dacă au ocazia;

– toţi vorbesc frumos despre drepturile minorităţilor şi despre tratamentele umane datorate animalelor, dar cînd îi strîngi cu uşa, recunosc că o fac doar ca să intre în Uniunea Europeană;

– toţi vor să intre în Uniunea Europeană, dar fiecare în parte se teme şi, în secret, chiar dispreţuieşte Uniunea;

– toţi ştiu că Securitatea încă mai conduce ţara, prin intermediul politicienilor şi al milionarilor nou-nouţi;

– toţi sînt de acord că presa este liberă, dar şi-ar dori să nu mai dea atîtea ştiri negative şi, oricum, ştiu că presa e în mîinile Securităţii;

– toţi cred că înţeleg cum e treaba cu capitalismul, dar şi-ar dori, la o adică, sistem sanitar, educaţie şi servicii publice socialiste;

– toţi vor ca dosarele Securităţii să fie deschise, dar acestea sînt deschise doar selectiv, printr-o luptă darwiniană pentru (un dram de) putere;

– toţi sînt şi avangardişti, şi tradiţionalişti.

Acestea fiind zise, sînt doar un jeg nerecunoscător. Eu chiar iubesc România şi oamenii care o locuiesc. Am primit cea mai mare distincţie literară a ţării, Premiul Ovidius, în septembrie, la Constanţa, anticul port Tomis de la Marea Neagră unde Ovidiu însuşi a murit în bejenie. De curînd, SUA au postat acolo o bază militară care îi conferă acces către Rusia şi Orientul Mijlociu. Marea Neagră e destul de neagră, mai degrabă de culoarea vinetelor, şi vălureşte între Ucraina şi Turcia. Fundul mării este împînzit cu epave greceşti, inclusiv cea a triremei care l-a adus pe Ovidiu de la Roma la locul său de surghiun. În Constanţa am participat la un forum intelectual extrem de intens, am întîlnit nişte poeţi tineri extraordinari şi m-am refamiliarizat cu una dintre cele mai mari literaturi ale lumii, deşi aceasta este aproape necunoscută dincolo de hotarele ţării. Românii sînt oameni cu suflet, frumoşi, pasionaţi şi mari mînuitori ai limbajului. Ţara însăşi este o adevărată comoară de peisaje extraordinare, munţi misterioşi, codri adînci şi sate străvechi. Bucătăria este bogată şi poţi fi şi vegetarian dacă vrei. Salata de vinete românească poate, ea singură, să ţină în viaţă trupul şi sufletul oricui.

Şi cu toate astea, cu toţii şi-ar dori să trăiască în Iowa. Să mor dacă înţeleg!

traducere de Ioana AVĂDANI

(Dilema veche nr. 141, 6 octombrie 2006)

2007

Niciodată nu m-am dat în vînt după comemorări, nu-mi amintesc să mă fi interesat vreodată evocările. Mi se par ipocrite – ţinem discursuri în cuvinte atent alese şi frumos ambalate, promitem lucruri în care nu credem; comemorăm orice nu pentru că aşa simţim, ci pentru că aşa trebuie; evocăm „atotştiutori“, personalităţi pe care, de multe ori, nici nu le-am băgat în seamă, şi le recunoaştem meritele abia după ce nu mai sînt. Şi totuşi... de ce tocmai acest text?! Pentru că nu e „aşa cum trebuie“, ci sincer şi direct. ***(Ruxandra Tudor)***

Lucian MÎNDRUŢĂ

Patriarhul Pittiș

Credincioşii care nu suportă dezbaterea sînt sfătuiţi să nu citească mai departe. Conţinutul poate cuprinde teze eretice şi afirmaţii hazardate care îţi fac automat rezervare la un loc în iad. Asta în ipoteza în care el există şi în altă parte decît aici, pe Pămînt.

La o săptămînă distanţă, televizoarele noastre s-au umplut de cîntări. Două feluri de cîntări, aflate, cel puţin ca formă, la 1000 de ani distanţă. De la Generaţia Bizanţ şi pînă la Generaţia Beatles, înmormîntările Patriarhului şi Actorului ne-au adus aminte, pînă la urmă, unde e spiritul şi unde e forma. Veşti proaste pentru Ortodoxie: spiritul e într-un actor păcătos. Harul e la el, harul acela care îţi mişcă sufletul nu pentru că ţi-e teamă de iad şi de bătrîneţe, ci pentru că ţi-e frică să mori înainte să înţelegi viaţa. Trăirea mistică vine din versurile unor poeţi păgîni, pe care ţi-i aduci aminte datorită lui. Iar comuniunea spirituală cu semenii, atîta cît mi s-a întîmplat vreodată, o ştiu dintr-o sală de teatru, nu dintr-o biserică. „Bulandra“, nu Sfinţii Constantin şi Elena.

I-am cunoscut pe Pittiş şi pe Teoctist cam în acelaşi timp. Cineva m-a dus la Poezia muzicii tinere, prin 1985. O sală întunecoasă, plină-ochi cu puştani, încărcată pînă la refuz cu libertate, sufocată de muzică şi de sens. Versuri de Whitman, Lennon, chiar şi Păunescu (acel Păunescu, ediţie limitată şi revoltată din tinereţe). Muzica, de la Beatles la Steve Miller Band. Bucăţele de hîrtie trimise Moţului cu cine mai ştie ce naivităţi pe care el le citea cu aerul unui Moise care tocmai a primit Tablele Legii. Cornete de hîrtie înfipte în părul lui creţ, pe care le lăsa acolo, ca semn al frăţiei cu noi, musii de pe nava Libertatea, niciodată lansată la apă... Cel puţin nu atunci, nu în anii '80 ai adolescenţei mele.

Şi totuşi, Pittiş şi alţii ca el au pregătit generaţia decreţeilor pentru contactul cu Libertatea şi Occidentul. Pittiş ne-a arătat unii altora. Ne-a făcut să înţelegem că sîntem împreună şi că ne datoram totuşi ceva. Miezul experienţei de la PMT a explodat într-o altă trăire, în 1989. Nu zic că Pittiş ar fi fost vreun disident sau organizator al vreunei revolte – propunerea lui era mai degrabă să contemplăm sistemul din exterior, cu dispreţ, decît să încercăm să ne luptăm cu el. Pittiş era un evazionist, nu un Che Guevara. Un evadat care se întoarce în puşcărie să tragă şi pe alţii după el. Un zeflemitor, nu un autor de programe. Şi totuşi, Pittiş a fost unul dintre motivele pentru care sistemul, în interior, devenea poros, cu buzunare mari de aer în care trăiau deja, în libertate, viitorii cetăţeni ai unei ţări (să zicem) libere. În aceeaşi epocă am aflat şi de Teoctist. Într-o seară de Crăciun, cînd împreună cu bunica, în casa ei de la ţară, am pus pe perete calendarul ortodox pe anul 1987. Acolo am remarcat pentru prima oară numele patriarhului cel nou: Teoctist. Atît. Nimic mai mult, nimic altceva. Nimic, nimic, nimic. Sau, staţi aşa: nu cumva acela a fost primul an în care referirea la conducătorii lumeşti a apărut şi în calendarul ăsta – cel mai răspîndit material scris al Bisericii? Acum cîteva zile, un amic îmi propunea să facem un sondaj în presă: unde merge Teoctist, în Rai sau în Iad? După o săptămînă, nici nu mai e nevoie de aşa investiţie: ştim sigur că merge în uitare, tocmai pentru că n-a atins sufletul nimănui. Pittiş, în schimb, care şi el va fi uitat, rămîne cumva să mai trăiască o vreme în generaţia mea şi poate şi în cîteva cuvinte pe care le spunem copiilor cînd se fac destul de mari să înţeleagă: „E mai bine să fii liber, decît bogat. E mai bine să te uiţi, decît să cumperi. E mai bine să visezi, decît să fii visat“. Nu l-am citat pe Pittiş. Dar n-aş fi putut să scriu vorbele astea fără el. Fără Nichita, Barbu, Bacovia, Cărtărescu sau Dinescu. Ei sînt preoţii generaţiei mele. O generaţie atee, care se preface acum, cu maximă ipocrizie, c-ar crede în Dumnezeu.

Hai să fim serioşi! Dar nu sumbri – ne-ar bate Pittiş obrazul...

(Dilema veche nr. 183, 9 august 2007)

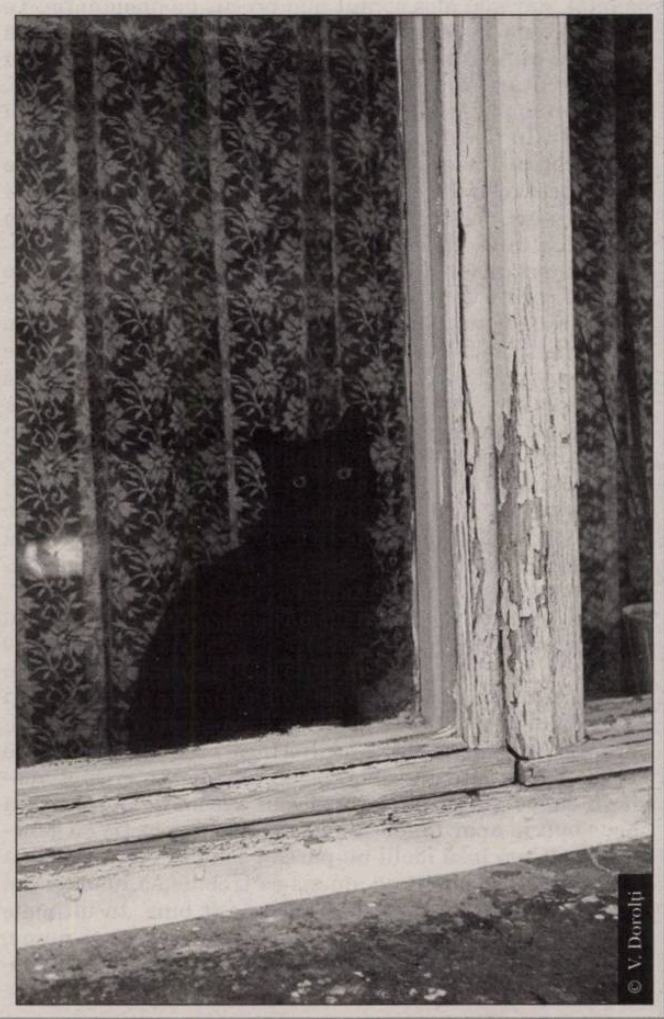

Simona SORA

puzzlecturi

Un viciu de procedură

Într-un minunat eseu – recent apărut în volumul *Cele zece porunci,* coordonat de Marta Petreu – Ion Vianu îşi analizează o mai veche stupefacţie: cum de minciuna ca atare, neadevărul curent, falsul cel de toate zilele nu se regăsesc printre interdicţiile Decalogului? Cum de – printre „Cuvintele“ din cel de-al douăzecilea capitol al *Exodului* – doar mărturia strîmbă, „minciuna care aduce un prejudiciu social“ este respinsă? Cum de „simpla“ minciună este lăsată – de la începuturi – pe seama interpretărilor, speculaţiilor şi minţilor omeneşti? Şi totuşi, enorma diversitate a manipulării adevărului nu a fost prevăzută într-unul dintre primele tratate de morală practică, iar îndreptările ulterioare n-au mai putut atinge prestigiul cuvîntului revelat şi consemnat. Minciuna a rămas pe seama legilor omeneşti – imperfecte, interpretabile, puse adesea în dificultate de „vicii de procedură“.

Ca „plăsmuire a minţii“, ca manipulare a adevărului istoric, ca mitologie revizitată, literaturii i s-au făcut nenumărate procese de intenţie. Cu mult înainte să însemne ce înseamnă azi, ea a fost izgonită din cetate, în spaţiul (profan) al tulburărilor pasional-psihice, printre trivialităţi mincinoase şi „aducătoare de pacoste“ ca rugul de romane al lui Don Quijote. Persecuţii care nu doar că n-au ucis-o (deşi catalepsiile periodice nu sînt, orice s-ar zice, semn de sănătate), ci au făcut-o chiar să-şi găsească noi surse de... versatilitate. Însă nu la nesfîrşitul proces al „adevărului minciunilor“ m-a făcut să mă gîndesc eseul lui Ion Vianu despre cea de-a „unsprezecea poruncă“, ci, mai degrabă, la un mărunt „viciu de procedură“, invocat la o adică – în „procesul“ lecturii – de toate instanţele literare: viaţa scriitorului.

De la începuturile modernităţii, literatura s-a dorit autonomă în raport cu viaţa, mai ales cu viaţa celui care o producea. Biografia scriitorului, permisă selectiv de istoria literară, e cel mai adesea exclusă atît de lectura profesionistă (critică), cît şi de cea obişnuită, a cititorului „normal“. Curiozitatea biografică, odioasă pentru unii critici, este îngăduită, după alţii, doar în cazul eului interior, manifestat în operă. În rest – şi în absenţa unei autobiografii omologate sau a unei biografii autorizate –, a pune în legătură viaţa din carte cu viaţa din viaţă e, mai degrabă, o dovadă de slabă cunoaştere a legilor literaturii şi o greşeală de gust, pe care criticii n-o prea fac decît la ananghie şi cu enorme precauţii, deşi se află în situaţia paradoxală de a fi obligaţi să ştie cît mai mult şi să „folosească“ cît mai puţin din zona expusă a scriitorului.

Cum procedează însă cititorul obişnuit, prea puţin chinuit de dilema autonomiei esteticului şi de cea a duplicităţii instanţelor narative? Evident, el vrea să ştie cine e scriitorul şi ce-a făcut el în ultimii 20 de ani. Enormul succes al biografiilor (mai ales în alte părţi), al memoriilor şi jurnalelor (şi la noi) spune mult despre nevoia de „localizare“ a cititorului în raport cu scriitorul citit. Căci dacă puterea de convingere a unei cărţi ţine strict de universul acesteia, „încrederea“ în scrisul unui anumit scriitor are de-a face – mai ales la nivelul insondabil al intimităţii lecturii genuine – şi cu viaţa scriitorului în totalitatea ei. Cititorul visceral – care se identifică din reflex cu personajele, care caută evadare sau modele în literatură – vrea să ştie dacă autorul cărţii citite e laş, poltron, ticălos, oportunist, dacă fură (de la alţii), dacă minte, dacă îşi înşală şi nevasta, şi amantele cu vreun gigolo, dacă trece de la o religie la alta, pentru o bursă de studii, sau dacă a omorît vreo pisică. Cititorul visceral (şi cine dintre noi e, permanent, ferit de o asemenea lectură?) vrea să ştie aceste lucruri, mai ales atunci cînd nu-i sînt străine.

Şi înainte de 1989, în plină, declarată şi apărată autonomie a esteticului, aceste lucruri îşi aveau importanţa lor. Politicul împărţea mai bine decît orice morală apele între *ai lor* (care scriau prost, dar intrau în manuale) şi *ai noştri* (care scriau bine şi rezistau prin cultură). Cînd autonomia a căzut şi ea, s-a văzut că lucrurile stăteau puţin altfel şi că unii dintre cei mai mari (ceilalţi oricum nu contau) încurcaseră borcanele rău de tot, fie că scriseseră cărţi şi articole la comandă, introduseseră în cărţile lor cristaline personaje cerute „de sus“ sau îşi oferiseră singuri serviciile. Şi-atunci, în ce fel să citeşti o mare parte din literatura scrisă în comunism? Să uiţi – cînd îl citeşti pe Petru Dumitriu – şi *Drum fără pulbere,* şi mizerabilul *Vînătoare de vulpi?* Să citeşti doar ediţiile revăzute din *Delirul* şi să uiţi *Desfăşurarea* şi *Ana Roşculeţ* doar pentru că Preda e un mare scriitor? Să-l citeşti pe Bogza cel interbelic ca să nu-ţi aminteşti că în fiecare ianuarie postbelic îi trimitea lui Ceauşescu felicitări cu plopi desenaţi? Să nu deschizi vreun *Omagiu* de groază să nu dai acolo peste cel mai important prozator optzecist?

Criticii n-au încotro, trebuie să-i citească pe toţi cu toate ale lor, ca să înţeleagă, dacă mai e posibil, cum au stat lucrurile. Ce face însă un cititor normal e limpede: nu-i mai citeşte deloc, nici pe albi, nici pe roşii, nici pe profesionişti, nici pe propagandişti. Caută mai degrabă traducerile sau pe scriitorii zilei. E clar că o mare parte a literaturii scrise sub cenzură trece acum printr-o sită etică, chiar dacă uneori cernerea ei aduce a plictiseală, neîncredere şi oboseală. Iar în lipsa unor „adevăruri“ – nu atît istorice, cît verosimile –, relaţia de încredere care stă (adesea inconştient) la baza lecturii se transformă în indiferenţă. Dincolo de intimitatea personal-biografică a scriitorului, cu drepturile ei la *privacy,* există o intimitate instinctivă, ductilă, alertă a cititorului cu o anumită carte. O intimitate a lecturii, deocamdată blocată de suspiciune, chiar şi în cazul nenumăratelor cărţi „valabile“ scrise în comunism. Şi în privinţa cărora nu mai poate fi invocat „viciul de procedură“ al imixtiunii biografiului în viaţa literaturii. Dimpotrivă.

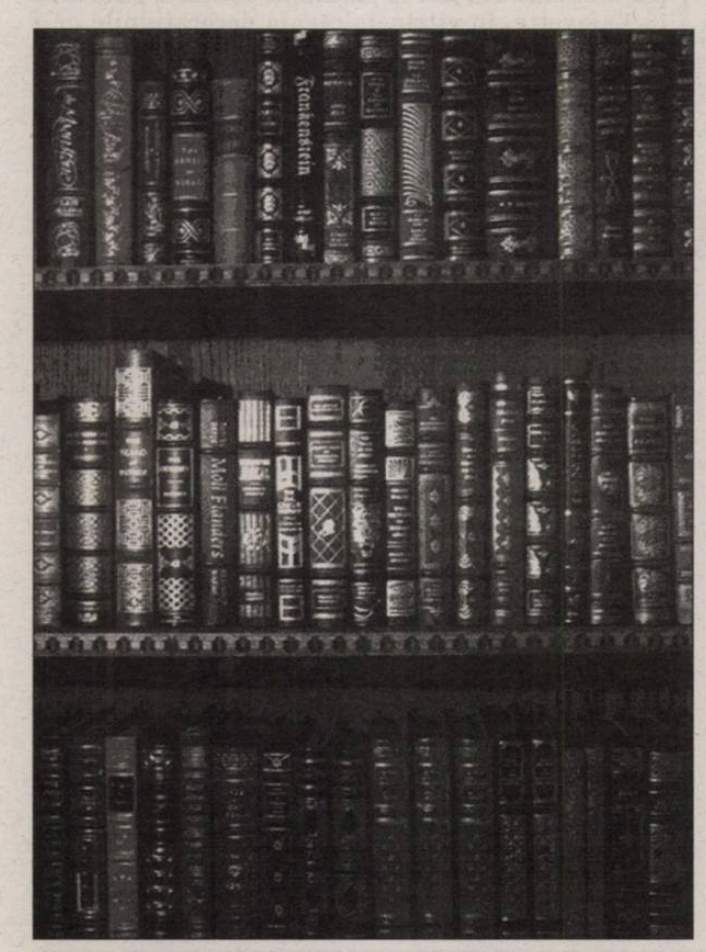

Dilema veche vă recomandă

● Ancheta *Evenimentului zilei* „Dragostea în literatură“. Săptămîna trecută, timp de patru zile, un cotidian de mare tiraj a consacrat o întreagă pagină unei probleme de indiscutabil interes cultural: preferinţele cititorilor şi scriitorilor de azi în privinţa poveştilor şi poeziilor de amor scrise în româneşte de cînd am luat o carte în mînă. Unsprezece critici, poeţi şi prozatori, de certă autoritate, au întocmit clasamentele lor, întru totul semnificative pentru gusturile care pulsează în 2008. Cu *Creanga de aur* şi *La Medeleni* pe primele două locuri în topul cititorilor, cu *Maitreyi, Patul lui Procust, Adela* şi *Matei Iliescu* printre obsesiile „specialiştilor“. O anchetă de păstrat în banca de date ale începutului de mileniu. (Radu Cosaşu)

● Absolut ju-bi-la-tor articolul lui Daniel Cristea-Enache din *Suplimentul de cultură* nr. 161, intitulat „Consumerism (I)“ – o răfuială de bun-simţ şi plină de-o vervă rezonabilă cu toţi cei care scuipă pe „societatea de consum“: „N-ar fi rău ca toţi cei scîrbiţi de pragul consumerist la care s-a ajuns să-şi rememoreze pragul de mizerie ceauşistă de la care s-a plecat“. N-ar fi rău ca şi uneori-colegul de publicaţie Vasile Ernu să-l citească – dar, probabil, este mult prea ocupat să-şi marketeze cartea în ţara ţarului Putin... (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Ca fulgul

***În slujba regelui Angliei / Obsluhoval jsem anglického krále* (Cehia, 2006), de Jirí Menzel.**

În slujba regelui Angliei e ceea ce-ar fi fost *Forrest Gump,* dacă *Forrest Gump* ar fi fost un film bun: o comedie picarescă despre un agarici care plutește pe valurile istoriei ca un dop de şampanie – sau ca fulgul purtat de vînt în prima şi cea mai bună secvenţă din *Gump.* Acolo, frumoasa metaforă iniţială nu era susţinută de filmul propriu-zis, în care idiotul aparent lipsit de repere se dovedea a fi singurul personaj capabil să-şi păstreze reperele în agitata Americă a anilor '60-'70; adevăratul fulg dus de vînt era prietena lui din copilărie, care, după două decenii de rătăciri ideologico-sexuale, ajungea într-un tîrziu să-i împărtăşească valorile. Filmul chiar avea prostul gust de a ne vinde valorile lui Gump (printre care ascultarea ordinelor şi fuga de probleme) drept „adevăratele valori“; într-un fel de culminare coşmarescă a demersului chaplinian de sentimentalizare a omuleţului împiedicat care măcar nu vrea răul nimănui, sfîrşea prin a ni-l da pe Gump ca model. Plasat în Cehia, mai ales înaintea şi în timpul celui de-al doilea război mondial, *În slujba regelui Angliei* ni-l prezintă pe Dite (Ivan Barnev), care accede de la rangul de ajutor de chelner la rangul de director de restaurant, cu un noroc de-a dreptul gumpist şi cu aceeaşi insensibilitate radioasă la transformările dramatice din jurul său. Dite descinde clar din omuleţul lui Chaplin. Are felul lui dulce de a se împiedica în faţa unei femei, trezindu-i instinctele protectoare: îşi pierde prima slujbă atunci cînd varsă băuturile pe o clientă, iar aceasta îi ia partea în faţa chelnerului-şef. Are şi galanteria lui Chaplin: ajuns el însuşi chelner-şef, îşi pierde iarăşi slujba atunci cînd, în mijlocul isteriei generale anti-nemţi, îşi aduce la restaurant logodnica nemţoaică. Foarte frumos din partea lui, numai că în momentul următor se întoarce pe post de *maître d'hôtel,* fudul nevoie mare, cu o mustăcioară de Hitler şi cu trupele de ocupaţie în spatele lui. Problema cu omuleţii împiedicaţi care nu vor răul nimănui este că, la o adică (aşa cum nici Chaplin, nici *Gump* nu găsesc de cuviinţă să menţioneze), nimic nu-i împiedică să se aibă bine cu răul.

Şi totuşi mi-e uşor să mi-l imaginez pe Chaplin binecuvîntînd minunata ecranizare a lui Jirí Menzel după romanul lui Bohumil Hrabal (al cărui titlu românesc corect e *L-am servit pe regele Angliei).* Şi nu numai pe Chaplin, ci şi pe Renoir, Lubitsch şi René Clair, ale căror filme puteau să se mişte ca nişte chelneri de înaltă clasă pe patine cu rotile, învăluindu-te în voltele şi-n arabescurile lor de nici nu mai ştiai cum au ajuns atîtea bunătăţi în faţa ta, ori dacă sînt chiar bunătăţi sau doar aer modelat de mişcările lor. Bunătăţile lui Menzel sînt bunătăţi în cea mai largă accepţiune a termenului: avem bătăi cu frişcă şi bătăi cu bulgări serviţi de-un chelner la platou, avem bancnote aprinse cu trabucul şi sahane din care ies aburi ireali, avem o demonstraţie de turnat sincron şampania în pahare şi o masă pusă în jurul unei plăci turnante pe care a fost instalată o femeie aproape goală. Şi toate astea nu se îngrămădesc vulgar sub nasurile noastre, ci ne alunecă prin faţa ochilor ca într-un balet pe tema plăcerilor vieţii, şi a fragilităţii unui mod de viaţă dedicat exclusiv plăcerilor. Concepţia coregrafică ne alertează în permanenţă asupra acestei fragilităţi; ne spune că lumea asta se poate face ţăndări la fel de uşor ca oricare dintre platourile alea purtate printre mese într-un echilibru miraculos. E efectul pe care-l obţine şi Renoir în *Regula jocului* (1939: un alt carusel al plăcerilor suspendat pe muchia războiului) şi care lipseşte, de exemplu, dintr-un film ca *Maria Antoaneta,* unde Sofia Coppola, în loc să păstreze distanţa critică, pare să se viseze, vulgar, în locul reginei. Menzel păstrează distanţa critică şi nu-şi sentimentalizează eroul; îl vede aşa cum e – ca pe un dop de şampanie aruncat încolo şi încoace de valurile istoriei. Şi totuşi am sentimentul că Menzel, cu toată sensibilitatea sa delicată la mişcarea acestor valuri, nu se consideră foarte diferit de Dite; regizorul s-a născut în 1938, iar *În slujba regelui Angliei* pare filmul unui artist care a renunţat să se mai zbată, care a ajuns la concluzia că destinul de dop de şampanie e pînă la urmă mai bun decît majoritatea celorlalte destine accesibile fiinţelor umane. (Şi Renoir citează aprobator, în memoriile sale, idealul tatălui său, marele pictor, de a pluti ca un dop în voia vieţii.) După 15 ani de închisoare comunistă, Dite surprinde o femeie care se spală într-un lighean, goală pînă la brîu. Faţa lui – şi întregul film – se luminează. Momentul nu e o gîdilătură erotică, ci o epifanie. Ne spune: „Asta-i tot ce-am putut să înţeleg. Asta-i tot ce ştiu sigur.“

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Euro, dinspre celălalt capăt

Cînd intri în satul meu din Dîmboviţa te întîmpină un tricolor, un steag al Uniunii Europene şi inscripţia care te anunţă că ai păşit într-o „comună europeană“. Şi nu e deloc ceva bizar. „Euro“ este peste tot în România. Am avut eurorevelion anul trecut. Avem autobuze cu „Eurolines“. Telefonul ţi-l poţi cumpăra de la „Euro GSM“. În reclame, calitatea este la „standarde europene“. Un constructor ridică „Eurorezidenţial“. Cea mai mare firmă românească de sucuri se numeşte... „European Drinks“. Dar cel mai tare exemplu, care a declanşat această avalanşă de amintiri, mi-a venit din *Gândul*. Cică la Timişoara a apărut un nou joc de tip Caritas, care se numeşte: „Europlan SRL“. Mi se pare fabulos. De ce „Euro...“? Pentru că este de bine. Tot ce este „euro“ e mai bun, îţi garantează că faci parte din ceva mai bun.

Cu gîndul la steagurile UE de prin România, am început să le număr şi la Londra. Am văzut unul singur, pe clădirea oficială a Uniunii. În rest, la Londra nimic nu pare a fi „euro“. Tabloidele îl somează aproape zilnic pe primministru să facă referendum pentru Tratatul de la Lisabona. Asta ca să poată duce apoi o campanie isterică pentru respingere. În lipsă de ceva mai bun, *The Sun* se roagă de irlandezi să îl respingă ei şi să scape lumea de aşa năpastă (Irlanda este obligată prin Constituţie să ţină referendum). Ministrul de Externe este suspectat că e prea tînăr şi euro-entuziast. Comentatorii de la *The Times* lasă de înţeles că e o legătură între cele două, se ştie că un englez la locul lui nu dă doi *pennies* pe eurocenţii UE. Săracul Tony Blair s-a chinuit să negocieze dur, iar proiectul de Constituţie adoptat la Lisabona (semnat de urmaşul său) garantează dreptul Marii Britanii de a se retrage din anumite politici sensibile. Carta Drepturilor Omului nu se aplică peste dreptul britanic. Londra nu a vrut ca Europa să aibă ministru de Externe. Aşa că s-a convenit asupra unui post care se numeşte altfel, dar la care toată lumea, inclusiv englezii, se referă ca la „ministrul de Externe al UE“. Din nou, Marea Britanie a făcut figură de încăpăţînat care vrea şi nu prea să fie în UE.

Nu e deci de mirare că aici nimic nu este „euro“. A fi britanic e mare chestie. A fi euro-ceva e deosebit de suspect. La capătul din est al continentului, am vrut mereu să ne integrăm în Europa. De la paşoptişti încoace tot asta facem, cu o mică pauză de cincizeci de ani. Am avut destul timp să dezvoltăm complexe adînci. Modelul european e covîrşitor. Uneori ia forme fabulatorii (nu o să încetez să dau exemplul unui senator care dorea legalizarea prostituţiei zicînd că ăsta e modelul european). La capătul din vest al continentului, au avut şi ei timp să dezvolte complexe adînci, deşi de sens contrar. De pe continent le-au venit invazii şi de cel puţin două ori au avut nevoie de mult curaj şi noroc ca să scape. Aşa mici şi izolaţi, au construit un imperiu care a cuprins un sfert din planetă la apogeul lui. De ce ar avea nevoie de Europa? Un răspuns facil ar fi: tocmai pentru că nu mai au imperiul. Şi totuşi, mergînd prin Londra, îl vezi peste tot. În statuile impunătoare, în monumentele dedicate celor care au murit pentru Imperiu, în defilarea din noiembrie, cînd veterani de toate rasele defilează în aplauzele publicului, în chipurile „multi-culti“ ale oamenilor de pe stradă, în cultul pentru regina Victoria. Mă gîndesc dacă nu cumva tocmai de asta lipsesc steagurile UE.

Londra, 22 ianuarie

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

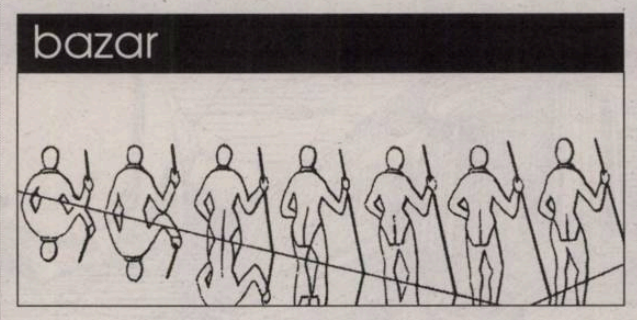

Negru, noian de negru...

Am tot vorbit despre apropierea mea de spaţiul cu precădere urban, al marilor metropole, în care nici peticul de iarbă şi nici albastrul cerului nu-ţi sînt limanuri, ci blocul cenuşiu din faţă şi trotuarul aşijderea. În ultimul timp însă, ceva s-a schimbat în percepţia mea citadină: hiperurbanul din jur a început să mă sufoce, nu-l mai găsesc pitoresc în derizoriul lui, ci, pur şi simplu, excesiv. La radio vorbeau despre „depresia de iarnă“, cauzată, în mare, de lumina mai puţină şi de mai scurtă durată. Ceva este real, pentru că nimic din vechile mele strategii legate de luarea în stăpînire a oraşului nu a mai părut să ţină, în atari condiţii. Plimbările lungi, pe jos, în care observam oamenii din jur, au devenit un fel de băi de noroi şi plonjări în depresie. Probabil că de vină erau şi imensele mormane de zăpadă pe care trebuia să le escaladez pentru a-mi asigura înaintarea. „Zăpadă“ şi atît e un termen inadecvat pentru noianele cenuşii cu care mă luptam, pe de o parte, în timp ce evitam maşinile (ca pieton bucureşetean responsabil...), pe de alta.

Escaladările mele prin mediul înconjurător oximoronic (negrele zăpezi) depăşeau cadrul obişnuit, acceptabil, de joc pe computer cu obstacole. Această senzaţie, laolaltă cu creşterea aglomerărilor umane, din ce în ce mai de necontrolat, mi-au dat o palpabilă stare de neputinţă. Nu m-am simţit doar ca Heidi, care alerga în locurile cele mai înalte din oraşul ei ca să-şi vadă munţii dragi şi tot nu reuşea, ci mai curînd ca într-un SF al cărui nume îmi scapă, în care oamenii mureau pe stradă şi nimeni nu-i observa/aduna.

Aglomerările fără scăpare nu le-am trăit doar la Bucureşti, ci şi la Paris, în ajunul Sărbătorilor, la scara despre care Lipovetsky şi alţi teoreticieni ai culturii populare vorbesc despre oraşele viitorului: pe Champs Élysées, fluxul de oameni care mişculau febrili era, nu ştiu, de 5 ori mai mare decît cel de pe Magheru; acesta se oprea în faţa restaurantelor unde, în ciuda gerului de afară, se stătea la cozi cu jumătăţile de oră; la intrarea în Lafayette, în vitrinele căruia decoraţiunile de Crăciun îşi performau mişcările idilico-sacadate, era o mare de oameni prin care abia puteai să treci; în magazinul împodobit declarat ca un templu al consumului, cu vitralii *à la* Notre Dame, leşinai de-a dreptul; afară, în faţa lui, într-una din staţiile de taxi, ca să găseşti unul trebuia să stai frumos şi cuminte aliniat vreo jumătate de oră. În Franţa am găsit aceeaşi cuminţenie a cozii ca şi în Anglia, fie ea la poştă, magazin, restaurant sau taxi... În general, oamenii stau şi cugetă (sau citesc) în micul loc desemnat aşteptării lor, fără să se revolte împotriva derizoriului condiţiei umane. Încununarea tuturtor cozilor a fost la magazinul Surcouf, unde copilul meu a hotărît să-şi aducă, din România, laptopul, pentru a-i repara webcam-ul... Ne-am aliniat la coada ce se întindea la service-ul din subsol, alături de cetăţenii francezi sadea. A durat imens (vreo 3 ore), timp în care mi s-a părut că s-au întîmplat foarte multe: la un moment dat, a venit o negresă cu ceva roşu care, pur şi simplu şi cu tupeu (se poate şi la ei!) s-a băgat în faţă. E drept, era o reparaţie minoră, dar toţi aveau puţin de făcut... Nu a durat mult, dar a fost suficient ca să se aprindă scînteia în grupul deja mocnind de cetăţeni respectabili. Oamenii i-au zis cîte ceva, dar mai multe au venit de la noi, românii, experimentaţi în reacţii de acest fel, din vremurile cunoscute. Francezii prezenţi s-au revoltat într-un mod ce mi s-a părut destul de laş, şi anume, vorbind între ei şi înjurînd sistemul, dar fără să împărtăşească direct acest lucru celor doi tehnicieni din faţa lor, cu care, de altfel, au rămas în relaţii bune. Singura reacţie mai punctuală a fost cea a unui domn în vîrstă, cu pălărie de cowboy, care şi-a asumat rolul de păstrător al ordinii. Şi a păstrat-o.

Adina POPESCU

Impresii din Polonia

Între 9 şi 15 decembrie 2007, Institutul Polonez din Bucureşti şi Ministerul de Externe al Poloniei au organizat vizita anuală de documentare, destinată jurnaliştilor şi scriitorilor din România şi Republica Moldova. În cele şase zile ale vizitei am parcurs aproape 1000 de kilometri, am văzut trei dintre cele mai mari oraşe din Polonia şi am participat la întîlniri cu oameni de cultură, autorităţi locale, ziarişti, artişti, studenţi. Dincolo de aerul oficial al acestei călătorii, de programul pe alocuri excesiv de încărcat şi de discuţiile uneori formale, alteori interesante, am încercat să descopăr acea Polonie de dincolo de birouri şi de cămăşile albe. O ţară pe care merită să o vizitezi nu doar în trecere, aşa cum fac turiştii „de week-end" care se opresc în Cracovia. Cîteva minute petrecute într-o piaţă publică, într-o librărie, într-o cafenea reprezintă acea „documentare" fără de care un ziarist se va întoarce acasă cu poveşti sărace.

Lot. Un zbor cu *Lot*. E ca şi cum ai spune un zbor cu *Zbor*. La Bucureşti e ceaţă. Ne ridicăm deasupra norilor şi ne facem de lucru cu minuscula gustare din partea companiei, ambalată etanş. Ungem felii de pîine cu unt şi bem vin argentinian. Un scurt moment de euforie în care apreciezi avantajele globalizării. Doamna de origine poloneză de lîngă mine bea cafea. Încă nu pricep cum pot unii să bea cafea la peste 10.000 de metri deasupra solului. Mi se pare o sfidare a anxietăţii celor din jur. În momentul în care stewardesele încep să strîngă ambalajele, deja ne pregătim de aterizare. A trecut o oră şi un sfert.

Robert. Va fi şoferul nostru pe tot parcursul călătoriei şi va conduce un microbuz Mercedes. Are în jur de 30 de ani şi un băieţel de cîteva luni pe care îl vede o dată, de două ori pe săptămînă. Poate că din această cauză la plecare e surîzător, dar tăcut, iar pe drumul de întoarcere spre Varşovia devine brusc vorbăreţ. Vorbeşte în polonă, desigur. În engleză nu ştie decît „Hello" şi „Thank you!". În schimb, o rupe binişor pe ruseşte. Plecăm spre Poznan.

Mestecenii. Dimineaţa, de la fereastra hotelului aflat undeva la marginea oraşului, pe malul lacului Malta se văd un cîmp ofilit şi cîteva pîlcuri de mesteceni, doar pe jumătate desfrunziţi. În depărtare se ghicesc malurile lacului, o zonă de agrement, pe timp de vară. Acum campingurile sînt pustii şi e multă linişte. Lumina ceţoasă îndulceşte contrastele. Imaginea e un pic decolorată, ca a unei pelicule vechi, zgîriate pe alocuri. Peisajul poate fi unul tipic polonez sau doar îţi aminteşte de filmele lui Wajda.

Poznan. Peste 500.000 de locuitori. Printre primele trei oraşe din Polonia în ceea ce priveşte PIB-ul. Investiţii străine de 5 miliarde de dolari, în mare parte capital german. Volkswagen are aici cea mai mare fabrică din Europa. 140.000 de studenţi. 46 de centre de cercetare ştiinţifică. Trei teatre, operă, filarmonică, operetă, galerii, muzee. Un procent de 40% din suprafaţa oraşului e ocupat de spaţiile verzi. Fonduri europene pentru infrastructură, transport, protecţia mediului. Bugetul Primăriei este în jur de 600 de milioane de euro pe an. Jerzy Stepién, viceprimar, îşi spune textul de PR. Limbajul său de lemn nu e cu mult diferit faţă de cel al primarilor noştri. Însă este ceva mai aplicat. Cifre, multe cifre pe care autorităţile locale româneşti nu prea au de unde să le scoată.

Cum rămîne însă cu instalatorul polonez? Viceprimarul ocoleşte răspunsul. În jur de un milion de polonezi lucrează în străinătate, însă cei mai mulţi sînt din estul ţării. „Aici, în vest, fenomenul nu e îngrijorător". În ultimii doi ani, salariile au crescut de 200 de ori, mai ales în construcţii. Din cauza migranţilor. Au ridicat ştacheta. Schimbă subiectul şi se laudă cu stabilitatea politică locală. Doar doi primari în ultimii 18 ani, ambii independenţi. Nu strică însă să facă un pic de lobby partidului pe care îl reprezintă: Platforma Civică. „De centru dreapta. Noi, în Polonia, nu avem o stîngă puternică şi nici o dreaptă extremă." Deviza oraşului s-ar traduce cam aşa: „Un loc bun în care să fii!". Oraşul văzut în fugă, din microbuz. Străduţe înguste, cu două-trei etaje, care dau în piaţetele din centru. Senzaţie de *déjà-vu*. Celor din Poznan li se reproşează că îi privesc cu superioritate pe polonezii din alte regiuni ale ţării. E un fel de Timişoara a lor.

Artişti şi bancheri. „Interesele noastre şi ale celor de la Primărie nu coincid" – ne spune mai mult în glumă rectorul Academiei de Arte Frumoase, Wojciech Müler. „Artiştii stau aici, în această clădire. La conducerea oraşului sînt negustorii şi bancherii." În curte, două statui abandonate. Una dintre ele nu are mîini. O fată din Cluj a venit să studieze aici un semestru. Putea să meargă în Irlanda. A ales Poznan. Cei din generaţia mea încă visează să plece cît mai departe, spre vest. Cei din generaţia lor învaţă să privească mai întîi în jur. Mi-a dat de gîndit.

Institutul Memoriei Naţionale. Adică CNSAS-ul lor. Filiala Poznan. M-a impresionat o carte a „demascării", editată de către institut. Îi vezi unul sub altul, cu fotografii, cu scurte prezentări la fiecare. Există, îi poţi numi, întreaga maşinărie funcţionează. Un posibil element-cheie: departamentul de procurori care se ocupă de crimele comunismului şi ale nazismului şi care lucrează pentru institut. În exclusivitate. Şeful de la arhive n-avea mai mult de 30 de ani.

Cei 40 de spiriduşi din Wroclaw. Nu sînt convinsă că erau într-adevăr spiriduşi. Am stat doar cîteva ore la Wroclaw, aşa că n-am avut timp să-i cercetez mai îndeaproape. Deşi mi-aş fi dorit. Mi s-a spus că erau ceva mai mulţi de 40. De fapt, trebuie să recunosc că n-am întîlnit decît unul singur. Sprijinea un felinar din apropierea unei catedrale. Se odihnea, într-o poziţie relaxată, cu un picior întins şi un genunchi strîns la piept. Ceilalţi erau probabil risipiţi prin locurile lor ascunse şi tenebroase. Călătorii fără imaginaţie ar putea crede despre ei că sînt doar nişte banale statuete din bronz, în miniatură. Seara tîrziu, luminile de Crăciun ale oraşului, aerul său medieval, accentele gotice şi bizara senzaţie că aluneci pe nesimţite într-un basm neaşteptat.

Cracovia. Oraşul vechi este înconjurat de un brîu de verdeaţă. Un parc ca un cerc. În jumătate de oră ajungi de unde ai plecat. Cu 1 zlot poţi cumpăra un covrig tradiţional, de la o tarabă. La chioşcurile cu legume şi fructe se găsesc salate de crudităţi, ambalate în caserole, şi funii de usturoi. E plin de restaurante şi de cafenele. Am aflat că un cracovian cu venit mediu îşi permite să iasă la un restaurant din centru cel puţin o dată pe săptămînă. Nu toate clădirile vechi sînt restaurate. Poţi face un tur al oraşului vechi, cu un vehicol care seamănă, întîmplător sau nu, cu un papamobil.

Trompetisul. O legendă spune că un trompetist care anunţa o invazie otomană a murit ucis de săgeata unui turc. Astăzi, ca un omagiu, orele fixe sînt marcate de un cîntec de trompetă, mereu acelaşi, ce se aude din turla bisericii Sfînta Maria. Cîntecul se repetă de patru ori, spre cele patru puncte cardinale. Cum o fi să ai un job, la Primărie, de trompetist oficial al oraşului?

20 de euro pe zi. „Aţi auzit ce-i în Italia acuma? Îi omoară pe ţiganii noştri pe stradă, aşa-i?" E din Sibiu şi cerşeşte în Cracovia de puţină vreme. Unde? În Piaţa Mare, desigur, locul cel mai frecventat de turişti. Aparent, pare încîntat să vorbească cu cineva din ţară. Care să-i aducă veşti. În primul rînd, despre Italia şi despre ce se întîmplă acolo. De cînd cu ultimele incidente, îi e frică să „migreze" mai la vest. Se mulţumeşte cu Polonia. Aici cîştigă 10-20 de euro pe zi. Îmi povesteşte că stă împreună cu familia la un *hostel*. Şase într-o cameră. Şi cum e? „E bine. Nu ne alungă polacii, nu se iau de noi. Îs oameni. Nu mă ajuţi şi pe mine cu cît te lasă inima?" Să-i dau o monedă de 50 de bani?

O dorinţă se va împlini undeva, cîndva. Se pare că Papa Ioan Paul al-II-a ar fi spus că toată istoria Poloniei e adunată în catedrala de la Castelul Wawel. De la regi, la scriitori. Ghidul ne-o prezintă ca pe un *fantasy* de tipul *Stăpînul inelelor*. Informaţiile sînt corecte, dar ele se împletesc în poveşti romanţate cu domni şi domniţe. Ne întreabă dacă vrem să urcăm pînă în turnul dinspre sud care adăposteşte un uriaş clopot de argint. Pînă la clopot sînt 70 de trepte. Cînd pomeneşte de ele, ghidul are brusc o mină obosită, însă nu-l cruţăm şi hotărîm să vedem clopotul. Dacă îl atingem, ni se va împlini o dorinţă. E inclusă în preţ.

Muzeul Universităţii Jagellone. Alt obiectiv turistic, alt ghid. Nu fantazează, dar se alintă. Şi ne indică anumite obiecte expuse cu un dispozitiv cu laser pe care îl ţine în buzunar. Muzeul însă e cu adevărat impresionant. Un pian la care a cîntat Chopin. O fotografie, celebră de altfel, cu Pămîntul văzut din spaţiul cosmic, pe care o face cadou Muzeului „Neil Armstrong", „la 500 de ani de la naşterea unui gigant". Copernic a studiat patru ani aici. Faptul că cei doi se întîlnesc în mod indirect la Universitatea Jagellonă îţi dă strania senzaţie a unui salt în timp care pare să curgă dintr-odată invers, dinspre viitor înspre trecut. Şi premiile lui Wajda. Nu vezi în fiecare zi un Oscar, un Leu de Aur, un Palme d'Or şi un Urs de Aur ţinîndu-şi unul altuia companie într-o vitrină de muzeu.

Palatul Culturii. Eram curioasă să-l văd. Casa Scînteii a lor. Pare ceva mai mică decît a noastră şi nu-ţi dă aceeaşi senzaţie apăsătoare. Poate pentru că e înconjurată de blocuri *tower* din beton şi sticlă. Spaţiul din jur se modifică de la an la an. Curînd va fi aici şi sediul viitorului muzeu de artă contemporană. Astfel monstruoasa clădire sovietică (cel puţin aşa o califică unii locuitori ai Varşoviei), de-un galben murdar, părăseşte întunecatul timp în care s-a născut şi intră în noile tipare. Aflăm în redacţiile de reviste şi ziare prin care ne perindăm că polonezii nu sînt nostalgici după comunism.

Un dejun politic. Ne întîlnim la prînz cu reprezentanţii Centrului de Studii Răsăritene. Doi tineri eleganţi cu un aer rafinat. Unul dintre ei are studii de antropologie. Centrul face expertize, anticipează evoluţiile politice şi economice ale statelor din fostul bloc socialist. Deşi polonezii de rînd nu prea sînt interesaţi de ce se întîmplă în ţările din jur. Sau cel puţin aşa am aflat în redacţia revistei *Wprost*. În schimb, sînt fascinaţi de Franţa, Germania, Marea Britanie, Statele Unite. Şi atenţi la ce se întîmplă în Rusia şi Ucraina. De aceea mulţi ne întreabă care e acum situaţia Republicii Moldova în raport cu România. Discutăm despre disputele dintre preşedintele Băsescu şi premierul Tăriceanu. Pentru cei doi tineri polonezi, bine informaţi de altfel, acest schimb de idei este util. Îşi dau cu părerea, ascultă. E doar o discuţie „de cafenea". Ar putea fi o cafenea din România. Deşi vorbim în engleză.

Muzeul Insurecţiei. La o adică, de ce n-am face şi noi la fel? Să vindem comunismul nostru (căci asta avem de vîndut deocamdată) „altfel", aşa cum se întîmplă la Muzeul Insurecţiei din Varşovia? Prin imagini de arhivă, obiecte care au aparţinut epocii, mărturii care la prima vedere pot să pară detalii nesemnificative, uitate? Muzeul care se referă la o altă perioadă istorică e suprinzător de viu, îi implică pe vizitatorii săi. Auzi rafalele de mitralieră, străbaţi tunele şi catacombe, asculţi pe la uşi, rupi filele calendarelor de pe pereţi, zile de atunci, în fiecare s-a întîmplat cîte ceva, dintr-o gură de canal te fixează cu suspiciune un neamţ din şirul celor care mărşăluiesc spre nicăieri, tragi cu ochiul pe gaura cheii şi vezi fotografiile oraşului bombardat, pe mai multe ecrane rulează filme documentare, ridici receptorul unui telefon din anii '40 şi acolo e o voce care te înspăimîntă un pic, apoi o melodie, un şlagăr al vremii. De ce n-am putea şi noi să-i întoarcem în timp pe acei străini care nu ştiu mai nimic, dar vor să afle, să simulăm o coadă la carne, să le arătăm rafturi goale şi spectacole omagiale pe stadioane, să-i servim la ieşire cu un nechezol? Pentru că nimeni nu are o iniţiativă în acest sens. La muzeu erau copii, mulţi copii, în grupuri, cu şcoala.

Artă Modernă. „Dan Perjovschi al vostru este un star internaţional" – ne spune Joanna Mytkowska, directoarea Muzeului de Artă Modernă din Varşovia. Ar trebui să ne simţim mîndri că măcar am reuşit să-l „exportăm" pe Perjo. De fapt, dacă stăm să ne gîndim mai bine, s-a „exportat" de unul singur.

Studioul de la ultimul etaj. Directoarea ne invită într-un studio. Înţelegem că locul este un reper. Vom vedea ce înţeleg artiştii contemporani polonezi prin a expune, a se expune. Spaţiul se identifică cu „produsul" artistic sau îl completează. Studioul se află la ultimul etaj al unui bloc comunist. Urcăm cu liftul, după ce ne intersectăm în casa scării cu o gospodină care vine de la piaţă. Pe uşa studioului e lipită o fotografie în mărime naturală a artistului, Edward Krasinski (unul dintre „greii" artei contemporane poloneze). Cu braţele deschise face un gest prin care ne invită înăuntru. Este chiar acel apartament de bloc în care cei mai mulţi dintre noi ne-am petrecut copilăria şi tinereţea: două camere, sufocantele cutii de chibrituri, un hol, baia. Un pat. Un birou. Ecranul unui televizor alb-negru. Biblioteca care se continua cu rafturile dintr-o fotografie de mari dimensiuni. Cutii, pensule, o cană, un muc de lumînare, un microscop, un telefon fără disc şi fără receptor, o maşină de scris. Poze decupate lipite pe un cub, ascunse într-o nişă. Resturile şi urmele locuirii spaţiului se transformă în instalaţii, în exponate. Recrearea intimităţii, prezenţa prin absenţă, exhibiţionismul tuturor acelor obiecte meschine de care depindem, al amintirilor decupate, al nostalgiilor. Cîteva pahare sînt lăsate la scurs în chiuvetă. De pe terasa goală se vede panorama oraşului. Peisajul e dominat de silueta Palatului Culturii.

Varşovia. La miezul nopţii, oraşul vechi, reconstruit aproape în totalitate, are ceva artificial şi, în acelaşi timp, fermecător. Nu mai contează că zidul acela de cetate seamănă cu o butaforie. Nici că acele clădiri în culori pastel parcă tocmai au fost şterse de praf. Este timpul să cunoaştem Polonia „profundă". Coborîm dedesubt, în taverna unde un tînăr viitor economist tocmai s-a întors de la un stagiu din Spania, iar prietenii săi beau bere în halbe de un litru, stau pe butoaie şi-l strigă „amigo". Petrecerea se sparge pe la două, căci iubitele trimit SMS-uri disperate. Barmaniţa ne strigă cu o voce răguşită: „Romania? Welcome Budapest!".

*Mulţumiri **Luizei Săvescu,** reprezentanta Institutului Polonez din Bucureşti, care pe tot parcursul vizitei s-a dovedit a fi un ghid ireproşabil, un translator atent şi o prezenţă simpatică.*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Realitatea TV, cu plus şi minus

În ultima vreme, programul postului Realitatea TV s-a îmbogăţit cu tot felul de emisiuni care merită aplauzele noastre. În primul rînd, sînt de apreciat documentarele din seria „Pe viaţă şi pe moarte“ (duminica trecută a fost difuzat *Fidel Castro: un om uriaş într-o insulă mică;* duminica viitoare va fi *Moartea unui preşedinte,* un film care pune în discuţie un posibil asasinat la adresa preşedintelui George W. Bush). Apoi, am constatat cu satisfacţie apariţia mai multor emisiuni pe teme culturale: *Cartea bate filmul* (unde este prezentată cîte o carte ecranizată, discursul fiind unul care încurajează lectura), *Arte & Fapte, Cooltura* (o emisiune foarte dinamică, cu Dalia Tăbăcaru, cea care prezenta *Greşelile noastre)* sau *Ghid de supravieţuire urbană* (un breviar de termeni ce aparţin culturii urbane, marca Ana Maria Caia, pus în pagină inteligent şi cu umor). O altă emisiune care trebuie remarcată este şi *Reporterii Realităţii* – şi asta cu atît mai mult cu cît, de o bună bucată de vreme, reportajul este în mare suferinţă pe televiziunile noastre comerciale. Nu în ultimul rînd, trebuie lăudate campaniile de responsabilizare socială iniţiate de Realitatea TV: *Fără şpagă* sau noua serie de emisiuni prezentate de Mona Nicolici, intitulate *Respect pentru viitor.*

Cu toate acestea, sînt încă destule producţii de la Realitatea TV care par pur şi simplu încropite pe genunchi.

De exemplu, o emisiune cum a fost cea a lui Robert Turcescu de pe 15 ianuarie, care i-a avut ca invitaţi pe Adrian Păunescu şi pe Costi Rogozanu. Discuţia s-a purtat în jurul numărului din *Dilema* dedicat lui Eminescu. Din păcate, moderatorul nu era deloc pregătit: documentare făcută superficial, textele din *Dilema* citite neatent (dacă au fost citite...) – aşa încît Turcescu era total nesigur pe el şi nu a reuşit deloc să ţină în mînă discuţia. Ca să nu mai vorbim de gafa de a-i pune în gură lui Mircea Cărtărescu nişte afirmaţii despre Eminescu, care în textul cărtărescian nu erau decît nişte citate preluate din mărturiile vremii. În fine, prost pregătit pentru un asemenea subiect, Robert Turcescu a fost o pradă mult prea uşoară pentru Adrian Păunescu. Acesta s-a desfăşurat în toată splendoarea lui populistă şi şi-a făcut numărul, în faţa unui moderator absolut neputincios.

Un alt exemplu de emisiune făcută din ce avem, aşa, ca să fie, a fost cea moderată de Corina Drăgotescu duminica trecută. La tema războiului dosarelor dintre preşedintele Băsescu şi ministrul interimar Meleşcanu, jurnalista i-a avut invitaţi pe Bogdan Olteanu, pe Vasile Blaga şi pe Dragoş Bucurenci. Ce expertiză avea în acest subiect prezentabilul – e adevărat – realizator de emisiuni ecologiste, proaspăt întors dintr-un concediu în Argentina (cum a ţinut el însuşi să specifice de la bun început) – nu ştim. Dar poate că era şi el pe-acolo şi producătorii şi-au zis să profite de preţioasa şi decorativa lui prezenţă. În emisiune, Bucurenci a dat bine pe sticlă, dar doar atît. Cînd deschidea gura, era jale – aşa cum s-a întîmplat, de exemplu, cînd a fost întrebat ce părere are despre politicianul Vasile Blaga, iar el nu a găsit de cuviinţă să spună altceva decît că *el şi generaţia lui nu suportă ideea de ministru de Interne (?).*

La toate acestea se mai pot adăuga tot felul de formate aberante, cum ar fi *Jurnalul de mare audienţă* (unde nişte gemene care fac în zadar eforturi să fie amuzante preiau ştiri răsuflate, la a nu ştiu cîta mînă) sau formatul ştirilor meteo, cînd prezentatoarea se întrerupe să-ţi spună că, atunci cînd eşti răcit, trebuie să te îmbraci gros şi să bei multe lichide (să recunoaştem totuşi că e mai bine decît vara trecută, cînd, tot la Meteo, ni se făcea capul calendar cu peştii care pot fi pescuiţi în Deltă...).

Ştim din şcoala generală că plusul, înmulţit cu minus, face minus. Sper, pentru Realitatea TV, ca plusul să aibă pînă la urmă cîştig de cauză.

Tudor Călin ZAROJANU

Noroc că are cine să ne explice meciul

În anii '80, după un succes internaţional al Universităţii Craiova, am asistat la o scenă delicioasă. Un coleg care trăise meciul la temperaturi înalte se apucase să-l povestească, faţă cu faţă, plimbîndu-se agitat prin birou. I se pusese pata pe o colegă şi majoritatea timpului vorbea către ea. Nu era microbistă, totuşi urmărise partida. Drept care, la un moment dat, a şoptit: „Să ştii că am văzut meciul...“ La care omul a izbucnit: „Dar nu l-ai *înţeles!*“ – şi a continuat să-i povestească.

Majoritatea românilor a trecut, în toţi aceşti ani, prin cam aceleaşi situaţii şi – graţie exploziei mass-media – a primit cam aceleaşi informaţii. Nu se pune. Om fi văzut noi toate meciurile, dar nu le-am înţeles. Din fericire, există oameni care să ni le povestească şi să ni le explice.

Nu sînt mulţi – căci sînt făcuţi din metale rare. Abia după 17 ani, un lup tînăr a lansat o sintagmă sarcastică, fără a-şi pune problema dacă nu e şi el încadrabil: „analiştii neamului“. Puţin mai tîrziu, un alt încă tînăr produs media a început să vorbească amuzat despre „deontologi“. Dintre care, fireşte, el nu face parte.

De altfel, pînă recent, nimeni nu şi-a pus problema ce e aia analist (politic, economic, într-o vreme aveam şi doi analişti militari). Cînd, în sfîrşit, cineva a ridicat problema, cei care acceptaseră cu seninătate să li se acorde acest titlu au bătut în retragere: „noi nu, niciodată, noi nu“. Atunci în ce calitate se află acolo? De ziarişti. Şi ziarist ce înseamnă? Care scrie la ziar? Păi, şi omul care ţine rubrica *Meteo* scrie la ziar. Întrebarea nu e retorică, întrucît, în unele cazuri, vorbim despre oameni care nu au făcut în viaţa lor o ştire, o anchetă sau un reportaj – decît, cel mult, ştiri despre însămînţările la zi, anchete despre frizerii care iau bacşiş şi reportaje de pe „magistrala albastră“.

Avem aşa: un fost ziarist, fost făcător de gazete şi mega-editorialist, trecut prin cel puţin două mari frustrări de carieră, rămas fără obiectul muncii care l-a consacrat. Şi-a făcut o profesiune de credinţă din a vorbi tot mai tîrziu şi tot mai puţin, cu aerul că spune: „Mi-e şi jenă să vă atrag atenţia că problema e cu totul alta“. Dezamăgire generală, dispreţ, un strop de umor, o umbră de autoironie şi mereu subînţeleasa întrebare: „De fapt, eu ce mama naibii caut aici, în loc să studiez în Biblioteca Academiei!?“. În plus, o bizară uimire şi distanţare faţă de tipul de jurnalism pe care personal l-a creat, ăla cu găinile violate care nasc pui vii.

Apoi: crucişătorul presei româneşti, supărat permanent pe întreaga lume. Mă uitam la el, în sala unei festivităţi, în momentul în care pe scenă vorbea Nadia Comăneci. Nici un procent de descreţire a frunţii apăsate de marile pericole care pîndesc umanitatea, de trădările şi crimele care compun substanţa exclusivă a realităţii în care trăim. Altfel, o minte vie – patinînd doar cînd trebuie să explice cum s-a putut afla în mijlocul unor stranii afaceri fără să ştie nimic despre ele ori să-şi pună întrebări.

Oricum am măsura lucrurile (de pildă, în număr de cuvinte rostite/scrise pentru public), e o mare distanţă între cei doi şi restul clasei deontologilor neamului, mai ales dacă respectăm principiul „despre morţi numai de bine“.

După o lungă retragere de pe sticlă, în urmă cu cîţiva ani a revenit în forţă unul dintre cei consideraţi a fi monştrii sacri ai televiziunii. Afişînd o atitudine sfătoasă şi calmă, vehiculînd un umor blînd, nu lipsit de accente sarcastice, omul dă şi el sentinţe, însă – spre deosebire de ceilalţi – nu o face nici cu patimă, nici cu scîrbă. În plus, nu i se poate nega inventivitatea temelor şi formatelor, dar asta în condiţiile în care nu este dependent de *rating:* i s-a dat pe mînă o jucărie cu care poate face ce vrea. Veniţi cu ei şi-n mileniul trei.

Să mai amintim despre un personaj cu aparenţă jemanfişistă („Io vorbesc despre asta pentru că vă văd în totală confuzie, da' să ştiţi că nu mă interesează deloc“), care şi el a rămas de mult fără editorialul zilnic şi fără echipă, printr-o stranie tranzacţie de renunţare la meserie contra sumei de... Invitat cînd şi cînd în unele emisiuni, încearcă şi el să-şi aducă aminte care era rostul lui.

O serie de tineri au reuşit să se impună, cît de cît, în ultimii ani, fie şi pe *rating*-uri mici. O parte sînt jurnalişti de presă scrisă. Cum lumea nu prea se omoară cu cititul, şansa lor rămîne tot televiziunea, fiind aşadar la mîna realizatorilor care decid dacă să-i invite sau nu. Cazul cel mai fericit este cel al unei foarte bune ziariste care a ajuns invitat permanent, apoi realizator TV. În rest – apariţii în bătaia vîntului. Consecinţa pozitivă este aceea că respectivii nu ajung să se considere ori să fie consideraţi deontologi ai neamului. Cea negativă – că rămînem în plasa aceloraşi cîţiva clasici în viaţă.

Patru dintre tineri pot fi număraţi deja printre aceştia. Al cincilea care ar putea intra în discuţie evită să emită judecăţi de valoare, limitîndu-se la rolul de moderator al realităţii. Este cam singurul care poate fi considerat astfel

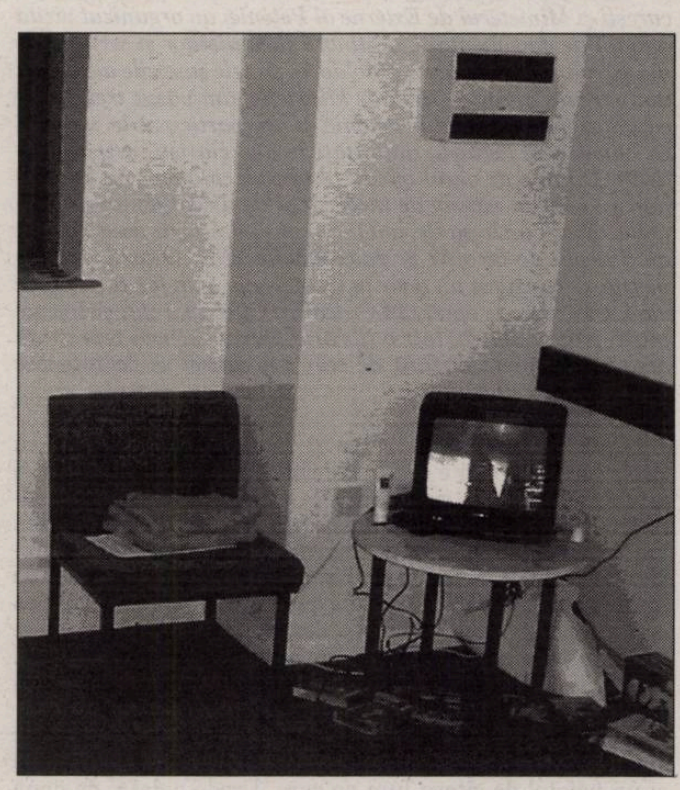

– deşi lipsa unei poziţii personale pare uneori ostentativă. Cum bine spunea cineva, presa trebuie să fie independentă, nu indiferentă.

Al şaselea s-a autoexclus: dacă acum cîţiva ani cocheta cu dezbaterile de idei, lăsînd invitaţii să spună orice, după ce lucrul ăsta l-a costat desfiinţarea postului TV, s-a reorientat spre crime primăvăratice şi reconstituiri de dispariţii.

Unul dintre cei patru prematur-clasicizaţi pendulează aiuritor între discuţii cu vedete porno, spălări de rufe familiale în public, invitaţi de serviciu şi, din cînd în cînd, campanii tari pe teme de real interes general, de la manipularea norocului la mînăriile parlamentare cu case. O dată a purtat o discuţie despre o carte la modă pe care n-o citise şi uneori joacă atît de convingător rolul celui care nu înţelege, încît te pune pe gînduri.

Al doilea interpretează rolul de Mare Inchizitor, deţinător sută la sută al adevărului. Aflat uneori în conflict deschis cu crucişătorul (al cărui loc pare să-l rîvnească), nu ştiu dacă-şi dă seama cît de mult îi seamănă. Şi pe el e greu să ţi-l imaginezi binedispus, senin, destins. Şi la el, rarisimele zîmbete sînt rictusuri. Şi el este scîrbit de toţi şi toate.

Al treilea declară că nu e nici măcar ziarist, dar dă sentinţe la fel ca toţi ceilalţi şi face sofisticate analize politice. Este de departe cel mai simpatic, un adevărat *entertainer* (ajutat şi de format, căci ce e mai simplu decît să faci mişto de ce apare în presă?), dar are două probleme. Prima: îi derapează logica atunci cînd subiectul atinge anumite zone tabu pentru el. A doua: în unele cazuri se bazează pierzător exclusiv pe ceea ce crede că ştie. Un exemplu: a făcut mare tam-tam, în repetate rînduri, pe tema cozilor de la declararea impozitului pe venitul global, fără să ştie că de ani de zile formularele vin şi pleacă prin poştă.

Cel mai urechist dintre toţi este cel de-al patrulea, care a reuşit inclusiv să îngroape un politician viu şi nevătămat, spre stupoarea colegei lui de emisiune, ziaristă pe bune, care însă a preferat să nu-l corecteze (erorile şi lipsurile – pe care se construiesc demonstraţii somptuoase! – sînt frecvente la deontologii neamului, care cred că e suficient să fie extrem de inteligenţi). Altfel, rebelul – călător prin mai multe televiziuni şi posturi de radio – are hazul lui şi nu este lipsit de idei, jucînd un rol de tînăr (mă rog...) furios şi obraznic, care uneori îi iese, alteori nu.

Nu trebuie neglijaţi nici deontologii-invitaţi. Există cîteva figuri de politicieni care bîntuie prin talk-show-uri şi ţin lecţii despre orice. Sînt chemaţi mereu pentru că vin oricînd. Dacă poţi aduce un dinozaur e bine – dar la nevoie te mulţumeşti şi cu un şoricel.

Cam ăsta e tabloul: cinci-şase realizatori, un invitat permanent, altul cît de des se poate, doi-trei musafiri de serviciu, cineva din presa scrisă, prin rotaţie, că dă bine, dar nu prea mult, că ne ia locul, un moderator autentic, o ziaristă. În 18 ani, numai o mînă de „analişti“ ne-a explicat cu răbdare ce meci am văzut.

Dar noi, la naiba, tot n-am înţeles. În loc de asta, cu o inconştienţă cutremurătoare, am preferat să savurăm, pur şi simplu, faţă cu faţă.

Cu ochii-n 3,15
O ANTOLOGIE

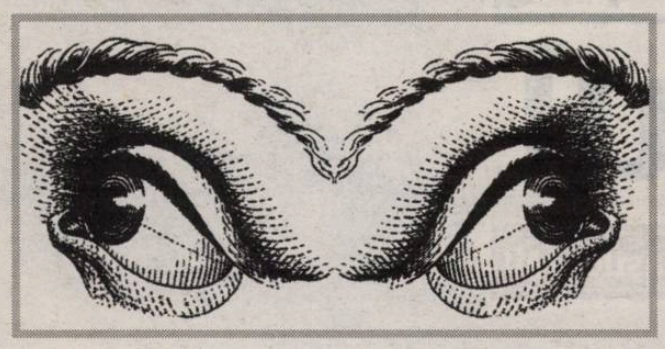

1998

● De la emisiunea de duminică dimineaţa de la Radio Actualităţi dedicată satelor am aflat că Fundaţia „Nişte ţărani“, al cărei director este, evident, Dinu Săraru, luptă pentru *reţărănizarea ţării*. (**Andrei Manolescu**)

● Emir Kusturica, regizor, într-o emisiune pe Arte consacrată publicităţii de la A la Z: „Dacă Michelangelo ar trăi astăzi, ar face reclama de la *Nike*“. Şi ar semna-o, desigur, Nikelangelo... (**Alex. Leo Şerban**)

● Într-o declaraţie de dragoste *(Naţional,* nr. 435), Prinţesa din Saba îl anunţă pe Don Quijote că „din floarea ta de bostan a răsărit o lubeniţă mare care te iubeşte“. Paşnic, deocamdată. Nu acelaşi lucru s-ar putea spune despre Georgiana, care nutreşte la adresa lui Lucifer sentimente de vampir(ă): „Tu eşti sîngele pe care vreau să-l beau în fiecare dimineaţă cînd mă trezesc“. Printre atîtea măşti culturale, este reconfortant să se mai găsească şi cîte un „Pisi de Buşteni“ care transmite un mesaj tandru către „Gabi din Belia ce lucrează la Hîrtia“. (**Tita Chiper**)

1999

● De 1 martie, în faţa Băncii Populare, la o coadă imensă: „Nu vă supăraţi, ce se dă? / Bani. / Ah, nu mă interesează“. (**Cristian Munteanu**)

● La Vama Nădlac, doi srilankezi au fost găsiţi ascunşi în portbagajul unui englez. Numele lor: Valuppillai Sachithaannthamodrthy şi Miriyagalla Kankanamalage-Don. Cu tot atîtea litere, în portbagaj intrau vreo şapte europeni sau vreo douăzeci de chinezi. (**Adrian Cioroianu**)

● Un domn cu barbă lungă şi privire senină ne îndeamnă, la emisiunea lui Mihai Tatulici, să ieşim din vechea dilemă Est-Vest. Salvarea României este „economia de mănăstire“. Cuprins de entuziasm, am trecut la fapte, am închis corupătorul televizor şi am meditat în chilia mea din bloc la nemuritorul poet Oreste, care ne anunţase un „frig ascet“, o „vreme lascivă“ şi „ploi mondene“. (**Cristian Ghinea**)

● Pe tricoul foarte decolorat, transpirat şi murdar al unui muncitor care asfaltează în faţa Guvernului: *GÎNDESC PROFUND*. Desigur, cu „PRO“ scris *altfel*. (**Cezar Paul-Bădescu**)

● Dl Băsescu, invitat la Antena 1 şi întrebat de sumbra sa gazdă dacă ar fi un bun preşedinte al Partidului Democrat, a răspuns cu un zîmbet carnasier şi pofticios: „Aş fi un foarte prost preşedinte“. Să nu spună cei interesaţi (actualul preşedinte, viitorii şi foştii membri) că nu au fost preveniţi. (**Magdalena Boiangiu**)

● *Roşii româneşti f. tari şi sexy* – scrie pe un carton de pe o tarabă de legume din Piaţa Progresul. (**Adrian Cioroianu**)

● În mintea unora prinde contur, pare-se, ceva care s-ar putea numi România Foarte Mare. Nu demult, la o emisiune de ştiri TV, am auzit o vrăjitoare de 89 de ani lăudîndu-şi marfa cam aşa: „Am avut rezultate pe tot globul românesc“. (**Dan Stanciu**)

2000

● În intersecţia Căii Vitan cu Mihai Bravu, la o tonetă cu ziare cineva întreabă: „Aveţi *Adevărul literar şi artistic?*“. Vînzătoarea răspunde, după un moment de stupefacţie (ochii mari, inventarul rapid al ziarelor de pe tarabă): „Nu am nimic în acest sens“. Interlocutorul, zîmbind, cu o voce complice: „În ce sens?“. Vînzătoarea (stăpînă pe situaţie): „În sens literar. În sens artistic, primesc săptămînal două numere din *Dilema,* pe care le vînd imediat“. Ăsta-i *Adevărul...* (**Simona Sora**)

● Un tezaur de nesfîrşită încîntare, pentru mine unul, e defazajul lingvistic al „fraţilor noştri de peste Prut“. Cu cîteva zile în urmă, la *Ştirile PRO TV,* un om de afaceri din Chişinău, rămas ca prin minune viu şi nevătămat după un atentat cu bombă pus la cale împotriva lui, a glăsuit astfel despre experienţa prin care trecuse: „Am scăpat cam binişor“. (**Dan Stanciu**)

● Sub o firmă portabilă, de carton, „Împletituri intelectuale – preţuri derizorii“, în Piaţa Dorobanţi se vînd papuci de papură, coşuri de nuiele, păpuşi din foi de porumb. Discuţie client-negustor: „Şi păpuşile cine le face? / Nevastă-mea. Ea şi cu nepoatele. / Dar tot ea e mai talentată, nu-i aşa? / S-au *talentat* (s.n.) şi ele, că sînt fete de la ţară, nu ca zăpăcitele astea din Bucureşti“. (**Tita Chiper**)

● „Localităţi puternic atacate de zvonuri“, aşa s-a exprimat, în plină criză, preşedintele Băncii Comerciale Române, dînd zvonului dimensiunea calamităţilor naturale – secetă, grindină, filoxeră, inundaţii, invazii de lăcuste, ţînţari, gîndaci de Colorado. În România, pînă şi un preşedinte de bancă se poate exprima în metafore memorabile. Popor dotat, harnic şi talentat. (**Radu Cosaşu**)

● Un angajat al unui concern important a primit deunăzi un telefon celular. Cînd l-a deschis şi a verificat mesageria, a auzit un glas inconfundabil: „Aici Iosif Sava. Vă caut eu“. (**Alex. Leo Şerban**)

2001

● Întrebarea săptămînii: Mihaela Rădulescu, la un mic dejun, alături de preşedintele Ion Iliescu, îl întreabă pe acesta cum face să îşi menţină tinereţea. Răspunsul săptămînii l-am uitat. (**Iaromira Popovici**)

● De curînd, am tras la „loz în plic“. Necîştigător, ca de obicei. În schimb, citesc, pe verso, o poantă bună: *Nu acceptaţi bilete rupte, deteriorate sau care prezintă urme de umblat asupra lor.* Oameni buni, atenţie pe unde umblaţi. (**Matei Martin**)

● O „Coană Chiriţa“, întoarsă dintr-un „voiagiu“ la Washington, comentează vremea de care a avut parte în călătorie: „Dragă, era o ploaie mocănească, d-aia care te scanează pînă la os“. (**Tita Chiper**)

● În parcul din spatele hotelului „Palas“ din Sinaia, zvon şi gălăgie, sîmbătă, 5 mai a.c., înainte de prînz. Treipatru japoneze de vîrsta a doua alergau spre o statuie de la capătul din vale al parcului, chicotind *ciau-ciscu* sau cam aşa ceva. Au ajuns şi, în faţa statuii, dezamăgire mare: nu era Ceauşescu, ci Badea Cârţan. (**Adrian Cioroianu**)

● Din ciclul „Noi aventuri ale limbii române“: o cîrciumă de pe marginea şoselei spre Constanţa anunţă că serveşte „mega-mititei“. (**Mircea Vasilescu**)

● Traian Băsescu dadaist, la o conferinţă de presă pe tema fuziunii între PDSR şi PSDR: „Pălăria e un consumabil“. (**Simona Sora**)

● Titlu pe şase coloane într-un ziar naţional, mai alaltăieri: „Zeci de români nu-şi mai suportă sexul“. Mare brînză! Mii, zeci de mii de români nu-şi mai suportă ziarele. (**Radu Cosaşu**)

2002

● La intrarea în oraşul Buftea, pe dreapta cum vii dinspre Bucureşti, un afiş: *Castrez pe gratis.* Ceva mai încolo, un alt afiş: *Vînd ouă proaspete.* (**Andrei Manolescu**)

● Cel mai recent dativ etic – în plină zi, la un colţ de stradă, după o lungă sărutare, ea către el, foarte decisă, încît trecînd de ei cu o maximă discreţie vizuală, o aud clar: *Şi te rog, nu mi te demoraliza!* (**Radu Cosaşu**)

● Cel mai exhaustiv magazin se află în Rîşnov: „Totul – de la ac la tanc“. (**Iaromira Popovici**)

● Felul în care Farfuridi îşi împărţea timpul, cu neuitatele ore „trecute fix“, se pare că n-a rămas fără ecou, pînă în zilele noastre. Un învinuit de tîlhărie se apără în faţa poliţistului: „Nu, domnule, în noaptea aia eu n-am fost cu ei la spargere. Eu eram acasă de la ora douăzeci şi patru şi jumătate“. (**Tita Chiper**)

● Dialog primăvăratic, la un oficiu poştal, între o clientă şi funcţionara de la ghişeu: „Pentru Statele Unite se poate pune în plic un mărţişor? / Se poate. Şi se scrie pe plic «conţine mărţişor»“. (**Dan Stanciu**)

2003

● La o gură de metrou, un om vinde orice cu 5000 de lei: rujuri, papiote, periuţe de dinţi. Îşi face şi reclamă: „5000 orice drăcovenie“. (**Cristian Ghinea**)

● Logică de telespectator român urmărind încordat Turul ciclist al Franţei şi bătînd repede un e-mail către comentatorii noştri de la Eurosport: „Aş vrea să am bicicleta lui Lance Armstrong, s-o vînd şi să-mi cumpăr o maşină“. Rămînem imbatabili şi în Turul Franţei! (**Radu Cosaşu**)

2004

● La coadă la telescaunul din Azuga, am auzit discuţiile unor schiori din faţa mea. O fată povestea cum s-a speriat fiindcă „iguana a intrat în criză şi a sărit pe termostat“. (**Andrei Manolescu**)

● Întrebare: a venit prima primăvară sau a treia iarnă? (**Alex. Leo Şerban**)

● Pe aleea care desparte magazinul „Eva“ de Bulevardul Magheru, instalată de vechea primărie a sectorului 1, o cutie mare, verde, pe care scrie „Pentru curăţenie“. După formă şi culoare, pare a fi pentru gunoi, dar probabil că în Bucureşti totul s-a inversat. (**Magdalena Boiangiu**)

● Uite un moment Kodak: la metrou, la Piaţa Victoriei, o cerşetoare împinge un căruţ. În căruţ, un copil care flutură o revistă-broşură. Broşura se cheamă *Ghidul tînărului întreprinzător*. (**Cristian Ghinea**)

● La Fisc, la plata impozitelor, funcţionarul îl întreabă pe un cetăţean: „Persoană fizică?“. „Destul de fizică“, vine răspunsul. (**Mircea Vasilescu**)

2005

● Să mă ierte posesorul şi să n-o ia personal, dar ţin să consemnez aici un nume (găsit în *Cotidianul* de sîmbăta trecută) care arată că hazardul vieţii continuă să fie mai tare decît geniul oricărui ficţionar: Pinkerton Băicoană. (**Mircea Vasilescu**)

● Un român din doi – aşa s-a calculat statistic – sforăie. Nu se ştie deocamdată ce face un român nepereche. Oricum, de la trei în sus, se pune de-o „Mioriţă“. (**Radu Cosaşu**)

● A apărut, în sfîrşit, şi gelul de duş cu iaurt! Mă întreb cum vine exact această chestiune şi cît va mai trece pînă cînd nu vom mai putea face diferenţa între un gel de duş cu iaurt şi un iaurt cu gel de duş. Da' o cremă de corp cu musaca nu inventează nimeni?! (**Ruxandra Tudor**)

● De ţinut minte ce a zis un copil rom din Alexandria, la *Observatorul* Antenei 1, duminica trecută: „Eu am învăţat să ne civilizăm frumos cînd mergem undeva“. (**Dan Stanciu**)

● „Cînd a intrat apa în casă, tata se uita la televizor la inundaţii“, povestea un puşti la ştiri, ca în „Continuitatea parcurilor“, schiţa lui Cortázar. (**Marius Chivu**)

● La unul din concursurile organizate de un post de televiziune, la întrebarea „Cine a scris *Capitalul?*“, după ce s-au sfătuit între ei, concurenţii au dat răspunsul final: Kafka. (**Magdalena Boiangiu**)

● Un buletin, într-un troleu bucureştean. „Să-l dăm din mînă în mînă pînă la şofer.“ Zis şi făcut. Pînă la şofer însă, o doamnă şi o idee: „Poate că omul este totuşi în troleu, să-l strigăm“. Din nou, zis şi strigat. „Domnul... Păun? Este?“ Din celălalt capăt al troleului, un „da“ mirato-intrigat. „Aveţi buletinul la dvs.?“ Din celălalt capăt, un „nu“ intrigato-speriat. „Staţi liniştit, l-am găsit noi.“ În timp ce buletinul face cale întoarsă către proprietar, din nou vocea speriato-stinsă a domnului Păun: „...da' un portofel n-aţi găsit?“. (**Stela Giurgeanu**)

● Ştiţi cum se spune *politically correct* unui copil ce ţine o piatră în mînă? Ei bine, iată: *o persoană pre-matură care îl poartă cu sine pe prietenul ei mineral.* (**Marius Chivu**)

2006

● Ştiţi de ce a fost îngreunată circulaţia pe DN73D? Scrie pe site-ul Administraţiei Naţionale a Drumurilor: „Pila nr. 3 de la podul peste rîul Doamnei este afuiată“. (**Mircea Vasilescu**)

● Expresivitate. Limpezime. Concizie. Stil sobru şi percutant. Rafinament. Eleganţă. Strălucire. Toate acestea într-un anunţ din *Evenimentul zilei* de vineri, 2 iunie 2006: „Angajez măcelar serios“. (**Dan Stanciu**)

● Duioasa convieţuire a vechiului cu noul: un hotel de patru stele din Constanţa, la a cărui intrare stă scris, maiestuos: „Hotel Balada NEJ Restaurant La Proţap Business Center“. (**Cezar Paul-Bădescu**)

● Într-un reportaj prin ţară realizat de TVR, un bătrînel întrebat care crede că este cel mai mare român a dat un răspuns de o prudenţă aproape neromânească: „Nu ştiu, taică! Io sînt bătrîn, nu-mi mai amintesc“. (**Marius Chivu**)

2007

● Cea mai frumoasă ştire a începutului de an: aceea despre cercelul Marlenei Dietrich, găsit pe fundul unui lac englezesc după 73 de ani... Somnul adîncurilor naşte perle. (**Alex. Leo Şerban**)

● Anunţ pe o vitrină de la raionul mezeluri dintr-un supermarket: „Atenţie, geam spart! Pericol de venire în vitrină!“. Ceva-ceva am priceput, că probabil e neplăcut să vii în vitrină. Întrebarea este cum o fi cînd pleci de acolo. (**Adina Popescu**)

● Pe o furgonetă, o reclamă. În reclamă, o îngheţată. Lîngă îngheţată, un slogan. În slogan, cinci cuvinte: „Din dragoste pentru limba ta“. Mai scurt şi mai la obiect nici că se putea! (**Ruxandra Tudor**)

● Sîmbătă seară, ieşind cu o prietenă prin Drumul Taberei, la o terasă, pe la 12 noaptea, ni s-a trîntit sec şi din scurt că e timpul să plecăm, pe motiv că „s-a închis frigiderul“. (**Stela Giurgeanu**)

● Printre pungile şi sacoşele cu diverse desene şi inscripţii plimbate prin piaţă, am văzut una care mi-a atras atenţia. Era albă şi pe ea scria cu roşu, într-un chenar: „Doamne ajută!“. Atît. O fi vreo campanie de promovare a BOR despre care n-a auzit nimeni? Sau cineva şi mai de sus s-a gîndit că n-ar fi rău să-şi mai facă din cînd în cînd reclamă? (**Adina Popescu**)

● Ce ne-am face fără întrebările retorice? (**Marius Chivu**)

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. .....
Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector .....
Cod poștal .....
Telefon .....
E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 207 ● 31 ianuarie – 6 februarie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Despre bunătate“
pagina **3**

Marius Chivu
despre
Carte de colorat pentru orbi
pagina **15**

Daniel Dăianu
„Nokia a agitat spiritele politice în Germania“
pagina **17**

Exerciţii de admiraţie

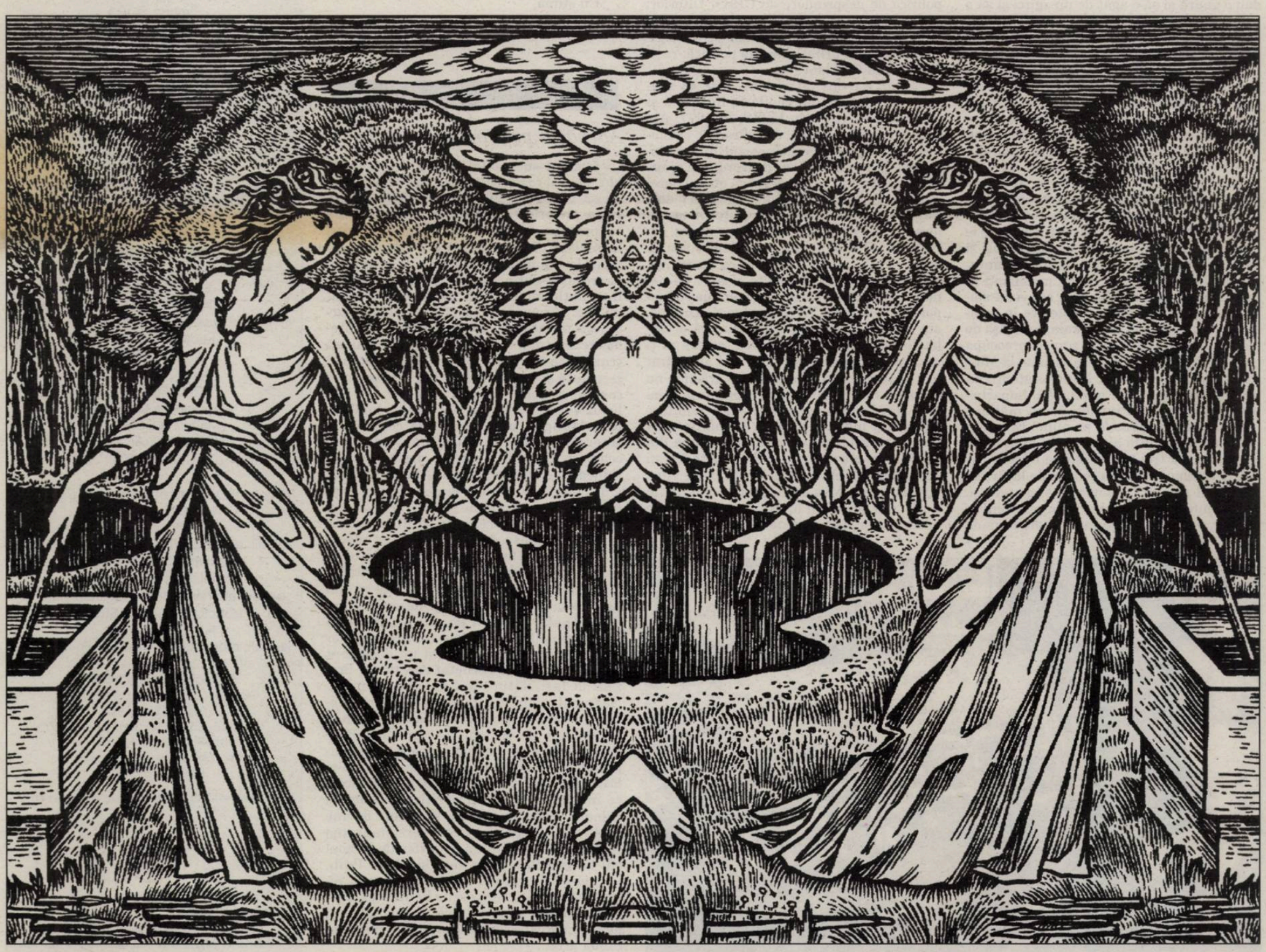

5 948467 000186 04

„Orice vocație începe prin a admira.“

MICHEL TOURNIER

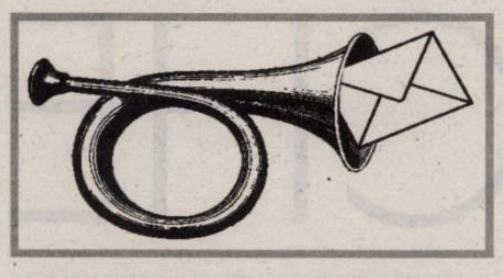

Nr. 205: Articolul lui Cristian Ghinea, „Staţia Titan, cu peron pe partea bizară“

De ce l-am iubit pe tovarăşu' Nicolae Ceauşescu?

Dragă dle Cristian Ghinea, mă bucur să răspund „provocării“ pe care aţi lansat-o cititorilor.

Eu cred că am fost pionier cam cu două decenii jumătate înainte de pionieria dvs. Pe la începutul anilor '60, cînd am fost făcut pionier, aveam în jur de 10 ani şi acest eveniment fusese cel mai important din viaţa mea. Calitatea de pionier îmi permitea să frecventez Casa Pionierilor. În lipsa mijloacelor mass-media, acasă n-aveam decît difuzor, de văzut filme era o ocazie, două pe săptămînă, locul acela devenise foarte important. Era locul unde m-am îndoctrinat. Am învăţat să fac dintr-o minge de ping-pong o machetă de Sputnik, să-i dau o gaură şi să o agăţ de un zgîrci şi să o rotesc deasupra capului, să facă piu-piu, cum făcea măreaţa realizare sovietică. Căci nu că mă îndoctrinam, eram obligat să iubesc Uniunea Sovietică! Am mai făcut şi un aeromodel cu elice alimentat de un zgîrci care se îndoia ca să-i alimenteze rotaţia. A fost cel mai prost aeromodel, crescusem lîngă bancul de tîmplărie al tatălui meu, dar nu aveam aplicaţie la lucru manual. M-am revanşat la Casa Pionierilor din Ploieşti, unde era şi o bibliotecă de unde împrumutam cărţi pe care le-nghiţeam. Eram cititorul fruntaş, iubit de bibliotecare. Şi-mi aduc aminte acum că toate cărţile pe care le citeam pe acea vreme erau de autori ruşi şi sovietici, nu prea era loc de autori autohtoni. Din cînd în cînd, eram mobilizaţi în Sala Mare la şedinţe, unde o activistă slăbănoagă şi cocoşată ne povestea ca în transă cum era Nadejda Krupskaia, tovarăşa de viaţă a tovarăşului Lenin, cum se preocupa ea de copii, cum fusese ea, activista, la Moscova şi omul nou sovietic i-a atras atenţia să nu mai ţină pîinea în mînă, să o împacheteze într-un ziar. Probabil ca să mănînci îndoctrinare din *Pravda* pe pîine! Eram un pionier fruntaş. Am ajuns să fiu preşedinte de unitate cu trei trese roşii pe mînecă. Ar fi fost vorba să merg în tabăra de la Artek, paradisul pionierilor sovietici şi de aiurea. N-am ajuns acolo, a ajuns fiica unui politruc militar, eu m-am mulţumit cu tabăra de la Timişu de Sus. Eram fruntaş la concursuri privind istoria PCR (PMR). Ştiam unde luase fiinţă, în condiţii de semiclandestinitate, adică în oraşul meu natal, Ploieşti; în centru era o piatră care marca locul unde clădirea dispăruse în bombardamentele din '44. Nu ştiam, am aflat ulterior că şefii PCR purtau, cu excepţia lui Cristescu plăpumaru', nume cu puternice rezonanţe slave, dar activiştii vremii erau pudici la aceste informaţii! Şi pe vremea aceea în toate sălile oficiale tronau portretele membrilor Biroului Politic Executiv, cu primul portret al tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej. Şi acum vine povestea cu Nicolae Ceauşescu! Era şi el printre ei. Nu era primul, cum va fi după '65, el, cîrmaciul, erou între eroi; era mai la coadă. Între figurile patibulare de gangsteri şi tîlhari, precum a dovedit ulterior istoria, era şi el, mai tînăr şi mai frumuşel. Ei, d'aia l-am iubit pe tovarăşu' Ceauşescu!

Trăiam la începutul anilor '60 vremurile cînd Hruşciov lansase planul septenal care-şi propunea să ajungă şi să-i întreacă pe americani. Era vremea marilor confruntări sovieto-americane, criza rachetelor din Cuba, Gagarin, primul om care a înconjurat Pămîntul înaintea americanilor. Era vremea lui Powers doborît deasupra URSS într-un avion spion. Eu eram convins că sovieticii sînt primii, colegul meu de bancă din liceu, care avea să ajungă profesor de engleză, era convins că invers, ne certam pe chestia asta. El a avut dreptate! M-am trezit încetul cu încetul, mai ales că se lansase politica de desprindere de URSS. Ulterior, m-am lepădat de orice iluzie, în 22 august 1968, cînd tata a venit cătrănit de la serviciu şi am avut prima discuţie politică: ruşii invadaseră Cehoslovacia.

M-am convins ulterior de justeţea spuselor activiştilor din copilărie în prima şi singura mea vizită în URSS, în 1977. Am aterizat într-o toamnă, era sfîrşit de octombrie, la Moscova. Pe aeroportul intern Domodedovo era ca în Gara de Nord. Am ajuns la Dimitrovgrad pe Volga, lîngă oraşul natal a lui Lenin, Simbirsk-Ulianovsk. Acolo deja ninsese, iar din Gostiniţa (hotel) noastră (eram cu un alt coleg), se vedea pădurea. Un Ivan ne-a dus în pădure să vedem Volga, şi după ce Zilul 4x4 s-a învîrtit ca un titirez, s-a blocat definitiv în nişte şleauri de n-a mai ieşit decît cu tractorul şi am luat-o înapoi pe jos la hotel. Aici, în măreaţa Uniune, am mirosit duhoarea insuportabilă a toaletelor sovietice, în care aveai ocazia să-ţi vezi vecinul cum se screme. Aici am intrat într-o alimentară şi am rămas trăsnit, nu se găsea nimic de vînzare! Scena suprarealistă din Dimitrovgrad a devenit realitate cîţiva ani mai tîrziu şi în România. Aşa eram noi, copiam toate lucrurile bune din URSS! Aici am văzut că trebuie să te fereşti pe stradă, că omul sovietic dă peste tine, fără să-i pese. Mi s-a sfărîmat un mit, Piaţa Roşie, din genericul Mosfilm, nu era aşa de nesfîrşită şi măreaţă cum te iluziona generic, era o piaţă obişnuită, un pic mai mare.

Da, în existenţa mea comunistă am avut ocazia să ies de două ori în exterior, în URSS, în 1977, şi în Cehoslovacia în 1983. Am uitat şi de ieşirea în vremea pionierilor în primăvara lui '62, pe o ninsoare grozavă, la Ruse, în Bulgaria. Eram apt pentru ţările socialiste şi prietene, dar dosarul de cadre – mapa profesională – nu-mi permitea ieşirea în Vest.

Şi, vorbind de dosarul de cadre, observ cum unii jurnalişti discută despre el ca şi cum ei ar fi apărut din spuma mării după '89. Dosarul de cadre, mapa profesională, era produsul scelerat al Direcţiei de Cadre, adică al securiştilor de întreprindere, şi îţi punea în paranteze cariera. Aşa că mă umple de melancolie dezinvoltura doamnei Rodica Culcer, aş fi admis asta la Robert Turcescu, la el amintirile de pionier sînt mai confuze.

Da, dle Ghinea, sînt protocronist, l-am iubit pe tovarăşu' Nicolae Ceauşescu, înainte ca el să ajungă cel mai iubit fiu al naţiunii!

Cu stimă,

Gheorghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Adevărul prin ochii artiştilor

Motivul succesului pare a fi unul simplu. Tinerii regizori au încetat să condamne direct comunismul şi tarele societăţii actuale, preferînd în schimb să atragă atenţia asupra acestora, mult mai nuanţat. Trecînd în revistă filmele cineaştilor români premiaţi la Cannes, am observat că nu mizînd pe trecut se obţin laurii la marile competiţii internaţionale, şi sub nici o formă victimizînd. Recunoaşterea peste graniţă e urmarea firească a unei noi forme de înţelegere a actului creator, a ceea ce trebuie să transmită o producţie pentru a putea fi receptată şi de publicul străin. Un exemplu concret şi poate cel mai sugestiv este pelicula *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile,* a lui Cristian Mungiu, unde povestea celor două tinere e plasată în ultimii ani de regim ceauşist. Cadrul în care se desfăşoară acţiunea nu e întîmplător ales, dar nici nu devine definitoriu pentru drama fetelor, atîta timp cît avortul rămîne şi astăzi un subiect tabu. Teama de repercusiuni, blocajul psihologic, lipsa de comunicare şi mecanismele defectuoase ale aparatului birocratic sînt actuale şi îşi menţin veridicitatea şi în afara spaţiului românesc. La rîndul lui, Alexandru Solomon îşi descrie filmul *Cold Waves – Război pe calea undelor* ca fiind o simplă portretizare a intelectualilor de la „Europa liberă“, şi nu un document istoric, cum a fost etichetat mai tîrziu. Prezent la Iaşi alături de Emil Hurezeanu şi Nestor Ratesh, Solomon şi-a explicat demersul, fără să dea verdicte sau să pretindă că pelicula se apropie de realitate. Este exact aceeaşi atitudine pe care o au majoritatea jurnaliştilor profesionişti: de a-şi lăsa personajele să vorbească, fără să încarce mărturisirile cu propriile judecăţi de valoare. Ceea ce trebuie transmis devine mult mai important decît personalitatea regizorului. O credinţă valorificată de noul val de cineaşti, între care şi Cristi Puiu, Corneliu Porumboiu, Radu Muntean şi regretatul Cristi Nemescu. Pentru ei, tragedia omului simplu trece în prim-plan şi devine, aproape fără excepţie, cea mai profundă artă.

Cătălina SCULIŢĂ
catalina.sculita@gmail.com

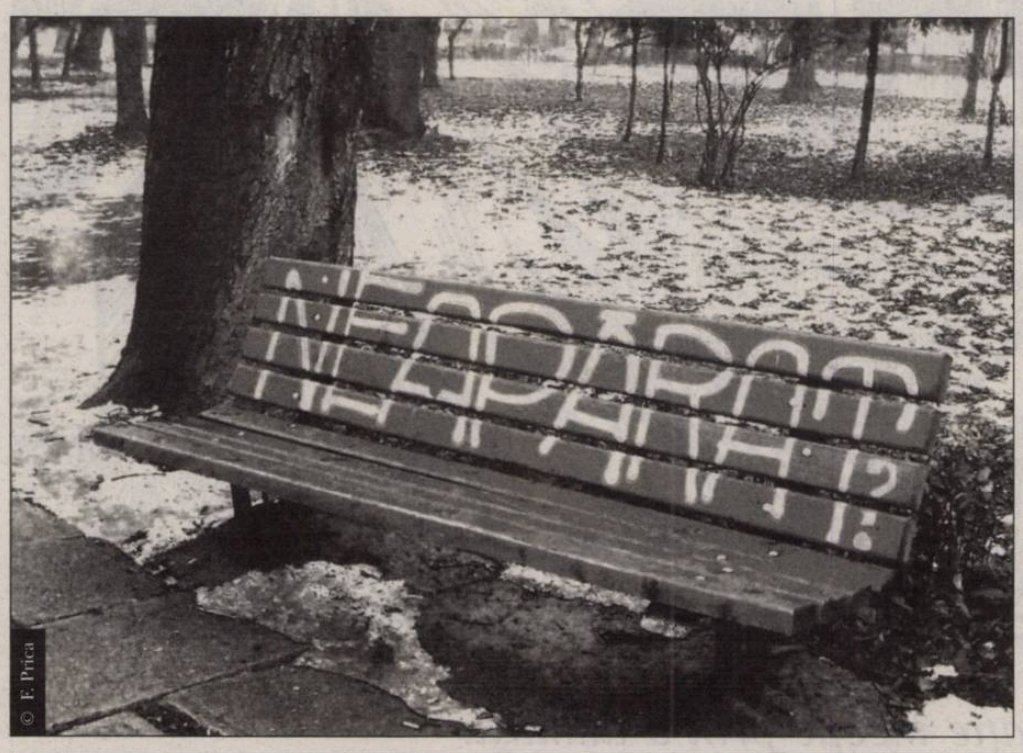

© F. Prîca

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Spiritul critic şi mania contestării**
- **Limbajul obscen**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 11.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre bunătate

În România de azi, bunătatea e o marfă rară. Nu mă gîndesc la filantropia negustorească a celor care nu dau decît pentru a primi ceva în schimb, nici la surîsul bolînd pe care îl oferă lumii martirii de profesie. Nu cer să devenim toți surori de caritate sau predicatori ai păcii mondiale. Nu bunătatea ca ideologie mă interesează. Ci simpla capacitate de *a recunoaște* binele acolo unde el există și de *a face* binele ori de cîte ori îți stă în putință. Dar, de fapt, vreau încă și mai puțin: refuzul de a trăi cu îndîrjirea detectării relelor și strădania de a *nu* face răul pe care poți să-l faci. Pare puțin, dar în contextul autohton, e cvasi-imposibil. Oamenii noștri publici se ocupă de dimineața pînă seara cu pescuitul de bube (sau cu inventarea lor), iar dacă pot face cel mai mic rău, se grăbesc să-l facă. Nu lasă nimic pe mîine. Toate „talentele“ sînt prețuite mai mult decît bunătatea. De vreme ce bunătatea trece tot mai des drept o specie a prostiei, ziaristul bun e ziaristul arțăgos și dur, politicianul bun, cel care „înțelege politica“, e politicianul combativ, care știe să-și joace mușchii, să strîngă maxilarele și să manevreze, dezlănțuit, dejecții, televiziunea bună e cea care face *rating* pe bază de hărțuială și caft. Managerul descurcăreț, bărbatul *macho*, femeia *macho* („de carieră“), adolescentul obraznic, șoferul agresiv, șeful cu mînă de fier, șmecherul, băgărețul, bășcăliosul, toți par să aibă o unică strategie: să nu fie luați de fraieri, adică să nu apară înconjurați de nimbul vetust al bunătății.

Suspensia bunătății provoacă, inevitabil, suspensia bucuriei, a altruismului, a solidarității benefice. E un viciu care se plătește scump: distruge și învrăjbește, anesteziază bunul gust, bunul simț, buna credință. Dacă doi prieteni fac laolaltă o treabă bună, la orizont apare rapid spectrul „găștii“, al „rețelei“, al complotului elitist. Cîștigă cineva ceva din asta? Nu. Dar rămîne măcar satisfacția de a lovi și de a pune răul înaintea binelui. Scrie cineva o carte bună? Trebuie compromis. Construiește cineva o instituție? Trebuie demolat. Se publică un autor român în străinătate? Trebuie umblat la dedesubturi jegoase. Totul trebuie pus într-o lumină putridă, totul trebuie redus la motivații impure. Trăim într-o țară în care hărnicia și creativitatea, stricta determinare de a face ceva bun sînt, din plecare, vinovate. Se găsesc oricînd cohorte de netrebnici care să dea cu piatra. Tot soiul de derbedei paranoici și sterili capătă brusc, dacă știu să înjure pe cine trebuie, mai multă credibilitate decît omul cuminte și merituos. Nu se mai citește. Se fac dosare. Nu se mai fac analize de text. Se colecționează suspiciuni.

Pentru a ieși din acest carusel al deriziunii, n-ar fi nevoie decît de un minim de competență, dar, mai ales, de un minim de bunătate. Bunătatea de a admite, de pildă, că Mircea Cărtărescu nu e chiar o rușine națională, că sînt multe de învățat din cărțile lui Patapievici, că textele lui Liiceanu nu sînt chiar cele mai proaste texte ale culturii românești, că a traduce Platon și Heidegger nu e o treabă de lepădat și nu e la îndemîna oricui. Asta nu înseamnă că restul scenei este pustiu, nici că altora le e interzisă cursa spre succes, nici că orice comentariu critic la adresa susnumiților e neavenit. Dar ei trebuie, totuși, citiți fără parapon, fără judecăți gata făcute, fără contextul tranzitoriei lor gesticulații politice. „Scrieți, băieți orice, numai citiți!“ – îmi vine să spun, în maniera lui Heliade-Rădulescu. Nu înlocuiți judecata prin stigmat și argumentele prin enunțuri vide. Nu deschideți cartea spunînd: „Ia să vedem cum să-l aranjăm pe stimabilul!“. Ar fi, de asemenea, potrivit ca aceia otrăviți de umoare neagră și disprețuitori de „autorități“ să producă și ei cîte ceva, cît de cît, în afara unor mici bîțîieli de presă. Altfel nu știm cu cine stăm de vorbă. Iar dacă nu pot produce, să încerce măcar exercițiul discret al bunătății. Vor descoperi că e mai rentabil.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Acoperișul lumii românești

– știri de duminică –

Duminică dimineața, la ora 8, știrile de la Realitatea TV au început cu următorul „eveniment“: acoperișul de tablă al unui bloc din Sibiu căzuse din cauza vîntului puternic. Aproape trei minute ni s-a relatat „de la fața locului“ ce s-a întîmplat, că n-au fost pagube materiale, că vîntul bătea cu intensitate, că din fericire era noapte și nu trecea nimeni pe stradă, deci n-au fost victime etc., etc. Schimb pe Antena 3 – cealaltă televiziune specializată în știri – și dau peste același acoperiș căzut. Cu aceleași detalii „de la fața locului“.

Pe site-ul www.realitatea.net scrie așa: „Realitatea TV este o investiție privată, care face un serviciu public, informarea corectă a telespectatorilor, conform regulilor jurnalistice“. Pe www.antena3.ro n-am găsit vreo declarație de principii de acest fel, dar nu mă îndoiesc că ideea e valabilă și asumată și acolo. Din acest punct de vedere, nimic de zis: am fost informați corect în legătură cu prăbușirea acoperișului, iar regulile jurnalistice au fost respectate. Dar la ce ne-a folosit? Este căderea unor bucăți de tablă de pe un bloc un eveniment semnificativ pentru societatea românească? Spune ceva despre „agenda publică“, se înscrie în zona „interesului public“? Sau – dat fiind că e vorba despre o „investiție privată“ – aduce audiență, deci profit? Ochii cîrpiți ai telespectatorului duminical contează în statistici? La toate acestea, nu pot să răspund – dincolo de orice teorie mass-media și de orice investigație sociologică serioasă – decît *nu*. Dar cred că nu mai este vorba pur și simplu despre apetența pentru senzațional și catastrofic a știrilor noastre de toate zilele (subiect asupra căruia a plouat cu indignări și critici), ci de mai mult: ce *stil de viață* al societății românești „se vede“ din programele de știri? Cît de „expresive“ sînt imaginile din telejurnale pentru felul nostru de a fi și de a ne comporta? Răspunsul cel mai la îndemînă – folosit adesea și de știriști, și de producătorii TV, și de comentatori – este că „știa sîntem“, că telejurnalele nu reprezintă decît expresia „în mic“ a societății românești. Nu sînt de acord. Care telejurnale? Dacă ne uităm la *Ora de știri* de pe TVR 2 (cel mai bun program, după gustul meu) și la *Știrile de la ora 5* de pe PRO TV, „vedem“ lumi cu totul diferite. De acord, formatele sînt concepute diferit – în primul caz este vorba despre un telejurnal serios, în al doilea, de echivalentul TV al unui tabloid. Dar în spatele lor stau obiective diferite, scopuri diferite: unul încearcă să slujească interesul public, celălalt – să facă spectacol și să adune în fața televizorului cît mai mulți gură-cască dornici să trăiască „senzații“ tari pe canapeaua de acasă. Aparent, cele două „formate“ (oamenii de televiziune și-au creat un adevărat cult pentru acest termen) n-au nimic în comun. Nu le poți urmări „cu aceiași ochi“. Și totuși – dacă mi se acceptă acest criteriu subiectiv – am observat de multe ori și într-unul, și în celălalt (ca și în toate celelalte emisiuni de știri, *talk-show*-uri politice etc.) că, în orice problemă, se recurge instantaneu, instinctiv, la comparații cu „Europa“ sau la verdicte de genul „așa ceva e de neconceput pentru o țară europeană“. Un acoperiș căzut, un accident pe autostradă din cauza poleiului, un copil abandonat de părinți, un caz de violență în familie, o deszăpezire ratată, o privatizare dubioasă, un conflict între președinte și premier – toate acestea (și multe altele) sînt, ne spun știriștii noștri și invitații lor din studio, „nedemne de o țară europeană“. Așa este. De acord. Dar o asemenea comparație are drept presupoziție fundamentală ideea că România ar fi o țară europeană (din toate punctele de vedere, inclusiv al nivelului de civilizație, de educație ș.a.m.d.). Drept pentru care vin și zic: nici programele noastre de știri nu sînt „demne de o țară europeană“. Din ele se străvede o Românie buimacă și pusă pe harță, mizerabilistă și zgîită peste măsură la scandalurile politice, fără contur comunitar, fără „vești bune“, fără agendă publică. Or, realitatea nu e așa. O dovedesc nu doar sondajele (pe care știriștii le „înțeleg“ cum pot și le prezintă cum vor), dar și viața cea de toate zilele a oamenilor care își văd de treabă și nu sînt/nu se simt reprezentați în peisajul social vizibil la telejurnale. Producătorii de știri au rămas înțepeniți în ideea că „asta vrea publicul“ (adică scandaluri, bîrfe și senzații tari), dar sînt cel puțin neatenți la două lucruri: 1) *ei* au format și apoi au condiționat acest public și 2) audiența generală a știrilor scade încet, dar constant, de cîțiva ani încoace.

Dacă duminică dimineața la ora 8 niște televiziuni care se pretind specializate în știri nu găsesc altceva de transmis despre actualitatea românească decît faptul că niște bucăți de tablă au căzut de pe un acoperiș e semn că izvorul de „senzații tari“ al știriștilor români e pe cale de a seca

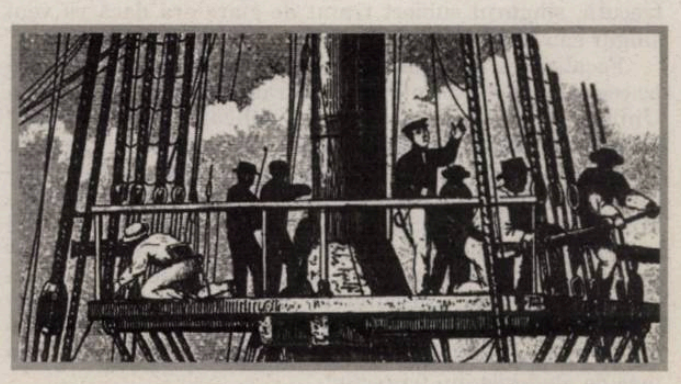

(sper!). Cînd n-ai catastrofe reale, cu morți și răniți, recurgi la pseudocatastrofe și pui reporterul să exclame „bine că n-au fost victime“. Vestea bună ar fi că, dacă punem laolaltă migrația publicului dinspre știrile „tari“ către alte programe și secarea „izvorului de inspirație catastrofică“ a știriștilor, obținem speranța că „imaginea României în programele de știri s-ar putea schimba“, într-un viitor oarecare. Vestea proastă este că, deocamdată, stăm cu toții înghesuiți sub acoperișul de tablă al tranziției televizate, adăpostindu-ne prostește de adevăratele probleme care ne privesc. Cînd va bate vîntul mai tare, acoperișul lumii românești va cădea și ne vom trezi cu toții în mijlocul realității „reale“, nu a celei de la televizor.

ținerea de minte

„Bine. Îți voi povesti. Dar îți va părea rău că m-ai rugat s-o fac.

Acum ascultă.

Tu mi-ai vorbit despre rîsul pe care nu l-ai găsit înăuntrul lui, iar eu îți voi povesti despre frică. Despre singurătatea la care l-au condamnat caracterul și talentul lui. Teama de legături afective și de prietenie, teama de prăpăstiile care se deschid între un moment și altul și de adevărurile descoperite în paginile cărții pe care a atins-o condeiul lui. Și cum se desprindeau din adîncuri bucăți de magmă dintr-un adevăr primordial, care erau aspirate către înalt, trecînd prin toate nivelurile de protecție și precauție, pînă ce ajungeau la peniță lui magnetică, vrăjită, iar el stătea nemișcat și citea și se speria pentru că tot ceea ce scrisese nu existase în el înainte, iar atunci începea să se gîndească la faptul că și el ar putea fi o verigă slabă și că prin el s-ar putea infiltra în lume doruri insuportabile, pe care, dacă le simte, inima omului se strînge de durere și dorință, iar în clipele acelea, Bruno al meu se ridica și se plimba de colo pînă colo prin cameră, certîndu-se nervos pe el, spunîndu-și că este un megaloman, care și-a pierdut facultatea de a face distincția între viața și poveștile lui.“

(David Grossman, *Vezi mai jos: Dragostea*, traducere din limba ebraică de Ioana Petridean și Paula Marcu, Editura Niculescu, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Sarkozy în România

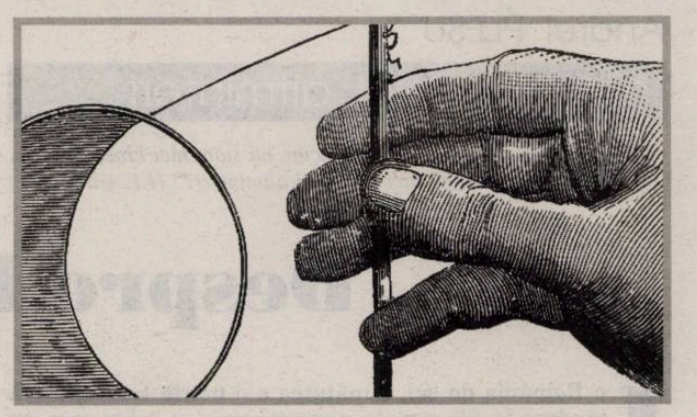

Cel mai mediatizat şef de stat european din ultimele luni vine pe 4 februarie în România. Nicolas Sarkozy va sta doar cîteva ore la Bucureşti, vine în jurul prînzului şi pleacă înaintea cinei. Preşedintelui francez nu îi place să doarmă departe de casă şi, deşi este un mare călător, voiajele sale sînt cît se poate de scurte, unele gazde fiind chiar deranjate din acest motiv.

Niciodată, în Franţa, un preşedinte nu a fost atît de mult în lumina reflectoarelor. Sarkozy este omniprezent în ziarele din Hexagon. Personajul intrigă, fascinează, agasează sau seduce în funcţie de cei care îl privesc. Imaginea lui este în continuă schimbare. În urmă cu opt luni se vorbea despre voinţa sa de a provoca o „ruptură" în societatea franceză, despre rolul jucat în semnarea tratatului european şi despre dorinţa de a reapropia Franţa de Statele Unite. În ultima vreme însă, viaţa privată este mult mai urmărită mediatic decît cea publică: s-a scris mult despre divorţul de Cecilia, se scrie şi mai mult despre legătura cu fostul top model Carla Bruni. Presa de stînga îi reproşează gustul excesiv pentru lux în momentul în care nivelul de trai scade, presa internaţională pare interesată în primul şi în primul rînd de data căsătoriei. De altfel, din lunga conferinţă de presă pe care a ţinut-o la începutul anului şi la care au participat 600 de jurnalişti, s-a reţinut un singur lucru: că între el şi Carla, lucrurile sînt „serioase", chiar dacă încă nu s-au căsătorit. Iar, înaintea vizitei în India de săptămîna trecută, singurul subiect tratat de ziare era dacă va veni singur sau însoţit...

Focalizarea insistentă pe viaţa privată o lasă în umbră pe cea publică. Peste cîteva luni, Franţa va avea preşedinţia Uniunii Europene: un exerciţiu delicat în care „starul" Sarkozy va trebui să facă echipă cu ceilalţi 26 de membri. Va reuşi? La Bruxelles mulţi îşi pun această întrebare, ştiindu-se că relaţia cu Angela Merkel nu e cea mai bună (iritată de agitaţia lui Sarkozy, cancelarul german l-ar fi botezat „preşedintele Duracell", de la celebra marcă de baterii), lucrurile nemergînd foarte bine nici cu Gordon Brown. În Europa, preşedintele francez se înţelege cu Tony Blair (din păcate pentru el, Blair nu mai este prim-ministru) şi cu spaniolul Zapatero (al cărui viitor politic depinde însă de alegerile din 9 martie).

Cum se va înţelege Nicolas Sarkozy cu preşedintele român? În România, unii analişti au considerat într-o vreme că este de bonton să facă o comparaţie între cei doi. Elementele care îi separă sînt mult mai numeroase decît cele care îi apropie, dar asta nu înseamnă însă că relaţia dintre ei nu va merge. Dimpotrivă, la palatul Cotroceni alegerea lui Sarkozy a fost apreciată, mai ales că românii nu au uitat fraza lui Jacques Chirac din 2003, care reproşase României că „a pierdut o bună ocazie de a tăcea" atunci cînd a susţinut invazia americană în Irak. Prezenţa la Elysée a unui preşedinte care susţine o relaţie transatlantică puternică (aşa cum doreşte şi România, ca şi alte ţări din „Noua Europă"), este, de asemenea, un lucru pozitiv. De asemenea, autorităţile române apreciază realismul preşedintelui francez care contrastează cu paternalismul francofon al predecesorilor săi.

Unul dintre simbolurile realismului politicii lui Sarkozy va fi „parteneriatul strategic" pe care îl va propune României. De obicei, cu ocazia vizitei unui şef de stat, se semnează cîte un acord, care e uitat apoi în vreun sertar. „Am rămas uimiţi să vedem cîte acorduri au fost semnate între România şi Franţa, care azi nu mai interesează pe nimeni" – mărturisea recent un diplomat francez. Parteneriatul strategic va fi ca un contract între cele două state, cu obiective şi termene de îndeplinire. Cele mai multe vor viza acţiunea celor două ţări în Uniunea Europeană. Franţa e interesată de sprijinul României pentru o politică agrară substanţială şi pentru dosarul energetic (Parisul e unul dintre cei mai mari promotori ai energiei nucleare, subiect controversat în UE). „Nu ştim prea bine ce vrea Bucureştiul în schimb" – declara acum cîteva zile un confrate din presa prezidenţială franceză. De la Paris, ca şi din alte capitale, politica europeană şi cea externă a României sînt greu de descifrat, dincolo de declaraţiile de intenţii. Se ştie că Bucureştiul e interesat de problematica Mării Negre, de proiectul Nabucco şi de politica de vecinătate, dar paşii făcuţi în ultimii ani sînt mult prea mici. Cu alte cuvinte, Franţa ştie ce vrea de la Europa, ştie ce vrea de la România; Bucureştiul se află încă în faza căutărilor.

Ştiri nebăgate în seamă

● Febra imobiliară şi creşterea preţurilor la alimente îi nemulţumesc profund pe orăşenii din China. Datele produse de ziarul *Le Monde* (22 ianuarie 2008) provin de la firma Carrefour care a instalat 109 supermagazine în China. O promoţie de ulei alimentar propunea bidonul de 5 litri cu 39,9 yuani, în loc de 51,4 (5 euro), cît costă în mod obişnuit; oferta a provocat o îmbulzeală în faţa magazinului, încă de la 4 dimineaţa (magazinul se deschidea la 8,30), încheiată cu 3 morţi şi 31 de răniţi. Firma Carrefour, considerată vinovată, a plătit o amendă de 50.000 de euro. De obicei, preţurile agricole cresc din cauza penuriei, dar mondializarea a creat abundenţă, nu lipsuri. Nouă este creşterea nivelului de trai în China, care a impus alte reguli în raporturile dintre cerere şi ofertă. Cu peste un miliard de locuitori, China nu-şi poate permite toleranţa faţă de înghesuială.

● Revista *Nature* publică în ediţia sa din 24 ianuarie o anchetă asupra plagiatului ştiinţific. Cercetătorii copiază rezultatele altor cercetători, fără a-i cita şi fără a le adăuga o plusvaloare. Pentru a sesiza amploarea fenomenului, a fost cercetată o bază documentară americană – Medline – unde sînt indexate şi rezumate 17 milioane de articole publicate în 5000 de reviste din 80 de ţări. Au fost analizate 7 milioane de articole, cele mai citate, şi s-au consemnat 70.000 de cazuri de „intensă asemănare". Datele demonstrează că abaterile de la deontologie sporesc în ritmul creşterii numărului total de publicaţii, scăzînd astfel şi riscul demascării. Cei mai mulţi plagiatori provin din Germania, Canada, China, Italia, Japonia, Regatul Unit al Marii Britanii. În ceea ce priveşte China şi Japonia, proporţia plagiatului este dublă faţă de cea a contribuţiei originale la dezvoltarea ştiinţei respective. Să-i ajungem din urmă şi să-i depăşim!

● Cele mai bune universităţi americane (Harvard, Yale) au eliminat taxele pentru studenţii care n-au bani. La Yale, studenţii ale căror familii cîştigă mai puţin de 60.000 de dolari pe an nu vor mai plăti nimic. Cei cu un venit de peste 200.000 de dolari pe an au de plătit pentru universitate 10% din venitul lor. La Harvard, plafonul este de 180.000 de dolari. Aceste facilităţi egalizează cheltuielile făcute pentru universităţile din Ivy League cu cele de la universităţile de stat. Nu e o pornire altruistă şi cu atît mai puţin o convertire la comunism: instituţiile respective vor să păstreze calitatea eşantionului de unde îşi recrutează studenţii. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Părerea mea

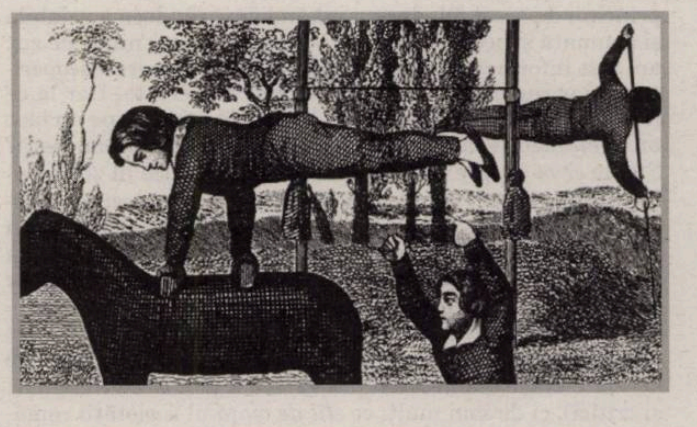

Părerea proprietate personală e ca maşina: te mîndreşti cu ea, chiar dacă au făcut-o nemţii. Ca membru al publicului privitor la televizor sau cetitor de ziare, părerea ta poate să fie produsă de-a gata, ambalată pentru consum individual şi garantată 3 ore pînă la 6 luni, în funcţie de gravitatea subiectului şi priceperea liderului de opinie care îţi e şi furnizor.

De unde îşi ia el părerea însă? Cum face să producă atîtea, atît de repede, atît de bune, atît de pertinente şi vocale? Cum de s-a ajuns ca unii să fie adevărate combinate de idei şi mari proprietari de certitudini? Şi din ce trăiesc, atîta vreme cît livrarea pachetelor cu vorbe pare să le ia toată ziua?

Să nu ne grăbim cu răspunsul. Puţintică istorie mai întîi. La început, liderii de opinie erau inflexibili, la fel ca şi publicul lor. Ţărănist în anii '90 însemna un lucru clar şi simplu: omul ăsta nu auzea decît părerile ţărăniştilor şi apropiaţilor lor. Opinia era atunci un lucru simplu: *„dom'le, asta e părerea mea, nu mi-o schimb, da?"*. Ca jurnalist, o scriai în *Dreptatea* sau *România liberă* şi plecai cu ea în exil, supărat pe viaţă şi pe Iliescu. Părerea era sfîntă, faptele nu făceau decît s-o confirme. Sau o păţeau ele!

După o vreme, oamenii au început să se îndoiască, ajutaţi şi de diferenţa între salariul lor şi cel al mincinoşilor, din toate domeniile. Între prima sticlă de Coca-Cola la chioşcul de lîngă bloc şi primul mobil purtat la rever, să vadă toată lumea, părerea a căpătat un caracter flexibil. *„Părerea mea e că s-ar putea ca la anul să am alta!"* a devenit ideologia tranziţiei. Editorialiştii noştri au evoluat şi ei: ţărăniştii au trecut la liberali, liberalii au trecut în rezervă, rezerviştii au fost rechemaţi sub arme: tastatura fiind doar cea mai puţin letală dintre ele. În această epocă, părerile au început să fie împărţite, iar pe piaţa ideilor s-a făcut simţită o supra-ofertă serioasă de rabini amatori. Ştiţi, aceia care dau dreptate şi unora, şi altora.

Ultimii ani sînt cei ai consumului sălbatic. Ideile nu se mai măsoară la kilul de adrenalină de după lectura editorialului din ziar, ci la ora de emisie înmulţită cu numărul de decibeli şi împărţită la efectele imediate în sondaje. Iar producţia pe scară largă a adus părerea la un preţ de cost acceptabil. Principiul e simplu: *„Asta e părerea mea şi te costă atît s-o schimbi, iar dacă iei mai multe îţi fac şi discount!"*

Acum 15 ani aş fi socotit asta o ticăloşie: cum adică să iei bani, ca să te dai de acord cu altul? Cum să facturezi o opinie? Cum să dormi liniştit (vorba vine, că editorialistul nu doarme, e vigilent!) cînd tocmai ai prostit 2% rating naţional, pe segmentul demografic 18-49? Unde e morala?

Morala e în seif la domnul Adam Smith – pentru că piaţa ideilor e ca oricare altă piaţă. Ai cerere şi ofertă, ai producători şi consumatori. Cînd omul îţi soarbe din gură ideile pentru care un alt om a plătit, treaba asta se numeşte... cum? Ia să vă văd, ştiţi? Manipulare? Nu! E pur şi simplu economie. Lanţ trofic, dacă vreţi.

Cererea de opinii din partea publicului are un viitor cel puţin la fel de luminos ca şi producţia. Cu cît oamenii muncesc mai mult, cu atît au mai puţin timp să judece singuri. E ca şi cum ţi-ai repara singur pana la maşină: nu e mai bine să cauţi o vulcanizare, care să rezolve în zece minute? Şi-un lider de opinie care să-ţi spună direct ce să crezi, ca să nu mai fie nevoie să mai şi cercetezi?

Dar nu e doar publicul care vine cu banii. Şi companiile, şi liderii politici vor să cumpere păreri. Treaba asta se numeşte PR şi (ultima oară cînd am verificat) era o ocupaţie legitimă. Sigur, între ziarist şi PR-ist, trebuie să recunosc că există o tensiune. Ca ziarişti avem o aplecare nesănătoasă spre adevăr. Ca PR-işti, aplecarea se opreşte la jumătate, înainte să ridicăm de pe jos adevărul ăla... Putem trăi, amîndoi, în aceeaşi minte şi-n aceeaşi carieră?

Eu zic că aş avea răspunsul. Şi-acum caut cumpărător pentru el. Ştiţi pe cineva?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Trecutul

Generaţia înfăptuitorilor şi a victimelor Holocaustului e pe cale de dispariţie. În anii '60, mulţi s-au străduit să stingă discuţiile despre cum a fost posibil nazismul, dar ei au fost depăşiţi de cei care au încercat – cu răspunsuri diferite – să înţeleagă, analizînd combinaţia organizării cu brutalitatea, întinderea şi semnificaţia crimei. Tinerii de astăzi, vizitatori ai Memorialului Holocaustului din Berlin, sînt departe de realitatea faptelor de atunci, dar şi de cea a polemicilor postbelice, pe ei s-ar putea să-i obosească sau să-i lase indiferenţi insistenţa cu care li se arată faptele abominabile din istoria poporului lor: „Majoritatea ţărilor celebrează momentele bune din trecut. Neobosit, Germania le arată pe cele mai oribile" – scrie Nicholas Kulish în *The New York Times*.

Dar prezentul se interferează cu trecutul dincolo de zidurile muzeelor şi de aleile monumentelor: Udo Voight, fost inginer de avioane şi căpitan în armata germană, conducătorul Partidului Naţional Democratic din Germania (NPD), timp de un an membru în Consiliul municipal din Berlin, este în fruntea a aproximativ 7000 de extremişti de extremă-dreaptă. Partidul încearcă să-şi dea o faţă onorabilă, dar e greu de găsit linia de demarcaţie între organizaţia politică şi bandele de tineri raşi în cap care îi asaltează pe străzile întunecate pe străini, pe handicapaţi, pe stîngişti şi pe homosexuali. Liderii sînt într-o continuă polemică publică în legătură cu raportul dintre metodele şi obiectivele partidului, situaţia financiară e departe de a se potrivi cu marile idealuri, este criticată folosirea însemnelor organizaţiilor naziste. NPD se vrea un răspuns în forţă la problemele de azi ale ţării şi răspunsul nu poate ocoli trecutul Germaniei, care, spun ei, a fost poate îndreptăţită să lupte împotriva comunismului mondial. Nu e lipsit de semnificaţie că în landurile fostei Germanii de Est, unde problematica nazismului a fost ocultată, farmecul legăturii cu trecutul nazist este mai intens decît acolo unde memoria a fost o componentă a prezentului.

O interesantă răsucire a interpretării istoriei se petrece şi în Statele Unite: senatorul McCarthy – preşedintele celebrei Comisii de cercetare a activităţii anti-americane – a fost considerat mult timp o expresie ruşinoasă a vînătorii de vrăjitoare de la începutul anilor '50 şi a represiunii. Apărătorii lui nu fac marşuri, ei scriu cărţi cu documente din arhivele KGB arătînd cît de insidioasă era acţiunea spionajului sovietic, cît de reală era ameninţarea răspîndirii mondiale a comunismului. Dar McCarthy, obsedat de teoria conspiraţiei, îl descria pe generalul Marshall (cel mai respectat militar la ora aceea) ca pe un fraier tras pe sfoară de comunişti, îl îndemna pe secretarul de stat, Dean Acheson, să ceară azil politic în URSS, în viziunea lui complotul comunist îi includea nu doar pe democraţi, ci şi aripa „internaţionalistă" a Partidului Republican. Audierile la Comisia sa se desfăşurau într-o insuportabilă atmosferă de ostilitate, verdictele au frînt destinele unor oameni talentaţi, a căror apartenenţă la comunism nu era mai mult decît un sentiment, şi nu o opţiune raţională. Acţiunile comisiei McCarthy au încălcat adesea prevederile constituţionale, dovedind cum, în vremuri tulburi, o naţiune preocupată de securitatea ei poate scoate la lumină instituţii supuse unor oameni cu înclinaţii represive şi crude. Cei care consideră bilanţul comunismului „global pozitiv" compară adesea acţiunile comisiei McCarthy cu procesele şi represiunea stalinistă. E necesar un temeinic cult al minciunii şi o mare cruzime sufletească pentru a susţine că o derivă a sistemului poate fi echivalată cu esenţa unui sistem gata să distrugă fizic nu doar propriul popor, ci şi popoarele cucerite. Uşurinţa cu care polemiştii de prin ziare folosesc calificativele „nazist", „comunist" pentru fenomene fără legătură cu ideologiile trecutului legitimează, dau o perspectivă istorică extremismului şi acţiunii politice brutale.

Integrarea trecutului este mereu prezentă în deciziile prezentului, independent de ceea ce propovăduieşte sau acceptă istoria oficială. Cu cît aceasta minte mai mult, cu atît se înmulţesc şi versiunile apocrife: cel mai des reacţia la minciună nu este adevărul, ci o altă ficţiune menită să satisfacă orgoliul dezamăgit de prezent.

globul cubic

Lacrimi de preşedinte

Li se cere oamenilor politici să fie inteligenţi, cinstiţi, să fie buni oratori, dar să poarte conversaţii particulare fireşti, să fie preocupaţi de soarta ţării şi de a fiecărui cetăţean în parte. Ar mai fi cîteva calităţi necesare şi cîteva defecte de evitat... Dar recent a venit vorba despre lacrimile oamenilor politici. Nu sînt puţini cei care au scris că, stăpînindu-şi, în public, un hohot de plîns, Hillary Clinton, candidată la nominalizarea de către Partidul Democrat pentru candidatura la preşedinţia Statelor Unite, a cîştigat de partea ei electoratul feminin şi a schimbat procentajul din New Hampshire în alegerile preliminare. „Am văzut de-a lungul anilor figuri politice masculine rămînînd preşedinţi după ce au plîns în hohote. Oamenii ştiu că eu pot să iau decizii. Dar vreau să ştie că sînt un om adevărat" (o declaraţie a doamnei Clinton dată postului TV Fox News). Nu au fost puţini cei care s-au întrebat dacă lacrimile lui Hillary au fost spontane sau doar o indicaţie a consilierilor de imagine. Soţul ei, Bill, folosea lacrimile într-un mod mai economicos: cînd situaţia o cerea (şi o cerea destul de des) prevenea scurgerea lichidă din ochi muşcîndu-şi uşor buza de jos. În viaţa publică americană, „primul care a folosit lacrimile pentru a-şi crea un avantaj politic a fost Nixon: în anii '50, implicat într-un scandal de finanţare ocultă a partidului, s-a referit la «taiorul republican» purtat de soţia lui, a declarat că el personal are gusturi simple, îl iubeşte pe cîinele lui, Chekers, şi a început brusc să plîngă, în faţa a milioane de telespectatori" *(Le Monde,* 19 ianuarie 2008). Între timp, lucrurile au evoluat şi oamenii politici avansează expunîndu-şi esenţa umană, latura prin care seamănă cu toată lumea. Sociologii susţin că este o formă nouă de *realpolitik* în epoca Internetului, dar în acelaşi timp ei cred că aceste cedări emoţionale decredibilizează discursul politic. Corespondenţă BBC de la Washington: „Într-un cenaclu gigantic votăm pentru genul literar preferat: baladele lui Barack, haiku-urile lui Huckabee, rap-ul lui Rudy Giuliani, monoloagele eroice ale lui Hillary. Aveţi de unde alege". Înaintea unei decizii de mare răspundere, cum ar fi apăsarea pe butonul nuclear, am putea să ni-l imaginăm pe viitorul preşedinte american lăcrimînd. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Nervi de iarnă

Nu ştiu dacă aţi observat, dar Bucureştii sînt frumoşi numai dacă e soare afară. Lumina naturală puternică estompează urîţenia oraşului şi dă iluzia regăsirii unei frumuseţi de altădată. În zilele întunecate, ploioase, mohorîte, Bucureştii rînjesc mizerabil, într-un extaz al urîtului urban. Într-un oraş frumos, ploaia aduce melancolie – la Bucureşti, ploaia aduce depresii şi nervi bacovieni. Într-un oraş frumos, ninsoarea aduce o doză de ireal feeric – la Bucureşti, ninsoarea aduce exasperări şi trotuare inabordabile. Într-un oraş frumos, frigul aduce un sens al măreţiei şi stimulează o nebănuită dimensiune interioară a lucrurilor – la Bucureşti se cheamă ger şi chinuie pe toată lumea. Dintr-un oraş frumos, noaptea scoate un anume (mereu altul, de la oraş la oraş) farmec misterios care te îmbie la plimbări exploratorii. La Bucureşti, noaptea transformă oraşul într-o lighioană ameninţătoare, de care trebuie imediat să te pui la adăpost, izolîndu-te în casă. Avem un oraş urît!

La trei săptămîni după ce a nins, insulele de zăpadă murdară agonizează pe stradă, obstaculînd deopotrivă pietonii şi automobilele. Primarul a spus că e prea scump să le evacueze. Va trebui să aşteptăm descreşterea lor sub puterea temperaturii. Ochiurile de apă neagră nu te lasă să traversezi sau să mergi drept. Noroiul este omniprezent – de unde atîta noroi în Bucureşti? În Capitala europeană a României, e de neconceput să mergi în pantofi ori ghete elegante chiar şi pe străzile din centru. De la primii doi paşi, încălţămintea şi pantalonii se maculează oribil, cu stropi maronii. O mîzgă soioasă se lipeşte ca rîia de oricine se aventurează în afara casei. Bucureştiul este un oraş murdar, care, la intemperii, îşi secretă zoaiele peste oameni şi scurgerile continuă aşa, încă multă vreme după ce intemperia s-a oprit. Bulevardele, clădirile, străzile, aleile, gardurile, copacii, iarba, bordurile – toate elementele care compun oraşul par izvoare nesecate de jeg. Iar ceea ce mă deprimă cu totul este obişnuinţa cu care oamenii se relaţionează cu aceste mizerii. Bucureşteanul calcă în baltă, merge prin noroi, îşi afundă gheata în zăpada noroioasă, cu un firesc revoltător. E iarnă, ce să-i faci? Să nu mai ieşi din casă? Nu se poate. La Bucureşti, iarna echivalează firesc cu murdărirea.

Bucureştii sînt un oraş haotic, cu clădiri delabrate şi cu trafic criminal, plin de vieţuitoare isterice, violente, bezmetice. Bucureştenii însă nu sînt altfel decît oraşul lor. Naturaleţea cu care îi gestionează mizeria o dovedeşte din plin.

Aşa oraş, aşa locuitori. Portarul blocului meu mi-a povestit cum proprietarul casei de vizavi a ameninţat pe oricine parchează în dreptul curţii sale (o felie de trotuar de vreo 10 metri) cu tăierea pneurilor. Firească, ameninţarea a fost făcută în auzul unora. Peste 30 de minute, cineva, care nu era la curent, a parcat acolo. Pneurile au fost tăiate imediat. Motivul pentru care omul acaparase trotuarul: „Eu am dat zăpada şi sînt şofer de taxi şi trebuie să am maşina aici, în faţa porţii mele, că dorm ziua şi conduc noaptea şi vin acasă la 5 dimineaţa cînd trebuie să găsesc locul din faţa curţii mele liber ca să parchez eu". O bună prietenă îmi povesteşte, sub şoc, că a parcat zilele trecute pe o stradă în Cotroceni. Cînd a revenit, s-a urcat în maşină şi un grup de oameni în vîrstă (deopotrivă domni şi doamne) au înconjurat-o imediat şi au început să urle nebuneşte: „De ce ai parcat aici?". Au aruncat cu bulgări de zăpadă în automobil, au rupt un ştergător, au forţat o oglindă retrovizoare, au cărat picioare în portiere, în timp ce, panicată, prietena mea încerca să scape din această dezlănţuire sălbatică, demarînd. Urletele şi violenţele aveau drept motiv parcarea maşinii pe un trotuar de pe care protestatarii dăduseră zăpada. La noi, a da zăpada echivalează cu luarea în stăpînire. Iar reacţia la orice automobil parcat pe trotuarul din dreptul imobilului propriu este primitivă: vătămarea imediată a autoturismului. Primesc o vizită. După, conduc oaspetele la maşina pe care o parcase în spatele blocului meu, pe Icoanei. Cînd introduce cheia în portieră, un potop de înjurături din două curţi alăturate. La porţi ies nişte pirande care nu se mai opresc: „De ce parchezi aici, băga-mi-aş..... ta de român!". Şarmul Bucureştiului hibernal e irezistibil...

Undeva în „Bhagavad Gita", cunoscutul poem sanscrit din *Mahabharata,* se spune că apariţia şi dispariţia iernii reprezintă cea mai bună dovadă a caracterului iluzoriu al realităţii. Apariţia şi dispariţia fericirii, dar şi a nefericirii sînt similare apariţiei şi dispariţiei iernii şi verii. Vremelnicia e de esenţa anotimpului. De aceea, nu ne putem supăra pe ele. Prelungind, am putea spune că nu ne putem supăra nici pe ceea ce fac anotimpurile (iarna, în cazul nostru)

din oameni. Totul este sub blestemul efemerului. Dar pînă şi milenara metafizică a poemului hindus, cît e ea de solidă şi de subtilă, se surpă la contactul cu masiva realitate bucureşteană. Aici, iarna noroioasă e eternă! Iar oamenii, ei sînt, deja, o specie care se reproduce cu vigoare. La Bucureşti, verile calme sînt trecătoare, iar primăverile fericite sînt tot mai rare şi tot mai scurte. Anotimpurile curate şi rînduite nu mai există de mult. La Bucureşti, iarna murdară e tot mai lungă şi tot mai stăpînă. Nu se va termina niciodată.

Aş fi vrut ca, în această iarnă, să strig ca Albert Camus: „În plină această iarnă mi-am dat seama că o vară invincibilă sălăşluieşte în mine". Dar iarna bucureşteană, cu stalagmitele ei de noroi şi bucureştenii ei de venin, ucide orice strigăt luminos.

ready made

„M-aş ruga, însă, că unde zic aceşti marţafoi că m-au ţînut şi mă ţîu ei, să-i faceţi de rîs. Nu ei, faliţii, ci naţiunea întreagă m-a ţînut, plătindu-mi pe munca mea de 35 de ani, iară acuma mă ţîn tot cu munca mea, ca oricare şi cu capitălaşul ce-l am băgat în industrie, cu creditul şi caracterul pur şi candid."

(George Bariţ către Alexandru Roman, în *George Bariţ şi contemporanii săi,* vol. VII, Editura Minerva, 1985)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

78°

Dacă la altă viaţă năzui
şi n-ai cum să parvii,
ajunge doar atît: să răzui
mai multe pălării,

iar după ce apare-un soare
cîştigi atît cît e
scris pe-ochelarii ăi de soare,
care, şi ăştia, tre'

să-i răzui. Pălăria, însă,
de-o răzui şi, razant,
un norişor vezi, – nicio brînză
nu faci, fiind pierzant.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Speranţe uriaşe

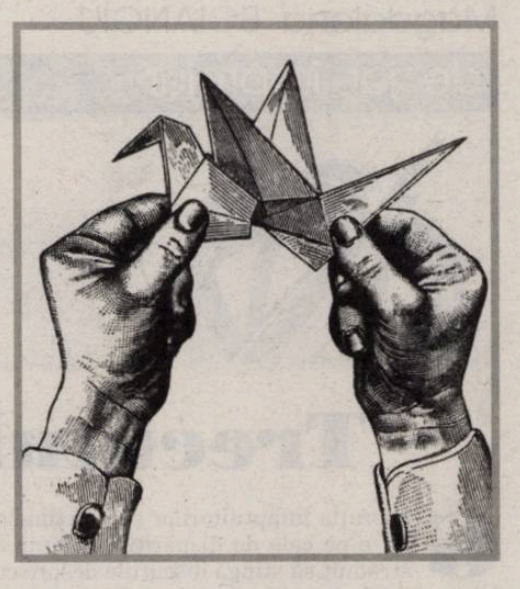

Era o coadă lungă pînă în stradă, cum rareori mai vezi în ziua de astăzi, la loterie. La 6 din 49 se promitea un premiu de peste 10 milioane de euro. Pe nici unul din cei care stăteau la acea coadă nu ţi-l puteai închipui însă viitor milionar în euro. Doi bărbaţi de vreo patruzeci de ani stăteau de vorbă. Unul, scund şi gras, purta o canadiană albastră şi un fes în dungi roşii şi albe, celălalt, mai înalt, avea un palton uzat, gri închis. „Mie mi-ar ajunge banii ăştia – zicea primul, cu un ton mucalit. Tu, dacă ai cîştiga, ce ai face cu ei?" Celălalt a făcut ochii mici, cu buzele strînse într-o figură foarte caraghioasă. A rămas aşa cîteva secunde, părînd că socoteşte ceva. Rezultatul a ieşit oarecum pufnit: „Păi, de unde să ştiu ce voi face cu toţi banii ăştia? Cine poate şti dinainte?". „Cum să nu ştii, domnule? Îţi iei o casă mare sau mai multe case mari, o maşină tare pentru tine, o maşină mare pentru familie..." „Şi mai departe? Te-ai încurcat. Cu ce spui tu, n-ai ajuns nici la un milion. Ce faci cu restul?" „Îţi iei iaht, te plimbi pe mare cu el." „N-am nevoie de iaht, nu-mi place pe mare. În schimb, mi-aş lua un elicopter. M-aş duce la ţară cu el. Aş face doar vreo jumătate de oră pînă acolo. Aş cumpăra şi terenurile vecinilor şi mi-aş face o fermă viticolă. Dar cine ştie cît costă un elicopter, cu taxe şi întreţinere, cu şcoală şi brevet de pilotaj... S-ar putea să nici nu-mi prea ajungă banii ăştia pentru aşa ceva." „Ajuuung, vezi-ţi de treabă." „Dar oare cît or fi de sigure elicopterele astea?" „Mai sigure ca maşina, la număr de kilometri parcurşi. Şi nu mai stai să te înghesui cu toată lumea pe şosele." „Oau...", făcu cel cu paltonul uzat, privind în gol. Un altul mai tînăr, din faţă, se bagă şi el în vorbă: „Spuneţi prostii. Cu banii ăştia nu mai ai ce căuta pe aici. Cică să te duci cu elicopterul la ţară, în cine ştie ce sat prăpădit de pe unde oi fi dumneata. Să te duci cu elicopterul să munceşti la vie, auzi! Te duci mai bine dracului, în Honolulu, în insulele Seychelles. Aţi auzit de insulele Seychelles? Nici nu ştiaţi de ele. E un paradis, vă spun eu. Stai acolo pe insule şi nu mai ai nici o treabă toată viaţa". „Dar cu copiii ce faci, nu trebuie să mai şi investeşti, să mai aibă şi ei ceva de pe urma ta? Cheltuieşti aşa tu singur banii cu nevasta, într-o singură viaţă?" – zice individul cu căciula în dungi. „Lasă, bre, c-ajunge şi la copii, şi la nepoţi. Unsprezece, douăsprezece milioane de euro..." O femeie cu geacă albă de fîş cu glugă cu blană intervine şi ea: „Ce te faci dacă vine o criză, că auzi, o tot anunţă ăştia la televizor, şi în cîteva săptămîni nu mai ai ce face cu milioanele de euro. Îţi mai iei o pîine cu ele". „Eh..., hai, domnule, că n-o fi chiar aşa. Păi, apuci să mai investeşti ceva." „Nu-i mai bine să ai şi o fermă, cum ziceam eu?" „Ce criză, domnule, pînă una alta nici măcar nu-i sigur că nu ne fură ăştia cu loteria lor" – zice cu voce ascuţită un tip mărunţel şi cu căciulă de piele cu urechi. „Dacă aşa crezi, de ce mai joci?" – îl întreabă aspru cel cu paltonul uzat. „Ei cîştigă oricum, şi cîştigă mai bine dacă lumea joacă în număr mare. Nu au interes să fure" – zice tipul cu fesul. „Se fură oriunde sînt bani şi se pot fura, ascultă la mine că-s mai bătrîn ca dumneata. N-ai auzit cum fac ăştia afaceri cu Coposu ăla de la Rapid?" „Nu mai sînt ăia, domnule. Acuma e o femeie care pare serioasă. Ea conduce loteria." Între timp, coada înaintează şi se apropie de cele două maşini cenuşii de marcat biletele, în spatele cărora stau două femei grase şi vesele care urează noroc la toată lumea. O bătrînică răspunde pătimaş: „Mulţumesc. Să dea Dumnezeu să cîştig". După ce pleacă, una din vînzătoare îi spune celeilalte rîzînd: „O mai avea timp să cheltuiască atîţia bani?". „Are – zice omul cu fesul în dungi căruia îi venise rîndul –, are timp să-şi cheltuiască banii ei de-acasă că pe ăştia de aici nu-i cîştigă ea... Îi cîştig eu!" Lumea rîde. Omul dă banii şi ia biletul marcat; e urmat de cel cu palton gri. Ambii pleacă cu ochi sticloşi ca şi cum ar fi inspirat ceva droguri. Pare că zăresc deja în depărtare elicoptere, iahturi şi insule.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în cues. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Povestea zmeului

De mic copil, părinţii m-au învăţat că nu e frumos să pîrăşti. Aşa că, decît să vă împărtăşesc păţaniile mele din ultima vreme, mai bine vă spun o poveste:

A fost odată ca niciodată, o ţară mică şi agitată.

În ţara aceea, toate erau de două feluri: primul fel şi celălalt fel. Iar cele două feluri nu se înţelegeau de nici un fel. Ţara era condusă şi ea de doi regi, unul de un fel, iar altul de celălalt fel. Şi nici ei nu se înţelegeau de nici un fel, astfel încît ori de cîte ori unul făcea ceva, celălalt făcea invers. Şi de fiecare dată îşi dădeau unul altuia peste degete, astfel încît supuşii întîi s-au minunat, apoi au învăţat şi ei, iar datul peste degete (care în limba acelei ţări se numea „dat la ţurloaie") a devenit curînd un sport naţional.

În acea ţară mică şi agitată, intelectualii erau şi ei mici şi agitaţi – şi, bineînţeles, de două feluri. Unii, mai pragmatici, ţineau cu regele liberal şi îşi spuneau între ei „liberali", căci aflaseră că liberalismul e un lucru bun, care ţine cu libertatea celor care cred în el. Ceilalţi, mai căzuţi pe gînduri, s-au gîndit, în căderea lor pe gînduri, că ar fi potrivit să ţină cu regele de celălalt fel şi să se intituleze, simplu şi elocvent, „intelectuali" – adică, în subtext, singurii şi adevăraţii intelectuali. Împreună cu regele lor, au inventat un alt blazon pe care, după îndelungă cădere pe gînduri, l-au numit „anticomunism", căci şi el este bun şi aducător de libertate în cuget şi simţiri. Cînd a aflat această bazaconie, bufonul regelui, un om în vîrstă, obişnuit să spună că regele e în fundul gol, a întrebat de ce liberalismul şi anticomunismul nu merg mînă în mînă? Ba chiar a insinuat, rîzînd, că ar fi cam acelaşi lucru. A fost singura dată cînd cei doi regi au fost de acord şi bufonul a fost spînzurat în piaţa publică. De atunci nimeni nu a mai îndrăznit să se mire de nimic.

Cu timpul, această ţară prea mică pentru a fi atît de agitată a început să nelinîştească, apoi chiar să supere împărăţiile învecinate, care au avertizat-o să-şi bage minţile în cap. Cei doi regi, dimpreună cu suitele lor, au hotărît atunci că trebuie să facă ceva şi altceva. Dar nu erau prea multe de făcut, aşa că şi unii, şi alţii au ajuns rapid la aceeaşi idee: să îi arate lumii ce poate ţara lor mică, adică să scoată cultura de acolo de unde era ea păstrată special pentru astfel de ocazii şi să o plimbe la vedere. Doar că şi această cultură era de două feluri, aşa că două feluri de comisii au elaborat două feluri de proiecte. Dar, ca nu care cumva să afle şi ceilalţi ce au de gînd şi să le fure proiectul, nici unii, nici alţii nu au suflat o vorbă nimănui. Aşa că nu s-a mai făcut nimic.

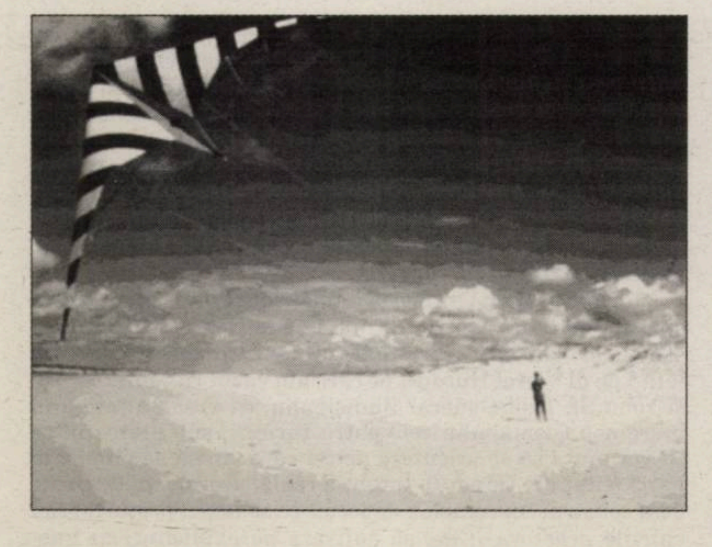

În acea vreme, într-o poiană însorită, trăia în ţara cea mică şi agitată şi un grup de copii. Şi cum se jucau ei într-o zi însorită în poiana lor, unuia dintre ei îi vine o idee: *Hai să facem un zmeu!* Şi au făcut cel mai frumos zmeu care s-a văzut vreodată. L-au colorat în toate culorile ţării lor, au scris pe aripile lui toate poeziile pe care le învăţaseră la şcoală şi i-au dat drumul să zboare. Şi a zburat zmeul copiilor peste ţara cea mică şi agitată şi apoi şi-a desfăşurat aripile şi peste împărăţiile învecinate. Şi tare s-au minunat acestea de măiestria copiilor din ţara lor vecină şi cu reputaţie proastă.

Cînd au aflat de aceasta, cei doi regi şi-au spus, fiecare în felul lui: *Ce idee bună, hai să o promovăm!* Primul rege a numit atunci un comisar cu rang de secretar de stat însărcinat cu promovarea zmeului în străinătate, iar celălalt rege a apelat, printr-un intelectual de vază, la o instituţie fidelă să deschidă cîte o reprezentanţă a zmeului în fiecare împărăţie învecinată. A doua zi, un înalt funcţionar a venit la copii cu dispoziţia să împacheteze zmeul şi să se ducă cu el la Verde Împărat, pentru a-l convinge de înalta cultură a ţării celei mici şi agitate. Pînă seara, a venit şi Jurnalistul, care a cerut exclusivitate pentru a relata peripeţiile zmeului în toate împărăţiile lumii. A doua zi, celălalt fel de jurnalist, supărat că a pierdut exclusivitatea, a scris un editorial furtunos, în care a demascat faptul că zmeul a fost construit pe banii contribuabilului. *Ruşine!* – a strigat el. Intelectualii, de un fel şi de celălalt fel, s-au sesizat şi ei şi au umplut a patra zi de talk-show-uri de un fel şi de altul. A cincea zi a venit Curtea de Conturi în control în poiană şi, după o analiză minuţioasă, a hotărît să-i trimită pe toţi iniţiatorii proiectului la casa de copii, pentru grave nereguli în gestiunea zmeului. Iar pe urmele lor, într-a şasea zi, a venit şi Contabilul, care era de felul lui contabil şi deci îi ura din principiu pe cei de orice alt fel, aşa că a confiscat sfoara de la zmeu, a încuiat-o în seiful său şi a spus că este ilegală. Apoi a venit a şaptea zi şi s-au dus cu toţii să se odihnească.

Şi aici eu mă opresc şi încalec pe o şa, căci nu ştiu cum se va termina povestea asta!...

PUBLICITATE

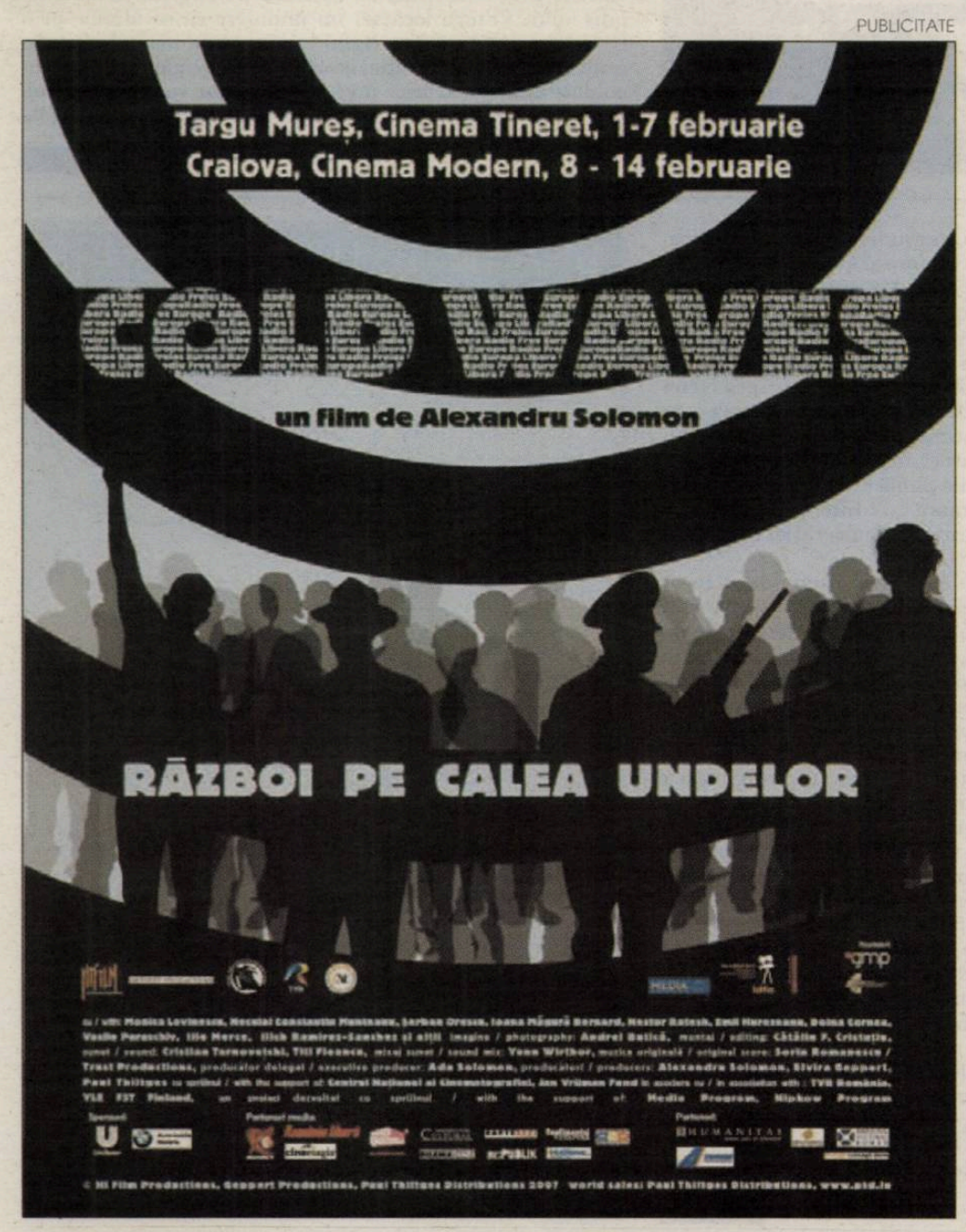

PUBLICITATE

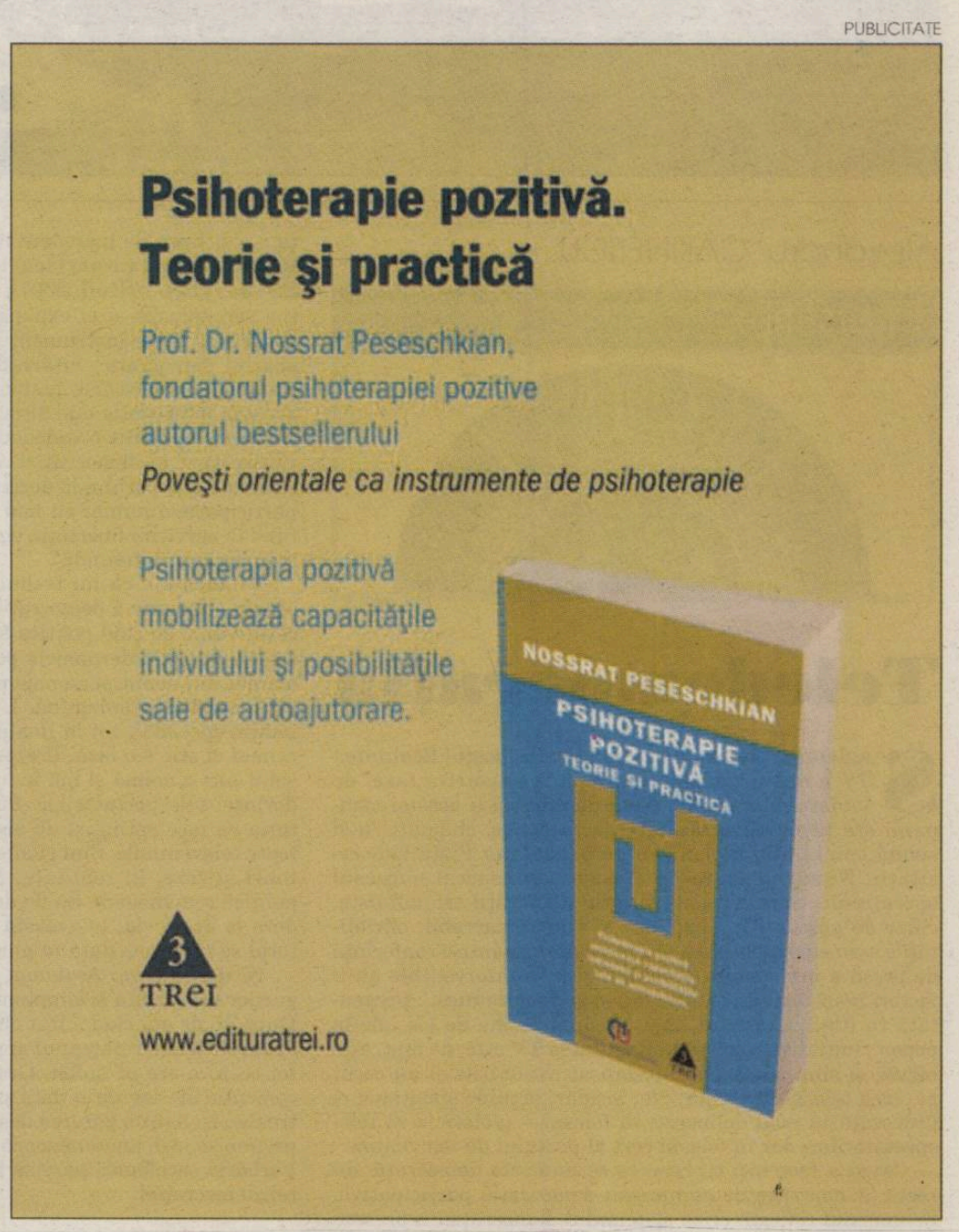

Andrei PIPPIDI

SOS București

Dar cu Cişmigiul ce aveţi?

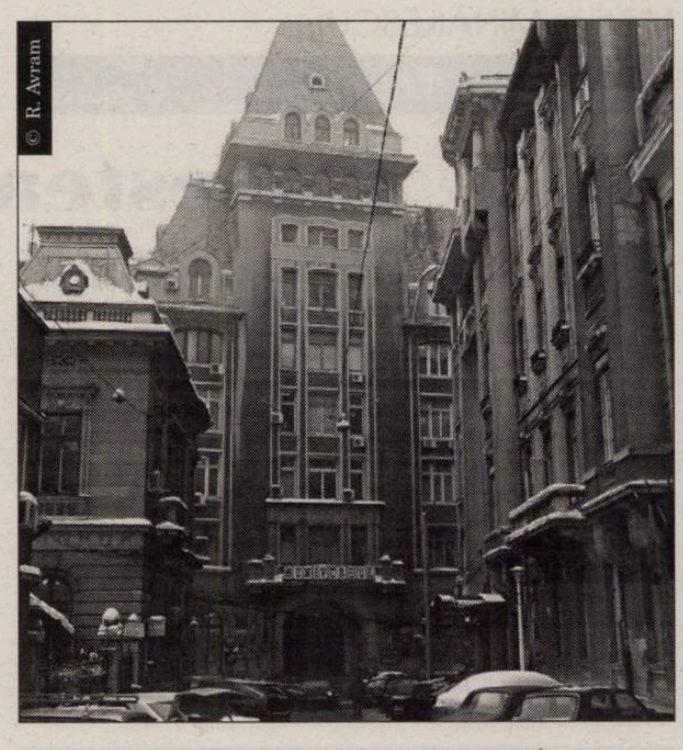
© R. Avram

Întreb şi eu aşa, ca să fac pe prostul. Ştiu foarte bine că e vorba de bani, mulţi bani, iar unii arhitecţi, chiar dacă nu mor de foame, se lasă ispitiţi de investitorul plin de dolari. Nu se întîmplă prea des ca presa noastră cea de toate zilele să intervină în problema care ne preocupă aici, a răvăşirii agresive a peisajului urban, deşi, în afară de aspectele estetic şi istoric ale chestiunii, este foarte prezent şi cel economic, la care sînt sensibili mai mulţi cititori. De astă dată însă, semnalul de alarmă a venit din partea ziarului *Gândul,* care, în numărul său din 11 ianuarie, a atras atenţia asupra planului de a construi în cele patru colţuri ale Cişmigiului blocuri-turn de 30 de etaje. Proiectul acestor clădiri colosale n-a trecut încă prin Comisia tehnică de urbanism a Primăriei, dar amînarea nu garantează că am scăpat.

Aflăm din *Gândul* că parcul va fi străjuit de patru turnuri, unul de 27 de etaje în spatele palatului Universul, altul pe Ştirbei-Vodă, lîngă Conservator, încă unul la răspîntia Căii Ştirbei-Vodă cu Schitu Măgureanu şi, în sfîrşit, ultimul pe Şipotul Fîntînilor, la acea intrare în Cişmigiu care a fost de curînd decorată cu bustul lui Iosif Sava.

Încercarea de a apăra spaţiile verzi în capitalele europene a început de vreo 40 de ani, ca reacţie la creşterea zgîrie-norilor, după ce s-a constatat că sănătatea locuitorilor era pusă în pericol de întinderea asfaltului şi betonului peste gazon. S-ar zice că noi sîntem condamnaţi să repetăm greşelile pe care alţii le făceau cu o jumătate de secol în urmă.

Răspunsul bucureştenilor la ameninţarea care apăruse pentru Parcul Carol, cînd era vorba să fie invadat de Catedrala Neamului şi de anexele ei, a arătat că oamenii au conştiinţa rolului important al plantaţiilor în mijlocul oraşului.

Cu atît mai mult trebuie protejat peisajul tradiţional al Cişmigiului. Înfiinţarea acestei grădini publice, prin anii 1845-1850, a fost cea mai impresionantă amenajare de teren pe care a cunoscut-o Capitala în veacul al XIX-lea. După 1910, activitatea neobosită a lui Rebhuhn a făcut să renască parterele şi a reînnoit stocul de arbori. O istorie a acestor lucrări şi a efectului lor se găseşte în frumoasa carte, care a trecut pe nedrept neobservată – *Despre grădini şi modurile lor de folosire* (Editura Polirom, 2001). Autoarea, dna Dolores Toma, profesoară la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine din Bucureşti, a explorat stăruitor arhivele pentru a izbuti să reconstituie, cu sensibilitate şi inteligenţă, istoria Cişmigiului, ca şi a celorlalte parcuri moştenite din trecut.

© Gândul

Revoluţia demografică şi industrială cruţase pînă acum spaţiile verzi din centru. Situaţia de la Herăstrău-Bordei a stîrnit concurenţa celor mai hulpavi întreprinzători. Şi iată-l pe dl Viorel Hurduc, pe care am văzut că-l interesează şi zona Sf. Iosif-General Budişteanu, că vrea să înfigă în marginea Cişmigiului cele patru turnuri, sub pretextul că „îi vor ajuta să se orienteze pe cei care vin să se plimbe în parc" (citat din *Gândul).* Intenţia reală, uşor de înţeles, este de a construi un complex de locuinţe scumpe: preţurile sau chiriile acestora îi fac să saliveze pe exploatatorii imobiliarului. Viitorii locatari nu jinduiesc să se plimbe prin Cişmigiu, ci caută prestigiul unui apartament de lux, în centru, pe măsura poziţiei economice şi sociale la care se închipuie ajunşi. Cu orice preţ: cel financiar va fi plătit de ei, pe cel moral pe care-l reprezintă batjocorirea oraşului istoric îl vom plăti noi.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

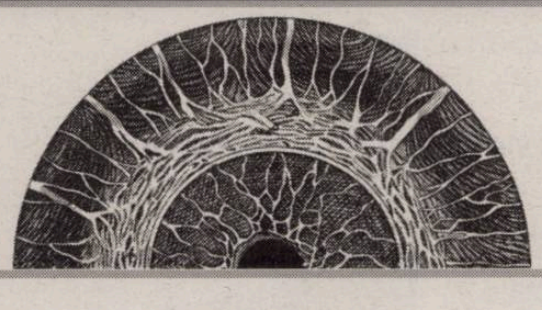

Teledemocraţia

Săptămîna trecută, timp de trei zile, postul Realitatea TV a dus o campanie furibundă împotriva taxei de înmatriculare auto. Nota distinctivă a acestei campanii stă în mobilizarea telespectatorilor, chemaţi să-şi spună opinia prin e-mail sau pe panoul din Piaţa Universităţii. Numărul mare de mesaje a consacrat succesul operaţiunii, clamat ca atare, prin declaraţii triumfaliste, chiar de postul TV. Fapt încă şi mai remarcabil, oficialităţile s-au simţit obligate să reacţioneze, printr-o conferinţă de presă a ministrului Mediului şi prin intervenţiile altor factori responsabili, şi asta într-o zi de duminică... Prezentată ca fiind rezultatul unei presiuni venite de jos, „de la popor", iniţiativa celor de la Realitatea TV este, de fapt, ambiguă: ei sînt cei care au declanşat ostilităţile şi au cerut părerea telespectatorilor. Nu, aşadar, acţiune spontană, ci provocată în mod deliberat, în folosul – ipotetic – al telespectatorilor, dar în folosul cert al postului de televiziune.

Avem a face aici cu ceea ce se numeşte democraţie directă, democraţie de opinie sau democraţie participativă. Fenomenul reflectă criza sistemului democraţiei reprezentative şi lipsa de încredere în Parlament şi în guvernanţi. Într-o carte la care am făcut trimitere şi săptămîna trecută, *Ecranul global* (Seuil, 2007), Gilles Lipovetski şi Jean Serroy semnalează şi ei expansiunea teledemocraţiei: cyberspaţiul ar fi un instrument ce renovează şi aprofundează spaţiul democratic, întăreşte societatea civilă, îi face pe cetăţeni mai deschişi, mai critici, mai liberi. Şi încă: „Din această intervenţie mai directă a cetăţenilor, unii trag concluzia că a apărut o «teledemocraţie» ce realizează idealul rousseauist al democraţiei direct fondată pe participarea imediată a poporului la deciziile publice. (...) Transparenţă, participare în număr cît mai mare (...): Internetul apare ca fiind în serviciul libertăţii, egalităţii, democraţiei în curs de transformare profundă".

Problema e că nu trebuie să vedem numaidecît în această ecloziune a democraţiei directe un progres. A trecut ceva vreme de cînd politica se face, la noi, pe platourile de televiziune. Cu derapajele pe care le ştim. Teledemocraţia a creat din neant personaje politice: Gigi Becali este exemplul cel mai la îndemînă. L-am văzut şi duminică, într-o „ediţie specială", tot la Realitatea TV, dînd un recital cum numai el ştie s-o facă. Prezenţa lui în emisiune n-avea absolut nici o noimă şi mă îndoiesc că venea în întîmpinarea dorinţei telespectatorilor. Pur şi simplu, Becali are reputaţia că face rating şi de aceea este luat în braţe de mai toate televiziunile. Sînt şi alte personaje care bîntuie pe platouri şi care, în realitate, nu reprezintă nimic în viaţa politică românească. Să fie democraţia directă o contrapondere la acest vid, la această falsă reprezentativitate? Sau totul se reduce, o dată în plus, la o chestiune de rating?

Şi mai e ceva. Avalanşa forumurilor, proliferarea blogurilor reprezintă şi simptomul unei grafomanii galopante. După 45 de ani cînd a fost obligat să tacă sau să folosească limba de lemn, cetăţeanul are acum credinţa că poate spune tot ceea ce are pe suflet. Grafomanii de pe net intervin cu comentariile lor nu o dată puerile sau vulgare, se află în treabă, îşi dau cu părerea despre te miri ce; împart verdicte, propun soluţii, anatemizează, într-un cuvînt – se defulează. Vorbăria cacofonică pare să fie, deocamdată, caracteristică teledemocraţiei.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: ● *Cătălina BUZOIANU (regizor)* ● *Aurelian CRĂIUŢU (prof. univ., Departamentul de Ştiinţe Politice, Universitatea Bloomington, Indiana)* ● *B. ELVIN (scriitor)* ● *Radu Pavel GHEO (scriitor)* ● *Solomon MARCUS (prof. univ., Facultatea de Matematică, Universitatea Bucureşti)* ● *Zoe PETRE (prof. univ., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)* ● *Irinel POPESCU (şeful Clinicii de Chirurgie Generală şi Transplant Hepatic Fundeni)* ● *Mihai ŞORA (filozof)* ● *Dan UNGUREANU (asist. dr., Departamentul de Limbi Clasice, Universitatea de Vest, Timişoara)* ● *Ion VIANU (scriitor, psihiatru)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

Admiraţia lucidă

Cînd am propus ca temă a acestui număr admiraţia şi influenţa fericită pe care ea o poate avea asupra noastră, s-a pus întrebarea, pe bună dreptate, unde este, în acest caz, dilema. De fapt, ideea a pornit tocmai de la o constatare cu consecinţe dilematice: aceea că astăzi a devenit aproape ruşinos să mărturiseşti că poţi să contempli, cu bucurie, frumuseţea – morală, intelectuală etc. – a cuiva. Există un zel de a demonstra că de cîte ori un om îţi apare într-o astfel de lumină, este o statuie care sună a gol şi trebuie imediat dărîmată. Nimeni nu are ceva special de oferit – se sugerează –, şi nimic nu este ceea ce pare a fi: „Cum, individul ăla? Păi nu ştii că el...“ Scepticismul este binevenit şi tinerii sînt îndreptăţiţi, pînă la un punct, să gîndească astfel. Se poartă prea mult tămîierile suspecte, laudele interesate, omagiile de grup. Avem de-a face, în aceeaşi măsură, cu prea multe notorietăţi dubioase, celebrităţi cu semnul minus, poveşti de succes fabricate sau fără relevanţă. Iar lucrurile cu adevărat admirabile nu sînt şi cele mai preţuite în comunitatea în care trăim. Ca să nu mai amintim de riscurile închinării la idoli malefici, cu urmările istorice care se cunosc.

Numai că despre altceva am vrut să fie vorba în acest număr al Dilemei vechi: *o admiraţie lucidă şi exigentă, care nu numai că nu respinge obiecţiile, ci ajută la formarea a ceea ce se numeşte îndeobşte „spirit critic“ pentru că, datorită ei, putem face diferenţa.*

În cartea sa Inteligenţa eşuată. Teoria şi practica prostiei, *filozoful spaniol José Antonio Marina considera că lipsa capacităţii de a admira este, la nivel individual sau comunitar, un caz tipic în care raţiunea este învinsă de stupiditate: „Admiraţia este un mod de a aprecia excelenţa. Egalitarismul greşit înţeles ne împiedică să-i apreciem pe ceilalţi. «Nimeni nu e mai presus de alţii» e o afirmaţie stupidă pentru că e degradantă. Nu sînt acelaşi lucru un om care îi ajută pe alţii şi unul care îi torturează. Lipsa admiraţiei e o ticăloşie. Avea dreptate Rousseau cînd îşi arăta nemulţumirea într-o scrisoare către d'Alembert: «În ziua de azi, domnule, nu sîntem destul de mari pentru a şti să vă admirăm»“.*

S-a spus că la umbra copacilor înalţi nu creşte iarbă sau că munţii înalţi sînt neprietenoşi. Ceea ce este adevărat, dar numai dacă îţi propui să creşti în umbra cuiva, şi nu să profiţi de întîlnirea cu el ca să te împlineşti. În spatele relaţiei dintre un admirator lucid şi un admirat care are într-adevăr ceva de dăruit se află un alt aspect: acela că, pentru a recunoaşte în cineva o virtute, ea trebuie să se afle deja în tine. Altfel, nu ai fi recunoscut-o. E nevoie doar de împrejurarea şi impulsul ca ea să iasă la iveală. Pentru aceasta depun mărturie şi cei care au acceptat să scrie, în paginile următoare, despre acele întîlniri speciale ale vieţii lor din care s-a născut admiraţia. ***(M. Ş.)***

Radu Pavel GHEO

Cînd creşti mare

— Ia spune-i lui nenea ce vrei să te faci tu cînd o să creşti mare? Inginer, ca tati, sau doctor, ca mami?

— Cînd o să fiu eu mare, vreau să mă fac... vreau să mă fac valutist... ca tata lui Relu.

Stupefacţie.

— Serios? Şi de ce vrei să te faci... ăsta, valutist?

— Fiindcă Relu are tot timpul bani mulţi la el, milioane, şi-şi cumpără tot ce vrea. Şi... şi tata lui Relu are o maşină tare şi nu se duce la lucru decît atunci cînd vrea el şi... şi...

Nu ştiu cîţi părinţi s-ar bucura dacă şi-ar auzi odrasla scoţînd pe gură o asemenea năzbîtie – şi cu atît mai puţin argumentaţia asociată ei. Ca să nu mai vorbesc ce ar putea zice părinţii unei fetiţe dacă ar auzi că puştoaica lor de 7-8 ani ar zice că ea vrea să se facă „nevasta lui Irinel Columbeanu, ca să-mi cumpăr tot ce vreau eu şi să merg unde vreau eu“. M-aş mira însă dacă s-ar găsi vreun părinte care să încurajeze o asemenea alegere. Majoritatea ar fi, bănuiesc, oripilaţi sau cel puţin jenaţi. Într-un fel, e ciudat: pornind de la realitatea contemporană din România, astfel de decizii dovedesc mai degrabă simţ pragmatic decît dezorientare.

În general, modelul de succes în viaţă pe care îl încurajează părinţii este unul clasic, care funcţionează într-o societate normală – şi nici acolo întotdeauna. „Să fii cuminte, să înveţi bine, să-i asculţi pe cei mai mari ca tine, să nu minţi, să nu furi, să nu răspunzi obraznic şi să nu te înhăitezi cu golanii.“ Numai să încerce cineva să-şi crească odrasla respectînd strict preceptele de mai sus! O să crească un pămpălău în plus, un nefericit bun de călcat în picioare sau, în varianta fericită, un emigrant de succes.

Nici în ţările dezvoltate, cu un sistem democratic bine pus la punct, o asemenea strategie nu asigură succesul, ci, eventual, un trai decent şi normal. În România însă e o adevărată piatră de moară la gîtul unui tînăr pornit să cucerească lumea. Parcă aud un tată explicîndu-i fiului său: „Vezi, dragul meu, cum a reuşit unchiul Dan în viaţă? Să iei exemplu de la el! A fost cel mai bun din clasă pînă a terminat liceul şi în facultate a ieşit şef de promoţie, iar acolo, la el, la Institutul de Cercetări, e cel mai bun! Acum şi-a luat şi apartament pe credit şi stă în casa lui cu tanti Ana şi cu Daniel şi Mircea... îi ştii pe Daniel şi Mircea, nu? În schimb, nenea Barbu... ce viaţă mai duce şi el! Nici la şcoală n-a fost prea bun, era şi golan, şi după aia s-a băgat şi în politică... Mare lucru dacă mai prinde scaun de deputat! Şi-acum a şi divorţat de tanti Florica, ştii, şi i-a lăsat ei vila... nu, nu pe aia de la Braşov, alta... Şi-am auzit că are şi-o amantă care putea să-i fie şi fiică şi care îi toacă banii cînd se duc la Paris sau la Milano sau pe unde l-o tîrî aia, nenorocitu'!“. Nu-i un discurs prea convingător, aşa-i? Noroc că e unul imaginar.

Foarte departe de realitate însă nu e. Am cunoscut destule cazuri asemănătoare. Cum ar fi, de exemplu, cel al unui tînăr clasicist de excepţie, unul din acele cazuri rare de erudiţie combinată cu inteligenţă creatoare şi talent. Îşi alesese domeniul încă din şcoala generală şi avea toate atuurile de partea lui. Era genul de puşti – şi mai apoi tînăr – genialoid care îşi eclipsează profesorii sau îi pune în încurcătură cu cunoştinţele sale. Desigur, a rămas preparator şi apoi asistent la Catedra de Limbi Clasice. Doar că la un moment dat, din motive obscure, i s-a desfăcut brusc contractul de muncă. Ilegal, aşa cum ar fi priceput oricine şi cum ar fi dovedit-o şi procesul pe care tînărul l-a intentat facultăţii. Între timp, tînărul nostru a avut parte sistematic de acele şicane administrative care îţi dau de înţeles că nu eşti dorit într-o catedră-gaşcă. Prin urmare, a făcut ce ar fi făcut oricine: a plecat. În Canada. Dacă o să reuşească să devină un nume acolo, o să ne lăudăm cu el peste ani: uite, e român de-al nostru! Ce popor fără seamăn sîntem!

Nu e un caz singular, ci un model. Dar soarta nu-i întotdeauna aspră cu cei ce o pornesc în viaţă cu gînd să reuşească. Ştiu, de exemplu, cum altcineva, mai puţin înzestrat decît tînărul pomenit mai sus, dar mai ambiţios, şi-a dorit cu vreo zece ani în urmă să devină medic. Examenul la Medicină era încă unul greu şi bietul de el a picat. Agil şi îndrăzneţ, s-a înscris la Facultatea de Medicină de la Chişinău, ca student străin, după care părinţii i-au rezolvat un transfer direct, fără examen de diferenţă, la facultatea unde picase în toamna anterioară. A urmat un şir de note de 10, la capătul cărora îl aştepta o clinică particulară, al cărei patron a devenit. Sigur, era fiul unuia dintre profesorii importanţi de acolo, de la facultate, altfel i-ar fi fost mai greu, dar important e că a reuşit, nu? Şi nici el nu e un caz, ci un model.

Ţin minte că am găsit undeva în *Hamlet* un sfat de viaţă impresionant: *„This above all: to thine ownself be true, / And it must follow, as the night the day, / Thou canst not then be false to any man“* („Şi, mai presus de toate, să te ştii / Curat 'naintea-ţi, căci de-aici urmează, / Ca noaptea zilei, că nu vei putea / Să fii un prefăcut faţă de nimeni...“). Oare o fi reuşit vreodată cineva în viaţă respectînd un asemenea clişeu? Doar dacă taică-său o fi fost Shakespeare, cred...

Mihai ŞORA

Cîteva locuri comune despre virtutea admirării

La nivelul materiei, prea-plinul se revarsă în mod spontan; e legea lui. După cum şi golului îi stă în fire să fie umplut. Două comportamente (aparent) antitetice ale materiei, în funcţie de densitatea ei locală.

Desigur, împărtăşirea vidului din prea-plin se soldează prin continua scurgere a acestuia din urmă spre zona care-i duce lipsa, pînă în momentul egalizării densităţii; adică pînă la moartea termică.

● La nivelul spiritului, lucrurile se petrec cu totul altfel. Golul îşi întoarce faţa către plin. Nu însă pentru a-l anihila, absorbindu-l. Ci ca să crească el însuşi, ajungînd să-l egaleze. Iar aspiraţia aceasta, care sfîrşeşte prin a-l împlini, nu împuţinează deloc, în contraparte, deplinătatea ţintei spre care aspiră. (Sau, cu alte cuvinte: golul care, pentru a se împlini, ţinteşte plinul se împlineşte el însuşi fără a goli, prin asta, plinul pe care îl ţintise. Dimpotrivă, aş zice. Cît priveşte *nevoia* de model, conştientizarea ei e începutul înţelepciunii.)

În această relaţie răsturnată – sau, mai bine (şi mai exact): restabilită pe baza ei adevărată –, mai-puţinul caută să se împărtăşească din mai-multul ce-i stă în faţă şi care, departe de a se împuţina dăruindu-i-se şi ajutîndu-l să crească şi să se împlinească, îşi sporeşte el însuşi fiinţa, prin chiar darul pe care atunci îl face.

Cît despre *operatorul* acestei „împărtăşiri“ salvatoare, numele lui este: *admiraţie*.

● Problematica modelului e, de fapt, problematica cuantumului de fiinţă efectivă de care dispun, în toate demersurile lor – care, toate, lasă urme indelebile în lumea pe care aceste demersuri o străbat clipă de clipă, edificînd-o cu adevărat (dacă *sînt* ele însele burdușite de substanţă sau, uneori, dimpotrivă, derealizînd-o iremediabil, dacă ele însele sună a gol) – făpturile omeneşti trăitoare pe un teritoriu anume, cum ar fi, în cazul nostru, România, şi avînd în comun, în linii mari (şi relativ vagi), cîteva trăsături caracteristice (multe din ele, negative) – sechele, în bună parte, a jumătate de secol de violentare a naturii umane...

● Am spus: „cuantum de fiinţă *efectivă*“, nu „*potenţial* de fiinţă“. Potenţialul de fiinţă nu e fapta omului; e darul cerului. Iar darul acesta este mare şi este de o mare diversitate. Fapta omului este darea lui în vileag: rodirea. Punerea lui în valoare. Revărsarea asupra lumii din jur a roadelor acestui rod venit de sus (sau din străfunduri).

În principiu, roditorul n-are nici un merit special dacă dă rod; în fond, e datoria lui de a-şi actualiza potenţialul. De a-l aduce la lumină şi de a-l pune în valoare, în beneficiul semenilor şi pentru propria-i împlinire.

Posibilitatea de a-şi împlini fiinţa prin valorizarea înzestrării native îi este dată oricui e dispus să se lipsească de comodităţile înşelătoare ale mersului în turmă şi de fadoarea gata-făcutului la îndemîna oricui, croindu-şi drum prin necunoscutul mereu plin de savoare al propriului potenţial şi aducînd apoi cu greu la lumină propria-i fiinţă care să-i umple de sens întreaga traiectorie a propriei vieţi.

● Pentru atingerea unei atare performanţe, primul obstacol de înlăturat este autocentrarea cu bătaie scurtă, nevăzătoare dincolo de lungul nasului. Apoi e nevoie de o agerime a privirii care să vadă în zare modelul cel mai potrivit pentru propria autorealizare. (Tipologia modelelor e suficient de variată pentru a servi de orientare căutărilor-de-sine celor mai diverse.) Şi cum modelul adevărat este îndeobşte de o desăvîrşită discreţie, privirea căutătorului trebuie să fie extrem de acută şi, în acelaşi timp de o maximă disponibilitate afectivă, pentru a-şi găsi modelul potrivit unei cît mai fireşti autoîmpliniri.

Iar instrumentul cel mai indicat pentru o atare găsire este nimic altceva decît tocmai *disponibilitatea ta de a admira*.

Irinel POPESCU

Thomas Starzl

– măreţia şi tragismul pionieratului –

Să clădeşti ceva acolo unde nu exista nimic va însemna întotdeauna mai mult decît să continui ce au făcut alţii. De la Solomon încoace, constructorii au dus lumea înainte, în multe feluri.

Aventura transplantului de ficat – care, pentru aproape 20 de ani, a purtat un singur nume, Thomas Starzl – poate fi asemănată cu aventura zborului. Aviatorii au fost eroii omenirii. De jos, lumea s-a uitat cu veneraţie la ei şi i-a omagiat. Aviatorii au mai şi căzut. Bicicliştii – nu. Şi totuşi, lumea i-a iubit pe aviatori.

Starzl a început transplantul de ficat într-un moment în care lumea chirurgicală considera că operaţia în sine este imposibilă. Ca să arate că nu e aşa, a străbătut drumul Golgotei şi mulţi au dorit să-l crucifice. Probabil că oricare altul ar fi abandonat. .

Starzl părăsea terenul sigur pe care ar fi putut să evolueze fără riscuri şi intra în cea mai fascinantă aventură a medicinei moderne.

Faptul că a mers mai departe nu însemna inconştienţă; în pragmatica lume medicală americană, aşa ceva nu există.

Înseamnă încredere în sine, încredere într-un proiect ale cărui detalii erau perfect ordonate într-o minte superioară, dar pe care n-a putut să le dezvăluie deodată şi întocmai. Condiţiile externe nu permiteau. Proiectul însă exista înăuntrul lui şi era perfect.

L-am admirat pe Starzl pentru că şi-a ales un ţel înalt şi l-a urmărit cu riscul de a-şi ruina întreaga carieră. Cu talentul pe care îl avea, se putea limita la transplantul renal, în care a fost, de asemenea, unul dintre pionieri, sau la chirurgia ficatului, în general, şi ar fi făcut o carieră strălucită. Transplantul hepatic era, la vremea respectivă, saltul în necunoscut. Mergînd în direcţia respectivă, Starzl părăsea terenul sigur pe care ar fi putut să evolueze fără riscuri şi intra în cea mai fascinantă aventură a medicinei moderne.

A reuşit pentru că a avut calităţile necesare: inteligenţă, curaj, perseverenţă. Deşi poate părea curios în descrierea unui savant, cred că a intervenit şi divinitatea. La nivelul de complexitate al întreprinderii lui, cred că fără ajutorul divinităţii nu se poate. Omul are limite dincolo de care nu poate trece singur. Ar fi făcut-o şi alţii: Calne, Bismuth, Pichlmayer. De ce a reuşit numai Starzl?

Faptul că l-am cunoscut personal, după ce deja îmi făcusem din el un idol, din ceea ce citisem şi mi se relatase despre ceea ce făcuse, a însemnat enorm pentru mine. Era într-o vreme cînd renunţase să opereze, făcea doar cercetare ştiinţifică şi administraţie. Ambele, domenii foarte grele. Trebuia să consolideze ceea ce realizase deja, investind acolo unde trebuie, mai ales în ceea ce priveşte oamenii. Trebuia, în acelaşi timp, să descopere şi ceea ce mai rămăsese nedescoperit despre transplantul de organe.

Şi-a dedicat ultimii 15 ani în mare parte cercetărilor legate de toleranţa imună şi de mecanismele de acceptare a grefei. În tinereţe, descoperise cum poţi să combaţi respingerea grefei cu ajutorul medicamentelor. Acum încerca să afle cum poate fi tolerată grefa, astfel încît primitorul să nu mai necesite acele medicamente împotriva respingerii, cu toate efectele lor secundare nedorite. A împlinit de curînd (în 2006) 80 de ani şi încă mai caută acest *Holy Graal* al transplantului, mecanismul prin care s-ar putea induce toleranţa imună.

De-a lungul carierei sale a avut succese şi neîmpliniri. A introdus transplantul de ficat împotriva tuturor pronosticurilor şi estimărilor „experţilor". Nu a reuşit să introducă transplantul cu ficat de animal (a încercat babuinul): diferenţele dintre specii sînt încă prea mari pentru a putea fi învinse cu ajutorul medicaţiei sau cu orice altă metodă. Iar răspunsul la întrebarea dacă va afla sau nu secretul toleranţei imune stă, cred încă o dată, în mîinile divinităţii.

Starzl este, de altfel, unul dintre acei trimişi ai destinului pe pământ, pentru a schimba cursul lucrurilor şi mersul istoriei. Oameni care devin ei înşişi istorie.

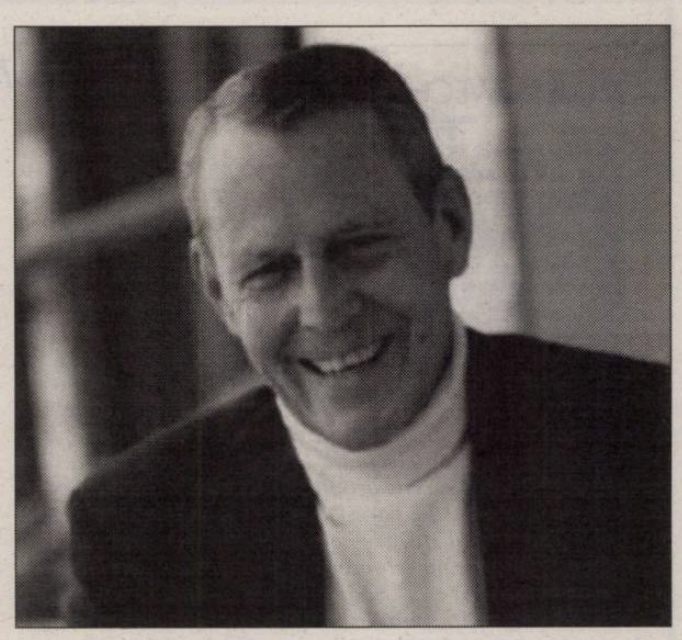

B. ELVIN

Heinrich Böll

Nu numai o dată am reflectat şi am scris despre o povestire a lui Heinrich Böll în care revin cuvintele *„în curînd"*. Nuvela se petrece în anii celui de-al doilea război mondial. Un tînăr ostaş, Andreas. Fire paşnică. Însetat de bucuriile irezistibile şi netrăite ale existenţei. Sătul pînă în gît de bătălii. Ştie că nu are scăpare. În curînd va muri. Cuvîntul *curînd* răsună înlăuntrul lui, asurzitor. *Curînd,* meditează el, e ceva cumplit. *Curînd* scurtează şi striveşte timpul. Nu-i o promisiune, e o ameninţare. Înseamnă nesiguranţa absolută şi totodată certitudine. *Curînd* prevesteşte sfîrşitul. Măsoară tot ce vei pierde.

Citisem *Trenul a sosit la timp* prin anii '50. N-aş putea preciza dacă m-a cîştigat dramatismul acţiunii sau probitatea morală a scriitorului. Oricum, povestirea în care fiecare rînd avea garanţia autenticităţii m-a impresionat. Războiul, privit aşadar din cealaltă perspectivă. A celor ce fuseseră inamicul. Şi care, dacă ar fi biruit, m-ar fi prefăcut într-un fir de fum al crematoriilor de la Auschwitz. Vreme îndelungată nu izbutisem să cunosc înţelegerea, să resimt compasiune pentru cei care purtaseră uniformele celui de-al III-lea Reich. Cu atît mai puţin să mă pun – fie şi prin intermediul ficţiunii – în pielea lor. Bănuiam, bineînţeles, chinul moral al unora, auzisem de actele de rezistenţă ale altora, însă nu puteam întinde mîna spre ei peste bariera nevăzută. Crescusem în adversitatea faţă de Hitler. Tot aşa cum mă formasem în teroarea şi umilirile pe care adepţii doctrinei lui de la noi se străduiau – cu succes – să le resimt. Vreau să spun numai că povestirea lui Böll a aruncat în aer obstacolul psihologic. Probabil şi pentru că pîinea pe care o mîncam în anii altui totalitarism îmi uşura apropierea. Acum pricepeam desluşit cum frica de a te împotrivi şi ruşinea de a te supune duc şi la apatia, şi la tensiunea conştiinţei, iar dincolo de apucaţi, tîmpi şi nemernici, se mai află şi alţii. Amorţiţi şi totuşi lucizi. Peticindu-şi din renunţări, erezii, ignorări, opoziţii, un scut la adăpostul căruia încercau să rămînă ei înşişi.

Pe urmă am căutat orice pagină semnată de Heinrich Böll. Nu ştiu dacă îl admiram pentru că dădea pe faţă vulnerabilitatea noastră, numind rănile pe care le ascundeam şi anxietăţile pe care le tăceam. Mă punea pe gînduri, de asemeni, faptul că personajele sale nu simt nevoia să modifice lumea, cîteodată nici măcar să se întrebe asupra lor înşişi; ar voi mai degrabă să îşi schimbe pielea, aşa, ca să poată îndura şi să se poată îndura. E foarte posibil ca Böll să mă fi cîştigat prin omenia pe care o radiază o proză unde e mereu vorba de pîine, singurătate, săli de aşteptare, ruine, fotografii, spaimele războiului şi sordidul postbelic, lazarete, sinucideri, impostori. În orice caz, nu am nici o îndoială că am fost de partea lui în îndîrjirea de a da la iveală unde şi cum se adăpostea nazismul după 1945.

În urmă cu ceva timp, un important om de cultură germană îmi spunea cu un regret abstract că opera lui Böll nu se mai află în centrul interesului public. Recent, un critic german îmi confirma cu o sinceră tristeţe verdictul. N-am argumente să îl resping. Cred însă că e vorba de o eclipsă vremelnică. I-am recitit din nou o bună parte din scrieri. Convingerea mea este că ele rezistă. Să atîrne greu în această opinie împrejurarea că în anii '70 l-am cunoscut personal şi am beneficiat de dărnicia lui Böll, care m-a propus printre cronicarii dramatici chemaţi să dea seama de manifestările artistice din Berlinul de Vest, ceea ce am făcut aproape un sfert de veac? Desigur că opţiunea „omului cel bun din Köln" – cum era denumit Böll – are o anume pondere în judecata mea critică. Dar propria subiectivitate nu cîntăreşte tot atît de greu pe cît acel simţămînt de oboseală, vlăguire, zădărnicie, pe care l-am încercat de la prima lectură a scriitorului şi care mi s-a impus fie că era înfăţişat direct, fie că se insinua la încheietura dintre două fraze. Într-adevăr, multe se întîmplă şi despre multe se vorbeşte în creaţia sa. Bani, năzuinţe, somnolări, cariere, patimi, păreri politice, pierderi, iubiri de doi bani, zile fără timp, iar mai toate se petrec în lumina deloc încurajatoare a bilanţului.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 31 ianuarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cătălina BUZOIANU

Giorgio Strehler

Oricît aş încerca să scormonesc în ceaţa memoriei şi să numesc pe altcineva, mi-e imposibil. În volumul *Mnemosina, bunica lui Orfeu,* am creionat, cu nesfîrşită dragoste, admiraţie, tandreţe, o schiţă de portret neconvenţional. Pentru acelaşi personaj.

Spuneam atunci că apariţia lui miraculoasă în hăţişul la fel de ceţos ca şi azi prin care mă strecuram, înspăimîntată, este cel mai mare privilegiu pe care mi l-a oferit viaţa. Şi sînt cuprinsă de acelaşi frison nostalgic atunci cînd îmi aduc aminte de el.

Nici acum nu mi-l imaginez ca pe un monument, ca pe o statuie. Mă electrocutează şocuri imprevizibile, impresii fugare, o imensă cantitate de senzaţii ameţitoare.

Nu vreau să mai evoc momentul întîlnirii cu el şi nici povestea, incredibilă încă pentru mine, a memorabilelor zile cînd l-am cunoscut.

Cred şi acum că a fost cel mai mare regizor care a existat vreodată. Cel puţin în efortul (dar nimic din ceea ce făcea el nu părea a fi un efort), să spunem în capacitatea lui de a imagina sinteza – sau perfecţiunea.

Ca profesionist era impecabil, inegalabil. Ca actor era fermecător, impunător, unic. Ca director de teatru era un arhitect senzaţional. Era Constructorul. Şi mai era un vizionar fără limite. Dincolo de orizont, spre infinit. În puţinul timp care-i mai rămăsese din viaţă a creat Uniunea Teatrelor Europene. Dacă ar mai fi trăit ar fi realizat Teatrul lumii, acel *Theatrum Mundi* mitologic, sau poate Teatrul cosmic. Nimic nu era imposibil pentru el.

A povesti întîmplări în care personalitatea lui a influenţat evoluţia mea îmi pare orgoliu pur, iar eu nu mă pot apropia, în gînd, de el decît cu umilinţă. Umorul lui era teribil.

Era, în primul rînd, un om. A dovedit aceeaşi generozitate pentru toţi oamenii în care a avut încredere.

În teatru folosim sau foloseam adesea cuvîntul „magic". Totuşi, spaţiul care îl înconjura pe omul acesta era într-adevăr „magic". A străbate în acelaşi timp şi în acelaşi loc, alături de el, aerul limpede, ameţitor transformă orice creatură în duh, în spirit şi o învesteşte cu puterea eliberatoare a zborului. Puterea libertăţii lui Ariel.

Aurelian CRĂIUȚU

Gustave Thibon

În pofida valorii excepționale a operei sale (peste douăzeci de cărți de aforisme, eseuri, teatru și convorbiri, alături de două prestigioase premii ale Academiei Franceze pentru literatură în 1964 și filozofie în 2000), Gustave Thibon (1903-2001) a rămas o prezență relativ discretă în cultura franceză. Numele său a fost pentru multă vreme asociat cu cel al Simonei Weil de care l-a legat o profundă prietenie și a cărei capodoperă, *La pesanteur et la grâce,* a editat-o în 1948. Cărțile lui Thibon sînt o adevărată revelație pentru cititorii săi. El este un autor care își cucerește audiența cu eleganță și ușurință. Scriitura lui plină de sevă și culoare, temele sale fierbinți și vii creează un stil inconfundabil și fermecător.

Thibon a fost și a rămas pînă la sfîrșitul vieții un filozof-țăran care a trăit toată viața în Saint-Marcel-d'Ardèche, în sudul Franței, unde am avut de altfel onoarea să-l cunosc în vara anului 1991. Înrădăcinarea lui Thibon în solul natal a avut paradoxala calitate de a-i fi deschis și înlesnit accesul la universal. Diletant în cel mai bun și pur sens al cuvîntului, Thibon a început să-și pună întrebările esențiale ale vieții și, după propria mărturisire, setea de cunoaștere ce-l mistuise la un moment a dat în mod misterios naștere nevoii de a se ruga. Dumnezeul pe care l-a descoperit n-a fost însă cel atotputernic al Vechiului Testament, ci un Dumnezeu de o fragilitate mișcătoare. Nu întîmplător, credința sa pe care a caracterizat-o odată drept „un salt miraculous în necunoscut" a fost însă una indisolubil legată de îndoială, frică și cutremur. Convins că incertitudinea reprezintă condiția și climatul natural al credinței, Thibon a refuzat mereu certitudinile facile și a respins categoric orice încercare de sentimentalizare a credinței. Pentru el, esențial e să rămînem disponibili lucrurilor divine chiar și – sau mai ales – în perioadele de secetă și pustiire spirituală, cînd, asaltați de îndoieli, sîntem tentați să tăgăduim în întuneric ceea ce simțisem și trăisem anterior la lumina zilei.

Diagnosticul pe care Thibon l-a pus, în scrierile sale, lumii moderne, a fost unul sever, dar felul în care a făcut-o n-a fost unul radical sau intolerant. Tonul său iconoclast îl face greu de clasificat potrivit criteriilor și noțiunilor noastre politice. Tentația ar fi de a descrie viziunea sa drept una conservatoare, dar, așa cum Thibon însuși spunea undeva, conceptul de „conservator" i-a displăcut mereu pentru că amintește de „conservă" și pentru că tinde adesea să celebreze în mod necritic tradiția. În scrierile sale, Thibon a demascat pernicioasa inversiune a valorilor care tind să reducă viața indivizilor la o simplă dimensiune orizontală lipsită de suflul primenitor al realităților divine. În opinia lui Thibon, cel mai bun regim politic este cel în care oamenii se bucură de maximum de libertăți individuale și locale și în care statul joacă un rol de coordonator și arbitru. „Societatea ce se aproprie cel mai mult de idealul meu" – a afirmat Thibon în dialogul cu Chabanis din 1975 – „e cea în care încă mai există comunități naturale, grupuri umane în care fiecare individ are maximum de libertăți și responsabilități personale, își asumă riscuri și-și joacă șansele, putîndu-se integra astfel într-un ansamblu unde nu e condus exclusiv de birocrație, unde are contacte umane, unde aproapele are pentru fiecare un suflet și o figură".

Omul pe care am avut ocazia să-l cunosc în vara anului 1991 a fost replica exactă a gînditorului care mă cucerise în paginile sale. M-a invitat cu generozitate să-l vizitez în satul său, după ce primise de la editorul său, Fayard, scrisoarea mea de admirație, în care îi ceream adresa pentru a-i scrie. Nu numai că mi-a trimis-o, dar a adăugat scrisorii sale un cec de 1000 de franci (o sumă fenomenală pentru studentul de atunci) pentru a-mi cumpăra un bilet de la Rennes (unde studiam la vremea aceea) la Montelimar. Îmi amintesc și acum, cu nostalgie, cele trei zile petrecute în St. Marcel-d'Ardèche. Ne-am plimbat admirînd tăcerea fierbinte a viilor și curgerea leneșă a Rhonului în depărtare. Mi-a povestit despre sejurul Simonei Weil în casa lui și mi-a vorbit cu mare admirație despre Nietzsche și Sfîntul Ioan al Crucii, două repere fundamentale pentru el. Între altele, m-a uimit memoria fenomenală a lui Thibon (putea să recite sute de versuri pe dinafară), curiozitatea sa fără limite și deschiderea sa spirituală nemaîntîlnită. Avea cultul fin al prieteniei și un simț ascuțit al umorului. Era lipsit de afectare și părea mai presus de toate un om extrem de proaspăt și prezent în tot ce făcea.

Ceea ce m-a cucerit la Thibon a fost vocea unui om care, în mod paradoxal, pe măsură ce a înaintat în viață, a descoperit că știe din ce în ce mai puține lucruri și că are tot mai multe întrebări. „N-am nici un fel de revelație precisă" – a mărturisit Thibon în 1975 – „vălul care separă viața de moarte îmi pare a fi, dimpotrivă, din ce în ce mai gros, dar în spatele acestui văl simt palpitînd o anumită prezență ascunsă, pe cît de evidentă, pe atît de impenetrabilă." N-am mai avut ocazia de a-l revedea, dar am rămas în contact epistolar (ultima scrisoare pe care am primit-o de la el datează, dacă îmi aduc bine aminte, din 1996). Scrisorile sale erau scurte, dar calde. Aștepta cu seninătate și frică marea trecere, și s-a bucurat pînă în ultimele clipe de sarea pămîntului și frumusețea lumii.

Solomon MARCUS

Ce trist este...

Rar mi se întîmplă să admir pe cineva în toate privințele. Am constatat că admirația este condiționată de păstrarea unei anumite distanțe. În măsura în care mi se oferă ocazia de a mă apropia de persoana admirată, de a o cunoaște mai bine, în detaliile vieții cotidiene, admirația slăbește. În copilărie, îi admiram pe ofițerii cu grade superioare, iar generalii, cu uniformele lor speciale, mă umpleau de emoție. Nu am admirat însă pe nici unul dintre învățătorii mei, pe nici unul dintre profesorii mei din școală, chiar dacă unii îmi erau simpatici. Faptul acesta a fost un mare nenoroc, dar compensația a venit cu descoperirea lumilor alternative ale literaturii și artei. Abia la vîrsta bacalaureatului am trăit admirația față de o teoremă frumoasă, iar ca student la matematică i-am admirat pe mulți dintre profesorii mei, dar pe fiecare numai într-o anumită privință.

Primul pe care l-am admirat și a decis destinul meu a fost Miron Nicolescu, profesorul meu de analiză matematică în primul an de studii, de care nu m-am mai despărțit pînă la moartea sa, în 1975. Mi-a condus lucrarea de diplomă și teza de doctorat. L-am admirat pentru modul în care mi-a revelat capacitatea matematicii de a da seama de procesele cu o infinitate de etape; acest fapt a fost o sursă inepuizabilă de satisfacții spirituale, pe care anterior credeam că numai poezia ți le poate da. Pe urmă a venit admirația pentru eleganța conceptelor și ideilor la Simion Stoilow, pentru simplitatea intrării în problemă la Gheorghe Vrânceanu, pentru neliniștea stării de întrebare și de căutare, pentru noutatea limbajului, la Dan Barbilian, și exemplele ar putea continua.

Dar abia la susținerea lucrării de diplomă și după aceea l-am cunoscut pe Grigore C. Moisil, la care am descoperit că matematica poate fi mai mult decît o profesie, ea poate fi un mod de a vedea lumea și de a înțelege viața. Lucrul acesta nu prea se potrivește cu portretul-robot pe care unii îl fac azi științei, portret conform căruia știința se adresează minții, dar nu este capabilă să răspundă la nevoile sufletului nostru. Dar de fapt nici nu știu dacă matematica este o știință; americanii o rînduiesc separat de științe și de arte, dar școala o degradează, reducînd-o la aspectul instrumental.

Pe măsură ce avansam în lecturi și căutări, descopeream mereu și mereu alți oameni care-mi confiscau admirația, aceasta mergînd de multe ori mînă în mînă cu iubirea. Cînd sînt dezorientat, descurajat, dezamăgit, figuri ca aceea a lui Henri Poincaré îmi reamintesc fericirea pe care o poți trăi contemplînd o teoremă, o idee, un poem sau numai căutarea lor.

N-aș vrea să se creadă că nu-i admir decît pe matematicieni, dar la ei am ajuns mai greu, mai încet, învingînd mai multe obstacole. În adolescență credeam că poezia și muzica nu pot fi concurate ca surse de satisfacții spirituale. Acum știu că știința se află alături de ele, cu egală îndreptățire. Mai mult, fără una dintre ele, oricare ar fi ea, ceva nu este în ordine în structura noastră psiho-somatică.

Era firesc, în aceste condiții, ca om al școlii, să vreau să-i îndrum pe tineri pe itinerare care mi se păreau a fi de succes. Nu m-am supărat atunci cînd ei au ales căi alternative; dimpotrivă, am considerat, așa cum și maeștrii mei au făcut-o, că libertatea de opțiune este suverană și că am datoria nu numai de a o tolera, ci și de a o educa și stimula. Așa cum eu am simțit nevoia mai multor maeștri, am înțeles că și cei pe care am încercat să-i educ au dreptul la mai mulți maeștri și că nimeni nu are un monopol în această privință; ei au dreptul la mai multe repere, nu la unul singur, deoarece complexitatea crescîndă a vieții sociale pretinde un număr mai mare de aspecte care trebuie luate în considerare și este de așteptat ca fiecare aspect să se optimizeze într-o altă personalitate umană.

Mi s-a împlinit un vis frumos: mulți dintre tinerii care mi-au acordat un anumit credit și pe care, într-un fel sau altul, i-am sedus, au evoluat atît de frumos încît azi au devenit ei obiectul admirației mele.

Ce trist este să simți sfîrșitul aproape tocmai atunci cînd viața devine mai interesantă și mai captivantă!

Zoe PETRE

Maestru al libertății

Așa l-a numit prietenul și colaboratorul său Pierre Vidal-Naquet pe Jean-Pierre Vernant – cel pe care aș vrea să-l evoc în acest exercițiu de admirație: *un maître de liberté à l'enseignement universel.* Dubla sa biografie, universitară și politică – Vernant era filozof și elenist, elev al lui Ignace Meyerson și al lui Louis Gernet, director de studii și fondator al Centrului de cercetări comparate asupra societăților antice „Louis Gernet" de pe lîngă École des Hautes Études en Sciences Sociales de la Paris, titular al Catedrei de studii comparate asupra religiei antice de la Collège de France (1975-1984), dar era și Colonelul Berthier, șef al Rezistenței (gaulliste) la Toulouse, apoi în întreaga regiune de sud-vest a Franței, *compagnon de la Libération,* comunist demisionar, revenit în PCF ca disident perpetuu, apoi din nou, și definitiv, demisionar – această biografie, deci, e departe de a da seamă de iradierea extraordinară a personalității lui, dar spune mult despre calitatea lui Vernant de a-și asuma fără rest opțiunile pe care le considera juste și de a le duce pînă la ultimele lor consecințe. A explorat el însuși, cu o limpede severitate, frontierele, dar și comunicarea constantă dintre obiectivitatea distantă a savantului și angajamentul pasionat al militantului, în volumul *La Traversée des frontières,* apărut în 2004: pentru a da un singur exemplu, dar care mi se pare cît se poate de revelator, el evoca odată Rezistența ca pe o experiență practică de *philia,* liantul comunităților grecești din Antichitate – acel sentiment al apartenenței comune și al unei fraternități asumate.

Născut în 1914, orfan al primului război mondial și erou al celui de-al doilea, Vernant a revoluționat studiile clasice, instituind analiza mitului ca modalitate specifică și privilegiată de înțelegere a *logos*-ului grec.

La dispariția sa, în ianuarie 2007, Vernant era comemorat drept cel mai mare elenist al vremurilor noastre, profesor la Collège de France, Doctor Honoris Causa al Universităților din Chicago, Bristol, Brno, Napoli și Oxford, șef de școală recunoscută pe plan mondial, ale cărui opere apăruseră în nenumărate limbi, de la engleză la japoneză.

Evocarea savantului e departe însă de a spune tot ce era de spus. Pe de-o parte, fiindcă extinde unanimitatea recunoașterii actuale asupra unui lung parcurs de contestări, de mari bătălii intelectuale, de înaintare aproape eroică dinspre marginea domeniului în plin centru al acestuia. Ani de zile, Vernant și ai lui au fost un fel de „Salon al refuzaților", detestat de *establishment*-ul care azi îi revendică. Numirea marelui elenist la Collège de France a fost precedată de confruntări de-a dreptul epice, și mi-aduc aminte cum, pentru a obține invitarea lui Vernant ca raportor la un foarte reputat colocviu internațional de istorie a religiilor antice, savantul elvețian care organiza reuniunea a ajuns să-și amenințe colegii cu propria demisie; mă grăbesc să adaug că pînă și detractorii lui cei mai înverșunați au sfîrșit atunci prin a fi cuceriți de forța argumentelor sale de o irezistibilă limpezime.

Și nici asta nu e de-ajuns, fiindcă opera lui Vernant nu poate fi despărțită de omul care a creat-o. Iar omul era extraordinar: o prezență plină de *dunamis,* ca a zeilor, care ridica brusc temperatura intelectuală a oricărei discuții, dar care o făcea cu o simplitate socratică și cu un surîs de neuitat. Vernant era esențialmente JiPé: așa ne cerea tuturor să-i spunem, tineri și mai puțin tineri, surprinși delectabil de firescul fără egal al cordialității cu care știa să facă să dispară ca prin farmec orice barieră. Indestructibil cu tandrețe, rafinat nu doar în scris, ci și cînd evoca Grecia miturilor cu hazul tipic al francezului care-și bea păhărelul la zincul unei cafenele, atît de limpede în gîndire și expresie încît își putea permite să vorbească la fel unui parter de savanți și nepotului său, fermecîndu-i în aceeași măsură, JiPé era unic. L-am întîlnit, spre regretul meu, mai tîrziu decît pe prietenii lui – era invitat, parcă în Anglia, cînd ajungeam eu prima dată la Centrul Gernet – dar, de cînd l-am întîlnit și pînă în ultimii ani, l-am regăsit cu aceeași încredere subită și irevocabil reciprocă. Avea capacitatea de a transfera asupra interlocutorului un sentiment aparte de siguranță de sine care nu știe nici ce e trufia, nici ce e sfiala sau teama. O discuție cu JiPé era prin definiție o căutare comună a adevărului, fără superbia majusculelor, dar cu temeinicia și infinita nuanțare dialogică al cărei har îl avea ca nimeni altul; probabil de aici și faptul, neobișnuit în breaslă, că multe din cărțile lui decisive sînt scrise împreună cu prietenii și discipolii săi. Dintre toți amicii francezi (și nu numai) cu care am vorbit despre politică – antică sau modernă, înainte și după căderea Zidului Berlinului – el era de departe *cel care știa,* parcă dintr-o infinită, dureroasă și sublimată experiență personală. Nu era nimic de explicat, ci doar de explorat frontiera mereu traversată, umăr la umăr, a libertății...

Ion VIANU

Împlinisem optsprezece ani...

...şi am pornit la Tîrgul de fete. În acea vară, terminasem liceul. Nu voiam să mă însor... hotărîrea mea de-a merge pe Găina nu era totuşi pe deplin străină unei astfel de dorinţe... am plecat singur în acea zonă a Apusenilor în care se ajungea greu. Amănuntele acelei călătorii le-am cam uitat, cu o excepţie.

Unii spun că Tîrgul de fete e o rămăşiţă arhaică, precreştină... În anii aceia, mă informau cei ce-mi sugeraseră excursia, tîrgul îşi pierduse menirea primitivă. Pe vastul platou al Găinii, moţii desfăceau produsele unui artizanat încă viu, ciubere şi linguri de lemn, ii, fote şi năframe, oale de tot felul şi căni, punguţe de piele şi botoşei...

Era lung drumul la Vidra de Sus, satul lui Iancu. Ajungeai seara tîrziu. Tîrgul se deschidea odată cu zorii, ascensiunea nu se putea face decît în timpul nopţii ce căzuse de mult cînd am început să urcăm pantele abrupte ale muntelui Găina.

Tînărul care eram, perfect potrivit în rolul unui mire uşor zăpăug, nu prevăzuse că drumul acela de noapte cerea un izvor de lumină. Celelalte umbre care urcau aproape de-a buşilea potecile încîlcite ţineau rareori în mînă o chioară lanternă electrică. De fapt, nu aveam nevoie nici de călăuză, şi cu atît mai puţin de lumină, în noaptea fără stele. Mulţimea mergea într-o singură direcţie, compactă ca o procesiune, iar alunecările şi împleticirile umbrei din faţă slujeau de ghid şi pază. De cele mai multe ori, nu aveau nici lămpaşe minereşti, doar lumînări firave de biserică care se stingeau la cea dintîi pală de vînt, fiind reaprinse prin scăpărarea chibriturilor îndeobşte ude: începuse să toarne des şi mărunt, ceea ce mă făcu să pricep pe viu, şi pentru restul vieţii, ce era aceea o ploaie mocănească. Pîlpîirile slabe venind dinspre ceilalţi îmi luminau calea.

Mama îmi cumpărase ceea ce se numea, cu un cuvînt atunci de curînd intrat în română, un „hanorac". Parcă ar fi fost fabricat pentru verile secetoase, nu rezista nici la vîntul care sufla subţire din vale, nici la ploaie. Eram ud pînă la piele după trei minute.

Atunci a apărut. El. Din mulţimea care urca unanim, de undeva din coasta mea, mi s-a părut că s-a desprins o fiinţă omenească. De unde răsărise? (Cine era, cum arăta nici nu mă întrebam.) Dar i-am auzit vocea, bărbătească. Eu nu-mi vedeam nici mîinile şi simţeam că mă fac una cu noroiul (e uimitor cum poate un om sub ploaie să treacă în cîteva clipe la cea mai de plîns mizerie!). Cum a ştiut că eram ud leoarcă şi începuse să-mi fie frig? Nu m-a întrebat nimic, mi s-a alăturat şi am urcat. Din mulţimea aceea anonimă el mi-era singura prezenţă. Nu după mult timp a spus: „nu poţi să mergi aşa. Am să-ţi dau haina mea, e din lînă de casă, nu trece apa prin ea", şi, ca să mă convingă, fără să ne oprim, mi-a luat mîna petrecînd-o pe sub haina lui. Am simţit o cămaşă de pînză groasă, sub ea pielea caldă şi uscată. Lînă de oaie, a spus. Sub lîna asta, nici oaia nu se udă. Şi-a scos haina, mi-a luat hanoracul. Cu autoritate, m-a făcut s-o îmbrac în timp ce eu, moale, îl întrebam dacă n-o să răcească. „Sînt obişnuit", a spus, lăsînd să se înţeleagă că el şi eu eram de altă categorie, eu nu aveam rezistenţa lui, şi a fost singura clipă cînd i-am simţit în vorbire o urmă de orgoliu. În timp ce urcam, nu-mi punea nici o întrebare din cele ce se pun de obicei: nu voia să ştie de unde veneam, ce făceam în viaţă, ce căutam acolo, urcînd spre Găina. Prezenţa lui alături de mine, tăcută, nu era apăsătoare, dimpotrivă, mă făcea să mă simt bine, aproape vesel, în timp ce continuam acel suiş greu, prins în mulţimea întunecată. Cămaşa se usca, umezeala se prefăcea într-o căldură binefăcătoare...

...Noaptea era înaintată, ploaia se domolise. Despre restul drumului nu-mi amintesc nimic, doar că a fost mereu lîngă mine, iar prezenţa lui era simplă. La un moment dat, umbrele celor ce urcau au devenit din negre cenuşii, am început să văd feţele, portul oamenilor. Lumînările, lămpaşele se stingeau unele după altele. Cerul s-a făcut alb, au apărut culorile în baticurile femeilor, nuanţele verzi ale muntelui. Panta s-a îndulcit, eram pe un picior de plai. Se zărea mulţimea vînzătorilor, sub cerul liber. Petrecuseră noaptea acolo. Cum se adăpostiseră? Ne-am oprit. „Ei", a spus omul, „ai nevoie să te odihneşti" şi, cu un gest gingaş, m-a ajutat să mă dezbrac de haina lui. A îmbrăcat-o. Am bîiguit două-trei cuvinte de mulţumire. El era aşa de firesc, am simţit că nu avea rost să adaug ceva. „Am să mă duc şi eu", a spus, şi-a luat rămas-bun cu ochii şi atunci l-am privit. Mi s-a părut bătrîn, dar la vîrsta pe care o aveam, oameni în toată firea ţi se par vîrstnici. Era mai degrabă mic, bine legat, cu părul cărunt. Haina îi venea bine, o purta cu eleganţă. A plecat la treaba lui, în timp ce eu rămîneam acolo, în marginea tîrgului. M-am simţit obosit. Alături de mine o femeie vindea lapte cald, i-am dat un leu, mi-a întins o cană pe care am băut-o dintr-o suflare. Între timp se ridicase soarele, gonind aburii de după ploaie. M-a prins somnul, m-am întins în iarba încă udă, nici un pas nu aş mai fi putut să fac.

După cîteva ore am deschis ochii. Soarele era aproape la amiază, mă uscase cu totul, pe mine şi iarba în care căzusem. Eram plin de vlagă. Am început să descopăr tîrgul, marfa, vînzătorii. Aş fi vrut să-l regăsesc şi pe el, dar nu a fost chip, în mulţimea aceea. Şi nici eu nu-l căutam prea tare. Am cumpărat o punguţă de piele pe care erau scrise locul şi anul: *Găina 1952*, am păstrat-o multă vreme, ca singură mărturie că acea călătorie nu fusese un vis. Curînd m-am întîlnit cu prietenul meu Dan Romanescu, care manifesta voioşia şi animaţia pe care i le cunoşteam mai de mult. Mi-a ţinut o mică prelegere despre Găina şi tradiţia ei, mi-a arătat că muntele acela este un „nod orografic", din care pornesc, în toate direcţiile, cîteva lanţuri de munţi. Această aşezare, comenta, nu era străină de vocaţia locului, de întîlnire a moţilor şi a altora veniţi mai de departe. Trecusem de amiază cînd am început să coborîm pe alt drum, propus de atotştiutorul Dan, spre ţara Zarandului.

Ce am făcut mai departe, nu ştiu. După cum prea puţin îmi aduc aminte şi despre începutul acelei excursii. Prezenţa acelui ins care îmi dăduse haina de pe el a şters împrejurările care o înconjuraseră. Ca să crezi în Dumnezeu nu-i nevoie de întîlniri supranaturale. De ajuns e generozitatea, unită cu sacrificiul. Sînt iniţieri care trebuie să le preceadă pe cele nupţiale.

Dan UNGUREANU

Mircea Bragea

Cadrul e o căsuţă în Sasca Română, la gura Cheilor Nerei: gazdele mele sînt un prieten, încă student la Economie, şi bunicii lui. Eu stau în curticică, sub pergola de vie, şi citesc. Ei nu ştiu pe unde-s.

În curte intră un bătrînel. Eu mă ridic să îl întîmpin. Nu arată prea grozav. Cizme de cauciuc, da' vechi. Nişte pantaloni soioşi. O plasă de rafie împletită, care a putrezit la fund şi a fost dreasă prin legare cu sfoară. Păr cărunt, uns sub o fostă pălărie de pădurar slinoasă. O gură fără dinţi, cu buzele supte. O faţă nerasă de patru zile. Ochi vii, roşii, adînciţi în orbite. Mă uit la el. El se uită la mine.

Cronos e cel mai mare caricaturist – îmi spune, în loc de salut, văzînd că mă uit la faţa lui brăzdată de muncă, bătrîneţe şi trai rău. Are o privire pătrunzătoare şi dîrză.

Mă aşteptam ca la Sasca localnicii să spună mai degrabă „vreme" decît „timp", şi nicidecum să-l desemneze prin metonimii care fac aluzie la fiul lui Ouranos. Devin, de îndată, mult mai alert.

Am venit să aduc nişte piersici şi nişte nuci.

Intrăm în vorbă, tatonînd terenul, ca nişte oameni care nu se cunosc.

Cu ce te ocupi?

Predau limba greacă la Facultatea de Litere, zic eu, modest şi prevenitor.

Da... „M-am născut, zeiţă cu ochi albaştri, din părinţi barbari, la cimerienii cei virtuoşi, care locuiesc malurile unei mări întunecate, zimţată cu stînci, mereu bătută de furtuni. O, înţelepciune, tu care ai fost zămislită de Zeus după ce s-a plecat în sineşi, care locuieşti în tatăl tău, pe deplin unită cu esenţa lui, energie a lui Zeus, scînteie care aprinzi focul la eroi şi genii, spiritualizează-ne. Rodienii fură bogaţi, dar atenienii avură spiritul, adică bucuria adevărată, veşnică, divina copilărie a spiritului..."

Ridic ochii, fiindcă tirada nu-mi spune nimic.

E de Renan – „Rugă pe Acropole". Am citit-o de mult şi mi-am tradus-o şi am învăţat-o.

Gazda noastră vine să ia piersicile.

– M-ai întrebat pe mine (îmi zice) ce-i sterilul de la mina abandonată şi n-am ştiut să-ţi spun. Întreabă-l pe domnul Bragea, că-i aici.

Da, zic eu. Ce piatră era aia?

Nu ştiu despre care mină e vorba, îmi răspunde potolit domnul Bragea. Aici la Sasca sînt mai multe straturi – dedesubt ar fi gresii, peste care vin marnocalcare de triasic şi peste ele dolomite, toate depozite sedimentare, cu facies detritic, îmi zice dînsul, binevoitor, fără să observe că după *facies, hinterland, laramic, depozite cuaternare post-paroxismale, hercinice, porfiroblastice* mi s-a rupt filmul. Aşa că-l îndrept spre subiecte mai apropiate nouă, alegerile parlamentare.

Şi democraţia asta e o farsă, spune domnul Bragea.

Dar alegerile-s un lucru bun, crîcnesc eu.

Sigur, sigur, zice domnul Bragea. Ca să nu vorbim de navarhii de la Arginuse.

Mă tem că pentru omul de azi bătălia de la Arginuse nu mai evocă prea multe. A fost o bătălie navală cîştigată de atenieni asupra spartanilor. Furtuna i-a împiedicat pe învingători să salveze soldaţii de pe cîteva nave, iar adunarea poporului atenian, automanipulată, i-a condamnat la moarte pe navarhi. A fost cea mai îngrozitoare dovadă a faptului că democraţia se poate oricînd transforma în gloată şi poate acţiona impulsiv. Victoria navală a flotei ateniene a fost pe veci pătată de nedreptatea cruntă săvîrşită democratic, prin vot unanim.

Mai discutăm şi de altele, dar băltim în politică. Domnul Bragea îşi aduce aminte versuri:

„Istoria parcă ne duce-n burtă /şi parcă a uitat să ne mai nască, / preafericiţii cu privirea scurtă / sorb borşul dogmei ce le plouă-n bască, / făcînd spre lucruri zilnic reverenţe / căci cine ştie ce episcop doarme / în polonic, în coşul pentru zdrenţe, / în ţevile acestor triste arme / unde Nebunul îşi clocește crima / şi ne omoară fiindcă ne iubeşte".

Haioase versuri, zic eu.

Sînt de Mircea Dinescu, zice domnul Bragea.

Unde le-aţi citit?

Le-am auzit odată de mult la radio, la „Europa liberă", zice el, tăind vorba.

Domnul Bragea recită cum vorbeşte, potolit, fără nici un fel de emfază, fără teatralitate. De la o vreme pleacă acasă, rezervat şi demn.

Cine e domnul ăsta? îmi întreb eu gazdele, încă zguduit de trecerea abruptă de la Renan la Xenofon, de la geologie la Mircea Dinescu. De unde ştie atîtea?

– Are o casă sărmană, fără curent, şi trăieşte singur. Toată viaţa a trăit singur. Mănîncă cartofi, asta are şi el. Uneori îl mai chemăm la masă.

Şi de unde a citit atîtea?

Nu ştiu. Lumină n-are că n-are curent. Are un radio mic, cu baterii, la care ascultă „Europa liberă". Ascultă noaptea, cînd e întuneric şi nu poate să muncească pe-afară.

(În 2003 nu mai asculta nimeni „Europa liberă". Domnul Bragea încă mai asculta, aşa cum ascultase mereu, toată viaţa.)

Domnul Bragea se întoarce a doua zi, pe seară, şi ne povesteşte anecdote despre Stalin şi despre echilibrul de puteri în Mediterana în anii '50, despre Nasser şi Marea Britanie. Se întunecă. Eu şi mai tînărul meu prieten îl petrecem pe întuneric cu o lanternă.

Ne oprim. E septembrie, e senin şi se văd stelele, destul de limpede, iar eu îi arăt lui Radu constelaţiile: Carul Mare, Coroana Boreală, Casiopeea, Andromeda, Bootes, Perseu.

Care ar fi Carul Mare? întreabă domnul Bragea.

Îi arăt.

– Merak, Dubhe, Kaffa, Alioth, Mizar, Alcor, Ben et-Nash – spune el.

Nu, nu pricep. Hai să zicem că domnul Bragea şi-a format cultura ascultînd „Europa liberă" şi ţinînd minte totul. Dar nu, despre numele stelelor din Ursa Mare nu de la „Europa liberă" auzise. Pentru asta trebuie atlase. Stelei Ben et-Nash i se spune de obicei Alkaid (eu o ştiam sub numele de Alkaid). Ca să ştii că i se mai spune şi Ben et-Nash trebuie să fii astronom.

La întoarcere, îmi întreb iarăşi gazda despre atoateştiutorul domn Bragea.

Păi, a făcut liceul, cred, douăzeci de ani de puşcărie în minele de aur, şi după aia a lucrat aici, a măsurat nivelul Nerei, pînă s-a pensionat.

Pentru ce a făcut puşcărie?

O să-ţi spună el dacă o să vrea.

A doua zi domnul Bragea veni la masă. Se pare că fusese arestat în timpul uneia dintre vizitele lui Hruşciov în România, şi stătuse mult în minele de aur.

Munca era grea şi periculoasă şi murdară, şi nu se mai termina. Mulţi dintre puşcăriaşi erau ţigani, şi începusem să învăţ ţigăneşte de la ei, verificînd de la unul la altul cum se zice una sau alta, fiindcă nu prea voiau să mă înveţe de-adevăratelea. Voiam să evadez din mină, şi îmi pusesem deoparte bucăţi de aur nativ. Cînd nu mai puteam, mă duceam la ascunzătoare şi le priveam, iar asta îmi dădea nădejde.

Cînd povestea despre aurul nativ ochii îi scăpărau.

Discutasem mult despre comunism şi despre nesupunerea civică – dacă cetăţenii au dreptul să se revolte colectiv ori individual contra unui guvern arbitrar. La plecare, i-am lăsat una din cărţile pe care le adusesem, *Crizele republicii,* de Hannah Arendt. A primit-o abia după multe insistenţe, oarecum sceptic.

Nu-s întotdeauna de acord cu ce zice ea, zice circumspect domnul Bragea, punînd cartea mai încolo. Acuma oricum n-am vreme. O s-o citesc la iarnă, cînd nu mai e de lucru pe afară.

„În România, arta dansului este desconsiderată!“

– interviu cu Mihai MIHALCEA –

În acest an, clădirea Teatrului Naţional din Bucureşti va intra într-un proces de renovare şi securizare. Banii alocaţi vor veni atît printr-o finanţare europeană (de la Banca Europeană de Dezvoltare), cît şi de la bugetul de stat. Lucrările vor demara cînd proiectul tehnic cu planurile de consolidare şi modernizare a clădirii va fi aprobat de comisia de specialitate din cadrul Ministerului Culturii, cel mai sigur în a doua jumătate a anului. Arcele de beton adăugate ulterior de Ceauşescu clădirii TNB, la carcasa care îmbracă Sala Mare, vor dispărea, considerîndu-se că nu respectă condiţiile minime de rezistenţă. Spaţiile din carcasa respectivă care găzduiesc Centrul Naţional al Dansului Bucureşti (CNDB) şi Galeriile Artexpo vor dispărea şi ele. Ultimii care au aflat că vor rămîne fără sediu au fost chiar cei de la Centrul Naţional al Dansului. Mihai Mihalcea este directorul acestei instituţii.

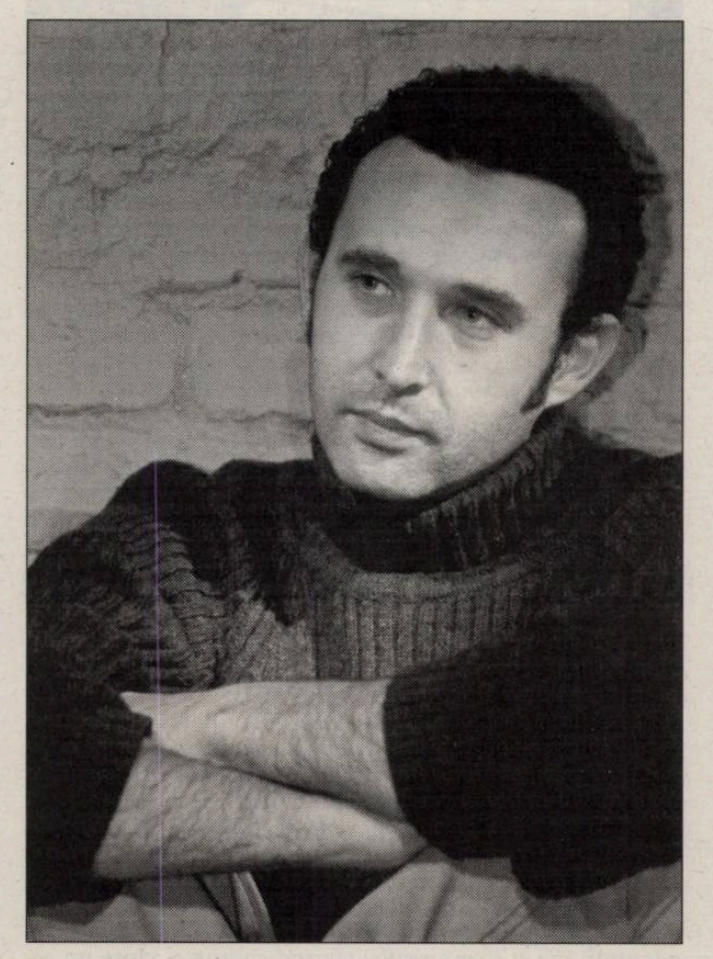

Cum aţi aflat despre pericolul care ameninţă CNDB-ul?

Domnul Ion Caramitru a fost anul trecut în vizită în spaţiile noastre, fără să precizeze motivul şi fără să facă vreo referire la proiectul de renovare a Teatrului Naţional. Ulterior, ni s-a cerut să primim o echipă de experţi care a făcut tot felul de măsurători. Nu am suspectat nimic, am crezut că e o procedură de uzanţă. Apoi au apărut zvonuri, iar acum se pare că e prea tîrziu.

Ce se va întîmpla realmente?

Din declaraţiile existente pînă acum reiese că va fi renovată clădirea TNB, care va reveni la vechea formă existentă pînă la incendiul din 1978. Ca urmare, CNDB şi Galeriile Artexpo îşi vor pierde sediile actuale, exact acele spaţii care fuseseră adăugate la structura vechii clădiri. Din păcate, am aflat asta din zvonuri şi din presă. Deşi îmi plăcea arhitectura vechii clădiri, nu văd neapărat motivul revenirii la acea formă. În logica aceasta e necesară şi dărîmarea Casei Poporului, revenirea Regelui Mihai I de România şi aşa mai departe.

Nu e vorba de o desfiinţare, e vorba de o rămînere temporară fără sediu...

Dureros nu e atît faptul că nu ştim cînd, unde, şi în ce condiţii ne vom muta, după ce s-a investit atît şi începusem să fluidizăm o serie de procese vitale pentru dezvoltarea culturii coregrafice contemporane, trist şi dureros este că printr-o simplă declaraţie ai o radiografie reprezentativă a atitudinii disprețuitoare pe care politicienii şi administratorii culturii o au faţă de arta dansului. În momentul în care un ministru care are în administrare toate domeniile culturii declară: „Prioritatea mea e consolidarea Teatrului Naţional, şi nu unde se va juca un spectacol de balet“, e ca şi cum un părinte i-ar lua haine unuia dintre copii şi celuilalt i-ar spune că poate purta pantalonaşii scurţi şi în toiul iernii. Dar exemplul nu e cel mai bun. Nu văd deloc relaţia dintre noi ca pe una între tătuc şi copil instituţionalizat. Ne nemulţumeşte că avem de-a face din nou cu desconsiderarea artei dansului, care nu mai este de multă vreme acea artă frivolă, desuetă, ci o artă matură, poate cea mai deschisă, datorită tendinţei de a integra şi asimila şi celelalte limbaje artistice.

Declaraţia ministrului denotă faptul că nu e informat în privinţa calităţii şi complexităţii activităţilor CNDB, deşi la finalul primului meu an de directorat am lăsat la cabinetul dumnealui un raport şi un dosar de presă, impresionante încă de atunci. Am să las modestia la o parte. După numai un de activitate, CNDB a luat un premiu, iar eu am fost nominalizat la Premiul „Paris-Europe 2006“, pentru activitatea desfăşurată în cadrul acestei instituţii. Am organizat cursuri şi ateliere de dans şi critică de dans, am invitat spectacole din străinătate şi am avut stagiuni pline de spectacole în premieră, am organizat festivaluri, am creat parteneriate internaţionale, am susţinut diverse iniţiative şi platforme de dezbatere din sfera artelor contemporane, am prezentat spectacole ale unor creatori de referinţă, am oferit rezidenţe artistice, am organizat patru selecţii în doi ani, în care cel puţin 40 de proiecte noi au fost finanţate... Toate acestea necesită pregătiri, lucru intens pe mai multe paliere, cel puţin trei studiouri de repetiţii şi o sală de spectacole, o mediatecă, spaţii de întîlnire, echipamente. Este nevoie de un sediu adecvat. Nu înţeleg ce trebuie să mai facem pentru ca arta dansului să nu mai fie desconsiderată în această ţară!

O astfel de situaţie afectează şi activitatea celor care colaborează cu voi, desigur...

O decizie inadecvată poate paraliza un întreg sector, sînt afectaţi toţi cei care beneficiază de resursele pe care le oferă Centrul, singura instituţie din România care oferă servicii de acest gen profesioniştilor şi publicului. De acest spaţiu au beneficiat şi numeroşi artişti din alte zone artistice, tocmai pentru că ni s-a părut important să susţinem acele iniţiative valoroase, să nu le ignorăm, la rîndul nostru, aşa cum am fost ignoraţi noi, ani de-a rîndul. Am implicat în proiectele noastre actori, artişti vizuali, scriitori, sociologi şi antropologi, jurnalişti, filozofi, psihologi, teoreticieni, critici şi diverşi operatori culturali. Aici au repetat şi prezentat spectacole aproape toţi creatorii activi în domeniu. Din păcate, declaraţia ministrului, care dovedeşte o lipsă de respect pentru toţi aceşti artişti, ne arată că sîntem pe o planşetă pe care se joacă Monopoly administrativ. Sîntem o mică piesă mutată de aici acolo, fără să fie percepute complexitatea situaţiei, implicaţiile şi consecinţele unei astfel de decizii.

Mă sperie posibilitatea de a nu ne onora angajamentele pentru proiectele pe 2008. Avem proiecte cu parteneri străini, contracte semnate, am făcut o cerere de finanţare la Uniunea Europeană şi avem obligaţia de a derula două sesiuni de selecţie pentru finanţarea proiectelor coregrafice pe 2008. Unde se vor putea desfăşura cele cîteva zeci de proiecte care vor veni din partea artiştilor şi a structurilor din domeniu? Nu comentez decît posibilitatea unei hotărîri inadecvate. Inadecvare care este deja prezentă în declaraţiile ministrului.

Mă întreb însă de ce nu se ia în calcul ca proiectul de renovare a TNB să includă şi spaţiile Centrului Naţional al Dansului sau construcţia unui sediu propriu. Ar costa un sfert din cît costă renovarea TNB, care necesită aproximativ 40 de milioane de euro. Putem pune şi o altă întrebare: de ce teatrul e mai important decît dansul? După numai doi ani de normalizare, acelaşi domeniu ignorat ani de zile revine la instabilitate şi nesiguranţă. Să nu uităm că toate acestea vin în contextul în care singurele companii de dans contemporan au fost aproape distruse. Orion Balet a fost desfiinţată, iar Contemp este marginalizată în interiorul Teatrului de Operetă şi nu primeşte nici un fel de atenţie. Teatrul de Balet „Oleg Danovschi“ a fost desfiinţat cu cîţiva ani în urmă, iar Liceul de Coregrafie „Floria Capsali“ este sufocat într-un sediu impropriu.

Rămînem conectaţi la acelaşi discurs, la ctitorirea Catedralei Neamului, a Festivalului „Enescu“, a mall-ului cultural. Mă gîndesc la atîtea iniţiative care sînt ignorate, la atîtea platforme vitale care sînt distruse. Îmi vine în minte, de pildă, situaţia incredibilă a GDS-ului. Simt că sîntem în acea paradigmă relevată de cuvintele Verei Mantero în spectacolul ei *one mysterious thing said e.e. cummings*, prezentat la CNDB: *„un chagrin, une impossibilité, une tristesse, une mauvaise volonté, une chute, une absence, un aveuglement, un non-vouloir, un non-pouvoir, une non-construction, une non-possibilité, une tête tranchée...“*

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

Loreley PETROIU

David Lynch, candid & sumbru

Expoziţia David Lynch – The Air is on Fire, *prezentată întîi la Paris şi ajunsă luna trecută şi la Trienala de Design din Milano, oferă pentru prima dată publicului o serie de creaţii ale artistului – fotografii, desene, picturi, instalaţii de sunet, filme experimentale – care ajută la aprofundarea universului său atît de straniu şi de tulburător. Realizată la invitaţia lui Hervé Chandès, director al Fundaţiei Cartier pentru artă contemporană, expoziţia e proiectată şi pusă în scenă chiar de David Lynch, lăsînd publicul să descopere faţete inedite ale artei sale.*

Expoziţia seamănă şi cu o călătorie în trecutul lui David Lynch, cu lucrări care datează inclusiv din adolescenţă. Fascinaţia privitorului e declanşată astfel de constanţa şi unitatea ce răzbat dintr-o colecţie realizată pe suporturi diverse şi neconvenţionale, de-a lungul anilor – o colecţie de fantasme, impresii, evocări, obsesii ori halucinaţii, pentru care nu e suficient un singur canal de exprimare (cinematografia).

Dintre toate lucrările prezentate, desenele poartă cel mai tulburător amprenta intimă a permanentelor lui căutări. Privindu-le, sîntem transpuşi pe urmele lui, puţin pierduţi în multitudinea de semne şi mistere, litere şi mesaje lăsate cîndva, într-un alt loc şi timp, unui destinatar străin nouă. Unele sînt făcute pe simple bucăţi de hîrtie, pe altele se pot descifra momente sau locuri ale trecerii sale: şerveţele de masă, cutii de chibrituri, notiţe cu antetul vreunui hotel sau chiar o pungă de hîrtie distribuită în avion contra răului de zbor... Pe unele dintre ele regăsim temele recurente ale artistului, pe altele fug linii şi perspective într-un joc al iluziilor optice, pe altele creionul tremurat lasă urme deopotrivă absurde şi naive, copilăreşti, într-o descriere a (i)realităţii de o frumuseţe care ne face să zîmbim. Candoarea şi lejeritatea creaţiei dispar însă din celelalte lucrări, iar tablourile, realizate la dimensiuni foarte mari, exprimă într-un mod mai *familiar* latura sumbră şi uneori înfricoşătoare a obsesiilor sale. Unele din ele sînt, de fapt, o operă în straturi: pictură realizată peste fotografie, la care se adaugă uneori chiar haine şi alte obiecte lipite deasupra, ţintuind privirea într-o atmosferă apăsătoare şi grea. Într-unul din aceste tablouri realizat prin *mixed-media*, un bărbat încadrat claustrofobic de un contur negru (propria-i umbră?) şi ţinînd în mînă ceva ce seamănă cu un cuţit, o întreabă pe femeia aproape goală, pe ai cărei genunchi e lipită o pereche de chiloţi bărbăteşti, de pe canapeaua din faţa lui: *„Do you want to know what I really think?“*. Ea îi răspunde: *„No“*. Umorul negru, sec, acutizează senzaţia de claustrofobie: cercul absurdului e perfect închis.

De cele mai multe ori corpurile sînt distorsionate în maniere absurde şi nebănuite, devenind treptat forme pierdute de materie ce plutesc disparat, fără a se mai recompune vreodată într-o manieră recognoscibilă, ca în seria de fotografii *Distorted Nudes*, unde imaginile unor nuduri din perioada 1840-1940 sînt manipulate digital în colaje bizare care păstrează o frumuseţe ireală. Distorsiunea, folosită ca expresie a transformării, e o temă des întîlnită în lucrările prezentate. Indiferent că e vorba de fotografii, desene sau instalaţii de sunet, evocările şi căutările întreprinse de autor se bazează preponderent pe intuiţie, unele devenind ulterior surse de inspiraţie ori puncte de plecare din care s-au născut alte fantasme, idei sau filme, la fel cum în multe din aceste lucrări recunoaştem situaţii, imagini sau personaje din cinematografia sa. Lynch ne poartă printr-un labirint oniric din care nu ieşi decît tulburat, dar şi mai deschis misterelor – ale universului său, ale lucrurilor din jurul nostru.

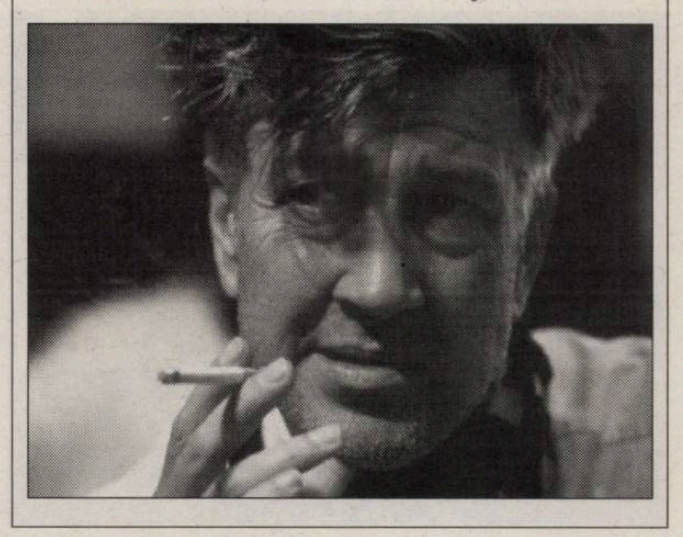

Ileana PINTILIE

„Starea fără titlu“ a artelor vizuale româneşti

Sub acest titlu plin de subînţelesuri, trimiţînd la fervoarea „începuturilor“ româneşti din anii 1990 *(Stare fără titlu* a fost întîia mare expoziţie colectivă, în libertate, la Muzeul de Artă din Timişoara, în 1991, la iniţiativa şi după un concept al unui grup de tineri artişti), s-a deschis prima expoziţie cu caracter retrospectiv a Liei şi a lui Dan Perjovschi la Nasher Museum, pe lîngă renumita Universitate americană Duke (august 2007 – ianuarie 2008). Consideraţi doi artişti semnificativi ai artei experimentale din Estul Europei, formaţi în anii 1980 şi ajungînd la maturitate în deceniul următor, Lia şi Dan Perjovschi sînt aduşi în faţa publicului american şi prezentaţi într-o evoluţie artistică coerentă care îmbină lucrări de artă – desene, obiecte, instalaţii – cu documentaţii amănunţite asupra unor acţiuni sau a unor lucrări *site specific,* întregul eveniment fiind acompaniat de un impunător catalog, reunind o solidă informaţie, nu numai despre ei şi lucrările lor, dar despre întreg contextul românesc.

În viziunea curatoarei expoziţiei, profesoara Kristine Stiles, începuturile celor doi trebuie căutate în lucrările neconvenţionale, realizate pentru ei înşişi, fără a implica nici un public. Pentru Dan Perjovschi desenul a fost o modalitate de existenţă şi de supravieţuire în timpul comunismului, de sustragere din faţa unei arte convenţionale şi de comentariu la o realitate crudă („Singur şi gri“, 1989), iar „împachetarea“ propriului apartament, cu o ocazie festivă, a devenit o modalitate originală de evaziune, în cuplu, din aceeaşi realitate şi de transpunere într-o ficţiune („Mere roşii pentru Lia“, 1988). Amîndoi au lucrat *mail-art,* un tip de artă alternativă care s-a răspîndit în anii 1980 printre tinerii artişti, tocmai pentru că prin intermediul acestor reţele reuşeau să intre în legătură cu alţi artişti din lume, iar aceste contacte cu exteriorul – singurele la acea dată – erau vitale. Într-un astfel de context a început Lia Perjovschi să producă „mesaje discrete“, desene pe hîrtie sau pe propriul corp („Testul somnului“, 1988), pe care le expedia apoi pentru a participa la expoziţii în străinătate. Desenul pe corp a devenit astfel o formă de expresie plastică care comunica, mai bine ca orice altă formă artistică, despre pasivitatea corpului expus, despre tristeţe şi non-acţiune, stări generate de sentimentul de „captivitate“, general resimţit de fiecare, înainte de 1989.

Amprenta acestor stări existenţiale apăsătoare, frustrante se menţine într-o serie întreagă de lucrări, create în acei ani şi expuse imediat din 1990, cum ar fi *Antropoteca,* o instalaţie a lui Dan Perjovschi cuprinzînd sute de desene exprimînd angoasă şi exasperare, prezentate publicului suprapuse în grupuri apropiate tematic, ca într-un carnet de notiţe, sau *Mapă cu impresii,* instalaţia realizată de Lia şi alcătuită dintr-o serie de amprente ale unui corp feminin, realizate din hîrtie maruflată pe pînză, un fel de „ecorşeuri“ mărturisind despre o absenţă. Cu aceste instalaţii au realizat o primă expoziţie personală comună, consfinţind public o strînsă colaborare a unui cuplu artistic exemplar.

Pentru Dan Perjovschi experienţa desenului ca un *continuum,* ca o stare existenţială, îl conduce la o practică artistică nouă – desenul ca un *performance,* implicînd prezenţa subiectului şi diminuînd, pînă la anulare prin ştergere – a obiectului artistic. Desenele desfăşurate pe pereţii sau pardoseala galeriilor de artă sînt concepute de artist ca nişte forme efemere de artă, sortite ştergerii lor, la închiderea expoziţiei.

Acest tip de acţiune îl antrenează în atitudini angajate faţă de public, în comentarii care devin din ce în ce mai explicite. În acţiunea sa, „Stare fără titlu“, realizată la expoziţia cu acelaşi nume de la Timişoara, din 1991, claustrarea pentru trei zile şi trei nopţi în oficiul portarului

Muzeului de Artă, acţiune soldată cu „împachetarea“ acelui spaţiu cu hîrtie şi desenarea lui de la alb înspre negru, a devenit un model al practicii sale artistice curente. *Antropograme* (New York, 1996), *rEST* (Pavilionul României, Bienala de la Veneţia, 1999), *The Room Drawing,* Tate Modern (Londra, 2006), *What Happend To Us?,* MOMA (New York, 2007) sînt numai cîteva dintre etapele care au condus la elaborarea şi perfecţionarea acestei practici. Dacă la început el trasa un caroiaj pentru a putea acoperi echilibrat suprafeţele mari ce urmau să fie apoi desenate, treptat acesta dispare, iar artistul se desfăşoară liber, reuşind să le domine prin ample compoziţii, vizibile de la distanţă, adaptate *site* şi *time specific,* oferind cu alte cuvinte un comentariu a ceea ce se întîmplă la acel moment în locul ales pentru performance sau/şi ce se întîmplă în lume.

Desenele lui Dan Perjovschi şi-au transformat şi ele substanţa şi conţinutul; în timp ce lucrările lui de la începutul anilor 1990 – „Antropoteca“, „Confesional“, „Scan“ sau „Scan manual“ – păstrează formele mult mai elaborate ale unor desene oarecum singulare sau în care persistă motive, figuri şi caractere dintr-o perioadă anterioară, odată cu cooptarea sa în redacţia revistei *22* şi cu participarea sa la dezbaterile politice, conţinutul acestor desene se radicalizează, pierzînd din pitoresc în favoarea unei simplităţi percutante, a unei ironii ascuţite, rezultat al textelor-comentarii adăugate de artist. Aceste desene, critice la adresa societăţii şi situaţiei politice, devin noul său limbaj plastic, accesibil marelui public, chiar şi publicului străin de problemele româneşti, pentru că artistul dezbate teme de interes general, cum ar fi identitatea şi globalizarea, opoziţia dintre Est şi Vest, liberalism economic, politic, cultural *versus* individ, pentru a aminti doar cîteva dintre acestea.

Evoluţia artistică a Liei Perjovschi va parcurge, etapă după etapă, drumul de la desen, obiect şi *performance,* înspre arta conceptuală. La început, ea este sensibilă la legătura empatică dintre universul interior, bogat în stări, şi cel exterior, închis, frustrant, situat într-un nesfîrşit gri, iar în lucrările din acea perioadă revine obsesiv tema dublului, materializat plastic sub forma unei umbre care se „prelinge“ sau „merge“ cu capul în jos („Lumea pe dos“, 1992) sau o „însoţeşte“ pe artistă în *performance.* Lipsa de comunicare de la nivelul societăţii îi inspiră o serie de lucrări cu „mesaje ascunse“, care să stabilească o comunicare fragilă cu cei din jur sau, dimpotrivă, să refuze programatic această comunicare cu publicul (a se vedea *performance*-ul „Zonă interzisă a oricărei rostiri exterioare“).

Treptat, artista şi-a schimbat punctul de vedere şi s-a dedicat exclusiv analizei critice a contextului politic şi cultural românesc, pe care l-a evaluat, alcătuindu-şi propria scară de valori. Tot mai conştientă de lipsa unui context artistic – fapt care conduce la marginalizarea artistului în societate –, ea îşi doreşte să creeze o platformă pentru dezbateri. În acest scop, atît Lia, cît şi Dan Perjovschi încep o întreagă strategie de prezentare a propriilor idei şi poziţii într-o serie de publicaţii, sub o formă simplă, cu aspect pragmatic, ca nişte „ziare“, însoţind diferitele luări de contact cu publicul: *Zoom / Diapozitiv, Sens,* CAA (Arhiva de Artă Contemporană, devenită apoi Centrul pentru Analiza Artei).

Amîndoi au încercat să creeze o platformă pentru dezbateri, deschizînd propriul atelier pentru publicul invitat să vizioneze lucrările lor şi să participe la discuţii şi dezbateri sau organizînd în galerii de artă întîlniri între artişti, oameni de cultură şi public sau concepînd o serie de emisiuni de artă contemporană, devenite pretext pentru dezbateri pe diferite teme de mare actualitate. Conştientă că aceste contacte sînt mai importante decît participările la diferite expoziţii, Lia Perjovschi s-a concentrat pe realizarea acestor „diagrame“ consemnînd centrele de interes cultural, în jurul unor personalităţi-reper *(Mind Maps).* De la contextul românesc, cercetarea ei a cuprins un context mult mai larg, din punct de vedere temporal, străbătînd toate epocile istorice, dar şi din punct de vedere spaţial, cuprinzînd în linii mari toate civilizaţiile lumii *(Research Files. General Timeline: from Dinosaurs to Google Going China,* 1997-2006). Aceste „diagrame“ devin noile ei lucrări de artă, în care scriitura are un caracter vizual profund, convertind conţinutul – considerat aparent mai important – într-o expresie plastică demnă de luat în considerare.

Conceptul proiectului său CAA a suscitat interesul internaţional, astfel că arhiva ei a fost itinerată în diferite locuri, artista avînd posibilitatea de a-şi extinde cercetările şi grupul de dezbatere cu un public nou, mereu curios. În urma acestor repetate călătorii a luat naştere un alt proiect artistic – *The Globe Collection* – un proiect deschis, care se amplifică necontenit. Impresionată de ideea de glob terestru şi de globalizare, păstrînd din anii comunismului nostalgia de a călători – pe cînd acest vis al multora părea imposibil de atins – toate aceste motive au constituit, se pare, mobilul psihologic al acumulării acestor obiecte din cele mai diverse categorii, evocînd globul terestru prezentat ca un obiect-fetiş.

Expoziţia *States of Mind,* deschisă la Nasher Museum, este un exemplu de profesionalism, încercînd şi reuşind pe deplin să-i prezinte pe cei doi artişti români într-o expunere cursivă, coerentă, în care ideile se împletesc firesc şi se completează reciproc. Este meritul curatoarei de a fi ştiut să găsească un echilibru just între cei doi expozanţi şi între obiectele şi instalaţiile, aduse cu efort din diferite colecţii europene şi prezentate în faţa publicului american, şi o documentaţie amănunţită, alcătuită din filme şi fotografii, desene timpurii şi multe alte mărturii inedite, care au completat viziunea de ansamblu asupra operei celor doi. În acest sens catalogul expoziţiei, cu o amplă tratare monografică a biografiei şi creaţiei Liei şi a lui Dan Perjovschi, este fără îndoială elementul forte, deoarece îi va menţine pe cei doi artişti într-un circuit internaţional şi după ce evenimentul se va fi consumat.

Această expoziţie, excelent concepută şi ireproşabil realizată de către profesioniştii muzeului, a sporit în interes mai ales prin prezenţa celor doi artişti la vernisaj, prin desenele *site specific,* realizate de Dan Perjovschi pentru holul vitrat al muzeului şi printr-o serie de manifestări conexe, care au completat-o. Imediat după inaugurarea expoziţiei, a fost organizată o dezbatere cu invitaţi, pe tema *„Perspectives on Romanian Culture: Then and Now“,* la care au participat şi cîţiva curatori şi istorici de artă din România. Amplul program nu ar fi fost posibil fără sprijinul, în parteneriat, al ICR New York, care şi-a dovedit, o dată în plus, eficacitatea.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

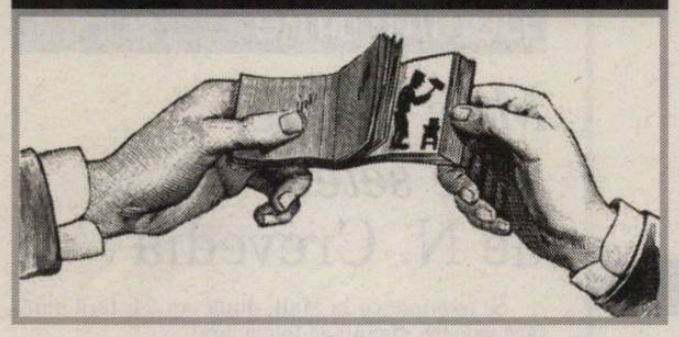

Istorii de familie

● **Maria Ellis, *Carte de colorat pentru orbi*, Editura Humanitas, 2007.**

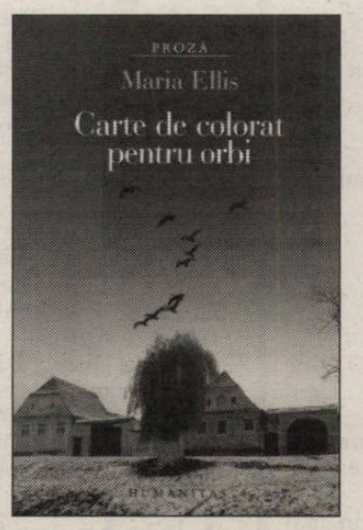

Editura Humanitas n-a avut prea mult noroc cu debutanţii. A publicat puţini, primele cărţi au fost modeste, colecţia n-a fost promovată, *ergo* n-a fost vizibilă şi nu s-a impus ca alternativă la „Ego.Proza" Polirom-ului. Înţeleg chiar că întreaga colecţie de proză română contemporană va fi – prematur, zic eu – abandonată. Cu toate acestea, cărţi precum *Gravură în mi bemol* de Cristian Robu-Corcan sau *Pioneze şi hîrtie albastră* de Sergiu Singer, de pildă, sînt două cărţi de debut excelente care ar fi meritat mai multă atenţie. La fel este şi debutul Mariei Ellis despre care voi scrie în cele ce urmează.

Din scurta prezentare a acestei autoare *in her early thirties* aflăm că a petrecut nouă ani pe coasta de vest a Statelor Unite, unde a avut tot felul de slujbe, din 2005 întorcîndu-se în România decisă să-şi facă o carieră ca prozatoare şi scenaristă. Romanul nu merge prea departe de aceste date biografice: este povestea tinerei Ana-Maria, alias Polonia, întoarsă din America undeva în Ardeal pentru a recupera ce se mai poate din poveştile familiei. Adevărata motivaţie a întoarcerii acasă şi a recuperării trecutului trebuie însă citită printre rînduri: Polonia resimte oboseala şi singurătatea dezrădăcinării şi se întoarce acasă adunînd istorii de familie ca să capete putere, cum îi scapă la un moment dat. Cele patru istorii paralele – mici romane în roman, conţinînd, la rîndu-le, poveşti adiacente –, se întind de-a lungul a trei generaţii şi, prin asta, capătă un fel de aură magică („straniu cum poveştile pot toarce").

Mai întîi, avem povestea ultimelor trei luni din viaţa lui Paul, tatăl Poloniei, intelectual abulic internat la Fundeni după ce a fost diagnosticat cu un cancer. La spital, Paul se împrieteneşte cu asistenta Nuţi, un fel de fată bătrînă afectuoasă şi perspicace care îl ispiteşte să-i povestească viaţa, făcîndu-l pe Paul să-şi ignore boala şi, în acest joc de-a confesiunea nu lipsit de un erotism latent, să-şi mai recapete din vitalitate. Povestea sfîrşitului lui Paul o aduce în scenă pe Sara, mama vitregă în căutarea căreia, de fapt, pleacă Polonia. A doua poveste importantă din carte – cea mai întinsă, de altfel – este confesiunea Poloniei înseşi care, ajunsă în ţară, se opreşte mai întîi în orăşelul natal G. pentru a-l întîlni pe Nóri, băiatul alături de care copilărise. Polonia rămîne toată vara la Nóri, un bărbat singuratic şi fără rost, certat cu tatăl său şi trăind sărăcăcios din meşteşugul măturilor şi al lingurilor de lemn. Polonia îşi găseşte însă liniştea lîngă acest bărbat masiv şi primitiv, bătăuş, care înjură mai tot timpul, dezvoltînd o relaţie de convieţuire bizară: fraternă şi vag erotică, obscură, dar şi firească, tandră şi prostească, o relaţie în care cei doi se comportă, pe rînd, destul de contrariant. Polonia caută linişte şi odihnă lîngă acest bărbat de care, în copilărie, se îndrăgostise în secret şi care, acum mai mult ca oricînd, pare că o înţelege dincolo de orice cuvinte, mărturisiri, explicaţii, care nu-i cere nimic şi nici nu-i pune întrebări. Lîngă Nóri, viaţa e simplă, iar Polonia îşi găseşte pacea interioară; mai mult, simte că între ei ceva a rămas neterminat. De aceea îi şi propune să-l ia cu ea în America. Celelalte două istorii din roman îi au în centru pe Pela şi pe Nicolá, părinţii Sarei, cu toţii deportaţi, la un moment dat, într-o colonie din Bărăgan (acolo unde Paul, cum îi va povesti el asistentei Nuţi, o va şi cunoaşte pe Sara), şi pe Dora, mama Celiei şi bunica Poloniei, nefericită în căsnicie, bătută de soţ şi plecată de acasă cu cei doi copii undeva pe un şantier, familia ei refuzînd s-o primească cu ambii copii. Cele două istorii, povestite alert şi dramatic, sînt cele mai reuşite, capitolul 7 fiind, de departe, cel mai închegat din carte.

Polonia se scufundă în trecut ca în lacul mîlos din spatele casei lui Nóri (metafora e evidentă); poate că întoarcerea în timp şi acasă este imposibilă – aşa cum ratată este şi întîlnirea cu Sara –, dar memoria vindecă, măcar parţial, nostalgia. Naraţiunea fragmentară, cu multiple intrări şi ieşiri, alternînd confesiunea la persoana întîi cu vocea omniscientă a naratorului neutru şi cu spaţii dialogale întinse, decupează o seamă de destine frînte, deturnate sau neîmplinite ca într-un album de familie ros pe la colţuri. *Carte de colorat...* asta şi este, un roman de familie plasat într-un cadru mai degrabă rustic în care istoriile adiacente recompun spectral un trecut plin de episoade dramatice marcate de moarte: „M-am gîndit mult la toate stafiile ale căror oase le dezgropasem, la toate plecările şi dezrădăcinările şi vieţile lor tulburate, pe care nu le putea vedea nimeni cu adevărat, ci doar cu ochii minţii, aşa cum îţi poţi închipui desenele şi culorile într-o carte de colorat pentru orbi".

Maria Ellis are o ureche foarte bună, paginile de oralitate ardelenească sînt excelente, dialogurile sună firesc fără a fi banale, personajele sînt bine conturate inclusiv prin limbaj, iar poveştile, bine conduse, au surprinzătoare insule lirice („Mîinile lui îi întoarseră capul. O sărută. Simu mirosea a fîn şi a brînză, a praf de uliţă, a frunze de tei uscate, a usturoi, a frunze de nuc, a lună galbenă şi a frică. Sara trecu prin toate acestea pînă ajunse la frică."). Cu toate acestea, ce dăunează structurii destul de complexe a romanului, necesitînd atenţie sporită din partea cititorului, este, din păcate, stilistica. Chiar dacă au un ritm foarte bun, frazele sînt uneori stîngace şi lungite redundant, conţin stridenţe folclorice (vocea narativă, de pildă, preia de la personaje formulările populare: „a lui fiu-său", „i-l trecu fetii"), numeroase expresii improprii şi formulări neglijente cum ar fi, spre exemplu, nerespectarea concordanţei timpurilor. În plus, există în carte un număr stînjenitor de mare de greşeli de ortografie şi de punctuaţie: „zmuci", „mucigai", „ială" („iele" este defectiv de singular), „â" la finalul cuvîntului, diacritice lipsă... Adunînd, un debut cu multe neglijenţe stilistice, dar cu un conţinut narativ (destul de) consistent – unul dintre cele mai bune debuturi în proză din 2007.

Dilema veche vă recomandă

● Eseul lui Ion Vianu „Supunere, împotrivire, exil" din *Lettre Internationale* (ediţia de iarnă, 2007). Subintitulată „Un exerciţiu de sinceritate", o analiză pe cît de clară, pe atît de densă a motivelor care l-au putut face, în 1974, pe un intelectual din elita acelui timp să formuleze, „cu scîrbă", o cerere pentru a intra în Partidul Comunist Român. Fără menajamente, fără anestezia justificărilor, un text de un antimaniheism necunoscut multor inteligenţe contemporane, corecte politic: „Cînd aud că sub ceauşism viaţa era monotonă, tristă, îmi spun că e o descriere prea simplă, prea univocă... Să fiu clar: dacă iubeai, puteai să suporţi chiar şi ceauşismul". Urgenţă! (Radu Cosaşu)

● Între *Şeful şefilor*, o comedie trăsnită semnată (cine ar fi crezut?) Lars von Trier – farsă plasată în lumea IT, dar şi fabulă absurdă despre lumea simulacrelor în care trăim – şi *În slujba regelui Angliei* al veteranului Jiri Menzel – tot un fel de comedie-fabulă, dar mai ambiţioasă (Istoria, pe care patinează inconştient un chelneraş cît un degeţel) şi laborioasă (ecranizare costumată & stilizată după un roman de Bohumil Hrabal) –, recomand primul: are o eficacitate minimalistă şi o răcoritoare lipsă de mizã/emfază, ca un *Seinfeld* comentat de LvT... (Alex. Leo Şerban)

● Excelentul interviu pe care Cristina Hermeziu îl ia, în *Suplimentul de cultură* nr. 161, lui Nicolas Bataille, regizorul, acum octogenar, de la Teatrul Huchette, care a montat, în 1950, pentru prima dată, *Cîntăreaţa cheală:* „Ionesco a fost decepţionat. Toată lumea îi spusese că piesa e de nejucat. Cînd noi i-am spus că o vom pune în scenă, a fost mai întîi mirat şi apoi foarte fericit... Criticii, în mare parte, ne-au desfiinţat. Ionesco era însă mulţumit că-şi găsise o trupă de actori care să-i joace piesa. A început apoi să scrie *Lecţia*. Între timp, noi montam Dostoievski. El a cerut să participe la repetiţii. I-am spus într-o zi: de ce nu joci şi tu cu noi?... A început să repete cu noi, am lucrat trei luni. Jucam în fiecare marţi". (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Ultimul om

● ***Legendă vie* / *I Am Legend* (SUA, 2007), de Francis Lawrence.**

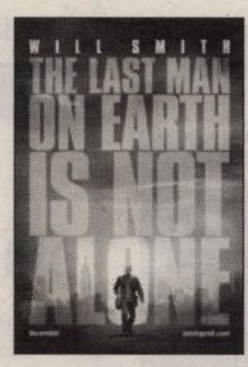

Dacă de azi în doi-trei ani vi se întîmplă să vă aflaţi la New York şi să poftiţi la o friptură de căprioară, urcaţi-vă într-o maşină cu o puşcă şi-un cîine şi luaţi-o spre centrul oraşului. Intraţi fără milă în cîrdurile de păsări care vi se vor pune în cale, dar aveţi grijă la vehiculele abandonate, în special la tancuri. Cînd nu mai puteţi trece din cauza lor, luaţi-o pe jos prin savana din Times Square. Acolo vin căprioarele. Alegeţi-vă una care vi se pare mai puţin creată pe computer, dar, dacă-i interesează şi pe leii din zonă, mai bine renunţaţi. Apropo, faceţi tot posibilul să vă întoarceţi acasă pînă la căderea nopţii, iar în timpul zilei evitaţi beciurile întunecoase, căci acolo locuiesc Infectaţii. Aceştia sînt chei, au dinţii crescuţi unii peste alţii şi o piele alb-gălbuie, plină de vinişoare; orice metalist ar fi onorat să-i poarte pe tricou. Au ajuns aşa din cauza unui virus apărut în 2009, prin eforturile unei savante (Emma Thompson) care de fapt voia să vindece cancerul. Oamenii care n-au ajuns aşa ori au murit din cauza virusului, ori au fost mîncaţi de oamenii care au ajuns aşa şi de cîinii lor, care au ajuns tot aşa. De trei ani de zile, doctorul Neville (Will Smith) încearcă să găsească un antidot, iese zilnic să vîneze căprioare şi să caute supravieţuitori şi acceptă încet-încet ideea că e singurul om necontaminat de pe planetă. *Legendă vie* e regizat de Francis Lawrence, care, spre cinstea lui, nu pune la început nici un insert explicativ, ci ne lasă să descoperim treptat dimensiunile catastrofei. După prologul în care o vedem pe Emma Thompson anunţîndu-şi descoperirea, ne pomenim în maşina lui Neville, gonind după căprioare printr-un New York post-apocaliptic, dar încă plin de reclamele unor spectacole care se joacă azi. Sîntem obligaţi să ne orientăm din mers: un afiş ne avertizează în privinţa cîinilor infectaţi, scuturile metalice de la ferestrele casei lui Neville ne anunţă că, deşi s-ar putea să fie singurul om din oraş, în nici un caz nu e singura *creatură*. Cu mult înainte de a-i descoperi pe mutanţi (într-un beci unde stau în cerc, cu frunţile apropiate, cu vocile unite într-un murmur care pentru ei pare a fi alinător, dar pentru noi *nu e)*, sîntem speriaţi bine.

Bucata asta de film e foarte bună. Limbajul cinematografic e elementar, dar aşa şi trebuie să fie, pentru că, într-o poveste de supravieţuire post-catastrofică, limbajul acţiunii pure pare limbajul adevărului. (Gîndiţi-vă la Robinson Crusoe, pentru care verbele revin la greutatea lor originară de acţiuni care te ţin în viaţă, substantivele redevin nume de botez date lucrurilor, iar restul devine balast). Contrar tradiţionalei prejudecăţi elitiste în privinţa *blockbuster*-elor, păcatul lor capital nu e sărăcirea limbajului cinematografic de dragul acţiunii pure; păcatul lor e balastul – împotmolirea în explicaţii inutile, minciuni bombastice şi ciorofleacă sentimentală, de dragul „complexităţii" şi al „mesajului". Contrar opiniei generale, Hollywood-ul de azi *nu* se pricepe la acţiune pură; sau s-ar pricepe, dar n-are încredere în capacitatea ei de a revela adevăruri, aşa că-i sacrifică puritatea pentru a se ocupa de lucruri la care nu se pricepe. *Legendă vie* devine un film prost din clipa în care alţi doi supravieţuitori, o femeie şi un copil, îşi fac apariţia ca să-l scoată pe Will Smith din abisul singurătăţii lui. Apariţia lor nu face decît să dea în vileag lipsa de abisalitate a abisului respectiv. În primul rînd, Smith e un actor prea sociabil pentru rolul ultimului om de pe pămînt; atîta timp cît a fost singur pe ecran l-am crezut, dar acum cînd trebuie să joace efectele singurătăţii, devine evident că în viaţa lui n-a stat singur mai mult de cinci minute. În al doilea rînd, dramaturgia e insultător de superficială: Smith iese din abis atunci cînd aude vocea lui Shrek (pe un DVD) şi-şi aminteşte de Bob Marley, care „credea că poţi vindeca virusul urii injectînd muzică şi dragoste" – un crez care, în viziunea acestui film, ar trebui să inspire orice om de ştiinţă. Apropo, vorbim despre un om de ştiinţă care se luptă de trei ani cu un virus, dar nu-i găseşte leacul decît atunci cînd vine o gagică şi-i spune că mai există supravieţuitori în munţi, pentru că virusul nu rezistă la frig. Evrika! Mai rău, gagica îl informează că şi el, şi ea fac parte din planul lui Dumnezeu, care, oricît s-ar împotrivi el, există. Orice ficţiune post-apocaliptică mai ambiţioasă e obligată să atace, într-un fel sau altul, problematica teodiceică (să reconcilieze – sau nu – apocalipsa respectivă cu existenţa unui Dumnezeu, de preferinţă bun), dar Hollywood-ul are prostul obicei de a rezolva problematica asta în doi timpi şi trei mişcări, pe principiul: „Şi atunci se făcu multă lumină..." Ba atunci se stinse – definitiv.

trecerea prin reviste

Bărbi, farmece şi ofensiva literară a americanilor

● Întrebat – în ultimul număr din *Lire* – cum reuşeşte să scrie, cu egal farmec şi succes, roman şi eseu, Umberto Eco povesteşte dilema unui personaj cu o barbă fabuloasă care n-a mai putut dormi deloc după ce o femeie l-a întrebat unde îşi ţine barba în timpul somnului – deasupra sau dedesubtul cearceafului: „Din acea zi, bietul om n-a mai putut trăi în pace pînă cînd nu s-a hotărît să-şi taie barba. Dacă răspund la întrebarea dumneavoastră, risc să nu mai scriu deloc". Totuşi, deruta iniţială, jumătate cochetărie, nu-l împiedică, în continuare, pe unul dintre cei mai populari savanţi ai vremurilor noastre „lichide" să pună lucrurile la punct, măcar stilistic: „În scrierea unui eseu, trebuie să urmezi un fir logic care nu este al tău, dar care este impus de situaţia chestiunii abordate. În povestire, mai ales în roman, ai dreptul – şi chiar datoria – de a inventa. Iată o problemă care mă derutează întotdeauna".

Subiectul acestui interviu, luat de directorul de la *Lire,* François Busnel, lui Eco, nu e însă vechea chestiune a creativităţii (literare) a criticilor, clasată la noi, cu excepţiile... istorice cu tot, ci recenta traducere în franceză a *Istoriei urîţeniei* (*Histoire de la laideur),* scrisă după o *Istorie a frumuseţii,* tradusă şi în româneşte. Pentru Eco, urîţenia nu e deloc inversul frumuseţii, ci mai degrabă o chestiune de epocă, norme (medii) antropologice, canoane ale gustului. Cu toate acestea – crede Eco – „pentru urît, nu există limite. Există posibilităţi infinite pentru a practica urîtul, în timp ce nu există decît o serie finită de posibilităţi de a practica frumosul". De unde şi tenta de universalitate pe care – speră eseistul – o va avea acest pandant obligatoriu al *Istoriei frumuseţii.* Germenii relativităţii încolţiseră, de fapt, încă din această primă istorie, în care Eco nu a vrut să facă nici o teorie a frumosului (teoria fiind, după vechiul semiotician, „inamovibilă", în timp ce istoria este în perpetuă mişcare şi reaşezare), ci o aducere a lui la zi. Unul dintre regretele mărturisite după publicarea *Istoriei frumuseţii* rămîne intact şi la apariţia *Istoriei urîţeniei:* neputinţa de a defini într-un fel plauzibil „farmecul – calitate particulară care n-are de-a face nici cu frumuseţea, nici cu urîţenia". Aşa încît, una dintre urările (melancolice) pe care scriitorul italian şi le face e aceea de a scrie, dacă s-ar putea, o istorie a farmecului, la fel de imposibilă ca o teorie atotcuprinzătoare a comicului: „Farmecul este, contrar frumuseţii şi urîţeniei, tot ce e mai misterios. El ţine de infime mişcări, de infime detalii... ce e *charmant* pentru mine poate să nu fie pentru dumneavoastră...". Să sperăm că, pînă la istoria farmecului, vom putea citi şi în româneşte măcar, mai triviala, *Istorie a urîţeniei.*

● Dedicat lui Daniel Mendelsohn, autorul romanului *Dispăruţii* (care l-a întrecut chiar şi pe etern-favoritul Patrick Modiano în clasamentul anual al celor de la *Lire),* editorialul lui François Busnel constată un fenomen care a început cu Jonathan Frazen, Colson Whitehead sau Rick Moody şi a continuat cu Jonathan Safran Foer, Marisha Pessl sau Nicole Krauss: fenomenul JENY *(jeune ecrivain new-yorkais)* care a cam cucerit Franţa. Cînd anul editorial în Franţa a început cu 102 debutanţi francezi, cînd măcar încă pe atîţia scriitori consacraţi francezi au scos o carte, nu poţi decît să constaţi cu luciditate ce se petrece şi să închei cu năduf: „Ouf!" (**S. S.**)

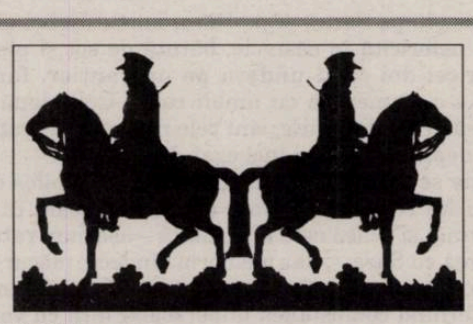

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Odă spre slava meseriei de scenarist

Îmi plăcea să-l numesc, în cinstea lui Umberto D.,
Cesare Z.
Puer ca în *Sciuscia* lui, de multe ori, după ce lumea se săturase de neorealism,
mi l-am închipuit mergînd prin oraş, demn şi amărît, sărac, în haine curate, purtînd în braţe nu un căţel alb,
ci o povestire:
– Cine mi-o cumpără?
– Cu ce e? – îl întreabă o doamnă tînără şi tristă, aducînd cu Monica Vitti, în *Eclipsa.*
– Cu un scenarist care v-a dat *Hoţii de biciclete...*
– Nu se mai cere... – îi comunică, miloasă, doamna.
– Dar ce se cere? – întreba Cezare Z., tuşind politicos, strîngînd manuscrisul la piept împreună cu căţelul alb.
Cu el nu mă ruşinam de melodramă şi de gesturile ei,
de milă şi fraternitate,
de Andersen şi de Collodi,
de împărţirea lumii în mizeri şi bogaţi;
le găsea imediat acea contradicţie care-ţi ridică un nod de lacrimi
în gît, atunci cînd emoţia umană (mai există şi ea, ca o condiţie...) pune gheara ei pe un adevăr,
ca un angor pe o inimă.
El nu era dintre acei care evită – invocînd luciditatea! – să dea bunului-simţ, cît mai bunului-simţ (dacă aşa i se zice acelei „glande" metafizice...)
dreptul la un plîns fără ruşine, dar şi fără maniheism.
Deţinea secretul lacrimii inteligente, fără de care mai cu seamă cinemaul devine tehnică lipsită de dragoste.
Ascuns şi pierdut în viteza unui generic de film,
(ce v-au spus vreodată numele încîntătoare a doi colegi de ai săi: Age şi Scarpelli?, pentru mine erau din galaxia fraţilor Grimm!)
forţa lui Cesare Z. ţinea de ceea ce Rebreanu socotea că decide în toate artele prozei: pulsul vieţii;
poate că nimeni ca el, dintre libretiştii acestei opere populare numite film, nu a văzut, nu a simţit şi nu a priceput colţul de stradă, cu banala şi uimitoarea lui foială,
transfigurîndu-l, cu o mînă de *Flaubert, grand réporter,* într-o răscruce de forum şi confesional;
a extras dintr-o rufă pusă la uscat
– sau dintr-o scrumieră, cum se mîndrea, roşind, Antoşa Cehonte –
o cantitate imensă de existenţă;
a descoperit în cotidian tot atîta miracol cît alţii în abisul unui vis.
Nu o dată am vrut să-i scriu întrebîndu-l cum îi sună un scenariu în care nu ar fi altceva decît primele 48 de ore din viaţa unui om, după ce a văzut la cinema „Milano" din Bucureşti, pe Calea Călăraşilor, filmul *Umberto D.*
Cum arată viaţa după *Umberto D.?*
Cum vrei să devii mai bun – şi nu poţi?
Cum vrei să devii feroce – şi nu poţi?
Ce-ar fi zis Cesare Z. de un Umberto D. ca miracol la cinema „Milano",
în Bucureşti, pe Calea Călăraşilor, mai sus de Hala Traian?
M-am răzgîndit, după încă un *Umberto D.* la Cinematecă, la nu mai ştiu a cîta vizionare.
Carlo Battisti în preajma gîndului că va trebui să cerşească, încercînd să deschidă palma pentru a cere şi întorcînd-o imediat, îngrozit, prefăcîndu-se că vrea, ca tot omul, să vadă cît de tare plouă,
te lua cu frig şi cu sfîşeală dostoievskiană.
Cum, care Battisti? Actorul! Neprofesionist genial, precum
Lorenzo Maggiorani, tatăl din *Hoţii de biciclete...*
O să se întrebe într-o zi „care Zavattini?" Mă tem.
Ştie cineva ce înseamnă acest nume fastuos – Suso Cecchi d'Amico?
Aţi auzit vreodată întrebarea: „Vă place Guerra, Tonino Guerra?"
E soarta tuturor scenariştilor în această operă de trei parale care e lumea mare.

Mă solidarizez cu greva justă a scenariştilor hollywoodieni ridicînd această odă pentru cel mai iubit dintre noi, aceştia, scribii poveştilor filmate; ea însăşi face parte dintr-un scenariu pe care nu mă jenez să-l divulg: este un text apărut în *România literară,* la 9 noiembrie 1989, în ziua cînd, la Sofia, cădea Jivkov (după Honnecker în RDG), şi nu ştiam ce să scriu ca să treacă de cenzura ceauşistă cu ochii în 44, dar nici să-i fiu pe plac; recunosc că nu eu am inventat această secvenţă a unei nopţi – lipsite de eroism, dar nu şi de angoase – dintr-o istorie fie necunoscută, fie ignorată, fie dispreţuită de mulţi scenarişti mondiali pe care, la fel de confratern, nu-i invidiez.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Mi-e foame, mi-e sete de N. Crevedia

Se termină: ca la Mall, după ora 24, fără bani, fără valoare, ţiganii să te omoare!

Dificultate: e despre cum mor gloria şi succesul, deşi este despre ăia care nu au bani, nu au glorie, nu au succes.

Durata lecturii: o viaţă.

Remixuri: ia uite cum sună, fără bani, de veacuri acelaşi cîntec. Dedicaţie pentru mitocanul din noi: „Mi-e foame, mi-e sete! / Nu de fete, / Nici de vin, nici de poame. / Mi-e sete, mi-e foame / De bani şi de glorie! / Of, ce bine e cînd ai parale! / Cînd sînt francii-n buzunar, / Te simţi fulg, ca un căluşar!".

Utilitate: „Dulce e un pol / Pe stomacul gol! / Un sutar / Ţine de cald ca un pieptar...".

Ciudăţenii: „Gloria, gloria, / Parşivă muiere, / Cu sînii de mere / Şi gura de miere / Aş vrea să ies cu ea-n trăsură la plimbare... / Femeile care nu-mi puneau nici o întrebare, / Cînd eram numai un biet oarecare, / Să le stropesc cu noroi, să le puđrez cu praf!".

Personaje: ce n-o să am fără bani: muieri, glorie, sex.

Povestea: uită-te la tine, jigodie nebună după bani, ce poveste mai vrei să-ţi vînd? Uită-te în adîncul tău. Dacă nu ai un sac de bani în el, să mor eu, eşti de două parale. În ochii tăi. Un sac hipnotic cu petece şi găuri.

Mişto: „Bani! / Dar de-aş avea gologani / Cît au acei oşomani / Cu şubeăi tîmpiţi? / O, de-aş avea ruginiţi / Cît risipeşte Dumnezeu seara pe cer, / I-aş minuna pe toţi copiii care umblă goi pe ger, / I-aş îmbuiba, să crape toţi milogii!".

Cîntecul cărţilor de N. Crevedia

Se termină: e mişto, nu ştiu dacă aţi citit, deşi ştiu că citiţi şi nu faceţi legătura. Poezia asta se face cum se fac *glossy*-urile pe la noi. Eu citesc *glossy.* Ador *glossy,* sînt înnebunit după *glossy,* dragă, or, de Crăciun şi de Paşte le apucă dragă o nostalgie pe editorialiste, văzuşi, fă, şi-ncep să se tînguiască, mamă, ce frumos era cînd eram mică şi mă bucuram de lucruri mărunte. Pînă aici e firesc ca potaia să scrie pe un Mac ultimul răcnet, decorat cu cristale Swarowski, despre bieţii ei bunici, bietul ei cozonac care mai mirosea a stafide şi rahat, dar ce te faci cînd bietele editorialiste şi editoare încep să desfăşoare, să crăcească în pozele din revistă tot soiul de mirobolante cadouri, rochii, de la jdemii de euro – nenorocitele te mint în faţă.

Dificultate: de cînd cu descărcatul de pe net, s-ar putea să nu se mai ştie exact ce este o carte. O carte? Nişte foi băgate în nişte coperte. Pe coperte scrie ce e înăuntru, înăuntru se justifică ce scrie pe copertă.

Durata lecturii: ori îţi place şi trăieşti veşnic, ori nu, şi trăieşti *glossy.*

Remixuri: „Dragi mi-aţi fost, totuşi, / Pure cărţi, ca nişte lotuşi, / Eu nu vă tai foile frumos. Avar, / Le rup, ca pe bluzele unei fete mari".

Utilitate: E mişto, aducere a timpului trecut în prezent. Mă rog, porcării pe care nu vi le puteţi permite decît după ce aţi tras ţeapa primă, de o sută de mii de euroi.

Ciudăţenii: vor dispărea: „Un dicţionar gros cît o ladă / O copertă ca o livadă / O carte de poezii, cu slove ca de stambă". Pînă nu dispar, să ştiţi că lada, stamba şi livada nu sînt cărţi. Sînt tot felul. Din livadă se iau mere, pere, nuci, da, ele nu vin doar din Turcia. Lada... lada de zestre a bunicii. Stamba vine de la expresia mă dau în stambă, adică faci aşa de mari gafe că te ţine pămîntul pe stamba lui.

Personaje: cărţile, omul.

Povestea: delirezi dacă îţi plac cărţile.

Mişto: „Cărţi vechi sfinte, cărţi proaspete cu miros de brad, / Voi pleca-ntr-o zi supărat, / Spre neştiutele hărţi, / Între patru scînduri, ca-ntre patru cărţi".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Acest Obama care ne bîntuie

Revista *The New Yorker* de săptămîna trecută se deschide cu un lung şi impresionant articol despre Hillary şi Barack. Reporterul s-a întîlnit cu diverse persoane din trecutul celor doi. Unele poveşti te lasă mască. De pildă, povestea domnului Craig. Cînd era student la Yale, Greg Craig a subînchiriat apartamentul unui cuplu tînăr, Hillary Rodham şi Bill Clinton. De atunci, au rămas prieteni. Mărturie stă raftul cu poze din biroul său. Pe una din poze, scrisul personal al preşedintelui îi mulţumeşte lui Craig pentru că a condus echipa de avocaţi în bătălia împotriva demiterii de către Congres. Domnul Craig este acum consilier în campania lui Obama. Îi spune reporterului de la *The New Yorker* că nu s-a putut abţine, a fost prea entuziasmat. „Nu am mai văzut aşa ceva în politica americană de la Robert Kennedy încoace." Şi nu este singurul Kennedy care joacă pentru Obama. Caroline Kennedy, fiica lui John F., spune că este primul politician care îi aminteşte de tatăl ei.

Un coleg american de la facultate mi-a spus că prieteni de-ai săi au devenit fani Obama şi nu se mai poate vorbi normal cu ei. Nici nu mă mir. Are ceva copleşitor cînd îl asculţi. În 2004, un discurs la Convenţia Democrată l-a făcut celebru. Obama a început să vorbească despre tatăl său, un kenian care a studiat în America şi s-a căsătorit cu o fată albă din Kansas (era pe cînd segregaţia rasială nu se terminase) pe care apoi a părăsit-o. O poveste ca asta poate vorbi despre multe lucruri. Poate fi despre dragoste, despre bariere sociale, despre dezamăgire, despre începuturi care se sfîrşesc. În discursul din 2004, povestea tatălui său este despre speranţă. Speranţa în America. Discursul se întoarce spre sală. Fiecare are speranţe şi împreună le putem împlini. Trebuie să fim uniţi, nu există America neagră şi America albă, există Statele Unite ale Americii. Nu există America democrată şi America republicană, există Statele Unite...

Repetă această construcţie de cîteva ori. Sala o ia razna. Căutaţi acest discurs pe YouTube. Mie mi s-a ridicat părul pe mîini. Nu îmi puteam scoate din cap frazele astea: „... *there's the United States of America...*".

Lucru care m-a mirat profund cînd mi-am adus aminte ceva esenţial: mie nu îmi plac ideile acestui om. Le consider proaste pentru America şi pentru lume. Dacă ar retrage trupele din Irak cum spune că vrea să facă, s-ar instala acolo un haos care ar duce la carnagii. I-am citit planul pentru zonele rurale pentru că a trebuit să scriu la facultate despre politicile agricole americane. Are o mulţime de promisiuni şi nici un mecanism concret de intervenţie. L-am auzit vînturînd idei utopice despre reforma sistemului de sănătate (vrea să aibă toţi asigurare, dar fără să fie obligaţi, cică nu crede că există americani care şi-ar permite să plătească asigurare medicală, dar care aleg să rişte). Cum naiba a făcut de m-a impresionat cînd raţiunea îmi spune că e atît de gol de conţinut?

Dar nu sînt singurul. A păţit-o şi omul de la *The New Yorker* după ce a asistat la un discurs. Obama este mai degrabă un star rock decît un politician. Reporterul îşi aminteşte că „după cîteva minute nu eram în stare să reproduc nimic din ce a zis, discursul se dizolvase în sentiment pur, care m-a bîntuit cîteva zile". Înainte de asta, asistase la o întîlnire a doamnei Clinton cu alegătorii. Răspunde cu propuneri concrete de politici la toate chestiunile ridicate. Entuziasm forţat, toţi par să cadă mai degrabă pe gînduri.

El vinde speranţe. „Şi să nu îmi spuneţi că sînt speranţe false. Nu există aşa ceva. Ţara asta s-a ridicat pe speranţă" – spune Obama. Ea vinde soluţii. Vorbeşte despre agenţii guvernamentale, le ştie pe toate pe de rost (e o performanţă, la cîte sînt!) şi zice că ştie cum trebuie să le pună la muncă. „Schimbarea în care poţi să crezi" – spune sloganul lui. Pînă la urmă, are dreptate. Contează să poţi. Şi cît te ţine.

Londra 29 ianuarie 2008

Cristian GHINEA

Daniel DĂIANU

Nokia a agitat spiritele politice în Germania

Media scrisă şi văzută a inundat în ultimele zile opinia publică din Germania cu ştiri privind mutarea unei uzine a grupului industrial finlandez Nokia din Bochum la Cluj-Napoca. Fiind la Strasbourg, am fost solicitat de către ARD, care este unul dintre principalele posturi de televiziune din Germania, să comentez declaraţii ale politicienilor germani, inclusiv interpelarea preşedintelui Comisiei Europene José Manuel Barroso, în Parlamentul European, de către liderul socialiştilor europeni.

Nu poţi să nu înţelegi teama şi suferinţa celor care sînt pe cale să-şi piardă slujbele la Bochum. De altfel, *Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)* de vineri (18 ianuarie a.c.) anunţa că cca 1000 de muncitori au fost anunţaţi că li se va desface contractul de muncă. În acelaşi timp însă, nu pot să nu evoc ce s-a întîmplat în ţările postcomuniste, mai ales în primul deceniu al tranziţiei: milioane de cetăţeni au fost nevoiţi să-şi caute noi locuri de muncă, uneori în condiţii extrem de vitrege.

Dar ceea ce miră este modul în care unii politicieni germani prezintă cazul Nokia. Mai întîi este vorba despre judecarea deciziei companiei de a relocaliza uzina de la Bochum la Cluj-Napoca. Afirm aceasta întrucît, indiferent de înclinaţia ideologică asumată de un politician (ce crede în virtuţile democraţiei liberale, în economia de piaţă), factorul determinant al unei asemenea decizii îşi are originea în logica funcţionării pieţelor, care este şi cea a Uniunii, privită ca o piaţă unică *(a single market)*. Chiar şi atunci cînd considerente sociale intră în algoritmul de evaluare a situaţiei, logica pieţei obligă la analiza cost-beneficiu prin prisma profitabilităţii, în mod inexorabil. Mai ales cînd competiţia este judecată din perspectivă globală. Că globalizarea are plusuri şi minusuri este o altă poveste. Iar expresia folosită de unii politicieni germani, ce critică „capitalismul nomad", practicat de grupul finlandez, nu schimbă datele problemei, în mod fundamental.

Ce miră totodată este intensitatea reacţiei la Berlin şi în landul vestfalic. Germania are cea mai puternică economie din Uniune şi este principalul exportator al UE. Anul trecut, exporturile germane au crescut cu peste 8% şi Germania înregistrează surplusuri comerciale majore cu ţările din Europa Centrală şi de Răsărit, inclusiv cu România. Pieţele din aceste ţări sînt importante pentru companiile care produc în Germania, pentru numeroase dintre locurile de muncă de acolo. Dacă politicienii germani reacţionează astfel, ce să aşteptăm atunci de la omologi ai lor, de pildă, din Italia? Este notorie relocalizarea masivă efectuată de firme italiene, care şi-au mutat facilităţi de producţie spre Est, inclusiv în România.

Şi nu în cele din urmă, surprinde ceea ce se degajă din interpelarea lui Barroso, ca şef al Comisiei Europene. S-a făcut astfel o legătură între decizia grupului Nokia şi utilizarea de către România a fondurilor UE – că unele fonduri ar fi fost utilizate ca o formă de concurenţă neloială, pentru a mări atractivitatea zonei în care investeşte Nokia. Această punere a chestiunii este cel puţin curioasă. Fiindcă fondurile structurale (de pre-aderare şi de aderare) sînt nu numai o expresie a solidarităţii între ţările UE şi o materializare a politicii de coeziune la nivelul Uniunii. Drept este că ele pot fi văzute ca o subvenţie generală acordată de UE ţărilor membre celor mai sărace. Să înţelegem oare că cei care leagă decizia grupului Nokia de fonduri structurale şi de coeziune invocînd o „concurenţă neloială" refuză politica regională a Uniunii? Ar trebui, prin urmare, ca oraşe din România, ţara întreagă, să înceteze să-şi dezvolte infrastructura (drumuri de centură, aeroporturi etc.) pentru a nu fi acuzate că practică concurenţă neloială? Dar landuri ale Germaniei nu au beneficiat de fonduri UE? Sau cum ar trebui să reacţionăm în România faţă de măsuri selective ale ţărilor bogate din UE, de atragere a forţei de muncă de înaltă calificare, mai ales în industria IT?

Eu cred că economia de piaţă nu trebuie să fie o junglă (şi nu sînt un fundamentalist al pieţei). Cred totodată că raţiunile sociale au un rol important de jucat în formularea unei politici publice şi că lumea corporatistă nu trebuie să derobeze de la răspunderi sociale. Dar cred şi că politicienii, dincolo de emoţii firesti şi de compasiune faţă de semenii lor, trebuie să-şi păstreze cumpătul. Fiindcă nu există economie reală, locală sau naţională care să nu aibă slăbiciuni şi în care, oricît credem în justiţie socială, nu este posibil ca toţi cetăţenii să fie cîştigători, în acelaşi timp, în acelaşi loc, mereu.

P.S. Ironia face ca Bochum să fi acordat grupului Nokia o serie de facilităţi fiscale pentru uzina respectivă... Vedem deci cît de complicate sînt drumurile concurenţei înăuntrul Uniunii. În plus, în *FAZ* de joi, 17 ianuarie, se putea citi: „forţa de muncă tînără din România are o pregătire de la bună la excelentă, numeroşi sînt cei care vorbesc engleza, iar legislaţia muncii este printre cele mai liberale din UE...".

Iaromira POPOVICI

bazar

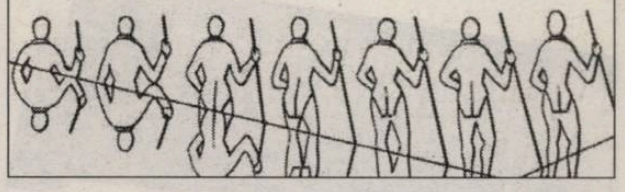

Dincolo de condiţia umană

Revolta împotriva condiţiei umane e, ar spune specialiştii în marketing-ul speciei noastre, „la pachet" cu oferta iniţială... Pentru cineva ce i se raliază necondiţionat, ca mine, nu se pun problemele motivaţiei acesteia, ci, mai curînd, ale modurilor în care ea se manifestă în fiecare epocă. Performanţele circarilor, dincolo, de multe ori, de limitele fizice evidente, sînt o formă de manifestare a acesteia, dintotdeauna. Şi coborîrea în Infern, pentru a salva o viaţă, este o variantă mitologică a revoltei amintite: un asemenea act de curaj întreprinde şi personajul interpretat de Marianne Faithfull din *Irina Palm,* filmul lui Sam Garbarski.

La actualele Gale ale Circului Globus au fost şi numere de umplutură, în care nu am simţit spiritul frust al depăşirii apăsătoarelor limite corporale. Dar au existat unele în care revolta anterior menţionată a fost evidentă, ceea ce m-a făcut să le şi votez (la fiecare spectacol al Galelor publicul desemnează trei cîştigători pentru Marele Premiu şi celelalte distincţii care se acordă după ultimul spectacol din martie).

De pildă, o trupă rusească alcătuită din trei oameni, doi bărbaţi şi o fată mică, subţire. Se numeau *Rodion* şi evoluau la bara rusă (o bară la fel de lată precum bîrna din gimnastică, dar mai flexibilă şi susţinută de cei doi bărbaţi). Show-ul nu era cine ştie ce pus la punct, costumele erau albe, simple, muzica nu m-a impresionat în mod special. Dar fata mică şi slabă făcea nişte tumbe formidabile în aer, după care cădea drept pe bară, fără ezitări, precum Nadia Comăneci pe vremuri, dar punîndu-şi de fiecare dată viaţa în pericol...

La fel, o trupă de mongoli – Dijghiţi – călăreau în picioare, pe deasupra sau pe dedesubtul burţilor cailor, totul din mers, cu o viteză uimitoare. Erau tot mici, şi hotărîrea lui Genghis Han li se citea pe feţele încrîncenate. Iar dresorul, de astă dată român, Ştefan Pleşoianu, în cuşcă cu o şleahtă de feline albe, se tot războia, nu ştiu dacă în glumă sau în serios (acum există tot soiul de numere în care pericolul este mimat...) cu un leu alb ce părea recalcitrant. Cu calm, l-a pus la punct pînă la capăt, convieţuind stăpînit cu fiarele timp de 15 minute...

În filmul lui Sam Galbarski (Belgia-Luxemburg-Marea Britanie-Germania-Franţa) o bunică se angajează într-un club erotic pentru a-şi salva nepotul (acesta era bolnav de cancer şi noul tratament descoperit costa foarte mult). Căsătorită la 17 ani, supraponderală, neieşită în lume şi neobişnuită cu surprizele acesteia (dar agreabilă şi cu ochi pătrunzători), Maggie ajunge să „presteze" cea mai de jos muncă din clubul respectiv: masturbarea manuală a clienţilor, a căror faţă nu o vedea, printr-o gaură în perete. Aceasta este coborîrea în Infern despre care vorbeam, un infern manual şi cinic. Maggie o face însă cu sîngele rece şi calmul unei gospodine britanice, fără să dramatizeze excesiv: astfel îşi cîştigă respectul (ba chiar, mai tîrziu, amorul patronului clubului, un domn pînă la urmă de treabă, de vîrsta ei), dar şi profesionalismul celei mai de jos meserii: la cabina ei e întotdeauna coadă... Urcarea la loc, în lumea medie, terestră, a oamenilor obişnuiţi îi aduce posibila însănătoşire a nepotului, care pleacă spre tratamentul salvator, dar şi propria redescoperire şi împlinire. Evident, o coborîre iniţiatică, din care eroina renaşte. Şi îşi depăşeşte propria condiţie umană, de bunică, categorie pe care o plasăm, în general, conform locurilor comune colective, într-o postură ştearsă şi casnică; dar şi pe cea a nepotului ei, căruia îi dă o şansă să revină la viaţă. Şi datorită eroinei din *Irina Palm* (titlul este numele ei „de scenă") limitele asociate vîrstei a treia se diminuează, lăsîndu-le şi reprezentanţilor acesteia dreptul la trăiri şi senzaţional.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

De urmărit

Un eminent savant român s-a prăpădit recent, la Paris. Serviciul premergător cremaţiunii (pentru care va fi optat cel plecat) s-a desfăşurat într-o sală aseptizată, cu faianţă şi termopan. Din cînd în cînd, reprezentantul casei de pompe funebre se adresa asistenţei, acordîndu-i permisiunea de a se manifesta religios: acum, *cine doreşte* îşi poate face semnul crucii... Acum, *cine doreşte* poate rosti Tatăl nostru... Avem aici tabloul laicităţii triumfante, după două secole de militantism anticlerical. Desigur că există încă o Franţă catolică, plină cu burghezi de dreapta care n-ar rata nici o misă. Şi care se consideră reîmbarcaţi pe arca lui Noe. Există, pe de altă parte, o mulţime de comunităţi religioase „vii", de la cele ortodoxe, pînă la cele protestante sau cele buddhiste, apărute în a doua parte a secolului al XX-lea. Nimeni nu poate nega, apoi, masivitatea aşa-numitului *Islam de France:* 6 milioane de credincioşi, tot mai numeroase moschei, suburbiile incendiate... Dar toate aceste figuri statistice rămîn inaparente, oarecum marginale. Scoase din logica de fier a dogmei republicane, care nu se mulţumeşte să reclame absoluta neutralitate confesională a statului: doreşte ca religia, sub orice formă, să nu fie vizibilă în viaţa publică.

Fireşte că secularizarea în stil francez are note *sui generis,* reflex al istoriei, de la noaptea Sfîntului Bartolomeu şi Edictul de la Nantes, pînă la barbaria revoluţionară din Vendée, ignorată de manuale şi deplînsă de Soljeniţîn. Ca patrie a Drepturilor Omului, Franţa modernă, fostă fiică mai mare a Bisericii, a devenit templul unui republicanism ateu, care lichefiază mistica *Ancien Régime,* convertindu-i teologia în politică de stat. Expusă atîtor vicisitudini, vechea Franţă s-a retras pe unde a putut. În provincie, parohiile sînt pustii, iar criza vocaţiilor sacerdotale şi-a atins deja punctul culminant prin anii '70 ai veacului trecut. Sigur că, mare ţară şi mare cultură, Franţa contemporană posedă suficient spaţiu simbolic pentru a găzdui tot soiul de resurgenţe sacrale: producţie editorială de titluri religioase absolut respectabilă, maşinărie academică funcţională pe acest registru disciplinar, elite încă familiarizate cu datele decorative ale Tradiţiei... Cu cît urci scara ierarhică, dai peste interlocutori care păstrează, într-un fel sau altul, memoria colectivă a creştinismului galic. Însă grosul populaţiei e departe de Dumnezeul lui Pascal, mai ales după ravagiile consumiste din perioada celor *Trente glorieuses,* cînd Hexagonul s-a umplut, precum un fagure, cu mierea bunăstării generalizate.

Franţa urbană, cosmopolită sau, dimpotrivă, narcisică, înţelege prea bine că religia rămîne un fapt social total, un orizont inconturnabil şi structurant, care determină opţiunile celor mai numeroşi dintre membrii speciei umane. Se păstrează în inteligenţia franceză destule rezerve de fineţe hermeneutică, pentru ca „partea gînditoare" a naţiunii să intuiască, oricît de vag, colapsul modelului iluminist. Edgar Morin, filozoful complexităţii, se numără bunăoară printre cei care au ieşit la atac şi pe această direcţie: cum să nu constaţi moartea clinică a mitologiei progresiste? Cum să nu denunţi – ca instanţă etică angajată în meditaţia despre condiţia umană – derivele şi ambiguităţile aparatului conceptual forjat sub violenţa lui 1789? Cum, în fine, să nu refaci legătura intimă dintre deplinătatea spirituală a trecutului monarhic şi gloria franceză, de la Irineu de Lyon şi Grégoire de Tours, pînă la Claudel, Mauriac şi René Girard (finalmente întors din exilul universitar american pentru a-şi prelua fotoliul de la Academie)?

Ebuliţia pe care încerc să o surprind, sacrificînd poate bogăţia de adîncime a fenomenului, cuprinde tot mai mult societatea franceză, incluzînd discursul politic. Noul preşedinte Nicolas Sarkozy care, încă din timpul campaniei sale pentru Elysée, a dat semnalul unui viraj intelectual de acest ordin, revine tot mai frecvent la ideea că renaşterea Franţei va trece prin reabilitarea senină a tuturor universurilor spirituale. *Affaire à suivre.*

Claudia STĂNILĂ

Enciclica papală *Spe Salvi*

– iluminism şi marxism: false iluzii –

„Actuala criză a credinţei este mai ales criză a speranţei creştine" – este convins papa Benedict al XVI-lea. Credinţa creştină care este înlocuită, în vremurile actuale, cu credinţa în progres şi ideologia progresului. După prima sa enciclică avînd ca temă iubirea, *Deus Caritas Est* („Dumnezeu este iubire"), Joseph Ratzinger dedică un al doilea text unei alte virtuţi teologale – speranţa. Avînd titlul inspirat de Epistola către Romani a Sfîntului Apostol Pavel, *Spe Salvi* („Mîntuiţi întru nădejde"), documentul a fost prezentat recent în Vatican. Alegînd pentru semnarea enciclicei ziua celebrării Sfîntului Apostol Andrei, considerat în lumea creştină ortodoxă *Protosklitos* – „Întîiul chemat" –, pontiful a dorit să confere astfel evenimentului o delicată semnificaţie ecumenică. Gest de reconciliere cu Biserica Ortodoxă însoţit de restituirea către Patriarhatul Ecumenic de la Constantinopol a unei părţi din moaştele Sfîntului Andrei care erau conservate la Amalfi.

În spiritul gîndirii lui Heraclit, papa Benedict al XVI-lea este convins că deschiderea către speranţă stă la originea raţiunii, a logosului comun. Nădejdea, semn distinctiv al creştinilor, reprezintă în viziunea pontifului teolog atît calea regală împotriva vidului de semnificaţie al lumii contemporane, cît şi unica posibilitate de mîntuire împotriva falselor ideologii atee. Cele 77 de pagini (în ediţia italiană) ale enciclicei sînt dedicate nu numai temei speranţei, cît şi marxismului, iluminismului, ateismului sau ştiinţei care în ultimele secole au „pretins" substituirea lui Dumnezeu cu propriile utopii. Ignorînd în mod straniu orice referinţă la geniali teologi contemporani ai speranţei, precum şi la iluştri reprezentanţi ai teologiei eliberării, textul abundă însă de referinţe erudite la reprezentanţii Şcolii de la Frankfurt (Max Horkheimer şi Theodor Adorno), la Henri de Lubac, Sfîntul Maxim Mărturisitorul şi Sfîntul Augustin. În afara citării unui martir vietnamez, a Sfintei africane Bakhita şi a cardinalului Nguyen Van Thuan (prizonier timp de 13 ani în „lagărele de reeducare" comuniste, autor al emoţionantelor „Rugăciuni ale speranţei"), lumea postmodernă globalizată, cu vasta sa paletă de culturi şi etnii, este omisă de pontiful german. Atenţia sa, dedicată în special Europei secularizate, nu constituie un mister pentru nimeni, deşi Bătrînul Continent numără mai puţin de o treime din numărul total al catolicilor. Într-adevăr, intenţia papei – după cum a reliefat, cu ocazia conferinţei de prezentare a documentului, cardinalul Albert Vanhoye – era de a „reînsufleţi speranţa în ţările cu îndelungată tradiţie creştină devenite însă seculare, călduţe". De neînţeles omiterea – întîmplătoare? – a oricărei aluzii la documentele Conciliului al II-lea al Vaticanului, precum şi ignorarea realităţii că miliarde de credincioşi pot crede în posibilitatea de mîntuire în cadrul altor religii. Mai ales în momentul actual, cînd dialogul dintre intercultural şi interreligios, pe lîngă cel ecumenic, constituie o urgenţă presantă.

Dacă pentru papa Ioan Paul al II-lea, marxismul, asemenea nazismului, era tragedia secolului trecut, pentru Benedict al XVI-lea reprezintă o „oroare", căci ateismul erei moderne a provocat „cele mai mari cruzimi şi violări ale justiţiei". De asemenea, este comună viziunea celor doi papi în legătură cu faptul că revoluţiile proletare s-au dovedit „nimicitoare", lăsînd în urma lor un „peisaj dezolant", după cum scrie Benedict al XVI-lea în textul enciclicei. În loc de Eden-ul promis, comunismul s-a revelat a fi un infern, speranţa trîmbiţată de ideologiile secolului trecut stingîndu-se în iadul totalitarismelor, al genocidelor şi al alienărilor. Şi asta întrucît libertatea – după cum afirma papa – „dacă nu este în simbioză cu valorile morale, nu este altceva decît o iluzie". Din nou în consens cu predecesorul său Karol Wojtyla, Ratzinger denunţă abuzul puterii şi al ideologiei acesteia, în lumea contemporană.

Deşi pare să-i facă lui Karl Marx – aşa cum observa surprins cardinalul Vanhoye – o „adevărată apologie", evidenţiind „forţa limbajului şi a gîndirii", „vasta capacitate analitică", „acurateţea analizei şi clara indicare a instrumentelor necesare schimbării radicale", papa îi reproşează filozofului o eroare fundamentală, şi anume aceea de a fi pierdut din vedere omul şi libertatea sa. Astfel, „lipsa majoră a marxismului rezidă în materialism", precum şi în faptul că noua cetate a Ierusalimului promisă de Marx nu se putea edifica prin exproprierea abuzivă a clasei dominante şi socializarea mijloacelor de producţie. „Marx – scrie Papa – a uitat că libertatea rămîne, chiar şi în aspectele sale negative, libertate."

Eşecul marilor utopii presupune o reevaluare, o „autocritică" atît a lumii moderne, cît şi a „creştinismului modern". Căci aceasta din urmă, „confruntat cu progresul ştiinţei moderne în acţiunea de a restructura lumea", s-a concentrat în mare parte asupra „individului şi a mîntuirii sale", „restrîngînd astfel orizontul speranţei şi grandoarea misiunii care-i reveneau".

Papa critică de asemenea ştiinţa transformată în idol, denunţă faptul că în epoca contemporană absolutul mirean l-a înlocuit pe cel divin, precum şi pretenţia – graţie unei încrederi nelimitate în raţiunea umană şi în tehnică – de a edifica paradisul pe pămînt. În concepţia pontifului-teolog, negarea dimensiunii transcendentale nu lasă spaţiu libertăţii autentice, după cum nu poate exista nici o certitudine raţională independentă de credinţă. „Omul – scrie Benedict al XVI-lea – are nevoie de Dumnezeu, în caz contrar, este deznădăjduit, lipsit de orice speranţă." „Raţiunea care îl exclude pe Dumnezeu din paradigma sa şi ştiinţa care face abstracţie de etică nu mîntuiesc omul" – adaugă Ratzinger. Iar „vremurile moderne – este critica papei – au nutrit speranţa instaurării unei lumi perfecte care, graţie cunoştinţelor ştiinţei şi a unei politici avînd baze ştiinţifice, părea să devină realizabilă". Speranţe dovedite apoi „amăgitoare", aruncînd omul european postmodern într-un imens „vid de semnificaţie". Astfel, după cum este convins papa, cea de-a doua virtute teologală, nădejdea, trebuie repropusă ca element central al credinţei creştine. Întrucît, „graţie speranţei, cerul nu este gol şi noi avem un viitor".

Enciclica papală *Spe Salvi* („Mîntuiţi întru nădejde") a fost tipărită într-un milion de exemplare şi tradusă în 8 limbi: latină, italiană, engleză, franceză, germană, spaniolă, portugheză şi polonă.

Vatican

Adevărul holding

Adevărul Holding este un trust de presă tînăr, avînd însă în portofoliu publicaţii cu istorie pe piaţa media românească. *Dilema veche*, încă de la începutul anilor '90, este cea mai respectată revistă din presa de opinie socială, politică şi culturală. *Dilemateca* reprezintă ghidul perfect în lumea cărţilor. *Adevărul* este un ziar de mare notorietate şi tradiţie, iar *Click!* este un cotidian cu o ascensiune rapidă în branşa tabloidelor. *Foreign Policy România* este ediţia românească a prestigioasei reviste americane de politică, economie şi idei.

Adevărul Holding angajează:

Reprezentant vînzări publicitate

Descrierea postului: vînzarea de spaţiu publicitar clienţilor direcţi pentru ziarele şi revistele editate de **Adevărul Holding,** cu precădere pentru *Dilema veche*, *Dilemateca* şi *Foreign Policy România* ● administrarea contractelor de publicitate ● prospectarea pieţei şi abordarea potenţialilor clienţi ● dezvoltarea proiectelor speciale ● realizarea obiectivelor de vînzări stabilite.

Cerinţe: nivel educaţional: cel puţin liceul, studiile superioare constituie un avantaj ● experienţă în vînzări de cel puţin 18 luni; experienţa în domeniul publicităţii sau media constituie un avantaj ● excelente abilităţi de comunicare, interrelaţionare, prezentare ● capacitate de a lucra în echipă ● atitudine proactivă, flexibilitate, dinamism, autoorganizare ● de preferat, posesor de permis de conducere categoria B ● cunoştinţe bune de limba engleză ● solide cunoştinţe de operare PC.

Ofertă (bonusuri, beneficii): salariu fix + comision; ● bonusuri în funcţie de realizări ● mediu de lucru profesionist ● oportunităţi de training şi dezvoltare profesională ● oportunităţi de promovare în cadrul companiei.

Cei interesaţi sînt rugaţi să transmită CV-ul şi scrisoarea de intenţie
pînă la data de 15.02.2008 la adresa
de e-mail: resurse.umane@adevarulholding.ro.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Magia interpretării“

La editura ieşeană Artes, a apărut de curînd volumul *Muzicologia şi jurnalismul – Prezenţa muzicii clasice în media românească de după 1989,* coordonat de Laura Vasiliu, care publică rezultatele unui proiect de cercetare realizat în perioada 2005-2006 de universitari, doctoranzi şi studenţi la master de la Universitatea de Arte „George Enescu“ din Iaşi. Apariţia acestei cărţi este salutară, asta cu atît mai mult cu cît comentariul muzical din presă (ca, de altfel, şi cel dedicat artelor plastice) se află în mare suferinţă la noi.

Un capitol al acestei lucrări, scris de asistentul universitar Costin Tescu, analizează jurnalismul muzical de televiziune – şi, avînd în vedere specificul acestei rubrici, ne vom rezuma la el.

Cercetătorul ieşean face o trecere în revistă a istoricului discursului despre muzică la televizor – amintind de prima transmisiune muzicală la TV, de antologica emisiune a lui Leonard Bernstein sau de apariţia posturilor specializate, cum este Mezzo – pentru a se restrînge apoi la jurnalismul muzical din România de după 1989. După ce dedică un important spaţiu *Seratei muzicale* a lui Iosif Sava, o emisiune care a reprezentat un punct important în dezvoltarea televiziunii de la noi, cercetătorul ajunge să analizeze cîteva producţii actuale (în fine, actuale în anul 2006). Emisiunile discutate sînt cele ale postului TVR Cultural, singurul canal TV românesc care mai alocă spaţiu muzicii clasice. Sînt analizate producţii ca *Music play – Maestro, Invitaţie la operă, Clipe şi sunete, Aventura sunetelor* sau cîteva documentare cu tematică muzicală preluate de la posturile străine.

Comentariul nu este deloc unul de complezenţă – şi asta e foarte bine, pentru că mîngîierea reciprocă pe creştet este unul din principalele păcate ale jurnalismului muzical de la noi (toată lumea laudă pe toată lumea, indiferent de calitatea rezultatelor). Costin Tescu nu se dă în lături să observe inadecvarea discursului în cazul majorităţii emisiunilor cu tematică muzicală. Iată, de exemplu, cum comentează pe marginea unei ediţii a emisiunii *Music play – Maestro* dedicată lui Sergiu Celibidache: „Comentariul este sec, nepersonalizat, prezentarea elogioasă, neconcludentă, observîndu-se o beţie a cuvintelor. Prea multă informaţie neinteresantă pentru publicul neinstruit muzical şi prea puţină informaţie pentru specialişti. Limbajul este alcătuit din termeni de dinamică, agogică, terminologie specifică dirijatului, precum şi expresii *consacrate* din critica muzicală de specialitate: *măiestria interpretativă, personalitate marcantă a muzicii româneşti, maestru, unul din maeştri* precum şi formulări ca: *interpretarea a impresionat prin, momente magice, magia interpretării* etc.“

Cu cîteva excepţii (emisiunea lui Dan Dediu *Aventura sunetelor,* eliminată din grila de programe a TVR Cultural acum ceva vreme, sau rarele emisiuni ale Oanei Drăgulinescu – o realizatoare din TVR care are un discurs normal şi, prin urmare, ieşit din comun şi proaspăt), comentariul de mai sus se poate aplica la toate emisiunile cu tematică muzicală de pe TVR Cultural. Aceeaşi afectare, beţie de cuvinte şi inadecvare întîlneşti în cazul tuturor. Realizatoarele de la acest post (între care campioana incontestabilă în acest domeniu este Luminiţa Constantinescu) îşi dau ochii peste cap vorbind de „magia interpretării“ sau pronunţă pătrunse de sentiment cuvîntul „maestre“ – şi cu asta cred că au rezolvat totul, că fac *maaarea* cultură la televizor. Spiritul critic, ingredientul de bază al discursului intelectual şi, prin urmare, al celui dedicat culturii este cu desăvîrşire abolit. Totul e construit în jurul unor clişee encomiastice, de „mare trăire artistică“, iar acest lucru nu are de-a face nici cu adevărata cultură, nici cu televiziunea. Practic, efectul este că telespectatorul va schimba în mod automat canalul, iar data viitoare va şti să ocolească, preventiv, astfel de producţii.

Să sperăm că apariţia acestei cărţi va conta şi că va ajuta dacă nu la profesionalizarea, măcar la normalizarea jurnalismului muzical de la noi.

Cristina FOARFĂ

Web-ul semantic sau gînditorul din computer

Conceptul de web 2.0 a ajuns deja pe buzele tuturor, un *buzz-word* la modă, dar cîteodată lipsit de fundament, care încearcă să explice dinamica actuală a Internetului prin reţele sociale, conţinut generat de utilizatori, interactivitate sau diverse tehnologii. Sîntem în a doua fază a dezvoltării Internetului, iar întrebarea care se pune este „ce urmează“? Web 3.0 – dar cum o să arate acesta? O idee nu foarte nouă, dar din ce în ce mai vehiculată, este aceea a web-ului semantic. Ea a fost pusă pentru prima oară în discuţie în 2001 de Tim Berners-Lee, cel care a pus bazele world wide web-ului în 1989. „Am un vis în care computerele sînt capabile să analizeze toate datele de pe web – conţinutul, link-urile, legăturile dintre oameni şi computere. Un web semantic, care ar face toate acestea posibile, nu s-a născut încă, dar, cînd o va face, mecanismele uzuale de schimb, birocraţia şi viaţa noastră de zi cu zi vor fi în grija maşinilor care vorbesc cu maşinile“ – spunea Berners-Lee.

Cînd maşina înţelege sensul

Practic, ar fi vorba de un web inteligent şi relevant, în care computerele devin capabile să înţeleagă sensul unui text, să nu se limiteze doar la combinarea termenilor, să facă diverse conexiuni, să găsească sinonime şi să se lege doar de aspectul formal. Nova Spivack, un entuziast al web-ului semantic, care a început deja să dezvolte aplicaţii în acest sens, vorbea despre el în termenii unui set de tehnologii care fac posibilă o nouă viziune asupra Internetului, „un viitor în care toată cunoaşterea există pe web într-o formă pe care aplicaţiile *software* o pot înţelege şi la care pot reacţiona“.

Un agent* software *este un asistent care învaţă din acţiunile comandate şi care poate fi antrenat să înţeleagă anumite cerinţe.

Sînt două direcţii prin care web-ul semantic s-ar putea dezvolta – spun entuziaştii ideii. Una ar fi crearea de programe *software* inteligente care să fie capabile să analizeze paginile web în forma lor actuală, agenţi antrenaţi să extragă sensul şi să stabilească relaţii între informaţii aflate în locuri diferite pe web, pentru a face căutarea unei teme relevantă. Un agent *software* este practic un asistent care învaţă din acţiunile comandate şi care poate fi antrenat să înţeleagă anumite cerinţe. Dacă i-am spus o dată că William Shakespeare a scris *Hamlet,* va şti acest lucru şi îl va folosi în continuare. Va înţelege că Shakespeare este o persoană, un autor, şi că *Hamlet* este opera sa. Dacă îl învăţ apoi că *Hamlet* şi *Macbeth* sînt scrise de acelaşi autor, va şti, prin analogie, că este vorba de Shakespeare. Şi aşa mai departe. Cine va antrena aceşti agenţi – s-a pus întrebarea – cine va învăţa computerul, ca pe un copil, ce e un verb, ce e un substantiv, care e structura sintactică a unei fraze şi, mai ales, cum să înţeleagă despre ce e vorba? Odată *software*-ul creat, spunea Nova Spivack, toţi aceşti oameni care acum depun un efort uriaş pentru a crea pagini pe *Wikipedia* vor putea face asta.

A doua direcţie ar fi scrierea paginilor web într-un limbaj specific, un HTML semantic, care ar defini de la început foarte bine termenii. În codul de scriere al unei pagini web ar trebui să existe tag-uri specifice pentru a defini un element, metadate care să-l descrie exact; de exemplu, cînd este vorba despre o carte, să se marcheze tehnic titlul, autorul, subiectul, eventual ideile principale, pentru a-i fi uşor apoi unui motor de căutare semantic să găsească informaţiile cerute. Deşi poate mai eficientă, această soluţie pare imposibilă ţinînd cont de numărul enorm de pagini web existente, care ar trebui modificate şi este greu de crezut că toată lumea va accepta noile protocoale în creare a site-urilor.

La ce foloseşte

Web-ul semantic se construieşte pe ontologii, iar ontologia, în înţelesul pe care i-l dă tehnologia informaţiei, este o structură, un model care defineşte conceptele dintr-un anumit domeniu, legăturile dintre ele, termenii specifici, funcţiile şi regulile. Pe baza acestui model, computerul înţelege domeniul respectiv, face conexiuni şi oferă soluţii.

La ce foloseşte? De exemplu, îi spun computerului că am nevoie să cumpăr o carte despre un anumit subiect, de la o librărie care să se afle în apropierea casei mele, deschisă sîmbăta, iar preţul respectivei cărţi să nu depăşească o anumită sumă. În plus, îi dau o listă de autori care au scris despre această temă, unde marchez priorităţile. Computerul înţelege ceea ce vreau, face conexiunile necesare între elementele cerinţei mele, reduce aria librăriilor de cercetat, se conectează automat la computerele lor, vede care dintre ele e deschisă, îmi caută cartea după subiect (chiar dacă acesta nu apare explicit în titlu) şi vede dacă preţul e cel cerut de mine. În final, îmi prezintă o listă relevantă de opţiuni.

Internetul tinde să se transforme într-o imensă bază de date, iar web-ul semantic pare soluţia pentru a face ordine în acest haos informaţional. Un studiu al Universităţii din California spune că mai mult de jumătate dintre utilizatori nu au încredere în relevanţa rezultatelor motoarelor de căutare şi că nu au siguranţa că informaţiile găsite sînt autentice. Acest lucru se întîmplă pentru că motoarele de căutare găsesc combinaţiile formale de cuvinte doar la nivel lexical, fără a înţelege ce le ceri de fapt. Tocmai de aceea, găsim nu de puţine ori termenii căutaţi disparaţi într-o pagină web, fără legătură între ei şi fără să fie de fapt structura cerută.

...în cîţiva ani web-ul semantic va intra încet-încet în computerele noastre.

Să fie web-ul semantic sfîrşitul tuturor frustrărilor noastre legate de viaţa online, atunci cînd ajungem pe siteuri ciudate căutînd cine ştie ce şi dăm peste cu totul altceva? Este greu de spus, mai ales că în stadiul actual un web inteligent pare o utopie care ţine de literatură. Dificultăţi sînt multe, în afara tehnologiilor complicate care ar trebui adoptate pe scară largă şi transformate în standarde, baza acestui sistem este limba, iar limba este un organism dinamic, viu, construcţiile sînt variabile şi de multe ori sensul stă în subtilitate sau în ironie. Este greu de crezut că va ajunge computerul să sesizeze umorul, dar nimeni nu-i cere, cel puţin acum, să citească printre rînduri sau să explice bancuri. Este vorba momentan de a ne face nouă, utilizatorilor, viaţa mai frumoasă şi căutările, şi cercetarea mai eficiente, prin informaţie structurată. Despre web 3.0 se spune că va fi un web 2.0 cu creier. Structurile deja existente vor fi standardizate şi aplicaţiile vor putea comunica între ele prin interfeţe deschise, astfel încît computerul meu să îmi poată face programare la medic, să îmi caute o reţetă sau să îmi dea o informaţie relevantă într-un domeniu. Deja au apărut aplicaţii, cum sînt *twine, swoogle, mozilla operator, ontoworld* sau *adaptive blue,* care testează principiile web-ului semantic, se antrenează pentru a înţelege documentele şi a organiza informaţia. Dacă avem încredere în ceea ce spun cercetătorii conceptului, în cîţiva ani web-ul semantic va intra încet-încet în computerele noastre.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Rodica BINDER

Europa, la ea acasă

● **Victor Iulian Tucă, *Apusul Occidentului nu a venit (încă)*, Deutsche Welle / Editura EIKON, Cluj – Napoca, 2007.**

● **Lucian Boia, *Occidentul. O interpretare istorică*, Editura Humanitas, 2007.**

„Sîntem în Europa", „Nu sîntem în Europa", „Porţile Europei stau deschise", „Europa ne vrea", „Europa nu ne vrea", „Europa are nevoie de noi", „Noi avem nevoie de Europa", „România va aduce un dram de nebunie în Europa"... Am citat din memorie, aproximativ, dar fără a le falsifica, doar cîteva dintre refrenele zbuciumului retoric pe care-l provocau în mass-media relaţiile României post-ceauşiste cu Europa, mai exact cu Occidentul, înaintea momentului aderării.

1 ianuarie 2007 a temperat îndoielile instalînd impresia reală că Uniunea Europeană nu le-a primit neapărat cu braţele deschise şi nici nu le-a strîns imediat la piept pe cele mai proaspete locatare ale blocului celor 27: România şi Bulgaria. După momentul aderării, preocupările celor nou-veniţi de a-şi defini identitatea comunitară, de a se adapta noului statut, ca şi efortul de a înţelege ce înseamnă Uniunea Europeană, cum funcţionează instituţiile ei, nu au mai fost pe măsura ardorii cu care primirea lor în marea familie fusese rîvnită, dorită, visată.

Politica europeană le pare cel mai adesea plicticoasă şi anostă atît „insider"-ilor, cît mai ales „outsider"-ilor...

Este foarte posibil ca acest vag dezinteres să fie firesc: în viaţă, uneori, ca şi în basme, de regulă, story-ul ia sfîrşit odată cu happy-end-ul. Numai că primirea în Uniunea Europeană este numai un început de drum chiar dacă în sine, cum se plîng adesea responsabilii de la Bruxelles, viaţa de zi cu zi a celor 27, reglementată la nivel european, nu are „suspans", nu este „palpitantă", „pasionantă".

Pe scurt, politica europeană le pare cel mai adesea plicticoasă şi anostă atît *„insider"*-ilor, cît mai ales *„outsider"*-ilor...

La Bruxelles, ca şi la Strasbourg, există din acest motiv şi o preocupare programatică de a face atrăgător şi instructiv, pentru marele public şi pentru o anumită categorie a clasei politice, ceea ce se petrece în Parlament şi în comisii.

A descrie şi a prezenta Europa aşa cum este ea la nivel instituţional, în crochiuri, portrete elaborate, individuale sau de grup, scene de gen, mici drame pe scenă şi în culise, a urmări şi a înregistra actanţii, a glosa evenimentele mărunte şi majore, declaraţiile oficiale, schimbul de replici în *„aparté*-uri", a compara idealurile cu realitatea dată, a măsura distanţa dintre ele, totul în paginile unei singure cărţi, este o performanţă cu care puţini „iniţiaţi" se pot lăuda. Victor Iulian Tucă este unul dintre ei.

Titlul volumului – *Apusul Occidentului nu a venit (încă)* – are o rezonanţă spengleriană, dînd de înţeles că declinul va veni totuşi cîndva. Lectura cărţii contrazice însă această supoziţie. Victor Iulian Tucă nu este nici euro-sceptic, nici euro-optimist, ci realist şi universalist.

Faptul că volumul vede lumina tiparului la trecerea unui an de cînd România a aderat la Uniunea Europeană nu transformă scrierea într-un bilanţ.

Cartea colegului nostru de la Bruxelles este mai degrabă jurnalul de bord al unei călătorii de durată. Întîmplarea face ca Victor Iulian Tucă să-şi fi lansat volumul la Bucureşti la Tîrgul „Gaudeamus", unde a fost prezentată publicului larg şi cartea lui Lucian Boia *Occidentul. O interpretare istorică*.

Oricît de diferite ar fi cele două scrieri, ele au un reper cardinal comun – Occidentul – şi adoptă o perspectivă deschisă, universalist-realistă asupra topos-ului devenit în timp un cumul, un conglomerat de valori, un model de cultură şi civilizaţie spre care omenirea tinde, oricît de contestat ar fi el, fie din cauza propriilor slăbiciuni interne, fie din cauza neputinţei celorlalţi de a i se adapta, de a-l adopta sau reproduce.

Formula „Unitate în diversitate" pe care o conţine subtitlul cărţii lui Victor Iulian Tucă pare a-şi afla o explicaţie pe coperta din spate a volumului lui Lucian Boia: „(...) Occidentul nu a încetat să-şi diversifice propriile structuri şi să-şi accelereze ritmul, împletind interesul şi idealul, speranţa şi disperarea, dispreţul faţă de ceilalţi şi afirmarea demnităţii umane. Din această dinamică şi din aceste contradicţii s-a născut lumea în care trăim".

„Amînarea" momentului cînd „Occidentul" va apune, sugerată de titlul cărţii lui Victor Iulian Tucă, îşi află un ecou în ultimele pagini ale volumului lui Lucian Boia: „Previziunile pe termen lung sau mediu sînt absolut iluzorii. Nu ştim nimic despre anul 2010. Singura cvasi-certitudine e că va fi o lume foarte diferită de cea în care trăim. Tehnologie, mediu, biologie umană, cultură, religie, sociabilitate, mod de viaţă. Totul va fi remodelat după criterii noi. Astfel, Occidentul îşi va fi cîştigat pariul. Îşi va fi împlinit raţiunea de a fi, misiunea sa istorică: transformarea lumii şi a condiţiei umane".

Ce se poate citi pe coperta IV a cărţii lui Victor Iulian Tucă? „Europa unită rămîne la acest moment un spaţiu imaginar şi concret deopotrivă, un loc aparent incert, despre care vom putea spune undeva în viitor *Ţara noastră, Europa!*"

Mă voi opri însă în cele ce urmează asupra cîtorva articulaţii memorabile ale cărţii corespondentului redacţiei române a postului de radio Deutsche Welle, la Bruxelles.

Mi-a fost dat să străbat la faţa locului cu Victor Iulian Tucă labirinticul sediu al Comisiei Uniunii şi Parlamentului, să cobor în interstiţiile clădirii unde se află studiourile radio de unde colegul nostru ne transmite relatările, să consult împreună cu el agenda zilnică a evenimentelor, deşi eu eram prezentă doar la unul dintre cele mai plăcute şi reconfortante *„event"*-uri, premergătoare primirii României: o expoziţie de fotografii, pictură şi sculptură, atestînd caracterul generic, aprioric european al unei regiuni şi al unui oraş: Banatul şi Timişoara.

Din această perspectivă *regională,* deviza „Ţara noastră, Europa" părea ca şi atinsă.

Or, cartea lui Victor Iulian Tucă indică traseul pe care *întreaga* Românie trebuie să-l străbată între idealurile europene, modelul nordic şi realităţile est-europene, pentru *„a fi ca ei"* fiind încă *„atît de departe de ei"*, cum se intitulează ultima parte a volumului, cuprinzînd interviuri cu personalităţi ale politicii occidentale şi dialogurile cu Monica Macovei, Horia-Roman Patapievici, Andrei Pleşu.

Impresionantă este forţa de sinteză a autorului, talentul de a extrage din minereul aparent steril al agendei zilnice de lucru a Parlamentului şi Comisiei Europene, „pepitele" apte să reţină atenţia cititorului est-european. Victor Iulian Tucă asociază neostentativ, dar edificator, experienţa personală (capitolul „Pe drumul regal: Danemarca") cu analiza lucidă a unei realităţi est-europene, traumatizată încă de deceniile de comunism.

Departe de a idealiza Occidentul, autorul îi scoate la iveală, cu acte la dosar (trimiteri bibliografice în josul paginii), cu umor şi ironie, pe alocuri, virtuţile şi metehnele, prejudecăţile, slăbiciunile, idealurile, în capitolul „Speranţe şi dezamăgiri: Uniunea Europeană".

„...măsura justă a trecutului este singura soluţie pentru un viitor fără fantome".

Autopsierea eşecului social-democraţilor în aplicarea unor politici de stînga în România postdecembristă este cuprinsă în capitolul intitulat „Statul asistenţial ca asistenţă pentru corupţie", incluzînd articole scrise de autor între anii 2003-2004. Textele ar trebui să fie o lectură obligatorie pentru o anumită parte a clasei politice româneşti, şi după aderarea ţării la Uniunea Europeană, de vreme ce *„măsura justă a trecutului este singura soluţie pentru un viitor fără fantome"*.

Demersurile imagologice nu lipsesc din paginile cărţii, intenţia clară şi de altfel şi reuşita autorului fiind spulberarea unor clişee de ambele părţi.

„Balcanizarea Europei *versus* europenizarea României", chiar dacă abordează fenomenul corupţiei la Bruxelles sau Bucureşti, incriminează una dintre cele mai nefaste reacţii româneşti la dojenile occidentale *„...şi în Europa există corupţie"*, meteahna de a transforma în alibi pentru propriile greşeli erorile celorlalţi. *„Aşa se face că opinia mai multor state europene că, odată intrată, se va întoarce la politica balcanică, s-a adeverit"* – scrie autorul la pagina 183, opinie confirmată *a posteriori* şi de articolele critice referitoare la carenţele în justiţie şi la capitolul corupţiei, apărute în presa occidentală în ultima perioadă, la mai bine de un an după aderare.

Investigativ, documentar, lucid fără a respinge micile şi inofensivele capcane emoţionale, analitic fără a neglija valenţele didactice şi nici tezaurul de informaţii, demersul lui Victor Iulian Tucă conferă viaţă, suculenţă, accesibilitate proiectului european. Acasă la Bruxelles şi, temporar, şi la Bucureşti, autorul cărţii, colegul nostru, a izbutit să scoată la iveală de sub imaginea abstractă a instituţiilor europene, percepute de la distanţă ca un superstat, ca un „leviathan" (chiar în sens „hobbesian"), chipurile umane, persoanele şi personalităţile, ideile şi feliile de viaţă, fragmentele de realitate care conferă Occidentului, în pofida neajunsurilor sale, funcţia unui model viu. Încă...

PUBLICITATE

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Opere complete

Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul

- despre petrol, bani și putere

Daniel Yergin

În magazinele diverta

în exclusivitate pentru perioada 1 decembrie 2007-29 februarie 2008

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. .....
Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector .....
Cod poștal .....
Telefon .....
E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

Să ajungă la toată lumea

– interviu cu Mircea CINTEZĂ,
preşedintele Colegiului Medicilor, fost ministru al Sănătăţii –

Ministerul Sănătăţii urmează să modifice din nou lista medicamentelor compensate. Ministrul Nicolăescu a anunţat că numărul celor compensate cu 90% va fi dublat. Ce ştiţi despre viitoarea listă, la ce fel de schimbări vă aşteptaţi?

Nu ştiu pentru că, în principiu, medicamentele compensate constituie o pîrghie economică foarte importantă pentru producătorii şi distribuitorii de medicamente, adică pentru forţa economică majoră din sistemul sanitar, şi nu se dau foarte multe detalii despre asta înainte, pentru a se evita presiunile, probabil. Pe de altă parte, acest proces ar trebui să fie foarte transparent, pentru a se putea demonstra de ce se alege un medicament sau altul. De cele mai multe ori însă s-a preferat transparenţa *a posteriori*, adică au venit cu explicaţii după ce s-a publicat lista.

Ştiu că în repetate rînduri Colegiul Farmaciştilor a cerut să se ridice plafoanele impuse farmaciilor pentru aceste medicamente compensate sau să se distribuie fondurile pentru medicamente compensate în funcţie de numărul de clienţi ai farmaciilor. E posibil aşa ceva?

Aici avem de-a face cu o problemă fără sfîrşit. Înainte a existat o practică foarte dificil de aplicat (şi o spun ca om care ştie ce înseamnă să prescrii o reţetă), şi anume un buget pe medic. Bugetele erau însă infinit mai mici decît cerinţele reale şi se terminau în prima parte a lunii. Cu alte cuvinte, cine se îmbolnăvea în primele 15 zile ale lunii putea profita de aceste medicamente compensate, dar cei care aveau nevoie de ele, în a doua parte a lunii, nu mai găseau. În al doilea rînd, pentru a căpăta asemenea medicamente, se aplicau diverse metode de presiune, cum ar fi traficul de influenţă. Asta pentru a le obţine înaintea altora. Nevoile erau de trei-patru ori mai mari faţă de plafonul pe care-l avea fiecare medic. Şi atunci s-a scos acest plafon, iar medicii urma să fie controlaţi doar pentru a nu da reţete aberante, neconforme cu diagnosticul. Plafonul a fost pus, în schimb, la farmacii şi totul s-a transformat în permanente cozi pentru obţinerea medicamentelor la începutul lunii. Cel puţin, în aceste condiţii, toţi bolnavii au reţetă şi se luptă între ei pentru a obţine şi medicamentele. La doctor apărea o nedreptate mult mai mare cînd se termina plafonul. Cei care se îmbolnăveau mai spre sfîrşitul lunii (că aşa le era destinul) erau discriminaţi chiar prin intermediul doctorului, care nu mai avea ce face. Sigur, soluţia este de a echilibra bugetul acestor medicamente şi lista, aşa încît fondurile să poată acoperi cerinţele în mod decent şi nu să apară o atît de mare discrepanţă în raport cu necesităţile.

Credeţi că ar fi o soluţie ca plafoanele farmaciilor să fie stabilite în funcţie de numărul de clienţi, aşa cum a cerut Colegiul Farmaciştilor?

Nu, eu cred că în mod normal se poate face altceva. O soluţie care s-a sugerat de mai mult timp, dar nu s-a aplicat niciodată: să existe posibilitatea transferului fondurilor între farmacii pînă cînd se termină ultimul leu la nivel de ţară. La ora actuală fondurile sînt împărţite pe judeţe, apoi pe farmacii..., iar pînă la sfîrşitul lunii o farmacie termină banii alocaţi şi alta nu, ceea ce nu e în regulă. În mod normal, trebuie să poată livra toate medicamentele pînă cînd, într-o zi (19, 25, 30... orice zi a lunii vreţi), se spune că s-au terminat banii pe ţară. Pentru asta însă ar trebui să fie centralizate datele informatice – pe care farmaciile oricum le trimit la casele de asigurări şi la direcţiile sanitare pentru că acestea reprezintă primul segment informatizat. Ca unităţi de comerţ, au fost obligate. La ora actuală, fondurile se împart pe bucăţele, ceea ce e nedrept. În mod normal, trebuie să existe şanse egale pentru toţi. Acum, ştiţi foarte bine cîte rumori au fost, că farmacia cutare din centrul nu ştiu cărui oraş, unde farmacista era rudă cu nu ştiu cine, avea fond pînă la sfîrşitul lunii, în vreme ce alte farmacii terminaseră totul la jumătatea lunii. Ar trebui să fie un fond comun, care se redistribuie de către finanţator. Acesta trebuie să afle în timp real cît s-a cheltuit. Ar fi un model foarte simplu.

Ştiu că la începutul anului 2007, cel puţin, consumul de medicamente compensate a crescut foarte mult, comparativ cu anul 2006. Care poate fi explicaţia?

Nu ştiu cum s-a făcut acel calcul, însă vă repet: necesităţile erau triple faţă de bugetul alocat. Cum bugetul a crescut, e de presupus că el acoperă acum mai mult din necesităţile reale. În alţi ani, cele două treimi de pacienţi care nu reuşeau să-şi ia medicamente compensate, ori nu se tratau, ori se limitau la mai puţine, ori luau medicamente plătite integral, făcînd sacrificii. Aceste situaţii nu erau luate în calcul la consumul de medicamente compensate, iar acum bolnavii obţin probabil mai uşor acest drept şi ca atare rezultă că a crescut consumul.

După cum spun cei de la Casa de Asigurări de Sănătate, la tratamentele de HIV/SIDA, valoarea medicamentelor eliberate a scăzut brusc, după ce s-a introdus un sistem informatic care poate monitoriza situaţia şi tratamentele aplicate.

Evident că informatizarea sistemului duce la economii. Un sistem sărac are mai mare nevoie de informatizare şi control decît unul bogat. Aceasta este însă o promisiune care se face de ani de zile. Ultima licitaţie pentru informatizarea sistemului, de care ştiu, a fost făcută în 1999. Ea a fost însă contestată şi nu ştiu dacă a existat un cîştigător. Ministrul spune acum că s-a progresat şi că informatizarea va putea fi terminată în curînd. De fapt, există mai multe informatizări care ar trebui coroborate într-un sistem de sinteză: informatizare în interiorul spitalului pentru consumuri şi diagnostice, informatizarea la nivelul medicilor pentru transmiterea datelor, informatizarea la nivelul farmaciilor care să fie sintetizată la casele de asigurări, informatizarea direcţiilor sanitare pentru a şti problemele de sănătate publică din teritoriu. Ele funcţionează parţial, pe segmente. Ministrul a promis că vor fi unificate, dar nu ştiu cînd şi în ce măsură.

Se spune că există înţelegeri între doctori, pacienţi şi farmacişti, aşa încît să se prescrie reţete care nu sînt necesare, iar banii se împart între ei. V-aţi confruntat vreodată cu asemenea cazuri la Colegiul Medicilor?

Nouă nu ni s-a sesizat niciodată nimic de acest fel. Circulă, e drept, un fel de zvonistică foarte persistentă, dar fără nici o confirmare, nici o demonstraţie.

Dar ar fi o manevră cît se poate de plauzibilă. În principiu, nu se poate face ceva care să prevină asemenea lucruri?

Există organe de control, ca peste tot în lume, cărora le revine ca principală sarcină exact verificarea.

Cum funcţionează sistemele de acordare de medicamente compensate sau gratuite în alte ţări?

Sînt foarte multe modele, dar primul lucru care trebuie spus e că în ţările europene bugetele nu se termină înainte de sfîrşitul lunii. Ele sînt foarte bine coroborate cu necesităţile.

a consemnat Andrei MANOLESCU

● Comisarul european pentru concurenţă, Neelie Kroes, a anunţat că a pornit investigaţii în întreaga industrie farmaceutică pentru a descoperi cauzele lansării unui număr nefiresc de redus de medicamente generice noi pe piaţă. Medicamentele generice sînt produse de alte companii, după ce inventatorul produsului pierde exclusivitatea asupra fabricării lui. Oficialii europeni încearcă să afle dacă nu cumva marile firme împiedică intrarea pe piaţă a unor producători noi, abuzînd de dreptul lor asupra produselor. Printre companiile cercetate figurează nume ca Pfizer, GlaxoSmithKline sau Sandoz. Firma Astra Zeneca a fost amendată cu peste 50 de milioane de euro în 2005 pentru că a împiedicat fabricarea de către alte firme a unui medicament pe care ea l-a inventat, dar asupra căruia îşi pierduse exclusivitatea.

● O comisie parlamentară britanică a constatat că medicii din Marea Britanie risipesc anual sute de milioane de lire sterline pentru că prescriu mai degrabă medicamente puternic promovate şi scumpe, decît medicamente generice ieftine. Potrivit estimărilor comisiei, Serviciul Naţional de Sănătate cheltuieşte anual cu 200 de milioane de lire mai mult, ca efect al proporţiei mari şi nejustificate de prescripţii de medicamente scumpe. Preşedintele comisiei a atras atenţia că medicii ar trebui să urmeze ghidurile oficiale şi să prescrie mai mult medicamente generice, în cazul în care e posibil şi acestea au efecte clinice apropiate de cele mai scumpe.

● Potrivit unui studiu al unei firme poloneze, cele mai atractive pieţe farmaceutice din zona Europei Centrale şi de Est sînt Rusia, Ucraina şi România. Acestea au înregistrat ritmuri de creştere de peste 20% în ultimii ani, iar numărul mare de locuitori din Rusia şi Ucraina şi creşterea puterii de cumpărare din România asigură un potenţial ridicat de dezvoltare a acestor pieţe. În perspectivă se adaugă şi alte două ţări: Turcia şi Bulgaria. Şi am putea adăuga aici şi nevoia crescută de medicamente, avînd în vedere starea precară de sănătate a populaţiei după epoci de comunism, tranziţie şi sărăcie.

Andrei MANOLESCU

O logică lipsită de sens

„Ar trebui să fie două ghişee, unul pentru compensate şi altul pentru clienţii obişnuiţi. Adică de ce să stau eu o oră după ăştia cu reţete, doar ca să cumpăr un plic de Coldrex? Nu vedeţi că le dau medicamente pentru trei luni?“ – se plînge o clientă „obişnuită“, grăbită, cu sacoşe de la supermarket în braţe, într-o farmacie de pe Calea Moşilor. Este ora 12, iar coada e formată din cinci persoane, dintre care trei sînt cu reţete compensate. La fiecare „compensat“, dialogul cu farmacista durează în jur de 20 de minute. Există preţuri de referinţă, preţuri de raft, calcule, procente.

Un domn trecut de 70 de ani ţine morţiş să mă convingă că totul e lipsit de logică. „Adică, eu merg la medicul de familie şi-mi prescrie nişte pastile. Ajung la farmacie şi mi se spune că pe reţetă există o rubrică unde trebuie să semnez că sînt de acord să primesc un medicament mai scump decît unul care are nu ştiu ce preţ de referinţă. Şi atunci, sînt nevoit să scot bani din buzunar, deşi medicul de familie mi-a zis că medicamentele mele sînt gratuite. Sînt gratuite doar pe hîrtie? Nu înţeleg nimic. Pe mine compensatele astea mă costă aproape trei milioane pe lună, cam juma' de pensie.“ Încerc să-l lămuresc că medicul lui de familie alege un medicament dintr-o gamă de produse. Alegerea lui e bazată pe raţiuni profesionale sau personale (i-aţi observat, desigur, pe acei tinerei cu cîte o sacoşă pe umăr şi cu un zîmbet profesional care intră ca la ei acasă în cabinetele medicilor de familie), depinde de la doctor la doctor. În mod normal, ar trebui să-l întrebe ce preferă. „Păi, ce să prefer? Nu sînt toate la fel, doar că se cheamă altfel?“ „Nu sînt toate la fel!“ – intervine în discuţie o femeie tînără. „De exemplu, iau un antibiotic pentru copil. Am asigurare de sănătate plătită la zi, aşa că în mod normal medicamentul e gratuit. Numai că eu vreau să iau un medicament mai nou, fără efecte secundare, un antibiotic pe care copilul l-a mai luat şi cu alte ocazii şi ştiu că-l suportă bine. Pentru asta trebuie să cotizez, deşi teoretic e gratuit!“ Pensionarul clatină neîncrezător din cap. El nu vrea medicamente „noi“, vrea doar „pastile“ care să-l facă bine. De unde să ştie el ce scrie doctorul pe reţetă? E clar, scopul lui este să-l pună la plată! „Eu m-am lămurit deja că un medicament în care ai încredere te costă!“ – îşi reia ideea femeia care are un copil. „Nu înţeleg însă de ce vitaminele pentru copii nu sînt compensate absolut deloc. Trebe ca neapărat să am, Doamne fereşte!, un copil bolnav ca să beneficiez de gratuitate?“

Un alt pensionar care aşteptase tăcut la coadă se bagă şi el în vorbă. „Eu aproape în fiecare lună plătesc un alt preţ pentru acelaşi medicament. E cel pe care îl iau de ani de zile. Am înţeles că furnizorii sînt diferiţi. Şi mai e o problemă: cînd medicul de familie mai pleacă într-un concediu, îmi dă medicamentul pe două, trei luni. Sau poate că vrea doar să scape de mine... Atunci plec de la farmacie cu 15 cutii, iar banii pe care îi las se pot numi deja o investiţie pe termen lung, nu-i aşa?“ Rîde. O doamnă ţine să-mi precizeze că ea are bronşită astmatiformă şi că este alergică la mai multe substanţe. „Doar un singur medicament produs în Germania nu-mi face rău... îl găsesc greu şi deşi e gratuit, îl plătesc aproape integral.“

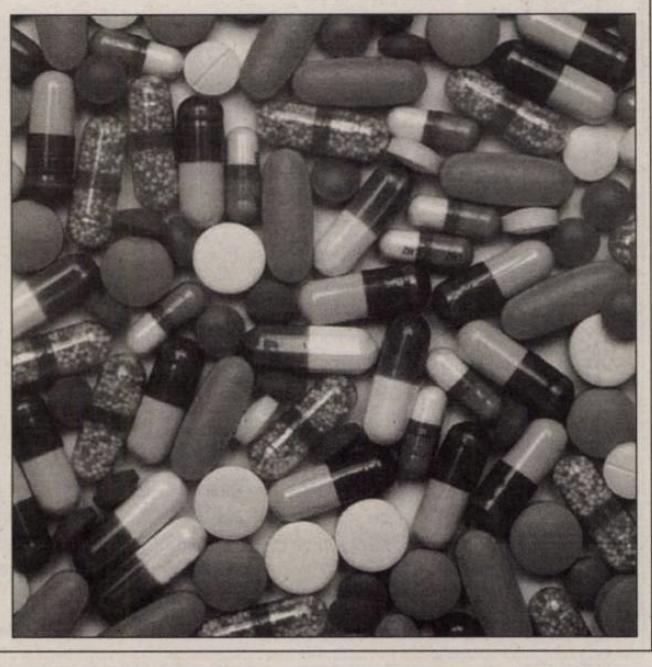

Cu ochii-n 3,14

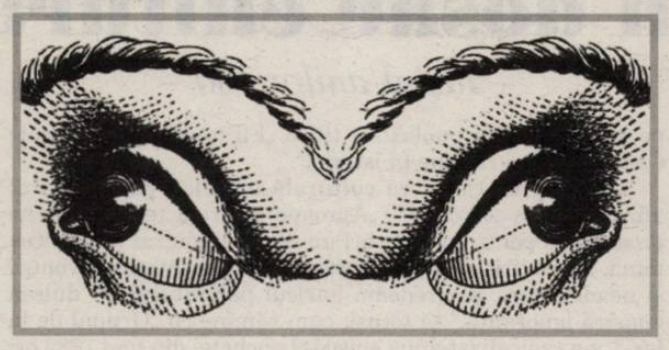

VERSIUNEA CALMĂ (PE ÎNCERCATELEA) A CELUI MAI EXASPERANT CONTEXT: O COADĂ ZÎMBITOARE LA O APOCALIPSĂ ÎNCHISĂ RECENT

● După „Sfîntul Simon“ pentru Saint-Simon, încă o perlă de top în teletraducerile aberante. În filmul *Swingul şi băieţii,* un tînăr nazist se declară – după cum scrie pe ecran – „încîntat că Hitler a cucerit Sudanul“. E versiunea calmă în limba română a ţinutului sudeţilor, „Sudetenland“, teritoriu din Cehoslovacia, cedat în 1938 Germaniei hitleriste, cu acordul democraţiilor occidentale. (**R. C.**)

● Am cumpărat un cleştişor de unghii cu 2 lei. Lîngă Piaţa Obor încă mai există vînzători de nimicuri. Stau pe bordură, cu serviete diplomat deschise şi-ţi oferă şurubelniţe, cuie, papiote de aţă, butelii minuscule. L-am întrebat pe cel cu cleştişorii: „Taie?“. Omul a oftat: „Pe încercatelea!“. Mi-am tăiat o jumătate de unghie şi i-am întins banii: „Taie!“. A răsuflat uşurat. „Vin cîte unii, îşi taie toate unghiile şi dup-aia mi-l dă înapoi: *Nu taie!*“ (**A. P.**)

● Fostul ministru de Externe al lui Ceauşescu, Ştefan Andrei, vorbind la o emisiune televizată despre „cele mai bune idei ale lui Ceauşescu“, era prezentat de moderator drept cel mai apreciat ministru din vremea comunismului. Începe să fie preferabilă extrema cealaltă, a celui mai „întunericit“ ministru din acele timpuri, care recunoştea că a fost un dobitoc. (**A. M.**)

● Ce este exasperant – în această dispută politică retransmisă asurzitor de mass-media – nu e că „toţi mint“, ci că (uneori) *toţi au dreptate!* Şi moraliştii, şi constituţionaliştii. Şi cei care vorbesc despre „mape“, şi cei care vorbesc despre „dosare“. Din această dilemă nu putem ieşi – decît dacă unii renunţă la dreptatea lor; aceasta se numeşte, în politică, un „compromis“ şi, uneori, este preferabil decît a avea dreptate cu orice preţ. (**a. l. ş.**)

● Dezolante comentariile unor anonimi în ediţiile *online* ale unor ziare, legate de „eşecul“ lui Mungiu la Oscaruri... S-ar zice că, pentru unii (puţini, şi aceiaşi, dar vocali cît zece), faptul că *4, 3, 2* nu a fost pe gustul – precar – al membrilor Academiei Americane este o judecată de valoare. „Filmu' cu avortu'“ ne-ar fi „făcut de rîs“ afară, iar Mungiu n-ar fi decît un samsar al „mizeriei“, care a primit „ce merita“: ignorarea! Dacă era nominalizat şi ar fi primit statueta, ar fi fost „un premiu politic“; dacă n-a fost, şi nu va primi, „filmul e prost“ – deci Academia *(aceeaşi* Academie!) nu dă „premii politice“, ci e un monument de estetism... Cum se vede, nu de „argumente“ duc lipsă cei-care-se-pricep-la-toate, nici de adaptarea lor la context. Românu' e dăştept, toţi ceilalţi e proşti; devin dăştepţi doar cînd zic ca românu'. O ţară tristă, care nu mai are nici un haz... (**a. l. ş.**)

● Omagiu involuntar de ziua Cîrmaciului. O coadă interminabilă la o agenţie Loto, pentru 6/49. O bătrînică priveşte uimită, după care cedează reflexului de pe vremuri: „Nu vă supăraţi, ce se dă aici?“. (**M. Ş.**)

● Orice regulă se confirmă şi prin excepţii: după ce m-am revoltat, de nenumărate ori, împotriva atmosferei haotice şi agresive din oficiile poştale neaoşe, am găsit, în sfîrşit, o funcţionară altfel – zîmbitoare, calmă, chiar drăguţă, fără să se străduiască. Din păcate, a doua oară cînd am mai fost acolo (la poşta din Piaţa Amzei), am nimerit în altă tură... (**I. P.**)

● Asteroidul 2007 TU24 a trecut pe lîngă Pămînt şi ne-a făcut cu mîna de la distanţă. Am mai ratat o Apocalipsă anunţată!... (**C. P.-B.**)

● Nu e clar dacă cei de la Nokia i-au invitat pe muncitorii de la fabrica din Bochum închisă recent să vină să lucreze la cea deschisă lîngă Cluj. Dar îmi spune un prieten din Cluj că localnicii din Jucu i-au invitat *ei* pe germani să vină în comuna lor: „Îs atîtea pămînturi nelucrate, şi avem şi case faine care stau nelocuite, căci proprietarii sînt plecaţi în Spania“. (**M. V.**)

SURSE AUTORIZATE SUSŢIN CĂ ECRANUL AFUMAT NATURAL E DEPARTE DE A FI UN REFUGIU PENTRU NAŢIE, CUM ZICE LEGEA

● Un suporter al Rapidului i-a „bătut“ un SMS fotbalistului Daniel Pancu, ameninţîndu-l că, dacă semnează cu Steaua, „îmi omor copilul“. Surse autorizate susţin că acest argument l-ar fi convins decisiv pe Pancone să rămînă în Giuleşti. Glumă sinistră sau nu, sînt momente cînd prostia omenească poate fi mai disperantă decît taxa pe înmatricularea auto. (**R. C.**)

● Citesc că la Nürnberg s-a deschis o braserie unde clienţii fac comanda pe ecranul calculatorului, iar mesele sînt legate cu şine metalice de bucătărie şi pe ele le vin mîncarea şi băutura. Chelnerii nu mai sînt necesari, iar *Spiegel International* crede că, odată cu ei, o să dispară şi instituţia bacşişului. Nu e exclus ca tocmai clienţii să prefere bacşişul unui prînz venit pe şine cu sprijinul calculatorului. (**M. B.**)

● Pentru că îmi plac mezelurile afumate, am cumpărat un „Salam cu verdeaţă afumat natural“. Şi ce citesc la „ingrediente“!? „Aromă de fum.“ Şi fumul are nevoie de surogat? (**M. C.**)

● Pentru cei care s-au temut că fetele din România (sau mamele lor, pentru ele) îşi vor alege drept modele personaje precum Monica Columbeanu ş.a., o veste bună: sexul frumos e departe de a fi atît de naiv. Nu are nici măcar inocenţa să-şi imagineze că e mare scofală să fii preşedinte, premier, şef al Băncii Naţionale ori vreun amărît de lider de partid. Dacă tot ţinteşti puterea, să fie una adevărată. Astfel, pe un post de televiziune dedicat doamnelor, într-o emisiune pro-emancipare, a fost pusă finalmente întrebarea de un milion de dolari: „De ce nu avem nici o femeie oligarh?“. (**M. Ş.**)

● Scrumierele exilate din Europa anti-tabac şi-au găsit un refugiu politic în Austria. Pentru că fluxul de imigrante devine din ce în ce mai mare, cele care nu au mai încăput prin baruri şi camere de hotel s-au aciuit de-a lungul culoarelor, unele chiar prin lifturi, iar cele mai disperate au acceptat pînă şi spaţiul toaletelor de hotel, mergînd pînă la a staţiona în cele publice. (**S. G.**)

● Primăria ne invită să alegem o mascotă pentru Bucureşti. Adică de ce Berlinul şi Parisul au, iar noi nu? Obiectivul ar fi să se transforme Capitala „într-o destinaţie turistică importantă din Europa“. Pentru postul de mascotă candidează, printre alţii, acvila, leul, porumbelul alb şi gărgăriţa. Forumiştii au şi alte propuneri: gîndacul de bucătărie, şobolanul şi cîinele comunitar. (**A. P.**)

● Episodul 106 al serialului Elodia de pe OTV avea, luni noaptea, următorul titlu: „Violatorul şi hoţul de carduri se plîng că Cioacă sforăie în arest“. Ei, poftim! O naţie întreagă se dă de ceasul morţii să-i găsească soţia dispărută, iar Cioacă ce-mi face!? Sforăie, nenică! (**M. C.**)

● Dacă vreţi să vă stricaţi ziua, treceţi pe la Poşta Română. Dacă vreţi să vă pierdeţi buna dispoziţie o săptămînă întreagă, încercaţi să puneţi o întrebare banală funcţionarelor de la ghişeu. Iar dacă vreţi să vă distrugeţi, în ianuarie, anul în curs, îndrăzniţi să cereţi o factură fiscală, cum zice legea. Veţi fi înjurat, blestemat, privit cu ură, vi se vor aprecia înălţimea, vîrsta, prestanţa socială. Am păţit-o recent – şi a durat 45 de minute – la sediul Poştei Române de pe strada Şcoala Florească, dar aud că „doamnele“ de acolo nu sînt unice. (**S. S.**)

DIN DOUĂ UNA: ORI POLITICA DE TV, ORI ARIPI DIN PIATRĂ SUBTERANE

● Un popă din Dorohoi a fost prins a doua oară în ultimii trei ani făcînd trafic de ţigări la frontieră. Din două una: ori Bisericii nu-i pasă cine o slujeşte, de vreme ce acceptă popi cu dosare penale, ori traficantul de „iarba dracului“ în sutană contribuie la fabuloasa visterie a Bisericii. (**M. C.**)

● Într-o cîrciumă din zona Iancului, dacă doriţi să beţi bere direct din sticlă, ospătarul se va opune cu vehemenţă. Politica de cîrciumă (mai precis, de patron) împiedică acest obicei barbar, iar dacă nu vă veţi conforma, puteţi periclita slujba bietului ospătar. Nu-l lasă şefu' să vă lase să nu folosiţi pahar. (**S. G.**)

● Tot zapam cînd, pe B1 TV, am dat peste o domnişoară care vorbea cu pasiune despre „sectorul sexual“. Oare cît costă o garsonieră în sectorul sexual? (**M. C.**)

● Mai mult de nevoie decît din proprie iniţiativă, duminica trecută am fost „legată fedeleş“ şi tîrîtă, de o bună prietenă care urmează să se mărite anul acesta, la Tîrgul de nunţi de la Romexpo. O experienţă de nerecomandat. După o jumătate de oră de învîrteli printre pampoane, funde şi fundiţe, rochiţe, paiete, cristale „Şvarovschi“, pantofi, invitaţii sclipicioase şi alte obiecte matrimoniale dătătoare de mari bătăi de cap şi de portofel, am simţit că ditamai pavilionul se sprijină doar pe umerii mei. Atunci, ca într-o feerie, mi s-au arătat, din mulţimea pestriţă, trei perechi de aripi din puf alb imaculat. Şi trei maimuţoi diafani – mă scuzaţi, trei domni! – care le purtau asortate unei fundiţe pe cap, unui minuscul *tutu* şi balerinilor din picioare. Atît şi nimic mai mult – sub *tutu,* zău că nu am avut curiozitatea să mă uit! M-am gîndit doar că toate lebedele din lume, cu lacuri cu tot, ar fi murit de ciudă. Şi m-am grăbit să ies, să predau altcuiva greutatea pavilionului care se sprijinea, tot mai mult, doar pe umerii mei fragili. (**R. T.**)

● În *România liberă* de marţi, 29 ianuarie 2008, două anunţuri la mica publicitate: 1) *Vînd nisip mărgăritar, piatră, refuz ciur, evacuăm moloz;* 2) *Bioenergetician-scriitoare, autoare Biblioteca aur bioenergeticii magii, consultanţă specializată, rezolvare cu succes problemelor, curăţirea aurei, codificare noroc.* De acord, nici eu nu pot accepta ciurul, dar curăţirea aurei n-aş refuza-o, dacă s-ar evacua molozul. (**D. S.**)

● Toată viaţa mea de bucureşteancă abonată la Metrorex, am avut pe retina memoriei vizuale staţia de metrou Piaţa Victoriei ca fiind galbenă-cărămizie. Acum, prin nu ştiu ce dedesubturi de culoare subterane, e albastră. Victoria deci e albastră. (**S. G.**)

Dana BĂLAN

Ultimul deceniu al comunismului, un dosar cultural

– Iaşiul anilor '80 –

Iaşiul este un oraş care agaţă altfel timpul de oamenii lui, *blestemîndu-i* nostalgiilor veşnice sau amneziilor terapeutice. Aici mi-am petrecut, ca atîţia alţii, o studenţie prinsă între Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", cu tradiţia ei ce te obligă la o devenire continuă, dar şi între uşurătatea indolentă a Copoului care îndeamnă la uitare, urcîndu-te într-un carusel al generaţiilor obsedate de viitor. Provocarea cea mare a oraşului acesta, unde parfumul de tei are efect de opium, pare să constea însă tocmai în confruntările lucide cu trecutul şi poveştile lui, unele adevărate, altele pe jumătate mituri, cu biografia şi destinul unor oameni care au făcut posibil prezentul pe care îl cunoaştem. O astfel de provocare este deschiderea unui dosar cultural al anilor '80, ultima decadă a comunismului în România. O perioadă pe care generaţia mea o ştie din evocările părinţilor – vinovaţi de a ne fi făcut acei ani suportabili, printre prăjituri Amandina cu brifcor şi basme despre un vecin ţicnit care tot „taie" curentul –, dar şi din mărturiile actorilor implicaţi în efervescenţa culturală a oraşului. Un deceniu aparent al contrastelor, ce nu pare să fi avut o cale de mijloc între depresii şi elanuri demne de Don Quijote, între carnetul roşu de partid şi cel imaculat, de disident, între cărţile de propagandă şi *Ferma animalelor,* între imnul Republicii Socialiste România şi libertatea muzicii jazz, între presa de propagandă şi inconştienţa unei tablete dintr-o revistă studenţească. Aceste contraste de negru şi alb, de bun şi rău, îmi par astăzi mai dăunătoare ca oricînd, făcîndu-i pe unii să uite că şi în acei ani s-au întîmplat lucruri minunate.

Biletul cu o singură călătorie al "Grupului de la Iaşi"

„Formează călătorii dintr-un tramvai un grup?" Această întrebare deschide, abrupt, dialogul cu scriitorul Liviu Cangeopol despre „Grupul de la Iaşi", denumire generică dată disidenţei ieşene a anilor '80. Din imaginaţie şi chiar ignoranţă, mulţi ar putea să-şi proiecteze acest grup ca pe un fel de micro-univers indestructibil, format din juni elitişti conjuraţi la ceas de seară, gata să îşi rişte viaţa pentru a-şi „pasa" între ei romane de sertar, cărţi interzise sau planuri codificate de răsturnare a regimului. De fapt, răspunsurile lui Liviu Cangeopol, sosite electronic din America, ar putea tempera orice astfel de scenariu. El lasă impresia unei detaşări, nu lipsite de ironie, faţă de controversele ce aprind şi astăzi discuţiile despre mişcarea de rezistenţă de la Iaşi. Prin întrebarea sa retorică, îmi sugerase nevoia de a refuza un eroism de-a gata, atît de la îndemînă unora dintre „supravieţuitorii" comunismului. Pentru Liviu Cangeopol, denumirea de grup s-ar putea da numai unor afinităţi culturale şi de generaţie. „Ceea ce formează un grup este o voinţă comună maifestată. Dan Petrescu s-a hotărît să demaşte comunismul de capul lui. Eu, la fel. Nu ne-am vorbit. Ce a fost hotărîrea unui grup în toată activitatea noastră, altceva decît să scriem o carte împreună? Nu era puţin lucru atunci, dar din ce grup am făcut eu parte cînd, în anii recenţi, cu stupoare am aflat că din acel grup făceau parte, fără să am nici cel mai mic habar, Sorin Antohi, Mona Paiu, Liviu Antonesei, Mihai Dinu Gheorghiu...". O mărturie surprinzătoare pentru unii care poate s-au obişnuit la Iaşi cu alt ton, mai îndulcit, al discuţiilor despre „Grupul de la Iaşi", cristalizat mai ales în redacţiile revistelor *Dialog* şi *Opinia studenţească*. Chiar unul dintre personajele centrale ale grupului contestă însă această formulă. „N-am fost actor decît într-un grup studenţesc condus de George Pruteanu timp de cîteva repetiţii" – subliniere provocată probabil doar de suspiciunea că *actor* ar fi avut, în întrebarea mea, alt sens decît cel de *erou*. Îmi aduce totuşi un argument contestaţiei sale: faptul că membrii „grupului", pe care îi numeşte „fioroşii disidenţi anchetaţi în mai 1983", nu s-au manifestat categoric în anii '88–'89. „Cu excepţia lui Luca Piţu, care nu s-a dezis de noi şi ne-a sprijinit cum a putut, nici unul din părinţii disidenţei ieşene nu s-a manifestat înainte de răsturnarea calfei scorniceştene." Totuşi, la insistenţa de a păstra formula „Grupul de la Iaşi", Liviu Cangeopol spune că forţa acestei grupări consta tocmai în aceea că nu era aşa ceva. „Dacă lui Dan Petrescu îi venea să dea o declaraţie, iar eu să *mă* călătoresc la Ambasada americană era treaba fiecăruia. Douăzeci de securişti se luau după el, douăzeci, după mine. Dublînd personalul de urmărire, dezbinam unitatea de monolit a structurilor operative şi dădeam şi o grea lovitură economiei naţionale, căci erau plătiţi bine." Răspunsul său este iarăşi sincopat de aceeaşi ironie. De fapt, în toamna anului 1987, Dan Petrescu acordase un interviu reporterilor francezi de la „Europa liberă", marcînd astfel începutul unei disidenţe vizibile, active, după care Liviu Cangeopol scrisese un articol sub forma unui interviu, pe care avea să-l publice cu titlul „Fii mulţumit, domnule Ceauşescu: vei rămîne în istorie!".

Cît despre atmosfera culturală a anilor '80, scriitorul afirmă că era „o ruşine". „Aproape că eram în stare să ne prostituăm pentru o carte ori un film înregistrat la a cincea mînă. Eram tîrîţi de eresuri occidentale, îmbătaţi de zvonuri şi neadevăruri, ne credeam buricul pămîntului, în dulcea noastră ignoranţă." Şi totuşi, cum rămîne cu „Grupul de la Iaşi", s-a radicalizat după episodul anchetei din mai 1983 ori s-a născut odată cu percheziţiile şi interogatoriile Securităţii? Liviu Cangeopol pune ancheta pe seama unei scrisori trimise de Dan Petrescu, printr-un lector francez, cumnatului său Ioan Petru Culianu. Lectorul a fost însă cotrobăit prin buzunare la aeroport – întîmplător sau nu, existînd şi suspiciunea unei „turnări" din interior –, iar securiştii ieşeni s-au panicat. „Au tăbărît pe cîţiva tineri, au ţipat în dreapta şi-n stînga, or mai fi racolat unu-doi şi asta a fost tot. Abia după 20 de ani ne-a fost dat să aflăm cu ce proeminenţe anticomuniste au trebuit bieţii securişti să se lupte." De radicalizat, spune că s-a radicalizat singur şi că nedumerirea sa era cum de nu se radicaliza întreaga populaţie, date fiind „condiţiile de inexistenţă". „S-a mirat, probabil, şi KGB. Pînă la urmă, au rezolvat. Numai că eu eram deja departe" – încheie Liviu Cangeopol, care locuieşte în America din august 1989.

La scurt timp, avea să se întîmple îzbăvirea pe care mulţi încetaseră să o mai viseze: semnele prăbuşirii comunismului, din decembrie 1989. Scriitorul Liviu Antonesei găseşte în aceste momente-cheie justificarea pentru formula „Grupul de la Iaşi", pe care îl restrînge doar în jurul celor care au semnat, în toamna anului 1989, celebrul „Apel împotriva lui Ceauşescu". Despre episodul anchetei din mai 1983, care a provocat, în opinia sa, radicalizarea, îmi povesteşte într-un interviu tihnit, la Iaşi. „La 6 dimineaţa au năvălit echipe de cîte trei securişti la aproape 20 de adrese. Chiar spuneau securiştii de la mine: «N-am mai avut aşa acţiune din anii '50»". În ziua aceea au mai fost anchetaţi academicianul Alexadru Călinescu, Dan Petrescu şi soţia sa, Tereza Culianu Petrescu, dar şi tineri care semnau în revistele studenţeşti" – îşi aminteşte scriitorul, astăzi profesor la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza". În viziunea sa, ancheta Securităţii pornise şi de la un roman colectiv care fusese citit în public la un festival de proză de la Buzău, cu un an înainte. Luca Piţu, unul din autori (alături de Dan Petrescu, George Pruteanu şi Sorin Antohi), spune despre *Brazde peste haturi revisited* că era un roman parodic, experimental, pastişal, „nu un roman adevărat, nici măcar realist-socialist", însă de un umor care ar fi scos din sărite orice adept al colectivizărilor din acea vreme, care este şi subiectul cărţii-discordie. „Noi ne simţeam nişte oameni nonconformişti, care gîndeau liber şi încercau să scrie liber" – explică Liviu Antonesei resortul acelor mişcări de rezistenţă intelectuală a anilor '80. „Fără discuţie, cultura ne unea. Şi exasperarea faţă de comunism. După anchetă, culmea, ne-am radicalizat, ca şi cum ne-am fi simţit provocaţi. Înainte parcă dimensiunea culturală era mai importantă pentru noi, chiar cărţile disidente sau de analiză a totalitarismului le citeam cu ochi de teoretician. Într-un fel, a fost ca un catalizator ancheta aceea, pentru o parte dintre noi" – evocă Liviu Antonesei perioada în care se citea pe ascuns *Mica apocalipsă* a scriitorului polonez Tadeusz Konwicki.

Scrisul devenise o supapă şi totodată elementul comun al grupului, înţeles în sensul de construcţie sociologică, în care se ţeseau prietenii pe viaţă, dar şi antipatii. Cărţile teoretice despre totalitarism ori romanele *1984* şi *Ferma animalelor* au trezit conştiinţe şi au obligat la atitudini politice. Liviu Antonesei crede că tocmai scriitura intelectualilor ieşeni reprezenta o ameninţare pentru comunişti, obişnuiţi să fie „suspicioşi" cu gîndirea şi creativitatea, singurele care mai puteau scăpa controlului lor.

Cercul de scriitori şi „Grupul de la Iaşi" s-au „destrămat", lucru firesc dacă acceptăm că presiunea este o forţă care apropie oamenii, în timp ce libertatea este o forţă centrifugă. Actorii rezistenţei anticomuniste s-au împrăştiat fie geografic, fie „sufleteşte", unii dintre ei purtînd încă antipatiile mai vechi. Liviu Antonesei mărturiseşte că nu vorbeşte de ani buni cu Luca Piţu, deşi nu-şi aminteşte să se fi certat vreodată.

Cunoscut pentru stilul său vituperant, Luca Piţu răstoarnă cu totul perspectiva şi spune că „Grupul de la Iaşi" era în anii '80 nici mai mult nici mai puţin decît *„Pas grand-chose!"*, conceptul fiind o găselniţă a securiştilor „dornici, pentru a-şi justifica lefile babane şi statutul atotputernic, să inventeze conspiraţii, trădări, destabilizări şi aşa mai departe...". Îl întreb care era forţa membrilor acestei grupări, refuzînd totuşi că ar fi fost o scorneală. „Unica trăsătură comună era că, în anii '80, se agitau în jurul *Dialogului* şi *Opiniei studenţeşti,* unii ca Dan Alexe, George Pruteanu, Dorin Spineanu sau subsemnatul, publicînd acolo, din cînd în cînd, alţii avînd responsabilităţi redactoriale (Dan Petrescu, Mihai Dinu Gheorghiu, Liviu Antonesei, Valeriu Gherghel). Nu toţi se simpatizau. Certurile şi rupturile între ei erau frecvente" – este răspunsul său. În viziunea lui, pe care o putem bănui de un oarecare sarcasm, singurul care şi-ar merita calificativul de disident ar fi Mihai Dinu Gheorghiu, prin înapoierea „carnetului roşu" PCR înainte de a pleca în Franţa, unde îl aştepta o bursă oferită de sociologul Bourdieu. Despre sine, spune că era apolitic activ, ca şi Dan Alexe, iar că singurii opozanţi politici declaraţi ai regimului comunist erau Dan Petrescu şi Liviu Cangeopol. În prezent, mai discută doar cu Liviu Cangeopol, „electronic", şi „guraliv", cu Dorin Spineanu, cu care spune că are în comun „faptul că putem discuta controversial despre o Românie trecută, prezentă sau viitoare... în care fiecare dintre noi se crede un cunoscător luminat".

Totuşi, deşi se spune că tăcerea unor intelectuali ai vremii se mai aude şi astăzi, tramvaiul pare să fi avut călători ce îşi luaseră, în majoritate, bilet pînă la ultima staţie.

(va urma)

PUBLICITATE

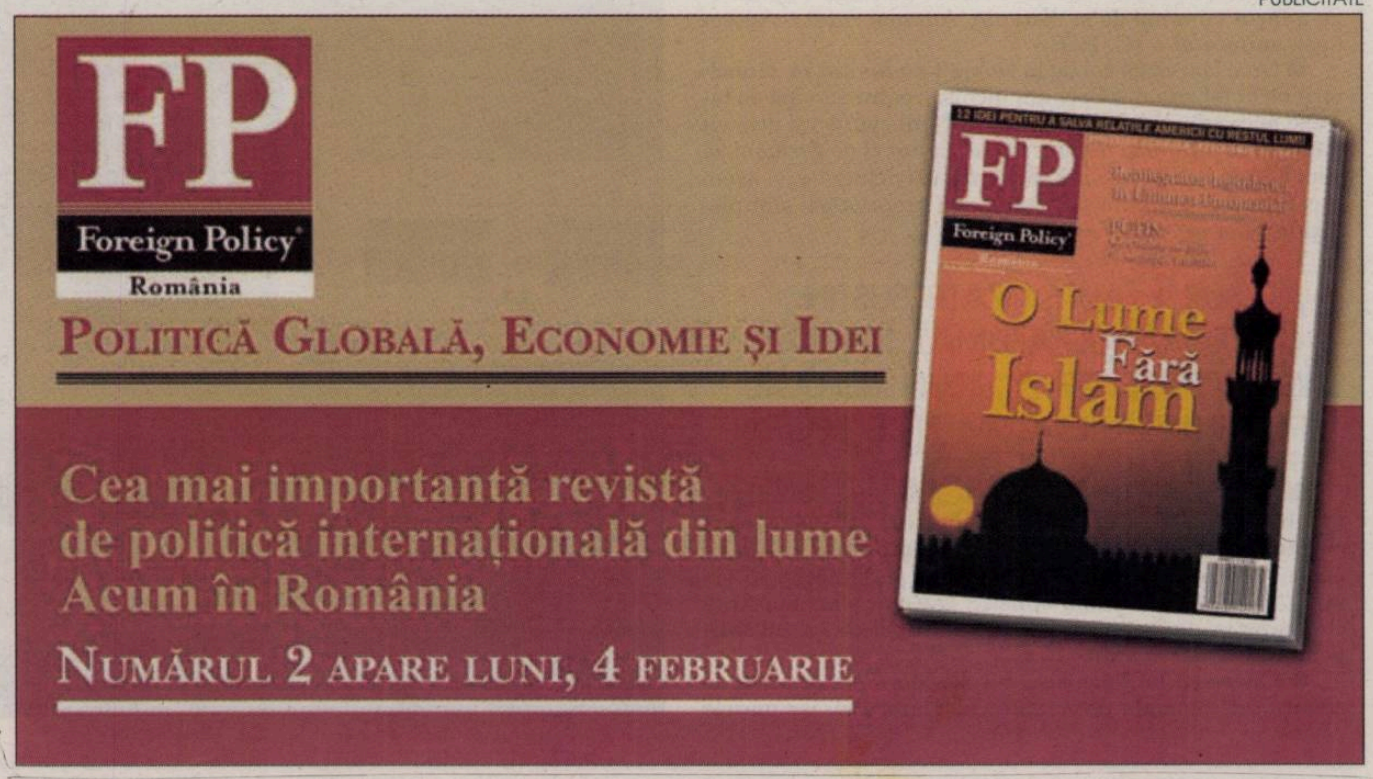

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **208** ● 7-13 februarie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Ţara de plastilină“
pagina **3**

Iulian Comanescu
„Presa românească, atunci şi acum“
pagina **19**

Stela Giurgeanu
„Copiii «răi» ai României“
pagina **22**

Spiritul critic şi mania contestării

„Timpul e singurul critic fără ambiţie.“

JOHN STEINBECK

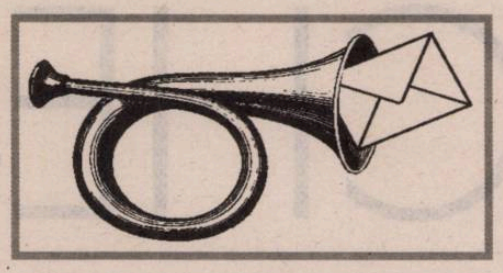

Nr. 197: Articolul
lui Sever Voinescu,
„Note despre un scandal"

Problema şi soluţiile

Problema. Fac parte dintre aceia care chiar cred că există o „problemă a romilor", şi anume dintre cei (ca şi dvs., am impresia) ce cred că e o problemă culturală, adică – în formularea dvs. – „tradiţia romă este în violentă opoziţie cu tipul de ordine socială şi juridică europeană". Nu găsesc argumente bune împotriva acestei formulări. Îmi pare o formulare dură, dar corectă.

Am fost curios să văd poziţia Guvernului meu. Din existenţa Agenţiei Naţionale pentru Romi [ANR] (www.anr.gov.ro), deduc că şi Guvernul consideră că există o problemă a romilor. Cred că e singura agenţie guvernamentală dedicată unei etnii (n-am auzit de o Agenţie Naţională pentru Armeni, de pildă); deduc că şi Guvernul consideră că e o etnie specială. Dar cum defineşte Guvernul nostru „problema romă"? Pe site-ul Agenţiei n-am găsit o formulare explicită. Însă în preambulul HG 430/2001 „privind adoptarea Strategiei Guvernului de îmbunătăţire a situaţiei romilor", citesc: „...ţinînd seama de faptul că romii au constituit de-a lungul istoriei obiectul robiei şi al discriminării, fenomene care au lăsat urme profunde în memoria colectivă peste tot în lume şi au condus la marginalizarea romilor în societate...". Înţeleg de aici că se recunoaşte vina istorică a ne-romilor (şi eu o recunosc), dar mai înţeleg şi că Guvernul ar defini problema ca una de „marginalizare în societate". Dintr-un principiu al Strategiei, şi anume: „(2) Principiul utilităţii sociale – Strategia răspunde nevoilor specifice cu care se confruntă etnicii romi şi realizează acel cadru social prin care romii se pot integra funcţional în comunitate şi în societate", aş mai deduce că Guvernul nostru crede că romii nu se „pot integra funcţional" bine în societate. Asta mi s-ar părea o formulare eufemistică a problemei romilor ca un conflict de culturi, dacă n-ar apărea acel „cadru social", pe care nu-l înţeleg bine, dar care-mi sugerează că Guvernul crede că romii nu se pot „integra funcţional" în societate din pricina lipsei „cadrului social", adică din vina societăţii!

Soluţiile. Dvs. ziceţi – în primă instanţă: „...sîntem incapabili să oferim soluţii". (Aici, iar vă dau dreptate.) Dar ce zice Guvernul nostru? Dintre cele şase obiective ale Strategiei, doar două îmi par a privi direct comunitatea romă, şi anume: „(2) Sprijinirea formării şi promovării unei elite intelectuale şi economice din rîndul romilor, care să funcţioneze ca facilitator al politicilor de integrare socială şi de modernizare; (5) Stimularea participării etniei romilor la viaţa economică, socială, educaţională, culturală şi politică a societăţii, prin atragerea în programe sectoriale de asistenţă şi dezvoltare comunitară". Celelalte ne privesc pe noi, restul societăţii: „(1) Instituţionalizarea obiectivelor politice asumate de Guvern în problematica romilor şi responsabilizarea autorităţilor publice centrale şi locale în aplicarea măsurilor concrete de îmbunătăţire a situaţiei cetăţenilor români de etnie romă; (3) Eliminarea stereotipurilor, prejudecăţilor şi a practicilor anumitor funcţionari din instituţiile publice centrale şi locale, care încurajează discriminarea cetăţenilor români de etnie romă faţă de ceilalţi cetăţeni; (4) Producerea unei schimbări pozitive în opinia publică în legătură cu etnia romilor, pe baza principiilor toleranţei şi solidarităţii sociale; (6) Prevenirea discriminării instituţionale şi sociale a cetăţenilor români de etnie romă în accesul acestora la serviciile oferite de societate; (7) Asigurarea condiţiilor pentru garantarea de şanse egale pentru etnicii romi, în vederea atingerii unui standard decent de viaţă". Sigur, înţeleg: e strategia Guvernului, deci formulează ceea ce vrea Guvernul să facă. Observ doar că în această strategie, comunitatea romă e elementul pasiv. Ea nu pare a avea vreo treabă. Poate, eventual, să „suporte" efectele strategiei. Pe de altă parte, obiectivele îmi par un set de gînduri pioase (i.e. cu soluţii incerte). De pildă: cam cum să se „sprijine formarea şi promovarea unei elite intelectuale şi economice din rîndul romilor..."? Să fie trimişi nişte tineri romi să facă doctorate la Cambridge, ca să formeze o elită intelectuală? Să fie substanţial dotaţi (din bani publici) nişte romi cu spirit antreprenorial, ca să formeze o elită economică? Şi cam ce să însemne „atragerea în programe sectoriale de asistenţă şi dezvoltare comunitară"? Adică tot asistenţă? Tot dat bani? Dar în „Deceniul de Incluziune a Romilor – Un An de Preşedinţie Românească iulie 2005 – iunie 2006" citesc (la p. 10): „...Deceniul nu se doreşte a fi o nouă instituţie, nici o altă entitate birocratică; nu este nici un *sac de bani* pentru romi...". Formula trecînd de „atenta supervizare şi coordonare a doamnei Mariea Ionescu, Preşedinte ANR", aş deduce că soluţia „sac de bani" nu (mai) inspiră mare încredere nici la ANR. (Agenţia Naţională pentru Romi, Bucureşti, Decembrie 2006; lucrare bilingvă (Ro.-Eng.) elaborată de către Ştefan Iulian Harda, consilier de integrare europeană în cadrul Agenţiei Naţionale pentru Romi, sub atenta supervizare şi coordonare a Doamnei Mariea Ionescu, Preşedinte al Agenţiei Naţionale pentru Romi. — accesibilă la www.anr.gov.ro/docs/rapoarte/Raport_un_an_de_Presedentie-deceniu.)

Şi acum ajung şi la nelămurirea mea. Dvs. ziceţi – în a doua instanţă: „Personal, nu văd decît o singură soluţie: educaţia. Şcoala. Dar asta înseamnă că, pentru cel puţin două generaţii, nu avem nici o soluţie". Aici sînteţi pe cale să mă pierdeţi: ce înţelegeţi (în acest caz) prin „educaţie"? Înţelegeţi oare „asimilarea culturală"? Cu alte cuvinte, speraţi ca, în două generaţii, enunţul dvs. „tradiţia romă este în violentă opoziţie cu tipul de ordine socială şi juridică europeană" să nu mai fie valabil? Eu asta aş spera, chiar dacă contravine principiului prezervării diversităţii culturale. Chiar dacă n-am (acum) o părere grozavă despre şcoala românească, aş trage totuşi nădejde ca şcoala noastră să le insufle (şi) romilor măcar genul de ambiţii specifice „ordinii sociale şi juridice europene" (parcă se cheamă *achievment orientation).* Dar – mă tem, şi dă Doamne, să mă înşel – comunitatea romă de la noi (cu excepţii, desigur) refuză (tacit, dar ferm) această „asimilare culturală". Însă – făcînd abstracţie de speculaţia anterioară – întrebarea mea cea mare e: cum să se aplice soluţia aceasta? Chiar şi pe termen lung, cum să se „forţeze" educaţia pentru generaţiile noi de romi? (Cred că) oficial, şi acum (şi demult) şcoala primară e obligatorie. Şi? În „Politici Publice pentru Romi. Evoluţii şi Perspective" de Mariea Ionescu şi Sorin Cace (Bucureşti: Expert, 2006. – ISBN 973-618-085-9. – accesibilă la www.anr.gov.ro/docs/publicatii/politici_publice_pentru_romi.pdf), citesc la p. 59: „Educaţia copiilor romi este un domeniu în continuă evoluţie, eforturile conducînd la creşterea cuprinderii în sistemul şcolar, în special în învăţămîntul secundar şi superior. Analfabetismul funcţional rămîne o problemă, mai mult de o treime din romi fiind în această situaţie, la fel ca şi abandonarea şcolii înainte de absolvire. Pe lîngă rata ridicată de neparticipare şcolară, se înregistrează o importantă polarizare a calităţii educaţiei oferite. Ca rezultat al segregării rezidenţiale, şcolile la care învaţă copiii romi, alături de ceilalţi copii săraci, au un nivel scăzut al calităţii corpului profesoral şi al condiţiilor de învăţare". Nu contest, dar: acum vreo opt ani, cînd fiul meu intra la liceu (liceu de vază, în buricul tîrgului), în clasa lui au fost înscrişi (fără admitere) patru copii romi. În doi ani, nu mai rămăsese nici unul dintre aceşti discriminaţi pozitiv. Au abandonat, n-au fost excluşi.

Eu sînt mirat că n-am auzit niciodată ca autorităţile să ceară ceva (ritos) liderilor comunităţii romilor. Poate nu sînt eu la curent. Dvs. aţi auzit să li se ceară „regelui", „împăratului", bulibaşilor, şefilor Partidei Romilor etc. să-şi preseze „supuşii" ca măcar să-şi trimită copiii la şcoală?

În concluzie: ne resemnăm?

Dan MATEI
(dan@cimec.ro)

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Limbajul obscen**
- **Şefu'**
- ***Coaching* sau terapie**

Nr. 203: Articolul
lui Cezar Paul-Bădescu,
„O presă proastă"

Un articol nepărtinitor

Domnule Cezar Paul-Bădescu,

Mă numesc Viorel Banu (70) şi vă urez un an nou cu sănătate. Sper ca realizările să vină pe parcurs şi să vă aducă bucurie şi prosperitate.

Am citit, cum de altfel citesc în permanenţă *Dilema veche,* articolul dvs. „O presă proastă". Este o *rara avis* în presa noastră un articol scris fără umori, nepărtinitor.

Aş remarca şi eu cîteva lucruri, şi anume:

a. L-aţi aşezat pe dl Robert Turcescu printre cei buni. Mă tem că dl Turcescu a devenit prea justiţiar şi deţinător al adevărului absolut. Emisiunile dlui sînt apăsătoare şi aproape de a transmite ura.

b. Din cazul Orban, un băiat care cîntă la petreceri şi a ajuns ministru din hazard, s-a făcut o problemă naţională, inducîndu-se forţat, prea forţat, ideea de sacrilegiu. Se poate ca dintr-un banal accident să ocupi spaţiu 7 zile la o televiziune ca *Realitatea TV*? Eu cred că evidenta părtinire nu mai trebuie demonstrată.

c. O parte a elitei intelectuale a trecut cu arme şi bagaje în tabăra dlui Băsescu. Mă întreb ce o să se întîmple cînd preşedintele va avea şi Guvern, şi Parlament pe placul lui? Nu ne-am săturat de satrapi trişti?

Îi citesc pe dnii Ungureanu şi Voinescu şi văd că nu scriu articole despre dl preşedinte decît atunci cînd au ceva bun de spus. Îmi pare rău să văd minţi sclipitoare în slujba unui singur om. Nu aş vrea să aibă deziluzii, dar cine ştie.

Gîndesc că atunci cînd clamezi certitudini, eşti cel mai uşor de manipulat. Şi mai gîndesc că o mulţime de oameni sînt dezinformaţi prezentîndu-li-se ştiri denaturate, răuvoitoare şi mincinoase (chiar prin omisiune sau scoatere din context).

Există undeva o presă 100% onestă? Mă îndoiesc, dar măcar de ar fi la noi în proporţie de 50%.

La vîrsta mea îmi dau silinţa să-mi educ nepotul aşa cum mi-am educat copiii: în spiritul iubirii faţă de oameni şi al adevărului. Observ că sînt contrat cu vehemenţă.

Scuzele mele pentru faptul că v-am reţinut, dar cu greu m-am hotărît să vă scriu.

Cu dragoste,

Viorel BANU

P.S. În filmul *Kovak Box:* Lumea e plină de birocraţi şi de oameni bătrîni care au nevoie să vadă ca să creadă...

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 11.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Țara de plastilină

Cei pentru care patriotismul e o specie a anxietății se tem că integrarea europeană va duce, inevitabil, la diluarea, dacă nu chiar la pierderea identității naționale. Dar, în mod normal, o țară nu-și pierde chipul cînd se alătură altor țări. Dimpotrivă: specificitatea ei se conturează încă și mai abitir prin juxtapunere. O țară își poate însă pierde chipul dacă își pierde articulațiile interne, osatura, structura de susținere. Dacă devine o colecție arbitrară de zgîrciuri, o masă informă, ale cărei contururi se modifică neîncetat, prin intervenții contradictorii. O asemenea țară încetează să mai fie un organism funcțional, cu portret distinct: ea devine o țară de plastilină.

Înainte de a discuta fondul lucrurilor, e de spus că scandalul CNSAS e o monumentală gafă procedurală. Povestea, în rezumat, e următoarea: cineva (Dan Voiculescu) primește, din partea CNSAS, un verdict infamant. Avocatul „victimei“ (Sergiu Andon) atacă verdictul în justiție, dar punînd accentul nu pe nevinovăția clientului, ci pe neconstituționalitatea unei legi și pe neligitimitatea unei instituții. Curtea Constituțională îi dă dreptate avocatului. 300 de inși rămîn pe drumuri și un important simbol post-decembrist – efortul de a defini cu exemple concrete rolul nefast al Securității – e lovit de nulitate. E ca și cum, în urma unui proces pentru furt, se înlocuiește pedepsirea hoțului prin amendarea Codului Penal și prin desființarea pușcăriilor. Dan Voiculescu părăsește ringul, victorios, fără nici o cicatrice. (Las pentru altă dată reflecția asupra acestui personaj, incapabil să pună pe picioare un partid viabil, sprijinit de un vot public cvasi-nul, în ciuda unor mari investiții mediatice, și totuși mereu prezent pe scenă, cu o nefastă eficacitate. Un talent aparte! Genul de talent care nu se poate exersa decît într-o țară de plastilină.) O a doua componentă „neconvențională“ a tărășeniei e nonșalanța cu care un organism juridic prestigios anunță neconstituționalitatea unei legi la *opt ani* după votarea ei în Parlamentul țării. Ți se face frică. S-ar putea ca toate legile statului de drept sau o bună parte din ele să fie strîmbe. Ar putea fi puse în criză legea electorală, legile privind regimul proprietății sau Constituția însăși. Dacă nu acum, mîine. Sau peste opt ani. Sigur, orice lege e perfectibilă, dar perspectiva unei veșnice reformulări pe baze *conjuncturale* e totuși de un postmodernism amuțitor. Ideea că, de ani întregi, trăim cu toții sub o legislație potențial derapantă nu e de natură să ne dea încredere în justiția autohtonă.

În al treilea rînd, frapează suprarealismul argumentației la care recurge Curtea Constituțională pentru a se justifica. Nu pot face comentarii de specialitate. Dar contez pe faptul că „specialitatea“ nu poate lucra împotriva bunului simț. CCR nu pare să perceapă, de pildă, deosebirea dintre „constatare“ și „judecată“. CNSAS nu face decît *să constate* un anumit fapt, sprijinindu-se pe documente. Că această constatare nu are consecințe juridice se vede cu ochiul liber. Legea deconspirării Securității nu este o lege a lustrației. Nici unul din cei „judecați“ n-a avut de tras, în fapt, consecințe specifice. Toți au rămas, impenitenți, la locul lor în Parlament, în partide, în diferite funcții publice. O condamnare explicită nu poate surveni decît pentru „fals în declarații“, în urma unei judecări în instanță. Care va să zică, nu CNSAS e cel care „înfăptuiește justiția“, ci o instituție juridică. CCR mai are o idee, cu totul neobișnuită: a cere cuiva să „judece“ dacă a colaborat sau nu cu Securitatea e a-i atribui o competență pe care nu o are: aceea de a se judeca singur (!?). Cum adică? Înseamnă că, dacă fac vizite neprincipiale nevestei vecinului și mi se cere să recunosc sau nu, mă pot apăra spunînd că n-am competența să mă judec singur. Altă gogoriță: nu e normal ca o contestație să fie analizată de aceeași instituție care a emis documentul contestat. Dar cum altfel? Contestatarul nu se adresează, de drept, celui care a comis nedreptatea? Abia dacă nu e mulțumit de răspuns merge... unde? În justiție, așa cum spune legea. Unde e abuzul? Mai departe: cînd află verdictul, împricinații nu sînt însoțiți de un avocat. Păi, nici cînd primești o amendă de la poliția rutieră nu ești însoțit de avocat. Și nu poți invoca „prezumția de onestitate“, spunînd că, în România, numai justiția poate da verdicte, și că poliția nu se poate erija în „instanță extraordinară“. Nu trebuie să fii însoțit de un avocat cînd ești înștiințat că ai călcat un biciclist.

Nu am atîta spațiu, cîtă materie de discutat există încă. În plus, e foarte obositor să umbli printr-o țară de plastilină, o țară în care totul e posibil, mai ales în zona, principial inflexibilă, a dreptului. De regulă, trei sferturi din internauții de prin ziare mă irită. Dar de data asta am găsit unul care exprimă foarte potrivit situația: „Mi-e frică de Statul român, de Constituția României și de Puterile Statului de Drept, separate sau împreună“. Și mie.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Citim prost, dar schimbăm legi

Nu îmi explic cum de televiziunile române și ziarele patriei au ratat o bună ocazie de a face unul dintre lucrurile care le place cel mai mult: acela de a se lamenta că „sîntem coada Europei“. Sigur, fac asta cît de des pot, pe tot felul de subiecte (avem cele mai puține autostrăzi, cele mai puține WC-uri în mediul rural etc.). Au avut însă la îndemînă un subiect „gras“ și s-au mulțumit să-l consemneze rapid, fără insistențe: raportul PIRLS pe 2006, publicat la sfîrșitul anului trecut.

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study, http://timss.bc.edu/pirls2006/index.html) este o evaluare comparativă realizată din cinci în cinci ani în mai multe țări pentru a verifica abilitățile de lectură ale copiilor care termină ciclul primar. Alături de TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study, care testează abilitățile la matematică și științe, http://timss.bc.edu/) și PISA (Programme for International Student Assessment, www.pisa.oecd.org), constituie instrumentele principale de cunoaștere și analiză comparativă a felului în care elevii din diverse țări acumulează cunoștințele și competențele necesare pentru a se forma ca indivizi și a se putea integra în societate. Ca toate cercetările de acest fel, exprimă o medie statistică rezultată din testarea unui eșantion reprezentativ de elevi; rezultatele nu sînt, așadar, adevăruri absolute și indiscutabile, ci radiografii ale situației la un moment dat. Dar din analiza lor se pot observa tendințele și procesele în desfășurare. Or, din acest punct de vedere, lucrurile sînt clare: stăm prost. În raportul PIRLS din 2001, România se situa peste media internațională, acum este sub medie. Iar din analiza diverselor părți ale testului (care este foarte complex) rezultă că abilitățile de a citi și de a înțelege un text ale copiilor noștri sînt mai slabe decît acum cinci ani. O activitate fundamentală în formarea gîndirii și a capacităților de comunicare – cititul – este în suferință în școala noastră. Cred că acest subiect ar fi meritat să aibă parte, prin studiourile TV și redacțiile ziarelor, de cel puțin tot atîta agitație ca și taxa de primă înmatriculare. E adevărat, pentru a dezbate o asemenea temă era nevoie de ceva mai mult decît sfînta indignare că „este o criză, mă-nțelegi, care poți pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă...“. Era nevoie de o discuție substanțială, de experți care să explice chestiunea, de gîndire pe termen lung. Or, toate acestea – știu, știu – nu fac rating, nu cresc tirajele...

Dar discuții substanțiale nu apar nici în interiorul acelor medii care sînt vizate direct de asemenea studii. Iar gîndirea pe termen lung lipsește aproape total „de pe piață“. Dacă urmărim procesul dezbaterii publice a legilor învățămîntului, observăm că este vorba mai degrabă despre monologuri paralele, în care fiecare – ministru, sindicaliști, profesori, elevi – spune ce are pe suflet. Și, în cele mai multe cazuri, sînt atinse chestiuni punctuale, dacă nu chiar „daraveri de clopotniță“: acordarea unor sporuri pentru profesori, de ce directorul nu poate fi președinte al Consiliului de Administrație al școlii, dacă e bine sau nu să ne dăm copiii la grădiniță de la 3 ani, dacă tezele unice la clasa a VIII-a sînt mai puțin stresante decît testele naționale și altele asemenea. (O bună mostră de „dezbatere“ de acest fel este relatată pe http://www.hotnews.ro/stiri-esential-2221023-legile_educatiei_dezbatute_laude_mistouri_discutii_fara_legatura_subiectul.htm). Nu se discută deloc despre mizele acestor noi legi, despre valorile fundamentale care trebuie să stea la baza procesului educativ, despre „ce fel de absolvenți vrem să scoatem din școli“ și ce trebuie făcut pentru asta. Se discută prea puțin despre programele încărcate, despre faptul că elevilor li se bagă în cap informații cu lopata, dar nu sînt învățați *cum să utilizeze* acele informații, nu sînt stimulați să fie creativi, să găsească soluții personale în rezolvarea problemelor, ci sînt lăsați pradă unui *copy and paste* mental generalizat: ei trebuie doar să reproducă ce li s-a predat, să demonstreze că „au reținut“. Atît. Nu se vorbește nici despre excesiva birocratizare a învățămîntului (mai ales a celui universitar), despre multitudinea de formulare, fișe și tabele care trebuie completate, chipurile, în vederea evaluării calității, dar adesea nu sînt decît simple „bifări“ ale unor cerințe „de sus“, pe care nimeni nu le ia în seamă cu adevărat. Nu se vorbește nici despre puzderia de universități private care au umplut spațiul mioritic și sînt departe de a contribui în vreun fel la calitatea învățămîntului superior. Nu se mai suflă nici un cuvînt despre raportul comisiei prezidențiale pentru educație – un raport care evalua corect sistemul – pentru că ridicola dispută „între palate“ a atins și domeniul învățămîntului: ministrul Cristian Adomniței a dat de înțeles încă din septembrie 2007 că „legile *noastre* sînt mai bune decît raportul *lor*“. Iar toate declarațiile privind „pactul național pentru educație“ nu sînt decît simple vorbe cu care politicienii se împăunează, în speranța că îi vor impresiona pe părinții copiilor stresați de teze și de teste...

Calitatea învățămîntului nu poate porni decît de la *conținuturile* lui și de la *atitudinea* față de educație. Or, România stă prost la ambele capitole. Programele sînt încărcate inutil și nu sînt puse de acord cu cerințele societății de mîine (o societate „bazată pe cunoaștere“, cum se spune prin toate documentele UE). Atitudinea dominantă a publicului este că școala „nu mai e ce-a fost“, prestigiul meseriei de profesor e

în scădere, școlile și facultățile sînt privite ca un fel de „prestatoare de servicii“, care trebuie să le dea absolvenților patalamaua necesară, că pe urmă se descurcă ei... Noile legi ale învățămîntului nu vor schimba nimic esențial, ci doar vor crea haos în sistem prin modificările de formă și organizare (zece clase obligatorii, teze naționale în loc de teste etc.). Faptul că țările Uniunii Europene nu au îndeplinit standardele fixate în 2002 în materie de educație (vezi http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/ features/setimes/articles/2008/01/28/reportage-01) ar trebui să ne dea de gîndit: nu în sensul lamentărilor noastre obișnuite („sîntem coada Europei“ etc.), ci în sensul că, ocupați fiind cu schimbările de formă, deocamdată nu sîntem în stare să observăm chestiunile mari, de ansamblu. Mediocritatea rezultatelor din testele PIRLS și TIMSS demonstrează că, în România a început un proces de sub-educare a elevilor ale cărui rezultate se vor simți acut peste cîțiva ani. Nimeni nu-și va mai aminti, atunci, de ministrul Adomniței și de „conflictul între palate“.

ținerea de minte

„La două dimineața doi unguri intrară într-o tutungerie la intersecția dintre 15th Street și Grand Avenue. Drevitts și Boyle veneau într-un Ford dinspre secția de poliție de pe 15th Street. Furgoneta ungurilor ieșea cu spatele de pe-o alee. Boyle îl împușcă pe cel care conducea și apoi pe celălalt. Drevitts se sperie cînd văzu că erau morți amîndoi.

– Pe dracu', Jimmy, nu trebuia să faci asta. Acum poa' să iasă ditamai scandalu'.

– Sînt niște javre, da? spuse Boyle. Niște imigranți, corect? Cine să facă scandal?

– Poate că de data asta scăpăm în regulă, da' de unde știai tu că-s imigranți?

– Imigranții, spuse Bill, îi văd de la un kilometru.“

(Ernest Hemingway,
Zăpezile de pe Kilimanjaro și alte povestiri,
traducere din limba engleză și note
de Ionuț Chiva, Editura Polirom, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Vizita de patru ore

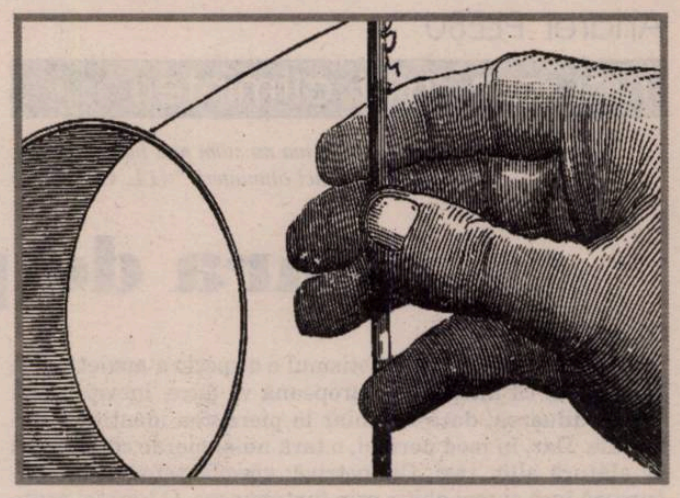

„Niciodată nu am fost atît de obosit ca acum, cînd călătoresc cu Nicolas Sarkozy“ – mărturisea un jurnalist francez în extrem de scurta vizită pe care președintele Franței a făcut-o la București. „E întotdeauna pe fugă, întotdeauna agitat, nu știi cînd termină o întîlnire sau cînd își schimbă programul.“

Cei care l-au însoțit pe Sarkozy la București au avut ocazia să simtă ritmul infernal pe propria piele: șeful statului francez a stat ceva mai mult de patru ore, timp în care s-a întîlnit cu Traian Băsescu, cu Călin Popescu Tăriceanu, a ținut un discurs în fața Parlamentului și a participat și la o recepție cu „expatriații“ francezi. Ziariștii de-abia aveau timp să-și tragă sufletul că și plecau în altă parte. „Cînd îmi scriu articolul?“ – întreba, exasperat, un confrate.

O oarecare exasperare am simțit și la autoritățile române. Cu doar trei zile înaintea voiajului, au fost anunțate că durata a fost scurtată. Vizita trebuia să dureze șapte ore, apoi cinci, pînă la urmă a durat patru. Motivul? Înainte să vină la București, Sarkozy s-a gîndit să treacă pe la o uzină siderurgică din Franța, în dimineața zilei de luni. Ca urmare, planul călătoriei în România a fost dat peste cap: dejunul pe care urma să-l ofere președintele Băsescu la Casa Capșa s-a transformat în prînz de lucru la Palatul Cotroceni, iar vizita la Muzeul Național de Artă Contemporană – unde sînt expuse și opere franceze – a fost pur și simplu anulată.

Nu se poate spune că vizita nu a avut și substanță. În primul rînd, cei doi președinți au semnat „parteneriatul strategic“ despre care scria *Dilema veche* săptămîna trecută. E un document-cadru care va permite României și Franței să-și dezvolte relația în Uniunea Europeană în domeniile care le interesează, cum ar fi agricultura, apărarea și energia. Atît Sarkozy, cît și Traian Băsescu au subliniat că România este prima țară cu care se semnează un astfel de parteneriat, pe o durată de cinci ani. Va fi interesant de văzut dacă va căpăta și substanță, mai ales că guvernele sînt cele care se vor ocupa de acest aspect. În principiu, în această primăvară, premierul Tăriceanu ar trebui să facă o vizită în Franța.

Am notat și două elemente surpriză. E vorba, în primul rînd, de anunțul că grupul Gaz de France va intra în proiectul Nabucco. Compania franceză era de multă vreme interesată de proiect, dar Turcia se opunea, din cauza refuzului Franței de a o primi în Uniunea Europeană. În al doilea rînd, merită remarcată declarația lui Sarkozy, care a spus că „Moldova are vocația de a intra în Uniunea Europeană“; e pentru prima dată cînd un șef de stat occidental se pronunță atît de clar în privința acestui subiect. După cum se știe, România pledează de multă vreme pentru aderarea Moldovei, cîteodată chiar împotriva voinței autorităților de la Chișinău.

Chiar dacă relația dintre România și Franța pare relansată, președintele Băsescu susținînd că Bucureștiul va fi un „partener de excepție“, atunci cînd Parisul va deține președinția Uniunii Europene, în a doua jumătate a anului, există un punct de divergență important: Kosovo. La Palatul Cotroceni, Nicolas Sarkozy a spus tranșant că „independența Kosovo e inevitabilă“. La fel de tranșant a fost și Traian Băsescu, cîteva secunde mai tîrziu: „România se opune independenței, fără o rezoluție ONU“. Ambii șefi de stat vor ca Europa să se exprime pe o singură voce, în problema Kosovo. Nu au spus însă și cînd va fi posibil.

A urmat discursul în Parlament: bine structurat, pornind de la tradiționala prietenie franco-română și încheind cu prioritățile Franței în Uniunea Europeană. Sarkozy le-a spus românilor ceva ce le-a făcut plăcere (după ce Jacques Chirac îi îndemnase să tacă în urmă cu cîțiva ani): „Nu cred că există țări de categoria întîi și altele de categoria a doua, țări care au voie să vorbească și altele care trebuie să tacă“. După cum remarca însă un deputat român, „faptele sînt cîteodată altele decît vorbele; în urmă cu o săptămînă, la Londra a fost organizat un mini-*summit* la care au participat doar șefii guvernelor din Marea Britanie, Italia, Franța și Germania, dovadă că există în continuare o diferență între cei mari și cei mici“.

După ce a strîns cîteva mîini la recepția organizată pentru comunitatea franceză din București, Nicolas Sarkozy s-a urcat în avion. Exact cu 11 ani în urmă, în februarie 1997, Jacques Chirac făcea prima sa vizită în România. Fostul președinte francez a stat atunci aproape două zile la București și la plecare și-a cerut scuze pentru o vizită atît de scurtă. Timpurile s-au schimbat.

Știri nebăgate în seamă

● **De unde vine Schwartzmann?** Ghenadii Gudkov, deputat, fost agent KGB, susține că angajaților Serviciului de Securitate rus le este interzis să aibă activități economice în afara instituției. Dar conform unei vechi înțelepciuni, concluzie impusă de viață, nimeni nu părăsește, cît este încă viu, Serviciile: „nu există fost cekist“ – spunea Putin în anul 2000. (Numele Serviciilor a evoluat de la Ceka la KGB, pînă la FSB de azi.) Oamenii de afaceri din Occident consideră că afaceriștii proveniți din Servicii sînt apreciați pentru că știu limbi străine, se pricep să valorifice ocaziile, se descurcă în mediile internaționale. Se apreciază că rușii legați de FSB ocupă un loc important în afacerile mondiale (Boeing și Exxon Mobil au refuzat să comenteze). Într-un interviu acordat publicației *Kommersant,* Oleg Schwartzmann a spus că afaceri cu străinii nu fac conducătorii FSB, ci membrii familiei lor. Grupul său, FinansGrup a cumpărat acțiuni în Rusia, la un preț modic, pentru că „se știa de unde vin eu“. Purtătorul de cuvînt al Kremlinului zice că Schwartzmann minte, dar lista „foștilor“ kaghebiști cu participații importante în băncile și companiile străine instalate în Rusia e lungă. Poate e adevărat că unii, cum ar fi însuși Schwartzmann, se dau drept kaghebiști ca să nu rămînă pe dinafară (după *International Herald Tribune,* 18 dec. 2007).

● **Un viciu rău mirositor.** S-a împlinit o lună de cînd a început să fie aplicată în Franța legea anti-tabac, interzicînd fumatul în toate locurile publice. Legea se aplică, aerul a devenit mai curat, deși în cafenele persistă mirosul de tutun rece, lăsat de generații. Covîrșitoare au devenit însă mirosul de transpirație, umezeala și aerul închis. Pentru a evita scăderea numărului de clienți, patronii au instalat afară acoperitori din material plastic, la adăpostul cărora se „mai poate trage una“, alții s-au aprovizionat cu pături sau cu veste calde. E un du-te vino necontenit, în care mulți ies la o țigară, dar pleacă fără să plătească, alții nu-și mai găsesc băutura de-abia începută, a sporit vînzarea scrumierelor de buzunar. Obiceiurile se modifică, viciile rămîn. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Generația Nico

S-a dat bine CD-ul cu muzică patriotică din *Jurnalul Național*. Merg bine și filmele de epocă, cu minimum 20% „tovarăși“ în coloana sonoră. Acum cîteva zile, un studiu zicea că Nicolae Ceaușescu e la televizor măcar o dată la trei zile, pe vreun canal. Pe stradă, ne ies în cale mulți oameni la 40 de ani, născuți datorită semnăturii lui, la școală, cartea de istorie de clasa a patra ne cere, cu vocea lui, „să cinstim memoria strămoșilor cu jertfe de sînge“.

Generația Nico e generația mea. L-am detestat cît am putut, apoi am rămas fără obiectul urii. Am încercat o vreme cu Iliescu, dar parcă nu era același lucru. Cu vremea, am început să ne obișnuim așa, fără o țintă pe care să dăm vina. Acum sîntem într-o stare bizară: am început să-l iubim (oribil cuvînt, știu!) pe moșul acela nervos cu cușmă de oaie, pe dobitocul acela patent, care a reușit cumva să se asocieze definitiv cu tinerețea noastră, tot la fel cum Coca-Cola e băutura favorită a lui Moș Crăciun.

Soția mea îi spune Pif, pentru că în vremea aceea oamenii puternici duceau acasă copiilor lor revista franțuzească *Pif,* cu tot cu *gadget*. Copiilor trebuie să le explicăm acum, fără să fim siguri că o să ne creadă pe cuvînt: „a fost un om rău...“. E ca un basm, în care părinții lor au trăit și-acum se chinuie să găsească un motiv pentru care n-au cunoscut personal un balaur. Sau un dragon. Sau un Power Ranger.

Nicolae Ceaușescu e în mintea oamenilor exact cum au prezis poeții de curte, acum senatori și deputați: „ca un far călăuzitor“. La el ne raportam cînd ne luăm mașină străină („ce s-ar fi enervat Nea Nicu' să afle cîtă valută am prăpădit!“), cu el în minte trecem granița de stat („al dracului, nea Nicu, din cauza lui a trebuit să ajung în Grecia la 30 de ani!“), pentru el facem cumpărături și-n ziua de azi: încă un casetofon inutil, tocmai pentru că nu l-am avut la timp pe ăla, cel mai dorit și niciodată importat (Nico plătea datoria externă!). Vorbim despre el la o cafea espresso, el care a inventat Nechezolul. I-am chemat spiritul în noaptea de Anul Nou, să se enerveze ce bine ne distrăm în hotelul în care doar prințișorul Nicu avea voie să rîdă tare, la etajul 22...

Acum cîteva zile s-a pus din nou problema să-l dezgroape. Ca jurnalist liber, evident că m-am pomenit dorindu-mi o exclusivitate pe care să o prezint, ca un fel de George Marinescu contemporan. Oasele lui Ceaușescu la televizor: pe ce puneți pariu că făceau rating mai mare ca Revoluția?

Tot săptămîna trecută, 500 de oameni au ieșit în stradă în locul pe care acum îl numim Piața Universității, la fîntînă. E ce-a mai rămas din societatea civilă în stare de funcționare și protest. Restul erau la schi, la muncă în Viena, la televizor, la petrecerea de ziua onomastică a vreunui decrețel, acum om serios, cu chelie și abonament la *Dilema veche*. Ca în bancul acela de la Radio Erevan: din cauza vremii nefavorabile, războiul pe viață și pe moarte pentru CNSAS se va desfășura la sală. Sala de la Palatul Victoria.

Bizar, nu? Ar fi trebuit mai degrabă să ne obsedeze trecutul acela subteran, dosarele în care n-am avut voie să ne uităm, pofta de a pune lucrurile la locul lor, de a așeza lumea în două rafturi mari, ticăloși și curați... La nivel de mase, însă, lumea se desparte în Steaua și Dinamo, Gigi și Băse, manele și hip-hop, bani și sărăcie, BMW și Mercedes, Spania sau Italia, cocaină sau *ecstasy,* furt sau omor, șpagă sau prostie. Astea sînt extremele noastre morale. Și deasupra lor, ca un rabin de Scorniceşti, duhul lui Nico împarte, dacă nu dreptatea, atunci măcar o privire severă.

De care ne e dor. Așa cum imigrantului îi e dor de rudele rămase acasă, și cărora le trimite poze în fața casei, cu mașina trasă demonstrativ în *driveway*. Ceaușescu a rămas acolo, în țara tinereții noastre, și chiar dacă nu ne mai răspunde, noi tot îi scriem. În fiecare zi.

„Dragă Nico, astăzi mi-am luat plasmă. Se vede extraordinar *Dacii* în ea!“

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Victoria lui Tadici

Pentru a-i identifica mai uşor pe candidaţii sîrbi la preşedinţie, presa mondială le-a lipit etichete: Tadici – pro-occidental, pro-european, Nikolic – naţionalist, pro-rus. Acest tip de definire conţine o bună doză de aproximaţie: şi Vojislav Kostunica fusese declarat democrat şi pro-occidental cînd s-a prezentat în alegerile din 2000 împotriva lui Miloşevici, dar acum, devenit premier, i-a refuzat sprijinul lui Tadici, tocmai pentru a nu pierde susţinerea electoratului radical. Mitul Kosovo, „leagăn al naţiunii sîrbe", influenţează balanţa politică a zilei, obturînd realitatea: din 1999, Serbia nu-şi mai exersează nici un fel de prerogative ale statului naţional în acest teritoriu, guvernat de organisme internaţionale şi de trupele lor.

Duminică, prezenţa masivă la vot (67%) a întors rezultatele din primul tur şi l-a dat cîştigător pe Tadici, la o mică diferenţă faţă de contracandidatul său, care s-a declarat înfrînt. Tomislav Nikolici, liderul Partidului Radical, naţionalist, şi-a început viaţa de adult lucrînd într-un cimitir şi este poreclit „cioclul". Nu este exclus ca această conotaţie lugubră să-i fi răpit un număr de voturi. Oricum, presa şi diplomaţia europeană au salutat victoria lui Tadici, considerînd că acesta e mai apt să conducă Serbia pe un itinerar lipsit de primejdii spre o Europă paşnică şi eventual unită. Deşi economia şi conflictele sociale sînt departe de a merge pe pilot automat (un milion de şomeri, salariul mediu 665 de dolari pe lună), miza principală a alegerilor a fost tot regiunea Kosovo. Cîştigătorii alegerilor din noiembrie din Kosovo au acceptat să proclame independenţa regiunii după cel de-al doilea tur de scrutin al alegerilor din Serbia. Problema nu era dacă, problema era cînd. Independenţa regiunii locuite de albanezi a fost inacceptabilă pentru ambii candidaţi şi este inacceptabilă pentru electorat. E adevărat că Tadici a vorbit mereu despre strîngerea legăturilor cu Statele Unite şi Europa şi a declarat că, deşi are „un plan de acţiune" nu va recurge la soluţia militară dacă regiunea Kosovo îşi va declara independenţa. Nikolici era doar pentru o tactică diferită: „Doresc să ne ajute Uniunea Europeană şi vreau investiţii în Serbia, dar am o singură pretenţie: nu vă atingeţi de Kosovo", declaraţie făcută la televiziune, la întoarcerea dintr-o vizită la Moscova, unde, însoţit de fratele lui Slobodan Miloşevici, s-a întîlnit cu Medvedev şi a tratat contractul cu Gazprom. Era un fel de a combate propaganda rivalului său care susţinea că victoria naţionalismului va însemna din nou conflicte, izolare şi discriminare. Rusia a promis că va bloca în Consiliul de Securitate recunoaşterea independenţei regiunii Kosovo, ceea ce i-ar asigura nu doar devotament (sentiment fără valoare politică), ci şi anumite privilegii economice, iar „indiscreţia" cu privire la planurile de instalare a unei baze militare pe teritoriul Serbiei readuce vînturile războiului rece în inima Europei.

În această încîlceală politică, în care Rusia e decisă să-şi refacă influenţa europeană, decisiv va fi ceea ce se va întîmpla la faţa locului. Dacă proclamarea independenţei va fi însoţită de acte de violenţă, e mai mult decît probabil că sîrbii concentraţi în zona de Nord vor dori să-şi proclame la rîndul lor independenţa, în vederea alipirii la Serbia, mişcare nu fără consecinţe în Bosnia, Macedonia şi în alte ţări şi teritorii rezultate din descompunerea Iugoslaviei şi probabil a Uniunii Sovietice. Va fi nevoie de multă îndemînare şi tact diplomatic pentru a găsi soluţia satisfăcătoare, fără a leza orgoliul nimănui, a adversităţilor ireductibile dintre sîrbi şi albanezii majoritari în Kosovo.

Istoricii discută despre rădăcinile răului: Iugoslavia lui Tito e idealul la care ar trebui să se întoarcă popoarele fostei Federaţii sau este rădăcina răului, marcînd tragedia unor popoare? Între faţada înţelegerii şi fondul solid de neîncredere s-au născut frustrările de unde au pornit luptele, masacrele, asasinatele politice, răsturnările, pe care s-au apucat să le rezolve aventurieri în politică şi politicieni pentru care orice decizie e o aventură. ■

globul cubic

Lista cu cei răi

Pe de o parte, discursul public afirmă caracterul universal al principiilor democratice, promiţînd tuturor celor care le vor face eficiente în ţările lor o viaţă îmbelşugată şi liberă. Pe de altă parte, ţările democratice sînt legate prin importante contracte comerciale, ba chiar prin alianţe militare de dictatori, ei se agită cu sprijinul Occidentului, mimînd lupta împotriva terorismului, dar depun eforturi susţinute pentru anularea opoziţiei, fie ea politică, fie că e vorba de tentaţiile naţionaliste ale unor populaţii care vor democraţia lor, nu a vecinului. „Aproape niciodată democraţia n-a fost mai aclamată, dar şi mai atacată, atît de promovată, dar şi atît de disprețuită şi – cel mai important – atît de dezamăgitoare" – afirma Kenneth Roth, directorul executiv al organizaţiei de supraveghere a drepturilor omului, Human Rights Watch (HTW).

Raportul anual al organizaţiei surprinde această realitate neomogenă, unde cuvintele nu se potrivesc cu vorbele şi despoţii mascaţi în democraţi (Musharraf în Pakistan, Putin în Rusia, Mubarak în Egipt) sînt parteneri legitimi şi doriţi de liderii lumii occidentale, dar şi de cei ai ţărilor mici şi mai sărace: ele văd în această apropiere o cale de dobîndire la un preţ modic a unor resurse absolut necesare. „Washington-ul şi guvernele europene ar accepta rezultatul celor mai dubioase alegeri, atîta timp cît învingătorul este un aliat strategic sau comercial." Cele 569 de pagini ale raportului din anul acesta inventariază încălcările drepturilor omului şi arată că acceptarea de către Occident a rezultatului alegerilor fraudate din Kenya a contribuit la oribilele violenţe tribale, cu mii de morţi şi refugiaţi, copleşind, de peste o lună, regiunea. „La fel s-a întîmplat şi cu zece luni în urmă în Nigeria, cînd accesul la putere pe calea violenţei a fost acceptat pe scena internaţională" – continuă Kenneth Roth. Ţările cu cea mai mînjită carte de vizită: Coreea de Nord, Birmania, Zimbabwe, China, Afganistan. Reiese că dacă un popor sau altul preferă statul de drept, multipartidismul, libertatea de opinie, nu îi rămîne să conteze decît pe el însuşi. Cei din afară îi vor sprijini pe cei care le favorizează interesele: ale lor, nu ale ţării. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Oameni politici, oameni de stat

Se spune, pe bună dreptate, că ceea ce distinge un om politic de un om de stat este *viziunea*. Omul politic este mereu învăluit de ceaţa politichiei zilnice – nu poate, nu are cum sau pur şi simplu nu este interesat să vadă un *poimîine*. Copleşit de complicaţiile prezentului, omul politic gîndeşte şi acţionează în imediat, sfîrşind prin a crede că în asta constă arta politicii: un fel de descurcăreală, cu cît mai onorabilă, cu atît mai performantă. Dimpotrivă, omul de stat are o proiecţie pe termen lung, are un ţel, are un plan şi elaborează, zilnic, strategii pentru împlinirea planului. Omul politic e incapabil să spună cum vrea să arate ţara lui peste două zile – el poate răspunde numai pentru *imediat*, el se blochează într-un *de azi pe mîine* orb, el e robul detaliilor zilei. Omul de stat lucrează în imediat pentru împlinirea unui plan de perspectivă – subordonează ceea ce face astăzi unui plan pe care îl va împlini poimîine. Mă grăbesc să precizez că această tipologie e pur descriptivă şi nu implică nici o judecată. Oamenii de stat sînt admirabili numai în măsura în care planul lor este uman. Dictatorii sînt, toţi, oameni de stat. În acelaşi timp, oamenii politici nu sînt necesarmente blamabili. Grija pentru prezent înseamnă grija pentru contemporani. Retorica sfidătoare a „generaţiei de sacrificiu" vine din arsenalul omului de stat, şi nu al omului politic. Pe de altă parte, nu e mai puţin adevărat, aşa cum dintre oamenii de stat se aleg tiranii, tot dintre ei se aleg şi marii binefăcători ai lumii. Din specia omului politic se pot alege fie lichele mărunte, fie parlamentari ori miniştri decenţi, care îşi văd de treabă cu seriozitate. În fond, lipsa viziunii mărturiseşte lipsa unei anverguri date, mai întotdeauna, de combinaţia dintre credinţă şi curaj. Planul de ordonare a lumii care se află sub puterea lui poate fi clădit de politician numai dacă el însuşi crede atît de mult într-un set de valori, încît le vrea socialmente obiectivate. Iar perseverenţa în realizarea planului cere curaj, mult curaj. Omul politic e mai tranzacţionabil, mai ponderat în credinţele sale şi mai firav în curajul său. Este, cum ar spune Burke, omul pentru care politica este „prudenţă şi practicalitate".

După aceste categorii, diagnosticul scenei politice româneşti se pune imediat: nu există oameni de stat şi e plin de oameni politici.

Ne lipsesc oamenii de stat, din cel puţin două motive. Primul ţine de noi înşine. O viziune politică e imposibil de formulat şi cu atît mai puţin de urmat, dacă nu există caracter. Şi credinţa fondatoare, şi curajul perseverenţei sînt chestiuni de caracter, iar societatea românească a încetat să mai producă programat caractere, aşa cum face orice corp social sănătos. Fibra morală a României e profund deteriorată. Caracterul e ultimul lucru care se mai caută şi primul lucru la care se renunţă. Prin urmare, caracterele care există nu sînt produse ale maşinăriei sociale, ci fie ale familiei, fie ale bisericii, fie ale unui autodidacticism, cu atît mai lăudabil cu cît e mai improbabil. Deci, producţia de caractere, fiind de serie mică, nu poate alimenta politicul – spaţiul cel mai neprietenos cu oamenii de caracter.

Al doilea ţine de un spirit al timpului. Nicăieri în spaţiul occidental nu mai există oameni de stat. Ultima garnitură a acestei clase s-a epuizat la finele anilor '80 şi în primii ani ai ultimului deceniu al secolului trecut, după ce dominaseră politica lumii vreme lungă: Reagan, Thatcher, Mitterrand şi Kohl. Tot un om de stat a fost şi Mihail Gorbaciov, numai că planul său (revitalizarea socialismului prin recuperarea umanismului) nu a reuşit. Acum, oamenii de stat se află în afara perimetrului NATO-UE. Cultura politică occidentală contemporană pare a fi un mediu nefertil pentru oamenii de stat. Oamenii de stat ai momentului sînt pe alte coordonate culturale. În Rusia, e Putin. În Asia, sînt Ahmadinejad şi Hu Jintao. În America de Sud e plin de oameni de stat. Aproape fiecare preşedinte este, acolo, un om de stat, iar turbulenţa politică fără de sfîrşit pe continentul lui Márquez şi Llosa poate fi explicată şi prin faptul că aproape nu există oameni politici. În fine, în Africa, vremea leilor a trecut. Probabil că Nelson Mandela a fost ultimul om de stat african şi va mai trece ceva vreme pînă va mai apărea unul. Aşadar, în lume, în general, şi, mai ales, în lumea din care facem parte, vremea oamenilor de stat a trecut.

În ţările europene, a apărut un substitut pentru oamenii de stat: birocratul convertit la politică. Omul cu o carieră

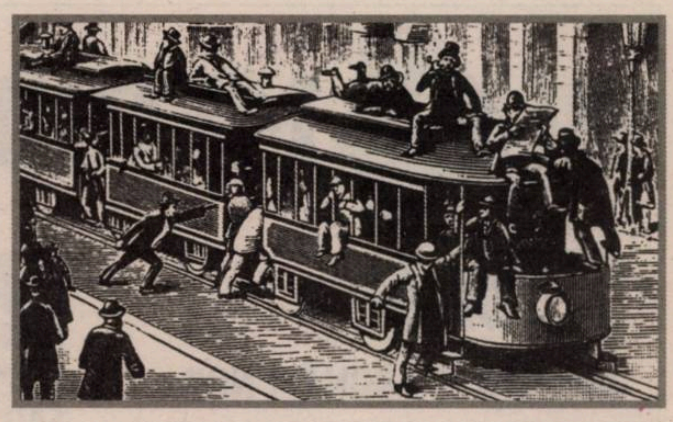

consistentă undeva – într-un minister, de pildă – recrutat în contexte instituţionale politice precum Parlamentul sau Guvernul. Produsul birocraţiei bruxelleze care, revenit în ţara de origine, devine lider de partid, de minister sau de guvern este, şi el, un caz al acestei tipologii. E ca şi cînd instituţiile livrează singure oamenii care le conduc. Un moment kafkian, în care birocraţia se autonomizează într-atît încît nu doar că scapă de sub controlul umanului, dar produce singură tipul uman care o guvernează, se petrece sub ochii noştri. Nu e de mirare că ideile politice devin tot mai palide, şi idealurile, tot mai imposibile. ■

ready made

„[...] Asachi [...] încearcă o definiţie a telegrafului: «un instrument prin carile cu minunată iuţală se împărtăşesc din loc în loc veştile şi poruncele. Telegrafurile să aşază pe turnuri şi pe dealuri în linie dreaptă spre locul unde are să agiungă împărtăşirea novetalei, şi este alcătuit din oarecari grinzi prinse în încheieturi, cari prin mişcările ce li se dau, alcătuiesc feliuritele forme, fieştecare însămnătoare de vreun cuvînt sau lucru; pe aceste semne le împărtăşeşte fieştecare Telegraf vecinului său pînă agiung la locul cuviincios unde sosind se dezleagă noima împărtăşirii»."

(Barbu Lăzăreanu, *Cu privire la...*,
Editura Minerva, 1971)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

79°

Răzuie stelele de mare
iar cînd (şi dacă) eşti
apt a găsi, în fiecare
dintr-însele, trei peşti,

valoarea cărora e funcţie
de ce culoare au:
verzi, roşii,-albaştri (în
conjuncţie cu zodiilè sau

cu chakrele), anume 1,
sau 5 şi,-n fine, 2
eurocenţi, — iar dacă Bunu'
Mnezeu nu dă-napoi,

trei semne de-ntrebare,-n locul
marcat, ai să nimèri,
prin care debloca-vei jocul
ce-l începuseşi eri,

jucînd, întîi, doar o repriză
pe zi, – iar după, *x*...
Şi vezi că-ţi face o supriză
rubrica *Tips & Tricks*.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La miliţie

Într-o seară de vară, pe cînd aveam vreo 18 ani, înainte de 1989, mă întorceam acasă la bunica mea, într-un orăşel de provincie. Fusesem la un amic, ascultasem muzică şi stătusem la poveşti. Se întunecase deja şi am întins pasul pe o stradă pustie deasupra căreia se întindea o arcadă de castani foşnitori. La un colţ însă, mi-au ieşit în cale doi miliţieni. Unul mai bătrîn, plutonier major (de-abia învăţasem şi eu gradele, fiindcă mă pregăteam de armată), celălalt, un elev (fruntaş) cu AKM-ul agăţat de umăr. Pe vremea aceea cam aşa arăta o patrulă clasică de miliţie. *Majurul* mi-a cerut „bolentinul de indentitate" pe care, spre ghinionul meu, nu-l aveam. „Hopa..." – a zis elevul cu o privire satisfăcută, apropiindu-se foarte mult de mine şi privindu-mă fix în ochi. Plutonierul l-a îndepărtat uşor cu mîna şi a început să-mi pună tot felul de întrebări: cum mă cheamă, ce caut acolo, de unde sînt, la cine stau. Auzul faptului că sînt din Bucureşti a părut să le întărească nu ştiu ce suspiciuni care umblau prin mintea lor de miliţieni. „Hai la secţie să ne lămurim" – a zis plutonierul major şi a luat-o înainte, în ciuda protestelor mele. Elevul a rămas în spate şi a început să mă îmboldească să merg încotro voiau ei. La un moment dat, mi-a dat chiar un brînci şi mi-a spus cu o răutate incredibilă: „O să te caci verde în noaptea asta – şi după o pauză – dacă minţi". Am reacţionat cît puteam de vehement chiar acolo pe stradă şi l-am atenţionat pe cel bătrîn că nu sînt motive să fiu lovit. El a mormăit „hai, hai" şi a continuat să meargă. Elevul mă ţinea brutal de mînă. Avea o faţă pătrată şi fălcoasă, ochi albaştri şi mesteca gumă (o mutră de neuitat). De prisos să mai descriu furia şi ciuda pe care le-am simţit atunci, aflat între cei doi în uniformele lor albastre. Am ajuns la secţie, unde m-a luat în primire un tip în civil care m-a percheziţionat din cap pînă în picioare şi a tras de talpa adidaşilor cu care eram încălţat, încercînd s-o desprindă. Nu ştiu dacă într-adevăr căutau ceva anume sau voiau doar să-şi dea importanţă. Eu le spusesem între timp că fusesem la un amic al cărui nume de familie am avut grijă să-l pronunţ răspicat. Ştiam că părinţii lui erau destul de cunoscuţi în acel orăşel şi aveau o oarecare influenţă. Le-am dat numărul de telefon al bunicii şi le-am spus că pot verifica identitatea mea. M-au dus într-o cameră goală, luminată de neoane puternice, în care era doar un scaun de lemn, maro închis, cu un spătar rotunjit, tipic pe atunci prin instituţiile statului comunist. Mi-au spus să aştept. Cred că nu citisem la acea dată *Procesul* lui Kafka. După cîteva minute, spre disperarea mea, a apărut elevul. Şi-a apropiat faţa de a mea, privindu-mă cu sadism, aşa cum făcuse şi pe stradă, şi m-a întrebat cu voce joasă: „Ce mai faci?". I-am susţinut privirea cu tupeu, ceea ce l-a scos din minţi. Mi-a ars un şut cu bocancul sub genunchi, după care a dispărut. Am ieşit din camera aceea şi am început să strig după şefii lui. Am dat nas în nas cu civilul. I-am explicat că nu înţeleg de ce sînt ţinut acolo şi maltratat şi de ce nu mi se verifică datele mai repede. Mi-a dat un răspuns care m-a lăsat perplex: „Verificăm datele numai dacă şi cînd vrem noi". Am fost obligat să mă întorc pe scaun, unde am mai stat vreo oră, timp în care era cît pe ce să mai am o rundă cu elevul de la şcoala de miliţie. A urmat apoi un telefon, dat de plutonierul major la bunica mea, care avea pe atunci mai bine de 80 de ani. Am ascultat şi eu ce spunea miliţianul şi încă mi-aduc aminte fiecare cuvînt: „De la miliţie vă sunăm, *doamnă*... Aveţi un nepot?... Nu, n-a păţit nimic, e la noi... Păi, umbla la o oră tîrzie printr-un loc nepotrivit... Ştim noi mai bine... O să-i dăm drumul să vină acasă... Scuzaţi deranjul". Am ieşit pe poarta secţiei cu ochii întunecaţi de lacrimi. A doua zi, bunica dădea telefon după telefon, încercînd să găsească o cale de a-i reclama pe nemernici. Înţelesese din primul moment situaţia. Mi-aduc aminte că a reuşit să vorbească cu o rudă a unui mare securist din oraş. Acela i-a transmis că dacă se mai întîmplă aşa ceva vreodată, să ne folosim de numele lui, care se pare că era cunoscut şi temut de miliţieni. Timp de vreo săptămînă n-am văzut în faţa ochilor decît miliţieni cu fălcile zdrobite. Cu toate astea, eu eram cel care avea sub genunchi o umflătură cît o minge de tenis.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se retumează.
Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 luni abonament

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon .....e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate .....judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Conţopism de nişă

– Domnule profesor, îmi pare rău, dar nu vă pot valida dosarul de autoevaluare. Trebuie să completaţi toate cîmpurile din tabelul Excel, altfel, v-am spus, nu se ia în considerare...

– Dar sînt lucruri pe care pur şi simplu nu am cum să le ştiu. „Factorul de impact al revistei", de pildă. Am întrebat-o şi pe directoarea revistei *Anthropologie et Sociétés,* probabil cea mai importantă revistă francofonă de specialitate din Canada, şi nici ea nu ştia. Apoi, numărul de citări, pe autori, anul şi luna citării etc. Habar n-am. Am găsit cîteva, mai ştiu de la nişte colegi că m-au citat cu una sau alta, dar mi-ar lua mai mult timp să îi întreb decît să scriu un alt articol. Şi, oricum, ar fi o cifră cît se poate de aproximativă.

– Nu am ce face – mi-a răspuns persoana însărcinată cu această operaţiune la universitatea unde lucrez. Înseamnă că nu obţineţi nici un punctaj şi asta va scădea punctajul întregii facultăţi.

– Bine, dar am publicat două cărţi în această perioadă, am coordonat trei volume şi am editat un volum în străinătate – am încercat eu să mă apăr.

– Acestea nu se pun.

–?!

– CNCSIS-ul nu ia în considerare şi cărţile de autor.

– Cum adică?

– Nu ştiu, nu înţeleg, am întrebat şi eu, dar nu mi-au răspuns. Probabil că o să revină, dar deocamdată aşa stau lucrurile.

Nu, aceasta nu mai este o „poveste" (vezi numărul anterior al *Dilemei vechi)* pe care fiecare este liber să o interpreteze cum vrea. Este relatarea seacă a unei discuţii cît se poate de reale şi expresia cît se poate de explicită a unei „nesupuneri civice": am refuzat – şi voi refuza în continuare – să completez o asemenea fişă naţională de autoevaluare, cu riscul de a fi dat afară din învăţămînt pentru lipsă de activitate calculabilă. Mai mult, este un îndemn cît se poate de public la „nesupunere civică": acceptarea orbească a unor asemenea reguli de funcţionare mi se pare o ruşine pentru întreg învăţămîntul românesc şi toţi slujitorii săi.

Nu, de asemenea, nu este doar vechea boală românească a formelor fără fond. Nu este vorba atît despre înfiinţarea unor noi instituţii (necesare) în speranţa că acestea îşi vor genera, cu timpul, prin însăşi funcţionarea lor iniţial în gol, conţinuturile avute în vedere. Nu este vorba despre CNCSIS, ARACIS sau alte organisme similare ca atare. Nu, acest lucru chiar este necesar într-o perioadă de schimbări sociale atît de radicale, iar Lovinescu s-ar putea să aibă şi el partea sa de dreptate în această problemă. Schimbînd limbajul, nu este vorba nici despre „simpla" birocraţie, căci aceasta are şi partea sa bună, de raţionalizare şi standardizare a unor activităţi generale şi repetitive. Nu, este pur şi simplu un conţopism de nişă, ca să spun aşa. Şi, mai exact, este un soi de *e-conţopism,* aliniat adică la mijloacele tehnice actuale.

Să mă explic.

Intenţia de a introduce (şi impune) nişte criterii de calitate şi competitivitate generale este, în principiu, meritorie. Şi ar trebui să fie cît se poate de binevenită la noi, pentru a scoate din joc profesorii cu CV-uri academice făcute la troc cu edituri fantomă din Republica Moldova sau cu articole publicate în reviste fără cititori, ale nu ştiu cărei universităţi de buzunar. Doar că nu se întîmplă aşa. Alegerea acestor criterii se face prin sfîntul *copy-paste* de pe site-uri şi documentaţii disponibile şi se asamblează în funcţie de imaginaţia schimbătoare a unor colective în permanentă schimbare. Fiecare organism sau departament însărcinat, la un moment dat, cu o astfel de operaţie îşi asamblează astfel propriul kit, pe care îl vinde apoi (cu forţa) „beneficiarilor" săi universitari. Ele nu se potrivesc realităţilor sociale şi academice ale ţării şi nu se potrivesc între ele. Dar, mai ales, nici nu îşi propun măcar să se adapteze unor condiţii şi resurse existente şi să se modeleze în funcţie de nişte obiective strategice. Pe scurt, nu îşi pun problema să se integreze într-o politică de ansamblu, coerentă şi consecventă, a învăţămîntului, ci vociferează strident propriul adevăr în propria lor nişă. În timp, fiecare astfel de organism îşi vede de treaba lui, cît poate şi pînă cînd va fi înlocuit cu un altul. Rezultatul? Compromiterea a exact ceea ce s-a dorit a fi promovat: calitatea învăţămîntului. Astfel, de pildă, printr-o mistică electronică a „cîmpurilor completate", cele mai multe publicaţii acreditate sînt anuare universitare sau „Acte" diverse pe care nu le citesc decît autorii şi care permit, de regulă, exact acel gen de promovări academice frauduloase pe care aceste instituţii ar fi trebuit să le elimine definitiv de pe piaţa intelectuală a României. Reviste de specialitate care, de bine, de rău, încearcă să-şi promoveze disciplina în condiţiile prezente ale pieţei editoriale rămîn de cele mai multe ori invizibile. Şi indezirabile: de ce ar publica un tînăr în ele, dacă aceasta nu-i slujeşte la CV nici măcar la el în ţară?

Cel mai bine a ieşit la acest chestionar de autoevaluare o colegă aflată (din proprie iniţiativă) în „an sabatic", undeva în Occident: nu a predat nici un curs anul trecut, nu a participat cu nimic la problemele facultăţii şi nu a trimis nici un text în ţară, dar a obţinut punctajul maxim. S-ar părea deci că, pentru instituţiile abilitate, cea mai bună soluţie pentru a asigura „calitatea învăţămîntului" în România este să plecăm cu toţii în străinătate...

Mihai POLIŢEANU

Sub asediu: Metaromânia şi România proştilor

– un an în UE văzut de pe prispa Freedom House –

Metaromânia. Noiembrie 2007. Sediul Freedom House România. Sărbătorim. Totul ne-a ieşit la fix. Crearea comandoului numit ironic Iniţiativa pentru o Justiţie Curată, compromiterea ministrului Justiţiei pe la Bruxelles şi discreditarea acestuia în presă, demisia ministrului Agriculturii, schimbarea din funcţie a doi directori ai Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor, eşecul încercării de excludere din magistratură a lui Ţuluş, succesul campaniei de presă împotriva lui Andronic şi a lui Ciutacu, umilirea publică a cîtorva politicieni incomozi, prin intermediul listelor negre ale Coaliţiei pentru un Parlament Curat, demonizarea Parlamentului şi reînscăunarea lui Băsescu. Planul iniţial a mers ca uns: comunicare permanentă cu Skopje, relaţie bună cu Cotroceniul, ba chiar aş remarca docilitatea interlocutorului de la celălalt capăt al firului, o arhivă de filme a DNA excelent pusă la punct şi un serviciu de închiriere casete pe măsură, plasme *state of the art* ale Freedom House cu miros de caltaboşi (menţionez aici promptitudinea ajutorului financiar acordat de USAID prin amabilitatea Ambasadei SUA), ajutor necondiţionat al CIA şi al braţului ideologic al agenţiei, Freedom House Washington, o Alina Mungiu-Pippidi docilă şi colaborare deplină a jurnaliştilor plimbaţi de noi prin America. Nimeni n-a ieşit din front.

România proştilor. Noiembrie 2007. Sediul Freedom House România. Bucătărie. Mult fum de ţigară şi cîţiva proşti sideraţi. Se amuză copilăreşte de cantitatea de invective care le-a fost scursă în cap pe parcursul unei singure săptămîni: piţifelnici, bolşevici, cretini, tîmpiţi, cetăţeni turmentaţi, neica nimeni, haimanale, derbedei, homosexuali, indivizi plătiţi de agenturi străine. În rest, ofticaţi de fleacuri, cum ar fi pierderea unei finanţări de 5000 de euro (salariul pe 1 an şi jumătate al unui asistent de programe) că aşa au vrut muşchii unui angajat al Ministerului Justiţiei, o plîngere penală împotriva Freedom House din partea ministrului Justiţiei, linşarea angajaţilor Fundaţiei la şezătoarea de pe Antena 3 a prietenilor domnului Gâdea, vizita unui procuror CSM pe la sediul Fundaţiei în căutarea sursei casetei caltaboşului, un control ANAF inopinat la firma de PR a directorului FH, cîteva luni de muncă pierdute cu dezminţiri şi explicaţii, şi ameninţări cu duiumul. Nătăfleţii sînt vinovaţi de idei. Ei, şi proştii asemănători lor, vor să aibă o justiţie curată, un parlament curat, universităţi curate şi, în general, o Românie mai curată. Şi pe lîngă faptul că au idei, colac peste pupăză se apucă să le şi pună în practică: monitorizează, evaluează, propun, ţipă ca din gură de şarpe cînd descoperă abuzul, delaţiunea, minciuna, furtul, incompetenţa, reaua credinţă şi voinţă. În rest, proştii sînt indisciplinaţi, au păreri, se ceartă între ei, uneori se jignesc, se bat ca hămesiţii în proiecte, pe puţinii bani care mai vin din afară pentru societea civilă românească.

România sub asediu. 31 decembrie 2007, la un an de la aderare. Sediul Freedom House România. Un prost stă şi munceşte pentru micul proiect de sfîrşit de an al Freedom House: *„România – 1 An în UE"*. Realizează că trăieşte într-o ţară împresurată: România sub asediu. Deopotrivă ţara metaromânilor şi a românilor proşti. Şi unii, şi alţii consideră că le sînt încălcate drepturile, în ciuda statutului de cetăţeni europeni.

Metaromânii se simt vînaţi, miros conspiraţia, văd ceea ce proştii nu văd. Ei văd dincolo de simpla acţiune, opţiune, eveniment sau întîmplare. Nu cred în alegeri individuale şi în acţiuni dezinteresate. Ei ştiu mai bine. Ştiu că ceea ce ordonează viaţa muritorilor, dar şi a lor, sînt planurile, cel mai adesea malefice, interesele obscure. Spiritul critic şi dialogul onest reprezintă un alt nume pentru ipocrizia intelectualilor, libertatea de exprimare – o modalitate de conspirare a presei, ONG-urile, nişte conjuraţii ale exilaţilor politici, iar înjurăturile românilor – aiureli ale unor copii manipulaţi. Aerul rarefiat de la nivelul înţelegerii lor superioare a realităţii româneşti îi îndeamnă la acţiune. Au ajuns la conştiinţa că sub asediu nu mai este timp de reflecţie. Decenţa trebuie înlocuită cu vulgaritatea, critica – cu certitudinea mincinoasă. Legea devine opţională, iar atunci cînd e şi agasantă, schimbată cu totul. Cum universul conspiră la pieirea lor, metaromânii nu mai au timp să dezbată. Ei acţionează. Îi irită vreun procuror, îl schimbă; îi irită mai mulţi, desfiinţează tot DNA-ul; nu le place raportul Comisiei Europene, bat obrazul europenilor şi încearcă să-l schimbe şi pe ăla; şi dacă încă aud zăngănitul cătuşelor, schimbă Codul de Procedură Penală cu totul. Iar dacă vreun jurnalist mai are tupeul să conspire la liniştea lor difuzînd casete, îl bagă la pîrnaie, că doar drepturile omului sînt şi drepturile omului hoţ. Iar cine iese de sub puterea lor birocratică devine obligatoriu homosexual care umblă cu corupţia în gură, femeie de moravuri uşoare, spion american sau unealtă a vreunui interes obscur de aiurea. Şi toate astea pentru că metaromânii sînt convinşi că românii sînt nişte fantoşe.

Ce fac proştii, pe de altă parte? Trăiesc şi ei sub asediu. Se simt zilnic agasaţi. De politicieni, de funcţionarul de la ghişeu, de asistenta medicală, de poliţist, de vameş. Proştii văd nedreptatea pretutindeni şi nu simt că trăiesc în Uniunea Europeană. Spre deosebire de metaromâni, care mai apleacă din cînd în cînd urechea către Bruxelles, proştilor nu le pasă mai deloc de Europa. Şi, ca atare, nu se duc la vot. Şi pentru că le lipseşte simţul meta, proştii nu sînt uniţi, ba se ceartă între ei, nu se miros de la mile distanţă, nu sînt un grup compact, nu ştiu să-şi apere interesele pentru că nu ştiu ce-i loveşte. Unii stau zilnic la cozi *vis-à-vis* de sediul Freedom House să ia de la sediul partidului lui Becali sacoşe cu pui, zahăr şi ulei, unii îşi iau un job la vreun chioşc privatizat sau la mall, alţii îşi fac mici firme şi prosperă. Melomanii proşti ascultă fie manele, fie rock, fie muzică clasică, însă nici un prost nu a primit vreodată o invitaţie gratuită la Festivalul Enescu. Există proşti care suferă de lehamite, proşti care suferă de donchijotism şi proşti care se satură şi o iau la picior mai spre vestul Uniunii Europene. Mai sînt cîţiva proşti geniali care iau premii la Cannes, la olimpiade, scriu cărţi sau studiază la Harvard. Dar de aceştia nu le mai pasă nici românilor proşti, nici metaromânilor. Cine mai are timp de ei? Trăim sub asediu. Este ceea ce ne uneşte. La un an de la aderare.

A venit 2008. De pe prispa Freedom House le urez „La mulţi ani!" proştilor!

Mihai Poliţeanu *este coordonator de programe la Freedom House România.*

Andrei PIPPIDI

SOS București

Prea tîrziu

Una din străzile din Bucureşti unde se găsesc cele mai multe monumente istorice înscrise pe lista oficială, deşi aceasta are numeroase lacune pe care le exploatează speculanţii de terenuri, este strada Traian. Între numerele 75 şi 208 am numărat 38 de clădiri din ultimii ani ai secolului al XIX-lea sau de la începutul veacului următor, cînd, mai ales în perioada neutralităţii, scurtă, dar extrem de prosperă, s-au construit case arătoase. În partea dintre Foişor şi Calea Moşilor, unde strada se sfîrşeşte, mai erau cîteva foarte frumoase. Acum, în dosul unor rogojini ridicate pe plase de sîrmă, care formează paravane, se întind maidane acoperite de dărîmături. Numerele 240 şi 242 erau de o parte şi de alta a intrării în străduţa Biserica Pantelimon. Din nr. 244, aproape de colţul cu strada Călugărului, n-a mai rămas decît un fragment din soclul clădirii şi ferestrele de la pivniţă, care se deschid spre o groapă.

Se făcuseră totuşi eforturi de a salva această casă. În ajun de Crăciun am primit fotografia alăturată, a imobilului care se demola dinspre curte spre stradă, lăsînd la exterior un perete pentru a ascunde masacrul. Fără panou de şantier, deci ilegal, după cum observa corespondenta mea. S-a continuat hăcuirea casei, fără nici o reacţie din partea instituţiilor cărora li se adresase încă din 2006 un memoriu spre a opri autorizaţia de demolare. Se făcuse apel la Primăria sectorului 2, dar dl Onţanu n-a răspuns. Se ceruse intervenţia Comisiei Monumentelor Istorice, tot în zadar. Acel memoriu, în numele Fundaţiei Ileana pentru Artă Plastică şi Arhitectură Modernă în România, era semnat de acad. Dinu C. Giurescu şi de dna Luminiţa Batali. Nu este de prisos să se cunoască, deşi n-a putut împiedica nimic, conţinutul documentului:

„Dorim să aducem în atenţia Comisiei Monumentelor Istorice imobilul de sfîrşit de secol XIX situat în str. Traian la nr. 244, la intersecţia cu o zonă care a pierdut deja, prin demolările neselective din anii '80, întreaga sa expresie istorică, anume Calea Moşilor. Construcţia este un exemplar graţios al stilului eclectic şi este *unică în Bucureşti* prin expresia plastică, dar oglindeşte şi o gîndire arhitecturală de calitate". După care se adăuga: „Constituie o locuinţă reprezentativă a unei familii din clasele superioare ale negustorilor. Imobilul, ce a rezistat foarte bine cutremurelor, este acum nelocuit şi se află în stare de abandon", ceea ce, de regulă, înseamnă că se pregăteşte demolarea. Presimţirea s-a adeverit şi, o lună după încă un protest al istoricilor de artă, acea casă, datînd din 1889, nu mai există.

Cine vede astăzi ce hidoasă a devenit Calea Moşilor nu-şi poate imagina peisajul urban de acum un secol, care, măcar parţial, supravieţuia înainte ca Nicolae Ceauşescu să-şi alinieze blocurile. Doar pe străzi afluente la artera centrală, ca Silvestru, Zece Mese sau Traian, ori, mai departe, Dimitrie Salmen, o casă veche şi un petec de grădină mai merită o privire. Dacă burghezia acelei epoci s-a stins, amintirea ei istorică este, în zilele noastre, zdrobită de excavatoare.

Fotografie transmisă de Fundaţia Ileana, decembrie 2007

Februarie 2008

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

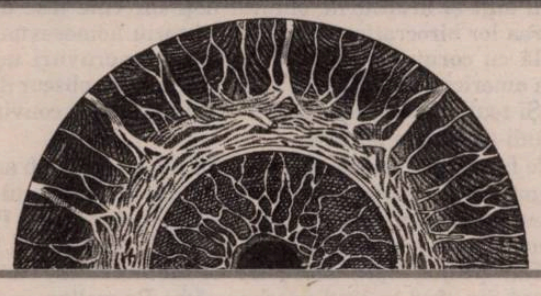

Elogiul cărţii

Editorii români se obstinează să nu-l traducă pe Alberto Manguel, autor a cel puţin două cărţi de referinţă (despre care am scris chiar în această rubrică), *O istorie a lecturii* şi *Biblioteca, noaptea*. Rar, totuşi, autor care să fie în acelaşi timp erudit şi accesibil, care să aibă darul de a transmite, fără pedanterie şi fără demagogie, dragostea pentru carte şi pentru literatură. La Manguel, excursul savant se îmbină perfect cu mărturisirea autobiografică, informaţia de primă mînă, cu anecdota savuroasă.

Calităţi pe care le găsim într-o mică bijuterie de 75 de pagini intitulată *Cartea elogiilor* (L'Escampette, 2007). Volumul e prefaţat de Enrique Vila-Matas care subliniază, o dată în plus, originalitatea demersului lui Manguel, mai precis ideea acestuia că „eseul trebuie din nou să rişte să gîndească altfel, să se aventureze în texte unde e loc pentru îndoială, comentarii şi nuanţa narativă ce permit ca eseul să fie introdus în cîmpul ficţiunii", precum odinioară la Montaigne. Volumul celebrează înainte de orice, şi aşa cum era de aşteptat, cartea. Avem astfel un elogiu al Bibliei, unul al cărţii de buzunar, al librarului, al tîrgului de carte, al poveştilor pentru copii. Despre cărţi este vorba şi în textele intitulate „Elogiul cadoului" sau „Elogiul plăcerii", după cum literatura se află în prim-plan în „Elogiul limbii spaniole" şi în „Elogiul Franţei". Autobiograficul e, pe alocuri, predominant. Manguel crede, pe bună dreptate, că poţi reconstitui viaţa cuiva examinîndu-i biblioteca, studiind cărţile aflate pe noptieră, descifrînd însemnările făcute pe marginea paginii. „Elogiul librarului" trece în revistă diferitele librării care i-au rămas întipărite în memorie: librăria din Tel-Aviv (unde tatăl său era ambasador), frecventată pe la 4-5 ani, librăriile din Buenos Aires, unde-i descoperă pe Jules Verne şi Alexandre Dumas, librăria de limbă engleză (tot în capitala argentiniană) Pygmalion, ţinută de un personaj ieşit din comun, Fräulein Lebach, librărie vizitată de scriitori străini ca Graham Greene şi Stephen Spender şi argentinieni precum Victoria Ocampo, Borges, Sábato. Acolo, la Pygmalion, Manguel l-a văzut pe Borges parcurgînd rafturile cu mîinile, pipăind copertele şi recunoscînd autorii şi titlurile. În Paris, a frecventat, printre altele, librăriile Tuchann din Montparnasse şi La Hune din Saint-Germain. Interesantă este observaţia despre librăria Shakespeare & co, din faţă de la Notre Dame, care (aviz turiştilor naivi) ar fi ţinută de un bătrîn antipatic şi libidinos ce vinde ediţii pirat.

Cărţulia lui Manguel e doldora de informaţii şi anecdote. Aflăm că, la optzeci de ani, Adolfo Bioy Casares recitea povestea lui Pinocchio. Borges, în ce-l priveşte, îşi amintea perfect, la şaptezeci de ani trecuţi, revista în care citise *Cartea junglei* şi era capabil să spună dacă o anumită ilustraţie se găsea pe o pagină cu soţ sau fără. În „Elogiu cadoului" trecem de la istorioară cu Helen Gladstone la Gibbon, cu *Istoria declinului şi a căderii Imperiului Roman* şi apoi la vizita pe care actorul Vladimir Iahtonov le-o face lui Ossip Mandelstam şi soţiei sale, trimişi de Stalin în domiciliu forţat. „Elogiu Franţei" este un inventar *à la* Prévert, catalizator al reveriei. Procedeul e reluat în „Elogiu tîrgului de carte": trecem prin tîrgurile de la Bogota, Passo Fondo, Banff, Chicago, Buenos Aires, Miami, Augoulême, Londra, Paris, Madrid, Colmar şi, bineînţeles, Frankfurt. În fapt, toate textele din volum ne dau imaginea unui om pentru care viaţa se confruntă cu lecturile sale: „Biblioteca mea este un fel de autobiografie. În proliferarea rafturilor există o carte pentru fiecare clipă a vieţii mele, pentru fiecare prietenie, pentru fiecare deziluzie, pentru fiecare schimbare. Ele marchează anii mei precum pietrele albe ce jalonează drumul unui pelerin".

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: *● Stela GIURGEANU ● Bogdan HOSSU (preşedintele Cartel Alfa) ● Mircea KIVU (sociolog) ● Dan C. MIHĂILESCU (critic literar) ● Cristian PÂRVULESCU (analist politic) ● Ioana PÂRVULESCU (critic literar) ● Adina POPESCU ● Alex. Leo ŞERBAN ●* ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Critica impură

*Sîntem năpădiţi zilnic de valuri de critici venite dinspre televiziuni şi ziare. Şi vedem cum unii contestă cu vehemenţă cîte ceva ce alţii apără cu elocvenţă (de obicei la un alt post). Apoi constatăm că cei care relativizează criticile primilor au, la rîndul lor, de criticat cu tărie altceva. Şi aflăm lucruri extreme. Guvernul e ba cel mai corupt, ba cel mai bun de după Revoluţie. Preşedintele e cînd cel mai ferm şi cinstit de pînă acum, cînd cel mai mare intrigant. Parlamentul e în schimb singurul contestat de toată lumea şi asta încă de la începutul anilor '90, deşi, în principiu, instituţia e fundamentul unei democraţii. Cristian Mungiu ia Marele Premiu de la Cannes şi a doua zi este acuzat de plagiat. Personalităţi pe care lumea le ştia aflate pe un piedestal sînt astăzi demolate, cu argumente sau cu simple înjurături. Unii vor să ia locul celor pe care-i contestă. Alţii desfiinţează nume mari ca să-şi facă reclamă lor înşişi. Impostori cu nume sonore profită de fenomen ca să susţină că ce se spune la adresa lor (pe merit) n-ar fi decît tot din invidie şi duşmănie. E desfiinţat din vorbe noul sistem de pensii private şi apoi afli că cei mai vehemenţi critici aveau în spate propriul sistem de pensii private. Spiritul critic, menit să discearnă lucrurile, pare a fi deturnat. Fostul şef al delegaţiei Comisiei Europene, Jonathan Scheele, a plecat din România spunînd că i se pare că uneori în ţara asta e prea mult spirit critic. E prea mult sau e încă prea superficial? E prost înţeles sau interesat şi subiectiv? E condus de invidie, şi nu de raţiune, sau e încă o reacţie la deceniile în care în spaţiul public s-au auzit prea multe laude? Se poate face puţină ordine în problema asta? (**A. M.**)*

Mircea KIVU

Critica prin interpuşi

Înainte de 1989, lista lucrurilor despre care puteai afirma în spaţiul public altceva decît *măreţe realizări* era extrem de limitată. Cîte o echipă de fotbal avea voie să piardă (dar nici asta oricînd şi oricum), vremea avea voie să se strice (dar în limite rezonabile) şi cam atît. În rest, dacă citeai într-un ziar că un film nu e excepţional sau că o carte răspîndeşte o ideologie nesănătoasă sau că undeva planul a fost realizat sub media naţională era semn sigur că cineva a intrat, dintr-un motiv sau altul, în dizgraţia conducerii de la cel mai înalt nivel al partidului şi statului. Particula *nu* se distribuia pe cartelă şi era pe cale de a fi scoasă din dicţionare.

În 21 decembrie 1989, la amiază, semnalul schimbării de regim avea să fie dat, în piaţa din faţa CC-ului, de o imensă huiduială. Mesajul era simplu – oamenii *nu* mai voiau să trăiască aşa cum o făcuseră pînă atunci; că nu era deloc evident cum anume ar fi vrut să trăiască şi că e parcă mai puţin evident acum e altă poveste. Anul 1990 a fost unul în care s-a huiduit copios. Nu cred că a fost săptămînă în care străzile Bucureştiului să nu se umple măcar o dată de cetăţeni revoltaţi împotriva a aproape orice – şi mai ales a oricui: comunişti, rege, securişti, ţărănişti, miliţieni, intelectuali. Dreptul de a nega fusese cucerit şi mulţimile îl foloseau cu voluptate.

Nu doar mulţimile, ci şi presa a beneficiat de posibilitatea de a spune *nu*. La început a fost mai greu – purtătorii de condei erau cam aceiaşi şi le era greu să facă altceva decît învăţaseră, adică să ridice în slăvi măreţele realizări ale Frontului, în frunte cu liderul său (aproape) necontestat. Treptat însă, oamenii au înţeles că ziarele sînt mai interesante dacă arată faţa odioasă a lucrurilor, că lauda se vinde mai greu decît invectiva. Aşa au ajuns, o vreme, să domine topul audienţei reviste ca *România Mare* şi *Europa*. Specializate în înjurături suculente adresate cam oricui, dar mai ales minorităţilor (evrei, ţigani, ţărănişti, gedesişti, capitalişti), asemenea publicaţii erau citite uneori din curiozitate, dar cel mai adesea pentru alimentarea unor frustrări adunate de-a lungul timpului (ura de rasă fusese oficial prohibită şi în timpul comunismului) sau a unora mai noi (unele semne că societatea s-ar putea schimba prea repede erau generatoare de angoase).

Treptat, apetitul oamenilor pentru demonstraţiile de stradă a scăzut. Ele s-au dovedit ineficiente în raport cu un scop politic, sistemul învăţase să le manipuleze sau pur şi simplu să le ignore. Istoria consemnează că cea mai numeroasă aglomerare de oameni într-un spaţiu public nu a avut loc la chemarea unui partid politic sau a unei asociaţii civice, ci a unei bănci; iar obiectivul nu a fost materializarea vreunei revendicări, ci venerarea unei construcţii din sîrme şi becuri, căreia i s-a spus, din raţiuni de marketing, „brad".

Astăzi, oamenii s-au delăsat – contestă prin interpuşi. Interpusul cel mai frecvent este mass-media. Cetăţenii nu se ostenesc să scrie sau să semneze petiţii, să poarte pancarte, să interpeleze deputaţii atunci cînd sînt nemulţumiţi de ceva. Asta o fac jurnaliştii – cîinii de pază ai democraţiei. Este posibil ca explicaţia cotei înalte de încredere de care se bucură în sondaje mass-media, între instituţiile româneşti, să se datoreze tocmai faptului că ea a preluat una din funcţiile de bază ale societăţii civile. Nu poţi să nu ai o atitudine pozitivă faţă de cineva care preia treburile pe care ar trebui să le faci tu.

La rîndul lor, cei care fac presa manifestă o atitudine exclusiv acuzator-justiţiară. Nu zic că cei mai mulţi dintre politicienii noştri nu-s de toată jena, dar uneori, măcar din greşeală, li se întîmplă să facă şi cîte un lucru bun. Pentru

presă, asemenea accidente sînt irelevante, rolul său nu mai e de a informa, ci de a contesta. Rolul de moderator este cel mai adesea confundat cu cel de inchizitor.

N-ar fi nimic rău în acest transfer de sarcini. Presa e prin definiţie un demers critic. Îngrijorătoare e doar substituţia totală. În lumea de azi, presa independentă e ca şi dispărută, totul e structurat în trusturi. Asta face ca, vrînd-nevrînd, să existe o selecţie a temelor. Agenda publicului e cenzurată, chiar fără intenţii malefice. Contestaţia străzii a dispărut, în locul ei nu a apărut necesara reţea de grupuri de interese (adică, asociaţii de oameni care nu vor să fie tăiaţi copacii de pe bulevardul X, nu vor introducerea taxei Y, vor o piaţă alimentară în locul Z etc.). Aşa se face că trăim într-un peisaj mediatic excesiv de critic, în care cetăţeanul este lipsit de posibilitatea de a critica.

În paginile 9-12 şi 18, fotografii de la protestul societăţii civile împotriva deciziei Curţii Constituţionale cu privire la CNSAS (duminică, 3 februarie 2008).

Stela GIURGEANU

Portretul groparului de cariere

Pe vremea comuniştilor, ca să înlături o persoană care nu-ţi era pe plac la serviciu, sau dacă poziţia sa profesională părea mai caldă decît a ta, dar nu prea aveai calităţile necesare pentru a promova acolo, lucrul cel mai la îndemînă era să susuri cucută despre respectiva ocupantă de loc, în urechea securistului de serviciu. Peste noapte se putea întîmpla, aşadar, ca persoana nesuferită să dispară sau să fie retrogradată, iar tu, ca bun samaritean şi păstrător al valorilor partidului, să te înscăunezi, *cum laude,* pe fotoliul său.

Să fie azi la putere şi în poziţii de conducere numai oameni cu adevărat capabili? Sau, din contră, ne trezim, după ani de comunism, în plină tornadă de turnători, de răuvoitori şi de şmecheraşi care, fără alte talente decît un joc de coate mai abitir, te pot „face", fără drept de apel? Ce faci azi, ca să supravieţuieşti, mediocru fiind, într-o societate care cere numai superlativul?

Dacă n-ai scrupule, devii groparul carierelor altora. O persoană fără prea multe aptitudini, dar cu foarte multă ambiţie. De obicei aceasta trăieşte o perioadă în umbra celui a cărui poziţie o vînează. Apoi trece la bîrfă. Dar nu bîrfa de amuzament, ci cea făcută cu răutate şi perseverenţă, pentru că, deşi şcoală prea multă nu are, a frecventat din plin şcoala vieţii, deprinzînd tertipuri de supravieţuire şi de parvenire.

O doamnă cu vestă verde închis, lungă, atîrnînd peste salopeta în acelaşi ton de REBU, sprijinită într-o mătură grosolană şi muncită, stingîndu-şi ţigara fumată pînă la filtru, blestemă în gura mare o colegă. Că să fii tu a dracu', spune, dacă mai am io încredere vreodată în tine. Că una spun io, alta iese din gura ta. Şi de aici începe lamentaţia femeii despre cum o presupusă prietenă de tură ar fi săpat-o la şefu' de echipă. Că, spune, cînd i-a fost fetiţa bolnavă şi n-a putut să vie şi a rugat-o pe amică să-i spună şefului problema, colega a spus cu totul altceva ce l-a făcut pe şef să turbeze de furie, mai ales că venise de la Primărie inspecţie, cînd cu nămeţii, şi l-a prins fără oameni pe teren. Aşa a ajuns să-i taie o zi de leafă. Ceea ce, pe cuvîntul ei, pentru cineva angajat la REBU, e tare costisitor.

În acest punct, mulţi vor da neîncrezători din cap. Vor spune: nu mai sîntem în comunism. Perfect de acord, dar uitaţi că groparul nostru e uns cu încă multe alifii. Pe de o parte, deţine arta bîrfei, pe de alta, pe cea a teatrului. Dîndu-se drept cel mai loial supus al împărăţiei, va creşte în ochii patronului şi ai colegilor. Micile gafe făcute la serviciu îi vor fi trecute cu vederea, umbrite fiind de străduinţa şi dedicaţia cu care se preface că munceşte.

A lucrat la un radio. Era şef de departament, un om cald şi bun, niţel înspre mai mult naiv şi fără prea mari pretenţii de la oameni. Pentru el toţi erau pe calapodul „ce e-n guşă, şi-n căpuşă". Şi s-a trezit, inocent, ajutînd un amic să se angajeze la acelaşi post de radio. Să-l ajute, să-l înveţe meserie, să-l introducă în cercul de amici şi să-l investească cu toată încrederea. Schimbarea s-a petrecut peste noapte. Fără să-şi dea seama ce l-a lovit. Amicul ajunsese, de la simplu angajat, să lucreze cot la cot cu el, ca într-o bună zi să îl depăşească cu încă un cot. Mai apoi, probabil simţind ameninţarea valorii din spate, probabil o oarecare vină şi jenă, a dat lovitura de graţie, „aranjînd" cu patronul radioului să îl „elibereze" din funcţie pe binefăcător, pe motiv că ar fi spre binele său.

În sînul companiei, groparul devine în timp un angajat model, fără însă ca nimeni să poată spune exact pentru ce. Se poartă, pe faţă, ireproşabil, nimeni nu-i poate imputa nimic. Încet-încet, ajunge să se erijeze în omul indispensabil în acea companie pentru că deţine un monopol exclusivist într-ale îmbrobodirii. Şi, ca orice om indispensabil, începe să aibă pretenţii. Din ce în ce mai mari. Pînă la a pretinde un loc pentru care nu are pregătire, dar de care are nevoie pentru confirmarea abilităţilor de gropar.

Happy-end? Aş dori să am poveşti care să se termine cu morala celui care sapă groapa altuia doar ca să cadă singur în ea. Deocamdată nu am, deocamdată trăim într-o societate de consum, în care paranoia (paradoxal) a ajuns să fie cel mai bun sfetnic şi păzitor.

Dan C. MIHĂILESCU

Lauda ca deformaţie şi plictis

„Pe cine mai lăudaţi vinerea asta la rubrica din *Evenimentul zilei?*“ – mă întreabă Armand Goşu (mucalit şi maliţios la modul pufos) acum vreo două săptămîni, în redacţia revistei *22*. „Păi, *Enervările* lui Mirel Bănică şi Codruţ Constantinescu“ – răspund instantaneu, după care-mi iau seama şi-l contrez: „Adicătălea, cum devine cu lăudatul ăsta? E ceva de rău!?! Ar trebui să mai şi radem, nu? Asta vreţi să ziceţi?“.

După ce l-am forfecat amical cîteva secunde – cum că-mi pare rău, stimabile, că şi dumneata te înscrii în orizontul de aşteptare al prezentului, ostil exerciţiilor de admiraţie şi favorabil demolării de dragul zgomotului: cu cît mai mult scandal, demitizare, deconstrucţie, relativizare, cu atît mai plăcut eşti postmodernităţii – m-am ofilit brusc. M-am cuibărit amuţit în vizuina reflexivă şi am întors pe toate feţele chestiunea, taman bine pentru subiectul propus *hic et nunc* de Andrei Manolescu.

Da, recunosc, pe vremea formării mele, acum treizeci de ani, critica literară era infinit mai acasă în afirmaţie decît în negaţie. Partidul şi cenzura nu suportau *cernerea* din *krinein,* eliminarea, rezervele, acuzarea, catalogarea severă şi ierarhiile subiective, tăiate iute şi necruţător. Tot ce se învedera ca verdict negativ suna subversiv, „duşmănos“, „necorespunzător“ (în limbajul Securităţii), ba chiar aducea a leznaţiune. Numai campaniile antilovinesciene (şi, prin extensie, anti-„Europa liberă“) ale protocroniştilor erau concoctate la vîrf şi favorizate la bază. Cînd a izbucnit scandalul cu plagiatul lui Eugen Barbu şi lumea literară ameninţa să-şi dea drumul la gură, automat au venit indicaţiile de temperare, îndemnurile la „critica constructivă“, la deplasarea energiilor dinspre critică spre eseul neutru, comparatistica înaltă şi istoria literară. A încetat brusc moda culegerilor de cronici şi au început campaniile în favoarea „marilor sinteze“, a „instrumentelor de lucru“ ş.a.m.d., critica de întîmpinare fiind resimţită ca un pericol, ca o substituire de autoritate, o formă alternativă de putere şi politizare culturală.

Prin 1978-'79, cînd încă eram recenzent la *Luceafărul,* începusem o suită de „profiluri“ de critici şi istorici literari, unde am scris despre Ion Pop, Alexandru Călinescu, Eugen Negrici, Ion Vartic şi alţii, totul mergînd bine pînă la rezervele faţă de Al. Piru şi Al. Ciopraga. Nu, aici era vorba de nume prea sonore în geografia literară, iar eu prea eram un mucos, neavenit şi neinstruit politiceşte, spre a mi se permite ce li se permitea (şi ordona) lui Artur Silvestri şi Constantin Sorescu faţă de Monica Lovinescu, Geo Bogza, Breban, Buzura, Z. Ornea ş.a.m.d. Iar cînd Valentin F. Mihăescu îl torpila pe Nicolae Manolescu, apoi asta era tare de tot cu voie de la stăpînirea unghenistă.

Ca să nu ajung cumva vreodată să mă familiarizez *volens-nolens* cu poruncile vremii, am preferat să fug din arenă şi să construiesc aiurea. Nu să distrug, să desfigurez ori să malformez cărţi, nume şi destine literare. Am preferat să mă retrag cîţiva ani buni din exerciţiul regulat al cronicii de întîmpinare, scriind cărţi despre clasici. În plus, nu am suferit niciodată de mania contradicţiei, mai precis: de acea „sfîntă“ anxietate care-i cuprindea (şi-i cuprinde) pe cei din linia Zarifopol-Cioculescu-Alexandru George, faţă de numele supralicitate la bursa culturală a zilei.

Există peste tot şi dintotdeauna o alergie a spiritelor excesiv ascuţite la impulsurile mitizante ale prezentului, iar uriaşele aluviuni encomiastice care-i înconjurau pe cei de talia unor, să zicem, Marin Preda sau Nichita Stănescu, ori Cărtărescu astăzi, erau, oricum, de natură să genereze contrareacţii pe măsură. Dacă nu neapărat la nivelul criticii de întîmpinare, în orice caz în jurnalistica avidă pamfletar. De altfel, între cronica literară şi jurnalismul cultural diferenţele au fost şi au rămas clare şi ferme. Cea dintîi cată să cultive măsura, demonstraţia solid argumentată, nuanţele şi contextualizarea operei, cealaltă adoră exageraţia, spumegaţia sulfuroasă, reducţionismul, atacul la persoană etc.

Nu am avut niciodată nimic împotriva rezervelor lui Şerban Cioculescu sau Gheorghe Grigurcu faţă de poezia lui Nichita şi fenomenul stănescian, ori împotriva neaderenţei lui Nicolae Manolescu la imnica lui Ioan Alexandru. Ele erau cît se poate de motivate în spiritul pozitivismului şi „lansonismului“ celui dintîi, al opţiunilor şaptezeciste (v. în speţă seria „Hyperion“ coordonată de Mircea Ciobanu la Cartea Românească), în cazul celui de-al doilea, şi al raţionalităţii necondiţionate manolesciene. Orice bemol prinde bine la partitura encomiastică, mai ales cînd este făcut la meserie şi cu bună credinţă. La limită, am acceptat şi rezervele lui Paul Cernat faţă de *Orbitor* III, cu toate că, la umbra lor omnidevoratoare, n-a mai crescut în final aproape nici un fir de vegetaţie admirativă faţă de frumuseţea şi amplitudinea întregului.

În schimb, nu m-au convins, necum atras, niciodată demolatorii de profesie, vidanjorii, ţîfnoşii din principiu, gazetarii literari gata mereu să-şi sonorizeze numele prin tunuri, spargeri de prestigii, paradoxuri vulgare, injurii rezemate sfidător şi megaloman pe NU-ul ionescian, rezultate din narcisism, delir de grandoare, frustrări şi ranchiună, cînd nu din simplu carierism, interese de coterie, invidie sau pur şi simplu comandă redacţională.

Repet, am preferat invariabil construcţia tenace şi măsura în toate. O fi şi asta de înscris la sechelele supuşeniei sub dictatură? Ezit să răspund, fiindcă orice aş spune ar lucra împotriva mea. Fapt este că, astăzi, revistele literare şi mai ales paginile de cultură ale cotidienelor abundă în borhot resentimentar, mania provocării cu orice preţ, „gicăcontrism“ delirant, negaţia perpetuă şi „pitbulismul“ grotesc-ucigător. Cum aud de o carte bună sau un spectacol reuşit în tradiţia armoniei şi-a valorilor clasic-morale, ştiu dinainte cît de vitriolant vor reacţiona recenzenţii X şi Z, cronicarii de teatru Z şi Y, pentru care contează numai abjecţia provocatoare, dejecţiile lirice, inversiunea şi deriziunea.

Ce-i drept, mă alin mereu cu gîndul că, orice ar face şi ar urmări, din poziţia lor – de *„pisser contre le vent“* – jetul proiectat le este, fatalmente, dedicat în exclusivitate.

P.S. Acuma, între noi fie vorba, cel puţin în materie de critică şi istorie literară, ne-ar prinde bine o cultură a negaţiei. La noi, raportul dintre recenziile favorabile şi cele demolatoare pare să fie de unu la mie. Pe de altă parte, cum să nu deplîngi energia consumată de Alex. Ştefănescu la rubrica lui din *Ziarul de duminică?* Aceeaşi veche dilemă: de ce să-ţi pierzi vremea şi talentul spulberînd nimicuri, în loc să construieşti ceva solid? Şi totuşi, cînd *nimicurile* devin directori de liceu, decani, conducători de doctorate, decidenţi ministeriali, ordonatori de credite şi făcători de ierarhii, parcă-ţi pare rău că n-ai vorbit la timp...

Alex. Leo ŞERBAN

Oftica

Una dintre modalităţile cele mai simple pentru a lua pulsul ofticii la români este citirea comentariilor de pe ediţiile online ale ziarelor. Aici, oftica – această boală 100% românească – este la ea acasă, ba chiar mai mult decît atît: dă pe-afară, musteşte şi se-nteţeşte, alimentată egal şi cotidian de bălegarul nr. 1 al forumurilor: anonimitatea.

De ce este oftica „100% românească“? Pentru că, scuzaţi, în alte locuri există invidii (sau gelozii) – care sînt sentimente, la o adică, respectabile (deşi nerecomandabile!), au *pedigree,* au o anumită măreţie (în micimea lor...), au inspirat opere literare etc., etc. În plus, invidia e – ca să zic aşa – „gradul zero“ al condiţiei umane: invidiezi pentru că vrei să ajungi *şi tu* acolo unde a ajuns ăla pe care îl invidiezi! (Şi gelozeşti pentru că vrei să ai *numai tu* ceea ce vor şi alţii...) Invidia, aşadar, e un defect „constructiv“, un stimulent social – un fel de junghi în coasta Boacii şi o tiflă arătată norocului: dacă *ăla* poate ajunge acolo, de ce eu să nu?! Vreau ceea ce are el (maşină, casă, carieră, amantă...) – dar, *nici într-un caz,* nu mi-aş dori să nu mai aibă de nici unele, că n-ar mai avea nici un haz: cum să-mi doresc ceva ce nu mai are nici el?? Invidia e incluzivă, se bazează pe ideea de a adera la acelaşi club, în timp ce oftica e excluzivă – să nu mai fie nici ăla în club, cîtă vreme eu nu pot intra!

Invidia, deci, e un sentiment UE; oftica e tot ceva UE, dar cu „m“ în faţă.

În afară de Amor, există un domeniu în care sentimentele sînt exacerbate, dau în clocot şi se poate ajunge la omor deosebit de grav: Arta. Artiştii sînt, se ştie, acei indivizi „de excepţie“, care întăresc regula că nu toţi avem ceea ce au unii – adică talent... Asta e, nimeni n-a spus că trăim într-o lume egală, iar Dumnezeu nu este – totuşi – primul democrat. Dar conştiinţa acestui fapt nu calmează – aşa cum s-ar cuveni, rezonabil vorbind; aş!: cu cît îţi dai seama mai mult de această chestie, cu cît realizezi că nu şi nu, poţi să stai şi-n cap şi nu poţi scrie ca (punem cazu') Cărtărescu, cu-atît oftica ia amploare. Ea creşte, bibicule, ca calomnia şi pîrjoleşte, năică, ca (evident!) vitrionu'... Oftica seacă la inimă şi mănîncă ficaţii. Şi, după ce termină, pe rînd, toate organele, se mută la creier – iar acolo, pac, fandacsia-i gata! Succesul e o conspiraţie, iar premiile, cu cît sînt mai multe, cu-atît sînt mai suspecte: cum să crezi că „restul lumii“ ar şti ceva, cînd *tu ştii mai bine!?!*

„Cazul Mungiu“ poate servi, aici, de exemplu. Am avut perversitatea (mai precis: masochismul) să citesc, metodic, mai tot ce s-a scris pe forumuri în legătură cu *4,3,2...* În corul de laude revărsate atunci, imediat după Cannes, înjurăturile – trădînd, cu candoare, oftica pură şi simplă – erau mai curînd stinghere şi, mai ales, rapid sancţionate de corul „oamenilor de bine“; asta era, să-i zic aşa, „cenzura patriotică“. Odată cu apropierea decernării Globurilor (unde *4,3,2* era nominalizat la categoria „Cel mai bun film într-o limbă străină“), febra creştea – idem, şi oftica. Faptul că *nu* a primit, pînă la urmă, Globul (care s-a dus, şmechereşte, spre franco-americanul *Le scafandre et le papillon:* film „într-o limbă străină“, nu?) şi, mai ales, că nu a fost *nici măcar nominalizat* la Oscaruri a însemnat un chiot asurzitor de victorie printre ofticoşi: *V-am spus noi* că nu e bun de nimic??, au clamat cei care, în forul lor interior, ştiu bine că un Glob sau un Oscar e mai „slab“ – într-o ierarhie absolută – decît un Palme d'Or...

Cine sînt, aşadar, ofticoşii? În primul rînd, cei din breaslă, pentru care regimul de anonimat al comentariilor online este mană cerească. În al doilea, cei siguri de verdictele lor, care au decis, cînd l-au văzut, că *4,3,2* este „un film prost“ şi pe care nici o instanţă din lume nu i-ar putea convinge de contrariu. În al treilea, în fine, veşnicii Gică-contra, care strîmbă din nas la orice este lăudat, c-aşa vrea muşchii lor. Ei sînt copiii săraci şi septici ai plebei contestatare – inşi care, dacă n-ar fi existat, comunismul i-ar fi inventat. Şi, de fapt, *chiar* i-a inventat: ofticoşii sînt produsul egalitar prin excelenţă – cei cărora elita le stă în gît, drept care-o scuipă...

Păi, pe bune acum, ce altceva să facă?! V-am spus doar: numai tuberculoza este internaţională; oftica este românească.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 7 februarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Victoria maximă a criticului este să te facă să citeşti“

– interviu cu Ioana PÂRVULESCU –

Vi se pare că astăzi criticii literari sînt mai incisivi, mai răi decît în trecut?

Nu ştiu dacă incisivitatea e caracteristica principală. Peisajul de astăzi seamănă cu cel interbelic, cînd foarte multă lume voia să facă critică literară şi se duceau adesea polemici, nu obligatoriu cordiale, în funcţie de reviste şi de grupări. În acest moment însă, e cert că unii dintre cei care fac critică literară au cea mai slabă pregătire culturală de cînd se face critică încoace. Şi-n perioada interbelică exista problema legată de tinereţea celor care „criticau“, dar ei veneau totuşi în urma unui bacalaureat şi a unor cursuri universitare mult mai temeinice, unde ştacheta era mult mai ridicată. Cred că astăzi situaţia învăţămîntului e foarte gravă şi observ că şi oameni fără o minimă pregătire în acest domeniu – măcar citirea sistematică de cronici – ajung să facă critică. Într-un stil...

Cum ajunge cineva să aibă dreptul la a face critică literară, dreptul la opinie publică?

La noi e altfel decît în ţările europene cu o cultură veche. Acolo, ajungi foarte greu să publici într-o revistă care să însemne ceva. Atacul la persoană nu e, pur şi simplu, permis. Ca să scrii critică literară, treci printr-o serie de filtre şi un articol predat îţi este citit măcar de către una-două persoane care fac un referat despre el.

Ideea de valoare a cuvîntului scris s-a pierdut.

Dacă ţi se spune că ceva nu e în regulă, trebuie să rescrii textul sau nu-l mai publici deloc. Oamenii din breaslă din Germania, Anglia, Franţa au dintru început o mai mare responsabilitate a cuvîntului public. La noi, scrie oricine orice doreşte: ideea de valoare a cuvîntului scris s-a pierdut.

Există şi tentaţia de a demola un nume mare, doar pentru că asta poate aduce glorie.

E o strategie, şi e una dintre marile probleme: să faci critică nu pentru a scrie despre o carte, ci pentru a scrie în mod arbitrar şi strategic, aşa încît să atragi atenţia asupra ta. Cartea nu mai e decît un pretext, iar motivul adevărat al articolului este altul. Sigur că aici este dat mereu exemplul lui Eugen Ionescu pentru că demola, la rîndul său, în tinereţe, nume mari. La el era însă la mijloc o chestiune „de viaţă şi de moarte“. El punea în cauză nu doar critica, ci instituţia criticii literare, deopotrivă cu orice fel de meserie, dar, mai mult, punea în cauză viaţa. Mergea pînă la capăt în această chestiune. Şi nu ştiu cîţi dintre criticii de astăzi ar face afirmaţii atît de oneste pe cît a fost a lui Ionescu, cînd a recunoscut că imediat după ce l-a desfiinţat pe Arghezi, l-a recitit şi i s-a părut că poezia lui este nespus de frumoasă. Azi n-am prea auzit oameni atît de onești. Eugen Ionescu e un caz cu totul special şi nu trebuie luat drept exemplu în chestiunea demolărilor.

Dar asta nu înseamnă că toţi criticii tineri de azi sînt neaveniţi.

Bineînţeles! Criticii tineri sînt necesari pentru că privirea lor e proaspătă, curioasă, dornică să înţeleagă şi să recepteze cărţile aşa cum trebuie, şi de aceea poate fi semnificativă.

Nu scriu cronica asta ca să arăt cît de deştept, cult,* cool, *necruţător sînt* eu, *ci o scriu ca să arăt cum e cartea, ca să ofer un punct de sprijin cititorilor.

Dar dacă această privire proaspătă e de fapt naivă, neinformată sau agresivă, nu mai e de folos. Orice critic a pornit de la pasul prim, uşor ezitant. Dar e bine să fii conştient de limitele tale şi să le tot depăşeşti şi să ai un decalog al criticului literar, o deontologie. Este exact ceea ce lipseşte criticilor de azi. Să-şi spună, de pildă: nu scriu cronica asta ca să arăt cît de deştept, cult, *cool,* necruţător sînt *eu*, ci o scriu ca să arăt cum e cartea, ca să ofer un punct de sprijin cititorilor.

Una din menirile unui critic ar fi să explice publicului de ce o carte e bună şi alta nu, de ce o carte merită citită şi alta mai puţin. Dar înţeleg că pînă una-alta, publicul nu ştie care critic e avizat şi care nu. Ar trebui să inventăm o instituţie a selecţiei criticilor?

Da, asta ar trebui să ţină de Facultatea de Litere. Eu chiar am ţinut un curs de critică de întîmpinare. Era facultativ şi n-a avut prea mare audienţă la anul de curs căruia i se adresa (au venit însă cîţiva din afară, pe care-i interesa), o dovadă că pe studenţii de la Litere nu-i atrage să înveţe să facă critică literară. Îi atrage să scrie critică, fără să trudească înainte. Li se pare că oricine poate asta. În general, ideea de ucenicie, de etape ale meşteşugului (ucenic, calfă, maestru) a dispărut. Dar există şi excepţii. Marius Chivu, de exemplu, care este coleg cu voi la *Dilema veche* şi care a pornit de pe băncile Facultăţii de Litere. Un alt exemplu, la care nimic din ceea ce am spus pînă acum nu se aplică, ar fi şi Cosmin Ciotloş, care are rubrică acum la *România literară*. Pe ei îi văd cum *se luptă cu ei înşişi,* nu cu ceilalţi, şi cum se străduiesc să se sacrifice pentru carte, ceea ce e, în fond, esenţa actului critic.

Cei care vor să se lanseze sus de tot de la prima cronică au de unde să cadă la a doua.

Nu mai vorbesc de critici deja mai „bătrîni“ (glumesc!) ca Paul Cernat sau Daniel Cristea-Enache, care sînt şi extrem de harnici. Asta nu înseamnă că ei, toţi, sînt infailibili – şi nici un critic nu este. Dar dacă faci media, ies cu un mare plus, nu cu minus. Acest sacrificiu de care spun devine, în timp, benefic pentru cel care îl face, adică îl propulsează. Dar e nevoie de răbdare. Nu să cînţi după ureche, ci să faci sute de vocalize, pînă să ieşi în faţă pe scenă. Cei care vor să se lanseze sus de tot de la prima cronică au de unde să cadă la a doua.

Există criterii după care se recunoaşte o cronică sau o recenzie bună?

Într-o cronică sau o recenzie a unei cărţi trebuie *să recunoşti cartea*. Or, mi s-a întîmplat adesea să citesc o recenzie şi să-mi spun: excelentă! Apoi să citesc cartea şi să mă întreb ce legătură are cu recenzia. Pe scurt, se pare că criticul a citit altă carte. Invers: citeam, pe vremuri, ani la rînd, cam toate cărţile la care scria cronică dl Nicolae Manolescu. Şi întotdeauna la sfîrşit aveam sentimentul reconfortant că citisem aceeaşi carte, chiar dacă eu, desigur, n-aş fi putut să o comentez atît de bine. De altfel, victoria maximă a criticului este să te facă să citeşti.

Atunci, cum se recunoaşte o cronică prost făcută?

Începătorii care mai şi demolează se remarcă de la distanţă prin nişte mari defecte. Au, de pildă, o inadecvare a instrumentelor.

...trag cu tunul în ţînţari şi cu pistolul cu apă în tigri.

De obicei, folosesc un instrumentar impresionant (cu argumente din Shakespeare, Dostoievski şi Harold Bloom, să zicem) pentru cărţi de două parale, care ar putea fi expediate în cîteva fraze, şi invers, au un instrumentar ridicol la cărţi pe care nu le poţi desfiinţa cu una, cu două, ba chiar nu le poţi desfiinţa decît dacă vrei să fii ridicol. Altfel spus, trag cu tunul în ţînţari şi cu pistolul cu apă în tigri. Apoi, ei ar trebui să încerce să vadă ce-şi propune o carte şi să constate cît a realizat autorul din ceea ce şi-a propus. Nu să spună ceva despre cartea *pe care ar fi scris-o ei* pe aceeaşi temă. Dacă vor să scrie ei o carte pe tema cu pricina, nu-i opreşte, de altfel, nimeni. De cele mai multe ori, novicii greşesc tonul. Nu în ultimul rînd, într-o cronică prost făcută îţi dai seama cînd autorul ei are părerea gata dinainte de a citi cartea, adică ştie ce-o să spună înainte de-a o deschide...

O regulă de bază pentru începători (dar nu numai pentru ei) e aceasta: dacă ai ceva personal cu autorul cărţii, dacă îţi e antipatic din cine ştie ce motiv, te abţii din toate puterile să scrii despre carte. Sau te abţii din toate puterile să ai ceva cu autorul. Altfel, se vede, şi te faci de rîs.

Aş mai aduce o problemă în discuţie. Mulţi scriitori ce păreau consacraţi şi erau şi în manuale au fost contestaţi ulterior, pe motiv că valoarea lor ar fi fost exagerată în timpul comunismului, eventual pentru că făcuseră anumite compromisuri cu acel regim. Cum poate discerne acum publicul asemenea chestiuni, cine era cu adevărat valoros şi cine nu?

Pentru a înţelege asta, ar trebui recitiţi toţi fără *partipris*-uri. Eu una n-am făcut experienţa de a-i reciti pe toţi scriitorii de atunci, dar cred că oricine-i citeşte sau îi reciteşte poate să vadă, în fiecare caz în parte, în ce măsură au valoare sau nu acum, dincolo de importanţa primă, contextuală, istorică, i-aş spune, care rămîne.

Criticii ajută în formarea părerii despre un autor?

Hm... Publicul citeşte cu interes cronicile de întîmpinare, dar numai dintr-un reflex de informare şi nu ştiu foarte mulţi critici de azi a căror părere să conteze foarte tare. Excepţii ar fi, dau un singur exemplu, dintre cei mai vechi, Dan C. Mihăilescu, care a ştiut să-şi asume şi prezentarea de tip televizat, într-un mod agreabil. Dar publicul vrea scandal şi pe asta mizează demolatorii. E o ispită facilă, de tabloid, o capcană în care un critic valoros nu cade cu nici un chip. Un alt *gadget* pe gustul publicului îl reprezintă anchetele de care se abuzează azi, mai ales în cotidiene. În genere, *anchetele cu topuri sînt o pacoste,* sînt prost făcute, la întîmplare, fără minime cunoştinţe de cum se face un sondaj de opinie şi aduc numai rău. Inclusiv criticilor, care şi-i fac duşmani pe toţi cei uitaţi afară sau puşi pe un loc neconvenabil.

Criticul e întotdeauna sincer?

Nu, dacă e vorba de un sens tare al cuvîntului. E bine, adică, să ştii şi cînd e necesară o critică de stimă, de exemplu. Compromisul face şi el parte din critica literară, ca un fel de regulă, de nuanţă, poate cel mai greu de învăţat pentru că ţine de fler. Nu pledez aici pentru compromis sau nesinceritate, în nici un caz, dar trebuie să ştii care e tonul just cu fiecare dintre oameni, în funcţie de ce au făcut pînă atunci. Nu-l desfiinţezi pe unul care a dovedit excelenţă în domeniul său, ci găseşti o formulă elegantă de a spune de ce ai rezerve. Nu-l tratezi ca pe un debutant pe unul care are deja o operă foarte solidă, o operă care te-a ajutat pe tine, criticul, să ajungi ce eşti.

a consemnat Andrei MANOLESCU

© L. Munteanu

Biletul de reîntoarcere

– interviu cu Cristian PÂRVULESCU –

Se pare că nu se poate face carieră politică fără a-i săpa şi critica pe alţii, pe cei cărora vrei să le iei locul. Aşa este?

Aş fi tentat să spun că, *din păcate,* este aşa. Dar nu e *din păcate,* pentru că acesta e un dat care ţine de natura jocului politic, pentru că politica se învîrte în jurul noţiunii de putere şi al faptului social care este puterea. Ca urmare, cei care vor să facă o carieră politică se acomodează jocului de putere, pe care încearcă s-o preia. Iar aceasta nu poate fi preluată doar în urma unor dezbateri ideologice, ci şi a jocului de culise. Partidele sînt reţele de influenţă în care ideile contează mai puţin, iar clanul, gruparea, clientela sînt mai importante. Aşa că jocul de putere e jocul de a-i controla şi de a-i înlătura pe cei care deţin, întîmplător, poziţiile de conducere.

Înseamnă atunci că n-ar trebui să-i credem pe cei care se ridică în interiorul unui partid, să spunem, şi-i contestă pe cei care-l conduc? Ar trebui să ne gîndim că e o competiţie, şi nu că neapărat aceste contestări se fac din pricina unor diferenţe de principii?

Uneori sînt şi diferenţe de principii. Acestea contează foarte mult în momentele în care partidul sau liderul contestat se află după un insucces. Caz în care critica e structurată în jurul unei idei, de obicei a celei de reformă, de schimbare, de deschidere. Nu înseamnă însă că nu există şi politicieni care să se raporteze la ideologie. Din păcate, ei reprezintă o raritate în România. În partidele occidentale, bătălia ideologică e foarte importantă, limbajul şi justificările ideologice contează, dar şi acolo de multe ori fondul lipseşte. E o formă fără fond, e doar o regulă a jocului politic. În România, pentru că nu există un public ideologic, acest tip de critică este fie foarte rar, fie nesemnificativ în jocul de putere.

Deci, în jocurile dintre politicieni lipsa de scrupule e normală sau mai bine zis naturală, şi nu trebuie să ne surprindă.

Natural nu înseamnă neapărat *normal*. Dacă privim dintr-o grilă morală, acest lucru e anormal prin excelenţă. Dar politica se defineşte ca fiind amorală, dacă nu chiar imorală, şi atunci aceste mijloace sînt permise de la Machiavelli încoace, de altfel de cînd începe şi modernitatea. Politica cochetează cu imoralitatea, iar singurul obiectiv care contează este eficienţa. Iar eficienţa se măsoară prin capacitatea de a rezista la putere. Un politician e cu atît mai eficient cu cît rezistă mai mult, nu pentru că este cinstit, moral sau pentru că se raportează la principii.

Ştiu că în management există două sisteme: unul, de tip american, în care pentru a ajunge şef într-o organizaţie, subalternul trebuie să-i ia locul şefului, să arate că e mai bun decît el, să-l detroneze; altul, de sorginte japoneză, presupune avansarea subalternului odată cu şeful (cînd şeful ajunge mai sus pe scara ierarhică, urcă şi subalternul pînă în locul unde era şeful înainte). Nu există ceva similar şi în politică?

Şi în politică, modelul american este concurenţial şi contează obţinerea majorităţii. Justificarea politicii este obţinerea majorităţii. Ca urmare, şeful trebuie detronat, ba chiar aş spune, simbolic: decapitat. În cultura politică europeană există sistemul de partid, care presupune un minim joc colegial: şeful împreună cu vasalii săi obţin poziţiile de putere şi încearcă să le protejeze. De aceea, funcţionează un fel de consensualism. Opoziţia în interiorul partidelor este permisă, dar sub control. Opoziţia este însă tentată să-l înlăture pe cel din frunte şi să se plaseze în locul lui. Dar, pentru că jocul *biletului de reîntoarcere* funcţionează, niciodată şeful nu este definitiv înlăturat. Vedem asta în Franţa, în Belgia, în Italia, chiar şi în Germania.

Vorbim de ce se întîmplă în interiorul partidelor?

În interiorul unui partid, dar şi în interiorul unui sistem. Biletul de reîntoarcere presupune atît ideea că un partid care trece de la guvernare în opoziţie va putea reveni cîndva la putere, cît şi aceea că un lider de partid înlăturat va putea reveni. De obicei, el este oricum menţinut într-o formulă colegială, cu excepţia cazului în care a fost vorba despre o criză extraordinar de dură care să refondeze acea organizaţie politică. Asemenea crize sînt totuşi rare în sistemele politice stabile.

Ceea ce spuneţi seamănă, mi se pare, cu observaţia pe care o făcea Michael Voslensky despre nomenclatura sovietică, aceea că nici un membru al ei nu este înlăturat dintr-o funcţie pentru a fi pedepsit (cu excepţia unor cazuri grave), ci mai degrabă pentru a fi protejat, pentru a nu mai fi expus.

Cred că aici dl Iliescu ne poate ilustra modul în care acest sistem funcţiona. El a fost într-un fel şi victimă, şi beneficiar al mecanismului descris.

Dar nu cumva acel mecanism e similar şi cu biletul de reîntoarcere care funcţionează, cum spuneaţi, chiar în partidele democratice din Europa?

Este şi în acelaşi timp nu este. Acolo nu e neapărat vorba de protecţie, deşi iniţial, în secolul al XVIII-lea, atunci cînd s-a inventat responsabilitatea politică, semnificaţia era simplă: cel care a fost înlăturat politic nu mai trebuie pedepsit şi juridic. Se consideră că odată ce a pierdut puterea, a fost deja pedepsit. Execuţia juridică nu mai are sens pentru că provoacă inconveniente mult prea mari, produce prea multă instabilitate şi nu este în interesul sistemului, pentru că totul devine prea puţin previzibil. Ca urmare, am putea spune că aceasta este situaţia oricărei organizaţii, indiferent de tipul de regim sau sistem politic în care funcţionează. Este legată de structura organizaţiei, şi nu de tipul de regim.

Revenind la critică, putem spune că în politică ea este făcută mai degrabă din motive concurenţiale, subiective, decît în mod obiectiv?

De multe ori, critica politică preia dinspre societate o serie de mesaje, dar pentru că, prin natura sa, discursul politic mizează pe spectacol, contează modul în care este prezentat mesajul, şi nu convingerile. Tocmai de aceea politicienii sînt tentaţi, într-o perioadă catodică, să fie din ce în ce mai expresivi, mai violenţi, mai determinaţi. Este însă un joc, şi ei nu sînt convingători. Cei cîţiva politicieni ideologici cu viziune care au rămas şi care se află uneori la conducerea unor partide fac notă discordantă. De fapt, reproşul care se aduce politicii, şi nu de azi, de ieri, este acela că mizează prea mult pe fals, pe minciună, pe neautentic şi atunci nici critica politică nu este altceva decît un joc de putere, nu e un proiect sau o propunere de program. În societatea noastră e prea mult joc şi prea puţină critică. Aceasta din urmă presupune exerciţiul modestiei, cunoaşterea politicii, a regulilor, a sistemului instituţional, a publicului şi a obiectivelor. Or, în absenţa acestor cunoştinţe, criticarea celor care se află la conducere sau care sînt adversari politici nu face parte decît din jocul de putere.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Adina POPESCU

Replici pe fază

Textul de mai jos conţine frînturi din discuţiile de la o mică terasă cu trei, patru mese, la umbra unui dud. Nu e o terasă cu pretenţii, dar nici una de cartier. Mai mult un loc de popas. Aici se opresc preţ de-o bere locatarii blocurilor din jur, în timp ce-şi plimbă cîinii. Sau cînd se întorc de la supermarket. Aici vin în „pauza de masă“ zugravii care tencuiesc apartamentele şi le transformă sufrageriile în living-uri. Şi cîţiva tineri care nu mai au unde să se socializeze, după ce s-a închis şi ultimul Internet-café din zonă.

Aşteptam pe cineva, probabil că mă plictiseam, aşa că am început să-mi notez. Rezultatul a fost un colaj de replici, în nuanţe de gri, care se vor deştepte, contestă, critică, caută nod în papură, exprimă neputinţa unei schimbări.

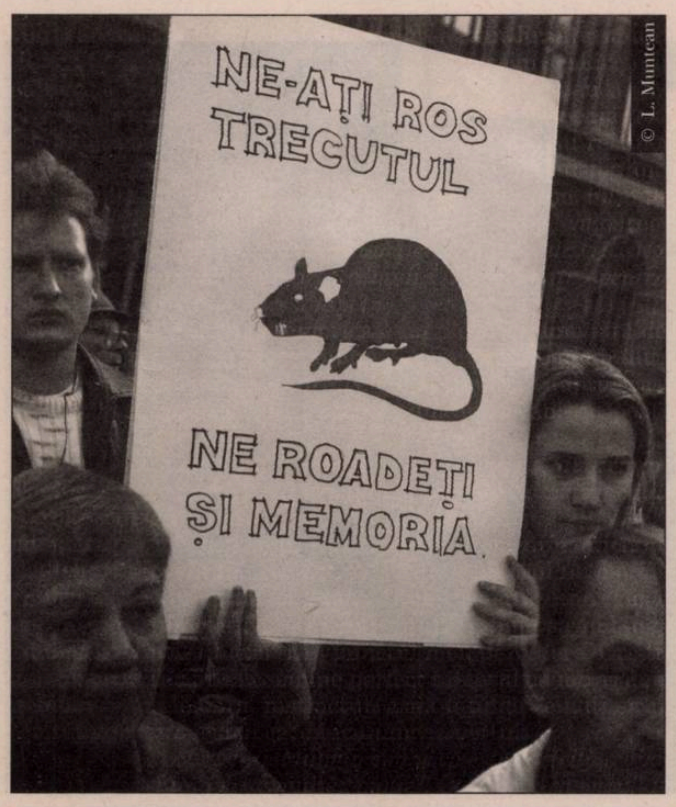

„Hai, dom'le, nu mai fi supărat! Te-ai mutat la bloc, te doare-n cur!“... „Te-ai uitat aseară la Turcescu? S-a prostit şi Turcescu ăsta... dă din gură degeaba!“... „Face bani.“... „E clar. Te-ai turmentat. Du-te acasă!“... „Jos cu primarul din Sîncăieşti!“... „O să-i crăp capu'!“... „Esenţa e ceva ce vorbim pe parcurs, indiferent ce! Uită-te la discursul lu' Tăriceanu. N-are esenţă“... „De unde eşti dumneata?“... „Am cunoscut-o pe *chat*. O proastă!“... „Potoleşte-te, mă băiatule!“... „Din Sîncăieşti.“... „Am avut nişte beţii elegante!“... „... în '97, în toamnă... ce de bani cîştigam io atunci!“... „O să vină cutremurul şi o să-ţi cadă blocu-n cap!“... „Aveam cazare şi masă gratuite... nu ca acum!“... „Da' tu la Badea te uiţi? Alt dobitoc!“... „Cînd eram io la circul Globus şi trăgeam sforile...“...„Noi întotdeauna trebe să fim puri.“... „Ce legătură are Badea cu Turcescu? Sînt de altă natură.“... „Eşti taliban, trăim într-o ţară de talibani!“... „Degeaba le spui oamenilor cînd trebe să-i aduci pe o cale... nu înţeleg nimic.“... „Deci tu eşti o vită, Stănculescu a fost o vită!“... „Moşule, io am zis un adevăr! Mai bine mă uit la Dan Diaconescu... măcar mă rîd!“... „Mai bine dai o bere!“... „Inocolor, inodor şi insipid... sînt un om care recunosc!“... „Inodor şi alcoolist!“... „I-am zis că dacă sînt treburi de sex, nu mă bag... o proastă!“... „Drumurile astea ne omoară...“ „...Partidu' avea grijă ca să ne simţim noi bine... acum cine mai are grijă de noi?“... „Şi ăsta face bani!“... „Nişte hoţi.“... „Unguente, unguente...“ „...Hopa! Ai zis un adevăr... e vorba de sistem. E putred.“... „Asta înseamnă nu eşti potent!“... „Nu mă bat io cu tine! Te fac praf c-o mînă...“... „Drumurile şi gropile... asta ne omoară!“... „Problema lui e că nu e în stare să-şi construiască un discurs... să ia exemplu de la mine!“... „Nu ştie să scrie... e analfabet.“... „A venit Vasile? Mai e treaz?“... „Dacă ăştia ne conduc, asta e! Zici că nu ştie să scrie?“... „Am muşchi buni... am fost la sală!“... „Hai să mergem! Te duc io acasă!“... „Ţi-am mai zis, noi trebuie să fim puri! Pe ei lasă-i să facă bani!“... „Musculiţa de oţet e cea mai beţivă musculiţă care trăieşte în cea mai adîncă beţie...“... „Hai să mergem! Te duc io acasă!“

Efectele dialogului

L-am întrebat pe liderul Cartelului Alfa, ***Bogdan Hossu,*** *dacă în mulţii ani de cînd e lider de confederaţie s-a simţit vreodată împins de sindicalişti să conteste sau să organizeze proteste împotriva voinţei sale şi dacă, în timp atitudinea specific contestatară a sindicatelor s-a mai atenuat.* ***(A. M.)***

Am fost împins să mă duc să discut cu persoane cu care n-aş fi vrut să am de-a face. A fost o astfel de situaţie cînd nu doream să discut cu Petre Roman, care era prim-ministru. Mă certasem cu dînsul, avusesem chiar un schimb de replici tăioase şi credeam că nu mai trebuie să discut cu el. Numai că la negocieri, tot pe mine m-au desemnat să le port. Dar asta e, noi sîntem nişte mandataţi. Un preşedinte de confederaţie e mai puţin decît un preşedinte de partid, acesta din urmă e mai lider. Noi sîntem doar purtători de cuvînt ai grupurilor pe care le reprezentăm. Dar, în general, punctul de vedere al confederaţiei, pe care trebuie să-l susţin, este un rezultat al unui consens al celor care iau decizia. Deci pînă nu obţinem un consens între noi, de obicei nu luăm o decizie. Iar de la începutul anilor '90 şi pînă astăzi, problemele sindicale nu s-au redus cum s-ar putea crede, dar atitudinea reprezentanţilor sindicali s-a schimbat. Ei au constatat că nu doar prin ieşitul în stradă „cu bîta“, prin contestarea în stradă, se rezolvă problemele, ci că baza obţinerii unor rezultate este pînă la urmă dialogul, fie el făcut şi sub unele presiuni. La începutul anilor '90 era avîntul revoluţionar şi toată lumea percepea lucrurile şi rezolvarea unor probleme prin prisma acelei revoluţii care fusese o izbucnire violentă şi decisivă. Dar nu poţi să faci tot timpul revoluţie. Cinstit vorbind, acum, pe membrii noştri de sindicat îi interesează mai puţin modul în care ajungem la rezultate. Ei vor salarii mai mari, protecţie socială, o siguranţă cît mai mare a locului de muncă... Şi nu-i prea interesează forma în care se ajunge la aceste rezultate.

„Ce bine că a gîndi nu e ilegal!“

– interviu cu Anamaria MARINCA –

Anamaria Marinca (n. 1978, Iaşi) a jucat în piese de teatru regizate de Radu Afrim, Vlad Massaci, Alexandru Darie, Christian Benedetti, Cătălina Buzoianu şi Simon McBurney. Pentru rolul din Sex Trafic *(r. David Yates, 2005), o dramă realizată de CBC / Channel 4 despre traficul de fiinţe umane, a primit Premiul Bafta şi titlul de Cea mai bună actriţă la British Academy Television Awards. Pentru rolul Otiliei din* 432 *(r. Cristian Mungiu), la Festivalul de la Palm Springs din 2008, Federaţia internaţională a criticilor de film (FIPRESCI) a recompensat-o cu premiul Cea mai bună actriţă. Recent, Anamaria Marinca a reprezentat România în proiectul* Shooting Stars *din cadrul Festivalului de Film de la Berlin.*

În ce fel s-a schimbat viaţa ta după succesul filmului 432?

Acum sînt recunoscută pe stradă şi petrec mult mai puţin timp cu cei dragi.

Filmul a fost lansat în foarte multe ţări, pe continente diferite. Cît de diferite au fost reacţiile publicului?

În funcţie de realităţile sociale şi politice ale fiecărei ţări şi în funcţie de cît de actual e subiectul pentru comunităţile respective. În Italia, Vaticanul a criticat filmul; în Polonia, ca şi în cea mai mare parte a Mexicului, avortul este scos în afara legii; în Portugalia, lucrurile stăteau la fel pînă nu demult, iar în India ne-am confruntat cu cenzura. Filmul a fost mai bine înţeles acolo unde spectatorii şi-au pus problema propriei umanităţi, a mecanismelor societăţii în care trăim, a hotărîrilor luate, a resemnării şi preţului ei. Interesant este faptul că reacţiile negative au venit din partea autorităţilor şi nu a publicului care a fost de fiecare dată emoţionat şi dornic să comunice cu noi. Ce bine că a gîndi nu e ilegal. Încă.

Cît ai improvizat cînd ai filmat pentru 432?

Nu am improvizat în timp ce filmam, asta nu înseamnă că nu am avut toată libertatea şi încrederea din partea lui Cristian Mungiu în timpul repetiţiilor.

În ce măsură impresarul tău îţi poate facilita obţinerea unui rol?

Cam în proporţie de 85,7%, depinde de el. Cred că vreo 14,3% ţine de farmecul personal şi vreo 3% de noroc.

Cum l-ai cunoscut pe regizorul francez Christian Benedetti?

L-am cunoscut pe scenă, cu ocazia unui *workshop* la Piatra Neamţ, la Teatrul Tineretului, unde am fost actriţă timp de 2 ani. Apoi am tradus şi am lucrat împreună cu GAT 05 (grupul de acţiune teatrală condus de Christian şi format din Doru Cătănescu, Olimpia Mălai, Constantin Lupescu şi eu) piesele *4.48 Psihoza, Blasted, Crave* de Sarah Kane şi *Children* de Edward Bond, piesă jucată în penitenciarele pentru minori din România. Prezenţa sa şi influenţa pe care o exercită în viaţa mea artistică sînt vitale pentru mine...

E uşor să ajungi pe scena teatrelor londoneze?

Mai greu e să rămîi. Există un număr limitat de roluri pe care eu le-aş putea interpreta într-o limbă străină, ar mai fi şi lipsa unei conjuncturi favorabile, trecerea timpului...

Crezi că este important ca românii să nu uite cum trăiau înainte de 1989?

Da, ca să nu merite să-şi repete istoria.

Care ar fi, în opinia ta, paradoxul secolului în care trăim?

Faptul că virtualizăm pînă şi realitatea.

„Actorul nu e o maşină pe care o programezi“

– interviu cu Laura VASILIU –

Laura Vasiliu (n. 1976, Piatra-Neamţ) a absolvit Academia de Teatru şi Film din Bucureşti şi în prezent este actriţă la Teatrul „Tony Bulandra“ din Tîrgovişte. A jucat în filmele: Second Hand *(r. Dan Piţa),* Binecuvîntată fii, închisoare *(r. Nicolae Mărgineanu),* Callas Forever *(r. Franco Zeffirelli),* 432 *(r. Cristian Mungiu) şi* Noaptea *(r. Francesco Munzi). Pentru rolul din filmul* 432 *a primit premiul de Cea mai bună actriţă acordat de Federaţia internaţională a criticilor de filmn (FIPRESCI) la Festivalul de la Palm Springs.*

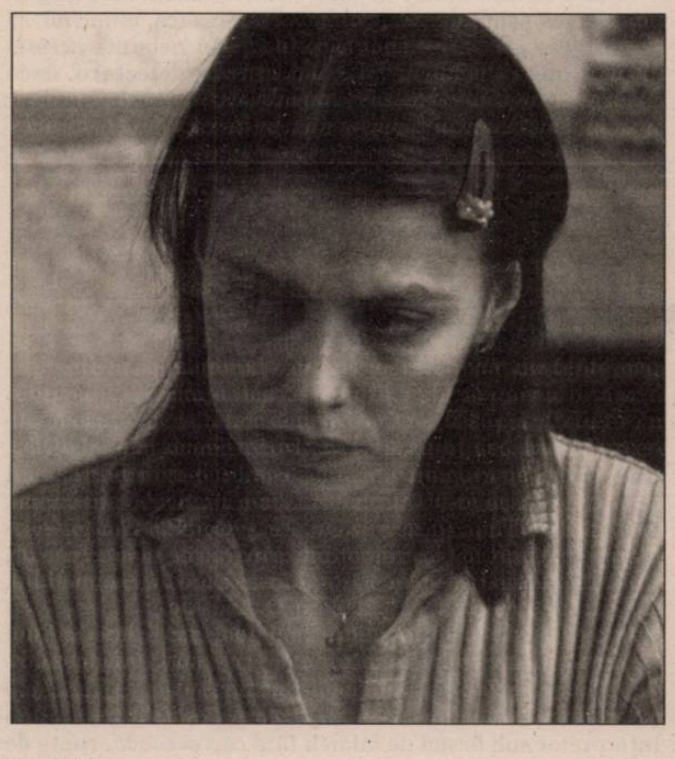

În ce fel s-a schimbat viaţa ta după succesul filmului 432?

Viaţa mea profesională s-a schimbat mult, în sensul că acum primesc oferte şi din alte ţări, ceea ce este grozav pentru un actor de film. Acum fac rolul unei românce imigrante în filmul *Noaptea,* turnat la Torino. E un personaj simpatic, cam pierdut în spaţiu, aşa cum mi se par uneori românii plecaţi, cei care încă nu s-au realizat. Mi-a plăcut scenariul şi sper din toată inima să iasă bine. Alt contract nu am semnat pînă în prezent. Dau probe, primesc oferte, dar nimic nu s-a concretizat încă.

M-ar atrage însă şi perspectiva de a juca teatru în Bucureşti, dar deocamdată nu se pune problema. Mi-aş dori, cu toate că ador teatrul din Tîrgovişte.

Filmul a fost lansat în foarte multe ţări, pe continente diferite. Cît de diferite au fost reacţiile publicului?

În majoritatea cazurilor, străinii percepeau situaţia de viaţă din film, întîmplarea... În Franţa m-au tulburat, de exemplu, liniştea care se aşezase în sală în timpul proiecţiei şi respectul profund cu care ne priveau apoi. Românii au prins şi nuanţele de limbaj, au sesizat chiar şi comicul, care e atît de bine însăilat în dramă, şi au recunoscut cu siguranţă amprenta înecăcioasă a comunismului, dar asta nu înseamnă că au înţeles filmul mai bine. Filmul a fost înţeles bine peste tot. Cred că asta i-a dat şi valoarea.

E o mare contradicţie între opiniile criticii americane de film şi eliminarea filmului 432 *din cursa pentru Oscar. Cum îţi explici acest fapt?*

Cred că America e un pic altă lume faţă de Europa. Nu mai rea, nu mai bună. Au alte criterii, un alt ritm şi nu ne miră foarte tare ce s-a întîmplat. Faptul că filmul a fost apreciat de criticii de film americani nu poate decît să ne onoreze.

În 432 *nu prea ai improvizat, ai urmat cu stricteţe indicaţiile lui Cristian Mungiu... Care ar fi calităţile unui regizor bun?*

Un film presupune şi improvizaţie, oricît de mult ai respecta indicaţiile regizorului. Actorul nu e o maşină pe care o programezi... Iar un regizor bun e un regizor căruia îi ies filmele. Nu ştiu ce calităţi trebuie să îmbine ca să obţină acest lucru. Din punctul meu de vedere, Cristian Mungiu a reuşit să combine perfect talentul cu munca, încrederea, inteligenţa, instinctul, grija faţă de ceilalţi şi, pînă la urmă, dragostea care încununează totul.

Cristian Mungiu spune că eşti o actriţă „capabilă sa transmită foarte multă emoţie“. Care ar fi raportul dintre talent şi muncă?

Talentul trăieşte prin muncă şi munca prin talent. Dacă ai slăbit munca, încet, încet, moare şi talentul sau rămîne subdezvoltat. Munca începe să capete strălucire şi sens prin talent. Faptul că regizorul meu a spus că sînt capabilă de emoţie mă bucură foarte tare. Cred că emoţia este foarte importantă, atît în teatru, cît şi în film.

Crezi că este important ca românii să nu uite cum trăiau înainte de 1989?

Da, ca să respecte mai mult ceea ce au acum: libertatea. Teribila închisoare comunistă ne-a făcut mult rău. Acum ne luptăm cu năravuri şi mentalităţi alterate, unii o duc mai rău poate, alţii se simt trădaţi, dar nu trebuie să uităm că sîntem liberi: liberi să urlăm, liberi să criticăm, liberi să trăim sau să murim.

Care ar fi, în opinia ta, paradoxul secolului în care trăim?

Mi-e greu să vorbesc de paradoxul unui secol abia început. Dar aş vrea să-ţi spun o poveste. Un om merge la doctor şi-i spune: „Doctore, sufăr îngrozitor de depresie. Nu-mi revin cu nici un chip. Nu mă mai interesează nimic. Sînt deznădăjduit“. Doctorul îl sfătuieşte: „Domnule, a apărut în oraş un comedian grozav. Dacă mergi la piesele lui, ai să te amuzi atît de tare, încît nici nu o să-ţi mai aminteşti de tristeţe. Îl cheamă Jean-Baptiste Molière.“ „Doctore, eu sînt Molière.“

interviuri realizate de Roxana CĂLINESCU

Matei MARTIN

(Non)sensurile Carnavalului de la Veneţia

„România acostează în lagună. Carnavalul are un sens în plus.“ Organizatorii Carnavalului de la Veneţia au decis să acorde un moment special al sărbătorii întîlnirii cu o altă cultură. Unul dintre motivele acestei opţiuni a fost dorinţa de revigorare a carnavalului, care a devenit, în ultimii ani, din ce în ce mai comercial, din ce în ce mai turistic, din ce în ce mai puţin cultural. Toamna trecută s-a hotărît: primul invitat special avea să fie România, o ţară neolatină, intrată recent în Uniunea Europeană. Pică bine, pentru că România şi românii nu au o presă tocmai bună în Italia. Ca invitat de onoare la carnaval, România ar fi avut o bună ocazie de a ieşi în lume, de a promova o imagine nouă.

Însă Veneţia e un oraş greu de cucerit. Mai ales în timpul carnavalului, cînd ofertele culturale & turistice zădărnicesc orice încercare de atac. Institutul Cultural Român a adus aici o divizie considerabilă de artişti, dar nu a reuşit decît o victorie parţială. În zgomotul general al petrecerilor, evenimentele româneşti au rămas aproape neobservate, chiar dacă selecţia a fost adecvată cu aşteptările publicului.

Nightlosers e o formaţie de etno-jazz care a făcut săli pline la numeroase festivaluri europene. La Veneţia, de-abia dacă a strîns o sută de spectatori. Marius Mihalache, un muzician care a transformat ţambalul în instrument de jazz, este şi el cunoscut pe la festivalurile din Europa, dar la Veneţia sala a fost pe jumătate goală. Saxofonistul de origine română Nicolas Simion e o vedetă internaţională a jazzului, însă în Italia a rămas fără spectatori... Doar foarte puţini petrecăreţi au trecut pragul Pavilionului Italiei de pe insula Bienalei, un spaţiu care a găzduit cîteva expoziţii, o serie de proiecţii cinematografice şi două scene pentru concerte live.

Institutul Român de Cultură şi Cercetare Umanistă de la Veneţia a prezentat o expoziţie extraordinară (intitulată „Apa şi lutul“) despre istoria ceramicii. Aproape nimeni nu a intrat să o vadă; nici măcar expoziţia de măşti tradiţionale româneşti – unele foarte spectaculoase – nu a trezit interesul trecătorilor. Evenimentele care s-au bucurat de atenţia şi aprecierea publicului au fost concertul itinerant al fanfarei Şavale – o formaţie deja cunoscută veneţienilor de la concertul de Revelion – şi spectacolul oferit de Teatrul Masca.

Odată cu aceste insuccese, au eşuat şi încercările autorităţilor locale de a înscrie carnavalul pe direcţia festivalurilor culturale elitiste. Asediat de turişti, oraşul-gazdă al carnavalului este victima propriului succes. Nimeni nu vine la Veneţia să vadă spectacole de teatru, concerte sau expoziţii. În timpul carnavalului, parada costumelor din piaţa San Marco pare să fie unica preocupare culturală a turiştilor. În acest hipermarket, produsele culturale româneşti au şanse foarte slabe să fie cumpărate.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Puterea iluziei

Acum vreo două trei luni, Teatrul Odeon – una dintre cele mai active scene de spectacol, şi nu numai din Bucureşti – a găzduit o „manifestare“ (pe care a şi iniţiat-o, de altfel) numită Săptămîna Culturii Olandeze. Era vorba despre o succesiune de spectacole, concerte şi expoziţii de mici dimensiuni, cele dintîi alese, din cît mi-am putut da seama, în funcţie nu de o tematică anume, ci de manevrabilitate (număr mic de interpreţi, aparat scenic simplu), pe de o parte, şi accesibilitate, pe de altă parte; de exemplu, spectacolul pe care l-am văzut (din cele două) era definit în materialele publicitare drept „non-verbal“. Se numea *Vielfalt* (diversitate, multitudine, în germană – poate şi în olandeză) şi s-a jucat cu publicul pe scenă; la o distanţă relativ mică de actori, aşadar. Era un spectacol greu de povestit; nu doar pentru că scenariul imagina o poveste destul de complicată care se desfăşura în adîncimea cutiei unui magician-prestidigitator, ci, mai cu seamă, pentru că în faţa noastră se întîmplau lucruri absolut neverosimile: cele cinci sau şase fete şi cei doi băieţi apăreau în scenă din pereţi, din podea, din cuptorul unui aragaz, de sub un scaun şi dispăreau, tot aşa, intrînd în tavan, prelingîndu-se între şezutul şi spătarul unei canapele, aruncîndu-se în bazinul chiuvetei. Totul ţinea, parcă, de miracol – şi, cu siguranţă, de un antrenament îndelungat. Şi, înainte de orice, de o fantezie nemărginită.

La sfîrşit, pe cînd aplaudam, la unison cu spectatorii ceilalţi, cu şapte mîini, ca să spun aşa, pe cînd mă uitam la zîmbetele vesele de pe chipurile actorilor şi la naturaleţea cu care se înclinau, fără să pară deloc marcaţi de cele 70-80 de minute de efort fizic extenuant (nu era greu să-ţi închipui că dificultatea propriu-zisă a acţiunilor era agravată de uriaşa concentrare necesară, căci fie şi o eroare minoră – un pas puţin mai lung, o întîrziere de cîteva secunde – ar fi compromis toată reprezentaţia), pe cînd simţeam acea căldură înviorătoare pe care ţi-o dă, la teatru şi numai la teatru, performanţa adevărată, mă gîndeam că pierderea supremă suferită de scena românească în anii din urmă poartă un nume foarte comun: plăcerea. Plăcerea de a căuta şi plăcerea de a încerca, plăcerea de a munci şi plăcerea de a dărui; plăcerea de a juca, pe scurt. Indiferent că „prestează“ în cea mai mare instituţie de spectacole a ţării sau în cel mai mic teatru „alternativ“, indiferent că sînt veterani hîrşiţi sau proaspeţi absolvenţi odihniţi (ba chiar, aş zice, mai ales în ultimul caz), indiferent că au trei roluri principale în aceeaşi stagiune sau o apariţie fără vorbe o dată la doi ani (iarăşi, mai ales în ultimul caz), actorii noştri par cel mai adesea obosiţi, plictisiţi, lipsiţi de vlagă. Există, bineînţeles, clipe stelare cînd talentul, experienţa sau „trăirea“ îi înalţă, parcă, deasupra vieţii, deasupra noastră şi chiar deasupra lor înşile, dar, ca regulă generală, spectacolele româneşti au căpătat aerul unei cazne la care sînt supuşi, silnic şi inutil, oameni care au nimerit pe scenă fără vină, care sînt ţinuţi acolo cu forţa şi care şi-ar avea locul în cu totul altă parte. Într-o reclamă la bere, de pildă.

Fără îndoială, acest simptom al unei îmbolnăviri de care nu prea ne dăm seama nu este specific teatrului. Plăcerea a dispărut de pretutindeni din jurul nostru şi aproape orice bucurie poartă înăuntru plumb. E atît de frumos cînd ninge... da, dar se blochează străzile şi, pe urmă, apăraia, mocirla şi munţii de zăpadă înnegrită, acoperiţi de gunoaie! E atît de gustoasă mîncarea... da, dar e plină de tot soiul de chimicale şi de inginerii genetice, şi te mai şi îngraşă! E atît de agreabil să pleci din oraş la sfîrşit de săptămînă... da, dar traficul te înnebuneşte, hotelul e prea scump şi nu-i deloc grozav, iar Icsulescu are o maşină mai mare şi mai tare! Viaţa a devenit o cursă cu dublu înţeles: maraton şi capcană. Ar putea să i se sustragă teatrul acestei întunecări generale?

Poate că da – măcar în parte. Dacă oamenii care aleg să muncească pentru a-i distra pe alţii ar încerca, muncind, să se distreze ei înşişi, dacă s-ar azvîrli în nebunia acestei meserii nebuneşti cu gîndul la propria delectare, dacă

printre iluziile pe care le vînd seară de seară ar păstra un loc şi pentru iluzia că, fără ei, lumea ar fi mult mai searbădă şi mai tristă, poate că o adiere din bucuria pe care ar încerca-o ei atunci pe scenă ar sufla, imperceptibil, şi asupra sălii. Şi dacă, pentru cîteva zeci de minute numai, povestea lui Romeo şi a Julietei ar deveni mai importantă, şi pentru oamenii de pe scenă, şi pentru oamenii din sală, decît povestea Preşedintelui şi a Premierului, poate că, încetul cu încetul, plăcerea şi-ar regăsi drumul către noi. Iar noi am redescoperi bucuria...

...Pe cînd epilogam eu astfel, lăsîndu-mă purtată pe aripile frumoaselor istorii despre puterea ficţiunii asupra vieţii, intră în încăpere femeia de serviciu „pe etaj“ din fabrica de iluzii unde îmi desfăşor activitatea utilă şi zice:

– Vă rog, spuneţi-mi şi mie, că nici n-am putut să dorm azi-noapte, a omorît-o poliţistu' pe Elodia, ori nu?!

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Import de bun-gust

● **Firma, *Exit*, MediaPro Music, 2007.**

Nu sînt teme nemaiauzite, nici subtilităţi rafinate pe cel de-al doilea album al trupei Firma. Nici retorica pătimaşă sau atitudinea rebelă nu sînt la mare căutare aici. Toate aceste detalii, dublate de inventivitate, dramatism şi înnegurări bruşte, erau de găsit din plin pe albumul de debut, *La orbire*. Pe de altă parte însă, din momentul acela au trecut cîţiva ani buni şi era, dacă nu logic, atunci măcar probabil că ceva avea să se schimbe. Pentru început, este limpede că băieţii au umblat la reglajul de sunet. Tonurile *hard* s-au îmblînzit vădit, turnura alternativă a devenit cert mai cochetă şi mai pop, iar angoasele nihiliste au fost date uitării. Balastul metalic a fost şi el înlăturat cu grijă, asperităţile inerente unui debut au fost între timp şlefuite pentru ca Firma să se înfăţişeze înaintea noastră cu un produs perfect onest şi echilibrat, branşat nu atît la liniile de înaltă tensiune, cît la curentul constant pe care îl întrebuinţează pop-rock-ul occidental. Pentru această abdicare de la principiile *underground*, formaţia a fost recompensată cu o prezenţă în finala concursului New Sounds of Europe din cadrul MTV European Music Awards 2007. Şi cam atît. Odată ce evenimentul a luat sfîrşit şi lumea a încetat să mai comenteze prestaţia patriotică a delegaţilor noştri (ce s-a lăsat cu derută şi pantaloni în vine), *Exit* a rămas să dea socoteală fanilor preocupaţi de soarta muzicii româneşti în general.

Cum ansamblurile vocal/instrumentale care înseamnă ceva în această ţară pot fi numărate pe degete, Firma şi-a asumat cu siguranţă un risc. Sau chiar mai multe. Unul dintre acestea, altminteri evident, era ca o bună parte din adoratorii cîştigaţi cu *La orbire* să se arate dezamăgiţi de tenta comercială a noului disc, să strîmbe din nas şi să spună adio. Apoi, nu trebuie uitată nici varianta celor care vor fi decretat ca fiind „dulceag“ *sound*-ul de pe acest disc. Or, e lucru ştiut, „dulceag“ nu este tocmai un termen de laudă în muzica noastră. Mai exista şi o a treia posibilitate, una profund dilematică, aceea ca foarte mulţi fani să refuze, din principiu, ideea de pop-rock. Dacă în privinţa faimei proaste pe care o are cuvîntul „dulceag“, datele problemei sînt lămurite, pop-rock-ul introduce în ecuaţie şi o altă grozăvie demnă de dispreţ: ideea de simplitate. Năpăstuiţi de soartă, cotropiţi de mîrlănie şi de gusturi dubioase, puţinii supravieţuitori s-au refugiat la adăpostul unui elitism intransigent ce refuză din start orice concesie comercială. De altfel, în acest război mocnit, conceptul de „comercial“ a fost pervertit în aşa măsură încît a ajuns să fie interpretat sub formă de lălăieli fără cap şi coadă, rupte de realitate şi în răspăr cu bunul gust doar pentru că publicul de aici nu a aflat la timp ce înseamnă decenţa unor Morrissey, James sau Travis. Or, cu *Exit*, Firma ne arată că lucrurile nu stau chiar aşa. Este pentru prima oară după multă vreme cînd avem de-a face cu bun-simţ comercial, cînd pop-rock-ul autohton sună normal, elegant şi strunit. Dezechilibrul în care ne aflăm e atît de mare încît ceea ce ar trece drept un album banal şi inofensiv dincolo de graniţele vestice ale patriei are toate şansele să fie receptat aici drept un act de distincţie şi curaj. De ce să vă mint, doar şi pentru că la capitolul simplitate de bun-gust stăm atît de rău, sînt ferm decis să trec acest album Firma, dacă nu la capitolul acte de bravură, atunci măcar în raftul cu apariţii binevenite. Fără momente speciale, fără ruperi de ritm sau tensiuni palpabile, fără a fi racordat pe deplin în raport cu alţi performeri ai rock-ului aerisit (turnurile de chitară solo vin uneori din vremuri apuse), *Exit* sună mai coerent şi mai sigur decît *La orbire*. Veţi spune, poate, că miza era atunci mai mare şi că nu de siguranţă sau de coerenţă duceau lipsa cei de la Firma. E foarte posibil să aveţi dreptate şi e cert că „Nimeni“, „Te paşte“, „Important“ sau „La orbire“ sună mai percutant şi mai viu decît „Baby Is Crying“ sau „E cineva acolo“. La o ascultare atentă însă, este imposibil să nu-ţi dai seama cît de rebel arată sunetul normalităţii în România şi cît de mult duceam lipsa unei astfel de Firme.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Osamu Dazai, *Amurg*, traducere din limba japoneză şi note de Angela Hondru, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2008.**

Osamu Dazai a murit în 1948, la o vîrstă eminesciană. Toxicoman, alcoolic, depresiv, fascinat de femei şi de Biblie, renegat de familia-i moşierească pentru simpatiile lui comuniste, s-a sinucis împreună cu una dintre amantele sale, după ce mai întîi avusese o soţie gheişă.

Primul său roman medita sumbru pe tema sinuciderii; cele apărute după război, nu mai puţin întunecate, vorbeau despre criza identitară traversată de Japonia postbelică. E un estet al veacului, acest scriitor nipon, iar *Amurg* (1947) – cu povestea lui despre scăpătarea unei familii aristocratice „tradiţionale“ în primii ani după „marea înfrîngere“ – o confirmă nu doar cu prisosinţă, ci şi cu o anumită vervă.

Cele trei personaje (o tînără de 29 de ani, fratele ei şi mama lor) ating trei culmi ale disperării, istoria acestor destine, cu „rezolvările“ lor abrupte, apropiindu-se mai degrabă de Céline şi de un Camus *avant la lettre* (stranie împletitură!), decît de filigranele delicate pe care ne-am obişnuit să le căutăm în textele japoneze. Ce construieşte aici Osamu Dazai e nu atît o „cronică de familie“, cît o „acută de familie“, cu stări contradictorii, trăiri contorsionate, istovitoare convulsii ale sufletului prinse în zvîcniri de haiku.

Dintre cele trei personaje, numai tînăra va alege să supravieţuiască. De altfel, ea e şi singura care îşi va aminti, la un moment dat, de ceva „hazliu“ – o poezioară apărută într-o gazetă, imediat după terminarea războiului: „Anul trecut nu s-a întîmplat nimic. / Cu un an în urmă nu s-a întîmplat nimic. / Nici cu un an înaintea lui nu s-a întîmplat nimic“... Tonice versuri! Şi pentru că sînt comice, dar şi pentru că, potrivit unei asemenea logici, nimic din ce se petrece nu e o întîmplare.

Simona SORA

puzzlecturi

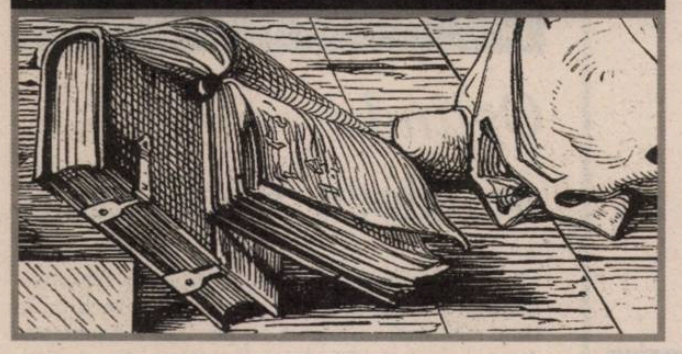

Bursă şi amor

Dentista mea e pasionată de bursă. Şedinţele noastre sînt adesea întrerupte de telefoane alarmante sau de bruşte schimbări pe *scroll*-ul de la Money Channel. În ultima vreme, prin contaminare, m-au prins şi pe mine febra recesiunii, panica scăderii SIF-urilor sau neprevăzuta oscilaţie a unor acţiuni cu nume poetice ca Dafora, Flamingo ori Kandia. Nu mă mai consolează nici oftatul ei („E doar un joooc...") printre zgomotele de freză şi burghiu, nici pauzele în care fixăm amîndouă ecranul din tavan, încremenit la ultimele cotaţii bursiere. Se poate ca de aici să-mi vină – inconştient – frisonul faţă de orice bursă literară. Degeaba îmi zic că e un joc de societate, o metaforă, un pretext de actualizare a unor cărţi uitate. De cîte ori – şi se întîmplă destul de regulat – sînt pusă în situaţia de a „cota" la bursa valorilor literare, simt miros de acid fenic, aud miniburghiul electric şi-mi încleştez dinţii. Pînă la urmă însă, mă conformez, aşa cum mă duc – periodic şi civilizat – la stomatolog.

La începutul lui 2008, au apărut – în *Bucureştiul cultural* şi *Evenimentul zilei* – două asemenea burse literare. Prima, numită chiar aşa, a avut în vedere debuturile (în proză, poezie, critică, eseu şi teatru) din perioada 1990-1999; cea de-a doua s-a oprit la cele mai frumoase poveşti de dragoste din întreaga literatură română. Dacă la „bursa" din suplimentul cultural al revistei *22* au fost provocaţi să „coteze" doar critici literari – din mai multe generaţii, cu un stagiu semnificativ în critica de întîmpinare –, la bursa amorului din *Evenimentul zilei* au fost invitaţi atît critici, cît şi scriitori sau cititori. Şi totuşi, în ciuda diferenţelor tematice, de ţintă şi „nivel", rezultatele au fost deopotrivă de surprinzătoare.

Ce a perturbat ancheta din *22?* În primul rînd, cred, chiar criteriul debutului. Pe o „piaţă" supusă nu indicelui Rasdaq, ci gustului personal, ideea de a selecta numai debuturile (editorial-tipografice) introduce o primă perturbaţie. E ca şi cum la bursă s-ar introduce (drept criteriu valoric) cotaţii aparte pentru noile societăţi intrate în joc. Criteriu aparent protecţionist, debutul ajunge să fie o dublă măsură artificială. Căci, în acelaşi timp, *întîmplarea* debutului (cu o lună înainte sau cu trei luni după 1989, dar într-un volum colectiv) poate deveni, la o adică, un criteriu de excludere. Faptul că *Femeia în roşu* de Mircea Nedelciu, Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş nu a fost menţinut în topul bursier modifică nu atît valoarea (acţiunilor) cărţii pe piaţa literară, cît chiar peisajul literar de după 1989. Roman care a „autopsiat" în mai multe feluri optzecismul românesc şi a deschis – în alte feluri – drumul spre literatura anilor '90, *Femeia în roşu* e obligatoriu de luat în orice calcul. Faptul că doi dintre cei trei autori debutaseră deja nu înseamnă altceva decît că autorul tricefal al romanului e diferit de fiecare dintre cei trei în parte, unic şi (din păcate, azi) irepetabil.

Pe de altă parte, a contura bursa valorică a unui peisaj literar cum e cel al anilor '90, la noi, înseamnă inevitabil a descrie – după 20 de ani – o explozie, o ieşire din ţîţîni care nu e, în primul rînd, literară, ci politică şi istorică. Întrebările post-bursiere, de context, ţin cont de asta; la fel, majoritatea criticilor care au răspuns. În fine, nu pare tocmai în regulă faptul că, la bursa valorilor nouăzeciste, principalul fenomen editorial al vremii – memorialistica, jurnalele, autobiografiile – nu este luat în calcul. Putem spune (cu enorme riscuri) că literatura e altceva – dar atunci, şi critica e altceva, iar teatrul, de asemenea. Nu ştiu ce-ar fi de făcut. Poate că, pe o „piaţă liberă" – cum ne-am obişnuit să spunem –, volumele cotate la o bursă de valori ar trebui selectate (mereu, de la capăt) dintre *toate cărţile* scrise într-o anumită limbă şi citite încă, citite în pofida..., citite pur şi simplu. Abia atunci am putea cota verosimil (veridic şi contextual), iar bursa literară ne-ar sugera tot ce-am vrut să ştim vreodată despre viaţa şi moartea literaturii şi ne-a fost teamă să întrebăm.

Bursa amoroasă de la *Evenimentul zilei* îmi cam dă peste cap obiecţiile de mai sus. Adresat, cum ziceam, şi acţionarilor (scriitori), şi brokerilor (critici), şi chibiţilor (cititori), topul respectiv a avut în vedere tema temelor literare: dragostea. Aşa încît au intrat aici nu doar toate genurile şi toate speciile, dar şi toate gusturile... indiscutabile. Dragoste să fie! Se pare totuşi că dragostea s-a cam terminat în literatura noastră (după rezultatele obţinute), odată cu optzeciştii. Statistic, ultimul mare roman de amor pare să fie *Matei Iliescu* de Radu Petrescu, apărut în 1970.

Ce nu mi-aş fi imaginat însă în ruptul capului e faptul că pe primul loc, în acest top amoros întocmit de „profesionişti", ar putea ieşi *Maitreyi* de Mircea Eliade, roman minor, fără mari calităţi literare, fals-autenticist, scris în grabă, special pentru Premiul Techirghiol-Eforie. L-am votat şi eu, recunosc. Cititorii, în schimb, au ales pe primul loc nici mai mult, nici mai puţin decît *Creanga de aur* de Mihail Sadoveanu, roman ezoteric, iniţiatic, filozofic, înainte de-a fi, pur şi simplu, unul de dragoste. Iar dacă ar fi să fie de dragoste, nu e de dragostea de acum şi aici, nici măcar de dragostea din '33, ci despre „dragostea în afară de timp" a misticilor şi iniţiaţilor, care ajunge prea rar în literatură. Sigur că – pe *site*, mai ales – erau şi Drumeş, şi Radu Tudoran, şi (mult) Ionel Teodoreanu. Dar, pe primul loc, cititorii au pus unul dintre cele mai importante romane scrise vreodată în româneşte. Să însemne asta că ei se pricep mai bine la amor?

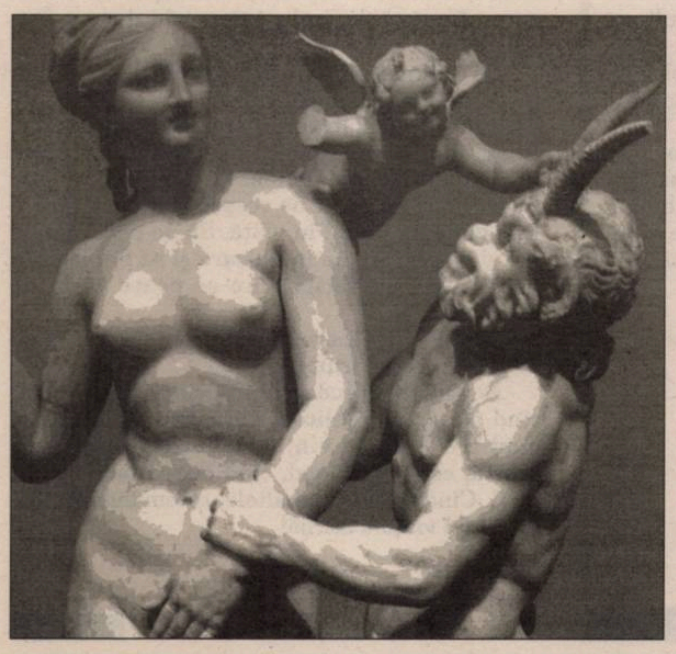

Dilema veche vă recomandă

● Admirabilă sărbătorirea celor 80 de ani ai lui Mircea Horia Simionescu în *Observator cultural* (nr. 150). În mare formă, într-un interviu în care nu îşi ocoleşte vulnerabilităţile şi nevrozele, MHS-ul îi încredinţează lui Ovidiu Şimonca: „...artistul nu are nevoie de linişte sufletească şi calm. Trebuie să fie într-un surd conflict sau într-o permanentă stare de iritare. Ca umilit, ca ocolit, ca neluat în seamă. Cînd aud atîtea îndemnuri, pe la televiziune şi radio, «să gîndeşti pozitiv!», spun: *Sînteţi nişte proşti.* Mă enervează teribil aceste îndemnuri". Îi urăm lui Mircea Horia Simionescu enervare nepotolită! (Radu Cosaşu)

● Interviul absolut extraordinar pe care Ovidiu Şimonca i-l ia lui Mircea Horia Simionescu în *Observator cultural* nr. 150, un interviu aproape indecent de autentic, o confesiune cumva insuportabilă, copleşitor de crudă despre lucrurile cele mai intime cu putinţă ale omului şi ale scriitorului: „Dumnezeu e în noi şi El este şi necesitatea stării de ezitare. Dumnezeu e ezitarea cea mai profundă. Dacă Dumnezeu ar apărea aici şi ar spune: fiul meu, gîndeşti greşit! Eu diriguiesc lumea. Şi ne-ar arăta nişte argumente. Uite ce este, mi-ar putea spune: nu am vrut să-ţi salvez tatăl şi fiica, te-am pus la încercări. Eu aş adăuga: îngăduie-mi, Doamne, să te contest, să fiu în polemică... Avem ce să ne disputăm. Poate doarme, poate a obosit, poate că oboseala îi vine de la cele şase zile de muncă, atunci cînd a făcut lumea. Nu era mai bine s-o facă într-o zi ca să aibă resurse şi pe mai departe? Şi i-aş trimite un zîmbet, pe care l-ar pricepe, aşa cum înţelege şi contestarea". (Marius Chivu)

● Emisiunea profesorului şi eseistului româno-canadian Călin Andrei Mihăilescu, *Ecran'n ecran* de pe TVR 1, iniţiată de Corina Şuteu de la ICR New York. În prima ediţie, de vinerea trecută, C.A. Mihăilescu a fost „prezentat" de Traian Ungureanu, într-o discuţie newyorkeză despre stînga americană, spaţiul utopic la universităţile nord-americane, *feedback*-ul resentimentului (şi infuzarea nostalgiei) dinspre Vest spre Est şi scrisul adevărat. De văzut, vineri de vineri, la 5,15 p.m. (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Monstruleţi

● ***Sweeney Todd* (SUA, 2007), de Tim Burton.**

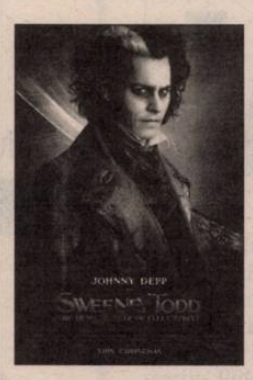

Sweeney Todd spune povestea unui bărbier din Londra victoriană, victimă a unei odioase nedreptăţi, care după ani de rătăciri se întoarce acasă, hotărît să se răzbune nu numai pe judecătorul care din gelozie l-a despărţit de soţia şi de fetiţa lui, ci pe întregul oraş. În acest scop îşi redeschide vechiul salon şi se asociază cu plăcintăreasa de la parter: el taie gîturile clienţilor, ea face din ei plăcinte. În scurt timp, o jumătate de Londră se ghiftuieşte cu cealaltă jumătate. Ca şi cum toate acestea n-ar fi destul de extravagante, filmul mai este şi cîntat, unul dintre numerele de maxim antren fiind acela în care cuplul protagonist evaluează meritele diverselor bresle profesionale din perspectivă plăcintărească: de pildă, preotul „n-a avut lumeştile păcate, deci are toate cele preacurate". Cu toate astea, *Sweeney Todd* păcătuieşte tocmai prin lipsă de imaginaţie. Cum se poate? Conform tuturor mărturiilor, macabra comedie a lui Stephen Sondheim e unul dintre vîrfurile recente ale teatrului muzical american; regizorul Tim Burton părea omul cel mai capabil s-o reimagineze pentru marele ecran şi, la prima vedere, nu s-ar putea spune că imaginile respective nu-i poartă amprenta. Londra de-aici are o alură – cloacalism victorian *à la* Jack Spintecătorul, restilizat sub firma *punk-chic*-ului – care aminteşte inconfundabil de alte oraşe burtoniene, cum ar fi Sleepy Hollow din filmul cu acelaşi nume sau Gotham City din *Batman revine* (1992). Rolurile principale sînt interpretate de Helena Bonham Carter (soţia regizorului) şi Johnny Depp (muza lui). Ea arborează *look*-ul acela *trash*-gotic, glamoros-distrus, pe care l-a pus la punct iniţial pentru *Fight Club;* unde sînt vremurile cînd era chemată să decoreze un *horror* gotic (ca *Frankenstein* din 1994) în calitate de bibelou delicat, şi nu de gargui? Aici, mai delicat pare Depp, cu pomeţii lui feminini, deşi, la rîndul lui, acesta poartă favoriţi şi o claie supărată de păr negru, cu o meşă albă, iar pe unele porţiuni din cîntece mîrîie sadic; pare copilul vîrcolacului mutant Wolverine cu mireasa lui Frankenstein. Pe scurt, Burton i-a reinventat pe bărbier şi pe plăcintăreasă, făcînd din ei doi ciudaţi *chic* din familia celui mai frumos personaj al său, Edward Mîini-de-foarfece. Asta se poate constata cel mai bine în secvenţa în care plăcintăreasa – care-l iubeşte pe bărbier – visează că e la mare cu el şi cu orfanul dickensian (Edward Sanders) pe care l-au adoptat: sînt ciudaţi, sînt *chic,* sînt o familie burtoniană ideală.

Chiar asta-i una dintre bube. Monstruozitatea personajelor lui Burton, oricît ar fi de sîngeroasă, e întotdeauna fundamental benignă. Faimoasa lui apetenţă pentru macabru n-are mai multă greutate decît a unui adolescent care colecţionează coropişniţe şi-şi pune poze cu monştri pe toţi pereţii. Pe ecranele noastre, *Sweeney Todd* e „interzis sub 18 ani", dar tocmai adolescenţii (cel puţin cei neliniştiţi) se regăsesc de obicei în lumea lui Burton: le place să creadă că şi ei sînt aşa – monstruoşi după normele „lumii normale", dar mai *cool* decît ea. Foarte frumos, numai că monstruozitatea personajelor lui Sondheim nu e nici *cool,* nici benignă pînă la capăt: pasiunile lor – a ei pentru el, a lui pentru răzbunarea nedreptăţii – sînt ele stilizate, dar sînt pasiuni de adulţi, atît de stătute şi de corupte încît, după cum se dovedeşte la final, ea e în stare să-l sacrifice pe orfanul care vrea s-o apere, iar el nu mai e în stare să recunoască nici fiinţele în numele cărora se răzbună. Nimic din opera lui Burton nu sugerează că poate să înţeleagă genul ăsta de oroare (rădăcina de adevăr ascunsă sub florile sangvinolente şi false ale *grand guignol*-ului), iar neputinţa asta atenuează şocul final şi diluează mizantropia poveştii. Apropriindu-şi personajele principale ale operei lui Sondheim, Burton nu le face nici un serviciu. Asta nu înseamnă că le face vreunul personajelor secundare, pe care nici măcar nu încearcă să le treacă prin imaginaţia sa pentru a le da o nouă viaţă. Este această imaginaţie chiar atît de bogată cum se spune? Poate că da, dar uneori mi se pare că e mai curînd o imaginaţie scenografică decît una regizorală. În orice caz, nimeni n-ar putea spune că e un regizor inspirat de numere muzicale. Muzica lui Sondheim e jucăuşă, subtilă şi alunecoasă; ne tachinează în permanenţă nevoia de ritm posedant şi de refren şlăgăros, fără a o satisface vreodată. Şi e clar că Burton nu ştie cum să se joace cu ea. Camera lui stă, oarecum crispată, pe personajul care cîntă, de parcă ar aştepta nici ea nu ştie ce (tăietura?, sfîrşitul cîntecului?), iar la sfîrşit obişnuieşte să se retragă la mare distanţă sau la mare înălţime, slobozind tradiţionala vedere generală ca pe un oftat de uşurare care vrea să pară unul de extaz.

trecerea prin reviste

15 ani de aventuri

CAPITAL

Revista *Capital* a trecut şi ea nu de mult, ca şi *Dilema,* de pragul a 15 ani de existenţă. Şi a publicat clasamente ale celor mai citite articole sau ale iniţiativelor mai amuzante apărute de-a lungul vremii. Şi aşa ne amintim cum revista propunea în 1999 eliminarea tuturor taxelor şi impozitelor, cu excepţia TVA. Pe 1 aprilie 1994, *Capital* titra mare pe prima pagină: „Am descoperit banii lui Ceauşescu". Era evident o mare păcăleală, dar care a captat un număr record de cititori (informaţiile reale sînt de multe ori mai puţin populare decît păcălelile). Dar cel mai citit articol datează tot din 1994 (pe atunci revistele, ca şi ziarele, aveau tiraj, nu glumă – iar *Dilema* avea numere despre înjurătura la români) şi se referă la crahul „cuponiadei" inventate de Guvernul Văcăroiu. Titlurile de proprietate denumite cupoane, care erau vîndute la toate colţurile de stradă, scăzuseră în acel moment pe piaţa neagră cu circa 33 de procente, iar tot românul, ajuns peste noapte (de nevoie) expert în tranzacţii cu titluri de proprietate, voia să vadă şi informaţiile sau analizele care apăreau despre asta într-o revistă de profil. Mai înainte, în 1993, *Capital* era printre primele publicaţii care explicau cititorilor posibilele avantaje ale „poştei electronice" (indispensabilul *e-mail* de astăzi). Tot cam pe atunci, în 1993, revista atrăgea atenţia asupra nebuniei jocurilor de întrajutorare: „La uşile hoţilor stau la uşă păgubaşii". În 1996, apărea un interviu cu Ioana Maria Vlas: „Am făcut din pasiune o profesie", cu subtitlul „Preşedinta uniunii organismelor de plasament consideră că pe români îi seduce ideea de a investi". Primele carduri din România, primele celulare GSM (în 1996), primele Internet-café, primele centrale de apartament sau primele afaceri private au fost şi ele trecute prin condeiul jurnaliştilor de la *Capital*. Au fost disecate afaceri acum dispărute precum Gepa lui George Pădure, sau aproape uitate de clienţi (nu şi de opinia publică), precum Elvila lui Viorel Catarama. În anul 2000, *Capital* scria deja despre „exportul" de muncitori români în străinătate. În 2002, începea să descrie deschiderea băncilor către credite pentru populaţie, iar ulterior atrăgea atenţia asupra aşa-numitelor costuri ascunse practicate de bănci. O întreagă istorie economică tulbure a perioadei de tranziţie. Ce scrie însă astăzi revista *Capital*? Despre consecinţele posibile ale unei crize economice de care se vorbeşte tot mai mult. Aflăm astfel că sectorul IT, cel al bunurilor de larg consum, domeniul construcţiilor şi cel imobiliar sînt cele mai vulnerabile. Specialiştii care-şi exprimă părerile în *Capital* spun însă că nu ar exista chiar motive de panică, „România rămînînd, din multe puncte de vedere, mai competitivă decît alte state din regiune". Pe de altă parte, senatorul Ionuţ Popescu, fost ministru de Finanţe şi director editorial al publicaţiei în discuţie, scrie că în ianuarie 2008 bursa din România a înregistrat cele mai mari scăderi din lume. Cauzele sînt, după părerea sa, „o piaţă mică, puţin lichidă, investitori mai temători şi lipsiţi de experienţă, ieşirea unor fonduri străine şi, probabil, tonul apocaliptic al presei scrise şi al televiziunilor". Ne amintim de vremurile, nu prea îndepărtate, cînd bursa din România nu reacţiona la mai nimic. Explicaţia era atunci, probabil, slaba conectare la sistemul economic mondial. Acum, bursa noastră riscă să facă gripă la fiecare tuse a economiei mondiale. Nu-i bine nicicum. Revista *Capital* continuă însă să fie un reper destul de stabil într-o ţară cu o economie plină de aventuri şi ezitări. **(A. M.)**

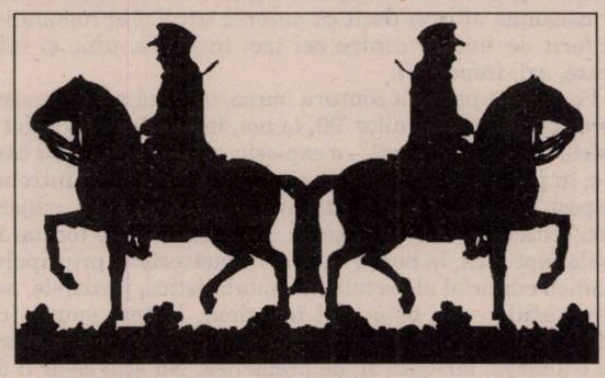

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Zece despre România

Un studiu a trecut pe lîngă noi mult mai aproape decît asteroidul TV24[1]
mult mai pasionant decît orice „sinteză a zilei",
cu mult mai memorabil decît toate amicalele hibernării fotbalistice,
100% mai tare decît orice „Zece pentru România".

L-aş numi exact aşa: „Zece despre România". Căci:

s-au luat 10 români şi s-a constatat că „aproximativ"[2] 9 dintre ei ar face oricînd cinste cu o sticlă de bere oricărui prieten; s-a calculat atent – pe 7500 de persoane din 15 ţări europene – că acest procent situează România pe primul loc în topul celor mai generoşi europeni în consumul de bere.

Mai departe: un român din 10 e gata oricînd să ofere gratis o bere la peste 10 persoane; şi la acest capitol al gratuităţii în gest, neamul nostru e întîiul pe continent fiind urmat în clasament „de belgian, de danez şi de spaniol"[3]; cel mai puţin dispus să facă cinste, aşa-numitul „scîrţan", e suedezul.[4]

Şi mai departe: spre diferenţă de român la care „a da de la el o bere" este de mult o cutumă plăcută, la ceilalţi se plăteşte „frăţeşte" sau pe cît a băut fiecare. Cehii (97%) sînt campioni în plata propriei consumaţii; la socoteala jumi-juma, olandezii (82%) şi belgienii (77%) sînt *leader*-i.

Studiu de nuanţe, s-a ajuns şi la clipa plăţii. Francezii[5] plătesc după fiecare tur de beri comandate; cehii (90%), românii (84%), germanii (81%) achită la sfîrşit, cum e frumos şi logic.

Copleşitoare este cifra privitoare la „ocaziile de consum". 94% dintre români înţeleg să bea bere acasă, cu familia şi, bineînţeles, cu amicii; descrescător, 61% preferă la restaurant, 54% – la nunţi, doar 23% – la întîlnirile de afaceri.

Per total, consumul anual de bere în România este calculat de către patronatul de profil la aproximativ 100 de litri pe cap (şi gură!) de locuitor, tinzînd spre media europeană; în 2007, s-au dat pe gît 20,6 milioane de hectolitri, cu peste 16% faţă de nivelul anului 2006[6].

Foarte vibrant conchide dl Alan Clark, directorul lui SAB Miller, producătorul care a cerut acest studiu voluptuos companiei de marketing şi consultanţă Added Value: „Rezultatele ilustrează faptul că fiecare naţiune europeană se bucură de propria cultură a berii[7] şi de propriile reguli sociale. Berea a fost popularizată în Europa de mii şi mii de ani în urmă şi este extrem de încurajator[8] să vezi că rămîne în inimile atîtor culturi[9], aducînd toate ingredientele esenţiale pentru relaxare şi petrecere, indiferent de ţara în care te afli".

Muzica!

Şi acum, aterizarea:

Am transcris toate aceste clasamente, nestingherit de multitudinea cifrelor, de obicei plicticoase. Nici una nu m-a plictisit; doar ipocriţii se pot enerva de caracterul prea vesel al studiului, iar pesimiştii înrăiţi îl pot acuza chiar de diversionism prin acea întrebare imparabilă: de asta ne arde nouă în plină criză a leului şi a lumii? Eu totuşi îl consider semnificativ şi – fără să ridic glasul – mă mir că nici un (b)analist, nici un talk-show, după cunoştinţa mea, nu i-au sesizat, de nu importanţa, măcar luminozitatea. În cîte domenii culturale sîntem printre primii în Europa, ca aici, într-o cultură unde am dat deja un cuvînt, intraductibil, desigur, dar de o gingăşie inestimabilă: berică!?

Pentru a rămîne cu picioarele pe pămînt, recunosc că îmbibat de cultura românească a demitizării, am conspectat acest studiu presat de o cifră, necunoscută, desigur, sondajelor europene: încă de pe la 1906, un sociolog de calibrul lui Dimitrie Gusti afirma că românii, capabili să dea personalităţi strălucite, una cîte una, bob cu bob, cînd se adună de la 3 (trei!) în sus, într-o idee, într-un proiect, într-o afacere, „nu mai ţine", se lasă cu ceartă, invidie, ură, într-un cuvînt cu „Mioriţa". „Românul ar da oricînd o bere prietenului său", titrează apăsat *Cotidianul,* dar 3 români nu se mai înţeleg după o halbă. În fine, sper să nu-mi ameţesc cititorii cu aceste „trimiteri", cu aceste aste-riscuri, singurele comentarii cît de cît euforice. Aste-riscuri le avem de cîte ori comandăm: „băiete, încă un rînd!".

---

1. asteroidul care trece acum, cînd îmi încep articolul, la 550.000 km de casa mea.
2. cît de „aproximativ"?
3. îmi place „la nebunie" nearticularea...
4. ca să vezi... – „ţara unde nu se fură", cum o ştiu din primară...
5. auzi, auzi, la cultura lor!
6. unde mai stăm atît de bine?
7. „cultură (şi) a berii"? vino, nene, să te pup!
8. bravo! bine zis!
9. sus inima, români!

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Oglinda de Alecu Văcărescu

„Oglinda cînd ţi-ar arăta / Întreaga frumuseţea ta, / Atunci şi tu, ca mine / Te-ai închina la tine. / N-ar fi mijloc să te priveşti / Asemenea după cum eşti / Şi idolatrie / Să nu-ţi aduci tu ţie. / Ochii în ea cînd ţi-i arunci / Dă tot să-ntunecă atunci / Şi dă te şi arată / Iar nu adevărată. / D-aceea nu da crezămînt / Oglinzii ce cu scăzămînt / Îţi face înşălăciune / Şi tot minciuni îţi spune. / Ci cîtă eşti să ştii, dă vei, / Oglinzii ce cu scăzămînt / Îţi face înşălăciune / Şi tot minciuni îţi spune. / Ci cîtă eşti să ştii, dă vei, / Da crezămînt ochilor miei, / Fiindcă nu te-nşală / Nici fac vreo greşeală. / În ei te cată să te vezi / Întocma pă cît luminezi / Şi d-într-a lor vedere / Vezi cît ai putere. / Crede-i săracii cînd îţi spun / Că numai ţie să supun / Şi că le eşti din fire / A lor dumnezeire."

Utilitate: „Frumuseţea este substantiv feminin în toate limbile pămîntului şi pentru toţi bărbaţii pămîntului. Ele nu ar trebui să uite niciodată această realitate.

Femeile au fost şi sînt cele mai sensibile la frumuseţe. Lor, frumuseţea le este accesibilă. Bărbaţii doar aspiră la ea. O văd, o admiră, îi închină poeme şi se lasă pătrunşi de ea. Femeile o trăiesc în fiecare zi, se identifică, devin una cu ea, reprezintă frumuseţea. S-au spus despre frumuseţe multe vorbe de duh şi s-au scris volume întregi. Concluzia este că frumuseţea se asociază foarte bine fericirii. Pentru om aceste două noţiuni sînt inseparabile. O femeie fericită este o femeie frumoasă. O femeie îndrăgostită este o femeie frumoasă. Pentru că şi dragostea este legată, într-un fel magic, de frumuseţe. Toate acestea le ştie şi le simte orice om. Bărbat sau femeie, tînăr sau bătrîn. Şi totuşi, prima impresie, cea pe care trupul (fizicul) o lasă asupra ochiului şi instinctelor, de cele mai multe ori este hotărîtoare. Pînă şi cei mai «înţelepţi» dintre noi cădem în plasa impresiei trupeşti. Dacă descoperim frumuseţea fizică, sîntem dispuşi să plecăm în căutarea frumuseţii sufleteşti. Dar oare de cîte ori nu ne-am simţit înşelaţi pentru că nu am putut descoperi acea frumuseţe interioară pe care am crezut-o existentă într-o frumuseţe fizică? Înşelăciunea vine din faptul că nu punem în aplicare ceea ce ştim deja şi, fără a avea experienţe dureroase, ceea ce se află ascuns în sufletul nostru: adevărul despre frumuseţe. Frumuseţea nu există în afara fericirii. Fericiţi fiind, vedem toţi oamenii mai frumoşi. Păcatul lumii moderne este acela că a încercat să îngrădească frumuseţea în canoane, norme şi dimensiuni. Iar păcatul oamenilor este că se supun acestora, ridicîndu-le la rang de legi estetice. Femeile acceptă sclavia modei şi se supun încîntate, nerăbdătoare şi curioase. Cîte tinere nu şi-au distrus sănătatea, echilibrul psihic şi sufletesc, viaţa şi fericirea, străduindu-se să se încadreze în aceste norme! Aşadar, cu fericirea distrusă se mai poate vorbi despre frumuseţe?

De ce tindem să devenim altfel? De ce sîntem în permanentă competiţie cu noi şi mereu nemulţumite de înfăţişarea care ne-a fost dăruită? Am uitat, se pare, că totul are un scop, o raţiune în planul divin. Asta nu înseamnă că nu trebuie să ne îngrijim şi să ne respectăm. Însă fără a face din asta un ţel în viaţă. Să ne bucurăm de noi şi de cei care ne înconjoară şi să fim fericite pentru că fără fericire nu se poate vorbi de frumuseţe."

Ciudăţenii: e nevoie de doctori şi bani ca să faci frumuseţea frumuseţe.

Personaje: oglinda numită cînd tanga chilot, cînd *gloss,* cînd silicon, cînd acid ribonucleic, cînd trei kile de vin, cînd iarbă, cînd fustă scurtă, cînd păr blond, cînd decapotabilă, cînd mall. Cînd unele, cînd altele, recomandabil toate. Altfel viaţa e scîrbă!

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

C-aşa e Rudy

Săptămîna trecută a venit vorba despre alegerile preliminare de la democraţi. La republicani confruntarea este chiar mai interesantă, parcă tipurile umane sînt mai complicate. Ciudat este că vorbim de GOP (Grand Old Party), adică de partidul sistemului, de *establishment*. Clişeul e nedrept. Avem acolo o cursă între individualităţi puternice, între un rebel principial (McCain), un habotnic încăpăţînat (Huckabee), un *businessman* mormon şi conformist (Romney) şi un aiurit charismatic (Ron Paul). Şi a mai fost şi Rudy. Îl ştiţi, Rudolph Giuliani, primarul Americii la 11 septembrie. Republican ales într-un oraş majoritar democrat, a rămas în memoria oamenilor pentru că l-a curăţat de gunoaie şi l-a făcut mai sigur. Catolic şi credincios, dar căsătorit de trei ori, dintre care o dată cu o verişoară, prin dispensă de la biserică. S-a declarat pentru dreptul femeii de a întrerupe sarcina, dar a promis că va numi la Curtea Supremă judecători care vor refuza jurisdicţia federală asupra chestiunii. Tema este foarte importantă pentru baza conservator-religioasă a GOP, care se luptă de 35 de ani să desfiinţeze decizia Roe *vs* Wade a Curţii, prin care dreptul la avort este considerat garantat de Constituţie. Ca mijloc de a ocoli această decizie, conservatorii doresc judecători care să declare că avortul nu are de-a face cu Constituţia şi că vor lăsa fiecare stat din federaţie să decidă. Practic, Giuliani le-a spus conservatorilor: eu nu mă opun avortului, dar dacă voi vreţi să decideţi la nivel local, aşa să fie. Nu a fost de ajuns pentru mulţi dintre ei: un newyorkez atît de complicat va avea prea mult de aşteptat în purgatoriu pe lumea cealaltă pentru a fi bun de preşedinte pe lumea asta. Însă Rudy şi-a văzut de treabă. Şi-a croit cel mai bun program economic, în opinia mea, bazat pe austeritate şi non-intervenţie. Asta într-o campanie în care alegătorii americani sînt gîdilaţi la coarda protecţionistă de populişti republicani şi democraţi, care zic că le vor aduce înapoi locurile de muncă emigrate în China. Pentru că Rudy spune mereu ce gîndeşte, nu ce e bine să spună. Era primar la New York şi a refuzat să se întîlnească cu Yasser Arafat. Tipul primise Premiul Nobel pentru Pace, dar nu era destul pentru Rudy. Nu am ce să vorbesc cu unu' care a aruncat oameni în aer. Cam aşa este Rudy. A ignorat Iowa şi New Hampshire, state mici care au programate alegerile primare mai devreme, şi s-a concentrat pe Florida. Stat cu mulţi pensionari din New York, retraşi mai la soare. De ce a făcut Rudy aşa ceva? Unii spun că oricum nu ar fi avut şanse în Iowa. E prea orăşean, prea moderat şi prea divorţat pentru acel stat mic şi religios. Dar asta nu explică de ce nu s-a străduit pentru New Hampshire. Era mai pe gustul său, stat de pe coasta estică, America veche, dominată mai ales de democraţi. De ce a făcut asta? Eu cred că putem miza pe factorul „aşa e Rudy". S-a hotărît să dea o lecţie sistemului. Dacă sistemul spune că Arafat poate să organizeze atentate teroriste şi mai tîrziu să ia Premiul Nobel, iar lui Rudy i se pare o prostie, atunci e ceva în neregulă cu sistemul, nu cu Rudy. Dacă sistemul spune că trebuie să cîştigi Iowa şi New Hampshire, chiar dacă împreună nu fac nici cît jumătate de Floridă ca număr de delegaţi, atunci e ceva în neregulă cu sistemul. Rudy a mers în Florida în timp ce restul lumii era cu ochii pe Iowa. Şi tocmai de aici i s-a tras. Se pare că dacă restul lumii nu e cu ochii pe tine, poţi să fii şi primarul Americii, că tot nu ai faţă de preşedinte. Acum confruntarea este între un tip care respectă reţetele şi unul care spune mereu ce gîndeşte, deşi asta îi aduce numai ghionturi. Nici o mirare că după ce s-a retras, Rudy l-a susţinut pe cel de-al doilea. Cînd se trimite *Dilema veche* la tipar, SuperTuesday (ziua în care votează majoritatea statelor) este în plină desfăşurare. Rămîneţi pe recepţie.

Londra, 5 februarie

Cristian GHINEA

Adevărul holding

Adevărul Holding este un trust de presă tînăr, avînd însă în portofoliu publicaţii cu istorie pe piaţa media românească. *Dilema veche*, încă de la începutul anilor '90, este cea mai respectată revistă din presa de opinie socială, politică şi culturală. *Dilemateca* reprezintă ghidul perfect în lumea cărţilor. *Adevărul* este un ziar de mare notorietate şi tradiţie, iar *Click!* este un cotidian cu o ascensiune rapidă în branşa tabloidelor. *Foreign Policy România* este ediţia românească a prestigioasei reviste americane de politică, economie şi idei.

Adevărul Holding angajează:

Reprezentant vînzări publicitate

Descrierea postului: vînzarea de spaţiu publicitar clienţilor direcţi pentru ziarele şi revistele editate de **Adevărul Holding,** cu precădere pentru *Dilema veche*, *Dilemateca* şi *Foreign Policy România* ● administrarea contractelor de publicitate ● prospectarea pieţei şi abordarea potenţialilor clienţi ● dezvoltarea proiectelor speciale ● realizarea obiectivelor de vînzări stabilite.

Cerinţe: nivel educaţional: cel puţin liceul, studiile superioare constituie un avantaj ● experienţă în vînzări de cel puţin 18 luni; experienţa în domeniul publicităţii sau media constituie un avantaj ● excelente abilităţi de comunicare, interrelaţionare, prezentare ● capacitate de a lucra în echipă ● atitudine proactivă, flexibilitate, dinamism, autoorganizare ● de preferat, posesor de permis de conducere categoria B ● cunoştinţe bune de limba engleză ● solide cunoştinţe de operare PC.

Ofertă (bonusuri, beneficii): salariu fix + comision; ● bonusuri în funcţie de realizări ● mediu de lucru profesionist ● oportunităţi de training şi dezvoltare profesională ● oportunităţi de promovare în cadrul companiei.

Cei interesaţi sînt rugaţi să transmită CV-ul şi scrisoarea de intenţie pînă la data de 15.02.2008 la adresa de e-mail: resurse.umane@adevarulholding.ro.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

rfi romania

Bucureşti **93.5**fm
Iaşi **97.9**fm
Craiova **94**fm
Cluj **91.7**fm

toată diversitatea lumii

Lauda de sine

Colegul nostru Radu Cosaşu a primit premiul revistei *Cuvântul* pe anul 2007 pentru volumul *Supravieţuiri 6. În jungla unui bloc de gheaţă*, apărut la Editura Polirom.

Iaromira POPOVICI

bazar

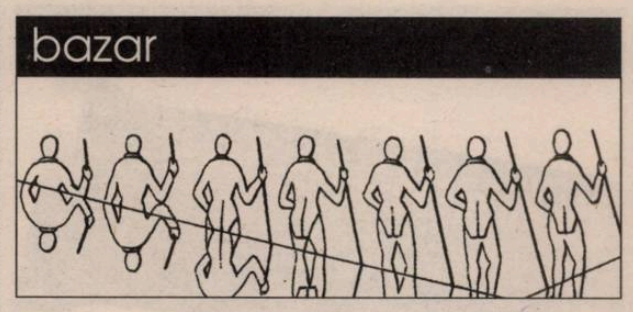

Clubul motocicliştilor

Am coborît din expresul de Otopeni undeva lîngă un pod şi înainte ca autobuzul s-o ia spre aeroport. Mergeam la „vînătoare de vrăjitoare", în înţelesul cît de propriu se poate al sintagmei. O căutam pe faimoasa Rodica Gheorghe, fiica mamei Omida. Cum bine se ştie, pentru a ajunge în atari spaţii magice, e musai să treci, dacă nu toţi cei trei codri (de aramă, de argint şi de aur...), măcar unul dintre ei. Precum şi toate celelalte obstacole care asigură tranzitul de la monotonia tărîmului acestuia la inefabilul celuilalt. Chiar mi s-a recomandat să trec de o pădure – ceea ce am şi făcut –, precum şi de nenumărate poduri şi pasarele.

Cert e că zona vrăjitorească mi s-a părut cam ostilă, mai ales că se pornise un vînt năprasnic, intensificat şi de nenumăratele maşini care zburau cu peste 100 la oră pe Calea Bucureştilor. În spaţiul nesigur, plin de noxe şi noroaie şi lipsit de obişnuitele însemne ale civilizaţiei de pe mai confortabilul tărîm de plecare, deodată... bucurie mare: ne-a apărut Căsuţa din pădure. Unde nu locuia nici o altă vrăjitoare, şi nici piticii, ci... motocicliştii. Singura clădire umană, personalizată, din cenuşiul şoselei, era un fel de hambar imens, din lemn, pe care scria Biker's Club, Bar&Grill. Înăuntru, totul din lemn – mese, scaunele, pereţii, podelele... Afişe cu motoare şi motociclişti, o lampă făcută din roţi. În meniu, „Bujii arse de pui", „Plăcuţe de frînă", „Grill bike", „Cauciuc umplut de Pleşcoi", „Ambreiaj", „Faruri murdare cu sos remoulade", „Dangerous biker" şi „Safe biker", „Biker's cofsky"... Pe fundal, pe lîngă muzica plăcută, rock, nişte ţipete repetate, uşor rău prevestitoare, cum mi s-au părut iniţial, din cauza contextului. După care am aflat că nu era decît un papagal simpatic, care şi vorbea – a şi spus în prezenţa noastră vreo două cuvinte, de altfel. Chelneriţele, în negru, ne-au confirmat că e într-adevăr vorba de un club al motocicliştilor, un loc în care pasionaţii de „motoare" pot veni liniştiţi, fără ca nimeni să se mai uite urît la felul în care sînt îmbrăcaţi. Acelaşi lucru ni l-a întărit şi şefa localului, **Mirela Oprea,** şi ea în negru, deşi nu şi motoristă: „Chestia asta trebuie s-o ai în sînge" – ne-a explicat ea, şi îi dăm dreptate în totalitate. Patronul o are în sînge, deşi e arhitect de profesie. De aceea a şi făcut clubul, al cărui design îi aparţine în întregime, de la clădire la meniu. *Biker's Club* organizează şi diverse evenimente, printre care întîlniri ale cluburilor de motociclişti, concerte, Dragoste pe motor (de Sf. Valentin), Miss Moto (în martie). În mod obişnuit, în club poţi dansa, juca *darts,* cărţi, face karaoke...

Obişnuiţii localului sînt motocicliştii: o parte dintre aceştia sînt oameni „serioşi", la 30 şi de ani, cu servicii, familii, care, pur şi simplu, şi-au descoperit acest hobby. Unii au şi maşină, şi motocicletă. Aceasta din urmă, dacă e de firmă şi cu tot ce-i trebuie, poate costa cît o maşină bună. „Curajoşii, nonconformiştii la maximum şi rebelii" (în opinia Mirelei Oprea) posesori ai motocicletelor pot ajunge cu acestea nu doar pînă la Sinaia sau Constanţa, ci în Grecia, ţările nordice sau Africa. Sînt oameni, printre care şi patronul, care pleacă aşa cîte o lună pe an... Există şi alţii, la fel de pasionaţi, dar mai tineri şi dispunînd de mai puţine mijloace financiare, care abia au bani să facă un plin şi să meargă pe autostradă. Şi, în sfîrşit, vine din urmă, dar tare (prea tare...) o categorie de tineri „furioşi", care merg cu cîte 200-300 pe oră, numai pe motociclete de fiţe... Alţii sînt pasionaţi ai muntelui, unde se duc pe motoarele lor în căutare de trasee aventuroase. În spatele acestor indivizi curajoşi şi al maşinilor lor zburătoare stau tot soiul de filozofii de viaţă, care de care mai fascinante, pe care promitem să le investigăm mai în detaliu.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Ipoteză

Multă vreme am socotit postmodernismul ca pe o ideologie californiană, menită să demonteze canonul burghez al universităţilor americane de pe coasta de Est. La o privire atentă (şi răbdătoare), constat că anii se acumulează, iar denigratorii sistematici ai modernităţii preiau discursul postmodern în toate domeniile cunoaşterii şi ale practicilor umane. Nu mai putem vorbi despre o bătălie internă a mediilor academice. Au trecut aproape două decenii de la prăbuşirea comunismului, care a marcat sfîrşitul erei bipolare. Deşi ne-am aşteptat ca „tranziţia“ omenirii spre „altceva“ să capete o finalitate inteligibilă, nici pomeneală. Încep de aceea să cred că *postmodernismul* se lichefiază într-o *postmodernitate* care va dura cel puţin 50 de ani, dacă nu mai mult. Evident, predicţiile globale rămîn hazardate. Dar chiar şi fără ele, cred că evoluţia prin care trecem îşi va primi adevăratul nume abia după ce actualele generaţii se vor scurge. Am greşit crezînd că avem de-a face doar cu o etichetă-pansament sau cu vreo denumire-tampon. Avem de-a face cu o altă epocă, orfană de nume. O epocă pe care doar propriul sfîrşit o va înzestra cu o identitate unanimă. Veţi spune că restul epocilor recognoscibile s-au botezat singure, fără greş: renascentiştii se ştiau ca atare, romanticii teoretizau romantismul etc. Aşa este, şi noi teoretizăm autoreferenţial. Numai că ne aflăm în „post“, condamnaţi să folosim un prefix al decadenţei fără finalitate, o particulă a indeterminării pătimite colectiv. Ne găsim iarăşi, asemenea eroului imperial vampirizat de geniul lui Yourcenar, între „moartea zeilor şi naşterea“ (în speţă: a doua venire a lui) Hristos. Un interval care, din punct de vedere occidental, trădează o nemaipomenită sterilitate metafizică, o decădere în derizoriul umanităţii despuiate de transcendenţă, dar şi o vitalitate sumbră, rău prevestitoare.

Îmi displace să observ că Biserica ortodoxă, din care majoritar şi cantitativ facem parte, nu pare deloc adaptată acestui decor axiologic. Nu mă refer, evident, la sincronizarea ei tehnologică, la înnoirea formală a limbajului pastoral sau la strategiile de inserţie socială şi de comunicare. Mă duce gîndul la nucleul ei spiritual: o mînă de monahi îmbunătăţiţi, o sumă prea puţin ştiută de resurse contemplative distribuite în rîndul laicilor. La acest nivel tainic, lumea „pravoslavnică“ pare adormită. Capacităţile sale de explozie profetică s-au extenuat. Toate confesiunile crescute pe trunchiul creştinismului apostolic au avut în istorie înfloriri, perioade creative, şi respectiv amuţiri crepusculare. Pentru aria răsăriteană, orice vînă primenitoare a secat din anii '30 ai secolului trecut. Comunismul, ca parodie diabolică a unei comunităţi evanghelice, va fi avut desigur principala contribuţie în această catastrofă invizibilă. Iată însă că, după ce satanismul bolşevic şi-a istovit virulenţa, instituţiile, ritualurile şi adepţii, Ortodoxia nu reacţionează printr-o descărcare energetică de semn contrar. Ea se mulţumeşte să-şi confunde „renaşterea“ cu simpla regăsire militantă a unor teme scuturate de praf şi reciclate cu titlu narcisic.

E clar, bunăoară, că o bună cuplare a Ortodoxiei cu postmodernitatea „durabilă“ ar fi implicat o ruptură epistemologică, o refondare a discursului teologic, o hibridare a genurilor şi o pastoraţie radical reformulată. Adică mai mult decît un sunet inedit sau o compoziţie la modă. A mai ţine azi faptul religios în nişa lui sectorială, cu public-ţintă format din fundamentalişti naivi, de extracţie rurală înseamnă a rata orice şansă de a mai configura suprafaţa simbolică a societăţii în care ai pretenţia că faci misiune. Or, la noi, asta se petrece: Ortodoxia „păstrătoare“ iese treptat din tablou, fără ca adepţii ei cei mai zeloşi să-i conştientizeze deriva de ansamblu. Poate că o atare stază face parte din planul providenţei... Vom verifica ipoteza graţie urmaşilor noştri, dacă vor binevoi să ne spună, oricît de tîrziu, cum se numea de fapt epoca în care ne-am topit.

Anca MANOLESCU

Despre aşezarea omului faţă de treburile publice

– cazul CNSAS –

M-a dezgustat, desigur, cinismul cu care un membru al fostei Securităţi invocă, spre a respinge constatările CNSAS, drepturile omului. M-a indignat, desigur, virulenţa cu care comunismul – prin privilegiaţii lui – se cramponează de societatea românească şi nu se lasă clarificat în memoria ei. Căci verdictul cu care Curtea Constituţională atacă în 2008 o lege din 1999 a fost des alăturat sosirii dosarelor din Justiţie la CNSAS şi eventualei votări a Legii lustraţiei. Dar m-a uimit mai ales prezentarea subiectului în presă, în prima fază, de exploatare maximă, asurzitoare, a ştirii: CNSAS e suspendat sau chiar „desfiinţat“; „verdictele“ date de CNSAS sînt anulate; persoanele vizate de ele se pot întoarce în politică şi în viaţa publică (deşi nu multe avuseseră cuviinţa să plece). „Securişti, puteţi dormi liniştiţi!“ – titra *România liberă* deasupra zîmbetului prosper conservator al dlui Voiculescu. „CNSAS învins de Felix!“ – afişa ore în şir pe ecran Realitatea TV. Moderatori, comentatori şi invitaţi vorbeau despre surparea CNSAS, despre ştergerea unui efort de ani de zile în cercetarea poliţiei politice din România. Toate acestea fiind înfăţişate drept „irevocabile“, căci aşa sînt sentinţele Curţii.

Va să zică, mi-am spus, o instituţie – CNSAS sau alta – se poate trezi după ani de zile de funcţionare că nu stă bine constituţional, că deciziile, programele, realizările ei sînt lovite de nulitate, că peste noapte ajunge – retroactiv – în afara legii. Nu se poate, mi-am spus. Chiar şi pentru normala noastră harababură e prea, prea!... Aşa că am citit, cum poate citi oricine, ce scrie în Constituţie. Articolul 147: după promulgarea unei legi, Curtea are dreptul să se pronunţe doar asupra excepţiilor ei de neconstituţionalitate. Iar în acest caz, respectivele puncte din lege „îşi încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curţii Constituţionale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituţionale cu dispoziţiile Constituţiei“. Deciziile Curţii „au putere numai pentru viitor“.

Aşadar, la sentinţa Curţii Constituţionale – conservator-comunistă ca motivaţii şi moment de adoptare – a fost adăugat explozibil mediatic, pentru a deveni o bombă încă mai nocivă, dar şi mai ţiuitoare. În locul unei minime îndatoriri profesionale, de informare legislativă, oameni de presă şi oameni publici au turnat inexactităţi catastrofice, aducătoare de rating. În loc de dezbateri sobre şi precise, un vuiet apocaliptic! Or, materie de discuţie e destulă: anume, cum se pot ajusta acele „excepţii de neconstituţionalitate“, fără ca astfel eficacitatea CNSAS să fie erodată. Aşa cum era de sperat, odată depăşit momentul de spectacol mediatic, decizia Curţii a stîrnit, în reacţie, asemenea dezbateri şi manifestări publice, alături de proiecte oficiale. Mai e de sperat ca ele să aibă destulă coerenţă şi percutanţă, pentru a determina o sporire a eficacităţii CNSAS, o îmbunătăţire a legii, trecută deja prin multe avataruri fragilizante.

O vreme m-am enervat, dar mi-am spus că nu am căderea să scriu despre subiect. Nu am faţă de el altă pricepere decît cea comună, a oricărui cetăţean. Dar, sîcîitor, subiectul nu mă lăsa să-l expediez cu detaşare. Soluţia detaşării îmi producea, dimpotrivă, inconfort şi amintiri apăsătoare. Căci era tocmai soluţia, impusă şi acceptată de cei mai mulţi dintre noi, din vremea comunismului – cel conservat de partidul dlui Voiculescu în ambalaj democratic, comunismul atît de greu de excizat din societatea românească.

Detaşarea, virtute spirituală recunoscută, poate prelua uneori culori mai ambigue, slujind de paravan şi justificare. Pornind de aici, e de supus – pentru un om cu angajare spirituală – tema, atenţiei pe care o dă sau nu treburilor publice, spectacolului pestriţ şi acaparator al socialului. Are el dreptul să le uite? Are el, dimpotrivă, datoria să le treacă cu vederea pentru a nu se concentra decît asupra treburilor veşnice? Cum înfăţişează tradiţiile religioase aşezarea omului pe o plajă de posibilităţi care se întinde de la „dispreţul“ sau „fuga de lume“ pînă la angajarea în responsabilităţile cetăţii ori în comerţul, de toate felurile, cu lumea? Nici o tradiţie spirituală nu emite, în această privinţă, un mesaj monocord. Tipologia weberiană a fost de multă vreme nuanţată, dacă nu chiar diminuată în ce priveşte teza determinismului religios asupra mecanismelor de producere a societăţilor. Nu cred, de pildă, în teoria – prea des simplificată pînă la clişeu – potrivit căreia creştinismul răsăritean, fiind mistic, a predispus societăţile est-europene la imobilism, pasivitate faţă de istorie şi de totalitarism, la o relativă incapacitate de a asuma modernitatea. Închisorile comuniste au înghiţit destui oameni credincioşi; mişcarea filozofico-religioasă rusă de la începutul secolului al XX-lea a fost de o modernitate de vîrf; există azi în România intelectuali ortodocşi a căror gîndire e într-un acord firesc cu europenitatea cea mai actuală. Revenind, aşadar: ce spun tradiţiile spirituale ori sapienţiale despre aşezarea omului faţă de treburile publice?

În *Republica* lui Platon, omul politic prin excelenţă – modelatorul cetăţii – e tocmai filozoful contemplativ: fiindcă, pe de o parte, e singurul în stare să „vadă“ modelul uranic al cetăţii şi să îl întrupeze; pe de altă parte, nu iubeşte puterea. El poate practica cu clarviziune treburile publice, tocmai fiindcă le practică cu detaşare. În *Phaidon*, lucrurile par să stea pe dos. Socrate consideră că doar insul comun, „omul de treabă“, se lasă acaparat de treburile lumii de aici, pe cînd iubitorul de înţelepciune se fereşte de solicitările lor, aşa cum se separă şi de lucrurile trupului, pentru a se lipi prin gîndire de adevăratele realităţi, de dincolo, eterne. Dar aceasta e perspectiva lui Socrate în clipa eliberării lui din lumea de aici, iar el moare tocmai datorită prezenţei încăpăţînate, stîrnitoare de luciditate, în mijlocul cetăţii. Mai ştim că Socrate şi-a uimit concetăţenii prin detaşarea de servituţile trupului, nu numai în clipa morţii, ci şi făcîndu-şi datoria de soldat. Lecţia lui ar fi aşadar: participare la regimul lumii şi la responsabilităţile cetăţii, păstrînd mereu conştiinţa caracterului *relativ* pe care îl posedă realitatea lor. Nu refuz, nu refugiere dinaintea uzurii cu care lumea sublunară mineză individul, ci implicare în treburile lumii, din care e de scos în primul rînd un beneficiu spiritual. Căci *participarea* la spectacolul lumii poate deveni un exerciţiu de fiecare clipă al discernămîntului şi al *detaşării*. A identifica în fiecare clipă caracterul relativ al lucrurilor de aici poate orienta spre rădăcina lor absolută, cea care dă în egală măsură realitate *relativă* fenomenelor lumii de jos şi *responsabilitate* umană faţă de ele. În concepţiile Indiei, Maya, marele joc al manifestării, este pură iluzie din punctul de vedere al Principiului ultim. Dar ea e cea care desfăşoară consistenţa polimorfă a universului şi tot ea este socotită o instanţă formativă majoră: omul îşi obţine maturitatea spirituală îmbinînd angajarea în jocul ei şi conştiinţa iluziei pe care ea o conţine, ambele folosite pentru a străbate *prin* vălul Mayei, *dincolo* de el.

Creştinismul nu spune altceva. În termeni tradiţionali, lumea, cetatea, societatea nu sînt de trecut cu vederea; sînt de privit ca operă divină, secondată de efortul uman. Ele merită strădania de a fi studiate, modelate, îmbogăţite fiindcă sînt expresie şi reflectare a inteligenţei divine. Dar opera nu trebuie luată drept Autorul ei, şi nici drept orizontul ultim al eforturilor omeneşti. Lumea, societatea sînt de luat ca punct de pornire, de orientare către absolut, nu ca domeniu unde să se instaleze căutarea omului, încurcînd relativul lumii cu absolutul care îi conferă sens. Asta spune o sentenţă paulină: faţa acestei lumi trece; folosiţi-vă de lume, ca şi cum nu v-aţi folosi deplin de ea.

Pentru orice om angajat spiritual, rămîne mereu de judecat cît efort e legitim să investească în imediat, dar mai cu seamă ce atitudine faţă de imediat poate îmbina eficacitatea investiţiei şi exerciţiul eliberator. Despre aceste lucruri, mereu actuale, au discutat în vara anului trecut Andrei Pleşu şi Horia-Roman Patapievici într-o frumoasă emisiune: *Înapoi la argument*.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

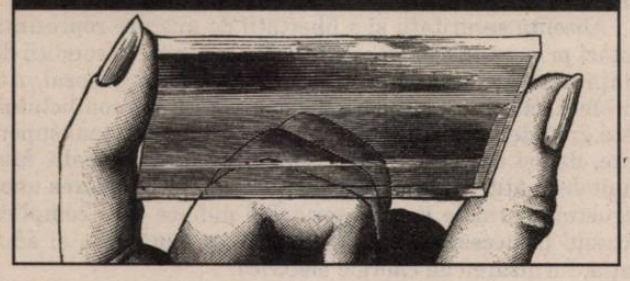

Încruntătura de succes

Într-una din emisiunile lui de săptămîna trecută, Radu Moraru povestea că el i-ar fi născut cariera televizuală a lui Cristian Tudor Popescu. Moderatorul emisiunii *Naşul* spunea că, pe cînd lucra la PRO TV şi era producătorul emisiunii *Întîlnire cu presa,* Adrian Sîrbu i-a zis că unul dintre jurnaliştii invitaţi permanent trebuie să fie Dumitru Tinu. L-au invitat pe Tinu, dar, după cîteva emisiuni, şi-au dat seama că omul nu era alegerea potrivită – „nu trecea sticla" (după expresia lui Radu Moraru şi a celor care lucrează în televiziuni). Directorul ziarului *Adevărul* era şters şi total lipsit de charismă. Atunci – continuă povestea lui Moraru –, Sîrbu i-a zis că nu merge şi că trebuie să găsească pe altcineva, iar producătorul s-a gîndit să-l propună pe adjunctul lui Tinu din vremea aceea, Cristian Tudor Popescu. Boss-ul PRO TV, deşi nu auzise de el, a mers pe mîna angajatului său – şi iată cum Radu Moraru a făcut istoria presei româneşti postrevoluţionare...

Nu putem şti dacă povestea e adevărată sau doar o cacealma de-a vedetei de la B1 pentru a se pune în evidenţă – pînă la urmă, nici nu ne interesează asta. Cert e că, spre deosebire de Dumitru Tinu, Cristian Tudor Popescu „a trecut sticla" de la bun început şi acesta a fost lucrul hotărîtor care l-a propulsat pe poziţia pe care-o are astăzi, de jurnalist numărul 1 al ţării.

Povestea de mai sus ne arată că televiziunea-dumnezeu îţi dă, dar nu-ţi bagă-n traistă. Ea te face om (şi, oricum, fără ea nu eşti deloc vizibil, deci nu exişti), dar trebuie să ai şi tu oareşce valori personale pe care să le pui în joc. Termenul de „valoare" e folosit aici într-un sens foarte larg şi nu este nici pe departe vorba de valori în sens absolut, ci de cele cu care operează lumea – inconsistentă prin definiţie – a televiziunii.

Ce calităţi a avut Cristian Tudor Popescu, pentru a se impune ca vedetă TV? În primul rînd, este un bun actor, îşi joacă foarte bine personajul. Vorbeşte fluent, fără să se gîtuie de emoţie, are gesturi fireşti, grimase şi tot felul de expresivităţi care-i dau credibilitate.

În al doilea rînd, şi-a construit un personaj cu priză la public. Prin acesta, Cristian Tudor Popescu transmite ideea că e un om din popor şi pentru popor, veşnic nemulţumit de felul în care cei mulţi sînt prostiţi şi împilaţi. (Veşnic, pentru că frustrările celor mulţi sînt, la rîndul lor, veşnice.)

De aici încruntătura, rictusurile sarcastice (trebuie să recunoştem că îl ajută şi faţa foarte mult – osoasă, mobilă şi expresivă; închipuiţi-vă un rubicond în rolul „durului" Popescu şi o să vedeţi că nu vă iese deloc personajul). De aici, pe de altă parte, îmbrăcămintea pauperă în care s-a afişat ani la rînd Cristian Tudor Popescu (geaca ieftină gri şi bluzele de trening) sau Dacia veche pe care spune că o conduce cu mîndrie. Desigur, CTP nu este nici pe departe un om sărac, dar rolul omului sărac pe care-l joacă îi aduce numai profit: cei mulţi s-au identificat cu el şi l-au considerat apărătorul nevoilor lor. „Omul ăsta este ca noi şi, în plus, le zice bine, nu-i iartă!" – îşi spune telespectatorul proletar.

Desigur, în ultimul rînd, la toate aceste calităţi se adaugă nervul de pamfletar şi abilităţile stilistice ale lui Cristian Tudor Popescu – dar asta doar în ultimul rînd.

Avem de-a face, prin urmare, cu o formulă de succes, iar aceasta nu a întîrziat să fie copiată. Doi dintre epigonii lui Cristian Tudor Popescu sînt, în mod evident, Adrian Ursu şi Robert Turcescu. Ursu a preluat încruntătura şi, probabil, a crezut că lucrul acesta e de ajuns. Din păcate, calitatea materialului din care încearcă să-şi construiască personajul nu-l ajută deloc. În cazul lui Turcescu, lucrurile se anunţau bune – şi tînărul moderator de la Realitatea TV îi călca serios pe urme lui CTP. Din nefericire pentru el, n-a mai avut răbdare, a vrut să ardă etapele, să dea lovitura şi n-a făcut altceva decît să sfîrşească într-o serie de gafe.

Viitorul *challenger* al campionului va trebui cu siguranţă să schimbe tactica – şi poate, astfel, încruntătura va înceta să mai fie o mască jurnalistică de succes.

Iulian COMANESCU

Presa românească

– atunci şi acum –

Plecarea lui Sorin Roşca Stănescu şi a lui Cristian Tudor Popescu încheie o epocă a presei româneşti. E oarecum ultimul act sau chiar epilogul unei piese în care spiritul antreprenorial al cîtorva ziarişti-manageri maturi în 1989 a pierdut războiul cu investiţiile masive, româneşti sau străine, care au concentrat proprietatea media în cinci mari grupuri: Ringier, Voiculescu, Sîrbu/CME, Patriciu şi Vîntu.

Se va vedea în cele ce urmează că această schimbare de temelii nu înseamnă că, de mîine, presa românească va fi ori una de nivelul celei anglo-saxone, ori una aservită „mogulilor".

Biroul Român de Audit al Tirajelor (BRAT) este o asociaţie a breslei, care atestă tirajele tipărite sau vîndute ale publicaţiilor care ţin să fie în rînd cu lumea, altfel spus, să vîndă publicitate pe baza tirajului şi să se laude, dacă e cazul, cu propriile realizări. Cele mai vechi date de pe site-ul instituţiei sînt de acum aproape 10 ani, adică din 1998. 11 cotidiene şi 3 săptămînale cu încărcătură politică sau semnificaţie socială supravieţuiesc, chiar dacă nu există cifre pe exact aceleaşi perioade. Tirajele lor spun o poveste agitată şi cam lipsită de catharsis.

Academia Caţavencu. A ajuns de la aproape 62.000 de exemplare vîndute în iulie-decembrie 1999 la aproximativ 35.000, în al treilea trimestru din 2007. O publicaţie care a jucat şi încă mai joacă singură pe segmentul ei, remarcabilă prin faptul că „academicienii" au reuşit să-şi păstreze reputaţia de luptători împotriva comunismului, a corupţiei ş.a. vînzînd revista de vreo patru ori: de două ori lui Sorin Ovidiu Vîntu, o dată lui Mircea Dinescu şi o dată lui Sorin Marin, dacă nu cumva unii dintre aceşti cumpărători se suprapun. Cel dintîi e proprietarul actual şi, posibil, cel definitiv.

Adevărul. 188.000 de exemplare în semestrul al doilea din 1998, faţă de 34.500 în iulie-septembrie 2007. Succesorul *Scînteii* înjura imediat după Revoluţie (la propriu) partidele istorice şi pe Regele Mihai, iar după 1996 s-a reorientat radical: a început să înjure pe toată lumea, ceea ce era perfect posibil şi justificat în epoca guvernărilor Ciorbea-Vasile. Totuşi, site-ul BRAT ascunde un detaliu: din aproape 200.000 de exemplare vîndute de „nava-amiral a presei româneşti" pe atunci, doar vreo 50.000 se dădeau la chioşc. Restul erau abonamente moştenite de la *Scînteia,* cu privire la care s-au zvonit diferite lucruri. Se ştie ce s-a întîmplat din 2005 încoace: plecarea echipei CTP pentru a fonda nereuşitul *Gândul,* apoi preluarea de către Dinu Patriciu.

Capital. 49.433 de exemplare iulie-decembrie 1998 / 34.458 – iulie-septembrie 2007. „Găina cu ouă de aur" a lui Ringier, primul titlu achiziţionat de elveţieni. Pe acolo au trecut oameni remarcabili, ca Valentin Negoiţă, Ionuţ Popescu sau Ioan Mărgărit. Cel de-al doilea s-a întors la revistă, dar cu titlu onorific, după o scurtă şi eclatantă carieră de ministru al Finanţelor în primul guvern Tăriceanu. *Capital* e în momentul de faţă o redacţie goală care scrie poveşti de succes. Cu toate acestea, nici un atac din piaţă, fie el *Săptămîna financiară* sau *Business Magazin,* nu a reuşit să detroneze săptămînalul de pe primul loc. Se va întîmpla curînd, dacă nu cumva noul manager al revistei, Claudiu Şerban, nu îşi va dovedi şi aici succesul.

Cotidianul. Unul dintre primele ziare apărute după 1990, sub patronajul lui Ion Raţiu. Nu se ştie exact cît vindea acum 10 ani, dar în trimestrul trei al anului trecut avea aproape 17.000 de exemplare. Curios, la cîrma ziarului au fost oameni atît de diferiţi, pe la sfîrşitul anilor '90, ca Ion Cristoiu sau Dan Diaconescu,. Aceştia nu au reuşit totuşi nimic, în lipsa unei investiţii masive şi a unui patronat profesionist. Mai apoi, familia Raţiu a cedat 50% din acţiuni grupului *Caţavencu,* aflat atunci la Sorin Marin. Posibil, cei doi proprietari nu s-au putut înţelege în privinţa strategiei. Semne bune au apărut doar de cînd ziarul a fost cumpărat de acelaşi Sorin Ovidiu Vîntu. Rămîne de văzut dacă *board*-ul editorial care se pregăteşte nu va strica ceea ce s-a făcut bun (dublarea, aproape, a tirajului, din 2006 încoace).

Curentul. A fost prima tentativă a aceluiaşi S.O. Vîntu de a face un ziar serios. După crahul FNI, Vîntu i-a vîndut *Curentul* lui Mihai Iacob, cu care probabil a avut un diferend, pentru că ulterior ziarul a publicat numeroase „dezvăluiri" (cu, dar şi fără ghilimele) despre primul proprietar. Ultimele cifre spun 88.000 de exemplare distribuite (gratuit), pe primul semestru din 2007. Mihai Iacob încearcă să repoziţioneze în ultima vreme ziarul, în chip de cotidian gratuit de business.

Evenimentul zilei. 111.000 de exemplare în iulie-decembrie 1998 / 56.500 în iulie-septembrie 2007. Ziarul a scăzut continuu de la plecarea lui Ion Cristoiu, în 1996. Nu au reuşit să facă nimic cu el Mihail Cîrciog, Gruner&Jahr, Cornel Nistorescu şi nici Ringier. În decembrie 2004, la sfîrşitul epocii Năstase, a izbucnit un scandal monstru între proprietarul elveţian şi redacţia, care acuza „pedeserizarea" publicaţiei. Mai mult de jumătate din jurnalişti au plecat, ziarul e orice altceva decît pesedist, dar declinul continuu l-a dus în „zona gri", a profitului problematic. Iar Ringier a dovedit odată, în 2004, că nu crede în lacrimi. Ci în cifre.

Jurnalul naţional. 62.390 de exemplare în iulie-decembrie 1999 / 72.264 în iulie-septembrie 2007. Al doilea cotidian generalist din România în prezent, după ce la înfiinţare i s-a spus „ziarul atît de mic, încît îl poţi citi şi în coşciug". *Jurnalul naţional* vinde, miraculos, în ciuda proastei reputaţii a fondatorului său, Dan Voiculescu. Explicaţia stă, probabil, în numeroasele exclusivităţi şi în formula, în acelaşi timp narativă şi „de partea celor mulţi", a ziarului.

Libertatea. 29.066 de exemplare în iulie-decembrie 1998 / 255.698 în iulie-septembrie 2007. Liderul de piaţă de azi nu „se vedea" deloc acum 10 ani. Interesant e că cifrele din prezent au fost atinse în 2006 de aceeaşi echipă din 1998, cu aportul consultantului german Peter Prior. Şi, din nou, aceeaşi echipă, transferată la *Adevărul*/Patriciu, a crescut *Averea* transformată în *Click!* pînă către 100 de mii de exemplare, fără a lua din tirajul ziarului de unde plecaseră. Adrian Halpert, Cristian Stancu, Sorin Golea sau Elena Alexa sînt nume legate de această performanţă, dar care nu spun multe cititorului. Despre ei nu se va zice vreodată că sînt „cei mai mari ziarişti din România", dar nici că „sînt plătiţi" de cutare sau cutare. Cel care îi plăteşte este publicul.

România liberă. 69.842 de exemplare în iulie-decembrie 2002 / 55.359 în iulie-septembrie 2007. Se menţine miraculos (scăderea e mai mică decît a întregii pieţe), cu o formulă învechită, diferite tentative de relansare şi un scandal paralel cu cel de la *Evenimentul zilei,* în 2004. Atunci, Petre Mihai Băcanu a făcut un adevărat circ pentru a se opune încercărilor de modernizare ale grupului german WAZ, proprietarul titlului. Acuzaţiile de „pedeserizare" au fost şi ele simetrice cu *Evenimentul zilei,* şi la fel de adevărate, adică deloc. Miliardarul Dan Adamescu a preluat o parte din ziar şi conducerea operaţiunilor, fără succes.

Ziarul financiar. 9305 de exemplare în iulie-decembrie 2001 / 16.707 iulie-septembrie 2007: puţin şi pe vremuri, şi acum, însă toate sursele neoficiale vorbesc despre profitul pe care primul cotidian de business al României îl realizează la asemenea tiraje, dar cu un preţ de copertă şi tarife de publicitate ridicate. Asta, după mulţi ani în care „Zefeul" a fost pe pierderi: cu alte cuvinte, o idee care a aşteptat să-i vină vremea.

Ziua. 44.183 de exemplare în iulie-decembrie 1999 / 16.926 în iulie-septembrie 2007. O poveste care a început frumos şi s-a sfîrşit prost. În anii '90 era cel mai modern, mai viu şi mai bine scris cotidian de opoziţie, puţin altceva decît dominatorul *Evenimentul zilei.* Preşedintele Băsescu i-a dat o lovitură letală însă fostului său amic şi susţinător Sorin Roşca Stănescu, atunci cînd, în vara lui 2005, a spus că acesta l-ar fi ameninţat. Cele 17.000 de exemplare vîndute înseamnă mult mai puţin decît la *Ziarul financiar,* fiindcă formula de business e a unui ziar generalist, cu un preţ mult mai mic, ca să nu mai vorbim de trend-ul descrescător. Plecarea „amenităţorului" SRS se impunea.

Numai 5 dintre cele 14 titluri erau în 1998 proprietatea „celor cinci mari". Acum, dimpotrivă, ziarele nedeţinute de aceştia sînt doar 3. Băcanu, Popescu, Nistorescu, Stănescu sînt istorie ca manageri de presă. Totuşi, ziarele nu vor fi de mîine altele. Fiecare din numele de mai sus a format şi cultivat cîteva zeci sau sute de subalterni, care au rămas pe piaţă şi în unele cazuri la comandă. Marile infuzii de capital care s-au petrecut din 2005 încoace au dus la descompletarea echipelor. Mulţi ziarişti foarte buni de presă scrisă au eşuat în televiziuni cu audienţă modică, pe salarii mari, la fel cum prin unele grupuri media directorii sînt aproape mai mulţi decît reporterii. Probabil că patronatul va trage linie şi va aduna, la sfîrşitul lui 2008 sau 2009, iar unele dintre gazetele care pierd se vor închide. Banii aruncaţi în piaţă s-au mai dus pe relansări grafice şi campanii de marketing. Generaţia actuală încă n-a dovedit că poate face ziare pe gustul publicului, cu cîteva excepţii. În curînd însă, va fi neapărat s-o facă.

PUBLICITATE

Roxana CRISTESCU

Pe malurile Ibarului

– Mitrovica, orașul cu două lumi –

Cinci minute pe jos. De atît este nevoie pentru a traversa podul peste rîul Ibar şi a trece în partea de nord a oraşului. La prima vedere, în ochii unui necunoscător, plimbarea ar părea una obişnuită, ca traversarea unuia dintre podurile Dîmboviţei din Bucureşti. Diferenţele sînt totuşi semnificative. Din decor fac parte maşini cu inscripţia KFOR (Forţa Kosovo a NATO), UN, Carabinieri; *checkpoint*-uri la cele două capete ale podului şi, de cîteva zile încoace, suluri de sîrmă ghimpată nouă, pregătită pentru eventuala blocare a trecerii. „Paşaportul" de trecere îl reprezintă limba străină, de preferinţă italiană, şi fizionomia: eşti astfel scutit de întrebări şi percheziţii neplăcute.

Pentru cei mai curajoşi, staţionarea pe pod poate oferi un peisaj interesant: în spate, o moschee, un steag albanez, un monument dedicat Maicii Tereza, afişe electorale cu Ramush Haradinaj zîmbitor („Împreună pentru Kosovo"); în faţă, o biserică ortodoxă, un monument dedicat victimelor din timpul bombardamentului NATO din 1999, inscripţii în alfabet chirilic, portrete cu un Putin zîmbitor şi mesajul „Rusia, ajută-ne", afişe electorale: *„In the name of God and Justice do not make our holy land a present to the Albanians"*, şi o clădire renovată cu o inscripţie roşie luminoasă: Telecom Serbia.

Aşa se vede de pe malurile Ibarului, Mitrovica, regiune situată la nordul Pristinei, la cîţiva kilometri de graniţa cu Serbia. Oraşul a devenit, de la bombardamentul NATO din 1999, linia de frontieră a conflictului sîrbo-albanez, o zonă micro, simbol al conflictului macro, ce încorporează dorinţele de independenţă ale albanezilor kosovari, în contrast cu eforturile sîrbilor kosovari în menţinerea dominaţiei sîrbe. Din acest motiv, zona a fost şi este în continuare ţinta tuturor organizaţiilor ce se ocupă de menţinerea şi construirea păcii în zone de conflict interetnic, fiind văzută ca un punct de plecare (în miniatură) pentru realizarea viziunii internaţionale a unui Kosovo multietnic nedivizat.

Din 1999, rîul Ibar, simbol al diviziunii fizice şi politice, împarte Mitrovica în două. În ciuda extinderii mandatului UNMIK (Misiunea Naţiunilor Unite în Kosovo) şi a încadrării părţii de nord sub administraţie internaţională directă, Mitrovica de Nord şi Mitrovica de Sud funcţionează la ora actuală ca două administraţii diferite (una ce depinde în totalitate de Belgrad şi cealaltă, de Pristina). În consecinţă, autoritatea internaţională se termină la sud de pod, prezenţa ei în nord fiind doar tolerată, dar contrabalansată de instituţiile sîrbe.

În partea de sud a oraşului, numărul oscilează între 70.000 şi 90.000 de persoane, aproape în totalitate de etnie albaneză, în timp ce în nord locuiesc 15.000 de sîrbi (dintre care 5000 sînt refugiaţi interni). Anterior conflictului din 1999, circa 50% din populaţia din partea de nord a oraşului era de etnie albaneză. Astăzi, a rămas mai puţin de jumătate, concentrată în principal în două cartiere – Bosniak Mahala, Kodra Minatore –, şi în complexul de blocuri „trei turnuri". Populaţia romă, care înainte de 1999 trăia în partea de sud a oraşului (circa 6000) într-un cartier distrus imediat după război, a fost constrînsă să se mute în partea de nord şi în Serbia. Aglomerarea lor în centre colective alături de celelalte minorităţi (bosniacă, turcă şi gorani) a făcut, în mod ironic, din „enclava sîrbă" din nord-vestul Kosovo, un adevărat *melting pot* multietnic.

Odată oraş industrial, construit în jurul complexului minier Trepca (care susţinea în jur de 22.000 de angajaţi), după război Mitrovica a devenit un oraş muribund, cu o situaţie economică dezastruasă (şomajul este de 70-90% în rîndul minorităţilor), supravieţuind doar datorită prezenţei comunităţii internaţionale şi a traficului ilegal (piaţa la negru, droguri, prostituţie, arme).

Din poveştile oamenilor la o ceaşcă de cafea turcească, Mitrovica înainte de război apare ca un oraş multicultural în care raporturile interpersonale interetnice erau văzute cu ochi mai toleranţi decît în tot restul oraşelor kosovare. Conflictele puternice au început din 1989 cînd cinci albanezi kosovari au fost ucişi în timpul unor greve în complexul minier. Anii '90 au fost marcaţi de o creştere graduală a actelor violente comise de ambele părţi (de o parte KLA – Armata de Eliberare Kosovară, şi de cealaltă autorităţile sîrbe), ce au culminat, în timpul bombardamentului NATO, cu expulzarea violentă a minorităţii albaneze din zonele mixte din nordul Mitrovicei.

Prezenţa trupelor KFOR, începînd cu iunie 1999, a coincis cu retragerea armatei sîrbe care nu a renunţat însă la închiderea parţială a podului prin *checkpoint*-uri menite să trieze tranzitul albanezilor spre nord. Iniţial, accesul nu a fost total interzis (poveştile despre aventurile trecerii podului în căutarea de provizii se mai aud şi astăzi în casele albaneze), lucru care a permis familiilor expulzate pe timpul războiului să se întoarcă la casele lor. Succesiv, sîrbii au refuzat să mai permită trecerea rîului, principalul motiv invocat fiind cel al protecţiei împotriva atacurilor albaneze. Linia de demarcare a devenit oficială odată cu recunoaşterea ei de către KFOR şi odată cu crearea aşa-numitei „zone de încredere" de-a lungul malurilor rîului Ibar.

Scopul programat al acestei zone de încredere era amenajarea unui mediu securizat care ar fi permis UNMIK să elimine structurile sîrbe paralele şi să continue repatrierea refugiaţilor. Rezultatul final nu a fost cel aşteptat, boicotul sîrb al alegerilor din octombrie 2002 obligînd Reprezentantul Special al Secretarului General ONU să creeze, cu acordul Belgradului, o administraţie pentru Mitrovica de Nord condusă de personal UNMIK, secondat de un consiliu compus aproape în totalitate din sîrbi kosovari.

Anul 2002 a marcat prin urmare separarea profundă a celor două părţi, rîul şi podul securizat fiind linia nu doar simbolică, ci şi *de facto* a diviziunii. În paralel, tensiunile între cele două comunităţi au fost exasperate de imposibilitatea de întoarcere a albanezilor la locuinţele din nord, de teama secesiunii şi din cauza percepţiei unei incapacităţi a UNMIK de a-şi impune autoritatea în zona sîrbă. Resentimentele, vulnerabilitatea şi nesiguranţa au explodat pe 17 martie 2004 într-un conflict sîngeros pe pod (poliţia UNMIK şi KFOR nu au reacţionat în timp util), care „a dat timpul înapoi", reducînd relaţiile dintre cele două comunităţi la starea în care se aflau în 1999. Totuşi, după părerea majorităţii organizaţiilor internaţionale, operative în domeniul dialogului şi al reconcilierii, evenimentul din 2004 a fost unul manipulat, deoarece raporturile interetnice înregistrau rezultate considerabile. De aceeaşi părere sînt şi multe persoane intervievate, în special din comunitatea albaneză, care susţin că, din păcate, atmosfera s-a degradat treptat din 2004 pînă astăzi, conflictul din martie reintroducînd o neîncredere, o senzaţie de nesiguranţă aproape totală în relaţiile dintre cele două comunităţi.

Absenţa securităţii şi a libertăţii de mişcare reprezintă astăzi principalele obstacole în calea revenirii la condiţii de viaţă normale în Mitrovica şi în Kosovo, în general. Atmosfera, chiar şi pentru o persoană exterioară conflictului, este greu de respirat, limitele etnice fiind nu numai suportate, dar şi impuse tuturor relaţiilor interpersonale. Mai mult decît atît, diviziunea oraşului a condus la crearea unor structuri paralele pentru serviciile publice care complică accesul la necesităţi fundamentale, ca sănătatea şi educaţia, furnizarea de energie electrică.

Situaţia cea mai delicată o au enclavele albaneze şi comunităţile etnice mixte din partea de nord a oraşului. Convieţuirea nu este bazată pe interacţiunea între diversele etnii prezente, care se văd nevoite să împartă acelaşi spaţiu vital, dar trăiesc separat. Diviziunea este evidentă în special în împărţirea şcolilor pe bază etnică. Copiii albanezi rezidenţi în asemenea zone sînt constrînşi să traverseze zilnic podul, cu ajutorul transporturilor speciale organizate sub escorta militarilor KFOR, pentru a frecventa şcolile albaneze din partea de sud. Acelaşi lucru este valabil şi pentru adulţii care se deplasează la locul de muncă, nu fără riscuri, în zona albaneză.

Două limbi, două monede, două lumi, două culturi, două religii diferite care, preţ de opt ani, nu au comunicat decît cu ajutorul terţilor şi al „podului". Două viziuni ireconciliabile ale viitorului regiunii Kosovo prezente în acelaşi perimetru sufocat de dezamăgire şi furie stăpînită, presat de un sentiment de neputinţă în faţa unui *statu-quo* impus de jocuri geopolitice externe. Două viziuni care, în aşteptarea unui verdict definitiv, ating astăzi un nivel de fermentare cel puţin critic.

După opt ani de administraţie ONU şi protecţie KFOR, după doi ani de negocieri sterile ale mediatorului ONU Ahtisaari (şi proiectul său ce propunea descentralizarea şi crearea unor municipalităţi sîrbe cu ample autonomii) cu Pristina şi Belgrad, după falimentul încercărilor extreme ale Troikăi, orice posibilitate de acord pentru definirea unui statut al Kosovo pare iluzorie. Comunitatea internaţională se vede constrînsă după tot acest timp să admită propriul eşec şi falimentul proiectului mitic al modelului de democraţie multietnică propus pentru rezolvarea crizelor din fosta Iugoslavie. De altfel, abandonarea acordului asupra statutului Kosovo se înscrie într-un joc al părţilor falimentar ce caracterizează raporturile între Pristina şi Belgrad deja din perioada tratativelor de la Rambouillet.

Reformele propuse în vederea descentralizării nu par a avea multe şanse în acest context de un entuziasm albanez debordant şi de o încrîncenare sîrbă pe măsură. Nici părerea statelor europene „mici" (printre acestea ne numărăm şi noi) nu pare a interesa comunitatea albaneză, convinsă de consistenţa unui „da" american şi european. În această atmosferă, ipoteza declarării independenţei albaneze după rezultatul alegerilor prezidenţiale în Serbia, cu succesiva ocupare sîrbă a Mitrovicei de Nord (sau închiderea frontierelor şi blocarea mărfurilor) apare, dacă nu inevitabilă într-un viitor apropiat, cel puţin de luat în consideraţie pentru dinamica relaţiilor sîrbo-kosovare.

Roxana Cristescu *a absolvit un master pe tema „Medierea conflictelor interculturale şi interreligioase" la Universitatea din Florenţa.*

PUBLICITATE

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. .....
Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector .....
Cod poștal .....
Telefon .....
E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Stela GIURGEANU

Copiii „răi“ ai României

– sindromul ADHD, de la prejudecată la delincvenţă –

Te naşti cu ea. Nu ai ce-i face. Este o căsuţă din creierul nostru care nu funcţionează normal. O bucăţică de ADN lezată. O lipsă de dopamină în creier. Însă, chiar dacă nu există dovezi clare conform cărora ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) este cauzat exclusiv de factori sociali sau de educaţie, cauzele fiind de natură neurobiologică şi genetică, mediul influenţează mult şi foarte mult severitatea bolii. Conform statisticilor, netratată, boala duce la delincvenţă şi 30% dintre cei afectaţi ajung să comită infracţiuni. Conform unui alt studiu efectuat, de data aceasta în cadrul penitenciarelor din România, 85% dintre cei aflaţi, în detenţie în România suferă de acest sindrom.

În prezent, ADHD afectează din ce în ce mai mulţi copii în România. Ciţi adulţi cunosc însă acest sindrom?

Lipsă de respect sau de dopamină?

... Spitalul „Al. Obregia“, joi dimineaţă. Plouă. Un copil, pe treptele secţiei de Psihiatrie Pediatrică, urlă din toţi rărunchii. Fără motiv. Aşa face el. Mama îl priveşte, încurcată, depăşită. Nimeni nu-i poate intra în voie. O asistentă îi spune: „Lăsaţi-l, doamnă“. Alţi părinţi privesc şi ei neputincioşi. „Şi al meu face la fel...“ Copilul are în mînă o bucată de cozonac pe care, în final, după ce a mozolit-o bine pe toate părţile, se răzbună, trîntind-o vehement, ca pe o declaraţie oficială de război.

Să fie, aşadar, ADHD o altă denumire pentru răsfăţ? O scuză cu nume ştiinţific pentru părinţii care n-au ştiut să se impună la timp? *Nu are răbdare. Trece de la o activitate la alta. Ţopăie şi aleargă. Sare iute la bătaie. Răspunde înainte de a fi întrebat. Îi întrerupe pe ceilalţi din discuţie. Pierde lucruri. Intră în conflict cu ceilalţi copii. Nu respectă regulile. Nu are răbdare să stea pe scaun 45 de minute...* Nu este el un nesimţit?

„În primul rînd, mă revoltă afirmaţia conform căreia ADHD este o boală «inventată».“ Doamna doctor **Iuliana Dobrescu,** şeful secţiei, îmi spune că această tulburare este cît se poate de reală, cauzată de o lipsă de substanţe chimice, mai precis, de dopamină în creier, aceasta fiind de fapt graniţa clară între un comportament indezirabil şi o afecţiune psihică.

ADHD nu este aşadar o denumire pentru proasta creştere: „Nu orice om iute la mînie, nerăbdător, întreprinzător, agitat, suferă de ADHD. Nu trebuie să confundăm temperamentul coleric cu sindromul. ADHD înseamnă mai mult decît o disfuncţionalitate socială şi o tulburare de comportament, este o afecţiune de tip neurobiologic, care se manifestă prin deficit de atenţie şi dificultăţi în desfăşurarea unei sarcini, fiind afectată şi capacitatea individului de a se autocontrola“.

Pe scurt, ADHD este o afecţiune medicală, cauzată de un dezechilibru chimic din creier. Ca multe alte tulburări mintale, în România, deocamdată e o necunoscută pentru publicul larg, deşi în ultimii ani tulburarea a devenit foarte frecventă: în prezent aproape 7% dintre copiii de vîrstă şcolară din România au fost diagnosticaţi.

Psihic pus la fiert în „oala-minune“ a societăţii

Deşi existent, sindromul poate sau nu să se exprime, matricea defectă manifestîndu-se doar dacă este activată. Iar cei care activează acest sindrom neurobiologic sînt factorii de mediu. Lipsa de timp a părinţilor, lipsurile materiale, mediile defavorizate sînt pe aceeaşi undă de risc.

Intervin apoi cauzele sociale. Relaţiile de şcoală, de prietenie şi de colegialitate se deteriorizează şi ele din cauza comportamentului impulsiv al copilului. Dacă în şcoli nu există un psiholog care să semnaleze cazul familiei şi profesorilor, dacă profesorii nu ştiu despre ce e vorba, dacă părinţii sînt depăşiţi şi neinformaţi, copiii cu ADHD ajung să fie consideraţi obraznici şi neascultători, neacordîndu-li-se nici o circumstanţă atenuantă. „Ce nu se cunoaşte este că acel copil nu poate, fizic, să stea pe scaun, nu se poate concentra 45 de minute, cît durează o oră la şcoală. Este vorba de o boală. O boală genetică.“

Dacă, din contră, copilul cu ADHD trăieşte într-un mediu „aproape“ perfect, deficienţa se poate corecta. Chiar dacă este activată, poate fi controlată, iar spre 18 ani poate dispărea. Dacă aceşti copii au şi o inteligenţă peste medie, păstrează doar *calităţile* ADHD: spontaneitate, creativitate, intuitivitate, fiind capabili să ia decizii în condiţii de stres maxim.

Fără tratament, pasibili de închisoare?

Conform studiilor, fără tratament, 30% dintre cei care suferă de ADHD merg către delincvenţă juvenilă. „Dacă nu au inteligenţă superioară, o familie *suportivă,* dacă provin dintr-un tată şomer şi o mamă la fel, dacă nu au suportul educaţional şi material, ajung să comită infracţiuni.“

Un alt studiu de psihopatologic realizat în cadrul Direcţiei Generale a Penitenciarelor de doamna doctor **Mihăilescu** a relevat faptul că 85% dintre deţinuţi suferă de ADHD.

„Un copil cu ADHD care nu este diagnosticat şi tratat la timp se va confrunta cu multe probleme acasă şi în societate.“ Din cauza comportamentului la şcoală va fi izolat de grup, va fi respins de colegi. Profesorul îl va certa pentru că nu e atent. Acasă, simţindu-se ei înşişi vinovaţi, părinţii îşi vor revărsa şi ei angoasele pe copil. Cu timpul, atît situaţia de la şcoală, cît şi cea de acasă vor înrăutăţi simptomele, iar în lipsa tratamentului, copiii cu ADHD devin agresivi, dezvoltînd comportamente antisociale, declanşîndu-li-se, ulterior, sindromuri ca dizabilităţi de învăţare, sindromul Tourette, dizabilitate opoziţională, anxietate şi depresie.

„E foarte important de ştiut că ADHD nu e vina nimănui. La noi, de multe ori, vinovăţia planează asupra părinţilor sau a bunicilor care răsfaţă copilul excesiv, dar tocmai acest sentiment de culpabilitate prin care se caută o explicaţie este nociv, ţinînd copilul departe de introducerea în terapie.“

Pentru că nu întîmpină încurajare sau înţelegere pentru deficitul de atenţie pe care îl manifestă, un copil cu ADHD este înclinat să abandoneze cursurile, să abandoneze realitatea din jur, refugiindu-se deseori în droguri sau alcool.

Dacă au forme uşoare, prin programe de tip comportamental cognitiv pot avea o evoluţie favorabilă fără medicaţie. „Recompensă materială sau simbolică, lauda – *feedback*-uri rapide, pozitive, imediate. Dacă a reuşit să facă trei liniuţe din cinci, îl lauzi, nu îi evidenţiezi ce *nu* a făcut. Încurajarea motivează. Altfel, apare sila de şcoală, de învăţătură, de prieteni, de tot.“

A doua tehnică de tratament este cea medicamentoasă. „ADHD e singura tulburare din patologie, în afară de schizofrenie, care are medicamente specifice. În formele severe folosim ambele tehnici de tratament, pentru că vindecarea e foarte dificilă. Există multe grade de severitate, cei cu forme uşoare şi educaţie bună merg excepţional. Nici nu ajung la doctor. Dar cei cu forme severe ajung la comorbidităţi.“

E mai uşor să previi, decît să tratezi

Azi, în România, necunoaşterea diferitelor tulburări mintale conduce la perpetuarea şi agravarea lor. ADHD-ul face parte dintre ele şi, deşi în alte ţări sindromul nu mai e de mult o taină, existînd în orarul conferinţelor de specialitate, în dezbateri, pe agenda producătorilor de televiziune, în atenţia psihologilor din şcoli, la noi, unde ne confruntăm cu din ce în ce mai multe cazuri, dar şi cu o lipsă acută de educaţie în domeniu şi de psihologi în şcoală (cei care ar trebui, de fapt, să fie prima verigă a depistării ADHD), abia de cîţiva ani termenul a ieşit din stricteţea manualelor de specialitate.

„Încercăm să facem un fel de lobby al psihiatriei de copii. Psihiatria de copil înseamnă suflet de copil şi pentru a avea o societate sănătoasă trebuie să ne îngrijim înainte de toate de suflet. Pentru asta am început să ţinem congrese pe tema sănătăţii mintale, unde am invitat profesori, învăţători, medici de şcoală, medici de familie. De ce atît de tîrziu? Pentru că pînă acum, din cauza unei conjuncturi nefavorabile, nimeni nu a fost interesat să promoveze aceste adevăruri. Aceste lucruri le-am putut face abia în clipa cînd am devenit şef de clinică. De aceea, în urmă cu un an a luat fiinţă Asociaţia Română de Psihiatrie a copilului şi adolescentului.“

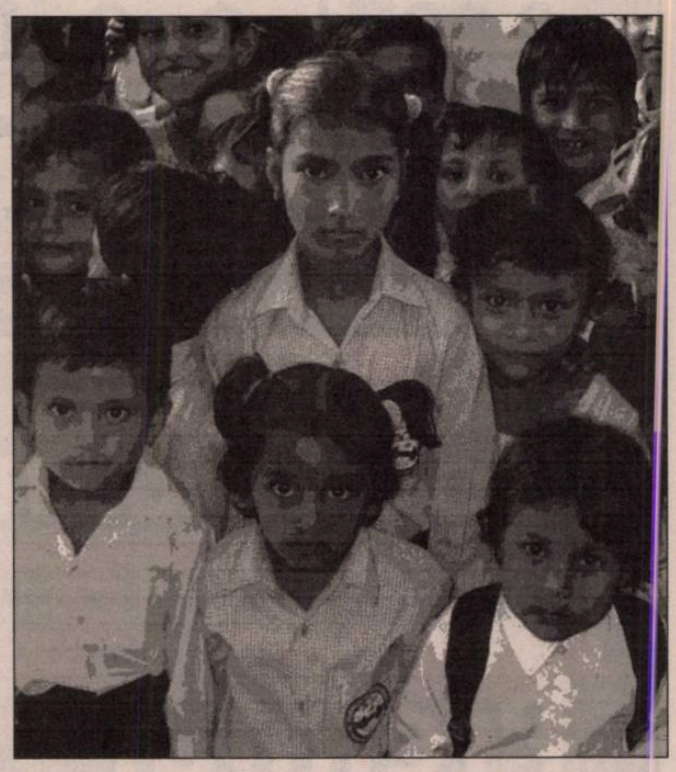

În aceeaşi direcţie de lobby se înscrie şi Societatea de Neurologie şi Psihiatrie pentru Copii şi Adolescenţi din România (SNPCAR), printre primele organizaţii de specialitate din ţară care, prin campanii sociale, încearcă să facă cunoscut ADHD „tocmai pentru că evoluţia sa spre o formă patologică gravă poate fi prevenită prin depistarea la timp şi e mai uşor să previi decît să tratezi“ – susţine preşedintele Societăţii, profesorul dr. **Mircea Tiberiu.**

Din datele unui studiu privind impactul social al ADHD în România (realizat de ISRA Center în aprilie 2007 şi finanţat de Ely Lilly Romania) pe un eşantion de 391 de părinţi, s-a constatat că 53% nu cunosc termenul, 62,5% au aflat despre el prin intermediul TV, 21,4%, prin Internet şi 18,8%, din reviste. „Putem considera un progres important faptul că un termen de specialitate a intrat în atenţia publicului în urma promovării acestuia prin intermediul media.“

Campaniile, în afara sensibilizării părinţilor, vizează şi informarea educatorilor şi a corpului didactic. „Practic, se poate spune că la o clasă de 20 de elevi, 2 au sigur ADHD şi potenţial sînt mai mulţi cu forme clinice diferenţiate (forma cu deficit de atenţie, cu impulsivitate-agresivitate, forme combinate).“

În prezent, mai susţine preşedintele SNPCAR, în România „sîntem confruntaţi cu o serie de comportamente disfuncţionale“, cele mai frecvente fiind, pe de o parte, comportamentele *addictive:* tabagismul, consumul de alcool, consumul de substanţe cu efect psihotrop (droguri), pe de alta, delincvenţa juvenilă, ADHD ocupînd un loc central ca posibil emergent al acestor tulburări.

„Una din tulburările cele mai frecvente care se asociază sau reprezintă o complicaţie a ADHD, mai ales în perioada pubertăţii şi adolescenţei, o reprezintă atitudinea sfidătoare. Dacă aceasta nu e recunoscută de la o vîrstă mică (2-5 ani) şi e tolerată sau copilul îşi însuşeşte comportamente de manipulare a adulţilor, totul va degenera în tulburări comportamentale majore cu impact atît asupra mediului înconjurător, cît şi asupra subiectului în sine, suicidul impulsiv fiind mai frecvent la copiii cu ADHD.“

„Doamna doctor, eu mă simt şi bun, şi rău“

În prezent, în România copiii cu ADHD sînt sortiţi prejudecăţilor. Sînt „nesimţiţi“, sînt „soi rău“. Sînt priviţi cu reticenţă, sînt daţi afară din şcoală, sînt blamaţi, fără a avea, de fapt, nici o vină. Îmi povesteşte doctor Iuliana Dobrescu: „Am avut un pacient. Un băieţel de cinci ani. L-am întrebat de ce a venit la spital. A răspuns, punînd o mînuţă pe obraz, serios şi grav... că el se simte şi bun, şi rău. Şi nu înţelege de ce. Suferea din cauza asta, suferea pentru că se simţea dat la o parte de ceilalţi copii şi nu înţelegea pentru ce. El nu făcea nimic cu rea intenţie, dar oricît se străduia, nu putea intra în ritm. I-am spus atunci că nu e vina lui. Dar cîţi adulţi cunosc şi înţeleg oare lucrul acesta?“.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Scrisoare de bun rămas

Bunul meu amic Mircea Vasilescu mi-a cerut să scriu cîteva rînduri de bun rămas. Un soi de epilog pentru ceea ce a fost ani buni colaborarea mea cu *Dilema* şi *Dilema veche*. Se întîmplă acum, la cîteva săptămîni după decizia mea de a întrerupe şirul eseurilor publicate la rubrica „Alte glasuri, alte păreri".

Prima întrebare e, desigur, de ce. Şi la ea este cel mai greu de răspuns. Să spun că am obosit sau că m-am plictisit nu ţine. Cum se întîmplă însă mai mereu în viaţă, vin momente în care se schimbă ordinea priorităţilor sau apar oportunităţi noi. E şi cazul subsemnatului. Mă pregătesc să deschid un blog, am nevoie de mai mult timp pentru activităţile didactice pe care mi le-am asumat în ultima vreme, plus alte proiecte la care lucrez de ani buni, dar cărora, din lipsă de timp, le-am tot pus amînări *sine die*. Pe scurt, am nevoie de timp.

Cea de-a doua întrebare ar fi pînă cînd. Acum sînt tentat să spun că rubrica „Alte glasuri, alte păreri" a dispărut pentru totdeauna. Relaţia mea cu *Dilema* este însă una aparte şi, cu siguranţă, voi continua să-mi exprim părerile în spaţiul generos al revistei. Numai că, desigur, dispare obligaţia însemnărilor săptămînale.

În fine, ultima întrebare la care aş dori să dau un răspuns este... cum a fost. Şi de-aici aş putea începe să scriu o poveste. Fără cuvinte în plus sau nostalgii gratuite. Intersectarea mea cu *Dilema*, la propunerea doamnei Magdalena Boiangiu (mulţumesc încă o dată!) a fost una dintre cele mai frumoase întîmplări din cei aproape cincisprezece ani de cînd lucrez în presă. Am scris ce-am vrut: tablete, eseuri, mini-reportaje, portrete, poveşti,

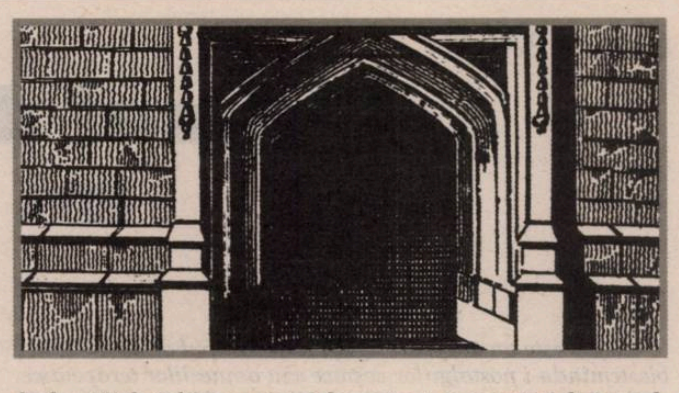

declaraţii de iubire, scrisori de protest, însemnări de jurnal. Adunate, ele au luat şi chipul unor volume de publicistică la Editura Polirom.

Bref: a fost bine, a fost frumos. E vremea însă pentru încă o schimbare.

Mulţumesc, *Dilema*, la revedere, cititori!

Cu ochii-n 3,14

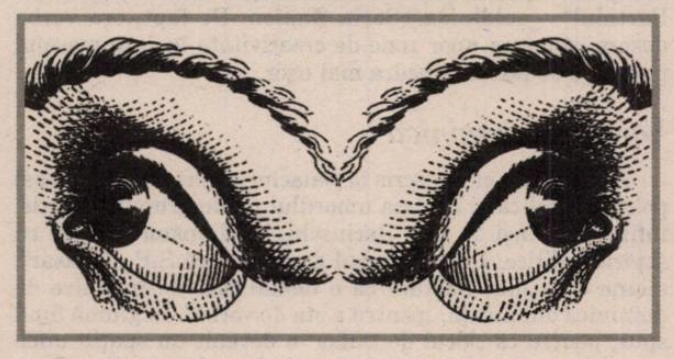

MEREU DIMINUAREA DUMNEALOR MERGE MAI GREU DECÎT FUNIA, MEREU OMU' NOSTRU CU FAŢĂ UMANĂ ARE IMPRESIA CĂ SÎNTEM UN AMBALAJ GOL, CA ATÎŢIA ALŢII

● De fiecare dată cînd mă aşez la un ghişeu, cei din faţa mea au complicaţii, neclarităţi, se ceartă sau fac reclamaţii; mereu plăţile celor din faţa mea durează foarte mult; mereu coada la care mă aşez merge mai greu decît cea alăturată... Am eu o relaţie încordată cu răbdarea sau orice coadă are un diavol? (**M. C.**)

● Finalul unei scrisori semnate de cea mai longevivă corespondentă a *Dilemei vechi*, dna Maria Niculescu, din Oneşti: „Este minunat că iarna ne-a adus omăt şi ger, încît fleşcăraia care a urmat a devenit suportabilă prin diminuarea facturii de gaz". Mi se pare cel mai rezonabil şi mai cuprinzător punct de vedere despre iarna asta, îndeobşte telegroaznică şi telecatastrofală. (**R. C.**)

● Sînt „abonat", ca tot omu' în Era Internetului, la diverse tipuri de *newsletter* ale unor instituţii, portaluri, ziare şi reviste *online*. Asta ca să fiu – nu-i aşa? – informat. De la o vreme constat însă că mai toate folosesc, cînd transmit mesajele şi informaţiile, cuvîntul „alertă". Eu vreau să fiu informat, dumnealor vor să-mi crească pulsul. Dar – vorba poetului Ion Stratan – „inflaţia ucide geniul şi graţia": fiind „alertat" de cîteva ori pe zi, nu mă mai sperie nimic... (**M. V.**)

● Fiind membră a celei mai persecutate şi diabolizate minorităţi de pe planetă (fumătorii), mi-a atras atenţia următoarea ştire: specialiştii americani au descoperit, după cercetări serioase, că tabletele anti-fumat Chantix, produse de Pfizer, au ca efecte adverse depresia şi gîndurile sinucigaşe. Acum văd într-o nouă lumină sfatul de pe pachetul meu de ţigări: „Medicul sau farmacistul dvs. vă poate ajuta să vă lăsaţi de fumat". Ar trebui adăugat, ca să nu existe confuzii: „Rămîne doar să alegeţi pistolul sau funia, după preferinţe". (**M. Ş.**)

● Acum, că „omu' nostru" a ieşit preşedinte în Serbia, poate mi se îngăduie să vin cu un punct de vedere personal într-o chestiune sensibilă. Adică, OK, ştiu că poziţia oficială e alta – dar eu, unul, sînt *pentru* independenţa Kosovo! Vă mulţumesc. (**a. l. ş.**)

● Ironic şi perfid cum îl ştim, Serviciul Mondial pentru Organizarea Coincidenţelor (SMOC) a avut ideea ca, la exact 40 de ani de cînd a fost lansată la Praga, în *Manifestul celor 2000 de cuvinte*, al intelectualilor cehoslovaci, expresia – curat contrarevoluţionară pentru ideologii de la Kremlin – „socialism cu faţă umană", la Davos, în clasicul colocviu al supercompetenţelor în economia mondială, să se discute insistent despre necesitatea unui „capitalism cu faţă umană". Pe chipul meu stăruie, de cîteva zile, un surîs cît se poate de uman. (**R. C.**)

● Am nimerit într-o seară într-un taxi al groazei, condus de un şofer defect rău. Am răbdat eu ce-am răbdat încercînd să-i ignor „furia automobilistică", dar, cum aparentul meu calm s-a dovedit a avea o limită, i-am spus la un moment dat că este cazul să meargă mai încet. „A, deci vă e frică de aeronave!" E clar – m-am gîndit eu –, dacă ameţitul ăsta are impresia că sîntem într-o „aeronavă", o să ajung acasă în trei minute şi, foarte posibil, la cîtă adrenalină are, cu gîtul frînt. Şi iar m-am prefăcut calmă, încercînd să ignor nervii şoferului: cutare farmacie de stat de la Orizont s-a desfiinţat şi, „ai dracu' să fie ei, au băgat una particulară, că nu erau destule", că şoferii din faţa şi din spatele taxiului în care ne aflam nu păstrează distanţa regulamentară de un metru jumate – „cine dracu' v-o fi pus volanul în mînă?", că primaru' cutare iar face afaceri cu borduri... Zău că aceste poveşti cu „draci" nu mă interesau defel şi am mai încercat o dată să-l strunesc. „Evident, vă este frică de aeronave!" „Dom'le, zic, mi-e o groază teribilă de aeronave şi nu aş vrea, de acum încolo, să-mi fie şi de maşini! Vă rog, conduceţi un pic mai încet!" Parcă i-aş fi zis individului „Ca vîntul şi ca gîndul, căluţul meu!". Am ajuns acasă în... 3 secunde şi 47 de sutimi, traumatizată, dar întreagă. (**R. T.**)

● Un prim gest comunitar lăudabil: la baza pîrtiei de schi din Buşteni, un jandarm i-a atras atenţia, politicos, unui domn că la piciorul său se află un ambalaj gol. (**I. P.**)

● Am urmărit cu mîhnire şi furie, ca atîţia alţii, rezultatul sinistrului show Dan Voiculescu *featuring* Curtea Constituţională *versus* CNSAS. Nu ştiu de ce, dar la aflarea veştii, primul lucru care mi-a venit în cap a fost o butadă a lui Larry Flint, pornograful: „Politica e doar un hobby; adevărata mea vocaţie e obscenitatea". Spun „nu ştiu de ce", pentru că bătrînul Larry e simpatic. (**M. Ş.**)

CU ALTE CUVINTE, DACĂ EŞTI FRAIER (O UNITATE DE MĂSURĂ LA CARE AM PUTEA MEDITA), ÎNTREABĂ O AGENŢIE DE AMÎNARE DE CE NU FOLOSEŞTE TACTICA NĂMEŢILOR

● Sîmbătă seară, într-un băruleţ pe la Unirii, conversaţie între trei puştoaice de liceu. Prima o întreabă pe a doua: „Şi cum era tipul ăla, că arăta bine?". A doua pufneşte: „L-am întrebat cu ce ajunge la serviciu şi mi-a spus că ia troleibuzul". Toate trei izbucnesc în rîs, iar subiectul se schimbă brusc. Cu alte cuvinte, dacă eşti transportat în comun, „Nu mai ai, nene, nici un haz". (**S. G.**)

● Tot vedem o reclamă la nu ştiu ce asigurare în care se vorbeşte de *ăl mai mare ciocoflender* (cred că am înţeles bine cum se scrie). Reclama ar dori să ni-l prezinte pe *ciocoflenderul* acesta ca pe un tip extrem de isteţ care, de deştept ce e, şi-a făcut asigurare la firma respectivă (pe care nici n-o mai ţin minte). Numai că sunetul acestui cuvînt şi felul în care e pronunţat de nimeni altul decît Florin Piersic te duce automat cu gîndul la ideea că *ciocoflender* trebuie să fie ceva sinonim cu seria de cuvinte *fazan, papagal, fleţ* şi *fraier*. (**A. M.**)

● Am primit de la ING o scrisoare de confirmare a faptului că am fost validat de Casa de Pensii. Scrisoarea este adresată lui Marius *Vector* Chivu. Nu m-am gîndit niciodată la mine ca la o unitate de măsură, gînd care mă pune în faţa unei vanitoase dileme: pentru ce anume mi-ar plăcea să fiu unitate de măsură? (**M. C.**)

● Într-un interviu recent (din *Observator cultural*), scriitorul maghiar Péter Nádas spune un lucru la care am putea medita, înainte (sau în timpul) oricărui miting de protest: „Deasupra Curţii Constituţionale ungare este Curtea de la Strasbourg". Şi deasupra tuturor curţilor, garajelor, SRL-urilor româneşti, din fericire... (**S. S.**)

● Vorbe din Obor: „S-a întors Elodia!" – strigă o ţigancă ce vinde fructe. „Unde-i?" – întreabă o babă. „Uite aici, în mîna mea!" – zice ţiganca şi-i arată o rodie. „Vreau şi eu vreo două-trei limbi!" – cere o doamnă în jur de 50 de ani. „Le vreţi aici sau la pachet?" – zîmbeşte măcelarul. „Noi n-am avut niciodată creier. Nu ţinem!" – zice una dintre cele două vînzătoare mofluze. „Ţigări şi icre de Manciuria!" – strigă o basarabeancă trupeşă. Un loc absurd. (**A. P.**)

● La Clermont-Ferrand (oraş al supremului oximoron: „aici s-au născut Pascal şi uzinele Michelin") există o „agenţie de consiliere Imaginaţie" (!) care se numeşte *„Turbulences"*. (**a. l. ş.**)

● Un deputat britanic, Daniel Hannan, s-a revoltat şi a declarat că doar afecţiunea personală pe care i-o poartă preşedintelui Parlamentului, Hans-Gert Pöttering, l-a împiedicat să-l compare cu Hitler, pentru că s-a opus tacticilor de amînare practicate de englez. S-a declanşat un scandal, la Parlamentul European menţionarea nazismului şi a celui de-al doilea război mondial e considerată un tabu. În toiul fluierăturilor şi al tropăielilor, un deputat a sugerat ca disputa dintre cei doi să fie rezolvată „afară". Adică printr-un duel? (**M. B.**)

● În metrou, un individ, un vlăjgan la vreo doi metri, pe la 30 de ani, fără nici un fel de handicap, cîntă de mama focului tragedia vieţii sale: are patru fraţi, tatăl i-a părăsit, mama e bolnavă, casa le-a fost revendicată de fostul proprietar, nimeni nu-i ajută... în afară de călătorii acelui metrou de luni seară, care s-au îmbulzit să-i dea bani. Poate doar ca să tacă, dar m-am întrebat de ce nu foloseşte tactica şi sub balconul proprietarului, al tatălui, al mamei... (**S. G.**)

● Am găsit în cutia de scrisori un fel de carte poştală din partea viceprimarului PD-L al sectorului 2. Textul începe cu „dragă prietene" şi mă invită la o discuţie despre „ce ar trebui schimbat" în sector. Mă întreb ce consultant de imagine sau PR-ist l-a învăţat pe dl viceprimar că împrietenirea cetăţenilor cu autorităţile locale se poate face printr-o simplă formulă de adresare şi printr-o „luare la per tu". Bun, cu mine mai treacă-meargă, dar oare cum îi sună „dragă prietene" unui pensionar care n-are bani de întreţinere şi, cînd a nins, n-a putut să meargă să-şi ia pîine din cauza nămeţilor de pe stradă? (**M. V.**)

CEVA DE SPUS ÎN ZBOR SE VA DESFĂŞURA CURÎND

● Cîinii vagabonzi au cu siguranţă ceva de spus în viaţa oraşelor: recent, în faţa magazinului universal din Sinaia, unul negru se aşezase dinaintea unui maxi-taxi, îl lătra şi nu îl lăsa să plece. (**I. P.**)

● În avionul spre Paris, însoţitoarea de zbor anunţă prin staţie: „Acest zbor este nefumător". Dacă este nefumător înseamnă că va trăi mult? (**C. P.-B.**)

● Poate vă interesează rezultatele ediţiei 2007 a campionatului Franţei la tricotat viteză: locul 1 – Ariella Lecuyer (60 de ani), cu 213 ochiuri în 3 minute; locul 2 – Claire Iafrate (95 de ani), cu 207 ochiuri în 3 minute; locul 3 *ex æquo* – Marie-Alice Morisset (85 de ani) şi Nadège Cœurdoux (14 ani), cu 204 ochiuri în 3 minute. Ca francofon şi tricofil, îi doresc primei clasate să ne reprezinte cu cinste la campionatul mondial care se va desfăşura luna aceasta la Minneapolis. (**D. S.**)

● Adrian Păunescu invitat insistent, Becali pe post de analist, ştiri cu Cioacă, emisiuni pe bază de sms-uri de la telespectatori, talk-show-uri despre vrăjitoarea lui Vadim... La ritmul în care se tabloidizează Realitatea TV, în curînd *100 %* va fi realizată de Lazarus. (**M. C.**)

Dana BĂLAN

Ultimul deceniu al comunismului, un dosar cultural (II)

– Iaşiul anilor '80 –

Iaşiul este un oraş care agaţă altfel timpul de oamenii lui, blestemîndu-i nostalgiilor veşnice sau amneziilor terapeutice. Aici mi-am petrecut, ca atîţia alţii, o studenţie prinsă între Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", cu tradiţia ei ce te obligă la o devenire continuă, dar şi între uşurătatea indolentă a Copoului care îndeamnă la uitare, urcîndu-te într-un carusel al generaţiilor obsedate de viitor. Provocarea cea mare a oraşului acesta, unde parfumul de tei are efect de opium, pare să constea însă tocmai în confruntările lucide cu trecutul şi poveştile lui, unele adevărate, altele pe jumătate mituri, cu biografia şi destinul unor oameni care au făcut posibil prezentul pe care îl cunoaştem. O astfel de provocare este deschiderea unui dosar cultural al anilor '80, ultima decadă a comunismului în România. O perioadă pe care generaţia mea o ştie din evocările părinţilor – vinovaţi de a ne fi făcut acei ani suportabili, printre prăjituri Amandina cu brifcor şi basme despre un vecin ţicnit care tot „taie" curentul –, dar şi din mărturiile actorilor implicaţi în efervescenţa culturală a oraşului.

Jazz şi lecturi S.F...

Anul 1979 a însemnat pentru Casa de Cultură a Studenţilor din Iaşi înfiinţarea unor cluburi ce aveau să devină celebre pentru activităţile şi notorietatea cîştigată de membrii lor. „Quasar"-ul", denumit iniţial „Cenaclul de anticipaţie", îşi are şi astăzi sediul, ca din prima zi, în aceeaşi clădire străjuită peste stradă de Biblioteca Centrală Universitară. Activitatea sa era concentrată pe literatura *science fiction*, de la eseuri de specialitate la beletristică şi critică, dar şi pe alte forme de exprimare artistică, precum muzica electronică, pictura, grafica, fotografia sau teatrul. Autorii „noului val" al literaturii S.F. şi-au găsit aici un spaţiu de creaţie în care se putea „respira", ceea ce a dus la o viziune proaspătă asupra genului. Majoritatea membrilor erau studenţi sau absolvenţi ai universităţilor din Iaşi, îndeosebi politehnişti, tineri care s-au plasat treptat în primul „pluton" al literaturii science fiction din România. Astăzi, cartea de vizită a cenaclului „UNESCO Quasar" păstrează cu sfinţenie numele membrilor – eseiştii Sorin Antohi, Dan Petrescu şi Liviu Antonesei, scriitorii Dan Merişca şi Lucian Merişca, Sorin Simion sau Dorin Spineanu, pictorul Dan Perjovschi, traducătorii Dan Alexe sau Ion Doru Brana (care a făcut posibilă lectura romanului *Dune*, încă din anii '70!), umoriştii Cristian Greţcu şi Toni Grecu sau compozitorul Romeo Cozma şi incalculabil de mulţi alţii – ca o mărturie în plus a unei efervescenţe artistice incredibile în acel ultim deceniu ceauşist, închistat în faza de impunere a conformismelor culturale.

Scriitorul Sorin Simion descrie perioada anilor '70-'80 ca fiind caracterizată de „rezistenţa prin cultură", împărtăşindu-mi constatarea că, după mai bine de 30 de ani, „la Iaşi oamenii sînt evaluaţi după ce au în cap, nu în buzunar". Fenomenul poate fi privit şi ca unica fereastră de evadare din atmosfera depresivă a acelor ani. „Dacă am fi putut să călătorim, să ne drogăm, să orice, poate că am fi luat-o în altă direcţie" – presupune Sorin Simion, amintind că, în acei ani, circuitul cărţilor era unul rapid şi consistent: cărţile vechi, cele dinaintea războiului, se găseau încă în număr copleşitor, iar cărţile noi apăreau imediat pe diverse filiere. „Am citit *Pavilionul canceroşilor*, de pildă, la trei zile după ce apăruse în Franţa" – spune Sorin Simion. O altă trăsătură a perioadei era deschiderea faţă de cultura alternativă. Deşi exista obiceiul de a merge săptămînal la Filarmonică şi de a asculta muzică clasică, tinerii erau îndeosebi fani ai jazzului. Se citea literatura *mainstream*, dar se prefera S.F.-ul, întîmplîndu-se la fel şi în artele plastice, filozofie sau poezie, unde Mihai Ursachi şi Emil Brumaru scriau „altfel" decît la Bucureşti. „Căutam zone marginale ale culturii pentru că eram, noi înşine, nişte marginalizaţi, din moment ce nu mergeam cu curentul – cu Partidul" – subliniază Sorin Simion. De fapt, era vorba despre căutarea unor zone de creativitate în care mesajul politic să se poată strecura mai uşor.

Vorbe de duminică

Aproape tot ce s-a scris la cenaclul „Quasar" avea mesaj politic, la fel ca şi în zona umorului, unde grupul Divertis, înfiinţat la Iaşi de Dan Bacinschi, îşi „împăna" textele cu şopîrle politice. Despre clubul de literatură S.F. „Quasar", spune că a luat naştere ca o modalitate de întîlnire de duminică dimineaţa, „pentru a sta de vorbă". În glumă fiind spus, pentru că „locul de taifas" a devenit un spaţiu unde „s-a citit şi s-a scris enorm", ajungîndu-se la un stil ce făcea textele create în atelierul „Quasar" uşor de recunoscut, prin finalul care aducea o răsturnare de situaţie. Sorin Simion îşi aminteşte că un subiect de *brainstorming* al clubului a fost „Cum putem să-l omorîm pe Ceauşescu fără să fim prinşi". Caracterul subversiv al activităţilor clubului de literatură S.F. este confirmat şi de Lucian Merişca, la rîndul său unul dintre membrii fondatori. „În ciuda a ceea ce se credea, Cortina de Fier, chiar şi la noi, era permeabilă. Influenţele culturale, curentele pătrundeau printr-un fel de mistică a sincronicităţii. La începutul anilor '80, în Quasar se scriau parodii postmoderne, urmate de distopii sau antiutopii orwelliene, iar în 1985 am publicat primul text cyberpunk, intitulat *Disco 99*". Opţiunea pentru literatura S.F. a multor studenţi şi tineri pare a fi firească: includea utopia, subtilităţile politice şi libertatea de neegalat a imaginaţiei care te putea transporta oriunde. Textele membrilor erau citite mai întîi în cenaclu, după care urmau un circuit naţional, pentru lecturi în cadrul altor cluburi din ţară, ultima destinaţie fiind Convenţia Anuală de S.F., unde se votau cele mai bune texte. Cititorii de literatură science fiction nu erau foarte mulţi, pentru că nici antologiile de profil nu se publicau prea des. „Foarte greu au răzbit cîteva, scoase de Dina Paligora şi de Alex Mironov. Volume de autor au fost două sau trei pînă la Revoluţie, că după aia n-a mai scris nimeni nimic, majoritatea am trecut în presa scrisă şi n-a mai fost loc de altceva" – încheie inventatorul eseului fantastic. Energia creativă a „Quasar"-ului însemna totodată o atitudine critică, de emulaţie. Compozitorul Romeo Cozma îşi aminteşte că i-a cunoscut pe membrii cenaclului prin intermediul prietenilor săi, regretatul Dan Merişca, Sorin Simion şi Radu Gavrilescu. „Fiind un pasionat al genului, am participat şi eu de multe ori la şedinţele săptămînale ale clubului. Îmi plăcea atitudinea lor critică faţă de textele prezentate, admiram schimburile scăpărătoare de idei, dar, mai ales, îi apreciam pentru pasiunea arzătoare cu care se implicau în această mişcare culturală". Despre Dan Merişca, unul dintre fondatorii cenaclului, spune că era asemenea unui Quasar – „o sursă inepuizabilă de energie" –, împărtăşind cu el pasiunea pentru muzica electronică şi mişcarea S.F. „De cînd l-am cunoscut, l-am îndrăgit şi ne-am împrietenit spontan. Mi-l amintesc mereu agitat, cu un teanc de bileţele de hîrtie aflate în buzunarul de la piept, pe care îşi nota mereu cîte ceva – o idee, un nume, o dată pentru un nou proiect. Avea alura unui autentic explorator *spaţio-temporal*. Era mereu pe drumuri. Cutreiera ţara în lung şi-n lat pentru a fi prezent la manifestările S.F. De multe ori îl întîlneam pe Strada Gării, cu o geantă sport pe umăr. Îmi răspundea din mers: „Mă grăbesc să prind trenul, revin peste cîteva zile...". Romeo Cozma spune că îi datorează lui Dan Merişca întîlnirea cu Sorin Simion – pe care îl „invidia" pentru colecţia sa de discuri jazz – şi cu George Ceauşu, „un timp de o cultură enciclopedică" – despre care afirmă că a preluat „cu brio" destinele clubului după plecarea lui Dan „printre stele".

Clubul de Jazz „Richard Oschanitzky" a fost înfiinţat, la numai cîteva săptămîni după dispariţia muzicianului, de către Romeo Cozma, Alex Vasiliu şi Victor Huminic. Membrii erau muzicieni de jazz sau pasionaţi ai genului, în majoritate studenţi. Apetenţa pentru jazz devenise un simbol al libertăţii. „Prin jazz, aveam cu toţii iluzia accesului la fructul interzis. Prima ediţie a Festi-Jazz – care debutează în anul 1988 – a avut un succes uriaş. Recitalurile se prelungeau pînă în zori" – povesteşte Romeo Cosma. Activităţile clubului includeau audiţii tematice săptămînale, recitaluri de jazz, concerte cu invitaţi din ţară, atunci cînd erau bani pentru acest „lux", totul fiind promovat prin afişe, pliante şi uneori anunţuri radiofonice. Romeo Cozma spune că se primeau mereu solicitări pentru audierea unor albume abia apărute sau pentru invitarea unor formaţii în vogă. Nu era vorba despre un public elitist, ci despre tineri curioşi să descopere un fenomen muzical despre care încă nu se ştia aproape nimic. Compozitorul recunoaşte că a descoperit singur muzica jazz, din „curiozitatea şi intuiţia unui univers sonor ce-mi oferea experienţe muzicale nemaiîntîlnite, fascinante".

(va urma)

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

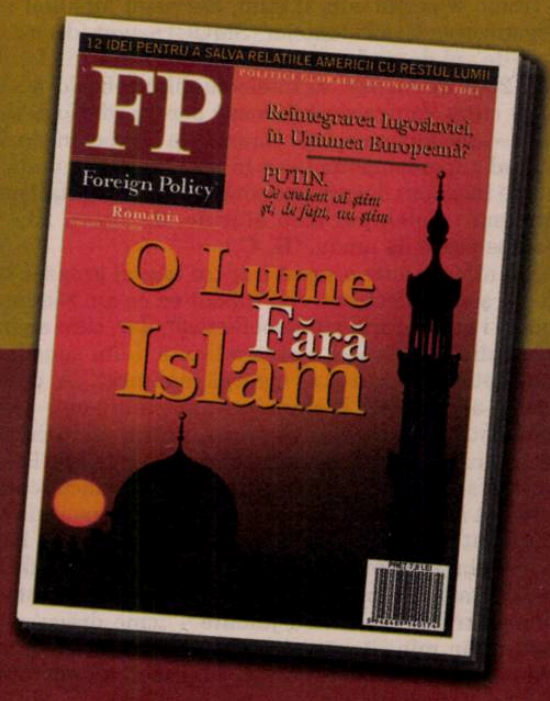

Cea mai importantă revistă de politică internaţională din lume
Acum în România

NUMĂRUL 2 DIN 4 FEBRUARIE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **209** ● 14-20 februarie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Calităţi politice“
pagina **3**

Luca Niculescu
„Despre ce a vorbit preşedintele şi ce s-a auzit“
pagina **4**

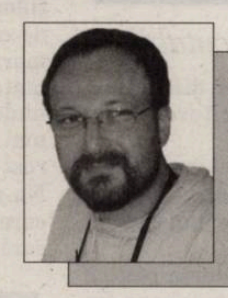

Cezar Paul-Bădescu
„Un mare român“
pagina **19**

Scena şi cuvintele obscene

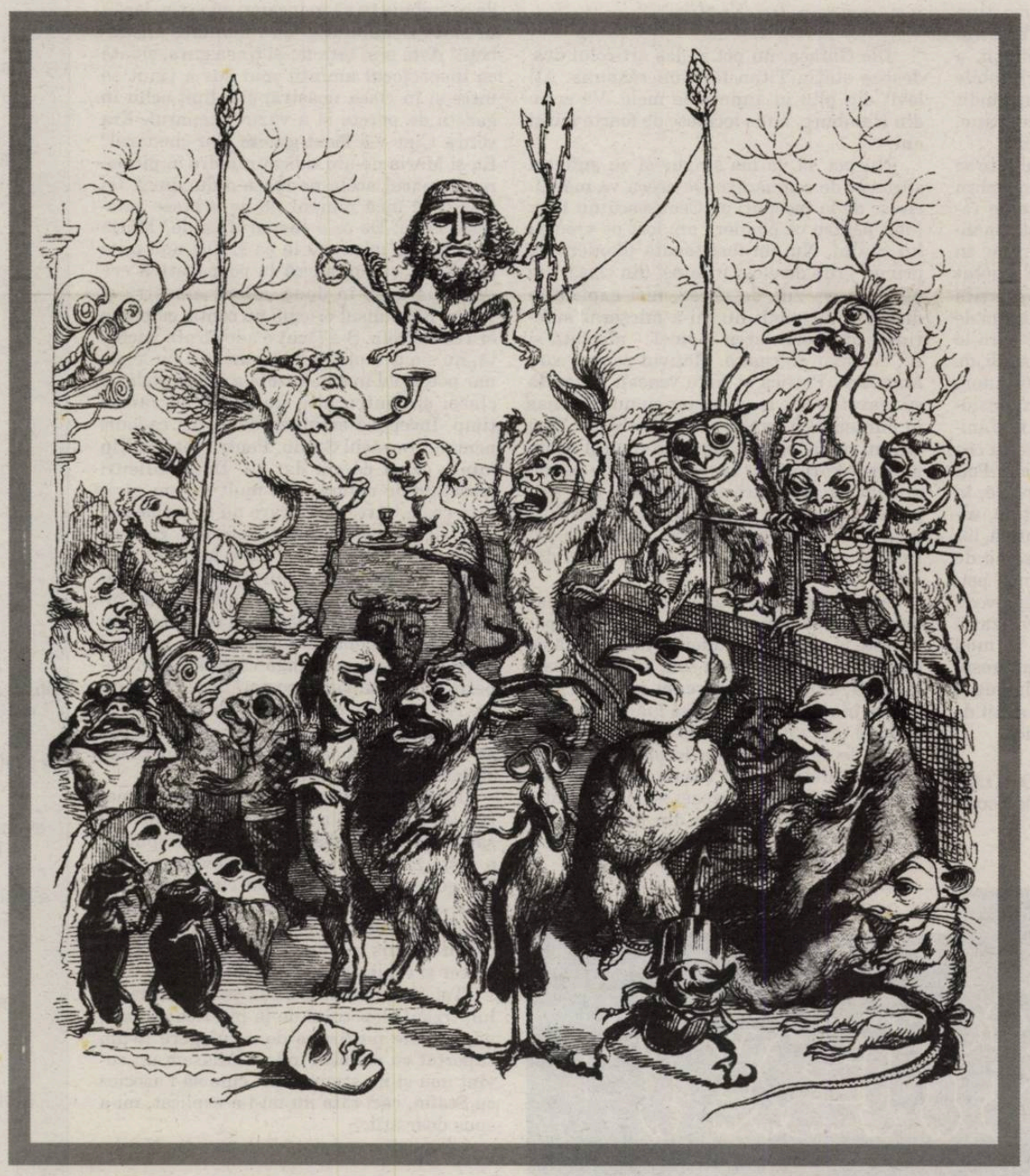

„V-am dat teatru, vi-l păziți
Ca un lăcaș de muse
Cu el cu rînd veți fi vestit
Prin vești departe duse
În el năravuri îndreptați
Dați ascuțiri la minte,
Podoabe limbii voastre dați
În românești cuvinte.“

IANCU VĂCARESCU – „PROLOG“ (1819)

5 948467 000186 06

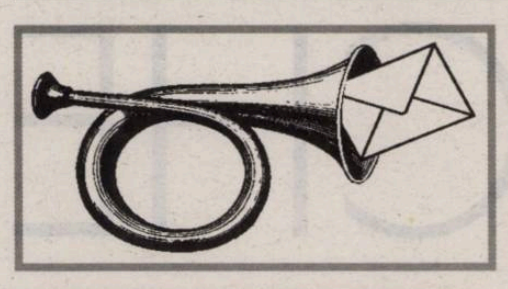

Nr. 205: Articolul lui Andrei Pleşu, „De veghe printre drpturile omului“

„Idei şi argumente discutabile“

Sînt multe idei şi argumente discutabile în articolul dlui Pleşu, dar cîteva mi-au atras atenţia în mod deosebit.

Citez: „Nu există o mai intensă glorificare a demnităţii omului, decît doctrina creaţiei sale «după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu»“.

Deci omul ar trebui să fie demn pentru că e creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Dar în acest caz, omul e valorizat doar prin raportarea la Dumnezeu, doar pentru că e creat de acesta, şi nu în virtutea a ceea ce este el, ca entitate de sine stătătoare. Cu alte cuvinte, se pare că omul trebuie să fie demn ca operă a lui Dumnezeu, or, mie-mi place să cred că demnitatea autentică ţine de-a fi liber, de-a fi propriul tău stăpîn, de-a fi tu prin tine însuţi. Mai departe, Pleşu scrie: „Tematica libertăţii, a egalităţii şi a fraternităţii, a «dreptului la viaţă», a judecăţii echitabile sau aceea a nediscriminării ar fi de negîndit în afara puzderiei de elaborări creştine, născute din litera însăşi a Scripturii“.

Nu pot să nu mă întreb de ce egalitate se bucură femeile (adică peste 50% din membrii rasei umane) în creştinism şi în toate religiile monoteiste în genere. Cred că emanciparea lor ar fi debutat mai devreme în civilizaţia occidentală dacă n-ar fi existat această religie creştină, cu teoria şi practica ei deopotrivă. În plus, să nu mai amintim de celelalte forme de discriminare pe care le cultivă creştinismul (faţă de homosexuali, de pildă). În sfîrşit, din perspectiva cui putem vorbi de „efectele civilizatoare ale expansiunii coloniale“? În America de Sud au fost anihilate civilizaţii străvechi şi înlocuite cu cea a invadatorilor, de factură occidentală. Poţi să spui că ai civilizat un popor după ce, în prealabil, i-ai distrus istoria, tradiţiile, valorile, adică întreaga identitate culturală, iar apoi l-ai subjugat şi exploatat vreme de secole? După ce faci toate acestea, mai poţi vorbi de civilizare? Şi, la urma urmei, aveau nevoie toate aceste popoare de civilizaţia occidentală? Au cerut-o cumva, în mod expres? Nu, li s-a impus, şi nu în interesul lor. La fel cum, prin aceasta, li s-a impus şi religia creştină faţă de care dl Pleşu e atît de ataşat, într-o manieră atît de necritică.

Vladimir BORŢUN
bortunv@yahoo.com

Răspunsul lui Andrei Pleşu

Dacă aş fi primit, înainte de 1989, observaţii de genul acelora cu care mă onoraţi acum, nu le-aş fi dat mare atenţie. Mi-aş fi spus că aparţin, probabil, unui profesor de socialism ştiinţific, hiper-vigilent ideologic, intoxicat de limba de lemn a propagandei (ateiste) de partid. „Omul – propriul lui stăpîn“, „inegalitatea“ socială, colonialismul prin care o mînă de „invadatori“ „anihilează civilizaţii străvechi“, „subjugă şi exploatează“ – sînt idei şi formulări obosite, pe care nu mai am energia să le comentez. Dar dvs. vorbiţi astfel în 2008! Cum să răspund inerţiilor, nostalgiilor, „încremenirii în proiect“ de care daţi dovadă? Să vă spun că pînă şi marxiştii văd în creştinism un „precursor“ în materie de egalitate? Că studiile post-coloniale, la mare modă astăzi, dau o imagine mai „complexă“ a colonialismului? Dar ce rost are? Simt că aveţi convingeri ferme. Nu-mi rămîne decît să vă doresc să vă bucuraţi cît mai mult de ştiutorul dvs. „stăpîn“, care, din cîte spuneţi, sînteţi chiar dvs.

Nr. 205: Articolul lui Cristian Ghinea, „Staţia Titan, cu peron pe partea bizară“

„Am fost pionieră pe vremea lui Stalin...“

Dle Ghinea, nu pot să las articolul dvs. despre staţia Titan fără un răspuns. Aţi lovit din plin în amintirile mele. Vă scriu din Hamburg, unde locuiesc de foarte mulţi ani.

Nu pot să vă las singur şi cu sufletul sfîrtecat de remuşcări. De aceea vă mărturisesc de la început, pe Ceauşescu nu l-am iubit pentru că pionieră am fost pe vremea lui Stalin. Nu am fost făcută pionieră cu primul grup de elevi fruntaşi din clasă, am plîns cîteva zile de necaz, nici explicaţia directorului şcolii nu mi-a micşorat suferinţa, nici consolarea mamei – afectată şi ea, ba chiar alarmată. Motivul pentru care Marioara, Petrică şi Nelu veneau la şcoală cu cravata roşie la piept, iar eu nu, a rămas în mintea mea, multă vreme, nebulos. Deşi era un motiv serios, dar care copil îl poate pricepe? Părinţii lor erau ţărani şi de curînd membri ai întovărăşirii agricole din sat, părinţii mei erau învăţători, nu chiar duşmanii tinerei republici, dar destul de periculoşi ca să fie mutaţi aproape anual din sat în sat.

N-a fost rău pentru noi, copiii, era chiar interesant să stăm din nou cu lăzile împachetate în aşteptarea unei căruţe care să ne ducă într-o altă comună sau, şi mai grozav, la gară, unde ne încărcam într-un patvagon, în care aveam voie să luăm şi căţelul, şi după ore, uneori zile de zdrăngăneală şi miros de cărbune de la locomotivă, ajungeam altundeva. Altă şcoală, alţi prieteni, doar problema era aceeaşi – părinţii intelectuali, un fel de defect din naştere. Oricum, cîndva am fost făcută pionieră şi, jur, a fost o zi fericită din viaţa mea. Mai mult, eram şi comandantă de grupă. Mergeam la cules plante pentru ierbarul şcolii, la cules spice pentru – chiar, pentru ce oare, nu ţin minte decît că le adunam de pe mirişte, dar cum şi unde ajungeau nu mai ştiu. Schimbam regulat articolele de la gazeta de perete, pînă într-o zi cînd a venit în clasă un inspector şcolar – ei, nu era el chiar inspector şcolar – cum să spun? – era muncitor de la o uzină din Arad, dar cu drept de a băga spaima în învăţători.

Vai, ce mai tremura mama, sărmana, cînd apăreau aceşti „dvuclas“ – aşa le spunea ea tovarăşilor inspectori, bănuiesc că de la rusescul „dva“ şi românescul clasă. Era naivă mama, credea că ei absolviseră cîndva două clase. Şi ce se mai supăra ea pe tata! Tata muncea pentru şcoală şi pentru căminul cultural, mai mult decît pentru familie, făcea cor sătesc şi seri de teatru, dar nu se omora să-i lămurească pe ţărani să intre în colectivă şi de aici confruntarea cu inspectorii dvuclas. „Ce nu-ţi ţii gura, omule, de ce trebuie tu să te încaieri cu ăştia, lasă-i în plata Domnului şi nu-i mai face analfabeţi!“ Asta era, tata nu-şi ţinea gura, şi iată că inspectorul amintit mai sus a ţinut să intre şi în clasa noastră, şi-a lipit ochii în gazeta de perete şi a văzut chenarul. Era verde. Cine v-a făcut gazeta, dar chenarul? Eu şi Maria ne-am ridicat mîndre în picioare, chenarul acela ne luase o duminică întreagă şi încă nimeni nu se arătase interesat de el. De ce e chenarul verde? Maria s-a uitat la mine, eu la ea şi nici una nu a îndrăznit să spună că la cooperativă era cerneală doar în două culori, albastră şi verde. Răspunsul oricum nu conta, culoarea era catastrofa. S-a făcut o adevărată anchetă, nu s-a descoperit (mă mir) nici un legionar potenţial în sat, gazeta a ars în godinul clasei şi pentru alta nu ne-a mai rămas timp. Începuse acţiunea de strîns cadouri pentru tovarăşul Stalin. Pentru tătuca. Ţin minte exact ce am dat eu. Două mileuri croşetate de mama. Mai mult nu am găsit prin casă. Cărţi şi mîncare nu se primeau.

Oricum, cartea mea preferată, *Cu tine sînt tovarăşii,* nu i-aş fi dat-o lui Stalin, cu toate că îl veneram. Unii spuneau că se adunau vagoane cu cadouri, alţii – trenuri întregi. Eu ştiu ce am dat eu şi ce a dat soţul meu. El şi-a donat căciula. Dar cu un gînd pervers. Spera să ajungă căciula lui în Siberia, la maică-sa, deportată acolo la muncă. Nu că aş fi curioasă să aflu unde au ajuns mileurile şi căciula, dar mi-ar plăcea să citesc undeva ce se întîmpla cu lucrurile strînse pentru tătuca.

După ziua tătucăi, în decembrie, a mai trecut timpul şi a venit şi primăvara în satul nostru ardelenesc. Şi ea a început cu o veste năucitoare. A murit tovarăşul Stalin, generalisimul. A intrat cineva în clasă şi ne-a vestit nenorocirea. Mi-a fost ruşine să plîng în faţa colegilor, am fugit în curte, m-am ascuns în closetul şcolii şi am plîns sincer şi copilăreşte, cu sughiţuri.

Tot ceremonialul de la înmormîntarea lui, trasul clopotului de la biserica din sat, momentele nesfîrşite de reculegere le-am suportat cu sufletul îndoit. Aflasem un cuvînt nou şi nu ştiam exact cum să-l asociez cu Stalin, căci tata nu mi l-a explicat, mi-a spus doar atît:

„A murit o canalie.“ Salutări din Nord.

Margarete TASEI
m_tasei@web.de

N. red.: *Aşteptăm noi răspunsuri la întrebarea „provocatoare“ a lui Cristian Ghinea din nr. 205: „Cum v-aţi trăit pionieria? Cum aţi trăit «sub Ceauşescu»?“*

Nr. 209: *„Scena şi cuvintele obscene“*

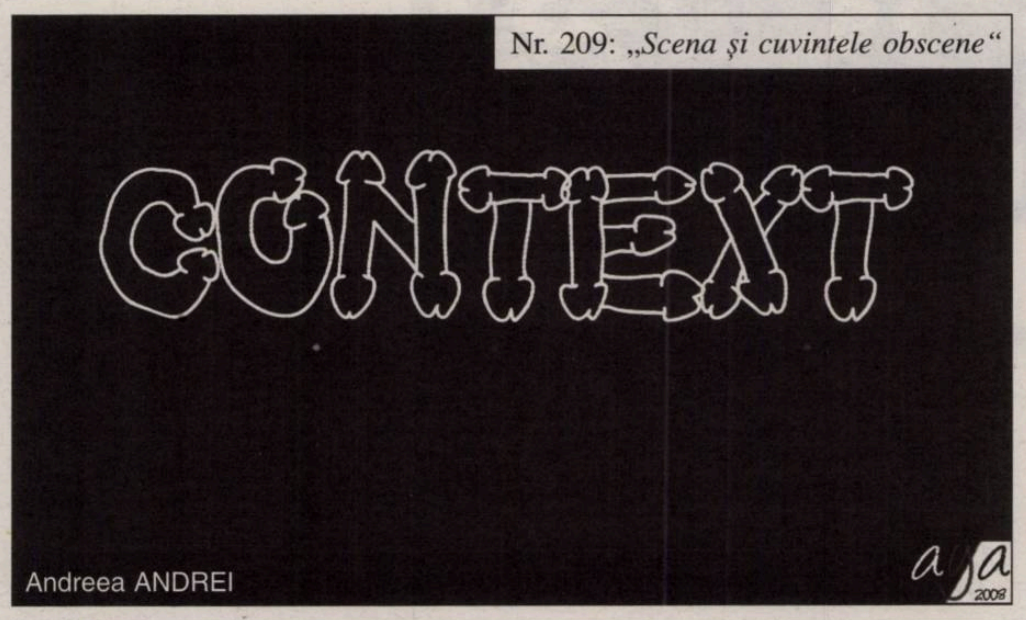

Andreea ANDREI

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Şefu'**
- ***Coaching* sau terapie**
- **Criza demografică**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Calităţi politice

Richard von Weizsäcker, fost preşedinte al Germaniei, despre Helmut Schmidt, oponent politic şi fost cancelar: „Principala lui calitate este aceea că te poţi bizui pe el“ *(Verlässlichkeit)*. Evident, von Weizsäcker nu avea în vedere nimic de genul „disciplină de partid“ sau obedienţă strictă. Nu vroia să spună că fostul cancelar face tot ce i se spune să facă, drept care te poţi bizui pe el. Vroia să spună că Helmut Schmidt face tot ceea ce Helmut Schmidt spune. Şi că, dacă se angajează să facă ceva, de unul singur sau în echipă, nu abandonează lucrurile la jumătatea drumului, nu te lasă de izbelişte. Aş spune că, dincolo de acest caz particular, von Weizsäcker numeşte o virtute politică esenţială. Ea presupune o serie de alte virtuţi, colaterale, cum ar fi consecvenţa, loialitatea, seriozitatea, onoarea etc. Observ, în treacăt, şi că un politician (CDU) îşi poate declara încrederea într-un politician *din tabăra opusă* (SPD). Contrastul cu scena publică românească e la îndemîna oricui. Pe care dintre politicienii noştri te poţi bizui *pînă la capăt*? Şi care din ei se bizuie cu adevărat pe colegii săi? Că nici unul nu are încredere în adversari e mai mult sau mai puţin obişnuit. Mai puţin obişnuit e că nici unul nu are încredere în „tovarăşii săi de drum“, în cei din aceeaşi formaţiune politică. Se bizuie Geoană pe Năstase? Iliescu pe Geoană? Crin Antonescu pe Tăriceanu? Au demisiile sau excluderile din PRM şi PC vreo legătură cu încrederea? Se bizuie Vasile Blaga pe Elena Udrea? Se bizuie Traian Băsescu, în mod necondiţionat, pe cineva? Se bizuie Mona Muscă pe toţi cei care se bizuie, episodic, pe ea? Devălmăşia e generală: guvernul nu se prea poate bizui pe parlament, nici pe preşedinţie. Preşedinţia nu se poate bizui nici pe unii, nici pe ceilalţi. Cînd două sau mai multe partide fac o alianţă, electorală sau guvernamentală, nici unul nu se poate bizui, fără ezitare, pe celelalte. Dedesubturile prevalează asupra acordurilor de faţadă. Numărul mare de traseişti politici e, de asemenea, o dovadă că politicienii nu *vor* să se bizuie pe partide, iar partidele nu *pot* să se bizuie pe membrii lor. Pe ce se poate bizui cineva care se bizuie, de pildă, pe dl Meleşcanu? Diplomat comunist, apoi guvernamental FSN-PDSR, apoi disident PSD, şef de partid propriu, iar în final liberal, ministru liberal, stabil la armată, interimar la justiţie. Şi toate cu mina afabilă, surîzătoare a omului care nu îşi face decît datoria. Dl Meleşcanu e mereu binedispus, vorbeşte în bobote cu o incontestabilă vocaţie, e mereu la locul lui şi rareori în acelaşi loc. Te poţi bizui pe el atît cît te poţi bizui, la jocul de cărţi, pe *jolly-joker*.

Helmut Schmidt a fost şi el invitat să numească principala calitate a lui Richard von Weizsäcker. „E un om echilibrat *(ausgeglichen)*“ – a sunat răspunsul. Dintr-o intervenţie a fostului preşedinte, am reţinut două consecinţe practice ale felului său echilibrat de a fi. Mai întîi, cînd intră într-o dezbatere publică, el înţelege să pună accentul pe aspectul *tehnic*, şi nu pe cel *politic* al chestiunii. Cu alte cuvinte, profesionalitatea şi adevărul atîrnă, pentru el, mai mult decît apartenenţa ideologică. În al doilea rînd, la încheierea unui mandat public, politicianul echilibrat nu se simte nici trist, nici exclus din afacerile ţării. De vreme ce n-a intrat în politică pentru a obţine o funcţie, ci pentru a ilustra şi apăra o convingere, încetarea funcţiei nu-l afectează, căci convingerile rămîn aceleaşi, ca şi dedicaţia sa faţă de ele.

Îl voi scuti pe cititor de o eventuală aplicaţie a acestor principii la spaţiul românesc. Tema echilibrului nu poate fi, deocamdată, la noi, decît un inutil exerciţiu *science-fiction*.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

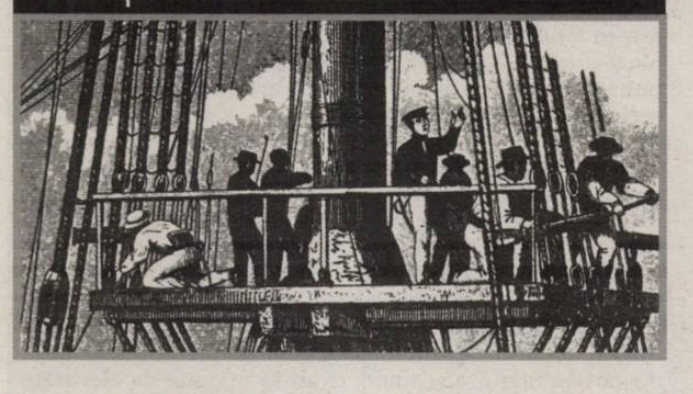

Băieţi simpatici şi dăştepţi

Felul în care – cu cîteva excepţii – presa noastră a tratat vizita preşedintelui Sarkozy mi s-a părut ridicol: o vizită de lucru a unui şef de stat din Uniunea Europeană (care n-a fost mai mult, dar nici mai puţin decît o vizită de lucru) a fost „întîmpinată“ cu glumiţe de Gara Obor şi cu aiureli de cartier dîmboviţean.

Trec repede peste mărunţişuri: *Cotidianul*, un ziar „pentru cititori de elită“, cum zice reclama, scrie numele tatălui Carlei Bruni „Bruni-Tedesky“ (de fapt, e Tedeschi). În *Ziua*, ştirea e dată la „Externe“ – că doar Sarkozy e străin, nu? Multe ziare şi televiziuni au încercat să extragă cu forcepsul o semnificaţie majoră din durata scurtă a vizitei şi din faptul că s-a scurtat şi mai mult faţă de anunţul făcut iniţial. Cu o minimă documentare, ar fi aflat că acesta este stilul preşedintelui francez, „rob“ al eficienţei şi al adaptării din mers la situaţie. Şi, cu un minim bun-simţ, ar fi ajuns la o concluzie simplă: Nicolas Sarkozy *nu avea de ce* să zăbovească mai mult în România: s-a întînit cu preşedintele şi premierul, a ţinut un discurs în Parlament, a semnat un acord, s-a întîlnit cu comunitatea francezilor. Ce era să mai facă? Să viziteze Muzeul Satului şi să mănînce un mic pe malul lacului Snagov?! Dar toate acestea sînt fleacuri. Tot fleacuri sînt – deşi mult mai zgomotoase şi impertinente – „aproponturile“ la relaţia sa cu Carla Bruni, apărute în tabloide. „Însurăţelul Franţei vine azi la Bucureşti“, scria *7 plus*, punînd pe prima pagină şi titlul unui vechi şlagăr de mahala reciclat astăzi („Mă iubeşte femeile“). Dar de-aia sînt tabloide, ca să scoată cu orice chip senzaţionalul din orice. Numai că asemenea atitudini au apărut şi în presa cu pretenţii, care se supără dacă îndrăzneşti să n-o consideri „serioasă“, „de referinţă“, *„quality“*. *Evenimentul zilei* a titrat: „Soţul Carlei Bruni vine la Bucureşti“. Recunosc un „ce“ simpatic în această formulă, care sugerează că preşedintele Franţei, orice ar face, deocamdată e covîrşit de celebritatea soţiei sale. Dar nu e decît o găselniţă sprinţară, cu care *Ev. z.* s-a lăudat prea mult anunţînd după aceea că *Le Monde* citează acest titlu... În fine, s-a vărsat multă cerneală pe tema „podiumului“ plasat la tribuna Parlamentului, astfel încît preşedintele francez să poată ajunge la microfon. Nu doar tabloidele, dar şi un editorialist cu pretenţii ca Ion Cristoiu şi-a pierdut timpul şi pasta din pix cu asemenea detalii. Să zicem (deşi e greu de acceptat) că duhul băşcăliei româneşti e irepresibil. Dar şi atunci cînd s-au chinuit să scrie despre substanţa vizitei, cei mai mulţi gazetari au rămas la acelaşi nivel al zgîndărului indecent în dedesubturi. S-a speculat aiuritor pe tema implicării Gaz de France în proiectul Nabucco, s-a presupus enorm ce dedesubturi comerciale ascunde această vizită în care – totuşi – nu s-a semnat nici un contract, s-a dat cu presupusul despre „PR-ul“ pe care Sarkozy ar urma să-l facă în Europa pentru izolatul nostru preşedinte, nevizitat mai de nimeni. Acelaşi Ion Cristoiu a scos din abisurile „asociativităţii“ o comparaţie între întîlnirea Sarkozy-Băsescu de acum şi dialogul De Gaulle-Ceauşescu din 1968. „Asemănările“ sînt ameţitoare, dar – desigur – orice pretext e bun pentru a sugera că Băsescu are înclinaţii autoritare. Exemplele ar putea continua, dar situaţia de ansamblu aceasta este: vizita preşedintelui Nicolas Sarkozy a fost trasă cu forţa înspre mîlul politicii noastre, într-un mod care dovedeşte incompetenţă în chestiuni de politică internaţională, necunoaştere a uzanţelor diplomatice, chef de băşcălie din orice şi – nu de puţine ori – rea-voinţă. Singurele comentarii cu substanţă pe care le-am citit în cotidienele patriei au fost al lui Ovidiu Nahoi în *Adevărul* şi al lui Dinu Flămînd în *România liberă*.

Această stare de lucruri îşi are originea în lungii ani de zbenguieli mediatice ahtiate după audienţă, în apetenţa presei române de a reduce totul la derizoriu, în promovarea inconştientă a limbajului şi a comportamentelor de mahala. Preşedintele Băsescu nu este nici el străin de introducerea unui asemenea ton în astfel de împrejurări: gazetarii şi-au amintit de declaraţia sa de acum cîţiva ani (cum că „Franţa şi-a luat tainul“). Iar la cîteva zile după aceea, a spus despre clasa politică de la noi că ar fi „zoaie“. Aşa, la grămadă. Evident, au urmat replici în acelaşi „stil“, al altor politicieni, presa a fost „pe faţă“ şi le-a preluat (ba chiar le-a căutat cu lumînarea), aşa încît carnavalul continuă...

Ne bîntuie un aer precar, de băieţi simpatici şi dăştepţi, care se prind repede şi „te fac din vorbe“. Şi un fel de narcisism pus la murat şi scos din borcan cu porţia, să meargă mai bine micul şi berea: părem tare mîndri de noi că, uite, „n-avem mamă, n-avem tată“, şi la o adică nu ne e teamă să „ne luăm“ chiar de preşedintele francez. Şi de nevastă-sa, desigur... *Acesta* este, deocamdată, tonul dominant în peisajul public românesc. Dar ce ne pasă? Că doar sîntem ţară UE, nu?...

ţinerea de minte

„În cele din urmă s-a pus problema
să se măsoare limba boului.

Întîi s-a încercat cu metrul
Apoi cu kilometrul
Dar nu a fost de ajuns.

Atunci s-au folosit tot felul de măsurători:
Distanţa dintre alfa şi omega
Cea dintre vid şi materie
Şi chiar cea dintre sens şi nonsens.
Dar tot nu a fost de ajuns.

Nimic nu a fost de ajuns.

Nimic n-o să măsoare niciodată
Cît e de lungă limba boului.“

★

„Treceam printre tigri
Şi le azvîrleam garoafe.

Treceam printre jaguari
Şi le azvîrleam trandafiri.

Treceam printre leoparzi
Şi le azvîrleam crizanteme.

Iar ei, cuprinşi de perplexitate,
Mă lăsau să trec mai departe.“

(Geo Bogza, în volumul
Cică nişte cronicari duceau lipsă de şalvari,
selecţie şi cuvînt înainte de Iordan Chimet,
Editura Universal Dalsi, 1999)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Despre ce a vorbit președintele și ce s-a auzit

Invitat joia trecută în emisiunea *Fără frontiere* pe care o realizez la TVR 1, șeful statului a abordat mai multe chestiuni de politică internă și internațională. Ordinea corectă ar fi inversă, chestiuni de politică internațională și internă, dat fiind specificul emisiunii. Timpul alocat a fost de 50% pentru subiectele care aveau legătură cu actualitatea externă (cu interes și pentru România), restul fiind pentru aspectele strict interne.

S-au discutat cel puțin zece subiecte, cele mai multe putînd da naștere la dezbateri ulterioare, deoarece șeful statului a exprimat puncte de vedere interesante, cîteodată originale. Să le luăm pe rînd:

● *Participarea Gaz de France în proiectul Nabucco.* În urmă cu o săptămînă, președintele Băsescu spunea că România susține introducerea companiei franceze în proiect. Trei zile mai tîrziu, firma din Hexagon anunța că fusese exclusă din Nabucco. În emisiunea de pe TVR 1, Traian Băsescu a revenit spunînd că România susține în continuare participarea Gaz de France. Se putea discuta ulterior, în emisiunile de analiză, despre problema participării Gaz de France în Nabucco: cine se opune și de ce? Care sînt șansele de construcție a gazoductului în condițiile în care Rusia dezvoltă proiecte alternative în regiune? Ce se întîmplă dacă Gaz de France, respinsă de Nabucco, se orientează către proiectele rusești etc.

● *Kosovo.* Șeful statului a reafirmat poziția României, care se opune independenței provinciei din sudul Serbiei, spunînd că Bucureștiul nu surprinde pe nimeni, deoarece e constant în această orientare în ultimii doi ani. Se putea discuta apoi despre motivele pentru care România are o poziție diferită față de majoritatea statelor europene și argumentele care o susțin. Ce se întîmplă în cazul în care Europa nu ajunge la o poziție comună, pînă la declararea independenței? Cum poate România să trimită trupe – așa cum a anunțat – într-un stat pe care nu îl recunoaște?

● *Afganistan.* Chiar în ziua emisiunii, miniștrii Apărării din SUA și Marea Britanie se aflau în Afganistan, cerînd celorlalte state din NATO să se implice mai mult în sudul țării. Președintele român a spus că România și-a suplimentat deja numărul soldaților în 2007 și a acceptat să își desfășoare forțele într-o zonă din sud, unde insurgenții sînt mult mai activi decît în nord. Ne puteam aștepta la dezbateri televizate legate de prezența românească în „teatrele de operațiuni externe" (mai ales că a mai intervenit și Ciadul), de misiunile soldaților români în Afganistan (cu cît a crescut riscul acum, că au fost mutați în sudul țării?), de teama din ce în ce mai mare de un eșec al Alianței Nord-Atlantice în Afganistan, care ar pune sub semnul întrebării însăși rațiunea de a exista a NATO etc.

● *Politica internă.* Președintele a spus că nu consideră o victorie decizia Curții Constituționale care îi dă cîștig de cauză în nominalizarea Noricăi Nicolai la portofoliul Justiției, a explicat de ce tăcuse pînă atunci în privința unei decizii precedente a Curții (cea care scotea pratic în afara legii CNSAS). În fine, a vorbit din nou despre votul uninominal, dînd chiar de înțeles că se gîndește chiar la o promulgare a variantei propuse de Pro Democrația, numai ca să nu existe vot pe liste și la alegerile din acest an. Ne puteam aștepta la dezbateri intense pe toate aceste subiecte, mai ales că alegerile se apropie.

● *Declarația lui Nicolas Sarkozy despre „vocația europeană a Moldovei".* Pentru prima oară, un șef de stat occidental scoate Moldova dintr-o formulă de extindere alături de Ucraina, pentru a o introduce alături de Balcanii de Vest.

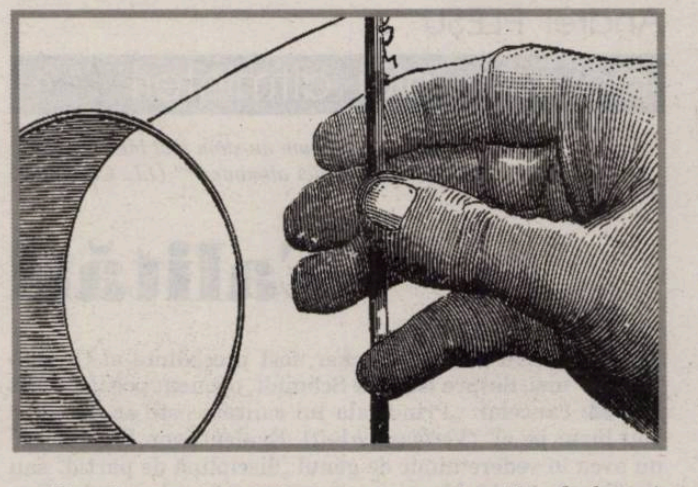

Temele enunțate mai sus au provocat puține dezbateri. Despre emisiunea cu pricina s-a vorbit însă timp de trei zile, dar numai din două motive: președintele subliniase apropierea pe care o simte între PSD și PNL (lucru pe care îl crede de multă vreme și despre care mai vorbise de cîteva ori) și a folosit un termen neacademic pentru a defini clasa politică românească. Ei bine, cele două subiecte au fost prilej de discuții aprinse, de șuete interminabile, s-a făcut apel la lingviști, psihologi, sociologi și – evident – zeci de oameni politici care și-au dat cu părerea, au înfierat, au apărat sau „au-explicat-mai-bine" ce a vrut să spună Traian Băsescu (puse cap la cap, cele două afirmații au reprezentat mai puțin de 1 minut din întreaga emisiune). Substanța a cedat locul derizoriului, după cum se întîmplă de prea multe ori, din păcate. Și pentru asta nu numai oamenii politici sînt de vină.

Știri nebăgate în seamă

● **Și ei se ceartă.** Președintele Ucrainei, Viktor Iușcenko, afirmă că Iulia Timoșenko dă dovadă de populism politic cînd cere revizuirea tarifelor de tranzitare a teritoriului ucrainean pentru gazele rusești și suprimarea intermediarilor: principalul intermediar este RosUkrEnergo, companie controlată în proporție de 50% de Gazprom și 50% de doi oameni de afaceri ucraineni. Timoșenko e supărată pe Gazprom, Iușcenko e supărat pe Timoșenko alături de care a cîștigat puterea, iar Gazpromul e supărat pe Ucraina, căreia nu îi mai furnizează gaz.

● **Noroc.** „Cred că are foarte mult noroc" – a spus ofițerul din poliția statului Connecticut cînd a aflat că Daniel Snay din Uxbridge, 56 de ani, a cîștigat 10 milioane de dolari la loteria statului Massachusetts. Polițistul îi pierduse urma lui Snay, deși îl căuta, după ce acesta a fost condamnat de șase ori pentru asalturi sexuale și lovituri. Snay a știut că revendicarea cîștigului îl expune, dar așa cum spune avocatul său, bogăția „aduce consecințe care nu pot fi evitate".

● **O față nouă pentru Jirinovski.** Ajuns al doilea pe lista candidaților la președinția Rusiei, ultranaționalistul Jirinovski vrea să schimbe macazul pentru a obține mai mult de 3-4% cît reprezintă „nucleul partizanilor săi. „Jirinovski vrea să pară mai respectabil, renunțînd la isteric ale și extremisme, dar nu cred că-și poate spori electoratul – spune profesorul Universității din Moscova, Andranik Migranian. Electoratul lui este bine definit". Pe deasupra, Jirinovski mai are și tineri rivali în materie de clovnerie politică, așa că pe nișa lui electorală se bat acum mai mulți. Unii dintre ei n-au apucat să se compromită prin afaceri cu cele 227 de automobile și 122 de apartamente. Ce rus sărac o să-l creadă cînd spune că această „avere a partidului" s-a realizat din cotizațiile membrilor? **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

La sentiment

Dacă socotești PIB-ul României după modelele clasice, îți dă, acolo, undeva la cîteva mii de euro. Însă dacă îl iei la sentiment și faci adunarea producției de oftaturi, jale, alean, dor și bucurie, producția națională ne situează, cred, înaintea Spaniei, inventatoarea conceptului de *corazón*.

Sîntem o mare putere mondială cînd vine vorba de sentimente. 100 de mii de nervi pe an pe cap de locuitor? Mă lași? Păi, numai în relatările despre trafic se duc încă de două ori pe-atît. Am ajuns, prin efortul rărunchilor, lideri în producția de umori, enervări, orgolii și stări. Poeții noștri sînt greu de tradus pentru că simt prea mult, dramele naționale sînt însă ușor de exportat, tocmai pentru că au o încărcătură vizuală puternică și la lumina zilei. Orfanii noștri suferă de foame pe stradă sau la televizor. Doamnele din lumea bună divorțează în direct. Oamenii protestează pe case și pe Arcul de Triumf. Drama contrafăcută a unui polițist acuzat pe nedrept de uciderea nevestei deschide jurnalul, nu e exilată la fapt divers. Cînd ai, vrei să știe toată lumea, așa că investești în mașini care strigă din toate ornamentele, comandă specială pentru România. Discreția e o unealtă profesională doar la îndemîna doctorului, care nu-ți spune cînd ai cancer. De ce să afli? Suferi și așa destul.

Sentimentul meu este că... știți formula asta. Fiecare are acasă cîte o plantație de sentimente. Ele țin loc rațiunii, cam la fel cum cola te rezolvă de sete: după un sfert de oră mai vrei una. *Am sentimentul* înseamnă de fapt că nu mai poți veni cu nici un argument, dragă X, cu care tocmai încerc o conversație. Sentimentul e orb, ca și dragostea: nu încerca să-mi vinzi mie lanterne....

Sentimentul nu e însă o treabă eterică și suavă. Cele pentru consum public, sănătoase, bio, de țară sînt produse la munte, în comunități de oameni fruști și dintr-o bucată. O bucată înmuiată puțin în esență de asfalt și îmbrăcată de pe Aleea Castanilor. Sentimentul orășenesc nu are nici el nimic elitist: el te simte cînd ești suporter al echipei adverse și te lovește în cap cu steagul cînd ți-e lumea mai dragă. Lumea, dragă? Și-ăsta e un concept sentimental și vetust: lumea trebuie detestată și tocată la coafor, serviciu, în avionul spre Roma.

De fapt, sentimentul național este că sîntem singuri pe lume. Singur e burtosul care se dă cu ATV-ul pe pîrtie, printre copiii altora, la fel și puștanul care ascultă manele pe difuzorul exterior al mobilului, în metrou. Ambii sînt niște sentimentali. Ambii caută trăiri. Specificul național e că nu vrei să ai de-a face cu trăirea lor – n-are nimic poetic în ea. Nici măcar Arghezi, care a făcut versuri din mucegai și noroi, n-ar putea să pună în rime așa ceva. Poezia sofisticată din interbelic a făcut loc transmisiei sofisticate a mașinii 4x4 cu care urmașul lui Blaga strivește corola de minuni a ierbii din parc. Acolo e locul lui de parcare.

Boon, asta a fost introducerea. Venim și la subiect: se face din nou o licitație pentru brandul de țară. Se va face și-un comitet, pe care vreau să-l scutesc de muncă cu ocazia asta. Brandul de țară e foarte ușor de făcut, tocmai pentru că țara e foarte clară.

Ce ne distinge pe noi de ceilalți? Absolut nimic. În istoria lumii, sîntem un fapt divers. Interesant, dar care nu ne spune nimic, nici în legătură cu devenirea rasei umane, nici în legătură cu prețul cărămizilor. Luați-ne la sentiment și ne-ați luat cu totul.

Așa că brandul e gata. El are verb, că așa cere manualul, are îndemn, că așa am simțit eu, are sens, și anume unic. E și atrăgător, pentru că aduce cu el promisiunea aceea a echipajului de poliție oprit pe marginea drumului cu girofarul aprins. Îl vezi de la distanță și încetinești, curios să vezi ce-i: accident? sinucidere? amendă? Și, cînd ajungi acolo, abia apuci să vezi ceva, că unul dintre tipii în uniformă îți face semn cu bastonul reflectorizant.

Circulați, vă rog! Haideți, nu blocați traficul! Nu e nimic de văzut aici, doar de simțit! Ei, cam asta-i România.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Vălul şi democraţia

Decizia prin care se interzice femeilor musulmane din Turcia să poarte vălul tradiţional în instituţiile publice nu e de pe vremea lui Atatürk; ea a fost impusă la sfîrşitul anilor '90 pentru a reduce numărul femeilor cu văl din amfiteatrele universitare. Se presupunea că vălul ar fi o ameninţare la adresa secularismului, principiu întemeietor al Turciei moderne. Este semnificativ că această decizie este înlăturată într-un moment cînd Turcia se tot străduie să-şi dovedească vocaţia europeană: pe lîngă libertatea acordată femeilor cu văl, la Parlament se află un proiect de lege cu schimbări în cunoscutul articol 301, privind libertatea cuvîntului şi pedepsele pentru cei care insultă „turcitatea". Scriitorul Orhan Pamuk a fost acuzat pe baza acestei legi. Dar libertatea cuvîntului este limitată şi de multe alte legi; probabil va mai dura pînă cînd va putea fi folosită fără îngrădiri.

Legea cu vălul e mai simplu de adoptat fiind prezentată de susţinătorii ei tot ca o extindere a libertăţii: libertatea de a purta văl, deci eliminarea unei discriminări. Sute de mii de oameni au ieşit în stradă pentru a protesta împotriva adoptării acestei legi, văzută de ei drept o intenţie a Guvernului conservator, islamic moderat, de a-şi impune stilul său de viaţă. „Nu încercăm să impunem o interdicţie, încercăm să anulăm o interdicţie" – afirmă Cemil Cicek, un membru conservator al partidului de guvernămînt. Un fost ministru de Justiţie crede că distinge ipocrizia acestei poziţii: „În practică va funcţiona interdicţia de a circula fără văl" – spune Hikmet Sami Turk la un post de televiziune. „Pînă la urmă decizia ne va aduce aici Hezbollah-ul, ne va aduce teroarea Al-Qaeda şi fundamentalismul" – prezice sumbru un alt membru al Parlamentului, Nesrin Baytok. Dezbaterea nu se limitează la confruntările dintre oamenii politici, sufocaţi de prezumţia de rea-credinţă a adversarului; contradicţia există şi la nivelul populaţiei. Ca peste tot în lume, modernizarea ţării a atras masele rurale la oraş, unde a crescut presiunea stilului tradiţionalist de viaţă. Ţăranii transformaţi în muncitori necalificaţi lucrau în industriile nou-înfiinţate, acum 70% din populaţia ţării trăieşte la oraş. La a doua sau la a treia generaţie, din casele unde portul vălului era obligatoriu, s-au îndreptat spre universităţi tinerele fete, şi ele cu capul acoperit. Pe măsură ce le sporeşte bunăstarea, turcii care respectă strict tradiţia sînt tot mai puţin dispuşi să accepte legile impuse de elitele susţinute de militari şi de puterea judiciară.

La început, regulile erau destul de confuze, dar rectorii universităţilor au început să forţeze eliminarea vălului, în scene resimţite ca jignitoare pentru cele în cauză; ele se simt insultate, în acelaşi fel cum o fată religioasă din Occident s-ar simţi insultată dacă ar fi obligată de rector să se dezbrace în public. Pentru a obţine un act de identitate cu o fotografie fără văl, multe femei au folosit programe de computer cu care şi-au desenat părul peste basma. Şiretlicul a fost demascat şi Consiliul pentru Educaţia Superioară şi-a trimis propriii fotografi în campusuri şi nu a acceptat decît pozele făcute de aceştia. Elitele sînt seculare, dar masele venite la oraş consideră religia mai presus de lege. Multe dintre fetele obligate să facă un compromis între felul cum au plecat îmbrăcate de acasă şi ceea ce li se cere la facultate trăiesc interdicţia legală ca pe o dramă personală, ca pe un atentat la intimitatea fiinţei.

Tulburările create de amendarea legii vălului au aruncat în uitare celelalte încercări de modificări ale Constituţiei, ceea ce îi îndreptăţeşte pe adversarii prim-ministrului Erdogan să susţină că nu se doreşte cîtuşi de puţin modernizarea Turciei, ci doar sînt apărate interesele religiei. Eşecul încercării de a integra valorile democraţiei în islam va confirma îndoielile scepticilor cu privire la accesul Turciei la Uniunea Europeană.

Săptămîna trecută cei rămaşi acasă au fost mai mulţi decît cei care au ieşit în stradă ca să-şi exprime nemulţumirea faţă de acceptarea vălului în locurile publice. Şi atunci, dincolo de argumentele conjuncturale, se pune întrebarea dacă într-o ţară pot fi introduse regulile convieţuirii democratice, cînd majoritatea nu le cunoaşte, iar cînd le cunoaşte, nu le acceptă.

globul cubic

Eşecul democraţiei

S-au împlinit, pe 30 ianuarie, 75 de ani de cînd cancelarul Germaniei, von Hindenburg, i-a încredinţat lui Adolf Hitler formarea Guvernului, după ce acesta şi partidul său obţinuseră 37,4% din voturi, în alegerile democratice din 1932. O decizie care a provocat un dezastru în Germania, în Europa şi în lume. După cum scrie istoricul britanic Ian Kershaw în *The New York Times*, „procentele cîştigate de Hitler erau expresia mîniei, frustrării şi resentimentelor populare, dar şi a speranţei că Hitler va fi capabil să le polarizeze. Democraţia în Germania era moartă sau pe cale de a se stinge. Elitele antidemocratice au eşuat în găsirea unei soluţii care să facă abstracţie de Hitler şi sperau că el va reuşi să găsească o cale spre milioanele de germani. Simţeau că democraţia eşuase. Ţara era divizată, sărăcită şi umilită".

În politica modernă, calificativul de nazist sau fascist este resimţit ca o insultă de către lideri, dar pentru simpatizanţii tineri, fascinaţi de simboluri şi ignorînd realităţile nazismului, afişarea simpatiilor naziste este un mod de a sfida *establishment*-ul, de a-şi demonstra furia anti-sistem şi, concret, de a impune soluţii drastice faţă de afluxul de străini. Probabil mai aproape de calificativul infamant sînt liderii autoritari din ţările unde democraţia n-a apucat să-şi consolideze instituţiile şi care confiscă puterea, promiţînd pedepsirea drastică a corupţiei, ordinea şi distribuţia corectă a bogăţiei naţionale. „Din fericire – continuă Kershaw – ceea s-a întîmplat în 1933 în Germania rămîne un teribil episod al istoriei, dar care ne avertizează că este falsă presupunerea conform căreia democraţia ar fi întotdeauna o opţiune populară fireasca". Nu este, şi s-a dovedit că o populaţie sfîşiată de război, de enorme privaţiuni, animată de resentimente provocate de umilinţa naţională percepută ca rezultat al intervenţiei străine optează altfel. „Ne amintim astfel – dacă o asemenea rememorare era necesară – de necesitatea cooperării internaţionale pentru a restrînge, înainte ca ei să poată muşca, potenţialul ameninţător al cîinilor turbaţi lăsaţi în lumea politică". **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Limita democraţiei

– cazul multietnicităţii –

Eşecul democratizării Irakului este, cred, o mare lecţie pentru democraţia însăşi. Irakul evidenţiază, clar, una dintre limitele democraţiei – ea nu se poate naşte în condiţiile multietnicităţii războinice. Cazul este cu atît mai interesant pentru noi, cu cît situaţia Balcanilor nu este, din această perspectivă, foarte diferită. Kosovo se vrea, conform mult lăudatului plan Ahtisaari, o democraţie „multietnică". Istoria tragică din Irak ar trebui să-i facă pe susţinătorii acestei idei mai puţin optimişti în privinţa fezabilităţii ei.

John Stuart Mill argumentează la un moment dat, în *Considerations on Representative Government*, că instituţiile „libere", cele specifice unei democraţii, sînt aproape imposibil de realizat într-o ţară multietnică. Ştiu bine că un cititor impregnat de contemporaneitate ar putea fi iritat de un asemenea argument. Ar putea chiar să furnizeze imediat contraexemple, de la *melting pot*-ul american, la (prea) vasta Uniune Europeană. Dar ideea lui Mill era că oameni aparţinînd unor etnii diferite se pot cu greu solidariza într-un patriotism, într-o „opinie publică". Sigur, ideea habermasiană a patriotismului constituţional, ca formă postmodernă de patriotism, nu apăruse încă. Patriotismul constituţional – dacă există şi este mai mult decît o ficţiune a unui intelectual de stînga cu sechele marxiste devenite, acum, vederi federaliste – nu poate fi decît un patriotism de rang secund, care poate intra în acţiune numai dacă resortul patriotismului de prim rang, al celui clasic, care se referă la ataşamentul faţă de propriul popor, nu este provocat să-şi declanşeze forţa.

În orice caz, Mill crede că oamenii de naţionalităţi diferite nu pot susţine un guvern care să fie mulţumitor reprezentativ pentru toată lumea. Mai mult, diversitatea etnică provoacă fatal orice guvern să se folosească de diferenţele dintre grupuri etnice pentru a se menţine la putere *(divide et impera)*. Ceea ce îl va face, necesarmente, să nu fie un guvern democratic. Mill e de părere că autoritatea va fi mereu mai apropiată de un grup etnic decît de altul, aşa că o reprezentativitate universală, condiţie a democraţiei, e imposibil de realizat. Lordul Acton, primul mare critic liberal al liberalului Mill, replică spunînd apăsat că, dimpotrivă, diferenţa etnică din interiorul unui stat este binevenită pentru că opreşte intervenţia guvernului dincolo de limita politicului şi este, astfel, un catalizator al progresului social. Multietnicitate înseamnă, pentru venerabilul istoric englez, comunităţi puternice, greu de penetrat de la centru, iar asta e dulce muzică pentru urechile cuiva care avertizase că cel mai mare pericol la adresa democraţiei este tirania majorităţii. Alţii au adus exemple care îl contrazic pe Lord Acton, aşa cum o amplă cazuistică a putut fi lesne mobilizată şi împotriva argumentelor lui Mill. Ei bine, tocmai de la faptul că pentru şi împotriva oricăreia dintre teze se pot aduce exemple, mă gîndesc dacă multietnicitatea are vreo relevanţă în materia democraţiei. Mai exact, dacă faptul că un stat este sau nu multietnic are vreo importanţă în a decide dacă acel stat este sau nu apt pentru democraţia de tip occidental.

Dar, înainte de a stărui asupra acestei chestiuni, ar trebui, cred, să fac o precizare. Cînd vorbim despre „democraţie" vorbim despre o realitate mereu în mişcare, mereu în evoluţie-involuţie şi nu despre un standard fix, uşor de identificat. Pentru a sublinia ambiguitatea noţiunii, să luăm chiar cazul cel mai bine cunoscut nouă tuturor: România. Cîţi dintre dumneavoastră pot spune, fără urmă de dubiu, că România este democraţie? Nu foarte mulţi, sînt sigur. Dar cîţi pot spune la fel de sigur că România nu este o democraţie? La fel de puţini. Pe de altă parte, sînt sigur că fiecare ştie bine ce este aceea o democraţie. Prin urmare, fără să fie o realitate greu de definit teoretic (ba dimpotrivă, aş spune), democraţia nu este totuşi uşor de identificat în real.

Cred că singura legătură care se poate stabili între multietnicitate şi „eligibilitatea" pentru democraţie ţine de natura relaţiilor interetnice şi nu de multietnicitate în sine. O etnicitate agresivă, o relaţie războinică între diferitele grupuri etnice face democraţia de neconceput. Cine îşi imaginează că democraţia rezolvă conflicte interetnice, se înşală. Democraţia le poate, numai, preveni. Prin urmare, democraţia trebuie să pre-existe conflictului interetnic pentru a-şi produce efectul benefic, pacificator. Dacă însă democraţia încearcă să se insinueze într-un mediu etnic conflictual, dacă starea de conflict precede efortul de democratizare, atunci eşecul e aproape garantat. America şi Europa de Vest au putut fi cuprinse de democraţie pentru

că elementul etnic s-a temperat, pentru că amploarea şi vigoarea belicoasă a puseelor etniciste nu au mai fost suficient de mari niciodată după primul război mondial. Diferenţa dintre bascii Spaniei, flamanzii Belgiei sau irlandezii Imperiului Britanic, pe de-o parte, şi sunniţii Irakului, tutsi din Congo sau tamilii din Sri Lanka, pe de altă parte, este totuşi sensibilă.

Democraţia nu este o marfă de export universal a civilizaţiei euro-atlantice. Democraţia nu este universal necesară şi, cu atît mai puţin, general posibilă. În plus, este o marfă perisabilă şi foarte uşor de contrafăcut.

ready made

„Domnule Censor,

Cu dumneata am puţin de lucru, pentrucă la dumneata nu pociu să mă uit cu un sânge aşa de rece, fiind vorba de ceva lucruri în folosul de obşte. [...]

Cum te-ai socotit că vei putea, nepedepsit, a lăsa în râsul oamenilor fără căpătâiu, ce nu-şi pot găsi loc nicăiri şi aleargă turbaţi ca câinii cu tivga de coadă, uiduiţi de lume, că poţi lăsa în râsul unor astfel de scremete ticăloase pe un tată de familie, pe un om ce în toată viaţa orice minut i s'a părut scump şi l-a închinat neamului său?

Nu ţi-e lene obrazului!"

(Ioan Eliade-Rădulescu, *Scrieri politice, sociale şi linguistice*, Editura Scrisul Românesc, f.a.)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

80°

Inima răzui-o pe dată
a ursului de pluş,
şi două-ncepe-vor să-i bată
în piept, acuş-acuş,

dacă Perida şi/sau Feea-şi
vor da concursu,-ncît
culoarea să le fie-aceeaşi
şi să cîştigi chiar cît

valoarea corespunzătoare
culorii roşii, verzi,
albastre... Răzuie, – căci, oare,
ce mare lucru perzi?

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Şoferu'

La echipa noastră de prospecţiuni geologice de lîngă Băile Herculane venise un nou şofer. Deşi aveam două camioane SR Dac şi un microbuz TV, mult timp n-am avut angajat decît un singur şofer: Marin. Pe cel de-al doilea, un puşti ţigănos, îl dădusem afară pentru că fura benzină şi pleca adesea cu TV-ul în staţiune, tocmai cînd aveai mai mare nevoie de el. De fapt, nu reuşisem să-l dăm afară pentru asta. Avea o pilă mare la Bucureşti şi am reuşit să-l concediez abia cînd era să ne bage cu maşina pe toţi în prăpastie, la o curbă a unui drum prost de munte. Era un novice în ale condusului şi un veşnic pericol pentru noi şi pentru el însuşi. Cel care venise acum, după cîteva luni de la plecarea puştiului, Gherasim, era destul de în vîrstă şi ne-am gîndit că trebuie să aibă suficientă experienţă pentru drumurile grele la care aveam să-l expunem. Nu prea scotea o vorbă de faţă cu mine şi mi-am zis că poate mă ştia şef şi, pînă avea să-mi înveţe hachiţele, prefera să fie mai reţinut. Am aflat apoi că la fel se comporta şi cu ceilalţi din echipă, cu topografii, cu gravimetristul şi chiar cu Marin. Avea o faţă albă cu multe cărnuri lăsate şi un moţ de păr alb în creştetul capului. Părea un veşnic inocent, aterizat între nişte străini. Într-o dimineaţă, la vreo săptămînă după ce a venit, ne-am suit cu toţii în camionul lui să mergem spre Caransebeş, în partea de vest a masivului Godeanu pe care trebuia să-l măsurăm în acea zi chiar peste culme. Ne-a lăsat pe o vale, acolo de unde nici o maşină nu mai putea înainta. I-am explicat că trebuie să ne ia seara de pe Valea Cernei, dintr-o staţie unde venea odată autobuzul. Reperul era destul de clar. El avea de ocolit vreo 60 de kilometri pe şosea, în vreme ce noi urma să traversăm muntele pe jos. A plecat salutîndu-ne cu mîna ridicată. Ne-am început urcuşul în soare, spre culmea de peste două mii de metri, oprindu-ne cam la fiecare sută de metri, pentru măsurătorile noastre, trei topografi, trei zilieri care ţineau stadiile, gravimetristul şi cu mine, inginerul. A fost o zi grea. Am măsurat zeci de staţii; ne-am luptat cu cîinii ciobăneşti care în acele locuri sălbatice păreau să nu ştie nici de vorbă bună, nici de pietre; am trecut cu pantalonii suflecaţi prin rîul Şes şi oamenii din echipă s-au închinat văzînd aşa o apă mare cît Prahova, la o altitudine de două mii de metri; am coborît pe povîrnişurile cu muşchi, măsurînd din ce în ce mai repede spre Valea Cernei. Am ajuns jos, în vechea staţie de autobuz, aproape pe întuneric. Gherasim nu era. Anul fiind 1990, nu aveam, evident, telefoane mobile şi nici un mod de comunicare. L-am aşteptat mai bine de o oră, timp în care ni s-a făcut frig şi unii au propus să facem focul în ghereta de tablă a staţiei de autobuz. După un timp, am înţeles că Gherasim nu mai vine, dar nu puteam pricepe ce se întîmplase. Am pornit la pas spre Herculane, deşi era la mai bine de 30 de kilometri, şi asta după o zi întreagă de mers. Era o noapte aşa de neagră că la un moment dat am pierdut şoseaua asfaltată de sub picioare. Ne-am întors aproape pe pipăite şi cînd am dat din nou de asfalt am aprins brichetele ca să vedem linia albă de pe mijloc. Ne-am ţinut de dungă şi unul de altul, ca nişte pinguini bezmetici, pînă ce înspre dimineaţă am ajuns pîş-pîş în oraş. Am prins primul autobuz spre gară, la baraăci, care erau la vreo încă şapte kilometri. Cînd ne-am întins în paturi, cu picioare dureroase, afară era deja lumină. N-am putut sta prea mult fiindcă aflasem că Gherasim nu mai apăruse în tabără după ce plecase cu noi în dimineaţa precedentă. M-am gîndit imediat la un accident

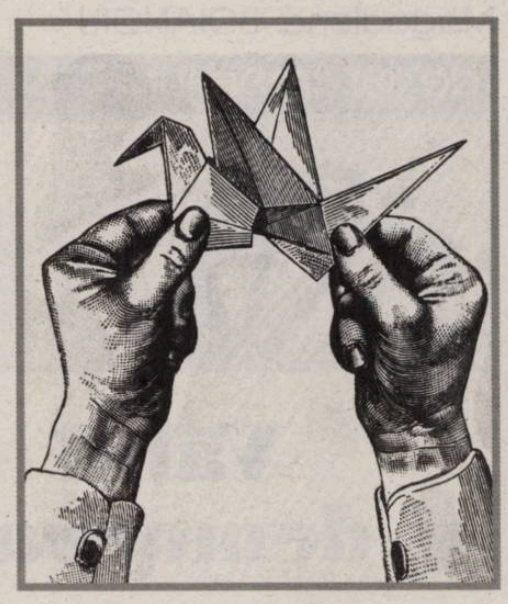

şi am sunat la poliţie. Cei din Herculane nu ştiau nimic. Pe la opt, între barăci a apărut un camion, SR Dac. Nu semăna însă cu cel al lui Gherasim, nu avea prelată peste benă şi era boţit rău de tot. Nu mică mi-a fost mirarea să văd că din el coboară totuşi Gherasim, cu figura lui albă şi inocentă. Pe frunte avea, în plus, o bubă mare şi roşie. Făcuse un accident. Pe drumul de întoarcere se răsturnase cu camionul într-o vale. Numai Dumnezeu ştie cum de scăpase teafăr şi cum de camionul încă mergea aşa, cu tabla îndoită şi cu prelata şi structura superioară a benei făcute praf. N-a reuşit să-mi spună ce s-a întîmplat. Bîiguia doar că aşteaptă rezultatele alcoolemiei şi că nu a făcut nici o victimă. Analizele au venit vreo două zile mai tîrziu. Gherasim avusese peste unu la mie şi era pasibil de puşcărie. Mi-l amintesc ducîndu-se la poliţie, îndemnat de Marin să facă ceva să scape. De atunci însă, nu l-am mai văzut niciodată. Şi mi s-a spus că nu mai e treaba mea.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Urmaşii lui Ienăchiţă Văcărescu

– Ceea ce m-a surprins peste tot şi de fiecare dată este imposibilitatea situaţiilor de *win-win* – se confesează A., un bun prieten şcolit pe trei continente şi întors brusc şi provocator în ţară pentru a se apuca de afaceri.

Da, nu m-am gîndit niciodată la asta şi este greu de probat. Dar merită toată atenţia. Prin minte încep să-mi treacă imediat zeci şi zeci de exemple. Ienăchiţă Văcărescu, de pildă. Păi, nu avea el acea straşnică dilemă cu floarea din grădină: *s-o tai, se strică, s-o las, mi-e frică că vine altul şi mi-o ridică!* Păi, dacă nu vrei sau nu poţi tu să o ai, las-o, frate, în plata Domnului, să crească acolo, în grădină şi să se bucure toată lumea de ea! Ehe, nu-i chiar aşa, spune boierul nostru, că dacă vine altu' şi mi-o ridică? Adică: nu o iau eu, cu condiţia să nu o ia nici altul, accept să pierd eu, dar atunci să piardă şi celălalt.

Avem deci antecedente istorice. Iar despre prezent, ce să mai vorbim: boierii actuali, nu mai spun care, au chiar ca principiu evitarea cu orice preţ a situaţiilor *win-win*. Iar noi, plebea, de teama de a nu fi consideraţi nişte *loseri*, nu i-am lăsa nici morţi pe ceilalţi să cîştige şi ei cîte ceva.

Dar oare de ce, de unde ni se trage acest refuz, aproape această teamă de situaţiile în care toată lumea ar avea ceva de cîştigat, în care să cîştigăm *împreună?*

Primul lucru care îţi poate trece prin cap este chiar fragilitatea ideii de *bun public,* în sensul cel mai larg al cuvîntului, adică a unei realizări care să fie bună, în egală măsură, pentru noi toţi şi de care să putem profita cu toţii şi fiecare în parte. Dar aceasta nu este decît o reformulare, în alt limbaj şi puţin în alt context. Întrebarea rămîne deci valabilă: de unde ni se trage atunci această reticenţă faţă de bunul public?

E greu de spus, dar în mod cert are ceva de-a face cu îndelungata şi ne-isprăvita transformare a societăţilor noastre ţărăneşti într-o naţiune modernă. Dar ce?

În comunităţile sătesti, oamenii trebuiau să cîştige, minimal, cu toţii, pentru că altfel piereau cu toţii. De aceea, toate presupuneau sisteme foarte simple şi eficiente de întrajutorare, de dar şi contra-dar, adică de strategii *win-win,* producătoare de bunuri comunitare. Decît să-mi păzesc eu vacile de tine şi tu de mine, mai bine plătim împreună pe cineva care să le păzească de alţii. Şi aşa s-a inventat văcarul şi multe alte „obiceiuri tradiţionale". Inegalităţile şi conflictele individuale (de care n-au dus lipsă niciodată) puteau să apară doar după ce aceste sisteme de cîştig reciproc ofereau minimul de siguranţă colectivă necesar supravieţuirii. Am cunoscut aşadar şi noi forme de strategii *win-win*, lipsa lor, constatată de A., neputînd fi pusă deci pe seama vreunei psihologii abisale a poporului român încă de pe vremea lui Burebista, Decebal şi/sau Traian.

Atunci de ce, şi cînd le-am cam pierdut?

Modernitatea, oraşul şi industria, comerţul şi comunicaţiile, toate acestea la un loc au modificat această ordine „tradiţională", au dislocat fizic aceste comunităţi sătesti şi le-au subminat moral. Membrii lor aveau tot mai puţin de cîştigat de pe urma punerii în comun a unor bunuri, drept care se desprind tot mai mult de sub protecţia constrîngătoare a comunităţilor sătesti şi încearcă să-şi construiască un rost individual, unde pot şi cum pot.

Dar aici începe, se pare, problema, căci destrămarea comunităţilor tradiţionale nu înseamnă automat apariţia individului modern. Se pare că, la noi, acest proces a dus doar la o eliberare fantasmată a individului, nu la apariţia unui individualism matur. E doar individualismul revanşard al omului scăpat de sub controlul colectiv al părinţilor, al comunităţii şi al ierarhiei. Şi care trebuie deci să demonstreze părinţilor, comunităţii şi ierarhiei că a avut dreptate să fugă de acasă şi că a reuşit. Este un individualism terorizat de frica de a nu îşi recunoaşte reuşita în ochii celor lăsaţi acasă.

Din această perspectivă, comunismul nu numai că a ratat „resocializarea" acestor indivizi ne-isprăviţi, ci a compromis însăşi ideea de *interes comun*. Mai mult, *spaţiul public* a fost sechestrat politic, iar *bunul public* a fost transformat în abstracţiunea ideologică a „bunurilor întregului popor", conducînd astfel la respingerea ideii de „public". Pe de altă parte, liberalismul postcomunist este pe cale să compromită, la rîndul său, ideea de *interes individual*, transformînd concurenţa într-o competiţie cu un singur cîştigător: a fi competitiv înseamnă să nu-l laşi pe concurent să cîştige şi el ceva. O situaţie *win-win*, care presupune că şi celălalt cîştigă ceva, este deci nerecomandabilă din această perspectivă: a cîştiga înseamnă doar să cîştigi de unul singur!

Paradoxul cumplit al acestei logici, în care reuşita nu poate fi decît individuală, iar cîştigul tău reduce din reuşita mea, este însă următorul: chiar dacă, prin absurd, ar cîştiga *fiecare*, de fapt, am pierde cu *toţii!* Dacă eu cîştig lupta cu vecinii mei şi îmi parchez maşina pe trotuar, tu cîştigi lupta cu vecinii tăi şi îţi pui şi tu maşina pe trotuar, iar el reuşeşte aceeaşi performanţă, aceasta nu înseamnă că vom avea trei cîştigători competitivi, ci doar trei pietoni care, ca şi vecinii lor, nu vor mai avea pe unde să circule!

Bancul cu capra vecinului trebuie deci nuanţat puţintel. Românul nu este nici el pervers, dorinţa lui primă nu este să moară capra celuilalt, ci să aibă el cele mai multe capre sau capra cea mai capră. Pentru asta, se va lupta să-şi împlinească visul, dar dacă, între timp, moare şi capra ta, asta nu poate decît să-l ajute şi, deci, să-l bucure. Căci cîştigul său nu înseamnă *mult* sau *foarte mult,* ci mai degrabă *cel mai mult* sau *mai mult decît,* este deci unul relativ, şi nu unul absolut. Cîştigul tău, vizibil, reduce deci ceva din reuşita mea. Aşa că, la o adică, mai bine să-ţi moară capra!...

Ioana BOT

Trenuri occidentale în traducere românească

De cînd s-a inventat, acum cîţiva ani, varianta românească a TGV-ului, a Eurostarului, a trenului „de mare viteză, cu dotări luxoase, destinat navetiştilor *corporate executives*, lucrurile nu s-au ameliorat: zisa „Săgeată albastră" e un TGV mioritic, construit (adică) de cineva care nu ştie ce-i TGV-ul. Între „avem şi noi trenuri europene!", respectiv „las' că merge şi aşa, bine că merge...", trenurile acestea seamănă cu lumea noastră mai bine decît vrem să o acceptăm. Vagoane mici şi incomode, automotoare destinate liniilor scurte din ariile metropolitane occidentale (unde din 10 în 10 minute cîte o garnitură leagă centrul de aeroport, cutreieră centura urbei etc.) merg la noi cîte 5-7 ceasuri, hurducăind pe terasamente vechi; biletele-s scumpe, firește, dar se dau ziare gratis, există o singură toaletă în inima vagonului (legendele urbane povestesc cum, dacă se defectează, conductorul opreşte-n cîmp, lîngă porumbiştile tradiţionale), nici o măsuţă (rabatabilă), nici o priză de laptop – şi, oricum, la cît se zguduie, laptop-urile îşi blochează, cuminţi, motoarele. Floarea de la reverul SNCFR e grăitoare în inadecvarea ei.

Dar „Săgeata albastră" mai prilejuieşte şi întîlniri admirabile. Poate, unde e locul atît de simbolic pentru ţara pe care-o cutreieră... Deunăzi, înduram călătoria, încercînd să citesc în hărmălaia de *„corporate executives and other cool species"*, agrementată cu miros iute de pungi de la McDonald's, celulare-n delir, muzici, rîsete, poveşti sonore despre mersul cîtorva procese la Judecătoria Y, planul unui seminar de formare a managerilor la multinaţionala Z, cele mai bune discoteci din W şi cum să faci un curs postuniversitar din idei furnizate la telefon... În urbea X, urcă patru ţigănci tinere, cu doi copii (unul, purtat la piept în „marsupiu") şi cu multe sacoşe de rafie enorme. Urcă greu, vagonul e înalt şi nu are vreo treaptă intermediară. Controloarea le vede şi se repede la uşă, urlînd din toţi plămînii fraze repezite, cu apelative rele, în genere cu sensul de „dă-te jos, un'te urci, ce cauţi aici...". Una dintre ţigănci răspunde frumos, strigînd doar cît să acopere sonorul celeilalte: „Nu te repezi, fă, că avem belete". Altă rafală de invective: „Care bilete, ce bilete...?". Dar grupul avea, într-adevăr, bilete. Şi, în timp ce ţigăncile se aşază la locurile lor, îşi pun sacoşele în rastelul de bagaje mari (cum trebuie) şi una alăptează bebeluşul, controloarea se ceartă-ntr-un emiţător cu – deduc – staţia Sântana: de ce vînd bilete oricui, n-au văzut cine le cumpără, ce e prostia asta, de ce lasă ţiganii să cumpere bilete...? Trenul pleacă. Tot drumul, singurul semn al prezenţei ţigăncilor a fost de natură... olfactivă. Iar controloarea supărată a compătimit cu călătorii cei „buni", despre cum ar trebui interzis accesul oricui în trenurile astea de lux, despre cum ar trebui să ne păzim, să nu le permitem, să plece de la noi, ducă-se, nu li-i ruşine, uite ce bagaje nespălate au, or fi avînd şi purici... Nimeni nu exprima alte păreri; înainte de gara următoare, aud controloarea rugîndu-se prin staţie să vină cineva să dea jos ţiganii, că îi strică vagonul (!?!), n-a venit nimeni, femeile au coborît, liniştite, la destinaţie.

Un puşti *cool,* dintre pasagerii *high class,* epuizase ziarele distribuite gratis *(Gândul* şi *Ziua)* şi se uita la *Dilema veche* de pe geanta mea. „E din tren?" – întreabă. „Nu, e a mea, dar dacă vreţi să o citiţi..." – înfloreşte în mine vîna prozelitismului... „Are pagină cu sport?" – întreabă el. N-are. N-aveţi. Nu v-a vrut.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Pasion imobiliaria

Ce-o fi fost băutura numită „ciriviş“ despre care citim în vechile noastre documente? Probabil, un fel de bere, fiindcă pe spanioleşte licoarea de hamei se cheamă *cerveza*. Clar, nu? O să vedeţi de ce încep în această limbă de sorginte latină. În orice caz, fabricarea berii în Bucureşti era cunoscută înainte de intrarea pandurilor lui Tudor în oraş, fiindcă un Johann „neamţul“ a căpătat de la Vodă Caragea autorizaţie de a exercita acest „meşteşug“ pentru care, în toată ţara, „nu s-au găsit nimeni cu ştiinţă“. Nici consumul berii nu se răspîndise încă: în 1825 se spunea că „o beau numai evropenii“. Cam tot pe atunci, un Fuchs, bavarez de-al regelui Othon, a introdus acea băutură în Grecia, unde şi astăzi marca naţională de bere îi poartă numele, „Fix“. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, s-au construit în Capitala României patru mari fabrici – Oppler, Gib, Luther şi Bragadiru –, semn că, între timp, consumul de bere crescuse considerabil.

O berărie cu numele de Gambrinus exista în 1900, cînd Caragiale, patronul ei, îl vedea acolo pe Mitică, tipul bucureşteanului chefliu şi băncos. S-ar părea că era localul pe care îl ştim pe bulevardul Regina Elisabeta, dar în 1933, în *Bucureşti, ghid oficial,* apare berăria Gambrinus la nr. 3 din strada Câmpineanu, între altele două, Teatrului şi Helvetia, deci la capătul dinspre Calea Victoriei al acestei străzi, aproape de Teatrul Naţional. Firma se mutase sau concurenţa preluase acelaşi nume. În schimb, la colţul bulevardului cu strada Brezoianu găsim două hoteluri, faţă în faţă. Unul, Princiar, la nr. 15, mai tîrziu 18, este cel care şi-a schimbat numele în Cişmigiu, firmă care se vede şi astăzi: 60 de camere, după cum precizează *Guide de la Roumanie,* pe care Oficiul Naţional al Turismului l-a publicat în ajunul războiului. Berăria funcţiona în sălile înalte de la parter, hotelul ocupa, deasupra, patru etaje. Celălalt, Palace, 106 camere, a fost deschis în 1915, fiind după războiul al doilea transformat în cămin, şi avea jos o cofetărie. Prin 1975 a fost reamenajat ca Hotel Central, de prima categorie, cu

130 de locuri, şi adresa s-a schimbat în strada Brezoianu nr. 13. Această clădire, cu o cupolă deasupra intrării, avînd în spate strada Zalomit, a fost construită de Albert Galleron, arhitect francez a cărui principală lucrare în Bucureşti este Ateneul.

Cele două imobile sînt părăsite de ani de zile. Pe zidurile leproase flutură afişe, din care unele întreabă: Unde-ţi vei petrece veşnicia?, iar altele fac reclamă pentru concursul Miss Piranda 2008. Cele mai mari anunţă: *„Hercesa, pasion imobiliaria“,* numele unei firme spaniole care a cumpărat Gambrinus, ca să-i redea destinaţia de hotel. Era vorba de o supraînălţare şi, probabil, de consolidări. Deocamdată, nu s-a întîmplat nimic, deşi, ca vad comercial, berăria ar absorbi imediat un număr la fel de mare de clienţi ca pe vremuri. Cele două clădiri putrezesc, încă în picioare. Statutul de monumente istorice le protejează, dar, în acelaşi timp, le condamnă, fiindcă investitorii nu vor să se atingă de ele şi preferă să le lase să moară. De altfel, intenţia, care s-a dezvăluit de curînd, de a construi un bloc-turn lîngă fostul sediu al ziarului *Universul* ameninţă strada Brezoianu cu o afluenţă de maşini pentru care e deja prea strîmtă. Dar despre acel proiect vom mai auzi.

Codrin Liviu CUŢITARU

Seriozitatea copiilor

Cu vreo patru ani în urmă, fiul meu (elev pe atunci în clasa I) a ridicat, la un moment dat, nedumerit privirea din *Abecedar* şi m-a întrebat, abrupt, dacă Nică este băiatul lui nenea Călin. N-am vrut să-i creez aprehensiuni, mai ales pe parcursul unei îndeletniciri aşa de instructive (precum lectura importantului manual), şi – fără a intra în panică – am mizat pe virtuţile tehnicii socratice a maieuticii. „S-ar putea“ – am observat eu cu detaşare atotştiutoare. „Ce te-a făcut să crezi asta?“ „Păi – răspunse micul cititor – cred că seamănă foarte bine, dacă noi îi confundăm cu *atîta uşurinţă*.“ Nu replica în sine, cît acest ultim, obscur calificativ („atîta uşurinţă“) îmi reteză orice impresie de control asupra discuţiei, nemaioferindu-mi practic nici o variantă de tergiversare. Am luat, prin urmare, cartea şi am citit (la p. 51: *Abecedar,* Valeria Cristici) plin de înfiorare următorul episod paideic: „Marcela e cu Mircea. Mircea e mai mare. – Acela e nenea Călin? – Nu. E Nică. El cere un ceai rece“. De ce a fost nenea Călin confundat cu Nică (ori viceversa) rămînea, într-adevăr, o dilemă epică fundamentală, asupra căreia abecedarul în chestiune nu revenea cu vreo explicaţie. Am construit *ad-hoc* un fir narativ poliţist, în care Marcela şi Mircea deveneau detectivi particulari (de unde şi „mărimea“ lui Mircea: era vorba despre o „mărime“ în grad, bineînţeles). Ei tocmai „filau“ *(într-o ceainărie:* am anticipat, inspirat, absurditatea detaliului „ceai rece“ care, pentru o minte integratoare şi chiţibuşară, cum se profilează a deveni cea a puştanului meu, nu ar fi trecut, cu siguranţă, neobservat) un infractor internaţional – Nică –, renumit pentru deghizările sale extraordinare. Marcela, novice în ale meseriei, a fost păcălită de abilul Nică Şacalul care, pe neştiute, se travestise în nenea Călin (patronul firmei unde lucrau cei doi detectivi şi, totodată, personaj obsesional pentru Marcela – fată sărmană, cu nevroza locului de muncă). Nu l-a fraierit totuşi pe Mircea. El l-a recunoscut pe Nică şi, ca urmare a incendiarei întîlniri, prevedem o confruntare violentă, în interiorul căreia ceştile de ceai şi pateurile cu brînză se vor descompune în mii de particule la impactul cu gloanţele din pistoalele celor trei. (Am lungit cît am putut această ultimă frază, întrucît, pe pagina alăturată, sesizasem deja o nouă „povestire“ care mi-a muiat picioarele instantaneu: „E ora trei. Tică e la noi cu Toma. – Uuu! Trece trenul. – Uite un tunel! – Nu te teme, Tică!“ – pentru Dumnezeu, *de ce se teme Tică?;* şi, lucru extrem de semnificativ, *pe unde trece trenul?)*

Andrei mi-a luat însă abecedarul din mînă, cu zîmbet incredul, şi mi-a amintit ferm că nu-mi verificasem poşta electronică. Era timpul, în concluzie, să-l las singur cu dilemele lui, pentru care, în mod vădit, nu aveam soluţii. Scenariul meu abracadabrant îi insultase, desigur, inteligenţa. Problema e că nu doar eu, ca om matur, insult zilnic inteligenţa băiatului meu, şi nici Andrei, în postură de copil, nu rămîne singurul puşti minimalizat intelectual de neatenţia brutală a celor mari. S-a creat, în timp, o cultură adultă obtuză care – în raporturile sale cu universul infantil – pleacă de la premisa invariabilă că orice ţine de copilărie trebuie tratat ca fiind, din unghi psihologic, neserios. Copiii reprezintă nişte eterne „edificii“ în construcţie, a căror „arhitectură“ (nefinisată) poate fi modelată după bunul nostru plac. Astfel, ne jucăm iresponsabil cu imaginaţia lor – inventîndu-le poveşti, adesea aberante, unde lumea îşi pierde sensurile esenţiale –, ne distrăm pe seama bunei lor credinţe şi îi invităm în *show*-uri televizate pentru a-i asculta cum „spun lucruri trăsnite“, le scriem abecedare imbecile, din care raţionalitatea lipseşte cu desăvîrşire (ca şi cum raţionalitatea ar fi o noţiune absentă din spaţiul pueril) şi îi manipulăm fără scrupule, bucurîndu-ne că naivitatea lor funciară ne oferă un nesperat ascendent comportamental. În fapt, uităm prea uşor că, în chip absolut, copilul este, indiferent de extracţia ori mediul său de formare, *un individ fundamental serios* pentru care lumea nu pare făcută din giumbuşlucuri şi mici perversităţi. Ea poate deveni aşa doar dacă noi o vom creiona astfel. Inocenţa nu înseamnă simplitate spirituală şi, cu atît mai puţin, lipsă de gravitate. Dimpotrivă, ingenuitatea ilustrează mai curînd un caracter stabil, nedispus la concesiile ipocriziei. Vechile prejudecăţi etalate de pedagogia tradiţională – după care materialul infantil e asemenea unui aluat cu maleabilitate adaptată capriciilor educatorului – trebuie, treptat, să se schimbe şi în cultura noastră (ele au început să se modifice de mult în Occident, unde responsabilizarea copilului constituie un obiectiv paideic central), ieşind din aura canonică şi clasicizantă.

O interesantă coincidenţă, apropo de gravitatea infantilă. La cîteva zile după ce am experimentat epifaniile de mai sus, o prietenă mi-a povestit cum fetiţa ei i-a făcut cîndva, în ciclul primar (înaintea Sărbătorilor), o surpriză de proporţii. A venit senină acasă, ca după o mare revelaţie, şi a constatat cu zîmbet superior: „Mamă, toţi copiii din clasa mea sînt nişte proşti. Auzi, ei cred că *n-ar exista Moş Crăciun!*“. Chiar aşa, curat lipsă de seriozitate.

BARBURISME

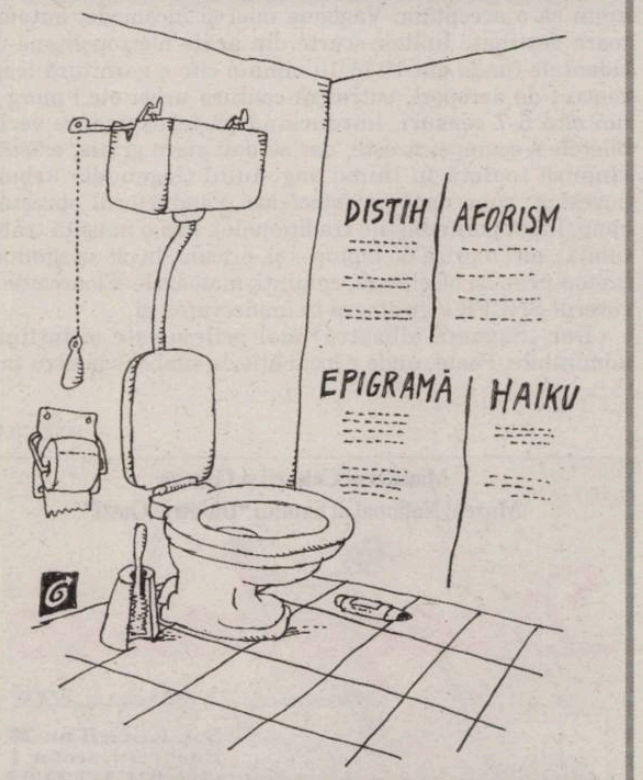

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: ● *Georges BANU (critic şi istoric de teatru)* ● *Maria DINESCU (traducătoare de teatru)* ● *Ivan MEDENICA (critic de teatru, Serbia)* ● *Mirela NEDELCU-PATUREAU (critic şi cercetător de teatru, Franţa)* ● *Alexandru OFRIM (lector, Universitatea Bucureşti)* ● *Iulia POPOVICI (critic de teatru)* ● *Aglika STEFANOVA (istoric de teatru, Bulgaria)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

La începutul anilor '90, a fost una dintre primele victorii ale adevărului: scena a preluat limbajul şi personajele străzii, exprimînd universul unei generaţii străine de limba de lemn, înlocuind-o cu un limbaj care ştergea diferenţele sociale, de educaţie, marcînd diferenţa de „pudica" generaţie a părinţilor, arătînd că omul nu există doar de la brîu în sus, că viaţa e „în altă parte". Nici o legătură cu Shakespeare atît de des invocat: acolo, personajele au trei dimensiuni şi vorbesc despre realităţile trupului în contextul realităţilor sufletului, aici vorbele sînt începutul şi sfîrşitul conflictului. După explozia limbajului dur pe scenă, receptată cu uimire de unii, cu vădită nemulţumire de alţii, ar fi trebuit să urmeze manifestul existenţial al acestei generaţii (dramaturgi, regizori, actori), apariţia unor noi

„Podoabe limbii voastre daţi"

*forme de elaborare a convenţiei teatrale, de dialog al scenei cu spectatorii. Explozia limbajului dur a fost însă întreţinută cu mijloace uneori rafinate şi sofisticate, ţinînd locul oricărei revoluţii de fond, posibile sau probabile. Ceea ce părea a fi o deschidere – o primenire – a devenit prin obsesivă repetare, un clişeu. Iar folosirea acestui clişeu are consecinţele ei: din dramaturgia străină se traduc piesele care corespund acestui fel de relaţionare la realitate, tinerii scriitori se simt stimulaţi şi cu perspective de victorie în folosirea combinaţiilor inedite cu cuvintele de mai jos de brîu. Rezultă o uniformizare a personajelor, o omogenizare a conflictelor: băieţi şi fete sau persoane în căutarea identităţii sexuale bîntuie scena, adesea cu un cuţit în mînă sau cu o armă de foc şi îşi şoptesc plictiseala, iar apoi îşi ţipă revolta. Omoară sau sînt ucişi. Din cauza vocabularului redus, în majoritatea cazurilor e greu de spus ce îi motivează, în ce nod al necesităţilor au nimerit, ce îi oprimă, de cer cu atîta efort vocal libertatea. Dincolo de libertatea folosirii vocabularului, nu a înflorit şi libertatea raportării inteligente la realitate, realitatea e detestabilă şi atît. Cei care trec direct de la Paraziţii sau Grasu XXL într-o sală de teatru se simt foarte bine: întîlnesc aceleaşi personaje, aud acelaşi mesaj, le place ritmul şi cred că au fost la teatru. La a treia sau a patra încercare, cei care aşteaptă un dialog elaborat cu scena decid să renunţe şi se deplasează spre spectacolele teatrului tradiţional (încă există în repertoriul curent realizări remarcabile) şi de divertisment, ceilalţi aplaudă în poduri şi subsoluri. Şi dacă în ceea ce priveşte prima categorie, ea a fost repudiată de o voce publică, dincolo entuziasmul e fără fisură: se aplaudă în picioare, cu strigăte nearticulate şi fluierături, minute în şir. Majoritatea criticilor de teatru găsesc că această liberalizare a vocabularului e legitimată de realitate. Dar oare teatrul n-ar trebui să se ridice deasupra realităţii, nu s-o reproducă? (**M. B.**)*

Georges BANU

„Limba brutală" şi sentimentul de realitate

Cînd în urmă cu mulţi ani, după un examen de an al lui Andrei Şerban cu *Ubu rege,* rectorul Conservatorului din Bucureşti de atunci a spus, aproape scuzîndu-se, „prefer limba lui Racine", a provocat zîmbete ironice; şi tinerii care eram au interpretat spusele lui ca un act de supunere faţă de conformismul esteticii oficiale. Mai apoi, la Paris, Antoine Vitez asimila teatrul unei instituţii de „conservare a limbii" şi s-a angajat să o păstreze şi să o ferească de contaminările, din ce în ce mai ameninţătoare, exercitate în special de limbajul folosit la televiziune... Peter Stein a traversat ani de-a rîndul întreaga Germanie propunînd lecturi publice din *Faust,* ca să facă auzită limba lui Goethe. În Polonia, Krystian Lupa s-a străduit cu încăpăţînare să restituie bogăţia lingvistică a marilor romane şi texte europene, Claude Regy a distilat cu parcimonie cuvintele, ca să le facă să rezoneze, Luca Ronconi a scos la suprafaţă piese vechi, uitate sau a adaptat mari opere epice... În toată această mişcare se poate observa rezistenţa, efortul de a face din scenă o barieră aptă să pună stavilă degradării generalizate a limbajului. Maja Komorowska, actriţa lui Grotowski, înainte de a intra într-un rol din *Îngeri în America,* după ce a auzit textul lui Kouchner, a spus: „Şi cînd mă gîndesc la tot ce a făcut Jerzy ca să salveze limba de ameninţările limbii de lemn comuniste". Cu cîteva excepţii, foarte rare, salvarea limbii nu presupunea adoptarea unei poziţii de conservare arheologică, era vorba pur şi simplu de dorinţa de a folosi limba culturii, a unei culturi încă vii, nici aseptică, nici încremenită.

În secolul al XIX-lea, de la Büchner la Cehov, scriitorii au iniţiat o acţiune de transformare a limbii teatrale şi, astfel, limba cotidiană şi-a găsit progresiv locul său, devenind limba concretă, flexibilă, proaspătă şi, deşi nu era nobilă, lipsită fiind de aură, a impus o frăgezime necunoscută pînă atunci... Odată deschisă breşa, scena s-a lăsat cucerită de schimburile banale de replici, de cuvintele obişnuite, de întorsăturile de frază familiare... mai tîrziu, Ibsen, Strindberg, Pirandello au fost artizanii generalizării unei limbi eliberate de podoabe ornamentale. O limbă fizică, o limbă contemporană, o limbă străină de încercarea de a intimida, rezistentă la exuberanţele fonice. O limbă apropiată de real.

Pe scenă, cuvîntul este spus cu voce tare şi este chiar central pentru miza teatrului. Beckett sau Ionesco, Brecht sau Müller sînt şi inventatorii unui limbaj căruia îi explorează resursele furnizîndu-i modele unice. Limba lor conjugă energia cu artificiul, cotidianul şi construcţia. Nu există nici un mare autor care să nu fi pus în discuţie limba. Ea face parte din semnătura lui şi este instrumentul prin care îşi realizează creaţiile teatrale. Scena lasă să se audă această încrîncenare apărută în momentul cînd limba se transformă în relaţia ei cu jocul şi cu lumea. A conserva, a iriga, a înălţa, a normaliza... tot atîtea raporturi cu limba atestînd preţuirea şi varietatea opţiunilor adoptate. În această căutare nimic nu este definitiv, totul evoluează continuu. Limba este o materie vie şi teatrul se străduie să-i sesizeze modificările tulburi de azi, cînd codurile se prăbuşesc şi cînd reapar aluviunile mult timp respinse.

Un simptom se degajează şi adesea el deranjează, aşa cum spunea demult rectorul Conservatorului. Majoritatea textelor noi care apar, în special în ţările fostului Est, de la Sigariov la Gianina Cărbunariu sau Nicoleta Esinencu, de la Varşovia la Berlin, trec peste toate interdicţiile, sacrifică toate convenţiile şi cultivă brutalitatea unui limbaj, a „limbajului jos", trivial. Limbaj care drenează cele mai rele injurii, expresiile cele mai puturoase, cele mai explicite chemări la sex, ca şi cum tinerele personaje, exprimîndu-şi sfîşierea în texte, nu se pot disocia de acest limbaj crud, violent... şi rău mirositor. Limbaj de „categoria cea mai joasă", la fel cum Kantor, cînd vorbea despre teatrul său, spunea că îşi extrage materialul dintr-o „realitate de rangul cel mai inferior"... Un asemenea limbaj surprinde şi derutează. Cărei nevoi îi corespunde această voinţă de a coborî cît mai adînc în refuzurile obişnuite ale limbii urbane, de a selecta materialele cele mai grosolane şi de a le proiecta pe scenă? Există un proiect estetic cu motivaţii explicite.

În primul rînd, e vorba – se înţelege de la sine – de o decizie polemică, asemeni celei lansate de Jarry, revoltat împotriva limbajului „de aparat", nobil, limbaj plasat la adăpostul dimensiunii excrementiale, sub semnul căreia, graţie celebrului *„Căcart",* el îl plasa pe Ubu al său. La autorii actuali, înrudirea cu acest gest originar al modernităţii este flagrantă; ei fac procesul unui limbaj construit, controlat, complex, utilizînd o limbă elementară integrînd toate reziduurile şi respingînd cea mai mică excludere. Ca şi cum, prin depăşirea oricărei interdicţii, ei ar elibera limbajul „refulat", ar activa ceea ce ani de-a rîndul s-a exclus... Limbajul de o vulgaritate asumată se impune cu asentimentul acelor scriitori care, în căutarea unui „limbaj brut", înlătură cenzura şi îşi afişează dimensiunea agresivă. O limbă primitivă, neşlefuită, nesupusă şi surghiunită. O limbă refractară oricărui idealism, ea se reprezintă ca o limbă deplin şi doar materialistă. Cum să explicăm apariţia pe scenă a acestui limbaj expulzat? Cărei realităţi îi corespunde? Simptomul cărei suferinţe îi corespunde? O asemenea mutaţie în cîmpul lingvisticii nu se poate opera izolat, ea se înscrie într-un proces mai vast care o înglobează şi o şi depăşeşte. Este vorba, fără îndoială, de conversiunea, în planul limbii, a integrării „urîtului" pe scenă, în special de către regia germană, pentru a destabiliza frumoasele valori ordonate, de a introduce pe scenă, cum spunea Bahtin, „partea de jos a trupului" cu toate resursele ei subversive. „Urîtul" s-a manifestat la început la nivelul corpului prin expresiile sale cele mai elementare, fecale, sexuale, diuretice. Prin extensie, această abordare a contaminat limba; şi apariţia actuală a unui vocabular pe vremuri eliminat de pe scenă nu este, în fond, decît echivalentul opţiunilor regizorale iniţiate de Zadek, Langhoff sau Castorf. Întîi „partea de jos a corpului", apoi „limbajul de jos".

Dar această revenire a limbajului refulat care traversează textele recente poate fi interpretată şi ca o dovadă a voinţei, a dorinţei explicite de a produce un „sentiment de real". Nu realismul este căutat în aceste piese, adesea ele se plasează pe o poziţie contrarie, se reclamă de la parabolă sau de la o construcţie savantă; este căutat „sentimentul realităţii" prin penetrarea limbajului străzii, revărsat din stradă, limbaj care ajunge astăzi pe scena cîndva interzisă, cedînd acum locul unor asemenea licenţe. Astfel, spectatorii dinăuntru, din sală, pot auzi limba celor rămaşi în afara teatrului. Ca şi cum prin pereţii teatrului ar pătrunde zgomotul străzii. Nu mai există graniţe etanşe şi „limbajul brut" se revarsă fără nici o restricţie. Se presupune că el aduce un surplus de vitalitate, că operează o apropiere, că produce „sentimentul de real" prin simpla sa prezenţă.

Toate acestea nu pot anula însă unele rezerve faţă de un asemenea tratament al limbii. Materialitatea evidentă a vocabularului investit nu se poate debarasa de ameninţarea stereotipiei, deoarece vocabularul din afara normelor este în acelaşi timp un vocabular fără surprize, erodat, maculat. Energia lui nu provine decît din faptul că pînă acum a fost interzis. Derutantă nu este folosirea lui pe scenă, pentru că, de altfel, el este lipsit acum de forţa poetică pe care marii apărători ai acestei abordări, de la Villon la Jarry şi Céline, au arătat-o. Îi lipseşte acel *r* în plus din „Merd*r*e". În fond, nu e vorba decît despre nişte *ready made* ce-l amintesc pe Duchamp, clişee ale limbii vulgare, utilizate în mod curent în anumite medii, şi cuvintele ajunse pe scenă vin direct din sfera cotidianului, din zona marginală: ele sînt preluate ca atare, fără nici un fel de efort de transformare. Ca şi la Marcel Duchamp, înrudirea e flagrantă, eşti confruntat cu stereotipurile cotidianului, dar ceea ce azi şochează, „căcat" şi „pulă" şi „futu-te", nu e ameninţat de aceeaşi indiferenţă ca şi urinoarele atît de scandaloase expuse în anii '20. Aceste materiale lingvistice pot interesa, dar regreţi adesea absenţa forţei poetice care le poate inculca alte puteri, necunoscute... Ele rămîn „materiale" şi ne putem întreba dacă simpla translaţie de la stradă la scenă nu are limite şi cît de evidente sînt ele...

O altă întrebare: se obţine astfel într-adevăr „sentimentul de real"? Dispreţul faţă de convenienţe suprimă, desigur, un anume blocaj, dar, în acelaşi timp, poate da naştere impresiei că nu afli nimic despre fiinţele care îşi permit asemenea libertăţi de limbaj. Din sală se simte deruta provocată de trivial, de „limba brutală". Abuzul dă naştere unui sentiment de irealitate, de construcţie intelectuală, în cele din urmă personajele care vehiculează pe scenă acest limbaj ne devin la fel de străine ca prinţii spilcuiţi de pe vremuri. Oare valorizarea „limbii joase" în defavoarea celei înalte, printr-un program atît de explicit, voluntarist, nu sfîrşeşte prin anularea „sentimentului de real"?

Limba brutală, utilizată fără complezenţă produce o energie necunoscută, şocantă, cînd urmărim din sală parcursul fiinţelor revoltate care nu mai au cuvinte, lipsite de ele, iar acesta este – deşi personajele nu-şi dau seama – unul dintre motivele derutei lor. Excluşi din „limba înaltă", fără acces la această limbă suspectată de artificiu şi neadevăr, ei practică „limba brutală" redusă la un vocabular restrîns şi violent. E singurul lor sprijin şi energia lor se limitează la aceste rudimente de limbaj. În această sărăcie nu poate fi recunoscut doar „realul", ci şi lipsa cuvintelor, teribila pauperizare lingvistică a unei întregi generaţii. Identificăm aici o suferinţă, şi nu doar libertate, aşa cum cel mai des se crede. Aceşti practicieni ai „limbii joase", ai trivialului ne duc cu gîndul la Caliban din *Furtuna*. Frustrării sale îi corespunde interdicţia cărţilor, permise doar lui Prospero. Chiar dacă personajul nu ştie, noi, cei din sală, ştim. Pînă la urmă, autenticul „sentiment de real" produs de „limba brutală" este exact acest „sentiment al suferinţei" şi nu contează dacă e asumată sau nu: tinerii, cel mai ades, adevăraţi romantici contemporani, se cred liberi, dar în realitate sînt lipsiţi de libertate. Le lipseşte limbajul, dar se luptă ca nişte războinici răzbunători emiţînd cu voce tare cuvinte grosolane ce par a fi armele lor de cuţitari.. Aceşti „tineri mînioşi", cărora limbajul nobil li se pare suspect şi de neatins, atestă, folosind „limba brutală", o excludere: excluderea lor dureroasă şi în acelaşi timp limitele luptei duse de ei. Omul redus la înjurături nu este decît un revoltat dezarmat.

Iulia POPOVICI

Înjuraţi, băieţi, numai înjuraţi (?)

Cînd eram mică, mama mă-nvăţa să vorbesc frumos cu oamenii, pentru că „nota face muzica". Între timp, am crescut: tot mai cred că „vorba dulce mult aduce", dar sînt din ce în ce mai convinsă că nu nota face muzica, ci partitura. Altfel spus, în cazul despre care e vorba, limbajul vulgar pe scenă/în textul de teatru, cantitatea de blesteme pe pagina dreptunghiulară nu contribuie, în sine, la calitatea unui spectacol/a unei piese, nici într-un sens pozitiv, nici într-unul negativ (aviz amatorilor care s-au ocupat cu statistica celor 274 – parcă – menţionări ale organului sexual masculin în *Ziua futută a lui Nils* de Peca Ştefan).

Există piese proaste în care se înjură, pe româneşte şi englezeşte, de mamă, tată, origine naţională şi organ sexual, şi piese proaste în care nu se înjură, se vorbeşte despre îngeri şi se reproduc poezii cu rimă. Iar imposibila dilemă a lui „ce înseamnă vulgar" nu e oricum rezolvabilă prin identificarea limbajului grosier. Există texte în care „suflet" pare un cuvînt mai vulgar decît orice înjurătură de mamă. Cînd îl calcă vreun vecin pe bombeu, bucureşteanul de pe RATB îl face „moldovean". Pula e numele unui oraş din fosta Iugoslavie, ceea ce nu-i împiedică pe mulţi *de-ai noştri* să chicotească atotştiutor cînd îl aud.

Eu, una, fac parte dintr-o generaţie care a perceput visceral, întîi, apoi pe căi culturale, ca înjurături, mesaje mobilizatoare ca „Ţării cît mai mult cărbune" şi „Familia cu mulţi copii – o nobilă îndatorire patriotică". M-am simţit apoi înjurată în timpul mineriadelor, de cel care conducea pe vremea aceea România, iar tranziţia spre UE a fost o înjurătură perpetuă.

Aveam la un moment dat ideea unei discuţii pe tema *Dirty words=dirty minds?* (un fel de *Voci vulgare=minţi murdare?),* în jurul a ceea ce limbajul agresiv în dramaturgie spune despre felul în care cei care-l folosesc văd lumea/realitatea şi se raportează la ea. O majoritate impresionantă de opinii (în care mărturisesc că, parţial, mă integrez) leagă preferinţa pentru un astfel de limbaj de o atitudine revoltată, de asumarea cotidianului străzii ca sursă directă de inspiraţie, de un refuz al unei limbi prinse într-o menghină lemnoasă, de aspiraţia de a da drept de existenţă scenică şi literară unei umanităţi pînă acum ignorate, cu tot cu sociolectul ei. O altă parte a opiniilor înclină către considerarea vulgarităţilor de vocabular ca fiind un eşec al sesizării unei complexităţi a realităţii şi al exprimării ei în cuvinte; ele, vulgarităţile, mărturisesc despre o umanitate văduvită de limbaj, redusă la un etern vocativ lipsit de imperativul predicatului său.

Dar dacă, de fapt, în literatura şi dramaturgia românească, cel puţin, înjurăturile vorbesc, în primul rînd, despre un travaliu, încă în fază incipientă, al „documentării" şi „colectării de material" asupra limbii şi „omului nou" postcomunist? Un travaliu care continuă, în privinţa teatrului, pe scenă: „omul nou" şi limba lui trebuie descoperite, învăţate, reinventate artistic...

Merg pe stradă, ascult ce se vorbeşte în jurul meu (în general, tare şi de unul singur; nu trăiesc într-un oraş al dialogului); nu rar, aud înjurături de o bogăţie lexicală, cu un rafinament al turnurii de frază, de care nu ştiu nici un dramaturg contemporan să fie în stare. Nu de puţine ori, am asistat la discuţii despre dificultatea traducerii înjurăturilor dintr-o limbă într-alta, dintr-o cultură în alta: franceza e mai puţin dispusă la plasticitatea construcţiilor injurioase decît germana care, la rîndul ei, e mai „uscată" decît oricare dintre limbile estice, româna fiind în situaţia cea mai familiară nouă, în ţările catolice din Vest se înjură de Sfînta Fecioară, în Estul ortodox, Dumnezeu se multiplică etc. Pe străzile din România se înjură epic, savuros, plastic, se inventează şi se deturnează. Aş zice că, prin comparaţie, teatrul e încă sărac: încă nu se înjură plenar, cu gura plină, încă n-avem destule motive să blestemăm pe scenă.

Pulă, pizdă, căcat. Astea-s înjurături, domnilor?

Citat

– Bună ziua!, îi zic. La parter?

– *Cîto?* mă întreabă ea nedumerită în rusă. *Mojno po russki?*

– Da. Pot şi în rusă, şi în engleză, şi în franceză... *Idi na hui. Va te faire enculer! Fuck you!* Dar prefer s-o fac în limba mea. Du-te-n pizda mă-tii!

Tată, era pentru a doua oară cînd am simţit orgasmul!
(...)

Fuck you, America!
Fuck you, Europa!
Fuck!
De ce *fuck!*
Nici de înjurat nu mai înjuri în limba ta.
Băga-te-aş în pizda mă-tii, America!
Băga-te-aş în pizda mă-tii, Europa!
Băga-te-aş în pizda mă-tii de *fuck!*

(Nicoleta Esinencu, *Fuck you, Eu.Ro.Pa!,* 2004)

Aglika STEFANOVA

Tăcerea crocodililor

Imediat după căderea regimului comunist, Teatrul Absurdului a invadat scena bulgară. El a ocupat astfel spaţiul gol lăsat de aşa-numitul „realism socialist". Piesele lui Beckett, Ionesco, Arrabal şi Genet se jucau pentru prima oară pe scena noastră şi au constituit o bună sursă de inspiraţie pentru o seamă de dramaturgi bulgari. Multe dintre piesele scrise în anii '90 descriau noua faţă absurdă a vieţii publice în societatea postcomunistă (haosul, izolarea de Europa, sărăcirea), folosindu-se de definiţiile şi strategiile clasice ale absurdului. În *Introducere la pictura lor* dramaturgul Margarit Minkov povesteşte istoria a doi pictori care se simt inutili într-o societate pragmatică şi orientată spre comerţ, cum e cea postcomunistă. Piesa începe exact atunci cînd cei doi primesc un cadou de la un cuplu de *nouveau riches* – cadoul este un tablou naiv kitsch: un peisaj de munte cu un cioban, o oaie şi un cîine. Pictorul decide să emigreze în imaginea kitsch, dorind să dispară din lume şi să evite efectele negative ale realului.

Paradoxal, în dramaturgia post-absurdă personajele folosesc adesea vechiul limbaj metaforic, coerent, poetic. Absurd, brutal, inconfortabil este fondul general. Limbajul în sine nu tinde să se schimbe, ci, pur şi simplu, e în pragul... dispariţiei. Drama bulgară din anii '90 este saturată de caractere cu strategii spontane, autodistructive, fundamental nemulţumite de ceea ce le înconjoară, ca şi de propria persoană. Personajele lui Boychev din *Orchestra de pe Titanic* se autocaracterizează considerîndu-se nişte „foste fiinţe umane" care au căzut brusc „în afara sistemului". În piesa lui Ivan Golev, *Rochia lui Baudelaire,* personajele spun despre ele că sînt „materiale reciclabile". Un personaj din piesa lui Stanislav Statiev, *Camera goală,* spune: „visez să devin un pudel – fără amintiri şi fără planuri pentru viitor". Aceste personaje sînt incapabile să-şi construiască noi identităţi sau un nou limbaj – ele doresc să nu mai existe. Aşa că, în timp ce sînt încă pe scenă, ele folosesc vechea limbă metaforică, moralistă: nu cred în înviere, deci nu au nevoie să inventeze un limbaj nou folositor în viitor.

Criticul literar Boyko Penchev descrie limbajul literar din anii '90: „Sărac şi previzibil, transmiţînd stereotipurile ideologice ale cotidianului". Multe dintre aceste piese au adoptat construcţiile limbajului banal, realist şi descriptiv, imagini ale mizeriei (sociale şi emoţionale), ale disperării, ale speranţelor şi idealurilor pierdute. Unii dramaturgi, cunoscuţi ca disidenţi în timpul perioadei comuniste (de exemplu, Stefan Tzanev), se consideră în continuare cea mai înaltă instanţă morală şi prelungesc, în anii '90, utilizarea limbajului direct al predicilor despre ceea ce e bun şi ceea ce e rău pentru naţiune. În Bulgaria, scena de teatru este considerată încă un fel de azil pentru caracterele contaminate în mod fatal de limbajul înalt, poetic, retoric şi filozofic. E un *situs* de modă veche în care limbajul violent apare parţial şi temporar – autorii *citează* limbajul violent al străzii pentru a arăta cît de profundă a ajuns să fie *degradarea* fiinţei umane.

În piesele lui Hristo Boytchev, Margarit Minkov, Jana Dobreva ne întîlnim cu intelectuali tulburaţi, ei nu mai ştiu la ce foloseşte cultura lor înaltă, limba literară şi talentul artistic. Şi în consecinţă se izolează, migrează în pictură sau intră şi dispar voluntar în inima circului magic unde nu e necesar nici un fel de limbaj *(Orchestra de pe Titanic* de Boytchev). În monodrama radiofonică *Tăcerea crocodililor* de Jana Dobreva, statul bulgar ca atare este descris ca fiind abandonat de cetăţenii săi (au emigrat cu toţii), cu excepţia unei actriţe. Singură şi izolată în apartamentul ei, auzim monologul final al ultimei bulgăroaice, în timp ce teritoriul lăsat pustiu este rapid colonizat de mulţimi de crocodili (ca o trimitere la *Rinocerii* lui Ionesco, desigur). Din stradă se aude cum mîrîie animalele, în contrast cu rafinatul monolog al actriţei, protestînd zadarnic: „Jucam Cehov! Sînt o actriţă care juca în piesele lui Cehov. Cine îndrăzneşte să se poarte aşa cu mine?!". Singurul răspuns primit vine din stradă: sunetele nearticulate ale animalelor. Este ultimul punct al degradării – în locul *slang*-ului stradal sau al injuriilor agresive, ea nu aude decît *limbajul aspru* al naturii înseşi, care penetrează şi cîştigă progresiv teritoriul oraşului abandonat. Desigur, poate fi detectată puternica metaforă a pierderii idealului umanist, părăsirea lasă într-o lume prăbuşită, speranţele de schimbare şi justiţie socială, înşelate în anii '90. Alţi autori, cum e Teodora Dimova, folosesc limbajul brutal ca pe un instrument excesiv, apărut brusc într-un mediu banal, cu determinări sociale precise, pentru a scoate la lumină suferinţe ascunse şi traume familiale moştenite. Auzim cum copiii îşi insultă părinţii, auzim poveştile despre agresiunile familiale şi abuzurile înfăptuite împotriva copiilor. Personajele sînt conştiente că trec dincolo de limitele limbajului normal şi accentuează acest lucru cu un anume scop. Sînt conştienţi că zgîrie urechea spectatorilor şi, la fel ca autoarea, sînt mîndri că procedează aşa. Încălcînd regulile limbajului, personajele Dimovei vor să-şi regăsească libertatea, să părăsească modelul familial, să se elibereze de lanţurile asemănărilor şi ale amintirilor rele. Prin juxtapunerea limbajului crud cu cel standard, Dimova subliniază absenţa normalităţii, a sănătăţii în societate. Personajele ei sînt damnate şi pierdute, probabil pentru totdeauna.

Începînd cam din anul 2000, au intrat în teatru poeţi dintr-o generaţie mai tînără – Elin Rahnev (născut în 1969) cu *Fanii* şi Georgi Gospodinov (născut în1968) cu *„D.J."* (iniţialele de la Don Juan). Ei combină limba vorbită pe stradă cu un retro-limbaj poetic şi nostalgic. Pînă azi, tînăra generaţie nu şi-a afirmat categoric existenţa, scriitorii de 25-30 de ani nu par prea interesaţi să scrie pentru teatru, nu schimbă stilurile teatrale existente, practicile şi limbajul. Una dintre problemele dramaturgiei noastre de astăzi este tocmai absenţa unei mişcări proaspete şi eficiente a unor artişti tineri, aşa cum a fost DramAcum în România. Poate că avem nevoie de asemenea rebeli pentru a produce o schimbare reală a limbajului teatral şi a expresiei teatrale în integralitatea ei. Nimic nou nu a venit să reîmprospăteze vechiul limbaj metaforic, tonul moralizator, canonul artificial al vorbirii prea „cotidiene". Trecînd prin diferitele niveluri ale limbajului, grupul DramAcum a ţintit viaţa contemporană asumîndu-şi toate riscurile. *Slang*-ul stradal şi cel din cluburi, auzit în piesele Gianinei Cărbunariu sau Ştefan Peca, nu este imitativ, el are un sunet şi un gust documentar. În Bulgaria sîntem încă în aşteptarea acestui limbaj nerafinat care să pătrundă independent pe scenă şi să-şi împlinească rolul eliberator. Poate că el va purifica „vechiul teatru" de metaforele lui de modă veche şi de ultra-uzatele clişee. Poate că va ajuta teatrul să-şi reinventeze natura spontană; să creeze un cîmp liber pentru noi activităţi şi strategii. Desigur, folosirea limbajului brutal poate duce la abuz, devenind manierism, sau poate fi un alibi al lipsei de talent. În aceste cazuri nu reprezintă decît o pecete convenţională a contemporaneităţii, o structură barocă a unui anti-stil imitînd mişcarea şi direcţia.

Teza de doctorat a cercetătoarei bulgare ***Aglika Stefanova,*** realizată în cotutelă cu Franţa, a fost dedicată teoriei melodramei. Din 2001, lucrează la Centrul de Studii Teatrale al Academiei Bulgare de Ştiinţe. Este autoarea cărţilor *Melodrama văzută teoretic* (2000) şi *Cîmpul generic al dramaturgiei bulgare în anii* '90 (2004). A fost bursieră a unor centre de cercetări internaţionale, printre care şi NEC din Bucureşti. Acum, este dramaturg la Teatrul dramatic din Varna.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 14 februarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Maria DINESCU

Între „noi“ şi „ei“

Îi putem reproşa oare unui scriitor cuvintele folosite? Nu îl acuzăm oare astfel, implicit, de manipularea la rece a vorbelor, nu-i negăm ceea ce ţine de esenţa artei sale: relaţia serioasă, fără compromis, dramatică aproape, cu limba în care scrie?

Poate fiindcă am descoperit „noua dramă“ prin cîteva texte bune, gata selectate din noianul de producţii autohtone şi rusesti, eu le acord dramaturgilor tineri creditul pe care îl acord scriitorilor adevăraţi şi îi văd supuşi aceleiaşi fatalităţi a căutării „cuvîntului ce exprimă adevărul“. Prin urmare, dacă ei recurg la un cuvînt şocant, eu chiar îi cred că acesta le era necesar pentru a-şi transmite gîndul.

Iar dacă există – şi bineînţeles că există – printre ei autori care nu au nimic de spus, atunci păcatul de a mima creaţia este oricum incomparabil mai mare decît folosirea oricărui cuvînt, oricît de buruienos ar fi el. Dar, pe de o parte, nu cu tinerii dramaturgi începe şirul veleitarilor din literatură şi, pe de altă parte, o generaţie se judecă după vîrfurile ei.

Din păcate, confuzia de valori din această zonă este sporită de faptul că dramaturgii tineri sînt cu uşurinţă percepuţi „în masă“. La această situaţie contribuie ei înşişi prin înregimentarea vajnică sub stindardul noii drame. Şi tot un rol de uniformizare s-ar putea să aibă şi limbajul lor.

Cît de puternic este sudată o generaţie prin limba ei a demonstrat-o un experiment din liceele germane. Elevilor li s-a dat o foaie cu cinci-şase citate din diferiţi scriitori contemporani şi li s-a cerut să ghicească vîrsta autorilor. Ceea ce copiii au şi făcut, nimerind aproape întotdeauna răspunsul corect. Se pare că vîrsta lingvistică nu poate fi camuflată.

Prin urmare, limba dramaturgilor tineri este limba generaţiei lor. E limba „care este“: scandaloasă ca şi realitatea care i-a dat naştere. Este însă, în general, o limbă vie şi credibilă. Iar pentru teatru, firescul este o virtute esenţială.

Dealtfel, noua dramaturgie este şocantă şi în substanţa ei, fiindcă se hrăneşte dintr-o realitate şocantă. S-ar putea ca acesta să şi fie punctul de ruptură dintre „noi“ şi „ei“. În timp ce noi judecăm de la o oarecare distanţă realitatea cumplită pe care o simţim venind peste noi, ei – ca oameni căzuţi în lume direct în miezul ei – o consumă, o interiorizează şi o deşartă în text. Această atitudine – singura artistică, de altfel – nu poate duce la reconstituiri lucide, la judecăţi bine temperate. Textele născute astfel sînt de multe ori dezechilibrate, monocorde, monocrome. „Noua dramă“ a şi fost acuzată, de altfel, pentru căderile ei în derizoriu, pentru obsesia marginilor, pentru insignifianţa personajelor – eterne victime. Într-adevăr, tînăra generaţie vede şi decupează realitatea în felul ei propriu. Terorismul, atît de abstract, pînă la urmă, pentru noi, se întrupează în *Terorismul* fraţilor Presniakov în personaje manipulate prin frică şi prin cultivarea a tot ce e mai rău în om: agresivitate, prejudecată, ignoranţă, laşitate. Se îndoieşte cineva că militarii ruşi, imunizaţi de ororile războiului din Afganistan, vorbesc urît? Ei bine, urît vorbesc ei şi în *Terorism,* cum urît vorbeşte şi maiorul de miliţie din piesa *În rolul victimei* (a aceloraşi fraţi Presniakov) cînd face o criză de isterie. Îi asculţi cum înjură, îi recunoşti fiindcă i-ai auzit şi în stradă şi îi şi crezi: creierul lor spălat după metode mai vechi nu poate pricepe aberaţiile creierelor spălate după metode mai noi. Şi, iarăşi, se îndoieşte cineva că lumea drogurilor şi a crimei, lumea interlopă a traficului de carne vie este o lume a urîţeniei? Ei bine, nici în *Oxigen* de Ivan Vîrîpaev şi nici în *Madybaby.edu* lucrurile nu arată şi nu sună bine. Dar îi poţi acuza oare de asta pe scriitorii care n-au făcut decît să servească drept fir conductor?

Am decupat din textele citate mai sus doar ceea ce punem aici în discuţie, doar elementele care duc, inevitabil, după părerea mea, la cuvinte urîte sau la imagini obscene. N-aş vrea să se creadă că textele respective se reduc la atît: ele au şi observaţii psihologice destul de fine, şi umor, şi inventivitate dramaturgică, şi forţa de a ajunge la public, şi mesaj. Unul cumplit, din păcate. Noua dramaturgie ne anunţă că peste lume pluteşte o boare de inconştienţă, crima se poate naşte din aproape orice şi existenţa o poate lua razna într-o frîntură de secundă, fiindcă membrana dintre bine şi rău s-a subţiat pînă la limită. Aici filmul se rupe... Nimeni nu-ţi promite că ar exista vreo ieşire. Dar este oare vinovat cel ce-ţi arată, cinstit, exact atît cît vede?

Bănuiesc că abordarea noii dramaturgii sub aspectul brutalităţii limbajului este legitimată de statistica reacţiilor. Probabil că pentru mulţi oameni vocabularul acestor piese este întruchiparea vulgarităţii. Pentru mine, vulgaritatea este în altă parte. Şi nu doar acolo unde se răsfaţă *kitsch*-ul şi grotescul, adică la OTV, dar şi în emisiunile „drăguţe“, care amestecă un pic de boală, violenţă sau moarte cu vreo cîteva ştiri picante şi sfaturi practice, acoperind totul cu un sos sexy-moderat – nici prea-prea, nici foarte-foarte. CNA-ul, care ar presăra cu bip-uri textele tinerilor dramaturgi, nu are ce le reproşa acestor emisiuni.

Fiecare om îşi trăieşte viaţa aşa cum crede de cuviinţă. Unii – cu ochii deschişi, înfruntînd tot ce le oferă realitatea şi contaminîndu-se de ea. Alţii, retraşi în propriul univers, unde încape doar ceea ce este cu adevărat interesant şi preţios pentru ei. Nu văd de ce s-ar forţa legile fizicii prin intersectarea acestor lumi paralele.

Mirela NEDELCU-PATUREAU

Pe şleau sau dificultatea de a defini *„la chose“*

Mărturisesc că am început să mă confrunt cu problemele limbajului vulgar sau ale spuselor pe şleau destul de recent, cînd am început să traduc în franceză scenarii de film şi tinere condeie dramatice contemporane. E vorba deci de un contact din ce în ce mai frecvent şi o dilemă pur tehnică, fără nici o umbră de pudibonderie, căci referinţele anatomice ca punctuaţie virilă a conversaţiei nu mă tulbură în mod deosebit. Şi lăsînd deoparte orice ipocrizie, pot spune că am practicat acest stil, ocazional, în forme mai mult sau mai puţin atenuate de o bună-creştere presupusă, în momentele de maximă exasperare, ca tot românul. Eroare însă, strada bucureşteană m-a readus recent la realitate, limba românească e din ce în ce mai verde, mai viguroasă, chiar oacheşă pe alocuri, incongruităţi şi absurdităţi voioase îţi fac cu ochiul unde te aştepţi mai puţin şi te lasă „mască“ cînd ţi-e aleanul mai mare. Am descoperit nu de mult, pe prima pagină a unui roman *very trendy,* o reprezentantă a sexului frumos, ce se afirma cu pitorească violenţă „o doamnă“, jurîndu-se pe organul ce-i lipseşte din plin (absenţa/prezenţa şi cît „of!“), şi aici Freud ar avea multe de spus. Pe scurt, bunele maniere nu mai sînt ce au fost, şi poate e mai bine aşa. Ce mă amuză de altfel este tocmai amestecul de genuri, saltul acrobatic între un limbaj sau jargon elegant, dar fad, de colocvii internaţionale, între confraţi universitari, şi revenirea pe pămîntul ferm şi noroios al problemelor de fiecare zi. Mondializarea pune în felul ei cîteva grăunţe de sare şi piper: zilele trecute, pe o oarecare stradă pariziană am auzit în urma-mi, în dulcea limbă românească, cîteva exclamaţii de acum banale în care citarea membrului viril ritma periodic începuturile de frază şi am continuat drumul fără alte surprize, pînă cînd am realizat că de fapt nu mai eram pe Calea Victoriei sau în Dudeşti. Dar să părăsim anecdotele: fără nici o condamnare estetică sau morală, ceea ce mă interesează la un text, în primul rînd, este ceea ce se ascunde în spatele cuvintelor – sînt ele fără şir, răsună doar „frumos din coadă“ sau fac să se audă ceva nou, fie el şi cîntecul străzii, care are şi ea ceva de spus? Apoi, în cazul concret al teatrului, corespund aceste replici „vulgare“, provocatoare, personajului, felului său de a vedea, de a percepe lumea? Nu mă jenează deloc faptul că personajele din *Sado-maso* sau *Elevator* fac să se zburlească unele urechi prea gingaşe, replicile sînt ale acestor tineri din zilele noastre, cu toate derivele şi naivităţile lor. Mă jenează însă cînd într-o adaptare recentă după *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, dramaturgul *Stelei fără nume,* surprins în atmosfera anilor '40, îi explica iubitei că îi e frică de tot, „îmi e frică şi să mă piş“. Domnişoara Cucu ar aprecia.

În ceea ce priveşte cum şi pînă la ce nivel putem transcrie limbajul contemporan ce alunecă din ce în ce „sub centură“ (tendinţa e europeană şi e definită adesea ca un „fenomen de generaţie“), aş merge puţin mai departe sau pe „de lături“. O carte recentă a lui Umberto Eco, născută din experienţa sa de traducător, intitulată *Dire presque la même chose,* situa de la început sîmburele problemei: mai întîi, ce înseamnă a traduce? O primă definiţie, evidentă: a spune acelaşi lucru în altă limbă. Şi de aici Eco se lansează într-o serie ameţitoare de ipoteze, de paradoxuri care pot fi reduse la această dificultate finală: ce înseamnă „acelaşi lucru“, *„la stesa cosa“,* sau *„la chose“,* cuvînt care în franceză îmbracă o ambiguitate utilă în cazul nostru. *„La chose“,* mai mult, dificultatea de a spune *„la chose“,* e cîteodată dificultatea de a vorbi despre actul sexual, despre ceea se petrece în partea de sub centură. Dar cum să vorbim despre termenul însuşi al discuţiei noastre? În franceză, se vorbeşte despre limbajul vulgar, care este pur şi simplu *„un langage bas“,* limba de jos (care limbă, care jos?) ceea ce în română sună ca nuca în perete. Revenind la problemele mele de traducere, cum şi pînă la ce punct pot traduce înjurăturile şi propunerile mai jos de centură, m-am resemnat cu ideea că traducerea rămîne ceva cît mai „aproape“ de lucrul sau ideea invocate, *„presque“,* dar niciodată identică. Mamele, Paştele şi lumînările lor pot dormi liniştite: în Franţa, blasfemia se va situa „aproape“ la fel, sau *„presque“,* căci un *„enculé“* nu va egala vreodată un „bagă-te-aş“ etc., cunoaşteţi urmarea. Cît despre faptul dacă asta este o purtare de „domnişoară cumsecade“ (o replică citată din memorie din *Domnişoara Nastasia)* asta e o altă poveste, care ne trimite la restul lumii şi la oglinzile ei. După un celebru specialist în epoca antichităţii (Jean-Pierre Vernant, dispărut recent), pentru vechii greci a se privi într-o oglindă era ca şi cum ar privi chipul Meduzei, ca şi cum ar vedea chipul lor nocturn, fiinţa lor din lumea de dincolo. Tinerii de astăzi vorbesc urît aşadar, pe stradă, la teatru, la cinema: ce e de făcut? Urîtul se opune întotdeauna frumosului? Răul – binelui şi comicul – tragicului? Lucrurile nu sînt aşa de simple, răul a devenit banal, nimeni nu-i cu totul alb, nici cu totul negru, undeva între faţa tragică şi comică a măştii antice se ascund grotescul şi absurdul lumii moderne. Căci, de cele mai multe ori, „urîtul“ se află de partea vieţii, se ascunde în inima ei, este, în felul său, o nouă formă de „frumos“, poate aceea pe care o meritäm şi de care avem parte. Şi închei aici cu un aliat neaşteptat: Victor Hugo spunea undeva că frumuseţea e unică, urîtul însă are mii de chipuri... Păcat însă că limba despre care vorbim în aceste pagini are deocamdată mult mai puţine cuvinte şi doar cîteva idei, viguroase, dar singurele...

Mirela Nedelcu-Patureau *este critic şi cercetător de teatru la CNRS, Franţa.*

Citat

Nils *(după momente bune în care nu se mişcă, urlă răguşit):* Ce pula mea!? *(caută cu o mînă ceasul cu alarmă, care continuă să funcţioneze):* Băga-mi-aş pula-n mă-ta, unde pula mea eşti? Futu-ţi... *(îl dibuieşte într-un sfîrşit, îi dă un pumn şi îl aruncă de pămînt. În tot acest timp, Nils nu se mişcă din poziţia iniţială.)*

Alarma se opreşte momentan.

Nils *(mormăie):* Cine pula mea m-a pus să ţin căcatul ăsta în priză?

Alarma porneşte din nou.

Nils cască şi se ridică parţial. Are părul vîlvoi şi e mahmur. După un maxim efort de concentrare şi cîteva mişcări de dezmorţire se ridică tacticos din pat, scoate ceasul din priză şi îl aruncă pe geam. Se aude un ţipăt.

Voce spartă *(furioasă):* Să-mi bag pula în ăla care a aruncat... aaa... băga-mi-aş...

Nils (*urlă pe geam):* Ce pula mea zici acolo, boschetar nenorocit?! Şterge-o pînă nu îţi sparg faţa... în pula mea...

(Peca Ştefan, *Ziua futută a lui Nils,* 2002)

Miki: Dacă asculţi muzică de căcat!

Ada: Beatles nu e de căcat!

Miki: Aşa zice şi bunică-mea.

Ada: Ce, căcat? Ştii ceva? Mă bucur că ţi-a dat Ruxandra papucii. Eşti un cretin.

Miki: Du-te-n pula mea.

Ada: Şi vulgar.

Miki: Nu zău. *Miss „All you need is love“* aici de faţă iubeşte un poponar, e pacifistă şi nu zice pulă. Dac-ar fi poponar, l-ai iubi şi pe Mircea Radu. Ca să ai de ce să suferi.

Ada: Nu mai zi poponar!

Miki: Atunci zi pulă!

(Maria Manolescu, *With a little help from my friends,* 2006)

Ivan MEDENICA

Violenţa şi adevărul

La prima vedere, s-ar putea spune că „tema fixată" – limbajul dur în teatru (un limbaj dur, vulgar, violent) şi motivele şi consecinţele lui în dramaturgie – este depăşită într-o oarecare măsură. Cînd este vorba despre teatrul contemporan mondial, aceste trăsături se referă cu prioritate la „noul val" britanic de la mijlocul anilor '90 ai secolului trecut, promovat de autori ca Sarah Cane şi Mark Ravenhill, extins apoi şi în alte medii teatrale europene. Dar este o întrebare interesantă degajată din analiza acestui fenomen – dacă aceste tendinţe tematico-stilistice exprimă doar o modă teatrală şi în acest caz sînt supuse „îmbătrînirii" (aceasta fiind ipoteza de la începutul acestui text) sau, dimpotrivă, ele au adus o „calitate" nouă în teatrul modern şi, în special, în modul nostru de a înţelege lumea din care s-a născut acest teatru?

Răspunsul la această întrebare poate reieşi din analiza dramaturgiei Biljanei Srbljanovic, cel mai important şi cunoscut dramaturg sîrb contemporan, apreciere confirmată şi de decizia de a se acorda scriitoarei premiul european de prestigiu „Noua realitate teatrală". Autoarea poate fi considerată, cel puţin prin piesele de la începutul carierei sale, o continuatoare a respectivului curent în dramaturgie. Iată un exemplu: relaţia dintre două personaje, doi elevi de la o şcoală pentru copiii emigranţilor, undeva în Europa Occidentală: Micuţul (Mali) şi Diana, relaţie care reprezintă una dintre liniile narative ale dramei *Supermarket*. Cel mai evident nivel al „discursului brutalităţii", în relaţia lor, e în limbaj şi se reduce, desigur, la expresii vulgare. Cu toate că sînt prieteni nedespărţiţi, Mali şi Diana se gratulează des cu ofense şi vulgarităţi care, dacă am proceda la o interpretare sociologică, îi situează pe o treaptă socială destul de scăzută şi relevă un „gol spiritual" total, singurele lor referinţe vin din mass-media. Violenţa verbală practicată de cei doi se transformă deseori în gesturi agresive îndreptate spre lumea exterioară, fie că este vorba de înşelăciune, manipulare sau violenţă în forma ei cea mai „pură" (ca atunci cînd Mali sparge maşina de scris în timpul orei). Deşi sînt atît de agresivi, Mali şi Diana sînt ei înşişi victimele ei. Corpul lui Mali e plin de răni, de pe urma loviturilor administrate de propria mamă. Cei doi tineri de cincisprezece ani sînt supuşi în special violenţei sexuale. Aparent ei nu sînt violaţi, dar fiind vorba de relaţii sexuale cu persoane adulte, se poate considera că e un viol: Diana se culcă cu un profesor, iar Mali se prostituează cu bărbaţi maturi.

Relaţia dintre Mali şi Diana, precum şi poziţia lor în societate, concentrează, ca într-un focar, unele din cele mai tipice teme şi motive ale dramei „noii brutalităţi". La aceasta se adaugă şi violenţa caracteristică minorilor emigranţi în marile oraşe (numele lui Mali este Kemal Giahiri), familiile dezbinate, prostituţia, viziunea asupra lumii, adică un sistem de valori bazat pe conţinutul cel mai trivial al culturii populare... Totuşi, pe baza acestui catalog de teme şi motive nu trebuie să ne grăbim cu concluziile, ele ar fi inexacte. Nici dramele britanice ale acestei sensibilităţi şi nici *Supermarket* nu oferă o poziţie critică directă şi „iluminatoare". Dimpotrivă, după cum declara Ravenhill la o întîlnire internaţională, autorii generaţiei sale pot fi mulţumiţi criticînd brutalitatea lumii contemporane, ceea ce îi deosebeşte de generaţia anterioară a „tinerilor furioşi" din anii '50. De aceea personajul Mali este atît de hipertrofiat – el este şi emigrant, şi minor, şi prostituat, şi bisexual – încît se poate ivi şi ipoteza că ar fi o parodie sau în cel mai bun caz expresia unei poziţii ambivalente.

La această ambivalenţă mai contribuie o altă trăsătură comună personajelor Mali şi Diana – mint mult. Din cauza acestei deprinderi – iar minciuna poate fi înţeleasă ca un alt aspect al „discursului brutalităţii şi vulgarităţii" – tot ce li se întîmplă, inclusiv violenţa pe care o suportă, poate fi privit cu un semn de întrebare. Noi nu putem fi siguri că aceşti „copii nefericiţi" trec cu adevărat prin acele situaţii îngrozitoare, melodramatice, patetice (că sînt obligaţi să se prostitueze, că sînt obligaţi să se culce cu profesorii, că propria mamă îi bate pînă la sînge) sau toate acestea reprezintă doar o parte constitutivă „necesară", profund artificială, a unei *soap opera*, cum îşi defineşte autoarea drama... Această ambivalenţă se integrează perfect în efectul general care rezultă chiar din structura piesei *Supermarket*, în efectul succesiunii realului cu iluzoriul, a adevărului şi a minciunii. În paralel, se desfăşoară povestea lui Lev Svart – fostul disident din Răsărit, acum directorul şcolii unde învaţă copiii emigranţilor – şi a tatălui Dianei, care îşi distrug în cele din urmă dosarul (depus la poliţie) cu faptele unei disidenţe inventate cu care au încercat să facă o carieră în Occident.

Finalul piesei este de asemenea ambivalent: conform reţetelor *soap opera*, acţiunea se încheie cu un deznodămînt absurd, grotesc, bizar, dur. În această privinţă, semnificativ este sfîrşitul povestirii lui Mali: el scapă de „mama rea" fiind adoptat de „unchiul Brita", de fapt, fostul lui client de sex, şi relaţia continuă, în ultima scenă ei se îmbrăţişează într-un mod care nu are nimic în comun cu relaţia tată/fiu. Dar tocmai acest deznodămînt bizar oferă răspunsul cel mai adecvat la întrebarea de la început: oare rămîne ceva şi ce anume dincolo de provocarea produsă de „discursul brutalităţii" caracteristic dramei noi? La prima vedere, oricît de ciudat, grotesc, absurd, chiar şi brutal ar arăta (exploatarea sexuală sub masca grijii faţă de nişte copii necăjiţi), relaţia care se clădeşte între Brita şi Mali reprezintă, în cheie comică, o alternativă pozitivă la vieţile lor de pînă atunci. Se creează impresia că *Supermarket*, ca şi alte piese importante din drama contemporană, demolează conceptele existente ale fericirii individuale şi ale mulţumirii şi arată că în sfera relaţiilor emoţionale, sexuale şi, în genere, a relaţiilor intime nu există modele sigure în lumea contemporană, că relaţiile de acest gen sînt obiectul unei reformulări libere, că ultima mare revoluţie a lumii noastre s-a petrecut în sfera privată. În această sferă nu mai există tabuuri, se pretind creativitate şi responsabilitate. De altfel, în *Supermarket* apare una dintre cele mai radicale teze contemporane despre sexualitatea omului, despre emoţionalitate, care nu este, aşa cum s-ar putea presupune, deloc grosolană sau vulgară. Dimpotrivă, este blîndă, spirituală şi aproape poetică.

Mali: „Cine nu poate cu băieţeii nu poate nici cu fetiţe".

Ivan Medenica *este critic de teatru şi teatrolog, predă Istoria generală a teatrului la Facultatea de Artă Dramatică din Belgrad, este secretar general adjunct al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru, conduce programul internaţional al Festivalului „Sterjino poyorje" la Novi Sad.*

Citat

Toţi: Alo! Da, spune!
Rolando: Căcat.
Maria: Căcat.
Paula: Căcatul căcatului.
Rolando: Să ţi-l bagi în cur pe *Big Dick* ăsta al tău cu ofertele lui cu tot.
Paula: Băi, deci eu mă simt foarte bine... da, excelent... şi nu înţeleg de ce trebuia să mă suni...
Maria: Dragă, puteai să te alarmezi mai devreme... stau aici de jumătate de oră...
Rolando: Da, sînt în *Space*. Nu, nu singur, ai să rîzi, sînt cu două superpizde pe care o să le fut toată noaptea.
Paula: Trebuie să închid acum... da, sînt cu cineva... ţie ţi se pare devreme? Mă rog, diferenţa de fus orar! Mi se rupe.
Maria: Nu, nu mai vin nicăieri pentru că şi eu m-am întîlnit cu nişte prieteni. Aşa că fac ceva pe *Face*ul tău!

(Gianina Cărbunariu, *Stop the tempo!*, 2003)

Alexandru OFRIM

Obscenitatea ca instituţie

Dispunem astăzi de un număr de lucrări care studiază limbajul obscen din punct de vedere lingvistic, istoric, antropologic, psihanalitic. O carte de referinţă în acest domeniu este cea a scriitoarei canadiene Nancy Houston: *Dire et interdire. Éléments de jurologie* (1980), în care se ocupă de originea şi de funcţiile cuvintelor interzise în limbile europene (blasfemii, înjurături, interjecţii vulgare, aluzii sexuale).

În toate culturile, cea mai bogată sursă semantică a cuvintelor obscene este corpul uman, diversele părţi ale acestuia, precum şi funcţiile sale fiziologice, mai ales cele care ţin de planul „josului corporal". Lexicul obscen de pretutindeni conţine cuvinte care fac referinţă la sexualitate şi la substanţele care părăsesc trupul. Aceste dimensiuni ale corpului, precum comportamentele sexuale sau gestiunea deşeurilor, sînt guvernate de puternice interdicţii şi tabuuri. Există o legătură strînsă între expresiile lingvistice şi aceste tabuuri: limbajul obscen nu are semnificaţie şi greutate decît atunci cînd transgresează ceea ce este interzis.

Deşi limbajul obscen este o trăsătură universală, conţinuturile şi folosirea lui diferă mult de la o cultură la alta, în funcţie de valorile morale existente, de codurile de comportament şi de convenţiile sociale. De exemplu, în cultura europeană, stereotipiile de gen asociază limbajul obscen şi agresivitatea verbală cu sexul masculin. Înjurăturile, gesturile obscene sînt privilegiul bărbaţilor, femeilor fiindu-le descurajate aceste comportamente. Or, această diferenţiere sexuală în ceea ce priveşte limbajul obscen nu operează la fel în toate culturile. În studiul *Some Collective Expressions of Obscenity in Africa* (1929), antropologul britanic E.E. Evans-Pritchard a observat că în societăţile arhaice, limbajul obscen îndeplinea o funcţie socială, iar monopolul cvasi-exclusiv asupra acestuia era deţinut de femei, nicidecum de bărbaţi. Expresiile verbale şi comportamentele obscene sînt prohibite şi sancţionate în viaţa socială, dar permise şi chiar recomandate în anumite circumstanţe rituale. Obscenitatea nu este individuală, ci colectivă, autorizată şi chiar prescrisă de către societate, parte constitutivă a riturilor şi ceremoniilor. Cîntecele licenţioase, dansurile, nuditatea şi gesturile obscene sînt monopol feminin şi se desfăşoară în contexte precise: rituri de fertilitate cu ocazia semănatului, rituri apotropaice legate de construcţia unei noi locuinţe sau lansarea la apă a unei pirogi, ceremoniile religioase ale iniţierii tinerelor fete sau băieţi, riturile nupţiale şi cele de înmormîntare, ceremoniile de invocare a ploii etc. Îndeosebi riturile de trecere – perioadele liminale – permiteau manifestarea acestei „obscenităţi instituţionalizate".

Şi în spaţiul european au existat asemenea momente liminale care autorizau obscenul. În timpul Sărbătorii nebunilor şi al Carnavalului dispăreau ierahiile sociale, erau suspendate interdicţiile, lumea se întorcea pe dos. La adăpostul măştilor, oamenii cîntau cîntece licenţioase, aveau loc procesiuni parodice în care erau purtate reprezentări groteşti ale unor părţi ale corpului uman. O altă secvenţă permisivă în ceea ce priveşte utilizarea limbajului obscen era ceremonialul de nuntă. Şi la români, cîntecele rituale nupţiale sau strigăturile nuntaşilor erau ocazii pentru aluzii sexuale şi gesturi licenţioase.

Evans-Pritchard identifica o funcţie cathartică a limbajului obscen: majoritatea ocaziilor care autorizează folosirea acestuia sînt legate de perioade critice, de trecere, periculoase atît pentru individ, cît şi pentru societate. Limbajul obscen furnizează un mijloc socialmente controlat de a exprima emoţiile şi a elibera tensiunile acumulate. Tot Evans-Pritchard spunea că în Africa, limbajul şi cîntecele obscene însoţesc anumite munci rezervate femeilor, precum semănatul sau plivitul recoltei, fiind un fel de antidot pentru monotonia muncii.

Conţinuturile limbajului obscen depind şi de structura socială sau de relaţiile de rudenie. De exemplu, în societăţile patriarhale şi patrilineare, se acordă importanţă înjurăturilor referitoare la tabuul incestului matern. În societăţile de tip matrilinear, unde bunurile şi statutul social se transmit de la tată la copiii surorii sale (sînt crescuţi de unchiul matern), evocarea actului incestuos cunoaşte o altă gradaţie a intensităţii. Antropologul Bronislaw Malinowski consemna existenţa în insulele Trobriand a trei înjurături: „culcă-te cu mama ta" – considerată anodină şi inofensivă; „culcă-te cu sora ta" – o înjurătură gravă, rostită numai în momente de furie; „culcă-te cu soţia ta" – considerată cea mai gravă ofensă dintre toate, deşi se referă la raporturi legitime. Explicaţia constă în aceea că societatea trobriandeză interzicea cu stricteţe orice aluzie la intimitatea sexuală între soţ şi soţie.

Aşadar, limbajul obscen nu este o simplă descărcare a emoţiilor negative. Felul în care este folosit permite o identificare precisă: spune-mi cum înjuri şi îţi spun cine eşti...

Alexandru Ofrim *este lector univ. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

Daria GHIU

Arta mobilă & mobilizată

Bucureştiul nu este încă o metropolă artistică, dar arta, aici, se află, ca pretutindeni, în mişcare: dacă Muzeul de Artă Contemporană din fostul Deal al Spirii găzduieşte artişti francezi, unul dintre cei mai bine cotaţi internaţional artişti români, Dan Perjovschi, desenează pereţii sediului ameninţat al dansului. În urmă cu două săptămîni, Dilema veche *a publicat un interviu cu Mihai Mihalcea, directorul Centrului Naţional al Dansului. Teatrul Naţional va intra într-un proces de renovare şi modernizare, în urma căruia se pare că spaţiile care găzduiesc CNDB şi Galeria Artexpo vor fi demolate, în numele revenirii la forma iniţială a Teatrului Naţional. „În România, arta dansului este desconsiderată" – spunea Mihai Mihalcea, ca replică la tonul declaraţiilor ministrului Culturii, pentru care CNDB nu reprezintă o prioritate. Ca o continuare la acest interviu, trebuie să vorbim despre un alt fel de replică, de data aceasta nerostită, despre replica artistică a lui Dan Perjovschi şi de intervenţia sa în CNDB: „La Zid".*

Anul 2008 s-a deschis, pe 10 ianuarie, la Centrul Naţional al Dansului, nu cu un spectacol, ci cu o expoziţie permanentă, 24 de ore din 24: „La Zid" de Dan Perjovschi. „Singura mea intervenţie artistică într-o instituţie a statului român" – a declarat artistul. Împotriva oricărei forme de instituţionalizare a artei, Perjovschi îşi pune semnătura la CNDB pentru că „e singurul model viabil de instituţie naţională" şi pentru că desenele lui transformă zidurile-suport în lucrare de artă, care automat are valoare şi „complică" – după cum declară Perjovschi – decizia evacuării şi intervenirii violente cu picamerele. „E un fel de perete troian" – adaugă artistul.

Acţiunea lui Perjovschi e o formă de *squatting*. Deciziei de eliberare a unui loc pentru dărîmarea lui, în cazul de faţă CNDB, artistul îi răspunde prin ocuparea pereţilor, prin îmbrăcarea şi dublarea lor cu desene. Astfel, artistul refuză pur şi simplu să plece din clădire, refuză să încredinţeze clădirea, să o dea spre demolare. Actul lui aminteşte de ocupările abuzive din Berlinul anilor '90: oamenii protestau şi nu eliberau casele. Blocul pictat şi pe care scrie mare *„Wir bleiben drin"* („Rămînem înăuntru"), din cartierul Kreuzberg, e un exemplu.

Dar ceea ce face Perjovschi e mult mai mult decît atît: el desenează timp de o lună trei pereţi înalţi ai CNDB şi în felul acesta îi pune pe toţi cei care vor să dărîme acea aripă a clădirii într-o uriaşă dilemă. Pereţii se transformă brusc în artă şi devin valoroşi. E ca şi cum ar spune: OK, vă dăm clădirea, dar vă lăsăm semnătura lui Perjovschi pe cei trei pereţi. Ce faci? Dărîmi, pur şi simplu? Mai întîi zugrăveşti, acoperi tot şi apoi, liniştit, intervii cu picamerele? Îţi asumi acest act – distrugerea unui obiect artistic – şi consecinţele lui, scandalul ce va urma? Artistul e ludic, ironic, răspunde la cinism şi indiferenţă cu un act care cere o reacţie imediată, un act care face apel la conştiinţă şi etică. Acestea, chiar dacă e posibil să nu existe, trebuie provocate şi afişate public. În sine, dincolo de conţinutul său, de modul în care desenele sale se joacă şi jonglează cu simbolurile politice şi cu stereotipurile culturale, actul său este unul extrem de politizat şi de critic.

„Time to download"

Ne întoarcem din nou în timp, în paginile *Dilemei vechi,* nr. 89, din septembrie 2005. Iată cîteva dintre răspunsurile pe care Dan Perjovschi le dădea la *Chestionarul lui Proust:* „Îndeletnicirea mea preferată: să gîndesc şi să desenez, nu neapărat în această ordine; Fericirea pe care mi-o visez: să fac şi să influenţez lucruri în bine; Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire: să nu mai am umor; Culoarea mea preferată: alb şi negru; Deviza mea: nu te opri".

Time to download, parafrazîndu-l tot pe artist: negru pe alb sau alb pe negru. Cu carioca sau cu creta. Pe pereţi albi, pe ziduri negre, pe ferestre, pe podea, pe tablă. În Pavilionul român de la Veneţia, în Galeria Protokol din Cluj, în fosta cocserie din Essen, în cadrul proiectului „Kokerei Zollverein", la New York, în spaţiile MOMA şi, chiar în acest moment, în galeria Lombard-Freid Projects (cu expoziţia *„You Remember my Pin"*, care îl apropie mult de artistul francez Renaud Auguste-Dormeuil, specialist în cartografierea unui spaţiu public al nesupravegherii video), la Centre Culturel Suisse din Paris, la Sydney şi, permanent, în Bucureşti, la Teatrul Naţional, în aripa ce încă mai găzduieşte Centrul Naţional al Dansului.

Artistul permanent „la zid"

„La Zid" e diferită de celelalte expoziţii ale lui Perjovschi. Cu markerul pe cei trei pereţi înalţi de la CNDB, accesibilă oricui, la orice oră, din diferite unghiuri şi de la înălţimi diferite, în funcţie de treptele urcate, expoziţia este numită „permanentă". Definind-o astfel, artistul se neagă pe sine. El nu mai vorbeşte de efemeritate, de pereţi care se şterg, ci, din contră, actul lui provoacă şi forţează autorităţile să reacţioneze altfel. Perjovschi vine pentru prima oară să deseneze într-o instituţie şi de data asta afirmă că face o lucrare permanentă. Se pune din nou pe sine la zid şi pune întreaga societate la zid, cerînd o reacţie.

„La Zid" ar trebui să fie permanentă şi trebuie neapărat vizitată. Nu veţi vizita o expoziţie, vă veţi roti ochii, veţi urca sau coborî trepte ca să focalizaţi, vă veţi îndepărta ca să aveţi ansamblul. Veţi vedea cum, în mişcările voastre, veţi fi autorul propriei coregrafii, la Centrul Naţional al Dansului. Şi, chiar după jumătate de oră de „dans", veţi avea surpriza să descoperiţi noi desene, pe care înainte nu le-aţi observat sau pe care acum le citiţi şi le înţelegeţi în mod diferit. „Dansez cu voi" – scrie la un moment dat, pe unul dintre pereţi. Desenele lui Dan Perjovschi te fac martorul destinului unui zid şi al unei clădiri, te fac martorul istoriei prezente. De cîte astfel de intervenţii artistice de conştiinţă ar avea nevoie Bucureştiul sau România?

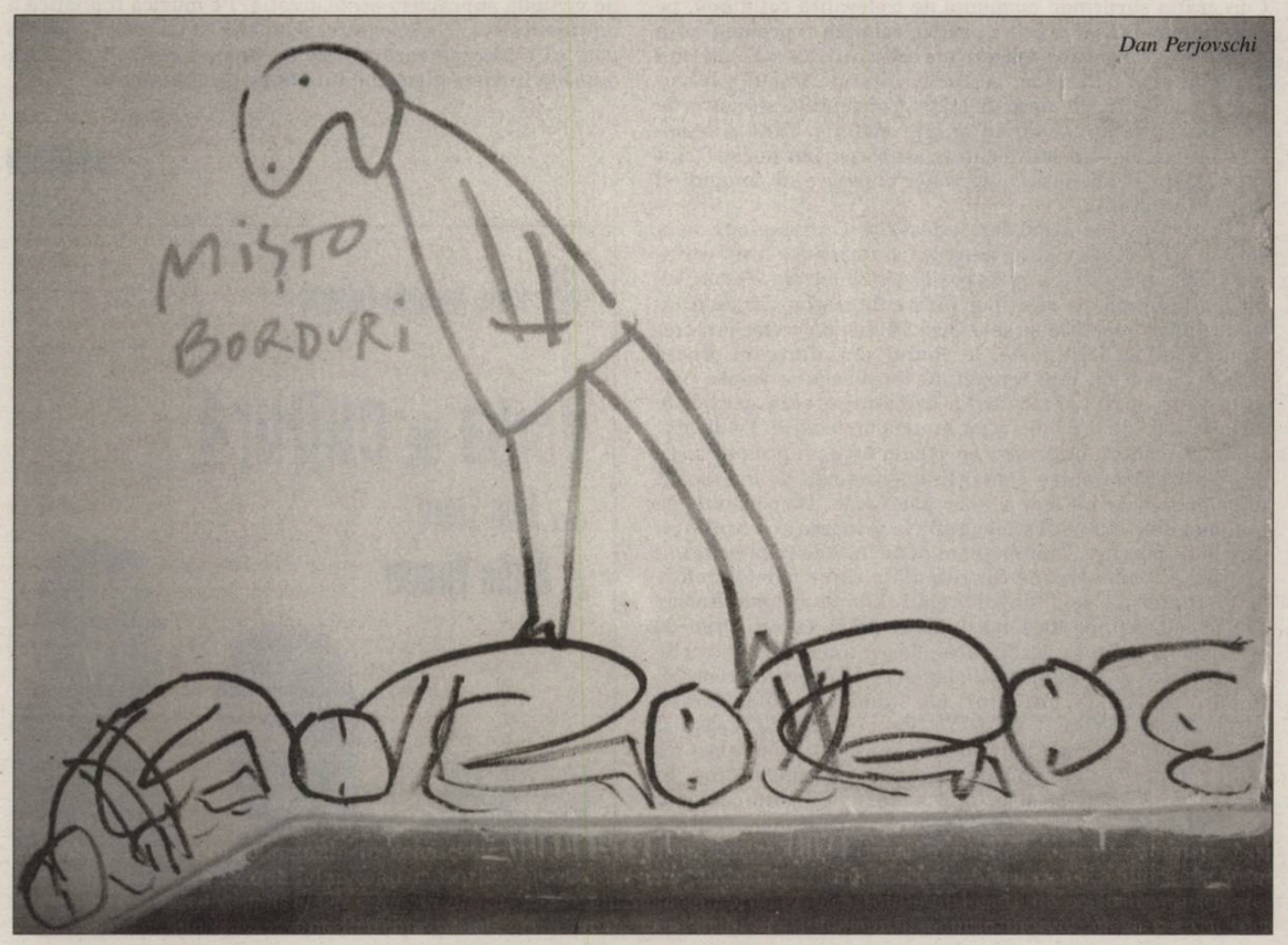

Dan Perjovschi

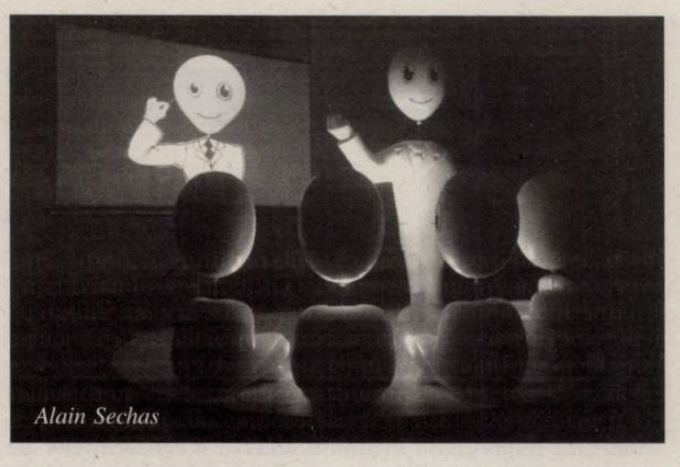
Alain Sechas

Animaţii & ficţiuni

Timp de opt luni, pînă în august, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană (MNAC) din Bucureşti, parterul şi etajul întîi sînt încredinţate lucrărilor de artă contemporană aparţinînd unui număr de peste douăzeci de artişti francezi. Evenimentul face parte dintr-un program al Ministerului Culturii şi Comunicării din Franţa, al cărui obiectiv este promovarea artiştilor francezi actuali, prin intermediul FNAC (Fondul Naţional de Artă Contemporană), cea mai mare colecţie de artă contemporană din Franţa.

Animations / Fictions, comisariată de către Ruxandra Balaci, strînge la un loc un număr foarte mare şi diferit de lucrări. Titlul se explică prin intenţiile curatoarei de a arăta cum animaţia şi benzile desenate reprezintă o cale de acces către înţelegerea viciilor societăţii actuale.

E adevărat, toate lucrările sînt o punere în comun a tehnicilor şi instrumentelor pe care le folosesc benzile desenate sau animaţia. Dar, dincolo de aceasta, ele nu reuşesc să împărtăşească un concept comun, nu oferă în ansamblu imaginea unei expoziţii coerente. Mai degrabă, ele au puterea de a demonstra modul în care arta contemporană inovează la nivelul genurilor sale. Sînt picturi (dar niciodată în sensul tradiţional al cuvîntului, cum ar fi *Grille* a lui Bernard Joisten, care iese pur şi simplu din pînza bine delimitată şi se extinde şi prelungeşte pe pereţii şi podeaua MNAC-ului), colaje (asemenea celui pe lemn, o bulă imensă „decupată" din revista de benzi desenate, a lui François Letaillieur), fotografii (care ies şi ele din cadrele fixe asemenea complicatei şi încărcatei *Still life with Mickey,* a lui Mac Adams), desene – precum seria de 34, în acuarelă şi stilou, care ies la propriu din rama cu mîini şi picioare, golită şi lăsată fără viaţă, evadează şi se întind pe tavanul MNAC-ului şi cer un efort să fie văzute, *Mr. Frame,* a artiştilor Petra Mrzyk şi Jean-François Moriceau, sculpturi (a lui David Mach, *Mickey Matchhead,* Mickey, avalat de capul inert compus din mii de chibrituri puse unul lîngă altul), filme de animaţie şi instalaţii, precum cea a lui Wang Du, *Défilé,* piese de joc de-a războiul, la proporţii mult mai mari. Dubla supradimensionare a unor elemente dă tridimensionalitate lucrării.

„Cartea junglei"

Lucrările care la *Animations / Fictions* atrag cel mai mult atenţia sînt instalaţia video sonoră (pe *Opus 77* de Haydn), *Professeur suicide,* a lui Alain Séchas, şi filmul de animaţie *The Jungle Book Project,* al cunoscutului artist Pierre Bismuth. E păcat să le povesteşti, ele trebuie văzute. *Professeur suicide* este o imagine a societăţii actuale. Profesorul le predă celor cinci elevi (toţi, manechine de plastic alb şi capete-balon) lecţia de sinucidere. Îşi înţeapă uşor capul, gestul se reia la infinit, expresia feţei sale e diferită, zîmbeşte, se miră, e trist, dar ochii rămîn mereu la fel de goi şi de pasivi. Instalaţia e plasată în aşa fel încît îl pune pe vizitator în poziţia elevului, dar poate fi privită şi de sus, de la un alt nivel.

Videoinstalaţia lui Pierre Bismuth, *The Jungle Book Project,* din 2002, proiectează pe un ecran mitica povestire animată a lui Walt Disney şi devine, automat, ţinta multor vizitatori. Artistul îl prelucrează, combină 18 versiuni ale filmului, 18 traduceri: fiecare personaj vorbeşte o altă limbă, Mowgli vorbeşte spaniolă, turma de elefanţi – germană. Şi astfel barierele lingvistice dispar, desenul animat e un Turn Babel, locul unde se înţeleg cu toţii, prin universalul limbaj vizual. Bismuth transformă filmul lui Disney într-o lucrare de artă, abstractă, deschisă interpretărilor, universală, care nu are nevoie de un limbaj predefinit.

Prezentă în foarte multe galerii şi muzee, *The Jungle Book Project* e extraordinară prin impactul pe care îl are asupra publicului. La MNAC, în seara deschiderii, cei mai mulţi vizitatori urmăreau *Cartea junglei*, în varianta propusă de Pierre Bismuth.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Ca într-un film...

● **Gilles Lipovetsky, Jean Serroy, *L'écran global*, Seuil, Paris, 2007**

Doi universitari din Grenoble, cunoscutul Gilles Lipovetsky şi Jean Serroy, autor al unei recente sinteze intitulate *Entre deux siècles. 20 ans de cinéma contemporain*, semnează împreună o incitantă analiză a consecinţelor pe care le are actuala proliferare a variatelor tipuri de ecrane în viaţa noastră de zi cu zi. Dincolo de importanţa practică a acestor ecrane, în absenţa cărora existenţa cotidiană a devenit greu de imaginat şi probabil imposibil de trăit, cei doi autori se ocupă de mutaţiile operate la nivelul imaginarului şi al sensibilităţilor colective.

Fără să se lase impresionaţi de faptul că, în întreaga lume, sălile de cinema se împuţinează într-un ritm galopant şi că numărul spectatorilor dispuşi să se supună ritualului de a merge la film este în cădere liberă, autorii demonstrează că magia ecranului cinematografic nu are forţele slăbite, dimpotrivă, îşi extinde teritoriul în care îşi exercită fascinaţia, impregnînd mai toate formele vieţii sociale.

Ecranul de pînză albă a fost încă de la început locul unei duble proiecţii: pe de o parte, caleidoscopul irezistibil de poveşti extraordinare, emoţionante sau terifiante, ce se impuneau cu autoritatea realităţii, la care s-a adăugat, multiplicată şi amplificată, reacţia sălii. Spectatorii, cu toţii mesmerizaţi, s-au livrat imediat unui elan de investire subiectivă şi de identificare cu eroii şi eroinele de pe ecran, a căror copleşitoare prezenţă nu putea fi contracarată altfel: ca să devină împăcat cu sine, omul din sală visează să semene cu ei. Nici o altă artă nu a dispus de o asemenea forţă de impact, capabilă să modeleze sensibilităţile în masă.

Numai că filmul nu e doar o artă, ci şi o industrie. Fie ea şi de vise. De altfel, nimic nu aduce profituri mai mari decît comerţul cu iluzii. Marile studiouri au exploatat prompt mina de aur reprezentată de *star-system*. Rectificate, transfigurate, hiperbolizate, vedetele subjugau publicul cu aura lor de monştri sacri, avînd în acelaşi timp un rol important în promovarea şi impunerea valorilor şi atitudinilor ce definesc *the American dream*, precum şi *the American way of life*.

Nu întîmplător, secolul al XX-lea este numit şi secolul cinematografului, răstimp în care a şaptea artă parcurge mai multe vîrste. Pelicula mută impune deja figura starului, iar în epoca sa clasică (între anii '30 şi '50) filmul produs de Hollywood devine distracţia populară nr. 1. În următoarele două decenii are loc o emancipare faţă de reţetele deja previzibile, înregistrîndu-se rupturi stilistice şi curente inovatoare, de o parte şi de alta a Oceanului. Tot în această perioadă se constituie fenomenul elitist şi rafinat al cinefiliei, grupat în jurul cinematecilor, din care, astăzi, nu a mai rămas decît nostalgia. Farmecul discret al filmelor de artă rămîne doar o amintire, pentru că, începînd cu anii '80, este concurat de noul tip de cinema, numit de cei doi autori „hipercinema", ecou firesc al noii epoci hipermoderne. Despre acest stadiu al modernităţii Lipovetsky vorbeşte pe larg într-o carte apărută în 2004: *Les Temps hypermodernes*. El analizează felul în care progresul tehnologic actual afectează profund deopotrivă economia şi cultura, consumul şi estetica, într-o lume dominată de hipercapitalism, hipermedia şi hiperconsum globalizat.

Confruntat cu televiziunea şi cu imperiul Internetului aflat într-o continuă expansiune, filmul tradiţional, ca instituţie, este în recul, însă dispozitivul imaginar al noului hipercinema cunoaşte o diseminare fără precedent. Estetica cinematografică guvernează noua cultură ecranică, de la jocurile video la transmiterea evenimentelor sportive, ca să nu mai vorbim de spectacolul muzical, în care, pe lîngă videoclip, marile concerte sînt de neconceput azi fără fundalul unui uriaş ecran în care imaginile explodează non-stop. Voga celebrităţilor, trena de mare spectacol ataşată celor mai variate evenimente, intensitatea expresivă a imaginilor ce vor să rezume o întreagă poveste, cultul vizualului de tip scenografic, iată doar cîteva ipostaze în care se face simţit *l'esprit cinéma* despre care vorbesc cei doi analişti.

Majoritatea filmelor actuale fac apel la o estetică *high-tech*, desfăşoară efecte speciale cu adevărat senzaţionale, fiind, cel mai adesea, o înlănţuire rapidă de imagini-şoc, într-o logică a excesului. Senzaţiile tari, emoţiile puternice, impresiile copleşitoare mai au uneori bemolul unei distanţe ironice, însă filmul nu se poate sustrage presiunii prezenteismului contemporan, exigenţelor noului tip de spectator, avid de trăiri imediate cît mai intense, cît mai variate, rapid digerabile. Tehnica de tip Imax satisface aceste gusturi pentru că, oricît de simplu ar fi povestea, doza de senzaţii este asigurată din plin.

Publicitatea nu putea rata potenţialul cinematografic şi mai ales capitalul de imagine al marilor vedete. Pentru 3,5 milioane de dolari, Nicole Kidman apare în reclama Chanel, în ipostaza ei de divă, mai frumoasă, mai strălucitoare decît în toate filmele ei la un loc. În afara perfecţiunii absolute şi deschis afirmate, nimic excepţional. Relaţia între industria frumuseţii, seducţie, modă, vraja aparenţelor şi cinema este solidă şi constant consolidată prin participarea vedetelor de prim-plan. Nouă este extinderea cine-viziunii în alt gen de reclame. Cîteva exemple: George Clooney zîmbind pentru maşini de cafea, Catherine Deneuve – pentru bănci, Depardieu – pentru paste şi Jean Reno – pentru nişte sosuri...

În ultimii ani, firme importante au apelat la regizori celebri pentru a realiza filmuleţe publicitare, unele – spun autorii – fiind mici capodopere experimentale. Dar şi reclamele de duzină îşi propun să pună în scenă produsul, în aşa fel încît să inducă ideea că, odată ajuns în posesia lui, cumpărătorul se va simţi ca într-un film, deţinător al unor calităţi ideale, care îi pot garanta fericirea.

Cei doi autori ai cărţii de faţă inventariază multe alte aspecte ale „cinematografizării" lumii de azi, pe un ton rezervat, la egală distanţă de lamentaţie ori de profetizarea unui *happy-end*. Totuşi, am impresia că se numără printre cei care cred că astăzi Mallarmé ar fi spus: *„Le monde est fait pour aboutir à un beau film"*.

Cosana NICOLAE

campus graffiti

Lumea permutărilor dansate

Merce Cunningham a fost invitat la Stanford în 2005 pentru un experiment academico-artistic unic: o serie de ateliere organizate în colaborare cu mai multe departamente, atît tehnice, cît şi umaniste. Timp de o săptămînă, coregrafia sa a fost studiată din diverse perspective – poetică, fizică, tehnică, performativă, psihologică, emoţională şi... matematică, în încercarea colectivă de a se vedea dacă dansul modern este un limbaj universal recognoscibil. Cum iniţiativa a fost extrem de apreciată şi entuziasmul a fost general, trupa a promis că va reveni, ceea ce s-a întîmplat la sfîrşitul lunii ianuarie a anului în curs.

O legendă vie a artei spectacolului, Cunningham (n. 1919) a creat pînă în prezent peste 200 de piese pentru grupul de dans fondat în 1953, care îi poartă numele. A debutat ca dansator, dar a început să creeze spectacole experimentale în anii '40 cu ajutorul ambianţei sonore asigurate de partenerul şi colaboratorul său de-o viaţă, compozitorul John Cage. Sub impactul filozofiei orientale, Cunningham a început să construiască segmente dansante în funcţie de combinaţiile întîmplătoare rezultate din aruncatul zarurilor sau prin metoda de divinaţie din *I-Ching*.

La Stanford, Cunningham spunea că întreaga lui activitate poate fi privită prin prisma următoarelor influenţe: separarea muzicii de dans, folosirea operaţiilor matematice aleatorii în coregrafie şi explorarea posibilităţilor oferite de film şi de tehnologia computerizată. În lipsa unităţii organice şi a logicii narative, non-evenimentele de pe scenă nu pot fi reconstituite în cuvinte, ci doar aproximate prin analogii vizuale, deoarece, ca şi la alţi creatori de dans modern, cum ar fi Pina Bausch, în aceste ansambluri nu există o „fabulă", în sens brechtian. După cum spune coregraful american, „dansul este ca apa", iar dorinţa sa este de a construi cu audienţa o conexiune a simţurilor prin exploatarea factorilor compoziţionali ai dansului, adică energia, forma şi spaţiul. Privitorii nu sînt consumatorii unor produse estetice unice şi nici martorii unor interpretări ale realităţii, ci se regăsesc incluşi într-o experienţă totală.

Tematic, Cunningham este preocupat de existenţa anomică şi de mişcarea browniană a civilizaţiei urbane actuale. Astfel, în spectacolul de 30 de minute intitulat *CRWDSPCR* (1993) – al cărui nume poate fi un acronim computerizat pentru cuvinte ca „mulţime", „spaţial" sau „pas" –, insistenţa vizuală şi auditivă asupra rateurilor, parazitărilor şi bruiajelor dă naştere unei incoerenţe care creează o senzaţie de perplexitate la limita suportabilului. Coregrafia surprinde momente de irelevanţă cotidiană, pe care numai dansul le poate păstra, valoriza şi prelungi prin repetare – atingerile pasagere ale celor care trec grăbiţi unii pe lîngă alţii pe stradă, gesturile uitate, atracţiile fulgurante sau întîlnirile neconfirmate. Convenţiile şi limitările noastre autoimpuse devin şi mai vizibile, fiindcă experienţele sociale subiective zilnice ale corpurilor noastre sînt translatate şi alienate în secvenţe obiective de imagini şi mişcări recurente.

Pentru a crea atmosfera adecvată, Cunningham foloseşte o tehnică de montaj sincopat şi introduce fragmentarea şi discontinuitatea ca dispozitive structurale. Tempo-ul, durata şi dinamica relaţiilor dintre dansatori fac ca frontiera dintre repetiţie şi spectacol să devină vagă, iar produsul final să facă parte, la rîndul său, dintr-un proces infinit. Scena nu mai reprezintă locul pentru volute perfecte, ci un spaţiu al mişcărilor descentrate care se extinde de la ieşirile de incendiu pînă la zona orchestrei. Pe de altă parte, dansatorii evoluează ca şi cum nu ar fi profesionişti, ci s-ar pregăti pentru exerciţii, anonimizaţi prin absenţa unor prim-balerini sau a unor părţi solo. Dispensîndu-se automat de costume si scenografie în favoarea accentului pe corp şi pe mişcare, Cunningham pune întotdeauna balerinii să poarte combinezoane colorate (la a căror paletă cromatică a contribuit de-a lungul vremii chiar şi pictorul Robert Rauschenberg), pe un fond luminat difuz, ca un ecran de televizor pe care se desfăşoară adesea animaţii abstracte. Dansul este acompaniat de elemente auditive cacofonice, impure sau mixte, reziduuri ale lumii moderne. Pentru spectacolul *eyeSpace* (2006-2007), am primit cu toţii căşti şi *I-Pod Shuffles*, pe care am ascultat muzica ambientală a lui Mikel Rouse (ca detaliu de promovare şi marketing, la cumpărarea biletelor şi în sală s-a distribuit un cod care permite descărcarea melodiilor gratis de pe iTunes). Partea compusă de Rouse reprezintă doar unul din cele patru fonduri sonore ce pot fi folosite pentru *eyeSpace*. Datorită faptului că muzica a fost pusă pe minidispozitive care schimbă mereu ordinea melodiilor, fiecare am avut parte de un spectacol aproape privat, printr-o experienţă auditivă personalizată şi diferită de cea a vecinilor. În acelaşi timp, am ascultat cu toţii în difuzoare sunete disparate înregistrate de trupă în toate localităţile prin care au trecut, inclusiv zgomotele campusului din dimineaţa respectivă.

De altfel, întreaga experienţa perceptivă a acestui tip de dans este un colaj multidimensional, de la distribuţia dansatorilor pe scenă, la fondul sonor şi pînă la modul în care spectatorii trebuie să-şi distribuie atenţia vizuală şi auditivă. Cea mai impresionantă montare din acest punct de vedere este *Biped* (1999), o explorare a posibilităţilor noii tehnologii animate de capturare a mişcărilor. Astfel, deplasările, dar nu şi siluetele dansatorilor, sînt transpuse în imagini computerizate uriaşe verzi-albastre, într-o coregrafie virtuală suprapusă peste aceştia. Pe muzica hipnotică a lui Gavin Bryars, scenografia seamănă cu un *screen saver* ce pare că îi încorporează atît pe cei de pe scenă, cît şi pe cei din sală în visul digital al lui Merce Cunningham.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

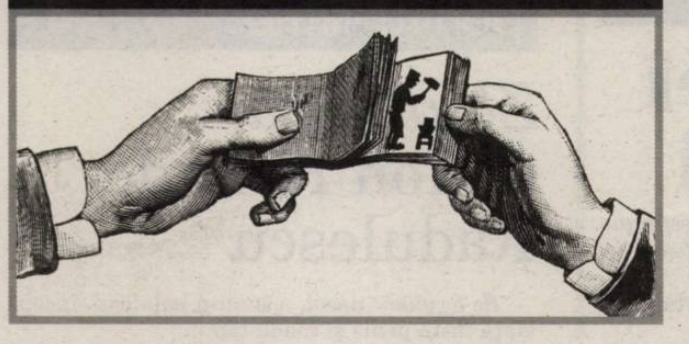

Depresii, obsesii, nevroze

● **Mircea Daneliuc, *Ora lanti*, Editura Cartea Românească, 2007.**

De la debutul din 1997 cu *Pisica ruptă*, Mircea Daneliuc a publicat nu mai puţin de patru romane şi alte patru volume de teatru, pentru cîteva dintre acestea fiind şi premiat. Pot spune chiar că, în ultimii ani, l-am apreciat pe Mircea Daneliuc mai mult ca scriitor decît ca regizor. Din păcate, nu e cazul şi cu acest al cincilea roman.

Scris la persoana întîi, romanul este povestea depresivului inginer de sunet George Stratulat, părăsit de Violeta, fostă jurnalistă ajunsă deputat, căsătorit pripit cu Aurora, artistă abulică aflată şi ea într-o depresie cauzată de menopauză, şi tratat de Gilda, o psihoterapeută presupus frigidă care experimentează tratarea depresiei printr-o terapie sexuală („sexul atent controlat“) în vederea scrierii unui doctorat revoluţionar. Violeta l-a părăsit în urmă cu cinci ani pentru un anume Bassam, suedez de origine arabă, între timp a ajuns un politician de succes, devine chiar ministru al Culturii, iar prezenţa ei publică, elegantă şi sigură pe sine nu face decît să-i întreţină lui Stratulat obsesia pentru „femeia amfetamină“, cum o caracterizează cineva. Căsătoria cu Aurora este doar o inerţie între doi oameni îndopaţi cu antidepresive („captivi în căsnicie şi în prezumtivul ei echilibru“). Cît despre „ambiţioasa“ Gilda, care îl lasă pe Stratulat să creadă că e căsătorită, la un moment dat renunţă la ambiţiile ei de cercetătoare („psihologia e cea mai scîrboasă“), vrea să devină jurnalistă şi îşi părăseşte, la propriu şi la figurat, pacientul. Iată-l pe Stratulat analizîndu-şi blocajul sentimental: „Simt neputinţa de-a fi în Violeta mereu, în Gilda şi-n Aurora, şi-n toate iubirile vechi. Nu izbutesc să rămîn în nici una, nimic nu mă schimbă, nimic nu le schimbă, nu durează nimic, n-am amprentă. Mă simt consumat şi zvîrlit la fel de virgin cum am fost.“

În derivă, debusolat şi fără nici un sprijin, „energizat“ cu Zoloft şi cu Viagra, aflat într-o criză tot mai mare de bani, obsedat de-acum nu doar de Violeta, dar şi de Gilda şi oricînd predispus a o lua razna, Stratulat îl cunoaşte pe Bassam, care are nevoie de el pentru o filmare în Siria. Şi astfel plănuieşte el să o atragă pe jurnalista Gilda într-o răpire în Irak. Ca într-un film de mîna a doua cu comploturi şi scenarii senzaţionale, romanul continuă cu deconspirarea lui Bassam drept spion arab, aflarea veştii despre convertirea Violetei şi a Gildei la islam (care Gilda se combinase cu cel mai bun prieten al lui), transformarea în suspect a lui Stratulat care-şi sechestrează soţia în baie pentru cîteva săptămîni, pentru ca mai apoi, accidental, să-i taie traheea, ea să intenteze divorţ şi să-l acuze de omor etc.

În tot acest timp în care naraţiunea alternează dialogul şi discursul indirect liber cu monologul, Stratulat meditează pe marginea ideii de cauzalitate în Univers. Digresiunile lui de fizică-Zen pe teme de Big Bang, cauzalitate şi (anti)materie, propun, eliptic, o teorie care respinge orice raport consecutiv, o teorie conform căreia cauza şi efectul sînt două momente simultane, sincrone, viaţa nefiind decît o mişcare ulterioară *au ralenti*, o iluzorie şi inutilă funcţie *slow-forward* a unui lanţ de efecte deja consumate: „Trebuie să admit că nu am putinţa senzorială de a decela evenimente extrem de rapide, cum ar fi, de pildă, efectul şi cauza. Şi atunci, ca să pot trăi, inventez Timpul – inventez, la modul subliminal, îl generez ca să-mi dea procesul cu încetinitorul, *au ralenti*.... Timpu-i o iluzie mai groasă ca lumea. Lumea e deja cauzal declanşată şi sfîrşită de mult. Noi, admiţînd că spiritul e indestructibil, nu desfacem decît *a posteriori* nişte efecte în mod temporal, pentru a putea să înţelegem cumva ce-am păţit. De aceea viitorul e ficţional, proiectiv, pentru că ţine de timp, de ceva ce nu-i“.

Ca şi filmele sale, acest roman al lui Mircea Daneliuc suferă din cauza unui anumit tip de exces. Deşi nimic din ceea ce se întîmplă în roman nu este neverosimil (romanul se desfăşoară pe fondul răpirii ziariştilor în Irak şi al scenariilor cu terorişti Al-Qaeda), senzaţia este de naraţiune promiscuă. Copiind, în numele autenticităţii, întîmplările realităţii fără nici un fel de variaţie – la modul *copy-paste* –, nu se vede în acest roman tocmai mîna şi imaginaţia prozatorului. Realitatea este „înghesuită“ fără nici un filtru, este doar personalizată şi lipită pe perete precum carpeta cu Răpirea din Serai. Această ficţiune la minima rezistenţă devine, astfel, un scenariu kitsch, jucat nu de personaje, ci de fantoşe: delapidatorul de fonduri UE, spionul arab care se dă bolnav şi apoi fuge din ţară, afaceristul dubios care aranjează licitaţii, politicianul oportunist care intervine, jurnalistul răpit de bunăvoie ş.a. Romanul nu se inspiră din realitate, doar se opreşte la suprafaţa lucrurilor şi transferă personaje şi întîmplări de pe ecranul televizorului în carte. Poate că toate aceste infuzii factuale din realitate se vor a fi mărcile unui roman al timpului său, dar, dincolo de alienarea lui Stratulat, romanul este un *déjà-vu* cap-coadă care nu spune nimic despre lumea în care trăim (dacă cumva autorul a avut această intenţie).

Tot despre exces este vorba şi în stilistica lui Mircea Daneliuc. Fraza eliptică, scurtă şi sacadată, şi lexicul folosit trădează un scris nervos, iritat, cumva isteric. Paginile par scrise fără răbdare, ofensiv, dintr-un suflu ce nu mai lasă loc nuanţelor. Mircea Daneliuc este un artist revoltat şi e foarte bine că e aşa. Problema lui este că, necontrolată, revolta sfîrşeşte în cacofonie şi trivialitate, nu mai lasă loc artei. Depresivul, obsedatul şi nevroticul Stratulat – pacientul cu carenţe sexuale – nu pare chiar atît de fragil, la el ura este mai puternică decît suferinţa, iar replicile lui, mereu răstite şi în răspăr pînă la epuizare. De aceea nu-l poţi compătimi pe Stratulat, nu poţi fi empatic cu drama prin care trece, este mereu în ofensivă şi, de fapt, nici nu are nevoie de vreun ajutor, este doar în căutarea răzbunării pe toţi cei din jur care fac existenţa insuportabilă. Stratulat este, de fapt, un fals depresiv, el este un revoltat care se complace sau care-şi inventează o scuză psihică. Excesul lui de atitudine se traduce, în primul rînd, printr-un limbaj grosolan. Între paginile 139-142, de pildă, găseşti la tot pasul cuvinte şi expresii ca: „piţiflenderi“, „androgine boccii“, „hămeseli“, „scremute“, „mîştocari“, „căzături“, „sclifoseli“, „flecăreală“, „vomă“, „damf clocit“, „scîrbă“, „ţoape“ ş.a.

Urletele din ultimele filme ale lui Daneliuc se transformă, în acest roman, în cuvinte vulgare şi replici răstite, iar regizorul-scriitor nu pare preocupat, sau capabil, să transforme „bubele, mucegaiurile şi noroiul“ în artă. Lasă totul aşa cum e. Prin urmare, o mare lehamite planează asupra întregii cărţi, iar drama personajului, care la final înnebuneşte cu adevărat, te lasă complet indiferent. *Ora lanti* este, din păcate, un roman prea lung, cu multe fixaţii, cînd preţios, cînd vulgar, în tot cazul obositor, care nu asigură cititorului nici profunzimea întregului, nici acel *crescendo* necesar finalului tare, cerut de orice roman care radiografiază o obsesie.

Dilema veche vă recomandă

● Valeriu Cristea, *Dicţionarul personajelor lui Dostoievski* (Editura Polirom, 2007, 972 de pagini). Ediţia a doua, cuprinzînd primul volum (1983), care include personajele marilor romane, şi al doilea volum (1995), unde sînt grupaţi eroii micilor romane. După felul meu de a gîndi şi a citi, tot ce a dat mai impunător, mai solid, de o importanţă universală, un scriitor român în ultimul sfert de veac. (Radu Cosaşu)

● Trei sugestii de cadou pentru Valentine's Day. Un film – *Sweeney Todd* (regia Tim Burton), un muzical gotic sîngeros pe tema răzbunării care s-ar fi putut numi foarte bine *Sweeney Todd, frizeriul degrabă vărsătoriu de sînge, Salonul bricegelor zburătoare* sau *Măcelul din Fleet Street;* replică memorabilă: „Care om nu merită pedeapsa cu moartea?!“. Un roman – *O perfectă zi perfectă* de Martin Page (traducere de Marina Vazaca, Editura Humanitas), povestea unei singure zi din viaţa unui sinucigaş profesionist sau 99 de moduri & motivaţii pentru aţi lua singur viaţa; frază memorabilă: „Viaţa nu este făcută pentru mine: sînt o fiinţă cu branhii“. Şi un CD – *Elect the Dead* de Serj Tankian, acest armean cu look *creepy* de profet metal posedat, cîntînd ca un tenor anarhist în transă apocaliptică: *„Praise the Lord and pass the ammunition / People still ask when will Armageddon begin...“*. Happy Valentine's Day! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

La nivel înalt

● ***Războiul lui Charlie / Charlie Wilson's War* (SUA, 2007), de Mike Nichols.**

Nu credeam că Hollywood-ul de azi mai e în stare să producă un divertisment politic de înaltă clasă, cum este *Războiul lui Charlie*. Filmul, care arată cum i-a înarmat America, în anii '80, pe luptătorii antisovietici – şi, pe viitor, antiamericani – din Afganistan, nu e nici apologetic, nici autoflagelator. De exemplu, dacă un regizor ca Oliver Stone ar fi simţit nevoia să-şi marcheze emfatic dezaprobarea faţă de tranzacţiile ţării sale cu un personaj ca dictatorul pakistanez Zia-ul-Haq, regizorul Mike Nichols n-o simte; nu că Nichols le-ar aproba, dar pe el nu-l interesează, ca pe Stone, să facă pe conştiinţa ultragiată a Americii. Tonul *lui* nu e tonul unui cabotin isteric, care ne cere să ne prefacem şocaţi de faptul că în politică se fac anumite lucruri, ci tonul unui om de lume, pentru care e de la sine înţeles că ele se fac. Asta nu înseamnă că filmul e mizantropic: congresmanul democrat Charlie Wilson (Tom Hanks), care, ca membru al comitetului de finanţare a operaţiunilor CIA, a reuşit să mărească fondul pentru Afganistan de la cinci milioane la un miliard de dolari, e prezentat ca un personaj din tabăra binelui, ca şi agentul CIA Gust Avrakotos (Philip Seymour Hoffman), care l-a ajutat. Dar motivul pentru care cei doi primesc aprobarea lui Nichols e tocmai scepticismul sănătos cu care (după cum ne asigură filmul) au tratat tot timpul noţiunea de „tabără a binelui“, precum şi pe aceea de „război sfînt“, asta în timp ce alţi simpatizanţi americani, de la o somptuoasă anticomunistă de salon (Julia Roberts) pînă la preşedintele comitetului lui Wilson (Ned Beatty), ajunseseră să le folosească la fel de des ca mujahedinii afgani. În viziunea lui Nichols, problema n-o constituie oamenii ca Wilson şi ca Avrakotos, care abordează pragmatic un obiectiv formulat în termeni onești (formularea lui Avrakotos ar trebui să sune cam aşa: „Să-i belim pe sovietici!“), fără a-l amesteca pe Dumnezeu, fără a-şi închipui că pot fi şi cu sufletul în rai, şi cu generalul Zia la masă, fără a uita că un lucru bun azi se poate dovedi rău mîine. În viziunea lui Nichols, problema (atît în Orient, cît şi la Casa Albă) o constituie aceia care nu pot trăi dacă nu cred despre ei înşişi că sînt perfect puri, că ei şi aliaţii lor sînt, pentru eternitate, forţele Binelui. De pildă, atunci cînd trebuie să ţină un discurs, la un dineu în onoarea preşedintelui Zia (Om Puri), personajul Juliei Roberts nu se poate abţine să nu înceapă prin a preciza, sublim de inadecvat, că preşedintele *nu* şi-a omorît predecesorul. Dimpotrivă, Wilson acţionează pe principiul că forţele globale se adună mai uşor în jurul slăbiciunilor lumeşti decît în numele celor sfinte: într-o secvenţă demnă de Billy Wilder, el îşi asigură cooperarea Ministerului Apărării din Egipt oferindu-i ministrului o stripteuză din Texas. Slăbiciunea omului politic la stripteuze, cocaină şi alcool e, de altfel, subiectul multor investigaţii întreprinse de Wilson în timpul lui liber, precum şi motivul pentru care e el însuşi investigat (de un procuror pe nume Giuliani). Atunci cînd îl vizitează pentru prima dată la birou, Avrakotos îl găseşte pregătindu-şi apărarea şi, pe toată durata întîlnirii, Wilson se împarte între secretarele sale şi agentul CIA, ţipînd cînd la el, cînd la ele, de parcă ar fi directorul de ziar interpretat de Cary Grant în marele film al lui Howard Hawks, *His Girl Friday*.

Toate astea vor să însemne că Nichols regăseşte spiritul marii comedii sofisticate americane. Actorii par să se simtă în largul lor în climatul ăsta şi, într-adevăr, e mare păcat că trăiesc într-un Hollywood ajuns ca vai de capul lui, unde Hanks – un combinator la fel de elegant ca Grant – trebuie să-şi umple zilele (şi buzunarele) cu de-alde *Forrest Gump* şi *Codul lui Da Vinci*, iar Roberts trebuie să fie *Pretty Woman*, cînd ar putea fi o *funny woman* delicios de aeriană, o Carole Lombard. Cît despre Seymour Hoffman, pentru mine el e însuşi reîntruparea spiritului lui Wilder: parcă e echipat cu un detector special de mirosuri umane urîte, dat la maximum de-o viaţă întreagă, iar vocea lui e un grohăit veştejitor şi totodată melodios, care pare să iasă dintr-o ublietă de cinism fără fund. Presupun că filmului i se poate totuşi reproşa că glamorizează politica internaţională, pentru că, oricît de cinică ar fi, o comedie ca asta (sau ca *His Girl Friday* sau ca *One, Two, Three* al lui Wilder) e totodată un omagiu adus energiei americane (reprezentată, în toate trei cazurile, de figura combinatorului abil care aranjează lucrurile una-două); şi evident că, în lumea reală, lucrurile nu se aranjează una-două. Dar filmul e foarte plăcut. E împotriva iluziei de puritate şi a bigotismelor de orice fel, de partea lucidităţii şi a păcatelor minore. E profund civilizat..

trecerea prin reviste

Scenarii istorice fără islam

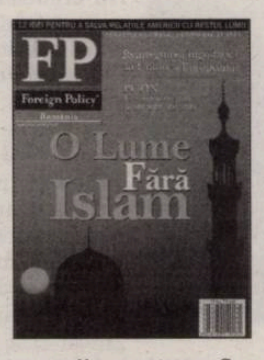

Un cruciat îşi alimentează calul de la o pompă *Gas;* un Bin Laden poartă, în loc de turban tradiţional, bereta revoluţionarului Che Guevara; revista *Foreign Policy,* numărul pe martie-februarie 2008, are drept *cover-story:* „O lume fără Islam".

„Ce ar fi fost dacă islamul n-ar fi existat? Pentru unii aceasta ar fi o perspectivă liniştitoare: nici o ciocnire a civilizaţiilor, nici un război sfînt, nici un terorist. Oare ar fi cucerit creştinismul lumea? Ar fi fost Orientul Mijlociu o călăuză paşnică a democraţiei? Ar mai fi avut loc 11 septembrie?"

Conferenţiar la Simon Fraser University din Vancouver, autor a numeroase cărţi despre Orientul Mijlociu, fost vicepreşedinte al *National Intelligence Council* din cadrul CIA, însărcinat cu previziuni strategice pe termen lung, Graham Fuller alcătuieşte, în acest număr al revistei *Foreign Policy,* un scenariu al societăţii de azi, din istoria căreia exclude islamul. Generalizînd concepţia majoritară conform căreia islamul este asociat cu acte de terorism, ocupaţii militare, lupte de rezistenţă şi războaie sfinte, fiind totodată „cauza multor tulburări internaţionale", încearcă înlocuirea teoretică a acestuia cu un substitut logic: creştinismul în expansiune.

Din punct de vedere economic, situaţia n-ar fi prea diferită, valul de flote europene şi comercianţii Occidentului n-ar fi fost întîmpinaţi cu braţele deschise de către locuitorii Orientului Mijlociu, chiar dacă ar fi fost creştini. Rezistenţa ar fi fost aceeaşi faţă de colonizarea occidentală şi faţă de înfiinţarea unor protectorate europene în regiune, islamul neavînd nimic de-a face cu aceasta.

Autorul aminteşte pe scurt istoria relaţiilor şi reacţiilor Americii Latine cu şi faţă de dominaţia americană asupra resurselor de petrol. Graham Fuller susţine că nici potenţialii creştini ai Orientului Mijlociu „nu ar fi primit cu mai multă bucurie decît musulmanii instalarea companiilor petroliere occidentale, sprijinite de viceregi europeni, diplomaţi, agenţi secreţi şi armate". În acest context, al luptei pentru petrol, scenariul ar fi cam acelaşi, brodat pe mişcări naţionaliste anticoloniale paralele celor din India, China, Vietnam sau Africa.

Cum ar fi arătat însă peisajul ideologic? Fără islam, Orientul Mijlociu ar fi fost mai democratic? Se pare că nu, conform unei alte paralele, tabloul dictaturilor europene şi creştine. În acest sens, „istoria dictaturilor din Europa nu ne dă prea multe speranţe. Spania şi Portugalia au pus capăt unor dictaturi sîngeroase abia la mijlocul anilor '70. Grecia a ieşit de sub dictatură religioasă abia acum cîteva decenii. Rusia creştină nu a ieşit nici azi din negură. Pînă nu de mult, America Latină era plină de dictatori, care domneau adesea cu binecuvîntarea Statelor Unite şi în parteneriat cu Biserica Catolică". Cu alte cuvinte: „De ce ar fi arătat altfel un Orient Mijlociu creştin?".

Cît priveşte terorismul, „nu-i nevoie de un musulman pentru a comite un atac terorist". Conform unei statistici, din cele 498 de atacuri care au avut loc pe teritoriul Uniunii Europene în 2006, numai unul a fost comis de islamişti, restul aparţinînd grupărilor separatiste sau extremiştilor de stînga.

După o trecere în revistă a marilor atrocităţi din secolul XX, concluzia este că fără islam lumea nu ar fi fost cu mult diferită de cea de azi. „O lume fără islam ar avea încă parte de majoritatea rivalităţilor sîngeroase ale căror războaie şi tulburări domină peisajul geopolitic. Dacă nu era religia, toate aceste grupuri ar fi găsit un oricare alt slogan în numele căruia să-şi exprime naţionalismul şi lupta pentru independenţă." (**S. G.**)

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Confesiunile unei dimineţi de luni

La ora cînd s-au desfiinţat vizele între Israel şi România

Acea dimineaţă de luni, la Bucureşti, la 1991 de ani de la naşterea lui Isus Christos,
cînd căutam un xerox în plin centru, ca să trag o copie după actul meu de naştere emis de Primăria din Bacău, într-o marţi, toamna, în urmă cu vreo 60 de ani,
certificînd că sînt de confesiune mozaică,
pentru ca să obţin astfel de la Ambasada Israelului, viza pentru a-mi vedea mama:
„Cum adică? o întrebasem pe funcţionara
contactată telefonic: „sînt rudă de gradul 1,
sînt fiu, am acolo o mamă, două mătuşi la Tel Aviv,
una stă pe Trumpeldor, alta pe Nahalal..."
„mama să vă trimită un act prin care
să vă confirme confesiunea..."
Năucit, am luat dintr-un fund de sertar,
acel act de naştere în original pe care
nu-l mai folosisem de o viaţă, singurul
care cuprindea expresia, abia acum precisă:
„confesiunea",
fusesem de confesiune proustiană, aiurea!
fusesem de confesiune camiliană, aiurea!
fusesem de confesiune fitzgeraldiană, aiurea!,
„tocmai mie să mi se întîmple asta..."
m-am gîndit ca ultimul pensionar.
În acea dimineaţă de luni, la Bucureşti, după 1991 de ani de la naşterea lui Isus Christos,
la primul xerox de lîngă casă, în spatele Ateneului Român,
uşa era larg deschisă, dar nu exista nici un om la orele 10,05.
În al doilea, în fostul Cucu-Bar, unde un prozator rural mi se jurase cîndva pe fetiţa lui că nu e antisemit, ca şi cum aş fi putut crede aşa ceva despre un scriitor, aparatul era stricat de vineri.
Al treilea, lipit de sediul Partidului Naţional Liberal, lîngă fosta clădire „a muncipiului de partid", avea uşa ferecată.
Abia pe Batiştei, peste drum de Inter, am găsit o doamnă amabilă instalată în fostul birou al Agenţiei Aviatice Suedeze, lucrînd frumos şi ieftin, la o maşinărie curată.
La Ambasadă, în colţul străzii, i-am surîs poliţistului care, ieşind din ghereta sa, m-a controlat cu detectorul său, la subsuori, la buzunare, între picioare şi în geanta de pe umăr, înfiorîndu-mă,
fior de
Caragiale şi Gherea,
Rebreanu şi Sebastian,
Ion Neculce şi Rabi Şem Tov,
Eminescu şi Gaster,
Camil şi Celan,
Arghezi şi Aderca,
Paul Georgescu şi Mugur,
Bogza şi Brunea-Fox,
Bellu-ortodox, Bellu-catolic,
Bellu spaniol şi Bellu Zilber la sicriul
căruia Henriette Yvonne Stahl se închina,
cum îmi povestise Ţoiu – „de ce tremuraţi?"
mă întrebă poliţistul, închizînd detectorul,
„mai ţineţi-vă pînă intraţi, acolo,
imediat pe dreapta"... şi îmi zîmbi
în numele solidarităţii virile.
În faţa porţii bine forjate şi butonate a ambasadei propriu-zise, dintr-un pîlc de oameni, o femeie în cizme de cauciuc, înfofolită, se recomandă la interfon că-i „o curieră din partea domnului..." şi „trebuie să-i dau domnului ambasador o casetă de la teatrul..."
„Repetaţi numele", îi ceru vocea din zid.
Ea îl repetă: domnul M. Mi se păru magic, cu M. de la magic. Acest domn, pe atunci tovarăş, cu muncă de răspundere în Direcţia Teatrelor, îmi plătise, prin '61, prima mea piesă „pe linie", după cîţiva ani de şomaj şi interzicere a semnăturii, pedeapsă pentru teoria mîrşavă a adevărului integral,
îşi luase un risc calculat în 8000 de lei cu care îmi achitasem ultimele datorii către o mătuşă şi un unchi aflaţi atunci cu fetiţa lor în preajma plecării definitive; ei mă ţinuseră, ei mă hrăniseră, ei mă omeniseră – fără acei bani, fără acel tovarăş M., nu aş fi avut linişte în noaptea aceea cînd m-au lăsat, undeva, pe Precupeţii Vechi, în uşa unui prieten la care trăseseră pentru ultima lor noapte în România, urîndu-mi răsuciţi de emoţie: „Noroc, băiatule!".
Domnul acesta M. fusese unul dintre aceia pe care, oricît ne-ar fi inaccesibil dostoievskianismul la Bucureşti, va trebui să-l numesc, pînă la ultima mea confesiune, „un salvator al meu" – şi lungul bîzîit mecanic cu care poarta se deschise şi se închise pentru curieră mă străbătu pînă la degetele cu care-mi pipăiam xeroxul din buzunarul canadienei mele.
Funcţionara parcurse cu un ochi rapid formularul meu cu xeroxul aferent şi nu-mi ceru nici un act din partea mamei mele; semăna indiscutabil, ostentativ, cu Maria Rosetti, englezoaica din tabloul lui Rosenthal, *România revoluţionară.* Asta ţin minte precis.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Zburătorul de Ion Heliade Rădulescu

Se termină: nasol, a halit-o balaurul, începe viaţa între penis şi coada tigăii.

Dificultate: Zburătorul este ceea ce numim azi CC de la Peugeot, un SUV de la BMW, un parfum de la zece milioane în sus, un Dubai de poftă, un apartament de două camere în Pantelimon unde, fă, să mă expecting mi, o slujbă de expert parlamentar şi, nu în ultimul rînd, un scurt la slujbă ca să menţii partenera în permanentă căutare şi bîrfă.

Durata lecturii: acum, cît durează pentru tine să negociezi, să prinzi o ofertă, fata e pe standbai.

„În arşiţa căldurei, cînd vînturleţ adie, / Cînd pleopul a sa frunză o tremulă uşor / Şi-n tot crîngul o şoaptă s-ardică şi-l învie, / Eu parcă-mi auz scrisul pe sus cu vîntu-n zbor; / Şi cînd îmi mişcă ţopul, cosiţa se ridică, / Mă sperii, dar îmi place – prin vine un fior / Îmi fulgeră şi-mi zice: «Deşteaptă-te, Florică, / Sunt eu, viu să te mîngîi...» Dar e un vînt uşor! / Oar' ce să fie asta? Întreabă pe bunica: / O şti vrun leac ea doară... o fi vrun zburător! / Or aide l-alde baba Comana, or Sorica, / Or du-te la moş popa, or mergi la vrăjitor. / Aşa plîngea Florica şi, biet, îşi spunea dorul / Pe prispă lîngă mă-sa, ş-obida o neca; / Junicea-n bătătură mugea, căta oborul, / Şi mă-sa sta pe gînduri, şi fata suspina."

Remixuri: Smiley şi Uzzi – „În lipsa mea" e furată după: „Vezi, mamă, ce mă doare! şi pieptul mi se bate, / Mulţimi de vineţele pe sîn mi se ivesc; / Un foc s-aprinde-n mine, răcori mă iau la spate, / Îmi ard buzele, mamă, obraji-mi se pălesc! / Ah! inima-mi zvîcneşte!... şi zboară de la mine! / Îmi cere... nu-ş' ce-mi cere! şi nu ştiu ce i-aş da; / Şi cald, şi rece, uite, că-mi furnică prin vine, / În braţe n-am nimica şi parcă am ceva; / Că uite, mă vezi, mamă? aşa se-ncrucişează, / Şi nici nu prinz de veste cînd singură mă strîng, / Şi tremur de nesaţiu, şi ochii-mi văpăiază, / Pornesc dintr-înşii lacrămi, şi plîng, măicuţă, plîng. / Ia pune mîna, mamă, – pe frunte, ce sudoare! / Obrajii... unul arde şi altul mi-a răcit! / Un nod colea m-apucă, ici coasta rău mă doare; / În trup o piroteală de tot m-a stăpînit. / Oar' ce să fie asta? Întreabă pe bunica: / O şti vrun leac ea doară... o fi vrun zburător! / Or aide l-alde baba Comana, or Sorica, / Or du-te la moş popa, or mergi la vrăjitor."

Utilitate: una de la ţară nu ştie, bre, cînd vine vîrsta să i se coacă trupul. Lucreaz-o tu, cu ghiulul tău fermecător, cap de cerb, nu? Şi ridic-o la cer cu superscuterul tău cu care distribui poşta rapidă prin Bucale. Este, bă, iar dacă marci trei beri pe buza de jos eşti fudul de nevoie mare şi treci la aparate după ora 5 seara. Mamă, n-o să te uite niciodată că nu ai borît şi tu o mîngîiere, un tezaur de preludii pe sîn, pe cosiţe şi sub genunchi. Nu e nevoie, dragă, mîine la ora 13 ai distribuţie, iar seara bagi un învăţămînt la distanţă în aşteptarea unui hecărit de ora 23,59.

Ciudăţenii: să ai grijă de sentimentele celuilalt, să vezi că aia se perpeleşte, să nu-i marci un copil de prim contact, să nu o freci prin Space şi prin Grozăveşti la una mică şi vioaie în căutare de noi seminţe ca ea, cu suflet mic la exploatat şi clătit cu dero alb, dalb, o căsuţă îi poţi spune vilă, un ursuleţ, cam jucăuş, o maşină cu taxa plină şi un Davidoff în Office cu expunere prealabilă pe Beller, în colţ la cafenea, unde rasdacul îţi suceşte mintea, iar paparazzi de la *Ciao* te deletează din aparat ca nesemnificativ.

Personaje: una, confidenta ei, satul, vara, boii, zburătorul.

Povestea: a trecut tramvaiul pubertăţii prin Florica.

Mişto: e de aur, e de la Cellini, ia-o de Ziua Îndrăgostiţilor: „Tăcere este totul şi nemişcare plină: / Încîntec sau descîntec pe lume s-a lăsat; / Nici frunza nu se mişcă, nici vîntul nu suspină, / Şi apele dorm duse, şi morile au stat."

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Pocăiţii

Straight Talk Express. Aşa se numeşte autobuzul de campanie al lui John Sidney McCain al III-lea (primii doi, tatăl şi bunicul, au fost amirali). În traducere ar veni Expresul Spune-lucrurilor-pe-nume. Este şi singurul lucru unanim recunoscut despre McCain: zice ce crede. Tocmai asta e problema, spun criticii săi: o fi zicînd ce crede, dar crede prostii. Înainte de retragerea lui Mitt Romney am auzit un realizator conservator de radio rezumînd dilema: nu ştiu sigur dacă să am încredere în ce spune Romney, dar îmi place ce spune; în McCain am încredere, dar nu îmi place ce spune. Te-ai fi aşteptat ca un bătrîn erou de război, cu cinci medalii pentru eroism personal şi cinci ani de prizonierat la vietnamezi, să enerveze mai puţini oameni cînd deschide gura. Totuşi, am asistat în ultimele săptămîni la cea mai urîtă campanie de presă pe care am văzut-o de cînd am încetat să mai citesc *Ziua* şi *Jurnalul Naţional*: conservatorii din media au dat de pămînt cu McCain şi l-au vrut pe Romney.

Cîteva teme sînt importante pentru conservatori: taxele mici, avortul, moralitatea publică, libertatea economică, imigraţia şi, mai ales, războiul antiterorist. De o parte îl avem pe Romney. Cînd era guvernator s-a pronunţat pentru libertatea de a face avort, a introdus o reformă etatistă a sistemului de sănătate şi a mărit cîteva taxe plătite de firme. La un moment dat (criticii spun că atunci cînd i-a venit ideea de a ajunge preşedinte), omul a suferit o epifanie şi a devenit conservator dur. Foarte bine, spun oamenii de la radio: avem încredere în unul care s-a pocăit. Ce se întîmplă cu McCain? El a susţinut mereu interzicerea avortului şi taxele mici. Vrea mai multă piaţă în sistemul de sănătate, nu mai mult stat. Nu vrea retragerea din Irak, ba chiar a susţinut sporirea trupelor anul trecut, cînd nu era deloc la modă.

Atunci, ce au conservatorii cu McCain? Ciudat este că fiecare critic pare a avea un motiv diferit. Unii îl acuză pentru chestia cu imigraţia. A negociat cu democraţii o lege care aloca fonduri pentru fortificarea graniţei cu Mexicul, în schimb, crea şi o cale către cetăţenie pentru imigranţii ilegali. De fapt, omul a gîndit logic şi a observat că mai mult nu se putea obţine în acea conjunctură politică. Alţii îl acuză că a iniţiat o lege care limitează suma de bani ce poate fi donată în campania electorală. E nebun, au spus unii conservatori. Sînt banii mei, fac ce vreau cu ei, ce se bagă statul?! În practică, numai cei cu avere personală vor putea să candideze, au zis alţii. Dacă ne gîndim că Romney a cheltuit 40 de milioane din bani proprii, susţinătorii lui cam au dreptate să-l critice pe McCain. În fine, alţii zic că a cedat în povestea cu încălzirea globală (e printre puţinii republicani care vor ca America să se implice în tratatul de la Kyoto), alţii că se opune exploatării petrolului din Alaska. Alţii pur şi simplu par a fi enervaţi că nu are şapcă, ca în bancul cu ursul şi iepuraşul.

Cam aşa a fost atmosfera pe la radio-talk-show-uri. Asta pînă s-a retras Romney. De atunci, moderatorii se chinuie să îşi convingă ascultătorii să voteze cu McCain la alegerile prezidenţiale. Jack, eşti idiot? Cum adică nu votezi cu McCain?! Vrei să ajungă Hillary sau Obama la Casa Albă? Tu chiar vrei să distrugi America? Păi, nu spuneaţi voi că nu e conservator de-al nostru? Lasă, dom'le, maturizează-te, acum îl susţinem, mai spune prostii din cînd în cînd, dar e de-al nostru în cele mai multe dintre cazuri. Am auzit acest dialog în mod repetat. Imperturbabil, McCain a spus la conferinţa anuală a conservatorilor: „Nu îmi voi ascunde punctele de vedere faţă de alegători de teamă că nu le vor împărtăşi. O să-mi susţin convingerile şi o să am încredere în bunul simţ al alegătorilor". Pînă la urmă, e un act de curaj să îţi pocăieşti tu alegătorii, nu invers.

Londra, 11 februarie 2008

Cristian GHINEA

Cristina HERMEZIU

Carla, Nicolas şi gura presei

– farmecele unei idile republicane –

Mi-i închipui pe jurnaliştii francezi fericiţi ori de cîte ori Nicolas Sarkozy iese la lumina zilei. Are omul ăsta un asemenea instinct al rampei, încît camerele de filmat, într-un freamăt continuu, de adolescente aşteptîndu-şi idolul, trec, la cea mai mică adiere prezidenţială, automat pe Rec.

Cînd Nicolas Sarkozy, preşedintele Franţei, s-a afişat prima dată cu artista Carla Bruni la Disneyland, s-a vorbit despre diversiune: un parfum de idilă la cel mai înalt nivel era în măsură să escamoteze prea controversata strîngere de mînă între demnitarul Franţei şi Muammar Ghaddafi, invitat oficial la Paris. Cînd, de Sărbători, îndrăgostiţii s-au plimbat pe Nil, luîndu-şi apoi zborul un week-end la Petra, în Iordania, presa a hotărît că imaginea unui preşedinte „petrecăreţ" este indecentă alături de slaba putere de cumpărare a francezului de rînd şi de inflaţia prevăzută pentru 2008, plină de avînt. Zvonul unei nunţi apropiate, pe 9 februarie, a pus paie pe foc, într-o societate în care cultura celebrităţii face din politicieni vedete similare cu cele din show-biz.

În această ambianţă excitată, conferinţa de presă a şefului statului francez la început de an a fost aşteptată ca o superproducţie de răsunet. În sala de gală a Palatului Élysée s-au strîns, ca la un eveniment monden, peste 600 de jurnalişti, dar şi întregul Guvern, în frunte cu premierul. Timp de două ore şi zece minute, preşedintele Sarkozy şi-a detaliat convingerile politice şi s-a dezmierdat, ca un *amoureux maudit*. N-a ezitat să afirme că în 2008 va dispărea săptămîna de lucru de 35 de ore, că şi-ar dori o televiziune publică fără publicitate, că imigranţii vor fi drastic aleşi pe sprînceană. Cîteva ore mai tîrziu, acţiunile celui mai important post privat TV, TF1 – dirijat de prietenii săi –, au crescut simţitor. De la politică şi economie la viaţa privată n-a fost decît o nuanţă de ton şi de alint: „Chiar şi un preşedinte are dreptul la fericire". Jucînd o comedie ieftină, şi-a arătat mîna cu degetul inelar încă liber, ca ultimă dovadă concretă a transparenţei faţă de presă: „E ceva serios... Dar sînt şanse să aflaţi despre asta după ce se va fi întîmplat deja". La cîteva luni de la divorţul de Cecilia, Sarkozy a anunţat că se pregăteşte de nuntă. Ironie a sorţii, în republica sa franceză, promisă egalităţii între femei şi bărbaţi, o lege anacronică pare să interzică fostei soţii, nu şi bărbatului, posibilitatea de a se recăsători mai devreme de şase luni de la divorţ.

Franţa trăieşte însă o poveste de dragoste şi mai profundă: îndrăgostiţi lulea de preşedintele lor, jurnaliştii îi adulmecă orice urmă, îi aşteaptă orice zvîcnet al firii sale nărăvaşe, delicios nesupusă. Această pîndă exacerbată declanşează o logoree mediatică de proporţii, una care se hrăneşte din propria transă. Cîndva, în octombrie, Sarkozy a uitat să spună naţiunii că l-a durut în gît şi a fost cîteva ceasuri la spital. Ştirea s-a revărsat, zilele trecute, ca un val de sînge proaspăt, prin toate canalele mediatice, în buclă. Jurnalistul unui post de radio a apreciat că o banală anghină n-ar trebui să ducă neapărat la publicarea unui buletin de sănătate prezidenţial, dar i-a invitat pe ascultători să gloseze în direct, zeci de minute, pe aceeaşi temă.

Cu un preşedinte prea lucid şi o presă prea îndrăgostită, de idilă profită, clar, un singur partener.

Dacă în întîlnirile cu presa întrebările către preşedinte mai au ghimpi e şi pentru plăcerea spectacolului declanşat: Nicolas Sarkozy îşi revarsă atunci farmecele în deplină legalitate şi în deplină conştienţă a perfectei maşini de comunicaţie care este. Laurent Jauffrin, directorul cotidianului *Libération*, cel mai bine vîndut ziar din Franţa, l-a întrebat, la conferinţa de presă, dacă stilul său despotic, omniprezent, nu seamănă cu instaurarea unei „monarhii elective". A urmat un fel de desen animat de înaltă clasă, cu un motan care s-a jucat cu o plăcere enormă cu şoarecele său, înainte de a-l înghiţi. „Numai atît aţi putut, Monsieur Jauffrin?... Dacă e monarhie atunci înseamnă ereditate...Voi fi fiind poate fiul nelegitim al lui Jacques Chirac care m-a pus pe tron?" În şarja spumoasă, răspunsul politicianului s-a strecurat pe nesimţite, după cum pisica întotdeauna cade în picioare: „Nu, înseamnă să-mi asum responsabilităţile".

La conferinţa de presă de început de an a instituţiei prezidenţiale franceze s-a rîs copios: în faţa a peste 600 de jurnalişti, Nicolas Sarkozy a fost un *One Man Show* glorios, iar Palatul Élysée – o sală de spectacol eficientă, rentabilă. În culise, Carla Bruni, fost manechin, cîntăreaţă, probabil că jubila la gîndul că sala era deja bine încălzită.

Dacă de iubire e vorba, atunci e oarbă. Cu un preşedinte prea lucid şi o presă prea îndrăgostită, de idilă profită, clar, un singur partener.

Iaromira POPOVICI

bazar

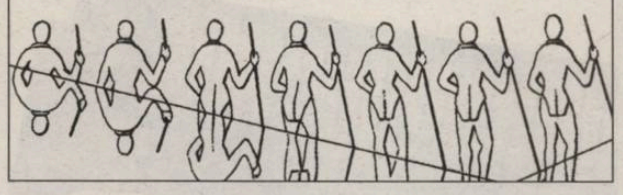

Filozofia de stîlp

La munte, se ştie, oamenii au timp, printre alte acţiuni superficiale precum schiul sau escaladările, să şi mediteze asupra celor bune şi rele din astă viaţă trecătoare. Pentru aceasta, desigur, pot cumpăra cîte o carte. Dar există şi o cale mai directă, cel puţin în Sinaia (dar sînt convinsă că şi în toate celelalte staţiuni): înţelepciunea de tarabă, stîlp sau panou. Concisă şi spirituală, drapată în formule fixe pe înţelesul tuturor, aceasta poate revela „esenţialul" despre viaţă, bărbaţi sau toalete. Pe o bucată (falsă, imitaţie de) scoarţă de copac, pe pergamente dintr-o hîrtie mediocră, oamenii pot cumpăra, cu numai 3 lei (doar cea pe scoarţă e 15) adevărurile vieţii în formule fixe. Tonul este unul cinico-ironic: te poţi apleca serios asupra acestor lucruri, dar nu trebuie s-o arăţi ca atare, ci s-o maschezi într-o atitudine *cool*, detaşată, de om de lume. Care să fie scopul acestor filozoficale? Probabil, la prima vedere, să-i distreze pe cumpărători; la o a doua, nu neapărat să-i facă mai înţelepţi, dar să-i înveţe cum să se ridice deasupra întîmplărilor nefaste ale vieţii prin care au trecut într-o perioadă sau alta şi cum să le ia mai în uşor.

Singura viziune serioasă asupra vieţii este cea mai scumpă, pe scoarţa de copac, aşezată în prim-plan la taraba sinaiotă unde am reperat-o. Nici nu e de mirare, deoarece e semnată Maica Tereza de Calcuta, ceea ce deja oferă o garanţie spirituală serioasă asupra adevărurilor narate acolo. Viaţa, ne spune acea Maică Tereza, este, în complexitatea ei, „o şansă, o frumuseţe, o bucurie, un vis, o sfidare, un joc, o bogăţie, dragoste, mister, promisiune, tristeţe, imn, luptă, tragedie, aventură, fericire şi... viaţă". Toată această înşiruire de substantive abstracte sau concrete, faţete ale existenţei noastre, este scris, ordonat, pe coloana din stînga. Pe cea din dreapta, după o liniuţă, nu ne apar, ca într-un vocabular, explicaţii ale respectivelor ipostaze, ci îndemnuri: „Viaţa e o datorie – Împlineşte-o!; Viaţa e un joc – Joacă-l!; Viaţa e un imn – Cîntă-l!; Viaţa e o tragedie – Fii tare! (...)". Îndemnurile sînt mult mai îndreptăţite decît staticele definiţii: acestea, se vede clar, sînt adresate unor oameni de acţiune.

Există însă şi o cale aparent mai *soft* de a face faţă acestor provocări şi de a le reduce la poante sau jocuri de cuvinte. În seria pergamentelor de 3 lei, găsim unul intitulat *Viziunile vieţii*, care ne elucidează, în cîteva vorbe, posibilele dileme etice, amoroase şi profesionale: „Omul învaţă din greşeli. Sînt unii care nu greşesc niciodată... Conştiinţa curată este, de obicei, semnul memoriei slabe. Femeia ideală este ca Luna. Seara vine, dimineaţa pleacă. Cine se căsătoreşte află ce e fericirea, dar prea tîrziu. Angajaţii nu pot fi daţi afară. Sclavii se vînd... Drumul spre succes este închis pentru reparaţii". Aceste miticisme, măcar prin forma lor categoric enunţiativă, cît şi prin concizie, te lasă destul de paf... Adică, tragi concluzia, după oleacă de gîndire, nu există oameni morali (toţi au ceva pe conştiinţă...), nimeni nu poate ajunge ceva în viaţă, iar o relaţie e mai bine să nu ai... Cum le spui tu bobocule, îţi vine să-ţi pui streangul de gît...

Noroc cu altă fiţuică, *Ghidul bărbatului*, spre care te apleci, tu, femeie încrezătoare, sperînd să-ţi ofere soluţii viabile prin care „să-ţi refaci viaţa". Dar ce afli de acolo? Că „bărbaţii frumoşi, buni şi heterosexuali sînt însuraţi" sau că „bărbaţii cu aspect corespunzător, buni la suflet şi heterosexuali nu fac niciodată primul pas". Concluzia, după un isteţ, de altfel, joc logic, este că, pentru femeile doritoare, nu există bărbaţi disponibili.

Disperat de cinismul înţelepciunilor populare de stîlp, te repezi cu resturi de speranţă asupra celei din urmă, al cărei titlu pare inspirat din start: *Regulament de toaletă*. Penultimul paragraf e edificator şi suficient pentru a conchide: „În caz de inundaţie, rămîneţi calmi. O vestă de salvare se află sub scaun, înghiţiţi apă pînă la sosirea ajutoarelor!"

Teodor BACONSKY

turn înclinat

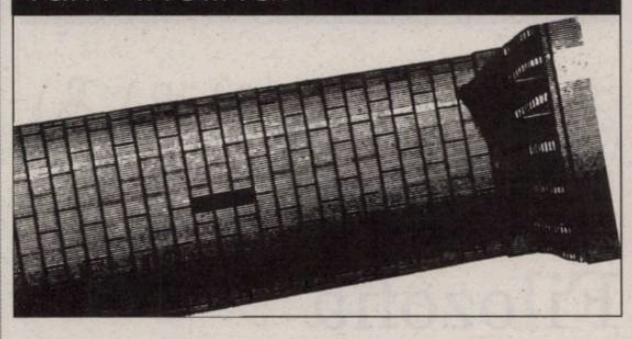

Ca şi cum n-ar fi

Presupuneţi că mă reapuc să scriu despre orele de religie în şcoală pentru a le apăra cu orice preţ continuitatea. Sper să nu fiu chiar atît de previzibil, tot aşa cum sper că participanţii la această nouă dezbatere vor şti să cultive nuanţa şi opinia realmente conformă cu propriile convingeri. Recent, ministrul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului a pus pe piaţă proiectul unei noi Legi a Învăţămîntului care stabileşte că orele de religie – parte a „trunchiului comun" potrivit Legii din 1995 – urmează să dispară din programa ciclului liceal. Chemate să reacţioneze, cele două tabere implicate n-au ezitat să-şi manifeste opţiunile. Avem pe de-o parte BOR, ilustrată deocamdată prin vocea autorizată a mitropolitului Bartolomeu Anania, care i-a trimis dlui ministru C. Adomniţei o scrisoare deschisă, cerîndu-i să lase lucrurile la locul lor. Argumentele invocate de ierarhul clujean sînt cele deja folosite prin 1991, cînd Grupul de Reflecţie pentru Înnoirea Bisericii pleda pentru reintroducerea orelor de religie în şcolile postcomuniste. De cealaltă parte se află cîteva ONG-uri promotoare ale secularizării: pentru ele, intrarea României în UE atrage separaţia totală între Biserică şi Stat, cu urmarea că învăţămîntul public trebuie deconfesionalizat. Aparent, avem o luptă între „conservatori" şi „progresişti". Primii vor ca patrimoniul Ortodoxiei să rămînă viu şi prin şcoală. Ceilalţi ar dori ca educarea elevilor în materie de religie să nu fie confundată cu dreptul BOR de a-şi muta orele de catehism pe băncile şcolii publice.

Pe fond, cred şi astăzi că susţinerile Grupului (din care făceam şi eu parte) şi-au păstrat *valabilitatea*, dar poate că nu şi *aplicabilitatea*. Cu alte cuvinte, a le vorbi copiilor despre Mîntuitorul Hristos, Evanghelie sau sfintele taine ale Bisericii rămîne, după mine, cea mai generoasă manieră de a le forma caracterul moral şi civic în acord cu marea Tradiţie a creştinismului, care a inspirat regimurile democratice moderne (deşi avea să pătimească atîtea de pe urma lor). Regăsirea pomenitei Tradiţii oferă şi o modalitate de a consolida sentimentul apartenenţei la o identitate *radical opusă* experimentului comunist. Este însă această practică educaţională pe măsura aşteptărilor care au generat-o? Şi-a atins ea obiectivul din 1995 încoace? Iată că nu. În loc să fi contribuit, vizibil şi motivant, la difuzarea unei culturi a convieţuirii, impactul orelor de religie asupra elevilor treptat asimilaţi corpului politic numit „naţiunea română" pare să fie aproape nul. Evident că un studiu sociologic ar putea „măsura" cu relativă precizie legătura dintre orele de religie şi comportamentul efectiv al celor vizaţi, însă impresia oricărui cetăţean competent, care trăieşte alături de semenii săi în România lui 2008, este că fiinţa noastră comunitară s-a atrofiat în loc să se armonizeze şi să devină una cu valorile civilizaţiei europene.

Fireşte că BOR – improvizată după '90 ca „soră de caritate" la căpătîiul unei populaţii convalescente – n-a avut vreme să pregătească suficienţi profesori de religie. Fireşte că mediocritatea generică a sistemului nostru pedagogic (dotat cu profesori prost plătiţi şi în majoritate rutinaţi) s-a reflectat la nivelul specific despre care vorbim. Dar întrebarea cea mai dificilă sună altfel: este creştinismul adevăratul model dominant în societatea românească de astăzi? Categoric, nu. Şi, dacă s-a ajuns la prevalenţa cu totul altor paradigme, faptul se explică prin aceea că elevii au fost prea puţin educaţi religios sau prin aceea că deformările naturii umane provocate de comunism sînt *iremediabile?* Mi se va aminti că vocabularul teologiei creştine exclude cuvîntul „iremediabil": Hristos urăşte păcatul, nu pe păcătos, pe care îl ajută haric să se vindece de orice maladie spirituală. Aşa este. Numai că noi am reuşit să concretizăm în social un paradox nemaivăzut de-a lungul imemorialei relaţii dintre sacru şi profan: trăim cu Dumnezeu *ca şi cum n-ar fi...*

Iosif ZOICA-TEIUŞ

Patriarhul

Omul, „doar el, cu îngerul său"

Premisa de la care pornim excursul nostru este aceea că civilizaţia nu este întotdeauna un exerciţiu superior de interioritate, chiar dacă ea, civilizaţia: *„a ajutat bruta din noi să se descurce mai bine* şi, pe deasupra, să-şi însuşească bunele maniere, chipurile" (pe de altă parte, minunat şi dumnezeiesc lucru, multe din lumea asta le înţelegem, acceptăm şi iubim tocmai din pricina atipismului, stîngăciei, risipirii, perplexităţii, vulnerabilităţii, limitelor, fragilităţii şi simplităţii lor). Şi aşa, gustul frivolităţii exhibîndu-se, nu o dată, civilizaţia *„s-a dat la semnificaţii"* cu atîta superbie, că ansamblul relaţiilor inter-umane riscă să se *fractureze* şi *disemineze* într-o „tipologie morfologică şi de consum aiuritoare" şi să se *recuze* limpezimea de gînd prin implementarea a tot felul de sofisme şi *„căluşe ale conştiinţei"*. Salvarea vine din aceea că se poate încă suspenda, iată, *timpul – lipsă a oricărei ţinte*, timpul care *„nu te mai face să gîndeşti, nici să pui întrebări"* şi înlocui cu *timpul-foc* al reformării spirituale, timp de gîndire curăţat şi „împachetat" în voinţa lui Dumnezeu, în care să sălăşluiască pacienţa şi genuinul omului frumos. Acesta trebuie să fie *impactul cu istoria* al Patriarhului, *„credo-ul lui sacerdotal şi uman"* (...) Tocmai pentru că *locul*, *timpul* şi *spaţiul* Patriarhului ţin de *„ponderea ideaţiei"* şi de *„înalta lor acoperire livrescă şi morală"*; chiar dacă *lumea* Patriarhului este una mai degrabă *legendară*, a unui *„imaginativ al spaţiilor albe"*, una a *„riturilor şi rigorilor imemoriale"*.

Vom converti, aşadar, condiţia de *şef* a Patriarhului în aceea de *slujitor* sub semnul jertfei şi iubirii, în aşa fel, el va să „transpună gloria din apanaj uman în *capodopera maxima"*. Pentru că un *nume*, cu atît mai mult unul istoric, se zice, nu trebuie doar purtat cu cinste, ci şi transmis *la fel* mai departe. Pentru unele ca acestea, Patriarhul trebuie să fie figura impunătoare, înţeleaptă, aşezată, detaşată, senină, uşor profetică, deloc polemică, caritabilă, afabilă, legată de neamul său pînă la *capătul vremii* cu *pecetea* şi *rostul credinţei*. (Iar dacă credinţa trebuie să stea în toată vremea înlăuntrul sau măcar în proximitatea unei cauze, unui ideal, unui dor, unei bucurii, unei suferinţe, unei aşteptări, unei disperări, Patriarhul, în numele lui Dumnezeu, trebuie să *triumfe* şi să *salveze*, prin lucrarea sa; doar aşa, lumea va face o iubire din credinţă.) Să fie bun pînă la eminent teolog, umanist desăvîrşit, în stare să renunţe la *privilegiul* voluntarismului, iluziei şi libertăţii exterioare, să-şi *ordoneze* în aşa fel *lucrarea* şi *viaţa*, încît, în lumea pe care *o slujeşte* să nu rămînă greşeli care să nu mai poată fi uşor sau deloc îndreptate. Mai mult, trebuie să fie *chip elitei* şi geniu al stirpei. Tocmai pentru că acum, mai ales, dinamica vieţii – şi Biserica este (poate fi) imperativul vieţii – înseamnă şi o competiţie acerbă cu provocările şi duhul *prea concupiscentei* şi *profund materialistei contemporaneităţi*. Iar ca apologet, promotor şi propovăduitor al *valorilor destinale* de tip *patrie, limbă, popor, sfinţenie, izbăvire,* n-are a face cu ciclicitatea jocurilor de putere *mundane,* cu atît mai mult musai să se protejeze de pericolele şi avatarurile hazardului. Iar atîta vreme cît nu se fixează într-o *„adoraţie totală"*, n-are nici a reverbera doar *„formula umanităţii generice"* şi doar de dragul paradoxurilor frumoase ale lumii, pe care şi domnia sa şi noi le dorim, şi de acum încolo, la fel de înţelegătoare şi tandre cu întrebările şi tăcerile la un loc; dacă vreţi, şi pentru faptul că ele, *cuvintele: „au nevoie de atîta mîngîiere şi sinceritate netrucată, odată cu rostirea"*. Patriarhul este (şi) menit, consacrat, afierosit, cu rost simbolic, să fie pentru poporul şi Biserica sa *semnul* şi *sensul moral*, *amintirea arhetipului*, iar prin solitudine şi amplitudine un *axis*, o realitate, o prezenţă unică de expresie aristocratică şi vibraţie metafizică.

Premise mai fericite

Iar Prea Fericitul Patriarh Daniel, iată, pe cît de impetuos, pe atît de sfielnic şi de emoţionat la discursul de întronizare, este Arhiereul care, de la altitudinea şi în solitudinea domniei sale, pare să spună că acolo unde este introvertire sînt şi atîtea sentimente şi atîta iubire şi *„foame de cauze"* şi atîta curaj, că cine nu ştie cu cîtă jertfă şi zbucium se plăteşte de cei aleşi, dacă vreţi, gloria, nu merită *darul solitudinii în comuniune* (şi nici *puterea de a uita* că ai avut odată o viaţă personală).

Şi, cu siguranţă, Patriarhul Daniel ştie că, în egală măsură cu drumul spre tine însuţi, este pretenţios şi anevoios drumul spre sufletele nedumeriţilor; mai mult, ştie că, *dacă Biserica are nevoie de un chip socio-uman nou, asta nu înseamnă că proiectele mari, imperative, oportune, „stăruitoare, rugătoare" nu au nevoie, mai mult ca de orice, de plăpîndul, fragilul, uşor desuetul, aşezatul limbaj şi rost al rugăciunii* (pentru ca, datorită ei, să ne putem *transpune* într-o actualitate pură, în care clipa de mirabil să fie totuna cu veşnicia).

***Pr. Iosif Zoica-Teiuş** este consilier cultural la Arhiepiscopia Ortodoxă Alba Iulia.*

Horia BERNEA

Calma şi blînda expresie a bucuriei de a exista

Civilizaţia ţărănească nu cunoaşte efortul de a se depăşi. E calmă şi blîndă expresie a bucuriei de a exista.

Gustul pentru trecător, pentru lucrul care nu durează... În acelaşi timp, tot ce făceau era definitivul însuşi.

Dumnezeu iubeşte ce este fragil, plăpînd, slab. Nu iubeşte ce este puternic, tare, încremenit: de pildă, piatra. Ce înseamnă „fragil" în cazul unui discurs muzeal, într-un mod de expunere? Suplete, eroare şi hazard asumate, încorporate în teza de lucru. De altfel, obiectul ne spune ce să facem cu el. Ajunge să te supui firesc. Legile obiectului sînt slabe, deci plăcute lui Dumnezeu. Cum se manifestă o astfel de muzeologie?

Legături cu profundă justificare; legături aparent întîmplătoare; legături întîmplătoare; alternări neaşteptate; grupări care nu suportă explicaţii, justificări ştiinţifice; un mod de prezentare care să rezulte din situaţia nouă a obiectului devenit piesă de muzeu...

Excluderea evidentului, a explicitului, excesivului; negarea apropierilor obişnuite, a locurilor comune.

Caracter experimental. Nu experiment în sens de joacă, ci dorinţă de aprofundare lipsită de suficienţa ştiutului. O privire proaspătă asupra fenomenului. Povara tradiţiei, nu povara poncifelor.

Ortodoxia respinge o trăire nefixată în suportul concret, o trăire lipsită de „agăţătoarea materiei", o trăire care nu „mîntuieşte", care nu transfigurează; inclusiv materia. Care e în fond rezultatul Întrupării? Şi în ce constă cinstirea şi slăvirea Întrupării dacă nu în descoperirea Duhului care animă şi transfigurează obiectul?

În ziua de azi se face din ce în ce mai puţină teologie în sensul propriu al cuvîntului. Se fac studii de teologie, prelucrări teologice sau chiar falsă teologie; în orice caz lucruri de grad secund. Dar realitatea nu mai e instaurată teologic. Aşa îmi explic lipsa generală de creativitate spirituală. Dacă ne referim la domeniul vizual, de pildă, există inflaţie, omniprezenţă a imaginii, însă o imagine inconsistentă, plată, fără putere, fără „întrupare" a Realului...

(Dilema, nr. 410, 22 decembrie 2000)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

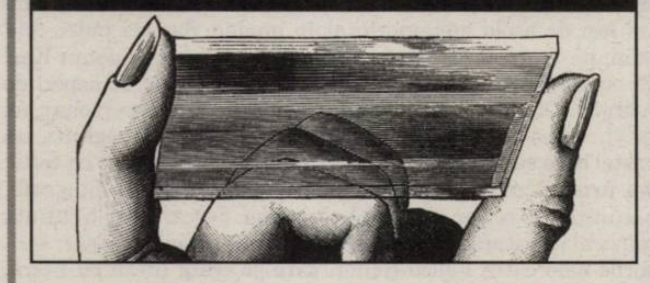

Un mare român

Pe vremea lui Ceauşescu, Adrian Păunescu a fost unul din principalii profitori ai regimului (pentru unii acesta e un truism, pentru alţii – care au uitat sau care au venit pe lume mai tîrziu – nu).

Poet care promitea la debutul său din anii '60, Păunescu s-a transformat destul de repede într-un versificator populist (vezi poemele dedicate părinţilor, patriei, figurilor istorice etc.) sau care-l ridica în slăvi pe Ceauşescu. Capacitatea de a versifica era, într-adevăr, remarcabilă, la fel şi memoria – care l-a ajutat şi-l ajută să poată recita poezii la minut.

Poet de curte, Adrian Păunescu avea intrare la Ceauşescu – ceea ce i-a conferit în epocă o extraordinară putere. La aceasta, s-a adăugat şi popularitatea pe care-a căpătat-o mai întîi cu emisiunea TV *Antena vă aparţine* şi apoi cu seria de spectacole Cenaclul „Flacăra".

Cenaclul „Flacăra" i-a adus o popularitate incredibilă în rîndul tinerilor. În timpul acestor spectacole, se cîntau piese folk despre dragoste, cîntece care invocau figuri sau momente ale istoriei neamului („Lancea lui Horea", „Ridică-te, Ştefane!", „Treceţi batalioane române Carpaţii!" etc.), piese ale trupei Beatles cu versuri româneşti despre dezarmare-pace (o marotă a lui Ceauşescu prin anii '80), dar şi, de-a dreptul, „Trăiască Ceauşescu! Trăiască Tricolorul!".

În ciuda propagandei subliminale sau uneori directe care se făcea la Cenaclul „Flacăra", spectacolele prezidate de Adrian Păunescu aveau un public foarte numeros – pentru că, practic, erau singurele manifestări din acea epocă dedicate tinerilor şi unde ei se puteau întîlni şi „fraterniza". Astfel încît Păunescu era o adevărată vedetă în rîndul adolescenţilor – şi nu de puţine ori, în timpul spectacolelor, după ce scandau, la îndemnul maestrului de ceremonii, „Ceauşescu-Pace!" sau „Ceauşescu-PCR!", tinerii ajungeau să strige, într-un glas, „Pă-u-nes-cu! Pă-u-nes-cu!".

Desigur, o astfel de popularitate nu era văzută cu ochi buni de familia conducătoare, aşa că la un moment dat bardul a căzut în dizgraţie. Momentul a fost, din păcate, unul tragic: în timpul unui spectacol din 1985 de la Ploieşti, s-a iscat o furtună; în faţa impacientării publicului, Păunescu – care ajunsese să se creadă Dumnezeu – a anunţat: „Noi, Cenaclul «Flacăra», putem să învingem orice, chiar şi o furtună!" şi i-a pus pe oamenii de ordine să închidă porţile stadionului. Din busculada care a urmat, au rezultat morţi şi răniţi.

Cîteva luni, imediat după '89, nu s-a mai auzit nimic despre Adrian Păunescu, pentru ca la un moment dat Mihai Tatulici să-i dedice o emisiune pe postul public TV. Adrian Păunescu a apărut schimbat, cu barbă, şi şi-a făcut un număr care a inclus lacrimi de crocodil şi o mică autoflagelare („Am fost un porc...").

După această emisiune, Păunescu şi-a spălat faţa şi a ieşit în lume mai curat ca o fecioară neprihănită. A intrat în politică, mai întîi în partidul fostului lider comunist Ilie Verdeţ, Partidul Socialist al Muncii, pentru a ajunge în cele din urmă în cel al lui Ion Iliescu. A fost ales senator şi apoi preşedinte al Comisiei de Cultură a Senatului.

În televiziune, şi-a reînceput cariera cu un talk-show la Antena 1, care s-a mutat apoi la PRO TV.

Este considerat de mulţi – care nu ştiu cu ce se mănîncă poezia şi care cred că totul este să faci rime – un mare poet. Pe pagina dedicată lui din enciclopedia online *Wikipedia,* ni se spune că a fost şi un mare disident: „Devenit incomod, este destituit în iulie 1985. Pretextul imediat a fost scandalul busculadei iscate la concertul Cenaclului «Flacăra» din Ploieşti din luna iunie a acelui an, însă Păunescu devenise cunoscut şi pentru criticile la adresa puterii (vezi, de exemplu, poemul «Analfabeţii», publicat în 1980 în *Flacăra).*"

După o perioadă în care a lipsit de pe micile ecrane, Adrian Păunescu a revenit la începutul acestui an, într-o emisiune a lui Robert Turcescu din 15 ianuarie dedicată lui M. Eminescu. Prestaţia lui de atunci a plăcut într-atît de mult şefilor de la Realitatea TV, încît au semnat un contract cu el şi acum este invitat permanent. Pe scurt, poetul de curte al lui Ceauşescu ne este vîndut astăzi ca mare analist şi înţelept al neamului.

Adina POPESCU

Scurtă privire asupra presei din Polonia

În cîteva zile, vizitînd doar cîteva dintre redacţiile celor mai importante publicaţii, printre care două săptămînale şi un cotidian, chiar dacă afli informaţii direct de la „sursă", adică de la redactorii lor, n-ai cum să-ţi faci decît o imagine superficială asupra presei poloneze. Poţi, în schimb, să surprinzi tendinţe generale şi ceva din atmosferă şi din modul de lucru, prin răspunsuri uneori standard, alteori mai nuanţate, prin gradul de interes faţă de cititori, prin gesturi mărunte. Dar, mai ales, ai tentaţia să compari în permanenţă cu ce se întîmplă în presa de la noi.

Săptămînalul universal. Într-o redacţie cu un aer romantic, din centrul vechi al Cracoviei, ticsită de cărţi şi de obiecte de mobilier printre care şi o tablă „de şcoală" pe care se scrie cu cretă, aflăm povestea săptămînalului *Tygodnik Powszechny*. Este o revistă socială şi culturală, de fapt „de cultură catolică", după cum ne-o prezintă redactorii ei. De altfel, redactorul-şef, Adam Boniecki, e preot şi, ca o primă comparaţie, deşi la noi Biserica este în continuare pe primul loc în „topul încrederii", nu există nici o publicaţie cu acest tip de orientare care să aibă ceva de spus. După alegerea noului Patriarh, BOR şi-a propus, printre altele, să fie reprezentată şi „promovată" de publicaţii proprii, chiar şi de un post de televiziune; nu e cazul *Săptămînalului...,* care este o publicaţie independentă. Aşa a fost dintotdeauna. A apărut în 1945 şi s-a remarcat ca singura publicaţie independentă din fostul bloc sovietic. În 1953, tipărirea ei a fost sistată pentru o perioadă, deoarece a refuzat să publice necrologul lui Stalin. Echipa redacţională a fost înlocuită cu una care era dispusă să colaboreze cu regimul comunist. Existenţa unei astfel de publicaţii, în plină epocă de „prefacere" şi de formare a „omului nou", spune multe despre ce reprezenta instituţia religioasă şi care era influenţa ei în ţările catolice din estul Europei. Pînă prin anii '80, revista, distribuită la nivel naţional, se vindea în 70.000 de exemplare.

În săptămîna în care am ajuns la Cracovia, redactorii de la *Tygodnik Powszechny* tocmai scoseseră primul număr într-un nou format. Mai modern, mai adaptat cerinţelor pieţei. Texte mai scurte, mai multe fotografii. Colaboratorii revistei sînt importante personalităţi ale culturii poloneze. A scrie la *Săptămînalul universal* înseamnă în primul rînd o recunoaştere. Mai puţin bani. Aflăm că bugetul este destul de mic. Un redactor cu vechime are un salariu în jur de 800 de euro, în timp ce un ziarist începător de la Varşovia cîştigă 2000 de euro pe lună. Totuşi, ei nu au un complex al provinciei, cum se întîmplă la noi. Faptul că o publicaţie care nu-şi are sediul în Varşovia poate fi găsită la chioşcurile din întreaga ţară şi, mai mult decît atît, reprezintă un reper al vieţii culturale nu este considerat neapărat o performanţă sau o excepţie. Redactorul-şef adjunct s-a mutat la Cracovia din capitală, unde fusese jurnalist la prestigiosul ziar *Gazeta Wyborcza*. În România, un ziarist cunoscut de la *Cotidianul* sau *Evenimentul Zilei* nu va pleca niciodată să lucreze la o revistă de cultură din Iaşi sau din Cluj. Însă în Polonia este firesc ca oraşe cum ar fi Cracovia, Poznan sau Wroclaw să aibă o viaţă culturală proprie care să nu se raporteze la „centru" şi o personalitate de sine stătătoare pe care nu ai cum să o califici drept „provincială". Răsfoind revista, nu mi-am dat seama cum se îmbină conţinutul religios cu cel cultural şi ce înseamnă de fapt „cultura catolică". Am întrebat dacă evită subiecte „spinoase" de tipul homosexualitate sau avorturi (şi-ar avea locul într-o astfel de publicaţie o cronică la 4, 3, 2?). Mi s-a răspuns că pentru ei nu există subiecte tabu, totul depinde de forma în care sînt oferite cititorilor. O replică care poate fi interpretată în mai multe moduri. Totuşi, nu există nici o similitudine între politica lor editorială şi cea a faimosului Radio Maryja, un post de radio care se declară drept „catolic şi patriot", dar de fapt este ultrareligios, naţionalist şi antisemit şi care a jucat un rol important în *background*-ul alegerilor politice din 2005.

***Fără ocolişuri despre* Wprost.** Un alt săptămînal, al cărui nume se traduce prin „direct". A apărut mai întîi la Poznan, în 1982, apoi în anul 2000 redacţia s-a mutat la Varşovia. De data aceasta, jurnaliştii care lucrează aici sînt mîndri că o publicaţie mică, „de provincie", a ajuns să intre în topul primelor trei săptămînale politice poloneze *(Polityka* şi-a asigurat de cîtăva vreme primul loc). Tirajul este în jur de 260.000 de exemplare, dintre care se vînd 160.000. Au cea mai vizitată ediţie electronică, căci cititorii lor sînt în general oameni de afaceri care se desprind cu greu de la birou, din faţa computerului cu conectare la Internet.

Wprost este o revistă independentă (proprietarul ei este fostul redactor-şef), cu o orientare liberal-conservatoare care mizează în primul rînd pe articole de opinie şi de analiză şi, nu în ultimul rînd, pe stil. Secţiunea de politică externă dezbate situaţiile politice şi economice din ţările Europei occidentale şi din SUA. Aflăm că interesul cititorilor pentru România despre care se credea, în urmă cu cîţiva ani, că era undeva la periferia Europei, dar şi pentru alte ţări din Est, e mic. Doar în ultima vreme ţara noastră a început să existe pe hartă pentru polonezi, mai mult din punct de vedere cultural. Filmul românesc a devenit popular, la fel şi teatrul.

În Polonia nu există publicaţii importante exclusiv culturale. În schimb, există publicaţii-hibrid care conţin *şi* cultură. De obicei, revistele lunare şi trimestriale care apar în tiraje mici. Sau suplimentele de week-end ale principalelor ziare. Aşadar, cultura se vinde „la pachet". În schimb, sînt foarte la modă publicaţiile exclusiv politice (la noi aproape inexistente).

Cotidianul lor. *Dzienik*, un ziar editat de trustul german Axel Springer, a apărut cu un caracter de experiment. Înainte de lansarea cotidianului, trustul mai editase în Polonia cîteva titluri comerciale care îi asiguraseră o lejeritate financiară. Pînă la *Dzienik*, realizat după un model britanic, nici un ziar de acest tip nu fusese rentabil pe piaţa poloneză, sau cel puţin aşa susţin redactorii săi. Contextul era însă altul. La începutul anilor '90, erau foarte multe publicaţii independente care nu au rezistat în timp. S-au remarcat doar cele editate de mari concerne, cum ar fi Agora S.A.. De altfel, Axel Springer, care mai tipăreşte în Polonia *Fapte*, un tabloid ce reprezintă „o locomotivă financiară", *Newsweek* – ediţia poloneză – şi cîteva reviste bilunare „de nişă", se declară concurentul principal al concernului Agora, la fel cum *Dzienik* se vrea ziarul concurent al *Gazetei Wyborcza*. Are o orientare liberal-conservatoare, la fel ca *Wprost*, iar în paginile sale sînt rareori abordate teme istorice sau religioase. Vorbim totuşi despre un proiect comercial care vinde zilnic în jur de 100.000 de exemplare. Are şi un supliment de cultură populară care conţine şi programul TV.

Încă o trăsătură a presei poloneze este faptul că există o distincţie clară între tabloide şi publicaţiile serioase. Aşa că nu putem asista la o tendinţă de tabloidizare a unor ziare sau reviste care au început prin a fi serioase şi pe parcurs au coborît ştacheta din lipsă de cititori. Piaţa e oarecum stabilă. Sînt doar ziare gen *Libertatea* care vînd împreună în jur de 800.000 de exemplare.

Două publicaţii de marcă

● *Gazeta Wyborcza* (în româneşte, *Gazeta electorală)* este considerat unul dintre cele mai influente şi mai controversate ziare din Polonia şi din Europa de Est. În topul celor mai bine vîndute cotidiene e pe locul doi, după tabloidul *Fakt*. Tipăreşte în jur de 470.000 de exemplare. Fondat în 1989 sub deviza „Nu există libertate fără *Solidaritatea*!", ziarul a apărut ca o consecinţă a acordului dintre guvernul comunist al Republicii Populare Polone şi oponenţii săi politici care alcătuiau mişcarea Solidaritatea. A reprezentat vocea acestei mişcări în perioada primelor alegeri libere din 4 iunie 1989. După căderea regimului comunist în septembrie 1990 şi după apariţia primelor conflicte între diverse facţiuni ale Solidarităţii, Lech Walesa a revocat publicaţiei dreptul de a mai folosi logo-ul mişcării. În prezent, *Gazeta Wyborcza* este un ziar independent care promovează valorile social-liberale. Redactorul-şef este acelaşi de la prima ediţie, fostul disident Adam Michnik.

● *Polityka* este cea mai importantă publicaţie săptămînală din Polonia (urmată de *Newsweek*, ediţia poloneză, şi de *Wprost*). Are o orientare social-liberală, de centru-stînga, şi se adresează în mod special elitelor intelectuale. Printre redactorii şi colaboratorii săi permanenţi se numără Adam Krzeminski, Janina Paradowska, Daniel Passent, Ludwik Stomma, Adam Szostkiewicz, Jacek Zakowski şi Krzysztof Zanussi.

Adina ROSETTI

Umbra lui Kafka la Praga

Cel mai bine este să soseşti la Praga în miez de noapte, după un drum lung cu maşina prin Europa. Să crape pietrele de frig, să fie străzile pustii şi barurile închise, încît să n-ai de ales şi să ţipi de fericire cînd mai găseşti, la un colţ de stradă, o tarabă cu cîrnaţi care sfîrîie pe grătar. Cîrnaţii au multă ceapă inclusă-n preţ şi-ţi sînt serviţi de o tanti somnoroasă care nu ştie o boabă englezeşte, dar care, citind fără prea mare greutate frigul încremenit pe chipul tău, îţi oferă, clipind matern, un pahar cu lichid misterios. Ar fi trebuit să fie ceai, dar e mai mult rom, care îţi arde gîtul şi te proiectează dintr-odată într-o stare de veselie tembelă, aşa că ajungi să te saluţi cu toţi italienii beţi, proaspăt ieşiţi din cîrciumi la ora închiderii, bălăngănindu-se pe străzi şi fredonînd melodii la modă. La un colţ de stradă, doi negri te îmbie cu marijuana proaspătă, dar tu treci mai departe, fiindcă după ceaiul ăla arzător nu mai ai nevoie de nici un stimulent, nici măcar de vreuna din fetele fierbinţi care mai dansează din inerţie pe vreun bar. Deşi eşti îmbiat cu bere gratis, nu intri nicăieri, preferi să dormi în maşină pînă cînd se face ora de cazare.

A doua zi de dimineaţă, e bine să o iei încet... Pornind de la ipoteza simplă şi verificată că „Praga nu-i ca Viena", umblînd prin capitala Cehiei ajungi repede la concluzia că nici Kafka nu-i ca Mozart. Nu s-au inventat bomboane de ciocolată cu marţipan care să-i poarte numele, nici lichioruri cu chipul său pe ambalajul de staniol, nu este trecut la categoria obiective turistice şi, deşi în ghidul de buzunar apare la secţiunea *„Art & Entertainment"*, nu găseşti nici o adresă exactă în dreptul lăcaşului unde amintirea lui să fie păstrată. Trebuie, aşadar, să-l găseşti de unul singur, traversînd pieţe şi poduri, afundîndu-te în străduţele pietruite, cu case de păpuşi în care – întîmplător sau nu – se vînd matrioşti cu chipuri de lideri politici şi marionete care par că doar se odihnesc după ce au dănţuit toată noaptea; trebuie să întrebi în dreapta şi-n stînga localnicii, iar ei să te direcţioneze naiv ori către piaţa cu numele scriitorului, ori către vreo expoziţie biografică sau vreo librărie micuţă, să ridice din umeri miraţi, să încerce să-ţi vîndă la preţ redus *„The Kafka City Tour"* sau să-ţi indice, plictisiţi, să-ţi cumperi, naibii, o hartă. Cum n-ai de ales decît să colinzi oraşul în lung şi-n lat, iar frigul face-n continuare să crape pietrele vechi de cîteva sute de ani, trebuie să intri undeva să te-ncălzeşti. La o ciocolată fierbinte, la un gulaş în coajă de pîine sau, de ce nu, la vreun muzeu.

Comunismul, între* fast-food *şi cazinou. De pe afişele proaspăt înfiinţatului Muzeu al Comunismului, un ursuleţ cu mitralieră şi o matrioşkă cu rînjet sadic te îmbie să treci pragul acestui loc, dînd drept punct de reper Mc Donald's-ul de pe principala stradă de *shopping*. O stranie ironie a sorţii a făcut ca acest muzeu micuţ să-şi găsească sediul între două locuri de dezmăţ capitalist: un Mc Donald's şi un cazinou. De fapt, e greu să-l numeşti muzeu, în ideea în care un muzeu al zilelor noastre ar trebui să fie ceva mai mult decît o simplă aglomerare, fără prea mare noimă, de obiecte prăfuite, însoţite de panouri cu legende explicative, pentru a spera să trezească privitorului vreo reacţie autentică. La Muzeul Comunismului din Praga găseşti, la kilogram, busturi de lideri, cîteva tablouri în stil realist-socialist, o duzină de conserve de mazăre, nişte bănci cu manuale şcolare, fotografii, un fel de machetă a Zidului Berlinului acoperit cu graffiti şi multe, prea multe panouri explicative, pe care vizitatorii nu au răbdare să le citească pînă la capăt, fiind mult mai interesaţi să se fotografieze cu statuia în mărime naturală a tătucului sovietic, pentru ca apoi să-şi lase impresiile în cartea de oaspeţi. De acolo poţi afla, de pildă, de la domnişoarele Camelia & Raluca, un adevăr de netăgăduit („Comunismu' sucks!"), la fel şi de la brazilianul José („Communism rules!"), pentru ca în final să primeşti scuzele rusului Oleg, în numele compatrioţilor săi, pentru „crimele poporului sovietic" în faţa umanităţii; tot Oleg recomandă, mai apoi, „să ne amintim din comunism şi lucrurile bune", uitind însă să precizeze care sînt acelea.

Nu-ţi rămîne decît să ieşi de la muzeu, fără să cumperi de la raionul de suveniruri vreo decoraţie *vintage* pentru merite deosebite în cîmpul muncii şi să te opreşti alături, la Mc Donald's, pentru un *happy-meal* cu jucărie inclusă. Nu intra în cazinou pentru că-ţi vei pierde toţi banii!

Tortură medievală, păpuşi de porţelan, lucruri necurate. Muzeul torturii este o altă glumă de muzeu care încearcă să vîndă, la preţ destul de mare, nişte poveşti *horror* însoţite de recuzita aferentă, cică originală, din vremurile Inchiziţiei. Spărgătorul de capete, ţeapa tip Ţepeş, zdrobitorul de genunchi şi centura de castitate „pentru bărbaţi din metal" sînt expuse foarte cuminţi în vitrine şi nu reuşesc să stîrnească decît declaraţii pline de drăgălăşenie, de tipul: „Te iubesc, fraierule!" (scrisă de Manuela din România în *guest book)*, „Şi eu la fel, proasto!" (răspunsul lui Marcel, tot din România) sau întrebări naive precum: „Pot să încerc astea pe prietenul meu acasă?" şi „Cum să fac rost de o slujbă aici?".

Opreşte-te apoi în faţa unui turnuleţ, altminteri discret, la intrarea căruia scrie cu litere colorate Toy Museum. Înăuntru, de vei urca cele trei etaje pe o scăriţă întortocheată şi vei plăti nici mai mult, nici mai puţin decît doi euro unei doamne cu privire senină, vei găsi cel mai frumos locşor care s-a născocit pentru copiii mai mici sau mai mari. Dacă nu laşti gura pe acolo vreo oră, aducîndu-ţi aminte de ursuleţul de pluş cu urechi roase, din copilărie, de soldăţelul de plumb cu culorile scorojite de atîta joacă sau de păpuşa cu nasul ciobit şi forme imperfecte pe care o smotoceai pe vremuri, cu un entuziasm vecin cu cruzimea, înseamnă că ai devenit îngrozitor de adult!

Oferă-ţi apoi *„The River Tour"* şi zgribuleşte-te confortabil într-un vaporaş care alunecă pe Vltava cea cenuşie; chiar dacă degeri, măcar ai ce povesti la întoarcere, asta dacă nu cumva ai avut norocul să vezi şi *Codex Gigas*, a.k.a. *Biblia Diavolului*, alias „cel mai mare manuscris medieval", însoţit de o legendă numai bună să atragă turiştii. La Biblia asta se intră cu programare, cîte zece minute, ca la doctor, destul ca să-ţi aprindă imaginaţia şi să începi să faci scenarii tip *Codul lui Da Vinci*, în timp ce mergi la *shopping* pe strada principală, calculînd cu telefonul mobil cîţi lei fac o sută de coroane. De fapt, ar fi mai simplu să întrebi direct vînzătorul pentru că e tot din România...

Cele patru doamne ale lui Franz Kafka. Nu are haz să te duci la Kafka Museum, decît dacă în prealabil ai avut conversaţia următoare cu un puşti care se uită cam des în oglindă şi-şi aranjează freza cu aer rebel în toate vitrinele: „Păi, şi... care-i faza cu Kafka ăsta?" – întreabă el nedumerit. „Păi, a fost aşa, un mare scriitor...", „Aha. Şi-a avut o casă, nu?, „Îhî", „Deci a fost un scriitor care-a avut o casă", „Păi, cam aşa!", „Bun, şi... care-i faza?".

Faza e că, de fapt, Kafka Museum, pe care-l găseşti mai greu pe malul Vltavei, într-o zi foarte noroasă, nu e o casă memorială (în realitate, Kafka nici nu a locuit acolo), ci un loc care vrea cu tot dinadinsul să iasă din tiparele plicticoase ale unui muzeu, încercînd să te scoată din amorţeala turistică şi să te arunce pentru cîteva momente într-o altă lume. Nu, nu vei ieşi de acolo metamorfozat în gîndac, dar vei putea să-l suni, de la un vechi telefon negru, pe un anume domn Karl Rossman, dintr-o cameră cufundată în întuneric, cu aspect de morgă, în care în fiecare sertar odihneşte cîte un personaj; vei privi, într-o cameră albă, cu pereţii îmbrăcaţi în oglinzi, un castel care se-nalţă din linii nesigure şi-apoi dispare cu totul; vei urmări arborele genealogic compus din vechi fotografii, ascultînd un refren obsedant care vine, parcă, dintr-o cutiuţă muzicală stricată; vei citi, proiectate pe o pînză de sac, scrisorile sale către Felice Bauer, care se şterg literă cu literă, lăsînd loc unui portret aburit; le vei cunoaşte pe cele patru doamne ale sale, Felice, Julie, Milena şi Dora – şi tot atîtea poveşti de dragoste triste, cronici ale unei căsătorii mereu amînate. Suspendate în cutii luminate, chipurile lor se suprapun fantomatic, de parcă ar fi patru feţe ale aceleiaşi unice femei. Vei ieşi de acolo, poate uşor emoţionat, poate dorindu-ţi (dacă n-ai făcut-o deja) să (re)citeşti cărţile acestui scriitor care a avut o casă, iar acum are: un muzeu, o piaţă, o cafenea, o librărie, o expoziţie şi nici un sortiment de bomboane de ciocolată.

Acum, că ai bifat şi ultimul obiectiv pe listă, nu-ţi mai rămîne decît să o iei uşurel spre casă...

În Viena, la întoarcere. Poate că n-aţi citit în ziare, dar e oficial: românii au cucerit Viena! Nu îţi trebuie mai mult de 24 de ore ca să ai certitudinea acestui fapt, care pare, la prima vedere, de necrezut. Oriunde te duci, la cafenea, restaurant, bar, magazine mari şi butice mici, pe străzi şi bulevarde (nu şi la muzee, e adevărat!), urechile îţi vor fi mîngîiate de dulcele grai românesc.

Trei indicii pentru a-ţi recunoaşte compatrioţii: merg în grup, vorbesc tare şi au multe pungi. Dacă vrei să scapi de ei, intră la nimereală într-un muzeu. Fugi de magazinele cu reduceri. Intră seara într-un bar complet *uncool*, cum ar fi Shamrock, unde nimeni nu vine să-şi arate ţoalele nou-cumpărate; un soi de *Irish pub* îmbibat de fum, cu mese soioase şi cu toaletă jegoasă, care mai păstrează afişe cu formaţii rock de prin anii '80. Nişte turiste scandinave (după vorbă, după port) se îmbată cu spor la o masă, jucînd un joc de tabără cu sticlele de bere. Alături, un cuplu de punkeri se pupă cu foc, aproape căzînd de pe scaune de atîta pasiune. Un scoţian cu nasul roşu face o declaraţie înfocată cui vrea să-l asculte, sorbind din cînd în cînd din halbă. Du-te la bar, uită-te îndelung pe lista de băuturi, bodogănind revoltat că „astea-s preţuri pentru asemenea bodegă?", fă-i semn barmanului şi cere într-o engleză de baltă *one coke, one scotch, one beer*, parafrazîndu-l involuntar pe Lee Hooker, întreabă-l speriat *how much?*, zăngănindu-ţi mărunţişul în buzunare şi apoi ascultă-i uimit, şi totuşi încîntat, răspunsul: „Paişpe nouăjnouă, frate!". După aia poţi să bei cu el, Cristi din Sibiu, pînă dimineaţa, aflînd amănunte picante despre viaţa unui barman român într-un *Irish pub* vienez. „Băi, sînt aici de doişpe ani şi niciodată nu mi-am luat bilet de tramvai sau de metrou. În toţi anii ăştia, m-a prins controlu' de vreo patru ori şi-am plătit vreo cincizeci de euro amendă. Păi, îţi dai seama, dacă plăteam io abonamente în doişpe ani, că se strîngeau de zece, ce zic, de douăj' de ori mai mult? Da' ăştia sînt aşa de corecţi că n-au nevoie de control. Păi, dacă iarna nici n-apucă să se pună zăpada! Deci cum dă un fulg de zăpadă, ei – gata! – bagă maşinile şi-ntr-o oră nici nu se cunoaşte c-ar fi nins. Tu ştii ce dor îmi e mie de zăpadă d-aia mare?"

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

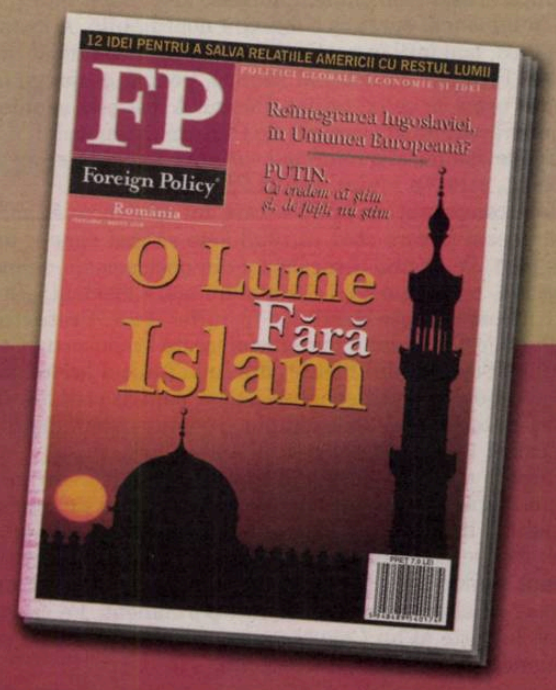

Cea mai importantă revistă de politică internațională din lume
Acum în România

NUMĂRUL 2 DIN 4 FEBRUARIE

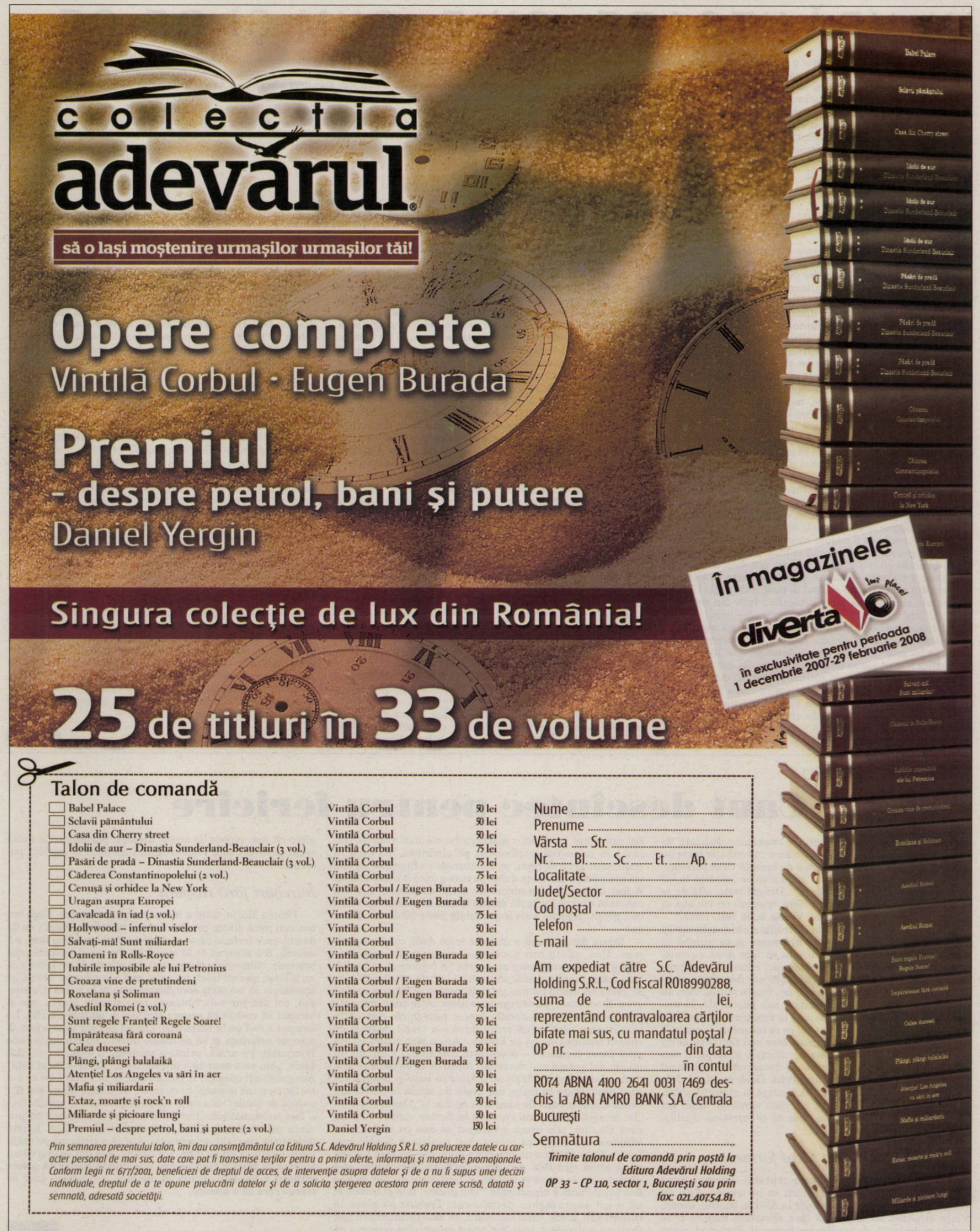

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. .....
Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector .....
Cod poștal .....
Telefon .....
E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul R074 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

LA VRĂJITOARE, CINE, CUM ŞI DE CE...

Vrăjitoarele din România sînt o categorie, să-i zicem socio-profesională, destul de vizibilă şi de mediatizată în ultimii ani. Anunţurile din Libertatea, *de genul: „Clarvăzătoarea Niculina, în vîrstă de 82 de ani, de origine ucraincă, rezolvă orice problemă prin telefon", sau „Mama Maria, cunoscută în ţară şi peste hotare, rezolvă orice fel de caz numai în 45 de minute" sînt deja la fel de uzuale precum cel cu „Vînd apartament...". Încet-încet, din anii '90 încoace, postura de vrăjitoare nu a mai fost neapărat asociată cu forţele întunecate; mai curînd, în contextul general de descoperire a paranormalului, aceasta a devenit doar una dintre multiplele opţiuni de explicare supranaturală şi, de ce nu, mai comodă a stresantei realităţi înconjurătoare. Poziţia Bisericii Ortodoxe în ceea ce priveşte reprezentantele breslei este cunoscută, în pofida insistenţelor acestora că puterile le vin de la Dumnezeu: aceasta nu le admite. Pe de altă parte, atitudinea comună, de înfierare a vrăjitoarelor pentru că păcălesc oamenii şi le iau banii, e simplu de contracarat: nimeni nu-i obligă să li se adreseze... Pînă la urmă, într-o epocă a consumului democratizat, şi cel „extrasenzorial" ocupă un loc, pentru persoanele cu înclinaţii... Dacă nu faci din mersul la ele o dependenţă, vrăjitoarele rămîn o alternativă pentru doritorii de minuni care nu au acces la credinţă sau, măcar, la psihanaliză.*

Iaromira POPOVICI

Haruri şi leacuri

Rodica Gheorghe nu este o vrăjitoare de rînd: ea este, aşa cum singură se prezintă, „regina incontestabilă a vrăjitoarelor din România, unica fiică a mamei Omida şi unică moştenitoare a harului ei, care a fost şi va rămîne legendă vie". De fapt, ceva asemănător poţi afla şi de pe *site*-ul ei, unul dintre primele care îţi apare atunci cînd dai *search* pe „vrăjitoare". Pentru a i se recunoaşte această titulatură, de altfel îndreptăţită, Rodica a dus, iarăşi după propria-i expresie, „un război mediatic" acerb cu multele impostoare ce au răsărit „ca ciupercile după ploaie" la moartea mamei ei. Toate se dădeau drept **Rodica Gheorghe,** deşi apăreau „fără poză". Cam acum doi ani s-au calmat spiritele, moştenitoarea s-a aşezat, liniştită, în drepturile ei, dar fără a fi rămas în relaţii prea bune cu celelalte reprezentante neaoşe ale breslei, care – spune ea – o invidiază. *Tough job* – aş spune – ba chiar mai dură decît altele, poate pentru că statutul pe care-l asigură este superior celui al unei femei rome în general. Probabil aşa se explică şi inflaţia de doamne care pretind a avea diverse tipuri de puteri. Rodica Gheorghe ne lămureşte însă că lucrurile nu sînt atît de simple; ca să fii vrăjitoare adevărată, nu poţi învăţa meseria în vreo şcoală, nici lua vreo diplomă, aşa cum se laudă unele dintre aspirantele la acest titlu – nu e vorba de o simplă măiestrie, ci de har, care „se transmite genetic", de la mamă la fiică. Cu acest lucru este total de acord şi vrăjitoarea **Lenuţa,** cea de-a doua interlocutoare a noastră: dacă cea dintîi locuieşte în Otopeni, aceasta din urmă îşi are sălaşul în ceva mai rurala Chitila; dar casele amîndurora sînt portocalii... Încă din copilărie, mamele ştiu care dintre fiice le moşteneşte harul: Omida şi-a dat seama de calităţile Rodicăi cînd aceasta avea 7 ani, iar mama Lenuţei, cînd fata ei avea 12. Pentru Rodica, atunci a început iniţierea, care a durat pînă la 13 ani.

Rodica a avut şansa unei mame speciale, dar şi celebre: „Oamenii veneau la ea cu ultima speranţă, după ce consultau preoţi, doctori...". Celebri, pentru epoca apusă, erau şi cei care ajungeau la ea: „Pe Elena Ceauşescu a adus-o Doina Badea. Era în perioada cînd Nicu era cu Jeanina Matei şi ea nu era de acord. A fost vrăjitoarea lor de taină, alături de Zvetlana din Rusia şi de un călugăr tibetan. Zvetlana practica magia neagră, ea a zăpăcit-o pe Elena. Mama, văzînd acest lucru, s-a retras, le-a luat talismanul pe care li-l dăduse. Ultima oară a venit cu cîteva luni înainte de sfîrşit şi mama chiar le-a prezis că într-o zi sfîntă o să se întîmple ce s-a întîmplat cu ei. Amîndoi trecuseră de partea răului, erau subjugaţi de forţele acestuia".

Răul este duşmanul tuturor vrăjitoarelor de magie albă, ele luptă, din toate puterile, împotriva acestuia. De fapt, nu doar Rodica şi Lenuţa sînt vrăjitoare de magie albă, adică – dacă ar fi să traducem în termenii poveştilor de cînd eram mici – bune, ci toate cele care îşi fac reclamă sau de care am auzit vreodată, oficial. Cele de magie neagră sau rele stau pitite prin cotloane şi li se duce vestea din gură-n gură. „Noi, cele de magie albă, le mai spunem să nu mai facă rău la oameni. E greu şi pentru noi, ne dau mult de muncă: uneori stau pînă la 4 dimineaţa cu descîntece. Mai ales cînd e dată pe foc: îi pune cuţitul la cap şi-i dă pe foc. Ce e ars, nu se mai întoarce. Omul poate să moară în 24 de ore, de la aceste farmece", ne explică **Varşovia** – fata Lenuţei, şi ea vrăjitoare – cum stă treaba cu cele două feluri de reprezentante ale tagmei şi cu relaţiile dintre ele. Vrăjitoarele cu care am vorbit recunosc că nu pot rezolva chiar orice: „Cînd deschidem cărţile, ne dăm seama dacă e trimis de la altcineva. Dacă e aşa, începem şi descîntăm; dacă e de la Dumnezeu, nu ne putem băga înaintea lui" – ne explică Lenuţa. „Altcineva" înseamnă o altă vrăjitoare, de obicei dintre cele rele. Rodica sintetizează procedeul: „Tot acest har este în trei etape: în primul rînd, vine persoana acasă, îi deschizi cărţile de tarot, vezi dacă are ceva sau nu, dacă depinde de tine sau nu; îi faci un leac să vezi ce fel de farmece are: care se dezleagă sau care nu se pot dezlega. A doua etapă e şi cea mai grea: te duci noaptea la baltă şi vezi ce poţi face, singură. Acolo începe dezlegarea, ritualurile, incantaţiile, pînă cînd se termină descîntecul acelei persoane.

Urmează cea de-a treia – îi faci un talisman apărător, ca să nu se mai lipească niciodată farmecele de respectiva persoană".

Deja, în descrierea de mai sus, apar cîteva dintre elementele poetice şi pitoreşti specifice vrăjitoarelor din literatură: ritualul, descîntecul, noaptea, balta. Aflăm, în plus, că fiecare tămăduitoare are peştera ei secretă, în care îşi ţine ustensilele magice, printre care „pămînt de la Ierusalim" (Varşovia). Alte unelte importante ale vrăjitoarelor, fie că sînt ţinute în peşteră sau în casă, pot fi: „nuieluşa de alun, cuţitul, cupa de arderi; iar dintre plante, năvalnicul, mîna Maicii Domnului, iarba fiarelor, rădăcina pămîntului" (Rodica Gheorghe). Toate au mai mare valoare dacă sînt culese în noaptea de Sînziene, specială pentru vrăjitoare: „În noaptea de Sînziene, facem cele mai mari descîntece, la stele, şi vedem fiecare persoană pe care o avem şi cît leac are" (Lenuţa).

Există rele cu leac şi rele fără leac, în care vrăjitoarele nu se amestecă: de pildă, cancerul, SIDA. „Din 5 oameni, 2 nu putem rezolva" – afirmă Lenuţa şi Varşovia. Dar sînt altele care pot fi vindecate, unele chiar uşor, precum: epilepsia (de farmec), impotenţa, alcoolismul, despărţirile, cununiile legate, pierderea sporului, depresia, psoriazisul: „Pentru dragoste e uşor: 9 m de pînză albă, 9 m de panglică albă şi bleu. Le ardem, le facem scrum, le descîntăm şi le dăm drumul pe o apă curgătoare. Ne aduce cineva un porumbel alb, pe care-l descîntăm, îl spălăm pe picioare, îl facem noi cu puterile noastre, îi dăm drumul şi putem să-l aducem pe cel plecat şi de peste hotare, din SUA. De multe ori am adus oameni cu un picior încălţat şi unul descălţat, că aşa am vrut.

Dacă-şi pierde serviciul, îi dăm un pic de năvalnic, care creşte numa-n piatră, cum năvăleşte vaca la viţel, aşa să năvălească binele şi sporul la persoana respectivă".

Mai nou, cei mai mulţi dintre clienţi sînt bărbaţii – ne spun interlocutoarele noastre: „Vin patroni care dau faliment, vin mai mult noaptea oameni de afaceri renumiţi" (Lenuţa). Sînt cliente, în continuare, şi femei, măcar pentru un ghicit în cărţi: 10 lei la Lenuţa, 30 la Rodica... Mai departe, preţurile sînt confidenţiale. La fel şi anumite secrete ale meseriei sau harului, care nu pot fi împărtăşite neaveniţilor. Precum şi statutul profesional al practicantelor sale, care însă, cel puţin în ochii mei, nu au încetat să-şi păstreze un anumit farmec.

Mădălina ŞCHIOPU

Caut descîntec pentru fericire

Într-unul din multele seriale americane dedicate fenomenelor paranormale, are loc o conversaţie între un tînăr clarvăzător şi o colegă de breaslă cu experienţă. „De ce i-ai spus acestui om că soţia o să se întoarcă la el? Ştim amîndoi că nu e adevărat." „Dragul meu, află de la mine un lucru, la început de carieră: oamenii nu vin aici să afle nici viitorul, nici adevărul. Vin să audă veşti bune."

Pentru cei care se miră de ce vrăjitoarele autohtone îşi permit să-şi ridice vile rupte din soare şi se plimbă în papuci de aur, cînd multe nu ştiu să lege două cuvinte, răspunsul e simplu. Nu-ţi trebuie nici educaţie, nici prea multă înţelepciune, nici vreo sensibilitate deosebită, ca să înţelegi un lucru: exceptîndu-i pe cei, foarte puţini, care au luat această decizie din curiozitate sau plictiseală, în momentul în care s-au hotărît să vină la vrăjitoare, oamenii au cedat reflexului care îl face pe cel ce se îneacă să se agaţe şi de un pai. Aşa că nu este surprinzător nici faptul că mulţi clienţi sînt, altminteri, persoane raţionale şi sceptice: tocmai aceştia se găsesc de multe ori dezarmaţi în faţa unui eşec, cînd este nemeritat şi iraţional. Dacă se izbesc de o situaţie traumatică, sînt gata să recurgă la ajutorul oricui, prin orice mijloace, cu orice risc sau sumă de bani. Iar „descîntătoarelor" le rămîne doar să le întreţină iluziile. Mai ales că e foarte profitabil.

„Sînt sigură că mi-a făcut farmece"

Emilia are 45 de ani şi este contabil. Imediat după terminarea facultăţii, s-a căsătorit cu un avocat. Apoi au venit copiii: o fată, acum studentă la ASE, şi băiatul, licean. Viaţa ei părea să se scurgă fără obstacole majore şi se pregătea, liniştită, de pensionare şi nepoţi. Pînă cînd, acum doi ani, soţul i-a făcut o mărturisire: nu mai vrea să trăiască în minciună, a cunoscut pe altcineva. Va avea în continuare grijă de copii, va fi alături de ea financiar de cîte ori are nevoie, dar viaţa dublă pe care o duce îl înnebuneşte. A fost un şoc. Emilia auzise de astfel de lucruri, dar era convinsă că li se întîmplă numai altora. La urma urmei, cu ce a greşit? A fost o soţie ireproşabilă peste 20 de ani. De ce ea?

Prima dată a auzit o discuţie între două colege mai tinere. Una, aflată într-o situaţie asemănătoare, povestea cum a fost la o vrăjitoare şi aceasta i-a confirmat că bărbatul i-a fost luat de rivală prin vrăji. O vizita săptămînal, ca să găsească leacul cel mai potrivit, pentru că fugarul se lăsa greu. E adevărat, nu se rezolvase nimic între timp, dar asta pentru că vraja nenorocitei fusese puternică. Aşa că în următoarea săptămînă vrăjitoarea s-a trezit, alături de clienta tradiţională, şi cu Emilia. „Acum sînt sigură că aia mi-a făcut farmece" – povesteşte contabila. „Cum de nu mi-am dat seama mai devreme? Adică de ce să plece el aşa, dintr-odată, cînd am trăit atîta timp în pace şi înţelegere? Asta era!" Toate ca toate, dar copiii au intrat în alertă din cauza sumelor mari de bani care se duc la „tămăduitoare". „La început dădea cam cîte 500 la fiecare vizită" – spune fiica Emiliei. „Pe urmă a început să dea cu milioanele. Vrăjitoarea i-a spus că merge greu pentru că femeia cealaltă a făcut vrăji cu un obiect de-al mamei pe care l-a ars, şi că astea sînt cele mai grele farmece. Maică-mea şi-a vîndut pînă la urmă şi inelele, şi lănţişorul de aur ca să-i dea bani. Parcă e hipnotizată." Din păcate, fata şi fratele ei nu o pot supraveghea permanent. Trebuie să plece la cursuri sau la ore. Cînd vin seara, se uită neliniştiţi în jur, dacă nu a dispărut ceva din apartament. Tot ce vor e să plece cît mai repede de acasă: divorţul părinţilor, pe urmă toată povestea asta vrăjitorească i-au adus la capătul puterilor.

Întrebări fără răspuns

Pentru Maria, totul a început acum patru ani. Fiica lor, cea mai mică dintre copii (are şi doi băieţi mai mari), de 23 de ani, care trebuia să se căsătorească peste cîteva luni, s-a sinucis. S-a aruncat de la etajul 10, din apartamentul unei prietene. Nimeni n-a putut să-şi dea seama de ce, pentru că nu a lăsat nici un bilet, nu a dat nici o explicaţie. Maria îşi aminteşte că s-a scris ceva despre asta şi în presă. Cu timpul, cei din jur s-au obişnuit cu situaţia. Maria, nu. A început să creadă că asupra familiei ei bîntuie un rău. La început a fost pe la mănăstiri, dar tot ce i s-a spus a fost să accepte suferinţa şi să se roage, nimeni nu cunoaşte căile Domnului. Pe urmă, printr-o prietenă, a ajuns la o vrăjitoare. „Am vrut doar să o întreb: De ce? De ce-a făcut asta? Am greşit noi cu ceva? A făcut-o cineva să sufere? De ce n-a vorbit cu mine înainte? Şi de ce eu, ca mamă, nu mi-am dat seama de nimic?" Singurul răspuns pe care l-a primit: fata a fost îndemnată de diavol. În schimb, s-a liniştit în privinţa membrilor familiei care sînt încă în viaţă. Există descîntece speciale, de protecţie. Aşa că o vizitează pe vrăjitoare de cîteva ori pe lună. Cu timpul, şi-a dat seama că nu se duce în primul rînd pentru descîntece. Spune că aceste întîlniri îi fac bine. Poate că, de fapt, are nevoie doar de cineva care să o asculte.

CONFORM PRINCIPIULUI ÎNCASATORULUI, DECOLTEURILE SÎNT ÎNTOTDEAUNA CU UN PAS ÎNAINTEA NEÎNCREDERII

● „Taverna Sîrbului“, deja celebrul restaurant din Sinaia, a schimbat soarta zonei şi, dacă lucrurile merg conform planului, o va îmbunătăţi şi pe cea a oraşului: nu numai că în jurul ei s-au construit destule alte localuri şi pensiuni, conform principiului concurenţei, ci a apărut şi o frumoasă telegondolă roz, recent inaugurată, care face legătura cu pîrtiile de schi. Deocamdată, vocile sinaiote nu prea o laudă, spunînd că dublează telecabina şi că accesul la ea e cam peste mînă. Rămîne de văzut ce se va întîmpla în timp. (**I. P.**)

● La mine cea mai veselă zi din lună este ziua în care vine încasatorul să plătesc energia electrică: e haios, plin de ironii şi face mişto pe seama felului în care arăt (deh, dimineaţa am părul vîlvoi). Îmi vine să-l poftesc la un ceai, la o cafea, ceva, dar el pleacă lăsîndu-mi, în schimbul facturii plătite, o zi veselă. Acesta e micul meu omagiu adus încasatorului giuleştean. (**M. C.**)

● La un chioşc de ziare, Norica Nicolai zîmbeşte de pe coperta unei reviste *glossy*. Mă apropii, curioasă să aflu despre ce este vorba. Iată: „Interviu: «Între mine şi Elena Udrea e o diferenţă: decolteurile»“. Eu am crezut multă vreme că la mijloc ar fi o diferenţă de substanţă. Acum m-am lămurit. (**M. Ş.**)

● Jean-François Hocke, specialist belgian în recrutarea traderilor bancari, e de părere că mecanismele pieţelor au devenit atît de complicate încît doar laureaţii Premiului Nobel ar fi capabili să le stăpînească. Francezii, răi, vor să-l bage la puşcărie şi nu să-i dea Premiul Nobel lui Jerôme Kerviel, care a înţeles atît de bine mecanismele pieţei încît a fraudat Société Générale cu aproximativ şapte miliarde de euro. Delincvenţii sînt întotdeauna cu un pas înaintea legiuitorilor. (**M. B.**)

● Băncile ar putea să ocupe primul loc în topul neîncrederii la români. Doar că, prea ocupaţi să facem „tranzacţii“, nu ne dăm seama. Cînd e vorba de acordarea unui credit (o sumă pe care o înapoiezi triplă), banii se blochează subit în cont, angajaţii nu răspund la telefon pentru că „l-au uitat acasă“, jurista nu ajunge la timp pentru că „locuieşte departe, în comuna Voluntari“ ori „s-a trezit tîrziu“. Iar cînd e vorba de plătit o rată, te sună de trei-patru ori pe zi, deşi n-ai depăşit termenul-limită, doar pentru că sînt ei drăguţi şi vor să-ţi amintească! (**A. P.**)

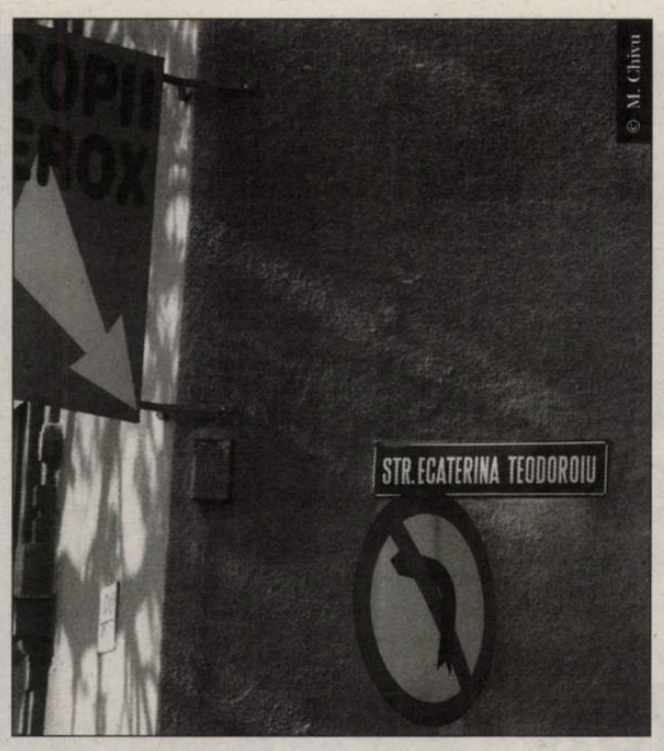

Cu ochii-n 3,14

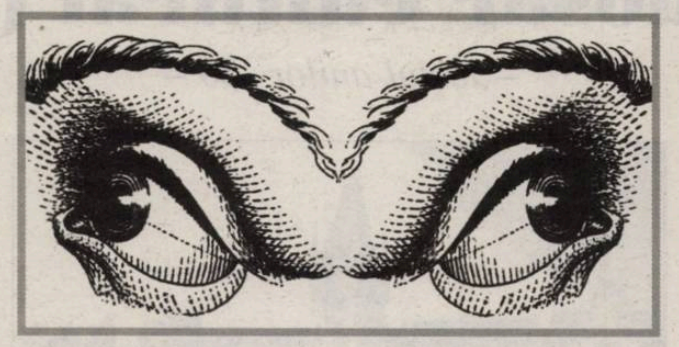

CONFORM PRINCIPIULUI „NOAPTEA DUPĂ ZI“, DOMNII CARE MIROS MONEDA EUROPEANĂ SÎNT ÎNTOTDEAUNA CU UN PAS ÎNAINTEA CELOR MUŞCAŢI DE EI

● Marinică, Ţuca, Cicica, Grasa, Creţu şi Laica sînt cîinii Fundaţiei Vier Pfoten, nişte foşti maidanezi care au ajuns la Arieşeni ca să se antreneze pentru salvarea de vieţi omeneşti din avalanşe sau de sub dărîmături. În opt zile, dresaţi de salvamontişti din Alba, maidanezii pot da randamentul clasicilor Saint-Bernard, după cum e titrat, în *Gândul,* reportajul captivant al Dorinei Enciu. Unul dintre antrenori, Victor Chitic, explică: „Îi tratăm tot timpul în aşa fel încît în mintea lor orice om este un om bun, care nu face nici un rău“; decurge, ca noaptea după zi, că omul ar fi singurul animal capabil să-i bage în cap unui alt animal o asemenea idee în care nici un om, printre oameni, nu crede. (**R. C.**)

● Pentru a scăpa de şarpele cu clopoţei, care le vînează fără milă, veveriţele californiene mestecă pieile năpîrlite de alţi şerpi şi îşi întind pasta rezultată pe blăniţă. Astfel, veveriţele miros a şarpe, iar tîrîtorul prădător este păcălit şi se îndepărtează. E posibil ca domnii care miros urît prin metrou să o facă intenţionat pentru a avea mai mult spaţiu în jur în orele supraaglomerate. Uneori, mirosul urît se dovedeşte strategic. (**M. C.**)

● În Cîmpina, la ora 13,00, într-o zi de lucru obişnuită, la toate casele de schimb valutar din centru era cîte un afiş: „Nu avem lei!“. Să înţeleg că e primul oraş românesc în care poţi deja să faci cumpărături în moneda europeană? (**A. P.**)

● Din cauza recent promulgatei legi pentru protecţia animalelor, serviciile de ecarisaj din România nu numai că nu mai pot eutanasia cîinii vagabonzi, dar nici nu mai pot să-i ţină în adăpost mai mult de o săptămînă; drept care, în curînd, străzile Capitalei vor fi asediate şi de haitele de cîini din adăposturi. Cum în fiecare an numărul lor creşte direct proporţional cu numărul celor muşcaţi de ei şi cum sufăr de o frică patologică de maidanezi, propun înfiinţarea unei asociaţii, Două Lăbuţe, pentru protejarea drepturilor bipedelor cuvîntătoare. (**S. G.**)

CONFORM PRINCIPIULUI „ŞI EU AM FOST NAPOLEON, DAR M-AM EMANCIPAT“, PERSONAJELE PRINCIPALE AR TREBUI SĂ-ŞI BAGE MINŢILE-N CAP ÎNAINTE DE A FI PE PRIMA PAGINĂ

● Imaginea cu Gigi Becali sărind peste scaunele lui capitonate şi aurite, în timp ce zicea „şi eu am fost oier, dar m-am emancipat“, poate fi considerată una dintre imaginile antologice ale tranziţiei noastre. (**C. P.-B.**)

● Britanicul (deci sobrul) *Independent*, făcînd un racursi ludico-istoric pentru a descrie viitorul cuplu prezidenţial al Franţei: „Napoleon s-a dus în Egipt cu 34.000 de soldaţi pentru a găsi gloria. Nicolas Sarkozy s-a dus acolo cu Carla Bruni, din acelaşi motiv“. (**a. l. ş.**)

● Au reapărut – în aceeaşi zi! – la ştiri două personaje principale ale anului de graţie 1991: Petre Roman şi Miron Cozma. Cel dintîi vrea să obţină în instanţă numele Partidului Democrat, cel de-al doilea vrea să-şi facă partid cu minerii. În viaţa de toate zilele, cei doi nu mai contează în spaţiul public. De ce trebuie, aşadar, să devină personaje de ştiri? Ştirile nu sînt despre viaţa de toate zilele? (**M. V.**)

● Din Berlin (unde documentarul lui Martin Scorsese *Shine a Light,* despre Rolling Stones, a deschis Berlinala), veteranul Keith Richards îi dă un sfat tinerei rebele Amy Winehouse: „Ar trebui să-şi bage minţile-n cap“. O pauză, un fum de ţigară, apoi bătrînul rebel continuă: „În afară de asta, n-am ce să-i mai spun curvei“. Parcă sfaturile astea de bun-simţ, spuse fără lacăt la gură de oameni care ştiu cu ce se mănîncă „chimicalele“, sînt mai simpatice, nu? (**a. l. ş.**)

● Înainte de a fi pe prima pagină a ziarelor româneşti şi printre ştirile tuturor televiziunilor, satul ardelean Jucu, unde s-a deschis prima linie de producţie Nokia din România, a fost pe coperta unui volum de poezie, publicat de Mircea Petean în 1990: *Cartea de la Jucu Nobil.* Or fi ştiind şi finlandezii cît de poetic şi-au ales „locaţia“? (**S. S.**)

CONFORM PRINCIPIULUI „BA E CAM TARE, BA E ŞI MAI TARE“, GURA GRUPEI ANALIZEAZĂ POZIŢIILE CA-N COPILĂRIE

● „E tare!“, spune o tînără. „Ba e dulce!“, îi răspunde o alta, aşezată lîngă ea pe canapea. „Ba e tare! Tare! Tare!“ „Ba e dulce!“ Aţi urmărit o reclamă la cafea. E tare! (**C. P.-B.**)

● Doi proletari cam beţi se urcă în troleibuz, uşile se închid şi unul zice către celălalt: „Sinceritatea mea e legămînt“. Amicul de pahar încuviinţează: „Corect“. (**D. S.**)

● În Cumpătu, printre puţinii locuitori de acolo, circulă următorul zvon: vila din pădure, pe care a construit-o Petre Roman, urmează să fie vîndută. Potenţiali cumpărători: Alteţele Lor Regale Prinţesa Margareta şi Prinţul Radu. (**I. P.**)

● Laureata Premiului Nobel pentru literatură pe anul 2007, scriitoarea octogenară Doris Lessing, a declarat că, dacă Barack Obama va deveni preşedintele Statelor Unite, atunci „cu siguranţă că nu va dura foarte mult pînă va fi asasinat“. Aşa cum e făcută lumea, nu e greu nici să presupunem că această declaraţie e mai tare şi va rămîne în memoria omenirii mai mult decît toate romanele autoarei. (**R. C.**)

● Primăvara e pe aproape, ghioceii par s-o anunţe. Iar ghioceii (precum cîrnaţii de Pleşcoi sau pepenii de Dăbuleni) sînt şi ei de undeva, cum declara gura unei precupeţe: „Ghiocei de Babadag!“. (**D. S.**)

● Am urmărit şi eu meciul amical al Naţionalei cu Israelul (pronosticul meu de la Europene: o să pierdem toate meciurile grupei) şi am un singur comentariu: nu înţeleg cum metrosexualul de Mutu, mereu gelat, pensat, lăcuit etc., joacă cu tricoul scos din şort fluturînd pe lîngă el ca şorţul unei bucătărese de cantină. (**M. C.**)

● Pe net circulă într-o veselie (la propriu) filmuleţul în care Sarkozy analizează pe toate părţile, după care se hotărăşte să ia stiloul semnării parteneriatului franco-român. Ce-i drept, tari imagini! Dacă aş fi afacerist, acum aş începe să fabric stilouri. Şi aş folosi pentru reclamă TV exact episodul cu Sarko, secundă cu secundă. Textul ar fi ceva de genul: „1827. Guvernul francez oferea pentru prima oară brevet de inventator unui român, Petrache Poenaru. Obiectului i s-a spus atunci *plume portable sans fin.* 2008. În continuare, francezii ne recunosc invenţia. Cumpăraţi stilourile noastre. Noi chiar *scriem* istoria!“. Eu zic că produsul s-ar vinde bine. (**M. Ş.**)

● La televizor, o ştire: doctorii specialişti din Iaşi avertizează că „poziţiile vicioase la calculator cauzează din ce în ce mai mult deformarea coloanei vertebrale“. Poziţii vicioase? La calculator?? (**S. G.**)

● Într-una din seri a picat net-ul şi m-am simţit debusolat ca-n copilărie cînd se lua curentul. M-am văzut nevoit să citesc. (**M. C.**)

Dana BĂLAN

Ultimul deceniu al comunismului, un dosar cultural (III)

– Iaşiul anilor '80 –

Iaşiul este un oraş care agaţă altfel timpul de oamenii lui, blestemîndu-i *nostalgiilor veşnice sau amneziilor terapeutice. Aici mi-am petrecut, ca atîţia alţii, o studenţie prinsă între Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", cu tradiţia ei ce te obligă la o devenire continuă, dar şi între uşurătatea indolentă a Copoului care îndeamnă la uitare, urcîndu-te într-un carusel al generaţiilor obsedate de viitor. Provocarea cea mare a oraşului acesta, unde parfumul de tei are efect de opium, pare să constea însă tocmai în confruntările lucide cu trecutul şi poveştile lui, unele adevărate, altele pe jumătate mituri, cu biografia şi destinul unor oameni care au făcut posibil prezentul pe care îl cunoaştem. O astfel de provocare este deschiderea unui dosar cultural al anilor '80, ultima decadă a comunismului în România. O perioadă pe care generaţia mea o ştie din evocările părinţilor – vinovaţi de a ne fi făcut acei ani suportabili, printre prăjituri Amandina cu brifcor şi basme despre un vecin ţicnit care tot „taie" curentul –, dar şi din mărturiile actorilor implicaţi în efervescenţa culturală a oraşului.*

Tot despre jazz

Pentru pianistul Ion Baciu Jr., fiul celebrului dirijor al Filarmonicii din Iaşi, viaţa muzicală a anilor '80 era dominată de multitudinea de concerte pop, rock şi jazz, a căror atmosferă îţi lăsa impresia „că faci parte din cea mai importantă acţiune a momentului". Retrospectiv, Ion Baciu Jr. crede că această senzaţie avea de-a face cu faptul că erau toţi tineri şi entuziaşti, dar şi cu valoarea în sine a manifestărilor artistice. „Concertele erau primite de public, în general tineri, studenţi, cu o foame de a trăi ceva special, mai ales în acea perioadă apăsătoare. E un clişeu prea des folosit, dar e adevărat că lumea se refugia în cultură pentru a compensa frustrările vieţii sociale pe care o duceau în acei ani" – spune pianistul care a „fugit" în Suedia în toamna anului 1987, „pedepsindu-şi" tatăl care nu avea să se mai bucure niciodată de acelaşi succes şi de plecările în străinătate. A plecat din ţară la 28 de ani, din dorinţa de a face parte „dintr-o zonă, un grup de oameni care trăiesc prin muzica jazz", New York-ul fiind însă visul său „cel mare". Despre Suedia – ţara în care şi-a terminat studiile la conservatorul din Stockholm – spune că „nu-şi prea bătea capul cu copiii-minune imigranţi, nici nu eram aşa ceva". De fapt, această etichetă fusese inventată pentru că se număra printre puţinii tineri care cîntau jazz. „În acele vremuri, elevii îşi scoteau matricola imediat după ieşirea de pe poarta şcolii. Prima mea apariţie la festivalul de la Sibiu a fost în uniforma de şcoală şi cu matricola pe mînă. Iată cum indolenţa şi dezinteresul pentru cum mă îmbrăcam a primit o cu totul altă interpretare" – explică Ion Baciu Jr. În viziunea sa, jazzul era doar la nivel emoţional o încercare de revoltă faţă de sistem, pentru că, practic, „nu exista vreo frază care să se traducă prin *Jos Ceauşescu!*". Pentru el, muzica rămîne „un lucru absolut personal" către care fiecare trebuie să-şi găsească singur drumul.

Dialog *şi* Opinia studenţească, *revistele rezistenţei studenţeşti*

Originile presei studenţeşti pot fi aflate dînd timpul înapoi, spre sfîrşitul anilor '60, cînd regimul le găsea tot mai folositoare promovării ideologiei comuniste, în ciuda relativei liberalizări. Comparativ cu anii '50, se putea vorbi totuşi de o perioadă de emulaţie literară şi publicistică, ceea ce a determinat apariţia publicaţiilor profesioniste. Revistele studenţeşti erau uneori doar buletine informative ale universităţilor, însă alteori reuşeau să se impună prin conţinutul şi valoarea culturală ori publicistică. La Iaşi, revistele *Alma Mater*/*Dialog* şi *Opinia Studenţească* rămîn emblematice pentru maniera de a opune, într-un mod irepetabil, rezistenţă regimului comunist. *Dialog,* într-un univers al monologului automat, şi *Opinia studenţească,* într-o lume în care nu te întreba mai nimeni „Ce părere ai?"... Minunea apariţiei şi supravieţuirii lor a fost posibilă atît datorită formei de distribuţie – cu circuit aparent închis în spaţiul universitar, pentru că ele mai călătoreau şi-n plic, către „Europa liberă" – cît şi scăpărilor cenzurii care „fie închidea ochii", fie chiar nu observa nimic.

Primul număr al revistei *Alma Mater* apare la data de 1 aprilie 1969, fără să fie deloc o păcăleală. Caietul intitulat „revistă de cultură a studenţilor Universităţii «Alexandru Ioan Cuza»" îşi schimbă, în 1974, formatul şi numele, devenind revista *Dialog*. În evoluţia publicaţiei se disting trei etape: anii 1969-1972 – în care redactori-şefi au fost Mihai Tatulici şi Dumitru Constantin, anii 1972-1983, cunoscuta perioadă a serilor *Dialog,* cînd redacţia a fost condusă de Alexandru Călinescu, şi etapa anilor 1983-1989, marcată de întărirea cenzurii. Deceniul 9 a adus cu el însă şi formarea unei tabere de rezistenţă prin cultură, ca ultim scut împotriva perioadei celei mai accentuate degradări a nivelului de trai, suprapuse creşterii presiunii ideologice. Revista *Dialog* a resimţit şi ea restrîngerea cercului libertăţii, şi aşa strîmt, în favoarea materialelor propagandistice, de la care nu se mai putea eschiva. Lectura printre rînduri a devenit în schimb mai rafinată, făcîndu-se eforturi şi mai mari pentru ca revista să-şi păstreze „onoarea". În urma anchetei din mai 1983, Alexandru Călinescu este înlăturat din funcţia de preşedinte al Consiliului de conducere, Sorin Antohi, redactorul-şef de atunci, fiind pedepsit şi el cu eliminarea din redacţie. Revista nu îşi încetează apariţia, iar în funcţia de redactor-şef este numit Marius Cristian. Andrei Corbea-Hoişie, redactor-şef adjunct, devine „indezirabil" în primăvara anului 1989, iar pînă la 22 decembrie nu mai apare decît un singur număr. Destinul acestuia intră însă sub mîinile cenzorului universitar care îl dă la topit.

Istoria *Opiniei studenţeşti* este strîns legată de iarna anului 1974, cînd se obţinea aprobarea pentru apariţia unei reviste a centrului universitar din Iaşi, menirea ei fiind cea de a ilustra viaţa studenţilor. Primul număr apare în aprilie, iar din acel moment revista cunoaşte mai multe etape: cea a competiţiei cu *Dialog* şi cea de după 1983, odată cu venirea unei noi echipe: Daniel Condurache, responsabil pentru secţiunea de publicistică, şi Valeriu Gherghel, responsabil pentru secţiunea culturală. Spre deosebire de *Dialog, Opinia studenţească* urmărea atent viaţa studenţilor – cu umilinţa lipsurilor de la cantină ori cămin, cu aventurile din amfiteatrele universităţii –, dar şi subiecte sociale sau politice, fapt care o distingea de toate celelalte publicaţii studenţeşti din România comunistă, publicaţii indiferente la provocarea de a scrie reportaj sau de a evita limba de lemn. Se spune că revista reuşise să devină „vedeta" presei studenţeşti ieşene. Timp de cinci ani, între 1984 şi 1989, în paginile revistei nu s-a publicat nici o poză cu „Nicu", nici articole de propagandă – cu excepţia articolului ideologic de pe prima pagină şi a materialelor închinate congreselor sau aniversărilor, la care era „condamnată" toată presa din România. Peste ediţiile speciale de 1 aprilie, reportajele ce amintesc de stilul lui Brunea Fox, tabletele sau „pulsurile"* pişcătoare, de un umor sec, dozat pînă la atingerea absurdului comic, nu s-a aşternut niciodată patina comunismului. Într-un spaţiu care se dorea a fi etanş, respirau opinii, impresii personale şi texte ce nu mai aveau nimic a face cu strînsoarea acelor ani. Pe 23 decembrie 1989, apare seria nouă a acestei reviste studenţeşti, cu supratitlul „În sfîrşit, a făcut plopul pere şi răchita micşunele". Un pariu cîştigat al tuturor celor care nu au crezut de fapt nici o clipă că, dacă s-au născut în comunism, trebuie să şi sfîrşească la fel.

* „Masa de seară de la cantina «Tudor Vladimirescu» este formată dintr-o farfurie, o furculiţă şi o lingură de orez, întins uniform pe toată farfuria. Bucătăresele servesc îmbrăcate în chimonouri şi fumează «Golden Dear»" (nr. 99/1987).

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **210** ● 21-27 februarie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note berlineze“

pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Mis Amores,
Ecologia
şi Industria“

pagina **3**

Ioana Avădani
„Onoarea nereperată
a presei române“

pagina **19**

ŞEFU'

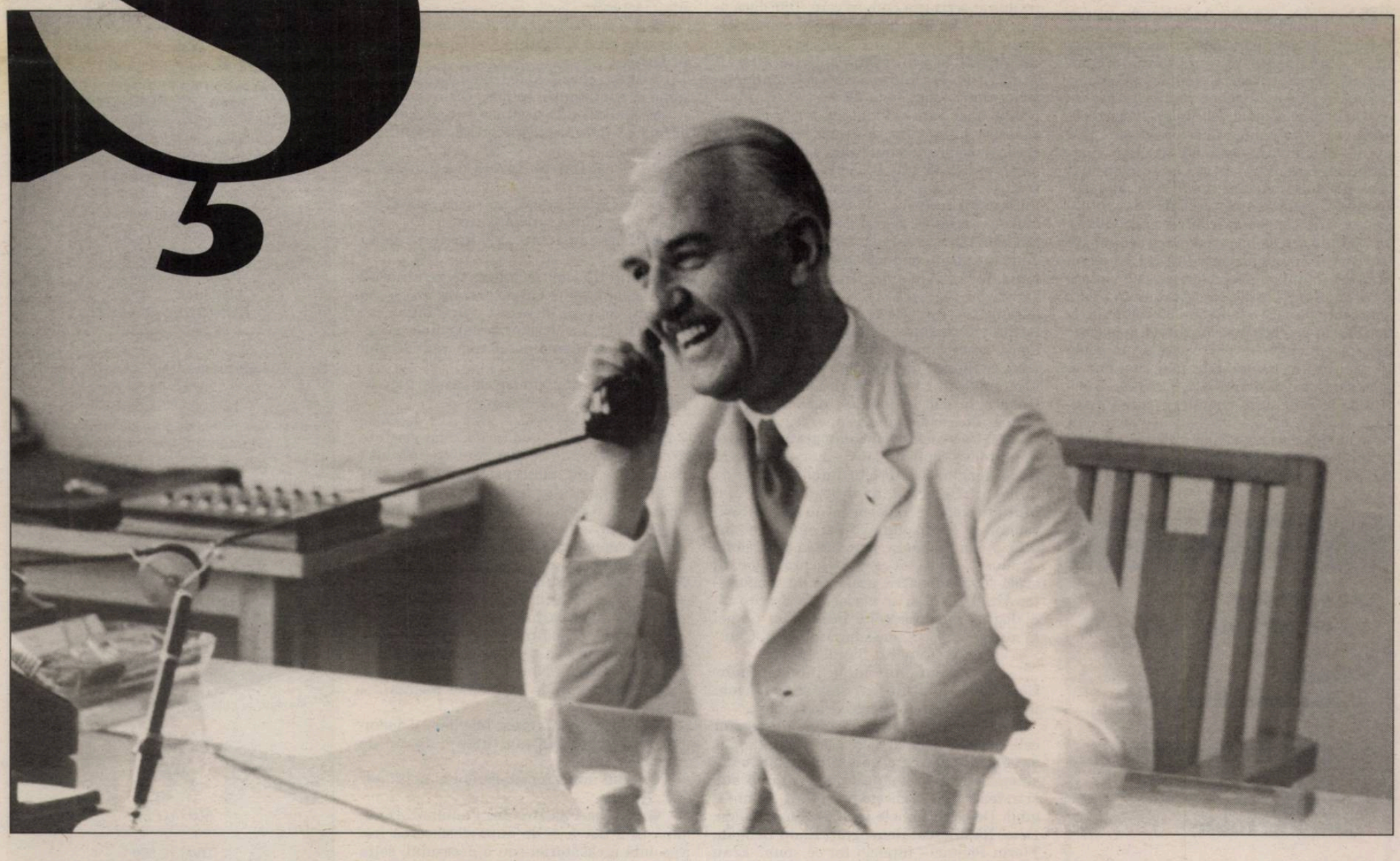

5 948467 000186 07

„În democraţie, numai întîmplarea naşte un mare şef.“

PETRE ŢUŢEA

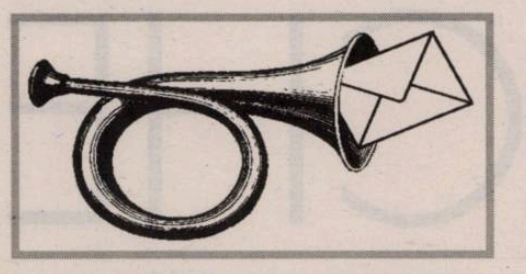

Nr. 206: *„15 ani“*

„Climatul sufletesc...“

O să încep ca altădată. Aniversarea a 15 ani de la lansarea *Dilemei* îmi oferă plăcuta ocazie de a ura revistei o viaţă îndelungată şi cît mai mulţi cititori. Şi de a rememora momentul 1993. Dl Andrei Pleşu a apărut la TV (care, nu ştiu, probabil TVR), a combătut cumva presa maniheistă şi a promis o revistă unde pot fi exprimate dubii, pot fi puse sub lupă anumite adevăruri infailibile, pot fi clamate întrebări retorice sau nu. Oricum, la vremea aceea era ceva inedit. Linia revistei a rămas convivială, ofertantă pentru destule opinii şi – culmea! – nu a rămas chiar egală cu ea însăşi.

Dar nu s-a spus nici o vorbuliţă despre acel pui (supliment) stins, vai, prea tînăr, care s-a numit *Vineri*. Evident, dacă ar fi resuscitat, azi nu s-ar putea numi *Joi. Vineri,* lunaticul, avea o conotaţie robinsoncrusoniană, ceea ce joi nu are. Cîte erau atunci teveurile, cîte calculatoarele, cîte noţiunile aferente lor? Unele suplimente, cum ar fi *Timpul liber,* mai lămuresc cîte ceva din acest nou limbaj, dar unii dintre noi vom rămîne din păcate la nu prea bătrînul pix (şi nu pixeli). Atunci, în vremuri imemoriale, aveam toţi adrese cu stradă, bloc, nr. de apartament. Acum, sîntem pe cale de dispariţie.

Toată ziua se vorbeşte azi despre imagine.

Imaginea unui partid, a unei ţări, a unei instituţii, a unei persoane, a unei personalităţi. Imaginea este o noţiune bidimensională, iar noi trăim, cu sau fără voia noastră (că nu ne-a întrebat nimeni), într-un spaţiu tridimensional. Dl Andrei Pleşu a observat că „e vorba de atmosfera în care respirăm, de climatul sufletesc al vieţii zilnice“, atmosferă care deja are trei dimensiuni şi nu două ca imaginea (anul V, nr. 206, *DV* 15 ani). Un climat sufletesc într-adevăr tensionat, mitocănesc, mîrlănesc, necivilizat. Din păcate, nu se întrevede vreo schimbare în viitorul apropiat pentru că ori ne adaptăm, ori rămînem pasivi, ori avem o ripostă fără consecinţe practice. Adrenalina este substanţa pe care o fabricăm cu voluptate şi perfidie şi pe care o revărsăm cu nepăsare asupra semenilor noştri. Poate avem genetic „calităţile“ menţionate mai sus, dar în mod sigur pot fi diminuate, blamate, coborîte de la rangul de virtute pe care-l au acum. Nu ştiu exact cum s-ar face asta, dar, în mod sigur, mass-media a depus eforturi semnificative pentru popularizarea, răspîndirea şi proliferarea sus-numitelor „calităţi“.

Tot mass-media ar putea să-şi învingă timiditatea în faţa imposturii, mitocăniei şi mîrlăniei. Şi ar putea face o schimbare de 180°, nu cum spun unii jurnalişti vorbind despre schimbări de 360° (care înseamnă revenirea la ce a fost).

Este minunat că iarna ne-a adus omăt şi ger, încît fleşcăraia care a urmat a devenit suportabilă prin diminuarea facturii la gaz.

Maria NICULESCU
str. Gral Radu Rosetti, bl. 6, ap. 19, Oneşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- ***Coaching* sau terapie**
- **Radio „Europa liberă“**
- **Criza demografică**
- **Frică, teamă, fobie**
- **Modernizarea religiilor**

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Actualităţi

A înţelege sau a nu înţelege

Să pornim de sus. De la *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile.* Filmul regizorului Cristian Mungiu ia toate premiile internaţionale. Şi s-ar putea să ia şi Oscarul. Pe bună dreptate. Un film realizat cu mijloace simple şi foarte, foarte mult talent. Un film care spune multe. De fapt, spune tot. Nu vrem să ne adîncim în analize. Au făcut-o alţii. Mai mult sau mai puţin specialişti. La modul cel mai elevat şi mai elogios posibil. La noi, în legătură cu vreo personalitate sau realizare de excepţie, cînd s-a pornit pe toboganul elogiilor, apoi nu mai există limite. Nici chiar pudoare. Vezi Hagi – Rege! Mutu – Briliant (încă asta ar mai merge) sau geniali! Emisiunile acelea, de la un anumit post TV. Geniali! Avem geniali cu vagonul. Putem băga şi la export! Dumnezeu să ne ierte!...

Dar să revenim la *4-3-2.* Îndrăznim să ridicăm unele obiecţii. Chiar cu riscul de a fi acuzaţi de... blasfemie naţională. Juriile străine au apreciat valoarea filmului în totalitate, pe lîngă subiect, regie, jocul expresiv al actorilor, şi din conţinutul replicilor, pe care însă l-au înţeles, întrucît era tradus şi scris aşa cum se cere. Dar dacă acele jurii – admitem prin absurd – erau formate din persoane care înţelegeau perfect româneşte şi nu aveau replicile scrise?! Atunci, alta era situaţia. Întrucît nu înţelegeau nimic. Cele două actriţe, altfel admirabile, doar filfîie cuvintele, nu le rostesc. Singura propoziţie inteligibil spusă este aceea a medicului cînd ridică tonul: „Ce p..a mea!“ Altfel, în 100 de metri de peliculă se rostesc, desigur, mii de cuvinte. Dacă se înţeleg 30! Inclusiv cele trei din propoziţia mai sus amintită. S-ar putea spune că mulţi am îmbătrînit şi nu mai auzim bine. Dar la cinematografe sonorul este dat la maximum. Iar la TV îl amplifici cum doreşti. Desigur, pe regizori chestiile acestea nu-i deranjează. Întrucît ei cunosc textul. De ce la filmele străine – engleze, franceze, italiene, americane –, chiar şi la cele de duzină, se înţeleg dialogurile? Nu se poate invoca motivul că din cauza aparaturii. Acuma şi la noi. În tehnică, medicină, cinematografie, se dispune de aparatură performantă. Ce s-ar face cinematografia ungară, unde toate replicile sînt sonor traduse în limba maghiară. Absolut inteligibil. Ar da faliment! De aceea, ar fi dezirabil ca dlui Mungiu să i se facă milă de spectatorii români şi să dispună ca peliculele ce sînt difuzate în România, mai ales la ţară, să fie „traduse“. Adică tot ce vorbesc protagoniştii acolo sus, să fie scris acolo jos, în româneşte. Altfel riscă să se ciocnească de cîte un dialog asemănător celui întîmpinat de noi la ieşirea de la Cinematograful Arta, Cluj:

– Cum ţi s-a părut filmul, Ilie?

– Mă, e bun, dar n-am înţeles nimic. Cele două, mai ales că sînt sudiste, mai mult oftează cuvintele decît le vorbesc.

Acuma noi nu ştim cît de sudiste sînt cele două şi dacă are vreo importanţă, dar asta e o boală cam generalizată în noua cinematografie românească. Şi, din păcate, şi în teatru. Se vorbeşte precipitat, neinteligibil. De ce în filmele vechi – Amza Pellea, Dem. Rădulescu, Rebengiuc, Radu Beligan, Florin Piersic – înţelegi tot ce spun? Erau atunci aparate mai bune? Nu-i vorbă că pe aceştia-i înţelegi şi acum dacă-i vezi pe scenă sau pe ecran. Şi pentru că veni vorba de Florin Piersic, merită să ne poticnim puţin. Un scurt comentariu exemplificativ. Cu toate că este ardelean, dar este omul care vorbeşte cel mai mult în această ţară. Nu ne-ar interesa chiar tot ce vorbeşte, dar ne interesează că se înţelege tot ce spune. Pe scenă, pe ecran, chiar şi în reclame. În schimb, fiul său, la Fl. Piersic jr. care a fost înzestrat cu voce bună, nu se înţeleg nici jumătate din replicile pe care le rosteşte. Ex.: serialul acela cu medici tineri.

Acum nu avem pretenţia ca toţi actorii tineri – şi mai puţin tineri – să rostească la nivelul unor George Vraca, G. Calboreanu sau Nicolae Brancomir. Dar în virtutea banilor cheltuiţi pe bilete de teatru şi cinematograf sau a taxelor TV, actorii să vorbească şi pentru spectatori, nu numai pentru ei!

Ce Dumnezeu, în şcoala românească de actorie nu se învaţă că pe scenă fiecare cuvînt din frază şi fiecare silabă din cuvînt trebuie rostite clar, spre a fi bine auzite şi bine înţelese?

Alexandru IORGA
Bd. 1 Decembrie 1918, nr. 128, ap. 102
Cluj-Napoca

Am zîmbit la...

Dumiriri

● Localitatea Fâstâci. Pot zice că am un... fâstâc?!

● „Ce masochist să-ţi sărbătoreşti înaintarea în vîrstă, faptul că eşti muritor!“ – A. Dangor

● Aceşti obosiţi ai marilor oraşe, trăgînd după ei anotimpuri, eclipse, cosmosuri...

● Gîndul meu ascuns: o carte care se şterge cu fiecare pagină citită, devenind o altă carte.

● „...un iad de gînduri rîncede“ – P. Auster

● Aşteptăm, parcă, un soare care să ne lingă toate rănile acestei ierni.

● Există inşi care trebuie feriţi de ei înşişi.

● „...fetiţa lor se pierduse şi, cînd au găsit-o, le-a spus calm: Nu, nu eu m-am pierdut, voi v-aţi pierdut.“ – R. Banks

● O elevă a acestor preavizuale generaţii, despre mama ei: „Parcă văd c-o aud cum urlă iarăşi!“

● „Nu era unul dintre cei care-şi îngroapă suferinţele.“ – A. Dangor

● Omagiu crîşmelor „Cat. II“, deschise 7-24. Care, în zilele de iarnă, cînd gerul te arde şi instituţiile de luat banii te ţin la uşă pînă la 9, cu un minut peste, ca să tremuri în faţa angajatului lent în a deschide, îţi aburesc cu o cafea sau cu un ceai dîrdîiala.

● Vasile a' lu' Crăcănici, din Lupărie

● „..oameni vlăguiţi de istorie“ – R. Banks

● Studenţia, azi, se petrece mai mult la Xerox decît la facultate.

● Am îmbătrînit, îmi spune un prieten. Am ajuns de la pasiune la compasiune.

● Există o mantră a românismului pe care mi-o repet ca să nu cad în tristeţuri: Mîrlănia Margini N-are.

● „Intraserăm în paradoxul dorinţei.“ – P. Auster

● După ce o lămuresc telefonic, o doamnă îmi spune: „Vă mulţumesc destul de mult!“

● „...un miros incontestabil al nefiinţei“ – P. Auster

● Întrebare la Dreptul Familiei: „Dacă, pînă în a 300-a zi de după desfacerea irevocabilă a căsătoriei sau a decesului, soţia supravieţuitoare încheie o altă căsătorie, din care se naşte un copil, cine este tatăl copilului?“ Studentul, după ce roagă repetarea întrebării: „Mama“.

● „Se întîmplă uneori ca bătrînii să nu-i poată învăţa nimic pe tineri. Şi să nu le dea decît exemple triste.“ – R. Banks

● D'ale TV-ului: Scârlete Ionică din Cuşmir.

● „...era vorba de un fluture care făcea dragoste cu vîntul.“ – B. Vian

Alina IORDACHE
Rîşnov

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEŞU

nici aşa, nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

Un zvon neliniştitor bîntuie în lumea filozofică occidentală: Jürgen Habermas, ultimul dinozaur al Şcolii de la Frankfurt, marele apostol al modernităţii radicale, al raţionalităţii normative, al stîngii luminate, model pentru mai multe generaţii de studenţi însetaţi de neo-marxism, sociologie, pragmatism american, niţică psihanaliză, niţică lingvistică şi multă critică a capitalismului din perspectiva – iluministă – a spaţiului public, ei bine, tocmai *acest* Habermas pare s-o fi luat, cam după 1990, razna. A început să invoce sfera religiosului cu o disponibilitate nepermisă, a intrat în dialog, conciliant şi – cu un cuvînt care îi place de mult – „participativ“, cu noul Papă şi a ajuns să facă declaraţii amuţitoare. Citatul infamant, „scandalul“ ideologic suprem, este următorul: „Creştinismul a fost, pentru înţelegerea de sine normativă a modernităţii, mai mult decît un precursor sau un catalizator. Universalismul egalitar – din care s-au născut ideea libertăţii şi a solidarităţii sociale, cea a conduitei de viaţă autonome şi a emancipării, a conştiinţei morale individuale, a drepturilor omului şi a democraţiei – e moştenirea directă a eticii iudaice a dreptăţii şi a eticii creştine a iubirii. Această moştenire, neschimbată în substanţa ei, a fost obiectul unei permanente reinterpretări şi aproprieri critice. Pînă în ziua de azi, nu avem o altă opţiune. Şi în lumina provocărilor actuale ale unei lumi post-naţionale, continuăm să ne hrănim din substanţa acestei moşteniri. Tot restul nu e decît leneşă pălăvrăgeală postmodernistă.“ *(Din Zeit der Übergänge. Kleine Politische Schriften*, IX, Frankfurt a.M., 2001). Să acorzi atît de mult creştinismului şi, pe deasupra, să iei în rîs postmodernismul – iată o evoluţie ruşinoasă. Habermas a îmbătrînit. I-o fi frică de moarte. I s-o fi dereglat simţul critic. Oricum, e un apostat, un trădător, o dezamăgire. Acum cîteva luni, un foarte la modă ideograf al stîngii italiene militante, Paolo Flores d'Arcais, publica, în *Die Zeit,* un vehement text demascator despre eroarea lui Habermas: religiile lumii sînt şi aşa destul de puternice; e deci inadmisibil să le sporeşti legitimitatea, invocîndu-le drept sursă a democraţiei. Ca de obicei, stînga propagandistică înclină să privească faptele – şi adevărul în genere – dintr-o perspectivă strict *strategică*. Nu contează dacă iudeo-creştinismul e sau nu una din sursele civilizaţiei europene. Contează dacă e înţelept, din unghi strategic, s-o afirmi. Nu contează dacă Gulag-ul a fost sau nu o idee şi o practică criminală. Contează dacă nu cumva e mai bine pentru „cauză“ să treci crima sub tăcere. Stînga propagandistică se simte mereu în război („Iar vin ăia cu lupta...“ – spune un ţăran rus din Zoşcenko, aflînd că vin în sat activiştii care combat alcoolismul, distrugînd bunătate de alambicuri). Iar pentru soldaţii de vocaţie, nu e nimic mai plicticos, mai lipsit de sens, mai respingător, decît pacea.

Cu ocazia unei vizite a premierului turc în Germania, s-a pus pe tapet o temă foarte stingheritoare pentru autorităţile federale: îmbogăţirea sistemului de învăţămînt german, prin înfiinţarea unor şcoli generale şi a unor universităţi a căror limbă de predare să fie limba turcă. Gazdele s-au întrecut în a găsi argumente contra. Nu vrem integrare? Nu vrem europenizare? Pentru ce, atunci, să încurajăm o politică a segregării, a ghetto-izării, a izolării lingvistice, de natură să adîncească ruptura dintre majoritari şi minoritari? Scopul minoritarilor nu este, oare, să se acomodeze funcţional la mediul pentru care au optat? Îşi vor găsi mai uşor de lucru în Germania vorbind prost nemţeşte? Ah! Dacă am fi avut şi noi idee de aceste argumente, pe vremea cînd politicienii comunitari (inclusiv cei germani) ne sfătuiau să deschidem universităţi maghiare în Transilvania... Să fie limpede: cred că fiecare ar trebui să aibă dreptul să înveţe în ce limbă vrea, cu nuanţa că fiecare ar trebui să vrea să înveţe în limba cea mai rezonabil utilă pentru viaţa zilnică. Dacă voi emigra vreodată în Japonia, mă voi strădui să învăţ japoneza, continuînd, firește, să vorbesc românește cu ai mei şi să lăcrămez la Şt. O. Iosif. Ceea ce mă irită puţin e flexibilitatea oportună a unor politicieni europeni. Cînd e vorba de ograda proprie, li se cam lasă principiile: vor revizuire, cu condiţia să nu se schimbe nimic.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Mis Amores, Ecologia şi Industria

– o telenovelă –

Taxa de primă înmatriculare ar trebui să ia premiu pentru telenovela anului 2007 (cu şanse mari de a-şi păstra titlul şi în 2008): are neprevăzut, are lacrimi, are conflicte bazate pe interese ascunse (sau pe secrete ale unor personaje pe care ceilalţi le află prea tîrziu), are răsturnări de situaţie şi, mai ales, se lungeşte enorm, deşi ar putea fi lămurită scurt (dar atunci care ar mai fi farmecul?...).

Totul a început, să ne reamintim, de teamă ca nu cumva, după aderarea la UE şi eliminarea tuturor taxelor vamale, cetăţenii români să dea buzna în Occident şi să-şi aducă de acolo maşini cumpărate la mîna a doua. Aşa se întîmplase în Polonia, cu consecinţe serioase asupra producţiei şi vînzării de maşini noi. Introducerea taxei a funcţionat: aducerea maşinilor *second-hand* din alte ţări nu a fost un fenomen de masă, iar vînzările de maşini noi au crescut constant. S-a interpretat, aşadar, această taxă ca o măsură care să apere interesele producătorilor şi vînzătorilor de maşini noi. Dat fiind că premierul este acţionar la o firmă care importă maşini, s-a glosat şi asupra interesului său *personal* în introducerea acestei taxe. În SUA, într-o situaţie de acest gen, producătorii şi importatorii de maşini ar fi făcut *lobby* pe faţă, pentru a-şi apăra un interes pe care îl consideră legitim; la noi („la noi“ în Europa, vreau să zic), se practică chichiţele avocăţeşti (cum să introduci o taxă care îi protejează pe unii şi îi dezavantajează pe alţii, fără să încalci normele europene privind concurenţa, libera circulaţie a mărfurilor etc.) şi, mai ales, se practică volutele retorice. Pe scurt, ipocrizia. Deşi era vorba despre o taxă care să protejeze piaţa de maşini noi, s-a recurs – pentru „marketizare“ – la o formulă care amesteca două componente la care omu', bunăoară, de-un paregzamplu, ar trebui să vibreze: protecţia mediului şi demnitatea naţională. „Nu trebuie să devenim lada de gunoi a Europei“ – a zis de nenumărate ori premierul, parcă pentru a ne face să „vedem“ cîrduri de rable venind dinspre Germania tîrîş-grăpiş şi scoţînd un fum gros. Cetăţeanul român – care între timp a mai umblat şi el prin Europa – n-a vibrat: e limpede că maşinile *second-hand* aduse din Vest ar fi fost unele care *circulă* în ţările respective, deci respectă normele ecologice. Chestia cu demnitatea naţională nu mai prinde: românul ştie că avem cele mai proaste drumuri, cele mai murdare oraşe, cei mai corupţi funcţionari etc., aşa că nu-l mai impresionează deloc ipoteza că am deveni (şi) „lada de gunoi“ a Europei. Iar individualismul sălbatic care a pus stăpînire pe modul de viaţă românesc nu mai lasă loc şi pentru asemenea „cauze nobile“ şi comunitare: fiecare încearcă „să se descurce“, să-şi „tragă“ o casă şi o maşină. Aşa încît românul proaspăt intrat în UE cu speranţa că, la un aşa moment istoric, se va alege şi el măcar cu o maşină *second-hand* din Germania, a perceput taxa ca pe o „contră“ a guvernului care îl oropseşte pe el şi îi favorizează pe cei care vînd maşini noi. A făcut cetăţeanul ce ştie mai bine: a înjurat guvernul la o bere sau pe forumul unui ziar, apoi a „băgat“ banii de maşină în altceva.

Răsturnarea de situaţie a apărut cînd un întreprinzător din Arad şi avocatul său s-au comportat „la standarde UE“, adică au uzat de instrumentele pe care le are la dispoziţie orice cetăţean pentru a-şi regla un diferend cu Statul. Povestea e ştiută: Ilie Iluna din Arad şi-a recuperat taxa prin intermediul justiţiei. Telespectatorii au început să se trezească din moţăială şi să privească altfel la episodul pe 2008 al telenovelei, iar regizorul – guvernul, adică – a trebuit să găsească noi strategii. A încercat să ambaleze taxa exclusiv în poleială ecologică. N-a mers pentru că oamenii n-au putut pricepe de ce – dacă grija faţă de mediu e atît de mare – pentru maşinile mai noi se plăteşte mai mult decît pentru cele mai vechi. (Şi cum rămîne cu maşinile foarte vechi deja înmatriculate şi care poluează din belşug biata ţărişoară, au mai zis unii, la care guvernul s-a repliat brusc şi a scos din mînecă argumentul social: nu se poate, mă-nţelegi, să nu-l mai lăsăm să circule pe amărîtul de posesor de Dacie 1310 model 1985...).

Dar, din ambalaj în ambalaj şi din ipocrizie în ipocrizie, a ieşit la suprafaţă partea bună a introducerii acestei taxe. Realitatea TV a strîns semnăturile necesare, conform legii, pentru a solicita modificarea reglementării privind taxa. E prima dată, cred, cînd se întîmplă aşa ceva. E adevărat, se întîmplă cu ajutorul televiziunii, care a declanşat campania cu un ochi la grija pentru cetăţean şi cu celălalt la cifrele de audienţă. Dar s-a întîmplat. Apoi, ministrul Economiei, dl Varujan Vosganian, „s-a dat de gol“ şi a spus lucrurilor pe nume, stricînd bunătate de „argumentaţie“ ecologică la care au trudit atîta timp premierul, ministrul Mediului şi alţii: dacă eliminăm taxa, a spus domnia sa, Ford nu mai vine în România, iar Renault se mută mai la Est. Fix ca într-o telenovelă: după ce episoade întregi personajul principal tot spune că o iubeşte pe Ecologia (deşi e săracă şi urîţică), la un moment dat constată că adevărata femeie a vieţii lui este Industria (şi ea urîţică, dar bogată şi cu creştere de 5% pe an).

De aici încolo, telenovela ar trebui să fie înlocuită cu un serial cumsecade sau cu un *court-movie*, unul dintre acele filme despre/cu procese cum numai americanii ştiu să facă, în care putem admira forţa argumentaţiei, capacitatea de a dezbate şi de a judeca la rece şi responsabilitatea în a da un verdict. Au apărut, cred, două teme importante pe care ar trebui să le dezbatem: 1) ce, cît şi cum sîntem dispuşi să facem de teamă ca nu cumva investitorii străini aşteptaţi atît de mult să plece în alte ţări? (vezi şi cazul Nokia în Germania, din care rezultă clar că ei pleacă oricum, cînd vor şi unde vor); 2) ce responsabilităţi morale şi politice are un guvern al unei ţări *europene* care o scaldă atîta pentru a justifica o taxă, aducînd argumente care se bat cap în cap sau minţind pur şi simplu? (într-o telenovelă, dacă José spune că o iubeşte pe Esmeralda, dar o înşală cu Fernanda, o păţeşte invariabil!). Dar cred că vom rata dezbaterea acestor subiecte. Şi nici de petiţia cu 100.000 de semnături nu ştiu ce se va alege pe la Avocatul Poporului, deşi simplul fapt că ea a fost realizată e un mare pas înainte. Noroc că, la Comisia Europeană, procedura de *infringement* continuă: deocamdată, salvarea ne vine tot de la Bruxelles.

ţinerea de minte

„G. Călinescu observa la Vianu un «exces de obiectivitate» constînd «într-o abdicare totală sub punctele citate». Mai direct spus, autorul *Filosofiei culturii* ar împinge scrupulul citării contribuţiilor pînă la renunţarea de a mai avea opinie proprie. E adevărat că «stima religioasă pentru opinia altora», cum spune tot Călinescu, merge la Vianu mai departe decît la oricine altcineva. Dar aici e vorba de o consecinţă importantă a felului în care Vianu s-a conceput pe sine. Este evident, pe de o parte, că, în notele constitutive ale acestei personalităţi, nu intra originalitatea, în sensul dorinţei neapărate de diferenţiere. Şi, pe de alta, cred a putea întrevedea o convingere foarte adîncă a lui Vianu, şi anume necesitatea de a funda viaţa intelectuală pe respect reciproc şi adevăr. Stima pentru opinia altora e la el nu o superstiţie religioasă, ci o politeţe superioară, o formă a civilizaţiei.“

(Nicolae Manolescu, „Reîntîlnire cu Tudor Vianu“, în *Andersen cel crud şi alte teme*, Editura Corint, 2006)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Kosovo: poziţia României

România nu recunoaşte noul stat european. Pentru Bucureşti, Kosovo rămîne în continuare o regiune din Serbia, independenţa proclamată fiind „ilegală“, după cum se exprima şeful statului. Argumentele autorităţilor române sînt următoarele: independenţa a fost declarată unilateral (nu a existat o înţelegere între regimul de la Belgrad şi liderii de la Pristina), a fost anunţată în absenţa unei rezoluţii a Consiliului de Securitate al ONU (din cauza opoziţiei Rusiei) şi, ca urmare a acestei declaraţii de independenţă, se asigură drepturi colective unei minorităţi, lucru pe care România îl consideră a fi în contradicţie cu normele internaţionale.

Aceasta este deci poziţia Bucureştiului, care contrastează cu cea a majorităţii statelor europene. Unele dintre motivele oficiale pot fi discutate. România invocă azi lipsa unei rezoluţii a Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite pentru a accepta apariţia unui nou stat pe harta Europei, dar nu a fost întotdeauna aşa. Nu a existat, de exemplu, o rezoluţie a ONU atunci cînd avioanele NATO au bombardat Iugoslavia în 1999, iar România şi-a deschis atunci spaţiul aerian pentru avioanele aliate. Nu a existat rezoluţie ONU nici în 2003, cînd o coaliţie condusă de Statele Unite a atacat Irakul lui Saddam Hussein. Şi atunci, România se afla în prima linie a celor care susţineau intervenţia americană. Nu se poate spune că Bucureştiul respecta întotdeauna cu stricteţe dreptul internaţional.

Faptul că independenţa a fost declarată unilateral nu împiedica majoritatea statelor europene şi a marilor democraţii mondiale să o recunoască. Kosovo trăieşte de opt ani sub protectorat internaţional şi, *de facto,* era deja rupt de Serbia. Negocierile dintre Belgrad şi Pristina erau împotmolite. Istoria recentă a fostului spaţiu iugoslav este plină de rupturi şi desprinderi. Au apărut state noi: Croaţia, Slovenia, Macedonia, Bosnia Herţegovina, Muntenegru. „Cum le poţi refuza kosovarilor ceea ce le-ai acceptat slovenilor?“ – spunea un diplomat european. Europa este pusă cu spatele la zid de logica prin care s-a destrămat Iugoslavia.

Dincolo de motivele enunţate de preşedintele Traian Băsescu luni seara, mai există şi altele. Independenţa Kosovo oferă o ocazie şi pentru alte regiuni separatiste, să se manifeste: Abhazia şi Oseţia de Sud în Caucaz, Ţara Bascilor în Spania, Nagorno-Karabach în Afganistan, Transnistria în Moldova. Conflictele „îngheţate“ riscă astfel să se „dezgheţe“ într-un sens nedorit, chiar dacă toată lumea spune astăzi că provincia Kosovo nu poate constitui un precedent: Kosovo este o regiune care s-a declarat independentă după 8 ani de protectorat internaţional sub mandat ONU, lucru care nu se întîmplă nici în Abhazia, nici în Transnistria, nici în Oseţia.

În plus, România nu este singură în demersul său. Spania, Grecia, Cipru sau Slovacia au anunţat, de asemenea, că nu vor recunoaşte, cel puţin într-o primă fază, independenţa provinciei. Tuturor acestor ţări le este teamă că, acceptînd independenţa, ar încuraja mişcări separatiste pe propriul teritoriu. O astfel de preocupare există probabil şi la Bucureşti, chiar dacă nu este recunoscută oficial. Într-adevăr, între Ţinutul Secuiesc şi Kosovo deosebirile sînt mai multe decît asemănările. Totuşi, chiar şeful statului declara în urmă cu cîteva luni într-un interviu pentru Paul Grigoriu la Radio România Actualităţi în legătură cu independenţa Kosovo: „Să nu mai vorbim de ce ar face diverşi extremişti legat chiar de concentrările minoritare pe care noi le avem în România!“.

Chiar dacă poziţia sa contrastează cu cea a majorităţii, România nu a stricat jocurile. Nu a împiedicat adoptarea unei declaraţii comune a miniştrilor de Externe şi nici nu i s-a făcut vreun reproş. În general, Europa a arătat că a învăţat ceva din ruptura provocată de criza irakiană în 2003. Ţările care nu recunosc independenţa Kosovo vor participa, chiar şi simbolic, la forţa pe care Uniunea Europeană o trimite în zonă. România va avea şi ea 175 de jandarmi şi poliţişti. Situaţia este la limita legilor internaţionale (cum poţi trimite trupe într-o ţară pe care nu o recunoşti?), dar arată voinţa de a contribui la efortul european (în plus, atîta timp cît nu protestează nimeni faţă de prezenţa poliţiştilor şi jandarmilor români, nu are rost să o facem noi).

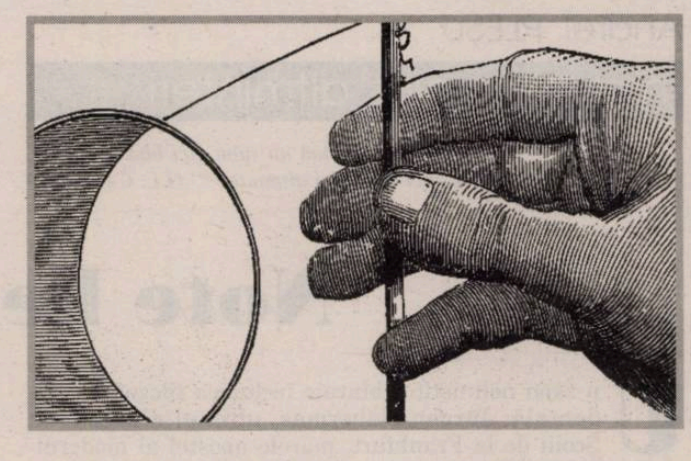

În cel mai fericit caz, Bucureştiul va avea chiar de cîştigat din această poziţionare. Membră a UE şi a NATO, sensibilă în acelaşi timp şi la problematica sîrbă, România ar putea fi o punte de legătură între Serbia şi UE, atunci cînd Belgradul se va angaja definitiv pe drumul european.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Poze de actualitate.** Concursul pentru Fotografia de presă a anului 2007 a fost cîştigat de Tim Hatherington şi reprezintă un soldat epuizat din trupele SUA în Afganistan. „Un om obosit, o naţie obosită“ – îşi comentează fotograful poza, într-adevăr mai expresivă decît toate discursurile politice în temă. Celelalte fotografii, reţinute pentru faza finală, sînt tot imagini de război, ale refugiaţilor, fotografii sportive, apoi un babuin mort, fotografii paşnice din zone de conflict şi fotografii violente din zone paşnice, plante mutilate din cauza poluării, o poză de modă, un artist de circ la pensie şi portretul lui Putin. (după *Der Spiegel)*

● **Vietnamul din SUA.** Consiliul Municipal din San José (California) a decis să schimbe numele unui segment de o milă al străzii Story Road, unde îşi desfăşoară activitatea multe firme ale rezidenţilor vietnamezi, în număr de 100.000 în oraş. S-a votat, 8 voturi pentru şi 3 contra, denumirea Saigon Business District. Dar locuitorii sînt împotrivă: ei doresc ca strada să se numească Little Saigon. Luni de proteste, petiţii, ameninţarea de a-i retrage încrederea reprezentantei (alese) a vietnamezilor din Consiliu. Pentru ei, denumirea Little Saigon ar simboliza un omagiu adus patriei părăsite, aceea de dinainte de comunism. Acum, fosta capitală a Vietnamului de Sud se numeşte Ho Şi Min. Tinerii de origine vietnameză sînt de părere că strada ar trebui să-şi păstreze numele de Story Road. (după *The New York Times)*

● **Suspiciuni utile.** Purtătorul de mesaj al revoluţiei bolivariene, Hugo Chávez, a înfiinţat prin decret două comitete – unul pentru probleme de sănătate publică, celălalt pentru „a clarifica importantele suspiciuni legate de decesul Eliberatorului“. Dubiile îi aparţin lui Chávez personal, care a spus în decembrie că el crede că Bolivar (1783-1830) a fost otrăvit de oponenţii săi din Columbia. Chávez vorbeşte despre Bolivar ca despre un socialist, ba chiar comunist, comparîndu-l cu Mao Zedong şi Che Guevara. „Bolivar a fost un aristocrat din Venezuela, moştenitor al unor plantaţii întinse şi al unor mine. A fost un iluminist, cu lecturi din Adam Smith şi John Locke, ca şi din Voltaire sau Rousseau. A fost liberal sub raport economic, şi-a eliberat sclavii, dar era un conservator sub raport politic. Era convins că noile state au nevoie de guvernări puternice, admira Statele Unite, deşi se temea de puterea lor. A fost un anglofil devotat“ *(The Economist).* A murit de tuberculoză, în exil pe insula Santa Marta. N-are importanţă: pentru un timp, Bolivar va fi ceea ce Chávez doreşte să fi fost. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Transilvania, pămînt european!

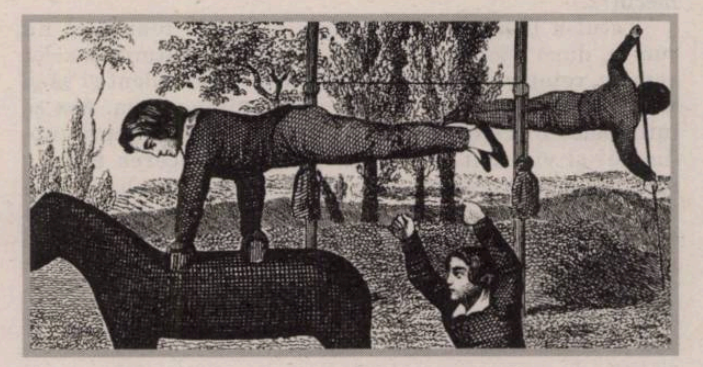

Două fire roşii se încurcă în dezbaterea politică din zilele astea despre Kosovo. Primul: statul e unitar, indivizibil etc. Statul, ţineţi minte cuvîntul ăsta, că îl vom mai folosi. Al doilea fir roşu din gura analiştilor (80% lemn, 20% poliester) e ăla cu rezolvarea 100% a problemelor naţionale. E chiar un citat cu aproximaţie, dintr-un discurs al preşedintelui. Şi aproximaţia nu se referă la cifră. Sută la sută rămîne. Chelner, să mai vină un rînd de vorbe mari!

Am mai văzut aşa ceva. Am mai văzut bărbaţi povestind despre cît de fericite sînt nevestele. Am mai văzut firme de IT lăudîndu-se cu programe care te scapă integral de viruşi. Am mai văzut clinici în China povestind pe net cum vindecă de cancer şi scleroză în acelaşi timp. 100% a avut şi tovarăşul Kim Ir Sen, la ultimele alegeri de dinainte de deces.

Din păcate pentru domnul Băsescu, pe care altminteri îl înţeleg ca om politic, ceea ce lipseşte din acest sută la sută e respectul. Tocmai respectul datorat minorităţilor, pe care nimeni nu le-a întrebat. Dacă cineva ar trebui să vorbească cu atîta certitudine, acela ar trebui să fie un ungur, nu un român, şi în nici un caz şeful statului. „V-am rezolvat problema“ e semnul sigur al autorităţii, nu al rezolvării. Ungurul, care nu e domnul Marko Bela (deja politician de Bucureşti), ci locuitorul din Harghita şi Covasna, Cluj sau Oradea, *el* trebuie să spună dacă e fericit. Şi da, dragi români, dreptul lui la fericire e important. La fel de important ca al nostru. Pentru că, am uitat să vă spun, pe lîngă cip-urile pe care trebuie să le băgăm în măgari, c-aşa ne obligă Uniunea Europeană, trebuie să şi scoatem ceva din ceilalţi măgari, cei care umblă în două picioare. Şi anume, naţionalismul ăsta tîmp, din care s-au fabricat toate războaiele şi o mulţime de păci neplăcute pentru toată lumea.

Dar bineînţeles că nu despre asta e vorba într-o ţară în care vînzările de maşini, şi nu incidentele interentice, cresc cu 35% pe an. E vorba de politică. Şi stereotipuri. Românul e mîndru că e român, nu poţi să cîştigi fără să cînţi melodia asta la toate mesele, chiar dacă de la unele dintre ele te privesc, cu un ochi injectat şi cu celălalt scos, nişte cetăţeni dubioşi de care de altminteri, în restul mandatului te fereşti cu bodyguarzii şi girofarurile.

Pînă la urmă, despre ce e vorba în toată controversa asta? Ah, nimic important: fantasma colectivă *versus* realitatea din teren. Fantasma colectivă a sîrbilor e simplă: *Kosovo, pămînt sîrbesc.* Realitatea e mai complicată: pămîntul are pe el porumb, grîu şi cartofi, cultivate toate de albanezi, în timpul liber în care nu ascut cuţitul. Dacă e să alegi raţional între cine a fost mai devreme acolo şi cine a făcut mai mulţi copii în ultimele două secole, e limpede că ăia cu copiii au cîştigat provincia, nu la masa verde, ci la patul cu decoraţiuni tradiţionale albaneze. Sigur, am simplificat mult şi-am lăsat deoparte mult sînge, vărsat de ambele părţi, conform unei tradiţii pe care medicii, peste 500 de ani, o vor explica simplu, prin consumul cine ştie cărei substanţe prezente în solul din Balcani.

Însă, dincolo de toate, spaima noastră veche cu Transilvania ne ajută acum să facem jocul puterilor de la est de noi. Sîntem, împotriva intereselor noastre, împinşi în solidaritatea slavă şi ortodoxă, din raţiuni care n-au nimic de-a face cu modernitatea. Ne întoarcem o sută de ani, la retorica războaielor balcanice, în loc să ne uităm înainte spre Europa federativă, spre Europa minorităţilor sărbătorite, înglobate în edificiul naţional, nu ţinute, ca o ruşine, în debara.

Dincolo de toate, întreg incidentul e de rîs: dacă e să alegem o tabără, povestea naţiunii noastre ne îndeamnă să-i alegem pe albanezi. În fond, Transilvania e şi ea o provincie pe care am alipit-o acum mai puţin de 100 de ani, după acelaşi principiu pe care se fondează acum Kosovo independent: voinţa majorităţii populaţiei, împotriva tratatelor şi *istoriei altora.*

Iar dacă ungurii ies acum în stradă, chiar şi 100 de inşi, înseamnă că acea sută de procente de fericire de care vorbim nu există. Maghiarii, cu cetăţenie sau nu, plătesc prin taxele lor pentru şcolile şi spitalele şi umorile noastre televizate. Şi viceversa. Nu ne putem numi fraţi, însă putem începe prin a recunoaşte o moştenire comună.

Vă las pe voi să-i daţi numele. Un nume care să ne apropie, nu să ne despartă.

lucian@signfactor.ro

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Comuniştii cehi şi ceilalţi

Alegerea preşedintelui ceh de către Parlament nu a avut nici pe departe dramatismul alegerilor din Pakistan – şi a fost bine aşa –, dar ceea ce s-a petrecut acolo e semnificativ pentru politicile din Europa postcomunistă. Dacă, după 1989, marile partide comuniste occidentale s-au scindat, şi-au reformulat programul şi devotamentele ideologice, părea că în Europa de Est, acolo unde au deţinut puterea cu consecinţele ştiute, vor fi moarte şi rapid îngropate. N-a fost aşa, din diferite motive: acuzaţia „idealurilor trădate“ adusă liderilor înlăturaţi a permis altor lideri comunişti (cu o reputaţie de eretici mai mult sau mai puţin îndreptăţită) să preia voturile celor nu atît de nemulţumiţi de trecut, cît înspăimîntaţi de viitor. Mulţi comunişti de rînd erau mulţumiţi să se înregimenteze în spatele unor figuri cunoscute: aceştia le promiteau stabilitate şi echilibre economice. Au dispărut din programele lor naţionalizarea, partidul unic, dictatura proletariatului.

Fără a intra în amănuntele concrete ale momentului cînd vor prelua puterea, Partidul Comunist Bulgar (PCB), KSS, Partidul Comunist din Slovacia, Munkaspart din Ungaria, KPP din Polonia n-au renunţat la marxism-leninism şi cu această carte de vizită se prezintă în societăţile pluraliste cărora le acceptă regulile, atîta timp cît sînt minoritare. Şi dacă în parlamentele rezultate fără o majoritate suficientă pentru guvernare sînt evitate alianţele cu formaţiunile de extremă-dreaptă (nu pentru că formaţiunilor liberale sau socialiste le-ar fi străin naţionalismul, ci pentru că Parlamentul european sancţionează asemenea alăturări), sprijinul comuniştilor (foşti sau prezenţi) este binevenit. Vaclav Klaus, preşedintele Republicii Cehe – liberal care pe vremea cînd era prim-ministru critica poziţiile de stînga ale lui Vaclav Havel – ales de Parlament, a obţinut victoria după trei tururi de scrutin, însoţite de demascarea unor şantaje şi a unor ameninţări cu moartea. Klaus a avut de partea lui Partidul Civic Democratic (de guvernămînt) şi partenerul de coaliţie creştin-democrat. Dar decisiv a fost sprijinul tacit ale celor 26 de deputaţi şi 3 senatori comunişti. De cînd a fost declarat muribund, Partidul Comunist Ceh a devenit a treia forţă politică a ţării, cu 800.000 de membri şi 15-18% intenţii de vot. În schimbul sprijinului, au cerut ambilor candidaţi angajaţi în cursa prezidenţială ca viitorul preşedinte să nu se opună eventualităţii unor miniştri comunişti şi să pună capăt ostracizării lor. Republica Cehă este singura ţară fostă comunistă unde a funcţionat (imperfect) o lege a lustraţiei: între timp şi-a încetat efectele.

Nici unul dintre cei doi candidaţi nu le-a făcut comuniştilor promisiuni ferme, ca să nu piardă sprijinul formaţiunilor anticomuniste. De altfel, mesajul antieuropean al lui Klaus, obiecţiile formulate de o bună parte a politicienilor cehi cu privire la instalarea scutului anti-rachetă pe teritoriul ceh se potrivesc cu sentimentele electoratului comunist.

Necesitatea revenirii la idealurile vinovate de o practică distructivă şi criminală porneşte, în bună măsură, nu de la dreapta, ci de la stînga, de la slăbiciunea social-democrată. Partidele stîngii democratice şi-au pierdut suflul şi în Europa Occidentală (în cea estică nu l-au avut niciodată), sînt în criză de viziune, de program şi de personalităţi. În absenţa lor, dezamăgiţii şi perdanţii tranziţiei, victimele crizelor provocate de economia liberală găsesc promisiunea schimbării pe la diversele partide comuniste cu identitate afişată sau mascată. Corectarea exceselor liberale nu poate veni de la comunişti, dar e oarecum comic că Vaclav Klaus, „părintele reformelor liberale“ din Cehia, îşi prelungeşte cariera politică cu ajutorul comuniştilor.

globul cubic

Scuze otrăvite

Parchetul din Paris a anunţat că a deschis o anchetă preliminară ca urmare a plîngerii depuse de Nicolas Sarkozy împotriva site-ului revistei *Nouvel Observateur* acuzînd „fals, uz de fals şi tăinuire“. Pe site a apărut un SMS atribuit preşedintelui prin care acesta îi propunea fostei sale soţii, Cécilie, să revină în căminul conjugal părăsit. Avocatul preşedintelui a iniţiat o procedură mai gravă decît cea civilă privind „dreptul la imagine“, informaţia contestată este „o alterare frauduloasă a adevărului cauzînd un prejudiciu“. Condamnarea ar fi de 3 ani puşcărie şi 45.000 de euro amendă. Redacţia acelei reviste nu iubeşte dreapta, în general, şi pe Nicolas Sarkozy, în special, dar publicarea acestei informaţii a născut discuţii în legătură cu limitele decenţei în ceea ce priveşte viaţa privată a oamenilor politici. Directorul publicaţiei, celebrul jurnalist Jean Daniel, răspunde prin articolul intitulat: „O eroare? Da“: „...N-a fost vorba despre viitorul Franţei, al Europei sau al lumii. A fost vorba despre un om şi despre relaţiile lui cu soţia, cu femeia de care a divorţat. E adevărat (şi e un eufemism) că nu a fost conform cu etica noastră. N-a fost niciodată. Îmi aduc aminte că eram chiar acuzaţi de un anume snobism din cauza felului cum obişnuiam să ridicăm nivelul dezbaterii şi că în efortul de a ne păstra mîinile curate rămîneam adeseori fără mîini. Dar, în cele din urmă, preşedintele Republicii Franceze, Nicolas Sarkozy, şi-a aruncat el însuşi viaţa privată în domeniul public, altfel decît toate persoanele citate mai sus. (Charles de Gaulle, Pierre Mendès France, François Mitterrand – *n.t.).* Nu puteam să-i arătăm respectul avut pentru alţi preşedinţi şi nu încercam nici dispreţul de altădată faţă de confraţii care-l atacau cu josnicie. În acest punct am greşit. Deoarece el a făcut totul ca să ne antreneze în universul său, nu trebuia să trecem graniţa. Nu trebuia să intrăm prin poarta deschisă de el...“. Revista şi-a recunoscut greşeala. Dar pretinde că vinovat e reclamantul. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

NATO, faţă în faţă cu sine

NATO este o organizaţie care îşi gestionează foarte greu succesul postbelic. Cînd a învins în războiul rece, a fost la doi paşi de desfiinţare. Apoi, sub elanul neaşteptat al esticilor fost comunişti, a regăsit un suflu nou şi a început să-şi regîndească misiunea. Dar, exact cînd proba de foc a venit – mă refer la războiul din Irak şi, acum, la cel din Afganistan – NATO pare că este o organizaţie obeză şi prudentă. Este, încă, cea mai puternică alianţă militară a lumii. Dar asta datorită Statelor Unite. Altfel, ar fi un urs mare şi sfătos.

Înainte de Summit-ul bucureştean, NATO are probleme serioase, care erodează Alianţa. Fie că vor face obiectul unor discuţii (asta înseamnă, cel puţin, că aceste probleme sînt recunoscute ca atare) sau al unor decizii (asta înseamnă că vor fi şi rezolvate, ceea ce este totuşi o proiecţie mult prea optimistă), fie că nu se vor regăsi deloc în discuţii (asta e cel mai probabil!), aceste probleme interne există şi sînt, pentru un ochi antrenat, evidente. Eu sînt pesimist în privinţa abordării serioase a acestor teme, pentru că ele sînt de natură filozofică (dacă admitem că fiecare organizaţie internaţională are o filozofie proprie) şi am impresia că nimeni nu vrea să discute despre fundamentele organizaţiei tocmai acum. Summit-ul NATO devine din ce în ce mai festivist şi din ce în ce mai puţin un prilej al deciziilor istorice. Iar vremurile noastre mi se par tot mai puţin propice festivismului şi tot mai în nevoie de acţiuni politico-militare ample, coerente şi robuste. Este vremea asumării riscurilor şi noi avem lideri tot mai puţin dispuşi să facă aşa ceva.

După părerea mea, cea mai serioasă problemă cu care se confruntă NATO acum este slăbirea încrederii reciproce între aliaţi. Forţa centripetă a NATO este faimosul articol 5 din Tratatul Nord-Atlantic: „Părţile sînt de acord că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat ca un atac împotriva tuturor şi, în consecinţă, sînt de acord că, în cazul în care un asemenea atac survine, fiecare dintre ele, în exerciţiul dreptului individual sau colectiv la autoapărare, recunoscut de art. 51 din Carta Naţiunilor Unite, va ajuta Partea sau Părţile atacate astfel, prin luarea, singură sau împreună cu alte Părţi, a acelor măsuri care se vor dovedi necesare, inclusiv folosirea forţei armate, pentru restabilirea şi menţinerea securităţii spaţiului Nord-Atlantic“. Noile democraţii est-europene au dorit cu pasiune aderarea la NATO şi pentru că aşa puteau marca limpede evoluţia lor spre democraţie, dar şi pentru că intrau într-un asemenea aranjament de securitate cu ţări precum SUA sau Marea Britanie. În plus, nevoia de distanţă faţă de Rusia a jucat un rol important. Ei bine, impresia oricărui observator cît de cît avizat este că scade semnificativ încrederea membrilor NATO în acest articol. E tot mai puţin probabil ca Germania sau Franţa să reacţioneze militar în cazul în care Turcia este atacată, de pildă. Este elocvent episodul (de care puţini îşi mai aduc aminte şi, poate, e bine să fie aşa, pentru că este unul dintre cele mai ruşinoase din istoria Alianţei) petrecut în februarie 2003, cînd cererea Turciei întemeiată pe art. 4 a fost tratată cu răceală de Chirac şi Schroeder, prea ocupaţi cu subminarea acţiunilor americane ca să priceapă miza profundă pe care cererea Turciei o avea pentru coeziunea Alianţei. Este la fel de puţin probabil ca, de pildă, Canada să-şi arunce militarii într-o luptă, să zicem, pentru Macedonia, viitor membru. Mai mult, experienţa de după 11 septembrie ne arată că ţări cu uriaş potenţial militar se ţin deoparte cînd e vorba de angajamentul serios în acţiuni combatante (Canada, Germania sau Italia, de pildă). Pe de altă parte, principala forţă militară a lumii, SUA, au dovedit că pot alcătui rapid o „coaliţie de voinţă“, cel puţin la fel de impresionantă precum cea nord-atlantică, aducînd alături, pe lîngă Marea Britanie, ţări precum Polonia, Japonia, Australia sau Coreea de Sud. Nu e de mirare că SUA şi Marea Britanie vor un NATO global, în vreme ce europenii de pe continent vor un NATO restrîns la spaţiul său clasic (Europa şi America de Nord) pentru a lăsa loc de manifestare globală, inclusiv din punctul de vedere al competiţiei strategico-militare, Uniunii Europene.

Această slăbire a încrederii are, cred, două cauze evidente. Prima este lărgirea exagerată. E limpede că, după intrarea României şi Bulgariei, uşa NATO trebuia să se închidă pentru o anumită perioadă. Şi aşa, digestia e grea. De curînd, militari de rang înalt din anumite ţări ale „vechiului“ NATO acuzau un membru mai nou că „tot ce vorbim între noi ajunge imediat la Moscova“. A fost necesară intervenţia imediată a liderilor politici din ţările respective pentru ca NATO să nu se gripeze în prag de Summit. Se demonstrează încă o dată cît de nefericită este mentalitatea după care succesul unei organizaţii se dovedeşte direct prin mărirea continuă a numărului membrilor. Un delir cantitativ a pus stăpînire pe judecata politică occidentală. „Cu cît sîntem mai mulţi (e cazul NATO, dar şi al UE), cu atît sîntem mai puternici“ – par a spune liderii euro-americani. Pînă şi un copil

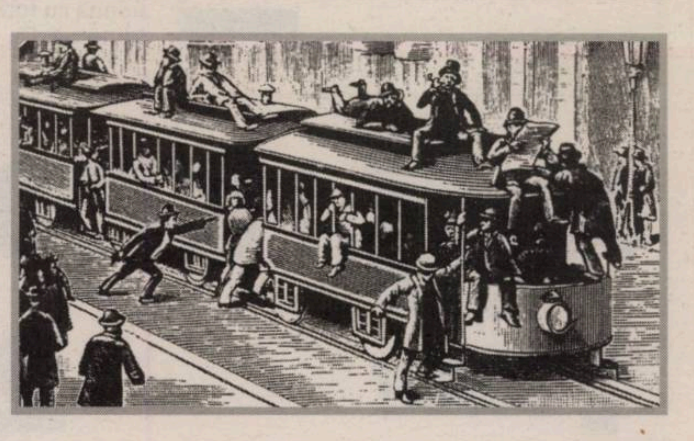

ştie că acest enunţ nu este, cu necesitate, adevărat. Ce folos are NATO, de pildă, dacă forţe militare absolut insignifiante, precum cele ale Albaniei sau Macedoniei, devin, de mîine, parte a Alianţei? E greu de făcut o pledoarie în acest sens. Pe de altă parte, se spune că a fi membru NATO este o garanţie de pace şi stabilitate. Fetişizarea calităţii de membru NATO mă uimeşte! Pe vremea candidaturii României, se cerea ca o ţară să fie stabilă şi democratică pentru a deveni membru. Acum, devine membru ca să ajungă stabilă şi democratică. Ideea că stabilitatea în Balcani se obţine prin aruncarea „cuverturii“ NATO peste tot locul e o greşeală enormă. Adică, oricine capătă insigna NATO pe piept se cuminţeşte şi obţine, deodată, un fel de imunitate. Cît de naiv trebuie să fii să gîndeşti aşa ceva, mai ales în contextul actual al Balcanilor? Mie mi se pare foarte posibil ca noii membri, dobîndind calitatea foarte uşor, să nu priceapă exact responsabilitatea pe care o presupune. Nu elaborez mai mult în această privinţă. Dar nu e greu de imaginat un nou stat NATO care devine extrem de agresiv cu un vecin de multă vreme inamic, mizînd anume că acel vecin nu va riposta pentru că astfel, declanşînd mecanismele articolelor 4 şi 5, va atrage împotriva sa întregul NATO. Mai pe şleau, mi-e teamă ca intrarea unora în NATO să nu fie percepută de aceştia ca o achiziţie de muşchi în bătaia fără de sfîrşit din Balcani.

ready made

„Şoseaua Olteniţei – Arghezi! Şoseaua Giurgiului – Bacovia; aici începe comparaţia socială...“

(G. Bacovia, *Opere,* Editura Minerva, 1978)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

81°

„E-adevărat că cel mai bun
preludiu e masajul
erotic?"... Toţi cei care-şi spun
părerea, – pe mesajul

ce ni-l trimit, prin cablu sau
ca SMS, să spună
şi zodia pe care-o au,
şi-afla-vor cea mai bună

predicţie pentru anu-n prag,
2008, – în scopul
de-a şti cine să-i fie drag,
conform cu horoscopul.

Cît despre cel mai bun maseur/
maseuză, – cine-ntreabă,
parola-i *„mon enfant, ma sœur"*,
iar pormă,-i alta treabă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Carnaval între munţi

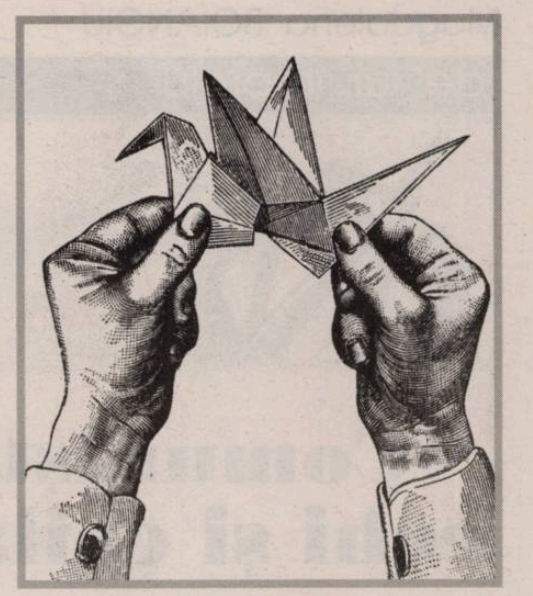

San Vigilio e o mică localitate în Alpii Dolomitici din nordul Italiei. Se poate ajunge acolo pe un drum care trece prin pasul Furcia, la peste 1700 de metri (o altitudine la care în România, cum ştim, nu există drumuri asfaltate şi nici chiar neasfaltate). Alte căi de acces sînt potecile muntelui, pîrtiile de schi şi instalaţiile pe cablu care coboară în localitate de pe munţii înconjurători, din mai multe direcţii. În ciuda altitudinii, San Vigilio nu e un sătuc izolat de lume aşa cum, de exemplu, sînt cele de la noi din Munţii Apuseni (aflate chiar mai jos). La San Vigilio sînt supermagazine, hoteluri şi pensiuni, restaurante, bănci şi parcări automatizate. O biserică bogată în picturi şi sculpturi baroce tronează în centru pe o latură a pieţei centrale. S-a întîmplat să mă nimeresc acolo, chiar în *Martedi grasso*, adică de *Marţea mare,* ultima zi a carnavalului. Manifestările de la sfîrşitul lui ianuarie şi începutul lui februarie nu se ţin doar la Veneţia, deşi carnavalul de acolo e cel mai cunoscut, ci în mai toate localităţile din regiune, în care e inclusă şi aria Dolomiţilor. Ceea ce la Veneţia e o paradă luxoasă şi flamboaiantă, cu care alegorice, măşti extravagante şi multă mediatizare, la San Vigilio e o mică sărbătoare în care familiile locale îşi pun imaginaţia la încercare şi se întrec în confecţionarea măştilor şi a costumelor. O familie sau mai multe la un loc îşi aleg în fiecare an cîte o temă în funcţie de care îşi confecţionează costumele şi măştile. La carnaval se adună cu toţii în piaţă şi se prezintă pe rînd pe scenă. Cu toţii primesc premii din partea municipalităţii. Unii cîştigă o mare pizza, alţii un şirag de cîrnaţi sau pur şi simplu o pîine. Munca fiecărei mame care coase costumele e răsplătită astfel în mod simbolic. Era foarte frig în acea marţi, soarele nu mai ajungea pînă în vale şi lumina doar crestele stîncoase şi înzăpezite ale munţilor care se conturau pe deasupra turnului bisericii. Nimeni însă nu părea să sufere de frig, poate şi graţie vinului fiert care se prepara într-un mare cazan din mijlocul pieţei şi se servea pe gratis, alături de scovergi prăjite, pregătite în casă şi aduse, ca o contribuţie publică, de către localnici. Beau fără sfială şi copiii şi chiar şi poliţiştii care asistau la carnaval. Nu păreau că se află acolo ca să menţină ordinea (nu era cazul), ci mai degrabă ca să fie prezenţi, alături de concetăţenii lor, la carnaval, în uniformele lor cele mai bune. În acest timp, pe scenă se urcau pe rînd familia de şoricei, clanul strugurilor cu baloane de jur împrejurul trupului, familia de piei roşii, familia de constructori cu căşti galbene, grupul cîrnăciorilor cu furculiţe în spate, copiii peşti, fetele vrăjitoare cu nasuri coroiate şi pălării mai ascuţite chiar decît vîrfurile munţilor dimprejur. Erau prezentaţi de un animator în ordinea numerelor pe care le aveau înscrise pe costume, după care se dădeau jos de pe scenă şi rămîneau să-i privească pe cei care urmau. Curînd, şi-au făcut apariţia şi personaje pe papainoage. Mi-am amintit că mă aflu în ţara lui Fellini, în mijlocul unui popor cu vocaţia spectacolului şi a circului. O fanfară cu indivizi costumaţi în bufoni, sud-americani, constructori, motani, infirmieri, călugăriţe sau gunoieri cu coşuri de plastic în cap pe care scria Napoli (aluzie la criza gunoaielor din acest oraş) şi-au început prestaţia într-un marş care avea să se încheie prin intrarea întregii trupe cîntătoare într-un restaurant. Carnavalul se încheia. În ciuda costumaţiilor stridente şi spectaculoase, atmosfera era una de veselie calmă, plină de pace şi voie bună. Se spune că în timpul carnavalului orice e permis şi nimeni nu trebuie să se supere dacă devine subiectul vreunei glume mai mult sau mai puţin sărate, dar nimănui nu părea să-i treacă prin cap să glumească în vreun fel deranjant pentru alţii. Am auzit o singură pocnitoare. Originea acestei sărbători se pierde în vremuri imemoriale ale Antichităţii şi e poate un motiv al desfăşurării ei foarte aşezate. Ar trebui poate să mai spun şi că tocmai atunci, în Italia, căzuse Guvernul Prodi. Nimeni nu părea să dea vreo atenţie acestei chestiuni. Carnavalul era suveran.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C. Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Jurnal parizian

– Mersi şi buon jurne!

Muzicantul, de prin părţile noastre, îşi ia rămas-bun de la publicul trenului ce leagă aeroportul „Charles de Gaulle" de Paris, după ce a cîntat un amestec de melodii dintr-un folclor parizian de metrou. Apoi, de pe peron, rîzînd şi făcînd cu mîna, lansează un „glasul roţilor de tren" scurt şi sonor. Intru aşadar în Paris de parcă m-aş fi dat jos în gară la Craiova.

La hotel am o surpriză: deşi totul fusese plătit dinainte, recepţionerul, care vorbeşte stricat franceza, mă trimite la alt hotel, căci aici se zugrăveşte. Nu mă plîng însă, căci nimeresc pe Rue Abaisses, în plin Montparnasse. Ce-mi pot dori mai mult? Un hotel mic şi cam dubios, cu o cameră fără masă şi fără scaun, dar cu boema bătrînului Paris la picioare. Deschid fereastra şi rămîn o bucată de vreme cu ochii în zare, privind amintiri. Cobor apoi să-mi iau o bere de bun venit în primul bistrou, după un ritual care mi-a intrat de acum în sînge. Împrejur sînt mai mult străini, se vorbeşte mult engleză, ceva italiană. Doi magrebini stau de vorbă la bar cu patronul. Berea e mică şi îngrozitor de scumpă, încît aproape că-ţi taie cheful să mai cauţi atmosfera bistroului parizian. Ştiam deja de ultima dată cînd am mai trecut prin Paris, dar încă nu pot să mă obişnuiesc. Pe vremea mea...

Sînt în Montparnasse, cunosc locurile, dar îmi este greu să realizez că nu mai sînt la Bucureşti. Îmi aduc aminte de bancul cu preoţii budişti ajunşi la New York şi care rămîn în aeroport cîteva zile cu ochii în gol. Cînd un poliţist îi întreabă ce se întîmplă, unul dintre ei îi explică: *Trupurile noastre au venit prea repede, cu avionul; acum aşteptăm să ajungă şi sufletele!*

Mă întorc aşadar la hotel şi mă apuc de lucru. Noaptea, tîrziu, deschid din nou fereastra şi privesc forfota de pe stradă. Încerc să-mi invoc şi eu „sufletul", aşa că îmi instalez narghileaua pe marginea ferestrei şi mă las liniştit de fumul parfumat. Nu trec însă zece minute şi aud bubuituri în uşă şi voci enervate ţipînd de pe culoar: *Deschide, fumezi, fumezi, deschide imediat!* Nu am furat în viaţa mea, dar probabil că asta este ceea ce aş fi simţit dacă aş fi fost prins dînd o lovitură la bancă. Ascund repede tot ce pot şi strig la rîndul meu: *Imediat, o clipă!.* Dar nu apuc să termin şi uşa se dă de perete, iar în cadrul ei apar cele două englezoaice din camera de alături, însoţite de un poliţist blazat şi de recepţioner. *Fumează!* – mă arată una dintre englezoaice cu degetul şi intră cu toţii în cămăruţa mea să mă percheziţioneze. Mi se suie sîngele la cap şi mă reped la scorpia anglofonă, o iau de guler şi îi strig în faţă: *Nu fumez, cucoană, mă droghez!* Se calmează brusc: *Oh, sorry!* – se scuză ea, apoi pleacă amîndouă la ele în cameră. *Au spus că fumaţi...* – spune şi poliţistul, apoi pleacă şi el. Rămîn singur în cămăruţa mea din Montparnasse, copleşit de păcatul meu şi de o nedumerire cît veacul.

După vreo oră, ies să mă plimb. Barurile s-au închis, forfota s-a potolit. Cobor spre Pigalle, unde mai găsesc localuri deschise şi pline de lume. Cer chinezului de la bar un pastis. Pare să fie patronul (aveam să aflu mai tîrziu că sînt mulţi care au preluat baruri de noapte prin zonă). Combinaţia *chinez-pastis* nu-mi tihneşte însă, nu ştiu de ce, e ceva ce nu se potriveşte, aşa că mă întorc la hotel şi încerc să mă culc.

Tot restul timpului, peste tot pe unde am mers, m-am simţit vinovat şi urmărit.

Pînă cînd am ajuns, din întîmplare, în Belleville, un cartier totdeauna mai popular, în prezent puternic african şi arab. Şi am intrat într-o narghilărie, adăpostită pe o terasă încălzită. Peste vreo oră mi-a venit şi sufletul la loc. Cauza nu era atît o minunată narghilea, cît o sociabilitate regăsită. Diferită, exotică, aproape de neînţeles, dar evidentă în gesturi şi sunetul vocilor, care te învăluie, te cucereşte şi te face să te simţi bine. *Parisurile alternative...* – îmi zîmbeşte o prietenă.

Noaptea, tîrziu, prind ultimul metrou şi mă întorc la mine în Montparnasse. E sîmbătă seara, aşa că strada e încă plină de lume. Nu mă tentează însă, aşa că urc în cameră, deschid fereastra şi mă uit de departe la oamenii care se bucură de farmecul cartierului. Apoi deschid laptop-ul şi-l las pe Aznavour să-mi cînte „La bohème" pe YouTube.

ça voulait dire on a vingt ans...

Este un concert mai recent. Aznavour, îmbrăcat în negru, frămîntă, zîmbind, o imensă batistă albă. Apoi o lasă, patetic, să cadă pe scena goală.

ça ne veut plus rien dire du tout...

Sînt obosit. Închid fereastra, închid laptop-ul şi mă duc să mă culc.

Codrin Liviu CUŢITARU

Dr. Kubi

– cum ajungi omul politic al secolului –

De cîţiva ani primesc, periodic, de la diverse instituţii anglo-americane cu nume respectabile, nişte scrisori ciudate, particularizate de *en-tête*-uri impunătoare, care mă informează ceremonios că s-a decis (în urma unei selecţii riguroase) să fiu declarat „omul anului". Meritele titlului respectiv derivă în general din „excepţionalele contribuţii publicistice, ştiinţifice şi academice", precum şi din „extraordinarele calităţi de lider (european şi mondial)" demonstrate de subsemnat de-a lungul carierei. Autorii scrisorilor par persoane credibile, reprezentînd anumite fundaţii culturale ce funcţionează (în mod real) pe lîngă universităţi prestigioase, ca Oxford, Cambridge, Harvard, Princeton ş.a. Ei ţi se adresează politicos pe nume, oferindu-ţi garanţii asupra valorii competiţiei prin care ai trecut (fără ştiinţa ta) şi amintindu-ţi, în treacăt, că, pentru a primi „diploma", trebuie să trimiţi o sumă de bani (cam două-trei sute de dolari) pe adresa lor, în timpul cel mai scurt. Dacă doreşti şi o medalie de aur, e nevoie desigur să adaugi un mic coeficient la preţul de ansamblu. În final eşti felicitat şi asigurat că întregul comitet de selecţie aşteaptă nerăbdător veşti de la tine.

Cred că nu am spus nimic nou pentru cei care lucrează în cercetare, învăţămînt, presă ori politică. Probabil că li s-a întîmplat cel puţin o dată în viaţă să primească emoţionantele misive. Unii dintre ei, mai cu dare de mînă, răspund invitaţiei şi ajung, într-adevăr, posesori ai rîvnitelor distincţii aurite, pe care le expun ulterior în birourile personale. De pildă, celebrul candidat la preşedinţia României, C.V. Tudor, a fluturat în ochii electoratului, cu ani în urmă, astfel de certificate de merit (cumpărate), încercînd să convingă naivii de popularitatea sa în Occident. Şi el, ca şi ceilalţi, învăţase bine un principiu de bază al societăţilor postindustriale, folosindu-se de el cu o abilitate, e drept, cam rudimentară. În lumea de astăzi, pe lîngă organe umane, copii, femei, bărbaţi, vile, maşini de lux şi poziţii în structura de putere, „gloria" şi „excelenţa" se pot obţine contra cost. Orice „obiect" material ori imaterial (cum ar fi sufletul, bunăoară), care se supune criteriului de vandabilitate, devine invariabil şi necondiţionat „marfă".

Prin urmare, doresc să-i informez pe români că, în sfîrşit, nu li se mai pregăteşte nimic.

Zilele trecute am primit o scrisoare din stirpea celor amintite, mai puţin obişnuită. Ea venea de la *ABI (American Biographical Institute)* şi se adresa unui misterios „Dr. Codrin Liviu... Kubi", care locuia aparent în acelaşi apartament ca şi mine, avînd, în plus, date personale identice. Întrucît misiva a venit recomandată, deplasarea mea la oficiul poştal a fost absolut necesară. Funcţionara m-a privit sever, cu neîncredere vădită. Totul părea OK, mai puţin straniul apelativ familial „Kubi", imposibil de localizat în vreunul dintre registrele onomastice ale urbei mele moldave. Nici terifiantul „Cuţitaru" nu este un nume întîlnit pe la toate colţurile, aşa încît biata femeie căzu repede în disperare. Cu mînă tremurîndă mi-a întins plicul, invitîndu-mă să semnez de primire. Pentru a nu o dezamăgi, am trasat pe hîrtie un semn semidescifrabil şi melodramatic, în interiorul căruia ochiul binevoitor ar fi putut să citească uşor atît „Cuţitaru", cît şi „Kubi".

Nu am rezistat ispitei de a deschide enigmatica scrisoare de la *ABI* chiar în stradă. Mare îmi fu mirarea să citesc acolo că „Dr. Codrin Liviu Kubi" era declarat...omul politic al secolului trecut (XX, mai precis!), fiind inclus într-un *Who's Who* al liderilor de excepţie, datorită „activităţii exemplare de administraţie şi conducere". Domnul C. White (semnatarul mesajului) îl informa pe magnificul Kubi că, pentru numai 350 $, urma să primească o copie a enciclopediei (în piele), precum şi „diploma de onoare" cu *„best wishes"*. Mai mult, simpaticul ofertant încheia cu o profeţie. Rămînea convins că proaspătul laureat va dovedi în viitor o „abnegaţie fără seamăn", ducîndu-şi ţara spre o „prosperitate unică în istorie". Prin urmare, doresc să-i informez pe români că, în sfîrşit, nu li se mai pregăteşte nimic. Toate dramele, insuccesele şi frustrările lor din ultima vreme se vor spulbera curînd în vînt, fiindcă la orizont se arată excepţionalul, eroicul şi mesianicul „Dr. Kubi".

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Ce-i de făcut?

Pavajul pe care au călcat morţii, clanţele pe care a apăsat mîna lor, ferestrele de pervazul cărora s-au sprijinit pentru a privi afară, treptele pe care le-au urcat cu bucurie ori cu îngrijorare, toate se nimicesc, din lăcomia noilor stăpîni ai oraşului. E ca un război de succesiune, social, nu etnic. Primele semne ale înfrîngerii le-am văzut în cimitirul Bellu, cu înlocuirea unor vechi pietre de mormînt. Acum, demolările menite să facă loc unor imobile de raport au luat o viteză cu care aceste semnalări nu mai pot ţine pasul.

Totuşi, nu lipsesc încercările de a rezista curentului. Tot ziarul *Gândul,* care a început să supravegheze asaltul contra clădirilor vechi, anunţă (28 ianuarie) că, la Primăria Capitalei, există un studiu, pregătit de specialişti de la Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu", pentru a întregi lista monumentelor istorice. Această listă a apărut în *Monitorul Oficial,* dar e şi incompletă, şi prea puţin cunoscută. De aceea, la Direcţia Monumentelor din Ministerul Culturii se primesc telefoane de la diverse notariate, care întreabă dacă o casă din Bucureşti este monument istoric, ceea ce ar interzice dărîmarea ei. Bine că întreabă... cîteodată!

Studiul întocmit de arhitecţi a împărţit cazurile examinate în trei grade de protecţie. Clădirile înscrise cu gradul

I nu pot fi demolate, sacrificarea este admisă doar pentru gradul III, gradul II rămînînd să fie discutat. Studiul a avut în vedere mai ales zona de nord a Capitalei, cea mai ameninţată: B-dul Mircea Eliade, cartierul Aviatorilor şi Şoseaua Nordului, precum şi, de partea cealaltă a Metohului Mănăstirii Caşin, încă un păienjeniş de străzi. Oricum, dată fiind extinderea tîrzie a oraşului spre nord, mă aştept doar la imobile din perioada interbelică. Mai este inclusă Vatra Luminoasă, ca teren de experienţă pentru arhitectura modernistă din epoca lui Carol al II-lea. În sfîrşit, a fost cercetată de la un capăt la altul Calea Victoriei, unde mai sînt segmente care au păstrat construcţii din frumosul nostru secol XIX. Rezultatul acestei anchete a trecut prin Comisia tehnică de urbanism şi va fi judecat de Consiliul General al Municipiului. Doamne ajută!

Nu e pentru prima oară că se aşteaptă măsuri împotriva distrugerilor pe care le suferă patrimoniul cultural construit al Capitalei. Din dosarul problemei, desprind acum o adresă înaintată dlui ministru Adrian Iorgulescu de către prof. dr. arh. Peter Derer, în numele Uniunii Arhitecţilor din România, la sfîrşitul lui noiembrie 2006. Citez: „Conform notiţelor strecurate în presă şi relatărilor de pe canalele TV, din înregistrări ale organizaţiilor profesionale sau reacţii ale populaţiei, rezultă că în ultima perioadă a crescut numărul de eliberări de amplasamente prin demolarea de clădiri caracteristice pentru peisajul urban bucureştean. Continuarea ritmului demolărilor va face ca, în puţină vreme, prin dispariţia clădirilor specifice, Capitala să-şi piardă imaginea închegată între 1880-1940, o imagine de calitate care, deşi lipsită de omogenitate, a justificat într-o anumită măsură apelativul de «Parisul Orientului». Procesul de reconstrucţie, deşi dispersat şi, prin urmare, puţin vizibil, riscă să atingă în cîţiva ani dimensiunea operaţiilor de restructurare declanşate sub dictatură în deceniul al 8-lea din secolul trecut. Ca reacţie la marile pierderi de substanţă construită valoroasă suferite de Bucureşti atunci, după 1990 s-a decis ca Direcţia Monumentelor să nu fie reconstituită la un minister al urbanismului şi construcţiilor (legat de investiţii), ci la Ministerul Culturii şi Cultelor ca apărător mai avizat al fondului monumental". Concluzia era că acesta n-a reuşit să ocrotească cum se cuvine peisajul cultural tradiţional.

Propunerile Uniunii au fost, acum 14 luni (!), să se facă socoteala pierderilor din centru pe baza avizelor de declasare şi a autorizaţiilor de demolare, să se organizeze o dezbatere cu participarea MCC, PMB şi a primăriilor de sectoare, precum şi a unor responsabili din societatea civilă, să se frîneze procesul de erodare şi distrugere a ansamblurilor şi siturilor istorice prin monitorizarea Direcţiei de Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural şi prin aplicarea indicaţiilor de a se conserva, integral sau parţial, anvelopanta clădirilor cu valoare ambientală. O apostilă a ministrului a recomandat discutarea în Comisia, care e consultativă, a Monumentelor Istorice şi, ca de obicei, nu s-a făcut nimic.

Loreley PETROIU

Suveniruri & accesorii londoneze

N-aş fi ajuns prea curînd să vizitez Londra dacă n-ar fi fost la mijloc dorinţa mamei mele de a-şi petrece acolo concediul. Dezvoltase de-a lungul ultimilor ani o puternică fascinaţie al cărei prim efect fusese acela de-a mitiza Londra din mintea mea pînă la punctul în care devenise aproape intangibilă. Singurele mele pregătiri s-au limitat la fixarea traseului, rezervarea unui hotel ieftin şi potrivirea variatelor orare de drum. Pentru restul, îmi era suficient să ştiu că se înarmase ea cu tot ce trebuie: un dosar întreg cu diverse informaţii culese de pe Internet, hărţi listate pe zone, plus un tabel în Excel (!) cu obiectivele turistice ale călătoriei noastre. Dar chiar şi aşa, păstrasem în mine fără încetare destule îndoieli care să ţină Londra pe piedestalul înalt pe care o urcasem, şi, pînă să cobor din autobuzul care ne luase de la aeroport şi ne lăsase în zona gării Victoria, n-am crezut că pot să privesc în jur şi să-mi spun: „Sînt la Londra". Nu ştiam prea bine la ce să mă aştept, şi de aceea Londra m-a cucerit instantaneu, paralizîndu-mi totodată şi capacitatea de-a o descrie într-o „etichetă" de ansamblu care să nu sune inflamat. Dar nici nu cred că e exagerat dacă spun că e un oraş fabulos – de fapt, o colecţie de oraşe unice, atît de mare e contrastul între cîteva din zonele văzute.

Din lista de obiective turistice, am ratat cam jumătate, asta pentru că, în drum spre vreunul dintre ele, ne ieşeau în cale alte şi alte lucruri ce meritau văzute – şi nu mă refer neapărat la nişte locuri anume: pe stradă aproape orice lucru poate fi privit ca un spectacol, iar cosmopolitismul e ameţitor: pakistanezii care-ţi oferă după-amiaza ziarul gratuit (*The London Paper* şi *Lite London*, aflate la concurenţă: dacă l-am acceptat pe primul, distribuitorul celui de-al doilea, aflat la doi metri mai încolo, nu mi l-a mai întins şi pe-al său), musulmanii care îşi fac rugăciunile pe iarbă, în parc, indienii cu turban de la volanul taxiului londonez, negresele care conduc autobuze, ori amalgamul de bucătării orientale din Camden Town, o zonă din nordul Londrei faimoasă mai ales pentru pieţele şi bazarurile ei aglomerate dar şi pentru fluxul pestriţ de punkeri. De-aici se pot cumpăra şi suveniruri ieftine, şi accesorii punk, dar şi „cannabis lollipop" sau cătuşe cu blăniţă roz... Sînt şi patrule de poliţie care se plimbă relaxat prin mulţimea de oameni, iar consumul de alcool e interzis în zonă.

Cu totul altfel stau lucrurile în City, centrul financiar al Londrei, unde aproape toţi oamenii de pe stradă sînt îmbrăcaţi la costum şi e un spectacol bizar şi neobişnuit să vezi mulţimea de siluete negre umblînd grăbit, în linişte, ca şi cum ar avea fiecare o ţintă foarte precisă. O parte din ei se duc la Leadenhall Market, o veche piaţă acoperită ce seamănă mai mult cu o galerie şi care se laudă cu faptul de-a fi apărut şi în filmul *Harry Potter şi piatra filozofală*. Aici, aceiaşi finanţişti sobri se adună spre seară la bere: toţi stau în picioare, cu paharul în mînă, într-un vacarm asurzitor de conversaţii. Şi la pub-ul la care-am fost, „The Shakespeare", există acelaşi obicei, de-a sta mai degrabă în picioare, deşi e plin de locuri libere. Nu se fumează (decît afară), şi, dacă e vreun meci de fotbal, cei mai mulţi dintre clienţi stau în jurul ecranului exprimîndu-şi foarte zgomotos suportul. La pub vin şi multe femei – şi nu există jena aceea de-a fi considerată deplasată pentru că mergi să bei ceva, neînsoţită de un bărbat: am numărat în grupul din faţa mea 14 femei îmbrăcate elegant care beau, povesteau şi se simţeau foarte bine, iar media de vîrstă a grupului se apropia bine de 40. Englezii sînt foarte amabili, dar mostra de bunsimţ care m-a cucerit total se referă de fapt la interdicţia afişată în baruri şi magazine de-a vinde tutun ori alcool minorilor, formulată astfel într-un loc: „Dacă eşti suficient de norocos să arăţi mai tînăr de 18 ani, te rugăm să nu te simţi ofensat dacă îţi vom cere un act de identitate".

Pe stradă se întîmplă mereu cîte ceva: te poţi întîlni pe Strand cu Christian Slater, poţi asista la demonstraţii (împotriva lui Robert Mugabe), poţi vedea travestiţi după care nu întoarce nimeni capul a şoc sau mirare, iar uneori poţi nimeri într-un film: mi s-a întîmplat din greşeală, pe malul sudic al Tamisei, sub podul Waterloo, şi, pînă să înţeleg bine rostul mulţimii în care nimerisem, m-am trezit că fac figuraţie după nişte indicaţii sumare: *„Don't look into the camera but look happy*!". Nu ştiu unde dispăruse Dustin Hoffman după aceea, dar Emma Thompson mai rămăsese cîteva minute să se lase pozată de cei din jur.

Parcurile londoneze sînt într-adevăr superbe: în St. James's Park, aflat în apropierea Palatului Buckingham, există şi un lac plin de lebede (albe şi negre), pelicani, gîşte, raţe, iar veveriţele celebre (şi hoaţe: pe una am surprins-o cu aparatul foto şterpelind o alună din sacoşa unei doamne) roiesc în voie pe aleile parcului. Cel mai frumos loc mi s-a părut a fi Kensington Gardens, cîndva parte din Hyde Park: arhitectura peisagistică îţi taie respiraţia, sînt şi aici veveriţe (ca de altfel în toate parcurile Londrei), şi probabil motivul pentru care m-am îndrăgostit de el se datorează şi norocului de a-l fi văzut în lumina de apus a soarelui: pînă în acel moment n-am apucat să zăresc albastrul cerului londonez, avînd parte doar de *rain* sau *shower*.

***Loreley Petroiu** este absolventă a Facultăţii de Studii Europene din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj; în prezent, web designer.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: ● *Stela GIURGEANU* ● *Ovidiu NAHOI (jurnalist)* ● *Radu MĂLUREANU (sociolog)* ● *Radu PARASCHIVESCU (scriitor)* ● *Manuela PREOTEASA (jurnalistă)* ● *Adina ROSETTI* ● *Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist)* ● ***Coordonatoarea temei**: Adina POPESCU*

Şefii de ieri, managerii de azi

Înainte, şeful era pentru subalterni Dumnezeul absolut al întreprinderii, al instituţiei de învăţământ, al aprozarului pe care îl conducea. Te simţeai obligat să-l perii, să-i faci temenele, să-i aduci ţuică şi cîrnaţi de la ţară (dacă era bărbat) sau un cadou consistent de 8 martie (dacă era femeie). Rareori şefii erau schimbaţi din funcţie, fiindcă nu exista o concurenţă reală. Dacă făceau vreo tîmpenie, erau mutaţi într-altă parte, unde ocupau tot posturi de conducere.

Astăzi, şeful se transformă treptat în manager. Mai ales în sînul marilor companii el este ales din rîndurile angajaţilor „fruntaşi" care sînt instruiţi în prealabil pe la diverse cursuri de „cum să fii lider" (ca să ne ferim de stereotipii termeni englezeşti). Un exemplu: la un curs de trei zile la hotel Marriott eşti obligat să dormi la hotel chiar dacă locuieşti în Bucureşti, pentru a nu ieşi din „atmosferă", cu familia aflată la nici un kilometru distanţă vorbeşti la telefon.

Astfel, oricine poate să aspire la funcţie şi să-i sape pe alţii pentru a o obţine. Diferenţa este că la prima abatere are toate şansele „să zboare", prilej de mare bucurie pentru cei care aşteaptă pe listă. Totuşi, un post de şef poate inspira nesiguranţă şi nu mai e deloc confortabil pentru cei cărora nu le convine să-şi asume responsabilităţi.

Şi atitudinea faţă de şefi începe să se schimbe. E indicat să-i spui şefului pe nume, după model occidental, uneori mai ieşi cu el la o bere, alteori vă împărtăşiţi impresii despre ultimul film pe care l-aţi văzut în oraş. Vă trageţi de şireturi că doar vă antrenaţi în aceeaşi echipă...

*Dincolo de astfel de detalii, există însă o ierarhie care să se bazeze pe un sistem de valori? Cine e acolo sus îşi merită cu adevărat funcţia? (**A. P.**)*

Radu PARASCHIVESCU

Să trăiţi, să ne conduceţi

Titlul de mai sus a apărut cu aproape un deceniu în urmă, pe prima pagină a unui cotidian de sport. Desubt, un fotograf iute de mînă surprinsese un instantaneu spumos. Doi oameni care pregătiseră în culise trucarea unui meci tocmai îşi strîngeau mîinile. Unul venea din Bucureşti, avea trabucul ancorat cu neglijenţă în colţul gurii, privea lumea din spatele ochelarilor de soare şi nutrea un dezgust subţire faţă de ambientul provincial. Celălalt era din Oneşti (chit că nu cinstea era însuşirea lui fundamentală), încremenise într-un zîmbet slugarnic, adoptase poziţia „pentru salut, în echer" şi degaja o mieroşenie care l-ar fi făcut invidios pe Uriah Heep. Ori de cîte ori vine vorba despre şefi, fotografia cu pricina îmi cere voie să iasă din magazia cu amintiri şi să se scuture de praf. Numele personajelor de atunci – unul evacuat între timp din peisaj, celălalt activ şi persiflant – nu contează. În fond, atitudinea faţă de şefi e aceeaşi, indiferent dacă vorbim de politică, finanţe, fotbal, învăţămînt sau zootehnie.

Există cîteva repere ale acestei atitudini, iar ele s-au păstrat în ciuda transformărilor de context. Chiar dacă tovarăşul director de ieri a devenit între timp manager şi chiar dacă eticheta contemporană presupune englezisme acronimice *(CEO)* sau familiare *(boss)*, raportarea la vîrful ierarhiei se face în general la fel. Tovarăşului director îi trimiteai o ilustrată cu „salutări de pe însoritul litoral", bossului îi expediezi un mail tivit de emoticoane vesele. Schimbarea e de tehnologie, nu de conţinut. La forme noi, acelaşi fond. Scopul unui asemenea demers? Catifelarea raporturilor cu un om pe care trebuie să ţi-l preschimbi în complice al propriei cariere. Iată alibiul perfect pentru concesiile de caracter şi de discurs. Iată paravanul în spatele căruia ne putem exersa aplecarea pentru sportul obligatoriu al calendarului profesional, numit – la alegere – periere, linguşire sau pupat în fund. (Chiar acum pe Eurosport se difuzează o întrecere de curling.)

Reflexul subaltern este, probabil, cel mai durabil reper al atitudinii faţă de şef. Asta înseamnă mai multe lucruri. De exemplu, cînd şeful spune o glumă, inferiorul ierarhic stăpînit de acest reflex începe să rîdă înainte de poantă, uneori chiar acoperind-o. El vrea să fie astfel cu un pas înaintea celorlalţi, dovedind că are în bagaj tot ceea ce-i trebuie lingăului fără fisuri: reacţie rapidă şi neşovăielnică, exces de zel, capacitatea de a-şi face spinarea preş, tămîiere fără condiţii, slugărnicie inepuizabilă. Poate cel mai bun mod de-a recunoaşte firile iremediabil subalterne este felul cum rîd la glumele şefilor. E un rîs de o onctuozitate admirativă, în care se ghiceşte imediat extazul ipocritului. Un prieten îmi povestea de aplombul cu care un personaj rîdea la bancurile cuiva care îi era şef la serviciu şi totodată naş de cununie. Ei bine, ori de cîte ori şeful glumea, finul subaltern rîdea sonor, bătîndu-se cu mîinile pe coapse şi neuitînd să precizeze direcţia hohotului: „Hă, hă, hă, hă, naşule!".

O altă probă de reflex subaltern e lăudarea inerţială a înţelepciunii celui care te conduce. Nici un şef nu e întreg dacă n-are în preajmă un alai de ţuţeri. În orice organizaţie clădită pe o osatură ierarhică se va găsi cineva care îşi va ţuguia aprobator buzele şi va elogia, măcar şi onomatopeic, vioiciunea cerebrală a superiorului. Ţuţerul funcţionează în răspărul unui vers de acum treizeci de ani al lui Romulus Vulpescu: „În fiecare prost presimt un şef". Pentru un ţuţer care îşi face bine meseria, şeful e sclipitor şi infailibil pînă în ultima clipă a mandatului. În secunda următoare debarcării, el devine o loază cu pretenţii, un dobitoc patentat, iar admiraţia vociferantă a gudurătorului se mută asupra viitorului ocupant al funcţiei/scaunului. Căci un ţuţer cum scrie la carte trebuie să stăpînească la perfecţie gesticulaţia şi retorica parvenitului.

Tot din cîmpul reflexului subaltern vine şi grija anticipativă a inferiorului faţă de şef. Şeful trebuie păzit de primejdii, flancat cu devotament, ţesălat mai ceva ca un pursînge arab. Atitudinea de tipul „o să aveţi o scamă" nu poate lipsi din repertoriul unui linguşitor cu pretenţii. Subalternul cu miere în glas şi lipici pe palme respiră molatic lîngă reverul şefului, gata să pună mîna pe pămătuf, pe periuţă, pe orice îi poate folosi în gimnastica de slugărnicire. Pentru el, şeful e o statuie mobilă, un atlet al dreptăţii, un far care luminează pînă la orbire. Or, raportarea la un asemenea om necesită cîteva instrumente pe care nu le mînuieşte chiar oricine: temeneaua amplă, genuflexiunea decisă, prosternarea tîmpă. Sigur, vorba populară spune că nu e bine să stai în faţa şefului şi înapoia calului. Însă absolutizările sînt imprudente. Există fachiri ai oportunismului care ţin să păşească în faţa şefului tocmai spre a-l feri de pericole. Curaj şi dorinţă de-a ocroti, de-a încasa glonţul care nu-ţi e destinat – iată o nouă reţetă a pătrunderii pe sub pielea şefului.

A nu se crede, totuşi, că slugărnicia inferiorului ierarhic e nelimitată. Nici pomeneală. Acelaşi slujbaş care îşi glorifică şeful cînd e de faţă îl îneacă în lături din clipa cînd închide uşa. Totul devine o chestiune de distanţă. N-are nici un rost să-l tămîiezi pe şef cînd nu te aude. Poţi, în schimb, să fructifici şansa depărtării şi să te descarci. În aceste situaţii, complimentul se retrage din scenă şi face loc insultei. Arteziana de linguşiri greţoase se transformă într-o mitralieră care scuipă injurii. Pe şef îl elogiezi doar cînd eşti în preajma lui. Dacă e departe şi nu te aude, şeful încetează să fie un om bun ca pîinea caldă, un conducător inspirat, un băiat de gaşcă. El se transformă brusc într-o jigodie perversă, un îngîmfat prost ca noaptea, un flaimucea care nu ştie cum îl cheamă cu buletinul în mînă. Simpatia şi consideraţia pentru şef nu se exprimă *„in absentia"*. Nici un parvenit veritabil nu şi-ar ierta o asemenea risipă de resurse.

La final, o constatare. Atitudinea faţă de şef e una dintre puţinele zone în care televiziunea a rămas cu un pas în urma realităţii. Mai ţineţi minte? De Revelion sau la sfîrşit de săptămînă, şeful era una dintre prezenţele garantate ale programelor de varietăţi predecembriste. O grilă fără scheciurile cu şefi de întreprinderi comuniste nu se putea concepe. Existau totodată actori consacraţi în ipostaza directorului: Marius Pepino, Ştefan Mihăilescu-Brăila etc. După cum existau actriţe aparent incapabile să joace altceva decît secretare nurlii şi decoltate pe cît permitea cenzura – de pildă, Paula Rădulescu. Astăzi şeful nu mai e o miză pentru varieteul televizat. Managerul unei multinaţionale e mai greu de prins în peniţa caricaturii decît tovarăşeii de pe vremuri. Pe de altă parte, populaţia din jur se agită cam la fel ca atunci. Chiar dacă hainele diferă, şi chiar dacă pe vremuri parfumurile se cumpărau de la Cocor, iar azi de la Ina Centre, apetenţa pentru linguşeală a rămas aceeaşi. Reflexul subaltern se face simţit la fiecare lovitură de ciocănel în genunchiul amploaiatului.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 21 februarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Reţete de succes

● „Nimănui nu-i place un coleg care-l linguşeşte pe şef, se dă pe lîngă superiori şi rîde isteric de fiecare dată cînd directorul spune o glumă. Linguşeala îţi poate afecta reputaţia la birou. Pentru a fi privit cu ochi buni de şef fără a pierde respectul colegilor este nevoie de o combinaţie de muncă de calitate, comunicare şi o mică parte de linguşeală discretă."

(Ziarul financiar –
„Cum să dai bine în ochii şefului")

● „În loc să te apuci de ceva fără aprobare şi să ajungi mai tîrziu să îţi ceri iertare, mai bine acceptă faptul că eşti un subaltern şi ceri părerea şefului mai întîi. Trebuie să ştii că eşti o mică piesă dintr-un puzzle. Nu trebuie să iroseşti timpul şefului tău mai mult decît este necesar."

(www.e-joy.ro –
„Cum să te înţelegi cu şeful")

● „În haită trebuie să existe un lider – atunci cînd autoritatea liderului se clatină, din orice motiv s-ar întîmpla asta, restul cîinilor aspiră la poziţia de conducător. După lupte constante pentru supremaţie unul dintre ei iese învingător şi este acceptat şi respectat ca un veritabil şef."

(www. animalutze. com –
„Ca să fii şeful haitei")

● „Un sondaj publicat pe Monster.com spune că 70% dintre angajaţi consideră că au un «şef toxic». Un alt studiu al universităţii din Florida confirmă ceea ce experţii spun de ani de zile: angajaţii nu demisionează din companie, ci îşi părăsesc şefii. Aşa că, înainte să renunţi la o slujbă care-ţi place sau să laşi un manager antipatic să te împiedice să ajungi unde îţi doreşti, schimbă-ţi optica şi îndeplineşte-ţi obiectivele altfel. Cheia ca să relaţionezi cu şeful tău este să-i înţelegi motivaţiile secrete ale comportamentului său."

(www.pe tocuri.ro –
„Cum să te descurci cu un şef dificil")

● „Conform unui studiu efectuat de Asociaţia Americană de Management asupra a 6000 de manageri din diferite companii şi sectoare de activitate: 50% dintre manageri nu au obiective definite în munca pe care o desfăşoară; 40% sînt, potrivit testărilor, slabi conducători; 35% utilizează metode de management inadecvate şi 31% suferă de maladii profesionale (boli cardiovasculare, nervoase, ale aparatului digestiv etc.)."

(www.eva.ro)

● „Atenţie! Pentru a coordona cu succes o echipă este important să cunoşti aşteptările fiecărui membru şi să identifici ce l-ar ajuta să lucreze mai cu spor. Dacă tu îi ajuţi pe ei să fie mai eficienţi, rezultatele nu vor întîrzia să apară şi în activitatea ta. Un bun manager îşi face întotdeauna timp pentru a asculta problemele angajatului, îl susţine şi îl încurajează în toate situaţiile şi nu uită să mulţumească echipei pentru un lucru bine făcut."

(www.121.ro –
„Cum să fii un bun şef")

Ovidiu NAHOI

De la Richard Inimă de Leu la Don Quijote

Cînd vorbim despre şefii politici este bine să ne ferim din capul locului de o confuzie: aceea dintre „şef“ şi „lider“. Pentru că diferenţele dintre cele două noţiuni sînt, în realitate, fundamentale.

Una e să fii şef, alta să fii lider. Şefii, bunăoară, sînt instalaţi, ca în orice organizaţie, cu delegaţie. De sus în jos. Fără putinţă de crîcneală. Cine n-are de gînd să se supună poate să plece – doar trăim într-o ţară liberă. Este cazul şefilor politici locali, numiţi prin intervenţie de la centru, sau al armatei de directori şi directoraşi ce-şi intră în pîine odată cu fiece schimbare politică de la Bucureşti.

Şeful politic aşadar, în forma lui clasică, nu este în nici un caz de capul lui – orice şef îşi are şeful. Fiecare îşi ştie locul şi îşi simte lungimea plăpumii. Şefii politici nu se deosebesc, aşadar, prea mult de şefii din întreprinderi şi companii. Pot importa de acolo şi organizarea eficientă, dar şi pragmatismul pus în slujba profitului – profit personal, pentru organizaţie sau amîndouă. Dar aceste calităţi îi pot face şi foarte puţin controlabili în momentele grele ale pierderii puterii. Şefii politici sînt primii gata să rămînă şefi politici şi sub următoarea stăpînire. Ei tind, aşadar, să formeze o „castă“ a celor indispensabili prin experienţă, relaţii, legături cu personalul din administraţie. La limită, şefii politici pot constitui baza acelui „corp de administratori“ chipurile independenţi, imuni la schimbarea garniturilor politice de la centru – dar care în realitate păstrează o mare parte din moravurile politichiei mărunte. Exemplu: trecerea prefecţilor din rîndul „şefilor politici“ în cel al „funcţionarilor publici“. Prefecţii au căpătat astfel garanţia menţinerii în posturi indiferent de rotaţia la guvernare, dar continuă să tragă sfori politice în zonă.

Cu liderul e altceva. Vine din urmă, arde etape, dă direcţii. Cu greu poate fi încadrat într-o ierarhie de şefi. Delegaţia şi-o ia cel mai adesea singur, cîştigînd simpatii în adunările de partid şi dînd mereu impresia că, dacă va fi urmat, va duce mulţimea spre pămîntul făgăduinţei. Poziţia de lider aduce notorietate, garantează cel puţin o aventură în fiecare zi şi furnizează drogul puterii, în doze care dau dependenţă şi uneori pot să fie chiar mortale.

Dar sînt liderii şefi cu adevărat? Nu întotdeauna. Dacă şefii se găsesc într-o construcţie piramidală, liderii sînt adesea prinşi într-o reţea multidimensională de relaţii şi constrîngeri. Pot ajunge să numească şefii, dar depind de disciplina şi loialitatea lor – fără de care se transformă foarte repede din Richard Inimă de Leu în Don Quijote. Mai depind de susţinerea opiniei publice – cînd te duci la vale pe tobogan, nici sistemul instituţional nu te mai ascultă. Şi mai depind de ceea ce se găseşte cel mai adesea în zona de *underground* a politicii: susţinerea mediilor de afaceri, a Serviciilor secrete şi a diferitelor combinaţii dintre acestea. Succesul reprezintă rezultatul gestionării cu succes a acestor variabile. Calitatea de bază a liderului trebuie să fie viziunea. A şefului, organizarea şi loialitatea. Liderul însă poate fi foarte bine şi şef, iar atunci este cu adevărat puternic. Poate fi însă un simplu purtător de cuvînt, un prizonier sau o paiaţă. Ba chiar şi sac de box. Poziţia de lider este, aşadar, fascinantă şi riscantă.

Exemplele sînt grăitoare. România politică a ultimilor 18 ani a cunoscut o sumedenie de figuri memorabile de şefi şi de lideri. Cîteva sînt însă tipice. Octav Cozmîncă, bunăoară, este modelul şefului care nu a fost niciodată lider. Cenuşiu, dar eficient. Supus faţă de şefii ierarhici, autoritar faţă de cei de jos. Genul de şef pe care orice lider şi l-ar dori.

Emil Boc este lider prin statutul acordat de forul de conducere al PL-D şi prin poziţia pe care singur şi-a cîştigat-o, prin activitatea sa susţinută în perioada de opoziţie din 2000-2004. Şi, desigur, prin cîştigarea alegerilor de la Cluj. Poziţia sa de lider este însă una şubredă – şi asta nu numai fiindcă s-a consacrat drept purtătorul de cuvînt politic al lui Traian Băsescu. Emil Boc stă pe nisipuri mişcătoare fiindcă şefii partidului sînt, în realitate, alţii: Vasile Blaga, Adriean Videanu, Theodor Stolojan, Radu Berceanu şi, probabil, chiar Elena Udrea.

Călin Popescu Tăriceanu este un lider prin forţa împrejurărilor, promovat la acest rang de conflictul dintre palate. Cîtă vreme „dincolo“ se află Traian Băsescu, activiştii liberali vor sta aliniaţi în spatele lui Tăriceanu, uitînd de rivalităţile interne. Greu de crezut însă că premierul – care în condiţii „de pace“ ar fi fost, probabil, un şef bun – va supravieţui ca lider după tranşarea conflictului.

Emil Constantinescu a devenit, la un moment dat, un lider – atunci cînd în mod neaşteptat a reuşit să-l învingă pe Ion Iliescu, la alegerile din 1996. Dar el nu a reuşit să devină şi şef. Ştie el mai bine unde a fost veriga slabă: în raporturile cu şefii politici, în gestionarea dialogului cu opinia publică sau în relaţia cu mediile economice şi de informaţii. A sfîrşit contestat de opinia publică şi abandonat de structuri. Pînă într-acolo încît, la final, în ziua alegerilor din noiembrie 2000, angajaţii plătiţi de stat pentru a asigura protecţia preşedintelui în exerciţiu au lăsat să-i fie aruncată în faţă o sticluţă cu cerneală, de către o persoană instabilă psihic.

Liderii-şefi ai României postdecembriste au fost (sînt) doi: Ion Iliescu şi Traian Băsescu. Sistemul lor de relaţionare cu structurile politice, cu opinia publică, cu mediile de business şi cu Serviciile secrete se dovedeşte atît de solid, încît puterea lor trece peste barierele constituţionale. Şi nu numai atît. O parte a puterii poate merge după ei şi după terminarea mandatului. Lucru despre care cu greu se poate spune că este bun sau rău.

Şi atunci, de ce fel de şefi şi de ce fel de lideri are nevoie România? În primul rînd, are nevoie de partide care să permită competiţii deschise, în care fiecare să poată simţi că are în raniţă bastonul de şef sau de lider. Avem nevoie de o lume politică în care carierele să se poată construi la lumina zilei, prin concurenţă, prin selecţii de competenţe şi de programe. Fiindcă greşeala capitală este să numeşti un şef crezînd că ai descoperit un lider. Apoi, ne trebuie reguli clare, prin care să se facă diferenţa între şefii politici şi funcţionarii publici. Să nu permită confuzii şi încălecări de atribuţiuni. Şi avem nevoie de lideri care să poată înţelege diferenţa dintre puterea efemeră a structurilor numite şi cea solidă, dată de viziune şi de exemplul personal. Restul reprezintă amănunte care ţin de politică – iar politica, se ştie, nu este şi nici nu va fi cea mai bună dintre lumi.

Tudor Călin ZAROJANU

Şefu-i şef şi-n pielea goală

Băiatul meu cel mare (Mihnea, cinci ani) are un şef în vîrstă de 99 de ani despre care ne vorbeşte adesea. Nici n-ar avea cum să evite asta, de vreme ce şeful îl sună destul de frecvent ca să-i traseze diferite sarcini. Într-o seară, soţia mea a îndrăznit să interfereze, sugerîndu-i să scurteze convorbirea. Mihnea a pus mîna pe microfonul telefonului şi i-a şoptit şuierat, cu exasperarea aceea prin care copiii ne transmit dezamăgirea lor faţă de nivelul nostru de inteligenţă: „Dar *el* a sunaaat!!“

Scena mi-a redeşteptat în minte o alta, mult mai veche. În anii '80, dădeam meditaţii la matematică, să-mi cîrpesc salariul ăla despre care nostalgicii sînt gata să jure că-ţi ajungea să-ţi faci vacanţele în Bahamas (în realitate, nu puţini erau cei care făceau un CAR ca să ajungă la Mamaia). Una dintre eleve era o fată timidă de 14 ani, iubitoare de jazz (!), pe care părinţii voiau s-o îndrume spre Informatică. Le-am dat o mînă de ajutor, mai ales că eram în domeniu, dar fata a scuturat din cap şi şi-a motivat lipsa de dorinţă: „Am impresia că meseriile astea intelectuale sînt cel mai prost plătite...“ S-o fi minţit? Am preferat s-o întreb, cu o formulă tocită, ce vrea să se facă. Prinzînd un pic de curaj, a zis... Ia să vedem, ghiciţi? Fată, 14 ani, timidă, jazz, familie bună – ei?

A zis: „Inspector“. Inspector de care? „Nu contează, inspector.“ De ce? „Mi-ar plăcea să domin oamenii...“

Indeed...

Mă aflu la al doisprezecelea loc de muncă. Başca vreo douăzeci de locuri prin care am colaborat. Dacă iau în calcul doar persoanele cu care m-am aflat în relaţie de subordonare directă şi frecventă, care îmi dădeau sarcini şi în faţa cărora trebuia să răspund, pot spune cu mîndrie că am avut, pînă azi, circa patruzeci de şefi. Mă simt pregătit să susţin un masterat în Ştiinţele Şefologiei.

Există, firească, numeroase aspecte care ar merita luate în discuţie într-o analiză comparativă cu pretenţii de studiu sociologic: cum formulează şefi diferiţi acelaşi tip de solicitare, cum urmăresc realizarea ei, cum te urmăresc pe tine, cum îţi urmăresc familia etc., cum se poartă în situaţii-limită, cum ştiu sau nu ştiu să bea o bere cu subordonaţii, cum vorbesc (ăla, bă, mă, măi, dumneata, tu, dumneavoastră), simţul umorului, spiritul de răzbunare, morala, inteligenţa, forţa fizică (de ce nu?) şi, cu voia dvs., nu rareori ultima pe listă, competenţa profesională.

Altceva însă mă trage de mînecă acum. Ceva care se află în chiar definiţia poziţiei de şef: capacitatea şi modul de a lua decizii.

Or, aici avem o problemă. Una naţională. Mă refer în special la cei trecuţi de 40 de ani. După cum poate se mai ştie (deşi în general se pare că s-a uitat totul), sistemul comunist funcţiona ultra-piramidal. Decizii banale – cum ar fi nu doar numele, ci şi frontispiciul unei publicaţii (e un caz real) – se luau la nivelul Cabinetelor 1 şi 2. Lucruri pe care ar fi trebuit să le hotărască un director, un şef de atelier sau chiar un maistru, le stipula un ministru. Şi, oricum, orice decizie era semnată şi parafată de cel puţin cinci-şase persoane importante. Lucru care, în paranteză fie spus, s-a păstrat pînă azi, de vreme ce, bunăoară, un certificat de urbanism (care *nu* îţi dă dreptul să construieşti ori să demolezi, ci e doar un prim pas dintr-un lung şir de formalităţi; practic, e doar o luare în evidenţă) este semnat de cinci persoane, în cap cu primarul, dintre care, evident, singurul care ştie despre ce naiba e vorba e referentul care se ocupă de lucrarea respectivă.

Acest sistem aberant are un pervers efect secundar: obligaţia ca semnătura ta – omul în cunoştinţă directă de cauză – să fie acoperită cu alte enşpe semnături te scuteşte, practic, de responsabilitate. Sigur, din cînd în cînd, dacă iese scandal mare, mai cade cîte un Acar Păun, de la baza piramidei, dar de regulă e linişte şi pace, căci altfel ar trebui să dea socoteală toţi cei care au subsemnat cu tine.

Astfel, printre multe alte operaţii brutale, comunismul a amputat, multora dintre noi, responsabilitatea, curajul de a spune: „Facem aşa pentru că spun eu aşa şi dacă iese prost, îmi asum vina!“. N-o facem nu atît pentru că ne temem de un sistem (administrativ şi/sau judiciar) prost, nesigur, nedrept şi corupt – chiar dacă *aşa* sînt – cît pentru că sîntem nesiguri pe noi înşine şi pentru că ne-am învăţat să ne „asigurăm spatele“ cît mai bine.

Mai mult decît atît: torsionînd în folos personal logica democraţiei, unii şefi ştiu să disipeze nu doar în sus, ci şi în jos culpa unei eventuale decizii greşite. Cu viclenie, ei îşi consultă subordonaţii („Măi, voi ce ziceţi?“) şi, indiferent dacă ţin sau nu cont de părerile acestora, pot oricînd dovedi că s-au sfătuit cu masele. „Io am vrut să... dar sindicatele au zis că...“ E comod şi eficace.

Nu-i mai puţin adevărat că şi maselor le convine aranjamentul ăsta: li se dă oarece importanţă şi, la o adică, nu poţi să tragi la răspundere un colectiv. În acelaşi timp, nu trebuie uitat nici o clipă că românii au născut acea perlă de înţelepciune prudent-reverenţioasă care susţine că şefu-i şef şi-n pielea goală.

Aşa că e bine pentru toată lumea. Pentru cine nu e bine? Păi, pentru toată lumea. Cvasi-absenţa caracterelor puternice, capabile şi competente să-şi asume decizii tranşante, mai ales în momente şi situaţii speciale, a făcut cu mult mai mult rău, în aceşti 18 ani, decît corupţia şi criminalitatea.

În zorii României postdecembriste, tineri politicieni lipsiţi de temeri şi de complexe anunţau că trebuie tăiată brusc coada pisicii. Or, în realitate, nu doar că a fost tăiată cu încetinitorul, dar operaţia s-a petrecut în lung.

Şefi şi lideri (I)

● „Cînd porneşte un tînăr în viaţă cu ideea că trebuie să fie şef, greşeşte. Şi viaţa pînă la urmă îl sancţionează. Eu nu mi-am propus niciodată să fiu lider. (...) Să pui mîna pe funcţie, să nu-i mai dai drumul. Tinerii nu ar trebui să se gîndească doar la asta.“

(Ion Iliescu, într-un dialog cu studenţii de la Politehnică – 31 iulie 2006)

● „Cred că niciodată nu m-am simţit mai util decît acum. E pentru prima oară cînd lucrez pentru oameni. Pînă acum am fost director de întreprindere, subsecretar de stat, secretar de stat, ministru în cinci cabinete şi tot timpul am lucrat pentru fiare – vapoare, porturi, aeroporturi, camioane, trenuri ş.a.m.d. Acum lucrez pentru oameni şi e o experienţă extraordinară, deşi e adevărat că se lucrează mult mai greu decît cu trenul. La tren era suficient să dau dispoziţie azi, ca de mîine trenurile să circule cu locomotiva împingînd, nu trăgînd. Cînd discuţi de rezolvarea problemelor oamenilor, lucrurile sînt mult mai complicate şi niciodată nu-i poţi mulţumi pe toţi.“ (Traian Băsescu, pe vremea cînd era primar general al Capitalei, revista *22*, ianuarie 2002)

Radu MĂLUREANU

Veche de cînd lumea...

Ca să fiu sincer, cred că a discuta despre „a fi şef" pare o înşiruire a ideilor mult dezbătute deja, dacă nu chiar un set de vorbe-clişeu. Aşadar, s-ar putea să semene cu o nouă descoperire a apei calde, cînd cineva discută despre lideri, despre *leadership* sau despre „personalitate autoritară *vs* personalitate autoritariană". În primul rînd, trebuie menţionat faptul că ştiinţific s-au creat şi dezbătut tipologii de şefi. Prin 1920, de pildă, cînd psihologii îşi mai permiteau să facă din subiecţii umani cobai, nişte domni profesori americani au făcut experimente ca să vadă cum variază coeziunea grupului şi eficienţa activităţilor de grup, în funcţie de tipul de lider. Ideea e că, de la autoritar la *laissez-faire*, trecînd prin „raţional-democratic", fiecare tip de şef îşi avea eficienţa sa! Adică, nu poţi spune cu mîna pe inimă că un tip e neapărat mai prost decît altul, ci eficienţa depindea şi de tipul şi de dificultate a sarcinii pe care grupurile din cadrul acestor experimente le aveau de îndeplinit. Ca medie (avînd în vedere mai multe situaţii), şi ca adaptabilitate la tipuri noi de sarcini, şeful raţional-democratic pare mai eficient.

O altă realitate a fiinţelor sociale este că, în grupurile lor, întotdeauna se dispută autoritatea. Nu ştiu cum o fi la insecte sau la bancurile de peşti, dar e clar că „masculul alfa" sau „femela alfa" există la tot ce e animal şi nu e solitar. Iar la hominide acest lucru este cel mai vizibil. Ştiţi, probabil, că există un fel de dimorfism al statutului în grup la unele specii de primate. Masculul şef la gorilele de munte are dunga argintie de pe spate mai lată şi mai pronunţată. Aceasta nu înseamnă că cel cu dunga mai lată devine şef, ci că, după ce devine şef, parcă dunga începe să fie mai evidentă. Şi-atunci, ce pretenţie să avem de la oameni, cînd o condiţie biologică a acestora e să aibă (sau să fie) şefi?

Acestea fiind spuse, cred că orice discuţie despre şefi trebuie să pornească de la premisa că nu putem scăpa de ei. Să fie clar, cine se crede rebel şi vrea să scape de şefi şi îi înfruntă nu face decît să schimbe un şef (o şefă) cu un altul (cu o alta) sau să devină el însuşi (ea însăşi) lider. Şi să nu credeţi că îi aveţi doar la serviciu! Nu, îi aveţi peste tot. Voi înşirui cîteva povestioare şi vă propun să vă gîndiţi dacă sînt ele cu adevărat atît de noi pentru dumneavoastră.

Doamna de la pîine

În Piteştiul copilăriei mele pîinea (ca mai toate cele) se vindea numai pe cartelă. Aveam dreptul la două pîini şi un sfert, noi fiind şase în casă. Doamna de la pîine era mereu actorul principal al unui ritual terifiant pentru mine. Se uita urît că iau mereu prea multă, verifica pe caiet numărul de persoane şi mă trimitea acasă fără sfertul „în plus". Ei bine, a dispărut doamna de la pîine? Nu, vă zic eu, o vedeţi în fiecare adolescent vînzător la mall, care te priveşte autoritar şi te tutuieşte pentru că nu eşti îmbrăcat *trendy*. Ba mai şi pufneşte cînd îl întrebi nevinovat dacă au cumva blugi fără model şi fără tăieturi...

Tovarăşa...

...o doamnă autoritară, îşi împărţea clar clasa: proştii şi deştepţii. Cum şi părinţii, şi bunicii, şi unchiul, şi mătuşa mea (domnu' Goe, ce să-i faci) mă puneau să învăţ de mic, aveam note bune şi eram în categoria celor ne-proşti. Ştiţi dumneavoastră: coroniţe, olimpiade, cercul de pionieri, recitări la serbări etc. Preţul? Oho, multe. Mama şi tata trebuiau să cotizeze cu cacao şi ciocolată chinezească sau „redegistă". Mamaia o găzduia pe tovarăşa destul de des la o cafeluţă.

Ţin minte clar un lucru: ne punea în bancă alături de cei „mai slabi la învăţătură" şi, în pauzele în care ne lăsa liberi, şi nu făceam mate sau română, ne obliga să „îi învăţăm" pe colegii de bancă să facă exerciţiile. Cît de tiran eram cu bietul Petre, nefericitul meu coleg! Era ditamai vlăjganul, dar eu îl băteam că citea încet, că era „prost"! Aveam dreptul, nu?

Nu-i aşa că tipul *tovarăşei* e omniprezent şi în România democratică de azi? Ştiu un tînăr doctorand, seminarist la facultate, care are o atitudine dură. Bate în bancă, are expresii de genul „voi, cei din rîndul din spate, de la fereastră, linişte!". Se recomandă ca profesor şi dă teme bieţilor săi studenţi să facă recenzii săptămînal, dacă se poate din cele cîteva articole pe care le-a scris chiar el...

Tiranul de la muncă

Îmi aduc foarte bine aminte temerile pe care le aveau ai mei cînd munceau. Şefii lor aveau dreptul la tot şi la toate. Mă rog, părinţii mei nu au lucrat în companii private, şefia de care s-au lovit era angoasantă şi violentă, într-un sistem autoritar. Ca paranteză, am citit o carte de sociologie despre dictaturile din Europa de Est. Ceauşescu era definit ca „sultanist", cu dictatura cea mai invazivă în spaţiul privat al cetăţeanului. Închid paranteza. Oricum, cred că şefii erau şi ei mici sultani în acea perioadă. Dar nu au dispărut! Ce, nu aţi auzit de marile corporaţii care au un control strict al e-mail-urilor, al folosirii calculatorului la locul de muncă, sau care ascultă la telefon? Cînd lucram la o companie mare, discutam despre ceva intim la telefon cu verişoara mea, legat de tratamentul pe care îl făcea ea la acea vreme. Eram singur în birou. Ei bine, la cîteva ore, secretara şefului a venit binevoitoare la mine (era cam naivă, deşi o scorpie) ca să îmi recomande un medic bun. Cînd am întrebat-o de unde ştie că aş avea nevoie de unul, s-a fistîcit. Ca să nu mai zic că, dacă nu îmi dădeam demisia, ajungeam dependent de medicamente care se dau pe reţetă, „de calmare". De ce? Ce şefi aveam!...

Observaţi dumneavoastră ce se întîmplă la serviciu cu noii angajaţi. Colegii lor mai vechi devin brusc şefi, dau sarcini, au o „înţelepciune" şi au brusc o legitimitate pe care formal sau raţional nu le-a acordat-o nimeni. E clar, sîntem toţi şefi! Fără prea multe diferenţe faţă de alte vieţuitoare din regnul animal. Vrem să fim alfa şi asta facem, de cînd ne jucăm în nisip, pînă la pensionare.

Iar meseria aceasta de şef s-ar putea să fie cea mai veche din lume. Cît despre calitatea şefiei, poate că s-a scris şi studiat prea mult...

Dar aceste analize nu înseamnă nimic, pentru că şefii (şi numai ei) au dreptate, indiferent de ce studii s-au efectuat. Am dreptate, nu?

Stela GIURGEANU

Cine-i şefu'?

Într-o instituţie publică n-ai de-a face *doar* cu un singur şef, după cum n-ai de-a face *doar* cu un singur ghişeu. Aici ierarhia nu este ceva vertical, de jos în sus, ci se desfăşoară mai degrabă pe o axă orizontală, pe principiul: fiecare e şef pe propria tarla. Şi asta nu datorită unei organigrame eficiente, elaborate special pentru a uşura procesul birocratic, ci mai degrabă pentru disiparea responsabilităţilor care decurg din exercitarea funcţiilor.

Deşi s-a bătut şi încă se bate monedă pe eliminarea birocraţiei şi pe transparenţă în instituţiile publice, acestea presupun oameni capabili care să-şi asume decizii şi responsabilităţi. Or, pe oamenii responsabili, cei în măsură să conducă real o instituţie, îi motivezi doar financiar, iar cîtă vreme funcţionarul public va primi în continuare acelaşi salariu, orice ar face sau n-ar face, lucrurile vor merge doar în inerţia orarului şi a programului cu publicul, rareori mîna dreaptă va şti ce face mîna stîngă, iar pisica aproape niciodată nu va avea un loc sigur de aterizare.

Chiar dacă există poziţii superioare, o ierarhizare aparentă, pentru un plătitor de taxe toţi funcţionarii publici vor fi o apă şi un pămînt, adică toţi mici şefi, superiori toţi lui.

Cînd intri aşadar într-o instituţie publică, trebuie să laşi la urmă statutul tău în societate şi să devii, indiferent de poziţia socială şi intelectuală pe care o ai, subordonatul funcţionarului. Şefia începe de la uşă. Paznicul, şoferul sau femeia de serviciu, cei care cunosc pe toată lumea, care ştiu dedesubturile „afacerii" şi unde să pună o vorbă bună sau unde să te trimită, au un avantaj net asupra ta, a muritorului de rînd care habar n-ai pe ce lume te afli, darămite la ce ghişeu să mergi. Le vei conferi, aşadar, voluntar şi din start statutul de şef, tratîndu-i ca atare.

Bunăoară, aflîndu-mă într-o zi la casa de pensii, nu mică mi-a fost mirarea şi fără să ascund, indignarea, cînd am auzit un domn în vîrstă ploconindu-se în faţa paznicului de la intrare, doar pentru că acesta i-ar fi spus la ce ghişeu să meargă cu actele: „Săru-mîna mult, şefu'!" îi spune bătrînul, iar paznicul înclină cu nobleţe din cap, pe stilul: *lasă, lasă,* semn că deja îşi conştientizează dacă nu datoria, în mod cert statutul de gardian, implicit autoritatea în faţa cetăţeanului umil, cu căciula în mînă. (Cetăţeanul era profesor universitar.)

Şefu' de la intrare te va trimite cu un gest de mărinimie la şefa, funcţionara de la ghişeu sau la secretară. E vorba de o doamnă bine, clişeul fiind reprezentat de doamna de peste 40 de ani, vopsită blond, machiată impecabil, cu oja nesărită de pe unghii şi cu reverele unei cămăşi scrobite, răsfrînte peste gulerul unui sacou elegant. Pe scurt, o doamnă covîrşită de pretenţiile scaunului pe care îl ocupă.

Aici, la şefa, trebuie să vii cu problemele aproape rezolvate, pentru că, deşi este acolo ca să te ajute, statutul de „şefă" nu-i permite mărinimia. Dacă nu te exprimi concis şi la obiect, dacă n-ai dosar pe şină, ci unul plic, dacă n-ai completat numele cu majuscula tatălui sau dacă nu predai temele „la cheie", eşti izbit de o privire retorică, genul „amice, eşti un idiot"; eşti minimalizat la statutul de plătitor de taxe, statut pe care îl conştientizezi cu indignare inutilă şi, după cîteva ore de stat la coadă, eşti în pericol de a fi „concediat". Atunci, pentru a nu dispărea de tot din ochii şefei de la ghişeu, eşti tentat să strecori „atenţia", spăşit, sperînd să rezolvi problema „pe şestache".

Dacă însă ai pretenţia să fii bine tratat, te ţii semeţ şi nu-ţi recunoşti „inferioritatea", avînd impresia că te poţi ridica la înălţimea ghişeului şefei, vei face scandal cerînd să vorbeşti cu superiorul, vei fi trimis, din scurt şi cu dispreţ la a doua uşă pe dreapta, adică la şefu'.

Şeful secretarei sau al ghişeistei este de obicei şeful de departament, şi nu superiorul direct al secretarei obraznice. Preocupat, agitat, plin de foi şi telefoane, şeful de departament nu prea are ce să-ţi facă. Trebuie să înţelegi, el e foarte ocupat, iar problema ta de contribuabil abuzat de doamna secretară nici nu-l interesează şi nici nu intră în atribuţiile sale. Aşa că de multe ori te pune să completezi o cerere scrisă pe care s-o depui la secretariat pentru a cere o audienţă la domnul director. Adică la şefu'.

La domnul director nu se ajunge însă aşa de uşor. Şi asta nu pentru că e în şedinţă, ori în delegaţii nedefinite în timp şi spaţiu, ci pentru simplul fapt că trebuie să depui plîngere privitoare la secretară, tot la secretară. Iar şefa, adică doamna secretară, te va privi cu zeflemea, va da un telefon, va verifica, va mormăi, va pune o ştampilă, va închide receptorul, va spune: „ne pare rău" şi te va trimite cu plîngerea ta direct la Minister. Adică la şefii ăi mari.

Ajuns aici, dacă mai ai o urmă de respect de sine şi de raţiune, te opreşti. Şi asta nu pentru că la Minister şefii şi implicit responsabilitatea se revarsă în zeci de departamente, de comisii şi subcomisii, ci pentru simplul motiv că nu ai fost în stare să recunoşti autoritatea de la bun început, ai pierdut şi timp, şi rîndul la coadă.

Cu problema nerezolvată, cu draci la activ, te întrebi: cine cui îi e şef într-o instituţie publică? Şi-ţi răspunzi, ca Stan Păţitu': funcţionarul contribuabilului. Dar asta nu mai e demult o noutate, ci doar o nouă consemnare istorică a mentalităţii plătitorului de taxe, umil şi speriat de drumurile birocratice, umil şi speriat de faptul că e de preferat să te pui bine cu şefa de la ghişeu, decît rău cu statul român şi că, ajuns într-o instituţie publică, e de preferat să-ţi laşi la intrare statutul social şi să îmbraci uniforma de subordonat, distribuită la intrare, în mod gratuit, de paznic. Adică de şefu'.

Şefi şi lideri (II)

● „Eu consider că atunci cînd este un şef într-o instituţie, indiferent de colaboratori, el este vinovat pentru toate, fiindcă fără el nu se poate face nimica. Din punctul meu de vedere, de vină e Traian Băsescu. (...) Eu am respectat mereu liderul partidului. Eu am avut un respect aparte pentru domnul Iliescu. El a construit partidul. El a fost factor de echilibru în 1990. Dacă ar fi fost Băsescu, ne dădeam dracului." (Marian Vanghelie, într-un interviu din *Academia Caţavencu,* 2007)

● „Tot ce a existat, discuţii în contradictoriu – contestarea actualei conduceri, neclaritatea diviziunii muncii între actualii lideri, relaţiile între munca departamentelor şi munca de partid – vor fi clarificate. Sînt clarificate politic şi vom crea mecanisme de reglare, inclusiv prin regulamente interne, pentru a clarifica elementele de suprapunere sau de neconcordanţă. Rodajul s-a încheiat, toată lumea s-a obişnuit cu poziţia pe care o are. Şi eu cu cea de lider" (Mircea Geoană, în *Jurnalul naţional,* 2 noiembrie 2005)

Manuela PREOTEASA

Amator de fonduri UE

Îl întîlnim oriunde. A auzit că România a devenit paradisul milioanelor de euro, a auzit că vor veni bani cîţi n-au venit vreodată şi ar vrea să ştie unde e casieria. Simplu, pentru amatorul de fonduri UE, ecuaţia accesării fondurilor se reduce la B plus T egal C, unde banii (B) trebuie (T) cheltuiţi (C).

La bază, există o raţiune simplă, deloc ingenuă, un principiu omenesc: dacă nu iau eu o parte din bani, îi va lua altcineva. Sau, şi mai rău, fac cale întoarsă la Bruxelles, în timp ce noi toţi cotizăm în completare/compensare, prin alocările bugetare anuale. Desigur, nu ar fi patriotic să lăsăm să se întîmple aşa ceva. Amatorul de fonduri UE este extrem de util acestor vremuri, cu o singură condiţie: să se profesionalizeze (el sau un coechipier).

Cum cele mai multe fonduri trebuie atrase de instituţiile publice, în folosul comunităţii, treptat, cei care îşi doresc să cheltuiască fonduri UE descoperă că logica personală este corectă, dar că sînt multe alte elemente care transferă aceşti bani din planul virtual în cel real. Unul dintre acestea: în folosul cui vor fi cheltuiţi?

Să luăm un exemplu. Să presupunem că în localitatea Logreşti, jud. Gorj, primarul doreşte să pună gaze, pentru că, în an electoral, sătenii sînt nemulţumiţi că îşi încălzesc sobele cu lemne şi că, pentru a-şi face un ceai, trebuie să schimbe, periodic, butelia. Primarul a identificat o problemă (pe care se presupune că o cunoaşte de multă vreme), însă nu va fi suficient. Va trebui să o explice şi altora, pe care să-i convingă de urgenţa rezolvării acesteia şi de beneficiile pentru comunitate (dezvoltarea economică a localităţii, de exemplu, prin îmbunătăţirea infrastructurii).

Primarul va trebui să fie manager de proiect şi să îşi gîndească iniţiativa după toate canoanele acestei ştiinţe. În primul rînd, este necesară o extrem de amănunţită cercetare, un studiu de fezabilitate. Odată acesta finalizat, managerul de proiect identifică priorităţile comunităţii, în funcţie de care se va orienta către cel mai potrivit program de finanţare. Fondurile UE nu se alocă la întîmplare, ci pe o logică care are în centru fie dezvoltarea regiunilor, fie a anumitor sectoare (educaţie, transporturi, mediu, IT), fie creşterea competitivităţii, pentru a da doar cîteva exemple. Managerul de proiect va căuta partenerii potriviţi, pe care îi va informa că un proiect european înseamnă foarte multă implicare, cheltuire de resurse sau timp, dar şi multă birocraţie. Managerul de proiect va schiţa responsabilităţile în cadrul consorţiului. Cum va face acest lucru? În materie de fonduri UE, drumul de la teorie la practică trece, adesea, pe la parteneri.

Pentru a avea succes în a accesa fonduri, primarul dintr-o comună va trebui să facă echipă, în primul rînd, cu propriul consiliu local (!), dar şi cu consilii din localităţi învecinate, cu prefectura, consiliul judeţean sau alte organizaţii, din domeniul public sau privat. Parteneriatul este un element-cheie pentru reuşită, altfel, ranchiunele personale sau frustrările politice se vor simţi la vot, de vreme ce locuitorii nu vor mai înghiţi scuza perpetuă *aş face, dar cu ce bani?*.

În plus, regula parteneriatelor dă forţă unui proiect, atît în conceperea lui, cît şi prin rezultate, întrucît va atinge un număr mai mare de *beneficiari* (direcţi şi indirecţi). Rolul comunităţii nu este de neglijat.

Desigur, într-un sat cum este cel menţionat, oamenilor nu le vine uşor să se descurce cu exigenţe stricte, formulate într-un limbaj inaccesibil, neprietenos. O simplă solicitare de fonduri poate însemna un document de zeci de pagini, dacă nu sute, cu cifre, statistici, matrice logică, explicaţii pentru fiecare element. Prin implicare, oamenii nu trebuie să înţeleagă că ei au de scris proiectul, ci că sînt parte din el, iar rolul lor este esenţial. Presiunea pe care o comunitate o exercită asupra autorităţilor poate fi decisivă, într-un context în care acestea mai mult nu se urnesc. La fel de important, ideile lor, felul în care înţeleg să fie uniţi, să coopereze pentru un bine comun vor conta.

Aprobarea unui proiect este cea mai simplă fază, greul începe abia după ce s-au obţinut banii în scripte. Sumele reale vin în sistem de tip decont, adică fondurile trebuie mai întîi investite/cheltuite şi, pe baza documentelor doveditoare, decontate. În acest punct, amatorul de fonduri UE nu-şi permite amatorisme.

Adina ROSETTI

The Big Boss şi cafeluţa mică

Prima regulă este că şefu' are întotdeauna dreptate. A doua regulă este că, în caz că şefu' nu are dreptate, se aplică prima regula. Aşa începe Decalogul Şefului, pe care îl poţi întîlni, fie sub formă de poster „haios" atîrnat prin birourile corporaţiilor, fie sub formă de e-mail la fel de „hazliu" pe care prietenii de trust şi-l trimit între ei, spre a-şi descreţi frunţile în timpul orelor de program. De multe ori, şefu' primeşte şi el acelaşi e-mail, se amuză, rîde şi se lasă luat în băşcălie de către subalterni, pentru că dă bine să fii popular. Într-un fel, de asta s-au şi inventat *team-building*-urile – acele week-end-uri de băute pe banii companiei, la munte şi la mare (mai nou, Delta a devenit „o locaţie *trendy*"), presărate cu joculeţe tematice, în care ditamai managerii serioşi redevin copii. Este un fel de binemeritată şi îndelung aşteptată compensare: să poţi, timp de două zile, să fii conducătorul Echipei Verzi, din care şefu' cel de toate zilele face parte doar ca simplu element, sau să-l baţi măr la *petanque* – un sport franţuzesc care presupune aruncarea cu biluţele, foarte şic la asemenea evenimente de firmă.

Şefu', desigur, e băiat bun, bea bere cot la cot cu tine, face mişto de nevastă, înjură Guvernul, te lasă să te tragi de şireturi cu el, cînd atmosfera la petrecere se încinge, într-un cuvînt, îţi arată faţa sa umană. În fond, şefu' – mai ales cel „de department" – se află de cele mai multe ori pe aceeaşi treaptă socială cu subalternii săi, din rîndul cărora a pornit şi a fost promovat. Şi el are pe cineva deasupra lui, cineva mai mare, despre care simplii angajaţi nu ştiu mai nimic, pentru ei fiind o entitate foarte îndepărtată, care nu coboară niciodată din turnul său de fildeş, decît eventual pentru a da vreun interviu într-o revistă *glossy* de *business*. Cineva-ul ăsta, *The Big Boss*, care se află în vîrful piramidei ierarhice, îl cam face să tremure pe micul şef de departament, care are privilegiul să-l întîlnească de cîteva ori pe an, cu prilejul prezentării vreunui raport. Întîlnirile astea îi provoacă şefului cel mic, deopotrivă, spaimă şi încîntare. Încîntare pentru că simte că face şi el parte dintr-o lume inaccesibilă, rezervată numai muritorilor iniţiaţi. Spaimă pentru că ştie că trebuie să facă faţă acestei încercări. Şi pentru că, de cele mai multe ori, în jurul lui *Big Boss* plutesc diverse legende întreţinute de către angajaţii cu gura mai solobodă, în pauze cu multă cafea şi nori de fum de ţigară.

„Ai auzit că odată a dat-o afară pe una din şedinţă fiin'că nu-i plăcea cum era-mbrăcată?", „Cică are o amantă nouă, tipa aia de la PR", „Păi, normal, altfel cum crezi că ajungea aia în postu' ăsta? Că era o amărîtă, vai de mama ei!", „Cică dacă n-are vinu' lui preferat la restaurant, se ridică şi pleacă", „Eee, astea-s poveşti, dom'le, da' ai văzut Ninel de la Vînzări cum a ajuns el director. I-a plăcut de faţa lui şi l-a avansat peste noapte! Ce să mai vorbim, că sînt alţii care se spetesc aici muncind...", „Da, mă, aşa e-n viaţă, unii au noroc!", „Oare ne dă şi nouă primă de Crăciun, ce zici?", „Mă, nu ştiu, ar cam trebui, că biznisu' merge super-bine. El, vorb-aia, a plecat în vacanţă în super-insule din Hawaii", „Aţi auzit ce s-a întîmplat la şedinţa trecută de strategie? A dat cu tot marketingu' de pămînt! Io m-am întîlnit cu Mona la ţigară şi plîngea, săraca, cică a făcut-o în ultimu' hal!".

În asemenea condiţii, cînd şeful cel mic – care este şi el om, ca toţi ceilalţi – este chemat cu vreo treabă la *Big Boss*, este de la sine înţeles că nu doarme vreo două nopţi, de emoţie. După marea întîlnire, se întoarce transfigurat la echipa lui; dacă e femeie, îşi va găsi o colegă pe post de confidentă, căreia îi va mărturisi, la o cafea, amănunte picante care vor alimenta mai departe şirul nesfîrşit de legende despre *Big Boss;* dacă e bărbat, şeful cel mic va veni la echipa lui cuprins de o înflăcărare stahanovistă şi plin de motivaţii pentru a „depăşi cincinalul", ca să intre şi mai mult în graţiile superiorului său. De altfel, la o bere cu amicii, le va mărturisi că „băi, tipu' e mare! Adică e super-deştept şi are o minte brici! Te citeşte imediat! Păi, altfel, cum crezi că ajungea el aşa departe?!"

După aceea, şeful cel mic va încerca să-l imite, cuprins de importanţă sau, dacă întîlnirea nu a decurs tocmai bine, de frică. Să intuiască dinainte ce i-ar plăcea şi ce i-ar displăcea lui *Big Boss* şi să facă lucrurile să meargă numai pe acel făgaş. Să anihileze din start orice iniţiativă despre care el crede că i-ar putea isca mînia şi să ducă la bun sfîrşit numai acţiuni menite să-l mulţumească. În scurt timp, scopul final al activităţilor tuturor nu mai este produsul în sine (revista, reclama, iaurtul), ci mulţumirea deplină a lui *Big Boss* care, fericit fiind, va acorda cu generozitatea-i binecunoscută prime, bonusuri, promovări şi petreceri de Crăciun.

Desigur, lucrurile nu stau peste tot atît de sumbru. Există firme mici unde *Big Boss* este chiar simpatic, în tirania lui. La prima firmă unde am lucrat, ca proaspătă absolventă de facultate, *Big Boss* – un tip pe jumătate român, excentric din fire şi umblat prin toate colţurile lumii – avea pe biroul său îmbrăcat în piele scumpă un clopoţel-sonerie (ca la recepţiile hotelurilor) şi două văcuţe de jucărie, cîntătoare. Văcuţele erau rezervate chemării celor două şefe mai mici, iar clopoţelul – nouă, angajatelor de rînd. Cînd *Big Boss* voia să cheme pe cineva la el în birou, nu folosea telefonul, ci micile lui obiecte emiţătoare de sunete. Şi nu mică le era mirarea clienţilor veniţi cu afaceri cînd birourile răsunau de un „muuu-muuu" prelung şi directoarea executivă – altminteri o femeie pe la vreo patruzeci de ani, genul de doamnă rafinată şi impecabil îmbrăcată –, auzindu-se chemată, începea să alerge de mama focului, mai-mai să-şi rupă tocurile, către biroul lui *Big Boss*. Iar de cele mai multe ori el nu avea altceva să-i spună decît că-şi doreşte „o cafeluţă mică", din aia cum numai ea ştie să-i facă...

Şefu', boss-ul, naşu' şi baştanul

● „Nu mai suferi de fitze, / Cînd vorbeşti să-ţi iei notiţe. Doar un pui de şmecher eşti / Mai e mult pîn' ai să creşti. / Şefu', cînd apar îţi tai tot cheful, / Nu mă provoca, lasă gura în faţa mea, / Stai cuminte-n banca ta / Ca să nu iasă belea." (Nicolae Guţă – „Şeful")

● „Eu sînt No.1, marele baştan / Şi valoarea mea nu o are nimenea. / Sînt nemuritor, şeful tuturor, / Eu sînt cel mai cel, sînt şmecher de fel." (Ştefan de la Bărbuleşti – „Marele baştan")

● „Cine-i şefu', eu sînt şefu', / La duşmani le iau tot cheful. / Nu fac primul pas cu stîngul / De cînd ie lumea şi pămîntul, măi!!!" (Sorinel Puştiu – „Sînt deşteptu'")

● „Toţi baştanii din România / Au inventat şmecheria. / Au puterea pe bani / Şi-i aruncă la lăutari." (Cătălin Puştiu – „Toţi baştanii")

● „Toţi şmecherii din oraş vin la mine ca la naş. / Vin la mine că eu pot, din orice belea să-i scot. / Afaceri şi combinaţii, eu am peste tot relaţii / Şi nu se mişcă ceva, fără aprobarea mea. / Are naşul are, tot oraşul la picioare. / Îl scol şi pe preşedinte, numai dacă-mi pun în minte. / Eu sînt naşul naşilor, toată lumea ştie / Sînt şeful şmecherilor. / Eu sînt cel mai tare naş, eu fac legea, / Da, eu fac legea în oraş." (Nicolae Guţă *feat.* Mr. Juve & Brazilianu – „Eu sînt naşu'")

● „Boss de boss eşti mare boss, / Boss de boss eşti norocos. / Mare talent ai barosane, / S-a dus vestea-n lume de tine. / Dar numai cu prezenţa ta faci bani. / Le dai peste nas la ai tăi duşmani. / Dar tu ştii să le pui pofta-n cui. / Vine, vine, vine, vine, / Vine sponsorul în oraşul lui. / Barosane, se ştie că eşti valabil, / Barosane, nu-i altul aşa capabil. / Barosane, îţi stă lumea la picioare, / Eşti barosan cu nume mare." (Copilu de Aur *feat.* Kristyana – „Boss de boss")

● „Nu m-am ajuns dintr-odată, / Eu am muncit viaţa toată. / Am muncit şi am tras multe / Să ajung în frunte. / Dacă mă supăr şi beau / La orice şmecher mă dau. / Firma şi respectul meu / Se cîştigă tare greu." (Guţă – „Am ajuns în frunte")

Alex. Leo ŞERBAN

Adio, Solothurn! La mulţi ani, Clermont-Ferrand!

Premiile filmului elveţian nu se vor mai decerna la Solothurn, e oficial. După 11 ediţii, ele se vor muta altundeva – încă nu s-a anunţat unde. Cică s-ar fi oprit cu premiile la ediţia a 11-a ca să rimeze cu Solothurn, oraşul cu 11 turnuri cu ceas şi 11 fîntîni, ceva de genul... Aiurea; au făcut-o pentru că, din motive care-mi scapă, *Solothurner Filmtage* nu mai e „în cărţi" (= conturi contabile).

Cu ochiul lipit de gaura cheii

Adevărul e că nu prea ai ce să vezi, în aceste „zile" ale „filmului elveţian"! „Noi facem filme elveţiene mai bune ca Hollywood-ul", spunea sloganul *Filmtage* acum cîţiva ani, cu un nesperat strop de umor... Ei bine, cu documentarele stau binişor – şi, uneori, cu scurtele. De pildă, scurtul care a cîştigat premiul pentru 2007 a fost şi marele cîştigător de la Clermont-Ferrand de anul acesta: *Auf der strecke*. Regizat de Reto Caffi, scurtmetrajul povesteşte – în 30 de minute folosite economic, ca în bucătărie – relaţia dintre un video-supraveghetor de supermarket şi o vînzătoare de acolo. Nici unul nu mai e chiar tînăr, amîndoi fac parte din acea categorie pentru care o relaţie se amînă la nesfîrşit din timiditate şi o rutină a ocaziilor ratate. Într-o zi, fratele femeii este omorît în bătaie în metrou de o bandă de tineri, sub ochii nepăsători ai supraveghetorului... Brusc, tocmai lucrul care ar fi trebuit să-i îndepărteze îi apropie pe cei doi, pentru că femeia nu ştie că bărbatul era în acea ramă de metrou; este un început de relaţie chinuit, bazat pe sentimentul său mut de culpabilitate şi pe vulnerabilitatea ei confuză. Filmul se termină – şi ăsta e marele său merit – în coadă de peşte, fără *happy-end*, fără explicaţii şi fără a conforta spectatorul în vreun fel. O „felie de viaţă", care bifează – fin, vătuit – o stare de fapt şi o stare de spirit: violenţă urbană, frustrare şi însingurare. Şi *voyeurism*.

Le créneau (un film scris special pentru Emmanuelle Devos de Frédéric Mermoud, cîştigătorul cu un an înainte al acestei secţiuni; aici, alături de un excelent Hyppolite Girardot) merge oarecum pe aceeaşi linie: de astă dată, cuplul este deja constituit, dar este unul profund nevrotic, disfuncţional, la limita disoluţiei, ţinut în viaţă de inerţie. Foarte bun mi s-a părut şi *Nos jours* (scris şi regizat de Olga Baillif): o infirmieră celibatară, care „n-a mai făcut sex de 6 ani", cunoaşte un muncitor sezonier albanez, îi propune din prima să facă sex, rămîne însărcinată şi crezi că vor rămîne împreună (mai ales că bărbatul este „pîinea lui Dumnezeu"), dar femeia se răzgîndeşte în ultima clipă şi renunţă – la copil şi la el... Un scurt (35 min.) sec, frust, fără înfloriturI, în stilul fraţilor Dardenne.

Un alt scurtmetraj extrem de reuşit (a cîştigat premiul de 10.000 de franci pentru cea mai bună animaţie din 2007)

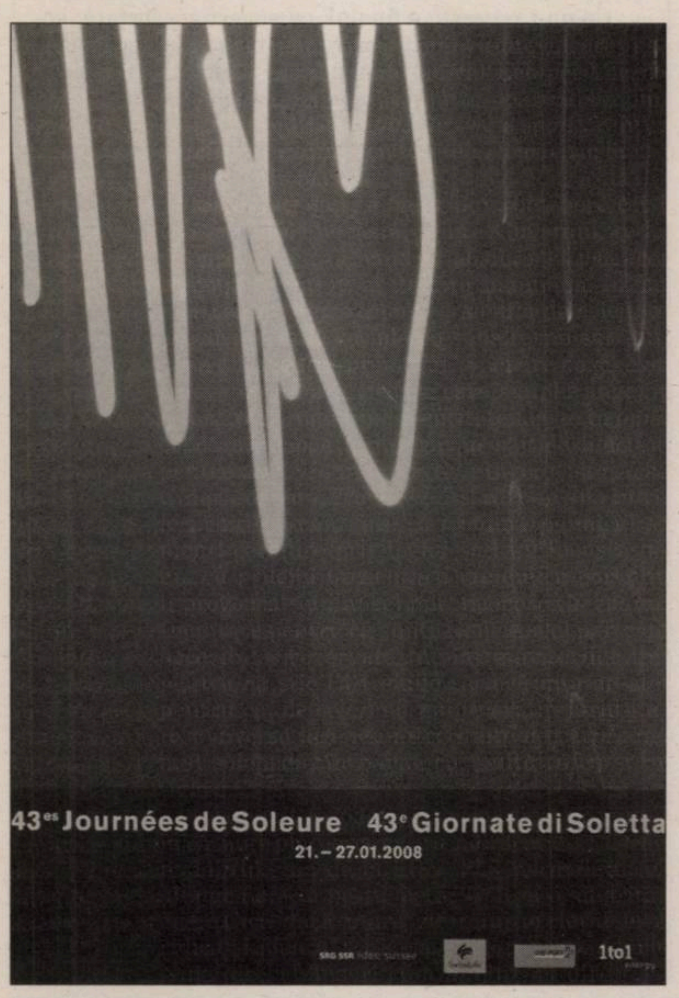

este *The Bellringer*, al tînărului Dustin Rees. Seamănă cu un fel de cub Rubik, în care trei poveşti paralele – legate între ele de prezenţa, „în mijloc" (la propriu şi la figurat), a unui clopotar – se amestecă în aşa hal încît, la sfîrşit, o nuntă ajunge înmormîntare, buchetul miresei nimerind pe mormînt, iar copiii unei şcoli jucîndu-se cu tigve-n loc de mingi... (Uneori, simţul ludic apare şi în documentare: *Amotmalies,* de Frédéric Florey, spune în 10 min. povestea unor copii cu tulburări de vorbire, printre „probele" lor numărîndu-se şi recitarea unui poem de Gherasim Luca!)

Cum spuneam, elveţienii stau bine la documentare. Scurte sau lungi, sînt făcute foarte profi şi aleg, de regulă, subiecte la limita reportajului de televiziune (de altfel, şi seamănă cu filmele de televiziune). Anul acesta, am observat o frecvenţă sporită a documentarelor despre sex – sau legate de sex; oare de ce? (Mi-i închipui pe elveţieni cu ochiul lipit de gaura cheii, privind în casele altora din prea mult plictis; ar putea fi o explicaţie.) Cert este că două dintre ele *(Claudette* şi *Frau Mercedes)* priveau nu doar sexul, ci se uitau direct în industria lui: primul este despre un bărbat de aproape 70 de ani, însurat şi bunic, care încă practică cu succes prostituţia (este genetic androgin), iar al doilea despre o femeie la 50-şi, care face acelaşi lucru în Mercedesul ei oprit la marginea unei autostrăzi din Berna. Problemele lor sociale, sindicale, uneori – sentimentale. *La reina del condon* caută sexul tocmai în Cuba lui Castro, cînd – în anii '80 – Monika Krause, sexoloagă germană căsătorită cu un căpitan de marină cubanez, devine o personalitate extrem de populară la TV, unde ţine emisiuni de educaţie sexuală (este cea care recomandă folosirea prezervativului – de unde şi porecla ei); documentarul (filmat în Cuba şi Germania) prezintă mărturiile ei, ale lui (de mult divorţaţi) şi ale celor doi fii (dintre care unul, *gay). Shanghai Manners* este un documentar scurt, 20 min. (perfect pentru televiziune), despre un elveţian care îi învaţă pe tinerii chinezi manierele occidentale – de la folosirea tacîmurilor la interdicţia de a scuipa sau rîgîi. *Ritz* este un portret al lui Cesar Ritz, un băiat sărac dintr-un cătun elveţian, care ajunge, în numai 10 ani, marele hotelier, fondatorul brandului „Ritz" – a cărui deviză absolută este „Discreţie, perfecţiune, eleganţă" şi care, mai mult decît un hotel, este un *stil de viaţă;* între 1898-1930, *toate* cele 86 de camere ale celui mai celebru „Ritz" din lume – cel de la Paris – au fost *ocupate non-stop*! (Ritz însuşi a murit bogat şi deprimat, aproape nebun...) *Zuoz* este un film despre internatul cu acelaşi nume – unul din locurile cele mai exclusiviste pentru progeniturile oamenilor foarte bogaţi din lume; după 70 de minute de urmărire cotidiană, *fără comentarii,* a vieţii din acest internat, îţi vine să zici mersi că nu ai părinţi bogaţi care să te trimită acolo: Zuoz-ul este un fel de închisoare în care interdicţiile sînt comunicate cu zîmbetul pe buze, nefiind însă mai puţin ferme. *Salonica*, în fine, este (tot) un documentar – despre oraşul care-mi place atît de mult, şi mai ales despre oamenii lui şi, cu precădere, despre foarte numeroasa comunitate sefardă de aici (acum, pe cale de extincţie...); un film plin de istorii de viaţă reale şi de personaje colorate – ca de pildă *tutungiul* (la Salonic există gherete la fiecare colţ de stradă!) cu păr alb şi o engleză perfectă, naţionalist vehement, care – cînd aude că echipa filmului este din Elveţia – se porneşte într-o filipică irezistibilă la adresa „euro-*pudding*-ului": „Voi, cu Europa voastră de c...t! *Noi, grecii,* sîntem mama voastră, de la noi aţi luat tot... *Pe cînd voi abia învăţaţi să gătiţi, noi aveam deja colesterol!*" În fine, ar mai fi un reportaj-reportaj, de televiziune, *Der Schwarze Mann in Seelisberg* – despre un preot (catolic) de culoare, din Nigeria, care devine popă în satul Rütli – cu comicăriile aferente, zona fiind ultranaţionalistă (scenă de efect: popa nigerian sfinţeşte staulul de vaci cu apă dintr-o găleată, apoi le dă să bea de acolo...).

Plot Point – *genial şi hipnotic*

Clermont-Ferrand-ul, pe de altă parte, a împlinit 30 de ani. Este, aşadar, nu doar cel mai bun festival de scurtmetraje din lume, dar probabil că şi cel mai bătrîn (30 de ani, la un festival, este ca la cîini sau pisici). Iar „naşul" lui – un lucru pe care îl uitasem între timp, dar mi-/ne-a fost amintit de organizatori – a fost marele Jacques Tati!

Din păcate, ediţia de anul acesta (deschisă promiţător cu o entuziasmantă proiecţie de filme în relief, drept care încă mai am ochelarii aferenţi!) a fost aşa şi-aşa. Păţit (fac Clermont-ul de 12 ediţii, totuşi...), m-am ferit ca dracu' de tămîie de competiţia naţională – franceză, adicătelea. Sigur, am văzut cîteva scurte, dar mai mult accidental; iar cel care a primit premiul *„Meilleure 1ère oeuvre", Ces ombres qui me traversent* (observaţi preţiozitatea titlului!), de o anume Emilie Cavallier – oh, Doamne: filmat în România (zona Iaşilor), cu actori neprofesionişti, este un fel de semi-

ficţiune fără cap şi fără coadă, din care (probabil, din cauza „umbrelor") nu înţelegi mai nimica...

În competiţia internaţională a figurat şi scurtul lui Radu Jude *Alexandra,* care este excelent (peste supralicitatul *Lampa cu căciulă!),* dar care nu s-a găsit printre premianţi... După cum nici *Hoy no estoy* (de Gustavo Taretto, argentinian), un scurt de 8 min., chiar *„à la* Tati", nici *Skyggen af tvivl* (de Esben Tonnesen, danez), o foarte rară combinaţie de *love story* şi fantastic; dar, cum nu am văzut tot programul internaţional (am stat mai puţin ca de obicei, plecînd – la jumătatea festivalului – spre Berlinală...), nu mă pot pronunţa.

Am văzut, în schimb – ca în fiecare an, de vreo 5 încoace – *toată* competiţia „Labo". De cînd a fost înfiinţată (ca o soluţie la situaţia în care filmele experimentale proiectate în celelalte două secţiuni erau fluierate), a devenit rapid secţiunea cea mai gratificantă – singura lăudată, constant, în articolele autohtone dedicate Clermont-ului; dovadă şi faptul că, începînd de anul acesta, premiul juriului presei este acordat de redacţia *Télérama.* Socoteala de-acasă nu se potriveşte, însă, cu cea de la faţa locului: pînă şi „Labo"-ul mi s-a părut, de astă dată, tristunet, modest şi fără suflu. Asta nu înseamnă că, la ediţiile anterioare, „Labo"-ul a prezentat numai capodopere! Dar, parcă, proporţia de scurte bune, sau măcar interesante, a fost mai mare în alte dăţi...

Din fericire, a existat un film care a compensat cu asupra de măsură neîmplinirile de ansamblu. *Plot Point,* de Nicolas Provost, e unul din acele filme care te entuziasmează de la prima vizionare, dorindu-ţi – apoi – să-l revezi pentru a-i înţelege fascinaţia. Nicolas Provost (www.nicolasprovost.tk) a avut un scurt *(Induction)* în selecţia 2007 a Festivalului Anonimul. Provost (38 de ani, belgian, cineast autodidact) este el însuşi un personaj interesant: absolvent al Academiei regale de arte frumoase din Ghent, a locuit o vreme în Norvegia, unde a spălat vase într-un restaurant pentru că nu voia să se despartă de prietena lui, norvegiană, apoi a revenit în Belgia şi a-nceput să facă instalaţii video etc.; acum pregăteşte un lungmetraj şi e în faza de strîngere de fonduri. Prolific (în „Labo" a fost prezent cu 3 scurte!), cei din lumea filmului spun că e prea artist, cei din zona artei spun că e doar un regizor, iar marile festivaluri (precum Sundance sau Rotterdam) îi solicită filmele. Provost ezită să se „fixeze", tocmai acestei indecizii fertile datorîndu-i-se – probabil – fascinaţia (nu există alt cuvînt) unui obiect atît de perfect precum *Plot Point!* Aparent, şi dacă nu eşti atent, acesta poate să ţi se pară un simplu documentar filmat, *guerilla-style,* pe străzile New Yorkului: trecători, taxiuri galbene, poliţişti vorbind în căşti... Treptat (şi subtil) ţi se induce – graţie sunetului („50% din ceea ce fac e sunet"), muzicii şi montajului – sentimentul difuz că „ceva-ceva o să se-ntîmple", că „documentarul" ascunde, de fapt, un *thriller*... Şi, subliminal, chiar *este* un *thriller* – doar că unul *ciné-vérité,* un fel de *Conversaţia* (capodopera lui Coppola) de numai 15 minute, cu sute de personaje reale, surprinse, filmate şi apoi montate *ca şi cum* ar participa la un uriaş *happening* cinematografic: facerea unui *thriller* în camera de montaj... Absolut genial, adictiv şi hipnotic.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Să batem cîmpii (5)

Iar am ajuns într-un punct mort: viaţa scenei teatrale este, *these days* (expresia englezească are, spre deosebire de corespondentul ei românesc, o conotaţie generală, deschizînd un arc temporal mai larg: nu „în aceste zile“, ci în aceste zile-săptămîni-luni-ani), este, va să zică, mai degrabă letargică; o fi vreunul dintre rezultatele iernii care nu mai încetează să ia prin surprindere Primăria Bucureştilor. Pe de o parte. Pe de altă parte, făcîndu-mi-se (iar) imputarea că sînt depresivă cînd privesc spectacolele naţionale şi, prin scris, transmit această viziune întunecată şi altora (care, probabil, consideră că teatrul românesc e sublim şi că, în consecinţă, avem şi noi faliţii noştri – să fim mîndri!), mi-am spus că e cazul să iau o mică pauză în dosădirea actorilor, regizorilor (în special!), dramaturgilor, criticilor (hm, hm!) şi altor responsabili de starea actuală a lucrărilor scenice autohtone şi... să bat un pic cîmpii. După modelul – reamintesc asta la fiecare „episod“, pentru că e corect să ne recunoaştem maeştrii, mai ales dacă nu mai sînt în viaţă – lui John Steinbeck în a sa minunată cărticică intitulată *Joia dulce*. (Citiţi-o sau recitiţi-o şi vă garantez un efect antidepresiv instantaneu – chiar, cum termin articolul, o şi scot din raft şi mi-o pun pe noptieră!) Să vorbim, aşadar, despre chestiuni care au legătură mai mult cu scena vieţii. Şi să uităm că de aici ele se întorc, uşor mărite, în viaţa scenei. Care le trimite reflexul, binişor sporit, pe scena vieţii. Care... Să batem cîmpii!

Printre „acţiunile“ bune şi frumoase pe care le guvernează, periodic, Institutul Cultural Român, se numără şi concertele cu intrare liberă de la Ateneu: sala se umple cu spectatori extrem de diferiţi, de la foarte tineri la foarte bătrîni, şi printre ei zăreşti persoane care, mai mult ca sigur, nu calcă, în mod obişnuit, la audiţiile de muzică clasică. (Vorba lui Caragiale, cu biletele de favoare la români...) Şi se umple nu numai la concertele „propriu-zise“, ci şi la reprezentaţiile micilor formaţii care cîntă muzică de cameră, socotită în general mai dificilă şi mai puţin atrăgătoare. Aşa s-a întîmplat şi cînd la Ateneu a concertat cvartetul Belcea, cu un program Mozart, Webern şi Beethoven, în seara zilei de 13 februarie. Zi (şi seară) istorică. De ce? Pentru că este ajunul zilei de 14 februarie, bineînţeles. Ce are a face? Are, pentru că pe 14 februarie este tradiţionala, nu-i aşa, sărbătoare a Sfîntului Valentin, adică ziua globală a îndrăgostiţilor. Ce are *asta* a face? Are: îndrăgostiţilor bucureşteni primăria recunoscătoare le oferă, printre altele, concerte în aer liber, care aer (foarte poluat, zic măsurătorile) trebuie să fie chiar în centru; anume, în Piaţa Revoluţiei, în coasta Ateneului. Aşa încît, în mijlocul delicatelor sonorităţi mozartiene, spectatorii din cea mai celebră incintă muzicală românească, emblemă a Festivalului „Enescu“ şi a oraşului însuşi, au primit drept în plex nişte bubuituri apocaliptice: începuse, pe scena de-afară, recitalul nu-ştiu-cui – cu, evident, boxele reglate la maximum. A urmat, timp de o oră şi jumătate, un chin greu de imaginat; nu doar al celor din sală, ci şi al muzicienilor de pe scenă, care se priveau uluiţi şi îşi făceau discret semne de neputinţă. Celor ce zîmbesc amuzaţi le sugerez experienţa inversă: să asculte, la intensitate normală, piesele nu-ştiu-cui, cu acompaniament, în amplificatoare, de Beethoven. Ceea ce s-a petrecut în acea seară a fost, în sensul cel mai propriu al cuvîntului, scandalos. Şi nu e vorba despre opoziţia a două tipuri de cultură, nu e vorba despre discriminare estetică ori socială, nu e vorba despre nimic înalt şi complicat; e vorba doar (?!) despre o *enormă nesimţire*, imputabilă funcţionarilor Primăriei municipale, care îşi permit, pe banii cetăţenilor, să nu ţină seama de ei. De cetăţeni.

Acuma, nu că aceştia, cetăţenii (ceilalţi), ar fi tocmai nişte monumente de simţire. În aceeaşi seară istorică, Cvartetul Belcea – formaţie „în rezidenţă la Ateneul Român“, cum sună precizarea, şi avînd componenţă multietnică – s-a putut bucura, în această capitală europeană a noastră, şi de priveliştea unor stoluri de spectatori care, intraţi în sală după începerea concertului, roiau în căutarea locurilor, cu paltoanele pe ei sau mototolite în braţe. E drept, pe muteşte. După pauză, la fel: cîte unul, cîte doi, auditorii intrau, senin, pe acordurile viorilor, şi îşi reluau locurile, sculîndu-şi vecinii şi închizîndu-şi, din mers, telefonul mobil. Ceva mai bine totuşi decît la teatru, unde am auzit adeseori, în plin spectacol, conversaţii la celular; cît despre soneriile polifonice respective, ce să mai vorbim? Vina principală o poartă însă aici, după părerea mea, administraţia instituţiilor în cauză: supraveghetoarele de sală, al căror rol s-a redus, de mult, la vînzarea programelor şi la indicarea (cu aproximaţie) a amplasamentului fotolilor, ar trebui să fie împuternicite şi instruite să procedeze, la nevoie, şi la educarea *stante pede* (la botul calului, cum ar veni) a spectatorilor turbulenţi. Desigur, la început ar exista reacţii de surpriză – şi, poate, nu numai. Cu timpul însă, aceste minime constrîngeri civilizatoare ar fi aprobate şi acceptate, ba chiar aşteptate, şi atunci...

Îmi dau seama că am ajuns cam departe pe cîmpi şi că vorbesc, de-acum, nu despre *these days*, ci despre *those days* – zilele acelea, de demult. Şi trebuie să verific, dar nu cred că expresia se răsfrînge şi asupra viitorului. Nici măcar în englezeşte.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Richard Millet, *Gustul femeilor urîte*, traducere din limba franceză de Sanda Oprescu, Editura Trei, 2007.**

Richard Millet e anti-Amélie Nothomb şi anti-Beigbeder. Voga unor astfel de scriitori – pe care-i numeşte, global, „nothombieni“ – i se pare prevestitoare de dezastru şi îl îngrijorează. În esenţă, e vorba de scriitura lor „neartistă“, care îl face să se teamă că literatura ar fi cam pe moarte. Nu ştiu ce să zic. Ştiu doar că din spaima asta a lui i-au ieşit pînă acum vreo 30 de cărţi – romane şi eseuri –, plus un Premiu al Academiei Franceze, şi că *Gustul femeilor urîte* are ca personaj, la fel ca *Atentatul* lui Amélie Nothomb, o urîciune de om. La Nothomb, eroul îl pastişează ludic pe Quasimodo şi forţează îngăduinţa verosimilului de dragul unor situaţii care să ia în răspăr prejudecăţile legate de frumuseţe. La Richard Millet, protagonistul stă mult mai bine cu verosimilul, dar asta pentru că driblează epicul „neaoş“, căutînd mai degrabă meditaţia pe marginea lui.

Pe scurt: la 8 ani, o vorbă şi o privire a mamei acestui personaj îl fac conştient de propria-i urîţenie, ejectîndu-l brusc din copilărie şi aruncîndu-l pentru totdeauna pe o orbită a amorurilor „fără sentiment şi fără dorinţă“. În el va creşte un Casanova al femeilor urîte, auster şi elegiac, dar şi provocator prin panseurile sale de un cinism aproape aristocratic. Discursul lui este cel al unui Narcis slut şi paradoxal, sclipitor în raţionamentele-i dezabuzate şi suficient de „edificat“ încît – la 50 de ani, cînd vîrsta-i dă urîţeniei sale un strop de „normalitate“ – să refuze fără regret iubirea unei frumoase tinere.

Performanţa lui Richard Millet stă, într-adevăr, în scriitură – una elaborată, cu fraze ample, chiar foarte, dar străbătute de nervuri aforistice cu puls cioranian.

Ce nu-i reuşeşte e finalul, cu sugestia – forţată, superfluă – a unui mut amor incestuos al personajului pentru sora sa. Dacă-mi aduc bine aminte, la fel de artificios îşi încheiase şi Amélie Nothomb *Atentatul*.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Invadatorii

● **Şuie Paparude, *A fost odată*, Cat Music, 2008.**

Au trecut mulţi ani – socotelile spun că aproape 15 – de cînd Şuie Paparude au invadat spaţiul mioritic cu sunetul lor şugubăţ. Legendele spun că văzduhul s-a înnegurat a ploaie, fulgere sprinţare au brăzdat tăriile cerului, iar tunetele s-au împotmolit definitiv în urechile ascultătorilor, răbufnind asurzitor. Oile şi berbecii trebuie să fi behăit a spaimă atunci cînd dintr-o altă emisferă, electrică şi neştiută, s-au teleportat în plin cîmp alternativ românesc Mihai Cîmpineanu şi Mihai Dobre. Pe de altă parte, nu trebuie uitat că legendele au obiceiul să exagereze şi că ceea ce a ajuns acum să fie interpretat drept o invazie e posibil să fi fost privit atunci doar ca o simplă nedumerire. În fond şi la urma urmei, în 1993, problemele muzicale din România erau departe de a fi soluţionate, iar singura mişcare racordată la cerinţele vremii se numea – cum altfel? – Timpuri noi. Unde mai pui că în materie de New Order sau The Orb referinţele noastre postrevoluţionare erau egale cu zero, astfel că o explicaţie plauzibilă pentru stilul revendicat de paparude nu era tocmai uşor de găsit. A fost nevoie ca o melodie cu tentă estivală, „La mare“, să fie omologată de mai toate posturile de radio cunoscute, pentru ca Şuie Paparude să primească în arendă o bucată uriaşă din acel cîmp alternativ. Slavă Domnului, la vremea aceea întinderile necultivate, înţesate de bălării, scaieţi, urzici sau, pur şi simplu, praf şi pulbere se întindeau dincolo de linia orizontului. Ca orice element invadator dotat cu responsabilitate şi bun-simţ, băieţii şi-au luat teritoriul în primire, l-au curăţat de prostii, l-au plivit cu băgare de seamă şi l-au însămînţat cu soiuri alese de dub, techno, house, breakbeat, în fine, unde electrice, precum orice bun gospodar aşezat temeinic la casa lui. Rezultatele n-au întîrziat să apară, astfel că, la începutul anului 1997, albumul *Salvează-te* trecea deja drept etalon al producţiei de roade alese la hectar în întrecerea capitalistă. Diplomele de merit n-au încetat să fie înmînate la fiecare nouă apariţie, astfel că, după un şir de alte trei discuri, *Urban, Atac la persoane* şi *Scandalos, A fost odată* se găseşte în postura privilegiată de a nu mai avea nevoie să demonstreze nimic. Şuie Paparude au devenit o marcă înregistrată cu acte în regulă, iar prin cooptarea domnului Cezar Stănciulescu sînt, poate, mai accesibili ca niciodată. Întrebarea care se pune – bulversantă, dacă socotim cei aproape 15 ani trecuţi de la înfiinţare – este însă: „accesibili pentru cine?“

Este evident că, la fel cum 2008 nu mai poate fi 1993, nici publicul de acum nu mai are aceleaşi gusturi ca cel de atunci. Doar că, din nefericire, există în continuare suficient de multă lume pentru care şarjele ofensive, simple şi eficace, lansate de cele două piese single „Armada verbală“ şi „A fost odată“ să fie, în mare parte, ilizibile stilistic şi avangardiste. Pentru toţi aceşti exponenţi ai culturii de masă, un album ca *A fost odată* se va dovedi o veritabilă piatră de moară. Odată trecuţi de elementele simpatice, cu videoclipuri haioase şi versuri fredonabile, punctele comune dispar, iar Şuie se transformă într-una dintre acele formaţii destinate exclusiv cunoscătorilor. Este la fel de probabil însă ca pentru puriştii *A fost odată* să nu fie suficient de *underground*. Elementele pop sînt lăsate ceva mai la vedere decît de obicei, iar veselia şi buna dispoziţie pun încet stăpînire pe ceea ce ar fi părut, după „Rapsodie pentru LFO“, un disc mai degrabă melancolic. Dacă punem la socoteală şi că una dintre piesele de rezistenţă ale albumului, „Cu zîmbetul pe buze“, se foloseşte din plin de recuzita rock, Şuie arată clar că nu au de gînd să dea un răspuns dilemei cu specific local „cît de *mainstream* poate fi un album *underground* sau viceversa“.

Ca orice invadatori profesionişti, important este că *O să zburăm deasupra undelor crestate / Valul de oxigen ne va lovi din spate / Extatica presiune ne va da coordonate / Să navigăm uşor pe mările vibrante. / Pe cer vom conecta electricele cîmpuri / Mîinile întinse vor disloca văzduhul / Organica iluzie va continua s-aprindă / Mulţimea explozivă încet, fără cuvinte.*

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

Patul şi cartea

Sîntem de acord, în mod spontan, că există o intimitate a lecturii. Că nu citim oricum, oricînd, oriunde. Şi mai ales că cititul, cu tot haloul lui de gîndire-reverie-(re)trăire, e ceva care ne defineşte *intim,* adică prin partea „cea mai lăuntrică", mai sustrasă împrejurărilor de tot felul. Cititul ar avea nevoie, ca urmare, de mai multe lucruri exterioare, printre care spaţiul, locul precis (la limită, „mobilierul" folosit) nu ar fi deloc de neglijat. Ca puţine alte lucruri, cititul presupune retragerea într-un cocon protector, o delimitare de spaţiile tranzacţionale ale vieţii, o încapsulare, cum ar zice un poetician al spaţiului.

În istoria sa (personală, cum altfel?) a lecturii, Alberto Manguel face o adevărată tipologie a paturilor destinate cititului, pornind de la romani (care aveau, se pare, paturi diferite pentru dormit şi citit) şi pînă la Edith Wharton (cea care-şi amenaja compulsiv camerele de hotel, prin care trecea, pentru a putea citi liniştită) sau Proust (despre ale cărui paturi adaptate scris-cititului şi camere antifonate cu plută s-au scris adevărate lecto-patologii).

„A te băga în pat cu o carte" n-a avut însă dintotdeauna conotaţia asta intim-erotică pe care-o are azi. N-o avea, desigur, în cazul călugărilor care, atunci cînd îşi părăseau refectoriile, citeau aşezaţi pe paturi de scîndură în chiliile lor; şi n-o avea nici în cazul *k'ang*-ului, mobilă trifuncţională din China secolelor XV-XVI, care se putea transforma din pat în masă şi din masă în fotoliu încălzit autonom. Prin secolul al XVIII-lea, ne spune tot Manguel, manualele de bună purtare creştină excludeau patul dintre locurile de citit onorabile, iar Swift le sugera, ironic, „servantelor" să aerisească dimineaţa nu doar paturile stăpînelor, ci şi cărţile abandonate printre cearşafuri. Cititoarea preferată a lui Manguel (căci nu doar de azi-de ieri femeile citesc mai mult şi mai empatic) este Colette, pe care argentinianul o aseamănă, cam morbid, cu „cititoarea eternă" de pe mormîntul reginei Lenor de Aquitania – figură tombală, privind mai degrabă în vid, dar ţinînd pe piept, deschisă, o carte de piatră. Spaţiu al lîncezelii – cînd nu e locul unui somn sănătos, de refacere – sau „celălalt apartament" proustian al somnului creator, patul s-a aflat mereu aproape de cărţi. Noptiera nu e, de altfel, decît o prelungire a acestuia, unde stau cărţi speciale, adesea în răspăr cu cele de pe birou sau din biblioteca diurnă.

Sînt rari cititorii obsesivi – oamenii unui singur loc, fie acesta şi patul multifuncţional, adaptat prin proteze mobile şi construcţii glisante, ca acele paturi-dulap bretone, contraindicate claustrofobilor. Henry Miller citea, previzibil, anumite cărţi în baie, la fel ca Proust, pentru care „săliţa destinată unui uz pe cît de special, pe atît de vulgar" putea fi cu succes înlocuită şi de spaţiul plin de savori al bucătăriei. În bucătărie, printre marmite, citea şi Sfînta Tereza de Avila, în timp ce Omar Khayyam, Sainte-Beuve sau Shelley preferau cititul în aer liber, lumina soarelui şi miresmele pămîntului.

Ar fi interesant de văzut – şi-aici începe, pentru fiecare dintre noi, propria istorie de lectură – unde citesc personajele. Don Quijote, se ştie, citeşte – pînă în ziua blestemată în care cărţile îi sînt arse pe rug – într-o cămăruţă bine închisă, unde ne putem îndoi că ar exista vreun pat şi ale cărei chei sînt păstrate de nepoata sa. E încăperea vrăjită, în care hidalgul „îşi petrece nopţile citind pînă în zori şi zilele din scăpătat în scăpătat", şi care va fi zidită de oameni mai raţionali. Emma Bovary, altă mare cititoare, frecventează (pînă să citească – *hélas!* – toate cărţile) locurile clasice: dormitorul de la maici, pentru albumele cu poezii sentimentale; sala de meditaţie, pentru obligatorii lecturi religioase. După mariaj însă, între două baluri, Emma citeşte la masă (Eugène Sue, Balzac şi George Sand), „întorcînd filele în timp ce Charles îi vorbea, mîncînd". Pasiunea pentru cărţile cavalereşti a bunului domn Quijana devine, peste un secol, lectură compensatorie, transformată rapid în armă: lectura-pedeapsă a celuilalt. Julien Sorel foloseşte şi el această armă, citind – în picioare (poziţie napoleoniană) – *Memoriile de la Sf. Elena,* o propedeutică la seducerea doamnei de Rênal, o exorcizare a dispreţului de care se temea. Fred Vasilescu al lui Camil Petrescu citeşte – desigur, în pat – epistolarul devenit, sub ochii noştri, literatură, dar şi visionează critic deliranta bibliotecă a Emiliei Răchitaru, în care *Anna Karenina* (cartea, dar şi personajul ei principal) sugerează un contrast amar. Cam asta trebuie să fi simţit şi Gide citindu-l pe Boileau în timp ce naviga prin Congo. Personajul lui M. Blecher din *Întîmplări...* îşi întîlneşte dublul livresc – pe Walter – citind o fasciculă din *Buffalo Bill* aşezat pe un trunchi de copac. Emil Codrescu (din *Adela)* îl citeşte pe Diogene Laertios la birou, cu un aer marţial, deşi se află într-o staţiune estivală, la Bălţăteştii Neamţului. Cu toţii semnalează, prin locul de lectură ales, o decizie deja luată, un drum unic, o evoluţie (dublă) a cărţii din carte, dar şi a cărţii din viaţă.

Dar unde citim noi, cititorii normali, care nu scriem cărţi ca să intrăm în istoriile de lectură ale altora şi nici nu devenim – de bunăvoie – personaje? Cum ne refacem tot timpul spaţiile pierdute, mutate, transformate? Asta s-ar putea să fie o poveste ce ţine, într-un fel (cel statistic), de sociologia lecturii, dar într-alt fel (mai important), de mica istorie personală de lectură a fiecăruia. În ce mă priveşte, în afara unei poziţii contorsioniste, fără de care nu mă pot concentra, şi a faptului că pot citi cam oriunde – în tren, avion, piscină –, am observat, cu timpul, că prefer un anumit tip de fotoliu, cu braţele cît mai late, pe care se acumulează treptat diverse alte cărţi, într-un echilibru precar. Cum fotoliul e larg şi poziţia – v-am spus – dificilă, ajung să mă baricadez într-un morman pe cît de greu de escaladat, pe atît de liniştitor. E o experienţă care mi-a reuşit – cu puţină imaginaţie – şi în cîteva biblioteci, proiectate, fără îndoială, de arhitecţi care ştiau cîte ceva despre intimitatea lecturii.

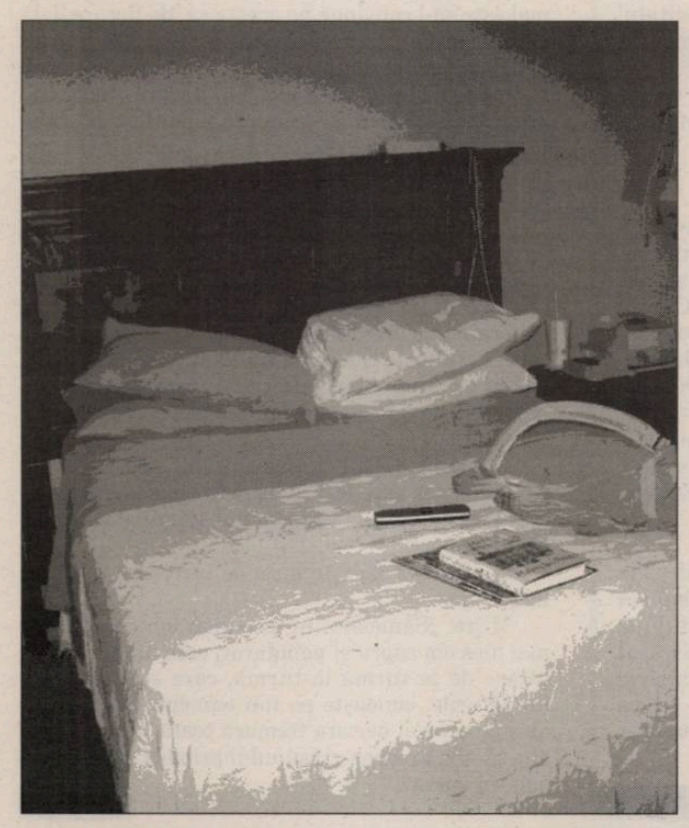

Dilema veche vă recomandă

● Stelian Ţurlea, *Greuceanu, roman cu un poliţist,* Colecţia „Avanpost", Editura Paralela 45, 2007. Unde ni se povesteşte cum trăieşte, gîndeşte, suferă şi biruie un poliţist de azi, răpunînd trei zmei şi zmeoaicele lor, plus pe Tartorul cel Bătrîn. Totul conform basmului „Greuceanu", povestit lui Petre Ispirescu, la 1876, de Mihalache Constantin din mahalaua Delea Veche. Parodie lejeră, vervă epică, pentru copiii maturi şi maturii cît de cît copilăroşi. (Radu Cosaşu)

● Tandrul & nostalgicul *memorial* Irina Nicolau din *Viaţa Românească* nr. 104, cu texte semnate de Vintilă Mihăilescu („a încercat o dezvăluire a *matrimoniului"),* Ioana Popescu („a rămas în memoria apropiaţilor ca stînd turceşte şi cosînd în timp ce povestea") şi Ciprian Voicilă („cuvinte şi ziceri irineşti: «a face un ciorăpel» – un lucru modest, aparent insignifiant; «a lăsa pe cineva în bretele» – de izbelişte..."), plus două interviuri mai vechi luate de Mihaela Şchiopu: „Era o vreme cînd ştiam precis ce aş fi luat cu mine dacă aş fi plecat departe: o carte *(Datas Tutashia* scrisă de georgianul Ciapu Amiredjibi), o pereche de ciorapi macedoneni şi o icoană adusă de ai mei din Grecia. Dar acum, mai nou, simt că dacă aş pleca o vreme undeva, aş merge cu mîinile în buzunar, n-aş mai lua nimic". (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Inadaptare

● ***Remuşcare* / *Atonement*** **(Marea Britanie, 2008), de Joe Wright.**

Cu romanul său din 2001, *Atonement* (tradus la noi, corect, sub titlul *Ispăşire),* scriitorul britanic Ian McEwan a reuşit o performanţă excepţională: aceea de a scrie un mare roman „tradiţional", solid-realist, care să poată fi citit de oricine „de dragul poveştii", dar care în acelaşi timp să chestioneze radical moralitatea artei de a spune poveşti. Acţiunea începe în 1935, cînd o fetiţă de 13 ani, pe nume Briony, distruge două vieţi – a surorii ei mai mari, Cecilia, şi a iubitului acesteia, Robbie – printr-o mărturie mincinoasă. Această secţiune poate fi citită ca o nouă variantă a clasicei poveşti (clasicizată de Henry James prin romanul *Ce ştia Maisie)* despre copilul care interpretează greşit, cu rezultate dureroase, purtările oamenilor mari din jurul său. Dar e în acelaşi timp povestea unei tinere scriitoare care falsifică impardonabil realitatea, din ambiţia scriitoricească de a o ordona într-un anumit sens. În viitor, Briony va încerca să-şi răscumpere greşeala scriind cărţi bune, folosindu-şi imaginaţia nu pentru a le atribui personajelor ei intenţii malefice, ci pentru a reconstitui scrupulos punctul de vedere al fiecăruia. Întrebarea e dacă se poate mîntui în felul ăsta. La sfîrşitul vieţii ei (şi al romanului), Briony recunoaşte că, din dorinţa asta de a repara – care e tot o dorinţă de a face ordine –, ea şi-a falsificat încă o dată confesiunea. S-a întors de unde a plecat. Arta narativă *înseamnă* ordine, spune McEwan, dar, cu cît se leagă mai bine povestea, cu cît mai lucrate îi sînt simetriile, cu cît mai bine rostuite îi sînt detaliile, cu atît riscă să se îndepărteze mai tare de autenticitatea primului elan confesional. Şi, în timp ce se autointerogheză atît de temeinic (şi atît de emoţionant), acest roman extraordinar îşi face datoria de roman „tradiţional", „bine construit", oferindu-i cititorului o foarte convingătoare poveste de dragoste şi unele dintre cele mai bune scene de război din toată literatura engleză. Cum faci ca să reproduci pe ecran toate aceste triumfuri? Nu prea ai ce să faci. Sînt un mare fan al cărţii, dar ar fi nerezonabil din partea mea să le reproşez cineaştilor – regizorului Joe Wright şi scenaristului Christopher Hampton – că au subţiat pînă la insignifianţă sofisticatul meta-discurs al lui McEwan, rămînînd cu tradiţionala combinaţie de dragoste şi război. Nu văd nici o ruşine în asta. Problema filmului *Atonement* (tradus *Remuşcare)* nu e că nu se ridică la înălţimea romanului, ci că nu se ridică la înălţimea altor combinaţii cinematice de dragoste şi război, cum ar fi *Pacientul englez.* Dragostea sa e falsă. Războiul său e fals.

Asta se trage parţial de la lipsa de timp. După ce sînt despărţiţi brutal de mărturia falsă a lui Briony, îndrăgostiţii nu mai au parte – nici în film, nici în roman – decît de două întîlniri, dar dacă McEwan ne poate convinge de dragostea lor descriind gîndurile intime ale fiecăruia în cuvinte precise, care sună adevărat, Wright nu poate decît s-o proclame. Atunci cînd Robbie (James McAvoy) şi Cecilia (Keira Knightley) au la dispoziţie cîteva minute, între eliberarea lui din închisoare şi plecarea lui pe front, ca să-şi declare iubirea, de ce i-am crede? Pentru că el e îmbrăcat în uniformă de soldat, iar ea în uniformă de infirmieră? Pentru că se privesc cu jind şi-şi amestecă nervos în cafele? Dar toate astea sînt doar semne convenţionale, stenografice, ale amorului-pe-ecran, piese componente ale unei reclame luminoase care semnalizează „Iubire", dar care nu poate crea conţinut. La fel şi cu scenele de război. În partea a doua a cărţii, Robbie se tîrăşte, pe drumuri franceze, spre plaja de la Dunquerque, unde rămăşiţele zdrobite ale armatei britanice îşi aşteaptă repatrierea. McEwan acumulează răbdător detalii oribile şi din ce în ce mai halucinante. Wright nu-şi poate permite să le acumuleze treptat, dar nu vrea nici să se lase mai prejos, aşa că aşteaptă pînă cînd Robbie ajunge pe plajă şi atunci le bagă pe toate odată, într-un singur plan-secvenţă din care e clar că vrea să facă permisul lui de intrare în clubul maeştrilor filmului de război. Diferenţa dintre Wright şi maeştri este că ei voiau ca în filmele lor să se vadă războiul, în timp ce el vrea să i se vadă măiestria; asta înseamnă *falsă* măiestrie, iar rezultatul e un Dunquerque care nu miroase a cadavru, ci a platou de filmare. Ca şi în filmul lui precedent, *Mîndrie şi prejudecată,* Wright mizează pe forţă vizuală pentru a alunga mirosul de carte, dar ceea ce numeşte el „forţă vizuală" e adesea doar eclatanţa vulgară a picturii de gang: eroina lui McEwan citind scrisorile iubitului ei pe malul mării, sub un cer dramatic; eroina lui Jane Austen pozînd pe o stîncă, despletită în bătaia vîntului. Asta nu e literatură, dar nu e nici cinema. E ce-a făcut publicitatea din cinema.

trecerea prin reviste

Femeile *trendy* imaginare

Bolero, editată de trustul Ringier, face parte din categoria revistelor pentru femei, *glossy* desigur, mai mult destinate răsfoitului decît citirii. Cu un titlu un pic pretenţios (care te poate duce cu gîndul la muzică clasică ori la haine sau în orice caz la ceva cu stil), publicaţia se autointitulează „cea mai *trendy* revistă pentru femei". Aşa că este destul de greu de imaginat faptul că în cele 150 de pagini ale sale nu poţi găsi un articol pe care să-l parcurgi de la cap la coadă. Majoritatea sînt traduceri şi încropeli de tipul sfaturi sau „reţete", preluate probabil de pe Internet sau din alte surse mai mult sau mai puţin citate. Cunoşti personaje obscure cum ar fi „trei fete" cărora le poţi spune pe numele mic, adică Andreea, Sanda şi Alexandra, care îţi explică ce cred despre sine, apoi alte trei domnişoare sau doamne – Adriana, Laura şi Crina – care îţi povestesc cum au fost pipăite pe stradă şi hărţuite sexual la locul de muncă, la tot pasul dai de „opinia specialistului" (un psiholog, un avocat, un *interior designer),* pe lîngă nelipsitele teste de personalitate, poţi face şi un *star quiz* din care afli totul despre „universul Andrei" (mă îndoiesc că cineva ştie atît de multe despre Andra încît să poată răspunde la întrebarea: care au fost primele flori pe care le-a primit?).

Printre cele mai penibile articole se numără cel legat de sexualitate care se numeşte sugestiv „Verde la roşu". „Nici nu ştiam cînd soţia mea era în perioada delicată a lunii. Avea grijă să fie foarte discretă cînd mergea la baie" – spune un pensionar în vîrstă de 72 de ani care ne şi zîmbeşte hîtru dintr-o fotografie. „Replicile de milioane" sînt replici celebre din filme, însă e musai să le foloseşti în conversaţiile cu partenerul de viaţă. Aşadar, în timpul unui conflict îi poţi spune replica lui De Niro din *Taxi Driver* – *„You talking to me?!"* şi „cu siguranţă va izbucni în rîs", iar în momentele de intimitate, îl vei incita cu replica lui Al Pacino din *Scarface* – *„Say hello to may little friend!"*.

De altfel, politica editorială a revistei (în cazul în care se poate vorbi despre aşa ceva) mizează tocmai pe o atitudine de prietenă mai în vîrstă şi mai experimentată care te învaţă ce şi cum. Mici trucuri, mici şmecherii care nu au nici o relevanţă în viaţa reală. Ca şi alte cazuri, distanţa dintre femeia creată de redactorii revistei *Bolero* care reacţionează şi se comportă în funcţie de nişte mecanisme doar de ei ştiute (şi care, pînă la urmă, seamănă foarte tare cu femeia *Avantaje*, femeia *Tabu* etc.) şi femeia obişnuită, un pic superficială, un pic cochetă, însă precupată de cu totul alte lucruri decît cum să-şi îmbrobodească bărbatul, este una de la cer la pămînt.

S-ar putea spune că o astfel de revistă se adresează mai mult adolescentelor. De aici şi abundenţa de englezisme care se vor într-adevăr *trendy*: *All about you, Diet* (de parcă în româneşte n-am avea banala cură de slăbire?), *Good Shape*, *Beauty* sînt titlurile de pagini. Ca să fim în ton, cele mai bune mi s-au părut totuşi cele de *shopping*. Dacă tot am stabilit că e o revistă care se frunzăreşte, măcar mai vezi o rochie, mai vezi un pantof, căci la capitolul prezentare grafică, *Bolero*, asemeni suratelor ei, nu lasă deloc de dorit.

Trebuie menţionate şi cadourile (incluse în preţul revistei, adică 4 lei): un plic cu un praf maroniu, adică o „specialitate instant pe bază de cacao şi lapte" şi un altul, cu un strop de şampon. La prima vedere absolut inutile, însă cine ştie cînd rămîi fără şampon şi ţi-e lene să cobori pînă la supermarket sau cînd ţi se face poftă de o ciocolată caldă? (**A. P.**)

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

După 40 de ani (fără o lună)

În volumul *Cenzura în teatru. Documente, 1948-1989* (coordonator Liviu Maliţa, Editura Efes, 2006) se găseşte acest REFERAT al „Direcţiei generale pentru presă şi tipărituri, serviciul artă", datat 18-19 martie 1968, ştampilat „confidenţial" şi semnat indescifrabil.

Un scurt program de bossanove – piesă în 3 acte de Radu Cosaşu – trimisă de C.S.C.A. pentru repertoriul Teatrului „Matei Millo" din Timişoara.

Acţiunea piesei începe cu aproximaţie în anii 1947-1948 şi se termină după 10-15 ani.

Doi foşti îndrăgostiţi – Maria Procopiu şi Sergiu Levescu – se reîntîlnesc la bătrîneţe şi hotărăsc să se căsătorească. Planurile lor se izbesc însă de o realitate ostilă şi neaşteptată: Sergiu Levescu are o fiică – Simona – studentă la arte plastice, crescută în cultul fratelui ei Mihai Levescu, poet care s-a sinucis din motive misterioase la 26 august 1944. Poezia acestuia – raportată la gestul sinuciderii şi judecată prin prisma unor principii rigide şi dogmatice – este decretată de critica oficială drept mistică, reacţionară şi dăunătoare; şi cum Simona se face vinovată de propagarea ilegală a acestei poezii în cercurile studenţeşti, este exmatriculată din facultate.

Promotorul acestei acţiuni nu este însă altul decît Sorin Procopiu, iubitul Simonei şi totodată nepotul pe care îl creşte Maria Procopiu, un tînăr în plină ascensiune politică, îmbibat pînă la măduva oaselor de principii „revoluţionare" dogmatice şi inflexibile.

În consecinţă, sfîşiaţi de sentimentele care îi leagă în ciuda tuturor obstacolelor politice şi totodată inamici ireductibili, Sorin şi Simona interzic celor doi bătrîni dreptul la fericire, obligîndu-i să se despartă pentru cinci ani: Sorin pleacă la Praga însoţit de Maria, într-o funcţie importantă după toate aparenţele, iar Simona rămîne în ţară împreună cu tatăl ei cîştigînd printr-o muncă îndîrjită un mare renume artistic.

După cinci ani Maria şi Sergiu se revăd, mai obosiţi şi mai trişti, dar încă dornici să se căsătorească. Vremurile s-au schimbat însă şi Sergiu este nevoit să întrerupă revederea pentru a merge să semneze contractul de reeditare al operei fiului său, acum reconsiderat. Nemaiputînd suporta această scurtă despărţire, Maria are o criză de inimă şi moare.

Acţiunea se reia după alţi cinci sau zece ani. Vremurile au evoluat şi mai mult: Sorin Procopiu – ajuns mare critic literar – a renunţat la părerile sale dogmatice şi ţine conferinţe la radio despre „marele poet Mihai Levescu", revendicînd dreptul de a-l fi redescoperit şi revalorificat el şi ridicînd în slăvi ceea ce altădată înfierase. Simona este acum soţia lui, iar bătrînul Sergiu Levescu îşi aşteaptă sfîrşitul – bolnav şi nemîngîiat de eşecul fericirii sale şi totodată chinuit de sensurile tuturor acestor metamorfoze, pentru el de neînţeles.

Piesa abordează probleme multiple, legate de destinul cîtorva intelectuali asupra cărora evenimentele declanşate la 23 August 1944 au lăsat urme adînci şi foarte diferite. Prin intermediul personajului Sorin Procopiu autorul semnalează retroactiv dogmatismul în gîndire şi în cultură şi rezultatele lui dăunătoare, pe de o parte, iar pe de altă parte existenţa unor indivizi a căror adaptabilitate şi mobilitate de conştiinţă i-au făcut capabili să-şi schimbe integral opiniile de la o perioadă la alta, fără reticenţe.

Abordînd această problemă, piesa se loveşte în dezvoltarea conflictului de unele limite, cazul Sorin Procopiu apărînd mai mult ca un produs inevitabil al epocii şi mai puţin ca un rezultat al propriilor sale predispoziţii temperamentale şi de caracter.

În acelaşi timp însă, acţiunea piesei inspiră implicit încredere în desfăşurarea istoriei care apare ca o forţă inexorabilă capabilă să facă dreptate şi să rezolve greşelile inerente ale oamenilor intervenite pe parcurs.

Observaţii:

● Venit pentru prima dată în casa Mariei Procopiu, Sergiu Levescu găseşte stupefiat în biblioteca lui Sorin o broşură de Jdanov intitulată „raport" asupra unor probleme de poezie: „...Rapoarte în artă! Cum îţi sună? «Rapoarte»! Mîine va citi note ale comisarilor în domeniul sonetelor... Cum îl laşi? Unde eşti?... Asta nu-i politică, e poliţie!" (pag. 6-7) „...Ceea ce nu pot concepe este cum puteţi să citiţi, poate chiar să studiaţi, rapoartele lui Jdanov după ce l-aţi citit pe Proust?... Va fi mai grav cînd vă veţi cere singuri socoteală!" (pag. 15)

● Întrebat cu ce se ocupă, Sergiu Levescu – fost caricaturist dramatic – răspunde: „...Undeva unde opera este imposibil să se confunde cu autorul ei. La o cooperativă specializată în busturi ale marilor dascăli, Marx, Engels, Lenin, Stalin... Recunoaşteţi că nu mă pot confunda..." (pag. 13)

Cvasiepilog: „Observaţiile" operate prin extirpare, piesa a avut premiera la teatrul din Bacău, în regia lui Ivan Helmer. N. Carandino a consacrat spectacolului o cronică favorabilă. Autorul însă a renunţat la teatru şi după 40 de ani (fără o lună) se poate spune că bine a făcut; un scriitor adevărat trebuie să-şi cunoască natura talentului. Textul referatului, cu toată lemnăria expresiei, cred că păstrează o anume savoare „de epocă", iar piesa – fie ea rezumată brutal – o vizibilă obsesie a oportunismelor noastre intelectuale şi sentimentale. O obsesie valorează, uneori, cît un naufragiu.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Moara cu noroc de Ioan Slavici

Se termină: nu se termină cu primul milion de euro, de asta să fii sigur, deşi Ghiţă lucrează în domeniul restaurante, crîşme, cafenele şi are vad: „De la Ineu drumul de ţară o ia printre păduri şi peste ţarini lăsînd la dreapta şi la stînga satele aşezate prin colţurile văilor. Timp de un ceas şi jumătate drumul e bun; vine apoi un pripor, pe care îl urci, şi după ce ai coborît iar în vale, trebuie să faci popas, să adapi calul ori vita din jug şi să le mai laşi timp de răsuflare, fiindcă drumul a fost cam greu, iară mai departe locurile sînt rele. Aici în vale e Moara cu noroc. Ori din care parte ar veni, drumeţul se bucură cînd o zăreşte din culmea dealului pleşuv, căci, venind despre locurile rele, ea îl vesteşte că a scăpat norocos, iară mergînd spre ele, la moară poate să găsească ori să aştepte alţi drumeţi, ca să nu plece singur mai departe".

Dificultate: cînd te apuci de aşa afacere, ai o singură dambla: cum să faci să scapi de un Csibi Istvan, un Fane Spoitoru, un Lică Sămădău, inşi care te bagă în belea fiindcă ei au logica inversă, ei îşi fac bine făcîndu-ţi ţie rău. Altă dificultate este nevasta, dacă o bagi la înaintare cu ţîţele ei, cu buzele ei smeurate, cu tenacitatea ei, te-ai ras, ţi-o iau la ştanga ochilor toţi trîntorii şi beleaua pe capul tău e cît aia a calului. Bun, ce faci, că dacă îţi trimiţi nevasta la mall, îţi rupe banii pe bijuuri şi sutiene, pe care le mai are o dată, sau se împrieteneşte cu o panaramă de Doamne-ajută care-i bagă în cap telenovele. Pe scurt, fără muieret sau fără taxă de protecţie nu se poate. Taxa şi gagica, de una sau de alta nu întîrzii pe lumea asta.

Durata lecturii: 5 luni – 720 ore din care: 240 teorie şi 480 practică, curs ospătar-chelner – cod 5123.2.1.1.1 – (nivel 2 calificare).

Remixuri: Hanul Ancuţei este pe poveşti spuse la focul privirii hangiţei. Hanul lui Mînjoală este pe muierea care te aruncă în moarte cu privirea ei. Hanul Moara cu noroc e cu moartea hangiţei.

Ciudăţenii: aţi ales una dintre cele mai frumoase meserii şi anume: ospătar (chelner) vînzător în unităţi de alimentaţie. O meserie plină de satisfacţii financiare şi profesionale şi care vă va pune în contact cu foarte mulţi oameni. Costul cursului este de numai 320 de lei. Dacă lucraţi în domeniu, Moara cu noroc este considerat loc de practică.

Descrierea ocupaţiei: chelnerul (ospătarul) asigură servirea consumatorilor cu produsele alimentare solicitate, într-un local de alimentaţie publică. Serveşte la cererea consumatorilor preparate culinare, băuturi şi alte produse comestibile. Obiectivul minimal pe care-l urmăreşte este satisfacerea momentană a consumatorului, iar obiectivul maximal este să-l convingă pe acesta că, de fiecare dată cînd va reveni, va avea aceleaşi satisfacţii. Efectul astfel obţinut se va materializa în planul ridicat al încasărilor, în afluxul consumatorilor. Serviciul propriu-zis constă în primirea clienţilor şi stabilirea relaţiei cu aceştia (salutul, pronunţarea numelui clientului, dacă este cazul informarea lor sugestivă, verbală şi prin listă).

Evaluarea finală şi certificarea: evaluarea finală se va face de către o comisie de examinare, pe baza examenului scris – test grilă – şi a unei probe practice executate de cursant. Certificarea constă în eliberarea, pe baza procesului-verbal de examen, a certificatului de calificare tip M.M.S.S.F. şi M.E.C, însoţit de un supliment descriptiv care conţine competenţele profesionale dobîndite în urma absolvirii cursului.

Personaje: Ghiţă şi Ana care ard, soacra nemuritoare, legea care face şi bagă în moarte omul cinstit, Lică bărbatul, taxonomanul, criminalul. Porcii. Şi fiii de porci.

Povestea: te belesţe lipsa de încredere în cel de lîngă tine.

Mişto: „Sămădăul nu e numai om cu stare, ci mai ales om aspru şi neîndurat, care umblă mereu călare de la turmă la turmă, care ştie toate înfundăturile, cunoaşte pe toţi oamenii buni şi mai ales pe cei răi, de care tremură toată lunca şi care ştie să afle urechea grăsunului pripăşit chiar şi din oala cu varză".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Două ştiri cărora nu le dau de capăt

În decembrie anul trecut, statul indian l-a arestat pe Shyam Valmiki pentru că îi făcea concurenţă. Valmiki crease un birou guvernamental în regiunea Uttar Pradesh şi angajase 20 de oameni, pe care i-a pus să dea teste şi să treacă examenele medicale obligatorii. A organizat servicii publice, a colectat taxe şi a emis certificate de naştere şi deces. Aflat într-o zonă în care anterior lipsea un oficiu guvernamental, biroul dlui Valmiki a avut ceva succes. Pînă cînd angajaţii săi s-au plîns superiorilor pentru salariile prea mici. Aşa au aflat că, de fapt, biroul la care erau angajaţi nu exista. Pur şi simplu, dl Valmiki şi-a dat seama că ar putea să facă şi el ce face administraţia de stat. A pus afişe pe şosea, cetăţenii au aflat şi s-au prezentat acolo cînd aveau nevoie de certificate. Dacă zîmbiţi, aveţi tot dreptul. Eu m-am prăpădit de rîs cînd am citit ştirea.

Apoi mi-am adus aminte de un tip de la administraţia fiscală a sectorului 3. Îmi încurcaseră nişte hîrtii şi m-au pus pe mine să le descurc. Am stat o oră la coadă şi cînd am ajuns în faţa lui mi-a spus că mai este nevoie de încă o copie xerox după o hîrtie. L-am rugat să facă el una la xeroxul din spatele lui şi i-o plătesc. A rînjit ca prostul şi m-a întrebat: „Dar cine te crezi?". Citind despre isprava dlui Valmiki, mă gîndesc cum ar fi fost să creez eu o administraţie fiscală concurentă. Una unde cetăţenii să fie invitaţi să stea jos şi să citească o revistă pînă cînd un funcţionar zîmbitor va veni să îi invite la birou. Iar acolo să se ofere să facă o copie xerox. Nu-i aşa că într-o săptămînă administraţia fiscală veche ar fi dat faliment şi rînjitul respectiv era trimis la sapă unde îi era locul? Dacă aş fi făcut aşa ceva aş fi fost arestat, ca dl Valmiki. Nu aţi prefera de multe ori să fiţi trataţi mai degrabă ca nişte clienţi care pot fugi la concurenţă, decît ca nişte cetăţeni captivi ai unui monopol?

Cazul din India pune teoriile libertariene într-o lumină cu totul şi cu totul simpatică, mai ales pentru administraţiile subdezvoltate şi pline de nesimţiţi cum sînt cele din România şi India. Dacă tipii ăştia ar avea concurenţă? Dacă aceste administraţii ar fi reformate nu prin şuturi în fund de la nivel înalt, ci prin concurenţă onestă de la nivelul cetăţeanului? Dacă dl Valmiki nu este infractor, ci vizionar? Sau şi una, şi alta?

Fără legătură cu cele de mai sus, o altă ştire m-a pus pe gîndiri. Dna Tracy Jopek este o mamă îndurerată. Băiatul ei de 20 de ani a fost ucis în Irak în 2006. La un miting electoral recent, dna Jopek i-a oferit lui Barack Obama o brăţară cu numele fiului: sergent Ryan David Jopek. De atunci, Obama poartă brăţara la fiecare miting. Dna Jopek spune că fiul ei îşi iubea ţara, ea îşi iubeşte ţara, dar nu crede că rămînerea în Irak o să justifice în vreun fel sacrificiul lui. „Nu vreau să mai moară şi alţi tineri acolo." Dna Jopek a făcut acest gest după ce a văzut la televizor că senatorul John McCain, candidatul republican, poartă o brăţară cu numele caporalului Matthew Stanley, ucis în Irak în 2007. Mama lui Matthew i-a dat această brăţară senatorului şi i-a spus: „Faceţi tot ce puteţi pentru ca sacrificiul fiului meu să nu fi fost în zadar". „Vreau să vă asigur" – spune McCain la televizor – „că nu a murit în zadar, că nu ne vom preda şi că scopul este victoria".

Dacă respiraţi adînc, aveţi tot dreptul. Eu am simţit nevoia să fumez o ţigară. Aş putea să vă servesc vreo două teorii deştepte care spun că în politică trebuie să predomine raţiunea. Dar ştim bine că nu aşa funcţionează lumea. Politica este şi despre emoţii. Există însă emoţii prosteşti, exaltări stupide, idiosincrasii ridicate la nivel de principii. Aşa cum există şi emoţii legitime, umane, în faţa cărora trebuie păstrat respectul. Durerea este una dintre acestea. Pînă la urmă, totul se reduce la întrebarea chinuitoare: care mamă are dreptate?

Londra, 19 februarie

Cristian GHINEA

Victor Iulian TUCĂ

Un vot pentru (ne)liniştea social-democraţilor

Cu toate că se aşteptau schimbări majore pe scena politică daneză după alegerile din noiembrie, lucrurile au rămas în mare parte neschimbate. Partidul Liberal a sperat să coopteze la guvernare un nou partid, încercînd să scape de extremiştii cu care conduce ţara de peste 8 ani. Înţelegerea de acasă nu s-a potrivit cu cea din tîrg. Premierul Anders Fogh Rasmussen a cerut alegeri anticipate, în speranţa cooptării la guvernare a Partidului Noua Alianţă şi eliminării extremiştilor. Nu numai că liberalii au pierdut voturi, în timp ce extremiştii au mai cîştigat un loc în Parlament. Dar marea problemă este că Noua Alianţă abia a trecut pragul electoral de 2% şi a obţinut numai 5 mandate din totalul de 179, cîte numără Parlamentul danez.

Ca atare, s-a refăcut vechea formulă de guvernare. Noua Alianţă, condusă de Naser Khader, un imigrant palestinian, a rămas în opoziţie, neputînd să colaboreze cu extremiştii, cel puţin în materie de imigraţie.

Marea majoritate a danezilor se arată mai degrabă dezamăgiţi de faptul că Partidul Poporului Danez a cîştigat şi mai multe voturi. Situaţia poate duce la dorinţa grupării extremiste de a ocupa poziţii guvernamentale în actualul guvern liberal-conservator. Pentru a evita Partidul Poporului Danez, guvernul a vrut să ceară sprijinul Noii Alianţe, un partid de asemenea liberal, dar nou înfiinţat şi care militează pentru relaxarea regimului de imigrare, într-o ţară cu cel mai strict cu putinţă sistem din Europa.

Ar trebui spus că partidele daneze sînt divizate de-a lungul a două falii distincte: liberalii şi social-democraţii. Liberalii care au cîştigat alegerile (46 de mandate) şi conservatorii (18 mandate) au în continuare sprijinul extremiştilor, Partidul Poporului Danez (25 de mandate). Danemarca foloseşte un sistem electoral pe liste, cu două tururi de scrutin. Mandatele rămase nealocate se repartizează în funcţie de ponderea partidelor cîştigată în Parlament.

Soarta premierului Anders Fogh Rasmussen a atîrnat de un mandat, fiindcă luat *per total,* sufragiul electoral nu a asigurat coaliţiei destule mandate. Acest sprijin a venit de la Partidul Unităţii, partid ce militează numai în Insulele Feroe şi care a obţinut şi singurul mandat. Un mandat parlamentar numără 25 000 de voturi.

Pe de altă parte, social-democraţii au cîştigat numai 45 de mandate, un număr insuficient ca să formeze noul guvern, deşi şi-au asigurat 3 din totalul de 4 locuri ale posesiunilor daneze, Insulele Feroe şi Groenlanda.

Un partid care se ralia tradiţional cu social-democraţii, şi anume social-liberalii, a pierdut, în comparaţie cu precedentele alegeri, 8 mandate (de la 17 la 9). O explicaţie ar fi că voturile lor s-au împărţit cu cele ale Noii Alianţe, fiindcă aceste două partide nu se deosebesc prea mult.

Socialiştii au avut, în schimb, pentru prima dată, „rezultate istorice" în termeni de locuri cîştigate în Parlament (23 faţă de 11 cîştigate anterior). Ei au susţinut foarte clar faimosul *welfare system,* fapt pentru care sînt consideraţi adevăraţii cîştigători ai alegerilor. Social-democraţii conduşi de Helle Thorning-Schmidt nu au ştiut să fie mai convingători pe acelaşi subiect.

De altfel, asistenţa, taxele financiare şi imigraţia au fost marile teme ale campaniei electorale. Printr-un adevărat contraatac, premierul a declanşat cu un an şi două luni înainte alegeri anticipate, de frica social-democraţilor care susţineau că reducerea taxelor se face în dauna *welfare state.* Această strategie a avut succes parţial şi Anders Fogh Rasmussen a mai cîştigat un mandat de 4 ani la şefia guvernului. Dacă liberalii (Venstra), spre deosebire de conservatori, sînt mai ezitanţi atunci cînd vine vorba de taxe, opoziţia respinge şi mai ferm orice încercare de reducere a taxelor necesare statului asistenţial.

În ceea ce priveşte imigraţia, dacă opoziţia şi Noua Alianţă militează pentru relaxarea condiţiilor de imigrare, într-o ţară în care este aproape imposibil să obţii un statut legal, Pia Kjærsgaard şi Partidul Poporului Danez se opun categoric oricăror reforme în această materie.

În orice caz, un lucru este cert: imigranţi sau nu, diferenţa dintre bogaţi şi săraci a început să se resimtă şi în Danemarca.

Iaromira POPOVICI

bazar

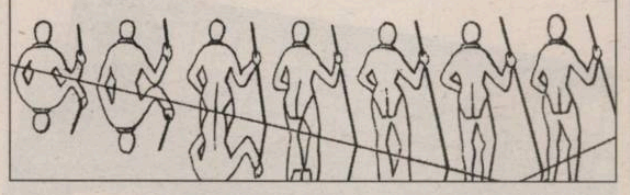

Adolescenţa – în sfîrşit! – altfel

Filmul *Un pic însărcinată (Knocked Up),* în regia lui Judd Apatow, cu Katherine Heigl şi Paul Rudd, a demontat deja o serie din prejudecăţile legate de sarcină şi de modul în care o percepe viitoarea mamă: personajul interpretat de Katherine Heigl este o femeie independentă, de carieră, care îşi asumă de bunăvoie statutul matern şi care acceptă relaţia cu tatăl copilului, pe post de partener permanent, doar după ce acesta trece cu brio „testele" pe care ea i le impune.

Juno, regizor Jason Reitman, cu Ellen Page, Michael Cera, duce mai departe şi nuanţează ideea din *Un pic însărcinată:* de data aceasta, cea care rămîne gravidă nu mai e o femeie adultă, de carieră, ci o adolescentă rebelă. Partea frumoasă a poveştii este că Juno (Ellen Page) nu devine mamă în urma unui contact sexual întîmplător, survenit, ca în majoriatea filmelor de duzină ale genului, la insistenţele băiatului, abţiguit şi încălzit după petrecerea de nu ştiu ce... Juno e departe de prototipul gîsculiţelor frumuşele care se îndrăgostesc şi „cad în păcat" lăsîndu-se, nefericitele, luate de val, şi încălcîndu-şi astfel principiile morale care, în mod normal, le şoptesc să nu facă „lucrul acela" decît după căsătorie. Ea e frumoasă, dar într-un fel – să zicem – protestatar, simplu şi lipsit de feminitatea indusă, a accesoriilor şi adăugirilor, dar abundînd în cea naturală, aptă să reflecte armonia dintre interior şi exterior. De asemenea, eroina purtînd numele soţiei lui Zeus şi ea însăşi zeiţă a căsătoriei este o întrupare, în sens real (fără urmă de snobism şi de *showing off)* a mult folositului şi iubitului termen de *cool:* este – aproape – tot timpul sigură pe ea, nu-şi pierde cumpătul şi nu-şi exteriorizează trăirile. E raţională, bazîndu-se în toate pe un solid demers logic, şi cît se poate de inteligentă şi rafinată în gusturi. Ceea ce nu înseamnă că se dovedeşte lipsită de sentimente sau rece.

De fapt, Juno nu acţionează din întîmplare, fără „acoperire" sentimentală: nici atunci cînd se hotărăşte să facă sex cu colegul ei, Paulie Bleeker, nici cînd alege să păstreze copilul sau cînd selectează cuplul căruia vrea să îl dea spre adopţie. Pentru că povestea, pînă la urmă, nu e deloc romantică şi prezintă un subiect foarte grav, şi anume pe cel al mamelor adolescente care nu-şi pot asuma acest statut. Altădată, filmul ar fi fost explicit o dramă socială gravă: *Juno* se integrează, de fapt, în această categorie, dar modul de prezentare este cu totul altul, mult mai adecvat epocii în care trăim – una în care lucrurile spuse pe nume, acuzator şi plîngăcios, nu-şi au rostul. Aceleaşi „adevăruri" se pot spune la rece, ironic, şi astfel conduc mai curînd către concluzia morală scontată. Căci *Juno* este, în esenţă, un film cît se poate de moral, în care totul se face, pînă la urmă, *comme il faut,* şi abaterile etice sînt sancţionate: de pildă, Mark, viitorul tată adoptiv al copilului lui Juno, care pare la început cît se poate de simpatic, este scos din joc pentru că alege să fie iresponsabil şi să depăşească limitele admise: adolescenta vrea nişte părinţi „perfecţi" pentru odrasla ei şi, ca atare, îl elimină pe mai fermecătorul Mark, preferînd-o pe mai banala, dar dedicata şi integra lui soţie, Vanessa, chiar în ipostaza de mamă singură... Relaţia Junonei cu propriul copil nu este una simplă: îl iubeşte, dar e conştientă că, la vîrsta ei, nu poate fi o mamă bună... Iar în ceea ce o priveşte pe cea cu tatăl copilului, este vorba de o iubire adevărată, dar, aşa cum Juno însăşi afirmă, la un moment dat, în cazul lor, lucrurile se petrec în ordine inversă: întîi fac amor şi apoi se îndrăgostesc declarat, el e mai fragil şi mai neajutorat decît ea şi atunci e normal ca ea să preia iniţiativa... Filmul se termină, în felul lui ciudat, dar fermecător, cu *happy-end,* distrugînd, din fericire, încă o parte din prejudecăţile cu care ne-am confruntat, inutil, atîta timp.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

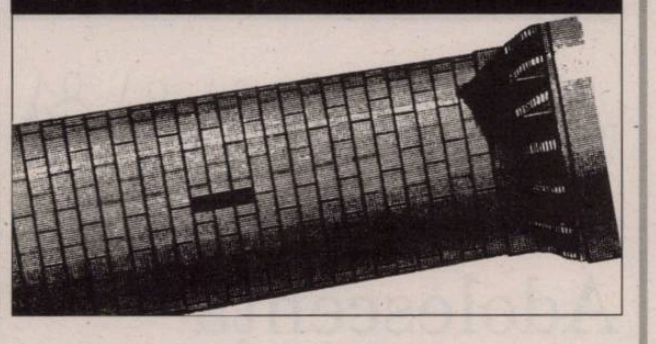

Alarmă falsă

Courrier International (7-13 februarie 2008) publică un dosar pe tema gravelor „ameninţări“ pe care laicitatea europeană le-ar suporta chiar acum, sub ochii noştri. Verdictul e cumva prealabil deliberării, cel puţin la nivelul articolelor selectate. Iată că n-am scăpat de obsesia medievală a relaţiei dintre *imperium* şi *sacerdotium!* Bătrînul Continent, chinuit de vechii demoni ai teologiei politice... Două secole de modernitate consumate degeaba... N-aş vrea să caricaturizez partizanatul altora cu ajutorul propriilor mele opţiuni, poate imoderate. Mi se pare însă onest să particip la dedramatizarea acestui gen de campanie alarmistă.

Nu neg cîteva evoluţii recente, cum ar fi discursul „cruciat“ al Administraţiei americane după 11 septembrie sau curajul lui Benedict al XVI-lea de a evoca fără ghilimele Europa creştină, chiar dacă asta deranjează anumite cercuri ideologice. La fel de adevărat este şi faptul că Partidul Popular European a preluat, foarte precaut de altfel, tema „rădăcinilor creştine“ ale civilizaţiei noastre, fără să reuşească (totuşi) menţionarea acestora în preambulul defunctului Tratat Constituţional ori în fruntea resuscitatului Tratat de la Lisabona. Că dreapta e mai atentă la „tradiţii“, indiferent de generaţia din care fac parte liderii săi, se vede şi din atitudinea noului preşedinte al Franţei care, în felurite ocazii, n-a ezitat să amintească universalitatea faptului religios. De curînd, la Roma, Nicolas Sarkozy spunea că „dramele secolului XX nu au decurs din excesul ideii de Dumnezeu, ci din redutabila ei absenţă“: cine ar putea contrazice această constatare de bun-simţ?

Printre acuzaţiile formulate dinspre stînga intră şi implicarea episcopatului spaniol în campania electorală care se va încheia la 9 martie, dar, încă o dată: este critica politicilor familiale aplicate de premierul socialist Zapatero un cec în alb pentru dreapta iberică sau doar o probă că Biserica îşi păstrează convingerile şi profită democratic de libertatea exprimării lor? Pentru cei obişnuiţi cu ecuaţia *laicitate = tăcerea forţată a clerului*, o asemenea poziţie echivalează cu o inacceptabilă „ofensivă“ a „reacţiunii“. E vorba de obişnuitul dogmatism al secularizării cu orice preţ. Care este însă preţul? Secularizarea societăţilor occidentale – bazată pe ideea marxistă că Dumnezeu se opune progresului – a dus la sărăcirea evidentă a simţului identitar european. Cetăţenii UE nu se recunosc într-un destin comun pentru că proiectul preponderent economic în care au fost antrenaţi e limitat la dimensiunea imanentă a istoriei, dar şi pentru că lumea contemporană generează un sentiment de insecuritate colectivă pe care nu directivele Comisiei Europene sînt chemate să-l vindece.

Din păcate, ruptura dintre mediile ecleziale şi cele civile din UE 15 e atît de adîncă încît orice negociere menită să reamenajeze posibila lor colaborare pare compromisă. Asistăm de fapt la o bătălie surdă pentru legitimitatea discursului moral. Dacă un lider politic îndrăzneşte să spună: trebuie să avem un scop mai înalt, avem nevoie de solidaritate spirituală – toate fulgerele se abat peste capul ereticului. Acestuia i se arată pe dată fie o viaţă privată care nu recomandă canonizarea, fie reproşul că alunecă în cine ştie ce obscurantisme depăşite... Pe scurt, dacă toţi sîntem păcătoşi, atunci răul nu mai există. Dacă toţi avem adevăruri subiective şi stiluri de viaţă proprii, atunci nu mai putem invoca nici o formă de transcendenţă unificatoare. Cu asemenea forme sofistice de cenzură, orice dezbatere serenă despre matricea creştină a Europei şi orice colaborare Stat-Biserici, în orizontul binelui comun, se anulează din principiu. Personal, cred că singura cale prin care aceste dezechilibre ale modernităţii ar putea fi corectate la scară postmodernă implică *reconcilierea dintre forţele politice de stînga şi Evanghelie*. Doleanţă imposibilă atîta vreme cît stînga democrată nu face penitenţă pentru stînga extremă, care a zămislit oroarea comunismului...

„Să fim punte, iar nu ziduri“

– interviu cu Eminenţa Sa, cardinalul Thomas SPIDLIK –

Teolog de origine cehă, numit cardinal la dorinţa Papei Ioan Paul al II-lea, ilustru expert în spiritualitate orientală, Thomas Spidlik a sosit la Roma chemat, în plină epocă a Cortinei de Fier, de către echipa de jurnalişti de la Radio Vatican. Predicile sale din vremea respectivă au fost traduse în numeroase limbi. Îndrumător al meditaţiilor spirituale ale Papei Ioan Paul al II-lea şi ale întregii Curii a Sfîntului Scaun, a primit diverse distincţii internaţionale: a fost declarat, de pildă, în 1990, „Omul Anului – cea mai admirată personalitate a deceniului“ de către Institutul Biografic American sau distins de preşedintele Vaclav Havel cu Ordinul Masaryk. În România, Universitatea din Cluj i-a decernat „Laurea Honoris Causa“. *Opera sa teologică a fost tradusă în numeroase limbi, printre care şi în limba română.*

Eminenţa Voastră, care credeţi că sînt principalele provocări ale Europei care îşi schimbă chipul, odată cu metamorfoza geografiei confesionale şi religioase?

De a ne cunoaşte unii pe ceilalţi. Căci, din nefericire, sîntem de o ignoranţă abisală în acest sens. Şi această ignoranţă reciprocă face anevoioase raporturile cu cetăţenii altor popoare care vin acum să se stabilească în Europa, imigranţi care ar dori să înţeleagă ce cred europenii în legătură cu anumite problematici actuale. Consider o gravă problemă faptul că nu am fost capabili încă să realizăm o sinteză a gîndirii europene. Este imperativ să reuşim să definim şi să evidenţiem valorile cu adevărat europene.

Recent, artistul Moni Ovadia afirma că Europa nu va exista pînă cînd nu-şi va defini propriile valori europene, pînă cînd cetăţenii săi nu vor deveni cu adevărat europeni. Eminenţa Voastră ce crede, avînd în vedere tocmai experienţa de „imigraţie“ din Estul continentului spre Vest?

Cînd a luat naştere Europa? Înainte era lumea antică în care existau, chiar din punct de vedere creştin vorbind, mai multe curente: Şcoala alexandrină, cea antiohiană. Ulterior, popoarele care au luat naştere, definite „barbare“, deşi nu păreau interesate de toate aceste curente, vorbeau de teologie patristică; cu alte cuvinte, de lucruri superioare care meritau să fie preluate. Deci, aceşti „barbari“ aveau subtilitatea lucrurilor superioare. Asta trebuie să facem şi noi pentru Europa. Cred că artiştii europeni cei mai reprezentativi sînt cei mai în măsură să realizeze sinteza epocii şi culturii Bătrînului Continent.

Aţi venit de nenumărate ori în România. Ce impresie v-au lăsat aceste călătorii?

Eu i-am considerat întotdeauna pe români foarte asemănători cehilor. Mă veţi întreba: „Cum aşa?“. După cum cehii sînt un popor slav integrat într-o cultură şi tradiţie în mod specific occidentale, de asemenea românii sînt un popor latin în mijlocul unei lumi orientale. Două realităţi la antipod cumva, însă ambele avînd posibilitatea de a înţelege mult mai bine decît alţii atît contextul răsăritean, cît şi pe cel apusean. O cunoaştere fluidă, care survine în mod firesc.

Cum vedeţi rolul laicilor în Biserică?

Biserica este în mod esenţial laică. În documentele Conciliului Vatican II, Biserica este reprezentată de „poporul lui Dumnezeu“. Şi acest popor al Domnului îndeplineşte diverse funcţiuni: fie la altar, fie în politică. Iar în toate aceste forme de manifestare a Bisericii în lume, primul loc îl ocupă laicii, iar nu episcopii.

Sînt numeroase opiniile conform cărora laicii, ca şi femeile, ocupă încă un spaţiu minor în Biserică. Fenomen care pare a fi şi mai vizibil în cadrul confesiunii ortodoxe, decît în cea catolică.

Tensiunea care există în Occident în legătură cu spaţiul minor dedicat laicilor se întîlneşte şi în Rusia. Biserica oficială a avut întotdeauna tendinţa de a neglija rolul credincioşilor mireni; lucru, de altfel, cu totul natural. Mai ales dacă luăm în consideraţie faptul că multă vreme singura persoană instruită dintr-un sat era preotul, specialist în toate. Lucrurile încep însă, treptat, să se schimbe. Cîte dintre persoanele care predau teologie la Roma sînt preoţi? Puţine. Lucru relevant avînd în vedere faptul că înainte acest sector de învăţămînt era considerat exclusiv o activitate preoţească. Dacă însă pe de o parte, găsesc lipsa actuală de preoţi în Europa extrem de îngrijorătoare, pe de altă parte, o consider providenţială. Întrucît lipsa vocaţiilor sacerdotale constrînge preoţii să se dedice activităţilor specifice menirii lor (oficierea sfintei slujbe, acordarea de îndrumări spirituale), lăsînd deoparte alte lucruri superflue.

Nu credeţi că a venit vremea pentru acordarea unui spaţiu major femeii în Biserică? Sacerdoţiul feminin este o temă de ardentă actualitate.

Un lucru este sacerdoţiul feminin şi altceva este posibilitatea desfăşurării de către femei a unor activităţi importante în Biserică. Înainte, femeile tocmai în Orientul creştin deţineau un rol extrem de important în Biserică, erau maici spirituale faimoase. Splendidă şi nobilă vocaţie: îndrumau oamenii din punct de vedere spiritual.

Valoarea virtuţii astăzi: nu riscă cumva să devină desuetă?

Suprema virtute este iubirea. Căci, în afara iubirii, toate celelalte virtuţi creştine pot uşor deveni vicii. De ce Isus avea probleme cu fariseii? Aceştia respectau legea, însă nu aveau iubire, aveau sufletele aride. De fiecare dată cînd păşesc într-un tribunal italian, îmi vine să surîd. Pe perete este scris cu litere mari: „Legea este egală pentru toţi“. Şi dedesubt este crucifixul. Isus, judecat conform legii. Fără iubire, legea poate aluneca uşor în injustiţie. Legea fără iubire, fără milostenie nu serveşte la nimic.

Credeţi că atît de dorita unitate deplină şi vizibilă a creştinilor este realizabilă sau riscă să fie o pură utopie?

Unitatea Bisericilor va fi realizabilă la sfîrşitul vremurilor. Cînd se va realiza unitatea creştinilor, nu ne va mai rămîne nici un alt obiectiv de urmărit. Căci unitatea totală a creştinilor înseamnă plinătatea iubirii. Iar plenitudinea iubirii nu va fi realizabilă decît la sfîrşitul lumii. Faptul că Biserica este unită de duhul sfînt conferă însă deja unitate Bisericii.

Care credeţi că sînt principalele blocaje în itinerarul către unitate creştină?

Ecumenismul nu înseamnă realizarea imediată a unităţii. Ecumenismul presupune întîi de toate ideea că unde este unitate, înţelegere, acolo este Isus Hristos. Şi unde în altă parte poate fi Isus, dacă nu în orice faptă bună? Dacă un protestant săvîrşeşte o faptă bună, sîntem uniţi întru Hristos. Ne definim cu prea mare uşurătate creştini. Ne vine greu să înţelegem chiar sfintele taine. Săvîrşind, de pildă, sfînta împărtăşanie, ar trebui să-l pot vedea pe Hristos în pîine şi în vin. Dacă o persoană care se declară atee face fapte bune, este o persoană care păşeşte întru Hristos. Este suficient ca o persoană să săvîrşească binele, să fie milostivă, căci acea faptă bună este însuşi Hristos Mîntuitorul.

Care credeţi că este calea pentru a rezolva tensiunile dintre catolici şi ortodocşi? Mă refer în special la raporturile cu Moscova.

Soluţia rezidă în prietenie, în contacte vii. Viaţa însăşi nu presupune altceva decît contacte vii. Civilizaţia europeană a căzut în internetism, în enciclopedism, lipsind astfel raporturile dintre persoane. Tocmai de aceste relaţii vii are nevoie civilizaţia noastră democratică. Iar nu a reduce totul la abstracte lupte de idei şi legi. Deci, consider a fi esenţiale relaţiile personale. Sînt întrebat adesea cînd merg în România cum mă primesc ortodocşii. Iar eu răspund că nu merg la „ortodocşi“ sau la „catolici“, ci merg să întîlnesc prieteni care mă primesc întotdeauna bine. Faptul că în România, ţară majoritar ortodoxă, s-au tradus aproape toate cărţile mele, catolic fiind, este relevant în acest sens. Cînd nu se face apel imediat la scheme superficiale, se înţelege cît de vitale sînt raporturile de la persoană la persoană. Discutam recent pe această temă cu un faimos episcop ortodox de la Oxford. Evidenţia cum discursurile despre raporturile dintre creştinii ortodocşi şi cei catolici riscă să devină goală logomahie, o discuţie searbădă în jurul unor cuvinte cărora nu li se mai înţelege semnificaţia. Un termen desemnează un lucru, altul – altceva. Dar ce semnificaţie au anumite vorbe pentru persoane concrete, în carne şi oase? Aici cred că trebuie să fim atenţi. Aud adesea: „vorbesc despre catolici şi ortodocşi“. Iar eu răspund la asemenea generalizări: „Nu se poate vorbi nici despre cîini în acest mod“. Căci fiecare cîine este diferit de celălalt.

Aşa cum a devenit banală formularea „noi şi musulmanii“. „Noi“ presupune însă mii de distincţii: europeni, răsăriteni, occidentali, creştini, catolici, ortodocşi, protestanţi. Ca să nu mai vorbim de faptul că unui pronume globalizant i se contrapune un substantiv...

Într-adevăr, generalizările de acest tip sînt decadente, scandaloase. Pentru musulmani, atît Sfîntul Francesco de Assisi, cît şi Hitler sînt creştini. Aşa cum noi în mod superficial sîntem tentaţi să vorbim despre musulmani, nefăcînd cuvenita distincţie dintre un credincios autentic şi un terorist. Trebuie să învăţăm să ieşim din aceste scheme stupide şi să realizăm valoarea cuvintelor pe care le folosim. Căci, dacă nu se înţelege persoana umană, ce sens mai pot oare avea cuvintele?

Aţi avea un mesaj pentru cititorii români?

Acelaşi lucru pe care l-aş spune cehilor. Întrucît ne aflăm la frontiera dintre două lumi, cea estică şi cea occidentală, trebuie să fim punte, iar nu ziduri.

Vatican, februarie 2008

a consemnat Claudia STĂNILĂ

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

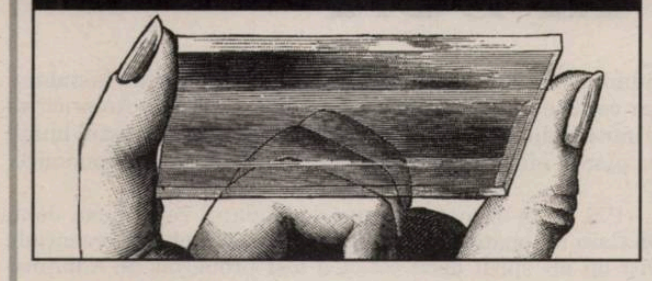

Cînd Nicolaescu vrea mai mult

Duminica trecută, pe cînd îmi pierdeam eu timpul în faţa televizorului în căutarea „repaosului duminical“, a început pe PRO Cinema unul din filmele lui Sergiu Nicolaescu. Precum ştim, Sergiu Nicolaescu este foarte iubit de televiziunile lui Adrian Sîrbu, iar pe PRO Cinema are, ca să zic aşa, o serie de autor.

De data aceasta, era *Osînda,* pelicula din 1976 care-l are ca protagonist pe Amza Pellea, în rol de ţăran întors de la ocnă şi de pe front. Nu sînt un fan al egocentricului regizor, dar am rămas să mă uit la film, fermecat pentru a nu ştiu cîta oară de muzica lui Tiberiu Olah. În paranteză fie spus, Olah e un compozitor extraordinar şi cred că filmele lui Nicolaescu îi sînt foarte îndatorate. (Eu, de exemplu, sînt în stare să suport chiar şi un film de Sergiu Nicolaescu pentru a-i asculta muzica.)

În fine, *Osînda* nu e chiar un film de nesuportat. Nu ţi-l bagă pe gît pe regizor, nu-ţi arată cît de bărbat bine şi trăgător-din-toate-poziţiile e, nu face o subtilă propagandă comunistă ca-n filmele cu legionari răi şi comunişti buni, nici naţionalistă ca-n filmele istorice marca Nicolaescu. Eroul filmului fusese luat la ocnă pentru că-i crăpase capul boierului cu un topor, la Răscoala din 1907, dar filmul nu pedalează pe ideea că boierii sînt monştri şi ţăranii sînt puri şi împilaţi. Problema lungmetrajului nu e viaţa grea a ţăranului în orînduirea capitalistă – şi acesta e, desigur, un lucru bun.

În plus, pe lîngă Olah, mai e acolo şi Amza Pellea, care joacă foarte bine şi de data aceasta (face un rol care aduce cu cel din *Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte,* un alt film al lui Nicolaescu la care au contribuit din plin o echipă de actori unul şi unul şi muzica lui Tiberiu Olah).

Pînă la sfîrşit însă, tot regizorul e cel care-ţi strică plăcerea. Problema lui Nicolaescu în filmul *Osînda* e că nu este unul cu „pac-pac“, unde, de bine, de rău, regizorul ar fi fost în elementul lui. De data aceasta, pelicula se vrea o dramă, dar se vrea atît de mult acest lucru, încît atinge cotele melodramei. Atunci cînd Nicoleascu scoate la înaintare şi niscai simboluri şi profunzimi, totul se îneacă-n kitsch. Aşa se întîmplă cînd, dintr-un preaplin (desigur) sufletesc şi de idei, aterizează în film pe nepusă masă niscai simboluri biblice: Rusanda, femeia lui Manlache Preda, eroul filmului, este apucată de durerile facerii taman de Crăciun. Şi se întîmplă să se afle tocmai la o stînă. Ţărăncii îi este rău, atunci bărbatul ei o duce în sat, unde nimereşte în biserică. O aşază pe masa de pomeni, iar Rusanda naşte acolo (naşte un copil mort şi moare şi ea). Cîteva secvenţe mai încolo, îl vedem pe Manlache cum urcă muntele, opintindu-se, cu o cruce imensă în spate. Iar cînd moare la final, împuşcat, cade pe crucea aceea ca şi cînd ar fi fost răstignit. Un ţăran-Christ marca Nicolaescu e ce poate fi mai rău. Nu ar fi fost mai bine ca regizorul să rămînă la fleacurile lui în care este ciuruit?

Ca să nu mai vorbim de gafele de continuitate. La un moment dat îl vedem pe Manlache Preda, care fusese rănit la braţ, cum taie lemne la stînă. Ţine toporul cu mîna sănătoasă, pe cînd cealaltă îi atîrnă neputincioasă pe lîngă corp. Cît tăia lemne, apare femeia lui – ceea ce, se pare, îl însănătoşeşte brusc, pentru că în scenele imediat următoare nu mai are nimic la mînă, ba chiar se foloseşte de ea fără nici o problemă, cînd o cară pe Rusanda pe braţe în sat.

Sau o altă gafă, în scena finală, cînd Manlache este împuşcat de jandarmul jucat de Dinică, de la o distanţă de mai bine de un kilometru. Manlache se vede mic, în depărtare, jandarmul trage de mai multe ori şi de fiecare dată îl nimereşte, de parcă ar fi avut puşcă cu lunetă...

După 1989, Sergiu Nicolaescu a apărut în mai multe emisiuni de televiziune, unde susţinea că e cel mai mare regizor român şi că Hollywood-ul l-a cerut la un moment dat şi el a refuzat să-şi părăsească ţara. Nu zic, şi la Hollywood apar şi destule filme proaste, dar măcar oamenii ăia ştiu meserie şi nu-şi permit să facă astfel de gafe.

Ioana AVĂDANI

Onoarea nereperată (la propriu) a presei române

„Presă“ şi „onoare“ sînt două cuvinte care nu apar natural în aceeaşi frază – mai ales cînd e vorba de România şi cînd practicăm scepticismul nostru educat din greu în aceşti ultimi ani. Presa românească trăieşte din plin paradoxul calului din snoavă – scos la vînzare în tîrg, dar criticat cu obidă de chiar stăpînul lui, care încearcă să-i scadă preţul în faţa oricărui muşteriu. „Bade, mata vrei să vinzi calul ăsta au ba?“ – întreabă, sastisit, potenţialul cumpărător. „Ba – zice vînzătorul – că mi-i drag şi de trebuinţă, dar uneori aşa îmi vine un chef să-l critic...“ Tot astfel, presa noastră ni-i dragă şi de trebuinţă, dar cînd vine vorba de criticat, nu ne întrece nimeni (şi, s-o spunem drept, uneori pe foarte bună dreptate). Paradoxul se vădeşte şi în statutul social al presei şi al presarului, aşa cum apare el reflectat în variile sondaje de opinie: mass-media este una dintre cele mai respectate şi de încredere instituţii (dintotdeauna, după 1989 încoace şi indiferent de ce-ar face, ca un soi de supra-compensaţie pentru perioada comunistă), în timp ce jurnaliştii sînt bruscaţi, bătuţi şi alungaţi în exerciţiul funcţiunii, pe fundalul de „Bine vă face!“ al opiniei publice.

CRP – brand, nu autoritate reală

Sintagma în care cele două cuvinte apar la locul lor, ca încastrate, este „Consiliul de Onoare al Clubului Român de Presă“. Consiliul de Onoare este organul de conducere executivă al CRP şi, conform statutului acestuia, este împuternicit şi responsabil de aplicarea Codului Deontologic al Ziaristului, adoptat de Clubul Român de Presă. De-a lungul anilor, CRP şi Consiliul său de Onoare au luat poziţii faţă de încălcările deontologiei jurnalistice – poziţii împărtăşite sau nu de restul comunităţii profesionale, de la caz la caz, dar bucurîndu-se mereu de vizibilitatea pe care membrii CRP – case editoare, în principal – le-au acordat-o. Mult timp, CRP a încercat să se poziţioneze drept singura organizaţie jurnalistică reprezentativă – ocultînd sau ignorînd regal faptul că o casă de editură sau o companie de televiziune (deci un angajator) nu poate reprezenta, credibil şi rezonabil, interesele şi viziunile jurnaliştilor (deci ale angajaţilor). Dar aşa distinsă adunare de mai-mari ai mass-media nu putea decît să impresioneze, şi CRP a fost, o bună perioadă de timp, singurul partener de dialog agreat de variile puteri politice. Ca atare, CRP s-a impus ca brand, mai degrabă decît ca autoritate reală, ceea ce-l face încă şi mai inconturnabil. A slujit vizibilităţii brandului CRP şi prezenţa, timp de mulţi ani, în fruntea lui, a lui Cristian Tudor Popescu, o personalitate la fel de inconturnabilă şi un brand el însuşi. Între CRP şi CTP (nu vă plac ironiile astea?), „asocierea de brand“ a fost aproape osmotică

În această situaţie de fapt, demisia lui CTP din funcţia de preşedinte al CRP şi fracţionarea Clubului pot naşte întrebări asupra perenităţii brandului – sau isca o bătălie subterană pentru aproprierea lui.

La finele lui 2006, CRP a luat decizia de a proceda la reforma internă, pentru a tăia nodul gordian al conflictului de interese inerent, care rezida tocmai în dubla calitate a membrilor săi: reprezentanţi ai patronatului care erau chemaţi (sau pretindeau) să reprezinte interesele breslei. Procesul avea un dublu obiectiv: să limpezească apele (cine pe cine reprezintă şi cu ce anume autoritate şi mandat) şi să păstreze brandul CRP, un „bun“ în sine.

Pentru a atinge primul obiectiv şi pentru o mai echitabilă reprezentare a profesioniştilor, membrii CRP au decis, într-o primă etapă, creşterea parităţii jurnalişti/editori în cadrul Consiliului de Onoare (unu la unu – fiecare casă editoare fiind reprezentată de un delegat al patronatului şi unul al jurnaliştilor). Apoi, au decis să se organizeze în două entităţi separate: cea a jurnaliştilor şi cea a patronilor, sub „pălăria“ comună a Clubului. Aşa a luat naştere, cu destul de multă repeziciune (semn de vigoare, *schwung* şi capacitate de organizare), Asociaţia Jurnaliştilor din România (AJR), care a avut ca nucleu de plecare jurnaliştii membri ai CRP, dar la care s-au alăturat şi alţi profesionişti. În oglindă, trebuia să se nască, probabil cu aceeaşi celeritate, şi asociaţia patronatului din presa română. Patronii au dovedit o apetenţă mai redusă pentru formele asociative şi o capacitate managerială mai palidă (să strig, caragialeşte, „Culmea!“?). Fapt este că, în prezent, asociaţia patronală este în plin proces de facere, aşteptîndu-şi aprobarea în justiţie, cum cere legea.

Efectul struţo-cămilă, pe termen lung

Dar efectul de struţo-cămilă (CTP *dixit)* al Clubului, cauzat – repet – de modul în care a fost construit dintru început, are urmări pe termen lung. Jurnaliştii din AJR au devenit membri ai CRP fiind desemnaţi de companiile (sau instituţiile – că intră la socoteală şi SRR, şi SRTV) pentru care lucrează. Astfel, ei s-au trezit iar într-o dublă subordonare: sînt membri într-o asociaţie profesională independentă (conform statutului), dar şi ai unul Club care, prin crearea AJR, şi-a pierdut reprezentativitatea pentru partea editorială, rămînînd doar cu identitatea „patronală“. Acest „conflict moral de interese“ – cum îl defineşte Cezar Ion, preşedintele ales al AJR – i-a determinat pe membrii Asociaţiei să se retragă din CRP – fără ca acest lucru să fie neapărat o declaraţie de război.

Fără jurnalişti şi fără o asociaţie patronală legal constituită (încă), CRP rămîne un brand fără instituţie, un brand „gol“, dar puternic. Goliciunea brandului este semnalată şi de alegerea în fruntea CRP a unui profesionist respectabil, fără îndoială, dar fără aplombul, fără prezenţa publică, fără potenţialul de lider contestabil, dar niciodată contestat, al lui Cristian Tudor Popescu. AJR şi recent înfiinţata asociaţie patronală vor trebui să negocieze noi reguli pentru gestionarea lui, ca „bun comun“. Brandul este prea puternic, vizibilitatea – prea mare, platforma de negociere – prea solidă pentru a fi abandonată – de oricare dintre părţi.

Poate cea mai spinoasă chestiune în partajul CRP este cea a Consiliului de Onoare şi a implicării sale în chestiunile de deontologie. Jurnaliştii sînt de părere că „judecata profesională“ ar trebui să fie apanajul exclusiv al AJR, ca asociaţie a breslei. Ei nu recunosc patronatului vreun rol în evaluarea încălcărilor deontologice – aşa cum patronatul nu ar avea de ce să exercite vreun control editorial de vreun fel, într-o lume ideală şi aşezată pe contracte de management bine întocmite. Este greu de închipuit însă că marii patroni de presă vor renunţa fără luptă la acest privilegiu, care nu o dată le-a permis, în trecut, să aplaneze – să minimalizeze sau să reducă complet la tăcere – cazuri care oriunde în lume ar fi stîrnit măcar dezbateri, dacă nu chiar reacţii vehemente în sînul breslei. Nu o dată patronii companiilor de media şi-au manifestat public şi fără echivoc respingerea faţă de ideea unui organism exterior „clubului“ (aici ghilimelele sînt semnificative) care să aibă drept de judecată – şi decizie, fie ea şi morală – asupra producţiilor lor editoriale. Săptămînile ce vor urma ne vor aduce veşti despre cine va fi chemat să „repereze onoarea“ presei române şi vor demonstra care este raportul de forţe între profesioniştii de media şi cei care le plătesc salariile.

PUBLICITATE

Anul European al dialogului intercultural 2008

AMPLUS INTERNATIONAL Ltd.

vă invită în

UNIVERSUL EUROPEAN AL CĂRTII

la

Salonul de Carte si Presă Bucuresti

ediţia a XIII-a la 5 - 9 martie 2008

Muzeul National de Istorie a României

Program de vizitare

5 martie 2008 - orele ; 14,00 - 19,00
6, 7, 8 martie 2008 - orele : 10,00 - 19,00
9 martie 2008 - orele : 10,00 - 16,00

Lansări de carte, recitaluri de poezie si muzică, dezbateri, întâlniri cu personalităti, manifestări omagiale, demonstratii de măiestrie artizanală, tombole, concursuri si ... multe surprize !

Intrarea liberă !

O carte pentru orice vârstă la preturi promotionale !

www.dialogue2008.eu

GUVERNUL ROMÂNIEI DEPARTAMENTUL PENTRU RELAŢII INTERETNICE Diversitatea Resursă Identităţi

O iniţiativă a Uniunii Europene

Daniel DĂIANU

Revenirea democraţilor în SUA

Lumea întreagă este atentă la campania electorală din SUA, care va conduce la alegerea celui mai puternic om al planetei. După dublul mandat al Administraţiei republicane în acest deceniu, cu multe controverse şi eşecuri în politica externă, este foarte probabil ca democraţii să revină la Casa Albă. O asemenea schimbare ar aduce modificări în filozofia politicii economice de peste Ocean şi ar trebui să relanseze America în relaţiile internaţionale, în condiţiile în care campaniile militare din Irak şi Afganistan sînt în dificultate extremă şi imaginea SUA în lume a avut de suferit.

O alternanţă de putere prezidenţială şi schimbarea în configuraţia Congresului în favoarea democraţilor trebuie văzute dintr-o perspectivă mai amplă decît cea tradiţională; mă refer la planul dinamicii ideilor politice, al impactului lor în viaţa economică şi socială, raportul cu evoluţii în structuri sociale şi relaţiile între grupuri etnice.

Aşa cum putem vorbi despre cicluri lungi/seculare în mersul societăţii (aşa-numitele cicluri Kondratiev, care au fost utilizate şi de Joseph Schumpeter în analizele sale) şi care îşi au originea, mai cu seamă, în schimbări tehnologice extraordinare, tot astfel putem identifica evoluţii ciclice în dinamica paradigmelor în viaţa politică. F. D. Roosevelt a însemnat nu numai un răspuns foarte pragmatic la efectele Marii Depresiuni din perioada 1929-1933, dar şi trecerea la o politică publică viguroasă în materie de lucrări publice, de bunuri publice în general. Într-un fel, economia de război a Americii (dintre anii 1941-1945) a însemnat nu numai o intervenţie puternică a statului în economie, dar şi crearea premiselor pentru diminuarea inegalităţilor economice din societatea americană. Administraţiile Kennedy şi Johnson au favorizat, prin măsurile adoptate, dezvoltarea clasei mijlocii, o viziune a „şanselor egale" *(equal opportunities),* în timp ce Administraţia Eisenhower (republicană!) a dus o politică bugetară de sorginte keynesistă în condiţiile războiului rece. În acele decenii s-au pus bazele a ceea ce a fost numit capitalism popular, ilustrat şi de deţinerea de acţiuni la firme listate la burse, de către milioane de cetăţeni americani. Tot în acele timpuri, emanciparea femeilor a luat avînt extraordinar (în contextual politicii între sexe/*gender politics)* şi lupta afro-americanilor pentru desegregare a înregistrat paşi decisivi.

Pendulul a început să se mişte invers pe plan economic, în deceniul opt al secolului trecut. Pe de o parte, efecte ale cheltuielilor mari generate de războiul din Vietnam s-au facut simţite prin inflaţie în creştere substanţială (ce depăşise două cifre în momentul numirii lui Paul Volcker la cîrma Fed-ului), ceea ce a adus în prim-plan „monetarismul", ca paradigmă alternativă la activismul bugetar şi monetar al democraţilor. În plus, teze conservatoare, ce chestionau natura progresistă a liberalismului democrat (precum discriminarea pozitivă), au început să cîştige teren.

Căderea comunismului a impulsionat tezele neoliberale (în accepţia europeană), care au fost propovăduite către toate azimuturile. Şi organisme financiare internaţionale au fost angrenate în vălul expansiunii neoliberalismului cu precepte-cheie: privatizare deplină, liberalizare totală (de preţuri şi de pieţe), deschidere spre exterior. S-a vorbit chiar de „sfîrşitul istoriei" (Francis Fukuyama), de posibilitatea exportului de „democraţie" peste tot (deşi aici am avut mai degrabă un demers bipartizan) – de un nou val de democraţie, ca să folosesc terminologia huntingtoniană.

Ce vedem însă în anii din urmă sînt infirmări ale tezelor supersimplificatoare, fundamentaliste. Aşa cum keynesismul excesiv aduce daune, tot astfel extremismele neoliberalismului (de tipul: numai creşterea economică contează, coeziunea socială fiind un concept irelevant; cei săraci sînt cum sînt întrucît nu doresc să muncească etc.) s-au tradus în polarizare socială periculoasă, în eşecuri de piaţă (precum pe pieţele financiare şi cea bursieră, ca urmare a deficitului de reglementări – prin eliminarea legislaţiei Glass Steagall), deresponsabilizarea corporaţiilor faţă de societate, derapaje în etica afacerilor ce suspendă orice legătură cu morala a activităţii economice, implicarea excesivă a banului în competiţia politică prin modul de finanţare a campaniilor electorale etc.

Capitalismul înseamnă profit, în bună măsură, dar societatea umană nu poate funcţiona numai prin logica maximizării avantajelor pecuniare. Eu cred că mişcarea actuală a pendulului politic dincolo de Ocean exprimă atît insatisfacţii faţă de evoluţii din anii din urmă (inclusiv faţă de mersul campaniilor militare), cît şi din ultimele decenii, din societatea americană.

Provocarea pentru echipa care va forma noua Administraţie este foarte mare, întrucît circumstanţele globale sînt tot mai complicate, în pofida dispariţiei comunismului ca sistem; emergenţa Chinei şi a Indiei, revenirea puternică a Rusiei, nevoia de a gestiona probleme globale acute (ex: încălzirea globală) şi globalizarea ca proces, cît şi atacarea unor dezechilibre economice majore vor sta pe agenda noii Administraţii de la Washington, din prima zi de instalare. Iar ceea ce se va întîmpla în capitala politică a Americii va trimite semnale şi va provoca reverberaţii şi în restul lumii, pe planul ideilor politice, al mersului politicilor economice.

P.S. Este de notat că nici candidatul republican John McCain nu poate eluda abordarea unor probleme esenţiale într-un alt spirit decît cel ce a fost promovat de Administraţia Bush. De aceea, o parte a electoratului conservator are chiar dificultăţi în a-l accepta.

BBC NEWS

Mantia imperială a preşedintelui

„...Cînd John Kennedy a ţinut discursul de inaugurare, în ianuarie 1961, a observat că astfel de ceremonii de stat, ca acelea care se desfăşoară în Washington, pe dealul Capitoliului, la care participă tot ce este bun şi măreţ în ţară, nu sînt doar o victorie a unui partid politic, ci o celebrare a libertăţii naţiunii.

E dificil să consideri acest punct de vedere pe de-a-ntregul adevărat, deoarece triumful lui Kennedy a fost în acelaşi timp triumful Partidului Democrat, iar neregularităţile constatate la Chicago, care l-au ajutat pe Kennedy să cîştige într-un stat-cheie, Illinois, nu prea se potrivesc cu pretenţia că americanii sînt un popor liber şi că democraţia lor este fără prihană.

Kennedy a mai uitat să menţioneze ceva care sărea în ochi de partea cealaltă a Atlanticului, dar era mai puţin evident aici: ceremonia de inaugurare a preşedintelui semăna mai mult cu cea britanică a încoronării unui nou şef de stat, decît cu aceea care ar putea rezulta din alegerile generale ale unui nou prim-ministru.

Oricît de partizană ar fi fost campania electorală şi oricîte adversităţi ar fi provocat, se aşteaptă ca, după ce şi-a preluat funcţia, preşedintele să se ridice deasupra intereselor sectoriale şi să depăşească meschinăriile partizane, să-şi asume mantia imperială a liderului naţional, întrupînd şi personificînd măreţia poporului american în întregul lui.

Astfel se explică de ce scandalurile de la Casa Albă au un efect atît de tulburător şi de traumatic pentru clasa politică şi pentru poporul american. Ca politicieni care aspiră la cel mai înalt post din stat, candidaţii prezidenţiali pot să fie banali, vulnerabili, chiar corupţi, dar după inaugurare se aşteaptă de la ei să-şi depăşească aceste slăbiciuni umane şi să se transforme în modele naţionale exemplare..."

David Cannadine, *Preşedinţia americană, un drum lung şi accidentat* (BBC News, 4 ianuarie 2008)

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

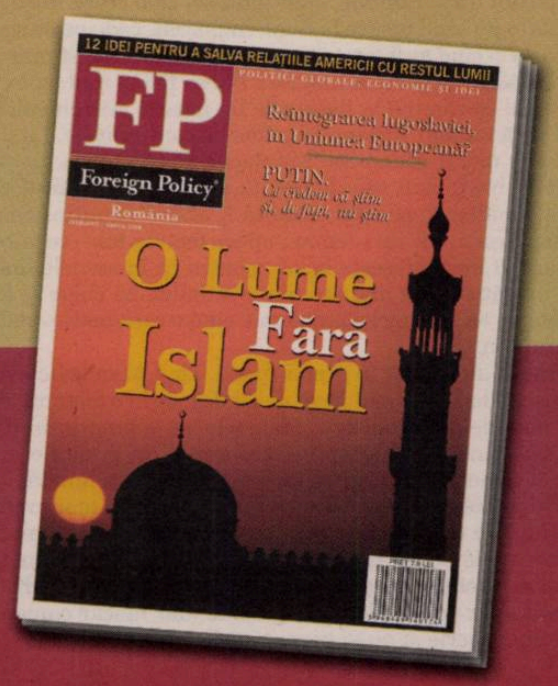

Cea mai importantă revistă
de politică internaţională din lume
Acum în România

NUMĂRUL 2 DIN 4 FEBRUARIE

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

În magazinele diverta
Locul tău preferat!
în exclusivitate pentru perioada
1 decembrie 2007-29 februarie 2008

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. .....
Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector .....
Cod poștal .....
Telefon .....
E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

Dan UNGUREANU

Melomanii

Mi-a plăcut de mic muzica. Muzica! Era greu înainte să-ţi discuţi pasiunile şi idolii cu cît mai mulţi oameni. Era înaintea Internetului. Îţi plăcea Couperin? Erai specialist în Buxtehude sau în Sir Edward Elgar? Cu greu se întîlnea dilletante *cu* dilletante.

Internetul a schimbat situaţia. Au apărut online site-uri şi chat-uri pentru fani. Intră, fane, şi împărtăşeşte-ţi pasiunile cu alţii. Pergolesi, de pildă – îţi place Pergolesi, te duci pe site-ul http://www.muzica9.ro/.

Lumea stă şi discută. Unul dintre forumurile care mi-au îmbogăţit cunoştinţele a fost „Care e cel mai mare contra-tenor din prezent?". De la Hiroya Aoki şi Péter Bárány pînă la Meindert Zwart era o listă întreagă de concurenţi.

Nuţu, Sile Cămătaru sâu Clămparu – începe timid cineva conversaţia.

Îl ştie cineva pe Gigi mînă de aur din Constanţa? întreabă altul.

La mine la Bucureşti sînt destui şi cred că cei mai de temut sînt cei din clanul Duduianu, în frunte cu Cristofor. Cristofor, Seif, Albert, Estronom. Şi mai este şi Mogoş. Şi clanul Caran – Mitu cu Aurel şi Fănel.

Caran face legea în Pantelimon – zice altul. Dar nu sînt răi, dacă îi cunoşti. Eu, unul, îi cunosc şi sînt de treabă.

Ar mai fi şi Poetul. De cîte ori îl lua poliţia, mai mult de două zile nu stătea.

La noi la Medgidia sînt Ferat şi Beldiz.

De departe e Fulguţă din Craiova cu Valter şi Vilifort. Se cunosc bine cu Duduienii. Şi mai e un clan la Craiova, Frăţia – Caiac, Cimino, Ţibişte, Gigioc – *de asemenea foarte* respectaţi în ţară.

Aţi uitat de clanul Ştoacă, adică Petrică şi Mariusic.

Ceea ce fusese o listă de nume se animează, şi spiritele se încălzesc.

Tot Nuţu şi Sile rămîn baza... iar băieţii lor le calcă pe urme.

Ce Nuţu şi Sile, mă? Ăia au căzut.

Cine ţi-a spus ţie că au căzut? Nu ştiţi voi cîte învîrt. Io ştiu de ei că îi cunosc.

Cel mai tare de la mine este Amar, dar cel mai tare cred că o să fie Aurel al lui Caran.

Înseamnă că nu aţi auzit de ăştia din Constanţa – Sedan, Săceanu, Miţu, Nemuritoru', Deces...

La noi în Iaşi şi pe Moldova sînt cei 12 fraţi, clanul Cordunenilor.

Aşa e (zice cineva care a venit mai tîrziu). Sile şi Nuţu. Dar tot tata Clămparu e baza. Şi ar mai fi Bîrsan de la Ploieşti, Tavan de la Alexandria, Ţiganu de la Călăraşi, Tarzan şi Pompi de la Călăraşi.

Frăţia de la Craiova şi cei din cartierul Faţa Luncii din Craiova au clădit adevărate imperii în Craiova... I-au pus pe fugă pe interlopii din Constanţa *la ei acasă* acum cinci ani!

Care zici că Nuţu şi Sile au căzut? Cît crezi tu că mai stau acolo? Atunci să vedem cine comentează.

Bulgaru', Dereseu, Caleia, Segher, Istronom, Pian. Apropo, de Sandu Hingheru' nu se mai aude nimic?

Voi cred că nu trăiţi în Bucureşti de vorbiţi aşa. Cine are tupeu să îi stea în faţă lui Petrică al lui Ştoacă? A nenorocit peste tot pe unde s-a dus în ţară şi la Bucureşti.

Cei mai jmecheri din Afumaţi sînt fraţii Cotu.

Sile şi Nuţu sînt praf. Dacă erau şmecheri, nu cădeau! Caranii sînt peste ei la ora actuală.

Nicu Gheară nu a căzut la puşcărie şi nici nu va cădea. Amar e cel mai tare şi o să fie Aurel al lui Caran.

Aurel e cuminte, are combinaţii cu Leo de la Strehaia, ceilalţi trei fraţi sînt criminali.

Cei mai tari sînt : 1) Cei din cartierul Faţa Luncii din Craiova, anume Fulguţă, Valter, Vilifort, Salvis (are un Ferrari F355 Spider şi două S-Klasse), Renato, Neloson, Vialys, Bălţoi, Bebe Sabie. Sînt prieteni buni cu clanul Sadovenilor. 2) Frăţia... Ăştia-s şefii ţării.

Cel mai rău este Crai, nu are frică de nimeni, îi vorbeşti urît, ţi-a luat capu', se duce la puşcărie vine înapoi iar, te omoară. Sandu Hingheru tot aşa, e o forţă a României. Mai e neamul lui Haliu. Florin Văncică e tot aşa, o fabrică de bani. Cei mai temuţi în momentul de faţă sînt ăştia de la Călăraşi, Pompi, Bididiu, Tarzan, Gunoi.

De Alin Marfă aţi auzit, măi, gajdiilor? Ăsta e iubit de toţi interlopii şi în cîţiva ani o să ajungă *The Godfather*.

Care Alin? Dar Crocodilu', Samir, Lordu', Studentu' sînt cei mai tari din Vîlcea, au afaceri în toată lumea.

Pian, Campy, Grasu, Aurel, Goe, Tito, ăştia conduc Militar.

Mă, băiatule... Ce ai? De unde ai auzit că Aurel dă ordine şi ceilalţi execută? Ordine primesc de la nea Mitu', tatăl lor. Mai interesează-te de Carani.

Din Drăgăşani – Cocolino, din Vîlcea – Samir, Lordu' Mînuţă, Diliu'.

Sînt mulţi interpoli în România, dar se vede că baza tot noi ţiganii sîntem, nu văd aici pe forum nici un român. Deci noi sîntem spuma.

Să nu uităm de cumnaţii lui Caleea Sorin. Serafin, Walter, Firică, Costache, Decebal, Santer sînt tari şi ei.

Familia Gociu sînt cei mai tari în frunte cu naşu' meu Fian care e şi naşul lui Nuţu. Terminaţi cu vorba despre şmecheri, dacă vreţi să vorbiţi de şmecherie întreabă toţi care cunosc şmecheri adevăraţi – întreabă de Fian şi de Gociu.

Auzi, tu eşti băiatu' lui Cotu din Voluntari?

Da, sînt băiatul lui Fănel. Mă cunoşti?

Bă, nana, voi aţi auzit de Cicatrice, de Leo de la Strehaia? Nu lăudaţi toţi ţăranii.

Fulguţă, Valter, Gabi Ursaru sînt printre puţinii care învîrt afaceri mari cu Frăţia. Caiac, Cimino, Roşianu, Gigioc. Vilifortt, Agafiţă, Levier, Vialis, Salvis din cartierul Faţa Luncii sînt duşmanii Frăţiei. Dacă şi Eriko, care are cea mai tare firmă de bodyguarzi din Oltenia, s-a împăcat cu Frăţia... Atunci e belea.

De Pandele, Jubileu aţi auzit? Ei cu cine umblă?

I-a luat azi pe Carani. Pe 15 martie iese Nuţu (Cămătaru), dacă nu ştiaţi, şi să vedem atunci dacă mai mişcă vreunul!

(Diverse invective) Clanul Tănase, Corduneanu, Clămparu, Cămătaru sînt oameni care-i duce capu', noi inventăm şmecheria, noi o terminăm.

Oricum Mogoş rămîne cel mai tare din Pantelimon.

Voi aţi auzit de Furcoi, vărul lui Traian Udi şi al lui Dan Dereseu? Ciocu' mic.

Cel mai de temut este Costel Congelatu care a tăiat trei taximetrişti.

Mai încolo stilul devine mai îndîrjit şi trebuie să stilizez şi să reformulez.

– Voi de la Craiova sînteţi nişte fraieri. Fără Cosmos şi Săceanu, Craiova nu era pe hartă.

– Pînă iese Estronom ţine ciocu' mic că nu faci bine că te lauzi. Poate citeşte cine nu trebuie.

– Noris al lui Caleea şi Beadim al lui Estronom erau cei mai figuranţi cînd erau Duduienii afară. Acum chiar că merită bătuţi rău.

Cei de la Călăraşi s-au dus la puşcărie, cu excepţia lui Marin Ceacărăscu. Restu', Ramo, Raj, Bididiu, Pompy, Menderis s-au dus la puşcărie.

Pentru toate brigăzile internaţionale, sărbători fericite şi la mulţi ani afară.

Băi, fraţilor... În ziua de azi un şmecher e ascuns. Lăsaţi-vă cu impresiile şi cu caterinca. Şmecher adevărat a fost Cosmos, Baciu din Iaşi, Sedan, Costel Corduneanu! Şi aşa că nu vă mai lăudaţi atîta cu Cimino şi Caiac şi cu cacamaca.

Deci, în primul rînd, ca să se ştie, cei care fac legea în Bucureşti sînt familia Caran alături de neamul Duduianu. Aşa că degeaba încercaţi voi să umflaţi alte neamuri din alte oraşe că niciodată nu o să ajungă la valoarea lor.

Să vă prezint un top al celor mai şmechere clanuri din Bucureşti. Clanul Caran. Cămătarii. Pian. Sportivii. Dinaur. Văncică. Hingherii. Clanul Boierică. Clanul Dereseu. Clanul Chira. Clanul Cuza.

Ba, Ghenosu e şi o să rămînă şef toată viaţa lui aici. Le curgeau mucii cînd Ghenosu avea saci de bani. Şi i-a luat cu el, i-a învăţat, şi acum se dau mari. Vedem noi cînd iese.

Ce mănîncă cîinii ţiganilor din Craiova în fiecare zi, tu nu ai nici pe masa de Crăciun – asta le-a zis-o Wilifort poliţiştilor, şi ţi-o zic şi eu ţie.

„Cine e Garda de Fier? Agafiţă Levier" – cîntă un gurist bondoc într-un clip pe YouTube.

Altcineva se enervează din nou:

Uşor-uşor o să vă depistez că am băieţi mai tari ca radaru', şi o să mai vedem, iar în Bucureşti, doar dacă se strînge un singur clan, sînt mai mulţi ca ăia de la Craiova, darămite să se alieze două, trei clanuri din Bucureşti, că invadează orice oraş din România, ţineţi minte ce vă spun.

Cel mai tare este Frusin din Slobozia.

Brigada lui Caiac, Cimino şi Roşianu stăpînesc Oltenia. Numai clanul lui Wilifort îi face praf pe Cămătari.

Ulterior, conversaţia se degradează, cu injurii reciproce foarte elaborate. Anonimatul pe Internet scade responsabilitatea individuală, dezinhibă mai intens decît alcoolul. Ei şi aşa vorbesc colorat, anonimatul netului nu face decît să-i aţîţe. Membrii lumii interlope conduc mai mult prin intimidare, şi din intimidare face parte lauda de sine. Noi sîntem săgeţi. Voi cu clanul vostru sînteţi sifoane. Iar cei vizaţi ameninţă gros: lasă că vin eu la Bucureşti, aflu eu cine eşti, o să vezi tu.

Nostalgia *(ubi sunt qui ante nos?...* cum zice în „Gaudeamus igitur") nu lipseşte. Cineva – sînt sigur – de pe acest forum a citit *„La ballade des dames du temps jadis"* de Villon: *Mais où sont les neiges d'antan?*

Unde-s legendele de altădată... Cezar Nichita Coco Anghel Bogdan Topcanezu, Dan Mutu au îmbătrînit. Doar Coco mai rezistă, şi am înţeles că e iar închis. Ai dreptate, Gemenii erau periculoşi, trăgeau bine pe nas şi apoi luau mitraliera în mînă. Asta e cel mai uşor, să pui un trancăn sau un topor în mîna unui dobitoc. Cu adevărat tare a fost Nuţu respectat de toţi. Şi fără măgării le-a cam dat de cap la toţi. Cuvîntul lui era respectat în toată ţara, la Craiova, la Constanţa şi în Moldova. Şi Ion Clămparu – o forţă. Nuţu i-a dominat pe toţi Cristoforii şi Caranii care nu ieşeau pe timpu' lu' Nuţu din bîrlog. Nuţu a fost un om de mare caracter. Acum plăteşte pentru alţii, nu-şi are locu' în puşcărie. Tare şi Nicu Gheară, dar la alţi ani era bani mulţi, dar alte anturaje, cu Nuţu pierdeau de altfel, toţi pierdeau cu Nuţu. Mai e încă unu care miroase a brînză şi se visează naşu' absolut, da' vezi tu, banu' deşteaptă omu'. Aha, uitasem de Fane Spoitoru, mai nou nemuritoru' ăsta n-a văzut toată viaţa lui adunaţi bani cît lua Nuţu la o singură şmecherie şi în plus prietenie mare cu miliţia. Nu poate uita că-n '92 cînd alde Cristofor l-au pus pe burtă în cafenea a dat fuga la Nuţu. Ce să-i faci? Aşa e viaţa. În rest, Craiova, alde Caiac – de acord – bani mulţi, Săceanu, la Constanţa, o fosilă care mai face stricăciuni, şi în rest lupii tineri peste tot. Da' şmecheria e grea. E uşor să iei banii cu japca, mai greu e să rezişti afară. De D'Artagnani şi Estronomi e sătulă lumea. Vorba aia, vite mici, cam asta e, şmecherii o mie, mulţi culeşi, puţini aleşi, singurul care a dominat cu adevărat ţara a fost Nuţu şi a căzut că nu mai avea loc lumea de el.

Textul nu e punctuat în original. Virgulele, punctele şi pauzele sînt ale editurii. Originalul semăna cu Le chemin de Flandres, *romanul compus dintr-o singură frază al lui Claude Simon. A luat Premiul Nobel. Stilul oral însă e fluid. Bate orice Claude Simon.*

Alteori cearta (laude de sine, ameninţări, insulte ca la uşa cortului) e completată cu link-uri. *Vreţi să ştiţi cît a dat cutare la nunta lui cutare? Un clip cu Adrian Copilul Minune, cîntînd în vreme ce un bulibaşă aruncă cu bani, un articol despre Nicu Gheară oprind maşina SRI care-l fila. Internetul a devenit arhiva, muzeul, galeria lumii interlope din România. Un panoptic.*

Am crezut, mult timp, că România e condusă, alternativ, de social-democraţi şi liberali, de stînga şi de dreapta. Acum constat că alternanţa e asigurată de săgeţi şi de sifoane.

Multe lucruri noi afli pe site-ul www.muzica9.ro.

Cu ochii-n 3,14

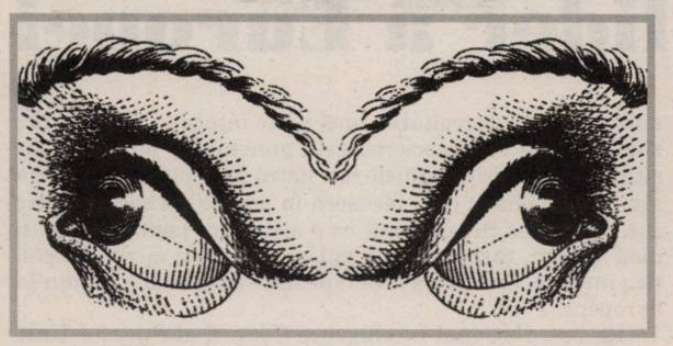

NU ORICINE ÎŞI STRIGĂ AŞEZAREA ÎN PAGINĂ CU ALURĂ VĂDIT LATINĂ

● Nu oricine, ci chiar Asociaţia Producătorilor Europeni de Automobile a anunţat că România se află pe primul loc, la nivel continental, în ceea ce priveşte numărul de maşini noi, cumpărate în luna ianuarie a anului 2008: 30.000! Dilemă cu totul nouă: e de bine sau e de rău? Taxicoman cum m-am declarat, nu ştiu ce să zic. (**R. C.**)

● La piaţă, una îşi strigă marfa de sezon: „Ghiocei, orhidei! Ghiocei, orhidei!“. (**D. S.**)

● La Mînăstirea Sinaia, l-am aşteptat pe părintele Mihail, chiar după ce oficiase slujba, să stăm de vorbă despre cărţile din bibliotecă. Cînd a auzit de la ce revistă vin, a fost foarte entuziasmat: e un mare fan *Dilema veche*, cunoaşte majoritatea rubricilor şi aşezarea lor în pagină. Mi-a mărturisit că o citeşte pe Internet. Şi că mai e admirator al lui Pleşu, Liiceanu, Patapievici. Cînd am deschis gura să-l întreb despre părerea Bisericii în toate aceste privinţe, mi-a ghicit gîndul şi mi-a răspuns, prompt, că sînt oameni luminaţi... (**I. P.**)

● Acelaşi părinte Mihail mi-a mărturisit că, în ceea ce-i priveşte pe credincioşii care vin să se spovedească, după ce-l văd, au o singură problemă: e prea tînăr (părintele are 29 de ani) şi nu le inspiră încredere... Ar vrea drept duhovnic un părinte mai bătrîn, cu alură vădit înţeleaptă. Din păcate, acest lucru e cam greu de realizat: există o mare *generation gap:* călugării de acolo ori sînt din generaţia fostului patriarh, ori dintr-a lui... (**I. P.**)

● Şapte studenţi ieşeni la Drept s-au dat de gol că au copiat la examene prezentîndu-se la un cabinet medical pentru a le fi scoase din urechi dispozitivele *bluetooth*. Nu sînt ipocrit, şi eu am copiat în facultate (de aceea n-o să predau niciodată slavă sau latină), dar nu pot să nu mă întreb, totuşi: aceştia sînt viitorii avocaţi? (**M. C.**)

NU ORICINE POATE ÎNLOCUI UN NASTURE CU BARBĂ, DEŞI ELABORAREA UNOR CRITERII DE EVALUARE A INDEPENDENŢEI NU E NICI PE DEPARTE UMFLATĂ

● Din cauza unei confuzii, la Zagreb, un oarecare Viktor a primit întrebările adresate de un ziar serviciului de presă al prim-ministrului. El a răspuns exprimîndu-şi opiniile despre Kosovo, Serbia şi adeziunea la NATO, iar interviul a fost publicat de primul cotidian al ţării, *Jutarnji List*, pe o pagină întreagă. Ori în Croaţia cetăţenii sînt atît de alfabetizaţi politic încît oricare dintre ei poate înlocui un demnitar de prim rang, ori demnitarii de prim rang emit opinii la îndemîna oricărei bucătărese, cum ar fi spus Lenin. (**M. B.**)

● Am observat că pe unele pachete care conţin, de fapt, condimente sau sosuri se găsesc descrieri de tipul: „Spaghetti bolognese. Adăugaţi doar carne şi spaghetti!“, „Supă de pui: adăugaţi doar carne de pui şi tăiţei!“ etc. Nu mi se pare cinstit. La urma urmei, cum s-ar simţi autorii respectivelor găselniţe dacă ar intra într-un magazin numit „de haine“ şi ar găsi un fermoar şi un nasture, cu anunţul: „Rămîne doar să adăugaţi pantalonii“? (**M. Ş.**)

● Stop-cadru simpatic-absurd în faţa lui Berlinale Palast, înaintea unei proiecţii de presă: un „viking“ cu barbă, căciuliţă şi ochelari dezleagă cuvinte încrucişate lîngă o „sobiţă“ din aceea gen felinar, în timp ce – în spatele lui, pe un ecran mare, *live* de la conferinţa de presă – veteranul Andrzej Wajda vorbeşte de unu' singur... în polonă. Ideea de a lăsa cineaştii să vorbească pe limba lor fără a-i dubla în germană e una bună, dar ce te faci cu polona!? Şi nu se supără & face grevă sindicatul traducătorilor? Oricum ai da-o, Berlinala e *sauerkraut*. (**a. l. ş.**)

● În Rusia, Direcţia Principală pentru Pregătirea Militară a primit ordin să ţină sub control forma fizică a generalilor şi a ofiţerilor superiori, cei cu surplus de kilograme riscînd retrogradarea. În Marea Britanie, ministrul Sănătăţii a promis recompense financiare şi decontarea cheltuielilor presupuse de schimbarea dietei pentru obezii care realizează o scădere în greutate „reală şi durabilă“. În State, cîţiva politicieni au cerut Departamentului Sănătăţii din statul Mississippi elaborarea unor criterii de evaluare a obezităţii în vederea unui proiect de lege care să interzică restaurantelor să-i mai servească pe clienţii supraponderali, încălcarea legii fiind pedepsită cu ridicarea licenţei de funcţionare a localului. Pe mapamond se ascute lupta de masă corporală! (**M. C.**)

● Rezumatul declarării independenţei „statului“ Kosovo, într-un autobuz din Deva: „Or să le dea sîrbii autonomie de-o să le sune apa-n cap!“. (**S. S.**)

● De-ale traducătorilor români de filme englezeşti: într-o seară, pe canalul Movies, un film cu Christine Lahti şi Daniel Baldwin. Baldwin, îndrăgostit, îi spune: „You are looking swell tonight“, traducerea fiind: „Arăţi umflată în seara asta“. După care ea roşeşte toată de plăcere. Ori traducătorul e adeptul rubensianismului şi, deşi actriţa nu e nici pe departe umflată, i s-a părut mai de bonton un compliment de genul acesta decît un banal „Arăţi grozav“ (al doilea sens al adjectivului), ori (ca mulţi alţii) va traduce „to rain cats and dogs“ prin „plouă cu cîini şi cu pisici“. (**S. G.**)

NU ORICINE SE TRANSFORMĂ ÎN VERDE SIDEFAT, ORICÎT S-AR VREA EL ÎN PAHAR

● O ultimă afacere „de sezon“ a chioşcarilor: vînd vin fiert. La pahar de plastic, 2 lei paharul. Nu ştiu dacă e legal, însă de cînd cu zăpada şi cu gerul, toţi beţivii cartierului se strîng în faţa aşa-ziselor buticuri, ca să se încălzească. Trotuarele se transformă în veritabile cîrciumi în aer liber. Se pare că românii au o viziune proprie despre încălzirea globală. (**A. P.**)

● Un domn parapsiholog a explicat la TV cum devine chestia cu aurele personale. Am aflat, cu acest prilej, că în timp ce unii pot să deţină o banală aură unicoloră, alţii pot beneficia de o frumuseţe de nimb în trei straturi, în culori criante: de exemplu, argintiu intens, verde sidefat şi turcoaz. Se pare că Dumnezeu le-a lăsat invizibile (sau, mă rog, vizibile doar pentru iniţiaţi) spre binele rasei umane. Sau măcar s-a gîndit la jumătate din ea. Altminteri, am fi auzit toată ziua comentarii de genul: „Ai văzut, dragă, ce aură de prost-gust şi-a tras asta?“. (**M. Ş.**)

● Fotbalizarea politicii e fără de istov. Un banalist, vorbindu-l de rău pe preşedintele ţării, l-a comparat cu „primitivul“ Bumbescu. Sîntem mulţi fani ai lui Bumbi, poreclit şi „Yeti, omul zăpezilor“, foarte jigniţi de această comparaţie: nici un om politic român, oricît s-ar vrea el jucător, nu va atinge strălucirea stelistului. (**R. C.**)

● De multe ori stau şi mă întreb cine sînt oamenii din spatele sloganurilor care tronează pe etichetele diverselor produse alimentare şi băuturi. Stau de şi mai multe ori şi mă întreb dacă în spatele lor chiar stă cineva... Pe eticheta unui suc natural scrie: „Exuberantele banane verzi alunecă din jungla tropicală direct la tine în pahar. Soarbe şi convinge-te ce bine e să leneveşti sub soarele tropical!“. Am sorbit eu ce-am sorbit pînă a-nceput să mă doară stomacul – la cîţi coloranţi, corectori şi alte minuni nenaturale au aceste sucuri naturale, nici nu a trebuit să beau prea mult –, dar zău dacă am reuşit să mă conving de ceva. (**R. T.**)

NU ORICINE BENEFICIAZĂ DE UN NUME CU AROMĂ DE PRUNE, DE VREME CE N-AM PUTEA COBORÎ ÎN NATURĂ PE TROTUARE DIN PIELE, ÎN PLIN PROCES DE *FACE ŞI DREGE*

● Lupta dintre Dragobete şi Sf. Valentin se anunţă şi anul acesta a fi una de orgolii. După prima rundă, conduce Sf. Valentin, care beneficiază deja de un nume de scenă anglofon, *via* SUA, prin care a acaparat de săptămîna trecută toate tarabele bucureştene, înţesîndu-le cu inimi de pluş şi flori de plastic poleite pe margine, cu mărgele vopsite şi parfumuri Dior la 5 lei sticluţa (o imagine, de altfel perfectă, a ceea ce înseamnă, de fapt, Valentine's Day la noi). Avînd în vedere amploarea mizei comerciale, aşteptăm cu interes replica sărbătorii neaoşe. (**S. G.**)

● Am văzut pe raftul unui hypermarket nişte sticle pe eticheta cărora scria: *„Băutură spirtoasă cu aromă de prune“*. Asta da băutură! (**C. P.-B.**)

● Cazul cu violatorul din Parcul Circului îmi confirmă o veche bănuială, şi anume aceea că majoritatea paznicilor de parcuri, şcoli, instituţii etc. sînt bărbaţi trecuţi de 50 de ani. De vreme ce acest job este tratat ca o sinecură pentru cei *(more or less)* în pragul pensionării, vor exista mereu copii şi femei abuzate chiar în preajma paznicilor. (**M. C.**)

● Ce poate fi mai oribil decît să-ţi plesnească ţeava de apă rece într-o zi de duminică? Foarte simplu: să-ţi explodeze ţeava de apă caldă... foarte caldă... – două mii de grade Celsius, un abur să-l tai cu cuţiul, o fiertură mai să-ţi dai duhul în puhoiul fierbinte. O rup la fugă într-un suflet pe scări către „dna Michi“, administratoarea blocului, şi încep să-i fac un sumar al nenorocirii. Dna Miki, calmă, începe să-mi povestească: „Apa caldă, presupun! Păi, nu sînteţi singura! Că şi vecina de la trei...“ „Îmi pare rău pentru ea, dar n-am putea coborî în subsol mai repede?“ „S-a spart pentru că are 60 de grade. Într-o zi a avut şi 80. Şi nu-i normal. M-am dus la centrală şi le-am zis: «Măi, oameni buni, voi nu sînteţi normali?! Explodează tot blocul!».“ „Înţeleg, dar ne-am putea grăbi, e grav de tot...“ „Ştiu că e grav, aşa s-a întîmplat şi la V, acum cîteva săptămîni. Acolo au spart şi peretele. La dvs. înţeleg că este mai simplu.“ Aşa m-a ţinut dna Michi, amabilă altminteri şi simpatică în felul ei, preţ de minute bune, în timp ce eu şi apa clocoteam. (**R. T.**)

● „Te-ai gîndit vreodată ce bunătăţi ne oferă natura?“ – e întrebarea cu care începe un spot publicitar. Şi imediat vine şi răspunsul: „Supele Korr“. Îmi poate spune cineva unde găsesc în natură supe Knorr? Că vreau să culeg şi eu vreo două-trei snopuri. (**C. P.-B.**)

● S-a anunţat că, în zilele summit-ului NATO, traficul în Capitală va fi restricţionat. Abia aştept! Am să ies la plimbare pe jos şi am să umblu în voie pe trotuare... (**M. V.**)

● În troleibuzul 76, doi moşi cu şepci la fel: negre, din piele, cu o blăniţă neagră prinsă lateral în doi bumbi. O fi vreun trend bătrîn? (**D. S.**)

● Anul trecut, Primăria sectorului 2 a amenajat un părculeţ în spatele blocului meu, lîngă centrala termică. După mai puţin de şase luni, aleile sînt acoperite de gunoaie, locatarii au oferit adăpost unor cîini vagabonzi şi le-au construit o şandrama din cartoane, băncile (sau ce a mai rămas din ele) sînt stivuite într-un maldăr, deşi au rezistat eroic o vreme furiei care îi apucă noaptea pe adolescenţii ce se strîng aici. Primăria însă a perseverat: un al doilea părculeţ a apărut peste noapte, la celălalt colţ al blocului. În fiecare zi mă uit cu milă la măsuţele pentru jocul de şah, la puieţii de brad, la toboganele colorate. Ştiu ce le aşteaptă. Primul semn s-a şi ivit: o bancă smulsă pur şi simplu de pe alee şi răsturnată. Aşa că n-are sens să mai dăm vina pe administraţia publică, din moment ce spaţiul public e bătaia de joc a tuturor. Propun următoarea sancţiune pentru cei care sînt prinşi în plin proces de distrugere: să meargă gardienii publici la ei acasă şi să le spargă televizorul, computerul, termopanele, să le smulgă piesă cu piesă gresia din baie. Să vedem: le place? (**A. P.**)

● Deşi la televiziunile române nu lipsesc, în viaţa de toate zilele, prostiile şi prostioarele de tot felul, după ce Kosovo şi-a declarat independenţa numitele televiziuni s-au întrecut pe sine. Au făcut, cum se spunea pe vremea marxism-leninismului, „saltul calitativ“: au trecut la aberaţii şi au ţinut-o langa zi de iarnă pînă-n seară nu cu analize competente despre chestiunea Kosovo, ci despre cum maghiarii din România vor face şi vor drege. Drept pentru care, o dată în plus, am închis televizorul. Fără regrete. (**M. V.**)

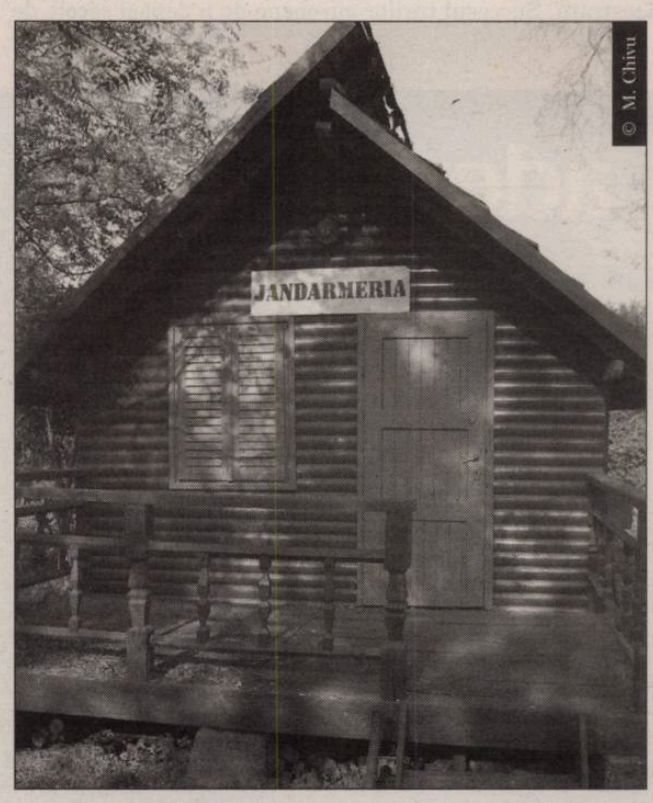

despre putere și dreptate

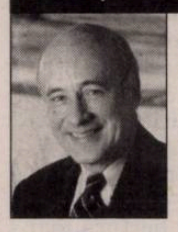

Joseph S. NYE

Puterea de lider a Europei

La Forumul Economic de la Davos de anul acesta, subiectul principal a fost puterea tot mai mare a Asiei. Un analist asiatic a afirmat că în 2050 vor fi trei puteri mondiale: Statele Unite, China şi India. Acesta nu a menţionat Europa, dar a subestima forţa Bătrînului Continent este o greşeală.

Da, în acest moment Europa boxează sub categoria ei de greutate. Este fragmentată, paşnică şi normativă, într-o lume a forţei brute, dar puterea mondială nu se reduce la cea militară. Folosirea forţei printre democraţiile avansate economic este practic de neconceput. În relaţiile dintre ele, astfel de ţări sînt toate de pe Venus – ca să-l parafrazez pe Robert Kagan – iar din această perspectivă, focalizarea europeană asupra legii şi a instituţiilor este o calitate.

În ceea ce priveşte relaţiile dintre Europa şi alte părţi ale lumii, un recent sondaj arăta că mulţi europeni ar dori ca acest continent să joace un rol mai important. Numai că, pentru a crea un echilibru cu puterea militară americană, e nevoie de o dublare sau o triplare a cheltuielilor pentru apărare, şi puţini europeni ar fi încîntaţi de o astfel de creştere. Totuşi, o strategie europeană inteligentă ar presupune investiţii mai mari în puterea militară.

În general, Europa şi SUA au a se teme mai mult de o Chină vulnerabilă decît de una bogată.

Situaţia Europei nu este însă atît de întunecată pe cît cred pesimiştii. Puterea înseamnă abilitatea de a obţine rezultatele dorite, iar resursele pentru a ajunge la ele depind de context. În termeni funcţionali, puterea este distribuită ca un joc de şah în trei dimensiuni. Pe tabla de joc situată sus se găsesc relaţiile militare dintre state, unde SUA sînt singura super-putere internaţională cu posibilităţi de a acţiona la nivel mondial. În acest loc, puterea este unipolară.

Pe tabla din mijloc se află relaţiile economice, unde lumea este multipolară. Aici Europa acţionează ca o uniune, iar ţări ca Japonia şi China au deja roluri importante. Statele Unite nu pot stabili un acord privind comerţul sau nu pot deschide procese anti-trust fără aprobarea Uniunii Europene. Sau, ca să dau un exemplu, Europa a fost capabilă să aibă rolul decisiv în înlăturarea lui Paul Wolfowitz din funcţia de şef al Băncii Mondiale.

Pe ultima tablă se găsesc relaţiile transnaţionale care scapă controlului guvernelor – o mulţime de aspecte, de la traficul de droguri la bolile contagioase, de la schimbarea climei la terorism. Pe această tablă de şah, puterea este haotic distribuită între actanţi non-statali, de aceea nu are sens să numim această lume unipolară sau multipolară.

Din acest punct de vedere, cooperarea civilă strînsă este foarte importantă, exact cea pentru care Europa pare foarte înzestrată. Succesul ţărilor europene de a depăşi secole de animozităţi şi dezvoltarea unei pieţe interne extinse reprezintă dovada că negocierea este punctul lor forte. La sfîrşitul războiului rece, ţările din Estul Europei nu au format alianţe regionale, cum făcuseră în anii '20 ai secolului trecut, ci au ales Bruxelles-ul ca o asigurare pentru viitor. În mod similar, ţări ca Turcia şi Ucraina şi-au modificat politica internă, în dorinţa de a fi primite în uniunea naţiunilor europene.

Recent, National Intelligence Council al Statelor Unite a prefigurat patru scenarii diferite despre cum va arăta lumea în 2020: Lumea Davos, în care globalizarea economică va continua, cu o prezenţă tot mai marcată a Asiei; *Pax Americana,* în care SUA domină mai departe ordinea mondială; Noul Califat, în care identitatea religioasă islamică va zdruncina dominaţia normelor occidentale; şi Ciclul Terorii, în care forţe non-statale distrug securitatea generală şi produc societăţi orwelliene. Ca orice exerciţiu de futurologie, astfel de scenarii îşi au limitele lor, dar ne fac să ne întrebăm care vor fi cei trei sau patru factori politici majori ce vor căpăta influenţă preponderentă în viitor.

Primul ar fi puterea crescîndă a Asiei. Marele semn de întrebare vizează China şi evoluţia ei internă. 400 de milioane de chinezi au ieşit din categoria celor săraci, din 1990 pînă astăzi, dar alţi 400 de milioane încă trăiesc cu mai puţin de doi dolari pe zi. Spre deosebire de India, China nu a rezolvat problema reprezentativităţii politice. Dacă statul chinez înlocuieşte comunismul în eroziune cu naţionalismul şi asigură coeziunea socială, rezultatul ar putea fi o politică externă mai agresivă şi lipsa preocupării faţă de probleme ca încălzirea globală. Sau ar putea, dimpotrivă, să abordeze astfel de chestiuni şi să devină un „partener responsabil" în politica internaţională. Europa poate avea o contribuţie semnificativă la integrarea Chinei în instituţiile şi normele internaţionale. În general, Europa şi SUA au a se teme mai mult de o Chină vulnerabilă decît de una bogată.

Nici o altă parte a lumii nu împărtăşeşte în mai mare măsură aceste valori şi nu are capacitatea de a influenţa atitudinea americană mai mult decît Europa.

Islamul politic şi felul în care se va dezvolta reprezintă un al doilea factor de luat în seamă. Lupta împotriva terorismului islamic nu este un „război al civilizaţiilor", ci un război civil în interiorul islamului. O minoritate radicală foloseşte violenţa pentru a impune o variantă simplificată şi ideologizată a acestei religii unei majorităţi cu puncte de vedere diverse.

Deşi cei mai mulţi musulmani trăiesc în Asia, aceştia sînt influenţaţi de ceea ce se petrece în centrul acestui conflict, în Orientul Mijlociu, o zonă care a rămas în urma restului lumii în privinţa globalizării, a deschiderii, a instituţiilor şi a democratizării. Aici, puterea economică şi diplomatică a Europei poate avea o influenţă importantă. Un comerţ mai deschis, creştere economică, dezvoltare a instituţiilor societăţii civile şi o participare din ce în ce mai crescută a cetăţenilor la viaţa politică ar putea să întărească în timp puterea majorităţii moderate a musulmanilor, în aceeaşi măsură ca felul în care aceştia sînt trataţi în Europa şi în Statele Unite. La fel de important este dacă politica occidentală faţă de Orientul Mijlociu va fi considerată mulţumitoare de către musulmanii moderaţi sau va consolida versiunea radicalilor, aceea a unui război purtat împotriva islamului.

Al treilea factor ce poate hotărî care dintre scenarii se va impune este reprezentat de puterea americană şi de felul în care ea va fi folosită. Statele Unite vor rămîne cu siguranţă cea mai puternică naţiune pînă în 2020, dar, paradoxal, statul cel mai puternic de la Imperiul Roman încoace va fi incapabil să-şi protejeze propriii cetăţeni de unul singur.

Forţa militară americană nu este adecvată pentru a gestiona probleme ca pandemiile, încălzirea globală, terorismul şi criminalitatea transnaţională. Aceste aspecte cer cooperare în legătură cu accesul la resursele globale şi diplomaţia de a atrage un sprijin larg pentru soluţionarea lor. Nici o altă parte a lumii nu împărtăşeşte în mai mare măsură aceste valori şi nu are capacitatea de a influenţa atitudinea americană mai mult decît Europa. Ceea ce sugerează că al patrulea factor determinant pentru viitor este evoluţia politicii şi a puterii europene.

***Joseph S. Nye** este profesor la Harvard. Cel mai recent volum al său se intitulează* The Power to Lead.

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 211 ● 28 februarie – 5 martie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Contează dimensiunile?“
pagina **3**

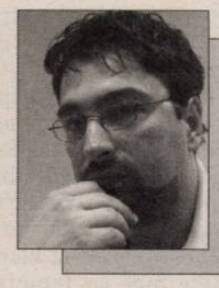

Sever Voinescu
„Neputincioşii care ştiu“
pagina **5**

Florin Dumitrescu
„Mărţişorul, sub presiunea campaniilor media“
pagina **19**

Antrenament pentru viață

– *Coaching sau terapie?* –

„Întîlnirea dintre doi oameni este precum contactul dintre două substanțe chimice: dacă există o reacție, amîndoi suferă o transformare.“

C.G. JUNG

5 948467 000186 08

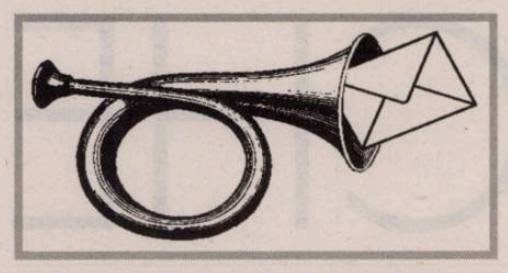

Nr. 205: Articolul lui Cristian Ghinea, „Staţia Titan, cu peron pe partea bizară“

„...Şi eu l-am iubit pe tovarăşu'...“

Ce să zic – n-aş zice că sînteţi singurul care l-a iubit pe tovarăşu'.

Aş mai fi şi eu: pionier (tot comandant de grupă şi un an de detaşament, recitator de forţă la toate manifestările aşa-zis culturale), utecist (3 şantiere judeţene de muncă patriotică, un şantier naţional – Canalul Dunăre-Marea Neagră – comandant de brigadă), soldat vigilent (am depus jurămîntul în faţa generalului Milea şi a colonelului Guşe), soldat indisciplinat (am fost trimis să contribui la repararea pirolizei din Combinatul petrochimic Teleajen), student debusolat (la Revoluţie, voind să-mi apăr facultatea din Politehnică, între noi fie vorba, habar n-am de cine, am văzut oripilat în Gara de Nord afişe cum că se constituia PNŢ – nu se obosise nimeni să-mi spună că mai pot exista şi alte partide decît cel comunist, al nostru). Ulterior m-am mai destupat niţel, da' nu mult, că dacă n-ai bază bunicică, lecturile haotice şi nesistematizate nu te duc prea departe. Am mai descoperit şi Vama unde, deşi „nu mai e ce-a fost, dom'le“, mă duc în continuare, spre ruşinea mea, cu aceeaşi plăcere, am descoperit şi *Dilema veche* cu articolele ei ce arată puncte de vedere pe care nu le gîndeam şi nici n-aş fi zis vreodată că voi fi de acord cu ele – cam cu 40% nici nu sînt. Ar fi multe de zis, dar scopul meu era doar să vă răspund că şi eu l-am iubit pe tovarăşu' Nicolae Ceauşescu.

Viorel STOICA
vovica@yahoo.com

„Eu l-am omorît la Tîrgovişte“

Dle Cristian Ghinea,

Am fost pionieră pe vremea lui Dej, cînd învăţam imnul URSS, iar maturitatea am trăit-o în „epoca de aur“. În ultimii ei ani, am suportat coşmarul lipsurilor şi al cozilor pentru alimente. Noi nu am fost localnici şi nu avem rude la ţară, pe atunci ultima salvare a multor familii. Din mulţimea de întîmplări rămase în memorie, am să relatez numai una, pe scurt. Prin 1986, cînd aproape totul era pe cartelă, un coleg de birou m-a chemat să mergem la un aprozar, unde avea o cunoştinţă. Se aduseseră portocale şi se dădeau pe sub mînă. M-am bucurat şi ne-am avîntat spre fericita oportunitate. Cînd am ajuns, am observat că dl şef de aprozar era cam afumat şi confuz. Ne-a invitat să urcăm scările abrupte spre depozit, pentru acţiunea în cauză. Veselă, am purces pe scări cînd, din spate, am simţit mîinile „şefului“ care îmi mîngîiau insistent picioarele. Instantaneu mi-au ţîşnit lacrimile, dar am strîns din dinţi. Aveam nevoie de portocale pentru copiii mei... Ulterior, ne-am mai întîlnit pe stradă şi, ca un domn, m-a salutat pînă la pămînt. Probabil şi-a amintit măgăria... Încă o dată umilinţele mele aveau un singur nume: Ceauşescu... La începutul lui 1990, tatăl meu era bătrîn şi grav bolnav în spital, dar, cînd m-a văzut, a strigat cu o uluitoare forţă: „Eu l-am omorît la Tîrgovişte!“. Şi eu!

Nicoleta NEAMŢU
Cluj

Lista cîtorva amintiri bolnave

Nu se mai termină odată?! – m-am întrebat debusolată cînd am văzut invitaţia voastră de a se (mai) scrie pe tema trecutului. Parcă nu e de ajuns că peste tot în presă, în bloguri, se manifestă, ciuperceşte, fie nostalgii mai mult sau mai puţin camuflate, fie amuzament de desen animat.

Apoi mi-am reamintit brusc o fetişcană (probabil liceană, îmbrăcată *cool* şi cu privire inteligentă) care, la un Kilipirim, răscolea nişte insigne de pe taraba unui numismat, în căutarea unora cu simboluri „de tristă amintire“ şi se gîndea cu voce tare care s-ar potrivi mai bine şepcii *à la* Che şi genţii imense cu imprimeu *manga*. Erau insigne emise cu ocazia unor evenimente grefate forţat pe Frankenstein-ul ceauşist (tabere, concursuri, olimpiade etc.). A plecat încîntată, „cu“ o organizaţie UTC şi nişte şoimi ai patriei. La mare căutare păreau să fie şi insignele ruseşti. Stăteam şi mă uitam la cei care cumpărau şi-mi înghiţeam cuvintele şi gestul pe care voiam să-l fac, adică să le dau peste mînă şi să le spun: „Nu e voie, caca!“, apoi să răstorn taraba.

Dar dacă nu era vorba, din partea mea, decît de o acută lipsă a simţului umorului? Nici acum nu am un răspuns.

Rîndurile de mai jos sînt pentru cei care poartă cu nonşalanţă însemnele „iepocii“ fără să realizeze că e ca şi cum ar etala zvastica naziştilor.

Cum a fost sub Ceauşescu?

Aveam 16 ani la Revoluţie, deci şi cîteva amintiri bolnave. Aşadar, iată lista:

● cravata de şoim al patriei, veşnic mirosind a mîncare pentru că îmi plăcea să o scufund în farfuria cu ciorbă de la grădiniţă;

● uşurarea părinţilor că am fost făcută pionieră în seria I, la Muzeul de Istorie, şi nu în următoarele serii pentru care ceremonialul se desfăşura, umilitor, în curtea şcolii;

● „tataie“ – un vecin, ceferist pensionar, care la 5 ani m-a învăţat să citesc folosind ca material didactic lozinci de partid. Dar datorită lui căutam singură în atlas zăcăminte de diamant sau citeam în *Magazin istoric* despre dezastrul de la Pompei. Cînd m-am făcut mare, mama îmi amintea că silabiseam în gura mare pe stradă „par-tidul-cea-u-şes-cu-ro-mâ-ni-a“. Şi acum îi sînt recunoscătoare bătrînului, chiar dacă după '89 am aflat că era turnător, că se aşeza la cozi şi asculta cîrtelile oamenilor despre regimul comunist;

● nenumăratele teme făcute în frig, la lumina lumînărilor;

● acele 1 sau 2 kg de mandarine/portocale pe care le devoram integral pe scurtul drum de la Alimentara pînă la bloc. Aşteptasem luni întregi „să bage“ exotisme, aşa că ajungeam acasă cu acea pungă de hîrtie maro goală. Culmea, maică-mea nu se supăra;

● zilele şi nopţile dormite pe pătură, lîngă măcelăria din cartier, aşteptînd să fie adusă carnea. Erau liste, se iscau certuri, iar cînd preţiosul aliment se ivea la colţul străzii sub forma unui fel de camion, îmbulzeala era de nedescris. Copiii erau trimişi la înaintare, dar de multe ori erau striviţi şi sufocaţi de adulţii care dădeau nemilos din coate şi burţi, nemaiţinînd cont de nici o listă. La o astfel de coadă, vecina mea de la IV a avortat;

● apropo de avorturi, aceeaşi vecină se pricepea să scape femeile de sarcini nedorite folosind metode doar de ea ştiute. Cînd maică-mea era schimbul 3, dormeam la ea. În unele zile aveam interdicţie să intru într-un anumit dormitor. Copil fiind, n-am ţinut cont de acest lucru şi am dat buzna să văd ce face cu femeia venită „în vizită“. Sînge şi o tanti crăcănată pe pat. Ulterior, vecina se pare că a dat greş cumva, a făcut vreo doi ani de închisoare de unde s-a întors bolnavă – o obligaseră să stea cu picioarele în apă rece;

● am avut şi eu parte de un fel de *4,3,2*. Eram într-a VI-a cînd mi s-a înmînat o cutiuţă de chibrituri pe care trebuia să o arunc la ghena altui bloc. Am pus-o în buzunar, am urcat la etajul al X-lea şi, înainte să-i dau drumul pe tobogan, am desfăcut cutia şi am pipăit. Era moale, albicios şi cu ochii, două mici gămălii negre, aşezaţi lateral. După, am plecat la joacă. Nu ştiu cum de acea prietenă a mamei a avut încredere, nu ştiu cum de nu am spus nimănui nimic. Poate că nu degeaba eram premiantă şi comandantă de grupă. Prezentam încredere. Ha, ha!

● tatăl meu era trimis anual la Canal, ca mecanic auto. Repara camioane, stătea în nişte barăci infecte şi, în fiecare an, venea acasă cu un dinte mai puţin în gură. Dentistul i-a spus că din cauza alimentaţiei proaste. Dar ce mai conta că mă speriam de fiecare dată de el cînd se întorcea şi mai ştirb, eram fermecată de gumele de mestecat, cu surprize Tipi Tip, pe care le cumpăra de la bişniţarii din Constanţa. De atunci datează simpatia pentru Lamborghini. Drept recompensă pentru dinţii pierduţi, a primit o diplomă „Erou al muncii socialiste“, o insignă (ha!) şi nişte bani. Pentru care s-a deplasat la Bucureşti şi, povestea el, ar fi dat mîna cu Ceauşescu. Nu părea foarte încîntat;

● în liceu, am prins şi acele două săptămîni de practică agricolă dinaintea începerii anului şcolar. Culegeam mere la ferma Mehedinţa, de dimineaţă pînă seara, sau cartofi, porumb. Condiţii mizere, mîncare proastă. Pentru că nu aveai voie să pleci, am evadat cu ajutorul unui plan minuţios, telefoane date pe şest, părinţi care aşteptau copiii la cîteva sute de metri de fermă. Fugeam de mîncam pămîntul. Nota scăzută la purtare;

● am scăpat de o anumită îndoctrinare şi datorită faptului că televizorul era mai mereu stricat. Aproape de '89, pe bulgari a fost un concert Jean Michel Jarre. Asemenea spectacol de lumini (chiar şi alb/negru/diferite griuri) şi sunet nu-mi închipuisem că poate exista. Puricii şi dungile săltăreţe nu m-au împiedicat să izbucnesc în plîns. A fost momentul în care am realizat că trăiesc într-o mare minciună;

● vă redau aici şi o poezioară tîmpă şi fără noimă, scrisă de mine în ciclul primar pe o carte (Eminescu) primită ca premiu: „eu sînt harnicul ţăran Mănase / care a construit vreo patru case / şi am şi două fete frumoase / mai am şi două mori / şi cîteva cirezi de boi /dar toate astea nu sînt ale mele / ci ale vicleanului Pandele / el a vîndut o ţară şi un neam / unui mişel şi ticălos duşman“. Dovadă că şi inocenţa „bine orientată“ poate naşte monştri; – etc.

Nu mi-e dor de amandine, brifcor, Lolek şi Bolek, de filmele şi muzica epocii, bla-bla. Mi-e dor de o copilărie şi o adolescenţă care ar fi putut fi trăite altfel şi mult mai frumos, dacă istoria nu ar fi înnebunit cîteva zeci de ani. Iar pentru acei naivi care poartă prin cluburi cravate de pionier şi ascultă „Macarale“, am o întrebare: aţi fi dispuşi să trăiţi în acele vremuri ştiind că aveţi la discreţie toată recuzita de bîlci a comunismului? Pariez pe 1 kg de mandarine că nu.

Eugenia TUDOSE
eugeniatudose@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Radio „Europa liberă“**
- **Criza demografică**
- **Frică, teamă, fobie**
- **Modernizarea religiilor**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Contează dimensiunile?

Unii, dintr-un fel de corectitudine politică, zic că nu. În acest caz, nu putem invoca, în cazul Kosovo, precaritatea lui teritorială și demografică. Sînt, în Europa, și state mai mici. Monaco, de pildă, care, de fapt, nu e decît un oraș de doi kilometri pătrați, cu vreo 32.000 de locuitori. Vaticanul e chiar mai puțin decît un oraș. Față de Liechtenstein, Luxemburg, Malta și San Marino, Kosovo e ditamai țara. Care va să zică, dimensiunile nu contează. Altceva, alte calități trebuie luate în considerație. Cine va pune la îndoială ponderea, fie și simbolică, a Vaticanului în politica mondială? Pentru Luxemburg se poate invoca, de asemenea, o certă consistență politică: e membru fondator al NATO, UE și ONU și, ca sediu al unor importante instituții și agenții ale Uniunii Europene, e un fel de centru al continentului. Malta are și ea o celebritate aparte: prin Ordinul cavaleresc care a administrat-o începînd din secolul al XVI-lea, prin structurile megalitice, încă în picioare, din al patrulea mileniu î.Chr. și printr-unul dintre cele mai perfecționate sisteme de protecție a sănătății din lume. Monaco, paradis fiscal și loc de predilecție al bogătașilor de pretutindeni, e ținutul cu cea mai mare densitate a populației din lume și cu cea mai eficientă organizare a siguranței cetățeanului. Despre Liechtenstein se știe că are mai multe firme înregistrate decît locuitori și că este un exemplu de bunăstare și longevitate (speranța medie de viață – în jur de 81 de ani). În sfîrșit, San Marino e pur și simplu cea mai veche republică din lume (secolul IV d.Chr.), admirată, ca atare, de Napoleon și de Lincoln, și cel dintîi stat european care a abolit pedeapsa cu moartea (1865).

Prin comparație, îți vine să spui că, totuși, Kosovo se impune mai curînd prin dimensiuni... Căci, în rest, tot ce poți adăuga e că este una dintre cele mai subdezvoltate zone din Europa și că evenimentul major al istoriei sale e unul sîrbesc: bătălia de la Gazi Mestan (1389), cu doi martiri (canonizați de Biserica Ortodoxă locală), amîndoi sîrbi, căzuți în luptă cu musulmanii. Nu se poate pretinde că, la 17 februarie 2008, Kosovo și-a recîștigat independența, pentru că n-a avut-o niciodată. Aflat cînd sub Imperiul Bizantin sau Sîrb, cînd sub Imperiul Otoman, cînd sub cel Austro-Ungar, cînd sub bulgari, cînd în federația iugoslavă, Kosovo capătă, acum (prin schimbarea unei singure litere: Kosov*a*, în albaneză, în loc de Kosov*o*, în sîrbă), un statut euforizant, dar plin de riscuri. Va avea uriașe probleme economice și va avea complicate dificultăți cu minoritatea sîrbă, tinzînd să devină, din victimă a Balcanilor de Vest, unul dintre agresori. Se va reactiva tema unei Albanii etnice („Albania Mare“, cu pretenții asupra unor părți din Macedonia, Muntenegru și Grecia) și se vor recalibra frustrări de peste tot, din Nagorno-Karabah pînă în țara bascilor, din Republica Srpska pînă în Osetia de Sud, din Palestina pînă în secuime. Sudul Dunării va deveni, iarăși, o problemă internațională. La peste opt ani de la rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate ONU, lucrurile rămîn, practic, în suspensie. Orice argument rațional se izbește, imediat, de contraargumente conjuncturale. Dacă observi că 92% din populația kosovară e alcătuită din albanezi, ți se răspunde că asta a devenit o realitate abia la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Dacă atragi atenția asupra crimelor comise de sîrbi asupra albanezilor la sfîrșitul anilor '90, ți se amintesc cuvintele unui prim-ministru albanez care, vizitînd Kosovo în 1942, cerea uciderea „coloniștilor sîrbi“. Dacă pledezi pentru europenitatea soluției de acum, ți se reamintește că tot Europa, în 1912, recomanda trecerea provinciei Kosovo sub autoritate sîrbă și a provinciei Metohia sub autoritatea Muntenegrului.

Oricum, deși tîrzie, soluția de-acum e pripită. Și birocratică. „Terenul“ nu e pregătit să o asume. Organismele internaționale ar trebui să-și ia răgazul de a face niță metafizică, ceea ce nu le prea stă în obicei. Să se întrebe, de pildă, dacă n-ar trebui negociate, în chip rezonabil, condițiile în care o entitate teritorială și etnică poate pretinde un statut de statalitate. Sustenabilitate economică? Legitimitate istorică demonstrabilă? Echilibru regional? Era vorba că nu umblăm la granițe. Dar iată că umblăm. Era vorba că protejăm minoritățile. Pînă la ce nivel? Pînă la a le declara majoritare?

Lumea pare să se teamă de consecințele potențial tragice ale evenimentelor. Eu sînt sensibil și la latura lor comică. Ce secui, ce Harghita și Covasna?! Să ne pregătim de Republica Găgăuză, de Ducatul Independent al Olteniei, de Principatul Gascon și de Regiunea Autonomă Lombardă. Dimensiunile, oricum, nu contează.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Parlamentul European și „ai noștri“

Ne-am ales, în toamnă, reprezentanții în Parlamentul European, i-am trimis acolo „să apere interesele țării“ și i-am lăsat de izbeliște. Televiziunile și presa de la noi nu prea le acordă atenție, după cum nu acordă atenție nici *instituției* în sine. Ne putem informa, dacă vrem, chiar de pe site-ul Parlamentului European (www.europarl.eu.int) sau de pe www.euractiv.ro (un site consistent și mereu la zi). Dar temele dezbătute în Parlamentul European nu creează ecou la noi, presa *mainstream* nu le acordă atenție, editorialiștii sînt blocați (cu puține excepții) în daraverile interne, *talk-show*-urile umblă disperate după audiență (oricum în scădere) așa că se ocupă doar de scandaluri etc. Parlamentul European însă, care ani la rînd a fost mai degrabă un for de dezbatere, fără prea mari puteri, capătă un contur instituțional tot mai pregnant și este tot mai prezent în viața publică a Uniunii Europene.

O adevărată lovitură (nu numai de imagine) a fost reducerea taxei de *roaming*: cetățenii europeni au putut simți direct, „pe bani“, la ce poate folosi Parlamentul European – o instituție pe care o resimțeau mai degrabă ca îndepărtată de problemele lor de zi cu zi. Probabil și ca urmare a acestui succes, eurodeputații au pus pe ordinea de zi, în ultima vreme, tot mai multe subiecte care au impact direct în viața cetățenilor. Cea mai nouă inițiativă de acest gen este solicitarea unei anchete asupra practicilor comerciale ale rețelelor de supermagazine: inițiatorii consideră că acestea abuzează de poziția lor dominantă pe piață, impunînd producătorilor prețuri mici, imposibil de susținut, și dăunînd consumatorilor. Unii comentatori consideră că astfel de inițiative sînt populiste sau „electoraliste“: deputații vor să atragă atenția și – mai ales – voturile cetățenilor în favoarea unei instituții care multă vreme a stat în umbra Comisiei Europene. Iar prezența tot mai slabă la vot la alegerile pentru Parlamentul European (în mai toate țările UE) riscă să diminueze legitimitatea acestui for. Ocupîndu-se de asemenea subiecte populare, deputații nu fac însă altceva decît să se adapteze la agenda publicului: în definitiv, ei au fost aleși tocmai pentru a reprezenta interesele și preocupările cetățenilor europeni. Pe de altă parte, Parlamentul European dezbate și alte teme, mai substanțiale și cu bătaie pe termen lung: viitorul demografic al Europei, realizarea unui recensămînt al populației și locuințelor la nivel european (pentru a avea date comparabile), coeziunea teritorială a continentului și dezvoltarea echilibrată a zonelor urbane și rurale, rolul Uniunii Europene într-o lume globalizată și altele. Astfel de teme „abstracte“ nu au cum să fie atractive pentru majoritatea cetățenilor, așa încît ele sînt echilibrate de celelalte, care au consecințe în casele și în buzunarele oamenilor. În principiu, nu e nimic rău în asta – deși, evident, populismul nu lipsește nici în Parlamentul European; dar el nu se manifestă în asemenea încercări de a îmbunătăți realmente viața oamenilor, ci – ca peste tot – în promisiunile enorme fără acoperire în realitate. Iar acestea sînt mult mai atent „cenzurate“ în forul european decît în parlamentele naționale.

În relativ scurta lor perioadă de activitate (mai întîi ca observatori, apoi ca aleși), parlamentarii români s-au ilustrat care cum s-au priceput. E firesc. Ioan Mircea Pașcu, de pildă, într-o intervenție în plen, a pus problema investigațiilor anticorupție din România și și-a exprimat „îngrijorarea“ ca acestea să nu încalce cumva drepturile persoanelor anchetate. Am înțeles „unde bate“. Theodor Stolojan, teoretic un important lider politic în România (căci este prim-vicepreședintele partidului cu cele mai mari procente în sondaje), a avut o singură intervenție scrisă – două fraze banale despre necesitatea sprijinirii proiectului Nabucco. Alții n-au avut nici atît. Există însă și o categorie de europarlamentari români care s-au integrat foarte bine în mecanismele forului european. În afară de Adrian Severin, hiperactiv și perfect adaptat la politica europeană (după stagiile la Consiliul Europei și la OSCE), Adriana Țicău și Gabriela Crețu (PSD), Adina Vălean (PNL), Monica Iacob-Ridzi (PD-L) sînt prezențe active, cu intervenții substanțiale și la obiect. Pe site-ul Parlamentului European se găsesc toate aceste intervenții, iar trecerea lor în revistă este un exercițiu interesant, înainte de toate pentru că arată cît de neadecvată este ideea că parlamentarii se duc la Bruxelles și Strasbourg „pentru a apăra interesele țării“ (idee susținută uneori de politicienii înșiși, și nu doar de cei români). În PE se face înainte de toate politică europeană, în funcție de familia ideologică de apartenență. Uneori, apar și inițiative transpartinice. În orice caz, intervențiile sînt cu substanță și la obiect, nu se bat cîmpii, nu se vorbește fără rost, doar de dragul de a ține microfonul ocupat, procedurile sînt clare, regulile sînt respectate. Numele de mai sus fac parte din mult-așteptata „nouă generație de politicieni“ și chiar au reușit să facă *altfel de politică*. Dar nu aici, ci *acolo*. Aici nu prea au loc de bătrînii baroni ai politicii care țin în continuare scena ocupată, iar televiziunile nu riscă să cheme niște „politicieni necunoscuți“, de teamă să nu-și piardă audiența. Așa încît vocile lor nu prea se aud, din păcate, în România, deși cu siguranță ar avea ce să spună și, mai ales, ar spune *altfel:* fără obsesia „conflictului între palate“, fără grija de a-și lovi permanent adversarii sub centură.

De ani întregi, se tot așteaptă „schimbarea clasei politice“. Toată lumea – începînd cu președintele țării – vorbește despre asta, deși e limpede că ea nu se va schimba total și „dintr-o mișcare“. Poate ar fi mai util să observăm că schimbarea poate începe de la aceste cîteva persoane. Totul este ca, *aici,* să poată – și să fie lăsate – să facă politică așa cum fac *acolo.* Cu alte cuvinte, „schimbarea clasei politice“ ne vine *tot* dinspre Europa.

ținerea de minte

„– Procesul nu poate continua pînă cînd nu-și ocupă toți jurații locurile, a decretat Regele, cu un glas grav: *toți,* a repetat el pompos, uitîndu-se cu asprime la Alice.

Ea a aruncat o privire în boxă și a văzut că, în marea ei grabă, îl așezase pe Bill-Șopîrla cu capul în jos, și, bietul de el, dădea resemnat din coadă, neputîndu-se mișca. Cît ai zice pește, Alice l-a repus în poziție normală «nu că asta ar avea mare importanță, și-a spus ea. Cred c-ar fi la fel de folositor procesului și cu coada-n sus, și cu coada-n jos.»

De îndată ce jurații și-au revenit din șoc și și-au recăpătat tăblițele și creioanele, au pornit cu mare sîrg la treabă, scriind istoria accidentului, toți cu excepția Șopîrlei, care era prea traumatizată pentru a face altceva decît să stea cu gura căscată și cu ochii în tavan.

– Ce știi despre problema în cauză? a întrebat-o Regele pe Alice.

– Nimic.

– *Absolut* nimic?

– Absolut nimic.

– Acest lucru e foarte important, a declarat Regele, adresîndu-se juriului.

Jurații tocmai începuseră să-i noteze spusele pe tăblițele lor, cînd au fost întrerupți de Iepurașul Alb.

– Desigur, Majestatea Voastră vrea să spună *ne*important, a atras el atenția pe un ton plin de respect.

– Da, desigur, am vrut să spun *ne*important, a răspuns Regele în grabă, apoi a murmurat pentru sine: important, neimportant, neimportant, important... de parcă încerca să vadă care dintre cele două cuvinte sună mai bine.“

(Lewis Carroll, *Alice în Țara Minunilor* și *Alice în Țara din Oglindă,* traducere de Antoaneta Ralian, traducerea versurilor de Ioana Ieronim, Colecția *Cotidianul,* 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Ţinutul secuiesc, între Kosovo şi Kîrgîzstan

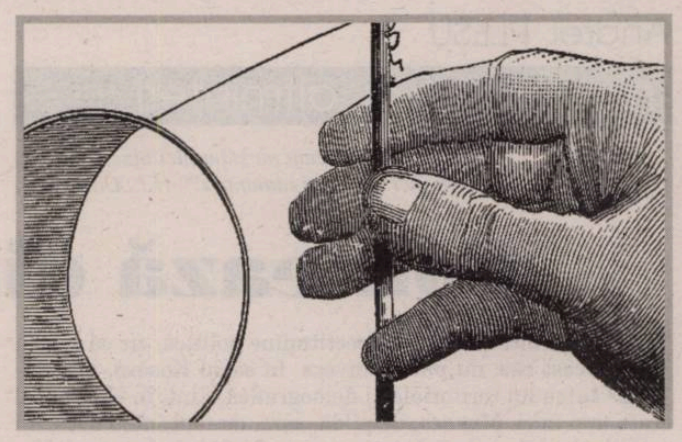

De aproximativ două săptămîni, de la declararea independenţei Kosovo, România pare că a replonjat în retorica anilor '90. Televiziunile private oferă spaţii largi de exprimare unor lideri naţionalişti care vorbesc cu patos despre „pericolul unguresc" cerînd arestarea unora dintre liderii comunităţii maghiare. În Parlament s-a constituit, timp de o zi, o coaliţie anti-UDMR, votîndu-se cu o largă majoritate o rezoluţie de neacceptare a independenţei Kosovo (Parlamentul de la Bucureşti fiind singurul for legislativ din Europa care a simţit nevoia unui astfel de gest, inutil, de altfel). Oameni politici care în alte împrejurări sînt responsabili au părut şi ei atinşi de virusul momentului, cerînd excluderea UDMR din coaliţia guvernamentală, numai pentru că această formaţiune a avut o altă părere decît cea a majorităţii. Din fericire, şeful Guvernului nu s-a lăsat antrenat în retorica naţionalistă pe care i-o ofereau pe tavă unii colegi de partid şi a răspuns sec că nu vrea ca „România să se întoarcă 20 de ani înapoi". (În treacăt fie spus, pierderea miniştrilor UDMR nu ar fi fost cel mai fericit lucru pentru Executiv, fie numai şi pentru că au o imagine mai bună în ochii publicului decît majoritatea colegilor liberali.)

Şeful statului şi-a petrecut week-end-ul trecut în Covasna şi Harghita, întîlnindu-se atît cu români, cît şi cu lideri ai secuilor, fiecare plîngîndu-i-se de problemele pe care le are. Am aflat astfel că secuii vor expedia un document Consiliului Europei cerîndu-i să trimită un raportor care să evalueze starea generală din Ţinutul Secuiesc. Replica lui Traian Băsescu a venit imediat: „Se pare că aceşti domni încă se află prin Kîrgîzstan. Cu certitudine că n-au aflat că România a intrat în Uniune îndeplinind standardele politice, ceea ce înseamnă şi standardele pentru minorităţi. Nu cred că va fi vreo instituţie europeană care să ia în seamă o astfel de cerere". Ei bine, preşedintele ar putea să se înşele. E adevărat că nu e foarte uşor să determini Consiliul Europei să treacă la acţiune. O simplă scrisoare a secuilor nu ajunge, ei trebuie să facă *lobby* pe lîngă cel puţin 10 parlamentari ai organizaţiei de la Strasbourg, iar iniţiativa trebuie să vină de la aceştia din urmă, Adunarea Generală a Consiliului Europei fiind cea care ia în final decizia.

Care este însă problema dacă va exista un raportor? În Consiliul Europei se discută frecvent despre astfel de cazuri, indiferent că este vorba despre state care fac sau nu parte din Uniunea Europeană. În ultimii ani, s-au dezbătut chestiuni care au legătură cu împărţirea zonelor lingvistice în Belgia sau cu gradul de autonomie al Cataloniei. De ce nu ar putea exista o discuţie şi despre Ţinutul Secuiesc, mai ales dacă, aşa cum susţin la unison liderii politici de la Bucureşti, ţara noastră este un model în materie de minorităţi? Prin această declaraţie, şeful statului se înscrie în linia politicienilor români cărora pare că le este teamă de dezbaterea unor puncte de vedere diferite, politicieni care reacţionează epidermic la auzul unor enunţuri care nu se potrivesc cu schema lor de gîndire formată, în general, înainte de 1989.

Dacă oamenii politici români au avut, în ultimele zile, verbul tăios şi reacţia exagerată, secuilor li se poate reproşa ambiguitatea. Nu ştii dacă autonomia pe care o doresc înseamnă descentralizare administrativă (păstrarea la bugetele locale a unor sume cît mai mari din impozitele locale, numirea directorilor de şcoli, de spitale etc.) sau dacă nu cumva are şi o altă conotaţie. Vorbesc despre autonomie, dar nu spun ce doresc exact. Scot în faţă un sondaj bizar, care s-a întins pe un an şi jumătate şi s-a încheiat cu un scor demn de România lui Ceauşescu, 99,5%, dar nu explică la ce ar putea folosi. Între români, care vorbesc prea mult, şi secui, care nu vorbesc destul, s-a creat astfel suficient loc pentru alte neînţelegeri.

Toată această înşiruire de declaraţii şi luări de poziţie are însă şi (cel puţin) un efect pozitiv: s-a lansat o dezbatere. În spatele declaraţiilor politicianiste există loc pentru discuţii serioase despre descentralizare, împărţirea regiunilor României, problemele sistemului de învăţămînt din Harghita şi Covasna etc. Pericolul este ca în anul electoral 2008 discuţiile de substanţă să fie înecate de vacarmul discursurilor naţionaliste ţinute de politicieni obosiţi, resuscitaţi de televiziuni în căutare de audienţă.

P.S. În articolul din numărul trecut am plasat din neatenţie Nagorno-Karabah în Afganistan, în loc de Azerbaidjan. Îmi cer scuze şi îi mulţumesc cititorului care mi-a atras atenţia.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Tehnologia zidurilor.** În timp ce imigraţia este unul dintre subiectele fierbinţi ale campaniei electorale, Guvernul federal al Statelor Unite a aprobat fondurile pentru construcţia în Arizona a unui fragment de zid „virtual" de 28 de mile, alcătuit din radare şi camere de urmărire pentru a-i identifica şi prinde pe cei care vor să intre ilegal în ţară. Administraţia Bush plănuieşte extinderea acestui tip de barieră tehnologică şi în alte părţi ale Arizonei şi în statul Texas. Zidul virtual include turnuri de supraveghere cu o tehnologie extrem de sofisticată: senzori, camere prevăzute cu dispozitive care deosebesc oamenii de vite, pot să arate cît de mare e grupul pregătit să treacă graniţa printr-un loc nepăzit sau prost păzit şi dacă în bagajele oamenilor sînt arme sau droguri. Poate că şi chinezii îşi vor dota vechiul zid cu această tehnologie, reuşind un model de îmbinare a tradiţiei cu inovaţia în materie de ziduri.

● **Un turnător „pozitiv".** Se pare că persoana cu ajutorul căreia s-a declanşat marele scandal financiar din Germania, omul care a livrat lista sutelor de evazionişti fiscali, nu e ușă de biserică. Ei şi-au transferat capitalul în băncile din principatul Liechtenstein, scrie *Wall Street Journal*, şi omul a umblat cu lista lor oferind informaţiile sale mai multor ţări. N-a găsit prea uşor un cumpărător, dar a obţinut în cele din urmă 5 milioane de dolari de la serviciile competente din Germania. A fost funcţionar de bancă, apoi condamnat la un an de puşcărie cu suspendare în Spania, din nou funcţionar de bancă. Mătura marii operaţii de purificare a mediului de funcţionari cu salarii mari din Germania este mînuită de un funcţionar cu un salariu mai mic.

● **Scaunul.** Curtea supremă din Nebraska, ultimul stat din SUA unde se mai folosea scaunul electric pentru execuţiile capitale, a declarat că procedeul este neconstituţional, fiind considerat un mijloc crud şi neobişnuit. S-a terminat astfel cu un obiect care, din 1890, făcea parte din inventarul american. Nu e exclus ca această interdicţie să aibă consecinţe importante: nu există deocamdată un consens asupra modalităţilor de a pune în practică pedeapsa capitală. Toate procedeele folosite – spînzurătoarea, împuşcarea, injecţiile – sînt crude şi neobişnuite. Poate că pedeapsa cu moartea – violenţa extremă şi organizată a statului împotriva individului, oricîtă dreptate ar avea primul şi oricît de vinovat ar fi celălalt – creează dilema. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Generaţia Viagra

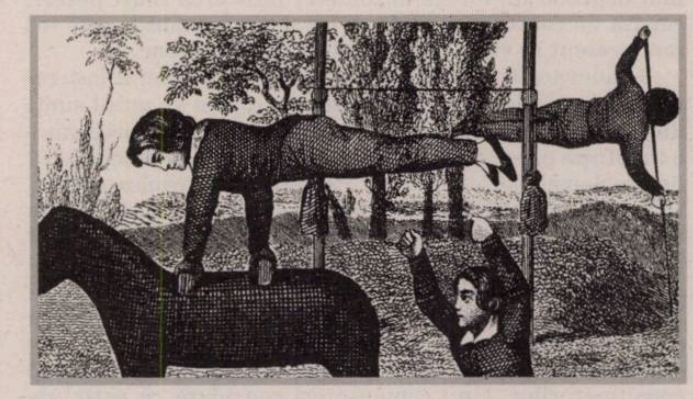

Cititorii a căror existenţă se desfăşoară mai sus de talie sînt sfătuiţi să evite acest articol. Mircea, iartă-mă pentru frivolitate!

Firma aia din America a făcut o mare greşeală. Să vă spun de ce: pînă la Viagra, un om în etate nu putea oferi iubitei lui cu 20 de ani mai puţin decît o dragoste caldă şi-un jeep. Omul trebuia să muncească doar o dată, cînd îl cumpăra, nu în fiecare seară. Pînă la Viagra, orice adolescent părăsit de iubita lui pentru un familist la 40 de ani avea tot dreptul s-o condamne pe ea, fără inimă, suflet, diverse alte calităţi. Acum se întreabă dacă nu cumva e ceva în neregulă cu coşurile lui. Pînă la Viagra, lumea era normală: cine nu mai avea nimic de făcut juca şah în parc, mergea la vot, contribuia la liniştea ţării culcîndu-se la 9 seara, cu televizorul stins, nu dat tare.

Şi tot pînă la pilula bleu, rosturile lumii erau clare. Poporul român are şi o vorbă, care îndeamnă la utilizarea conform prospectului a tuturor organelor, pentru că, oricum, vremea lor „trece". Ce te faci însă cînd nu mai trece? Cum refaci psihologia unei întregi generaţii căreia îi era deja suficientă tăria telecomenzii de la televizor şi cea din pahar, de casă, de la un prieten din Ardeal? Cu ce sponsori organizezi concursul de Miss 50 (ani) în Mioveni, cu ce bani înfiinţezi discotecă la Amara şi bar de *strip-tease* la Căciulata? Şi cum să convingi o generaţie întreagă să treacă de la tetra la tanga?

O să ziceţi că exagerez. Însă concursul de la Mioveni e pe bune, s-a întîmplat şi nu poate fi decît un semn al vremurilor ce se pregătesc. Vremuri în care lumea se întoarce cu fundul în sus (scuzaţi aluzia!) şi în care generaţiile pe care nimeni nu le mai bănuia că se distrează o să ne rîdă în nas cînd vom merge la ele să mîncăm o sarma. „N-am avut timp să gătesc, Gogu m-a ţinut pînă la trei dimineaţa la... televizor!"

Nu doar viaţa privată e ameninţată de medicamentele astea. Politica geme de domni care descoperă că mai pot şi deci mai vor. Să iubească, să conducă, să mai stea cu noi. Sigur, ne pot spune oricînd că ei sînt garanţia că viaţa publică e pe temelii solide. Sigure. Rezistente, care nu se fleşcăiesc. Cu condiţia să-l mai lăsaţi pe om să se ducă cinci minute pînă la bucătărie, să-şi mai ia un pahar cu apă.

Nu sînt nici pe departe fan al acestui medicament. Eu cred că lumea trebuie să-şi vadă lungul nasului, chiar şi în materie de sex. Dacă natura vrea să te opreşti, atunci înseamnă că are ea un motiv. Cînd sari de la etajul unu şi te loveşti, asta te pune în gardă că, dacă te arunci de la patru, e foarte naşpa. Şi te păzeşti, stai departe de geamuri etc. Ce-ar fi să inventăm un medicament cu ajutorul căruia nu te mai doare nimic la mici lovituri? Nu cumva ne face complet nepregătiţi pentru cea mai mare greşeală a vieţii noastre, aceea de a ne arunca de pe bloc, în joacă?

O să ziceţi că exagerez cu comparaţia. Însă a te îndrăgosti platonic la 50 de ani e una: poţi uita totul într-o zi pe baltă, cu prietenii şi cu nişte bere. A iubi însă, cu posibilitatea tehnică de a şi consuma (şi cimenta) iubirea asta, e mare diferenţă. E diferenţa aceea între etajul întîi şi etajul zece. Cînd sari, ar fi bine să ai o paraşută.

Altminteri, tocmai comparaţia asta îmi sugerează noul slogan Viagra, adaptat perfect pieţei româneşti: „Viagra. *Ia tzeapa şi fă ce vrei cu ea*".

P.S. Săptămîna viitoare vă spun de ce decreteii trebuie să preia puterea în România. Pe bune, fără medicamente. Dacă aveţi idei deja, le aştept la lucian@signfactor.ro Trăiască victoria în alegeri a candidaţilor noştri de la toate partidele!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Electorale

Oricare ar fi fost marţi rezultatele alegerilor primare din Statele Unite, fenomenul Obama marchează într-un fel semnificativ viaţa şi orientările majore ale politicii acestei ţări. Negru (după tată) şi alb (după mamă), creştin, deşi a învăţat într-o şcoală cu o majoritate musulmană, Obama a declanşat o răsucire spectaculoasă în opţiunile americanilor interesaţi de politică. A reuşit să depăşească identificarea lui cu programul marii minorităţi căreia îi aparţine. Mesajul lui s-a adresat americanilor doritori de schimbare şi gata să contribuie la această schimbare. A reuşit să devină o figură politică naţională atrăgînd la început pe lîngă votul negrilor, pe cel al tinerilor albi cu studii şi al independenţilor. Pe măsură ce s-a impus, tînărul senator de Illinois a reuşit să-i convingă că va fi un bun preşedinte pe mulţi partizani ai contracandidatei democrate, senatoarea de New York, Hillary Clinton, ba chiar şi pe cei ai conservatorilor dezamăgiţi de incapacitatea propriului partid de a propune un candidat credibil şi fidel valorilor tradiţionale. Atitudinea de cîştigător a determinat modificări importante: superdelegaţii (noi i-am numi activiştii) al căror vot se pare că va fi decisiv la Convenţie, dar şi donatorii s-au reîntors spre Obama, încît în ultimele zile, doamna Clinton a fost nevoită să scoată 5 milioane de dolari din banii ei personali pentru a susţine cheltuielile de campanie. Ea a şi înăsprit tonul polemic: „Să-ţi fie ruşine, Obama!" – a spus în legătură cu falsificarea sau citarea intenţionat greşită a unor cifre. Lui Obama nu i-a fost ruşine.

După 10 victorii consecutive, Obama pare a fi candidatul care, odată ales, ar putea lichida consecinţele Administraţiei Bush jr. Ceea ce era considerat un handicap devine un avantaj: puţina lui experienţă politică poate fi o garanţie că nu va călca pe urmele înaintaşilor săi din Casa Albă, că va fi în stare să readucă în America spiritul de cîştigător (bani, războaie, competiţii sportive şi tehnologice) şi să se bucure de ceea ce au sau vor avea. Discursului tehnocrat al lui Hillary Clinton, cu soluţii concrete la probleme concrete, el îi opune fraze despre speranţă, despre unitate, despre continuitatea cu America lui Kennedy şi Luther King. Are intonaţii corecte deoarece crede în ce spune. Experienţa a învăţat-o pe Hillary să nu-şi expună dintr-odată intenţiile, să nu sperie, să nu dea senzaţia că, puse în practică, planurile ei vor crea o redistribuţie jenantă pentru cei care au, insuficientă pentru cei care n-au. De aici o anumită reţinere teribil de asemănătoare cu ipocrizia. John McCain, candidatul conservator care s-a desprins în cîştigător în cursa partidului său, e prea sincer: nu pare a căuta soluţiile valabile pentru o majoritate, ci doreşte să impună soluţiile corecte din punctul lui de vedere. Convertirea conservatorilor spre Obama, chiar dacă deocamdată nu e ameninţătoare sub raportul numerelor, e semnificativă din punctul de vedere al tendinţelor. Oameni care n-ar accepta cu uşurinţă să locuiască în vecinătatea unui om de culoare ar fi dispuşi să voteze pentru Obama şi pentru era nouă promisă de el.

Comentatorii prudenţi nu ezită să le amintească americanilor că, în scurta lui carieră de senator, Obama a votat mereu la stînga, speranţa e o marfă uşor de vîndut, dificultăţile încep cînd trebuie livrat conţinutul. Din discursul charismatic şi pasional al lui Obama lipsesc amănuntele: nu precizează de unde va face rost de banii pentru proiectele necesare rezolvării crizei energetice, elaborării „noilor energii", investiţiilor în suprastructură, care sînt ideile sale despre cum trebuie să fie politica externă, nu despre cum nu trebuie să fie. A votat mereu împotriva războiului din Irak. Dar ce se poate face în situaţia concretă? Care va fi politica lui faţă de Israel şi palestinieni? Obama nu detaliază.

În campania electorală, chemarea la unitate poate face minuni, dar viaţa politică presupune duşmani. El este un excelent candidat. Ceea ce nu înseamnă că va fi un bun preşedinte.

globul cubic

Suspiciuni

Diplomaţii occidentali de la NATO îşi ascund cu greu suspiciunile: „Aş putea spune că toate informaţiile deţinute împreună cu bulgarii în cadrul NATO sînt dirijate în direcţia Moscova. La Sofia sau la Bucureşti, nomenclatura comunistă, la fel ca fostele servicii secrete, şi-a păstrat vechile poziţii" – a declarat la începutul lunii februarie pentru ziarul *The New York Times* un diplomat occidental anonim. Declaraţia a provocat numeroase reacţii în ţările fostului Pact de la Varşovia. Comisia bulgară însărcinată cu cercetarea trecutului comunist – instituţie cunoscută sub denumirea „Comisia dosarelor" – dădea un comunicat unde se arăta că există dovezi conform cărora şapte miniştri adjuncţi şi actualul ambasador al Bulgariei la NATO au lucrat pentru Securitatea Statului, în timpul lui Todor Jivkov. Aproape o sută de demnitari au colaborat pînă în 1990 (data la care a căzut regimul comunist din Bulgaria) cu „aparatul represiv totalitar" – scrie cotidianul bulgar *Dnevnik*.

Sandor Laborc, reprezentantul maghiar, care a preluat funcţia transmisibilă de secretar al Consiliului de informaţii al NATO, i-a „dezamăgit" pe responsabilii occidentali ai Alianţei. Fost comunist, 49 de ani, a urmat între 1983 şi 1989 cursurile celebrei academii Dzerjinski a KGB-ului sovietic: „Un post cu importante responsabilităţi e ocupat de o persoană formată de KGB. Mi-e greu să-mi închipui că această persoană s-a schimbat" – a spus un alt diplomat anonim de la NATO. „În termeni de confidenţialitate, Alianţa a devenit o sită cu ochiuri foarte largi". Din 2004, de cînd Bulgaria a fost admisă în NATO, ataşaţii săi militari nu au acces la informaţiile sensibile şi responsabilii din Alianţă sînt tentaţi să extindă această restricţie şi asupra altor reprezentanţi din fostele ţări comuniste. E dreptul lor, dar de ce diplomaţii occidentali dau aceste informaţii sub protecţia anonimatului? Alt obicei suspect. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Neputincioşii care ştiu

Fluidizarea graniţelor în Europa a produs şi un efect oarecum neaşteptat: relativizarea competenţelor. Toată lumea în Europa, de pildă, *ştie* cum se construiesc instituţiile unui stat democratic. Adesea, cei care nu sînt în stare să facă aşa ceva la ei acasă *ştiu* cel mai bine. Pe de altă parte, spiritul critic este cu atît mai dezvoltat şi cu atît mai subtil cu cît impotenţa e mai mare. Cei care nu sînt în stare de ceva sînt cei mai abili observatori ai fisurilor lucrării celor care fac. Din această pricină, continentul actual are, uneori, haz. Am asistat zilele trecute, la Berlin, la cîteva scene memorabile. Un fel de repetare în spirit a celebrei vizite pe care Barbu Delavrancea a făcut-o amicului său Caragiale la Berlin, în vara lui 1905. Povestită de Caragiale însuşi într-o scrisoare adresată lui Alceu Urechia, vizita aceea este mai mult decît o deplasare a unui intelectual român în Berlin, este chiar *pattern*-ul de raportare a balcanicului la Europa 'mnealor. Că scrisoarea are valoare estetică, nu am avut niciodată vreo îndoială. Dar că este un adevărat document antropologic, abia acum mi-am dat seama. Atît doar, acum eroul nu mai e român, ci bosniac. În rest, tot avocat, tot bine aşezat economiceşte, tot omnicompetent, tot critic, tot imposibil de impresionat...

Sîntem, aşadar, în inima Prusiei. Germania! Ţara administraţiei impecabile, a instituţiilor şi a dreptului. Ţara în care birocraţia eficientă a devenit, deopotrivă, concept şi normă de viaţă. Sîntem chiar în oraşul lui Bismarck şi al lui Hegel, chiar în capitala celor mai bine argumentate hotărîri judecătoreşti din lume şi a celei mai impunătoare tradiţii instituţionale din Europa (dacă facem englezilor plăcerea de a nu-i socoti europeni). Alături de mine, prin datul sorţii, se află un respectabil avocat bosniac. Seamănă ca două picături de apă cu Joe Pesci (arată ca el, vorbeşte ca el, gesticulează ca el), are o licărire isteaţă în ochi şi poartă la reverul sacoului impecabil discrete însemne masonice sau rozacruciene, sînt prea mici ca să pot identifica precis misterioasa proveniență. Sîntem invitaţi să discutăm cu oficiali germani despre lustraţie, memorie, acces la arhivele trecutelor dictaturi roşii, reabilitarea fostelor victime ale comunismului. Colindăm instituţii de profil, discutăm cu procurori generali, miniştri şi membri ai Bundestag-ului. În primele zile, Pesci-de-Bosnia e atent. Pune întrebări, cere lămuriri, formulează situaţii ipotetice şi vrea să afle cum s-ar rezolva în Germania, dacă s-ar întîmpla. Nemţii, amabili şi concentraţi, răspund, de fiecare dată, cu lux de detalii. După fiecare întîlnire, amicul bosniac precizează că discuţia a fost bună, dar că Bosnia are, acum, alte priorităţi şi, oricum, ceea ce frămîntă Germania şi România în privinţa asta nu are nici o relevanţă pentru ţara lui, din motive care ţin de istorie, de popor, de context. Recunoşteam atitudinea românească de la primele întîlniri cu occidentali, în anii '90. Se povestea mult, se identificau soluţii, dar apoi, la plecare, românii spuneau ceva de genul „asta e bună la voi, dar la noi nu merge, avem alt specific – noi cu ale noastre, voi cu ale voastre". Era vremea în care ne imaginam că e de datoria Europei să ne primească de vreme ce sîntem, din născare, europeni. În orice caz, nu îmi ia mult timp să înţeleg că „Joe Pesci" este dintre cei care se opun, în principiu, deconspirării foştilor colaboratori ai poliţiilor politice comuniste şi un ireductibil opozant al lustraţiei. La un moment dat, discutăm cu dna Marianne Brithler, cunoscută opozantă în fosta RDG, acum comisar federal însărcinat să conducă instituţia care gestionează arhivele fostului STASI, succesoarea în funcţie a celebrului pastor Joachim Gauck. Cum ar fi, preşedinta CNSAS-ului german. Este extrem de interesată de decizia Curţii noastre Constituţionale, aşa că, împreună cu prietenul C.A., dăm lămuriri ample. Ba chiar ne lansăm în speculaţii şi nu lăsăm neluminat nici un colţişor al tenebroasei decizii care a ucis CNSAS-ul. Din colţul lui cam neglijat, bosniacul nu se opreşte şi mitraliază întrebări despre legislaţia germană în materie. La un moment dat, află ceva: cetăţenii fostei RFG nu fac obiectul activităţii Comisiei dnei Birthler, deşi, mulţi dintre ei – se spune că peste 50.000 – au colaborat cu STASI. Gazdele germane admit imediat că e o problemă politică jenantă şi că e anormală imunitatea vesticilor în operaţiunea de deconspirare, însă opoziţia parlamentarilor din vestul Germaniei este totală. Gazdele germane par încurcate în a explica de ce parlamentarii lor nu vor să aplice legile deconspirării şi foştilor vestici aşa cum le aplică foştilor estici. Dar amicul bosniac e fericit. A găsit hiba în sistemul care prea mergea bine, prea livrase eficient, prea îşi făcuse treaba, prea ne impresionase în primele zile. Din acel moment, orice intervenţie în orice direcţie o pornea de aici: cît e de injustă excluderea cetăţenilor fostei RFG de la *screening*-ul Comisiei dnei Brithler. Cu abilitate (avocaţii balcanici sînt recunoscuţi pentru nemaipomenita lor potenţă retorică!), omul pornea de la această limită a sistemului şi făcea praf totul, dar absolut totul. Iscusinţa bosniacului „Joe Pesci" era uimitoare. Din cauza excluderii cetăţenilor RFG din procesul deconspirării foştilor ofiţeri şi colaboratori ai STASI, întregul sistem era o minciună uriaşă, o fraudă, o mimă jalnică.

Nemţii ascultau îngrijoraţi, realizau amuţiţi monstruozitatea propriilor legi şi ajungeau, chiar, să-şi ceară scuze pentru că nu au putut mai mult. Dar „Joe Pesci" nu era acolo să-i ierte! El, bosniacul, era acolo să pună la punct incapacitatea germană de a construi instituţii juste şi birocraţii eficiente. Uneori, mai adăuga şi că „americanii, cei mai apropiaţi aliaţi ai voştri, închid oameni, fără proces, la Guantanamo şi ascultă telefoanele fără mandat" pentru a accentua nu doar eşecul administraţiei germane, ci şi tovărăşia suspectă a ţării. Ce să ne mai mirăm!

Bosnia, după cum se ştie, este mai mult o ficţiune decît o ţară. Dacă mîine pleacă de acolo zecile de mii de soldaţi ai forţelor internaţionale, poimîine nu mai există nimic ce s-ar putea numi Bosnia-Herţegovina. Să aparţii unei asemenea ţări, incapabilă să construiască un sistem administrativ cît de cît plauzibil, deşi nu e cu mult mai mare decît Oltenia, şi să cerţi Germania pentru ineficienţă administrativă reprezintă o mare cucerire a timpului nostru. Halal să ne fie!

ready made

„Caragiale era să cadă într-o mare cursă. Acum, postfestum, cei care o plănuiseră, fac mărturisiri complecte. Dacă-l punea păcatul să vină de la Berlin, era să i se scoată muzici şi şcoli la gară (ca-n *25 de minute);* era să i se facă serenade cu lampioane veneţiene; era să i se dea banchete de societăţile tuturor genurilor literare din Bucureşti... Trei zile în şir, – cu «aprobarea» d-lui Arion, dată d-lui Gîrleanu, preşedintele lui Caragiale."

(„Cu prilejul sărbătoririi lui Caragiale",
în Ion Creţu, *G. Ibrăileanu – Restituiri literare,*
Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

82°

Madam, aibi pietate,
nu ca acei tirani
ce-un june în etate
de doozeci de ani

îl fac de-şi pune ştreangul
de gît şi-adastă să-l
tai dumneata ce-ai rangul
de văduvă cu văl

de doliu... Pietate,
atîta-ţi cer, madam,
eu care-ntîetate
întodeuna-ţi dam

cîn ne-ntîlneam pe scară
şi-mi răsuceam duios
mustaşul de secară
cu spicul unduios,

iar dumneata: „Mitică,
azută-mă să urc
în birză, că-s pitică, –
Mitică, nu fi turc...“

Şi mă lăsai popoul
să ţi-l coprinz în pălmi
ce-altòra apropoul
le-ar fi atras sudălmi...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cortina şi tablourile

Cortina d'Ampezzo e o staţiune „de fiţe“, cum zic românii. Dacă prin altă parte o porţie de spaghete costă 7 euro, la *Cortina* te costă 10. Are însă pîrtii de schi spectaculoase şi privelişti incredibile. O telecabină din trei tronsoane te poartă peste prăpăstii (fără stîlpi de susţinere intermediari) pînă la mai bine de 3200 de metri altitudine. Acolo nu mai sînt pîrtii de schi, ci doar privelişti şi vînturi năprasnice. La staţia imediat inferioară, la 2470 de metri, e un restaurant semicircular panoramic, cu multe geamuri. Un loc unde e bine să faci poze, să-şi potriveşti mănuşile şi ochelarii, să te duci la toaletă, dar să nu încerci să cumperi nici măcar o cafea. Mai la vale sînt nişte pîrtii abrupte şi reci, printre stînci ascuţite. Staţiunea a fost gazdă a Jocurilor Olimpice de iarnă din 1956 şi de pe atunci a devenit celebră, cam odată cu începuturile bunăstării poporului italian. Din cîte am înţeles, straniul nume al localităţii e intraductibil în româneşte, deşi *cortina* poate însemna chiar *cortină*. Nu la fel de intraductibilă pentru chelnerul de la o cabană a fost discuţia noastră despre cît să-i lăsăm bacşiş. „În Italia nu se dă bacşiş“ – ne-a zis pe româneşte şi ne-am trezit că ne face el o reducere la plata consumaţiei. De la acea masă din mijlocul pădurii (se mînca şi afară la terasă, la temperaturi cu minus), ţin minte coşul cu vreo şapte feluri de pîine şi covrigi. Am aflat că omul nostru era chiar din Bucureşti, stabilit însă de mulţi ani la Cortina. „Cum de mai puteţi trăi în infecţia aia de oraş?“ – ne-a întrebat. Chiar aşa: cum?!

Coborîrea pe schiuri pînă în staţiune se face, din acea parte, pe un drum lung şi şerpuit prin pădure, pe unde poţi avea surpriza să te întîlneşti cu căprioare. Totul se încheie cu trecerea pe un podeţ de lemn, cu zăpadă bătătorită pe el. Traversează un rîu limpede care curge năvalnic peste nişte pietre albicioase (dolomitele din Dolomiţi). Imaginea acelui podeţ te transpune parcă într-un alt secol, mai romantic şi mai liniştit. Dar un pod pictat se găseşte de vînzare şi în mijlocul staţiunii, la hotel Alaska, unde e o expoziţie de „falsuri celebre“. Oameni de-abia coborîţi de pe hornurile înalte ale Dolomiţilor îşi scot clăparii din picioare şi casca de pe cap pentru a intra în luxosul salon de hotel, să admire tablouri printre care şi celebrul *pod* al lui Monet. Cu nuferii de sub el şi ierburile de baltă uşor tenebroase. Bineînţeles că e o copie. Tot aşa cum este şi *Mona Lisa*, care zîmbeşte schiorilor de pe un trepied. Cică ar fi o copie atît de reuşită, încît a fost pusă şi la Luvru, în locul originalului, într-o perioadă în care acesta a fost restaurat. Şi nimeni n-a remarcat substituirea. Cel puţin aşa povesteşte patroana

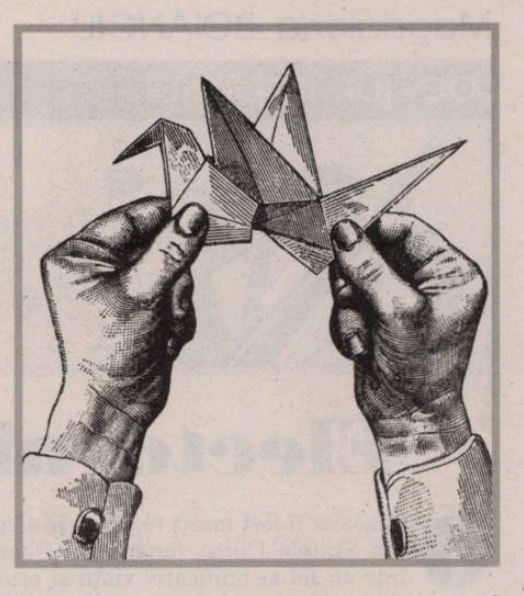

expoziţiei, o pictoriţă mai în vîrstă cu părul roşu vîlvoi. Sînt acolo şi cópii după Gauguin şi chiar Van Gogh. Acesta din urmă pare însă cît se poate de dificil, dacă nu chiar imposibil, de copiat. Ca să încerci să-l copiezi pe Van Gogh, probabil că trebuie să fii cel puţin nebun. Am întrebat însă cît costă *Mona Lisa*. Mi s-a spus că 3000 de euro, numai că de banii ăştia nu ţi se oferă cea care a fost la Luvru, ci o alta. Cum adică? O copie a unui fals celebru? Şi cîte asemenea cópii or mai fi în magazie? Dintr-odată graniţa dintre fals şi celebru mi s-a estompat în minte. N-am mai fost sigur cît de celebru poate fi un fals, dar am început să fiu mai sigur cît poate fi de fals. Pentru că într-o lume a cópiilor, începem să căutăm reproducerea originală. În sfîrşit, am ieşit afară unde aproape se întunecase, iar pe *corso*, printre oameni în clăpari şi cu schiuri pe umăr, se plimbau venerabile doamne cu blănuri fabuloase. „Neveste de mafioţi bătrîni“ – cum a zis, plin de umor, un est-european trecut prin lupta de clasă.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE“

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C. Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Poveştile dormitorului

Săptămîna trecută, vecina mea de peste pagini, Simona Sora, parcă mi-a făcut cu ochiul. Mergeam spre facultate, repetîndu-mi în minte firul roşu al cursului pe care urma să-l ţin despre „etnologia dormitorului“, cînd mi-au căzut ochii peste „patul şi cartea“ din puzzlecturile sale din numărul trecut. Iată o temă în plus, mi-am zis, numai bună de adăugat la poveştile mele antropologice: dorinţa de „a te băga în pat cu o carte“ şi toată aura aproape erotică a acestei plăceri în intimitatea spaţiului de dormit.

Mi-am adus aminte de convingerea lui André Breton că „poezia se face în pat precum amorul“. Apoi, pe firul asocierilor, gîndul m-a dus la acea piesă de mobilier recentă, la îndemînă, dar separată de pat, noptiera, care a avut de parcurs şi ea o lungă istorie pînă să-şi lege destinul de lecturile furate somnului şi să ajungă la „cartea de pe noptieră“. Şi uite aşa m-am întors la dormitorul meu!

Patul şi spaţiul domestic care îl cuprinde, dormitorul, au o istorie lungă, care nu se pierde însă în „negura istoriei“. Strămoşii noştri au trebuit să aştepte retragerea ultimei glaciaţiuni, avansarea spre nord a pădurilor şi trecerea la vînătoarea unor animale mai mici venite şi ele cu pădurile, precum căprioare şi iepuri, pentru a acoperi locurile lor de dormit cu blănuri şi a încropi astfel un strămoş al patului. Se poate schimba acum şi una dintre cele mai importante „tehnici ale corpului“, aceea a acuplării: faţă de desenele rupestre care arată totdeauna bărbatul în spatele femeii, uşor aplecată în faţă, cam din această perioadă ce a urmat glaciaţiunii Würm apar şi primele reprezentări ale cuplului aşezat şi faţă în faţă. „Această poziţie, cu femeia lungită pe spate şi bărbatul deasupra, va fi considerată de atunci, şi cel puţin pînă prin secolul al XVIII-lea, ca fiind singura «naturală»“ – constată Pascal Dibie în fascinanta sa *Ethnologie de la chambre à coucher*. De fapt, nu există nimic mai „cultural“ decît asta, patul morţilor şi cel al amanţilor, cu ceea ce presupune fiecare, fiind printre cele mai vechi şi fundamentale acte de cultură, nu de „natură“! În orice caz, de atunci – adică acum vreo şase mii de ani – şi pînă în prezent, patul a păstrat constant această dimensiune erotică.

Dar ea nu este singura. Odihna, somnul sînt poate mai importante. Istoria patului – a dimensiunilor şi texturii sale, a sărăciei sau bogăţiei de ornamente etc. – ne poate spune atunci ce credeau diferitele populaţii despre relaţia somnului cu moartea şi cu starea diurnă de veghe, despre necesitatea sau plăcerea dormitului şi relaţia sa cu sănătatea, despre categoriile sociale care aveau obligaţia „vigilenţei“, a unei (aproape) permanente treziri a spiritului şi cele care se puteau abandona voluptăţilor dormitului fără griji. O istorie a muncii fără răgaz sau a contemplării lui Dumnezeu, întrerupte doar în treacăt de un somn minimal. Sau, dimpotrivă, a lenei, acea „obişnuiţă de a se odihni înaintea oboselii“, după cum spunea Jules Renard. De la patul ascetic al religioşilor de toate culorile la paturile de odihnă ale egiptenilor sau cele ale romanilor, la diversitatea luxuriantă a paturilor nobiliare ce au urmat Renaşterii şi apoi la transformarea lor funcţională după aşezarea burgheziei, de la patul lui Oblomov la paturile noastre ergonomice, de la hamac şi pînă la *tatami*, de la dormitorul ascuns discret în fundul casei la oraşele-dormitor, este o întreagă istorie a civilizaţiilor – dar şi a „civilizării“, vorba lui Norbert Elias.

Construit în jurul patului, dormitorul reproduce şi orchestrează astfel această dilemă perenă a intimităţii: voluptate sau asceză? Întîlnire intimă cu celălalt sau retragere singuratică din lume? Eroul lui Huysmans din *À rebours* o rezumă astfel: „După el, nu erau decît două modalităţi de a-şi amenaja dormitorul: fie să faci din el un alcov excitant, un loc de delicii nocturne; fie să dai naştere unui loc de solitudine şi de repaos, un refugiu de gîndire, un fel de oratoriu. În primul caz, stilul Louis XV se impune persoanelor delicate (...); într-adevăr, doar acest secol al XVII-lea a ştiut să învăluie femeia într-o atmosferă vicioasă, rotunjind mobilele după forma farmecelor sale (...). În celălalt caz (...), trebuia să dai camerei un aspect monastic“. În ceea ce mă priveşte, am tranşat de mult dilema, împreună cu soţia mea, în felul următor: *mai bine în patul nostru, decît în societatea lor!*

Desigur, dormitorul, spaţiul de dormit, exprimă o stare socială bazală înainte de a se deschide unor astfel de alternative subtile şi dilematice. Spaţiu domestic prin excelenţă, el adăposteşte grupuri domestice diferite – şi este astfel profund diferit, după persoanele pe care este destinat să le adăpostească: un loc de dormit pentru oameni şi animale sau doar pentru oameni, o casă-dormitor pentru bărbaţi şi, separat, una pentru femei, un dormitor pentru soţ şi, separat, pentru soţie, unul doar pentru soţi sau unul pentru întreaga familie etc. În aceste dormitoare diferite nu se naşte şi nici nu se creşte la fel!

Îmi aduc aminte astfel de bucătăria gazdelor mele din Novaci, unde am petrecut peste zece ani de teren şi unde, reuniţi în jurul mesei şi al focului, dormeau o bunică, părinţii şi copiii necăsătoriţi. De fiecare dată, privindu-i, mă scuturam ca în faţa unui coşmar şi mă gîndeam că eu nu aş fi putut trăi aşa. Cum să devii un *individ* în această devălmăşie fizică şi spirituală? Dar nu mi-ar fi plăcut nici acele dormitoare *hi-tech* recente, în care copilul este lăsat singur de la naştere, doar cu o serie de echipamente video şi audio care le permit părinţilor să-l ţină într-o permanentă supraveghere. De la distanţă. Cum să înveţi într-un astfel de dormitor să devii o *fiinţă socială* şi sociabilă?

Spune-mi din ce dormitor vii şi îţi spun cine eşti? Da, se poate spune şi asta. De fapt se pot spune lucruri similare despre mai toate obiectele familiare care ne înconjoară. Nu întîmplător Dibie îşi începe excursul despre dormitor cu această afirmaţie a maestrului său Haudricourt: „orice obiect, dacă îl studiezi cum trebuie, va aduce după sine întreaga societate“.

PUBLICITATE

MARK HADDON
Pata cu bucluc

«Mark Haddon este un scriitor lucid și, în același timp, extrem de amuzant, care intră perfect în mintea personajului său.» (Ian McEwan)
«Un roman dureros, plin de umor, profund uman... Creează dependență!» (The Times)
«O comedie neagră absolut genială!» (Mail on Sunday)

Autorul cărții «O întâmplare ciudată cu un câine la miezul nopții»
Whitbread Book of the Year Award

3 TREI www.edituratrei.ro

RADIO GUERRILLA ELIBERADIO

Andrei PIPPIDI

SOS București

Portretul unui oraş dispărut

La o editură din Cluj, Limes, în 2006, cineva a avut excelenta idee de a publica, în englezeşte, limba originalului, însoţindu-le de o traducere în româneşte, *Scrisori din Bucureşti, 1944-1946*, de Eric Tappe. Volumul mi-a căzut în mînă din întîmplare şi cred că aici, în ţară, n-a mai rămas nimeni care să-i fi cunoscut pe oamenii despre care e vorba.

Este o carte postumă, ultima care va avea pe copertă numele profesorului E.D. Tappe (1910-1992) de la Universitatea din Londra. La School of Slavonic and East European Studies, el a fost, din 1948, specialistul în limba română, deci şi în literatura şi istoria noastră. Din lucrările sale, unele au dat la iveală documente din arhivele britanice, de mare interes pentru noi, iar altele au contribuit la informarea publicului străin cu privire la scriitorii români pe care i-a tradus şi comentat. Cu o formaţie de filolog clasic, el a căutat ocazia de a pune în practică acele cunoştinţe de limba română dobîndite cu Gr. Nandriş, învăţatul bucovinean pe care războiul îl surprinsese la Londra, şi aşa a ajuns la Bucureşti, în uniformă, în Misiunea Militară Britanică.

Impresiile sale despre oraşul în care sosise la două luni după 23 august se găsesc în această corespondenţă care a întreţinut legătura cu familia de acasă. A locuit mai întîi la Athénée Palace, unde Guvernul Sănătescu îi găzduia pe reprezentanţii Aliaţilor, apoi în Aleea Alexandru, nr. 5, imobil folosit de atunci pentru personalul diplomatic. Peste vară, ofiţerii englezi aveau la dispoziţie, la Snagov, o vilă rechiziţionată. Legaţia era în strada Jules Michelet. Acolo, Tappe era de serviciu, la 24 februarie 1945, cînd portarul l-a anunţat: „Domnule căpitan, este la poartă primul ministru al României care cere azil politic!“. Generalul Rădescu a fost cîtva timp oaspetele Guvernului britanic, iar Churchill telegrafia ca să li se acorde acelaşi statut Regelui şi Reginei Mame, dacă ar dori să se refugieze. Această scenă istorică mi-a povestit-o chiar el, dar, din cauza cenzurii, n-a consemnat-o în scrisori. În schimb, este descrisă manifestaţia de la 8 noiembrie 1945, cînd trupe dresate în URSS au tras în mulţime; în concluzie: „Am detestat întotdeauna acest guvern comunist de colaboraţionişti“.

În afară de evenimentele politice, viaţa în Capitală se desfăşura în linişte şi era îmbelşugată din punctul de vedere al cuiva care trăise auster în Anglia, sub bombardamente. „Românilor le place mult să mănînce“ – notează Tappe – „şi nu se grăbesc să termine, aşa că mesele se prelungesc. Niciodată n-am mîncat atît de mult şi de des... Porţiile sînt enorme.“ Despre delicatesele cu care era desfătat, în timp de război, nu încetează să se minuneze: „bezelele cu îngheţată şi cu grămezi de frişcă, brînza Roquefort, untul, ouăle, carnea de pui“. La mese, carnea apărea „în hălci mari, în loc de felii fine“. Prin urmare, „este foarte greu să nu faci excese gastronomice“. Prietenii români îl răsfăţau, dăruindu-i coşuri cu struguri. „Extraordinare sînt roşiile, care sînt cu mult superioare celor englezeşti ca mărime, suculenţă şi, mai presus de toate, aromă.“ Profuziunea şi preţurile scăzute erau prezente şi în alte domenii: „Există un număr enorm de ziare şi pare să fie hîrtie destulă. Cărţile sînt remarcabil de ieftine... este chiar uimitor ce se găseşte în librării“.

Din spectacolul oraşului îl atrag parcurile, deşi n-au gazonul îngrijit ca în Anglia. În Cişmigiu, magnolii şi forsythia, „violete în straturi, clopoţei în iarbă... păpădiile înfloresc mari şi îndrăzneţe, liliacul şi castanii s-au scuturat“. De-a lungul „şoselii Jianu“ (B-dul Aviatorilor de astăzi), „un fel de pădure, cu flori sălbatice“ şi, în mijlocul străzii, tufe de trandafiri.

Adesea, tînărul englez era invitat pe la moşiile prietenilor, la Hereşti, Storobăneasa, Budeşti şi Budila, sau la şantiere arheologice (Glina, Gumelniţa, Monteoru, Popeşti-Argeş).

Lista de relaţii ce se alcătuieşte din scrisori dă măsura vieţii intelectuale româneşti, în ceasul unui strălucitor amurg: arheologii Ion Nestor şi Dinu Rosetti, istoricii M. Berza şi Radu Vulpe, alături de generalul Rosetti, colecţionari ca părintele Mătasă şi Barbu Slătineanu, arhitectul Ştefan Balş sau doamne ca Maria Golescu şi Sanda Stolojan, în jurul cărora conversaţiile despre arta veche sau literatură şi muzica de cameră ţeseau o atmosferă de rafinată cultură.

Niciodată n-am avut sentimentul moştenirii pierdute ca atunci cînd am citit această mărturie despre alt Bucureşti.

Cristina HERMEZIU

Lumea lui Luca

Am să vă povestesc lumea lui Luca. Puţini sînt cei care, ajunşi la maturitate, au energia, argumentele şi mijloacele de a se dezice de lumea în care s-au născut: legile ei deja impuse, cu derapaje cu tot, ne zidesc din copilăria cea mică un turn de fildeş complice, care-şi taie rar ferestre spre celelalte lumi, cu alte legi.

Luca s-a născut într-o lume în care toate merg ca pe roate. Motorul principal al acestei stări de fapt este capacitatea de adaptare fulgerătoare la mediu. Acolo unde apare o problemă, apare imediat şi soluţia care ascunde problema. Oamenii nu mai au timp să meargă pe stradă, din magazin în magazin, ca să-şi cumpere ce au nevoie, colindînd atîtea magazine pe cît de diverse le sînt dorinţele. Şi atunci li s-au pus la dispoziţie, în afara oraşelor, cartiere de supermarketuri, unde găseşti, la un loc, de fapt, pe hectare întregi, tot ce vrei azi şi ceea ce habar n-ai că mîine ai să vrei. În urma lor, magazinele de cartier agonizează, iar oraşele devin nişte dormitoare uriaşe, însingurate, cu vise puţine.

Între serviciu, supermarketuri şi casă există un păienjeniş de drumuri foarte bine întreţinute, dar clar fără noimă, din moment ce toţi oamenii vor să le străbată în acelaşi timp, la aceleaşi ore. Ambuteiajele fac parte integrantă din viscerele oraşelor şi regiunilor, înghiţind nu cum aţi crede kilometri de asfalt, ci ore de viaţă. Aşa că un post de radio s-a gîndit ca în fiecare seară, de la ora 18, să difuzeze un program adaptat: oamenii blocaţi în trafic sînt invitaţi să sune, să-şi dea coordonatele şi, culmea, un alt şofer sună imediat şi-i sfătuieşte pe loc, în timp real, de ce ieşire a autostrăzii să profite şi pe ce străduţe obscure să apuce ca să ajungă la destinaţie avînd sentimentul victorios că au cîştigat timp. O formă rentabilă de convivialitate născută din neastîmpărul ţopăielii pe loc, fiindcă de fapt, nu se cîştigă timp, ci bani pe publicitatea difuzată şi iluzia unei soluţii-miracol.

Luca s-a născut într-o lume în care, între blocuri şi case, pe orice palmă de pămînt, Primăria pune flori, asfaltează alături alei, plantează tot felul de tufe care, culmea, iarna ştiu să rămînă verzi, te miri cum răsare cîte un parc din astă într-o săptămînă, identic cu desenul imaginat de calculator şi afişat pe un panou pe toată durata lucrărilor. Din peisaj a început să lipsească însă, sistematic, un element banal, frustrant ca ochelarii sparţi pentru miop. Lipsesc băncile care nici măcar nu mai fac parte din proiect: decît să se instaleze pe ele cîte un „sdf“ *(sans domicile fixe)* – vagabond, cerşetor – s-a hotărît să se renunţe la ele, ba acolo unde erau, să se scoată.

Luca s-a născut într-o lume în care atunci cînd ai primit un cadou şi nu-ţi place, te duci pe eBay, te îmbraci în costumul unui pseudonim onorabil şi-l revinzi pe acest site Internet din ce în ce mai curtat, la licitaţie. Varianta cinic-lucidă a situaţiei a născut o altă soluţie, onestă în pragmatismul ei: toate firmele propun cadoul-cec, bonuri în valoare de... A dărui devine o operaţie contabilă la vedere, o tranzacţie în care sentimentele au cod de bare.

Luca s-a născut într-o lume în care personajele din poveşti sînt acuzate că nu respectă corectitudinea politică. Lupul din „Scufiţa Roşie“ n-o mai înghite pe bunica, el neputînd fi un animal rău, şi chiar de-ar fi, vînătorul tot n-o să-i spintece burta, fiindcă un bun negociator al societăţii de comunicare în care trăim a reuşit să evite conflictul. Ce folos, dacă pînă la urmă, în logica altora, Sheherezada n-ar trebui să fie femeie, ci bărbat, fiind contrar firii ca o femeie să ridice capul de sub voal şi să-l învingă pe sultan cu poveştile ei, cu puterea cuvîntului.

Luca s-a născut într-o lume în care mai există 242 de Zo'e, o populaţie de indieni care trăiesc de milenii într-un luminiş al pădurii amazoniene, despuiaţi de haine, îndestulaţi din pescuit, vînat şi culesul roadelor, un trib care potoleşte tensiunea între doi bărbaţi, prin rîsete, fiindcă o femeie vine şi-i gîdilă pe burtă.

Faptul că ne naştem într-o lume, cum altfel, deja formatată îi legitimează obişnuinţele, le face, în ochii noştri, necesare.

Cum să-l încredinţez pe Luca de faptul că indienii Zo'e, care seamănă cu prietenul său Mowgli din *Cărţile Junglei,* sînt mai adevăraţi decît nişte desene animate? Cum se va convinge Luca mai tîrziu că şi lumea acelor Zo'e e legitimă cînd mi-e deja teamă că faptul de a le fi văzut chipurile şi goliciunea sublimă într-o revistă a lumii moderne îi va face să se lepede de obişnuinţele lumii lor, rîvnind la obişnuinţele lumii în care Luca s-a născut?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte și opinii de: ● *Dorin-Liviu BÎTFOI (eseist)* ● *Alfred DUMITRESCU (psiholog, psihanalist, președintele Societății Române de Psihanaliză)* ● *Nicoleta GHIURTU (psiholog, președinte al Asociației de Psihoterapie Psihanalitică de Grup din România)* ● *Horea MURGU* (Executive Coach, *președinte fondator al „Coaching Institute", România)* ● *Eugen PAPADIMA (psihanalist)* ● *Virgiliu RÎCU* (Life & Executive Coach, *psihoterapeut de orientare psihanalitică)* ● *Vera ȘANDOR (psihanalistă, președinta Fundației „Generația")* ● *Irena TALABAN (psihanalistă, Franța)* ● ***Coordonatoarea temei**: Simona SORA*

Cum se zice coach *pe românește*

Prin vară, am dat cu totul întîmplător peste un dosar despre coaching, *într-o revistă (românească) pe care o răsfoiam pentru prima dată. Știam cam ce e* coaching*-ul în afaceri și carieră sau* life coaching*-ul. Văzusem, prin librării, chiar cîteva traduceri de „best-seller-uri internaționale", la Editura Curtea Veche, precum* Coaching *de Max Landsberg sau* Coaching cu NLP. *Cum să fii un coach de succes de Joseph O'Connor și Andrea Lages. Și totuși, în dosarul cu pricina, coordonat, mi se pare, de Lucian Mîndruță,* coaching*-ul părea un fenomen nu doar la modă în România, ci unul în plină expansiune... economică. Horea Murgu, președintele unui* Institut de Coaching *la București, vorbea despre contracte de 2000-3000 de euro pe zi cu un „Master Certified Coach", de ședințe telefonice de 30 de minute care costă între 150-300 de euro, dar care pot „rezolva un blocaj organizațional complex de milioane de euro...". În afară de acest antrenoriat de afaceri, există, se pare, și* coaching *de orientare psihanalitică, „*coaching*-ul de viață", un soi de acompaniere care merge mai în profunzime și nu exclude psihologizarea.*

Dar ce este coaching*-ul și cum de funcționează el, așa transplantat încît nu are nici măcar un lexic propriu, într-o lume mai degrabă sceptică, obișnuită să răspundă la sfaturi și întrebări indiscrete cu: „Ce'ș copil?", dacă nu „A se scuti!". După o definiție deja clasică,* coaching*-ul ar fi o metodă de acompaniament care „își propune să îmbunătățească performanța și aptitudinile de învățare ale subiecților, prin* feedback, *motivare, folosirea eficientă a întrebărilor și interacțiune care să ajute persoana să se ajute singură". În afaceri e clar: eficiența primează. Dar în viața personală, în fieful propriu, acolo unde fiecare ar trebui să-și pună singur întrebările? În ce măsură „acompanierea" antrenorului de „supraviețuire" se intersectează cu alte terapii – psihanalitice sau comportamentiste? În ce măsură se exclud sau completează ele, fiind, în cele din urmă, vorba de „funcționarea" – bună sau rea, eficientă sau perturbată, intens originală sau aliniată la „standarde" – a aceleiași „mașinării" umane? Dileme pe care fiecare ar trebui să le aibă în vedere atunci cînd sună la una dintre cele 250 de firme (românești!) care practică (și)* coaching*-ul, sau își face programare la analist.* ***(S. S.)***

Dorin-Liviu BÎTFOI

Antrenor sau terapeut?

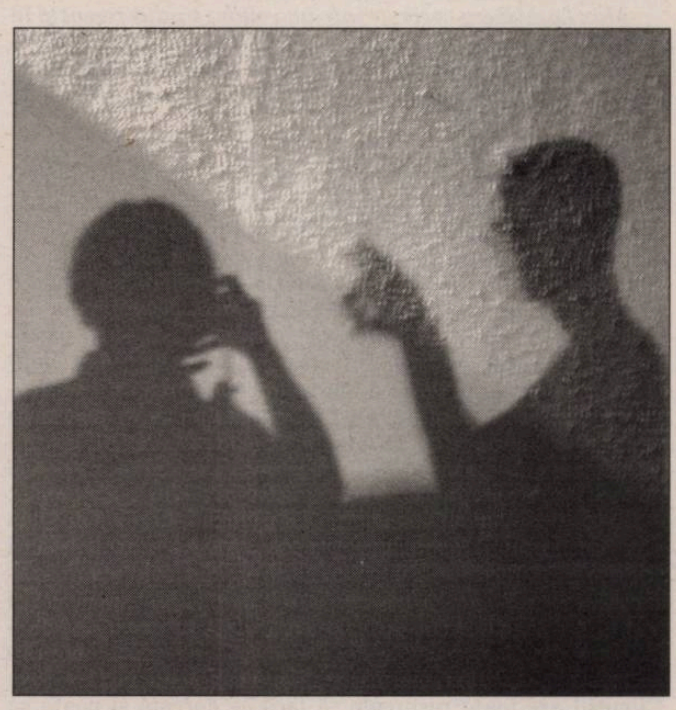

Pentru a ști ce să alegem între *coaching* și terapie (ori dacă e cazul s-o facem), ar fi util să aproximăm mai întîi despre ce e vorba în fiecare caz. Și mă întreb cît de populare sau măcar cunoscute sînt *coaching*-ul și psihoterapiile în cercurile *business*-ului autohton, în mediile culturale sau printre persoanele care și-ar putea dori să urmeze o terapie, dacă ar ști că există așa ceva. Nu se poate nega că psihanaliza, de pildă, se află în plină evoluție – dacă ar fi să amintesc doar marca de prestigiu a organizării în toamna acestui an, la București, a Congresului Internațional „Provocările psihanalizei în secolul XXI: A gîndi ura și violența" (30 octombrie – 1 noiembrie), eveniment care mobilizează mai toate organizațiile autohtone de psihanaliză, fie ele profesionale sau culturale. Dar mă tem că nici *coaching*-ul, nici psihoterapiile în ansamblu, dincolo de unele succese „pe ramuri", nu s-au fixat în conștiința publicului larg ori a intelectualilor, ca modalități de interpretare și de transformare a realității.

Ce motivează totuși opunerea celor doi termeni – aici și acum? Presupun că *accelerata dezvoltare din ultimii ani a* coaching*-ului,* mult mai recentă, dar și mai vivace decît cea a psihoterapiilor. Iar aceasta decontînd interesul și interesele mediilor de afaceri, îndeosebi pe cele ale marilor corporații prezente în România. Discutăm astăzi despre „dezvoltare vocațională", despre „consiliere pentru a obține succesul în viață și afaceri", despre „parteneriatul pentru performanță" dintre *coach* și client. Se subliniază, pentru a capta specificul acestei filozofii și tehnici, că un *coach* îți este un aliat, adică în același timp mentor, manager, antrenor și consilier, ori că metoda sintetizează tot ce e mai bun în psihologie, management, dezvoltare personală și sport de performanță. *Coach*-ul nu te învață, ci te inspiră la a-ți afla propriile răspunsuri și resurse. Îți formulează întrebările cu semnificație personală și te instigă la sinceritate față de tine însuți. Te ajută să discerni ce scopuri poți atinge și pe ce căi. Se insistă frecvent asupra faptului că relația cu un *coach* e un dialog care ia forma particulară a personalității clientului, dincolo de orice rețetă mai generală. Din acest punct de vedere, *coaching*-ul se deosebește de simpla consiliere, oricît de nuanțată și de competentă ar fi aceasta. Se deosebește totodată de terapie, pentru că urmărește performarea într-un cadru totuși de normalitate psihică (pe cînd terapia tratează cu disfuncțiile psihice). *Coaching*-ul nu trebuie confundat nici cu *training*-ul, chiar dacă ambele activități aparțin culturii organizaționale și au resorturi și finalități economice.

Multe indicații ale *coaching*-ului sînt totodată (chiar prin filiație) deziderate ale psihoterapiilor de diferite orientări, cu deosebire ale celei psihanalitice, neîndoielnic cea mai profundă și mai radicală dintre toate. *Mutatis mutandis*, vorbim în psihanaliză despre o „alianță terapeutică" sau despre aproximarea profilului unic al analizandului în procesele analizei. Pe de altă parte, este clar că psihanaliza nu se pronunță tranșant cu privire la distincția dintre boală și normalitate psihică (ultimul termen fiind, oricum, dificil de definit și chiar inoportun), ci e interesată de psihismul uman în genere, de gradualitatea și dialectica proceselor, de psihodinamica transformărilor. Așadar, principalele atuuri ale *coaching*-ului par a fi fost dintotdeauna caracteristice terapiei psihanalitice – și încă într-un mod originar. De ce s-a dezvoltat totuși *coaching*-ul, astfel încît a ajuns să concureze (oare?) psihanaliza și alte terapii? Dincolo de considerentele practice (pentru că da, într-adevăr, psihanaliza presupune un consum incomparabil mai mare decît *coaching*-ul, cel puțin în termeni de timp și de bani), există și un context istoric care ne poate da o idee în alegerea pe care am face-o azi. Psihanaliza este o terapie non-directivă, dar care de-a lungul vremii a nutrit multe influențe contrare. Vorbim despre *iluzia intervenționismului benefic în parcursul analitic,* iluzia „eficientizării" analizei sau a abrevierii ei într-o „tehnologie a succesului"; despre tentația ieșirii analistului din neutralitatea sa binevoitoare și, vai, cît de pasivă (în fapt, o pasivitate numai aparentă, fantasmele de omnipotență, defensele proprii și gîndirea magică jucînd prea adesea un rol neclar în generarea unor atari idei reformiste). Probabil că speciile cele mai viguroase din acest punct de vedere au înflorit pe sol american. Înainte de a le reclama ca simple „rezistențe la psihanaliză", să citim totuși sub etichetă faptul că ele concordă perfect cu importanta tradiție filozofică locală și cu o mentalitate orientată spre eficiență și rentabilitate – și exemplificăm aici nu doar prin *coaching*, ci și prin comportamentalism, literatură motivațională ș.a.m.d. Această configurație culturală a ieșit la lumină poate cel mai bine pe scena unor conflicte. Ea a înlesnit debarcarea psihanalizei în Statele Unite, dar a alimentat și suspiciunile lui Freud (hîrșit de inerțiile Lumii Vechi) față de o mult prea călduroasă primire (care poate exprima, nu-i așa, o intenție diferită, o ignorare *de facto* a naturii psihanalizei și a mutațiilor pe care le implică). Nu întîmplătoare au fost și unele critici aduse psihiatriei americane pentru faptul de a fi beneficiat decisiv de programele guvernamentale de cercetare și dezvoltare prin care a fost standardizată evaluarea recruților din ultima conflagrație mondială și ulterior. Dar poate că „exemplul-școală" al neînțelegerii despre care vorbim îl reprezintă disputa din anii '50 dintre Herbert Marcuse și Erich Fromm, ultimul raliat culturalismului american reprezentat la vîrf de Karen Horney și de Harry Stack Sullivan. În esență, criticile lui Marcuse vizau „revizionismul neofreudian", prin care desemna abandonarea clasicului ideal terapeutic de întărire a unui Eu supus cerințelor Sinelui pulsional și totodată celor ale Supraeului normativ (care se reverberează instituțional și social), susținîndu-se în schimb, blasfemie!, o repliere față de realitatea culturală și socială – altfel spus, capitularea Eului înaintea imperativelor Supraeului.

Ne-am putea întreba astăzi: *în slujba cui se află, de fapt,* coach*-ul meu* – a mea sau a instituției? N-aș dori să simplific sau să schematizez excesiv lucrurile, pentru că activitatea de *coaching* presupune, incontestabil, un aviz de bună intenție și un coeficient de dezvoltare personală. Dar o întrebare filozofică nu poate fi evitată, pornind de la nivelul macrosocietății: este *coaching*-ul alienant pe fond, este individul constrîns să se conformeze unui Supraeu socio-economic? Căci putem aprecia insistenta delimitare a *coaching*-ului de activitățile de consiliere sau de *training*-urile profesionale și ca pe o denegare, ca pe o camuflare prea evidentă a unei continuități de natură. Idealul mai mult sau mai puțin asumat al *coach*-ului este de a fi non-directiv (de a nu da sfaturi sau indicații, de a nu prescrie, de a-și conduce clientul către adevăratele sale scopuri și interese – care pot fi, evident, doar foarte personale), dar întrebarea este: pînă unde? – pentru că un *coach* (e mai clar dacă traducem: un *antrenor?)* îi va spune clientului său „verde în față" că acesta nu e sincer față de sine însuși (după cum scria cineva cu un fior masochist), îl va conduce către scopurile „realizabile" și doar pe căile „adecvate" etc. Întrebarea de mai sus ar putea fi formulată și astfel: îmi doresc să fiu adaptat social și/sau vocațional sau voi încerca să aflu cauzele profunde care îmi provoacă o insatisfacție reflectată, printre altele, și social, vocațional, dar poate și situațional, sentimental, afectiv, existențial etc.? Este cert că, spre deosebire de psihanaliză, care este o terapie cauzală, *coaching*-ul e o modalitate de interacțiune ce urmărește foarte puțin cauzele disconfortului psihic (sau ale caracterului neperformant), ci promovează preponderent și ca ultim scop modele (chiar dacă individualizate) de comportament social.

E mult? E puțin? Este în orice caz substituția unei terapii – o soluție care își poate dovedi utilitatea în general, pentru că e suportivă, dar și în particular, în cazul unei vieți trepidante și fragmentate, pentru că încurajează investițiile pe termen scurt și nu foarte costisitoare. Să spunem că, în măsura în care cineva și-ar asigura astfel un grad sporit de confort social, nu ar avea de ce se plînge. *Coaching*-ul nu-i va rezolva, bineînțeles, problemele de profunzime, dar îi va rezerva relativ mai multă libertate în anumite privințe (posibil cu costuri într-alte privințe). Va crea motivații pentru succesul profesional și, cine știe, dacă va dori mai mult, persoana respectivă va putea să investească mai departe într-o terapie.

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 28 februarie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

DILEMA VECHE
Antrenament pentru viață
– Coaching sau terapie? –

„Coaching-ul e ca înotul, mersul pe bicicletă“

– interviu cu Horea MURGU –

Ca preşedinte fondator al „Coaching Institute“, puteţi explica (practic) care sînt filozofia şi definiţia coaching-*ului?*

Eu respect şi practic definiţia ICF *(The International Coach Federation).* Este cadrul de referinţă în care am fost format şi sînt supervizat de Alain Cardon, *Master Certified Coach* ICF. *Coaching*-ul nu lucrează în zona lui *a şti*; conversaţiile intelectuale sînt pentru şuete, explicaţiile – pentru şcoli sau pentru TV. *Coaching*-ul e cu adevărat practic, ca înotul, mersul pe bicicletă, iar despre filozofia sa nu cred că e loc să vorbim aici. Putem însă considera *coaching*-ul ca o formă de dialog, în sensul tradiţiei platoniciene sau taoiste – dacă vreţi – al co-explorării, nu al conversaţiei intelectuale, nu al dezbaterii retorice, cu învinşi şi învingători. Ascultarea, punctuaţia verbală, reformulările şi multe alte tehnici din *coaching* se petrec în spaţiul verbal şi non-verbal, fiindcă acolo exprimăm sensuri şi cele percepute a fi înţelesuri. Explorăm aproape mereu zona lui *a fi* şi *a face* (în sensul dat de Mihail Şora), explorăm cadrele de referinţă, nu dezbatem conţinuturi.

Max Landsberg vorbeşte într-un volum, tradus recent şi în româneşte, de miturile coaching-*ului (*coaching *egal* feedback; coaching-*ul necesită foarte mult timp;* coaching-*ul urmăreşte doar viaţa profesională). Există şi o parte de realitate în aşa-zisele mituri?*

Aş zice *feed-forward*, mai mult decît *feed-back,* chiar în respectul faţă de practica lui Landsberg – unul din fondatorii formulei moderne a *coaching*-ului, care există de altfel de cînd lumea, doar că în ultimii 15 ani şi-a constituit un corpus metodologic şi o practică profesională distinctă, recunoscută de comunitatea internaţională şi supravegheată prin *supervizările* şi reacreditările periodic impuse. S-a delimitat chiar faţă de *mentoring,* facilitare, tutoriat, profesorat şi, desigur, faţă de antrenoriatul din sport. Cu siguranţă, graniţa cea mai disputată rămîne cea cu psihoterapia, care s-ar bucura să-l înglobeze, măcar în situaţia cînd face profilaxie sau în faze postterapeutice. Psihologii şi psihiatrii renunţă greu la modelele lor – dovedite utile în situaţii reparatorii. Psihoterapia se uită în trecut, repară; uneori aceasta fiind singura soluţie şi oricum urgenţa sau premisa fără de care, în unele cazuri, nu poate exista nici un progres. *Coaching*-ul dezvoltă, încarcă resursele neaccesate din varii motive. În *coaching* privim înainte şi cît mai rar în urmă. Explicaţiile folosesc doar pentru a identifica unele cadre de referinţă sau scenarii proprii de viaţă. Nu ne risipim energia în conversaţii explicative privind trecutul. Clientul are toate resursele să facă ce doreşte şi poate să facă.

Care e diferenţa între coaching *şi* mentoring*? Nu vi se par rebarbativi termenii folosiţi pentru a numi relaţii privilegiate dintotdeauna?*

Poziţionarea *coach*-ului e de la egal la egal cu clientul, chiar mai jos – dacă se poate – în unele situaţii. *Coach*-ul nu e consilier, expert în problemele de viaţă ale clientului, nu-i dă sfaturi şi nu face treaba în locul lui (nici măcar cea pur mentală). Îl susţine „să se vadă“, să-şi descopere propriile cadre de referinţă, faţă de care acesta îşi răspunde – conştient sau inconştient – la *de ce*-urile pentru care face sau nu face diverse lucruri. Sigur că în zona vocaţională există (rar) maeştri sau profesori care reuşesc, ca bunicii, spre finalul carierei lor, să aibă smerenia necesară pentru o relaţie de *coaching,* lăsînd cale liberă discipolilor să descopere singuri şi să ia în stăpînire propriul drum, propria viziune, dar continuînd să-i acompanieze ca parteneri de dialog. Aria *coaching*-ului e mult mai largă decît cea a *mentoring*-ului, care e net mai directiv, mai demonstrativ, mai fondat pe expertiză probatorie.

Ce pregătire trebuie să aibă un coach *în România? Cine sînt formatorii şi omologatorii?*

În România (în Europa), peste tot pe lumea asta, profesiunea de *coach* este recunoscută şi protejată de o Asociaţie profesională mondială respectabilă, ICF. Ea are standarde profesionale transparente şi validate în practică, cod etic de comportament profesional, recunoaşte anumite formări profesionale în *coaching,* fără să aibă în mod nelegitim şi neetic propria sa şcoală de formare. În România, Alain Cardon, *Master Certified Coach* ICF, a lansat cu doi ani în urmă atît Fundamentele *Coaching*-ului, cît şi programul Supervizare MetaCoach, care sînt programe ACSTH *(Approved Coach Specific Training Hours,* ICF). De anul trecut a început şi Gerard O'Donovan – Noble Manhattan Group să ofere cursuri de formare.

Care sînt blocajele tipice în coaching*? Seamănă cu cele din psihoterapii?*

Poate că pentru *life-coaching* ar putea fi unele asemănări. În *business coaching,* o listă succintă ar putea fi legată în primul rînd de lipsa de încredere şi disconfortul trecerii de la o cultură directivă la o cultură participativă, cum ar fi: aşteptări diferite şi comportamente repetat identice, teama de aspiraţii/ambiţii prea mari, supracontrol al sarcinilor şi beneficiilor rezultate din exersarea autorităţii şi/sau a seducţiei (să *dăm* bine!?), blocaje rezultate din scenarii de viaţă. Managerii se tem, pe de altă parte, de riscul *pierderii controlului* asupra întregului proces de care *tot ei* răspund, de faptul că *pot face ei înşişi* mai repede şi mai bine... în loc să dădăcească pe cineva. Îşi pot spune: consumăm timp cu o nouă paradigmă, care nu pare prea clară! Dacă treaba de făcut e clară, ce atîtea vorbe!; mai sînt o sută la poartă care aşteaptă să fie angajaţi!

Dar abuzurile şi nerespectarea confidenţialităţii? Pot fi ele oprite de un cod, precum cel ICF?

Poate o lege, chiar scrisă şi susţinută cu mulţi bani publici, să oprească orice fraudă?

În fond, este coaching-*ul o psihoterapie? Care sînt, tipologic, clienţii unui* coach*?*

Nu, categoric nu este terapie. Pleacă de la alte premise şi are alte obiective în relaţionare: nu există o *tipologie* a clienţilor pentru *coaching.* Aş îndrăzni să afirm că persoanele suficiente lor înseşi, excesiv de directive temperamental sau care au fost educate în climat directiv, dar şi cinicii sau cei conduşi de imbolduri perfecţionist logice sînt mai puţin pregătiţi să intre într-o asemenea relaţionare. După eşecuri repetate ale acestui stil, unii îşi mai revin.

Care credeţi că este viitorul coaching-*ului în România? Dar al psihoterapiilor clasice?*

Ca amator, admir şi mă interesează analiza existenţială (Frankl, Schele, Langler, vezi www.analizaexistentiala.ro) - duhovnicia (medicală) a sensurilor, dar nu am competenţe psihoterapeutice profesional validate şi nu pot comenta domeniul. Viitorul *coaching*-ului în România nu are cum fi altfel decît asemănător acelor servicii care peste tot în lume (unde se practică profesional) au o creştere comparabilă cu cea a pieţei de servicii IT. E adevărat că unele sporturi nu prind la fel chiar peste tot în lume. E adevărat că mediteraneenii se uită mai mult la televizor faţă de septentrionali, dar cred, totuşi, că o dată cu asfaltarea străzilor, cu curăţirea spaţiilor din sălile de aşteptare publică... cultura directivă – cu toxinele ei – va lăsa loc culturii participative.

Horea Murgu *este* Executive Coach *şi preşedinte fondator al „Coaching Institute“, România.*

Alfred DUMITRESCU

Coaching sau... fitness?

Terapia, în limba greacă, este sinonim cu termenul „tratament“ care se referă la procesul de remediere a unei tulburări, afecţiuni sau maladii, proces îndeobşte ulterior unui diagnostic. Această accepţie a termenului, extinsă asupra ansamblului de tehnici psiho-terapeutice, face o trimitere implicită la ideea de tulburare sau boală psihică şi, în acest fel, îngustează aria de accesibilitate a psihoterapiilor.

Este aproape de la sine înţeles de ce un lider politic sau de afaceri are nevoie de *coaching* – în definitiv, toată lumea ştie că politica şi afacerile sînt „terenuri de luptă“ şi că orice „luptător“, oricît ar fi de bine pregătit, are nevoie de un „antrenor“ sau *coach* care să-i ofere avantajul ochiului din afară sau al experienţei tactice – dar de ce ar avea nevoie de... (psiho)terapie?

Cei care se luptă pe terenul vieţii sociale, politice sau al afacerilor sînt, în cele mai multe cazuri, oameni competenţi în domeniile lor de activitate, unii au părăsit „banca de rezerve“ şi au ajuns să fie „titulari“, tocmai datorită unor abilităţi ieşite din comun pe care doresc să şi le perfecţioneze, vor să împingă mai departe limita proprie de performanţă şi nu au nevoie de vreo vindecare sau de vreun pansament psihologic, pe care – adesea – le consideră ca fiindu-le necesare doar celor „slabi de înger“.

Aşadar, ce le poate oferi terapia celor care sînt mai degrabă interesaţi de *coaching?*

Rămînînd pe teritoriul analogiei sportive, aş spune că orice demers de *coaching* reuşit şi-ar găsi o continuare benefică într-o psihoterapie, tot astfel cum performanţa sportivă de înalt nivel nu se poate realiza – oricît de bun ar fi antrenorul şi oricît de talentat sportivul – decît cu condiţia unei asidue pregătiri la sala de *fitness.*

Putem învăţa strategii de planificare a timpului, de rezistenţă la stres, management al furiei, de negociere sau de focalizare a atenţiei şi toate acestea ne vor ajuta în mare măsură să gestionăm mai bine situaţiile curente sau pe cele de criză. Mai devreme sau mai tîrziu însă, toate aceste abilităţi învăţate se vor lovi de limite mai mult sau mai puţin înţelese de cel în cauză: conduite repetitive (în ciuda atîtor *training*-uri...), temeri inexplicabile, inhibiţii intratabile, poate chiar „discrete“ simptome psiho-somatice sau „mici“ atacuri de panică.

Cu alte cuvinte, aşa cum pregătirea fizică a unui sportiv condiţionează în mare măsură performanţele acestuia şi aşa cum orele – adesea chinuitoare – petrecute în sala de *fitness* îl pot ajuta să-şi depăşească performanţele anterioare, tot astfel şi o psihoterapie reuşită poate lărgi „spaţiul mintal“, flexibiliza modalităţi excesiv de rigide de funcţionare psihică şi facilita o integrare mai armonioasă a diferitelor interese şi dorinţe ale individului.

Psihoterapia nu poate ţine loc de *coaching,* fie şi numai pentru că psihoterapeutul nu propune soluţii sau reţete, ci oferă pacientului său un „spaţiu de ascultare“ liber de constrîngerile sociale uzuale şi intervenţii menite să promoveze înţelegerea şi acceptarea de sine.

Reciproc, *coaching*-ul nu poate ţine loc de terapie, fie şi numai pentru că, oricît de bun ar fi antrenorul, acesta nu poate face apel decît la resursele deja cunoscute ale „performerului“ său.

Astfel, cele două demersuri se completează reciproc, indiferent de ordinea temporală în care ele sînt întreprinse.

Alfred Dumitrescu *este psiholog, psihanalist şi preşedintele Societăţii Române de Psihanaliză.*

„Life coaching-ul este psihoterapie reinventată“

– interviu cu Virgiliu RÎCU –

Vă recomandați ca psihoterapeut de orientare psihanalitică și ca „Life & Executive Coach“. *Nu există, totuși, o contradicție de substanță între psihanaliză, descoperirea inconștientului – și* life coaching?

Factorul care diferențiază major *coaching*-ul de psihanaliză este raportul conștientizare/ acțiune. Deși nu exclude conștientizarea, *coaching*-ul este orientat către acțiune. În prezența *coach*-ului, clientul își setează obiective, construiește strategii și explorează căi de atingere a acestora. Psihanaliza pune accentul pe conștientizare considerînd că, atunci cînd lucrurile sînt clare în noi, elaborarea unui plan de acțiune vine de la sine. Mai mult, o trecere rapidă la acțiune semnifică de cele mai multe ori o rezistență la conștientizare.

Cînd clientul își fixează obiective, psihanalistul înțelege că el își declară dorințele conștiente. Or, dincolo de dorințele conștiente, există dorințe inconștiente, care de multe ori sînt în contradicție cu cele conștiente și le sabotează cu succes pe acestea. Pentru psihanalist, clientul nu trece la acțiune nu pentru că nu știe cum să facă acest lucru (un manager care solicită *coaching* știe foarte bine cum să elaboreze planuri de acțiune, altfel nu ar fi ajuns manager), ci pentru că în el se joacă un conflict intern inconștient care îl blochează. Or, un *coach* care nu are pregătirea unui psihanalist este orb la dorințele inconștiente ale clientului său, nu îi înțelege conflictul intern, nu știe să-i analizeze rezistențele. A nu lua în considerare inconștientul nu înseamnă că acesta încetează să existe. Înseamnă doar că tu, în calitate de *coach,* îl ignori alegînd să operezi reducționist. Dar, în unele cazuri, a opera reducționist este suficient. Nu trebuie să mergem de fiecare dată mai în profunzime decît o cere situația.

Pentru a răspunde specific la întrebarea dvs., nu cred că există o contradicție de substanță între psihanaliză și *coaching*. Doar că psihanaliza merge în profunzimile organizării psihice, în timp ce *coaching*-ul lucrează la un nivel de suprafață. Cred că nici Socrate nu ar fi văzut o contradicție între cele două abordări, de vreme ce el a afirmat deopotrivă că „o viață neanalizată nu merită trăită“ și „cunoașterea se dobîndește prin acțiune.“

Max Landsberg, o autoritate în domeniu, spune că una dintre legile coaching-*ului este „nu psihologizați“. Reușiți, în practica dvs., să respectați această lege?*

Nu și nici nu îmi propun asta. Dacă în timpul ședinței de *coaching* se ivește o oportunitate de a-l ajuta pe client să conștientizeze ceva, nu voi rata niciodată această oportunitate.

Care e diferența între coaching-*ul profesional, ca cel codificat de Joseph O'Connor, și* life coaching?

Life coaching-ul vizează schimbări în orice sector de viață al clientului, nu doar în cel profesional.

Psihanaliza se află într-un moment de clar regres în SUA și în Franța. Cu coaching-*ul cum stăm?*

Psihanaliza se află într-un moment în care încetează să mai fie la modă. După ce a stat atît de mulți ani în top, era normal ca la un moment dat să cedeze primul loc altei abordări psihoterapeutice. Trebuie însă să facem o distincție clară între a fi la modă și a fi valoros. Despre *coaching* se spune că este o disciplină a cărei popularitate crește vertiginos. Nu știu însă dacă această remarcă se referea la perioada în care pentru a deveni *coach* nu era necesară nici o formare, sau la perioada actuală, în care s-au înființat organisme care se ocupă de formarea și acreditarea *coach*-ilor. Personal, înclin să cred că entuziasmul celor care doreau să devină *coach* era mult mai mare la început. Lesne de înțeles: pentru a deveni *coach* nu îți trebuia nici o diplomă (oricine se putea intitula *coach* peste noapte), iar tarifele lor le depășeau cu mult pe cele ale psihoterapeuților.

Coaching-*ul e mai aproape, metodologic, de terapiile comportamentale sau de psihanaliza clasică?*

În mod evident, este mai aproape de terapiile comportamentale. Dar terapiile comportamentale evoluează către... psihanaliză. Mai întîi au înglobat terapiile cognitive, apoi a apărut terapia cognitiv-afectivă etc. Psihanaliza este subiectul unui adevărat prînz totemic, descoperirile ei sînt integrate de celelalte terapii, chiar dacă acest lucru nu este făţiș recunoscut.

Care e pregătirea profesională pe care un coach *trebuie să o aibă în România?*

Recent, multinaționalele au început să pretindă furnizorilor de *Executive/Corporate Coaching* o formare în *coaching,* care se realizează de obicei cu un *coach* acreditat din străinătate conform standardelor internaționale.

Cum vă numiți interlocutorii: pacienți sau clienți?

Și, și. Depinde de nivelul de conștientizare al persoanei cu care lucrez. Paradoxal, pe cei avansați îi numesc pacienți. Asta pentru că au ajuns suficient de puternici pentru a suporta adevăruri dureroase și pentru a rîde de tendințele lor narcisiste.

Care e publicul coaching-*ului în România și care credeți că e viitorul metodei?*

Dacă ne referim la *life coaching,* clienții vin din rîndul acelor persoane care au probleme ce pot fi discutate cu un psihoterapeut. Îmi place să spun că *life coaching*-ul este psihoterapie reinventată. Va continua să fie mult timp în concurență cu psihoterapia. *Executive coaching*-ul este de așteptat să se dezvolte mult mai accelerat, ca urmare a presiunii existente în companiile multinaționale de a se ralia la practicile de resurse umane din Vest.

***Virgiliu Rîcu** este* Life & Executive Coach *și psihoterapeut de orientare psihanalitică.*

Fantasma vindecătorului

– interviu cu Vera ȘANDOR –

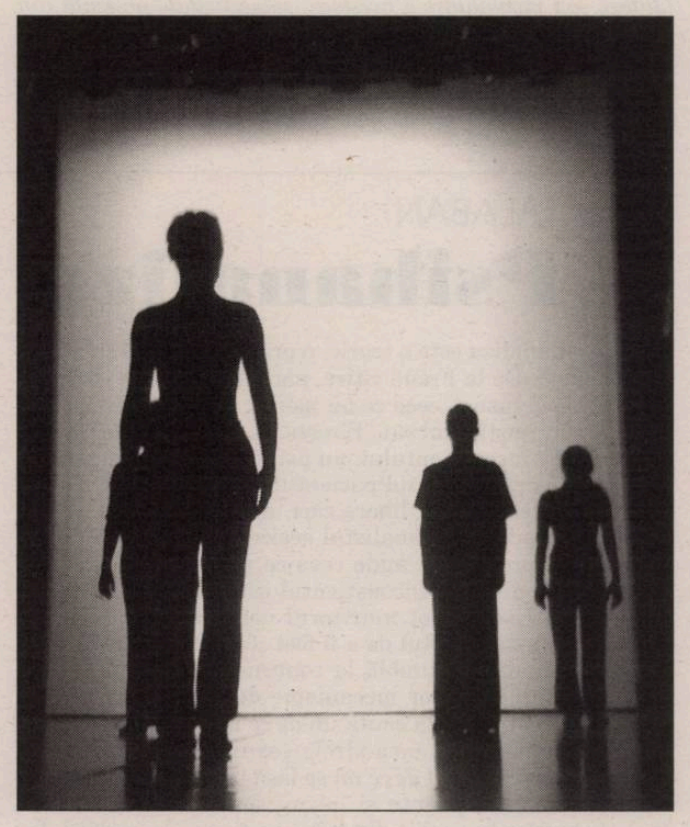

Înainte ca psihanaliza să-și redefinească, în România, cadrele tradiționale, au reapărut o seamă de terapii alternative. Face coaching life-*ul parte din acestea?*

Din informațiile mele, *coaching life*-ul a apărut ulterior, dar asta are mai puțină importanță. Autoritățile domeniului, cum ar fi Rey Carr îl situează printre alte „forme de ajutor“ precizînd că nu este o terapie, nu este un tratament, nu este un sfat, nu este o consultație și nu este un antrenament sportiv, ci... „un mijloc de a-i ajuta pe oameni să-și utilizeze mai bine resursele... prin a-i ajuta să-și conștientizeze obiectivele și să și le atingă“. Așadar, nu putem situa *coaching*-ul printre terapiile alternative, deși asta nu înseamnă că beneficiarii săi – persoane sau structuri – nu îl pot percepe ca pe o formă de terapie. Dacă privim riguros dinspre profesioniștii domeniului, atunci nu este o formă de terapie în sensul exact al cuvîntului. Dacă privim dinspre beneficiarii reali sau doar aspiranți, atunci metoda poate fi percepută ca o formă de terapie alternativă, eficientă, scurtă, în posesia unor răspunsuri și tehnici care să scurtcircuiteze introspecția, travaliul presupus de psihanaliză.

Credeți că există o incompatibilitate între psihanaliză și coaching? *La urma urmelor, unde una urmărește „transferul“, celălalt urmărește* feedback-*ul.*

Nu aș spune o incompatibilitate. Nu cred că diversele tehnici de vindecare sau de ameliorare a persoanei și a destinului acesteia pot fi incompatibile. Desigur, tehnicile sînt diferite și au și ținte declarate aparent diferite. Întotdeauna însă asemenea declarații de... „incompatibilitate“ au venit dinspre acele tehnici alternative, și nu dinspre psihanaliză. Avînd la bază o teorie complexă a psihismului, psihanaliza detectează cu precizie cărei nevoi, cărei structuri, cărei apărări, cărei categorii de subiecți li se adresează anumite tehnici. Și asta fără blam! Adevărații psihanaliști nu au rigide poziții ideologice. Profesia se apără în exercițiul ei, nu în declarații ideologice.

Transferul există în orice formă de relație umană și – aș spune – cu atît mai mult în relația de ajutor sau în cea terapeutică. Cum ne-am putea încredința îngrijirii cuiva pe care nu îl cunoaștem, fără experiența și încrederea implicită provenind din relația cu părinții noștri?

Diferența dintre psihanaliză și alte forme de terapie este că în alte forme de ajutor sau terapii alternative transferul – ca alianță implicită și ca prejudecată pozitivă – este utilizat ca un motor al schimbării. Cum s-ar putea propune un model altfel? Modelele trebuie să fie compatibile cu ceva din noi, altfel nu sînt recunoscute și nici preluate.

În psihanaliză, transferul este analizat și lichidat. Este inițial motor al terapiei și ulterior agent al maturizării psihice. Este lichidat în forma care îl face pe subiect să rămînă infantil sau prea puțin orientat spre realitatea persoanelor pe care le întîlnește în viața sa. Iubindu-ne (sau urîndu-ne) mereu părinții regăsiți sau proiectați în diverse personaje din viața noastră, cum am putea ajunge să iubim (sau să urîm...) persoane reale? În *Psihologia maselor și analiza eului*, Freud analizează modul în care grupurile, popoarele sînt influențate și manipulate de un lider idealizat căruia i se deleagă – transferențial – calități de salvator, un nimb...

Se spune că psihoterapiile clasice sînt pentru bolnavi, iar coaching-*ul pentru oameni sănătoși care vor să-și diversifice posibilitățile profesionale. Cu toate acestea, ce om „normal“ se duce la un* coach *să-l întrebe cum să-și trăiască viața? Dar la psihanalist?*

Este adevărat că psihoterapiile se declară terapii și au ca scop implicit și explicit vindecarea suferinței psihice. Este, de asemenea, adevărat că rareori oameni „sănătoși“ apelează la psihoterapie. În general, cererea de terapie presupune existența unui simptom, a unei suferințe. Există însă și „simptomul existențial“ care nu poate fi încadrat psihiatric și care nu este vizibil la o persoană ce pare sănătoasă. De la început însă încadrarea în categorii precum „sănătos“ *vs* „bolnav“ este îndoielnică. Dar fie! Există conflicte amenajabile mai ușor la persoane inhibate care cer ajutor – *coaching* – pentru că simt că ceva îi împiedică să atingă performanța sau succesul. În general, aceste persoane știu ce își doresc și doresc autentic. Conform psihanalizei, aceștia sînt oameni sănătoși pentru că uneori oamenii doar își imaginează că știu ce își doresc. În *coaching* acest adevăr este recunoscut. Atît la psihanaliză, cît și la *coaching* pot să apeleze oameni fără simptome... Dar depinde ce înțelegem prin „fără simptome“.

Sînteți singurul formator autorizat din România în domeniul psihanalizei infantile. Cît de diferită e analiza unui copil de cea a omului în toată firea?

Analiza unui copil este diferită în cîteva aspecte – tehnica jocului preponderentă față de discursul adultului, dependența față de părinți care pot intra și ei în procesul terapeutic, spre deosebire de adulți unde părinții sînt deja imagini introiectate, aprente în transfer, în amintiri adesea complexe, condensînd trăiri complexe și contradictorii. Copiii sînt în dezvoltare, ceea ce dă psihanalizei copilului șansa extraordinară de a fi vindecat direct și în mers. Restul fenomenelor active în procesul terapeutic sînt asemănătoare la adulți și copii. Experiența analizei cu adulți contribuie la înțelegerea devenirii afective a copilului și reciproc, experiența analizei copilului a contribuit la înțelegerea trăirilor copilului din fiecare dintre noi.

Vedeți psihoterapiile – mai noi sau mai vechi – ca făcînd parte dintr-un soi de „bazar terapeutic“ sau le vedeți separate?

Diferitele psihoterapii alcătuiesc, desigur, un soi de bazar, unde fiecare își imaginează o formă anume de vindecare împreună cu o fantasmă anumită de „vindecător“.

***Vera Șandor** este psihanalistă și președinta Fundației „Generația“.*

Interviurile au fost realizate
de Simona SORA

Eugen PAPADIMA

Cum să evităm „sindromul Woody Allen“

Cred că orice demers care se respectă, de la *coaching, mentoring,* consiliere, pînă la psihoterapie şi psihanaliză, îşi propune o schimbare benefică a modalităţilor de simţire, gîndire şi comportament ale clientului/pacientului. Deosebirile importante dintre aceste demersuri apar din perspectiva naturii schimbărilor urmărite (mai mult sau mai puţin „profunde“, structurale) şi sub aspectul procedeelor aplicate (intervenţii autoritare directe sau atitudini nondirective „neutre“).

Un aspect care nu poate fi ignorat, corelat atît cu profunzimea schimbărilor urmărite, cît şi cu instrumentele utilizate, constă în costul demersului, în termeni de timp şi mijloace financiare. În condiţiile extinderii şi generalizării sistemelor de asigurări sociale, structuri care se instituie ca o „a treia parte“, mediatoare între specialist *(coach,* consilier, terapeut etc.) şi client, dimensiunea costului financiar capătă o pondere tot mai mare. Fenomenul apare pregnant în ţările cu tradiţie în psihoterapie şi, mai ales, acolo unde societăţile de asigurări şi-au cîştigat o poziţie dominantă. Exemplul cel mai elocvent îl reprezintă SUA. Aici, cei care plătesc au, în condiţiile mecanismelor de piaţă liberă, un cuvînt tot mai greu de spus cu referire la alegerea metodelor de intervenţie. În consecinţă, companiile de asigurări fac presiuni tot mai mari pentru promovarea metodelor „scurte“ *(coaching,* terapii comportamentale etc.) şi pentru limitarea aplicării celor de lungă durată (psihanaliza). Deoarece, în virtutea aceloraşi mecanisme democratice, opţiunea clientului (în postura de „plătitor“ faţă de compania de asigurări) nu mai poate fi ignorată, lupta se dă în zona convingerii acestuia asupra oportunităţii alegerii sau respingerii unui anumit tip de demers. În acest scop, în ton cu pragmatismul zilelor noastre, mijlocul de convingere cel mai eficient la care se apelează este „dovada ştiinţifică“, obţinută prin intermediul celei mai „obiective“ metode de cercetare existente – analiza statistică. Din nefericire, publicul larg, educat să aibă încredere în astfel de studii, ignoră faptul că *interpretarea rezultatelor unor investigaţii de acest tip nu se poate afla în afara „partizanatului“ cercetătorilor, a subiectivităţii voluntare sau involuntare a acestora, subiectivitate prezentă din prima clipă, în chiar alcătuirea respectivelor instrumente de investigare.* Din acest motiv, consider drept naivă sau neonestă tentativa unor profesionişti ai domeniului de a pleda, pe baza unor asemenea studii, pentru „superioritatea“ vreunuia dintre demersurile cercetate.

Fără a nega faptul că, indiferent de metoda utilizată, o terapie mai intensivă, cu 3-4 şedinţe pe săptămînă, desfăşurată pe o perioadă mai îndelungată, oferă o probabilitate mai mare de schimbare, nu putem să nu recunoaştem dorinţa legitimă a tuturor părţilor implicate de a obţine maximum de efect cu minimum de efort. Personal, nu sînt deloc de acord cu blamarea cuiva, fie el pacient, terapeut sau societate de asigurări, care doreşte aplicarea unor metode „eficiente“. *Ceea ce ar putea fi condamnabil ar fi inducerea în eroare, voluntară sau involuntară, asupra posibilităţilor reale de schimbare pe care le poate oferi o metodă.* Conform unui clişeu de gîndire clasic, uneori confirmat, alteori infirmat în clinică, durata unui demers este înscrisă apriori în filozofia acestuia. De exemplu, o psihanaliză nu se poate încheia în cîteva luni, la fel cum o terapie comportamental-cognitivă nu poate dura o perioadă mai îndelungată de 2-3 luni. *Studii recente, cantitative, dar şi calitative, semnalează însă fenomenul de rezistenţă la schimbare a multor pacienţi aflaţi în demersuri comportamentale sau în psihoterapii psihanalitice de scurtă durată. De aici, necesitatea prelungirii, uneori cu ani, a intervenţiei sau repetarea demersului după numai cîteva luni.* Nu rareori, la cabinet, am avut cereri de psihanaliză – chiar la recomandarea unor colegi comportamentalişti – din partea unor persoane care au eşuat într-una dintre metodele „operative“. La rîndul meu, mi s-a întîmplat adesea să propun unei persoane dornice de psihanaliză o psihoterapie psihanalitică de scurtă durată sau chiar să o îndrum către un coleg care practică psihoterapia cognitiv-comportamentală. Uneori fac acest lucru şi pentru a evita riscul ca o psihanaliză să transforme pe cineva într-un pacient pe viaţă, care nu se schimbă semnificativ, dar care trăieşte, cîteodată pînă la moarte, doar cu speranţa unei iluzorii schimbări radicale („sindromul Woody Allen“).

Recent, teoreticienii mai puţin încrîncenaţi din ambele tabere semnalează o tendinţă de abandonare a unor idei preconcepute, înscrise cîndva pe stindardul de luptă cu „tabăra“ adversă, cum ar fi: „o ameliorare rapidă dispare rapid“ (lozinca psihanalitică), sau: „psihanaliza consumă inutil resursele de timp şi bani ale pacientului“ (lozinca comportamentaliştilor), tinzîndu-se spre o perspectivă mai realistă şi mai onestă, de genul: fiecăruia după necesităţi şi posibilităţi.

Eugen Papadima *este psihanalist. A profesat o perioadă în SUA.*

Irena TALABAN

Psihanaliză *vs coaching?*

Psihanaliza este o teorie, o practică (clinică) şi o tehnică. De la Freud citire, pacientul trebuie să rezolve, el însuşi, ceea ce nu merge. Acest „ce nu merge“ se află în inconştientul său. Firește, el are nevoie de un specialist în ale inconştientului, un psihanalist, care sesizează asociaţia liberă (discursul pacientului nu este, dintr-odată, o înşiruire de asociaţii libere căci, dacă ar fi, nu s-ar mai povesti!). Aşadar, psihanalistul sesizează asociaţiile libere şi face interpretări. El aude ceea ce pacientul nu aude în propriul său discurs. Inconştientul este un efect al limbajului, zicea Lacan. Tot muritorul vorbitor are un inconştient, prin însuşi faptul de a fi fost „fabricat“ într-o limbă. Aşadar, psihanaliza umblă la conţinuturi profunde, refulate, supuse diferitelor mecanisme de apărare, şi ele inconştiente. Psihanaliza caută un *de ce* interior, vechi, constituit în copilărie, în meandrele sexualităţii infantile, în relaţiile precoce. Acest *de ce* nu se lasă uşor dibuit din cauza rezistenţelor, conştiente şi inconştiente. Nimeni nu dă, însă, de bunăvoie, vrabia din mînă pe cioara de pe gard. Iar proverbul zice că nici nu trebuie să dai ce ai aici şi acum, pe ceea ce ţi se promite, undeva, acolo. Vreau să spun că e nevoie de o anumită doză de credinţă în teoria respectivă, pentru ca lucrurile să meargă. Mai precis: pacientul şi terapeutul trebuie să creadă în aceeaşi teorie. Şi mai precis: teoria cu pricina trebuie să curgă în sîngele lor. M-aţi putea întreba dacă e posibil aşa ceva. Aş răspunde: depinde de teorie! Întrebarea următoare ar putea fi: cînd analistul şi analizantul, pătrunşi de teoria inconştientului, practică, împreună, transferul şi contratransferul, cine operează un control al acestei situaţii?

Pe de altă parte, *coaching*-ul este acompanierea, însoţirea cuiva întru schimbarea credinţelor şi eliberarea energiilor creatoare, în special într-un domeniu profesional. *Coaching*-ul se înrudeşte cu analiza tranzacţională, cu terapia sistemică, cu programarea neurolingvistică. Propoziţia sa de bază este următoarea: creierul se poate „reprograma“ astfel încît să ajungă la o funcţionare excelentă. Nu ne interesează trecutul îndepărtat, nici relaţiile precoce, nici cele tardive. Întrebarea de pornire nu este *de ce,* ci cum *să ajung să fac cutare sau cutare lucru, cum să reuşesc performanţa maximă de care sînt în stare.* Este un soi de învăţare a unei gestiuni eficiente întru obţinerea succesului care vizează „dezvoltarea personală“. Durata de intervenţie variază între una sau mai multe şedinţe (cîteva luni maximum), de la o jumătate de oră pînă la trei ore şedinţa. Se foloseşte mult în întreprinderi, pentru gestionarea carierei, pentru mobilizarea resurselor înainte de un examen, de un concurs important. Se urmăreşte degajarea obiectivelor realizabile, a obstacolelor de trecut, întocmirea unui plan de acţiune. Se insistă, din capul locului, pe o cît mai limpede formulare a cererii. Spre deosebire de psihanalist, al cărui demers este de căutare, împreună cu pacientul, a motivelor (mecanismelor) ascunse ce produc simptomele sau împiedică împlinirea cuiva, un *coach* dispune de anumite strategii (de pildă, strategii de gestiune a doliului) pe care le aplică. Dispune de un *savoir-faire* relaţional. Firește, un *coach* are nevoie de o îndelungă experienţă în materie de relaţii interpersonale. *Dar* coaching*-ul nu este o terapie, nici o consiliere.* Înrudirea cu analiza tranzacţională, cu terapiile sistemice nu îi dă certificat de psihoterapie. Pot exista efecte terapeutice în *coaching,* dar asta este altceva. După părerea mea profesională, nu e cazul să comparăm ceea ce nu se compară. Şi nu se pot compara lucruri ce aparţin unor registre diferite. Diferenţa între un psihanalist şi un *coach* este esenţială, în special din punctul de vedere al demersului tehnic (chiar dacă, teoretic, ei pot împărtăşi referinţe comune). Dar diferenţa dintre un psihanalist militant şi un *coach* militant este nulă. Cînd lupta pentru cauză devine mai importantă decît cercetarea unui eveniment, atunci specialistul se transformă în ideolog. El încetează să mai fie specialist. Una dintre problemele specialiştilor zilelor noastre (specialişti în diverse terapii şi intervenţii asupra fiinţei omeneşti) este faptul că ei, specialiştii, ţin cu ghearele şi cu dinţii de o singură teorie, de o singură elaborare a faptelor. Or, faptele, evenimentele, oamenii nu se supun unei singure citiri.

Irena Talaban *este psihanalistă în Franţa.*

Grupul ca partener în sine

– interviu cu Nicoleta GHIURTU –

Coaching *sau terapie?*

O întrebare cu adevărat... dilematică! Mai curînd, aş reformula-o: De ce este nevoie de o „intervenţie“ – oricare ar fi orientarea sa – adresată unei persoane avînd calitatea de membru al unui grup organizat deja în numele unui obiectiv oarecare? Dacă ieşim din perspectiva individuală, ceea ce observăm este că statutul de membru al unui grup, experienţele trăite în grup, simpla co-prezenţă creează subiectivitate: adică generează, la ambele niveluri, individual şi de grup, gînduri, emoţii, trăiri reale, onirice sau fantasmatice. Mai mult, starea de grup reactivează, în fiecare membru, procese psihice latente, inconştiente, *pattern*-uri de relaţionare intrate într-o „rutină“ imperceptibilă, cu efecte adesea neglijate, dar nu mai puţin active.

Avem, iată, un al doilea termen în ecuaţie!

Într-adevăr! Descoperirea grupului înseamnă descoperirea relaţiei, a legăturii. Grupul devine un partener în sine. El este o entitate cumva autonomă. E mult mai mult decît suma tuturor membrilor. E o entitate ce se află la intersecţia a ceea ce fiecare aduce ca aport psihic: e o reţea, o matrice de stări mentale. Apare astfel o fenomenologie complexă, intens conceptualizată: iluzia grupală, rezonanţa fantasmatică, alianţe inconştiente de a nu vorbi, de a nu asculta, de a nu înţelege, jocul identificărilor reciproce ş.a. – fenomenologie care, dispusă pe niveluri diferite, constrînge individul la un fel de întoarcere în timp – o regresie – la moduri mai vechi de funcţionare psihică. Cum între membrii grupului există diferenţe notabile, acestea tind cumva să se egalizeze. Şi o fac printr-o aliniere situată undeva la limita organizării mentale celei mai simple, a nivelului de organizare psihică a membrului celui mai „regresat“. Individul „organizaţional“ se vede cumva captiv în hăţişul acestei reţele în care a fost prins... de bunăvoie! El continuă să rămînă deliberat în grupul uneori „promiţător“, alteori „ameninţător“, susceptibil însă de a-l face să reviziteze zone mai inconfortabile, care pentru el păreau demult depăşite. Trebuie să se adapteze, să se acordeze tonului general al grupului. Şi atunci, problemele lui nu mai sînt doar cele ale propriei sale lumi interne, ci şi cele ale legăturii, ale relaţiei. Pare, astfel, mai convenabil să „antrenăm“ şi să „tratăm“ grupul ca întreg.

Vorbim mai curînd despre o lume aflată „dincolo“ de frontiera conştientului! Psihanaliza individuală, clasică are la dispoziţie un cadru foarte clar. Cum aduci însă grupul... pe divan! Cum baţi la uşa analistului de grup?

Asta ar fi una dintre întrebările care te poate lăsa în afara spaţiului analitic. Pentru că răspunsul nu-l poţi avea decît după ce vei fi intrat.

Într-adevăr, în cazul grupului, lucrurile stau diferit. O îndelungată practică, de peste 50 de ani, a imaginat şi testat, în Europa, o serie de tehnici şi dispozitive de lucru care abordează relaţiile dintre membrii unui grup, dar mai ales legăturile inconştiente dintre aceştia. Acestor formaţiuni şi legăturilor inconştiente li se adresează tehnicile şi instrumentele de lucru cu grupurile. Admise sau contestate, formaţiunile inconştiente sînt „acolo“ şi, vrînd să ne spună ceva, o fac uneori distorsionat, în limbajul bizar al disconfortului şi al crizei. Miza noastră este să le punem în evidenţă, să rentabilizăm acest „negativ“.

Încercăm ca, de-a lungul acelei *thin red line* dintre manifest şi latent să facem o lectură a vieţii grupului care nu e un antrenament de evitare a conflictului, ci unul de temperare şi de convertire a sa în factor de creştere individuală, dar şi de grup. Plecăm de la grup pentru a-i reda individului capacitatea de a fi singur în prezenţa celorlalţi – adică de a rămîne unic, fără a se simţi ameninţat în integritatea sa de către ceilalţi, de a-şi conserva capacitatea de performanţă, de a gîndi şi simţi „ca el însuşi“, de a converti temerile faţă de grup în sentimentul mai stenic de apartenenţă la un grup.

a consemnat
Cătălin BUCIUMEANU

Nicoleta Ghiurtu *este psiholog şi preşedinte al Asociaţiei de Psihoterapie Psihanalitică de Grup din România.*

„Harul transformă viaţa unui copil în destin“

– interviu cu Răzvan MAZILU –

Spectacolul Răzvan Mazilu şi invitaţii săi, *prezentat anul trecut la Opera Naţională din Bucureşti, a constituit începutul unui proiect de responsabilitate socială, gîndit pe o perioadă de trei ani, ce are ca obiectiv strîngerea de fonduri în vederea sprijinirii învăţămîntului coregrafic preuniversitar. Anul acesta, pe 5 martie, tot la Opera Naţională, va avea loc al doilea spectacol din cadrul proiectului. Fondurile rezultate în urma galei au aceeaşi destinaţie: Liceul de Coregrafie „Floria Capsali“ din Bucureşti. Prin acest proiect, Răzvan Mazilu îşi propune să ajute învăţămîntul coregrafic din România, care se confruntă cu dificultăţi nebănuite.*

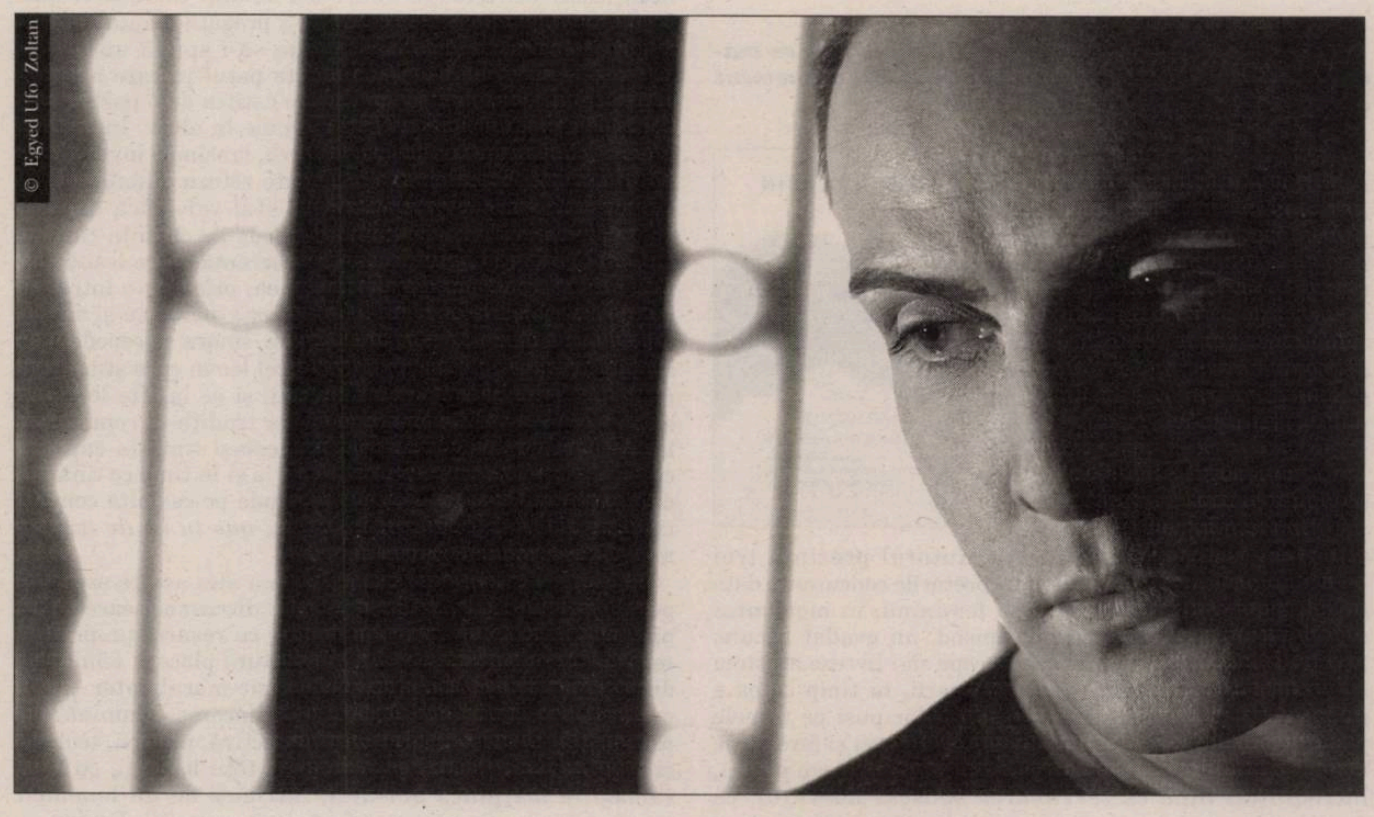
© Egyed Ufo Zoltan

Care au fost rezultatele concrete ale galei de anul trecut?

Din încasările obţinute în urma vînzării biletelor s-au cumpărat cinci pianine necesare studiului coregrafic. Liceul de Coregrafie din Bucureşti avea nişte pianine dezacordate pe care corepetitorii îşi stricau mîinile, iar copiii îşi stricau auzul. S-au cumpărat foarte multe DVD-uri cu filme de dans pentru videoteca liceului, ca şi inexistentă. Liceul de Coregrafie se confruntă în continuare cu mari probleme care îndepărtează copiii de dans sau, mai degrabă, îi determină pe părinţi să îi îndrepte pe copii – uneori forţat – către profesii care par, sau chiar sînt, mult mai bine remunerate. Este mare păcat. Atunci cînd un copil se naşte cu un har, trebuie ajutat, pentru că harul este cel care îi transformă viaţa în destin. Cu condiţia, firească, ca el să îşi urmeze chemarea.

Proiectul a fost gîndit pe trei ani şi este materializat prin gale extraordinare de dans contemporan. De ce ai optat pentru această formă, a galei?

Orice proiect de responsabilitate socială trebuie gîndit pe termen lung pentru ca efectele să se facă realmente simţite. Anul acesta, spectacolul va fi realizat în colaborare cu Fundaţia PerfoRM. Poate cuvîntul „gală“ sugerează multora ceva pompos, dar cu siguranţă mi-am dorit ca acest eveniment să aibă partea sa de *glam*, de strălucire, pentru că un spectacol de genul acesta trebuie să atragă atenţia, în special, unor oameni cu posibilităţi financiare, dar şi atenţia publicului, în general. Astfel, el trebuie să aibă un ambalaj frumos, susţinut, desigur, de un fond autentic şi de calitatea invitaţilor, a artiştilor de pe afiş.

Cine sînt artiştii invitaţi în gala de anul acesta?

Ca dansatori, i-am invitat pe Virpi Pahkinen (din Suedia), pe Florin Fieroiu şi Monica Petrică. Pe Virpi Pahkinen am văzut-o pentru prima dată în Japonia şi de atunci am ţinut legătura. Este o dansatoare şi o coregrafă foarte specială, cu un univers care nu seamănă cu nimic din ceea ce ştim noi că este consacrat în dansul contemporan, cu toate clişeele, chiar, ale dansului contemporan pe care dansatorii şi coregrafii români le-au consacrat. Virpi Pahkinen întruchipează o spiritualitate tipic nordică, ea însăşi fiind un personaj special. Va veni în gală cu două *solo*-uri ce-i vor evidenţia stilul personal şi plin de strălucire. Florin Fieroiu este colegul meu de generaţie cu care sînt mîndru că am lucrat foarte mult. Majoritatea *solo*-urilor mele au fost create de Florin, am învăţat foarte multe de la el.

Şi pentru că e o gală pentru Liceul de Coregrafie, trebuie spus că Florin este, probabil, cel mai bun pedagog din spaţiul coregrafic românesc...

Este un foarte bun pedagog, într-adevăr, pe lîngă faptul că este un coregraf de excepţie, iar tinerii care astăzi încearcă să realizeze ceva în dansul contemporan românesc i-au fost elevi aproape toţi. Florin va interpreta un *solo* pe care l-a prezentat într-o gală de la Teatrul Odeon. Este un moment creat împreună cu muzicianul Vlaicu Golcea, un alt artist important de la noi. Spuneam că o am invitată, de asemenea, pe Monica Petrică, partenera mea din cele mai recente spectacole. Ea a dansat şi în gala de anul trecut, fiind un puternic element de legătură în desfăşurarea proiectului. Împreună vom prezenta un duet din spectacolul *Block Bach* de la Teatrul Odeon.

Ce invitaţi vei mai avea din afara lumii dansului?

L-am menţionat deja pe Vlaicu Golcea... Am invitat-o pe doamna Aura Urziceanu, pe doamna Valeria Seciu, pe Ada Milea şi pe Dan Puric. Sînt foarte onorat că au acceptat, că au venit în întîmpinarea acestei idei şi a acestui strigăt de ajutor, pentru că, realmente, sînt lucruri care nu se ştiu: liceul are un sediu impropriu şi nu există condiţii de nici un fel pentru elevii care vor să studieze dansul.

Cum va arăta spectacolul de anul acesta?

L-am gîndit ca pe o creaţie extrem de actuală. În spectacol va fi muzică contemporană, dar şi muzică de Bach. Doamna Valeria Seciu mi-a spus că ar dori să recite un poem de Eminescu, la început am vrut să îi propun altceva, dar mi-am dat seama că numai dumneaei poate, prin talentul său, să demonstreze caracterul actual al poeziei eminesciene şi poate îndepărta tot balastul patetic ce acoperă, în ochii noştri, ai tinerei generaţii, poezia lui Eminescu. La rîndul meu voi interpreta un *solo* dintr-un *one-man-show* coregrafiat de Florin Fieroiu: *Sell me!*. Un element de legătură cu gala de anul trecut este reprezentat de momentul de improvizaţie de la finalul spectacolului, pe care mi l-am dorit ca pe o pledoarie pentru tot ce înseamnă libertatea corpului uman în mişcare, ca un simbol al faptului că sîntem coregrafi şi dansatori din spaţii sau şcoli diferite, uniţi, însă, pe o scenă, de aceeaşi idee foarte generoasă. Vrem să demonstrăm magia corpului angrenat în dans într-o improvizaţie pe o temă de jazz arhicunoscută.

Cine va asigura prezentarea spectacolului?

Ca şi anul trecut, ne stă alături Mihaela Rădulescu. Ea a dovedit în multe rînduri că este foarte implicată în spectacole caritabile şi că este una dintre puţinele vedete de televiziune care iubeşte cu adevărat dansul şi respectă artiştii.

Anul trecut ai ţinut să ne spui că vei dansa cu gîndul la marele Vaslav Nijinski. Anul acesta vei dedica în mod special gala cuiva?

Aş dori să dedic acest spectacol lui Trixy Checais, coregraf şi dansator român, victimă a regimului comunist, căruia i-am dedicat, anul trecut, la Centrul Naţional al Dansului, o ediţie a proiectului *Sertar*. El este un precursor al dansului contemporan din România, o personalitate, din păcate, prea puţin cunoscută la noi. Trixy Checais i-a fost profesor doamnei Miriam Răducanu, de la care am învăţat enorm. A avut un destin spectaculos, dar în sens tragic, a fost aruncat pe nedrept în uitare, iar eu voi încerca în continuare, atît cît pot, să îl aduc în atenţia contemporanilor.

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

Adela GRECEANU

Tăieturi din ziare şi o ţară de portrete

La Muzeul Literaturii, Viorica Ghiţă şi Nicolae Tzone au pus la cale, cu ocazia centenarului lui Geo Bogza, o expoziţie cu fotografii, manuscrise, tăieturi din ziare... Păcat că obiectele expuse nu sînt luminate cum ar merita. Deslușesc cu greu, din cauza asta, fragmente din ziarul *Tempo* care „începe azi publicarea unui senzaţional reportaj ÎNCHISOAREA VĂCĂREŞTI văzută de Geo Bogza. Vedetele Codului Penal: Berilă, Cantalup, Dolorosa şi toate celebrităţile şantajului, escrocheriei, spargerilor şi tîlhăriilor vor defila în cursul acestui reportaj. Geo Bogza discută cazul Berilă. Berilă discută cazul Geo Bogza“. Alături, se poate citi ştirea că „Geo Bogza e liber“. În apropiere, un exemplar din *Poemul invectivă*, pentru care scriitorul a făcut puşcărie, acuzat, printre alţii, de Nicolae Iorga şi Octavian Goga. În alt colţ al Rotondei Muzeului Literaturii sînt expuse cărţi cu dedicaţii pentru Geo Bogza de la Maria Banuş, Grete Tartler, Romulus Rusan, Costache Olăreanu, Denisa Comănescu (am admirat simplitatea dedicaţiilor sale de pe *Izgonirea din paradis* şi *Barca pe valuri)*. Mai devreme admirasem un exemplar din *Corp transparent* pe care autorul, Max Blecher, scrisese: „Cu bună prietenie lui Geo Bogza“. „Trimisul special“ (cum îl numeşte ziarul pentru care trimitea corespondenţe din Spania), Geo Bogza, ne aminteşte prin această expoziţie că a fost un personaj incomod, care a încercat, în buna tradiţie de-acum a avangardelor dintotdeauna, „un atentat de un milion de ori mai periculos împotriva ordinei şi a liniştii confortabile a lumii“ decît acuza de pornografie şi imoralitate pentru care a plătit cu libertatea.

La distanţă de cîteva minute de Muzeul Literaturii, Teatrul Naţional, Foaierul Tapiseriilor (Sala Mare, la etaj). Singură printre actori. Toată trupa prezentă. Aproape toţi mă privesc drept în ochi. Aşezaţi frumos pe cîteva rînduri. Mă plimb printre ei şi, cînd sînt chiar la mijloc, între Ioan Andrei Ionescu şi Rodica Ionescu, dau de mine. Înrămată frumos, la fel ca portretele actorilor de la Naţional. Sînt cumva în ţara din oglindă? În spatele meu îl zăresc în oglinda-surpriză pe Vitalie Bichir. O punere în scenă, deci. Cu lumini puternice, cu dichis. Oglinda, ce-i drept, e aşezată pentru cei peste 1,70 m. Eu mă văd doar de la nas în sus. Tomoaki Minoda, artistul fotograf japonez, nu a înşirat nişte portrete la voia întîmplării. A adus şi vizitatorul-spectator pe „scenă“. Expoziţia-instalaţie e un spaţiu din care faci şi tu parte. Portretele au faţă-verso. De pildă, Radu Beligan e spate în spate cu fata lui, Lamia Beligan. Şi nu doar actorii sînt aici. Ci şi cei de la croitorie, de la tîmplărie, cei care de obicei nu se văd. Domnul care repară o maşinărie în camera unde se cos costumele bărbaţilor şi care ţine în mînă o şurubelniţă poartă un tricou pe care scrie: „Castelul Corvinilor. Hunedoara“. În Sala Mare, cineva cîntă. Se repetă duminica la prînz. Expoziţia „TOMOgrafii“, îmi imaginez, e ca o prelungire a spectacolelor, iar cei care ies în pauza dintre acte nu au timp să uite că sînt la teatru. Teatrul îi ţine captivi atîta vreme cît au acceptat să-i calce pragul.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Cum a fost?

● **Alain Corbin, *L'harmonie des plaisirs. Les manières de jouir du siècle des Lumières à l'avènement de la sexologie*, Perrin, Paris, 2008**

Profesor emerit la Sorbona, Alain Corbin este un reputat istoric al sensibilităţilor, care a deschis numeroase piste de cercetare a reprezentărilor timpului şi spaţiului, peisajului sonor şi olfactiv, fiind preocupat – nu în ultimul rînd – şi de istoria corpului. De data aceasta, el se arată interesat de *l'histoire sensible des jouissances*, mai precis de discursul asupra plăcerii, prezent în Franţa între anii 1770-1860, înainte de a se impune limbajul modern al sexologiei.

Anticipînd cele trei mari secţiuni ale cărţii, în introducere, autorul prezintă trei istorioare menite să sugereze interpretările concurente date spectacolului oferit de plăcerea feminină, în momentul climaxului amoros. În primul episod, un evadat ascuns între cearceafurile amantei sale începe să-i livreze acesteia atingeri care o aduc în culmea plăcerii, în timp ce ea e nevoită să facă faţă interogatoriului celor puşi pe urmele fugarului. Copleşită de senzaţii, vorbeşte greu şi fără şir, e teribil de tulburată, transportată, încît oamenii legii pleacă, încredinţaţi fiind că servitoarea spusese adevărul, că domnişoara era într-adevăr foarte bolnavă, pradă febrei şi delirului.

A doua eroină, inocentă, dar nerăbdătoare să cunoască plăceri interzise, îşi ridică rochia şi îngenunchează pe un scaun, oferindu-se astfel preafericitului partener. Curînd însă trebuie să-şi ascundă proaspătul iubit sub poalele largi ale rochiei, pentru că bătrîna servitoare, întoarsă mai repede de la biserică, e pe punctul de a intra în cameră. Sub cupola rochiei, el îşi continuă nestingherit mîngîierile, în timp ce ea rămîne în genunchi pe scaun, cu capul dat uşor pe spate şi cu ochii ridicaţi spre cer, într-o expresie de extaz şi abandon. Bătrîna e cu adevărat impresionată de spectacolul acestei evlavii de înger, e convinsă că tînăra se roagă, că e cuprinsă de un elan de devoţiune şi regretă că nu poate fi şi ea pătrunsă cu atîta intensitate de fiorul religios.

În a treia scenă sînt trei personaje prinse în jocuri licenţioase. Conversaţia dintre doi amanţi este întreruptă de o tînără venită în vizită, care şi-a pregătit ţinuta într-un mod special. Sub pretextul că are să-i spună un secret prietenei (rivalei), se apleacă peste patul în care aceasta stătea întinsă şi trage perdelele de catifea de o parte şi de alta, astfel încît doar bustul îi rămîne în alcov. În acelaşi moment, jupa se desprinde şi alunecă, lansînd o invitaţie pe care libertinul de alături nu o poate refuza. Jubilînd, dar fără să facă nici un zgomot, bărbatul valorifică prompt ocazia. Partenera sa se apropie repede de clipa în care în convorbirea cu amica ei devine incoerentă, pare ieşită din fire, cu minţile rătăcite. Rîzînd de ea, prietena o întreabă dacă n-a luat-o cumva razna. *In extremis*, pentru a-şi masca tulburarea şi ca să-i distragă atenţia, tînăra se repede să o sărute şi să-i atingă fără echivoc acel loc în care ştia ea că nu ezită să primească uneori atenţii şi de la alte locatare ale stabilimentului. Rapid, în buna tradiţie a romanului licenţios, ajung toţi trei cam în acelaşi timp la capătul cursei. Prietenele îşi reiau conversaţia şi în timp ce tînărul, discret, prinde la loc jupoanele, o aude pe cealaltă comentînd după perdea: *„Ah! ma chère, que tu as de tempérament!"*.

Cu talent didactic, Alain Corbin a ales aceste exemple pentru a ilustra cele trei tipuri de discursuri care şi-au propus, fiecare din motive diferite şi cu resurse proprii, să reprezinte, eventual să elucideze natura plăcerii feminine: discursul medical, discursul teologic-moralizator şi cel practicat de romanul erotic. De ce plăcerea feminină? În primul rînd pentru că în epoca respectivă, medicii, teologii şi autorii literaturii erotice erau cu toţii bărbaţi, cu toţii rămaşi la marginea abisului, intrigaţi de un fenomen asupra căruia nu puteau să facă decît supoziţii. Pentru că se pleca de la premisa că etalonul este plăcerea masculină, pe care autorii credeau că o înţeleg, se conturează idealul armonizării plăcerilor, sarcină dificilă, pentru că avea de operat cu o mare necunoscută.

Influenţat de vitalism, senzualism şi încercînd să situeze omul în ordinea naturii, înţeleasă ca expresie a perfecţiunii, discursul medical din epoca Luminilor acordă un loc central aspectelor legate de reproducere. O istorie naturală a femeii presupune deci elucidarea enigmei sexuale şi pleacă de la ideea că femeile sînt altfel plămădite decît bărbaţii. Se credea că în cazul bărbaţilor predominant este rolul muşchilor, iar în cazul femeilor rolul hotărîtor îl au nervii. De aici excesiva lor sensibilitate, vulnerabilitatea, capriciile, emoţiile explozive, capacitatea de a fremăta, de a vibra, de a rezona, dar mai ales de a reacţiona imprevizibil. Înainte de descoperirea ovulaţiei, se credea că doar simultaneitatea plăcerii, „spasmul izocron", asigură procreaţia. Astfel, explorarea şi raţionalizarea voluptăţii feminine devin preocuparea fundamentală. Pe lîngă interesele speciei mai e în joc şi întrebarea dacă plăcerea femeilor este mai mare sau mică decît cea a bărbaţilor, ambele ipoteze fiind la fel de neliniştitoare. Dacă în primul caz incomodează un eventual sentiment de inferioritate, în al doilea are de suferit serios vanitatea masculină, mai ales atunci cînd bărbatul este victima unei înşelăciuni, femeia simulînd doar extazul amoros. În plus, e greu de îndurat ridicolul de a-şi fi pierdut capul şi de a se fi manifestat frenetic sub ochii critici ai unei femei care şi-a păstrat intactă luciditatea. Pentru a anula ambiguitatea, discursul medical inventariază manifestările clinice ale voluptăţii, caută să identifice detalii infinitezimale, de la semnele directe şi indirecte ale dorinţei, la localizarea exactă a spasmelor finale. Sînt descrise deopotrivă dezastrele abstinenţei şi ororile exceselor. Surprinzător, efectele sînt asemănătoare: tensiunea uterină permanentă, nimfomania, epuizarea absolută a energiei vitale, nebunia şi moartea.

Discursul religios se arată mult mai preocupat, decît ne-am aştepta de tot ce se întîmplă noaptea în paturile care au deasupra lor atîrnat un crucifix. E vînată obsesiv „frauda conjugală", adică orice plăcere gratuită care nu conduce la procreare. Îndreptarele în vederea confesiunii se întrec în dibăcia de a smulge mărturisiri enoriaşilor, permanent suspectaţi de manevre păcătoase. În cealaltă extremă se situează romanul erotic, dedicat exclusiv plăcerii de dragul plăcerii. Castă sau depravată, călugăriţă sau curtezană versată, sedusă ori violată, mîngîiată sau biciuită, femeia romanului licenţios e mereu aceeaşi marionetă ideală, cu un resort al plăcerii ce se declanşează automat şi în salve, simultan cu hiperbolicele erupţii ale inepuizabilului partener.

„Realul literaturii nu trebuie confundat cu realitatea"

– interviu cu Philippe FOREST –

Surprizele sînt de două feluri: adevărate sau false. Ultima este un eveniment anunţat ca surpriză, dar aşteptat de toată lumea. Din prima categorie face parte Philippe Forest. La prima vedere, Forest e un scriitor obişnuit: romancier-eseist sau invers. Predă, dar şi scrie literatură. De regulă, scriitorii micşti (ce cuvînt!) nu ajung prea bine. Nu gîndesc suficient cît să-şi transforme gîndirea în profesiune, nu trăiesc destul de direct cît să realizeze o operă de artă. Dar mai rămîne de spus ceva: pentru că-şi corijează gîndirea prin virilitate creatoare şi impulsul prin reflecţie, ei ajung să scrie cărţi OK. Şi totuşi: Forest a trecut pe la şcoala lui Philippe Sollers căruia îi dedică de altfel prima carte, un eseu. Un scriitor atît de reflexiv, destul de însingurat, pentru care experienţa primează, dar una interpretată mai degrabă în registru spiritual, greu să ţi-l închipui ca discipol al lui Sollers. Treptat, devine un nostalgic al avangardei, pe de o parte, şi, pe de alta, un practicant de autoficţiune. De altfel, despre raportul dintre cele două a şi vorbit, în deschiderea acestui scurt dialog.

Spuneţi undeva că originea autoficţiunii se află, dincoace de Doubrovsky, în avangarda literară franceză. Cum aşa?

Se spune că literatura franceză a Noului roman, aceea susţinută de revista *Tel Quel*, este obsedată de text şi se scrie ca o producere anonimă de text. Or, de fapt, cred că ceea ce se pierde prin asemenea aprecieri e tocmai partea de experienţă pe care o exprimă. Literatura aşa-zis textualistă este una profund subiectivă. Este o literatură a experienţei, în sensul pe care Georges Bataille îl dă acestui cuvînt: juisanţa, suferinţa sînt experienţe atunci cînd reuşesc să modifice conştiinţa în sensul în care devin conţinuturi ale conştiinţei. Pentru mine, autoficţiunea adevărată începe cu Breton, Aragon, Céline şi Cendrars, iar apoi continuă cu Noii romancieri. Intervenţia lui Doubrovsky, din romanul *Fils*, nu face decît să manifeste un proces de relegitimare a primei persoane romaneşti, proces purtat de scriitorii solidari cu avangardele şi uniţi în refuzul formulelor naturaliste cu care autoficţiunea a sfîrşit prin a se confunda.

În eseul pe care l-aţi publicat anul acesta, Le Roman, le réel et autres essais *(Cécile Defaut), opuneţi experienţa şi trăitul* („le vécu"). *Pe prima o conotaţi pozitiv. Or, mie mi se pare că experienţa este o noţiune vastă care cuprinde, printre altele, trăitul.*

„Cînd scriu, uit tot ce-am citit."

Da, aşa este, pentru mine experienţa este capitală, experienţa în sensul lui Bataille, după cum v-am mai spus. Experienţa nu înseamnă doar experienţă literară sau artistică. E cu atît mai bine dacă un scriitor reuşeşte să o exprime prin literatură. Din contră, trăitul mi se pare o categorie de falsă experienţă, ceva marketizat şi întrebuinţat ca valoare de schimb de societatea spectacolului. În trăit, toată lumea care pretinde că vrea, prin redarea trăitului, să sondeze adevărul fiinţei, se aseamănă de fapt. Abia experienţa reuşeşte să individualizeze. Literatura nu este de fapt o transcriere a vieţii ca atare. Subiectul trebuie universalizat. Verosimilul autobiografic este desigur necesar, dar nu şi suficient pentru un roman bun.

Aţi predat literatura franceză şi în Anglia, de pildă la Cambridge. Care ar fi acel ceva al literaturii anglo-saxone care o face mai vandabilă?

Mărturisesc că, predînd în Anglia, nu citeam prea multă literatură engleză. Cred că, apropo şi de varianta de autoficţiune despre care se vorbeşte cel mai mult, aceea naturalistă, „ruşinoasă", majoritatea romanelor de succes de astăzi sînt instrumentalizate de piaţă. Apropo de literatura japoneză pe care o cunosc destul de bine. Cred că cel mai important scriitor japonez de astăzi este Oe Kenzaburô, dar care, paradoxal, este socotit prea puţin japonez pentru că romanele lui nu oferă publicului imaginea stereotipizată a Japoniei. Or, publicul cere ceea ce ştie; la fel se întîmplă cu romanele anglo-saxone impregnate de exotism. Este vorba în ele despre nişte imagini pe care publicul le deţine şi pe care nu vrea, în text, decît să le recunoască. Cred că aceasta este ceea ce se numeşte *world literature*. Ea poate fi scrisă în orice limbă, dar, de fiecare dată cînd citeşti un roman de acest gen, te întrebi imediat cum va fi ecranizarea. Pentru că sînt romane scrise pentru a deveni film. Literatura bună descrie experienţe unice, singulare. Tocmai de aceea ea nu oferă cititorului ocazia de a (se) identifica imediat cu ceea ce citeşte. Dacă Beigbeder poate avea intenţia de a-şi transforma cărţile în best-seller-uri mondiale, eu mă mulţumesc cu un public al meu.

N-am vorbit deloc de Philippe Forest romanicerul. Aţi debutat în 1997, cu L'Enfant éternel *(Premiul Fémina), după care au urmat* Toute la nuit *(1999) şi* Sarinagara *(2006). Anul acesta aţi publicat* Le Nouvel amour. *Ultimele două romane vor apărea şi în limba română, la Editura Nemira. Primul dintre ele –* Sarinagara, *un cuvînt japonez care înseamnă „totuşi" – tocmai a apărut în traducerea lui Dan Petrescu. În toate romanele este vorba despre o experienţă care v-a marcat viaţa: moartea fiicei dvs. în vîrstă de patru ani, de cancer. Sînt ele autoficţiuni?*

Da, cred că sînt autoficţiuni, în sensul acela „bun", pe care eu îl mai numesc şi „roman al eului". Dar ar fi o mare greşeală să se facă o confuzie între narator şi scriitor. Ceea ce scriu este, dincolo de orice, o poveste. Cînd scriu, deşi sînt influenţat de alte cărţi, uit tot ce-am citit. Dar, chiar şi aşa, eu nu sînt personajul din carte. Realul pe care îl transmite literatura nu trebuie confundat cu realitatea. Aşa înţeleg eu să fac autoficţiune.

P.S. Am uitat, ca un făcut, să-l întreb pe Philippe Forest cum se face că, în ciuda disprețului pentru „autenticitate", descinde din şcoala mai recentă a lui Philippe Sollers, un mandarin al literaturii franceze cu multe sfori în mînă şi care, se ştie, nu promovează neapărat literatură bună. Lectura din Le Nouvel amour, *citită în româneşte de excepţionala actriţă care este Coca Bloos, lasă la vedere un scriitor reflexiv al eului sau al eului reflexiv. Franţuzesc, desigur, dar parcă lipseşte ceva. De aceea închei. Nu-mi place să-l aştept pe Godot.*

a consemnat
Alexandru MATEI

Marius CHIVU

feedbook

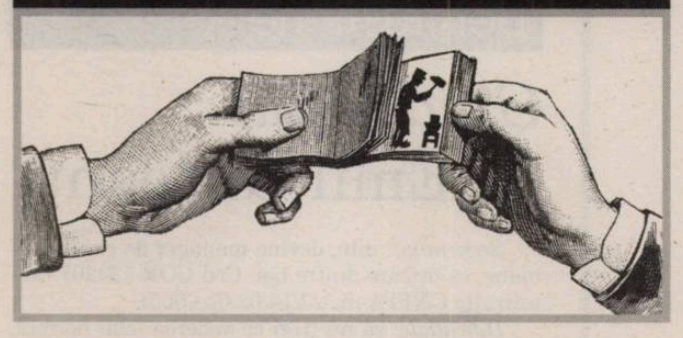

Să-ţi aduci fericire

● **Stephen King, *Misterul regelui. Despre scris*, traducere de Mircea Pricăjan, Editura Nemira, 2007.**

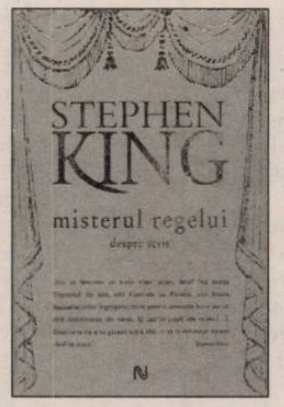

Mi-am propus să scriu în această rubrică şi despre autori străini, dar numai despre cărţi ce au ca subiect scrisul şi literatura. Primul care se miră că după Julio Cortázar îl aduc în acest colţ de pagină pe Stephen King sînt chiar eu. King nu e un mare scriitor, cel puţin nu după ştiinţa mea, dar această carte a lui „despre scris“ m-a atras aproape inexplicabil. Mi-am imaginat că voi avea un motiv de tristeţe în plus să descopăr mediocritatea unui scriitor care cîştigă aproximativ 40 de milioane de dolari anual de pe urma cărţilor sale absolut pasabile şi din care eu n-am reţinut decît volumul de povestiri *Different season*, cu prozele *„Stand by me“* şi *„Shawshank redemption“*. Am avut plăcerea însă să-mi deconspir încă o prejudecată. Cartea lui King „despre scris“ mi-a oferit cîteva ore memorabile.

King mărturiseşte că motivaţia de a scrie o astfel de carte a venit dintr-un fel de frustrare. Ştie că nu ştie de unde-i vin ideile, admite că este un „proletar cu lipici la publicul larg“, dar ţine să spună că şi pe el îl preocupă limbajul şi regretă că nimeni nu-l întreabă niciodată despre scris care, de bine, de rău, este şi meseria lui. Prima jumătate a cărţii este un CV neconvenţional. King şi fratele lui mai mare au fost crescuţi, intermitent, de mamă, de rudele acesteia şi de o *baby-sitter* aproape violentă. Povestea vieţii lui – un roman în sine – este povestea de succes a unui om care a pornit de foarte jos. Tatăl îi părăsise devreme, iar mama a fost constrînsă la o viaţă nomadă. A fost bolnăvicios şi a pierdut chiar un an de şcoală. Absenţa tatălui nu se vede şi, din cîte povesteşte, a avut o copilărie frumoasă în ritm de rock'n roll, plină de libertate şi, implicit, de peripeţii alături de fratele său. Toată copilăria şi toată adolescenţa, King a citit benzi desenate, literatură americană *pulp* din anii '50, în special science-fiction, şi a vizionat filme de serie B (Vincent Price, George Romero & Co.). Văzînd cît de mult citeşte, mama l-a încurajat să scrie, i-a făcut cadou chiar o maşină de scris şi, îşi aminteşte King, „atunci am încercat un imens sentiment al *potenţialităţii*“. Avea opt ani cînd i-a venit prima idee originală, iar de atunci a tot ţinut-o în scris trimiţînd regulat povestiri la reviste. Tot mama i-a „cumpărat“ cu 25 de cenţi şi prima povestire. A fondat cu fratele său un ziar local pe care-l tipăreau în propria pivniţă, şi-a creat propriul ziar satiric *(The Village Vomit)* din cauza căruia a riscat exmatricularea şi a tipărit în samizdat primul lui best-seller, o povestire despre o femeie îngropată într-un zid (subiect copiat dintr-un „poefilm“, cum numea el *horror*-urile hollywood-iene), povestire pe care a vîndut-o în şcoală în aproape 40 de cópii.

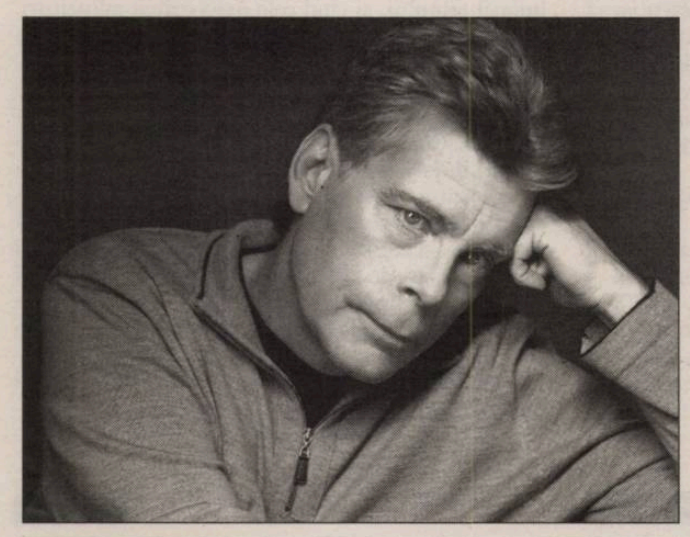

La 20 ani a cunoscut-o pe viitoarea şi actuala lui soţie, căreia, alături de mama sa, King recunoaşte că îi datorează totul. Au apărut doi copii, la sfatul mamei s-a calificat ca profesor, dar a ajuns să lucreze într-o spălătorie; soţia lui era vînzătoare de gogoşi, locuiau cu toţii într-o rulotă închiriată... Soţia este cea care i-a adunat din coşul de gunoi o schiţă încurajîndu-l să scrie pînă la capăt. Astfel a scris romanul *Carrie,* cumpărat apoi pentru aproape o jumătate de milion de dolari. Au scăpat de sărăcie, dar familistul King a devenit alcoolic, apoi cocainoman. Această perioadă de-a dreptul dramatică şi unde scriitorul este extrem de (auto)critic dă paginile cele mai puternice ale cărţii: „Ideea că efortul creator şi substanţele care influenţează mintea sînt strîns legate este una dintre marile mistificări pop-intelectuale ale timpului nostru... Hemingway şi Fitzgerald n-au băut pentru că erau creativi, alienaţi sau moralmente slabi. Beau pentru că asta e ocupaţia beţivilor... Viaţa nu e un suport pentru artă. Invers stau lucrurile“.

În partea secundă a cărţii, King se ocupă de scris. Ce este scrisul? „Telepatie, desigur“ – spune el din capul locului, pentru ca apoi să ofere celor care vor să se apuce de scris sfaturi de bun-simţ: să găsească o poveste pe care s-o scrie simplu, sincer şi, mai ales, din plăcere („a scrie bine e deseori o chestiune ce ţine de alungarea fricii şi a ostentaţiei“), să folosească vocabularul comun, să acorde atenţie gramaticii („o gramatică greşită produce fraze greşite“) şi paragrafelor („paragrafele sînt adevărata unitate de bază a scrisului“), să evite diateza pasivă şi adverbele („drumul spre iad este pavat cu adverbe“)... Dar, repetă King de nenumărate ori, adevăratul secret este cititul şi scriitorul recomandă spre lectură deopotrivă cărţile proaste, pentru a evita mediocritatea din propriul scris, şi cărţile mari („nu poţi spera să copleşeşti pe cineva cu forţa scrisului tău dacă n-ai trecut mai întîi tu prin asta“). Lista cărţilor lui favorite conţine titluri din Carver, DeLillo, Dickens, Faulkner, Golding, Greene, Maugham, McEwan, Rowling, Vonnegut etc. Spune că e bine să te laşi influenţat de stilurile scriitorilor care-ţi plac, ca „parte necesară a dezvoltării stilului personal“, şi, mai ales, să ai o normă zilnică de lucru într-un loc izolat şi liniştit. „Nu aşteptaţi muza“, spune King, munca şi dramul de talent o vor aduce singure. La fel de radical este şi cînd afirmă că nu intriga e importantă („vieţilor noastre le lipseşte în mare parte intriga şi, apoi, intriga bine gîndită şi spontaneitatea adevăratei creaţii nu sînt compatibile“), ci povestea care, de cele mai multe ori, se naşte singură dintr-o situaţie oarecare şi care, de fiecare dată, ajunge *undeva:* „Datoria ficţiunii este să găsească adevărul dinăuntrul vălului de minciuni al poveştii“. King are soluţii pentru documentare, pentru descriere („din cîteva amănunte bine alese, care să înlocuiască tot restul“) şi recomandă comparaţiile figurative. Al doilea mare sfat pe care-l dă King este rescrierea primei variante eliminînd 10% din textul iniţial. La final, recunoaşte că a învăţat el însuşi despre scris scriind această carte şi reia ideea care străbate, de fapt, de la un capăt la altul acest curs de *creative writing* personalizat: nu există reguli de aur, nici sfaturi magice, nici secrete divine, scrisul se învaţă citind mult şi scriind mult de unul singur, cu credinţă şi, mai ales, cu plăcere, niciodată pentru bani („banii sînt o consecinţă“).

Misterul regelui este o carte pur şi simplu fermecătoare, emoţionantă şi plină de fraze memorabile, scrisă cu mult umor de un Stephen King autoironic şi cald, sincer şi modest, critic şi cerebral, un King neaşteptat de senin, tonic şi înţelept, cu o mare credinţă în literatură, care te cucereşte de la prima pagină pentru a te lăsa melancolic la final: „Scrisul nu are nimic de-a face cu cîştigarea banilor, a faimei, a unei întîlniri amoroase, a unei partide de amor sau a prietenilor. În cele din urmă, e mai presus de orice un mod de a le îmbogăţi vieţile celor care vă vor citi cărţile şi de a o îmbogăţi în acelaşi timp pe a voastră. A scrie înseamnă să te ridici, să capeţi puteri şi să treci mai departe. Să-ţi aduci fericire!“.

Dilema veche vă recomandă

● Mihail Sebastian, *Ce vîrstă daţi acestor texte?* (Editura Hasefer, 2007). Cea mai inspirată idee a Centenarului Sebastian: texte din publicistica lui, scrise în urmă cu 75-80 de ani, comentate azi de personalităţi ale vieţii noastre intelectuale. (Aproape) toate de o actualitate bulversantă; se poate spune că unele au fost scrise mîine. (Radu Cosaşu)

● Dacă pe lumea cealaltă (rai sau iad, *whatever)* aş putea lua cu mine un singur CD din această lume, nici n-aş ezita, aş alege un *best of* Led Zeppelin. Mi s-ar părea suficient pentru o singură veşnicie! Dar nu orice *best of*, ci *Mothership*, o casetă retro foarte şic ce conţine două CD-uri cu 24 de piese, un DVD cu alte 20 de înregistrări video din concertele anilor '60-'70, precum şi o cărticică cu o mică istorie a grupului şi cu fotografiile celor patru britanici esenţiali. Caseta costă 69 de lei şi se găseşte la Librăria Cărtureşti. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Non-cinema

● ***Legiunea străină* (România, 2008), de Mircea Daneliuc.**

Cum or fi sunat indicaţiile de regie ale lui Mircea Daneliuc la *Legiunea străină?* Judecînd după rezultat, îmi imaginez ceva de genul ăsta: „Începem cu secvenţa numărul... de fapt dă-o dracu', tot aia e! Voi, ăia mascaţii! Vreau să vă văd cum fugiţi de colo-colo cu găini în braţe. Aşa, că e gripă aviară... apocalipsă... dezastru... Unde e baba violată? O vreau întinsă pe calea ferată, ţipînd ca din gură de şarpe. Aşa. Voi doi! Tu încerci să-i bagi ei mîna în chiloţi, tu te zbaţi în braţele lui şi-i zici... de fapt zi-i ce vrei tu, că oricum n-o să se audă! În spatele vostru vreau să văd soldaţi care aleargă în dezordine. Aşa... apocalipsă... dezastru.... Cum se vede pe cameră? Imaginea e galbenă? Bun. E nasoală? Bun. Vreau să se vadă bine ruinele combinatului, cu ce-a mai rămas din literele alea care zic «Trăiască Republica Socialistă România!». Aşa... apocalipsă... dezastru. Rică Răducanu unde e? De fapt lasă că-l băgăm în cadru' următor! Ah, uite-l! Hai noroc, nea Rică! Ia să-mi treci şi matale cu gipanu' prin cadru, ca să fie ca lumea: apocalipsă, dezastru... Acuma, voi trei! Vă antrenaţi la karate şi în timpul ăsta vă înjuraţi. Hai nu-ţi mai repeta replicile alea, că nu trebuie să se înţeleagă! Eu le-am scris, eu le dau dracu'! Important e să se audă din cînd în cînd: «Chizda mă-tii! Chizda mă-tii!». Dar cu accentul ăla frumos, da? Bine. Atenţie! Motor! Acţiune! Apocalipsă! Dezastru! Toată lumea şo pă toată lumea!“.

Indiferent ce s-a întîmplat în realitate la filmări, ce-a făcut Daneliuc nu se poate numi regie. În *Legiunea străină* nu există mizanscenă, ci doar vînzoleală inumană, după cum nu există dialog, ci poluare fonică. Vînzoleala e inumană nu pentru că Daneliuc ar fi neomenos cu personajele sale sau pentru că acestea ar fi caricaturale (ar fi fost bine să fie: o caricatură reuşită e o esenţă de umanitate), ci pentru că ele nu sînt personaje – sînt doar surse de zgomot şi explozii de activitate derizorie. Daneliuc nu-i dă nici unuia destul contur ca să se poată distinge în vînzoleala generală şi nu evidenţiază nici o voce pe fundalul de vacarm. De fapt, nu există fundal şi plan apropiat, nu există focalizare, nu există decît o mîzgă audio-vizuală pe care Daneliuc o întinde uniform, secvenţă după secvenţă. Cum a ajuns să producă o asemenea non-artă? De la Revoluţie încoace, el are aerul unui regizor care nu se poate hotărî între a mai face un film şi a se autoincinera în piaţa publică, în semn de protest împotriva drumului greşit pe care a apucat-o România. Soluţia de compromis este, invariabil, un film care seamănă pînă la confuzie cu un act de autoincinerare comis de artist în semn de protest etc., etc. Pentru el, asta e, probabil, cea mai autentică artă pe care o poate produce un autor care vede cu adevărat România de azi. OK, de unde să încep? În primul rînd, „arta“ lui Daneliuc e incapabilă să reflecte vînzoleala noastră derizorie altfel decît degenerînd ea însăşi în vînzoleală derizorie, deci capitulînd ca artă. Poate că această capitulare avea un fel de noblеţe însîngerată la vremea unui film ca *Patul conjugal* (1993), dar n-o mai are de mult şi singurul element de noblеţe din filmele lui recente e efortul unora dintre actori, cum ar fi Rodica Tapalagă în *Sistemul nervos* (2005), de a ţine la un loc, prin propria lor umanitate, Dracula-parcul apocaliptic şi inuman care se autoaneantizează în jurul lor. În al doilea rînd, mă îndoiesc serios că Daneliuc vede cu adevărat România de azi. Baba care se plînge că a fost violată, literele care se desprind din sloganul de pe combinat (şi bineînţeles că strivesc un muncitor), compulsia de a băga în film tot ce se vede la televizor (gripa aviară, căpşunarii) – toate astea indică un regizor care apocalipseză-deci-există într-un 1990 perpetuu. În al treilea rînd, nici măcar nu sînt sigur că isteria asta mai e autentică. Atunci cînd Daneliuc foloseşte o imagine atît de obosită ca aceea a muncitorului strivit sub o literă din „Republica Socialistă România“, mi-e greu să nu-l suspectez că simulează, că se opinteşte mecanic să ridice filmul la cota regulamentară de isterie. Dar asta e irelevant. Filmul nu merită văzut, după cum nu merita finanţat. N-ar fi *fost* finanţat dacă nu l-aş fi susţinut chiar eu, la concursul CNC din 2005, în faţa obiecţiilor vehemente ale mai multor colegi de comisie. Tot ce pot să spun în apărarea mea este că, pe hîrtie, satira avea o formă *(era* o satiră, nu o forfotă fără sens), iar dialogul (care pe ecran devine totuna cu zgomotul de fond) avea o vitalitate obscenă, inconfundabilă; deşi scenariul era nesemnat, după două pagini am ştiut cu cine am de-a face. Dilema mea de-atunci a fost: oare avem dreptul de a-i refuza finanţarea unui talent atît de artezian, fie el oricît de bezmetic? Acum ştiu răspunsul.

trecerea prin reviste

Droguri *glossy*

Oferta revistelor *glossy* pentru bărbaţi este extrem de săracă la noi. Există *Esquire*, poziţionată cel mai sus şi care, din fericire, va avea în curînd concurenţă directă, şi mai există *Maxim*. Doar în aceste două reviste ai ce citi. *FHM* şi *Men's Health* sînt reviste pe care bărbaţii le cumpără mai degrabă pentru dozele de bere, şamponul, borcanul de muştar şi ce-or mai băga ei în ţiple, iar *Playboy*, care odată publica proze scurte de Updike şi Márquez, precum şi restul revistelor erotice sînt făcute aproape numai din poze cu fete din ce în ce mai crăcănate, mai banale şi mai anonime. Revenind la *Maxim*, are de toate: info, rubrici de tehnologie şi de ştiinţă, opinii (texte semnate de Paul Breazu, Tom Wilson, Cătălin Matei şi Alin Ionescu), reportaje, interviuri, monden, *lifestyle,* urban, *fashion,* pictoriale de bun-gust, ba chiar o temă. Tema numărului 25 o reprezintă drogurile, de la cele uşoare la halucinogene, şi (aproape) toate rubricile se învîrt în jurul substanţelor interzise. Textele sînt scrise sprinţar, ironic, cu multe jocuri de cuvinte. Iată ce am spicuit:

● Sînt mai multe ţări unde se poate fuma şi deţine legal, în cantităţi mici, marijuana sau haşiş: Olanda, Danemarca, Belgia, Portugalia, Elveţia, Italia, Spania, Argentina, Mexic, Canada şi Australia;

● „Metadona e mai ieftină decît heroina. Eram într-un program cu metadonă şi în fiecare zi îmi dădeau cîte 22 de pastile. Dacă mai doream ceva peste doza asta, cumpăram cu douăzeci de mii. Nu sînt scumpe, dar ţie îţi trebuie cîte 20 pe zi. Ştiu unul care înghite 200 de pastile o dată. E greu. Sevrajul pe care îl au ei de la heroină este de trei zile, pe cînd al meu, de la metadonă, este de o lună. Am avut 80 de kg şi uite cum am ajuns. Am rămas şi fără dinţi de la metadonă" – un pacient internat la Secţia Toxicomani de la Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Al. Obregia" din Bucureşti;

● „Anul trecut a fost un an extrem de greu pentru cultivatorii olandezi, din cauza presiunilor crescute din partea poliţiei, a autorităţilor locale, a agenţiilor imobiliare şi a companiilor energetice. Preţurile în *coffée-shop*-uri au crescut cu peste 10% şi calitatea recoltei a scăzut. E posibil ca Amsterdamul să piardă titlul de Capitală a drogurilor în favoarea unor ţări mai prielnice pentru producţie precum Spania (climat propice), Polonia (terenuri agricole necultivate) sau chiar Marea Britanie" – Jules Marshall;

● „Tata al meu a fost împreună cu mama lu' Adrian Copilu' Minune. Mi-a povestit tata. Adrian, înainte, nu cînta cu vocea, numai cu acordionu'. Şi l-a luat tata, că e lăutar, cînta de la 16 ani. L-a luat tata la o nuntă şi l-a pus să cînte. Şi l-a suit ţiganii pe masă să cînte. A început să cînte manele din astea şi le-a plăcut la ţigani. A zis ţiganii: «Mă, ce nume să-i punem noi lu' copilu' ăsta?». După aia a zis: «Bă, pe tine cum te cheamă?». «Adrian». «De azi o să te cheme Adrian Copilu' Minune.» Acu' e Adi de Vito, că e major." – Florian Zaharia, 15 ani, aurolac din Grozăveşti.

P.S. Recomand elogiul brînzei semnat de Cătălin Matei; cineva trebuia să scrie un astfel de text! Aşa că profit de ocazie şi mă declar şi eu în mod public dependent de brînza daneză cu mucegai (peste care pun şi puţină dulceaţă). (**M. C.**)

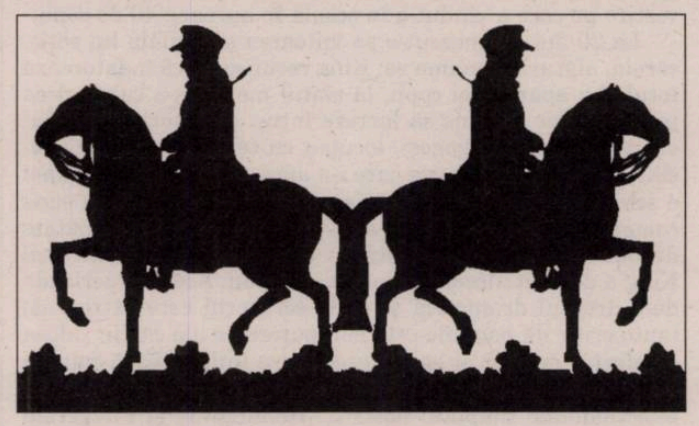

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Către prietenul fiului inexistent

Domnule DMT*, de vreo lună mă căznesc să-ţi scriu, inhibat nu de gîndul dacă există sau nu – problemă care mă interesează din ce în ce mai puţin –, ci dacă iniţialele numelui dtale sînt reale sau inventate. Pentru mine, DMT nu înseamnă decît „dacă mai trăiesc", celebrele trei cuvinte ale jurnalului lui Tolstoi. Nu am spus nimănui cît mă obsedează acest leitmotiv – cum de m-ai nimerit...?

Dacă m-am hotărît să-ţi răspund este dintr-un motiv pe care din nou îl vei dispreţui, socotindu-l patetic. Nu mă intimidează – chiar despre asta e vorba: mi-ai scris că voi aţi epuizat patetismele mele la care eu nu vreau să renunţ; „Budapesta şi Praga dvs." vă sînt insuportabile şi îmi propui să păstrez o limită de decenţă, aşa cum ai citit pe un anunţ dintr-o bancă. Deşi nu frecventez des băncile (numai eu ştiu ce probleme am cînd sînt nevoit să-mi scot banii de la ce numesc „un tonomat"...), îţi urmez sfatul.

Cu toată decenţa de care dispun, ţin doar să-ţi corectez o eroare de logică şi sentiment, de inimă şi minte: nu cred că v-aţi epuizat patetismele, doar le-aţi selectat după cum convin comodităţii voastre sentimentale înfricoşate să nu păcătuiască prin „sufletism"; aşa cum există corectitudine politică, tot aşa există o corectitudine sentimentală şi verbală în care a fi patetic echivalează cu a fi prost, grandilocvent şi plicticos, de unde expresia băieţilor de cartier: „lasă vrăjeala!", care s-a impus şi în filosofia la modă: desvrăjirea lumii (care mă zgîrie din creier pînă în degetele cu care ţin pixul). Budapesta şi Praga cu care mă împroprietăriţi nu vă mai spun nimic, dar nu mă vei socoti un determinist abuziv dacă te întreb: ai plîns la căderea Zidului de la Berlin? Nu? Eu, da. Erai prea mic? Fără acest eveniment patetic, cu „Oda bucuriei" transmisă prin toţi sateliţii, nu aţi fi crescut atît de reci, de realişti, de pragmatici, măcar asta trebuie să vă fie clar. Oricît a fost de compromis în literatură, în teatru, film, oricît de puţin rating face, prostesc sau nu, patetismul funcţionează în cele mai reci calcule şi în cele mai grele înjurături, aşa cum l-au lăsat grecii ca expresie a pasiunii, a sufletismului. Nu vă faceţi iluzii: sînteţi lucizi, utopiile vă îngreţoşează cît melodramele, *1984* nu v-a schimbat viaţa, aveţi ca ideal un liberalism decent, nu veţi scăpa de sufletul mai mult sau mai puţin inteligent. Am întîlnit bancheri patetici, am citit cioranieni fierbinţi, am văzut anticomunişti străluciţi denunţîndu-şi, cu un patetism cît mai discret şi corect politic, părinţii nomenclaturişti care-i învăţaseră să urască burghezo-moşierimea în termenii aceleiaşi „uri juste" care v-a speriat în Piaţa Universităţii, de o parte şi de alta a baricadei. Ţi-a ajuns la ureche ideea lui Michnik: „Ura anticomunistă are logica şi topica urii comuniste..."? Dar ţi-a trecut prin mînă o cărţulie a anilor '50 despre Pavlik Morozov? Era un idol al pionierilor sovietici, un băieţel care-şi „turnase" tatăl chiabur, ca sabotor al colectivizării. Cunosc prea bine fanatismul de stînga şi am o oarecare bază morală ca să le prevăd acestor Morozovi de dreapta o benefică nevroză; le dau acest credit, al „formării unui suflet". Expresia nu-mi aparţine, o găseşti în *Noi* al lui Evgheni Zamiatin (Colecţia *Cotidianul),* o capodoperă a unei utopii negre, un fel de „1924", cu mult înainte de *1984,* o viziune în acelaşi sens: un Stat Unic condus de un Binefăcător, o societate perfectă, perfect controlată, cu ore şi zile precise pentru amor, toţi purtînd numere, inclusiv eroul, D. 503, care se îndrăgosteşte de 1. 3300, e urmărit de Biroul Gardienilor şi începe să aibă angoase, tulburări... Diagnosticul: „Aveţi o zi proastă... se pare că vi s-a format un suflet!". Scrisoarea dtale mi-a sosit tocmai cînd citeam *Noi* şi am decriptat-o chiar aşa: antipatetismul vostru va fi tot o formare de suflet dintr-o deformare a minţii. Şi încă ceva: Zamiatin era din prima generaţie de revoluţionari bolşevici, romanul nu a fost publicat în URSS pînă în 1988, Stalin i-a permis să emigreze în 1932, parcă prevăzînd, cu geniul lui malign, că Zamiatin va ajunge la ideea contrarevoluţionară pe care mi-am pus-o, în pioneze, pe perete: „Tragedia omului poate fi înfruntată ori prin religie, ori prin ironie".

Aş fi dezamăgit dacă mă vei citi ca pe un tată adresîndu-se fiului său; nu am vocaţie paternalistă.

Ca atare, am o rugăminte ca de la client la anticar: dacă tot ai făcut rost de prima mea cărticică sub pseudonim, poate că vei găsi şi prima tipăritură semnată cu numele meu: *Opiniile unui pămîntean* (Editura Tineretului, 1957). Nu mai posed nici un exemplar şi mă leagă de ea mai mult decît o vanitate; a fost criticată „sus" că nu conţine cuvîntul „partid" şi că la Bicaz, în loc să descriu construcţia, „pun accentul" pe rufele atîrnate să se usuce la ferestre; cam desvrăjeam lumea... Sper să-mi dai un semn.

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* din 10.01.2008

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Gîndăcelul de Emil Gîrleanu

Se termină: uite, devine manager de resurse umane, ca oricare dintre noi. Cod COR 123207 (autorizaţie CNFPA nr. 23/14/02.03.2005).

Dificultate: să nu treci cu vederea felul normal, banal, adică excepţional de a se naşte, de a fi pe planetă: „Cum venise pe lume, nici el nu-şi dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn şi parcă era de cînd pămîntul. Nu simţise nici durere, nici bucurie. Şi mult îşi muncise gîndul cum răsărise, şi-al cui era? Mic cît un fir de linte, mişca picioruşele fragede şi ocolea, de pe margini, frunzişoara care-l adăpostise".

Durata lecturii: zece minute şi un curs de specializare de şase luni.

Remixuri: Gîndăcelul Elenei Farago şi *Metamorfoza* lui Kafka.

Utilitate: să te naşti potrivit şi să creşti mic, strivit, vizibil numai la beţii în Bavaria şi la curse de maşini pe centură: „Într-o zi încercă o pornire lăuntrică: ieşi de sub umbra răcoroasă şi dădu buzna afară, în ploaia de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atîta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc şi îndrăzni: deschise ochişorii mai mult, mai tare, mai mari, îi deschise în sfîrşit bine-bine şi privi în sus. Se făcuse parcă mai mititel decît fusese".

Ciudăţenii: „Tresări. Era el altul? Picioruşele nu mai erau ale lui de scînteiau aşa? Şi mai era îmbrăcat în aur! Căci şi trupuşorul lui, pe care şi-l vedea pentru întîia oară, scînteia. Nu cumva era o fărîmiţă căzută de acolo, de sus, o fărîmiţă de lumină închegată, rătăcită pe pămînt? Şi, ca o adeverire, pe ţărîna neagră trupul aruncă o lumină dulce. Ce se mai întreba! Fără îndoială, de acolo căzuse, acolo trebuia să se întoarcă. Dar ce depărtare. Şi cum să ajungă? Privi în sus; şi atunci, deasupra căpuşorului, zări lujerul unui crin ce se ridica aşa de înalt, că parcă floarea din vîrf îşi deschidea paharul chiar dedesubtul bulgărului de aur, să-i culeagă razele".

Personaje: unul şi bun: tu, gîndăcelul.

Povestea: se naşte un gîndăcel printre alţii, miliarde.

Mişto: cu cît e lumea mai în posturi de conducere, cu atît trage o ţigară în faţa clădirii de 35 de etaje şi o lacrimă în colţul ochiului străluceşte. Cu cine s-o împarţi? Şeful te-ar hîrjoni, colegele te-ar batjocori, femeia de serviciu nu şi-ar permite. Eşti singură, fi-ţi-ar capul ăla deştept că ai ajuns ca toate pupezele de pe lumea asta, eşti în Bucureşti, la blocul Vodafone, dar alte gaiţe sînt la New York, iar cînd tu eşti la New York mereu se găseşte una mai tare, la Tokio, nenorocita, sau în avionul lui Soros, zi şi noapte. Aşa că, fată de Office, citeşte şi dă fiicei tale lacrima mai departe. Şi ea va ajunge ca tine.

„În mintea lui îşi înjghebă planul. Să se suie pe lujer în sus, să meargă, să meargă şi să meargă pînă în vîrf; şi de acolo, la bulgărul de aur, din care credea că se desfăcuse: o săritură — sau o vedea el ce-o face.

Atunci se mişcă din nou şi după ce trecu peste un grăunte de piatră cît un munte şi coborî dincolo, se trezi la rădăcina crinului. Se odihni o clipă, apoi la drum, băiete! Mai întîi se rostogoli de pe tulpina lucie de cîteva ori în ţărînă. Văzînd asta, se ridică pe picioruşele dinapoi şi, fără să ştie pentru ce, cu cele dinainte îşi făcu, moşnegeşte, cruce. Pe urmă încercă din nou şi văzu că poate. Luciu i se păruse lujerul crinului, şi cînd colo avea atîtea adîncituri, atîtea ridicături: văi, dealuri. Dar ce mireasmă se revărsa de sus!...

Şi-a mers voinicul, a mers. Mult să fi mers. Se uită în jos şi-l prinse ameţeala. Privi în sus şi se cutremură. Ce, nu făcuse nici un sfert din sfertul drumului! Puterile îi cam slăbiseră, dar nu se lăsa. Încă vreo cîţiva paşi, şi ici, deasupra, parcă se întruchipa o frunzişoară lătăreaţă, ca o prispă. Acolo o să se odihnească. Şi iar purcese la drum; şi umblă, şi umblă, băiete; de-abia ajunse. Iar cînd a poposit, ud de sudoare, că părea o picătură de rouă, bulgărele de aur scăpătase de amiază. Şi voinicul privi iar în sus. Privea în sus şi nu-şi credea ochilor: zile, săptămîni, luni avea de umblat. Şi cît era de hotărît şi de vînjos drumeţul, nu-şi putu opri un oftat:

— Uf! că mult mai am de suit, Doamne!"

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Despre islamişti, nazişti şi pedofili

Undeva pe la începutul lui 2006, Mohammed Raja a lăsat un bilet părinţilor săi în care le spunea că se vor revedea în rai. Apoi a plecat într-un fel de casă conspirativă unde vizionа materiale despre atentate, decapitări şi altele de acest gen. Legea antiteroristă de aici pedepseşte inclusiv deţinerea de materiale care „au legătură cu comiterea, pregătirea sau instigarea la acte de terorism". Raja şi alţi trei tineri au fost iniţial condamnaţi la un total de 13 ani de închisoare. Dar Curtea de Apel a anulat sentinţa. Judecătorii au considerat că legea e ambiguă şi că procurorii nu au demonstrat clar că cei patru erau pe cale să comită un act de terorism.

Ceea ce a declanşat o întreagă dezbatere nu despre caz, ci despre lege. Fiecare parte a venit cu un contra-exemplu foarte serios. Cei care critică legea fac o comparaţie cu *Mein Kampf*. Distribuţia şi consumul cărţii lui Hitler sînt legale. Spun criticii: dacă poţi citi *Mein Kampf* fără să te apuci să omori evrei, de ce atunci nu ar fi legal să consumi materiale teroriste cîtă vreme nu te apuci să comiţi acte de terorism? E un argument foarte pertinent. De cealaltă parte, cei care spun că legea este bună, dar judecătorii sînt dereglaţi, fac comparaţia cu pedofilia. Este interzis să posezi şi să consumi materiale pedofile. Rişti arestarea chiar dacă nu comiţi un act sexual cu un copil. Dar această lege nu scandalizează atît de rău ca legea privind teroriştii. De ce? Mobilul etic al acestei diferenţe îmi este cu totul neclar. Nu poţi susţine în mod consistent că statul trebuie să pedepsească vizionarea unui film în care un copil este folosit sexual, dar nu poate pedepsi vizionarea unui film în care un adult este decapitat.

Prin aceste două exemple, diferenţa etică mi-e limpede. În cazul lui Hitler, este vorba despre vehicularea unor teorii politice. Absolut cretine, de acord; dar politice în esenţa lor. Avînd de ales între libertatea politică individuală şi securitatea colectivă, cu riscul de a permite răspîndirea unor idei cretine, atunci cred că trebuie să alegem libertatea. Pe acelaşi principiu, nu aş fi de acord cu interzicerea materialelor care propovăduiesc instaurarea unui califat mondial condus de Osama bin Laden în care toţi necredincioşii (deci inclusiv eu) ar fi omorîţi sau transformaţi în sclavi.

În cazul pedofiliei, nu este vorba despre exercitarea unei libertăţi politice, ci despre o activitate criminală individuală, în care riscăm nu răspîndirea unor idei, ci încurajarea şi organizarea unor acte criminale concrete, cu victime imediate. Cu alte cuvinte, interzicem materialele pedofile pentru a apăra copiii de *viitoare presupuse* acte îndreptate împotriva lor, chiar prin restrîngerea libertăţii unor indivizi care nu au comis acele acte. Prin paralelism, dacă nu vorbim despre materiale politice islamiste, ci despre materiale în care se învaţă cum se fabrică bombe sau în care sînt expuse scene de decapitare, mi se pare legitim ca statul să apere *viitoarele presupuse* victime ale exploziilor şi decapitărilor. Libertatea individuală este un drept politic pentru care merită să mori, dar o vom pîngări dacă permitem pedofililor sau teroriştilor să se folosească de ea pentru a maltrata sau omorî alţi oameni.

Recunosc că este o dilemă etică serioasă. În acelaşi timp, mi se pare că diferenţierea nazism/islamism ca teorii politice *vs* pedofilie/decapitare ca acte de barbarie individuală este solidă din punct de vedere etic. Dacă această demonstraţie vi se pare subţire, aştept cu nerăbdare argumente contrare. Nu e o formă de politeţe faţă de cititori, chiar aştept.

Londra, 26 februarie

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

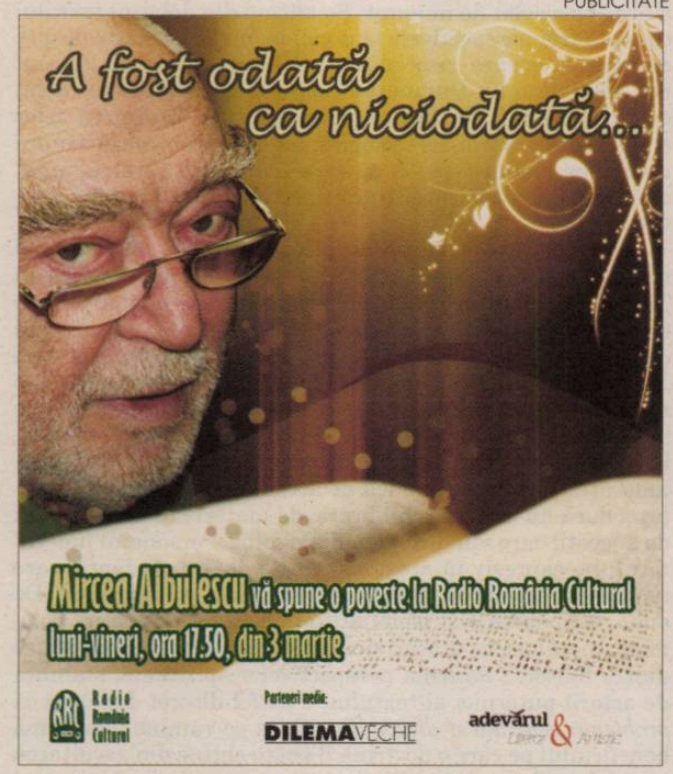

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" BUCUREŞTI
Str. Economu Cezărescu nr. 47-59, Sector 6 Tel./Fax 316.61.95; 316.61.96

Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, autorizată de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, organizează înscrieri pentru:

I. Cursuri de calificare în 27 de meserii din domeniile: construcţii; turism şi alimentaţie; electric; estetică şi îngrijirea corpului omenesc; auto.

II. Liceu - cursuri de zi şi frecvenţă redusă, an şcolar 2008-2009
- Tehnician mecatronist - clasa a IX-a GRATUIT!
- Tehnician operator tehnici de calcul- clasa a IX-a GRATUIT!
- Tehnician în activităţi economice clasa a IX-a GRATUIT!
- Coafor stilist
- Tehnician gastronom
- Organizator banqueting
- Tehnician mecanic întreţinere şi reparaţii

III. S.A.M., nivelul I şi II - zi şi seral, an şcolar 2008-2009
- Frizerie-Coafură-Manichiură-Pedichiură
- Mecanic auto
- Optician montator aparatură optico-mecanică
- Ospătar (chelner) vânzător în unităţi de alimentaţie
- Bucătar
- Tinichigiu vopsitor auto
- Construcţii - GRATUIT!

IV. Şcoala postliceală, an şcolar 2008-2009
- Stilist
- Cosmetician
- Tehnician Maseur
- Tehnician Optometrist
- Maistru construcţii civile, industriale şi agricole
- Maistru electromecanic auto

FOARTE IMPORTANT:
- La absolvire, asigurăm locuri de muncă!
- Diplomele sunt recunoscute în ţară şi în străinătate!

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

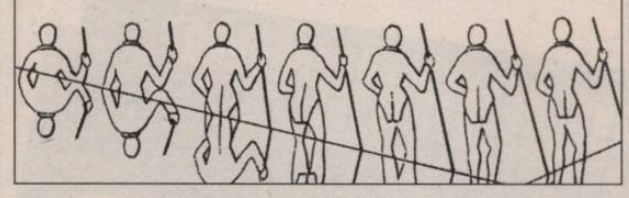

Dl Puiu

Nicolae Vlad Nijeancovski are o alură intelectualo-artistică: la prima vedere, ar putea fi pictor sau cîntăreţ. În realitate, dl Puiu (căci aşa îl alintă apropiaţii şi astfel i-a rămas numele) este tot un artist, dar al părului: în zilele noastre se spune stilist, şi e o profesie respectabilă, apreciată şi bănoasă...

În vremea comunismului, cel puţin în anii mai de început, numai apreciată nu se poate spune că era. Cel puţin nu oficial şi nu pentru bărbaţi: aceştia ar fi trebuit să alcătuiască rîndurile cel mai evident active ale clasei muncitoare, care să construiască socialismul multilateral dezvoltat la propriu, pe şantiere. De aceea, în revista *Femeia* de atunci, dl Puiu a apărut ca exemplu negativ alături de o doamnă ce lucra pe o macara...

Ceea ce nu înseamnă ca dl Nijeancovski nu a muncit destul ca să ajungă să facă această meserie: pe vremea lui, şcoala de coafură din cadrul cooperativei *Igiena* era de trei ani (acum e doar de unu). După ce o făceai, trebuia să treci prin perioada de ucenicie. Din 1961, dl Puiu a început să lucreze ca atare. La fel şi soţia sa, Silvia, reprezentantă a aceleiaşi bresle. Pe vremea aceea, uneltele şi substanţele în domeniu nu erau prea multe, ca şi, de altfel, modalităţile de aranjare a părului: tunsoarea se făcea numai cu lama sau briciul, coafarea doar cu bigudiuri; vopselele se creau în laboratorul lor, numai lichide, îngroşate cu pastă de ras; blondul era greu de obţinut – se făceau nişte combinaţii cu amoniac, bicarbonat...; nici şampoane nu prea existau, majoritatea clientelor se spălau cu săpun de casă, iar pentru luciu se dădeau cu briantină... Se purtau onduleurile mari şi tapetul finisat.

Desigur, aceasta a fost doar o epocă. După un timp, mai spre anii '70, au început să ajungă şi la noi în ţară produsele cosmetice *Wella* şi *L'Oréal*. În tunsoare a apărut stilul *Sassoon*. Dl Puiu a fost printre cei dintîi care l-au introdus la noi. Treptat, şi foarfeca, peria şi feonul au devenit instrumente obişnuite. De altfel, România s-a mai deschis spre exterior, cel puţin în acest domeniu: în fiecare an veneau reprezentanţi ai branşei din alte ţări care le organizau cursuri celor de aici. Coaforii români puteau şi ei pleca la concursuri în ţările socialiste.

Dl Puiu a luat numeroase premii. Abia după '90 a putut ieşi din ţară şi participa la concursuri internaţionale. Aşa a fost, de astă dată ca instructor, la competiţii în Franţa, Anglia, Spania, America, unde echipa lui a luat mai multe premii I, II şi III... Încununarea a fost Oscarul pentru Coafură, în Germania, în 1997, acordat întregii echipe din România, conduse de dl Nijeancovski...

Dl Puiu, în salonele sale de la Sala Palatului şi de pe Dorobanţi, era cunoscut drept coafor al vedetelor. Au trecut prin foarfeca şi peria lui Vasilica Tastaman, Anda Călugăreanu, Stela Popescu, Gina Patrichi, Clody Bertola, dar şi Margareta Pîslaru, Mirabela Dauer, Olimpia Panciu, Jeanina Matei, Trio Expres, Dida Drăgan... Cum spune dl Puiu însuşi, toate în afară de Angela (Similea) şi Corina (Chiriac). Dacă îl întrebi despre cum erau una şi alta şi încerci să-l tragi de limbă sperînd în niscaiva amănunte picante, nici o şansă... Toate erau cum trebuie, nu cu nasul pe sus, şi aveau un păr de calitate, iar coafurile pe care le purtau atunci erau „lejere"... Desigur, unele puteau fi mai pretenţioase, între altele puteau interveni scandaluri amoroase – dar toate astea sînt fireşti... Dna Silvia, soţia sa, în salonul său de pe Calea Victoriei, a avut ocazia să coafeze crema delegaţiilor oficiale şi s-o refuze pe... însăşi Elena Ceauşescu, pentru că ştia că era dificilă...

În 2000, dl Puiu s-a hotărît să iasă la pensie, pe caz de boală. SCCA Igiena, la care a lucrat pînă atunci, cu rezultate uimitoare, nu s-a sinchisit prea tare de acest lucru şi nu i-a adus nici un fel de mulţumiri. Deşi dl Puiu a rămas cu o oarecare amărăciune, e mulţumit de viaţa pe care i-o oferă casa sa de la Snagov. Acolo, alături de soţia sa Silvia, cultivă roşii, vinete, ardei, dar şi pomi şi flori speciale, meşteresc, gătesc... Şi consideră că, şi în momentul de faţă, meseria lor e apreciată şi se află pe mîini bune.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

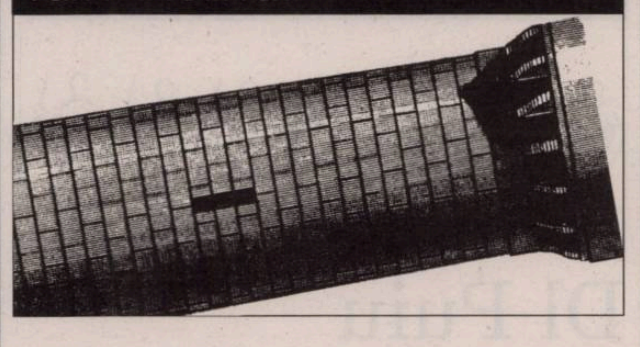

Ce urmează?

O editură dragă mie lansa cu cîtva timp în urmă colecţia numită „Intelectualii Bisericii"... Iată subiectul la care-mi propun să revin. Dacă o asemenea categorie e reală, nu se produce o ruptură între libertatea *personalităţii intelectuale* şi apartenenţa militantă, exclusivă, la o anumită comunitate confesională? Desigur, mai ales dacă reducem intelectualul la acea figură care alimentează deopotrivă pretenţia de a „călăuzi" masele şi iluzia antropocentrică specifică modernităţii. E normal ca postmodernitatea să fi destituit un asemenea tip social: de la Rousseau pînă la Lenin, el a comis suficiente dezastre pentru a ieşi, în sfîrşit, la pensie. Fiind România o ţară de mijloc – nici modernă, nici postmodernă –, intelectualul autohton îşi conservă oarecum prestigiul tradiţional. Dincolo de gălăgia dezbaterii „libere" (forumuri, bloguri, bodegi), păstrăm încă sentimentul că gîndirea poate fi *exemplară*, că avem nevoie de oameni pe care să-i admirăm *sincer*. Şi că vacarmul din jur trebuie străpuns prin claritatea expresiei, pertinenţa judecăţilor asumate sau coerenţa gesturilor civice.

Susţin de altfel că duşmanii generici ai lumii intelectuale s-au pripit să-i anunţe dispariţia. Cunosc destule ţări europene unde mari intelectuali continuă să facă agenda publică, deşi societăţile lor au intrat în etapa postindustrială, definită prin dematerializarea economiei şi babilonia „organizată" a revoluţiei multimedia. OK, intelectualul cu pretenţii mesianice – marele ghid infailibil – cunoaşte un declin iremediabil. Nu pot decît să mă bucur! Asta nu înseamnă că indivizii de talent făţiş, cugetătorii de vocaţie, profesioniştii scrisului implicat au coborît în mormînt deodată cu Jean-Paul Sartre & *comp*. Şi nu e vorba despre simpla lor adaptare mimetică la exigenţele altei epoci, ci de faptul că prezentul însuşi, cu bunele şi relele sale, este rezultatul unor viziuni critice de sorginte *intelectuală*...

Fireşte că actuala relaţie intelectuali-Biserică nu mai e ce a fost în anii '30 şi poate că nici ce a devenit în anii de tranziţie postcomunistă nu va mai fi. Patriarhul Teoctist nu era un „cărturar", în sensul consacrat pe vremea distantului Justin Moisescu. Asta l-a ajutat să cultive o relaţie senină şi solidară cu (aproape toţi) laicii luminaţi din propria Biserică. Monah convins de forţa Cuvîntului, fostul arhipăstor vedea în aceştia o rezervă strategică de *apologetică alternativă*. Uneori, discursurile de amvon şi catedră teologică nu sînt perfect credibile, tocmai pentru că exprimă, instituţional, un punct de vedere *neapărat* apologetic... Bătrînul patriarh ştia că „intelectualii Bisericii", aşa păcătoşi cum vor fi fiind (căci nu e om care să fie viu şi să nu greşească), se pot dovedi, la o adică, mai convingători decît reprezentanţii clerului. Avea profundă dreptate: slujitorul altarului, de la altar se şi hrăneşte, pe cînd laicul care scrie pe teme religioase o face din implicare dezinteresată, din dubiu adesea tragic, dar mai ales din nevoia de a împărtăşi, în perfectă gratuitate, roadele căutărilor sale. Nu vreau să spun că preotul e inautentic sau că discursul său e instrumentalizat. Există patos intelectual în numeroşi sacerdoţi eminenţi, ortodocşi sau nu. Insist doar pe truismul că „nemulţumirea" intelectuală e cea mai persuasivă metodă de a mişca profetic ideile, de a extrage direcţii novatoare, de a împrospăta provocarea „luptei cu îngerul"...

Spre lauda sa, fostul Întîistătător al BOR a ştiut să cultive mai curînd pogorămîntul părintesc decît anatema. Eu şi alţii ca mine i-am reproşat, adesea, multe. S-a necăjit deseori, făcîndu-ne să regretăm că l-am rănit, în pofida argumentelor şi a bunelor noastre intenţii. Dar nu s-a *înfuriat*. Nu a declarat pe nimeni eretic. Nu s-a apucat să încadreze, să eticheteze, să blesteme. De la înălţimea unei ţinute duhovniceşti pe care nici prietenii, nici adversarii săi nu au preţuit-o corect, patriarhul Teoctist ştia, pur şi simplu, să iubească şi să ierte, aşa cum ne învaţă Mîntuitorul Iisus Hristos. Să vedem ce urmează.

Anca MANOLESCU

Disputa unor intelectuali credincioşi

La Editura Polirom a apărut de curînd unul dintre textele importante ale lui Abelard: *Dialog între un filosof, un iudeu şi un creştin*, traducere şi note de Filotheia Bogoiu şi Sorana Sorta; prefaţă, bibliografie şi tabel cronologic de Bogdan Tătaru-Cazaban, ediţie bilingvă îngrijită de Adrian Muraru, în Colecţia „Tradiţia creştină" coordonată de Ioan-Florin Florescu şi Adrian Muraru. Avem astfel la dispoziţie, bine încadrat cultural, un text preţios în ziua de azi: putem întîlni felul în care imagina confruntarea între tradiţiile spirituale un intelectual medieval, angajat deplin în credinţa lui, dar sensibil în aceeaşi măsură la universalitateą raţiunii şi a căutării lui Dumnezeu.

Exista de partea creştină, în vremea lui Abelard, un sentiment al datoriei intelectuale faţă de alte tradiţii – exprimat prin imaginea piticilor suiţi pe umeri de uriaşi, a lui Bernard din Chartres, sau de metaforele, de origine patristică, a „frumoasei roabe" şi a „prăzii egiptene" –, sentiment care se întîlnea cu certitudinea de adevăr absolut a tradiţiei creştine. Era aproape firesc ca un exeget şi un logician precum Abelard – convins de omniprezenţa raţiunii naturale şi a dreptăţii divine – să îşi pună problema comparării şi a dezbaterii între creştinism şi celelalte doctrine de prestigiu (filosofie antică, tradiţie ebraică, ştiinţă şi filosofie arabă). La el, mai mult ca la alţi autori contemporani care au imaginat dialoguri interreligioase (Gilbert Crispin, Odo din Cambrai, Petru Alfonsi, Rupert din Deutz), intenţia de căpetenie nu este cea a convertirii celuilalt religios, ci a analizei şi a deliberării.

Abelard ne propune meditaţia sa, pusă în formă de dialog, aşa cum va fi trei secole mai tîrziu textul lui Nicolaus Cusanus, *Pacea credinţei*. Fiecare dintre ei îşi va aşeza demersul sub bolta unei teme dominante. Pentru Abelard, ea e *tema alegerii* – între credinţe, desigur, la care se adaugă însă alegeri pe alte planuri: alegerea între bine şi rău la măsura omului, între binele şi răul supreme sau, chiar la început, alegerea, susţinută cu argumente raţionale, a judecătorului disputei de către cei trei interlocutori. Dezbaterea e dusă sub controlul raţiunii, al distincţiilor, argumentelor, categoriilor, înlănţuirii ei riguroase. Aspectul divin la care se raportează Abelard şi personajele sale este unul afirmativ, activ, de dreptate şi de putere universal orînduitoare. Pentru Cusanus, tema dominantă va fi nu cea a alegerii, ci a armonizării credinţelor, sub conducerea Înţelepciunii, acea Înţelepciune care, fiind Faţa infinitului divin, poate conduce multiplicitatea la împlinirea ei în inefabila Unitate.

Dar la Abelard, tema alegerii conţine implicit, şi într-un mod îndrăzneţ, tema libertăţii umane. În debutul textului, filosoful îşi propune să adauge la studiul deja împlinit, al celor trei doctrine, întîlnirea directă cu reprezentanţii tradiţiei ebraice şi creştine pentru a decide care dintre cele trei legi e mai conformă exigenţelor raţiunii. Dincolo de convenţia literară a dialogului, a pune un om în situaţia de a căuta şi de a-şi alege credinţa, a cere abordarea avizată a fiecărei doctrine în parte, a face deosebire între asumarea comună şi cea scrutătoare, inteligentă a unei credinţe ţin, toate, de tema libertăţii responsabile şi a probităţii intelectuale. E adevărat că filosoful lui Abelard, omul alegerii, e situat în afara credinţelor instituţionalizate. În prim-planul său, personajul este reprezentantul filosofiei vechi, greco-latine, e un adept al „legii naturale". În marginea personajului apar însă trăsături care îl asociază cu islamul, aşa cum a arătat Jean Jolivet. El ar fi un filosof în mod discret arab, aflîndu-se astfel prezenţi în scenă toţi actorii ce vor fi implicaţi în „transmiterea cunoaşterii" prin valul de traduceri din secolele XII-XIII. Discreta cuplare a reprezentantului „legii naturale" cu islamul conţine şi alte sugestii. Islamul – considerîndu-se pe sine ultima revelaţie – dă atenţie recuperării tuturor tradiţiilor în perspectiva originilor. De aceea, are aici un relief deosebit figura credinciosului de dinaintea desfăşurării monoteismului în diversitatea ramurilor sale: e vorba de cel numit *hanif*, situat în rădăcina celor trei monoteisme, în amonte de particularităţile lor. Aşa sînt Melchisedec, Enoh, Abraham, menţionaţi insistent de filosof. Ni se sugerează astfel că „legea naturală" a filosofului participă la o cunoaştere aurorală, comună cu cea a contemplativilor biblici neconfesionali. „Filosofii au fost păgîni poate prin neam, dar nu prin credinţă" – afirma Abelard în *Theologia christiana*.

Desigur, în textul însuşi al dezbaterii, interpretarea creştină a celorlalte tradiţii, cea care avea curs în epocă şi va continua să aibă după aceea, domină – ca un cadru şi ca o axiomă – manevrele raţiunii şi decide traseul dezbaterii. Tradiţia ebraică va fi socotită de filosof drept o perspectivă limitată la aspecte sensibile şi rituale; filosofia va fi socotită de creştin o perspectivă limitată la orizontul omenesc, singur creştinismul fiind situat într-un orizont divin. Dar nu numai creştinismul, ci şi celelalte religii îşi construiau astfel (şi deseori îşi mai construiesc şi azi) cadrul în care

judecă celelalte tradiţii, revendicînd pentru sine perspectiva privilegiată. Într-un asemenea cadru, demersul lui Abelard e totuşi deosebit de nuanţat. Se afirmă din debutul textului că toate trei perspectivele sînt valide; nu se vorbeşte despre credinţă şi despre „necredinţe". Participanţii la dialog sînt toţi „filosofi ai lui Dumnezeu", dacă e să adoptăm termenii cu care Abelard se califica pe sine însuşi. Întîlnirea celor trei nu este propriu-zis teologică; nu se concentrează asupra dogmelor monoteiste, ci asupra „căilor de înţelepciune" care, înlăuntrul fiecărei tradiţii, conduc fiinţa umană spre divin.

În ce priveşte tradiţia ebraică, alături de judecarea ei reducţionistă „oficială", apare – aşa cum spunea Bogdan Tătaru-Cazaban în solida lui introducere – o contradicţie compensatoare. Interpretarea exilului iudaic şi întregul discurs al evreului contrazic, în substanţa lor, tocmai teza „înţelegerii carnale, mundane, ritualiste" pe care ar avea-o religia iudaică; argumentele lui mizează, dimpotrivă, pe valorificarea intens simbolică pe care o primesc, în iudaism, litera Cărţii, cultul şi istoria poporului evreu. Aşa încît judecăţile formulate explicit de actorii dialogului sînt nuanţate, dacă nu discret echilibrate, de materia discursului ori de sugestii care vin din regia dialogului. Personajul judecătorului e expresiv în acest sens. El e doar o prezenţă, care amînă judecarea religiilor, preferînd ascultarea lor. De două ori, pentru a-şi pleda atitudinea, el îl invocă pe Solomon, membru al tradiţiei ebraice, ca pe „cel mai mare dintre filosofi". Ierarhia perspectivelor spirituale, stabilită de actorii puternici ai textului, e astfel discret depăşită *ca problemă centrală a dialogului*. Ceea ce rămîne este tema beneficiului pe care o doctrină îl poate obţine din ascultarea celorlalte. Tema alegerii (şi ca atare a superiorităţii unei religii asupra celorlalte) e suspendată. Fie moartea lui Abelard, în 1142, fie concepţia lui regizorală au făcut ca dialogul acesta, ca orice bun dialog, să rămînă deschis, pentru a fi continuat de interogaţia fiecăruia în parte asupra propriei tradiţii şi căi spirituale.

PUBLICITATE

Anul European al dialogului intercultural 2008

AMPLUS
INTERNATIONAL Ltd.

vă invită în

UNIVERSUL EUROPEAN AL CĂRŢII
la
Salonul de Carte si Presă Bucuresti
editia a XIII-a la 5 - 9 martie 2008
Muzeul National de Istorie a României

Program de vizitare
5 martie 2008 - orele ; 14,00 - 19,00
6, 7, 8 martie 2008 - orele : 10,00 - 19,00
9 martie 2008 - orele : 10,00 - 16,00

Lansări de carte, recitaluri de poezie si muzică, dezbateri, întâlniri cu personalităti, manifestări omagiale, demonstratii de măiestrie artizanală, tombole, concursuri si ... multe surprize !

Intrarea liberă !

O carte pentru orice vârstă la preturi promotionale !

www.dialogue2008.eu

GUVERNUL ROMÂNIEI DEPARTAMENTUL PENTRU RELAŢII INTERETNICE
Diversitates Reuocetz Identitati

O initiativă a Uniunii Europene

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Senzaţional!

– alegeri în organizaţia de tineret –

Mare agitaţiune mare! Se alege secretarul general al organizaţiei de tineret a unui partid. Televiziunile sînt în fierbere şi dedică un spaţiu generos evenimentului: dezbateri, materiale la ştiri care să anunţe cu cîteva zile înainte ce urmează să se întîmple, iar apoi, în ziua cea mare, transmisiuni în direct de la locul faptei, cu studiouri mobile dotate cu analiştii de rigoare, care să comenteze pas cu pas şi la cald. Şi, desigur, ample materiale la ştiri. Dacă nu ai şti despre ce e vorba, ai rămîne cu impresia că ai de-a face cu cel puţin un *summit* internaţional.

De obicei, un astfel de lucru nu stîrneşte interesul televiziunilor. E vorba de nişte alegeri într-un partid, pentru o poziţie destul de puţin importantă. Nu şi dacă personajul principal este fiica preşedintelui – mezina, Elena Băsescu. Cea mare, Ioana, n-a ajuns să fie aleasă în partid, dar, la vremea respectivă, televiziunile au dat la ştiri marele eveniment, cînd s-a dus să-şi ia în primire postul de notar în nu ştiu ce comună. Au parte toţi notarii de o asemenea mediatizare la începutul carierei? Nu. Dar nu aşa se pune problema. Ioana Băsescu nu este un notar de rînd, aşa cum nici Elena nu e un simplu membru al organizaţiei de tineret, ales într-o funcţie de conducere. Ele sînt fiicele întîiului om în stat! Prin urmare, e o ştire şi cînd se duc la discotecă sau cînd îşi schimbă coafura, d-apăi cînd se dovedesc a fi fete serioase, cu drag de muncă!

Aşa stînd lucrurile, duminica trecută am urmărit cu sufletul la gură cum a fost aleasă fata cea mică. Am urmărit pregătirile pentru marele moment, i-am ascultat discursul (în care tînăra oratoare făcea pauze lungi la fiecare sfîrşit de frază, aşteptînd să fie aplaudată), am văzut cum a fost sancţionat contracandidatul ei, Bogdan Boza, cu o mulţime de cartonaşe roşii ridicate de public, pentru ca în final să aflăm că a fost aleasă cu „377 de voturi pentru şi doar 6 împotrivă“. Apoi, desigur, declaraţii *post-festum*. În pauze, pe tot parcursul marelui eveniment, îi ascultam pe analişti cum despicau firul în patru: cum a fost discursul tinerei de 25 de ani? Ce şanse are să fie aleasă? Oare ce viitor politic va avea fiica preşedintelui?

Înainte, toată povestea fusese pregătită şi cu un scandal provocat de contracandidatul Bogdan Boza, care povestise pe Antena 3 (desigur), la talk-show-ul lui Gâdea, cum Băsescu vrea să-şi instaureze dinastia în PD-L. Scandalos!

Pe scurt, alegerea Elenei Băsescu a fost cel mai mediatizat eveniment de duminica trecută. În faţa lui, au pălit şi pregătirile pentru ceremonia Oscarului din noaptea respectivă, şi acuzaţia că totuşi România ar fi acoperit transporturi de prizonieri din Irak, chiar şi turneul tatălui Traian Băsescu în judeţul Covasna şi declaraţiile lui despre autonomia regională. Alegerea fiicei a fost toată ziua pe primul loc în emisiunile de ştiri de la Realitatea TV şi Antena 3.

Ca de obicei, televiziunile noastre confundă interesul public cu interesele lor, de presă tabloidă (asta chiar cînd se recomandă ca televiziuni serioase, purtătoare pe plaiurile noastre ale spiritului CNN). Ei bine, nu: în realitate, fiicele preşedintelui nu sînt nişte personaje de prim rang doar pentru că tăticul lor e primul om în stat. Ar fi relevante pentru interesul public doar dacă ar face ceva notabil pentru comunitate. Deocamdată, Elena Băsescu s-a evidenţiat doar ca purtătoare de haine la defilările de modă, prietenă a fiului lui Hrebenciuc şi chip atrăgător în revistele *glossy* sau pe sticlă.

Pînă cînd îşi vor dovedi realele calităţi şi acestea vor fi şi puse în folosul Cetăţii, fiicele lui Traian Băsescu sînt doar un capitol din viaţa privată a preşedintelui. Numai că televiziunile noastre nu ştiu să facă diferenţa dintre public şi privat. Sau ştiu foarte bine să facă diferenţa, dar doar pentru a scoate în spaţiul public tot ce este privat.

Florin DUMITRESCU

Mărţişorul, sub presiunea campaniilor media

Citind clasamentele anuale dedicate celor mai bogaţi români, descoperi că multe cariere de succes au debutat cu vînzarea de mărţişoare, în anii '80. Cutare mogul media şi-a folosit prima dată servieta-diplomat pe post de galantar pentru gablonţuri. Cutare nabab al publicităţii povesteşte cum lucra el însuşi, în timpul nopţii, la confecţionarea mărţişoarelor, după care dimineaţa, la coloane la Romană, cu ochii-mpăienjeniţi, le „advertiza“ cu slogane-strigături de se auzeau pîn' la ASE. Cutare era pe atunci student; cutare era tînăr inginer amînîndu-şi repartiţia la vreun combinat din provincie; cutare era ghid ONT specializat în vînarea de turişti din Vest... Cîţi dintre noi n-or fi cumpărat mărţişoare de la viitorii magnaţi ai României? Cîţi dintre noi n-or fi contribuit – fără să ştie – la primul gheşeft cinstit al viitorilor capitalişti postdecembrişti? Cîţi dintre noi şi-ar fi imaginat în acei ani că aşezarea cot la cot a mărţişoriştilor în piaţetele bucureştene, în ultimele zile ale lui februarie, întruchipa – dacă nu panorama business-ului dîmboviţean de mai tîrziu – măcar *blockstart*-ul cursei dintre viitorii întreprinzători?

Oaze de capitalism

Nimic de mirare, în fond. Cele întîmplate în marile oraşe în anii '80, în perioada din ajunul Calendei lui Marte, reprezintă un fenomen unic, plin de semnificaţii pe atunci nebănuite. În acele zile dinaintea marii sărbătorii primăvăreşti se desfăşura sărbătoarea propriu-zisă, sărbătoarea negoţului cu mărţişoare.

Era o perioadă în care controlul regimului se îmblînzea, arătînd îngăduinţă faţă de micii meşteşugari şi comercianţi (capitalişti *in nuce)*. Legal, comercializarea de mărţişoare era permisă exclusiv membrilor Fondului Plastic. Autorităţile se lăsau pesemne cuprinse de acelaşi fior al desprimăvărării şi îşi înmuiau vigilenţa pentru cîteva zile. Miliţienii, dacă dădeau tîrcoale tonetelor, o făceau mai degrabă ca să-şi umple şi ei sacoşele cu mărţişoare... Mărţişoriştii erau, da, mici producători, asemeni ţăranilor din pieţele agroalimentare, dar aveau ceva în plus; aveau o năstruşnicie semeaţă de Till Buhoglindă, tipică orăşeanului nesupus şi stăpîn pe propria conştiinţă. Inventivitatea lor transmitea împrejur o stare de entuziasm şi de fericire simplă, naturală.

De la an la an, se străduiau să vină cu noi modele, cu noi tendinţe, să caute noi modele şi noi materiale: nu doar metal, textile sau sticlă, ci şi ceramică, lemn, coji de nucă, pietre şlefuite... Pînă şi şnururile alb-roşii se transformau, se umflau, debordau în extravagante fundiţe fitomorfe... Ca într-un mare carnaval miniatural, figurinele agăţate de ele se extindeau către toate regnurile posibile, inclusiv cel al maimuţoilor bizari şi al monstrişorilor ironici (în fond, sincronizaţi cu poeticile optzeciste, branşaţi la acel *Zeitgeist* juvenil care permitea, ba chiar dicta, să îi faci iubitei declaraţii zeflemiste şi s-o compari cu felurite făpturi groteşti cu gîtul bălăngănind pe arc, cu părul din puf vîlvoi şi ochii bulbucaţi ca ai Muppeţilor).

Explozia de creativitate de pe mini-galantarele mărţişoriştilor era egalată doar de spectacolul strigăturilor şi al inscripţiilor cu care aceştia îşi lăudau marfa, al denumirilor care de care mai sonore şi mai fanteziste, al mecanismelor de promoţie cu care erai îndemnat să cumperi „zece la preţul de nouă“ şi cîteodată chiar „trei la preţul de două“... Voioşia cu care ţi se adresau, îndrăzneala ironică, vecină uneori cu obrăznicia graţioasă a copiilor, păreau să descindă direct din spiritul vechilor iarmaroace. Glume improvizate liber, replici şi contrareplici între negustori concurenţi, apropouri şi aluzii frizînd temeritatea bancurilor politice – toate erau împărtăşite ca într-o agora informală. Dacă erau femei cele care vindeau, erau ele primele purtătoare ale mărţişoarelor, cu care îşi umpleau pieptul ca generalii multiplu decoraţi în lupte. Dacă erau bărbaţi, se deghizau, se vopseau pe faţă, se coafau cu peruci, aşa cum n-ar mai fi făcut-o cu nici un alt prilej: deveneau ei înşişi nişte mărţişoare uriaşe! Participarea cumpărătorilor era şi ea pe măsură. În jurul tejghelelor roiau mereu cumpărători sau gură-cască, contaminaţi de acelaşi spirit al libertăţii, al cugetului descătuşat, al normalităţii după care tînjeam mai mult sau mai puţin cu toţii.

Mărţişor în tranziţie (spre Sf. Valentin)

Au trecut douăzeci de ani. Dezgheţul socio-politic s-a produs. Spiritul Mărţişorului – între timp – s-ar zice că a triumfat. Micul capitalism care odinioară se iţea numai în acele zile din an, numai în acele perimetre urbane bine delimitate, a devenit marele capitalism, uneori sălbatic, alteori de carton, al tranziţiei, al post-tranziţiei, al aderării, al integrării... Mărţişoriştii de ieri au făcut averi şi au adus în ţară noile rituri şi noile mituri postindustriale, gata fasonate pe specificul şi cerinţele societăţilor de consum. Multinaţionalele şi marile trusturi media, funcţionînd după noi cicluri anuale – dedicate nu fertilităţii, ci rentabilităţii – tind să ne treacă în calendar noi sărbători, noi convenţii, noi ocazii de „făcut consum“.

Cu două săptămîni înaintea Mărţişorului, românii sînt îndemnaţi să celebreze dragostea într-un chip mai făţiş decît o făceau tradiţional la începutul lui martie, în intervalul dedicat celebrării feminităţii (nu întîmplător coincident cu Babele). În plină iarnă, departe deopotrivă de febra Sărbătorilor trecute şi de înviorarea mercantilă încă aşteptată, *Valentine's Day* vine ca un glorios pretext pentru impulsionarea vînzărilor. Ni se preamăreşte declarativ dragostea romantică, cvasi-coregrafică, cu decor artificios de inimioare rozalii. Toată butaforia e menită să decoreze rafturile într-o perioadă de reflux al vînzărilor şi depresie a marketingului. *Valentine's Day* ni se propune ca un prilej romanţat pentru vînat solduri, pentru revînturat mărfuri greu vandabile: de data aceasta ieftinite şi împachetate preferabil cîte două – unul pentru ea, altul pentru el...

De ambele părţi ale raftului (sau ale ecranului), nu e nimeni care să se amăgească: la români, de *Valentine's Day* se fac cadouri nu din dragoste, ci din interes; cuplurile nu se bucură de preaplinul sentimentelor, ci de niscai chilipiruri.

Dragobetele – o diversiune; Baba Marta – o lecţie

Cu o săptămînă înainte de 1 Martie 2008, mărţişoriştii sînt cu desăvîrşire absenţi din piaţetele bucureştene. Sînt florăresele, mereu la post, dar tradiţionalii artizani de pandantive – nu. Fantezia, sclipirea, speranţa care izbucneau în stradă în anii grei, ca nişte mini-revoluţii cu şnuruleţ, par astăzi doar amintire. Se găsesc în schimb mărţişoare foarte ieftine, standardizate industrial, în hipermarketuri; şi mărţişoare foarte scumpe la bijutieri. În acest timp, mai toate buletinele de ştiri recită ca o litanie articolul din *Wikipedia* despre Dragobete, chipurile sărbătoarea tradiţional românească dedicată dragostei şi primăverii. Realitatea crudă: în afara cîtorva sate din Oltenia, de Dragobete nu se întîmplă nimic; decît doar că se suspină public şi grandiloc-vent pe tema identităţii naţionale în pericol şi a globalizării fatalmente nivelatoare.

Ce va fi anul acesta de 1 Martie? Va continua tendinţa din ultimii ani ca tot mai puţine romance să poarte mărţişor în piept? Şi aceea ca românii, pentru a-şi preveni neîmplinirea, să se mărginească la protocolarul buchet de flori?

Mai fericiţi vor fi – se pare – giurgiuvenii, care pot da oricînd o fugă la Ruse, ca să cumpere *marteniţa:* mărţişorul bulgăresc, mai rustic şi mai autentic, ca un exponat de la MŢR (şi de aceea – se zice – mai încărcat de virtuţi protectoare).

Şi mai fericiţi vor fi doar bulgarii înşişi, cei care de 1 Martie îşi serbează legendara zi a întemeierii naţiunii. O fi aici vreo noimă, ceva care ne scapă nouă, „sofisticaţilor“ de la nord de Dunăre?

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. .....
Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector .....
Cod poștal .....
Telefon .....
E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.
Relații la telefon: 021/407.76.40, 021/407.76.41

etica vieții

Peter SINGER

Responsabilizarea organizațiilor umanitare

Să presupunem că vă preocupă soarta copiilor africani ce mor din cauza unor maladii care pot fi prevenite. Vreți să donați bani unei organizații caritabile care lucrează pentru a reduce numărul victimelor. Numai că sînt multe astfel de organizații care fac același lucru. Pe care o alegeți?

Prima întrebare pe care o pun mulți în legătură cu asociațiile umanitare este: „Cît din donație se va folosi pentru cheltuieli administrative?". În Statele Unite, cifrele sînt ușor de obținut pe Internet, prin intermediul unui site care se numește *Charity Navigator* cu peste cinci milioane de utilizatori. Dar aceste informații provin din formulare pe care le completează chiar organizațiile caritabile respective, iar procentele alocate cheltuielilor administrative și derulării programelor pot fi ușor manipulate, cu puțină contabilitate „creativă".

Mai rău, chiar dacă cifrele ar fi exacte, ele nu spun nimic despre eficiența programului umanitar propriu-zis. Presiunea micșorării cheltuielilor administrative poate reduce impactul unui proiect caritabil. Dacă, de exemplu, o agenție care lucrează pentru a reduce sărăcia în Africa concediază specialiști în domeniu, e foarte probabil că va sfîrși prin finanțarea unor programe ineficiente. S-ar putea chiar să nu știe care dintre aceste proiecte a eșuat, fiindcă pentru evaluare și pentru a învăța din greșeli e nevoie de personal specializat, fapt care mărește cheltuielile administrative.

De ce ar trebui să fie secrete niște date despre cum ajuți oamenii?

În 2006, Holden Karnofsky și Elie Hassenfeld s-au ce organizație umanitară ar fi mai potrivită să le gestioneze donațiile. Amîndoi aveau în jur de 25 de ani și salarii cu șase cifre – mai mult decît le era necesar – ca angajați ai unei companii de investiții. Așa că s-au gîndit să doneze bani pentru o lume mai bună. În calitate de consultanți pentru plasarea investițiilor, nu ar fi recomandat niciodată cuiva să investească într-o companie, fără informații detaliate despre cît de bine își atinge ea obiectivele. Au dorit să aleagă în același mod, plecînd de la date sigure, asociația caritabilă căreia să-i facă donații.

Astfel, Karnofsky și Hassenfeld, împreună cu alți șase prieteni care lucrau tot în domeniul finanțelor, au început să verifice organizațiile respective pentru a afla care se remarcă prin eficiență. Le-au contactat, au primit teancuri de materiale promoționale, dar nimic care să răspundă la o întrebare esențială: ce fac aceste asociații cu banii și ce dovezi au că activitatea lor este într-adevăr de ajutor? Pe măsură ce numărul organizațiilor cu care luau legătura creștea, și-au dat seama de un lucru extraordinar: pur și simplu, informațiile pe care le cereau nu existau.

Reprezentanții unor fundații au spus că informațiile despre eficiența muncii lor erau confidențiale. Acesta – s-au gîndit Karnofsky și Hassenfeld – nu e cel mai bun mod de a aborda caritatea. De ce ar trebui să fie secrete niște date despre cum ajuți oamenii? Faptul că organizațiile umanitare erau nepregătite să răspundă la asemenea întrebări le-a arătat celor doi tineri că donatorii își ofereau banii mai mult sau mai puțin orbește, fără informația necesară pentru a lua decizii sigure despre ce anume sprijineau cu banii lor.

A evalua eficiența unui proiect caritabil cere timp și poate fi costisitor.

Karnofsky și Hassenfeld aveau acum un nou scop: să obțină și să publice aceste informații. În cele din urmă, au înființat o organizație numită *GiveWell,* pentru ca alți donatori să nu întîmpine aceleași dificultăți ca ei.

Totuși, în scurtă vreme a devenit evident că această sarcină nu putea fi dusă la capăt printr-un efort cu jumătate de normă, și în anul următor, după ce au strîns 300.000 de dolari de la colegii lor, cei doi și-au părăsit slujbele și au început să lucreze cu normă întreagă pentru *GiveWell* și filiala acesteia, care se ocupă de acordarea grant-urilor, *The Clear Fund.* Au invitat fundațiile caritabile să-și prezinte programele pentru a obține finanțări de pînă la 25.000 de dolari, pe cinci mari categorii de necesități umanitare. Una dintre condițiile de bază pentru acordarea finanțării era ca organizațiile să ofere chiar acel gen de informații pe care Karnofsky și Hassenfeld le căutaseră. În acest fel, o parte substanțială a banilor adunați de *The Clear Fund* trebuia să meargă spre cea mai eficientă organizație din fiecare categorie, încurajînd în același timp transparența și o evaluare riguroasă.

Primul raport despre ce organizații sînt mai eficace în a salva sau a ajuta locuitorii Africii este disponibil acum pe site-ul www.givewell.com. Pe primul loc s-a clasat *Population Services International,* asociație care promovează și vinde produse cum ar fi prezervativele, pentru prevenirea HIV/SIDA, sau plasele de pat împotriva insectelor, pentru a împiedica răspîndirea malariei. Următorul loc a fost ocupat de *Partners in Health,* care oferă servicii medicale pentru populația din zonele rurale sărace, iar pe cel de-al treilea, *Interplast,* care se ocupă de o zonă mai specializată, corectarea unor diformități din naștere, cum ar fi despicătura vălului palatal.

Evaluarea fundațiilor umanitare poate fi mai dificilă decît luarea deciziilor privind investițiile. Investitorii sînt interesați să obțină profit, nu întîmpină probleme pentru că măsoară valori clare – la urma urmelor, e vorba exclusiv de bani. E mult mai dificil să compari cîtă suferință alini cînd corectezi o diformitate facială și cîtă cînd salvezi o viață. Nu există o unică unitate de măsură.

Iar a evalua eficiența unui proiect caritabil cere timp și poate fi costisitor. Probabil din acest motiv multe organizații, inclusiv unele dintre cele mai cunoscute implicate în programe pentru diminuarea sărăciei în Africa, nu au răspuns la cererea de informații din partea GiveWell. Fără îndoială, au considerat că nu merită atîta efort pentru a obține o finanțare de 25.000 de dolari. Dar dacă vor începe să urmeze recomandările *GiveWell,* un calificativ bun din partea acesteia ar valora mai mult decît finanțarea propriu-zisă.

De aceea, noutatea adusă de *GiveWell* este revoluționară. În SUA, donatorii individuali oferă în fiecare an în jur de 200 de miliarde de dolari în scopuri caritabile. Nimeni nu știe cît de eficientă este această sumă imensă pentru obiectivele pe care donatorii vor să le sprijine. Dînd organizațiilor umanitare un imbold pentru a deveni mai transparente și mai preocupate de eficiență, *GiveWell* poate face ca donațiile să-și atingă ținta mult mai bine decît înainte.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărțile lui se numără* Animal Liberation, Practical Ethics, One World *și, în colaborare cu Jim Mason,* The Ethics of What We Eat.

traducere de Mădălina ȘCHIOPU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

POVEŞTI IMOBILIARE

Dacă vrei să-ţi cumperi o casă sau chiar dacă vrei să-ţi găseşti o locuinţă cu chirie, vei pătrunde fără voia ta într-o lume care, din perspectiva economică, se numeşte „piaţa imobiliară". Vei învăţa limbajul ei („7/8", „suprafaţă utilă", „vedere spate", „cadastru", „intabulare" etc.), vei merge la „vizionări" şi vei încheia tranzacţii. Dar mai ales vei cunoaşte agenţi imobiliari, proprietari, administratori de bloc, oameni pe care îi poţi încadra în diverse tipologii. ***(A. P.)***

Adina POPESCU

Cum să vinzi o garsonieră

– un instructaj necesar –

Pentru că de la intenţie pînă la momentul semnării actelor e o cale lungă şi presărată cu grele încercări, voi intra direct în subiect. Primul pas e prospectarea pieţei imobiliare. O poţi face de acasă, de la birou, din orice loc unde ai acces la Internet. Vei descoperi că românii sînt, mai ales în ultima vreme, mari amatori de „vînzări-cumpărări", de împroprietăriri şi deproprietăriri, de achiziţii, de tranzacţii şi de multe lucruri de acest gen. De parcă o ţară întreagă ar sta cu boccelele pregătite, gata să se mute.

Va trebui să cauţi o garsonieră similară cu cea pe care ai de gînd să o vinzi (te vei uita în primul rînd la zone, apoi la suprafaţe, anii de construcţie a blocurilor etc.). E posibil să găseşti aceeaşi garsonieră pe mai multe site-uri de anunţuri, însă la preţuri diferite. Faci o medie, plusezi şi stabileşti preţul „de plecare". În Militari e în jur de 65.000 de euro, pe Calea Moşilor 85.000, în Centrul Civic poate să ajungă şi la 100.000.

„Aţi dat un anunţ?"

Pasul doi constă în a compune un anunţ în care să-ţi prezinţi „marfa". Simplu, amănunţit, însă fără înfloriturі. E musai să precizezi „îmbunătăţirile", adică gresie, parchet, termopane, uşă metalică şi alte mici detalii atractive pentru un posibil cumpărător, care demonstrează că eşti un bun gospodar şi că nu vinzi o magherniţă, o şandrama, o cambuză, ci chiar garsoniera pe care şi-o doreşte oricine. (Fie vorba între noi, mă îndoiesc sincer că există oameni care visează la garsoniere, însă în România orice e posibil!)

După ce ai lansat anunţul în spaţiul virtual (mult mai vast decît cel pe care l-ai scos la vînzare), într-o primă fază, aştepţi. Nu foarte mult, căci telefonul va începe să sune metodic, pînă la exasperare. Voci prietenoase, pe tonuri profesionale, îţi vor cere să repeţi cuvînt cu cuvînt ce ai scris în anunţ, te vor întreba „dacă eşti de acord să colaborezi cu o agenţie", deşi tu sperai să baţi palma cu omul, să faci un tîrg ca la piaţă, fără intermediari.

Avantaje „de a colabora cu o agenţie": îţi găsesc, chipurile, un cumpărător şi se ocupă de acte, stau la cozi şi plasează mici şpăgi pentru tine, aşa că teoretic nu vei mai avea altă treabă, decît să mergi la notariat şi să închei tranzacţia. În realitate, vei avea destule drumuri de făcut pe la administraţia financiară, vei depune cereri şi vei da cu semnătura de mai multe ori, la indicaţiile „domnului agent". La final, poţi avea neplăcuta senzaţie că te puteai înhăma la treaba asta şi singur şi că ai dat un comision (care variază între 1% şi 3% sau e „la mica înţelegere") degeaba.

Agenţii...

Pentru următoarea etapă, ai nevoie de nervi tari pentru că încep „vizionările". Acestea presupun să fii acasă la anumite ore şi să ai mereu într-o mînă un mop şi în cealaltă cîrpa de praf, căci prima impresie contează.

Vei cunoaşte mai multe tipuri de agenţi. Agenţii foarte tineri, proaspăt absolvenţi de o facultate oarecare, care şi-au „tras" job ca să nu se mai plictisească pe-acasă, mestecă gumă lipsiţi de chef şi de orice fel de interes. Îţi vorbesc monosilabic, un pic arogant, îţi sugerează că sînt extrem de ocupaţi şi că-ţi fac un hatîr că-şi pierd timpul cu amărîta ta de garsonieră, te asigură că agenţia lor o va „promova" în ziarul *Libertatea*, fac poză după poză cu aparatele lor digitale, nu-ţi aduc nici un client, însă promit că „vom ţine legătura la telefon". Te sună peste cîteva zile ca să-ţi spună să laşi din preţ. „Nu s-a interesat nimeni de garsonieră. V-aş sugera să o tranzacţionăm mai ieftin...". O fată blonduţă care clipeşte des recunoaşte că visul ei nu este să vîndă case şi că ar prefera să-şi cumpere, că salariul de la agenţie nu o motivează deloc şi că va pleca cu prima ocazie în Spania unde o locuinţă decentă costă doar 30.000 de euro.

Agenţii şmecheri, hîrşiţi de meserie încearcă să te îmbîrlige, să te facă din vorbe, îţi aduc clienţi care mai de care mai dubioşi sau mai nehotărîţi (unul dintre ei voia să cumpere un apartament cu trei camere şi nici el nu ştie cum de-a nimerit într-o garsonieră!), cînd le ceri cartea de vizită îţi spun că „au uitat-o acasă". Unul dintre ei îţi propune o afacere de zile mari, în momentul în care a aflat că eşti pe cale să semnezi un antecontract. „Am găsit un nou client. Un arab care are un magazin la doi paşi de dvs. Dă nouăjdemii în mînă, dar se grăbeşte. Vi-l aduc?" Dacă spui da, nu mai apare nici el, nici arabul. Dacă spui nu, scoate din mînecă un chinez cu o sută de mii.

Mai sînt agenţii între 30 şi 40 de ani, care se vor ultraprofesionişti şi uneori chiar îţi cîştigă încrederea. Îmbrăcaţi în costume impecabile, îţi vorbesc excesiv de amabil şi pe un ton de parcă ar încheia o afacere de cîteva milioane de dolari, folosesc formule de tipul: „E o plăcere să colaborez cu dvs." sau „M-am convins că sînteţi un client serios şi sper că vom face împreună treaba!". Insistă cu discreţie, chiar şi atunci cînd ai vîndut deja, printr-o altă firmă. „Să fie într-un ceas bun şi să vă bucuraţi de bani! Pot îndrăzni să vă întreb cu cît aţi dat-o, pînă la urmă? Felicitări! E un preţ bun. Dacă doriţi să cumpăraţi altceva, vă stau la dispoziţie, doar să-mi comunicaţi bugetul... V-am trecut în agenda mea."

...şi cumpărătorii

Dacă simţi că vei avea ceva nostalgii după traiul destul de boem, de altfel, dintr-o garsonieră, dacă eşti ataşat într-un anume fel de pereţii tăi portocalii, de gresia din baie pe care ai pus-o cu destule eforturi financiare, de rafturile care ţi-au adăpostit cărţile, de unicul gîndac pripăşit pe undeva, prin spatele aragazului, vei fi interesat, în afară de preţul bun pe care vrei să-l obţii, şi de ce fel de om este viitorul proprietar.

Posibilii cumpărători se pot încadra, la rîndul lor, în mai multe tipologii. „Afaceristul" (fie el român, arab sau de alte naţionalităţi) care se dă rotund şi şmecher îţi va inspira din start neîncredere. Vine (sau nu) din provincie, e tot timpul pe fugă, „vizionează" dintr-o privire la ora 8 dimineaţa, vrea să încheie tîrgul suspect de repede. Mai are încă trei apartamente pe care le închiriază, investeşte în imobiliare. Dacă chiar este interesat să cumpere, nu negociază (pentru că ştie preţul zonei), îţi flutură nişte bani, te trage de guler la notar, îţi promite „o tranşă acum, a doua peste o săptămînă că trebe să mai fac rost de treijdămii, mama lor de bani! O să vînd nişte teren. Asta-i viaţa! Vinzi, cumperi şi uite aşa trece!".

Mai sînt părinţii cu bani care caută un cuibuşor de nebunii pentru „copilul" care e în primul an de facultate. „Mai întîi o garsonieră şi dacă s-o descurca de unul singur, peste cîţiva ani îi luăm trei, patru camere!" De obicei, „vizionează" în cuplu, el e sobru şi plictisit de parcă soţia l-ar fi cărat după ea la *shopping* de pantofi, ea e guralivă, cusurgie, găseşte hibe peste tot. „Hm, baia asta n-arată prea bine! Aţi fost inundat, nu-i aşa? Uite, tati, aicea trebe să mai băgăm vreo cinci mii! Cît mai lăsaţi din preţ?"

Şi cuplul de corporatişti. Vine numai ea (sau el), căci partenerul e la *job*, nu spune nici „da", nici „ba", se gîndeşte doar la gaura pe care creditul o va face în bugetul familiei, dacă merită, dacă are ceva sens pe lumea asta. De aceea, îi tună şi-i fulgeră, pretinde ca totul să fie perfect, căci „alţi bani nu mai am de băgat!", micul computer din creier calculează, calculează...

Dacă reuşeşti să ajungi la o înţelegere cu unul dintre cei de mai sus (sau cu alţii pe ale căror figuri deja le-am uitat), ai toate şansele ca în cîteva zile să ajungi în faţa notarului care îşi va încasa „tariful" (între 1000 şi 2000 de euro) doar pentru că face act de prezenţă în momentul final, căci de restul de ocupă angajaţii, că doar de-aia a dat şpagă 100.000 de euro (adică o garsonieră şi un pic), ca să aibă cabinet notarial în Bucureşti.

Adina ROSETTI

Chiriaş de meserie

Am două categorii de prieteni: corporatiştii şi boemii. Cu primii vorbesc despre piaţa imobiliară şi condiţiile de creditare (ei se plîng că „ai văzut, dragă? preţurile la case au ajuns ca la Paris!"), cu ceilalţi – despre chirii, mansarde şi proprietari cam într-o doagă care-i spionează din dosul perdelelor, să vadă dacă nu cumva primesc vizite nocturne, pentru a-i taxa mai apoi la plată. Se vorbeşte chiar că anumiţi proprietari îşi golesc apartamentul de mobilă, pe care încearcă apoi să ţi-o închirieze separat („nişte speculanţi"), în timp ce alţii au bizara idee de a-ţi cere taxă de folosire a scării imobilului. Ca să nu mai vorbim despre tot ce are de îndurat o fată singură căreia proprietarul, trecut de prima tinereţe, îi face ochi dulci... O prietenă mi-a povestit că s-a trezit într-o bună dimineaţă cu un cuţit înfipt în uşă, în chip de declaraţie de amor.

Mitul mansardei

Printre absolvenţii de facultăţi cu profiluri artistice circulă mitul urban al mansardei înzestrate cu misterioase proprietăţi creative. Raiul lor este, pare-se, prin Cotroceni, la ultimul etaj al unor vile vechi, iar locuitul într-o astfel de mansardă, cît mai mică şi cît mai lipsită de facilităţi (din pat sari direct în dulap, iar baia este comună, pe hol), creşte probabilitatea de a te lovi inspiraţia şi de a crea o operă nemuritoare. În plus, simţi genul acela de libertate cu miros de Montmartre, pe care îl visează orice tînăr artist în tinereţe. Tocmai de asta, mansardele sînt greu de obţinut; se vorbeşte despre ele numai în şoaptă, iar veştile circulă într-un cerc închis, rezervat numai iniţiaţilor („Băi, vezi că peste-o lună pleacă Vera păpuşăreasa, că şi-a găsit o combinaţie prin Europa, şi se eliberează mansarda 3, da' să nu mai spui la nimeni! Dacă vrei, te introduc io la proprietăreasă!"). Dacă ai terminat ASE-ul, şi nu teatrologia, coregrafia sau magia, ia-ţi gîndul de la mansardele din Cotroceni şi vezi mai bine de un credit la o bancă serioasă şi de o garsonieră cu dotări!

Anda, absolventă de Arte – păr lung stil hippie, pantaloni coloraţi, accesorii-fantezie în formă de flori sau gărgăriţe – stă cu chirie într-o mansardă într-un bloc vechi de pe Calea Victoriei. Se ceartă zilnic cu „moşu' ăla nebun" (administratorul blocului), îi cam plouă în hol şi nu poate dormi nopţile din cauza zgomotului pe care-l fac porumbeii cu gheruţele pe acoperişul clădirii. Mi-a declarat că va sfîrşi omorîndu-l fie pe moş, fie cîţiva porumbei! Între timp, pictează poveşti cu prinţese şi dragoni pe pietre găsite la mare şi face mărţişoare. Proprietăresei (madam Pitulice, o babă obeză, care visează să devină administrator de bloc) îi soseşte un văr octogenar din Franţa şi vrea să-l cazeze în locul Andei, aşa că, dacă ştiţi cumva vreo mansardă de închiriat, ieftină şi bună, şi mai ales liniştită, vă rog daţi-i de veste, pentru că în curînd va trebui să se mute... De altfel, dacă stai de vorbă cu oamenii din bloc, majoritatea pensionari, nu se arată prea încîntaţi de prezenţa unei fete colorate care umblă pe holuri cu pensula-n mînă („Cine, fata aia? E ciudată rău, adică e-n lumea ei..."), dar pînă la urmă sînt de acord că mai bine aşa, decît cine ştie ce „firmă de arabi" care fac gălăgie, te mai şi inundă şi pot fi – Doamne, păzeşte! – cuib de teroriştі.

Prietenie bazată pe chirie

Cum de multe ori nu-şi permit să plătească singuri chiriile (care cresc exponenţial an de an), unii tineri se cuplează cu prieteni şi locuiesc împreună în acelaşi apartament mai mare, pentru a împărţi cheltuielile. După o vreme însă, fetele încep să doarmă mai mult pe la iubiţii lor şi nu mai dau pe acasă decît ca să-şi ia haine de schimb, deşi plătesc chiria în continuare. În locul lor, încep să se perinde prietenele băieţilor şi, uneori, animalele lor de companie: cîini, broaşte ţestoase, sticleţi. Nu prea se mai ştie în final cine locuieşte cu adevărat acolo, e un talmeş-balmeş ca-n *Melrose Place*, în care mereu oameni vin şi pleacă, uneori se aciuează *a friend of a friend of a friend*, care a fost dat afară de nevastă şi e găzduit temporar, pînă la vremuri mai bune, alteori se desfac cupluri şi apare delicata problemă „care dintre noi pleacă din apartament?". Se ţin petreceri *ad-hoc*, se discută mult şi numai chestiuni arzătoare şi nimeni nu adoarme într-o astfel de casă mai devreme de 3 dimineaţa: e ca la cămin, în studenţie, sau ca-n tabără.

După o vreme însă, chiar şi cei mai boemi dintre boemi încep să obosească şi vor să se aşeze la casele lor, dînd tîrcoale băncilor, în căutare de credite cu dobîndă avantajoasă. Iar aici începe o cu totul altă poveste...

ÎNTR-O JUNGLĂ DE TIGRI, PAPAGALI ŞI PANTERE ROZ, PERFECŢIUNEA CREEAZĂ BICICLETE CA PACHETELE DE UNT ŞI SE SCALDĂ ÎNTRE GHILIMELE

● Am vrut să cumpăr, pentru 1 Martie, un mărţişor ceva mai conservator, fidel simbolisticii de odinioară. Cum ar fi un coşar sau un trifoi cu patru foi. Şi m-am pus pe căutat. M-am pierdut într-o junglă de tigri, papagali şi pantere roz. Am găsit tot soiul de inscripţii amuzante, maxime despre lume şi viaţă, diplome de cel mai/cea mai. A urmat o maree mistică de îngeraşi, amulete şi zîne, apoi sexy-mărţişoare cu omuleţi priapici. După cîteva ore, gata să mă las păgubaşă, am zărit, pierdut pe un colţ de tarabă, trifoiul norocos. Din întîmplare, cel mai ieftin. Vînzătoarea m-a privit cu milă: „Sigur nu vreţi ceva mai frumos?“. (**M. Ş.**)

● Am văzut tinere chinezoaice învăţînd – pentru a fi majorete în timpul Olimpiadei de la Beijing! – hip-hop. Erau deja perfecte. Nu-mi cereţi amănunte. Perfecţiunea creează uneori angoasă. (**R. C.**)

● A venit primăvara, şi cu această ocazie am reinaugurat benzile pentru biciclete. Am fost bucuroasă să constat că, pe lîngă nenumăratele perechi de îndrăgostiţi care le străbăteau, am găsit şi... un biciclist (care, ce-i drept, nu respecta sensul...). (**I. P.**)

● Pe un fluturaş de reclamă la Ford scrie că *dealer*-ul respectiv poate livra o maşină în cel mult o oră. Mai jos scrie însă că oferta se face doar în limita stocului disponibil. Cu alte cuvinte: „Vă livrăm o maşină într-o oră dacă o avem, dar nu e sigur că o avem“. În orice caz, se pare că, astăzi, maşinile din stocuri se termină la fel ca pachetele de unt din alimentarele comuniste. (**A. M.**)

● În unanimitatea alarmistă a „precedentului“ în care se scaldă mass-media românească după declararea independenţei regiunii Kosovo, toate posturile TV din ţară au citat cifra de un milion de manifestanţi sîrbi la Belgrad, cifră confirmată şi de corespondenţii români la faţa locului, aşteptînd cu nerăbdare actele de violenţă. Toate sursele de informaţii occidentale au dat cifre între 100.000 şi 150.000 de participanţi. Ca şi cum, pentru a fi dreaptă, o cauză are nevoie de cel puţin un milion de susţinători şi de cîţiva reporteri care nu ştiu să numere. (**M. B.**)

● Un orădean plăteşte 300 de euro lunar pentru ca un autobuz din urbea lui să fie inscripţionat nu cu reclame la produse de consum, ci cu citate din Biblie. În cazul uneia din zicerile puse între ghilimele, nu ştii sigur cine *vorbeşte* – Iisus Hristos sau autobuzul însuşi? Citatul este „DA, EU VIN CURÂND!“. (**C. P.-B.**)

PESTE DRUM DE LUDIC, NU EXISTĂ ŢARĂ PENTRU BILA ROŞIE CARE SE REPETĂ

● Nu mai fusesem la Madrid din 1991... Am (re)descoperit un oraş în care-am mai recunoscut puţine locuri, cu skateboarderi în faţa Operei şi străzi pietonale pe care circulă vehiculele într-o veselie, am beneficiat (graţie ICR Madrid) de o vizită privată şi f. privilegiată la Prado în ziua închisă vizitatorilor obişnuiţi şi am stat într-un hotel aflat chiar peste drum de vestitul muzeu (mă rog, nu chiar la „Ritz“: acela e peste *alt* drum...). Cartierul (de care m-am îndrăgostit la prima vedere) se numeşte Cortes – şi nu-l ştiam; acum am stat pe Calle Lope de Vega, care „vivio e murio“ (= a trăit şi murit) pe strada paralelă – Calle de Cervantes. De ce nu i-au dat străzii chiar numele lui? Eh, aici e tot hazul: pentru că pe Calle de Cervantes, cîteva case mai încolo, vizavi, „vivio e murio“... Cervantes! Or, să fim serioşi: bietul Lope, „a cărui fecunditate (nu numai literară...) l-a făcut să încerce toate genurile“, ajungînd la „peste 700 de titluri“ (cum scrie chiar pe caldarîm, în dreptul casei sale – alături de care stă, lipită, o „Fabrica de churros y patatas fritas“!), Lope, deci, cu-atîtea „genuri“ la activ, nu e la fel de cunoscut ca autorul lui *Don Quijote*. Sincer, spuneţi-mi şi mie, repede şi fără să-l googlaţi, titlul unei „opere nemuritoare“ de Lope de Vega... Şi nu-mi veniţi cu *Viaţa e un vis,* că aia e de Calderon! (**a. l. ş.**)

● În Cortes-ul madrilen, firmele cîrciumilor ţin parcă să rivalizeze în materie de ludic: o tavernă, care se cheamă „Los gatos“, are „o“-rile ca nişte capete de pisici, cu „s“-urile în chip de cozi; o altă tavernă se cheamă „Miau“ (şi, vorba unei amice, să sperăm că din dragoste de feline, şi nu... brr); iar un restaurant (cu titlul graţios „La vaca Veronica“) are, în vitrină, următorul anunţ – sub poza lui Humphrey Bogart cu veşnica lui ţigară: „Avem cea mai bună selecţie de fumuri şi fumătorii noştri sînt foarte educaţi!“ (la Madrid *încă* se mai poate fuma, în *unele* localuri publice...). Pentru cei care preferă, însă, locurile mai aseptice, recomand „Antipodes“, un bar de sushi de pe Calle de San Agustin: se mănîncă *fusion,* pe ritmurile unei

Cu ochii-n 3,14

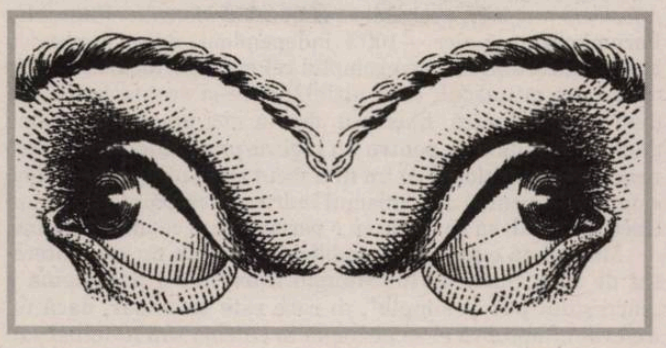

versiuni *jazzy* la „Tainted Love“, personalul este prompt şi „educat“, iar felul numit „Flores japonesas“ (o selecţie de sashimi cu seminţe de susan) este miam-miam... (**a. l. ş.**)

● Tim Burton şi Ethan & Joel Coen fac parte dintre regizorii mei preferaţi. De aceea, nu am ezitat să văd ultimele lor filme actualmente pe ecrane, *Sweeney Todd: Bărbierul diabolic din Fleet Street* şi *Nu există ţară pentru bătrîni*. Nu pot spune că filmele lor au fost proaste. Pot doar să remarc că un băieţel, prieten cu fiul meu, a pus punctul pe *i* în ceea ce le priveşte pe amîndouă, iluminîndu-mă în privinţa perspectivei juste de abordare; acesta a întrebat: „Şi cine zici că a mai scăpat?“. (**I. P.**)

● Este deprimant să constaţi de-atîtea ori că drumul corectitudinii politice are sens unic. Într-o emisiune TV preluată de la americani, un vorbitor de culoare a explicat de ce-i place să joace bowling: i se pare *empowering* pentru el, ca afro-american, să vadă cum „bila aia mare şi neagră culcă la pămînt nişte popice albe“. După un moment de stupoare, m-am întrebat ce s-ar fi întîmplat dacă un alb făcea o glumiţă asemănătoare. Pe de altă parte, dacă te obsedează chestia asta pînă şi cînd joci bowling, situaţia poate fi numită în multe feluri, dar *empowering* în nici un caz... (**M. Ş.**)

● Am văzut o cucoană blondă cu o geantă roşie care a cerut unui preot să-i sfinţească noua maşină (un Audi). Preotul a ieşit din biserică luîndu-şi toate cele trebuincioase. A început să facă semnul crucii şi să arunce apă sfinţită asupra maşinii. A deschis portierele şi a binecuvîntat banchetele şi volanul. Apoi femeia i-a deschis capota motorului pentru că, nu-i aşa, acolo e inima maşinii. Preotul s-a supus şi a făcut oficiile în faţa alcătuirii de fiare şi ţevi. Apoi femeia a deschis portbagajul. Preotul s-a aplecat şi a blagoslovit balamalele şi mocheta pe care vor fi aşezate geamantane, sacoşe şi genţi... într-un mod cît se poate de ortodox. (**A. M.**)

● Fragment de conversaţie, auzit la colţ de stradă: „Se repetă istoria, se repetă muzica...“. Îndemn antizgomot, auzit prin geam: „Johnny, să nu latri la lume, că te omor!“. Lăudare de marfă, auzită într-o piaţă: „Avem banane serioase aicea, doamnă!“. (**D. S.**)

DUPĂ O MINUNATĂ REDUCERE A EMISIEI DE SCRIS, DESFACEREA EXPRESIEI CREEAZĂ O IDEE EXPRIMATĂ PE LA LOTRIŞOR

● După o minunată săptămînă austriacă în care am văzut/citit pliante, meniuri, anunţuri, firme, reclame, etichete etc. şi auzit turişti, vînzători, gazde, şoferi etc. vorbind diverse limbi străine, îmi scapă la întoarcerea spre casă, într-o benzinărie de pe Autostrada Piteşti-Bucureşti, un „Danke schön, Aufwiedersehen!“. Vînzătorul face ochii mari, îmi întinde bonul fără să-mi răspundă şi, în timp ce mă îndreptam spre ieşire, îi spune colegului: „Ai auzit-o, mă, şi pe ameţita asta?! Aşa sînt unii, după ce dau şi ei cu nasul de ţări străine, nu mai ştiu să vorbească română“. „Da' ce-a zis, mă?“ „Ceva pe germană, ceva cu «vidăr».“ (**R. T.**)

● Cercetătorii australieni lucrează la un sistem de reducere a emisiei de gaze modificînd concentraţia de metan din flatulaţia vacilor. Iar asta pentru că un studiu de 400 de pagini, care a costat Statele Unite 27 de milioane de dolari, arată că animalele din lumea întreagă emit 18% din totalul de gaze, adică mai mult decît toate autoturismele din lume. Prima concluzie: pentru a salva planeta, mîncaţi cît mai multă carne! (**M. C.**)

● Cercetările arată că Internetul (calculatoarele, monitoarele, serverele, ventilatoarele şi celelalte echipamente auxiliare) consumă o cantitate uriaşă din resursele energetice ale planetei, net-ul fiind răspunzător şi de două procente din gazele cu efect de seră dispersate în atmosferă, procent egal cu cel al transporturilor aeriene. A doua concluzie: pentru a salva planeta, folosiţi maşina de scris, calculatorul de buzunar, rigla şi compasul! (**M. C.**)

● Desfacerea căsătoriilor creează mai multe familii cu mai puţini membri care consumă mai multă apă şi energie şi care produc mai multe deşeuri, arată un studiu al Universităţii de Stat din Michigan. Schimbarea moravurilor este, aşadar, dăunătoare mediului. A treia concluzie: pentru a salva planeta, fiţi familişti convinşi! (**M. C.**)

● Graţie unui film, simpatic de altfel, difuzat de TVR 1 duminică seară, am aflat că o posibilă traducere a expresiei *to humor somebody* (din cîte, silitoare, am învăţat la şcoală, „a(-i) face cuiva pe plac“) ar fi „a amuza pe cineva“. Păi, dacă e să o luăm aşa, *mot-à-mot,* n-am putea traduce, de exemplu, „plimbă ursul“ românesc cu *walk the bear?* Sau – aşa, mai *slang* – „a-i freca cuiva ridichea“ cu *to rub somebody's radish?* Şi-n felul ăsta, scăpăm şi de „falşii prieteni“ *(false friends)* care ne dau atîtea *head beats* – „bătăi de cap“. (**R. T.**)

● S-a stins din viaţă, la 90 de ani, Henri Salvador, „un fel de Gică Petrescu al francezilor“, după cum mi l-a definit Mirel Bănică, transmiţîndu-mi vestea de la Paris. În afară de melodiile lui – dintre care „Zorro est arrivé“ m-a însoţit adesea –, mi-a lăsat două fraze de pus pe perete: „Pentru nici o idee nu merită să tragi un foc de armă“ şi „Omul ideal e cel care ar afirma că nu vrea nici să poruncească, nici să se supună“. (**R. C.**)

● Am nimerit întîmplător peste o dilemă exprimată de un forumist în legătură cu *Baltagul* lui Sadoveanu. Iat-o: „Urmeaza sa plec in tabara si nu prea voi avea timp sa citesc... uni colegi de la mine din clasa au luat de pe net filmu si nu au de gand sa mai citeasca. Asi face si eu la fel dar asi dori sa va intreb pe cei care au citit cartea si au vazut si filmul: In film totul se petrce ca in carte sau e mai diferit (stiu ca la majoritatea filmelor mai apar infloriturI pe ici pe colo...)? Daca urmaresc filmul de cateva ori incat sa il stiu pe derost o sa stiu Baltagul bine sau nu?“. Restul „dezbaterii“, pe http://forum.softpedia.com/index.php?showtopic=272786. (**M. V.**)

● Ion Iliescu, la Consiliul Naţional al PSD (cînd am mai văzut noi aşa ceva, în direct, pe toate posturile de televiziune?), crede că „Cioran a fost singurul intelectual român care a avut un moment de autocritică...“. Eh, au mai fost şi alte *elemente reacţionare,* din aceeaşi generaţie, şi tot „Jos bătrînii!“ strigau şi ei pe la 20-25 de ani... (**S. S.**)

● Pe un panou înfipt pe marginea şoselei de pe Valea Oltului stă scris: „Vizitaţi cascada Lotrişor“. Nu mă gîndisem niciodată că se poate vizita o cascadă, dar, în definitiv, de ce nu? Dacă te duci, de pildă, la cascada Niagara, îi spui: „Bună ziua, Niagara! Am venit în vizită“. Iar ea îţi răspunde politicos: „Bine ai venit, intră. Să-ţi dau un pahar cu apă?“. (**M. V.**)

CE-I FRUMOS ÎN POSTURA UNUI PROST POATE FI SCHIMBAT ORICÎND

● „Crime politice şi pasionale – ai cele mai frumoase poveşti despre Bucureşti!“ – grăieşte vocea din *off* în promo-ul la una dintre emisiunile lui Stelian Tănase de pe Realitatea TV. Ce-i frumos şi lui Dumnezeu îi place, nu? (**C. P.-B.**)

● M-am trezit într-o bună dimineaţă de februarie în plin proces kafkian, dar în postura unui K inversat: la cutia poştală, o citaţie de la tribunal îmi solicita prezenţa într-un proces civil cu Guvernul României, dar nu în calitate de acuzat, ci de acuzator. Cum departe de mine să intentez proces instituţiei, la 30 de ani mă înclin încă în faţa absurdului *made in Romania.* (**S. G.**)

● Primesc în cutia poştală o reclamă primăvăratică, plină de cosmeticale şi iPod-uri, toate sub sloganul „Carrefour te vrea frumoasă!“. Întîmplător ori ba, mesajul subliminal e tot cel al Sarmalelor Reci: „Ţara te vrea prost“. (**S. S.**)

● Din dovezile de amor comercializate în această perioadă pe tarabele bucureştene am alcătuit un top neoficial (poate fi schimbat oricînd). Pe locul trei: pisicile de vată în coşuri de răchită care cîntă „O sole mio“; pe locul doi: flori de plastic pe care, dacă le pocneşti, miaună; iar pe primul: *presse-papier*-uri din acelea pline cu „fulgi de nea“, avînd în centru un Iisus răstignit (asta da dovadă de iubire!). (**S. G.**)

Alex. Leo ŞERBAN

1 an (2, 3...) cu filmul românesc

Adevărul e că nu l-am văzut venind, acest aşa-zis „nou val"... (Eu nu-i spun aşa, ci „neorealism", dar astea sînt chichiţe de critic.) Or vedea criticii mai clar, dar nici ei nu sînt clarvăzători. S-a întîmplat relativ repede: în 2005, Cristi Puiu cîştiga Premiul secţiunii „Un certain regard", la Cannes, cu Moartea domnului Lăzărescu*; anul următor, tot acolo, Corneliu Porumboiu primea Camera d'Or (cea mai importantă distincţie pentru debut) pentru* A fost sau n-a fost?*; anul acesta – cum se ştie – a fost „marele şlem": regretatul Cristian Nemescu, recompensat –* post-mortem *– cu acelaşi premiu „Un certain regard" pentru* California Dreamin' (endless) *şi alt Cristian, Mungiu, cu Palme d'Or pentru* 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile *(4,3,2, pe scurt – şi pentru cunoscători). Sintetizînd: Puiu a pus sămînţa, Porumboiu a udat locul, iar Mungiu culege roadele.*

Palme d'Or este, fără nici un dubiu, cel mai important premiu la care poate aspira un regizor. Mai important decît Oscarul, pentru că este acordat de un juriu, în timp ce la Oscaruri votează toată Academia (în artă e invers decît în democraţie: cu cît votează mai mulţi, cu atît valoarea absolută a unui premiu scade). Mai mult: Oscarul este un premiu naţional, cu zeci de secţiuni *„In USA We Trust"* şi cu una singură alocată cinema-ului internaţional, în timp ce Palme d'Or-ul este rezultatul unei competiţii, internaţionale din start, în care se premiază cele mai bune filme dintre cele mai bune – din toată lumea. Normal că, pentru un regizor, a lua „Palma" este infinit mai măgulitor decît a lua Oscarul: Palme d'Or este pentru artist, Oscarul – mai curînd pentru ţara din care provine... Dacă e să ne uităm mai departe în timp pentru a vedea, totuşi, de unde vine acest „nou val" („neorealism" etc.), îl vom întîlni pe acelaşi Cristi Puiu, la Cannes, în 2001, cu filmul său de debut *Marfa şi banii*. Nu a luat premii răsunătoare, dar a fost foarte bine primit – ca-ntotdeauna, afară mai mult decît în ţară. În ţară, dimpotrivă, *Marfa şi banii* a avut parte numai de şicane şi piedici (şi trebuie spus că, fără ajutorul casei de producţie a lui Lucian Pintilie, filmul acesta nu ar fi putut fi terminat): la 12 ani după Revoluţie, Puiu încerca (şi reuşea) o „revoluţie" în filmul autohton, căreia mulţi nu i-au văzut rostul. Felia de viaţă decupată de Puiu (împreună cu co-scenaristul său, Răzvan Rădulescu) a iritat pe mulţi din *establishment*-ul cenecist – CNC-ul & acoliţii –, deşi, la drept vorbind, filmul acesta nu era în mod manifest politic, ci „doar" un manifest estetic... Acum şase ani, deci, jaloanele „minimalismului" cinematografic românesc erau deja trasate: buget mic, filmări „din mînă", sunet în priză directă – şi o poveste simplă, puternică şi adevărată, care făcea inutile artificiile cinema-ului „tradiţional". În anul următor, Cristi Mungiu participa şi el, în aceeaşi secţiune a Cannesului, cu debutul său în lungmetraj, *Occident*; numai că între *Marfa şi banii* şi *Moartea domnului Lăzărescu* există o continuitate stilistică, în timp ce între *Occident* şi *4,3,2* se cască o prăpastie (tot stilistică, la o adică) surprinzătoare. Mai mult: mizerabil distribuit, *Marfa...* a fost o cădere în termeni de încasări, în timp ce *Occident* s-a descurcat bine la box-office, devenind unul dintre filmele de succes ale acelui an.

Acest parcurs diferit al celor mai „înalt-profilaţi" cineaşti români din clipa de faţă, aproape congeneri (Puiu are 40 de ani, Mungiu 39), spune destul de multe despre cum este văzut cinema-ul la noi în ţară şi-n afară. El nu este (încă) o afacere decît cu condiţia ca filmul („marfa", adică) să-şi scoată investiţia (= „banii") din vînzările internaţionale; este ceea ce s-a întîmplat, cu siguranţă, în cazul lui *4,3,2* şi în cel al lui *A fost sau n-a fost?*, probabil că şi în cel al *Morţii...*. Filmul lui Porumboiu, mai ales – 100% independent, adică produs cu banii regizorului –, este exemplul cel mai spectaculos de film (cu buget minuscul, cum altfel?) care-şi scoate banii din distribuţia în afară. Exemplu, dar în nici un caz un model: dacă este măgulitor, pentru un regizor/producător, să o „plesnească" internaţional cu un film făcut cu banii de sub saltea, este jenant pentru „organismul îndrituit" să acorde acei bani (recte CNC-ul) să se laude cu o performanţă ce nu-i aparţine.

Mai există o problemă: publicul autohton nu este interesat de film. Succesul lui Mungiu intră într-o paradigmă a „succesului pur şi simplu", în care este secundar, dacă nu irelevant, faptul că el se întîmplă în cinema sau în fotbal sau modă. Bucuria miilor, poate milioanelor de români că un „român de-al nostru" a reuşit acolo unde reuşita are într-adevăr valoare se traduce mai mult prin dărîmarea – *ipso facto* – a unor clişee identitare: impresia că „noi nu contăm", că „jocurile se fac fără noi" şi că „ai nevoie de pile ca să reuşeşti". (Nu-i vorbă, unele dintre aceste clişee au funcţionat imperturbabil şi după Palme d'Or-ul lui Mungiu: au existat români care au considerat că, odată cu intrarea în UE, am intrat în cărţi, că avem pile – la festivalurile internaţionale, de ce nu? – şi că, „de fapt", totul se datorează nu meritului personal, ci unui concurs de împrejurări şi/sau unor calcule „geo-strategice"...) Paradoxal, supramediatizarea evenimentului a scos la lumină un soi de provincialism al presei de la noi, unde valoarea nu este dată de ceea ce considerăm noi, aici, că este bun, ci de ceea ce decretează străinii, acolo, că este aşa. Oricum, o privire aruncată pe forumurile de discuţii ale ziarelor – chiar şi în „cazul Mungiu" – este edificatoare pentru a înţelege, o dată pentru totdeauna, că românul e greu de mulţumit: el s-a născut supărat, trăieşte cîrcotind şi nu moare pînă nu-i indispune şi pe alţii...

Adevăr & poveşti reale

Revenind; ce se întîmplă, totuşi, atît de exaltant în cinematograful românesc? Este vorba numai de o (nouă) generaţie, sătulă pînă-n gît de clişee, care are în comun nu o platformă teoretică (precum Noul Val francez), ci o sete de adevăr? Este, oare, doar o revoltă? Şi, mai important poate: este această revoltă singulară, o „mămăligă care explodează" numai pe ecran, sau este ea împărtăşită de tineri creatori din arte diferite, cinematograful fiind doar partea ei cea mai vizibilă? Asistăm oare la un asalt/desant concertat, cu filmul „vîrf de lance"?

Adevărul e că există un oarecare radicalism în toate artele – mai puţin, poate, în arta componistică, unde lucrurile sînt mai aşezate, mai „nişate" şi mai specializate: în fond, nu poţi revoluţiona portativul! Dar în literatură, în teatru, în artele vizuale şi în dans, emergenţa tinerilor a coincis cu o repunere în discuţie, nu atît a celor care practicau artele respective, cît a tipului de artă pe care-l practicau. Lucrul este mai vizibil în film pentru că, pînă la urmă, filmul este (totuşi!) arta cea mai populară. Dacă privim această emergenţă doar ca o fatalitate „generaţională" (tinerii care se revoltă, întotdeauna, împotriva părinţilor – biologici sau simbolici) este just, dar insuficient. De fapt, tinerii se revoltă împotriva minciunii în care s-au complăcut generaţiile anterioare. Această minciună a fost conjugată pe toate modurile, pătrunzînd profund în ţesutul social – şi, prin extensie, artistic. În România, dacă voiai să „te exprimi" în cinema (artă cu „largă deschidere" spre mase), trebuia să accepţi anumite concesii. Ecranizările (o soluţie de ieşire din impas) erau „evazioniste", dar – pînă la urmă – (tot) ideologice; filmele istorice erau ideologice; pînă şi comediile erau ideologice...! Comunismul a însemnat nu doar frig şi frică, ci şi o secetă prelungită de poveşti adevărate: adevărul era picurat homeopatic înlăuntrul unor şabloane şi trebuia extras cu penseta, ca nişte bule de esenţă tare în flacoane moi. Au existat, firească, şi excepţii – *Reconstituirea* lui Pintilie este un exemplu eclatant. Au mai fost şi altele (*Proba de microfon* al lui Daneliuc, *Faleze de nisip* al lui Piţa...), dar, pe ansamblu, filmele erau privite ştiind că nu tot ce vedeai era adevărat: doar ceea ce „plesnea" pe la colţuri, la încheieturi...

În aceste condiţii, tinerii cineaşti au simţit nevoia să se întoarcă la prima din cele zece „porunci" ale Cinematografului: filmul este Adevăr 24 fotograme/secundă. Nu „mizerabilism" (acuza cea mai vehiculată, în legătură cu aceste filme; dar ce este „mizerabilismul" altceva decît a vedea pe ecran ceea ce vezi şi în viaţă, în jurul tău?!), ci mimetism pînă la firul ierbii. Cu riscul de a arunca în aer şabloanele „genurilor" (= simple convenţii, în plus contaminate de ideologie) sau a le injecta/pompa (după puteri) sînge nou.

O altă caracteristică a multora dintre aceste filme este faptul că au, la bază, poveşti reale – iar atunci cînd nu au (vezi *Marfa şi banii* sau *Furia),* par că ar avea: *Moartea domnului Lăzărescu* este – cum se ştie – inspirat de un fapt divers care a „curs" pe *scroll*-ul televiziunilor (un bătrîn purtat de colo-colo de maşina Salvării şi lăsat să moară, finalmente, în faţa blocului!), la fel ca şi *California Dreamin' – nesfîrşit* (un şef de gară dintr-o mică localitate a oprit un convoi NATO ce se îndrepta spre Kosovo; regizorul şi co-scenaristul său Tudor Voican i-au dat acestuia un nume – Doiaru, o biografie – copil, Doiaru a tot „aşteptat americanii" alături de familia lui, şi o motivaţie – individul încearcă să „răzbune Istoria", cumva...) sau *Examen* (un caz de eroare judiciară pe vremea comunismului); *A fost sau n-a fost?* este inspirat de o emisiune reală de televiziune văzută (sau auzită) de regizor prin provincie (Porumboiu însuşi este din Vaslui, unde a filmat şi filmul); *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* are la bază nenumărate poveşti, nu doar adevărate, ci chiar autobiografice – ca şi *Hîrtia va fi albastră,* de altfel; iar *4,3,2* se bazează, la rîndul său, pe o documentare amănunţită, combinînd „istoriile orale" ale unor femei care au recurs la avort pe vremea lui Ceauşescu (anii '80).

Toate aceste titluri arată cît se poate de clar că noul film românesc a pierdut – şi bine a făcut! – gustul „parabolelor" şi al „filmelor istorice", mizînd în schimb pe un cinema direct, dur şi fără menajamente, care priveşte realitatea în faţă – fie, aceasta, realitatea de după '89 sau cea de dinainte... Este ca o disecţie a unui corp, în condiţiile în care acel corp nici măcar nu era văzut vreodată gol – în filmele de dinainte de Revoluţie. O disecţie fără anestezie şi – adesea – fără mănuşi. La ce ar folosi ele? „Minimalismul" – ca să fie minimalism pînă la capăt – se face fără mănuşi!

Textul de faţă a făcut parte din proiectul „Un an în UE", realizat de Freedom House România. (varianta extinsă a acestui articol poate fi citită pe site-ul Freedom House)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 212 ● 6-13 martie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Independentul român“
pagina **3**

Andrei Gorzo
despre
No Country for Old Men
pagina **15**

Cristina Hermeziu
„Imigranţi ilegali în Franţa“
pagina **21**

RADIO „EUROPA LIBERĂ“

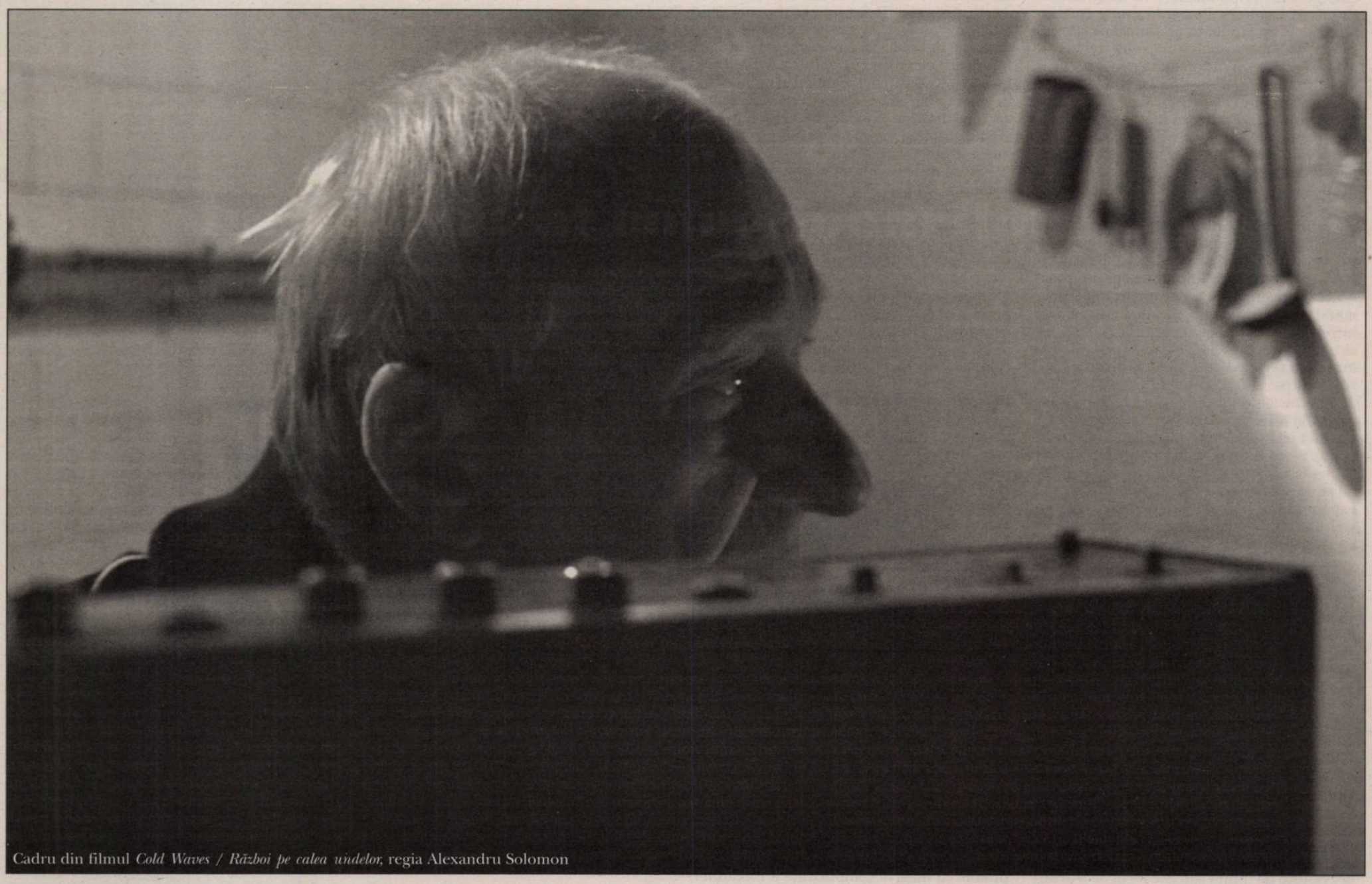

Cadru din filmul *Cold Waves / Război pe calea undelor,* regia Alexandru Solomon

5 948467 000186 09

„N-aveam nici o putere în afară de microfon. Mare putere.“

MONICA LOVINESCU

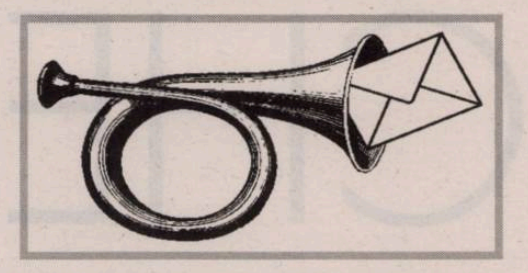

Nr. 208: *„Spiritul critic şi mania contestării“*

Proba 4, 3, 2

Dle Alex. Leo Şerban, subscriu la felul cum aţi luat „pulsul ofticii la români“, dar vreau să vă spun de ce, în cazul Mungiu, necazul românilor are rădăcini mai îmbîrligate. Pentru destui români, succesul în străinătate al lui Cristian Mungiu este *o chestiune de traducere*. Regizorul român a cucerit Palme d'Or şi alte favoruri internaţionale pen' că *ne-a tradus,* spre perversa plăcere a străinilor de a vedea o poveste mizerabilă despre noi, românii, mai precis despre „grotescul unei naţii aduse în stare de pruncucidere“ şi despre „primitivismul, lipsa de conştiinţă morală a fetelor de pe la noi“ (citate din operele forumiştilor de la *Cotidianul* şi *Gândul).* Vasăzică, *turbaţi de gelozie,* Miticii&Miţele Baston au ieşit la atac pe unde au putut în spaţiile de comunicare reale şi virtuale, strigînd că succesul filmului *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* este un scandal, „dar un scandal, cum n-a mai fost pînă acuma în *Universul*“. Universul ăla mărunt al românului umilit de succesul vecinului Mungiu.

Cînd am văzut prima dată *4, 3, 2,* am reacţionat la fiecare secvenţă derulată cu emoţia celui ce se întoarce la locul infracţiunii. Şi locul era România anilor în care am fost şi eu studentă şi am comis infracţiunea de a tăcea, cînd pînă şi pietrele erau gata să strige. Şi despre asta e vorba în filmul lui Mungiu, *despre tăcere*. Ca să parafrazez un titlu celebru de film prost răsplătit cu multe Oscaruri, *4, 3, 2* este o teribilă poveste despre *Tăcerea femeilor* – tăcerea care acoperă agresiunile asupra intimităţii lor sexuale, tăcerea aia care răzbate peste epoci (medievale sau moderne, comuniste sau capitaliste) şi peste graniţe. *4, 3, 2* a trecut cu atîta succes peste multe graniţe, tocmai pentru că povestea tăcerii celor două tinere a atins zone sensibile ale spectatorilor de pretutindeni. Filmul începe cu o secvenţă de tăcere, urmată de un discret „Bine, mersi“ rostit de Găbiţa, iar noi înţelegem că între cele două prietene a avut loc o discuţie ce a impus tăcerea de început a poveştii. Filmul se şi termină cu o rugăminte de a păstra tăcerea: „Auzi, ştii cum facem, nu mai vorbim niciodată despre asta, da?“ – îi spune Otilia prietenei sale. Iar „asta“ înseamnă cea mai traumatizantă experienţă prin care poate trece o femeie, avortul plus violul. Ajuns la capătul lui *4, 3, 2*, spectatorul rămîne cu sentimentul că a fost martorul unei experienţe în care două femei au plătit cu violul preţul nelibertăţii de a decide asupra vieţii lor intime! Cu sentimentul ăsta, de martor neputincios, m-a lăsat filmul lui Cristian Mungiu. De aici vine dorinţa de a vorbi, de a înţelege cum au ajuns cele două tinere să plătească preţul ăsta şi cum ajunge tăcerea să le fie regulă de viaţă. Dar regula asta de supravieţuire a fost de fapt a tuturor românilor. Şi nu doar a lor.

Istoria cinematografiei mondiale a lăsat în urmă o groază de portrete de criminali, inclusiv violatori. Unele, cele mai multe dintre ele, cusute cu aţa groasă a prostiei crunte sau făcute de dragul de a inflama hormonii spectatorilor. Puţini sînt scenariştii şi regizorii care au ştiut să dezvăluie grozăvia unei crime, respectiv a unui viol, fără a băga degetele însîngerate ale victimelor în ochii spectatorilor. Cristian Mungiu este unul dintre cei puţini, iar crima dezvăluită de filmul său are forţa de a arunca în aer temeiurile relaţiilor dintre bărbaţi şi femei. În ciuda acuzaţiilor că portretul deja celebrului domn Bebe este neverosimil, pe mine personajul m-a şocat tocmai prin sufocanta autenticitate a datelor sale identitare. În termeni medicali, odiosul personaj construit de Mungiu face parte din categoria psihopaţilor a căror tulburare se situează la limita psihiatriei. E plină lumea de la noi şi de aiurea de specimene de-astea, care fac figură de oameni „normali“, „de treabă“. Şi domnul Bebe este recomandat Găbiţei drept omul de treabă ce o va scoate din încurcătură. Ca toţi descurcăreţii, şi domnul Bebe se ocupă cu treburi periculoase, în care „se merge pe încredere“, aşa cum o informează chiar el pe Otilia de cum o vede. Personajul este extrem de verosimil şi vine din rîndul lung şi gros al marilor lichele, gata oricînd să profite de cei înghesuiţi la colţ. Pentru Bebe, orice poate fi subiect de învoială, şi deviza lui este deviza glorioasei epoci comuniste: „să ne-nţelegem omeneşte!“. Aşa cum regimul comunist a avut numai bune intenţii, tot aşa şi violatorul Bebe are numai bune intenţii, vrea să o ajute pe Găbiţa să scape de o sarcină nedorită şi nu e vina lui dacă fetelor nu le convine preţul cerut. Logica ce umileşte a violatorului Bebe este logica regimului care a produs acest tip de om nou şi se bazează pe învoiala cu orice preţ. „Eu sînt drăguţ cu voi, deci fiţi şi voi drăguţe cu mine“ – le sfătuieşte părinteşte domnul Bebe pe cele două studente, şi nu e de mirare că rezistenţa victimelor îl enervează pe binevoitor. Sentimentul de legitimitate al violatorului Bebe nu este deloc mimat, omul este convins că nu cere decît ce i se cuvine. Noi spunem că preţul cerut de respectabilul regim comunist a fost odios, comunismul are însă conştiinţa împăcată, oamenii l-au servit „de bunăvoie“ – zice el, regimul. Noi spunem că preţul cerut de respectabilul domn Bebe se numeşte viol, domnul Bebe are însă conştiinţa împăcată, fetele l-au servit de bunăvoie, nu-i aşa, nu există urme de violenţă, nu există dovezi că ar fi existat vreo formă de constrîngere. Doar am văzut şi noi, cînd fetele nu au fost de acord cu preţul cerut, domnul Bebe a vrut să plece, Găbiţa l-a întors din drum cu rugăminţile sale! O scenă de viol amuţitoare, cum nu s-a mai văzut în cinematografia mondială, camera refuză să înregistreze momentul agresiunii sexuale, şi totuşi invizibila scenă devine de o insuportabilă vizibilitate!

Stilul pe care îl impune neorealismul în varianta Cristian Mungiu ţine de o anumită *tehnică a discreţiei* în urmărirea personajelor sale. Scenaristul şi regizorul Mungiu şi-a urmărit personajele aşa cum un maestru detectiv îşi urmăreşte „obiectivul“: *cu maximă discreţie*. Singura treabă pe care Mungiu pare să o fi făcut este aceea de a se pune şi de a ne pune pe urmele a două personaje, Otilia şi Găbiţa. În urmărirea lor, camera de filmat a lui Oleg Mutu funcţionează după regulile camerei ascunse: este discretă şi nu poate surprinde decît ceea ce unghiul în care este ascuns îi permite să surprindă. Pe urmele Otiliei şi ale Găbiţei, ajung în atenţia camerei de filmat şi în atenţia noastră secvenţe din realitatea unei zile ce se anunţa o zi oarecare. Aşa cum oarecare se anunţa şi ziua în care fotograful lui Antonioni va descoperi o crimă. Dar Cristian Mungiu nu *măreşte,* ci urmăreşte cu discreţie şi înregistrează episoadele acelei zile, după care ne oferă filmul să vedem despre ce este vorba în fotogramele sale. Descoperirea este lăsată exclusiv pe seama spectatorului: ăsta este materialul cu ce s-a întîmplat într-o zi a anului 1987, ne transmite cu aceeaşi discreţie Cristian Mungiu, vizionaţi filmul zilei şi judecaţi singuri întîmplările lui. Oficial, în ziua aceea nu s-a întîmplat nimic, *proba 4, 3, 2* dezvăluie însă o grozăvie care ne priveşte pe toţi. Este zdrobitoarea probă a unei crime în care este greu să îl desparţi pe violator de victime, a unei crime despre care nimeni nu mai vrea să vorbească. Agresiunea sexuală comisă de respectabilul domn Bebe nu ar fi fost posibilă dacă respectabilul stat comunist nu ar fi violat el primul intimitatea sexuală a românceLor. Şi primul viol s-a produs cu masiva complicitate a românilor. *Proba 4, 3, 2* dezvăluie o crimă care devenise fapt cotidian şi asupra căreia am convenit cu toţii să păstrăm tăcerea. Şi Cristian Mungiu *ne-a tradus!* Acuma vă daţi seama, dragă Alex. Leo Şerban, de ce atîţia rrromâni s-au înfuriat pe el?

Cu preţuire, un cinefil care se bucură că al nostru Cristian Mungiu *ne-a tradus!*

Nina TINTAR
ninat@cultcov.ro

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

„Păi, nu vine şi 8 Martie...?“

Dacă nu mă înşel, conform „tradiţiei“, în această perioadă a anului, unul dintre noi, oricare ar fi el sau ea, se autosesizează să scrie despre „sărbătoarea internaţională a tuturor îndrăgostiţilor“, despre „acele clipe de înaltă vibraţie sufletească pe care ni le petrecem cu persoana iubită, mai buni, mai drepţi, mai atenţi“. Şi dă-i cu inimioare şi balonaşe roşii ce plutesc nestingherite pe străzi şi în văzduh sau decorînd magazinele de orice profil, de la pizzerii la altexuri.

Toate produsele se potrivesc subit a fi oferite, în aceste momente de roşie şi erotică visare, „persoanei dragi“: DVD playere, căşti, tastaturi, colţare, flori, cauciucuri de tractoare. Ca să evit festivismul de import adus de această scremută şi consumistă celebrare, am început cu mult înainte să fac cadouri, atît celor dragi, cît şi celor nedragi. Şi promit că voi continua să fiu „mai bun, mai atent, mai iubăreţ şi mai cu tact“ chiar şi după 14 februarie. Nu am nevoie de reducerile de sezon sau de ofertele de la Avon pentru asta. Nici de americani să-mi dicteze cînd să iubesc mai cu foc şi cînd să mă pierd în rutina *job*-ului.

Păi, aia e, că nu poţi iubi cu ardoare 365 de zile pe an, tocmai pentru că trebuie să mai şi lucrezi, să acumulezi capital pe care să-l cheltuieşti de 8 Martie călător, de onomastici, de zile de naştere, de Crăciun (ce să faci de Crăciun, dacă nu să strici bani şi să bagi la stomac? – gîndeşte omul „modern“) şi de *Valentine's Day*.

Aşa că, puneţi-vă şi începeţi, la ideea colegelor exaltate, să decoraţi birourile cu inimi de carton, amoraşi grăsuţi cu arcuri şi săgeţi, mult roşu *(red sales!),* sigur a rămas suficientă recuzită refolosibilă de dinainte de *Christmas Party*. Aceste podoabe cu forme miocardice pot rămîne atîrnate de lustre, clanţe, cheile de la sertare sau aplicate pe monitoare (sigur, de colegele săritoare, bună rima!) timp de o lună. Păi nu vine 1 Martie, apoi 8?! Zilele vi se vor părea mai scurte, week-end-urile mai prelungi; de joia, tot *office*-ul va fi într-un fel de excitaţie, veţi rîde la deget instantaneu. *Task*-urile vor căpăta *deadline*-uri flexibile, şi nici nu veţi băga de seamă cînd va veni Paştele. Plus că în săptămîna aceea mai e şi 1 Mai!

Paştele e o altă minunată ocazie pentru alte cadouri. Nu asta e tradiţia băştinaşă, nici aia creştină, general valabilă, dar ce mai contează! Primăriile dau prime constînd într-un salariu net în plus (lasă, să stea dracu' trotuarul acela neterminat), alte regii de stat acordă premii neimpozabile (de costum, de lumînare, de miel, de reacomodare, de xerox, de prostie etc). Şefele durdulii, sobre mame de familie, dansează în sutien pe birou, secretarele îşi copiază bucile la *HP,* domnii de la achiziţii sînt mereu îmbujoraţi de la coniacul ascuns în cutia de toner. Ce fain!

Cristian SÎRB
Ineu, jud. Arad
cristian.sirb@gmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Criza demografică**
- **Frică, teamă, fobie**
- **Starea bibliotecilor**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Independentul român

Uneori ţi se pare că ce-ai spus cu ani în urmă merită respus. Fie pentru că e încă actual, fie pentru că a trecut neobservat. E cazul textului de mai jos, tipărit acum patru ani, în Jurnalul naţional.

În tradiția României moderne, un bărbat adevărat, adică un ins copt să se arunce în lupta conjugală și parlamentară, e, înainte de orice, „un bărbat independent“. Adică un bărbat pe picioarele lui, cu venituri autonome, cu idei proprii, cu situaţie. A fi „independent“ e o virtute civică. Ziarele se mîndresc a fi independente, iar membrii de partid mai acătării declară, uneori, cu panaș, că înțeleg să-și păstreze o anumită independenţă de gîndire. Justiția vrea și ea să fie independentă (dar nu poate), iar la nivel de ţară, independența e un „ideal de veacuri“, un vis strămoșesc. Pe vremuri, idealul acesta se chema „neatîrnare“, ceea ce ar lăsa să se înţeleagă că independenţa e un soi de levitaţie, un fel de a pluti, dezlegat de orice ataşamente și angajamente constrîngătoare. Independenţa e, din acest punct de vedere, expresia deplinei libertăţi, refuzul de a admite altă autoritate în afara celei proprii.

Cu un asemenea portret, independenţa e un foarte eficient ornament retoric. Caţavencu e „prezidentul grupului independent“, „un bărbat independent“, activ în „Comitetul grupului independent“, adică al grupului „tînăr, inteligent, independent“ (și „impertinent“ – adaugă cu năduf Farfuridi, pentru care independenţa e „trădare“ și „nifilism“). Dar și Tipătescu e, cel puţin pentru Trahanache, „un om endepandent“, calitate apreciată, de altfel, și de independenta Joiţica. Odată ce s-a consfinţit ca merit, independenţa e pusă la treabă: virtutea civică se orientează pragmatic. Cu ce se ocupă, după eterna doctrină Trahanache, un bărbat independent? Face servicii „partidului, judeţului, ţării... și mie, ca amic...“. Prin urmare, independentul român e captiv într-o reţea de hatîruri. El nu-și dobîndește independenţa decît pentru a o sacrifica în chip oportun: partidului, patriei, prietenilor (și nevestelor lor). De ce? „Pentru că de la partidul întreg atîrnă binele ţării și de la binele ţării atîrnă binele nostru...“ De unde însemna „neatîrnare“, independenţa ajunge să fie deci, potrivit înţelepciunii autohtone, *abilitatea de a atîrna de cine trebuie*, fără prosteşti probleme de conştiinţă, fără false consecvenţe și loialităţi. Pe scurt, a fi independent e a-ţi permite luxul de a fi infidel.

În materie de politică externă (dar și internă), independentul român e pentru descentralizare. E, cu alte cuvinte, un fervent antieuropean. „Să-și vază de trebile ei Europa. Noi ne amestecăm în trebile ei? Nu... N-are prin urmare dreptul să se amestece într-ale noastre...“ Neamestecul în trebile interne, ștaiful dîrz al băștinașului ofensat – iată chipuri mioritice ale spiritului independent. Animat de acest spirit, Caţavencu fondează în oraşul său de provincie „Aurora Economică Română“, „soţietate enciclopedică-cooperativă, independentă de cea din Bucureşti...“. „Noi... eu... nu recunosc, nu voi să recunosc epitropia bucureştenilor, capitaliştilor, asupra noastră; căci în districtul nostru putem face și noi ce fac dînșii într-al lor“. Acesta este, în viziune locală, apogeul spiritului independent: să faci ce vrei în districtul tău. Evident, cînd prea mulţi independenţi se strîng laolaltă, interesele lor intră în conflict. Nu întîmplător, Costăchel Gudurău e „atacat palme picioare“ tocmai în „piaţa endepandenţi“. Dar bătălia e scurtă. Tot „piaţa endependenţi“ e spaţiul unei universale reconcilieri. „Pupat toţi“. Căci independentul român nu e dogmatic. La o adică, ştie să lase de la el. E realist, maleabil, fără idei fixe. Justiţia independentă fiind absentă, el se refugiază filosofic în singurătate, pentru a căuta dreptatea transcendentă: „Procoror lipseşte oraş, mănăstire maici chef“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cu pactul pe strategie călcînd...

Partidele româneşti, chemate la Cotroceni de preşedintele Traian Băsescu, au acceptat să semneze un „pact naţional pentru educaţie“. Sună frumos și pare a fi un scop nobil: politicienii au trecut peste adversităţi și s-au hotărît să se gîndească la viitorul ţării pe termen lung. Numai că – aşa cum au dovedit-o de multe ori – politicienii noştri nu sînt capabili să gîndească pe termen lung, iar dacă reuşesc totuși să o facă, oricum nu-și ţin cuvîntul: la prima campanie electorală sau schimbare de guvern, promisiunile de unitate în jurul unui scop nobil sînt uitate în numele mult mai eficientului ideal „să ne numim oamenii noştri peste tot“. Iar „oamenii noştri“ vor face, nu-i aşa, „politica noastră“, a partidului...

Declaraţiile de după consultările de la Cotroceni sugerează că liderii partidelor au acceptat pactul naţional doar pentru că nu au încotro; altminteri, „alta e în sufletul lor...“. Ministrul Cristian Adomniţei și-a lăudat pachetul legislativ și – evident – și-a exprimat speranţa ca iniţiativa preşedintelui „să fie sinceră și să nu întîrzie pachetul de legi“; a se citi „mă îndoiesc că e sinceră, s-ar putea să fie doar o contră a preşedintelui“. Emil Boc, desigur, a fost de altă părere: scuze: partidele *lor* au fost la putere în toţi aceşti ani, partidele *lor* au aplicat măsuri haotice, după „inspiraţia“ fiecărui ministru, pînă au adus învăţămîntul în starea proastă în care se află. Evident, n-au făcut-o – în politica românească nu se poartă recunoașterea unei greşeli (deși s-a demonstrat în numeroase cazuri că sinceritatea se bucură de mai mult succes la electorat decît „aburirea“). Mai bine mai tîrziu decît niciodată, spune înţelepciunea poporului român. Dar – presupunînd că pactul „va ţine“ – deocamdată nu avem decît o înţelegere asupra faptului că schimbarea de guverne și de miniștri nu va mai însemna, ca pînă acum, și întreruperea ori schimbarea procesului de reformă în educaţie. „Reforma“ însă nu a fost clar definită: abia acum ar urma ca, în decurs de un an, să se elaboreze (aţi ghicit!) *o strategie*. Dar între timp se va vota, cu siguranţă, „pachetul de legi“ cu care se laudă atîta ministrul Adomniţei. Ce-o să facem? O să adaptăm strategia în funcţie de legile deja votate? Păi, atunci n-ar mai fi strategie. Aşa că o să adoptăm legi noi sau o să le refacem/amendăm pe cele vechi. Și tot înainte...

Între timp însă, s-ar părea că nu mai știm despre ce vorbim. „Obiectul muncii“ – adică educaţia – se tot degradează. Ne aducem aminte de școli sau de universităţi doar cînd presa ne mai prezintă cîte un scandal – vreun caz de violenţă asupra elevilor sau profesorilor, vreun plagiat universitar etc. Dar „viaţa de toate zilele“ a studenţilor și elevilor nu e „un subiect“ decît pentru cei direct interesaţi. Calitatea învăţămîntului, în ciuda tuturor evaluărilor birocratice și a formelor fără fond numite ARACIP și ARACIS, este tot mai proastă. Relaţia profesor-elev se degradează tot mai mult – prestigiul „dascălului“ de odinioară, respectat de comunitate, a rămas în paginile de literatură; în prezent, „nu se poate pune semnul egalităţii între pactul pentru educaţie și pachetul legislativ“. Bineînţeles că nu se poate pune semnul egalităţii, dar – nu-i aşa? – arta politicianului este aceea de a spune banalităţi pe un ton grav, ca și cum ar rosti Marile Adevăruri. Dar cel mai „complex“ în opinii a fost liderul PSD, Mircea Geoană. Bătăios cum îl știm, înainte de întîlnirea de la Cotroceni amenința că nu va semna pactul (scrie *Gândul*, singurul cotidian care se ocupă constant de problemele educaţiei), deoarece e „superficial și mult prea general“. Mai mult, a cerut 7% din PIB pentru Educaţie (aici sînt banii dumneavoastră...). Și, *finis coronat opus*, dat fiind că e an electoral, ca să nu se petreacă, mă-nţelegi, cine ştie ce manevre politicianiste, a cerut ca aceste consultări să se desfăşoare sub „egida neutră“ a Academiei Române. Eu aș zice că egida Elveţiei sau a ONU ar fi „și mai neutră“.

Iniţiativa preşedintelui este, în principiu, bună, deși tîrzie. Faptul că vine dincolo de ceasul al doisprezecelea nu i se poate imputa preşedintelui, iar liderii politici care s-au exprimat cu atîta aplomb asupra chestiunii ar fi trebuit, înainte de asta, să-și facă o severă autocritică și să-și ceară

profesorii sînt priviţi ca simpli „prestatori de servicii“ care, vrînd-nevrînd, trebuie să le dea elevilor și studenţilor note cît mai bune, că altfel „distrug viitorul copiilor“. Inclusiv cînd copiii vin cu lucrări copiate de pe Internet (ceea ce a devenit o practică *de masă* și demonstrează că apetenţa pentru corupţie, furt sau măcar „descurcat“ se „formează“ de la vîrste fragede). Etc., etc.

Nu cred că ne încălzeşte cu ceva, dar nu există ţară europeană în care să nu se pună, într-un fel sau altul, problema „reformei în educaţie“. Numai că „acolo“ se porneşte de la alt nivel, de la *sisteme* bine închegate, care ani la rînd și-au dovedit eficienţa, chiar dacă acum par intrate în criză. Și, mai ales, „acolo“ se porneşte de la cunoașterea detaliată a realităţii din teren, a relaţiei dintre școală și piaţa muncii, a *valorilor* asumate de comunităţile locale, a capacităţilor administrative. La noi, doar se fac valuri din cînd în cînd și se exprimă mai tot timpul intenţii bune. Între birocratizarea sistemului, degradarea condiţiei sociale a profesorilor, presiunile părinţilor (care vor să-și vadă odrasla „cu patalamaua luată“) și dezorientarea elevilor, e loc pentru *mai multe reforme*, nu doar pentru una. Problema este că, dacă am începe reformarea sistemului acum și am aplica-o sistematic și coerent, rezultatele s-ar vedea cu adevărat abia după ce o întreagă serie de elevi ar parcurge toate treptele procesului educaţional. Aşa că mai vorbim prin 2030...

ținerea de minte

„...sînt și asemenea oameni aşa-zişi convinși care nici măcar ei nu cred în convingerile lor și, străduindu-se să-i convingă pe alţii, își pun în fiece clipă întrebarea: oare nu cumva minţi, frăţioare?, iar între timp se aprind, se înfurie pentru aceste convingeri, uneori fără cea mai mică intenţie de a înșela pe cineva. Am cunoscut un domn, dintre cei aşa-zişi convinși, care nu ezita să mărturisească de bunăvoie că se afla tocmai în această situaţie. Și cînd am început să-l chestionăm pe acest domn sincer: pentru ce încearcă să-i convingă pe alţii dacă singur nu crede? și de unde ia acest foc, această vehemenţă a convingerii, din moment ce însuși se îndoiește de cuvintele sale, el ne-a răspuns că se aprinde în aşa hal tocmai pentru că încearcă mereu să se convingă pe sine.“

(F.M. Dostoievski,
citat din *Dicţionarul personajelor lui Dostoievski*
de Valeriu Cristea, Editura Polirom, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Soluţia Predoiu

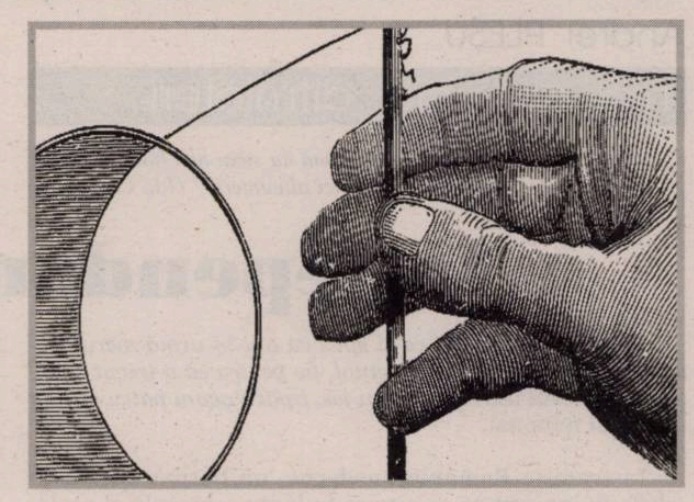

O criză care dura de aproape trei luni s-a rezolvat în trei ore, ceea ce arată încă o dată contradicţiile de care are parte societatea românească. După demisia lui Tudor Chiuariu de la Justiţie, după încercările nereuşite ale premierului Călin Popescu Tăriceanu de a o numi pe Norica Nicolai, apoi pe Radu Stroe, după un interimat asumat fără prea mult chef de ministrul Apărării, Teodor Meleşcanu, a apărut soluţia Cătălin Predoiu: un avocat de afaceri tînăr, cu un CV bun. Lucrurile au evoluat atît de repede încît chiar şi cei mai avizaţi comentatori ai fenomenului politic românesc au fost surprinşi. Vineri în jurul orei 16,00 au început să apară primele informaţii „din surse sigure“ despre nominalizarea noului ministru, o oră mai tîrziu nominalizarea a devenit oficială, pentru ca la ora 19,00 (cînd sînt principalele jurnale de ştiri şi o oră bună de audienţă la televiziune) să ascultăm jurămîntul de credinţă rostit de proaspătul ministru. Pentru o ţară căreia i se cere cu insistenţă de la Bruxelles „celeritatea“ actului de justiţie, am arătat că se poate!

Chiar dacă instalarea lui Cătălin Predoiu s-a produs cu viteza fulgerului, speculaţiile tot şi-au făcut loc. În puţinul timp scurs între primele ştiri despre noul ministru şi depunerea jurămîntului am avut ocazia să auzim cîteva comentarii bine intenţionate despre trecutul său profesional: „A fost avocatul lui Patriciu!“ – exclama cineva (de parcă dreptul la apărare ar fi blamabil, iar angajarea unui avocat, un gest la limita legii). Din fericire pentru tînărul ministru, Rompetrol a dat repede un comunicat care infirma zvonul, iar preşedintele Băsescu a ţinut şi el să vorbească despre „speculaţii“, să îşi exprime „încrederea“ în noul ministru şi să se arate impresionat de CV-ul „acoperit de recunoaştere profesională“. Ca urmare, criticile care erau gata să pornească au fost repede înăbuşite de discursul binevoitor al şefului statului. Cariera de ministru a lui Cătălin Predoiu începe astfel sub auspicii mai bune decît cea a predecesorului său, Tudor Chiuariu, care în ziua în care era numit avea parte de un titlu-linşaj într-unul din cotidienele centrale: „Mafia de la Iaşi pune ministru la Justiţie“.

Perioada de graţie va dura însă foarte puţin. Luni dimineaţă deja, unul dintre comentatorii cunoscuţi ai vieţii politice critica fotografia de prezentare a titularului de la Justiţie, exprimîndu-şi scepticismul în privinţa faptului că dl Predoiu ar fi „ministrul Justiţiei de care avem nevoie în acest moment“, deoarece pare că posedă o „personalitate alcătuită mai mult din gesticulaţie decît din substanţă“. Portretul critic i-a fost făcut chiar înainte de a fi apucat să deschidă gura: ca urmare, ar fi bine ca noul ministru să fie zgîrcit în declaraţii, deoarece fiecare cuvînt îi va fi întors pe toate feţele. E de remarcat de altfel că, faţă de alţi oameni politici care făceau strategii ministeriale şi ocupau platourile televiziunilor imediat ce numele le apărea pe o listă de ministeriabili, Cătălin Predoiu se abţine deocamdată să facă declaraţii. De altminteri, el nici nu este om politic, aşa cum nu este nici Dacian Cioloş, ministrul Agriculturii, citat – pe bună dreptate – în discursul preşedintelui Băsescu la categoria „persoane competente“.

Pe de altă parte, lui Cătălin Predoiu nu i se cere însă locvacitate televizuală, ci acţiune instituţională. Raportul Comisiei Europene pe Justiţie vine peste cîteva luni, iar clauza de salvgardare poate fi aplicată oricînd; lipsesc condamnările în dosarele de mare corupţie; în fine, e nevoie urgentă ca Parlamentul să voteze codurile penal şi civil, precum şi pe cele de procedură de care are nevoie Justiţia românească. Acestor probleme de sistem li se mai adaugă una: lipsa încrederii. Fiecare instituţie este suspectată că răspunde unor comenzi politice, iar miniştrii din ultimii trei ani şi jumătate au întreţinut aceste suspiciuni: Monica Macovei avea o relaţie proastă cu Consiliul Superior al Magistraturii, tot aşa cum Tudor Chiuariu avea raporturi reci cu conducerea Departamentului Naţional Anticorupţie. În ultimele luni, neîncrederea a crescut şi mai mult prin afirmarea unui nou actor: Curtea Constituţională. Prin deciziile ei, Curtea a limpezit apele tulburîndu-le, fiind acuzată, în funcţie de hotărîrile pe care le lua, că face jocurile uneia sau alteia dintre taberele politice. Ca urmare, Cătălin Predoiu va trebui să clarifice complicatele raporturi dintre instituţiile care se ocupă de Justiţie, să convingă Parlamentul să voteze legile esenţiale, să reziste inevitabilelor atacuri din anul electoral şi să creeze o atmosferă de încredere. Misiune posibilă?

Ştiri nebăgate în seamă

● **Înghesuială.** În metroul din Beijing a apărut un anunţ care pare adus de pe alte meridiane: „Nu vă place că sînteţi înghesuit? Cumpăraţi-vă maşină!“ *(Reuters)*. Pasagerii au fost indignaţi: „Tonul disprețuitor arată cît de puţin interes se acordă sentimentelor oamenilor“. Deşi anunţul e scris cu litere mari albe pe un banner roşu, nici o organizaţie sau instituţie nu şi-a asumat paternitatea (sau maternitatea) acestui îndemn în răspăr cu politica guvernamentală: dezvoltarea reţelei de transport subterane este sprijinită prin investiţii masive, tocmai pentru a mai slăbi presiunea creată de traficul stradal.

● **Obezitatea şi fructul oprit.** O lege în pregătire în New York City cere ca, de la sfîrşitul lunii martie, restaurantele fast-food să afişeze lista caloriilor conţinute în felurile de mîncare puse în vînzare. Asociaţiile de patroni de restaurante încearcă s-o blocheze şi au primit sprijinul dr. David B. Allison: el afirmă că informaţia în materie de calorii poate avea un efect vătămător asupra obezităţii, „alimentele cu un conţinut bogat în calorii exercitînd fascinaţia fructului oprit“ *(The New York Times)*. E o opinie care contrazice adevărurile general admise conform cărora asemenea informaţii îi vor determina pe consumatori să aleagă corect. Doctorul Allison a fost nevoit să-şi dea demisia din funcţia de preşedinte al Societăţii Obezilor, fiind acuzat că legăturile sale cu patronii îi influenţează argumentele din dezbaterea medicală. Societatea Obezilor a rămas fără preşedinte şi nici unul dintre candidaţii mofluzi la Preşedinţia SUA nu are profilul ştiinţific sau fizic necesar acestui post.

● **Cine îndeamnă la sinucidere.** „Înainte de *Sun* a fost Goethe. Cu două sute de ani înainte de apariţia tabloidului britanic, părinţii din Germania se plîngeau de epidemia suicidară aparent legată de lectura nuvelei lui Goethe «Suferinţele tînărului Werther». Se credea că zeci de tineri s-au împuşcat inspiraţi de sensibilul erou al lui Goethe“ *(The Economist)*. Problema a fost adusă în discuţie de cei 17 tineri din Bridgend (o localitate cu 130.000 de locuitori) care s-au sinucis. S-a crezut întîi că ar fi vorba de un cult dezvoltat prin Internet, dar poliţia locală a cercetat şi a ajuns la concluzia că media i-a inspirat pe tineri, posturile de televiziune şi tabloidele ţinînd subiectul sinuciderilor pe prim plan, popularizînd această soluţie posibilă prin ficţiune sau prin multitudinea detaliilor în relatarea acestui tip de informaţii. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Decreţeii la putere!

Între copiii lumii, noi sîntem un caz aparte. Am venit pe lume în gaşcă. Nu sîntem o întîmplare: pe dosarul nostru se poate pune sentinţa „viaţă cu premeditare“. Am ieşit din încrucişarea a doi părinţi şi-o bucată din *Monitorul Oficial*, însă nu ne plac prea mult hîrtiile. Nu sîntem decît rar oficiali şi aproape deloc oficialităţi. Am învăţat să ne dăm după vremuri, chiar şi cînd vremurile sînt bune. Ştim ce vrem, însă facem ce vor alţii. E simplu: generaţia mea n-are puterea în ţara pe care o duce în spate.

Şi chiar o ducem în spate pe bune, în ciuda voinţei ei de a mai sta puţin să se odihnească. Se întîmplă de mulţi ani. La început, ţara a fost chiar violentă: cînd am încercat s-o urnim, după iarna naşterii noastre, a chemat minerii şi s-a întors pe partea ailaltă. Şi-a tratat ipohondriile cu bitter suedez, năduşeala cu Titan Ice şi sărăcia cu cuponul de privatizare. Şi-a încercat apoi flerul în investiţii la Caritas şi inteligenţa politică în Partidul Vatra Românească. Pentru *entertainment*, s-a dat cu săniuţa de pe cutia de votcă şi-a aplaudat de pe margine, la zilele de naştere ale bătrînilor care ne conduceau. În vremea asta, noi ne-am lăsat păgubaşi, am emigrat, am făcut *business* sau ne-am apucat de băut. În douăzeci de ani, generaţia mea a crescut copii şi guşi, cifre de afaceri şi frustrări, apetit pentru şpagă şi principii morale din cărticica roşie a multinaţionalei.

Nu sîntem nişte îngeri şi nu se poate pune bază pe noi pentru vreo reformă morală. Decreţeii sînt în stare de ticăloşii mai mari decît media cetăţenilor, tocmai pentru că presiunea ălorlalţi ne-a făcut de mici competitivi. În liceu, clasele ajungeau pînă la R, în facultate mai adăugaseră cîteva grupe, la mare ne dădeau voie să dormim şi zece într-o cameră, cu şpagă. Însă fiecare ştia sigur: numărul de locuri bune e constant, indiferent de populaţie. Aşa că ne-am obişnuit să dăm din coate şi-n somn.

Acum cîţiva ani, un autor american argumenta că Ceauşescu şi-a făcut-o cu mîna lui cînd a semnat decretul: generaţia pe care a forţat-o să se nască a fost cea care l-a măturat, într-un acces de furie de sfîrşit de adolescenţă, cînd nu mai ai nevoie de părinţi spirituali.

Ei bine, e cazul acum să terminăm ce-am început, noi şi agenturile străine. E cazul să punem mîna pe putere pentru noi, în interesul nostru. E cazul să *avem* yahtul, nu doar să-i ridicăm pînzele. Să potrivim oglinda din scaunul şoferului, nu să lustruim maşina altora. Să conducem, nu doar să luăm notiţe pentru *meeting-report*. În *business* a început deja: la 40 de ani, decreţeii controlează deja miliarde de dolari. În ei au avut încredere doar rudele sau multinaţionalele. În politică, ţara n-are încredere decît în tablouri în ulei. Decreţeii stau la rînd după progresele medicinei, care promite să nu fie nevoie să schimbăm peisajul politic pînă, hăt, prin 2020! *Staţi liniştiţi la locurile voastre, nu moare nimeni!* Ăsta e mesajul alegerilor din acest an. Şi la el trebuie să răspundem cu cîtă putere avem: *da, dar noi cînd trăim?*

Părinţii noştri au aşteptat cancerul Lui şi-a venit Revoluţia. Acum, generaţia noastră aşteaptă ca alţii să se implice şi să rezolve. Laşitatea e ca şi salteaua-minune: se mulează pe corp şi odihneşte minunat. Problema e unde te trezeşti.

Să ne aducem aminte cine sîntem. Nu ne-am născut neapărat din dragoste (deşi nimeni n-o exclude). Nu ne-am născut din spaima părinţilor de bătrîneţe fără un sprijin, ca în Africa. Nu ne-am născut din patriotism, tradiţie, bunăstare. Nu ne-am născut pentru că părinţii noştri au vrut neapărat să ne aibă.

Noi ne-am născut dintr-o semnătură. Şi acum mai avem nevoie de ceva: o ştampilă pe un vot. Un vot cu o singură regulă: nimic peste 40 de ani! Şi, ca să mă credeţi că îndemnul e unul cu totul şi cu totul altruist, vă spun că eu cel puţin am trecut deja de bariera pe care o visez acum ridicată între *Noi* şi *Ei*...

Cu toate astea, anul ăsta am să votez vîrsta, nu ideologia. Oricum n-are nici un rost: dreapta noastră pune taxe şi populiştii se bat cu ele: ce naiba să mai înţelegi de aici? Nimic. Nu e de înţeles, e de schimbat generaţia. Trăiască victoria în alegeri a decreţeilor! Pentru o lume mai bună – şi-n nici un caz mai dreaptă!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

După victorie

În seara victoriei electorale a lui Medvedev, noul preşedinte al Rusiei, au fost mari manifestaţii de bucurie (cîteva mii de oameni) şi mici manifestaţii de protest (cîteva sute de participanţi). Tonul mesajelor protocolare din străinătate a fost destul de reţinut. Preşedintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso, şi-a anunţat convingerea că „parteneriatul strategic" EU – Rusia se va dezvolta. Felicitările venite din Germania au fost însoţite de regretul faţă de iregularităţile constatate în votul atît de majoritar de care a beneficiat Dmitrii Medvedev. Marea Britanie şi-a declarat disponibilitatea de a aprecia noul guvern rus în funcţie de acţiunile sale viitoare, iar ministrul de Externe francez, Bernard Kouchner, a declarat că Uniunea Europeană şi Rusia vor trebui să înceapă un nou dialog. Purtătorul de cuvînt al Casei Albe a spus că „Statele Unite se pregătesc să colaboreze cu dl Medvedev", evitînd să comenteze procesul electoral.

Procentul voturilor pentru – 70,23% – apără victoria lui Medvedev de orice contestaţie sau încercare de a revizui rezultatul; transmisiile televizate din ziua alegerilor arătau oameni politici calmi, nimeni nu avea emoţii în legătură cu rezultatul. Seara, Piaţa Roşie a fost spaţiul bucuriei, spontane pentru unii, comandate pentru alţii: cele cîteva mii de ruşi sărbătoreau mandatul puternic al noului preşedinte care, însoţit de vechiul preşedinte, le va asigura continuitatea: ordine, nivel de trai în creştere, noile averi puse în slujba puterii politice, un loc important (poate cel mai important) în politica mondială.

În campania electorală, propaganda rusă a trebuit să facă faţă unui joc destul de subtil: Dmitrii Medvedev, o persoană de la vîrful puterii, practic necunoscut, trebuia prezentat ca un fidel continuator al lui Putin şi în acelaşi timp ca o versiune liberală a acestuia. Dovada înclinaţiilor democratice ale preşedintelui ales nu e prea convingătoare: se ştie că îi plăcea muzica formaţiei Deep Purple, că n-a făcut declaraţii anti-occidentale (dar nici pro-); se citează insistent o frază rostită la un miting electoral la Krasnoiarsk: „libertatea este mai bună decît absenţa ei". Nici Putin nu l-ar contrazice, deşi se pare că preferinţele lui muzicale merg spre marşuri.

Medvedev a devenit lider al unei mari puteri prin cîştigarea unor alegeri unde a fost singurul candidat real, impus de fostul deţinător al înaltului post. Acesta nu-l va lăsa pe Medvedev să iasă din front, să-şi înfăptuiască vreun program personal, veghind din postul de prim-ministru asupra evoluţiilor politice, economice, sociale şi nu în ultimul rînd asupra dialogului internaţional. Cei mai mulţi comentatori presupun că Putin va conduce pînă în 2020 Rusia (considerînd că Medvedev cel ascultător va avea două mandate de patru ani fiecare, pînă în 2016, cînd Putin va putea candida din nou); alţii nu exclud apariţia a două centre de putere, în situaţia în care elevul-premiant Medvedev va dori să se remarce prin vreo iniţiativă sau prin vreo prietenie cu „băieţii răi" din ţară sau din străinătate. Deocamdată această ultimă perspectivă pare puţin probabilă: la cîteva ore după anunţarea rezultatului alegerilor, Gazprom, firmă condusă pînă nu de mult de Medvedev, cu o putere mai mare decît cea a Parlamentului sau a Guvernului (comparabilă poate doar cu cea a Armatei Roşii), a redus cu 35% cantitatea de gaz furnizată Ucrainei.

În Rusia, săracii au apucat să afle că sînt săraci şi preţul ridicat al materiilor prime nu este de natură să stimuleze iniţiativa şi libera concurenţă. Aşa cum arătau în seara alegerilor, siguri de ei şi calmi, Putin şi Medvedev n-au exprimat un entuziasm molipsitor. Deocamdată mai pot conta unul pe altul, dar nu se ştie cît va dura această solidaritate. Nimeni nu pare a se gîndi în mod serios la poporul rus.

globul cubic

Atunci, la Dallas

Asasinarea preşedintelui Kennedy revine în actualitate, fără să fi dispărut vreodată cu totul: după 40 de ani, cît a stat închis, a fost scos la suprafaţă în public conţinutul unui seif aparţinînd fostului procuror districtual Henry M. Wade, acuzator în procesul lui Jack Ruby. Haine purtate de Lee Harvey Oswald, cel care a tras în automobilul preşedintelui la Dallas, un toc de pistol din piele care i-a aparţinut lui Jack Ruby, cel care a tras şi l-a omorît pe Oswald în timp ce acesta era transportat din celulă la un interogatoriu.

În seif n-au fost doar obiecte, ci şi documente, reaprinzînd multiplele teorii ale conspiraţiei. „Cel mai ciudat dintre ele este, probabil, cel care se pretinde a fi transcrierea unei conversaţii între Oswald şi Ruby la un club de noapte din Dallas, Carousel, unde ei au complotat uciderea lui Kennedy la comanda unor boşi ai crimei organizate. Dialogul nu prea seamănă cu replicile ce ar fi putut fi schimbate spontan şi se citeşte ca un scenariu de film: poate că asta şi era. De exemplu, Ruby răspunde sugestiei lui Oswald despre necesitatea asasinării preşedintelui spunîndu-i că «n-ar fi un gest patriotic»" *(The New York Times)*. Unul dintre documentele-surpriză din colecţie este contractul pentru un film despre asasinat semnat de dl Wade. Transcrierea conversaţiei, dacă e adevărată, contrazice Raportul Comisiei Warren (dacă e adevărat), în care se susţine că Oswald nu se cunoştea cu Ruby. Decizia de a da publicităţii (după ce vor fi studiate, totul va fi donat unui muzeu) aceste materiale îi aparţine lui Gerald Posner, avocat şi expert. El crede că şi în situaţia în care se va dovedi că transcrierea e un fals, istoricii vor beneficia de pe urma studierii materialelor contemporane cu evenimentul. Adepţii teoriei conspiraţiei vor găsi argumente care să-i confirme, la fel ca şi adversarii lor. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Rosebud

Ultimul cuvînt pe care magnatul Charles Foster Kane l-a rostit înainte să-şi dea sufletul a fost *rosebud*. A spus *rosebud* şi a murit. Nimeni nu a înţeles de ce. Nu avea nici un sens. Şi dacă nu avea nici un sens comprehensibil, atunci exprima ceva profund şi determinant ca un mit enigmatic. Dacă nu înţelegea nimeni de ce, murind, Charles Foster Kane a rostit *rosebud* înseamnă că era ceva foarte important. Reporterul Jerry Thompson începe investigaţia pentru a afla sensul misteriosului cuvînt, secretul pe care îl ascunde. Îi intervievează pe toţi oamenii importanţi din viaţa lui Kane, pune cap la cap toate piesele unui puzzle mai mare decît viaţa însăşi, dar nu află de ce mogulul a rostit *rosebud* cu ultima suflare. Află, în schimb, biografia uriaşă a unui om. A unui cetăţean. Căutînd după *rosebud*, află ceea ce contează, de fapt. Iar ceea ce contează nu are mare legătură cu *rosebud*. Află detaliile luptei supreme pe care cineva o poate da într-o viaţă: între el însuşi şi propriul destin. Că destinul e mai puternic, ştim deja de la vechii greci. Că omul e suficient de puternic să-şi domine destinul, am aflat de la iluminişti şi de la umaniştii de toate orientările. Dar că lupta se poate încheia nedecis, într-un fel de remiză tensionată, aflăm abia acum. Reanalizînd, alături de Jerry Thompson, viaţa lui Charles Foster Kane. În orice caz, aflăm tot ceea ce contează. Aflăm cum puterea, politica, banii, iubirea şi sexul, familia şi singurătatea produc – în sensul că urcă şi doboară – un om puternic. Şi după ce aflăm toate acestea, ce mai contează *rosebud?* Spre sfîrşitul investigaţiei sale, Thompson va concluziona: „Charles Foster Kane a fost un om care a avut tot ce a vrut şi apoi a pierdut tot ce a avut. Poate că *rosebud* însemna ceva ce nu a avut sau ceva ce a pierdut, dar asta, oricum, nu explică nimic". Thompson are dreptate. *Rosebud* nu explică nimic. E ceva (un mic desen de pe o sanie din copilăria lui Kane), dar nu e o explicaţie.

Nu vă impacientaţi, nu scriu acum un eseu despre capodopera lui Orson Welles. Iau doar cîte ceva din sensurile naraţiunii filmului pentru a susţine o idee. De multe ori, ne luăm după o vorbă rostită într-un context cu puternică încărcătură emoţională de cineva important, ca şi cum ar fi o formulă sibilinică, un îndemn masonic, o direcţie stabilită „de sus" care se cere a fi descifrată de către cei meniţi să o urmeze, „de jos". Cînd, de fapt, aceea nu e decît o vorbă.

Îmi explic multe acţiuni de politică externă ale României şi încă şi mai multe întrebări pe care noi le avem despre noi înşine pe scena relaţiilor internaţionale aducîndu-mi aminte de vizita preşedintelui Bush la Bucureşti, imediat după Summit-ul NATO de la Praga, cînd România a fost invitată să adere la Alianţă. L-am povestit de mai multe ori, aşa că nu amintesc decît faptul important. Preşedintele american, în faţa unei manifestaţii populare de simpatie, a spus că România poate fi o punte între Alianţă şi Rusia. O vorbă, firește! Nici NATO şi nici America nu au nevoie de „punţi" în relaţia cu Rusia. Un strop de bun-simţ, chiar dacă nu ar fi dublat de cine ştie ce cunoştinţe în materie, ar fi indicat acest simplu adevăr: Moscova comunică direct cu Washingtonul şi viceversa. Însă toate inteligenţele strategice locale s-au încordat să priceapă ce a vrut, adicătelea, să spună Mr. Bush cu asta. Cel mai tare jubila însuşi premierul Năstase, om socotit, în general, inteligent, dar paralizat de dimensiunea propriului ego, care se şi vedea jucînd planetar, moderînd între Zei. Ridicol, firește. Acum, după întreaga tulburare provocată în Balcani de declararea unilaterală a independenţei Kosovo, nu ştiu cine a aruncat (iarăşi!) vorba „punte" prin media. De data asta, între Serbia şi UE. Sigur că România poate ajuta Serbia în drumul ei spre Uniune. Dar să spui că ar fi o „punte", adică o cale de acces, e prea mult.

Pe de-o parte, am impresia că uităm care ne e locul în cadrul UE. Pînă cînd România va ajunge o forţă influentă în politicile Uniunii, mai e mult. Este foarte posibil ca Serbia să devină membră UE şi noi tot codaşii Europei să fim. Pe de altă parte, asumarea rolurilor de acest gen în relaţiile internaţionale ţine de o condiţie esenţială. Ambele „maluri" trebuie să accepte şi să recunoască „puntea" ca atare. Nu mi se pare că e cazul.

Din păcate, toate aceste încercări ale României de a însemna ceva important sînt expresia unei serioase crize identitare. Mă refer, firește, la identitatea politică a României în context internaţional. Nu ştim ce sîntem! După izolarea în care ne-a prăbuşit politica externă a lui Ceauşescu (şi el visa că e o „punte", dar ştim acum că era doar visul unui paranoic), România nu şi-a mai putut construi un profil plauzibil. Competiţia de a însemna ceva important în lume e prea dură pentru România anului 2008. Nu avem nici anvergura şi nici pragmatismul care se cere unei „punţi". În plus, puţine sînt situaţiile în care ruptura dintre doi actori internaţionali este atît de mare încît nu mai comunică decît prin „punţi" (pînă şi celebrele cupluri de inamici ireductibili Israel-Palestina, China-Taiwan, Coreea de Sud-Coreea de Nord au început să comunice direct). Iar relaţia dintre Serbia şi UE (deşi este paralizată formal sub puterea şocului de moment) e departe de a fi complet ruptă.

Avem însă datele noastre care, chiar dacă nu ne recomandă să fim o „punte", ne pot ajuta să ne promovăm interesele naţionale. Avem, înainte de toate, o opţiune strategică fermă şi o anumită constanţă în atitudini pe parcursul ultimilor 10 ani care au produs o anumită încredere în Occident. Nu multă, dar, oricum, suficientă pentru moment şi

pentru ceea ce avem noi de urmărit pe mai departe. Mai avem şi o poziţionare geostrategică care ne obligă la responsabilitate. În fine, mai avem şi ceva dimensiuni. Geografia, demografia, armata şi resursele naturale ne-ar justifica un anumit rol, în categoria noastră de putere. Dar, din nefericire, nu am ştiut niciodată să-l nimerim. Am fost cînd prea umili, cînd prea ţîfnoşi – niciodată înţelepţi. Am pendulat mereu între supraapreciere şi subapreciere, am etalat, mereu, complexe. Cînd prea-prea, cînd foarte-foarte. Pînă şi copiii învaţă la şcoală cît e de important să te cunoşti pe tine însuţi. E drept că, ajungînd adult, îţi dai seama cît e de greu. Însă ştii măcar că trebuie să te concentrezi în acest efort de corectă autoevaluare. Am impresia că ne urîm sau ne iubim cu atîta patimă pe noi înşine, încît refuzăm categoric să privim în oglindă şi să reflectăm, în linişte, la ceea ce sîntem de fapt. În orice caz, nici să alergăm mereu după cîte un *rosebud* nu se mai poate...

ready made

„Trecînd podul, găseşti *Grădina lui Nastasache*, la poalele muntelui Măgura. Aice este un izvor de apă minerală. Iată ce zice de el doct Fătul în descrierea sa despre apele simple şi minerale: «Apa acestui izvor este limpede, însă brînzoasă, ca una ce are nişte flocuşori într-însa, care se aşează pe fundul vasului îndată ce s-au turnat apa în pahar. În privirea acestor flocuşori, socotinţile sînt deosebite; unii zic că aceste n-ar fi altă decît carbonat de magnezie, alţii zic că ar fi hidrat de pucioasă ş.c.l.». Adecă cu alte cuvinte va să zică că apa nu e analizată, şi că nu ştie nime din ce atomuri se alcătuieşte."

(Constantin Negruzzi, *Păcatele tinereţelor*,
Editura Minerva, 1986)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

83°

– În ceasu crudei despărţiri,
să nu uiţi, domne Nae,
c-am dat şi noi neşte martiri!
Io-mi fac sepuku-n bae...

– Fă-ţi ce doreşti şi ţi-i pe plac:
8 şi cu-a brînzii 9;
da, mainainte, la capac
fă-mi, soro, neşte ouă.

– Dom' Nae, cît eşti de vulgar
şi mitoken cu mine
care şi pînă un bulgar
s-ar comporta mai bine.

– Ia-ţi şi-un bulgar, madam Baston,
că e şi el în UE,
da,-n faţă, pune-mi un castron
de borş şi-o frigărue!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Alfa Romeo

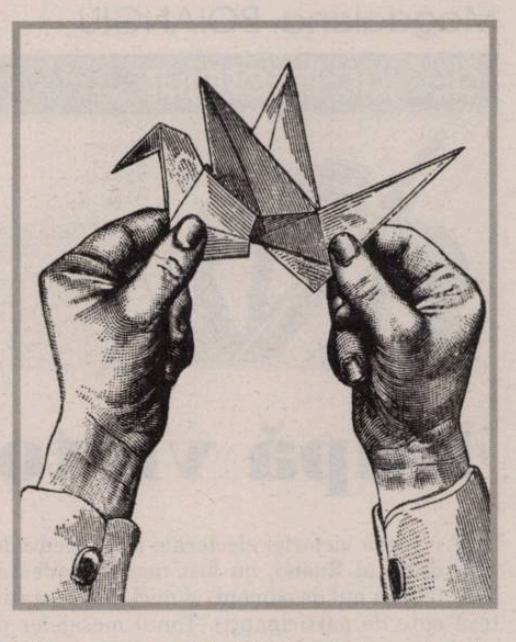

Un drum îngust de munte cu o singură bandă de mers ducea de la mica localitate Monguelfo la o cabană aşezată deasupra văii. O pensiune al cărei punct forte era bucătarul. Fiind el şi proprietar, în fiecare dimineaţă se urca în tractoraşul cu plug şi curăţa drumuleţul de acces la cabană, peste care ningea în fiecare noapte. Apoi îşi punea halatul alb cu nasturi verzi, coiful de bucătar şi începea să pregătească tot felul de găluşti cu spanac, salate mirobolante şi paste. Toată lumea ştie cum sînt pastele. Ei bine, pastele lui Plötner erau altfel decît ştie toată lumea. Simple spaghete cu parmezan şi sos de roşii sau busuioc, uneori cu bucăţele de carne tocată, dar cu un gust special şi greu de definit. Cred că timpul de fierbere era unul dintre secrete, aşa încît pastele căpătau o consistenţă ideală, nici prea moi, dar nici prea tari.

Cu asemenea spaghete se delectau doi tineri de la masa de vizavi. Le mîncau din aceeaşi farfurie aflată însă în dreptul lui. Ea îşi întindea furculiţa şi începea să răsucească. El aştepta nerăbdător ca ea să se retragă pentru ca el să rămînă din nou stăpîn asupra întregului platou. Tineri şi fericiţi. El brunet cu părul lung şi tenul închis, ea blondă cu păr ondulat şi mai lung decît al lui, plină de pistrui. Un fel de foarte tînăr Mastroianni, dar cu plete, şi un fel de foarte tînără Monica Vitti. Cineva observase însă că veniseră cu un Alfa Romeo sport, cu număr de Verona. Ei... ne-am zis, s-ar putea atunci să fie vorba de cu totul alte personaje. *Alfa Romeo şi Julieta,* după cum s-a pronunţat unul din mucaliţii observatori de pe margine. Cei doi n-aveau însă habar de nimic. Incredibil de tineri, ireal de candizi, se uitau ochi în ochi şi sorbeau pastele din farfuria lui. La un moment dat însă, ea s-a plictisit să tot întindă furculiţa şi i le-a lăsat lui pe de-a-ntregul. El a pornit să-nfulece, fără să se mai uite la ea, pînă ce a terminat. Îi era foame. A venit şi desertul: o mare cupă de îngheţată cu frişcă deasupra şi cu un baton dulce înfipt în ea. Am crezut că vom asista la un fel de revanşă a fetei, dar nu, îngheţata a fost pusă tot în dreptul băiatului. Fata a smuls totuşi batonul cu care a început să ia din frişcă. Băiatul avea însă mult mai mult spor cu linguriţa. Fata a luat de trei ori, apoi s-a mulţumit să ronţăie batonul şi, la fel ca şi cu pastele, l-a lăsat pe el să termine restul în linişte. Şi el a terminat. A urmat o cafea (minunatele cafele *espresso* italieneşti, cît un degetar), pe care tot el a băut-o în tihnă, timp în care ea s-a sculat de la masă şi s-a dus la bufet pentru a-şi lua o chiflă. A mîncat-o chinuit, cam la fel cum făcea Monica Vitti în *Deşertul roşu*. Dar el a terminat cafeaua şi cu cîteva dulci sărutări a făcut-o să se relaxeze din nou. Conversau cu fraze şuierate, intermitente, după care urmau pauze. Încercam parcă şi noi să ne aducem aminte ce e de vorbit cînd eşti atît de tînăr. Ea aplecată uşor peste masă, el drept şi inflexibil. Rîdeau din cînd în cînd şi apoi se pupau. Patroana localului, nevasta bucătarului, venită în dreptul lor să-i întrebe ceva, s-a oprit să nu le tulbure intimitatea. Ne-a făcut complice cu ochiul nouă, care ne hlizeam ca proştii. Afară se întunecase, iar pe geam se mai zăreau ca o părere, spre nord, înaltele creste înzăpezite ale Alpilor austrieci. Jos în vale licăreau luminile micii localităţi spre care se îndrepta un tren cu multe geamuri luminate. Se făcuse timpul să ne sculăm de la masă şi i-am lăsat pe tineri cu ale lor. A doua zi de dimineaţă în zori, am auzit zgomot de portieră trîntită şi apoi un motor cu eşapament sport, ambalat puternic. Au plecat îndrăgostiţii, mi-am zis. Cînd am coborît la micul dejun însă, am văzut-o într-un colţ pe fata pistruiată, cu buclele ei blonde. Privea absent undeva către mijlocul mesei, pe deasupra cănii de ceai pe care o avea în faţă. Avea lacrimi în ochi şi toţi am înţeles exact ce se întîmplase. Mi-am adus aminte de zgomotul maşinii din zori şi le-am povestit celorlalţi că probabil frumosul macaronar plecase – *măgarul* – singur. Mucalitul n-a pierdut prilejul să facă: „Ha, ha, *Alfa Romeo* simplu... fără *Julieta*".

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrareo abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti* ■ *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poştale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Turismul şi Internetul

În doar cîteva zile, s-a ales praful de fascinaţia exoticului. Privit faţă în faţă, *Celălalt* începe prin a fi străniu pentru a deveni, relativ rapid, un străin. Interesant, poate chiar simpatic, dar iremediabil străin. O străinătate care se joacă cu limitele tale, o alteritate care, în mod tot mai evident, nu e acolo doar pentru propriile tale plăceri. M-au minţit: lumea nu e *Discovery,* iar viaţa nu e *Travel!*

Înainte de a veni aici, am văzut o emisiune a lui Anthony Bourdain. Fascinant! Locurile fremătau de culoare şi mişcare, oamenii erau acolo doar ca să te ajute, iar mîncărurile, pe care reuşea totdeauna să le denişeze unde trebuie, făceau să viseze gurmandul din mine. Ce-mi puteam dori mai mult? Acum nu-mi doresc decît o bucată de pîine – ah, pîinea noastră cea de toate zilele! – pe un picior de plai mioritic, familiar şi răcoros. E prea mult?

Ceea ce nu se vede la televizor este exact ceea ce te

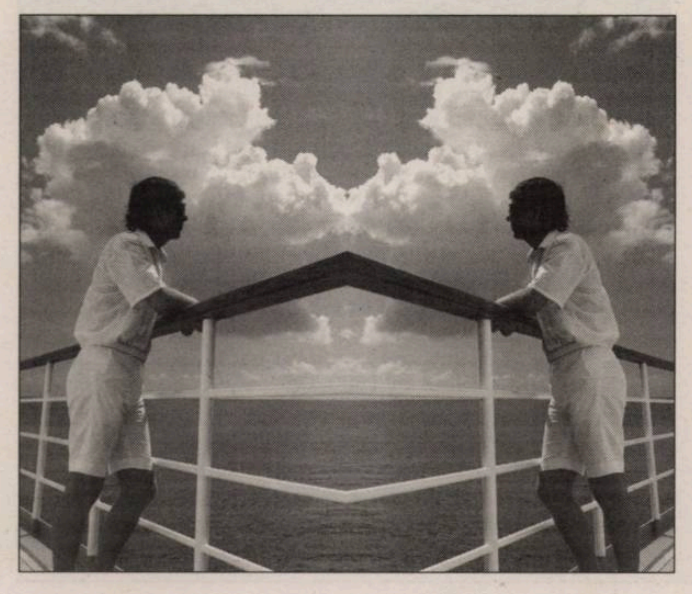

învăluie din toate părţile imediat ce pui piciorul în „societatea reală". Culorile îţi explodează în faţă, într-un exces al naturii din altă cultură, iar ca să ajungi la miresmele lui Bourdain trebuie să te scufunzi permanent în miasmele canalizării deschise, să eviţi ţînţarii şi şobolanii, iar dacă în cele din urmă te atingi de mîncărurile care te îmbie la fiecare colţ, te aşteaptă o dizenterie soră cu moartea. Exoticul din poze se descompune în mizerie, iar pitorescul se transformă pentru un european în „poluare" multiplă – vizuală, auditivă, olfactivă, gustativă... – care îţi agresează necontenit organismul. Acesta cedează primul şi caută să se adăpostească în camera de hotel cu aer condiţionat şi duş. Iar cînd nu beneficiezi de aşa ceva, lucrurile devin şi mai dificile.

Dar mai ales oamenii. Te înconjoară plini de solicitudine, mai ales dacă eşti alb, dar nu eşti în stare să înţelegi dacă o fac din viclenie sau mărinimie. Cu timpul, le descoperi o căldură sufletească pe care nu poţi să o interpretezi şi nu ştii ce să faci cu ea. Drept care, de multe ori, faci gafe şi îi jigneşti. De obicei nu se supără. Probabil că sînt obişnuiţi. Duc o viaţă a lor, pe care nu poţi decît să o ghiceşti. Alteritatea este compactă: *take it or leave it!*

Or, exact asta este ceea vrea să ascundă uriaşa industrie a turismului. Pentru omul muncii din societatea de consum, *Celălalt* este şi el un bun de consum. Bine ambalat şi sterilizat, îţi este oferit ca o promisiune de juisare a propriei identităţi, ca o expansiune hedonică a propriei tale persoane, care se va întoarce la muncă mai „împlinită" după o astfel de experienţă. Ghizi şi ghiduri de toate soiurile te înconjoară pentru a-ţi asigura parcursul paradisiac şi a te feri să fii agresat de „societatea reală". Bucătării exotice, croite pe măsura turiştilor, îţi oferă bucuriile unui canibalism simbolic, prin care devii altul pentru că ai mîncat asemenea *Celuilalt*. O industrie paralelă a memoriei îţi oferă apoi suveniruri autentice, care îţi permit să-l iei pe *Celălalt* cu tine acasă şi să-l aşezi în vitrina cu trofee, precum altădată vînătorii de capete. Iar dacă totuşi ceva tulbură acest consum liniştit de alteritate, poţi oricînd să dai în judecată agenţia de turism care nu a fost suficient de vigilentă şi să o obligi să-ţi plătească daune. Sau să schimbe programul. Totul este făcut în aşa fel încît să se evite orice confruntare reală cu *Celălalt*, să-ţi protejeze propriile limite şi să te convingă că, dimpotrivă, eşti cel mai deschis şi curios om de pe planetă. Întîlnirea cu *Celălalt* este o recompensă a muncii şi nici un efort prea mare de a-l cunoaşte sau de adaptare nu trebuie să o tulbure.

Este interesant de observat că ceva similar se întîmplă şi în lumile virtuale ale Internetului. În acest caz, identitatea este şi mai bine apărată. Mai exact, aşa cum turismul este ţesut cu vise exotice, virtualul este făcut din vise ale identităţii, care se poate deghiza oricînd în diverse feluri şi poate să-şi aleagă partenerii după capriciile sale. Relaţia cu *Celălalt* trebuie să fie neapărat aducătoare de plăcere, nu de îndoieli sau suferinţă, este sînul psihanalitic al mamei, vorba lui F. În caz contrar, există totdeauna o soluţie la îndemînă: *delete* şi de la capăt!

Second life, unul dintre cele mai recente şi mai fascinante gadgeturi în domeniu, nu este astfel decît continuarea firească a acestui infantilism hedonic: dacă nu-mi place de mine sau m-a supărat tatăl, şeful sau iubita, mă retrag într-o *second life* construită după chipul şi asemănarea mea. Altfel spus, îmi iau jucăriile şi plec. Piua!

E greu de spus ce înseamnă asta – şi ce va însemna pe viitor – pentru indivizi. Pentru guvernanţi este însă o soluţie interesantă: în loc de clasicul *pîine şi circ,* actualul *turism şi Internet*. Şi unde mai pui cît se cîştigă de pe urma acestei soluţii ademenitoare!

PUBLICITATE

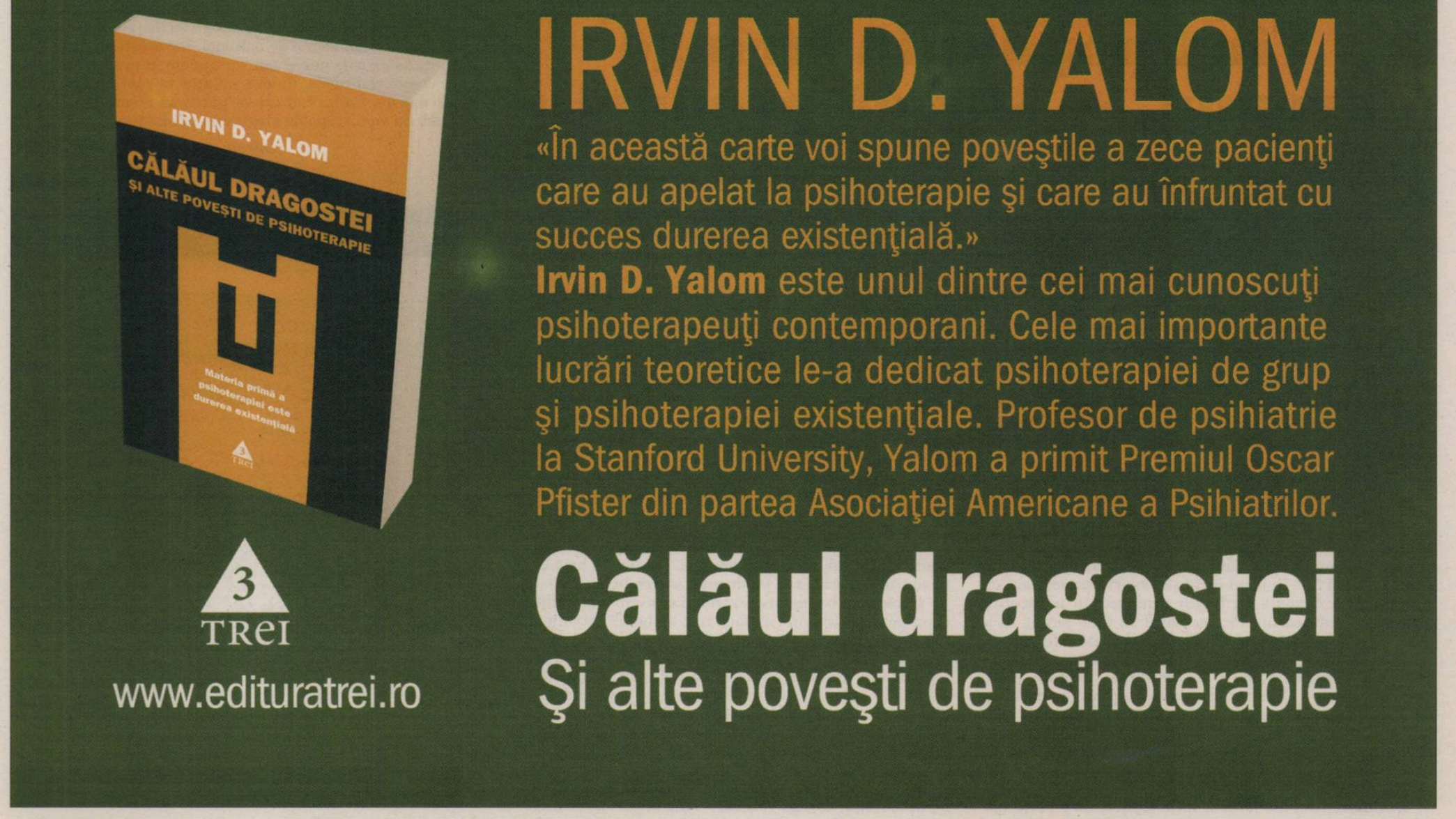

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

De la Primărie

După ce semnalasem, la rîndul meu, ceea ce anunţase ziarul *Gândul* din 28 ianuarie, întocmirea unui studiu-pilot care stabileşte limitele îngăduite intervenţiilor de construcţie şi amenajare a imobilelor în anumite zone protejate din centrul Capitalei, am primit de la Primărie informaţii suplimentare. Îmi fac datoria de a comunica mai departe aceste lămuriri, obţinute pe adresa electronică presa@bucuresti-primaria.ro.

Planul urbanistic general (PUG) cuprinde 114 zone protejate, din care 12 au fost avute în vedere de această documentaţie, la care se lucrează din 2005. Acestea sînt Calea Griviţei, B-dul Lascăr Catargiu, Str. Icoanei, Zona Mornand, B-dul Magheru, Labirint, Vatra Luminoasă, Parcul Filipescu, parcelarea Bonaparte-Mora, parcelarea UCB, parcelarea Domenii, Str. Căderea Bastiliei. Alegerea zonelor a urmărit enclave de caracter diferit spre a realiza un eşantion reprezentativ ca epoci şi stiluri. Au participat la elaborarea studiului 18 arhitecţi, urbanişti şi istorici ai arhitecturii, asistaţi de încă 20 de studenţi din anul V, care aveau aşadar oarecare practică în domeniu.

UCB (Uzina Comunală Bucureşti) indică în codul memoriei unei vîrste sau unei specialităţi cartierul de vile construit de arhitectul Octav Doicescu spre sfîrşitul perioadei interbelice, în vecinătatea parcului care se cheamă azi Bordei şi mîine, poate, Constanda, dacă va mai rămîne ceva din el. De asemenea, pentru bucureştenii mai vechi, „Bonaparte" era numele şoselei care leagă Piaţa Victoriei de Ştefan cel Mare, pînă cînd comuniştii au botezat-o Ilie Pintilie, ceea ce-l făcea pe Păstorel Teodoreanu să glumească despre „Ilie Bonaparte sau Napoleon Pintilie". Din 1990, cineva a căutat în cartea de istorie şi a găsit că Iancu de Hunedoara n-avea stradă în Bucureşti, drept care a fost împroprietărit acolo. „Mora" e Dr. Grigore Mora, stradă la limita parcului Filipescu, care ajunge pînă în Dorobanţi, unde cărămidăria Cerchez se găsea pe locul pe care se întind astăzi clădirile Televiziunii.

Studiul alcătuit de un colectiv condus de dna prof. Anca Brătuleanu, şefa catedrei de Istorie şi Teorie a Arhitecturii de la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", a luat în consideraţie valoarea culturală, urbanistică şi arhitecturală a imobilelor din cartierele menţionate. Acestea au fost grupate în patru categorii din punctul de vedere al conservării recomandate. Sînt mai întîi edificiile deja clasate ca monumente istorice, pentru care conservarea este obligatorie, apoi cele care ar merita să fie adăugate listei oficiale şi la care se impune un grad mare de protecţie. O conservare parţială este soluţia de compromis (de exemplu, păstrarea unei faţade) în cazul unor case de interes mediu. Acordul autorităţilor rămîne şi acolo necesar. În sfîrşit, există şi gradul IV, pentru clădiri a căror transformare sau chiar demolare este permisă, cu condiţia de a fi aprobată de Direcţia Patrimoniului Cultural din Primărie.

Operaţia de inventariere a fost necesară pentru a limita posibilitatea de alterare sau distrugere a patrimoniului arhitectural şi urbanistic. În faza actuală, materialul care va fi înaintat spre sancţionare Consiliului General al Municipiului Bucureşti a fost acceptat de Comisia tehnică de

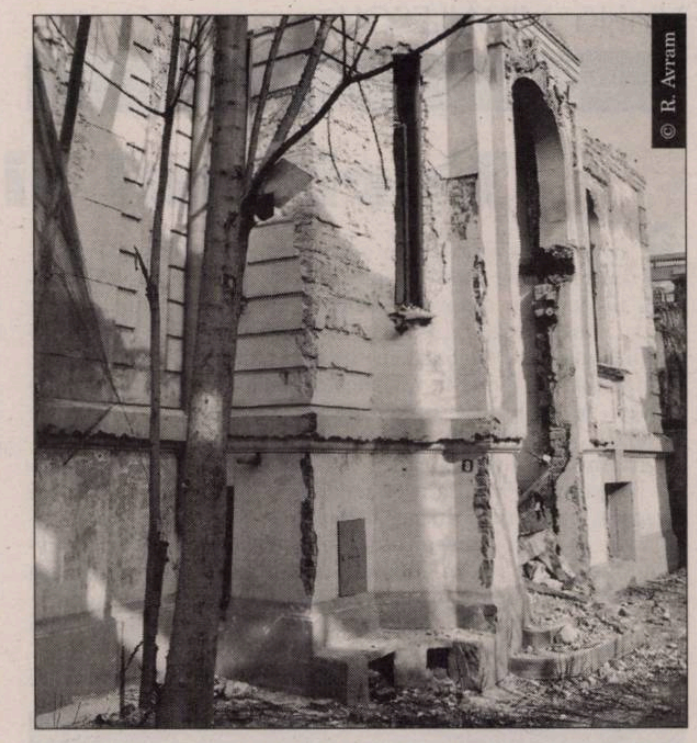

urbanism a Primăriei şi a primit avizul ministerelor de resort: al Culturii şi al Lucrărilor Publice. Urmează dezbaterea publică, în spiritul cel mai democratic. Cei care au ceva de spus în această privinţă sînt invitaţi să ia parte la această discuţie pe site-ul www.prmb.ro. Nu pierdeţi ocazia de a participa la acest exerciţiu de autoguvernare a oraşului nostru! Cred că este prima oară cînd bucureştenii sînt întrebaţi cum vor să arate decorul în mijlocul căruia trăiesc, cît şi unde să fie înnoit, ce vor să păstreze din feţele pe care Capitala le-a schimbat succesiv.

P.S. Ritmul de înscriere pe lista monumentelor istorice a fost extrem de rapid în 1990-1991, apoi a încetinit şi, în ultima vreme, se oprise (2626 de elemente în 2004). Doar la ultimele sale şedinţe, Comisia Naţională a Monumentelor a introdus de urgenţă pe listă două case. Una, pe str. Visarion, nr. 9, prea tîrziu, dar cealaltă, în Piaţa Romană, nr.7, la timp pentru a o salva.

DILEMA ACUM 10 ANI...

Adrian VASILESCU

Cînd populaţia strînge cureaua, se sufocă producţia

În '97, consumul populaţiei s-a scumpit cu 150%. În acelaşi timp, salariul mediu net a crescut cu numai 97%. Din comparaţia celor două cifre se vede că românii au cîştigat sub nivelul notei de plată dictate de inflaţie. În consecinţă, şi-au restrîns cumpărăturile, fapt exprimat printr-o cădere cu 30% (în 1997 faţă de 1996) a comerţului cu amănuntul. Pe scurt, românii au cumpărat mai puţine alimente (cu 32%), mai puţine mărfuri nealimentare (cu 28%) şi au apelat mai puţin la sistemul de servicii (cu 19%). Fără îndoială că reducerea cumpărăturilor cu amănuntul, prin reţelele comerciale, s-a regăsit în scăderea dramatică a consumului. Aşa a fost în '97 şi nu avem prea multe speranţe că în '98 va fi altfel.

Scăderea consumului este rana noastră cea mai dureroasă. Şi cea mai periculoasă. Fiindcă dacă nu reuşim să închidem această rana – şi încă repede! – riscăm o cangrenă economică.

De aproape o jumătate de veac, capitalismul a înţeles că în jurul consumatorului gravitează întreaga economie. Această idee, plecată din Germania postbelică, a fost dezvoltată în milioane de cărţi şi de studii. Viaţa însă a luat-o înaintea cărţilor şi a demonstrat că Măria-sa Consumatorul are un rol nou. Un rol fundamental. El nu mai este un simplu „punct fix", în jurul căruia se învîrte economia. Consumatorul a devenit un factor dinamic, în neîncetată mişcare, în faţa căruia Producătorul se vede nevoit să se plece cu supuşenie. Sigur, Producătorul poate influenţa cererea – şi o face adeseori practicînd un marketing ofensiv –, dar tot ce reprezintă oferta lui (cantitate, calitate, structură) depinde de Consumator: de nevoile lui, de dorinţele lui, de plăcerile şi capriciile lui, în ultimă instanţă de banii lui. Mai departe, de acest raport cerere-ofertă depind stabilitatea monedei, balanţele comerciale şi de plăţi, deficitul bugetar – probleme grele, ce dau continuu dureri de cap guvernelor.

Din nefericire, noi sîntem încă departe de o piaţă normală, care să fie dominată de consumatori. Piaţa noastră e dominată de marii producători, îndeosebi de cei din cercul monopolului de stat.

Producătorul, ca să poată răspunde cerinţelor şi exigenţelor Consumatorului, trebuie să îndeplinească foarte multe condiţii. În primul rînd, trebuie să pună în aplicare un program optim de investiţii.

Noi am pornit de la suprainvestiţii. Cu deosebire, s-a suprainvestit în producţii fără piaţă, ceea ce a constituit o eroare capitală. În anii '80, în timp ce pe piaţa internă era o cerere mare de bunuri de consum, dar aceste bunuri nu se găseau pe piaţă, investiţiile în industria grea au determinat o creştere peste necesar a capacităţilor de producţie. Se produceau fabricate pentru care nu se găseau debuşee.

După '90 s-a ajuns la subinvestiţii. Situaţie la fel de dăunătoare, în condiţiile unei economii ce are nevoie de restructurări şi de reaşezări cu faţa către cererea reală. Nevoia de investiţii a crescut continuu, dar nu au putut fi deblocaţi banii necesari: nici dolari şi nici lei. În '97, faţă de '96, investiţiile s-au redus cu 19%.

La ce s-a ajuns? Din acest motiv, cu deosebire, ne confruntăm acum cu o scădere drastică a consumului. Şi dacă scade consumul, scade şi producţia. De aici, în primul rînd, ni se trage şi scăderea produsului intern brut (PIB). [...]

Dacă vrem bunăstare, va trebui să avem mai mulţi bani. Cum pot însă românii să facă rost de bani? Într-un singur fel: să se investească mai mult, să apară noi locuri de muncă ori să fie restructurate cele vechi, să crească productivitatea şi competitivitatea, să obţinem mai multă eficienţă. În acest fel, salariile vor creşte, dividendele vor fi mai mari, afacerile, mai bune. Important este însă ca roata afacerilor să se învîrtească fără odihnă, în aşa fel încît surplusul de bani să fie absorbit de activităţi productive şi nu de preţuri. [...]

Inflaţia a mai explodat şi în '97. Acum e relativ calmă. Pe acest fond, se aud voci care solicită remonetizarea economiei. Băncii Naţionale i se cere să pompeze mai mulţi bani în sistemul economic. I se cere, chiar, să renunţe la depozitele băncilor comerciale (ce se ridică la peste 6000 de miliarde lei) şi să împingă aceşti bani în economie. Dacă însă economia nu e pregătită să pompeze aceşti bani în sectoarele profitabile – şi nu este, încă! – surplusul de masă monetară va funcţiona ca un drog. Sectoarele neprofitabile vor deveni dependente de bani noi. Iar aceşti bani vor fi înghiţiţi de găurile negre sau vor ajunge în preţuri. Degeaba vor creşte veniturile, fiindcă inflaţia va continua să alerge mai repede. Consumul nu va putea să crească şi, în mod firesc, nu vom scăpa de stagnarea producţiei.

(Dilema, nr. 266, 6-12 martie 1998)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: ● *Emil HUREZEANU (jurnalist)* ● *Nicolae ION (fost deţinut politic)* ● *Mircea MORARIU (critic de film)* ● *N.C. MUNTEANU (jurnalist)* ● *Nestor RATESH (jurnalist)* ● *Alexandru SOLOMON (regizor de film)* ● *Mădălina ŞCHIOPU* ● *Andrei VOICULESCU (DJ)* ● ***Coordonatoarea temei**: Adina POPESCU*

Un post de radio „de familie"

Aveam şase sau şapte ani, locuiam într-un apartament de pe Calea Moşilor, înfrigurat iarna, se mai oprea şi lumina, nu prea aveam ce face, ne vîram toţi trei sub plapumă, deşi purtam halate groase, de molton, identice. Stăteam pe acea canapea vernil cu dungi negre pe care reuşeau să se caţere gîndacii de bucătărie (şi tremuram la gîndul că unul dintre ei mi se va strecura în gură în timp ce dormeam). Tatăl meu dădea drumul la radio – un aparat „Gloria", parcă –, avea şi o cască pentru o singură ureche, pe care o folosea, atunci cînd mama sugera că s-ar putea să-l audă vecinii, ascultau treburi politice, nu mă interesau, dar mă incitau, fiindcă erau împotriva lui Ceauşescu, ceea ce pentru mine însemna un mare şi periculos secret la care eram, într-un fel, părtaşă. La un moment dat, mama se ridica din pat ca să vadă dacă au venit gazele şi să se apuce de gătit.

Tot ce mai ţin foarte bine minte erau acele acorduri cu pîrîituri din Rapsodia română *ce anunţau emisiunea* Actualitatea românească, *un fragment de muzică care m-a emoţionat şi atunci cînd am văzut filmul lui Alexandru Solomon* – Cold Waves / Război pe calea undelor *şi cînd am aflat mai multe (şi, de fapt, ceea ce era necesar să ştiu) despre Radio „Europa liberă". M-a emoţionat nu pentru că postul de radio ar fi reprezentat ceva pentru mine, nici n-ar fi avut cum, ci pentru că m-a dus cu gîndul la propria copilărie, destul de tristă de altfel, dacă o privesc retrospectiv. Şi pentru că mi-a amintit de acele momente misterioase şi tihnite, în acelaşi timp, în care o familie se aduna în jurul unui aparat de radio, ca şi cum s-ar fi strîns în jurul acelei mese pe care o visam pe atunci, încărcată cu fripturi, banane şi cu bomboane cubaneze din belşug. Este vorba despre o copilărie pe care mi-o recunosc acum asemănătoare cu alte mii de copilării ce se petreceau în apartamentele alăturate, pe străzile alăturate. Nu ştiu dacă ei, ceilalţi copii, aveau halate de molton, ştiu însă că erau pionieri ca şi mine şi că multe dintre mamele lor le călcau cravatele, avînd drept fundal vocile de la „Europa liberă".*

După premiera filmului lui Alexandru Solomon am asistat la cîteva reacţii ale celor ceva mai tineri decît mine (şoimi ai patriei pe atunci sau şi mai mici). Unii erau încîntaţi să recupereze un trecut necunoscut lor pe care preferau să nu-l judece, alţii erau sceptici şi, în fond, era dreptul lor să fie. Vorbeau despre ce se întîmpla în ţară, despre toată mizeria pe care o ştiau din poveşti, despre comunismul pe care oamenii îl credeau etern şi continuau să plece capetele, în timp ce aşa-zişii disidenţi de la München, un oraş al lumii libere, doar vorbeau, căci aveau ceea ce nouă ne lipsea – libertatea de expresie, în schimb, nu încurajau, nu blamau, nu îndemnau la nimic, nu ajutau cu nimic. Lor le recomand să citească mărturia lui Nicolae Ion din Sinteşti.

În rest, tata avea maşină de scris, nedeclarată la Miliţie, şi scria poezii, iar mama îl trăgea de mînecă pe stradă ca să nu mai înjure regimul că îl leagă. Pentru ei şi pentru alţii asemeni lor, tema nu este doar un deloc confortabil remember, *în cazul în care ar putea să uite vreodată.* ***(A. P.)***

Nestor RATESH

Ce a vrut să fie şi ce a fost

– şi încă mai este –

„Războaiele nu se cîştigă neapărat cu armele" – acesta a fost raţionamentul vizionar care a stat la temelia extraordinarei aventuri radiofonice care s-a numit „Europa liberă".

Acest post a început să emită în toiul războiului rece, ca o contrapondere la izolarea de lumea dinafară şi la intoxicarea ideologică sistematică a populaţiilor Europei de Est de către noile regimuri de „democraţie populară", instaurate de ocupaţia sovietică. Ideea înfiinţării acestui post (şi a unui post paralel numit Radio „Libertatea" pentru spaţiul sovietic) a fost avansată de Administraţia preşedintelui american Dwight Eisenhower. Ea a devenit un proiect important şi un obiectiv prioritar în bătălia de idei din a doua jumătate a secolului trecut. Misiunea acestui post de radio era de a informa, cu alte cuvinte de a învinge blocada informaţională impusă de sovietici şi de regimurile satelite şi de a include populaţiile din acele ţări în circuitul mondial de ştiri şi idei. „Europa liberă" va face cunoscut milioanelor de ascultători ai săi ce se întîmpla în realitate în alte ţări *şi* în propria ţară, le va oferi o arie largă de păreri, cele mai multe interzise de dictatură, le va intermedia o legătură cu istoria şi cu tradiţiile naţionale autentice şi le va ţine companie în vremuri de restrişte. *Toate* Administraţiile americane care s-au succedat în perioada postbelică au susţinut acest proiect atît ca o datorie morală, cît şi ca un imperativ strategic. Ele au fost dispuse să cheltuiască miliarde de dolari pe parcursul unei jumătăţi de secol, în această întreprindere. Investiţia s-a dovedit nu numai înţeleaptă, ci şi extrem de eficientă. Căci, din fericire, comunismul nu a trebuit să fie înfrînt cu forţa armelor, pentru acumularea cărora se cheltuiseră sume astronomice, ci s-a dezintegrat mai curînd într-o bătălie de idei, în care un post de radio a fost vîrful de lance, la un cost incomparabil mai mic.

Rolul primordial al „Europei libere", aşa cum a evoluat pe parcursul deceniilor de dictatură comunistă, a fost de a-şi informa ascultătorii, a-i pune în contact pe calea undelor cu restul lumii, a le ţine companie în vremuri de restrişte, a-i ajuta să-şi prezerveze demnitatea, istoria şi europenitatea, menţinîndu-le speranţa că „şi nenorocirea asta va trece".

Zeci de mii de pagini din dosarele Securităţii narează şi probează obsesiile criminale ale regimului. Au fost atentate şi morţi. Succesul „Europei libere" a costat vieţi omeneşti. Anii '80 au fost cu deosebire periculoşi. Spre sfîrşitul acelui deceniu, „Europa liberă" a ieşit victorioasă.

„Europa liberă" a repurtat peste tot succese remarcabile, dar poate nicăieri acest succes nu a cunoscut forma şi amploarea din România. Ea era percepută de ascultătorii din ţară ca vocea unei sperate Românii libere şi acest lucru ar părea să explice amintirea ce dăinuie şi astăzi în mintea cîtorva generaţii de români a acelei ciudate comuniuni ce se legase între postul din München şi ascultătorii săi din România. O amintire pe care filmul lui Alexandru Solomon o evocă cu discreţie, subtilitate şi superbă artă cinematografică. Prima emisiune în limba română a „Europei libere" s-a transmis la 14 iulie 1950. Fusese un start modest al unei aventuri radiofonice care avea să capteze atenţia unui public vast, interesat şi loial. Nicăieri în toată Europa Răsăriteană audienţa postului nu a fost mai mare (procentual vorbind) decît în România. În anii '80, sondajele realizate pe eşantioane alese cu grijă de institute specializate din Occident estimau auditoriul românesc al „Europei libere" la peste 60% din populaţia adultă a ţării. Dar nu numai numărul, ci şi frecvenţa ascultării, ca şi devotamentul şi încrederea ascultătorilor români erau mai impunătoare decît în alte ţări.

Se vorbea româneşte pe undele „Europei libere" în programe de informaţii, analize şi comentarii dedicate situaţiei politice interne şi internaţionale, culturii, unor evenimente de interes uman, în ample reviste ale presei româneşti şi străine, în reportaje şi corespondenţe din principalele capitale ale lumii. Ştirile transmise erau selectate cu grijă, verificate din cel puţin două surse diferite, şi prezentate cu promptitudine. Analizele se redactau cu claritate, erau întemeiate pe fapte şi argumentate temeinic. Eram desigur critici ai guvernanţilor comunişti din ţară, făceam însă şi aprecieri pozitive cînd era cazul, în special cu privire la politica externă a regimului, căutînd să încurajăm înclinaţiile spre o independenţă reală faţă de Moscova. Foloseam de regulă un limbaj adecvat, civilizat şi cu un minimum de adjective. Excesele de limbaj, afirmaţiile gratuite, insultele, intonaţiile zeflemiste, interpretările forţate nu erau admise. Şi rămînea destul loc pentru stiluri variate, tratări originale, personalităţi jurnalistice distincte, voci inconfundabile.

„Europa liberă" se adresa preţiosului său auditoriu românesc timp de 13 ore pe zi prin glasurile bine cunoscute, aşteptate, ascultate cu interes şi nu de puţine ori cu afecţiune ale unor Noel Bernard, Vlad Georgescu, Emil Georgescu, Neculai Constantin Munteanu, Emil Hurezeanu, Şerban Orescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Mircea Carp, Max Bănuş şi ale atîtor altora. Legende s-au născut în jurul unora dintre ei. Şi furii ucigaşe s-au dezlănţuit la vîrful ierarhiei comuniste împotriva lor. Zeci de mii de pagini din dosarele Securităţii narează şi probează obsesiile criminale ale regimului. Au fost atentate şi morţi. Succesul „Europei libere" a costat vieţi omeneşti. Anii '80 au fost cu deosebire periculoşi. Spre sfîrşitul acelui deceniu, „Europa liberă" a ieşit victorioasă.

Una dintre expresiile folosite frecvent la „Europa liberă" afirma: *Our business is to go out of business.* Într-o traducere liberă, am spune „Afacerea noastră este să dăm faliment". Într-adevăr, mai multe servicii ale „Europei libere" s-au desfiinţat. În locul lor însă au apărut altele. Atenţia principală nu mai este în Europa, ci în Asia (Radio „Asia liberă"). Bătălia nu mai este cu comunismul, ci cu terorismul. Am învins într-un loc, ne mutăm trupele în altă parte. E oare o lume mai bună?

P.S. „Europa liberă" mai transmite şi azi, chiar şi în limba română. Mai ales către Moldova, dar are o emisiune compactă şi pentru devotaţii ei din România.

Pe unde scurte

● La 15 martie 1949, s-a înfiinţat la New York Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă, iar postul *Radio Free Europe* (Radio „Europa liberă") a fost „vocea" acestei organizaţii. Organizaţia a fost ajutată financiar de Congresul Statelor Unite, iar pînă în 1971 banii au fost trimişi la RFE prin intermediul CIA.

● Sediul principal al Radio „Europa liberă" a fost stabilit la München, iar postul şi-a transmis prima emisiune pe data de 4 iulie 1950, către Cehoslovacia.

● În timpul războiului rece, autorităţile din Uniunea Sovietică şi din celelalte state membre ale Blocului Comunist au încercat în mod regulat să stopeze activitatea jurnaliştilor şi să bruieze emisiunile posturilor. Abia în anul 1988, Mihail Gorbaciov a permis în mod oficial o relaţie liberă între public şi jurnaliştii din München.

● Pe la jumătatea anilor '60, în România încetează bruiajul emisiunilor în limba română ale posturilor străine de radio. Astfel, „undele scurte" deveneau accesibile pentru populaţia României, chiar dacă nu asigurau cel mai bun confort de audiţie. Emisiunile în limba română ale posturilor străine de radio puteau fi ascultate de către oricine şi în orice loc din ţară.

● În urma căderii regimurilor comuniste în Europa de Est şi în Uniunea Sovietică, bugetul pentru *Radio Free Europe* a fost redus în mod considerabil. Centrala postului de radio a fost mutată la Praga în 1995, iar operaţiile europene au fost mult reduse, cu excepţia celor de la departamentul slavic de sud. În schimb, din 1998, sub egida *Radio Liberty* s-au creat departamente noi, în limba arabă, pentru Iran şi pentru Irak.

● Departamentul românesc era compus din 40 de redactori, crainici, tehnicieni şi un contabil. Pe lîngă programele politice cum ar fi *Actualitatea românească* erau difuzate şi programe de ştiri externe, emisiuni religioase, culturale, ştiinţifice, sportive, de istorie şi, mai rar, cronici muzicale, artistice sau chiar filatelice. De un mare succes s-au bucurat emisiunile *Actualitatea culturală românească* şi *Teze şi antiteze la Paris,* realizate de Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca.

Emil HUREZEANU

Memoria lungă a undei scurte

Ciudăţenia cea mai frapantă a dictaturii este funcţionarea fără cusur a dublei realităţi. Există o realitate naturală, să-i spunem, a vieţii în familie, a discuţiilor dintre îndrăgostiţi, prieteni, colegi de liceu, călători din acelaşi compartiment de tren, între bunici şi nepoţi, rostite în şoaptă sau cu voce tare, chiar dacă ferită, în perimetrul unei libertăţi naive, desprinse din ocolul mai mare, ignorat, absent sau deocamdată omisiv al coloniei penitenciare.

În acest topos îşi găsesc sălaşul şi experienţele culturale dobîndite şi acceptate social, pînă la un anumit nivel, o interpretare a istoriei şi a prezentului, pe baza cunoştinţelor sau cutumelor necanonizate de ideologie sau stat.

Al doilea nivel este cel al realităţii înscenate sau prizoniere. Aici intră şcoala, organizaţia de pionieri, de tineret şi partid, sindicatul, complexul comportamentului conform, din care fac parte oportunismul, ipocrizia şi minciuna, odată cu începutul vieţii adulte, între străini şi concurenţii omologării şi promovării în dictatură.

În timpul comunismului, cele două lumi, realitatea naturală şi realitatea înscenată au coabitat în mod firesc. A existat o perioadă, îndată după război, care a ţinut, să zicem, pînă în 1964, de violenţă dominantă a înscenării. Orice abatere de la codurile supunerii la ritualurile dictaturii era reprimată, în mod absurd, sălbatic şi total. A urmat perioada unei aparente raţionalizări, în care valorile naturale s-au identificat adesea cu cele înscenate. Cu alte cuvinte, atunci cînd statul comunist a încercat să-şi aproprieze societatea, mimîndu-i interesele şi aşteptările. Cîştigul obţinut atunci, între 1965 şi 1975, n-a mai putut fi uitat niciodată, pînă în 1989, în ciuda înăspririi climatului ideologic, alimentar şi poliţienesc al vieţii.

Fac aceste reflecţii, desigur arhicunoscute şi chiar banale, pentru a explica felul fundamental firesc, lipsit de vreun set de chei de decodificare, în care şi ca ascultător, şi ca emiţător al „Europei libere", mi-am explicat întotdeauna legătura atît de puternică între mesajul acestei surse de libertate şi destinatarii ei din România dictaturii comuniste.

În timpul comunismului, cele două lumi, realitatea naturală şi realitatea înscenată, au coabitat în mod firesc.

Aşa cum, citind o nuvelă de Cehov, Knut Hamsun sau Cezare Pavese, în 1955 sau în 1987, stabileai o legătură nemijlocită între situaţii descrise acolo şi viaţa ta, fără să le mai treci prin filtrul anormalităţii ideologic-miliţieneşti impuse de regimul comunist înconjurător, tot aşa mesajul de informaţii, comentarii, explicaţii, argumente şi comparaţii care au alcătuit, decenii în şir, programele postului de radio „Europa liberă", au căzut mereu pe un teren al normalităţii personale care-şi recunoaşte astfel, într-un exerciţiu nesiluit, de politeţe reciprocă a instinctelor libertăţii, tabla comună de valori şi prietenii.

Am fost confruntat mereu cu neîncrederea unor oameni de bună credinţă, atunci cînd era vorba de „sursele" „Europei libere". Cum era posibil ca un post de radio finanţat de americani, aflat la peste 1500 km dincolo de Cortina de fier, să-ţi spună seara povestea vieţii tale din Tecuci, Beiuş sau Medgidia din aceeaşi zi? În această logică, în spatele unei astfel de legături nu putea sta decît o reţea ocultă şi suspectă. Spionii, fie ei occidentali, jucau pe furiş un rol. Serviciile diplomatice – de asemenea. Poate însuşi regimul, prin senzorii lui externi şi infiltraţii interni, nu-i aşa, urmărea disidenţii şi adversarii potenţiali sau efectivi momindu-i cu un circuit alternativ al adevărului, doar-doar cad în capcană şi se demască. Această suspiciune, atît cît ştiu din propria mea experienţă de 12 ani la „Europa liberă", n-are nici un fundament.

În ordinea explicaţiilor posibile, cel mai important canal de cunoaştere al redactorilor „Europei libere" era dubla experienţă românească personală. Experienţa realităţii normale şi cea a realităţii înscenate, dintr-un moment sau altul al biografiei lor. Cînd am ajuns la „Europa liberă", în vara anului 1983, am fost impresionat de aşezarea, ca într-un amfiteatru, al Românilor mai vechi şi mai noi, descoperit sub terenul înşelător şi anost al singurei Românii oficiale, părăsită de mine cu un an în urmă. Erau acolo foşti studenţi ai Luciei Sturdza Bulandra, diplomaţi de carieră, încă tineri în 1947, pe care venirea Anei Pauker în fruntea Ministerului de Externe îi surprinde în Occident, descendenţii unor familii de armeni, greci, saşi sau evrei, care au reuşit să emigreze în primii ani ai comunismului. Între ei, foste femei frumoase desprinse de pe prima pagină a revistei *Tout Bucarest,* egerii de la „Sburătorul" şi Capşa, progenituri de guvernatori în Basarabia sau de ambasadori la

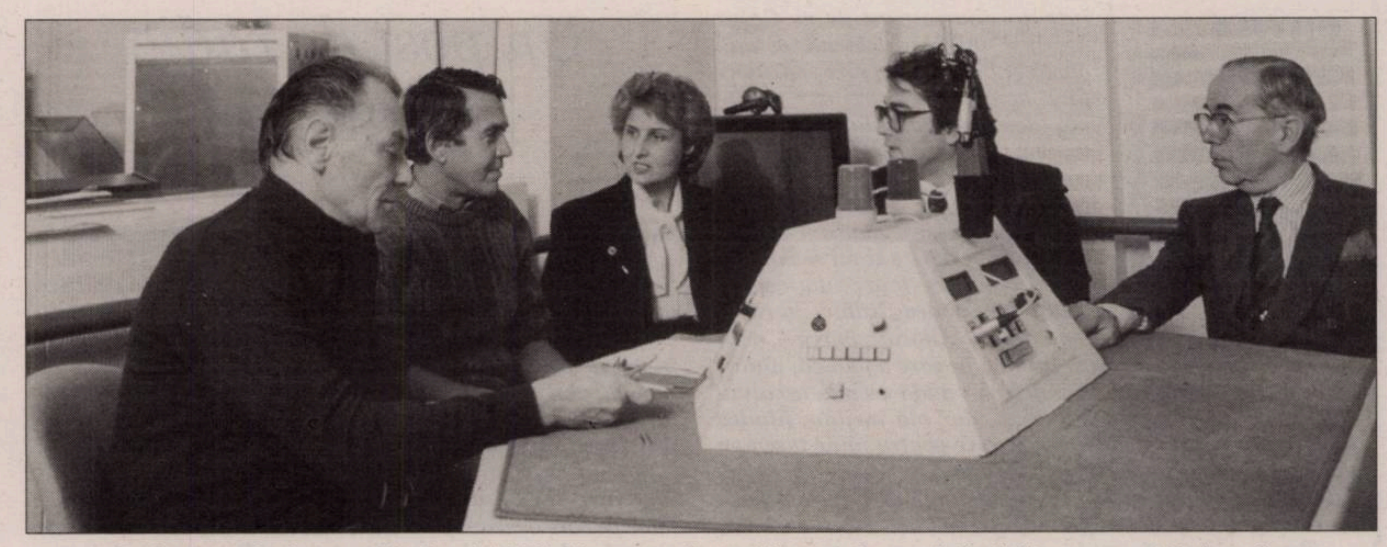

De la stînga la dreapta: Ion Ioanid, N.C. Munteanu, Ioana Măgură-Bernard, Emil Hurezeanu şi Şerban Orescu

Berlin şi Roma. Urmau cîţiva foşti ziarişti evrei şi români care apucaseră să scrie în presa comunistă înainte de 1944, dar şi după aceea. Urmau intelectuali şi profesionişti formaţi şi deziluzionaţi în sistemul comunist, oameni de litere, procurori sau economişti, care traversaseră perioada „liberalului" Ceauşescu, aflîndu-i toate dedesubturile. Deasupra diferenţelor dintre ei, toţi aceşti oameni aveau în comun o idee despre patrie care se numeşte patriotism. Acest mozaic de experienţe şi biografii, în profunzimea vie a unui trecut de o jumătate de secol, era principalul patrimoniu de informaţii. Nu toţi se iubeau şi se frecventau. Nu domnea între noi concordia desăvîrşită. Existau grupuri şi găşti, guri rele inspirate şi blînzi anoşti. Exista însă un moment al zilei, de neocolit pentru toţi aceşti oameni: masa de prînz. Discuţiile lungi şi animate din jurul mesei de 10-12 locuri a românilor, în celebra Cafeteria din Oettingenstrasse 67, în Englischen Garten, la München, deveniseră punctul de interes şi atracţie al uzbecilor şi balticilor, al nemţilor şi irlandezilor care ne urmăreau intrigaţi de la locurile lor cuminţi. Cel mai adesea erau de faţă Armand Gurian (Ion Turcu), Sorin Cunea, Gelu Ionescu, Romilo Lemonidis (Victor Cernescu), Galateea Ciorănescu (Anca Petrescu), George Ciorănescu, Gerturd Dumitrescu (Ioana Crişan), Lizica Cunea, Edelina Stoian, Tiberiu Stoian, Ion Ioanid, Nicolae Stroescu, Andrei Voiculescu, N.C. Munteanu, Doina Alexandru (Dorina Schneider), Mircea Dan, Constantin Caradja, Martha von Klimesch, Costel Xifta (Constantin Mănciulescu), Ioana Măgură-Bernard, Annie Popper (Anişoara Negulescu), Andi şi Crisula Ştefănescu, Carmen Cojocaru Pompei, Michael Shafir, Mihai Sturdza, Pusi Antonescu, Dolly Steriopol, Rene Desflers, Anneli Ute Gabani, Comandorul Gherghel şi atîţia alţii. Ei toţi şi întîlnirile noastre rămîn pînă azi pentru mine, după mulţi ani, în care unii au intrat în lumea umbrelor, cea mai bogată şi preţuită sursă de cunoaştere a României profunde. Conversaţiile începeau invariabil în jurul mesei cu bucatele nemţeşti ale zilei, prin evocarea copioasă a meselor româneşti de altădată. Ion Ioanid, autorul extraordinarelor memorii de închisoare, după 1989, îşi amintea de chermezele lungi din copilărie patronate de conul Tilică Ioanid, tatăl, alături de Goga, Păstorel Teodoreanu, Elisabeth Asquith sau Iser. Israelienii evocau aroma micilor la Tel-Aviv în serile de toamnă sau lacherda şi ştiuca umplută, în oraşele moldoveneşti interbelice. Foştii deţinuţi politici rememorau schimbările din blocul sovietic în funcţie de calitatea arpacaşului şi a buzelor fierte de vită servite la Aiud şi Poarta Albă. Celebrissimul Alessandro Ciffareli (Sandu Greceanu), care de frica otrăvirii ne vizita rarisim la masa din colţul românesc, prefera aluziile semierotice ale experienţelor sale alături de nepoata lui Puccini. Acest humus cultivat şi răscolit în normalitatea deplină, a amintirii şi a momentului povestirii ei, a fost suportul principal de înlocuire a României la care ne gîndeam, vorbind despre ea.

O sursă vitală pentru noi a fost apoi lectura comparată a analizelor şi comentariilor din presa occidentală şi comunistă. În fiecare zi, fiecare dintre noi primea în cutia sa poştală, la *Radio Free Europe,* un aşa-zis *„file",* între 150 şi 200 de pagini, tipărite mărunt. Unele, verzi, erau dedicate aşazisului „human interest". Cele portocalii, galbene şi maronii erau analizele politice de la *San Francisco Times,* trecînd prin *Rude Pravo, Trud* şi *Jerusalem Post.* Erau acolo toate editorialele şi comentariile marilor şi micilor kremlinologi sau americanologi. Urmau textele analiştilor noştri, care interpretau doct şi complet evoluţiile economice, politice sau sociale din România şi le redactau în limba engleză pentru uzul întregii instituţii. Acest izvor de informaţii şi comentarii ale realităţii occidentale şi răsăritene ofereau mereu idei, perspective, indicatori, cifre, argumente, cu ajutorul cărora înscenarea realităţii politice din România se vedea cu ochiul liber al unui scaner necruţător.

Au exisat desigur şi mesajele din ţară. Veneau greu, întîmplător şi nu erau întotdeauna sigure. Prieteni, foşti colegi de facultate sau concitadini, emigraţi sau în trecere îţi spuneau cîte ceva despre raţiile de alimente, nemulţumirea ofiţerilor de Armată faţă de privilegiile ofiţerilor de Securitate, absurdul vieţii literare, penurie, supraveghere. Păstrez cu recunoştinţă în memorie întîlniri dramatice cu oameni simpli, cărturari sau mari scriitori, ale căror mărturii s-au transformat în idei de comentarii. Unii dintre ei n-au avut doar intenţii bune sau au fost de-a dreptul de rea-credinţă, fiind trimişi de Securitate. Normalitatea realităţii s-a impus însă în faţa realităţii înscenate, şi în aceste cazuri.

Prin difuzarea la radio, persecuţia lua sfîrşit.

Au mai fost scrisorile sau SOS-urile disidenţilor şi opozanţilor. Ele soseau prin turişti occidentali autentici sau jurnalişti deghizaţi în turişti, prin poşta anonimă, la capătul unei linii telefonice neasumate, cînd nu ştiai dacă răspunzînd urmează o ameninţare cu moartea sau vestea despre un om persecutat în România. Prin difuzarea ei la radio, persecuţia lua sfîrşit. Foarte rar am primit informaţii prin canale diplomatice străine sau alte surse speciale. Doar după demonstraţia anticomunistă de la Braşov, din 1987, şi în primele zile ale Revoluţiei, în 1989, au ajuns la noi, prin canale americane îndeosebi, mesaje relevante.

Percepţia despre caracterul neobişnuit şi chiar unic al postului de Radio „Europa liberă", în timpul războiului rece, (1944-1989) s-a schimbat mult după 19 ani de practicare a libertăţii şi democraţiei instituţionale şi în România.

„Postul nostru de radio" – cum au numit mereu românii o instituţie americană din Germania –, în care au crezut şi care a fost mereu alături de ei, a funcţionat, de fapt, ca orice organ mass-media occidental în libertate. Au existat în plus însă rigori, restricţii autoimpuse care vizau limitarea voluntară a puterii de influenţare, pentru prevenirea unor situaţii critice, în care s-ar fi putut ajunge la o revoltă înăbuşită, ca în Ungaria anului 1956.

Administraţiile americane au respectat timp de 43 de ani canonul războiului rece.

În schimb, Radio „Europa liberă" a putut, „a avut voie" să practice, să formeze şi să întreţină normalitatea realităţii, dincolo de Cortina de fier, ideologii şi înţelegeri Est-Vest. O izbîndă paradoxală a libertăţii, de-a lungul deceniilor de comunism.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 6 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

N.C. MUNTEANU

Spinoasa problemă a surselor şi a „sursarilor"!

Am fost întrebat nu o dată, şi înainte de '89, şi după, cum de se ştiau atîtea la „Europa liberă" despre toate cîte se întîmplau în ţară, şi încă atît de bine, atît de prompt, atît de exact, încît ne ascultau şi ne dădeau şi dreptate milioane de oameni. Am fost privit strîmb, chiar cu ostilitate cînd am spus că din publicaţiile româneşti. Atîta doar că trebuia să citeşti mult şi cu acribie maldăre de maculatură comunistă pentru a decela, dincolo de propaganda, de foarfecele cenzurii, grăuntele şi „scînteia" de adevăr. Şi le găseam. Restul, pe baza experienţei fiecăruia, era muncă de cercetare, analiză şi sinteză. Şi de talent. Uneori şi de puţin curaj. Aidoma lui Georges Cuvier, care a reconstituit dintr-un oscior coşcogea dinozaurul, din fărîme de adevăr din *Scînteia* reconstituiam monstrul comunist în mişcare. Citeam tot, de la *Scînteia* la *Flacăra,* de la *Agricultura socialistă* la *Pentru Patrie,* de la reviste despre epizootii bovine, ca să ştim de ce nu se găseşte carne şi ce-i cu tuberculoza la vaci, la reviste de protecţia muncii, ca să aflăm cum se manifesta umanismul socialist în cazul accidentelor de muncă (răniţii şi decedaţii erau vinovaţi fără excepţie!). Dintr-o obscură revistă ca *Viitorul social* am aflat adevăruri grele despre navetişti, despre condiţiile de viaţă din blocuri de tineri muncitori nefamilişti, despre situaţia femeilor din oraşele cu locuri de muncă doar pentru bărbaţi. Citeai *Muncitorul sanitar, Pentru Patrie,* reviste de studii juridice şi aflai adevăruri dure despre femeile prinse că au avortat ilegal.

Uneori se întîmplau şi lucruri comice. Citeam şi interminabilele reportaje despre năzdrăvăniile Cenaclului „Flacăra" prin ţară. Lingăul Păunescu a întrebat un turc în Mangalia cum se pronunţă în turceşte numele cenaclului şi acela i-a spus senin *„benim boc"!* Informaţia a apărut chiar în *Flacăra,* numai că în turceşte era vorba de o înjurătură de toată frumuseţea. Eu n-am făcut decît s-o reproduc!

Revenind la lucruri serioase, cei care trebuia să ştie circuitul informaţiilor din România spre „Europa liberă", securiştii, îl ştiau. Ce nu ştiau şi nu puteau era să determine mahării de partid să schimbe sau măcar să amelioreze situaţia. În cartea lui Mihai Pelin, *Operaţiunile Meliţa şi Eterul,* sînt semnalate trei documente ale Securităţii, toate din 1979, care inventariau sursele de informare ale „Europei libere".

Pe primul loc erau trecuţi diplomaţii de la Ambasada SUA din Bucureşti, socotiţi „sursa cea mai sigură şi eficace, ale cărei date sînt folosite în emisiunile secţiei române fără a fi verificate". Era şi nu era adevărat. Informaţiile din această sursă erau rare şi la ele aveau acces doar directorii, care ni le comunicau şi nouă, fără să o menţioneze, pentru simplul fapt că, prin statut, funcţionarii diplomatici aveau alte treburi în România şi aparenţele trebuiau păstrate. Şi-apoi nu erau doar americani la Bucureşti. Şi eu, şi colegii mei am avut zeci de întîlniri şi cu diplomaţi neamericani aflaţi în post în România, cu care am făcut schimburi de informaţii reciproc avantajoase. E adevărat, sursele diplomatice, de pe orice filieră, erau „beton". Bunăoară, am aflat ce s-a întîmplat la Braşov chiar în seara zilei de 15 noiembrie 1977, însă informaţiile erau confuze şi nesigure. Abia în seara zilei de 16, după confirmarea informaţiei de „surse diplomatice" din Bucureşti, ne-am putut desfăşura, cu ajutorul presei şi al agenţiilor străine de informaţii şi cu tot ce-am aflat din alte surse, adică de la ascultători.

Aceleaşi rapoarte ale Securităţii mai enumerau „turiştii străini sau de origine română, care ne vizitează ţara", „cetăţeni români care călătoresc în ţări occidentale, ca turişti sau în delegaţii oficiale", „scrisorile primite din ţară, din partea ascultătorilor, pe calea poştei internaţionale, dar mai ales prin diferiţi mesageri: diplomaţi şi ziarişti străini, turişti, studenţi străini etc". Era adevărat, însă toate erau canale pe care nu le controlau. Şi au uitat să menţioneze muncitorii români de pe şantierele internaţionale, personalul navigant Tarom şi mai ales Navrom, dar şi vreo cîţiva diplomaţi români, de la care am primit informaţii foarte bune. În fine, au uitat şi mulţii ziarişti străini care în ultimii zece ani ai dictaturii nu mai plecau în România înainte de se consulta cu noi şi mergeu în ţară pe teme sau la persoane indicate de noi.

Însă sursele noastre cele mai bune erau ascultătorii cu care reuşeam să intrăm în contact nemijlocit. Partea proastă este că aceste informaţii, potrivit codului profesional care era literă de evanghelie, erau bune, dar nu suficient de bune pentru a fi difuzate ca atare. Puteau fi parţiale, inexacte, subiective, minate de afectivitate, puteau generaliza cazuri particulare ş.a.m.d. Sau, şi mai rău, puteau fi intoxicări.

Iar oamenii cu care veneam în contact erau fel de fel. Cinstiţi, interesaţi de foloase materiale, necinstiţi, nemernici sub aparenţe de oameni cumsecade, educaţi, de familie bună, care urau comunismul şi care în realitate erau trimişi de Securitate. Un caz de o cinste exemplară este cel al doamnei Valeria Căliman, din Braşov, care ne-a trimis, încă de pe vremea lui Noel Bernard, admirabile corespondenţe difuzate sub pseudonimul „contesa Walewska". Şi care ştia şi regula celor două surse. Ea ne-a trimis informaţia, cu ferpare din ziare, despre cazul tragic al lui Liviu Babeş care şi-a dat foc pe pîrtia din Poiana Braşov. Tot ea ne-a trimis fotocopia după poezia „O vedetă de pe strada mea", de Ana Blandiana, înainte ca volumul să fi fost retras din librării. Cea mai importantă dintre contribuţiile sale la programele radioului a fost o cartelă de alimente. Aveam informaţia, n-o puteam folosi decît cu fereală, pentru că în unele locuri era vorba doar de arondări pe bază de liste, de buletin, deci fără probe materiale, iar în alte locuri era vorba de cartele. O astfel de cartelă ne-a fost trimisă de doamna Căliman. Aveam dovada, am făcut un comentariu pe cinste, mai ales că posesorul notase pe verso şi cantităţile de ulei, zahăr, făină, carne, unt primite. Am dat cartela şi serviciului nostru de documentare, care a introdus-o într-o lucrare de cercetare oficială şi astfel a ajuns şi în presa internaţională!

La polul opus, cazul cel mai abject, „sursarul Laurenţiu". Oameni de această teapă erau în situaţia cameleonului pe o pătură scoţiană. Ne descriau amănunţit catastrofa economică şi socială din România. Înapoiaţi acasă, informau şi Securitatea la fel de amănunţit despre noi, cu scheme ale locuinţelor. Stolnici-Laurenţiu pare a fi un caz clinic. Pare a suferi de „sindromul Stockholm", de vreme ce şi azi turnătorul-academician vorbeşte despre „conducerea noastră", despre „Securitatea noastră", deşi, într-un fel, şi el este victimă a Securităţii, restul, adică mîrşăvia, fiind o chestiune de caracter.

Personal, n-am avut contacte cu Laurenţiu, dar îi ştiu pe cei din casele pe care le-a vizitat. Nu l-ar fi primit dacă i-ar fi minţit şi de asta îţi puteai da seama repede, informaţiile erau verificate şi coroborate cu ce aflam şi din alte surse. Iar adevărul, probabil, este cel pe care l-a observat şi Mihai Pelin: „Unele dintre cele mai veridice informaţii din actualitatea social-politică românească erau aduse la München chiar de informatorii pe care Securitatea îi trimitea în străinătate, ca să-i iscodească pe redactorii «Europei libere» şi care, în cele mai multe cazuri, au făcut un joc dublu".

Am avut şi eu „sursarul" meu. Îl cunoşteam, vag, din România. Avea o reputaţie proastă, de băgăcios, de fanfaron, de bişniţar, pentru care a şi fost condamnat. Insul era infect, însă informaţiile lui erau bune. S-a „lipit" de mine, în '86, m-a vizitat în '87 şi în '88. În toamna lui '89 era la Atena şi-mi propunea să mă întîlnesc cu el în Italia, „ca să lucrăm ceva împreună". Era cam pe cînd, am aflat mai tîrziu, Securitatea voia să mă întîlnească la fapt de seară şi să-mi facă, probabil, felul. N-am marşat. Aveam suspiciunile mele. În '87, omul a ţinut să se fotografieze cu mine. Şi el, şi nevasta. A developat filmul în ţară şi, probabil, a dat fotografia unde trebuia. În schizofrenia lui, a făcut eroarea să mi le trimtă şi mie. Le am şi acum. Mîna de după umărul meu e mîna lui. Mîna lungă a Revoluţiei? Am şi alte dovezi, înscrisuri, manuscrise, scrisori olografe, probe că i-am trimis şi că a primit şi bani de la mine. Am să le şi public. Sper, înainte să murim. Şi eu, şi el. Aş mai avea nevoie de un „fleac": dosarul meu de la SIE. Iar SIE a comunicat că nu figurez în evidenţele sale. E o minciună la fel de mare ca revoluţia lui Ion Iliescu. Sper că acum SIE, cu o nouă conducere, va fi mai receptiv în problema dosarului meu. Indirect, de problema mea a fost informat şi Cotroceniul, de unde am primit promisiunea vagă „să vedem ce se poate face". Eu îl mai aştept. Ştiu că dosarul există, aşa cum ştiu că voi muri. Am nevoie de el înainte. Măcar ca un semn că SIE s-a reformat, că nu mai are nimic în comun cu năravurile şi moravurile Securităţii. Nici cu oamenii şi cu javrele ei.

Dragi tovarăşi, care pe unde mai sînteţi, vreau dosarul! Se aude? Măcar acum în an electoral să ne despărţim dracului de trecutul negru. Şi de cel roşu. Şi eu nu pot fără dosar! În rest, s-auzim numai de bine!

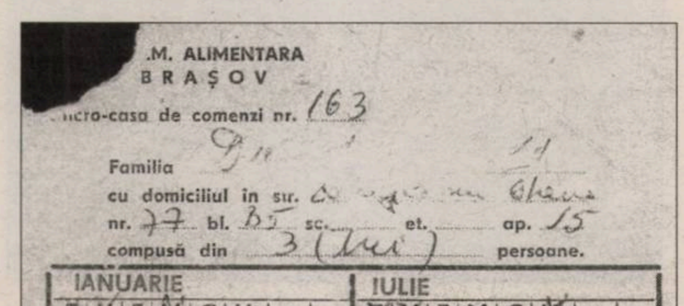
.M. ALIMENTARA
BRAŞOV
...cro-casa de comenzi nr. 163
Familia
cu domiciliul în str.
nr. 77 bl. B5 sc. et. ap. 15
compusă din 3 (trei) persoane.

IANUARIE	IULIE
Z U F M C Ut	Z U F M C Ut
FEBRUARIE	AUGUST
Z U F M C Ut	Z U F M C Ut
MARTIE	SEPTEMBRIE
Z U F M C Ut	Z U F M C Ut
APRILIE	OCTOMBRIE
Z U F M C Ut	Z U F M C Ut
MAI	NOIEMBRIE
Z U F M C Ut	Z U F M C Ut
IUNIE	DECEMBRIE
Z U F M C Ut	Z U F M C Ut

Prezenta este netransmisibilă.
Pierderea ei anulează dreptul de a ridica alimentele.
ŞEF UNITATE,
L. S.
I.P.Bv. — 41.212/86 120.000 ex.

Cartelă de alimente din perioada comunistă

Andrei VOICULESCU

„Mai terminaţi odată cu muzica!"

Am stat de vorbă cu ***Andrei Voiculescu,*** *fost redactor muzical la Radio „Europa liberă". Din dialogul nostru am desprins cîteva fragmente.* ***(A. P.)***

Am plecat din România în 1974, legal, prin căsătorie. Aveam 28 de ani. I-am scris lui Cornel Chiriac la München, la sediul postului de radio şi n-am primit nici un răspuns. Apoi, în primăvara lui '75, am citit în ziar despre moartea lui şi despre presupusa asasinare de către spioni. M-am speriat. După vreo cinci săptămîni am primit un telefon de la un domn care se recomanda Valeriu Pop, administratorul departamentului românesc de la Radio „Europa liberă". Cînd am auzit cine era, am trîntit telefonul. După vreo săptămînă, a sunat însuşi Noel Bernard. M-a rugat să nu închid telefonul. Avea în faţă scrisoarea mea către Cornel Chiriac. I-am spus să-mi dea numărul de telefon de la radio ca să sun eu înapoi. A început să rîdă: „Vreţi să mă verificaţi, nu-i aşa?". Am sunat la informaţii, am cerut numărul de la „Europa liberă" din München, numărul corespundea, aşa că l-am sunat înapoi pe Noel Bernard. Am aflat că aveau nevoie de un redactor muzical. În scrisoare erau datele mele şi un CV. Reieşea de acolo că fusesem cel mai bun DJ din România.

M-am întîlnit cu Noel Bernard, a fost un fel de concurs pentru post la care au mai participat Moni Bordeianu, primul solist de la Phoenix, care era pe undeva prin Chicago şi care trimisese o emisiune-pilot, şi Camil Petrescu, fiul scriitorului, care a trimis la rîndul lui o emisiune de la New York. De emisiunea lui Camil mă temeam cel mai tare. Din punctul meu de vedere, emisiunea lui era cea mai bună, însă Camil Petrescu nu voia să vină în Europa... aşa că m-au ales pe mine.

Eu sînt singurul de la Radio „Europa liberă" care a păstrat toată corespondenţa cu ascultătorii. Regula la radio era că atunci cînd terminai cu listele de *by request*, trebuia să dai scrisorile la arhivă. Eu, în schimb, am păstrat toate scrisorile, căci am aflat că cei de la arhivă, după o anumită perioadă, le distrugeau. Am cîteva mii de scrisori, în doi saci mari de plastic. Îşi luau pseudonime. Vampirul de fier, Lăcrimioara *alias* Văduva veselă din Galaţi, Bel-ami din Produleşti, Othello 1600, George *alias* Lordul de Suceava, Valy *alias* Contele de Fălticeni, Blue pirate... aveau tot felul de pseudonime din astea pentru că erau rockeri, depecheri sau mai ştiu eu ce. Dar şi altele mai inteligente, cum ar fi Supusul firii înţelepte. Îmi scriau des Trotinetă şi Tricicletă din Cetatea de foc a Reşiţei industrializate.

În perioada mea de început, atunci cînd încă mai trăia Noel Bernard, scriau oameni în vîrstă: „Dom'le, mai terminaţi odată cu muzica aia de idioţi, pentru că în ţară sînt probleme, iar noi vrem să ascultăm comentarii politice!". Bernard a venit într-o zi la mine în emisiune şi a spus că noi sîntem un post de radio pentru România şi transmitem pentru mai multe categorii de vîrstă. Deci şi tineretul ne interesează. Cei care reclamă că dăm prea multă muzică să nu uite că aparatul de radio are şi un buton din care poate fi închis! Astea au fost cuvintele lui. A fost extrem de ferm. El intuia de fapt că emisiunile mele formau o pătură de ascultători foarte tineri care, în timp, începeau să asculte şi emisiunile politice.

Mircea MORARIU

Radioul *altfel*

Cînd am început să ascult emisiunile „Europei libere" în limba română? Mai întîi „în joacă", dar şi cu teamă, în vacanţa de dinaintea anului al III-lea de liceu, cum i se spunea „pe vremea mea" clasei a XI-a. Care va să zică, în vara lui 1976. Primele voci cu care m-am întîlnit au fost cele ale crainicilor (Ioana Crişan, Anişoara Negulescu, Ion Ioanid, Ileana Ionescu, Mircea Jianu şi, desigur, Ioana Măgură, singura care pentru mine avea *şi* chip) a căror intonaţie *altfel* decît cea a omologilor lor de la Radio Bucureşti era primul semn că făceam cunoştinţă cu un Radio *altfel*. M-am întîlnit cu vocile redactorilor de atunci ai *Actualităţii româneşti* (Emil Georgescu, Virgil Galaction, Constantin Tomescu) ori ai *Programului politic* (Ion Măgureanu, Vladimir Ionescu, Victor Cernescu). A venit şocul întîlnirii cu *Editorialul săptămînal*, analiză carteziană a evenimentului apreciat a fi definitoriu pentru o întreagă săptămînă, graţie echilibrului şi extraordinarei prezenţe radiofonice ale lui Noel Bernard, arhitectul formei moderne a Radioului. Au urmat ascultarea „organizată", memorarea benzilor (19, 25, 31, 41 şi 49 de metri), a frecvenţelor care se schimbau în funcţie de anotimp, detalii tehnice rostite de cele două Ioane, după ce vocea „de identificare" (Ion Turcu *alias* Armand Gurian) ne anunţa de patru ori: *Aici Radio „Europa liberă"!*. Învăţarea „grilei de programe", emisiunilor deja amintite adăugîndu-li-se *Radiomagazinul* ori *Din lumea comunistă* şi, firește, *Teze şi antiteze la Paris* şi *Povestea vorbei*, realizate de Monica Lovinescu, respectiv de Virgil Ierunca, emisiuni care, la începutul lungii mele cariere de ascultător, se difuzau în week-end. Radioul *altfel* era aşadar unul complet, căci programelor „serioase" li se adăugau emisiunile muzicale ale lui Radu Theodor şi Andrei Voiculescu, precum şi rubricile de sport.

Ce mi-a plăcut de la început? Nu atît faptul că postul informa „complet şi corect", ci promptitudinea sa, despre care aveam să aflu că era unul dintre obiectivele prioritare ale lui Noel Bernard. Promptitudine ce nu s-a manifestat doar în momente excepţionale, cum a fost cutremurul, ci aproape zilnic. Buletinele de ştiri erau intersectate de acel dătător de fiori „aflăm în ultimul moment că..." ori chiar de intervenţia „ştiriştilor" ce întrerupeau lectura *altfel* a spicherilor, spre a aduce veşti ce tocmai veniseră şi fuseseră editate. Promptitudinea nu afecta deloc rigoarea, exemplare fiind buletinele redactate de Dan Comşa, pe care ajungeam să le recunosc după primele două minute. O rigoare pe care o va dobîndi şi *Programul politic* atunci cînd a fost dat în grija Ralucăi Petrulian, senzaţională prin conexiunile pe care le făcea între diversele subiecte de politică externă. O rigoare pe care a ajuns să o aibă şi *Actualitatea românească*, graţie unei echipe de excepţie (N.C. Munteanu, Emil Hurezeanu, Şerban Orescu, Gelu Ionescu), chiar dacă unii dintre ei „mai săreau calul" şi nu erau tocmai în specificul jurnalismului anglo-american pe care l-ar fi dorit şefii americani ai postului.

Ce m-a mirat? Repetarea de două-trei ori pe zi a aceleiaşi emisiuni (iarăşi o formă de a fi *altfel* a Radioului de la München), orele de emisie (6-10) ale programelor de dimineaţă.

Ce m-a durut? Moartea la 23 decembrie 1981 a legendarului Noel Bernard. Ştiam că e bolnav, nu şi cît de grav. Am intuit însă că lucrurile sînt fără scăpare cînd Bernard nu a ieşit pe post la 13 decembrie 1981, odată cu instaurarea legii marţiale în Polonia. El, care în august 1980 rezuma seară de seară evenimentele din oraşele portuare şi miniere poloneze, evenimente care azi ştim că anunţau începutul sfîrşitului comunismului, lipsea de la întîlnire. Zece zile mai tîrziu am aflat că era o absenţă dureros de motivată.

Ce am înţeles de la început? Că „Europa liberă" e un post de radio, nicidecum unul oarecare, dar doar un post de radio, nicidecum învestit cu misiuni mesianice. Că deşi *altfel*, nu lui îi revenea sarcina de a face ca viaţa să devină *altfel* în România şi de aceea nu a îndemnat la acte necugetate. Ci doar la demnitate şi curaj. Că şi acolo, în Serviciul românesc, lucrează, ca în orice redacţie, mari gazetari, dar şi simpli funcţionari. Drept pentru care nu îmi menajam deloc spiritul critic a cărui cultivare era, cred, una dintre misiunile departamentului.

Cînd am început să simt *altfel*, un *altfel* în rău, „Europa liberă"? Ocazional, după decesele succesive ale directorilor (Noel Bernard, Mihai Cismărescu, Vlad Georgescu), etape scurte cînd rigoarea nu mai era aceeaşi. Persistent, cu începere de la 1 noiembrie 1989, cînd, prins fără soluţie după moartea lui Vlad Georgescu, managementul american a optat pentru plasarea în fruntea Secţiei române a unui om erudit, dar foarte puţin gazetar, care, în mod evident, nu simţea pulsul evenimentelor. Care îndată după decembrie 1989 nu a restructurat radical programele, nu a înţeles că totul trebuie să fie *altfel*, care a fost menţinut în funcţie pînă în iunie 1994. „Tranzitoriul" Emil Hurezeanu a gestionat o situaţie de criză, fără a mai putea opera modificările radicale ce trebuiau făcute încă din iarna lui 1990.

Ce rămîne azi din „Europa liberă" în limba română? Un „azi" în care unii foşti angajaţi adesea resentimentari au spus, cu asupra de măsură, că postul nu era chiar atît de liber precum se credea, în care elementele reziduale ale Securităţii au avut succes în a acredita ideea că la München au lucrat agenţi, în care şeful pazei postului insinuează că Ioana Măgură ar fi fost o Mata Hari cu grad de maior? Rămîne un lucru de netăgăduit. Că „Europa liberă" e „un loc de memorie", cum ar spune Pierre Nora, o bornă de neocolit pentru istoria României sub comunism, că acest post *altfel*, chiar dacă nu a spus întotdeauna *tot* adevărul, a fost foarte aproape de adevăr.

Cold Waves / Război pe calea undelor la TVR 1

Filmul despre Radio „Europa liberă", regizat de Alexandru Solomon, va fi difuzat timp de trei săptămîni la rînd de postul naţional de televiziune, într-o variantă mai bogată decît cea difuzată în cinematografe: trei episoade a cîte 52 de minute.

În prima parte a „războiului", ce va fi difuzată joi, 6 martie, la ora 20,45, se vorbeşte despre perioada aflată sub semnul cutremurului de la 4 martie 1977, pînă la atacul contra Monicăi Lovinescu.

Faţă de versiunea de cinema, în documentar apar încă doi foşti redactori ai secţiei româneşti a Radio „Europa liberă", Mircea Carp şi Gelu Ionescu, alături de Ralph Walter, vicepreşedinte american al Radioului. De asemenea, în acest episod sînt descrise „peripeţiile" lui Vasile Paraschiv în spitalele psihiatrice româneşti.

Mădălina ŞCHIOPU

Despre „Europa liberă", ca în Poiana lui Iocan

A fost o vreme în care Radio „Europa liberă" făcea parte din viaţa noastră în aceeaşi măsură ca televiziunea şi Internetul, astăzi. Iar rolul ei era mai important pentru că nu exista alternativă – poate, mai degrabă ca o completare, doar Radio Vocea Americii sau antenele TV improvizate îndreptate, în funcţie de regiune, spre bulgari, sîrbi ori unguri. „Europa liberă" însemna şi informaţie, şi divertisment, breşa în Cortina de fier, fisura din Zid prin care se putea privi dincolo, mărturia, dar şi speranţa că o altă lume este posibilă. Pe-atunci, eram mai la curent cu emisiunile radiofonice transmise de la München decît cu cele de inspiraţie nord-coreeană ale postului public de televiziune de la Bucureşti.

Am intrat în al 19-lea an de la acel irepetabil, pentru jumătate din continentul european, 1989. Multe s-au schimbat în ritm trepidant, informaţia vine din sute de surse, ne-am obişnuit cu libertatea şi cu micile libertăţi cotidiene. Pentru cei care au peste 30 de ani, au rămas amintirile, filtrate acum din perspectiva timpului scurs şi, adesea, din cea a frustrărilor acumulate în tranziţie.

„Ce vă mai amintiţi de Radio «Europa liberă»?" – am întrebat o vînzătoare de legume, în jur de 40 de ani, dintr-o piaţă bucureşteană. Îşi aranja în grămezi marfa de pe tarabă, înconjurată de primele raze de soare primăvăratic ale acestui an. Întrebarea a atras aproape instantaneu un bătrîn care căuta cele mai sănătoase exemplare dintr-o grămadă de cartofi şi o altă vînzătoare, de la un chioşc vecin, cu reviste şi cărţi. Aceasta din urmă a şi luat iniţiativa, zîmbind, cu acel aer uşor pierdut cu care zîmbeşti unei amintiri plăcute. „Eheee, că mult a trecut... Ca să vezi ce e viaţa asta. Păi, ce să îmi amintesc? De Virgil Ierunca..." „El era mai mult cu literatura" – punctează cealaltă femeie. „Da, el mai mult de asta se ocupa. Şi nevastă-sa, Monica Lovinescu. Şi ea se ocupa de cărţi şi cultură, dar nu numai. Avea şi alte preocupări." „Şi ăla, cum îl chema? A, da. Max Bănuş. Bine, el era mai mult cu politica. Nu ştiu, mie tot Virgil Ierunca îmi plăcea mai mult. Cred că vocea lui mi se părea frumoasă. Şi mai era Munteanu. N.C. Munteanu." „Mie Munteanu îmi plăcea cel mai mult. Mi se pare foarte deştept. Şi azi e la fel, cînd mai apare la televizor."

„Cît de des ascultaţi?" – întreb din nou. Grupului i se alătură o cumpărătoare elegantă şi zveltă, tot în jur de 40 de ani, care înainte de toate precizează că se numeşte Sorina şi este economistă. Vorbeşte precipitat, emoţionată: „Vreau şi eu să spun ceva. Vreau să spun că le mulţumesc, pentru că datorită lor am auzit pentru prima oară că regimul ăla criminal poate fi criticat cu voce tare şi am aflat ce se întîmpla dincolo. Şi de acolo am aflat prima oară de Revoluţie, despre ce fusese la Timşoara. De disidenţi, Doinea Cornea, Dinescu, Blandiana. Drept să vă spun, azi nici nu-mi vine să cred că am putut să trăiesc vremurile alea. Mă apucă, aşa, o furie, cînd îmi amintesc că am irosit atîta timp din viaţa mea stînd la cozi. Poate nu ştiţi ce înseamnă să stai la coadă la «Eva» după o pereche de pantofi, cu spaima că s-ar putea să nu mai prinzi..."

Bătrînul, care a urmărit în tăcere toată discuţia, se hotărăşte să intervină: „Mai daţi-i dracu', doamnă. Că şi ăştia minţeau. Erau şi lucruri adevărate. Da' cam trei sferturi, restul minciuni". „Cum puteaţi să ştiţi cît minţeau?" – întreb. „Păi, cum, nu eram aici? Vă spun eu. Am făcut pe dracu' cu Revoluţia asta, numai minciuni. Ceauşescu a fost aşa şi pe dincolo... Da' pe vremea aia, dacă te pensionai la salariu de 3000, aveai 2000 şi ceva pensie. Cînd m-am pensionat în '90 aveam 4200 lei salariu, că am fost strungar la categoria special, cei mai buni. Şi acum am o pensie că abia îmi ajunge să trăiesc." „Da – spune o vînzătoare de la o tarabă cu detergenţi. Biletul de tramvai – 25 de bani. Cea mai proastă prăjitură 1 leu şi 25, şi mai scumpă de 3 nu găseai, cea mai bună. Cică nu se găsea nimic pe vremea aia... Eu am fost vînzătoare la Unirea. Şi se aduceau de toate, pînă şi parfumuri franţuzeşti. Bine, nu mai mult de 20-30 de bucăţi. Dar aveam. Pînă la urmă, te descurcai, fiecare cum putea, da' n-a murit nimeni de foame." „Bine – ridică tonul economista – şi de Securitate ce mai zici? Că de-aia ne era frică de orice. Nu vă mai spun – mi se adresează – ce însemna să te prindă că asculţi un post de radio străin." Bătrînul face un gest de lehamite. „Eh, şi Securitatea asta, numai exagerări. Nu aveai voie să asculţi «Europa liberă», da' ascultam toţi. Nu era dracu' chiar aşa negru. Unii au fost patrioţi, au fost cu poporul." „Ce vorbeşti, mă – se aude o voce din spate. Care securist a fost cu poporul? Securiştii ăia ai tăi sînt baştanii de azi, de-aia ai o pensie ca vai de capul tău."

Cam într-un sfert de oră, taraba unde a început discuţia devine cel mai animat loc din piaţă. Ni se alătură alţii, „pieţari" şi trecători. Se ridică vocea, se fac gesturi largi, ici şi colo izbucnesc certuri. La plecare, aud încă în spatele meu cuvintele obsedante: Ceauşescu, Securitate, partid, hoţi, patrioţi. Aceiaşi demoni pe care nu i-am exorcizat încă.

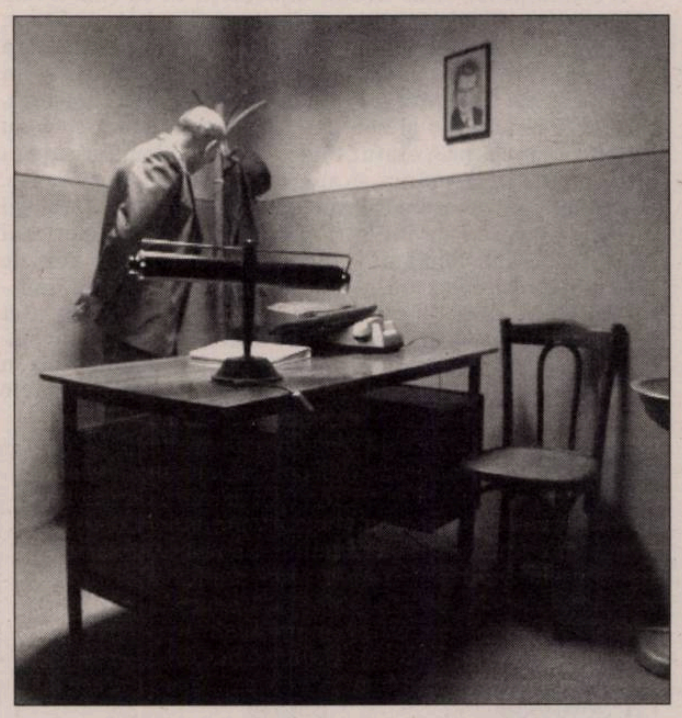

Cadru din filmul ***Cold Waves / Război pe calea undelor****, regia Alexandru Solomon*

Alexandru SOLOMON

Poveşti pierdute pe drum

Cold Waves / Război pe calea undelor a fost un proiect complicat, cu multe ramificaţii pe care a trebuit să le retez, încît nenumărate poveşti au rămas pe dinafara montajului final. (O parte dintre ele le-am recuperat în versiunea de 3 episoade care va fi difuzată de TVR, săptămînal, începînd din 6 martie.) Chiar dacă sînt mulţumit de rezultat, nu pot să nu mă gîndesc deseori dacă alegerile au fost cele corecte, dacă filmul nu trebuia, de exemplu, să spună povestea oamenilor de la „Europa liberă", nu povestea postului sau povestea României aşa cum se vede ea în oglinda fragmentată şi tulbure a emisiunilor radiofonice.

„Europa liberă" este – mai ales – mitologie, aşa că demitizarea va fi, întotdeauna, tentantă. Cred însă că pentru a demitiza ceva, trebuie să cunoşti mitul. Asta am încercat să fac eu în film. Aici, în aceste pagini, îmi voi permite să fac altceva.

Pentru că galeria de personaje de la radio era, pare-se, fenomenală. Sînt oameni de care nu aţi auzit niciodată, care n-au jucat un rol de frunte ca redactori sau spicheri, dar formau „grosul efectivelor". Mi-aduc aminte, de pildă, că mi-a fost descris unul care a umblat toată viaţa într-un trenci pe sub care purta ziare ca să-i ţină de cald. După o viaţă petrecută „în comun", cei de la radio îşi cunoşteau toate metehnele între ei. În fine, poveştile astea duc către cantina radioului: acolo se bîrfea, se creau bisericuţe, se făceau bancuri. Ca-n România.

Edelina Stoian mi-a povestit cum, venind la 5 dimineaţa la radio, găsea toate luminile aprinse şi toate uşile larg deschise. Acesta era un semn că Ion Ioanid era deja acolo. Ioanid a fost spicher, dar în România făcuse ani grei de puşcărie politică şi era, din această cauză, claustrofob. Nu suporta întunericul, nici liniştea. Venea dis-de-dimineaţă la radio şi îşi scria memoriile care au apărut apoi la Bucureşti (*Închisoarea noastră cea de toate zilele* este considerată una dintre cele mai bune cărţi despre Gulagul românesc). Ioanid scria cel mai bine în redacţie, în momentele cele mai aglomerate şi în ambianţa cea mai zgomotoasă. Niciodată singur. Singurătatea îi amintea de puşcărie.

Dar cele mai interesante se pare că erau petrecerile. O astfel de petrecere s-a dat la radio în cinstea lui Ion Ioanid – cînd colegii lui au aflat că are o boală incurabilă. Petrecerea pe care mi-o imaginez cel mai viu a avut loc cînd Vlad Georgescu a împlinit 50 de ani. La petrecere a participat şi cumnata lui Georgescu, care venise din România instruită de Securitate ca să îi spună lui Vlad că, dacă va difuza cartea lui Pacepa, va muri. S-a dansat, s-a petrecut. Asemenea mesageri erau din ce în ce mai numeroşi. Vlad Georgescu a murit peste 10 luni.

Petrecerile erau alteori mai vesele. Chiar dacă a doua zi se ştia la Bucureşti cine a participat. Atmosfera de liceu, de comunitate mică obligată să împartă şi bune, şi rele, implica şi trădări sau poate doar indiscreţii iresponsabile. Ca-n România.

Mai sînt poveştile despre frică. Frica a devenit, în anii '80 – cînd atentatele şi ameninţările contra „Europei libere" s-au înteţit – o prezenţă constantă la radio. Am stat de vorbă cu Russel Poole, care a fost şef administrativ al postului ani de zile. Umbla cu o bîtă de baseball în maşină şi, de fiecare dată cînd băga cheia în contact, trăgea aer în piept. Şi Andrei Voiculescu, unul dintre realizatorii emisiunilor muzicale, purta pistol după moartea lui Cornel Chiriac. Trudi Dumitrescu (binecunoscută sub numele de Ioana Crişan la radio) îşi aminteşte că, după explozia din 1981, s-a zvonit că sarea de la cantină a fost otrăvită. Ţin minte că, la Revoluţie, am auzit că otrăviseră apa. Probabil că sursa zvonurilor era aceeaşi.

Unul dintre momentele pe care le regret cel mai mult – pentru că nu l-am putut povesti în film – ţine de biografia unuia din principalii redactori ai „Europei libere". În zilele Revoluţiei, domnul respectiv se relaxa mergînd la dans, pentru ca apoi să revină în studio. Dansa în special tango (a călătorit apoi în Argentina din pasiune pentru asta). Am abandonat însă ideea de a filma în clubul de dans de la Bayerischer Hof, un hotel luxos din München, pentru că redactorului în cauză i se părea că această scenă ar fi o dovadă de frivolitate. Mie nu. Cred că oamenii, în condiţii de stres şi ameninţare maximă, au dreptul la asemenea evadări. Pe deasupra, ironia soartei face ca Weinrich şi Carlos, în timp ce pregăteau atentatul contra „Europei libere", să-l denumească codificat „Tangoul de la München".

Înşirînd aceste poveşti risipite, nu mă pot împiedica să mă întreb dacă îmi aparţin. Şi dacă ele ne ajută să înţelegem mai bine ce a fost „Europa liberă". Înţelegem mai mult din rolul enorm jucat de Noel Bernard în definirea departamentului românesc, dacă ştim că juca poker împreună cu partenerii americani din conducerea radioului? Ce aflăm despre impactul *Actualităţii româneşti* din informaţia că Emil Georgescu purta paltoane de blană şi colecţiona Mercedes-uri? Sau contează mai mult că a continuat să-i atace în emisiuni pe Elena şi Nicolae Ceauşescu după ce a fost agresat de mai multe ori şi înjunghiat?

Să priveşti în culise e foarte atrăgător, iar pentru un documentarist pare a fi chiar cheia succesului. O colecţie nesfîrşită de asemenea informaţii „picante" este chiar arhiva Securităţii. Angajaţii Ministerului de Interne se delectau cu amănunte din viaţa personală a celor de la „Europa liberă" şi, cu toate astea, n-au reuşit să le contracareze emisiunile. Au fost în stare doar să anihileze nişte oameni. Paradoxul este că mecanismul radioului – aşa cum a fost gîndit de americani – funcţiona independent de persoane. Dar pe de altă parte, numai cîteva personalităţi de la radio au făcut performanţă şi au ajuns să încarneze un mit. Cu timpul, mitul a devenit mai tare decît oamenii din spatele lui.

Mulţi ascultători povestesc că, întîlnindu-i după 1989 pe redactorii „Europei libere" în carne şi oase, au fost dezamăgiţi de prăpastia dintre felul în care şi-i imaginau după voce, impozanţi şi înalţi, şi felul în care aceştia arătau de-adevăratelea. E într-adevăr greu de crezut că eroii sînt pirpirii, au degetele galbene de la nicotină sau alte păcate omeneşti.

„Manifestul nostru a avut succes!"

– interviu cu Nicolae ION din Sinteşti, judeţul Ialomiţa –

Sînteţi unul dintre cei doar 61 de deţinuţi politici din vremea regimului Ceauşescu. Aţi fost arestat în 1980. Pentru ce anume?

Calificarea lor, a Securităţii, a fost „propagandă împotriva orînduirii socialiste"! Dar nu a fost ăsta adevărul, ci, efectiv, eu am făcut nişte manifeste cerînd eliberarea lui Paul Goma, cu toţi cei care au fost arestaţi în 1977. Pentru acest motiv, m-au descoperit după vreo 4 ani şi pentru acest motiv m-au ameninţat cu 20 de ani de puşcărie şi că-mi confiscă tot ce... au şi trecut la confiscare!

Cum aţi ajuns să cunoaşteţi Mişcarea Goma?

Aveam un atelier de reparaţii radio în Bucureşti, pe strada Nerva Traian. Acolo, fiind între... marea majoritate erau evrei, am cunoscut un cetăţean căruia i-am întreţinut aparatul de radio şi i l-am reglat de două ori pentru ca să asculte „Europa liberă".

A venit într-o zi la mine în atelier plîngînd şi mi-a povestit despre arestarea lui Paul Goma; de fapt, era arestarea lui a doua oară! M-a rugat să facem ceva! Noi aveam încredere unul în altul pe motiv că el mi-a cerut la începutul începutului să-i reglez mai clar aparatul de radio, ca să asculte mai bine „Europa liberă". După cum se ştie de către toată lumea, „Europa liberă" era distorsionată de multe semnale ca să nu se poată auzi. I-am tras puţin oscilatorul din radio, moderatorul, pe postul de radio „Europa liberă"! Aşa am prins încredere unul în altul.

A fost singurul căruia i-aţi făcut figura cu oscilatorul?

Nu, au mai fost cîţiva, dar nu prea mulţi. Printre ei a fost omul ăsta, mai apropiat pentru faptul că mi-a povestit că a fost arestat şi el, a fost trimis la Canal, şi pentru faptul că a suferit din cauza comunismului. Şi am început şi eu să-i povestesc despre părinţii mei. Tata a fost bătut, chinuit... la Sfatul popular, de către cineva de la raionul de partid, că aşa era înainte, ca să se înscrie la colectiv. A venit acasă, l-a aruncat peste poartă şi multe chinuri de felul ăsta...

Şi uite aşa, s-a întîmplat ca eu, crescînd odată cu necazurile care au fost în toată ţara, a pornit în mine, mi s-a născut ura, ura împotriva comunismului.

Vă mai amintiţi cum îl chema pe domnul respectiv?

Milea Tănăsescu, str. Negru Vodă, 10! Pe lîngă biserica Sfînta Vineri stătea...

Mai trăieşte?

Nu, a murit, a murit exact în momentul cînd ne-a arestat pe noi. A venit Securitatea ca să-l aresteze, a făcut un infarct şi a murit pe loc! Aşa cum v-am spus, am prins încredere unul într-altul, am rămas prieteni. În momentul cînd el a venit plîngînd la mine să-mi povestească despre Paul Goma, m-am gîndit şi i-am zis: „Domnu' Milea, am să trec pe la dvs. ca să vedem ce putem face!"

Ce credeţi c-am făcut? Dintr-un storcător de maşină de spălat – pe care le ştie toată lumea, erau cu o manivelă, cu două suluri de cauciuc, băgai rufele între ele şi le storceai după ce spăla maşina – am făcut o tiparniţă. Nu pot s-o numesc altfel! Am tipărit manifestele! Am luat nişte ştampile din comerţ, pe cauciuc din ăla de se schimba data... am decupat literele şi cu cifrele de care am avut nevoie, le-am aplicat pe unul dintre suluri, în sens invers... şi am făcut tiparniţa. Am mai cunoscut doi prieteni... între timp am devenit prieteni, o femeie şi un bărbat.

Ce scriaţi în manifeste?

Am cerut eliberarea lui Paul Goma cu cei 50 de oameni care au fost... au fost 50 de inşi arestaţi în seara respectivă şi, dacă nu – ei, la mintea noastră de atunci, era şi o minte mai slabă – trecem la măsuri ca: aruncăm în aer nu ştiu cum, facem nu ştiu ce... Bine, lor... eu cred că, pe undeva, le-a fost frică, că ei nu şi-au dat seama că noi sîntem doar patru inşi! Ei au crezut că sîntem, eu ştiu, o organizare puternică! Şi, într-adevăr, a avut succes manifestul nostru! Deci, în seara de 9 mai înspre 10, 1977, am dat, de la 12 pînă la 4 dimineaţa, în două oraşe, în Bucureşti şi Ploieşti.

Cîte manifeste aţi tipărit?

Cred că vreo 30-40.000!

Pe ce hîrtie?

Pe hîrtie din asta velină de scris, de la librărie, pachete mari... Şi, am împrăştiat... După două zile i-a pus în libertate! Le-a dat paşaportul şi direcţia: Franţa! Bineînţeles că Franţa le-a acordat azil politic care se dădea foarte greu în timpul ăla şi au plecat în Franţa. Nu ştiam nimic de ei şi nici ei de mine, dar ceva, ceva se auzise!

Cum s-a produs arestarea dvs.? Cum v-au găsit, cum v-au prins?

Eu am un fiu, un fiu din prima căsătorie, prima şi ultima, bineînţeles, am avut un copil. ...îmi pierdusem buletinul în seara cînd am împărţit manifeste. Eu am anunţat buletinul la Secţia de Miliţie. Acolo era un oarecare ofiţer care îmi era prieten... venise la mine, îl servisem şi eu cu nişte reparaţii de radio. A venit la mine ca să mă întrebe dacă am găsit buletinul sau... În timpul ăsta, pe cînd era în casă acest ofiţer de Miliţie, a venit şi fi-miu. Beşliu Mariana, trecuse pe la mine..., mi-a adus o mapă cu toată documentaţia care trebuia să plece peste hotare, trebuia să plece la postul de radio „Europa liberă"! Fiul meu, avînd vreo 13-14 ani şi cînd l-am văzut, mi-a venit inima în mînă!

Ce înseamnă toată documentaţia asta?

Noi am avut... am trimis la fiecare minister din timpul ăla, în care am pus într-un plic manifestul nostru şi fiecare ne-am trecut în manifest acolo, numărul de buletin, dar nu le-am... n-am specificat nicăieri că e numărul nostru de buletin că – vă daţi seama – ne tăiam craca de sub picior! Da' am dat numărul! Nu numele, ci numărul! Noi sîntem cetăţeni, cetăţeanul cu numărul cutare. Îi fac semn lui fi-miu, îi spun să ia mapa de pe masă şi să plece, în parc, undeva, să stea o oră, o oră şi ceva şi pe urmă să vină înapoi! I-am atras atenţia: „Nu umbli în mapă pentru că n-ai ce să găseşti acolo, sînt nişte acte!".

Grupul dvs. avea vreun nume?

Da, sigur... Partidul Liber Român! Ştampilă de secretar, ştampilă de... mai mult aşa, ca să apărem că sîntem o organizaţie cît de cît puternică... Şi chiar am apărut o organizaţie pentru ei... că le-a fost teamă! Aşa a făcut, mi-a luat mapa şi a plecat! Dacă eu i-am zis să nu umble, el a umblat, a luat la nimereală un plic! A scos un plic de acolo şi l-a păstrat. Cît l-a păstrat? Nu prea mult... Cine l-a învăţat, mă-sa, nu ştiu... şi plicul a ajuns la Miliţie.

Unde v-au dus după ce v-au arestat?

La Securitate, în Rahova. Acolo ne-a ţinut în timpul anchetei.

Cît a durat ancheta?

Foarte mult... vreo două, trei luni a durat.

Ce întrebări vă puneau?

Toate întrebările erau ca să recunoaştem! Mai mult forţat... de ce ai făcut-o, pentru ce ai făcut-o... mai ales mie, mi-a făcut atîtea... nu numai nervi, da' ameninţări...

Procesul a fost judecat de un tribunal militar?

Tribunal militar... cum naiba se numea... cel care l-a judecat pe Antonescu! Pe acolo, pe Plevnei.

A fost un proces deschis, cu public sau cu uşile închise?

N-a avut nimeni acces decît doi sau patru poliţai... miliţieni cu arme automate.

Aţi fost judecaţi individual sau...

Am fost judecaţi individual, da' toţi în ziua aia şi grupul băgat pe rînd! După ce m-a ascultat primul pe mine, au intrat ceilalţi, da' pe mine nu m-au dat afară, pe mine m-au ţinut în continuare cu ei pînă cînd s-a terminat. Cînd s-a terminat, ne-a dus pe toţi trei la dubă.

Ce condamnare aţi primit? Care a fost sentinţa?

Eu am primit 10 ani, colegul meu, 7 şi femeia a primit 5 ani.

(aceste fragmente dintr-un interviu de radio le-am obţinut prin amabilitatea doamnei Victoria Ionescu)

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Conversaţii despre tineri, în prezenţa acestora

Observ, de la o vreme, că discuţiile cele mai interesante despre teatru se poartă, în general, nu între „specialişti“ – prea obosiţi, prea plictisiţi, prea sastisiţi, ori, pur şi simplu, ne(mai)interesaţi de chestiune –, ci între persoane „civile“ sau, cel mult, între un „specialist“ şi un „civil“. (Ghilimelele au, în cazul primei noţiuni, rostul de a-i relativiza înţelesul, respectivii fiind, după părerea mea, nu atît specialişti, cît specializaţi, ceea ce nu-i chiar acelaşi lucru, iar în cazul celei de-a doua, misiunea de a marca metafora, în teatru – probabil că şi în alte domenii – termenul *civil* desemnînd o persoană din afara meseriei. Produc explicaţia pentru că, după cum oricine poate constata, susceptibilitatea şi iritabilitatea sînt în creştere, pe suprafaţa României, mai ceva decît cotele rîurilor din nord-vest.) Oriunde şi oricînd veţi auzi, aşadar, un dialog pasiona(n)t, purtat, chiar şi cînd preopinenţii nu cad de acord, cu ton normal şi în termeni civilizaţi, pe teme precum diferenţele dintre artişti şi vedete sau asemănările dintre regia „tînără“ şi regia „bătrînă“, puteţi fi aproape siguri că interlocutorii nu stau, din punct de vedere profesional, în aceeaşi barcă. (Există, desigur – mai există –, şi excepţii, care ar trebui purtate pe braţe, în triumf. Numai că, de obicei, ele se ascund bine prin cotloane obscure, ruşinate de lipsa lor de reprezentativitate.) Dar, poate că aşa se întîmplă peste tot în lume. Aiurea!...

De asemenea dialoguri am parte, periodic, şi eu, cu o jună speranţă a muncii de PR. (Nu mă pot abţine de la o nouă paranteză. Am citit de curînd, într-un supliment socio-monden al unui ziar serios, un articol care m-a complexat grav: era plin de vorbe şi acronime enigmatice precum chipsuri, branduri, CEO, HR ş.a.m.d. Poate că, în loc să se ocupe de inefabila origine a lui î din a şi să moşească Dicţionare Explicative care nu explică nimic, zăpăcindu-i, în schimb, şi pe elevi, şi pe profesori, membrii Academiei Române ar trebui să contemple un pic realitatea lingvistică din jurul lor, tot mai plină de bălării.) Explicaţie: PR este prescurtarea expresiei *public relations*, însemnînd, în englezeşte, relaţii cu – nu cu publicul, ci cu – comunitatea, cu tot ce se află în afara unei instituţii, unui organism, unui grup etc. (Cum se va vedea, explicaţia, aparent pedantă, are... explicaţia ei.) Cel mai recent episod al acestui serial colocvial a avut ca subiect tineretul şi preferinţele lui teatrale. Interlocutoarea mea, care frecventează mai nou, atît din obligaţie profesională cît şi din plăcere, spectacolele bucureştene – fireşte, mai ales pe acelea unde se intră mai uşor, adică fără invitaţie sau chiar fără bilet (prea scump) – visează să aducă spectatorii pe care i-a întîlnit acolo (tineri şi foarte tineri – inutil să mai spun) şi la sînul unor teatre „serioase“, de care, spune ea, aceştia fug ca dracul de tămîie; ca modalitate principală de atragere a acestor spectatori preconizează „deschiderea“ teatrelor respective către tipul de texte şi de spectacole pe care ei par să le agreeze: directe, interactive, uzînd de procedee multimedia, violente ca expresivitate şi brutale ca limbaj. Cum a fost *With a little help from my friends* [de Maria Manolescu, la Teatrul Naţional din Iaşi, regia: Radu Apostol], precizează ea cu însufleţire. Şi adaugă: „Tinerii asta vor să vadă la teatru. Altceva, să ştiţi, nu le place“.

La cîteva zile după această convorbire, m-am dus la coafor. Una dintre domnişoarele de acolo, simţind nevoia să mă şi „întreţină“ în timp ce îmi săpunea de zor capul, îmi povesteşte cît de trişti au fost ea şi prietenul ei, cînd, cu o seară înainte, vrînd să intre la *Tache, Ianke şi Cadîr* [de Victor Ion Popa, regia: Grigore Gonţa], la Teatrul Naţional, n-au găsit bilet şi au aflat că trebuie să se „aprovizioneze“ cu multe săptămîni înainte dacă doresc să ajungă să-l vadă. (Precizare capitală: domnişoara nu ştie cu ce mă ocup.) Pentru că, zice ea mai departe, lor le place foarte mult să meargă la teatru – de fapt, mai ales ei, el prefera filmele, dar, tot cărîndu-l la spectacole, pe la „Nottara“, pe la Comedie, chiar şi pe la Naţional (unde, parcă, nu-ţi vine să te duci aşa, cu hainele de la serviciu, şi ea nu prea are timp să meargă să se schimbe), l-a făcut „fan“ şi pe el, care acuma o întreabă: „Cînd mai mergem şi noi la un spectacol?“, şi de *Tache...* i-au spus toţi prietenii, că unul l-a văzut chiar de două ori. „Cîţi ani ai?“, întreb eu. „22“, răspunde ea. „Nu mai sînt chiar aşa tînără!“

Nu cred, totuşi, că această ultimă propoziţie este cheia aparentului antagonism dintre cele două conversaţii. Cred că lucrurile sînt mult mai simple: există tineri cărora le place teatrul direct, interactiv etc., şi există tineri cărora le place teatrul tradiţional(ist), „învechit“, „prăfuit“. Există (cum am constatat şi cu ocazia acelui concert de la Ateneu acompaniat de bubuielile concertului de-afară, despre care am povestit în „rubrica“ trecută) tineri cărora le place Mozart, şi există tineri cărora le place Pepe. A-i băga pe toţi în aceeaşi oală, etichetată scurt „tineret“, este, desigur, mai simplu şi mai comod atît pentru instituţii, cît şi pentru analişti, comentatori, „specialişti“. Nu şi pentru ei, pentru tineri.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Mm-Ma-Ma

● **Crazy Loop, *The Power of Shower*, MediaPro Music, 2007.**

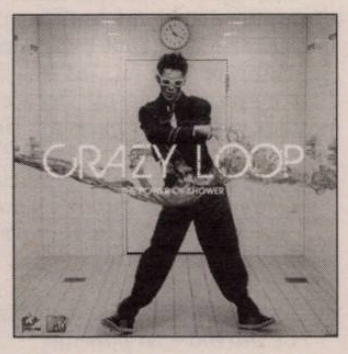

Recunosc, n-am studiat îndeaproape filozofia unui album *dance* românesc, dar îmi permit să intuiesc că avem de-a face cu un sistem. Şi anume: se ia una bucată piesă cu potenţial succes de mase, se transformă în single şi i se adaugă videoclip. Produsul astfel obţinut se rulează intens timp de cîteva luni în toate mediile de difuzare posibile. Odată ce terapia de şoc se va fi încheiat (cu rezultate variabile de la caz la caz), şlagărul va fi ambalat laolaltă cu alte melodii şi va fi servit sub formă de album. E bine de ştiut că în privinţa acestui sortiment detaliile pot fi trecute cu vederea. Important este ca în imediata apropiere a refrenului cîştigător să se mai afle unul, cel mult două specimene în stare să suporte un bombardament mediatic asemănător. Dacă aceste condiţii sînt îndeplinite, se confecţionează la repezeală un buchet de remixuri cu aspect de umplutură şi se presară în continuare o mînă de lălăieli uitate de vreme a căror unică raţiune este să urce numărul cîntecelor pînă la 12. Principiul este simplu: cu o duzină nu se face primăvară, dar în mod cert poate să apară un album. Cum *The Power of Shower* este un reprezentant de cinste al acestui sistem filozofic, mă aflu în ingrata ipostază de a nu şti cum să încep. Să vă rog să faceţi abstracţie de bulibăşeala stilistică de pe acest disc? Să adresez un memoriu producătorilor prin care să-i rog să elimine reziduurile şi balastul în exces? Să propun brevetarea albumului de buzunar, albumul minune, bijuteria de 10 minute? Să mă fac că plouă şi să mărturisesc că detaliile nu mai contează atunci cînd îl auzi pe Dan Bălan cîntînd „Johanna (Shut Up!)“? Să accept regulile jocului şi să admit că *dance*-ul intră într-o categorie specială? Să o fac pe inflexibilul ca să ajung la concluzia că, procentual, *The Power of Shower* tinde să fie o nerozie fără haz? Sau să mă las în voia bucuriei fără margini brevetate de Dan Bălan, să las naibii toate dilemele, să dansez şi să urlu „este“? În fond, dacă Shakespeare l-a pus pe Richard III să rostească chestiunea aceea cu regatul şi cu calul, nu văd de ce n-am renunţa la un album întreg pentru un refren cu „mm-ma-ma“. Unde mai pui că aici, pe lîngă refren, mai primeşti, bonus, şi acordurile înconjurătoare, toate dansabile şi nostalgice şi revigorante, de parcă, pe lumea asta, n-ar mai fi nimic de spus, de intonat şi de aplaudat decît „Crazy Loop“. Ei bine, lumea nu se sfîrşeşte aici. La doar cîteva secunde de linişte distanţă se află „Johanna (Shut Up!)“, cel mai minunat, senin, tembel, înălţător, candid şi devorant imn al bucuriei pe care îl veţi auzi în 2008. Chitara pluteşte în spaţiu, vocea lui Dan Bălan devine totuna cu norişorii roz, iar universul nu mai are nimic altceva de făcut decît să cadă pradă veseliei, să se coloreze feeric, să renunţe la toate pretenţiile lui lucide şi intelectuale. Cu un strop de bunăvoinţă este imposibil să-i rezişti acestui om. Uitaţi-vă, de pildă, pe YouTube la uraganul devastator pe care l-a produs „Dragostea din tei“ (toate acele cohorte de europeni şi asiatici fredonînd la unison „numa-numa“) şi veţi înţelege că avem de-a face cu un fenomen. Dincolo de inegalabilul sentiment patriotic pe care ţi-l oferă priveliştea celor trei thailandezi?, filipinezi?, vietnamezi? murmurînd răvăşitoarele versuri „ţi-am dat bip şi sunt voinic“ (http://www.youtube.com/watch?v=6jjaK0eodHU), este limpede ca fostul compozitor O-Zone, Dan Bălan, a fost blagoslovit cu harul aproape magic de a găsi, preţ de cîteva melodii, acele accente simple care au darul să unească o lume. Are prea puţină importanţă dacă accentele astea au de-a face cu inteligenţa sau nu. În definitiv, esenţa muzicii este să comunice o vibraţie general valabilă, un adevăr ilar şi contagios care rimează al naibii de bine cu incantaţii de tip „nu mă, nu mă iei“ sau *„they called me crazy looooooop“*. În acest spaţiu deschis, ferit de dileme, preţiozităţi şi verdicte critice are obiceiul să sălăşluiască, stupidă, irezistibilă şi sănătoasă, bucuria pură. Să n-o dăm la o parte şi s-o tratăm cu respectul cuvenit. În aceeaşi ordine de idei, cu prilejul instaurării anotimpului primăvara, unitatea noastră vă doreşte audiţie plăcută.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Mark Haddon, *Pata cu bucluc*, traducere din limba engleză şi note de Crenguţa Năpristoc, Prefaţă de Dan Sociu, Editura Trei, 2008.**

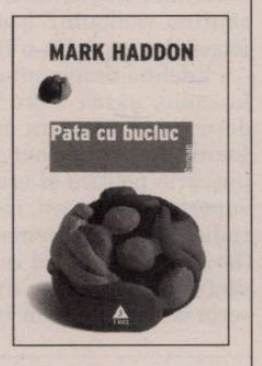

Ultimele 100 de pagini, din cele 470 ale acestui roman, povestesc o nuntă. Aici sînt reunite toate personajele care-au dus greul epic al sutelor de pagini anterioare, plus cîteva figuri noi, ca povestea să fie cît mai latră. Nucleul dur e alcătuit, fireşte, din cei „ai casei“: George, care a muncit mai bine de 30 de ani în „prelucrarea şi instalarea echipamentelor pentru locurile de joacă“ şi care, în prezent, se dopează cu valium pentru a scăpa de obsesia unei pete de pe şold; soţia lui şi amantul ei la fel de vîrstnici; fiul homosexual şi iubitul său; fiica aprigă, cu un copil din prima căsătorie şi cu iminentul ei soţ secund.

Cei care ştiu ultrapremiatul roman al lui Mark Haddon din 2003, *O întîmplare ciudată cu un cîine la miezul nopţii*, se vor simţi acum pe un teren oarecum cunoscut, întrezărind în autismul lui George şi în reacţiile lui psihotice un soi de predilecţie a acestui scriitor englez. Ce urmează însă – ziua nunţii, adică – lasă loc de surprize. Savuroase surprize, întrucît autorul îşi ia frumos arsenalul său de psiholog tandru-mucalit şi-l pune pe poziţiile de bătaie ale unei proze comerciale ce aminteşte de mai tînăra, exuberanta – şi franţuzoaica! – Anna Gavalda.

Verva e aici irezistibilă. Pesemne că Mark Haddon ar putea descrie războaie, cu mişcări masive de trupe şi ciocniri monumentale pe ample fronturi simultane, cu complicate strategii de stat-major şi puzderie de istorii personale tăvălite în noroiul tranşeelor. O nuntă nu e însă departe de aşa ceva. Scriitorului îi e de ajuns să preschimbe iureşul bătăliilor în tămbălău domestic, iar fiorii de apocalipsă, în tensiunea unei devălmăşii complet ţăcănite. Evadările lui George de la ceremonie – cînd peste cîmpuri, cînd în toaletă (această „maşină a timpului cu rază mică de acţiune“), cînd în abisul propriilor panici – servesc drept fir conductor pentru o dementă plenară, perfect sitcomică şi triumfală în *happy-end*-ul ei zgomotos. Acidă celulă de bază mai e şi familia asta!

PUBLICITATE

AMPLUS
INTERNATIONAL Ltd.

Anul European al dialogului intercultural 2008

vă invită în

UNIVERSUL EUROPEAN AL CĂRŢII

la

Salonul de Carte si Presă Bucuresti

editia a XIII-a la 5 - 9 martie 2008

Muzeul National de Istorie a României

Program de vizitare

5 martie 2008 - orele : 14,00 - 19,00
6, 7, 8 martie 2008 - orele : 10,00 - 19,00
9 martie 2008 - orele : 10,00 - 16,00

Lansări de carte, recitaluri de poezie si muzică, dezbateri, întâlniri cu personalităţi, manifestări omagiale, demonstratii de măiestrie artizanală, tombole, concursuri si ... multe surprize !

Intrarea liberă !

O carte pentru orice vârstă la preturi promotionale !

www.dialogue2008.eu

GUVERNUL ROMÂNIEI DEPARTAMENTUL PENTRU RELAŢII INTERETNICE Diversitatea Reuneşte Identităţi

O iniţiativă a Uniunii Europene

Simona SORA

puzzlecturi

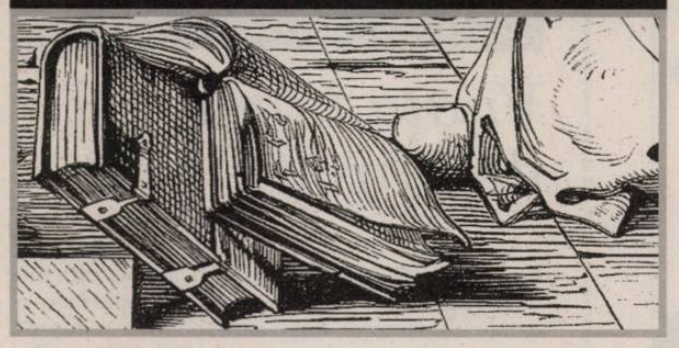

Eldorado sau Atlantidă pierdută?

● ***Le Banat: un Eldorado aux confins*, texte reunite de Adriana Babeţi, coord. edit. Cécile Kovacshazy, *Cultures d'Europe Centrale*, nr. 4, 2007.**

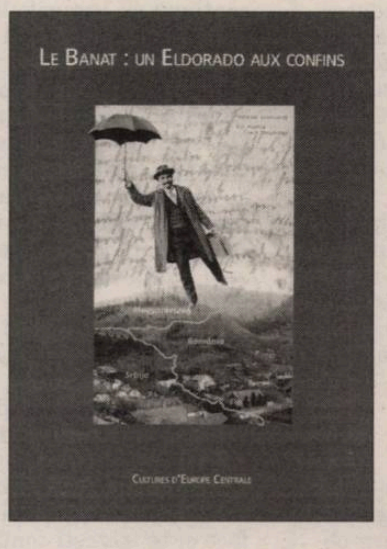

Ne-am obişnuit deja ca orice nouă apariţie girată de Fundaţia „A Treia Europă" de la Timişoara să fie nu doar incitantă, diferită în peisajul nostru editorial, diversă, ci şi bine strunită de specialişti. Universitari şi mai ales cărturari cum greu mai găseşti azi prin alte părţi, fondatorii centrului timişoarean au încheiat – în anii din urmă şi oarecum departe de micile gîlcevi „culturale" şi generaţionale care ocupă timpul altora – peste 63 de volume, dintre care 35 de traduceri, patru antologii teoretice şi o cronologie a Europei Centrale, o enciclopedie a culturii central-europene în secolul al XX-lea, un dicţionar al romanului central-european în secolul al XX-lea (care stă să apară), un glosar trilingv al societăţii pluraliste şi patru volume de antropologie culturală privind principalele comunităţi etnice din Banat. Iată bilanţul auster (căci omite şi proiectele în curs, şi pe cele în *stand by)* pe care îl face Adriana Babeţi în deschiderea studiului său despre Banat din noua antologie, concepută de Fundaţia „A Treia Europă" şi apărută într-un număr *hors série* al revistei *Cultures d'Europe Centrale* editată de Centrul Interdisciplinar de Cercetări Central-Europene (CIRCE).

Şi totuşi, nu stricta specializare, analiza rece, academismul inevitabil într-o sobră revistă academică fac din volumul bănăţeano-franţuzesc, de peste 350 de pagini, o lectură de un farmec indiscutabil. Admirabil structurată – pe trei planuri (istoric, literar, identitar), cu două interstiţii fotografice şi cu alte două antologii de texte: una de cronici şi scrieri de călătorie (din secolele XVI-XIX) şi cealaltă de proză şi poezie (din secolul al XX-lea) –, cartea are, pe fiecare pagină a ei, urma unei inexplicabile nostalgii, un fel de farmec crepuscular abia ascuns sub lentila specialistului.

Nostalgia este, de obicei, provocată de o pierdere definitivă, de o dezrădăcinare dureroasă – interioară sau exterioară. Scriind despre Banatul pierdut, scriitorii, istoricii, criticii, antropologii timişoreni – locuind, majoritatea, în Banatul zilelor noastre –, scriu despre o zonă imaginară, refăcută în cele mai mici amănunte şi însufleţită de un *ethos,* şi el, reconstituit printr-o reflexie actuală. Eldorado-ul pragmatic al începutului de secol XX este, astfel, dublat de o Atlantidă – „vestigiu al unei armonii puse adesea în dificultate", cum o văd, din afară, editorii francezi. Acest din urmă construct este – cu întreg haloul lui imaginar – declanşatorul nostalgiei după Paradisul (pierdut) înconjurat de patru ape, după Ithaca subterană, după „mica Vienă" dinainte de războaie, retrasări teritoriale, deportări şi emigraţii forţate.

Cititorul trebuie să împărtăşească întrucîtva nostalgia lumii ce ar fi putut să fie dacă istoria, cultura, viaţa şi-ar fi urmat cursul, ca să guste „utopia retrospectivă" a reconstituirii Europei Centrale – cum numeşte Jacques Le Rider tendinţa în care se înscrie şi proiectul Banatului *redivivus.* Cititorul ideal al acestor eseuri ar fi, astfel, nu neapărat cineva din acelaşi spaţiu geografico-istorico-literar, ci acel cititor a cărui memorie (chiar contrafactuală) poate imagina cum ar fi mers lucrurile fără fracturile istoriei, fără ideologizarea culturii, fără învingători şi învinşi. Iar pentru o astfel de lectură, Banatul multietnic, pluriconfesional, intercultural e mai mult decît un „laborator al modernităţii" – e şi un laborator al antimodernităţii.

Dublul model cultural pe care îl schiţează Adriana Babeţi în deschidere („Banatul: un paradis la hotare") conturează tocmai vocaţia dialogală proprie modernităţii europene, datorată, pe de o parte, deschiderii culturale emancipatoare spre toate zonele sociale, iar pe de altă parte, unui model intercultural. Banatul ar fi definit, astfel, de un „ethos al instrucţiei", favorizat de o solidaritate comunitară mult mai pronunţată aici decît în alte locuri, de un sistem de educaţie extensiv şi precoce, precum şi de plurilingvismul elitelor intelectuale, dar nu numai al lor. Istoriile „Banatului imperial" (Valeriu Leu, Vasile Docea) sau ale provinciei plurilingve şi interculturale din zilele noastre (Victor Neumann) ancorează în timp tocmai acest dublu model cultural – raţionalist, eficient şi pragmatic, stînd la baza unui sistem de comportament care, după Adriana Babeţi, face diferenţa: „urbanitate, politeţe, interesul şi respectul pentru cultura Celuilalt". Rămîne de revizitat şi modelul antimodern – prezent mai ales în literatură –, acel Banat care, în optica unui străin din secolul al XVIII-lea, nu seamănă cu nimic din ce cunoaştem (v. eseul Otiliei Hedeşan), acel Banat nocturn în care un doctor de la 1724 interoga vampiri şi în care sinuciderile nu erau excepţionale.

În „Cartografia literaturii române din Banat", Cornel Ungureanu survolează – cu acelaşi firesc subversiv cu care ne-a obişnuit – principalele momente literare, de la primul fabulist român (Nicolae Oţălea) şi literatura dialectală pînă la onirici şi *Femeia în roşu,* cu opriri fireşti asupra scriitorilor de limbă sîrbă şi maghiară sau a revistelor culturale esenţiale în diferite epoci, deschizînd, prin acestea din urmă, drumul analizelor aplicate la scriitorii germanofoni (Laura Cheie), maghiarobănăţeni (Imre Balázs), sîrbi (Ioan Radin-Peïanov) sau slovaci (Dagmar Maria Anoca).

La întrebarea – pe cît de actuală, pe atît de hazlie în vremea căderii tuturor frontierelor – „Cum poate fi cineva bănăţean?", răspunde, fără îndoială, analiza sociologică şi antropologică a Smarandei Vultur, „Buna folosire a memoriei", textul în care, mai mult ca în altele, identitatea bănăţeanului „normal" e privită în oglinda identităţii „simplului român", dar şi în cea a „bunului european". Să fie întîmplător că, la anchetă, un bănăţean născut în 1920 ştie foarte bine că e european prin naştere, iar un student din Timişoara zilelor noastre simte că „a fi european român nu înseamnă acelaşi lucru cu a fi european pur şi simplu"? Iată un motiv cît se poate de concret să te îmbarci spre Eldorado ori să plonjezi în Atlantida scufundată.

Dilema veche vă recomandă

● În suplimentul „Bucureştiul cultural" (nr. 4/2007) al revistei *22* (26 februarie), articolul viguros semnat de Sorin Vieru, „Un veac cu Geo Bogza": „În societatea noastră de azi, atitudinea de stînga continuă să fie privită cu suspiciune şi este confundată constant fie cu comunismul impenitent, fie cu snobismul de stînga (aşa-zisul «comunism caviar»). Trăim într-o perioadă de semianalfabetism politic. Iar acesta este unul dintre motivele pentru care valorile literare ale operei lui Bogza au intrat provizoriu într-o penumbră neprielnică". (Radu Cosaşu)

● O conferinţă interesantă: „Gulag – Life And Death Inside The Soviet Concentration Camps 1917-1990". Va fi susţinută de Tomasz Kizny, fotograf şi jurnalist polonez, marţi, 11 martie 2008, ora 17,00, la sediul Colegiului „Noua Europă" (www.nec.ro), str. Plantelor 21. (Mircea Vasilescu)

● Numărul pe februarie al revistei *Republik,* cu *Dogville* „la pachet" şi cu o copertă foarte *cool* (negru-alb-roşu + Kylie Minogue legată la ochi) şi cu multe lucruri foarte bune; preferatul meu: interviul exclusiv cu Woody Allen – pe care ar trebui să-l citez în întregime, dar n-am loc... Şi totuşi, măcar două citate: „Eu nu cred în viaţa după moarte (...). Cred că a face alegeri morale pentru a cîştiga un loc în Paradis e uşor, dar a face acest lucru ştiind că nu există nicio recompensă e mult mai dificil. (...) N-are nici un rost să-ţi sărbătoreşti ziua de naştere cînd eşti bătrîn. Nu e adevărat că devii mai înţelept. (...) Singurul lucru sigur e că te dor toate oasele şi că devii aproape surd. Vă daţi seama ce veselie..." (Alex. Leo Şerban)

● Dacă vreţi să ştiţi pe unde mai rulează, în SUA, *4 luni, 3 săptămîni şi două zile,* daţi click aici: http://server.mammothnyc.com/ifcschedule/films/4+Months+3+Weeks+and+2+Days. (Mircea Vasilescu)

● Chiar dacă l-am recomandat şi anul trecut, tot nu mi se pare suficient: serialul *Dr. House* (pe TVR 1, lunea, de la 23,30, sau pe AXN, duminica, de la 18), în care Hugh Laurie îl interpretează magistral pe medicul Gregory House, insuportabil de arogant, mizantrop absolut, un cinic vicios, laş, crud şi mîrlan, sfidător şi nepăsător, cu suflet negru bîntuit de trecut, şchiop şi permanent neras, însă un strălucit diagnostician de boli rare. Poate cel mai seducător personaj de televiziune de la J.R. Ewing încoace! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Vînători

● ***Nu există ţară pentru bătrîni / No Country for Old Men* (SUA, 2007), de Joel şi Ethan Coen.**

În romanul său din 2005, *No Country for Old Men,* marele scriitor american Cormac McCarthy încearcă să facă literatură vizionară din reţetarul *thriller*-ului de duzină. Formula *thriller*-ească folosită de el e una arhicunoscută – un tip descoperă o valiză cu bani şi fuge cu ea, urmărit de mai mulţi vînători –, dar viziunea lui e una mitică, flamboaiant-obscurantistă, în care *toţi* oamenii sînt vînători, sortiţi să se vîneze unii pe alţii pînă la Judecata de Apoi, într-o lume pe care Dumnezeu pare s-o ignore, dar pe care diavolul încă se mai oboseşte s-o viziteze în persoană. Performanţa lui McCarthy nu constă în faptul că umflă la modul ăsta o poveste fumată, ci în faptul că nu prea lasă cititorul să-l prindă că o umflă: nu-şi încarcă proza, nu retorizează cabotin. Proza lui e la fel de epurată şi de externalistă ca a unui scenariu hollywoodian – e genul de proză pe care cititorul e tentat s-o numească „simplă" şi „realistă". De fapt e foarte stilizată: fiecare paragraf e un bloc sculptat cu artă, în care fiecare propoziţie scurtă, „de acţiune", e gravată ca o poruncă biblică, şi multe dintre efectele speciale ale lui McCarthy (de exemplu, sugestiile privind posibilul caracter supranatural al unuia dintre vînători) sînt extrem de subtile. E un mare stilist. În acelaşi timp, este *şi* un cabotin. Gestul sec, din *poignet,* cu care îşi elimină personajul principal – nu într-o înfruntare finală, ci în culise – e cabotinaj *macho*-existenţialist. E menit să afirme definitiv credinţa autorului în legea violenţei eterne (atît de implacabilă încît, iată, s-a aplicat chiar şi în absenţa lui), dar afirmaţia sună a gol şi atrage atenţia asupra faptului că, în pofida elegantei pantomime metafizice a lui McCarthy, lumea acestui roman nu e guvernată atît de legile violenţei eterne, cît de legile *thriller*-ului comercial. *Aceste* legi îl fac pe erou să comită iniţial un AFS sau Act Foarte Stupid, astfel încît urmărirea să poată începe, şi tot aceste legi (nicidecum unele supranaturale) îl fac invincibil pe principalul său urmăritor. Pe ultima sută de metri a poveştii, McCarthy încearcă să-i consolideze stratul metafizic printr-o lungă scenă de conversaţie, între un şerif şi bătrînul său unchi, pe tema războiului. Acţiunea e plasată în Texasul anului 1980, astfel încît personajele principale să fi luptat unele în Vietnam, altele în al doilea război mondial, iar memoria lor de familie să se întindă cu uşurinţă pînă la primul război şi chiar pînă la războaiele cu indienii. Dar stratul metafizic rămîne subţire – oasele banalelor convenţii *thriller*-eşti ies din el.

Ecranizarea fraţilor Coen repetă o parte din succesele cărţii, fără a-i rezolva problemele. Prima oră de urmărire e foarte pasionantă. Coenii sînt îndeajuns de buni încît să ştie că un lucru îndeajuns de bun trebuie lăsat în pace, aşa că lasă cartea să le servească drept scenariu, mulţumindu-se să amplifice suspansul în cîteva locuri. Practic nu există muzică; concentraţi mereu pe următoarea mişcare necesară supravieţuirii, respectiv distrugerii, vînatul (Josh Brolin) şi vînătorul (Javier Bardem) sînt adesea învăluiţi într-o tăcere aproape monastică, aşa cum nu prea s-a mai auzit într-un *thriller* de la Jean-Pierre Melville încoace. Bardem e foarte bun în rolul lui Chigurh, vînătorul supranatural de invulnerabil. Mişcările lui au o blîndeţe care le face cu atît mai sinistre, iar vocea lui adîncă amplifică sunetul tăcerii care se face în jurul lui. Urmîndu-şi vechea pasiune pentru detalii cîş, Coenii l-au căptuşit cu o freză potenţial ridicolă, dar, cu sau fără pleată, Chigurh numai ridicol nu e. Din păcate nu are nici cine ştie ce realitate – fizică sau metafizică. Impasibilitatea cu care se repară singur după o bătălie, într-o cameră de motel, aminteşte de a Terminatorului, însă Terminatorul *avea* o realitate în convenţia lui, în timp ce Chigurh e la mijloc între convenţia *thriller*-ului şi un altceva pe care filmul nu reuşeşte să-l evoce cu destulă putere, între un terminator de duzină şi un înger exterminator fără destul context metafizic. Oricît de neconvingătoare ar fi metafizica lui McCarthy, ea *reiese* din carte; din film nu reiese (Coenii taie grosul conversaţiei dintre şerif şi unchiul său), drept care eliminarea nonşalantă a eroului pare un artificiu teribilist, fără semnificaţie. Aceeaşi senzaţie de artificial am avut-o la sfîrşit, cînd Chigurh comite o crimă atît de gratuită, atît de malefică, încît mă aşteptam să mă înfioare. Pe hîrtie m-a înfiorat; senzaţia de artificial m-a lovit abia *după* ce-am închis cartea. Proza lui McCarthy, care reuşeşte să evoce cadenţele Bibliei fără să pară că le caută, simulează cu succes un fel de simplitate adîncă, de care stilul Coenilor, cu compoziţiile lui studiate, academice, rămîne foarte departe.

trecerea prin reviste

Delta, un „tărîm al făgăduinţei“

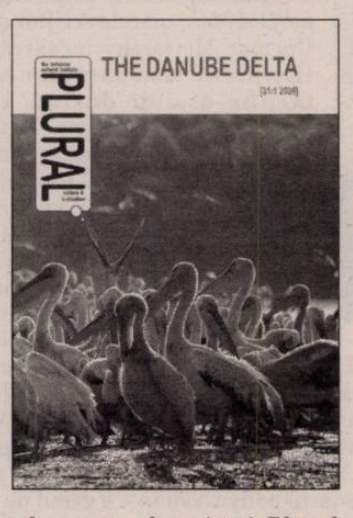

Ultimul număr al revistei *Plural* este un proiect neegalat: o monografie în limba engleză a Deltei reale, cu scrieri literare clasicizate şi totuşi proaspete, cu localnici despre care ştim încă puţine lucruri, cu obiceiuri despre care, în cel mai bun caz, i-am auzit povestind doar pe pasionaţii de pescuit.

Povestea acestui spaţiu unic este structurată logic, într-un sumar extrem de bogat, care începe, evident, cu începutul – Dunărea şi drumul ei sinuos spre Marea Neagră, explicat foarte bine de Maxim Trikhanov şi de Ştefana Mărmureanu („Delta şi anti-delta“). „Pentru a înţelege Delta, trebuie să descoperim Dunărea, cea care i-a dat naştere la gurile de vărsare în Marea Neagră. Fluviul curge în acord cu toate definiţiile şi teoriile. După ce traversează Europa, se varsă în Marea Neagră formînd ceea ce, după standardele ştiinţifice, se numeşte deltă. De-a lungul secolelor a purtat mai multe nume: «Danubius», «Istrus», «Histru», «Donaris», «Phios», «Rio Divino». Napoleon Bonaparte a considerat-o a fi «regina fluviilor din Europa». Herodot din Halicarnas scria într-unul dintre textele sale: «Unul dintre cel mai cunoscute fluvii navigabile, atunci cînd vii dinspre mare, este Istrul».“

Treptat, frumuseţea locurilor trece în plan secund, poveştile concentrîndu-se pe oameni, pe primele aşezări întemeiate şi pe diversitatea celor care au găsit în aceste locuri liniştea şi confortul unei vieţi trăite în acord cu natura. „De obicei insulele au fost populate de grupuri de persoane care şi-au părăsit ţările natale în momentele de criză ale istoriei şi au ales acest «tărîm al făgăduinţei». Acest demers ne conduce la ideea insulei ca spaţiu utopic în conştiinţa colectivă. Fiecare insulă pare o lume în sine, limitată, dar în acelaşi timp deschisă către altele. O panoramare a insulelor ne arată o arie completă de structuri morale şi sociale, care se desfăşoară între două extreme: promiscuitate şi deschidere socială“. (Ioana Popescu, „Etnic şi imaginar în Delta Dunării“)

Lumea necuvîntătoarelor este analizată şi descrisă în numeroase articole. Informaţiile sînt de dată recentă, astfel încît merită prezentate. Începînd cu 1991 s-a realizat un inventar al faunei şi florei din Delta Dunării, urmărindu-se două scopuri majore: completarea cunoştinţelor despre moştenirea naturală în această rezervaţie a biosferei, respectiv evidenţierea speciilor pe cale de dispariţie, care au nevoie de măsuri speciale de conservare şi protecţie. S-a confirmat astfel că în Delta Dunării există cel mai variat habitat din România, estimîndu-se circa 5380 de specii de animale şi plante.

Un spaţiu unic, precum Delta Dunării, şi-a găsit reflectarea într-un proiect la fel de inedit, revista *Plural,* aflată la ultimul număr sub această formulă editorială. Din precizarea făcută de redacţie aflăm că revista va fi realizată în format digital, cuprinzînd o consistentă bază de date de cultură şi civilizaţie românească. Le urăm să reuşească. (**R. T.**)

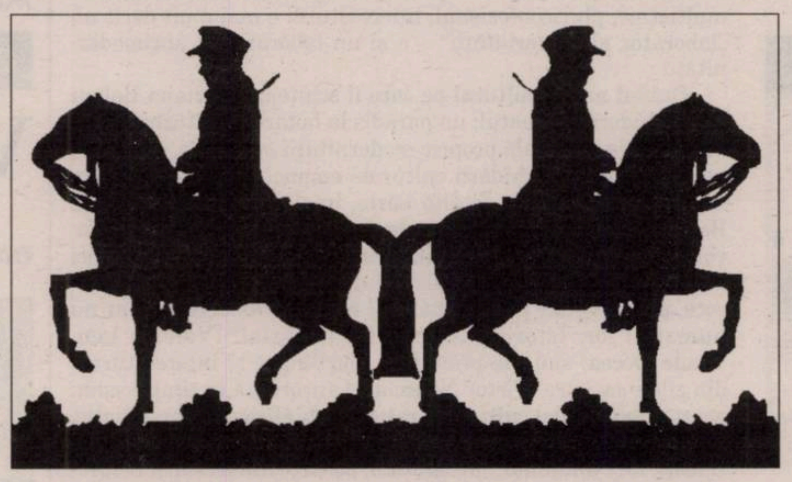

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

„Ah“ şi „oh!“

Yoji Kimura, profesor în ştiinţele comunicării la Universitatea din Kansai, „purtător de cuvînt al mai multor caricaturişti japonezi“ (?), a inventat un aparat cu care poate măsura şi defini rîsul omenesc. Pornind de la teoria sa potrivit căreia „imediat ce creierul detectează ceva amuzant, diafragma se pune în mişcare“, omul de ştiinţă a creat un sistem de electrozi dispuşi la nivelul stomacului, cu care se detectează mişcările diafragmei şi ale muşchilor atunci cînd – cum zicea bunică-mea – „e ceva de rîs“. Vibraţiile acelea – pînă la 3000 pe secundă! – permit cercetătorului să stabilească „tipul de rîs“, spontaneitatea lui, intensitatea, sinceritatea, ba chiar subtilităţi de genul „dacă e cinic sau ironic“...

Ceea ce mă încîntă la drăcia lui Kimura (păi, rîsul nu vine de la diavol?) este numele dat unităţii de măsură: „ah“. Rîsul se calculează în „ah“-uri. De pildă: „am descoperit – zice savantul – că rîsul copiilor este de 10 «ah»-uri pe secundă mai spontan decît al adulţilor şi de două «ah»-uri mai intens“. Nu ştiu dacă în japoneză „ah“ are aceeaşi semnificaţie ca la noi, în Europa, unde e de obicei o exclamaţie care aparţine unui şoc mai mult sau mai puţin emoţional, uneori enigmatic ca în celebrul dialog al brechtianului domn K. cu un cunoscut al său, pe stradă:

„– Nu v-aţi schimbat deloc, domnule K.!

– Ah! exclamă dl K. şi păli.“

Dar, tocmai ca european – adorînd rîsul gutural japonez, misterele lui şi ale unor oameni care, dimineaţa, pot descoperi firul de păianjen întins între două picături de rouă – îmi însuşesc „ah“-ul lui Kimura pentru cîteva observaţii la electrozii lui.

Cred că aparatul este rodul unei curiozităţi greu de satisfăcut, (aproape) inoperantă. Dacă pentru un rîs din toată inima – ca atunci cînd vezi, de pildă, *Stan şi Bran, vînzători de brad...* – nu înţeleg de ce mi-aş pune, mie sau celor din jur, electrozi pe burtă, ce facem în clipa cînd ne zguduie întrebarea dacă cel din faţă „se rîde“ sincer, cinic, ironic sau „ca prostul“ (ipoteză ultimă pe care sper că şi Kimura o ia în consideraţie)? Exact: ce facem? Mergem cu el la laborator să i se pună electrozii pe stomac? Dar dacă pînă acolo se sperie, ca omul, că-l ducem la analize şi nu mai rîde? Atunci îl investigăm pe loc, acasă sau unde o fi, chiar în clipa declanşării rîsului? Cumpărăm aparatul să mergem cu el peste tot ca să-l avem la îndemînă în caz că vrem neapărat să ştim dacă tipul, în veselia lui, e cinic, ironic sau doar idiot? Ah, să nu mi se spună că nu ne interesează! Nu o fi nivelul ironiei, „ah“-ul ei, la fel de presant ca al glicemiei, dar, totuşi... Crede cineva, cel puţin în România, că vreun cinic, vreun ironic se va lăsa măsurat?

Îmi aduc aminte de extraordinara reacţie a lui Arghezi de pe vremea cînd Aurel Baranga nu era cel mai prodigios dramaturg al ţării, ci doar un tînăr furios şi faimos pentru geniul cu care spunea bancuri. De la Capşa şi pînă sus, la Muzeul „Antipa“, Baranga l-a ţinut sub un foc continuu de anecdote la care maestrul nu a emis nici măcar un surîs. Explicaţia dată, a doua zi, celor foarte intrigaţi a fost simplă:

– Adică ce, să rîd cînd vrea el?

E limpede că o asemenea experienţă nu cunoaşte „ah“-urile lui Kimura; s-ar putea ca japonezii, nici ei, să nu ştie chiar totul, cum ar fi asta – să nu rîzi, uite-aşa, de-al dracului.

Dacă obiecţiile mele pot apărea ca prea minuţioase – aşa m-au învăţat tot ei, de la Sei Şonagon şi Kawabata pînă la Mizoguchi şi „Ikiru“ – am totuşi obiectivitatea de a recunoaşte că ele pălesc în faţa unui argument formulat de inventatorul din Kansai: „A înţelege mecanismul de răspîndire a rîsului de la o persoană la alta este cheia sufletului uman“. Ah, e atît de adevărat încît mă gîndesc să-i sugerez savantului o extindere a aparaturii sale pînă la a determina şi de ce atîţia oameni nu ştiu şi nu vor să rîdă niciodată. La ăştia, mor să ştiu care-i cheia...

În sfîrşit, nu pot nega că ultima idee cu care-şi încoronează opera – anume că „ştiind cum şi de ce se propagă rîsul, omenirea va trece de la un secol de războaie la un secol de umor şi toleranţă“ – mă reduce la a emite un „oh!“.

P.S. În aceeaşi ordine de idei, mulţumesc pe această cale – căci nici nu am alta, în absenţa unui telefon sau e-mail... – doamnei sau domnişoarei care mi-a trimis la redacţie un splendid poster cu Stan şi Bran. Pus în ramă, pe perete, el va lumina şi mai intens nuanţata noastră bună dispoziţie.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Viiaţa lumii de Miron Costin

Se termină: horror. Costin e un fel de *No Country for Old Men* al fraţilor Coen, ia uite aici cum trage: „În lut şi în cenuşă te prefaci, o, oame, / În viierme, după care te afli în putoare“.

Aşa a tras un Chigurh din 1650. Uite replica şerifului Ed Tom Bell, expirat şi pensionat, mulţumit cu cît bine a făcut pe lume: „Ia aminte dară, o, oame, cine eşti pe lume, / Ca o spumă plutitoare rămîi fără nume. / Una fapta, ce-ţi rămîne, buna, te lăţeşte, / În ceriu cu fericie în veci te măreşte“.

Dificultate: blogul lui Zoso cu cinşpe mii de accesări pe zi e mai prost decît Miron Costin cu zero citiri pe zi. Dar, atenţie, poezogul lui Miron Costin vă cere şi el părerea.

Durata lecturii: greu de cronometrat, o fi ca la *Click, Ciao* sau *Idei în Dialog, Dilema veche?* Căci uite ce zice Costin: „A citi şi nu a înţelege ieste a vîntura vîntul sau a fiierbe apa“. Aşa că pune mîna, frate, pe carte. Începe cu abecedarul, continuă cu lecturile literare dintr-a doua pînă într-a douăşpea, treci pe la Biblioteca Universitară şi ia pe litere fiecare carte catalogată acolo, citeşte-le. Simplu, îţi ia 50 de ani, apoi trăieşte cu spanac import Africa de Sud şi mori. Da, atunci vei înţelege că ai fost un bou în fiecare zi trecută. Să o iei de la cap? Păi, în ce vrei să te reîncarnezi? Dacă nimereşti într-o fişie picantă de KFC? Iar ai dat-o-n bară. Îţi dai seama, o viaţă de cincizeci de ani în bibliotecă şi apoi un an congelat, repede prăjit şi înfiebîntat mîncat.

Remixuri: ideea lui Miron Costin e din „Eclisiiastic, glava 1“: „Deşertarea deşertăciunilor şi toate sînt deşarte“ şi ideea asta o vor stoarce mulţi şmecheri ai cuvintelor. E la îndemînă să vezi că se duce dracului viaţa. E în firea ta să vezi cum treci de la *Tom şi Jerry* la *Popcorn magazin* sau la *Cosmopolitan,* căutîndu-te prin *Story* şi descoperindu-te în *Paparazzi.* N-ai ce face şi te trezeşti continuînd cu *Misiunea Casa, Best Food* şi retrăgîndu-te cu panariţiu şi cancer de sîn, de colon şi de prostată la „Misiunea Coasa“.

Utilitate: mai ţineţi minte? Nu, nu mai ţineţi minte! Uitarea ne face îngeraşi! Uite ce era de adus aminte: cum Danone are totuşi otravă în el. În doze regulamentare, Danone ne otrăveşte. Ce plăcere! Dar ce e mai mişto e că noi am inventat împotriva tărăgănărilor lui Miron Costin cu ai grijă ce fapte faci pe pămînt, antidotul publicităţii. Şi cu cine anume se face publicitate? Cu Activia înainte. Unde bate Activia? La femeia care cîştigă bani şi stă pe scaun. E constipată. Viiaţa lumii de azi e una constipată. Relaţia omenetului e cu WC-ul, nu Dumnezeu îţi dă anii înapoi, ci Danone îţi dă banii înapoi dacă nu mergi la WC. Adică, pînă la Dumnezeu e pe pămînt marele pariu: banii sau scaunul?

Ciudăţenii: e scris cu un „u“ peste tot, cînd cuvintele se termină cu t, iar viiaţa e „viaţa“, *live is live,* cum zice cîntecul de discotecă.

Personaje: firele de păr ce ţi-au ieşit din ureche. Maşina de tuns firele din ureche.

Povestea: pisica trăieşte 7-10 ani, cîinele 10-12, dar fiecăruia i se calculează vîrsta înmulţind-o cu şapte. Omul face asta. Cîinele sau pisica nu-i fac acelaşi lucru omului. Omul îşi calculează singur anii şi iese mereu un dezastru.

Mişto: aici parcă e Teo Trandafir cînd dă interviuri şi îşi plînge plecarea de la Adrian Sîrbu de acum doi ani. Plîngîndu-şi nestatornicia şi schimbînd televiziunea: „A lumii cîntu cu jale cumplită viiaţa, / Cu griji şi primejdii, cum ieste şi aţa / Prea supţire şi-n scurtă vreme trăitoare / O, lume hicleană, lume înşelătoare, / Trec zilele ca umbra, ca umbra de vară, / Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorcu iară. / Trece veacul desfrînatu, trec ani cu roată, / Fug vremile ca umbra şi nici o poartă / A le opri nu poate. Trec toate prăvălite / Lucrurile lumii şi mai mult cumplite.“

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Mici miracole cu prinţi şi pietre

E prima dată cînd un ziar face vîlvă pentru că *nu* pune ceva pe prima pagină. *The Independent* nu a deschis vineri cu povestea prinţului Harry în Afganistan. În rest, toate ziarele, serioase sau tabloide, de stînga sau de dreapta, l-au pus pe Harry acolo. Embargoul de presă asupra prezenţei prinţului în Afganistan a fost respectat zece săptămîni, iar ziariştii spun că au vrut să îl protejeze pe el şi pe camarazii săi de atacuri suplimentare. Site-ul american DrudgeReport.com a publicat însă ştirea. Jon Snow, prezentator de ştiri la Channel 4, i-a mulţumit pe post pentru că a spart conspiraţia tăcerii şi s-a întrebat dacă publicul va mai avea vreodată încredere în presă. Publicul său nu a gustat însă deloc tonul dramatic: postul TV a fost inundat cu e-mail-uri care laudă responsabilitatea presei, îl declară pe Snow ba ipocrit, ba nesănătos şi promit că nu mai vizionează ştirile de la Channel 4 cît vor fi prezentate de acesta. Oamenii îl iubesc pe Harry şi punct. *Evening Standard* a dat titlul zilei: „Harry pune iar monarhia unde îi este locul". Cînd unitatea sa a fost trimisă în Irak fără el, a ameninţat că pleacă din armată. Ca să-l poată trimite în Afganistan, şeful statului major britanic a avut o serie de întîlniri cu 25 de editori şi jurnalişti. În schimbul tăcerii, ziarelor le-au fost promise materiale ample, declaraţii şi fotografii despre misiunile prinţului. Aşa se explică de ce *The Sun* şi *The Times* publică aceeaşi poză cu Harry cocoţat pe tanc, în faţa unei mitraliere de mare calibru. Tot aşa se explică cum a fost posibil ca ziarele să publice imediat după scurgerea informaţiei grupaje ample cu povestea. *The Sun* are nu mai puţin de 11 pagini: Harry cu mitraliera, Harry cu băieţii jucînd fotbal în bază, ce spune prietena lui Harry etc. Tonul tabloidului este mai mult decît entuziast. „Unul dintre băieţii noştri" spune titlul mare de pe prima pagină, iar un subtitlu te lasă mască: „Prinţul din linia întîi omoară 30 de talibani". Îţi închipui cum strînge Harry talibanii de beregată, pe rînd, ca în filmele cu Bruce Lee. Dai pagina, vezi alt titlu: „A omorît 30". Parcă ţi se face milă de talibanii jumuliţi de prinţ, dar citeşti articolul şi vezi că Harry era de fapt tipul care dirija avioanele de luptă cînd li se cerea ajutor de la sol. Cifra de 30 este o estimare vagă. Altfel, în cele 10 săptămîni cît a fost lăsat de presă să servească în armată, Harry a comunicat cu piloţii avînd un nume de cod şi ei habar nu aveau cu cine vorbesc. Dar nu a stat doar la pupitru, a mers în patrule, există poze cu el prin oraşe din deşert, iar seriosul *The Times* se întreabă dacă o fi fost respectat obiceiul soldaţilor de a arunca cu pietre în pantalonii lăsaţi pe vine ai camarazilor care se uşurează după tanc.

Cînd redevine serios, *The Times* numeşte solidaritatea presei întru tăcere „un mic miracol". Poate că pentru publicul larg nu pare foarte mult, continuă editorialul, dar pentru militari prezenţa unui membru al Casei Regale în luptă înseamnă enorm. Eu cred însă că înseamnă mult şi pentru public. Frenezia bruscă a presei exprimă ceva mai mult decît goana după tiraj: goana după eroi. Mezinul Harry s-a remarcat prin beţii în adolescenţă. Pozele cu el ca militar anonim ignorat de patrule afgane, poveştile despre duşurile rare şi plictiseala din planton îi fac pe oameni să simtă că monarhia redevine a lor. *Evening Standard* zice fără rezerve: „Ne-am întors brusc la vremurile în care regii şi oamenii obişnuiţi stăteau umăr la umăr în tranşee". La o adică, ideea că i-ai putea arunca prinţului o piatră în pantaloni te face să-l îndrăgeşti.

Cristian GHINEA
Londra, 3 martie 2008

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

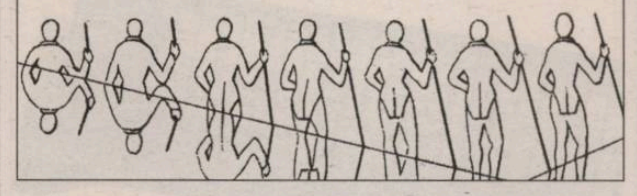

Doi primari din Apuseni

Cînd călătoreşti, lucrul cel mai interesant este să descoperi locuri cu oameni interesanţi. Persoane pe care le descoperi fascinante şi care te învaţă să-ţi depăşeşti prejudecăţile de locuitor al Capitalei, căruia i se pare că se plasează în centrul lumii...

Comuna Horea, din judeţul Alba, e un astfel de loc. Am ajuns acolo seara tîrziu, pe nişte cărări foarte întortocheate: peisajul era impresionant, pur şi simplu fără cusur, dar destinaţia se tot lăsa aşteptată... Drumul, după o perioadă de pustietate (comuna e mare şi casele răsfirate, pe dealuri şi prin păduri...), ne-a dus aproape de Primărie. Primarul, **Cornel Olaru,** e primul pe listă: „un om fain", cum el însuşi spune, dar nu referindu-se la persoana lui, ci la cea, generică, a politicianului; în opinia sa, în politică nu ar trebui să intre oricine, ci doar cei „faini"... Extinderea conotaţiilor termenului rămîne de discutat, dilema fiind dacă includem aici şi calităţile morale sau doar pe cele strict fizice... Dacă judecăm după povestea satului Horea, probabil că balanţa se înclină, mai curînd, către cea de-a doua ipoteză: comuna în cauză a cîştigat titlul de „Sat european" amenajînd Dîmbul lui Gif, un deal al îndrăgostiţilor, pe care, mi se spune, se pot duce numai „amanţii cu amantele", şi nu cei căsătoriţi... Mă simt deja ca în *Carmina Burana,* într-o plăcută atmosferă de ritualuri păgîne, în care oamenii faini şi falnici, asemenea primarului, se bucură de viaţă pe ritmuri de Carl Orff. Nu mai contează cum se îmbină toate astea cu cultul pentru Horea însuşi (ai cărui descendenţi încă mai împînzesc satul...), pentru eroii şi mitologia naţională în general, precum şi cu tradiţia ortodoxă şi conservatorismul local (în lumina valorilor căruia, dacă cineva nu e căsătorit, e de compătimit şi înseamnă că ceva nu e în regulă cu acea persoană)... Cert e că oamenii de aici nu par să fie supăraţi să se mute de pe un deal pe altul: pe de o parte, pe cel al lui Horea (Fericet), unde se serbează aniversarea acestuia (223 de ani de la martiriul său), şi, pe de alta, pe cel al îndrăgostiţilor – unde, deocamdată, pe vreme de iarnă, nu se află decît nişte băncuţe de lemn, mese şi... un telefon (?). Primarul are meritul (după mine) de a fi rămas independent, în toate cele trei mandate ale sale, şi de a fi foarte iubit de oameni (nu am auzit pe nimeni în sat să-l vorbească de rău). Ferm în convingerile sale, dl Olaru îşi permite şi el să se alinte: e fan Bill Clinton, în mod declarat. Nu numai că primăria se numeşte Casa Albă şi biroul primarului – Biroul oval, dar, în acesta din urmă, există o sculptură naivă, în lemn, cu... Bill şi Monica. Primarul din Horea şi locuitorii satului sînt, pînă la urmă, nişte oameni normali ai zilelor noastre, democratici în vederi: îşi celebrează şi eroii, şi iubirile...

Tot un om cît se poate de normal este şi **Marin Vîrciu,** primarul din cealaltă comună europeană din zonă, Gârda de Sus, de la poalele gheţarului Scărişoara. Fost învăţător, domnul Vîrciu are, cred, o caracteristică esenţială: bunul simţ. Ca şi vecinul său, Cornel Olaru, Marin Vîrciu nu a fost „înghiţit" de funcţia sa: partea normală, omenească, a rămas la locul ei. Şi el e tot la al treilea mandat, deci ar trebui să fie sigur pe el şi pe simpatia oamenilor. Este, probabil, dar în felul lui discret, care-l împiedică să se laude şi să vorbească mult, să iasă în evidenţă... Nu afirmă nimic fără s-o dovedească cu documente, nu apelează la ajutoare cînd are ceva de făcut, ci preferă s-o facă el însuşi... Cînd îl abordează cineva pe stradă, nu-l refuză, şi stă cu respectivul cetăţean pînă cînd rezolvă problema... Opusul temperamental al domnului Olaru, primarul din Gârda de Sus demonstrează, pînă la urmă, acelaşi lucru ca şi cel din Horea: că sînt oameni care au ales să ocupe o funcţie pentru că vor într-adevăr să facă ceva, că au reuşit să realizeze ce şi-au propus şi că, lucrul cel mai important, oamenii au încredere în ei şi chiar îi iubesc.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Speranţe şi viziuni

Bazinul mediteranean a fost perceput ca „mare nostrum“ prin ochii multor civilizaţii care, disputîndu-şi talasocraţia, s-au înlocuit cu brutalitate, de-a lungul a nesfîrşite rivalităţi spirituale sau tehnologice. Marea aceasta braudeliană a devenit „a noastră“ pentru fenicieni, greci, romani, bizantini, dar şi pentru republicile veneto-genoveze sau pentru turcii otomani, urmaţi de francezi şi britanici... Perimetru de întîlniri şi violenţe mitice, loc al imaginarului epopeic, Mediterana rămîne pe mai departe un spaţiu fracturat, eterogen, subminat de pericole şi răstălmăciri adesea caricaturale. Pentru orice martor lucid, pacea continentului nostru atîrnă de amenajarea unor înţelegeri regionale pe care parteneriatul EUROMED (aşa-numitul „proces de la Barcelona“) sau Alianţa Civilizaţiilor, lansată sub egida ONU, n-au reuşit, din păcate, să le obţină. Cel puţin pînă acum.

Nu se poate spune că şocul de la 11 Septembrie a simplificat premisele unor asemenea ambiţii. Erdogan, Zapatero, Chirac şi mai recent Nicolas Sarkozy au formulat diferite propuneri, mai realiste sau mai idealiste, fără ca neîncrederea Nord-Sud să se fi diminuat simţitor. Inventarul dificultăţilor excede, firește, marginile unui articol. Le-am evocat fugitiv doar pentru a reaminti evidenţa că reţeta istorico-metafizică a Mediteranei rezidă, *ireversibil,* în dialogul celor trei monoteisme. Ele dau osatura conflictelor, dar şi singura punte dintre popoarele riverane, cu tot destinul lor de comună discordie.

Iată motivul pentru care am urmărit (fără scepticismul recomandabil în atîtea alte cazuri) reuniunile succesive de la Paris (septembrie 2006), Sevilla (iunie 2007) şi Alexandria (ianuarie 2008) prin care diferiţi reprezentanţi ai elitelor mediteraneene au căutat să codifice „o educaţie a reflecţiei“... Prin *Declaraţia finală,* adoptată în fosta metropolă a Ptolemeilor, participanţii la cele trei ateliere culturale de care pomeneam au convenit un limbaj „ecumenic“, axat pe memoria culturală, dar şi un plan de acţiune concretă: crearea unui Centru Mediteranean al Audiovizualului şi a unui Fond de Asistenţă Structurală pentru Media Alternative; deschiderea unui portal satelitar multicultural, asociat cu un viitor Observator Media Mediteranean (care va monitoriza libertatea presei); formarea unui Centru pentru Traduceri (care să asigure circulaţia textelor dinspre arabă spre limbile europene şi reciproc).

Dincolo de instrumente, participanţii la atelierele menţionate şi-au focalizat atenţia asupra fondului: ce relaţie între politică şi religie la începutul secolului XXI? Şi ce modalităţi pentru o modernizare socială fără conotaţii juridice post-coloniale? S-a propus, bunăoară, instituirea unui program „Erasmus“ trans-mediteranean, destinat viitorilor lideri de comunităţi religioase. Şi la care ar putea participa instituţii teologice precum Al-Azhar (Cairo), Universitatea Saint Josephe (Beirut), Bet Morasha (Ierusalim), Universitatea Aristoteles (Salonic), Institutul Catolic din Paris, Institutul Oriental din Roma sau Universitatea Marmara de la Istanbul...

Sigur că, la prima vedere, asemenea iniţiative par irealizabile sau artificiale. Dar în loc să spui: „evreii, creştinii şi musulmanii“ nu vor sta niciodată, *cu adevărat,* la aceeaşi masă, e preferabil să desenezi o asemenea masă, să-i imaginezi forma, aşezarea şi materialul. Se înţelege că planurile croite la Paris, Sevilla sau Alexandria rămîn inoperante fără sprijin guvernamental concertat. Paradoxul vrea însă ca nu banii, ci tocmai *ideile de acţiune conjugată* să fi lipsit pînă de curînd. Din acest unghi, un nou echilibru între resurse şi oportunităţi pare să devină realizabil. Cred că studioşii faptului religios şi reprezentanţii feluritelor confesiuni din România au deopotrivă ocazia şi datoria simbolică să intre în „căutarea mediteraneană“, chiar dacă litoralul nostru „pontic“ pare mai degrabă străin de convulsiva posteritate a patriarhului

Henri PAUL

Un răspuns la uniformizare şi o pledoarie pentru diversitatea culturală

– miza cooperării culturale între Franţa şi România –

Izvorît dintr-o reală neliniște cu privire la soarta culturii europene, ca sumă a culturilor naţionale, ambasadorul Franţei la Bucureşti, Excelenţa Sa, domnul Henri Paul, ne face onoarea de ne trimite la redacţie un text despre urgenţa adoptării unor măsuri care să înlocuiască lamentările. Îl publicăm aşteptînd şi alte opinii şi reacţii cu privire la interacţiunile culturale.

Dacă trebuie să găsim motive pentru îndelungata prietenie româno-franceză, acestea pot fi găsite în circulaţia ideilor care a unit cele două ţări de atîta timp. Prin schimburile dintre România şi Franţa care au avut loc de-a lungul secolelor XIX şi XX, prin influenţa gînditorilor, a creatorilor de emoţii care sînt pictorii noştri, arhitecţii noştri, romancierii noştri, poeţii noştri, istoricii noştri, intelectualii noştri, cele două ţări au trăit deseori în acelaşi ritm şi s-au regăsit în momentele cele mai fericite şi cele mai dificile din istoria lor. Şi chiar astăzi, în cursul plimbărilor mele prin Bucureşti, ce fericire să citesc pe plăcuţele străzilor numele francezilor iluştri, care nu s-au făcut cunoscuţi prin bătălii!

Şi totuşi, cîte cărţi în franceză sînt pe rafturile librăriilor? Cîte discuri cu muzică franceză sînt disponibile, cîte filme? Cum vom face ca tinerii români, cei care vor fi elitele conducătoare ale acestei ţări peste douăzeci de ani, să păstreze şi să îmbogăţească acest patrimoniu? Mai mult, cîţi dintre ei vor scrie cărţi, nu în franceză, precum unii dintre intelectualii români pe care îi cunosc şi îi admir (Lucian Boia, de exemplu), ci chiar în română?

Pentru mine, diversitatea culturală şi lupta împotriva uniformizării culturii reprezintă o miză esenţială şi doresc să vă împărtăşesc convingerea mea.

Cîteva cifre o vor defini foarte repede:

– conform UNESCO, 85% din filmele difuzate la cinematografe în toată lumea sînt produse în Statele Unite, în engleză, 67% din filmele de ficţiune difuzate la televizor în Italia (în România este probabil cam la fel) se încadrează în aceeaşi categorie; filmele europene reprezintă mai puţin de 4% din intrările la cinematograf în Statele Unite;

– în domeniul muzical, 4 societăţi anglo-saxone împart trei sferturi din piaţă;

– în domeniul cărţii, dintre cei 10 romancieri cei mai traduşi din lume, 9 sînt scriitori de limbă engleză.

Fără a fi pesimist, dacă nu facem nimic, dacă renunţăm, limbile europene altele decît engleza, care nu sînt minoritare în Europa, vor sfîrşi prin a fi minoritare în propriile noastre ţări

Dezvoltarea extraordinară a Internetului nu poate fi evaluată cu exactitate, însă cred că accelerează în mod considerabil acest fenomen: limba folosită în acest mediu este în primul rînd engleza, şi este astăzi un mijloc privilegiat de acces al celor mulţi la cultură, înaintea muzeelor, înaintea cărţii şi poate chiar înaintea televizorului. Or, atît motoarele de căutare, cît şi prioritatea dobîndită de engleză pe Internet gonesc complet celelalte limbi, şi deci mijloacele de acces la alte culturi. În faţa Google-ului, biblioteca digitală europeană nu se poate impune!

Fără a fi pesimist, dacă nu facem nimic, dacă renunţăm, limbile europene altele decît engleza, care nu sînt minoritare în Europa, vor sfîrşi prin a fi minoritare în propriile noastre ţări: acest fenomen începe cu sectoarele ştiinţei, medicinei, învăţămîntului comercial, brevetelor, finanţelor şi apoi restul!

Cultura trebuie aşadar să recîştige locul legitim pe plan internaţional, de asemenea pe plan naţional: centrul politicii, la fel ca în secolul al XIX-lea, cînd marele dvs. intelectual Nicolae Iorga era în acelaşi timp om de cultură şi om politic, şi ca în secolul al XX-lea cînd Malraux afirma la tribuna UNESCO că tocmai crease noţiunea de patrimoniu mondial al umanităţii: „Propuneţi acţiunea care implică oamenii contra tuturor marilor naufragii. Apelul dvs. nu aparţine nici istoriei gîndirii pentru că vrea să salveze templele Nubiei, ci pentru că prin el prima civilizaţie mondială revendică public arta mondială, precum şi indivizibila sa moştenire“.

În această perspectivă, două tipuri de acţiune sînt posibile: în plan internaţional, revalorizarea acţiunii UNESCO, a Consiliului Europei şi a tuturor organizaţiilor internaţionale care plasează valorile culturale pe primul loc între priorităţile lor, pentru a face din Europa Culturii o prioritate; pe plan naţional, să ducem o politică culturală axată cu hotărîre pe apărarea şi promovarea culturii naţionale, fără să ne fie ruşine în vreun fel.

Europa Culturii

Franţa, la fel ca România, are nevoie de Europa pentru a promova diversitatea culturală, iar Europa are nevoie de diversitate culturală pentru a continua să se construiască. Una dintre trăsăturile marcante ale civilizaţiei europene de-a lungul istoriei este, dincolo de rădăcinile sale creştine, şi poate tocmai datorită acestora, schimbul, deschiderea, curiozitatea pentru lumea exterioară şi cultura alterităţii. Şi există o identitate europeană, construită de această cultură, care este unul dintre fundamentele proiectului european de astăzi. În Europa extinsă, proiectul cultural european mi se pare că trebuie să ocupe un loc de frunte: aştept ca el să prindă formă, aş dori ca el să lase mai mult loc multilingvismului, valorizării culturilor naţionale (cîţi euro din fondurile structurale vor merge către proiectele culturale structurante?) sau proiectelor care reunesc mai multe state pe o temă comună: există din fericire Europa Cinemas, care a ţinut întîlnirea sa anuală la Bucureşti anul trecut, şi Franţa a fost iniţiatoarea Nopţii Europene a Muzeelor, însă oare nu este nevoie şi de Euro-Teatru, Euro-Muzică? Este nevoie de o Europă a proiectelor culturale: sprijin pentru subtitrare, pentru circulaţia operelor, librăriile europene etc. Ambasada Franţei va sprijini aici în România acest tip de iniţiative şi susţin proiectul Centrului Cultural European de la Iaşi, pe care Ministerul Educaţiei din România ne propune să-l înfiinţăm.

Identitatea culturală naţională

În această Europă a Culturii, avem nevoie de culturi puternice. Sînt bucuros să văd munca considerabilă a Institutului Cultural Român, vivacitatea literaturii române, a teatrului, a dansului şi a cinematografiei româneşti, a artelor plastice, care se va vedea la bienala următoare organizată la Bucureşti, a muzicii care poate fi ascultată la Festivalul „Enescu“, a muzeelor româneşti precum MNAR şi multe altele, succesul Sibiului capitală culturală europeană. Însă este nevoie şi de întreţinerea patrimoniului, şi mă gîndesc mai întîi la Bucureşti, acest oraş căruia, alături de Londra, ilustrul meu predecesor Paul Morand i-a dedicat o lucrare magnifică, capitală care suferă astăzi din cauza atingerilor timpului, dar şi a speculaţiei imobiliare. Şi în acest domeniu avem legături cu Guvernul României care îşi creează reglementările de protejare a monumentelor istorice şi a altor obiective importante. Însă poate că trebuie să mergem mai departe şi, de exemplu, să concepem un program de protejare a sălilor de cinema care mi se par ameninţate, cum a spus Cristian Mungiu. Mai trebuie modernizate muzeele şi colecţiile lor protejate în faţa cererilor abuzive de restituire, şi trebuie, de exemplu, stimulate schimburile de curatori: am semnat în acest scop un acord cu ministrul Culturii şi Cultelor din România. Pe scurt, cu Institutele şi Centrele Culturale Franceze, cu sprijinul Ambasadei pentru proiecte precum expoziţia viitoare despre Napoleon al III-lea şi România, care se va deschide la MNAR în cursul preşedinţiei franceze a Uniunii Europene şi care, în mod exemplar, va fi o operă comună între două mari muzee, unul francez şi unul român, cu prezentarea la cinematograful Institutului Cultural a unor opere majore ale cineaştilor români de astăzi, dorim să arătăm că acţiunea culturală între Franţa şi România este un răspuns la mondializare şi o pledoarie comună pentru diversitatea culturală. Această bogăţie de proiecte româno-franceze, pe care mi-o doresc cu tărie, cu susţinerea autorităţilor române, nu este oare semnul că culturile noastre nu sînt învinse definitiv?

Excelenţa Sa, domnul Henri Paul *este ambasadorul Republicii Franceze la Bucureşti.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

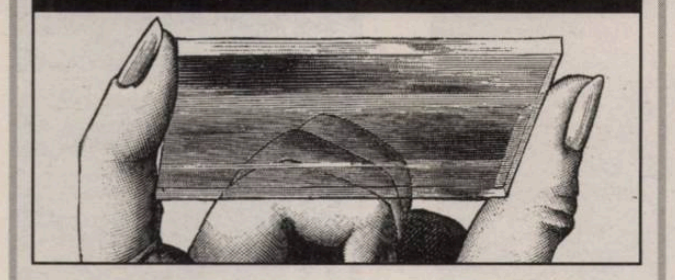

Imaginea ţărişoarei

„Străinii dau despre noi numai reportaje cu ţigani, copii ai străzii şi case de copii!“ – ne plîngem noi ori de cîte ori avem ocazia. Ne simţim nedreptăţiţi, victime ale unei conspiraţii mondiale, umiliţi de mai-marii acestei lumi – prin uneltele lor, jurnaliştii. Noi avem o ţară ca o floare şi sîntem nişte oameni buni şi ospitalieri, iar ei uite cum ne fac de rîs în faţa unei întregi lumi!

În paranteză fie spus, şi cei din televiziunile noastre fac cam acelaşi lucru cînd caută senzaţionalul cu orice preţ. Şi asta se întîmplă la ei acasă. Dacă, de exemplu, ar merge în Albania pentru un reportaj, tot numai despre mizerie şi orori ar şti să vorbească – iar albanezii s-ar simţi desigur nedreptăţiţi, pentru că, nu-i aşa?, au şi ei o ţară frumoasă şi cu oameni deosebiţi.

Iată însă că a venit în scumpa noastră patrie şi un realizator de emisiuni TV neinteresat de copiii străzii. Îl cheamă Anthony Bourdain, face emisiunea *No Reservations* la Discovery Travel, iar săptămîna trecută am putut vedea o ediţie a acestei emisiuni dedicată României.

Bourdain este un tip care cu greu se extaziază în faţa lucrurilor pe care le vede pe unde umblă şi e apreciat de telespectatori tocmai pentru stilul lui neconvenţional, ironic şi mefient. Numai că ceea ce ne distrează şi ne face să ne simţim bine (pe ideea caprei vecinului) cînd sînt luaţi în vizor alţii ne revoltă cînd este vorba de noi înşine. Cum adică nu cade pe spate cînd vede ce ţară frumoasă avem şi ce oameni primitori sîntem?

Sîntem atît de primitori, încît nu ştim cum să-i tapăm mai bine de bani pe străinii care ne vizitează. La un moment dat, Anthony Bourdain şi echipa lui ajung la Curtea Veche şi vor să filmeze ruinele. Intră pe poartă, dar, după ce fac cîţiva paşi, ies ca din pămînt portarii stabilimentului şi le spun că nu au voie să filmeze fără autorizaţie. Ruinele de la Curtea Veche sînt, de bună seamă, obiectiv naţional, dacă nu chiar militar... După cîteva schimburi de replici, lucrurile se lămuresc: pot filma şi fără autorizaţie, dacă le plătesc cinstit portarilor pentru asta. O nimica toată – cam la zece euro pe metru pătrat. Cu reducere, pentru că sînt băieţi drăguţi.

Păi, nu ar fi fost mai ieftin şi simplu să filmeze niscai copii ai străzii? Cu toate acestea, Anthony Bourdain nu se lasă descurajat. Nu mai filmează la Curtea Veche (ştim cu toţii că nu ar fi avut mare lucru de văzut acolo), dar merge în Piaţa Revoluţiei (unde un român îi spune cum a fost treaba cu balconul CC-ului şi cu Ceauşescu), mănîncă la Jaristea (unde nu e deloc impresionat de atmosfera de operetă de-acolo) sau ia nişte mititei „la botul calului“, de la un individ care avea un grătar la marginea drumului (şi îi plac). Apoi pleacă prin ţară, vizitează Castelul Bran (despre care află că nu a aparţinut lui Vlad Dracul, ci că domnitorul a fost încarcerat acolo doar două săptămîni), participă la o petrecere de Halloween în Bran, special făcută pentru străini (şi nu este impresionat nici de aceasta), mănîncă ciorbă de burtă la o crîşmă ordinară, de tablă, din Sighet (şi nu strîmbă deloc din nas), închiriază o Dacie 1310 să vadă cum se circulă cu maşina naţională a românilor (iar maşina îl lasă-n drum), vizitează „Cimitirul vesel“ de la Săpînţa şi participă, tot în Maramureş, la tăierea porcului, într-o gospodărie, şi la masa de după.

După cum spune numele emisiunii, călătoria se face fără rezervări, fără mari pretenţii, iar Anthony Bourdain îşi propune să intre în contact cu viaţa obişnuită, de la „nivelul solului“. Aşa stînd lucrurile, mi se pare că reportajul a surprins o Românie cam aşa cum este ea. În fine, aşa cum i se dezvăluie unui străin curios, lipsit de snobisme şi dotat cu simţul umorului.

Desigur, după difuzarea emisiunii, forumurile şi blogurile româneşti s-au umplut de indignare, ba chiar şi blogul lui Anthony Bourdain a fost năpădit de comentariile românilor revoltaţi. Ca de obicei, sîntem mult mai preocupaţi de imaginea României în exterior, decît de cum merg de fapt lucrurile în ţara aceasta.

Tudor Călin ZAROJANU

Ce nu se face, dar se face

În gazetărie, la fel ca în oricare altă meserie, există o serie de legi. Unele scrise, altele nescrise. O parte dintre acestea se referă la ceea ce trebuie să faci – şi cum să faci – pentru ca produsul jurnalistic să iasă cît mai bine. Figurează aici o mulţime de dimensiuni, de la topica şi stilistica frazei pînă la paginare.

O altă parte dintre regulile ziaristicii vizează ceea ce nu se face. Nu se face nu pentru că aşa a zis vreun guru al domeniului, ci pentru că încalcă legile bunului simţ, ale bunului gust, ale logicii, ale limbii, ale onestităţii etc. – şi, nu în ultimul rînd, aduce prejudicii semnatarului şi publicaţiei, declasîndu-i. Mai devreme sau mai tîrziu. Publicul poate fi păcălit, prostit, manipulat o vreme, dar pînă la urmă se prinde.

Poze refolosite, declaraţii despre declaraţii

La 18 ani după cîştigarea libertăţii totale, presa românească face în continuare ceea ce nu se face, cu o frenezie ameţitoare.

Nu se face să pui pe prima pagină o fotografie (mare) de arhivă, fără măcar să menţionezi că nu este una de actualitate. Nici un ziar cît de cît serios, din lume, nu face aşa ceva. E penibil. Există două explicaţii pentru un astfel de demers: fie publicaţia pur şi simplu nu are o poză de prima pagină, fie încearcă să inducă o idee. Exemplu: *Cotidianul* din 25 februarie a.c. arunca *à la une* o imagine în care Tăriceanu zîmbeşte către Iliescu, Hrebenciuc şi Voiculescu. Imaginea vrea să slujească ideea că „Tăriceanu îşi pregăteşte o debarcare anticipată“ (articolul principal, bazat pe „surse“). În cel mai rău caz, pe o fotografie mare la zi (precizînd şi împrejurarea în care a fost făcută) s-ar fi putut monta în medalion imaginea de arhivă, cu un comentariu de genul „X şi Y, pe vremea cînd...“

Nu se face să re-re-re-foloseşti aceeaşi poză-bust cu un VIP. Dacă intraţi pe arhiva electronică a unui ziar, căutaţi un nume – din orice domeniu – şi vă uitaţi la imaginile însoţitoare, de regulă o să vă pufnească rîsul.

Nu se face să umpli rubricile de sport ale televiziunilor cu declaraţii despre declaraţii. Din totalul minutelor „de sport“ ale tuturor televiziunilor din România, imaginile cu secvenţe sportive acoperă sub 1%. În schimb, ştim ce gîndeşte Gigi inclusiv despre frizura lui Mitică, şi reciproc.

Nu se face să pui întrebări telefonate, ale căror răspunsuri formale, politicoase sau vagi să le transformi în „ştiri“. De nenumărate ori am văzut titluri de genul „Piţurcă vrea să devină vedetă rock!“. Ei, nu zău!? Reportajul te lămureşte: la o discuţie mai relaxată cu ziariştii, omul e întrebat: „Dacă vă lăsaţi de antrenorat, v-ar tenta să deveniţi vedetă rock?“. Ce să zică? Zice zîmbind: „De ce nu?“. Acest „De ce nu?“ devine „ştire-bombă“!

Ştiri inventate, autoştiri, non-ştiri

Nu se face, dacă te dai analist, să nu revii niciodată asupra a ceea ce ai afirmat acum 1, 2, 5, 15 ani. Dacă veţi căuta la întîmplare prin colecţiile publicaţiilor, veţi descoperi că majoritatea previziunilor previzionarilor nu doar că nu s-au adeverit, dar s-a întîmplat exact pe dos. Ceea ce nu îi împiedică să facă mai departe prorociri.

Nu se face, nici măcar pentru un tabloid, să publici ştiri 100% inventate. OK, poţi porni de la o fărîmă de adevăr şi s-o „extrapolezi“, se face asta în toată lumea, dar trebuie să existe măcar un capăt de aţă real.

Nu se face să publici „autoştiri“ de genul „vedeta X şi-a cumpărat chiloţi cu buline“, numai pentru că X personal te-a căutat să-ţi spună că şi-a luat aşa ceva. A!, dacă aflai cu mijloace proprii, mai treacă-meargă... Fireşte, pentru publicul interesat de chiloţi.

Nu se face să publici non-ştiri (ba chiar non-anchete sau non-reportaje) în care se „relatează“ că nu ştiu ce (presupus) VIP „s-a gîndit să“ ori „ar cam vrea să“ sau „nu i-ar displăcea să“. Cum jurnalistul nu poate fi în capul VIP-ului, să-i citească gîndurile, ori e o invenţie 100%, ori VIP-ul i-a declarat ce-i dă prin minte, lucru care, atunci, trebuie precizat, întru minimă credibilitate. Genul acesta de „articole“ este extrem de răspîndit pentru că nu presupune nimic: nici vreo documentare, nici vreo legătură cu VIP-ul, nici riscul unui proces (n-ai afirmat că a făcut ceva, ci doar că i-ar plăcea), nici nimic. Se face din nimic şi e nimic.

Nu se face să te dai *paparazzo* şi să publici un reportaj cu camera ascunsă în care o vedetă e „surprinsă“ în timp ce-şi cumpăra o băutură răcoritoare de la o benzinărie (cazul e real)! Sau în timp ce se afla în pat cu partenerul ei (caz de asemenea real, cum probabil vă amintiţi)! Pe cînd o anchetă senzaţională despre cumpăratul cartofilor?

Aspectul fizic şi numele

În emisiunea sa din 25 februarie, Mircea Badea a prezentat *la mişto* cartea *Despre seducţie* a lui Gabriel Liiceanu (pe care o prietenă i-o făcuse cadou – fără îndoială tot la mişto...) Profitînd de faptul că pe copertă se află o fotografie a filozofului, Badea a comentat: „A scris despre seducţie cu faţa asta!?“. Nicăieri în lume nu e acceptabil să comentezi public aspectul fizic al cuiva – cu o singură excepţie: dacă respectivul face caz de acesta! Cum ar suna ca un cronicar muzical să se minuneze: „Aznavour cîntă despre iubire cu moaca aia!?“. Motivul de bun-simţ pentru care nu „te iei“ de fizicul cuiva este simplu: pentru că nu depinde de el. Spre deosebire de felul în care se îmbracă, de pildă – ăsta, da, poate fi oricînd ţinta ironiilor.

Din aceeaşi raţiune, este penibil să faci glume pe seama numelui unui om. Dar presa românească e moartă după calambururi de genul „Mona Muscă nu mai bîzîie“.

O altă practică jenantă este ascunderea drepturilor la replică (atunci cînd măcar se publică!) într-un colţişor de pagină sub genericul eufemistic „Precizare“. De regulă nu este vorba despre o precizare, ci despre demontarea a ceea ce împricinatul afirmă că este o minciună. Asta în condiţiile în care oricum funcţionează un mecanism cinic: nu oricine citeşte minciuna ajunge să citească „precizarea“.

Şi mai e ceva care nu se face: nu se face ca marţi, 26 februarie 2008, pe prima pagină a ziarelor să nu troneze faptul că Andrei Filimon (despre care probabil că n-aţi auzit vreodată) l-a bătut la tenis de masă pe campionul mondial din 2007, chinezul Wang Liqin! Mai mult, în *Gazeta Sporturilor,* informaţia era plasată la sfîrşitul unei ştiri intitulate „Înfrîngeri pe linie“ şi suna aşa: „Şi băieţii au fost învinşi ieri de China cu 1-3 şi vor evolua azi în compania Italiei. Singurul punct al României a fost adus de Andrei Filimon“! Nu e de mirare că, pe forum, un cititor scria nervos: „o victorie, ziaristilor, dar la cine! halal comentariu, sunteti ziar cu profil sportiv!“...

Lista e mult mai lungă. Mă opresc aici, nu însă înainte de a mă întreba: ce ziare ori reviste străine citesc oamenii ăştia? La ce televiziuni se uită? Unde în lumea asta au văzut ei ca un jurnal TV să dea ştiri despre accidente rutiere curente, despre vecini care se ceartă, despre schiorii amatori care schiază amator sau despre elevii care au copiat la şcoală!?

Nu văd decît un singur răspuns posibil: nu citesc nimic şi nu se uită la nimic.

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. .....
Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector .....
Cod poștal .....
Telefon .....
E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.
Relații la telefon: 021/407.76.40, 021/407.76.41

Cristina HERMEZIU

Între două lumi

Înainte de a fi un culoar între două rezervoare de cunoaştere, între două culturi, a fi între două lumi este pentru destui dintre semeni o fundătură. Înainte de a fi bogăţia şi mîndria a două identităţi, a fi între două lumi e o vină. Înainte de a fi sloganul politic al globalizării necesare, a fi între două lumi e o infracţiune. Înainte de a fi anticamera fiinţării împreună, a te afla între două lumi e o imensă singurătate.

Natalia şi Mircea – prizonierii Franţei

Maxim e blond, are ochi albaştri şi, la un an şi jumătate, deja doi prieteni care îi seamănă şi cu care se joacă în parcul din comuna Kremlin Bicêtre. Ai spune că sînt toţi trei francezi. Numai că părinţii lui Maxim sînt cetăţeni ai Republicii Moldova şi, de opt ani, prizonierii Franţei. Ca zeci de mii de tineri moldoveni, Natalia şi Mircea au fugit de sărăcia din ţara lor şi s-au regăsit pe pămînt străin, muncind la negru, fără acte. Pe lîngă lacrimi, înghit abuzuri şi umilinţe. Nici o uşă legală nu li se deschide. Au plătit bani grei la „călăuze“ ca să ajungă singuri pe lume, în oraşul luminilor.

Refugiul lor: cuibul unui vagabond

Natalia, Mircea şi băieţelul lor locuiesc în Kremlin Bicêtre, o comună din sud-estul Parisului, pe avenue de Fontainebleau. E o arteră dreaptă, fără alt farmec decît acela că duce la Porte d'Italie, acolo unde începe, de fapt, Parisul. Traficul intens, ambuteiajele nesfîrşite au aşezat pe faţada clădirii din cărămidă roşie un strat de funingine, pînza de doliu a unei periferii de metropolă indiferentă. „Nici nu pot deschide vreodată geamul. Mă gîndesc că poate şi de asta mi-au spus că Maxim are un început de pneumonie“ – spune femeia. De doi ani şi-au amenajat viaţa în două camere mici şi o bucătărie. WC-ul e comun, pe palierul etajului şase. Locuinţa e curată, luminoasă chiar, în ciuda ferestrelor înguste. „Soţul meu a refăcut totul. Aici trăia, înaintea noastră, un *clochard,* un vagabond. Apartamentul a ars, au venit pompierii.“

Mircea e un bărbat scund, negricios, cu ochi ageri, inteligenţi. „Măcar că n-are studii, se pricepe la orice.“ Bucătăria e acum în formă de L. Bărbatul i-a furat un colţ, a ridicat ziduri, a tras ţevi, a făcut o cabină de duş, a instalat o chiuvetă. „Proprietarul ştie?“ – întreb în şoaptă. „Nu, dar e o femeie bătrînă, nu urcă mai mult de un etaj.“ WC-ul a rămas pe holul scării, folosit şi de vecinii indieni, dar Mircea a schimbat zugrăveala, a pus faianţă. Plătesc, pe lună, 360 de euro. Din banii lui Mircea, singurul care munceşte. Lucrează de doi ani la acelaşi patron, în construcţii. Francezul a fost gata să-i facă *une promission d'embauche,* ca să-şi obţină, cu această promisiune de angajare, autorizaţia de muncă. Totul a fost zadarnic: prefectura i-a respins cererea pentru drept de muncă. Nici Mircea, nici Natalia nu au viză de intrare: se află pe teritoriul Franţei în mod ilegal. El e plătit în continuare la negru. Pentru că nu au asigurare medicală, orice vizită la medic, pentru ei sau pentru Maxim, îi costă bani grei.

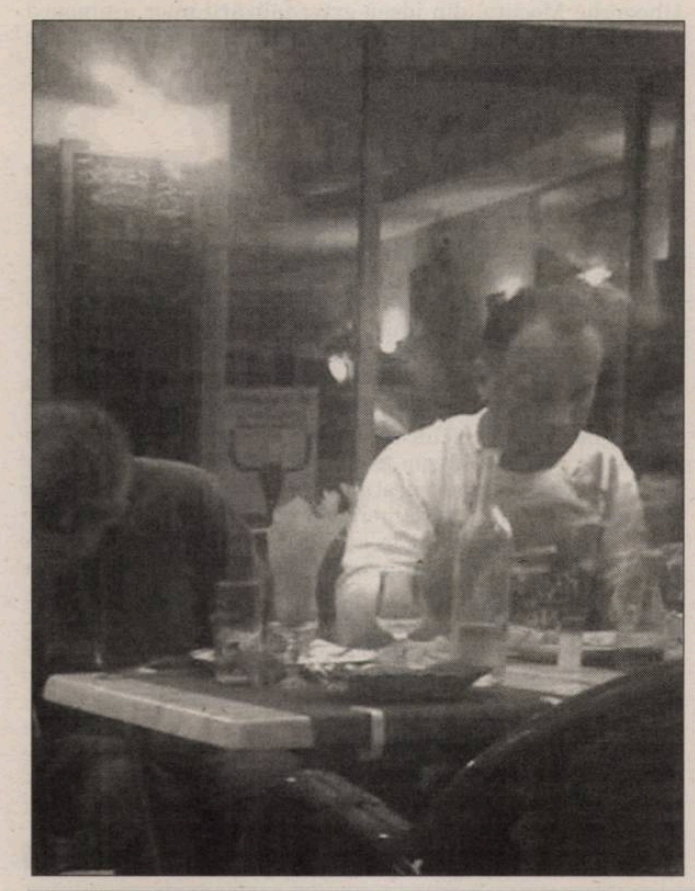

Fuga de acasă

Băieţelul doarme în camera care serveşte drept dormitor pentru toată familia. Stăm de vorbă în camera de zi, „biroul“, rîde Natalia. Mobila principală e un televizor. O masă rabatabilă, două scaune pliante, o poliţă. Două frînghii taie în lung încăperea, punînd privirii un orizont inutil. Rufele sînt deja împăturite pe canapeaua joasă. „Am lucrat o vreme ca menajeră la o franţuzoaică bogată. Avea un hol lung, numai dulapuri – povesteşte femeia. Mă punea să-i aranjez totul la linie, ca în magazinele de lux. M-am descurcat. Dar nu asta a fost cel mai rău.“ La răstimpuri, Natalia şterge tăblia mesei cu un şerveţel.

Cînd s-au căsătorit, în satul natal din raionul Briceni, Natalia avea 19 ani, Mircea – 22. Ea a absolvit un colegiu de infirmiere. De lucru nu era nicăieri. Mama, profesoară de biologie, tatăl, medic, nu-şi mai luau de mult salariile. Trăiau cu ce aveau pe lîngă casă. A îndurat friguri cumplite: amintirea asta o face să tacă. Tăcerea durează cîteva secunde. A învăţat pe rupte şi a intrat la facultatea de medicină din Chişinău. După un an şi jumătate a abandonat. Ca să treci examenele se cereau mii de dolari.

În 2000 s-au hotărît să plece. Aveau însă nevoie de bani. Preţul pentru o „călăuză“ era, atunci, 1300 de dolari de persoană. Tatăl ei a vîndut o casă în Ucraina cu doar 1000 de dolari. Restul i-a împrumutat din sat, „cu procente“, de la un cămătar. Călăuza a anunţat-o de plecare de pe o zi pe alta. Nici măcar nu şi-a luat rămas-bun de la părinţi. Habar n-avea că pleca într-o aventură ale cărei riscuri aveau să-i facă inima să stea în loc.

Calvarul drumului clandestin

Au plecat într-o maşină mică, ea şi trei bărbaţi necunoscuţi. Mircea urma să vină altădată, cu alt transport clandestin. Prin Ucraina au trecut uşor. Prima încercare a fost la graniţa cu Polonia. Călăuza avea acte cum că pasagerii urmau să facă un schimb de experienţă într-o reţea hotelieră din Polonia. Vameşii nu i-au crezut; i-au controlat la sînge. Pe ea au controlat-o şi ginecologic. „Ne-au întors. Mă gîndeam ca la o nenorocire. N-aveam de unde să dau datoriile de bani. Am revenit la frontieră după ce s-au schimbat vameşii. Călăuza a sunat pe cineva în Polonia care a întărit faţă de vameşi că mergem la schimb de experienţă. Am trecut.“

Concentrată, cu privirea departe, femeia pune în cuvinte simple amintiri încordate. „La graniţa cu Germania era de trecut un rîu. Am stat ascunşi într-o pădure cîteva ore. Să nu ne mişcăm, să nu facem zgomot. Mi-a fost tare frică. Mă gîndeam: dacă nu pot înota, dacă mă ia curentul la vale? Bărbaţii aceia m-au ajutat. Ne-am dat braţele unii cu alţii, am trecut.“ „Cît de mare era apa?“ – întreb. Natalia îmi arată cu mîna, sus, peste blugi, coapsa piciorului. S-au urcat într-o altă maşină, uzi, cu frigul şi frica în spate.

Cînd au trecut în Franţa, la prima benzinărie, poliţia s-a oprit lîngă ei, de parcă îi aştepta de cînd lumea. I-a cules ca din palmă, o femeie şi trei bărbaţi, o mînă de emigranţi din Republica Moldova.

Au început cercetări, faxuri, telefoane, anchetă. Natalia a povestit tot adevărul. Acasă nu voia să se întoarcă, avea datorii de plătit. Interpreţii care au venit i-au ajutat, învăţîndu-i ce să spună. Pentru că au cerut azil politic, o asociaţie i-a luat în grijă, pentru cîteva luni.

Viaţa la negru

A locuit apoi la periferia Parisului, într-o casă părăsită. În spatele ferestrelor bătute cu scînduri se ascundeau 40 de moldoveni fugari. Abia după cîteva luni au îndrăznit să facă cîte o gaură în lemn ca să vadă lumina soarelui. Între timp a ajuns şi Mircea în Franţa, plătind călăuzei „viza“ de fictiv şofer de camion. Natalia a găsit prima de lucru, destul de uşor. Ca să o recomande ca menajeră, o moldoveancă i-a cerut 2000 de franci. A fost prima datorie pe care a plătit-o. Făcea de toate, într-o casă cu cinci copii: spălat, călcat, curăţenie, zilnic. „Cu piciorul legănam căruciorul celui mic, cu mîinile spălam vasele.“ Un an de zile n-a mîncat decît o dată pe zi, seara, cînd se întorcea în adăpostul ca o închisoare. A slujit astfel la cîteva familii, tot căutînd un ban în plus. Cînd a dat de rău, n-a fost cine s-o sfătuiască şi s-a lăsat purtată de tirania unei femei. În casa franţuzoaicei cu rafturi ca-ntr-un magazin de lux, pretenţiile batjocoritoare i-au întunecat mintea şi sufletul. Deşi totul era „nikel“, ca-ntr-o farmacie, se trezea din senin cu un potop de reproşuri. Natalia a ajuns să creadă că trebuie să îndeplinească tot ce i se cere: să aducă micul dejun şi, de ce nu, îngenuncheată la picioarele franţuzoaicei, să-i facă masaj. Într-o zi, aceasta i-a adus un fel de rochie lungă, neagră, imensă: dacă voia să mai lucreze în casa ei, trebuia să poarte, de acum înainte, uniformă. Pentru prima dată a spus nu şi, în plină zi, şi-a plîns umilinţa, îndelung, în refugiul ei din casa fără ferestre.

De povestea asta s-a desprins cu greu, chiar şi amintirea e un fel de cătuşă. Femeia măruntă din faţa mea n-a uitat însă binele care i s-a făcut printre străini. O doamnă la care a lucrat a dus-o la medicul ei. După cîteva luni de tratament, a fost posibil ca Maxim să vină pe lume. Cu ani în urmă, Natalia suferise o operaţie la Chişinău şi rămăsese fără speranţa de a avea un copil.

Singuri pe lume

Pe un colţ de masă, în dreptul ferestrei, e o culegere de exerciţii de gramatică în limba franceză. „Am împrumutat-o de la bibliotecă. Să-mi cumpăr ar fi prea scump. Decît să stau degeaba, mai bine învăţ ceva. Îmi place, sînt exerciţii uşoare.“ S-a dus cu diploma ei de infirmieră la o şcoală de asistente de pe lîngă un spital de geriatrie. Ar fi primit-o: mai făcea un an-doi ca să-şi echivaleze studiile. Dar au trimis-o mai întîi la prefectură. Patronul unui magazin de costume de teatru din Paris a vrut s-o angajeze, mai ales că Natalia ştie limba rusă. I-a făcut un act, o „promisiune de angajare“, şi a trimis-o la prefectură. La prefectură nici n-au vrut să se uite în dosar: „Mai întîi actele de şedere în Franţa, *Madame!*“.

Din cînd în cînd, Natalia tuşeşte aspru, veche sechelă a frigului îndurat acasă, în Republica Moldova. „Cu ce vă încălziţi iarna, aici?“ „Punem calorifer electric. Vin facturi de cîte două sute de euro. Cînd le văd, Doamne!“ Face o pauză şi-şi fereşte privirea, cu pudoare: „E primul an cînd nu mi-am mai sărbătorit ziua, pe 10 ianuarie. Am zis că mai bine cumpăr ceva copilului“.

Trezit din somn, Maxim are dreptul la cîteva bucăţele de ciocolată. Ca-ntr-o joacă, mama întoarce o hartă lipită de perete: „Unde e bunica, Maxim? Tare ar vrea să te vadă...“ O dată pe lună vorbeşte cu mama ei la telefon, în satul din raionul Briceni. O aude că-i vine să plîngă, dar se abţine. „Zice că n-am la ce să mă întorc. Iar taică-meu a murit la doi ani după ce am venit în Franţa. Nici acum nu-mi vine să cred. Îmi pare că am să mă duc acasă şi am să-l găsesc acolo. El ar fi vrut tare mult ca eu să fac medicina.“

Natalia şi Mircea sînt prizonierii Franţei, *des sans papiers.* De Republica Moldova nu-i mai leagă nimic: poate doar părinţii şi amintirea unor sărbători mai vesele. De Franţa îi leagă copilul care s-a născut aici şi viaţa pe care şi-o cîştigă totuşi zi de zi, muncind la negru, ilegal. De cînd e preşedinte Sarkozy, văd zilnic, la televizor, emigranţi fără acte, arestaţi, trimişi înapoi de unde au venit. „Dacă ar trebui să plecăm în Republica Moldova, n-am mai putea să venim niciodată înapoi. Am auzit că acum la graniţe e şi mai straşnic, iar călăuzele cer 4000 de euro.“

Situaţia celor doi e fără ieşire: trăiesc clipă de clipă într-un provizorat extenuant, cu frica zilei de mîine. E un cerc vicios, exasperant: Natalia şi Mircea sînt singuri pe lume, închişi între graniţele unei ţări care nu-i vrea, dar care se foloseşte, în tăcere, de munca lor.

Clandestin în propria viaţă

„Şi acum mă visez în amfiteatru cum iau notiţe, la facultate.“ Femeia care, în vise, a rămas studentă, te face să te gîndeşti la un mugure care n-a înflorit niciodată şi îmbătrîneşte nedesfăcut. Iarna e pe sfîrşite în parcul din Kremlin Bicêtre, a opta iarnă pentru Natalia, prizonieră printre frumuseţile Parisului, inutile. „N-am fost niciodată la un muzeu sau la un cinema. Parcă nu aşa trebuia să se petreacă tinereţea mea. Acum am 30 de ani. Încă aş vrea să studiez, să devin ceva. La 40 de ani n-o să mai vreau decît să fiu, iar, menajeră.“

Mică, zveltă, cu părul lung, cu ochi albaştri, fără strălucire, Natalia iese din deznădejde doar cînd dă cu ochii de Maxim. „Nu vreau decît să muncesc legal şi să am o casă. Să mă scald în bine, asta nu m-aş gîndi vreodată...“ Femeia se repede spre băieţel să-l certe, în două limbi: *„Il ne faut pas taper!* Nu e voie să păleşti, auzi ce-ţi spune mama, Maxim?“

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro

• *Galeria de Artă Veche Românească*
• *Galeria de Artă Românească Modernă*
• *Galeria de Artă Europeană*

NOU ŞI VECHI PRIN PUŞCĂRII

Printre paradoxurile anilor '90, s-a vorbit la un moment dat şi de acela că în puşcării existau condiţii mai bune de viaţă decît cele cu care se confruntau multe persoane sărace aflate în libertate. O reformă care se face la ordin în puşcării poate fi mai rapidă şi mai eficientă decît evoluţiile din restul societăţii. Totuşi, schimbările din închisori nu au dus pînă la crearea unui sistem penitenciar echivalent cu cel din ţările occidentale. Iar problemele care stau în faţa Administraţiei penitenciarelor sînt încă multe şi uneori mai complicate chiar decît cele din deceniul trecut. Comisiile parlamentare îi audiază periodic pe şefii Administraţiei penitenciare, iar organizaţiile pentru apărarea drepturilor omului fac vizite regulate în puşcării. Astfel devin publice o serie de amănunte despre situaţia acestui sistem. Iar felul cum sînt trataţi deţinuţii poate fi uneori relevant pentru stadiul de dezvoltare al unei societăţi.

Andrei MANOLESCU

Închisori fără aer

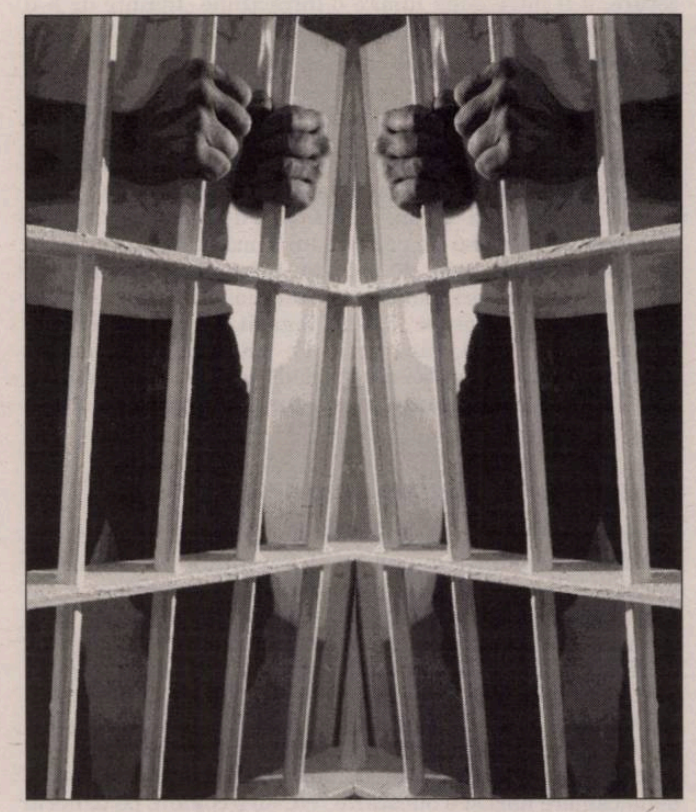

Reîntoarcerea eliberaţilor condiţionat

Mai toate puşcăriile din România au astăzi site-uri de prezentare pe Internet pe care se succed fotografii colorate în care apar săli de mese moderne şi curate, camere cu paturi şi măsuţe aproape ca la hotel, săli lucitoare de duş, terenuri de sport, cabinete stomatologice, capele pictate, grădini cu flori, săli de lectură şi biblioteci pline de cărţi. Seamănă cu site-urile de prezentări turistice. Dar, ca şi în cazul unor reclame turistice, închisorile din spaţiul virtual sînt una, iar realitatea e cu totul alta. Deşi în ultimii ani penitenciarele s-au mai descongestionat, ele nu respectă încă nici pe departe standardele europene în domeniu. Acestea prevăd că fiecare persoană închisă ar trebui să beneficieze, în spaţiul de detenţie, de un volum de aer de 8 metri cubi. Normele româneşti acceptă doar 6 metri cubi, dar reprezentanţii Asociaţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki (APADOR-CH) spun că nici aceştia nu sînt decît pe hîrtie. După o serie de inspecţii prin închisori, Nicoleta Popescu de la APADOR-CH spune că administraţia penitenciarelor măsoară acest volum adăugînd la socoteală culoarele şi încăperile destinate gardienilor şi alte spaţii în care nu stau deţinuţi. După părerea ei, spaţiul real care revine unui deţinut în cele mai multe cazuri este mai mic de patru metri cubi, adică sub pragul critic la care în Occident se dispune închiderea penitenciarului pentru că se consideră că poate deveni un focar de îmbolnăvire. În unele puşcării din România, nu există însă nici săli de mese propriu-zise, iar după cum se exprimă cei care cunosc situaţia: *în timp ce mănîncă, deţinutul din patul de sus îşi ţine picioarele atîrnate în dreptul farfuriei deţinutului din patul de jos*. Activiştii pentru drepturile omului spun că pe cei *de afară* ar trebui să-i intereseze respectarea unor condiţii elementare de viaţă ale celor închişi, măcar şi pentru faptul că în caz contrar, în închisori s-ar putea produce boli transmisibile şi în afară. Conducerea *Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor* (ANP) recunoaşte că lipsa de spaţiu e o mare problemă, iar secretarul de stat la Ministerul Justiţiei, **Gheorghe Mocuţa,** atrage atenţia că singura soluţie este construirea de penitenciare noi. Directorul general ANP, **Marius Iosif,** vorbeşte despre posibila construire a unui penitenciar după sistemul spaniol, cu o singură clădire care să cuprindă toate spaţiile necesare unei închisori moderne şi în care toate activităţile să poată fi standardizate. El spune că, la ora actuală, cele mai multe închisori sînt un fel de barăci „de tip gulag". Pe de altă parte, prin ţară mai există şi închisori construite de mai bine de o sută de ani, cum ar fi cele de la Miercurea Ciuc sau Tîrgu Mureş. Situaţia proastă de astăzi a închisorilor poate fi considerată însă de-a dreptul excelentă în comparaţie cu cea de acum cîţiva ani. Senatorul **György Frunda,** preşedinte al Comisiei pentru drepturile omului, îşi aduce aminte că acum zece ani se punea problema unei organizări în sistemul penitenciar aşa încît într-un pat să stea maximum doi deţinuţi (şi nu trei, aşa cum se întîmpla deseori). Acum s-a ajuns la situaţia fericită în care fiecare deţinut să poată sta singur în pat (numărul de paturi din puşcării este ocupat într-o proporţie de circa 70%). „Realizarea" se datorează însă, în cea mai mare măsură, „emigrării" masive a răufăcătorilor din România în alte ţări ale Uniunii Europene, fapt recunoscut neoficial chiar de responsabilii din Ministerul Justiţiei.

Munca şi „universitatea"

Legea 275/2006 statuează patru categorii ale regimului de detenţie din România: deschis, semideschis, închis şi de maximă securitate. Reprezentanţii APADOR-CH spun că teoretic împărţirea e bună, dar că în practică aceste categorii nu se respectă. Ei atrag atenţia că nu se poate explica, de pildă, de ce unii deţinuţi care au regim semi-deschis (şi au dreptul, potrivit legii, să circule neînsoţiţi în interiorul penitenciarului) sînt încuiaţi în celulă, situaţie despre care reprezentanţii organizaţiei au aflat deseori în inspecţiile pe care le-au făcut prin penitenciare. O altă problemă pe care ei o semnalează este aceea că deţinuţii din multe penitenciare nu pot presta munci, aşa cum ar avea dreptul. Cei din sistemul deschis (persoane condamnate la cel mult un an de închisoare) au dreptul să presteze munci în afara penitenciarului, chiar nesupravegheaţi. Activiştii pentru drepturile omului cred că de vină ar fi administratorii închisorilor care nu sînt în stare să încheie contracte cu firme şi să asigure condiţii pentru ca deţinuţii care doresc să poată presta diverse munci. Aceasta, în condiţiile în care mulţi dintre ei preferă să lucreze, decît să stea închişi în celule, şi în situaţia în care există o cerere destul de mare de forţă de muncă. (Deţinuţii care muncesc au dreptul să păstreze 30% din veniturile pe care la obţin şi din aceşti bani îşi pot cumpăra diverse produse de la chioşcurile care se află în interiorul închisorilor.) Alt gen de activităţi de care, teoretic, deţinuţii pot beneficia îl reprezintă cursurile şi programele educative. Cei de la APADOR-CH atrag din nou atenţia însă că prea puţini din cei închişi ajung să beneficieze de asemenea programe pentru că, de obicei, la acestea sînt selectaţi, mai mult de formă, doar cîţiva deţinuţi cu comportament ireproşabil şi care nu pun nici un fel de probleme cadrelor. În aceste condiţii, reprezentaţii organizaţiei spun că nici nu poate fi vorba despre o educare în scopul reintegrării ulterioare în societate a celor care chiar au nevoie de aşa ceva. Pe de altă parte, la programele de alfabetizare se pare că se înscriu chiar şi mulţi care ştiu să scrie şi să citească. Ei speră că astfel vor fi mai bine văzuţi, că vor fi consideraţi ca avînd o conduită bună, ceea ce poate contribui chiar şi la o eliberare înainte de termen. Cu alte cuvinte, participarea la un curs de alfabetizare poate să *dea bine* la CV-ul de puşcăriaş, motiv pentru care mulţi se declară analfabeţi. Şi mai mulţi învaţă însă lucruri pe care le consideră mult mai „utile" pentru viitorul lor în mijlocul societăţii, adică află de la ceilalţi noi tehnici de a fura, ponturi din afara închisorii şi aşa mai departe. Motiv pentru care multe închisori continuă să aibă renumele de „universităţi".

Pachete cu droguri

Un ordin recent limitează tipurile de pachete care pot fi primite de deţinuţi de acasă. Aceştia nu mai pot primi mîncare gătită, ci doar produse cumpărate de la magazin şi care se află în ambalajul original nedesfăcut. Administraţia penitenciarelor motivează măsura prin intenţia de a reduce pătrunderea drogurilor în puşcării. Cantităţi tot mai mari de droguri au intrat în ultimii ani în închisori şi tot mai mulţi deţinuţi au devenit dependenţi de ele. Administratorii spun că modul cel mai frecvent în care sînt introduse aceste droguri este în pachetele cu mîncare, în locuri dintre cele mai neaşteptate, de exemplu în ochii unui peşte. Gardienii nu au capacitatea de a le depista la controale. Intenţia este ca pînă în 2009 să fie interzise toate tipurile de pachete. Activiştii pentru drepturile omului spun însă că încercarea de combatere a traficului de droguri în închisori nu ar trebui să justifice interzicerea dreptului la pachet, în condiţiile în care unii deţinuţi nu-şi pot suplimenta alimentaţia decît prin ce li se găteşte acasă. Una dintre soluţiile pe care autorităţile vor s-o extindă este aceea a externalizării unor servicii, printre care alimentaţia sau asigurarea curăţeniei din penitenciare. Aceste activităţi ar urma să fie date în sarcina unor firme particulare, condiţii în care se presupune că deţinuţii nu vor mai avea nevoie de hrană suplimentară primită de la cei de acasă. Un experiment privind externalizarea serviciilor de „catering" se desfăşoară la penitenciarul Gherla. După cum spune secretarul de stat Gheorghe Mocuţa, din ideea externalizării unor asemenea servicii, multă lume a înţeles că urmează ca penitenciarele să fie privatizate.

Instabilitatea

Marius Iosif, judecător de profesie, a devenit director general al Administraţiei penitenciarelor în septembrie anul trecut. El observă că pînă acum nimeni n-a părut interesat să construiască o strategie pentru sistemul penitenciar din România. Pînă şi regulamentul de pază al închisorilor este vechi de 30 de ani. Nici un director al administraţiei n-ar fi făcut nimic concret pentru a-l schimba, dar cei mai mulţi s-au plîns periodic, în faţa comisiilor parlamentare, de vechimea lui, deşi modificarea acestuia ţine de structurile administrative. Marius Iosif spune că nici legile şi nici deciziile administrative de pînă acum n-au fost bazate pe o strategie, pe un plan de perspectivă, motiv pentru care n-a existat destulă stabilitate, iar funcţionarea întregului sistem a fost mereu prea dependentă de ideile celor care s-au perindat la conducerea ministerului sau a administraţiei. Un document strategic a fost elaborat în 2006, dar directorul actual spune că la redactarea lui n-au contribuit specialişti şi, în plus, au apărut ulterior legi referitoare la executarea pedepselor, deşi ordinea logică ar fi fost invers. Marius Iosif spune că el ar dori să iniţieze o asemenea strategie. Pînă atunci însă, doreşte măcar să dubleze numărul psihologilor din închisori. Acesta e foarte mic faţă de numărul de deţinuţi (în medie, un psiholog trebuie să se ocupe de 350 de deţinuţi). În acelaşi timp, directorul vrea să mai reducă personalul de pază, ale cărui efective nu i se par întotdeauna justificate.

DACĂ UNELE CUPLURI FOLOSESC PANGLICI ALBASTRE PENTRU NUMĂRUL 8, NE VOM VEDEA SILIŢI A LE CERE DOUĂ SAU CHIAR TREI RUINE ÎNAINTE DE A INTRA ÎN DISCUŢII

● Politeţea asiatică – Singapore Airlines avertizează pasagerii de pe luxosul Airbus 380: „Dacă unele cupluri folosesc paturile noastre duble pentru activităţi inadecvate, ne vom vedea siliţi a le cere politicos să renunţe". Politeţea bucureşteană – „Garaj. Nu parcaţi şi nu veţi avea probleme". (**R. C.**)

● În ancheta din *Dilemateca* nr. 22 despre călătoria în timp şi în spaţiu, două răspunsuri au ales să „călătorească" – cu ajutorul meu neprecupeţit – inclusiv dintr-un trup în altul: răspunsurile Taniei Radu şi al lui O. Nimigean au apărut inversate. Astfel, în timp ce Tania Radu „îşi examinează sinele şi îşi scrutează sinea", poetul O. Nimigean are reverii cu rochii victoriene şi „pălării de pai cu panglici albastre". Spre binele meu, sper că are dreptate cel care a afirmat că simţul umorului este o importantă sursă de toleranţă. (**M. C.**)

● Am găsit în cutia de scrisori un fluturaş dreptunghiular, gri şi anost: „Servicii funerare non stop". Firma? Vă spun, dar o să-i fac reclamă: un nume cum nu se poate mai potrivit – „Autentic Balsam". M-a trecut un fior pe şira spinării şi mi-au picat ochii pe serviciul cu numărul 8, „consultanţă". Ca şi cînd moartea este ceva ce se poartă doar în sezonul ăsta şi ai nevoie de unii care să-ţi spună dacă ţi se potriveşte sau nu, ca şi cînd oamenii nu mor de cînd lumea, ca şi cînd, în astfel de momente, numai de „consultanţă" nu îţi arde. Oare ce pregătire trebuie să ai ca să oferi consultanţă funerară? (**R. T.**)

● Umblînd brambura pe meleagurile patriei, pe ruta Bucureşti-Alba Iulia, *via* Valea Oltului, am putut admira arhitectura rurală de tip nou, probabil a românilor întorşi după ce au lucrat peste hotare: casele se înalţă, falnice, cu două sau chiar trei etaje, portocalii, roz, verzi... Tradiţionalele prispe sînt înlocuite, acum, cu un soi de balcoane, să le zicem mediteraneene, cu colonade... Îmi aduc aminte, cu nostalgie, de casele albe, simple, nu numai din Grecia, ci şi din fosta Iugoslavie, în drumul spre Grecia... (**I. P.**)

● Peisajul cel mai *Dodesukaden*ic de pe ruta sus-amintită e oraşul Zlatna: ruine ruginite peste tot, rămăşiţe ale combinatului otrăvitor; şi, colac peste pupăză, afişul (parafrazez): *Să punem umărul, cu toţii, la construirea Zlatnei europene...* (**I. P.**)

● Un imens gîndac de bucătărie a apărut şi s-a lăfăit pe masa la care stăteau crainicii principalei ediţii a jurnalului de televiziune turkmen, de la ora 21. Nimeni din studio nu l-a observat, aşa că gîndacul a fost prezent şi la reluarea de la ora 23. Preşedintele ţării, Gourbangouly Berdymoukhammedov, dentist înainte de a intra în politică, s-a înfuriat şi a ordonat demiterea a 30 de persoane de la televiziunea publică. Aşadar, cînd se lichidează delictul de opinie, apare delictul de gîndaci. (**M. B.**)

● Acum o lună am primit prin poştă o înştiinţare de la Ministerul Finanţelor cum că ar trebui să restitui Statului nu mai puţin de 18 milioane de lei vechi în urma recalculării impozitului pe venitul din 2006. După cinci drumuri la Administraţia Financiară, infinite discuţii pe la ghişee cu un număr la fel de infinit de agenţi fiscali incompetenţi (unul dintre aceştia mă întreba *pe mine* unde cred că s-a greşit), completarea a două fişe fiscale rectificative, plus cîteva telefoane pentru a mă asigura că re-recalcularea va fi dusă la bun sfîrşit de cineva capabil să facă opt adunări corecte, am fost anunţat sec că, într-adevăr, nu trebuie să restitui cele 18 milioane, ci că, de fapt, eu am de primit înapoi două milioane. Ca în bancul cu bicicleta. Sînt de două ori dezamăgit: Ministerul Finanţelor din România nici măcar nu te fură cu premeditare! (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

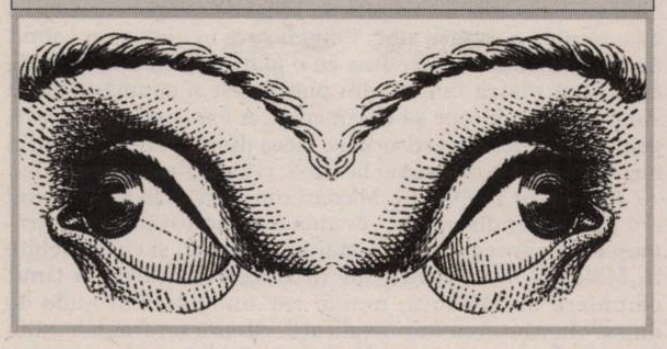

DACĂ UNELE CUPLURI FOLOSESC FLORI FOARTE GENUINE PENTRU A SCRIE UN MESAJ CU LITERE TRECUTE, UNUL SINGUR AR PUTEA SĂ STRICE CUIBUL

● În prima dimineaţă lucrătoare a lunii martie, la Romantica TV am văzut o personalitate cunoscută, cu ilustre ascendenţe boiereşti, dînd lecţii despre cum se oferă flori în luna martie, despre diverse obiceiuri de acest fel, mai elegante sau mai moderne, cum ar fi acela de a oferi flori pe e-mail. Omul se prezenta el însuşi ca o floare, chiar dacă uşor veştejită, de *nu-mă-uita*. Şi nu m-am mai uitat. (**A. M.**)

● Trebuie să mărturisesc: îmi place tot mai mult de Silviu Prigoană! Are o frusteţe jovială, un dram de autoironie şi un mod de a spune lucrurilor pe nume, cumva şi cu ochii la „galerie" (modelul Băse, păi, nu?), pe care le găsesc foarte genuine şi de bun-simţ... Duminica trecută, invitat la *Apropo TV* să-şi dea cu părerea despre afacerile vedetelor, Prigoană s-a „scăpat" cu o definiţie a românului cu care nu poţi să nu fii de acord: „Românu' e fudul, n-are bani de hîrtie igienică, da-şi ia Rolexuri. Şi ce nevoie să aibă de hîrtie igienică, că dacă nu mănînci, nu te c...". (Aici *Apropo*-ul a pus un bip, iar *Dilema veche* – cum se vede – puncte-puncte.) Întrebare *à propos:* oare ce s-a întîmplat cu sulul de hîrtie igienică adus de Victor Rebengiuc la TV în decembrie '89?? Cei care ar fi trebuit să-l folosească şi-au luat, oricum, Rolexuri – dar ăla era pe gratis... (**a. l. ş.**)

● Andi Moisescu, la *Apropo TV,* poartă un tricou pe care scrie: „1990 – Ion Iliescu – 85% / 2008 – Elena Băsescu – 98% / Încotro?". Păi, nu e clar? Spre unanimitate sau măcar spre uniune naţională... (**S. S.**)

● În autobuz, alături de mine, o fetiţă (10-11 ani), cu ghiozdan în spate, scria, foarte concentrată, un SMS pe telefonul mobil. Din întîmplare, privirea mi-a alunecat pe ecran. Mesajul arăta astfel: „Prostule d c esti gelos? Nu mantalnesc cu alt baiat!". În definitiv – mi-am spus –, situaţia nu e chiar aşa dramatică. Dacă era un mesaj de tipul: „Nenorocitule dak ma parasesti ma sinucid!"? (**M. Ş.**)

● Am văzut o dubiţă pe care scria – mare – „Haine pentru graşi şi grăsuţi". Dincolo de acest înduioşător „grăsuţi" (în care ar putea încăpea oricine nu este model pe podiumurile de modă), ce mi s-a părut haios este faptul că reclama pentru respectivul magazin era scrisă, cum spuneam, cu litere foarte *mari* – deşi graşii & grăsuţii nu sînt, neapărat, *şi* miopi! O văd ca pe o contaminare inconştientă a ideii de „gras": dacă eşti gras, atunci şi literele trebuie să fie „grase", nu? Nu vreau să mă gîndesc cum ar fi sunat reclama în limba de lemn politic-corectă: probabil că nici n-ar fi încăput pe dubiţă. (**a. l. ş.**)

● Am descoperit zilele trecute, la cofetăria „Casablanca" din Piaţa Lahovary, ultimul cataif din Bucureşti. S-o fi băgat şi bragă pe undeva? (**S. S.**)

● Pentru că tot este „luna femeilor", oraşul s-a împînzit de afişe cu busturile goale ale „băieţilor" de la nu-ştiu-ce trupă de strip-tease masculin. Dacă aştepţi autobuzul într-o staţie îi studiezi vrînd-nevrînd. „Şeful" are o expresie de vînzător de kebab, altul de fotbalist de liga a doua, al treilea parcă tocmai a ieşit dintr-o sală de fitness de cartier, despre al patrulea poţi jura că e un manelist la început de carieră. Doar unul singur ar putea să joace într-un film american de serie B. Chiar astea or fi gusturile româncelor? (**A. P.**)

● „Vasilică este un copil rău. El s-a urcat pe o scară să strice cuibul rîndunelelor. Dar a păţit-o! Dumnezeu l-a văzut şi i-a tras scara." Acesta este un citat „moralizator" dintr-un manual de religie (altele, la fel de „moralizatoare", găsiţi la http://www.hotnews.ro/stiri-esential-2494574-invata-copiii-din-manualele-religie-pedeapsa-divina-calca-masina.htm). Am o dilemă: dacă lui Vasilică i-ar fi tras scara nu Dumnezeu însuşi, ci – să zicem – Ionel, iar Vasilică şi-ar fi fracturat picioarele în cădere, se putea spune că Ionel a făcut o faptă bună? Doamne, iartă-mă... (**M. V.**)

DACĂ UNELE CUPLURI FOLOSESC O PARTE DIN MAXILAR DE AMORUL ARTEI, STĂM BINE

● Potrivit unei ştiri preluate de Yahoo! de la AFP, Bob McNichol, un irlandez de 57 de ani, care îşi pierduse complet vederea într-un accident petrecut în noiembrie 2005, şi-a recăpătat-o parţial cu ajutorul unui dinte. Dintele (împreună cu rădăcina şi cu o parte din maxilar) a fost donat de fiul lui McNichol. Lui McNichol-tatăl i s-a reconstruit orbita, în ea a fost introdus dintele, în dinte s-a scobit o gaură, iar în gaură a fost fixată o lentilă. Operaţia se cheamă *osteo-odonto-keratoprosthesis* (OOKP). După OOKP, pacientul e OK şi se poate uita acum la televizor. Precum se vede, formula „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte" a devenit „dinte pentru ochi". (**D. S.**)

● Sîmbătă seară, de amorul artei, am făcut un compromis. Pe TVRM, *Bădăranii,* de Carlo Goldoni, înregistrarea din 1960. Vasilica Tastaman, Coca Andronescu, Silvia Dumitrescu Timică, Carmen Stănescu, Al. Giugaru, George Calboreanu, Radu Beligan, Birlic. În acest context, puteam oare să rămîn corectă politic? (**S. G.**)

● Asociaţia „Berarii României" consemnează pentru 2007 vînzări de 15,5 milioane de hectolitri, cu 20,2% mai mult decît în 2006. Consumul pe cap de locuitor a fost, în 2007, de 89 de litri, în creştere de la 81 de litri în 2006. Chiar dacă nu ne putem compara cu cehii (160 de litri pe cap şi gît de locuitor), se poate spune, într-un efort de decenţă, că pe plan local, la bere, stăm mai bine decît la fotbal. Berea şi fotbalul – *même combat!* (**R. C.**)

PUBLICITATE

Ciprian VOICILĂ

Scurtă istorie a mărţişorului

Mărţişorul, obiect pe care mai ales noi, bărbaţii, îl achiziţionăm şi îl oferim în mod ritualic în fiecare an, nu este doar un mijloc de exprimare a afecţiunii, ci şi un fapt cultural cu o istorie îndelungată. Într-o lucrare apărută în 1899, Simion Florea Marian, unul dintre părinţii etnografiei româneşti, spune despre mărţişor: „În cele mai multe părţi din Bucovina şi mai cu seamă din Moldova, Muntenia şi Dobrogea este datină ca părinţii să lege de 1 Martie copiilor sei cîte-o monedă de argint ori de aur la gît sau la mînă. Moneda aceasta, care e de regulă atîrnată de o cordea roşie ori de un găitan compus din doue fire resucite de mătasă roşie şi albă, sau dintr-un fir de arniciu roşu şi unul de bumbac alb sau şi din mai multe fire de argint şi de aur, se numesce *«Mărţişor, Mărţiguş* şi *Marţ»*“ *(Sărbătorile la români,* vol. II, 1899).

A fost o vreme în care, prin unele locuri, mărţişorul se făcea dintr-un fir alb şi altul negru.

În societatea românească tradiţională, mărţişorul îndeplinea o funcţie de protecţie împotriva bolilor şi a nenorocului. Totul decurgea conform unor reguli stricte: „Punerea sau legarea mărţişorului se întîmplă de regulă la 1 Martie des-de-dimineaţă, pînă nu răsare soarele. Tot odată e de observat că părinţii, cînd îl pun, se feresc ca să nu-i vadă vreo femeie însărcinată, căci atunci, zic ei, că se pătează copiii pe ochi. Unii copii portă mărţişorul 12 zile la gît, iar după aceea îl leagă de ramura unui pom tînăr. Şi dacă în acel an pomului îi merge bine, se crede că şi copilului încă îi va merge bine în vieaţă. Alţii îl ţin la gît pînă ce văd primul pom înflorit, şi atunci îl lasă pe rămurelele acelui pom, anume ca să fie sănătoşi şi frumoşi ca florile pomului respectiv“. Prin Muntenia purtau mărţişor la gît sau la mînă nu doar copiii mici, ci şi fetele mari sau nevestele tinere pentru a nu fi arse de soare: „Cine poartă mărţişoare / Nu mai e pîrlit de soare“.

De ce mărţişorul este rezultatul întretăierii unui fir roşu şi a altuia alb? Ce semnificaţie aveau roşul şi albul pentru ţăranii noştri? Se zice că Baba Dochia avea o noră pe care nu o iubea deloc. Voia cu orice preţ să scape de ea. Într-un an îi vine ideea de a o trimite pe 1 Martie să spele la rîu lînă neagră pînă o va face albă. Fetei îi sare în ajutor un voinic. Acesta o învaţă să frece lîna cu o piatră. Fata îl ascultă şi, cînd bagă piatra în apă, din piatră iese o spumă roşie ca sîngele şi apa începe să clocotească. A fost o vreme în care, prin unele locuri, mărţişorul se făcea dintr-un fir alb şi altul negru. Se purta nu numai la mînă, ci şi la glezna piciorului.

Atunci, în 1899, S.Fl. Marian constata că la sat obiceiul era pe cale de dispariţie. „Acuma însă această datină strămoşească a început în cele mai multe părţi, şi cu deosebire în Moldova, a se perde, iar în Bucovina, care s-a ţinut odinioară de Moldova, numai rar unde se mai aude de dînsa.“ În căutarea unei explicaţii, citează un fragment din *Încercările literare* ale lui N. Gane: „Astăzi, cînd societatea nostră, din românească ce era, s-a străinat în tote obiceiurile ei, încît a ajuns a nu mai scrie nici vorbi, nici gîndi românesce, cînd înşişi copiii din faşă nu mai învaţă a zice *tată* şi *mamă,* ci *papa* şi *maman,* cînd chiar şi slugile de prin case se *monsuesc* şi *mădămesc* în dispreţul vechii frăţii româneşti, în acestă grozavă babilonie de limbi şi moravuri, am uitat tote tradiţiunile vechi cari împodobesc trecutul nostru. Aşa, dacă am întreba astăzi pe oricine: ce este un *Mărţişor,* desigur ar da din umere, zicîndu-ne: *nu sciu!* Căci nu numai obiceiul, dar însăşi amintirea lui, însuşi înţelesul cuvîntului s-a şters din memoria noastră. Romîncele din vremea trecută nu sciau să-şi facă perul din negru alb şi din alb negru, spre derîderea vîrstelor, nu cunosceau crinolinele şi turnurile, puful şi cocul, spre derîderea formelor omenesci; ele se îmbrăcau cu altiţe, îşi spălau faţa cu apă de isvor şi urmau datinelor şi obiceilor strămoşeşti; ele ciocniau ouă roşii la Pasci, ascultau cîntecele de stea la Crăciun, colindele la Anul nou şi trimiteau *Mărţişori* la întîiu Martie“.

Comunismul va scoate pe piaţă un nou tip de mărţişoare: cele fabricate la Fondul Plastic.

Mărţişorul nu avea să dispară. El va fi preluat de oraş, unde va căpăta noi şi noi forme. Pe la 1800, orăşenii atîrnă de şnur o monedă şi scrijelesc pe una din feţele ei anul respectiv: 18... Mărţişorul se metamorfozează din nou şi devine breloc din aur, argint sau *double* care poartă însemnele norocului: trifoi cu patru foi, coşari, purcei, zar, cărţi de joc ş.a.m.d., după care intră în orizontul amorului şi devine obiect sentimental. Acum încep să apară inimile de diferite mărimi şi texturi. Tinerii îşi dăruiesc în mod simbolic inima în fiecare an pe 1 Martie. Comunismul va scoate pe piaţă un nou tip de mărţişoare: cele fabricate la Fondul Plastic, ambalate în cutii transparente. Se remarcă prin anularea completă a conotaţiilor sale magico-religioase iniţiale. După ’89, apare mărţişorul electoral, avînd pe el chipul oamenilor politici charismatici din vremea respectivă: mărţişorul electoral Petre Roman.

Astăzi există o varietate uluitoare a mărţişoarelor. Dispariţia mărţişorului făcut la cooperative de stat a creat condiţiile apariţiei mărţişorului individualizat. Laolaltă cu mărţişorul clasic coexistă inima enormă din pluş pe care scrie *I love you!,* diploma înrămată (prin care se atestă faptul că viitoarea ei posesoare este cea mai frumoasă/bună/minunată mamă/fiică/iubită/nevastă), mărţişorul cu simboluri arhetipale sau New Age (crucea celtică, mărţişorul cu Yin-Yang) şi multe altele pe care vă las să le descoperiţi singuri.

Adina ROSETTI

Balul de adio al colecţionarilor

Galeria Nouă – spaţiu non-profit care se ocupa exclusiv de *„photography & new media“ – s-a închis din motive ce ţin, invariabil, de spaţiu şi de Primărie. Expoziţia de adio a fost* „Collecting Collectors“, *adică peste 30 de colecţii personale strînse laolaltă de Ştefan Tiron şi Anca Benera, în urma unui anunţ pe net şi... din vorbă-n vorbă.*

N-am colecţionat niciodată nimic, nici măcar două cutii de chibrituri. Mereu am crezut că trebuie să existe un resort interior foarte puternic care să te împingă să cauţi, să aduni şi să păstrezi obiecte de un anumit fel, de-a lungul mai multor ani. Se pare că nu e chiar aşa. Oamenii încep să adune lucruri fără vreun motiv palpabil, mai mult din întîmplare, iar după o vreme, cînd privesc înapoi, nu-ţi pot explica prea clar ce anume i-a determinat s-o facă. Poate fi un moft, o modă, un hobby, o pasiune sau chiar o obsesie...

Dacă s-ar face vreodată un muzeu al comunismului, sînt cîteva colecţii care n-ar trebui să lipsească de acolo.

Cert este că, punînd cap la cap cele peste 30 de colecţii de toate felurile, expuse timp de un week-end la Galeria Nouă, se pot reconstitui – măcar din amintiri şi senzaţii, piese dintr-un puzzle foarte mare – cîteva epoci prin care am trecut cu toţii şi succesiunea lor. „Nu cred că trebuie să considerăm colecţiile doar nişte simple curiozităţi. În colecţiile existente putem citi poate ceva din cultura care le-a produs. Acumulările de obiecte colecţionate vorbesc despre aspecte importante ale culturii care le produce şi le îngroapă. Pentru colecţionar, tot ceea ce alţii aruncă, pierd, uită, risipesc capătă importanţă şi un rol anume“ spune Ştefan Tiron, unul dintre curatorii expoziţiei.

Dacă s-ar face vreodată un muzeu al comunismului, sînt cîteva colecţii care n-ar trebui să lipsească de acolo. Şerveţelele *vintage* cu desene şi mesaje („Consumaţi fructe după masă“, „Petreceţi o seară plăcută la restaurantul Doina din Galaţi“) ale doamnei din Făgăraş, o bunicuţă blîndă cu ochelari. Casetele Sony şi Basf înregistrate cu CC Catch şi alte cîntăreţe la modă, cu etichete scrise de mînă, cu carioca neagră, şi lipite pe carcasă. Bibelourile din vitrina bunicii – balerina, beţivul, pescarii, cuplul de dolofani, care dăinuie aproape în fiecare sufragerie de bloc care se respectă. Diapozitivele de familie, cu imagini candide din vacanţele pe litoral, sejurul la munte şi onomasticile între colegi.

Din furtunoşii ani ’90 – în care am început să descoperim libertatea – s-au păstrat surprizele Turbo şi insignele cu „Maicăl“, cel care „a plecat şi n-o să se mai întoarcă niciodată“. Isteria consumului care a venit, nu mult după aceea, se reflectă în sutele de capace de sucuri şi bere, sutele de brichete de plastic, lame de ras şi pliculeţe de zahăr (din acelea care vin la restaurant sau în avion odată cu cafeaua), colecţii în care contează, în fond, cantitatea, nu valoarea obiectului în sine. Fetele par destul de constante în opţiuni şi rămîn în sfera universului lor feminin, populat cu un arsenal întreg de jucărioare precum sticle de parfum, fotografii sepia cu dame de odinioară, panoplii de cercei şi bibiluri.

De departe cea mai *cool* colecţie mi s-a părut cea de gărgăriţe, care urmărea nu obiectul, ci conceptul, simbolul în diverse reprezentări: jucării în formă de buburuză, pantofi, poşete, şosete de bebeluş, agrafe, pernuţe, abţibilduri, turtă dulce, chiar şi perie de WC şi microfon împodobite cu gîza roşie cu buline negre. „Gărgăriţa e ceva *funny,* te binedispune, totul se poate transforma într-o gărgăriţă, dacă vrei!“ – spune Ruxandra, proprietara colecţiei, care visează o casă în formă de – evident – gărgăriţă.

Cea mai surprinzătoare colecţie: obiecte înghiţite de copii, strînse de o doctoriţă (este incredibil ce trăsnăi fac ăştia mici cînd sînt nesupravegheaţi!) şi cea mai înduioşătoare: perlele lui Toma, un băieţel de 3 anişori, notate de mama sa pe *post-it*-uri. Ce pare să-i motiveze însă pe colecţionari este faptul că astfel devin cumva recognoscibili: lumea te ştie că ai „o ţăcăneală“. Te trezeşti că începi să primeşti cadouri, că prietenii vor să-ţi facă o bucurie şi să te ajute să-ţi completezi colecţia, iar lucrurile strînse sînt încărcate, de cele mai multe ori, de poveşti: Ruxandra a primit o gărgăriţă de la un jurnalist care se întorcea din Kosovo, Anei îi aduceau colegii de clasă sticluţele goale de parfum ale părinţilor, doamnei din Făgăraş îi tot cumpără şi acum nepoţii şerveţele cu model, de prin excursii.

N-a fost prea multă vreme de scotocit obiect cu obiect toate aceste tezaure personale, aşa cum ar fi meritat, pentru că „n-au dansat“ decît trei zile, deşi iniţial expoziţia fusese anunţată pentru o săptămînă. Dar erau chestiuni de spaţiu, contracte, contexte, cereri, solicitări, somaţii, „adrese oficiale“, „note scrise“ şi aşa mai departe. Lucruri cu care nu te joci, dar care, la o adică, pot fi cumva motivante pentru a-ţi vedea în continuare de treburi neconvenţionale, pentru că aşa se spune la noi, în România, că artistului îi şade bine să se lupte cu greutăţile şi sistemul.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 213 ● 13-19 martie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

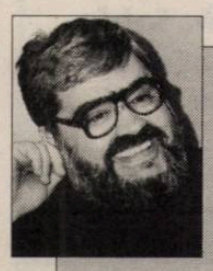

Andrei Pleşu
„Cîteva nedumeriri“
pagina **3**

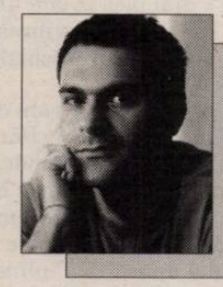

Marius Chivu
despre *Ceauşescu, critic literar*
pagina **15**

Stela Giurgeanu
„Infertilitatea şcolii româneşti“
pagina **22**

Ţară, caut locuitori

5 948467 000186 10

„Forţa unei naţiuni nu se măsoară în cifra populaţiei, ci în valoarea elitelor sale.“

GUSTAVE LE BON

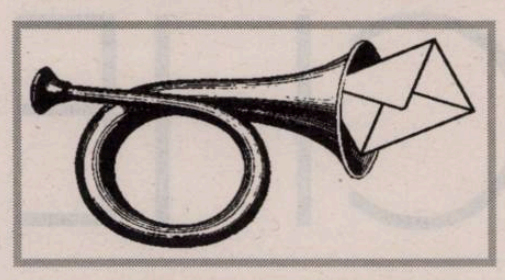

Nr. 209: Articolul Iuliei Popovici, „Înjurați, băieți, numai înjurați (?)“

„Bro-hoa-ză-nă“

Stimată dnă Iulia Popovici,

Vă împărtășesc întru totul entuziasmul pentru înjurătura „epică, savuroasă, plastică“ și sînt de acord cu constatarea dvs. că teatrul e încă mult prea sărac în această privință. De aceea aș vrea să vă fac cunoștință cu un amic de-al meu, să-i zicem S. Un personaj stihial care trăiește într-un pitoresc oraș din nordul Ardealului. Mîndru de descendența lui din „neam de clopari de pe Valea Bîrgăului, bătuți în cap cu maiu“, S. al nostru înjură oricum, doar anost nu. De fapt, nici nu înjură, ci „coboară sfinții din calendar“. În construcțiile alambicate pe care le proferează cînd e nervos, adică foarte des, „să-mi trag nervul!“ ori „să-mi dau bice pe spinare!“ sînt unele dintre cele mai inofensive. Poate ajunge să includă în ele adevărate bijuterii poetice, precum „grebla cu care o greblat Dumniezeu stelele pe cer“. Pentru părțile externe ale aparatului reproducător feminin, nici prin minte nu i-ar trece să întrebuințeze mult prea fadul cuvîntel de sorginte slavă, ci îl va înlocui cu termenul „brohoazănă“ căruia, deși nu are nici un fel de studii filologice la bază, îi atribuie o etimologie săsească. Da, da, chiar ei, pudicii noștri compatrioți cu protestantismul lor auster se pare că ar fi născocitorii acestui cuvînt cu rezonanțe stomahice. Repetați după mine: „bro-hoa-ză-nă“! Nu-i așa că vă umple gura? În germana „înaltă“ nu se regăsește, vulgarul *„Fotze“* avînd doar sinonime eufemistice și lipsite de orice urmă de savoare (cf. Duden, vol. VI, *Sinn- und Sachverwandte Wörter).* Același S. e capabil să recite *par coeur* un plugușor obscenissim de cîteva sute de versuri, fără să repete nici o porcărioară de două ori. În afară de refren, se înțelege, care sună cam așa: „La urechi cu ciucalăi / Pune-i p... în c... și dă-i! / Mînați măi, hăi, hăi!“.

Așa deci și prin urmare, dacă vreun tînăr dramaturg este însetat să se adape la izvorul primar al obscenității populare, îi stau la dispoziție pentru a-i comunica datele de contact ale bunului meu amic. Îl asigur că nu va avea decît de cîștigat, chiar și în eventualitatea de a fi refuzat cu un potop de înjurături.

Alex MIHĂILESCU
alecmiha@yahoo.de

Nr. 207: *„Exerciții de admirație“*

„Sînt cel mai norocos dintre pămînteni...“

„Cum s-a distilat nectarul
Cum lucrează în om harul?“
(I. Leahu)

E mult material uman de admirat în jurul meu, îmi tot spun că sînt cel mai norocos dintre pămînteni pentru că mai am puterea să mă mir și să admir oameni care și-au săpat adînc în sufletul meu loc de pomenire.

Voiam să fac un elogiu „boierilor minții“, dar mă gîndeam că poate fi interpretat ca o tămîiere pentru publicarea scrisorii.

Mai doream să scriu despre cărțile și autorii care mi-au marcat destinul, care sînt de ani de zile în topul meu sufletesc și fără de care nu aș fi un cititor de „dileme“ la această oră.

Mă opresc însă la un personaj intrat în viața mea prin intermediul *Dilemei vechi:*

Sînt cinci ani de cînd am trimis prima mea scrisoare la *Dilema* („Cu Midas în minte...“) și tot cinci ani de cînd scrisoarea mea a determinat formarea unei prietenii spirituale cum rar mai există în contemporaneitate. Au trecut peste prietenia noastră dilematică schimbări de guverne și de dileme, privatizări dubioase și scandaluri de presă, lacrimi, glume, boli, facturi telefonice și ore astrale.

Noi ne-am format reciproc la umbra dilemelor și a întrebărilor în floare într-un cult al prieteniei care trece dincolo firesc. Cel mai important lucru care s-a născut din această prietenie este o admirație pe care nu au stins-o nici tăcerile, nici descoperirea unor defecte, nici depărtarea – sau poate că tocmai asta a menținut vie admirația.

Și ce admir eu la omul acesta?

Barba de filozof? Glumele inteligente, fervoarea, pasiunea constantă a lecturii? – o pasiune aproape devoratoare care la mine mai are și perioade de anestezie, dar la el e precum o coardă întinsă permanent la maximum. Cele o mie de întrebări pe care și le pune în versuri, de cîțiva ani? Cele cinci mii de cărți ale bibliotecii din care mă îmbogățește și pe mine? De ce nu mă plictisesc să citesc cum a întîlnit un cireș înflorit, cum a plîns în fața crengii tăiate a teiului de sub geam, cum s-a întîlnit cu un lan de floarea-soarelui cu ani în urmă, cum nu visează nici la termopane, nici la limuzină, ci la *Caietele* lui Cioran și la frumusețea scrisului lui Mircea Horia Simionescu, la lectura de vineri/joi a *Dilemei vechi* și a încă vreo cinci reviste literare? Să spun că îi admir consecvența cu care își vede de ale lui fără a fi tulburat de agitația contemporană, că îl prețuiesc pentru discreția cu care trăiește într-o lume în care vedete de doi bani fac valuri pe toate canalele TV și pentru accentuatul simț al ridicolului pe care îl posedă în contrast cu astfel de vedete.

Îmi spunea că el s-ar topi de rușine să audă vorbindu-se despre el că a făcut ceva necinstit. „Nici nu aș mai ieși din casă.“ Și se miră cum atîtor oameni politici care sînt acuzați de ilegalități nu le pasă, își trăiesc viața într-un permanent scandal și se simt „ca viermele în hrean“. Ce fibră trebuie să ai ca să nu-ți pese ce se spune despre tine? Cum nu te îngrozește pătarea numelui tău și cum mai poți să ieși în lume în chip de învingător?

Desigur, admirația mea poate părea puerilă unora care știu ei mai bine cine și cum și de ce trebuie admirat. Dar pentru mine a fost și mai este o corabie pe care voi găsi mereu adăpost cînd vremurile sînt tulburate. Degeaba cauți atunci refugiu la literați titrați care vorbesc în sentințe, nici unul nu are străvezimea sufletească de a înțelege ce e cu tine și cum te poate vindeca. Atunci te salvează o lacrimă „bărbătească“ plină de empatie care, e drept, nu rezolvă nimic, dar vindecă miraculos un suflet deznădăjduit.

Cu admirație,

Teodora COSTA
teo_costa2000@yahoo.com

Nr. 205: Articolul lui Cristian Ghinea, „Stația Titan, cu peronul pe partea bizară“

Bucurie?

Aveam 30 de ani cînd l-au împușcat pe Nea Nicu. Cînd le-am văzut cadavrele celor doi la televizor, am amuțit. Mi-era silă și milă; ar fi trebuit să mă bucur, ca toată lumea. În ziarele de-acum libere erau înjurați cu sete, vulgar. Ceva, nelămurit, nu era cum-se-cade.

Acum, după 17 ani de vînzoleală capitalistă, „epoca“ îmi apare limpede...

Rare sînt bucuriile și de aceea explozive: un meci dat la televizor e prilej de entuziaste cozi la bere; Crăciunul cu miros de portocale abia apărute și colinde cîntate cu patos se pregătește de luni de zile. Se strîng pachete de carne, ouă, ulei, toate „făcute rost“. Mai pică și cîte un Kent-Doamne-ajută. Toată lumea vibrează de emoție. Vom bea vin și (poate) whisky, îmbrăcați la costum.

În ianuarie intrăm depresivi. Ne inundă frigul, întunericul. Părinții sînt buimăciți de sărăcie (tata inginer, mama profesoară – carne de tun). La liceu însă e caterincă. Profesorii severi, noi facem ce putem (cînd mă gîndesc cît de culți ne consideră puștii de azi mă apucă rîsu'-plînsu').

Bucuriile se țin lanț. Într-o zi apare la școală Gabi, zis Ciupercă, cu ultimul Pink Floyd. Îi zice „The Wall“. Ce nebunie! – piesa „Mother“ se poate cînta la chitară. Unii zic că e și film. Se ascultă noaptea în transă.

Se face sport în draci. Tenis pe o stradă necirculată, cu fileu-sfoară traversînd de la un pom la celălalt, ping-pong pe platoul scării de bloc, fotbal în părculeț, baschet la școală, în curte.

În mai încep strandurile. Leapșa pe sub apă, sărituri „echer“ și „echer în apă“, pe spate sau „bombă“. Totul în așteptarea verii cînd o nouă bucurie ne cheamă. Marea! – la cort, bineînțeles. Neptunul plin de nemțoaice disponibile și noi cu chitara pîndind ora 12 cînd se închid discotecile. Beatles, Dylan, Cohen, Cat Stevens, aproape toate erau noi pentru ele, spre mirarea noastră.

Ah, mirosul acela de Vest! Tărîm al făgăduinței, nirvana, minunea minunilor.

În trenul burdușit pînă acasă tot fumam și povesteam pîndind „nașu“ să-l omenim.

Începe toamna și strînsul proviziilor pentru Crăciun. Așa au trecut frumoșii ani.

După patru admiteri și armata de trupă (16 luni) am intrat la „Stoma“. O nouă cerească bucurie. Maică-mea chiar plîngea de bucurie! Își vînduseră și verighetele să-mi plătească meditații. Acolo, în facultate, trăiam printre niște oameni ciudați. Arabi, evrei, greci conduceau mașini străine, vorbeau și rîdeau tare și se uitau la noi cu milă. Jena de a fi român se ițea, hîdă, în mine. Jigărit, cu degetele galbene de Carpați. Ce avem noi toți, domnule, de ne iau ăștia toate gagicile? Cum dracu' nu le e frică de profesori, de miliție? Niște tîmpiți plini de bani, care-și plătesc examenele și mănîncă la Inter. Noi sîntem serioși, avem note mari, citim mult și sperăm să nu ne repartizeze într-un fund de țară unde să murim ca frații lui Bulă, doi de mici și unul de salam.

Revoluția n-a fost o bucurie, ci un șoc. În urma ei apăreau treptat, spre uluirea mea, români liberi, care știau să vorbească. Îl urmăream pe Radu Câmpeanu cu mîna la gură, ca tușa Vasilica din Curcani. Cu fiecare nume deveneam tot mai revoltat. Cioran, Țuțea, Eliade, Noica, Steinhardt, Doina Cornea, și lista nu se mai termina. Jena de a fi român făcea loc unui amestec tulbure de ură, răzbunare, milă, silă.

Am împușcat doi bătrîni. Dar ce mă fac cu oroarea pe care moartea lor a dezvelit-o?

Alergam de la un prieten la altul. „Uite, bă, «Fenomenul Pitești», uite cum a murit Maniu, ce a fost la Sighet!“ M-au întrebat ironic: „Tu mai ai timp să citești?“ sau, mai rău, „Și ce au rezolvat ăia care au fugit în munți?“.

Gata! Liniștește-te! Hai să bem o bere. Poate găsesc un puști de 20 de ani căruia să-i dau *Tortura pe înțelesul tuturor* la citit. I-o povestesc puțin și poate îl atrag. Ar fi o adevărată bucurie.

Cu drag,

Bogdan DUȚU
str. Av. Iuliu Tetrat nr. 26
Sector 1, București

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărțile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Frică, teamă, fobie**
- **Starea bibliotecilor**
- **Și noi am fost pionieri**

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAȘU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ȘERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacție)
Mircea VASILESCU (redactor-șef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Șerban FOARȚĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUȚĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ȘCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎȚĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamații Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacția DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 București.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licență de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societății comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Cîteva nedumeriri

Uneori, des, adică mai tot timpul, lucrurile se amestecă în politica și publicistica românească în așa fel încît peisajul moral în care ne mișcăm devine *una selva oscura*... În ultima vreme, de pildă, s-a repus pe tapet problema autorității morale a unor jurnaliști, în al căror trecut se pot descoperi oarecari pete, mari, mijlocii sau mici. În acest context, apar ca inevitabile următoarele întrebări:

1) Are dreptul cineva care, înainte de 1989, n-a făcut nici un gest de opoziție față de dictatură să gesticuleze amplu pe scena publică de-acum, etalînd țîfne, radicalități și îndrăzneli de care n-a făcut uz înainte?

2) Are dreptul cineva care, înainte de 1989, s-a comportat obedient și omagial cu regimul comunist să practice astăzi un discurs anticomunist vehement?

3) Are dreptul cineva care, înainte de 1989, a făcut compromisuri de un fel sau de altul, să mai aibă opinii politice în ziua de azi?

Cu aceste întrebări, luate ca punct de plecare, se poate alcătui un sofisticat tratat de etică. Cititorul va înțelege că n-am de gînd să livrez într-un articol de gazetă substanța unui astfel de tratat. Voi risca totuși cîteva reflecții rapide. Mai întîi, la toate întrebările de mai sus, răspunsul meu e *afirmativ*. Da, indiferent de comportamentul tău în vremurile *anormale* ale dictaturii, ai dreptul să te comporți, în vremurile *mai normale* ale tranziției, cum crezi de cuviință. Lașitatea dinainte nu te condamnă la lașitate perpetuă, înregimentarea speriată dinainte nu-ți interzice, astăzi, să-i taxezi drastic pe cei care te-au terorizat, absenteismul politic sau minciuna ipocrită de ieri nu-ți iau dreptul să devii, azi, un cetățean autentic, cu opinii și atitudini intens asumate. Dacă românii ar trebui să-și plătească somnolența pre-revoluționară cu o „decentă" somnolență post-revoluționară, nu ne-ar mai rămîne decît plăcerea discutabilă de a defila mioritic pe plaiuri abstracte. Ba mai mult. Tocmai cei care au fost mai abitir umiliți de vechiul regim, cei care au fost puși în situația să abdice de la demnitatea proprie, prin metodele sîngeros perfide ale poliției politice, tocmai ei au dreptul să fie, astăzi, mai furioși decît alții. Pentru că au fost desfigurați, au o motivație în plus să acuze dezlănțuit. Pentru că au fost constrînși să ofere tot ce era mai rău în ei, pot simți acum nevoia, compensatorie, de a aduce la rampă, fie și răstit, partea lor bună sau, măcar, nevoia lor de bine. Această convertire la normalitate poate avea, e drept, în unele cazuri, subterane impure. Că unii devin vocali pentru a se recompune dinaintea conștiinței proprii se poate accepta. Mai trist e cînd noua „angajare" publică nu e decît strategia optimă a unei în sfîrșit posibile parveniri politice și morale sau cînd curajul civic recuperat cu oarecare întîrziere nu e decît curajul destins al celui care se bizuie pe absența oricărui risc. Dar faptul că asemenea derapaje sînt posibile nu trebuie să ne transforme în inchizitori. Într-o țară cît de cît normală, în vremuri cît de cît normale, nimănui nu i se poate lua *dreptul la conduită,* chiar dacă are în spinare o colecție de eșecuri și demisii inavuabile. Invocarea „drepturilor" nu are ce căuta aici. Ceea ce vrem să legiferăm printr-un sever discurs exclusivist trebuie lăsat în seama conștiinței individuale. Se vor găsi, poate, unii care, știindu-se scadenți moralmente înainte de 1989, vor alege, în noul context, un ton mai discret, mai puțin erectil. Îi vom privi cu respectul cuvenit. Dar asta nu înseamnă că îi vom delegitima pe ceilalți, înclinați, temperamental, spre postură monumentală și glas mare. În joc nu e nici dreptul lor, nici legitimitatea lor. În joc e, cel mult, credibilitatea lor, a cărei responsabilitate le revine, însă, integral.

Pînă aici, lucrurile mi se par relativ clare. Dar de aici încolo am cîteva nedumeriri persistente. Le voi formula tot printr-o serie de întrebări:

1) De ce eventualele episoade stingheritoare din biografia cuiva nu ies pe piață decît cînd insul cu pricina devine antipatic sau chiar incomod, politic? E asta limpezire a trecutului sau o banală răfuială de gașcă?

2) De ce trecerea de la compromisul de sub comunism la anticomunismul fățiș e socotită imorală, în vreme ce „consecvența" în rău, respectiv încăpățînarea de a lăuda *și azi,* impenitent, binefacerile dictaturii și geniul politic al lui Ceaușescu nu supără pe nimeni? Care va să zică, scatofagia impusă e o crimă, iar scatofagia voluntară și continuată pînă azi e eroică.

3) De ce o pagină de Traian Ungureanu e infamantă, și un vagon de hîrtie maculată marca Adrian Păunescu ni-l aduce pe protagonist, în glorie, pe ecranul televizorului? Și, în general, de ce Ungureanu, Sebastian sau Sorin Antohi sînt *the bad guys,* în vreme ce Cristoiu, Roșca Stănescu, Bondrea și tot neamul lor cel adormit nu obosesc să fie *the good guys?*

4) De ce a fi de acord cu Băsescu e totuna cu a fi omul lui de curte (și – simetric – de ce a fi în dezacord cu Băsescu e totuna cu a fi cripto-pesedist, cripto-securist, cripto-comunist și oligarh)?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Alianțe europene și înțelegeri românești

De bine, de rău, s-a votat „un fel de uninominal". Bun prilej pentru reluarea discuțiilor pe tema „uninominalul nostru este mai bun decît al vostru". Numai că, din reacțiile care au urmat, bietul alegător riscă să nu mai înțeleagă mare lucru: Guvernul și PNL au anunțat că „avem uninominal"; PD-L și unii consilieri ai Președinției au spus că de fapt nu e uninominal (cel propus de Traian Băsescu la referendum era „adevăratul uninominal"); președintele a declarat că este, totuși, „un pas înainte"; PRM a anunțat, apocaliptic, că acest sistem va aduce „disoluția partidelor" și l-a contestat la Curtea Constituțională, mai ales că „uninominalul se mai folosește doar în vreo două țări din UE" (am trăit s-o vedem și pe-asta, PRM invocînd „modelul UE"...). PSD nu prea s-a amestecat în vorbă, mulțumit că a obținut alegerea președinților de consilii județene tot prin vot uninominal. În toată această harababură, discuțiile au deviat adesea spre chestiuni tehnice și procedurale, și mai amețitoare pentru alegător.

Nici nu mă așteptam la altceva. De ani întregi, „votul uninominal" (formulă greșită, tehnic vorbind, dar pe care mass-media a impus-o în limbajul curent) este văzut ca strict necesar pentru a face ordine în politica noastră. A ajuns să se discute despre „uninominal" ca despre un erou care va pogorî asupra țărișoarei noastre și îi va mătura pe politicienii răi și corupți, înlocuindu-i spontan cu îngeri. Era limpede că – orice sistem ar fi fost adoptat – „înnoirea clasei politice" nu s-ar fi făcut rapid și în totalitate: pur și simplu, cetățenii nu i-ar mai fi votat pe cei prea de tot compromiși; dar mai rămîneau destui care să ducă mai departe steagul politicii de mișmaș care s-a încetățenit în România. Pe de altă parte, o lege electorală „revoluționară", care să reformeze din temelii sistemul politic, așa cum a dorit-o președintele Băsescu atunci cînd a convocat referendumul, n-avea cum să apară: ea ar fi trebuit votată de *actualii* parlamentari, care fac parte din *actualele* partide, și care nu aveau nici un interes să se sinucidă politic în numele unui ideal. Prin politica noastră nu prea bîntuie idealurile, nici gîndirea pe termen lung, nici măcar identificarea unor soluții raționale. Deocamdată, tot ce „produce" Parlamentul este rodul sistemului de pertractări între partide, iar partidele sînt cum sînt – adică mediocre, fără identitate ideologică precisă, cu lideri slabi sau compromiși, cu mulți membri „de strînsură", veniți în partid (ori mutați dintr-un partid în altul) pentru avantaje personale. În plus, contextul e complicat de dușmăniile personale între lideri, astfel încît *compromisul* – în sens pragmatic, ca soluție adoptată în urma unor negocieri raționale – devine aproape imposibil. Și chiar atunci cînd pare a fi posibil, e contracarat de „sistemul de zgomote" care se creează în jur.

De exemplu, s-a speculat mult pe tema „înțelegerii" între PNL și PSD pentru a trece prin Parlament noua lege electorală, deși, tehnic vorbind, e legitim ca Guvernul să negocieze cu un partid susținerea unui proiect de lege, mai ales cînd e minoritar. Asta face PNL de o bună bucată de vreme. Dar zgomotele nu încetează să se amplifice de cîte ori vine vorba despre relația PNL cu PSD. Dacă ne luăm după peisajul politic european – în care, nu-i așa?, am intrat – descoperim suficiente argumente pentru o alianță firească între cele două partide. ALDE (Alianța Democraților și Liberalilor Europeni, adică grupul din Parlamentul European la care este afiliat și PNL) conține multe partide care se autodefinesc ca fiind „de centru-stînga" (de pildă, Partidul Democrat din Polonia, din care face parte și Bronislaw Geremek) sau „centriste" (precum partidul D66 din Olanda, al cărui slogan este *„a liberal mind and a social feeling").* Altele își spun „social-liberale". Oricum, nici unul nu (mai) militează pentru capitalism și proprietate privată, cum face PNL la noi, pentru că acestea fac parte de mult din realitatea țărilor europene. Și nici unul nu se definește ca fiind „de dreapta", cum fac liberalii români. Unele partide au făcut sau fac parte, în țările lor, din coaliții și guverne de centru-stînga: în ALDE sînt 11 deputați italieni din Partidul Democrat, element de bază al fostei coaliții conduse de Romano Prodi și, acum, principala forță care se opune polului de centru-dreapta al lui Berlusconi. Dincolo de exemplele naționale, în Parlamentul European ALDE se situează adesea, în cadrul dezbaterilor sau la vot, pe poziții mai apropiate de ale socialiștilor decît ale Partidului Popular. Așadar, în Europa, liberalii și social-democrații noștri trebuie să colaboreze, pe baza principiilor ideologice și a politicilor elaborate în cadrul grupurilor parlamentare. În România, o asemenea colaborare devine suspectă. La toate alegerile de pînă acum, PNL și PSD au fost adversari ireductibili. Dacă în materie de privatizare și economie de piață guvernul PSD a preluat, practic, în legislatura 2000-2004, „agenda liberală", există în continuare teme care despart profund aceste partide. De exemplu, atitudinea față de comunism și față de fosta Securitate: PNL afișează permanent o atitudine radicală față de trecutul recent, PSD o scaldă. Iar aceasta este una dintre temele care au dat o anume identitate electoratului liberal. Altminteri, se vede de mult că cele două formațiuni se înțeleg bine – mai ales că

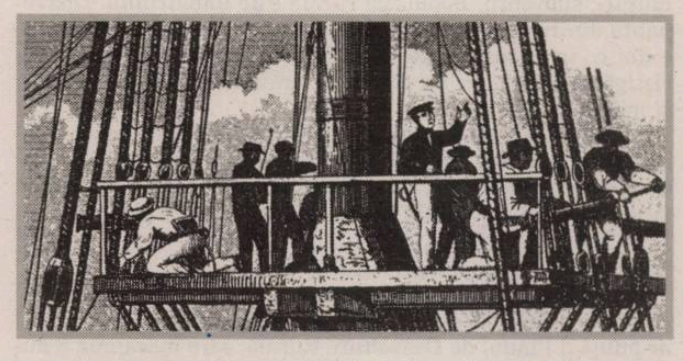

au acumulat, prin membrii și simpatizanții lor, cele mai importante resurse ale noului capitalism românesc, fie el „sălbatic" sau „de cumetrie" (oricum peste cîțiva ani nu va mai conta). Dar orice încercare de apropiere stîrnește comentarii acide în presă și sensibilități în electoratele celor două partide.

Așa încît, cu uninominal sau nu, „clasa politică românească" va mai fi o bună bucată de vreme victima trecutului recent și a modului în care s-a format în tranziție. Faptul că liberalii și social-democrații nu pot face în România ce fac în Europa mi se pare emblematic.

ținerea de minte

„Deși conștientă de defectele lui Lucrețiu Pătrășcanu («era reclamagiu», «aplauzele îi făceau plăcere prea mare», «nu găsea satisfacție în lucru decît dacă acest lucru era public și aplaudat») atenția specială ce i-o acordă și apropierea de ministrul Justiției îi produc Lenei Constante o mare satisfacție. «Eram extrem de măgulită – declară ea – pentru că eu, în genere, nu aveam succese și nici nu le căutam (...), în afară de Hari și de două vagi flirturi, bărbații nu mă interesau.» Din perspectiva Lenei, relația cu Pătrășcanu evoluează într-un mod special. «Toată viața am avut oroare de a trăi cu un bărbat însurat», dar «Pătrășcanu a fost singurul om pe care l-am iubit în felul ăsta». Din toamna lui 1945 și pînă în primăvara lui 1948 au fost «trei ani de viață cu Pătrășcanu, au fost trei ani de gelozie și așteptare. În starea de nervi în care eram veșnic, îmi ardea prea puțin de problemele lui politice. Eu nu doream decît un lucru, să știu dacă mă iubește, cît mă iubește, dacă îi e și lui dor de mine... Cu Pătrășcanu nu aveam nimic comun în afară de această veșnică dorință de a-l vedea, de a fi cu el, de a pune mîna măcar pe haina lui (...) Cîteodată îmi spuneam cu mulțumire că cel puțin nu am trăit fără să știu ce înseamnă să iubești. Dar acum nu mai cred că asta era dragoste. Era o patimă bolnavă.»"

(Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu: moartea unui lider comunist,* Editura Humanitas, 2001)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

8 miliarde de euro pentru spațiul mioritic

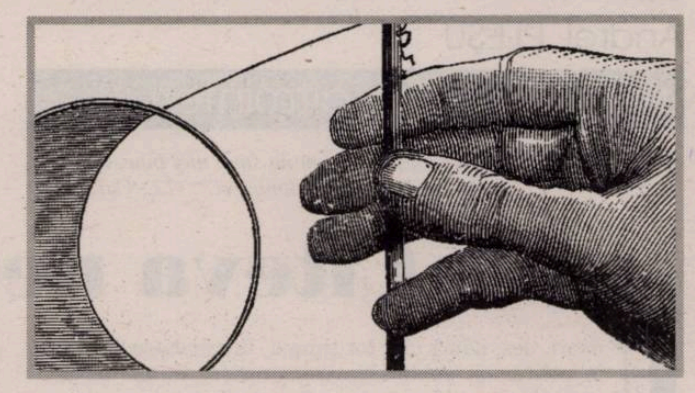

Atenţi la luptele politice şi la declaraţiile belicoase făcute de reprezentanţi ai puterii sau ai opoziţiei la vreo televiziune de ştiri, scăpăm uneori din vedere informaţii esenţiale care au impact, care durează. Cîteodată le tratăm strict din perspectiva conflictului, aşa cum s-a întîmplat cu recentul Pact pentru educaţie. Numai pentru că ideea venise de la Palatul Cotroceni a fost considerată de unii suspectă din start, atinsă de virusul politic, scoasă de preşedinte din pălărie în scopul de a cîştiga voturi.

Cînd nu căutăm conflictul, minimalizăm importanţa ştirii. Cu puţină vreme în urmă, Comisia Europeană a aprobat Planul pentru Dezvoltare Rurală a României, un document crucial pentru felul în care va arăta ţara noastră peste cîţiva ani. Ştirea a fost menţionată în cîteva ziare şi rostită rapid de prezentatorii de televiziune, pe fundal de imagini de la Bruxelles.

Planul pentru Dezvoltare Rurală este un document de peste 800 de pagini care arată modul în care se va dezvolta satul românesc în următorii ani. Tema e cu atît mai interesantă cu cît, în ciuda deceniilor de industrializare forţată, România este ţara cea mai rurală din Uniunea Europeană: 45% din populaţia ţării, adică peste 9 milioane de oameni, trăieşte la sat. O treime dintre români lucrează în agricultură – o cifră cam de zece ori mai mare decît media UE. Exploataţiile agricole sînt fie minuscule, fie foarte mari. Din cele 4 milioane de exploataţii individuale, 3 milioane au sub un hectar! Pentru suprafeţe atît de mici nu se alocă ajutoare, împrumuturi, subvenţii. Populaţia rurală este îmbătrînită. Discrepanţa dintre veniturile celor de la sate şi ale celor de la oraşe e din ce în ce mai mare. Tinerii au migrat la oraş, unde se cîştigă mai bine, ori au plecat în străinătate, unde se cîştigă şi mai bine.

Schimbările nu sînt însă numai negative: cei care au plecat în străinătate trimit bani care permit funcţionarea economiei în zonele rurale. Mai mult, unii se întorc şi contribuie la schimbarea atitudinii, în general fataliste, a ţăranului român: aproape 10% dintre cei întorşi spun că sînt gata să-şi deschidă o afacere în agricultură.

Cam aşa arată România rurală a începutului de an 2008: cu multe probleme, dar şi cu loc pentru speranţă. Electroşocul ar putea fi Planul de Dezvoltare Rurală, care înseamnă 8 miliarde de euro, bani europeni, axaţi pe mai multe direcţii. Cei care practică agricultura de subzistenţă vor fi încurajaţi fie să-şi dezvolte proprietăţile, fie să le vîndă (urmînd să primească rente viagere). Satele vor fi renovate, se vor construi drumuri, se va asigura acces la reţeaua de apă şi de canalizare (probleme de secol XIX, cu care se mai confruntă peste o treime din locuitorii României). În fine, administraţia locală la sate va fi întărită şi responsabilizată (acţiune care ar trebui să meargă în paralel şi cu un proces de descentralizare administrativă). Aprobarea programului s-a făcut cu o întîrziere de peste nouă luni din cauza crizei politice permanente de la Bucureşti, care a dus la schimbarea a doi miniştri ai Agriculturii în numai un an. Noul ministru, Dacian Cioloş, a reuşit să evite adoptarea unei ruşinoase clauze de salvgardare şi încearcă să pună agricultura pe şine.

Perspectiva pentru fermierii români este pozitivă, graţie, în primul rînd, Politicii Agricole Comune (PAC), un exemplu de solidaritate europeană. PAC a permis dezvoltarea agriculturii în ţările europene cu potenţial, cum ar fi Franţa, Italia, Spania şi, într-o mai mică măsură, Germania. Contestată în primul rînd de Marea Britanie, care reproşează costul exorbitant – jumătate din bugetul Uniunii Europene! –, actuala PAC va dura pînă în 2013. După această dată, britanicii propun o liberalizare completă a pieţei (dacă untul e mai ieftin în Noua Zeelandă, de ce să nu-l cumpăram de acolo?), în timp ce marii producători agricoli europeni, printre care şi România, vor o PAC cît mai apropiată de cea actuală. Argumentele lor? În cazul suprimării PAC, jumătate din fermele de animale vor dispărea, Europa va depinde alimentar de Statele Unite sau de Argentina, numărul exploataţiilor agricole mici şi mijlocii va scădea cu o treime în favoarea marilor ferme, de mii de hectare, cu producţie intensivă. Pe scurt, ne aşteaptă o dezbatere pasionantă, cu condiţia să aibă cine să o mediatizeze.

Ştiri nebăgate în seamă

● **O înţelegere separată.** Joi, 28 februarie, Guvernul ceh a decis să semneze un acord separat cu Statele Unite pentru a obţine excepţia de viză pentru cetăţenii săi; miniştrii europeni de Interne s-au înfuriat *(Le Monde,* 1 martie). Franco Frattini: „Nu pot să accept ca Statele Unite să negocieze bilateral cu statele membre în probleme de competenţă comunitară". Cetăţenii noilor state membre (cu excepţia Sloveniei) sînt obligaţi să ceară viza, spre deosebire de cetăţenii vechilor state membre (cu excepţia Greciei). „Am aşteptat patru ani (o decizie comună – *n.n.)* şi ne-am hotărît să ne ocupăm singuri de treburile noastre", spune ministrul ceh, Ivan Langer. În schimbul acestei excepţii, cehii au admis (spre deosebire de UE) transferul informaţiei despre pasageri. Aceste prevederi n-au fost incluse în varianta finală, dar Comisia se teme că vor fi oricum practicate.

● **Secesiune.** Indienii din tribul Lakota au decis să lupte pentru secesiunea teritoriului lor, momentan sub autoritatea suverană a Statelor Unite. Reprezentantul lor, actorul şi militantul Russel Means, a remis unui funcţionar de la Departamentul de Stat o scrisoare prin care erau denunţate tratatele semnate în 1851 şi 1868. „Nu mai sîntem cetăţeni ai Statelor Unite" – a spus acelaşi la o conferinţă de presă şi a anunţat că se distanţează de guvernele tribale plasate de Statele Unite care „nu fac decît să sancţioneze furtul de pămînturi, de resurse, asigură viitorul sărăciei". A mai anunţat că vor fi puse în circulaţie paşapoarte şi permise de conducere auto. 97% din populaţia rezervaţiei Pine Ridge trăieşte sub pragul sărăciei, 85% sînt şomeri şi speranţa de viaţă a bărbaţilor este de 44 de ani. Russel Means a fost încurajat doar de ambasadorul Boliviei, dar nici un stat nu şi-a anunţat intenţia de a recunoaşte independenţa viitorului stat Lakota. Nu se creează nici un fel de precedent.

● **Statuia.** Concertul Filarmonicii din New York la Pyongyang, capitala Coreei de Nord, a fost pe larg mediatizat în presa occidentală; s-a scris cine a fost în sală, ce s-a cîntat, ce s-a aplaudat, mulţi văzînd în acest turneu începutul unui „dezgheţ". Poate. Relatările despre oraş, aşa cum a fost văzut de muzicanţii cărora li s-a oferit un tur cu autobuzul, sînt mai puţin optimiste. Au fost însoţiţi de bărbaţi cu chipuri îngrijorate denumiţi „ghizi": „Autobuzele s-au oprit doar în faţa edificiilor luminate, dedicate cultului personalităţii celor doi Kim. Primul obiectiv a fost statuia lui Kim Il Sung, Marele Conducător. Statuia e şocant de înaltă şi se află în centrul unei pieţe unde megafoanele transmit necontenit o muzică marţială. Coreenii se apropie de ea în grupuri organizate şi se închină. Prima întrebare a vizitatorilor străini a fost: «Ce înălţime are?» A trecut o vreme pînă a venit răspunsul: «Noi îl respectăm pe Marele Conducător. Nu îi măsurăm înălţimea». Pauză. Continuă: «Măsurăm înălţimea statuii prin măsura inimii poporului coreean». Altă pauză. Întrebat în şoaptă dacă nu poate spune, *off the record,* cît de înaltă e statuia, ghidul a răspuns: «Nu ştiu». *(Washington Post,* 29 februarie) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Decreţeii nu vor puterea

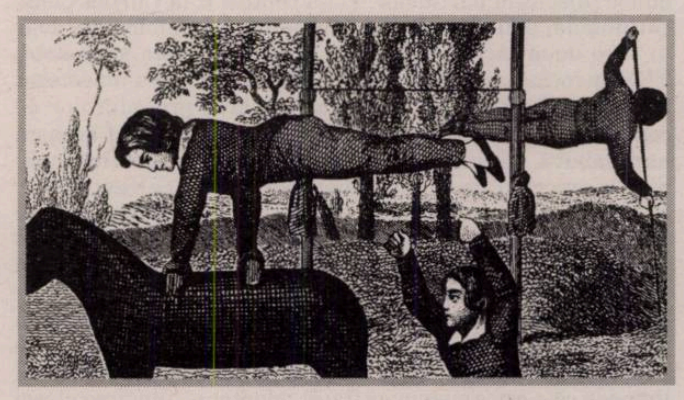

Sau cel puţin cei care mi-au scris. În caz că aţi deschis revista mai tîrziu, vă pun la curent: săptămîna trecută am publicat un manifest pentru sosirea la putere a generaţiei decreţeilor. Motivele sînt de bun-simţ şi n-au nimic altruist: vrem puterea pentru că am văzut-o pe stradă, cum trecea într-o maşină cu girofar, şi ni s-a părut interesantă şi sexy. În plus, credem că se plictiseşte şi poate că şi ea ar vrea, înţelegeţi, să ne bucurăm de ea în feluri inovative. Vrem s-o învăţăm trucuri noi, care nu-s descrise nici cu poză şi nici cu text în manualul „Politica Tantra", ediţia 1963, după care par să fi învăţat cei care o ţin acum sechestrată. Vrem puterea pentru că noi credem c-ar fi mai fericită cu noi. Pe bune.

Dar nu vrem toţi. Doi dintre cititorii care mi-au scris cred că:

avem puterea, dar nu ne bucurăm chiar toţi decreţeii de ea.

poate că nu trebuie să ajungem la putere! Sîntem naşpa!

Iată şi scrisorile, în extras. Prima e o doamnă, C. Daleni.

„M-am întors în 2002. Am învăţat că România este de fapt locul în care e adevărat că if you make it there, you'll make it anywhere. *Cam o dată la 6 luni mi se propune, în cadrul firmei mele, să mă relochez în State; refuz mereu.*

Nu ştiu de ce m-am întors; nu pot explica raţional asta nimănui; la fel cum nu pot explica de ce rămîn. Ştiu însă că am făcut şi fac alegerea bună.

Încă mai cred că lucrurile se vor schimba pînă la urmă în bine şi aici. Dar ca asta să se întîmple trebuie ca şi eu, şi alţii să contribuim efectiv la transformarea aceasta, făcînd foarte bine ceea ce ştim să facem, zi de zi, în domenii mai mult sau mai puţin spectaculoase, mai mult sau mai puţin importante, încercînd să le arătăm şi altora că se poate şi fără pile, şi fără favoruri, şi fără căi ocolite şi mai ales fără linguşeli cotidiene (cred că aceasta este cea mai oribilă meteahnă românească).

E greu. Sînt zile bune. Apoi sînt toate celelalte: zile în care ceilalţi aproape că mă conving că eu am o mare problemă cînd mă încăpăţînez să refuz explicaţia care mi se oferă aproape zilnic, cu generozitate: «aşa merg lucrurile, aşa merge lumea». Un echilibru dificil.

Dar să revin. Nu sînt convinsă că decreţeii trebuie să ajungă la putere în România. Ştiu că e frumoasă imaginea aceea cu decreţeii care l-au dat jos pe Ceauşescu, răzbunare ironică a sorţii (vezi filmul lui Iepan), dar aceasta este doar o imagine. Atît. Realitatea este că oportunismul şi mentalitatea de un anumit tip au infestat absolut toate generaţiile (chiar şi cele post '89). Văd mulţi dintre decreţei printre cei acuzaţi de corupţie, printre politicieni care nu se gîndesc decît la modul în care îşi pot îngroşa conturile şi subţia imaginea; printre cei asociaţi cu tot felul de «tunuri imobiliare» sau alte grozăvii.

Am fi formidabil de norocoşi dacă am avea o întreagă generaţie recuperabilă. Sau măcar o parte a ei.

Nu mă consider un om cu un parcurs excepţional sau cu o existenţă exemplară; sînt doar un om cu o existenţă asumată pînă la capăt în baza unor credinţe simple şi clare de care nu m-am înstrăinat: libertatea nu este o noţiune abstractă, moralitatea nu este desuetă. Exist. Şi ştiu că există mulţi alţii ca mine – dar care poate resimt aceeaşi senzaţie de jenă (pe care o simt şi eu acum) vorbind despre ei înşişi şi despre opţiunile lor pe care nici măcar o clipă nu le-au considerat spectaculoase, ci fireşti. Mi-aş dori să cunoaşteţi cît mai mulţi dintre ei – decreţei sau nu.

Poate că unii dintre ei ar trebui să ajungă la putere – orice înseamnă aceasta."

Şi iată ce zice Cătălin Stănescu:

„Mă gîndesc dacă nu cumva puterea a fost cucerită de decreţei – într-o măsură pe care nu aş şti să o cuantific: unul dintre cei mai plăcuţi colegi de-ai mei de la Braşov are o funcţie mare în SRI. Şi, gîndindu-mă mai mult la anii aceia şi la comportamentul lui, mă întreb dacă nu începuse colaborarea încă din acei ani.

Să fi luat puterea deja şi să n-o ştim?"

Auzi, Cătălin, eu zic că n-am luat nimic. Decît atitudine! O aştept pe-a dumneavoastră în continuare la lucian@signfactor.ro

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Victoria lui Zapatero

Aproape de victorie, dar fără să reuşească o majoritate parlamentară care să-l scutească de povara alianţelor, liderul partidului socialist spaniol, Zapatero, promite mai multă „umilinţă" în viitor. Clopotele victoriei nu bat asurzitor, bilanţul guvernării ar fi trebuit să ducă la un al doilea termen lipsit de povara tratativelor cu partidele mici.

În urmă cu patru ani, stînga socialistă cîştiga alegerile, favorizată de neîndemînarea monumentală a dreptei: după atentatul terorist de la Madrid, prim-ministrul Aznar a dat vina pe organizaţia separatistă ETA, ceea ce n-a putut fi dovedit pînă astăzi. Minciuna i-a revoltat pe cei care nici n-aveau de gînd să voteze şi astfel Zapatero a ajuns liderul „accidental" al Spaniei. Ţara a dus-o bine sub guvernarea socialistă: creşterea economică a fost de aproape 4%, Spania a produs cea mai mare cifră a serviciilor create în aria euro, din datele statistice reiese că a depăşit produsul intern brut al Italiei. Retragerea trupelor din Irak a fost o decizie populară, dar cele mai sensibile modificări s-au petrecut în domeniul reformelor sociale: accelerarea procedurilor de divorţ, recunoaşterea uniunii între parteneri de acelaşi sex, liberalizarea cercetărilor în domeniul geneticii, introducerea cursurilor de educaţie civică în şcoli.

Efortul de modernizare naşte – ca peste tot în lume – reacţii de respingere, aici susţinute de prelaţii catolici care văd în aceste legi „cel mai mare dezastru din ultimii 2000 de ani", o legitimare a desfrîului, un atentat la „orientările morale" ale naţiunii. Îndemnul aproape explicit adresat de cardinalul Antonio Maria Ruoco Varela de a nu mai vota pentru ereticii socialişti a avut probabil ecoul său într-o ţară unde 90% dintre locuitori se declară catolici, dar numai 30% merg regulat la biserică. Temerilor create de salturile în sfera moravurilor li se adaugă cele născute din încetinirea ritmurilor economice. Deşi rata creşterii este mai mare decît în toate ţările UE, e mai mică decît a fost, iar în cabina de vot alegătorii nu se compară cu oamenii săraci din ţări îndepărtate, ci cu oamenii bogaţi din oraşul lor.

Realitatea economică aduce în discuţie problemele imigraţiei. În dezbaterile din campanie n-au lipsit momentele tensionate, la limita insultei, liderul socialist n-a renunţat la intenţia sa de a legaliza situaţia unora dintre cei care au ajuns ilegal în ţară, în timp ce Mariano Rajoy, liderul Partidului Popular de dreapta, pleda pentru o imigraţie controlată. Clasa muncitoare e mai aproape de poziţia dreptei decît de cea a stîngii: în condiţii de recesiune, imigranţii distorsionează piaţa muncii, locurile libere sînt ocupate de oameni mulţumiţi cu salarii mici.

Prezenţa masivă la vot este dovada implicării cetăţenilor în procesul politic, lor nu le este indiferent cine va lua deciziile în următorii patru ani. Dincolo de excesele temperamentului latin, politicienii au prezentat un program coerent cu opţiunile lor ideologice divergente, consecvenţi în devotamentul faţă de opţiunile democratice. În materie de impozite, partidul socialist a fost mai curînd pragmatic decît principial, iar conservatorii nu îşi propun să modifice legile sociale adoptate de socialişti.

Simultană cu accesul stîngii radicale pe scena landurilor germane, cu succese socialiste în alegerile locale din Franţa, victoria lui Zapatero ar putea naşte din nou comentarii grăbite despre deriva spre stînga a continentului. De fapt, rezultatele acestea nu se leagă decît de gafele puterii, de stînga sau de dreapta, şi de promisiunile raţionale ale opoziţiei, de dreapta sau de stînga.

globul cubic

Scuze

Pe măsură ce se apropie data desemnării celor doi candidaţi pentru alegerile prezidenţiale din SUA, campania electorală devine tot mai dură. După ce îşi expun propriile programe, senatorii Obama, Hillary Clinton şi John McCain trec la atacuri împotriva rivalilor aflaţi în cursă. Cel mai uşor îi este lui McCain. Rămas singur după ce i-a eliminat pe ceilalţi candidaţi ai Partidului Republican, el îi atacă oricum pe democraţi.

Cei doi candidaţi ai Partidului Democrat, între care competiţia se duce umăr la umăr, ar trebui să-şi măsoare cu grijă cuvintele, pentru că oricît ar fi de diferiţi, după Convenţia Partidului vor trebui să fie de aceeaşi parte a baricadei. Aşa că un consilier şi o prietenă a lui Barack Obama, Samantha Power, şi-a dat demisia pentru că într-un interviu acordat unui ziar scoţian a declarat că doamna Clinton este „o candidată disperată, un monstru – şi spun asta *off the record* –, nimic nu o poate face să renunţe". *Off the record* – adică nu e destinat tiparului, ceea ce stimulează dorinţa ziarului de a le face publice. Cum s-a şi întîmplat.

„Regret profund, dar se impune demisia mea din rolul de consilier al campaniei electorale Obama deoarece lunea trecută am făcut o remarcă de neiertat, în discordanţă cu admiraţia exprimată de atîtea ori pentru senatoarea Clinton, în contradicţie cu spiritul, direcţia şi scopurile campaniei Obama. Şi îmi cer scuze senatoarei Clinton, senatorului Obama, echipei remarcabile cu care am lucrat timp de 14 luni."

E greu de crezut că se va găsi cineva atît de naiv încît să creadă în sinceritatea scuzelor. Dar în această situaţie, la fel ca şi în altele asemănătoare, ipocrizia joacă un rol pozitiv contribuind la decenţa dialogului politic, chiar cînd miza jocului e imensă. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Misiunea istorică a NATO

Într-o lume globalizată, proiectul unei comunităţi euro-atlantice nu ar trebui să pară atît de suprarealist. Faptul că pe ambele maluri ale Atlanticului relaţia dintre Uniunea Europeană şi Statele Unite ale Americii este discutată abundent în termeni de competiţie, deşi mărturiseşte o eroare de percepţie din perspectiva valorilor fundamentale, are o întemeiere din punct de vedere fenomenal.

NATO este, pînă acum, cea mai importantă formă de cooperare transatlantică. Succesul NATO este evident. Din cei 26 de membri NATO, 21 sînt membri UE, cu precizarea că unul (Turcia) este candidat şi alţi doi (SUA şi Canada) nu au vocaţia geografică de a aparţine UE. La Summit-ul de la Bucureşti, se aşteaptă ca alte trei ţări europene să primească invitaţii de aderare. Doi dintre noii membri (Croaţia şi Macedonia) sînt candidaţi la aderarea în UE, iar al treilea (Albania) va primi în curînd statutul de candidat. Din 27 de membri UE, 20 sînt membri NATO. Alţi doi membri europeni ai NATO (Norvegia şi Islanda), deşi nu aparţin UE, sînt parte a Spaţiului Economic European, aşa cum a fost el desenat în 1994, ceea ce înseamnă, concret, că aceste ţări participă la Piaţa Unică, chiar dacă nu sînt membre UE. În plus, extinderea spre Est a celor două organizaţii merge în paralel. Nu există ţară din fostul „lagăr socialist" care să nu fi asumat, în postcomunism, dubla opţiune: şi NATO, şi UE*. Tot la Bucureşti, NATO va reprimi în structurile sale militare Franţa, ceea ce înseamnă enorm în plan strategic.

Din perspectiva largă a politicilor publice, NATO instituţionalizează o cooperare specifică, redusă la domeniul apărării şi securităţii, un domeniu extrem de important în contextul actualelor ameninţări, pe cît de neconvenţionale, pe atît de amplificate, la adresa spaţiului euro-atlantic. Dar şi dincolo de NATO, cooperarea transatlantică este masivă. Pentru UE, Statele Unite sînt principalul partener economic, iar reciproca este la fel de adevărată. În cadrul altor organizaţii internaţionale, de la ONU la OSCE, e cît se poate de clar că ceea ce uneşte, în termeni de interese, SUA şi UE este cu mult mai important decît ceea ce le desparte.

Aşa stînd lucrurile, este greu de explicat de unde vine sentimentul divorţului atît de prezent în Europa şi în America. Acest sentiment – atît de apăsat încît a devenit convingere şi atît de exprimat încît a devenit truism – produce, din păcate, nu doar literatură şi formule cu succes enorm (precum „America este de pe Marte şi Europa de pe Venus"), ci şi decizii politice în consecinţă. Faptul că SUA şi UE reprezintă primele două puteri economice şi militare ale lumii este văzut, mai degrabă, ca un argument pentru competiţie decît ca o oportunitate pentru integrare. Faptul că UE încearcă să-şi construiască o identitate militar-strategică proprie nu e deloc rău. Pentru succesul procesului de integrare europeană este, chiar, extrem de util. Dar construirea acestei identităţi prin diferenţă faţă de NATO este o eroare. Întîi, din considerente practice. Pe teren, militarii europeni care participă la misiuni ale UE sînt aceiaşi cu cei care participă la misiuni NATO, căci nici o ţară europeană nu îşi permite luxul bugetar de a pregăti unităţi militare diferite pentru acelaşi tip de misiuni expediţionare. Aşa se face că, în situaţia retragerii unei misiuni militare NATO şi venirea unei misiuni militare a UE, soldaţii sînt, practic, aceiaşi, ei schimbînd doar steagul. Apoi, din considerente strategice. Este imposibil ca, într-o situaţie conflictuală oriunde în lume, NATO şi UE să decidă să intervină în sprijinul unor părţi diferite ale conflictului ce se cere a fi gestionat sau pentru realizarea unor obiective antagonice. În fine, nici filozofic o asemenea distanţare nu se justifică, de vreme ce ambele organizaţii mărturisesc şi promovează aceleaşi valori. Recentul Tratat de la Lisabona introduce, pentru prima dată în istoria scurtă, dar rapidă a procesului de integrare europeană, clauza de apărare comună şi de solidaritate (art. 28A.7), ceea ce, logic, leagă chiar şi statele UE care nu sînt membre NATO de SUA şi Canada, de vreme ce toţi membrii NATO sînt legaţi de faimosul articol 5 din Tratatul din 1949. NATO ar trebui să reacţioneze inteligent la imensa şansă de cooperare oferită de Tratatul de la Lisabona. Din păcate însă, semnele unei atari politici de apropiere nu se văd. Deşi, pe lîngă şansa teoretică amintită, există şi o şansă conjuncturală: războiul din Afganistan. NATO trebuie să cîştige acest război şi, din cîte îmi dau seama, fiecare dintre membri este pe deplin convins de acest lucru. Din păcate, convingerea nu se traduce în decizii politice. Contribuţiile multor membri cu excelent potenţial militar (precum Germania sau Italia) sînt, mai degrabă, palide, iar grija distanţării de America condusă de George W. Bush pare a fi atît de intensă în Europa, încît obnubilează miza reală a acestui război. Cred că, în loc să se ocupe de lărgiri festiviste, Kosovo şi scuturi, NATO ar trebui să-şi focalizeze energia în Afganistan şi să se concentreze pe operaţiunile militare de acolo. Oricît de mult s-ar discuta despre diversificarea rolului NATO, despre regîndirea mijloacelor sale de exprimare în plan internaţional, este absolut necesar ca miza uriaşă a Afganistanului să nu fie, doar, unul dintre subiectele de pe agendă, ci Subiectul. Acolo, şi europenii, şi americanii ar putea repurta o victorie comună şi, din perspectivă istorică, ar putea bifa succesul primei acţiuni comune de mare amploare, de după războiul rece. Relaţia transatlantică are nevoie de această victorie. Iar NATO trebuie să înţeleagă că adevărata sa misiune istorică, în actualul context, este apropierea pînă la integrare a partenerilor transatlantici.

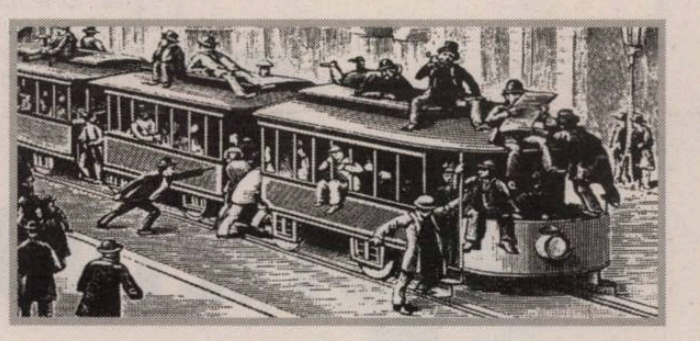

* Serbia şi Republica Moldova sînt singurele excepţii, iar situaţia cu totul particulară a celor două ţări explică de ce. Totuşi, chiar în aceste cazuri cu totul speciale, analiştii prognozează că este foarte probabil ca într-un viitor previzibil şi Serbia, şi Moldova (deja lansată în cursa spre UE) să ajungă să aspire oficial la calitatea de membru în ambele organizaţii.

ready made

„Între 1667 şi 1669, Staico, grămăticul bisericii domneşti din Tîrgovişte, traducea din slavoneşte un indice de cărţi oprite care interzicea «vrăjile», specificînd tot ce intra în literatura eretică:

«...Astrologul... Cartea Gromovnicul, Fulgearnicul; Luna cu cearcăn. Colindătoriul. Metanie. Mîslenicul. Socotitorul de vise. Vrăjalnicul, vrăjind cu păsările şi cu hiarăle, care sînt aceastea: casa trăsneaşte; urechea-mi ţiueaşte, ochiul mijaşte; focul colcăiaşte; cîinele urlă; pisica miornăiaşte; braţul mi se bate; somnul înfricoşează; orbul mă întîmpină; de mi arde ceva; focul chiuiaşte; scînteia din foc sare; cade omul; lumînare se stinse; calul nechează; bou pre bou se sue...»."

(Al. Piru, *Istoria literaturii române,* vol. I, *Perioada veche,* Editura Didactică şi Pedagogică, 1970)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

84°

(Lui Radu Cosaşu, –
pour un certain billard!)

De cînd eşti, bă, tu fan
adicătelea drucăr,
al jocului orfan
de muşterii, zis şnucăr?

Hai, bă, pe strada Rucăr,
la naşi-tu, Tofan,
cu care, cică,-n şucăr
eşti de mai bin' d'un an,

numa că io-ţi zic *sanchi*, –
că, fără el, trebut,
i-ai da, şi azi, tot Bianchii,

ca ultimu rebut...
Şi-acu că n-ai anànghii,
nu-mi eşi la un barbut?!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Viaţa

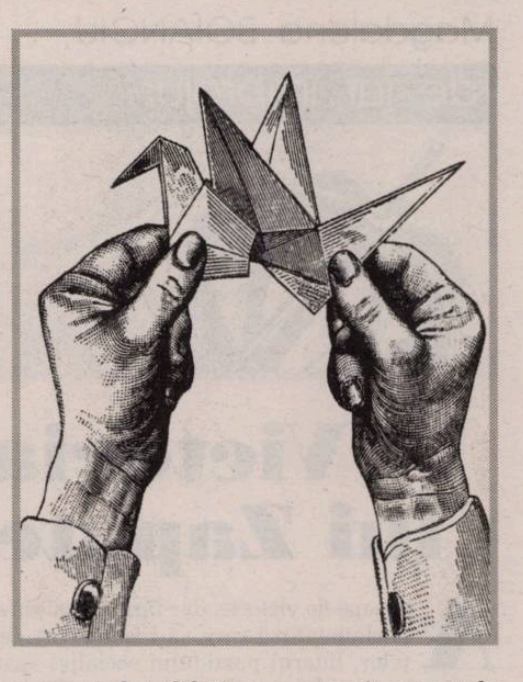

La liceu, Georgică era cel mai bun la matematică. Rezolva problemele într-un mod original şi pe neaşteptate, surprinzîndu-i pe profesori. Odată, ne-am trezit că spune rezultatul unui exerciţiu complicat, imediat după ce profesorul a terminat de scris enunţul pe tablă. La început, toată lumea a crezut că glumeşte, dar rezolvarea exerciţiului (care a durat vreo douăzeci de minute bune) a dus tocmai la rezultatul lui Georgică. El stătea cu mîinile încrucişate şi zîmbea. Nu avea note mari pentru că nu se omora cu învăţatul. Îşi folosea mintea doar cînd avea el chef. Pe fete le cucerea cu cîteva cuvinte incoerente spuse într-o doară şi avea un succes de care părea că nici nu-i pasă.

Odată, aşteptam troleibuzul împreună în faţa Liceului de română „Zoia Kosmodemianskaia“ (actuala Şcoală Centrală). Înăuntru erau nişte lumini puternice, se filma. Georgică a insistat să intrăm să vedem. Era un film cu Carmen Galin. După încheierea unei scene, un tînăr actor a început să dea autografe cîtorva eleve curioase care se aflau în holul de la intrare al liceului. Georgică şi-a scos dintr-odată haina şi murmurîndu-mi printre dinţi „pot să dau şi eu“ a intrat în lumina reflectoarelor, a luat caietul unei eleve şi a scris ceva pe el. Celelalte şi-au pierdut instantaneu interesul pentru actorul veritabil (nu mai ştiu cine era) şi s-au înghesuit în jurul lui Georgică. El le dădea autografe şi apoi le pupa. Una mai sceptică l-a întrebat cum îl cheamă, iar el a răspuns fără să clipească: Paul Newman. În cele din urmă, a venit o cucoană cu un mare registru în braţe şi l-a întrebat, silabisind răspicat cuvintele, unde se află scris acolo în registru numele lui, pentru că ea nu-l cunoaşte. „Nici eu nu vă cunosc pe dumneavoastră“ – a zis Georgică nonşalant şi, luîndu-şi haina de la mine, mi-a făcut semn că e cazul s-o ştergem. Am întins pasul hohotind de rîs, urmăriţi de strigătele indignate ale cucoanei.

Pe măsură ce ne apropiam de bacalaureat, Georgică devenea tot mai delăsător, spre mirarea profesorilor care-şi aminteau de vremurile lui bune. Nu mai ştiu dacă a terminat facultatea la care intrase, cert e că după '90 a făcut tot felul de munci, de la clasicele drumuri în Turcia, pînă la consultanţă politică. Era totdeauna la curent cu toate evenimentele şi bîrfele politice. Îl întîlneam din cînd în cînd pe stradă şi se purta ca şi cum nu ne mai văzuserăm din ziua precedentă. Era neschimbat, veşnic jovial şi îmi spunea de fiecare dată că noua activitate pe care o are e de mare viitor şi că e pe cale să dea lovitura.

Aflînd că lucrez în presă, m-a ameninţat de mai multe ori că-mi va trimite un articol pe care va trebui să-l public. Adăuga apoi că aşteaptă să-i vină o idee genială. De cele mai multe ori însă, îmi propunea cîte o afacere. Era mereu vorba şi de nişte sume de bani care ar fi trebuit daţi pentru început. Sume pe care eu nu le aveam, iar în ceea ce-l privea... mi se părea că nici atît. Cu timpul, a început să-mi ceară bani, de-a dreptul. Cu împrumut. Problemele începeau să-i doboare entuziasmul. Era acelaşi copil mare cu sclipiri şoade în ochi, dar cu un aer uşor pierdut. Odată, m-am trezit apucat de mînecă pe scările din pasajul de la Universitate. Era Georgică. Mi-a povestit pe scurt ce mai aflase despre alţi foşti colegi, tot aşa, din întîlniri pe stradă. Apoi mi-a spus că a urmat un tratament timp de un an pentru că nu mai ştia ce e cu el. Mi-a mărturisit că probabil a băut prea mult. La sfîrşit, n-a uitat să-mi ceară numărul de telefon, aşa cum făcea de fiecare dată, promiţîndu-mi că o să mă sune în cîteva zile, că o să ia legătura şi cu ceilalţi foşti colegi, să ne întîlnim cu toţii la cîrciuma lui Fortza... Tot la fel ca de fiecare dată, nu şi-a notat numărul, zicînd că-l ţine minte. Ştiam că nu o să mă sune, cum, de altfel, nu o făcuse niciodată. Din politeţe, i-am cerut la rîndu-mi numărul lui. Mi-a spus că nu are mobil, mi-a dat un număr de fix, dar m-a rugat să sun abia luna următoare pentru că nu-l plătise şi era închis.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE“

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Statul şi Biserica

Un steag cu secera şi ciocanul flutură în faţa unui mic templu de cartier dedicat lui Shiva. Oraşul este plin de postere cu Che Guevara, anunţînd conferinţa naţională a SFI, asociaţia comunistă a studenţilor din India. Printre ele, un poster în malyalam cu simbolurile reunite ale celor trei mari religii, hinduism, mahomedanism şi creştinism. Kerala, un stat mai mic de pe coasta de sud-est a Indiei, este condusă de multă vreme de CPI, partidul comunist din India, cu diversele sale facţiuni, şi este multi-confesională, ca întreaga Indie. Este, în general, o convieţuire paşnică. Cu toate acestea, o ciocnire provocată de adepţii partidului naţionalist hinduist a provocat recent şase morţi în Kannur, un oraş din nordul statului. Se întîmplă periodic.

Secularismul este principala moştenire a familiei mele, trebuie să lupt pentru ea! – a declarat mai demult Sonia Ghandi ziaristului britanic Edward Luce. Într-adevăr, împreună cu democraţia şi socialismul, secularismul este unul dintre cei trei piloni pe care s-a construit şi se bazează în continuare modernizarea Indiei de la Gandhi şi Nehru încoace. Nu este însă un secularism integral, *à la française,* sau ca în Turcia, presupunînd o totală despărţire a statului şi vieţii publice de biserică, ci un secularism mai degrabă ecumenic, presupunînd acceptarea şi suportul egal al statului pentru toate confesiunile. Dar acest pluralism nu înseamnă liberalism – constată Luce.

Constituţia pe care părinţii fondatori ai Indiei au lăsat-o acestui stat de 1,1 miliarde de locuitori este şi ea ambiguă din acest punct de vedere. Gandhi şi Nehru au introdus egalitatea în faţa legii a tuturor cetăţenilor, încercînd să anuleze ierarhiile sistemului de caste, dar au păstrat şi drepturile cutumiare particulare ale fiecărei comunităţi religioase în parte. Poligamia, de pildă, este în continuare recunoscută de stat ca un drept al musulmanilor, chiar dacă numai vreo 2% dintre aceştia o mai practică. Alte drepturi locale sînt însă mult mai complexe, păstrarea şi controlul lor fiind apanajul liderilor religioşi locali, care îşi exercită astfel o putere de temut. Nu există astfel lună fără ca o carte sau un film să fie interzise deoarece una sau alta dintre aceste comunităţi consideră că aduce prejudicii credinţelor sale. Şi nu există alegeri în care partidele să nu cîştige sau să piardă după cum au reuşit sau nu să flateze sensibilităţile particulare ale acestor comunităţi religioase (în speţă ale conducătorilor lor spirituali), mai degrabă decît interesele comune ale cetăţenilor ţării. Deşi alegerile sînt cît se poate de democratice, partidele sînt astfel prizonierele unui clientelism religios exacerbat de complicatul sistem de caste, *de facto* încă în funcţiune. Între timp, acest echilibru fragil este reglat adesea prin ciocniri de stradă între grupuri religioase, care se soldează uneori cu morţi, ca în cazul recent de la Kannur. O decizie referitoare la relaţia statului cu religia, inevitabilă probabil la vremea sa, are astfel urmări definitorii peste multe decenii. Este o faţă – majoră – a contradicţiilor Indiei: aceea dintre imaginea sa unanim împărtăşită de tradiţie spirituală milenară, descarnată de materialitatea imensei sale sărăcii, şi dinamismul său socio-economic care face din India al treilea membru al triunghiului conjugal cu Statele Unite şi China, care va conduce lumea, se pare, în secolul XXI.

În faţa acestor complexităţi ale relaţiilor statului cu religiile şi bisericile, pe care nu pot decît să le contemplu la suprafaţă şi să mă minunez, gîndul nu poate să nu mă aducă înapoi la ţara noastră şi la superficialitatea cutremurătoare cu care abordăm noi, de ceva vreme încoace, această problemă. Şi alarmant nu este atît felul în care una sau alta dintre personalităţile noastre publice propune o soluţie sau alta, ci modul însuşi în care este pusă problema.

Această poziţionare problematică ţine, se pare, de o meteahnă mai veche a gîndirii noastre social-politice. Ţine, într-un fel, de ceea ce un filozof maghiar numea cîndva, vorbind despre perioada legionară, „naţionalismul metafizic" al românilor. Ţine de acel gen de viziune împărtăşită de mai toată generaţia tatălui meu, pentru care „mişcarea legionară" a fost, *în esenţă,* o renaştere spirituală, atrocităţile care au urmat fiind doar *accidente* monstruoase produse de persoane iresponsabile. Ţine de un soi camilpetrescian de intelectual care „vede idei" şi acolo unde ar trebui să dea piept cu faptele. Ţine aici, în India, de această fantasmă care face ca toate cărţile despre India de la faimoasa Harvard University, de pildă, să fie clasate la secţia „religie", după cum constata Amartya Sen, Premiul Nobel pentru economie, ca şi cum tot ceea ce se întîmplă în această ţară ar fi doar o expresie a complexităţii religioase a Indiei. Tot aşa, introducerea sau nu

a religiei în şcolile din România pare să ţină, pentru noi, de o relaţie pur spirituală, direct cu Dumnezeu, şi nu de relaţii sociale determinate. Or, relaţia dintre stat şi religie nu se joacă doar *in mente,* ci în societate, nu este o relaţie spirituală eterată a unor persoane private cu divinitatea, ci o relaţie politică între două instituţii fundamentale ale societăţii şi o interacţiune de zi cu zi între preoţi şi copii în carne şi oase.

Nici un liceu fără Dumnezeu! Ca slogan publicitar este excelent. Dar ce vrea să însemne, de fapt, practic? E imposibil de spus pentru simplul fapt că problema este pusă din nou undeva în cerurile unei spiritualităţi pe care, de fapt, nimeni nu şi-a propus, cred, să o conteste. Prost pusă, problema nu poate genera decît nesfîrşite discuţii prosteşti. Mai mult, orice rezervă sau – Doamne, fereşte! – critică exprimată în această privinţă este imediat taxată drept ateism militant, stîngism sau pur şi simplu impardonabilă impietate.

Nu ştiu care este soluţia, nu ştiu ce e bine şi ce e rău (chiar dacă am propriile mele convingeri în această privinţă), dar ştiu sigur că această problemă ţine chiar de fundamentele societăţii noastre şi ar trebui pusă şi tratată în acest context: şi educaţie preoţească, şi cultură liberală nu se poate (chiar dacă junii noştri liberali nu par să vadă vreo contradicţie aici...). Şi mai ştiu că această problemă nu poate fi rezolvată în maniera românului imparţial, spunînd că, pînă una, alta, „prezenţa icoanelor în şcoli nu are ce să strice". Orice decizie oficială în această privinţă angajează, de fapt, viitorul cît se poate de concret al statului român, şi nu doar bunăstarea spirituală a unuia sau altuia dintre cetăţenii săi!

Perahim

„Pentru ca mîine să nu semene cu ieri, ar fi de dorit ca azi să nu semene prea mult cu alaltăieri", va scrie Édouard Jaguer azi, în monografia *Perahim,* care va apărea în 1990.

● Mîine, într-un text intitulat „Lecţie gratuită de alchi-pictură" (menit să însoţească participarea sa, în 1986, la Bienala de la Veneţia, în cadrul secţiunii „Artă şi Alchimie"), Perahim a spus: „Operaţiune prealabilă: te speli bine pe mîini. Pe paleta din cristal se pun albul de argint, albastrul cobalt, roşul de cadmiu, pămînturile şi pietrele: umbra arsă, verdele smarald. Pensulele se încălzesc de la un du-te-vino continuu între paleta de curcubeu şi pînza-creuzet. Materia se însufleţeşte; formele şi tonurile se înlănţuie unele de altele, exaltate de atracţia pasională a contrariilor: rigide-moi, drepte-curbe, uşoare-grele, calde-reci. Sub privirea ta uimită, capătă înfăţişare de ziduri şi de corpuri, de orizonturi şi de cochilii, de păsări şi de pietre, de ceruri şi de trunchiuri. În lumea aceasta în ebuliţie, «transmutările» se operează urmînd un joc de analogii şi de corespondenţe pe care îl conduci fără a şti prea bine cum".

● Tot mîine s-a născut Perahim, la 24 mai 1914 (ziua sfîntului Donatien în calendarul catolic – un calendar sferic apăruse în tabloul lui Perahim „Dicţionar ilustrat" din 1987).

● Azi se naşte Donatien Alphonse François de Sade (mort alaltăieri, în 1814, cu o sută de ani înainte de naşterea lui Perahim) şi spune: „Smintit e acela care adoptă un anume fel de a gîndi de dragul altora!". Într-un desen din volumul *O oglindă se plimbă pe stradă* (tipărit ieri, 24 mai 2000, într-un tiraj de o sută de exemplare), Perahim răspunde: „Păzitor al unor tradiţii de multă vreme uitate, el a sfîrşit prin a da naştere unei progenituri contradictorii".

● Întoarcem cifrele pe dos pînă azi, 24 mai 1941, cînd se va naşte Bob Dylan, cîntînd „Casa răsăritului de soare". Atent la ecouri neauzite, Perahim compune, în 1980, tabloul „Mică magie matinală".

● Şi iarăşi mîine, la 24 mai 1844 (Perahim mai avea de aşteptat şaptezeci de ani pînă să se nască), Samuel Morse trimite de la Washington la Baltimore primul mesaj în codul Morse. La care Perahim (într-un desen din acelaşi volum amintit mai sus) răspunde astfel: „Din zidurile umede ale acestei închisori pornesc semnale sonore ce vor fi decriptate peste trei sute zece ani" *(pentru detalii vezi tabloul „Semnale sonore traversează oceanul", din 1987).*

● Anii trec şi vine rîndul lui Eugen Ionescu să vorbească alaltăieri (în *România literară* nr. 11, din aprilie 1932): „Acest tînăr artist... e posedat de o fantezie miraculoasă şi dinamică. [...] Perahim este victima unui suprarealism de mult depăşit". Senin, Perahim găseşte de cuviinţă să spună doar atît (în cartea *Cronica dulapului,* din 1982): „Capra istoriei traversează un spaţiu artificial unde totul e îndreptat împotriva poeziei cu efecte halucinatorii".

● Mai aproape, într-o zi de azi a lui 1971, Alain Joufroy (în prefaţa catalogului primei retrospective pariziene a lui Perahim) va spune: „Cum să arăţi ceea ce se ascunde? Cum să faci vizibil ceea ce istoria, prin mişcările şi contradicţiile ei, face invizibil? [Perahim] răspunde prin *enigme*". Şi într-adevăr, Perahim a răspuns prin minunate enigme: „Anti-profetul" (1932), „Aritmetica peştilor" (1972), „Utopia îşi înghite copiii" (1972), „Cele cinci anotimpuri" (1977), „Pădurea pe soclu", (1983), „Locuiesc într-un arbore calm" (1984) şi altele, care au putut fi contemplate mîine de cei care ştiu să vadă altfel.

● Dar ieri, 2 martie 2008, Perahim moare. Iar azi, 2 martie 1717, pe scena Teatrului Drury Lane din Anglia va avea loc prima reprezentaţie de balet din lume, *Iubirea lui Marte pentru Venus* (eveniment anunţat de Perahim în *Cronica dulapului:* „La sfîrşitul războiului, şcolile de dans se vor transforma în depozite de geometrie descriptivă").

Cîndva, un glas (atît de îndepărtat încît pare de-acum) rostea, în *Zohar:* „Cel vechi dintre Cei vechi descoperă bunăvoinţa bunăvoinţelor". Ceva îmi spune că Perahim, prin tot ce a creat sau a trăit, a descoperit-o şi el.

Dan STANCIU

Amorul colorat

între aceşti arbori
numai noi doi înţelegem gramatica
iubita mea cu mişcări frumos mirositoare
cu geografie violentă între sîni
numai noi doi iubita mea
visăm împreună acelaşi vis –
o sfoară lungă şi dreaptă
pe care sînt puse la uscat
amintirile noastre comune –
numai noi doi iubita mea
ştim unde începe această dimineaţă de vanilie

Jules PERAHIM

Călători gemeni, *1987*

Andrei PIPPIDI

SOS București

Case închise, case pierdute

De la o vreme, întîlnim la tot pasul, prin acest centru al Bucureştilor care devine de nerecunoscut, case vechi şi frumoase care arată ca şi cum ar fi părăsite. Ferestrele închise şi acoperite dovedesc că viaţa s-a retras din ele. Alteori, geamurile sparte au lăsat să intre vîntul şi păsările. Paragina se întinde şi durează cu anii, de parcă aceste case n-ar avea stăpîn. În realitate, există un proprietar nou, totdeauna nou, fie că a cumpărat de la ultimii chiriaşi ai statului uzurpator, pe care Legea 10 i-a împroprietărit, fie că a plătit moştenitorilor care, după lungi şi scumpe procese, intraseră în posesia unui imobil prea spaţios şi prea deteriorat ca să-l poată întreţine. Dar acest proprietar nu doreşte nici el să fie împovărat cu o casă care n-are amintiri pentru el şi nu e pe gustul său, în schimb are nevoie de reparaţii şi consolidări costisitoare. A cumpărat numai ca să dărîme şi să clădească pe acelaşi loc un hotel de patru-cinci stele, găina cu ouă de aur a parvenitului. Aşadar, aceste case ferecate şi tăcute nu mai au mult de trăit.

Astăzi va fi vorba de două dintre ele, în cartierul cel mai luxos al epocii interbelice, unde pînă acum s-au integrat relativ bine clădirile cele mai recente, dar de care se apropie ambiţia fără scrupule a investitorilor şi a constructorilor. La „Şosea“, nume pe care l-au purtat şi B-dul Kiseleff şi B-dul Aviatorilor, altădată Şoseaua Jianu înainte de a se chema, vreo zece ani, Gh. Buzdugan, după fostul regent, apoi, pe rînd, Antonescu, Regele Mihai şi Stalin. Cîte „schimbări la faţă“ ale României!

La colţul Kiseleff/Arhitect Mincu, în piaţeta care se deschide la acea răspîntie, o casă impunătoare (în asemenea cazuri se spune: „stil eclectic“, fiindcă nu prea ştii să spui altceva) a fost cîtva timp un muzeu. Adăpostea Colecţia Beatrice şi Hrandt Avakian de artă orientală. Cînd colecţiile luate cu japca au fost îngrămădite în Calea Victoriei, s-a făcut şi aici loc pentru alte destinaţii. La un moment dat, era o agenţie comercială a învecinatei ambasade sovietice. Dar, la origine, casa se întîlnise cu istoria românească.

Rămas văduv în 1918, la moartea soţiei sale la Londra, unde ea se refugiase în timpul războiului, Take Ionescu s-a recăsătorit cu Adina Cordescu, născută Olmazu. Aceasta a fost casa ei, în care a locuit cu al doilea soţ, un aristocrat polonez, prinţul Jean Korybut Woroniecki. Prin anii '60, cîţiva prieteni fideli o mai vizitau pe bătrîna doamnă, în cămăruţa pe care fusese lăsată să o ocupe în casa naţionalizată. După 1990, nepoţii ei au izbutit să recupereze imobilul, pe care l-au vîndut. Aşa se face că auzim despre intenţia de a transforma casa într-un hotel. Ca să revină Colecţia Avakian acolo unde era aşa de bine instalată, ar trebui ca statul să se declare amator să cumpere clădirea, ceea ce, aşa cum stau lucrurile, nu pare o soluţie realizabilă. Oricum, clădirea aparţine zonei protejate nr. 12, care se întinde între Piaţa Victoriei şi Piaţa Aviatorilor. Există pericolul ca noua destinaţie atribuită imobilului să creeze rupturi de scară sau gabarit care i-ar distruge profilul specific, reprezentativ pentru epocă şi nelipsit de valoare memorială.

Mai gravă este situaţia unei case care se află la începutul B-dului Aviatorilor, prima pe dreapta, chiar lîngă un parking de maşini, cu spatele spre breteaua care uneşte bulevardul cu strada Paris. Are ca vecini sediul Guvernului şi fostele garaje Leonida. Adresa din 1935 era „Jianu 10“. Degradarea a crescut treptat, de cînd casa e pustie, cu ornamente ciuntite, dar aspectul este încă de o mare noblеţe, în stilul „francez“ pe care, pe la 1900, îl cultiva I.D. Berindei. Aici a locuit Mihail Oromolu (1875-1947), jurist şi om politic. Născut la Rîmnicu-Vîlcea, dintr-o familie de boiernaşi olteni ce se înrudea cu clanul Carada-Burileanu de la Banca Naţională, a fost pînă în 1904 magistrat, apoi avocat, prefect de Dolj în 1912-1913, apoi deputat în Constituanta din 1914 şi, cîteva zile la sfîrşitul lui 1921, ministru

© R. Avram

al Industriei şi Comerţului. Cea mai importantă funcţie pe care a deţinut-o a fost aceea de guvernator al Băncii Naţionale, în anii 1922-1926. Numele său apare printre personalităţile Partidului Conservator-Democrat şi, mai tîrziu, Liberal. A fost şi preşedintele Asociaţiei „Amicii Statelor Unite“ şi în conducerea Institutului Social Român al lui Gusti. Nu e păcat să-şi bată joc cineva de o casă frumoasă şi, prin trecutul ei, constituind un reper istoric?

Totuşi, asta se întîmplă din ce în ce mai des, parcă nu i-ar păsa nimănui.

© R. Avram

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Dana BALAN (senior editor,* Opinia, *Iaşi)* ● *Teodor BOANTĂ (jurnalist)* ● *Mălin BOT (jurnalist)* ● *Alexandru GRUIAN (editorialist,* Mesagerul hunedorean, *Deva)* ● *Mădălina ŞCHIOPU* ● *Ruxandra MIHĂILĂ* ● *Mălina VOICU (sociolog)* ● *Liviu VOINEA (director executiv, Grupul de Economie Aplicată)* ● ***Coordonatoarea temei**: Ruxandra TUDOR*

În ultimii 17 ani, populaţia României a scăzut cu 1,5 milioane de locuitori. Dacă luăm în calcul numărul mare al celor care au plecat la muncă şi s-au stabilit definitiv în ţările în care au migrat, nivelul redus al populaţiei României este alarmant.

Unul dintre factorii care au influenţat negativ echilibrul demografic al ţării este scăderea natalităţii din primii ani ai deceniului trecut şi menţinerea ei la valori mici în anii următori. Pentru a avea un număr anual de născuţi similar cu cel relativ stabil din ultima jumătate de secol (circa 220.000), ar trebui ca la generaţiile născute după 1989 numărul mediu de născuţi la o femeie să fie de doi copii, nu de unul – cît este acum. Studiile recente arată că menţinerea ritmului actual al fertilităţii va avea ca efect un derapaj demografic major, care se va manifesta acut după 2030, cînd generaţia născută imediat după 1989, redusă numeric, nu va putea suplini, prin propriii copii, scăderea cauzată de creşterea mortalităţii. Raportul dintre populaţia adultă şi cea vîrstnică va avea, în acel moment, valori negative. Transformate în cifre, aceste previziuni arată că România va avea circa 16,7 milioane de locuitori în anul 2050, doar 11,9 milioane de locuitori în anul 2075 şi numai 8,5 milioane de locuitori în anul 2100.

Specialiştii sînt de părere că nici măcar o eventuală creştere a numărului de născuţi nu ar putea schimba situaţia demografică a României şi consecinţele care decurg de aici – numărul de decese urmează să crească, prin accentuarea procesului de îmbătrînire demografică, deşi mortalitatea pe vîrste este posibil să scadă semnificativ, iar durata medie a vieţii va continua să crească lent, dar constant.

Viaţa e în altă parte. În procente

*Dincolo de statistici, previziuni, scenarii şi variante, care sînt consecinţele practice de care ar trebui să ne pese sau să fim îngrijoraţi? Ce dimensiune va atinge, în acest caz, derapajul demografic şi care vor fi efectele economice şi sociale? Depinde din ce punct priveşti o problemă „contextuală". Dacă analizăm din perspectiva situaţiei sociale şi economice din primii ani de după 1989, într-o societate cu resurse foarte limitate pentru acoperirea nevoilor populaţiei (învăţămînt, sănătate, asigurări sociale publice, asistenţă socială), o populaţie în scădere a avut ca efect mai degrabă diminuarea presiunii asupra acestor resurse. Este lesne de înţeles că, din perspectivă economică, fără scăderea natalităţii, s-ar fi născut după 1989 cu peste două milioane mai mulţi copii, care ar fi avut nevoie de părinţi cu servicii stabile şi salarii decente, care să le poată asigura accesul la învăţămînt, sănătate, asistenţă socială. Astăzi, situaţia economică a României s-a îmbunătăţit. Să ne imaginăm însă că s-ar întoarce cele peste două milioane de români care muncesc în străinătate, prin urmare că am „recupera" o parte consistentă a „pierderilor". I-am putea primi pe toţi cu „pîine şi sare"? (**R. T.**)*

Mălina VOICU

Declinul demografic – o sursă de îngrijorare pentru societatea românească

Îmbătrînirea demografică – o caracteristică a lumii moderne

Îmbătrînirea demografică este un fenomen care afectează statele moderne de cîteva decenii. Modernizarea a produs transformări marcante în structura familiei, cu implicaţii demografice semnificative. Ca urmare a participării tot mai ridicate a femeilor la piaţa muncii şi a utilizării pe scară largă a metodelor contraceptive, numărul naşterilor a scăzut semnificativ şi s-a trecut de la un model de familie cu mulţi copii, cu fertilitate apropiată de cea naturală, la familia cu unu sau doi copii. Pe de altă parte, dezvoltarea tehnologică a dus la dezvoltarea de noi tratamente medicale accesibile întregii populaţii. Acest fapt, cuplat cu îmbunătăţirea semnificativă a calităţii vieţii, a condus la creşterea speranţei medii de viaţă. Cu alte cuvinte, în statele industrializate oamenii au început să trăiască mai mult decît acum 50 de ani, însă se nasc tot mai puţini copii.

Implicaţiile sînt majore pentru modul de funcţionare a societăţii în ansamblul ei. O primă consecinţă rezidă în faptul că populaţia dependentă, compusă în principal din pensionari şi din copii, depăşeşte numeric populaţia activă şi poate conduce în viitor la incapacitatea societăţii de a mai asigura venituri pentru cei inactivi. În acest context, primele vizate de un potenţial colaps sînt sistemele de pensii şi cele de asistenţă medicală, ambele înalt consumatoare de resurse şi dependente de veniturile realizate de populaţia activă. Procesul de îmbătrînire a populaţiei se află de cîteva decenii bune pe agenda politică a tuturor statelor puternic industrializate, iar soluţiile adoptate variază de la păstrarea în activitate pe o perioadă cît mai lungă de timp a celor aflaţi la vîrsta pensionării, pînă la stimularea fertilităţii prin flexibilizarea programului de lucru, oferirea de facilităţi publice de îngrijire a copiilor sau implicarea crescută a ambilor părinţi în creşterea copiilor.

România: îmbătrînire demografică sau declin demografic?

Ultimele studii atestă scăderea demografică marcantă prin care trece ţara noastră. Ridicarea restricţiilor impuse de regimul comunist în ceea ce priveşte *planning*-ul familial şi contracepţia, precum şi căderea economică prin care a trecut societatea românească în primii ani ai tranziţiei au dus la scăderea drastică a numărului de naşteri. Rata fertilităţii este printre cele mai reduse din Europa, chiar dacă începînd cu 2003 s-a înregistrat o uşoară creştere mai ales în zonele urbane. Studiile de demografie arată că în România numărul de copii care se nasc este mult sub necesarul înlocuirii generaţiilor. Spre deosebire de ţările Europei puternic industrializate, în România oamenii trăiesc mai puţin, speranţa medie de viaţă fiind mult redusă în comparaţie cu state precum Suedia şi Olanda. Sărăcia, accesul scăzut la servicii medicale şi lipsa educaţiei sanitare reprezintă numai o parte din factorii care explică această situaţie. Cu toate acestea, numărul copiilor care se nasc nu asigură înlocuirea generaţiilor. În plus, este de aşteptat ca dezvoltarea economică şi socială să crească speranţa medie de viaţă. Toate acestea vor agrava procesul de îmbătrînire a populaţiei.

Dincolo de procesul „universal" de îmbătrînire a populaţiei, România se confruntă în ultimii ani cu o puternică migraţie externă. Deşi nu există date oficiale referitoare la acest fenomen, estimări neoficiale vorbesc de aproape un milion de români care muncesc în Italia şi încă unul în Spania. În multe oraşe europene poţi să auzi vorbindu-se româneşte la tot pasul, ceea ce arată că într-adevăr fenomenul migraţiei pentru muncă în străinătate este unul de proporţii. Cei care pleacă sînt în general parte a populaţiei active, persoane adulte şi care au o calificare.

Toate acestea agravează declinul demografic al ţării. Predicţiile făcute de demografi în acest sens sînt îngrijorătoare. Conform estimărilor Fondului Naţiunilor Unite pentru Populaţie, pînă în 2050, populaţia României va ajunge la 16 milioane de locuitori, dacă nu se iau măsuri pe termen lung. Practic, în 40 de ani rata de dependenţă va fi de 1 la 9, adică un adult va trebui să susţină grupele de vîrstă vulnerabile (copiii şi vîrstnicii). Acesta este cel mai sumbru scenariu posibil, însă el reprezintă un semnal de alarmă căruia trebuie să i se acorde atenţia cuvenită.

Ce se poate face?

Experienţa altor state arată că nu există o soluţie unică, o reţetă a succesului în acest domeniu. Ce putem face este să învăţăm din experienţele altora, să vedem ce a mers şi ce nu şi să încercăm să aplicăm la situaţia particulară a României.

Confruntate cu un declin demografic marcant în a doua jumătate a secolului al XX-lea, multe state puternic industrializate din Vestul Europei au încercat să suplinească deficitul de forţă de muncă prin importul de mînă de lucru ieftină din ţările slab industrializate, mai ales din Orientul Mijlociu. S-au constituit astfel largi minorităţi etnice care nu au putut fi integrate social şi cultural şi care constituie o problemă în sine la ora actuală, aşa cum arată tensiunile care există în societatea franceză, de exemplu. Deşi nu este o soluţie viabilă pe termen lung, va trebui să ne obişnuim cu ideea că în curînd România va deveni punct de atracţie pentru imigranţii din state mai sărace care vor încerca să ocupe nişele lăsate libere pe piaţa muncii de românii care au plecat. Aşa s-a întîmplat în ţări precum Italia şi Portugalia, care au constituit multă vreme surse de emigrare şi care au devenit acum puncte de atracţie pentru românii aflaţi în căutarea unor oportunităţi de cîştig.

O soluţie îndelung dezbătută în spaţiul public românesc este cea a stimulării întoarcerii celor care au plecat la muncă în străinătate; o carte pe care este însă riscant să mizăm fiind dificil de estimat care este probabilitatea ca aceştia să revină să muncească în ţară. Experienţa străinătăţii nu le-a adus numai cîştiguri mai mari decît cele pe care le puteau obţine în ţară, ci şi o calitate a vieţii mai bună. Evident, o

parte a celor plecaţi revine în ţară definitiv, alţii revin pentru scurte perioade de timp, însă este greu de crezut că odată ce şi-au făcut un rost, au casă şi serviciu, se vor întoarce cu uşurinţă în România. Experienţa Spaniei, Italiei şi Portugaliei, foste surse de emigrare, ne arată că este mai probabil ca întoarcerea să aibă loc la vîrsta pensionării, şi nu în perioada activă.

Ce ar fi de făcut, totuşi? Strategia care ar putea să dea rezultate pe termen lung este cea de stimulare a fertilităţii. Introducerea indemnizaţiei de maternitate în 2003, cuplată cu creşterea economică de după 2000, a dus la o uşoară creştere a fertilităţii în ultimii 5 ani. Cu toate acestea, România nu este pregătită să facă faţă unei creşteri demografice de proporţii. Criza locurilor în grădiniţe cu care se confruntă marile oraşe demonstrează acest lucru. În lipsa unor politici coerente şi articulate, pe termen mediu şi lung s-ar putea ca fertilitatea să scadă din nou, atîta vreme cît societatea nu oferă posibilităţi de îmbinare a muncii cu viaţa de familie.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 13 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

DINCOLO DE CIFRE – OAMENII

Criza populaţiei se manifestă în toate zonele ţării, dar cauzele care au determinat-o diferă de la o regiune la alta. Acelaşi proces are, dincolo de statistici, procente şi prognoze, înfăţişări şi nuanţe diferite în Moldova, Transilvania şi Banat. ***(R. T.)***

Dana BALAN

Poezia Moldovei, în strofe statistice

Statisticile, în general, au în ele „un ceva" pesimist. În ciuda utilităţii lor, şi anume aceea de a şti „cum stăm" şi, mai ales, „cum va fi viitorul", aceste calcule sociologice, economice sau politice poartă în ele sămînţa matematicii: cifrele sînt evidente şi imbatabile, puţini se încumetă să le descifreze poezia. Pesimiste pentru că ne decupează exact lumea în care trăim, fiind arareori urmate de programe şi politici naţionale „de corectare". Statisticile nu au nimic liric în ele, sînt menite doar să ne tempereze plăcerea pronosticurilor prăpăstioase ori a concluziilor ce pornesc, uneori, de la un reportaj plîngăcios din seria „Tu ştii ce mai face copilul tău?". Facem statistici atunci cînd a apărut, ca din pămînt, un fenomen aparent nou: copiii se nasc, printr-o lege încă misterioasă a naturii, mai ales în familiile sărace, mortalitatea e şi ea în creştere, într-un sistem medical ce se recomandă „modern şi performant", iar cei care pînă mai ieri păreau legaţi de glie într-o fabrică românească, astăzi emigrează în masă. În unele ţări ale lumii, într-adevăr, poţi să numeri şi bani, nu doar „bănuţi".

La sfîrşitul anului 2007, Centrul Naţional de Informatică Medicală arăta într-un raport că cei mai mulţi copii se nasc în judeţele Iaşi, Suceava, Covasna şi Vaslui, natalitatea fiind mai ridicată în mediul rural, cu 10,4 la mie, faţă de cei 10,1 la mie înregistraţi în mediul urban. Matematica m-a făcut întotdeauna să tremur. Reuşeşte să dea măsura exactă din orice. Iată, diferenţa – ridicol de mică, aş spune – dintre 10,4 şi 10,1 ne oferă deja o concluzie: cei mai mulţi copii deschid pentru prima dată ochii la ţară. Mă întreb fiii cui sînt ei... Ai ţăranilor din moşi-strămoşi, ai orăşenilor „prima generaţie în pantofi", întorşi din pribegie la casele părinteşti, unde nu mai primesc facturi de la întreţinere, ai familiilor în care „o jumătate" munceşte în Spania, „o jumătate" în Italia? Mă întreb pentru că trebuie să ştii măcar al cui eşti, ca să afli ce poţi deveni.

Şi pentru că tot am deschis „cărţile", e bine de ştiut că, la nivelul judeţului Iaşi – unde s-a putut identifica precis „polul sărăciei" din Uniunea Europeană – rata crescută a natalităţii ne arată cu degetul: a scăzut şi numărul de avorturi. Potrivit raportului emis de Maternitatea „Cuza Vodă", avorturile solicitate anul trecut (2015) au fost mai puţine decît în 2006 (2946). Dacă rotunjim cifrele, de aici îşi poate desprinde aripile o frumoasă metaforă: o mie de copii au avut şansa de a trăi în acest colţ minunat de lume. Încurajaţi, desigur, şi de statul român, care le oferă pînă la vîrsta de 2 ani – oare încep să se descurce singuri după aceea? – o alocaţie lunară de 2 milioane de lei vechi. Conducerea Maternităţii „Cuza Vodă" pune scăderea avorturilor şi pe seama consilierii psihologice a mamelor în devenire, unele dintre ele renunţînd şi la abandonul pruncilor în spital. Unii analişti vorbesc despre acest fapt îmbucurător în termeni de „premieră postdecembristă", nu în sensul unui *boom* al natalităţii, ci al unei creşteri normale: redresarea economică din ultimii ani determină şi o resuscitare a natalităţii. Motivele sînt mult mai prozaice decît s-ar crede: acum tinerii pot să ia credite pentru casă, să se reorienteze profesional şi, mai ales, pot să plece să muncească în străinătate. Dragostea se citeşte printre rînduri.

Alexandru GRUIAN

Cum se naşte o metropolă

În anii comunismului, copiii hunedoreni aflau în clasa a III-a, la Geografie, că judeţul lor, cu 3 municipii şi 10 oraşe, este cel mai urbanizat din România. După 1989, s-a mai adăugat un orăşel – Geoagiu –, iar două oraşe au devenit municipii. Hunedoara a cedat însă locul Sucevei şi a fost ajunsă din urmă de Prahova. Totuşi, în 2005, peste trei sferturi din populaţia judeţului Hunedoara trăiau în oraşe.

Deşi mîndri de recordul urbanistic, cei din administraţie au început să fie preocupaţi de inexistenţa unui oraş cu adevărat mare. Reşedinţa judeţului, Deva, are sub 70.000 de locuitori. Hunedoara, cel mai mare municipiu din judeţ, se apropie de 80.000 de locuitori. Tendinţa este însă de scădere. Din 1996, valuri succesive de disponibilizări, în minerit şi siderurgie, au lăsat pe drumuri zeci de mii de oameni. Unii au plecat la muncă în străinătate, alţii s-au îndreptat spre oraşe mai mari, unde puteau găsi mai uşor de lucru. După integrarea în Uniunea Europeană, s-a intrat şi într-un cerc vicios – fondurile europene, cele care vizează infrastructura sau proiecte de interes public, nu pot fi accesate pentru că nu există o populaţie suficient de mare care să beneficieze de ele. Nu se creează locuri de muncă, oamenii pleacă în alte părţi, populaţia scade, perspectiva banilor europeni se îndepărtează. Mai mult – înconjurată de oraşe mari, precum Arad, Sibiu sau Timişoara, Deva nu are nici o şansă de a deveni un actor economic de importanţă zonală.

În 2007, unii au crezut că au găsit soluţia. Ce-ar fi, s-au întrebat ei, dacă am face din trei, unu? Adică să se unească Deva cu Hunedoara şi cu Simeria, oraşe aflate la cel mult 20 de kilometri distanţă unul de altul. Entitatea a primit numele de conurbaţie – într-un limbaj foarte tehnic, sec şi deloc melodios, conurbaţia De-Hu-Si. A fost constituit un colectiv, sub conducerea fostului arhitect-şef al Timişoarei, **Radu Radoslav,** care s-a pus serios pe lucru. Radoslav a luat hărţile celor trei localităţi şi a urmărit evoluţia lor, începînd cu 1912, an în care Deva avea vreo 15.000 de locuitori. Tendinţa a devenit clară. Cele trei localităţi se vor uni oricum, ele urmînd să devină una prin 2025. Noi putem să le lăsăm să se unească singure şi prost, într-un proces necontrolat, este de părere Radoslav, sau să controlăm extinderea, creînd astfel premisele unei localităţi noi, cu infrastructură, utilităţi, spaţii verzi şi zone economice echilibrate, conform principiilor de dezvoltare durabilă. Nu ar fi vorba de o unire administrativă, deci de dispariţia structurilor de putere, ci de una bazată pe interese economice comune.

Pe măsură ce proiectul avansa, a reieşit că un al patrulea oraş trebuie să intre în conurbaţie – Călan, cel mai sărac dintre cele patru. Se închidea astfel un patrulater, cu Deva, Hunedoara, Simeria şi Călan plasate exact în cele patru colţuri. Populaţia ar urma să ajungă la aproape 200.000 de locuitori, dacă socotim şi comunele care ar intra în perimetrul conurbaţiei.

La această oră, trei primari sînt entuziaşti, iar unul, circumspect. Alţii se gîndesc la nume, aberante, fanteziste sau „cu rezonanţă": Hunedava, Corvinia, Provincia Corvina, Corvinia Magna. Există o singură certitudine – proiectul, inedit pentru România, este foarte aproape de faza finală.

Teodor BOANTĂ

Economia şi sporul natural

Populaţia judeţului Sibiu este într-o continuă scădere începînd din 1990. În 17 ani, sporul natural (diferenţa dintre născuţi şi decedaţi) a fost în permanenţă negativ, avînd o rată de 0,94% pe an (pînă la 1 iulie 2007), ceea ce înseamnă că în fiecare an populaţia Sibiului s-a micşorat cu peste 4300 de persoane. Potrivit directorului Institutului de Statistică Sibiu, **Gheorghe Silaghi,** nu doar sporul natural negativ a contribuit la împuţinarea cu aproape 80.000 de locuitori a judeţului, ci mai ales migraţia. „Migraţia este cauza a aproape 90% din numărul acesta. Oamenii au plecat la muncă în străinătate."

Previziunile specialiştilor nu sînt nici ele foarte bune. Conform lui Silaghi, pînă în 2025, populaţia judeţului va mai scădea cu minimum 10.000 de persoane. „În 2005, judeţul avea 423.900 de locuitori. Există acum trei variante pentru 2025: prima este cea optimistă, care spune că peste 17 ani populaţia judeţului va ajunge la 413.700 de locuitori, varianta medie este de 394.100 de locuitori, iar în cea pesimistă, Sibiul va mai avea în 2025 doar 389.700 de locuitori."

Îmbătrînirea populaţiei este un alt factor îngrijorător în Sibiu, situaţia fiind asemănătoare în toată ţara. Astfel, dacă în 1990 existau 36 de vîrstnici (persoane peste 60 de ani, care nu mai au capacitatea să muncească) la 100 de tineri, în 2007 raportul era de 82 la 100.

Unul dintre puţinele lucruri pozitive este acela că tendinţa plecărilor în străinătate este în scădere.

În opinia directorului, cel mai important factor în scăderea, dar şi în refacerea demografică, este economia, care poate rezolva atît problema migraţiei, cît şi pe cea a sporului natural. „Singura soluţie este ca economia să poată suporta salariile oamenilor, pentru ca ei să nu mai fie nevoiţi să plece în străinătate. Creşterea economică din ultimii ani nu este suficient de puternică pentru a-i face pe oameni să se întoarcă acasă. O parte din ei se întorc, pentru că au familiile aici, dar unii s-au stabilit în alte ţări. Este şi greu să-i faci să vină în ţară, în condiţiile în care la noi salariul mediu este de 1200 de lei, iar în celelalte ţări din Uniunea Europeană este undeva la 1500 de euro" – explică Silaghi. Tot creşterea economică este cea care ar putea influenţa pozitiv şi sporul natural. „Acum, tinerii nu mai fac doi-trei copii, pentru că se gîndesc că nu au cu ce să-i întreţină. În mod normal, o familie trebuie să aibă doi copii pentru a se face înlocuirea naturală."

Gheorghe Silaghi spune că problema demografică este una naţională şi ea ar trebui să primească mai multă atenţie din partea autorităţilor. „Ceea ce se întîmplă este un fenomen naţional şi ar trebui să dea mai mult de gîndit autorităţilor. Noi doar oferim aceste cifre, aşa cum sînt ele, dar cauzele şi efectele trebuie căutate în cu totul alte părţi" – explică Silaghi. Directorul spune că Direcţiile de sănătate publică, medicii şi chiar Biserica ar trebui să se implice în găsirea de soluţii pentru stoparea declinului demografic.

Mălin BOT

Banatul nu mai e „fruncea"

Bănăţenii au o vorbă care reflectă cea mai importantă trăsătură a mentalităţii din această parte de ţară: „Fac doar un copil, să nu se împartă averea". Acest tip de mentalitate, dublată de migraţia masivă a etniilor mutate în Banat de la 1700 de Imperiul Austro-Ungar, a golit satele bănăţene. Excepţie de la regulă fac centrele urbane mari, Arad şi în mod special Timişoara, care atrag ca un magnet tinerii din toată regiunea şi chiar mai departe, de la Turnu-Severin pînă la Deva sau Oradea.

Banatul nu mai e ce-a fost. O etnie s-a remarcat în mod special în Banat, dînd regiunii un aspect aparte. Atît în zona Banatului de cîmpie, cît şi în Banatul montan, etnicii germani şi-au făcut foarte bine simţită prezenţa. Cine vrea să vadă acum ce au însemnat nemţii pentru satul bănăţean trebuie să dea o fugă la Gărâna, un sat de pemi de pe muntele Semenic care şi-a păstrat în mare parte aspectul iniţial. În toate satele bănăţene, nemţii au reprezentat un punct de reper în privinţa ordinii, curăţeniei şi civilizaţiei. „La oraş", nemţii au avut acelaşi statut. Cel mai grăitor exemplu este al capitalei industriale a Banatului vechi, Reşiţa, unde, pînă în 1989, la uzina constructoare de maşini şi la combinatul siderurgic, cei mai buni „meseriaşi" au fost nemţi. Lucrurile s-au schimbat radical însă după 1990 prin repatrierea masivă aproape a întregii populaţii germane din Banat. Această migraţie către Germania a lăsat goale mii de case din sute de sate, petrecîndu-se un fenomen interesant. Exodul nemţilor a pornit încă din perioada comunistă, atunci casele lăsate în urmă rămînînd la dispoziţia primăriilor. Au devenit locuinţe sociale în care au fost mutaţi cei mai săraci din sate, care migraseră la rîndul lor în Banat din zonele mai sărace ale ţării. Fenomenul a continuat şi după 1990, ajungîndu-se în prezent ca populaţia germană să fie înlocuită în special cu etnici romi, satele, altădată dominate de ordinea germană, fiind acum marcate de stilul de viaţă al noilor locuitori. Banatul de acum nu mai are nici o legătură cu cel de acum 50 de ani. Din punct de vedere demografic, în ansamblu, Banatul cunoaşte o descreştere, atît din cauza mentalităţii lui „fac un singur copil, să nu se împartă averea", cît şi din cauza exodului nu doar al etnicilor germani, ci şi maghiari, sîrbi, slovaci.

Capitala merge în sens invers. Notă discordantă în această tendinţă demografică negativă face capitala Banatului, Timişoara. Oraşul rozelor atrage constant, de 15 ani, tinerii din toate localităţile regiunii şi chiar de mai departe, de la Turnu-Severin, pînă la Deva sau Oradea. Prezenţa multinaţionalelor cum ar fi Alcatel, Siemens sau Continental, care absorb ca un burete toată forţa de muncă disponibilă de pe piaţă, face ca aproape toţi tinerii care vin la studii în Timişoara să rămînă aici. Specialiştii în domeniu spun că în ultimii 15 ani, peste 100.000 de persoane s-au stabilit la Timişoara din toate zonele ţării, oraşul avînd capacitatea de a atrage noi locuitori încă foarte mult timp. Cel mai elocvent indicator pentru acest fenomen este indicele şomajului care se menţine constant sub 2% în capitala Banatului. Şomaj oficial. Neoficial: „Există însă şi un procent de muncă la negru, aşa că, probabil, sîntem în poziţie negativă cu şomajul" – spune **Carlo Marchegiano,** preşedintele din Timiş al Uniunii Investitorilor Italieni. „În ultimii doi ani, rata şomajului, în Timişoara, a fost sub cea considerată normală la nivel european. În Europa este considerată normală o rată a şomajului de 4%. La noi este cu mult sub această valoare. Din iulie 2007 a scăzut chiar sub 2%, la cea mai mică valoare din toată Europa" – spune **Ştefan Erdely,** şeful Agenţiei Judeţene de Ocupare a Forţei de Muncă.

Mădălina ŞCHIOPU

La maternitate

Uneori, ai impresia că urmăreşti imaginile-clieşu din comediile romantice. Soţul emoţionat şi nervos care se plimbă pe hol, trage cu urechea, se uită la ceas din două în două minute. Asta, în cazul în care este mai conservator. Altminteri, vrea să asiste la naştere şi să filmeze totul. Alteori, viitoarea mămică vine însoţită de un batalion de rude, din care se detaşează, prin debit verbal, partea feminină a familiei – mama, mama-soacră, mătuşile. „Ţi-ai luat tot ce-ţi trebuie? Mai ai nevoie de ceva?“ „Dragă, eu i-am zis să-şi ia pentru ea şi cămaşă de noapte, şi pijamale, cîte două rînduri, da' n-a vrut să mă asculte. Că pentru trei zile e suficient să aibă cîte un rînd. O să vadă ea cum se murdăresc după naştere. Ştiu eu mai bine, la vîrsta ei aveam deja doi copii!“

În alte situaţii, îţi aminteşti de imaginile-clişeu din drame. Viitoarea mămică este singură şi tristă. Nu pare că aşteaptă un eveniment fericit, mai degrabă se înarmează cu stoicism pentru o altă încercare la care a supus-o soarta. Sînt femei care descind din maşini, cu tot felul de bagaje, altele care vin cu o bocceluţă, cu încălţămintea plină de noroi.

Doar în sala copiilor domneşte egalitatea. Şiruri de beluşi care dorm adînc în pătuţuri, osteniţi după prima lor întîlnire cu lumea. Întîlnire care are loc, bineînţeles, într-o maternitate.

„Aş fi făcut un copil mai devreme, dacă aveam casă.“ Dr. obstetrician **Liliana Popescu** şi-a început rezidenţiatul la Maternitatea Filantropia în 1985. Pe atunci, contracepţia fiind ilegală, naşterile erau mult mai numeroase, dar şi complicaţiile cauzate de avorturi. În primele luni ale lui 1990 a urmat ceea ce medicul numeşte „un *boom* al avorturilor“: spitalul era plin de femei care solicitau întreruperea sarcinii, uneori mult după luna a treia. Deceniile de absenţă a oricărei informaţii privind reproducerea îşi spuneau cuvîntul: femeilor trebuia să li se explice că, deşi avortul fusese legalizat, nu se poate face oricînd.

Astăzi, vîrsta primei naşteri a crescut, cel puţin în cazul femeilor care lucrează. „Femeile din *middle class*, din familii în care ambii parteneri au studii superioare şi slujbe, se limitează în general la unu-doi copii. Vîrsta primei naşteri, în cazul lor, se apropie de 30 de ani. Casnicele au copii mai devreme. În continuare, naşterea unui copil este legată de ideea de cuplu stabil. Foarte puţine femei au un copil din proprie voinţă, nu vorbesc de cele foarte tinere care rămîn însărcinate din întîmplare sau de cele părăsite de partener. Mamele singure sînt de obicei intelectuale, au 38-40 de ani şi vor să prindă ultimul tren spre maternitate.“

Maria are 28 de ani şi născuse cu două zile în urmă primul ei copil, o fetiţă. Este asistentă medicală, iar soţul lucrează în domeniul imobiliar. Au trecut opt ani de căsătorie pînă cînd cei doi au decis că este timpul să aibă un copil, pentru că stau încă la părinţii ei. În cele din urmă, li s-a aprobat cererea de a obţine o locuinţă prin ANL, care încă se construieşte. Speră să fie gata măcar pînă împlineşte fetiţa 2-3 ani, ca să aibă loc de joacă. „Aş fi avut de mult un copil, dacă am fi stat în casa noastră. Cunosc multe femei care sînt în situaţia asta. Nici nu mă gîndesc la al doilea pînă nu ne mutăm, asta cu siguranţă.“ Problema nu se pune însă în felul acesta pentru **Andreea,** care s-a născut într-o familie de penticostali. Are 26 de ani, este căsătorită de trei ani şi tocmai născuse al doilea copil, o fetiţă. Acasă o aşteaptă un băiat de doi ani şi jumătate. Crede că motivele financiare sînt mofturi, dacă vrei cu adevărat să ai copii, găseşti şi resurse să-i creşti, cu ajutorul lui Dumnezeu. „Nu mi-e frică de ce-o să se întîmple pentru că ne ajută familia şi comunitatea. Stau la soacrămea, care a avut şapte copii. Eu am încă cinci fraţi. Cîţi copii ne dă Dumnezeu sînt bine primiţi.“ Doctoriţa Liliana Popescu povesteşte că a avut o pacientă adventistă care, la 40 de ani, a născut al 14-lea copil. Iar în familiile rome, au fost situaţii în care mama şi fiica au stat în paturi alăturate în sala de naşteri. „Din ce-am văzut, mai mult de două naşteri pe familie au mai ales romii şi neoprotestanţii, pentru că există această tradiţie a familiilor numeroase.“

Consolidare după renovare. Filantropia, maternitate de stat, este una dintre cele mai vechi din Bucureşti, fiind înfiinţată în 1813. Cum arată şi numele, a fost destinată mamelor sărace, iar pentru construirea ei a fost deschisă o subscripţie publică. Astăzi vin femei de toate condiţiile sociale, din Bucureşti sau din provincie, pentru că nu mai există arondare teritorială. Maternitatea are salon comun şi rezerve cu dotări suplimentare, care costă 50 de lei pe zi. În acest moment funcţionează la un sfert din capacitate, cu 25 de locuri pentru mame pe cale să nască sau lăuze, pentru că o parte din spital se află încă în proces de consolidare şi renovare. În aceste condiţii, sînt primite mai ales femeile care necesită internare minimă în spital, cu o sarcină normală, iar pentru cazurile speciale, cum ar fi naşterea înainte de termen, în măsura posibilităţilor şi dacă timpul o permite, sînt îndrumate spre alte maternităţi bucureştene. De la 1 mai, reînnoită, maternitatea va funcţiona la capacitate maximă. Se vede deja cum o să arate la sfîrşitul lucrărilor de reabilitare – o înfăţişare complet schimbată. Lucrurile ar fi decurs mult mai bine dacă renovarea ar fi fost gîndită mai inteligent de Primărie, căreia îi aparţine clădirea, spune dr. **Stelian Pană,** directorul medical de la Filantropia. „Nu a existat un plan unitar de reabilitare. În 2003-2004, s-a început cu renovarea, înainte de consolidarea clădirii, pe urmă s-a ajuns la concluzia că este necesară consolidarea, şi lucrările au fost reluate.“ „După renovare, probabil Filantropia va avea cele mai bune condiţii hoteliere din Bucureşti, printre maternităţile de stat. Inclusiv un etaj de *rooming-in,* pentru mamele care vor să stea cu copilul imediat după naştere“ – spune Liliana Popescu.

De o bucată de vreme se predă un curs numit „Şcoala Mamelor“, în care viitoarele mămici pot pune întrebări legate de sarcină şi naştere, din punct de vedere medical şi psihologic, moaşelor şi medicilor, iar femeile par foarte interesate. „Lucrul îmbucurător este că vin din ce în ce mai mulţi taţi, cam un sfert dintre femei apar la curs însoţite. Ideea că un copil trebuie să fie exclusiv preocuparea femeii începe să piardă teren şi la noi. Iar oamenii vor să aibă copii, îşi doresc foarte mult acest lucru. Nu cariera sau modul de viaţă îi împiedică, ci condiţiile economice. Dacă acestea s-ar normaliza, şi numărul copiilor ar creşte“ – este de părere doctoriţa.

„Populaţia feminină de 15-49 de ani este astăzi de 5,6 milioane de persoane şi va ajunge la 4,9 milioane în anul 2021; după anul 2021 vor intra în populaţia feminină de vîrstă fertilă generaţiile născute după anul 2005, iar dacă natalitatea (fertilitatea) nu va cunoaşte o redresare, dimensiunea acestui segment al populaţiei feminine va ajunge la 4,5 milioane în anul 2026 şi la cu puţin peste 4 milioane în anul 2031 (continuîndu-şi apoi tendinţa descendentă şi ajungînd la doar 3 milioane în anul 2050). Diminuarea populaţiei feminine fertile are drept urmare directă scăderea numărului de născuţi şi a ratei natalităţii. În mod automat, procesul de îmbătrînire demografică se intensifică, una dintre consecinţe fiind majorarea ratei mortalităţii generale, iar declinul demografic capătă dimensiuni catastrofale.“

(Vasile Gheţău, *Declinul demografic şi viitorul populaţiei României,* Editura Alpha MDN, 2007)

Ruxandra MIHĂILĂ

Sat – oraş şi retur

Momentul decisiv în destinul Gridului (un sat din judeţul Braşov), ca unitate de măsură simbol pentru ce s-a întîmplat la nivelul întregii ţări, a fost colectivizarea. Atunci, peste noapte, proprietatea a fost spulberată şi a început procesul „dez-ţărănirii“. Confruntat cu dezastrul care devenise o certitudine, ţăranul nu mai avea de ales. Atunci a fost momentul adevărului, cînd sătenii au conştientizat mai mult ca oricînd faptul că trebuie să fugă din calea tăvălugului. Familia tradiţională s-a dezmembrat. Dacă pînă atunci conviеţuiau în aceeaşi curte trei generaţii (cel puţin unul dintre copii avea datoria să aibă grijă de pămînt, deci rămînea „acasă“), acum toţi copiii trebuiau salvaţi, fără excepţie. În sat nu mai aveau de ce rămîne. Pămîntul le fusese luat cu japca, tradiţia şi continuitatea deveniseră acuze în dosarul de cadre, căci, iată, „chiaburii şi boierii ne împilează“, ei „sug sîngele poporului“. Au plecat la oraş, fie la muncă, fie la şcoală şi, evident, n-au mai revenit pentru a se statornici în sat. Dar şi ţăranii de vîrstă medie, între 30-40 de ani, s-au văzut obligaţi să-şi caute o altă formă de supravieţuire, de la „colectiv“ nu mai aveau ce aştepta. Cotele de produse către stat atingeau „cote“ alarmante, iar familia în întregul ei era în pericol. Copii nu mai aveau de ce face; nu mai aveau ce le lăsa, viitorul le era mai mult decît incert. Au luat deci drumul oraşului, „vînzîndu-şi“ forţa de muncă necondiţionat. Nu exista „cerere şi ofertă“, nici vreo altă formă de negociere cu statul, deci „angajarea“ se făcea orbeşte, la prima mînă, ce se nimerea, bineînţeles legat de centrele industriale din zonă: Codlea (la sere), Făgăraş (la combinat) sau Braşov („Tractorul“, „Steagul Roşu“, „Timpuri Noi“).

Competitivitate de partid. Postul preferat era cel de paznic, în ture, în aşa fel încît permitea un răgaz şi pentru lucrul la cîmp, pentru că erai obligat ca pe bucata ta de pămînt să prestezi un anumit număr de „zile-muncă“ care îţi dădeau privilegiul de „a ridica“ oarecare „bucate“ în toamnă, cu care să mai poţi eventual ţine vreo vită. Dar şi muncitor necalificat era o alternativă. S-au format astfel muncitori pe bandă care luau locul absolvenţilor de odinioară ai Şcolilor de Arte şi Meserii sau ai altor şcoli profesionale, desfiinţate de regimul comunist în curs de consolidare. În fabrică, maistrul nu mai era un fost absolvent al unor asemenea şcoli care formaseră cîndva elita micilor meseriaşi şi a muncitorilor, ci cel „calificat la locul de muncă“ şi promovat rapid în ierarhia de partid, singurul criteriu „de competitivitate“. Delaţiunea, minciuna, mita erau pîrghiile sigure care te propulsau „sus“, ceea ce însemna, automat, avantaje băneşti şi poziţie sigură. Un timp, lucrurile păreau să se echilibreze pe acest tip de relaţie sat-oraş. Pentru că industrializarea forţată (clişeu de epocă nu lipsit de conotaţii relevante) era în plin avînt, mîna de lucru remunerată mizer era căutată în aceste centre industriale învecinate cu satul. S-a născut o meserie nouă, cea de „navetist“ („Ce faci, eşti navetist?“, „Faci naveta?“), vocabulă care eticheta o slujbă oarecare, la oraş, şi stîrnea îndeobşte invidia interlocutorului. Celebrele în epocă trenuri de navetişti, de tip bouvagon, populate de acele figuri fantomatice decupate din noapte, cu ochii scoşi din orbite, care se năpusteau cu patimă asupra locului gol de pe canapeaua jumulită, din care se iţeau ameninţătoare capetele de sîrmă din arcurile zdrobite, pentru a mai moţăi o clipă măcar, pînă la locul „debarcării“, au impregnat în epiderma colectivă „parfumul“ de miasme al epocii. Căci orice analiză demografică bazată pe cifre şi statistici standardizate are drept consecinţă imediată radiografierea în adîncime a eşantionului analizat; în cazul de faţă relevînd fenomenul dramatic cu care ne confruntăm astăzi – degradarea neamului, distrugerea fibrei de vitalitate, de educaţie, de sănătate etc. a unei naţiuni.

„Migraţia urban-rural este, în cea mai mare parte, o migraţie de retur. Au revenit în rural o parte din cei care în anii industrializării l-au părăsit, schimbînd statutul de ţăran în cel de muncitor urban. Revenirea forţată în rural, determinată de erodarea standardului de viaţă, de şomaj şi de explozia costurilor aferente locuinţei, nu este decît o migraţie de subzistenţă, costul vieţii fiind mai mic decît cel din urban. Un milion de persoane au plecat din urban în rural în peroada 1993-2005. Ce viitor li se deschidea acestor oameni într-un rural în agonie după colapsul agriculturii socialiste şi dezordinea provocată de abuzurile restituirii pămîntului, în care totul trebuia luat de la început? Cel al mizeriei. Şi atunci s-a născut ideea fugii spre Occident, în speranţa unui loc de muncă. Actualii migranţi pentru un loc de muncă din mediul rural sînt de bună seamă cei care au deja experienţa migraţiei de la sat la oraş.“

(Vasile Gheţău, *Declinul demografic şi viitorul populaţiei României,* Editura Alpha MDN, 2007)

Confruntarea cu modelul. Această masă de manevră pe direcţia sat-oraş a fost tratată nemărturisit, dar explicit, ca un cobai care avea să suporte experienţe dintre cele mai dure. Dacă, încurajată la început de oarecare „facilităţi“ (cursele care asigurau transportul spre şi de la locul de muncă), „masa de manevră“ începuse să simtă o brumă de prosperitate în comparaţie cu cei rămaşi la vatră, destul de curînd avea să experimenteze exact reversul medaliei. Statul nu mai avea nevoie de această „populaţie“ de pripas şi a început „să strîngă şurubul“. „Supravieţuitorii epocii“ se identifică cu adevăraţi Crişti răstigniţi, numai la gîndul că deszăpezeau drumurile, străbătînd o dată la două zile cam 20 km pe jos prin nămeţii pînă la brîu. Cu asemenea modele, celor mai tineri nu le-ar mai fi trecut prin cap să se întoarcă în sat. Dacă taţii erau navetişti, fiii sau fiicele s-au simţit răsfăţaţi de soartă cînd au reuşit performanţa unei slujbe definitive într-unul din sus-numitele centre energofage. Dar braţul lung al revoluţiei acţionează în continuare. Dacă pînă deunăzi aceşti tineri, ajunşi azi în jurul vîrstei de 40 de ani, contau pe o slujbuliţă caldă la stat, astăzi privesc nostalgic în urmă la scheletul hidos al faimosului combinat petrochimic şi stau la răscruce cu mîna întinsă spre un autostop: direcţie neprecizată! Din punct de vedere social sînt nişte declasaţi, nu fac faţă nici unui criteriu de competitivitate. Şi, de fapt, nici nu ştiu cărei categorii i se pot afilia; sînt ei muncitori?! sînt ţărani?! Cărei lumi îi aparţin, de fapt? Unii chiar cochetează cu ideea de a se „reîntoarce“. Dar ce vor găsi „acasă“? În cazul cel mai fericit nişte bătrîni...

Liviu VOINEA

Criza demografică şi banii de pensii

Criza demografică se intersectează cu sistemul de pensii, pe cel puţin două coordonate: îmbătrînirea populaţiei – ceea ce înseamnă că tot mai puţini salariaţi vor susţine tot mai mulţi pensionari; şi emigraţia – ceea ce înseamnă că o parte din ce în ce mai mare din populaţia activă nu mai contribuie la sistemul românesc de contribuţii sociale. Îmbătrînirea populaţiei este însă un fenomen aşteptat în toată Europa; iar emigraţia netă se întîlneşte şi ea în ţări cu care ne putem compara, precum Polonia. Mai rău este că emigraţia nu pare să se oprească prea curînd: conform unui studiu al Băncii Mondiale din 2007, 88% dintre tinerii români între 15 şi 24 de ani se gîndesc să emigreze temporar.

Şi alte caracteristici ale pieţei muncii de la noi sînt replicabile şi la alte ţări, precum Spania sau Polonia. 45% din populaţie trăieşte în mediul rural şi 90% dintre gospodăriile rurale fac doar agricultură de subzistenţă (sub 5 hectare). Contribuţiile sociale ale acestora sînt (aproape) nule, dar – convenabil pentru statistică – ei nu sînt consideraţi şomeri, ci lucrători pe cont propriu. Şomajul de durată, peste 4% din populaţia activă, înseamnă o altă gaură la sistemul de pensii. Economia subterană (deloc fiscalizată) şi economia gri (slab fiscalizată; de exemplu, declararea doar a salariului minim, pentru care se plătesc contribuţii sociale) este încă larg răspîndită. Populaţia ocupată reprezintă sub 60% din populaţia activă, în timp ce ţinta Agendei Lisabona pentru UE este de 70% pînă în anul 2010. De remarcat că, în pofida creşterii economice din ultimii 7-8 ani, ponderea populaţiei ocupate în total populaţie activă a crescut cu doar un punct procentual. Stagnarea sau chiar scăderea populaţiei ocupate în total populaţie activă este pregnantă în rîndul femeilor şi tinerilor. Deşi coexistă zone de şomaj ridicat şi sărăcie extremă cu zone în care este criză de forţă de muncă, intervin dificultăţi de ajustare din cauza mobilităţii interne reduse a forţei de muncă.

Deşi contribuţiile la sistemul de pensii par insuficiente, în special pe termen lung, se acumulează o presiune tot mai mare pentru a le scădea, şi asta încă de pe acum, şi nu fără justificare. Nivelul ridicat al contribuţiilor de asigurări sociale afectează competitivitatea economiei româneşti, întrucît contribuie la creşterea costurilor salariale brute. Pe măsură ce salariile nete vor continua să crească, în procesul de convergenţă reală, impozitele indirecte pe salarii (inclusiv contribuţiile sociale) ar trebui să scadă, pentru a menţine costul brut al forţei de muncă la un nivel acceptabil. Desigur, aceasta ar reduce şi mai mult contribuţiile la sistemul de pensii.

Colac peste pupăză, statul s-a gîndit să rezolve problema unui sistem public de pensii în care intră bani insuficienţi, sînt prost administraţi (costurile administrative ale Casei Naţionale de Pensii nu mi se par necesare), dar trebuie să iasă mult mai mulţi (avînd în vedere creşterile repetate ale valorii punctului de pensie), printr-o soluţie năucitoare: să reţină în sistemul public de pensii şi mai puţini bani, transferînd o parte din contribuţii (2% din salariu în primul an, urmînd să crească gradual pînă la 6% din salariu) către pensiile private obligatorii – aşa-numitul „pilon II". Desigur, efectul imediat va fi crearea unui deficit bugetar doar din cauza acestui pilon II; în 2008 acesta va fi 0,3% din PIB, dar în cîţiva ani va ajunge la 1% din PIB anual (în condiţiile în care limita maximă admisă a deficitului bugetar este 3% din PIB, să ai 1% din PIB deficit doar din cauza pilonului II înseamnă reducerea posibilităţilor de cheltuieli publice pentru alte obiective, cum ar fi cele de infrastructură). Acest deficit trebuie finanţat, şi astfel va creşte şi datoria publică. Culmea ridicolului este că statul se va împrumuta tocmai de la fondurile de pensii administrate privat pe care le-a creat prin pilonul II. Banii depuşi în pilonul II nu sînt însă garantaţi – astfel că, deşi scopul iniţial al înfiinţării pensiilor private obligatorii a fost asigurarea unei pensii suplimentare (conform art. 2 din legea 411/2004), nu există nici o garanţie reală privind nivelul minim al acestei pensii suplimentare. Zbaterile societăţii civile, inclusiv ale Grupului de Economie Aplicată, în privinţa introducerii unui randament minim garantat au rămas deocamdată fără ecou – deşi într-un sondaj recent, realizat de IMAS, 84% din populaţia între 18 şi 44 ani (cea vizată de pilonul II) afirmă că doreşte acest randament minim garantat egal cu inflaţia. Acelaşi sondaj reflectă faptul că principalele surse de venit la pensionare, aşa cum sînt văzute de populaţia activă de astăzi, sînt pensia de stat şi pensia privată obligatorie. Deci miza este foarte mare.

Există în prezent o dezbatere publică aprinsă privind capacitatea bugetului de a mai plăti pensiile de stat începînd cu anul 2009. Mă opreşte chiar şi lumea pe stradă să mă întrebe acest lucru. Sincer, nu această problemă mă îngrijorează în prezent. Din perspectiva crizei demografice, problema va deveni presantă abia peste 10-20 de ani. Pînă atunci, în cel mai rău caz, va creşte datoria publică, şi tot se vor plăti pensiile.

Dar peste 20 de ani va începe să vină scadenţa şi la pensiile private obligatorii. Dacă vor rămîne negarantate, puteţi să vă luaţi adio de la banii aceia. De alftel, un studiu publicat recent în Marea Britanie arată că probabilitatea ca fondurile de pensii (facultative – atenţie! – pentru că în lumea civilizată nu există pensii private obligatorii, sau acolo unde există – Australia, Elveţia, Suedia – ele sînt garantate cu inflaţia) să obţină randamente mai mici decît cele promise este de 75%.

De aceea, eu sper sincer să nu ajung să trăiesc din banii de pensie. Dar dacă va fi totuşi cazul, sper ca politicile publice să se îmbunătăţească în următorii ani şi, în pofida tuturor dificultăţilor, volumul cumulat al pensiei de stat şi al pensiei private obligatorii să fie unul decent. Pentru aceasta însă trebuie schimbată radical politica fiscală şi bugetară, încă de pe acum, şi trebuie introdusă pensia minimă garantată – atît în sistemul pensiilor de stat, cît şi pentru pilonul II.

„Studiile de previziune ale Şcolii româneşti de demografie pun în evidenţă faptul că reducerea numerică a populaţiei României şi a ratei totale a fertilităţii generează modificări structurale majore, şi aş menţiona cîteva dintre acestea: are loc îmbătrînirea structurii pe vîrste a populaţiei, ca efect al creşterii ponderii populaţiei în vîrstă în totalul populaţiei. Astfel, în 2050, populaţia în vîrstă de 65 de ani şi peste va depăşi 5 milioane, faţă de numai 3,2 milioane astăzi. De asemenea, se reduce populaţia şcolară. Populaţia de 3-23 de ani se va reduce la jumătate în următorii 40 de ani, de la 5,7 milioane azi la 2,7 milioane în 2050. Totodată, populaţia universitară, între 19-23 de ani, se va reduce şi ea la jumătate, de la 1,6 milioane astăzi, la 0,7 milioane în 2050. În al treilea rînd, se reduce populaţia activă. Dacă în 2005, populaţia activă a fost de 10 milioane, aceasta va fi de doar 9,3 milioane în 2025 şi de numai 6,7 milioane, în 2050. De asemenea, vîrsta medie a populaţiei active va creşte de la 40 de ani în prezent, la 45 de ani în 2050, aşezînd media foarte aproape de vîrsta a treia.

Poate cifrele care semnifică cel mai bine sarcina care se aşază în spatele copiilor noştri şi a nepoţilor noştri sînt cele care indică faptul că în 2050 vor fi 149 de persoane inactive la 100 de activi, adică cu 29 mai mulţi decît astăzi. Este o sarcină extraordinar de grea pe umerii generaţiilor viitoare, pe umerii nepoţilor şi ai copiilor noştri. Este o sarcină greu de dus pentru orice naţiune."

(sursă: discursul preşedintelui României Traian Băsescu la Conferinţa Internaţională pentru Populaţie şi Dezvoltare „Populaţia României – Încotro?", Sibiu, 18 septembrie 2007)

Ruxandra TUDOR

Paradoxuri demografice: Europa şi Africa

La începutul anului 2005, Comisia Europeană a pus la dispoziţia statelor membre un document referitor la situaţia demografică din ţările UE, intitulat „Cartea verde – Confruntarea cu schimbările demografice: o nouă solidaritate între generaţii". A fost prima dată cînd s-a sondat opinia guvernelor asupra nevoii şi a utilităţii unei politici comune referitoare la evoluţia demografică şi la modul de soluţionare a unor posibile efecte negative pe termen lung. Răspunsul guvernelor a arătat că nu este nevoie de o abordare comună la nivelul UE, de formularea unor politici comunitare şi de crearea unui organism central care să gestioneze acest domeniu. Justificarea venea din faptul că realităţile demografice, economice şi sociale diferă de la o ţară la alta, astfel încît soluţiile nu pot fi decît individuale.

Pînă la 100 de ani...

Se estimează că în deceniile următoare numărul de decese şi rata mortalităţii generale vor înregistra o creştere alarmantă. Se va modifica, de asemenea, şi structura mortalităţii pe vîrste. Ponderea deceselor la vîrstele mai mari de 80 de ani este astăzi de 29% în România. În Franţa, în anul 2003, ponderea deceselor înregistrate la populaţia de 80 de ani şi peste a fost de 50%; reducerea mortalităţii pe vîrste, în special la cele tinere şi adulte, aflată la baza creşterii duratei medii a vieţii, a majorat în mod constant proporţia deceselor la vîrstele avansate (Vasile Gheţău, *Declinul demografic şi viitorul populaţiei României,* Editura Alpha MDN, 2007). Pînă în anul 2050, ponderea deceselor la populaţia de 80 de ani şi peste ar ajunge şi în România la o valoare similară cu cea din Franţa – 53%. Conform studiilor, durata medie a vieţii ar putea ajunge la nivelul-limită de 100 de ani în jurul anului 2300, iar cele mai ridicate valori ar urma să se înregistreze în Suedia (97,2 ani), Spania (97,0 ani), Franţa (96,9 ani). Valoarea estimată pentru România este de 94 de ani.

Copii puţini în Europa...

Situaţia demografică actuală şi cea care se prefigurează pentru deceniile următoare, mult mai dramatică, au drept cauză majoră scăderea natalităţii, respectiv a fertilităţii. Nivelul fertilităţii este scăzut şi în cele mai multe dintre ţările europene dezvoltate, iar în cîteva dintre ele – Germania, Italia, Grecia, Spania – valoarea este identică cu cea din ţara noastră. Potrivit prognozelor demografice ale Diviziei de Populaţie a Naţiunilor Unite, dacă actualele valori ale fertilităţii şi migraţiei ar rămîne constante, singurele ţări în care nu s-ar înregistra un declin al populaţiei pînă în anul 2050 ar fi Albania, Irlanda, Islanda, Danemarca, Finlanda, Franţa, Luxemburg, Malta, Norvegia, Olanda, Portugalia, Marea Britanie şi Suedia. În patru dintre aceste ţări – Danemarca, Suedia, Marea Britanie şi Franţa – chiar dacă numărul populaţiei din 2050 nu ar fi mai mic decît cel din 2005, declinul demografic s-ar instala în a doua jumătate a perioadei.

Declinul demografic nu este o problemă specifică doar României – în ţările vecine (Ucraina, Moldova, Bulgaria, Serbia, Muntenegru şi Ungaria) populaţia este în declin determinat, în cea mai mare parte, de scăderea naturală a populaţiei. Această componentă este consistent mai mare în Ucraina şi Bulgaria. Rata natalităţii şi cea a fertilităţii au valori foarte apropiate în toate cele şase ţări. Mortalitatea infantilă are valori apropiate de cele din ţările dezvoltate doar în Ungaria, Serbia şi Muntenegru. România continuă să aibă cea mai ridicată mortalitate în primul an de viaţă al copilului. Speranţa de viaţă la naştere are valori mai ridicate şi echilibrate în România, Bulgaria, Serbia, Muntenegru şi Ungaria şi este mai scăzută în Ucraina şi Moldova.

...copii prea mulţi în Africa

Cu totul altfel este situaţia în unele ţări de pe continentul african. Explozia demografică, titrează *The Guardian* (25 august 2006), ameninţă să aducă regiunea la cel mai scăzut nivel de sărăcie. Dacă în 2006 populaţia Ugandei era de 27,7 milioane de locuitori, se estimează că pînă în 2025 se va dubla, ajungînd la 56 de milioane, iar la jumătatea secolului Uganda ar urca pe locul 12 în clasamentul celor mai populate ţări, avînd 130 de milioane de locuitori, mai mult decît Rusia sau Japonia. În această ţară, nivelul fertilităţii este extrem de ridicat, situaţia fiind neschimbată de mai mult de 30 de ani. O femeie naşte în medie şapte copii şi mai puţin de una din cinci foloseşte metode contraceptive. Jumătate din populaţia ţării are sub 15 ani şi foarte curînd va atinge vîrsta fertilităţii.

Problema exploziei demografice nu afectează însă numai Uganda. Pînă în 2050, Ciad, Mali, Guineea Bissau, Liberia, Nigeria, Burundi sau Malawi – ţări aflate printre cele mai sărace din lume – îşi vor tripla populaţia. Aproape un sfert din populaţia lumii va fi, prin urmare, concentrată în Africa. „Ceea ce se întîmplă este alarmant" – declara, pentru aceeaşi publicaţie, Jotham Musinguzi, şeful Biroului de evidenţă a populaţiei din Ministerul de Finanţe ugandez, aducînd în discuţie relaţia alarmantă dintre nivelul foarte ridicat al fertilităţii şi cel al sărăciei. „Sîntem oare pregătiţi să le asigurăm acestor oameni case, locuri de muncă şi accesul la sistemele de sănătate şi de educaţie?" – iată genul de întrebare la care autorităţile africane caută încă un răspuns.

Lucia Simona DINESCU

Artă (încă ne) digitală

Cînd grupul Kinema Ikon de la Arad începea în anii '90 să facă artă digitală la noi, domeniul era atît de nou încît ţinea de o zonă experimentală marginală. Culmea ironiei este că astăzi arta digitală rămîne în continuare excentrică, ţinînd de experiment (în sensul de stranietate) mai degrabă decît de recunoaştere, chiar dacă majoritatea tinerilor artişti folosesc calculatorul ca mediu artistic. Printre aceştia, bucureşteanul Valentin Chincişan creează, spre exemplu, lucrări de artă chiar dintr-un soft de calculator, avînd atît viziune artistică, cît şi abilităţi tehnice pentru a fuziona tehno-ştiinţa cu arta.

Cînd s-a mutat din mediile tradiţionale în cele digitale, s-a spus că arta s-a eliberat de barierele lumii fizice şi a trecut în pixeli de lumină şi imaterialitate (un scenariu oricum inexact). Dar, pe parcursul acestui proces, a apărut o problemă: cum faci ca arta să pătrundă cît mai mult la publicul tradiţional şi să implice şi o latură financiară? Răspunsul a venit din partea Galeriei 115: arta trebuie să-şi regăsească constrîngerile fizice, să fie aşadar instanţiată în forme palpabile şi să se arate ochilor în plan vertical. E un paradox al artei contemporane: nici nu s-a „eliberat" bine, chipurile, de barierele gravitaţionale şi de habitudinile publicului, şi a şi resimţit nevoia de a reveni la obişnuitele-i „lanţuri". Am fost, recunosc, entuziastă cînd am văzut prima dată expoziţia *„Art:Part Two"*, văzînd că încep să se mişte lucrurile şi la noi, chiar aşa, în formă de struţo-cămilă, ca rezultat al împerecherii dintre calculator şi pînză. Bucuria de a descoperi evenimentul a umbrit inconfortul pe care l-am simţit la vederea pereţilor irespirabili, prea împînziţi cu printuri. Am fost atunci nevoită să mă informez pe Google despre artiştii români expozanţi. Asta pentru a suplini lipsa de informaţii şi de imagini de pe pagina digitală a Galeriei 115. Sigur, mi-am spus, galeria e un pas mărunt, dar, ţinînd cont de viteza melcului cu care răspunde la inovaţie marea parte a pieţei româneşti, şi acest pas mic înseamnă ceva.

Singurele lucruri care te introduc într-o atmosferă de artă digitală sînt monitorul din cadrul galeriei şi eventual ceea ce se ascunde în spatele tablourilor. Cu siguranţă, iniţiativa este lăudabilă, în sensul că este una virtuală (virtualitatea înţeleasă ca întrepătrundere între fizic şi digital) şi, de ce nu, în privinţa întrepătrunderii dintre aspectul estetic şi cel vandabil. Dar problema este că ai revelaţia dominării cantităţii şi a comercialului într-o nişă artistică care ar fi trebuit să fie una „reformatoare", să înnoiască conţinutul şi forma artei, mai degrabă decît să o niveleze şi să o direcţioneze înspre primatul criteriului de vandabilitate. Dincolo de handicapul locului însă, monitorul cu imaginile care se succed într-un ritm aproape ameţitor, într-o fluiditate foarte apropiată de conceptul însuşi al artei virtuale, îţi fură privirea. Al doilea lucru care salvează expoziţia este procesul pe care ţi-l imaginezi că se află la originea acestor lucrări, acea procesare pe calculator pînă ca o lucrare să ajungă să fie printată. Că, altfel, ce mai înseamnă artă digitală dacă totul e printat? Scoasă din mediul său, ce înseamnă o lucrare remediată? În nici un caz una digitală, în situaţia aceasta. Problema este că nici avantajele, nici dezavantajele mediului digital nu se mai regăsesc în printuri, ci doar o omogenizare şi o reducţie, ca o posibilă protejare a publicului de invenţia tehnologică şi ca o protezare comercială a artei digitale care încă nu şi-a găsit maniera de a fi „locuită" în spaţiul virtual, în sensul în care un tablou intră în habitatul nostru.

Galeria 115 reuşeşte să uniformizeze şi să îmblînzească suportul digital, masificînd şi materializînd în mod rigid o artă care este prin constituţie una lichidă, nedefinitivată, conectivă şi interactivă. Galeria îşi are meritul ei, unul de întrepătrundere a mediilor, dar deocamdată nu îşi merită renumele de Galerie de Artă Digitală. Două variante ai la dispoziţie: ori ţi se pare că această expoziţie este o formă rudimentară de artă digitală, avînd promisiunea a ceea ce va să fie, ori faci un mic exerciţiu de imaginaţie în care te plăsmuieşti într-un viitor deja sătul de artă digitală, un viitor care vrea să se reîntoarcă la *low-tech*-ul, cald şi uman, al artei şi atunci simulează o expoziţie cu nostalgia tangibilă a pînzei. În plus, artiştii nu sînt cu adevărat promovaţi decît pentru posibilii cumpărători. Să intre într-adevăr arta într-o zonă a cvasianonimatului, a asamblării colective, de tip reţea, în care individualul este jertfit de dragul unor conglomerate tehno-artistice? Din păcate, conceptul de artă digitală cunoaşte două forme de distorsionare: una în care o lucrare realizată într-un mediu tradiţional e distribuită pe net şi alta în care, iată, o lucrare digitală este printată şi expusă în cel mai convenţional mod cu putinţă. Oare acest tip reductiv de „artă digitală" este o reîntoarcere a artei la semnificaţia de galerie cu circuit închis, la spaţiul fix, după excursia în stradă şi la publicul dispus să plătească un preţ destul de mare pentru o lucrare, să o achiziţioneze ca pe un bun, în loc să o privească în instalaţiile sau performările ei? În nici una dintre aceste forme de artă (încă ne) digitală, *mediul nu e mesajul*, aşa că ne întoarcem înainte de vremea lui McLuhan.

Galeria 115 este importantă mai degrabă pentru ceea ce

ar fi putut să fie, nu pentru ceea ce este. Pînă una-alta, continuăm să ne întrebăn dacă sîntem anacronici ori ne-am întors dintr-un viitor digitalizat, epuizaţi de viteza nebunească a pixelilor, pentru a redescoperi răgazul artei pe pînză, cu conştiinţa contemplării unui tablou-simulacru care nu, sigur nu, nu a fost pictat cu pensula, dar cu bucuria uşor ipocrită a savurării unui efect de prezent şi de prezenţă.

Lucia Simona Dinescu *este cercetător colaborator la Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii (CESI).*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

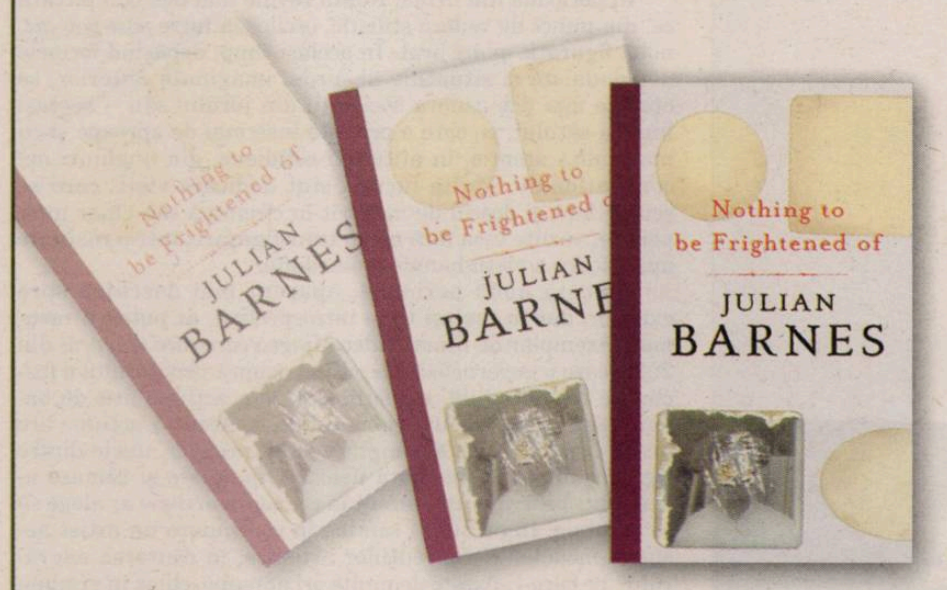

Librăria Engleză "ANTHONY FROST"
vă oferă ultima carte
semnată JULIAN BARNES....

Calea Victoriei 45, (lângă Biserica Kretzulescu), tel.:021.311.51.38

ANTHONY FROST
ENGLISH BOOKSHOP

Ileana PINTILIE

Arta în perioada transgresării

– despre retrospectiva Imre Bukta de la MODEM, Debrecen –

Mult mai intense la începutul anilor 1990, schimburile artistice dintre România şi Ungaria au intrat după 2000 într-un con de umbră, pe măsură ce ambele ţări s-au aliniat sistemului globalizant al artei contemporane. Din acest punct de vedere nu mai este de bungust să prezinţi direcţii artistice sau importante figuri ale artei regionale, ci, evident, doar nume de rezonanţă internaţională, care funcţionează fără nici un efort ca un „brand". Există însă o componentă oarecum provincială în aceste strădanii de aliniere ale unor instituţii care se doresc în top. De exemplu, prezentarea unei instalaţii cinetice de Anette Messager la Institutul Cultural Francez din Bucureşti, fără ca aceasta să fie pusă în valoare mediatic sau fără ca măcar să funcţioneze, apare ca un act gol, lipsit de un real fundament. În schimb, publicul nu poate vedea mai niciodată cîte ceva despre artişti polonezi, maghiari sau sîrbi, chiar dacă aceste contacte ar fi absolut fireşti. Din această perspectivă, demersul nostru de a prezenta un artist maghiar, omagiat printr-o importantă retrospectivă în Ungaria, poate părea complet neinteresant.

De curînd, oraşul Debrecen, din nordul Ungariei, a candidat pentru a deveni capitală culturală europeană şi, chiar dacă nu a reuşit, s-a dotat cu un impresionant muzeu de artă modernă şi contemporană (MODEM), o construcţie nouă, bine făcută, cu ample spaţii expoziţionale. Această instituţie dinamizează un oraş destul de tradiţionalist, care astfel primeşte o nouă dimensiune europeană. În spaţiile acestui muzeu s-a deschis recent o retrospectivă a unuia dintre cei mai interesanţi artişti maghiari din anii 1980-1990 – Imre Bukta.

Nu este uşor să evaluezi şi să clasezi arta lui, cum nu este uşor să clasezi arta central şi est-europeană. Există prea multe nuanţe – rezultat al prea multor determinări şi reacţii la aceste determinări – ca arta despre care vorbim să încapă într-un singur fişier de bibliotecă sau de computer, într-o singură definiţie. În urma efortului de clasare totuşi, l-am putea defini pe Bukta printr-un termen oarecum desuet astăzi: *autenticitate*.

El este un artist pentru care viaţa şi arta se întrepătrund armonios, decurgînd una din alta, ca un lucru firesc. Dacă în viaţă, înţelegerea şi simpatia lui s-au îndreptat spre lumea natală a satului, pe care a privit-o însă cu luciditate, în artă a lansat conceptul ironic de *agroart* sau *nature art*. Lucrările lui reflectă cu naturaleţe filozofia vieţii oamenilor simpli căutînd adevărul, înţelepciunea cu care aceştia acceptă şi depăşesc momentele tragice din existenţa lor şi suferinţa acestora, acumulată de-a lungul perioadelor istorice, mai ales sub comunism.

Ironia fină (din care face parte şi autoironia, bineînţeles), umorul irezistibil, uneori cu nuanţe de grotesc, libertatea în alegere, nesupunerea faţă de canoane fac posibilă asocierea numelui său cu mişcarea neo-dada, dar fără o înrolare absolută. Bukta îşi croieşte propriile canoane, le schimbă cu flexibilitate, dacă este nevoie îşi adaptează discursul după necesităţi interioare, după un simţ artistic sigur, care-l conduce la o maximă expresivitate, pe un drum propriu şi cu mijloace adeseori minimaliste. Sincer cu propriile convingeri, a întors spatele structurilor artistice oficiale şi instituţiilor din perioada comunistă; originalitatea lui n-a putut fi asimilată cu uşurinţă de acestea.

Imre Bukta şi-a făurit o iconografie proprie din care nu lipsesc boabele sau ştiuleţii de porumb, porcul şi în special porcuşorul cu aripi, din tinichea, cizmele de cauciuc, servieta din piele, un fir de floarea-soarelui uscat. Fiecare dintre aceste motive ar putea fi dezvoltate separat, deoarece artistul le acordă, pe rînd, o atenţie specială: de exemplu, porcul deţine un loc de cinste în acest şir de motive, trimiţînd poate cel mai precis la baza economiei domestice ţărăneşti, la principalul mijloc de subzistenţă, alături de cereale. De aceea apare aproape pretutindeni, devenind obiectul unui adevărat cult şi al unor instalaţii ironice şi absurde, precum cea din 1990, din Budapesta – *Porc făcînd un duş*.

Floarea-soarelui exercită asupra lui o fascinaţie prin ciclul său de evoluţie biologică – viaţă-moarte, fiind în acelaşi timp un remember discret la Van Gogh. Reluată adesea în obiecte şi instalaţii, floarea-soarelui devine o prezenţă melancolică, aproape umană, amintind de obsesia unui artist român, Ştefan Bertalan, care i-a consacrat şi el mai multe acţiuni, file de jurnal şi meditaţii în anii 1970-1990.

La această listă de motive s-ar mai putea adăuga slănina, depusă în straturi, într-un frigider şi presărată din loc în loc cu sănii-miniaturi cioplite în lemn *(Omagiu lui J. Beuys,* 1995). Joseph Beuys este un nume cu o rezonanţă specială în întreaga Europă de Est, regiune în care artiştii visau să aplice postulatul lui – *„When Attitude became Form"* – seduşi de irezistibila lui prezenţă, ca de şaman, pe care o exercita asupra celor din jur, chiar şi asupra publicului neavizat. Săniile în miniatură (bineînţeles o referire tot la Beuys, dar exprimînd în acelaşi timp bucuria copilului în faţa jocului liber pe zăpadă) alcătuiesc elementele esenţiale ale mai multor instalaţii *(Drumuri prin bucătărie,* 2001), în care efectul produs este de surpriză şi irealitate, de evaziune în spaţiul copilăriei sau al unei lumi arhaice.

Toate aceste elemente diverse sînt reunite într-un ansamblu unitar prin persoana artistului, cu ele participînd la diferite acţiuni, îmbrăcat parodic într-o pufoaică, cu cizme de cauciuc, purtînd o beretă ţărănească pe cap şi creditînd conceptul său de *agroart,* iniţial o frondă adusă comunismului, dar, de fapt, sistemului în general. Bukta nu se simte ancorat în vreun limbaj sau vreo formă artistică anume, păstrîndu-şi libertatea de a se exprima nestingherit, cînd prin desen conceptual sau prin pictură, prin colaj, fotografie, cînd prin obiect sau instalaţie, performance sau video. În instalaţia *Picături în ochi,* din 1980, fotografia artistului, purtînd această ţinută şi văzut de sus în jos, este distrusă de picături regulate de materie vîscoasă, roşcată, care se preling distructiv dintr-un dispozitiv aranjat deasupra. În mod ironic, aceste picături sînt recuperate într-o găleată emailată ţărănească, încheind acest ciclu de acţiuni, a căror „logică" pare urmărită cu consecvenţă.

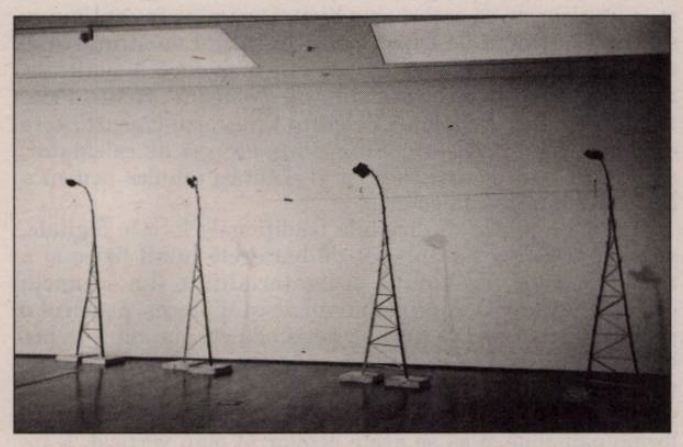

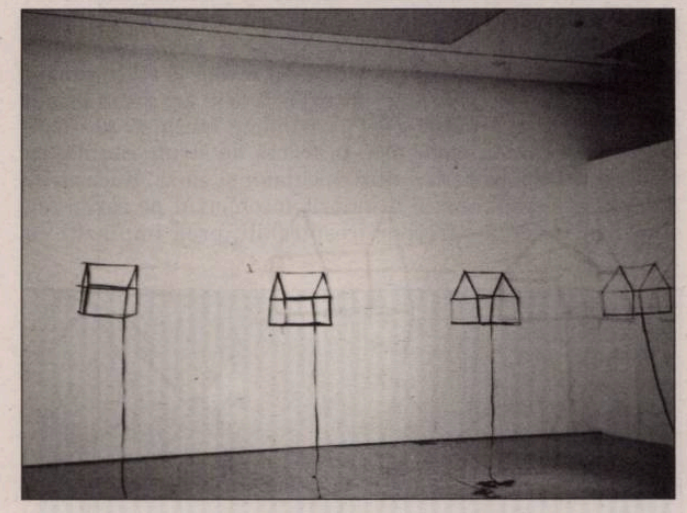

La sfîrşitul anilor '70, desenele sale conceptuale şi minimaliste erau realizate din acumulări de linii repetate, care alcătuiau nişte module şi se grupau apoi în structuri; din această serie face parte *Uciderea şi jupuirea iepurelui,* în care acţiunea umană este potenţată de aceste serii de linii, care o estompează, dar o pun în valoare ca pe un act natural de cruzime cotidiană. Desenele sînt lucrări independente care exprimă o stare, alteori regăsită în unele acţiuni din aceeaşi perioadă, de o sinceritate cuceritoare *(Locuinţa de rapiţă,* 1974). Mai tîrziu, în expoziţia sa din 1981, care i-a adus consacrarea, el a prezentat, pe lîngă video-acţiuni, mai multe serigrafii sau fotografii transpuse pe pînză şi pictate. Apoi, alături de obiecte şi instalaţii ironice, va realiza colaje de mari dimensiuni combinînd tehnicile, astfel că, alături de pictură în ulei pe pînză, apar un fel de reliefuri din beţe de chibrit sau mici reliefuri metalice, lemn pictat sau plăci de faianţă.

În perioada din urmă, Bukta revine mai des la o pictură ce, din punct de vedere stilistic, oscilează între *post-pop-art,* noua figuraţie şi *art* brut. În acelaşi timp, depăşind formele neo-dadaiste şi situaţiile absurde, imaginate anterior, se opreşte mai des asupra societăţii din jurului său – aceeaşi lume a satului, pe care o priveşte însă mai de aproape şi cu mai multă atenţie, în atitudini cotidiene, din unghiuri neconvenţionale. Multe lucrări sînt dedicate vieţii care se scurge lent şi destul de mohorît în cîrciumă sau chiar unor peisaje, văzute însă fără nici o transfigurare, într-o realitate apăsătoare a vieţii banale şi imediate.

Această nouă perioadă, aparent mai deschisă spre exterior, dar în acelaşi timp introspectivă, ar putea fi rezumată exemplar de filmul video *Mingea care sare singură,* din 2005, care o guvernează exercitînd asupra privitorului o fascinaţie inexplicabilă, nejustificată de o acţiune atît de banală, petrecută într-un cadru cotidian. Această acţiune are totuşi ceva din forţa şi simplitatea miracolelor, unele dintre ele consumate în imediata noastră apropiere şi rămase adesea neobservate. Indiferent în ce mediu artistic ar alege să se exprime, Imre Bukta rămîne în continuare un artist nesupus modelor şi convenţiilor artistice, în căutarea adevărului, pe care-l găseşte de multe ori aproape, chiar în grădina din spatele casei.

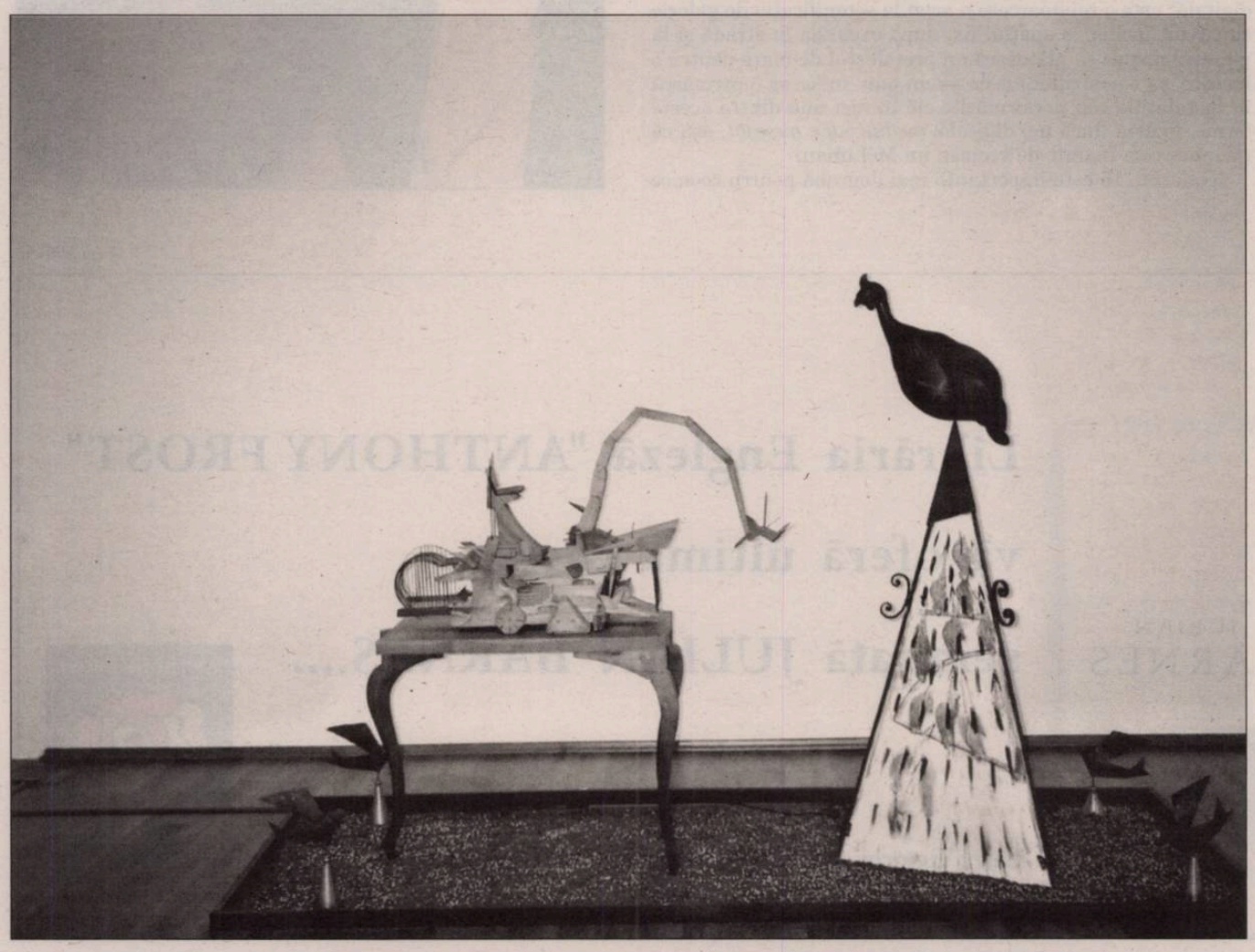

Marius CHIVU

feedbook

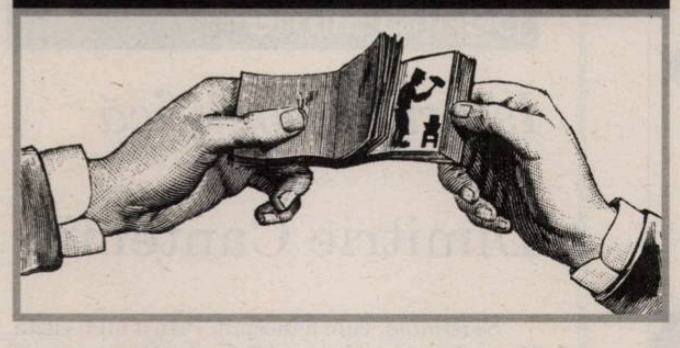

Semidoctul şi şoarecii

● ***Ceauşescu, critic literar*. Ediţie, studiu introductiv şi note de Liviu Maliţa, Editura Vremea, 2007.**

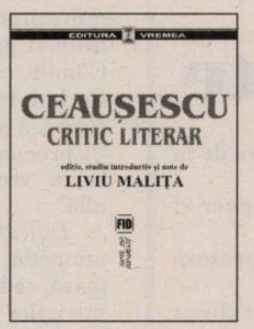

Volumul cu acest titlu persiflant conţine transcrierea stenogramelor a patru întîlniri pe care Ceauşescu le-a avut cu scriitorii: cea din 4 august 1971 de la Neptun, prima întîlnire „de lucru" de după celebrele „teze din iulie" care au pus capăt perioadei de relativ dezgheţ ideologic de la sfîrşitul anilor '60, o alta din 21 septembrie acelaşi an, din 4 februarie 1972 şi din 2 aprilie 1975, aceasta fiind şi ultima întîlnire pe care Ceauşescu le-a mai acordat-o scriitorilor. Nu e cum s-a sugerat în recenziile de pînă acum şi în studiul, altfel remarcabil, al îngrijitorului ediţiei, Liviu Maliţa, şi anume că Ceauşescu ar ieşi bine şi uman din aceste stenograme – Ceauşescu este doar un semidoct de un penibil rar care are un singur atribut: este dictator, fapt care-i dă dreptul de a nu fi contrazis, care-i permite să aibă, oricît de stupid, primul şi ultimul cuvînt (care e, de fapt, acelaşi). Impresia de abilitate nu e decît un efect al prestaţiei absolut deplorabile a scriitorilor prezenţi.

Aceste întîlniri sînt iniţiativa lui Ceauşescu; nu atît o necesitate, cît o concesie. Pare că dictatorul este dispus la confruntare, dar, de fapt, lupta ideologică era deja cîştigată. Întîlnirile sînt o iluzie a dialogului întreţinută de Ceauşescu cu o perversitate pentru care nu trebuie, cum s-a spus, inteligenţă, nici măcar abilitate, cînd ai în faţă o masă informă de scriitori naivi, timoraţi, oportunişti sau, pur şi simplu, laşi. Imaginea de ansamblu a acestor întîlniri seamănă cu cea a unui laborant sinistru care se distrează eliberînd şoareci într-un labirint fără ieşire. Scriitorii ori nu intuiesc faptul că discuţiile sînt o farsă şi nu vor avea altă finalitate decît aplicarea „tezelor din iulie" (dar atunci ar fi trebuit să se vadă opoziţia lor, chiar dacă inutilă), ori se resemnează şi încearcă, ocolit, să obţină concesii neînsemnate (fapt care se şi întîmplă). Există o singură excepţie: A.E. Baconsky, singurul scriitor dintre cei prezenţi care are curajul de a protesta. Voi reveni la el, pentru că e singurul care merită.

Agramat (în stilul de azi al lui Becali: „Eu aş ruga să avem în vedere şi să introducem un spirit de muncă susţinută, să renunţăm la nişte lucruri de jignire..."), dogmatic cu idei puţine şi primitive, Ceauşescu aberează despre o artă meschin utilitară, o maculatură mincinoasă, aservită politic şi criminală propagandistic: „realismul socialist este o necesitate", prin urmare scriitorii trebuie să aibă un plan de „formare a omului construcţiei socialiste şi comuniste, omul nou, multilateral dezvoltat"; literatura să fie „literatură socialistă militantă" de pe poziţia „filozofiei materialist-dialectice" şi care „să servească cauza poporului, cauza construcţiei socialiste", aşadar o literatură cu funcţie socială („funcţia estetică este tot o funcţie socială") susţinută de critici care „să nu aducă daune orientării ei ideologice", iar Uniunea Scriitorilor să fie o „uniune de activitate ideologică, nu numai de împărţire a fondului literar, o uniune de luptă pentru marxism-leninism". Ceauşescu vrea o întoarcere la poezia lui Alecsandri şi „un balet pe tema cooperativităţii" (Paul Everac este favoritul lui), vrea literatură pentru mase („dacă nu scrieţi ca să înţeleagă şi cel din fabrică, şi ţăranii, şi bătrînii, atunci de ce scrieţi?"), inspirată de muncitori şi de munca în uzină („dacă o să scrieţi numai Romee şi Juliete se satură lumea"), loc unde tinerii scriitori ar trebuie să şi lucreze („şi în fabrică, dacă ar lucra ca inginer sau ca medic, tot îi rămîne timp să scrie") în timp ce scriu o literatură supravegheată („sîntem în drept să promovăm ceea ce considerăm că ne serveşte"). Dar iată şi două adevăruri involuntare memorabile: „Marxismul s-a afirmat întotdeauna cu bătaie, nu de la sine" şi „Eu nu mă tem de cărţile proaste, eu mă tem de cărţile bune". Ambele afirmaţii sînt aplaudate cu frenezie de nişte scriitori pe care Ceauşescu îi jigneşte în fel şi chip, comparîndu-i ba cu trîntorii care sînt omorîţi pînă la unul, ba cu buruienile care trebuie smulse; nişte cîrpe de scriitori pe care, de fapt, îi evaluează corect („discuţiile, tovarăşi, au fost destul de limitate, înguste") permiţîndu-şi să-i sfideze cu fraze ca acestea: „Nu e vorba de o literatură căreia să i se impună un anumit şablon, un anumit tipar. Este vorba de o literatură cu o concepţie unică".

În faţa acestui individ agresiv & primitiv care, practic, le ia totul, scriitorii, vizibil flataţi de atenţia acordată, se prezintă ca nişte victime şi îi răspund printr-un conformism dezgustător. Scriitorii se complac într-o cordialitate jenantă, consimt la histrionismul lui meschin şi la criticile dogmatice contribuind la consolidarea poziţiei dictatorului: îi spun ce vrea să audă, îl linguşeşc, apoi îşi fac autocritica, denunţă „filistinismul mic-burghez" sau „obtuzimea creierului uman" al celor care cenzurează pînă şi scrierile marxiste, se pîrăsc unii pe alţii fiind meschini şi penibili pînă la derizoriu, nu negociază absolut nimic, iar atunci cînd au ceva de comentat o fac precaut, ocolit, mult prea vag şi, în general, se leagă de detalii sau de frecuşuri personale rizibile – de altfel, Ceauşescu jubilează retoric: „Pînă la urmă, ce au de împărţit scriitorii între ei, tovarăşi?".

Al. Ivasiuc cere, în *sotto voce*, libertate, şi nu toleranţă pentru scriitori, iar Adrian Păunescu (avea în jur de 30 de ani), în stilul lui perfect duplicitar, apără *Reconstituirea* lui Pintilie, deplînge „libertatea excesivă a cenzurii", propune onoruri pentru Eliade (pe care, apoi, îl va „lucra"), nu înainte de a sublinia că întîlnirea cu Ceuşescu este „cel mai important moment din punctul de vedere al existenţei noastre, [de acum] mai nobile şi mai demne". Aurel Baranga îşi pune cenuşă în cap („de vină sîntem noi scriitorii, pentru că noi facem literatura"), Aurel Mihale cere ca filozofii „să dezvolte mai mult tezele novatoare" ale marxism-leninismului, M.R. Iacoban face o paralelă între Ceauşescu şi Eminescu (luat ca referinţă absolută şi, astfel, terfelit de absolut toată lumea în frunte cu dictatorul semidoct; Constantin Chiriţă vorbeşte concesiv despre marele poet care a scris şi „poezii nesigure"), Aurel Baranga mărturiseşte că îi datorează lui Ceauşescu condiţia lui de scriitor (cîtă dreptate are!), Eugen Barbu se plînge de insuficienţă din partea criticii literare *(România literară* este acuzată de „liberalism", de mai toată lumea), susţine practica scriitorilor „în uzine şi pe ogoare" drept o „obligaţie elementară" şi îi atacă pe Al. George, pe Breban, pe Goma; Nichita Stănescu este autorul celei mai linguşitoare luări de cuvînt, elaborate pînă la greţoşenie, punînd textele Partidului în descendenţa crezului poetic al Văcăreştilor, Al. Andriţoiu deplînge – culmea ironiei! – „frica mic-burgheză [a cenzurii] în faţa răspunderii faţă de manuscris", Eugen Jebeleanu vorbeşte despre „dragostea faţă de literatură a lui Marx", Titus Popovici atrage atenţia asupra faptului că tinerii scriitori au prea multe oportunităţi, existînd „pericolul profesionalizării timpurii", iar D.R. Popescu îi condamnă că „ei nu scriu, beau" ş.a.m.d.

Cum spuneam, Baconsky face figura unui splendid sinucigaş susţinînd că scriitorul nu este expresia politicii statului şi că nu trebuie să fie sincronizat cu ideologia „unui articol de fond din *Scînteia*", e de preferat să fie chiar incomod epocii, cere dreptul la diferenţă („nu sîntem produse seriale") şi la experimente artistice, afirmă că scriitorul scrie pentru acei puţini, nu pentru „10 milioane de adulţi", că nu e nevoie ca scriitorii „să fie organizaţi în echipe militare pentru a pleca prin fabrici" şi sprijină o critică autonomă, „cenzura nefiind un instrument de critică literară"... Baconsky rosteşte şi cea mai frumoasă frază din acest sinistru volum: „Nu cred că o carte poate dăuna în mod grav unui sistem; acesta e un fel de a subaprecia literatura". Respect!

Majoritatea acestor scriitori nu mai înseamnă astăzi nimic, alţii vor fi în curînd uitaţi. O merită din plin! E singura consolare pe care o ai după ce ai citit aceste stenograme, certificat de deces al conştiinţei scriitorului din acei ani.

Dilema veche vă recomandă

● *Cacealmaua* (pe TVR Cultural, marţi, 18 martie, la ora 20). În vîrstă de 35 de ani, încă viguroasă, cu mintea şi pumnul la fel de tari, trăsnind de sănătate ritmică, o comedie pe care, de cînd am văzut-o, nu am avut pe retină decît o singură melodie, acea întrebare permanentă din *Butch Cassidy şi Sundance Kid,* tot cu Newman şi Redford, tot în regia lui G. Roy Hill: „Cine-s băieţii ăştia extraordinari?". (Radu Cosaşu)

● Interviul pe care Dan Perjovschi i-l acordă Gabrielei Adameşteanu în *Bucureştiul cultural* nr. 66, vorbind despre competiţia, autosuficienţa şi impostura din arta contemporană, despre viaţa şi condiţia artistului în epoca globalizării şi starea artei româneşti, un interviu pasional, reflexiv şi critic – uneori amar, alteori emoţionant – despre propriile succese & sacrificii: „Am muncit de m-am tîmpit şi am pus totul pe o carte. Toată energia şi toţi banii au fost reinvestiţi în artă. Şi familia am reinvestit-o în artă. Împreună cu Lia am decis să nu avem copii (şi să nu crezi că a fost sau este o decizie uşoară), ne-am tăiat toate poftele şi am limitat toate excesele (în afară de ăla de-a cumpăra cărţi), adică ne-am lăsat de fumat şi de carne de porc, că de băut oricum nu beam. Ne-am lăsat de modă, de petreceri, de cluburi. Facem şi trăim artă. Pare plictisitor, dar nu e". Poate cel mai inteligent şi mai lucid artist pe care-l avem! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Evadare

● ***Scafandrul şi fluturele / Le scaphandre et le papillon* (Franţa-SUA, 2007), de Julian Schnabel.**

La început nu există decît forme şi zgomote indistincte. Apoi formele devin siluete, zgomotele devin voci; spectatorul realizează că vede prin ochii unui om accidentat care tocmai şi-a revenit în simţiri, într-un spital, şi că una dintre voci e a lui. Apoi realizează că vocea asta n-o mai aude nimeni. În urma accidentului vascular-cerebral pe care l-a suferit, omul – pe numele lui, Jean-Dominique Bauby – nu mai poate vorbi şi nu-şi mai poate mişca decît ochiul stîng. A devenit prizonierul trupului său şi, pentru primele 15-20 de minute din *Scafandrul şi fluturele,* spectatorul e prizonierul punctului său de vedere. Descrisă aşa, experienţa de a vedea acest film sună ca o tortură, dar nu suferinţa constituie principala ei determinantă, ci suspansul ce se creează în jurul eforturilor lui Bauby de a comunica. Pentru început, o doctoriţă îl învaţă cum să clipească pentru „da" şi „nu". Cu aceeaşi doctoriţă, el învaţă apoi să comunice în cuvinte şi propoziţii: ea îi recită alfabetul, el clipeşte la litera de care are nevoie. Uneori, spectatorul ştie dinainte, de la vocea interioară a lui Bauby, ce gînd încearcă acesta să comunice, şi e alături de pacient în nerăbdarea lui de a se face înţeles. Alteori, spectatorul nu ştie despre ce gînd e vorba şi e alături de doctoriţă în munca ei de descifrare, aşteptînd încordat următoarea clipire (o uşoară fluturare pe ecran, de parcă ar fi trecut un înger) şi concentrîndu-se pentru a ghici cuvîntul, ca la un joc de „Fazan" cu o miză fără precedent. Bauby, care a existat în realitate şi care înainte de accidentul său (din 1995) fusese redactor-şef la *Elle,* a dictat astfel o carte întreagă, *Le scaphandre et le papillon* (1997), iar filmul făcut de Julian Schnabel, pe un scenariu de Ronald Harwood, e ecranizarea acelei cărţi. Pentru mulţi spectatori, filmele despre paralitici sînt prin definiţie deprimante, dar emoţia care saturează acest film este jubilaţia. Iniţial, Bauby nu vrea decît să moară, dar apoi îşi descoperă rezervele secrete de amintiri şi fantasme; în următorii doi ani trăieşte din ele şi trăieşte în primul rînd pentru a împărtăşi ce trăieşte (a murit la scurt timp după terminarea cărţii). Camera de filmare se eliberează din prizonieratul condiţiei de „ochi extern" al lui Bauby (Mathieu Amalric) şi începe să zburde prin paradisul lui interior, învîrtindu-se în jurul lui şi al frumoasei martinicane imaginare cu care se sărută pe malul oceanului sau înălţîndu-se pentru a-l vedea cum coboară pe schiuri o pantă înzăpezită.

Există două probleme. În primul rînd, deşi Harwood e un mare scenarist şi deşi a primit multe laude pentru performanţa de a fi dramatizat o viaţă interioară devenită aproape invizibilă din exterior, el lasă *ne*dramatizat tocmai procesul cel mai dramatic: procesul de evadare din costumul de scafandru al paraliziei, într-o libertate imaginativă şi mnezică neîngrădită ca a fluturelui. În film, schimbarea – trecerea lui Bauby de la disperare la explorarea euforică a domeniilor private cărora pînă atunci nici nu le bănuise bogăţia – se produce de la o secvenţă la alta, ca şi cînd în mintea lui s-ar fi deschis brusc o uşă. Dar, în realitate, Bauby trebuie să-şi fi croit drum cu greu spre uşa aceea. Fără motorul dramatic conferit de acel „greu" – de lupta dată de Bauby cu sine pentru a ajunge acolo –, omagiul adus resurselor lui interioare, în special imaginaţiei lui, riscă să fie uşor flasc. Cealaltă problemă cu acest omagiu provine din faptul că Schnabel (deşi a fost pictor înainte de a fi regizor) nu are o imaginaţie vizuală foarte proaspătă. Pe ecran, paradisul interior al lui Bauby nu e departe de un paradis de reclamă – plin de clişee. Mi s-ar putea răspunde că aşa şi trebuie să fie – că văzută din afară, fabuloasa peşteră a lui Ali Baba, în care fiecare dintre noi îşi păstrează ideile despre fericire, nu poate să arate decît ca un depozit de clişee. Aşa o fi, dar rămîne faptul că fanteziile lui Bauby trebuia să poarte o amprentă mai clară a personalităţii sale, după cum rămîne diferenţa de calitate dintre limbajul cărţii lui (atît cît se aude în film) şi limbajul cinematografic al lui Schnabel. Atunci cînd Bauby compară barăcile spre care dă terasa spitalului cu un oraş-fantomă din Vestul Sălbatic şi suburbiile din depărtare cu o machetă de trenuleţ electric, Schnabel lasă ambele comparaţii să treacă neilustrate şi spectatorul le poate aprecia expresivitatea şi graţia. În schimb, atunci cînd Bauby ne povesteşte că spitalul a fost cîndva una dintre carităţile preferate ale împărătesei Eugénie şi că Nijinski a repetat acolo unul dintre salturile lui, Schnabel postează pe culoar o figurantă îmbrăcată în împărătească şi pune un balerin să sară printre scaunele cu rotile, iar spectatorul se gîndeşte la Dan Piţa, ceea ce nu e niciodată un lucru bun.

trecerea prin reviste

Gospodina profesionistă

Întrebînd, la un oarecare chioşc, ce reviste noi au mai apărut, vînzătorul mi-a recomandat *La cucina,* primul număr, din martie 2008 (editor SC Octaris Media, *general manager* Cristiana Isopescu). Am fost bucuroasă să răsfoiesc revista în cauză, pentru că soarta gospodinelor neaoşe m-a tot preocupat din anii '90 încoace, din motive, printre altele, să le zicem feministe: mi-am dorit mereu să dispară casnica supraponderală şi, cel puţin aparent, chinuită, din anii comunismului, cu părul permanent mic şi capotul înflorat mulat. Nu pentru că îmi contrazicea standardele estetice, ci pentru că, pur şi simplu, voiam mai binele pentru semenele mele. Cu timpul, imaginea sus-amintită chiar s-a estompat, fiind înlocuită cu una a femeii sexy, preocupată de siluetă, dar capabilă să şi bucătărească, măcar *part-time*... (imagine pe care reclamele la detergenţi, nu cele cu tanti Maria, celelalte, de import, ne-o propuneau de mult): gospodina *office-style,* adică femeia de carieră, atît de perfectă încît nici în bucătărie nu poate acţiona decît cu talent, avînd un nivel de trai peste medie, este cea căreia i se adresează şi revista în cauză. Deşi motto-ul acesteia este „Ţi-e drag să găteşti!“ şi primul articol se intitulează „Despre sentimentul de acasă“, revista începe prin a-mi inocula o impresie de răceală. Probabil că de vină sînt pozele supersonice cu care aceasta ne delectează, care aduc mai curînd cu o bucătărie spaţială sau cu *Star Trek,* decît cu una reală. Aspiratorul, cuptorul, frigiderul şi maşina de spălat, aproape toate metalizate, ne atrag atenţia, prin sclipirile lor glaciale, că în bucătăria noastră trebuie să fim nişte profesioniste.

Ce înseamnă, în anii 2000, „profesionistă“ în ale gospodăriei? O femeie competentă, aptă să recepţioneze informaţii atît în ceea ce priveşte felurile de mîncare ecologice, dar şi alambicate, cît şi capabilă să regleze orice aparat şi să apese pe butonul care trebuie: „Cînd ne aflăm în luminile rampei, vrem ca totul să fie perfect, aşa că de ce să nu ne bazăm pe un cuptor inteligent? Cuptorul cu reţete predefinite face singur toată treaba, odată ce am selectat reţeta pe care vrem să o pregătim din meniul de control“ („Fii un star în propria bucătărie“). Mai poate însemna o reprezentantă curajoasă a sexului slab, căreia îi place să se joace nu doar cu focul, ci şi cu... cuţitele: „Cu un singur cuţit, nu poţi face bucătărie! (...) Nu forma e totul, ci şi materialul. (...) În teoriile Feng Shui, specialiştii susţin că dacă atîrni cuţitele cu lamele la vedere, acestea străpung energia Chi din bucătărie (...)“ („La cuţite“, Ramona Guţu şi Oana Palaghia).

De altfel, Feng shui-ul este cît se poate de important şi pentru bucătării: „În bucătărie au loc activităţi care presupun mişcare, iar aceasta dinamizează energiile Yang. De aceea, din perspectiva energiilor folosite în Feng Shui, ar fi bine ca bucătăria să beneficieze de energii Yang pozitive..(...) Bucătăria trebuie să ofere un spaţiu primitor, luminat şi aerisit, pentru a atrage cît mai mult chi pozitiv“ (Miruna Macovei, consultant Feng Shui). Deja atmosfera SF din prima parte este îndulcită de speculaţii mai luminoase. Reţetele în sine, care alcătuiesc marea parte a publicaţiei, cît se poate de colorate şi apetisante, dar, din fericire, scrise sec, fără înfloriturile siropoase din altele asemănătoare, restabilesc identitatea revistei: şi anume, una de bucătărie, dar a timpurilor noastre, în care lucrurile se fac eficient şi elegant. **(I. P.)**

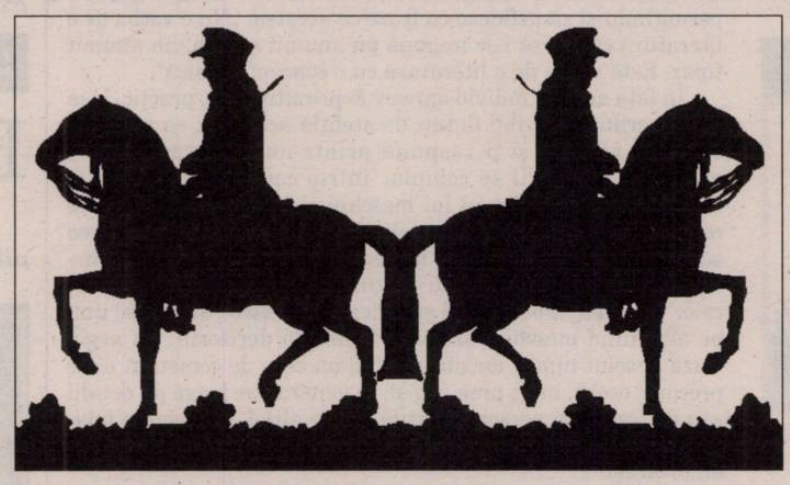

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Lungul montaj al zilei către noapte

Esteticianul fugind ca de obicei sîmbăta de dimineaţă să-şi cumpere de la Mall *Der Spiegel.*

Filarmonica din New York concertînd la Phenian cu Dvorak, Wagner şi Gershwin în program.

Condoleezza Rice la Beijing pentru a-i convinge pe chinezi să preseze Coreea de Nord în dezarmarea nucleară.

Filosoful cîndva maoist Glucksmann bucurîndu-se că Franţa are în sfîrşit un preşedinte republican, după ce Sarkozy i-a zis: „nenorocitule“, unui cetăţean care-l înjurase.

Inscripţie pe tricourile echipei germane de fotbal Schalke 04: Gazprom.

Sociologul american Mike Davis: „Chiar dacă utopiile revoluţionare au murit, lumea trebuie schimbată“ (din *off:* cum?).

Ocupaţia declarată şi consemnată ca atare a unor tineri români: jucător de poker.

Un nuvelist contemporan cu care mă întîlnesc zilnic în oglinda băii: „Cînd se va înţelege că hazul face parte integrantă din seriozitatea lucrurilor, va avea loc o (r)evoluţie“.

O octogenară telefonînd unui septuagenar: „Spune-mi şi mie de ce nu se mai scrie nimic despre Salva-Vişeu şi Agnita-Botorca?“.

Într-un café-bar, o socoteală pe degete, ca în *One, two, three* al lui Billy Wilder: „Unu – nu am trăit niciodată ca o femeie şi un negru să candideze la preşedinţia Statelor Unite; doi – nu am auzit în viaţa mea şi nici în Biblie nu scrie că Israelul va avea o echipă de hochei pe gheaţă; trei – niciodată nu mi-am închipuit că Rusia va ameninţa Ucraina dacă intră în UE“ (apoi, strîngînd degetele într-o concluzie): „Îmi place!“.

Din cabina unui telefon public: „Habar nu am dacă e incult sau semidoct“.

Însemnare dintr-un jurnal intim: „Toate sînt rezolvate, numai Sandu e în comă“.

O doamnă în vîrstă, la un telefon mobil, ieşind dintr-o farmacie: „Nu am ce să-ţi explic. După o dictatură comunistă, nu accept să trăiesc într-una anticomunistă...“

Esteticianul aşteaptă aproape o oră să se deschidă la Mall-ul de unde-şi cumpără, săptămînal, *Der Spiegel.*

Supraeul personal: „Mă găsesc într-o adolescenţă a bătrîneţii“.

Un specialist în Valéry şi Cioran, după o şedinţă complicată, către un confrate (în şoaptă): „În '945, dacă aveam 15 ani şi eram evreu, deveneam şi eu utecist“.

Un gînd descojind o portocală, după masa de prînz: „...oricît geniu a avut Thomas Mann, el nu putea scrie *Ubu roi* şi nici Jarry – *Moarte la Veneţia*... ce-i aşa greu de înţeles?“.

Într-un parc, unul citindu-i dintr-un ziar, altuia: „În 5 ani se topeşte Groenlanda“.

Acelaşi nuvelist cu care mă întîlnesc şi în oglinda liftului: „Nu ar fi o soluţie ca un egocentripet să fie şi un epocentrifug?“.

Un handicapat, în căruciorul său, la un telefon mobil: „Fane, să fii sănătos şi să-ţi placă ce faci... cît de cît“.

Prim-ministrul Groenlandei doreşte groenlandizarea societăţii: independenţă faţă de Danemarca, o bancă naţională şi toţi danezii care lucrează în ţara sa să vorbească limba locală.

Un domn bine (după ce-şi scoate banii de la un bancomat), către doamna bine de lîngă el, pornind amîndoi pe bulevard: „...şi cum spuneam: toate problemele vin de la cele 10 porunci... nici una nu interzice exploatarea omului de către om, în schimb se cere să-ţi iubeşti aproapele...“

O ea, longilină, pe tocuri înalte, la un telefon mobil: „Ce sentiment ai avut pentru mine în ultimele cinci minute? (pauză, *toc-toc-toc):* Măi, nu fi scîrbos!“.

Ultima sinteză a xenofobiei româneşti: Ţiganii la Palestina!

Ultima soluţie – mesaj de la telespectatori: „Deşteaptă-te, române, şi hai la lupta cea mare!“.

Nea Gică P., taximetrist antiintelectualist: „Mintea e o boală a omului“.

O obsesie: indeciziile şi inegalităţile dezgustului.

Cum ajunge acasă, esteticianul citeşte pe nerăsuflate în *Der Spiegel* un interviu cu Murakami.

Noaptea, un strigăt clar dintr-un vis confuz: „Nu e lume ca cealaltă!“.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Istoria ieroglifică de Dimitrie Cantemir

Se termină: cum a început. Prin a nu fi citită. Cine citeşte *Istoria ieroglifică* a lui Cantemir azi? La ora la care citiţi acest articol, nimeni. Nimeni, nimeni. Groaznic, nu? Deşi, dintre operele literare ce nu se citesc niciodată, e cea mai optimistă carte. Nu vă vine să dansaţi pe muzica asta: „Iară toată cuprinderea istoriii aceştiia aceasta ieste: că Vulturul şi Leul de puternici împăraţi vrînd să să slăvască, muştele îi batgiocuriră, Vidra cu neştiinţa în fericire petrecînd, cu sfatul, fără vreme, cine să fie o pricepură şi dintr-amîndoaă monarhiile o izgoniră, pre jiganiile şi pasirile viclene Liliiacul le batgiocuri, Cămila, coarne cercînd, ş-au pierdut şi urechile, Corbul, în doaă monarhii să stăpînească vrînd, supt cea pre an dare mai-micu lui său s-au legat. Şi precum toate sfîrşitul său au, aşe şi dreptatea, vremea, locul, puterea şi biruinţa sa îşi află“.

Dificultate: e lungă, e lată, e scrisă cu fraza anapoda, e cu multă descriere, e o varză stufoasă, se învîrte în cerc mult ca să desfacă cercul intrigilor lent. Se referă la lumea lui 1600-1700, deci e nevoie de ştiinţa epocii ăsteia plicticoase. Sub aspectul numelor unor jivine se ascund inşi în carne şi oase de om. Ca şi acum, sub măşti politicoase sau linguşitoare se ascund fiare.

Durata lecturii: 22222222222222222222233333333344444688888888899999900033333333333333334322456789900 de minute.

Remixuri: fabulele scurte de zece versuri sînt furate ca idee în *Istoria* lui Cantemir.

Utilitate: intrigăraia de companie e aşa de bine reprezentată aici. Lumea stufoasă, fără ţel altul decît să pună laba pe postul altuia. Uite cum sună azi săpătorul de Inorog nevinovat: „*E* brand manager *sau* group brand manager. *Începe cu «din punct de vedere marketing» în şedinţă. Dă vina pe colegii de la* «sales». *Are totdeauna «manager» în titlul jobului, chiar dacă jobul său presupune să care baxuri de hîrtie la imprimante sau să le schimbe tonerele. În cazul ultim, jobul e* «network printers assistant manager». *Primeşte reviste moca, gen* Biz *sau* EWeek, *şi le afişează pe birou. Are mobil cu* touch screen *(care e jegos de grăsime, că îi e lene să scoată pen-ul din celular să apese cu el pe ecran, aşa că apasă cu mîna unsă de la mititei). Îi plac mititeii, berea la PET şi semînţele, dar acasă; în oraş, bea Mai Tai sau Bacardi Breezer, să pară* cool. *Calculatorul sau laptop-ul de la birou e plin de pornache, mp3-uri şi bancuri. Tot desktop-ul este plin de documente (din care majoritatea ar trebui şterse, dar i se fîlfîie să facă foldere, pare ocupat dacă are desktop-ul plin). Este plin de* deadline-*uri,* target-*e,* brainstorming, *ATL, BTL,* projects, pitch, review-*uri,* out-door, rate card, packaging, positiong, market share, consumer, retail, brief *etc. Neapărat consemnează în CV că a luat premiul I în clasa a 7-a*“.

Asta la Cantemir sună aşa: „Cămilă nepăsărită şi pasire necămilită.“ „Himera jigăniilor, irmafroditul păsirilor, traghelaful firii.“ „Ghibul gîtul, flocos pieptul, boţioase genunghele, cătălige picioarele, dinţoase fălcile, ciute urechile, puchinoţi ochii, suciţi muşchii, întinse vinele, lăboase copitele.“

Personaje: multinaţionala de jivine şi păsăret.

Povestea: cel bun şi inorog nu ajunge să conducă. Celorlalţi, salariu bun în continuare!

Mişto: cum poate fi prins fraierul, insul bun, cu iniţiativă, cel ce vrea să schimbe ceva în firmă:

„La loc îngust şi strîmpf îl vom trimite... de necaz în curîndă vreme dă în melanholie, din melanholie în buhăbie, din buhăbie în slăbiciune, din slăbiciune în boală şi, în sfîrşitul tuturor, din boală în moarte...“

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

O după-amiază în Speakers' Corner

„America este o naţiune de îngeri.“ Asta am auzit prima dată în celebrul Speakers' Corner din Hyde Park. M-a trezit din gînduri vocea puternică a unui negru bătrîn cocoţat pe o scară rabatabilă. A repetat de vreo trei ori ideea, dar cei patru spectatori nu păreau foarte stîrniţi. A continuat netulburat: „Dumnezeu a ales America să conducă lumea. A venit vremea în care Dumnezeu nu mai lasă tiranii să-şi facă de cap. Tiranilor le este frică de America. Pe vremea lui Isus, tiranul a poruncit uciderea pruncilor. Tiranii şi-au făcut de cap. Acum le este frică de America“. Unul dintre cei patru se trezeşte brusc: „Dar America susţine alţi dictatori“. „Păi, nu e bine să te iei de doi în acelaşi timp“ – răspunde omul de pe scară, dovedind că şi pragmatismul tot de la Dumnezeu e lăsat.

Undeva în stînga aud o voce tunătoare: „*Sir,* nu e vina mea că sînteţi prea urît ca să aveţi parte de felaţie“. Era Nick, aşa aveam să aflu. Un englez cu capul rotund şi faţa roşie, avea vreo 20 de oameni în jurul său. Mulţimea creştea şi descreştea, dar per total Nick a fost lider de audienţă în cele cîteva ore cînd m-am învîrtit de colo-colo. Tocmai îl enervase un tip care avea pe cap o căciulă de Moş Crăciun. Îmi dau seama repede că asist la un concurs de trivialităţi cam cum se întîmplau în taberele şcolare de băieţi. Cine înjură mai coerent şi mai calm cîştigă. Nefericitul nu avea nici o şansă, iar retorica lui Nick era de indiviat, în ciuda subiectului: „*Sir,* spuneţi publicului aici de faţă de cînd nu aţi mai avut parte de o felaţie. De cînd, *Sir?* S-a întîmplat după 2000? A fost în anii '90, *Sir?* Spuneţi cinstit, *Sir,* cît aţi plătit pentru ea“. Celălalt spune ceva, Nick reuşeşte să zîmbească şi să zbiere în acelaşi timp: „Pentru că nu plăteşti destul, evreu zgîrcit ce eşti! Nici măcar Moş Crăciun nu îi iubeşte pe evrei. De ce? Pentru că nu le aduce cadouri, prostovane! Sir, ca să tragem o concluzie şi să ne întoarcem la argumente: îmi cer scuze, *Sir,* că sînteţi circumcis, nu am avut nimic de-a face cu asta. Nu eşti circumcis? Atunci cum de nu faci sex? Pentru că eşti prost şi urît, ţi-am tot zis, dar nu vrei să mă asculţi“. O bătrînă îşi face loc prin mulţime şi spune ceva. Nick se apleacă, o ascultă maiestuos şi se adresează adunării: „*Ladies and Gentlemen,* doamna mă ceartă pentru că urăsc evreii, iar dumneaei este evreică. Doamnă, eu nu urăsc evreii. Eu îl urăsc pe prostu' ăsta care vine aici şi mă disturbă de la argumente“.

Încet-încet ajung mai în faţă şi pricep în fine despre ce argumente vorbeşte. Are la picioare o tablă pe care scrie: „Puteţi alege oricare dintre aceste fraze şi eu le voi argumenta: 1. Musulmanii sînt nişte bigoţi violenţi şi intoleranţi; 2. Negrii sînt mai rasişti decît albii; 3. Dacă nu l-ai întîlnit pe Isus, eşti pierdut; 4. Circumcizia ar trebui să fie ilegală; 5. Multiculturalismul este greşit; 6. Bestialitatea ar trebui legalizată; 7. Feministele nu au nevoie decît de o pălmuială la fund; 8. Libertatea mea de expresie nu este ostatica credinţelor tale religioase stupide (deci, du-te dracu'! Şi tu, şi Mahomed); 9. Nu poţi să dovedeşti că Holocaustul a fost greşit; 10. Nu poţi să dovedeşti nici măcar că eu exist; 11. Orice fel de alt argument, tu spune-l şi eu îl contrazic“.

Pe parcursul zilei m-am tot întors la Nick. Aşa am aflat ce era cu Holocaustul şi ce înseamnă un relativist moral serios, de ce nu poţi jigni un profet mort şi de ce votează negrii cu Obama. Tot plimbîndu-mă de colo-colo, am mai aflat de la un jamaican de ce a fost dezmembrată Iugoslavia şi de ce se fac tinerele fete lesbiene, m-am contrazis cu un islamist care mi-a spus că nu mă urăşte pe mine, ci doar credinţa mea şi am răcit cobză pentru că m-a prins ploaia, dar nu m-am putut dezlipi din Speakers' Corner. Dar despre toate astea, săptămîna viitoare.

Londra, 11 martie

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

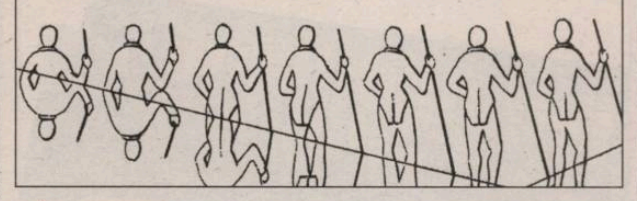

Aşteptări romantice

Sînt zile în care mentalul colectiv, dacă nu poftele tale reale, te fac să aştepţi, mai bine zis să tînjeşti după anumite lucruri, după anumite reacţii de-ale celorlalţi. Cele „potrivite“, sau *appropriate* (termenul din engleză cred că redă mai exact aşteptarea impusă de nişte reguli dinafară, nescrise...) pentru ocazia dată. Adecvate din punct de vedere social, al comunităţii din care faci parte, momentului calendaristic respectiv: un soi de presiune socială care, chiar atunci cînd vizează lucruri şi ritualuri plăcute, le poate transforma în reversul lor prin ideea de constrîngere implicată.

Teoria de mai sus se aplică mai tuturor sărbătorilor, pe rînd: de la Crăciun la Sf. Valentin şi la 1 Martie. În asemenea momente, societatea de consum se află la apogeul funcţiunilor sale, pe care şi le expune agresiv, în maxima lor desfăşurare. *Boom*-ul comercial festivist se asociază cu o mai subtilă manipulare psihologică, ce s-ar putea sintetiza, pe scurt, în felul următor: dacă nu participi la sărbătoarea asta, şi nu oricum, ci în calitate de cetăţean integrat, activ şi interesat de desfăşurarea lucrurilor, nu eşti în rîndul lumii; nu te bucuri de viaţă, nu-ţi faci datoria de consumator, eşti o relicvă umană trecută în rezervă... Lipsa ingredientelor de pe lista anterioară nu poate duce decît la un sentiment de vinovăţie (eşti vinovat că nu ţi-ai îndeplinit cu zîmbetul pe buze datoria de cetăţean) urmat de unul de ratare...

Odată intrat în hora cetăţenească a fericirii, obligaţiile, implicite, se ţin lanţ: nu poţi primi un cadou cu ocaziile mai sus-menţionate dacă nu eşti sexy, într-o primă fază, şi dacă nu ai apropiaţi, într-o a doua. Dacă eşti o persoană ştearsă şi singuratică, fără familie şi prieteni, care, să zicem, vrei doar să existi şi să contempli minunile lumii, nu ai nici o şansă. Desigur, starea aceasta nu e una de dorit pentru o viaţă întreagă: dar mai sînt momente cînd, obosit de lume şi viaţă, vrei să fii aşa. În cazul ăsta, nu poţi fi prins în iureşul fericirii cu orice preţ, care te taie cu cruzime de pe listă dacă nu te potriveşti. Ca atare, te străduieşti să faci faţă, şi dă-i, şi luptă: te agiţi să arăţi „sexy“, măcar cu un accesoriu vestimentar, acolo (deşi nu te simţi neapărat aşa); îţi inventezi repede un iubit, ca să fii în rîndul lumii; precum şi prieteni, sau măcar cunoştinţe cărora le poţi da ceva şi despre care, apoi, povesteşti altora cu lux de amănunte... Pe unii îi îndrăgeşti sincer, alţii îţi sînt doar utili: cert e că, datorită puhoiului lor, real sau imaginar, „te-ai mai scos“ încă un an, ai ieşit întreg la apel, fercheş la trup şi mare (cît încape...) la suflet...

Rămîn totuşi momentele dintre, de luciditate, pe care Bucureştiul, în cenuşiul său iremediabil, ţi le poate oferi în continuare: cu un telefon în mînă, pe un morman de noroi, contemplînd nu cu mizantropie, nici cu indiferenţă, ci, mai curînd, cu uluială, mulţimea care se agită, printre tarabele cu buchete „preambalate“ şi jucării de pluş. În care, plasîndu-ţi privirea pătrunzătoare, nu ştiu prin ce minune, undeva deasupra, să vezi – cu ceea ce, în momentul respectiv, ţi se pare claritate – că, da, oamenii sînt nişte furnicuţe, care cer de la tine acelaşi lucru, ai, n-ai chef... Dar şi că, pe lîngă asta, în ciuda cenuşiului şi a noroiului, există şi altceva, un curent subteran pozitiv, de afecţiune umană în general, atemporală şi nonconformistă, care – atîta timp cît nu eşti cu totul pervertit şi insensibil – te ajută să duci lucrurile mai departe într-un mod pozitiv, uman, implicat. În loc să devii mizantrop, dacă nu poţi fi destul de... *comme il faut,* dă-ţi voie măcar să fii altruist, chiar într-un mod difuz şi neconturat. Aşa te mai poţi bucura că ai găsit, la tarabe, un iepure mecanic – cu cheiţă, ca pe vremuri! – care se mişcă greoi, dar dîrz, din încheieturi... Sau că diriginta fiului tău invită mamele din clasă la un pahar-surpriză cu şampanie de 8 Martie...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

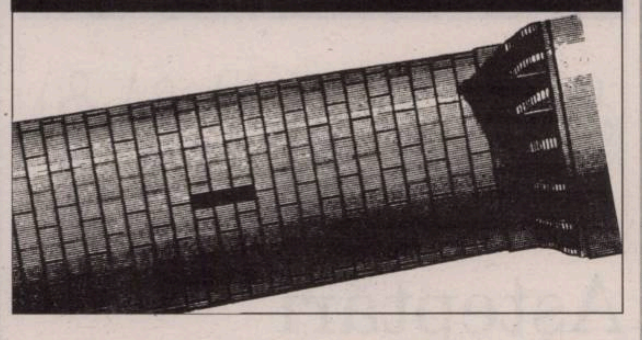

L'œuvre au noir

Dacă Africa de Nord e stabil ocupată cu islamul de cea mai pură ţinută arabă, partea subsahariană a Continentului negru prezintă, dimpotrivă, o sociologie religioasă convulsivă. Peste 9000 de secte populează acest eldorado misionar, cucerit în etape. După ce şi-au cîştigat independenţa, pe la începutul anilor '60, fostele colonii europene au cunoscut războiul rece, aplicînd haotic marxisme indigene, după care s-au orientat spre o relativă democratizare. Colapsul URSS a întărit fascinaţia spre libertate, favorizînd adoptarea unei legislaţii permisive, de inspiraţie americană: toate cultele sau asociaţiile sînt egale în faţa legii şi au dreptul de a fi recunoscute ca actori de utilitate publică. Evident, modelul american nu s-a putut lipsi de accente locale. Societăţile africane, cînd amestecate, cînd sfîşiate de clivaje tribale, au cunoscut Evanghelia doar la începutul secolului al XIX-lea. Evident că omul alb a descoperit Africa începînd cu secolele XV-XVI, dar portughezii şi spaniolii nu au prea făcut misiune dincolo de zonele costiere. În aceste condiţii, adîncimea creştinismului african e prea mică pentru a permite ancoraje şi decoruri instituţionale masive. Totul e friabil, mobil, negociabil, astfel încît gestiunea spirituală a mizeriei endemice se dovedeşte o întreprindere dintre cele mai rentabile.

Eram student cînd am citit despre Biserica profetului congolez Simon Kimbangu, specializată în euharistia pe bază de banană şi hidromel. Astăzi, lista exemplelor de acelaşi tip s-a îmbogăţit spectaculos. Ministerul intervenţiei rapide a lui Isus în Togo, Pelerinii raiului din Ruanda, Biserica Victoriei din acelaşi Congo, Casa lui Yahve în Kenya sînt doar cîteva cazuri de proliferare, mai mult sau mai puţin durabilă, a unui imaginar religios de maximă ebuliţie. Ele apar ca epifenomene ale marilor valuri misionare „albe" (catolice şi protestante, la finele veacului al XIX-lea, evanghelice şi penticostale, în secolul al XX-lea), dar adaugă şi ingrediente sau răspunsuri autohtone, pe măsura crizelor şi a marilor aşteptări colective... N-aveau cum lipsi din peisaj marile secte indo-europene, precum Moon, Biserica scientologică, Rosa-crucienii, Fraternitatea Albă sau Biserica Universală a Regatului lui Dumnezeu, care şi-au deschis numeroase sucursale pe continent. Prozelitismul lor printre elitele politice a produs convertiri de cel mai înalt nivel, cum s-a întîmplat cu preşedintele mozambican Joacquim Chissano, trecut cu arme şi bagaje de partea Meditaţiei Transcendentale. Pentru a-şi demonstra fidelitatea, noul adept a concesionat sectei 20 de milioane de hectare, circa un sfert din teritoriul naţional.

Adesea, bunele intenţii se concretizează prin programe halucinante, cum s-a întîmplat recent în Burkina Fasso, unde aşa-numiţii „raelieni" au creat un „spital al plăcerii", destinat „reparării" femeilor mutilate prin exciziune. Implantarea acestor secte – dintre care puţine au mai mult de 10 ani şi controlează mai mult decît un cartier – verifică perfect principiul: „cîte bordeie, atîtea obiceie". În mediu teologic neoprotestant, unde fiecare e sacerdot, fiecare poate deveni, la o adică, întemeietorul unei noi Biserici. E suficient să vorbească bine, să se bucure de un anumit prestigiu comunitar şi să fructifice, perseverent, naivitatea disperată a unor compatrioţi famelici...

Dramatic, impresionant, caricaturizabil pe alocuri, fenomenul descris mai sus nu poate fi totuşi subestimat. El măsoară slăbiciunea structurală a unor state adesea falite, dar şi incapacitatea Bisericilor tradiţionale de a îndigui, prin propriile iniţiative, atractivitatea ofertelor sectare. Vaticanul e foarte îngrijorat, bine ştiind că Africa găzduieşte cel mai vast bazin demografic al creştinismului din noul mileniu. Noroc că Ortodoxia nu mai face misiune, după ce ruşii contemporani cu Tolstoi au izbutit cîte ceva prin Japonia şi India meridională. În felul acesta, stăm liniştiţi cu sectele noastre.

Andrei GĂITĂNARU

Cetatea lui Christos şi Casa islamului?

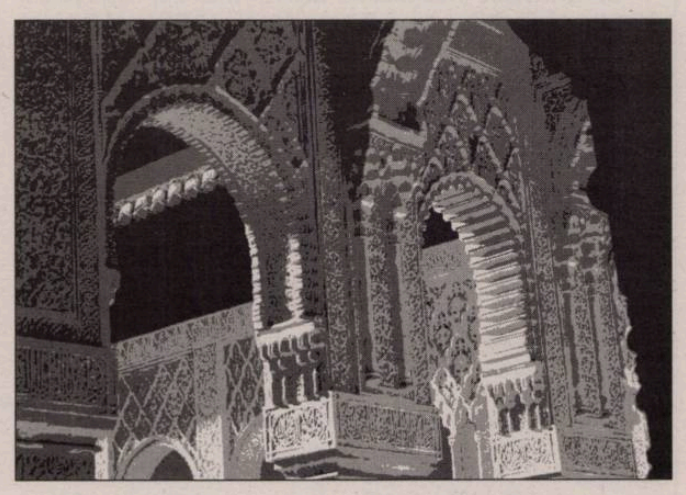

În luna martie a acestui an, cardinalul Jean-Luis Tauran, preşedintele Consiliului Pontifical pentru Dialog Inter-religios, îi va primi pe cinci dintre cei 138 de reprezentanţi ai lumii islamice care, prin intermediul unei scrisori adresate lumii creştine, au atras atenţia asupra necesităţii reluării şi aprofundării unui dialog pacificator între cetatea lui Christos şi casa Coranului. Reclamînd necesitatea convieţuirii paşnice între mărturisitorii celor două monoteisme, scrisoarea subliniază fondul comun, abrahamic al celor două şi propune identificarea principiilor unei mărturisiri comune a Unului Dumnezeu – trimiţînd în acest sens spre o normă comună Scripturii, Evangheliei şi Coranului, aceea de a-l iubi fără rezerve pe Unul Dumnezeu şi, prin aceasta, pe aproapele. Importanţa nu doar interconfesională sau ecumenică a problemei este anunţată chiar de finalul scrisorii în care se arată că, „din moment ce creştinii şi musulmanii reprezintă mai mult de 55% din populaţia lumii, supravieţuirea lumii înseşi este pusă, probabil, în chestiune". Astfel, convenind asupra organizării unei întîlniri preliminare şi propedeutice, Vaticanul recunoaşte urgenţa problemei semnalate de scrisoarea amintită – *A Common Word Between Us and You* – înaintată în octombrie 2007 de cei 138 de cercetători. Evenimentul acestui prim pas, extrem de mediatizat cît pentru a reflecta aşteptări subînţelese, reprezintă continuarea unei naraţiuni a cărei istorii – cea a relaţiei dintre islam şi creştinism – abundă în complicităţi şi inadvertenţe reciproce. Iar lungimea în timp a acestei relaţii semnalează cronicizarea unei probleme care, în pofida eforturilor, nu-şi găsea rezolvarea.

În preajma perioadei de relativ repaos dintre cea de-a doua cruciadă (1147-1149) şi cea de-a treia (1189-1192), Occidentul conştientizează faptul că a uitat limba greacă. Ca atare, pentru a acoperi o lacună ce nu făcea onoare în faţa disputelor cu bizantinii, fiind semnalată patetic de Abelard (1079-1142), au fost chemaţi în ajutor creştinii spanioli – mozarabi – cultivaţi şi inspiraţi de mediul cultural al califatului din Cordoba care, deşi se stingea începînd cu 1031, avea să-l dăruiască în 1126 pe Averroes şi în 1165 pe Ibn Arabi. Astfel, după ce au fost formate echipe de cercetare din care făceau parte deopotrivă creştini, evrei şi musulmani, a fost demarat proiectul de traducere a versiunilor arabe ale textelor greceşti – motiv pentru care putem citi azi, printre altele, *Liber de Causis* – şi a originalelor greceşti. Una dintre cele mai performante echipe din acel timp va fi cea coordonată de abatele de Cluny, Petru cel Venerabil (1109-1156), sub atenţia căruia, în 1142, s-a tradus Coranul pentru a-i putea combate pe musulmani nu prin intermediul mijloacelor militare, ci pe calea argumentelor bine nutrite. Deşi intenţiile rămîneau mai degrabă polemice decît ecumenice, erau puse totuşi bazele unui dialog care pleca de la premisa înţelegerii celuilalt. Dialog care va fi însă mult prea timpuriu minat, în special prin contribuţia neaşteptată a marelui mistic Bernard de Clairvaux care, păstrînd bagajul social al celui care este „om de la ţară, feudal şi militar" (Jaques Le Goff, *Intelectualii în Evul Mediu*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1994, p. 60.), se îndoia de eficienţa traducerii îngrijite de venerabilul Petru şi milita în cheie „okhamiană" pentru eficienţa tăişului sabiei. Cînd acesta din urmă îi cere să citească traducerea Coranului „pentru a-i răspunde lui Mahomed cu pana, sfîntul Bernard tace" (*Ibidem*, p. 60.). În acest fel, ocazia întîlnirii cu celălalt este izgonită în cazul abatelui de la Cîteaux de prea familiarele paradigme din care era ţesută lumea în care trăia.

Mutatis mutandis, soarta nou iniţiatului dialog dintre lumea musulmană şi cea creştină ar putea fi aceeaşi. Şi de această dată este posibil ca buna receptare a propunerii adresate de cei 138 de reprezentanţi ai islamului să depindă prea mult de paradigma „familiarei" Europe şi mai puţin de orizontul spiritual către care – dislocant – sîntem chemaţi. Decisiv în acest caz va fi modul în care Benedict al XVI-lea va răspunde apelului de a determina condiţiile de posibilitate ale convieţuirii paşnice dintre mărturisitorii celor două monoteisme.

Aşa cum a arătat-o în cuvîntul adresat, în decembrie 2006, membrilor Curiei Romane, Benedict al XVI-lea înclină să gîndească principiile unei astfel de comuniuni din perspectiva respectării drepturilor şi a libertăţii fiecărei persoane. Pentru actualul Pontif, „cuceririle drepturilor omului şi cele ale libertăţii de credinţă şi de practică reprezintă elementele esenţiale ale autenticităţii religiei".

Cu toate acestea, pentru lumea islamului valorile culturii europene nu au un rol preeminent – în special cele ale unei culturi care a făcut aproape totul pentru a nu mai gîndi spaţiul public, mediul convieţuirii cu celălalt, din perspectiva orizontului spiritual sau a vreunei mărturisiri confesionale. Disputa, de la începutul lunii februarie, din Regatul Unit, provocată de propunerea arhiepsicopului de Cantebury, Rowan Williams, de a introduce în legislaţia britanică elemente din *Sharia,* reflectă exact asimetria dintre cele două modele paralele de concepere a spaţiului public. Diferenţa dintre cele două tipuri normative este atît una de conţinut, cît şi una de perspectivă. În timp ce modelul european este concentrat asupra principiului libertăţii negative, paradigma islamică este articulată în jurul participării comune şi neîntrerupte la divinitate. Precum în cazul *oikumenei* creştine – cu excepţia notabilă a bisericii protestante, datorită doctrinei predestinării –, pentru musulmani sensul profund al libertăţii şi, consecvent, al comuniunii cu celălalt nu survine decît corelat cu orizontul participării la dumnezeire. Pentru europeanul ale cărui urechi nu vor să mai audă decît de necesara inviolabilitate a spaţiului privat şi de respectarea drepturilor sale în spaţiul public, rămîne complet inaccesibilă vibraţia semantică a argumentelor care îl făceau, de pildă, pe Sfîntul Maxim Mărturisitorul să spună că libertatea înseamnă a îndeplini „voia Domnului" (Sf. Maxim Mărturisitorul, EIBMBOR, Bucureşti, 1990, pp. 186-187) şi că *a fi împreună* înseamnă a fi co-oficianţi ai Liturghiei Cosmice. Din acelaşi motiv, apelul celor 138 de reprezentanţi ai islamului, care militează pentru reglarea parametrilor comuniunii prin intermediul identificării unei mărturisiri comune, îi poate provoca aceluiaşi european o profundă perplexitate civică.

Dacă Pontiful va accepta respectivul dialog doar din perspectiva principiului libertăţii şi a drepturilor ce decurg din acesta, este de aşteptat ca discuţia să nu evolueze mai mult decît a făcut-o de fiecare dată cînd administraţia de la Vatican a deplîns transformarea membrilor minorităţilor creştine din ţări musulmane în „cetăţeni de clasă inferioară" – precum în cazul extrem al Arabiei Saudite, care interzice oficierea liturghiei creştine chiar şi în spaţiile private. Iniţierea unui dialog şi a unei comuniuni cu lumea islamică pornind de la o mărturisire comună de credinţă nu este doar ontologic mai adecvată – datorită substratului abrahamic comun şi a împărtăşirii cerinţei capitale de a-l mărturisi fără rezerve pe Unul Dumnezeu şi, consecvent, de a adopta fără echivoc legea ospitalităţii. Ci ea poate avea efecte de mult timp aşteptate, precum tolerarea în lumea islamică a minorităţilor creştine şi asumarea în Europa, în special în ţările scandinave, a acelei delicateţi care te împiedică să ironizezi lumea islamică, chiar dacă dreptul la libera exprimare îţi permite acest lucru.

Faptul că această scrisoare vine dinspre un altul dislocant are o conotaţie revelatoare. Pentru a arăta că islamul nu poate fi definit din perspectiva presupusei violenţe intrinsece, scrisoarea deschide subiectul ospitalităţii şi al toleranţei inter-religioase atrăgînd atenţia asupra unui pasaj din Coran în care, fiind invocată comuniunea cu Popoarele Cărţii, se spune că „în religie nu poate fi loc de constrîngere" (*Al-Baqarah* 2, 256). Prin reluarea acestei invitaţii originare, epistola adresată lumii creştine se arată ca păstrătoare a revelaţiei transmise prin profetul Mahomed – una care reclamă urgenţa ontologică a concilierii.

Evident, poziţia Pontifului faţă de această epistolă va dicta nu doar răspunsul cuvenit lumii islamice, ci şi deschiderea reciprocă dintre Bisericile creştine. Atitudinea faţă de *altul* pune în lumină felul în care este asumată propria identitate – chiar şi faţă de membrii familiei, adică, în acest caz, faţă de Biserica Ortodoxă şi cea Protestantă. Din acest punct de vedere, Bisericilor creştine li s-a întîmplat nu o dată ca, urmînd drumul spre propria unitate, să-şi mineralizeze spiritul. Atît riscul anchilozării, cît şi oportunitatea surmontării ei sînt relevate şi de substanţa dialogului cu islamul.

Astfel, anunţata vizită oficială a lui Benedict al XVI-lea, în luna aprilie 2008, la sediul ONU din SUA, ar putea fi citită din perspectiva ocaziei de a atrage atenţia asupra faptului că păstrarea propriei identităţi se face prin deschiderea faţă de alteritate.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

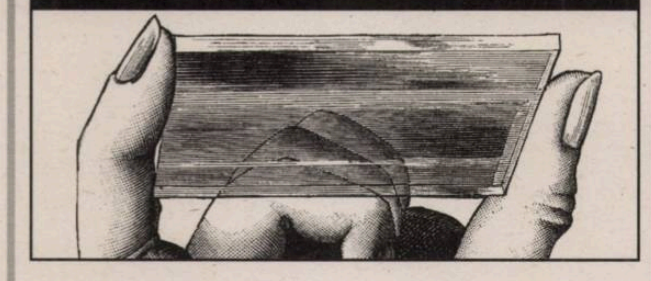

Pe marginea audienţelor

Publicarea audienţelor TV pe luna februarie a relevat un peisaj televizual puţin modificat faţă de cel cu care ne obişnuiserăm. Conform măsurătorilor GfK România, TVR 1 a scăzut drastic în mediul urban, iar Acasă TV a crescut, depăşind cu mult postul public. Mai exact, Acasă TV a avut în februarie 209.000 de telespectatori pe minut (179.000 în ianuarie), iar TVR 1 – 112.000 (126.000 în ianuarie).

În februarie anul trecut, postul dedicat telenovelelor stătea destul de prost: 131.000 de telespectatori pe minut. Ce s-a întîmplat între timp? Între timp, a apărut telenovela românească *Inimă de ţigan,* un succes de audienţă, care bate de departe serialul *Clanu' Sprînceană* de pe Antena 1.

Ambele seriale merg pe reţeta „viaţă de ţigan" – o reţetă, iată, de succes la români –, numai că producţia de pe Acasă TV este mult mai bine făcută, are mai multe ingrediente de telenovelă (amoruri interzise, copii din flori, amante etc.) şi, nu în ultimul rînd, o garnitură de mari actori (Gheorghe Dinică, Marin Moraru, Florina Cercel, Gheorghe Visu, Florin Zamfirescu şi alţii). Pe Dinică sau pe Marin Moraru poţi să-i vezi jucînd orice prostie, că tot sînt fascinanţi. Ca să nu mai vorbim de cît de bine a intrat Gheorghe Visu în pielea personajului său!... Pînă la urmă, nu mai contează că protagoniştii tineri şi arătoşi joacă penibil (Andreea Pătraşcu, „frumoasa" telenovelei, este o adevărată catastrofă în ale actoriei), cînd ai nişte actori de talia celor enumeraţi. Aşa stînd lucrurile, Acasă TV aproape că a ajuns televiziunea clasată pe locul 2 în topul audienţelor pe luna februarie – Antena 1, care a avut 229.000 de telespectatori pe minut (deci la o diferenţă de 20.000).

În timp ce Acasă TV îşi savurează succesul, TVR 1 se scufundă din ce în ce mai mult. În luna februarie, postul public a ajuns pe poziţia 4-5, pe acelaşi loc cu Realitatea TV – 112.000 de telespectatori pe minut, în mediul urban. În ianuarie, postul lui Vîntu a avut 129.000, iar TVR1 – 126.000.

Cauzele scăderii audienţelor postului public sînt multiple, dar toate se reduc pînă la urmă la lipsa unei strategii şi la haosul care domneşte sub conducerea lui Alexandru Sassu. Din punctul de vedere al programelor (şi nu numai), TVR e în derivă, iar coerenţa îi lipseşte cu totul. În plus, le-a zburat din ogradă şi găina cu ouă de aur – emisiunea *Surprize, surprize,* cu a sa Zînă. În schimb, Sassu vrea să-l aducă pe şest, fără concurs, pe jurnalistul care a făcut milioane bune din afacerile cu Serviciul de Telecomunicaţii Speciale, Bogdan Chirieac. Poate că Alexandru Sassu s-a gîndit că fostul jurnalist de la *Gândul* va avea acelaşi succes de audienţă ca succesul pe care l-a avut în afacerile cu Serviciile secrete...

În fine, s-ar putea spune că la un post public nu interesează audienţa. Menirea principală a unui post public nu e divertismentul (de asta se ocupă canalele comerciale), ci informarea şi educarea publicului. Din păcate, tocmai la capitolul „educare" stă cel mai prost TVR 1. Lui Alexandru Sassu se pare că-i vine să scoată mitraliera cînd aude de cultură. În toamnă, a desfiinţat cîteva emisiuni culturale, acum le-a scos din grilă şi pe cele care mai rămăseseră (inclusiv emisiunea *Nocturne,* prezentată de Marina Constantinescu).

Unul dintre argumentele invocate pentru această mişcare este că avem un canal dedicat în exclusivitate culturii – TVR Cultural. Nu este totuşi aşa. TVR Cultural nu ajunge în orice cătun, ca TVR 1, şi nici nu are audienţa principalului post public. Culturalul e un canal de nişă, care se adresează unui public avizat, pe cînd, pe TVR 1, cultura ar fi putut intra şi în casele celor mai puţin interesaţi de ea.

După ceea ce oferă, ne este clar că TVR stă cu privirile aţintite la televiziunile comerciale generaliste, cu precădere la PRO TV şi Antena 1, şi mimează ce vede acolo. Mimează prost, însă – şi iată că şi-au dat seama de asta şi telespectatorii. Cînd oare îşi vor da seama şi cei aflaţi la conducerea postului public?

Manuela PREOTEASA

Blogurile, noua descoperire a Bruxelles-ului

Recent, lucrînd împreună cu un prieten jurnalist, am dat peste o informaţie interesantă. Aveam verificarea din două surse, însă colegul meu (care are şi blog) m-a tras de mînecă: prefer să public informaţia pe blog, ca verificată pe jumătate; în felul acesta vom afla mai multe şi vom stîrni mai multe reacţii decît dacă am publica un articol obişnuit. Ideea sa m-a pus pe gînduri, dacă nu cumva blogurile răstoarnă regulile de manual ale jurnalismului. M-am întrebat dacă forţa blogului nu e dată, cumva, tocmai de încălcarea unor reguli gazetăreşti de bază, prin îmbinarea opiniei cu informaţia şi prin „vinderea" unei informaţii ca nesigure. Şi, totuşi, regulile profesiei probabil că se confirmă, dar altfel: cititorii devin surse inepuizabile, într-un sat global. Dar oare cît de credibile? Pe acest raţionament, dilema credibilităţii poate continua, cu argumente pro şi contra. Las pe alt prilej această controversă, pentru a păstra ideea de plecare în acest articol: cum reuşeşte un blog al unui oficial european să fie luat în seamă, avînd în vedere cît de greu este receptată comunicarea rigidă, *„de Bruxelles"*?

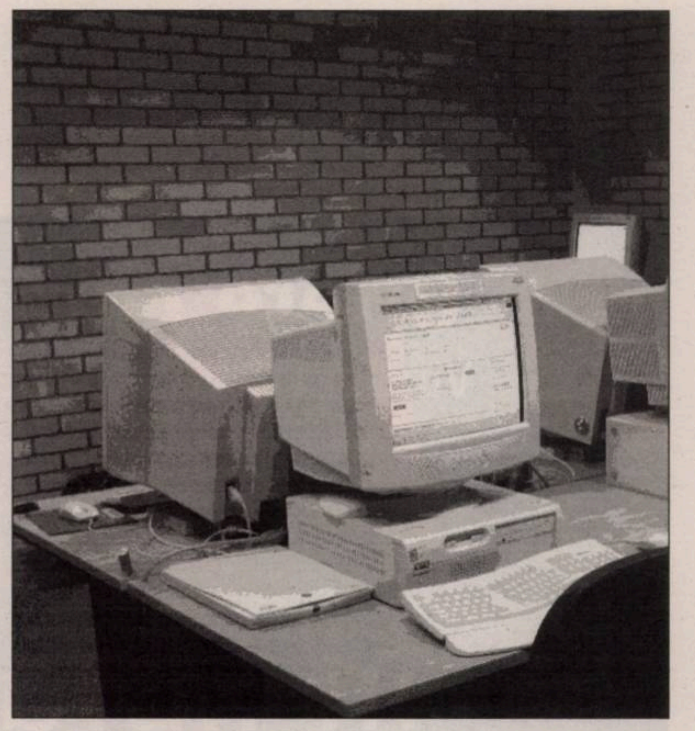

Apropierea de public

Ca răspuns la această întrebare, rezultatele unui sondaj online EurActiv arată *o creştere spectaculoasă a popularităţii blogurilor în rîndul utilizatorilor de Internet, interesaţi de tematica europeană.* Utilizarea blogurilor s-a triplat în numai un an, iar 32% dintre respondenţi spun că, prin bloguri, strategia lor de comunicare cîştigă valoare. 60% dintre respondenţi sînt familiarizaţi cu blogurile, iar aproape jumătate (47%) le citesc ocazional, în timp ce 8% fac frecvent acest lucru (5% dintre ei scriu pe propriile bloguri).

La nivelul Comisiei Europene, după consacratele *chat*-uri, membrii Executivului au descoperit noua modalitate de a-şi creşte popularitatea şi, poate mai important, de a culege reacţii despre domeniul lor de expertiză. Prin natura funcţiei lor, comisarii nu au libertatea de exprimare a politicienilor din Parlamentul European (PE), dar nici nu utilizează limbajul de lemn diplomatic. Mai tehnici, comisarii europeni îşi încearcă pe bloguri condeiul şi intuiţia, elemente-cheie pentru a atrage sau nu reacţii. Comentariile cititorilor, măsurate nu doar cantitativ, cît şi calitativ, pot indica succesul noii modalităţi de comunicare online.

Spre deosebire de mediile tradiţionale, anumite elemente specifice *jurnalului online (blogul)* îl pot aduce pe autor mai aproape de o anumită parte a publicului, dîndu-i senzaţia de legătură directă cu *„sursa"*. Puţine bloguri pe tematica europeană reuşesc să atragă însă reacţii, esenţiale fiind expertiza gazdei şi, totodată, talentul de a nu-şi face simţită, în mod autoritar, prezenţa. Din contră, bloggerul talentat va realiza, subtil, o legătură care să faciliteze schimbul de cunoştinţe, fără a face uz de poziţia sa de administrator al spaţiului oferit, de altfel, publicului său, pentru liberă exprimare.

Blogurile autohtone

Un exemplu din blogosfera românească este ceea ce europarlamentarul Renate Weber, de altfel o persoană apreciată pentru calităţile sale de persuasiune, ratează la primele articole postate pe blog. Intrînd într-o controversă dacă trebuie sau nu folosite *englezisme* în temele de discuţie lansate, dna Weber invocă rapiditatea, dar poate nici aceasta nu ar fi problema, ci tonul tensionat care răzbate din răspunsurile domniei sale.

Spre deosebire de *chat,* unde cel care lansează discuţia trebuie să răspundă imediat ce îi sînt adresate întrebările, la blog cel care lansează discuţia are de partea sa factorul timp, poate cugeta cîteva momente asupra răspunsului. Este ca diferenţa între examenul scris şi oral: unii îşi adună mai bine ideile singuri, în faţa foii de hîrtie, alţii îşi pun mai bine cunoştinţele în valoare într-o discuţie animată. Blogul solicită ambele calităţi: reacţia trebuie să fie rapidă (altfel cititorii vor părăsi blogul din pricina neactualizării), dar există totuşi răgazul de a chibzui răspunsul.

Revenind la blogurile româneşti, constituie excepţii acei euro-oficiali români care reuşesc să stabilească o adevărată relaţie de comunicare cu cititorii lor. Blogul europarlamentarului Adina Vălean (valean.eu), de altfel bine structurat şi cu teme interesante, nu are foarte multă vizibilitate şi, prin urmare, comentariile sînt puţine. Mai multă viaţă prinde blogul unui alt membru al Parlamentului European – sau, mai bine zis, al unei membre a PE (!), Gabriela Creţu, cunoscută pentru acţiunile sale în apărarea drepturilor femeii. Blogul, căruia îi imprimă un stil personal, cald, de comunicare (gabrielacretu.ro), reuşeşte să atragă unele reacţii publice interesante. Un alt jurnal online, al liberalului Magor Csibi, pare că nu îşi propune, din start, să fie interactiv. În ciuda tematicilor de protecţia consumatorului, care ar putea culege multe comentarii, site-ul său, vintulschimbarii.ro, seamănă mai mult cu unul de campanie. Probabil că aceasta a fost şi menirea sa, cel puţin în momentul lansării.

Blogurile lor

În plan european, o parte dintre blogurile de Bruxelles par să reuşească, măcar parţial, să încălzească tonul oficial al comunicării. Margot Wallström, vicepreşedinte al Comisiei Europene, specializată în relaţii internaţionale şi comunicare, face o notă aparte. Printr-o scriitură cu nerv, folosind persoana întîi singular în relatări realizate cu ochi jurnalistic, însoţite de fotografii, Wallström îşi determină publicul să reacţioneze, şi nu oricum, ci prin comentarii de calitate, consistente. Pînă la urmă, marea artă a unui blog poate consta în a spune, prin cuvinte puţine, ceea ce pe alţii îi va face să spună mai mult. Dacă bloggerul este talentat, comentariile stîrnite pot deveni cel puţin la fel de interesante precum textul la care au fost postate, sau poate chiar mai interesante, fără să strice savoarea acestuia – pentru că un comisar nu va dezvălui niciodată prea mult, însă cititorii săi sînt liberi să o facă.

Un alt blog interesant, al comisarului pentru mediu, Stavros Dimas, reuşeşte să adune peste 200 de comentarii numai la tema de discuţie „Vînătoarea şi legea", lansată iniţial în octombrie anul trecut şi reluată recent. Reacţiile, majoritatea în limba engleză, se individualizează pe alocuri în caractere specifice limbii greceşti, naţionalitatea comisarului Dimas. Este ceea ce dă un farmec în plus blogurilor – lipsite de graniţe, par să scape şi de barierele lingvistice. În jurnalul său, Dimas aduce şi ritmul trepidant al discuţiei online „în timp real", *chat*-ul, căruia i-a alocat trei ore, tot în octombrie anul trecut, pentru a marca Ziua de Acţiune pe linie de Bloguri *(International Blog Action Day).* Dimas a reuşit astfel să adune 129 de comentarii, întrebări sau reacţii venite din ţări ca România, Germania, Grecia etc.

Ieşit din canoanele rigidităţii, blogul îi forţează pe oficialii europeni să devină umani în utilizarea tehnicilor comunicării şi nu numai. Popularitatea fiecăruia ar putea creşte odată cu creativitatea blogului său.

Concluziile sondajului online

Videoclipurile online sînt *mai apreciate* (45%) decît blogurile sau decît preluările de conţinut *(content syndication)* sau alertele RSS. 80% dintre respondenţi spun că sînt familiarizaţi cu videoclipuri, iar 12% le utilizează în comunicarea externă, dintre care 28% declară că le vor folosi mai tîrziu.

16% dintre cei intervievaţi folosesc preluarea de conţinut *(content syndication)* sau alerte RSS, dintre care o cincime le vor folosi mai tîrziu.

Notă: *EurActiv este o reţea de website-uri care relatează independent despre politicile europene, cu sediul central la Bruxelles.*

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din martie
în librăriile din toată țara

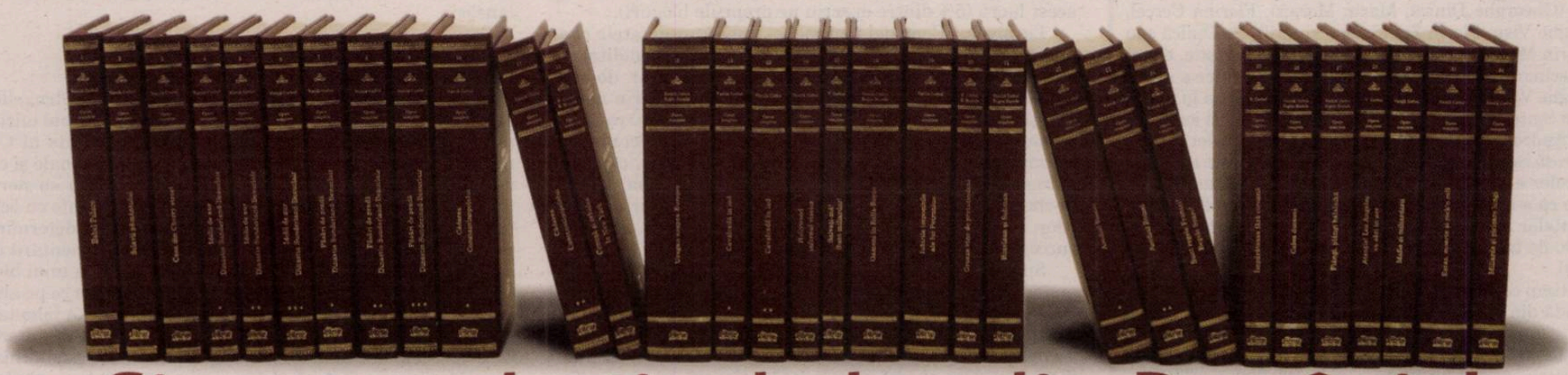

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

Victoria STOICIU

Reflecţii cubaneze

Am debarcat în Cuba cu speranţa vinovat pitită în suflet că mă voi întîlni, peste ani, cu lumea copilăriei mele consumate într-o Uniune Sovietică (R.S.S. Moldovenească) care se destrăma sub ochii mei de copil nedumerit. Am crezut cu fervoare în idealurile comunismului şi la 10 ani îmi doream cu disperare să mor pentru patria mea sovietică, împuşcată pe cîmpul de luptă sau torturată sălbatic de duşmanii capitalişti. Mai tîrziu, aceste visuri mi s-au destrămat împreună cu copilăria şi statul sovietic „monolit", iar întrebarea *Ce s-ar fi întîmplat cu mine şi idealurile mele socialiste dacă Uniunea Sovietică nu s-ar fi prăbuşit?* a rămas să atîrne retoric peste anii maturităţii. Mă roade gîndul că aş fi fost o activistă zeloasă şi fanatică.

În amurgul tropical, călătorind cu o maşină dinspre aeroportul din Havana către hotelul aflat la 60 km distanţă de oraş, un cubanez ne-a făcut cu mîna şi l-am luat în maşină. Negricios, slab şi desculţ, cu o căldare de plastic pe post de valiză cu lucruri personale, ne-a informat că merge să îndeplinească luna de stagiu militar obligatorie pentru fiecare bărbat cubanez, o dată la doi ani. L-am întrebat uimită de ce e nevoie de asemenea stagiu, iar răspunsul lui mîndru m-a propulsat înapoi, în copilăria mea sovietică: *Para estar preparados de luchar contra nuestros enemigos, los americanos!* („Ca să fim pregătiţi să luptăm împotriva duşmanilor noştri, americanii!") Iată, mi-am zis, o lume în care există duşmani, ură de moarte, devotament şi înverşunare chiar din partea unui ţăran cu picioarele goale şi bătătorite, aşa cum pe vremuri ura şi eroismul se cuibăriseră în copiii de 10 ani ca mine.

Întîlnirea cu ţăranul cubanez m-a pus pe o pistă falsă, pentru că pe durata celor zece zile, cît am stat în Cuba, nu am mai regăsit la nici un alt cubanez acest patos naţionalist antiamerican. Nu am regăsit nici un fel de patos de orice altă natură. Atunci cînd sînt întrebaţi despre Fidel, chiar dacă *el lider maximo* nu a mai apărut de mult în public şi Raul îi ţine locul, cubanezii răspund evaziv, se laudă cu sistemul de sănătate, accesibil tuturor, cu securitatea care domneşte în ţară, spre deosebire de alte state din America Latină, cu şcolile şi lipsa analfabetismului, dar rareori vorbesc despre Fidel şi politică. O să auzi asta de la orice cubanez, o să vezi asta pe afişele uriaşe cu conţinut propagandistic plasate la fiecare cîţiva kilometri pe şoselele naţionale.

Există altceva însă care îmi aminteşte de copilăria mea sovietică. E un soi de solidaritate umană născută din sărăcie, din nevoile comune. Am luat o maşină de la un birou de închirieri auto, anunţînd persoana de contact de acolo că vom merge la Cienfuegos. Vădit dezamăgit, cubanezul îşi pune mîinile în cap: *Ah, ce rău îmi pare că nu am ştiut din timp că veţi merge la Cienfuegos, aş fi mers şi eu cu nevasta, ea nu a fost niciodată acolo!* Noţiunea de proprietate privată, ca şi cea de spaţiu privat sînt foarte vagi, dar asta nu din cauza succesului ideologiei comuniste, ci a precarităţii economice, a lipsei de resurse şi mijloace. În aceste condiţii, colaborarea şi capitalul social devin ingrediente esenţiale ale supravieţuirii. Menajera de la hotel ne povesteşte uluită întîmplarea a doi turişti canadieni care au ajuns să descopere abia în Cuba că sînt din acelaşi oraş şi locuiesc pe aceeaşi stradă. În Cuba toţi se cunosc, totul este la comun, toţi împrumută unul de la altul, iar dacă vecinul are telefon, tu nu ai nevoie de aşa ceva, poţi să încerci să cumperi un cuptor electric, pe care îl va folosi şi proprietarul telefonului.

După destrămarea URSS şi pierderea ajutoarelor, criza economică a fost foarte abruptă, astfel încît regimul a permis o uşoară descentralizare economică, arătînd o toleranţă relativă faţă de iniţiativa privată. Aşa-numitele *paladares*, restaurante domestice, mai există şi astăzi, dar sînt mai puţine, pentru că, speriat de pierderea controlului, *el lider maximo* a decapitat treptat o serie din măsurile reformiste de la începutul anilor '90, pentru a reimpune controlul de la centru şi pentru a evita polarizarea societăţii.

Cu toate aceste eforturi, societatea cubaneză nu este una egalitară. Privilegiaţii sistemului sînt cei care lucrează în turism sau au reuşit să dezvolte mici afaceri de succes avînd girul regimului. Vivian este ofiţer de relaţii cu publicul la un mare hotel destinat exclusiv străinilor, vorbeşte ruseşte pentru că a studiat la Baku, are o fată care studiază fizica la Havana şi locuieşte într-un apartament format dintr-o singură cameră, a cărui chirie costă 50 de dolari pe lună. Asta în condiţiile în care salariile lunare ale cubanezilor rareori depăşesc suma de 20-25 de dolari. Colegul ei, şi el angajat necalificat la acelaşi hotel, poartă un lanţ gros de aur la gît, un inel impresionant din acelaşi metal pe deget, plîngîndu-se că nu poate să invite în vizită la el acasă pe nimeni, în afara rudelor foarte apropiate. Motivul: şi-a dotat casa conform standardelor occidentale de viaţă, cu gresie, faianţă, parchet, TV color, iar acest lucru ar putea să atragă suspiciunile unor vecini răuvoitori şi să îi creeze probleme cu regimul, iscînd întrebări nedorite despre sursele de finanţare a amenajărilor interioare. Dacă nu faci parte din nomenclatură, prosperitatea este ilegală şi e mai bine să o ţii ascunsă. „Avem de toate aici în Cuba, climă bună, educaţie, sănătate, tot ce ne lipseşte este libertatea" – ne spune el.

Prosperitatea în stil cubanez este ceva foarte special, atîta timp cît din salariile obţinute legal un cubanez abia dacă îşi permite să plătească raţia alimentară lunară, care se rezumă la cantităţi modeste de fasole, orez, zahăr, făină, ceva pastă de dinţi şi foarte rar carne sau peşte. „Fidel consideră că să mănînci carne face rău sănătăţii cubanezilor" – afirmă sarcastic Raul, un alt cubanez, şofer de taxi, care estimează cam la 200 de dolari suma necesară unei familii de două persoane pentru un trai decent – adică de 10 ori mai mult decît salariul mediu al unui cubanez obişnuit. Raul se descurcă, evident avînd protecţia nomenclaturii – realizăm asta atunci cînd se salută cu toţi poliţiştii, de altfel numeroşi pe şoselele cubaneze, ocazie cu care ne anunţă că pe vremuri a lucrat şi el în poliţie.

O excursie ştiinţifico-fantastică într-o viaţă virtuală.

Totul în Cuba reflectă existenţa acestui dualism, a unei societăţi în care tot ceea ce are legătură cu aspectele materiale ale vieţii este prilej de frustrare, încordare, duplicitate. Pînă şi existenţa unei monede duble – pe de o parte, peso-ul naţional, în care cubanezii îşi primesc salariile lunare şi, pe de altă parte, peso convertibil. Acesta din urmă are aproximativ aceeaşi valoare ca un dolar american şi este singura monedă cu care poţi cumpăra produse cum ar fi şampon, maioneză, *ketchup* sau poţi achita o masă la un restaurant rezervat turiştilor străini, care costă cît dublul unui salariu mediu cubanez. Deşi nu sînt mulţi, cubanezii nu lipsesc de la aceste restaurante.

Relativ puţin vizibilă pentru noi, care sîntem obişnuiţi să admirăm termopanele lui Năstase, nomenclatura cubaneză înstărită este o prezenţă şocantă prin comparaţie cu gloatele de ţărani cubanezi din adîncul insulei, unde nu există mijloace de transport suficiente şi unde poţi vedea localnici pe cai la tot pasul. În munţii din preajma oraşului colonial Trinidad de Cuba ne-am oprit pentru a admira vederea superbă: Marea Caraibelor unduindu-şi apele la orizont. Alături de noi era parcată o Skoda Octavia nounouţă strălucind sub soarele tropical ca un peşte oceanic, din care a ieşit un cuplu îmbrăcat elegant, cu trupuri bine făcute, cu bijuterii şi ceasuri de lux, pe care i-am crezut a fi turişti spanioli. Eh, nu, erau cubanezi, cubanezi nativi din nord-estul insulei, care făceau turism în week-end!

Un număr foarte mare de cubanezi lucrează în Miami, iar banii trimişi acasă reprezintă unul dintre pilonii economiei cubaneze, alături de ajutoarele lui Chávez, „moştenitorul" istoric al rolului URSS de protector şi finanţator al regimului castrist. Banii trimişi acasă de cubanezii migranţi se ridică pînă la 1 miliard de dolari pe an, aşa că orice cubanez empatizează şi e familiar cu răspunsul la întrebarea noastră pusă sub formă de glumă: ştiţi ce face un român cînd rămîne fără bani? Schimbă 100 de dolari!

Florida este un fel de Cuba fără Fidel, obişnuiesc să spună cubanezii.

Incursiunea în miezul vieţii comuniste cubaneze a fost pentru mine o excursie ştiinţifico-fantastică într-o viaţă virtuală, care în alte circumstanţe istorice ar fi putut reprezenta viaţa mea de toate zilele. O incursiune care îmi risipeşte dubiile referitoare la posibilul meu traseu de activistă comunistă. Mi-e destul de clară soarta idealurilor mele sovietice, deja puternic contrazise în perioadele de muncă voluntară în kolhozurile sovietice, cînd colegii mei, laolaltă cu profesorii care la ore ţineau discursuri despre Lenin şi Marx, îşi îndesau genţile cu merele sau prunele de care eu nu îndrăzneam să mă ating pentru că făceau parte din averea poporului sovietic. În Cuba, aproape toţi au cam renunţat la aceste idealuri, iar dovada cea mai bună este comportamentul lor subversiv, orientat către soluţii de supravieţuire şi către păcălirea sistemului, cum făceau şi profesorii mei pe vremuri. Nu trebuie să fii nici foarte educat, nici disident politic pentru a-ţi aduce contribuţia individuală la opera subversivă a poporului cubanez: e suficient să nu îţi ajungă raţia alimentară lunară, ceea ce nu e deloc complicat.

Slăbiciunea comunismului cubanez vine din incapacitatea de a crea legături sustenabile între ideile promovate şi realităţile cotidiene, iar atunci cînd se încearcă realizarea acestui obiectiv prin forţă, rezultatul este o putrefacţie lentă şi chinuitoare a sistemului, dublată de apariţia tenebroasă a unor sub-sisteme care paralizează funcţionarea corpului în interiorul căruia s-au dezvoltat. Explozia acestora este împiedicată doar de teroare, de aceea, în aceste zile soarta comunismului cubanez este mai nesigură ca oricînd. Fidel se bucură, mai ales în rîndul generaţiei mai în vîrstă, de o autoritate izvorîtă din legenda şi din legitimitatea pe care i le conferea, pe bună dreptate, rolul său determinant în istoria revoluţiei cubaneze. Era un fel de zeu care, chiar şi atunci cînd era detestat, impunea o frică sacră. Puţin probabil că acest lucru se va repeta în cazul lui Raul Castro, dar mai ales în cazul celui care îi va urma. Pentru a împiedica explozia unui regim încordat la maximum, agresat de imaginile abundenţei capitaliste, oricine ar veni la conducere va fi obligat să se facă popular prin alte mijloace decît coerciţia. Nebeneficiind de aura mistico-înfricoşătoare a lui Fidel, el nu îşi va putea cîştiga popularitatea decît prin măsuri de relaxare a sistemului. Unde duce asemenea relaxare ne-a arătat clar, acum aproape 20 de ani, *perestroika* sovietică.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Infertilitatea şcolii româneşti

S-a semnat „pactul cu educaţia“. Pe 27 februarie s-au schimbat pixuri protocolare, s-au schimbat zîmbete, dar cam atît. Deşi „pactul“ prevede printre altele „urmărirea“ şi „monitorizarea“ modernizării sistemului, transformarea educaţiei într-un „bun public“, alocarea bugetară anuală a unei sume de pînă la 6% din PIB pentru educaţie şi 1% pentru cercetare, indiferent de partidul care va veni la guvernare, o schimbare reală a sistemului de învăţămînt pare încă o himeră. De ce? Pentru că pactul reglementează pînă la urmă lucruri de suprafaţă, „monitorizarea modernizării“ sunînd la fel de eficient ca veşnica înfiinţare de comisii, un fel de cvadratură a cercului, o problemă fără rezolvare. Faptul că politicienii jură să aloce educaţiei un procent sigur, indiferent de succesiunea partidelor la putere, este, avînd în vedere că acest procent e de 6, respectiv 1%, la fel de dureros ca praful în ochi. Banii garantaţi întîrzie procesul de trecere în nefiinţă a educaţiei şi a cercetării. Nu se propune concret o reformă, nu se propun soluţii clare pentru depăşirea colapsului. Avem de-a face în prezent cu un sistem cariat, ciuntit prin reforme de faţadă care n-au făcut decît să îndese o plombă peste carie, un sistem învechit, pretabil exclusiv non-valorilor comuniste, egalitarist în sensul nociv, care uniformizează intelectul oferind doar informaţie pură, fără scop formativ. Formarea elitelor? Pregătirea pentru o societate competitivă? Nu sînt deocamdată priorităţi, iar menţinerea cu încăpăţînare a modelului comunist ne apropie de un faliment intelectual. În contextul în care astăzi termeni ca „educaţie diferenţiată“ sau *gifted education* („educaţie de excelenţă“) ne sînt necunoscuţi (şi aşa vor rămîne, se pare, mult timp de aici înainte), „pactul cu educaţia“ aduce mai mult a spălare pe mîini, decît a rezolvare reală a crizei din învăţămînt.

Lobby *pentru o educaţie diferenţiată*

Edugate este un consorţiu român înfiinţat în urmă cu trei ani, avînd ca scop principal educaţia elevilor supradotaţi din România. Fiind una dintre cele mai mari iniţiative educaţionale private din România, Edugate a promovat Legea 17 publicată în Monitorul Oficial în ianuarie 2007, prin care se creează, dacă nu condiţiile, cel puţin cadrul juridic de funcţionare şi organizare a Centrului Naţional de Instruire Diferenţiată.

Ce este educaţia diferenţiată? Aflu de la preşedintele Edugate, prof. dr. **Florin Colceag,** că, într-un sistem bazat pe acest tip de educaţie, profesorul nu ar trebui să aibă de-a face cu o clasă, ci cu fiecare copil în parte. „Fiecare are o personalitate distinctă, abilităţi specifice, potenţial specific, nu există doi oameni la fel. Dacă îi tratăm pe toţi la fel, cum o făceam pe vremea comunismului, pînă la urmă ne dăm seama că nu ne adresăm nici unuia dintre ei. Educaţia diferenţiată se adresează direct copilului, avînd la îndemînă toate instrumentele de evaluare care ţin de personalitatea lui. Practic, prin actualul sistem de învăţămînt, nu stimulezi dezvoltarea personală, ci impui nişte criterii rigide de predare şi de evaluare. Este asemănător patului lui Procust, în care trebuie să te încadrezi. Timpurile însă s-au schimbat. Dacă pe vremea comuniştilor toţi purtam uniformă, acum pentru a reuşi trebuie să fii creativ, să te diferenţiezi, să înveţi să fii competitiv.“

Făcînd *lobby* pentru sprijinirea şi dezvoltarea acestui tip educaţional la nivel naţional, Edugate a organizat la începutul lunii februarie, la Braşov, o şcoală de iarnă. „Am declanşat un număr de acţiuni, printre care şi programul CRED, Centrul Român pentru Educaţie Diferenţiată, care şi-a propus să strîngă specialişti în educaţie din întreaga ţară care pot contribui direct la programul de formare a profesorilor şi a programului de politici care să acopere nevoile reale de educaţie şi să determine modificarea şi actualizarea sistemului la calitatea cerută şi dorită de o Românie europeană. E deja foarte tîrziu şi nu ne putem permite să amînăm la încă şi încă un mandat problemele educaţiei.“

Ce se face pentru copiii supradotaţi ai României?

Deocamdată, prea puţin. Deocamdată, *gifted education* există doar în cîteva centre, făcută doar la modul „apostolic“, încropită timid de cîţiva profesori încă entuziaşti, încă fideli statutului de dascăl. Restul se află la stadiul de proiecte. „În mod normal, aceste programe ar fi trebuit să fie date de Ministerul Educaţiei, dar acesta, neimplicîndu-se, neavînd probabil nici capacitatea de a o face, şcoala pentru copiii supradotaţi nu are altceva la bază decît cadrul legal, Legea 17/2007, pe care tot noi am promovat-o.“ Dar deşi există o lege, deşi există entuziasm şi dorinţă de a demara acest proiect macro la nivel naţional, consorţiul Edugate a întîmpinat o puternică opoziţie din partea sistemului administrativ din învăţămînt pentru crearea centrelor de educaţie elitistă. Mi se dau multe exemple, ca de pildă un proiect în judeţul Buzău, unde Liceul „Hasdeu“ are un spaţiu pentru organizarea unei grădiniţe în care educaţia de excelenţă să poată funcţiona. „Nevoia de grădiniţe este bine cunoscută în România. Nevoia de educaţie de excelenţă este, de altfel, bine cunoscută. Există spaţiu, există profesori calificaţi, ONG-uri care vor să demareze proiectul. Nu există însă aprobarea Inspectoratului Şcolar Buzău.“ Fără comentarii.

Se ajunge astfel la o risipă a inteligenţei româneşti. Despre reacţia negativă şi pasivitatea agresivă a Ministerului Educaţiei în ceea ce priveşte dezvoltarea centrelor de excelenţă, **Thomas Csinta,** vicepreşedintele Edugate, crede în continuare că reticenţa e legată de mentalitatea conform căreia „majoritatea copiilor formaţi într-un centru de educaţie diferenţiată vor părăsi ţara, iar sistemul *gifted education* ar facilita emigrarea inteligenţei româneşti. Ministerul nu e motivat să investească în performanţele elevilor doar ca aceştia să părăsească ţara. Să nu uităm însă că acum trăim în era globalizării. În toate ţările occidentale există emigraţie. Problema se pune aşadar fals, problema ar trebui să fie cum să îi motivăm să rămînă mai departe în ţară.“

În Bucureşti, în momentul actual sînt înscrise în jur de 8 şcoli în proiectul Edugate, care încă nu lucrează foarte intens cu copiii pentru că nu au resurse. „Din acest motiv ne ocupăm de lege. Atît timp cît cadrul legal nu permite programe de aprofundare, de îmbogăţire, toate eforturile pe care le facem rămîn la nivelul competenţei profesorilor. Nu putem lucra în clipa de faţă în mod direct într-un mediu chitit să nu favorizeze competenţa.“

În concluzie, sistemul *educaţiei de excelenţă* îşi propune două lucruri: în primul rînd, dezvoltarea abilităţilor şi capacităţilor fiecărui copil în parte şi, în al doilea rînd, pentru cei care au nişte capacităţi deosebite, programe de specializare care să le permită să îşi valorifice aceste capacităţi la maximum.

Supradotaţii au note de 4

Deşi sistemul a rămas acelaşi, oamenii s-au schimbat. Noile generaţii sînt mai emancipate, copiii – mai curajoşi în afirmarea personalităţii. Cum îi afectează pe aceştia un sistem bazat pe „reproducere“ mecanică? „Copiii creativi cu viziune «spaţială», din rîndurile cărora avem cel mai mare număr de copii supradotaţi, sînt «scoşi de pe piaţă» de sistemul de învăţămînt din România. Fiindu-le cerută învăţarea mecanică, şi nu creativitatea, sînt descalificaţi din start, toate abilităţile fiind desfiinţate. Promovează cei învăţaţi să împuşte nota. Acest sistem de învăţămînt desfiinţează practic resursa de creativitate, inventivitate şi transformare a noţiunilor teoretice în practică.“

Mi se dă exemplul testelor naţionale pentru care există culegeri cu întrebările şi răspunsurile gata făcute. Cărţile se vînd, se cumpără, se memorează, se reproduc papagaliceşte, se notează la fel. Pe bandă. Fără a implica cîtuşi de puţin intelectul. E ca şi cum ai face genuflexiuni mentale. Aparent, toată lumea e fericită, cărţile se vînd, autorii cîştigă, copiii iau examenul. În schimb, majoritatea absolvenţilor nu rămîn decît cu foarte puţin din tot ce li s-a îndesat în creier pe băncile şcolii. „E un circuit parazit pe care Ministerul se încăpăţînează să îl menţină. Se dinamitează viitorul generaţiilor de mîine. Dacă într-un model educativ copiii sînt descurajaţi în a-şi dezvolta abilităţile, peste 50% dintre copiii supradotaţi nu vor avea nici un fel de succes social şi şcolar.“

În liceele din România se intră pe bază de dosar. Dar acest dosar nu e făcut „pe bune“. Mulţi fac meditaţii cu profesorii din şcoală, fapt ce le garantează note umflate din start. La bac se face chetă pentru note mari. În spatele notei nu există nici un fond real al educaţiei. E o educaţie de faţadă. Thomas Csinta dă exemplul „imposibil“, dar des întîlnit, al elevului de nota 10 la matematică, care n-are habar să aplice teoriile fundamentale.

O altă problemă foarte serioasă este echivalarea diplomelor din străinătate. „Un student care şi-a făcut studiile în afară şi vrea să se întoarcă în România – spune Thomas Csinta –, va fi supus la un examen greu de echivalare.“ Greu şi oarecum absurd, încercînd să îi readuci programa românească pe tapet. „Programa de dincolo e măruntă faţă de ce se cere aici, asigurînd însă elevului asimilarea raţională a informaţiilor, iar un elev din afară ştie mult mai mult decît un student şcolit la noi. Dacă pui un român, elev premiant, să îţi rezolve un sistem de ecuaţii liniare, se încurcă în toate sistemele şi teoremele învăţate papagaliceşte, pe cînd un sistem formativ, cum este cel din Franţa, îl instruieşte să se descurce, să ştie să aplice formulele corect. Un absolvent de MIT (Massachusets Institute of Technology) ajuns în România nu are echivalarea integrală a diplomei pe piaţa românească, i se echivalează doar 3 ani de facultate în România... Altul, întors de la Issa din Lyon, unde se intră foarte greu, clasat acolo pe locul 27 din 159, aici, unde toţi au note de 10, e considerat un paria.“

Între capacităţile intelectuale şi cele şcolare este o foarte mare diferenţă. Studiile internaţionale indică faptul că un copil „vizual spaţial“ poate atinge cote de inteligenţă absolut extraordinare, gîndind, procesînd totul în imagini, proiectînd teorii şi rezolvări în spaţiu, avînd nevoie de un alt timp pentru a-şi putea exprima modul lor de înţelegere în cuvinte. „Cînd ai un sistem care apreciază cuvintele şi nimic altceva, aceşti copii sînt scoşi deoparte şi au rezultate foarte proaste“ – spune preşedintele Edugate. „Aceşti copii sînt numiţi de literatura de specialitate *«late bloomers»* (indivizi al căror talent nu e descoperit decît mai tîrziu). Reuşesc să scoată lucruri de o profunzime absolut extraordinară, sînt marii schimbători de valori din istoria omenirii.“ În şcolile noastre, ei însă nu se numără printre premianţi, nu sînt oameni de nota 10, sînt cei de care habar n-ai pînă nu se realizează mai apoi în viaţă. Eventual în străinătate. „N-am ştiut de potenţialul real al unui elev, ajuns ulterior mare informatician, pentru că la şcoală avea numai note de 4 şi 5 la toate materiile.“

Gifted education *ar fi (dacă ar fi să fie) pentru toţi*

Rodica Bărbuţă este preşedinta Fundaţiei M.A.T.C.A., fundaţie care, printre altele, se ocupă de educaţia alternativă. „Societatea civilă îşi doreşte reformarea în totalitate a sistemului. Nu avem ca ţintă numai copiii supradotaţi, cu potenţial înalt; toţi pot şi trebuie să fie stimulaţi mai mult. Ne dorim ca în întregul sistem să se introducă metodele interactive şi interdisciplinare, pentru ca orice copil, oricît de puţin dezvoltat ar fi, să fie stimulat să participe prin contactul cu exemplul concret. Din aceştia îi putem selecta pe cei cu adevărat dotaţi, cu abilităţi şi calităţi diferite. Dacă se schimbă modul de lucru cu copilul, rezultatele n-ar înceta să apară. În prezent însă sînt rupţi de realitate printr-un sistem strict informativ, care încurajează doar „reproducerea“ mecanică.

La toate acestea însă, Ministerul Educaţiei e în continuare încremenit. Dascălii, cei puţini cu adevărat dedicaţi meseriei, care au mai rămas în sistem, nu mai au resurse şi motivaţii reale să se implice. Un studiu efectuat la Institutul de Cercetare a Educaţiei arată că doar 11% dintre profesori ar dori să intre în acest proiect de ridicare a competenţelor, proiect efectuat în prezent doar pe bază de voluntariat şi împotriva unui sistem reticent. Şi, deşi preşedintele Edugate îşi păstrează optimismul – „avem cu ce porni acest program de recuperare şi regenerare, schimbarea o vom produce noi, dacă Guvernul nu poate sau nu doreşte“ – viitorul apropiat nu aduce nici o tresărire în direcţia unei schimbări.

Doar că uneori sindicatele mai fac o grevă, alteori politicienii mai semnează un pact...

O TANTI CU DENIVELĂRI SPALĂ O IDEE GĂSITĂ LA INIMIOARĂ ŞI AJUNGE SĂ SPELE FLORI UNDEVA DEPARTE, SUB ACEEAŞI UMBRELĂ DE NIMIC

● Dacă ajungi mai devreme la Otopeni şi ieşi să fumezi o ţigară în faţa aeroportului vei vedea (şi, mai ales, *auzi!)* un nene cu fluier care fluieră la fiecare 3 secunde – chipurile, pentru a „fluidiza traficul"... Eu cred că nenea ăla deja a surzit, altfel e greu de-nţeles cum nu-i ţiuie urechile de la atîta fluierat! Iar o tanti de la WC e atît de supărată că trebuie să te duci la pipi după ce a dat cu mopu' că-ţi aruncă, în silă, un „Hai, intraţi acuma!" de parcă ţi-ar spune „'R-aţi ai dracului..." (şi poate că o şi spune, printre dinţi). *Bine aţi plecat din România!* (**a. l. ş.**)

● Pe şoselele patriei, din loc în loc, există panouri care îndeamnă şoferii să fie prudenţi: „Stop accidentelor! Viaţa are prioritate!". Mă înduioşează această grijă pentru viaţa şi siguranţa noastră, dar mă întreb dacă nu cumva banii ar fi fost mai bine folosiţi pentru repararea drumurilor, care pe anumite porţiuni sînt groaznice. Să faci campanii anti-viteză cînd sărmanii şoferi nu ştiu cum să ocolească atîtea gropi şi denivelări mi se pare ca şi cum i-ai explica doct unui diabetic care nu poate să-şi procure insulina de ce nu are voie să mănînce zahăr. (**M. Ş.**)

● Din colecţia mea de anunţuri din scara blocurilor, iată două piese preţioase: „Proprietari care nu a băgat interfon să stea acasă un membru din familie sîmbătă. Vin instalatori" şi „Femeia de serviciu nu mai spală scările pînă nu primeşte materialele necesare şi sculele potrivite. Lucica". (**M. C.**)

● Noi, copiii căpitanului Grant, noi, cei care am făcut ocolul Pămîntului în 80 de zile cu Phileas Fogg şi Passepartout, noi, cei de pe submarinul „Nautilus" şi de pe racheta spre Lună, noi, aceştia, cîţi am rămas şi într-un singur glas aclamăm azi ideea de a da numele lui Jules Verne primului vehicul european pentru transportul cosmic. La cîte are pe cap continentul nostru, o idee fericită, orişicîtuşi de puţin, contează enorm. (**R. C.**)

● Acum 12 ani, cînd am fost pentru prima oară la Salonic, un amic francez m-a dus la unul dintre cele mai bune restaurante din oraş. E-atît de bun că nu are nici nume, nici firmă: lumea ştie unde să meargă – intri într-un gang şi dai de un încîntător *patio,* cu plante ornamentale şi multe pisici. În timp, locul s-a mărit: cele două încăperi au rămas neschimbate (una cu galantar cu peşti, crustacee etc., cealaltă cu pendulă şi vechi fotografii), dar *patio*-ul s-a extins în partea din spate cu încă un spaţiu, gen seră. Ei bine, aflînd că în aceeaşi clădire, la unul dintre etaje, e sediul partidului de extremă dreaptă din Grecia, împreună cu amicul francez l-am botezat „Le Pen"... Credeam că este doar o poreclă „de uz intern", dată mai departe şi celor pe care i-am dus în acel loc (printre care pe bietul Cristian Nemescu). Acum, vorbind cu singurul membru grec al juriului din care-am făcut parte, am tresărit cînd l-am auzit recomandînd un loc numit... „Le Pen"! În Piaţa Aristotel nr. 8?! – l-am întrebat eu. Exact, mi-a răspuns el – care este chiar salonichez –, i se spune aşa pentru că... L-am întrerupt, continuînd explicaţia: *Noi* l-am botezat aşa! Acum 12 ani deja (şi i-am spus povestea)... Salonichezul a făcut ochii mari, iar ceilalţi trei membri ai juriului (o nemţoaică, un francez şi un finlandez) au ciulit urechile: e clar că-i voi duce şi pe ei, măcar o dată, la „Le Pen"! De unde se vede

Cu ochii-n 3,14

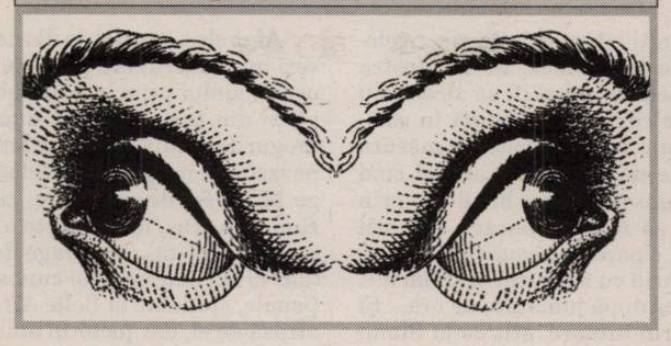

că *verba volant,* dar şi *manent* – cînd e bine găsită. (**a. l. ş.**)

● Am primit un mail în care se anunţă că se acordă „sprijin pentru *start-up*-urile şi *spin-off*-urile inovative". Dom'le, eu înţeleg că limba română e în plin proces de evoluţie şi de adaptare la noile realităţi europene şi euroatlantice. Da' nu putem să găsim nişte formule din care – totuşi – să priceapă şi neanglofonii despre ce e vorba? Că uite-aşa simt un *spin* şi un *off* la inimioară, cînd văd ce papagalicească am ajuns să vorbim şi să scriem... (**M. V.**)

● Duminică seară, pe Acasă TV era difuzat filmul lui Almodóvar, *Volver.* La un moment dat, cînd personajul interpretat de Penélope Cruz ajunge să spele un cuţit plin de sînge deasupra unor vase din chiuvetă, filmul se întrerupe brusc şi intră o reclamă care începe cu vocea din *off*: „Spălatul vaselor poate fi o joacă de copii". Era la detergentul *Feya.* Prin urmare, dragi criminali, nu uitaţi de acest detergent miraculos, care poate să transforme neplăcuta activitate de ştergere a urmelor crimei într-o bucurie copilărească. (**C. P.-B.**)

● Într-o circă financiară, de-al cărei nume nu vreau să-mi amintesc, între două afişe cu titlul „Şpaga înseamnă puşcărie", sub care poţi citi un joc de cuvinte arierat-descurajator („Te mănîncă să iei? Ţi-o iei!"), o angajată primeşte un pacheţel şi flori. Nici vorbă de şpagă, un cadouaş acolo, o mică atenţie... cît să nu se piardă formularele cu greu depuse. (**S. S.**)

● Din seria „scăpări din greşeală/prostie crasă", consemnez: luni dimineaţă, în tramvai: „Ai fost ieri pe undeva?" „Da, la naşa. De Lăsata Secolului" – să zicem, greşeală. Seara, la televizor: „Cabanoşi? Nu ştiu ce sînt... Unii care au grijă de o cabană?" – cu siguranţă, prostie crasă. (**R. T.**)

● Într-o miercuri seară, la Romantica TV era o emisiune cu mulţi invitaţi care vorbeau despre Costel, de-acum deja celebrul zidar român care a cucerit Spania cu vocea lui. Invitaţi erau actori, directori şi cîntăreţe de operă, un preot... Toţi vorbeau despre harul lui Costel, despre Costel şi Dumnezeu, despre viaţa plină de încercări a lui Costel, despre cum în Spania a avut succes, şi în România nu, despre cum şi Pavarotti şi-a făcut studiile mai tîrziu, şi aşa mai departe. Cu toţii aşteptau semifinala concursului *Hijos de Babel,* la care se spera într-o victorie a lui Costel şi care urma să fie preluată în direct. După mai bine de o oră de discuţii, întrerupte de reportaje cu satul în care s-a născut Costel, cu primarul şi cu preotul satului, trebuia să înceapă mult aşteptatul concurs. Tensiunea tot creştea, discuţia trena şi, la un moment dat, vine anunţul: *Stimaţi telespectatori, din cauza unor probleme tehnice se pare că nu putem intra în legătură directă.* Şi a fost cît pe ce să lipsească tocmai subiectul: Costel. (**A. M.**)

● Luminiţa Dobrin, prima cîştigătoare a Cerbului de Aur, invitată la emisiunea Eugeniei Vodă, *Profesioniştii,* face un portret al românului plecat: invidios, rău şi bîrfitor. O explicaţie, pe care o auzim destul de des (valabilă şi pentru cei „rămaşi"), ar fi cea care prinde sub aceeaşi umbrelă „invidia bună", dispreţul pentru cel „prost de bun" şi bîrfa ca „socializare". (**S. S.**)

● Florin Lăzărescu, în excelenta sa rubrică „Trimisul nostru special" din *Suplimentul de cultură* de la Iaşi: „Trebuie să recunosc că pe mine, unul, a început să mă irite ideea, repetată obsesiv, că televiziunea imbecilizează... Eu zic că nimeni nu poate fi imbecilizat de nimic decît dacă are o predispoziţie spre imbecilizare. Cine e (să fie) imbecil ajunge aşa chiar dacă nu s-a uitat în viaţa lui la televizor". Putem fi, la „3,14", perfect de acord cu un confrate? (**R. C.**)

UNII (CARE FOLOSESC PORŢILE. CU LIMBA) AU FĂCUT UN PRIM PAS SPRE PITORESCUL MIORITIC

● Anul trecut, din grila TVR Cultural au fost scoase vreo douăzeci de emisiuni, unele dintre ele, cum era cea realizată de Dan Dediu, absolut extraordinare. Acum, pe acelaşi TVR Cultural, Silvia Chiţimia, etnolog cică, prezintă un horoscop mîxat cu citate din Octavian Paler şi Cioran, iar la miezul nopţii un popă în sutană acordă consiliere duhovnicească în direct teleenoriaşilor insomniaci (unii cu tendinţe suicidare, ţi se face părul măciucă...). Cred că director la TVR Cultural este chiar Becali, nu sînt sigur. (**M. C.**)

● În statul Minnesota, s-a propus o lege de interzicere a folosirii deodorantelor de către elevi. „Pute pe o distanţă de 10 picioare şi miros aşa băieţii care îşi închipuie că deodorantul Axe poate ţine loc de duş", afirmă un director de liceu, susţinînd că există o legătură între folosirea spray-urilor şi îmbolnăvirile de astm. Rămîne ca aceia care folosesc deodorante să fie pedepsiţi de cei cărora nu li se interzice folosirea armelor de foc. (**M. B.**)

● Pe lîngă Valea Ursului stă o firmă strălucitoare, mîndră, pe galben: „Confecţionăm uşi model american". Să semene oare modelele astea americane de uşi cu porţile noastre maramureşene? (**S. G.**)

● În curtea unei vile din cartierul Primăverii, cel mai trist Golden Retriever pe care l-am văzut vreodată dădea cu laba în castronaşul de tablă gol, cu limba scoasă de-un cot. Domnilor actuali şi foşti, dacă tot vă luaţi cîini *trendy* şi cu pedigree, chiar nu vă găsiţi un minut liber să le umpleţi un vas cu apă? În locul lui, aş fi preferat să fiu vagabond. (**A. P.**)

● Marţi, 4 martie 2008, deschid *Ziarul Lumina* („primul cotidian creştin din România") la pagina de sport. În articolul „Poloiştii au făcut un prim pas spre Olimpiadă", o formulare aproape apoftegmatică: „Bellu a subliniat performanţa primăriei locale de a realiza o bijuterie de bazin". Iar pe coloana învecinată, un titlu oarecum laic: „Naţionala de futsal a României merge la barajul pentru Mondiale". (**D. S.**)

● Magazinele săteşti, amestecate şi îngrămădite, dar „pasibile" de comori, fac deliciul vizitelor rurale. În comuna europeană Horea, din judeţul Alba, am căutat un astfel de magazin, dar nu am găsit: în schimb, în centru era un supermarket aprovizionat cu tot ce-i trebuie, aproape ca la oraş. Gata cu pitorescul derizoriu, *vivat* civilizaţia! (**I. P.**)

● Dacă pe lîngă Valea Ursului ţi se confecţionează şi model american, la intrarea în Sibiu un service oferă „Nevada Frig Service". Visul american aşadar, trunchiat şi niţel distorsionat (în Nevada nu prea e frig), prinde mioritic. (**S. G.**)

PUBLICITATE

Alex. Leo ŞERBAN

Berlinala 58: mai mult trupă decît elită...

Decretat – de către o comentatoare recentă – „mai exaltant" decît Festivalul de la Cannes, Festivalul de la Berlin (a 58-a ediţie) nu a fost decît un pariu ratat de a confirma acest lucru...

O selecţie dezamăgitoare

Pe hîrtie lucrurile arătau mai bine. A 58-a ediţie a Berlinalei nu putea să nu ademenească orice cinefil cu perspectiva unui program oficial din care nu lipseau veterani precum Mike Leigh (deja recompensat cu distincţiile supreme la Cannes şi Veneţia), cineaşti solizi precum Robert Guédiguian (un abonat al Berlinului) sau Erick Zonca (după o pauză de aproape 10 ani de la emoţionantul *La vie rêvée des anges),* încă-tineri prodigioşi precum Paul Thomas Anderson („Ursul de aur" pentru *Magnolia)* şi deja-descoperiţi exaltanţi precum mexicanul Fernando Eimbcke (aflat la al doilea film după minunatul *Temporada de patos)*... Dar, la faţa locului (vorba Ninei Cassian), „faţa locului era umflată": după cîteva zile de proiecţii dezamăgitoare, în care revelaţiile se lăsau aşteptate (şi aşteptate au rămas), apetitul cinefililor (critici sau simpli spectatori) a scăzut la zero, fiind înlocuit de lehamite şi plictis.

Hiba nr. 1 a selecţiei păstorite de Herr Dieter Kosslick – directorul mereu vesel al Berlinalei – a fost că, punînd deoparte cele cîteva (totuşi!) titluri interesante, nu prea ai avut ce să vezi, iar ce ai văzut a fost adormitor.

Peliculele asiatice, de pildă; recunosc – spăsit – că eu, personal, am o problemă cu ele. Exceptînd acele filme care te copleşesc prin măiestrie (gen *Lust, Caution* al lui Ang Lee, văzut la Veneţia) sau extravaganţă vizuală (cele ale lui Wong Kar-wai, Kim Ki-duk, Kitano şi alţi cîţiva asiatici *über*-celebri – văzute fie la Cannes, fie la Mostra veneţiană), peliculele „medii", să zicem, nu prea au destule cîrlige să mă ţină în sală. Codurile culturale sînt în asemenea măsură deosebite de ale noastre încît, atunci cînd filmul nu compensează acest handicap prin „ceva" capabil să mă pasioneze – un stil foarte personal, o poveste nemaivăzută, servită de un scenariu cu adevărat original etc. –, îmi vine să ies după jumătate de oră... Şi ies! Am ieşit, prin urmare, atît de la filmul chinez recompensat cu „Ursul de argint" pentru scenariu *(In Love We Trust* de Wang Xiaoshuai), cît şi de la cel sud-coreean *(Night and Day* de Hong Sangsoo) nerecompensat, din fericire, cu nimic. Primul părea (încă) o „felie de viaţă" din China contemporană, filmată plat, cu interpretări oarecare. Premisa era totuşi provocatoare: o femeie recăsătorită, din clasa de mijloc, află că fetiţa ei suferă de leucemie şi trebuie operată cît mai degrabă; cum nici ea, nici fostul soţ (un „dezvoltator" imobiliar) nu au acel tip de măduvă necesar transplantului, singura soluţie ar fi să se „reunească" pentru a mai face un copil. Toate bune şi frumoase, exista – aici – destulă materie pentru a bifa, în treacăt, cîteva tabuuri ale Chinei de astăzi, cum ar fi interdicţia de a avea mai mult de un copil sau „adulterul" (acceptat interconjugal şi motivat medical). Ce face, în schimb, regizorul? Ia melodrama şi, fără a o scutura cu totul de clişee, o întinde leneş pe ecran – cu, drept singură „originalitate", împărţirea poveştii în „stînga" (viaţa femeii) şi „dreapta" (viaţa fostului soţ) –, lăsînd spectatorul să se descurce, timp de peste două ore, cu aceste semne de circulaţie... După două viraje prin cartier, am considerat c-am văzut destul.

PUBLICITATE

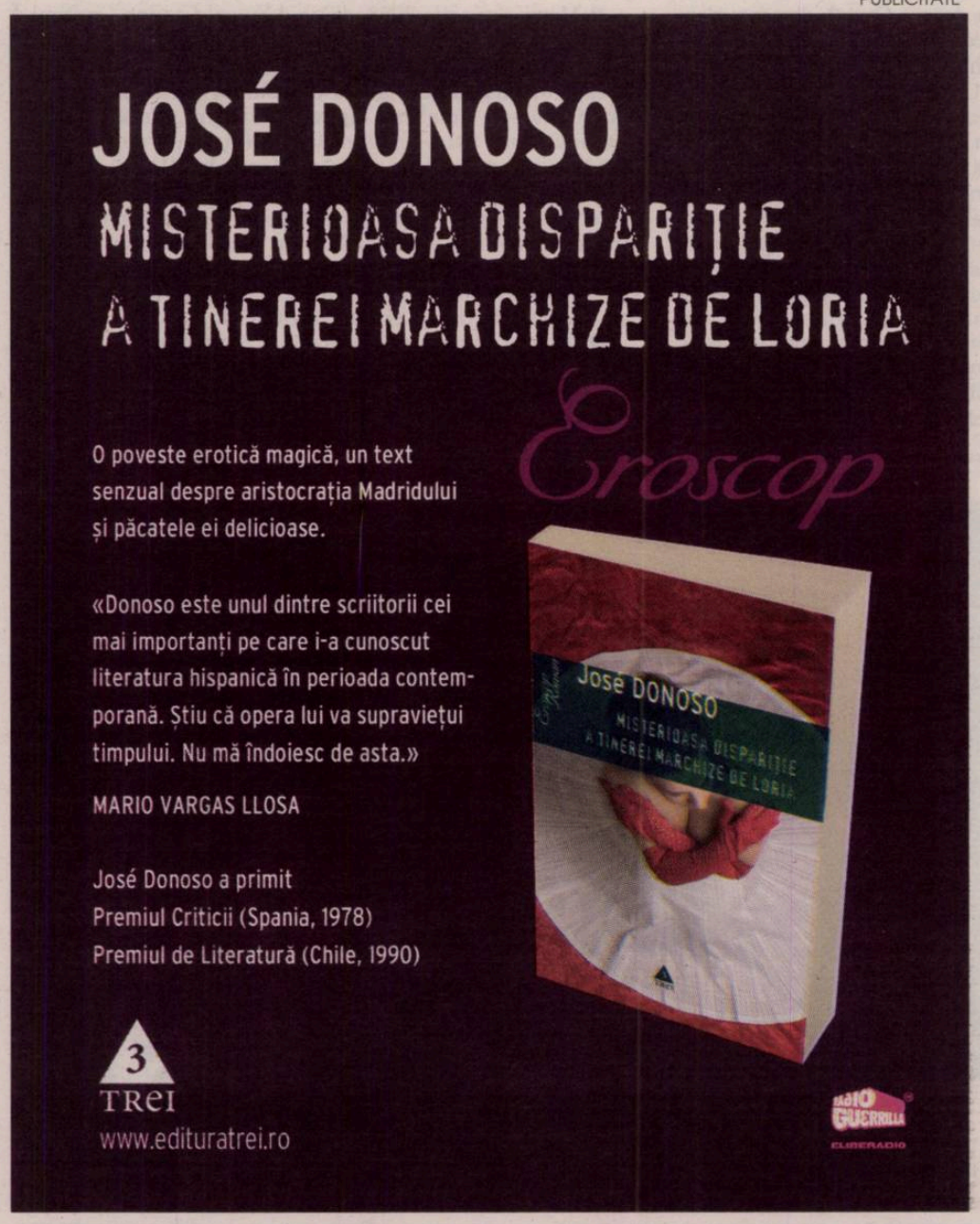

Al doilea (turnat la Paris – din care nu vezi mare lucru) era povestit ca un jurnal al personajului principal (un pictor), nevoit să plece din ţară în urma unor probleme cu drogurile. Individul (căsătorit; vorbeşte cu nevastă-sa noaptea la telefon şi plînge) trage la un fel de pensiune, se plimbă toată ziua prin oraş, reîntîlneşte o fostă iubită (acum căsătorită) care trage de el să facă sex (dar el nu mai vrea) şi cunoaşte două conaţionale, studente la Belle Arte: una este clar atrasă de el, dar pictorul abia o bagă în seamă, în timp ce cealaltă (egoistă şi foarte zgîrcită) îl atrage foarte mult – dar ea abia îl bagă în seamă. Şi tot aşa. Problema e că nu înţelegeai, văzînd *doar* filmul, că individul avea peste 40 de ani (amănunt important!), el arătînd ca orice asiatic, adică indistinct; şi, de asemenea, nu te lămureai dacă el este chiar retard sau doar se prefface. Aşa că am zis că n-are rost să mă prefac că-mi place filmul şi-am plecat, lăsîndu-l pe pictor să deambuleze – ca boul – în continuare prin Parisul-care-nu-se-vede...

Filmele franţuzeşti, pe urmă; două erau într-adevăr 100% „made in France" *(Il y a longtemps que je t'aime,* debutul scriitorului Philippe Claudel, şi *Lady Jane* – mă rog, nu sună prea franţuzeşte... – al lui Guédiguian), al treilea *(Julia)* era regizat de un francez (Zonca), dar filmat în SUA şi vorbit în engleză. Singurul care chiar merita văzut era doar primul, Claudel povestind – inteligent şi emoţionant – o dramă cu *twist* final, care „rearanja" filmul ca un *thriller.* Foarte bine interpretat (de o Kristin Scott-Thomas lipsită de orice *glamour* şi de fragila Elsa Zylberstein, perfectă în rolul surorii mai mici), *Il y a longtemps...* are – cred, de pe acum – şanse la Césarurile anului viitor. Guédiguian, în schimb, se îneacă într-o poveste deja-văzută, plasată tot în Sud, cu o *vendetta* aparent moartă şi-ngropată (şi răscoaptă, ca formulă de film) care revine la suprafaţă în prezent, aducînd nenorociri ce se vor de tragedie greacă (copil răpit şi ucis sub ochii mamei), dar nu sînt decît neplăcute (inclusiv vederii). În fine, mult-aşteptatul Zonca a prilejuit cea mai mare dezamăgire cu acest *remake*-care-nu-e-*remake* (autorul *dixit!)* după *Gloria* lui Cassavetes – un film interminabil, incoerent şi strident, care începe aşa şi-aşa, continuă prost şi se termină dezastruos, singurul lucru cît de cît notabil fiind interpretarea sinucigaşă a Tildei Swinton în rolul unei alcoolice ce răpeşte un copil (şi aici!), după care e tot mai depăşită de situaţie.

Cu excepţia titlurilor despre care voi vorbi în continuare, celelalte filme din selecţia oficială nici nu mai merită amintite.

Ce a fost bun

De departe, filmul cel mai entuziasmant al Berlinalei a fost cel al lui Mike Leigh, *Happy-Go-Lucky!* A stîrnit ropote de aplauze la proiecţia de presă – poate şi pentru că, pînă atunci, lumea adormise în săli la filmele precedente... sau plecase, ca mine.

Filmul este precum titlul lui – şi, mai ales, precum irezistibila sa protagonistă, Poppy: sprinţar, vesel şi fără griji. A fost şi o surpriză să-l vedem pe Leigh într-o formă atît de „lejeră" – deşi, să ne amintim, şi *Secrets and Lies* avea momentele lui de umor! – după filme atît de sumbre şi de fără speranţă precum *Naked* sau *Vera Drake.* Dar filmul este (iarăşi, ca protagonista) matur şi înţelept – genul acela de înţelepciune care nu ia o moacă morocănoasă, găsind că viaţa, în ciuda încercărilor ei, are şi părţi bune; seninătatea e, pînă la urmă, o chestie de temperament: totul e să nu le observi, iar dacă le observi, să nu le pui la inimă, iar dacă le pui la inimă – să treci repede peste ele, învăţînd ceva din asta... Interpretată mai-empatic-nu-se-poate de Sally Hawkins („Ursul" pentru rol feminin şi, iarăşi, un premiu garantat la Bafta!), Poppy este centrul de greutate – uşor ca un fulg – al poveştii, dar Leigh are generozitatea de a oferi tuturor actorilor (inclusiv celor din roluri secundare) cele „15 minute de faimă". Este o performanţă de control şi de (aparentă) lipsă de efort în acest amestec de tensiune-cît-p-aci-s-ajungă-dramă (scenele cu instructorul de şoferi sînt fabuloase!) şi ilaritate-virînd-brusc-spre-dramă (ca în momentul, absolut antologic, cu profesoara de flamenco). Film nu „mare", dar bun, *entertaining* şi pentru toate vîrstele, *Happy-Go-Lucky* are ceva intoxicant – de la buna-dispoziţie contagioasă la „mantra" instructorului cu nervii la pămînt, pe care oricine vede filmul o va repeta la final: „ENRAHA, ENRAHA"!

Foarte diferit, al doilea lungmetraj al tînărului Eimbcke – *Lake Tahoe* – a fost favoritul meu pentru „Ursul" de regie; n-a fost să fie, acesta ducîndu-se (cumva previzibil) spre P.T. Anderson şi al său turmentat *There Will Be Blood* (de altfel, tot un premiu de consolare, „Ursul de aur" găsindu-şi o destinaţie stupefiantă: *Tropa de elite,* un *blockbuster* brazilian copiat (stilistic) după *Cidade de deus!).* Eimbcke nu schimbă stilul, nici tematica din anteriorul *Temporada de patos* (un minimalism riguros, dar deloc rece, şi o sensibilitate foarte fină faţă de lumea adolescenţilor), doar că filmează în culori de astă dată. *Lake Tahoe* (titlul se explică la final) este splendid filmat, cu un leitmotiv vizual dat de *fade to black*-uri lungi, cadrele fixe au o siguranţă şi un rafinament ce-ţi rămîn pe retină, dar – ce este mai important – această lentoare este perfect adecvată subiectului: un fel de „Căldură mare" (schiţa lui Caragiale) înăbuşind, cu pudoare, o durere profundă... Irezistibil de ilar, pe alocuri (genul acela de absurd *à la* Tati), neaşteptat de emoţional, alteori (momentul bătrînului care-şi găseşte cîinele sărind fericit în curtea unor străini este de o tristeţe ce recheamă în memorie *Umberto D!), Lake Tahoe* a fost mini-capodopera Berlinalei – pe drept cuvînt răsplătită cu două premii: „Alfred Bauer" (pentru inovaţie) şi FIPRESCI.

Nu a fost rău nici italianul *Caos calmo* – ecranizare după romanul omonim al lui Sandro Veronese; o premisă aparent „necinematografică" (un personaj – Nanni Moretti, jucîndu-se pe sine – rămîne zile în şir pe băncuţa din faţa şcolii unde învaţă fiica sa, după moartea tragică a soţiei) este transformată de regizorul Antonello Grimaldi într-o sursă surprinzătoare de vivacitate graţie dialogurilor inteligente şi a interpretărilor (Valeria Golino, Isabella Ferrari, Hyppolite Girardot, Denis Podalydès şi, mai ales, Alessandro Gassman – excelent în rolul fratelui!).

Moarte la Berlin

Aproape două filme din trei, la Berlinală, au fost „despre" Moarte. Au murit copii, neveste, taţi, fraţi, angajaţi – asta, fireşte, pe lîngă „răii" care trebuia să moară, din filmele cu împuşcături. Cel mai violent a fost, fireşte, filmul lui P.T. Anderson – recompensat şi la Oscaruri; despre el (care va ieşi şi pe ecranele noastre), vedeţi aici:

http://agenda.liternet.ro/articol/6394/Alex.-Leo-Serban/Cel-mai-prost-festival-de-serie-A--Berlinala-2008.html

Dar fenomenul este interesant, pentru că – în mod clar – regizorii & scenariştii nu „s-au vorbit" pentru a vorbi, brusc şi la unison, despre moarte. A fost o ediţie, aşadar, destul de funebră: un fel de *„glamourockorama"* (Madonna, Rolling Stones-ii...) ascunzînd, sub covorul roşu, cadavre în serie... Şi, ţinînd cont de faptul că anul acesta, în februarie, la Berlin a fost soare şi destul de cald, cadavrele s-au descompus sub preş.

N-a fost miros de bere, *schinken* şi cartofi cu cîrnaţi; a fost miros de cinema fezandat.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **214** ● 20-26 martie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Recitiri“
pagina **3**

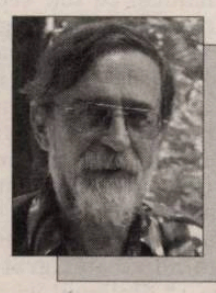

Vintilă Mihăilescu
„Principiul dormitorului“
pagina **7**

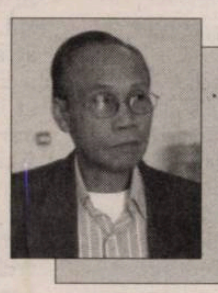

Neou Kassie
„Moştenirea lui Pol Pot“
pagina **21**

FRICA, TEAMA, FOBIE

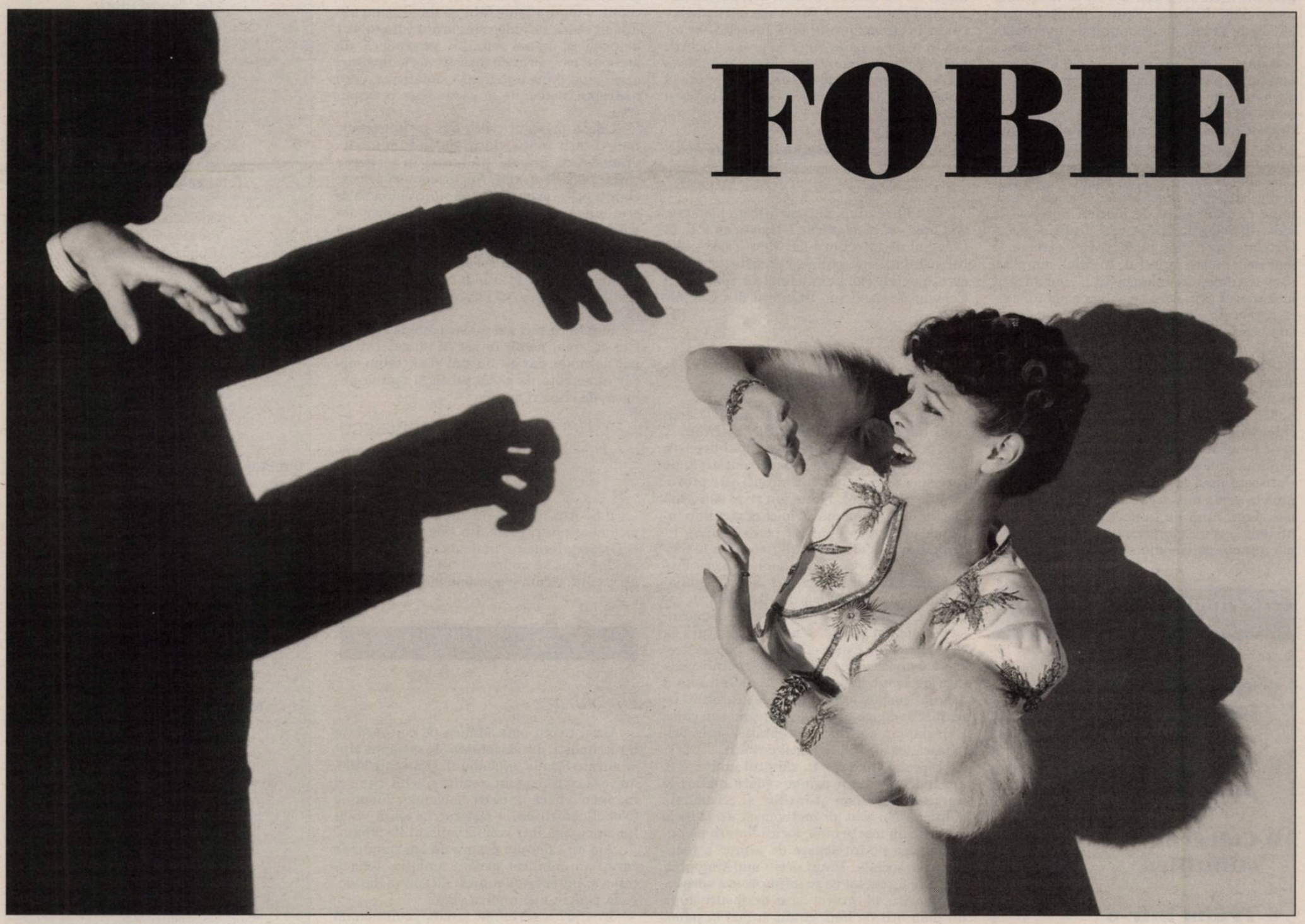

„Frica blochează înțelegerea inteligentă a vieții.“

JIDDU KRISHNAMURTI

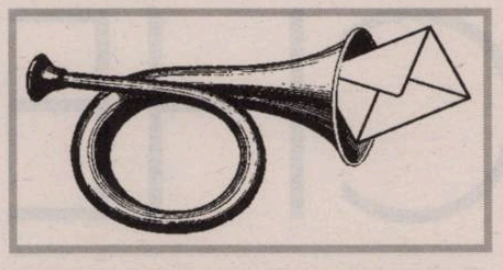

Nr. 205: Articolul lui Cristian Ghinea, „Staţia Titan, cu peron pe partea bizară“

„Azi poate părea comic...“

Cum mi-am trăit pionieratul?! În perfectă stare de inconştienţă. Mi s-a spus să învăţ statutul cu drepturi, îndatoriri şi jurăminte, ceea ce am şi făcut, ca şi cum aş fi învăţat să răspund la întrebările din cartea de citire. M-am trezit mai apoi cu cravata legată la gît şi insigna în piept alături de alţi colegi, în timp ce abia aşteptam să se termine festivitatea ca să ne putem juca. Mai apoi, am fost ades certată cînd îmi uitam cravata acasă, dar pentru mine cravata n-a fost decît o piesă vestimentară. Şi tot aşa am intrat şi în UTC, pe motive de vîrstă şi rezultate la învăţătură (sau cel puţin aşa mi s-a spus). Mai grav a fost cînd a trebuit s-o fac (chiar eu!) pionieră pe fiica mea. Eram la o şcoală în vîrf de munte. În sala de clasă întunecoasă şi încălzită cu lemne, un copil flutura steagul detaşamentului deasupra capului şi un altul a bătut toba anunţînd intrarea celorlalţi doi fii ai mei, unul comandant de detaşament, celălalt, de grupă (că nu erau copii de o unitate în şcoală). Primisem ordin de la inspectoratul şcolar că la data de... trebuie făcute primiri în Organizaţia de pionieri şi cum fiica mea era singura aptă de acest eveniment... am făcut-o pionieră. Ea, sărăcuţa, tremura ca varga, în timp ce fraţii ei o întrebau apelînd-o pe numele ei de familie, *tovarăşa*... (ca la interogatoriu – de unde or fi ştiut că aşa se face?!). *Care sînt îndatoririle unui pionier? Care sînt drepturile, care sancţiunile?...* şi ea a răspuns cu ochii plini de lacrimi aproape la toate întrebările, drept care fraţii ei au avertizat-o pe un ton justiţiar că va trebui să mai revizuiască statutul. În final, am plîns şi eu (realmente), în momentul cînd a rostit jurămîntul prin care se obliga să-şi iubească patria etc. Am plîns de durere (sau de ruşine) că trebuie să-mi expun copiii la acest circ inutil şi ignobil, că o oblig pe fiica mea la frageda vîrstă de 8 ani să rostească, în stare de stres, un jurămînt pe care nu-l poate nici înţelege şi, deci, nici onora. Acum poate părea totul comic. Dar atunci era chiar tragic, pentru că o mamă, învăţătoare, şi-ar fi putut pierde slujba dacă nu ar fi îndeplinit cum se cuvine această mascaradă. Cert este însă că, prin natura mea nefiind pînă la urmă un *om cuminte*... m-am răzbunat. La o lună de la acest *important* eveniment, a venit viceprimarul din comună să mă anunţe că trebuie să devin membră de partid pentru că altfel nu pot deţine funcţia de director al şcolii. I-am rîs în nas. Cine altcineva să fie director? Pe acel vîrf de munte nu eram decît eu şi cîţiva copii, din care 50% erau chiar ai mei, personali. Şi am refuzat, spre marea uimire şi spaimă a viceprimarului comunal. Dar n-am păţit nimic. Şi asta chiar m-a revoltat. Adevărul e că generaţia tatălui meu a fost împărţită în comunişti (la putere) şi anarhişti (la zdup), dar cei de vîrsta mea de cele mai multe ori nici nu mai erau băgaţi în seamă. În decembrie '89 am ieşit în stradă împreună cu toţi cei patru copii ai mei, care crescuseră între timp, dar nici unul dintre noi nu s-a înscris în vreo organizaţie revoluţionară sau partid. Mi s-ar fi părut nedemn. Ieşisem în stradă, înfruntînd pericolul, nu doar pentru a condamna lipsurile de tot felul, ignoranţa şi izolaţionismul la care eram constrînşi, dar şi pentru a demonstra că nu mai putem fi trataţi cu indiferenţă, ca nişte gîze neimportante, incapabile să ia atitudine. Circula de altfel şi un banc relevant despre felul cum eram trataţi. Cică Ceauşescu l-a întrebat pe şeful Securităţii: „Ce mai face boborul?“ Şi acesta i-a răspuns: „Cam mîrîie.“ „Ei, lasă-l să mîrîie.“ – a răspuns măria-sa liniştit. Mai tîrziu, iar l-a întrebat pe securist: „Ce face boborul?“ „A cam început să injure.“ „Lasă-l să-njure.“ – a răspuns iar preşedintele rînjind. Dar după un timp iar a întrebat: „Ce face boborul?“ „Păi... acuma tace.“ – a răspuns securistul. „Bine, atunci mai măriţi raţia de carne cu 200 de grame.“ Şi boborul a început iar să mîrîie. Şi tot aşa *mîrîie boborul* şi astăzi cînd îi aruncă Becali sau Vadim daruri din camion sau cînd glumeşte cu el, atît de amabil, dl Băsescu din scaunul prezidenţial. Şi tot aşa mîrîia boborul şi la promisiunile dlui Iliescu... şi tot aşa în toate ocaziile cele mai propice pentru a-şi redobîndi demnitatea. Iar eu mă întreb mereu, de o jumătate de secol încoace (de la tinereţe pîn' la bătrîneţe!): *Ce-o fi cu* boborul *acesta?!*

Gabriela LEOVEANU
leoveanug@yahoo.com

P.S. Între timp, fiica mea, fosta pionieră, şi-a luat – fără să mîrîie – licenţa cu F.B. la Colegiul de arte Bard din New York – secţia instalaţii – şi acum se pregăteşte, în tăcere, pentru examenul final la renumitul Colegiu de medicină Stanford din California.

Nu vom scăpa niciodată?

Am început să vă scriu, stîrnită de articolul lui Cristian Ghinea, „Staţia Titan...“, dar, pentru că mi s-a părut timpul depăşit, am renunţat. Această a doua tentativă, pe care sper să o duc la bun sfîrşit, este provocată de către dl M. Politeanu cu al său „Sub asediu: Metaromânia...“ în care picura o informaţie ca o înţepătură pentru mine, livrîndu-mi astfel subiectul. Referirea la faptul că „proştilor“ nu li se dau bilete gratuite la Festivalul „G. Enescu“, ci „altora“, îmi aminteşte de o practică des întîlnită în regimul trecut, care se pare că nu a dispărut, se practică cu voioşie şi azi şi în legătură cu care am avut o experienţă cu un impact deosebit asupra judecăţii şi a atitudinii mele faţă de viaţă. Este vorba de obiceiul de a acorda „suspuşilor“ tot felul de gratuităţi pe te miri unde, pe care ei le primeau sau chiar le reclamau ca fiind îndreptăţiţi să le primească, ca şi cînd li s-ar fi cuvenit.

Liceană fiind (pe la sfîrşitul anilor '50), am îndrăgit de la prima vedere materiile numite „socialism ştiinţific“ şi „economie politică“. Nu ştiu alt motiv decît acela că le înţelegeam foarte bine, logica lor era pe puterea mea de înţelegere de atunci a fenomenelor sociale. Eram deci omul timpului, tot ce se făcea, tot ce se întîmpla era spre binele nostru, al tuturor, şi se desfăşura după un plan atît de bine gîndit şi pus la punct încît nu putea să dea greş. Astfel am devenit „ideologul“ familiei şi am ajuns în război cu toţi membrii ei combatanţi, care nu-mi împărtăşeau convingerile. O familie cu bunic în America, cu un tată care nu se dezlipea de „Vocea Americii“ şi „Europa liberă“ aşteptînd venirea iminentă a americanilor, spre disperarea mamei, care se purta cu mănuşi cu toţi vecinii de frică să nu-l toarne cineva să ajungă la închisoare.

Secvenţa următoare: eu, studentă la Cluj, cunosc o familie frecventată de un italian care cumpăra ceva de la întreprinderea unde domnul, capul familiei, era director. Italianul, mare amator de fotbal, plănuieşte să asiste la un meci împreună cu fiul său. A doua zi, gazda îi oferă două bilete. Italianul, încîntat, scoate portmoneul, domnul refuză spunînd că sînt gratuite: „Ştiţi, noi primim...“. Italianul îşi manifestă încîntarea, dar şi mirarea. „Şi la noi se dau bilete gratuite la meciuri (era dintr-un oraş din nord, cu o mare echipă de fotbal), dar se dau muncitorilor săraci, nu directorilor, directorii, dimpotrivă, plătesc ceva mai mult.“ În acel moment, acea frază a produs în capul meu un efect atît de puternic, un turbion, în urma căruia toate componentele existente s-au zguduit, zdruncinat, învîrtit, apoi s-au reaşezat în structuri noi. Nimic nu a mai fost ca înainte. Întregul eşafodaj s-a prăbuşit, s-a întors pe dos. Am simţit, pentru început, o mare ruşine faţă de mine că nu am fost în stare să judec singură un lucru atît de evident, mi-am reproşat amarnic că am acceptat ca „normale, fireşti“ acele favoruri care, uite, după o judecată sănătoasă, erau nedrepte, nedemne şi ascundeau ceva putred.

Odată organul critic pus în funcţiune, m-a însoţit toată viaţa ajutîndu-mă sau, dimpotrivă, împiedicîndu-mă în alegerea variantelor de urmat. Am început să privesc cu alţi ochi „orînduirea“ şi nu trebuia să te străduieşti prea mult să vezi la tot pasul favoritisme, abuzuri, încălcări de reguli pentru care „proştii“ erau pedepsiţi, iar „ei“ nu, ei erau obişnuiţi să nu le respecte şi chiar protagonistul se uita în jur să se asigure că toată lumea observă situaţia lui privilegiată.

Şi iată că nici azi nu scăpăm de obiceiurile acestea, ne-au intrat în sînge şi ni se par normale, dar ele nu sînt şi ar trebui măcar amendate de către presă şi opinia publică, de cîte ori apar.

Marcela RĂDULESCU
Braşov
radulescu.marcela@yahoo.com

P.S. Am în faţă, în momentul acesta, primele rînduri goale din sala de spectacol, la fiecare premieră, unde nici nu se oboseau să vină, nici să anunţe că nu vin ca locul să fie vîndut. Acum e aproape la fel.

Nr. 207: *„Exerciţii de admiraţie“*

Un chirurg

Cred că nu poţi admira pe cineva dacă nu-l cunoşti. În societatea de consum sînt admirate faţada, ambalajul, şi nu calităţile, nu ceea ce face omul, realizările lui. Stau şi mă întreb dacă unul ca Alexander Fleming (Nobel-penicilina) a cîştigat în toată viaţa lui cît cîştigă într-o zi fotbalistul Beckham.

Am un exemplu despre un om simplu pe care l-am admirat pentru ambiţia, tenacitatea şi puterea de muncă de care a dat dovadă pentru a-şi realiza visul.

În 1967 a terminat şcoala profesională (operator chimist) şi s-a angajat la instalaţia al cărei şef eram. Băiat sărac de la ţară. Cuminte, educat, conştiincios. A urmat liceul seral, a învăţat ca un apucat şi în 1973 (1974?) a intrat la Facultatea de medicină din Bucureşti. Fără meditaţii, fără bani cheltuiţi. A visat să ajungă medic şi a reuşit. Îl cheamă Ion Goicea şi astăzi este chirurg la Spitalul RATB.

L-am admirat pentru că eu n-aş fi putut să fac ceea ce a făcut el.

M. COSTEA
Ploieşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Starea bibliotecilor**
- **Şi noi am fost pionieri**
- **Cultura ştiinţifică**
- **Trăim într-o societate violentă?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Recitiri

***Kierkegaard** (Repetiția):* „Iov dovedește măreția concepției sale despre lume, prin forța pe care o opune vicleniilor perfide ale eticii.“

***Antonie cel Mare** (Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare,* sec. IV d.Chr.): „Iată semnele după cari se cunoaște un suflet rațional și virtuos: privirea, mersul, glasul, rîsul, ocupațiile și întîlnirile cu oamenii. Căci toate acestea se îndreaptă spre tot mai multă cuviință.“

***Alan Watts** (Înțelepciunea nesiguranței,* 1951): „Am fost fascinat întotdeauna de legea efortului răsturnat. Uneori o numesc «legea inversului». Cînd încerci să te menții la suprafața apei, te scufunzi; dar cînd încerci să te scufunzi, plutești. Cînd ții aerul în piept, te sufoci – ceea ce îmi amintește imediat de o vorbă veche și neglijată: cine vrea să-și salveze sufletul, și-l va pierde...“

***Epictet** (Fragmente,* sec. II d.Chr): „«Ciudată este natura și iubitoare a vieții», după cum spunea Xenophon. De aceea îndrăgim și îngrijim trupul, care este cel mai dăunător și cel mai pîngărit din toate. Dacă însă, numai cinci zile, ar trebui să îngrijim trupul vecinului, n-am suferi o asemenea neplăcere. Imaginează-ți, de pildă, că trezit cu noaptea în cap, ai de frecat niște dinți străini, că după săvîrșirea nevoilor firești, ai de spălat părțile cu pricina. Este, deci, pe de-a-ntregul uimitor să iubim un lucru, căruia, zi de zi, îi slujim atît de mult. Acum umplu sacul, acum îl golesc. Ce poate fi mai nesuferit decît aceasta?“

***St. John Perse** (Anabasis):* „...ah! cum se pricepe acrul trup de femeie să păteze o rochie în dreptul subsuorii.“

***Novalis** (Imnuri către noapte):* „Devale mă întorc / La sfînta, negrăita / Tainica noapte. / Cît de departe zace lumea, / Și se scufundă într-o genune / Și e deșert locul ei și singuratic!“

***Werner Heisenberg** (Convorbiri despre relația dintre științele naturii și religie,* 1969): „Omul simplu trebuie să aibă convingerea că adevărurile spirituale sînt suficiente pentru știința comunitară, mai ales cînd trebuie să-și orienteze hotărîrile de viață după valorile lor. Căci «a crede» nu înseamnă pentru el «a lua ceva drept adevărat», ci a se încrede în forța diriguitoare a acestor valori. De aceea, cînd știința cea nouă, agonisită de-a lungul istoriei, amenință să arunce în aer adevărurile spirituale, apar mari pericole. Separarea totală dintre știință și credință nu e decît un expedient, o soluție pe termen scurt. În ambianța culturală occidentală de pildă, s-ar putea ajunge, într-un viitor nu prea îndepărtat, la o situație în care parabolele și imaginile religiei să-și piardă, chiar și pentru oamenii simpli, orice putere de convingere; mă tem că, în acel moment, și etica de pînă mai ieri se va nărui și că se vor întîmpla lucruri atît de îngrozitoare, încît vor depăși închipuirea noastră de astăzi.“

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Costel, Gogu și Dorel

Faptele sînt următoarele: un român de condiție modestă, de meserie zidar, a cîștigat un concurs adresat diletanților, organizat de o televiziune din Spania. Și nu tuturor diletanților, ci doar *imigranților* din Spania. În fiecare țară europeană există cel puțin un asemenea concurs de tipul „vreau să devin vedetă“: este o adevărată modă, lansată de televiziunile aflate în goană după audiență, care au creat și întreținut ideea că pasul de la condiția de „om oarecare“ la cea de vedetă plină de bani și de glorie e destul de mic, ajunge un concurs la TV... Costel Busuioc este un produs al industriei media și emisiunilor interactive: el a cîștigat *cu ajutorul voturilor exprimate de public* și sînt convins că românii aflați în Spania au votat în număr mare, pentru că „se identificau“ cu el. Nu a cîștigat un concurs de canto jurizat de specialiști, nu a cîștigat un festival internațional de operă. Performanța vocală (comparată imediat cu a lui Pavarotti) nu i-a fost judecată de oameni care se pricep, ci de simpli telespectatori emoționați mai ales de *context:* un simplu zidar, plecat la muncă pentru a-și întreține familia, devine vedetă de televiziune.

Este exact schema eroului romantic, care își schimbă condiția umilă datorită calităților sale de excepție. Numai că, în lumea de astăzi, în care mass-media face și desface aproape totul, schema nu mai funcționează ca pe vremea lui Victor Hugo, ci se aplică pe scară largă: acest format de emisiune TV (cu mici variațiuni) este extrem de popular și, în toate țările occidentale, descoperă cîțiva asemenea eroi pe sezon. Și, dincolo de emoțiile pe care le declanșează și le exploatează, nu este decît *business:* sînt emisiuni de mare audiență, care aduc bani frumoși din publicitate, iar cîștigătorii unor asemenea concursuri sînt apoi promovați în industria mass-media pînă se stoarce totul din ei. Sună cinic, dar situația e confirmată de fapte: în Europa și în SUA, foarte puține „talente“ descoperite în acest mod au ajuns la statutul de vedetă; cele mai multe au revenit la situația anterioară, altele au eșuat în „cariere“ mediocre, dar au fost și cîteva cazuri dramatice. De exemplu, cîștigătoarea unei ediții *Big Brother* din Germania, după ce a apărut în niște reclame și a scos vreo două CD-uri, a dat faliment: acumulase datorii mari, în „contul“ succeselor viitoare... Costel Busuioc s-a arătat, în toate aparițiile sale, drept un om echilibrat și de bun-simț. Ar fi bine să rămînă așa pe parcursul întregii aventuri care îl așteaptă.

Dar nu el este problema. Deocamdată, el n-a făcut decît să-și joace șansa pînă la capăt într-un concurs adresat – repet – amatorilor. Mass-media de la noi – în special Realitatea TV, care a fost „mai pe față“ decît celelalte televiziuni – au transformat însă performanța acestui om perseverent și cumsecade în ocazie de „dezbatere națională“. Telespectatorii emoționați au trimis mii de mesaje de susținere și și-au declarat mîndria de a fi români, și încă într-o formă care trădează un mare complex identitar: multe mesaje spuneau, într-o formă sau alta, că zidarul-cîntăreț ne-a spălat rușinea produsă de hoții și criminalii români prin străinătate. În cultura noastră colectivistă, este explicabil ca „masele“ să caute astfel de legitimări identitare: cei care s-au simțit, în străinătate, umiliți sau priviți de sus pentru că sînt români ori oamenii simpli care au luat de bun stereotipul vehiculat de mass-media despre „imaginea negativă a României în lume“ s-au simțit, pe bună dreptate, răzbunați cînd unul „din ginta lor“ a performat *tocmai* în străinătate și *tocmai* prin mass-media, sub ochii a milioane de telespectatori. Mii de Gogu și Dorel (personajele emblematice ale reclamei la coniacul Unirea) și-au găsit leac pentru rănile identitare și au trecut, brusc, în extrema cealaltă: mîndria de a fi român. Starea emoțională și impactul televiziunii explică, desigur, acest inocent și irațional comportament de masă: România nu e mai bună, drumurile ne sînt la fel de proaste, politicienii la fel de corupți, hoții și criminalii își văd în continuare de treabă (aici și aiurea), dar poporul se declară mîndru de sine și varsă o lacrimă de bucurie. Asta arată că avem o problemă cu felul în care ne percepem pe noi înșine.

Dar spectacolul montat de mass-media *în jurul* lui Costel Busuioc arată *de ce* ne percepem prost și cine întreține această percepție. Miniștri, editorialiști, realizatori TV și alți ciocli ai patriotismului s-au apucat să debiteze enormități și să „judece“, profitînd de ocazie, tot ce le-a dat prin cap. S-au făcut comparații fără rost (cu Brâncuși, de pildă), s-au adus reproșuri autorităților române și „școlii românești de canto“ că n-au făcut nimic pentru Costel (ce puteau să facă?...), s-a clamat victoria în fața „străinătății“ care pînă acum ne vedea numai în negru etc. Vorbe goale. Ministrul Adrian Iorgulescu i-a promis lui Costel Busuioc o bursă, ceea ce sună total demagogic: la Conservator nu poate fi înscris, căci n-a terminat liceul, iar îmbîcsitele legi românești privind finanțarea în cultură nu cred că permit acordarea de burse pentru a urma cursuri de canto în particular. Adrian Păunescu, readus la lumină ca „lider de opinie“ de aceeași Realitatea TV (care nu mai e o televiziune de știri, ci una de păreri și campanii), a dat un recital complet de patriotism, cu lacrimi în direct și nostalgie după „talentele“ descoperite de Cenaclul „Flacăra“, această ipostază protocronică a concursurilor de tipul „vreau să fiu vedetă“. Toți acești bocitori pe mormîntul închipuit al „imaginii României în lume“ nu fac decît să întrețină sentimentul colectivist de „națiе blestemată“ la care, iaca, din cînd în cînd se mai uită Dumnezeu, da' nu mult, numai cît durează *Hijos de Babel* la televizor...

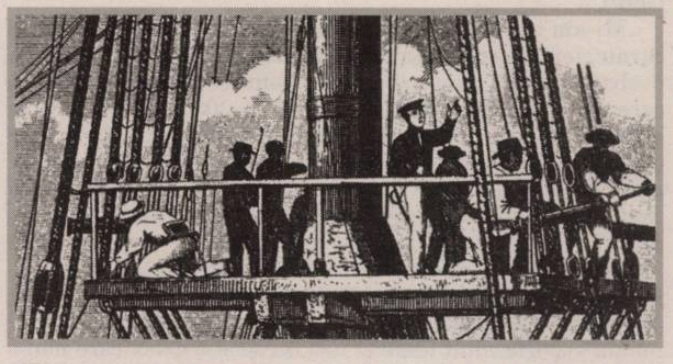

Între timp, Gogu și Dorel își văd de treabă cu mistria, mai trag o dușcă de supărare că nu înțeleg ce tot spun ăștia la televizor, iar cîțiva funcționari ai primăriei din Helsinki au venit la București să găsească o soluție la problema cerșetorilor romi din România apăruți în orașul lor: „Nu sînt foarte mulți, doar vreo cîteva zeci, dar vrem să rezolvăm problema înainte să ia amploare“ – a spus unul dintre ei. Dom'le, străinii ăștia au precis ceva cu noi: nu ne lasă să ne bucurăm de ditamai triumful românesc și de îmbunătățirea imaginii noastre în lume...

ținerea de minte

„Oare de ce-i iubesc eu atît de mult pe străini, fără să stau să aleg, așa la nimereală, îi iubesc chiar și pe arabii suspecți și pe polonezii aroganți, fără să mai vorbesc de înrudiții prin sînge slavi de sud, după vecinătate și prin educație – pe nemți, pentru moravuri și tunătorul lor *r* – pe italieni – nu stau să-i număr pe toți – n-o să stau să-i număr pe toți – așa, fără să stau să aleg? De ce inima și buzele mi se întind într-un zîmbet, cînd aud la piață vorbă franceză cu accent străin, mai exact, un anumit accent cu un adaos de limbă franceză? De ce oare, chiar dacă n-am nevoie de varză, cumpăr neapărat, ca magnetizată, ca hipnotizată, o căpățînă de varză de la vreun *metec,* ba chiar, întorcîndu-mă, iau o a doua, numai pentru a auzi încă o dată monstruosul pentru urechile franceze «merrsi», parcă cioplită cu toporul «madam», iar uneori, pur și simplu «la revedere madam, să mai vii». De ce, chiar vînzînd cea mai proastă varză, pentru mine taraba metecilor e – mai bună? De ce, întinzîndu-se de la mine peste tarabă, mîna mea o strînge pe cea a arabului, harapului, sau mai știu eu pe a cui? De ce atunci cînd, la piață, cîte un *camelot* isteț, împroșcînd vorbe și zdrîngănind cutii de tinichea, laudă sardelele franțuzești și le hulește pe cele portugheze, eu, jignită, plec. Că doar nu pe mine mă înjuraseră – ce legătură aveau aici rușii? Dar, suduind sardelele portugheze, mie îmi răneau sufletul și asta mă scotea pe mine din cercul băștinașilor cu mai multă forță decît m-ar fi scos îngerul păzitor luîndu-mă de mînă.“

(Marina Țvetaieva, *Proză,* traducere din limba rusă de Janina Ianoși, prefață și note de Ion Ianoși, Editura Ideea Europeană, 2008)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Unde vom fi poimîine?

Întrebarea de mai sus este titlul aproximativ al unui film catastrofă de acum cîțiva ani, produs la Hollywood şi realizat de Roland Emmerich, regizor german sensibil la cauzele ecologice. Povestea e următoarea: din cauza încălzirii globale, planeta o ia razna, tsunami-uri uriaşe devastează toate coastele globului, tornade gigantice rad marile oraşe, iar Pămîntul intră într-o nouă epocă glaciară. Ce mai scapă din omenire se refugiază în emisfera sudică, de unde urmează să relanseze civilizaţia, încercînd să nu repete aceleaşi greşeli. Pentru americanul mediu acest film a însemnat mai mult decît o mie de discursuri despre încălzirea globală, ajutînd la apariţia unei conştiinţe ecologice în Statele Unite (conştiinţă care s-a mai consolidat de atunci, graţie unei alte producţii, *Un adevăr incomod*, documentar realizat de fostul vicepreşedinte american Al Gore).

Mi-am amintit de cele două filme răsfoind proiectul Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a României lansat în dezbatere acum cîteva zile. Documentul schiţează modul în care se va dezvolta România pînă în 2030. Într-o ţară în care, în general, orizontul de timp este clipa, nu e de mirare că proiectul nu stîrneşte mare ecou. El merită însă studiat pentru că găsim date interesante. Aflăm de exemplu că România se dezvoltă economic – creşteri de 5-8% pe an în ultimii 8 ani –, dar se dezvoltă haotic, fără să ţină seama de puţinătatea resurselor pe care le mai are. Petrolul mai ajunge pentru 15 ani, uraniul (în condiţiile în care vrem să dezvoltăm energia nucleară), pentru mai puţin de 10. România exportă mult lemn şi nici nu se ştie exact care mai e suprafaţa împădurită, ultima evaluare serioasă a fondului forestier fiind făcută înainte de 1989! Sîntem ţara europeană care risipeşte cel mai mult energia, cam o treime pierzîndu-se între producător şi consumator. Izolarea termică a celor 80 de mii de blocuri moştenite din perioada comunistă ar costa cam 6 miliarde de euro (cam 5% din Produsul Intern Brut pe un an). Sigur, poluarea s-a redus în anii '90 ca urmare a închiderii marilor combinate comuniste, dar apare sub noi forme. De exemplu, în timp ce majoritatea ţărilor Uniunii Europene luptă pentru a reduce ponderea transportului rutier al mărfurilor, în România el aproape că s-a dublat în ultimii 7 ani, numărul camioanelor crescînd cu 25% în aceeaşi perioadă.

Infrastructura e în continuare vetustă, România fiind pe ultimul loc în clasamentul european al autostrăzilor.

Cifrele proaste continuă, fie că e vorba de protecţia mediului, de educaţie sau de sănătate. Mai proastă decît cifrele e tendinţa: evoluţia economică a României din ultimii ani se bazează pe un model contrar evoluţiilor din Uniunea Europeană, unde dezvoltarea ţine cont de resurse. În România, e exact invers: se consumă resurse de parcă am fi ultima generaţie a ţării, fără interes pentru ce se va întîmpla peste 10 sau 20 de ani.

Chiar dacă autorităţile române nu o spun foarte clar, Strategia pentru Dezvoltare Durabilă este tot o cerinţă a UE. Astfel de strategii au mai existat (fostul preşedinte Ion Iliescu a fost iniţiatorul uneia dintre ele), dar termenii erau prea vagi, iar mijloacele prin care urmau să fie atinse obiectivele nu erau clar definite. Bruxelles-ul a spus că nu ajunge. Ca urmare, în proiectul aflat în discuţie există obiective (atingerea nivelului mediu de dezvoltare al UE pînă în 2030), există şi soluţii (economisire de resurse, privilegierea transportului fluvial şi feroviar în locul celui rutier, stimularea serviciilor eficiente ecologic etc.). E nevoie însă de mai mult, de opţiuni privind felul în care se va dezvolta România. Va investi mult în infrastructură şi turism? – aşa cum a făcut Grecia – sau va privilegia educaţia şi cercetarea? – după cum a făcut Finlanda? În proiectul aflat în dezbatere se propune ca, pînă în 2013, suma alocată cercetării să fie triplată. Despre ce cercetare este însă vorba?, ce sectoare vor fi urmărite în primul rînd? Cum va fi reformată educaţia, dincolo de cei 6% din PIB pe care îi primeşte anual învăţămîntul?

Toate aceste întrebări ar trebui în teorie să îşi găsească răspuns în urma zecilor de dezbateri care vor avea loc pînă la adoptarea Strategiei şi la care vor participa politicienii,

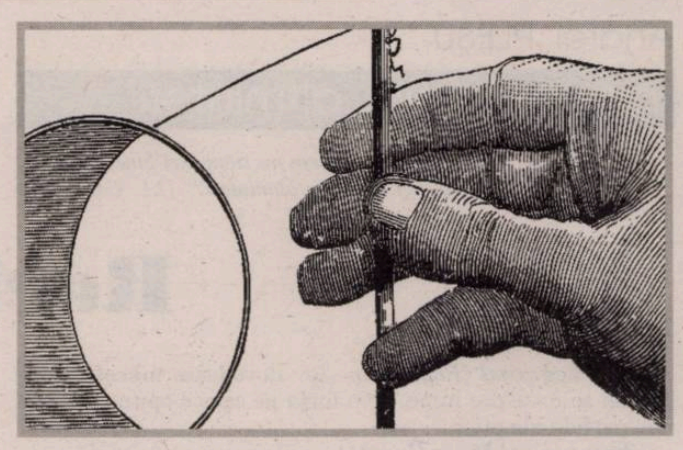

societatea civilă, sindicatele etc. Mai rămîne ca şi dezbaterile să aibă consistenţă şi să nu fie doar evenimente „bifate" pe un calendar. În plus, odată adoptată, Strategia ar trebui şi pusă în practică, şi nu schimbată, în funcţie de interesele de moment ale partidelor aflate la guvernare. Altfel, peste 20 de ani, România riscă să fie o ţară cu diferenţe mari între bogaţi şi săraci, cu o economie secătuită de resurse, cu spaţii deşertificate şi un popor îmbătrînit.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Un cadavru amputat.** Tentat de suma oferită drept recompensă, un luptător de gherilă columbian şi-a ucis şeful, Ivan Ryos (unul dintre cei şapte membri ai conducerii forţelor armate revoluţionare columbiene), şi pe 6 martie s-a prezentat în faţa autorităţilor cu dovada: mîna victimei. Cadavrul liderului FARC şi cel al iubitei lui au fost găsite ulterior, găurite de gloanţe. S-a tras în ei în timp ce dormeau. În lupta contra organizaţiei FARC, succesul e incontestabil. Liderul era un om important, crima va avea o rezonanţă dincolo de însemnătatea ei concretă: cînd şefii încep să se teamă de propriii subordonaţi, sfîrşitul e aproape. Justiţia columbiană e în derută: criminalul ar trebui inculpat pentru asasinat, politica recompenselor a fost lansată de guvern pentru a-i stimula pe informatori la delaţiune, nu la crimă şi la mutilarea cadavrelor. Dacă s-ar lua însă în considerare circumstanţa legitimei apărări, s-ar putea emite un act de neîncepere a urmăririi penale şi omul şi-ar lua recompensa (5 miliarde de pesos, 1,8 milioane de euro). „Nu sînt prea multe ţările unde cineva care prezintă statului o mînă amputată să poată obţine o recompensă" *(El Tiempo)*.

● **Herr Doktor.** Ziarul *Washington Post* îi îndeamnă la prudenţă pe deţinătorii titlului de doctor obţinut la o universitate americană. Dacă folosesc acest titlu în Germania, sînt pasibili de închisoare. Cel puţin şapte cetăţeni americani, cercetători în Germania, au fost învinuiţi că în carduri, pe site-urile web şi în CV s-au declarat doctori. Ei au obţinut această calitate în prestigioase universităţi americane, dar conform unei legi obscure din perioada nazistă numai cei care au primit titlul de doctor în Germania au dreptul să-l folosească în această ţară. Legea a fost modificată în anul 2001 şi a extins privilegiul la toate ţările Uniunii Europene. Lui Ian Thomas Baldwin, absolvent şi doctor al Universităţii Cornell, cercetător în domeniul chimiei ecologice la Institutul Max Planck din Iena, nu i-a contestat nimeni dreptul de a conduce o echipă de cercetare, dar a fost chemat la poliţie acuzat fiind de „abuz de titlu". Într-o societate care acordă atîta importanţă titlurilor onorifice (o persoană cu două doctorate se poate prezenta ca Herr Professor Dr. Dr. Schmidt), problema nu e lipsită de importanţă, dar în cele din urmă procurorul a recomandat închiderea cazurilor, în absenţa „intenţiei de delict".

● **Stabilitate.** La biblioteca din Vantaa, un orăşel din sudul Finlandei, a fost înapoiat un volum – un mensual religios – împrumutat în urmă cu o sută de ani (Reuters). Nu s-a găsit înregistrat numele celui care l-a luat atunci şi nu e clar nici cine l-a înapoiat pentru că pe un bilet ataşat de copertă scrie că amenda pentru fiecare săptămînă de întîrziere este de 10 peni. Într-o ţară stabilă cum este Finlanda, nu era exclus să se ceară plata amenzii. În Finlanda, la 5,3 milioane de locuitori există 900 de biblioteci şi, în medie, un finlandez merge la bibliotecă de 11 ori pe an împrumutînd 20 de cărţi. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Jurnalist la oi m-aş duce

Am ajuns în jurnalism din Liga Studenţilor, prin 1991. Aveam un singur gînd: să schimb lumea (începînd cu guvernul şi preşedinţia, aşa, pentru încălzire). Multă vreme am crezut că informarea oamenilor era evident mai puţin importantă decît ghidarea lor pe calea cea bună. Chiar nu vedeam faptele ca primul lucru de enunţat; interpretarea îmi părea cu mult mai importantă. Ideologia conta mai mult decît costul pachetului de ţigări, mai mult decît copiii vagabonzi, mai mult decît micile afaceri care înfloreau în vremea aceea. În goana noastră după realitatea pe care o visam, am pierdut ani buni de ignorare a realităţii *care era*. Aveam, firește, o afiliaţie politică care îmi părea inevitabilă pentru un tînăr. În epocă, pentru generaţia mea anti-FSN, asta nu putea fi decît dreaptă.

În vremea aceea, să nu ai o părere era suspect. Era ca şi cum ai fi încercat să rămîi simplu trecător într-un oraş în care are loc un război civil. Era cu mult mai sigur să stai în tranşee şi să lupţi: în picioare pe stradă, cu o sacoşă în mînă, oricînd te putea lovi un glonte rătăcit.

În tranşeea noastră era cald şi bine. Nu apăruseră încă banii, slujbele la stat şi-n consiliile de administraţie, gloria lumească sau casele din Pipera. Cu noi erau doar logica istorică, Fundaţia Soros, Solidaritatea Universitară, GDS, partidele istorice şi, în general gaşca noastră. Ne cunoşteam între noi în primele zece secunde într-o conversaţie: lumea se strîmba la numele lui Ion Iliescu, se înclina cînd vorbea de Coposu şi înjura guvernul de nuanţă rozalie, obligatoriu la putere pentru ca angoasele noastre să aibă o destinaţie. Am fost uimit, zece-cincisprezece ani mai tîrziu, să descopăr colegi în presă care lucraseră la ziarul *Azi* şi care erau absolut OK din punct de vedere profesional. *Ştii că ţi-am dat foc ziarului vreo cîteva săptămîni în zilele golaniadei?* – l-am întrebat pe unul. A rîs şi-am rîs şi eu, ca soldatul american şi cel german, la zece ani după sfîrşitul războiului.

A urmat apoi epoca meseriei de jurnalist, pe bune. Din '93 şi pînă prin 2003 ne-am concentrat toţi pe detalii: cadre, vorbe, lumini, texte şi montaje. Comentariul a dispărut, cel puţin din zona mea de ştiri de televiziune (am scris o vreme editoriale de început de program la Ştirile PRO TV, apoi am văzut că merge şi fără...). Epoca ştirilor era de fapt epoca producţiei impecabile, cinematografice. Faptele, frumos montate. Comentariu? După, la şedinţa de producţie.

Acum, războiul opiniilor a început din nou. E o altă generaţie de luptători: cei din prima tranşă de carne de tun se ţin mai la distanţă. Au şi mai mult de pierdut: cu ochii pe rating şi sondaje, e greu să spui dacă să ţii cu *cineva* sau *altcineva* e bine pentru carieră în rîndul publicului urban, 18-49 de ani. Nici viitorul ţării nu mai e în joc, dacă a fost vreodată. Ţara are drumul ei şi ritmul ei: nici Iliescu n-o poate frîna şi nici Băsescu accelera. Ei sînt doar un motoraş electric montat pe un tanc petrolier: diferenţa de tracţiune se simte doar într-o mie de ani. Restul e inerţia noastră individuală, mai groasă aici, unde proiectele politice sînt luate în rîs încă din şcoala generală, la lecţia „Caragiale".

Opiniile vin însă din gura unor oameni pe care Traian Băsescu îi numeşte jurnalişti (de fapt, sînt comentatori). O

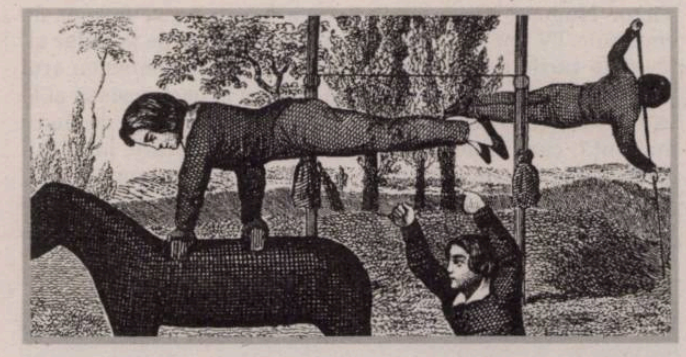

mică explicaţie cu un profesionist, să zicem din America, l-ar fi lămurit înainte să se plîngă de existenţa şi de activismul lor: părerea e şi ea o marfă, iar media cu asta se ocupă, cu vînzarea. Sigur că are dreptate într-o privinţă: oamenii ăştia nu-l pot suferi. Unde n-are dreptate e acolo cînd el cere să se potolească. Vedeţi dumneavoastră, e ca şi cum ai cere producătorilor de biscuiţi să treacă pe fructe că-s mai sănătoase. Nu se poate: oamenii nu vor doar ce le zice doctorul. Mai vor şi ce le place.

Or, tocmai aici e problema lui Traian Băsescu. Inamicii lui au găsit o nişă de piaţă. Vînd şi mesajul, şi reclama pe lîngă el, intolerabil! Să-l înjuri pe Băsescu nu-l dărîmă pe preşedinte, însă face rating. Chiar dacă asta nu se vede în sondaje, se simte în aer: Băsescu riscă să piardă ce l-a adus de fapt la putere. Aceea că era, pur şi simplu, *cool*.

Azi, Paraziţii fac muzica cu Mircea Badea, nu cu faţa lui. Asta e problema preşedintelui. Morala, la noi, trece nu doar prin stomac, ci şi prin modă. Se poartă Băsescu anul ăsta? Aşteptăm colecţia de toamnă-iarnă să ne lămurim.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Superdelegaţii

În Partidul Democrat din Statele Unite, competiţia din procesul electoral capătă proporţiile unei întreceri după cîştigarea căreia învingătorul se prăbuşeşte extenuat pe pistă. Hillary Clinton şi Barack Obama aruncă în luptă toate mijloacele, or, de fapt, nu asistăm acum decît la seriile pentru calificare. Lupta decisivă se va da cu candidatul republican, în mod sigur John McCain, iar apoi urmează cel puţin patru ani de exercitare a puterii executive în condiţiile crizei economice, de rezolvare a consecinţelor unui conflict unde, în Irak, cea mai importantă forţă militară din lume s-a împotmolit în neputinţa de a pacifica tensiunile interetnice şi religioase.

În competiţia de pînă acum, Obama are de partea lui 1578 de delegaţi, Hillary Clinton – 1468. Diferenţa se poate mări sau diminua în cele cîteva state care mai au de ţinut alegeri preliminare, dar devine din ce în ce mai plauzibilă ipoteza conform căreia soarta candidatului democrat va depinde de opţiunile celor 796 de superdelegaţi – foşti preşedinţi, membri ai Congresului, guvernatori, primari, lideri de partid la nivel naţional sau regional – persoane cu drept de vot la Convenţie fără proceduri preliminare. Observatorii vieţii politice din Washington spun că firele telefonice din cabinetele acestor persoane s-au înroşit din cauza apelurilor repetate lansate de echipele electorale ale celor doi candidaţi care vor să se asigure de votul lor. Majoritatea n-au luat încă o decizie şi, ca să scape de presiuni, sînt gata să-şi schimbe numărul de telefon. Deosebit de activ este Bill Clinton, fostul preşedinte, gata să facă totul pentru a-şi ajuta soţia să ajungă la Casa Albă. Pentru adversarii lui Hillary (există grupuri organizate ale celor care o urăsc), prezenţa lui Bill nu face decît să înrăutăţească lucrurile, anii lui în Biroul Oval nu sînt o amintire fericită pentru toţi alegătorii.

„Puterea potenţială a superdelegaţilor de a decide cîştigătorul a dat naştere temerilor că şefii partidului vor decide numele candidatului, adunaţi în camere unde fumul de ţigară poate fi tăiat cu cuţitul, dar realitatea nu justifică acest tablou. Delegaţii nu s-au întîlnit niciodată ca grup şi o vor face probabil pentru întîia dată la Convenţie, odată cu ceilalţi 4000" *(The Washington Post,* 9 martie).

„Activiştii de partid" formulează cu cuvinte diferite următoarea alternativă: „Convingerea mea este că în final noi vom avea cei mai mulţi delegaţi aleşi de cei mai mulţi alegători ca să ne susţină, aşa că ar fi problematic pentru oamenii din aparatul de partid să întoarcă spatele dorinţei alegătorilor" – susţine Obama. „Superdelegaţii sînt obligaţi prin definiţie să-şi exercite propria judecată independentă" – spune senatoarea Clinton. Unii superdelegaţi vor opta pentru un comportament care să afirme unitatea partidului în momentul de răscruce al competiţiei, alţii vor pretinde că funcţiile trecute sau prezente le oferă o competenţă superioară celei a alegătorilor obişnuiţi. Deocamdată, ei ezită să-şi afişeze intenţiile, preocupaţi nu atît de cine are soluţii mai bune pentru Statele Unite, ci de cine ar putea avea mai multe argumente într-o dezbatere cu John McCain.

Ar fi destul de bizar ca după o campanie de luni de zile, cu *caucus*-uri şi alegeri primare, cu discursuri, insulte adevărate şi imaginare, scuze sincere sau ipocrite, proiecte grandioase şi planuri specifice, soarta alegerilor să fie decisă de opţiunile divergente aparţinînd cîtorva sute de oameni, aruncînd în balanţă autoritatea dobîndită în trecut, şi nu în condiţiile acestor alegeri. Oamenii care au fost odată potriviţi nu sînt potriviţi întotdeauna. Dacă aşa va dicta realitatea, se va repeta în alt fel, cu alte date concrete, spectacolul declanşat de numărătoarea voturilor în Florida, cînd Al Gore a contestat rezultatul lui Bush jr. Nici acum nu vor lipsi criticile la adresa funcţionării democraţiei americane, cu pretenţiile ei de model mondial. Dar tocmai acesta e modelul: capacitatea de a face faţă crizelor periodice, fără a schimba ordinea de stat. Numai dictaturile funcţionează perfect.

globul cubic

O pasiune durabilă

A fost nevoie de un timp relativ îndelungat pentru ca „inteligheţia" franceză să-şi dea seama că Fidel Castro, revoluţionar atît de admirat, practică un regim totalitar, cu partid unic şi persecutarea oricărei încercări de gîndire liberă. Analistul ziarului *Le Monde,* Bertrand Le Gendre, trece în revistă trecutul acestei pasiuni: Sartre, Jean Daniel, Regis Debray au întreprins călătorii iniţiatice pe insula de unde s-au întors după ce au observat că acolo „viaţa e o sărbătoare".

Marile dezamăgiri au început din anul 1971, cînd Sartre a adresat regimului o scrisoare deschisă unde a observat că autocritica publică a poetului Herberto Padilla semăna foarte bine cu infamele procese de la Moscova. Bertrand Le Gendre observă că „astăzi, castrismul a ieşit din modă, dar comuniştii se simt încă solidari cu revoluţionarii cubanezi. (...) Scriitorul şi editorul François Maspero, a cărui librărie La Joie de Lire, de pe strada Saint-Severin, era unul din locurile unde se practica fervoarea castristă, a publicat în anul 1999, în *Le Monde,* o serie de articole, un fel de pocăinţă, intitulate «Reîntoarcere în Cuba».

Doar dacă deschizi *Le Monde diplomatique* se poate observa că soarele revoluţiei cubaneze mai luminează încă. Se emite rezerva că pe insulă «în planul libertăţii, lucrurile sînt departe de a fi satisfăcătoare». Dar şi că «o parte din ce în ce mai semnificativă din poporul cubanez, legată de succesele în privinţa educaţiei, a sănătăţii şi a serviciilor sociale, îl respectă pe Fidel». Tot acolo se poate citi că «anticastrismul primar este liberalismul imbecililor». Dezamăgiţi, dar refuzînd să devină apostaţi, anumiţi oameni de stînga şi-au deplasat fervoarea spre ascensiunea în America Latină a «socialismului secolului XXI» al cărui purtător de torţă este preşedintele venezuelean Hugo Chávez. Extrema stîngă i l-a substituit lui Fidel pe Che Guevara, despre care Oliver Besancenot (fost candidat la preşedinţia Franţei) spunea că este «una din rarele figuri de revoluţionar rămase intacte, un exemplu pentru mişcarea care se împotriveşte mondializării capitaliste». Chiar la o temperatură mai scăzută, pasiunea franceză pentru revoluţie îi uneşte pe orfanii ei". **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Marx. Karl, nu Groucho

Anul acesta se împlinesc 190 de ani de la naşterea şi 125 de ani de la moartea lui Karl Marx. Bun prilej de bilanţ al posterităţii sale. Poate că ar fi fost mai nimerit să îmi reţin comentariul încă 10 ani, căci 200 de ani de la naştere este un prilej cu mult mai nimerit pentru cîteva concluzii de etapă în privinţa biografiei cuiva, dar cine poate şti ce va fi cu noi peste 10 ani şi, în plus, sînt bune şanse ca pînă atunci să uit ceea ce am de gînd, acum, să spun.

În ceea ce-l priveşte pe Marx, ştim multe. Ştim cam totul. Viaţa lui e foarte bine documentată, cărţile lui sînt republicate abundent (poţi citi Marx integral pe Internet, fără nici o plată), e invocat şi evocat, urît şi adulat – e o prezenţă pregnantă. Consecinţele cărţilor lui sînt mai puternice decît ale oricărei alte filozofii, căci nici un alt proiect filozofic nu a avut un asemenea destin: masive resurse umane şi materiale îndelung dedicate exclusiv, obsesiv chiar, aplicării sale. Dacă există vreo filozofie *real*-izată, aceasta este marxismul. Dacă există vreo filozofie care a ieşit din stadiul de teorie şi a ajuns în stadiul de practică (pardon, *praxis),* aceasta este marxismul. Din această perspectivă, spre deosebire de orice alt proiect filozofic, marxismul nu mai poate vinde iluzii. Ştim exact ce produce. Iar marxismul a devenit *praxis* anume pentru că asta şi-a propus, şi nu din greşeala unor exaltaţi. Ne amintim celebra afirmaţie din „Teze asupra lui Feuerbach": toate filozofiile au explicat lumea din diferite unghiuri, dar noi ne propunem să schimbăm lumea. Ei bine, au reuşit. Se spune, chiar, că numai creştinismul a putut produce un impact mai mare decît marxismul în istoria lumii noastre. Aş adăuga şi psihanaliza, dar, recunosc, nici un muritor nu a fost în stare să producă o mai profundă nebunie în cugetul speciei noastre decît Marx, cu cărţile sale.

Ei bine, deşi totul pare a fi ştiut despre Marx, mărturisesc că persistă în mintea mea un mister. Nu e legat de Marx ca personaj – nici măcar la întrebarea „cum de produsul a cinci generaţii de rabini a putut deveni un ateu feroce?" nu mi se pare foarte greu de răspuns –, ci de posteritatea lui. Mai exact, de posteritatea lui postcomunistă. Pentru că, iată, vorbim despre postcomunism, dar nu despre postmarxism. Copilul său a decedat după ce a parcurs toate stadiile îmbătrînirii, dar el, părintele, pare bine mersi, mai proaspăt şi mai în formă ca niciodată. Am epuizat, cu sacrificii enorme, ultimele consecinţe ale *praxis*-ului marxist, dar nu am terminat nici pe departe cu gîndirea marxistă. Gîndirea marxistă în sine s-a împlinit, de vreme ce ea însăşi a vrut să ajungă praxis. Vedem bine cu ce efecte. Şi, totuşi, gîndirea marxistă nu încetează să farmece chiar şi aşa, epuizată şi nefardată.

Mai bine spus, cum se face că cineva care s-a înşelat atît de flagrant are atît de mare succes? Erorile lui Marx sînt colosale. De pildă, cine mai crede astăzi că natura umană e determinată de natura relaţiilor de proprietate asupra mijloacelor de producţie, aşa cum scria Marx în „Ideologia Germană"? Or, cine mai poate lua în serios un raţionament de acest tip, cules din „Critica programului de la Gotha": numai munca produce bunăstare, munca e posibilă numai în societate, noi toţi sîntem membrii naturali ai societăţii, aşadar întreaga bunăstare produsă într-o societate se cuvine în mod egal tuturor membrilor societăţii? Sau, cine mai poate accepta în discursul de astăzi fetişizarea claselor sociale, ca în mai toate scrierile sale? Iar ca viziune de filozofia istoriei, cine mai poate susţine astăzi că trecerea de la „orînduire socială" la alta a fost, legic, o trecere de la inferior la superior? Ei bine, toate aceste non-adevăruri, atît de groase încît nici o persoană decentă nu le-ar mai susţine astăzi, sînt chiar osatura marxismului. E limpede că aproape nimic din ceea ce a scris Marx nu mai e valabil astăzi. Fie a fost invalidat de experienţa istorică, fie a devenit desuet. Pot înţelege de ce Marx a avut succes pînă la prăbuşirea URSS. În fond, doctrina aceasta livra un vis paradiziac şi nu cerea nimic în schimb. În creştinism, ai acces la Paradis doar dacă te comporţi într-un anume fel, dacă faci anumite lucruri şi nu faci altele. După Marx, ai acces în Paradis prin simplul fapt că eşti ceea ce eşti, adică proletar. Te-ai născut proletar, atunci lumea se cuvine să fie a ta. Chiar dacă a existat Gulagul, pot înţelege că anumiţi oameni nu puteau crede şi că maşinăria de propagandă le zăpăcise judecata, căci promisiunea Paradisului care li se cuvine este imbatabilă. Dar, după ce comunismul s-a prăbuşit în sine, ca sistem, ca *Weltanschauung,* cum de mai poţi fi marxist?

După 1990, studii cu duiumul au arătat că principalul argument al apărării lui Marx, acela că nu are nici o legătură cu Gulagul, nu se mai poate susţine. Nu doar că pasaje întregi din scrierile lui îndeamnă la ură de clasă şi la genocid, dar fără şcoala marxistă, orori precum cele comise de regimurile lui Stalin, Mao, Pol Pot sau Ceauşescu nu ar fi fost posibile. Marxiştii de azi se apără argumentînd că excesele criminale ale comunismului se explică prin devierea de la

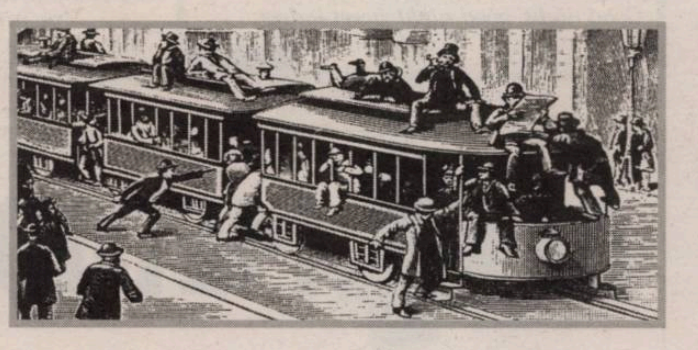

principiile marxismului şi că, dacă marxismul ar fi fost urmat cu fidelitate, Gulagul nu ar fi existat. Asta dacă nu cumva neagă cu totul existenţa sistemului carceral comunist sau, mai grav, îi găsesc merite. Aşadar, marxiştii de astăzi au o mare problemă în a-şi justifica doctrina. E greu, poate chiar imposibil, să treacă peste păcatele ei, căci e greu, poate chiar imposibil, să treci peste un munte din zeci de milioane de cadavre, victime ale comunismului în întreaga lume. Dar poate că eşecul cel mai important al marxismului nu este cel filozofic. Scopul major anunţat, anume eliberarea omului din „lanţurile" capitalismului, a fost ratat pînă acolo încît omul eliberat fugea, cu riscul propriei vieţi, spre „lanţuri", spre Vest. Însă marea ratare s-a petrecut la nivelul banal, al existenţei diurne, biologice. Acolo, la întîlnirea cu fiecare, marxismul a falimentat imediat. John Dos Passos, un mare intelectual al stîngii, ca mai toţi marii scriitori ai „generaţiei pierdute" americane, constata, spre sfîrşitul vieţii sale, prin anii '60, că marxismul nu a eşuat doar în marele proiect de a asigura tuturor cel mai înalt grad de libertate individuală, ci a eşuat şi în proiectul minimal de a produce suficientă mîncare. Noi, cei care am trăit marxismul, ştim că aşa a fost. Aşa că, mai mult decît oricare alţii, avem dreptul, dacă nu cumva chiar datoria, să ne mirăm cu îngrijorare văzînd că marxismul are, încă, aderenţi pasionaţi.

ready made

„Adevărat că, mult mai bucuros decît să scriu, aş sta acum lungit pe canapea, cu capul în poala Pisii mele, care mi-ar spune cît de tare mă place şi m-ar mîngîia frumos pe frunte. Liţchi, ţop! ar veni neinvitată şi ar încăleca şi ea pe mine, iar Honţi, din odaia vecină, unde ar picta vreun aeroplan, m-ar întreba: «Da, elicea, se învîrte la dreapta sau la stînga?»."

(Sextil Puşcariu, *Memorii,* Editura Minerva, 1978)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

Ultima şi adio

Nainte de-a ieşi pe uşă,
sau, poate, pe fereastră,
cu mutră nemaijucăuşă,
bufonul Dvs.

retrage-se în marşaler
şi, dacă vreţi, în tumbe,
căci s-a cam săturat, monşer,
de scos şi scos columbe

din mînecă şi din joben, —
lăsînd în urma lui,
drept suvenir, un vast goblen,
un macrameu, un pui

de lut, din care poţi să gînguri
după ce,-n el, torni apă
de la pîraiele din crînguri
sau, dacă nu, din pleoapă,

căci e-un moment lacrimogen,
iar genele au chiciuri
pe ele, — care sînt un gen,
mai natural, de *kitsch*-uri.

Ci lacrimile dăunează
grav măştii, iar remedii-s
nu prea, — cînd ea se ruinează...
Good night, good night sweet ladies.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Edi

Noi, colegii, îi spuneam „muşchetarul“. Avea mustaţă şi uneori îşi lăsa o bărbuţă. Era brunet, suplu şi vînjos. Purta în loc de curea, ca toţi alpiniştii din vremea aceea, o cordelină legată cu un fel de nod numai de ei ştiut. În zilele cînd la Timişoara începuse Revoluţia, mi-a propus să facem un gest la care, eventual, să-i convingem şi pe alţii să se ralieze: să ne depunem în semn de protest carnetele de membri UTC. Am ezitat o zi sau două, pînă cînd, aşa cum spunea o vorbă populară din acea perioadă, n-a mai fost nevoie. Revoluţia a dărîmat regimul, iar bietele noastre carnete UTC şi-au pierdut valoarea „de restituire“. În ziua în care Ceauşescu a convocat mitingul din Piaţa Palatului, un trepăduş de prin curtea întreprinderii noastre, care ducea un tablou al lui Ceauşescu, l-a întrebat pe Edi de ce nu se duce şi el la miting. Acesta i-a dat un răspuns sfidător (nu-l mai ştiu exact) din care reieşea foarte clar atitudinea lui faţă de regimul comunist şi mitingurile convocate „cu scoatere din producţie“. Trepăduşul cel îmbrăcat în costum maro şi cu cravată roşie i-a cerut în acel moment buletinul să-i noteze numele. Pe atunci, era un lucru de care trebuia să te cam sperii. Edi i-a dat scîrbit actele. A urmat ce a urmat şi după cîteva zile Edi era cel care-l căuta prin întreprindere pe trepăduş, să afle cum îl cheamă şi ce grad avusese în Securitate. Nu l-a mai găsit, să-i dea cu tabloul lui Ceauşescu în cap, aşa cum voia. Era un băiat dintr-o bucată, născut într-un oraş de lîngă Dunăre, care pur şi simplu nu suporta falsitatea şi lucrurile neclare. În zilele cu Revoluţia nu ştiu pe unde a fost şi ce a făcut. S-a aflat şi el pe undeva pe acolo şi a scăpat teafăr. Prin februarie, nu se mai trăgea pe străzi, dar se duceau acele obscure lupte politice cu mitinguri şi contra-mitinguri, cu primele veniri ale minerilor şi cu discursuri pe tanc ale unor membri cu rang înalt în FSN. Edi se lămurise deja cu toate. Nu mai avea, din cîte îmi aduc aminte, nici un fel de dubii sau iluzii în legătură cu aceia care luaseră puterea sau cu necazurile care aveau să vină în acele condiţii. Întreprinderea la care lucram era încă de stat şi încă inertă. Se muncea cînd se muncea, şi în restul timpului se stătea. Se făceau lungi pauze pe holuri în care se discutau vrute şi nevrute. Edi şi cu mine găsiserăm un mod mai interesant de a ne petrece timpul în care trebuia să stăm fără să lucrăm: jucam şah. Şi, uneori, partidele noastre erau mai importante decît şefii cu sarcinile lor de serviciu care erau oricum inutile. Am jucat o asemenea partidă crîncenă într-o vineri. Se termina programul şi noi eram încă departe de finalul jocului. Ne-am hotărît să ţinem minte poziţia şi să o continuăm luni. Ne bucuram deja de week-end-ul cu două zile libere, ceea ce nu avuseserăm pe vremea lui Ceauşescu. El se ducea, evident, pe munte, sătul de nebunia oraşului. Ţin minte încă vag acea poziţie complicată de pe tabla de şah, cu multe ture şi pioni aflaţi în stadii diferite de înaintare, o poziţie pe care luni, cînd m-am întors la serviciu, ardeam de nerăbdare s-o duc mai departe. Peste week-end mă gîndisem la posibile mutări. L-am căutat pe Edi la birou, dar nu l-am găsit. N-a apărut nici pînă la sfîrşitul zilei, dar asta nu însemna nimic pe atunci. O zi de chiul aproape că nu se observa. Uneori, mai ales iarna, cînd nu era de lucru pe teren, puteai să-ţi faci într-o singură zi treburile pe o săptămînă întreagă. N-a apărut însă nici marţi, deşi eu îl tot căutam pe la diverse etaje, cu mica tăbliţă de şah cu magnet în mînă. Miercuri, la prima oră a dimineţii, în biroul unde lucram a intrat un alt coleg de facultate şi m-a întrebat ce ştiu

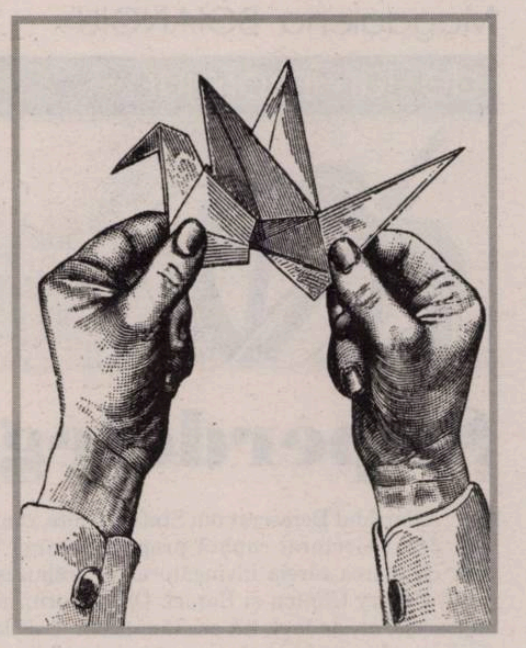

de Edi. I-am răspuns că nu l-am văzut de vineri şi că nu ştiu de ce n-a venit nici luni, nici marţi. „N-a venit pentru că se pare că nu mai e“ – a venit răspunsul, parcă ireal, al colegului. Atunci mi-am adus aminte că Edi îmi spusese că pleacă să se caţere pe Fisura Albastră, cel mai greu traseu de alpinism din Bucegi pe timp de vară şi aproape de neimaginat pe timp de iarnă. Şi era, aşa cum am amintit, luna februarie. Edi a căzut încercînd, se pare, să-şi salveze partenerul (mai începător) aflat într-o situaţie dificilă. Acesta din urmă a murit şi el, iar operaţiunile de scoatere a lor din acel loc au fost complicate şi pentru reuşită a fost nevoie, din cîte îmi amintesc, de ajutorul experimentatei Taina Coliban Duţescu (care ulterior a dispărut şi ea într-o expediţie în Himalaia). Partida de şah a rămas neterminată...

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE“

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să începeă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Principiul dormitorului

Colegii de la Kerala University hotărîseră să facă un fel de documentar despre *workshop,* cu o echipă de profesionişti de la o televiziune locală. Erau înregistrate cele mai importante intervenţii, apoi, în pauze, fiecărui profesor i se lua cîte un scurt interviu. Ceva mi se părea ciudat în aceste interviuri, dar nu îmi dădeam seama ce anume. Apoi am realizat: fiecare persoană era adusă în curtea interioară a luxuriantului centru iezuit unde se desfăşura *workshop*-ul şi plasată cu grijă în nişte tufişuri tropicale, sub un pîlc de palmieri. Imaginaţi-vă deci un operator sau jurnalist român plasînd nişte intelectuali în boscheţii din curtea Bibliotecii Academiei, pentru a le pune întrebări fundamentale despre ştiinţă! Aşa ceva nu se face! Decorul firesc pentru un asemenea interviu nu poate fi decît un birou, un fotoliu cu nişte cărţi pe fundal, ceva de genul acesta. Ceva care să se potrivească cu activitatea intelectuală, nu-i aşa? Ei bine, aşa gîndeau şi colegii indieni, doar că pentru ei decorul cel mai potrivit era, în modul cel mai firesc cu putinţă, un cadru de natură bine ales.

Desigur, hrănit cu Eliade şi Tagore cînd eram adolescent, scăldat în adierile hipiote care mai ajungeau şi pe la noi, îmi mai aduceam aminte cîte ceva despre fascinanta identitate brahman-atman şi unitatea cu un cosmos faţă de care spaţiul nostru ptolemeic părea meschin, iar timpul semitic al religiilor noastre rămînea îngrijorător de limitat. Ştiam, bineînţeles, cîte ceva despre *samsara* şi faptul că această idee a metempsihozei schimbă fundamental relaţia cu natura, în general, şi cu lumea animală, în particular: dacă acest şobolan este cumva vreun străbunic poposit aici în lungul său şir de reîncarnări, nu e firesc să îl consider ca pe o rudă şi să mă port frumos cu el? O fi... Teoretic, puteam să înţeleg deci, oarecum, de unde li se trăgea colegilor indieni cu filmările în natură. Practic însă, atît organismul, cît şi spiritul meu reacţionau diferit.

Aici, pe viu, natura te invadează însă, te hrăneşte în aceeaşi măsură în care te suge de vlagă şi te înghite, iar transpiraţia care îţi curge neîncetat pe faţă te face să visezi la clima *bine temperată* de acasă. Firescul putrefacţiei este şi el aproape o insultă adusă corpului tău european. De la ciorile care se amestecă printre picioarele precupeţelor din pieţe pentru a se ospăta cu maţele de peşte sau gunoaiele care îşi aşteaptă ciclul vieţii şi al morţii pe marginea tuturor drumurilor şi în bătătura tuturor caselor şi pînă la „excesul" general de vegetaţie, totul contribuie la instalarea unui disconfort de care îţi este, eventual, ruşine, dar care e mai puternic decît tine. Oamenii care dorm adesea afară, printre aceste gunoaie sau sub un palmier, te fac să-ţi întorci privirile. Nu au nici o legătură cu *homeless, sans abri* & co., iar jena ta uşor scîrbită nu-şi are sensul: *dormitul nu este, la noi, un act privat* – îmi explică un coleg indian. Dar imaginea dormitorului este prea puternică pentru a nu judeca totul din această perspectivă.

Mă gîndesc în continuare nu atît la India, pe care nu am cum să o pricep după cele cîteva săptămîni petrecute pe cele cîteva sute de kilometri pătraţi pe care i-am parcurs, ci la mine, la noi, la ceea ce numim „civilizaţie occidentală". Ceea ce te izbeşte poate cel mai mult aici este nu atît relaţia *lor* diferită cu natura, ci, prin contrast, modul şi gradul în care *noi* ne-am construit civilizaţia şi bunăstarea *împotriva* naturii. Am transformat relieful înconjurător în peisaj şi locul de lîngă casă în grădină, am înlăturat animalele şi le-am reintrodus în casă doar pe cele (extrem de puţine!) care s-au lăsat civilizate, devenind „animale de companie". De asemenea, am ţinut exuberanţa vegetaţiei la distanţă, pentru a o reintroduce în *living* doar după ce era să o pierdem de tot şi doar sub forma disciplinată a „plantelor de interior". Chiar şi aerul pe care îl respirăm am ajuns să-l „condiţionăm".

Procesul civilizării despre care vorbeşte atît de frumos Norbert Elias este poate, mai presus de toate, acest efort susţinut de îndepărtare de natură, de construire a unor cercuri concentrice de izolare confortabilă. Iar „dormitorul" poate fi considerat metonimia acestei utopii active: desprinderea casei de peşteră, a locuinţei de staul, a gospodăriei familiale de restul comunităţii, a spaţiului de mîncat de spaţiul de dormit, medierea contactului dintre corp şi mîncare prin mese, veselă şi tacîmuri (din acest punct de vedere, firescul cu care localnicii îşi folosesc cele cinci degete

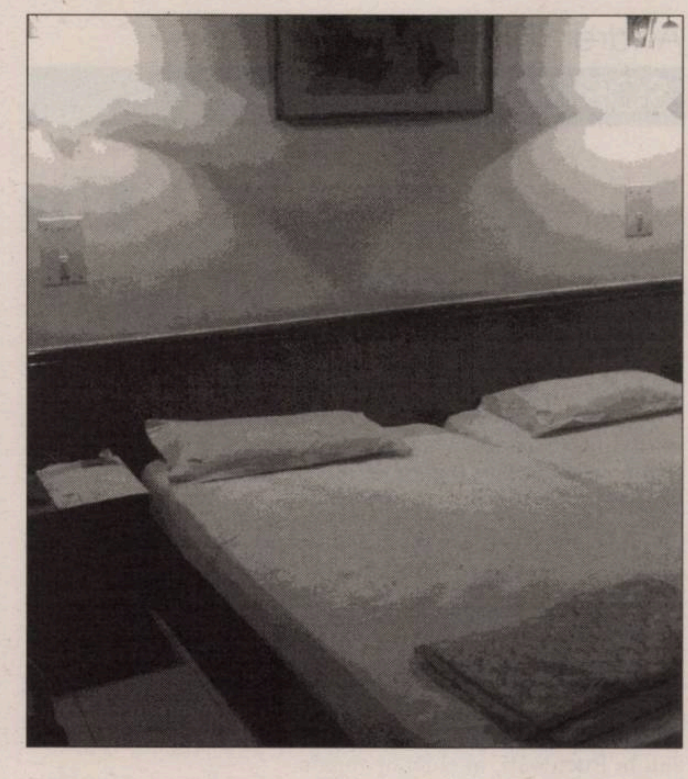

ale mîinii drepte pentru a se servi direct de pe frunzele de palmier este o altă ofensă adusă bunelor noastre maniere!) şi dintre corp şi sol prin tot felul de paturi, toate acestea sînt tot atîtea „cuceriri" ale civilizaţiei în drumul său spre confortul şi intimitatea individului. Iar dormitorul, tot mai retras în fundul casei, izolat de prăvălie şi de spaţiile de socializare, este simbolul însuşi al acestei intimităţi confortabile. Şi procesul merge mai departe: o anchetă realizată recent în Anglia arată că dormitul se retrage tot mai mult în camere individuale, chiar şi soţii avînd de la început propriile dormitoare pentru a opera în linişte şi individual cu televizoare, calculatoare, telefoane mobile şi alte gadgeturi devenite indispensabile. Tehnica devine tot mai mult mediul nostru natural, care pătrunde chiar şi în dormitoarele noastre, îndeplinind astfel izolarea noastră completă de natură. În aşa măsură încît, înconjurat de atîta natură, nu pot să nu visez – cu ruşine, dar în deplină onestitate – la confortul şi intimitatea dormitorului meu de acasă...

Nu este de mirare astfel că pînă şi viziunile noastre *science fiction* sînt bîntuite de oraşe ale viitorului închise în tot felul de cupole de sticlă, ducîndu-şi viaţa agitată cu condiţia să rămînă perfect izolate de mediul înconjurător.

Dar oare nu pierdem totuşi ceva esenţial cîştigînd tot acest confort artificial?

Rareş NICULESCU

Marea migraţie

Odată pe lună, 785 de deputaţi în Parlamentul European înjură printre dinţi, îşi strîng dosare, mape, notiţe şi pornesc în marea migraţie către Strasbourg, oraş care găzduieşte pentru patru zile lucrările forului european. „Săptămîna roşie" (după codul de culori atribuit şedinţei plenare în calendarul oficial al Parlamentului) este precedată de o întreagă nebunie. Joi seara, înaintea săptămînii de plen, culoarele sediului de la Bruxelles sînt pline de lăzi uriaşe de plastic *(„les cantines")* pe care asistenţii deputaţilor le umplu cu documente care trebuie transportate la Strasbourg. Şase remorci pline cu dosare bat drumul între Bruxelles şi Strasbourg în fiecare lună. Apoi, cu ce să mergi în oraşul de provincie din estul Franţei, care are legături aeriene cu puţine dintre capitalele Europei? La ce hotel să tragi, pentru că locurile de cazare sînt limitate şi rezervările pentru *„plénière"* se fac de obicei cu două-trei luni sau chiar cu un an înainte? Pe holurile celor trei clădiri din capitala Alsaciei, vezi parlamentari, funcţionari şi asistenţi indispuşi şi şifonaţi, bombănind şi trăgînd în urma lor valize mai mici sau mai mari. Nu confortul acestora ar fi neapărat problema. Pentru deplasarea lunară de la Bruxelles la Strasbourg, Parlamentul European cheltuieşte anual peste 300 de milioane de euro, ceea ce reprezintă mai bine de 10% din bugetul instituţiei. Dacă ar fi să socotim costul navetei pentru o legislatură întreagă, acesta s-ar ridica la 1,5 miliarde de euro (veniturile Primăriei Municipiului Bucureşti pe anul 2007 au fost de circa 1 miliard de euro). Totul pentru patruzeci de zile pe an, enorma clădire fiind pustie în tot restul timpului.

De ce toată această tevatură, care a ajuns să facă obiectul amuzamentelor pînă şi în rîndurile şcolarilor europeni? Sediul PE de la Strasbourg, privit de obicei ca un sediu secundar, este în realitate sediul oficial al instituţiei, menţionat ca atare şi în Tratatul Uniunii Europene. Orice decizie în sensul eliminării unuia dintre sediile Parlamentului aparţine statelor membre, care trebuie să hotărască în unanimitate. Iar Franţa ţine cu dinţii de această prevedere, chiar dacă vocile care se împotrivesc sînt din ce în ce mai numeroase. Noul preşedinte francez, Nicolas Sarkozy, şi-a anunţat punctul de vedere încă din 2006, cînd ocupa funcţia de ministru al Internelor: susţine din plin oraşul Strasbourg, „oraşul-simbol al reconcilierii franco-germane", în orice dispută legată de sediul Parlamentului. Un grup foarte vocal, compus din membri ai Parlamentului, au propus o altă sintagmă: „Strasbourg, oraşul-simbol al risipei europene". Disputele au mers departe, fiind aduse în discuţie elemente legate de o scandaloasă umflare a facturilor de către Primăria oraşului Strasbourg (două din cele trei clădiri ale Parlamentului aparţin unei Societăţi private olandeze, iar Primăria, care joacă rol de intermediar în contractul de închiriere, încasa odată cu chiria un comision generos, cu şase zerouri). În apărarea „migraţiei" lunare la Strasbourg – căreia unii i-au spus chiar „transhumanţă" –, deputatul francez Alain Lamassoure atinge şi coarda emoţională: *Le coût du siège, c'est comme le coût du multilinguisme: sans prix* („Preţul de plătit pentru acest sediu este acelaşi ca şi cel pentru multilingvism: inestimabil").

Concluzia poate fi una singură: Uniunea Europeană este un proiect fantastic, una dintre cele mai mari aventuri în care a pornit vreodată un grup de popoare ale lumii. Însă acest proiect nu poate şi nu trebuie să anuleze ambiţiile şi orgoliile naţionale, fie că acestea se materializează în susţinerea unor poziţii politice de natură să asigure avantaje economice, în încercarea de a exploata la maximum beneficiile integrării sau pur şi simplu în apărarea unor simboluri. După cum nu poate şi nu trebuie să anuleze şi nici măcar să dilueze bătălia fiecăruia dintre statele membre pentru apărarea interesului său naţional, al cărui preţ de plătit – cum spunea dl Lamassoure – este inestimabil.

***Rareş Niculescu** este deputat PD-L în Parlamentul European.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Un vizitator din 1913

Nu cred că a fost vreodată semnalată – în afară doar de presa de atunci pe care n-o am la îndemînă – vizita la București a unui prieten al lui Marcel Proust. Însemnările lui de călătorie n-au apărut, la Paris, decît după douăzeci de ani, în 1933, sub titlul *Notes*.

Journal d'un musicien. Autorul, Reynaldo Hahn, fusese unul dintre răsfăţaţii acelei epoci care a meritat să i se zică „frumoasă". Aceste pagini de jurnal sînt pline de reflecţiile unui estet în muzeele pe care le vede, în atelierele artiştilor care-l primesc, la expoziţiile la care se duce, la spectacolele la care asistă. Dintre pictori îl preferă pe Monet, admiră sculpturile lui Rodin, iar în materie de muzică gustul său îi alege pe Brahms, Gounod, Saint-Saëns şi, îndeosebi, pe César Franck (Vinteuil al lui Proust!). Observaţiile lui în Franţa, Spania sau Italia nu sînt numai ale unui călător cultivat, ci ale cuiva care trăieşte în artă şi pentru ea. În acelaşi timp, mondenitatea influenţează mereu punctul său de vedere, al unui obişnuit al saloanelor şi chiar, la Londra sau la Bucureşti, al curţilor regale.

În România el a ajuns în 1913, trecînd prin Viena şi Budapesta spre Berlin, în cursul unui turneu de conferinţe, ca reprezentant al Cercului Analelor, o instituţie care organiza propaganda culturală franceză. La Bucureşti şi la Brăila, melomanii locali i-au cerut să cînte, ca să profite de prezenţa unei celebrităţi europene. Avem astfel descrierea unor recitaluri de pian şi muzică vocală, deci lieduri compuse de el. Pentru a se pregăti, Hahn le-a citit în tren pe Martha Bibescu şi Carmen Sylva, dar i-a plăcut doar prima. Cu altă ocazie, se referă la Anna de Noailles, adoptată ca poetă franceză. Gazda lui la Bucureşti a fost Elena Văcărescu, alături de care le-a întîlnit pe Zoe Caribol şi Alexandra Fălcoianu: numele uneia dintre ele îmi aminteşte casa în care locuia, între Calea Victoriei şi Lascăr Catargiu, dărîmată în 1989, iar cealaltă îşi are o statuie graţioasă la Bellu. Din aceleaşi cercuri a văzut-o pe „prinţesa C." adică, probabil, pe Maruca Cantacuzino, „pedantă", şi pe Constantin Brâncoveanu pe care-l cunoscuse la Paris, unde el publica o bună revistă literară, *La Renaissance Latine*. Pe acesta l-a regăsit cu plăcere „deputat, mare proprietar, preşedinte al unui spital, jucînd rolul său princiar cu o hărnicie lăudabilă şi folositoare".

Fiica ministrului Franţei la Bucureşti, „frumoasă, măritată cu un român", este Yvonne Blondel-Cămărăşescu, al cărei jurnal din timpul războiului a fost de curînd editat şi se citeşte cu interes.

Călătoria pînă la Brăila, cu trenul, durează şase ore, traversînd „cîmpii posomorîte şi cenuşii", iar, acolo, oraşul i se pare „cel mai sărac, cel mai gol, cel mai rudimentar pe care l-am văzut vreodată". Totuşi, concertul, precedat de o cuvîntare a drei Văcărescu, a atras un public elegant, fracuri, uniforme şi toalete feminine acoperite de paiete. La dineul oferit de un milionar evreu, armator, lăutari ţigani cîntă „Marsilieza" pentru oaspete. Despre români s-a convins că, fiind „colonie romană", în al cărei aliaj au intrat puţin slavii, dar influenţa germană a rămas superficială, vor făuri cîndva o ţară puternică şi strălucitoare. Această impresie i-au dat-o domnii la conversaţia cărora asistă la Capşa, unde pilaful cu raci şi frigăruile sînt delicioase.

Capitala schiţează o asemănare cu Petersburgul. Pe Calea Victoriei, o mare fotografie a lui Reynaldo Hahn este expusă în vitrina unui magazin de muzică. În alt cartier există negustorii de covoare, mai scumpe sau mai ieftine, dar întotdeauna negociate cu viclenii de bazar oriental. Drumul spre Cotroceni, unde artistul era aşteptat de prinţesa Maria, l-a îngrozit: „Hîrtoape, gropi, moviliţe, un noroi de cinzeci de centimetri; eşti aruncat în aer, apoi te scufunzi în şanţuri adînci, apoi te hurducă, apoi te opreşti, apoi te caţeri pe un povîrniş abrupt, toate astea pe întuneric". Palatul e hidos şi musafirul crede că aşa, „oriental sau slav", l-a vrut gustul naţional. „Pardoseala de faianţă albastră, zidurile aurii, lămpile încrustate în perete, jilţurile de formă bizantină din lemn poleit, ca nişte mobile de teatru, un pian aurit, pictat cu buchete de crini etc." Această decoraţie extravagantă era completată cu mulaje după Donatello, cu fotografii de tablouri de Boecklin şi cu portretele unor persoane în veston sau taior încadrate în rame bizantine.

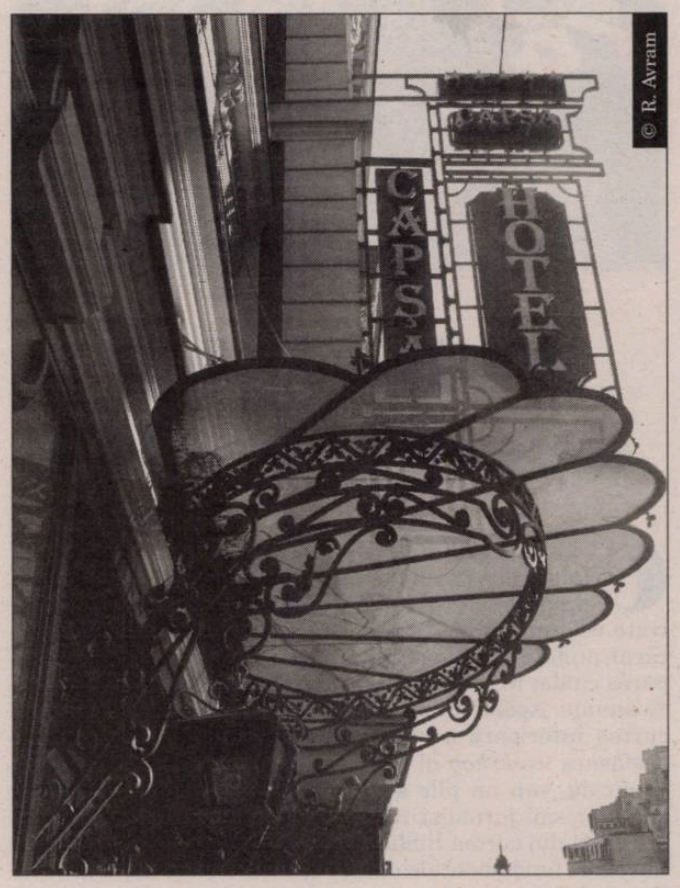

La curte sau pe stradă, aceeaşi bunăvoinţă candidă, acelaşi orgoliu naiv.

Radu Pavel GHEO

Cum vor să ne transforme în roboţi de mici

(manifest anti-ADHD)

***Disclaimer**: Acest text este scris de un profan în domeniu şi exprimă doar poziţia – amatoricească – a autorului (combinată cu un strop de bun-simţ).*

În ultima vreme văd tot felul de psihiatri şi psihologi care discută despre ADHD. Apar prin reviste, pe site-uri, ba de curînd i-am văzut chiar şi pe televiziunea naţională. Au descoperit şi românii, după americani, că există o boală, ADHD, de care suferă copiii din toată lumea. Există şi un site, adhd.ro, unde se găsesc explicaţii, indicaţii, informaţii. De acolo aflaţi că ADHD înseamnă „Deficit de Atenţie / Tulburare Hiperkinetică" (scris chiar aşa, cu majuscule, semn al slabei stăpîniri a limbii române sau al calchierii unui text cu titluri englezeşti). Boala are trei categorii de simptome, dintre care primul este „inatenţia". Celelalte două sînt hiperactivitatea şi impulsivitatea.

Of, săracă limbă română! Inatenţia! Inatenţia copilului *inatent*! Din englezescul *inattentive*. Dar nu asta e important, nu? Vorbim de o boală şi nu avem timp de fineţuri lingvistice cînd ADHD-ul năpădeşte România!

Totuşi ar trebui să ne facem timp şi pentru asta. Să nu ne grăbim, să nu facem lucrurile pe grabă, să nu greşim din neglijenţă, cum fac autorii site-ului, fiindcă ignorarea detaliilor şi greşeala din neglijenţă – o zic chiar ei – intră tocmai în categoria primului tip de ADHD, cel de „inatenţie". Să ne facem timp şi pentru asta, zic. Fiindcă dacă sîntem un pic atenţi (şi nu „inatenţi"), o să vedem că simptomele, clasificarea şi chiar şi numărul lor sînt copiate aproape cuvînt cu cuvînt din articolul despre ADHD al faimoasei enciclopedii online *Wikipedia: Often forgetful in daily activities* e în varianta românească „Adeseori este uituc în activităţile cotidiene", iar *Often has trouble organizing activities* înseamnă „Adeseori are dificultăţi în a-şi organiza sarcinile şi activităţile".

Dacă sîntem şi mai atenţi, o să vedem că firma ce şi-a adjudecat domeniul adhd.ro este Eli Lilly România SRL. Eli Lilly and Company este una dintre cele mai mari companii farmaceutice din lume, îşi are sediul în Statele Unite, a produs medicamente excelente şi medicamente controversate – dar, în orice caz, faimoase, cum ar fi metadona sau popularul Prozac. Şi, desigur, Eli Lilly and Company produce şi medicamente pentru ADHD, despre care vorbeşte site-ul adhd.ro al firmei Eli Lilly and Company.

M-aş opri aici cu descrierea site-ului care oferă, la o căutare grăbită, primele informaţii (mă rog) despre ADHD. Pentru părinţii speriaţi că au nişte copii bolnavi de acest sindrom nou-intrat pe piaţa românească (odată cu nişte companii binevoitoare care finanţează studii şi oferă tratamente) recomand totuşi ca lectură obligatorie simptomele înşirate în descrierile bolii. Iau cîteva exemple la întîmplare: are dificultăţi în a-şi organiza sarcinile şi activităţile, ignoră detaliile, greşeşte din neglijenţă, nu respectă instrucţiunile, nu termină ceea ce a început, este distras de zgomote exterioare, pierde lucruri de care are nevoie (la copilul *inatentiv)*, se agită sau se foieşte, trebuie să se ridice de pe scaun, vorbeşte excesiv, are dificultăţi în a-şi aştepta rîndul, întrerupe sau deranjează alte persoane (la copilul hiperactiv şi impulsiv).

Cel mai tare mi-au plăcut următoarele simptome: copilul cu ADHD „are dificultăţi în a-şi organiza sarcinile şi activităţile, evită activităţile care necesită efort intelectual susţinut, are dificultăţi în desfăşurarea activităţilor de timp liber nezgomotoase".

Serios? Nu-şi poate organiza sarcinile? Probabil că nu respectă un *deadline*. Riscă să fie dat afară din funcţia de copil! Îi plac „activităţile de timp liber" zgomotoase? Vai, vai, vai! Sau ce ziceţi de „aleargă sau se caţără atunci *cînd nu ar trebui*"? Cînd nu ar trebui? Îmi amintesc că atunci cînd eram copil, *întotdeauna* era un moment bun să alerg sau să mă caţăr. Pentru adulţii care au uitat, toate astea se cheamă *copilărie* şi *joacă*.

Ce-i drept, ni se spune undeva că, „deoarece toţi copiii se comportă uneori astfel, diagnosticul de ADHD poate fi stabilit unui copil (*sic*) numai de către un specialist". Numai că procentajul estimat de copii cu ADHD e mult prea mare ca să nu semene mai degrabă a boală indusă cultural.

Secretul e următorul: oamenii mari nu mai au timp să se ocupe de copii. Sînt ei înşişi agitaţi, nervoşi şi „inatenţi". Aşa că vor să-i transforme. Să-i facă eficienţi, organizaţi şi ne-„inatentivi". Să devină responsabili şi să nu piardă lucruri de care au nevoie, să respecte *deadline*-uri la joacă şi la „activităţile de timp liber". Să nu deranjeze. Să stea liniştiţi pe scaun.

Asta vor toţi părinţii de la copiii lor. Şi de obicei nu reuşesc. Aşa că de curînd s-a decis că semnele copilăriei, chiar uşor exacerbate, sînt de fapt o boală ce trebuie tratată cu medicamente – medicamente destul de dure, care provoacă dependenţă, depresie, dezechilibru psihic şi alte efecte adverse. Nu e de mirare că boala e studiată şi tratată pe scară largă în primul rînd în Statele Unite, ţara cu cel mai mecanizat mod de viaţă şi cu un consum gigantic de neurostimulente, antidepresive şi calmante pe cap de locuitor.

Vin roboţeii! Eu încep să mă tem. (V. totuşi încă o dată *disclaimer*-ul de sus.)

Texte şi opinii de: ● *Mugur CIUMĂGEANU (psiholog clinician, psihoterapeut)* ● *Iulian COMANESCU (jurnalist)* ● *Alfred DUMITRESCU (preşedintele Societăţii Române de Psihanaliză)* ● *Ciprian MIHALI (conferenţiar, Facultatea de Filozofie, Universitatea „Babeş-Bolyai")* ● *Ovidiu NAHOI (jurnalist)* ● *Dumitru SANDU (sociolog)* ● *Mădălina ŞCHIOPU* ● ***Coordonatoarea temei**: Iaromira POPOVICI*

Unul dintre primele numere ale Dilemei *a fost despre frică. Era pe la începutul anilor '90, cînd, pe lîngă veşnicele nelinişti personale ale fiecăruia, se aflau la ordinea zilei spaimele electorale, politice, şi, desigur, cele legate de preţuri şi inflaţie. Precum şi, oarecum înrudite cu toate acestea, reminiscenţele angoaselor legate de epoca ceauşistă şi de diversele ei influenţe asupra celei de tranziţie.*

Acum, fricile s-au mai schimbat. Cele politice s-au diminuat, printr-un soi de trecere în rezervă şi de înlocuire a lor nu cu un curaj al confruntării directe, ci mai curînd cu o resemnare blazată. Ele rămîn în special la nivelul discursurilor politicienilor adresate alegătorilor: acolo, temerile acestora din urmă sînt exploatate electoral de către cei dintîi.

Unul din cinci se teme...

În completarea lor, dar schimbînd puţin registrul, sînt spaimele induse de presă. Acestea nu exclud domeniul politic, dar cele mai multe dintre ele brodează pe marginea unui social-populist horror, *brăzdat de violenţe şi calamităţi. Lumea ştirilor de la ora 5 (şi nu numai) este un loc întunecat, al pierzaniei, unde frica de semenul tău e sentimentul predominant.*

Pe primul plan, în ceea ce-i priveşte pe români, rămîn temerile economice. În frunte este frica de creşterea constantă a preţurilor şi de discrepanţa persistentă între acestea şi venituri. După care urmează, îndeaproape, temerile de infracţiuni, starea de sănătate, şomaj şi de probleme în găsirea unei locuinţe. Toate acestea se menţin, paradoxal, pe fondul unei creşteri a nivelului de trai: nivelul siguranţei sociale şi al satisfacţiei faţă de viaţă rămîn însă scăzute.

Frica socială se leagă şi de supravieţuirea fiecăruia în condiţiile acaparatoarei şi parşivei societăţi de consum, care, pe de o parte, pare că ne garantează totul, de la bunăstare la asigurări medicale şi de viaţă, şi, pe de alta, ne adînceşte o întreagă serie de angoase (alimentate de speranţe şi aşteptări cu care e greu de ţinut pasul...).

De la aceasta la anxietăţile individuale nu e o mare distanţă: care, ne spun psihanaliştii, rămîn, în esenţă, aceleaşi (frica de moarte, durere, singurătate/abandon, schimbare...), chiar dacă în diverse epoci îmbracă forme diferite, conform trendurilor de moment... Adolescenţi sau adulţi responsabili, cît şi oameni de vîrsta a treia au cu toţii fricile lor, mai mult sau mai puţin bizare. Grav e, afirmă specialiştii, că numărul acestora se înmulţeşte (unul din cinci români se teme de ceva...) şi modalităţile de monitorizare şi vindecare a angoaselor lasă încă de dorit. ***(I. P.)***

Ciprian MIHALI

Paza bună hrăneşte primejdia rea

Un teoretician al artei şi critic al societăţii actuale putea să spună, în urmă cu cîţiva ani, că marfa care se vinde cel mai bine astăzi este subiectivitatea. Nu aurul, nu parfumurile, nu imobiliarele şi nici măcar corpul omenesc, fost obiect de adulaţie şi manipulare în urmă cu vreo două-trei decenii, ci complexul afectiv-psihic fragmentat şi mereu neîncheiat care face din fiecare o individualitate fragilă şi ireductibilă.

Nu l-aş contrazice, doar l-aş completa: dacă aş spune că nu subiectivitatea, ci frica este produsul care are o cotă de piaţă excelentă, încă nu aş spune foarte mult. Am cîştiga însă în claritatea ideii, dacă am putea înţelege mecanismele subtile şi incontrolabile care ţin împreună şi fac să se stimuleze reciproc psihicul uman şi frica, acele mecanisme perfect înţelese şi exploatate de producătorii actuali de informaţie şi imagine, de discurs şi de strategii.

Voi avansa în rîndurile ce urmează două idei, prin care să susţin teza utilizării fricii ca una dintre pîrghiile privilegiate de acces la psihicul uman şi, prin asta, de prindere a individului în reţelele de supunere la comandamentele zilei.

Mai întîi, voi spune că, asistînd în zilele noastre la multiplicarea indefinită a instrumentelor de conjurare sau de luare în grijă a fricii, tocmai aceste instrumente sînt principalii producători de frică. Printr-un ciudat paradox (dar numai în aparenţă ciudat), cu cît se înmulţesc mijloacele şi discursurile de liniştire şi de protejare a fiecăruia şi a tuturor împreună, cu atît cresc situaţiile, evenimentele producătoare de frică. Altfel spus, cu cît sîntem mai asiguraţi (în toate sensurile acestei expresii), cu atît sîntem mai vulnerabili.

Apoi, prin faptul că mecanismele producerii şi evitării fricii sînt luate în posesie de către industria şi comerţul asigurărilor de tot felul, prin faptul, deci, că sîntem deposedaţi de un mecanism psihic elementar, vital, de adaptare la realitate, trăind adeseori cu iluzia că „nu are de ce să ne fie frică", tocmai prin aceasta sîntem progresiv dezvăţaţi nu „să ne fie frică", ci să reacţionăm în situaţiile cît se poate de reale care produc şi cer frică. Pe scurt spus, cei care pretind că ne protejează ne fac în timp să uităm să ne protejăm noi înşine; atunci cînd evenimente producătoare de frică se produc (de exemplu boala, moartea etc.), nu găsim în noi sprijinul psihic-emoţional adaptat şi suficient pentru a administra o asemenea situaţie.

În anii '70, Michel Foucault susţinea într-unul din cursurile sale că sîntem pe cale să trecem într-o societate guvernată de şi prin politici securitare. El vedea în securitate imperativul unei societăţi în care nici suveranitatea feudală, nici disciplina modernă nu mai puteau să rezolve mulţimea problemelor individuale şi sociale şi să permită o eficientă guvernare politico-administrativă. Securitatea este primul dintre drepturi, atît pentru fiecare dintre noi, cît şi pentru societate în ansamblul ei; fără dreptul la securitatea vieţii, nici unul dintre celelalte drepturi (la libertate, la egalitate, la proprietate, la expresie) nu este garantat. Iar securitatea se lasă uşor înţeleasă, pentru că ea înseamnă protejarea de ceea ce poate să pună în pericol viaţa fiecăruia. Nimic nu e mai accesibil fiecăruia decît frica de moarte. Dacă libertatea, egalitatea, exprimarea etc. sînt valori şi drepturi la care accesul se face pe o cale reflexiv-mijlocită, securitatea nu are nevoie de nici o mediere raţională: sentimentul de frică e imediat şi accesibil oricui, în intimitatea cea mai profundă, adică în adevărul cel mai incontestabil al existenţei personale.

Discursul securitar este unul dominat de termeni precum „pericol", „ameninţare", „caz", „risc", „criză", „urgenţă", „intervenţie". Privind cu atenţie aceşti termeni, vom observa două lucruri simple: primul, că ei sînt cu toţii specifici biologiei şi medicinii. Nicăieri ca la spital nu auzim vorbindu-se mai des şi nu înţelegem mai repede ce înseamnă oricare dintre ei. Al doilea lucru uşor de observat e că printr-o manevră abilă, aceşti termeni au părăsit de mult sfera medicală şi au fost transferaţi, împreună cu accesibilitatea lor, în domeniul social, politic, militar, economic etc. Înţelegem sau măcar ni se pare că înţelegem la fel de uşor riscul unei crize economice sau necesitatea unei intervenţii în forţă a jandarmeriei, precum înţelegem riscul unei crize cardiace sau necesitatea unei intervenţii chirurgicale. Ne expunem ameninţării inflaţiei, precum ne expunem pericolului unei îmbolnăviri. În fine, putem diagnostica repede societatea ca fiind bolnavă şi avînd nevoie de remedii, aşa cum diagnostichează medicul un organism ca purtător al unor viruşi sau patologii care se cer vindecate. Nu mai e atunci un secret pentru nimeni că omul politic, mai ales cînd prezenţa lui se personalizează mediatic, e cel mai bun dintre medici şi tocmai de la el aşteptăm salvarea.

Banalizarea discursului securitar de sorginte medicală ne-a familiarizat apoi, şi cu o viteză surprinzătoare, cu toate strategiile şi instituţiile de asigurare, de la bănci şi fonduri private de pensii, pînă la buletinele meteo şi „avertizările cod galben". O uriaşă întreprindere la scară mondială funcţionează azi cu toate motoarele la maximum pentru a ne atrage neîncetat atenţia asupra pericolelor şi riscurilor la care sîntem expuşi: de la terorism pînă la gripa aviară, de la obezitate pînă la şomaj, de la boli cardiovasculare pînă la încălzirea globală, totul în jurul nostru complotează pentru a ne ameninţa. Iar singuri, ni se spune, nu vom putea face faţă avalanşei de pericole care ne înconjoară şi ne sufocă. Dar să inspirăm adînc şi să ne imaginăm următoarea ipoteză: nu cumva ceea ce ne atrage atenţia că sîntem în pericol este şi ceea ce ne promite să ne pună la adăpost de el? Nu cumva medicul care identifică maladia este şi cel care o vindecă? Desigur, cel mai adesea aşa se întîmplă şi nici nu am vrea să fie altfel. Dar dacă am merge mai departe şi am spune, rupînd parţial analogia cu medicina: oare nu cumva aceia care promit să ne protejeze de pericole şi ameninţări sînt tocmai cei care le produc înainte sau după ce au făcut o asemenea promisiune? Şi dacă aşa stau lucrurile, care e mobilul unui asemenea gest?

Nu voi putea răspunde în detaliu acestor întrebări; au făcut-o alţii mai bine şi mai dezvoltat. Voi relua pe rînd afirmaţiile iniţiale şi voi spune: frica, unul dintre mecanismele afectiv-psihice cele mai personale şi mai individualizatoare, nu ne mai aparţine. Am fost deposedaţi de ea în numele unei pretinse protecţii superioare, pe care noi n-am fi capabili să ne-o asigurăm. Ni se spune, zi de zi şi pe toate canalele, cînd să ne fie frică, de ce să ne fie frică şi ce avem de făcut ca să nu ne mai fie frică. Sîntem infantilizaţi şi aşezaţi sub tutela unor autorităţi ale căror nume şi număr nu le ştim. Ca să nu ieşim de sub oblăduirea lor, ni se aruncă zilnic, prin intermediul acestei slugi devotate a politicilor securitare, care este mass-media, un os al fricii: inundaţii, secetă, epidemii, teroriştii, accidente, cutremure, împuşcături, furturi, violuri, totul concură la păstrarea noastră în stare de minorat şi totul obligă la intervenţie urgentă. Putem deveni majori doar dacă subscriem la un fond de pensii, dacă încheiem o asigurare de viaţă, o altă asigurare

pentru locuinţe, încă una pentru maşină, o alta ca asigurare pe asigurare, asiguraţi peste tot şi tot timpul, prinşi în laţurile unor dependenţe din care nici moartea nu ne poate salva, pentru că şi împotriva ei sîntem asiguraţi.

A doua afirmaţie iniţială: nici o asigurare din lume nu va putea smulge definitiv din noi sentimentul fricii. Poate doar să-l deformeze şi, prin asta, să ne deformeze. Atunci cînd boala cea mai reală şi moartea cea mai reală ne ajung în preajmă, fără nici o altă mijlocire, fără prezenţa presei şi a companiilor de asigurare, atunci sîntem goi. Atît de goi încît nici nu ştim cum trebuie şi cît trebuie să ne fie de frică. Şi uneori ne simţim caraghioşi, alteori ruşinaţi, nu de puţine ori chiar vinovaţi că ni se întîmplă chiar nouă să ne îmbolnăvim sau să ne moară cineva apropiat. Ca unui copil neascultător, stîngaci şi stingher în faţa celor mari, care ne-au promis fericirea, iar noi le-am răspuns prin suferinţă. Îndurăm pedeapsa cu stoicism, o altă asigurare, mai costisitoare şi deci mai liniştitoare. Nu vă fie frică, viaţa voastră e de mult în mîinile altora...

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 20 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Sursele sociale ale nesiguranţei

– interviu cu Dumitru SANDU –

S-au făcut sondaje pe tema fricii în România?

Da, temele asociate cu frica apar în multe dintre sondajele interesate de agenda populaţiei, nivelul de trai, de starea de spirit a celor intervievaţi. Sondajele merg în bună măsură pe logica societăţilor moderne sau în curs de modernizare, în care discursul public despre sentimentele de nesiguranţă socială se desfăşoară mai ales în termeni de riscuri şi percepţie a lor ca teme de îngrijorare. În acest gen de abordare, atunci cînd este vorba de sursele sociale ale nesiguranţei, sociologii încearcă să obţină informaţii şi prin culegerea unor date referitoare la sentimentul opus, legat de încredere. A avea încredere într-o anume instituţie, spre exemplu, echivalează cu a nu percepe funcţionarea ei ca un pericol pentru propria bunăstare sau situaţie.

De ce se tem românii în primul rînd, din perspectiva unor astfel de sondaje?

De preţuri sau, mai exact spus, de tendinţa preţurilor de a depăşi cu mult posibilităţile de cumpărare ale oamenilor, în funcţie de veniturile lor. Îngrijorările economice sînt de lungă durată la români. Centrarea îngrijorărilor pe preţuri este însă de dată relativ recentă. Faptul este semnificativ pentru trecerea îngrijorărilor legate de locurile de muncă, mersul general al economiei, în plan secund. Nu înseamnă că românii anului 2007, la care se referă sondajele pe care le am în vedere, sînt mai săraci decît cei din anii anteriori. Dimpotrivă. O îmbunătăţire a nivelului de trai este vizibilă, deşi însoţită de accentuarea inegalităţilor. Ceea ce se întîmplă este o sporire a nivelului de aspiraţii pentru un trai mai bun şi implicit a satisfacţiei legate de veniturile care nu pot asigura nivelul de trai dorit. Această schimbare subiectivă are loc pe fondul unei sporiri efective a nivelului mediu al preţurilor relativ la salarii. Într-o ţară în care cel puţin o treime dintre gospodării au experienţa migraţiei în străinătate prin cel puţin unul dintre membri, este normal să apară tendinţe de sporire a nivelului aspiraţiilor de trai.

Dincolo de preţuri, de ce se mai sperie românii?

Datele ultimului Eurobarometru din 2007 vorbesc despre o Românie în care pe primul loc sînt îngrijorările legate de preţuri, pensii şi alte aspecte economice. Pe locul doi sînt temerile legate de starea de sănătate şi de criminalitate. Şomajul şi problemele de locuire urmează în ierarhie. În seria îngrijorărilor economice, cele referitoare la cheltuielile de întreţinere pentru locuinţă tind să se accentueze, conform datelor din Barometrul de Opinie Publică.

Există un profil specific românilor, legat de pericole sau îngrijorări?

Nu, sau, mai exact, numai în foarte mică măsură se manifestă o astfel de specificitate. Starea de spirit asociată cu riscurile de viaţă este foarte asemănătoare la români, maghiari, bulgari şi letoni. E vorba de societăţi în care, la nivelul Uniunii Europene, aceasta este preponderent negativă. La nivelul lor, stocul social de mulţumire durabilă – de genul „este bine şi va fi şi mai bine" – este foarte redus, manifest la sub 30% din populaţie. Spun „foarte redus" avînd în vedere, la celălalt pol, ţări precum Danemarca, Finlanda, Olanda, Austria sau Luxemburg. Ponderea satisfacţiei durabile faţă de viaţă în aceste ţări este mult mai mare la peste 60% din populaţie. Se pare că societăţile parcurg stadii de evoluţie nu numai în materie de economie, ci şi pe traiectoria stărilor de spirit, de la puternic negativ la puternic pozitiv. Spaimele, temerile sau fricile sînt clar asociate cu nivelul stadiului de tranziţie pe drumul satisfacţiei durabile faţă de viaţă. Fricile economice sînt specifice societăţilor în care starea de spirit referitoare la nivelul de viaţă este preponderent negativă. Prin contrast, în societăţile în care aceasta este accentuat pozitivă, fricile de tip ne-economic sînt puternic manifeste. Temerile legate de sănătate, criminalitate şi de şomaj sînt foarte puternice în societăţi aflate în stadii avansate ale tranziţiei spre o stare de spirit dominată de mulţumire durabilă.

Omul obişnuit nu judecă în termeni de economic sau social, ci mult mai concret, cu referire la boală, şomaj, singurătate, achitare de credite, alimentaţie, îmbătrînire, moarte, pierderea locului de muncă. Pe aceste teme particulare, ce ştim despre fricile concetăţenilor noştri?

Cu informaţie serioasă fie din sondaje, fie din studii de caz de tip social, nu prea mult. Ştim, de exemplu, că preocuparea pentru starea de sănătate este puternică în România, dar în declin în momentul actual faţă de anii anteriori. De ce e aşa? Pentru că ameninţarea preţurilor este mai puternică decît cea a bolii şi pentru că în sistemul de sănătate par să aibă loc schimbări percepute pozitiv de către populaţie. Îngrijorările particulare au o dinamică specifică pe categorii de populaţie. Diferenţierile de vîrstă, pe medii rezidenţiale, sînt foarte puternice. Desigur, nu vîrsta în sine sau faptul de a locui la sat sau la oraş explică aceste variaţii. Lor le sînt asociate alte diferenţieri, precum cele de venituri şi educaţie, relevante pentru configuraţia problemelor sociale percepute, pentru natura îngrijorărilor sau a spaimelor. Îngrijorările faţă de modul în care funcţionează sistemul de sănătate, de exemplu, au fost sistematic mai mari la vîrstnicii din urban decît la cei din rural, în perioada 2004-2006, conform datelor din Eurobarometru. În a doua parte a anului 2007, acelaşi sondaj indică o inversare a raporturilor, cu trecerea dominantei de îngrijorare asupra problemelor instituţionale ale stării de sănătate de la vîrstnicii din urban la cei din rural. Indiferent de categoria de vîrstă, temerile legate de starea infracţionalităţii se menţin constant mai mari la oraş decît la sat. Pentru tineret, locuinţele şi şomajul sînt principalele teme de îngrijorare. Accentele sînt diferite însă între sat şi oraş: şomajul îi preocupă mai mult pe tinerii din rural, iar locuinţele – mai mult pe cei din urban.

Ce mai contează pentru configuraţia sentimentelor de frică în societatea românească în afară de vîrstă, venit, educaţie şi mediul de locuire?

Din ce în ce mai mulţi factori. Aşa cum stilurile de viaţă se diferenţiază, similar are loc un proces de diferenţiere şi individualizare a fricilor. Greu de găsit un anume gen de teamă sau îngrijorare care să fie pusă numai pe seama unui singur factor. Teama de singurătate, pentru a lua un alt exemplu, sporeşte cu vîrsta, se accentuează în perioadele de îmbolnăvire. Sentimentul de singurătate are intensităţi maxime în România de azi pentru vîrstnicii săraci şi bolnavi din oraşe şi se manifestă mai mult în Moldova, decît în alte regiuni ale ţării. De ce Moldova? Poate tocmai pentru faptul că de aici au plecat foarte multe persoane, în timp scurt, la lucru în străinătate. În plus, poate fi constatat faptul că persoanele orientate fatalist („totul în viaţă e determinat de soartă") sînt mai orientate spre teama de singurătate decît cele care cred în individ şi eficienţa acţiunilor lui („fiecare îşi hotărăşte singur destinul"). Cel puţin acesta este tabloul pe care îl obţinem din analiza datelor cuprinse în ultimul Barometru de Opinie Publică realizat în toamna anului 2007. Desigur, un rol important în configurarea îngrijorărilor şi în evaluarea diferitelor riscuri revine mass-mediei.

a consemnat
Iaromira POPOVICI

Iulian COMANESCU

Văduva neagră, medicamentele şi Apocalipsa

Vă e frică de poluare? Probabil că da. Şi asta nu fiindcă aţi vorbit cu un specialist în emisie de carbon, ci fiindcă aţi aflat de la cineva care a vorbit cu un atare specialist. Adică dintr-un ziar sau de la un post TV. Acest exemplu banal demonstrează suficient faptul că una dintre cele mai pregnante însuşiri ale mass-mediei este aceea de a induce frica. O însuşire nu tocmai onorabilă, am putea spune. Dar, înainte de a ne grăbi cu această concluzie, e cazul să detaliem puţin modul cum ea, mass-media, se ocupă de temerile noastre.

În primul rînd, s-a spus că ziarele scriu nu de trenurile care vin la timp, ci de cele care întîrzie. Deci e normal ca ele să includă o anumită cantitate de aşteptări negative cu privire la viitor, iar frica e un soi de încununare a acestor aşteptări, fiindcă nu poate fi simţită la trecut. Pat Moynihan, senator american, de formaţie sociolog, spunea: „Dacă ziarele unei ţări sînt pline de ştiri bune, puşcăriile aceleiaşi ţări sînt pline de oameni buni". Noi, românii care am prins ceva din timpurile dinainte de 1989, pricepem foarte bine acest adevăr. Totuşi, nu cumva ziarele publică prea multe crime, dezastre, scenarii apocaliptice?

Publică. Iar asta, din două motive. În primul rînd, fiindcă a fi suspicios, interogativ, a vedea partea proastă a lucrurilor ţine de metodă, în cazul jurnalismului. Iar în al doilea rînd, fiindcă metoda devine crampă mentală, de la un punct încolo. Sau, cum spunea un alt politician american, Newt Gingrich: „Dacă Thomas Edison ar fi inventat azi becul electric, Dan Rather ar spune, la CBS, că piaţa producătorilor de lumînări e ameninţată".

Avem, prin urmare, trei filtre care lasă să treacă în media, şi la noi însine, frica: interesul publicului (pe alocuri, chiar cel public), metoda jurnalistică şi stereotipul cognitiv în care se transformă, de la un punct încolo, aceeaşi metodă. Dar mai există şi altele. Următorul nivel – sau filtru – e cinismul.

Am scris în alte locuri despre un *personnage réapparaissant* în presa românească, păianjenul Văduva neagră. Acesta scoate capul din nisip (precum cîrtiţa, şi nu ca struţul) la finalul fiecărui sezon estival, cînd e penurie de ştiri, şi ameninţă cu diferite rele litoralul. Nici o televiziune nu a vorbit pînă acum nici cu păianjenul Văduva neagră, nici cu vreo victimă a lui, dar, slavă Domnului, *despre* el s-a vorbit destul. Totuşi, el ar putea apărea foarte probabil şi prin august 2008, urmat de acelaşi alai de dermatologi, specialişti în înfipt băţu-n nisip şi corespondenţi pe litoral, care atenţionează, numără pe degete măsuri profilactice ş.a.m.d. Ei bine, de ce naiba fac asta ziariştii? Nu le e ruşine obrazului? În primul rînd, fiindcă dumneavoastră n-aveţi nici un interes pentru faptul că la mare e cald şi bine, nimeni n-a muşcat pe nimeni şi berea nu-i chiar atît de scumpă. Iar apoi, în definitiv, păianjenul Văduva neagră n-a făcut nici un rău nimănui. Un vechi (atît cît se poate în România) custode al fricii de la un cotidian central spune, sub protecţia anonimatului, în lipsa căruia ar fi desigur belit de şefi: „Trebuie să aibă lumea ce citi/bîrfi. E cărniţă pentru automatul de cafea. La români, capra vecinului funcţionează: «Aha, a dat maşina peste ăia? Bravo!» Ştirile «fricogene» nu provoacă, de fapt, frica".

Cinic, *pro domo,* superficial. Totuşi, cum adică – ştirile înspăimîntătoare nu provoacă frica? „Ce vreau să zic e că azi e la modă «prăpăstioşenia». Şi, drept urmare, lumea s-a vaccinat" – conchide acelaşi bau-bau jurnalistic.

Aha, deci noi, jurnaliştii, nu sîntem azi vinovaţi că înspăimîntăm lumea, fiindcă voi, publicul, v-aţi obişnuit cu noi, în urma spaimelor pe care vi le-am injectat ieri. E în continuare iresponsabil, dar, pe de altă parte, din 30 octombrie 1938, cînd Orson Welles a provocat un puseu de isterie naţională în SUA, cu adaptarea radio la *Războiul lumilor,* nu s-au prea văzut cazuri de oameni care au luat-o razna de la mass-media.

Sau s-au văzut? Noam Chomsky şi Michael Moore spun altceva. Că frica indusă prin propagandă e un mijloc optim şi larg răspîndit de a controla electoratul. George W. Bush hrăneşte spaima de teroriştii a americanilor, pentru a alimenta – cu fonduri şi carne de tun – războiul din Irak. Sarkozy încalecă vitejeşte pe magrebienii din suburbii, pentru a spune alegătorului francez că mîine ar putea muri de mîna unui imigrant. Alegătorul îl votează şi el ajunge preşedinte.

Se poate gîndi aşa şi la noi: Traian Băsescu vorbeşte despre corupţie, moguli şi „cei 322", pentru a-şi legitima programul, a obţine voturi, a eradica clasa politică şi a reînnoi corupţia. Mircea Geoană vorbeşte despre hitlerismul lui Băsescu pentru a-şi cataliza electoratul, iar Călin Popescu Tăriceanu tace suspect. Raţionamentul se aplică şi la entităţi impersonale: corporaţiile care finanţează presa de consum prin reclamă, pentru ca s-o îndoape cu lucruri care ne fac rău. Asta, ca să ne îndoape pe noi chiar cu lucrurile care ne fac rău, şi pe ele, cu bani. Corporaţiile de medicamente sînt cele mai ale naibii, nu se ştie dacă nu cumva chiar ele au pus boli în circulaţie, ca să se îmbogăţească cu remediile, iar toată treaba asta se face, desigur, prin intermediul mass-mediei. În fine, în ultimii 10-15 ani, au apărut două pretexte noi sau aproape. Există eco-frica (gaura de ozon, extinderea deşeurilor, peştii morţi) şi milenarismul, cu care nu s-a sfîrşit după anul 2000 şi care pare a fi cuprins nu numai zona creştină, a cititorilor Apocalipsei Sfîntului Ioan. Mai există, dintotdeauna, confreriile oculte, masonii, sataniştii, Liga Secretă a Dobitocilor, cu care s-a întîlnit Ostap Bender pe o plajă din Crimeea, Ligă care e atît de secretă, încît nici nu ştii că eşti membru al ei.

De la savante la ilare, toate aceste teorii ale conspiraţiei prin mass-media au în comun două puncte: sînt procese de intenţie, fiindcă nici un mason n-a recunoscut vreodată că vrea să distrugă lumea, la fel cum nici un dobitoc nu ştie că şi cît e de dobitoc. Iar apoi, chiar ele sînt declanşatoare de spaimă. Or, ar fi stupid şi neelegant să ne înspăimîntăm de faptul că ne înspăimîntăm, nu? Frica, pînă la urmă, e în noi. Nu în ziare.

Mugur CIUMĂGEANU

Best of: fricile noastre (ediţia 2008)

Intro: de cartier. Mi-e frică de gîndaci. De a mînca în public. De ace de seringă. Mă tem că am o tumoare la creier. Plimbările prin parcuri, singur, mi se par imposibile. Mi-e teamă că fac un infarct cînd inima îmi bate nebuneşte. Sînt convins că o să mă asfixiez cînd respiraţia mi-a devenit neregulată. Mi-e frică să nu roşesc atunci cînd cineva mă priveşte. Mi-e frică să nu-mi pierd minţile, mi-e frică de cutremure, de persoane străine, de firimituri, de cifra 13-pisica-neagră, de doctori, mai degrabă de stomatologi, mi-e frică de cîini, de excremente, de propria mea jenă... de şobolani, înălţimi, de avion, de obiecte ascuţite, de a utiliza cuvinte murdare, mi-e frică de greşeli de ortografie, de radiaţii, de a privi în ochi o persoană de sex opus, mi-e frică de reacţia mea la veşti proaste, de a vorbi la telefon, de a utiliza toaletele publice. Mi-e frică de propria mea frică. Ajunge?

Ajunge. Un cumul de frici. Nu mă descriu toate pe mine, dar aş putea identifica cîteva care spun ceva şi despre umila mea persoană. Mai mult, cred că şi tu ai putea să-ţi alegi din bucheţelul de mai sus freziile care ţi se potrivesc în glastra propriei tale existenţe.

Track *1: cel mai fricos din curtea şcolii.* Să-i spunem O. Sau X, pentru asigurarea deplină a anonimatului. Pleacă şi ea, ca tot românul, la o bursuliţă în străinătate, cu casă-masă aproape incluse. Motiv de bucurie (nu era una dintre smiorcăitele care suspină de dor după mama şi atunci cînd iau o franzelă de la colţul străzii?!). Motiv de încîntare, deci, că mai vezi şi tu o ţară străină, că-ţi mai lustruieşti limba de care eşti atît de mîndru că ai pus mîna pe carte s-o înveţi.

Şi totuşi, X a mea s-a trezit brusc, cadou, *out of the blue* – cum spune atît de frumos manualul de diagnostice psihiatrice –, cu cîteva ferchezuite atacuri de panică, care i-au fost mult mai credincioase timp de doi ani, decît cei cîţiva bărbaţi pe care-i întîlnise pînă atunci. *(Atac de panică* = criză de anxietate intensă, paroxistică, de scurtă durată – de ordinul minutelor –, însoţită de activări corporale intense şi procesată de minte într-o grilă catastrofică.)

Nu le-a invocat printr-o magie *voodoo*. Nu are un istoric de abuz care să o predispună, prin retrăire obsedantă, fricilor. Nu-şi descărca impulsurile libidinale reprimate printr-un *fake*-orgasm paroxistic, pe care apoi să-l trăiască descreierat de dureros. Explicaţia cauzală poate fi mai simplă – printr-o coincidenţă nefericită, un simptom al corpului (senzaţia de lipsă de aer), trăit intens-intens, în drum spre ţara străină, a fost lipit cu *superglue*-ul minţii de ideea de extrem de periculos, vital de periculos. Şi acolo a rămas, doi ani de zile, bîntuind-o pe X în viaţa de zi cu zi, nelăsînd-o să facă multe lucruri.

Track *2: fricile noastre toate.* Precum X, cel puţin 2-3% dintre noi au trecut, experimentează în prezent sau vor trece prin momente similare, care vor dura suficient de mult ca să ne calce pe nervi. Iar tulburarea de panică este unul dintre multele diagnostice „de frică". Un psihiatru îşi va aminti imediat că timizii pot primi diagnosticul de anxioşi sau fobici sociali (altă tranşă importantă din populaţie, pînă la 10%, dacă nu şi mai mult). Vin, apoi, ipohondriile – frici de îmbolnăvire –, fobiile simple – frici de animale sau situaţii teribile, cum ar fi cutremurele. Mai sînt cîteva alte cutii diagnostice, despre care nu o să vă mai povestesc acum.

Bref: dacă e să le numărăm... cred că aproximativ 1 din 5 dintre noi va trăi cel puţin un moment care să-l dea peste cap din cauza fricilor. Adică, vreo 3,5 milioane de români care ar putea deveni *fricoşi cu acte,* în momentul în care ar da ochii cu un psihiatru sau un psiholog.

Track *3: sigur şi precis.* La ce cifre am adus în discuţie, am pus-o de-o problemă de sănătate publică. Dacă cele 3,5 milioane ar face referire la bolnavi de cancer, de ulcer sau de TBC, ministerul ar fi tras multe semnale de alarmă. Din fericire, anxioşilor le e frică (de ce, nu ne miră) să vorbească despre ale lor. Oricum, nu ţi-e confortabil să te eticheteze cineva „tulburat psihic" şi ca urmare mai bine te doftoriceşti pe-acasă sau mergi la vreun medic de familie, fără a-i dezvălui întreaga realitate a trăirilor tale, de frică, da, de frică, să nu te trimită la vreun psi.

Nici nu ştiţi ce forţă am putea reprezenta, noi, fricoşii. Nu-i aşa, X? Dacă fiecare dintre noi ar purta un semn distinctiv, o banderolă, o insignă drăguţă, cu mutra zeului Pan (tăticul panicii!), am putea arunca guverne în aer, am deveni o minoritate majoritară etc. Dar nu, nouă încă ne este frică...

Track *4: la inimă am un leac.* Vă spun ca un specialist şi trebuie să mă credeţi: în Românica noastră, fricile sînt foarte prost tratate. Multe dintre ele nici nu ajung la vreun tămăduitor oarecare, fiind ţinute de sămînţă prin casă. Psihiatria e fudulă şi se ocupă de lucruri „grele" – schizofrenie, boală bipolară, demenţe – oarecum, pe bună dreptate. Psihologii abia acum îşi scot capul la interval, concurînd cu aromaterapeuţii şi reflexoterapeuţii în a oferi un firav ajutor celor întru frică. Medicii de familie încă nu au aflat ce buline ar fi cele mai adecvate pentru anxietate şi, tot ca specialist vă spun, eu cred că le dau pe cele mai puţin indicate.

Mi-e şi frică să vă spun că mulţi dintre noi nici nu vorbesc despre fricile lor, ţinîndu-le în sîn (ca tot românul verde, nu?) ani de zile. Aceşti invizibili suferinzi, care cred că oricum nu-i va mai putea extrage nimeni din starea de încordare şi anticipare catastrofică în care trăiesc.

Mi-ar plăcea, precum un Antonescu al sistemului psi, să pot să spun autoritar: „Români, treceţi frica!" – dar mi-e uşor frică. Evident, există leac, dar nu aşa de rapid şi clar pentru toţi.

Aşa că termin nu ca un dictator, ci ca un amic de cartier: dacă îţi e frică, fă bine, mămică, şi nu bea peste măsură şi nu te ascunde. Ia-ţi inima în dinţi şi vorbeşte despre asta. Cît mai multor oameni. Dacă te mobilizezi şi ajungi şi prin vreun cabinet de specialitate, cu atît mai bine. Ai o şansă în plus să obţii ajutor (nu grozavă, deh, dar mai bună decît nimic). Iar cînd războiul împotriva fricii va porni, n-ai grijă, te chem eu la oaste.

Angoasa, motor al progresului

– interviu cu Alfred DUMITRESCU –

Frica (cu variaţiunile angoasă, anxietate, fobie – poate ar fi necesară o definire a acestora) este una dintre categoriile, noţiunile principale ale psihanalizei. De ce?

Frica este una dintre stările, emoţiile umane universale şi, de aceea, nu poate lipsi din discursul psihanalitic, aşa cum nu poate lipsi din orice discurs filozofic, antropologic sau psihologic.

Variaţiunile la care faceţi referire sînt precizări ale diferitelor „stări de agregare" sau de sistematizare ale fricii, asemănătoare întrucîtva zecilor sau sutelor de cuvinte pe care eschimoşii le folosesc pentru a denumi zăpada în funcţie de diferitele ei moduri de înfăţişare.

Angoasa este, aş spune, categoria psihologică fundamentală şi face parte din „echipamentul de bază" al speciei, este, probabil, acea parte a „programului" nostru de funcţionare care a făcut posibilă cucerirea planetei de către specia noastră. Angoasa, conştientă şi/sau inconştientă, este un „dat" inevitabil al omului şi unul dintre cele mai puternice motoare ale progresului; asta nu înseamnă, desigur, că progresul – de orice natură ar fi el – ne poate ajuta să scăpăm de angoasă, ci că, prin progres – cunoaştere, tehnologie, spiritualitate – sîntem mai capabili să „cucerim noi angoase", adică să ne punem noi întrebări şi să generăm noi probleme. Vrem sau nu vrem, sîntem în acelaşi timp mînaţi de angoasă şi sortiţi să trăim cu ea. Psihanaliza nu este, din această perspectivă, o tehnică de „eliminare" a angoasei, ci un demers care ne poate ajuta să o folosim într-un mod mai constructiv sau, în orice caz, mai puţin (auto)destructiv.

Termenul de anxietate se referă mult mai strict la o emoţie, şi anume la starea de teamă lipsită, aparent, de orice justificare; anxietatea este teama difuză, senzaţia iminenţei unui pericol neprecizat.

Fobia, la rîndul ei, este mai degrabă o categorie clinică şi denumeşte o stare de teamă extremă şi persistentă în raport cu un obiect, fiinţă sau situaţie care în mod obiectiv nu reprezintă o sursă semnificativă de pericol. Termenul provine din greaca veche şi este legat de Phobos, zeul care putea să semene teroare în sufletul duşmanilor săi.

Care sînt, în momentul de faţă, cele mai frecvente frici cu care se confruntă pacienţii dvs.?

Fricile cu care se confruntă oamenii sînt, în esenţă, cam aceleaşi din toate timpurile: frica de moarte, frica de durere, frica de singurătate/abandon, frica de schimbare. Desigur că „mode" există în toate domeniile, inclusiv în cel al suferinţei şi, de aceea, în perioade istorice diferite suferinţa fizică şi cea psihică pot îmbrăca forme diferite, astfel încît să fie mai uşor recunoscute/validate şi să genereze un sprijin din partea societăţii (ce domnişoară ar mai încerca astăzi să leşine – de pildă în sala de *fitness* – aşteptîndu-se ca oamenii din jur să-i sară în ajutor cu flaconaşul de săruri mirositoare?).

Orice demers psihoterapeutic încearcă să se adreseze, de fapt, „fricii din spatele fricilor" şi, de aceea, declaraţiile iniţiale ale unui pacient, în legătură cu fricile lui conştiente, sînt de interpretat ca moduri particulare de a trăi şi gîndi angoasele universale. Pe parcursul unei psihoterapii sau unei psihanalize, aceste frici se vor „distila" şi vor căpăta o substanţă mult mai personală şi mai intim legată de istoria de viaţă a fiecărui pacient. Într-o terapie sau într-o analiză oamenii nu află cum să combată, de exemplu, frica de şomaj; pentru asta este mult mai util să facă un MBA sau un curs de limbă chineză. Află, în schimb, cum frica de şomaj poate fi o haină care îmbracă, de pildă, frica de a se dovedi incapabil, in-adecvat, adică nedemn de a fi preţuit şi iubit, condamnat la singurătate.

Se poate vorbi de o evoluţie, schimbare a tipurilor de frică faţă de perioada comunistă, dar şi de cea a anilor '90? În ce sens?

Mă întrebaţi dacă putem vorbi de „frici comuniste", „frici de tranziţie" şi „frici de pseudoliberalism de cumetrie"? Probabil că da, în acelaşi sens, de forme diferite ale angoaselor fundamentale. Cred că, odată cu diversificarea şi multiplicarea bunurilor, a serviciilor şi modelelor la care oamenii au acces, cu deschiderea unei societăţi către modalităţi mai variate de expresie, apare şi o varietate mult mai mare a fricilor. Cu alte cuvinte, o societate claustrată şi pauperă, precum cea dinainte de 1990, generează o omniprezentă angoasă de supravieţuire, în vreme ce România contemporană, în goana după o autoafirmare personală care ne-a lipsit atîtea zeci (sau sute? sau mii?) de ani, hrăneşte o mistuitoare angoasă de eşec, o goană după imagine şi o dorinţă neînfrînată de a face doar „ce vrea muşchii noştri". A fi ignorat sau „fraier" este astăzi la fel de înspăimîntător cum era, în urmă cu 20 de ani, să nu ai frigiderul plin sau un stoc de motorină pe timp de iarnă. Aşadar, da, se poate vorbi de o schimbare la faţă a fricilor noastre, dar doar în sensul de „aceeaşi Mărie cu mai multe pălării".

Există vreun sindrom care să fie legat de frica faţă de societatea de consum / faţă de societatea capitalistă cu ritmurile şi concurenţa ei / faţă de timp şi trecerea lui aparent mai rapidă / faţă de perspectiva alienării şi inadaptării / faţă de tehnică şi tehnologie?

Fiecare generaţie este convinsă că „muzica/moda/etc. noastră e mai bună decît a lor", adică fiecare generaţie are nevoie de diferenţiere faţă de cei ce o preced şi probabil că asta se aplică la fel de bine şi fricilor. Vrem foarte tare ca şi fricile noastre să fie „mai moderne" decît cele ale părinţilor noştri şi, într-un fel, chiar aşa este; trebuie doar să ne amintim că şi în urmă cu doar un secol oamenii se temeau ca nu cumva călătoria cu trenul la viteze mai mari de 20 km/oră să le afecteze grav sănătatea. Evoluţia umanităţii a fost şi probabil că va rămîne sub semnul tensiunii permanente dintre dorinţa şi teama de schimbare, oricare ar fi forma concretă pe care schimbarea o îmbracă la un moment dat.

Dacă aţi văzut – la Cinematecă, bineînţeles – filmul *Frumoasele nopţii,* un film franţuzesc de prin anii '50 cu Gerard Philippe în rolul principal, vă amintiţi că, în acea suită de episoade onirice care mergeau din ce în ce mai departe în timp, pînă în epoca de piatră, apărea de fiecare dată acelaşi bătrînel care spunea emfatic: „Nu mai e nimic ca altădată".

Revenind însă la *aici* şi *acum:* sigur că trecerea de la o societate încremenită, care oferea un maximum de predictibilitate cu preţul unui minimum de diversitate, la o societate mobilă şi extrem de competitivă activează temeri aparent noi. Doar aparent noi însă, sau noi doar în dimensiunea lor socială/colectivă, pentru că ele nu fac decît să reproducă la o scară mai mare momente din istoria personală a fiecăruia dintre noi: vă amintiţi cum s-a întîmplat ca, aproape dintr-odată, să ne trezim că nu mai sîntem chiar copii şi că am devenit adolescenţi? Apoi că trebuie să mergem în fiecare zi la muncă? Că mai şi apare un copil care ne zice, „mamă" sau „tată", nouă, celor care parcă mai ieri eram copii? Sincer, pe lîngă efortul de a ne adapta la schimbarea asta, trecerea de la socialism la capitalism sau de la maşina de scris la iPod e chiar o „joacă de copii".

a consemnat Iaromira POPOVICI

La maturitate

„Vîrsta a doua“ înseamnă oameni activi şi responsabili ai societăţii, cei pe umerii cărora se sprijină, în mare parte, eşafodajul acesteia, cei care lucrează, plătesc dări, fac şi cresc copii, consumă... Le-am pus unor reprezentanţi privilegiaţi (studii superioare, specialişti în diverse domenii) ai categoriei în cauză cîteva întrebări privind fricile lor şi evoluţia acestora:

1. *Un top al fricilor dvs. în această parte a vieţii. Cu motivaţia de rigoare.*

2. Fricile din această parte a vieţii sînt diferite de cele din copilărie, adolescenţă, tinereţe? Prin ce?

3. În perioada comunistă, apoi în anii '90, aveaţi alte frici?

4. Societatea capitalistă şi de consum, cultura organizaţională în care trăim, boom*-ul tehnologic, globalizarea influenţează în vreun fel fricile dvs.?*

M. C., ingineră, 37 de ani:

1. Mi-e frică de boală. Mă rog să nu mi se îmbolnăvească copilul, în primul rînd, să fim, eu şi ai mei, sănătoşi. Mi-e îngrozitor de frică de durere.

Mi-e frică de pericolele ce-l pîndesc la tot pasul pe viitorul adolescent şi tînăr care va deveni băiatul meu. Mă apucă spaima cînd mă gîndesc că vor urma perioade în care rolul anturajului în evoluţia lui va depăşi rolul familiei! Mă rog lui Dumnezeu să-i arate calea cea bună de urmat.

Mi-e teamă ca nu cumva, odată cu vîrsta şi fără să observ, să nu mai reuşesc să ţin pasul cu noutăţile, să asimilez şi să accept mai greu evoluţia, în general... cred că asta se cheamă că mi-e frică să nu mă ramolesc!!!

2. Da. Sînt diferite, în primul rînd, datorită vîrstei, preocupărilor şi responsabilităţilor.

3. Perioada comunistă a existenţei mele, ca să zic aşa, a coincis cu copilăria şi adolescenţa. Atunci fricile mele erau legate de examene – să intru la liceu, să iau treapta, să intru la facultate, să nu-i fac pe ai mei de rîs etc. Anii '90 au coincis cu tinereţea. Fricile au început cu „mi-oi găsi un loc de muncă?“. A urmat „vom reuşi să avem casa noastră?“ sau „plecăm în Canada?“. În fine – cea mai importantă frică: „va fi copilul, pe care urma să-l avem, sănătos?“.

4. Foarte mult. Aşa cum societatea evoluează, şi fricile noastre se modifică, dispar şi apar altele noi. De exemplu, *boom*-ul tehnologic, pe de-o parte, mă încurajează să cred că vom trăi mai mult şi mai bine. Progresele ştiinţei vor duce la descoperirea leacurilor pentru tratarea a numeroase boli. Pe de altă parte, mă tem că s-ar putea să nu pot ţine pasul, că voi fi depăşită şi că nu mă voi mai descurca profesional şi nu numai, la un moment dat.

S. B., 36 de ani, manager:

1. Frica de boală şi de accidente. Am auzit/văzut atîtea cazuri de boli incurabile şi accidente, în ultima vreme, încît am ajuns să înţeleg foarte bine vorba „sănătate că-i mai bună decît toate“.

Frica de prostia oamenilor, de incultură. Mă sperie cînd văd cîtă incultură, cîtă lipsă de educaţie se află în jurul nostru. Mă înspăimîntă mai ales cînd văd toate astea la cei care ne conduc, şi la cei care scriu cărţi, şi la cei care traduc cărţi, şi la cei care scriu în ziare şi pe bloguri, şi nu numai la ei... Şi mă sperie nivelul învăţămîntului, ce se învaţă şi cum se învaţă în şcoli.

Şi îmi mai e frică de animale tîrîtoare...

2. Da, sînt diferite. Am mai crescut, m-am (mai) maturizat, văd altfel lucrurile, am trecut prin multe. În copilărie mi-era frică de lucrarea la matematică şi de păianjeni. În liceu mi-era frică să nu mă prindă directorul cînd chiuleam de la şcoală. Şi de treapta a doua, şi de bacalaureat. Şi că n-o să intru la facultate şi o să rămîn „în producţie“.

3. În perioada comunistă mi-era frică de Securitate. Ascultam „Europa liberă“ şi „Vocea Americii“ pe furiş şi discutam cu prietenii pe ascuns despre sistem şi comunişti, şi Ceauşescu. Şi ziceam bancuri politice. În anii '90, fricile au devenit sociale, frica de mineri, de război, de extremism, de boală, de accidente, de asteroizi, de viruşi, de...

4. *Boom*-ul tehnologic şi globalizarea mai puţin. Mai mult mă sperie încălzirea globală, lipsa de viziune în abordarea problemelor planetei. Ne purtăm ca şi cum totul ar fi veşnic, deşi primim din ce în ce mai multe semnale că nu e aşa.

Marius Geller, administrator de sistem, 40 de ani:

1. Frici politice. Mi-a fost atît de teamă că va ieşi C.V. Tudor preşedinte încît l-am votat pe Iliescu!!! Ba chiar mi-am dus şi mama să-l voteze pe ultimul. Povestea are o continuare. L-am votat pe Băsescu şi acum am foarte mari regrete. Iar frica este amplificată (de teama) că nu există un politician „bun“ care să cîştige următoarele alegeri.

Frici tehnologice. Nu, nu e vorba de teama de computer, ci din contră, că nu pot să pipăi, să testez şi să lucrez cu tot ce apare nou pe piaţă. (Să nu am ultimul tip de computer, laptop, cameră foto digitală, telefon mobil?!)

Frică de... moarte. Cu siguranţă nu voi apuca să văd toate ţările prin care am visat odată că mă plimb şi nu voi scrie niciodată cărţile pe care mi le-am propus. Nu am, nu există timp pentru toate.

4. Perioada comunistă... Am trăit-o în provincie, la Reghin. Vecinul meu era şeful Securităţii din localitate. Sînt sigur că ştia tot ce discutam sau făceam în casă. Uneori, seara, vorbea pe terasă cu tata despre „Europa liberă“.

Dana Drăgoiu, 48 de ani, inginer electronist:

1. Frică de mediul – societate, anturaj, mass-media – în care cresc copiii mei.

Pentru că este prea multă nesimţire, incultură, murdărie, prea multă non-valoare şi mi-e groază că rămîn urme în mintea lor.

Frică de aleator, de arbitrar. Pentru că nu există referinţe, o aceeaşi problemă are o multitudine de rezolvări posibile. În ţările civilizate întrebi de ce nu se fură florile din cimitire, de ce nu aruncă nimeni gunoaie în locuri nedestinate depozitării lor, de ce... şi răspunsul este „pentru că nu se face“. Vreau să putem şi noi, aici, spune asta, dar acum „se face“ orice, totul este posibil, oricît de aberant, lipsit de sens, ilegal, imoral ar fi. Vreau să existe legi nescrise, care vin din bun-simţ şi educaţie. Din mentalitate. Din suflet.

Frică să nu devin insensibilă. Pentru că vreau să ajut şi sînt prea mulţi care au nevoie de ajutor. Pentru că orice fac, e prea puţin sau prea tîrziu.

2. Atunci nu aveam alte temeri decît cele legate de sănătatea celor apropiaţi. Dacă mă gîndesc bine, nu-mi era cu adevărat frică... poate şi pentru că la vîrsta aia nu-ţi e frică de nimic.

Acum mi-e frică şi să deschid televizorul, se revarsă peste mine o murdărie lipicioasă de care încerc să stau departe. Mi-e frică să merg noaptea pe străzi. În loc să mă bucur că ninge, mi-e groază că nu mai ajung nicăieri din cauza dezastrului din oraş.

Mi-e frică de timpul pe care nu-l petrec cu familia, în special cu copiii, că timpul ăsta pierdut mă va costa scump.

3. Dacă te referi la Securitate, nu-mi era teamă, deşi am fost chemată de vreo trei ori pe la ei să explic de ce m-am întors din străinătate fără colegul cu care plecasem, cu ordin să nu spun nimănui că m-au chemat – le-am spus tuturor, acasă, la serviciu –, să declar ce români am întîlnit pe-acolo – am minţit că nici unul, deşi fusesem acasă la o familie care voia veşti din ţară –, să povestesc ce am mai văzut interesant, m-au mai chemat o dată, dar am spus că n-am văzut nimic şi m-au lăsat în pace. Nu, nu cred că sînt disidentă!

După evenimentele din decembrie, eram fericită că în sfîrşit vor fi recunoscute valorile, va fi frumos, curat, cu muncă multă, desigur, dar cu speranţa că va fi „mai bine“. Acum mi-e frică să nu-mi pierd speranţa aceea...

4. Societatea de consum mă lasă rece, asta este, trebuie să accept, dar nu m-a înghiţit (încă..?), rezist frumos, zic eu. Capitalismul e normal. Haosul şi debandada, libertatea prost-înţeleasă de la noi nu sînt însă nici pe departe caracteristice capitalismului. Lipseşte ordinea, lipseşte *law enforcement*, asta mă deranjează. Cum spune socrul meu, în ţările civilizate anotimpurile curg lin unul după altul, la noi pînă şi această curgere firească aduce probleme insurmontabile.

Nu mă înfricoşează cultura organizaţională, nu mă las înregimentată în ceea ce se numeşte la noi „cultură organizaţională“ – o copie jalnică a ceea ce este în ţările civilizate, după părerea mea.

Nu mi-e frică nici de *boom*-ul tehnologic, am o formaţie tehnică, sînt destul de realistă ca să accept, e normal.

Globalizarea... Nu sînt foarte fericită că se întîmplă asta, nu cred într-un „mare popor“ unit, indiferent de cultura, credinţa, obiceiurile diferite ale oamenilor care formează acest mare „popor planetar“. Nu cred că, dacă se desfiinţează punctele de trecerea frontierei, s-au desfiinţat şi graniţele.

S. H., 40 de ani, profesoară, Marea Britanie:

1. Teamă că nu am din ce în ce mai mulţi bani.

Spaima că ne lovesc boli şi nu pot face nimic.

Frica de fricile degeaba.

2. Cred că în copilărie nu aveam nici o frică, sau nu îmi amintesc, eram prea preocupată cu descoperirea lumii.

În adolescenţă frica era socială, că nu sînt la fel de frumoasă ca alţii, deşteaptă cum sînt ceilalţi, că ceea ce fac nu e la fel de bine. Acum nu mai am nici un fel de frici de acest fel. Cînd ajungi la 40 de ani, trăieşti mult mai liber, nu mai sînt reguli sau, dacă sînt, nu le iei în serios. Probabil ai trecut de mult de inhibiţiile adolescentine şi nu dai curs presiunilor sociale. Eşti liber să guşti viaţa pe deplin.

3. Da, în perioada comunistă era frica de funcţionarii publici, de unele profe şi profi de la şcoală care te îndoctrinau cu o plăcere sadică, de asistentele medicale şi de mulţi alţi oameni care se purtau meschin, dovedind mare prostie.

După '89, singura mea frică a fost că rămîn în România, după ce mi-am riscat viaţa în '89, ca un idealist de rîsu' lumii, fără un dram de integritate, cu o libertate suspectă şi în aceeaşi societate *macho*. Vai de fundul meu, mi-am spus, mai bine moartă decît aici.

A. S., 50 de ani, expert în comunicare:

1. Teamă că n-o să realizez lucrurile importante pe care mi le-am propus – pentru că, prins în vîrtejul de zi cu zi, nu-mi rămîne suficient timp să duc la bun sfîrşit ceea ce este cu adevărat important pentru mine.

Spaimă că o să vină o vreme cînd n-o să mai pot face dragoste cu o femeie – pentru că vine o vîrstă cînd bărbaţii încep să aibă probleme de potenţă sexuală.

Mă tem că încet-încet o să încep să am probleme de sănătate – pentru că mi se pare că sistemul actual de servicii din domeniul sănătăţii seamănă mai mult cu o loterie, decît cu ce ar trebui să fie.

2. Unele da, altele nu. Cu adevărat diferit este faptul că acum începe să-mi devină clar că bucata de viaţă pe care o am în faţă e mai scurtă decît cea pe care am parcurs-o deja...

3. În perioada comunistă mă temeam de prostia Securităţii, de răul care ţi se putea face ţie sau celor apropiaţi, numai fiindcă citeai o carte în limba engleză sau fiindcă ascultai *rock'n roll*...

4. Cred că în măsură mai mică. Aş avea probabil aceleaşi frici şi într-o societate mai puţin tehnologizată.

a consemnat Iaromira POPOVICI

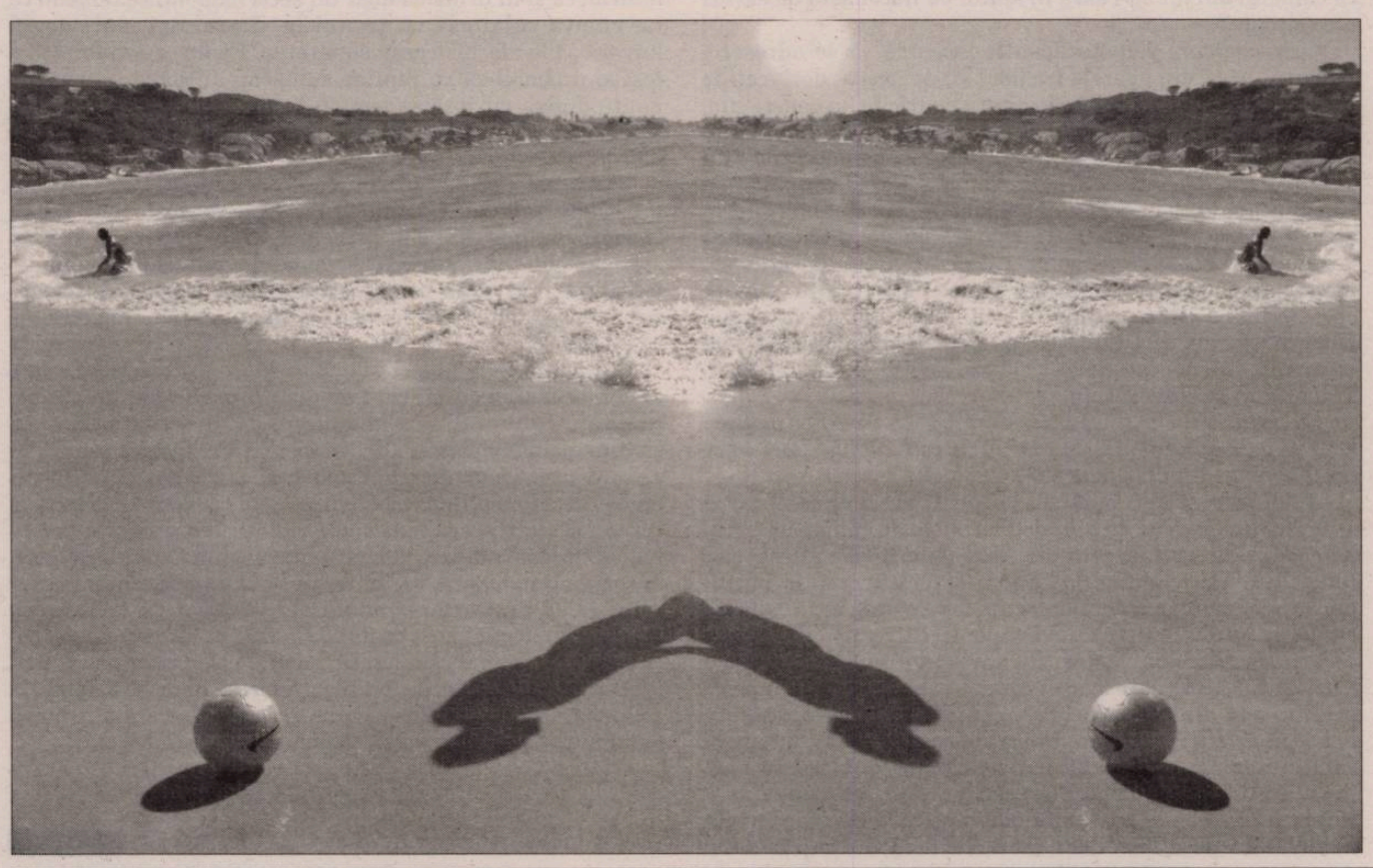

Mădălina ŞCHIOPU

La adolescenţă şi la vîrsta a treia

La liceu... „Ce motive ai tu să-ţi faci griji, cînd ai toată viaţa în faţă? Astea sînt mofturi... Ai să vezi tu mai tîrziu ce înseamnă cu adevărat să ai grija zilei de mîine, să ai responsabilităţi.“ Cam aşa poate fi rezumată atitudinea adulţilor în faţa temerilor adolescentine. Iar această atitudine este legată de o prejudecată: adolescenţa înseamnă optimism, idealuri, vise avîntate, sînge clocotitor, speranţă, pregătirea pentru asaltul asupra fortăreţei viitorului, care aşteaptă să fie cucerită. Că nu este aşa o arată chiar preferinţele acestor oameni aflaţi în zona incertă, nu încă adulţi, dar prea maturi pentru a fi copii: ei s-au recunoscut întotdeauna în singuratici şi revoltaţi, de la James Dean la Kurt Cobain, le plac Cioran şi Chuck Palahniuk, Omul cu Şobolani şi Paraziţii. Simt mai profund decît cei mari ipocrizia şi nedreptatea, sînt afectaţi de ele, iar „gaşca“ este atît de importantă fiindcă reprezintă un refugiu, locul unde ştiu că sînt înţeleşi de cei asemănători lor.

Am întrebat mai mulţi liceeni ce anume le provoacă teamă şi am ales acele aspecte care apar cel mai des în răspunsurile lor.

Relaţiile cu părinţii. Ei bine, oricît ar părea de ciudat, principalele motive de anxietate şi totodată de nemulţumire, lehamite sau revoltă sînt legate de părinţi. „Cel mai mult mi-e frică de părinţi, în sensul că nu vreau să-i dezamăgesc. Eu am fost întotdeauna foarte silitoare la învăţătură şi de acum mi-am planificat viitorul pas cu pas. Vreau să iau bacul cu note cît mai mari şi pe urmă să fac limbi străine. De asta mi-e frică: dacă nu iese cum vreau şi iau vreo notă mică? De viitor nu mi-e aşa de frică pentru că ştiu că sînt un om serios. Nu fumez, nu ies prin discoteci, nu mă injectez, nu mă las uşor influenţată de alţii. Dar ai mei sînt obişnuiţi ca eu să fiu foarte bună la învăţătură şi mi-e frică să n-o dau în bară tocmai acum“ (Alina, 18 ani). „Mi-e frică şi silă să mă duc acasă şi să-l văd iar pe taică-miu. Vrea să dau la ASE, la relaţii internaţionale, şi i-am explicat că nu dau doi bani pe facultatea aia, nu-mi place de nici o culoare. N-am nici un cuvînt în faţa lui şi asta mă enervează la culme. Urlă la mine; bine, în ultima vreme, nici eu nu mă las mai prejos şi îi întorc vorba imediat. Dar ce pot să fac, dacă sînt pe banii lui? Abia aştept să fac 18 ani, să nu mai depind de el. Pot să spun că dacă nu mai depind de taică-miu nu mai am nici o frică“ (Mihai, 17 ani).

Ceilalţi/teama de a fi respins. Într-o formă sau alta, se tem de cei din jur, de faptul că ar putea să nu fie „în rîndul lumii“. Îi înspăimîntă posibilitatea că ar putea fi respinşi pentru că nu sînt suficient de atrăgători, simpatici, descurcăreţi şi au fost dezamăgiţi să constate duplicitatea altora. „Cel mai mult mi-e frică de oamenii răuvoitori. Ar mai fi calamităţile, adică un cutremur sau o inundaţie, ceva de genul ăsta, dar în primul rînd oamenii mi se par răi. De exemplu, am avut o prietenă, pot să spun că era cea mai bună prietenă a mea, de trei ani eram aproape nedespărţite şi am aflat că mă bîrfeşte. Ne-am certat. Şi văd că asta se întîmplă peste tot în jur, fiecare vrea să fie cel mai tare. Mi-e groază cînd mă gîndesc că o să cresc şi o să am un serviciu, cred că acolo este şi mai rău, atîţia oameni adunaţi la un loc“ (Mihaela, 16 ani). „La colegii mei am observat că fetelor le este cel mai frică să fie considerate urîte, să nu aibă un prieten sau, dacă-l au, le e frică să se despartă. Încearcă să fie cît mai sexy. Fetele mi se par penibile cînd o fac pe deşteptele. Nouă, băieţilor, cred că ne este frică în primul rînd de cum sîntem priviţi în gaşcă, să nu fii suficient de dur, de bărbat, de şmecher“ (Matei, 17 ani).

Viitorul. „Vreau să emigrez din ţara asta de rahat. Nu ştiu cum, dar vreau să plec. Am un vecin cu trei ani mai mare ca mine care lucrează deja în Italia de şase luni, poate mă ajută el cumva. Mi-e frică să nu ajung ca frate-miu, are 28 de ani, munceşte toată ziua şi încă stă cu noi, la părinţi. Aici nu se poate trăi“ (Victor, 18 ani).

...şi la pensie. După ce încerci să stai de vorbă cu cei de vîrsta a treia, prima constatare ar fi că mulţi par să se tem㠓 de orice. Foarte greu reuşeşti să le cîştigi încrederea. Privesc totul cu suspiciune. Un necunoscut care te abordează pe stradă nu poate fi niciodată inofensiv, în ciuda aparenţelor: încearcă să obţină ceva de la tine, să te tragă pe sfoară, să te ia peste picior, pesemne are nişte intenţii ascunse. Făcînd o comparaţie cu liceenii de astăzi, care nu au nevoie de muncă de lămurire ca să înceapă să vorbească, ba chiar sînt bucuroşi că li s-a oferit prilejul, la vîrstnici se întrezăresc efectele acelor decenii în care ţi-era teamă să te exprimi liber, fie şi despre lucruri banale. Dincolo de temerile particulare, ei ştiu ce este frica. Interesant mi s-a părut că, în unele cazuri, după ce au acceptat să poarte un dialog, li s-a făcut teamă tocmai aflînd că este vorba despre teamă, ca şi cînd s-ar fi atins o zonă tabu, nişte gînduri care nu pot fi rostite. Sau poate că, pentru generaţiile vîrstnice, există un sentiment mai marcat al intimităţii, iar temerile sînt percepute ca ţinînd de această zonă prea personală pentru a fi împărtăşit.

Iată care sînt, pe scurt, temerile celor de vîrsta a treia, care au acceptat să le mărturisească:

Dificultăţile financiare. Viaţa celor vîrstnici este planificată în funcţie şi tocmai această planificare pare să fie o sursă zilnică de angoasă. Cînd primesc banii, îi organizează să le ajungă o lună: atîta înseamnă cheltuielile pentru alimente, suma asta se duce pe întreţinere, electricitate, apoi sînt produsele care ţin de igienă personală sau a casei – săpun, pastă de dinţi, detergenţi etc. Dacă însă se întîmplă ceva neprevăzut, cum ar fi un aparat electrocasnic care se defectează, administraţia blocului cere bani în plus pentru te miri ce, s-a scumpit orezul ş.a.m.d., este o dramă – tot acest plan se dă peste cap şi trebuie reluat. Începe o luptă surdă ca să „o scoţi la capăt“ cumva. Acest aspect apare în discuţia cu orice vîrstnic pe care l-am întîlnit. „Eu am lucrat 20 de ani ca filatoare. Munca în filatură era foarte grea, aproape mă îmbolnăvisem de la scame şi praf – deşi, pe de altă parte, mi-a plăcut şi aveam colege de treabă, cu unele sînt prietenă şi acum. Soţul meu mi-a găsit ceva mai uşor de lucru; în ultimii zece ani de muncă am fost femeie de serviciu. Numai că m-am pensionat cu pensie mică şi cîteodată mă întreb dacă n-aş fi putut să rezist în fabrică încă zece ani, poate m-am dat bătută prea uşor. În fiecare zi mi-e frică să nu cumva să nu-mi ajungă banii. Acum două săptămîni s-a stricat televizorul şi nu l-am dus la reparat nici acum. Noroc că sînt cu soţul meu, în doi parcă treci peste necazuri mai uşor“ (Elena, 72 de ani).

Singurătatea. Spaima în faţa posibilei morţi a celor apropiaţi este prezentă la orice vîrstă, dar de la un punct încolo ea devine dureros de reală. „Dacă m-aţi fi întrebat acum un an, v-aş fi spus că nu mi-e teamă de nimic. Dar între timp a murit soţul meu. Am fost împreună 40 de ani. Noroc că sora-mea şi bărbatul ei stau pe aceeaşi stradă cu mine, altfel nu ştiu cum aş fi trăit mai departe, dar şi ei sînt bătrîni şi amîndoi bolnavi. De un an încoace mi-e frică de singurătate, mai mult decît de boală şi moarte. Asta e prima mea frică – să nu apuc ziua în care să nu am cu cine să schimb o vorbă. Am un singur copil, o fată, care e plecată în Canada. Nu ne-am văzut de patru ani, doar vorbim din cînd în cînd la telefon. Nu vreau să mă sune prea des, ştiu că nu stă prea bine cu banii, are de plătit rate mari la casă“ (Rodica, 66 de ani).

Boala şi durerea. „Mulţumesc lui Dumnezeu, sînt încă sănătos, mai am eu mici probleme de sănătate, dar din alea normale la vîrsta mea, mai cu tensiunea, mai amorţeşte un picior, deh, nu mai am 20 de ani. Mi-e frică să nu mă îmbolnăvesc şi să cad la pat, să fiu o povară pentru soţie şi copii, să nu mai ştiu ce se întîmplă cu mine. Vreau să fiu sănătos pînă la sfîrşit“ (Ion, 84 de ani). „Nu ne e frică de nimic, nici măcar de moarte, de ce să-ţi fie frică de ce nu poţi să scapi, orice-ai face? Ce-o vrea bunul Dumnezeu, aia o să se întîmple. Noi sîntem credincioşi, cu credinţă treci mai uşor peste necazuri. Poate doar de o boală dureroasă, o durere prea mare, pe care să n-o putem duce. Sau de o boală care să te facă să-ţi pierzi judecata“ (soţ şi soţie, 79 şi, respectiv, 76 de ani).

Ovidiu NAHOI

Alfred Hitchcock – strateg electoral

Ar trebui să ne obişnuim cu ideea, dacă nu cumva ne-am obişnuit deja: exploatarea, ba chiar stimularea fricilor colective de către politicieni face parte din peisajul democraţiei. Ne place sau nu, asta este situaţia.

Oamenii politici sînt aleşi de către un electorat fragmentat, cu grade de educaţie diferite şi alcătuind un mozaic de interese, de concepţii despre viaţă şi de extracţii culturale. Regulile seducţiei colective sînt însă valabile pentru toţi, bogaţi şi săraci, sofisticaţi şi simpli. Iar oamenii politici – şi îndeosebi strategii lor electorali – ştiu asta din fragedă pruncie. Campaniile electorale nu prilejuiesc doar dezbateri pe teme aflate – natural sau indus – pe agenda publică. Importanţa elementului *show* a crescut odată cu impactul televiziunii. Campaniile electorale seamănă tot mai mult cu montările hollywoodiene – ba mulţi sînt gata să jure că deja s-au transformat cu totul în aşa ceva, excluzînd competiţia de proiecte în beneficiul imaginii.

Iar dacă lucrurile se prezintă astfel, să nu uităm că filmul de groază a făcut dintotdeauna carieră la Hollywood. Hitchcock ar fi făcut carieră oriunde în lume şi ca strateg electoral.

O călătorie printre „euro-frici“. Să ne amintim de referendumurile din Franţa şi Olanda, din primăvara lui 2005, în care alegătorii au respins proiectul Constituţiei Europene. În opţiunea „Nu“, frica a jucat un rol determinant. Frica faţă de asumarea unui proiect de deschidere, către o lume în bună parte necunoscută. Frica faţă de o altfel de Europă, în care decizia se transferă tot mai mult spre Bruxelles, în detrimentul capitalelor naţionale. Frica de emigrantul din Est, adăugată, bineînţeles, fricii faţă de hegemonia americană. Frica faţă de emigrantul musulman. Frica de concurenţa de pe piaţa muncii. Frica de efectele globalizării. Frica specific franţuzească faţă de fundamentele liberale ale construcţiei europene. Frica de schimbare resimţită de generaţiile mature sau de cele care se pregătesc să intre în rîndurile beneficiarilor generosului sistem social european.

Este adevărat, Constituţia Europeană s-a transformat într-un Tratat pe care – cu excepţia notabilă a Irlandei – liderii europeni nu au mai riscat să-l supună votului popular. Uniunea Europeană va avea, aşadar, o mini-Constituţie, dar euro-fricile nu au fost decît ocolite. Ele continuă să lucreze şi să facă carieră politică. Acum, în acest teren îşi înfige adînc rădăcinile dreapta naţionalistă antieuropeană. Iar zona nu-i este indiferentă nici noului tip de lider charismatic reprezentat de Sarkozy.

Estul, un puzzle de frici. Fricile Estului sînt ca şi regiunea: complicate, fragmentate, pline de contradicţii. Esticii au traversat deşertul anilor '90, împărţiţi între frica faţă de noua lume care se profila şi frica de reîntoarcerea la trecutul întunecat. Frica de viitor amestecată cu frica de trecut – sau, poate, frica faţă de „foşti“. O altă frică specifică Estului este aceea faţă de dezintegrarea statului naţional – în general un stat de dată recentă comparativ cu Vestul Europei şi ieşit din perioada comunistă cu fundamentele slăbite. Tensiunile îngheţate de autoritarismul (sau teroarea) de tip comunist s-au dezgheţat, fricile au reinundat arterele: frica faţă de vecin, frica majoritarului faţă de minoritar şi invers. În Balcanii de Vest, aceste frici au generat războaie sîngeroase. În restul regiunii, sînt tensiuni mocnite. În sfîrşit, Estul a mai fost străbătut în anii '90 de frica faţă de izolare, de frica abandonării în zona gri. O frică alimentată de amintiri şi legende, precum Yalta sau procentele scrise de Churchill pe un şerveţel, între două fumuri de havană.

Toate aceste temeri au alimentat deopotrivă stînga nostalgică şi naţionalismul. Dar şi anticomuniştii de factură civică şi chiar reformatorii de tip liberal şi-au găsit motivaţii în fricile regionale, în teama faţă de revenirea la vechiul sistem sau teama de izolare. De nu ar fi simţit presiunea generată de frica de izolare, de spectrul rămînerii ţării în zona de influenţă rusească şi de pericolul permanentizării regimului vizelor, politicienii de la Bucureşti ar fi îmbrăţişat cu mult mai puţin entuziasm „foile de parcurs“ primite de la NATO şi de la Uniunea Europeană.

România nu este, aşadar, un caz de excepţie. Fricile românеşti, oricît de specifice le-am crede, se încadrează în peisajul continental. Cu tot cu cei care le întreţin sau doar le folosesc. Frica de moşieri, frica de patroni, frica de şomaj. Frica de Securitate şi de nomenclatură. Frica de ruşi.

Leacuri de frică. Cu atîtea frici la un loc, mai este lumea noastră un loc bun de trăit? Depinde. Depinde de noi. În definitiv, ne putem stăpîni şi chiar elimina temerile, în măsura în care ajungem să le conştientizăm. Cu toţii am văzut asta, în cele mai reuşite filme de groază – în cele cu final fericit, mai ales. Pînă la urmă, între noi, cei chemaţi din cînd în cînd să introducem în urne buletinele de vot, şi cei care regizează spectacolul electoral, va exista întotdeauna o competiţie. Întotdeauna ei ne vor lua temerile şi ni le vor ambala sub formă de proiecte, de idei şi de convingeri. Iar noi ne vom lăsa uneori seduşi. Motiv pentru care joaca cu fricile noastre va continua cît vor fi lumea şi pămîntul. Important este să nu ne temem de asta şi să înţelegem ceea ce se petrece.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Vorbe de concurs

„Ai grijă ce-ţi doreşti, pentru că s-ar putea să se împlinească!“, spune un foarte cunoscut şi foarte înţelept proverb chinezesc. În ce mă priveşte, m-am lovit adesea de ilustrările lui practice – fapt ce nu m-a făcut, din păcate, mai atentă la dorinţele exprimate către instanţe superioare; dar asta-i altă poveste. Cea mai recentă ocazie în care am verificat adevărul acestei adînci ziceri orientale a fost participarea la un juriu constituit în vederea premierii unor piese de teatru. (Paranteză pentru uzul prietenilor care ştiu de ce: da, dom'le, mă antepronunţ!) Cum premierea nu se putea produce în absenţa lecturii, a trebuit să parcurg un număr important de pagini conţinînd dialoguri destinate scenei – cel puţin ca intenţie. Ori de cîte ori mă opream să-mi trag sufletul, îmi aduceam aminte că una dintre cele mai fierbinţi dorinţe şi mai trainice aspiraţii care m-au bîntuit încă din adolescenţă era să stau (în fotoliu, în pat, la masă, sub un copac – mă rog, oriunde) şi să citesc. De dimineaţa pînă seara. Ceea ce am şi ajuns să fac.

Nu mă îndoiesc deloc că, pretutindeni în lume, numărul oamenilor care cred că au ceva de spus universului îl depăşeşte cu mult pe acela al oamenilor care chiar au ceva de spus universului, la fel cum numărul oamenilor care cred că au talent literar îl bate de departe pe acela al oamenilor care chiar au talent literar; în ce ne priveşte, Caragiale a sintetizat situaţia (şi pe asta!) într-o frază genială: „Pentru orice român care ştie citi, cel mai greu lucru e să nu scrie“. Nu despre talent este vorba aici. Sub raportul literaturii ca artă autonomă, printre piesele pe care le-am citit (aproape 50) se găseau şi unele foarte proaste, şi unele mediocre, şi unele bune – aşa cum se întîmplă în orice competiţie de acest gen (şi aşa cum se întîmplă, în afara oricărei competiţii, în munca mea obişnuită din teatru). Atîta doar că, după cum învaţă studenţii la Regie încă din primul an şi unii critici abia în ultima clipă, dramaturgia nu e (doar) literatură. O piesă de teatru, ca să „ţină“ pe scenă, are nevoie de o idee (minimum) care să se concretizeze în caractere aflate în acţiune. Observaţiile de tipul „În piesele lui Cehov nu se întîmplă nimic“ ori „Teatrul modern a abolit conflictul şi relaţiile dintre personaje“ sînt nişte clişee în mare măsură neadevărate: în *Unchiul Vanea* sau în *Livada de vişini* se întîmplă, cum se poate constata fie şi la o lectură rapidă, o mulţime de lucruri, iar teatrul modern a înlocuit (atît cît a făcut-o...) conflictul şi relaţiile de tip tradiţional cu variante ale lor modificate pe măsura modificărilor survenite în sensibilitatea contemporană. Mai poate afirma cineva, în ziua de azi, că în *Cîntăreaţa cheală* sau în *Aşteptîndu-l pe Godot* nu există conflict, sau că între personajele din aceste piese-stindard ale modernităţii nu există relaţii?

Revenind la oile noastre revenim totodată, fatalmente, la *Moriţa* noastră: blestemul fundamental al naţiei, dedus din piesele de teatru autohtone, pare să fie vorba neînsoţită de faptă. Autorii care scriu pentru scenă au aerul să-şi închipuie că atenţia a zeci de oameni poate fi captivată pentru zeci de minute de interminabile discuţii (nu contează că sînt purtate în limbajul şlefuit al vîrstei medii ori în termenii duri ai anilor fragezi), nesusţinute de nici un fapt şi de nici o faptă. Ca să explic mai bine: despre personajul X nu afli, în piesă, decît ceea ce îţi *spune* despre el personajul Y sau personajul Z, pentru că X nu este pus de părintele său literar *să facă* nimic care să-i dezvăluie felul de a fi, necum să confirme ori măcar să motiveze spusele respective. Puţinele excepţii de la această regulă sînt, îndeobşte, fie un fel de scheciuri (comice) mai ample, fie un fel de telenovele deghizate. Interesant este că, în comparaţie cu anii trecuţi, a scăzut semnificativ numărul „parabolelor“ şi al „metaforelor“: românii, fie ei şi literaturizanţi, se trezesc la realitate. La o realitate care arată, pentru unii, ca un scheci (comic) şi pentru alţii, ca o telenovelă. Nu lipsesc nici ştirile de la ora 5.

Întîmplarea face – aşa are ea obiceiul – ca, recent, aproape simultan cu lectura pieselor „competitive“, un teatru să-mi fi solicitat traducerea unei piese. O piesă italienească. Aparţinînd unui autor tînăr. O piesă la care, traducînd-o, am rîs în hohote de cîteva ori; în final, m-am pomenit că am lacrimi în ochi – dar nu de rîs. O piesă în care personajele, evident, vorbeau. Ciudat lucru însă, vorbeau despre ele însele; şi acţionau – inclusiv nefăcînd nimic. Nu ştiu dacă piesa italianului a participat pînă acum la vreun concurs – el, autorul, a participat, în schimb, la un atelier de scriitură dramatică – şi nici dacă va participa de acum înainte. Aş risca totuşi să pariez că va cîştiga mulţi spectatori sau, cum spun oamenii învăţaţi, multe publicuri, la ea (la ei) acasă şi în lumea largă. Nouă ne rămîne, ca în toate ocaziile asemănătoare, consolarea – şi, neîndoielnic, mîndria – că mai toate capodoperele noastre literare sînt intraductibile. Restul... ce să mai vorbim?

Orizontul de Vest

Numărul 2/2008, pe februarie, al *Orizontului* timişorean, variat şi consistent ca de obicei, debutează cu un „top 4“ al „părţii timişorene a scrisului“ făcut de criticul Cornel Ungureanu ca pentru o continuă reaşezare a literelor din Vestul nostru. Analiză ironic-numerologică a vîrstelor aniversate la început de an (scriitorul Anavi Adam, 99 de ani, Şerban Foarţă – 66, Mircea Mihăieş – 54, poeta – fără vîrstă – Annemarie Podlipny) alături de o trecere în revistă inconfundabilă, în mai multe registre, fac din acest *remake* lunar o adevărată specie critică, de felul critificţiunii şi pe care doar Cornel Ungureanu o poate numi adecvat.

De remarcat interviul luat de Daniel Vighi „poetului maghiar, evreu, democrat, viu la intelect şi la simţire“ Anavi Adam, cronicile Elenei Craşovan la *Istoria secretă a literaturii române* de Cornel Ungureanu, cea a Cristinei Chevereşan la antologia coordonată de Adriana Babeţi, *Le Banat: un Eldorado aux confins* sau articolul Gabrielei Glăvan despre recent tradusa biografie a lui Milos Crnjanski, autorul *Romanului Londrei;* foarte interesante şi rare în publicistica noastră culturală mai sînt studiul istoricului Victor Neumann despre urbanism, *Prima lecţie de teren: autoritatea* de Otilia Hedeşan.

Încheiat cu un fragment din romanul *Plimbarea* de Attila Bartis (în traducerea lui Marius Tabacu) ce stă să apară la Editura Polirom, revista trebuie musai citită în întregime.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Supă reîncălzită

● **Morcheeba, *Dive Deep*, Echo, 2008.**

L-aş mînia pe Dumnezeu să spun ca am o problemă cu Morcheeba. Nu am. Aproape nici una. Şi acum, sincer, de ce să am o problemă dacă nu mă supără nimic? Dacă totul e în perfectă ordine şi la fel ca altădată? Dacă oamenii ăştia sînt politicoşi, educaţi, meditativi în limitele impuse de societate, cuminţi, oneşti, la locul lor? Dacă nu deranjează pe nimeni şi nici nu şi-au propus să deranjeze? Cît de hain, cît de crud, cît de insensibil poţi fi ca să te răfuieşti cu astfel de persoane? Cu astfel de muzicieni care n-au făcut rău nimănui niciodată? De ce să inventezi motive, să răscoleşti trecutul, să le cauţi nod în papură, să le trînteşti cu albumul în cap? Păi, chiar, de ce? Ce vină au ei că nu pot mai mult, că s-au împotmolit iremediabil în dulcegăriile de altădată, că sînt atît de amabili şi de parfumaţi încît, în loc să baţi cîmpii de pomană, e preferabil să te ia somnul? Cu ce-au greşit fraţii Godfrey (Ross şi Paul) că încearcă din răsputeri să mimeze stilul cîştigător al albumelor *Who Can You Trust?, Big Calm* sau *Charango?* De ce să nu-şi fi dat şi ei seama că aventura din 2005, *The Antidote,* n-a însemnat nimic, nici măcar o aventură? De ce să nu fi încercat să pună lucrurile la punct, să renunţe la colaborarea cu Daisy Mortey şi să se reorienteze spre vremurile în care vocea lui Skye Edwards făcea legea? Şi de ce să o aducem în discuţie pe Skye Edwards, dacă ea n-a mai avut nici o treabă cu Morcheeba din 2002 încoace? N-au încercat ei tot posibilul să o facă uitată din moment ce există cinci voci diferite pe acest album? Ce-am mai vrea acum? Să ne amintim veşnic de triphopul de la sfîrşitul anilor '90 şi de emoţia melancolică pe care o încercam la auzul unor „Trigger Hippie“ sau „Shoulder Holster“? Nu cerem cumva prea mult? Nu ne-am imunizat între timp de la atîta blîndeţe dichisită cu *scratch*-uri, hip-hoperi şăgalnici şi blues filtrat prin unde electrice? Nu ne e de ajuns decenţa melodică pe care o propun astăzi „Enjoy the Ride“ sau „Riverbed“? Nu ne putem mulţumi cu gîndul că există undeva o formaţie accesibilă, tihnită, meritorie, retro şi fără surprize? Nu ne putem împăca cu gîndul că asta e: mult, puţin, dar, în orice caz, sigur şi confortabil? De ce să le cerem altceva fraţilor Edwards, cînd e clar că au avut tot timpul din lume pentru a schimba ceva, iar ei nu au putut sau nu şi-au dorit să încerce marea cu degetul? E foarte adevărat că atunci cînd o dai în bară e semnul că trebuie să schimbi turaţia şi e la fel de adevărat că nu cu astfel de amintiri călduţe ca acelea de pe *Dive Deep* vei reintra în posesia lozului cîştigător. La ce bun însă atîta agitaţie cînd fanii adevăraţi vor accepta cu uşurinţă tot ce se aude pe acest album? Cînd subtilitatea există, deşi e la prima mînă, cînd melancolia e şi ea de găsit, chiar dacă mai degrabă formală şi de suprafaţă, cînd abisurile sînt accesibile, iar muzica nu impietează cu nimic liniştea nimănui? De ce, aşadar, să te simţi tras pe sfoară de acest album, cînd toată recuzita Morcheeba se află la vedere?

Ei bine, problema cu *Dive Deep* este tocmai aceea că nu există o problemă. Totul se desfăşoară paşnic, la vedere, în coordonatele ştiute şi zău dacă nu ar fi minunat, dacă n-aş simţi că băieţii responsabili cu partea de compoziţie nu se complac atît de mult în exerciţiul lor molcom. *Dive Deep* este genul de spectacol pe care îl poţi urmări cu plăcere în virtutea unor vremuri de mult apuse. Unii actori s-au schimbat, dar asta este doar o aparenţă, din moment ce povestea, discursul, interpretarea nu fac decît să repete placa de altădată. În termeni culinari, mai întotdeauna de ajutor cînd vine vorba de proverbe, imaginea standard este cea a supei reîncălzite. Nici vorbă să avem de-a face cu o zeamă chioară: ingredientele au avut consistenţă, aromă şi gust, şi, chiar şi puse din nou la fiert, se pot dovedi la fel de hrănitoare. Partea mai puţin bună, dincolo de izul uşor sleit, este că după atîţia ani nu doar că îţi iei gîndul de la felul doi, dar ajunge să ţi se aplece de la atîta supă. În plus, parcă nu se face să serveşti acelaşi lucru prea mult timp. Nu de alta, dar unii musafiri sînt ai naibii de mofturoşi.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

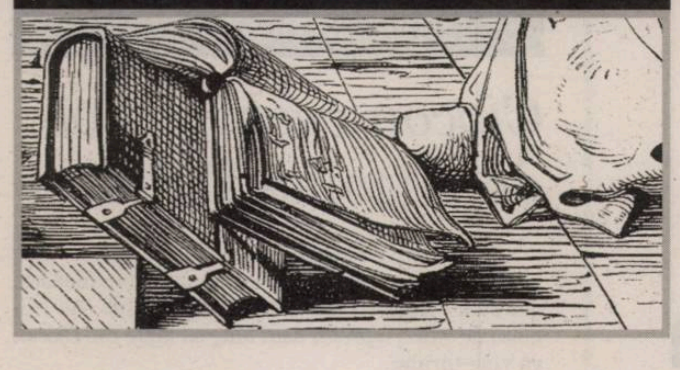

Poveşti din baie

Acum cîteva săptămîni, scriind despre cititul în pat, am avut plăcuta surpriză să regăsesc un ecou în rubrica, şi ea dilematică, a dlui Vintilă Mihăilescu. „Poveştile dormitorului" asediate etnologic şi antropologic! Dacă mă gîndesc bine, articolul meu a fost mai mult decît un *clin d'œil* făcut antropologului şi sociologului, în general, şi profesorului Mihăilescu, în special. Cînd scrii despre locuri de citit, inevitabil ai în vedere în primul rînd cititorul real. Nu scriitorul, nu criticul, nici măcar cititorul implicit, topit în carte, ci cititorul real, de carne şi sînge, care citeşte cum vrea el, cînd vrea el şi, desigur, unde vrea el. Iar acest cititor, în ciuda sondajelor proiective, anchetelor non-directive şi statisticilor concluzive, e de necuprins. Am citit rîzînd în hohote un asemenea studiu, făcut pe vremuri în Germania de Est: cititorul real scăpase încă o dată neatins. Într-un studiu fundamental pentru teoria lecturii, Paul Cornea mută, ingenios, accentul de pe cititorul real pe statutul semiotic al acestuia. Altfel zis, de pe cititorul concret şi istoric pe felul în care acesta „construieşte sens". Dar şi aici lucrurile se complică pentru că sensurile construite (şi mărturisite, căci altfel cum le-am şti?) sînt de-o libertate fără sfîrşit, lucru previzibil măcar pentru că libertatea lecturii e una dintre condiţiile de bază ale plăcerii produse de ea. Rămîne de văzut, încă o dată, despre ce cititor vorbim, iar pentru asta, complicitatea sociologului/etnologului rămîne esenţială.

Putem însă, din nou, vedea cîte ceva, fragmentar şi suficient de personal, dinspre literatură, unde libertatea – în limitele asumate – e la fel de mare ca în zona lecturii genuine. Unde citesc, aşadar, scriitorii şi personajele lor? Am mai spus-o, cei mai mulţi (şi mai multe) citesc la bibliotecă, la biroul propriu, amenajat pe fundalul bibliotecii, unii în pat, alţii în grădină sau la cafenea. Puţini citesc în diligenţe-trenuri-avioane. Dar sînt cîţiva care-şi regăsesc coconul protector în baie. Inepuizabilul Alberto Manguel, în istoria sa (personală) a lecturii, enumeră trei asemenea cititori. Primul e însuşi protagonistul unei *Vieţi a Sfîntului Grigorie,* scrisă în secolul al XIII-lea, aflat mereu în căutarea „unui loc retras unde să poată citi fără întreruperi". Cel de-al doilea e, în registrul perfect opus, Henry Miller care mărturisea în *The Books in my life:* „cele mai bune lecturi le-am făcut în baie. Există pasaje în *Ulise* pe care nu le poţi citi decît acolo dacă vrei să le extragi întreaga savoare". În fine, cel de-al treilea dependent de spaţiul hiperprivat e Proust (sau, dacă vrem, naratorul din *Swann);* în opinia lui, baia e locul ideal „pentru toate ocupaţiile care cer o singurătate sacrosanctă: lectura, reveria, lacrimile şi plăcerea senzuală".

Pesemne pentru că „sala de baie", aşa cum o ştim azi, n-a intrat decît foarte tîrziu printre toposurile intimităţii noastre spaţiale, ea a apărut şi destul de recent în literatură. Legată fiind de „zonele joase", baia ca loc de lectură s-a insinuat numai accidental în scrierile literare, mai degrabă în perioadele intimiste sau de „regăsire a intimităţii" de după îngheţuri pudibonde sau ideologice. Într-o istorie a igienei corporale, *Le propre et le sale,* istoricul G. Vigarello descrie baia lui Balzac din Rue Casini, unde acesta locuia în 1828, ca pe o prelungire a camerei de lucru, în care, totuşi, scriitorul, sensibil la abluţiuni şi reverii acvatice, dar speriat de riscurile relaxării, nu intra decît în momentul cînd termina de scris... întreg romanul. La sfîrşitul aceluiaşi secol – intimist prin excelenţă – decorul vodevilului lui Feydeau, *Un bain de ménage,* şoca (ne spune tot Vigarello) prin sugestia nudităţii. Nu cititul în baie îi contraria pe spectatorii parizieni la 1888, ci eventualitatea de a sta gol într-o cadă plină cu apă caldă aşezată în mijlocul scenei. Scăldătoarea trimitea însă la cu totul altceva decît intimitatea lecturii, aşa cum, în aceeaşi perioadă, în *Jurnalul unei cameriste* de Mirbeau, mult-dorita „sală de baie" proprie era spaţiul singurătăţii absolute, unul dintre puţinele posibile. Nici vorbă, desigur, de citit în poveştile din baie ale acelor vremuri (în *Nana* lui Zola, de pildă) unde parfumurile lascive şi aburii întreţin un erotism (totuşi literar) mai mult decît sugerat.

Va trebui să treacă mult timp pînă cînd baia să devină protagonista unui roman, cel al belgianului Jean-Phillippe Toussaint. Construit geometric şi cu teorema lui Pitagora pe post de motto, *Camera de baie* e povestea unei singurătăţi fatale care nu face decît să se pună la adăpost. Protagonistul se instalează cu totul în baia iubitei, trăieşte acolo, îşi primeşte rarii vizitatori, urmăreşte ore întregi avansarea fisurilor din pereţi sau limbile ceasului din perete. Îşi mută şi biblioteca în baie şi, desigur, citeşte – în cada goală, „cu picioarele încrucişate pe robinet". La Veneţia, unde va ajunge întîmplător, cu primul tren care pleca dintr-o gară, personajul nostru bagnofil nu va putea coloniza baia comună a hotelului la care trage, mulţumindu-se să citească *inadecvat* – adică în propria-i cameră şi în englezeşte – *Pensées*-urile lui Pascal.

Oricît mă gîndesc, nu găsesc „băi de citit" în literatura română. Parcă în *Pupa russa,* într-o notă a autorului, apare o „lectură" forţată a inscripţiilor pornografice dintr-o toaletă (de dame) dintr-o gară, care-i distruge „lectorului" ideea despre femeia ideală. Dar nu asta era ideea. Baia unde poţi citi, sala de baie hiperprivată, scufundările în ape simultan cu scufundarea în carte n-au prea avut ecou în literatura noastră. Şi poate că e mai bine aşa, altfel am fi ispitiţi să amestecăm prea tare apele grele, „compuse" ale literaturii cu agrementele hedoniste ale lecturii, fie ea în mult-dorita singurătate absolută.

Dilema veche vă recomandă

● www.istorii.ro – veriga lipsă dintre ficţiune şi realitate. Un blog care vrea să devină „un depozit virtual de anecdote şi întîmplări transmise oral" şi „să se constituie într-un instantaneu scris al memoriei colective". Un experiment interesant, marca Iulian Comanescu. (Mircea Vasilescu)

● Lucian Dan Teodorovici, *Circul nostru vă prezintă:* (roman, ediţia a doua revăzută, Editura Polirom, 2007). Personajul principal stă pe pervazul unei ferestre de la etajul unui bloc – blocul românesc ca variantă caricaturală a subteranei! – şi aşteaptă impulsul necesar sinuciderii; impulsul morbid nu vine şi, cu acel humor propriu angoaselor inteligente, omul trăieşte din plin viaţa printre alţi amatori de suiciduri cît mai ratate. Forţa romanului se găseşte în acest instinct vital, impus de un ritm admirabil, între pudoare şi destrăbălare, ocrotind binefăcător acea „lege" camusiană: nimeni nu va putea desluşi cauza precisă a unei autodispariţii. Teodorescu este printre puţinii scriitori de azi care m-au îndemnat să mă gîndesc la *Omul revoltat.* (Radu Cosaşu)

● Două articole excelente despre un anume mod de a fi român. Prea român – aici: http://agenda.liternet.ro/articol/6613/Andrei-Cretulescu/Excuse-me...—-432.html şi aici: http://subiectiv.ro/subiectiv/o-fi-roman-dar-costel-busuioc-nu-e-produsul-romaniei. (Alex. Leo Şerban)

● Votaţi cei mai importanţi 500 artişti ai secolului XX pe site-ul celei mai prestigioase galerii de artă britanice: www.saatchi-gallery.co.uk/artvote/. La cum arată lucrurile, Brâncuşi va cîştiga detaşat (Victor Brauner e abia pe locul 302), dar poate, cine ştie, cad din primele douăzeci de locuri instalatorul Duchamp, xeroxistul Warhol sau zugravul Pollock. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" BUCUREŞTI
Str. Economu Cezărescu nr. 47-59, Sector 6 Tel./Fax 316.61.95; 316.61.96
Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, autorizată de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, organizează înscrieri pentru:

I. Cursuri de calificare în 27 de meserii din domeniile: construcţii; turism şi alimentaţie; electric; estetică şi îngrijirea corpului omenesc; auto.

II. Liceu - cursuri de zi şi frecvenţă redusă, an şcolar 2008-2009
- Tehnician mecatronist - clasa a IX-a GRATUIT!
- Tehnician operator tehnici de calcul- clasa a IX-a GRATUIT!
- Tehnician în activităţi economice clasa a IX-a GRATUIT!
- Coafor stilist
- Tehnician gastronom
- Organizator banqueting
- Tehnician mecanic întreţinere şi reparaţii

III. S.A.M., nivelul I şi II - zi şi seral, an şcolar 2008-2009
- Frizerie-Coafură-Manichiură-Pedichiură
- Mecanic auto
- Optician montator aparatură optico-mecanică
- Ospătar (chelner) vânzător în unităţi de alimentaţie
- Bucătar
- Tinichigiu vopsitor auto
- Construcţii - GRATUIT!

IV. Şcoala postliceală, an şcolar 2008-2009
- Stilist
- Cosmetician
- Tehnician Maseur
- Tehnician Optometrist
- Maistru construcţii civile, industriale şi agricole
- Maistru electromecanic auto

FOARTE IMPORTANT:
- La absolvire, asigurăm locuri de muncă!
- Diplomele sunt recunoscute în ţară şi în străinătate!

Andrei GORZO

dilematograf

Lui Nae Caranfil

Dragă Nae,
După cum ştii, consider că noul tău film, *Restul e tăcere,* e un film minunat. După cum iarăşi ştii, mă simt incapabil să spun asta în formatul unei cronici convenţionale. Aş vrea să-mi înţelegi bine motivele. Problema e una de ton: ca să scriu o cronică normală, ar trebui să simulez o distanţă pe care faţă de acest film nu o am. Asta nu înseamnă că prietenia noastră apropiată mă face nesigur pe judecata mea. Dacă n-aş fi fost sigur, aş fi ignorat filmul. Dar *sînt* sigur, iar *Restul e tăcere* e o realizare neignorabilă. E cea mai completă, mai elocventă şi mai erudită formulare a viziunii tale asupra cinema-ului, o viziune care în filmul românesc de azi mi se pare singura îndeajuns de clară şi de bine articulată încît să poată contrazice viziunea neorealistă impusă de Cristi Puiu. Ştiu că nu ţi-ai conceput filmul cu vreo intenţie polemică (ai scris scenariul acum 20 de ani), după cum ştiu că admiri *Moartea domnului Lăzărescu* la fel de mult ca mine. Dar, lansat în *acest* moment, filmul *devine* un gest polemic. Ce mă deranjează pe mine e grosolănia binarismelor la care recurg unii comentatori pentru a releva acest fapt. Distincţia nu e aceea dintre „clasicism" şi un „mizerabilism" (C.T. Popescu) sau „neorealism fiziologic" (tot C.T. Popescu), „filmat însă pe stil Dogma" (Tudor Ţepeneag) de nişte „băieţi care s-au adaptat la cerinţele modei" (tot Ţepeneag) ca să vîneze nişte „premii uşor de doborît" (Doru Buşcu); în toată înşiruirea asta de citate nu există nici măcar o afirmaţie adevărată, nici măcar un termen folosit corect. Distincţia e aceea dintre o viziune de autor-*showman,* în care cinema-ul reprezintă spectacolul total, o „super-artă bastardă, metisată" (cum scria Pauline Kael a noastră), care le subsumează şi le extinde pe toate celelalte, şi o viziune puristă, în care cinema-ul trebuie să se lepede, pe cît posibil, de influenţa celorlalte arte, ca de tot atîtea haine de împrumut, ca să-şi găsească propriul specific: observarea texturii morale a acţiunilor omeneşti, cu ajutorul unei camere.

Care viziune e mai „corectă"? Se poate spune că una e superioară celeilalte? Există o dublă prezumţie de superioritate în „metoda Puiu": prezumţia că, lepădînd o bună parte din elementele pe care marele public a învăţat să le considere esenţiale spectacolului cinematografic, ea ajunge la esenţa cinema-ului ca *medium;* şi prezumţia că e un instrument ideal de captare a adevărului. Nu spun că Puiu însuşi susţine aceste lucruri, ci că ele sînt subînţelese în metoda lui; metoda însăşi ne spune că e cea mai în măsură să ne spună adevărul. Dar nu e mai bună cu *unele* adevăruri decît cu altele? De exemplu, poţi capta fericirea pe peliculă atunci cînd camera ta tremurîndă sau, dimpotrivă, statică, îl învaţă pe spectator să fie în permanenţă suspicios şi încordat? Cît despre ideea că cinema-ul îşi împlineşte propria natură renunţînd la majoritatea resurselor lui spectaculare, pe motiv că nu-i sînt specifice, dacă nu-i aşa? Dacă e ca un atlet care se încăpăţînează să nu-şi folosească decît o grupă de muşchi? Dacă adevărata lui natură nu e una fotografico-documentară, ci una hibrid-spectaculară? Natura asta de spectacol total o relevi tu cu atîta graţie şi o celebrezi atît de personal, întorcîndu-te la începuturile cinematografiei româneşti. Chiar, cîte forme de spectacol cuprinde *Restul e tăcere?* Există trei bucăţi din *Hamlet* – una recitată cabotin la o înmormîntare, alta prezentată ca o versiune cinematografică mută şi filmată de fapt tot de tine, alta montată pe bune la sfîrşit. Există un fragment de comedie burlescă primitivă, care rimează cu elementele de burlesc primitiv din filmul tău, care la rîndul lor pregătesc burlescul înalt al reconstituirii bătăliei de la Vidin. Există un bal mascat şi un fragment de operă, o secvenţă de animaţie şi o secvenţă de montaj în alb-negru, pe ecran-în-ecran. Există chiar şi un moment de păşunism – ce alt regizor român serios ar mai îndrăzni să facă aşa ceva, ieşind şi cu faţa curată? Procesul de la final e un spectacol, cum e, desigur, şi înmormîntarea de la început, care rimează cu o a doua înmormîntare, plasată înspre final, şi ea tot un spectacol. Toate astea rimează între ele în diverse feluri – *Restul e tăcere* nu e doar un spectacol al spectacolelor, ci şi un poem; iar curgerea imaginilor unele în altele e muzică. Acum patru ani, cînd am citit scenariul, am scris că, deşi nu există, *Restul e tăcere* e un film mare. Acum n-aş mai spune asta. Cred că ratezi tranziţia spre tragedie: eroii nu petrec destul timp împreună, eroul nu petrece destul timp cu eroina pentru ca trădările şi răzbunările din ultima parte să aibă greutatea tragediei. Spectacolul e adevăratul erou. *Restul e tăcere* e o mare pledoarie pentru spectacol.

Cu dragoste,

trecerea prin reviste

Un menaj *à trois*

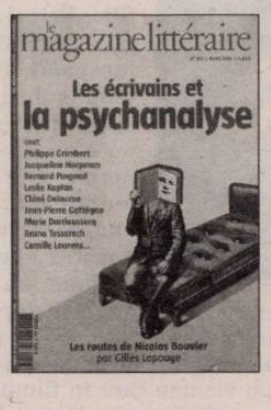

Contestatarii psihanalizei, fie că vin dintre pacienţii dezamăgiţi de posibilităţile metodei, fie că aparţin categoriei, mai largi, a altor terapii (comportamentiste, mai ales), uită, cel mai adesea, lunga sa istorie accidentată, foarte adesea contradictorie, refăcută şi suprapusă, reformulată şi adesea reformată pe loc, în funcţie de cadrul analitic. O uită şi ironizînd cu suficienţă vulgata *psy* (sexualitatea infantilă, interpretarea viselor, lapsusurile, complexul lui Œdip ş.a.), catalogînd breasla drept „sectă“ şi amintind păcatul originar al neanalizatului Freud. Dinspre zona critic-literară (la noi chiar mai mult decît în alte ţări, unde Freud, Jung sau Adler au fost mai demult traduşi, citiţi, interpretaţi) principalele obiecţii sînt cele ale determinismului şi „autonomiei estetice“.

Ultimul dosar al revistei *Le magazine littéraire* (martie, 2008) aduce o perspectivă mai puţin practicată asupra controverselor la care a fost, de mai bine de un secol, supusă „terapia prin cuvînt“. Grupajul face un istoric al scriitorilor francezi a căror operă a fost, într-un fel sau altul, influenţată de psihanaliză (Michel Leiris, Samuel Beckett, Georges Perec, Raymond Queneau, Georges Bataille), apoi un tur de orizont al psihanaliştilor care scriu şi literatură (englezul Frank Tallis, Philippe Grimbert, recent tradus în românește cu romanul său *Un secret,* J.-B. Pontalis, Julia Kristeva), încheind cu mai multe mărturii ale unor scriitori despre felul în care analiza personală a susţinut şi chiar modificat propriul scris.

Psihanalista Agnès Verlet, în acelaşi timp profesoară de literatură la Universitatea din Aix-en-Provence şi scriitoare de succes, face cîteva distincţii de fineţe între mecanismul scrisului (chiar autoficţional) şi psihanaliză: „..a scrie şi a vorbi sînt două operaţiuni diferite, chiar dacă, dat fiind mijlocul lor comun, limbajul, se poate presupune că este vorba despre aceeaşi operaţiune. Scriitura intimului capătă o adevărată putere reparatorie în măsura în care reconstruieşte o identitate, o imagine a eului pe care punerea în cuvinte o protejează de dislocare şi prăbuşire. [...]. Dar funcţia eliberatoare sau iluzoriu terapeutică a scrisului acţionează în răspăr faţă de cea pe care o pune la lucru psihanaliza. Căci identitatea pe care încearcă să o construiască scriitura intimă – sub formă autobiografică sau de jurnal – este o identitate de împrumut. Această *scriitură-carapace* întăreşte mecanismele de apărare a eului pe care psihanalistul, dimpotrivă, încearcă să le demonteze; ea construieşti imagouri, în timp ce psihanaliza caută eliberarea, deconstruirea, mai înainte, ca prin perlaborare, să se poată construi ceva“. Dacă citim cu atenţie analiza dilematică de mai sus, putem găsi şi argumente pentru separarea psihanalizei de literatură şi pentru apropierea lor, inteligentă şi înţelegătoare, în situaţii speciale.

Un alt articol care structurează dosarul despre menajul *à trois* între psihanaliză şi literatură este cel al lui Bernard Fauconnier despre urmele lui Sigfried von Shrink (personajul lui Frederik Pohl din *Marea poartă)* în literatura americană. De la Faulkner, cititor pasionat al lui Freud, Dos Passos, Eudora Welty, Saul Bellow sau Henry Miller, la Bernard Malamud, Philip Roth sau Irvin Yalom, americanii au reelaborat „curentele conştiinţei“ prin „redescoperirea inconştientului care va interzice de acum înainte scriitura lineară, explorarea nevrozelor de familie, obsesia greşelii, chestiunea centrală a sexualităţii, chiar reprimate“.

Un dosar suficient de cuprinzător, cosmopolit şi snob pentru a epata estetul pur şi dur! (**S. S.**)

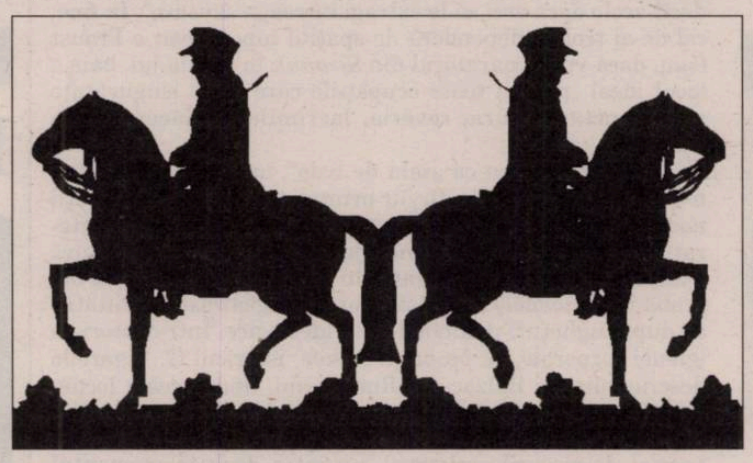

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Kinoiskustvo – arta filmului, în ruseşte

*„Exerciţii de oarecare posteritate“**

Toată enigma Rusiei de azi se strînge în chipul proaspătului ei preşedinte. În cinematograful politicii internaţionale unde rulează din zori şi pînă în noapte filmul pe care-l ştim şi de care nu ne declarăm niciodată sătui – *kinoiskustvo* (arta filmului, pe ruseşte – *n. mea)* nu a lansat, cu geniul ei înnăscut dus pînă la involuntar, un personaj, un actor mai straniu ca Vladimir Putin. Rapiditatea cu care s-a impus nu este egalată decît de viteza cu care, azi, victimele devin călăi şi călăii victime – cea mai tulburătoare situaţie din cîte au produs în ultimul deceniu scenariştii marilor studiouri care se numesc ONU, FMI, NATO, CSI sau OSCE.

Mă uit la Vladimir Putin, de cîteva luni, fascinat – ferindu-mă de politică, de fandacsiile şi ipohondriile ei, îl contemplu ca simplu balzacian, încrezător adică în teoria fizionomistă fără de care *Comedia umană* nu s-ar fi putut scrie; îmi trec prin faţa ochilor – într-un montaj eisensteinian – toţi preşedinţii fostei Uniuni Sovietice, de la venerabilul Kalinin la truculentul Boris Elţîn, şi nu-i găsesc precedent lui Putin; e aproape sigur, după cunoştinţele mele, că fizionomic – cum altfel să-l tatonăm, deocamdată? prin discursuri? prin canonade? să fim serioşi! – Vladimir Putin nu are precedent nici printre ţari, nici printre secretari generali, nici printre generali şi mareşali. Dacă a apărut – cum susţin analiştii serioşi – dintr-un vid de putere, de asemenea fără de precedent în istoria Rusiei din ultimii 80 de ani, atunci vidul acela e de natură gogoliană, definit o dată pentru totdeauna, în portretistica diabolică a *Sufletelor moarte,* prin acele celebre aproximări şi ambiguităţi: „nici... nici...“ ori „şi... şi...“ care-i scot din sărite doar pe realiştii socialişti sau antisocialişti. (Chiar, n-a auzit nimeni de realismul antisocialist? Nu-i mai bun decît celălalt...) Iar Boris Elţîn a avut o idee nu mai puţin gogoliană scoţînd, deodată, din mîneca sa, de nu dintr-o manta, pe vremea asta în care castingul universal e obsedat de charismă, o faţă ca a lui Vladimir Putin.

Putin nu e nici măreţ, nici insignifiant. Nici solemn, nici familiar. Nici bronz, nici cursiv. Nici foarte schematic, nici cu totul surprinzător. Nici erou foarte pozitiv (prea multă răceală...), nici foarte negativ (o salvatoare stinghereală în „băile de mulţime...“). Putin nu are o energie pitoresc-hruşcioviană, dar nici nu pare un spectru ca acel indescifrabil Cernenko; în acelaşi plan strict al aparenţelor – fără de care de unde enigmă? – e evident că nu are clasa lui Gromîko, dar e tot atît de clar că posedă glacialitatea aceluia care – cum scria memorabil Kissinger – putea sta surîzînd pe un bloc de gheaţă fără să ştii ce simte. Nimic din Gorbaciov, dar mai nimic – decît statura! – din Stalin. Aparent „om de fier“ – cu judoka şi tir la bază –, cînd urcă într-o carlingă de avion şi îşi pune casca pe cap, arată ca Woody Allen. Fără a fi un perfect impenetrabil, Putin e totuşi de o expresivitate sumară. Transparenţa, atîta cîtă este, se deschide şi se închide într-un secret de fabricaţie – nu insist, nu speculez în această direcţie, ştiu unde duce, la ce instituţie. În fond, instituţia are de ce fi mulţumită – computerele ei au programat şi au produs exact ce trebuia pentru ca Rusia să rămînă un mister – un mister buf, nu o dată... – în faţa căruia Occidentul nu înţelege mai mult decît la Kosovo, iar noul şef al FMI-ului declară că e gata să-l trateze „sub beneficiul îndoielii“. Operă de ordinator inteligent, elocvent cît un ecran mut de Internet, Putin e un „Koneţ“, un sfîrşit „bombă“ de capitol în istoria fizionomiilor şi a clişeelor ei privitoare la cei mari şi tari care conduc lumea. Pentru a afla ce va urma, nu-i de ajuns să fii antikaghebist; trebuie să ştii bine arta filmului şi a literaturii ruse, chiar sovietice, de la *Potiomkin* la *Nostalghia* lui Tarkovski, de la *Nasul* lui Gogol pînă la *Hagi Murad*-ul de bătrîneţe al lui Tolstoi, căpetenia cecenă pe chipul căreia „cruzimea se plictiseşte“. E o expresie care ne încremeneşte şi azi, privind *Comedia umană* de sub ochii noştri.

Addenda, la zi: „Rusia nu trebuie înţeleasă / Rusia trebuie crezută“ – vers al poetului clasic rus Tiutcev, comunicat de Putin lui Sarkozy. „Ruşii au o vorbă: «Nu poţi privi în sufletul unui om»“ (dintr-un interviu în *22,* nr. 10/2008, cu David Satter, editorialist la *Wall Street Journal).*

* *Dilema* nr. 372, la 31 martie 2000

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Ciocoii vechi şi noi de Nicolae Filimon

Se termină: e *thriller.*

Dificultate: o limbă greceascomicoromânească, dar cum vorbiţi cu toţii păsărească de club sau ciumata de office, *espresso* ăsta lung cu lapte din *Ciocoii* vă vine turnat.

Remixuri: Becali, Columbeanu, Prigoană.

Utilitate: uite nişte mese pentru dat şpăgi: „Pe masă erau rînduite o mulţime de farfurii cu mezelicuri de tot felul: marinată de stacoji, farfurioare mai mici cu icre proaspete de morun, licurini jupuiţi, sardele muiate în untdelemn de Mitilene amestecat cu piper şi zeamă de lămîi de Messina, măsline dulci de Tessalia, grămădite în formă piramidală, icre tari de chefal, smochine de Santorini, halva de Adrianopole; nimic din delicatesele gastronomice ale Orientului nu lipsea pe masa ciocoiului, mai împodobită chiar decît a stăpînului său. Toate aceste mezelicuri erau aşezate după o regulă militară, avînd la fiecare distanţă de două palme cîte o carafă cu vin galben de Drăgăşani, cu pelin roşu din viile mănăstirii Bistriţa şi cu vinuri orientale de diferite culori şi gusturi, fără a lipsi papornițele cu anason de Chio şi cu mastică de Corint.“

Personaje: Tuzluc, şmecherul bătrîn ce jefuise un boier bătrîn şi român; Păturică, şmecher tînăr ce jefuieşte bătrînul ce jefuise alt bătrîn; Duduca, supergagică de Bamboo. Şi mulţi hoţi ca noi.

Povestea: jaf. cu omoruri dese.

Mişto: „Este mult timp de cînd umblu cu această nuvelă ziua şi noaptea, întocmai ca Diogen, căutînd o clasă de oameni ca să le-o dedic. Am voit să fac această onoare boierilor; dar, după o gîndire serioasă, mi-am schimbat hotărîrea, căci, deşi într-această clasă s-au strecurat mulţi venetici corupţi şi, cu toate lovirile şi tentaţiunile străinilor la care servă de ţintă de un secol şi jumătate, tot se găsesc printre dînşii bărbaţi cu simţăminte nobile şi cu inimă de adevăraţi români, care au făcut, fac şi sînt convins că vor face mult bine patriei lor.

De la boieri am alergat la neguţători. Am revizuit toate stabilimentele de comerciu, de la magaziile cele mari şi luxoase pînă la magherniţele cele umilite ale precupeţilor. Am văzut zarafi fără capital, fanfaroni şi maloneşti, care sărăcesc lumea prin dobînzile lor cele nemăsurate; lipscani şi bogasieri care îşi împodobesc magazinele cu marfă putredă şi cu oglinzi mincinoase şi, dîndu-şi ton de mari capitalişti, ruinează societatea prin falimente frauduloase, ce se efectuesc foarte lesne în ţara noastră; băcani care vînd rapiţă în loc de untdelemn, orez îndoit cu pietricele ca să tragă mai greu la cîntar şi cafea amestecată cu orz şi fasole. Am văzut cîrciumari amestecînd vinul cu apă şi vînzînd cu ocale cu două funduri, măcelari şi precupeţi vînzînd cu cîntare strîmbe şi m-am mîhnit, căci răul este foarte mare, dar n-am găsit în aceşti amăgitori decît nişte hoţi sau ciocoiaşi ordinari, ieşiţi din şcoala voastră fără diplomă de specialitate!... Am alergat prin sate şi cătune, am vorbit cu ţărani bătrîni şi tineri; ce e drept, sînt plini şi ei, sărmanii, de mîrşăvii pînă între urechi, dar n-am găsit nici între dînşii pe oamenii ce căutam. Am intrat în locaşul lui Dumnezeu, am observat cu conştiinţă clerul înalt şi pe cel proletar. Dar vai! ce dezamăgire!... Acolo unde credeam că voi găsi toiagul şi traista, sacrul simbol al umilinţei şi pietăţii creştine, am găsit ignoranţa întronată, invidia, mîndria, lăcomia şi alte păcate morale, pe care ne oprim a le descrie, căci legea de presă, fără îndoială, ne-ar condamna la zece ani de ocnă.

Obosit de atîtea cercetări zadarnice, hotărîsem să-mi ard manuscriptul; dar tocmai cînd mă pregăteam să dau flăcărilor rodul ostenelilor mele de şase luni, m-am gîndit şi la voi, preaiubiţii mei ciocoi ai condeiului, de toate clasele şi partidele, şi am zis ca strămoşul nostru Pilat: *«Ecce homo»* sau «Iată oamenii mei»!

Vouă, dar, strălucitori luceferi ai viciilor, care aţi mîncat starea stăpînilor voştri şi v-aţi ridicat pe ruinele acelora ce nu v-au lăsat să muriţi în mizerie; vouă, care sînteţi putrejunea şi mucegaiul ce sapă din temelii şi răstoarnă împărăţiile şi domniile“... vouă vă dedică Filimon cartea, bre! Sînteţi în primplan!

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Privilegiul de a nu fi ofensat

Săptămîna trecută rămăsesem cu povestea din Speakers's Corner la cele zece argumente ale lui Nick, cel care şi-a propus să-i enerveze într-o singură după-amiază pe musulmani, evrei, raţionalişti şi pe feministe. L-am lăsat tocmai cînd încerca să convingă nişte tineri arabi că e o prostie să îţi doreşti 72 de virgine. „Mie daţi-mi 70 de curve şi două virgine ca să gătească." Mă duc iar la Nick, care se apăra de ploaie punîndu-şi haina elegantă de stofă în cap. Cineva îl întrebase de argumentul numărul 9: „Nu poţi să dovedeşti că Holocaustul a fost greşit". Spunea: „Sir, eu nu neg Holocaustul. Cred că a avut loc şi că a fost criminal. Spun doar că acest concept despre ce e greşit şi ce nu, ţine de sistemul nostru moral. Pentru Hitler era un act raţional, scăpa de nişte fiinţe pe care el nu le considera oameni. Viaţa umană nu are valoare în sine, Sir, îi dăm noi valoare. Dacă ar exista klingonienii, ei nu ar da doi penny pe viaţa umană, şi nu ne-am scandaliza atîta". Deci Nick e un relativist clasic, îmi spun în barbă. Şi are aceeaşi problemă ca toţi relativiştii: nu ştie cînd să se oprească.

Plec spre un negru cu barbă lungă, îmbrăcat în haine musulmane, convins că „pămîntul acela nu aparţine israelienilor pentru că nu s-au ţinut de promisiunile făcute lui Dumnezeu". Cineva din public îi spune că în Israel magazinele se închid de Sabat. „Sir, nu evreii religioşi conduc ţara aia, ci naţionaliştii evrei seculari. Cu evreii religioşi ne-am înţelege, avem ceva în comun. Avem profeţii." Zîmbesc la gîndul de cum s-ar înţelege evreii religioşi şi musulmanii religioşi şi fug spre un alt musulman, după vorbă, după port. De fapt, doar după port, pentru că altfel e un tip blond cu ochii albaştri. Prea tînăr ca să aibă barbă, totuşi încearcă, aşa că are un fel de pămătuf pe faţă. Spune unui public foarte restrîns că el este obligat să aibă aceiaşi duşmani ca duşmanii lui Allah. Zice că e datoria lui obiectivă să ne convertească pe toţi, să nu o luăm personal. O spune cu voce caldă, cam cum îmi explica mie un popă odată că o să ard în iad pentru că fumez. Nu mă pot abţine şi zic: „Deci, practic, în mod obiectiv, mă urăşti dacă nu mă convertesc la islam; – Nu, Sir, urăsc credinţa ta; – Atunci şi eu am dreptul să urăsc credinţa ta? – Nu, Sir, pentru că dacă stai să te gîndeşti puţin, e singura adevărată, pentru că Allah e singura fiinţă perfectă. Sir, Dumnezeul creştin are nevoie să-şi trimită copilul să fie sacrificat. Este aceasta o fiinţă perfectă?".

Îmi vine să-i spun că zice prostii. Că mă lasă rece credinţa sa, dar dacă mi-ar păsa, ar trebui fie să ne urîm reciproc, fie să ne tolerăm reciproc, nu poate să facă regulile doar cum îi convine, dar Nick mă întrerupe exact la temă şi efectiv zbiară cît să acopere tot colţul: *„Fuck Mohammed, Fuck Mahhomed!!"* Un moment de pauză şi zbiară iar: *„Yes, Fuck Jesus too! Fuck the Pope and Fuck you, Sir"*. Lumea se îngrămădeşte în jurul lui, cineva îl împinge, el zice: „Ştiu că sînt sexi, dar nu mă atinge, poponar musulman ce eşti! Du-te dracu', tu şi profetul tău. Asta e o ţară liberă şi într-o ţară liberă nimeni nu poate să aibă privilegiul de a nu fi ofensat. Asta facem în Anglia de sute de ani, ne ofensăm în mod liber, boule ce eşti!"

Asta fac în Anglia de sute de ani. Fug spre metrou. O ploaie rece face să-mi ţiuie urechile. Cîteva sute de ani de ofense reciproce. Ca şi cu gazonul englezesc, e nevoie de răbdare.

Cristian GHINEA
Londra, 17 martie 2008

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

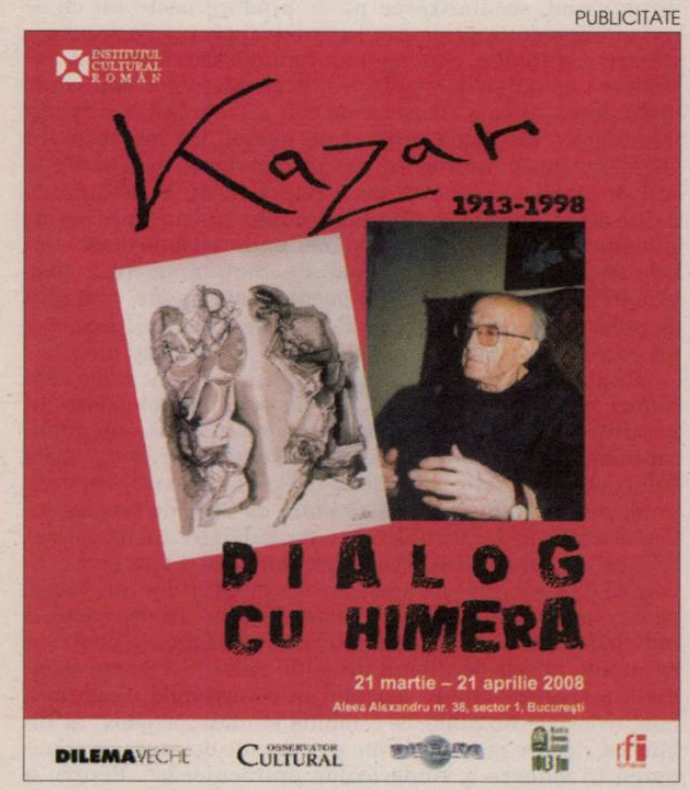

Iaromira POPOVICI

bazar

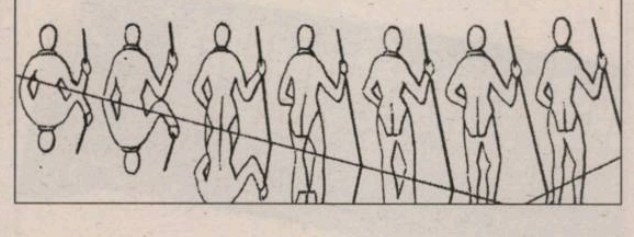

Un leopard

Nu sînt o fană a documentarelor cu animale, mă uit rar. S-a nimerit însă să văd unul, pe Nat Geo Wild, săptămîna trecută, care mi s-a părut demn de reţinut. Cu atît mai mult cu cît confirmă anumite teorii populiste, pe care le tot aud în jurul meu, privind evoluţia animalelor şi adaptarea inteligenţei lor la cea omenească. Aventurile leopardului Lagadema, de la Nat Geo Wild, constituie o variantă relevantă a acestei corespondenţe. M-am aşezat în faţa ecranului ca un spectator neavenit, neobişnuit decît prea puţin cu documentarele de acest tip. Lagadema, leopardiţa protagonistă a acestuia, era tratată ca o adevărată eroină: comentariul se învîrtea în jurul ei, povestea filmului era cea a creşterii şi iniţierii felinei. Erau prezentate, de către vocea comentatorului, nu doar acţiunile ei, ci şi senzaţiile şi gîndurile pisicii sălbatice. Lagadema era o eroină romatică, avea ezitări, drame morale, desprinderi...Vocea din *off* era caldă, dar puternică, masculină, hotărîtă: emana suficientă autoritate cît să ne convingă (pe noi, spectatorii novici) că aşa stau lucrurile, că ceea ce se spune acolo despre leopardesă e literă de lege...

Poate că tocmai urmînd firul – la o primă vedere simplu – al comentariului, am tras concluziile pe care le voi prezenta imediat. M-am lăsat, pur şi simplu, în voia interpretării oficiale, şi am luat de bună una dintre posibilele variante umane de „citire" a unui leopard. Cert e că a fost pasionant, am urmărit totul cu sufletul la gură, simţindu-mă prima dată precum bunicii lui Jesse din *Copiii de la 402* (un serial de desene animate de pe Jetix), a căror principală preocupare în viaţă era să vadă, la Animal Planet, cine pe cine a mai mîncat...

Doar că, în documentarul despre Lagadema, problemele nu se puneau numai la acest nivel de suprafaţă. Erau arătate dramele desprinderii leopardului devenit adolescent de mama sa, cu care ajunsese la o relaţie controversată: dacă, la început, Lagadema era foarte ataşată de mama ei, care o proteja şi o învăţa despre lume, după un timp, lucrurile s-au schimbat radical: cele două au trecut la disputarea teritoriului, ca rivale. Totuşi, gradul de rudenie le-a împiedicat să poarte o luptă, mai ales că mama Lagademei făcuse alţi pui. O altă scenă subtilă este cea în care un intrus soseşte în spaţiul pe care tînăra leopardă şi-l doreşte pentru ea: un leopard mascul, de astă dată. Lagadema simte „glasul speciei", dar, culmea, în loc să se producă ceea ce filmele Disney ne-au învăţat că se întîmplă de obicei, şi anume că rămîn împreună şi fac pui, nu se petrece... nimic! Lagadema şi leopardul celălalt nu se plac, şi gata! Legile atracţiei, bată-le vina!, ar zice spectatoarele avizate de comedii romantice... Care va să zică, după ce are o relaţie controversată cu propria mamă, chestie psihanalizabilă, bietei leopardiţe nu-i iese nici cu junele... De parcă toate acestea nu ar fi de ajuns, Lagadema nu e mai fericită nici cînd îşi încearcă instinctele materne: după ce omoară o babuină – unul dintre primele ei succese la vînătoare şi în apărarea aceluiaşi teritoriu – descoperă că aceasta avea un pui. Într-un acces de... maternitate, leopardesa păstrează puiul şi încearcă să aibă grijă de el... o noapte. Pentru ca a doua zi de dimineaţă, micul babuin să moară, nerezistînd frigului.

Evoluţia felinei pătate, precum se vede, nu e deloc convenţională, ci mai curînd apropiată de filmele bune, în care lucrurile nu sînt cum am vrea să fie şi nu se potrivesc într-un *pattern*. Analogiile cu situaţii umane similare sînt deci cu atît mai subtile. Documentarul lui Beverly şi Derk Joubert, care au urmărit evoluţia Lagademei de la 8 luni la 3 ani şi au scris după aceea şi o carte despre ea, este cu atît mai fascinant.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

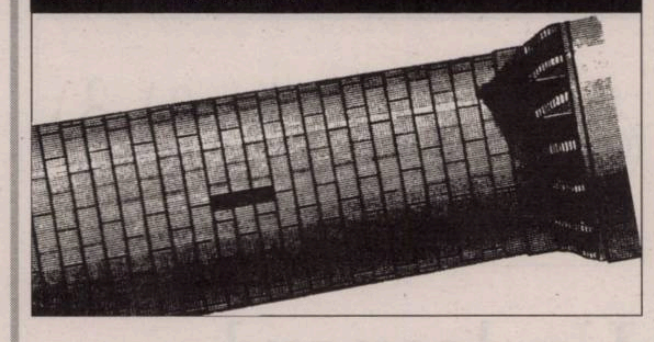

Tot înapoi!

Deşi are origini anticlericale, laicitatea de tip francez garantează separaţia dintre sacru şi profan, recunoscînd că lumea îşi urmează propria vocaţie şi că Biserica gestionează „cele sfinte". E un principiu sănătos, a cărui aplicare a ferit Europa modernă de noi războaie religioase. Ştim cu toţii că profan e tot ce nu e sacru, şi invers. Cele două categorii operează prin contrastul dintre ele. De aceea, a susţine laicitatea Statului nu înseamnă deloc a lovi în demnitatea Bisericii. Dimpotrivă. Gîndirea catolică a postulat principiul „o Biserică liberă, într-un Stat liber" tocmai pentru a se asigura că fiecare dintre cele două entităţi funcţionează autonom. Libere să lucreze, ele pot chiar conlucra, spre binele comun al societăţii. E ceea ce se întîmplă, de cel puţin un secol, în Europa occidentală. Altfel se prezintă situaţia din aria Ortodoxiei, unde relaţia Stat-Biserică e fixată constituţional, fără ca inerţia cezaropapismului bizantin să fi dispărut. Independenţa faţă de otomani a generat puseuri de naţionalism în sînul tuturor popoarelor ortodoxe. În anii '30, combinaţia dintre religie şi politică a generat viziuni etnocratice, violenţă şi intoleranţă. Comunismul a început prin a folosi religia ca suport patriotic al schimbării revoluţionare şi a sfîrşit prin a o trata ca instrument propagandistic extern. Oricum, tranziţia postcomunistă nu a lămurit în plus raportul esenţial dintre Biserică şi Stat. Biserica a fost exploatată în campanii electorale şi a continuat să fie întreţinută cu fonduri publice, prelevate din impozite. Statul nu e complet liber, iar Biserica, nici atît.

Iată fundalul pe care apare şi reapare, la noi, întrebarea legată de „implicarea preoţilor în politică". Fiecare şi-a dat cu părerea. În 2004, Sinodul a pus o interdicţie în acest sens. Acum, Sinodul o aprobă, sub anumite condiţii: candidaturi pentru consiliile locale, fără înscrierea în partide şi cu aprobarea selectivă a episcopului. Am urmărit reacţiile, ca şi dumneavoastră. Nu-i de mirare că politicienii, cu excepţia unui lider liberal, au „salutat" măsura. Se simt uzaţi moral, neştiind dacă vor mai figura în Parlament (dată fiind introducerea votului uninominal). Şi atunci, aplaudă tot ce face Biserica, doar-doar le va veni de acolo salvarea. Însă chestiunea ne priveşte pe toţi. E drept că viaţa, istoria i-au obligat adesea pe preoţi să se ocupe şi de lucruri lumeşti. În diaspora, numeroşi preoţi ortodocşi lucrează te miri pe unde, pentru că nu pot supravieţui doar cu subvenţia statului român sau cu sumele încasate la parohie. Decizia Sinodului reprezintă şi o manieră de a le oferi anumitor preoţi mai săraci un debuşeu financiar. Este ea, totuşi, o hotărîre bună? În principiu, preoţia nu restrînge drepturile civile, incluzîndu-l pe acela de a alege şi a fi ales. Dar sînt oare preoţii, viitori consilieri locali, pregătiţi pentru a exercita o asemenea funcţie? Am destule îndoieli.

Să ne imaginăm transpunerea concretă a respectivului „pogorămînt" sinodal. Din luna mai încolo, vom avea X comune şi oraşe unde primăriile vor decide cum să-şi cheltuiască bugetul, şi prin votul părintelui consilier. Apar inevitabil obligaţii, favoruri, preferinţe, conflicte de interese... Cum se păstrează preotul-consilier deasupra atîtor drăcovenii? Sau cum va rămîne el „curat", dacă participă la circuitul banilor, al influenţelor mai mult sau mai puţin legale? Poţi sluji „la doi domni"? Hristos spune foarte răspicat că *nu*. Iar Sf. Pavel adaugă: „cine slujeşte la altar, de la altar (nu de la primărie!) să şi mănînce"... La fel şi canoanele, care interzic preoţilor cămăta, cîrciumăria şi orice alte activităţi lucrative. Ce mai contează? Sîntem ca în vodeviluri, cu elita noastră provincială formată din prefect, primar, jandarm şi popă: tot mereu pe scenă, veseli şi uniţi la toate cele. Secolul al XIX-lea a reînceput, cu sardonica binecuvîntare a lui nenea Iancu. Şi mai lasă-mă, domnule, cu Evropa dumitale!

Mirel BĂNICĂ

Schimbare, eroare şi contra-secularizare

Seminarul de sociologia religiilor din semestrul de iarnă 2006 de la École des Hautes Études en Sciences Sociales (EHESS) Paris, susţinut de sociologul Danielle Hervieu-Léger, debuta cu o punere în gardă dublată de o mărturisire. La sfîrşitul anilor '80-începutul anilor '90, un fel de îngrijorare nemărturisită exista printre sociologi, spunea dna Hervieu-Leger, şi anume că obiectul „sociologia religiilor" (cu subramura „sociologia creştinismului european") va dispărea pur şi simplu din cauza procesului de secularizare din ce în ce mai agresiv. Secularizarea era percepută ca finalitatea unui lung proces istoric, sacrul volatilizîndu-se rapid din lume. Ideea de bază ce a ghidat marea şcoală franceză de sociologie a religiilor, din anii '50-'60 şi pînă astăzi, era aceea că modernizarea societăţilor va duce ineluctabil la declinul religiei creştine (catolică şi protestantă laolaltă), atît în societate, cît şi în spiritul indivizilor ce o compun. Or, afirma dna Hervieu-Leger, această ipoteză s-a dovedit în parte eronată. Este adevărat, modernitatea şi postmodernitatea dau naştere la numeroase *forme* de secularizare, mult mai vizibile în anumite regiuni ale lumii (Europa occidentală, Québec-Canada, de exemplu) decît în altele. Dar, în acelaşi timp, au apărut în ultimii 15-20 de ani diverse forme de *respingere* şi de *adaptare* a comunităţilor religioase în faţa unei lumi în continuă schimbare, ale societăţii „corodate" puternic de secularizare, dacă ne este permisă această necesară expresie.

La prima vedere, o situaţie delicată. Dar aşa cum ţine să precizeze sociologul american Peter Berger într-un faimos articol („*The Desecularization of the World: Resurgent Religion and World Politics*" în *The National Interest*, Washington, no. 46, 1996.) dedicat tocmai acestei ciudate stări de „tranziţie", avantajul sociologilor faţă de filozofii preocupaţi de religie (fără a mai vorbi de teologi!) este acela că „resimt tot atît de multă plăcere să-şi vadă teoriile contrazise cu argumente, pe cît le place să le vadă verificate de practică". Dincolo de ironia bine dozată a afirmaţiei de mai sus, trebuie acceptat fără jubilaţie faptul că mare parte din teoriile secularizării din ultimii 50 de ani s-au dovedit parţial eronate, dacă nu de-a dreptul false. Din păcate, imensa majoritate a autorilor ce s-au ocupat de această problematică sînt prea puţin cunoscuţi în România, chiar şi printre restrînsele cercuri interesate de faptul religios, din lipsă de traduceri şi de reală preocupare în domeniul sociologiei religioase. Pentru a avansa, trebuie să-ţi dai seama mai întîi unde ai greşit. De unde o primă dificultate, majoră, atunci cînd se încearcă să se discute modul în care religia ortodoxă răspunde provocărilor modernităţii, maniera noastră specifică de a da răspunsuri de „contra-secularizare", după cum le denumeşte Peter Berger. Un termen delicat pentru limba română, ce are deja probleme cu acceptarea tacită a cuvîntului „secularizare" – nimic de-a face cu „secolul". Ortodocşii nu au o literatură sociologică de specialitate în spate, ci un amalgam de teologie a modernităţii amestecată cu istorie bisericească...

Revin la subiectul de bază şi mă întreb cum s-ar putea explica la scară globală toate aceste „erori de diagnostic" ale artizanilor teoriei secularizării? Subiectul fiind amplu, am încercat să realizez o selecţie a temelor principale ce domină discursul sociologic actual al „contra-secularizării". În primul rînd, secularizarea nu se produce peste tot cu aceeaşi intensitate şi nu este legată neapărat şi de secularizarea conştiinţelor. Sub regimul comunist ateu din Est, închiderea seminariilor teologice, a mănăstirilor sau chiar distrugerea fizică a lăcaşelor de cult nu a anihilat credinţa interioară – ortodoxia rusă, şi nu numai, stă mărturie. În Occident, unele biserici au fost transformate în anii '80 în săli de sport sau de concerte, dar asta nu înseamnă că multe dintre practicile religioase catolice nu au supravieţuit sub alte forme, mai discrete şi mai puţin vizibile decît slujbele fastuoase din marile catedrale. S-au înregistrat chiar şi mari manifestaţii populare, mediatizate intens, cum ar fi de pildă vizitele efectuate de Papa Ioan Paul al II-lea, deci tot atîtea forme de religiozitate ce nu existau mai înainte.

În al doilea rînd, asistăm la creaţia a numeroase *subculturi religioase,* ce par a fi scăpat total de sub controlul instituţiilor religioase. Cu cîtăva vreme în urmă, am publicat în paginile *Dilemei vechi* un articol referitor la site-urile Internet cu tematică ortodoxă (SITO), un exemplu, doar unul, pentru a ilustra această stare de fapt, de respingere a modernităţii, dar de utilizare a formidabilei unelte asociate acesteia, Internetul. Teoria secularizării a fost deci contrazisă de strategiile de adaptare ale instituţiilor religioase, pe de o parte, iar pe de altă parte, de maniera de reacţie a indivizilor ce au căutat alte alternative religioase pentru a răspunde nevoii de divinitate şi de sacru. La scara mondială a creştinismului, asistăm la o veritabilă explozie a mişcărilor penticostale, ce combină studiul „ortodox" al Bibliei cu rigoare morală, forme emoţionale de expresie şi punerea în valoare a vindecărilor „miraculoase". Pentru a ilustra ideea: Geneva, tradiţională cetate calvinistă, cunoaşte în ultimii patru-cinci ani o adevărată explozie a sectelor penticostale venite din America de Sud prin intermediul emigraţiei masive dè pe acest continent. Interesant de remarcat este că astfel de biserici *„ad-hoc"* încep să fie frecventate şi de elveţieni, atraşi de aceste noi forme de spiritualitate creştină.

Una dintre trăsăturile cele mai puternice ale post-(ultra?) modernităţii în care trăim este că ea slăbeşte *certitudinile* pe care fiinţa umană le-a dobîndit de-a lungul vremii. Întrebări şi răspunsuri ce apăreau ca evidente atunci cînd tradiţia religioasă exercita efectul său regulator asupra societăţii par acum insondabile sau imposibil de rezolvat pe cale logică. De unde şi resurgenţa şi succesul din ce în ce mai mare al mişcărilor religioase ce au ca scop refacerea unei ordini spirituale acceptate *telle-quelle,* redescoperirea adevărului religios în simplitatea lui absolută.

În fine, o ultimă observaţie preluată din articolul lui Peter Berger. Există la nivel mondial o elită care a primit o educaţie de tip occidental, adică secularizantă şi progresistă. Ea este principalul vector al credinţelor şi valorilor progresiste moştenite din epoca iluministă franceză. Membrii săi nu sînt foarte numeroşi, dacă îi raportăm la ansamblul societăţii unde activează; în schimb, ei sînt cei care controlează instituţiile ce furnizează definiţiile *oficiale ale realităţii,* prin intermediul sistemului de educaţie, al mijloacelor de comunicare în masă sau al posturilor de răspundere în administraţia centrală. Or, tocmai aceste elite sînt foarte sensibile la educaţia seculară, fiind promotoare ale acesteia la scară largă, de o bună perioadă de timp – Peter Berger *dixit.* În prelungirea celor afirmate de marele sociolog american, îmi permit cu modestie să adaug faptul că de cele mai multe ori intelectualii de înalt nivel, din universităţile occidentale ce dau tonul disciplinelor legate de studiul religiei, nu au un contact *real* şi *direct* cu aceasta – poate în afara unor anchete de teren. Atunci cînd călătoresc în scopul participării la colocvii şi seminarii internaţionale, au obiceiul de a frecventa doar anumite cercuri intelectuale, asemănătoare cu cele din care provin, populate de indivizi cu care se aseamănă. Eroarea cea mare este să crezi că aceşti intelectuali laici reprezintă *ansamblul* societăţii din care provin, fie că este vorba de Franţa, ori de Grecia... de unde şi riscul extrem de mare de generalizare. O observaţie ce poate părea reducţionistă la prima vedere, dar care, personal, cred că ascunde o parte din explicaţia „derutei" actuale în faţa resurgenţei religiosului din partea celor din înaltele sfere academice şi nu numai.

Putem vorbi de o „excepţie ortodoxă" în cadrul acestei stări de fapt? Da şi nu. Revenind la Peter Berger, acesta citează pe de o parte cazul Greciei, alături de Spania şi Italia, ca ţară unde majoritatea indicatorilor de secularizare s-au amplificat pe măsura modernizării graduale a societăţii, ceea ce „dezminte criticile catolicilor conservatori pentru care Vatican II ar fi fost responsabil de declin [...] Poate că nu este incorect să prezicem că Europa de Est va cunoaşte o evoluţie asemănătoare, pe măsură ce aceste ţări vor fi integrate în Europa" . Intuiţie sau simplă speculaţie, cu atît mai mult cu cît lumea ortodoxă nu este unitară, afirmaţia profesorului american nu poate să nu ne atragă atenţia. La polul opus, bisericile ce au încercat să găsească o modalitate teologico-instituţională de acomodare cu modernitatea (cum ar fi cazul catolicismului, prin Vatican II, şi al marilor biserici protestante, prin practica doctrinei teologice liberale) sînt în declin. Cele care au refuzat modernitatea sub formele livrate de intelectualii progresişti (exemplul Bisericii Ortodoxe Ruse de după 1990) au „rezistat" mai bine asaltului secularizării. Fără a mai vorbi de islam, un subiect aparte. Să fie vorba de un paradox, unul în plus, în cadrul secularizării, la care este încă prea devreme să se răspundă?

Pentru oricine este interesat de faptul religios contemporan, marea provocare a viitorului este aceea de a vedea în ce forme procesul de secularizare va continua, dar şi cum se va manifesta contra-secularizarea. Orice analiză a impactului social şi politic al diferitelor forme de răspuns religios la modernitate va trebui să ţină seama de acum înainte de interacţiunea continuă a acestor două mari tendinţe. Este imposibil, din păcate, să se formuleze o predicţie a felului în care vor evolua lucrurile. Cei care au prezis declinul rapid al creştinismului european se pare că s-au înşelat; cei care asimilează orice formă de întoarcere la Tradiţie sau de reînnoire religioasă cu fundamentalismul religios se înşală şi ei. În orice caz, o singură afirmaţie poate fi făcută fără teama de a greşi: religia creştină, în diversitatea pe care o cunoaştem noi astăzi, va suferi în viitor o dramatică schimbare. A neglija acest fapt este echivalent cu înţelegerea superficială a lumii în care trăim.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Politică pasională

Nimic nu anunţa că în ediţia aceea a emisiunii *Fabrica* de la Realitatea TV urma să se întîmple ceea ce a urmat. În după-amiaza aceea însorită de sîmbătă, se adunaseră în studio, la invitaţia moderatoarei Cristina Şincai, Valeriu Stoica, Ion M. Ioniţă, Iosif Boda şi Cătălin Avramescu.

Emisiunea a început calm şi banal, şi aşa părea că se va şi sfîrşi – ca mai toate emisiunile de la Realitatea, în care invitaţii trag o porţie de vorbărie în faţa telespectatorilor, pentru a se duce apoi liniştiţi acasă, să-şi vadă de ale lor. Asta, pînă cînd vorba a ajuns la Cătălin Avramescu – acum, în calitate de consilier prezidenţial. Moderatoarea îi pune întrebarea: „Joacă sau nu un joc periculos şeful statului?“ (era, într-adevăr, o după-amiază însorită de sîmbătă, dar departe de a fi liniştită, pentru că ne aflam la o zi după atacul lui Traian Băsescu la adresa presei). Nici nu termină bine Cristina Şincai întrebarea, că Avramescu se dezlănţuie într-un circ care a ocupat mai mult de jumătate din emisiune.

În primul rînd, cum de şi-au permis cei de la Realitatea TV să titreze pe burtieră „Băsescu atacă din nou“? E indecent să te referi aşa la preşedintele ţării – ne spune Cătălin Avramescu. (Oare ce e atît de indecent în această formulare – în afară că e vorba de un clişeu de presă destul de jalnic?) Apoi, omul îşi exprimă vehement indignarea că nu a fost anunţat că în studio va mai fi şi Iosif Boda: „Tot respectul pentru domnul Boda, dar eu nu accept să apar cu persoane al căror nivel de onorabilitate este zero“. Apoi, de ce i s-a spus la telefon că tema emisiunii va fi votul uninominal, şi se discută despre cu totul altceva? „Asta faceţi dumneavoastră: puneţi titluri bulevardiere şi nu vă ţineţi de cuvînt“, acuză consilierul prezidenţial. Aceasta este de altfel o practică obişnuită la Realitatea TV – mai spune Avramescu – şi de aceea, de exemplu, el nu mai acceptă să mai apară în emisiunea lui Răzvan Dumitrescu.

Oamenii se inflamează, Cristina Şincai, calmă la început, îşi pierde şi ea cumpătul, se schimbă replici de genul „minţiţi!“, moderatoarea îl invită pe Avramescu să părăsească platoul dacă nu-i convine, el ameninţă de mai multe ori că pleacă din emisiune, dar rămîne pînă la sfîrşit. (Important era să-şi facă numărul...)

Show-ul nu se termină aici. După un moment publicitar, cei de la Realitatea îl sună pe Răzvan Dumitrescu. Acesta spune că emisiunea lui reflectă configuraţia politică a Parlamentului: „Invit toate partidele reprezentate în acest Parlament. Nu în trecutul Parlament, nici în cel viitor“. Este momentul în care Cătălin Avramescu îi pune întrebarea încuietoare: „Pe Pavelescu, de exemplu, care apare tot timpul în emisiune la dumneavoastră, pe-ăsta de la ce partid l-aţi luat?“. Răzvan Dumitrescu nu are răspuns, dar contraatacă: „Dar în ce ţară aţi mai văzut ca un consilier prezidenţial să dea lecţii despre cum trebuie făcute emisiunile de la televizor?“.

În fine, schimbul de înţepături şi bălăcăreala au continuat – şi nu cred că e cazul să reproduc tot. Consider că este de ajuns această mostră. Ce vreau eu să arăt este că, din păcate, discursul public s-a coborît foarte mult. Pe anumite porţiuni, putem spune că fiecare avea dreptate: nu e o crimă de lez-majestate să titrezi „Băsescu atacă din nou“, aşa cum e cel puţin curios că un personaj ca Pavelescu e nelipsit pe micile noastre ecrane. (De fapt, nu e curios deloc: ca în cazul lui Păunescu, cei de la Realitatea TV consideră că Pavelescu face audienţă, pentru că de fiecare dată cînd vine el e rost de scandal.)

Aveau dreptate, dar faptul că, susţinîndu-şi opiniile, puţin a lipsit ca oamenii să nu se păruiască mi se pare semnificativ pentru degradarea la care a ajuns discursul public la noi.

În plus, trebuie să recunosc că nu mă aşteptam din partea unui intelectual fin cum e Cătălin Avramescu la aşa ceva. Dar se pare că, atunci cînd se amorezează de Băsescu, intelectualii noştri îşi pierd cu totul uzul raţiunii. Şi încep să-l imite.

Cosmin POPAN

Brandurile promovează dragostea fără obligaţii

Din Tabu *se ia lună de lună pliculeţul bonus de la Garnier, la metrou te agăţi în mare grabă de cel mai proaspăt şi uşor de răsfoit „Compact“, iei ultimul album Radiohead pe gratis de pe net fără să te temi în vreun fel de consecinţe, iar în străinătate vorbeşti fără vreo restriştе direct de pe Skype. Ce ţi se oferă de-a gata fără să ţi se ceară un efort la schimb se numeşte* Free Love, *iar trendwatching.com a inventariat cele mai în vogă mostre de dragoste gratuită.*

Cînd e discount, e bine. Ne-am învăţat totuşi, de prea puţină vreme, cu politica soldurilor, iar cînd vine sezonul, fie el de toamnă sau de primăvară, nu ştim dacă să dăm iama în magazine, pentru că reducerile sînt fie meschine, fie pentru produse prea ieşite din orice sezon posibil, ca să mai facă cuiva cu ochiul. Promoterii care fac *sampling* cu caşcaval Delaco, tăiat mărunt la intrarea în supermarket, sînt încă ocoliţi suspicios de cumpărătorii care nu-s deloc siguri dacă nu cumva li se cere ceva la schimb.

Ce e însă de-a dreptul gratuit şi totodată valoros ne ia mereu prin surprindere şi încercăm pe loc să-i găsim mecanismul. Sîntem surprinşi astfel să dăm peste noi modele de business, tehnici de marketing inovative, costuri ale productivităţii extrem de reduse sau o dinamică a lumii online în care generozitatea este la ea acasă.

Ce face www.trendwatching.com se numeşte vînătoare de trenduri. Compania localizată în Amsterdam numără peste 8000 de oameni vigilenţi de pe tot globul care urmăresc şi raportează cele mai noi tendinţe în tot felul de domenii. Datele adunate de către olandezi din peste 70 de ţări sînt ulterior vîndute spre companii dornice să-şi conecteze business-ul la cele mai noi porniri ale consumatorilor. Pînă acum, Coca-Cola, O2, Unilever, KLM, Sony Ericsson, Bacardi, Young&Rubicam sau Electronic Arts sînt principalii clienţi aflaţi în portofoliul trendwatching.com.

Orice scuză pentru a face reclamă

Cea mai la îndemînă tehnică de *Free Love,* după cum o prezintă autorii, are la cîrmă acele business-uri care oferă gratuit bunuri, servicii sau experienţe şi care-şi fac bani în urma reclamei. În media, pe lîngă cele 1.678.545 de site-uri care oferă ştiri pe gratis, mai sînt ziare şi reviste tipărite la fel de dezinvolte în această meserie, fără vreun cîştig aparent. În mai puţin de zece ani, ziarele gratuite au pătruns în 52 de ţări din Europa, America şi Asia, iar liderul mondial Metro distribuie peste 8 milioane de copii zilnice. În Islanda, Danemarca, Spania şi Portugalia ziarele gratuite au mai mare trecere decît cele contra cost.

Pe piaţa telecomunicaţiilor mobile, Skype a făcut pionierat după ce a permis convorbirile gratuite de pe un computer pe altul. Astăzi, compania are o mulţime de rivali care se întrec să mute facilitatea pe aparatele clasice, fixe sau mobile. Serviciile Blyk, Pumbby, Talkster, Jaxtr au făcut deja acest pas; la schimb, îşi bombardează clienţii cu reclame.

În spaţiul aerian, Ryanair şi Wizzair sînt companii care au început să facă loc, în aeronavele lor, pasagerilor care nu trebuie să scoată nici un ban din buzunar. Anul trecut, Ryanair a fluturat un milion de astfel de bilete, iar în numai cinci ore a reuşit să adune 5 milioane de clienţi care au blocat site-ul operatorului aerian. O idee la fel de năstruşnică a avut-o o companie care activează în Austria şi Germania şi care a decis să închirieze autoturisme Smart, timp de trei zile, la un preţ simbolic de 1 euro pe zi. Singurele reguli: o reclamă mare pe toată suprafaţa maşinii şi un minim de 30 de kilometri pe zi pentru ca aceasta să capete maximă expunere. După ce a introdus mult trîmbiţatul serviciu de închiriat biciclete Velib, primăria pariziană are în plan un nou proiect: Voiturelib, mai exact 2000 de autoturisme acţionate electric, care pot fi luate la un preţ modic şi fără vreo rezervare prealabilă. Bicicletele din Copenhaga puse la liber de municipalitate pot fi pedalate după ce fiecare ciclist a introdus în prealabil o monedă de 20 de coroane, care poate fi recuperată la sfîrşitul călătoriei.

MesPhotosOffertes.com a mizat pe fotografii developate şi trimise fără vreo obligaţie, la domiciliu, în schimbul unor reclame amplasate în subsolul acestora, în timp ce www.freehandads.com a decis să distribuie studenţilor din campusurile americane coli de hîrtie cu reclame poziţionate orizontal, dar care rămîn vizibile doar pe durata unui curs. Compania are deja 3,5 milioane de studenţi din 29 de state pe care i-a dotat deja cu foi branduite.

Tîrcoale date consumatorilor sătui

Companiile care încă depind într-o proporţie mare de vînzarea unor produse palpabile către consumatori oferă porţii de *Free Love* în baza veniturilor din publicitatea făcută altor branduri din propria curte. Editura HarperCollins a anunţat recent o serie de promoţii online pentru titlurile din raft. Programul *Full Access* pune la dispoziţia cititorilor un număr de titluri care pot fi citite în întregime online, timp de o lună. Printre autorii „la liber“ se numără Paolo Coelho, Mark Halperin sau Erin Hunter. Alt program al editurii, *Sneak Peak,* dă voie pasionaţilor să răsfoiască 20% din volumul unei noi cărţi, cu două săptămîni înainte de lansarea oficială.

În loc să-i asalteze cu sloganuri goale, unele branduri s-au gîndit să îşi asiste consumatorii într-un mod cît mai relevant. Producătorul de maşini de spălat Zanussi se înhamă deja de ani buni să spele tricourile şi blugii murdari de la un popular festival de rock din Slovenia, iar o firmă turcească specializată în producţia de scutece s-a gîndit că ar fi bine să amenajeze cabine pentru schimbat echipamentul sugarilor în mall-uri din Istanbul, Ankara sau Antalya.

În industria muzicală, artiştii îşi leagă strategiile de promovare direct de fenomenul pirateriei. Prince şi-a împachetat albumul de anul trecut *Planet Earth* în aceeaşi pungă transparentă cu ziarul britanic *Mail on Sunday,* iar rezultatul a fost spectaculos: aproape 3 milioane de cópii vîndute pe 15 iulie. Radiohead a mers şi mai departe cu albumul *Rainbows,* trupa britanică rugîndu-şi fanii să dea ei preţul pe care-l doresc atunci cînd îl achiziţionează de pe net. Estimările arată că trupa a „vîndut“ în acest fel aproximativ un milion de exemplare.

Economia-Hobby

„Generaţia C“, „Economia-Hobby“, „Economia-Cadou“ sînt termenii cu care trendwatching.com descrie explozia de conţinut gratuit, aflat în proprietatea indivizilor din întreaga lume şi care sînt pregătiţi să-l împărtăşească, fie că e vorba de gînduri preţioase, fotografii, filmuleţe, muzică sau expertiză în toată regula. Pornind de la consacratul exemplu *Wikipedia,* consumatorii încep să devină producători la scară planetară şi ajung să aibă aşteptări tot mai ridicate faţă de brandurile consacrate. Couchsurfing.com ajută turiştii din întreaga lume să găsească o canapea comodă peste noapte, oferită de alţi potenţiali turişti. Aproape o jumătate de milion de „surferi“ şi-au declarat disponibilitatea să ofere în acest fel un loc peste noapte. O serie de alte site-uri s-au specializat pe socializarea celor care dau de bunăvoie lucruri în schimbul altora. Cărţi, CD-uri, DVD-uri, jocuri video sau orice altceva pot fi scoase la schimb pe site-urile Swaptree.com, Zunafish.com, HitFlip.de sau SwapRocks.com.

Less is more este trendul în care se înscriu cei decişi să doneze pur şi simplu o parte dintre posesiile lor oricui are nevoie de ele. Iar www.freecycle.org face deja treaba asta fără să obosească vreun pic.

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din martie
în librăriile din toată țara

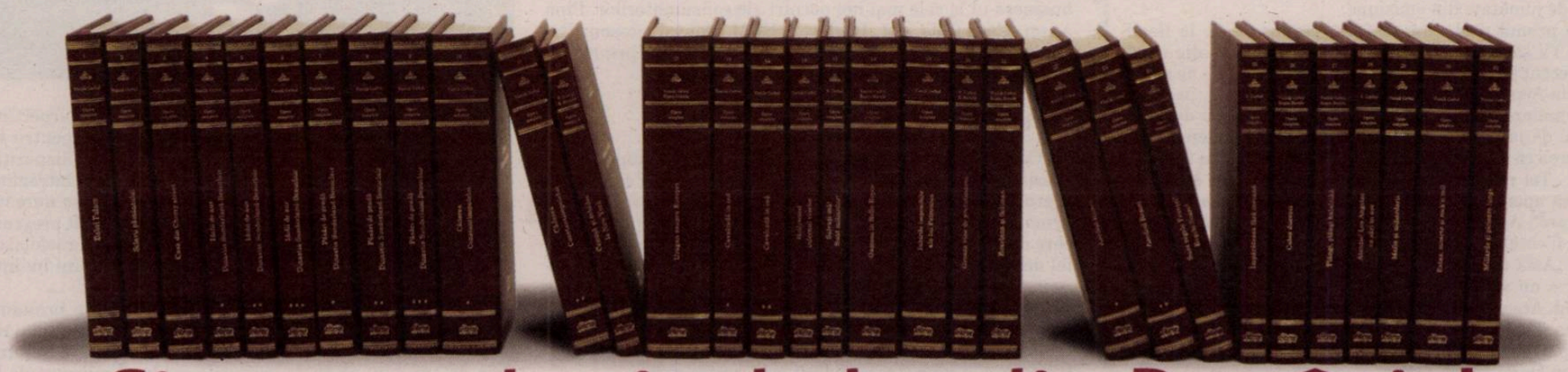

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

Moştenirea lui Pol Pot

– interviu cu Neou KASSIE –

Neou Kassie a trecut pentru două zile prin Bucureşti într-o vizită contra cronometru prin mai multe ţări europene. Preşedinte al Institutului de Pace şi Dezvoltare din Phnom Penh, fost secretar de stat al Ministerului Justiţiei din Cambodgia, Kassie a primit numeroase premii pentru promovarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale. Printre altele, a fost desemnat, în 1989, unul dintre cei zece „eroi ai drepturilor omului" de către Lawyer Committee for Human Rights, *cu sediul la New York. Dar principalul motiv care stîrneşte interesul oriunde se duce este faptul că a supravieţuit detenţiei într-una din închisorile regimului lui Pol Pot, „prin speranţă şi minciună", cum spune el.*

Neou Kassie a acceptat să vorbească despre un coşmar al istoriei pe lîngă care distopiile lui Orwell sau Huxley par de-a dreptul idilice şi despre ce trebuie făcut pentru ca acesta să nu se repete.

Salvat de fabulele lui Esop

Spuneţi-mi, pe scurt, povestea dvs. din momentul cînd khmerii roşii au preluat puterea în Cambodgia.

Cînd au intrat în Phnom Penh, eram profesor de engleză. N-am putut să fug din ţară înainte şi am rămas în oraş cînd a fost cucerit de oamenii lui Pol Pot. Toţi orăşenii au fost evacuaţi şi siliţi să lucreze pe cîmpuri, ca agricultori. Eu am ajuns în partea de nord a Cambodgiei. Am reuşit să-mi ascund identitatea şi să nu fiu recunoscut, dar după un an, khmerii care ne supravegheau m-au auzit cînd schimbam cîteva cuvinte în engleză cu cineva.

Asta însemna intelectual, „duşman al poporului" – practic, trebuia să fiţi lichidat.

Da. Am fost închis şi torturat, pasămite ca să mărturisesc că sînt agent CIA. Khmerii care ne păzeau erau adolescenţi, aproape nişte copii. Cea mai frecventă metodă de tortură era să-mi pună o pungă de plastic pe faţă, ca să mărturisesc de frică să nu mă asfixiez. Am leşinat de mai multe ori. Pînă la urmă mi-a venit o idee, din întîmplare, în timpul unui interogatoriu, pe cînd povestea ceva torţionarul: am spus că fusesem şofer de taxi în faţa unui hotel unde veneau mulţi străini şi am învăţat cîteva cuvinte străine. Trebuia să mă agăţ de orice ca să rămîn în viaţă. Să mint. Dacă mi-aş fi dezvăluit identitatea, ar fi urmat execuţia.

Cît timp aţi fost închis şi interogat?

Şase luni şi 18 zile.

În conferinţa de presă aţi povestit că în închisoare aţi fost salvat, la un moment dat, şi de fabulele lui Esop.

Nici de data asta nu a fost nimic planificat, am avut un noroc uriaş. Cum spuneam, gardienii erau soldaţi khmeri adolescenţi, nu ştiau să scrie şi să citească. Se plictiseau şi voiau să fie distraţi. Unul dintre ei mi-a ordonat într-o zi să le spun poveşti. Nu era o rugăminte, nici măcar o cerere: în închisoare, dacă un khmer îţi spunea ceva era ordin şi nesupunerea se pedepsea cu moartea. Trebuia să găsesc imediat ceva, pe deasupra să nu mă dau de gol că eram educat, să povestesc ceva simplu, fără personaje literare. Încercam tot timpul să vorbesc ca un om fără multă şcoală. Şi salvarea a venit astfel: eu colaborasem cu radioul şi televiziunea publice cambodgiene, în emisiuni-cursuri de limba engleză. Primeam o mulţime de materiale de la radiouri şi televiziuni din ţările de limbă engleză, iar de la BBC mi-au parvenit, la un moment dat, fabulele lui Esop. Înregistram varianta în engleză şi traducerea, le ascultam din nou cînd se difuzau, primeam *feedback* de la ascultători şi astfel, încet-încet, le-am învăţat pe de rost. M-am gîndit că sînt nişte biete istorisiri cu animale, putea foarte bine să le ştie şi un om simplu. Şi le-am povestit. Gardienii, deşi îndoctrinaţi să urască, erau totuşi nişte copii şi le-au plăcut la nebunie. Mă puneau să le repet la nesfîrşit: „Ha, ha, ia mai zi-o pe-aia cu leul". Numai că s-a răspîndit printre ei vestea că ştiu poveşti frumoase şi eram nevoit să le spun şi gardienilor din schimbul de noapte, ajunsesem să fiu tot timpul obosit. Pe de altă parte, au început să mă trateze mai bine decît pe alţi deţinuţi. La un moment dat, n-am mai putut să merg pentru că în închisoare eram legaţi de picior cu o cătuşă, iar piciorul s-a ros la gleznă şi s-a umflat, am şi acum cicatricea. Regula era ca în fiecare dimineaţă să mergem pe jos patru-cinci kilometri să muncim pe cîmp, acolo primeam şi mîncare, cei care se îmbolnăveau erau înfometaţi şi în scurtă vreme executaţi, în cursul nopţii. Cînd a venit noaptea în care ar fi trebuit să mă omoare, unul dintre ei a spus: „Să-l lăsăm pe-ăsta, am nevoie de el". A doua zi dimineaţă m-au dus din nou în celula comună, iar în seara următoare a trebuit să le spun iar poveşti. Încet-încet am reuşit să mă tîrăsc la muncă şi să mănînc. Am înţeles că aveau nevoie de mine să-i distrez cu poveştile.

Dintre membrii familiei şi prietenii dvs., cîţi au supravieţuit?

Dintre prieteni, foarte puţini. Cei care erau identificaţi ca avînd „educaţie occidentală" au fost închişi în lagăre de reeducare, care erau de fapt de exterminare. De soţia mea am fost separat chiar în ziua în care Pol Pot a cucerit Phnom Penh. Aveam doi copii, de 4 ani şi, respectiv, 10 luni, care au rămas cu mama mea. Am reuşit să rămîn împreună cu mama şi copiii în timpul evacuării spre nord, cînd am ajuns în sat şi mai tîrziu, cu excepţia celor şase luni cît am stat în închisoare. Peste ani, am aflat că soţia mea supravieţuise, dar avea o altă familie. Acest lucru s-a întîmplat frecvent – cum să-ţi imaginezi că celălalt era încă în viaţă, după tot ce vedeai în jur? Membrii familiei erau de obicei separaţi – copiii erau duşi în organizaţii pentru copii, tinerii – în cele de tineret, femeile şi bărbaţii – în brigăzi de muncă diferite etc. Era o politică a regimului să separe familiile, pentru ca astfel să controleze populaţia, să demoralizeze şi să zădărnicească orice încercare de rezistenţă. Desparte şi stăpîneşte!

Khmerii roşii şi copiii-soldaţi

Cînd am citit despre copiii-soldaţi ai khmerilor roşii, „antrenaţi" să tortureze, am crezut că sînt exagerări sau cazuri izolate.

Khmerii roşii au folosit copiii înainte de a prelua puterea. Totul pleca de la o constatare simplă: copiii „învaţă" mai repede, pe cînd adulţii pot fi dezvăţaţi greu de educaţia vechiului regim, e mai dificil să reeduci, decît să pleci de la zero. Mulţi copii erau antrenaţi să-i spioneze pe cei mari, să-şi „toarne" părinţii, să pîrască, să se spioneze între ei, să spună cine e de încredere, cine e potenţial duşman. Trăiam într-o atmosferă de teroare în care nimeni nu mai avea încredere în nimeni, părinţii în copii, soţul în soţie.

Ce se întîmplă cu aceşti foşti copii ai lui Pol Pot astăzi, cînd sînt maturi? Nu au rămas urme?

Este în continuare o problemă, parte a moştenirii pe care ne-a lăsat-o regimul comunist, o explicaţie a violenţei care persistă şi acum în societatea cambodgiană. De exemplu, violenţa domestică e foarte răspîndită. Cei îndoctrinaţi atunci sînt căsătoriţi, au copii la rîndul lor şi nu ştiu să folosească decît metode brutale. Nesupunerea în faţa legii, comportamentul antisocial sînt alte consecinţe. Probabil efectele vor dispărea odată cu următoarea generaţie.

Ar fi fost posibil pentru khmerii roşii să preia puterea şi să o menţină fără sprijin extern?

Nu, nu ar fi cîştigat războiul fără sprijin din afară: financiar, militar, material. Fără sprijinul unor ţări importante, nu e nevoie să le numesc. Alt factor a fost acela că în timpul războiului civil, cînd khmerii duceau lupte de gherilă în junglă, regimul era corupt, autoritar. Diferenţele dintre săraci şi bogaţi erau foarte mari, aceştia trăiau în lumi diferite, iar un astfel de guvern fără popularitate se menţine doar prin legi autoritare. Oamenii îi urau pe guvernanţi din ce în ce mai mult. Aici s-a aflat rădăcina răului, pe plan intern: practici corupte, legi autoritare, lipsa libertăţii de expresie şi a libertăţii presei. Au fost cambodgieni care au gîndit: poate că khmerii roşii sînt mai buni. Aceşti factori interni, combinaţi cu sprijinul pe care l-a primit din afară, au făcut ca Pol Pot să ajungă la putere.

Mulţi au fost păcăliţi, în Occident şi în Cambodgia. Deşi îi urau pe intelectuali mai mult decît orice pe lume şi practic au distrus învăţămîntul cambodgian, unii lideri khmeri erau ei înşişi educaţi (Pol Pot făcuse studii la Paris) şi au ştiut, cel puţin în prima fază, să seducă. Au numit ţara Kampuchia Democrată, cine e împotriva cuiva care îşi spune „democrat", mai ales cînd regimul anterior nu se remarcase prin democraţie? Unii s-au trezit cînd era prea tîrziu. Astăzi cunoaştem rezultatul: 1,7 milioane de victime.

Între dreptate şi reconciliere

Este responsabilă comunitatea internaţională pentru acest dezastru?

Parţial, da. Pe de altă parte, nu existau anumite instrumente pe care comunitatea internaţională le are la dispoziţie astăzi. Cambodgia era membră a ONU, dar atunci organizaţia nu avea mandat pentru folosirea forţelor de menţinere a păcii. Dar rămîne o lecţie de învăţat – comunitatea internaţională trebuie să reacţioneze rapid în caz de conflict şi cînd drepturile omului sînt flagrant încălcate.

Care sînt consecinţele a ceea ce s-a întîmplat în anii '70 pentru Cambodgia de astăzi?

Cambodgia este bîntuită şi acum de urmările acelei perioade, în ciuda eforturilor de a merge spre normalitate. Demnitari şi oficiali de prim rang – inclusiv actualul premier, care e în funcţie de peste 20 de ani, preşedintele Senatului, preşedintele Adunării Naţionale, mulţi generali din armată şi poliţie, însuşi şeful poliţiei – au fost cu khmerii roşii în perioada Kampuchiei „Democrate", deşi e adevărat că pînă în 1978, cînd s-au despărţit de grupare. Trebuie să recunosc însă că ţara trece prin reforme necesare – în administraţie, fiscalitate, educaţie, armată, în sistemul legislativ şi juridic –, unele avînd loc într-un ritm mai rapid decît altele. În Cambodgia există şi un tribunal sprijinit de comunitatea internaţională care judecă crimele de război şi sper ca acesta să fie un model şi un impuls pentru reforma justiţiei cambodgiene. Mă refer la ECCC *(Extraordinary Chambers in the Court of Cambodia)*, care nu este un corp al Consiliului de Securitate ONU, ci operează sub jurisdicţia cambodgiană, dar cu participarea unor judecători, procurori şi experţi internaţionali, de la care omologii cambodgieni pot învăţa multe. Cred că existenţa unui astfel de tribunal trimite două mesaje importante: primul către guverne, arătînd care sînt consecinţele abuzurilor, celălalt către cetăţeni – că aceia care oprimă pot fi pedepsiţi. Totodată, tribunalele pentru crime împotriva umanităţii au rolul să împiedice răzbunările personale. Dacă unii îşi fac dreptate singuri, asta nu poate duce decît la violenţă generalizată.

Cîţi foşti oficiali ai guvernului lui Pol Pot sînt judecaţi?

Cinci înalţi oficiali, pentru că mandatul tribunalului a fost stabilit doar pentru demnitarii de la vîrf.

Ceilalţi nu pot fi aduşi în faţa tribunalului?

Nu, deşi mulţi cambodgieni speră asta, nu se va întîmpla, pentru că mandatul tribunalului e stabilit.

În conferinţa de presă aţi susţinut că, pentru binele comun, trebuie păstrat un echilibru între dreptate şi reconciliere. Cum se poate realiza acest lucru?

E nevoie de reconciliere pentru ca o ţară, o naţiune să poată privi spre viitor. Sau, mai bine zis, aş numi-o „vindecare", „vindecare naţională", pentru că sînt nişte răni, o durere în corpul comunităţii care trebuie vindecate. Şi, înainte de toate, avem nevoie de pace, într-o ţară încercată de atîtea conflicte. Mi se pare logic: dacă nu există pace nu e timp pentru nimic altceva, pentru că oamenii sînt ocupaţi să se lupte între ei.

Este păstrată memoria genocidului în şcoală, în cărţile de istorie?

Da, dar sînt lucruri care mi se par cel puţin la fel de importante. Un rol crucial îl are chiar existenţa acestui tribunal pentru crime împotriva umanităţii: el poate aduce dovada concretă, în faţa tinerilor, că aceste atrocităţi au avut loc, că nu trebuie să se repete şi că astfel de fapte trebuie pedepsite.

Care sînt lecţiile pe care umanitatea trebuie să le înveţe după experienţa prin care a trecut Cambodgia?

Prima ar fi că oamenii au dreptul să trăiască în demnitate, iar abuzurile guvernelor totalitare nu mai pot fi tolerate. De aici decurge a doua lecţie: comunitatea internaţională trebuie să colaboreze pentru a preveni repetarea unor astfel de fapte, este în interesul tuturor. Ceea ce s-a întîmplat în Cambodgia lui Pol Pot nu ne-a afectat numai pe noi. Au fost afectate şi ţările din jur – social, economic şi politic –, relaţiile între state, a devenit o problemă internaţională. Acum ştim că o atitudine de tipul „nu-mi pasă ce se întîmplă, nu e la mine acasă" nu este cea corectă. O să repet de cîte ori am prilejul cît de importantă este libertatea presei, fiindcă informaţia trece dincolo de graniţe, o presă neconstrînsă poate transmite la nivel internaţional ce se petrece într-o ţară. Din păcate, în Cambodgia, chiar în zilele noastre, un ziar este suspendat. Jurnaliştii sînt încă hăituiţi şi ucişi în multe părţi ale lumii. Or, toleranţa faţă de opinia celuilalt este ceea ce desparte civilizaţia de barbarie.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

***Neou Kassie** este preşedinte al Institutului de Pace şi Dezvoltare din Phnom Penh.*

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, București
www.mnar.arts.ro
• Galeria de Artă Veche Românească
• Galeria de Artă Românească Modernă
• Galeria de Artă Europeană

PUBLICITATE

SAT EUROPEAN

Stela GIURGEANU

Europa moţilor din Gârda

Gârda e departe, aşezată în inima Apusenilor, la poalele Bihariei, culmea cea mai înaltă şi mai masivă din Carpaţii Occidentali. Îşi trage numele dintr-o expresie locală, bătrînii numind „gîrde" cascadele naturale formate din trunchiurile copacilor căzuţi în timp de vînt puternic şi furtună şi bolovanii adunaţi în jurul lor pe cursul apelor curgătoare.

E un loc atît de îndepărtat încît, dacă n-ar fi un tărîm plin de poveşti şi de natură încremenită într-un timp de demult, nealterat de tehnologie, puţine ar fi şansele să-i treci plăcuţa europeană de la intrare. Pentru că din 2005 Gârda se numără printre cele 20 de sate europene ale României, fiind de altfel şi cap de listă.

„Deşi Gârda se află în vecinătatea unui gheţar, oamenii sînt plini de căldură şi iniţiativă" – a declarat Jonathan Scheele locuitorilor din Gârda cînd le-a conferit titulatura de sat european.

Cum sînt locuitorii? Foarte uniţi, după spusele primarului, **Marin Vîrciu,** fostul învăţător al satului, aflat la conducerea Primăriei de mai bine de 10 ani. „Am fost selectaţi pe lista satelor europene pentru programele de dezvoltare a turismului, datorită asociaţiilor înfiinţate aici, dezvoltării locale şi speologice, iniţiativelor economice şi proiectelor de infrastructură." Iar toate acestea nu puteau fi realizate decît de o comunitate legată şi sătulă să tot aştepte ajutorul statului.

În primul rînd s-au axat pe turism. Aflată în mijlocul unui adevărat muzeu natural, Parcul Natural Apuseni, fiind şi drum de acces spre peştera Scărişoara, locuitorii au învăţat să valorifice bogăţiile naturale.

S-au deschis aşadar pensiuni, în prezent în număr de 29, cazarea fiind primul pas în a atrage turiştii. Care n-au întîrziat să apară. După venirea lor s-a trecut şi la „exploatarea" buzunarelor, lîngă peştera Sighişoara deschizîndu-se un muzeu, dar şi un centru comercial, axat exclusiv pe obiecte de artizanat.

„Nici nu vrem să auzim aici de obiecte *made in China!*" – declară prompt primarul.

Cum *aici* lemnul a fost din totdeauna principalul mijloc de existenţă al oamenilor, obiceiul nu numai că s-a menţinut, dar a fost şi reactualizat, locuitorii marşînd în continuare pe prelucrarea tradiţională. Nu se confecţionează obiecte pe bandă rulantă şi nici nu veţi găsi kitsch-uri sau lucruri fără valoare. „Prelucrăm lemnul în mod tradiţional, vara vin meşteri care confecţionează ciubere, tulnice, doniţe..." Deşi meşteşuguri pe cale de dispariţie în altă parte, aici au fost revitalizate. „Am încurajat meşterii bătrîni să transmită tinerilor, generaţiilor următoare, meşteşugul, iar aceştia au prins gustul să continue tradiţia. De ce? Pentru că odată cu dezvoltarea turismului, tradiţia locală devine un capital enorm, de care ar fi păcat să nu profităm."

Redescoperind potenţialul turistic al zonei, primarul, laolaltă cu sătenii, a conservat şi casele vechi, care în majoritatea zonelor rurale sînt pe cale de dispariţie. Pensiunile şi construcţiile noi păstrează specificul local. „Am încercat prin Planul urbanistic să păstrăm culoarea locală. Acoperişul trebuie să fie din şindrilă, care, deşi e mai scumpă, e o investiţie care merită."

Tîrgul de fete şi balmoşul uriaş. Dacă întrebi de sărbătorile locale, o să ţi se răspundă de „Tîrgul de la Călinesa". Un tîrg tradiţional, corespondentul Tîrgului de Fete de pe muntele Găina, care are loc cu 13 zile înainte (în Gârda toate sărbătorile se menţin pe calendarul vechi). Primarul şi localnicii jură că *aici* a început de fapt tradiţia tîrgului de fete, iar cel de pe Muntele Găina e oricum „perimat din cauza comercializării agresive", *aici* conservîndu-se mai bine tradiţia.

Vorbind de tradiţie, vorbim şi de balmoş, mîncarea locală, o mămăligă făcută din smîntînă, mălai şi făină, intrată la începutul anului trecut în *Cartea recordurilor*.

„Ne-am gîndit că, dacă tot avem ceva autentic, să-l promovăm. Am confecţionat aşadar cel mai mare balmoş din lume, cîntărind 510 kilograme. Cazanul în care a fost gătit l-am luat pe lîngă Tîrgu Jiu, la Cărbuneşti, de la o comunitate de ţigani fierari, făcut la comandă specială." Tot satul a participat, atît la pregătirea, cît şi la mîncatul balmoşului.

Anual, prin Gârda trec peste 30.000 de turişti. „Străinii vin aici atraşi de natura nealterată. Vrem să dezvoltăm în continuare turismul, dar vrem să o facem controlat. Pentru că prea mulţi vizitatori ar strica frumuseţea peisajului, ar strica peşterile şi misterul acestor locuri."

Ofurile unui primar european. În anii '60, în Gârda erau peste 4000 de locuitori. Azi sînt mai puţin de 2000. „Mulţi au plecat la oraş, după închiderea fabricii de prelucrare a lemnului şi, deşi ideea de sat european a motivat oamenii să rămînă, mulţi conştientizînd potenţialul turistic al zonei, tinerii sînt tot mai ademeniţi să plece la oraş."

Şi deşi în sat reţeaua de telefonie, atît cea fixă, cît şi cea mobilă, acoperă întreaga zonă, deşi „avem acces la Internet, reţea de viteză", deşi condiţiile de trai au crescut, problemele „existenţiale" încă persistă.

„Oamenii trăiesc pînă la urmă din exploatarea lemnului, pădurile dispar, iar legile sînt mai restrictive, fiind vorba de Parcul Natural. Turismul nu e deocamdată o alternativă atît de sigură şi, neavînd încă o infrastructură pusă la punct, mi-e teamă să nu plece din ce în ce mai mulţi oameni."

Iaromira POPOVICI

Viaţa satului în trei personaje

În fiecare sat există cîţiva oameni care, pe lîngă primar, au un rol esenţial în viaţa comunităţii, în menţinerea acesteia sănătoase, închegate şi, pe cît se poate, bogate şi învăţate: profesorul şi doctorul sînt, invariabil, două dintre personajele locale care au ceva de spus. Mai ales atunci cînd ei joacă, pe lîngă rolul clasic, şi unul care să sprijine, turistic şi economic, regiunea: ***Ioan Ştefănuţ,*** *directorul şcolii locale, este şi preşedintele Asociaţiei Comitetului Local Operation Village Roumain (OVR), principala promotoare a turismului din Gârda de Sus; doctorul* ***Cristian Ciubotărescu,*** *medic de familie în comună, e, în acelaşi timp, preşedintele Asociaţiei de Speologie „Sfinx", cea care protejează cele 300 de peşteri din Apuseni, cu care sătenii au norocul să se învecineze. Şi doctorul, şi profesorul au rămas aici din pasiune şi din dorinţa de a face ceva pentru o zonă cu potenţial (cel dintîi a venit special din Bucureşti, definitiv; cel de-al doilea nu a plecat niciodată, deşi a avut ocazia). Lor li se adaugă un al treilea, morarul* ***Iosif Negrea,*** *care a respectat o viaţă dorinţa tatălui – cît trăieşti, să nu dai moara – devenind, la cei 80 de ani ai săi, simbolul păstrării tradiţiilor locale, în ciuda vremurilor schimbătoare. Poveştile lor spun, din trei perspective, povestea cu* happy-end *a Gârdei de Sus.*

Ioan Ştefănuţ, director al Şcolii „Emil Racoviţă", clasele I-VIII:

Am devenit director în urmă cu 7 ani (după ce mai fusesem o dată 3 ani). De cînd am fost prima dată director, am vrut să fac ceva. În primul rînd, o mai bună pregătire a dascălilor pentru ore. Dascălii merg la cursuri, într-un cadru organizat. În Franţa am văzut cum trebuie să fie dotată o şcoală: aveau toate sursele de informare posibile, inclusiv calculatoare, din 1992. Prin mai multe proiecte cu Ministerul Învăţămîntului, avem acum 20 de calculatoare pentru elevi şi încă vreo 7 pe lîngă ele, precum şi un specialist, profesor de informatică.

Aproape toţi profesorii sînt titulari. Avem cam 100 şi ceva de copii. Sînt destul de buni, se ocupă de ei, în general, părinţii. Deşi ne confruntăm cu un fenomen de semiabandon: de prin mai pînă în octombrie-noiembrie, părinţii sînt plecaţi la munte, la lucru. Rămîn cu bunicii, unii şi singuri, nesupravegheaţi. Şi atunci mai sînt probleme... La liceu intră peste 50%, iar restul, la şcoli de arte şi meserii.

Şcoala turismului. Avem o asociaţie care a luat fiinţă în 1990: Asociaţia Comitetului Local „Operation Village Roumain" (OVR). Scopul ei principal este să utilizăm resursele locale şi să-i facem pe oameni conştienţi de ele. Abia în 1993 am reuşit să o legalizăm, după multă alergătură. Partenerii noştri ne-au dus la un curs în domeniul turismului. Am văzut cum e organizat la ei, în Belgia: ca o contrapondere la cel industrial pe care-l practicaseră acolo americanii, autorităţile au hotărît să ajute oamenii care voiau să facă turism mai restrîns: printr-o hotărîre de guvern, le-au dat celor interesaţi o sumă, ca să-şi amenajeze spaţiul, să aibă confort. Condiţia era să facă turism pe o perioadă de 5 ani.

În vara lui '91, a venit un grup de tineri, i-am găzduit pe la săteni, şi au plătit. O parte din membrii asociaţiei au aderat la ideea de a primi turişti în casă, alţii nu. Pînă cînd au văzut că străinii care vin lasă bani... Pensiunile s-au înmulţit pe zi ce trece. Acum sînt 29, iar proprietarii lor au urmat, în general, cursuri de calificare.

Cristian Ciobotărescu, medic de familie şi speolog amator:

Părinţii mei sînt din Bucureşti, eu am crescut acolo, pînă cînd am dat examen de post şi am venit aici ca medic. Cunoşteam zona. Am ales-o special pentru peşteri.

Eu nu fac medicină de familie ca la oraş, unde eşti mai mult scrib, trimiţi pacientul la analize, ci una mai curînd apropiată de clinicienii vechi: ţinînd cont că sîntem la 33 km de cel mai apropiat oraş şi că oamenii nu prea doresc să meargă acolo... A venit la un moment dat un bătrîn şi m-a rugat să-l ascult la plămîni. Nu se auzea nimic, şi i-am spus. „Da, aşa e, a zis el. Că am fost eu la nu ştiu care, a spus că am bronşită, dar mi-a trecut, cu un leac băbesc." La mine a venit ca să-i confirm că i-a trecut. Altădată, mergînd eu prin comună, am văzut un alt bătrîn cu ochii roşii. L-am întrebat ce are şi mi-a răspuns că nu are nimic, doar calul a avut albeaţă la ochi. Şi vecinul îl sfătuise să-i dea un leac băbesc: să-i sufle peste ochi sticlă pisată... A pisat-o, şi cînd să sufle... a suflat calul. Asemenea lucruri nu se petrec zi de zi, v-am dat doar cîteva exemple. E mai greu, dar e mai interesant. În momentul de faţă fac o a doua specializare, în medicină de urgenţă: să pot interveni în situaţii-limită.

Pasiunea cercetării şi explorării peşterilor o am de mic. În Gârda, am fondat un grup local, Asociaţia speologică. Grupul de speologi s-a coagulat cam în 1992, în 1994 am obţinut personalitate juridică, ca ONG. Ne-am apucat de inventarierea, cartarea peşterilor, am ajutat la amenajarea lor, inclusiv a gheţarului Scărişoara. Principalul scop al asociaţiei îl reprezintă protecţia şi explorarea peşterilor şi a patrimoniului carstic. Protejare prin mediatizare: sînt în jur de 300 de peşteri în zonă; Scărişoara este un gheţar subteran, al doilea ca volum din lume, obiectiv turistic principal pentru zona Munţilor Apuseni. Ariile protejate au fost stabilite ca atare printr-o hotărîre de Consiliu judeţean, în 1995. Tot atunci s-au stabilit regulamente de acces în peşteri, împreună cu Institutul de Speologie din Cluj. Pe unele le-am conservat cu porţi şi portar. În felul ăsta, cîteva peşteri, importante din punct de vedere ştiinţific, chiar sînt bine păstrate.

Iosif Negrea, morar:

Morar a fost tata şi am rămas eu în urma lui. Moara e de peste 300 de ani. Tata, care a avut în total 17 copii cu două muieri, mi-a zis să nu părăsesc moara cît trăiesc. De 60 de ani o tot folosesc, de cînd eram de 20 de ani. Bag porumbul acolo, în coşul ăla, dau drumul la apă, să se învîrtă, intru înăuntru, fac făină... 2-3 saci într-o zi. Înainte se lua uium, adică vamă din porumb sau grîu, nu bani.

La moară am învăţat-o pe muiere: cînd vine cineva cu o litră de bucate, să-i macine. La vară măcinăm din nou, dacă aduce cineva: dar nu prea aduce, că acum sînt morişti de-astea micuţe, la curent. Mai aduc pentru borş, pentru vite... Pînă trăiesc eu, mai ţin moara. Or venit de la Bucureşti, s-o vînd. Dar le-am zis că n-o vînd. Dacă mor eu, atunci e altceva: n-are cine umbla după ea... Avem 3 copii, dar nici unul nu vine să stea la ea.

Cu ochii-n 3,14

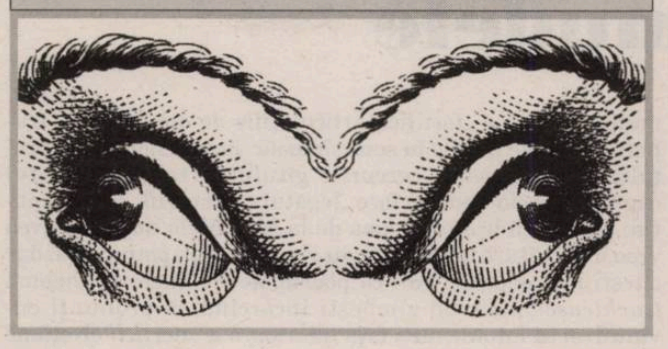

CUM NIMIC NU POATE ÎMPIEDICA PROGRESUL, UN ÎNALT RESPONSABIL POATE FI ŞI ALB, ŞI CÎNTAT ÎN BUCLĂ, INDICÎND CULOAREA POPORULUI LA MUNCĂ. ASTA-I DE BINE PENTRU UN COSTEL OFICIAL?

● O perspectivă neobişnuită asupra lucrurilor propriu-zise a deschis prim-ministrul Ungariei; dl Gyurcsany, învins într-un referendum iniţiat de opoziţie privitor la noi taxe în domeniul sănătăţii publice, a caracterizat votul defavorabil ca pe o expresie a „emotivităţii portofelelor". Antropocentrismul nu a mers parcă niciodată atît de departe. Cum nimic nu poate împiedica progresul, sînt de aşteptat voturile pantofilor de casă şi ale oliţelor de noapte, ale garajelor şi ale canistrelor de benzină. (**R. C.**)

● „Poliţistul este un om singur şi disprețuit, de aceea procentul sinucigaşilor din rîndurile lor este destul de mare. De obicei se împuşcă folosind arma din dotare, dar s-a constatat că şi atunci cînd, sub un pretext sau altul, depresivilor li se ia arma, ei se sinucid cu alte mijloace", spunea luni seară la RFI un înalt responsabil. N-ar fi rău ca poliţiştii depresivi să participe la elaborarea serialelor cu poliţie şi criminali: acolo poliţiştii acţionează întotdeauna într-un grup solidar şi nici măcar criminalii nu-i disprețuiesc. (**M. B.**)

● O reclamă pe un mare afiş spune „Să nu bei Duminica... dacă nu ai pus vinul la rece". Vinul cu pricina se numeşte *Şapte Păcate* şi e produs de Vincon Vrancea. Vin care, sub aceeaşi etichetă, poate fi şi alb, şi roşu. Să nu ştie producătorii lui şi nici aceia care au făcut reclama că e foarte mare păcat să bei vin roşu rece? La fel de mare ca şi să bei vin alb cald. E adevărat că ideile astea se aplică doar cunoscătorilor şi probabil doar la vinurile pe care le beau aceştia. (**A. M.**)

● Timp de trei zile (cît a durat „week-end-ul prelungit" format din sîmbătă-duminică şi luni – luni fiind nu-ş' ce sărbătoare/carnaval în Grecia), o trupă de amerindieni ne-a asasinat, la Salonic, cu „şlagăre" cîntate la instrumentele lor tradiţionale. S-au instalat în Piaţa Aristotel (unde se afla şi hotelul), au dat drumul la staţie – să fie siguri că se aude pînă-n larg, la vapoare – şi şi-au desfăşurat repertoriul. Acuma, o fi urechea mea de vină (deloc muzicală cînd vine vorba de piese etnice), dar mi s-a părut că repertoriul era acelaşi, iar „şlagărele", de fapt, unul singur – cîntat în buclă... Cînd s-a terminat sărbătoarea şi amerindienii au plecat (probabil, să cînte în vreun metrou din Paris, Londra sau Madrid), bucuria a fost de scurtă durată: în Piaţa Aristotel s-a instalat un nene la fel de oacheş, rom(ân) după toate semnele, care cînta din toţi bojocii acordeonului „purpuriuri" pariziene! Asta, pe lîngă buzuki-ul grecesc – care răsună nonstop din orice tavernă... Aşa că, un sfat: dacă vă duceţi în Grecia, luaţi-vă dopuri de pus în urechi. (**a. l. ş.**)

● Tot de la „greţili": trebuie să ştiţi că sînt *notoriu* de nevorbitori de orice alte limbi, în afară de greacă! Pentru o ţară care trăieşte, în mare parte, din turism este consternant să constaţi cît de puţină lume vorbeşte engleza, de pildă; dacă ştii, însă, că există un partid comunist, declarat „anti-american" (dar care nu-şi spune, totuşi, aşa – adică „PAAG/ = Partidul anti-american grec"), lucrurile se mai explică. Timp de 10 zile ne-am chinuit – eu şi ceilalţi membri ai juriului – să ne facem înţeleşi de un chelner de la restaurantul unde mîncam. Omul (la vreo cincizeci-şi de ani) era afabil, părea serviabil, dar era bîtă în materie de comunicare. Îi arătam – în meniul englezesc – ce voiam, el lua meniul grecesc şi număra al cîtelea fel era, după care ne aducea, invariabil, *alt* fel... Momentul cel mai comic a fost cînd am încercat să-i spunem că vrem vin alb: colega din Germania s-a prefăcut că e beată, colegul francez i-a arătat un pahar, iar eu am luat şervetul (alb) de pe masă, indicînd culoarea. Rezultatul a fost că ne-a adus încă un rînd de şervete. Sfatul meu: dacă mergeţi în Grecia, învăţaţi meniurile pe de rost – preferabil, în greacă! (**a. l. ş.**)

● Căutînd de ceva vreme anunţuri cu închirieri de garsoniere, luînd cam toate ziarele la rînd, în ziarul *Gândul* am dat peste un anunţ la „Mica publicitate", la rubrica „Diverse": „Nu ne vindem ţara, am vîndut-o bucăţele cu bucăţele şi ultimele pe listă sînt Palatele şi Casele Poporului. Drăghici Constantin din Braşov". Cine zicea că patriotismul va muri odată cu globalizarea? (**S. G.**)

● „Parlamentarii români dorm la muncă din cauza andropauzei", zice o ştire găsită pe HotNews.ro (http://www.hotnews.ro/stiri-esential-2579710-parlamentarii-romani-dorm-munca-din-cauza-andropauzei-umiditatii-excesive-din-sali.htm). Încă o dovadă că trebuie să întinerim clasa politică... (**M. V.**)

● Am văzut un clip cu Diana Krall pe VH1. Asta-i de bine pentru VH1 sau de rău pentru Diana Krall? (**C. P.-B.**)

● Un bun amic se pregăteşte din timp pentru Campionatul Mondial de Memorare, care va avea loc, la sfîrşitul anului, în Bahrein. El e stimulat de campionul Statelor Unite, un informatician care, după cinci eşecuri, a cucerit titlul naţional, reuşind să ţină minte, în 2 minute şi 27 de secunde, ordinea tuturor cărţilor de joc dintr-un pachet. Amicul vrea să concureze la categoria „Bancuri rapide", fiind capabil să emită între 45 şi 50 în 3 minute. El caută un traducător (bine retribuit, fireşte) care să le transpună în engleză pentru a le putea prezenta juriului concursului. Aşteptăm e-mail-urile celor interesaţi, dar şi simple încurajări, pe adresa redacţiei, pînă la data de 2 aprilie 2008. De ce n-am avea un Costel Busuioc şi într-ale mnemotehnicii? (**R. C.**)

● Consiliul Naţional al Audiovizualului a atenţionat, săptămîna trecută, că unele televiziuni au început campania electorală mai devreme de termenul stabilit oficial. Cu tot respectul pentru CNA, adaug că unele posturi de televiziune sînt în campanie electorală din 2004 încoace, fără întrerupere. „Prietenii" ştiu care şi de ce... (**M. V.**)

SPRE DEOSEBIRE DE GÎNDUL AGĂŢAT ÎN DRUM, LA URMĂTOAREA FAZĂ TREBUIE SĂ AI CRANIUL LUI BACH

● Cîinii, spre deosebire de oameni, continuă să mă uimească: nu numai că am văzut o întreagă familie de maidanezi traversînd împreună, ci am cunoscut unul, de astă dată de rasă, care aprecia, zgomotos, muzica: la sfîrşitul fiecărei bucăţi de operă ce se cînta în casa stăpînilor săi, lătra de două-trei ori... (**I. P.**)

● Departe de mine gîndul să iau peste picior suferinţa, dar nu pot să nu constat că, pe zi ce trece, poveştile cerşetorilor bucureşteni devin tot mai tragice şi mai catastrofice. De exemplu, ceva de genul: am un handicap din naştere, soţia este oarbă, avem trei copii mici, unul are leucemie, al doilea e epileptic, cel mic e sugar şi nu avem cu ce să-i luăm lapte praf, trăim sub cerul liber. Sau: sînt bolnavă de cancer, soţul m-a părăsit, am doi copii mici, unul e surdo-mut, celălalt s-a născut fără o mînă, avem datorii mari la întreţinere, o să fim aruncaţi în stradă. Cred că este cazul, măcar din cînd în cînd, să renunţe la o nenorocire-două. Nu de alta, dar parcă vor neapărat să-şi saboteze propriile interese: cum ştim din *Filantropica,* cu cît povestea e mai verosimilă, cu atît cresc şansele să obţii bani. (**M. Ş.**)

● Am asistat la o nouă metodă de agăţat. În parcarea din spatele blocului, un Audi negru opreşte în dreptul unei fete care ţinea în lesă un husky. „E fetiţă?" „Da." „Am şi eu băiat, dar nu stau pe aici, stau la Snagov. Nu vrei nişte pui?" Fata e în cumpănă. „Ştiu şi eu? A mai făcut şi e cam bătrîioară..." El: „Îţi las un număr de telefon?". Ea: „N-aş prea mai vrea să o montez...". El: „Sigur? Dacă te răzgîndeşti, poţi să mă suni!". Ea: „Nu, n-o mai montez...". „Bine. Pa." Maşina se îndepărtează. Cu cîţiva ani în urmă era mult mai simplu: „Ce cîine frumos! Stăpîna muşcă?". (**A. P.**)

● De fiecare dată cînd trec noaptea pe lîngă palatul „Becali" de pe Bdul Aviatorilor mă uit la el ca la urs. Cum stă el aşa, în drum, la vedere, „poleit" cu atîta aur şi scăldat în atîtea valuri de culoare... Nu-mi inspiră altceva decît o femeie trecută de a doua tinereţe, care se ţine ţanţoşă cu cîteva straturi de machiaj şi haine cît mai pestriţe, „aşa, ca pentru tineri". Afară e aurit gardul, oare cum e leopardul? (**R. T.**)

● La Olimpiada de limba română, la clasa a V-a, copiii au fost puşi să continue introducerea de... basm: „A fost odată ca niciodată un împărat mare şi o împărăteasă, amîndoi tineri şi frumoşi. Şi, voind să aibă copii, au făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta". Ca să văd roadele educaţiei, dar şi ca să-mi pregătesc copilul pentru următoarea fază la Olimpiadă, de sîmbăta asta, i-am dat subiectul XXX. „Pentru început – mi-a zis fiică-mea – voi pune două puncte. Punctuaţia şi ortografia sînt foarte importante." (**S. S.**)

● Înţelepciune practică, în gura unei babe vorbind cu alta într-un troleibuz: „Ai murit – ai murit, da' trebuie să ai ceva!". (**D. S.**)

● Cercetătorii scoţieni de la Universitatea din Dundee au cerut nemţilor un mulaj de bronz după craniul lui Bach, în încercarea de a realiza pe computer cel mai fidel portret al muzicianului. Ministerul Culturii de la noi ar putea trimite scoţienilor un mulaj după craniul lui Ion Budai-Deleanu (îngropat la Lemberg), de la care nu a rămas, din păcate, nici un portret. Eu aş fi emoţionat să văd cum arăta primul scriitor cu geniu al literaturii noastre. (**M. C.**)

PUBLICITATE

Adina ROSETTI

Trachtenschmuck & mahmudele

Muzeul Ţăranului Român a găzduit o expoziţie ce pare că a pornit de la un joc de cuvinte: „Olten-Olt-Oltenia“, podoabe tradiţionale din România (regiunea Oltenia) şi Elveţia (regiunea Olten).

În Sala „Irina Nicolau“, pe la orele prînzului, eşti singurul vizitator. Cele două doamne de la intrare vorbesc în şoaptă, foarte absorbite. La prima vedere, nu ştii ce să „înţelegi“. Dai roată sălii, te uiţi la bijuterii; nu prea seamănă cu ce vezi la Meli Melo, de unde obişnuieşti să-ţi iei coliere care să se asorteze cu geanta cea nouă. Nu există nici un fel de etichete explicative, aşa cum te aştepţi să găseşti la un muzeu. E clar, colierele cu bănuţi sînt de-ale noastre, olteneşti, iar crucifixele de aur de-ale lor, ale elveţienilor. „Aha, interesant!“ – zici şi gata!, dai să pleci. Te opreşte însă o inscripţie pe un perete. Afli că bijuteriile sînt, de fapt, amestecate; şi nimic nu e ceea ce pare a fi. Eşti invitat să le descoperi singur, ca într-o joacă. Inscripţia te avertizează: aici nu se vine ca să „înţelegi“ sau să te chinuieşti să descifrezi lucruri, ci ca să regăseşti bucuria de a privi, de a căuta, a iscodi. Te întorci din drum să studiezi bijuteriile mai bine.

E adevărat că există riscul să te pierzi, să n-ai răbdare, să ieşi afară şi să iei un vin fiert şi-un platouaş haiducesc alături, la Clubul Ţăranului. (Întotdeauna m-am întrebat de ce „club“? Ce legătură avea ţăranul cu clubul? De ce nu „birt“ sau, mai degrabă, „bodegă“?) Este la fel de adevărat că, fără să răsfoieşti catalogul expoziţiei (pe care poţi să-l cumperi de la cele două doamne de la intrare, care vorbesc mereu între ele în şoaptă), îţi pot scăpa lucruri esenţiale. Cum ar fi că podoabele nu se purtau de frumuseţe sau cochetărie, ci pentru a „potenţa forţele benefice“ ale costumului, pentru a „fortifica articulaţiile de orice fel ale trupului“. Zonele fragile în sens simbolic sînt încheieturile braţelor şi picioarelor, cercurile gîtului şi taliei, creştetul capului – acolo unde se face „legătura“ cu cerul. Te miri puţin, pentru că brăţările alea de la Meli Melo nu par a avea vreo încărcătură simbolică sau vreo funcţie apotropaică, dar citeşti mai departe. Afli că podoabele elveţiene se cheamă *trachtenschmuck* (şi zîmbeşti încercînd să pronunţi cuvîntul) şi că întotdeauna faţa interioară a unei *deli* elveţiene este exclusiv decorativă, în timp ce faţa exterioară poartă de fiecare dată un motiv religios. Pînă la urmă, decizi să cumperi catalogul ca să-l studiezi în linişte acasă.

Mai dai o raită prin sală şi încerci să te imaginezi în chip de ţărancă din Oltenia, cu bete din mărgele sau brîu cu paftale la mijloc, cu coif de mireasă din mahmudele, salbă pe lanţ, ac de vălitoare, pieptar de bani şi brăţară de alamă cu cap de şarpe (de menţionat totuşi că nu se puneau toate deodată…). Ălesul inimii tale ar trebui să poarte, negreşit, un inel bărbătesc cu trei lumini sau măcar un inel de credinţă şi-un fes roşu de călugăr, împodobit cu panglici şi zurgălăi care să alunge duhurile rele. În vitrină, fesul cu zurgălăi stă liniştit lîngă un crucifix elveţian şi nu pare deloc o alăturare ciudată. De altfel, prin 1940, în Elveţia se fabrica bicicleta cu numele Oltenia, ceea ce arată că există întotdeauna o corespondenţă secretă între astfel de lucruri tainice.

Exerciţiul de imaginaţie poate continua mult şi bine, chiar după ce ai părăsit muzeul, ai stat la vin fiert la Clubul Ţăranului şi ai intrat la Meli Melo, pentru niscaiva mărgele magice care să te apere de duhuri urbane.

Gina ŞERBĂNESCU

Oraşul, iubirea, dansul

Pe 9 martie, la Teatrul Naţional de Operetă „Ion Dacian“ din Bucureşti, a avut loc premiera spectacolului Urban Kiss, *în regia şi coregrafia lui Răzvan Mazilu. Spectacolul este un act artistic relevant pentru noua orientare estetică a Teatrului Naţional de Operetă, trasată de directorul Răzvan Dincă, prin aducerea producţiilor mai aproape de cerinţele spectatorului contemporan, nu în sens consumerist, ci din perspectiva unor nevoi estetice şi axiologice.*

© Egeyed Ufo Zoltan

Urban Kiss este un spectacol focalizat pe conceptul de autenticitate. Povestea de iubire, în jurul căreia gravitează atît celelalte contexte narative camuflate în mişcare, cît şi întreaga schemă conceptuală, este astfel configurată încît să conducă spre atingerea autenticităţii de către personajul masculin. Principalul mijloc prin care se atinge scopul artistic este o tehnică a contrastului rezultată din conjuncţia dintre semnificaţiile scenografiei semnate de Dumitru Gorzo, proiecţiile realizate de Daniel Gontz şi materializarea coregrafică a poveştii de iubire, aleasă ca experienţă ultimă. Salvarea finală este întotdeauna prefigurată. Deşi începutul este marcat de înstrăinare, de sexualitatea lipsită de impulsul iubirii şi cantonată în sfera sado-masochismului, de narcoza implacabilă generată de tentaţiile şi pericolele oraşului, există tot timpul atît în context scenic, cît şi în proiecţii, simboluri ale copilăriei, seminţe ale speranţei de accedere la un alt nivel ontologic: coarda sau şotronul (concomitent semnificînd jocul şi răstignirea) sînt două astfel de simboluri care anunţă trecerea ulterioară într-o zonă purificată de inautenticitate. Coregrafia spectacolului trebuie privită sub două aspecte, indisociabil corelate: pe de o parte, prin prisma mesajului, pe de altă parte, din perspectivă formală, ce ţine efectiv de limbajul coregrafic. Principalul merit, la nivel de mesaj, al spectacolului este transmiterea explicită, printr-un demers coregrafic, a faptului că tipologiile urbane pot configura o hartă a speranţei, în care individul, prins în plasa inautenticităţii, poate accede la sine prin experienţa iubirii.

În plan coregrafic, spectacolul aduce modalităţi discursive noi, integrate într-o frazeologie a mişcării, consacrate în spaţiul nostru cultural de către Răzvan Mazilu. Coregraful îşi reconfigurează paradigme ale propriului stil şi le valorifică în funcţie de demersul artistic pentru care optează, armonizînd tendinţa de abstractizare proprie artei coregrafice contemporane cu nevoia de concret impusă de subiect. *Urban Kiss* indică posibilitatea ca o formă de expresie a corpului uman, precum gimnastica, cel mai adesea despărţită de intenţionalitate artistică, să poată intra în contextul semnificaţiilor generate de un astfel de spectacol – remarcabil în acest sens este momentul interpretat de gimnastul Marius Urzică şi dansatoarea Monica Straţ în care calul cu mînere devine suportul concret şi axă centrală a unei poveşti în care se consumă toate stadiile iubirii. Personajul feminin interpretat de Monica Petrică, constituind un fir în labirint pentru personajul masculin principal, dovedeşte disponibilitate către asimilarea completă a oricărui tip de discurs coregrafic. Comunicarea dintre toţi dansatorii care întruchipează cele mai relevante tipologii urbane, accentuînd mesajul poveştii centrale, este dincolo de orice echivoc: Monica Straţ, Sorina Tiron, Andrei Ciobanu, Diana Petrache, Teodora Ghinea, Oana Vâlceanu, Violeta Dumitraşcu, Diana Ferencz, Daniel Dobre, Florin Tănase şi Istvan Teglaş.

O remarcă specială cu privire la „instalaţia-cimitir“ realizată de Dumitru Gorzo şi amplasată în foaierul teatrului înainte de spectacol: crucile – sinteze simbolice realizate între imagini de staruri şi nume de politicieni – dispar la finalul spectacolului. Contrapunctul poveştii de iubire se „refugiază“ în sinteza cerută de necesitatea logică a regiei lui Răzvan Mazilu: într-o lume în care autenticitatea a fost atinsă, inconsistenţa iluziei nu mai reprezintă un pericol.

Daria GHIU

Istoria ca un breviar de priviri

Pînă pe 30 martie, Muzeul Municipiului Bucureşti găzduieşte expoziţia „Un secol de fotografie jurnalistică pentru ziarul Irish Independent, *1905-2005“. Fondat în 1905,* Irish Independent *este cel mai important ziar al Irlandei şi cel care trasează istoria ultimului secol irlandez.*

Fotografiile plasate în holul Palatului Şuţu sînt o selecţie dintr-o colecţie de trei sute de mii de poze. Vorbim de o naţiune cu o istorie complicată, de tratatul anglo-irlandez, semnat în 1921, care a condus la crearea statului irlandez liber, despre războiul civil ce a urmat, despre independenţă sau anexare, despre catolicism şi protestantism, ca sursă continuă de conflict, despre IRA, despre „The Troubles“ din Irlanda de Nord. Expoziţia arată în imagini toate acestea, în fotografii alb-negru sau color, care te poartă de la începutul anilor ’20 pînă astăzi. Primele decenii de fotografii plutesc în jurul lui 1922, anul lui „Irish Free State“, şi 1937 – anul „Republicii Irlandeze“ şi al primului ei preşedinte, Douglas Hyde. În 1932, Congresul de Euharistie se ţine la Dublin, iar Irlanda se afişează lumii întregi ca naţiune catolică. Mai apoi, anul 1969: „linia păcii“, din rotocoale mari de sîrmă ghimpată, instalată de către armata britanică, la Belfast, capitala Irlandei de Nord, linie devenită mai apoi „zid al păcii“ între catolici şi protestanţi. În 1986, Ulster spune „nu“ faţă de tratatul anglo-irlandez din ’85 care era o încercare de a pune capăt problemelor din Irlanda de Nord. 1990, anul cînd este aleasă prima femeie preşedinte în Irlanda – Mary Robinson. Şi, pentru că gazdă este România, e şi fotografia bucuriei echipei irlandeze care a învins România, ajungînd în sferturi, la Coppa del Mondo, Italia ’90.

Dar dincolo de harta în imagini a acestor evenimente din istoria Irlandei, expoziţia dă şansa unei alte cartografieri a irlandezilor. E vorba de o hartă a privirilor către obiectiv. E privirea fetiţei care zîmbeşte la cameră, stă dreaptă, disciplinată, nemişcată, ca într-o fotografie făcută la grădiniţă. Doar că în spatele ei sînt urmele bombardamentului, sînt oamenii agitaţi, în mişcare, cu spatele, sînt ruinele şi dărîmăturile. În altă fotografie, e privirea resemnată a mamei care, alături de soţul ei, susţine căruţul în care se află copilul lor şi puţinele bunuri rămase. Apoi, privirile victorioase ale preşedintelui Hyde şi ale stareţului, în momentul intrării lor în catedrala St. Patrick. Privirile din fotografia clasică de nuntă nu îţi dau indicii despre ce se va întîmpla peste nici un an: cavalerul de onoare va fi executat din ordinul mirelui, devenit ministru al Justiţiei. Fotografia antedatează adevăratul eveniment. Apoi, e privirea miresei care trece, simbolic, Linia Păcii, în Derry. Şi sînt privirile revoltate, clasic-zîmbitoare în faţa obiectivului, nebune, ale faimoşilor irlandezi: Yeats, cîştigător al Premiului Nobel pentru Literatură în 1923, Amelia Earhart (prima femeie-pilot care a traversat Atlanticul), artistul-performer din anii ’80, „The Diceman“, Veronica Guerin, jurnalista de la *Sunday Independent,* asasinată în Dublin, în 1996, Brian Keenan victorios, eliberat, după ce patru ani fusese ţinut ostatic în Liban, grupul U2, într-un concert în ţara lor de origine.

Dincolo de harta în imagini a acestor evenimente din istoria Irlandei, expoziţia dă şansa unei alte cartografieri a irlandezilor.

Expoziţia reuşeşte mai mult decît o lecţie de istorie în imagini a Irlandei. E o expoziţie de fotografii profesioniste („adnotată“ de un breviar de priviri), organizată de către Departamentul Cultural al Ministerului Afacerilor Externe al Irlandei şi de către Ambasada Irlandei. Gazdele au lăsat toate legendele fotografiilor în limba engleză. Deşi ne aflăm la Palatul Şuţu, într-un spaţiu de cultură românesc, limba română lipseşte cu desăvîrşire. Să ne bucurăm că măcar afişul expoziţiei a fost tradus.

3

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 215 ● 27 martie – 2 aprilie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cititul cărţilor“
pagina **3**

Interviu
cu **Nae Caranfil**
pagina **13**

Teodor Baconsky
„Tien-An-Men Plus“
pagina **18**

STAREA BIBLIOTECILOR

„Rolul cel mai important al bibliotecii este de a favoriza descoperirea acelor cărți de a căror existență nu știai, dar a căror importanță se dovedește pînă la urmă a fi capitală.“

UMBERTO ECO

5 948467 000186 12

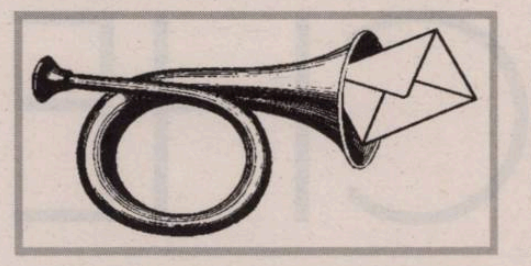

Nr. 213: Articolul Luciei Simona Dinescu, „Arta (încă ne)digitală“

Digital, deci exist

Cu un mesaj desprins parcă dintr-o dilemă mult prea veche pentru *Dilema veche,* autoarea articolului „Arta (încă ne) digitală“ face în materialul publicat de dvs. atît de multe confuzii în privinţa artei digitale, încît ne-am simţit nevoiţi să clarificăm măcar cîteva dintre ele prin acest „drept la replică“.

Deşi Luciei Simona Dinescu i-ar plăcea să creadă că manifestările timpurii ale artei digitale în ţara noastră au început la Arad în 1990, trebuie să rectificăm această informaţie. În 1972, la Cluj, artista Ileana Bratu, căreia Dali îi spunea: *„tu sais dessiner comme les anciens“,* expunea lucrarea *Investigaţia cibernetică,* operă digitală creată pe un calculator Iris-50 şi imprimată pe un *plotter* Benson.

Observăm totodată în articolul mai sus menţionat nevoia autoarei de a izola arta tradiţională despărţind-o de cea digitală, şi reducînd-o în mod brutal pe aceasta din urmă la „arta virtuală“ (o ramură aparte a expresiei digitale). Pentru a-şi întări distincţia, L.S. Dinescu cataloghează arta digitală ca fiind o „artă lichidă, nedefinitivată, interactivă şi conectivă“. Credem că această catalogare cu iz preventiv este inutilă, iar afirmaţia că arta digitală este o formă de artă „nedefinitivată“ este subiectivă sau anacronică, constituind o jignire adusă tuturor artiştilor digitali ce expun în muzee din întreaga lume, inclusiv creatorilor de *video art* şi intalaţie pe care L.S. Dinescu îi consideră singurii reprezentanţi veritabili ai artei digitale. Luînd în calcul faptul că muzee şi galerii din ţări în care nu „se răspunde cu viteza melcului la inovaţie“ expun de ani buni artă digitală sub formă de *art print,* nu putem să ne bucurăm de afirmaţia Luciei S. Dinescu conform căreia Galeria 115 deschide drumul artei digitale către publicul „tradiţional“, dar nici să ne supărăm cînd afirmă că 115 este prima galerie care „a înlănţuit arta digitală în bariere gravitaţionale“.

L.S. Dinescu se străduieşte din răsputeri să generalizeze conceptul de artă digitală şi, totodată, paradoxal, să îl introducă într-o nişă cît mai restrînsă, cea a *video art*-ului, *vj-ing*-ului şi a instalaţiei. Într-adevăr, cele trei sînt forme de manifestare ale artei digitale, printre alte cîteva zeci pe care autoarea le trece total cu vederea sau, mai bine spus, le condamnă să rămînă în mediul în care s-au născut. Este absurdă această pedeapsă, mai ales că mediul primordial al oricărui act de creaţie este prin excelenţă unul virtual. Conform logicii deformate a L.S. Dinescu, ar trebui negată orice transpunere fizică a actului artistic, fie ea pe monitor, piatră, pînză sau orice altceva, căci reprezintă doar o „remediere“, o tentativă de „înlănţuire şi încătuşare“ a acestuia. Să afirmi astăzi, cînd de la ecranul cinematografului pînă la punerea în pagină a oricărei publicaţii, de la grafică la design industrial, se folosesc mijloacele creaţiei digitale, că aceasta este doar „excentrică, stranie şi experimentală“ denotă folosirea mult prea cu măsură a motoarelor de căutare de pe net sau răsfoirea prea printre rînduri a cărţilor de specialitate, cînd vine vorba de documentare în ideea realizării unui material care ar trebui să informeze publicul despre cel mai nou, cel mai complex şi cel mai neîngrădit tip de exprimare artistică.

Deşi L.S. Dinescu se arată nemulţumită de felul în care sînt promovaţi artiştii pe la noi, ea omite să crediteze lucrările alăturate articolului publicat: *„Be Yourself“* – Oana Cambrea (România) şi *„Ai Wa Hiai“* – Jan Vranovsky (Cehia), aceasta din urmă fiind recadrată şi prezentată într-un format diferit de cel ales de creatorul său. Ţinem să reamintim aici că dreptul (chiar şi cel legal) de a stabili formatul operei sale îi revine în exclusivitate artistului, în aceeaşi măsură în care acesta are libertate absolută în alegerea mediului de creaţie şi expunere – asta doar pentru a reveni la discuţia de mai sus...

Din păcate, nu putem spune despre expunerea L.S. Dinescu decît că este „importantă mai degrabă pentru ceea ce ar fi putut să fie, nu pentru ceea ce este“ şi totodată ne simţim nevoiţi să o liniştim pe autoarea articolului: arta tradiţională şi cea digitală coexistă, se întrepătrund şi vor continua să coexiste fără nici o problemă pînă cînd, într-un viitor foarte îndepărtat, poate, una dintre ele va fi asimilată. Dar, înainte să ajungem să trăim într-o realitate virtuală absolută, vă invităm să descoperiţi „răgazul artei pe pînză“, vinil, *mesh* şi alte medii, digitale sau nedigitale, cu conştiinţa contemplării unui tablou care nu, nu este simulacru doar pentru că a fost pictat cu pensule virtuale şi imprimat cu tehnologie digitală. Şi asta cu bucuria deloc ipocrită a „savurării unui efect de prezent şi prezenţă“.

115, Galerie de artă digitală
„We can only go forward“ (WCOGF)

Nr. 211: *„Antrenament pentru viaţă: coaching sau terapie?“*

„În loc de dileme, dile-mall-uri...“

Trăim într-o lume aproape perfectă.

Medicina are grijă să ne furnizeze valve cardiace, proteze articulare, organe pentru transplant (ceea ce, ca medic, nu poate decît să mă bucure). Problema descendenţei e rezolvată de fertilizarea *in vitro.* Cu îmbătrînirea ne luăm la trîntă prin chirurgia plastică, cu ale sale *lifting*-uri, implanturi, liposucţii şi cîte altele vor mai fi.

Comunicăm mult şi rapid, copiii clămpănesc frenetic, cu orele, la tastatură, prescurtările lor criptice pe *Messenger* (dar nu se mai joacă împreună în faţa blocului), în autobuz sau pe stradă ai prilejul să asişti la crîmpeie din vieţile altora expuse în gura mare la mobil. Aşa se face că de Crăciun şi de Revelion, lumea e mai preocupată să-şi citească mesajele decît să-i îmbrăţişeze pe cei din încăpere. Dacă nu avem prieteni nu e o problemă, ni-i putem face cu ocazia *team-building*-urilor, ceea ce va ameliora cu un dram şi performanţa firmei.

De nevoile materiale se ocupă publicitatea care ne învaţă că trebuie să ne dorim tot timpul ceva („Pentru că meriţi!“). Devine astfel oarecum obligatoriu să fii mereu fericit şi să ai succes, după „o vorbă de dînşii inventată“, altminteri vei fi privit ca un rebut suspect. Şi iată cum, înfrigurati de aşteptări, năvălim spre supermarket, un paradis luminat, decorat, cu muzică şi cu susur de fîntîni arteziene, un corn al abundenţei din care o parte mai mică sau mai mare ne-o răsturnăm lacom în cărucior. Uneori la asta se adaugă şi satisfacţia biruitoare că am vînat nişte chilipiruri cu ocazia reducerilor de preţ, prilej cu care cumpărăm multe lucruri de care nu avem nevoie.

În materie de distracţie, trebuie, desigur, să fim *cool* şi *trendy,* ceea ce pare garantat de consumul anumitor mărci de bere, ciocolată sau *chips*-uri.

Devenirea personală e şi ea asigurată de nenumăratele *self-help books,* care oferă soluţii pentru lecuirea timidităţii, obezităţii, pentru necazuri în amor şi o căsnicie ferice.

Cine îşi permite poate să îşi încredinţeze întru totul perfecţionarea personală unui program de *life coaching,* mai cuprinzător decît cărţile amintite.

Nu vreau să spun prin toate astea că ar fi de dorit să ne întoarcem la cremene şi amnar, buruieni de leac, pană de gîscă şi pergament, transport cu diligenţa. Dar mi se pare că în acest iureş modern nu prea mai avem răgaz să ne găsim (regăsim?). Într-o lume de plastic, în care viaţa noastră pare să fie atît de bine orînduită, cum mai ştim care e cu adevărat esenţa persoanei noastre, autenticitatea şi unicitatea fiecăruia? În loc de dileme avem dile-mall-uri, empatia se transformă în e-mpatie şi profunzimea în pro-funzimea generaţiei Pro. Iar în loc de mentori şi prieteni cu care să ne sfătuim avem *life coaching.*

Cu cele mai bune gînduri, o dilemaniacă,

Ioana BRUDAŞCĂ
Cluj
ioanabrudasca@yahoo.com

Nr. 212: *„Radio «Europa liberă»“*

„Numita Cornea Doina“

„Postul de radio autointitulat «Europa liberă»!“ Am fost corectată de fiecare dată – în timpul interogatoriilor – de către securistul de rînd (eu îl numeam *playboy),* care mă ţinea de vorbă între apariţiile ofiţerului superior, venit special de la Bucureşti să ne ancheteze. Fiecare „aveam“ camere separate, şapte în total, cei care semnaserăm scrisoarea de protest a doamnei Doina Cornea. Nici domnia sa nu putea fi numită astfel, în limbajul lor era „numita Cornea Doina“. Încercau să ne agreseze verbal măcar, dacă fizic pesemne că aveau interdicţii (era totuşi toamna anului 1988, un vîntuleţ de schimbare a intrat chiar şi prin gratiile instituţiei din strada Traian). Toate întrebările se învîrteau în jurul postului de radio. „De unde aţi aflat de scrisoare?“ „Cum de aţi fost citaţi la «Europa liberă»?“ „Cine a trimis numele dvs. afară?“ „Nimeni, au ei antene peste tot, ştiu tot, cred că şi acum ne ascultă de undeva...“ Asta îl înfuria peste măsură. Se simţea nesigur. A fost momentul cînd a început cu ameninţările. „Nu vă gîndiţi la viitorul copiilor dvs.?“ „Tocmai la ei mă gîndesc. Şi la viitor.“

Interesant este că, fără să ne înţelegem în prealabil, toate cele patru femei (Judit, Melinda, Ráchel şi eu) am spus acelaşi lucru: în primul rînd, faptul că avem copii ne-a determinat să nu mai tăcem. „Băieţii“ erau sincer nedumeriţi. Îi deruta şi aparenta noastră siguranţă de sine şi lipsă de teamă (numai noi ştim cum am tremurat în interior!). Nu am avut altă armă de apărare, arsenalul lor fiind teama difuză ce îi înconjura. (Apare des şi în comentariile lor pe marginea celor ascultate la noi în casă – avem peste 3000 de pagini la CNSAS, din 1984 pînă în 20 decembrie 1989 – aprecierea că ne comportăm ironic, facem observaţii zeflemitoare la adresa lor, vorba unuia – „femeile vorbesc prea mult în plus“.)

Deşi n-au crezut că „Europa liberă“ a aflat „din văzduh“ de noi – cum de altfel nici nu era cazul – totuşi se fîstîceau de fiecare dată cînd venea vorba de ea. „Cum adică autointitulat? – am întrebat la un moment dat – Există şi posturi de radio botezate la biserică?“

Enikö KOÓS
kooseniko@yahoo.com

P.S. Grupul de la Cluj care a semnat scrisoarea Doinei Cornea a fost format din Wrabel Judit, Wrabel Zoltan, Chelu Melinda, Chelu Ivan, Szöcs Ráchel, Tabacu Marius şi Koós Enikö.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Şi noi am fost pionieri**
- **Cultura ştiinţifică**
- **Trăim într-o societate violentă?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cititul cărților

Aud tot mai des o formulă care mă contrariază: „a citi *cărți*“. „Ce faceți în timpul liber?“ „Citesc cărți.“ „Mai citește și tu cărți, că nu strică!“ „Am auzit că X citește cărți.“ Pînă mai ieri, cititul își subînțelegea complementul direct. Puteai, desigur, să citești și gazete sau scrisori sau inscripții, dar, în genere, a spune despre cineva că „citește“, că e „un tip citit“, că e „un mare cititor“ implica, necesarmente, obiectul numit „carte“. Citim *cărți*, ce altceva? Există, e drept, formula celebră a lui Miron Costin despre „cetitul cărților“. Dar ea se referea la o ocupație încă minoritară, care trebuia definită precis. În plus, cronicarul folosea pluralul avînd în minte, inevitabil, Cartea, pe care multiplicitatea „cărților“ nu face decît să o reflecteze edificator. („Cu cetitul cărților cunoaștem pe ziditorul nostru, Dumnezeu...“) Reapariția, într-un context cu totul nou, a expresiei cronicărești sugerează reintrarea lecturii în condiția minoratului. „A citi“ nu mai e, astăzi, o ocupație atît de răspîndită încît să fie enunțată ca atare, fără detalii. De citit, mai citim cîte ceva. Dar *cărți* nu prea mai citim.

Pe de altă parte, cărțile continuă să apară, să se înmulțească epidemic, să alimenteze galopant librăriile și bibliotecile. Se scrie imens. De aceea, a vorbi numai de „declinul lecturii“ e a neglija un straniu fenomen complementar: „inflația textului“. În ziua de azi, pierdem contactul cu universul cărții, nu doar pentru că nu mai avem timp, nu doar pentru că preferăm computerul și televizorul, ci și pentru că sîntem înconjurați de prea multe cărți. Abandonăm, uneori, mai degrabă din cauza saturației, decît din cauza subțierii apetitului. Dacă nu mai citim nu este pentru că nu avem ce, nu pentru că bibliotecile s-au golit, nu pentru că avem alte tentații, ci, dimpotrivă, pentru că bibliotecile stau să pocnească, pentru că oferta e inhibitorie.

Oricine a trecut, în ultimii ani, prin încercarea unui sondaj bibliografic, știe ce spun. În fiecare zi, subiectul de care te ocupi, oricare ar fi el, e abordat de o puzderie de „colegi“ din toată lumea. Apar, trimestrial, mii de pagini noi: reorganizări ale informației, reformulări, descoperiri de detaliu sau de anvergură. Efectul e descurajant: dacă ești cît de cît realist, știi, de la bun început, că n-ai să poți acoperi niciodată materia care se revarsă, asfixiant, asupra ta. Scrupulul investigației exhaustive e condamnat la utopie și ridicol. Riști să mori în preliminarii sau să cazi într-un soi de diletantism eroic. Cantitatea te demobilizează: la ce bun să continui, la ce bun să contribui, vanitos sau inconștient, la criza de supraproducție a savantlîcului contemporan? Ori renunți la scris, ori scrii pentru plăcerea proprie, fără pretenții, fără ambiții auctoriale. Mulțimea cărților provoacă, necesarmente, criza criteriilor. E din ce în ce mai greu să alegi, să te orientezi, să desparți apele: devii fie un consumator lacom și decerebrat, fie umbra, inactuală, a propriilor idiosincrazii. Cît despre literatorii incontinenți, ei scriu somnambulic, scuturați de lungi accese de grafomanie și narcisism. Îi citesc cîțiva prieteni, snobii și o mînă de experți indescifrabili.

În aceste condiții, propun redobîndirea chefului pentru citit printr-o temporară asceză. Cei care n-au citit și nu citesc nu mă interesează, deocamdată. Cei care însă citesc prea mult, să facă o „haltă de ajustare“. Să suspende, o vreme, frecventarea bibliotecilor, să privească în gol, să reflecteze fără suport livresc. Iar cei care scriu, să scrie mai puțin...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

De azi pe mîine, dar durabil

Pentru un popor obișnuit cu traiul „de azi-pe mîine“, dar și cu ideea că „veșnicia s-a născut la sat“, aplicate cu sîrg de veacuri și „teoretizate“ în frumoase eseuri și articole de scriitori și gazetari de frunte, expresia „dezvoltare durabilă“ pare un scandal. Cum adică „durabilă“ cînd noi sîntem, în același timp, și în dialog direct cu marile mișcări ale Cosmosului, și terorizați de ziua de mîine? Cum adică „durabilă“, cînd în gene (și sprîncene) avem încă urmele deselor fugi din calea năvălitorilor la care erau nevoiți să recurgă strămoșii noștri, drept pentru care și așezările noastre au avut multă vreme un aer precar, gîndit cu premeditare ca reconstruibil? Ce poate însemna „pe termen mediu și lung“ la români, care de atîta amar de ani și-au făcut cuibul cu dileme între pripa bocceluței de luat în codru cu ocazia bejeniei și eternitatea frăției cu natura? Poate singura posibilitate de a face ceva durabil (fie și o strategie de dezvoltare) ar decurge din principiul „pup-o în bot și-i papă tot“; pe ea, pe natură adică, fiindcă ea ce treabă are, pe ea de ce-o avem? O avem pentru ca să ne dea la toți, dacă nu o pensie bunicică („asta-i treaba statului...“), măcar puținul acela care să ne-ajungă de azi pe mîine (ca indivizi), astfel încît să „durăm“ în eternitate ca neam, pînă ne-om integra în armonia cosmică, unde nu mai e nici supărare, nici suspin, nici strategie pe termen mediu. Și totuși...

Acest popor blînd, dar mîndru, dacă tot a nimerit cam ca proasta-n horă în Uniunea Europeană, s-a trezit că trebuie să facă față și unei Strategii Naționale de Dezvoltare Durabilă. Este în curs de elaborare, va avea circa o sută de pagini și ar putea fi gata pe 10 aprilie, dar se așteaptă punctele de vedere formulate în scris de către ministere, în special de către Ministerul Muncii și cel al Culturii, a declarat dl Călin Georgescu, directorul Centrului Național de Dezvoltare Durabilă (http://www.sdnp.ro). Deocamdată, au avut loc cîteva runde de dezbateri publice asupra proiectului de strategie și vor urma dezbateri regionale. Bineînțeles, presa *mainstream* și televiziunile n-au acordat importanță acestui subiect pentru că audiența nu e ceva durabil, iar cestiunile arzătoare aducătoare de rating sînt altele – de exemplu, dacă Marian Vanghelie va candida la primăria Capitalei. Doar pe la radioul public s-a mai putut auzi cîte ceva. Sînt convins că nici după publicarea ei în formă finală nu va crea mari ecouri. Unora, obișnuiți cu gîndirea metaforică și speculativă, li se va părea prea tehnică, altora, fataliști din fire, li se va părea „utopică“, iar cei mai mulți – în frunte cu editorialiștii și moderatorii de talk-show-uri – vor fi ocupați cu contrele din campania electorală. Documentul respectiv însă va fi, cred, unul extrem de important nu doar din punct de vedere economic și social, dar și cultural. Nu am competența să mă pronunț asupra „valabilității“ sale, nu știu cît de bună sau rea e strategia în sine, dacă va da rezultatele scontate sau nu. Dar din ceea ce deja se spune în jurul acestei strategii, deduc că merită toată atenția din punct de vedere *cultural*, pentru că demontează cîteva dintre stereotipiile noastre despre noi înșine și mica mitologie identitară în care ne complacem. Ministrul Attila Korodi a spus că avem un deficit serios de resurse (importăm jumătate din necesarul de gaze naturale și 60% din necesarul de petrol, iar rezervele de uraniu se vor termina în cîțiva ani), iar profesorul Aureliu Lecca, unul dintre autorii strategiei, a pus accentul: „Sîntem o țară bogată în resurse sărace și scumpe“, nu avem o cultură a economisirii și a eficienței, pierdem circa o treime din resursele primare ale țării. Cu alte cuvinte, discursul despre „frumusețile și bogățiile țării“ cu care am fost, generații la rînd, îndoctrinați în școală, se dovedește o simplă metaforă bună de crescut aluatul sentimentului patriotic. Nimic mai mult. Bogățiile sînt pe terminate, iar frumusețile le „rezolvăm“ rapid: descoperitori spontani ai consumismului și ai individualismului, aruncăm pungi, pet-uri, sticle, frigidere etc., etc. pe frumoasele cîmpii și în frumoasele păduri ale patriei și gata. Pe urmă e „treaba statului“ să le adune... Cu alte cuvinte, în timp ce noi trăiam cufundați în discursul belferesc al abundenței resurselor naturale și al „frăției cu codrul“, realitatea concretă era cu totul alta. În timp ce profesorii îi învățau pe școleri să fie mîndri de statutul de „grînar al Europei“ pe care l-a avut țărișoara noastră și să simtă un fior la gîndul că nu știu cît la sută din teritoriul României e acoperit de păduri, iar rîurile și lacurile noastre au apa limpede și curată, toate aceste resurse (și multe altele) se împuținau implacabil. Azi, „în ciuda“ rîurilor și lacurilor, două treimi din locuitorii satelor nu au acces la apă curentă. Nici orășenii nu stau prea bine pentru că în marile aglomerații urbane aprovizionarea cu apă e dependentă de ploi. Cît despre creșterea economică din ultimii ani, cu care ne mîndrim atîta crezînd că face parte din procesul de modernizare și de recuperare a decalajului față de

țările avansate“, e tot cu pierderi: producția industrială a crescut, între 2001-2005, cu 40%, dar consumînd cu 46% mai multe resurse. „Adică am produs nesustenabil“, a spus ministrul Korodi în limbajul specific tehnocraților. În limbajul înțeleptului popor român, s-ar spune că „ce am luat pe mere am dat pe pere“.

În țările Uniunii Europene, majoritatea cetățenilor este interesată de problemele mediului și ale dezvoltării durabile, arată un recent Eurobarometru pe această temă (http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_en.htm#295). Românii sînt ceva mai puțin preocupați, după cum arată cifrele, dar nu asta e problema. Ideea de dezvoltare durabilă e percepută tot ca o „treabă a statului“, deși în chestiunile de mediu totul pornește de la educația individuală. Numai că, dacă ni se ia plăcerea de a ne „refugia“ în codru cu mașina nou-nouță, la un mic și-o bere, nu ne place. Trăim încă într-un discurs romantic, asezonat cu o doză de individualism recent și primitiv. Iar după ce ne deșertăm bocceluța cu resturi pe pajiște sau în rîu, pornim iar spre oraș și admirăm „frumusețile peisajului“.

© L. Munteanu

ținerea de minte

„Căutăm un țap ispășitor, care să răspundă de soarta noastră, pe care de cele mai multe ori am putea-o numi nenoroc, dacă am fi cinstiți cu noi înșine. Ne tot frămîntam, gîndindu-ne ce am fi putut face altfel, ori mai bine și ce nu ar fi trebuit poate să facem, pentru că sîntem condamnați la asta, deși totul este în van. Catastrofa a fost inevitabilă, ne spunem atunci și ne acordăm un răgaz, chiar dacă numai unul scurt. Apoi începem din nou să ne punem întrebări și să sondăm, să tot sondăm, pînă cînd aproape că înnebunim din nou. În fiecare moment sîntem în căutarea unuia sau a mai multor țapi ispășitori, ca măcar pentru o clipă să resimțim totul drept mai suportabil, dar firește că în cele din urmă ne întoarcem tot la noi înșine, dacă sîntem sinceri. Ne resemnăm cu faptul că sîntem nevoiți să existăm, chiar dacă pentru cea mai mare parte a vieții *împotriva* voinței noastre, iar asta pentru că nu ne-a mai rămas altceva de ales, și numai fiindcă tot mereu și tot mereu, în fiecare zi și în fiecare clipă ne resemnăm înnoit cu asta, reușim să mergem mai departe. Sîntem conștienți mai toată viața de cum vom sfîrși, și anume în moarte, însă ne ferim mai tot timpul să o recunoaștem.“

(Thomas Bernhard, *Da*,
traducere de Francisca Solomon și Dan Flonta,
prefață de Gabriel H. Decuble,
Editura Paralela 45, 2004)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

NATO Euforia

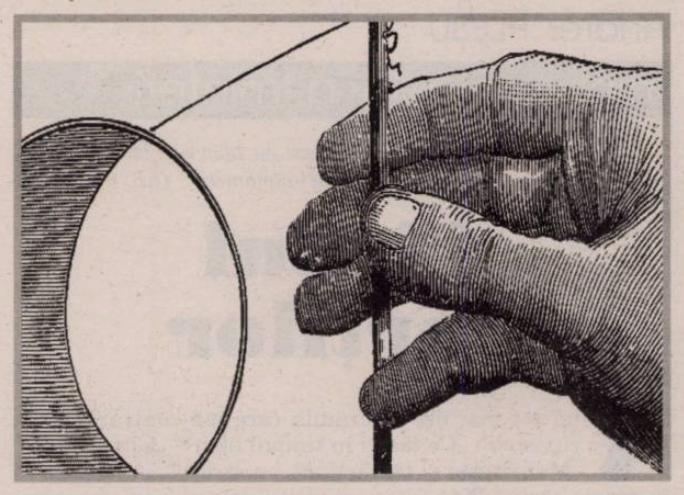

Reţetele de succes trebuie repetate periodic. Probabil că acesta este raţionamentul pe care îl fac unii redactori-şefi din România cînd vine vorba despre *summit*-ul NATO. Reţeta de succes ar fi următoarea: la fel ca la *sommet*-ul francofoniei de acum un an şi jumătate, cînd se organizează un eveniment major în România, trebuie să vorbeşti despre chestiunile colatarele, dar să eviţi problema de fond. În cele două cazuri, presa a debordat de subiecte mici şi mijlocii, de coloratură, periferice sau de detaliu. Ziariştii scriu cu mult entuziasm despre limuzinele rezervate invitaţilor, despre problemele „colosale" care ne aşteaptă în trafic (făcuseră acelaşi lucru şi la francofonie, pentru a avea apoi surpriza plăcută de a constata că în prima zi a *sommet*-ului s-a circulat în Bucureşti ca într-o duminică).

Pagini întregi de ziar şi ore de emisiune la televiziune sînt umplute cu hotelurile pe care le vor ocupa participanţii (sînt camerele prevăzute cu microfoane sau nu? – întreba subversiv un confrate), cu mîncarea care le va fi oferită (lăudîndu-se măiestria bucătarilor noştri), cu străzile care sînt pavate şi prostituatele care sînt îndepărate. Timp de două zile ni s-a spus că toaletele din Palatul Parlamentului nu sînt suficiente, pînă cînd un cunoscător al reuniunilor de partid şi de stat a dat exemplul Sălii Palatului de dinainte de 1989: „toaletele erau mai puţin de 10 şi n-au fost niciodată probleme!". Putem răsufla uşuraţi.

După toalete, ni s-a vorbit despre anarhişti, altermondialişti şi alţi punk-işti care îşi dau întîlnire în capitala României pentru a strica petrecerea NATO. Cu vigilenţă cazonă, poliţia de frontieră a refuzat accesul a şase cetăţeni germani care aveau în bagaje manifeste anti-NATO, ca nu cumva străzile curăţate ale capitalei să fie murdărite cu nişte fiţuici ostile evenimentului. Merită remarcată promptitudinea unor ONG-uri româneşti care au protesat faţă de încălcarea dreptului la circulaţie.

În fine, după ce am scăpat şi de altermondialişti, fără să fi aflat ce voiau, am început să fim bombardaţi cu sintagma „La-Bucureşti-va-fi-organizat-cel-mai-mare-summit-din-istoria-NATO". Cu mîndrie patriotică, reporterii rostesc fraza-cheie de zeci de ori pe zi, de parcă invitaţii vin aici din simpatie pentru România. Din păcate pentru orgoliul naţional, reuniunea nu va rămîne în Cartea Recordurilor decît un an, deoarece în 2009 se împlinesc 60 de ani de la înfiinţarea Alianţei, ocazie cu care va fi organizat un *summit* aniversar, cel mai probabil la frontiera dintre Franţa şi Germania, summit care va atrage mai mulţi participanţi decît întîlnirea de la Bucureşti.

Bombardaţi cu informaţii derizorii (pentru că ele atrag audienţa, nu?), încă nu ştim despre ce vor discuta liderii NATO. Vor decide să trimită mai multe trupe în Afganistan, unde Alianţa se află în mare dificultate? Vor invita Macedonia în NATO? Dar Albania? Ce se va întîmpla cu Georgia şi Ucraina? Dar cu relaţia dintre Rusia şi NATO? Ce se va spune despre securitatea energetică, ameninţarea teroristă, Kosovo sau scutul anti-rachetă? Pînă unde se poate extinde alianţa? Trebuie să adere ţări precum Coreea de Sud sau Noua Zeelandă, sau, dimpotrivă, e mai bine ca NATO să rămînă cît mai aproape de malurile Atlanticului, după cum vor unii aliaţi europeni?

Probabil că despre aceste teme se va vorbi, măcar în treacăt, în perioada *summit*-ului, chiar dacă nu aduc multă audienţă sau cititori. Pentru cei care nu vor să îşi iasă din mînă, rămîn însă şi alte subiecte pe care le pot exploata: ce vor face primele doamne atunci cînd soţii lor vor fi ocupaţi cu problemele geopolitice mondiale? Cum se va încadra dl Merkel în grupul primelor doamne? Dacă vine Carla Bruni, doarme sau nu în aceeaşi cameră cu soţul ei, preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy? Etc.

Trebuie remarcat că, faţă de francofonie, există unele evoluţii. Încă nu a cerut nimeni anularea *summit*-ului pe motiv că România acceptă lideri controversaţi, cum se întîmpla în urmă cu un an şi jumătate. Mai mult, încă nu am auzit lamentarea clasică: „cîte străzi/şcoli/spitale ar fi putut fi reparate cu banii aruncaţi pe o manifestare de care România nu are nevoie!"

Orice dezbatere din presă trebuie să conţină însă şi întrebarea: „Ce va cîştiga România de pe urma *summit*-ului?". Nu ştiu ce va obţine România (dacă te uiţi la Letonia, care a găzduit reuniunea de acum doi ani, vezi că nu a devenit o nouă stea pe firmamentul politicii internaţionale), în schimb, sînt unii români care vor avea de cîştigat: e vorba de patronii de hoteluri şi restaurante, care vor fi ocupaţi pînă peste poate şi de cei care pleacă în vacanţă din Bucureşti pentru cîteva zile. Să sperăm că vor avea vreme frumoasă.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Cei doi gemeni polonezi.** Fraţii Kaczynski n-au renunţat: pînă nu demult ei, vedete ale vieţii politice europene, preşedintele şi prim-ministrul Poloniei, fraţi gemeni, păreau că bat în retragere. Înfrîngerea din alegeri nu i-a determinat însă să renunţe la ideile lor: au condiţionat votul acordat ratificării Tratatului de la Lisabona (înlocuitorul Tratatului constituţional european), ameninţînd astfel existenţa coaliţiei guvernamentale. Fostul preşedinte a propus adoptarea unui proiect de lege care să garanteze suveranitatea Poloniei; fostul prim-ministru cere înscrierea unui preambul la Tratat, afirmînd preeminenţa Constituţiei poloneze asupra Tratatului european. Ambii cer garanţii specificînd că Polonia nu va adopta în viitor Carta drepturilor fundamentale. Fără votul formaţiunii lor, PiS, Tratatul nu poate fi adoptat.

● **Matusalem conduce.** Un publicist român îşi manifesta acum vreo doi ani indignarea faţă de dreptul la vot exercitat de bătrîni. Matusalem nu numai că votează, dar şi şofează. Indignaţi, dar eficienţi, oamenii de afaceri din Tokyo sînt dispuşi să acorde beneficii oamenilor în vîrstă care renunţă la carnetul de şofer. „Curaj! Renunţaţi la permisul de conducere!" – postează poliţia pe site-ul inaugurat de această propunere. O bancă acordă dobînzi mai mari bătrînilor înţelegători, în timp ce un lanţ de magazine a oferit transportul gratuit al mărfurilor, iar un hotel – un discount de 10% pentru hrana consumată în restaurantul său. Nu e exclus ca privilegiile să fie mai atractive decît pamfletele.

● **Turism la zid.** Rezultatele unui sondaj făcut printre turiştii care au vizitat recent oraşul Berlin arată că aceştia s-au arătat frustraţi în faţa imposibilităţii de a vedea celebrul Zid în toată măreţia lui. A rezultat că, în mintea lor, imaginea Berlinului e indisolubil legată de acea construcţie, ridicată iniţial într-o noapte. Acum n-a mai rămas decît un fragment cu o lungime de un kilometru, pictat cu graffiti, cunoscut sub numele de East Side Gallery. Sondajul a fost făcut printre turiştii din şase ţări. Germanii şi polonezii au fost, semnificativ, de altă părere: pentru ei, imaginea Berlinului e legată de Poarta Brandenburg. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Treceţi pe trotuarul celălalt

De ce renunţarea la teoria darwinistă
îmi pare că seamănă cu interzicerea avortului

Copilăria mea e populată cu vorbe de pe garduri, ziduri şi maşini. „A se feri de foc" şi „Intrarea persoanelor străine strict interzisă" şi „Nu parcaţi! Garaj" şi „Pietoni, treceţi pe trotuarul celălalt" şi „Hidrant 20m" şi încă nici un mai ştiu cîte. Mai pun printre ele numerele galbene ale maşinilor de stat (o modă lansată de o lege de prin '80), firmele anonime din tot oraşul „Croitorie", „Marochinărie", „Pîine", „Mezeluri-brînzeturi" şi caietele de şcoală „Caiet studenţesc" sau „Bloc de desen". Arunc aşa, la întîmplare, stilourile chinezeşti de 100 de lei, brînza topită la tub de plastic, bicicleta „Pionier" şi apoi „Minsk" şi ochelarii de scufundat ungureşti. Chiar, erau construiţi pentru Balaton? Mie mi-au fost buni în Marea Neagră, vreo 20 de ani...

Abia la ora de semiotică, în facultatea de jurnalism am aflat că toate astea s-ar putea să însemne şi altceva. Ce vreau eu. Era prea tîrziu să mai vreau ceva, aşa că le-am lăsat acolo, deoparte, ca un arheolog care pune un oscior într-un sertar, în nădejdea că va găsi, vreodată, încă vreo trei, de la care să înceapă portretul unui animal necunoscut.

Fiecare generaţie are semnele ei, cu care nu ştie ce să facă. Ale noastre sînt pancarte purtate pe oameni: ăla cu Băsescu, ăla cu Tăriceanu, altul cu Gigi, al patrulea face o cofetărie, al cincilea trage o linie, al şaselea cîntă la mai multe mese, iar pe mese oamenii vin şi aşază laptopuri, ca muncitorii egipteni, pietre la piramidă. Toate astea ar trebui să însemne ceva. Dar ce? Ultima oară cînd am avut vreme să căutăm sensuri şi direcţii am avut cîteva zile la dispoziţie. Într-o iarnă, cu mult zgomot, ştiţi care. De atunci nu s-a mai preocupat nimeni de asta: ce naiba însemnăm cu toţii?

Nu vă mai întrebaţi? Nu mai aveţi de ce, răspunsurile comode s-au întors, cu mireasmă de tămîie şi foşnet de patrafir. Sîntem oile Domnului, mulţumim de întrebare.

Nu sîntem singurele oi care nu vor să audă de originea lor animală: Alabama nu crede nici ea că omul se trage din maimuţă. Între ţările europene, părem o figură aparte: singura ţară care şi-a vîndut copiii ca pe o marfă descoperă brusc şi la nivel legal esenţa divină a oamenilor.

De fapt, chestia cu manualul e doar o urmare firească a revirimentului ortodox: lumea vrea să n-o deranjeze nimeni cînd îşi face planuri pentru viaţa de apoi. Nu-i vorbă, o ajută şi *provider*-ul de speranţe: biserica rămîne cea mai mare agenţie de voiaj din lume, care promite şi livrează fiecărui client vacanţa veşnică, fără să se fi auzit de vreo plîngere la OPC.

E un orizont doar în aparenţă larg. Veşnicia Raiului n-are nici un sens pentru oricine a trecut prin Teoria Relativităţii. Ca să te amorezezi de ea îţi trebuie două ingrediente majore: spaima de moarte şi lipsa de spirit critic. Iar trecerea la index a adevărului experimental e primul pas spre o generaţie de proşti bigoţi, cu nimic mai bună decît generaţia *stupid people* a lui Brucan.

Şi totuşi, poporul ştie mai bine. Între Darwin şi Iisus: pe cine să alegi? Păi, pe ăla care îţi furnizează un serviciu complet: *calea, adevărul şi viaţa*. Şi de la capăt, în caz că mori. Darwin nu-ţi spune decît ce s-a întîmplat pe bune de-am apărut noi oamenii. Şi te lasă cu toate dilemele în braţe. Cu toate semnele, cu toată viaţa ta, cu toată lipsa de logică a lumii. Nu-ţi promite nimic că nu e treaba lui. Ai dracu' englezii ăştia!

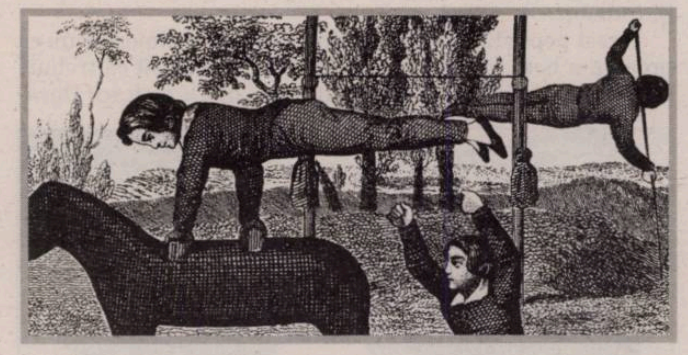

Dar nu e amuzant. O şcoală fără evoluţionism e o şcoală fără ştiinţă. Faptul că o mie de mucenici au murit în chinuri şi Darwin a sfîrşit în patul lui nu înseamnă că ei au dreptate. Înseamnă doar că ei credeau într-un lucru – chestie care ar trebui să fie o alegere, nu o materie obligatorie. Şcoala trebuie să vehiculeze idei, nu să le închidă în closet.

De fapt, cineva ar fi trebuit să ia atitudine aici. O mulţime de oameni politici de stînga tac şi se închină. Alţii ctitoresc biserici, să se prindă în mortarul proaspăt ceva voturi. Oamenii publici – care ar fi trebuit să ne arate coloana vertebrală care desparte molusca de primate şi politicianul de omul de stat – tac.

O fi vreun semn şi ăsta? Sau o demonstraţie practică de darwinism social?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Tulburări în Tibet

În mai 1959, o răscoală încheiată cu mii de morţi l-a obligat pe Dalai-Lama, liderul spiritual al populaţiei budiste, să ia drumul exilului. După revolta din 1989, China a impus Legea marţială. În 1989, lui Dalai-Lama, aflat în exil în India, i s-a acordat Premiul Nobel pentru pace, scoţînd astfel problema din anonimatul represiunii: partizan al unei soluţii paşnice, în acord cu Constituţia Chinei, el simbolizează nu doar aspiraţia spre libertate a unui popor, ci şi dorinţa de a găsi soluţii satisfăcătoare pentru ambele părţi. În iulie 2006, a fost inaugurată linia ferată legînd capitala Tibetului, Lhassa, de oraşul Golmud din China. A fost un eveniment care a marcat evoluţia regiunii mai puternic decît deciziile ideologice sau represiunea poliţienească. Accesul populaţiei chineze modifică echilibrele economice într-o regiune unde conservarea specificului religios şi cultural s-a datorat tocmai izolării. Tibetul a devenit un teritoriu de cucerit şi s-au creat frustrări profunde: chinezii etniei Han au acaparat majoritar comerţul, devenind bogaţii unei regiuni sărace. Li s-au adăugat negustorii de carne din etnia Huis, de religie musulmană.

Asimetria evoluţiei economice a alimentat tensiunile etnice. După trei zile de manifestaţii paşnice pentru autonomie ale călugărilor budişti, a izbucnit revolta anti-chineză soldată cu distrugeri, magazine vandalizate, incendii. Din acest punct există două versiuni ale evenimentelor: tibetanii spun că doi călugări au fost bătuţi sălbatic de către membrii forţelor de represiune, versiunea oficială susţine că la început călugării au aruncat cu pietre în poliţişti. Cît timp ardeau magazinele şi proprietarii lor erau linşaţi pe străzi, forţele de ordine n-au prea fost vizibile; cînd demonstraţiile s-au înteţit şi au început să se audă lozincile „Trăiască Dalai-Lama!“, „Tibetul liber!“ prin mijloace extrem de brutale, poliţia a pus stăpînire pe străzi, numărul morţilor şi răniţilor devenind subiect de controverse. Oficialii spun că nu s-au folosit arme de foc, dar filmuleţele care au izbutit să evite cenzura arată că s-a lovit cu sete şi – se ştie – se poate muri şi din bîte şi pumni. Oricum, China oficială nu e dispusă să cedeze, iar în anul Olimpiadei, planificat ca triumf al modelului chinez pe scena mondială, nu va fi admisă nici un fel de tulburare. Orice opinie ar avea chinezii despre putere, ei vor fi de partea conaţionalilor persecutaţi şi nu vor susţine mesajul autonomist al tibetanilor. Dalai-Lama, considerat pînă nu de mult, cu anumite rezerve, un interlocutor valabil, a devenit pentru propagandiştii de la Beijing şeful clicii de răzvrătiţi. E depăşit şi de cercurile radicale tibetane care susţin că politica lui de tratative n-a dat nici un rezultat şi că doar victoria prin luptă poate asigura succesul. Sînt aproximativ 1,6 milioane de tibetani şi 1,6 miliarde de chinezi. În faţa acestui raport speranţele pentru autonomia regiunii se întunecă. Susţinerea occidentală este şi ea ambiguă: în timp ce liderii lumii libere cheamă Guvernul chinez la reţinere, propunerea de boicotare a Olimpiadei, avansată de ONG-uri, este examinată de mai multe ţări cu delegaţii puternice, dar, probabil, vor ajunge la o concluzie după ce se va face socoteala medaliilor obţinute. Stabilitatea Chinei este mai importantă decît democratizarea ei şi, probabil, mulţi sînt convinşi că fostul preşedinte Jiang Zemin avea dreptate cînd, în anul 2000, declara ziarului *The New York Times:* „Dacă şi China s-ar converti la democraţia parlamentară aşa cum e ea practicată în Occident, singurul rezultat va fi că peste un miliard de chinezi nu o să aibă suficientă mîncare. Consecinţa va fi un mare haos...“ Duminică la o emisiune de la postul francez TV5, un gazetar chinez, megafon fără nuanţe al Guvernului său, spunea că demonstraţiile eventualei opoziţii vor fi permise în China „încetul cu încetul“. N-a început încă primul „încet“.

globul cubic

Dacă povestea asta v-a plăcut...

În timp ce partidele social-democrate organizează dezbateri privind programul şi caută personalităţile capabile să lupte şi să cîştige alegeri în numele lui, extrema stîngă – comuniştii – reapar pe scena politică nu ca rezultat al unor revoluţii, ci pe calea alegerilor democratice. În Germania, insuccesele „marii coaliţii“ (creştin-democraţii alături de social-democraţi) au dus la concesii reciproce şi astfel s-au diluat programele ambelor forţe politice. Au cîştigat extremele, discursul lor radical e perceput ca o garanţie a consecvenţei.

În unele landuri germane, comuniştii au ştiut să exploateze electoral spaimele de globalizare, de reforme care să continue diminuarea impactului creat de reţeaua de ajutor social pînă acum consubstanţială statului german. Comuniştii se bucură de popularitate în fostele landuri estice: egalitarismul creează puternice nostalgii. Dar comuniştii au obţinut locuri în parlamentele locale şi în landurile occidentale, Hesse şi Saxonia Inferioară, ca şi în oraşul Hamburg. Stînga promite realocarea de resurse pentru refacerea reţelei de ajutoare sociale, săptămîna de muncă mai scurtă, salariul minim naţional şi impozitarea marilor averi. „Se prezintă ca o alternativă la «capitalismul sălbatic» şi nu simt nevoia să se distanţeze de trecutul comunist, deşi condamnă epoca stalinistă, «deturnare criminală a ideilor socialismului». Pe plan extern, pledează pentru legături mai strînse cu Cuba şi Venezuela şi critică în termeni duri «imperialismul» Statelor Unite. Persistă acuzaţiile de colaborare cu Stasi a unor lideri. Unul dintre cei proaspăt aleşi în Parlamentul Saxoniei Inferioare a afirmat la un post de televiziune că Stasi a luptat cu succes împotriva «forţelor reacţionare» şi că Zidul Berlinului nu a fost construit ca să oprească hemoragia spre Vest a locuitorilor din Est, ci pentru a-i ţine pe occidentali departe de Germania de Est. După aceste afirmaţii a fost nevoit să demisioneze“ *(Washington Post).* Mai trăiesc încă oamenii care ştiu cum a fost cu Zidul. Dar e limpede cum va arăta propaganda comunistă peste zece-douăzeci de ani. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

De ce nu contăm?

Vom fi încă mulţi ani urmăriţi de întrebarea: sîntem adecvaţi Europei? Şi vom da încă mulţi ani răspunsuri contradictorii, de la „da“-uri ţîfnoase la „nu“-uri disperate. Pînă la urmă va trebui să aflăm dacă românul de astăzi este sau nu un *homo europaeus*. Dacă urmăm o cale antropologică deja clasică, am spune că *homo europaeus* există doar dacă: i) există un set de valori care pot fi numite „Europa“, adică o realitate transcendentă cu forţă axiologică uşor de identificat ca fiind „Europa“; ii) acest set de valori „coboară“ în viaţa zilnică a oamenilor, joacă un rol în spaţiul cotidianului pentru o populaţie anume; iii) există acel tip uman care aşteaptă coborîrea în real a acestei transcendenţe, care are nevoie de această *real*-izare a ei şi care este echipat să o recunoască cînd se petrece. Acest din urmă tip uman este *homo europaeus*. Fără îndoială, toate cele trei elemente există la Vest de noi. Întrebarea este dacă românul de astăzi aşteaptă, doreşte şi poate imediat recunoaşte „hierofania“. Faptul că România aparţine Uniunii Europene are puţină dar crescîndă relevanţă pentru oamenii obişnuiţi. Dar mai grav este că pare a nu avea nici o relevanţă pentru politicieni.

Privind România politică de astăzi, nu pot scăpa de sentimentul disperat al blocajului într-un paradox de subsol. Nu e o dilemă fără soluţie, nu e un labirint fără ieşire, nu e o tranziţie fără capăt. E pur şi simplu enervarea unei cămăşi de forţă, e frustrarea pedalării la o bicicletă fără lanţ, e sentimentul acela de sufocare cînd te afli blocat din toate părţile de un zid imens de inutilitate pe care singur l-ai ridicat. Pe de o parte, în interior, România arată ca o ţară isterică, plină de zgomote şi de culori, cu oameni bezmetici şi cu temperamente fără cenzură. Din punct de vedere politic, România e o ţară vie, obositor de vie, care debordează de energie. Din afară însă, România arată gri, cuminte, fără relief şi fără importanţă. Lumea nu ştie mai nimic despre noi, cu sau fără noi lumea largă este la fel, Europa continuă treaba 'mneaei indiferentă la ceea ce se petrece în interiorul graniţelor noastre strîmte. Din perspectivă europeană, avem un contur palid şi un comportament notabil doar în măsura în care legile Uniunii ne dau un vot în deciziile continentale. Iar dacă ridicăm perspectiva şi încercăm să vedem România de la scară planetară, atunci nu se vede chiar nimic. Cum se face că nervozitatea şi personalitatea excesivă a liderilor noştri nu produc minimă vizibilitate în exterior? Cum se face că aici, acasă, ai sentimentul că România e prea mică pentru anvergura zbaterilor politice pe care le trăieşte, iar din afară nu se vede nimic interesant?

Înainte de a încerca un răspuns, mă grăbesc cu o precizare: nu judec, ci constat. Nu spun că e bine sau rău că nu ne vedem, nu spun că ar fi mai bine sau mai rău să se vadă în detaliu chipul nostru, nu spun că e bine să exportăm nebunia de acasă. Pur şi simplu, constat totala irelevanţă europeană a substanţei vieţii noastre interne. Îmi vin în minte cîteva versuri dintr-o poezie a lui Petre Stoica, pe care le evoc fără pretenţia de a le cita precis: în laboratoare subterane se alcătuiesc frînghii trainice care leagă între ele destine epileptice, consolidînd, astfel, inerţia. Frînghia aceea, confecţionată în laboratoare de subsol, mă interesează aici. Nu sînt un conspiraţionist – nu cred că laboratoarele sînt în mîna altora care ne manipulează. Dau „laboratorului subteran“ din versul poetului un sens psihanalitic. Laboratoarele subterane sînt chiar straturile profunde ale psihicului nostru colectiv, căci acolo se produc cele mai trainice frînghii.

Aşadar, cum de se poate ca o ţară să fie aşa cum e România, clocotind în interior şi neinteresantă în afară? Cel mai periculos blocaj este acela care dă iluzia mişcării. De aceea, nemişcarea noastră în plan european este periculoasă, pentru că nu poate fi percepută de la Bucureşti, din cauza stridenţelor locale.

Prima cauză mi se pare că este aceea a inadecvării tipului de energie care ne animă acasă, la tipul de energie care vitalizează proiectul european. Politica de la Bucureşti e un cu totul alt sport decît politica din celelalte ţări europene. Sîntem autişti în frenezia noastră solipsistă. Defectul major este acela că percepem Europa ca pe ceva ce este „ca la noi“. Vă amintiţi principiul antropic al lui Carter? Acesta spune că ceea ce observăm în univers este restrîns la ceea ce susţine viaţa – cu alte cuvinte, ceea ce vedem este un univers care produce biologie, care ne conţine. Dar, dacă universul acesta produce şi susţine şi altceva, ceva ce nu e nici „organic“, nici „anorganic“, asta nu putem vedea pentru că dominanta noastră, *viaţa,* ne condiţionează iremediabil capacitatea de observaţie. Faptul că sîntem produsul unei anumite linii de dezvoltare a universului ne limitează percepţia la ceea ce ne e familiar, anume chiar la linia de dezvoltare care ne-a produs. La fel cu România, în Uniunea Europeană.

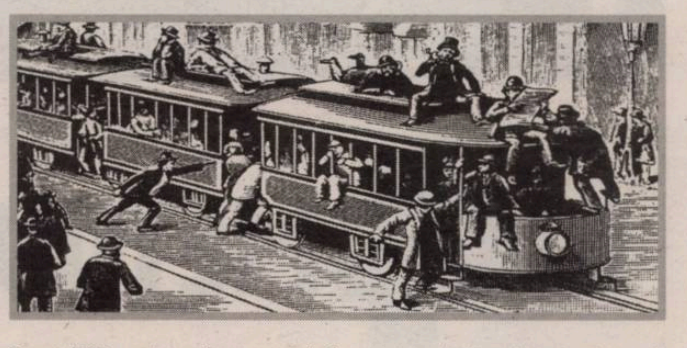

Dacă UE a ajuns la punctul de a ne primi, noi nu putem să ne raportăm decît la ceea ce e „românesc“ în UE. Şi nimic nu e *mai* românesc decît noi înşine, iar unii, în variantă tare, ar spune chiar că nimic nu e românesc în UE, în afară de noi înşine. Dimensiunea pe care a dobîndit-o UE acceptîndu-ne devine, astfel, o dimensiune închisă. Nu iese din sine, nu oferă orizont, nu califică pentru altceva. Aşa stînd lucrurile, deşi sîntem în interior, nu ne putem comporta ca o parte a ceva mai mare, ci ca un în sine aproape monadic. Iar iluzia că toţi sînt ca noi ar fi comică, dacă nu ar fi pernicioasă.

Cei mai faimoşi oameni din şi din jurul politicii româneşti sînt perfect irelevanţi dincolo de Jimbolia. Observaţia aceasta, pe care Mihail Neamţu a făcut-o într-un recent articol din *Cotidianul* în privinţa unui imens nume al presei noastre, se extinde, de fapt, şi asupra politicienilor. În presa noastră, ca şi în politica noastră, nu mai e nevoie să ai dreptate, căci nimeni nu mai dă două parale pe adevăr. E nevoie să ai limbariţă ofensivă, să ştii să arăţi cu degetul şi să te exprimi cît mai percutant. Un fel de talent „eugenbarbian“ este ceea ce se cere astăzi şi în presă, şi în politică, ca să ai succes. Dar aceste calităţi, împreună cu tipul de energie intelectuală care le alimentează, nu interesează pe nimeni în Europa.

ready made

***„Morceau de lecture** (Bucată de citire)*

Simţurile

La *nas* simţesc de sus că-mi vine un *miros!*
Mă *uit* şi *ochi*-mi *văd* în pom, un măr frumos!
Cu mâna *pipăesc* şi zguduesc vârtos.
Şi cu *urechia auz,* cum cade mărul jos;
În gură, iute-l bag şi simţ că e *gustos.“*

(Roméo Lovera et Dr. Adolphe Jacob,
Grammaire roumaine, Jules Groos Éditeur, 1912)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Uniforma

Anul 1984 primăvara. O unitate militară din sudul ţării. Trebuia să facem curat în biroul ofiţerului politic (un colonel) în care se zugrăvise. Încăperea avea vreo 50 de metri pătraţi şi o mare masă verde în mijloc. Am curăţat cu temeinicie fiecare colţişor (ni se promisese o permisie) după care, pe la ora şase seara, cînd plecaseră toţi ofiţerii, ne-am gîndit că ar fi momentul să ne destindem şi să profităm puţin de confortul acelui spaţiu pe care-l aveam în grijă şi care nu se compara cu locurile permise nouă, soldaţilor de rînd. Cineva a sărit gardul unităţii şi s-a dus în sat să cumpere cîte ceva de mîncare şi mai ales de băut: vin, votcă şi o conservă de tablă cu suc de roşii, ca să ne preparăm cîte un *Bloody Mary*. Am început petrecerea la care ne trebuia bineînţeles şi muzică. Am deschis marele aparat de radio cu lămpi, instalat pe o comodă. Spre surpriza noastră era fixat pe „Europa liberă“, pe unde scurte. Ne-am gîndit că ofiţerul politic trebuia să fie informat şi, după ce am ascultat şi noi cîteva minute de ştiri din lumea liberă, l-am mutat în altă parte. Am început să bem şi să spunem poveşti. La un moment dat, ne-am adus aminte de un coleg de-al nostru aflat în acel moment la un etaj mai jos al aceleiaşi clădiri, de gardă la drapel. Ne-am gîndit să-l chemăm şi pe el. Era un băiat cu ochelari, subţirel şi temător, pe care îl poreclisem *Ţapu*. Dar, pentru că într-un dulap găsisem nişte uniforme de-ale ofiţerului politic, cuiva i-a venit o idee. Într-un rîs general, şi-a pus cascheta şi tunica, pe ai cărei umeri erau cusuţi epoleţii de colonel. Cîţiva colegi au coborît jos şi i-au spus Ţapului că în unitate e o mare inspecţie cu o mulţime de ofiţeri şi că trebuie să aibă grijă la ţinuta pe care o are în post. Băiatul şi-a încheiat copca de la gît, şi-a aranjat boneta să aibă stema în frunte şi şi-a bombat pieptul trăgînd aer pe nări. După cîteva minute, a ieşit pe hol şi cel cu tunica de colonel. Şi-a semnalat prezenţa de departe printr-un răcnet de genul: „Ce faceţi acolo, măi, băieţi?“. Colegii au început să strige „Atenţiune!“, ca atunci cînd în zonă apare un militar cu grad superior. Un neon aşezat în spate făcea ca umbra cu cascheta de ofiţer pe cap să i se profileze peste balustrada scării interioare pînă la parter, acolo unde Ţapu făcea de gardă. Alături de umbra colegului, pe pereţi se alungeau şi cele ale capetelor încoronate, Ştefan cel Mare, Mircea cel Bătrîn, Vlad Ţepeş şi alţi domnitori ale căror mulaje din ghips vopsit cu bronz erau înşirate printre coloanele aflate deasupra vitrinei cu drapelul unităţii (o vitrină pe rama căreia erau scrise, de altfel, cu caractere mici, o mulţime de măscări). Ţin minte că un colţ al coroanei lui Ştefan cel Mare era rupt. Fusese odată trîntit pe jos de un soldat care-l ştergea de praf. „Ofiţerul“ a coborît scara încet, ca să mărească suspansul, şi noi îi priveam bocancii şi pantalonii soldăţeşti de postav, murdari de var şi cu genunchii lărgiţi, care ieşeau de sub impecabila tunică, lucioasă, călcată şi apretată. S-a apropiat de Ţapu care stătea băţ, cu puşca pe umăr. Privea scrutător în zare, undeva spre muchia tavanului, ca şi cum acolo ar fi întrezărit viitorul luminos al comunismului căruia trebuia să-i stea de veghe. „Ofiţerul“ s-a postat la doi metri în faţa lui. Lui Ţapu i-au trebuit cîteva secunde bune pînă să îndrăznească să-şi coboare ochii pentru a-l privi pe „mai marele“ venit în inspecţie. În sfîrşit, l-a văzut cu o jumătate de ochi. I-a recunoscut figura, şi un colţ al gurii i-a căzut înspre un zîmbet, moment în care, „ofiţerul“ cu pantalonii lăbărţaţi i-a strigat cît a putut de sever: „Drepţi, mă!“. Ţapu s-a conformat instantaneu, îndreptîndu-şi spinarea pe cît putea, ridicînd din nou privirea în slava cerului. Noi, de pe scară, am izbucnit în rîs. Atunci a zîmbit şi el către noi, dar la „ofiţer“ tot n-a îndăznit să se uite direct. „Ţapule, eşti idiot?“, i-a zis acesta. „Da“, a răspuns el, rămînînd tot aşa ţeapăn şi cu puşca pe umăr, în hohotele celorlalţi. Se pare că uniforma eclipsa persoana care o purta. El vedea un colonel care-i dădea ordine şi prea puţin conta că sub caschetă îl distingea pe colegul lui. Cine ştie, poate că devenise colonel peste noapte.

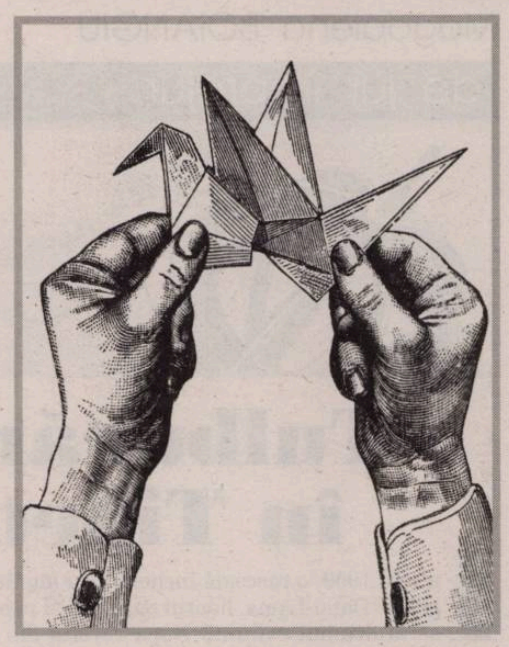

La un moment dat, a bîiguit „e o glumă“ şi atunci cel costumat i-a mai strigat o dată „drepţi“ şi el iar a înţepenit. Abia după ce „ofiţerul“ şi-a scos cascheta şi tunica, Ţapu s-a relaxat. L-am luat sus la masă şi, ca şi cum n-ar fi fost de ajuns, i-am mai făcut o glumă cazonă. I-am pus în băutură un peşte viu pe care l-am culeş din acvariul generalului. A băut fără să-l vadă, cît pe ce să-l înghită... Era încă şocat, şi tot restul serii, în ciuda alcoolului şi a veseliei generale, a continuat să-i arunce din cînd în cînd „colonelului“ priviri speriate. Cînd am terminat cheful, am făcut din nou curat, am aerisit şi am pus chiar forsiţii înflorite în glastra de pe masa colonelului. I-am potrivit la loc radioul pe „Europa liberă“ şi ne-am dus la culcare. A doua zi, comandantul companiei ne-a transmis felicitările colonelului pentru treaba făcută. Nu ne-am primit însă niciodată permisia promisă.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE“

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:

Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C. Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Un socialism, două socialisme...

Cum pot să vorbesc despre ţările postcomuniste, aşa cum mi-au cerut colegii de la universitatea din Kerala, într-o ţară care este sincer şi democratic comunistă? Cum pot să ţin o conferinţă despre reuşita răsturnării comunismului în Europa de Est fără să jignesc sensibilitatea unui auditoriu convins, în grade şi moduri care îmi scapă, că socialismul este cea mai bună soluţie pentru ei? Imaginea ministrului Culturii şi Educaţiei, pe care tocmai l-am vizitat cu o zi înainte şi care m-a primit în biroul său tapetat cu portrete ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin şi, mai presus de toate, Che Guevara, îmi dă fiori. Contextul este total inedit pentru mine şi mă face să mă simt nesigur. Ceea ce în contextele europene cu care sînt obişnuit ţine, de regulă, de evidenţa însăşi, aici trebuie argumentat cu grijă.

Mă gîndesc să încep aşadar prin a aminti faptul că situaţia la *noi* era cu totul alta decît la *ei:* a fost un socialism impus de afară şi de sus în jos, şi nu unul crescut (mai mult sau mai puţin) organic din rîndul „maselor". Tot un soi de imperiu şi de colonizare, dar de cu totul altă natură. Dar nu este chiar aşa de simplu. Aceasta presupune, în amonte, acceptarea faptului că socialismul (care pentru români este cam sinonim cu comunismul) ar fi diferit la *noi* şi la *ei,* că ar fi deci multiplu, că ar trebui formulat la plural şi nu doar la singular: *Comunismul*. Că steagurile roşii care flutură în faţa templelor lui Shiva sau portretul lui Che Guevara care anunţă pe toate gardurile conferinţa naţională a SFI (Asociaţia studenţilor din India) sînt simboluri comune, dar cu semnificaţii diverse în contexte sociale diverse. Este o perspectivă firească pentru un antropolog, dar dificilă pentru un intelectual român postcomunist...

În ce constă însă această diferenţă – dacă există aşa ceva?

„Nehru şi-a lăsat trei amprente clare pe viitorul Indiei, care dăinuie şi astăzi. Acestea au fost democraţia, secularismul şi socialismul. Prima, în ciuda experimentului dictatorial al Indirei Gandhi, este bine mersi în viaţă şi funcţionează normal. A doua a primit cîteva lovituri în ultimii cincisprezece ani, dar a rămas intactă. A treia este moartă ca ideologie oficială, dar continuă să existe în diverse moduri" – constată Edward Luce. Dar de ce a militat democratul şi liberalul Nehru pentru socialism şi cum se face că partidele comuniste au încă în prezent o priză atît de mare, reuşind să facă din Kerala, de pildă, un stat comunist al federaţiei indiene?

Poate că răspunsul cel mai generic este egalitatea. Nu doar fascinaţia ideologică a egalităţii, ci nevoia socială şi politică reală de egalitate într-o colonie de un miliard de oameni în care *„sahib*-ul (stăpînul) tău rămîne *sahib,* indiferent dacă ocupă o funcţie sau nu" – după cum constata un analist indian. O societate în care, la momentul independenţei, doar 16% erau alfabetizaţi şi imensa majoritate era extraordinar de săracă. Dar poate şi mai mult, o societate care de milenii era împărţită strict pe caste, în care cele inferioare rămîneau *untouchables,* neavînd voie nici măcar să intre în propriile lor temple. De aceea, de pildă, marea „revoluţie" care a abolit această interdicţie, deşi avînd, teoretic, o miză strict religioasă, s-a înscris, de fapt, în istoria socialismului din India: deschizînd uşile templelor ea a făcut un prim pas, fundamental, pe calea egalităţii sociale. Odată tentat de modernitate, subcontinentul indian nu avea deci cum să iasă din evul său mediu altfel decît pe calea unei egalităţi structurale a miliardului său de cetăţeni.

Poate că aici rezidă şi una dintre principalele diferenţe dintre *socialismul lor* şi *socialismul nostru:* „La ce bun să existe egalitate între membrii societăţii dacă nu există şi motivaţie?" – se întreabă Ion Vianu într-o lămuritoare confesiune despre comunismul românesc. Într-adevăr, egalitatea *noastră* era, de fapt, o egalizare forţată şi castratoare, motivată doar ideologic, un egalitarism care – dacă e să-l credem pe psihiatrul Vianu – ne transforma pe toţi în nişte neurastenici: neurastenia, boala lipsei de motivaţie. Egalitatea *lor* era însă una motivată şi motivantă, avea un sens profund pentru sute de milioane de oameni.

În timp, acest mobil uriaş şi legitim s-a instituţionalizat însă sub forma unui etatism care merită pe deplin eticheta de paternalism. Cu sutele sale de milioane de ţărani săraci

şi „triburile" sale de culegători şi vînători recunoscute de Constituţie, India este, în mare măsură, un stat paternalist, iar partidele sale se întrec în a face promisiuni paternaliste indiferent de culoarea lor politică. Discursul aferent ia adesea forma explicită sau implicită, mai vehementă sau mai eufemistică, a socialismului/comunismului. Este însă, adesea, un *socialism de castă:* statul trebuie să redistribuie în mod egal resursele la masele sărace, dar gestiunea acestor bani şi resurse se face de către o birocraţie locală care nu este deloc străină de vechiul sistem (abolit) al castelor şi care are grijă să-şi păstreze partea leului. Atît politicienii, cît şi masele de ţărani vor sprijini astfel „socialismul", sub o formă sau alta. Este moştenirea, mai degrabă oportunistă, a socialismului părinţilor fondatori, dar şi – în anumită măsură şi formă – perpetuarea nevoilor de egalitate socială.

Din acest punct de vedere apar şi similitudini cu situaţia de la noi. Socialismul baronilor locali, care joacă adesea abil cu nevoile – sau aspiraţiile – „maselor" de egalitate şi redistribuire etatistă a resurselor, nu este chiar aşa de diferit de acel socialism de castă din India. Celălalt socialism, de nişă, practicat doar ca paradă de poziţionare pe o scenă mediatico-publică lipsită de actori credibili de stînga, nu îşi are însă echivalent, din cîte am impresia, în India. Aici, socialismul nu este încă *trendy*.

Nu ştiu deci dacă socialismul este unul sau multiplu, dar modurile sale de întrebuinţare sînt, cu certitudine, diverse. Şi am impresia că socialismul şi însemnele sale vor mai fi puse la lucru, într-un fel sau altul, şi în viitor...

PUBLICITATE

Rebela
HELEN WALSH
"Îţi taie răsuflarea", Telegraph
"Un roman care ajunge imediat la inimile cititorilor", New Yorker

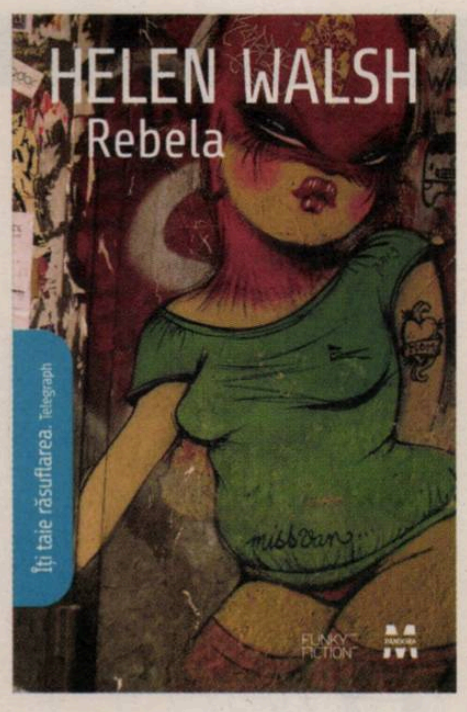

Millie este o fată irezistibilă şi lipsită de prejudecăţi. Sex, droguri, rebeliune: la doar 19 ani a trăit experienţe pe care nu le ai într-o viaţă întreagă. Un roman şocant scris de o tânără autoare care a dus ea însăşi o viaţă extremă.

BONUS P.S.
"Miros de femeie": postfaţă şi interviu realizate de Dan-Silviu Boerescu
Topul preferinţelor lui Helen Walsh:
"Cinci locuri unde aş evada oricând"
"Cinci melodii care m-au influenţat când am scris Rebela"

PANDORA M FUNKY FICTION
Editura Pandora M este parte a grupului editorial TREI

RADIO GUERRILLA ELIBERADIO
Recomandare PLAYBOY

Andrei PIPPIDI

SOS București

Pe strada Matei Basarab

Strada Matei Basarab aparţine uneia dintre zonele protejate din Bucureşti de care a mai fost vorba aici. Pe această stradă, lîngă Şcoala „Barbu Delavrancea“, se deschide o piaţetă în mijlocul căreia se află, din 1903, bustul lui August Treboniu Laurian, exprimînd recunoştinţa „şcolarilor şi admiratorilor săi“. Bătrînul paşoptist ardelean şi savant filolog, ale cărui excese latinizante i-au înveselit pe contemporanii lui, se stinsese din 1881 (alt bust îi veghează mormîntul, la Bellu, fig. 40). Era vremea cînd dascălilor li se mai ridicau statui! În spatele micului monument – dimensiunile fiind la scara construcţiilor dimprejur care, acum un veac, aveau un singur etaj – se găseşte casa cu nr. 29, pentru care există înregistrată o cerere de demolare.

Faţada, lucrată într-o policromie orientalizantă, dar indicînd eforturile de la sfîrşitul secolului al XIX-lea de a crea un stil naţional românesc, este dominată de o loggie centrală tripartită, între două ferestre boltite. Patru coloane masive susţin cele trei arcuri prin care privirea pătrunde în interiorul acestui foişor. Deasupra lor, un lanţ de denticuli completează decoraţia, ca şi brîul ornat care se întinde pe sub streaşină. O compoziţie elaborată, care echivalează cu semnătura arhitectului: fără nici o îndoială, autorul a fost Ion N. Socolescu (1856-1924), unul dintre cei dintîi emuli ai lui Mincu. În apropiere, pe strada Logofătul Udriște, la nr. 23, a fost casa istoricului G. Ionescu-Gion, proiectată de acelaşi arhitect, aşa că aceste lucrări trebuie să dateze de pe la 1890.

Aşadar, avem aici o operă semnificativă pentru fizionomia, nouă pe atunci, pe care cartierul încă o mai păstrează. Ce se întîmplă acum? Clădirea e împresurată de coşmelii dezgustătoare: un *fast food,* un „bistro“ care e concurenţa, un birou de xerox, toate, probabil, necesare pentru nesfîrşitele cozi care aşteaptă la sediul poliţienesc din vecinătate, şi, în sfîrşit, o „casă de creaţie“ care oferă cele mai diverse mărfuri şi servicii (chiar „pedichiură“!). O bătaie de joc, cu atît mai jignitoare cu cît, nu departe de aceste bălării care înăbuşă un edificiu remarcabil, se află chiar sediul Institutului Naţional al Monumentelor Istorice...

De altfel, strada Matei Basarab este presărată cu alte case, care au oficial calitatea de monumente istorice, nu mai puţin de unsprezece între nr. 46 şi nr. 61. De pildă, la colţul cu str. Romulus, o pancartă anunţă că e de vînzare o casă lungă şi joasă în formă de L, pe pereţii căreia se

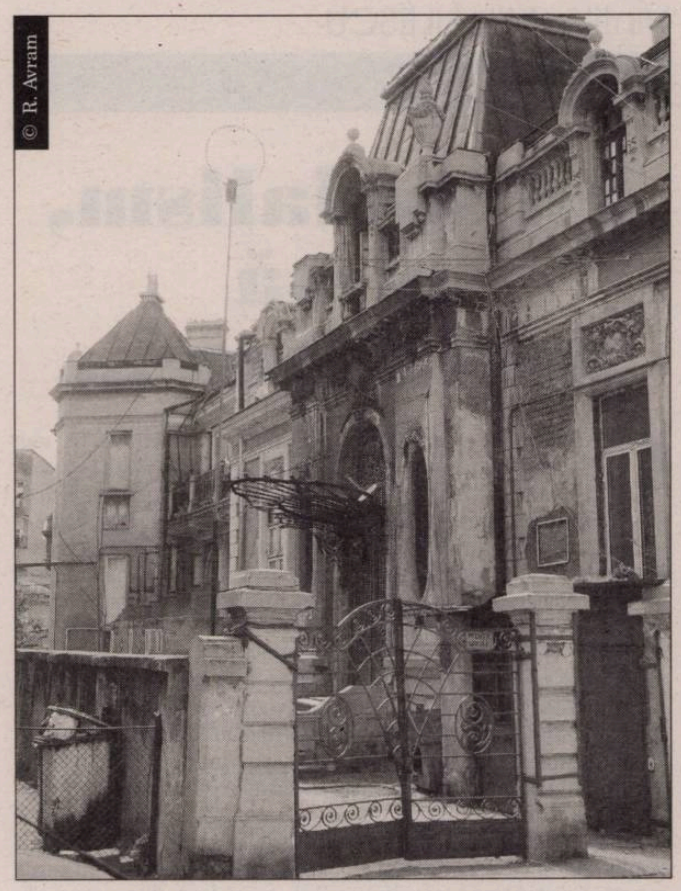

distinge acea stucatură tradiţională ca podoabă a locuinţelor bucureştene din acea vreme. Nu numai că ferestrele ei sînt acoperite, dar una sau două sînt desfundate, deschise în bătaia vîntului şi ploii, după o iarnă nemiloasă cu asemenea clădiri părăsite. Mai departe, alte faţade sînt încărcate de colonete, ghirlande sau perechi de amoraşi gemeni ţinînd cîte o cunună de stuc.

Indiferenţa sau chiar dispreţul faţă de acest trecut de burghezie harnică, ambiţioasă şi, de aceea, repede educată pe care l-am avut îi va face pe români să trăiască între blocuri de ciment, metal şi sticlă, ceea ce-i va ispiti să creadă, cu neroadă mîndrie, că pînă la ele n-a mai fost nimic, de la bordeiul ancestral. Această nouă „sistematizare“ pe care o îndură Capitala nu e altceva decît un paricid!

Propun să se cureţe terenul de improvizaţiile obraznice care se înghesuie în faţa casei de la nr. 29 şi să fie înscrisă de urgenţă ca monument istoric această mărturie a activităţii lui I.N. Socolescu, pentru valoarea ei proprie şi pentru prezervarea contextului istoric şi cultural în care se integrează.

aduse cu poșta

Din Viena pentru Bucureşti

Poate că ne-am obişnuit să fim veşnic nemulţumiţi şi să vedem, la tot pasul, dezastre cotidiene şi răul care se schimbă în mai rău. De la distanţă, lucrurile se pot vedea şi altfel. Aşa că îi rugăm şi pe alţi cititori dilematici să ne scrie, dacă li se pare că au ce, „de bine despre Bucureşti“, pe adresa dilema @satiricon.ro. ***(n. red.)***

Constănţean fiind şi Rac dependent de mare, soare, nisip şi pescăruşi, m-am mutat de vreo două luni în Viena (nu tu deschidere la mare), după patru ani în Bucureşti (nu tu deschidere la mare), acolo unde îmi petrecusem anii de studii sub regimul infernalului deceniu 9.

Aş dori ca prietenii mei toţi şi de toate vîrstele să ştie ce dor îmi e de ei. Să te îndepărtezi de cei dragi este deopotrivă sinucidere şi renaştere, laşitate şi curaj, dragoste şi indiferenţă, egoism şi altruism, aventură şi renunţare.

Dar nu despre ei şi relaţia mea afectivă cu ei vreau să scriu. Vreau să scriu despre relaţia mea cu acest oraş bulversant şi imposibil, Bucureştiul. Vreau să scriu despre ce mi-a oferit el în aceşti ultimi patru ani din existenţa mea.

Cu ce să încep? Poate cu drumul zilnic spre serviciu, prin cartierul cu străzi purtînd nume de capitale şi ţări. Liniştea atipică, trecătorii puţini şi discreţi, minunatele bijuterii arhitectonice (acele case ce adăpostesc poveşti cu ambasadori şi soţii de ambasadori, cu activişti & securişti, cu boieri de viţă veche). Tot pe acolo treceam în dimineţile cu jogging, salutînd zîmbind micul Fiat 500 cu număr generic (XXS) şi tot acolo mă opream în faţa avizierului de la ICR cu speranţa că apare HRP, cel pe care avusesem şansa să-l cunosc odată, la un Bookarest.

Hai să merg mai departe, prin templurile jazz-ului live, prin catedralele subterane pline de fum ale atîtor nopţi de audiţii fericite, să-mi amintesc cum am ajuns să îl cunosc pe Adi Andrieş şi ArtJazz-ul lui de la Orizont şi nopţile de chibiţeală în jurul cîntării, coborînd scara îngustă către acordurile răsturnate, tablourile de pe pereţi şi băuturile servite de Miki şi Nico.

Deşi alerg aici în Schönbrunn şi Prater, mi-e dor de tura mea de lac Herăstrău, lăsînd maşina cu botul înspre lac şi strecurînd un pol bătrînului sărac ce aducea la trăsături cu tatăl meu în anii finali.

Cît despre Cărtureşti, ar trebui scris un roman, o serie de zece romane, o monografie. Cîte ceaiuri fine, cîte muzici prea fine! Cîte cărţi ultrafine amuşinate, răsfoite în ceainărie, cumpărate în cele din urmă şi duse preţios acasă ca pe trofee de porţelan.

Dimineţile de vineri, ieşind bine-dispus din bloc, direct în Calea Dorobanţilor, în forfota unei noi agitate zile, cumpărînd *Dilema veche* şi alte eventuale publicaţii precum revista *Photo* sau *Cotidianul* sau *Dilemateca* sau *Idei în dialog*.

Serile live la Coyote Ugly şi Music Club, zilele de naştere ale lui Danteotax la Coyote şi prima audiţie în direct cu *Zece* by Chilian, cluburile în general şi plăcerea de a trăi intens şi eliberat de stres, înconjurat de prieteni şi de necunoscute, dar seducătoare frumoase femei. Chit că acasă intrai direct la duş şi aruncai totul la spălat, uf, atît de fumăcios popor!

Nu în ultimul rînd, tihneala la TV, cu emisiuni de vis precum *Altfel, Garantat 100%, Idei în libertate, Înapoi la argument, Cronica cîrcotaşilor* etc. Plus filme nedublate! (Ei, bine da, mare chestie, să ştiţi.) O să ziceţi că asta nu e doar în Bucureşti. De acord, şi atunci teatrele, şi actorii, şi regizorii cei buni, hai, că nu mai termin niciodată. Radio Guerilla, na!

Dincolo de imperfecţiuni şi nereguli o mie, dincolo de cît de frînt şi fără speranţă e acest Bucureşti cu fauna lui complexă, eu am locuit în el ca într-o mansardă plină cu detalii irepetabile, luminată de lumînări jucăuşe, îmbibată de jazz, de arome şi parfumuri, scăldată într-un soi de clandestinitate complice, într-o formă de provizorat ce avea mirosul acela ce se declanşează cînd cu degetul mare răsfoieşti o carte promiţătoare. Aroma unei cafele la timp şi a unui surîs pentru totdeauna.

Sorin PETRESCU
Viena, 25 martie 2008

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: ● *Mircea REGNEALĂ (director, Biblioteca Centrală Universitară)* ● *Virgil NIŢULESCU (secretar general, Ministerul Culturii şi Cultelor)* ● *Claudia ŞERBĂNUŢĂ (masterand, Bibliologie şi Ştiinţa informării, Universitatea Illinois)* ● *Elena TÎRZIMAN (director, Biblioteca Naţională a României)* ● ***Coordonatorii temei:*** *Stela GIURGEANU, Mircea VASILESCU*

De ce bibliotecile? Din n *motive*

Bibliotecile din România: un peisaj dominat, pe de o parte, de orgolii, nepăsare, interese politice *via* afaceri, pe de alta, de pasiune, tristeţe, zădărnicie. O caracterizare sumbră şi succintă ar semăna cu imaginea Bucureştiului luată din satelit: totul gri şi cenuşiu. Fără speranţă. Dacă te apropii, vezi totuşi timide insule de verdeaţă. Iar detaliile uneori contează. Deşi la nivel macro, lucrurile merg foarte prost – bibliotecile fiind, la fel ca orice instituţie bugetară, considerate în România un balast care atîrnă pe nefericiţii umeri ai autorităţilor, deşi multe nu au sedii sau funcţionează în locuri total insalubre, deşi Ministerul Culturii a desfiinţat departamentul Biblioteci, înfiinţînd tot felul de comisii şi agenţii (conform dictonului modern: dacă vrei să nu rezolvi o problemă, înfiinţează o comisie), deşi descentralizate, bibliotecile judeţene ţin de primari, iar aceştia nu prea ţin de biblioteci –, iniţiative există, cîteva „scăpări" de la regula dezinteresului general dînd o oarecare speranţă de mai bine.

Descentralizare şi uniformizare

S-a hotărît: bibliotecile publice să fie descentralizate. Să rămînă la latitudinea primarilor sau a consiliilor de administraţie locale. De multe ori însă, la sate, primarii creează post de bibliotecar doar dacă o pun bibliotecară pe fata şefului de post. Aici se produce un prim paradox, de natură salarială: cum primarul poate aloca pentru bibliotecă fonduri de la buget, în unele cazuri salariul ajunge să-l întreacă pe cel al unui bibliotecar cu studii superioare. Iar aceasta se întîmplă, conform domnului **Mircea Regneală,** directorul Bibliotecii Centrale Universitare, pentru că „nu există un sistem de salarizare".

Nu există, ca în alte părţi, o diferenţiere salarială pe bază de studii, de pregătire, toţi avînd, de la bibliotecar universitar pînă la redactor, acelaşi salariu. Excepţie face fata şefului de post căreia primarul poate să-i aloce, de la bugetul local, şi un salariu de douăzeci de milioane.

De asemenea, la noi există o uniformizare şi o singură terminologie pentru toţi: oricine lucrează în bibliotecă este invariabil bibliotecar, ceea ce duce la o lipsă de recunoaştere a statutului, desfiinţînd astfel orice ierarhie şi orice ambiţie de a te perfecţiona în meseria ta, mulţi gîndind: acelaşi salariu, acelaşi titlu, pentru ce să mă mai agit? În străinătate doar puţini acced la acest statut, acolo a fi bibliotecar desemnează calitatea studiilor pe care le ai; la noi, indiferent de studii, fie că sînt universitare, fie postliceale, toţi sînt bibliotecari şi trataţi, în consecinţă, ca simpli funcţionari.

334 pentru liniştea de veci a bibliotecilor

Multe ţări nu au o lege a bibliotecilor. Sau dacă o au, nu este elaborată atît de minuţios şi nu prevede atîtea lucruri frumoase precum o face legea românească, adică Legea 334. Deşi pe hîrtie sună extraordinar, în realitate este o lege confuză, de multe ori interpretabilă, dînd apă la moară bunului plac al unuia sau al altuia de la putere. Se contrazice în multe părţi, propune lucruri aberante, de genul „consiliul de administraţie al unei biblioteci publice are drept consultativ". Or, un consiliu administrativ ori nu există, ori are rol executiv.

Pe de altă parte, articolele care prevăd facilităţi şi drepturi de spaţiu, de fond de carte, de depozitare a fondului de carte sînt lăsate de ochii lumii, pentru că, în fapt, foarte puţine biblioteci beneficiază de prevederile legale. Şi nu pentru că legea le-a conferit aceste beneficii, ci pentru că au avut parte de directori şi manageri abili care s-au străduit şi s-au implicat, dincolo de posibilităţile financiare. În oglindă, pentru starea bibliotecilor decrepite, care nu au nici măcar grup sanitar sau depozite adecvate pentru fondul de carte, de vină nu e nimeni. Întrucît legea nu desemnează nici un vinovat, fiind o lege fără dinţi, ele sînt ignorate, miniştrii şi capii administraţiilor locale scoţînd în faţă doar cele cîteva biblioteci care, prin puteri proprii, arată cît de cît de nivel european.

Viitorul abia sună

Biblioteca de azi, la modul ideal, nu mai e o structură tradiţională. Nu mai e o clădire dotată strict cu rafturi pline cu cărţi. Prin extensie, cine nu e pus la curent cu modalităţile de căutare într-o bibliotecă virtuală nu se mai poate numi bibliotecar. Cam aşa arată foarte pe scurt viitorul unei biblioteci moderne. Cu toate acestea, dintr-un raport al Asociaţiei Naţionale a Bibliotecilor Publice din România reiese că, spre deosebire de bibliotecile Uniunii Europene, în care proporţia documentelor electronice şi audio-vizuale este de 25-30%, în România acestea de-abia ating 0,69%. Tendinţa de creştere a acestor documente în România este extrem de scăzută pentru că, în primul rînd, lipseşte dotarea tehnică, accentul căzînd pe cărţi şi periodice, în proporţie de 98,73%. În ceea ce priveşte existenţa calculatoarelor în bibliotecile publice, raportîndu-ne la populaţia României, statisticile sînt de domeniul absurdului: un calculator la 9603 utilizatori şi un calculator conectat la Internet la 58.998 de utilizatori.

Principii moderne într-o Românie arhaică

Accesul la colecţie. Se ia direct cartea de la raft. Problema spaţiului împiedică însă dezvoltarea acestui principiu al biblioteconomiei moderne. De ce această problemă s-a acutizat după Revoluţie? E simplu. În vremea comuniştilor nu s-au construit biblioteci, ele funcţionau în case naţionalizate, care după '89 au fost revendicate. Aşa încît multe biblioteci au fost înghesuite în locuri vacante, de multe ori insalubre, sau au fost, pur şi simplu, desfiinţate.

De asemenea, multe biblioteci de la noi nu au spaţiu de creştere; e şi cazul Bibliotecii Naţionale, nevoită în curînd să închidă unele săli de lectură pentru a le transforma în depozit de carte. Cum noul sediu al Bibliotecii Naţionale va fi gata abia în 2011 (dacă pînă atunci nu se mai iveşte o altă Hotărîre de Guvern care să schimbe destinaţia clădirii), între timp cea mai impresionantă colecţie din România, printre cele mai mari din Europa, continuă să-şi vadă documentele înghesuite şi deteriorate în depozite insalubre.

Economisiţi timpul cititorului. Oamenii sînt grăbiţi, nu au timp, recurg la bibliotecă pentru că au nevoie de informaţie de ultimă oră, în mod rapid. Iar pentru asta, orice bibliotecă trebuie să-şi organizeze colecţiile şi activitatea de aşa natură încît, în maximum un sfert de oră, să ofere cartea utilizatorului.

La noi însă, lipsa de spaţiu şi mai ales lipsa de personal împiedică această rapiditate presupusă de la cerere la ofertă; în unele biblioteci aştepţi chiar şi o oră pînă este adusă cartea.

De ce ne ardem cărţile

Cărţile sînt făcute pentru a fi citite. Aşa ar suna al treilea principiu al biblioteconomiei moderne. Pentru a fi valorificate, cărţile trebuie rulate. Bibliotecile cele mai bune din lume nu au circulaţie mai mare de 60%, majoritatea bibliotecilor normale avînd o circulaţie de maximum 30%. Cum peste tot în lume, nu doar la noi (la noi fiind doar mai abitir şi mai acut ca în alte părţi), se pune problema spaţiilor de depozitare, a apărut „selecţia documentelor". Periodic se face o inventariere, păstrîndu-se la final doar documentele rulate.

Cum se face însă această selecţie, cum funcţionează ea la noi şi... la ei?

În România, politica pentru o publicaţie pe care nu o mai citeşte nimeni spune că, dacă biblioteca are publicaţia respectivă în 10 exemplare, să se păstreze unul ca titlu de mărturie, restul să se elimine. Iar aici revenim la proasta legislaţie românească. Dacă în alte părţi cărţile selectate pentru eliminare se (re)vînd pe o sumă simbolică, considerîndu-se un bun pe care e păcat să îl distrugi pur şi simplu, cărţile fiind totuşi purtătoare de informaţie, la noi Ministerul Culturii s-a opus la această modalitate, motivînd, una la mînă, că s-ar strica imaginea unei biblioteci prin articole cu titlul „BCU şi-a vîndut colecţia", pe de altă parte, cu legislaţia contabilă care spune că dacă le-ar vinde ar însemna că bibliotecile devin instituţii care produc bani şi ar trebui impozitate diferit, ceea ce ar putea împiedica şi statul sau autorităţile să le dea bani etc., etc...

Concluzia tristă e că, pînă la urmă, la aproape 20 de ani de la Revoluţie, în România încă se ard cărţi. Din comoditate, din dezinteres. În loc să se găsească o utilitate acestor cărţi, se preferă darea lor la topit. Ultima imagine a acestei crime culturale seamănă cu o secvenţă comunistă: studenţii care le încarcă în camionul cu destinaţia centre de casare, îndesîndu-şi cît mai multe cărţi prin buzunare... (**Stela Giurgeanu**)

IFLA/UNESCO

Manifestul bibliotecii publice 1994

Libertatea, prosperitatea şi dezvoltarea societăţii şi a indivizilor sînt valori umane fundamentale. Ele pot fi atinse doar dacă cetăţenii bine informaţi au posibilitatea să îşi exercite drepturile democratice şi să joace un rol activ în societate. Participarea constructivă şi dezvoltarea democraţiei se bazează pe existenţa unui nivel satisfăcător al educaţiei şi pe accesul liber şi nelimitat la cunoştinţe, idei, cultură şi informaţii. Biblioteca publică, poarta locală spre cunoaştere, oferă indivizilor şi grupurilor sociale condiţiile de bază pentru învăţarea pe tot parcursul vieţii, cîştigarea independenţei în luarea deciziilor şi dezvoltarea culturală a individului şi a grupurilor sociale. Manifestul acesta proclamă credinţa UNESCO în biblioteca publică ca forţă vie pentru educaţie, cultură şi informare, ca agent esenţial în încurajarea păcii şi bunăstării spirituale prin intermediul intelectelor bărbaţilor şi femeilor. De aceea, UNESCO încurajează autorităţile naţionale şi locale să susţină şi să se implice activ în dezvoltarea bibliotecilor publice.

Biblioteca publică

Biblioteca publică este centrul local al informării, care facilitează accesul utilizatorilor săi la orice fel de cunoştinţe şi informaţii.

Serviciile bibliotecii publice sînt oferite pe baza accesului egal pentru toţi, indiferent de vîrstă, rasă, sex, religie, naţionalitate, limbă sau statut social. De aceea, este necesară oferirea de servicii şi materiale specifice utilizatorilor care nu pot, din diferite motive, să le folosească pe cele obişnuite. Această categorie cuprinde, de exemplu, minorităţile lingvistice, persoanele cu dizabilităţi sau cele din spitale ori închisori.

Toate grupele de vîrstă trebuie să găsească materiale adecvate nevoilor lor. Pe lîngă materialele tradiţionale, colecţiile şi serviciile trebuie să includă toate tipurile de medii şi tehnologii moderne. Calitatea înaltă şi adecvarea la nevoile şi condiţiile locale sînt esenţiale. Materialele trebuie să reflecte tendinţele curente şi evoluţia societăţii, dar şi memoria încercărilor şi imaginaţiei umane.

Colecţiile şi serviciile nu trebuie să fie supuse nici unei forme de cenzură ideologică, politică sau religioasă, de asemenea, nici presiunilor comerciale.

Misiunile bibliotecii publice

Următoarele misiuni-cheie referitoare la informare, alfabetizare, educaţie şi cultură ar trebui să fie în centrul serviciilor bibliotecii publice:

1. crearea şi întărirea deprinderilor de lectură la copii începînd de la vîrste fragede;
2. susţinerea educaţiei individuale şi autodidacte, dar şi a celei instituţionale la toate nivelurile;
3. oferirea de posibilităţi pentru dezvoltarea creativităţii personale;
4. stimularea imaginaţiei şi creativităţii copiilor şi tinerilor;
5. promovarea conştientizării moştenirii culturale, a aprecierii artei, realizărilor ştiinţifice şi inovaţiilor;
6. oferirea posibilităţii de accesare şi exprimare culturală a tuturor artelor dramatice;
7. încurajarea dialogurilor interculturale şi susţinerea diversităţii culturale;
8. susţinerea tradiţiei orale;
9. asigurarea accesului cetăţenilor la toate tipurile de informaţie comunitară;
10. oferirea de servicii informaţionale adecvate firmelor, asociaţiilor şi grupurilor de interese locale;
11. facilitarea deprinderii abilităţilor informaţionale şi de operare a calculatorului;
12. susţinerea şi participarea la activităţi şi programe de alfabetizare pentru toate vîrstele şi chiar iniţierea lor, dacă este necesar.

Stela GIURGEANU

Of, biblioteca mea (naţională)

De multe ori, cînd mergi în altă ţară, cel care îţi face turul capitalei include negreşit pe traseu Biblioteca Naţională. De obicei aceasta este o clădire impozantă, plină de istorie şi de mîndrie. Reflectă, într-o societate civilizată, gradul de cultură şi de bun-simţ uman care îşi formează şi promovează elitele intelectuale.

Ce s-ar întîmpla însă dacă într-o bună zi v-ar veni pe cap un străin şi v-ar cere să vadă Biblioteca Naţională a României? Cum ar reacţiona la grimasa dvs. şi cum, la grimasa realităţii? Va avea timp, răbdare şi înţelegere pentru povestea care începe invariabil cu un oftat prelung, urmat de un „odinioară, noi...“ şi se termină cu anul 2011? Pentru că atunci este preconizată intrarea în normalitate a Bibliotecii Naţionale, mişcarea de forţă a mutării în noul sediu – cel de pe Bulevardul Unirii, cel aflat încă în paragină, cel care, disputat în nenumărate lupte între orgoliu şi raţiune, aşteaptă, timorat poate, o altă pîrdalnică de H.G. prin care să i se schimbe din nou destinaţia. N-ar fi pentru prima oară.

Fondul de carte

13 milioane de documente situează Biblioteca Naţională a României printre primele zece biblioteci din Europa, ca fond de carte. (Fondul impresionant al bibliotecii a fost alimentat şi în perioada comunistă cînd, desfiinţîndu-se unele instituţii culturale, patrimoniul lor era transferat în arhiva bibliotecii.)

Din păcate, neavînd încă un sediu construit special pentru destinaţia de bibliotecă (imobilul în care funcţionează în prezent fiind fostul sediu al Bursei), colecţia de documente nu este unitară, nu stă la un loc, ci este împrăştiată în diferite colţuri ale Bucureştiului, îngrădind astfel accesul utilizatorului la ea. „Nu am nici spaţiu să reabilitez aceste colecţii, să generez cataloagele, să le pun în baza de date. Cînd vii la Biblioteca Naţională şi găseşti documentul care îţi trebuie, într-un catalog, răspunsul cel mai probabil pe care îl primeşti, ca utilizator, e că trebuie să aştepţi două zile pînă va fi procurat“ – declară directoarea Bibliotecii Naţionale, **Elena Tîrziman.**

Funcţiile BNR

Funcţia primordială a BNR e cea patrimonială. „Asigurăm patrimoniul cultural scris pentru generaţiile următoare. Sîntem păstrători şi difuzori de cunoaştere la nivelul publicului pe care îl reprezintă, la nivelul micro şi macro societăţii.“ Un lucru esenţial: Biblioteca Naţională nu se poate compara cu celelalte biblioteci din sistem îndeplinind „funcţii naţionale“, diferite de cele îndeplinite de bibliotecile publice sau de învăţămînt. „Avem în primul rînd acest rol patrimonial, de conservare, prezervare, disponibilizare a patrimoniului cultural scris, al unei naţiuni. Asta înseamnă că tot ce s-a publicat ca patrimoniu naţional scris în România trebuie să existe la BNR.“

A doua funcţie este cea metodologică. „Ar trebui, în mod normal, să asigurăm cadrul metodologic de funcţionare a celorlalte biblioteci la nivel de norme, standarde, comunicare, fără a avea de-a face cu aspectul financiar.“

Spaţiul de creştere

Altă problemă a Bibliotecii Naţionale e lipsa spaţiului de creştere. „O bibliotecă în sine nu e o instituţie fixă. După ce e construită, trebuie să ne încadrăm în acel spaţiu valorificat la maximum posibil. E un spaţiu în care de fiecare dată trebuie adăugat ceva. Sînt colecţii care se îmbunătăţesc, care necesită prelucrare, colecţii care sînt utilizate pentru diferite manifestări. Aici apare problema în a vedea că o bibliotecă are de fapt nevoie de un spaţiu al ei de rezervă, de creştere. Trebuie să ai în vedere minimum 5 ani de dezvoltare ca spaţiu de creştere. Dacă nu-l ai, începi să te îngrijorezi. Sînt situaţii, ca aceasta în care ne găsim noi pînă la noua clădire, cînd pur şi simplu nu mai avem spaţiu de creştere. Căutăm variante alternative, căutăm împreună cu Ministerul Culturii soluţii pentru a primi măcar depozitul legal. Dacă nu, vom fi nevoiţi pînă la terminarea noului sediu să închidem unele săli de lectură şi să le transformăm în depozit.“ Se ajunge astfel la paradoxul în care fondul de carte creşte, dar în detrimentul spaţiului alocat cititorului.

Funcţia de bibliotecă publică

„În primul rînd, vom încerca să facem vizibile funcţiile de bibliotecă publică. Sîntem deja parteneri în două proiecte europene: «Biblioteca europeană», o structură realizată din federalizarea colecţiilor bibliotecilor naţionale şi «Manuscriptorium», coordonat de Biblioteca Naţională a Cehiei, avînd ca obiectiv realizarea unei baze de date europene pe carte rară, manuscris, unde fiecare participă cu ce poate.“ Ce vor aduce? În primul rînd, vizibilitatea şi reabilitarea imaginii Bibliotecii Naţionale din România peste hotare, dezvoltînd parteneriate cu ceilalţi.

„O bibliotecă naţională, prin funcţiile ei, îşi îndeplineşte menirea ca sarcină de serviciu, deşi nu e vizibil acest lucru. Dacă nu facem aceste lucruri, nimeni nu le face. Cît e de vizibil în plan social? Aici e discutabil.“

Funcţia de bibliotecă publică a Bibliotecii Naţionale e în prezent lucrul cel mai greu de reabilitat. Pentru că nu funcţionează cum trebuie, „nu avem spaţiu pentru a asigura săli de lectură suficiente, nu avem spaţii pentru copii. Şi nici nu vom avea, pînă la clădirea cea nouă. Pentru a îndeplini şi funcţia publică, ar trebui să avem săli de lectură mai multe, spaţiu expoziţional, să devenim un mall cultural. Asta ţine de valorificarea activităţilor pentru care noi, în prezent, nu ne putem oferi decît suportul. Nu ţine doar de voinţa noastră sau a ordonatorului de credite. Nu e lipsă de voinţă sau de conştientizare din partea autorităţilor. Toate se vor rezolva odată cu noul sediu“.

Ministerul, banul şi bibliotecile

– interviu cu Virgil NIŢULESCU –

Cum aţi comenta relaţia dintre starea actuală a bibliotecilor din România şi legea 334? În opinia dvs., este respectată această lege – vorbim aici în special de articolele care prevăd numărul de biblioteci pe cap de locuitor, starea fondului de carte, dotările şi depozitarea, în condiţii adecvate, a fondului de carte?

Legea bibliotecilor a apărut la insistenţa bibliotecarilor, care au dorit ca domeniul lor să fie reglementat, asigurîndu-le locuri de muncă şi condiţii de lucru decente. Legea a luat prin surprindere Ministerul Finanţelor, care a încercat, pe cît i-a stat în puteri, să elimine din textul său prevederile care ar fi obligat autorităţile publice să finanţeze, de la un anumit prag „în sus“, activitatea bibliotecilor publice. Prin voinţa parlamentarilor din comisiile pentru cultură, prevederile în cauză au rămas, dar asta nu a dus la o îmbunătăţire simţitoare a situaţiei, pentru că bugetarea asigurată, anual, atît de bugetul de stat, cît şi de cele locale, este întotdeauna cu mult sub necesităţi. Astfel, am ajuns în postura în care autorităţile publice sînt primele care nu permit aplicarea legii, prin subfinanţarea bugetelor acestora. Legea a rămas, aşadar, un pios deziderat, iar bibliotecarii, care nu fac altceva decît să ceară respectarea legilor, nu au altă speranţă decît aceea ca statul să ajungă la nivelul de bunăstare care să îi permită să îşi respecte propriile angajamente. Ar fi de remarcat faptul că, în domeniul culturii, acesta nu este singurul caz în care presiunea pe care o exercită parlamentarii asupra Guvernului, prin adoptarea unor prevederi generoase, dar inaplicabile, se loveşte de revolta finanţiştilor, care consideră că resursele publice ale bugetului sînt insuficiente pentru acoperirea nevoilor publice.

Trecînd de numeroasele scandaluri privind noul sediu al Bibliotecii Naţionale, de ce a trenat atît de mult darea în folosinţă şi care este stadiul actual al lucrărilor?

După 1989, lucrările la noul sediu al bibliotecii au continuat cu intermitenţe, în funcţie de finanţările anuale, întotdeauna insuficiente. La această piedică s-au adăugat schimbările de opinii legate de validitatea proiectului originar al bibliotecii şi de modalitatea de administrare a şantierului (direct de către minister sau prin bibliotecă), precum şi gravele deficienţe produse de o administrare deficitară a şantierului, prin intermediul diverselor antreprize de construcţii. Nu în ultimul rînd, revendicările foştilor proprietari de terenuri din zona în care se ridică noul sediu al bibliotecii au dus la crearea unor suplimentare probleme de ordin juridic. Ideea mutării Guvernului în acelaşi sediu a condus la apariţia unei noi întîrzieri. Posibilitatea – apărută în 2006 – a obţinerii unui împrumut extern care să asigure o finanţare îndestulătoare şi continuă a lucrărilor, precum şi preluarea aulei bibliotecii de la Ministerul Educaţiei au determinat o reevaluare a proiectului de arhitectură şi obţinerea tuturor avizelor (obositor de multe!) necesare pentru orice investiţie publică de asemenea dimensiuni. Împrumutul a fost obţinut, practic, în 2007, făcînd posibilă trecerea diverselor faze de avizare (condiţionate de existenţa unei finanţări sigure). Proiectul va intra, în acest an, în faza de execuţie, care va dura aproximativ trei ani.

La reluarea discuţiilor privind tema de proiectare, i s-a cerut arhitectului Radu Calotă, care coordonează colectivul de arhitecţi, să aibă în vedere posibilitatea ca biblioteca să găzduiască şi activităţi care nu sînt, tradiţional, specifice acestui tip de instituţie de cultură: spectacole, proiecţii de filme, conferinţe, expoziţii. Este greu de spus că Biblioteca Naţională va deveni un „mall cultural“. Va deveni ceea ce sînt astăzi, peste tot, în lume, bibliotecile publice: centre culturale în care sursa de informaţie pe suport de hîrtie rămîne principalul obiect utilizabil cultural, dar nici pe departe singurul.

Care sînt planurile ministerului pentru dezvoltarea bibliotecilor din România? Există această preocupare?

Lăsînd la o parte proiectul pentru finalizarea (şi reconfigurarea) noului sediu al Bibliotecii Naţionale, ministerul mai este implicat în diverse programe, iniţiate sau nu de autorităţile române, între care ar merita o menţiune aparte Biblioteca Digitală a României (componenta românească a *Europeana.eu* – Biblioteca Digitală Europeană), pentru care s-a elaborat o politică publică ce prevede fonduri semnificative pe următorii 3-4 ani pentru digitalizarea masivă de resurse culturale şi pentru elaborarea bibliotecii digitale româneşti. Aceste resurse digitale vor fi cuprinse în viitoarea bibliotecă digitală paneuropeană „Europeana.eu“. Deja Ministerul Culturii şi Cultelor a finanţat facsimilarea digitală a circa 150.000 de pagini de manuscrise medievale din colecţia Bibliotecii „Batthyaneum“, din Alba Iulia, care este secţie a Bibliotecii Naţionale a României, şi a circa 50.000 de pagini de incunabul din colecţia Muzeului Naţional „Brukenthal“. În context, nu trebuie uitat că ministerul a finanţat, cu 100.000 de dolari, încă din timpul mandatului lui Ion Caramitru, achiziţionarea scanner-ului special, utilizat de Biblioteca Academiei Române la facsimilarea manuscriselor eminesciene.

Un alt program, iniţiat încă din 2004, *Knowledge Economy*, prevede instalarea de reţele comunitare cu acces broadband la Internet în comunităţi rurale defavorizate. Proiectul este implementat împreună cu Banca Mondială şi cu Ministerul Comunicaţiilor şi Tehnologiei Informaţiei. Ca urmare a implementării acestui program, pentru bibliotecile publice din comunităţile incluse în respectivele reţele informatice, ministerul va sprijini crearea de conţinut digital, pentru ca utilizatorii bibliotecilor astfel conectate la Internet să beneficieze şi de conţinut semnificativ românesc.

Nu poate fi trecut cu vederea faptul că ministerul finanţează, de cel puţin 10 ani, întreţinerea şi dezvoltarea Catalogului colectiv al cărţilor româneşti de pînă la 1830 şi a Catalogului colectiv al incunabulelor din colecţiile româneşti. În curînd va începe şi dezvoltarea Catalogului colectiv naţional al cărţii vechi străine, pînă la 1800.

În sfîrşit, trebuie amintit că, în fiecare an, Ministerul Culturii şi Cultelor achiziţionează cantităţi semnificative de carte pentru bibliotecile publice, mai ales pentru cele rurale, care sînt finanţate de autorităţile locale şi pentru care achiziţionarea acestor volume ar reprezenta o povară suplimentară.

Virgil Niţulescu *este secretar general în Ministerul Culturii şi Cultelor*

a consemnat Stela GIURGEANU

Stela GIURGEANU

O insulă de normalitate

Biblioteca Centrală Universitară are în spate o istorie impresionantă. Inaugurată la 14 martie 1895, fiind un dar din partea regelui către studenţimea bucureşteană, sub denumirea de „Fundaţiunea Universitară Carol I“, biblioteca a fost inaugurată din *„dorinţa de a înfiinţa un aşezămînt spre binele tinerimii universitare de la toate facultăţile din ţară, înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă“*. Aceasta a fost şi una dintre cauzele pentru care, la venirea comuniştilor, mai exact în 1948, printr-un decret, „Fundaţiunea Universitară Carol I“ a fost desfiinţată, fiind confiscată de noul stat român sub denumirea de Biblioteca Centrală Universitară „C. I. Parhon“.

La Revoluţie, în decembrie 1989, clădirea a fost incendiată, iar focul a distrus jumătate de milion de documente, 12.000 de volume de carte bibliofilă, numeroase *ex-libris*-uri, hărţi vechi şi aproape 3700 de manuscrise aparţinînd unor mari personalităţi ale culturii române, printre care Eminescu, Maiorescu, Caragiale, Coşbuc, Blaga, Alecsandri, Ion Ghica, M. Eliade (ale cărui manuscrise tocmai fuseseră achiziţionate). A urmat însă reconstruirea ei, între 1990-2001, sub egida UNESCO, directorul general **Federico Mayor** făcînd un apel către toate guvernele, organizaţiile, instituţiile politice de a participa la reconstrucţia şi modernizarea bibliotecii. Solidaritatea umană a reuşit ca, în numai cîţiva ani, să readucă la viaţă biblioteca, refăcînd fondul de publicaţii. Bibliotecile din România au primit atunci donaţii de peste 100.000 de volume de la persoane şi instituţii din ţară şi peste 800.000 de volume, de peste hotare, o parte revenind şi BCU.

În prezent, BCU este una dintre cele mai bine puse la punct biblioteci universitare din Europa, fiind şi prima din România care şi-a creat o infrastructură informatizată complexă. BCU cuprinde o unitate centrală, 15 biblioteci de facultate şi primeşte cititori – studenţi, profesori şi cercetători din centrul universitar Bucureşti.

Reforma BCU

A fost demarată de dl profesor **Ion Stoica** şi a fost continuată de **Mircea Regneală,** actualul director. Deşi CV-ul său anunţă o implicare totală în domeniul biblioteconomiei – şeful catedrei de biblioteconomie şi ştiinţa informării de la Facultatea de Litere, membru al Comisiei Naţionale a Bibliotecilor, membru al Consiliului Naţional al Bibliotecilor din Învăţămînt, preşedintele Asociaţiei Bibliotecarilor din România, membru fondator al Ligii Bibliotecilor Europene de Cercetare –, Mircea Regneală îmi mărturiseşte din start că în această meserie a nimerit întîmplător. „Cu toate că învăţămîntul interbelic era la noi foarte bun şi în ceea ce priveşte formarea de bibliotecari, cînd au venit comuniştii la putere au desfiinţat această secţie, motivînd gestul prin faptul că «meseria aceasta nu e nevoie să fie învăţată în şcoală pentru că se învaţă de la sine».“ Îmi mai povesteşte că pe vremuri, cum nu exista o pregătire temeinică în facultate, mizîndu-se pe „formaţia la locul de muncă“, dacă erai un simplu muritor, ajungeai foarte greu într-o bibliotecă. „În anul IV de facultate am prins un curs opţional de biblioteconomie cu profesorul Mircea Tomescu“ şi, de atunci, pasiunea. Cum se traduce această pasiune?

„Noi, bibliotecarii, iubim cartea. Sîntem în primul rînd cititori pasionaţi, dar acest lucru îl facem numai în afara bibliotecii. În bibliotecă nu ai niciodată timp să citeşti, cum se crede. Este o eroare. Noi ne ocupăm de lectura altora. Noi, bibliotecarii – şi să nu vi se pară curios – iubim şi fizicește cartea, o răsfoim, o mirosim, ştim după mirosul de cerneală de unde vine, ne plac cărţile noi, care atrag cititorii, şi vrem să le menţinem cît mai multă vreme curate. Acest lucru este foarte important. Pînă acum doi ani, de exemplu, cînd nu se dădea nici un ban bibliotecilor şcolare, întîlneai acolo numai cărţi învechite, infectate şi pline de praf, pe care bibliotecarii le numesc cărţi «rufoase». Cum să atragi cititorul tînăr spre bibliotecă şi să capete dragoste de lectură cu asemenea cărţi?“ Neavînd cărţi frumoase, atrăgătoare din punctul de vedere al conţinutului, dar şi prin aspect – îmi spune – nu poţi dezvolta pasiunea pentru carte la tînăra generaţie. „Într-o bibliotecă universitară lucrurile stau puţin altfel, dar şi aici o carte trebuie să fie «frumoasă» prin conţinut şi aspect.“

Biblioteca digitală a Bibliotecii Centrale Universitare are un fond de aproximativ 20.000 de pagini accesibile local sau online. Se dezvoltă în două direcţii: proiectul RESTITUTIO care pune la dispoziţia cititorilor 10.000 de pagini de carte rară şi bibliofilă, prin intermediul unei aplicaţii locale, digitalizarea unor publicaţii seriale valoroase din domeniul informării, a lucrărilor elaborate de bibliotecă de-a lungul timpului (bibliografii, ghidurile lucrărilor de referinţe pe domenii, sinteze documentare pe diferite teme de interes biblioteconomic, repertoriul tezelor de doctorat), a articolelor din publicaţiile periodice de specialitate ai căror autori sînt specialişti ai bibliotecii, a copertelor şi paginilor de cuprins ale documentelor nou intrate în bibliotecă şi oferirea acestora spre consultare prin modulul WebOpac al sistemului integrat de bibliotecă Vubis Smart.

În prezent, Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti are 12 biblioteci filiale specializate, funcţionînd pe lîngă facultăţile Universităţii din Bucureşti, două biblioteci de cămine studenţeşti, o bibliotecă în cadrul Ministerului Educaţiei şi o bibliotecă în cadrul Muzeului de Istorie Naţională „Grigore Antipa“.

Colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare din Bucureşti totalizează 2.063.103 de documente (cărţi, publicaţii seriale, manuscrise, microcopii, materiale audiovizuale, alte categorii de colecţii).

BCU sau pasărea Phoenix

Dezastrul cultural al României moderne, după cum evaluează dl Regneală incendiul de la Revoluţie, nu a însemnat totuşi sfîrşitul Bibliotecii. Dimpotrivă, beneficiind de sprijin material şi de oameni care au ştiut să se zbată pentru continuarea ei, Biblioteca a renăscut, numărîndu-se în prezent printre puţinele biblioteci de talie europeană din România, concurînd şi chiar întrecînd unele biblioteci universitare din Occident.

Ce aduce nou această bibliotecă?

În primul rînd, dotările. Biblioteca dispune de toate dotările moderne, fiind complet informatizată, prin programe făcute de specialişti români şi străini (accesul în bibliotecă, alegerea locului în sălile de lectură, comanda publicaţiilor etc., totul se face automat).

Apoi *strategiil*e centrate pe utilizator, prin care să se folosească la maximum serviciile oferite de bibliotecă şi să se economisească timpul cititorului – unul din principiile biblioteconomice de bază. Mi se spune că oricărui utilizator care vrea să se înscrie la BCU i se face mai întîi un tur al bibliotecii. Din jumătate în jumătate de oră se adună grupuri de 10-15 utilizatori – studenţi, profesori, cercetători – cărora li se prezintă atît clădirea, sălile de lectură, cabinetele individuale de studiu, cît şi facilităţile care li se pun la dispoziţie. „Nu am preluat ideea de nicăieri, conceptul pornind pur şi simplu de la bunul simţ şi din raţiuni practice. Pentru a avea eficienţă în a primi şi a da informaţiile, este necesară o alfabetizare în informatizare. Altfel, de pomană avem dotări şi facilităţi de ultimă oră, dacă utilizatorii nu ştiu să le folosească.“

La BCU a copia la xerox este de domeniul trecutului. „Pentru că de multe ori acest lucru înseamnă distrugerea în timp a publicaţiei, lumina puternică, îndoitul cărţii... punem la dispoziţe aparate foto digitale cu care utilizatorii fac fotocopii, apoi le descarcă pe un CD şi se duc acasă. De asemenea, închiriem şi cabinete individuale de studiu, apreciate mai ales de doctoranzi, dotate cu aer condiţionat, luminoase.“

Complexul BCU e abonat la 35 de baze de date, însumînd milioane de titluri, mii de cărţi electronice, care pot fi citite de oriunde de către utilizatori. „Pentru aceasta ducem o politică agresivă, cu scopul de a-i obişnui pe oameni să se descurce cu noul tip de informaţii.“

Bibliotecarul modern

E cu totul altfel decît cel de acum 50 de ani. Bibliotecarii nu mai sînt „şoareci de bibliotecă“ cu cotiere, nu mai sînt înfundaţi în rafturi lungi, pline cu cărţi. Bibliotecarul modern este altcineva. Nu se mai ocupă strict cu difuzarea cărţii, ci cu difuzarea informaţiei. Un lucru pe care oamenii nu-l cunosc şi, necunoscîndu-l, nu-l practică. „Trăim în epoca informaţiei rapide, accentul se pune pe dezvăluirea conţinutului publicaţiei dinspre bibliotecar către cititor. Pentru aceasta avem specialişti bibliografi, specialişti informaticieni care ştiu să o recomande din 5 cărţi pe cea bună. Bibliotecarul de la noi din bibliotecă are, de regulă, o dublă specializare; dacă lucrează la Facultatea de Biologie e, pe lîngă bibliotecar şi biolog, dacă e la fizică, e şi fizician etc. Cei care lucrează în departamentul de achiziţie sînt specialişti în profilul de activitate în care fac achiziţiile. Nu poţi pune un filolog să facă achiziţii în domeniul matematicii, de exemplu. Ne străduim să avem această formulă profesională modernă şi eficientă.“

În ceea ce priveşte profesia de bibliotecar, Mircea Regneală consideră că orice meserie trebuie făcută cu simţ de răspundere. „Să poţi spune că nu îţi baţi joc de ceea ce faci. Oamenii din afară spun că bibliotecarul ia cartea de pe raft şi o dă cititorului. Atît.“ Odată cu informatizarea însă, s-a schimbat complet şi conceptul de bibliotecar. El mînuieşte informaţia care vine azi pe diverse canale, cartea fiind doar unul dintre acestea. Restul ţine de bazele de date, publicaţiile digitale, prezenţe reale şi la noi de cîţiva ani.

„De cînd sînt director, mă lupt pentru a instrui cititorii să utilizeze noile resurse informaţionale. Informaţia electronică depăşeşte în multe biblioteci din afară informaţia tipărită pe hîrtie. Are şi mai multe avantaje, e foarte dinamică, ajunge foarte repede la tine.“

Meseria de bibliotecar este foarte căutată în Occident. La noi, nu. Deşi în alte părţi bibliotecile au statutul de distribuitoare de informaţie, la noi nu numai că nu au spaţiu de funcţionare, dar pînă la era digitală... mai va. „Ne rugăm să vină să lucreze aici, în centru, la BCU, o clădire ultraelegantă, dar din păcate nu mai vine nimeni. Cei din provincie nu pot trăi în Capitală cu salariul de bibliotecar, iar cei din Bucureşti îşi găsesc posturi mult mai bine plătite.“

Viitorul?

Biblioteca-hibrid, cu cărţi şi purtători de informaţie, e o modernizare necesară pentru supravieţuirea bibliotecii ca instituţie în societatea de azi. Trebuie să se integreze în ritmul epocii informaţionale în care trăim. Dacă nu, piere.

Bibliotecilor româneşti, din cîte am descoperit, nu le lipsesc atît publicaţiile, cît spaţiul în care să îşi desfăşoare activitatea, iar lipsa de statut, de ierarhie şi recunoaştere socială cauzează lipsa personalului. Deşi exemple ca acela al BCU există, acestea sînt, din păcate, la ora actuală, doar insule izolate de normalitate. Pentru că, în final, cîte din bibliotecile de la noi beneficiază de manageri pricepuţi şi buni profesionişti şi cîte îşi permit o asemenea supravieţuire?

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 27 martie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Claudia ŞERBĂNUŢĂ

Are vreun viitor biblioteca în România?

Mi-ar plăcea să spun că bibliotecile din România vor avea un viitor similar cu cel al bibliotecilor din celelalte ţări membre ale Uniunii Europene. Despre viitorul acestor instituţii, despre schimbările care trebuie să aibă loc în cadrul lor se vorbeşte foarte mult, se alocă resurse substanţiale, au loc întîlniri profesionale, iar discutarea acestor schimbări face parte din pregătirea viitorilor bibliotecari. Din păcate însă, pentru a ajunge la nivelul bibliotecilor europene nu sînt suficienţi banii europeni, care pot fi cheltuiţi pentru îmbunătăţirea serviciilor, aşa cum se speră. Situaţia prezentă a sistemului bibliotecilor, a pregătirii profesionale şi viziunea care va ghida alocarea resurselor europene vor determina viitorul bibliotecilor din România.

Istoria bibliotecilor noastre publice este similară, pînă la un punct, cu aceea a bibliotecilor din majoritatea ţărilor europene. Ea începe odată cu crearea bibliotecilor în cadrul mănăstirilor, continuă cu apariţia bibliotecilor şcolare şi înfiinţarea Bibliotecii Naţionale şi a reţelei de biblioteci publice. Bibliotecile au jucat un rol crucial în lupta pentru identitate naţională şi pentru educarea populaţiei. De aceea ele s-au bucurat de la bun început de susţinere din partea intelectualilor. La vremea lor, Nicolae Creţulescu, Spiru Haret, Nicolae Iorga au promulgat legi care au susţinut clar dezvoltarea bibliotecilor. Fundaţia Regală „Principele Carol“ a investit în crearea căminelor culturale care aveau ca parte importantă biblioteci publice. Ideile călăuzitoare pentru munca culturală la sate ale lui Dimitrie Gusti prezintă o viziune modernă asupra culturii. Cultura – susţine el – trebuie văzută ca „facultatea cîştigată pentru a da omului posibilitatea [de] a se regăsi pe el însuşi în realitatea în care trăieşte“. „Munca culturală nu poate năzui să împartă tuturor o aceea[şi] cultură, ci de a da putinţa fiecăruia a desfăşura o cultură proprie [...].“ Realităţile acelor vremuri nu susţin aceste citate; aplicate însă la societatea informaţională pe care vrem să o construim astăzi, ele capătă semnificaţii care merită luate în seamă.

Perioada comunistă a fost la fel de neagră pentru biblioteci ca pentru întreaga societate. Cît de mult s-au modificat rolurile bibliotecii în societate, ce au însemnat cenzura şi propaganda în biblioteci, în ce fel a afectat desfiinţarea specializării biblioteconomice, din cadrul universităţilor, profesia de bibliotecar sînt întrebări care încet, poate prea încet, încep să capete răspunsuri. Un lucru cert este însă că, în această perioadă, izolarea bibliotecilor noastre a condus la ratarea unei mari schimbări care a avut loc în viaţa culturală europeană. Pentru Europa de Vest, anii '60 au însemnat transferarea accentului de la cultura monolit elitistă la cultura populară. Acest transfer nu a însemnat doar dezvoltarea unei industrii culturale, ci şi sublinierea, încurajarea practicilor culturale ale oamenilor de rînd... intuiţia lui Gusti a fost bună, dar, din păcate pentru noi, nu a mai apucat să fie implementată. Bibliotecile publice ale Europei de Vest s-au adaptat la această schimbare. Au pus cetăţeanul şi nevoile lui culturale înaintea nevoilor unei elite intelectuale. Astfel au descoperit că biblioteca poate şi trebuie să îi ajute pe oameni, indiferent de cît de (ne)educaţi sînt, să îi asiste în găsirea şi accesarea informaţiei de care au nevoie. Bibliotecarul care oferă referinţe, catalogul colectiv, împrumutul inter-bibliotecar, folosirea bibliotecii ca loc de întîlnire şi de dezbatere pentru cei din comunitate sînt concepte care s-au dezvoltat de la sine în Vest, dar care au ajuns cu greu în România. Ele nu sînt nici astăzi pe deplin înţelese şi asumate de către bibliotecarii noştri.

Tranziţia grea care a urmat nu a ocolit nici bibliotecile. Pentru a le ajuta (!), s-a încercat descentralizarea sistemului bibliotecilor publice. Din nefericire, nu s-a considerat suficient de importantă încurajarea financiară a administraţiilor locale pentru ca acestea să îşi susţină efectiv bibliotecile. Trebuie subliniat aici şi faptul că nici intelectualitatea care în mod tradiţional era servită de biblioteci nu le-a sărit în ajutor. Au existat şi mai există încă situaţii în care primăria hotărăşte să mute biblioteca dintr-o clădire în alta, de obicei una în care condiţiile sînt mai proaste. De multe ori, primăriile au decis să interpreteze legea în defavoarea bibliotecarilor cînd venea vorba de plata salariilor, iar biblioteca este prima sacrificată atunci cînd este conceput bugetul local. O altă neşansă pentru bibliotecile noastre a fost faptul că, spre deosebire de alte ţări precum Ungaria, Cehia, Republica Moldova, Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă nu a considerat potrivit să investească în România în activităţi culturale şi educaţionale (după cum mi-a comunicat PR-ul Fundaţiei) şi să susţină astfel dezvoltarea bibliotecilor. Ideea că bibliotecile româneşti nu pot juca un rol în procesul de învăţare şi de menţinere a democraţiei, asemenea bibliotecilor din celelalte ţări foste comuniste în care Fundaţia Soros s-a implicat, a însemnat o pierdere nu doar pentru biblioteci, ci şi pentru societate. Democraţia presupune şi existenţa unui spaţiu fizic public de întîlnire şi discuţii pentru membrii comunităţilor (atît de analizata *public sphere).* ONG-urile nu au la dispoziţie acest spaţiu pe care bibliotecile, mai ales în comunităţile mici, ar fi putut să-l ofere. Acest dezinteres faţă de bibliotecile noastre a condus la situaţia mai puţin obişnuită în care bibliotecarii din România susţin că „mai avem mult pînă să ajungem la nivelul bibliotecilor din Republica Moldova“.

Viitorul bibliotecilor depinde de modul în care ele vor reuşi să se adapteze la schimbările pe care societatea, în totalitatea ei, le suferă în procesul de transformare în societate postindustrială. În politicile şi legislaţia bibliotecilor din UE prezentate de Giuseppe Vittiello, bibliotecile sînt definite ca instituţii hibrid: o treime culturale, o treime educaţionale, o treime informaţionale şi, împreună cu centrele de informare, sînt pe deplin integrate în crearea infrastructurii informaţionale naţionale. Dacă privim situaţia acestor instituţii la noi, imaginea e alta. Societatea informaţională a devenit, mai de voia, mai de nevoia UE, o prioritate a Guvernului României, iar pricipala componentă a ei, în care se fac investiţii de către Ministerul Comunicaţiilor şi Tehnologiei Informaţiei, este infrastructura fizică informaţională. Ea se referă, de exemplu, la dezvoltarea pieţei IT, la reducerea „decalajului digital“ dintre urban şi rural, prin dotarea unor sate cu calculatoare şi conectarea lor la Internet. Despre modul în care populaţia va putea participa în mod activ la această societate informaţională nu se vorbeşte însă. Cum vor folosi românii noile tehnologii, ca să se exprime, în procesul de învăţare continuă, în exercitarea şi apărarea propriilor drepturi, nu pare a merita o investigare sau o investiţie mai serioasă. Se presupune, ca de atîtea ori, că nevoia îi va învăţa pe oameni. Dar oare chiar există la noi o nevoie care să îi convingă pe oameni să participe la *e*-guvernare, de exemplu, cînd ei nu ajung nici măcar la secţiile de votare?

Bibliotecile ar trebui şi ar putea să ajute la alfabetizarea informaţională a populaţiei. Din păcate însă, ele sînt prinse între cel puţin două cercuri vicioase. Primul se formează pornind de la presupunerea că bibliotecile reprezintă o parte importantă a societăţii informaţionale. Toate finanţările externe care se referă la susţinerea acestei noi societăţi consideră subînţeles acest lucru. Cînd banii ajung însă în România, factorii de decizie nu consideră bibliotecile potrivite pentru astfel de misiuni, aşa că investesc în centre de documentare şi informare, pe care le construiesc de la zero, dar care nu au profesionişti şi nu au reţeaua formată. Pe de altă parte, administraţia română este prea săracă pentru a susţine financiar reţeaua existentă de biblioteci, aşa că speră să primească ajutor din partea Uniunii Europene... Cel de-al doilea cerc vicios, poate mai periculos decît primul, se manifestă la nivel local. Bibliotecile încearcă să satisfacă cerinţele publicului cu toate mijloacele pe care le au la dispoziţie. Publicul care foloseşte biblioteca s-a obişnuit însă de atîta amar de timp cu oferta ei limitată, ştie la ce să se aştepte, aşa că nici nu se gîndeşte că ar putea cere mai mult. Nefăcîndu-şi cunoscute nevoile informaţionale nou apărute (accesarea informaţiei online, a materialelor media, de exemplu), bibliotecarii nu le consideră importante. Prinşi la mijloc, fără nici o susţinere, fără o adecvare a pregătirii profesionale la timpurile în care trăim, bibliotecarii nu reuşesc să înţeleagă unde greşesc, care le e rolul, la ce să se aştepte în viitor. Manifeste ca acela semnat de Federaţia Internaţională a Asociaţiilor Bibliotecilor (IFLA) şi UNESCO în 1994 (!) par vise frumoase, dar care se referă la alte biblioteci... poate biblioteci româneşti ale viitorului.

Claudia Şerbănuţă *este masterand în Bibliologie şi Ştiinţa informării, Universitatea Illinois.*

Biblioteca între realitate şi lege

Conform Legii bibliotecilor, în Bucureşti ar trebui să existe, la 25.000 de locuitori, cel puţin o bibliotecă. În prezent însă, faţă de 80 cît prevede legea, în Capitală există doar 33. De asemenea, spaţiul alocat unei biblioteci publice ar trebui să includă o secţie pentru împrumutul cărţilor, o sală cu cărţi pentru adulţi, un loc destinat copiilor şi o sală în care biblioteca să poată desfăşura diverse acţiuni şi manifestări culturale. În realitate avem biblioteci de cartier care funcţionează într-o singură încăpere, împrumutul, sala de lectură, conferinţele, toate desfăşurîndu-se în acelaşi perimetru, un spaţiu care de multe ori nu depăşeşte 60-80 de metri pătraţi, faţă de cei minimum 375 de metri pătraţi specificaţi de lege.

IFLA/UNESCO Manifestul bibliotecii publice 1994 (II)

Finanţare, legislaţie şi reţele

Utilizarea bibliotecii publice trebuie să se facă, în principiu, fără plată. Biblioteca publică este responsabilitatea autorităţilor locale şi naţionale. Trebuie să fie susţinută de legislaţii specifice şi finanţată de autorităţile naţionale şi locale. Trebuie să fie o componentă esenţială a oricărei strategii pe termen lung care se referă la cultură, informare, instrucţie şi educaţie. (...)

Reţeaua bibliotecilor publice trebuie să fie proiectată în relaţie cu bibliotecile naţionale, regionale, de cercetare şi speciale, dar şi cu bibliotecile din şcoli, colegii şi universităţi.

Operare şi management

Trebuie formulată o politică clară, care defineşte obiective, priorităţi şi servicii legate de nevoile comunităţii locale. Biblioteca publică trebuie să fie eficient organizată şi trebuie să păstreze standarde profesionale de funcţionare.

Trebuie să fie asigurată buna cooperare cu parteneri relevanţi – de exemplu, grupuri de utilizatori şi profesionişti la nivel local, regional, naţional, dar şi internaţional.

Serviciile trebuie să fie accesibile tuturor membrilor comunităţii, inclusiv persoanelor cu handicap. De aceea, biblioteca trebuie să aibă clădiri bine poziţionate, spaţii bune pentru citit şi studiat, tehnologii adecvate şi suficiente ore de funcţionare care să se suprapună peste timpul liber al utilizatorului. Acest lucru implică în mod egal existenţa serviciilor speciale adresate celor care se află în imposibilitatea de a vizita biblioteca.

Serviciile bibliotecii trebuie să se adapteze la diferitele nevoi ale comunităţilor din zone rurale şi urbane.

Bibliotecarul este un intermediar activ între utilizatori şi resurse. Pregătirea profesională şi educaţia continuă a bibliotecarului sînt indispensabile pentru a putea asigura servicii adecvate.

Este necesară oferirea de programe de deschidere către public şi programe de educare a utilizatorilor, pentru a-i ajuta pe aceştia să beneficieze de toate resursele.

Punerea în practică a manifestului

Factorii de decizie la nivel naţional şi local, precum şi comunitatea bibliotecilor în general, din toată lumea, sînt îndemnaţi să implementeze principiile exprimate în acest manifest.

(IFLA-UNESCO *Public Library Manifesto 1994* – http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm)

Temă pentru acasă: Cititorii dilematici sînt invitaţi să viziteze biblioteca publică din localitatea lor şi să ne scrie, pe adresa redacţiei, în ce măsură idealurile şi principiile din acest „Manifest“ se regăsesc în realitate.

„Filmul de epocă depăşeşte capcana cărţii poştale ilustrate“

– interviu cu Nae CARANFIL –

Nae Caranfil a realizat, pînă în prezent, cinci lungmetraje. E pericoloso sporgersi *(1993), selecţionat la Cannes în cadrul secţiunii „Quinzaine des Réalisateurs“;* Asfalt Tango *(1995),* Dolce far niente *(1998), o coproducţie franco-italo-belgiană în care au jucat François Cluzet, Giancarlo Giannini şi Isabella Ferrari, film distins cu Premiul pentru cel mai bun scenariu la Festivalul Filmului Francofon de la Namur şi selecţionat la Festivalul de la Karlovy Vary. A urmat* Filantropica *(2002), coproducţie româno-franceză, premiat la Festivalurile de Film de la Paris, Mons, Wiesbaden, Bratislava. Scenariul filmului* Restul e tăcere *(2007) a fost premiat la Paris în 1995 şi la Los Angeles, în cadrul „Hartly&Merrill International Scriptwriting Competition“, în 1999.*

Cum te-ai simţit cînd spuneai „motor“ la un film de aşa anvergură?

Îmi amintesc că în prima zi am ajuns la locul filmării pe la 3 dimineaţa, urmînd să tragem primul tur de manivelă la răsăritul soarelui. Era încă noapte, şi zecile (nu exagerez!) de camioane, rulote, microbuze ce se aliniau fantomatic în faţa mea mi-au muiat genunchii. Asta se întîmpla undeva în afara Bucureştiului, trecusem de aeroportul Otopeni şi, în dreptul lui, glumisem cu şoferul, cerîndu-i să mă lase la „Plecări“ şi să meargă el mai departe... Cîteva ore mai tîrziu însă, mă obişnuisem. Angoasa „mega-producţiei“ se evaporase din capul meu şi funcţionam deja în viteză de croazieră.

Ce apropieri sau diferenţe vezi între Dolce far niente *şi* Restul e tăcere?

Bun, sînt amîndouă filme de epocă şi implică decoruri, costume, cai, trăsuri. Amîndouă ficţionalizează personaje care au existat în realitate. În rest, numai diferenţe. Stendhal din *Dolce...* e un erou pasiv, fără obiectiv precis, un observator care ratează pînă şi observaţia. Grig e hiperactiv, mînat de la primul cadru al filmului de un scop pe care-l urmăreşte obsesiv. Tonul lui *Dolce...* e elegiac, *Restul...* evoluează mult mai energic. Italia începutului de secol XIX nu seamănă deloc cu Bucureştii începutului de secol XX. Şi aş putea continua, dar la ce bun să înşir elemente ce despart în mod natural două filme distincte?

Cum au perceput spectatorii străini povestea filmului?

Singurul lucru pe care străinii nu-l percep e latura nostalgică, voiajul „în căutarea României pierdute“, tentativa de recuperare a unui tip de cultura urbană pe care numai publicul nostru o poate gusta. Este un „salt înapoi“ într-un Bucureşti de legendă, ce face parte astăzi din imaginarul colectiv.

În rest, părerea mea (întărită de reacţiile publicului de peste tot unde am fost) e că filmul spune o poveste universală, perfect comprehensibilă pe orice meridian, despre oameni care vor să facă ceva pe lumea asta, pentru că poartă în ei un neastîmpăr al creaţiei. Cinematograful mut a fost o artă universală prin excelenţă, iar faptul că eu povestesc despre un cineast de care n-a auzit nimeni, care a făcut un film de care n-a auzit nimeni, într-o ţară de care n-a auzit nimeni, este poate o slăbiciune în materie de marketing, dar sigur un element esenţial pentru percepţia clară a temei filmului: nevoia noastră de a lăsa ceva în urmă, oricît de mărunţi am fi.

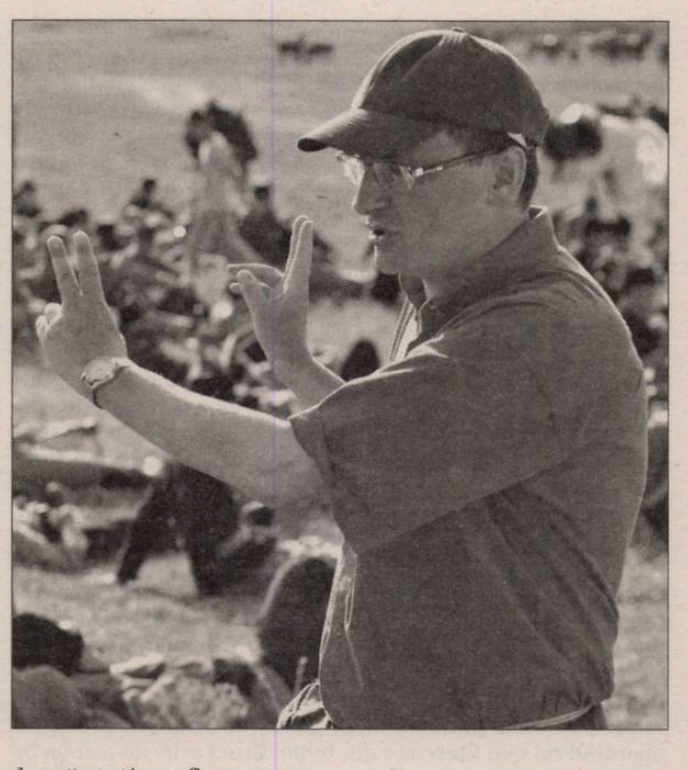

Un film de epocă este mai provocator decît o parodie a prezentului?

Dar de ce-aş parodia prezentul? Realitatea românească se parodiază singură, iar dacă fac un film de actualitate, singura mea problemă e să domesticesc materialul suprarealist oferit de realitate, astfel încît el să devină plauzibil pentru spectator. E vechea expresie: dacă pui asta într-un film, nu te crede nimeni! La un film de epocă, performanţa constă în a crea acel pod peste timp care permite spectatorului să se regăsească pe sine în lumea de atunci. Adică: trecînd dincolo de costume ieşite din fotografiile bunicilor, de lentoarea zaharisită a vieţii, de lipsuri inimaginabile pentru o existenţă normală, cum ar fi telefonul mobil sau Internetul, să fii pus în situaţia să exclami: uite, dom'le, că şi ei erau la fel!; aveau aceleaşi reflexe, se speriau sau se enervau ca şi mine, foloseau aceleaşi grupe de muşchi cînd urcau scările! Cînd această observaţie de o banalitate strigătoare la cer se transformă în revelaţie pentru spectator, filmul de epocă depăşeşte capcana cărţii poştale ilustrate, atinge o viteză superioară şi se poate dovedi mai relevant pentru prezent decît un film de actualitate.

Aprecierile criticilor sînt în general favorabile. Verdictul publicului contează mai mult pentru tine?

Atunci cînd faci comedie, ai un singur barometru infailibil: hohotul de rîs din sală. Dar, sigur, acesta se poate obţine şi prin procedee dubioase, prin grosolănie sau vulgaritate, prin poante prăfuite şi recondiţionate, prin forţarea unor reacţii de tip Pavlov. Aici criticii sînt necesari pentru că pot sublinia diferenţa dintre un film personal, inteligent, făcut cu grijă şi respect faţă de public, şi un produs ieftin, încropit în grabă, ce răspunde unor nevoi de divertisment rudimentare.

Însă astăzi, în România, criticii nu au impact la public prin cronicile lor. Polemicile, atîtea cîte sînt, rămîn în interiorul breslei, ceea ce e un lucru trist. Cele cîteva reviste de cinema care şi-au încercat norocul pe piaţă au decedat succesiv. În alte ţări există categorii de public puternic influenţate de opinia criticii. Spectatori care decid să meargă sau nu la un film, în funcţie de ce s-a scris despre el. La noi, din păcate, critica de film a devenit un exerciţiu în sine. Îndrăznesc să afirm că e vina publicului. Public care, în general, nu calcă în sala de cinema... ce să-şi mai confrunte opinia cu cea a unui critic?

Ai avut, fără îndoială, şi momente mai grele la filmare. Care au fost ele?

Paradoxal, nu scenele complexe, cu sute de figuranţi, sau cele „de bătălie“ mi-au pus cele mai multe probleme (pentru că acolo echipa, stimulată de dificultatea filmării, funcţiona ceas), ci secvenţe aparent banale, la care toată lumea venea fluierînd. Pornirea unei trăsuri, de exemplu. Caii din film sînt cai de cascadorie, învăţaţi cu platoul de filmare, de aceea ei reacţionau la comanda regizorului, nu a vizitiului! La strigătul iniţial „Linişte, filmăm!“, porneau smucit, ca şi cum li s-ar fi comandat galop. Cinci-şase oameni se chinuiau să-i liniştească şi să-i ţină „la semn“. Alte trei comenzi se succedau înainte de salvatorul „Acţiune!“, şi la fiecare din ele, caii reacţionau la fel. Am convenit un cod cu echipa: „Philadelphia“, „Arkansas“, „Nevada“ urma să înlocuiască „Atenţie!“, „Motor“, „Merge!“. N-a mers. Caii simţeau tonul şi se smuceau în hăţuri ca şi înainte. Am revenit la terminologia clasică, dar am schimbat stilul: dădeam comenzile cu jumătate de voce, dubitativ, hamletian. Perfecţiune. Caii stăteau liniştiti, aşteptîndu-şi semnalul. Problema era că nici echipa nu mai reacţiona – oameni şi cai păreau cu toţii pierduţi în gînduri...

„Concubinajul“ între talent şi bani este un exerciţiu facil?

Dacă ar fi fost facil, n-aş fi scris niciodată *Restul e tăcere.*

Ce sfaturi ai da unui tînăr care vrea să ajungă regizor?

Acum cîţiva ani m-am distrat alcătuind un decalog al regizorului de film. Îl recitesc cu această ocazie, găsindu-l în continuare destul de valabil: 1. Să nu cedezi ispitei care-ţi şopteşte că eşti un artist damnat. Nu eşti. 2. Să nu umbli la simboluri, căci ele sacre sînt. 3. Să nu arunci vorbe de ocară către slujitorii tăi, căci nu te vor respecta. 4. Să nu preacurveşti cu spectatorul, dar nici cu critica. 5. Să nu furi de la aproapele tău, sperînd că nu-i suficient de aproape. 6. Să nu predici unor săli goale, căci de ridicol te vei acoperi. 7. Să nu ucizi umorul, căci el este ca apa rece pentru beduinul deşertului. 8. Să nu te lupţi cu dictatura în plină libertate, căci ipocrit vei fi. 9. Să nu înjuri libertatea sub dictatură, căci ipocrit vei fi. 10. Să pleci urechea la poruncile producătorului. Are şi el zece.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Daria GHIU

Omul-instalaţie

Instalaţia coregrafică (coregrafie sonoră) Cvartet pentru o lavalieră, *noul proiect al Vavei Ştefănescu, va avea premiera pe 10 aprilie şi se va reprezenta apoi şi în zilele de 11 şi 12 aprilie, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană. Iar dacă se va găsi o prelungire a finanţării existente, situaţia-limită se va recompune în mai multe galerii bucureştene şi în alte spaţii alternative din ţară.* Cvartet pentru o lavalieră *este un spectacol despre noi toţi, despre spaţiul nostru vital, despre trăirea la limită a fiecărei zile.*

Imaginaţi-vă un spaţiu închis, de mărimea unei cabine de telefon. Înăuntru, Mihaela, Carmen, Adrian, un microfon şi o lavalieră. La o anumită distanţă, Julien stă la masa de mixaj, cu ochii şi urechile mereu aţintite către cabină şi către mişcările şi zgomotele dinăuntrul ei, înregistrează sunete, le redă, pune muzică, o opreşte brusc. Noi, privitorii, stăm în aşa fel încît dublăm cei patru pereţi ai cutiei-cabină. Sîntem dispuşi în cele patru puncte cardinale, privirile ni se încrucişează uneori şi se încrucişează cu privirile celor trei. Ei sînt dublu închişi şi striviţi: închişi între cei patru pereţi şi închişi între privirile noastre. La rîndul nostru, şi nouă ni se întîmplă la fel. Sîntem închişi în sunetele pe care difuzoarele din spatele nostru le redau. Sînt sunetele pe care corpurile celor trei le produc, sînt sunetele mişcărilor discrete, care încearcă să nu se facă auzite, ale trupurilor noastre, sînt fragmentele de dialog şi melodiile care apar şi dispar brusc, sînt sunetele liniştii noastre atente la ceea ce vedem, înregistrate şi redate cu fineţe, care dublează prezenţa noastră.

Fiecare reprezentaţie va fi diferită. Nici nu se poate altfel. Publicul e mereu altul, privirile sînt altele, totul e compoziţie în timp real. Singurele date ale problemei sînt acea oră, acele şaizeci de minute de trăire în trei într-o cabină închisă şi ideea de proximitate. Ce faci atunci cînd eşti forţat să împarţi un spaţiu restrîns, cu încă două persoane? Încerci să-ţi delimitezi noul teritoriu dat, să-l marchezi, să abuzezi şi să-l violezi pe al celorlalţi doi, care la rîndul lor fac la fel, îl împarţi altfel, iei în considerare spaţiul pe verticală, ceilalţi se iau după tine, şi toţi trei vă aşezaţi stratificat, în aer. Apoi, cel de lîngă tine devine complice cu al treilea, împreună te izolează, te duşmănesc, te marginalizează, te înghesuie, te împing şi te bruschează. Dar, dintr-odată, faci în aşa fel încît devii tu centrul de interes al unuia dintre ei şi te transformi tu în dominator. E continua relaţie de putere, rolurile se schimbă aproape instantaneu. E pendulare între atracţie şi respingere.

În acelaşi timp, cele trei corpuri sînt supuse aceluiaşi tratament şi se ajută, se îmbină şi se încolăcesc în cele mai neaşteptate moduri. În acel spaţiu închis, ele nu mai pot trăi separat, devin fragile şi nu mai sînt viabile. Au nevoie de trupul celuilalt. Adrian fumează, cabina se umple de fum. Carmen respiră adînc prin crăpătura formată accidental într-un colţ, iar Mihaela stă sprijinită de ea, respirînd în acelaşi ritm. Carmen i-a devenit plămîn. Cele trei trupuri se fragmentează, iar modul în care comunică şi se prelungesc unul pe celălalt dă senzaţia unui singur corp colectiv. Este fascinaţia Vavei Ştefănescu pentru corpul fragmentat şi multiplicat, despre care vorbeşte într-un articol apărut anul trecut în *Dilema veche,* nr. 168, „Corpuri care (se) uită“, articol care trasează o excelentă tipologie a corpului uman, pornind de la propriile sale spectacole.

Aerul dinăuntrul cabinei e respirat şi re-respirat. Devine dioxid de carbon, singura supapă fiind o mică gaură în tavan. Te întrebi cît vor mai rezista. Carmen, Mihaela şi Adrian reuşesc să-ţi transmită starea de rău, claustrofobia. Respiri greu şi tu, n-ai aer suficient, îţi doreşti să sari şi să le deschizi uşile cabinei, pentru a-i salva. Atunci cînd o fac ei, după 60 de minute de trăire la limită, atunci cînd se eliberează, reuşeşti şi tu să respiri, te ridici şi începi să umbli, bucuros de libertatea de mişcare pe care o ai şi pe care o pierduseşi pentru o oră.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Stupiditatea paradoxală

● **Matthijs van Boxsel, *L'encyclopédie de la stupidité*, Payot, Paris, 2007.**

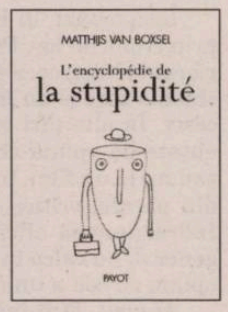

Dacă nu ar avea un ton glumeţ, am putea spune despre cartea olandezului Matthijs van Boxsel că este pretenţios intitulată enciclopedie. Încă din primele pagini e însă ilustrat caracterul derizoriu al ideii de enciclopedie şi al pretenţiei de exhaustivitate. Totuşi, autorul se ia în serios şi desfăşoară pe parcursul cărţii un erudit evantai compus din extrem de variate mostre de stupiditate. Fiind atras de paradox, garnisește lucrarea cu o sumedenie de motto-uri, alese pe sprînceană. Iată unul extras din caietele lui Paul Valéry: *„Il y a un imbécile en moi, il faut que je profite de ses fautes"*. Însă fraza lui preferată, pe care o reia de mai multe ori în text, este următoarea: *„Personne n'est suffisamment intelligent pour comprendre sa propre stupidité, et même cette constatation dépasse notre intelligence"*.

E clar că nu se prea încrede în eventuala înzestrare a cititorilor şi repetă de cîteva ori ceea ce el numeşte teza centrală a cărţii, potrivit căreia cultura, progresul şi în general inteligenţa nu ar fi decît produsul tentativelor mai mult sau mai puţin reuşite de a stăpîni, de a „domestici" stupiditatea funciară ce caracterizează fiinţa umană. Nu pot să nu amintesc şi de ilustraţiile cărţii, mai ales alegorii extrase din iconografia Evului Mediu şi din vremea Renaşterii, dar şi caricaturi mai noi.

Autorul semnalează dificultatea de a da o definiţie şi faptul că stupiditatea devine evidentă abia după ce se consumă. Specificul ei este că ne dăm seama că am făcut o prostie abia *post factum*. Stupiditatea ar fi deci o frontieră mereu ratată, observăm prea tîrziu că am încălcat-o, abia cînd ne trezim în zone nedorite. Problema e că odată sesizată, stupiditatea îşi pierde natura specifică, ba mai mult, se transformă într-un fel de înţelepciune: *„Une stupidité reconnue est une sagesse de plus"*. Cam acelaşi lucru spune şi zicala „Tot păţitu-i priceput".

Concluzia autorului ar fi că stupiditatea este motorul evoluţiei sociale, factorul imponderabil care a silit omul să găsească soluţii pentru a se salva de la predispoziţia la autodistrugere cauzată de prostia lui fără margini. Acum, dacă ne gîndim la premiile Darwin atribuite, în fiecare an, pe Internet, celor mai stupide feluri de a muri, îi dăm dreptate olandezului. De exemplu, în 1999 premiul a fost atribuit conducătorului unei secte din Los Angeles, care se antrena sistematic în cada din baie pentru a reuşi să meargă pe apă, însă a murit subit, alunecînd pe-o bucăţică de săpun. Acest premiu a fost iniţiat de un biolog încîntat că purtătorii celor mai stupide gene ajung să se elimine singuri. Curată eugenie!

Dintre nenumăratele ei forme de manifestare, mi-a atras atenţia cea denumită de autor *„la stupidité méthodique"*. El evocă două situaţii total diferite, în care repetarea unei gafe duce la anularea ei. Un oaspete sud-african, nefiind la curent cu manierele în vigoare la curtea olandeză, în timpul unui dineu, bea apa din bolul destinat clătirii degetelor. Din politeţe, regina, onorînd calitatea ei de gazdă, îi urmează exemplul, abordînd cel mai firesc aer din lume. Eroul celei de-a doua întîmplări este un chinez ajuns în Africa. Necunoscînd fructul, cînd este servit cu o banană, o mănîncă cu coajă cu tot. Plin de dispreţ, stăpînul casei ia şi el o banană pe care o curăţă ostentativ înainte de a o mînca. Chinezul nu îşi pierde firea, se serveşte singur încă o dată şi mestecă cu poftă banana, cu coajă cu tot, pretinzînd că astfel are un gust mult mai bun.

Despre lacunele inteligenţei se ocupă şi Belinda Cannone în *La bêtise s'ameliore* (Stock, 2007). Este un eseu structurat sub forma dialogului, ce dezvăluie felul în care, plini de importanţă, continuăm să facem schimb de idei primite, comoditatea spirituală, apelul neîncetat la clişee, tirania locurilor comune, locvacitatea redundantă prilejuită de ideile la modă. Pe scurt, se ocupă de *„la bêtise de l'intelligence"*. Cu un an în urmă, aceeaşi editură publica *Stupidity* de Avital Ronell, o variaţiune de succes pe inepuizabila temă a prostiei inteligente.

De fapt, aş fi vrut să scriu despre *L'encyclopédie du mauvais goût* de Hervé Depoil şi François Quenouille. În definitiv, prostul gust nu e decît o formă a prostiei, expresia ei cea mai vizibilă. Este detaliul care o trădează, de cele mai multe ori aflat în prim-plan, dar el poate sta ascuns în pliuri fine şi învăluit de fumuri. Cartea a apărut tot în iarna asta, dar pînă să mă hotărăsc eu să dau banii pe ea, a dispărut din toate librăriile. Cred că am ezitat mai ales pentru că avea pe copertă un cîine cumplit de antipatic, decorat cu o parură de blăniţă roz şi o diademă de diamante. Am răsfoit-o doar, îndeajuns cît să mă amuze savurosul repertoriu, selectat de autori din infinita paletă a prostului gust. De la kitsch-ul religios reprezentat de atît de inventivele *bondieuseries* şi pînă la neinspiratul restaurant din Taiwan, în care scaunele erau înlocuite cu tronuri WC, pare-se funcţionale, cartea abundă în ilustraţii, nu atît uimitoare, cît familiare.

Prostul gust e foarte aproape de fiecare dintre noi, numai că, desigur, aparţine mereu celorlalţi! Recunoaştem destul de uşor că am făcut o prostie sau că am reacţionat stupid în diverse împrejurări, însă nici că se poate jignire mai mare decît aluzia că am fi comis o eroare de gust. Dacă ne putem da singuri seama că am făcut o prostie (cu mintea românului cea de pe urmă), prostul gust e vizibil doar din exterior, doar ceilalţi se pot bucura de plăcerea (garantată!) de a ne judeca.

Oricum, atît stupiditatea, cît şi kitsch-ul s-au instalat confortabil în categoria valorilor sigure ale civilizaţiei, cu siguranţă nu fac parte din resursele limitate ale planetei şi nu vor dispărea prea curînd.

Delia VOICU

Teatrul sau tensiunea invizibilului

● **Monique Borie, *Fantoma sau Îndoiala teatrului*, traducere de Ileana Littera, Unitext şi Polirom, 2008.**

După apariţia, în 2004, a unui erudit eseu despre Antonin Artaud semnat de Monique Borie, editurile Unitext şi Polirom se asociază din nou pentru a oferi publicului românesc o altă carte a aceleiaşi autoare, scrisă cu zece ani în urmă şi intitulată *Fantoma sau îndoiala teatrului (Le Fantôme ou le théâtre qui doute,* Actes Sud, Paris).

Sprijinindu-se atît pe achiziţiile antropologiei – sînt numeroase referirile la lucrările lui Jean-Pierre Vernant, Marc Augé, Jean-Paul Esclimann, Michel Serres ş.a. –, cît şi pe contribuţiile teoretice ale unor regizori şi dramaturgi de notorietate, precum Craig, Artaud, Genet, Kantor, Monique Borie îşi propune de data aceasta „o incursiune în lumea populată de fantome a teatrului", menită să pună în lumină permanenţa unei viziuni asupra acestuia, definirea lui ca spaţiu unic al comunicării dintre vii şi morţi, al „materializării invizibilului în vizibilul scenei". Proiectul este urmărit pas cu pas. Autoarea examinează succesiv cîteva experienţe fundamentale ale teatrului din toate timpurile, de la tragedia greacă ori străvechiul Nô japonez şi dramaturgia shakespeariană la marile opere ale modernităţii datorate lui Maeterlinck, Ibsen, Strindberg şi Pirandello. Liantul comentariului critic îl constituie prezenţa constantă a fantomei, a cărei reprezentare scenică a însemnat nu numai o continuă provocare lansată regizorilor de teatru, ci şi punctul de pornire al unei dezbateri privind deopotrivă statutul realităţii teatrale şi statutul actorului. O realitate pusă întotdeauna în relaţie cu moartea, cu teritoriile unui *altundeva,* o realitate ce se plasează astfel sub semnul incertitudinii, al îndoielii, al ezitării spectatorului între a crede sau a nu crede în ceea ce vede pe platoul de joc; un actor care, la rîndu-i, devine mesagerul acestui *altundeva* şi căruia i s-ar potrivi de minune metafora statuii însufleţite.

Argumentele pe care Monique Borie îşi întemeiază demersul sînt luate, aşa cum am mai spus, din cele mai importante capitole ale istoriei teatrului universal. Tragedia greacă îi furnizează o adevărată tipologie a fantomelor: apariţii efective sau doar vedenii ale nopţii ori halucinaţii ale omului aflat în plin delir, ele pot fi fantome răzbunătoare (a căror dorinţă ca vinovaţii să fie pedepsiţi trebuie respectată cu sfinţenie), fantome-oracol (prevestind, uneori, destinul unei întregi naţii), fantome tutelare (protectoare ale celor rămaşi în viaţă).

Din teatrul Nô, Monique Borie reţine drama fantomei care nu izbuteşte să se desprindă definitiv de viaţă şi de patimile lumeşti, suferinţa morţilor torturaţi de amintirea celor dragi, neîncetata zbatere între ataşamentul faţă de aparenţe şi dorinţa de evadare dintr-o lume a formelor. În Nô, intriga dramatică se organizează cu precădere în jurul unui sol al invizibilului *(shite,* umbră ascunsă sub înfăţişarea unui om viu), iar ambiguitatea *vis-realitate* generează incertitudinile ce definesc esenţa teatrului ca artă.

Explorarea universului shakespearian porneşte de la întrebarea inaugurală din *Hamlet („Who's there?",* „Cine-i acolo?"), în care autoarea vede formularea succintă a unei profunde reflecţii asupra „miezului ascuns al teatrului". În centrul dramelor shakespeariene se află întotdeauna o alteritate atroce, a cărei expresie radicală e spectrul. Lumea lui Shakespeare e o lume bîntuită de stafii, o lume unde statuile prind viaţă, unde magicienii plăsmuiesc sau destramă năluciri, unde se circulă nestingherit între viaţă şi moarte, între vis şi realitate, unde travestirile şi dublurile duc la pierderea identităţii, unde asemănările sînt înşelătoare şi unde totul pare să stea sub zodia nedefinitului, a indeterminatului.

Modernii îşi au şi ei umbrele lor, dar acestea nu mai păstrează aproape nimic din vechile fantome: spaima e provocată acum de moartea care pîndeşte nevăzută, de imposibilitatea omului de a se apăra de forţe exterioare ameninţătoare, de primejdii pe care nu le vede, dar le simte, într-un cuvînt de tragicul existenţei cotidiene (Maeterlinck). Strigoii contemporani au adesea chipul trecutului, sînt „străinii" care se întorc după o îndelungată absenţă (Ibsen), sînt amintirile chinuitoare de care nu poţi fugi (Strindberg), ori pendularea între real şi imaginar (Pirandello).

Aspiraţia fundamentală a teatrului, conchide Monique Borie, vocaţia şi misiunea lui constau în înfruntarea fantomelor, în tensiunea invizibilului, în reprezentarea lor concret materială. Teatrul are nevoie de performanţa unui trup viu care să amintească de statuia care se însufleţeşte. Pentru că teatrul are nevoie de apariţii, şi nu de aparenţe, de miraculos şi de magic, cum spunea Artaud, de statuar şi de efigie, cum cred, deopotrivă, Craig, Artaud şi Genet. Teatrul trebuie să regăsească, aşa cum îşi dorea Kantor, acea „înfiorare metafizică" originară pe care o provoacă actorul-mesager al morţii. Căci numai astfel teatrul ne va deschide, fie doar şi pentru o clipă, poarta prin care vom putea zări teritoriile lumii *de dincolo*.

Impecabilă ca argumentaţie, bogată în exemplificări analizate cu subtilitate, lucrarea lui Monique Borie pledează pentru un teatru al neliniştii, al îndoielii, al întrebărilor ce rămîn de multe ori fără răspuns. Sînt nelinişti şi îndoieli fertile, sînt întrebări fundamentale pentru definirea teatrului ca artă.

Cartea îşi găseşte în persoana Ilenei Littera un desăvîrşit tălmăcitor. Dacă la prima colaborare cu Monique Borie, performanţa demersului său consta cu precădere în precizia translării unui text doct, ştiinţific – pentru care Ileana Littera *a creat* termeni de antropologie teatrală în limba română –, de astă dată, originalul francez, învăluitor şi poetic, elevat şi cald, i-a oferit o arie stilistică mai largă, unde traducătoarea a ştiut să cheme cu iscusinţă cuvintele juste, nuanţate şi plastice.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

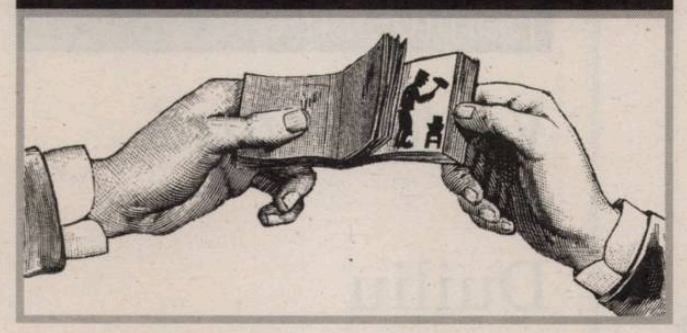

Anchetă despre suflet

● **Răzvan Rădulescu, *Viaţa şi faptele lui Ilie Cazane*, Editura Polirom, 2008.**

Succesul, deopotrivă la critică şi la public, pe care l-au avut tinerii scriitori în ultimii ani, a justificat reeditarea cărţilor de debut, multe apărute la edituri obscure sau care au avut o viaţă scurtă din cauza tirajelor mici şi a interesului scăzut, în anii '90, faţă de proza tinerilor. Acum, cînd avem toate cărţile la dispoziţie iar lucrurile par să fi intrat în normal, cred că – în ciuda succesului (cronici, burse, premii, traduceri) – nici unul dintre cei cîţiva noi prozatori pe care mizăm cu toţii nu a dat o carte cu adevărat mare. Blocajul editorial şi comercial a fost depăşit, prejudecăţile generaţioniste ale criticii au căzut, complexele de inferioritate faţă de alte pieţe literare s-au înmuiat, dar greul abia acum începe. Nici Filip Florian, nici Florin Lăzărescu, Dan Lungu sau L.D. Teodorovici (pentru a nu menţiona decît cîţiva), nici unul nu şi-a dat cu adevărat măsura talentului. Cred că următoarele cărţi vor fi cu mult peste ce au scris pînă acum. Sper să fie aşa, pentru că, prin comparaţie cu ce s-a scris în aceeaşi perioadă şi de către scriitorii de aceeaşi vîrstă din literaturi europene mai mult sau mai puţin apropiate (Attila Bartis, Saša Stanišić sau Elif Shafak, din cei traduşi la noi), romanele lor sînt destul de modeste.

Din seria „recuperărilor" cărţilor de debut, face parte şi acest mic roman al lui Răzvan Rădulescu, premiat de USR la apariţia lui în 1997 şi devenit o carte cult în mediile filologice, alături de romanul *Alexandru* al lui Ion Manolescu, poemul *Bucla* al lui T.O. Bobe sau prozele cu Dănuţ ale lui Cezar Paul-Bădescu. De altfel, ultimii doi i-au fost şi colegi în celebrul volum colectiv *Tablou de familie* (1995), alături de Sorin Gherguţ, Mihai Ignat şi Svetlana Cîrstean. Răzvan Rădulescu, absolvent şi al Conservatorului (secţia regie de operă), s-a apucat de scris şi scenarii de film (toate extraordinare), fiind coautor, printre altele, al scenariilor *Marfa şi banii, Moartea domnului Lăzărescu* şi *Hîrtia va fi albastră*, devenite filme de referinţă la noi.

Primele povestiri publicate de Răzvan Rădulescu, „Maşinistul", „Închipuita existenţă a lui Raoul D. Rizoiu" sau „Viaţa lui Iosif Băliga", exprimau predilecţia pentru personaje stranii, pentru tema copilăriei pierdute şi a fatalităţii morţii. Cei care l-au descoperit ca prozator abia cu romanul *fantasy* de acum doi ani – *Teodosie cel Mic* este vîrful genului la noi –, vor avea o mică surpriză citindu-i debutul, această biografie fictivă a unui personaj foarte curios şi mai degrabă absent.

În Bucureştiul anului 1959, putea fi zărit pe străzi şi în localuri un vagabond simpatic, un pierde-vară popular şi „suficient sieşi". Ilie Cazane, despre care vom afla că fusese crescut într-un orfelinat, a cunoscut-o, întîmplător, pe Georgeta, o fată de la ţară cu care se va căsători şi alături de care se va muta în satul numit Liveni. Harnic şi săritor, Ilie Cazane face ca recoltele satului să crească miraculos: „Cînd Cazane arunca în pămînt o sămînţă de roşie, toamna, toate roşiile de pe vrejul fostei seminţe cîntăreau fiecare cam cît un pepenaş". Turnat la Securitate, Cazane este ridicat pentru a-şi deconspira „metoda" prin care recoltele patriei ar putea creşte spre folosul poporului şi al societăţii socialiste de altfel multilateral dezvoltate. Este anchetat îndelung, violent şi previzibil fără succes, căci securiştii nu află nimic despre nici un îngrăşămînt minune. Este vorba, pur şi simplu, de un har. În ziua eliberării, Ilie Cazane este lovit mortal de un camion. Îndurerată, Georgeta îşi va boteza copilul Ilie Cazane, iar povestea continuă cu copilăria şi cu faptele fiului, un băieţel nu mai puţin curios decît tatăl său.

Semnificaţiile întregii naraţiuni şi ale absurdei (prin capul de acuzare) dar atrocei (prin metodele interogatoriului) anchete se află însă în altă parte. Implicat la modul personal în acest caz, anchetatorul Vasile necredinciosul, ditamai colonelul de Securitate, îl pune pe Ilie Cazane să sădească, sub ochii lui, o sămînţă care, în cîteva luni, va da o roşie uriaşă. Martor, în cele din urmă, la miracolul în care nu crezuse şi pe care-l negase, securistul îl eliberează pe Cazane şi încearcă să se elibereze şi pe sine de amintirea tulburătoarei epifanii legumicole, ducînd uriaşa roşie la crematoriu spre incinerare „înstăpînind, astfel, în plin ianuarie, peste maghernițele din susul dealului, un miros ademenitor de bulion". În timpul anchetei, pornind de la o ştire citită în ziar, securistului îi „încolţeşte" în minte o întrebare: ce este sufletul? Volumele complete din opera lui Marx, din care citeşte ocazional cîte o frază aleasă la întîmplare, nu-l liniştesc şi îndoiala că sufletul poate fi altceva decît materie îl va chinui într-atît încît îl va întreba pînă şi pe ministrul Justiţiei. Mai mult, moartea lui Cazane chiar în ziua eliberării îl face să se simtă responsabil de educaţia copilului. Implicat personal, o dată în plus, într-un dosar clasat şi ale cărui dovezi le distrusese în secret, securistul este degradat şi trimis la Arhive în ziua în care soţia intentează divorţul. Necredinciosul anchetator este, astfel, pedepsit, dar refuză să creadă că nu-şi poate controla singur viaţa. Se lasă totuşi convins să participe, într-o scenă burlescă, la o şedinţă de spiritism unde să fie invocat spiritul lui Marx pentru o singură şi esenţială întrebare: „Este adevărat că omul îşi face singur destinul, şi nu cu ajutorul unor aşa-zise forţe supranaturale?".

Ilie Cazane este, de fapt, un înger incomplet şi rătăcit ce descinde în lume iluminînd destinele tuturor, iar colonelul de Securitate Vasile Chiriţă resimte consecinţele nedreptului „proces" urmat de o şi mai nedreaptă moarte. Cele două personaje sînt feţele – sacru & profan – acestei naraţiuni care comunică şi se concurează permanent după principiul benzii moebiusiene. Falsul tipar balzacian cu inserturi fantastice, oscilarea între real şi oniric, salturile în timp, intersecţia discursurilor alternînd spaţiul urban cu cel rural, cimitirul cu subteranele Securităţii, dozarea efectelor prin amînare sau, dimpotrivă, prin reluarea unor episoade, ştiinţa dialogului, frazarea impecabilă, lirismul, ironia şi simţul dramatic fac din această pseudo-hagiografie *fantasy* din vremea Securităţii o carte demnă de a fi comparată cu romanele lui Ştefan Agopian. Capitolul interogatoriului perfid şi terifiant („Tovarăşe colonel, poftiţi cafeaua, mai lăsaţi-l că a vomitat şi sufletul din el. Eu zic să vă mai odihniţi pînă-şi mai vine în fire!"), pentru o „vină" cît se poate de candidă, scena spiritismului cu Marx, divinaţiile halucinante în tăblia patului, precum şi întîlnirea din tren dintre fiul lui Cazane şi fiica lui Chiriţă (momente care trasează designul „supranatural" al destinului personajelor), precum şi moartea lui Ilie cel mic pe patul muzical, toate sînt pagini antologice, de o frumuseţe magică cu a cărei amintire rămîi mult după ce ai terminat lectura.

Răzvan Rădulescu este, pur şi simplu, un mare scriitor.

Dilema veche vă recomandă

● Cred că nu voi fi socotit un diversionist dubios dacă propun spiritelor ceva mai ironice ca miercuri, 2 aprilie, în ziua deschiderii summit-ului NATO în Bucureştiul iubit şi blocat, să se concentreze pe: *Misterele mumiilor din Alaska* (Discovery Civilisation, orele 13,40 şi 19,40), *Aligatorii şi seceta* (National Geographic, ora 17,30), *Tehnici esenţiale de supravieţuire: jungla din Costa Rica* (Discovery, ora 20), *Cele mai mari superlative* (Discovery Science, orele 16,50 şi 22,50), iar la miezul nopţii, pentru cei care încă sînt convinşi că frumuseţea va salva lumea, pe Mezzo, Glenn Gould interpretînd Beethoven. (Radu Cosaşu)

● Un frumos clip ecologic, realizat de actorul & regizorul Yvan Attal pentru Isabelle Marie Anne de Truchis de Varennes, alias Zazie – aici: http://www.youtube.com/watch?v=DcBIX6ptLmY. (Alex. Leo Şerban)

● Interviul cu frumoasa, calina & mămica Cate Blanchett (de care eu sînt, în secret, îndrăgostit) din revista *Psychologies* nr. 6; spicuiesc cîteva fraze: „Azi oamenii sînt interesaţi numai de opinii", „Oamenii au impresia că pierderea controlului este ceva înspăimîntător. Dar, ca să scapi de această iluzie, nu trebuie decît să ai copii. Şi, mai ales, să ai băieţi" şi „Cînd mă uit la faţa unei femei sau la corpul ei care a purtat copii, mă gîndesc la imperfecţiunile ei ca la versurile unui cîntec. Sînt mărci ale experienţei noastre". (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Întemeietorii

● ***Va curge sînge / There Will Be Blood* (SUA, 2007), de Paul Thomas Anderson.**

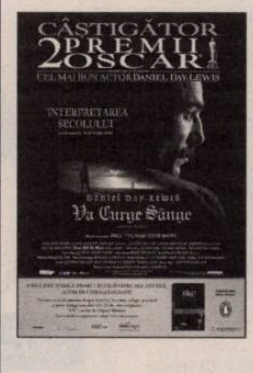

În rolul care i-a adus cel mai binemeritat Oscar al ediţiei 2008, Daniel Day-Lewis nu mai are nimic din Daniel Day-Lewis. Are o faţă din aia autentic-americană şi autentic-de-epocă, lungă, mustăcioasă şi cu obrajii supţi, aşa cum vedem în vechile fotografii cu prospectori şi colonişti. În *Va curge sînge*, el joacă rolul unui petrolist, Daniel Plainview, care face avere în primele decenii ale secolului XX. La început, în 1898, îl vedem săpînd singur, apoi îl regăsim într-un mic grup de muncitori, în 1902. Secvenţele astea iniţiale sînt extrem de intense şi nu conţin dialog. Unul dintre tovarăşii lui Daniel moare, lăsînd în urma lui un copil pe care Daniel îl creşte ca pe propriul său fiu. Îl ia cu el atunci cînd merge să negocieze cu fermieri săraci care, fără să ştie, stau pe un ocean de petrol şi care-i vînd terenurile lor pe mult mai puţin decît valorează. Trec mai bine de 15 minute pînă cînd îi auzim vocea, şi frumuseţea ei vine ca un şoc: e o voce de mesmerist – îşi înfăşoară victimele într-un cocon de vocale şi consoane finale prelungite dezmierdător. (E modelată după vocea incomparabilului *charmeur* american John Huston, care în calitate de regizor a semnat unul dintre marile studii cinematografice ale rapacităţii, *Comoara din Sierra Madre*, iar ca actor, în *Chinatown*-ul lui Roman Polanski, a dat viaţă unui alt mare personaj care se îmbogăţea secînd pămîntul.) Această voce extraordinară şi-o foloseşte asupra micii comunităţi de fermieri din Little Boston, California, promiţîndu-le pîine (pînă atunci nu avuseseră destulă apă ca să poată cultiva grîu), slujbe şi şcoli, şi explicîndu-le că viitorul pe care se oferă să li-l construiască este unul întemeiat pe valorile familiei, pe legătura dintre el şi propriul său fiu. Numai că propriul său fiu nu e chiar *propriul* său fiu; viitorul se întemeiază pe o minciună – mică, dar suficientă ca să-şi arunce umbra asupra grandorii clasice, john-fordiene, invocate de regizorul Paul Thomas Anderson în secvenţa inaugurării primului puţ petrolier. Ca într-un film de Ford, vedem cum se ridică o naţiune; cu diferenţa că la Ford nu cădeau atîtea umbre şi, chiar şi atunci cînd cădeau, nu erau nici pe departe atît de neliniştitoare. Eroii lui erau oameni simpli, transparenţi, pe cînd în cazul lui Daniel sîntem conştienţi de garda pe care n-o coboară niciodată şi deja bănuim răceala din spatele ei. Şi mai e pe acolo şi un tînăr predicator pe nume Eli (Paul Dano), care-şi construieşte propria biserică din banii lui Daniel.

Eli are o faţă de lună plină şi un aer moale-neplăcut. Iniţial nu pare să aibă cu ce să concureze charisma lui Daniel, dar în scurt timp devine evident că ambiţia lui e la fel de oţelită şi că moliciunea lui e insidios-posesivă. El şi Daniel sînt adversari de la prima vedere – concurenţi în dominarea comunităţii –, dar fiecare depinde de celălalt ca să poată domina. Deci sînt aliaţi fără voie (pînă la final chiar se încuscresc) şi, pe parcursul filmului, fiecare se îmbibă de celălalt: periculosul Daniel îl tăvăleşte pe Eli prin petrol (îl botează în elementul lui) atunci cînd acesta vine să-i ceară bani într-un moment nepotrivit, pentru ca mai tîrziu, ajuns la mîna lui Eli, să se lase el însuşi rebotezat în biserica acestuia. În viziunea lui Anderson (bazată pe viziunea lui Upton Sinclair, al cărui roman din 1927, *Oil!*, e sursa de inspiraţie a filmului), Daniel şi Eli reprezintă cele două forţe incompatibile şi totuşi sinistru de complementare, materialismul pur şi religiozitatea dură, care au tras de America încă de la întemeierea ei, fiecare înspre sine şi ambele în aceeaşi direcţie – a progresului, dar şi a iadului. (Anderson a eliminat cea de-a treia forţă, care pentru socialistul Sinclair reprezenta salvarea: comunismul.) Aşa cum o descriu eu, relaţia celor doi pare schematică, dar pe ecran nu se vede aşa: aceeaşi lipsă de transparenţă care-i face greu accesibili ca fiinţe umane nu-i lasă să fie prea citeţi nici ca figuri alegorice şi, în regia lui Anderson, tranzacţiile lor (de pildă botezurile reciproce) nu degajă atît un aer de schematism alegoric, cît unul de formalism bizar (foarte diferit de polifonia umanistă a marilor filme precedente ale lui Anderson, *Boogie Nights* şi *Magnolia*): o combinaţie de distanţare riguroasă şi flamboaianţă excentrică, de inspiraţie teatrală, care face ca, în uluitoarele secvenţe finale, Daniel, a cărui competitivitate a devenit patologică, autodestructivă, să arate ca unul dintre monştrii lui Eisenstein din *Ivan cel Groaznic*, refilmat de Stanley Kubrick. *Va curge sînge* e, probabil, un film excesiv de formalizat şi greu de iubit, dar, în orice caz, are mai multă substanţă şi – datorită lui Day-Lewis – mai multă viaţă decît filmul care l-a învins la Oscaruri, afectatul şi aburitorul *No Country for Old Men*.

trecerea prin reviste

Simplu despre cărţi

Ediţia în limba română a revistei *The New York Times Book Review,* publicată de Universe Publishing House Inc., are darul de a satisface curiozitatea intelectuală a celor într-adevăr interesaţi de viaţa cărţilor. Vîndută împreună cu volume din Colecţia „Enciclopedica" a ziarului *Cotidianul* pe subiecte despre care se vorbeşte mult, dar se ştie puţin, cumpărarea revistei se justifică prin cantitatea de informaţie accesibilă oferită. Ca şi celelalte numere, cel din 24 martie este în întregime alcătuit din recenzii: unele mai lungi, altele mai scurte, nici una prea lungă. Titlurile cărţilor de pe lista bestseller-urilor împărţită pe categorii – ficţiune format clasic, ficţiune format de buzunar, cărţi ilustrate, lecturi uşoare, cărţi broşate, serii, nonficţiune, selecţia editorilor – sînt însoţite de foarte scurte caracterizări din care se înţelege despre ce e vorba în volum. De altfel toate articolele sînt scrise pentru a fi înţelese, nu pentru a arăta cît de cult sau cît de inteligent este autorul lor. În capitolul dedicat recenziilor, sînt selectate cărţile înscrise în dezbaterea de idei din Statele Unite, indiferent dacă argumentele coincid cu cele ale conducerii sau ale redactorilor ziarului. Apoi sînt trecute în revistă cărţile de ficţiune ale prozatorilor „cu nume", pe urmă cele ale debutanţilor pe care pariază autorii recenziilor. Nu sînt omise genurile populare, cum ar fi de exemplu romanul poliţist, pentru că şi în această categorie există cărţi bune şi cărţi proaste. Dacă tot am ajuns la cărţile proaste, e de observat că obiecţiile mai întotdeauna prezente nu sînt formulate pe un ton jignitor, autorul nu este distrus sau anulat, se explică, pe un ton civilizat, unde vede recenzentul punctele slabe ale construcţiei epice sau ale argumentaţiei ideologice.

În numărul din 24 martie sînt discutate două cărţi de istorie care, deşi se referă la epoci depărtate între ele, par a spune aceeaşi poveste: începutul celui de-al doilea război mondial *(Human Smoke* de Nicholson Baker) şi războiul civil *(Throes of Democracy* de Walter A. McDougall) sînt examinate fără îngăduinţă, considerînd rezultatele învingătorilor mai mult eşecuri decît victorii. Imaginea Statelor Unite ca ţară unde instinctele democratice ale maselor îşi găsesc oamenii politici care să le reprezinte şi să le apere este serios şifonată. Părtinitoare, aceste analize oferă de fapt argumente tuturor părţilor interesate de aceste probleme; poate că specificul şi profunzimea vieţii intelectuale americane rezidă tocmai în capacitatea unor oameni învăţaţi de a analiza critic ceea spiritul comun admiră sau detestă fără nuanţe. Tocmai o analiză nuanţată în trecutul unei probleme care nu încetează să fie actuală se poate găsi în cartea semnată de Martha C. Nussbaum *Liberty of Conscience.* Autoarea „se opune cu înverşunare puterii unei religi majoritare ajutată şi încurajată de către stat pentru a crea o grupare exclusivistă" şi în acest spirit analizează deciziile Curţii Supreme în privinţa religiei, menite să aplice clauzele constituţionale de liberă exercitare a religiei şi de neinstituire a unei religii privilegiate. Istoria contracepţiei (zădărnicia eforturilor de a controla natalitatea) şi a benzilor desenate (violenţa personajelor desenate a influenţat societatea, cum cred multele asociaţii care au cerut şi cer interzicerea lor sau invers – viaţa şi-a impus eroii), conţinuturile blogurilor, nimic din ceea ce poate fi semnificativ pentru cititori nu e ocolit de redacţia suplimentului.

Ziarul *The New York Times* se adresează oamenilor instruiţi, interesaţi de ceea ce se întîmplă în ţara lor şi în lume. Suplimentul dedicat cărţilor e scris pentru aceiaşi cititori şi parcă ai vrea să răsfoieşti toate volumele citate dar, pentru că e imposibil, trebuie să te mărgineşti la articolele despre ele. Tot e un pas înainte şi mai mult decît nimic.
(M. B.)

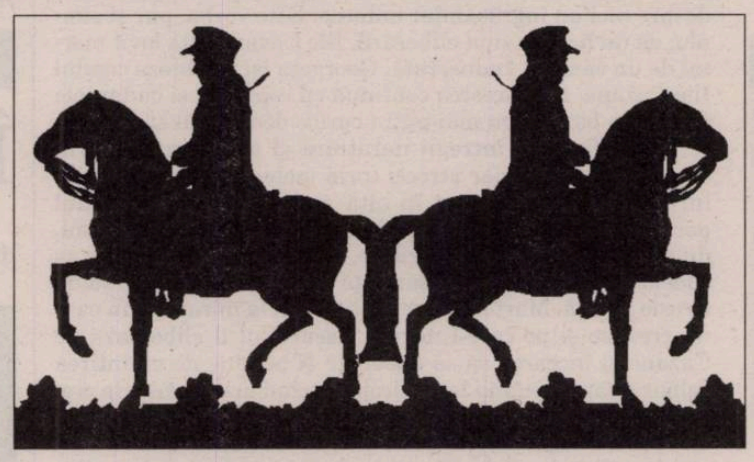

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Religia relei-credinţe

Dintre cele 4 „persistente nedumeriri ale dlui Andrei Pleşu" *(Dilema veche* nr. 213), cea mai pertinentă îmi apare a patra, mai ales paranteza ei: „De ce a fi de acord cu Băsescu e totuna cu a fi omul lui de curte (şi simultan – De ce a fi în dezacord cu Băsescu e totuna cu a fi cripto-pesedist, cripto-securist, cripto-comunist şi oligarh)?".

Întrebare de o presantă simplitate, nu aş fi pus-o în paranteză, într-atît o cred de importantă pentru organismul nostru democratic. Fiindcă ştiu că dl Pleşu nu scrie decît atunci cînd experienţa sa cunoaşte subiectul propoziţiunii, mă grăbesc să trec peste orice introducere şi să-i dau răspunsul meu, deloc torturat de pretenţiile vreunui Adevăr cu majusculă: aşa cum „cei în acord cu Băsescu" sînt văzuţi ca „oamenii lui de curte", tot astfel „cei în dezacord cu el sînt consideraţi cripto-pesedişti, cripto-securişti, cripto-comunişti şi oligarhi" dintr-o rea-credinţă ancestrală (nu discutăm în procente de sondaj...). Ea e un spirit al locului în tot ce ţine de politică, o religie aproape fundamentalistă atît pentru inteligenţa populară, cît şi pentru acea elitistă „suflet din sufletul neamului" ei, cum zice poetul. Forţa ei demitizatoare – la oraşe şi sate, în blocuri şi în vile, la piaţă şi în studiourile TV – lucrează macro şi micro, de la lideri politici şi de opinie pînă la banaliştii de telecrîşmă şi zvoniştii eminenţi. Tragicomic în această religie a relei-credinţe este că totul o îndreptăţeşte (şi, nu o dată, „pe bune").

Poate că această noţiune este prea simplă pentru vocabularul neologistic de azi, totuşi eu prefer să rămîn la ea, socotind-o suficient de apăsătoare pentru a o mai sofistica. Ceea ce mi se pare încă şi mai grav în consecinţe este că ea cancerizează întreaga noastră cultură sentimentală; ne mişcăm cu toţii, cripto- sau paleo-, anti- şi antianti-, într-un semidoctism nu numai ideologic, economic şi eţetera – de nenumărate ori într-un semidoctism cioclopedic! – dar şi sentimental. Sîntem (suport greu pluralul, dar asta e...) sumari în emoţii reduse la vehemenţe, indignări şi lamentaţii, prompţi în demascări, tîrzii în înţelegere, retardaţi în ale nuanţelor sufleteşti, handicapaţi mental în ale contradictoriului, analfabeţi în ale ambiguităţii.

Mecanica noastră interioară se reduce la automatismele politicii la zi: de cîte ori mi-am afirmat, de pildă, „dezacordul" (să-i zicem aşa...) cu plînsul preşedintelui la celebra scenă cu „Stolo", mi s-a replicat de către buni prieteni: „aha, preferi rîsul lui Iliescu!". „Altă alternativă, mai puţin dramatică, nu există?" „Aha, te vrei echidistant, altă formă de cripto!"... „Încerc să fiu nu echi-, ci cît mai distant!" Nu se înghite! Cîntăm „Eşti băsescian sau nu eşti băsescian?" ca pe vremuri: „Eşti brigadier sau nu eşti brigadier?" „Nu ai uitat... te vrei ironic, dar nu eşti decît un cripto-nostalgic!" Reaua-credinţă are ca bibliografie tot ce ai scris cu 60, cu 50, cu 40 de ani în urmă, Agnita-Botorca, „şcoala de la Frankfurt", Congresul al IX-lea, ca şi cum le-ai scris ieri. Timpă, ea brutalizează timpul şi suspectează orice evoluţie, convinsă că totul fiind politică, totul este oportunism şi lichelism.

Nu numai că nu mă plîng, dar şi surîd, tăcînd în public şi punînd, acasă, pe hîrtie, conform meseriei mele de nuvelist – „aha, încă o laşitate!". Este ceea ce numesc *datoria de rezervă* în aceste vremuri de îndelungi complicaţii, întru totul balzaciene; ea completează ceea ce dl Pleşu subliniază cu italice: „dreptul la conduită" care ar trebui lăsat în seama „conştiinţei individuale", idee care i se pare „relativ clară". Îmi permit să cred că nu e clară. Atîta timp cît se va gîndi şi simţi sumar – dar ce zic eu, sumar?, visceral! – atît dreptul la conduită, cît şi datoria de rezervă nu vor fi clare. De aceea, în aceeaşi ordine de idei, spre diferenţă de alţi prieteni de dreapta şi de stînga, nu am fost deloc zguduit cînd unul dintre cei mai autoritari moralişti contemporani s-a declarat ca un „anticomunist visceral"; i s-au pretins explicaţii, eventual retractări; nu am avut asemenea pretenţii – prea mi s-a părut elocvent şi convingător: antisartrieni inflexibili urăsc comunismul exact în termenii violenţei lui Sartre faţă de anticomunişti! Ce poate fi mai rotund? Anticomunismul, ca şi antiamericanismul sau, local, antibăsescianismul şi antiiliescismul sînt patetismele gîndirii viscerale. Ele alimentează perfect energia nesecată a relei-credinţe. Fără a fi un pesimist impecabil, cred că nedumeririle dlui Pleşu vor mai dura.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Viaţa la ţară de Duiliu Zamfirescu

Se termină: cu un alt roman, *Tănase Scatiu.*

Dificultate: mai slab decît Rebreanu, mai slab decît Camil Petrescu, te duce şi el la biserică şi la cimitir.

Durata lecturii: 3 ore, 25 de minute, 45 de secunde, 78 de miimi de secunde.

Remixuri: Senior Sales Manager, Global Leader in Management and Technology Consulting, Senior Oracle Developer, Sales Director, Technical Manager, Manager Indirect Tax, Senior Tax Consultant, Manager for Business Risk Services, Manager for Financial Services Risk Management, Manager for Actuarial Services, Supervisor for Financial Services Risk Management, Senior Advisor for Financial Services Risk Management, Senior Advisor for Business Risk Services, Consultant or Senior Advisor for Business Advisory Services, Executive Director and Senior Manager for Business Advisory Services, Consultant for Business Advisory Services, Manager for Technology & Security Risk Services, Supervisor for Technology & Security Risk Services, Senior Advisor for Technology & Security Risk Services, Consulente Oracle FM – SOA Suite, General Manager, Country Manager – Real Estate, Managing Director, Legal Manager, Purchasing Manager, Area Sales, Project Managers/Engineers, Railway Cars Maintenance Manager, Project Manager, Real Estate Development.

Utilitate: e cu horoscop, cu mic dejun, cu *glossy,* cu bricostore. Poţi învăţa, sînt sigur.

Personaje: e roman. E plin de purici. Tănase Scatiu, Murguleţ, *CEO* Saşa, Matei şi cu toate slugile şi neamurile lor neadormite.

Povestea: se schimbă lumea. Cine nu e bazat e mort.

Mişto: ai totul într-un fragment de început: „În sfîrşit, plecară. În urma lor, coana Sofiţa umbla domol în jurul lui bărbatu-său, şi, cu sfioasă supunere, căuta să-i ghicească gîndurile. Dînsul îşi răsuci o ţigară, fără a zice nimic, şi intră s-o aprindă. Fumul din salon îl luă de cap.

– Ah! Zi, te rog, să deschidă geamurile. Nevastă-sa stete un moment la îndoială. – Au să intre toate muştele, omule. Murguleţ se îndreptă spre masă să găsească chibriturile şi dete cu ochii de pana de gîscă lăsată de tînărul Scatiu.

– Deschideţi uşile, să iasă mirosul de mitocani! Ia poftim de vezi, zise el făcînd explozie, cu braţele încrucişate înaintea penei, cine-mi cere fata. Eu să-mi dau fata la asemenea mojici?... Doar dacă mi-o lua Dumnezeu minţile! Bă-dărani!... Coana Sofiţa încerca să fie serioasă, deşi îi venea să moară de rîs. Bărbatu-său se întoarse din nou către dînsa.

– Am moşie de la Eforie pe nimica, ha? De ce nu pofteşte fiu-său să mă urce la mezat, să-l învăţ eu minte!

– Nu, zise nevastă-sa, zîmbind, fiindcă speră să-i dăm fata.

– Să-mi dau eu fata unui asemenea mojic!... Ţi-am spus: dacă mi-o lua Dumnezeu minţile, poate.

Apoi urmă a face paşi mari prin casă şi a trage adînc din ţigară, ca şi cum maximul acesta de fum ar fi putut reduce firea sa la un minimum de supărare. Coana Sofiţa trecu pe nesimţite într-o odaie vecină, lăsîndu-l să-şi potolească singur furia".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Bucătarul chinez inamovibil

„Mulţi intelectuali din China încep să pună sub semnul întrebării utilitatea alegerilor." Am citat o frază din articolul „Cum gîndeşte China? – Creierele din spatele unei superputeri", care deschide coperta din luna martie a revistei mele favorite de aici – *Prospect* (articolul poate fi citit pe Internet: http://www.prospect-magazine.co.uk/article_details.php?id=10078). Bineînţeles, două întrebări se ridică în mod legitim: care intelectuali şi care alegeri?

Autorul, Mark Leonard, descrie cercurile intelectuale oficiale din China, institutele universitare şi de partid care gîndesc soluţii pentru viitorul ţării. Dat fiind sistemul dual – comunism politic, capitalism economic –, dezbaterile sînt oarecum pe dos decît te-ai aştepta. Vechea gardă de intelectuali care a acompaniat reformele lui Deng susţine non-intervenţia statului. Intelectualii mai tineri au pe agendă drepturile muncitorilor, condiţionarea investiţiilor străine, mediul. Autorul nu o spune ca atare, dar înţeleg de acolo că vechii comunişti sînt de dreapta şi noii comunişti sînt ceva mai de stînga. Dat fiind că dezbaterile nu pot pune sub semnul întrebării rolul conducător al Partidului Comunist, oamenii tind să se concentreze pe economie. Cînd totuşi vine vorba despre politică, emulaţia intelectuală constă în a găsi modele originale de democraţie, care ar permite poporului să aibă o voce, fără a afecta puterea Partidului. Astfel ajung şi la întrebarea „care alegeri?". Alegerile în stil occidental, aşa cum se practică în democraţiile liberale. Fang Ning, analist politic la Academia Chineză de Ştiinţe Sociale, spune că oricum publicul din democraţiile clasice nu prea îşi controlează conducătorii, doar îi schimbă din cînd în cînd. Conducătorii care vor totuşi să consulte poporul organizează referendumuri, sondaje sau aşa-numitele „jurii cetăţeneşti". Aşa că, spune Ning, poporul în Vest este un fel de client de restaurant cu meniu fix, care poate să aleagă cine este bucătarul, dar nu poate să aleagă ce fel de mîncare va degusta. De cealaltă parte, în democraţia chinezească, clienţii restaurantului au parte mereu de acelaşi bucătar – Partidul Comunist –, dar felurile de mîncare, respectiv politicile, pot fi alese din meniu. Întorsătura de logică a analistului politic Ning m-a lăsat mască. Iar aceste idei nu au rămas doar pe hîrtie, se încearcă punerea în practică. Primăria din oraşul Chongqing se laudă că ia deciziile după audieri publice, prin Televiziune şi Internet. Astfel, publicul a cerut scăderea preţului biletelor de tramvai de la 15 la 2 yuani şi primăria s-a executat (oare ce public ar cere creşterea preţului la tramvai?). Într-un experiment chiar mai interesant, orăşelul Zeluo a adoptat un model de consultare dezvoltat de un cercetător de la Stanford: un număr de cetăţeni aleşi la întîmplare sînt puşi să discute cu o echipă de experţi în politici publice, apoi votează asupra chestiunii discutate. Aşa s-a hotărît bugetul de cheltuieli publice din Zeluo.

Exemplele de mai sus sînt încă singulare. Vorbim despre o idee de viitor, nu de o stare de fapt. Dar să ne imaginăm un moment că s-ar răspîndi astfel de modele „democratice" cu bucătar fix în toată China. Ar merge? Mă îndoiesc profund. Puterea corupe, şi cu atît mai mult cea absolută. Nu e limpede de ce un bucătar inamovibil ar face ce spune publicul, pe care oricum îl consideră stupid, decît ce ştie el mai bine. Ideea că un grup de oameni trebuie să se ocupe cu politica, iar restul să aibă doar păreri, în cel mai bun caz, a falimentat în diverse feluri, de la despotismele iluminate ale trecutului la comunism şi la republica islamică Iran.

Date fiind ultimele evenimente, îmi imaginez răutăcios un grup de tibetani strînşi la întîmplare de pe străzi, puşi să discute cu nişte experţi în tortură şi apoi rugaţi politicos să voteze ce metodă preferă.

Londra, 25 martie

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

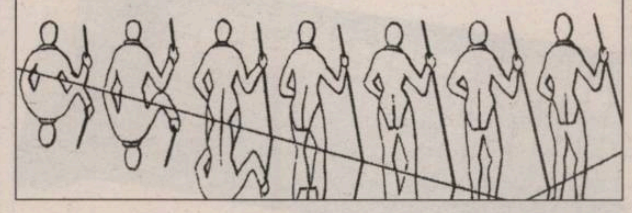

Drumuri şi gînduri

Drumul, ca idee sau concept şi, de ce nu, metaforă, este deja un loc comun. S-a scris infinit pe tema asta, s-au făcut nenumărate *road-movies;* pînă şi eu am mai vorbit despre dorul de ducă. Şi totuşi, nu mă pot abţine să nu ating, din nou, tema în cauză, dintr-o perspectivă frivolă şi personală.

Mi-am dat seama, tot mai concret şi conturat, că, pentru mine (şi probabil pentru un număr impresionant de alţi oameni...) nu contează suficient evenimentul în sine, ci pregătirea lui: fie că e vorba de un proiect personal, fie de o sărbătoare la care participă mai mulţi... Febra preliminară e mult mai incitantă decît celebrarea molcomă, procesul – mult mai fascinant decît starea la care ajungi. Probabil că nu am atins încă înţelepciunea necesară care să mă ajute să apreciez *statu-quo*-ul. Iubesc, precum Forrest Gump, alergatul în sine, scopul final îndepărtîndu-se tot mai tare.

Aşa se întîmplă atunci cînd se apropie Crăciunul, iar atmosfera idilică scontată se ţese treptat, ochi cu ochi, şi trăieşti fiecare moment al pasionantei ţesături. Şi asemănător atunci cînd pleci într-o vacanţă şi, după ce ai trecut de momentul neplăcut al împachetării, te-ai urcat în maşină sau tren, şi... dus eşti. Nu cred să existe ceva mai plăcut decît să fii un veşnic pasager (poate ipostaza de şofer perpetuu, dar nu am cunoscut-o încă...). Ca pasager, poţi sta cuminte pe scaunul tău din faţă şi, în minte cu aşteptările încă ambigue ale locului în care trebuie să ajungi, să urmăreşti perseverent peisajul ce se derulează în faţa ochilor tăi. Panorama ce ţi se oferă nu e doar o privelişte frumoasă şi atît, cea asupra căreia îţi atrăgeau atenţia părinţii tăi cînd erai mai mic (şi citeai *Tom Sawyer,* în loc să vezi ce-i în jurul tău...); acum are avantajul că se combină cu gîndurile tale, de filozof populist *ad-hoc,* şi cu planurile tale, de veşnic utopist; şi dă naştere unui melanj speculativ ce poate dura ore în şir... În mod vulgar s-ar numi, probabil, visare cu ochii deschişi; în versiune voit complicată – brodare de combinaţii imaginare pe fundalul unui peisaj ce te poate inspira.

Pe scurt, una dintre cele mai desăvîrşite senzaţii o ai atunci cînd mergi şi te uiţi pe geam: la cîmpuri, la alternanţa deal-vale, la norii ce se combină neîncetat, schimbîndu-şi cu repeziciune forma, la soarele ce se mişcă mai sus sau mai jos pe cer, dîndu-i acestuia alte forme şi culori; ba chiar la casele urîţele, imperfecte, din peisajul rural românesc, la blocurile idem, amestecate cu firme zglobii din „garnitura" urbană, cu animale răzleţe şi oameni căutîndu-şi de lucru. Nimic nu se compară cu senzaţia asta, decît, poate, cea a legănatului perpetuu, care e un drum continuu combinat cu zbor; prezenţa ultimului ingredient o face să o depăşească pe cea dintîi, dîndu-i o valenţă de aspiraţie divină... Ceva asemănător simţi şi cînd mergi pe jos – în ciuda absenţei caracteristicii line a mişcării: lumea vie din jur se derulează ca un spectacol, cu avantajul că eşti atît de aproape de protagonişti încît poţi să-i atingi, dar n-o faci, şi treci mai departe, în dimensiunea ta, fără să interacţionezi, dacă alegi aşa...

Categoriile turistului veşnic sau ale nomadului care nu se poate stabili într-un loc se suprapun utopiei sus-amintite. Să vezi lumea fără s-o atingi, păstrînd-o, astfel, conformă cu propriile-ţi imagini asupra ei, e plăcut, dar mult prea facil ca să dureze. Speculînd *ad infinitum* şi previzibil, drumul fără sfîrşit ne poate duce cu gîndul la nemurire: înaintare în sine, fără un scop precis şi fără interacţiuni dureroase pe parcurs...

Recăzînd în realitate, mă grăbesc să restitui lucrurilor justele lor proporţii: orice drum se termină, şi nu a fost decît relatarea unei senzaţii trăite, de altfel, pe un drum destul de scurt (vreo 6 ore...), dus-întors, cu destinaţie precisă...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

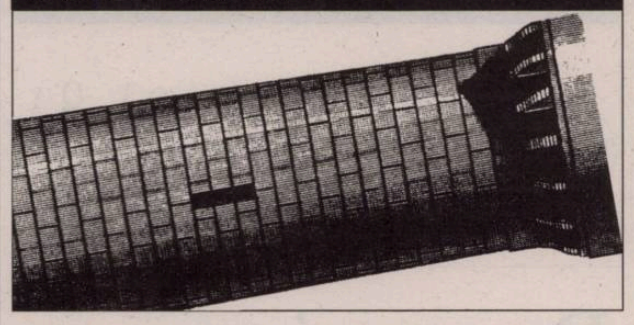

Tien-An-Men Plus

Pe lîngă Tibetul hollywoodian, cu Brad Pitt, Tibetul real a reînceput să ne preocupe: fie din bune intenţii umanitare, fie din teamă faţă de Asia (întrupată de China), fie pentru că satul global nu ne mai permite să ne astupăm urechile. Multă lume a deplîns reizbucnirea violenţelor în fosta *teocraţie liberă* de sub Acoperişul Lumii, o ţară nefericită, care a suferit distrugeri culturale iremediabile şi preţul represiunii periodice. Dalai-Lama, şef spiritual în perpetuu şi zîmbitor exil misionar, a redevenit, la rîndul său, un personaj de actualitate, cînd ocolit cu jena de a o face, cînd exaltat ca simbol viu al unui popor de soarta căruia „ne pasă“. Am primit chiar o petiţie fabricată în România, pe care nu o pot semna, din constrîngere diplomatică. Ea arată că participăm, prin conştiinţa intelectualităţii militante, la „frămîntările contemporane“. Nici un strop de cinism în atîtea ghilimele. Folosirea unei punctuaţii aparent ironice vrea doar să denunţe neputinţa noastră de *a face dreptate* într-un secol deja paralizat de triumful bănos al intereselor supranaţionale. Am virat-o mental spre stînga? Dimpotrivă. Cred că pot critica non-sensul vieţii mercantilizate mai ales dintr-o perspectivă de dreapta. Şi mă dedau acestui exerciţiu, plecînd de la morţii şi răniţii din Lhassa. Dar ce legătură are mercantilizarea vieţii cu revenirea brutalităţii ideologice în Tibet?

Legătura mi se pare cît se poate de directă. China e o mare putere în devenire, proxima gazdă a Jocurilor Olimpice şi partener privilegiat al capitalismului mondial, care produce acolo aproape tot ce vinde acasă. Economia G7 depinde de muncitorul chinez şi de stabilitatea regimului de la Beijing. Zeci de ţări (din estul Africii pînă în estul Europei, trecînd prin Iran) atîrnă de contractele miliardare deja încheiate cu „partea chineză“. Nimeni nu mai poate risca sau visa măcar să destabilizeze gigantul galben fără să pericliteze situaţia globală şi aşa precară, căci profund imprevizibilă. În aceste condiţii, faptul că Angela Merkel îl primeşte pe Dalai-Lama e cît se poate de nobil, dar nu schimbă cu nimic ecuaţia de fond. „Comunitatea internaţională“ (eufemismul curent pentru primele zece forţe militare de pe glob) nu se poate rupe de China: pentru că Taiwanul va turna în curînd gaz pe foc prin organizarea unui referendum ostil puterii continentale, pentru că afacerile cu fabricile şi companiile chineze prosperă, pentru că o Chină păstrată în joc (WTO, IMF) rămîne infinit mai puţin ameninţătoare decît una izolată sau condamnată la alianţe ofensive cu India şi Rusia... Cînd unul din şase pămînteni are ID chinez, ceilalţi cinci, divizaţi pe 200 de naţiuni-state mai mari sau mai mici, au interesul de a croi de două ori înainte să taie! Demografia şi geopolitica secolului XXI trec prin Beijing, aşa cum fluxurile bursiere trec prin Shanghai: fie că ne place sau nu.

Dacă mai păstraţi urme justiţiare în felul de a privi umanitatea sau dacă experimentul comunist din România vă îndeamnă să abordaţi cu un entuziasm limitat acest tip de regim, luaţi în calcul cele de mai sus şi *încă un factor*. Mă refer la schimbarea însăşi din interiorul societăţii chineze (50 de limbi şi tot atîtea grupuri etnice). Masacrul din 1989, în piaţa Tien-An-Men, pare *preistorie* pentru orice vizitator al Chinei din 2008. Deşi se confruntă cu imense dificultăţi (criza resurselor de apă, disparităţi regionale de 1 la 20 etc.), guvernul de la Beijing e dominat de generaţia reformatorilor, care face o abilă echilibristică între presiunea dogmei şi realitatea economiei de piaţă, introdusă gradual pe linia lui Deng Xiao Ping. China va evolua treptat, nu doar spre rolul global pe care e sortită să-l acopere, ci şi spre un plus de pluralism, negociere democratică şi deschidere politică. Nu spun că Tibetul trebuie uitat, din „raţiuni superioare“. Dar, dacă tot nu ne permitem, ca europeni, să boicotăm Jocurile Olimpice, măcar să ne păstrăm speranţa că, prin 2030, cele întîmplate de curînd la poalele Himalayei nu se vor mai putea reproduce. După modelul Tien-An-Men plus.

Augustin IOAN

Gaudi *reloaded*

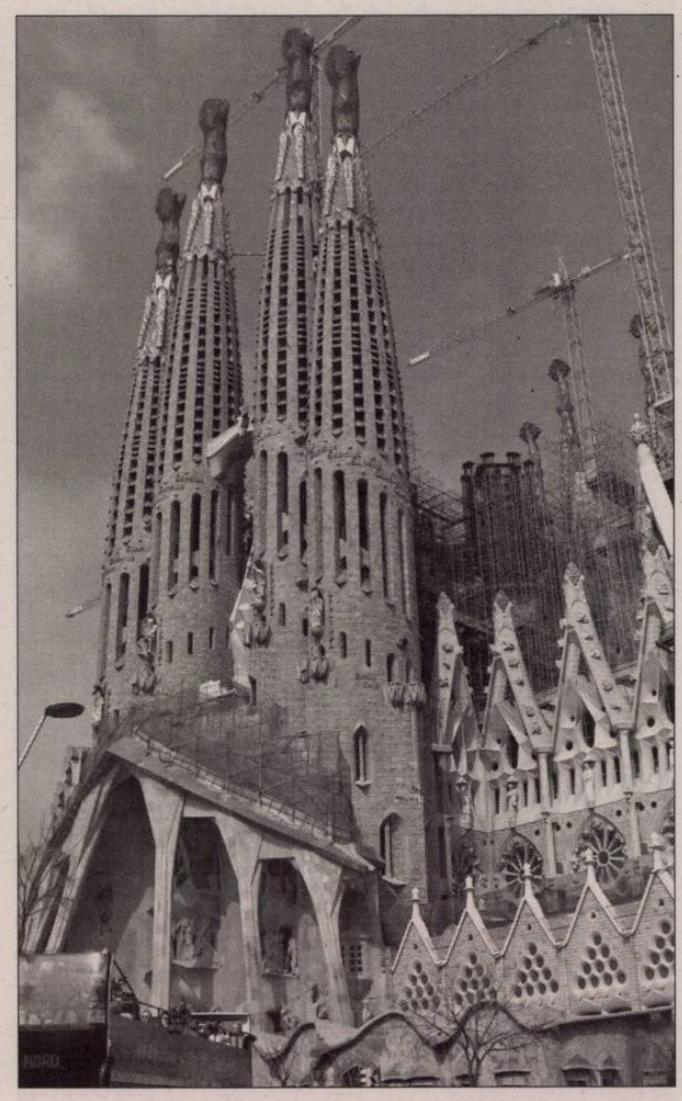

Pentru cei – mulţi, puţini – care veţi fi fiind, ca şi mine, fani Gaudi, doresc să vă dau speranţe, după ultima vizită la Barcelona. Da, catedrala Sagrada Familia se va termina la termenul anunţat, adică 2020. Deja ea există în două feluri de completitudine. Prima, aceea virtuală, care se potriveşte atît de bine epocii noastre: toate magazinele de suveniruri vînd (re?)construcţia virtuală a obiectului. Cred că, pînă atunci, la sfinţire, vom avea parte şi de intervenţia în problemă a *virtual heritage*. Patrimoniul virtual înseamnă că, mai cu seamă acolo unde acest lucru nu (mai) este posibil fizic, cetăţile şi clădirile lor cele străvechi sînt „reconstruite“ în – oximoronică – realitatea virtuală aşa cum, probabil, vor fi arătat ele într-un anumit moment al devenirii lor.

Credeţi că este simplă punere în perspectivă a unor planuri? Nu. Înseamnă decizie şi creaţie la fel de mult cum este şi cercetare arheologică. Am asistat la şedinţe de dezbatere despre cutare edificiu din cutare strat al Troiei, în laboratorul de *Virtual Heritage* de la University of Cincinnati, Ohio: cum putem şti că piatra cutare este nouă în acel edificiu, sau este cumva o întrebuinţare a unui fragment dintr-un alt templu, dintr-o Troie anterioară, care va fi devenit, după o vreme, carieră de piatră pentru noile edificii?

Într-adevăr, cum? Dacă, după vreun cataclism major (sau după cîteva decenii de neglijare, încă), biserica Densuş va deveni ruină, arheologii de peste cîteva secole vor avea aceeaşi dilemă: se vor fi aflînd ei în faţa templului roman care a fost „reciclat“ ca biserică sau în faţa unei biserici (dar cum vor şti că acolo va fi fost, cîndva, o biserică?)? Despre multe bazilici nu ştim nici azi dacă sînt bazilici de împărţit dreptatea sau, după „colonizarea“ lor de către creştini, spaţii de administrat mîntuirea. Sau, încă un exemplu, cel cu piatra de mormînt romană întoarsă cu scrisul invers şi folosită ca picior de masă de altar în cutare biserică, aşa cum puteţi vedea la Muzeul Ţăranului Român. Ce sînt acestea, şi din care ipostază a procesului de devenire a edificării sînt extrase spre a fi re-încorporate în altul?

Desigur, îmi veţi reproşa că nu este cazul de asemenea întrebări la Gaudi: în definitiv, este vorba despre o proiecţie în viitorime a unui edificiu pe care arhitectul nebun întru Hristos nu l-a terminat. Prin urmare, o reconstrucţie virtuală a ceva ce nu va fi fost mîntuit prin edificare este cu putinţă?

Pînă vă gîndiţi la răspuns, iată o sugestie: da, este cu putinţă şi iată şi de ce. Gaudi nu a edificat toată catedrala, dar a închipuit-o în desăvîrşimea ei. Descoperind geometriile non-standard, de felul geometriei dimprejurul găurilor negre ale cosmologiei contemporane, arhitecţii care lucrează la înţelegerea desenelor lui Gaudi pot, abia acum, să le înţeleagă şi să le traducă în piatră. Aşa a fost cu putinţă să se execute „nuferii“ de lumină, care sînt şi explozii cosmice şi/sau găuri negre, din tavanul situat în profunzimea verticalei. Abia acum! Descoperind fractalii, atractorii stranii şi curburile spaţiu-timpului, este cu putinţă să vedem în desenele şi machetele unuia care a murit cu mai mult de jumătate de secol înaintea acestor descoperiri în matematică şi în fizică, necum în arhitectură.

În fine, cam atît despre reconstrucţiile virtuale ale catedralei Sfînta Familie: una, cea făcută de arhitect, presupunea închipuirea unor ipostaze ale spaţiului care vor deveni reprezentabile, aşadar vizibile, şi pentru noi, ceilalţi, după aproape încă o sută de ani de la moartea maestrului, adică acum. A doua, simplistă, o interpolare în realitate virtuală a modului în care, se crede acum, va arăta catedrala în 2020.

Al doilea şoc însă l-am avut la Colonia Güell, lîngă Barcelona, unde am reuşit să ajung, în fine, cu aceeaşi recentă ocazie. Cripta coloniei aparţine aceluiaşi arhitect Gaudi şi reprezintă cîtimea din biserica pe care o concepuse şi a reuşit să o isprăvească mai înainte de a demisiona din proiect şi, ulterior, de a muri. Ştiţi metoda lui de a proiecta: atîrna săculeţi de nisip sau fire de plumb de lanţuri, fotografia ciudatele curbe obţinute (pe care geometria le va şi descrie, dar ulterior, pentru ca ele să mai facă o dată carieră în arhitectură, prin anii şaptezeci). Gaudi credea, aşadar, că Dumnezeu atrage turlele bisericilor în chip analog celui în care materia atrage materia, care gravitează, dar cu semn contrar. Turlele „atîrnă în sus“, cum ar fi spus Marin Sorescu, atîta vreme cît acest sus are sensul polului divin. Biserica din Colonia Güell este un exerciţiu pentru Sagrada Familia şi, mai mult chiar decît aceasta, va rămîne virtuală în perpetuitate pentru că, deşi, ca şi dincolo, există schiţe şi machete complete, ea nu va mai fi terminată. Nu ne rămîn decît: registrul chtonian al criptei, exteriorul său reptilian, de fiară sacră cu solzi de piatră şi stomacuri de faianţă spartă şi borte vitrate cu fluturi/îngeri de lumină, cu un soare dublu care prinde – şi centrează – împrejurul său rotaţia tavanului din spine de cărămidă. Dacă aşa era cripta, vă rog să conturaţi, în imaginaţia care nu vă poate ajuta mult cînd vine vorba de Gaudi, cum ar fi trebuit să arate întreaga biserică...

Închei această scurtă dare de seamă barceloneză cu mica poveste care urmează: există, se pare, un comitet pentru beatificarea lui Gaudi; poate că nu va fi sfinţit vreodată, dar, cu siguranţă, bătrînul încetase, către sfîrşitul vieţii, să mai fie (doar) uman. A murit umil, după ce fusese călcat de tramvai şi ţinut la spitalul săracilor, de unde nu a vrut să fie „salvat“. A fost îngropat la rădăcina catedralei „sale“ (şi este un şoc să dai, în profunzimea subsolurilor succesive, de stîlpul sub care zace arhitectul). În fine: comitetul a trimis cărţi poştale în lumea catolică spre a i se vesti despre minunile pe care le-ar fi făcut, în timpul vieţii sau după moarte, Antoni Gaudi (nu Antonio, vă rog: era catalan!). Nimeni din comitet nu trăgea mari speranţe şi totuşi o carte poştală s-a întors din Japonia: am fost la Barcelona, a scris expeditorul. Am văzut Sagrada Familia. Şi m-am convertit la creştinism. Prin urmare, adaug cu umilitate următoarea rugăminte: dacă vreodată aveţi dubii în credinţa voastră, mergeţi şi vedeţi opera bătrînului maestru, care a fost dincolo şi s-a întors să ne spună şi nouă cum e...

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

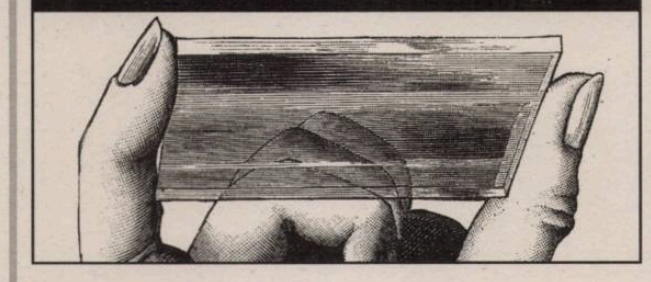

Cacealmaua politicienilor la TV, în cifre

CNA a dat publicităţii un „raport de monitorizare a pluralismului politic din audiovizual“ pentru luna februarie şi din acesta reiese că politicianul cu cele mai multe prezenţe la emisiunile de dezbatere de pe televiziunile noastre este pesedistul Cristian Diaconescu, cu 21 de prezenţe. Asta înseamnă că a fost la televizor aproape în fiecare zi. În fine, Cristian Diaconescu este vocea cea mai civilizată şi mai credibilă din PSD şi să zicem că aceasta ar fi cauza frecvenţei lui pe micile ecrane, dar, chiar şi aşa – nu e totuşi cam mult?

Cristian Diaconescu este urmat de Marian Oprea (PNG) cu 17 apariţii şi de Lucian Bolcaş (PRM) şi Petre Roman (FD), pe acelaşi loc, cu cîte 15 apariţii. Marian Oprea a fost invitat numai la emisiunea *Miezul problemei* de pe Naţional TV, în timp ce Petre Roman a mers de cîte trei ori la OTV, respectiv B1 TV, şi de 9 ori la Realitatea TV.

Marian Oprea, adjunctul lui Becali la conducerea PNG, a reprezentat o fixaţie a lui Mădălin Ionescu.

În privinţa lui Bolcaş, s-ar putea găsi iarăşi explicaţii pentru frecvenţa cu care e văzut la televizor: România Mare e un partid cu un procent însemnat şi producătorii preferă să-l invite pe el, decît pe C. V. Tudor.

Dar cu acelaşi număr de prezenţe pe micile ecrane este şi Petre Roman. El ce segment de electorat reprezintă, ca să fie atît de curtat de emisiunile de dezbateri? Dacă la OTV să zicem că a fost invitat să mai povestească despre amorul lui pentru artiste – la *6 vine presa* de la B1 şi, pe de altă parte, la *Sută la sută, Realitatea zilei* şi *Ediţie specială* de la Realitatea TV ce a căutat? Sau noi credem că el e chemat să ne împărtăşească din vasta lui experienţă, dar omul doar şi-a început campania electorală ceva mai devreme?

În topul realizat de CNA urmează, cu 14 apariţii, mai mulţi politicieni: Sergiu Andon (PC), Adrian Năstase (PSD), Şerban Nicolae (PSD), Adrian Păunescu (PSD) şi Mădălin Voicu (PSD).

Credeţi că numărul mare de apariţii le-a însumat Sergiu Andon la televiziunile patronului său, Dan Voiculescu? Greşit. De cele mai multe ori a apărut la Realitatea TV – de 10 ori. Tot de cele mai multe ori au apărut şi ceilalţi la postul lui Sorin Ovidiu Vântu.

După cum se vede, structura superioară a acestui clasament este dominată de PSD. Acesta e, într-adevăr, unul dintre cele mai importante partide de pe scena politică, dar nu e singurul. PD-L, partidul cu cele mai multe procente la ora actuală, se regăseşte, ocazional, doar în a doua jumătate a clasamentului. Primul pe listă dintre reprezentanţii acestei formaţiuni politice este Cezar Preda, cu 13 apariţii, flancat de pesediştii Victor Ponta (13 apariţii) şi Titus Corlăţean (12 apariţii). PNL-ul vine de-abia după aceea, reprezentat de Norica Nicolai (12 apariţii) – dar prezenţa ei la emisiunile TV din această perioadă se datorează contextului (discuţiile din jurul numirii la cîrma Ministerului Justiţiei).

Imediat sub Norica Nicolai se află foştii şi actualii reprezentanţi ai PIN-ului: Cozmin Guşă (11 apariţii), Lavinia Şandru (10 apariţii) şi Aurelian Pavelescu (10 apariţii). Acum, Aurelian Pavelescu reprezintă un partid încă şi mai fantomatic – PNŢ-CD. Explicaţia prezenţei acestora în emisiunile TV este simplă: nu reprezentativitatea partidelor lor îi face pe producătorii de televiziune să-i invite, ci faptul că, de fiecare dată cînd vin într-o emisiune, se lasă cu „dezvăluiri“ – şi, de fapt, cu scandal. Iar scandalul, nu-i aşa?, e generator de audienţă.

Faptul că politicienii ne servesc o cacealma pe micile ecrane e în ordinea lucrurilor – doar asta le e „meseria“. Partea proastă e că, la această cacealma, pun umărul voiniceşte şi televiziunile. Care, teoretic, ar trebui să fie de partea noastră...

Nicoleta FOTIADE

Cazul Mailat sau criza ziariştilor

Român arestat de poliţia italiană sub acuzaţia că a ucis cu un topor doi bătrîni. Tînără italiancă ucisă cu vîrful unei umbrele de o româncă în staţia de metrou. Părinţii celor patru copii romi morţi în urma unui incendiu, arestaţi la Livorno. Sînt cazuri ce au inflamat opinia publică şi presa italiană în primul an de la intrarea României în UE. Cu fiecare relatare de acest gen, imaginea stereotipă a „românului criminal“ în Italia a fost consolidată. Frustraţi de nedreptatea de a fi reduşi la condiţia de „român criminal“, pentru a ne disculpa, ziariştii români au administrat acelaşi tratament minorităţii rome, corectînd sintagma nedreaptă cu cea de „ţigan criminal“. Un mecanism ce a cunoscut apogeul odată cu mediatizarea morţii unei italience, victimă a crimei comise de un cetăţean român de etnie romă. Cazul Mailat.

Fapta românului a încins rapid spiritele, dînd naştere unui val de xenofobie şi rasism în rîndul italienilor. Discursul xenofob al primarului Romei şi adoptarea de urgenţă de către Guvernul italian a unui pachet de măsuri menite să faciliteze expulzarea infractorilor străini au amplificat o situaţie de criză în mijlocul căreia s-au trezit românii din Italia şi despre care presa din România a fost nevoită să relateze.

De la o infracţiune, la fenomen infracţional

Spre deosebire de subiectele curente din agenda media cu care presa şi-a creat mecanisme de relatare uzuale, subiectele extraordinare (generate de evenimente ieşite din comun, cu potenţial de declanşare a unor crize sociale, politice sau economice) reprezintă o provocare pentru orice profesionist de presă. Mai ales în primele zile ale mediatizării, cînd ziaristul, presat de momentul publicării, se confruntă cu o situaţie-limită, în care informaţiile sînt puţine, greu de verificat, iar sursele inaccesibile. În aceste condiţii, pregătirea profesională şi discernămîntul ziariştilor sînt mai importante ca oricînd.

În cazul nostru, criza nu a fost generată de un eveniment ieşit din comun. Proporţiile extraordinare au fost date chiar de presă; de presa italiană şi de cea română care au transformat o infracţiune într-un fenomen infracţional – o crimă a unui individ – în criza unei naţiuni; un individ – într-o etnie şi o etnie – într-o naţie. Criza declanşată a întrunit condiţiile unui subiect extraordinar, circumstanţe dominate de dificultăţile de relatare aferente. Totuşi, piatra de încercare a ziariştilor a fost să respecte principiile etice la baza relatării, un aspect care ţine de activitatea jurnalistică, în general, şi nu de particularitatea unei situaţii de criză. O analiză mai atentă a articolelor publicate în primele zile ale cazului Mailat arată că dificultatea principală cu care s-au confruntat ziariştii a fost să îşi depăşească propriile prejudecăţi faţă de un grup minoritar altfel, cu probleme grave de reprezentare în presă. Şi nu au reuşit.

Încă din prima zi a relatărilor, lui Nicolae Romulus Mailat nu i s-a respectat prezumţia de nevinovăţie. Ediţia electronică a *Evenimentului zilei* din 1 noiembrie 2007 l-a etichetat pe Nicolae Mailat drept „criminal“, din primul paragraf. *Libertatea* şi *Jurnalul Naţional,* deşi au început precaut, fără să dea sentinţe, au continuat cu acuzaţii. Relatările au fost dominate de formulări precum: „soţia unui ofiţer de marină, care *a fost violată* de un român de etnie rromă“, „femeia *ucisă de* românul de etnie rromă Romulus Nicolae Mailat a fost înmormîntată“, „italianca *agresată şi ucisă* de ţiganul român de 24 de ani Nicolae Romulus Mailat“ etc. Din cauza neputinţei (sau împotrivirii) ziariştilor de a înţelege implicaţiile asocierii unui grup întreg cu infracţionalitatea, imaginea etniei rome a avut de suferit şi de această dată, aşa cum românii din Italia au suportat consecinţele aceluiaşi tip de încălcări ale deontologiei în presa italiană. Inconsecvenţa în respectarea sau nerespectarea celor două principii etice (prezumţia de nevinovăţie şi asocierea etniei cu infracţionalitatea) a durat pe tot parcursul relatărilor. Şi au predominat încălcările.

Primele zile ale relatărilor, cu abateri semnificative

Pentru a-şi construi subiectul, publicaţiile autohtone s-au raportat aproape exclusiv la informaţiile provenite din presa italiană. Probabil, acest fapt, cumulat cu dorinţa de a publica cît mai multe informaţii într-un timp foarte scurt, este şi motivul pentru care unele cotidiene au publicat informaţii care s-au contrazis în paginile aceleiaşi ediţii. De pildă, în ediţia electronică a *Evenimentului zilei* din 4 noiembrie am aflat că la ceremonia de înmormîntare a Giovannei Reggiani au asistat *mii de oameni,* din care „cîţiva au strigat sloganuri împotriva autorităţilor italiene şi a imigranţilor români“. Mai tîrziu, în aceeaşi zi, un alt material al aceleiaşi publicaţii menţiona că „la ceremonie au participat *aproximativ 200 de persoane, rude, prieteni, dar şi oameni simpli de pe stradă,* îndureraţi de drama familiei Reggiani“.

Publicarea unor statistici obscure, exploatarea emoţionalului, în articole de informare, titluri tendenţioase, generalizări şi formule discursive vagi precum *„opinia publică* din peninsulă *se declară revoltată* de valul de violenţe comise de conaţionalii noştri“ *(Libertatea*, 2 noiembrie) / *„Italia* e în doliu. *Încă nu şi-a revenit* după oribila faptă comisă de un rrom din România, care ar fi violat şi ucis în bătaie o femeie de 47 de ani“ *(Libertatea,* 3 noiembrie) au contribuit la seria de abateri din primele zile ale relatărilor. În acelaşi fel, *Libertatea* a publicat informaţii false referitoare la identitatea martorului crimei. Tabloidul a menţionat două zile la rînd că persoana care l-a denunţat pe Mailat poliţiei italiene a fost însăşi mama lui. Restul publicaţiilor au identificat-o pe vecina acestuia ca fiind martorul ocular. *Libertatea* a plusat scriind că „rromii care trăiau în aceeaşi tabără mizeră de la Tor di Quinto sînt revoltaţi că bătrîna şi-a trădat fiul şi au afirmat că o vor găsi şi o vor ucide“. Discreditarea membrilor etniei rome este vizibilă în acest citat, prin asocierea acestora, în masă, cu acte de violenţă.

Romii, victime colaterale

Aşadar, în mai puţin de o săptămînă de la declanşarea crizei, relatările au aruncat presa românească cu cîţiva ani în urmă în ceea ce priveşte discursul referitor la reprezentanţii minorităţii rome. Progresele obţinute în ultimii ani s-au disipat pe loc. Studiile anterioare ale AMP au arătat că discursul rasist se mai nuanţase. Unii jurnalişti au înţeles că asocierea nediscriminatorie a membrilor unui grup cu stereotipuri predominant negative nu face decît să potenţeze prejudecăţile existente la nivelul întregii populaţii, că etnia unui infractor nu este relevantă şi că acest tip de alăturare aduce prejudicii unui întreg grup etnic. Mai mult, unii jurnalişti şi-au dat seama că abordarea problemei romilor şi promovarea unor soluţii posibile reprezintă un subiect de interes public şi poate ajuta pe termen lung relaţiile dintre majoritate şi minoritate.

Mailat a permis dezlegarea la un discurs lipsit de cele mai importante principii etice. „Ţiganii“ au devenit ţapul ispăşitor al unei naţiuni întregi. În legitimă apărare, ziaristul, victimă a propriilor prejudecăţi, a scris articole făcînd distincţia între românii din străinătate şi romii/ţiganii din străinătate. Criza din Italia a generat articole despre românii *cinstiţi* – victime ale atacurilor rasiste, urmate îndeaproape de descrierea unor cazuri de români-*agresori* care au atacat şi jefuit cetăţeni italieni. Şi ştiţi ce? Majoritatea agresorilor erau de etnie romă. O jurnalistă de la *Evenimentul zilei,* care cita o statistică a Ministerului de Interne italian despre străinii arestaţi la Roma, completa: „majoritatea sînt rromi care se ocupă cu furturile mărunte“ (3 noiembrie). Oare informaţia venea din aceeaşi sursă sau jurnalista a considerat că aduce un plus de informaţie care să alimenteze ceea ce noi toţi ştiam deja? În cele din urmă romii sînt hoţi, nu-i aşa?

Mailat, test pentru ziarişti

Practic, situaţia de criză a devenit criza jurnaliştilor. Întîrzierea punerii în practică a unei politici editoriale care să promoveze etica profesională în ceea ce priveşte relatările despre minorităţi a contribuit la efectul dezastruos produs cu ocazia cazului Mailat în presă. Relatările, deşi nu au instigat explicit la ură rasială, au oferit teren pentru un discurs plin de xenofobie şi ură rasială din partea cititorilor. Amploarea dată de presa italiană şi română cazului Mailat a oferit oportunitatea personalităţilor publice aflate în zona gri a corectitudinii politice să dea frîu liber unui discurs rasist de legitimizare a atributelor negative generalizate la nivelul întregii etnii rome: „vedeţi, ţiganii sînt hoţi, ţiganii sînt criminali!“.

Starea de criză a trecut. Dar criza jurnaliştilor? Am considerat încălcarea principiilor etice din perspectiva unor ziarişti (deopotrivă, reporteri şi editori) victime ale propriilor prejudecăţi. Perspectiva senzaţionalismului pentru un scop mult mai practic, şi anume, vînzarea ziarului, rămîne deschisă în aceeaşi măsură. În opinia AMP şi conform standardelor pe care le promovează, nerespectarea regulilor jurnalistice, indiferent de motiv, a constituit piedica majoră în gestionarea profesionistă a crizei românilor din Italia.

Notă: *Datele din acest articol sînt preluate din studiul Agenţiei de Monitorizare a Presei (AMP), „Cazul Mailat – de la crimă la criză“.*

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din **martie**
în librăriile din toată țara

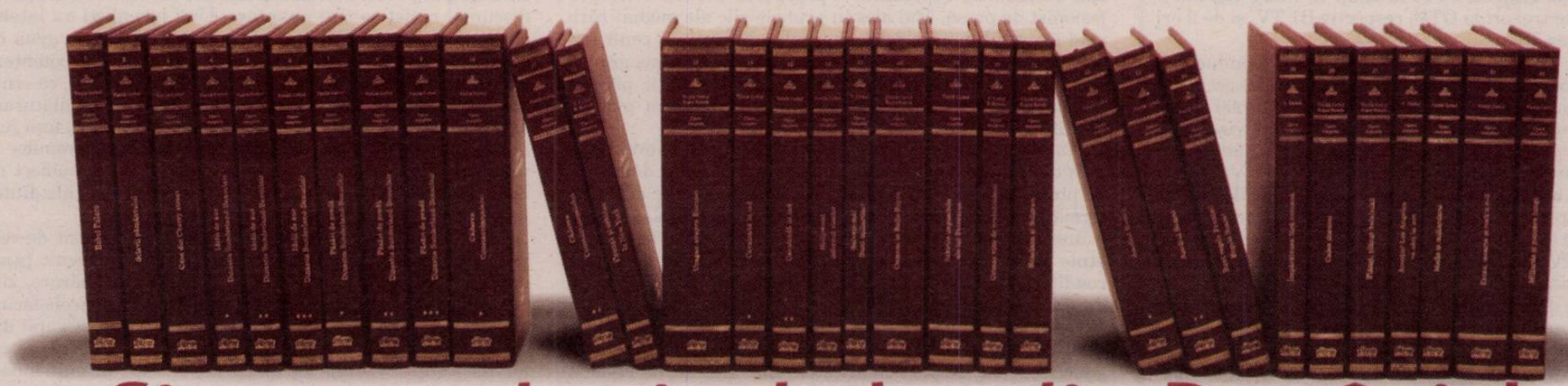

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în **33** de volume

Talon de comandă

☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

Valeria ROȘCA

Şcoala şi succesul în viaţă

În ultima vreme, interesîndu-mă de problematica tot mai bine vîndută a succesului, aflu şi din (unele) cărţi ceea ce realitatea mă învăţase: majoritatea oamenilor, cînd nu urăsc de-a dreptul, cel puţin discreditează cu aplomb învăţarea cognitivă. Genul de carte invocat care-şi subminează propria raţiune de a fi (căci fără interese cognitive, ce carte s-ar mai citi?), apare şi la edituri prestigioase, e drept, în colecţii practice, iar lectura, pe alocuri, este chiar savuroasă. Tot mai acreditată este teza că succesul este accesibil doar celor care nu s-au încurcat prea mult în iţele şcolii. Oricine ştie că învăţarea cognitivă este doar un tip de învăţare, cel perfectat de regulă într-o instituţie de tip şcolar. Alt truism este că omul cît trăieşte învaţă, nu doar la şcoală, însă şcoala este cea care organizează învăţarea într-un cadru, lucrează, că vrem, că nu vrem, mai ales cu concepte. Unii resping faptul că orice iniţiere într-un domeniu presupune stabilirea unor repere de tipul definiţiilor, taxonomiilor, legităţilor. Ei ar prefera corelativul învăţării cognitive, sînt adepţii învăţării empirice, aceea pe care o „prinzi din zbor" sau „o furi", o învăţare după ureche, văzînd şi făcînd, necritică, de pe urma căreia te poţi trezi şi cu pseudoachiziţii, cu teorii pe care nu tu le susţii, ci ele se susţin prin tine, cele mai multe fiind formulări într-o limbă de lemn care nu spune nimic, ca, de exemplu, generalizările pripite: în ţara asta toţi fură. Învăţarea empirică este apanajul celor pentru care învăţarea cognitivă este o cazna şi apare pe buzele susţinătorilor sub forma: „Şcoala vieţii contează, nu şcoala". Elogiul acestui fel de a învăţa (probabil elogiul indirect şi al oportunismului, al cameleonismului – a ce altceva!) te trimite către tipul de om uns cu toate alifiile. Dacă ar fi elogiată doar simplitatea, n-aş avea decît comentarii favorabile, căci uneori simplitatea este rodul unor nesfîrşite decantări. Să păstrezi esenţialul este o virtute, să-ţi arunci peste bord toate achiziţiile inutile este admirabil. Admit şi că o învăţare doar pe text, ruptă de realitatea interacţiunii cu altul care învaţă, o învăţare desfăcută de legătura cu viaţa cea atît de variată şi paradoxală este o învăţare care poate garanta succese şcolare, dar nu şi împliniri sociale, incluzînd aici şi împlinirea de sine. Eventuale nesfîrşite îngurgitări de teorii, fără problematizări, nu duc la nimic în afara unei oboseli cronice. Teoriile vin să explice realitatea faptică şi trebuie confirmate de aceasta. Admit însă şi reversul: că o învăţare fără şcoală sau într-o şcoală aflată la distanţă, deprinsă din interacţiuni discutabile, este o pseudoînvăţare care legitimează ulterior amatorismul. Poate imediata consecinţă a unei şcoliri inadecvate este instituţionalizarea diletantismului. Specialistul căruia ne livrăm în viitor este unul confecţionat ad-hoc, unul care a ars etapele semnificative ale formării sale păstrînd ca etapă obligatorie doar pe cea a obţinerii patalamalei.

Trebuie deci să conştientizezi ca profesor, fie el şi preuniversitar, că nu puţini sînt cei dispuşi să înfiereze învăţarea cognitivă. De la studenţi scăpătaţi (care descind în liceu ca la o firmă de prestări servicii cu cereri clare, explicite: puteţi să-mi faceţi şi mie un referat, un studiu sau un proiect, îmi alegeţi şi mie răspunsurile la nişte teste grilă, veniţi şi cu mine la examenul meu online), pînă la elevi mediocri care probabil vor avea la rîndu-le acces în facultăţi. Ei văd profesorul ca pe un funcţionar cu mici depozite de cunoştinţe într-un domeniu pe care şi le poate activa în orice secundă, spontan, eventual printr-o incizie, iar la cerinţele examenelor de la facultate se raportează, sărmanii, ca la unele străine de personalitatea titularului de curs. Ignoră şi că pregătirea unui examen cere, dacă nu parcurgerea cursului, cel puţin o bibliografie. Aceştia sînt adversarii învăţării cognitive.

Minima competenţă şi maxima neputinţă

Cînd spun învăţare cognitivă, mă refer la diferenţierea unor accepţiuni în cazul unor concepte (să fii capabil să foloseşti adecvat un instrument specific, de la dicţionar pînă la enciclopedii), mă refer la găsirea pe cont propriu a unei soluţii la o problemă dată (aici includ poate ilicit şi previzibilul algoritm), la parcurgerea din proprie iniţiativă a unor lecturi edificatoare pentru o temă dată. În loc de aceste minime competenţe, tinerii se complac în asumarea unor maxime neputinţe. Unii înlocuiesc efortul cu autoironii şi autopersiflări dezarmante: „noi nu gîndim" sau „eu nu înţeleg" sau „cuvîntul ăsta nici să-l pronunţ nu pot". E greu de reprimat întrebarea cum s-a ajuns aici şi aproape că te întoarce gîndul spre familie, grădiniţă, şcoală primară. La liceu (sigur nu la cele de elită) aproape că-ţi pui problema unei de-motivări generalizate. Un simptom este absenţa entuziasmului, vizibil încă de cînd intri în clasă. Tu ai deja mînecile suflecate, eşti, într-un fel, gata de treabă, cu ideea clară a ceea ce ai de făcut, pe copii îi găseşti tolăniţi, chiar cu capetele pe bănci, privindu-te dintr-o orizontalitate care vorbeşte parcă tocmai despre lipsa lor de orizont. Alt simptom este butonarea în neştire pe sub bancă a unor taste de telefon mobil, în orice moment al lecţiei. Sînt atîtea de aflat, atîtea de făcut, atîtea de schimbat, atîtea energii de pus în flux şi... mecanismul e inactivat. Sau, şi mai grav, poate dezactivat. Îl descoperi pe elev sub pragul de interes. Pentru el, tema nu este o provocare, ci o corvoadă plictisitoare de care e bine nici să nu te apuci. Chiar îţi sugerează că ar trebui să o laşi baltă: la ce ne trebuie nouă logica? – întreabă stereotip, în primele ore, cei deveniţi de curînd liceeni. Alţii, ceva mai rutinaţi, întreabă deconcertant: „Nu mai bine nu facem noi nimic azi?". Nu mai vorbim de grimasele cu care sînt întîmpinate sarcinile de lucru la vreun proiect. Trebuie intervenit prompt, ca-n chirurgie. Altfel, molima dezinteresului se extinde şi asupra profesorului. Nu poţi lupta cu mori de vînt, fără să înnebuneşti. Şi, pentru început, terapia se face prin cuvînt. Poposeşti puţin asupra relaţiei profesor-elev. Le spui, dacă mai era cazul, că deşi profesorul pare lider, el rămîne un co-laborator, un împreună-lucrător, că, dacă ei nu se implică în ţesătura lecţiei, echipa este ineficientă şi lecţia deşirată, fără consistenţă, iar timpul pierdut. Ba, mai mult, încerci să demolezi şi mitul că profesorul acordă cu satisfacţie note mici. Îi faci să înţeleagă că notele mici ale elevilor atîrnă greu în portofoliul profesorului. Nu par foarte convinşi, dar cel puţin şi-au ridicat capetele. Altădată, cînd intri în acelaşi vid de entuziasm, îl afirmi. Zîmbetul lor complice confirmă percepţia, dar cel puţin stabilim coordonatele. Şi poate le schimbăm.

Efecte mari cu eforturi minime

Elevii, în spontaneitatea lor, sînt în stare să afirme: ne dorim să luăm note mari mai uşor. Ne dorim, altfel spus, efecte mari cu eforturi minime. Cît despre schiţa unei soluţii e gata configurată în mintea acestor elevi: scăderea exigenţei profesorilor. Problema exigenţei profesorului este controversată, nu ţine doar de stilul în *leadership,* ori de căpoşenia unui ins de a face pe evaluatorul rigid, ţine şi de filozofia educaţiei acelui profesor. Notarea rămîne, dincolo de eforturile de standardizare, o problemă subiectivă. Trebuie să fie făcută în favoarea elevului, trebuie să stimuleze elevul, să măsoare progresul lui, de acord. Dar cred că trebuie şi să extragă elevul de sub cupola reconfortantă a iluziei. Este, consider, periculos ca elevul să creadă despre sine că este bine pregătit într-un domeniu, doar pentru că profesorul care-l conduce prin acel domeniu este excesiv de binevoitor sau de dezinteresat. Profesorul exigent nu notează în raport cu absolutul (sărmanul, el ştie cel mai bine cît de puţin ştie!), ci în raport cu ceea ce ţi-a dat. Trăim într-o societate deschisă şi fiecare dintre noi este ameninţat cu înlocuirea, dacă performanţele noastre sînt sub aşteptări. Elevii ar trebui să ştie că dincolo de subiectivismul profesorului, există standarde de performanţă valabile pentru toţi elevii de aceeaşi vîrstă şcolară ai unei ţări. Ierarhizarea este într-adevăr stresantă, şi mai poţi dizolva din calcarul stresului aplicînd strategia progresului personal. Nu mă compar cu altul, eu sînt unic, am o istorie individuală, am carenţe care poate nu mi se datorează în totalitate, nu eu am ales mediul în care să vin pe lume şi să-mi trăiesc prima copilărie, nu eu mi-am ales bagajul ereditar, am deci circumstanţe atenuante şi mi le confer. Asta nu mă împiedică să mă compar cu mine, cel de ieri. Îmi măsor distanţa faţă de o ţintă. Vreau succesul? Ce înseamnă el? Vreau să fiu un specialist ori un diletant bun la toate, mai ales în tras sfori, clape, ţepe? Şi ce este specialistul dacă nu o persoană care cunoaşte un limbaj din specialitatea lui? Poate cineva fără un efort concretizat în studiu şi lectură să înţeleagă măcar limbajul de specialitate? Fără învăţarea cognitivă sîntem condamnaţi la o încîlceală de nedesluşit. Şi să repeţi conţinuturi pe care nu le înţelegi este „cumplit meşteşug de tîmpire". Dar înţelegînd atît cît poţi din ceea ce se întîmplă cu tine şi cu lumea în care trăieşti, parcursul poate fi mai interesant. Cu cît ai acces la mai multe cuvinte, cu atît lumea se desface în mai multe nuanţe. Sigur că sinteza este obligatorie. Nu poţi rămîne la etapa analitică, dar gîndirea nu e numai analiză. Şi, în plus, reflecţia este un privilegiu al oamenilor. Va veni oare ceasul cînd nimeni nu se va mai lamenta: de ce sînt eu silit să gîndesc? De ce trebuie eu să iau în serios şcolirea?

Valeria Roşca *este profesoară de ştiinţe sociale la liceul din Rovinari, jud. Gorj.*

PUBLICITATE

Cristina HERMEZIU

România exportă în Franţa ţigani fericiţi

– între două lumi –

În largul Parisului dai peste ei unde nu te aştepţi, perfect integraţi în peisaj; fără să vrei, auzi despre isprăvile lor de-ţi vine să-ţi astupi urechile.

Ţiganii români din Franţa au, de regulă, lipite pe frunte, două etichete: pe cea ideală ar scrie „excelent instrumentist"; pe cea stigmatizantă e marcat apăsat „hoţ".

Faţă de acum cinci ani, spre exemplu, pare că-i vezi mai puţin prin metrouri, înjurînd, pe româneşte, călătorul plictisit care nu vrea să dea nici o centimă. Asta nu înseamnă că sînt mai puţini, ci că sînt mai organizaţi, au găsit ceva „mai bun" de făcut.

Anul trecut, cabaretul parizian *Folies bergères,* unde garderoba e obligatorie, număra, în trupa de muzicieni, doi ţigani români. Soţia acordeonistului, un vrăjitor al armonicii, lucra la garderobă: cerea doi euro pentru fiecare haină aşezată pe cuier. Degeaba strîmbau francezii din nas: femeia nu negocia deloc. Patronul cabaretului înmulţea cu doi numărul de spectatori şi-i cerea suma.

O familie bine aşezată de francezi – vilă proprietate în tîrgul burghez Bourg-la-Reine, două maşini, trei copii – şi-a găsit, după vacanţă, casa tîlhărită. Le-au furat toată aparatura şi obiectele de valoare. Cea mai mare durere e că le-au luat, odată cu aparatul video, casetele pe care erau înregistraţi copiii, la diferite vîrste. Poliţia le-a spus clar: a fost o bandă de ţigani români, care a „operat" de mai multe ori în acelaşi mod. Argumentul lor e unul vag „cultural": au furat tot aurul, dar nu s-au atins de argintărie, argintul ar purta ghinion... Povestea nefericiţilor francezi, spusă prietenilor, stîrneşte alte istorii asemănătoare: cuiva, tot ţiganii români i-ar fi furat telefoanele mobile. Imediat după furt s-a vorbit, la anumite numere, în România. Factura a plătit-o franţuzoaica păgubaşă.

Sensibilităţi şi experienţe proprii fac ca francezii să împărtăşească două atitudini extreme. Pe de o parte, „cultura ţiganilor" e la mare preţ. În Saint-Rémy-de-Provence, atracţia turistică vine de la un simbol desuet al naţiei lor de nomazi: camerele banale de hotel sînt înlocuite cu exotice căruţe cu coviltir, restaurate în... România! Pe de altă parte, fobia faţă de romi se traduce prin uşurinţa cu care sînt declaraţi, uneori poate abuziv, răspunzători de tîlhăriile din Franţa.

Integrarea europeană a ţării lor de origine n-a schimbat cu nimic discursul ţiganilor români din Franţa. De cîte ori apar, într-un interviu, la televiziunile franceze, refrenul lor, interpretat cu virtuozitate, e acelaşi: „În România sîntem persecutaţi". Călătorii de pe linia 10 a metroului parizian au parte, fără să ştie, de un refren care nu mai rimează deloc cu cel de la televizor. Un cuplu de ţigani muzicieni – el cară un trombon comic, răguşit, ea agită, fără complexe, o tamburină – intonează pe un ritm vesel: „Fie pîinea cît de rea, tot mai bine-n ţara mea".

Madame Machin: o ţigancă romîncă în paradisul francez

O ţigăncuşă însărcinată în luna a cincea s-a căsătorit cu ţigănuşul ei la Sauvigny, o comună liniştită din regiunea Picardia, celebră pentru livezile de cireşi cînd dau în floare. Au venit la Paris, cu mama fetei şi cu mătuşa din altă comună, ca să-şi transcrie actul de căsătorie la Consulatul român de pe lîngă ambasadă. De parcă ei n-ar mai şti româneşte, sora mamei se adresează, în numele lor, funcţionarului consular: „Iar ai venit? Ar trebui să-ţi deschizi un cabinet..." – comentează doamna de la ghişeu. „Să ştii că ar trebui..." – răspunde ţiganca-„avocat", nemaiîncăpîndu-şi în geacă de mîndrie. „Cine-s căsătoriţii?" „Uite, ei doi..." – şi se

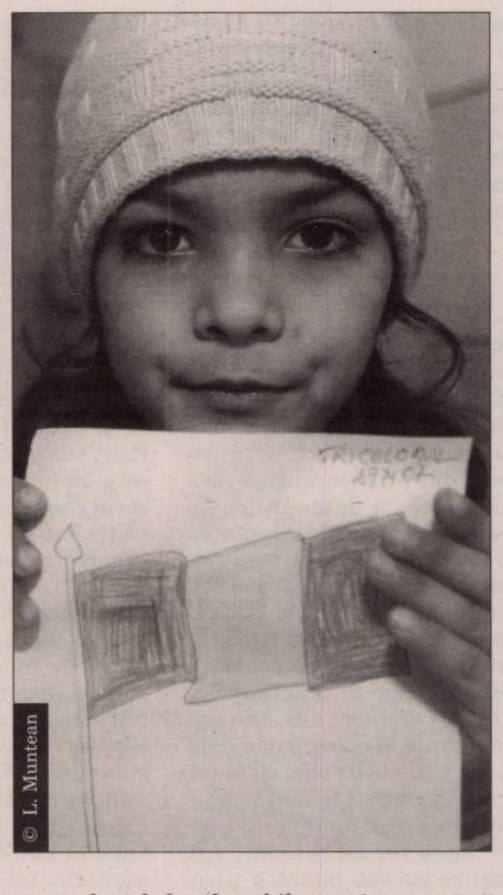

caută de telefonul mobil care începuse să sune. „Ieşi şi vorbeşte afară – se răsteşte un bărbat cu acte xeroxate în mînă – doamna lucrează aici." „Da' de ce, te deranjez io pe tine?" Şi continuă: *„Non, j'peux pas aujourd'hui, j'suis à Paris. Non, j'peux pas, désolée."* Ţiganca romîncă vorbeşte limba lui Molière fără umbră de accent.

În rînd, la consulat

Asistenta socială dintr-o comună de lîngă Paris, unde locuieşte ţiganca „avocat", îi găsise pe cineva care voia s-o angajeze pentru o zi de menaj. Numai că, azi, oferta e pierdută: cît mai are de stat la consulat, pe urmă două trenuri RER, întîi A şi apoi D spre Meulan, cu totul vreo două ceasuri de mers. „Pentru mine aicea e paradisul" – spune ţiganca, foindu-se în încăperea strîmtă a consulatului.

A venit în Franţa de zece ani, cu un copil de doi, născut în România. Acum mai are unul, de cinci ani, făcut cu un ţigan ungur. „S-a dus în lume, acela – comentează sora ei, care, mai în vîrstă şi mai corpolentă, se aşezase pe unul dintre cele patru scaune libere. E rea de gură." „Lucrezi?" – o întreb pe ţiganca din paradis. „Io? Bineînţeles: fac *préparation de commande."* „Ce-nseamnă asta?" Nedumerirea mea o umple de superioritate: e clar că nu ştiu limba franceză. *„Préparation de commande:* pun şampoanele în cutii, le sigilez şi le încarc în camioane." Primeşte o mie de euro pe lună: dar e CDD, adică un contract pe durată determinată, doar trei luni. „Şi după aia, de la şomaj, iau vreo opt sute." Obrajii sănătoşi, plini, şi ochii întunecaţi rîd: „Sînt angajaţi numai negri. Sînt singura ţigancă din România care lucrează acolo".

Altă familie, mai tradiţională, ea – cu basma şi fustă, el – cu mustaţa întoarsă, ajunge la ghişeu: „Şi ce trebuie să scriu? Dar eu nu ştiu carte, doamna..." – se milogeşte bărbatul. „Vă descurcaţi. N-am să vă completez eu toate formularele." Fata lor mai mare – cea mică e în braţele maică-sii, îl trage de mînecă: „Lasă că scriu eu."

„De ce se schimbă ţiganii cînd pleacă din România?"

Ţiganca-avocat, cu slujbă, o maimuţăreşte pe funcţionară şi declară apoi, furioasă: „În Franţa, peste tot pe unde am mers, te ajută, îţi explică. Eu am învăţat să scriu şi să citesc aici, am mers doi ani la cursuri. În România n-am învăţat nimic în şapte ani. Profesorul de matematică mă bătea întruna cu linia la palmă. Aveam 22 de ani cînd am învăţat să scriu şi să citesc în franceză. Şi nu vreau să vorbesc cu accent de român." Nici nu-l are. „Nu vreau să mai ştiu nimic de România." „Te-ai născut acolo..." – îi aminteşte ţiganca cu fustă şi copil în braţe. „Da? Atunci spune-mi mie de ce se schimbă ţiganii cînd pleacă din România? Eu nici data naşterii n-o ştiam..." „Da, chiar aşa – ridică nasul din formulare fata ţiganului fără carte. Pînă să vin aici nu ştiam data naşterii. În Franţa am făcut şcoală, tot şcoala mi-a plătit stagiul într-un restaurant." E îmbrăcată în blugi şi geacă albă şi stă pe jos completînd hîrtii. Sora ţigăncii-avocat, aşezată pe scaun, se bagă în vorbă: „Unde ai mai văzut ţigan român să vîndă la bulanjerie? Pe fiică-mea, aici, în comuna unde stăm, au pus-o la tejghea şi vinde pîine...". Fata de pe jos sare în sus: „Spuneţi-mi şi mie de ce în România ţiganii nu ajung la universitate?" „Nu-i interesează..." – îndrăznesc. „Hai să-ţi spun io – mă trage de mînecă ţiganca-avocat, bună de gură şi de slujbă. În Timişoara, taică-mio lucra la tomberoane. Ştii ce-s alea? Strîngea gunoiul de la alţii. Mama a crescut porci şi copii. Aşa că ce slujbă mi-au lăsat mie? Să fac menajul, ca taică-mio."

Rendez-vous *la poarta raiului*

Statul francez i-a dat locuinţă de „asistat". Cînd aude că stau la bloc, face o piruetă, dispreţuitor. „Am casă – casă, pe pămînt. Trei camere, bucătărie şi un salon. O cameră e goală, nici nu stă nimeni." „Are turnuleţe casa ta pe pămînt?" – întreb. „Nu. Dar am un *jardin,* eu nu spun curte, spun *jardin:* poţi băga patru maşini una lîngă alta!" „Ai pus flori în *jardin?"* – îndrăznesc iar. „Nu, creşte tot felul de iarbă." Pentru că e în regim *„hlm" (habitation à loyer modéré),* chiria pe lună e de 25 de euro! Ţiganca face senzaţie printre ceilalţi români aflaţi în rînd la consulat. Un bărbat comentează: „Ăsta e statul francez. Cea mai bună afacere e să fii toată viaţa «asistat». Omul de rînd n-are nici o şansă să aibă vreodată casa lui. Eu şi familia plătim 850 de euro chirie pe trei camere în periferie din 2000 de euro, cît cîştigăm."

Ţiganca are cheile de la poarta raiului: „Nu trebuie să ştii să scrii sau să citeşti. Trebuie să ştii să vorbeşti. Să ai relaţii. Uite, acuma, săptămîna viitoare am *rendez-vous* la primar." „Pentru ce?" – întreb. „Îi duc ceva de Sfîntul Valentin".

Nu vrea să-mi spună ce dar îi duce primarului francez. Oricum, nu e ceva din România. „Nu mai vreau să ştiu nimic de România, nici numele meu. Pe mine dacă mă suni pe mobil să-mi spui *Madame* Machin".

Un funcţionar cheamă pe toată lumea afară, în curtea consulatului, şi adaugă: „Lăsaţi uşa deschisă, să se aerisească". Actele sînt gata, începe strigarea pe nume. Pe nepoata lui *Madame* Machin, proaspăt căsătorită şi însărcinată în luna a cincea, o cheamă Băsmăluţa.

Mătuşa Băsmăluţei, ţiganca-avocat, mă ajunge din urmă, la poarta Ambasadei României la Paris: „Tu faci bani cu reportajul ăsta. Mie ce-mi dai?".

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

I) Ospicii, temniţi, ocne-s
pentru-ăi de crime fac,
ci monstrul de la Loch Ness
are drept ţarc un lac.

Pe vînt, el face unde
verzui cu,-n jur, albi creţi
sub cari se poate-ascunde
de ochii indiscreţi.

E-un iaz cu apă ternă
în cadrul mohorît
pe care nu-l guvernă
decît un trist urît.

Trecînd pe-acolo, pruncii
înţarcă, – dar, pe oi,
cimpoiul veşted luncii
le farmecă, apoi,

iar ele, mai mult lapte
din ugerul lor scot,
pe care-l sug cît şapte
ăi mici din clanul scot...

Doar monstrul, în asceză
trăieşte, – fi'ndcă el,
în ţara ecoseză,
e fără de şeptel.

CÎND E VORBA
DE ARUNCAT CU LITERE,
NU PREA POŢI SĂ AI 20 DE ANI
ÎNTORŞI DIN DRUM

● Din înţelepciunile citate pe frontispiciul cărţilor lansate de ziarul *Le Monde* în colecţia sa „Lumea filosofiei“: „Cînd e vorba de bani, nu mai există religie“ (Voltaire); „Dacă oamenii ar şti ce zic unii despre alţii, nu ar mai fi nici patru prieteni pe lumea asta“ (Pascal); „Domeniul libertăţii începe acolo unde încetează necesitatea muncii“ (Marx); „Pămîntul are o piele şi această piele suferă de cîteva boli: una dintre ele se numeşte omul“ (Nietzsche). (**R. C.**)

● Joia trecută, pentru prima dată în campionatul nostru, arbitrul a întrerupt un meci de fotbal (Rapid-Steaua) din cauză că suporterii au aruncat cu brichete, în mod repetat, pe stadion. Avem cîteva echipe de fotbal bune, păcat că au suporteri! Şi preşedinţi de club. (**M. C.**)

● În Buzău, o pizzerie, „Scarface“, nume scris cu litere tremurate, curgătoare în dîre ameninţînd a sînge proaspăt vărsat. Sub frontispiciu, o parafrazare a unei reclame de bere: *Probably the best pizza in the world* („probabil cea mai bună pizza din lume“). Probabil? Oare cine, cu cuţitul la gît, o fi ezitat să afirme sus şi tare că e *definitely the best?* (**S. G.**)

● De fiecare dată cînd străbat drumurile şi şoselele patriei, îmi pierd timpul întrebîndu-mă care ar fi etimologia şi istoria numelor localităţilor româneşti. În privinţa unor sate ca Flămînzi, Limpeziş, Româneşti sau Teişani nu prea poţi să ai dubii. Numele „Potigrafu“ ar putea să conţină o inversare de litere şi să plece de la „Tipografu“. Despre poeticul „Malu Vînăt“ am înţeles că îşi are originea în existenţa anumitor formaţiuni geologice aici. „Pucheni Moşneni“ te duce cu gîndul doar la nişte moşi puchinoşi. Vorba controlorului de tren de pe vremuri: „Urlaţi peste cinci minute, domnilor!“. (**A. P.**)

● *The Guardian* a publicat salariul lui Martin Amis pentru *o oră* de *creative writing* la Universitatea din Manchester: 4000 de euro. Povestea a scandalizat, în contextul reducerii masive de posturi. Cum poate justifica cineva un salariu anual de 112.000 de euro pentru doar 20 de ore de curs? – se întreabă şi revista *Lire* de luna asta. Totuşi, indiferent cine e Amis şi ce a făcut el în ultimii 20 de ani, salariile sînt contracte *confidenţiale* între două părţi care-şi ştiu – nu-i aşa? – interesele. (**S. S.**)

Cu ochii-n 3,14

● Povestea cu tinerii anarhişti din Germania pregătiţi să demonstreze împotriva NATO şi întorşi din drum la Calafat mi-a adus aminte de o nedumerire mai veche, legată de mişcările antiglobalizare. Nu e vorba de dreptul lor la protest şi exprimare liberă, cu care sînt de acord, ci ţine de registrul paradoxalului: cum se face că tocmai anarho-rebelii se pricep atît de bine la organizare, la planuri şi strategii de acţiune? Cred că răspunsul definitiv l-a dat tot Caragiale: orice tînăr şi neliniştit Coriolan Drăgănescu, fie el şi în variantă teutonă, poartă în raniţă bastonul de cauciuc al autorităţii de stat. (**M. Ş.**)

CÎND E VORBA
DE GĂSIREA ÎNCĂLZIRII
LA UŞA UNUI VIS CONSTRUIBIL,
NU CONTEAZĂ CUM GÎFÎIE
OPTIMISMUL PROST LA INTRARE:
EDUCAŢIA DE LEMN
NU MAI E CE-A FOST!

● Agenţia France Presse a difuzat ştirea că un bărbat din Canada ar putea primi despăgubiri de 340 de mii de dolari canadieni pentru că viaţa i-ar fi fost distrusă de o muscă. El a convins un tribunal că găsirea unei muşte moarte într-o sticlă de apă plată i-a provocat depresii şi fobii, întorcînd pe dos toată viaţa lui şi a partenerei sale. Despăgubirile urmează a-i fi plătite de firma îmbuteliatoare, dacă şi Curtea Supremă va confirma verdictul. Cetăţenii şi justiţia din România n-au ajuns încă la rafinamentul de a pune în discuţie problema despăgubirilor pentru psihozele provocate de muscă. (**A. M.**)

● Sîmbătă, 29 martie, la ora 20 CET, mişcarea Earth Hour propune omenirii ca timp de o oră să stingă toate becurile pentru a sublinia necesitatea măsurilor împotriva încălzirii globale. O acţiune ce va trezi oarece nostalgii în Est! (**M. C.**)

● Credeam că ştiu destul de bine „sistemul medical“ românesc, am mereu cîteva noi exemple apocaliptice şi edificatoare. Şi totuşi, zilele trecute, am avut o surpriză pentru care nimic (în ultimii ani) nu mă pregătise. Stînd, cu fiică-mea în braţe, la uşa unui cabinet al Clinicii Medlife de pe Calea Griviţei, o asistentă grăbită s-a oprit lîngă noi şi m-a întrebat omeneşte: „Se simte rău? Pot să vă ajut cu ceva?“. Fuseserăm deja ajutate, dar gestul ăsta incredibil ne-a ajutat la fel de mult. (**S. S.**)

● La Cîmpina, am descoperit un magazin de haine second-hand care se numeşte „Visul imaginaţiei“. Un patron cu prea multă imaginaţie, mi-am zis. La puţin timp, am reperat un alt „vis“ la Focşani. Nu înţeleg: este vorba despre un lanţ de magazine sau despre un coşmar colectiv? (**A. P.**)

● Nici nu am apucat să mă bucur prea mult de un articol din dailybusiness.ro care titra „Preţurile apartamentelor au scăzut cu 10% în februarie“, că la nici cîteva zile moalele capului meu sînt lovite de următoarea informaţie: „Metrul pătrat construibil poate ajunge şi la 10 mii de euro“. E drept, într-unul din buricele tîrgului şi mai ales în mama buricelor tîrgului – Pipera! Stau şi mă întreb: oare la centimetru pătrat nu se vinde nimic? Că aş vrea şi eu vreo zece. Anul ăsta, la anul, mai vedem! (**R. T.**)

● Raporturile naş-fin se exercită cel mai bine în România prin intermediul telefonului mobil. De cîte ori nu auzi în locuri publice pe cîte unul răstindu-se la mobilul său cu apelativul „Săru' mîna, naşule!“. Nu contează locul. Zilele trecute, am ascultat o astfel de conversaţie în toaleta unei benzinării (vocea venea dintr-o cabină alăturată). Omul se interesa ce mai face naşa. (**C. P.-B.**)

● Preşedintele PSD îl împinge în faţă pe Marian Vanghelie pentru funcţia de primar al Bucureştiului; se pare că dl Geoană nu ratează nici un prilej pentru a fi exact cum l-a descris celălalt preşedinte (fondator, onorific & veşnic) al partidului... (**a. l. ş.**)

● Primesc de la un prieten o caricatură apărută într-o revistă italiană. Un vînzător de ziare strigă, fluturînd ziarul: „Ediţie specială! Astăzi Papa nu a spus nimic!“. Mă gîndesc că ideea merită preluată şi aplicată la televiziunile noastre care gîfîie după audienţa pierdută a talk-showurilor: „Ediţie specială! Astăzi n-o să-i vedeţi pe Băsescu, Geoană, Vanghelie, Becali etc., etc.“. Eventual să ne prezinte un talk-show tăcut. Hai că azi am idei inovatoare, nu?... (**M. V.**)

● Iar vin specialiştii în longevitate şi ne sfătuiesc cum să ne păstrăm optimismul. Ultimele noutăţi, citate în *Evenimentul zilei* din 2 martie: să discutăm, fie şi bîrfind, cu prietenii; să ţinem un jurnal intim; să fim generoşi; să ne analizăm onest bunele şi relele. Constat că sfaturile astea – mai am încă o sută uscate în pod – curg pe capul omului, simultan cu belelele. (**R. C.**)

● Pe Bdul Carol, cum treci de librăria „Eminescu“, există o chestie care se cheamă „Frizebad“... Nu este un magazin cu „frize“, ci chiar o frizerie; dar de unde „bad“-ul ăla?! M-am gîndit (pentru că nu cred că frizerul e „bad“, adică prost, şi-şi mai pune asta şi pe firmă!) că vine de la nemţescul „*bad*“ (= baie, ca în Carlsbad, Marienbad...). Dar nişte amici mi-au zis că s-ar putea să fie pur şi simplu legat de nume, adică pe frizer să-l cheme „Bădescu“ (*sorry*, Cezar!). Dacă treceţi pe acolo şi intraţi, nu uitaţi să întrebaţi: mi se pare (care e cuvîntul ăla?) „fascinant“. (**a. l. ş.**)

● Oraşul Sascut reprezintă un exemplu de cosmopolitism şi multiculturalitate: dacă la intrare stă scris, nemţeşte, „Willkommen“, la ieşire ne delectăm cu englezescul (şi mai poeticul) „Farewell“. (**I. P.**)

● Cîinii programaţi să contribuie la asigurarea securităţii liderilor prezenţi la summit-ul NATO de la Bucureşti „sînt antrenaţi pe toată perioada vieţii“ spune la un post de radio cel care se ocupă de educaţia lor. Bine că scapă în perioada morţii. (**M. B.**)

● Din *Foişorul de foc* nr. 11, martie 2008 (periodic editat de Consiliul Local al Sectorului 2 Bucureşti) recoltez o mlădiţă a limbii de lemn administrative: „În urmă cu un an, Primăria Sectorului 2 şi Asociaţia Florarilor au luat în discuţie o serie de soluţii privind modernizarea mobilierului urban de comercializare a produsului floral stradal“. (**D. S.**)

● Acum cîteva săptămîni, poliţia a intervenit înainte ca ţiganii din Roşiorii de Vede să-i ia cu asalt pe ţiganii din Popeşti-Leordeni baricadaţi şi înarmaţi cu săbii, AKM-uri şi cocktailuri Molotov. Se pare că la mijloc era o fată de 14 ani. Nici *Iliada* nu mai e ce-a fost! (**M. C.**)

despre putere şi dreptate

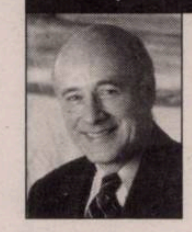

Joseph S. NYE

Viitorul preşedinte american

Competiţia pentru Casa Albă este urmărită cu atenţie în toată lumea. Faptul că finaliştii sînt o femeie, un afro-american şi un politician mai vîrstnic, care adesea s-a aflat în conflict cu propriul partid, arată că Statele Unite, după un declin mondial în popularitate, în vremea administraţiei Bush, au capacitatea de a se reinventa. Următorul preşedinte va trebui însă să recunoască şi faptul că natura puterii este în schimbare.

Revoluţia în domeniul informaţiei transformă politica şi caracterul organizaţiilor. Ierarhiile se nivelează, iar cetăţenii de astăzi, care lucrează tot mai mult în zona cunoaşterii, nu prin muncă fizică, sînt sensibili la alt gen de stimulente politice. Sondajele arată că oamenii devin tot mai puţin deferenţi în faţa autorităţii, la nivel organizaţional sau politic. *Soft power* – capacitatea să obţii ceea ce vrei, mai degrabă atrăgîndu-i pe ceilalţi de partea ta decît prin constrîngere sau recompense – capătă tot mai multă importanţă.

Astfel de schimbări au loc pînă şi în armată. Pentagonul a constatat că ofiţerii de instrucţie din armata americană „strigă mai puţin" decît înainte pentru că generaţiile de astăzi reacţionează mai curînd în faţa acelor instructori care ştiu să joace un rol „de tipul consilierului". Succesele în faţa teroriştilor şi insurgenţilor presupun, din partea soldaţilor, să cîştige de partea lor minţile şi inimile, nu să rupă oase. Teoreticienii guvernării vorbesc de „conducere împărtăşită" şi „distribuţie a conducerii" şi trasează imagini ale liderului aflat în centrul unui cerc, mai curînd decît în vîrful unei ierarhii.

Desigur, autoritatea rămîne importantă. Există legături între *soft* şi *hard power*, pentru că amîndouă sînt moduri întrebuinţate pentru atingerea unui scop prin influenţarea comportamentului altora. Cîteodată, oamenii sînt atraşi de cei hotărîţi datorită mitului invincibilităţii. Cum spunea Osama bin Laden într-una din înregistrările sale video, „cînd oamenii văd un cal puternic şi unul slab, prin natura lor le va plăcea calul puternic".

Uneori, cei fermi au o viziune, o credinţă în cauza lor şi o reputaţie de oameni de succes care îi atrag pe ceilalţi, în ciuda comportamentului agresiv. Un exemplu ar fi amiralul Hyman Rickover, părintele marinei nucleare americane. Rickover nu se numărase nici pe departe printre cei mai buni în clasa lui de la Academia Navală a SUA, în plus, era un bărbat scund, care nu arăta cîtuşi de puţin ca un războinic sau un viteaz căpitan de vas. Succesul lui ca lider s-a datorat abilităţii de a obţine sprijinul Congresului, în orice a întreprins, şi unei discipline rigide care nu tolera nici o slăbiciune din partea ofiţerilor pe care îi comanda. Rezultatul a fost un corp de submarine nucleare eficient, în care accidentele şi erorile erau excluse. Aşadar, un mit al succesului care a atras o mulţime de tineri ofiţeri excepţionali. Mulţi oameni capabili au dorit să se afle sub comanda lui, pentru că Rickover a devenit faimos prin felul în care ştia să pună în practică o viziune strategică, nu pentru că era un şef cumsecade.

Forţa militară şi negocierea se pot completa, dar la fel de bine se pot submina reciproc. Ca răspuns la atacurile Al Qaeda, vicepreşedintele american Dick Cheney a susţinut că acţiunea militară în forţă ar putea preveni viitoarele acte de terorism. Indiscutabil, forţa militară şi poliţienească a fost necesară în faţa Al Qaeda, dar folosirea fără discernămînt a acesteia – exemple fiind invadarea Irakului, imaginile din închisoarea Abu Ghraib şi încarcerările fără proces – a dus la un număr tot mai mare de recruţi pentru organizaţiile teroriste. Absenţa unei componente de *soft power* a avut ca rezultat un răspuns strategic ineficient la ameninţarea teroristă.

Practic, orice lider are nevoie de un anumit grad de abilitate în privinţa negocierii. Marele teoretician al conducerii James McGregor Burns a afirmat, la un moment dat, că aceia care folosesc constrîngerea nu sînt lideri, ci simple maşinării de putere. Astfel, în viziunea lui, Hitler nu a fost un lider. Chiar şi tiranii ca Hitler au nevoie uneori de o atitudine conciliantă, cel puţin în propriul grup de putere. Nici un individ nu este suficient de puternic ca să-i stăpînească pe toţi. Un dictator are nevoie de lachei pe care să-i convingă să folosească asupra altora metodele lui brutale.

În acelaşi timp, cu excepţia unor lideri religioşi cum ar fi Dalai lama, persuasiunea este rareori suficientă, iar conducătorii pe care nu-i interesează decît popularitatea nu sînt capabili să folosească autoritatea atunci cînd este nevoie de ea. La fel de adevărat este că acei lideri care vor să-şi arate forţa la tot pasul, fără să se gîndească la efecte, vor constata cîte obstacole le pun în cale cei cu care n-au ştiut să negocieze.

Psihologii au descoperit că un lider prea categoric înrăutăţeşte relaţiile cu cei din jur, dar prea puţină hotărîre limitează posibilitatea de atingere a unui scop. În cuvintele managerului Jeff Immelt: „Cînd conduci General Electric, e nevoie să zici cam de 7-12 ori pe an «faci exact cum îţi spun». Dacă spui de 18 ori, te părăsesc oamenii cei mai competenţi. Dacă spui doar de trei ori, compania se prăbuşeşte".

Este faimoasă ideea lui Machiavelli conform căreia mai important pentru un principe să fie temut, decît să fie iubit. Poate că a avut dreptate, dar uneori uităm că opusul iubirii nu este teama, ci ura. Iar Machiavelli a spus limpede că un principe trebuie să evite cu grijă să stîrnească ura. Cînd forţa limitează diplomaţia, conducerea devine mai dificilă – aşa cum a aflat preşedintele Bush după invadarea Irakului.

Soft power nu este bună *per se* şi nu este întotdeauna mai bună decît *hard power*. Nimănui nu-i place să se simtă manipulat, fie şi prin delicateţe. Pe de altă parte, *soft power* le lasă celor care o practică mai multe posibilităţi de alegere şi mai mult răgaz, pentru că trebuie să-şi cîntărească atent părerile şi opţiunile. Iar în epoca ierarhiilor care se nivelează şi a cunoaşterii ca scop principal al muncii, acest aspect capătă tot mai multă importanţă.

Autoritatea nu a devenit irelevantă, dar liderii trebuie să dezvolte o inteligenţă contextuală care să le permită să combine avantajele deciziei şi cele ale negocierii într-o „putere inteligentă". Oricine ar fi următorul preşedinte american, el sau ea va trebui să înveţe această lecţie.

***Joseph S. Nye** este profesor la Harvard. Cea mai recentă carte a sa se intitulează* The Powers to Lead.

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Gorun MANOLESCU

TQM (Total Quality Management) – reclamă şi manipulare –

La Toyota, lucrurile se petrec cam aşa: fiecare *human being* (robot „uman" cum ne place cu atîta satisfacţie bleagă să îl numim) de pe linia de montaj, în momentul în care observă un defect la produsul primit de la predecesor, spune „Stop!" procesului. Linia se opreşte. Se caută defectul din aproape în aproape, uneori pînă la proiectare. Şi pînă cînd defectul nu este înlăturat, nu se trece mai departe. Şi asta, deoarece fiecare *co-worker* (denumire din ce în ce mai utilizată azi şi în Occident, dar fără acoperirea necesară pe acolo) îl consideră pe cel căruia îi predă ce a făcut el, drept client. Care trebuie servit exemplar.

Ăsta, cred, este unul dintre exemplele cele mai sugestive care dezvăluie – măcar şi parţial – secretele managementului „KayZen" japonez (şi al *boom*-ului economic, întîi al Japoniei şi, mai de curînd, şi al Chinei – urmează India care a început şi ea să se trezească din „contemplaţia" tradiţională, sătulă de atîta mizerie şi sărăcie pe lumea asta, tot căutînd frenetic Nirvana aia mirifică de „Dincolo"). De ce „Kay" şi „Zen"? – cu altă ocazie (pentru cei care nu mai au răbdare pînă atunci, îi trimit la *Ky'zen – The Key to Japan's Competitive Succes* a lui Masaki Imai, McGraw-Hill Publishing Company, 1986 – carte „clasică" în domeniu). De aici a derivat „Managementul Total al Calităţii", precum şi „Managementul clienţilor" de care se face atîta caz acum peste tot, prin spaţiul nostru cultural (încă nu atît pe aici, pe la noi; ci prin alte părţi occidentale; şi tot în paranteză adaug că, la introducerea TQM-ului, a contribuit, în mod decisiv, Joseph Moses Juran – cetăţean american de origine română, născut la Brăila în 1904. În 1954 Uniunea Oamenilor de Ştiinţă şi a Inginerilor Japonezi l-a invitat pe J.M. Juran să prezinte în Japonia o serie de conferinţe şi cursuri în domeniul controlului statistic al proceselor. Peste două decenii, Japonia urma să devină lider mondial al calităţii, după ce pusese bazele modelului japonez de Management Total al Calităţii prin dezvoltarea unor concepte, principii şi metode originale, dar bazate şi pe ideile şi cunoştinţele promovate de J.M. Juran).

Şi dacă sloganul „Let's make better things" al brandului Philips şi-a mai adus aminte şi de *Tratatul lucrului bine făcut* al polonezului T. Kotarbinsky, cu o floare nu se face primăvară. Deoarece aceasta s-a cam ofilit, fiind „integrată" în agresivitatea noastră (nu a românilor – vai de viaţa lor, că ăştia sînt mici copii în domeniu, ci a „marelui" Occident; vom vedea noi ce se întîmplă după ce, de voie, de nevoie, ne-a adoptat, mai cu binele, mai cu răul, mama Euro-Atlantica!). Şi aceasta, pentru că...

„Proşti sînt pe toate drumurile!" Asta e premisa de la care pleacă Marketingul nostru de toate zilele. Iar ăsta (Marketingul) e „Arta de a-i găsi!". Cu TQM-ul mai e cum mai e pe aici, prin Occident. Pentru că, măcar lecţia asta a învăţat-o (cam cu greu) de la asiatici. Şi anume că, în loc să se propună „maximizarea profitului" mai bine e să se aplice „calitate maximă cu preţ minim", că profitul curge, apoi, de la sine. În schimb, cînd e vorba de clienţi, lucrurile se schimbă. Ăştia nu trebuie serviţi (exemplar). Ci trebuie manevraţi. Prin reclame. De o agresivitate din ce în ce mai subtilă şi virulentă. Cum, de exemplu, una (mare manageră de marketing) la o publicaţie pe care o voi numi „X" (pentru a nu-i face reclamă, nici măcar negativă, că tot reclamă se cheamă), care s-a infiltrat şi la noi în spaţiul carpato-dunărean (nu ea, firma), l-a făcut şi pe subsemnatul să devină destul de idiot ca să se prindă în plasa oferirii unor premii de miliarde (lei vechi) apucînd să se aboneze, pe şase luni, la revista lor de-a dreptul din underground-ul cultural, ducîndu-se dracu' şi TQM-ul. Dar să revin la „cestiune". După ce respectiva manageră (de care vorbeam) a reuşit ca pe şase luni să mă facă să arunc, metodic, gunoiul care mi-l trimitea, nu mă mai scapă din mînă. Şi, mai zilele trecute, aflu, plin de „surprize, surprize", că, nedormind toată noaptea, a găsit totuşi timp să viseze (transcendental). Iar dimineaţa, plină de o intuiţie iluminatoare, s-a şi repezit, direct din aşternut, şi l-a „extras" tocmai pe domnia mea din „baza de date", făcîndu-mă fericit că am ajuns aproape de potou. Intrînd astfel în finala (sau semifinala) cîştigării premiului cel mare. Dar, cu o singură condiţie: să cumpăr ultima producţie intitulată „Influenţa razelor de lună asupra galoşilor de gumă" pe care tocmai a fătat-o geniala editură pe care, cu succes, o reprezintă. Şi asta, în ciuda faptului că, agasat, am mai aruncat cu leişori dînd nu ştiu cîte telefoane ca să fiu scos odată din nenorocita aia a lor de „bază de date". Dar, nu contează. Că doar şi Romtelecomul trebuie să cîştige (împreună cu editura X, că şi el ia, indirect, procent din telefoanele date de fraieri ca mine). Şi uite-aşa business-ul merge ca pe roate şi se dezvoltă ca o pecingine.

Şi, dacă mai suportaţi, iată încă o „manipulare". Învăţată dintr-un *Tratat de manipulare* pe care scria, ca subtitlu: „ia-mă!". Şi chiar l-am luat! Prin urmare, cere, cuiva, pe stradă, o sută de mii (lei vechi) inventînd o poveste lacrimogenă cum că, dintr-o nefericită întîmplare, deşi bine înţolit, ai rămas, în Bucureşti, fără nici un chior în buzunar şi nu te poţi întoarce la dracu-n praznic de unde-ai venit. Dacă nu te va înjura, în cel mai bun caz îţi va întoarce spatele sau se va face că nu te-aude. Nu-i nimic! Ţine-te de el scai. Şi cere-i, măcar, o ţigară. Sută la sută ţi-o va da. Ca să scape de tine. De fapt, asta şi voiai: o ţigară!

Data viitoare, vă voi cere un milion (tot în lei vechi). Şi-mi veţi acorda, sigur, timpul vostru de a mă citi. Că şi *Time is money*. Şi pentru că proşti sînt pe toate drumurile.